„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VII**, nr. **308** ● 7-13 ianuarie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

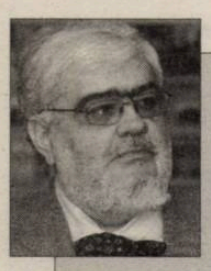

Andrei Pleşu
„Tipuri de trecere“
pagina **3**

Iaromira Popovici
„Finanţare japoneză şi legislaţie «diabolică»“
pagina **22**

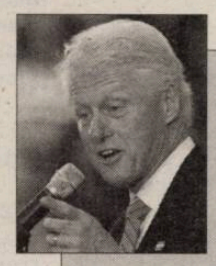

„Lumea lui Bill Clinton“
interviu
pagina **24**

O enigmă şi un miracol istoric la români:

Prost să fii, noroc să n-ai!

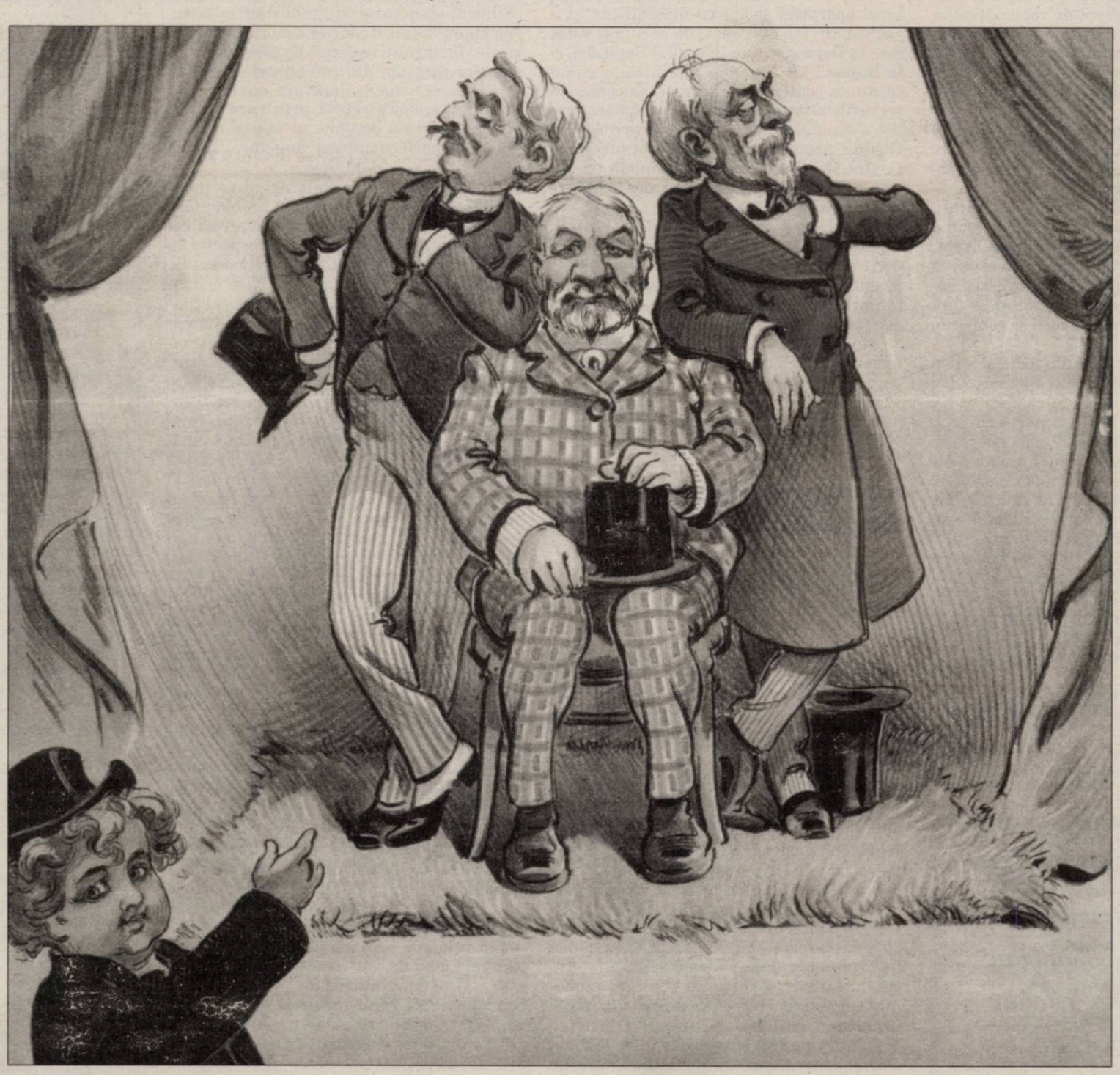

„«Din ce în ce dau peste dobitoci», zise drumeţul în sine.“

ION CREANGĂ – „PROSTIA OMENEASCĂ“

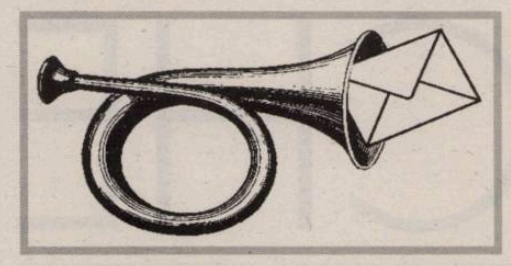

Nr. 304: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „Preşedinte la Boston“

Domnule Mîndruţă,

În legătură cu legitimitatea votului românilor din străinătate: v-aţi manifestat această dilemă numai în ceea ce îi priveşte pe românii din America sau aţi rămas pe gînduri cu privire la întreaga diasporă românească?

Întreb aceasta fiindcă, din cîte ştim, şi în Republica Moldova s-a votat la fel – ba chiar şi mai radical din punct de vedere al procentelor –, iar acolo românii nu se pot considera la fel de norocoşi pe cît sînt cei din America, ba chiar, aş spune, cei din România.

Nu vă voi plictisi cu argumente legate de legitimitatea votului diasporei determinată de infuzia de valută venită din partea celor care şi-au vîndut ţara, a celor care nu au mîncat salamul cu soia al tranziţiei şi care slugăresc, astăzi, capitalismul străin.

Nu vă voi reţine atenţia nici în legătură cu prevederile Constituţiei României, care garantează un egal drept de vot cetăţenilor români, indiferent de naţionalitate, sex, rasă (ceea ce înseamnă că pot vota pînă şi arabii şi chinezii deveniţi cetăţeni români şi – imaginaţi-vă! – chiar şi ungurii cu dublă cetăţenie).

Nu vă voi atrage atenţia nici asupra statutului european al ţării noastre, care obligă la acordarea de drepturi egale cetăţenilor săi, fără discriminări.

Nu vă voi spune că dilema legitimităţii votului unora în raport cu al altora ar fi o blasfemie juridică într-un stat de drept, precum şi un regres în timp, într-o epocă în care trădătorilor de ţară li se retrăgea cetăţenia română (şi dreptul de vot, deşi fără semnificaţie la acea vreme) şi li se confiscau proprietăţile.

Nu vă voi spune nimic din toate acestea: în această dezbatere sîntem dilematici, nu jurişti.

Sînt dispusă să las la o parte chiar şi argumentele logice: de ce, fiindcă noi trăim aici (prost), iar ei dincolo (bine), am avea exclusivul drept de a vota? Ca să ne salvăm, prin vot, dreptul de a trăi la fel de prost? Să ajungem ca, votînd, să nu ne dorim altceva decît să ne apărăm „nevoile şi neamul“? Fiindcă observăm prea bine că, vot după vot, vocaţia românilor tot aceea de a trăi lamentabil rămîne. Ar trebui să mai rămînem şi surzi la părerea românului de peste Ocean („care duşman este“), insensibili la argumentele şi dorinţele sale, exprimate prin vot?

Să pretindem că expaţii români votează invers doar aşa, ca să ne încurce pe noi, aici?

Să ne imaginăm că, plecînd, lor nu le-au mai rămas în ţară rude, prieteni, pe care chiar dacă i-ar mai avea, nu ar mai deţine dreptul de a se mai gîndi la ei, de a le purta de grijă, de a vibra la dorinţele lor. S-a văzut la *Surprize! Surprize!* cîtă grijă le-au purtat în tot acest timp...

Nu ar fi greşit să ne imaginăm şi că trădătorii de neam, deşi au încercat, nu au reuşit să îşi redobîndească fostele proprietăţi confiscate, cu efect asupra contribuţiei lor fiscale (de unde principiul că, dacă nu plăteşti impozit, nu ai dreptul să îl primeşti înapoi, sub formă de mită electorală, iar fără mită nu poţi vota).

Am înţeles ce vreţi să spuneţi: fiecare cu treaba, casa, preşedintele lui şi, în genere, fiecare cu alegerea sa în viaţă. Şi, dacă se poate, opţiunea să fie definitivă, ca să nu ne mai complicăm cu atîtea nuanţe: mă (mai) iubeşte, nu mă (mai) iubeşte.

Cum nouă nu ne pasă de preşedintele lor (oare?), nici ei să nu îşi imagineze că l-ar putea desemna pe al nostru.

Aşa stînd lucrurile, sînteţi de acord cu o anumită consecvenţă?

Aşadar, dacă noi nu ne amestecăm în treburile altora, dovedind că ştim să ne vedem de treburile, votul şi preşedinţii noştri, cum se face că ne dăm cu părerea despre locul în care ar trebui să se opereze şi să se trateze românii (unii dintre ei, aceia incizaţi cu bisturie de „fitze“)? Sau să le contestăm şi acestora legitimitatea votului?

„Ce ai căutat, domnule Minculescu, să te operezi în Austria?“ – suna o întrebare de acum cîteva săptămîni, venită din partea cuiva care, altfel, pretinde a nu se amesteca în treburile altora, aşa încît cere să nu fie deranjat în votul său (evident, mai egal în drepturi decît al altora).

Păi, dacă e aşa, şi domiciliul, reşedinţa, locul operaţiei şi marca maşinii (nu şi a yacht-ului) fac diferenţa, de ce nu aţi votat dvs. în Dorobanţi sau în nordul Capitalei, ci la Boston? Vă întreabă cineva care, ştiind că nu se poate abţine în a se amesteca în treburile altora, la fel ca şi alţi români care pot avea o opţiune în ceea ce-l priveşte pe Obama, acceptă că şi alţii se pot amesteca în ale sale, fie şi cu titlu de simplă părere (sau de vot, acceptîndu-l, mai ales cînd este obligatoriu).

Şi mai ales cînd este şi perfect legal! Şi nu doar legal, ci şi de dorit, fiindcă ar fi de dorit să nu ne uităm confraţii. Iar dacă o facem totuşi devine dezirabil să îi ignorăm înainte, iar nu după ce am beneficiat de ospitalitatea lor, în străinătate.

Cu deosebit respect pentru dreptul dvs. la vot,

Iulia VUCMANOVICI
iuliavuc@yahoo.com

DILEMA VECHE
le mulţumeşte
tuturor dilematicilor
care ne-au felicitat
cu ocazia
Anului Nou!

Nr. 303: *„De ce (nu) iubim FMI?“*

O frazeologie de bodegă ieftină

„Relaţiile dintre Fondul Monetar Internaţional şi ţara noastră au determinat numeroase interpretări, atît din partea celor bine informaţi cît şi de la contribuabilii afectaţi de criza actuală. Extinderea unor analize în paginile *Dilemei vechi* constituie un nou motiv de atracţie pentru această prestigioasă revistă. Dar anumite comentarii ale dlui Ilie Şerbănescu şi ale altora din nr. 303 al acestei publicaţii privind pericolul reprezentat de acordul cu FMI se îndepărtează de adevăr, şi asupra lor îmi permit cîteva observaţii care, în fond, exprimă regretul că opiniile excepţionalului economist Ilie Şerbănescu poartă amprenta unui subiectivism regretabil. Nu intenţionez să dau lecţii de economie politică sau să fac incursiuni într-un domeniu rezervat numai iniţiaţilor. Dar cred că distinşii analişti ai urmărilor (pozitive sau negative) privind acordurile cu FMI cunosc destul de bine un adevăr indiscutabil: cînd o naţiune sau un banal agent economic are cheltuieli mai mari decît veniturile, recurge separat sau împreună la cele trei modalităţi de contracarare a efectelor negative, respectiv la:

- împrumuturi bancare;
- reducerea drastică a cheltuielilor;
- majorarea încasărilor prin amplificarea taxelor şi impozitelor.

Se ştie suficient de bine că ţara noastră a suportat o dublă agresiune. Recesiunea mondială a influenţat negativ exporturile şi implicit producţia internă, dar a suportat şi consecinţele unei abordări interne necorespunzătoare, în raport cu tabloul cinic al structurii reale a economiei naţionale. Cînd spectrul unei crize internaţionale era previzibil, clasa politică românească s-a lansat la oferte şi majorări salariale imposibil de susţinut, generozitatea clasei politice fiind ocazionată strict de perspectiva unor alegeri parlamentare şi prezidenţiale. Făcînd risipă de o maximă demagogie, cei aleşi să gestioneze interesele majore ale naţiunii au gestionat iresponsabil finanţele acestei ţări. În ultimul deceniu am privatizat şi alienat întreprinderi şi instituţii în condiţii mai mult decît discutabile. Tot din motive legate de interese oculte am promovat masiv importurile pentru consum, în detrimentul unora legate de sfera unor investiţii productive. Rezultatul unor importuri duble faţă de volumul exporturilor se cunoaşte şi se poate identifica în dezechilibrul structural al fondurilor noastre. Am supravieţuit financiar datorită transferurilor financiare realizate de căpşunari şi a sumelor încasate din privatizări oneroase. Din păcate, noua conjunctură economică a eliminat această reţetă prin care guvernanţii ultimului deceniu au mimat o ameliorare a performanţelor bugetare, invers proporţionale cu realitatea.

În prezent, influenţele negative independente de voinţa noastră şi o diminuare drastică a veniturilor ne-au obligat să recurgem la prima alternativă, respectiv la contractarea unor credite de la instituţiile internaţionale de resort. Cei care critică adoptarea acestei strategii şi în special contractele cu FMI nu vin cu o altă propunere de remediere a crizei interne. Trebuie să recunoaştem dreptul FMI în calitate de principal creditor al naţiunii noastre, să solicite şi să propună, în paralel cu eliberarea tranşelor din împrumuturile contractate, revizuiri legislative avînd drept scop o mai bună administrare a domeniului public. În fond, Guvernul Boc a admis noi criterii de performanţă bugetară capabile să realizeze un regim de austeritate şi de revizuire a unor legislaţii ce vor oferi posibilitatea unor economii capabile să diminueze cheltuielile bugetare. Reglementările convenite cu FMI sînt dureroase, dar nu imposibil de realizat. Un volum de credite primit din exterior nu ajută numai firmele străine, dar este de natură să normalizeze şi să consolideze capitole bugetare şi pe cele din sfera infrastructurilor rămase în prezent în deficit cronic de finanţare.

Sîntem astăzi în situaţia de a adopta reforme care ar fi trebuit puse în practică de mult timp. Cea de-a treia modalitate de echilibrare a deficitului nostru bugetar nu este în prezent aplicabilă. Trăim într-o ţară în care evaziunea fiscală reprezintă încă un obiectiv şi o satisfacţie, astfel că încasările vor fi mai mari cînd întreaga economie naţională se va apropia de un randament optim... Pînă atunci ne vom sprijini pe o creditare externă, avînd speranţa unei revigorări internaţionale a randamentului economic. Cei care cred că este imoral şi generator de consecinţe supărătoare încheierea de contracte cu FMI să abandoneze o frazeologie de bodegă ieftină şi să ofere soluţii, în condiţiile reale ale economiei actuale.

Dan Emanoil DOBREANU
Bucureşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Pile, relaţii...**
- **Inegalitatea de şanse**
- **De ce să mai rămîi în România**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Tipuri de trecere

Cum ne trecem şi ne petrecem viaţa? O bună întrebare pentru mahmureala obştească de după sărbători. Eşti obosit, nu prea sprinţar la minte, dezabuzat. Te vizitează, palid, gîndul deşertăciunii (şi balastul indigestiei), cu tot alaiul lor de platitudini solemne. Ce sens au lucrurile? Cum trăim? La ce bun? Ca să mă simt cît de cît activ şi inteligent, încropesc, în grabă („în grabă“ e mult spus) un inventar: cîte tipuri de trecere prin viaţă există?

Tipul A: Subzistenţa. N-ai timp să reflectezi la *rostul* vieţii. Te străduieşti să obţii, mai mult sau mai puţin decent, *substanţa* ei zilnică, materia ei vitală. Eşti ocupat şi obosit. Abia dacă poţi savura mici episoade de refacere, în week-end sau în concediu. În rest, n-ai nici o poftă de metafizică. Speri doar să nu te lovească vreo nenorocire.

Tipul B: Consumul. Viaţa ţi-e dată ca să te simţi bine, să te bucuri, să te distrezi. Pentru asta îţi trebuie, în mod normal, mijloace, drept care e inevitabil să te ocupi niţeluş şi de cîştig. Lucrezi atît cît să-ţi asiguri răgazurile. Te defineşti prin gaşcă, escapadă, mici driblinguri erotice, chef. Vrei „trăiri“. Multe şi nu prea problematice. Dacă ai noroc, nici nu-ţi dai seama cînd ţi-a trecut vremea. Dacă n-ai, te încurci, de timpuriu, în propriile tale plăceri. Tipul B are şi subtipuri: consumului frivol i se adaugă, de pildă, uneori, preocuparea pentru imaginea de sine: te amuzi cu oarecare filozofie, eşti un artist, un original, un aventurier. Nu te laşi contaminat de meschinăriile vieţii burgheze. Arzi, eroic, lumînarea la ambele capete. Alteori, consumul e întrerupt, ciclic, de alunecări depresive, de spectrul vidului. De care încerci să scapi refugiindu-te din nou în consum.

Tipul C: Aşteptarea de sine. Ai vrea, încă din adolescenţă, să fii altfel. Simţi că *eşti* altfel. Aştepţi de la tine isprăvi de anvergură, dar nu ştii exact de ce natură ar putea fi acele isprăvi, nu le poţi da un chip definit. Să scrii? Ce? Să ajungi celebru printr-o performanţă specială? Care? Să faci o carieră exemplară? În ce domeniu? Viaţa se scurge în plasa unei permanente interogativităţi cu privire la perspective. Ai scurte accese de angajare, urmate de deziluzii care te demobilizează. Între timp, trăieşti din expediente, mereu convins că e vorba de ceva pasager, care nu te reprezintă. Îţi menajezi, tenace, orele libere (ca să poţi reflecta în linişte la ce-ar fi de făcut), cultivi plezirismul blînd al cîtorva tabieturi private şi te epuizezi în lungi conversaţii cu prieteni (care au o foarte bună părere despre calităţile şi potenţialul tău).

Tipul D: Pragmatismul. Ai, de la bun început, o imagine clară despre ce vrei să realizezi (confundînd, cum spunea Petre Ţuţea, *idealurile* cu unele *scopuri* onorabile): vei munci, vei cîştiga, vei avea bunăstarea ta, casa ta, maşina ta, familia ta, respectabilitatea ta. Spre sfîrşit, vei numi toate întîmplările prin care ai trecut pe drumul spre succes „experienţă de viaţă“. Vei da sfaturi celorlalţi (mai ales tinerilor) şi vei patrona, plicticos, dar senin, mari festivităţi familiale sau instituţionale. Te vei socoti un „model“, un ins care şi-a făcut datoria.

Tipul E: Căutarea de sine şi construcţia interioară. Ca şi cei aparţinînd tipului C, eşti preocupat de propria identitate, dar, spre deosebire de ei, nu reuşita publică te interesează. Vrei să obţii desăvîrşirea lăuntrică, armonia şi împlinirea alcătuirii tale de adîncime. Încerci să găseşti şi să experimentezi felurite versiuni de disciplină spirituală, frecventezi sfera religiosului, cauţi, halucinat, calea. E un parcurs nobil, dar primejdios, la capătul căruia, dacă nu ai şansa unei opţiuni limpezi, întemeiate pe discernămînt şi echilibru sufletesc, poţi eşua în sminteală, iluzie de sine şi fanatism.

Tipul F: Cercetarea şi reflexivitatea. Trăieşti cu dorinţa de a ieşi din viaţă mai ştiutor, mai lămurit decît ai intrat. „Nu vreau să mor prost!“ – spunea Alexandru Dragomir. „Vreau să înţeleg angrenajul în care am fost aruncat.“ Tot restul e subsidiar: munceşti, iubeşti, te bucuri, suferi, dar fundalul fiecărui fragment de viaţă e mereu acelaşi: cum se explică lucrurile, care (şi ce) este adevărul? Din păcate, răspunsul nu e niciodată garantat, iar primejdia unei vieţi de tip secund, anexate ideii şi implicînd neglijarea patosului ei nemijlocit e redutabilă. Din ambiţia unei bogăţii cognitive fără măsură, poţi ieşi sărăcit şi strîmb.

Tipul G: Dedicaţia. Trăieşti ca să te dăruieşti unei instanţe din afara ta, te regăseşti în faptul de a te abandona, de a ieşi din sine, de dragul unei idei, al unui proiect grandios, al unui om. Te realizezi slujind. O familie, o întreprindere, o utopie. Sau opera proprie, ipostaziată în monument exterior, care îţi va supravieţui. Pendulezi între eroism (civic) şi activism bezmetic. Între zel constructiv şi agitaţie dizolvantă. Mereu în serviciul celuilalt, rişti, adesea, să-ţi pierzi chipul.

Dacă stau să mă gîndesc bine, mai sînt încă sute de tipuri şi de combinaţii de tipuri. În fond, tot atîtea cîţi oameni există pe lume. Şi deşi mă recunosc în cîte o parte din toate cele de mai sus, despre mine n-am zis încă nimic. La mulţi ani!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Distracţii comuniste şi postcomuniste

Ce vremuri! Ce programe! Ce rîs sănătos! Moţăiam în fotoliu, dar ştiam că pe la trei şi ceva urmează un monolog al lui Horaţiu Mălăele, şi nu se putea, mă-nţelegi, să-l ratez, aşa că dormitam două ceasuri pe fond de „muzică de pahar“ pentru a prinde cinci minute cu Mălăele.

Vorbesc, desigur, despre programele de Revelion de dinainte de 1989. Îmi veţi spune că atunci era un singur post de televiziune, şi acela controlat de partid, iar eu eram un mare naiv dacă îmi închipuiam că – bunăoară – monologul lui Mălăele putea să scape de cenzură sau putea fi altceva decît se aprobase prin birourile oficialilor vremii. Poate că eram. Dar merita. În noaptea de Revelion, puteai să „prinzi“ cîte-o poantă bună, cîte-un text aluziv – în atmosfera aceea încărcată şi supravegheată, în care toţi ne făceam că plouă şi că luăm de bun tot ce ne zice Partidul – sau, pur şi simplu, cîte-un text destul de banal, dar bine interpretat de nişte mari actori. Un critic de teatru mi-a spus, pe la începutul anilor '80, că teatrul şi filmul românesc (prinse atunci în chingile „indicaţiilor de partid“, care cereau spectacole şi filme cu conţinut „revoluţionar“, care „să reflecte marile transformări“ etc., etc.) rezistă prin „miracolul actorului român“, care e capabil să producă emoţie din aproape orice: indiferent ce text îi dai, „scoate“ ceva din el.

Aşa încît, înainte de 1989, Revelionul la televizor era aşteptat, între altele, tocmai pentru a vedea nişte mari actori (Toma Caragiu, Dem. Rădulescu, Stela Popescu, Horaţiu Mălăele, Radu Gheorghe şi alţii) în scenete, cuplete, monologuri mai mult sau mai puţin bine scrise, dar cu siguranţă bine rostite, jucate, interpretate. Despre Toma Caragiu se spunea – era deja folclor – că te poate face să rîzi doar citind din cartea de telefon. O „probă“ în acest sens a dat-o într-o noapte de Revelion, într-un monolog în care nu făcea altceva decît să citească, pocind pronunţia, dar cu o intonaţie de o mare subtilitate, „modul de întrebuinţare“ de pe plicul sîrbesc de supă „Vegeta“ şi de pe nu ştiu ce deodorant polonez (la mare căutare atunci – precizez pentru tinerii care au deschis nu doar televizorul, dar şi ochii, mai tîrziu de 1989; deci, ca să fie clar, drag tineret: pe vremea aceea nu se găseau deodorante şi alte chestii de strictă utilitate, da? Mulţumesc pentru înţelegere).

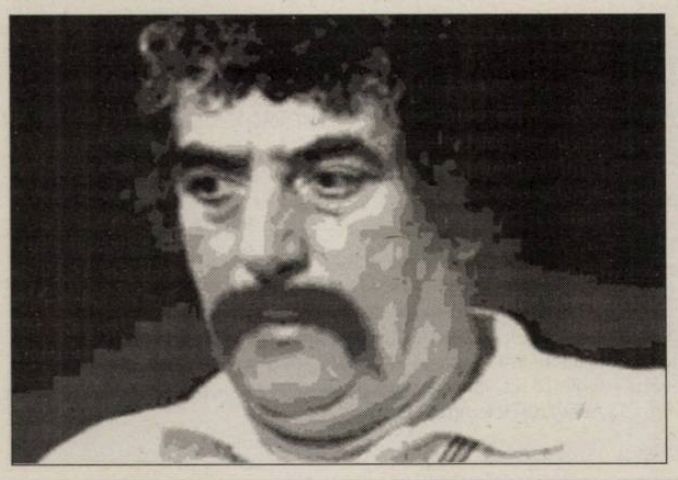

Ce vedem acum? *Acum,* cînd democraţia, economia de piaţă, intrarea în UE şi toate celelalte ne-au adus pe cap atîtea televiziuni şi atîtea vedete încît nu ne mai putem lua ochii de la ele? Vedem aşa: dacă pe vremea comunismului unicul post de televiziune existent atunci găsea de cuviinţă să realizeze un program special de Revelion la care începea să lucreze de prin august, astăzi, televiziunile noastre libere şi comerciale găsesc de cuviinţă să realizeze – toate! – programe speciale, la vivat concurenţa, care va să zică! Şi cu ce ne alegem noi, telespectatorii, din asta? Cu manele, glumiţe cu tentă sexuală, texte lăbărţate scrise de tot felul de amatori care au „prins“ un vad bun, băieţi de gaşcă şi fete cu picioare lungi care s-au convins că „asta vor“ guvizii din faţa televizorului şi, prin urmare, au luat decizia strategică (susţinută de marii manageri ai televiziunilor noastre de mare succes, care ştiu să scoată banu' din orice şi în orice condiţii) că tre' să-i dăm poporului ceea ce ne cere. Da?

Nu. Poporul „cere“ sau pare să ceară pentru că asta i se dă de atîţia ani, de pe vremea cînd emisiunea matinală a lui Florin Călinescu decreta „te uiţi şi cîştigi“. La Revelion, care va să zică – ocazie specială, mult aşteptată de telespectatori – televiziunile se străduiesc, pe mii de euro, să adune la un loc vedete cît mai multe, ca să ia faţa concurenţei. Bun. Pot să înţeleg, acum e capitalism. Dar – şi asta nu mai pot să înţeleg – toate vedetele la un loc nu ajung nici măcar la 1% din performanţa lui Toma Caragiu de a ne binedispune citind cartea de telefon sau „modul de întrebuinţare“ de pe supa sîrbească. Toţi maneliştii de mare audienţă nu sînt în stare să ne facă să simţim ceea ce Horaţiu Mălăele ne sugera într-un monolog în care vărsa vinul ba în pahar, ba în chiuvetă, şi încurca (pe măsură ce vinul îşi făcea efectul) paharul cu sticla, dopul cu chiuveta etc.

Încuiaţi şi cenzuraţi cum eram pînă în 1989, aşteptam distracţia de la Revelion cu sufletul la gură, sperînd în vreo „şopîrlă“ (Toma Caragiu a avut un celebru monolog chiar despre „şopîrlă“...) sau în vreo aluzie care să ne facă într-adevăr acea noapte „altfel“ decît celelalte, în ciuda ideologiei, a cenzurii, a partidului, a penuriilor de tot felul. Trei minute cu Toma Caragiu ne dădeau atunci energie pentru nu ştiu cîte ore de televiziune „pe linie“.

Acum? Acum, în noaptea de Revelion, am avut parte de aceleaşi „distracţii“ şi de aceleaşi personaje pe care le vedem zilnic la Măruţă, la Taraf TV sau te miri pe unde. Distracţii proaste, grosiere, construite la repezeală doar pe criteriul audienţei („să nu aibă concurenţa mai mult decît noi!“).

Şi ce-i cu asta? Nimic. Cu siguranţă o nostalgie personală. Cu siguranţă constatarea diferenţei între mari actori care (chiar şi din texte mediocre) ne distrau subtil şi inteligent şi „vedete“ dispuse să facă orice pentru a avea succes (problema lor fiind însă aceea că nu ştiu să facă mai nimic). Plus – dar asta o las pentru altă dată – convingerea amară că sîntem o naţie care nici să se distreze nu mai ştie... Nici măcar „la cumpăna dintre ani“...

ţinerea de minte

„Textele Zen spun că sentimentul agoniei care precede iluminarea stîrneşte rîsul. Puţin înainte de a-mi pierde cunoştinţa am văzut-o pe pisica mea, Blăniţa, şi am zărit în întuneric surîsul pisicii invizibile din *Alice în ţara minunilor*. În clipa cînd basculam (părăsisem pămîntul), am simţit că moartea se îndepărtează; pătruns, cotropit, posedat ca de o prezenţă străină, ca Booz de neţărmurita blîndeţe ce se revarsă din bolta cerească a Caldeii – de o *ironie* în mod inexplicabil împăcată, care, în trecere, se uita fix la faţa uzată a morţii.“

(André Malraux, *Oglinda de la hotarul cetăţii – Lazăr*, traducere şi note de Irina Eliade, prefaţă de Modest Morariu, Editura Univers, Colecţia „Globus“, 1978)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Cei 4 J care (n-)au speriat UE

„Eh, o fi vacanţă", mormăie Garry şi pleacă mai departe. El e funcţionar la Comisia Europeană. E în concediu pe o mică insulă grecească. La ora siestei, pe drumul între taverna lui „capitan" Iannopoulos şi vilă, s-a oprit în faţa unei clădiri nounouţe, acoperite cu termopane şi antene de satelit. E şcoala. Are în faţă arhicunoscutul semn al investiţiei din fonduri de dezvoltare regională: tabela cu steagul Uniunii, denumirea obiectivului (şcoală clasele V-VIII) şi valoarea (niscai milioane de euro). Poarta e închisă, clădirea nu pare defel utilizată. Logic, e luna august, ce să caute copiii la şcoală în timpul vacanţei? A doua zi, îl întreabă pe „capitan" cîţi copii învaţă în timpul anului în clădirea ultramodernă de patru etaje, cu Internet de mare viteză şi condiţii de lux? Proprietarul tavernei îl priveşte uluit? Care copii? Pe toată insula trăiesc doar 34 de familii, iar media de vîrstă e de aproximativ 50 de ani. Cei tineri sînt toţi pe continent. Nu există nici un singur copil de vîrstă şcolară. Garry e uimit şi nu prea. Întors la Bruxelles, face o investigaţie rapidă şi află că, din punct de vedere procedural, investiţia din mica insulă grecească era perfect în ordine.

Am schimbat doar numele personajelor. Povestea este perfect reală. După investigaţia amicului meu din Bruxelles, s-a schimbat (cu chiu cu vai, ulterior întocmirii unei hîrţogării teribile) destinaţia clădirii în „centru de zi pentru persoanele în vîrstă". Adică, un loc în care cetăţenii în etate pot juca o tablă, sta la bîrfă sau urmări ştirile. Spre ciuda lui Iannopoulos care şi-a pierdut o parte a clientelei.

Acesta e tipul de exemplu preferat de cei care cîrcotesc pe seama politicilor de dezvoltare regională ale Uniunii Europene. Investiţiile sînt, formal, „pe linie", dar au o utilitate socială limitată („inexistentă" îmi pare un cuvînt cam dur). Vîlvă mare a făcut şi o regiune italiană care, din bani comunitari, a sponsorizat echipa naţională de fotbal. Acţiunea s-a numit „promovarea regiunii" pe plan internaţional. Aş mai avea exemple, nu mai stau acum să le înşir. Cert este că ţările net contributoare (de tipul Olandei) cîrcotesc pe bună dreptate. Prea multe miliarde de euro se duc pe proiecte aiurea, îmbogăţind clientela politică din unele state membre (scuze, probabil vă închipuiaţi că numai în România există aşa ceva, că numai la noi e „ca-la-noi-la-nimenea").

Capcanele care stau în calea riguroasei cheltuiri a miliardelor din fondurile pentru dezvoltare regională ţin atît de autorităţile naţionale (centrale şi locale) cît şi de conceptul original desenat la Bruxelles. Drumul spre iad este pavat cu intenţii bune. Reducerea diferenţelor între zonele bogate şi cele sărace ale Uniunii este o idee lăudabilă. Necazul este că „bogaţii" europeni au devenit bogaţi tocmai pentru că ştiu să cheltuiască eficient ceea ce au la îndemînă. Adică, investiţiile sînt făcute cu cap. De aceea sînt mai bogaţi decît alţii. Aceşti „alţii" au fost fie ghinionişti, fie leneşi, fie un pic mai corupţi decît primii. Eh, tocmai catogoriei „alţii" li se adresează fondurile structurale pentru dezvoltare regională. Celor care, pe principii de piaţă, nu au reuşit. Celor nebancabili. De aici, risipa. Banii sînt pierduţi, *via* încurcate iţe birocratice, fie pe investiţii nefolositoare, fie spre buzunarele unor firme „prietenoase".

Exact din aceste motive, în octombrie 2006, sub bagheta hotărîtei doamne comisar Danuta Hübner, aproximativ sincron cu aderarea României, Comisia a lansat un program de restructurare a respectivelor fonduri. Entuziasmat, transmiteam atunci de la Bruxelles ştirea, către o audienţă inexistentă (pe cine ar fi interesat aşa ceva?). O intitulasem „Revoluţia din Octombrie a Fondurilor Structurale", amuzat mai degrabă de facila trimitere istorică, fără să doresc nicidecum să introduc o notă peiorativă. Ce vroia doamna Hübner? În primul rînd, introducerea evaluării bancare în analiza proiectelor supuse aprobării. Erau vizate prioritar Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (un soi de struţocămilă instituţională) şi Banca Europeană pentru Investiţii. Comisia ar fi dorit şi implicarea băncilor comerciale „normale", mai ales în componenta pentru întreprinderi mici şi mijlocii.

Au fost găsite şi nume „comerciale" pentru cele trei (ulterior patru) componente: Jeremie (întreprinderi mici şi mijlocii), Jessica (dezvoltare urbană, proiecte ale municipalităţilor) şi Jaspers (mari proiecte de infrastructură). Ulterior a apărut (în 2008) un al patrulea, Jasmine (pentru microcredite). Primul (Jeremie, cel pentru IMM-uri) există pe hîrtie şi în conferinţe, seminarii, prezentări. Prea puţine bănci comerciale au fost interesate să se implice în medierea unor credite nebancabile, adică prea puţin profitabile, iar BERD şi BEI nu se pricep (sau nu au personal pregătit) la aşa ceva. Îmi pare un program mort de la naştere. Încă în organizare este şi Jasmine, „zeiţa" microcreditelor de pînă la 25 de mii de euro. Jessica (bani pentru oraşe) vieţuieşte la un nivel – aş spune – mediocru. În octombrie 2009, o comunicare a DG Regio anunţa şase operaţiuni în tot atîtea regiuni europene şi două acorduri semnate cu autorităţi naţionale (Brandenburg şi Estonia). Din România, doar Braşovul a cerut un studiu de pre-evaluare şi atît. Jaspers (marile proiecte) are birou regional la Bucureşti. După Polonia, România este al doilea stat membru ca număr de proiecte derulate (46 la număr). Ai noştri s-au concentrat pe reţelele de apă curentă (majoritatea investiţiilor), dar şi pe infrastructura portului Constanţa. Concluzia: la trei ani şi jumătate de la lansare, două componente sînt în organizare, una funcţionează cît de cît şi doar una singură merge relativ bine. Motivul principal îmi pare a fi ambiţia (teoretic, logică) Comisiei de a introduce evaluarea bancară în proiectele de coeziune socială. Acolo unde „băncile" s-au numit BEI şi BERD, treaba a mers cît de cît. Blocajul a apărut cînd a fost vorba de criteriile băncilor adevărate, comerciale, adică profitul.

Cealaltă mare noutate era faptul că principiul competitivităţii ar trebui să treacă înaintea celui al solidarităţii în alocarea banilor. Cum ar veni, în România, să dai mai multă atenţie Bucureştiului, Timişoarei, Clujului, Iaşiului sau Constanţei, decît vreunei comune pierdute între munţi. Despre această teză (eretică pentru Sfintele Politici Europene) şi despre comportamentul schizoid pe care ar trebui să îl adopte România, în alt articol.

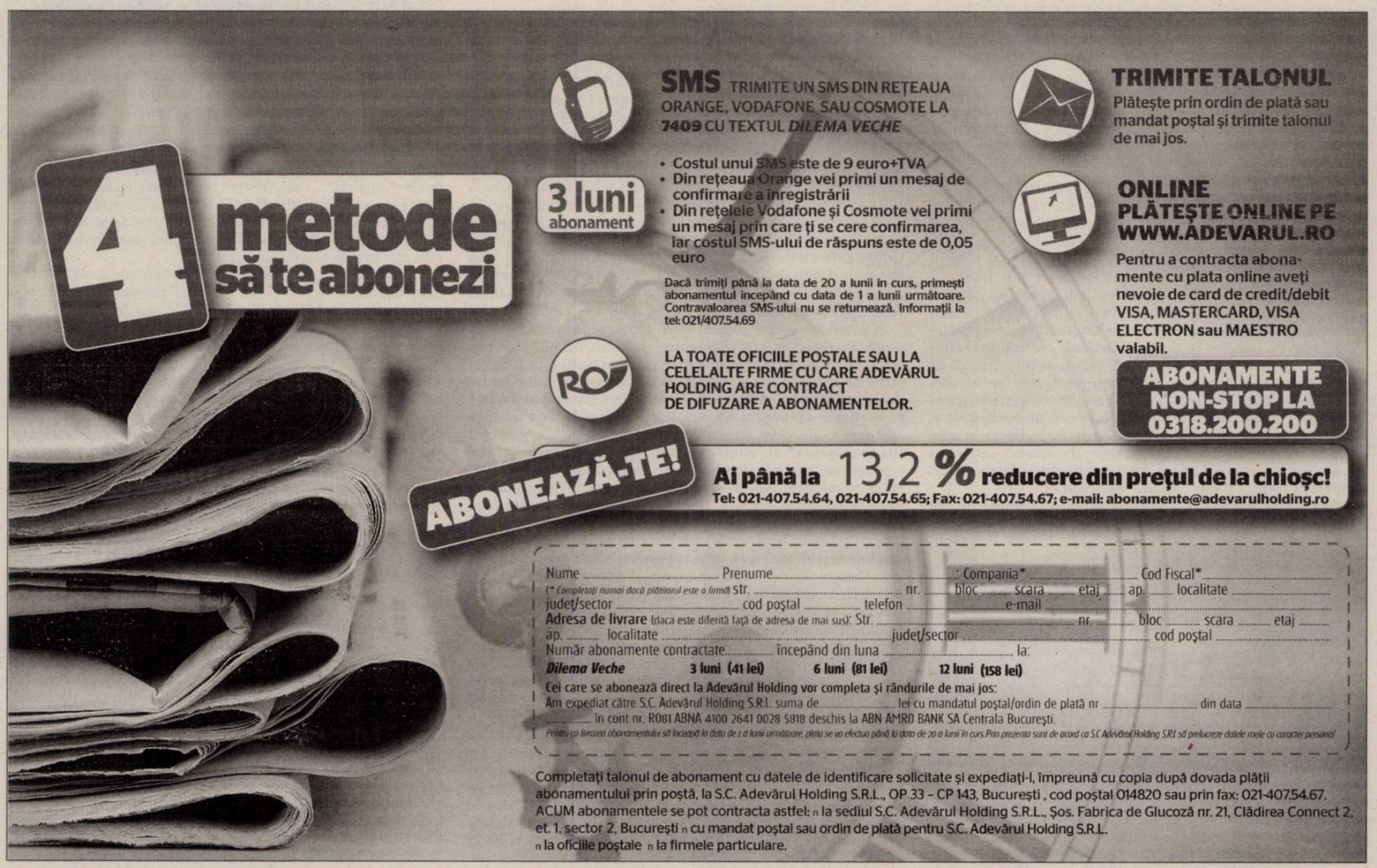

dezbateri politice

Jorge G. CASTAÑEDA

Opţiunea pentru război în Mexic

În urmă cu trei ani, preşedintele Mexicului, Felipe Calderón, îmbrăcat în uniformă militară, a declarat război pe scară largă drogurilor, scoţînd armata în stradă, pe şosele şi în localităţi. Atunci Calderón a primit o largă susţinere atît din interior cît şi din afară, pentru ceea ce părea o decizie curajoasă, restantă şi necesară. S-a prezis că rezultatele concrete vor apărea curînd.

Mai mult decît atît, administraţia Bush a promis imediat sprijinul Americii – aşa-numita *Iniţiativă Merida,* semnată în februarie 2007 –, iar sondajele de opinie au arătat că preşedintele Calderón a avut o creştere bruscă, fiind uitată victoria sa electorală muncită, strînsă şi pusă sub semnul întrebării, el cîştigînd încrederea poporului mexican. Dar astăzi, lucrurile arată foarte diferit.

La o dezbatere recentă la care au participat, printre alţii, Fareed Zakaria de la *Newsweek* şi CNN sau fostul şef al Agenţiei Anti-drog a Statelor Unite, Asa Hutchison, principala întrebare a fost dacă Statele Unite sînt de vină pentru războiul contra drogurilor din Mexic. Am subliniat că nici Statele Unite şi nici Mexicul n-au fost de vină pentru acest război; doar preşedintele Calderón poartă vina. La fel ca în cazul invaziei lui Bush în Irak, războiul contra drogurilor din Mexic a fost un război de opţiune. Un război pe care Calderón n-ar fi trebuit să-l declare, care nu putea fi cîştigat şi care a adus prejudicii enorme Mexicului.

Astăzi, un număr tot mai mare de mexicani împărtăşesc această opinie. În timp ce războiul merge înainte, cu cîştiguri care nu se văd nicăieri, violenţa din ţară e în creştere. La data de 9 decembrie, de exemplu, potrivit ziarului *Reforma,* 40 de persoane au fost ucise în schimburile de focuri dintre poliţie şi armată, pe de-o parte, şi cartelurile de droguri, pe de alta. Numai în anul 2009 au fost înregistrate peste 6500 de asemenea victime, depăşindu-se totalul din 2008, care, la rîndul lui, a fost dublu faţă de 2007.

Cred că preşedintele Calderón a declarat acest război pentru că a simţit nevoia să se legitimeze pe el însuşi în faţa poporului mexican, date fiind dubiile ce au înconjurat victoria sa în alegerile din 2006, dubii pe care susţinătorii săi (printre care m-am numărat) nu le-au avut niciodată. Şi cred că războiul e de necîştigat pentru că nu respectă principiile doctrinei Powell, elaborată cu 18 ani în urmă de Colin Powell pe cînd era preşedintele Statului Major Reunit al Statelor Unite, în timpul războiului din Golf.

Powell a enumerat atunci patru condiţii care trebuie satisfăcute pentru a avea succes într-o operaţiune militară. Una era o desfăşurare de forţe copleşitoare, ceea ce în cazul armatei mexicane a lipsit. O a doua condiţie era victoria clară, simplu de definit (o formulă folosită pentru prima dată de Richard Nixon la sfîrşitul anilor '60), ceea ce nu s-a petrecut niciodată în războiul contra drogurilor. A treia condiţie ar fi fost cea a stabilirii de la bun început a unei strategii de ieşire din război. Şi aceasta i-a lipsit lui Calderón pentru că el nu s-a putut nici retrage în apărare, în propria ţară, şi nici n-a putut să-şi declare victoria. Calderón se bucură încă de un sprijin popular – aceasta era cea de-a patra condiţie a lui Powell –, dar care a început la rîndu-i să se destrame.

De-a lungul ultimilor trei ani, peste 15 mii de mexicani au murit în războiul contra drogurilor. Organizaţii precum Human Rights Watch, Amnesty International şi Consiliul ONU pentru Drepturile Omului au avut informări mai mult sau mai puţin exacte, cu mai mult sau mai puţine probe, despre proliferarea abuzurilor şi absenţa oricărei trageri la răspundere pentru acestea. Din peste 220 de mii de persoane arestate sub acuzaţii legate de droguri, de cînd Calderón este în funcţie, trei sferturi au fost eliberate. Doar 5% din cei 60 de mii rămaşi în închisoare au fost judecaţi şi condamnaţi.

În acelaşi timp, potrivit datelor furnizate de Guvernul Statelor Unite, suprafeţele agricole destinate cultivării macului şi marijuanei au crescut în Mexic la 6900 şi, respectiv, 8900 de hectare. Între timp, restricţiile la transportul cocainei pe mare, din America de Sud către Statele Unite, nu au făcut decît să adauge mai nimic la preţul din stradă, care a avut un vîrf în 2008, dar apoi, în 2009, s-a stabilizat la un nivel cu mult sub istoricele vîrfuri din anii '90.

Conform raportului agenţiei americane de control internaţional al narcoticelor, capturile de opiu, heroină şi marijuana au scăzut de cînd Calderón a început războiul său contra drogurilor, iar producţia din Mexic e în creştere. În 2008, potrivit Departamentului de Stat al SUA, potenţialul de producţie al heroinei a atins 18 tone, faţă de 13 tone în 2006, în timp ce potenţialul productiv al gumei de opiu a atins 149 de tone, de la 110 în 2006. Producţia de canabis a crescut şi ea în aceeaşi perioadă, cu 300 de tone. Cu alte cuvinte, de cînd Calderón a pornit războiul contra drogurilor, pe piaţă există mai multe, şi nu mai puţine droguri provenite din Mexic.

Nu e uşor să ieşi dintr-o asemenea mlaştină. Forţele Poliţiei Naţionale pe care ultimii trei preşedinţi ai Mexicului – Ernesto Zedillo, Vicente Fox şi Felipe Calderón – au încercat să le construiască sînt încă departe de a fi în stare să înlocuiască armata în aplicarea sarcinilor de combatere a drogurilor. Din raportul Oficiului General de Contabilitate al SUA de la începutul lunii decembrie, reiese clar că ajutorul american abia ţîrîie. Din unele calcule rezultă într-adevăr că doar 2% din cele 1,3 miliarde de dolari prevăzute au fost plătite.

Probabil că cea mai puţin proastă soluţie ar fi să se procedeze implicit: adică să se permită războiului anti-drog să dispară gradual de pe ecranele televizoarelor şi din paginile ziarelor şi el să fie înlocuit de alte bătălii – cu sărăcia, cu infracţionalitatea măruntă şi cu creşterea economică. N-ar fi idealul, dar ar fi mai bine decît prelungirea unei lupte care nu poate fi cîştigată.

Jorge G. Castañeda, *fost ministru de Externe al Mexicului (2000-2003), este Global Distinguished Professor of Politics and Latin American Studies la New York University.*

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

statul de drept

Obama după primul an

Pentru preşedintele american Barack Obama anul 2010 începe cu totul diferit decît începea 2009. Atunci, o lume întreagă îşi punea speranţele în el. Acum, tot mai mulţi se declară dezamăgiţi. În cifre, acest început de an pentru Obama înseamnă că procentul americanilor care cred că face o treabă bună la Casa Albă a scăzut la puţin sub 50%, ceea ce înseamnă cea mai joasă cotă de încredere pentru un preşedinte american după primul an de mandat. Căderea este colosală: într-un an, primul!, Obama pierde cam 15% în încredere. Întunecarea optimismului iniţial se mai vede şi în numărul celor care credeau/cred că Barack Obama va fi „unul dintre cei mai mari preşedinţi din istorie" (19% în 2009, 13% acum) sau că va fi „un bun preşedinte" (43% în 2009, 30% acum). Explicaţii sînt multe. Dar toate au sens numai dacă le aşezăm în contextul uriaşei speranţe care cuprinsese pe toată lumea pe 21 ianuarie 2009, adică în prima zi de lucru a noului preşedinte. Deja se vorbeşte despre cel care era mai ieri fantasticul Obama ca despre un *„one term president",* deja se prefigurează relansarea republicanilor (predicţiile pentru parţialele din acest an le sînt, mai degrabă, favorabile), deja au apărut comparaţiile negative cu mult hulita administraţie Bush (deocamdată doar în domeniul securităţii teritoriului, după incidentul de pe aeroportul din Detroit, din decembrie). Puterea reformatoare a lui Obama se dovedeşte a fi mai puţin convingătoare decît credeam cu toţii, de vreme ce reforma sistemului de sănătate publică american, din care Obama însuşi a făcut primul său mare examen prezidenţial, nu s-a produs şi, oricum, nu se va produce în sensul dorit iniţial de preşedinte. În plan economic, Obama a anunţat că vede deja primele semne de redresare economică. Mai rămîne, doar, să le vadă şi actorii economici mai mari sau mai mici. În plan extern, singura victorie pe care o poate asuma deja Obama este îmbunătăţirea sensibilă a imaginii Statelor Unite în lume. Într-adevăr, de la venirea sa la Casa Albă, procesul de ameliorare simbolică a imaginii Americii în lume a continuat neîntrerupt. Decizia de retragere a trupelor americane din Irak luată de Obama a fost cu mult timp înainte pregătită de Bush, iar impasul tot mai mare în care se găseşte războiul din Afganistan arată că Obama nu este un *„commander in chief"* mai iscusit decît mult blamatul Bush. De asemenea, Obama nu a reuşit mare lucru nici în privinţa Iranului, nici în privinţa eternului conflict palestinian şi nici măcar în privinţa mobilizării superioare a europenilor în cadrul NATO.

Una dintre valorile comportamentale pe care conservatorii le preţuiesc şi le practică este temperanţa cînd vine vorba despre speranţele puse în oameni şi, mai ales, în oamenii politici. Spiritele de stînga sînt mai sensibile la farmec şi charismă, mai uşor exaltabile, mai lesne inflamabile. E drept, se şi sting destul de repede. Însă temperanţa, prudenţa, moderaţia cînd vine vorba despre un lider politic sunt de bună rigoare. Sigur că, într-o carieră politică, există suişuri şi coborîşuri. Churchill, omul care ştia despre politică mai mult decît ştim noi toţi la un loc, spunea că politica e ca un război, cu singura diferenţă că în război mori o singură dată, iar în politică se poate muri de mai multe ori. Obama va putea recupera încrederea pierdută a americanilor şi va putea cîştiga chiar un al doilea mandat. Are suficient timp şi are suficient de multe lucruri de făcut.

Obama de acum este mult mai lucid decît cel din urmă cu un an şi, poate, de aceea place mai puţin. Exact în ziua în care sondajul pe care l-am evocat mai sus era dat publicităţii în America, Barack Obama era la Oslo şi rostea discursul la primirea Nobelului pentru Pace. Era 10 decembrie 2009. În acest discurs, intitulat „O pace justă şi de durată", Obama vorbeşte deschis despre „războiul just" care devine, la nevoie, singura cale spre „pacea justă". Am criticat din acest neînsemnat colţ de pagină acordarea acestui premiu. Îmi menţin toate observaţiile anterioare, dar nu pot să nu remarc excelentul discurs pe care Obama l-a rostit la ceremonia de acordare. Iată fragmentul meu preferat din acest discurs:

„...Să fie clar: Răul există în lume. O mişcare nonviolentă nu ar fi putut opri armatele lui Hitler. Negocierile nu pot convinge liderii Al-Qaeda să abandoneze armele. Să spui că forţa poate fi uneori necesară nu este un apel la cinism. Este o recunoaştere a istoriei, a imperfecţiunilor naturii umane şi a limitelor raţiunii... Iar lumea trebuie să-şi aducă aminte că nu doar instituţiile internaţionale – tratate şi declaraţii – au adus stabilitate după Al Doilea Război Mondial. Indiferent de greşelile pe care le-am făcut, adevărul factual este că Statele Unite au susţinut constituirea securităţii globale pentru mai bine de şase decenii,

cu sîngele cetăţenilor noştri şi cu puterea armelor noastre. Serviciul şi sacrificiul bărbaţilor şi femeilor în uniformă au adus pacea şi prosperitatea din Germania pînă în Coreea şi au permis democraţiei să se instaleze în Balcani... Am făcut toate acestea dintr-un interes propriu luminat – pentru că am căutat mereu un viitor mai bun pentru copiii noştri şi credem că vieţile lor vor fi mai bune dacă vieţile copiilor altora vor curge în libertate şi prosperitate. Aşadar, da, instrumentele războiului au un rol în păstrarea păcii. Iar acest adevăr coexistă cu altul – indiferent de cît e de justificat, războiul aduce tragedie umană. Curajul soldatului şi sacrificul său sînt deplin glorioase, exprimînd devotament pentru ţară, pentru cauză, pentru camarazii de arme. Dar războiul nu este niciodată glorios şi niciodată nu trebuie să-l propovăduim astfel. Parte a provocării căreia trebuie să-i facem faţă este să reconciliem aceste două adevăruri aparent ireconciliabile: că războiul este uneori necesar şi că războiul, de la un anumit nivel, este expresia nebuniei umane."

ready made

„Cuprinşi de febra întrecerii, muncitorii aduc zilnic contribuţii extrem de preţioase pentru îmbunătăţirea producţiei, de la observaţiile făcute de Vasilică în problema majoră a fluidificării zgurei, care fură o parte din temperatura destinată oţelului, şi pînă la «pragul» lui Antonovici sau «tona lui Busuioc», rezultată din economii asupra infimelor cantităţi de metal, irosite pînă atunci cu indiferenţă."

(Ion Vitner, *Prozatori contemporani,* vol. II, Editura pentru Literatură, 1962)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

www.alunitsa.ro (II)

Greu rezolvabilă (în aparenţă, cel puţin), o problemă se ivi în ziua cînd onorabila fundaţie adresa căreia era, spuneam, *www.alunitsa.ro*. decise să-şi extindă peste graniţi spornica sferă de activitate, prin înfiinţarea unei sucursale în Ţara Cantoanelor, anume la Vevey. Ceea ce făcea ca, din păcate, să fie pusă pe tapet chestiunea unei noi adrese web. Dat fiind faptul că *Eichhörchen* e un termen, nu numai lung, dar şi cam greu inteligibil pentru elveţienii negermanofoni, în timp ce *écureuil,* nici el prea scurt, nu-i mai uşor inteligibil pentru auzul elveţienilor romanzi, – iar şefii fundaţiei cu indicativul *www.alunitsa.ro,* neştiutori, fireşte, de romanşă şi ignoranţi ai italienei literare, in care *weritsa* este *scoiattolo* (vocabul proparoxiton), găsiră de cuviinţă să-şi boteze noua sucursală din Vevey, după canonul web, într-astfel: *www.ww.ch.* Dacă sînt unii care se întreabă „Ce H(aş) e ăsta?“, răspunsul e *Confederatio Helvetica*, un acronim... Numai că şviţerienii francofoni (şi, pare-se, chiar cei de grai romanş) protestară tot mai vehement la Curtea Supremă Federală, invocînd faptul că *CH*-ul amintit s-ar regăsi de două ori în *veveriţa* nemţilor, *EiCHhörCHen!* Staful fundaţiei noastre, avizat, dădu replica numaidecît (făcînd apel la marele prestigiu al lui Nicolae Titulescu), cum că însuşi termenul *alunitsa* ar putea să işte, la rîndu-i, disensiuni urîte prin faptul că, pe cînd *weritsa* oricărui acţionar al fundaţiei amintite româneşti poate să aibă aluniţă, tocmai a lu' Niţă, subşeful sucursalei elveţiene, s-ar putea să n-aibă aluniţă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Vernissage

Cuvîntul te duce cu gîndul la o expoziţie. Ei bine, nu era expoziţie, dar era expusă acolo, la 2418 metri altitudine, pe muchia înzăpezită de deasupra unei văi adînci, atrăgînd poftele celor care schiau pe pîrtia Plattjen de deasupra staţiunii elveţiene Saas Fee. Dincolo de poziţia care amintea de Caraiman, cabana (căci cabană era) ne-a stîrnit curiozitatea şi prin arhitectura ei nu prea montană. Am văzut-o azi, am văzut-o mîni şi... în cele din urmă ne-am hotărît să încercăm un prînz acolo.

Intrarea era străjuită de două butoaie pe care erau aşezate două lumînări ce ardeau protejate de vînt în cîte un tub de sticlă. O sanie de muzeu zăcea şi ea în nămeţii din faţa intrării. Am „descălecat“ de pe schiuri şi am intrat. Înăuntru ne-a izbit imaginea unei sticle de vin uriaşe, de vreo 5 litri, care trona lîngă o scară de lemn care ducea la etaj. În dreapta s-a deschis o uşă automată (tehnologia elveţiană) de unde s-a ivit o fată foarte politicoasă care ne-a condus la etaj, ne-a aşteptat să ne scoatem gecile pline de zăpadă, pentru a ni le pune în cuierul din coarne de ţap şi ne-a invitat în *salonul roşu*. Brusc mi-a venit în minte miriapodul care dansa la lumina lanternei pe cearceafurile priciului de la Mălăeşti, în urmă cu vreo 20 de ani.

Era cam frig la Vernissage. Un frig bine calculat la 16 grade, aşa încît să aibă sens să te înveleşti la masă cu păturile roşii care se găseau pe scaunele din salonul decorat rustic. Alături era un altul, cu pături şi perdele albastre. Pentru început am comandat un ceai, cu gîndul la neuitatul ceai cu rom de la cabana Omu.

La masa de alături şedeau nişte ruşi, doi bărbaţi şi două femei. Veşnici prin Elveţia (de pe vremea lui Thomas Mann) cu al lor „da“ comun cu al nostru, din cauza căruia fuseserăm luaţi şi noi de vreo două ori drept ruşi. Vorbeau despre fabrici, finanţe şi criză. De fapt, doar bărbatul cel tînăr vorbea şi mînca în acelaşi timp, femeile ziceau rareori cîte ceva, iar bărbatul mai în vîrstă, cu barbă albă şi ochelari, tăcea tot timpul şi nu comandase nimic. Purta un pulover la modă în anii '80 şi avea aerul cercetătorului din filmele sovietice. Reţinerea lui părea căpătată în alte vremuri, mult mai grele, şi îl însoţea şi acum, peste timp şi la mare depărtare de ţară, fiindcă, nu-i aşa, niciodată nu se ştie cît va ţine binele şi nici dacă nu cumva e doar o simplă capcană a răului.

Pe pereţi erau poze ale cabanei de pe la începutul secolului trecut. Mi-am adus aminte de fotografia alb-negru a cabanei Caraiman, agăţată în sala de mese. Acolo unde, de mult de tot, m-am îmbătat cu Jidvei. La toaletă am descoperit scrumiere metalice instalate deasupra fiecărui pisoar, de pe vremea cînd fumatul era încă permis, pe principiul că e greu să ţii şi ţigara.

Chelnerul ne-a spus că ne recomandă meniul zilei, iar apoi a pronunţat ceva lung din care am înţeles doar parmezan şi rucola.

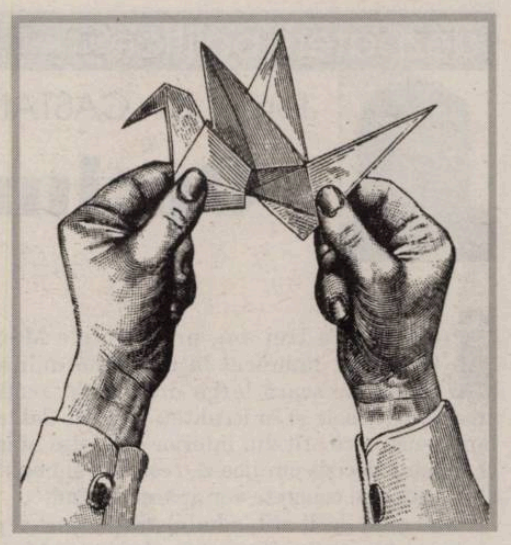

Fie şi meniul zilei, am zis, gîndindu-ne că orice ar fi nu vom scăpa prea ieftin din acel loc. Pe geam se vedeau, undeva foarte jos, acoperişurile staţiunii şi departe în sus, deasupra ceţurilor albe, vîrfurile ascuţite de peste 4500 de metri.

În salon au năvălit nişte nemţi gălăgioşi cu copii. Pînă să se aşeze, au bocănit minute în şir teutonic cu clăparii pe podeaua de lemn.

În sfîrşit, a venit mîncarea şi am constatat că era un fel de *carpaccio:* feliuţe de carne crudă, de vacă argentiniană, acoperite cu frunze de rucola şi de feliuţe de parmezan aproape transparente, într-un sos discret şi parcă uşor caramelizat. O porţie mică.

Pentru desert am întrebat de apfelstrudel, dar chelnerul ne-a spus că ei nu fac aşa ceva. Ne-a recomandat în schimb o plăcintă de caise. Mi-am amintit că rusoaicele comandaseră cîrnaţi şi tot aşa li se răspunsese, cu o aproape imperceptibilă distanţă, că bucătarul n-a pregătit acest fel. Am înţeles că ne aflam pe teritoriul unei bucătării care nu se încurca cu feluri nemţeşti sau austriece. Alături de plăcinta cu caise, pe farfurie era răsucită o frişcă foarte grasă şi dulce, cu o frunză de mentă înfiptă în mijloc. Ca ieri mi-aduc aminte de ciocolăţelele *Rom* din galantarul de la Vîrful cu Dor. Mi-e dor de cabana care nu mai există.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

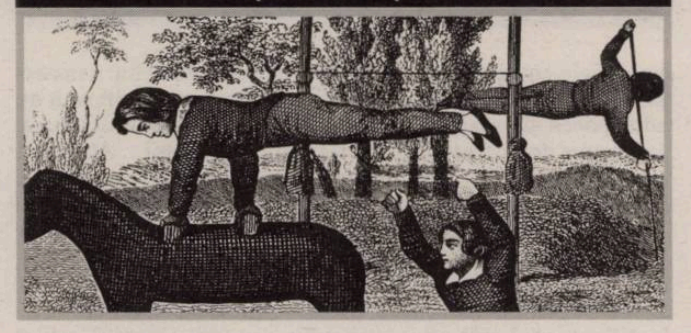

Somnul bate cultura

Acum cîteva zile am fost la operă. Să vă explic detaliile, cu speranţa că n-o să mă credeţi snob (cine încearcă va fi deferit justiţiei conduse de soţia mea, care a fost cu ideea!). Opera era în New York, şi anume Metropolitan. Noi eram în Boston, aruncaţi acolo de greutăţile vieţii de doctor care vrea să înveţe meserie (nu eu, tot soţia!). Evident, între cele două localităţi se întinde nu doar autostrada, ci şi dorinţa neaoşă de a mai face economie, drept pentru care nici o clipă nu m-am gîndit să plecăm din timp şi să ne luăm o cameră la hotel în Manhattan.

Am plecat cu patru ore înainte de începerea spectacolului deci, pe un drum ca de la Bucureşti la Mangalia. Am ajuns la spectacol cu convingerea că da, Al Gore are dreptate, sînt prea multe maşini în America şi, ce e mai rău, toate sînt folosite pe centura New York-ului, în acelaşi timp. Dar am ajuns. Ne-am ocupat locurile, aflate în primul rînd, ca urmare a convingerii pur româneşti că omul sărac trebuie să-şi ia ce e mai bun. A început opera, după tipic, cu uvertura. Cinci minute m-am uitat la mîinile dirijorului, încercînd să-mi imaginez, ca urmare a altor defecte naţionale pe care nu le mai menţionez, cam cît cîştigă pe secundă. Şi-am adormit.

Am dormit în actul întîi. M-am trezit la pauză, m-am aşezat mai bine, m-am culcat la loc. În actul doi am visat că mă dădeam în leagăn în casa bunicilor, în al treilea mă plimbam pe un vapor pe care cînta fanfara. În fine, după cîteva vise frumoase şi deosebit de scumpe (nu vreţi să ştiţi cît costa biletul la Met în primul rînd), m-am trezit. Se terminase.

Am ieşit, ne-am urcat în maşină şi-am pornit înapoi spre Boston. Aceeaşi autostradă, cu ninsoare de data asta, fără nici un fel de maşină de deszăpezire *in sight,* dar măcar mai puţin populată. După vreo oră de drum, m-am întors spre soţia mea (care dormea acum, aşa cum ştie ea mai bine, adică exact atunci cînd trebuie!) şi i-am zis: „Auzi, realizezi că acum chiar pot să mă laud în Dorobanţi că sînt cel mai tare? Pentru că oricine poate să spună c-a fost la Met să vadă *Nunta lui Figaro,* însă io sînt, pe pariu, singurul care poate să se laude *c-a dormit* la ea!“.

Şi-am dormit bine, vă asigur. Cultura, cînd e scumpă şi bună, are acest efect asupra minţilor simple, de ţară. Adoarme. Şi nu e vorba doar de muzică, ci şi de concepte filozofice, de literatură grea şi complexă, de studii antropologice, orice vă puteţi gîndi că cere mai mult de trei neuroni pentru a începe măcar procesarea celor un milion şi jumătate de idei aşezate pe o pagină de – să zicem – Sf. Augustin (cu care am dormit perfect, pe drumul de întoarcere, după numai două rînduri!).

Îmi aduc aminte în tinereţe cînd îl vedeam pe Iosif Sava la televizor: a rămas pînă la ora asta pentru mine definiţia plictiselii absolute, aceea în care şi sinuciderea ţi se pare un efort uriaş. Nu numai uriaş, ci şi inutil: eşti sigur că nici ea nu te scapă, n-are cum, *spleen*-ul e sigur veşnic!

Noroc că asemenea show-uri au dispărut. Acum media se chinuie să ne ţină treji şi să ne distreze, luînd în seamă învăţămintele trase din emisiunile lui Sava şi ale altor realizatori dispăruţi: ideile puţine şi simple sînt cele mai bune. Dacă se poate idei deloc, însă multă mişcare în cadru, e perfect. Se vede deja la talk-show-uri, unde mişcarea e cea a mîinilor şi grimaselor şi emoţiilor. Sînt sigur că următoarea generaţie va reuşi cumva să scape de cuvinte, lăsînd doar umorile şi nervii. Talk-show-ul mut, doar cu pian, ca la filmele din anii '20? De ce nu?

Pînă una alta, să vă spun că am folosit această introducere lungă să vă spun un lucru simplu şi complet lipsit de referinţe culte: în cîteva săptămîni o să încep la televizor o emisiune nouă. Cum naiba s-o fac să nu vă plictisiţi şi să mai şi spuneţi prietenilor să se uite la ea?

Competiţia e deschisă. Cea mai bună idee va fi premiată cu o oră de vorbit la televizor, pe orice temă, atîta vreme cît nu e plicticoasă şi e lipsită de acompaniament simfonic. Asta pentru că, poate am menţionat, mi-e teamă că adorm eu înaintea publicului.

Vă aştept deci.

lucian@signfactor.ro

PUBLICITATE

rfi românia

noi mergem dincolo de aparențe

înţelege şi descriptează actualitatea

Bucureşti 93.5 fm, Iaşi 97.9 fm, Craiova 94 fm, Cluj 91.7 fm

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Surfing de sărbători

„Lumina naşterii Mîntuitorului să pogoare în sufletele voastre, să vă inunde cu evlavie viaţa, Dumnezeu să sădească în inimile voastre sămînţa speranţei şi să vă împărtăşiţi din izvorul iubirii creştine!“ Cunoaşteţi, nu se poate să nu fi primit zeci de astfel de urări copleşitoare! Altele sînt mai „filozofice“, ca de pildă: „Bucuria vine din lucruri mărunte, liniştea din suflet, iar căldura din inimă! Vă doresc să aveţi parte de toate, alături de familie şi cei dragi!“. Sau: „Pentru că viaţa este o piesă de teatru minunată, să vă jucaţi rolul cu înţelepciune şi să aveţi un 2010 cu sănătate, realizări şi iubire!“. Unele sînt simple şi la obiect, ca de pildă steluţele UE înconjurînd un „La mulţi ani 2010!“. Altele sînt de-a dreptul „complexe“: „Un nou an 2010, care să vă aducă: constanţă prin forţa echilibrului în acţiuni, primordialitatea ca factor de permanenţă a înnobilării spiritului, sănătate ca vector menit să genereze în stabilitate perpetuă belşugul, armonie ca liant al relaţiilor interumane şi fericire ca stabilitate aducătoare de binefacere!“. Curat sinergia faptelor!... Şi lista ar putea continua mult şi bine, după cum am văzut cu toţii în aceste zile.

Ce au însă în comun toate aceste urări?

Desigur, toate sînt electronice (anul acesta am mai primit doar trei cărţi poştale!). De asemenea, toate au un stil care ar merita o analiză filologică detaliată. Dar cel mai important lucru este că, de fapt, ele nu ţi se adresează ţie! Toate – sau aproape toate – sînt rezultatul unui click care face transferul de pe o listă generică de mesaje spre o listă generală de adresanţi. *A, uite, Ionescu ce-o mai fi făcînd? Hai să-i trimit şi lui un mesaj!* – şi click, Ionescu primeşte o urare. Aceeaşi ca şi ceilalţi din memoria mobilului sau a calculatorului. Ionescu devine astfel un click printre altele, beneficiind şi el de „izvorul iubirii creştine“ sau de „sănătate ca vector“ a nu mai ştiu ce. Se cheamă însă că te-ai gîndit la el! Dar oare cu adevărat la „el“?...

În amonte, asta se cheamă *externalizare*. Sărbătorile, cu unitatea lor clasică de spaţiu, timp şi acţiune centrată pe familie, s-au descompus în „servicii“ specializate îndeplinite la cerere de către experţi străini. Poţi să-ţi comanzi cadourile online, poţi să-ţi închiriezi un Moş Crăciun şi, iată, poţi chiar să-ţi alegi sentimente festive potrivite dintr-un meniu *à la carte* oferit de firme specializate.

Mai departe, asta înseamnă *surfing*. Fiecare dintre noi, fiecare dintre ei, expeditori şi andrisanţi, sîntem puncte pe traseul unei memorii electronice care ne conectează între noi ca tot atîtea puncte distincte, şi nu ca tot atîtea persoane diferite. *Grupurile* (de rude, de prieteni) se metamorfozează în sau sînt înlocuite astfel de *reţele,* care nivelează totul în propensiunea lor orizontală. Sîntem tot mai mulţi cei care primim de la tot mai mulţi urări şi mesaje de sărbători, din toate colţurile lumii şi ale memoriei. Ceea ce pierdem în intensitate cîştigăm astfel în extensiune: este idealul „barbarilor“, idealul „omului orizontal“ despre care vorbeşte Alessandro Baricco.

Ce vremuri! – ar putea exclama unii. Desigur, schimbările sînt profunde şi derutante, chiar şi în acest caz minor. Dar, ca de obicei, lucrurile trebuie aşezate în perspectiva lor istorică şi comparativă, pentru a putea fi înţelese adecvat. Este ceea ce făcea Claude Lévi-Strauss în urmă cu peste jumătate de secol mergînd pe urmele urărilor şi cadourilor de Anul Nou, răspîndite în toată lumea de cînd e lumea. Repertoriul de „trivialităţi“ şi curiozităţi era vast şi în acea vreme. Concluzia antropologului francez era însă mai degrabă una admirativă: „să nu ironizăm deci acest mare bîlci anual în care florile, bomboanele, cravatele şi cărţile poştale nu fac decît să treacă din mînă în mînă; căci, cu această ocazie şi prin aceste mijloace umile, întreaga societate ia conştiinţă de natura sa: reciprocitatea“.

Să nu-mi spuneţi că nu aţi răspuns majorităţii felicitărilor primite de sărbători, simţindu-vă astfel membrii anonimi ai unei comunităţi în expansiune!

Codrin Liviu CUŢITARU

Despre sens

În adolescenţă, am văzut o comedie suculentă, intitulată *The Meaning of Life* / *Sensul vieţii*. Filmul consta într-o succesiune de episoade groteşti, care duceau la o singură concluzie posibilă: viaţa e lipsită de sens sau, oricum, de unul reperabil în interiorul standardelor noastre de percepţie şi înţelegere. Trăim, altfel spus, în plin absurd. M-am distrat copios atunci, dar nu am acordat nici un pic de credit subtilităţilor aşa-zicînd metafizice ale peliculei. Eram foarte tînăr şi visam, cu îndîrjire, că într-o zi voi schimba lumea din temelii. Urma să modific adică însuşi *sensul vieţii* (al vieţii cu „v“ mare, desigur), iar acest lucru nu se putea întîmpla decît în *prezenţa lui nemijlocită*. Nu ştiam cum voi realiza măreţul ideal, însă îmi era clar că nimic nu mă putea opri. Anii au trecut şi, maturizîndu-mă, am descoperit un adevăr trist. Nu numai că nu am cum să schimb în vreun fel *viaţa* cu „v“ mare, dar nu voi reuşi niciodată să controlez cel puţin *viaţa* cu „v“ mic. Ea îşi vede de cursul său firesc şi cumva implacabil, negăsind timp să se oprească, fie şi cîteva secunde, pentru a-mi striga peste umăr admirativ: „Bravos, Codrine! Îmi placi teribil! Ţine-o tot aşa şi te voi răsplăti regeşte!“. Dimpotrivă, în anumite momente – suficient de obscure în paradigmele mele hermeneutice –, viaţa m-a sancţionat pervers, supunîndu-mă regulilor ferme ale pedagogiei transcendente. Am aflat, la fel ca miliardele de indivizi care m-au precedat şi, probabil, precum miliardele ce mă vor succeda, că *nu viaţa e a mea,* ci, absolut şi irevocabil, *eu sînt al vieţii*. Cu „v“ mare ori mic, aproape că nu mai contează.

Vorbeam deunăzi cu un prieten – universitar şi el. Îmi mărturisea că trăieşte un puternic sentiment de alienare. Deşi a muncit din greu pentru o carieră academică, a ajuns acum să fie plictisit de ea. Universitatea – aşa cum s-a articulat în anii de tranziţie, cu nenumărate scăderi şi controversate schimbări de identitate – nu-l mai încîntă. Privită dinăuntru, Universitatea (fără îndoială, nu doar cea românească) te poate, într-adevăr, dezamăgi profund. În primul rînd, eterogenitatea corpului profesoral derutează pînă la nedumerire. O mulţime de impostori convieţuiesc alături de profesionişti veritabili şi nimeni nu pare interesat, în vreun fel, să separe grîul de neghină. Este aici (în saţietatea „universitară“ a amicului meu) un simptom al societăţilor consumeriste, care îi ostracizează pe intelectuali, împingîndu-i către astfel de forme de nihilism. E şi o realitate sumbră, particulară, a vremurilor noastre postcomuniste, pe care trebuie să o luăm ca atare. Este însă şi o căutare (inutilă) a *sensului* (vieţii) acolo unde „sensul“ iese, de fapt, din sistem şi se revelează (eventual) la o scară mult mai mare, cu neputinţă de reperat (cel puţin cu capacităţile noastre actuale de înţelegere). Realitatea mult mai prozaică decît vrem noi să acceptăm e că, plină de genii sau de idioţi, conştiinţe ori farisei, Universitatea (de aici şi de aiurea) rămîne tot ea însăşi, urmîndu-şi, neabătut, cursul istoric şi simbolic. Instituţia universitară reprezintă, pînă la urmă, *o existenţă în sine* (cu identitate colectivă), imposibil de influenţat major în plan individual. Ca şi viaţa, ea nu are timp să se oprească şi să-ţi strige fascinată: „Codrine (Marine ori Cosmine), te admir necondiţionat şi sînt gata să-ţi dau un bonus de eternitate pentru inteligenţa ta! Să nu te laşi, amice!“. Noi sîntem ai ei, şi nu ea a noastră. De numele său se leagă personalităţi ca Maiorescu sau Kogălniceanu, dar tot aici au funcţionat, în varii vremuri, Icsulescu, Igreculescu ori Nimenescu. Universitatea nu s-a clătinat nici sub unii, nici sub ceilalţi, rămînînd, fundamental, aceeaşi *Alma Mater*.

Sensul nu se găseşte niciodată în detalii, ci numai în absolut, acolo unde, din păcate, prea puţini dintre noi au acces vreodată. Desenele precolumbiene rămîn neinteligibile la contactul direct cu liniile lor, dar se observă, grandios, din avion. Oamenii înşişi nu au măreţie în individualităţi, ci numai în multitudine. Indivizii, oricît de strălucitori ar fi, la un moment dat, se deteriorează, îşi ating propria limită, sînt neputincioşi (pe termen lung) şi, ultimativ, mor – să recunoaştem, mai întotdeauna ignobil şi deplorabil. Comunităţile însă, prin contrast, au cucerit spaţiul şi timpul, au ieşit în Univers şi şi-au schimbat, necontenit, viaţa (uneori chiar pe cea cu „v“ mare). Grupul pare etern şi mereu în plină expansiune, persoana, dimpotrivă, trezeşte, fără excepţie, angoasa perisabilităţii şi a suferinţei. „Sensul“ clar, „semnificaţia“ precisă se pierd aici într-un mod inevitabil. Sîntem nevoiţi să acceptăm, prin urmare, că nu trăim într-o lume a „concluziilor“, ci, mai curînd, în una a „ipotezelor“ (devenite, treptat, „axiome“). De aceea, cred, speculaţia nu

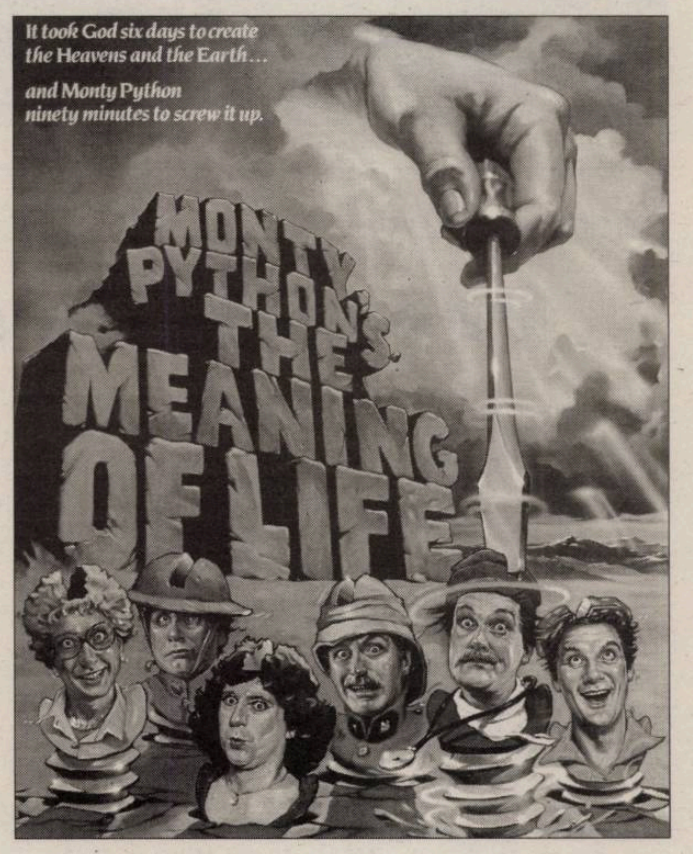

ar trebui privită cu circumspecţie în spaţiul existenţial propriu-zis, întrucît ea rămîne singura noastră formă de „cunoaştere autentică“. Opiniile emise de noi – pe orice palier al manifestărilor umane – sînt simple prezumţii cu un grad mai mare sau mai mic de inocenţă. Ca atare, avînd în vedere faptul că ele nu produc *sensuri,* nu le putem aştepta să dobîndească vreo *însemnătate*. Nimeni nu ştie mai bine acest adevăr decît noi, cei care umplem, zi de zi, paginile revistelor şi ziarelor cu articole ori editoriale. Nu sperăm niciodată să aflăm *sensul*, ci doar propunem un număr de variante *ale lui*. Nici măcar nu anticipăm, în vreun fel, că umanitatea s-ar putea opri, pentru o clipă, extaziată, şi ar începe să vocifereze: „Bravos, bătrîne! Auctore ca matale, mai rar cineva!“.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Încă o casă cu statui

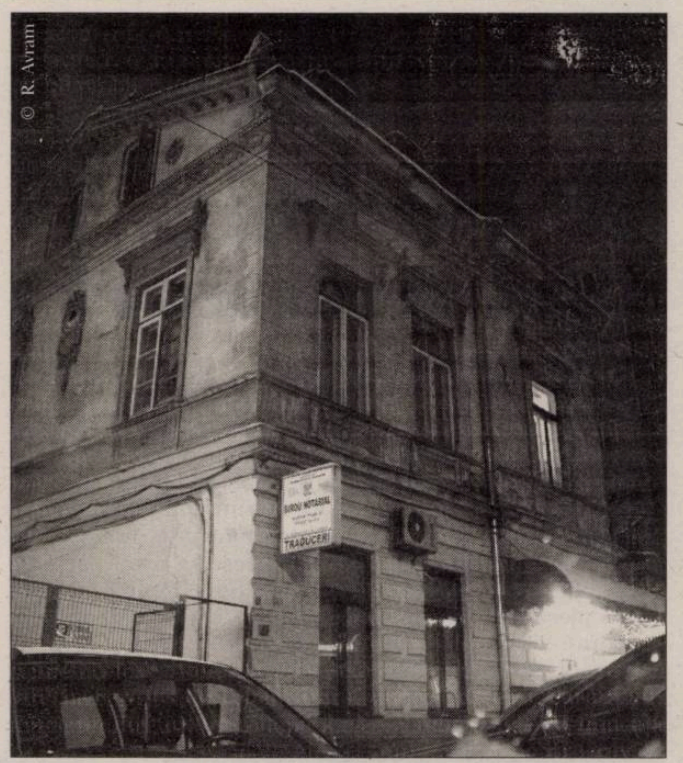

Acum doi ani, scriam despre casa din str. Mendeleev, 35, colţ cu Biserica Amzei – o clădire de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, împodobită cu semi-statui şi reliefuri în stilul unor geme romane. Ea mai există încă, chiar cu coridorul exterior de lemn cu geamlîc, dar au apărut alături oribile panouri cu reclame. Anunţul că e de vînzare, întreagă sau şi cu spaţiile comerciale de la parter, nu poate fi ameninţător, fiindcă această clădire a fost înscrisă ca monument istoric, desigur din cauza decoraţiei neobişnuite.

Moda statuilor aplicate pe faţade a mai lăsat vestigii, pe bulevardele centrale: General Magheru şi Regina Elisabeta. Mai puţin vizibil este un alt exemplu, lîngă Carul cu Bere, str. Stavropoleos, 3. Casa, la subsolul căreia funcţionează crama restaurantului vecin, este şi ea monument istoric şi se integrează în ansamblul dintre Calea Victoriei şi strada Smîrdan, unde, pas cu pas, se aliniază clădiri de valoare arhitecturală şi urbanistică sub ale căror temelii arheologii au descoperit rămăşiţele unor vechi hanuri. De pildă, la origine, pe amplasamentul nr. 3 a fost una dintre construcţiile hanului Zlătari. Suprafaţa acestei parcele este de 222 m^2. Imobilul care s-a clădit acolo în 1873 îi aparţinea lui Dimitrie Cavadia, dintr-o familie de greci brăileni (Iorgu Cavadia era în acea vreme un cunoscut cîntăreţ şi autor de romanţe care a întemeiat Conservatorul „Lyra“ la Brăila). Peste o pivniţă încăpătoare se ridicau două etaje spre stradă şi trei în spate, avînd între ele o curte interioară. Îndată ce a fost terminată, în 1874, clădirea a trecut în proprietatea bancherului Ştefan Petrovits von Armis. Acesta, în 1882, a recurs la serviciile arhitectului Richard Kraft, pentru a-i da edificiului înfăţişarea actuală: parter, destinat unor prăvălii, şi două niveluri de locuit, fiecare

avînd cîte cinci camere, cu dependinţele de rigoare. Este casa pe care, la moartea bancherului, în 1900, a moştenit-o fiica sa, Ecaterina Em. Kretzulescu. Dintre proprietăţile acestei doamne mai amintim căminul Conservatorului de la colţul străzii Henri Coandă cu continuarea bulevardului Dacia şi orfelinatul de la Arcul de Triumf (piaţa I.I.C. Brătianu, colţ cu Bdul Al. Averescu)

Statuile alegorice de la etajul I, încadrînd prima şi ultima dintre cele patru ferestre ale faţadei, reprezintă Arta, Comerţul, Ştiinţa şi Industria. Nu se ştie cine a fost autorul acestor opere artistice, dar stilul şi execuţia celor patru personaje masculine sugerează un atelier italian. Ştiinţa – lumina intelectuală – determina ce şi cum se fabrica (Industria), iar Comerţul simboliza mişcarea produselor vîndute şi cumpărate. Înflorirea Artei era, la rîndul ei, condiţionată de succesul operaţiilor precedente. În anii care au urmat după Independenţă, acest capăt al Podului Mogoşoaiei şi străzile aferente alcătuiau, printr-o experienţă de secole, un cartier comercial în plină dezvoltare. Iar familia proprietarilor, care-şi afirma vanitos poziţia socială prin titlul de nobleţe austriac şi printr-un impunător monument funerar la Bellu, îşi va continua ascensiunea prin alianţa cu vechiul neam boieresc al Creţuleştilor pînă la titlul princiar italian al celui din urmă reprezentant al acelora în linie bărbătească.

Andrada BĂLAN

Preşedinţia spaniolă a Uniunii Europene

Nimic mai senzaţional şi mai interesant decît acele mici şi picante coincidenţe şi curiozităţi ale istoriei, ce pentru o minte poate prea îndrăzneaţă sau doar prea obişnuită cu romanele poliţiste pot trece drept adevărate conspiraţii. Cîţi dintre spanioli s-ar fi gîndit, pe 5 ianuarie 1938, în plină desfăşurare a operaţiunilor de la Teruel – de departe, una dintre cele mai sîngeroase confruntări republicano-franchiste ale războiului civil din Spania, la care asista şi un tînăr corespondent american, pe nume Ernest Hemingway – că infantele născut în exil la Roma, nepotul monarhului alungat în aprilie 1931, avea să devină peste 37 de ani (el, şi nu tatăl său!) monarhul întregii Spanii democratice? Şi totuşi, dincolo de aceste poveşti suprapuse, ale unei crude bătălii încheiate cu retragerea forţelor republicane, pe larg redată în mai toate marile publicaţii americane şi europene, pe de-o parte, şi ale naşterii unui infante pentru care guvernarea era atunci doar o posibilitate îndepărtată, Juan Carlos Alfonso Víctor María de Borbón y Borbón-Dos Sicilias este astăzi figura politică spaniolă de cea mai mare anvergură, cea mai apreciată.

„Văduvită“ de un potenţial rol major (ca urmare a intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, ce a dat, finalmente, un preşedinte stabil şi un Înalt Reprezentant pentru Politica externă şi politica de securitate a Uniunii Europene), preşedinţia rotativă, semestrială, asumată de Spania începînd cu 1 ianuarie 2010, va trebui să facă faţă în primul rînd unor riscuri de imagine. Dincolo de agenda încărcată (peste zece întîlniri la nivel înalt, nu toate foarte comode pentru Spania – vezi summit-ul UE-Maroc, ce va fi probabil marcat de tensiunile acumulate în cazul activistei sahariene pentru independenţa Saharei Occidentale, Aminatu Haidar), dincolo de euforia aproape copilărească afişată de José Luis Rodríguez Zapatero şi de multele obiec-

tive trasate fiecărui minister în parte, Spania are la dispoziţie şase luni pentru a menţine pe o linie pozitivă o preşedinţie ce s-ar putea transforma oricînd, pierzînd criteriile şi proporţiile realităţii, într-un eşec.

Misiunea liderului din La Moncloa (nu tocmai cel mai charismatic şi convingător preşedinte de guvern european) este cu atît mai grea cu cît principalul obiectiv anunţat – ieşirea Uniunii din recesiune şi generarea eficientă şi rapidă de noi locuri de muncă – se suprapune peste trista realitate a unui şomaj spaniol de aproape 18%, mult peste media şomajului la nivel european şi peste inevitabilele comparaţii ale viitoarei sale prestaţii în raport cu reuşitele preşedinţii asumate de Spania în 1989 şi 1995 (Felipe González), precum şi în 2002 (José María Aznar).

Dacă la nivel economic este greu de presupus că Spania va avea o contribuţie decisivă, rămîne de urmărit strategia pe care Zapatero şi Miguel Ángel Moratinos vor reuşi (sau nu?!) să o construiască în planul politicii externe, unde Spania trebuie să facă ceea ce, începînd cu politica lui Primo de Rivera din anii '20 (de reprezentare a intereselor Americii Latine în cadrul Societăţii Naţiunilor), ştie mai bine să facă: să se (re)afirme drept principala voce europeană în relaţia cu Ibero-America. Şi asta cu atît mai mult cu cît divergenţele dintre statele latino-americane pe tema crizei politice din Honduras şi a recunoaşterii preşedintelui recent ales – Porfirio „Pepe“ Lobo – au creat diplomaţiei spaniole spaţiul necesar pentru a se manifesta drept un factor mediator în regiune. Interesant este faptul că succesul avantajelor pe care guvernul de la Madrid, în mod natural, le are în raport cu regiunea Americii Latinii depinde de reuşita sau eşecul proiectului dezvoltat în ultimele luni de către Miguel Ángel Moratinos, şi anume acela de a determina o relaxare/normalizare a poziţiei comune a Uniunii Europene faţă de regimul lui Raúl Castro de la La Habana.

În strînsă competiţie cu „rating-ul“ pe care, cu siguranţă, îl va face prezenţa lui Obama, în mai, la Madrid, persoana ce poate înclina rating-ul şi bilanţul preşedinţiei spaniole spre un rezultat pozitiv rămîne Casa Regală prin Regele Juan Carlos şi relaţia privilegiată, personală şi/sau oficială pe care acesta o are cu şefii de stat din Europa şi din lumea întreagă. Chiar pentru cei ce l-au asimilat deja trecutului şi manualelor de istorie şi în ciuda anilor pe care i-a sărbătorit pe 5 ianuarie, viitoarele evenimente de la Madrid vor descoperi în Regele Juan Carlos un om politic actual, de prim rang, decisiv pentru a menţine prestigiul Spaniei şi al monarhiei spaniole (al cărei viitor este, în continuare, motiv de discuţie) la un nivel înalt.

Texte şi opinii de: ● *Adriana BABEŢI (scriitoare)* ● *Filip FLORIAN (scriitor)* ● *Selma IUSUF (jurnalistă)* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Aurora LIICEANU (psiholog)* ● *Dan C. MIHĂILESCU (critic literar)* ● *Liviu ORNEA (prof. univ., Facultatea de Matematică, Universitatea Bucureşti)* ● *Ioana POPESCU (director de cercetare, Muzeul Ţăranului Român)* ● *Horaţiu PEPINE (jurnalist)* ● *Adina ROSETTI (jurnalistă)* ● *Liviu TOFAN (director, Institutul de Istorie Recentă)* ● *Rodica ZAFIU (prof. univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Prostia e un lucru mare. A fost, este şi va fi peste tot. Ocupîndu-mă de acest subiect, m-am simţit de-a dreptul copleşit. Vorba lui Creangă: „Din ce în ce dau peste dobitoci". Dacă eşti atent la fenomen, poţi ajunge să crezi că la noi prostia e chiar fundamentul societăţii.

Fiindcă dincolo de prostia absolută şi individuală, aceea în faţa căreia amuţeşti şi căreia cu toţii îi putem cădea uneori victime, există şi prostia unui sistem, a unei societăţi.

Să luăm ca exemplu Bucureştiul. Cum poate fi văzut un oraş în care maşinile au ajuns să se înghesuie zilnic pe străzi, pînă la blocajul total, după ce în urmă cu mai bine de zece ani, un studiu japonez îi avertiza pe edili că, dacă nu fac nimic, chiar aşa se va întîmpla. Ei bine, n-au făcut nimic din ce trebuia, fiindcă erau prea deştepţi.

Atît de deştepţi încît au instalat semafoare care mai mult încurcă (unele au fost ulterior chiar desfiinţate), au schimbat borduri de granit cu borduri de beton, au asfaltat şi reasfaltat străzi asfaltate, au permis demolarea în neştire a clădirilor vechi şi valoroase, au permis construirea de cartiere scumpe, urîte şi nefuncţionale (pentru care s-au găsit destui

Fraieri şi şmecheri

cumpărători fraieri), au lăsat companiile de cablu, telefoane, electricitate să-şi înşire şi să-şi încrucişeze milioanele de fire pe toţi stîlpii de pe toate străzile, au plătit sume enorme pentru deszăpezire şi apoi au îmbrăţişat principiul că, de fapt, nu se poate deszăpezi atunci cînd ninge. În marea lor inteligenţă şi competenţă, au lăsat ani de zile Bucureştiul în postura unică între capitalele europene de a nu avea o staţie de epurare a apelor. Cu alte cuvinte, noi încă ne facem nevoile direct în Dîmboviţa. Sînt doar cîteva exemple foarte cunoscute.

Veţi spune că e vorba de ticăloşie, de furt, de lipsă de organizare, de înapoiere sau de indolenţă. Veţi spune că aceia care au făcut toate lucrurile astea au avut de cîştigat, nu de pierdut şi că deci sînt nişte „băieţi deştepţi", aşa cum e formula la modă. Văzute însă de deasupra, toate acestea nu arată decît o enormă prostie generală. La fel cum o mare prostie a fost construirea nefolositorului canal Dunăre – Marea Neagră, la fel cum, tot în mijlocul Capitalei, zace monumentala prostie numită Casa Poporului.

Numai că „băieţii deştepţi" care susţin puterea prostiei trăiesc, la rîndul lor, într-o ţară întoarsă pe dos. Familiile, copiii şi poate şi nepoţii lor vor trăi printre lucrurile anapoda pe care ei le-au construit în ideea că sînt deştepţi. Iar prostul care se crede deştept, dimpreună cu deşteptul care se prosteşte par să fie marile noastre necazuri. Prostia oamenilor inteligenţi e cea mai supărătoare pentru mulţi dintre cei care răspund anchetei Dilemei vechi. *Ei observă şi că prostia nu e neapărat legată de lipsa de materie cenuşie, ci mai degrabă de lipsa educaţiei şi a unor limite, care generează un tip de comportament.*

Prostul satului, recunoscut ca atare, e un inocent. Lui i se poate aplica formula biblică „Fericiţi cei săraci cu duhul, căci a lor este împărăţia cerurilor" (Matei 5,3). Intelectualul care face o prostie nu e inocent. El poate intra la capitolul „Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor făţarnici!" (Matei 23, 13-16). S-ar putea spune că nu e păcat să fii prost, dar e păcat să faci un lucru prost cu bună ştiinţă. La noi însă valorile par de multe ori să fie inversate. Odată cu păcatul şi virtutea, par a se fi inversat şi prostia cu deşteptăciunea. Aşa am ajuns să ne furăm singuri căciula şi să credem că am făcut o foarte deşteaptă şmecherie. În acelaşi timp am ajuns să rîdem de „proştii" care stau în banca lor şi îşi văd de treabă.

Pînă la urmă, poate că la noi proştii sînt de două feluri, două specimene din care nu putem ieşi: proşti fraieri şi proşti şmecheri. Iar pe termen lung, şi unii, şi alţii au de pierdut. ***(A. M.)***

Rodica ZAFIU

Despre prostie, iarăşi...

În spaţiul discursiv românesc, judecata de valoare care operează cu termenii *prost* şi *inteligent* are o frecvenţă neobişnuită. Pare a fi chiar principalul criteriu de împărţire a semenilor: nu după norme etice şi coduri sociale *(bunătate* sau *onoare,* bunăoară), ci după abilităţile intelectuale. E o practică adesea iritantă, pentru că bunăstarea şi echilibrul vieţuirii comune depind în primul rînd de deprinderile etice, în vreme ce inteligenţa deviază uşor în şiretenie şi şmecherie, scuzînd orice inconsecvenţă şi orice colaboraţionism. Obsesia deşteptăciunii are totuşi un ce reconfortant, pentru că – prin doze constante de cinism – oferă energie (fie şi negativă), curăţind pojghiţa adesea adormitoare a conformismului social.

Centralitatea deşteptăciunii e reprezentată, în oglindă, de importanţa în limbă a cuvîntului *prost* şi de bogăţia cîmpului semantic al prostiei. *Proşti* sînt oamenii, *proaste* sînt stările, perioadele, mîncarea, somnul, obiceiurile, gustul, dispoziţia, glumele, sfaturile, veştile, cărţile, filmele etc.: „Administraţie, armată, arte, ştiinţe, litere, tramvaie, drumuri-de-fier, birji, chelneri, frizeri, public, prăvălii, case, monumente, mîncare, bere, tot, tot, prost, stupid, imbecil!" (I.L. Caragiale, relatare hiperbolică a vizitei lui Delavrancea la Berlin, în scrisoarea din 7/20 iulie 1905 către Alceu Urechea). Multe dintre utilizările lui *prost* moştenesc, desigur, sensurile mai vechi, etimologice, ale cuvîntului („simplu, obişnuit, de rînd"). Frecvenţa în uz, mulţimea sensurilor şi mai ales a derivatelor fac din *prost* unul dintre cuvintele fundamentale ale limbii. Între numeroasele sale derivate, unele, vechi şi populare, sînt un rezervor de expresivitate, exploatat şi azi: *prostac, prostan, prostănac, prostovan, prostălan, prostălău, prostatic, prostănatic* etc. Lista sinonimelor – *bleg, găgăuţă, gog, gogoman, nătîng, neghiob, nerod, netot, stupid, tîlîmb, zevzec* etc. – e deschisă, pentru că sînt posibile noi combinaţii, contaminări (ca în *fleţ – nătărău – nătăfleţ)* şi se creează serii derivative ex-

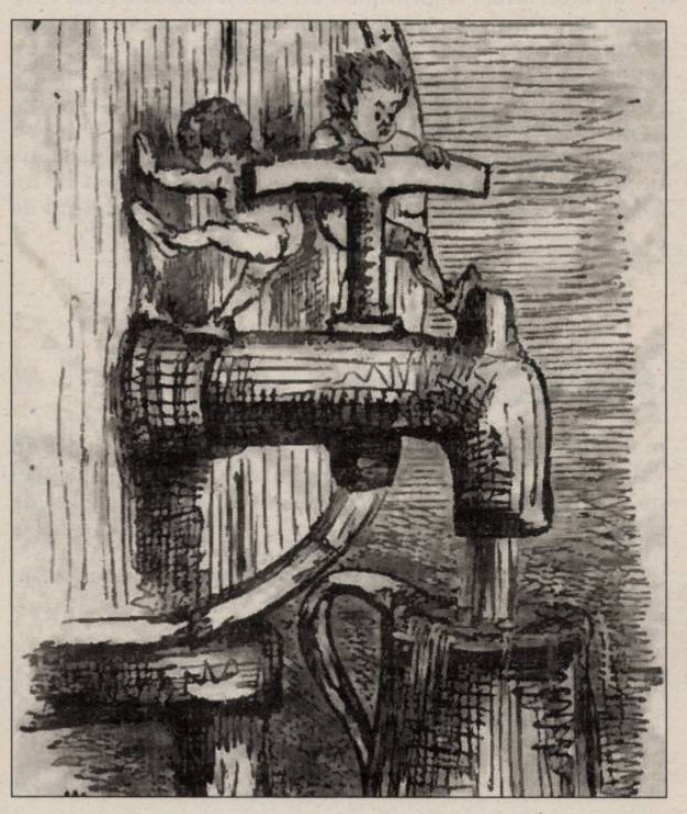

presive: *tont, tontălău, tontan, tontolete, tontolog, tontovan.* Dicţionarele de sinonime înregistrează şi regionalisme pe care cei mai mulţi vorbitori nu le cunosc şi nu le folosesc, dar care sînt destul de sugestive prin simbolismul lor fonetic: *bleot, bleomb, bobletic, bobleţ, cherapleş, hăbăuc, mangosit, metehău, meteleu, motoflete, motolog, mutălău, nătîntoc, natantol, năbîrgeac, nătăbîz, nătînt, nătrui, nătruţ, năvleg, năvligos, nerodoi, pliurd, ponc, puncău, tălălău.* În argou, sinonimia prostiei evoluează potrivit unui scenariu în care prostul apare în ipostaza de victimă: *fraier, fazan, papagal, agarici, husen* etc.

Imaginarul prostiei e reflectat în limba română în echivalente şi expresii metaforice, dintre care unele cu sens superlativ. Metaforele prostiei (nu foarte spectaculoase) sînt animaliere (*dobitoc, bou, oaie, gîscă* etc.), presupun lipsa sau tasarea creierului *(cu tărîţe-n cap, bătut în cap),* dar mai ales rigiditatea, lipsa de reacţie, caracterul inert *(bîtă, lemn, bolovan; prost făcut grămadă).* Superlativul cel mai folosit invocă metaforic întunericul total, lipsa oricărei scînteieri de inteligenţă *(prost ca noaptea).*

Dincolo de pitorescul lexical al cuvintelor, e foarte interesantă pragmatica lor, invocarea conversaţională a prostiei. Lipsa de inteligenţă e o explicaţie cauzală forte, care retează de la început orice posibile analize, explicaţii, justificări: *De ce ai făcut asta? – De prost.* În lumea lui Caragiale, prostia e cauza fundamentală a evenimentelor – *Atunci feciorul e un stupid!* („Căldură mare"); *Vina tată-tău şi mumii-ti, că te-or făcut prostovan!* („Emulaţiune"). Insul e permanent urmărit de teama de a nu fi considerat prost – *Las'că nici noi nu sîntem aşa de proşti, cum credeţi dvs.* („O lacună");*...nu sînt prost, înţeleg şi eu atîta lucru* („Situaţiunea"); *Lasă-mă, mamiţo! ce? eu sînt prost?* („Art. 214"); pe drept cuvînt, pentru că interlocutorul nu uită să i-o amintească în permanenţă: *Vezi că eşti prost?* („Inspecţiune"); *Vezi că sînteţi proaste amîndouă?* („Dl Goe"). Conversaţia se mişcă între cele două repere fundamentale: *Eşti un prost! strigă Pricupescu. – Ba tu eşti prost!...* („Dascăl prost"); *Cînd am zis eu că eşti deştept, întîi a zîmbit aşa, adică: „Prost eşti!" mie* („Amici").

Ne înscriem, cred, în aceeaşi logică destul de limitativă, în care marele risc este ca extremele să se atingă şi chiar să se confunde. Ca în formula înregistrată în 1893 de Frédéric Damé în dicţionarul său *(Nouveau dictionnaire roumain-français): „E deştept, prostul dracului!".*

În martie 2007, în Bucureşti, pe malul Dîmboviţei, angajaţii firmei SC Core Metaliat Exim SRL au tăiat o macara de 33 de metri înălţime şi 45 de tone greutate, de la bază („ca pe un plop", după cum aveau să declare autorităţile) în încercarea de a o demonta mai repede. Macaraua a căzut de-a curmezişul Dîmboviţei şi a distrus şase maşini de pe malul opus. Reprezentanţii Primăriei Sectorului 3 au afirmat că firma amintită fusese desemnată să facă acea operaţie, de către Ministerul Culturii – o informaţie dezminţită cu indignare de ministrul de atunci, Adrian Iorgulescu. Ulterior, arhitectul-şef al Sectorului 3 a declarat că toţi reprezentanţii firmei care au decis tăierea macaralei au fugit de la locul faptei şi şi-au închis telefoanele mobile. Macaraua tăiată în Sectorul 3 s-a prăbuşit în Sectorul 4, ceea ce a dat naştere la complicaţii birocratice.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Adina ROSETTI

Prostia românească

Povestea preferată a fetiţei mele de patru ani este „Prostia omenească“ (nu numai pentru valoarea educativă, cît mai ales pentru deliciile lingvistice. În ce poveste pentru copii din ziua de azi se mai întîlnesc expresii savuroase, precum „Ce v-a găsit să bociţi, făi proastelor?“). De cînd cu povestea lui Creangă, Clara a început să recunoască la tot pasul, în micul ei univers, situaţii pe care nu se sfieşte să le încadreze hotărîtă în categoria „prostiei omeneşti“. I-a atras atenţia chiar educatoarei de la grădiniţă, cînd aceasta a recunoscut că a făcut o greşeală pentru că nu s-a gîndit prea mult: „Păi, vedeţi, doamnă, asta înseamnă prostia omenească: să nu gîndeşti!“.

Cînd va mai creşte, Clara va afla probabil că mai există o categorie specială de prostie omenească, şi anume cea cu rădăcini bine înfipte în spiritul mioritic, un soi de prostie care aspiră în secret la un *next level* existenţial, la acea stare de graţie inefabilă şi înălţătoare numită „şmecherie“. Şmecheria nu este rezervată muritorilor de rînd, ci numai celor iniţiaţi, cărora „le merge mintea“, dar nu pe căile bătute, ci pe drumurile lăturalnice, pe scurtăturile secrete care duc direct în paradisul succesului, în care alţii muncesc o viaţă întreagă ca să ajungă. Din fericire (sau din nefericire), pe aceste scurtături o poate apuca oricine, indiferent de nivelul IQ-ului, cu rezultate de multe ori de-a dreptul dramatice sau absurde.

Povestea care urmează este una reală, din zilele noastre, dar ar putea figura cu succes ca episod ce ilustrează „prostia omenească“ a lui Creangă. Într-o bună dimineaţă, angajaţii unei mici sucursale bancare din centrul Bucureştiului au ajuns la serviciu şi-au constatat că nu le mai merg calculatoarele. Au butonat o vreme fără rezultat, au bombănit şi-au dat vina pe sistemul informatic care obişnuia să le joace mai mereu feste, iar în cele din urmă, la sugestia „tipului de la IT“, au coborît la subsol, în încăperea unde se afla server-ul, pentru a verifica dacă nu cumva e ceva în neregulă. Ceva era într-adevăr în neregulă: lipsea partea cea mai importantă, adică exact hard-disk-ul server-ului. Ca şi cum dintr-un organism viu ar dispărea, deodată, inima. Pentru că lucrurile le depăşeau deja competenţele, angajaţilor băncii nu le-a mai rămas decît să aştepte, cuminţi, venirea poliţiei.

Să derulăm un pic filmul evenimentelor şi să privim din alt unghi. Orice sucursală bancară se află, pe timpul nopţii, în grija unui agent de pază. Agentul de pază (a cărui misiune era de a împiedica un eventual *hold-up* bancar ca-n filme, cu mascaţi înarmaţi cu kalaşnikoave) era, în cazul nostru, un bătrînel trecut de şaizeci de ani, cu o constituţie fizică destul de fragilă şi o privire blajină, uşor mioapă, în care se puteau citi numai intenţii bune. Cum se plictisea noapte de noapte la locul de muncă şi nici salariul nu era cine ştie ce, agentul de pază s-a gîndit că nu i-ar strica nişte bani în plus, făcîndu-şi socoteala că oricum nimeni nu s-ar prinde de lipsa unuia dintre „calculatoarele alea de la subsol, la care nu umblă nimeni niciodată“. Aşa că a vorbit cu unul dintre băieţii de la el de la bloc, care, simţind şi el că e „rost de o combinaţie“, i-a promis 80 de lei (pe vremea aceea, 800.000 de lei vechi) pentru un hard-disk. Desigur, schimbul a avut loc chiar în faţa sediului băncii, deasupra căruia se afla – chiar şi un copil ştie! – o ditamai camera de luat vederi. Camera a înregistrat foarte clar o scenă care nu lasă loc nici unei alte interpretări: agentul de pază oferindu-i unui puşti un pachet învelit într-o plasă de la Billa (e posibil să fi fost Carrefour...) şi primind în schimb nişte bani.

În aceste condiţii, Poliţiei nu i-a trebuit mai mult de cîteva ore ca să dea de urma agentului de pază şi a băiatului de cartier la care se afla hard-disk-ul server-ului bancar. Desigur, în tot acest timp, angajaţii se dăduseră de ceasul morţii pentru că pe hard-disk-ul cu pricina se afla toată baza de date a băncii. Informaţii preţioase pe care o minte strălucită de hacker le-ar fi putut folosi în scopuri diabolice, fraudînd în dreapta şi-n stînga. Din fericire însă pentru bancă, băiatul de cartier nu era vreun geniu informatic şi habar n-avea pe ce comoară pusese, din întîmplare, mîna. Nepricepînd nimic din milioanele de cifre care i se scurgeau prin faţa ochilor pe ecran, n-a stat pe gînduri şi a şters tot ce se afla pe *hard-disk*. Motivul pe care l-a prezentat cu nonşalanţă Poliţiei a fost unul foarte simplu (un motiv, aş adăuga, înduioşător de sincer): avusese nevoie de un hard-disk mai mare, pentru că la el pe calculator nu mai avea spaţiu să-şi ţină manelele. Iar lui, unu', îi plăceau tare mult manelele... Aşa că s-a bucurat ca un copil de acest *upgrade* de memorie. În sfîrşit, dragii lui de Guţă, Minune, Salam şi Fermecătoru' se puteau lăfăi în voie în sutele de giga unde altădată se înghesuiseră numere de conturi şi de carduri! Băiatul nu minţise deloc: atunci cînd specialiştii IT ai băncii au încercat să descopere, pe hard-disk-ul recuperat de Poliţie, măcar o urmă a bazei lor de date, nu au găsit nimic altceva decît un izvor nesecat de manele. Zeci şi sute de giga pline cu manele. Un paradis al manelelor de proporţii cosmice.

Agentul de pază a fost, evident, dat afară, iar angajaţii băncii au primit sarcina de a-şi face în fiecare seară, după terminarea programului, cîte un back-up al bazei de date. În ceea ce-l priveşte pe băiatul de cartier, e de presupus că ascultă în continuare manele şi visează la cel mai mare hard-disk din lume...

Ioana POPESCU

Prostul satului

Cum să vorbeşti despre prostie în doar cîteva rînduri? Despre ce să vorbeşti mai întîi, ce să alegi după sărbătorile în care colindele îţi prilejuiesc cel mai minunat troc din istoria lumii, unul în care dai cu bucurie mere, nuci şi covrigi, iar în schimb ţi se aduce în casă – la adresa ta, în camera ta – Hristosul cel adevărat? Ce să alegi dintre prostiile prilejuite de post, de exemplu, post care ar trebui să ne fi făcut mai buni, „mai toleranţi cu piticii şi cu animalele“ (cum se exprima înţelept o mamă, vorbind despre Albă ca Zăpada)? Pentru că tot am amintit postul, e al treilea an în care uit să consemnez lista completă a alimentelor de curăţire spirituală pe care le propun supermarketurile, de la dieta cu şniţele de soia la ficatul de gîscă vegetal, de la brînza de soia la cozonacii de post şi tot aşa. E păcat că nu va rămîne urmaşilor o documentare completă a felului în care prostia, potenţată de oferta pieţei globale, devine otrăvitoare pentru trup şi suflet. Dacă tot a fost Crăciunul, poate ar trebui să vorbesc despre brazii „ecologici“ din plastic, care, chiar dacă nu ar polua minţile copiilor noştri cu urîţenie şi falsitate, tot vor produce în curînd o mare cantitate de gunoi mai durabil decît piramidele egiptene, sau despre revistele glossy care ne învaţă în fiecare an ce podoabe de pom sînt *trendy* şi, mai ales, cum să renunţăm la cele cîteva piese moştenite, care au supravieţuit în mod miraculos timp de două, trei generaţii, în ciuda fragilităţii. Sau să povestesc despre „Oraşul bucuriei“ organizat *ad hoc* în parcul Kiseleff (cea mai veche grădină publică din Bucureşti!), în ultimele săptămîni sufocată de un nou mobilier urban, alcătuit din zeci de chioşcuri cu vînzare, corturi care exhibă carcase de porc la frigare, arse sau sleite după gust, pinguini, căprioare, pitici, urşi albi, reni, sănioare, sănii şi sănioaie, oameni de zăpadă – toate din sîrmă sau plastic frumos luminate din interior – cu cabluri electrice şi toalete ecologice multiplicate pe măsură – către care te îndrumă săgeţi indicatoare cu texte absconse cum ar fi *balute, balute,* dar, mai presus de toate, să nu uit ansamblul apoteotic montat pe bolovanii din mijlocul havuzului fără apă, pe care au fost instalate în jurul uriaşei inimi roz – devenită tradiţională – trei manechine feminine supradimensionate, îmbrăcate în valtrapuri textile şi privind care încotro, înfipte în jurul unei figuri ciucite care scurmă într-un coşuleţ plin de zăpadă din care se mai iţeşte încă un braţ de păpuşă-bebe. Mi-e şi teamă să zic, dar am bănuiala că ansamblul reprezintă o viziune peisagistică originală asupra Naşterii, combinată cu prezenţa Mariilor la Mormîntul Mîntuitorului...

Nu, nu, nu mă simt în stare să scriu despre prostia asta nocivă, ucigaşă şi plină de sine, cu aromă de progres. În schimb, îndrăznesc să ating un subiect în general tratat cu mîna la gură, pentru că nu dă bine la imaginea României. Puţini etnologi s-au ocupat de rolul îndeplinit de prostul satului (nebunul satului) în lumea ţărănească. Ca să fiu sinceră, nici pe aceşti puţini specialişti, eu nu-i cunosc...

Greu de imaginat vreo aşezare rurală în care să nu existe acest personaj, nu pentru că nu există sat fără proşti, ci pentru că viaţa socială şi spirituală comunitară nu se poate lipsi de acest rol. Mai precis, în comunicarea cu vecinii, dar mai ales în comunicarea cu Dumnezeu şi strămoşii, prostul satului este vehicolul principal. El aleargă toată ziua prin sat, împrăştiind ultimele ştiri, cele mai proaspete zvonuri şi bîrfe, înmînînd micile împrumuturi între vecini, dar mai ales observînd totul cu obiectivitatea pe care numai o anumită candoare ţi-o poate oferi. La sărbătorile importante, la hramuri şi la pomeniri, prostul satului este considerat cel mai sigur curier către lumea de dincolo; lui i se dau de pomană alimentele, hainele, uneori chiar piese de mobilă, pe care cei vii doresc să le transmită celor duşi. Este privit în sat cu umor tandru, pentru că oamenii ştiu că prin el îşi drenează frustrările, spaimele, dorul şi relaţiile tensionate. Şi, ca să revin la Crăciun, afirm că prostul satului întruchipează o mare parte din valorile creştine astăzi neglijate: puritatea şi candoarea, simplitatea şi fragilitatea, imperfecţiunea şi sinceritatea, umilinţa şi generozitatea. Şi, mai presus de toate, nemascata bucurie de a trăi.

Filip FLORIAN

Sînt un prost

Prostia e ca peisajul. Se întinde dintr-o zare în alta şi, zilnic, absolut zilnic, se topeşte în întuneric. Asta pentru că oamenii, slavă Domnului, mai şi dorm.

Acum, iarna, nu mă încumet să umblu pe cîmpiile viscolite ale prostiei naţionale, pe dealurile ei îngheţate sau pe crestele ei albe, uneori mai semeţe decît ale munţilor. Mi-e frică să nu deger şi să nu mă rătăcesc. Prefer să stau la gura sobei, împăcat cu propria mea prostie, să mă tot uit la drobul de sare care stă să cadă şi să socotesc (cu beţe de chibrit, în lipsa abacului) de cîte ori, într-un singur an, am dat în gropi. Fudul fiind, sînt gata să şi povestesc cîte ceva. Iată:

– În marea mea nerozie, mi-am imaginat că pe un editor îl interesează şi cărţile vrăjite, bijuteriile literare. Prin urmare, în primăvară, am propus editurii X un roman uluitor, al unui scriitor de peste graniţe. Am descoperit însă, de-a lungul a şase luni, prin aburii unor răspunsuri indecise, că negoţul cu cărţi e un negoţ ca oricare altul, în care contează doar banii. Din toamnă, de cînd a aflat că editura Y are de gînd să tipărească acel roman (preţuindu-l cît merită şi purtîndu-se pe măsură), şeful editurii X îşi doreşte cartea, cu patimă. Şi, tot din toamnă, eu privesc la întîmplarea asta ca la poarta nouă.

– În iunie, cu nesfîrşită neghiobie, am sperat că pe braţul Chilia ar mai putea fi crapii şi somnii de altădată, închipuindu-mi că, la frontieră, se braconează mai puţin decît pe Sulina şi Sfîntu Gheorghe. Cinci zile am pescuit ca în fîntînă. Sub nasul nostru, grănicerii ucraineni tot treceau cu o şalupă albă şi curentau peştele, concurîndu-i aprig pe braconierii autohtoni. Pe mal, noi dădeam cu oiştea în gard.

– Un an întreg, ca dinamovist, am crezut că două fosile vii, Zicu şi Prinţu', vor ieşi din starea de exponate de muzeu şi vor juca puţin fotbal. Sînt sigur că ei, dacă m-ar fi zărit în tribună, un suporter furios printre atîţia alţii, s-ar fi gîndit cam aşa: „ăla-i prost de bubuie“. Şi ar fi avut dreptate.

– Acum, după alegeri, au început deja să mă treacă fiorii: ce-o să ne facem peste cinci ani fără Băsescu preşedinte? Dacă o să se întoarcă Iliescu? Cît de cumplit ar fi dezastrul fără Boc premier? De bine, de rău, mă tratez cu o iluzie. Referendumul. Dacă tot se va îmblînzi textul Constituţiei, n-ar fi şansa noastră, unica, să-i oferim lui Băsescu dreptul la cinci mandate? Zic şi eu, nu dau cu parul.

Necazul oamenilor deştepţi

Dilema veche a adresat următoarele două întrebări mai multor personalităţi cu profesii şi opinii diferite:

1. Care e genul de prostie care vă deranjează cel mai mult în societatea românească?

2. Vă amintiţi o prostie care să vă fi stupefiat?

Dan C. MIHĂILESCU

critic literar

1. Nu că mă „deranjează", dar mă *exasperează* de-a binelea prostia străvechii noastre dezbinări, fatalismul, nihilismul şi masochismul, improvizaţia eternă, sictirul, furatul propriei căciuli, sastiseala, răspărul, netrebnicia, hoţia, nimicnicia ş.a.m.d., adică tot ce-i face pe călătorii străini în Principate, de aproape trei veacuri, să se întrebe stupefiaţi de ce nu avem *nimic*, de vreme ce, de la natură, avem *totul*?

Sigur că bietul Creangă – cu sfîrîiacul lui, cu proştii care luptă să bage soarele cu doniţa în casă şi să ia nucile din pod cu furca – e şi azi de-o actualitate ucigătoare. Asta ca să nu mai vorbesc de povestea leneşului, adevărată emblemă pentru România „consumistă": decît posmagi gratis, dar greu de ronţăit, mai bine să mergem la spînzurătoare...

Oare de ce, ca să căpătăm şi noi ceva înţelepciune, avem invariabil nevoie de mintea de pe urmă?

2. E vorba – culmea – de prostia inexplicabilă şi indigerabilă a unui om inteligent, chipeş, harnic, eficient! Adică vecinul nostru de la ţară, care preferă să muncească în condiţii umilitoare într-un colţ mizer de Italie (la un octogenar hapsîn, care-l pune să mulgă două sute de oi pe zi şi să doarmă-n grajd, la lumînare, pentru patru, cinci sute de euro pe lună), în loc să rămînă în sat la noi, unde-i o nevoie nebună de mînă de lucru, unde ar fi venerat ca un zeu şi unde ar cîştiga senin 50 de euro pe zi.

Vorba lui – „dom'profesor, io la români nu mă bag argat"! – mă arde şi mă pustieşte şi acum. Iar cînd l-am văzut revenind în vacanţă să-şi vadă copiii şi aducîndu-le, după aproape un an de muncă, două telefoane mobile plus o geacă de piele ca pe nişte trofee de război, ce altceva să-mi vină în minte de nu înjurătura lui Eminescu de „neamul nevoii"...?!?

Liviu TOFAN

director, Institutul Român de Istorie Recentă

1., 2. Ce mă agresează pe mine cel mai mult în România şi mă face să mă simt permanent inconfortabil este, redus la esenţă, lipsa celor 7 ani de acasă. Adică a bunului-simţ. Sigur, ideea bunului-simţ a fost acum folosită şi politic, iar situaţia asta e foarte nefericită. Însă, după mine, această lipsă e de fapt o formă fundamentală de prostie. Pentru că un om de bun-simţ îşi realizează limitele, şi atunci nu mai este un prost. Un om fără bun-simţ e unul care nu-şi realizează limitele şi poate fi de la simplu prost pînă la cretin, imbecil, saltimbanc sau mai ştiu eu ce. Cred că prostia e în primul rînd o chestiune de comportament, şi nu una de dotare cu materie cenuşie.

Horaţiu PEPINE

corespondent Deutsche Welle la Bucureşti

1. Prostia proştilor nu mă deranjează prea mult. Proştii sînt păgubitori, neîndoielnic, dar dacă nu facem parte dintre ei, fie şi ocazional, le sîntem cumva datori. E un sentiment pe care nu îl pot explica. În plus, e aici ceva iremediabil care interzice discuţia.

Mă supără, în schimb, tare mult prostia deştepţilor. În ultima vreme ea se manifestă ca militantism reformist şi progresist. Proştii sînt la noi prin tradiţie, aşa cum se ştie, conservatori înapoiaţi, retractili, pasivi, antireformişti, în timp ce deştepţii – prin aceeaşi tradiţie care vine de la mijlocul secolului al XIX-lea – sînt liberali şi modernişti reformatori.

Aşadar, automat, prin opoziţie tradiţională, deştepţii sînt şi astăzi reformatori entuziaşti, oameni dinamici, spirite alerte, ogari cu nasul sensibil la ultima schimbare. Deştepţii proşti se constituie în avangarda noastră modernizatoare.

Printre prostiile acestea comune se numără însă şi o prostie mai subtilă a unor deştepţi mai subtili. Cuvîntul magic al ultimilor ani a fost reforma – reforma şcolii, reforma sănătăţii, reforma administraţiei, toate culminînd apoteotic cu reforma Statului. Începute bine, ideile acestea au dobîndit treptat, poate chiar prin înfruntare cu masiva prostie conservatoare, un aspect rigid, un fel de voinţă pură

de schimbare. Felul, de pildă, în care oameni deştepţi au argumentat referendumul pentru desfiinţarea Senatului, lipsa vădită de orice scrupule logice arată că o iniţiativă, legitimă la originea ei, a devenit o simplă prostie reformatoare. Deştepţii vorbesc tot mai mult despre reformă, fără să-i mai indice direcţia, ca şi cum schimbarea s-ar legitima de la sine. „Reforma", „modernizarea" par adevărate imperative ale vieţii, dincolo de orice cuprindere reflexivă, iar buna aşezare în lume ar fi, pur şi simplu, plasarea pe scara rulantă a unei deveniri continue şi lipsite de sens.

Dar putem vorbi cu adevărat de prostie sau e vorba doar de cinism, pus în slujba unui dispozitiv oarecare de putere? Presupoziţia de la care pleacă discuţia noastră, şi pe care am acceptat-o tacit, constă însă în aceea că prostia este, în absolut, inacceptabilă şi că inteligenţa prin ea însăşi va căuta pentru sine şi pentru alţii să o combată în toate chipurile.

2. Să rămîi stupefiat – adică încremenit de uimire – se apropie vertiginos pe linie etimologică de stupoare, stupiditate, adică de prostia însăşi (stupefiant, stupoare, din lat. *stupeo, stupere).* O prostie stupefiantă arată chiar esenţa ei destructurantă.

Adriana BABEŢI

scriitoare

1. Pentru că, de fapt, nu mi-e prea clar ce e prostia, aş aproxima-o mai degrabă cu credulitatea tîmpă. Asta mă deranjează cel mai mult în societatea noastră. Adică: să primeşti de-a gata nişte informaţii sau chiar idei (din ziare, televiziuni, din vorbe aruncate-n vînt pe stradă sau pe te miri unde), să le înghiţi pe nemestecate, gogîlţ, gogîlţ, şi să crezi că tot adevărul lumii e acolo. Că nu poate fi altfel. Să n-ai nici o îndoială şi să le debitezi mai departe cu seninătate şi convingere.

2. Îmi amintesc de multe prostii (credulităţi tîmpe) care-mi aparţin în primul rînd mie. Dar n-am rămas stupefiată cînd le-am dat curs, fiindcă mi-am găsit repede scuza că am fost de bună credinţă. Asta ar fi, de fapt, o prostie la pătrat.

Aurora LIICEANU

psiholog

1. Zilele trecute am primit prin e-mail un mesaj care se numea „De ce-mi displace că sînt român", în care erau o droaie de lucruri cu care eram de acord – cu micimea noastră, cu duplicitatea noastră, cu egoismul nostru şi orizontul nostru cam limitat. Unul dintre lucrurile imputate românilor se referea la prostie. Scria aşa: îmi displace că sînt român „pentru că sîntem săraci din cauza prostiei şi nu ne dăm seama. Nu am văzut în viaţa mea un om deştept şi muncitor care să fie sărac". Reiese că nu ne duce capul, deci nu că sîntem neinformaţi, ignoranţi, ci că mintea nu lucrează cum trebuie. Şi m-am gîndit cît de greu este să te gîndeşti la prostia colectivă, pentru a găsi ceva. Dar mi-a venit în cap un exemplu: cum nu ne gîndim că este absolut stupid să plătim la metrou sau la autobuzul care merge la aeroportul Otopeni bilet dus-întors, care are o valabilitate limitată în timp. Şi chiar dacă nu ar avea, poate că nu mă mai întorc cu acelaşi mijloc de transport. De ce trebuie să plătesc şi întorsul? Nimeni nu se gîndeşte la asta.

2. Prostia este şi individuală, dar ţine de IQ sau de ignoranţă. Un ţăran mi-a spus aşa: „Femeile sînt culte, inculte şi proaste. Mama mea era incultă". Este greu de făcut distincţia între cultură, informaţie şi inteligenţă. Ignoranţa este considerată adesea prostie. Şi mie mi s-a întîmplat, cînd am întrebat pe cineva înainte de Paşti „cînd iese stufatul?", crezînd că stufatul nu este mîncare, ci o plantă. Am văzut în ochii acelei persoane ce gîndea despre mine: „Ce proastă este!".

Tudor Călin ZAROJANU

jurnalist TVR

1. Din seria de înregistrări *Electrecord* cu poveşti, cel mai tare îmi plăcea „Prostia omenească", la care aşteptam mai ales o anumită replică a povestitorului, Ion Caramitru. Cînd ajunge la cetăţeanul care cără soarele în casă cu ciubărul, povestitorul spune în *aparte*, cu o voce de neuitat: „Din ce în ce dau de dobitoci".

Replica aceea îmi sună aproape zilnic în urechi.

Categoric, prefer să am de-a face cu un escroc decît cu un prost. Escrocul are o logică de acţiune, dacă o descifrezi îl poţi învinge sau măcar poţi să te fereşti de el. În schimb, prostul acţionează fără noimă, e imprevizibil şi nu-ţi dă şansa să-ţi faci un plan. Ştiţi vorba aceea: nu te pune cu prostul că are mintea odihnită.

Ce gen de prostie mă enervează cel mai mult? O! Doamne, cu ce să încep?

– dobitocenia şoferului din spate, care ignoră faptul că semnalizez din timp schimbarea de direcţie sau oprirea, vine bară-n bară cu mine pînă la capăt, după care mă claxonează violent sau chiar mă înjură;

– stupiditatea mercantilă a celor care scriu „cercetătorii au descoperit că" (fără nici o referinţă măcar la ţara presupuşilor cercetători) şi stupiditatea, pur şi simplu, a celor care-i cred;

– suficienţa fudulă care-i face pe mulţi compatrioţi – celebri ori anonimi – incapabili să spună „Nu ştiu", atunci cînd nu ştiu.

M-aş opri aici...

2. O prostie care să mă fi stupefiat? Teoretic, după sute de repetiţii ale celor de mai sus (plus cam tot ceea ce se aude la ştiri şi prin talk-show-uri), ar trebui să nu te mai uimească nimic. Mai ales că recenta campanie electorală şi post-electorală ne-a oferit unele dintre mostrele cele mai şocante ale prostiei. Aş menţiona însă nu un caz, ci un fenomen: neghiobia aiuritoare pe care o manifestă, uneori, oameni de o inteligenţă şi o cultură dincolo de orice îndoială. Asta, da, continuă să mă stupefieze.

Liviu ORNEA

profesor universitar, Facultatea de Matematică, Universitatea Bucureşti

1. Cel mai mult mă deranjează prostia oamenilor inteligenţi. Mi se pare cea mai odioasă, cea mai nocivă. Situaţia tipică e aceea în care un ins instruit, vizibil inteligent, excelent specialist într-un domeniu anume, îşi dă cu părerea, luîndu-se foarte în serios, despre lucruri la care, în mod evident, nu se pricepe. O face pentru că e convins că aşa cum a înţeles, în adîncime, domeniul său, la fel poate înţelege orice. Nu e numai vina lui. El ajunge să emită prostii pentru că alţii i-o cer cu insistenţă. La noi, foarte multă lume – nu doar ziariştii – socoteşte importante opiniile cuiva în orice chestiune, chiar dacă acel cineva nu a arătat niciodată vreo preocupare, nu zic pricepere în speţa respectivă. Prostia de genul ăsta e periculoasă pentru că poartă haina erudiţiei, e emisă peremptoriu, cu morgă doctorală – cine să îndrăznească să-i replice expertului?

2. A doua întrebare mă cam lasă perplex – cam aşa cum rămăsese Gelu Voican Voiculescu acum douăzeci de ani. Cum să te stupefieze prostia? E ubicuă, dormim în pat cu duşmanul, ne-am obişnuit. Nici măcar topuri nu pot face, nu mă pot hotărî. Oricum, între cele mai suculente din ultima vreme aş pune: „Umorul nostru [...] are o substanţă creştină, în sensul că nu răneşte. Nu este cinic, nu are nici o legătură cu băşcălia, care este copilul ateismului. Cînd faci băşcălie, rîzi de tot: de valori, de mama, de Eminescu, de Dumnezeu. [...] Umorul îşi arată încă o realitate paralelă, ca în fizica cuantică. Cred că el are o rădăcină dacică, acel rîs în faţa morţii, pe care nu l-am întîlnit la alte popoare" a lui Dan Puric, un om fermecător cînd tace şi (panto)mimează. Totuşi, încă nu ştiu răspunde la întrebarea lui Arghezi: „Spune tu, pe ce cunoşti / Dintre proşti pe cei mai proşti?" (pe vremuri, cînd eram eu mic, Sfinx cînta foarte frumos „Hora de băieţi"; prin '90, a ajuns în gura unui anume Survolaj – o prostie). Mi-aş dori să-i pot privi pe proşti cu umor aproape duios, precum Caragiale. Dar mi-e teamă că nu-mi iese: am ajuns să-i urăsc.

Selma IUSUF

Mai mult zevzeci decît deştepţi

„Mi se zice Ghimpl-netotul. (...) În şapte feluri mi s-a spus, ca lui Ietro, cel din Biblie: nătîngul, nerodul, prostălăul, neghiobul, tontul, nătărăul, netotul. (...) Unde se vedea prostia mea? În uşurinţa cu care puteam fi prostit.“ Personajul lui Isaac Bashevis-Singer se dovedeşte a fi pînă la urmă un ingenuu. Un prost, de bun ce este. Definiţia de dicţionar a prostiei pare a fi departe de miile de instanţe ale acesteia. Citatele despre prostie (majoritatea) au probabil darul invers de a vă face să rîdeţi în hohote de autorii lor. Şi asta mă duce cu gîndul la izvoditorii de maxime, la enunţătorii de adevăruri absolute, la cei lipsiţi de îndoială, la enunţurile grave şi implacabile. Probabil cea mai enervantă dovadă de prostie: certitudinea-beton. Omul cu certitudini nu acceptă variaţiuni, iar atunci cînd pare că le acceptă, disimulează. O să vedeţi asemenea personaje printre jurnaliştii intimi (atenţie, clişeu!) „laboratoarelor puterii“. O opinie străină va fi primită cu un zîmbet amuzat; drept răspuns vi se va ridica un colţ de perdea cît să zăriţi fulgerător doar un contur de realitate ruşinoasă, alambicată... cortina se va lăsa la loc. Adevărul adevărat se completează cu lăbărţarea pe scaun, posibil un oftat. E apoi prostia inovatoare, mereu proaspătă. Vă va surprinde întotdeauna. Iar cînd nu vă afectează direct, probabil că vă amuză. Recent încheiata campanie pentru prezidenţiale a dăruit cîteva exemple care te lasă vecin cu perplexitatea.

„Spuneam vineri că în acest scrutin emoţional se alege între frică şi ură. Se va vedea ce sentiment e mai tare: frica zilei de mîine sau ura împotriva mogulilor şi «comuniştilor». În ultimul moment, între frică şi ură s-a strecurat prostia.“ (C.T. Popescu, *Gândul*, 7 dec. 2009)

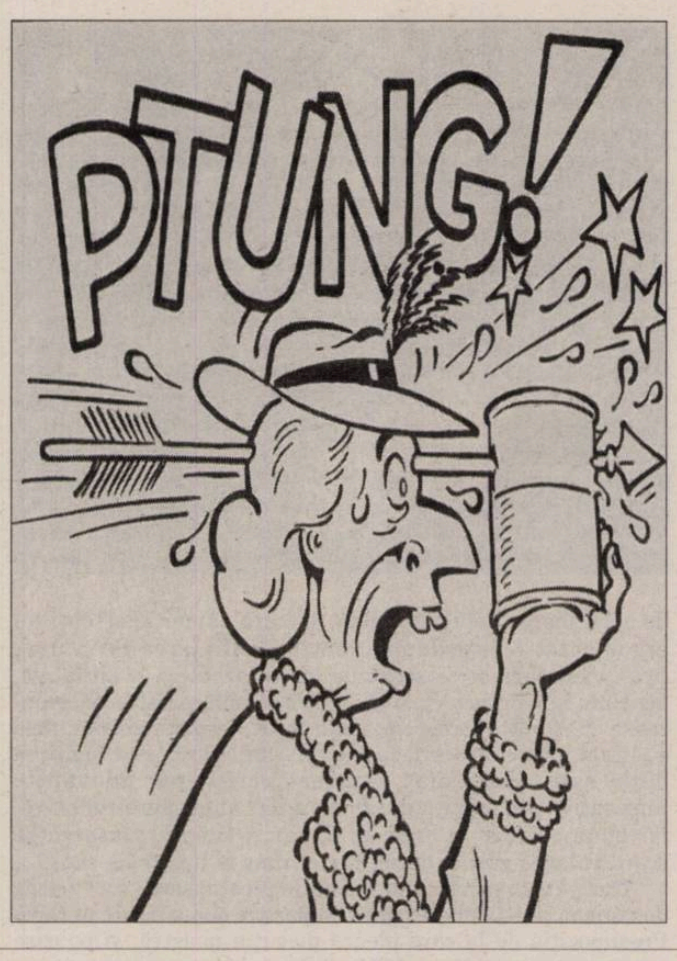

Mai departe, prostia aplicată e însoţitorul fidel al cotidianului. E zăpada aruncată de pe stradă pe trotuar, apoi iar pe stradă şi iar pe trotuar. E muncitorul care sapă o groapă, sparge o ţeavă de apă şi încearcă s-o lege cu un plastic care-i bufneşte în faţă. Şi pentru că e aplicat, găseşte următorul remediu într-o bandă adezivă de hîrtie. Prostia aplicată „e atunci cînd“ singurul loc unde îţi faci revizia tehnică la maşină e undeva afară din oraş, pe un drum desfundat care-ţi va debalansa şi cele mai zdravene roţi. La venire şi mai ales la plecare, proaspăt revizuit fiind. Prostia aplicată îşi va face cinci-şase credite pe un salariu aproape de minim, va muri de foame şi apoi va da vina pe francul elveţian. Prostia combinată cu răutatea va avea efecte devastatoare, iar prostia asumată va friza, probabil, inteligenţa. (Iar la această ultimă frază găunoasă vă cer permisiunea de a rîde înaintea dumneavoastră de propria-mi prostie.)

Avem cîteva legende urbane – nu ştiu dacă exclusiv bucureştene – povestite cu patos de multă lume şi date drept exemple supreme de prostie. Una, situată la vremea Ignatului ceauşist, e contraponderea urban-românească a aligatorului mic aruncat în WC şi devenit mare în canalele newyorkeze: o mînă de cetăţeni cu rude la ţară aduc un porc viu într-un cartier bucureştean. Îl asasinează prin asfixiere cu gazul dintr-o butelie. În momentul pîrlirii, animalul explodează şi umple de caltaboşi Daciile 1300 din parcare. Episodul se povesteşte cu voluptate. E prostia care amuză, aia fără urmări grave. Are imbecilitatea leac? Se spune că nu. Se spune că am fi fundamental zevzeci, cu periodice pulsiuni de inteligenţă. Probabil că un strop de timiditate ar putea pune cît de cît frîu prostiei manifeste. Cum dozezi timiditatea? Asta rămîne o dilemă.

Mircea KIVU

A fost prost Ceauşescu?

O vorbă pe care o aud tot mai des: „Ceauşescu a fost un prost. Dacă ne dădea un pic mai multă caldură în case şi băga ceva păpică pe piaţă, era bine mersi şi astăzi, şi poate era reales democratic“.

Astăzi, puţini sînt cei care nu au căldură în case. Cît despre mîncarea de pe piaţă, chiar nu se poate plînge nimeni (că e scumpă, că ne-au invadat produsele de import, asta e altă istorie). De altfel, Timişoara era în 1989 unul dintre puţinele oraşe unde, în comparaţie cu Bucureşti, Craiova, Iaşi, Cluj, se mai putea găsi ceva carne „la liber“, iar micul trafic transfrontalier cu sîrbii făcea din acest loc un relativ paradis comercial. Iar în acel sfîrşit de decembrie 1989, vremea a fost deosebit de caldă, oamenii nu tremurau seră în case mai tare în anii precedenţi. Deci, nu doar lipsa mîncării şi a căldurii a fost cauza imediată a revoltei (şi implicit a prăbuşirii regimului), şi nici prezenţa lor nu a readus fericirea în post-tranziţia contemporană.

„Revoluţia generală fu ocazia, iar nu cauza Revoluţiei române.“ Realitatea este că anul 1989 a semănat izbitor cu anul 1848, şi asta era vizibil chiar atunci, pentru cei mai mulţi dintre prizonierii lui Ceauşescu. Dacă în 1848 circulaţia ideilor de la Vest la Est avea de înfruntat precaritatea mijloacelor de comunicare, acum i se opunea cenzura statului totalitar. Dar zvonurile despre prăbuşirile succesive ale regimurilor comuniste ajunseseră peste tot, şi sentimentul dominant era cel de disperare că istoria ne-ar putea ocoli, că am putea rămîne izolaţi, în afara valului. Cei care au ieşit în stradă nu aveau de unde şti că aparatul de represiune avea să cedeze atît de uşor (a cedat pentru că era şi el făcut din oameni care înţelegeau că prăbuşirea e doar o chestiune de timp), se aşteptau la o luptă de uzură, dar aveau convingerea că unica decizie perdantă era pasivitatea.

Precum în ’48, românii aveau să mai aştepte cîteva decenii pentru a-şi vedea dorinţele (statul naţional, independenţa, egalitatea cetăţenilor) împlinite; istoria pare să se fi repetat în ’89 – multe dintre speranţele de atunci sînt încă în stadiul de deziderat. Faptul că a urmat un regim semicomunist, că beneficiarii principali au fost tocmai reprezentanţii „nomenclaturii din planul doi“ nu infirmă faptul că în decembrie 1989 s-a petrecut o revoluţie care a dus la o schimbare de regim. În definitiv, mai toate revoluţiile sînt urmate de perioade de recul, împing în faţă personaje reacţionare şi dubioase etc., cunosc perioade de restauraţie – citiţi istoria Franţei anilor de după 1789.

Să încercăm un exerciţiu de istorie contrafactuală. Aşadar, ce-ar fi fost dacă românii ar fi dus-o, în anii ’80, ceva mai bine? Ca est-germanii, cehoslovacii, polonezii etc. Păi, tot istoria ne-a arătat că aceştia au fost primii care au ieşit din comunism, şi să nu-mi spuneţi că asta a fost rezultanta nu ştiu cărei oculte înţelegeri de la Malta – Solidarnosc s-a înfiinţat în 1980, şi nu din neant.

Faptul că la noi se stătea ore întregi la coadă pentru absolut orice, că eram obligaţi să mergem la „muncă patriotică“ duminica şi la defilări în zilele de sărbătoare ar putea fi o explicaţie pentru lipsa unei disidenţe de amploare – pentru asta e nevoie de oarecare demnitate, pe care umilinţele cotidiene o stîrpeau în faşă. În timp ce intelectualii cehi fondau Carta 77, la noi se stătea la coadă la cartofi. Cînd s-a înfiinţat Solidarnosc, românii apelau la cunoştinţele de încredere prin care să procure un pachet de cafea naturală. Aşadar, înclin să cred că, dacă Ceauşescu ar fi fost un pic mai bun, şi-ar fi sfîrşit mai devreme cariera de conducător – cel mai probabil, ar fi fost înlocuit în ierarhia partidului de către un Iliescu, Marţian, Verdeţ sau alt comunist cu faţă umană. Mă rog, cît sîntem în contrafactual, putem formula şi invers: dacă ar fi fost înlocuit, am fi dus-o ceva mai bine.

Şi totuşi, nu aş băga mîna în foc că, dacă ar apărea printre noi, ca în poveştile fantastice de Crăciun, preşedintele celei de-a doua republici (prima, cea din 1870, nu a apucat să aibă un preşedinte), acesta nu ar fi un candidat cu şanse de victorie la două decenii după instaurarea celei de-a treia republici. Nu o dată, dictatorii au ajuns la putere în urma unor alegeri democratice. Pentru că ironia istoriei face ca acum celor mai mulţi dintre noi să le lipsească tocmai ceea ce aveau din belşug în urmă cu douăzeci de ani: siguranţa mizeriei zilei de mîine. Că acum avem hipermarketuri pline, apă caldă şi case încălzite (la preţuri exorbitante) e nerelevant: tocmai ne-am lămurit că nu pentru asta s-a comis o revoluţie. Restul (libertate, pluralism, democraţie) e complicat şi discutabil.

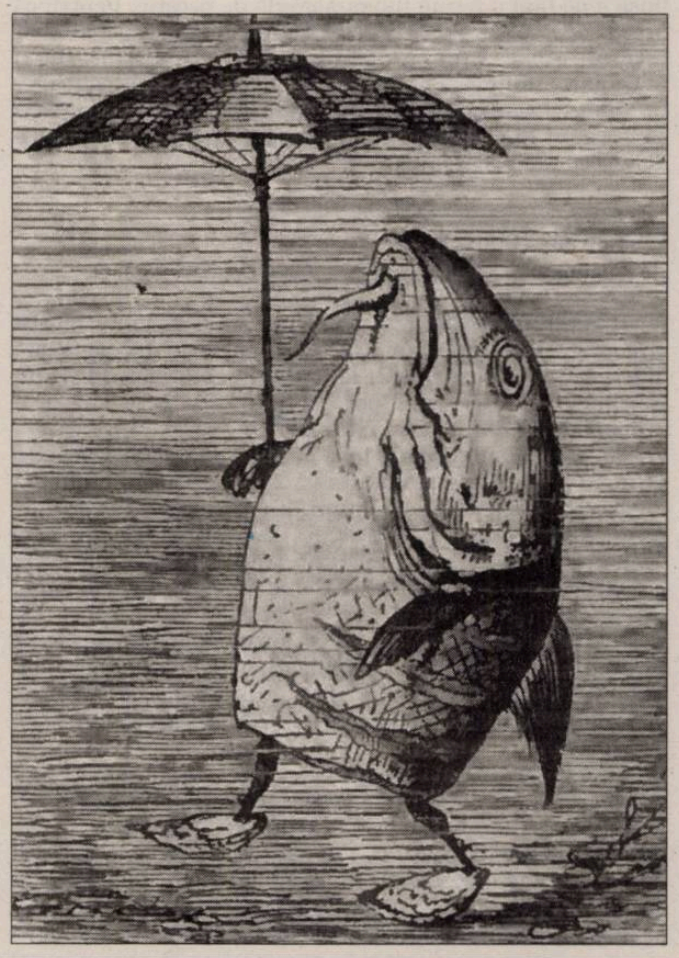

● Locatarii unui bloc din Drumul Taberei au constatat că muncitorii care le-au „anvelopat“ blocul au găsit de cuviinţă să zidească şi cutiile exterioare ale instalaţiilor de aer condiţionat. Muncitorilor nu le-a plăcut cum arătau acestea şi, oricum, nu ştiau la ce folosesc.

● În urmă cu cîţiva ani, paznicii unui siloz din Insula Mare a Brăilei au pus la cale un furt. Au luat noaptea mai mulţi saci de cereale pe care i-au ascuns la unul dintre ei acasă. A doua zi, şefii lor au descoperit furtul şi au observat şi o dîră de cereale care i-a condus chiar la locul unde fuseseră depozitaţi sacii furaţi. Unul din saci fusese găurit.

● Cînd unul dintre colaboratorii generalului De Gaulle a exclamat, exasperat de citirea unei scrisori, „moarte tuturor proştilor“, generalul a replicat: „Ah! Vast proiect“.

Cel mai bun spectacol din 2009

*Preferinţele criticilor de teatru pentru cel mai bun spectacol pus în scenă anul trecut s-au întîlnit. Dedicăm această anchetă memoriei Magdalenei Boiangiu. (**M. C.**)*

Pyramus şi Thisbe 4 you

Cristina MODREANU

Anul 2009 n-a avut foarte multe vîrfuri, ci numai cîteva pete de culoare, cele mai multe concentrate, se pare, în partea a doua a anului, iar pe unele dintre ele nu am reuşit încă să le văd. Dintre spectacolele pe care le-am văzut în acest an, cel mai bun mi se pare a fi *Pyramus şi Thisbe 4 you* în regia lui Alexandru Dabija, o producţie a Teatrului Odeon, instituţie ce ar merita şi ea o nominalizare sau poate chiar titlul de „cel mai activ teatru din Bucureşti". *Pyramus şi Thisbe 4 you,* rescrierea în patru variante a unei scene din piesa lui Shakespeare *Visul unei nopţi de vară* este o nemiloasă cronică a teatrului românesc după 20 de ani, şi face cît un amplu eseu despre „mărirea şi decăderea" artei teatrale de la noi, despre toate ambiţiile găunoase, blazările leneşe, absurdele ciocniri interetnice care au otrăvit şi mai otrăvesc perimetrul scenei româneşti. Spectacolul montat de Alexandru Dabija în deschiderea stagiunii 2009-2010 la Teatrul Odeon nu este numai un exerciţiu pe cît de complicat pe atît de fascinant pentru actori (care sînt excelenţi, de la mic la mare, jucîndu-se cu propunerile regizorului cu cea mai mare plăcere), ci mai ales un interesant proiect regizoral asociat cu o nouă traducere/adaptare/revizuire dramaturgică (Andrei Marinescu) menită să folosească scopului bine definit al creatorului spectacolului – acela de a exorciza prin satiră (o nouă formă de satiră, cu accente contemporane şi o structură originală) moravurile lumii teatrale româneşti.

Iulia POPOVICI

Aceeaşi situaţie, de teatru în teatru – nişte neica-nimeni fără prea multă glagore încearcă să repete o piesuţă penibilă drept omagiu pentru conducătorii cetăţii (pe scurt, scenele meşteşugarilor din *Visul unei nopţi de vară)* – şi patru variante de montare, în tot atîtea registre diferite. Prima e jucată de femei (şi nu e vreo trimitere la teatrul elisabetan, sînt doar Dorina Lazăr *& co.),* a doua e plasată în mediul artiştilor habotnic experimentalişti, vorbind în jargonul delirant al cronicilor cu pretenţii performative (cu Ionel Mihăilescu în frunte), a treia e o înfruntare între un maghiar (Pavel Bartoş perorează în ungureşte) şi o liotă de moldoveni plictisiţi, iar ultima îi are drept actori pe tehnicienii Odeonului, proaspeţi ca nişte boboci pe cale să înflorească. *Pyramus şi Thisbe 4 you* al lui Alexandru Dabija, pe o traducere/adaptare de Andrei Marinescu, e un spectacol de un haz nebun, incapabil să se ia în serios, despre metehnele teatrului şi ale oamenilor care-l practică. Şi nu, nu e deloc postmodern, e de-a dreptul baroc: întorsul pe dos al hainei (să admirăm cusăturile), tehnica la vedere şi supraexploatarea ei, autoreferenţialitatea în buclă n-au de-a face cu tîrîitul unei apocalipse perpetue (sfîrşitul civilizaţiei şi al teatrului), ci cu oboseala unei ere şi vestirea celei ce va veni. Un nou romantism, care va să zică. *Pyramus şi Thisbe 4 you* e o tropăială veselă şi *adevărată* printre trenduri, încrîncenări şi seriozităţi. Un spectacol deştept (şi o ştim, fără ironie şi umor nu e nici isteţime).

Nicolae PRELIPCEANU

Am reţinut un spectacol a cărui alegere poate părea surprinzătoare, întîi pentru că pare o glumă şi doi pentru că nici nu are la bază un text de teatru autonom. *Pyramus & Thisbe 4 you* al lui Alexandru Dabija îşi merită, în opinia mea, titlul de cel mai bun spectacol al anului, pentru că, deşi pare o glumă bună, este mult mai mult decît atît, o meditaţie pe marginea teatrului, o meditaţie despre regie şi despre actorie şi despre scenografie, dar şi despre metehnele omeneşti. Are dreptate şi cel care se distrează şi uită, dar cred că are dreptate şi cel care se distrează şi se întreabă de ce s-a distrat şi dacă n-a greşit cheia. Unul dintre actorii din spectacol – nu-mi mai amintesc cine – i-ar fi spus unui cunoscut atît: „asta-i despre noi...". Şi despre ei este. Scoaterea din context a unui fragment glumeţ shakespearian îi prilejuieşte lui Alexandru Dabija o serie de reflecţii *implicite* despre arta teatrului, dar şi despre ambiţiile omeneşti, aşa cum se manifestă ele la oamenii de teatru. Poţi să spui că Alexandru Dabija îi aduce pe actori în scenă spre a-i face de rîs, dar poţi să vezi cum îşi face de rîs regizorul şi confraţii. Dacă eşti un spectator treaz, vei simţi că şi pe tine te face de rîs, parcă arătîndu-te cu degetul: uite-l cum se distrează! Pentru că a rîs şi de mine, care am rîs poate cel mai bine în viaţa mea de spectator, îl desemnez pe *Pyramus & Thisbe 4 you,* „Pyramus & Thisbe for all", adică cel mai bun spectacol al anului.

Ionuţ SOCIU

Cel mai bun spectacol pe care l-am văzut în 2009 este, fireşte, unul străin. Am avut ocazia să văd *Factory 2* în această primăvară la Wroclaw şi încă de atunci ştiam că am răspunsul pentru o astfel de anchetă. Un spectacol de opt ore (ţin să precizez că m-a ţinut nemişcat în scaun) despre Andy Warhol şi care reprezintă doar prima parte dintr-o serie semnată de Krystian Lupa. Urmează cele dedicate lui Marilyn Monroe, Gurdjieff şi Simone Weil. Întorcîndu-mă, din nefericire, la teatrul românesc, trebuie să recunosc că am ratat cîteva spectacole despre care am auzit numai de bine *(Piaţa Roosevelt* sau *Pyramus & Thisbe 4 you).* Totuşi, înclin să cred că cel mai *important* spectacol al acestui an este *Legenda Marelui Inchizitor* după Feodor Dostoievski, pus în scenă de Radu Penciulescu la Teatrul Naţional Bucureşti. Nu sînt deloc un fan al teatrului de idei. O dată pentru că, vorba lui Nabokov, „marile idei sînt bune de dat la porci", şi a doua oară pentru că această sintagmă se asociază în mintea mea cu săli adormite şi cu ropotele frenetice de aplauze ale celor care tocmai s-au trezit din somn. Cu toate astea, spectacolul lui Radu Penciulescu m-a întors pe dos. Şi m-a făcut să polemizez cu cei care îmi spuneau: „da, e un spectacol bun, dar e potrivit pentru teatrul radiofonic". Ceea ce s-ar traduce cam aşa: e inutil să ocupi o scenă mare cu un singur actor, cînd pentru asta e suficient şi un studio de radio. Să joci un astfel de rol nu înseamnă doar *a spune* nişte replici. Înseamnă şi mîna uşor tremurîndă care mişcă o draperie şi mai înseamnă şi acea ridicare ostenită din umeri în semn de neputinţă şi resemnare, gest pe care Victor Rebengiuc îl face atît în rolul lui Moromete (unul dintre „cei slabi", despre care vorbeşte şi Dostoievski), cît şi în cel al Marelui Inchizitor. Şi lucrurile astea „nu se văd" la radio. Victor Rebengiuc este un actor care nu se simte foarte confortabil în preajma vorbelor mari. E un actor bine înfipt în scenă, pe care nu prea ţi-l imaginezi vorbind la pereţi despre „taină" şi despre „miracolul pîinii". Or, ceea ce face el – şi numai Rebengiuc ar putea să facă asta – este să pună „carne" pe acest text, încît ascultîndu-l poţi vizualiza în cele mai mici, mai concrete şi mai înfricoşătoare detalii întregul episod dostoievskian. Şi mai e ceva. În contextul în care în teatrul românesc se pune din ce în ce mai mult problema fastului, a marilor spectacole croite după modelul ceremoniei de deschidere a Jocurilor Olimpice (iată o temă: maximalismul teatrului în opoziţie cu minimalismul filmului românesc), un spectacol ca acesta poate însemna un moment de cumpănă şi de reflecţie. Chiar şi pentru TNB.

Gina ŞERBĂNESCU

A afirma răspicat care este cel mai bun spectacol de dans al anului 2009 este o misiune (aproape) imposibilă. Motivele ţin, pe de o parte, de potenţiala subiectivitate a criticului care formulează „sentinţa", pe de altă parte de dificultatea de a găsi o definiţie clară şi distinctă a dansului contemporan. Sub umbrela artei coregrafice sînt aşezate tipuri variate de abordări: spectacole de teatru-dans, creaţii care intră în sfera *performance*-ului, spectacole care conţin fie mişcare, fie doar un fond conceptual. Criteriile în funcţie de care sînt ierarhizate spectacolele pot fi extrem de variate şi uneori nu pot fi aplicate concomitent unor creaţii diferite. Privind retrospectiv spre ceea ce s-a întîmplat în dansul românesc în anul 2009, dificultatea de a afirma care este cel mai bun spectacol de dans creşte cînd realizăm faptul – nu tocmai îmbucurător – că cele mai valoroase creaţii coregrafice care au putut fi văzute de români au fost ale artiştilor străini care ne-au vizitat. Deşi mulţi coregrafi şi dansatori români au participat la evenimente internaţionale, deşi în peisajul cultural de la noi dansul a fost prezent fie prin rezidenţe, fie prin festivaluri sau platforme, nu se poate spune că a avut loc o modificare decisivă în plan calitativ a creaţiilor coregrafice. Cei mai mulţi artişti au rămas tributari unor modalităţi de expresie care prezintă riscul de deveni regurgitări ale unor vechi clişee. Această prezentare a contextului coregrafic românesc este necesară tocmai pentru a fi mai clară opţiunea pentru un anumit spectacol. De obicei nu scriu despre *works in progress,* dar de data aceasta e necesar. Înainte de a divulga numele spectacolului ales, trebuie prezentate criteriile care au condus la alegerea lui. Iată-le pe cele mai importante: spectacolul trebuie să transmită o idee consistentă la care spectatorului să i se faciliteze accesul cu generozitate şi inteligenţă; ideea respectivă trebuie să fie relevantă pentru contextul cultural şi artistic românesc în relaţie cu contextul internaţional; artiştii implicaţi în spectacol trebuie puşi cît mai mult în valoare. Un alt criteriu este noutatea pe care respectivul spectacol o dovedeşte în raport cu traseul artistic anterior al artistului. Dintre creaţiile coregrafice pe care le-am vizionat anul acesta, cea care a întrunit în cea mai mare măsură aceste criterii este o *work in progress, Surfing Twisted (E)motions* (titlu provizoriu). Conceptul şi direcţia artistică îi aparţin lui Mihai Mihalcea, care a lucrat la acest proiect cu Mădălina Dan, Cătălina Gubandru, Alexandra Pirici, Carmen Coţofană şi Maria Baroncea. *Surfing Twisted (E)motions* a fost prezentat ca repetiţie deschisă pe 18 septembrie 2009, în cadrul „Platformei dansului contemporan", organizată de Centrul Naţional al Dansului.

PUBLICITATE

Dan UNGUREANU

Educaţia axată pe competenţe

– dacă n-a mers „la ei“, va merge „la noi“? –

A uitat cam toată lumea vechea butadă din perioada apusă: „Marx era filozof, nu om de ştiinţă, fiindcă, dacă era om de ştiinţă, făcea mai întîi un experiment pe şoareci“. Lucrurile stau la fel ca înainte, din păcate. În Ministerul Educaţiei, cu siguranţă stau ca pe vremea lui Ceauşescu. O ministră după alta au aplicat reforme ubueşti, neomologate nicăieri, neverificate nicăieri, pentru care miniştrii nu-şi asumă nici o responsabilitate. Sindicatele profesorilor nu sînt niciodată consultate cu privire la nimic. Opinia publică şi mass-media trec cu vederea scandalurile din învăţămînt: o clasă cu copii drăguţi e mult mai soporifică decît o arestare de mafioţi.

„Toceala trebuie să se termine.“ Ei bine, nu, toceala trebuie să înceapă. Autorul acestor rînduri a predat, timp de mai mulţi ani, pe continentul american. Şcoala americană, atît în Statele Unite, cît şi în Canada, e o catastrofă – din motive diferite, dar e o catastrofă. Am predat în şcolile unde toceala e diabolizată, şi sînt proaste. „Toceala trebuie să se termine“ e o aiureală. Ea cuprinde în sine, făcute sandwich, două afirmaţii diferite.

„Tocilarul trebuie proscris.“ Prima e că tocilarii sînt nişte jeguri. În Statele Unite şi Canada, tocilarii se numesc „nerds“. Într-o clasă, unde popularitatea este ţelul cel mai înalt, grupul de colegi exercită un control totalitar asupra fiecărui elev. Beavis, Butthead, Bart Simpson sînt populari. Tocilarii, nu. Tocilarii sînt excluşi şi ostracizaţi. Asta nu înseamnă că nu-s chemaţi la chefuri şi ignoraţi la reuniuni, ci că primesc bocanci în bot. Asta e realitatea şcolii americane.

Clasa e un organism social complex. A imagina clasa ca pe o entitate amorfă e dovadă de inocenţă sau de uitare.

Există trei ţări pe această planetă unde tocilarul e încurajat: China, India şi Japonia. Ele sînt şi ţările care dau cel mai mare număr de specialişti în orice domeniu.

„Şcoala trebuie să creeze competenţe, nu să umple mintea cu cunoştinţe.“ Am predat în sistemul bazat pe competenţe. A fost introdus în Canada, în provincia Québec, acum zece ani, şi e o catastrofă, care a redus nivelul învăţămîntului canadian francofon la standarde de lumea a treia. Îi invit pe toţi cei care vorbesc *fransé* să-şi arunce o privire pe forumurile de discuţii ale profesorilor din Québec. Am fost în viitorul de aur pe care ni-l promite Ministerul Educaţiei, şi aduce cu epoca de piatră.

Şcoala nu trebuie să creeze nici un fel de competenţe. Şcoala trebuie să bage cu pîlnia cunoştinţe în elevi. Din 1990, un procent tot mai mare dintre tineri îşi urmează studiile după liceu, din diverse motive: fiindcă nu se mai dă examen de admitere, fiindcă nu sînt locuri de muncă, fiindcă sînt mult mai multe universităţi şi locuri ca înainte. În Canada, profesorii universitari sînt îngroziţi de nivelul slab cu care vin elevii din licee: nu ştiu să facă înmulţiri, împărţiri, ecuaţii. Nu ştiu să facă cercetare. Tipăresc pagini din Wikipedia în chip de cercetare proprie. Internetul, prin facilitatea de acces, a creat o iluzie colosală: proximitatea şi accesibilitatea informaţiei îi fac pe elevi să creadă că *nu ştiu, dar pot găsi pe Google*. Elevii trebuie să-şi însuşească în şcoală cunoştinţe, nu competenţe, fiindcă majoritatea lor îşi continuă studiile la Universitate, iar învăţămîntul universitar e un învăţămînt specializat, axat pe cunoştinţe.

Bine, şi atunci de ce Statele Unite iau atîtea Nobeluri, dacă învăţămîntul lor preuniversitar e prost? Statele Unite sînt bogate. Statele bogate îşi pot permite să fie risipitoare. Universităţile americane atrag cei mai buni studenţi din China şi India, ţări sărace. Baza lor de recrutare e alcătuită din cei mai teribili tocilari ai lumii, din care selectează primul procent. Studenţii americani sînt puţini. Un Nobel american din patru şi-a făcut studiile în străinătate: SUA le-au oferit doar un teren călduţ în care să facă cercetare. Inferioritatea învăţămîntului din America de Nord e estompată de şuvoiul de tocilari indieni şi chinezi. Statele Unite au centre de cercetare excelente nu din cauza învăţămîntului bun, ci în pofida învăţămîntului prost. Un judecător al Curţii Supreme a Statelor Unite, Antonin Scalia, spunea: „învăţămîntul trebuie să formeze caractere, dacă vrem specialişti şi experţi, putem să-i cumpărăm“. Fraza rezumă deplin dispreţul faţă de învăţămînt al unei ţări de *self-made-men*, de patroni de pizzerii şi de autoservice-uri.

Ce ne aşteaptă? Gary Becker a primit Premiul Nobel pentru economie pentru calculele sale sofisticate privind rentabilitatea socială a învăţămîntului. Învăţămîntul, spune el, îi dă omului cunoştinţe pentru a-şi apăra sănătatea, pentru a-şi articula revendicările civice, pentru a cunoaşte legile mai bine. Actualul ministru al Învăţămîntului e chimist. Vă asigur, nici chimia veche, scolastică, bolşevică, ce va fi scoasă, nici chimia suplă, sexoasă, bazată pe competenţe, care va fi introdusă, nu va vorbi despre E-uri, aditivi alimentari, farmacocinetică şi detergenţi. Şi cu toate acestea, folosim zilnic alimente cu aditivi alimentari („E-urile sînt cancerigene“ – din *Dicţionarul de idei luate de-a gata)*, medicamente, gleturi şi alte substanţe chimice. N-a existat niciodată în manualele de anatomie vreo aluzie la bolile de care sîntem susceptibili. Şi nici nu va exista.

Voltmetrul. Învăţămîntul axat pe competenţe şi-a construit o fantoşă a învăţămîntului tradiţional pe care o distruge de mai mare dragul. În retorica manipulării, acest lucru se numeşte *the strawman trick*. Bunăoară, un absolvent de liceu tradiţional ştia să recite că „voltajul e variaţia energiei potenţiale într-un cîmp de forţe“, pe cînd şmecherul ieşit dintr-o şcoală nouă, axată pe competenţe transversale, ştie să citească un voltmetru, şi cu asta basta. Credeţi careva că va aduce vreodată cineva un voltmetru într-o şcoală valahă? Nu vă îmbătaţi cu această iluzie. Chiar dacă va aduce, chiar dacă elevii îl vor lua-n mînă şi vor şti să-l folosească, asta nu-i va pregăti cu nimic pentru piaţa muncii. Piaţa muncii în Europa e compartimentată şi închisă. Un instalator sanitar la Paris ia o sută de euro pe oră, şi francezii sînt deplin mulţumiţi cu situaţia asta. Vrei să-ţi deschizi o amărîtă de afacere de spălat şi frezat cîini în Germania? Trebuie să fi urmat cursul de frezat cîini şi să obţii, după un an, *Hunde-und-Tier-Waschen Fachübergreifende Genehmigung der Deutsches Hunde-und-Tier-spülen Vereinigung. (HTWFG-DHTSV)*. Educaţia axată pe competenţe nu foloseşte la nimic, fiindcă piaţa muncii, care chipurile o cere, e organizată altfel. Piaţa muncii din Europa nu e flexibilă. Flexibil e doar sectorul terţiar, al serviciilor, ospătarii, recepţionerele, muncitorii din construcţii şi distribuitorii de flyere, angajaţii jetabili de la McDonald's şi de la Wal-Mart. Ei n-au nevoie de nici un fel de competenţe, nici transversale, nici de alt fel. Notarii, care xeroxează certificate de naştere şi completează cu majuscule numele în contracte de vînzare-cumpărare (studii necesare: opt clase) cîştigă peste cinci mii de euro pe lună, de zece ori mai mult ca un conferenţiar universitar.

Slugărnicia valahă. În anul 114, în prima şcoală din Sarmisegetuza, programa cuprindea *ceremoniile feţialilor şi vestalelor* pentru că „aşa se predă şi la Roma“. În secolul al XIII-lea, „fiindcă exact aşa se predă şi la Bizanţ“. În secolul al XIV-lea se preda în slavă „fiindcă aşa e în toate ţările vecine“. Sub fanarioţi, învăţămîntul a fost fanariot, apoi a fost imitat după cel francez sau maimuţărit după cel berlinez. După 1945, modelul a fost moscovit. După 1989, în legislaţie şi educaţie au fost introduse cele mai aiurite orori, „fiindcă aşa e şi în Uniunea Europeană“. Am studiat şi predat în Franţa, în Uniunea Europeană, şi nu se introdusese nici una dintre inovaţiile aiurea de care se făcea caz cu ifos între Ciorogîrla şi Belciugatele. Atunci cînd Ministerul Educaţiei propunea vreo reformă, o propunea în numele eficientizării, nu în numele cine ştie căror directive europene.

Implementarea învăţămîntului axat pe competenţe în Québec a fost un dezastru. Acest tip de învăţămînt a fost implementat de sus, fără experimentarea prealabilă pe şoareci, fără studiu pilot în trei-patru şcoli, fără nimic. E aiuritor că oameni îngrijit bărbieriţi, ca fostul ministru Mircea Miclea, despre care s-a insinuat că ar fi familiar cu psihologia şcolară, au cauţionat reforma învăţămîntului bazat pe competenţe. E o lege dată aiurea într-o ţară bananieră: fără norme de aplicare, fără formatori, fără un termen fix la care o instituţie independentă să evalueze eficacitatea proiectului. Reforma a fost impusă de sus, fără să se spună cine a inventat-o, pe ce baze teoretice, în virtutea căror necesităţi practice. S-a mai aplicat reforma asta undeva? Mircea Miclea nu ne spune. Să le spunem noi: da, s-a mai aplicat. A mers? N-a mers. Şi în Elveţia, şi în Statele Unite, în Belgia francofonă, şi unde a mai fost aplicată, a fost tacit abandonată. E aiuritoare laşitatea tuturor miniştrilor Educaţiei din România, care impun cu forţa reforme, îşi declară reuşita şi se retrag, lăsîndu-i pe ceilalţi să mănînce oalele sparte. Fiindcă nimeni nu-i evaluează pe evaluatori.

Coda: reîntronarea stalinismului. Tot bombănind împotriva comuniştilor, actualii guvernanţi se poartă exact ca ei. Actualii dezorientaţi aflaţi la putere procedează exact ca aceia pe care i-au condamnat (vezi condamnarea comunismului) într-un raport lamentabil. Comuniştii au implementat economia planificată voluntarist şi fără a fi experimentat înainte pe un eşantion mic. Mircea Miclea şi succesorii implementează totalitar învăţămîntul bazat pe competenţe, fără dezbatere cu sindicatele profesorilor, fără norme de aplicare, fără nimic, pe bază de *wishful thinking*. Americanii au luptat în Vietnam 14 ani fără succes, au declarat victorie şi s-au retras. Mircea Miclea şi succesorii vor implementa haotic această tîmpenie, vor elimina toate vocile care se vor opune, se vor autoevalua triumfalist şi vor declara victorie. Această de mult discreditată eroare îşi are fundamentele aşa-zis ştiinţifice în psihologia constructivistă, creionată de psihologul bielorus Lev Vîgotski, în 1933. Chiar nu s-a mai descoperit nimic în psihologia educaţiei de 80 de ani? Adevărul ultim în educaţie e cartea unui psiholog bielorus din epoca lui Stalin?

Să nu-l comparăm totuşi pe Mircea Miclea şi întreprinderea sa de pavaj cu bune intenţii, pe de o parte, cu conducătorii comunişti din Valahia şi URSS, pe de alta. Cînd Lenin şi ai lui au instaurat comunismul, acesta nu mai fusese încercat nicăieri. Bramburica, Hîrdău şi urmaşii lor vor să aplice un sistem care a eşuat în Belgia, s-a împotmolit în Elveţia şi a dat chix în Canada.

Dan Ungureanu a studiat în România şi Franţa, predă de un deceniu în Franţa, România şi Canada, atît în învăţămîntul universitar cît şi în cel preuniversitar.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

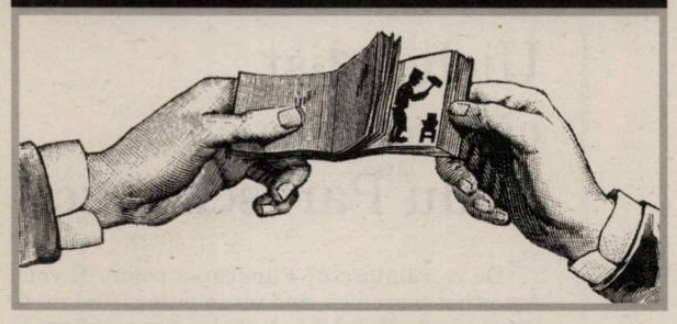

Cuvinte căznite

● **Cristian Tudor Popescu, *Cuvinte rare (poeziar)*, Editura Polirom, 2009.**

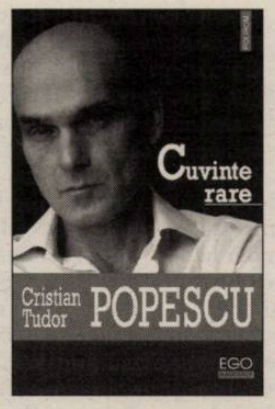

Colecţia „Ego. Publicistică“ este interesantă chiar şi numai citindu-i sumarul, în măsura în care spune destule despre publicistica de la noi. Nu mai puţin de opt autori şi-au strîns în volum articolele publicate în *Dilema veche*, lucru care denotă nivelul prea puţin perisabil al textelor apărute aici. Apoi, scriitorii (Ruxandra Cesereanu, Andrei Codrescu, Radu Pavel Gheo, Ileana Mălăncioiu, Tudor Octavian, Dorin Tudoran) sînt mult mai prezenţi decît jurnaliştii sau oamenii de radio/televiziune. Iar cînd zic jurnalişti mă refer la nume precum Marius Tucă şi Robert Turcescu, firește, nu la cineva gen Ruyszard Kapuścińsky, Oriana Falacci, Bill Bryson sau Jeremy Clarkson. De altfel, nu trebuie confundată publicistica cu jurnalismul: majoritatea volumelor apărute în această colecţie adună rubrici, adică texte de opinii/editoriale, mici eseuri, cronichete, pastile, uneori şi interviuri, dar niciodată corespondenţe sau reportaje de investigaţie ori de călătorie (din lipsă sau din dezinteresul editorilor?). Singurele volume cu adevărat speciale, care sînt şi jurnalism, sînt cele semnate de Eugen Istodor; concluzia fiind că avem nenumăraţi publicişti, dar jurnalişti, în sensul tare al termenului, mai deloc.

Printre cei cu mai multe titluri – trei – în această colecţie se numără şi Cristian Tudor Popescu, jurnalistul care îşi împarte, an de an, simpatia populară împreună cu Mircea Badea. Dacă literatura acestuia (modestă) o cunosc ceva mai bine, în schimb îmi e destul de greu să vorbesc despre „jurnalistul“ CTP căruia nu ştiu exact ce calităţi jurnalistice să-i atribui. Se pricepe la tenis, dar nu neapărat şi la filme (sau, mai bine zis, nu atît de mult pe cît crede), iar din activitatea de editorialist nu ţin minte decît un articol intitulat „Moarte şi muie“, un altul, de acum cîţiva ani, în care îndemna poporul să nu meargă la vot şi nişte interviuri destul de curioase în care fie punea întrebări obscure, fie refuza să accepte răspunsurile interlocutorului. E agresiv, nu are vulgaritatea şi oportunismul unor Ion Cristoiu sau Cornel Nistorescu, dar este sub Emil Hurezeanu şi Cătălin Tolontan, mai echilibraţi şi mai credibili. Altfel, CTP a reuşit să-şi creeze, cu acea charismă în negativ, imaginea unui tip nepreocupat de imaginea sa (adică îmbrăcat în trening sau nebărbierit), deşi la emisiunea de pe PRO Cinema poartă de ceva vreme o pălărie cu boruri largi, accesoriu ales nu tocmai aleatoriu.

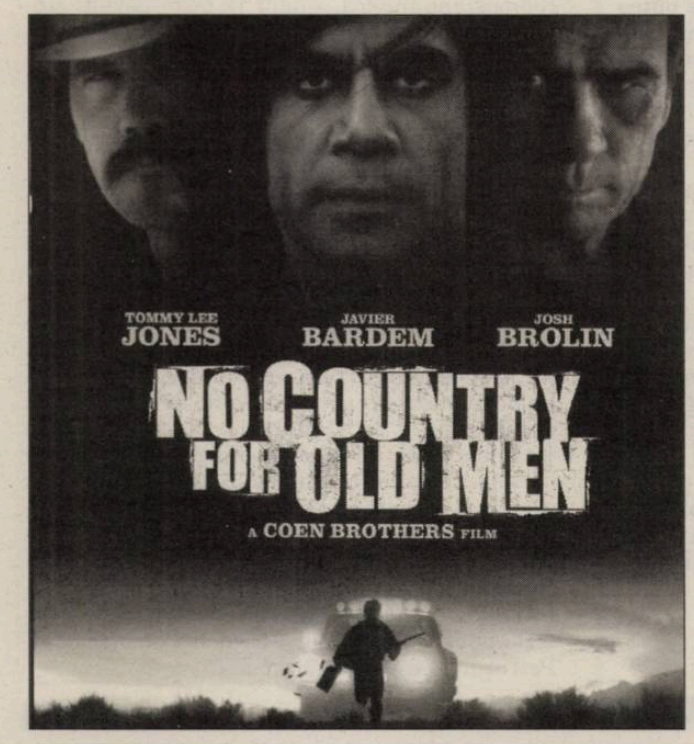

În lipsa unui argument ori a unei note explicative a ediţiei, presupun că textele adunate în acest volum aparţin „producţiei“ publicistice din ziarul *Gândul*. Conţinutul cărţii e eterogen şi inegal: dialoguri, schiţe şi portrete satirice alternează cu povestiri/recenzii de film sau de spectacole de teatru, iar comentariile pe marginea unor partide de tenis sînt urmate de ceva ce seamănă cu nişte crochiuri eseistice. Oricum, nu e clar care a fost criteriul selecţiei, în afară de un anume factor al excesivului care se regăseşte – într-o formă sau alta, de la inadecvare la prost gust – în fiecare text. De pildă, e greu de înţeles constanţa şi vehemenţa cu care CTP, inginer de formaţie şi scriitor de literatură SF, respinge computerul şi cultura virtuală. Nu mă aşteptam să le ridice în slăvi, dar să facă un efort de înţelegere şi să fi discutat cu ceva mai multe nuanţe pe marginea noii lumi tehnologice în care trăim, da. Ca autor al cîtorva cărţi de proză, iarăşi, mă aşteptam ca textele să nu fie pline de atîtea clişee, numele personajelor din schiţe să nu fie atît de străvezii (precum Piguloi, Băloi sau Găunoiu), nici tonul moralizator, iar şarjele să nu fie atît de vulgare precum textul numit „Buch Călin şi dansul politic“ din care citez începutul: „Dl Călin Popescu Tăriceanu îşi întreţine, îşi răsfaţă, îşi dezmiardă aproape cu religiozitate bucile. Dosul său de vier domestic sau rinocer fără corn e enorm, bombat, explodînd de sub coada sacoului, cere parcă intrarea cu spatele, în marşarier, a premierului încă în exerciţiu la conferinţele de presă sau în Palatul Victoria, bucile anticipîndu-i şi rezumîndu-i astfel personalitatea“. De altfel, cel mai dezamăgit citind această selecţie de texte (subintitulate vanitos „poeziar“) am fost de lipsa de umor şi, mai ales, de talent literar a lui CTP. E uşor să faci bășcălie de Vanghelie, Becali, Alina Plugaru şi Elena Băsescu şi nici nu-ţi trebuie multă minte să te arăţi scandalizat că înotătorul Michael Phelps a fost, vai, surprins fumînd canabis, însă un jurnalist-scriitor inteligent este/ar trebui să fie plin de înţelegere faţă de natura umană, cu toate defectele, cu viciile, cu ignoranţa şi cu prostia ei. Se presupune că un scriitor nu trebuie să judece, ci să ilustreze şi să problematizeze conflicte, destine, caractere, oricît de demne de dispreţ şi de sărace cu duhul ar fi acestea. Intransigenţa binecunoscută a jurnalistului îi joacă însă feste celui care vrea să scrie cuvinte, nu neapărat potrivite, dar oricum „rare“. În cele cîteva crochiuri cu pretenţii de parabolă, CTP nu se poate dedubla şi e acelaşi mizantrop dezgustat de realitate ca şi în comentariile sale. Autorul e plin de dispreţ faţă de personajele negative, tonul e moralizator (la nivelul prozei din epoca lui Nicolae Filimon), iar situaţiile, replicile şi expresiile tari, destul de căznite. De fapt, CTP nu face nici o clipă literatură, ci se răzbună pe realitate.

În postura de comentator de filme, mă tem (în calitate de cinefil amator ce sînt eu însumi) că nu prinde întotdeauna esenţa a ceea ce vede. De pildă, comentînd *Bin Jip*, filmul lui Kim Ki-duk, nu pune în relaţie chestionarea realităţii cu tema singurătăţii, recurentă în filmele coreeanului şi atît de puternică în acest film, iar textul despre *Boogie* al lui Radu Muntean, în care discută doar depolitizarea abordării, este, pur şi simplu, superficial. Asta ca să nu mai zic că, văzînd *No country for Old Men* al fraţilor Coen, scrie: „În America se împuşcă mult şi lumea decedează prematur – asta e tot ce vrea să comunice filmul“, ratînd astfel toată viziunea aceea mitică a unei lumi fără Dumnezeu în care toţi oamenii devin vînătorii tuturor oamenilor (o temă pe care însuşi CTP a abordat-o în povestirea SF „Cassargoz“, de pildă, în care şi acolo era vorba despre nişte îngeri exterminatori, numai că într-o lume în care nu Divinitatea era absentă, dar însăşi Realitatea îşi pierdea rolul protector). Nu-i pot contesta lui CTP admiraţia pentru opera lui Orson Welles, dar invocarea lui atît de des este tot un semn de amatorism, căci, oricît de perfect ar fi, nu poţi face din *Citizen Kane* etalonul cinematografic absolut.

Cuvinte rare este o carte cu texte predominant culturale, dar lipsite de nuanţe, fără sclipiri de inteligenţă sau reuşite stilistice, texte încrîncenate, vag moralizatoare şi cu aspiraţii literare scrise de un jurnalist inflexibil şi blazat, pasionat de tenis şi filme, fără umor şi al cărui talent literar, dacă îl are, este constant cenzurat.

Dilema veche vă recomandă

● În ultimul număr dublu, de sfîrşit de an, al *României literare,* doi clasici dintre cei fără de care nu se putea concepe revista, Gabriel Dimisianu (după 41 de ani de muncă în redacţie) şi Adriana Bittel (după 38 de ani) îşi anunţă liniştiţi retragerea din caseta redacţională. Toţi cei care, de peste 40 de ani, am urcat scările din Ana Ipătescu, Casa Scînteii şi Calea Victoriei, ar trebui să ne adunăm şi să-i bem. În lumea noastră intelectuală încă nu s-au inventat solemnităţile tandre, fără motiv ifosativ. Timpul mai are răbdare. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Varză

● ***Sherlock Holmes* (SUA, 2009), de Guy Ritchie.**

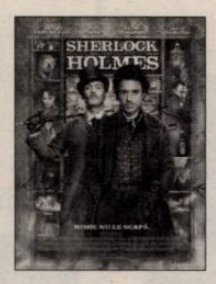

Evident că o nouă reîncarnare a lui Sherlock Holmes, într-un film de mare buget, nu putea fi decît una drastic „grosolanizată“. Pentru că eroul lui Conan Doyle era prea cerebral pentru gusturile marelui public de azi, el se cerea urgent „piedonizat“ – pus să se bată cu pumnii (chiar şi în timpul liber, pe bani!). Pentru că era prea bine crescut, se cerea „haimanalizat“ – transformat într-un semi-vagabond transpirat. E adevărat că, întrupat de Robert Downey Jr., acest nou Holmes e un semi-vagabond destul de şic. Costumele lui sînt create cu un anumit gust – cu un ochi pe moda victoriană şi altul pe cool-ul contemporan. Gustul respectiv are chiar un nume *(steampunk)* şi o tradiţie. Păcat că, în restul filmului, nu e cultivat cu cine ştie ce rigoare sau imaginaţie. Personajul negativ a fost conceput de scenarişti ca un fascist *avant la lettre,* deci creatorii de costume au mers pe ideea cea mai la îndemînă şi l-au îmbrăcat într-un (ce-i drept, arătos) parpalac negru. Departamentul de efecte speciale a umplut cerul londonez de nori creaţi pe computer, colorați care mai de care mai violent şi mai toxic (asta e Londra lui Conan Doyle, restilizată pentru un public mai obişnuit cu metropolele post-apocaliptice din benzile desenate), dar, una peste alta, filmul (regizat de Guy Ritchie) nu reuşeşte să-şi creeze un *look* al lui din toate aceste idei vizuale de împrumut.

Obişnuitele scamatorii ritchiene cu planurile temporale sînt însă ceva mai puţin lipsite de noimă decît în alte filme de-ale lui. De exemplu, Ritchie ne prezintă de două ori aceeaşi bătaie cîştigată de Holmes, o dată la viteza normală şi o dată în reluare, cu un comentariu al bătăuşului, care ne dezvăluie calculele complexe (de fizică şi de anatomie) din spatele loviturilor sale. Şi, pentru ca scamatoria să fie şi mai şmecheră, Ritchie dă „reluarea“ înainte de faza propriu-zisă: iniţial credem că asistăm chiar la fază, apoi ne dăm seama că am urmărit doar o vizualizare a planului de luptă al lui Holmes, născut, în numai cîteva secunde, din mintea lui genială, iar apoi vedem, în fine, execuţia planului, care e perfectă. Ca majoritatea şmecheriilor lui Ritchie, şi aceasta e, de fapt, mult mai puţin şmecheră decît i se pare lui: n-ar fi fost în interesul filmului ca, odată pus în aplicare, planul de bătaie al lui Holmes să nu-i iasă *chiar* conform calculelor? Sau să-i iasă o dată, dar mai tîrziu să încerce din nou şi să nu-i mai iasă? E practic o lege în dramaturgie ca, atunci cînd un personaj ne pune la curent cu planurile lui, iar acestea par perfecte, în momentul aplicării lor să mai intervină ceva neprevăzut. Dar Ritchie e genul de autor care, atunci cînd are o idee ce i se pare cool, e atît de mulţumit încît e incapabil s-o continue, să construiască pe ea. Pe parcursul filmului există scîntei de „şmecheroşenie“, dar nu există nici o secvenţă care chiar să facă flamă. Asta e şi din cauză că, în general, e vorba de *false* scîntei. De exemplu, Holmes se tot întîlneşte şi se tot bate cu un uriaş imposibil de distrus. Personajul e o variantă a lui „Fălci“ din James Bond-urile cu Roger Moore, numai că nu are dinţi de oţel. Atunci ce are? Care e înfloritura stilat-comică pe care i-o adaugă Ritchie (căci, fiind Ritchie, se simte obligat să-i adauge una)? Ei bine, înfloritura e că, în timp ce se bate cu Holmes, uriaşul i se tot adresează pe franţuzeşte, iar Holmes, politicos, îi răspunde. Ideea că aşa ceva se califică drept o înfloritură stilat-comică nu i-ar putea veni decît unui autor pentru care a vorbi limba franceză e un lucru extraordinar în sine: acesta e nivelul lui Ritchie. Dar să trecem la limba engleză. Conan Doyle scria pentru un public care ştia să aprecieze o frază englezească bine întoarsă şi e spre cinstea lui Ritchie că filmul său, deşi are în colimator o cu totul altă populaţie, gustătoare de cu totul alte plăceri (ca aceea de a vedea o halcă întreagă din Londra sărind în aer), nu renunţă cu totul la o anumită reverenţă pentru limbajul literar, fie el copios-înflorat sau eufemistic-ultrasec; lui Ritchie i-a plăcut întotdeauna să se joace cu cuvintele. Din păcate, şi-a şi supraestimat întotdeauna dexterităţile în domeniu şi, în pofida faptului că (potrivit genericului) dialogurile nu-i aparţin, scenele de flirt şi tachinerie dintre Holmes şi doctorul Watson (Jude Law) sînt în obişnuita notă entuziast-închipuit-spirituală a filmelor lui; sînt un pic *sub* nivelul flirtului şi tachineriei din Bond-urile cu Moore, care oricum nu era prea înalt. Rămîne plăcerea de a-l vedea pe Holmes mitraliind cu deducţii, dar, în rest, nu mă pot gîndi la nici un motiv bun de a vedea această versiune. Nici măcar Downey, care, în lipsa unui scenariu şi a unei regii care să-i ofere o priză sigură asupra personajului, e redus la un aer general mahmur-lunatic, înviorat cu prea multe exerciţii ale sprîncenelor şi ale muşchilor din jurul gurii.

trecerea prin reviste

Peşteri unicat, obiecte de joacă

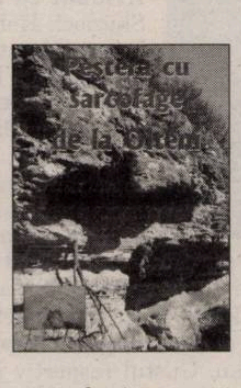

Cel mai recent număr al revistei *Natura României* este dedicat integral călătoriei speologului Ică Giurgiu (membru al Clubului de Speologie „Emil Racoviţă" din Bucureşti) şi a prietenilor săi (fotografii Andrei Samoil şi Radu Piţigoi) la Peştera cu sarcofage de la Olteni din Dobrogea de Sud. Speologii – dar şi autorii reportajului deopotrivă – povestesc că prezenţa lor în această zonă a ţării a avut ca scop continuarea unor cercetări începute de unul dintre colegii lor de club în mai 1993, în satul Cerchezu, pentru a găsi o grotă denumită şi Peştera de la Cişmea. Intrarea în acest loc, se spune, fusese astupată pentru ca peştera să nu mai fie folosită „pe post de sală de mese" de animalele care dădeau iama prin păsările de curte ale oamenilor. Ică Giurgiu a ajuns la Cerchezu în martie 2004. În timp ce lucra la deblocarea peşterii, printre nenumăratele „exagerări" povestite de localnici (cum ar fi, de exemplu, faptul că era atît de lungă încît, prin ea, se putea ajunge pînă în Bulgaria sau că în trecut intrarea era atît de înaltă încît acolo putea întoarce un car cu boi), două informaţii i-au atras în mod special atenţia autorului. „Povesteau, cu reţinerea oamenilor care nu fabulează, de o peşteră aflată nu foarte departe, în perimetrul localităţii Olteni, la Canaraua Curvii, unde «hoţii ascundeau fetele furate», peşteră care are scobituri ca nişte băi. Asocierea celor două informaţii (peşteră nouă şi «băi») m-au făcut să-i rog să ne ducă pînă acolo, ceea ce au acceptat şi eu nu am regretat schimbarea de plan." Canaraua Curvii – explică speologul – este numele dat de localnici peretelui în care se afla peştera; obligaţi, probabil, să modifice acest nume, arheologii au început să folosească denumirea de Canaraua Fetei, care ar putea să creeze unele confuzii, dat fiind că acesta este şi numele unei rezervaţii la vest de Olteni.

După cum avea să descopere Ică Giurgiu mai tîrziu, băile despre care sătenii îi povestiseră fără să îi poată da însă prea multe detalii s-au dovedit a fi nişte sarcofage foarte bine conservate, dar fără capace şi fără conţinut. Costel Chiriac, care a publicat în urmă cu cîţiva ani o notă despre complexul de la Dumbrăveni în revista *Pontica,* a lansat ideea că la baza peşterii a existat şi o biserică care pe jumătate folosea spaţiul natural săpat de ape în stîncă, pe jumătate era ridicată din lemn (construcţie care nu s-a păstrat); cele trei sarcofage ale peşterii se pare că ar fi fost săpate deasupra acestei biserici.

Locul în sine şi nu doar informaţia istorică pe care o oferă („singurele sarcofage din România găsite într-un spaţiu subteran natural") are o atracţie specială prin piesele de piatră de diverse mărimi şi forme care împrejmuiesc zona. Cu toate acestea însă – povesteşte Ică Giurgiu – sătenii şi autorităţile locale sînt prea puţin interesate de faptul că grota în sine, dar şi împrejurimile ar putea fi valorificate economic, fapt care ar fi în interesul comunităţii locale. „Ce se descoperă prin peşteri este obiect de joacă (schelete, alte piese...), ce se poate transporta dintre şlefuirile din piatră rămîne rătăcit sau ignorat [...] Peştera cu sarcofage de la Olteni este unicat în România, un impresionant monument aflat într-un judeţ pe care cu greu reuşim să-l cunoaştem şi să-l pricepem, nicicum să-l valorificăm la cît ne spun peisajele locurilor şi urmele lăsate de vechile locuiri. Membrii clubului nostru – descoperitori, printre altele, ai singurei peşteri cu urme de utilizare din perioada dacică, din apropierea cetăţii capitală a lui Decebal, dar şi a picturilor din peştera Cuciulat din judeţul Sălaj – regretă că nu vrem să promovăm şi să respectăm mesajele rămase peste timp." (**R. T.**)

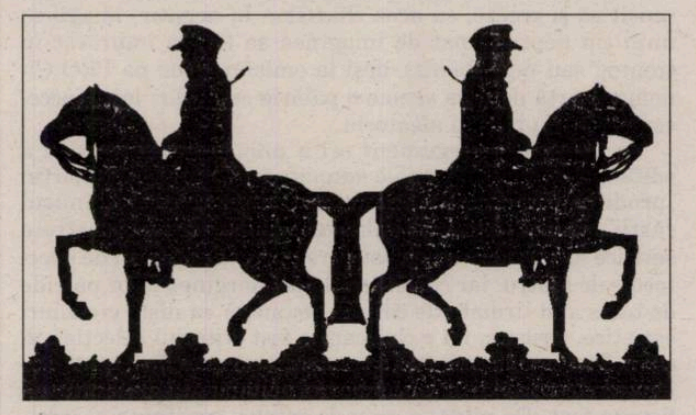

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Ficţionarul şi fiul său inexistent

În amintirea Magdalenei Boiangiu.
Pentru prima oară în 17 ani ai Dilemei, *redacţia începe un an fără ea.*

Rezumatul unor capitole absente.

În *Dilema veche* din 15.10.09, ficţionarul a anunţat cititorilor săi fideli şi perfect existenţi că va pleca la Reykjavik, îngrijorat de cele întîmplate în viaţa fiului său inexistent. Grunna, logodnica acestuia, vicecampioană a Islandei la bridge, fusese internată în spital, urmare a unei grave depresii. Ficţionarul nu a mai efectuat acea călătorie. El a pus mai presus interesul naţional şi civic, luîndu-l în consideraţie şi pe cel personal. (Pentru a fi precişi, nu poate fi trecută cu vederea ancestrala sa frică de avion...) Civic, sub presiunea alegerilor din 22 noiembrie, el a intrat – fireşte că imaginar, cum îi e obiceiul – în staff-ul unui candidat la preşedinţia României, un tînăr intelectual fără de şanse, ceea ce nu l-a descurajat, ci exact dimpotrivă. Timp de o lună, el a lucrat lîngă consilierii acestui cvasinecunoscut, cu un anume elan politic, de multă vreme neîncercat. Era, desigur, un fel de a-şi manifesta refuzul de a se înregimenta în mediocritatea patentă a luptei scîrbavnice dintre cele două partide dominante în viaţa politică a ţării. El continuă să creadă că datoria unui intelectual, azi, în România, este aceea de a nu se încurca nici o clipă între aşa-zisa stîngă şi aşa-zisa dreaptă; ele nu există atîta timp cît, în confruntarea lor, social-democratul argumentează sărutînd icoane, iar democrat-liberalul nu ezită să recurgă la practici securiste.

Eşecul „omului" său (0,63%) nu l-a împiedicat să răspundă solicitării venite din partea unui agent literar – cea de-a doua fiică a răposatului colonel Roibu – care i-a propus un proiect surprinzător: dacă tot nu s-a dus vreodată să-şi vadă dosarul de la CNSAS, e cazul în schimb să-şi deschidă arhiva de jurnale personale din ultimii 50 de ani, în perspectiva tipăririi lor în cîteva volume; la replica acestuia precum că niciodată, în timpul vieţii lui, aceste jurnale nu vor vedea lumina tiparului, ea i-a replicat că e gata să-l sponsorizeze, chiar dacă apariţia volumelor va fi postumă. Practic, ficţionarul s-a aflat pentru prima oară în faţa unui pact suficient de faustic pentru a semna un contract deloc fabulos, dar bun să-i justifice amînarea plecării la Reykjavik şi să-şi mintă frumos frica de avion. Din Islanda i-a sosit un singur e-mail – de la mama fiului său inexistent – care îi anunţa sobru ameliorarea Grunnei şi încetarea din viaţă a tatălui ei; a găsit cu cale să trimită condoleanţele sale.

Oricum, el s-a pus pe lucru metodic, deschizîndu-şi jurnalele de la anul cel mai important al vieţii sale – 1989 spre 2009. De ce? Mister. Sau fascinaţia aproape mistică pentru cel mai cuprinzător titlu de roman: *După 20 de ani.* De trei ori pe zi deschidea Euronews-ul ca să înregistreze temperaturile de la Reykjavik, erau liniştitoare, vedea în aceste -3°, -2°, -1° un semn bun. Un confrate mai tînăr i-a vorbit de existenţa unui site miraculos pe care se putea vedea Reykjavik-ul (ca oricare oraş din lume) casă cu casă; ficţionarului i s-a părut prea mult pentru imaginaţia sa; i-a promis că o să vină să vadă minunea, dar nu a dat curs invitaţiei, convins că e o răzbunare a fricii de avion care vrea să-l umilească şi în faţa unui televizor cu imaginea unui Reykjavik la îndemîna oricui; nu şi-ar fi suportat laşitatea de a sta într-un fotoliu la Bucureşti căutîndu-şi fiul într-un magazin de vechituri de la capătul lumii.

Ca să se autoreabiliteze cît de cît, a îndrăznit de a se dezice de propria hotărîre şi a publicat în *Dilema veche* pagini din jurnalele sale – lunile noiembrie şi decembrie 1989, fără urmă de ficţiune; fără nici un impuls spre postdatare; nu ştia ce-l aşteaptă pentru acest act de o prea ostentativă onestitate.

În seara zilei de 26 decembrie, ficţionarul a găsit în cutia sa poştală un plic netimbrat, avînd-o ca expeditor pe Antoaneta Roibu, fosta logodnică a fiului inexistent, fiica cea mare a fostului colonel Roibu, editoarea acelei *Antologii a ruşinii în presa românească (1948-1989),* care cuprindea articole ale lui, trimise de ea şi în Groenlanda, pentru ca fiul să ia la cunoştinţă ce a putut comite în tinereţe tatăl său.

Scrisoarea l-a stupefiat de la prima frază:

„Domnule Radu Cosaşu, după decesul tatălui meu – de care mă voi simţi vinovată pînă la sfîrşitul vieţii mele* – am demisionat de la editură şi am ajuns la concluzia că experienţa mea anticomunistă trebuie să se împlinească printr-o experienţă creştinească..."

(continuare în nr. viitor)

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 294 din 01.10.09

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Uichendist călătoreşte cu Radu Paraschivescu

De ce călătoresc? Fiindcă se poate. E voie. Am prins şi vremea cînd nu se putea, cînd nu te lăsau nici în Bulgaria, dacă nu erai membru de partid (deţin dovezi, martori şi documente ale unei experienţe personale din 1988). Într-un fel, dar numai într-un fel, lucrează aici şi ispita fructului oprit. N-am avut voie? Ia să mă dumiresc din ce motiv, ce anume n-ar fi trebuit să văd. Dar călătoresc şi din sfînta curiozitate, căreia i se adaugă plăcerea de-a mă lăsa surprins.

Sînt un prost cartograf al propriilor emoţii. Ştiu unde mi-a fost bine, unde am fost fericit şi unde aş fi vrut să rămîn. Atît. Nu am subtilităţi turistice, nici obiceiul de-a fixa maniacal toate lucrurile văzute, în insectare ale memoriei. Nu-mi place să fac poze (nici nu mă pricep), dar mă las fotografiat în temeiul convenţiei justificative: n-ai poză, înseamnă că n-ai fost acolo. Nu mai departe de ieri am făcut o emisiune radio cu un medic la care ţin mult, chirurgul Radu Dop, şi l-am întrebat dacă nu s-a simţit tentat să plece de tot. Mi-a răspuns: „Unde-ai băut primul pahar de apă trebuie să-l bei şi pe ultimul". M-a emoţionat. Şi, crede-mă, e genul de om care ar fi putut pleca de mult şi oriunde.

Mă împăunez enumerînd locuri grozave, unele magice. Îţi fac o listă de perechi şi te invit să stabileşti tu un top trei, dacă te încumeţi: Praga şi Bruges, Zürich şi Bergamo, Lisabona şi Toledo, Ferrara şi Heidelberg, München şi Melk, Roma şi Porto, Canterbury şi Aix-en-Provence, Orvieto şi Bruxelles, Viena şi Madrid, Istanbul şi Siena, Basel şi Lucca, Londra şi Sevilla, Padova şi Salzburg, Budapesta şi Avignon, Coimbra şi Pisa, Marsilia şi Florenţa, Bergamo şi Linz, Sintra şi Verona, Regensburg şi Arles, Efes şi Dresda, Milano şi Innsbruck. Am rămas în primul rînd cu spaima omului dedulcit şi hrăpăreţ: că n-o să apuc să văd tot ce-am aflat că merită bătut cu pasul. Dar şi cu întîlniri copleşitoare. Top trei opere? Domul din Siena, Mănăstirea Ieronimilor din Lisabona şi statuia lui David din Florenţa (originalul, nu copiile din zonele turistice). Top trei locuri? Toscana, Toscana şi Toscana. Cine i-a spus „parterul paradisului" n-a greşit. Alianţa dintre chiparoşi, măslini, campanile şi dealuri cu pieptănătură viticolă e cel mai frumos lucru de care am dat cu ochii. De dragul clasamentului, adaug Roma şi Lisabona, alte două minunăţii fără rest. Toscana înseamnă Renaştere pe Arno, un formidabil pastel galben-cărămiziu, muzică răsărită din colţuri de stradă şi de tavernă, şuete stropite cu vin de Chianti şi coline dumnezeieşti. Roma e Oraşul, iar Lisabona e lumina vărsată peste tine de un polonic cosmic.

Mă întorc din compasiune şi egoism. Din compasiune fiindcă, singur la nişte părinţi singuri, ştiu că n-ar suporta să nu mă ştie aici. Din egoism fiindcă scriitorul din mine găseşte în România mai multe subiecte decît poate duce în cărţi. Şi o limbă în care se poate glumi vîrtos sau subţire. Singurul loc unde mi-a venit să mă priponesc cu funii e Toscana.

De obicei, am cîteva repere, dar nu mai mult. Abia aştept să mă abat de la traseul prefigurat şi s-o iau prin locuri de care nu ştiam. Am avut o perioadă de atletism cultural, recunosc. După trei ani mi-am dat seama că nu aşa vezi şi înţelegi lumea, îngrămădind muzee, catedrale şi statui. De atunci sînt mult mai atent la sosul din jur. Cine face din vizitarea unui loc doar o colecţie de monumente ar putea la fel de bine să stea acasă şi să-şi ia DVD-ul. În schimb, locurile vechi mă atrag pînă la fascinaţie. Şi în Franţa (Orange, de pildă), şi în Italia sau Spania. Cum vezi, încă n-am ieşit din Europa. Simt că mai am multe de iubit aici. Şi de tăcut. Uneori, în faţa unui loc frumos, a unei ruine înnobilate de-un pin şi-o mîţă letargică, simt nevoia să-mi cos buzele. Îmi amintesc de întrebarea volubilului Fory Etterle pentru taciturnul Emanoil Petruţ: „Ia zi, Petruţule, despre ce tăcem azi?".

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

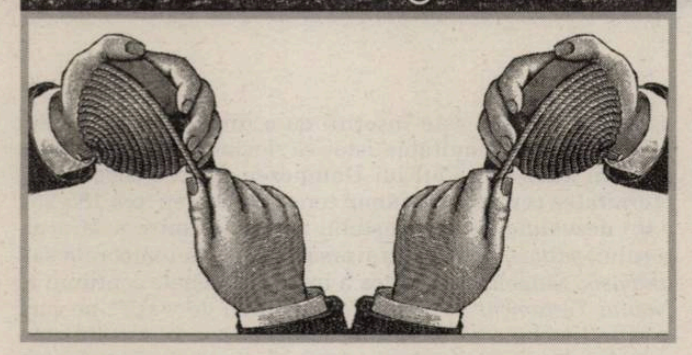

Amintiri din leneveală

Etot mai greu să leneveşti. În timpul anului, pui cărţi, filme, articole deoparte şi îţi spui că le vei savura cînd ai timp. Se adună un teanc mare şi cînd crezi că ai timp să leneveşti cu ele te trezeşti că nu ştii cu ce să începi. Cu orice începeam, mi se părea că nu voi avea timp, regretam ce nu începeam. În disperare de cauză, am tras la sorţi. Mai jos e ce îmi aduc aminte, foarte parţial.

● *Germany – Jekyll & Hyde,* de Sebastian Haffner. O carte scrisă la începutul războiului mondial, cînd Hitler avea treabă cu Polonia, în cele cîteva luni cînd părea că nu se întîmplă nimic pe frontul de vest. Autorul este un avocat german, fugit în Marea Britanie şi care dorea să ofere decidenţilor englezi un instrument de a-şi înţelege adversarul (se zice că Churchill ar fi dat-o membrilor cabinetului de război să o citească). Este o carte remarcabilă, Haffner a prevăzut multe. Între altele, spune că Hitler este sinucigaşul prin excelenţă. Şi asta, repet, înainte să înceapă războiul adevărat. Iubeşte Germania şi o urăşte în acelaşi timp pentru ce a făcut spiritul militarist prusac din ea, îi sfătuieşte pe viitorii învingători să destrame statul centralizat din jurul Berlinului într-o serie de landuri federale. Între altele, spune, la un moment dat: „Oricine e capabil şi doritor să preia puterea, să dirijeze şi să conducă va găsi în Germania o mulţime imensă gata să i se supună cu bucurie şi uşurare. Asta nu înţeleg ţările occidentale, refuză să creadă şi, dacă totuşi cred, dispreţuiesc. (...) Istoria germană nu oferă nici un exemplu de revoluţie de succes, şi nici unul de guvernare notabilă şi eficientă". Nu contează aici contextul afirmaţiei, dar m-a pufnit rîsul cînd am citit despre „ţările occidentale" care nu înţeleg problema germană. Cine erau atunci ţările occidentale spre care democratul german tînjea? Probabil Franţa şi Marea Britanie, lor li se adresează cartea, cred că mai puţin Americii. E interesant cum se mută Occidentul imaginar, azi cu greu am scoate Germania din acest Occident. Cît despre lipsa cronică de guvernare eficientă, e deja exasperant: nici Germania, dom'le? Adică degeaba se refugiase Caragiale acolo, cu cîteva decenii înainte de a fi scrisă această carte?

● Şi pentru că tot sîntem la Occidentul imaginar, o observaţie din altă carte căzută la sorţi – *Figuri bizantine* a lui Charles Diehl, părintele bizantinologiei franceze, amic cu Nicolae Iorga: „S-ar putea crede că înmulţindu-se, raporturile între Orient şi Occident se îmbunătăţiră. Dimpotrivă. În tot cursul secolului al XII-lea, atunci cînd a doua, a treia cruciadă aduseră din nou în contact pe bizantini cu latinii, s-au văzut apărînd aceleaşi semne de antagonism, mai mare şi mai aprig la fiecare întîlnire nouă". Un alt Occident imaginar. Dar dincolo de asta, Diehl face o observaţie contra curentului: se presupune că e destul să ne cunoaştem mai bine, noi oamenii, noi civilizaţiile, doar să ne cunoaştem şi ne vom simpatiza mai mult. E frumos acest strigăt contra ignoranţei reciproce, dar e invalidat mereu şi mereu de experienţe. Dacă ne cunoaştem şi ne enervăm şi mai mult reciproc? Dacă cineva îţi e simpatic oricum, cunoaşterea îţi aduce noi elemente pozitive, dacă acel cineva ţi-e antipatic, cunoaşterea îţi va da noi motive de antipatie. E o stradă cu două sensuri. Nigerianul care s-a urcat cu bomba în cursa Amsterdam-Detroit nu era un băiat dintr-un sat din fundul Africii, ci fiu de bancher, educat la Londra. Cunoştea bine Occidentul. La fel cei de la 11 septembrie.

● Hotărît lucru, Epoca de Aur nu e *funny*. Am văzut şi partea întîi şi a doua din scurtmetrajele lui Mungiu & co. Ele în sine conţin printre picături momente de tensiune cinematografică grozavă, în notă ironică. Culegătorii de sticle goale care dau lovituri plimbîndu-se cu Dacia neagră printre blocuri şi uitîndu-se seara la *Bonnie şi Clyde*. Aşteptarea tensionată să vedem cine vine în vizită la finalul „Legendei şoferului de găini". Uneori se exagerează cu comedia bufă şi totul ia un aer de „hai-să-ne-scremem-să-fim-ca-n-Balcani", pe model Kusturica – aşa se întîmplă în legenda vizitei de lucru. Poate nu întîmplător, cel mai reuşit filmuleţ e cel cu poza din *Scînteia*, unde tensiunea e reală, drama credibilă, poantele vizează un sistem concret. Zic că nu e întîmplător pentru că e singurul filmuleţ cu o încărcătură politică clară, Ceauşescu este acolo. Altfel, dorind să facă un film de comedie pur şi simplu, parcă realizatorii au vrut să distileze realitatea: s-ar fi putut întîmpla poveştile alea oricînd, oriunde? Sau nu, dimpotrivă, am înţeles eu pe invers? La final rămîi cu acest bilanţ: ai rîs pe ici pe acolo, dar ai ieşit de la film cu o grimasă şi o stare de nervi pe care nu le poţi explica concret. Filmul e bun, epoca pur şi simplu nu e *funny*.

● În versiunea pe care am văzut-o eu, la Muzeul Ţăranului Român, *Amintiri din Epoca de Aur 2* avea inclus şi filmuleţul „Legenda curcanului zburător". Ar fi trebuit explicat cumva că nu e „din acelaşi film", l-am mai văzut acum cîţiva ani, într-un grupaj de scurtmetraje din Estul Europei, deci e mai vechi. Iar acţiunea nu se întîmplă înainte de Revoluţie, ci după. Dar cei care nu mai văzuseră filmul erau derutaţi: ăştia au pus număr de după Revoluţie la Dacie, ce căutau dolarii şpagă la doctor – cam asta murmurau oamenii în sală. În orice caz, filmuleţul în sine are cea mai bună descriere, din cîte ştiu, a comediei psihologice care e şpaga la doctor: umilinţa reciprocă dintre doctor şi pacient. Replica antologică: „la doctor nu dai bani ca la chelner sau frizer, la doctor pui în plic".

● Nu am mai putut vedea *Blade Runner,* făcut în anii '80, cu o idee fascinantă: clonele umane încearcă să trăiască printre noi, dar sînt vînate. Încă votat de public în topul celor mai bune filme SF din toate timpurile. Oamenii care îl votează o fac din amintiri sau îl mai revăd? În amintiri era OK, eu însă nu pot să-l mai văd acum. Luminile optzeciste m-au enervat în primă instanţă, apoi alte şi alte amănunte. L-am lăsat baltă, nu mai merge. În schimb, mult mai vechiul Citizen Kane se ţine. A reuşit să fie un film atît de avangardist încît pare făcut acum şi filmat ca atunci.

● Fără legătură cu sorţii, poate cu soarta, mi s-a întîmplat să merg la restaurant şi să se întrerupă energia electrică. Chelnerii, foarte profesionişti, au adus repede lumînări. A fost o încîntare, dar mi-am dat seama abia cînd a revenit „lumina" de ce: fusese linişte. Muzica e omniprezentă în România ca un fel de anestezic pentru creier şi de cele mai multe ori este total nepotrivită cu contextul, acel bum-bum disco răsună aiurea. Încă mai cer taximetriştilor să o oprească sau să o dea încet, dar am obosit să par clientul năzuros. Pur şi simplu e o bătălie pierdută. Muzica, de obicei tare, de obicei radiouri imbecile, e peste tot, de parcă am urî liniştea, de parcă am trăi într-un film horror în care liniştea aduce sigur moartea. Mănînc dimineaţa într-un fel de cantină modernă, goală de obicei la acea oră. Singurul client fiind, am încercat de cîteva ori să o conving pe domnişoara drăguţă care mă serveşte să închidă radioul deschis invariabil pe radio Zu. E tot drăguţă, tot zîmbitoare, dar pur şi simplu nu poate pricepe ce am eu cu muzica. O amuz. Parcă aş fi personajul din *Însinguratul* lui Eugen Ionescu – e ceva în neregulă cu mine, nu cu muzica. O dădea mai încet, înainte să ies, creştea volumul. Am renunţat să mai zic ceva. Muzica a rămas tot imbecilizantă, ea tot drăguţă, nu mai avem nici o problemă: ea presupune că mi-a trecut nebunia anti-muzică, eu doar m-am lăsat păgubaş. Deci, cînd am mîncat de nevoie la lumina lumînărilor, am fost fericit. Parcă şi oamenii din jur vorbeau mai încet, mi-am dat seama că oamenii vorbesc tare, de obicei ca să acopere muzica, e o cursă. Cînd a revenit energia electrică, m-am prăbuşit în bum-bum. Chelnerii erau fericiţi.

● În prima zi de muncă, acest mesaj de la un cititor: „Stimate dle Ghinea, Bogdan Chireac a reapărut la televiziune *înainte* chiar de apariţia rîndurilor dvs. *(Dilema veche* din 31 dec.). Evident, la emisiunea aceluiaşi Răzvan Dumitrescu. Care, în opinia mea, considerîndu-i toată activitatea (...), este un personaj mult mai pernicios decît Chirieac. Care cel puţin nu pretinde că este altceva decît ce este. La mulţi ani! Dr. Mihail Stanciu". Pariasem în acel „3,14" că va sta măcar patru luni pe bară şi apoi va reintra în circuit. M-am înşelat. La mulţi ani şi dvs.!

● Marţi dimineaţă, cînd să predau acest articol, mă sună şi Gabi Giurgiu, mîndru nevoie mare: raportez că l-am văzut aseară pe Chirieac la Realitatea TV. Îi spun că mai fusese deja, am şi scrisoare de la un cititor. Tragem amîndoi concluzia că nu fusese doar o scăpare. Deci, e oficial: pentru şantaj se stă pe bară mai puţin de o lună.

Iaromira POPOVICI

bazar

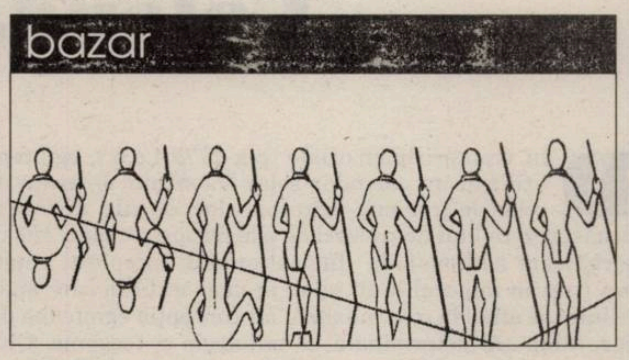

Sculaţi, gazde...

La trecerea dintre 2009 şi 2010 am fost, recunosc, cel mai puţin – din întreaga şi destul de lunga mea viaţă – bîntuită de spiritul sărbătorilor. Explicaţii ar fi multe, care de care mai romantice (pe linia depresivă...). Există însă şi una mai pragmatică: gazdele alese, anul acesta, pentru revelion au fost ele însele prea puţin străbătute de spiritul în cauză.

Mi-am petrecut noaptea de 31 spre 1, ca în fiecare an, într-o „pensiune agroturistică". Denumire relativă: partea de „turistică" se justifică, evident. Cea de „agro" – de la caz la caz. În primul sat în care am fost, acum vreo doi ani, Cernat, din judeţul Covasna, partea în cauză îşi avea rost sută la sută: proprietarul pensiunii la care am stat, dl Bela, ne-a dat mîncare tradiţională, ne-a plimbat cu sania cu cai, ne-a făcut foc în curte şi ne-a adus lăutari în noaptea de revelion. Pe scurt, şi-a făcut cu vîrf şi îndesat datoria faţă de orăşenii veniţi în vacanţă, plini de clişee despre viaţa rurală pe care ţin morţiş să şi le şi verifice. În final, ambele părţi s-au despărţit mulţumite.

În anul următor, la Rîmetea, din judeţul Alba, nu ne-am bălăcit în atîtea „tradiţii", dar gazdele (familia Bitai) ne-au tratat prieteneşte, cu poveşti despre ei şi despre sat (propus ca monument UNESCO şi cîştigător al Premiului Europa Nostra pentru arhitectură, singura aşezare din România, văzută de mine, în care toate casele să fie construite în acelaşi stil arhitectonic, specific locului şi de bun gust...).

Anul acesta am ajuns la o pensiune nu departe de oraşul Făgăraş, mai exact, pe lîngă localitatea Breaza (alta decît cea de pe Valea Prahovei...). Peisajul din jur, ca în fiecare an, era fabulos: munţi cu creştetele acoperite de zăpadă, conform standardului de sezon; şi culmea – crescători... Dar pensiunea însăşi, Colţii Brezei, nu era... nicicum. Fără vreo caracteristică narabilă.

Nu am reproşuri... funcţionale de făcut proprietarilor ei. În camere era cald, aveam apă caldă, ba chiar şi un televizor care prindea doar TVR 1, amintindu-mi de copilărie. Nu am murit de foame, dimpotrivă, mîncarea era destulă şi diversă. Dar... corectă şi atît. Da, existau caltaboşi, şi lebăr, şi ceva „şunculiţe". Numai că, în a doua zi de şedere, le-am descoperit, identice, la măcelăria din Făgăraş. O măcelărie foarte bună, de altfel, nimic de zis... Însă toate poveştile cu producătorii locali şi gama lor *home made,* la a cărei preparare eventual poţi asista, s-au dus pe apa sîmbetei...

Prestaţia gazdelor semăna cu schitul local: nou, fără nici un specific (cel puţin pe dinafară...), închis pe 1 ianuarie, e drept, mai spre prînz... Tot aşa, proprietarii pensiunii ne asigurau cele trebuincioase, fără *„human touch"*-ul atît de necesar... Ai fi vrut să te împrietenşti cu ei, să-ţi relateze poveşti locale, să-ţi ofere ceva „specific" care să-ţi taie răsuflarea... E drept, aveau ATV-uri, dar parcă, în contextul deloc mitologizant, nici acestea nu aveau vreun farmec.

Masa de revelion a semănat cu cele de pe vremuri, de la nunţile ceauşiste: aperitive gen chifteluţe şi salată de boeuf, apoi peşte, sarmale, fripură. Toate „servite" (aici cuvîntul e chiar la locul lui...) la intervalele corecte... Nici o chichiţă, nici un *happpening...*

Noroc cu jocurile anuale ale ocupanţilor, cum ar fi scrabble, whist, remy sau *killer*. Şi ele de tabără, veţi spune, puerile şi lipsite de imaginaţie. Sau de azil, cum a considerat unul dintre ocupanţii grupului, revoltat de atîta linişte şi tot atîta lipsă de... strălucire. Din fericire, cel din urmă joc, *killer,* nu făcea parte din categoria non-creativă: e un joc de perspicacitate şi imaginaţie, cu suspans.

Şi chiar dacă nu ar fi fost, indiferent de context, gazde, peisaj sau *entertainment,* în orice „întreprindere" de acest gen te poţi simţi bine doar... cu tine însuţi. Fiind „zen" – cum spuneau alţi membri ai grupului. Sau, pur şi simplu, un spectator dacă nu resemnat, măcar curios.

Silviu LUPAȘCU

Calendar solar, calendar lunar

– de ce vine Anul Nou în ianuarie –

Din vremuri imemoriale (cca 2772 î.e.n.), egiptenii utilizau un calendar solar constituit dintr-un an solar de trei sute şaizeci şi cinci de zile, divizat în douăsprezece luni de treizeci de zile fiecare, cu cinci zile de sărbătoare adiţionale la sfîrşitul anului. Începutul anului era fixat în mijlocul lunii iulie, în momentul în care apele Nilului se aflau la cota maximă, iar concepţia egipteană despre timp era determinată de mitologie şi teogonie. Cînd Nabucodonosor al II-lea (605-562 î. e. n.), regele Babilonului, a cucerit Ierusalimul şi a distrus Primul Templu (587 î.e.n.), evreii măsurau timpul prin concatenarea săptămînilor de şapte zile, iar Anul Nou era identificat cu prima lună nouă a primăverii. După invazia babiloniană, diaspora evreiască din Egipt a adoptat şi a inovat calendarul solar egiptean, care devine calendarul solar egiptean-evreiesc, constituit dintr-un an de trei sute şaizeci şi patru de zile, divizat în douăsprezece luni şi cincizeci şi două de săptămîni. Anul Nou coincidea în mod invariabil cu o zi de miercuri, a patra zi a săptămînii, în concordanţă cu *Facerea,* 1, 14-19, unde textul biblic menţionează că Dumnezeu a creat Soarele, Luna şi stelele în cea de-a patra zi a săptămînii creaţiei. Atunci cînd regele persan Cirus al II-lea (cca 556-530 î.e.n.) a acordat evreilor permisiunea de a reveni în Palestina (538 î.e.n.) şi de a reconstrui Templul din Ierusalim (515 î.e.n.), evreii care s-au întors din diaspora egipteană au adus calendarul solar egiptean-evreiesc, iar evreii care s-au întors din diaspora babiloniană au adus calendarul lunar babilonian. Cercetările întreprinse de Annie Jaubert şi Hartmut Stegemann au reliefat că *Facerea,* 1, 5-31 afirmă că ziua începe cu răsăritul Soarelui şi este alcătuită dintr-o jumătate luminoasă, urmată de o jumătate nocturnă, în concordanţă cu calendarul solar egiptean, nu cu calendarul lunar babilonian. În acest fel, preeminenţa *Torei* a determinat adaptarea calendarului solar egiptean la cronologia biblică, la ciclul hebdomadar şi la serviciul sacerdotal al celui de-al Doilea Templu: într-o perioadă de şase ani, fiecare familie sacerdotală conducea, succesiv, serviciul liturgic menit să celebreze marile sărbători stipulate în *Tora*. În perioada celui de-al Doilea Templu (515 î.e.n. – 70 e.n.), calendarul solar egiptean-evreiesc a coexistat cu calendarul lunar babilonian. Cel dintîi s-a identificat cu sistemul sacerdotal-liturgic al celui de-al Doilea Templu, iar cel de-al doilea a fost utilizat de statul evreiesc şi de societatea evreiască în ansamblul său. Guvernat de zeul Lunii, *Shin,* calendarul lunar babilonian era focalizat asupra intervalului de douăzeci şi nouă de zile şi jumătate, delimitat de două luni pline: acest calendar era constituit dintr-un an lunar de douăsprezece luni (fiecare alcătuită din 29-30 de zile; *Nisan, Iyyar, Sivan, Tammuz* etc.) şi trei sute cincizeci şi patru de zile. Marele Preot Menelaus a introdus pentru prima dată (167 î.e.n.) calendarul lunar babilonian în serviciul sacerdotal al celui de-al Doilea Templu, iar această decizie a fost promulgată de Marele Preot Ionatan (152 î.e.n.). În acest context, comunitatea de la Khirbet Qumran a considerat că numai calendarul solar egiptean-evreiesc se afla în acord cu cronologia biblică şi cu voinţa lui Dumnezeu. Din raţiuni de disidenţă religioasă, qumraniţii au dezavuat serviciul sacerdotal al celui de-al Doilea Templu, determinat de calendarul lunar babilonian, şi au continuat să celebreze sărbătorile biblice după calendarul solar egiptean-evreiesc. În anul 358 e.n., patriarhul Hillel al II-lea (*Nasi* al *Sanhedrin*-ului între anii 320-385 e.n.) a întemeiat calendarul lunar babilonian pe noi calcule matematice şi astronomice. Prima scriere care tratează despre cronologie este *Seder olam Rabba,* atribuită lui Yose ben Halafta, *tanna* din secolul al II-lea e.n.

Timpul biblic se revelează în calitate de *olam ha-ze* („această lume") şi *olam ha-ba* („cealaltă lume", „lumea ce va să vină"). Polisemantismul cuvîntului *olam* în ebraica biblică exprimă simbioza misterioasă dintre timp şi eternitate, spaţiu şi timp, lumea terestră şi cealaltă lume, lumea ce va să vină. În opinia lui Sylvie-Anne Goldberg, „un singur termen *(olam)* conţine ansamblul sensurilor posibile învestite în noţiunea de timp: eternitatea şi durata limitată a vieţii omeneşti, lumea terestră şi lumea ce va să vină; timpul limitat şi infinitul, măsura şi incomensurabilul, ceea ce este ascuns sau necunoscut". În concordanţă cu Gerhard Von Rad, trebuie luată în consideraţie conexiunea dintre maniera lineară şi cronologică de a concepe istoria, adoptată de Israel, şi actualizarea istoriei salvării pe durata marilor sărbători: „Actualizarea istoriei salvării, în forma stabilită de cadrul cultual, nu era oare exclusă din principiu prin maniera cronologică de a concepe istoria? Ideea de contemporaneitate (...), care transpunea în mod direct şi real adoratorii, pe durata sărbătorilor, în evenimentul salvării (...), era fără îndoială distrusă, deoarece cultul, în lumea antică, era esenţialmente anti-istoric. Prin urmare, Israel avea două căi de actualizare a istoriei, una cultuală şi cealaltă cronologică? De fapt, putem doar să presupunem că aceste două căi au fost practicate concomitent".

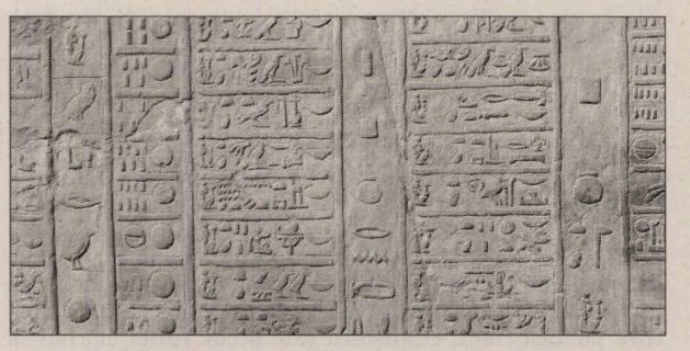

Caius Iulius Caesar (100/101-44 î.e.n.) a înlocuit vechiul calendar lunar roman cu un calendar solar egiptean-roman, în conformitate cu care anul alcătuit din trei sute şaizeci şi cinci de zile era divizat în douăsprezece luni de treizeci de zile. Începutul anului era fixat în momentul solstiţiului de iarnă, în luna martie (guvernată de Marte, zeul războiului), cînd legiunile romane plecau în campaniile militare, după răgazul de iarnă. Simbioza dintre noţiunea de *tempus* egiptean-roman, noţiunea grecească de *chrónos-aión* şi noţiunea de *olam* egiptean-ebraic sub-tinde concepţia de timp creştin. Perspectiva hristocentrică despre *olam* defineşte timpul evanghelic, creştin, în calitate de timp mesianic-apocaliptic, deschis spre sfîrşitul lumii terestre şi venirea Împărăţiei lui Dumnezeu, deopotrivă „timp nou" şi „pămînt nou" *(Apocalipsa după Ioan,* 21, 1-27). Cuvintele *Evangheliei* delimitează un spaţiu-timp liturgic în care Dumnezeu Se revelează nu în calitate de destinatar al serviciului liturgic îndeplinit de fiinţele omeneşti, ci în calitate de slujitor al fiinţelor omeneşti, iar structura interioară a acestei noi identităţi sacrificiale se exprimă, în context ritualic, prin ofranda sufletului Fiului Omului. La intersecţia timpului sacrificial iudaic şi a timpului sacrificial evanghelic, moartea lui Iisus pe Cruce este înţeleasă de primii creştini ca un *korban hatath:* Dumnezeu, Tatăl ceresc, a vrut să-L sacrifice pe Fiul Său în centrul timpului terestru, pentru a salva comunitatea omenească. În calitate de Divin Infinit, El este Cel care aduce sacrificiul şi totodată victima sacrificată. Omniprezenţa Sa omnipotentă covîrşeşte timpul şi eternitatea, timpul şi non-timpul. Din perspectiva temporalităţii creştine, interludiul vărsării de sînge, parte esenţială a martiriului hristic, este o contemplaţie de Sine a divinităţii, în cadrul căreia Dumnezeu Se regăseşte în identitatea liturgică a ofrandei. În creştinism, teologia istoriei identifică trei vîrste ale timpului istoric: timpul prehristic, timpul hristic şi timpul post-hristic. În concepţia augustiniană *(De Civitate Dei,* L. XXII, C. XXX), timpul istoric situat între Facere şi Apocalipsă cuprinde opt perioade: Adam – Potop; Potop – Avraam; Avraam – David; David – Imperiul Babilonului; Imperiul Babilonului – naşterea lui Iisus Hristos; timpul hristic dintre naşterea lui Iisus Hristos şi a Doua Sa Venire – Judecata cea de pe urmă; *sabbat*-ul sfinţilor; Ziua Duminicală. Această viziune asupra timpului defineşte spaţiul religios creştin şi reprezintă un element de continuitate între gîndirea evanghelică şi gîndirea patristică. În sistemul de referinţă al teocraţiei creştine, constituit prin dedublarea sistemului de referinţă al teocraţiei ebraice, reînnoirea liturgică a spaţiului religios este însoţită de o reînnoire a timpului religios, iar continuitatea istorică devine o continuitate a salvării aduse de Fiul lui Dumnezeu, care a coborît din eternitatea cerească în timpul terestru. Origen (cca 185-254 e.n.) dezvăluie sensul Paştelui nu ca pătimire a Mîntuitorului, *páthos,* ci drept „traversare" pascală-temporală sau *diábasis*. Sîngele lui Hristos a instituit Paştele continuu al *Noului Testament* în calitate de „nou fel de viaţă", pe care creştinii trebuie să o traverseze ritualic, prin aneantizare sacrificială, din Egiptul păcatului, al morţii şi sclaviei, pînă în Ţara Sfîntă a libertăţii sacre, a vieţii veşnice şi a mîntuirii. Timpul salvării hristocentrice se revelează drept timp infinit din punct de vedere ontologic.

În teologia musulmană, cuvîntul *'ălam* generează, de asemenea, un polisemantism deschis deopotrivă spre lumea terestră şi spre Împărăţia lui Dumnezeu. În calitate de spaţiu-timp, *'ălam* relevă un model cvadripartit: *'ălam al-khalq* sau lumea creată; *'ălam al-mithāl,* lumea intermediară sau *mundus imaginalis; malakūt* sau lumea sufletelor celeste şi a sufletelor omeneşti; *al-jabarūt* sau lumea luminii divine, *ishrāq,* Împărăţia lui Dumnezeu ca spaţiu iluminat de Soarele Divin. La fel ca şi conceptul egiptean-biblic de *olam*, conceptul babilonian-islamic de *'ălam* exprimă o simbioză între timp şi spaţiu, între temporalitate şi eternitate, întemeiată pe anul lunar babilonian de trei sute cincizeci şi patru sau trei sute optzeci şi trei de zile. Puterea divină manifestată prin opera cosmică, exprimată prin opera calendarului, este cea care determină Pelerinajul *(hadjdj)* la Mecca.

Bibliografie: Augustinus, Aurelianus, *De Civitate Dei / La Cité de Dieu*, Paris, Port-Royal, 1853; Corbin, Henry, *Histoire de la philosophie islamique*, I-II, Paris, Gallimard, 1964; Epstein, Isidore (*ed.*), *Talmud Bavli / The Babylonian Talmud*, London, Soncino Press, 1936-1952; Goldberg, Sylvie-Anne şi Wigoder, Geoffrey (*ed.*), *Dictionnaire encyclopédique du judaïsme*, Paris, Cerf, 1993; Goldberg, Sylvie-Anne, *La Clepsydre. Essai sur la pluralité des temps dans le judaïsme*, Paris, Albin Michel, 2000; Jaubert, Annie, *La Date de la Cène. Calendrier biblique et liturgie chrétienne*, Paris, Librairie Victor Lecoffre, 1957; Lewis, B., „Hadjdj", in H. A. R. Gibb, J. K. Kramers, E. Lévy-Provençal, J. Schacht, B. Lewis, Ch. Pellat *(ed.), The Encyclopaedia of Islam,* Leiden, E. J. Brill, 1986, vol. III, pp. 31-38; Lupaşcu, Silviu, *L'Imaginaire religieux au carrefour des espaces sacrés,* Paris, Honoré Champion, 2007; Origen, *Peri Pascha / Treatise on the Passover,* R. J. Daly *(trad.),* New York & Mahwah, New Jersey, Paulist Press, 1992; Sauneron, Serge şi Yoyotte, Jean, „La Naissance du monde selon l'Égypte ancienne" in A.-M. Esnoul, P. Garelli, Y. Hervouet, M. Leibovici, S. Sauneron, J. Yoyotte *(ed.),* La Naissance du Monde, Paris, Seuil, 1959; Stegemann, Hartmut, *The Library of Qumran. On the Essenes, Qumran, John the Baptist, and Jesus,* Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U. K., William B. Eerdmans Publishing Company et Leiden / New York / Köln, Brill Academic Publishers, 1998; Von Rad, Gerhard, *Old Testament Theology,* Tome II – *The Theology of Israel's Prophetic Traditions,* San Francisco, Harper & Row Publishers, 1965.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

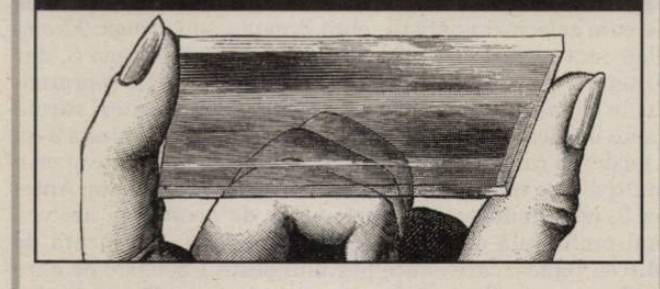

Despre valori

Trăim într-o lume democratică, e-adevărat, dar cînd vine vorba de valori, lucrurile nu trebuie amestecate. În cadrul sistemului valoric, în zona culturală (cea care creează valorile), democraţia nu mai e deloc operantă. Ba chiar, aici, sîntem în plină incorectitudine politică şi discriminare. Nu e primită toată lumea la împărţirea bucatelor, nu toţi sîntem egali. Aici există elite şi plebe, iar plebea nu trebuie să se amestece cu elitele. Guţă nu are cum să se tragă de brăcinar cu Daniel Barenboim sau cu Cecilia Bartoli, nici aceştia nu au ce căuta să cînte la o petrecere de manelişti.

Se pare că locul Marianei Nicolesco este mai degrabă acolo, lîngă miliardarul tabloid Ţînţăreanu.

Mda... Ştiu că astfel de fraze (absolut banale, de altfel) îi vor face pe unii să mă catalogheze drept reacţionar, retrograd, dacă nu chiar fascist. Din fericire pentru mine, astăzi nu mai există tribunale ale poporului care să se ocupe de astfel de acuzaţii.

Ziceţi-mi cum vreţi, dar pe mine mă revoltă – să zic aşa –, cînd văd o soprană care se laudă că a cîntat la Scala din Milano cum se dă în spectacol la o petrecere de mahala sau cînd îl descopăr la o emisiune de divertisment ieftin pe ditai academicianul.

Zilele trecute, una dintre ştirile de la PRO TV era despre cum a sărbătorit revelionul miliardarul de Corbeanca, Cristian Ţînţăreanu. Îl ştiţi pe Ţînţăreanu: domnul în vîrstă care livrează presei tabloide poze cu el dezbrăcat în compania unor domnişoare tinere, cu care zice că face sex la petrecerile pe care le organizează. În fine, se sparie gîndul!... Ei bine, de data aceasta, la petrecerea personajului respectiv nu mai erau exemplare siliconate, ci marea divă Mariana Nicolesco. Care a şi cîntat în duet cu miliardarul. Care miliardar, după ce a terminat cu diva, a trecut la nişte lăutari şi le-a zis cu foc şi împreună cu ei.

Tot aşa, într-una din serile trecute, la emisiunea aceea urlată de Dan Negru la Antena 1, *Te pui cu blondele?,* era invitat manelistul Costi Ioniţă. După ce invitatul formula răspunsul, erau luate şi cîteva vedete din afara studioului, să răspundă şi ele. Apăreau pe-acolo Cerebel (sau, mă rog, CRBL) de la trupa Simplu, impresara de fotbalişti Ana Maria Prodan şi alte vedetuţe dîmboviţene. Pînă acum, ne aflăm în cadrul aceleiaşi paradigme. Ei bine, printre toţi aceştia era şi Constantin Bălăceanu-Stolnici. Mai mult, ironia face ca, la o întrebare despre o expoziţie a lui Constantin Brâncuşi, manelistul Costi Ioniţă să ştie răspunsul, iar respectabilul academician să nu-l ştie.

Am scris „respectabilul"? Cred că am greşit. Din păcate pentru el, Constantin Bălăceanu-Stolnici nu mai e de mult respectabil. Om de ştiinţă şi descendent din vechea familie boierească a Bălăcenilor, academicianul a fost, totodată, un „biet" turnător al Securităţii comuniste. Îşi semna delaţiunile cu numele „Laurenţiu". Astăzi apare – iată – în emisiuni decerebrate, alături de indivizi care semnează „CRBL". Prin urmare, lucrurile nu ar trebui să ne surprindă deloc.

Spuneam că, în lumea valorilor, lucrurile nu ar trebui să se amestece. De fapt, în cele două cazuri, nici nu s-au amestecat. Se pare că locul Marianei Nicolesco este mai degrabă acolo, lîngă miliardarul tabloid Ţînţăreanu, aşa cum şi locul lui Constantin Bălăceanu-Stolnici este la o emisiune îndoielnică, alături de manelişti. Aparent, nici unul dintre cei doi n-ar fi avut ce căuta în contextele respective. Numai că imaginea lor valorică a fost construită din aparenţe. Din cînd în cînd însă, baloanele de săpun se sparg şi în urma lor rămîne o mîzgă.

Matei MARTIN

Telerevoluţia, două perspective

● În decembrie, cînd se sărbătoreau douăzeci de ani de la 1989, B1 TV a transmis unul dintre cele mai tari documentare produse vreodată despre evenimentele care au condus la prăbuşirea regimului totalitar comunist: *Videogramele unei revoluţii,* de Andrei Ujică şi Harun Faroki. Filmul, produs în 1992, mai fusese prezentat doar la cîteva festivaluri şi în cinematografele de artă, aşa că publicul larg din România l-a văzut pentru prima dată. În Germania, cel puţin printre studenţii universităţilor cu profil artistic, e deja un film-cult, intrat în bibliografiile obligatorii. Andrei Ujică şi Harun Faroki au urmărit zeci de ore de material brut şi au ales, într-o tentativă de-a da o logică evenimentelor absurde de pe stradă, din cancelarii şi de la televiziune, cele mai semnificative momente. „Videogramele" alese de cei doi sînt, în egală măsură, momentele iconice ale telerevoluţiei – cadrele care ni s-au lipit pe retină din acel lung film transmis pe viu, timp de cîteva zile – şi înregistrări subiective (deci selective) captate, te miri cum, de cameramani amatori. E un demers novator care a intuit de atunci, din 1992, cînd încă nu existau telefoanele mobile cu ecran şi cameră, nici Facebook sau YouTube, rolul şi riscurile democratizării imaginii. *Videogramele unei revoluţii* este una dintre cele mai substanţiale contribuţii la decriptarea evenimentelor din 1989.

● Şi documentaristul francez Antonio Wagner a realizat un eseu cumva similar. Filmul *Roumanie, une révolution dans l'œil des médias* („România, o revoluţie în ochii mass media") a fost coprodus anul trecut de Institutul Naţional al Audiovizualului (INA), Ambasada Franţei în România şi Institutul Francez din Bucureşti şi difuzat în Franţa de canalul Histoire. Cu ajutorul unor imagini-document din acea vreme, a unor mărturii de-atunci şi de acum, Antonio Wagner urmăreşte rolul mass-media în formarea şi deformarea opiniei publice. Comunitatea internaţională a urmărit cu interes, cu bunăvoinţă, dar nu întotdeauna cu profesionalism, Revoluţia din România. Erori jurnalistice, confuzii, greşeli de percepţie, lipsa informaţiilor, în fine, probleme de înţelegere a limbii au făcut ca numeroase momente să fie transmise eronat către public. Pe de altă parte, au fost dezinformarea şi propaganda. Susţinători ai regimului Ceauşescu aruncau pe piaţă fel de fel de informaţii despre implicarea unor forţe străine şi oculte în destabilizarea ţării, anticomuniştii, orbiţi de febra revoltei, se lamentau în legătură cu „imensa groapă comună de la Timişoara", „carnagiul" şi „cele peste 4500 de victime". Avizi de senzaţional, speriaţi că ar putea fi adevărat (nu era chiar neverosimil), jurnaliştii străini au preluat imaginile fragmentar şi au transmis, conştiincioşi, tot ce se auzea pe piaţa zvonurilor. Antonio Wagner a reuşit să-i intervieveze pe cîţiva dintre cei care în 1989 au fost reporteri speciali la Bucureşti (e vorba de jurnalişti la *Libération,* TF1, RFI, Agence France Presse, *Nouvel Observateur* etc.) pentru a afla acum, douăzeci de ani după, cum au fost cu putinţă acele incredibile erori şi manipulări.

Prima concluzie: toţi recunosc că „au minţit"; fie încrezîndu-se, mînaţi de entuziasm şi naivitate, într-o singură sursă, fie exagerînd anumite aspecte, pentru a da relatării un aer mai dramatic. S-a întîmplat chiar şi un incident mult mai bizar, redactorul-şef a „corectat", exagerînd, cifrele transmise, de la Bucureşti, de reporterul special al ziarului: acesta notase că ar fi vorba de „cîteva sute" de victime, iar redactorul-şef, manipulat el însuşi de ce transmiteau canalele de televiziune, a modificat ştirea, susţinînd că ar fi vorba de „mii de morţi".

A doua concluzie: nici unul dintre jurnalişti nu-şi dădea seama că încalcă regulile profesiei. Judecînd la rece, după douăzeci de ani, cam toţi cei care au urmărit, pe viu, evenimentele din decembrie 1989 ştiu acum că acela a fost un punct de cotitură nu doar pentru destinul Europei, ci chiar şi pentru meseria de jurnalist. Avalanşa de imagine televizuală e tot atît de dăunătoare ca absenţa ei totală. Lipsa de transparenţă a Cortinei de Fier a fost înlocuită, în acele zile, cu o transparenţă înşelătoare, periculoasă.

De-abia aştept ca acest film să intre şi pe micile ecrane din România.

Un an greu şi pentru presă

Criza economică a afectat, aşa cum era de aşteptat, şi zona mass media, iar multe publicaţii au avut de suferit de pe urma ei, în anul 2009. Unele şi-au restrîns activitatea şi au făcut disponibilizări, altele s-au închis.

De exemplu, unele ziare centrale au renunţat să apară în anumite zile. Este cazul *României libere,* care anunţa în luna iunie că renunţă la ediţia de sîmbătă, ca urmare a scăderii vînzărilor de publicitate. La fel, în noiembrie, *Ziua* a renunţat să mai apară lunea în varianta tipărită, în această zi optînd exclusiv pentru varianta online.

Alte redacţii au apelat la soluţia disponibilizărilor în masă. În martie, *Gardianul* anunţa disponibilizarea a 22 de angajaţi. Exemplul a fost preluat şi de *Evenimentul zilei,* care în aceeaşi lună punea pe liber 36 de jurnalişti, invocînd criza economică. La puţin timp după aceea, şi *România liberă* concedia 20 de angajaţi.

În Grupul Realitatea-Caţavencu, mai ales în cazul *Cotidianului,* căderea n-a fost dintr-odată, ci în reprize. Mai întîi, în iulie, s-a luat decizia reducerii salariilor tuturor angajaţilor, uneori ajungîndu-se chiar pînă la 50%. La numai cîteva săptămîni după această decizie, aproximativ 25 de jurnalişti de la *Cotidianul* erau trecuţi exclusiv pe online, cu un salariu de 1000 de lei pe lună. Apoi conducerea ziarului a fost schimbată şi a fost adus Cornel Nistorescu. Au urmat demiteri şi demisii ale celor mai mulţi jurnalişti din garda veche a *Cotidianului*, pentru ca, la sfîrşitul anului, ziarul să se închidă de tot. În Grupul Realitatea-Caţavencu a fost închis şi cotidianul *Business Standard,* se anunţă că aceeaşi soartă va avea şi agenţia de ştiri *NewsIn,* iar multe dintre revistele grupului *(24 Fun, Tabu, Aventuri la pescuit, Super Bebe şi Bucătăria pentru toţi)* au fost invitate să-şi găsească finanţatori care să le editeze, pentru că Realitatea-Caţavencu încetează să mai facă acest lucru.

Publicaţiile din trustul lui Sorin Ovidiu Vântu care şi-au închis porţile către sfîrşitul anului nu au fost, din păcate, singurele în situaţia aceasta.

Încă din februarie 2009, Ringier România anunţa încetarea apariţiei ziarului gratuit *Compact* (şi, totodată, desfiinţarea a 22 de locuri de muncă). În martie, Business Media Group închidea ediţia românească a revistei *Business Review*. În aprilie, Igloo Media a făcut acelaşi anunţ, în privinţa revistei *Re:publik* – invocîndu-se, desigur, criza financiară.

În noiembrie, cei de la Burda România au făcut public faptul că numărul din noiembrie-decembrie al revistei *Men's Health* este ultimul editat de ei. Compania Attica Media a preluat brandul *Men's Health* pentru România, dar a anunţat că, din ianuarie 2010, va închide revista *Maxim,* pe care o edita. Motivul invocat: desigur, criza economică. **(C.P.-B.)**

„Ai patronul pe care ţi-l educi“

– *interviu cu Cătălin TOLONTAN, redactor-şef* Gazeta Sporturilor –

Cătălin Tolontan are un blog de succes la www.tolo.ro. Deşi ziar de sport, Gazeta *a avut cel mai mare succes de presă în 2009 făcînd o serie de anchete solide despre fostul ministru Monica Ridzi, care a dus la demisia acesteia. Deşi ziarist sportiv, Tolontan a publicat în plină campanie electorală două interviuri cu Traian Băsescu şi Mircea Geoană.*

Mi se pare oarecum simbolic faptul că avem această conversaţie chiar în timp ce Traian Băsescu depune jurămîntul în faţa Parlamentului. Aţi avut un rol în această campanie electorală, aţi luat acea declaraţie a lui Mircea Geoană despre Sorin Ovidiu Vîntu, declaraţie care a declanşat un întreg lanţ de evenimente. Cum vedeţi acum, retrospectiv, rolul dvs. în această campanie?

Nu cred că am făcut altceva – şi sper să nu afişez modestie – decît ce trebuia să facă un jurnalist. Eu acolo n-am dus întrebările mele, un jurnalist nu-şi poartă propriile întrebări, poartă întrebările publicului. Cum a reacţionat fiecare dintre personaje la aceste întrebări este o chestiune care îi angajează. Strict legat de această întrebare, eu am avut senzaţia – pentru că am încercat să îmi reconstitui şi eu momentul, am ascultat încă o dată interviul – că Mircea Geoană a spus ca din mitralieră acel mesaj. Ei nu au ştiut dinainte întrebările, dar bănuia probabil că era o întrebare care plutea în aer şi senzaţia mea a fost că voia să dea un mesaj prin care să se delimiteze de Vîntu. Cum s-a întîmplat ca la prînz să dai un mesaj anti-Vîntu şi peste 12 ore să ajungi la el acasă, asta e o chestiune la care nu eu am răspunsul. Dar, sincer, nu cred că am jucat vreun rol. Eu nu cred acest lucru despre presă, nu cred că presa pune preşedinţi, nici măcar televiziunile. Cred că acesta este unul dintre cele mai bine păstrate secrete ale televiziunilor.

La un moment dat, consilierul prezidenţial Sebastian Lăzăroiu a creat o dihotomie care a enervat foarte multă lume spunînd că aceste alegeri sînt nişte alegeri între democraţie şi presă. A pierdut presa în faţa democraţiei prin victoria lui Traian Băsescu?

Eu cred că el este un om plin de nuanţe şi atît el, cît şi mulţi oameni din jurul lui Traian Băsescu care au făcut echipa de campanie m-au dezamăgit prin atitudinea lor şi mai ales atitudinea lor transmisă preşedintelui Băsescu. În loc să-i explice preşedintelui că presa nu e în nici un caz o forţă cazonă, unde oamenii se aliniază şi merg în aceeaşi direcţie, ci sînt mecanisme mult mai complicate, în loc să-i explice preşedintelui cum funcţionează de fapt presa, pentru că lucraseră şi în ziare, şi la televiziuni, ei i-au transmis numai ceea ce i-a frustrat pe ei acolo unde au lucrat.

Sînt mulţi foşti oameni de presă în jurul lui Traian Băsescu. Credeţi că au adus o oarecare lipsă de iluzii la Cotroceni, în sensul că ei ştiu cum arată măruntaiele presei şi atunci nu mai au iluzii...

Mă întrebaţi dacă de fapt ei nu cumva i-au oferit portretul corect al presei?

Să spunem portretul cinic.

Nu cred asta. I-au oferit partea întunecată a presei, care există în orice profesie. Constat un lucru la presa din România: probabil că este profesia care practică cel mai puţin un discurs autoelogios. Doctorii, profesorii, poliţiştii, judecătorii îndrăznesc să vorbească despre profesia lor cu mîndrie uneori, oricîte probleme au. Jurnaliştii nu au curaj să vorbească despre profesia lor, cu încredere.

60% mai puţini bani

Eu fac de vreo şase ani un raport anual la CJI care se bazează pe indicatori şi note date de oameni din profesie. Nu ştiu dacă veţi fi mirat, dar pentru 2009 indicatorii scad, percepţia în interiorul profesiei este că mergem spre mai rău.

Da, ştiu, am ajuns la cel mai jos nivel de după '90, atît în ce priveşte încrederea publicului în noi cît şi în ce priveşte încrederea noastră în noi. Acum vreo 40 de ani, Sartre dădea un interviu în care spunea ceva ce se poate aplica la presă: nu e important ce au făcut alţii din noi, ci ceea ce facem noi cu ce au făcut alţii din noi. Presa din România are nişte slăbiciuni ale ei, dar sînt şi lucruri care nu depind pur şi simplu de noi şi li se întîmplă tuturor ziarelor din lume. Cînd pe primul semestru din 2009 dispare 30% din publicitatea pe presa scrisă în America e grav. În România a scăzut cu 60%, deci trebuie să ne imaginăm cu toţii ce se întîmplă pe o piaţă unde îţi dispar, din 80 de milioane de euro pe an, cîţi erau pentru presa scrisă, 45 de milioane. Costurile rămîn aproximativ aceleaşi. Cum se descurcă toate aceste ziare? De la caz la caz. *Gazeta Sporturilor* a făcut anul trecut aproape 120.000 de euro profit pe lună, anul acesta face 5000 de euro. Şi sîntem un caz fericit. Ce se va întîmpla în 2010 nu ştim încă.

Din păcate, am sentimentul că fuga banilor îi afectează tocmai pe cei oneşti din presă, pe cei care se bazau pe publicitate ca model de business, pe cînd cei care practică presă old style, *mai un şantaj, mai o campanie de denigrare, aceştia nu*

au probleme de lichidităţi acum, ei au o „piaţă“ stabilă. Renaşte criza nişte mecanisme care ar fi trebuit să dispară?

Da, însă sînt mecanisme marginale. Într-adevăr, la noi publicul spune că presa e necredibilă. Dar cînd spun asta, oamenii se gîndesc în primul rînd la televiziuni. Şi sînt situaţii în care publicul practică un refuz de cunoaştere. Atunci cînd spune că presa a fost îngrozitoare în această campanie, publicul nu vede nuanţele. De exemplu, la *Jurnalul Naţional*, ca şi în 2004 cînd Mircea Cărtărescu scria celebrul „Baroane!“ împotriva a ceea ce părea a fi o linie generală a ziarului, acum s-a întîmplat acelaşi lucru: Ion Cristoiu a făcut nişte analize care nu ţineau cont de altceva decît de propriile gînduri. Că erau corecte sau nu, asta e altă discuţie, dar pur şi simplu omul şi-a făcut analizele dincolo de orice linie editorială. Şi cred că au fost mai multe cazuri de acest gen decît am sesizat noi sau sesizează publicul.

Voiculescu s-a supărat civilizat

Reciteam aseară interviul cu Geoană; la un moment dat vă spune „Dvs. nu vă poate impune nimic Voiculescu, sînt aliatul lui şi totuşi m-aţi luat la 11 metri“, se referea la intervenţia în TVR în timpul unui meci, despre care dvs. aţi scris. Pe de altă parte, Dan Voiculescu s-a arătat foarte supărat pe dvs., într-un post de pe blog, pentru că aţi publicat ceva în Gazetă *despre afacerile sale. Geoană vă dădea exemplu de irelevanţă a legăturii dintre moguli şi ziarişti, mogulul e supărat pe dvs. Întrebarea mea este: vă simţiţi reprezentativ pentru angajatul la mogul?*

Politicienii au această teorie a personalizării, ei spun: da, sînteţi corecţi, dar sînteţi cîţiva. Ceea ce nu este adevărat. Sigur că în cazul meu e mai uşor, lucrăm la un ziar de sport şi miza e mai mică din partea patronatului. Dar, pînă la urmă, ai patronul pe care ţi-l educi, aşa cum şi ei au angajaţii pe care şi-i educă. Eu am stabilit de la început o înţelegere cu Dan Voiculescu, iar rezultatele economice au ajutat-o, o înţelegere care nu e nici măcar scrisă. Chiar dacă el e supărat de şase luni pe mine, după ancheta din cazul Ridzi, felul în care s-a supărat mi s-a părut absolut civilizat. Nu vrea să mai audă de mine, nu vrea să mai vorbească cu mine, aici e o problemă legată de zona de management, dar o rezolvăm împreună. Deocamdată e ziarul lui şi din acest motiv şi replicile acestea pe care le aud – „eşti plătit de Voiculescu, eşti plătit de Patriciu“ – nu sînt corecte. În multe situaţii, aceşti oameni sînt plătiţi, de fapt, de către angajaţii lor, ei iau dividende de pe urma muncii angajaţilor lor şi, sigur, în urma riscului pe care ei ca investitori şi l-au asumat. Eu cred foarte mult, oricît de gogonat ar suna, în povestea occidentală: un patron este proprietarul acţiunilor, nu proprietarul conţinutului. Nici jurnaliştii nu sînt proprietarii conţinutului, publicul este proprietarul conţinutului, aşa cum îl înţeleg jurnaliştii. Cînd te-a părăsit publicul, ai pierdut tot, nu dacă nu îţi mai dă bani patronul. Dacă nu îţi mai dă bani patronul, te duci şi te împrumuţi de la bancă, aşa cum a făcut anul acesta *Gazeta Sporturilor*.

Dar cum se întîmplă că unii jurnalişti nu îşi iau această libertate faţă de patronii lor? În acelaşi trust Intact, nu putem nega o oarecare orientare anti-Băsescu a televiziunii Antena 3. Cum se creează această orientare, se selectează oamenii astfel încît să exprime o părere, ei se autoselectează?

Cred că direcţia pe un post de televiziune, în România cel puţin, e dată nu de ştiri, ci de către analişti. Şi în funcţie de cum selectezi analiştii, obţii dreapta sau stînga. Exemplele sînt nesfîrşite – nici mie nu îmi place Antena 3, dar Antena 3 are un public care are tot dreptul să fie reprezentat în România, un public nostalgic, resentimentar, căruia i s-au încălcat drepturile, care a fost minţit. Că Antena 3 nu e modernă ca mesaj, că e nihilistă în multe momente şi prin mulţi dintre realizatori, aşa este. Însă în acelaşi timp Antena 3, adresîndu-se clar unui public de acest gen, are cea mai profitabilă emisiune TV din România, cea făcută de Mircea Badea, care aduce postului peste 1.200.000 de euro în fiecare an. Sînt multe lucruri ciudate. De exemplu, *Adevărul*, că sînteţi în acelaşi trust. *Adevărul* are toată admiraţia mea şi invidia colegială în acelaşti timp, şi Dinu Patriciu personal, şi managementul de acolo, şi oamenii de acolo, pentru investiţiile pe care le fac şi pentru felul în care derulează investiţia respectivă.

Laudele astea o să le tai.

Nu trebuie să le tăiaţi, chiar vă rog să nu le tăiaţi, dacă au loc în interviu. *Adevărul*, trustul *Adevărul*, este singura declaraţie făţişă şi pe bani foarte mulţi de încredere în presa scrisă, în acest moment, şi asta e foarte important. În acelaşi timp, eu nu înţeleg de ce *Adevărul*, ziarul, s-a extras din politică. Reclama lor sună „Singurul ziar din România...“. Puteau să lase „Singurul ziar“. Din lume. Nu există ziar de calitate pe lume care să se extragă din politică şi să nu scrie, despre cine? Despre cea mai mare companie din România care are 1,5 milioane de angajaţi şi e statul? Aşa îşi gîndeşte *Adevărul* politica editorială? Eu nu o înţeleg.

Dacă tot am ajuns la patronul nostru, să nu pară că am intrat în amănunte doar în ce priveşte patronul, mogulul dvs., haideţi să aprofundăm subiectul. Ziarul Adevărul *deţinut de Dinu Patriciu nu s-a implicat în politică, în acelaşi timp el s-a implicat personal în campanie cu acea poveste cu filmuleţul de la Ploieşti. Ce credeţi că vrea de fapt Dinu Patriciu cu politica?*

Cred că Patriciu a vrut pur şi simplu, pasămite, să nu-şi afecteze politic credibilitatea brandului *Adevărul* şi, pe de altă parte, nu a rezistat tentaţiei de a arăta cît de puternic este el. Episodul cu caseta este la fel de dur ca intervenţie publică ca acel epidsod cînd a spus Vîntu: „întăriţi-vă statul!“. A intervenit şi Patriciu atunci, care susţinea aceeaşi teorie ultraliberală pe care el o practică permanent, a statului minimal, a funcţionarilor publici care sînt nişte trîntori, nediferenţiat, şi acest lucru m-a deranjat, pentru că nu vorbeşte despre un stat obez, ci în general despre statutul de funcţionar public. Cît timp nu vom instaura şi în România ideea că oamenii care îşi dedică viaţa serviciului public merită respectaţi, cred că o să avem o problemă.

De la Tita Chiper încoace...

Ne întoarcem la mogulul dvs. Sînteţi destul de înjurat de oamenii de la Antena 3. Nu ştiu dacă ştiţi asta.

Da, ştiu.

Oamenii aceia pun patimă să înjure, pînă la urmă, un coleg de trust. Şi îmi pare că uneori ia şi o latură joasă, se dau mesaje către Voiculescu: de ce îl ţii pe ăsta la noi în trust? Suprainterpretez?

Nu cred că suprainterpretaţi. Sînt mai multe explicaţii care acţionează şi e corectă inclusiv asta. Pînă la urmă, este un trust democratic intern, pînă la mişcări browniene în interiorul lui. La toate şedinţele interne cu conducerea trustului, la care am fost, puţine, două pe an maximum, eu am militat pentru dreptul lui Mircea Badea de a spune ce crede despre mine. Pentru că asta e opinia lui Mircea Badea şi acela este formatul emisiunii lui şi pe mine nu mă deranjează. Unde nu sînt de acord cu Mircea Badea absolut deloc este acolo unde spune că e anormal să-ţi critici patronul atîta vreme cît te plăteşte (deşi nici pe Badea nu îl plăteşte Voiculescu şi nici pe mine, ci invers, în ambele situaţii). Eu nu îl critic pe Voiculescu neapărat în calitate de patron de presă, dar dacă ai intrat în scena publică – şi Voiculescu a intrat cu acest partid pe care îl are, care nu e partid, e o reprezentare mediatică a unei confuzii ideologice –, deci dacă intri în spaţiul public, îţi asumi să fii criticat de propriul trust de presă. Îmi aduc aminte că *Jurnalul Naţional* a avut nişte critici la un moment dat, nişte episoade în care a lovit în nişte oameni apropiaţi de Dan Voiculescu şi cred că e normal că a făcut aşa.

La ce să se aştepte presa din România?

Există încă public la care nu am ajuns. În raportul de la Cotroceni despre învăţămînt, se spune că doar 1 din 20 de copii de la ţară ajunge la facultate. Asta înseamnă că 19 din 20 nu au şansa de a-şi schimba destinul. Cred că temele de acest gen nu sînt exploatate în România, iar dacă ziarele se vor concentra pe ele şi vor înceta să se mai transforme în scribi ai televiziunilor, o să aibă o şansă de jucat în continuare. Eu cred cu tărie în rolul diferenţiator al presei scrise. Cred că ancheta, interviul bun şi de nuanţe au şanse. Apropo, de la Tita Chiper încoace nu mai face nimeni aşa ceva, poate doar Istodor, pe alt gen.

a consemnat Cristian GHINEA

Contrainsurgenţa, după americani

Truismul zilei în mediile de securitate este că pentru a cîştiga un război trebuie să înţelegi natura sa particulară. Insurgenţa şi războiul de gherilă se deosebesc fundamental de conflictul convenţional, distincţia fiind esenţială. America a eşuat în Vietnam şi, iniţial, în Irak, pentru că a luptat împotriva unei insurgenţe aplicînd regulile războiului convenţional. Ce presupune insurgenţa? Care sînt lecţiile operaţionale învăţate în Irak? Sînt transferabile şi campaniei din Afganistan? În acest caz, sînt talibanii cooptabili?

John NAGL

„Insurgenţele se cîştigă sau se pierd la firul ierbii“

De ce ne aflăm în Afganistan? Pentru că avem două interese vitale: 1) să ne asigurăm că Afganistanul nu redevine un sanctuar pentru infrastructura Al-Qaeda; 2) să preîntîmpinăm ca Afganistanul să destabilizeze regiunea, în special Pakistanul. Pentru a ne îndeplini aceste două obiective, trebuie să construim un aparat afgan de securitate îndeajuns de performant, astfel ca, în timp, să-şi poată securiza singur teritoriul.

Cum definim succesul. Implementarea cu succes a unui efort, corespunzător finanţat, de reconstrucţie a forţelor de securitate irakiene a permis astăzi reducerea semnificativă a nivelului trupelor americane, pe măsură ce forţele locale îşi asumă responsabilitatea pentru securitatea Irakului; o situaţie similară va reprezenta, în cîţiva ani, definiţia succesului în Afganistan.

Lecţiile Irakului. Între 2003 şi 2006, în Irak, armata SUA a urmat un proces gradual de învăţare. De altfel, este un model standard al campaniilor de contrainsurgenţă – armatele convenţionale occidentale ajung să înfrunte insurgenţe locale pe care trebuie să înveţe cum să le învingă. Procesul de învăţare al armatei americane a fost accelerat de publicarea Manualului de Contrainsurgenţă, bazat pe cele mai bune principii şi practici operaţionale. Spre exemplu, un studiu de caz este campania din Tal Afar condusă de colonelul McMaster, care a executat corect o strategie de tipul „curăţă, menţine, construieşte“. Ceea ce am învăţat în Irak a fost faptul că, dacă nu menţii teritoriul pe care l-ai curăţat, atunci vei fi obligat să repeţi la nesfîrşit aceste etape operaţionale, pentru simplul motiv că insurgenţii revin imediat ce te-ai retras. Adesea, insurgenţii îi ucid pe localnicii care au îndrăznit să coopereze cu forţele coaliţiei pentru securizarea comunităţilor lor. În plus, am înţeles importanţa de a avea suficiente trupe în teatrul de operaţiuni şi mai ales necesitatea de a dezvolta forţe locale loiale guvernului. Pe fond, insurgenţele nu sînt învinse de către forţe din afară. Ele sînt învinse de serviciile de securitate ale statului-gazdă.

Încercăm astăzi să aplicăm aceste lecţii în cazul Afganistanului. Generalul McChrystal a spus foarte clar că în prezent sîntem supraextinşi şi că menţinem zone fără o importanţă strategică în economia generală a conflictului. În consecinţă, va trebui să ne asumăm o retragere temporară din locurile mult prea expuse, acele zone care nu sînt esenţiale pentru protejarea populaţiei. În prezent, nu avem suficiente forţe afgane pentru a menţine teritoriul curăţat. Din moment ce trupele americane suplimentare desfăşurate în 2009 nu vor fi suficiente pentru stabilizarea întregii ţări, ISAF şi comandanţii afgani vor trebui să opteze pentru securizarea prioritară a celor mai importante concentrări de populaţie – precum Kandahar. Ulterior, aceste oaze de securitate se pot extinde într-o logică a petelor de petrol, pe măsură ce forţele afgane îşi măresc efectivele şi absorb cultura organizaţională specifică operaţiunilor de contrainsurgenţă. Problema nu este că nu ştim ceea ce trebuie să facem. Ştim. Problema este că nu dispunem încă de suficiente resurse pentru a aplica filozofia *Curăţă, menţine, construieşte* la nivelul întregului Afganistan. În esenţă, armata americană este prea mică pentru campaniile pe care trebuie să le desfăşoare în prezent.

Natura conflictului. În timp ce provocarea principală în războiul convenţional presupune comasarea puterii de foc la momentul şi la locul potrivit, pentru a distruge forţele inamicului, cheia succesului în contrainsurgenţă presupune comasarea informaţiilor colectate de la populaţia locală pentru a identifica inamicul. O operaţiune de contrainsurgenţă nu-şi poate atinge obiectivele dacă populaţia locală nu este şi nu se simte protejată de insurgenţă. O populaţie nesigură nu va furniza niciodată informaţiile vitale referitoare la identitatea insurgenţilor. Populaţia nu va vorbi decît dacă se simte în siguranţă, iar asta presupune îndepărtarea monopolului de intimidare exercitat de insurgenţi. Terenul-cheie într-o insurgenţă nu este teritoriul fizic, ci loialitatea politică a oamenilor care locuiesc în acel spaţiu. Pentru a înfrînge o insurgenţă trebuie să cunoaştem cine sînt insurgenţii – iar pentru a afla acest lucru, trebuie să cîştigăm şi să menţinem sprijinul populaţiei locale.

Cheia acestei lupte constă în voinţa politică a coaliţiei de a crea un Afganistan capabil să-şi asigure singur securitatea împotriva ameninţărilor interne sau externe. Singurul mod în care o mare putere poate pierde o campanie de contrainsurgenţă este atunci cînd războiul său rămîne fără susţinere publică acasă. O mare putere este învinsă în momentul în care opinia publică decide că războiul nu merită costurile şi resursele investite. Este exact ce s-a întîmplat cu SUA în Vietnam. (...)

***John Nagl** este preşedintele Center for a New American Security şi membru în Defense Policy Board, un grup de consiliere al Secretarului Apărării al SUA. A elaborat, sub coordonarea generalului David Petraeus,* Manualul de Contrainsurgenţă al armatei americane.

Bruce RIEDEL

Pro şi contra cooptării talibanilor

Campania din Afganistan este un război limitat la regiunile majoritar paştune. Din această perspectivă, insurgenţa talibană este o mişcare care prezintă serioase limite de natură structurală, pentru că reuşeşte să îi mobilizeze doar pe paştuni. Obiectivele talibane nu sînt sprijinite de tadjici, uzbeci sau de şiiţii hazari. Este o veste bună pentru că, practic, 60% din populaţia Afganistanului nu este interesată într-o victorie talibană.

Mai mult, în cadrul comunităţii paştune, insurgenţa nu reprezintă nici pe departe majoritatea populaţiei. Probabilitatea angajării unor negocieri cu membrii nucleului dur al mişcării talibane este foarte redusă. Mă refer la „miezul tare“ al insurgenţei, format din acei „true believers“ care pivotează în jurul mullahului Omar. Aceştia cred că victoria lor este inevitabilă şi nu sînt interesaţi într-o negociere.

Pe fond însă, nucleul dur al insurgenţei nu reflectă poziţia celor care alcătuiesc marea majoritate a mişcării talibane, un procent destul de mare dintre aceştia fiind oameni care au aderat dintr-o varietate de motive, nu neapărat ideologice – de exemplu, pecuniare. Cu siguranţă, talibanii îi plătesc mai bine decît Armata Naţională Afgană. Mulţi devin membri ai mişcării deoarece, dacă eşti un tînăr paştun de 18 ani din Kandahar, lupta este profesia ta, datoria ta. În practică, acest lucru înseamnă că, în cazul în care balanţa de putere se va întoarce în defavoarea talibanilor, există posibilitatea ca aceste gherile accidentale să treacă de cealaltă parte dacă li se oferă bani sau, pur şi simplu, să stea acasă şi să nu se mai angajeze în lupte, mai ales dacă este mult mai periculos. Pînă acum, cînd şansele de a fi ucis sau rănit erau foarte reduse, a fi taliban nu era un lucru atît de periculos. Atunci cînd şansele de a fi ucis sau rănit vor creşte, se va schimba şi calculul strategic al indivizilor. Putem influenţa şi acest lucru: putem accelera acest proces prin intermediul unui program cuprinzător care are drept obiectiv clasificarea tipurilor de luptători talibani pe baza unor elemente solide de *intelligence* – pentru ce luptă anumiţi membri ai mişcării şi anumite grupări talibane. Într-o anumită măsură, asta am făcut şi în Irak. Cu cît ai mai multe informaţii despre inamic, cu atît sînt mai mari şansele de a crea fracturi în rîndurile sale şi de a-l învinge.

Într-un fel, insurgenţa seamănă cu o ceapă formată din straturi multiple. Dacă vom reuşi să preluăm iniţiativa în teatrul de operaţiuni, inversînd momentul strategic în defavoarea talibanilor, am putea vedea cum acele straturi reconciliabile ale insurgenţei încep gradual să se desprindă. Însă, atît timp cît talibanii cred că victoria este aproape, nu vom vedea nici o foaie de ceapă desprinzîndu-se. Dacă elanul acestora ar fi curmat pe cîmpul de luptă, s-ar putea întrevedea fisurile adînci care condiţionează mişcarea. Prioritatea zero rămîne aşadar inversarea dinamicii în teatrul de operaţiuni. Suplimentarea numărului de trupe în Afganistan are exact acest scop, dar şi pe acela de a identifica modalităţile în care fracturile din cadrul mişcării talibane pot fi exploatate pentru a o slăbi din interior. Există o mare probabilitate ca straturile mai puţin ideologice ale mişcării talibane, liderii locali, să fie interesaţi în conturarea unor aranjamente şi acorduri locale. Dacă nu mai simt că victoria este a lor, dacă acest sentiment a dispărut, şansele de a îndepărta oamenii din cadrul mişcării vor creşte, existînd chiar posibilitatea ca dezertările locale să amorseze un efect de domino. Dar pînă cînd nu va fi îndepărtat acest sentiment de încredere şi nu va fi inversată dinamica în teren, nu cred că talibanii vor manifesta, în mod serios, disponibilitatea de a negocia.

***Bruce Riedel,** fost ofiţer CIA, este expert în probleme de contrainsurgenţă la Brookings Institution. A fost consilier principal în trei administraţii prezidenţiale pe probleme care privesc Orientul Mijlociu şi Asia de Sud. În martie 2009, a primit din partea preşedintelui Obama misiunea de a coordona procesul de revizuire a strategiei pentru Af-Pak (Afganistan-Pakistan).*

(fragmente dintr-o anchetă pe care o puteţi citi integral în *Foreign Policy România*, nr. 14, care apare pe 11 ianuarie 2010)

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

Sat european: Oancea, judeţul Galaţi

– *finanţare japoneză şi legislaţie „diabolică“* –

De sărbători, în faţa Primăriei din comuna Oancea, judeţul Galaţi, un Moş Crăciun de mărimea unui om îşi face datoria frenetic: dă din mînă şi urează Merry Christmas!... *În curtea aceleiaşi Primării stau, de astă dată nemişcate, nişte utilaje încă fercheşe, pe care scrie: „Donaţie din partea poporului japonez“.*

De la primarul **Viorel Chiriloaie** aflăm că într-unul din pîraiele locale, Ştefan cel Mare îşi spăla rufele. Descendenţa de la Ştefan este, de altfel, marcată printr-o troiţă (construită în 1936, refăcută în 2004 şi inclusă în stema comunei).

Atestarea oficială a localităţii este anul 1521, din vremea lui Ştefăniţă Vodă, dar dovezile arheologice demonstrează o vechime mult mai mare: „avem nişte hrube în comună, dintre care una ce pleacă de la monumentul de lîngă şcoală, unde s-au găsit monede din 1221, pe cînd erau hunii şi tătarii“ (precizează primarul).

Puţină istorie

Comuna a participat la multe alte evenimente istorice importante: „Cînd Antonescu a spus «Vă ordon treceţi Prutul!», pe 22 iunie 1941, războiul a pornit de aici. În acelaşi an, satul a ars complet. În 1944, cînd s-au întors armele, a ars din nou... Toată populaţia a fost evacuată“ (Viorel Chiriloaie).

De altfel, pentru fiecare eveniment la care au participat, cu sfîrşit fericit sau nu, oncenii înalţă cîte un monument. Pe teritoriul comunei există patru monumente, dedicate, printre altele, celor căzuţi în cele două războaie mondiale. Istoria şi raportarea la un trecut idilic par să fie importante: „Înainte de război, comunei i se spunea «picior de Paris». Au fost aici oameni harnici, proprietari, erau în jur de 500 ha de baltă, o mină de aur pentru populaţie. Şi vreo 14 tutungerii. Liceul se făcea la Cahul. Erau vreo 4000-5000 de locuitori“ – povesteşte primarul.

Totul la timpul trecut. După 60 de ani de colectivizare, „care a distrus totul, acum populaţia e îmbătrînită, cei care au plecat să lucreze pe la Combinatul siderurgic din Galaţi nu s-au mai întors. Peste 10% din populaţia comunei e reprezentată de beneficiarii legii 416, a ajutorului minim garantat pentru persoane fără locuri de muncă“ (Viorel Chiriloaie).

Din cei 4000-5000 de locuitori de altădată au rămas, în momentul de faţă, 1471. În majoritate români, şi doar cîţiva basarabeni. Sau, mai bine-zis, moldovence măritate aici. Căci un singur lucru nu s-a schimbat pentru Oancea: învecinarea cu Republica Moldova: la Est, rîul Prut, graniţa actuală între România şi Republica Moldova, pe o lungime de 7,5 km; la 7 km, oraşul Cahul...

De aici ar putea ieşi, pe viitor, ceva planuri turistice, povesteşte, cu speranţă, dar şi cu nostalgie, primarul: „Înainte, Prutul era navigabil. Iarna, şlepurile greceşti poposeau la Oancea. Mergea vaporaşul ruşilor cu pionieri. Acum s-a formatat Prutul, nu mai este navigabil, dar cu vase mai mici s-ar putea face ceva turistic: avem 614 km de zonă protejată, toată lunca Prutului. Dar nici acum nu e clarificat statutul ei, nu s-au făcut măsurătorile, proprietarii nu au primit nici o despăgubire“.

Se pare că aproape toate lucrurile din Oancea ies doar pînă la un punct, ca apoi să se blocheze. La fel s-a întîmplat şi cu Merlot-ul local: „Este cineva în comună care are 23 ha de vie nobilă, tehnologie italiană şi care a încercat să refacă Merlot-ul de Oancea, dar nu a reuşit pînă acum. Puţine porţiuni de viţă-de-vie mai există: multe s-au defrişat sau au devenit pîrloagă. Iliescu a fărîmiţat în draci toate aceste sole de vie. Împărţirea de pe vremea lui s-a făcut şi la jumătate de rînd de vie. Ce producţie poţi să ai la aşa ceva?“.

© I. Popovici

Dacă bălţi nu mai sînt, Prutul nu mai e navigabil, viţa-de-vie s-a fărîmiţat şi nici măcar micul trafic de frontieră, vioi în anii '90, nu mai e rentabil, mai rămîne ceva care totuşi merge în comună: agricultura. Din păcate, nu pentru toţi locuitorii ei, ci pentru cei care au reuşit să-şi facă ferme (există şapte în Oancea). Astfel, au obţinut subvenţii, cu care şi-au achiziţionat utilaje: „Sînt asociaţii bune, care au în arendă aproape 4000 ha. Producţia nu este grozavă, ci bunicică: porumb, grîu, floarea-soarelui. Există cîştig pentru fermieri, mai ales că îşi încasează şi subvenţia. Dar această bunăstare nu ajunge şi la proprietarii de un hectar-două. Nu ar trebui să se dea subvenţia pe suprafaţă. Ci pe producţie“ – consideră dl Chiriloaie.

Satul european şi japonezii

Tot de agricultură se leagă şi obţinerea titulaturii de sat european. Dar, ca în majoritatea poveştilor oncene, şi aceasta este una pitorească, destul de contorsionată şi... neterminată. Principalii „vinovaţi“ de europenizarea satului sînt... japonezii: „Înainte de a ajunge primar – povesteşte Viorel Chiriloaie – am depus la Ambasada Japoniei un proiecţel, care viza îmbunătăţirea sistemului de irigaţii din zonă. Informaţia a venit din presă, am întocmit după aceea proiectul, care a fost cîştigător pe ţară. Ambasada Japoniei a oferit un grant de 75.000 de euro nerambursabili pentru achiziţionarea unor componente pentru un minisistem de irigaţii. Dat fiind că în 2004 aici era un mic pol al secetei, nu ploua deloc. Şi zona, înainte, era recunoscută ca una cu legumicultură – ferma legumicolă ducea în spate tot CAP-ul.

Ne-am deplasat la ambasadă: dată fiind precizia japonezilor, banii au ajuns în patru zile de pe axa Tokyo-Hamburg-Bucureşti-Galaţi. Sistemul este compus din două motopompe de 80 de cai putere, o instalaţie Raistar de 350 m lungime. Erau 200 de ţevi de irigaţii, care puteau, în final, asamblate, să irige în jur de 300 ha pe an. Dorinţa secretarului 2 al ambasadei era să folosim aceste utilaje obligatoriu pentru o fermă de legume şi nu pentru... viţa-de-vie. A făcut această observaţie, fiindcă, la adunarea generală a locuitorilor comunei – şi o spun cu jenă –, o mare parte din ei erau beţi.

În urma acelui proiect, am cîştigat, am primit banii, am luat utilajele. Dar cu proiectul nu s-a ajuns unde s-a dorit. Fiindcă oamenii sînt reticenţi şi neîncrezători în asemenea prestaţie, nu au bani să-şi plătească irigaţia. Chiar dacă eu am dat exemplu – cultivînd cartofi şi folosind sistemul – ca să vadă că ceea ce e irigat obţine producţie mai mare, nu au făcut la fel. Văzînd că nu se doreşte *loco* folosirea utilajelor, am ajuns să le închiriem în zonă, chiar pînă la Folteşti. Am irigat la vecini cu preţuri simbolice: 10 lei pe zi. Apoi, în final, le-am scos la vînzare, cu preţuri derizorii, dar nu a venit nimeni să le cumpere. Acum le vedeţi în curtea Primăriei...

Condiţia japonezilor a fost să le folosim un an de la proiect... Le-am folosit chiar şi mai mult. Şi să facem publicitate Ambasadei Japoniei. Ceea ce am făcut. Am pus în faţa Primăriei, pe catarg, un steag al Japoniei...

Avînd acest proiect, cînd s-a lansat concursul cu satele europene, l-am depus şi noi, şi am ajuns în rîndul celor 20 de finalişti. Nu-i de ajuns: deşi România a devenit de atunci ţară europeană, noi tot departe de Europa sîntem. Mai bine zis, aproape că nu au ce ne face europenii nouă. Sîntem diabolici...“

Planurile şi legislaţia „diabolică“

Se pare că „diabolic“ este una dintre vocabulele preferate ale primarului din Oancea. Aceasta nu are neapărat o semnificaţie supranaturală, ci mai curînd una absurdă, privind imposibilitatea de a acţiona: „Oamenii au primit cu speranţă titulatura. Au crezut că o să le aducă ceva material. Dar nu s-a întîmplat aşa. Anul trecut am întocmit un proiect pentru canalizare. Au schimbat regulile, nu l-am mai putut depune, şi am pierdut 3 miliarde... Nu puteam să-l depunem dacă nu aveam autorizaţie pentru alimentarea cu apă. Uitînd că o altă lege spune că este interzisă branşarea la sisteme de alimentare cu apă, dacă nu există canalizare...“

Există totuşi şi lucruri concrete care s-au făcut în Oancea: „În 2004-2008 au venit peste 40 de miliarde lei vechi în comună: am refăcut biserica (11 miliarde), şcoala (9 miliarde), grădiniţa (4 miliarde), Biserica din deal, din 1821; s-au făcut cîteva drumuri pietruite şi s-a început alimentarea cu apă a comunei“.

© I. Popovici

Muzeul, mărgelele şi goblenurile

Şi altele care nu ţin nici de legislaţie, nici de proiecte. Şi, ca atare, nu sînt diabolice...

De pildă, muzeul local, şi el pe cale de înfiinţare. Dar într-un stadiu destul de avansat, cu un sediu care se renovează şi cu obiecte gata adunate de la săteni. Iniţiativa se datorează viceprimarului, **Pericle Avădanei.** Un om hotărît, care „de mic copil“ a ştiut două lucuri: 1) că vrea să picteze, „de toate“, de la flori la portrete – ceea ce face în momentul de faţă; şi 2) că va realiza un muzeu local: „Acum patru ani, am început să adun obiecte, în locuinţa mea personală. Avem acolo o fotă şi o ie – pe viu grai cel care a adus-o a zis că e de 200 de ani. O cămaşă ţărănească. Avem icoane pe lemn, de peste 200-300 de ani. În prima cameră – obiecte de război – trei căşti de soldaţi germani, nişte scrisori din lagăr ale unui om de la noi care a decedat acolo; o puşcă mitralieră dintr-o fîntînă părăsită, şi un număr de identificare ce se punea la gîtul fiecărui soldat german; un obuz, o schijă... Am adus şi o comisie de evaluare să ne spună ce păstrăm şi ce nu: în afară de un prosop despre care au zis că este făcut în fabrică şi de un ceas, le-au aprobat pe toate“.

Viorel Checicheş, fostul preot local (pînă prin 2000) a ajuns aici „în 1975, toamna: eram repartizat în Rogojeni, comuna învecinată, dar, după un timp, episcopul mi-a dat şi Oancea, cu condiţia să mă apuc de repararea bisericii de jos. Din 1913. Aceasta era folosită ca depozit de grîu, porumb...“

Părintele a reparat biserica şi a rămas aici o viaţă. Despre comunitatea oncenilor vorbeşte frumos. Spune că veneau la biserică, poate chiar mai mult decît acum, cînd se dau atîtea slujbe religioase la televizor, şi pe vremea lui Ceauşescu. Şi că el îi mai ajuta, pe atunci, să-şi facă rost de un litru de ulei sau un kilogram de măsline pentru parastase – de la un prieten care lucra la Securitate. Şi că nu le percepea decît taxe foarte mici sau deloc, pentru aceste botezuri sau înmormîntări.

Şi părintele se gîndeşte la o întreprindere familială. Mai ales că doamna preoteasă, fostă învăţătoare şi specialistă în lucru manual, înşiră mărgele şi coase goblenuri pe bandă rulantă. Spre deosebire de Penelopa, nimic din ce face ea (avîndu-l şi pe părinte alături) nu se destramă, ci, dimpotrivă, se adună: „Facem mărgele înşirate pe aţe din nailon de 0,20, ca să intre prin urechile acului. Le luăm de unde putem: Chişinău, Moscova, că la noi sînt grozav de scumpe. Modelele sînt din imaginaţie. Avem cîteva sute, dacă nu mii, făcute aşa. Poate fiică-mea mai mare o să-şi facă o societate, că e profesoară. Soţia, ca să le poată vinde, are nevoie de autorizaţie. Pentru asta trebuie să meargă la Galaţi ca să facă nişte examinări. Ei trebuie să-i facă examinări, ea care a predat lucru manual la şcoală, fiind învăţătoare?

Într-un şirag intră cam patru plicuri de mărgele şi 7 m de nailon de 0,20. Ca să-l faci, îţi trebuie o zi şi ceva. Fără vreo 30, 35 lei nu ar renta...

Pe urmă am început goblenurile: avem peste 50 din astea, şi mari, frumoase... Ne întrebau oamenii: dar pe partea cealaltă se vede? Unul din ăsta îţi ia cîteva luni să-l faci. La 1 cm pătrat sînt 200 de împunsături: cu una te duci încolo, cu alta dincolo... Coana preoteasă stătea noaptea pînă pe la 1-2 şi lucra.“

Părintele şi familia lui se integrează în mentalitatea onceană: lucruri foarte frumoase şi uneori grele, începute, dar care mai au puţin pînă să fie finalizate. Cînd am plecat de acolo, tot aşa s-a întîmplat şi cu ninsoarea: era cît pe ce să rămînem înzăpeziţi pentru că ningea temeinic... Dar nu a fost cazul...

Ştiri nebăgate în seamă

● **Disident arestat în China.** În febra sărbătorilor de iarnă, arestarea lui Liu Xiabo, scriitor şi activist chinez pentru drepturile omului, n-a preocupat prea multă lume în Occident. Vestea şocantă a început însă să facă valuri acum, la început de an. Liu Xiabo este autorul „Chartei 08“, un document în care se cere separarea puterilor în stat şi democratizarea Chinei. Petiţia online a obţinut 10.000 de semnături. În plus, Liu este acuzat şi pentru că a scris şi publicat, în reviste străine, mai multe articole critice la adresa regimului. Xiabo a fost reţinut la jumătatea anului trecut şi, după un proces care a durat doar trei zile (23-25 decembrie 2009), a fost condamnat pentru „incitare la subminarea puterii de stat“ la 11 ani de închisoare şi doi ani privare a drepturilor politice. În Occident, reacţiile, deşi întîrziate, au fost deosebit de ferme. Inclusiv cancelarul Germaniei, Angela Merkel, şi-a exprimat regretul în legătură cu felul în care Guvernul chinez înţelege să apere libertăţile civile. Remarcabil e că această condamnare a produs solidaritatea unor oameni angajaţi în cele mai diferite (chiar opuse) zone ale spectrului politic şi civic. Verdictul „e o lovitură zdrobitoare împotriva poporului chinez şi a conştiinţei umane în general“, a afirmat filozoful Xu Youyu de la Academia de Ştiinţe Sociale, unul dintre reprezentanţii de seamă ai liberalismului. Istoricul Wang Hui, reprezentant al mişcării Noua Stîngă, aflat, pînă nu de mult, în opoziţie cu susţinătorii liberalizării şi adept al etatismului, s-a declarat şi el împotriva „criminalizării libertăţii de exprimare“. Iar social-democratul Qin Hui, profesor de istoria economiei la Universitatea Tsinghua, a protestat împotriva „pedepsei pentru vorbe“. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

● **Distrugerea creativă.** Care va fi următoarea victimă a telefonului mobil? După ce-au „închis“ producătorii de echipamente PDA, companiile de telefoane mobile urmează să atace piaţa telefoanelor fixe, iPod-urile, ceasurile de mînă, aparatele foto digitale. E o formă de „distrugere creativă“, explică Joseph Alois Schumpeter: un dispozitiv nou, un instrument inteligent, novator, acoperă funcţiile unor invenţii mai vechi. Primul obiect care va dispărea – crede Schumpeter – e telefonul fix. În ultimii ani, numărul acestora a scăzut cu peste 25% în SUA. Ceea ce reprezintă o adevărată dramă pentru AT&T sau Verizon, care vor trebui să întreţină o infrastructură oricum costisitoare din încasări mult mai mici. Cît timp vor rezista? Apoi – spune Schumpeter – vor dispărea ceasurile de mînă: cei mai mulţi tineri de astăzi consultă mai degrabă ecranul telefonului decît ceasul. În fine, şi camerele digitale ar fi în pericol: chiar dacă (încă) nu oferă aceeaşi claritate a imaginii ca aparatele profesionale, micile camere ataşate pe mobil sînt mult mai accesibile şi pot fi achiziţionate la costuri net inferioare. În fine, cărţile de credit, paşaportul, cheile de la casă sau maşină, ziarele sau biletele de transport vor fi – în opinia lui Schumpeter – următoarele obiecte care se vor integra pe mobil. N-am aflat din articol şi cînd. (după *Le Monde)*

S-A DOVEDIT ŞTIINŢIFIC: FEMEILE CITESC (LA NIVELUL DE 3%) UN VOLUM DE ARISTOTEL CU BECULEŢE, PRIVINDU-SE MEREU ÎN PROPRIA JUMĂTATE

● S-a dovedit ştiinţific: femeile şi bărbaţii fac shopping în mod diferit pentru că aşa i-a modelat evoluţia. Daniel Kruger, profesor la Universitatea din Michigan, ne-a lămurit problema chiar înainte de Crăciun: femeile stau cu orele, aleg, miros, probează pentru că, demult de tot, cînd trăiam în peşteri, femeile culegeau fructe şi plante. Care trebuiau alese, mirosite, probate, altfel muream otrăviţi sau păţeam altele. În schimb, bărbaţii intră rapid în magazin, cumpără ce le trebuie şi ies pentru că, tot pe atunci, cînd ieşeau din peşteri, ei vînau: acţiune rapidă, pradă ţintită, repaos. Profesorul Kruger spune că trebuie să ne înţelegem reciproc pentru a evita certurile. Lui i-a venit ideea cînd a fost într-o excursie cu grupul, la Praga: imediat, femeile s-au dus la cumpărături, iar bărbaţii nu puteau pricepe de ce. Şi Kruger a realizat de ce, e un comportament ancestral: cînd grupul se mută, femeile trebuie să ştie locul, să cunoască potecile spre fructele neotrăvitoare. Nu intră în detalii, dar aş paria că a avut mult timp să mediteze la chestiune, aşteptînd lîngă o cabină de probă. Ceea că îmi dă următoarea idee: de fapt, evoluţia a vrut ca femeile şi bărbaţii să nu meargă la shopping împreună. Că doar ele nu veneau la vînătoarea de mamuţi şi ei nu se duceau la mirosit ciuperci. Deci lecţia e, de fapt, nu să ne înţelegem reciproc, ci să nu mai facem chestia respectivă împreună. Caut o cabină lîngă care să meditez la subiect. (**C. G.**)

● După ce am scăpat de toate urările alea gen „Fie ca Naşterea...“ şi „Să vă aducă noul an...“, ce citesc pe ambalajul pîinii feliate Bonpana!? „Breakfast fericit!“ (**M. C.**)

● Elveţia, cum se ştie, e o ţară cu altitudini mari şi la geografie, şi la preţuri. Scumpă pentru alţii, că pentru localnici e foarte bine. Există însă un capitol la care depăşim Elveţia de departe. TVA-ul lor, diferenţiat, e de-abia la nivelul de 3%, minimum, şi 7,7%, maximum. Mai au mult de tras pînă să ajungă la al nostru 19% şi chiar mai sus, aşa cum se prevede. (**A. M.**)

● 2009 s-a încheiat cu două ştiri memorabile pe care n-am putut să nu le pun în relaţie: în timp ce un student britanic scăpa de un urs grizzly vîrîndu-i în gură un volum de Aristotel, în Florida o căprioară intra într-un mall şi se plimba printre magazine. Francezii ar fi mîncat-o! (**M. C.**)

● Pe la ora 2 a dimineţii de 1 ianuarie, Bucureştiul era aproape pustiu. Centrul părăsit, niţel luminat de cele cîteva ghirlande cu beculeţe, populat doar de căţei, taximetrişti şi o armată de măturători scoşi pesemne pentru a sublinia excesul de zel al primarului. Dorinţă de an nou: mai multă viaţă de noapte şi zel al edililor cînd e necesar. (**S. G.**)

● Într-o zi am văzut, în autobuzul 381, o adoratoare a propriei guriţe. De la Sergent Niţu Vasile la Piaţa Romană, şi-a umezit buzele (printr-o plimbare a limbii pe deasupra lor), şi le-a rujat, le-a conturat cu un creion, a corectat conturul, a revenit cu alt strat de ruj, şi le-a umezit iarăşi, privindu-se mereu în geamul telefonului mobil (sau poate că avea un telefon mobil cu oglindă). Cînd a coborît, părea foarte mulţumită de aspectul final, cred că mai avea un pic şi se autopupa. (**D. S.**)

● Lumea pare cuprinsă de febra sfîrşitului lumii, conform previziunilor mayaşe – anul 2012. Documentare sobre de pe canale TV care se consideră la fel de serioase, cum ar fi National Geographic şi Discovery, sînt consacrate înţelepciunii mayaşe care, pasămite, ar fi profeţit cu exactitate şi războaiele mondiale, conflictul din Orientul Mijlociu şi încălzirea globală. Un singur aspect e ciudat în toată povestea: cum de un popor cu asemenea abilităţi de Casandră şi Nostradamus n-a putut să-şi prevadă propria extincţie? Sau nimeni nu e profet în ţara lui? (**M. Ş.**)

● Nu e poveste: există o ţară în care Parlamentul a respins mai mult de jumătate dintre miniştrii noului guvern propus de preşedintele reales în urma unor alegeri dubioase. Nu spuneţi „Nu se poate!“. Se poate. În Afganistan. (**R. C.**)

Cu ochii-n 3,14

S-A DOVEDIT ŞTIINŢIFIC: BĂRBAŢII AR TREBUI SĂ ÎNVEŢE DESCHIDEREA CORPORALĂ GRATUITĂ SPRE MODELE RELAŢIONALE CEVA MAI EXOTICE, CARE TE INVITĂ SĂ MINŢI PANTALONII

● Dintre noile împerecheri de cuvinte în limba română: un impresar care se pricepe indiscutabil la fotbal susţine că Iulia (a stelistului Cristi Tănase) ar trebui să înveţe cum „să-şi organizeze dragostea“ pentru ca „iubitul ei să poată funcţiona bine“. (**R. C.**)

● După Vicente Verdú, cunoscut sociolog spaniol, în criza economică mondială pe care o parcurgem stă tocmai salvarea noastră. „Se poate observa deja, spune Verdú, decăderea hiperindividualismului, o schimbare de valori care ne face mai alerţi şi deschiderea spre modele relaţionale mult mai transparente“. Post-criza nu va fi, după Vicente Verdú, „nici piramidală, nici instituţională“, ci mai degrabă personală, cooperantă, fuzională. Să sperăm că modelul va prinde şi la noi, deşi, la ultima sa vizită în România, V.V. era uimit de excepţia radicală a acestui „popor de fumători“. (**S. S.**)

● În Brăila, o firmă anunţă: „Oferim croitorie damă în spatele blocului“. În Bucureşti, ar fi oferit, pe lîngă croiala din spatele blocului, *curăţăm dame şi domni* (fără discriminare), *remodelare corporală gratuită* şi chiar *servicii funerare non-stop* (dacă e să ne amintim de episodul cu japonezul omorît de un cîine comunitar, pe lîngă blocurile din centru). (**S. G.**)

● Cu ce îşi mai pierd timpul suedezii: ultimele luni ale lui 2009 au înregistrat un record în privinţa schimbării numelor de familie, în ciuda faptului că taxa este de 1500 de coroane. Peste 8000 de cetăţeni au vrut să-şi modifice plictisitoarele nume terminate în „son“ cu denumiri ceva mai exotice. Unii au hotărît să facă acest lucru chiar în momentul căsătoriei: astfel, un Nilsson şi o Olsson, odată cu pronunţarea solemnului „Da“ în faţa ofiţerului stării civile, au ales numele „Krusare“. „Nu ştim ce înseamnă, dar sună bine şi ne simţim speciali“ – au declarat soţii. Eu le-aş sugera, pentru originalitate suedeză absolută, patronimul „Popescu“. (**M. Ş.**)

● Există jocuri, altfel foarte inteligente, care te invită să minţi cu calm, uitîndu-te în ochii celuilalt. *Killer* este unul dintre ele, îl recomand cu căldură! Regulile – altă dată. (**I. P.**)

● Voiam să cumpăr un corn de la un chioşc din staţia de metrou Dristor. Vînzătoarea tocmai îi striga colegei de la chioşcul vecin: „Fatăăă, m-am p... pe mine de frig astăzi“. Cealaltă i-a răspuns: „Hai că-ţi împrumut pantalonii mei, dacă te-ai udat“. Eu m-am răzgîndit instantaneu. (**A. M.**)

S-A DOVEDIT ŞTIINŢIFIC: FEMEILE ŞI BĂRBAŢII (CA SILUETE DE ÎNCHIRIAT) NU AU NICI O LEGĂTURĂ CU CE VA RĂMÎNE LA SFÎRŞIT DE AN

● Dintr-o emisiune de pe National Geographic (pe care aş fi preferat s-o ratez) am aflat că francezii mănîncă anual, în restaurantele lor, peste o sută de mii de cai. Mi se pare la fel de revoltător ca a mînca delfini! Nu mai bine s-ar „servi“ francezii între ei!? În semn de protest, voi duce la anticariat toate cărţile scrise de autori francezi. Doar pe Proust îl voi păstra ca suvenir. (**M. C.**)

● Una dintre cele mai penibile non-ştiri ale sfîrşitului de an este cea despre o petrecere a unor politicieni, la o cabană din Sinaia. Frustraţi că n-au avut acces la un asemenea important eveniment şi dornici să arate omului de rînd „dezmăţul“ aleşilor, jurnaliştii au filmat întreaga poveste prin fereastra cabanei, pe unde se perindau siluete şi chelii recognoscibile, ţopăind în ritmul muzicii. Astfel, s-au pus din nou în postura slugilor care trag cu urechea şi se uită invidioase pe gaura cheii la ospeţele stăpînilor, pentru a avea ce bîrfi încă o săptămînă. (**A. P.**)

● Am primit, pe 30 decembrie, acest spam cu iz de reclamă: „Am reusit. Plec in dupa-amiaza asta. am gasit la www..., am avut noroc ca nici ei nu prea mai aveau masini de inchiriat. am cautat pe la vre-o 20 de companii si abea am gasit la ei. vorbim la anul. Sarbatori fericite. Edy“. Ce să zic? Bine, Edy. Dar „abea“ a început anul, nu cred că avem ce vorbi, că au trecut „decît“ vreo cîteva zile... (**M. V.**)

● Cu îngăduinţa dlui Vintilă Mihăilescu, aş dori să adaug la nostima sa listă cu tipuri de mesaje electronice „de sezon“ *(vezi p. 7)* pe cele care nu au nici o legătură cu realitatea. Am primit de Crăciun – şi probabil nu sînt singura – un mesaj care începea cu „Fie ca învierea Domnului...“. L-a început am crezut că problema este la mine (că sînt mult prea defazată), dar în următoarele minute a venit rectificarea: *„LOL,* băi, scuze, înţelegi tu ce-am vrut să zic, nu?“. (**R. T.**)

● Am văzut la TV o ştire cu o bătrînică ce avea o pensie de urmaş de 1 leu. Mă întreb cu ce va mai rămîne după ce Boc o să reducă pensiile. (**M. C.**)

● Dintr-o curiozitate literar-morbidă, am căutat să văd ce scriitori celebri au murit la sfîrşit de an. Ei bine, Tristan Tzara a murit de Crăciun, în anul 1963, iar Ion Creangă a murit în noaptea de Revelion, în 1889. (**M. C.**)

Lumea lui Bill Clinton

*Conferința anuală „*Clinton Global Initiative*“, organizată în New York, reușește să adune sute de șefi de stat, magnați din mediul de afaceri, conducători ai unor organizații non-profit, personalități din lumea academică și chiar staruri de la Hollywood, nu doar pentru a discuta despre problemele globale, ci și pentru a acționa în privința acestora. Peter Baker, corespondent la Casa Albă pentru cotidianul* The New York Times, *și Susan Glasser, editor executiv al* Foreign Policy, *s-au întîlnit acolo cu Bill Clinton, pentru o discuție extrem de amplă. În cele ce urmează, sînt prezentate extrase editate din conversație.*

***Foreign Policy**: În 2008 nu ne așteptam ca economia să se prăbușească atît de puternic. În 2009 nu credeam că populația din Iran va ieși în stradă după alegeri. Gîndindu-ne la anul 2010, care sînt surprizele strategice la care ar trebui să ne așteptăm?*

Bill Clinton: Are trebui să ne uităm pe glob și să vedem dacă există locuri în care s-ar putea declanșa corespondentul politic al crizei financiare. Adică, ceea ce cunoaștem despre toate sistemele care sînt supuse unei combinații de presiune și dinamism este faptul că există clivaje și vulnerabilități care nu sînt vizibile imediat deoarece oamenii se așteaptă ca ziua de mîine să fie o copie a zilei de ieri și a celei de astăzi. Am afirmat mereu că, într-un mediu extrem de dinamic, este de la sine înțeles că ar trebui ca în permanență să lucrezi pentru a realiza ceea ce este mai bun și să te pregătești pentru ce este mai rău. Ușor de spus, dar cum să realizezi acest lucru? Și care sînt semnalele de alarmă? De exemplu, poate ceva să meargă prost în Nigeria ca urmare a unei combinații de conflict economic și conflict politic?

Pe de altă parte, în ce alte locuri din lume am mai putea fi surprinși că se întîmplă ceva cu adevărat inteligent și bun? Cred că mai există încă o speranță ca israelienii, guvernul Hamas și cel palestinian să ajungă la o înțelegere. Deoarece cred că tendințele pe termen lung nu sînt pozitive pentru nici una dintre cele două părți cărora le stă în putere să ajungă la o înțelegere. În acest moment, Hamas și-a mai pierdut din credibilitate în urma operațiunii din Gaza, însă, cu toate acestea, Autoritatea Palestiniană își sporește în mod vădit influența. Sînt într-o formă bună acum, însă dacă nu vor fi capabili să determine progrese economice și politice susținute, nu va fi bine pentru ei. Tendințele pe termen lung pentru israelieni sînt încă și mai sumbre, deoarece în curînd aceștia nu vor mai reprezenta o majoritate. Atunci vor trebui să decidă dacă vor continua să mai fie o democrație, dar nu un stat israelian, sau dacă vor continua să fie un stat israelian, și nu vor mai fi o democrație. Aceasta este marea miză. (...)

Cred că unul dintre lucrurile surprinzătoare care s-ar putea întîmpla anul acesta este să se ajungă la un acord asupra multora dintre elementele disputei. Nimeni nu crede că acest lucru se va întîmpla – și probabil că așa este – din cauza complexității politice a Guvernului israelian. Însă tot ceea ce vă pot spune este că am petrecut mult timp, cînd eram președinte, încercînd să fac diferența între titlurile de pe pagina întîi a ziarelor și tendințele care se conturau. Dacă a existat vreodată un loc în care studierea tendințelor să te facă să crezi că mai devreme e mai bine decît mai tîrziu, pentru a ajunge la un acord, atunci acesta este locul.

Războiul Rece a durat aproximativ 40 de ani. Vedeți lupta care are loc în prezent cu extremismul, putem să o denumim cum doriți, lupta împotriva terorismului, ca un fenomen de durată, sau credeți că lucrurile se vor schimba în vreun fel în cursul următorilor zece ani?

Durata va fi determinată de menținerea sau nu, în afara granițelor de stat, a regiunilor din care grupările teroriste mari și eficiente acționează. Teritoriile din Pakistan și cele aflate la zona de graniță cu Afganistanul nu se supun autorității unui stat centralizat. Robert Kaplan este autorul a numeroase cărți în legătură cu ceea ce se întîmplă în lumea modernă, iar dacă citești *The Ends of the Earth* și restul acestor scrieri care spun că, *de facto,* indiferent de ceea ce există din punct de vedere legislativ, întreg pămîntul se transformă în mega-orașe-cetăți pline de oameni foarte săraci, furioși, care nu beneficiază de educație și sînt extrem de vulnerabili, atunci ai crede că urmează să avem de-a face cu o avalanșă de „vagabonzi milionari“.

Dacă acest lucru se va împlini, atunci este posibil să ne confruntăm pentru o perioadă lungă de timp cu teroarea – adică uciderea, jaful și constrîngerile din partea oamenilor care nu dețin autoritatea statului și trec dincolo de frontierele naționale. Pe de altă parte, terorismul are nevoie atît de teamă cît și de oportunitate, pentru a înflori. De aceea, unul dintre lucrurile pe care Statele Unite, dar și alți protagoniști ar trebui să le facă este să încerce să ajute statul-națiune să se adapteze la realitățile de secol XXI, pentru ca, mai apoi, acesta să învingă cu succes provocările.

În mod ironic, rezolvarea problemei energiei ar putea juca un rol semnificativ în reducerea atracției pe care o exercită fenomenul teorist, deoarece, dacă vom modifica modul în care producem și consumăm energie în întreaga lume, acest lucru va crea oportunități pentru educație, pentru antreprenori, pentru muncă, pentru implicarea femeilor și a tinerelor în evoluții economice pozitive, la toate nivelurile venitului național, de la cele mai bogate state la cele mai sărace. În consecință, cred că toți cei care au ceva de spus în mod creativ în domeniul energiei trebuie lăsați să se exprime în acest domeniu, deoarece lumea, pe măsură ce se integrează, are nevoie de o sursă pentru activitățile economice noi. În regiunile mai sărace, energia care se poate produce este suficientă pentru cîțiva ani, timp în care se poate face agricultura funcțională și se pot trimite copii la școală. Însă această problemă a energiei ne-ar putea oferi, într-un mod extrem de tonic, o perioadă de zece ani de introspecție. Gînditori foarte inteligenți din domeniul energiei, Amory Lovins, Paul Hawken, oameni care au activat în acest domeniu timp de 30 de ani, au știut dintotdeauna, înainte ca energia să devină obiectul unei dezbateri serioase, faptul că nu poți vinde un viitor verde, ecologic, dacă nu poți dovedi că ideea este fezabilă din punct de vedere economic. (...)

Am afirmat întotdeauna că, dacă ești un om religios, acest lucru înseamnă prin definiție că există un lucru precum Adevărul, cu A mare. Pentru a supraviețui într-o lume plină de diferențe, trebuia să recunoști faptul că există o distincție semnificativă între existența Adevărului, cu A mare, și capacitatea oricărei ființe umane de a-l înțelege complet și de a-l traduce în acțiuni la nivel politic care să fie în consonanță cu el. Acesta este lucrul pe care trebuia să-l faci; să accepți slăbiciunea omenească. Nu poți spune oamenilor credincioși să fie relativi în ceea ce privește credința lor. Ei cred că există un adevăr. Însă întrebarea dacă aceștia îl pot cunoaște și îl pot transforma într-un program politic este un lucru foarte, foarte diferit. Reprezintă de fapt un act de aroganță.

Care sînt primii trei lideri cărora ar trebui să le acordăm atenție, alții decît președintele Obama?

Premierul australian Kevin Michael Rudd – este un tip extrem de inteligent, care cred că are o sete de a cunoaște și de a descoperi cum merg lucrurile.

Consider că oamenii ar trebui să analizeze ceea ce Paul Kagame a făcut în Rwanda. Este singura țară din lume unde există mai multe femei decît bărbați în Parlament (deși, în mod evident, una dintre explicații este genocidul). Chiar dacă nu este un stat perfect, Rwanda are cea mai mare capacitate dintre toate țările în curs de dezvoltare, pe care le cunosc, de a accepta ajutor din afară și de a-l folosi. Este dificil să accepți ajutor. Ei au reușit acest lucru. Și cum, pentru numele lui Dumnezeu, reușește Kagame să-l determine pe fiecare adult din țară să-și petreacă o sîmbătă, în fiecare lună, curățînd străzile? Și care a fost impactul psihologic al acestui lucru? Impactul identitar? Președintele spune că nu este jenant, nu este o muncă rușinoasă, este un mod de a-ți exprima loialitatea și mîndria față de țară. Cum îți schimbi atitudinea față de ceva despre care crezi că știi ce înseamnă? Cum a reușit Kagame să facă lucrul acesta?

Există o mulțime de lideri fascinanți în America Latină care merită atenție. Dar cred că trebuie să ne uităm la Columbia. Cum a fost Medellín redat columbienilor? Știm cu toții faptul că președintele Uribe întîmpină critici la adresa sa, în SUA, însă cum a reușit orașul Medellín să treacă de la capitala mondială a drogurilor, unul dintre cele mai periculoase locuri de pe glob, la calitatea de gazdă a celei de-a 50-a aniversări a Băncii de Dezvoltare Intra-Americane? M-aș uita cu atenție la acest lucru.

M-aș uita și la un alt personaj, José Ramos-Horta, președintele primei țări constituite în secolul XXI, Timorul de Est. Este Timorul de Est prea mic să fie o națiune? Există „prea mic“ într-un astfel de context? Poate lupta curajoasă pentru independență și libertate să dea naștere unei unități economice care nu va avea o populație sau o bază geografică îndeajuns de mare pentru a asigura bunăstarea propriei națiii? Cum vor putea evita kosovarii acest lucru?

(interviu realizat de Peter Baker și Susan Glasser pentru revista Foreign Policy)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VII**, nr. **309** ● 14-20 ianuarie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cu
sau fără dileme“

pagina **3**

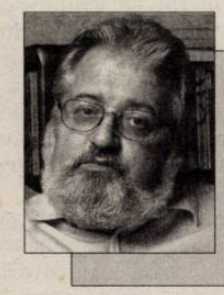

Andrei Pippidi
„Termopane
şi arteziene“

pagina **8**

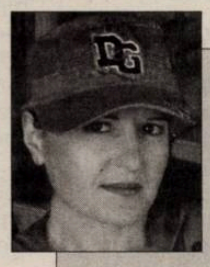

Interviu cu
**Daniela
Zeca-Buzura**

pagina **20**

De ce nu moare jurnalismul bun

„Dacă ar fi să optez între a avea un guvern fără ziare sau o presă fără guvern, nu aș ezita nici un moment să aleg a doua variantă.“

THOMAS JEFFERSON

„Presa e dușmanul.“

RICHARD NIXON

Cetățeanul Kane, regia Orson Welles

5 948467 000346 02

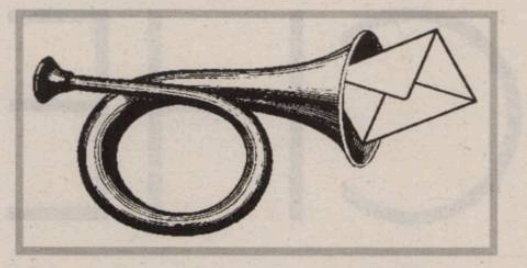

Nr. 307: Articolul lui Andrei Pleşu, „Amintiri despre Trabant“

„Et in Arcadia ego!“ sau „Trabant, poveste de iubire“

După atîţia ani, pot mărturisi că a fost dragoste la prima vedere. De cînd mi-a făcut cu ochiul/farurile în curtea fostului IDMS, adus de un mecanic nespălat de veacuri, culoarea lui prăzulie şi alura lui şmecherească, uşor „retro“ m-au convins pe loc că vom forma o pereche inseparabilă.

Îmi doream de-o veşnicie un „Plastikbomber“ (bombardier din plastic), cum îl alintau nemţii democraţi, dar nesfîrşitele *liste* de *aşteptare* şi de *ordine* ne-au întîrziat idila.

Odată adoptat ca nou membru (mai verde) al familiei, s-a dovedit a fi un prieten de nădejde care, în pofida celor două mîini stîngi în materie de tehnică ale subsemnatului, a rămas singura maşină pe care am reuşit s-o desfac în părţile componente, s-o montez la loc fără să-mi rămînă (prea multe) piese supranumerar şi... să funcţioneze din prima! *E pur si muove!*, eram tentat să exclam la fiecare revenire la viaţă.

Cît despre solidaritatea de breaslă trabantistă, aceasta a reprezentat una dintre (puţinele) forme de internaţionalism proletar care au funcţionat „pe bune“, atît în ţară cît şi pe drumuri europene, fără tratate semnate sau obligaţii impuse. Ţin minte că m-a depanat odată un RDG-ist (cu inevitabilele bujii, care mie mi se terminaseră şi lui îi prisoseau) şi m-am achitat „în natură“ dotîndu-l cu doi pepeni verzi proaspeţi şi dolofani de la Dunăre, inclusiv instrucţiunile de utilizare, întrucît bietul nordic habar n-avea ce sînt lubeniţele şi cum se consumă. Ca trabantist, deveneai fără să vrei un supravieţuitor în materie de improvizaţii: cu trei chei, o şurubelniţă, o rolă de scotch, o picătură de vaselină şi multă bunăvoinţă, orice problemă devenea rezolvabilă!

Dar timpul, progresul şi inevitabila reunificare a Germaniei i-au dat lovitura de graţie bietului Trabant. Acest *„Die hard“* al societăţii socialiste mai mult în lateral dezvoltate nu a rezistat noilor condiţii capitaliste şi economiei de piaţă (Obor??).

Dormi în pace, biet Trăbăntzel copleşit de vremi, despre care un bun amic oltean din născare şi din convingere spunea: „Fuse şi se duse!“.

Peter SZUEGYI
peter.szuegyi@yahoo.com

Nr. 305: *„Revoluţia văzută din depărtare“*

Stimate dle Matei Martin,

Încep această scrisoare prin a vă prezenta salutările mele, dar mai ales felicitările de rigoare pentru inspiraţia de a aborda o temă ce rămîne mereu actuală: cum arată România la douăzeci de ani după evenimentele din decembrie 1989 şi cum este ea privită de unii confraţi ce au emigrat după acele evenimente.

Tema la care aş dori, cu acceptul dvs., sa fac cîteva comentarii se cheamă „paşaport pentru bunăstare“.

În primul rînd, titlul temei este foarte bine ales. Într-adevăr, unii români, plecînd în Occident, au cunoscut adevărata bunăstare.

N-are nici un rost să mă apuc eu acum să abordez cauzele lipsei de bunăstare occidentală în România!

Altceva doresc să vă spun. Formaţia mea s-a petrecut învinsă de 1989 (mă refer la studii). Aş spune că am urmat o şcoală de elită (gimnaziu, liceu şi facultate), cum astăzi, din nefericire, nu prea mai există în ţară. Am fost educat în familie şi în şcoală în spiritul respectului pentru studiu, pentru o solidă pregătire în profesie şi în spiritul respectului faţă de semenii mei.

N-aş putea spune că am dus-o foarte greu înainte de 1989.

Am crescut într-o familie de intelectuali, adolescenţa mi-am petrecut-o îndeosebi printre cărţi şi vă rog să mă credeţi că nu regret absolut deloc acest lucru.

Sigur că şi pentru mine schimbarea de regim din decembrie 1989 a reprezentat un şoc. Nici nu mai speram că se va putea schimba ceva! Dar iată că, în urma unui complex de factori, am putut, alături de semenii mei, să mă bucur de lucruri uneori absolut noi.

Noi românii am fost, sîntem şi vom fi absolut balcanici! Nu mă îndoiesc de acest fapt. Viaţa de zi cu zi aduce mereu argumente privind acest lucru.

Cu toate că, aşa cum am mai afirmat, mam format ca intelectual în vechiul regim, sînt într-o perpetuă mişcare pentru asimilarea lucrurilor noi, atît în profesie cît şi în viaţă (viaţa personală, dar şi cea culturală). Din acest punct de vedere însă, am unele elemente prin care mă disociez de atitudinea unor confraţi de-ai mei.

Să-i iau pe rînd. Nu sînt de acord cu cei ce, destul de repede, s-au situat în România prostului gust, a lenei şi parvenitismului, a hoţiei şi mîrlăniei.

Totodată, nu-i privesc cu prea multă simpatie pe pseudointelectualii postdecembrişti, apăruţi ca ciupercile după ploaie de prin facultăţi obscure! Această „generaţie spontanee“ este, după părerea mea, cea mai periculoasă pătură socială din România! Poate mai periculoasă decît pătura celor cu educaţie firavă, porniţi pe panta infracţiunilor.

Din această „generaţie spontanee“, din nefericire, face parte şi un oarecare segment de indivizi ce s-au angrenat în domeniul presei şi audiovizualului.

Dragă dle Matei Martin, mai e necesar să vă reamintesc cîte emisiuni de absolut prost gust există pe posturile TV româneşti? Culmea, din acestă pătură, apar elemente nemulţumite de condiţia socio-economică dobîndită şi brusc şi irevocabil o tulesc peste hotare! Chipurile simt nevoia de burse de studii!

Foarte bine, eu sînt pentru perfecţionare continuă în profesie, dar se pare că pentru unii domni sau doamne obţinerea unei burse reprezintă un prilej unic de extaz vizavi de Occident, dar şi un prilej neapărat de a blama locurile natale pînă mai ieri sau alaltăieri îndelung cutreierate de domniile lor!

N-aveţi ce să-mi faceţi, nu-mi plac astfel de oameni.

Duduia din articolul dvs. este un foarte bun exemplu din acest punct de vedere. Nu mă interesează, şi zic eu nici n-ar merita, cine este dumneaei! Oricum, din cele afirmate, îi miroase tare urît aerul din ţară.

Am o întrebare pentru domnia sa: a făcut un cît de mic efort, acolo, la TV Iaşi, unde a lucrat, să schimbe ceva? Nu cred că s-a forţat prea mult. Am cunoscut angajaţi din televiziune, pe unii chiar i-am tratat (scuze, am omis să vă spun că eu sînt medic chirurg) şi am constatat la aceştia o suficienţă şi o infatuare, chiar superioritate nejustificată, de parcă toţi ar fi făcuţi de aceeaşi mamă!

Dle Martin, vreau să fiţi foarte convins că niciodată nu am făcut şi nu voi face parte din categoria celor cărora le este drag sloganul „Nu ne vindem ţara“. Dar, din cele spuse de interlocutoarea din articolul domniei voastre, transpare clar ideea că respectiva persoană a uitat că s-a născut pe aceste meleaguri şi, zic eu, ar face bine să rămînă veşnic la Paris!

Nu cred că această persoană este autorizată să amintească de ceilalţi români din diaspora, care au ales să trăiască şi să muncească pe alte meleaguri. Dumneaei este un nesemnificativ membru din diaspora.

De ce nu are curajul să se reîntoarcă şi să contribuie la schimbările necesare? Ce, şi-a pierdut speranţa? Vă rog să-i transmiteţi că speranţa moare ultima, dar decît cu astfel de specimene, mai bine să ne caute prin Paris, că poate nu ne găseşte!

Vedeţi dvs., o categorie absolut inutilă şi periculoasă din cei emigraţi o reprezintă cei ce critică, dar nu contribuie cu nimic la schimbare. Ce să zic!

Vă rog să credeţi că oricînd aş putea părăsi ţara. La pregătirea şi experienţa mea aş putea lucra oricînd în Occident şi nu pe salarii modice, ci pe sume apreciabile. Am ales însă să-i ajut pe semenii mei, în acest sistem medical absolut defazat, însă nimic nu poate înlocui dorinţa de a face bine celor amărîţi. Plicuri cu atenţii pentru medici se dau chiar şi în Franţa (puteţi s-o informaţi pe duduie!), însă acest aspect pe mine nu mă priveşte.

Dacă aş lucra în străinătate, nu m-aş întoarce cu gînduri de superioritate, ci cu soluţii de ajutor pentru schimbare.

Ar mai fi multe de spus, dar mă opresc aici. Fie ca bunul Dumnezeu să vă ocrotească pe dvs., pe cei dragi şi întregul colectiv de la săptămînalul *Dilema veche*.

Cu stimă şi consideraţie, al dvs.,

Liviu MITULESCU
Medic primar chirurg şef de secţie

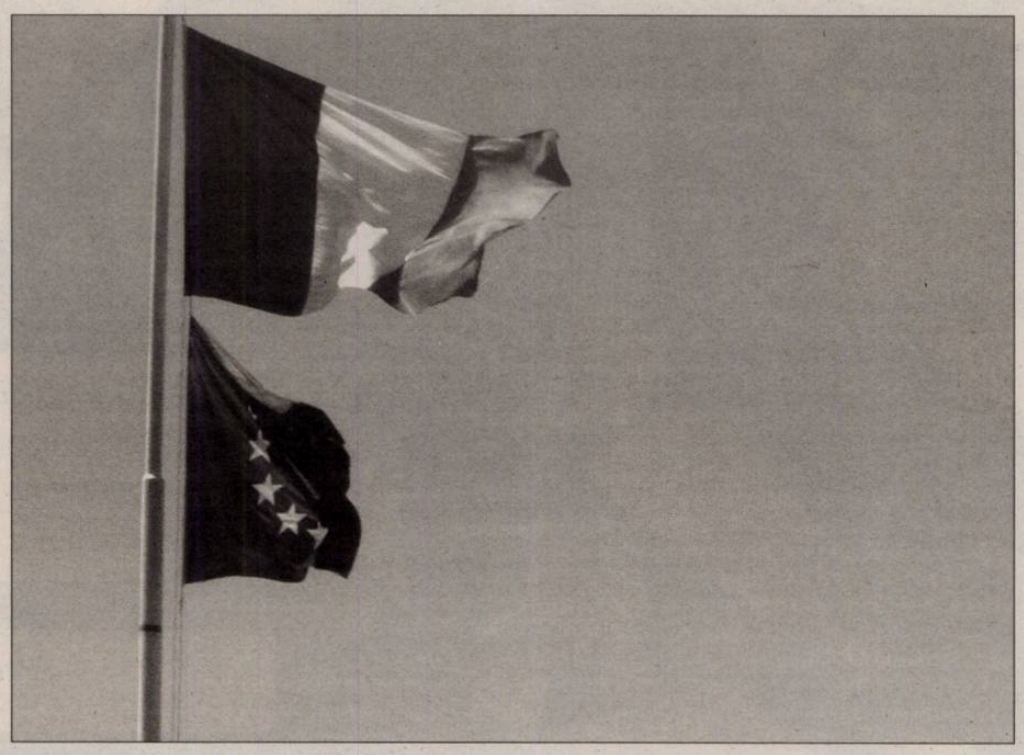

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Inegalitatea de şanse**
- **De ce să mai rămîi în România**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cu sau fără dileme?

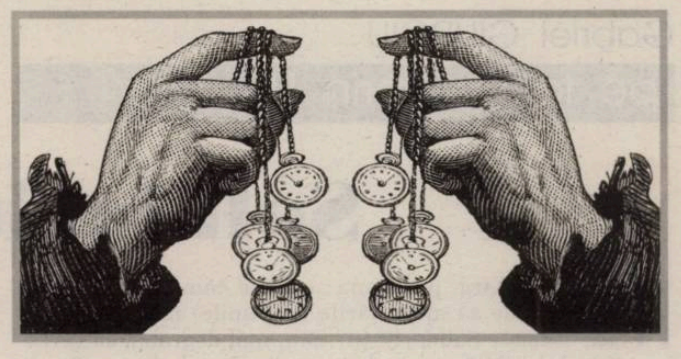

Cînd, cu șaptesprezece ani în urmă, am lansat pe piață *Dilema,* nu ne-am făcut iluzii prea mari în privința efectelor ei terapeutice. Știam că „omul fără dileme“, cu certitudinile lui de lemn, cu suficiența lui asfixiantă, nu va dispărea curînd din peisajul autohton. Ne închipuiam, totuși, că pe măsură ce lumea românească se va „normaliza“, pe măsură ce „tranziția“ va trece, calmul deliberativ va cîștiga teren. Ne închipuiam că ne vom destinde și că vom avea răgazul (și dispoziția) de a percepe nuanțe și complexități, acolo unde pînă deunăzi totul ni se părea reductibil la alb și negru. Dar fie că tranziția nu a trecut (și nu va trece, la noi, niciodată), fie că omul fără dileme e o constantă fatală a speciei, ne-am dat repede seama că situația nu s-a schimbat considerabil, că „dilematicii“ (de vocație) rămîn o raritate și că, în consecință, gazeta noastră e destinată să aibă viață lungă: cu cît e mai veche, cu atît e mai durabilă. Cu alte cuvine, *Dilema* este o vechime de viitor!

Dacă însă lumea nu s-a schimbat, ni s-a părut că trebuie să ne schimbăm noi. Cît de cît. Să nu încremenim, care va să zică, în proiect. Tocmai ca să nu cădem într-o judecată de tip „ori-ori“, într-o severitate nedilematică, am evoluat, pe nesimțite, spre o gîndire mai flexibilă. Ne-am întrebat dacă e bine cu adevărat să ai, în orice împrejurare, dileme și dacă e întotdeauna rău să nu le ai. Tema e, firește, enormă. Pe de altă parte, n-am fost niciodată atît de obtuji, încît să credem că *Dilema* și-a făcut din ezitarea dilematică o doctrină. Am știut de la bun început că există evaluări, decizii și inițiative, în care dilemele n-au ce căuta. Ne vom îngădui totuși un rapid punctaj aniversar, o încercare de actualizare. Ce știm azi și ce rămîne valabil la capătul a șaptesprezece ani de experiență?

Cînd e bine să ai dileme? 1) Cînd participi la un *dialog*. Dialogul nu e posibil cînd unul dintre interlocutori adoptă tonul peremptoriu al deșteptului suveran. Nu poți *discuta* cu cineva care crede în *indiscutabilul* opiniei sale. Cine nu are în vocabularul său uzual expresii de tipul „cred că“, „poate“, „o să mă mai gîndesc“ nu e pregătit să intre în dialog cu nimeni. Infailibilul, atotștiutorul, vanitosul, parvenitul, pe scurt prostul, prostul fudul, sigur de sine și fericit de sine nu trebuie inclus în nici o întreprindere dialogică; e pierdere de vreme. 2) Cînd ești înclinat să arunci asupra semenului tău o *judecată morală* definitivă. Simțul etic nu lucrează cu intransigențe, ci cu nenumărate pogoăminte, cu răbdare, precauție și iertare. Chiar așa? Chiar și cînd vorbim de criminali, hoți și lichele? Da, chiar așa! Și chiar dacă a contempla dilematic asemenea cazuri e un soi de jertfă interioară, o investiție în alb, eventual nerentabilă. 3) Cînd te ocupi de *politică* (direct sau de pe margine). Nu se lucrează cu absoluturi, cînd te miști în zona strictei relativități. E ridicol să te învinețești de ură sau să leșini de entuziasm, cînd nu ți se cere decît un vot rezonabil. Numai spiritul dilematic garantează capacitatea de a face compromisuri utile, de a evita grosolănia polemică, încăpățînarea contra-productivă. Nedilematicul e, prin definiție, conflictual. Jan Patocka avea dreptate să spună că războaiele sînt provocate de oameni fără dileme, oameni care cred că au dreptate totală pe toate planurile, oameni care nu percep dimensiunea *problematică* a lucrurilor. 4) Cînd ești prea tînăr și ai, prematur, mai multe răspunsuri decît întrebări. 5) Cînd ești prea bătrîn și simți mijind înăuntrul tău spectrul lui Conu' Leonida. 6) Cînd te auzi proferînd locuri comune. 7) Etc.

Cînd nu e bine să ai dileme? 1) Cînd e vorba de eticheta comunitară, adică de *politețe*. Nu e cazul să devii dilematic, dacă ești invitat să vorbești cuviincios, să te porți afabil și să nu scuipi pe jos. 2) Cînd poți face cuiva un bine, oricît ar fi de costisitor. 3) Cînd poți evita să faci cuiva un rău. 4) Cînd e vorba de *pedagogie și instrucție:* nu poți educa (forma) pe nimeni pe bază de dileme. Și educatorul, și cel educat trebuie să accepte un set de reguli, un fond de geometrie, fără de care orice efort modelator devine o negociere sterilă, o subtilă coreografie a neputinței binevoitoare. Permisivitatea practicată orbește sfîrșește prin a-i sminti și pe pedagog, și pe învățăcel. La limită, actul formativ însuși poate fi pus, dilematic, sub semnul întrebării, cu rezultatul unei generale destructurări. 5) Cînd e vorba de *onoarea* proprie. Comportamentul nedemn, necinstea, slugărnicia, sperjurul nu pot fi justificate prin sofisticate palori dilematice. 6) Cînd e vorba de *iubire*. În teritoriul extatic al iubirii nu e loc pentru clarobscur. Sau cînd e, iubirea e pe sfîrșite. Nu există îndrăgostire dilematică, pasiune dubitativă, fericire analitică. Dăruirea de sine nu poate avea aspectul unei tatonări logice. Dacă e un spațiu în care dilema e mai stingheră decît oriunde, în care cîntărirea atentă, rezerva înțeleaptă, disponibilitatea speculativă sînt mai scandalos inadecvate, acela este spațiul întîlnirii cu ființa iubită. Nu există bucurie deplină cu dileme adiacente. 7) Cînd e vorba de *Dilema veche*. Cu sau fără ea? Dacă ne-am înțeles bine cititorii, răspunsul nu poate fi decît nedilematic: cu! 8) Etc.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Taxe pe grăsimi și principii nobile

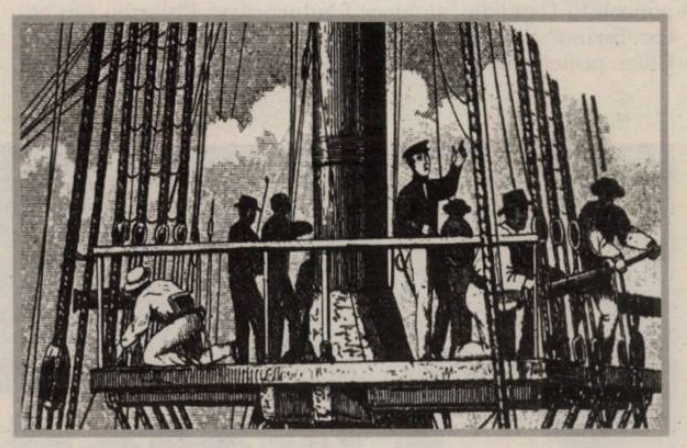

Un (fel de) știre la o televiziune prezenta cam așa subiectul „taxei pe *fast food*“, despre care se vorbește de cîteva zile: reporterul se plimba printr-un supermarket, lua din raft un produs (hamburger, hot dog etc.) și întreba dacă e sănătos; urma un cadru cu dl dr. Adrian Streinu-Cercel spunînd „nu prea“, „mai puțin“, „nu“. Și tot așa pentru mai multe produse susceptibile de a fi taxate, conform inițiativei Ministerului Sănătății.

Știu, sînt la modă știrile „jucate“, „dramatizate“, rostite cu intonație „convingătoare“ și cu o mimică aferentă – căci altfel nu mai stă poporu' cu ochii în ecran și scade audiența. Dar din această jucărie simpatică unii telespectatori puteau pricepe așa: că se pune o taxă pe niște produse considerate nesănătoase și, pentru a afla care sînt acelea, e întrebat cineva care se pricepe. Din ce s-a „dezbătut“ pe la televizor și prin ziare, cam tot asta era ideea: că va elabora cineva o listă cu aceste produse. Cine? Pe ce criterii? Asta era mai greu de înțeles. În plus, unora le-a venit foarte ușor (năravtipic pe la noi) să-și dea cu părerea în mod radical: „o prostie“, „o aberație“, „așa ceva nu s-a mai văzut în Europa“ etc.

Chestiunea, totuși, se mai vede pe ici, pe colo, prin unele părți ale Europei chiar în aceste zile. Pe www.eurotopics.net (o „revistă a presei europene“), erau deunăzi rezumate trei articole din *La Vanguardia* (Spania), *Politiken* (Danemarca) și *Adevărul* (România) despre alimentele „nesănătoase“ și măsurile luate în diverse țări pentru a limita sau descuraja consumul lor. Austria și Danemarca au adoptat legi care limitează la 2% concentrația de grăsimi nesaturate în alimente. Măsuri asemănătoare propune și guvernul spaniol, iar *La Vanguardia* îl susține: „În țările dezvoltate, accesul la hrana sănătoasă e legată de venituri, dar și de nivelul de educație al oamenilor și de sănătatea lor. De aceea, o lege care să limiteze excesele industriei ce produce mîncare, să promoveze responsabilitatea consumatorilor și să reducă îmbolnăvirile este bine venită. Nu e mare lucru de pierdut în asta“.

În Danemarca se dezbate acum mărirea taxelor pe dulciuri și pe sucurile acidulate. Cotidianul *Politiken* crede că ideea e promițătoare, dar guvernul liberal-conservator tinde s-o respingă, în numele unui principiu: „libertatea alegerii“. Numai că „libertatea alegerii și scăderea prețurilor la dulciuri – comentează *Politiken* – sînt cauzele obezității epidemice și a sănătății tot mai precare. Mărirea taxelor e eficientă cînd vrei să schimbi comportamentele oamenilor – s-a confirmat de mai multe ori. Introducerea unor taxe mai mari e ca și cum i-ai lua unui copil acadeaua de la gură“.

Așadar: în aceste țări, dezbaterea pornește de la principii, idei și realități care pun în centru cetățenii. Se vorbește despre starea lor de sănătate, despre „libertatea alegerii“, despre „responsabilizarea consumatorilor“ și altele asemenea. La noi – așa cum observă Liviu Avram în articolul din *Adevărul* preluat de eurotopics.net – e vorba de o taxă în plus și atît. Cu promisiunea că din banii adunați se vor realiza nu știu ce programe pentru sănătate. Ceva asemănător – observă Liviu Avram – s-a spus și despre „taxa pe viciu“ introdusă de Eugen Nicolăescu: taxa se percepe în continuare, dar nu e clar ce s-a făcut din bani. Pe de altă parte, a limita cantitatea de grăsimi din alimente e ceva măsurabil, deci obiectiv, pe cînd a pune o taxă pe produse „de *fast food*“ sau pe „alimente nesănătoase“ (și a vorbi în acești termeni) declanșează un noian de subiectivități, interpretări și aproximații. Cine poate decreta care alimente sînt sănătoase și care nu? Și *pentru cine?* Așa, în general? Hamburgerul e „nesănătos“ pentru toată lumea sau pentru unii mai mult și pentru alții mai puțin, în funcție de constituția fiecăruia, de înzestrarea genetică, de metabolism sau mai știu eu ce?

Departe de a fi încă o temă din categoria „ca la noi, la nimeni“, problema alimentației sănătoase chiar se dezbate în Europa. Oficialii noștri însă au un reflex total nesănătos: acela de a pune o taxă ca să adune bani la buget, fără să se întrebe care va fi eficiența ei și *ce se va obține cu adevărat.* Iar „dezbaterea“ abia după aceea începe – și se consumă rapid în însăilări de „argumente“, lamentări și schimburi de păreri „ferme“. Pe scurt, toată discuția se transformă în trăncăneală fără rost, din moment ce scopul principal al acestei măsuri e strîngerea de bani pentru un buget plin de găuri, pentru care nu mai ajung peticele.

Poate interpretez greșit, poate am așteptări neadecvate, dar din comparația situațiilor de mai sus mi se pare că rezultă un lucru clar, care arată deficitul de democrație și absența bunei guvernări din România: „ai noștri“ ne pun taxe (adesea inutile) pe care *după* aceea vor să le justifice prin idei și principii nobile (precum sănătatea ș. cl.). „Ai lor“ – totuși – pornesc de la interesele cetățenilor, dezbat ce au de dezbătut și abia după aceea decid care e soluția adecvată pentru problema cu pricina. Simplu, nu?

ținerea de minte

„Examină costumul lui Kern. «Hainele dumitale sînt în regulă. În Elveția trebuie să ținem seamă de faptul ăsta. Din cauza detectivilor. Pardesiul sau paltonul cel puțin trebuie să fie bun; el acoperă eventual un costum jerpelit, ce ar putea incita bănuiala. Negreșit, există și o mulțime de inși care îți refuză ajutorul cînd observă că porți un costum pe care îl cruți și îl îngrijești. Ai o poveste bună, ca s-o poți povesti?»

Binder ridică capul și întîlni privirea lui Kern.

– Dragul meu, zise el, «știu ce gîndești dumneata acum. Și eu am gîndit odată la fel. Dar crede-mă, numai faptul că trebuie să te menții în mizerie este o mare artă. Și binefacerea e o vacă care dă lapte anevoie și puțin. Cunosc indivizi care au trei povești diferite la îndemînă: una sentimentală, una brutală și una obiectivă. Depinde de ceea ce vrea să asculte bărbatul care trebuie să scoată cîțiva franci ca ajutor. Ei mint, de drept; dar numai fiindcă sînt siliți s-o facă. Povestea fundamentală e totdeauna aceeași: lipsa, fuga și foamea».“

(Erich Maria Remarque, *Iubește pe aproapele tău,* traducere de Camil Baltazar, Editura Romhelion, 1991)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Solidaritate sau competitivitate

Mai pe larg, problema se pune cam aşa: Uniunea trebuie să ajute ţările (regiunile) mai sărace, în numele Solidarităţii? Sau, mai degrabă, să investească în locurile de unde poate veni cel mai ales profit, pe urmele Competitivităţii? Dăm săracilor sau pricepuţilor? Reducem diferenţele între regiuni şi încercăm să-i ridicăm pe amărîţi la un nivel decent sau investim în cei care au dovedit că se pricep la făcut bani? În timp, întrebarea s-a mai radicalizat. De ce să hrănim tumorile corupţiei în continuare, pompînd miliarde de euro spre zone care, oricum, de sute de ani, nu fac nimic pentru a ieşi din mizerie? De ce să nu băgăm banii, mai degrabă, în centre de cercetare, în firme de succes, în oraşe şi regiuni care, de multă vreme, au arătat că se pricep să găsească prosperitatea? Dacă tot e să încercăm să îi ajungem pe americani din urmă (că asta e măreaţa Strategie Lisabona), trebuie să facem ca ei: să alocăm banii mai mult spre Londra, Paris sau Berlin, şi mai puţin spre Atena, Palermo sau Lisabona. De Bucureşti, Sofia sau Budapesta nu vorbim, acela e alt capitol.

Toate aceste întrebări nu sînt proprii unui capitalism sadea. Ţin de un sistem de gîndire mai degrabă intervenţionist, dirijist, funcţionăresc. S-ar chema alocarea resurselor „din pix". Trecînd peste acest mic detaliu ideologic, întrebarea fundamentală (solidaritate sau competitivitate?) rămîne valabilă pentru oricine s-ar afla la conducerea instituţiilor europene (adică, pentru cei 27 de şefi de stat şi de guvern). Evident, ţările bogate (donatorii) ar trage spre Competitivitate. Ceilalţi (receptorii) susţin Solidaritatea. Ultimii invocă Principiile Fondatoare ale Comunităţii Europene. Primii vor să îi ajungă din urmă pe americani şi tind să perceapă Estul, Grecia sau Portugalia ca frîne ale dezvoltării.

Nu doresc să mă refer, încă, la România. Dau, deocamdată, exemple din Occident. Aşadar: ce ar trebui să facă responsabilii Comisiei: să aloce fonduri către Palermo sau către Torino? Spre o zonă săracă sau spre fabricanţii Fiat? Către proiecte de infrastructură rutieră sau sanitară, într-o regiune în care cetăţenii o duc greu sau spre cercetare de vîrf în industria auto? Să riște ca milioanele să dispară într-un păienjeniș de firme controlate de Mafia Sudului sau să meargă la succes, susţinînd o firmă care, oricum, este printre primele în lume? Nu dau exemplul Fiat la întîmplare. Acum vreo trei ani (înainte de criză), firma era în degringoladă. Vînzările scădeau. Geaba aveau un departament de creaţie care dădea consumatorilor caroserii noi într-un ritm ameţitor. Numărul de platforme era mult prea mare, nu făceau faţă din punct de vedere tehnologic. La un moment dat, l-au pus în fruntea executivului firmei pe un italian crescut în Canada, cu dublă calificare: avocat şi economist. El a preluat compania şi a trecut la treabă. A redus drastic numărul de platforme de motorizare, a îmbunătăţit comunicarea internă (de exemplu, a introdus comunicarea prin e-mail la nivel de comitet director!), a redus costurile tehnologice. Pe scurt, a adus compania pe profit. Unul atît de mare, încît în 2009, în plină criză, Fiat a devenit vînător. A licitat pentru Opel, apoi a dorit să cumpere întreg concernul General Motors. Nemţii nu au agreat ideea ca „nişte macaronari" să cumpere „argintăria familiei" şi au preferat să (se) vîndă ruşilor de la Avtovaz! Mă rog, între timp, a căzut şi tranzacţia asta, să nu intrăm în altă poveste. Una peste alta, revigorarea Fiat reprezintă unul dintre basmele de succes ale managementului contemporan.

Simultan, Sicilia trăieşte cum ştim: structuri para-statale controlează economia locală şi investiţiile publice, strîngerea gunoiului de pe străzi trece prin paralizii frecvente, banii de la UE dispar cu milioanele. Revin cu întrebarea: de dragul Solidarităţii, să continue Comisia să ajute Sudul? Sau, pentru a ajuta un „campion economic european", în numele Competitivităţii, să favorizeze Nordul cu al său Fiat? Nu ar fi de ici, de colo ca o firmă europeană să-l cumpere pe unul dintre cei trei giganţi auto americani, aflaţi acum la ananghie.

Pînă să oferim, fiecare în parte, cîte un sfat Comisiei Europene, ar fi cazul să desenăm soluţia naţională. Ca stat membru, ce tip de poziţie poate avea România? Solidaritatea pare prima opţiune. Sîntem una dintre ţările sărace, avem un considerabil handicap de dezvoltare. Evident, sîntem ţară-receptor, nu donator. Am putea liniştit să ridicăm steagul Solidarităţii pe clădirea Berlaymont. Vă adresez însă întrebarea simetrică: unde alocăm banii? În Bucureşti sau în Moldova? Spre poli de dezvoltare care să tragă (teoretic) toată economia spre prosperitate sau spre zone mai sărace, ajutînd populaţia defavorizată? Spre firmele de IT din Timişoara şi Cluj (care au dovedit deja că sînt eficiente şi în ton cu vremurile) sau spre un parc industrial în Tecuci, sperînd că vor veni şi acolo investitori? În mod logic, oamenii de afaceri români preferă criteriul Competitivităţii. E firesc, riscurile lor ar fi mai mici. Numai că asta ar însemna schizofrenie: la Bruxelles eşti cu Solidaritatea, la Bucureşti tragi pe Competitivitate. Complicat, dar nu imposibil.

De parcă nu ar fi de ajuns, mai adaug o complicaţiune pe listă: personalul. Moldova nu a avut de ales. În anii din urmă, *a trebuit* să scrie proiecte. ADR Nord Est (cum se cheamă respectiva Regiune de Dezvoltare) a fost extrem de activă, a căpătat o bună experienţă, a tras fonduri. Bucureştiul cel bogat nu a avut nevoie de complicate formule birocratice pentru a atrage bani de la Bruxelles. Îi avea pe cei proprii, din taxe locale. De aceea, ADR Bucureşti Ilfov este codaşa clasamentului naţional de proiecte pe fonduri europene. Personal specializat? Au puţin, bine intenţionat, dar cu experienţă mai mică decît colegii lor de la Piatra Neamţ.

În plus, prea desele numiri politice au marginalizat sau îndepărtat din ministere o mulţime de oameni cu ştiinţă de carte (europeană). Ce-o urma, om vedea. Aştept cu interes strategiile pe care *trebuie* să le coordoneze doamna Udrea, la ministerul de profil (cel al Dezvoltării regionale). E drept că are o marjă relativ redusă de manevră. Totuşi...

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7409 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

ABONAMENTE NON-STOP LA 0318.200.200

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,2 % reducere din prețul de la chioșc!
Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: n la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București n cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.
n la oficiile poștale n la firmele particulare.

etica vieții

Peter SINGER

Cum să îndeplinim planurile pentru noul an

V-aţi făcut vreun plan pentru 2010? Probabil v-aţi hotărît să vă menţineţi forma fizică, să slăbiţi, să economisiţi bani sau să consumaţi mai puţin alcool. Sau v-aţi propus să faceţi lucruri mai altruiste, cum ar fi, de exemplu, să-i ajutaţi pe cei nevoiaşi sau să reduceţi emisiile de dioxid de carbon. Cîte dintre aceste planuri veţi îndeplini însă?

Deşi nu a trecut mult din noul an, studiile arată că mai puţin de jumătate dintre cei care şi-au făcut planuri vor încerca să le respecte mai mult de o lună, fapt care spune multe despre natura umană şi despre capacitatea oamenilor de a duce o viaţă prudentă şi etică.

O parte a problemei este, evident, faptul că ne propunem anumite lucruri, la care, în mod normal, nici nu ne gîndim. Numai o persoană anorexică şi-ar impune să mănînce îngheţată cel puţin o dată pe săptămînă şi numai o persoană obsedată de muncă şi-ar propune să petreacă mai mult timp în faţa televizorului. Ne folosim, aşadar, de noul an pentru a încerca să ne schimbăm comportamentul, unul dintre cele mai îndrăzneţe proiecte. Iar eşecul este, evident, o posibilitate de luat în calcul.

Ne mai facem planuri şi pentru că, în principiu, considerăm că cel mai bun lucru pe care l-am putea face este să facem planuri. Dar de ce nu le şi ducem la bun sfîrşit? – iată o întrebare care ne preocupă de la Socrate încoace. În *Protagoras,* unul dintre Dialogurile filozofului, Socrate spune că nimeni nu alege să facă un lucru despre care ştie că este rău. Aşadar, să alegi să faci rău este o eroare: unii fac rău crezînd că fac bine. Dacă îi putem învăţa pe oameni ce înseamnă binele, consideră Socrate şi Platon, ei vor face numai bine. Aceasta este însă o doctrină greu de acceptat şi este cu mult mai complicată decît decizia de a mînca o felie de prăjitură în plus, ştiind că acest lucru nu îţi face bine.

Aristotel are o altă părere, care se pliază mult mai bine pe eşecul oamenilor de a realiza lucruri pe care le consideră benefice. Conştiinţa ne-ar putea dicta ce este mai bine să facem, consideră Aristotel, dar sînt momente în care conştiinţa ne-ar putea fi copleşită de emoţii şi dorinţă. Aşadar, problema nu ţine de lipsa cunoaşterii, ci de eşecul conştiinţei de a stăpîni aspectele non-raţionale ale fiinţei umane.

Acest punct de vedere este susţinut de studiile ştiinţifice recente, care arată că o mare parte din comportamentul nostru se bazează pe reacţii pripite, de natură emoţională şi instinctivă. Deşi sîntem capabili să ne decidem propriile fapte în baza unei judecăţi raţionale, instinctele cîntăresc, deseori, mai mult în influenţarea acestor decizii.

Dar ce are acest lucru de-a face cu respectarea planurilor? Richard Holton – profesor de filozofie şi autorul cărţii *Willing, Wanting, Waiting* – arată că un plan este o încercare de a depăşi o anume situaţie. Mai exact, problema menţinerii intenţiei de a face un anumit lucru chiar şi atunci cînd, privind prospectiv, ne dăm seama că s-ar putea să ne răzgîndim.

În momentul de faţă, ne dorim să slăbim şi, raţional vorbind, ne dăm seama că acest lucru este mult mai important decît plăcerea unei felii de prăjitură în plus. Văzînd însă în faţa ochilor prăjitura, dorinţa de a gusta din glazura de ciocolată va fi mult mai puternică decît orice argument raţional pentru a nu face acest lucru, aşa încît ne-am putea convinge singuri că un kilogram în plus nu are cu ce să ne dăuneze.

Pentru a preveni această situaţie, încercăm să ne întărim dorinţa de a slăbi. Pentru a ne asigura că nu vom ceda tentaţiilor, începem să ne facem planuri ferme şi să le spunem despre ele şi familiei, şi părinţilor. Dacă eşuăm să ne îndeplinim planul, va trebui să admitem că nu avem control asupra propriei persoane aşa cum ne-am fi aşteptat. Ne vom pierde respectul atît faţă de propria persoană, cît şi în ochii prietenilor şi ai familiei.

Richard Wiseman – profesor de psihologie la Universitatea din Hertfordshire – a făcut o listă cu 5000 de persoane care şi-au făcut planuri pentru acest an. Numai una din zece a reuşit să se ţină de acestea. În recenta sa carte *59 Seconds,* Wiseman prezintă cîţiva paşi care, urmaţi cu stricteţe, măresc şansele de a îndeplini un plan:

- împărţiţi-vă planul în etape;
- împărtăşiţi-le familiei şi prietenilor planul vostru; în acest fel veţi beneficia de sprijinul lor şi veţi fi mai conştienţi de ceea ce ar putea însemna un posibil eşec;
- aduceţi-vă aminte constant de beneficiile pe care vi le-ar putea aduce îndeplinirea planului;
- de fiecare dată cînd mai parcurgeţi o etapă din plan, oferiţi-vă o mică recompensă;
- ţineţi evidenţa progreselor pe care le faceţi, lipind pe uşa frigiderului mesaje scurte.

Analizată individual, fiecare dintre aceste etape pare trivială. Privite însă ca întreg, sînt moduri în care ne putem îmbunătăţi autocontrolul atît acum, cît şi pe viitor. Dacă planurile ne reuşesc, comportamentul nostru, pe care îl considerăm unul potrivit, va deveni ceva obişnuit şi nu vom mai avea nevoie de fapte concrete şi conştiente pentru a ne purta în acest fel.

Aceste etape pentru a îndeplini un plan pentru anul nou ne pot ajuta nu numai să pierdem din greutate sau să nu facem datorii, dar şi să facem progrese şi să trăim mai etic. Am putea descoperi chiar că este cel mai bun plan pe care l-am putea face atît pentru noi înşine, dar şi pentru cei din jurul nostru.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Centrul de valori umane al Universităţii Princeton şi profesor la Centrul pentru Filozofie aplicată şi Etică publică al Universităţii din Melbourne. Cea mai recentă carte a sa este* The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Ruxandra TUDOR

Sever VOINESCU

statul de drept

Naufragiul Utopiei

Din cînd în cînd, Vladimir Tismăneanu strînge în volum articole şi eseuri, interviuri şi conferinţe pe care, în prealabil, le răspîndeşte cu generozitate în media. Pentru cei interesaţi de gîndirea sa – mulţi, nu mă îndoiesc – asemenea decizii ale autorului sînt extrem de importante. A fi la curent cu Vladimir Tismăneanu înseamnă, mai ales în anii de după 2003, de la *Stalinism for All Seasons: A Political History of Romanian Communism,* să urmăreşti publicaţii precum *Evenimentul Zilei* sau *22,* dar şi să ţii un ochi vigilent pe programul conferinţelor organizate în marile centre universitare ale ţării. E greu, să recunoaştem! Aşadar, strîngerea în volum a acestor texte, făcute publice cu ocazii diferite, este foarte utilă. De data aceasta, volumul se intitulează *Despre 1989. Naufragiul utopiei.* Titlul este cum nu se poate mai potrivit. Pe de o parte, anul 2009 a fost marcat de multe apariţii dedicate evenimentelor care au dus la prăbuşirea Cortinei de Fier, iar Vladimir Tismăneanu, unul dintre cei mai buni cunoscători ai comunismului, din lume, nu putea rata jubileul. Pe de altă parte, Vladimir Tismăneanu este unul dintre gînditorii care au impus în lume o anume linie de interpretare a naşterii şi căderii comunismului, aceea a utopiei. Comunismul, cu toate promisiunile sale, cu cîntecele sale de sirenă, cu marile ataşamente şi tragicele dezamăgiri care i-au marcat evoluţia istorică, este o utopie. Adică, o aventură intelectuală orbitoare, o nebunie, un delir, care a eşuat, tocmai de aceea, în monstruos şi tragic. Două dintre cele mai interesante capitole ale cărţii se intitulează chiar aşa, „Naufragiul Utopiei şi revolta intelectualilor" şi „Iluzia Utopiei şi promisiunile trădate". De fiecare dată, utopia primeşte majusculă. De fiecare dată, utopia este drumul spre Rău. Probabil că peste o mie de ani, episodul comunist va părea ca o clipă febrilă a istoriei. Noi, cei care i-am trăit grozăvia, şi mai ales generaţiile cărora le-a distrus viaţa mărturisim ceva monstruos, apocaliptic aproape. Dar episodul de 5 decenii de după Al Doilea Război Mondial poate fi trecut cu vederea din perspectiva mileniilor. Există acest mare risc. Vladimir Tismăneanu pare a simţi acest lucru şi nu se împacă deloc cu el. Comunismul, înscris între marile utopii ucigaşe ale istoriei lumii, poate rămîne pentru totdeauna în memoria speciei. Altfel, dacă rămîne un episod ratat, în care, aşa cum ne spun unii, oamenii au greşit omenesc realizarea unei mari şi frumoase idei a cărei valabilitate se păstrează, milioanele de morţi şi distrugerile incomensurabile pe care plaga roşie le-a adus cu sine nu mai au nici un sens.

Comunismul, cu toate promisiunile sale, cu cîntecele sale de sirenă, cu marile ataşamente şi tragicele dezamăgiri care i-au marcat evoluţia istorică, este o utopie.

Pentru Vladimir Tismăneanu, 1989 este un an de ruptură. Vladimir Tismăneanu înţelege bine inerţia sistemelor sociale şi politice. Nu cade el însuşi în utopica speranţă că un sistem precum cel comunist, cu tot cortegiul său de consecinţe umane, se poate schimba într-o clipă istorică. Dar trăsătura etică a autorului Vladimir Tismăneanu, pregnantă în toată opera sa, nu poate să nu-l ducă pe autor spre reflecţii acide. Postcomunismul românesc îi provoacă revoltă. După ce descrie epoca, Vladimir Tismăneanu intră în ea şi ia poziţie. Este, evident, de partea celor care vor ca opţiunile etice să primeze. Este de partea celor care cred că democraţia este imposibilă fără un efort moral colectiv. Vladimir Tismăneanu este acolo unde sînt Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Gabriel Liiceanu, Václav Havel, György Konrád sau Adam Michnik. De altfel, interpretarea comunismului drept Utopie îl duce pe Vladimir Tismăneanu spre o altă temă de reflecţie care apare recurent în scrierile sale: rolul intelectualului în acest proces enorm. Intelectualii sînt, şi în raport cu Utopia, paradoxali. Ei sînt cei mai vulnerabili la chemările ei, ei cad primii în mrejele marii iluzii şi apoi tot ei sînt primii care înţeleg, primii care o părăsesc, primii care o demască, primii care o ucid. Probabil că sistemul comunist a început cu adevărat să se clatine în momentul în care primul intelectual onest, amăgit de comunism s-a lepădat, dezamăgit, de Utopie. Nu ştiu care a fost acela şi nu cred că se poate şti. Dar atunci a început totul, iar fuga lui Ceauşescu, demolarea Zidului Berlinului sau „masa rotundă" poloneză nu sînt decît consecinţe firești.

Undeva, în carte, Vladimir Tismăneanu discută cele două poziţii opuse în chestiunea rolului intelectualilor. Prima, susţinută de autori precum Tony Judt, nu crede că intelectualii disidenţi au avut un rol major în producerea schimbărilor din 1989. Alta, susţinută de autori precum Timothy Garton Ash, accentuează rolul intelectualilor, găsindu-i determinanţi pentru schimbare. Vladimir Tismăneanu are o slăbiciune – în sensul bun al cuvîntului – pentru intelectualii Europei de Est. Îi citeşte, îi cunoaşte, îi respectă – este solidar cu ei. În fond, Vladimir Tismăneanu este unul dintre ei.

Precizia cu care Vladmir Tismăneanu analizează comunismul se prelungeşte în atenţia încordată cu care urmăreşte postcomunismul. Mereu atent la nuanţe, mereu sensibil la mari deschideri, Vladimir Tismăneanu este unul dintre cei mai importanţi cronicari ai vremii noastre. Nu mă îndoiesc că, peste ani, oricine va vrea să înţeleagă epoca aceasta va merge la cărţile lui. Aşa cum, văd bine de mulţi ani, oricare dintre contemporanii mei vor să înţeleagă pe ce lume sînt îl citesc.

ready made

„Am după concert, tabiet. Of! Şi de mult nu m-am mai dat la un pilsneraş cu eţeterale."

(I.L. Caragiale către Paul Zarifopol,
în *Viaţa lui I.L. Caragiale. Caragialiana*
de Şerban Cioculescu, Editura Eminescu, 1977)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

www.alunitsa.ro (III)

Un alt, al treilea, litigiu apăru, cînd nimeni nu se aştepta la asta, în momentu-n care un acţionar de seamă atrase atenţia adunării cum că vocabulul *Eichhörchen,* ca şi, de altminteri, *veveriţă,* e un diminutiv şi, ca atare, un termen mai ispititor decît *scoiattolo* sau *écureuil* pentru micuţii alunari, şi că aceasta ar constitui o intolerabilă discriminare. Zadarnic i se explică, de către un lingvist tedesc, că *écureuil,* etimologic, implică, la rîndu-i, un diminutiv, – ca unul ce provine din lat. pop. *sciriolus,* o deformare a lui *sciuriolus,* originea căruia e *sciurus*. Cît despre *veveriţa* românească, ea aduce a diminutiv, fără să fie, totuşi, unul (ca ex. g. *aluniţă),* pentru că, 1^0, termenul acesta n-are accentul pe penultima silabă, care ar fi o marcă diminutivală, şi că, 2^0, nu există un radical *vevèr(ă),* de unde să se fi ajuns la *veverìţă*. Disputa începuse să dea semne că e pe cale să degenereze într-o gîlceavă intercantonală, – cînd se făcu apel, în fine, la o comisie de experţi (americani) în ceea ce se cheamă *political correctness*. Pînă la sosirea comisiei aşteptate, Cantoanele au încheiat un fel de armistiţiu; adresa amintită, *www.alunitsa.ro,* e accesabilă oricînd (şi accesibilă oricui), iar *weritsele* elveţiene consumă numai arahide.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Invenţii

În ultima vreme am luat notă de o serie de măsuri sau propuneri de măsuri de tot felul, care au provocat angoase colective. Ce s-a petrecut anul trecut cu impozitul forfetar (o încercare complet nereuşită de a scădea evaziunea fiscală) sau măsura ce interzicea cumulul pensiei cu salariul de la stat (care făcea dreptate, pe de-o parte, şi nedreptate, pe de alta) erau doar elemente ce anunţau un anume stil de guvernare. Se găsea o circumstanţă atenuantă atunci, în ideea că ministrul Gheorghe Pogea era inginer. Mai nou însă, alţi miniştri (ai unui Guvern Boc *reîncărcat* după alegerile prezidenţiale) susţin introducerea unui impozit pe avere, înfiinţarea unei taxe pentru fast food care să meargă la Sănătate, o plată a CAS-ului aferentă drepturilor de autor sau, pur şi simplu, reducerea cu 15 mii a numărului de cadre didactice.

E evident că guvernanţii nu mai ştiu de unde să ia bani ca să acopere găurile de care însă nici salariaţii, nici pensionarii şi nici măcar patronii nu sînt vinovaţi.

Pe de altă parte, nu e cert că un impozit pe avere ar avea vreo contribuţie semnificativă la buget, dar cu siguranţă el va duce la expatrierea averilor. La rîndul ei, o taxă pe fast food, atîta vreme cît domeniul nu e foarte clar definit, poate stîrni un adevărat balamuc în industria alimentară, ca să nu mai vorbim de fastul deliciu al presei pe care o asemenea măsură l-ar aduce. Asta în cazul în care va mai exista presă după introducerea plăţii CAS-ului pentru drepturile de autor. O măsură care, departe de a pune în ordine sistemul de plată al jurnaliştilor, va provoca mai multe falimente şi, în plus, un nou dezastru financiar pentru artişti şi scriitori. Nişte bresle pe cît de valoroase, pe atît de mici din punct de vedere numeric şi pe a căror spinare e greu de crezut că poate fi mărit în mod important bugetul de pensii.

La toate acestea se adaugă problema cu profesorii. Reducerea numărului de profesori (în special pensionari şi suplinitori, aşa cum s-a spus) se aplică într-o ţară în care chiar guvernanţii şi preşedintele s-au plîns în repetate rînduri de şansele slabe ale copiilor din zonele rurale (acolo unde, în lipsa specialiştilor, predau cei mai mulţi pensionari şi suplinitori) de a accede la o formă de învăţămînt superioară.

Necazul tuturor acestor măsuri, pe care le resimţim ca intrusive, e însă altul. Dată fiind mulţimea lor, nu mai pot fi considerate simple accidente. Ele denotă un adevărat stil. Un stil care, din păcate, are o adevărată tradiţie (chiar dacă o vreme uitată). Se doreşte ca toate măsurile să aduca rezultate pe termen scurt, dar pot avea efecte perverse şi repercusiuni pe termen lung. Toate emană un fel de vocaţie a meschinăriei, a economiei prost înţelese, de tipul „mai punem o haină în plus". O gîndire obtuză şi închistată, de sorginte rurală. Să ne aducem aminte de decretele „tovarăşului" care se dădeau sîmbăta pentru ca „oamenii muncii" să nu le poată comenta negativ a doua zi în fabrici şi uzine (la fel ca ordonanţa privind reducerea numărului de profesori dată înainte de Anul Nou). Diverse invenţii legislative prin care se încerca strîngerea şurubului şi obţinerea de bani pentru plata datoriei externe. Toate afectau viaţa de zi cu zi a românilor. În ultimii ani ai comunismului, nici o măsură nu mai avea vreun efect bun. Decretul devenise sinonim cu pacostea. Dar pentru fiecare asemenea decret exista o justificare de tip popular, mai mult sau mai puţin oficială (independenţa, eliminarea speculei, înlăturarea risipei, plata datoriei externe) pe care destui erau gata s-o creadă şi chiar s-o susţină mai departe cu convingere.

Păstrînd proporţiile, cam la fel se

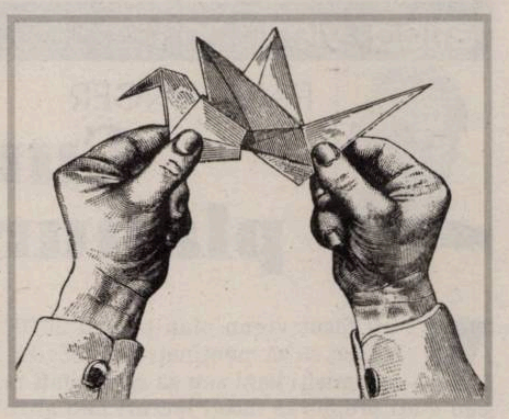

întîmplă şi acum. Decretul a fost înlocuit cu ordonanţa. Iar fiecare dintre ultimele măsuri amintite a avut cîte o justificare legată de dreptatea socială, de reformă, de criză şi chiar... de datoria externă.

Guvernul Boc pare că nu se poate ridica deasupra acestui gen de politică mărunţică, pe care mulţi analişti economici o critică spunînd că tocmai în timp de criză e contraindicat să măreşti taxele sau să introduci altele noi. Dar Guvernul nu pare să moară nici de grija bunului mers al economiei private şi nici de bunăstarea cetăţenilor. Prioritatea pare să fie, ca de obicei, propria clientelă şi proprii funcţionari. Reducerea de anul trecut a numărului de agenţii nu pare să fi avut nici pe departe amploarea clamată. Ţara nu s-a umplut de şomeri foşti funcţionari la stat. N-am auzit de vreun ministru care, în slujba interesului general, să se pronunţe cu hotărîre împotriva propriului aparat ministerial umflat. De altfel, cifrele angajaţilor din ministere şi administraţie sînt total nebuloase (cred că şi pentru premier). Iar mulţii funcţionari de prisos ai statului nu consumă doar bugete şi salarii degeaba, ei sînt deseori, prin propria activitate, tot atîtea frîne în calea dezvoltării fireşti a economiei. Guvernul ar avea aici o sursă enormă de economisire pentru buget. Nu cred că ar mai avea nevoie să inventeze alte măsuri. Dar, de bună seamă, sursa invenţiilor se găseşte tocmai în sînul aparatului de stat supradimensionat.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

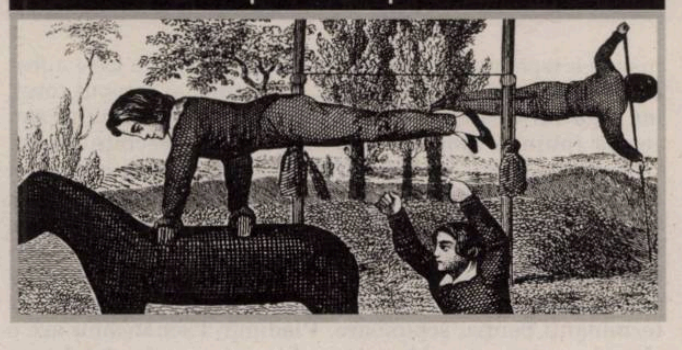

Vama Veche din Caraibe

Nu ştiu alţii cum sînt, însă eu mă întorc din Caraibe cu sentimentul datoriei împlinite. Datoria e aceea a fiecărui român cu dare de mînă şi dragoste de patrie: să călătorească departe, în căutarea dovezilor materiale cum că la alţii e şi mai rău, urît, necivizilat decît la noi.

Le-am găsit, dar din păcate nu sînt multe. Vă scriu la ora 6 dimineaţa, după o noapte pe jumătate nedormită din cauza teraselor de pe mal. Sîntem cu barca ancorată în portul natural al unei insule, la 200 de metri de mal şi circa 400 de ani de cînd riscam să ne transformăm în friptură pentru indigeni. Nu ştiu dacă vremea a îmbunătăţit mult lucrurile în Caraibe, în afară de faptul că acum sînt momente în care chiar îţi doreşti ca localnicii să te mănînce, mai degrabă decît să te ucidă încet, în patul tău, cu muzica din difuzoare.

În rest, insula (şi încă vreo zece ca ea) e exact ca Vama Veche de odinioară: magazine părăginite, drumuri asfaltate care se termină brusc cu pămînt, un aer de delăsare care poartă în el întreaga filozofie a locului: „trăieşte şi lasă-i şi pe alţii sau măcar fă-te că nu-i vezi". Lenea locului l-a ferit de celebra formulă „dă-mi şi mie, dom' primar, terenul ăsta, să fac şi eu aici un P+4". Iar căldura îi ţine pe oameni departe de activităţi consumatoare de timp şi bani, între care cumpărăturile şi plimbatul cu maşina de figuri. Drept pentru care n-au nevoie de mulţi bani, şi deci nici nu trebuie să se omoare cu munca.

Dacă am face un clasament al muncii pe planetă am constata un lucru ciudat: ea devine o preocupare cu atît mai intensă cu cît urci spre pol. Unde e cald şi bine, tradiţia impune hamac. Unde e frig şi ploaie, tot tradiţia îţi pune în mînă compasul şi rigla. Geografia contează mai mult ca etnia: am văzut aici nemţi şi englezi indigenizaţi, care-şi petreceau toată ziua la tavernă discutînd problema presantă a întreruperilor de curent (generatorul de pe insulă e vechi) cu acelaşi aer fatalist ca al localnicilor. Nici unul nu se gîndea să facă ceva, cum probabil că s-ar fi întîmplat la München sau Glasgow.

Căldura nu-ţi aduce însă de toate, cum probabil că se întîmpla acum jumătate de mileniu, cînd două papaya şi-o jumătate de banană erau un prînz opulent şi, în general, semnul unui standard de viaţă înalt. Azi, să ai totul e mult mai scump: butoane, metale, textile şi branduri... Cum se descurcă în situaţia asta locuitorii insulei Tortola? Păi, foarte simplu: totul înseamnă aici o colibă de lemn cu acoperiş de carton presat, două scaune de plastic şchioape, căzute probabil de pe un vapor de croazieră, trei găini, o undiţă şi-o răzătoare, toate abandonate în mijlocul bătăturii, cum se spune la noi la ţară. Înţeleg scaunele şi undiţa, însă răzătoarea (în perfectă stare de funcţionare) lăsată în mijlocul curţii chiar m-a lăsat perplex: oare aici găteşte proprietarul? I-a împrumutat-o unui vecin şi cînd a adus-o înapoi n-a găsit alt loc s-o pună? Puţin contează: detaliul ăsta e cel care adaugă autenticitate locului.

Altminteri, în Insulele Virgine Britanice sînt o mulţime de vile trecute prin multe: virginitatea se găseşte la mile marine bune de ţărm. O cauţi împreună cu alte cinci bărci cu turişti, pe o plajă lungă de cinci kilometri. Mamaia, populată de conţinutul unui singur autocar: asta e cea mai mare densitate pe care am întîlnit-o aici.

Cînd stai singur pe o insulă pustie, în vreme ce acasă suflă uraganul sau viscolul sau scandalul din tabloide, lumea nu mai pare chiar aşa de importantă. Ştii sigur c-a fost nevoie de milioane de ani şi miliarde de corali s-o ridice, exact la înălţimea la care poţi să-ţi aşezi fundul, la umbra palmierului, şi să te uiţi în zare. Pentru momentul ăsta al tău de cinci minute de luciditate (că după aia urmează berea), s-a pregătit un univers întreg. Şi-atunci îi înţelegi pe tortolezi: de ce să-ţi mai faci griji, cînd în mod clar există unii, departe, angajaţi special pentru asta?

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

O re-citire: rusticul ca discurs

Am recitit întîmplător textele dedicate „rusticului“ chiar de mine în chiar această revistă: se pare că nu am înţeles ce era esenţial, aşa că mai încerc o dată...

Constatam că expresia care revine cel mai frecvent în descrierea amenajărilor recente ale gospodăriei săteşti este „ceva frumos“. „Casa şi grădina să fie frumoase, să fie la locul lor. Curtea bine întreţinută şi curată şi frumoasă se vede în sat de departe.“

„Frumosul“ este legat în majoritatea cazurilor de gratuit, de ieşirea de sub imperiul necesităţii: „Acum, de cînd nu mai are serviciu la oraş, omul are mai mult timp liber să se ocupe de casa lui, de curtea lui şi îşi face acolo ceva de care să se bucure cu familia sa. Mulţi şi-au făcut foişoarele astea, care au putut. Şi petrec cu familia şi prietenii la foişor“. „Întotdeauna mi-am dorit o grădină cu flori. Am făcut casa şi apoi am zis: «gata cu animalele, eu vreau ghivece de flori».“ „Lumea nu mai face azi coteţe, nu mai vrea să se asupreasc㠄 să crească animale. Mai degrabă face aşa, ceva frumos.“ Modernitatea şi frumosul merg astfel mînă în mînă:

– Trebuie să ţinem şi noi pasul cu moda, să fim în rînd cu lumea!

– Adică ce înseamnă să fii în pas cu moda?

– Păi, să fie modern, să fie frumos şi la noi...

De la o etică („tradiţională“) a îndestulării care impunea ţăranului să aibă destul pentru propria gospodărie, de la vacă la acareturi, se trece astfel la o estetică („modernă“) a bunăstării, care expune frumuseţea gratuită a balansoarului şi alte însemne de emancipare.

Dar termenul care le înglobează pe toate este cel de *rustic,* acesta rezumînd totodată cel mai bine efortul actual de modernizare a ruralului. Produs al unei nostalgii urbane proiectate în spaţiul rural, acesta este preluat şi asumat ca semn de „urbanitate“, de către lumea rurală. Material, el se exprimă prin supralicitarea lemnului în toate contextele şi ipostazele şi miniaturizarea şi fetişizarea unor elemente ale universului rural, de la obiecte la animale. Simbolic, acesta se caracterizează prin faptul de a uni contrariile, construind astfel o continuitate temporală: „Şi în pas cu moda, şi în urmă la vechea tradiţie“. „E şi modern, e şi tradiţional.“ „Eu n-am pomenit pe aicea foişoare. Asta acum, tot ceva modern este.“ „Nu a fost înainte, dar dacă te gîndeşti, tot cu gîndul undeva în trecut te duce, nu înainte.“ Vis urban, rusticul devine şi realitate rurală, reducînd astfel pînă la anihilare diferenţele de scală şi prestigiu între oraş şi sat. În plus, rusticul poate fi astfel identitar într-un mod ce se vrea firesc, ancorat (fictiv) în propriul trecut, dar şi în visele unui viitor comun.

Dar acest rustic, aşa cum este el promovat la ţară, nu trebuie redus la recuzita sa; el este, mai presus de toate, un *discurs*. Un discurs care încearcă să confere sens transformărilor cu care se confruntă lumea rurală, aspiraţiilor acesteia de ieşire din marginalizarea „ţărănească“ şi transformare într-un agent al propriei modernităţi. Ca discurs, rusticul integrează mai toate dezirabilităţile: modernitate, standard urban/occidental, frumuseţe, *loisir* şi ieşirea de sub imperiul necesităţii materiale, şi nu în ultimul rînd, autenticitate, căci rusticul este perceput „ca la noi, la ţară“. Rusticul devine astfel stindardul de emancipare a ţăranului!

În anii decolonizării, Claude Lévi-Strauss remarca faptul că ceea ce le deranjează pe popoarele proaspăt independente la antropologie nu este atît monopolul occidental al acestei ştiinţe a Celuilalt (din acest punct de vedere, soluţia reciprocităţii cercetării Occidentului de către africani, de pildă, este o pură naivitate), ci faptul că pentru antropologie şi privirea metropolitană a acesteia, ei au fost totdeauna un *obiect* – şi încă unul cu statut ontologic inferior. Mai departe, antropologul francez atrăgea atenţia, încă de la începutul anilor '60, că ceea ce avea să devină faimosul „drept la diferenţă“ este doar o altă fantasmă occidentală: „aceştia (popoarele colonizate, *n.n.)* se tem de faptul ca, sub masca unei viziuni antropologice a istoriei umane, să nu se promoveze ca diversitate dezirabilă ceea ce lor le apare ca o inegalitate insuportabilă“. Ceea ce îşi doreau era să devină *subiecţi,* autorii propriilor acţiuni, şi nu să rămînă un *obiect* al diferenţei printre alte asemenea obiecte, considerate de data aceasta ca egale în demnitate.

În alt context, James Ferguson atrăgea atenţia, mai tîrziu, asupra importanţei „mitului modernităţii“, pe care elitele postmoderne se străduiesc să-l deconstruiască, dar care pentru populaţiile marginale ale modernităţii a devenit un ideal practic şi chiar, tendenţial, un stil de viaţă practicat ca revanşă istorică.

Din această perspectivă, se pare că rusticul ca discurs este expresia *decolonizării tăcute a Ţăranului:* din „operă de artă“ şi alte „tezaure vii“, din *obiect* de admiraţie încremenită în proiect (şi, eventual, obiect al unei modernizări forţate şi străine), acesta are acum mijloacele de a deveni *subiectul* propriului său vis de modernizare şi astfel de ieşire din seculara inegalitate sat-oraş. Cît de benefică va fi (este) această schimbare pentru ceea ce ne-am obişnuit să numim „tradiţii“ este discutabil. Cum va schimba această automodernizare peisajul cultural al satelor este problematic. În orice caz însă, refuzul de a studia acest fenomen sub pretextul lipsei sale de autenticitate ţărănească este nociv pentru societate şi sinucigaş pentru disciplinele menite să cunoască această societate – pentru etnologie în primul rînd.

Emil BELU

Chilipirul ca terapie

Rare sînt locurile în care sentimentul echităţii să fie mai puternic ca într-un magazin de vechituri. Autohtoni şi desţăraţi, bogaţi şi săraci, tineri şi bătrîni, cotrobăie ore în şir în căutarea chilipirului. E locul unde dispar titlurile nobiliare, sîngele albastru trece în ruginiul comun, rangurile sociale nu mai contează, iar diplomele dobîndite prin renumite universităţi particulare nu mai au nici o relevanţă. Un spaţiu în care ifosele şi opulenţa nu mai sînt agresive.

Dacă la „Centre Molson“, în zilele de festin hocheistic, cei de la „cucurigu“ privesc cu invidie la cei aşezaţi în primele rînduri, lîngă mantinelă; dacă la hotelul Ritz Carlton, cerberul cu aer de general şi ţîfne de absolvent al Academiei West Point, îţi cîntăreşte instantaneu punga şi starea socială; dacă în bogatul cartier Westmount – unde locuiesc mulţi dintre foştii prim-miniştri ai Canadei – priveşti fascinat prin grilajul de fier forjat desfăşurarea unui *party*, cu mese aranjate savant la marginea piscinei, cu lumînări şi făclii aprinse, cu muzica discretă a unui cvartet de coarde, ce ocupă o estradă laterală, aici, în schimb, eşti egalul lor.

O lume pestriţă cu gusturi eteroclite, cum stă bine gloatei, aflată într-o continuă mişcare. Ochi încercănaţi de griji cotidiene sau cine ştie ce abisuri existenţiale, doamne în „ultimul pătrar“, în toalete anacronice şi vizibile operaţii estetice, handicapaţi în cărucioare, orbi călăuziţi de cîini dresaţi dau impresia mai degrabă a unui drum al Damascului decît al unui banal magazin de vechituri.

Să aibă chilipirul virtuţi terapeutice? Tineri în pantaloni rupţi şi petice puse unde trebuie şi unde nu trebuie, în cămăşi sfîşiate, bocanci scofîlciţi în plină vară, amintesc anii de început ai strămoşului Cristofor Columb:

„În zdrenţe, cu copilul de mînă, bătînd în poarta mănăstirii Rabida, cerînd ajutor“, cum şi-l imagina Simon Wiesenthal. Adolescenţi ce par locuitori ai unei cetăţi medievale, blindaţi în armuri, bocanci cu bombeuri din oţel inoxidabil, curele doldora de ţinte metalice, brăţări şi lanţuri, amulete, cercei peste tot: în urechi, în nas, pe limbă, agăţaţi de sprînceană, iar buricul, de departe, pare cel mai chinuit. Cu toţii par a spune adio! maselor plastice, întorcîndu-se în epoca fierului.

Fiecare speră să găsească *ceva.* Între nenumăratele tablouri agăţate pe un perete coşcovit de vreme şi de nepăsare, unul mai norocos, poate găsi un Van Gogh, un lan de floarea-soarelui, galben-auriu, într-un Arles incendiat de soarele amiezii. Altul, mai de-al nostru, se poate bucura de un ibric emailat, roşu-aprins, *Made in Romania,* zămislit între dealurile Mediaşului.

La mare căutare sînt sculpturile inuite, lucrate *en pierre au savon,* reprezentînd, în general, animale şi peşti. Totemurile cioplite în rezervaţiile de pe coasta Pacificului aduc o undă de mister şi religiozitate în această insulă, preponderent profană. Peste tot tronează frunza de arţar, simbolul naţional canadian, conservată în cele mai bizare materiale. La intrare, un imens evantai de frunze uscate, ruginii, aminteşte lecţia naturii: „totu-i trecător“! O familie zgomotoasă pare încîntată de achiziţie, un fel de record al kitsch-ului: o fotografie mărită, reprezentînd un leu cu gura căscată, colţi ascuţiţi, gata să te sfîşie, luminaţi fiecare de becuri în diferite culori, clipind ameninţător. Îi scoţi bateria, l-ai îmblînzit! Un african – după fizionomie – tîrăşte o rogojină plină de găuri, deşirată pe margini, fără nici o calitate aparentă, nici funcţională, nici estetică. Să fie o relicvă din inventarul corabiei lui Thor Heyerdahl, cea cu care a atins Caraibele? Un dăruit al sintezelor vizuale ar putea reconstitui o istorie vie, de la primele caravele, pînă la ultima generaţie de computere. Dar, în acest vacarm, cui îi mai arde de istorii?

Rochii de epocă, pantofi de mătase cu însemnele unor manufacturi dispărute; baldachine cu aer vetust ce par scoase la vînzare de o Casă Regală ajunsă la ananghie; lenjerii brodate ce amintesc de tinerele fete care, venind din Franţa pentru a se mărita în Canada, primeau din partea Regelui *„un modeste trousseau“*; aceste *„tuques de laine“,* necunoscute europenilor – totul se constituie într-un adevărat răsfăţ al privirii.

Senzaţie de împărăţie a inutilului: sfeşnice de alamă cu ceara împietrită de timp pe braţele ce se bălăngăne jalnic; lămpi de petrol mîncate de rugină; evantaie destrămate, aduse din cine ştie ce colţ asiatic; o maşină de cusut ieşită de multă vreme din uz, incapabilă de a mai tigheli nici pînza de păianjen, întinsă din belşug între pedală şi suveică. Totul se cumpără: aparatură electronică, piane sparte, gramofoane vechi, chiar şi un clopot mut, cineva şterpelindu-i limba.

La rafturile doldora de cărţi, este afluenţă mai mare ca la librăria Gallimard, de vis-à-vis. Incunabule aduse peste Ocean de cine ştie ce iubitor de slovă scrisă, romane de duzină, vechi horoscoape în misteriose ideograme, literatură ezoterică, benzi desenate – o adevărată bibliotecă ce îndeamnă la lectură. Vîrstnicii, aşezaţi pe cele cîteva scaune de răchită, întorc cu evlavie paginile cărţilor religioase, în coperţi cu cotoare aurii, de mare efect sub incidenţa luminii. Cei tineri, puţini la număr, le frunzăresc la raft, ilustrînd parcă un gînd cioranian: „destulă pasiune pentru a ne apropia de El, dar nu destulă naivitate pentru a crede“.

Zumzet de stup supra-aglomerat. Labirint din care nimeni nu vrea să iasă. Creuzet misterios în care s-au topit toate idiomurile lumii. Doar indianul *kahnawake* rezemat de un perete, pe care este pictată, în manieră naivă, o hartă a celor două continente americane, ornată din belşug cu săbii şi cruci, purtate de conchistadori cu mustăţi fioroase, priveşte resemnat. Pare un totem viu, strămutat din rezervaţie în acest bîlci modern. Din difuzoarele mascate în tavanul fals, o muzică sacadată se prăvale, asemenea Niagarei, mistuindu-se printre oameni şi mărfuri. Tulburat din reverii, indianul tresare, ca la ecoul unui cîntec cunoscut – amestec de bocet şi blestem, revoltă şi renunţare – ce învăluie această epifanie a deşertăciunii:

...si Cristophe Colomb n'avait pas existé, nous aurions été libres.. sînt ultimele cuvinte ale cîntecului.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Termopane şi arteziene

Dacă se plimbă cineva prin centrul vechi al acestui oraş, întîlneşte la tot pasul semnele unei ignoranţe pretenţioase şi agresive. În loc să fie pus în valoare ce a mai rămas din fizionomia tradiţională a Bucureştilor, intervenţiile anapoda transformă după lipsa de gust a parveniţilor sau de-a dreptul distrug.

O asemenea inspecţie ar putea porni de la Biserica Doamnei, unde a început restaurarea de mult timp aşteptată. Numele profesorului Dan Mohanu, care conducea lucrările acum un an, era o chezăşie a preocupării pentru autenticitate, aşa cum s-a putut vedea la Biserica Domnească de la Curtea de Argeş sau la Stavropoleos. Bănuiesc că hotărîtor în privinţa închiderii pridvorului a fost cuvîntul părintelui paroh, care, desigur, s-a luat după ce se făcuse deja la Biserica Dintr-o Zi. Am protestat atunci împotriva astupării cu termopane a arcadelor din 1702, chiar dacă ramele imită lemnul. La Biserica Doamnei, prezenţa unei colonete de piatră în mijlocul fiecărei arcade din pridvor a împiedicat aplicarea aceleiaşi soluţii. De aceea, tot pridvorul este acum învelit pe dinăuntru în termopan, ca şi cum ar fi înghiţit un ascensor de sticlă. „Trăgea corentul"? Dar de trei sute de ani, la ctitoria doamnei Maria a lui Şerban Cantacuzino, nu se clintise o piatră de la locul ei, iar nouă nu ne făcea nici un rău să ne rugăm între acei pereţi deschişi soarelui sau vîntului. Cu totul altceva ar fi fost de schimbat acolo: murdăria infamă din jur, între lăzi de alimente şi maşini parcate în culoarul strîmt către strada Doamnei. Blocurile care ascund biserica au fost reînălţate după 1977, aşa încît trebuie să ştii ce cauţi ca să găseşti monumentul istoric în dosul zidurilor de beton.

Să ne continuăm drumul pe Calea Victoriei. Acolo, la nr. 135, este Academia Română. Doamnă Academie, ne daţi voie să intrăm? La poartă, o barieră şi ghereta unui portar. De cine se apără venerabila instituţie? Tot un caracter defensiv îl are şi indicaţia că, în clădirea principală, prima intrare este rezervată academicienilor, iar vizitatorii de rînd sînt mînaţi mai departe sau expuşi obrăzniciei unei femei de serviciu puse de pază. Nici nu e, din păcate, singura reformă pe care a introdus-o în incinta Academiei fostul preşedinte Eugen Simion în cursul celor două mandate care l-au împuternicit să siluiască vechea înfăţişare a acelui loc pe care-l respectăm şi-l iubim. Clădirea nouă (din anul 2000), pentru care adunase fonduri regretatul N.N. Constantinescu de la Banca Naţională, este un buncăr, avînd în faţă un coviltir de metal şi sticlă adăugat la precedentul corp al bibliotecii. Era într-adevăr nevoie de un spaţiu suplimentar. În schimb, ideea de a tăia monumentalii arbori din grădină, pentru a planta acolo o foarte urîtă fîntînă arteziană, nu avea nici un rost. Ba se spune chiar că fostul preşedinte ar fi avut intenţia de a înşira pe marginile dreptunghiului de gazon busturile unor academicieni (ca în Cişmigiu!). De atunci au mai apărut în partea de sud a grădinii nişte sarcofage, provenind probabil de la Muzeul Naţional de Arheologie, şi, de curînd, două opere de artă al căror sens este indescifrabil pentru profani. Acestea sînt donaţii ale autorilor lor, sculptorii Henri Mavrodin şi Florin Ciubotaru. Despre calitatea lor estetică să se pronunţe alţii; clară este numai inadecvarea lor totală la contextul în care au fost înfipte. În această incintă a existat, în spatele gardului dinspre Calea Victoriei, casa Ştefan Bellu, donată Academiei de către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii în 1896, dar demolată de Securitatea lui Ceauşescu, ca fiind prea aproape de traseul oficial. Acolo funcţionase Editura Academiei pînă prin 1984, cînd se închideau ferestrele la trecerea cortegiului prezidenţial. Clădirea din dreapta este o fostă casă Cesianu, pe care, din 1890, o cumpărase pentru Academie Theodor Rosetti, ministrul de atunci al Instrucţiunii Publice. Biblioteca a fost construită după planurile arhitectului Duiliu Marcu şi a inaugurat-o Carol al II-lea în 1937. Într-un asemenea cadru era altădată o atmosferă deosebită, care a dispărut.

Cît timp va continua obiceiul ca oricine să schimbe după cum îl taie capul ceea ce a moştenit, capitala României nu-şi va putea păstra caracterul cu care am fi vrut-o înzestrată pentru totdeauna.

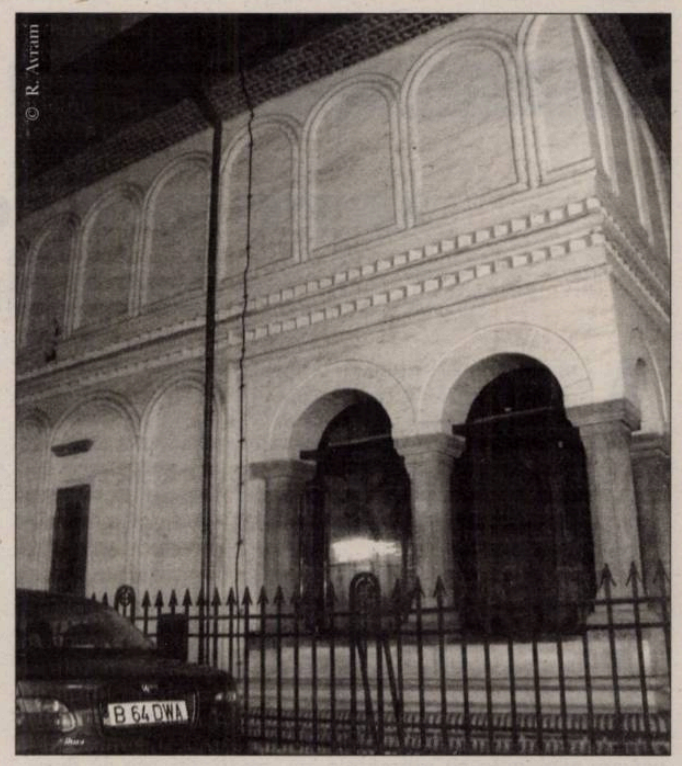

Stela GIURGEANU

Recuperatorii de creiere

În străinătate se remarcă prin valoroase studii de cercetare. Burse de merit. Articole publicate în jurnale de prestigiu. Devin şefi de promoţie şi membri ai unor cunoscute societăţi ştiinţifice din lume. Îşi croiesc drum departe de casă, prin sine şi pentru sine, o viaţă mai bună, departe de lipsa de perspectivă din România. Unde abia sînt (re)cunoscuţi. Scoşi din cînd în cînd la înaintare, prin cîte un cadru festiv sau ca subiect electoral. Procentul studenţilor români din străinătate care vor să se întoarcă în România a rămas cel mai scăzut, în comparaţie cu aceeaşi situaţie din ţările Europei de Est.

Prima Gală a Ligii Studenţilor Români din Străinătate (LSRS) s-a desfăşurat pe 6 ianuarie, în luxosul decor al Hotelului Marriott, promovînd identitatea „paşoptistă" a tinerilor care studiază în străinătate, la facultăţi de prestigiu. Deşi elogiaţi, văzuţi ca „viitoarea elită", oameni care pot schimba destinul ţării de baştină, dacă ar reveni cu know-how-ul de acolo, acestora nu le sînt oferite nici în prezent multe pîrghii sau motivaţii reale. Discursurile politicienilor şi ale academicienilor, ONG-iştilor şi reprezentanţilor mediului de afaceri au deplîns la unison lipsa „structurilor" capabile să-i primească acasă, acuzînd o Românie incapabilă de a-şi „păstra valorile", o ţară care, din interese meschine sau pură nepăsare, „nu îi vrea înapoi".

Totuşi, „nu sîntem generaţia pierdută" – a declarat **Sebastian Burduja,** preşedintele LSRS. Misiunea Ligii, de la înfiinţarea sa, acum un an, s-a dorit a fi tocmai acel „demers vital" pentru societatea românească, un „ONG recunoscut oficial şi sprijinit public", o organizaţie care să reunească mile de studenţi din străinătate, să le ofere căi de acces şi să creeze oportunităţi valabile pentru cei care ar dori să revină în ţară. Într-un an, în cadrul Ligii s-au derulat proiecte în toate cele 20 de ţări în care LSRS are filiale. S-au organizat reuniuni ale studenţilor de pretutindeni şi s-au pus în aplicare programe pentru atragerea lor în instituţiile din România. „Am găsit sprijin enorm în factorii de decizie, de la reprezentanţi ai domeniului privat, mass-media, pînă la instituţiile de stat, Guvern, Ministerul Educaţiei sau Ministerul de Externe."

Andrei Caramitru, Managing Partner al firmei McKinsey în România, el însuşi fost student în Elveţia, revenit recent în România, a declarat că, deşi a dorit tot timpul petrecut departe de casă să revină, a fost, paradoxal, un lucru foarte greu de realizat, tocmai din cauza lipsei perspectivei de aici. „Vorbim despre o oportunitate care trebuie recîştigată. Vorbim de mii de studenţi, foarte mulţi cu cariere strălucite în afară, care pentru societatea românească sînt invizibili. Mediul privat e încă dominat de expaţi, dar nu pentru că străinii vor să ne colonizeze, ci pentru că nu găsesc destui oameni capabili care să gestioneze marile instituţii. După 20 de ani de la Revoluţie, problema aceasta e încă o realitate." În opinia sa, LSRS „e un prim pas pentru a recîştiga acest teritoriu. În mediul privat există o deconectare între nevoile managementului firmelor mari din România şi modul de a atrage absolvenţii marilor facultăţi din lume".

Vorbind de legătura dintre mediul de afaceri şi aceşti absolvenţi cu patalama, putem vorbi însă şi despre un program al LSRS derulat cu sprijinul Fundaţiei „Dinu Patriciu", „Joburi la orizont". „Parteneriatul pe care îl avem cu LSRS a început anul trecut, cînd două gînduri s-au întîlnit, la momentul cel mai potrivit" – a declarat **Tincuţa Baltag,** preşedintele fundaţiei, instituţie care, printre altele, oferă burse tinerilor care doresc să studieze în străinătate. „Facem acest lucru pentru a încuraja tinerii să-şi urmeze studiile la cele mai bune universităţi din lume, dar şi să se întoarcă acasă. Anul trecut bursierii noştri din programul «Orizonturi deschise» ne-au contactat şi ne-au spus: *Sîntem obligaţi, ca parte a contractului de finanţare, să ne întoarcem. Dar ce ne aşteaptă acasă? Este România pregătită pentru noi?*"

Astfel, reala lipsă de perspective pentru un tînăr şcolit, cu abilităţi şi cunoştinţe temeinice a dus la crearea unui proiect ambiţios, „Job-uri la orizont", derulat împreună cu LSRS. E vorba de o platformă virtuală, un portal de job-uri pentru cei care doresc să revină în ţară, un program care conţine oferte de muncă pentru cei care au studiat în străinătate. „În prezent, în acest proiect avem peste 20 de companii invitate şi sute de studenţi cu CV-uri impresionante."

Noaptea galei s-a încheiat cu premierea a cinci reprezentanţi ai acestor studenţi, cu CV-uri impresionante. Două menţiuni speciale au fost acordate lui Andrei Anghel (Harvard University) şi Roxanei Radu (Universitatea Centrală Europeană din Budapesta). Marele Premiu a revenit lui Teodor Braşoveanu (Princeton University), Premiul pentru Studentul anului în Europa, lui Andrei Ilie (Oxford University), iar Premiul pentru Studentul Anului în America de Nord a fost acordat Corinei Tarniţă (Harvard University).

„Sînt perfect conştientă de valoarea studenţilor români din străinătate" – a declarat doctoranda. „Premiul mă onorează, dar trebuie să ştiţi că eu sînt doar una dintre cei foarte mulţi. Îmi pare rău că nu pot promite că mă voi întoarce în România. De cîte ori trimit o lucrare unui jurnal de prestigiu, aş vrea ca sub semnătură să pot scrie «Departamentul de matematică, Universitatea Bucureşti». Dar în acest moment cercetarea pe care o fac eu are nevoie de resurse şi, decît să mă transform dintr-un cercetător cît de cît de succes din State, într-unul frustrat şi demoralizat în România, prefer să rămîn acolo şi să fac cinste României aşa cum pot."

Aceasta e din păcate situaţia în prezent. Probabil, LSRS va fi una dintre pîrghiile prin care studenţii din afară să fie încurajaţi să revină şi, împreună cu alţi recuperatori de creiere non-guvernamentali, să reuşească ceea ce nu au reuşit guvernanţii noştri, de 20 de ani încoace.

Texte şi opinii de: ● *Iulian COMANESCU (analist media)* ● *Matei MARTIN* ● *Heribert PRANTL (jurnalist)* ● *Manuela PREOTEASA (jurnalistă)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Ziarul de zi cu zi

În fiecare dimineaţă, bunicul meu dădea o raită prin cartierul său din Cluj şi-şi cumpăra un ziar local. Îl citea, de regulă, după masa de prînz, cînd îşi făcea siesta. La un moment dat ațipea. Îl interesau ştirile edilitare pe care le parcurgea în diagonală, rubricile de sport sau anunţurile de la „decese şi comemorări" (pe care i le citea cu voce tare şi bunicii mele, încercînd să-şi amintească împreună nume, figuri). Ziarul lui de zi cu zi nu avea nimic atractiv, nici măcar poze cu fete dezbrăcate, articolele erau scrise fără nerv, titlurile erau corecte, şi atît. Era la fel de banal ca viaţa sa de pensionar, însă îi crease o oarecare dependenţă şi mici tabieturi. Îl asocia cu momentele plăcute ale zilei sau pur şi simplu îi umplea timpul. Mai mult decît atît, după ce îşi îndeplinea funcţia sa de ziar şi se „învechea", se transforma în hîrtie de împachetat diverse lucruri. O concluzie firească ar fi că ziarul era necesar.

Veţi spune că cei din generaţia bunicului meu s-au împuţinat şi că alte generaţii nu mai văd rostul unor astfel de obiceiuri. Cei „conectaţi" nu au dependenţe, nu-şi fac siesta şi nu împachetează obiecte. Vor doar informaţia, dacă se poate în timp real. Pentru ei ziarul bunicului meu e inutil.

O discuţie asemănătoare se poartă deja de multă vreme despre film. Într-o epocă digitală în care poţi face filme şi cu telefonul mobil, mulţi se întreabă care mai e rostul filmului realizat în manieră clasică, pe peliculă de 35 de mm, mai pretenţios şi mai scump. Există opinii că pelicula, la fel ca hîrtia, va dispărea şi că e doar o chestiune de timp. Aşa o fi, însă nu poţi arde nişte etape, doar pentru că tehnologia a avansat incredibil de repede şi într-un mod spectaculos.

Avem de-a face cu o falsă problemă? Oare ne grăbim să anticipăm schimbări ireversibile, în loc să ne concentrăm asupra fondului, a conţinutului? E mai inteligent filmul realizat pe suport digital? E mai bun ziarul online? (**A. P.**)

Matei MARTIN

Citiţi acest articol

Cititorul de ziare vrea acurateţe, dar în acelaşi timp emoţie. Vrea obiectivitate, dar şi un pic de angajament. Vrea distanţă critică, dar şi căldură sau compasiune. Vrea imagini grăitoare, dar şi texte explicative. Vrea şoc, dar are limite. Ciudată specie mai e cititorul de ziare. Ciudată şi tot mai rară. Pe cale de dispariţie, spun unii. Pentru că şi-a epuizat resursele de hrană. A devorat totul online, ziarul tipărit – pîinea cea de toate zilele a cititorului de ziare – devenind fad, nesărat, inutil.

Ziariştii sînt şi mai ciudaţi. Cei mai mulţi nici nu vor să ştie unde, cînd şi de ce au început sau au încetat eventualii cititori să le parcurgă articolul. Asta pentru că probabil s-au speriat de exemplul *people*-metrului folosit de televiziuni ca să afle – chipurile, cu precizie! – cîte gospodine cu vîrste cuprinse între 31 şi 40 de ani au urmărit telenovela de la ora 16 şi-n ce secundă anume a emisiunii a fost punctul maxim de audienţă. Într-un fel, e şi normal să privească neîncrezători la aceste metode: uite unde a ajuns televiziunea de cînd patronii sînt cu ochii numai pe cifre şi statistici! Asta vrea publicul? Asta vrea, spun statisticile: sex, crime, fotbal, sex, crime şi iar fotbal. Pe bune? Păi, şi-atunci, de ce tot scad audienţele TV, că doar oferă fix „ce vrea publicul".

Cu ziarele e altfel. Pînă nu de mult, nu se prea ştia cine şi cît a citit. Pentru presa tipărită nu există cifre clare, ci doar presupuneri, deducţii oferite în urma unor cercetări gen exit-poll. De pildă, pînă nu de mult, se presupunea că pagina 1, sportul, informaţia politică „fierbinte" şi paginile locale sînt zonele din ziare cele mai frecventate. Şi-apoi, nu se prea ştia nici dacă aceste pagini sînt citite pe bune sau doar răsfoite, odată ce titlurile, intertitlurile sau casetele cu citate captau atenţia.

ReaderScan este o metodă dezvoltată de elveţianul Carlo Imboden în urmă cu vreo şapte ani. În jur de o sută de oameni (aleşi reprezentativ) sînt puşi să citească ziarele şi, cu ajutorul unui creion optic, să parcurgă textele pe care le citesc. Dispozitivul memorează exact locul de unde a început şi unde s-a încheiat lectura. Redacţiile pot primi astfel un *feed-back* calitativ cu privire la conţinut. Nu e vorba de cifre de difuzare (tiraj, număr de cititori pe ediţie etc.), ci de cota de lectură pe care a stîrnit-o fiecare articol, fiecare pagină în parte. Firma de consultanţă a lui Imboden a cercetat, în ultimii 4-5 ani, nu mai puţin de patruzeci de publicaţii din spaţiul german (cotidiene locale sau centrale, reviste generaliste sau de specialitate), oferind redacţiilor consiliere personalizată. Însă multe dintre concluzii au fost făcute publice, căci ele vizează relaţia dintre ziar şi cititorii săi şi sînt, în mare măsură, general valabile. Rezultatele acestor cercetări i-au surprins pe mulţi. Prima concluzie e că mărimea nu contează. Mulţi patroni de presă, neinformaţi, au prejudecata că „oamenii nu (mai) citesc texte lungi". „O tîmpenie" – spune Carlo Imboden: un text bun se citeşte indiferent de lungime. Ba chiar – explică el într-unul dintre studiile sale – se pare că cititorii acordă mai multă atenţie unui text mare, îl parcurg cu mai multă răbdare şi chiar cu bunăvoinţă, acceptînd să citească pînă şi pasaje explicative complicate sau aparent inutile, pentru a ajunge le esenţa chestiunii. Comportamentul e determinat de respectul faţă de autor, faţă de tema în cauză şi, nu în ultimul rînd, faţă de munca editorială. În schimb, textele scurte sînt parcurse adesea în diagonală, ba chiar sînt lăsate deoparte, cititorul extrăgîndu-şi informaţia doar din titlu sau din *chapeau*. Cea mai mică cotă de lectură ar avea-o textele cu informaţie brută, preluate ca atare de pe agenţiile de presă.

O altă concluzie a studiilor lui Imboden e legată chiar de esenţa jurnalismului de calitate: transmiterea de informaţii pertinente. Sigur, cititorilor le place divertismentul, dar în ziare caută în primul rînd informaţie solidă, noutate şi *background*. Caută, de fapt, o continuare a celor aflate de la televizor, de la radio, de pe Internet; o continuare mai articulată, cu detalii bine dozate şi cu o abordare critică care să sprijine „digestia". S-a constatat, de pildă, că paginile cu informaţii utilitare din *Berliner Zeitung* au avut o cotă de lectură mult mai mică decît paginile serioase, cu articole bine redac-tate. În *Kölner Stadt-Anzeiger,* un ziar local, paginile cele mai citite sînt cele dedicate politicii naţionale: e vorba de texte lungi, cuprinzătoare, bine împănate cu imagini de calitate. Şi cei de la *Berliner Kurier* – primul tabloid care a recurs la această cercetare – au constatat, cu stupoare, că paginile de politică sînt foarte urmărite de cititori. În săptămînalul *Die Zeit* – o publicaţie generalistă destinată, în general, elitelor, dar care are un tiraj de 500.000 de exemplare – cea mai citită secţiune e „Dosarul", compus din texte de mari dimensiuni. Cota de lectură a recenziilor bate spre zero – nu doar în *Die Zeit,* ci la toate publicaţiile studiate – însă publicul cumulat al articolelor care apar la paginile de cultură (care e nişat, în funcţie de interese: literatură, muzică clasică, pop-rock, jazz, teatru, cinema etc.) nu este deloc de neglijat. Se caută pertinenţa şi calitatea. Pînă şi ziarele bulevardiere au fost surprinse să afle că, altfel decît se credea, cititorii sînt mai degrabă dispuşi să renunţe la sex, crime şi cancanuri, decît la opinie, reportaj şi cultură.

Grafica şi elementele de paginare sînt esenţiale pentru a atrage atenţia. Se presupune că cititorii aleg publicaţiile şi în funcţie de cum arată prima pagină. „Red-skin-sex" a devenit aproape o deviză pentru revistele glossy. Cică dacă ai pe prima pagină culoarea roşie, un pic de piele (dacă se poate, de pe decolteu) şi cuvîntul „sex", ai un avantaj substanţial asupra concurenţei. Trucul e bun. Păcat că între timp îl foloseşte toată lumea. Aşa că nimeni nu mai are vreun avantaj competitiv...

Cititorilor de ziare le place dacă un articol e „mobilat" cu o casetă în care e trecut un scurt citat din text. Le place (zic unele studii), însă se opresc din citit exact în locul în care citatul respectiv apare în text – spune Imboden: 30% dintre cititori încetează să mai citească, dacă întîlnesc citate sau intertitluri pe care le-au citit în text. De vină ar fi aici prejudecăţile managerilor care mizează pe puterea obişnuinţei. Cei care citesc texte pe Internet sînt obişnuiţi să parcurgă textele în diagonală, în cîteva secunde – şi atunci intertitlurile le sînt de ajutor. Asemenea trucuri ieftine par, pentru cititorul de ziar, redundante. Dacă a hotărît să-şi cumpere un ziar înseamnă că e dispus să investească şi timp pentru a-l citi, aşa că de ce să-i furi plăcerea oferindu-i un rezumat alcătuit din trei titluri şi-un citat scos în vedetă?

O altă eroare o constituie trimiterile de pe copertă la paginile de conţinut din interior. Are vreun sens să trimiţi cititorul direct de pe copertă la pagina 18? Intenţia e greşită. E ca şi cum ţi-ai da autogol – spune Imboden. Plus că, de cele mai multe ori, oricum nu sînt luate în seamă. Cititorul de ziar e mult mai isteţ decît cred ziariştii. El circulă prin pagini ca un cumpărător printre rafturi, la supermarket. Totul e să-i faci o zi frumoasă şi să-l faci să se plimbe prin tot magazinul, chiar dacă a venit doar cu o listă scurtă de cumpărături. Cine ştie, poate, pînă la urmă, cumpără mai mult decît şi-a propus.

Ziarul perfect?

Cu cît creşte consumul de informaţie pe Internet, cu atît recursul la ziarul tipărit e mai la îndemînă, mai dorit. Totul e ca, atunci cînd hotărăşte să-şi cumpere un ziar, cititorul să nu nimerească peste un articol pe care tocmai l-a citit pe Internet. Căci asta l-ar face să ajungă la concluzia că a primit, pe bani, ceea ce oricum a luat gratis din altă parte. Dacă, în schimb, i se oferă o informaţie sau măcar o abordare diferită, atunci preţul plătit pe ziar nu îi va mai părea inutil. În aşa-zisul război dintre informaţia tipărită şi informaţia afişată pe ecran, ziarele nu vor putea cîştiga decît dacă oferă calitate şi plus-valoare. Aici e vorba despre cultura calităţii *vs* cultura gratuităţii. Nici un sondaj, nici o cercetare, oricît de exhaustivă, nu ne poate învăţa să facem ziarul perfect. Însă confruntarea cu „ce vrea publicul" ne poate spune, zi de zi, că standardele de calitate, profesionalismul şi stilul scriiturii fac, pînă la urmă, diferenţa. Şi diferenţa se poate constata, pe termen lung, şi în cifrele de difuzare.

Nu, cuvîntul tipărit nu e pe moarte, nici cititorii de ziare nu sînt pe cale de dispariţie; doar că s-a mers prea departe cu „maşinile de ştiri" şi „marketingul agresiv". Cînd planifici actualitatea pe criterii economice şi dozezi metafore în funcţie de popularitate, pierzi din vedere exact ceea ce constituie esenţa muncii de jurnalist. Problema e că managerii de presă gîndesc în continuare numai în funcţie de cota de piaţă. Ce-ar fi dacă s-ar găsi în sfîrşit unul mai isteţ care să-şi gîndească strategia în funcţie de cota de lectură?

P.S. Se pare că trucul lui Imboden chiar funcţionează: titlurile cu „agaţament" îndeamnă la lectură. Tot el spune că funcţionează doar dacă şi textul e pertinent. Dacă aţi ajuns pînă aici înseamnă că a fost.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 14 ianuarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Heribert PRANTL

Mai au ziarele vreun rost în ziua de astăzi?

Da, ziarele sînt relevante – şi pot să dovedesc acest lucru. Mai relevante ca Hypo Real Estate, mai relevante ca Deutsche Bank sau Dresdner Bank. Sînt cu mult mai relevante decît Opel sau Arcandor. *Süddeutsche Zeitung* este relevant, *Frankfurter Allgemeine* este relevant; *Der Spiegel, Die Zeit, Die Welt, Frankfurter Rundschau* şi *tageszeitung* sînt toate relevante. La fel şi multe altele. Sistemul pentru care ele contează nu se numeşte economie de piaţă, nici sistem financiar sau capitalism, ci democraţie. Democraţia înseamnă persoanele unei comunităţi care-şi construiesc viitorul împreună. Şi toate mijloacele de comunicare în masă, sub toate formele – presă scrisă, televiziuni, radiouri sau media digitale – reprezintă una dintre cele mai puternice forţe creatoare ale sale. Dovada importanţei presei e veche de 177 de ani, începe în 1832 şi continuă pînă în prezent. Ea rezultă din întreaga istorie a democraţiei germane.

Istoria aceasta începe în 1832 la Castelul Hambach, odată cu prima demonstraţie de masă din Germania. Liderul organizării sale a fost strămoşul nostru jurnalistic, Philipp Jakob Siebenpfeiffer, născut în 1789, anul Revoluţiei. Atunci cînd Guvernul a confiscat tiparniţele, Siebenpfeiffer l-a dat în judecată pe motiv că oprirea lor era un gest la fel de neconstituţional ca oprirea lucrului cuptoarelor de gătit. Aceasta este o exprimare minunată, deoarece conţine recunoaşterea faptului că libertatea presei este pîinea cea de toate zilele a democraţiei. Libertatea presei este pîinea zilnică a democraţiei: acesta este mesajul trimis de la castelul Hambach în 1832.

Hambach a fost atunci, în primele zile ale democraţiei germane, chiar pămîntul în care au fost sădiţi copacii libertăţii. Astăzi, aceşti copaci ai libertăţii au rădăcini adînci, au ajuns la maturitate şi sînt îngrijiţi de către Curtea Constituţională Federală de la Karlsruhe. Oraşul Karlsruhe este un fel de Hambach al zilelor noastre; iar Karlsruhe a confirmat relevanţa constituţională a presei în procese majore, de exemplu, în speţa *Spiegel* din 1965 (cînd Curtea Federală Constituţională din Germania a respins acuzaţiile de trădare aduse revistei *Der Spiegel* în 1962, în timpul aşa-zisei „Afaceri *Spiegel*") sau în cea a revistei *Cicero,* în 2007 (an în care Curtea Constituţională a hotărît că percheziţia birourilor revistei *Cicero,* cerută în baza acuzaţiilor conform cărora revista ar fi complotat la dezvăluirea unor secrete de stat, a constituit o încălcare a libertăţii presei). „O presă liberă care nu este influenţată de uzul public al forţei şi care nu este supusă cenzurii reprezintă o componentă fundamentală a unui stat liber." Mai mult, „presa este un organism a cărui funcţie permanentă este aceea de a media raporturile dintre popor şi reprezentanţii săi aleşi în Parlament sau în Guvern, şi de a le monitoriza". E posibil ca lucrul acesta să nu fie la fel de limpede exprimat, aşa cum s-a întîmplat la Castelul Hambach, dar el înseamnă acelaşi lucru: libertatea presei este pîinea cea de toate zilele a democraţiei.

Este de la sine înţeles că radioul şi televiziunea publică, care reprezintă presa în accepţiunea sa juridică, furnizează la rîndul lor această pîine zilnică şi sînt bine răsplătite pentru asta. Recunoaşterea importanţei constituţionale a radioului şi a televiziunii publice stă în taxele plătite pentru licenţa de emisie. În comparaţie cu suma pe care ARD, ZDF, Deutschlandfunk şi toate celelalte laolaltă au primit-o ca taxe de licenţă, pachetul stimul economic pentru anul 2008-2009 a fost nesemnificativ, iar sumele furnizate de către stat pentru Hypo Real Estate Bank seamănă mai mult cu un împrumut pentru nevoi personale. Dar, în schimbul acestor bani, media publice nu ne oferă numai pîinea zilnică, ci şi tot felul de prăjituri şi produse de patiserie.

Ziare finanţate de către Stat?

Veţi crede probabil că expunerile mele privind importanţa presei scrise conduc la o pledoarie în favoarea finanţării sau sprijinirii presei de către stat. Departe de mine acest gînd. Nu doresc să văd nici o demonstraţie de bunăvoinţă în favoarea presei şi nici vreo asigurare naţională, vreun pachet de ajutor sau fonduri alocate pentru situaţii de urgenţă. Ultimul lucru de care au nevoie ziarele este o situaţie similară cu aceea a postului ZDF – în care partidele politice consideră că-l pot numi nu numai pe editorul-şef al postului public de ştiri, ci şi pe editorul *Tageszeitung* (se referă la disputa privind traficul excesiv de influenţă politică în raport cu numirea directorului executiv al ZDF, aflată în curs de desfăşurare; *Tageszeitung* este un cotidian independent, de stînga). Mai presus de toate, motivul pentru care nu doresc nici un împrumut de la stat, nici un pachet de ajutor şi nici fonduri pentru situaţii de urgenţă este acela că nu cred în existenţa unei situaţii atît de disperate a ziarelor, aşa cum este ea deplînsă la nivel mondial. Ci, mai degrabă observ un înalt grad de decadenţă jurnalistică, de melancolie amestecată cu o atitudine de delăsare, cu o plictiseală globală şi cu o presupusă neajutorare în faţa sponsorizării în scădere şi a Internetului, a stării actuale de fapt şi a trendurilor sale în aparenţă implacabile. Această presupusă stare de criză existenţială, morbiditatea ziarelor înseşi şi chiar şi a jurnalismului profesionist în general – toate acestea reprezintă o manifestare a unui fel de isterie care înfloreşte în jurnalism mai mult decît în orice alt domeniu. Acest jurnalism umflat în pene, acest cîrîit nervos care ne modelează jurnalismul politic, de la un timp, îşi cîrîie acum prevestirea propriului sfîrşit. Ne scriem în momentul de faţă propria noastră versiune a unui *fin de siècle*. Ne atacăm propriul produs, denigrîndu-l pînă ce toată lumea se va convinge – pînă şi persoane inteligente, precum Jürgen Habermas sau Dieter Grimm.

Filosoful Jürgen Habermas şi fostul judecător al Curţii Constituţionale Federale, Dieter Grimm, responsabil cu libertatea presei, au pledat pentru finanţarea ziarelor de către stat. Ei au crezut şi cred în continuare în criza existenţială a presei scrise şi reacţia lor este o declaraţie de dragoste aproape disperată. Pe care noi, jurnaliştii, am respins-o într-o manieră destul de arogantă, adesea pentru că este mai uşor să respingi un astfel de argument, decît să te plîngi de lipsa de imaginaţie a propriilor editori şi manageri sau să demaşti aşteptările materiale nerealiste ale patronilor. Pretenţiile excesive în materie de profit ale proprietarilor ziarelor nu sînt expresia unei nevoi financiare, ci a îngustimii minţii şi în speţă a prostiei.

La urma urmei, în Germania, ziarele nu se află pur şi simplu în pragul falimentului, ca şi cum ar înregistra de ani de zile pierderi. Doar că nu mai aduc un profit la fel de mare ca altădată. Lucrul acesta se întîmplă şi în cazul celor mai bune afaceri, inclusiv acelea la care nu avem un drept fundamental. Companiile editoriale se folosesc de această presupusă stare de urgenţă ca de un fel de autoapărare exagerată. Multe dintre aşa-numitele măsuri de reconstrucţie şi dintre valurile de redundanţe din trusturile media germane sînt presupuse mecanisme de autoapărare care au fost duse la extrem, ceea ce – şi aici e tragedia – pune în pericol însuşi fundamentul viitoarei prosperităţi a trusturilor de presă.

Ziarele germane nu au nevoie de nici un ban de la stat. Dar au nevoie de jurnalişti şi de editori care să lucreze aşa cum trebuie. Au nevoie de jurnalişti integri care să fie curioşi, incomozi şi să aibă discernămînt şi spirit autocritic. Au nevoie de patroni care să pună preţ pe un astfel de jurnalism, care să vrea mai mult decît bani de la ziarele pe care le publică, care să fie mîndri că sînt patroni de ziare, şi a căror mîndrie să însemne mai mult în ochii lor decît un profit mărit cu unul, două procente.

Criza ziarelor din Statele Unite

Jurnalismul din Germania s-a complăcut în a se lăsa aspirat în criza ziarelor americane. Ne purtăm de parcă ar fi un dat de neocolit faptul că *„state of play"*-ul din Statele Unite este similar cu starea lucrurilor din Germania. Vedem cum ziarele par a muri în America şi, în acelaşi timp, trecem cu vederea faptul că procentul adulţilor americani care deschid zilnic un ziar se ridică la un notabil 50%. Fie şi-aşa, criza din America tot există. Cu mult înaintea crizei financiare mondiale care şi-a atins apogeul în toamna lui 2008, 19 dintre cele mai mari 50 de ziare americane erau în faliment. Dacă există o ramură a economiei americane care în prezent o duce mult mai rău decît băncile, aceea este cea a cotidienelor. Stephan Russ-Moll – profesor de jurnalism la Lugano – explică ce au în comun trusturile media cu jonglerii financiari de pe Wall Street: „Nu cu mult timp în urmă, una dintre ramurile economiei care aducea un profit al investiţiilor mai mare (comparativ cu acela al băncilor şi ziarelor) era cea a cazinourilor".

Bănci, ziare, cazinouri. Asta ar trebui să ne dea un indiciu în privinţa lucrului care a dus la criza ziarelor americane: înainte de toate, lăcomia. Industria presei scrise din America a căzut victimă teoriei vehiculate pe Wall Street, care dictează că modul de maximizare a profitului este minimizarea cantităţii produsului.

Ziarele din Statele Unite au ieşit pe piaţa bursieră şi, în schimbul eforturilor lor, au fost aduse în pragul falimentului. Valoarea lor a devenit dependentă nu de cititori, ci de acţionari. Din partea ziarelor se aşteaptă, oriunde şi dintotdeauna, să-şi crească valoarea pe piaţa bursieră. De aceea a avut loc o restructurare atît de nemiloasă, de aceea au fost desfiinţate reţelele de corespondenţi, au fost închise birouri şi anihilate redacţiile, iar costurile de tipărire au fost reduse în detrimentul conţinutului. Fondurile de investiţii au perceput dobînzi economice de bază din partea a din ce în ce mai multor ziare. Nu e nevoie să sublinieze nimeni faptul că managerii fondurilor nu sînt interesaţi de felul în care se produce un ziar; dar acest lucru a fost şi rămîne în continuare o cauză a situaţiei îngrozitoare din Statele Unite.

Sînt multe de învăţat din criza ziarelor din America. În mod special, ceea ce trebuie făcut pentru a evita o astfel de criză.

Unele lucruri merită să fie exprimate limpede aici: poate că, mai presus de toate, apatia trebuie înlocuită cu pasiunea. Jurnalismul făcut cu pasiune nu ar accepta atît de repede manipularea presei de către Deutsche Bahn, aşa cum s-a întîmplat de curînd. (În 2009, s-a aflat următorul lucru: Compania Naţională a Căilor Ferate din Germania, care la vremea respectivă se confrunta cu greva mecanicilor de locomotivă care protestau împotriva planurilor sale de privatizare, a recurs la o campanie de promovare pentru a influenţa relatările apărute în presă.) În schimb, ar avea loc proteste. Poate că adevărul este că ne e ruşine, în primul rînd pentru că ne-am lăsat manipulaţi astfel, şi-n al doilea rînd pentru că aceste lucruri nu au fost date în vileag de către presă, ci de către organizaţia privată „Lobby Control".

Bloguri = mai multă democraţie

În ceea ce priveşte blogurile şi Internetul, nu înţeleg de ce noi, în calitate de jurnalişti de presă scrisă, ar trebui să ne temem de *Huffington Post.* Face şi el ceea ce face orice ziar german de calitate: jurnalism „bine făcut". Ar trebui să încetăm să mai construim antiteze artificiale între ziare şi jurnalismul clasic, pe de o parte, şi bloguri cu jurnalismul lor „modern", de cealaltă. Ar trebui să încetăm să mai privim blogurile cu invidie pecuniară. Ies mult mai puţini bani din blogging şi bloguri, decît din ziare. Ar trebui să punem capăt discuţiilor anoste despre cum jurnalismul clasic este pe punctul de a dispărea într-un „Triunghi al Bermudelor". Jurnalismul clasic de bună factură nu diferă cu nimic de jurnalismul online bun. Liniile directoare merg dincolo de toate schemele sau grupurile: există jurnalism bun şi există jurnalism rău, oricare ar fi mijlocul de comunicare. E limpede ca bună ziua.

Pe jurnalismul bun îl aşteaptă vremuri nu bune, ci măreţe. Jurnaliştii n-au avut niciodată o audienţă mai mare decît aceea de după revoluţia digitală. Jurnalismul nu a fost nicicînd mai accesibil în întreaga lume ca acum. Şi probabil că nu a existat vreodată o cerere atît de mare pentru un jurnalism care să lumineze şi să clasifice, pe care să te poţi baza şi de la care să aştepţi o îndrumare. Dar este adevărat că lărgirea cunoaşterii ce poate fi obţinută prin intermediul Internetului (pe care filosoful Martin Bauer o numeşte lărgirea „orizontală" a cunoaşterii) se obţine plătind preţul renunţării la cunoaşterea aprofundată (adică, în terminologia lui Bauer, la verticalizarea ei). Pe scurt: cantitatea de informaţii creşte, dar fără ca ele să fie procesate. Acest lucru îi

pune pe jurnalişti faţă în faţă cu o nouă sarcină: singurul remediu împotriva „balastului informaţional“ sînt reflecţia atentă şi cultura generală. Jurnalismul de presă scrisă trebuie deci să reacţioneze la revoluţia mediatică prin inventarea unor noi „formate“, jurnaliştii asumîndu-şi sarcina alegerii grîului de neghină. Noile formate sînt cele în care cantitatea uriaşă de informaţii de pe Internet este sortată şi evaluată.

Jurnalistul diletant care prosperă în blogosferă nu este un motiv pentru bombănelile profesioniştilor. Jurnalismul acesta făcut de amatori permite posibilităţi de colaborare fructuoasă. Reprezintă un profit democratic. Bloggerii aceştia îmi amintesc de cetăţenii revoluţionari de la 1848-1849, iar revoluţia mijloacelor de comunicare din zilele noastre îmi aduce aminte de cea din urmă cu 150 de ani.

Pentru că Revoluţia de la 1848-1849 a fost şi o revoluţie a mijloacelor de comunicare. Numărul cotidienelor din Germania s-a dublat efectiv, de la 940 în 1847, la 1700 după numai doi ani. La Paris, tirajul total al tuturor ziarelor a crescut masiv, de la 50.000 înainte de Revoluţie, la 400.000 în mai 1848, cînd 171 de ziare puteau fi numărate doar în capitala Franţei. Una dintre activităţile principale ale numărului incredibil de mare de organizaţii politice înfiinţate la vremea respectivă era aceea de a citi cu voce tare articole din ziare şi de a le comenta în public. Răspîndirea explozivă a presei, dimpreună cu noile mijloace de transport oferite de căile ferate au dus la o nouă sferă a experienţei, mult mai mare şi mai importantă. În Germania, ideea intelectuală a unei patrii germane aparţinînd tuturor a devenit astfel o realitate tangibilă. Bref: 1848, anul revoluţiilor, rămîne reperul pentru procesul de învăţare politică ce a inclus sute de mii de oameni cărora le-a dat posibilitatea de a lua parte la mersul politicii. O sută cincizeci de ani mai tîrziu, revoluţia digitală oferă din nou aceeaşi posibilitate, la o scară nemaiîntîlnită.

Priviţi problema din alt unghi de vedere: blogurile înseamnă „mai multă democraţie“, cu toţi factorii imprevizibili pe care îi atrag după sine. Inerentă blogurilor este ocazia unei noi revoluţii civile. Ar trebui oare jurnalismul profesionist să strîmbe din nas la asta, aşa cum au făcut conducătorii de viţă nobilă şi mai marii de obîrşie monarhică, în urmă cu 150 de ani?

Jurnalismul viitorului

Cum va arăta jurnalismul în viitor? Oricine doreşte să vorbească despre viitor trebuie să cunoască trecutul. Am început articolul prin a-l menţiona pe antemergătorul nostru Philipp Jakob Siebenpfeiffer, deoarece cu el începe un lung şir de jurnalişti extraordinari. Siebenpfeiffer-ii Republicii de la Weimar se numeau Kurt Tucholsky şi Carl von Ossietzsky, în Republica Federală ei purtau numele lui Henri Nannen şi Rudolf Augstein, şi chiar şi pe cel de Axel Springer. În ciuda tuturor deosebirilor sau antagonismelor lor, erau cu toţii conştienţi de faptul că jurnalismul are o îndatorire care depăşeşte dorinţa de a face bani.

Menţionez adesea aceste nume mari ale jurnalismului pentru că ele nu reprezintă numai trecutul jurnalismului, ci şi viitorul său. Este important ca tinerii noştri colegi de pe băncile şcolilor de jurnalism să înveţe nu numai cum funcţionează „jurnalismul genurilor mixte“, ci şi cum să scrie şi să producă ceva rapid şi eficient, dar şi să înţeleagă că există modele jurnalistice demne de urmat, modele mari; şi, în acelaşi timp, motivul pentru care sînt mari şi cum au devenit astfel. De ce? Nu numai pentru că ei erau nişte maeştri jurnalişti minunaţi şi editori inteligenţi şi abili, dar mai ales pentru că aveau o anumită atitudine.

Atitudine: cuvîntul nu mai este la modă. Înseamnă să îţi aperi crezurile, să nu te pleci în faţa modelor de scurtă durată, a aşteptărilor nerealiste în materie de profit sau a bilanţurilor financiare. Sînt convins că, dacă partea jurnalistică a unui ziar sau a unui trust de presă este sănătoasă, atunci, pe termen lung, partea economică va fi la rîndul său sănătoasă. În zilele noastre, o atitudine jurnalistică adecvată include luarea în considerare, în cooperare cu alţii, a metodelor „creative“ de economisire. Cu alte cuvinte, totul trebuie să fie limpede în legătură cu lucrurile de care are nevoie presa pentru a-şi apăra libertatea în faţa mobilizărilor şi a reducerii bugetelor pe piaţa ştirilor şi pe pieţele media.

Poate că ar trebui să vorbim mai puţin despre libertatea presei şi s-o exersăm mai mult. Asta este valabil *şi* pentru editori, *şi* pentru redactori. Numesc aici ambele categorii în mod intenţionat. Şi editorii, şi redactorii trebuie să dovedească prin munca lor – şi nu prin petiţiile ieftine adresate legiuitorilor – ceea ce este libertatea presei şi ceea ce înseamnă ea pentru ei. Mai rele decît percheziţiile birourilor revistei *Cicero,* decît strîngerea mormanelor de informaţii şi decît verificarea de către poliţie a materialelor publicate online, sînt cămăşile de forţă mentale pe care le îmbracă de bunăvoie jurnaliştii, şi măsurile de anihilare pe care le practică editorii în redacţii. Libertatea presei nu înseamnă libertatea de a vlăgui redacţiile. Nici libertatea de a le înlocui cu birouri *part-time,* ca şi cum ar fi vorba de un *call center* care trebuie păstrat operativ pentru o vreme. Libertatea presei nu este libertatea piraţilor corporatişti, ci aceea a jurnaliştilor şi editorilor responsabili. Aceşti jefuitori de bunuri devorează totul, pînă şi libertatea presei. Uneori, ei chiar se deghizează în filantropi mărinimoşi. Munca jurnaliştilor nu poate fi pur şi simplu dată pe mîna birourilor de PR, a agenţiilor de publicitate finanţate prin lobby sau a serviciilor scriitorilor freelance. Cu toate acestea, exact aşa se întîmplă. Ne confruntăm, pentru prima dată din 1945, cu pericolul stringent ca jurnalismul german să se trivializeze şi să fie redus la cel mai de jos şi mai comun numitor, din cauza presiunii crescînde de a face profit; şi pentru că jurnaliştii informaţi, capabili şi care nu sînt marionetele intereselor private sînt înlocuiţi în număr din ce în ce mai mare de către asistenţii de producţie multimedia şi de către incisivii buni la toate şi capabili de nimic. Profesia cunoscută astăzi sub numele de jurnalist va deveni astfel un jurnalist de umplutură multifuncţional, al ziarelor şi al site-urilor web. Aptitudinea aceasta de a umple nu este acelaşi lucru cu instituţia culturală democratică pentru apărarea căreia a fost instituit dreptul fundamental al libertăţii presei.

Libertatea este garantată de către presă, şi anume de jurnalişti, editori şi trusturi media. Libertatea presei ar putea înceta să existe dacă acest privilegiu este prost înţeles ca libertate lipsită de responsabilitate – şi dacă trusturile media se pun în rînd cu toate celelalte concernuri producătoare de profit. Managerii se înşală dacă sînt convinşi că producerea unei publicaţii tipărite nu diferă de cea a unei bande adezive. Totuşi, există un temei pentru dreptul fundamental al presei de a fi liberă: precondiţia unei democraţii funcţionale. Dacă acest principiu de bază nu mai este respectat, dreptul acesta fundamental îşi pierde raţiunea de a fi. Şi în acest caz, ziarelor le va fi cu adevărat furat viitorul. Din ce în ce mai mulţi oameni îşi fac de lucru scriind necrologul ziarului: „Născut la Strasbourg, în Alsacia, în 1603. Decedat în 2020. Îi vom aduce un omagiu printr-o adecvată slujbă de pomenire“. Aceşti oratori funebri nu vorbesc nici despre fuziunea redacţiilor, nici despre redactorii care şi-au pierdut slujbele, nici despre *outsourcing;* ei se gîndesc mai degrabă la Internet. Încă din momentul în care jurnalistul american Philip Meyer a publicat, în 2004, cartea intitulată *The Vanishing Newspaper (Ziarul, pe cale de dispariţie)* discuţiile despre Internet ale comisiilor întrunite la conferinţele mediatice au aerul unor pregătiri pentru înmormîntarea ziarului.

În primul rînd, astfel de gînduri sînt puţin cam premature, dat fiind faptul că profesorul Meyer a prevăzut că moartea cotidienelor nu va avea loc mai devreme de anul 2043. În al doilea rînd, profeţiile lui Meyer ar putea sfîrşi asemenea acelora ale colegului său, Francis Fukuyama, care a proclamat „Sfîrşitul Istoriei“ în anul 1992, după prăbuşirea fostului bloc sovietic şi a statelor comuniste. Şi iată că Istoria a refuzat să se supună.

Dar, această dorinţă de a grăbi moartea ziarelor, mortalitatea diagnosticată de Meyer, există cu adevărat. De curînd, David Montgomery a fost cel care în Germania a încercat să înlăture jurnalismul din *Berliner Zeitung* şi să-l transforme într-un fel de interfaţă a utilizatorilor, cu din ce în ce mai puţine lucruri care să coste bani (e.g. articole bune) şi din ce în ce mai multe lucruri care să aducă bani (e.g. publicitate şi prezentări de produse). După cum spuneam, acesta e un model care ne este deja cunoscut din Statele Unite, unde jurnaliştii devin redundanţi, numărul corespondenţilor este redus, redacţiile sînt divizate, şi articolele scrise în redacţie sînt înlocuite cu cele scrise la comandă şi cumpărate pe nimic. Redactorul-şef devine un director executiv, intelectul este înlocuit de găunoşenie, iar economiile sînt făcute pînă cînd cititorii abandonează ziarul. E, într-un fel, o variantă sucită a basmului lui Rumpelstiltskin: aurul se transformă în paie, din cauza lăcomiei şi nebuniei. În cazul *Berliner Zeitung,* putem spera că ziarul începe să se redreseze. Dar, îmi fac griji la gîndul că, deşi Montgomery s-a dus, exemplul său a devenit norma acceptată (în 2005, Mecom, compania de investiţii în domeniul media, deţinută de David Montgomery, a cumpărat, stîrnind o controversă, trustul *Berliner Verlag,* de care ţine şi *Berliner Zeitung* şi l-a revîndut în 2008, după intrarea în faliment).

Doar reflecţia şi cultura generală ne pot ajuta să combatem „balastul informaţional“

Nu aşa ar arăta viitorul plin de succes al ziarelor. Cotidianul trebuie să se schimbe, şi se va schimba – cu mult mai mult decît a fost el schimbat de concurenţa radioului şi a televiziunii. Conţinutul ziarelor va fi diferit de acela cu care ne-am obişnuit, dar, fără îndoială, va rămîne jurnalism de presă scrisă. Articolele vor trebui să fie ştiri în sensul original al cuvîntului – articole care să ofere o orientare. De asemenea, vor trebui să existe texte de presă şi formate care să sorteze, să ordoneze şi să evalueze cantitatea de informaţii de pe Internet. Acest lucru va fi obţinut cu un preţ. Dar cred că mulţi dintre cititorii de ziare vor fi de acord să contribuie la el, şi că vor exista cititori care vor fi atraşi către ziare, chiar din acest motiv.

După cum am afirmat mai sus, doar reflecţia şi cultura generală ne pot ajuta să combatem balastul informaţional. Asta trebuie să aducă ziarele. Dar acest lucru nu poate fi obţinut cu genul de jurnalism care se prosteşte din ce în ce mai mult. Jurnalismul ieftin este menit să ajungă la coşul de gunoi, nu să fie citit. Dacă un ziar se axează pe publicitate, nu mai este un ziar, ci devine o fiţuică distribuită gratuit şi care nu are nici măcar atîtea reclame cît să continue să se finanţeze.

Dacă vrem ca jurnalismul să nu devină o caricatură ieftină a lui însuşi, ceea ce trebuie împiedicat de la a mai continua astfel este felul în care ziarele îşi cedează Internetului cele mai importante articole, pe gratis. Aceasta este, la propriu, o formă de autotrădare. Va trebui să aibă loc o schimbare rapidă, către un sistem foarte simplu, deschis şi viabil, al unei plăţi mici pe articol. Acesta ar funcţiona ca un aperitiv gratuit, în timp ce felul principal ar costa o nimica toată. Faceţi click şi cumpăraţi: nu moare nimeni din asta, dar ziarele pot deveni mai puternice. Acestea fiind spuse, nu am nici o obiecţie la adresa fundaţiilor sponsori, care înregistrează în momentul de faţă un progres binevenit, oferind ziarelor o mînă de-ajutor: sigur că acestora le-ar prinde bine să fie patronate. Sponsorizarea unui fond al ziarului înseamnă cu adevărat sponsorizarea bunăstării publice. Modelul de sponsorizare *FAZ* (de zeci de ani, independenţa financiară şi editorială a ziarului *Frankfurter Allgemeine Zeitung* a fost sprijinită de către Fundaţia FAZIT) ar trebui să convingă lumea să-l imite şi să-l depăşească. La urma urmei, Germania nu duce lipsă de multimilionari inteligenţi şi capabili.

Internetul, Internetul! Mulţi ziarişti vorbesc despre el ca şi cum ar fi o nouă invazie a hunilor. Hunii au venit din pustiu acum 1500 de ani şi au făcut praf totul (şi-apoi au dispărut din nou, 100 de ani mai tîrziu). Internetul nu face praf nimic. Şi chiar aceasta este lecţia oricărei revoluţii a tuturor felurilor de comunicare ce au existat de-a lungul istoriei: nici un mediu nou nu a dus vreodată la dispariţia celor vechi. Ele au învăţat să coexiste. Internetul nu înlocuieşte editorii buni şi nici nu-i face pe jurnaliştii buni irelevanţi. Din contră: îi face şi mai importanţi ca înainte.

Mai mult, situaţia actuală a autorilor care împrumută autoritate va continua mai mult ca oricînd, iar dacă nu se vor depune eforturi, calitatea nu va fi obţinută. Acest motto ar putea fi afişat în Şcoala de Jurnalism de la Hamburg, dar el nu se aplică doar studenţilor la jurnalism. Fără efort, nu există calitate: expresia aceasta le cere jurnaliştilor din toate media, incluzînd pînă şi Internetul, să dea maximum de efort pentru ca să obţină rezultatele cele mai bune. Şi astfel, jurnalismul va avea un viitor splendid pus deoparte.

Haideţi să ne întoarcem la imaginea pe care o are jurnalismul în zorii unei noi ere – la cerul gri care reprezintă începutul tranziţiei de la noapte la zi. Dacă putem localiza jurnalismul în acest moment de tranziţie, atunci putem fi foarte fericiţi. Cînd noaptea se va sfîrşi, vom avea şansa de a face din zi ceva palpitant.

Heribert Prantl *este editor politic la ziarul* Süddeutsche Zeitung.

Articolul are la bază un discurs rostit la reuniunea anuală din 2009 a netzwerk recherche e.V., *a apărut în* Blätter für deutsche und internationale Politik *şi a fost obţinut prin Eurozine (www.eurozine.com).*

© Blätter für deutsche und internationale Politik

traducere de Nadine VLĂDESCU

Manuela PREOTEASA

Colecţionarii de *Dilema* şi noii utilizatori de Blackberry sau iPhone

Acum trei ani şi jumătate, mă aflam în vizită în Alaska, la ziarul *Anchorage Daily News,* într-o întîlnire cu şeful Departamentului Interactiv. *Anchorage Daily News* face parte din reţeaua McClatchy Company, o reţea cu publicaţii în special pentru zonele metropolitane, care funcţionează din 1857. 150 de ani mai tîrziu, McClatchy a vîndut unele titluri, a păstrat altele. *The New York Times* o numeşte „o companie hibrid", care şi-a dezvoltat servicii de publicitate şi site-uri, investind şi în site-uri de job-uri (Career Builder), de anunţuri auto (cars.com) sau de închirieri (apartments.com).

Informaţia

În Alaska, regiune atît de deosebită de restul Americii şi chiar al lumii, oamenii ţinutului regretă că specificul local suferă din pricina „reţetelor" aduse de lanţurile corporatiste. Pe de altă parte, o companie locală de presă ar trăi foarte greu independent, date fiind costurile mari, resursele insuficiente de publicitate şi concurenţa cu marile grupuri media. Sînt lucruri bine cunoscute, aşa cum ştiut e că fenomenul globalizării a adus beneficiul calităţii şi al standardelor profesionale în multe zone în care informaţia era deficitară.

În timp, din dorinţa de expansiune rapidă, reţelele globale par să-şi fi pierdut apetitul pentru investiţia în calitate şi preferă să reducă la maximum costurile. Producţiile originale, realizate pe teren, fotoreportajele de profunzime, de interes pentru comunitate, sînt înlocuite tot mai mult cu ştiri şi imagini de agenţie, ziarele se uniformizează şi se distanţează de cititori. O altă pedală ieftină e latura senzaţionalistă, este exploatat tot ceea ce iese din comun, fie prin exagerări tabloide locale, fie prin „importul" de astfel de ştiri, *via* reţea. Importul devine astfel şi mai simplu pentru că o pisică în tur de mapamond este o ştire uşor de vîndut, se pare, cîtă vreme o difuzează şi marile televiziuni de la noi, la ştiri.

Un amalgam de comunicate, infotainment şi cuvinte încrucişate – aşa descria recent, un prieten, presa românească. Reţeta s-a întors chiar împotriva unei părţi a promotorilor, revistele glossy, care şi-au pierdut din originalitate într-o inflaţie generală de „noutăţi" despre vedete. Cu reţeaua de corespondenţi semiabandonată, cu editori care filtrau agenţiile şi Internetul şi cîţiva redactori la conferinţe de presă, uniformizarea a erodat dramul de atractivitate al cotidienelor naţionale. Practicile neconcurenţiale de marketing, întîrzierile din sistemul de distribuţie, demersurile la limita bunelor practici încercate pe acest segment fac ca presa tipărită să nu fie atractivă pentru noi investitori.

Evoluţia digitală a cititorilor a adîncit criza de credibilitate a presei scrise. Nu criza, nu şubrezirea economică, ci poate că accesul la Google a făcut ca jocurile invizibile din spatele paginilor tipărite să fie refuzate. Sincer, sper ca toate titlurile care serveau alte interese decît cele ale publicului (şi ale plătitorilor de reclamă, dar numai în spaţiul marcat ca atare) să dispară. Nu deplîng soarta presei scrise care trăia pentru alte raţiuni. Dacă nu mai e profitabilă, orice afacere se închide, aceasta e regula pieţei.

Au existat la noi şi există încă multe titluri pe hîrtie, dar un număr restrîns a avut la bază criterii economice funcţionale. Raţiunea celor mai multe foi era interconectarea cu alte afaceri. În termeni simpliştii, era mare poza primarului pe prima pagină, cîştiga proprietarul gazetei un contract cu firma de gaze. Era atacat şeful de la Drumuri? Se găsea rapid o rezolvare pentru gropile oraşului, printr-o lucrare cu dedicaţie. Sînt atît de ştiute astfel de practici şi nu am să insist asupra lor, deşi în continuare compun o realitate dureroasă, care afectează enorm presa, în plan local. Mai devreme sau mai tîrziu, primarii, patronii şi politicienii buticari vor înţelege că astfel de jocuri fac parte din trecut. Dintr-un trecut în care ei nu iau în calcul că puterea magică a informaţiei se recompune acum din pixeli, se reaşază pe terminale portabile, e accesată prin iPhone sau Blackberry, intră într-un fel de playlist al surselor de informare dezirabile şi indezirabile. Canalul e mai puţin important, esenţială este atenţia către cititorul ignorat.

Dacă în Alaska site-ul *Anchorage Daily News* reprezintă mai mult o oglindă a ziarului, la care se adaugă servicii de mică publicitate online, la un alt site, www.cleveland.com, Internetul şi-a depăşit complexul în faţa hîrtiei. Conţinutul tipărit al ziarelor locale – *The Plain Dealer* sau *The Sun News* – s-a topit în Cleveland.com, un brand construit pe numele oraşului din statul Ohio, în care conţinutul clasic e colateral informaţiilor utile, accesabile prin click, materialelor multimedia (clipuri video, grafice), serviciilor online, fie ele de entertainment sau de shopping.

Va dispărea presa tipărită?

Cauzele pentru care s-au închis la noi cîteva ziare nu sînt cele ale crizei globale. Încă nu s-au închis, la noi, ziare din cauza crizei economice. S-au închis în alte ţări, dar nu aici. La noi s-au închis ziare care au renunţat la calitate şi ziare care depindeau de conjuncturi economico-politice. De ce nu s-au închis titluri înainte de alegeri?

Ca multe alte publicaţii din străinătate, *Anchorage Daily News* sau Cleveland.com experimentează noi modalităţi de a ajunge la cititori, încercînd să integreze informaţie şi servicii. Nimeni nu a găsit modelul de business perfect, dar majoritatea tinde să opteze pentru convergenţă. Internetul, un hypermarket aparent în dezordine, pare să pună multe pe raft. Va reuşi să suplinească lipsa de relevanţă resimţită pe alte canale? Va reuşi Internetul să nu fie doar vizual şi senzaţionalist? Vor reuşi alte canale tehnologice să facă ordine în inflaţia de lucruri atît de la îndemînă?

Vecinii mei, programatori din primele generaţii, consumă foarte multă informaţie online şi totuşi continuă să colecţioneze publicaţiile lor favorite; au o întreagă colecţie de *Dilema,* inclusiv de dinainte de a fi „veche". Praful şi acarienii nu i-au făcut să se despartă de teancul lor preţios, dar nu e exclus ca, într-o bună zi, ei să se pună de acord şi să-şi accepte colecţia scanată. De aici pînă la a fi utilizatori de Blackberry sau iPhone nu mai e decît un pas.

Iulian COMANESCU

Relevanţa jurnalistică şi blestemul hîrtiei

Dispariţia din piaţă a cîtorva ziare *(Ziua, Cotidianul, Gardianul)* şi scăderea de vînzări a altora *(Jurnalul naţional, Evenimentul zilei, Gândul)* au lansat pe spaţii mari discuţia despre „moartea presei scrise". De fapt, e vorba de o tendinţă pe care specialiştii o cunoşteau. De ce merg lucrurile atît de prost? E hîrtia blestemată?

Cifrele de piaţă arată că necazul nu e acolo, ci într-altă zonă. Cel mai plîns dintre ziarele dispărute, *Cotidianul,* vindea în septembrie 2009 cam 5100 de exemplare pe număr. Adică mai puţin de jumătate din cele 11.467 de exemplare ale *Dilemei vechi,* o revistă apăsat elitistă, deci cu potenţial de vînzări mai mic. Ce înseamnă cele 5100 de exemplare vîndute? Echivalentul cifric al numărului de vizitatori unici, pe zi, ai unui blog de top din România. Cu alte cuvinte, un public pe care îl poate atinge un singur om, fără a cheltui o mulţime de bani pe hîrtie, redacţie, sediu şi toate celelalte care intră în structura publishing-ului pe hîrtie.

Criza presei scrise

Merită să mai dai bani pe tipar? Cazul *Cotidianul* pare a zice că nu, dar Biroul Român de Audit al Tirajelor (BRAT), de unde am luat cifrele de mai sus, ne prezintă şi situaţii contrare. În aceeaşi lună septembrie, *Click!,* tabloidul care a preluat poziţia numărul 1 de la *Libertatea,* anul trecut vindea 206.729 exemplare pe zi. Adică de vreo 40 de ori mai mult decît *Cotidianul. Libertatea,* liderul detronat, realiza şi el un frumuşel 178.574 de exemplare. La asta se adaugă *Cancan,* al treilea tabloid puternic apărut din 2007 încoace, cu aproape 80 de mii de exemplare. Cu alte cuvinte, presa cotidiană pe hîrtie se vinde. Ne raportăm din nou la septembrie 2009, fiindcă e ultima lună pentru care BRAT oferă rezultate, în care cotidienele centrale vindeau, în total, vreo 896 de mii de exemplare. În septembrie 2005, înaintea ofensivei media a lui Patriciu şi a lui Vântu (care a deţinut majoritatea publicaţiilor închise sau oferite angajaţilor în ultimele săptămîni), piaţa cotidienelor auditate, incluzînd ziarele sportive, economice şi un titlu maghiar, era de 749 de mii de exemplare. Cu alte cuvinte, în patru ani, septembrie *vs* septembrie, vînzările cotidienelor au crescut cu vreo 20%.

De unde impresia de parastas, atunci? Un mare proprietar român de media, Sorin Ovidiu Vântu, a decis că nu mai merită să ţină în viaţă cîteva titluri care nu vindeau mai mult de 15-20 de mii de exemplare la un loc. E ca şi cum ai scoate din priză aparatul de respiraţie asistată al unui muribund. Cu alte cuvinte, „criza presei scrise" a devenit evidentă, dar în cazurile citate, e vorba de decese nominale. *Gândul,* de pildă, vindea în luna la care ne-am tot raportat cam 13.900 de exemplare. *Evenimentul zilei,* 31.600 de cópii. E vorba de ziare cu o istorie îndelungată sau aspiraţii mari, proporţionale doar cu panta descendentă a tirajelor. Altfel zis, raportat la populaţia de 21,6 milioane de locuitori a României, diferenţa dintre *Gândul,* care se mai tipăreşte, şi *Cotidianul,* care nu mai apare, e modică. Cam asta e perspectiva reală. De fapt, cotidienele zise „de calitate", „de referinţă" sau „serioase" scad de multă vreme. Iar explicaţia nu e faptul că sînt tipărite.

Aşa ajungem la problema relevanţei jurnalistice, relevanţă pe care, curios, o găsim în tabloidele româneşti şi nu la „apostolii democraţiei" din „marile" ziare cu mai puţin de 50 de mii de exemplare vîndute pe zi. S-ar putea ca nici dvs., nici eu să nu citim *Libertatea* sau *Cancan.* Dar, aşa cum sînt, tabloidele româneşti se vînd bine. Cine le cumpără? Ar fi foarte simplu să exclamăm: „Naţie de tîmpiţi! Nu ne interesează decît Nikita şi Ion Dolănescu!". Există însă şi un alt raţionament. Oricît s-au plimbat pe la TV, Dolănescu şi Nikita nu apar în *Click!* sau în *Cancan* cu aceleaşi lucruri pe care le-au spus sau făcut la televizor ieri. Lucrurile se petrec mai curînd pe dos. De regulă, *Cancan* lansează o temă, celelalte tabloide o preiau, dar ea ajunge şi la Mădălin Ionescu sau la Cătălin Măruţă. Cu alte cuvinte, ziarele bulevardiere româneşti au relevanţă pentru că vin cu subiecte proprii, reale. Ce fac, între timp, ziariştii serioşi de la *Evenimentul zilei* sau de la *Gândul?*

Răspunsul e uşor de intuit şi pentru cititorul nespecialist: se uită la Realitatea TV. Sau pe HotNews.ro. Iau ştirile zilei şi le regurgitează în ziarul de mîine, neglijînd definiţia elementară a ştirii – un fapt nou sau nou revelat. Altfel spus, cele mai multe „capete de ziar" din presa serioasă din România nu fac decît să apară cu „ştirea de ieri". Căutaţi paginile I în format pdf, pe site-urile cotidienelor, şi vă veţi convinge că e aşa. Presa „de calitate" din România este un fel de „ştirile de ieri". Încremenită în proiect, ea vine, la o zi după, cu aceeaşi abordare, acelaşi titlu, acelaşi sumar ca Internetul sau televiziunile de ştiri de ieri.

Mai putem vorbi în astfel de condiţii de relevanţă democratică, rolul de a patra putere şi toate celelalte? Circul din campania prezidenţială şi jelania de la căpătîiul *Cotidianului* arată că presa clasică e încă o miză. Politicienii au manevrat-o şi au folosit-o ca trambulină de lansare pentru diferite scandaluri gen „Chirieac-SRS-ANI" sau „Băsescu şi copilul". Dar, atunci cînd nu dă „ştirile de ieri" sau devine trambulină pentru petardele celor interesaţi, presa scrisă din România îşi gratulează cititorii cu tot felul de urlete partizane publicate în paginile de opinii sub numele de „editoriale". Apostolii conştiinţei politice a României practică plini de aplomb iubirea de Băsescu şi ura de moguli – sau pe dos –, aşezîndu-se de bunăvoie într-o postură dizgraţioasă şi subalternă, iraţională şi suspectă. Probabil, componenta veroasă a acestei complicităţi dintre politic şi „liderii de opinie" este mult sub suspiciunile referitoare la ziarişti cumpăraţi. E vorba de „convingeri": mogulii sau politicienii care manevrează jurnalişti ar trebui să fie bătuţi în cap ca să cumpere şi să convertească editorialişti ostili. Au destui susţinători benevoli.

Moartea presei e simbolică

Aşa se face că moartea presei scrise e mai curînd una simbolică. E drept, criza economică a scăzut zdravăn veniturile din publicitate ale presei – poate la jumătate, nici unul dintre marile grupuri nu spune cu precizie cît. Dar cîte din „marile" ziare ar fi mers bine într-un prezent paralel, în care veniturile din reclamă continuau să crească? Ar fi fost „jurnalismul de calitate" românesc mai de calitate decît este azi? De fapt, criza şi explozia online-ului nu au făcut decît să accelereze mecanismul de triere a valorii intelectuale şi utilităţii publice a presei româneşti. Acum, lucrurile arată pe-alocuri dezolant. Să ne gîndim însă că în spaţiul virgin rămas ar putea apărea oameni şi „marfă" cu adevărat relevantă. Dacă ziariştii de tabloid îşi cîştigă pîinea cinstit, vînzînd ceva care se caută, de ce n-ar putea face asta şi colegii lor cu pretenţii?

Cristi MĂRCULESCU

Belgia, panoramă (parţial) culturală

Nu cred că de-a lungul istoriei sale deloc milenare Belgia a reuşit să-şi uluiască vreodată vizitatorii. Anti-tropicală, deloc meridională, cu ierni blînde şi veri care amintesc prea adesea de iernile deja menţionate, populată de cetăţeni calmi, politicoşi, teribil de insensibili la panici, alarmisme sau isterii. Lipsită de cele mai elementare forme de relief. Apatică, plicticoasă şi griulie după părerea unora, capitală a măreţei Uniuni Europene în opinia altora, insignifiantă şi capabilă de a suporta doar turişti de vîrsta a treia, dacă ar fi să dăm crezare generaţiilor următoare, rătăcite pe drumurile de retur de la Amsterdam. Şi totuşi, Belgia poate oferi un exemplu rarisim despre eleganţa traiului liniştit. Care, apropo, nu-i deloc atît de liniştit pe cît se vehiculează.

Nu intenţionam să am un *crash* pe o ţărişoară mică şi anostă atunci cînd m-am îmbarcat spre BIFF (Brussels International Fantastic Film Festival). Dar festivalul s-a dovedit impecabil organizat şi ţara gazdă s-a dovedit capabilă de exercitatea unei fascinaţii iniţial inexplicabile asupra mea. De-a lungul următorilor trei ani am tot revizitat şi explorat Belgia. Şi după multe filme, muzici, beri, plimbări, cumpărări de benzi desenate şi chiar o operaţie de apendicită, fascinaţia a rămas. Au dispărut uluielile iniţiale (văzduh incredibil de transparent şi ceruri teribil de albastre, autostrăzi luminate noaptea, o varietate terifiantă de beri, bunul obicei al non-bacşişului, lipsa oricărui fel de claxoane, gunoaie mult prea sortate întru reciclare, pisoare stradale, incomensurabil de multe biciclete şi biciclişti) şi nu au apărut altele care să le ia locul. Deci Belgia. Panoramă parţială şi parţial culturală.

Pentru început, patru sfaturi către călătorul pe meleaguri belgiene. *In Bruges* (regia Martin McDonagh, 2008) este un minunat film, comedie neagră-existenţialistă pe bază de asasini eşuaţi lamentabil în punctul de maxim interes turistic al Belgiei. Vedeţi-l. Cel mai probabil vă va scuti de frigul şi cheltuielile inerente unui voiaj în Brugge. Exercitaţi-vă francofonismul în Bruxelles sau Wallonia. În Flandra se va dovedi ineficient şi poate chiar neplăcut anumitor interlocutori. Celebraţi invenţiile culinare autohtone (vafe, ciocolate, speculaas), nu omiteţi cartofii prăjiţi (pe care nu i-au inventat francezii) de la colţuri de stradă cu maioneza aferentă şi testaţi beri fără să amestecaţi culorile (cele peste 350 de sortimente au fiecare paharul lui şi concentraţia proprie de alcool care nu de puţine ori este cea a pills-urilor normale). Investiţi într-o hartă sau într-un GPS. Scutiţi astfel şi nenumărate „nu ştiu, eu nu locuiesc aici" pe care le veţi primi în Bruxelles, precum şi indicaţiile eronate pe care le dau nonşalanţi flamanzii, şi eventuala barieră lingvistică din Wallonia.

Belgienii şi-au construit catedralele din comerţ, au fost cîmp de luptă al imperiilor, revoluţiilor franceze (apropo, Waterloo este ne-senzaţional) şi ambelor războaie mondiale. Au ştiut să-şi revină şi să profite. Poate ca reacţie la absurdul stat de cîmp de luptă cvasi-perpetuu, au dezvoltat un umor belgian foarte specific, rudă prin natura seacă cu umorul negru britanic. Dar filtrat printr-un suprarealism absurd-sublim, capabil de rafinamente surprinzătoare (René Magritte a fost belgian pur sînge). Piesele de rezistenţă ale umorului belgian sînt benzile desenate (genialul *Le Chat* al lui Philippe Geluck, dar şi *Lucky Luke, Boule et Bill* şi nu pot lipsi faimosul *Tintin* – subiect de viitor film spielbergian – şi piticaniile albastre numite ştrumfi, inventate tot pentru divertismentul micilor pui de belgieni). Cinemaul minimalist şi totalitarist într-ale absurdului semnat de Gustave de Kervern şi Benoît Delépine *(Avida* şi *Aaltra)* merită cel puţin la fel de mult respect ca dramele multiplu premiate ale fraţilor Dardenne.

Totuşi, nici cinemaul de artă (e straniu să locuieşti într-un orăşel cu două cinemauri de artă, un mini-multiplex şi două cinemauri ABC, adică porno), nici accesul la tone de benzi desenate (importurile masive din Franţa sînt cel puţin dublate de comics, manga şi BD independent), nici supele din cele mai dubioase ingrediente (asparagus, andive) nu ar face zodia meteorologic-ploioasă suportabilă, dacă nu ar fi concertele. Nu stadioanele pline, ci bărulețele (cu tradiţie, fumat permis, fără bilet, dar cu taxă de pipi) şi festivalurile (cu *line-up*-uri incredibile şi biletele vîndute cu luni bune înainte de eveniment) sînt coloana verticală a unui sistem muzical teribil de vast, în raport cu ţara care-l generează. Pentru fiecare Hooverphonic, dEUS sau Soulwax există vreo şapte trupe cel puţin la fel de capabile. Dovezi mai clare decît Mintzokov, Sioen şi Girls in Hawaii nu pot fi aduse.

În încheiere, din fugă, dar cu respectul cuvenit şi cronologic: Jean van Eyck, Peter Paul Rubens, Victor Horta, Marguerite Yourcenar, Jacques Brel, JCVD (şi omul, dar mai ales filmul), 2 Unlimited.

Sanda WATT

Electropop fericit!

Eticheta de artist electronic-pop vine la pachet cu o imagine foarte bine pusă la punct, fie de *funky fresh* newyorkez, *funky punk* berlinez (cu varianta *emo*), *funky futurist* japonez sau poate *old school* francez. La cei 80 de ani ai săi, contemporan cu istoria muzicii electronice, Jean-Jacques Perrey este muzicianul căruia i se potriveşte pînă la identificare sloganul preferat de artişti în ultimii ani: *„We were uncool before uncool was cool"* (în traducere literală, „Eram demodaţi dinainte ca demodatul să fie o modă"). Acesta poate fi unul dintre motivele pentru care J.J. Perrey se bucură acum de cel mai mare succes pe care l-a cunoscut vreodată în cariera sa de peste 60 de ani.

Dincolo de trend, interesul recent pe care îl suscită octogenarul electro poate fi atribuit, în mare măsură, încercării de a circumscrie o istorie a muzicii electronice. Aceasta este şi direcţia pe care o urmăreşte Gilles Weinzaepplen (cu numele de scenă Toog) în filmul pe care i-l dedică în 2008, *Prélude au sommeil: Jean-Jaques Perrey et la musique électronique.* Documentarul urmăreşte evoluţia suitei de instrumente muzicale electronice iniţiate de Georges Jenny, care a inventat în 1941 unul dintre strămoşii sintetizatorului, ondiolina. Tînărul Perrey se îndrăgosteşte de acest instrument la începutul anilor '50 şi renunţă la studiile de medicină, pentru a se dedica muzicii. În rememorări calde şi pline de umor, Perrey povesteşte cum reputaţia de bizarerie pe care ondiolina o are la Paris culminează cu o vizită din partea lui Edith Piaf, care trimite o înregistrare studioului din New York, unde Carroll Bratman crea efecte sonore pentru radio şi televiziune. Perrey este angajat imediat de Carroll's Studio, care îi amenajează un laborator, unde experimentează şi recreează sunete. Unul dintre cele mai spectaculoase episoade reconstituite de documentar este înregistrarea unui roi de albine pe o bandă pe care Perrey a prelucrat-o pentru a reda prin sunete naturale „Zborul bondarului" de Rimski-Korsakov. Pe de altă parte, Angelo Badalamenti (compozitorul coloanei sonore a serialului *Twin Peaks)* povesteşte despre curiozitatea pe care ondiolina a trezit-o în America. Aici, Perrey a lansat, în anii '60, două albume împreună cu Gershon Kingsley, compozitorul celebrei piese „Popcorn", hipercunoscută în versiunea lui Jean-Michel Jarre. Revenind în Europa, realizatorul documentarului continuă discuţia cu regizorul Michel Gondry, nepotul lui Constant Martin, care a inventat în 1947 claviolina, instrument electronic cu clape, iar mai tîrziu clopotele electronice, a căror cea mai cunoscută utilizare este melodia care precede anunţurile din gări. Regizorul vorbeşte despre invenţiile pe care bunicul său le patenta, fără să încerce ca prin acestea să schimbe ceva în lume.

A fost nevoie de ingeniozitatea, exuberanţa şi umorul lui Jean-Jaques Perrey, supranumitul „prinţul clovn al avangardei", pentru ca sunetele cele mai neobişnuite să treacă dinspre experimental către comercial, prin ceea ce acesta numeşte *musique concrète.* Caracterizată de însuşi Perrey ca fiind oarecum facilă, pentru o „ascultare uşoară", amestec de sunete înregistrate şi sunete create electronic, *musique concrète* a avut meritul de a populariza genul electronic, prin compoziţiile sale cu ritm copilăresc. Scopul său declarat, şi reiterat în albumul din 2006, *Happy Electropop Music Machine,* este acela de a crea „muzică veselă, pentru oameni veseli". În urma proiectelor de cercetare în care a fost implicat pentru a testa efectele sunetelor asupra animalelor şi oamenilor, a compus, în 1957, *Prélude au sommeil,* muzică pentru insomniaci, care probabil ar intra astăzi în categoria *ambiental chill.* Mixul lui Fat Boy Slim după „E.V.A.", compoziţie pe care Perrey o numeşte astăzi „piesa mea fetiş", l-a readus pe scena electro, într-un secol mult mai receptiv, de această dată. Au urmat înregistrări cu celebrul duo Air şi turnee internaţionale alături de Dana Countryman sau David Chazam. În 2008, Perrey a lansat, împreună cu Dana Countryman, un nou album: *Destination Space.*

Documentarul *Prélude au sommeil* a putut fi vizionat luna trecută, la Sala „Elvira Popescu", în cadrul Atelierului Sunetului, găzduit în fiecare luni de Institutul Francez.

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Acelora care nu

Pentru că, din cîte am aflat, tradiţia permite, ba chiar recomandă prelungirea perioadei de urături, felicitări, firitisiri şi doriri de bine încă vreo trei săptămîni după Revelion (la urările de rău sezonul este, pare-se, deschis în permanenţă), profit de ocazie spre a prelungi şi eu puţin atmosfera sărbătorească şi a încerca să strecor, printre virusurile gripei acesteia foarte porcine, o sumă de gînduri bune către o sumă de oameni. La urma urmei, nu strică să punem în circulaţie energie pozitivă, cum se zice, fie şi în afara datelor acreditate.

Mai întîi, trebuie să le mulţumesc (inclusiv aici) acelora care, la rîndul lor, m-au felicitat de sărbători; recunosc că au fost mult mai mulţi decît mă aşteptam; şi au fost, uneori, persoane despre care nu-mi închipuiam că îmi acordă spaţiu în preocupările lor „specifice". (De fapt, la fel am procedat şi eu de Crăciun şi de Anul Nou, aducîndu-mi aminte de cunoştinţe aproape uitate.) Poate că senzaţia de sfîrşit de lume pe care au izbutit să ne-o inducă mediile româneşti, printre refrenele pioase şi printre globuleţele, lumînărelele şi domnişorelele sumar deghizate în Moş Crăciun ce ne-au colindat toată luna decembrie, senzaţia că ar fi cazul să ne bucurăm cît mai putem, adică pînă nu dă peste noi molima, vîrful crizei, cutremurul, FMI-ul sau ideile economice ale Guvernului (ori chiar toate la un loc), poate că, zic, această senzaţie de urgenţă extremă la care încă n-am devenit, pare-se, imuni ne îndeamnă să ne apropiem unul de celălalt, precum animalele în vreme de furtună. După ce trece furtuna... hm...!

Acum şi aici aş lărgi un pic aria şi le-aş ura sănătate, bucurie, viaţă lungă şi nervi tari şi altora. Pe unii îi cunosc, cu nume şi prenume, pe alţii nu. Ştiu însă că toţi există, chiar dacă nu întotdeauna vizibili, pe scena vieţii noastre de fiecare zi şi pe scena teatrului nostru de fiecare seară; sînt actori, regizori, dramaturgi, scenografi, maşinişti, directori, cabiniere şi, bineînţeles, critici. I-aş numi *aceia care nu*. Aşadar:

- acelora care nu cred că teatrul începe şi se sfîrşeşte cu ei
- acelora care nu cred că teatrul poate fi artă înainte de a fi, cu modestie, efort şi umilinţă, meserie
- acelora care nu vin la teatru, pe la intrarea actorilor sau pe la intrarea publicului, cu aroganţă, plictiseală, ţîfnă şi cu ochii pe ceas
- acelora care nu uită că arta sau meseria aceasta se face din plăcere, cu plăcere şi pentru plăcere
- acelora care, în faţa scenei (niciodată pe scenă!), nu se sfiesc să plîngă ori să rîdă atunci cînd simt nevoia
- acelora care nu socotesc teatrul (ca instituţie, de astă dată) propria lor feudă şi nici echivalentul mai simpatic al vreunei întreprinderi unde ziua de lucru începe la 9 şi se termină la 5, unde inspiraţia, fantezia şi dăruirea încep cu semnarea condicii de prezenţă şi se termină cu semnarea statului de plată
- acelora care nu cred că o locuinţă cu o cameră în plus sau cu un etaj în plus şi o maşină cu doi, trei sau trei sute de centimetri cubi în plus reprezintă un motiv suficient pentru a-şi vinde numele, imaginea şi talentul Diavolului ipostaziat în telenovele, reclame, „show"-uri TV şi şuşe de calitatea a II-a (şi a III-a, şi a IV-a, şi a...)
- acelora care nu cred că spectacolele se pot face – bine – pe bandă rulantă, cu gînd meschin şi suflet otrăvit(or)
- acelora care nu încetează să înveţe nici după ce termină şcoala, „furînd" meseria şi îmbogăţindu-se, astfel, neîncetat
- acelora care nu-şi măsoară efortul, şi nici bucuria după lungimea rolului
- acelora care nu vin la teatru ca să caute noduri în papură, crezînd că sînt unicii depozitari ai adevărului despre o piesă, un autor, o lume, un univers
- acelora care nu au renunţat să spere că vor descoperi perla chiar şi în cea mai modestă scoică
- acelora care nu vor să se lase copleşiţi de rutină, suficienţă, oboseală sau descurajare
- acelora care nu au încetat să iubească teatrul, în ciuda tristeţii pe care le-o provoacă adeseori.

Tuturor acestora aş vrea să le amintesc – amintindu-mi şi mie, în acelaşi timp – că, indiferent cît de grea, de agasantă, de obositoare şi de nerăsplătită ar fi ea cîteodată, viaţa scenei este infinit mai puţin urîtă, mai puţin şubredă şi mai puţin săracă decît scena vieţii. E un gînd care, la începutul unui an ce va fi – ni se spune – complicat şi chinuitor, ne poate ajuta, măcar, să ne apropiem un pic unul de celălalt. Nu, însă, ca animalele în vreme de furtună, ci, să sperăm, ca oamenii hotărîţi să schimbe, împreună, ceva. Sau, poate, totul.

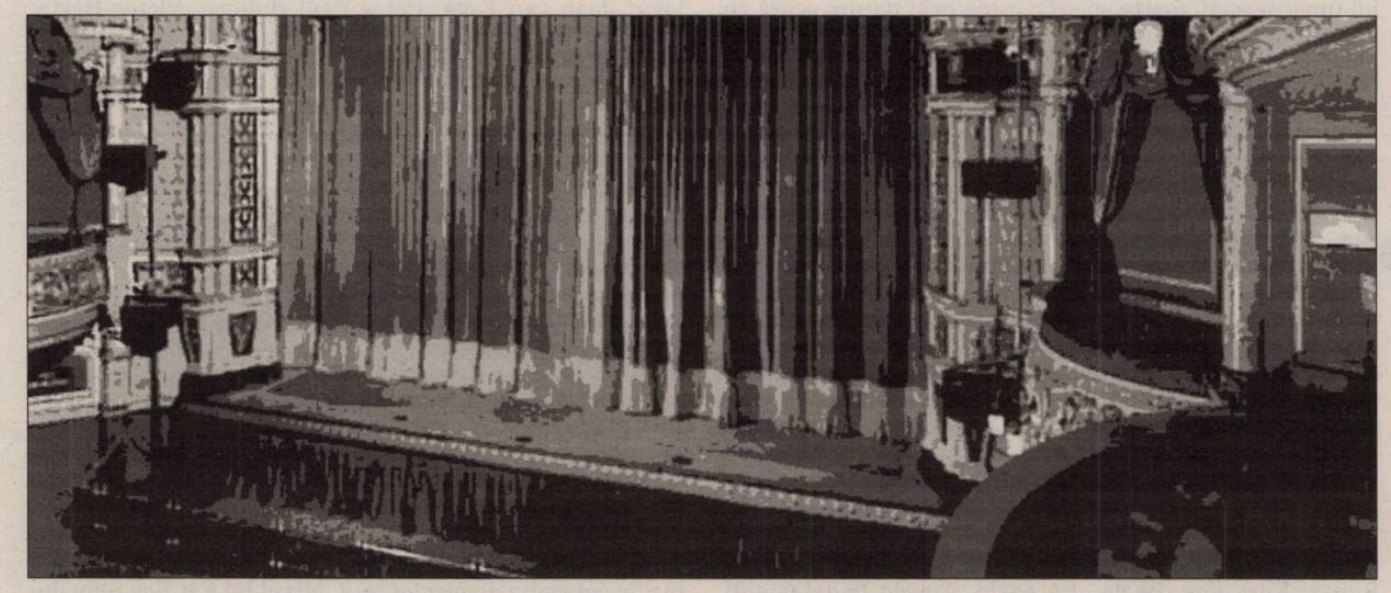

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Portretul artistului la maturitate

● **Robbie Williams, *Reality Killed the Video Star*, EMI, 2009**

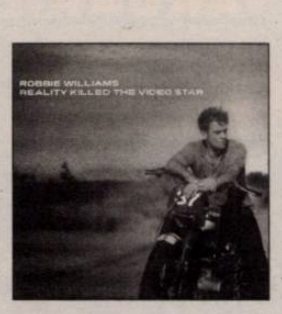

Realitatea arată astfel: la sfîrşitul zilei de 9 noiembrie 2009, Robbie Williams rata, pentru prima oară într-o carieră încărcată de superlative absolute, şansa de a avea şi cel de-al optulea album – din opt – pe prima poziţie a UK Albums Chart. Cauza? JLS, un *boy band* emanat de laboratorul muzical *The X Factor,* unul dintre reality show-urile TV setate să fabrice idolul pop de tip nou. Fără nici un dubiu, industria pop a ultimilor ani este subsumată unei noi reguli a jocului, care, surprinzător au ba pentru această epocă, are mai puţină legătură cu ethosul adus pe lume de satul global numit www decît cu o invenţie care, astăzi, pare aici de cînd lumea: televiziunea. Televiziunea-simulacru, cea care mimează şi produce o (hiper-)realitate de consum instantaneu, în egală măsură, televiziunea care a transformat procesul *popificării* într-un *game show* cu audienţă apocaliptică (mulţumim pentru asta, Simon Cowell!). Williams, la rîndul său, aparţine cumva aceleiaşi lumi a televiziunii — a unei televiziuni-galantar, conduse de alte principii, totuşi –, glorificate, în vremea în care mai era posibil acest lucru, de un MTV care nu comutase trist şi irevocabil pe, *hèlas!,* interminabile reality show-uri decerebrate. Punct. Aici se închide definitiv cercul deschis la 1 august 1981 de primul videoclip rulat pe cel dintîi canal TV dedicat exclusiv muzicii, cel al piesei „Video Killed the Radio Star", lansate de The Buggles şi semnate, printre alţii, de Trevor Charles Horn, omul care a influenţat sunetul pop al anilor '80 mai mult decît oricine altcineva şi cel care, iată legătura!, a produs cel mai nou album al lui Robbie Williams, numit, cum altfel?, *Reality Killed the Video Star*. *RKtVS* este opera unui artist care, la 35 de ani, a renunţat la teribilismele, triumfalismele şi exhibiţionismele tinereţii, pentru a se îngrăşa, a-şi lăsa barbă şi a vîna extratereştri prin deşerturile californiene. A unui artist care a stat pe tuşă trei ani – un alt record al carierei sale – pentru a-şi digera cel mai greu insucces, experimentalul şi neînţelesul album *Rudebox*. A unui artist reflexiv şi pasiv-furios, care-şi permite acum, după ce a eşuat constant în încercarea lui de a cuceri publicul american, luxul de a rămîne doar un *popster* de extracţie britanică, în siajul celor din aceiaşi glorioşi ani '80, oblic, inteligent şi (auto) ironic (*„A message to the troubadour: the world don't love you anymore"*, spune el în *opener*-ul „Morning Sun"), în era starurilor depigmentate şi spălate pe creier de atotputernicele departamente de marketing. A unui artist care trăieşte, simbolic, momentul în care televiziunea de tip *reality* ucide starul inventat de videoclip, care-l spulberase cîndva pe cel care se auzea doar la radio. Concluzia? Noul album al lui Robbie Williams are exact acea calitate care-l face să sune perfect la radio. *Play on!*

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Junot Díaz, *Scurta şi minunata viaţă a lui Oscar Wao*, traducere din limba engleză de Daniela Rogobete, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2008.**

Romanul lui Junot Díaz a apărut în 2007 şi a fost rapid premiat. În 2008 a fost premiat din nou, iar spre finele lui 2009 a fost declarat de *The New York Magazine* cea mai bună carte a ultimilor zece ani (din SUA, se subînţelege – autorul, dominican de origine, trăind în Statele Unite).

Aşa o fi, de ce nu? În fond, *Scurta şi minunata viaţă a lui Oscar Wao* e o carte bogată şi derutantă, cu multă poveste, dar şi cu multă inginerie în construcţia discursului. Junot Díaz nu-şi refuză mai nimic din clişeele prozei latino-americane, însă le metisează cu jocurile textuale postmoderne, creînd un soi de *ironie magică*. Graţie ei, graţie acestui amestec de vînă epică groasă şi perpetuu giumbuşluc narativ, romanul va fi în primul rînd o proză-spectacol, şi abia apoi o istorie a unui protagonist cu o anume identitate.

Oscar Wao – dominican din New Jersey, obez, tocilar, pasionat de SF şi de femei, dar blestemat să rămînă pămîntean şi virgin – va fi pretextul unei ample poveşti „latino" (cu dictatorul macho, cu torturi, crime, trestie de zahăr, amoruri înfocate, copii pierduţi şi regăsiţi, plus supranaturalul „obligatoriu"). Ficţiunea istoriei de familie se întîlneşte aici cu secvenţe din istoria reală a Republicii Dominicane, joacă în toate registrele cu putinţă, stradale sau eterate, traductibile sau intraductibile, ţesînd naraţiuni paralele în note de subsol, alternînd povestitorii, răsucind pateticul în rizibil, construind fraze de anverguri mereu imprevizibile, de la doar două vorbe pînă la două pagini şi jumătate etc.

Un material perfect şi superb pentru un seminar de *creative writing*.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Montaigne într-o ediţie cu aromă identic naturală

● **Michel de Montaigne, *Vivre à propos*, Flammarion, Paris, 2009.**

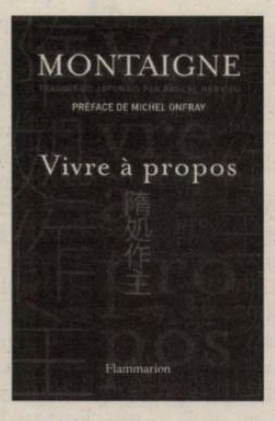

Pe Montaigne l-am descoperit prin intermediul lui Alexandru Paleologu. Pentru că aproape orice rînd scris de Paleologu mă fermeca, în momentul în care am sesizat reverenţa afectuoasă şi fidelitatea cu care Conu Alecu se raporta la Montaigne, am decis să urc pe firul apei. Ca întotdeauna cînd am vrut să văd pe cine admiră oamenii pe care îi admir, şi de data aceasta am fost răsplătită. Răsplata a fost dublă. Mai întîi m-am simţit mai aproape de Paleologu, mai acasă în salonul paginilor sale şi apoi, fără să-mi dau seama cum, Montaigne a devenit unul dintre cei trei, poate patru, autori instalaţi definitiv la temelia fiinţei mele interioare.

Tălmăcit de Mariella Seulescu, Montaigne apare cititorului român cu un discurs fluid, lipsit de dificultăţi deosebite. Cu toate pierderile asumate, traducerea aduce în prezent un text scris cu mai bine de 400 de ani în urmă. Pentru cel ce vrea să citească textul în original, franceza secolului al XVI-lea este însă departe de a fi perfect accesibilă. Deliciile descifrării integrale par rezervate doar celor specializaţi în franceza veche.

Pentru a evita să citesc Montaigne pe ghicite, am apelat la volumul *„mis en français moderne“*, îngrijit de Claude Pinganaud. Aceasta este cea mai răspîndită dintre ediţiile care îşi propun să prezinte cititorilor de astăzi un text inteligibil, în ortografia actuală, cu mici ajustări gramaticale, „întinerit“ şi prin înlocuirea arhaismelor sau prin adăugarea între croşete a echivalentului modern pentru cuvintele sau expresiile ieşite din uz. Astfel, textul propus rămîne cît mai fidel cu putinţă variantei originale, dar în acelaşi timp devine lizibil pentru cititorul de azi. Lectura nu poate fi rapidă şi presupune reveniri, însă această înaintare lentă nu mi s-a părut un inconvenient, dimpotrivă, un mijloc de a crea un spaţiu de ecou, o reluare ce predispune la meditaţie pe marginea celor citite.

Michel Onfray se arată însă nemulţumit de faptul că aceste ediţii ajustate conform normelor francezei actuale păstrează un caracter hibrid. Îl deranjează că sînt încărcate de obstacole ce fac imposibilă o lectură fluentă pentru cititorul nespecialist, ţinut la distanţă de exotismul arhaic al turnurilor de frază nemaiîntîlnite astăzi. Michel Onfray ar dori ca Montaigne să poată fi citit în franceză cu fluiditatea de care se bucură atunci cînd este tradus în alte limbi, negrevat de obositorul du-te vino între franceza de ieri şi cea de azi.

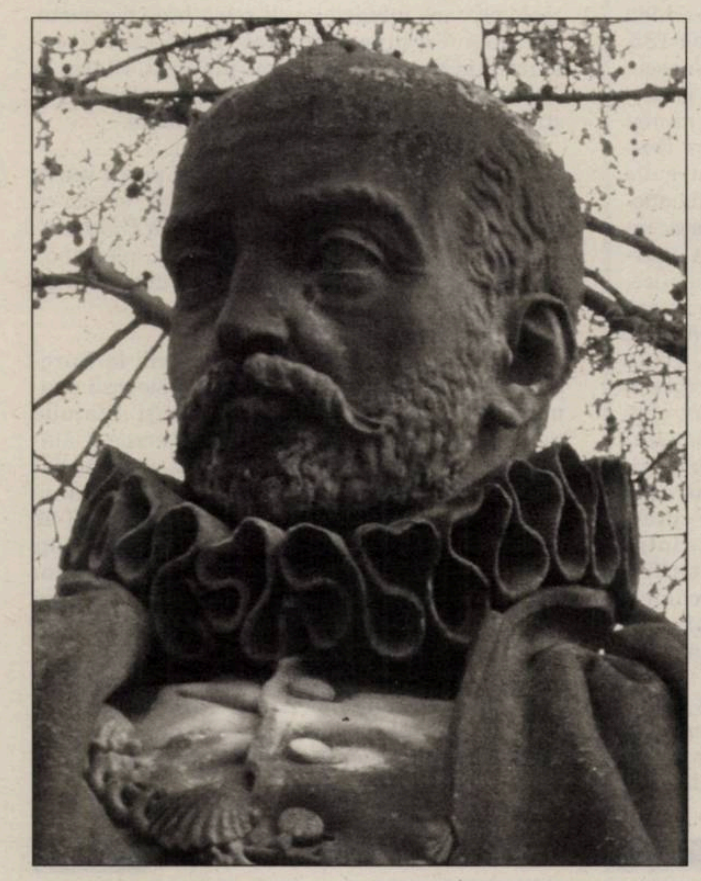

Pentru a obţine acel text accesibil tuturor, el imaginează o soluţie surprinzătoare, şi anume retraducerea lui Montaigne în franceză luînd ca punct de pornire versiunea textului transpus într-o limbă străină. Fiind prieten cu orientalistul Pascal Hervieu, pe care îl ştie pasionat de Montaigne, Onfray nu ezită să îi propună acestuia să intre în joc şi să încerce să transpună în franceză traducerea japoneză a *Eseurilor,* mai precis două capitole: *„De l'experience“* şi *„Sur des verses de Virgile“*. Onfray alege aceste fragmente pentru că i se par *„les plus hédonistes des Essais“,* în acord cu sensibilitatea contemporană. El doreşte să ofere publicului larg o variantă macră, un Montaigne – muşchiuleţ file, fără zgîrciuri, uşor digerabil. Deşi Onfray anunţă că ar fi vorba doar de un „exerciţiu ludic de traducere“, tonul său din prefaţă trădează faptul că ia cît se poate de în serios această încercare de a-l prezenta pe Montaigne dublu cernut, în ambele sensuri, prin sita japoneză. Plămădit dintr-o făină mai albă decît pudra gheişelor, textul oferit contemporanilor e un fel de mini-*croissant* ideal pentru micul dejun filozofic al omului contemporan, în meniul spiritual propus de Michel Onfray.

Pascal Hervieu se lasă antrenat în această aventură anticipînd comentariile defavorabile: „inutil, futil, van, ridicol“ sau „ultraj, sacrilegiu, *lèse-majesté*“. Nu s-a înşelat prea tare. Între alţii, şi Starobinski a ridicat din sprîncene mirat – dispreţuitor.

Pentru a ilustra „eficacitatea semantică“ a versiunii extrase din textul în japoneză şi pentru a-i lăuda „surprinzătoarea prospeţime“, Onfray foloseşte imaginea muzicală a interpretării unei compoziţii baroce la instrumente contemporane. Destul de amuzant e faptul că aceeaşi analogie apare şi în cele mai virulente critici. Astfel, epuratul text final este comparat cu transpunerea unei teme simfonice într-un lejer aranjament pentru pian de tip Clayderman, uşor de reţinut, decăzut la nivelul unui firicel melodic numai bun de fredonat.

Acum nu ştiu dacă iniţiativa lui Onfray e o gafă, cu certitudine este un moft, mai precis un răsfăţ, şi nu putem decît să ne minunăm de năstruşniciile petrecute în decolteul bătrînei şi solidei culturi franceze. Dintre toţi, cel mai amuzat de situaţie ar fi fost, poate, chiar Montaigne. El, care spunea „Scriu cartea mea pentru puţini oameni şi puţini ani“, ar fi fost surprins de această restituire paradoxală realizată peste secole şi destinată celor mulţi. Pascal Hervieu afirmă că, în prima fază, traducea varianta japoneză ca atare, încercînd să uite că provine dintr-un text franţuzesc de secol XVI. Aşadar, traducea Montaigne încercînd să facă abstracţie tocmai de Montaigne.

Traducătorul aminteşte de virtuţile terapeutice ale *Eseurilor,* citînd aprecierea unui medic igienist: „Un om care îl citeşte pe Montaigne de pe la mijlocul vieţii sale are o speranţă de viaţă cu 10-15 ani mai mare decît cei care nu îl citesc“. Un comentator al prezentei ediţii a simţit nevoia să precizeze că această recomandare nu poate fi valabilă decît pentru ediţia originală. Într-adevăr, nu se ştie care este efectul acestui extract dublu diluat cu aromă Montaigne identic naturală.

Dilema veche vă recomandă

● Henry James, *O coardă prea întinsă* (traducere din limba engleză şi note de Antoaneta Ralian, prefaţă şi tabel cronologic de Sorin Alexandrescu, Editura ART, 2009). Cîteva dintre celebrele nuvele ale unui prozator nepereche în arta povestirii, în răsucirile psihologice, în calmul cu care descrie neobişnuitul, ajungînd la ceea ce se numeşte „frumuseţea anxietăţilor“. Nu seamănă cu nimeni şi nimeni nu şi-a permis să-i semene. (Radu Cosaşu)

● La „recomandarea“ colegului Ghinea, am revăzut *Blade Runner* (Ridley Scott, 1982). Umanismul poveştii (emoţionante, fără happy-end), nostalgia aceea postapocaliptică şi atmosfera retro-*future* (întunecată, decadentă & butaforică), ochii hipnotici ai lui Rutger Hauer în rol de replicant-*vilain,* dialogurile foarte bune, cu mult umor, memorabile (se vede arta lui Philip K. Dick), plus muzica lui Vangelis (un *new age* compozit, *jazzy-classical,* deopotrivă ambiental şi melodic), toate acestea rămîn atuuri şi după atîta vreme. Vi-l recomand. Mai ales că acţiunea se petrece în curînd, în 2019. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Făcături

● ***Sus, în aer / Up in the Air* (SUA, 2009), de Jason Reitman.**

Sus, în aer (pe ecrane din 29 ianuarie) e o comedie romantică ultraconformistă, dar care pretinde că are ceva serios de spus despre lumea de azi. George Clooney joacă rolul unui om a cărui slujbă este să-i dea afară pe alţii de la slujbele lor. Contactat, prin firma specializată la care lucrează, de patroni de pe tot cuprinsul Americii, care vor să facă disponibilizări, dar nu îndrăznesc să le dea ei înşişi vestea celor disponibilizaţi, „eroul“ nostru zboară din stat în stat, merge la adresele desemnate şi petrece cîteva minute faţă în faţă cu victimele. Pe care apoi şi le şterge din memorie. Filozofia lui de viaţă insistă pe importanţa de a călători lejer, fără multe bagaje, fără poveri. E valabil şi pentru viaţa personală: un parteneriat erotic de durată, nişte copii, o casă – toate astea sînt poveri, sînt atîrnători; el e un avocat al neatîrnării, al autosuficienţei. Filmul e despre cum descoperă că, departe de a fi deasupra tuturor, el e ăla atîrnat, că ceea ce luase drept *glamour*-ul vieţii lui (toată numai avioane, hoteluri şi aventuri de-o noapte) nu era decît alienare, dezumanizare etc.

Stadiile iniţiale ale reformării lui sînt gestionate cu fineţe. Pentru început, se pricopseşte cu o colegă de muncă, o fetişcană abia ieşită din facultate care la prima vedere pare mult mai puţin umană decît el (nu vede rostul concedierilor faţă în faţă: e mai ieftin s-o faci prin videoconferinţă), dar care e doar necoaptă: vestea că prietenul ei a părăsit-o îi zboară masca, revelînd o fetiţă. Vrînd-nevrînd, eroul trebuie să-i spună cîteva cuvinte părinteşti. Întîmplarea face ca una dintre partenerele lui ocazionale de sex (Vera Farmiga) să fie prin preajmă şi să-i dea o mînă de ajutor. Încercînd să răspundă fără să zîmbească la întrebările despre viaţă pe care li le pune fetiţa, cei doi adulţi au o complicitate caldă, sexy şi plină de umor – fără să-şi dea seama, antifamilistul nostru erou se bucură de un moment de armonie familială. Dar evident că intenţiile realizatorilor de a-şi reforma eroul nu se limitează la a-i bate apropouri, ci devin din ce în ce mai apăsate. El, care-şi privise de sus sora cea aşezată şi provincială, ajunge s-o roage timid (curată făcătură!) să-l lase s-o conducă la altar. El, care ţinea conferinţe despre arta de a-ţi fi suficient ţie însuţi, ajunge (altă făcătură!) să-şi folosească elocinţa pentru a-şi convinge viitorul cumnat, pe care l-a lovit tracul chiar în ziua nunţii, de faptul că viaţa e mai frumoasă în doi. Astea sînt făcături „clasice“ de comedie romantică, iar felul în care filmul îşi invită iniţial spectatorii să se bucure, alături de erou, de *lifestyle*-ul său „fără nici un Dumnezeu“ (de cuceririle lui sexuale efectuate cu eleganţă şi soldate cu zero obligaţii, de nonşalanţa aproape dănsăreaţă cu care păşeşte prin aeroporturi, în imagini montate pe muzică astfel încît să se mişte la fel de uşor ca el), pentru ca mai tîrziu să condamne acest *lifestyle* în numele valorilor familiste tradiţionale, e încă şi mai clasic – e într-o foarte veche tradiţie de ipocrizie hollywoodiană. Singura noutate a filmului ţine de felul în care leagă crezul antifamilist al eroului de foarte nasoala (şi foarte moderna) lui profesie, astfel încît refuzul lui de a se „lega la cap“ să nu mai pară doar o opţiune personală (poate egoistă, dar legitimă), ci un simptom al bolii ultramoderne şi ultracapitaliste care a dus şi la apariţia profesiei lui. Ceea ce e o aberaţie. În realitate, nu există nici un motiv pentru care o profesie ca a lui (dacă ar exista) să nu poată fi exercitată la fel de bine şi de un familist (mai ales odată cu implementarea videoconferinţei de concediere), după cum nu există nici un motiv pentru care un crez personal ca al lui, bazat pe refuzul de a se „lega la cap“, să nu fie împărtăşit şi de oameni onorabili – de oameni care nu fac treaba murdară a corporaţiilor. Dar evident că pentru realizatori e ultraconvenabil să lege lucrurile aşa cum le leagă: tipica pledoarie de comedie romantică în favoarea Valorilor Familiei capătă astfel o autoritate pe care altfel n-ar fi avut-o. În acest film, Valorile Familiei nu sînt doar Bune; sînt *singurele* lucruri care stau între noi şi moartea totală a sufletului de boala numită Capitalism. Realitatea că lucrurile acelea se pot strica, se pot corupe şi ele, e trecută sub tăcere (există doar un semn discret în direcţia ei: una dintre amantele ocazionale ale eroului se dovedeşte a fi o femeie cu familie, ceea ce nu pare s-o fi ajutat prea mult), o tăcere care ar fi perfect OK într-o comedie romantică oarecare, dar nu într-una care exploatează frica noastră foarte reală de şomaj. Pentru că asta face filmul: o exploatează, astfel încît gogoşile tradiţionale de comedie romantică pe care ni le bagă pe gît să nu mai pară gogoşi, ci adevăruri profunde. Ce face acest film e destul de urît.

trecerea prin reviste

Urbanismul

În al treilea număr al revistei, în seria ei nouă (seria veche a apărut între cele două războaie cu subtitlul „monitor al uniunei oraşelor din România“) care apare „sub îngrijirea Registrului Urbaniştilor din România“, arhitectul Şerban Popescu-Criveanu face o scurtă istorie a operaţiunilor arhitectonice care au dus la Bucureştiul de astăzi.

„Acum 550 de ani se recunoştea printr-un hrisov domnesc o primă mare operaţiune constructivă realizată în legătură cu viitorul oraş, facerea cetăţii Bucureşti. O suită de alte operaţiuni, de mică sau mai mare anvergură, au condus la constituirea oraşului feudal. Prefacerea acestuia este un proces care a început acum 350 de ani şi s-a accelerat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea; acum 140 de ani, la începutul domniei lui Vodă Carol, a început modernizarea consistentă a oraşului care a devenit astfel un şantier perpetuu.“

Istoricul Oliver Velescu intră într-o poveste a cartierului Balta Albă şi a numelui său. Aminteşte de o bătălie care s-a dat în toamna anului 1632, pentru domnie, între oştile lui Matei Basarab şi cele ale lui Radu Iliaş, „între Plumbuita şi Dudeşti“, după cum spune cronicarul Radu Popescu. În 1812, în timpul domniei lui Caragea Vodă, undeva în acele locuri a fost „cîmpul ciumaţilor“ pe care erau abandonaţi muribunzii suferind de ciumă. Istoricul spune că potrivit primei monografii a zonei, scrisă de Leontina Manoliu, numele de Balta Albă „se trage de pe urma bălţii ce se afla în mjlocul actualului drum ce duce la Uzinele Malaxa. Lacul nu avea izvoare, s-a făcut prin scurgerea apelor de ploaie care noaptea păreau o pată albă şi astfel, această baltă, mai bine de 50 de ani, a primit denumirea din partea locuitorilor din preajma ei de *balta albă*“.

Sociologul Liviu Chelcea descrie antropologia dezindustrializării Bucureştiului. „Graba şi anonimatul cu care dispar fabricile vechi ce reprezentau repere ale Bucureştiului în secolul al XIX-lea fac ca demolarea lor să fie *impură*. (...) Fabricile bucureştene sînt distruse treptat, fără ca părţi din ele să ajungă în muzee, unde curiozitatea şi fantasmele despre trecutul industrial pot fi «consumate».“

Arhitectul Şerban Sturdza explică evenimentul *Street Delivery* care a început în primăvara anului 2006 şi se desfăşoară de atunci în fiecare an în perimetrul dintre cinematograful Patria şi Grădina Icoanei, avînd ca axă principală strada Arthur Verona. Şerban Sturdza spune că este un „eveniment urban non-profit şi de responsabilizare socială care îşi propune să conştientizeze locuitorii oraşului şi autorităţile locale asupra rolului spaţiului public, a importanţei culturii şi memoriei arhitecturale a locurilor în dezvoltarea durabilă a oraşului“. Şerban Sturdza atrage atenţia că acea zona în care se desfăşoară *Street Delivery* este o porţiune de oraş care păstrează o organizare foarte veche. „Trama stradală, parcelarul, caracterul vegetaţiei, al fronturilor şi al arhitecturii menţin structuri mai vechi, apărute în secolul al XIX-lea, peste care s-au suprapus intervenţiile urbane moderniste despărţind zone cu acelaşi caracter.“

Inginerul Klaus Vatter, şef al serviciului de urbanism de la Primăria Vienei, explică felul în care în capitala Austriei s-a ajuns în cele din urmă să fie adoptat un concept după care să poată fi construite şi clădiri mai înalte. După multe studii (mergînd pînă la evaluarea efectului de umbrire provocat de clădirile înalte în anumite perioade ale anului), au fost adoptate reguli clare privind construirea unor clădiri înalte, doar în zone desemnate în mod special ca fiind apte pentru o asemenea arhitectură. Iar în cele din urmă, din aproape 160 de mii de clădiri ale Vienei, doar 100 depăşesc 40 de metri în înălţime. Un motiv în plus, probabil, pentru care Viena e un oraş plăcut. Şi un motiv în plus pentru care locuitorii şi mai ales edilii Bucureştiului ar trebui să fie interesaţi de reviste precum *Urbanismul*. **(A. M.)**

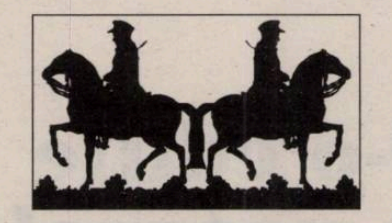

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Ficţionarul şi fiul său inexistent

Continuarea scrisorii din nr. trecut:

„...Am intrat în rîndurile unui grup de tineri ortodocşi care trăiesc, învaţă şi se comportă în lumina Sfintelor Scripturi, avînd totodată prin Internet legături cu tineri creştini din Bulgaria, Serbia şi Grecia. În aceste două luni am călătorit cu ei şi prin Europa, înfrăţindu-ne cu catolici şi protestanţi la fel de dornici ca noi să lucreze şi să gîndească spre pacea şi mîntuirea sufletelor noastre. Săptămîna trecută am fost în ţările scandinave şi am ajuns la Reykjavik. L-am întîlnit acolo pe fiul dvs., aşa precum m-am rugat de cînd am aflat că vom petrece o zi acolo; l-am căutat şi l-am găsit repede la magazinul acela de care ştiam din scrisorile dvs. Tatăl Grunnei a murit, şi el împreună cu ea ţin încă magazinul în speranţa că nenorocita asta de criză va trece. Cred că o fac din fidelitate faţă de cel dus. M-a primit fără să fie uimit de straiele şi înfăţişarea mea, ceea ce m-a bucurat la gîndul că şi el m-a aşteptat. E neschimbat, poate fără farmecul de acasă, dar parcă mai solid sufleteşte. Nu ne-am referit la ce a fost, nu ne-am învinovăţit cu nimic, doar cînd i-am spus de moartea tatei, fără să-i spun amănunţit cum şi de ce, doar că ea mi-a schimbat viaţa, discuţia noastră a luat o altă turnură şi am ajuns la dvs. Nu mă aşteptam. Pe scurt: mi-a încredinţat că nu vrea să vă vadă pînă nu reveniţi la numele cu care v-aţi născut. E hotărîrea lui după ce v-a citit încă o dată toate nuvelele intitulate *Supravieţuiri*. Nu mi-a dat explicaţii, nici eu nu i-am cerut; a ţinut să-mi spună că mă lasă să vă comunic asta, dar să nu cumva să înţelegeţi că nu vă respectă şi nu vă iubeşte. În acest sens, m-a rugat să vă înştiinţez că la ora actuală, el vă împlineşte o dorinţă expusă de mult, într-o carte de-a dvs.: el urmează un curs de fizionomişti pentru viitorul cazinou care se construieşte acum lîngă Reykjavik, accesibil doar turiştilor străini; m-a lămurit în ce constă această profesie care, desigur, m-a mîhnit, dar am înţeles că din tot ce aţi scris, meseria de detectiv al unui cazinou e singura care l-a convins. Totuşi, eu am fost mulţumită de întîlnirea noastră fiindcă el nu a avut nici o împotrivire la rugămintea mea de a-mi da înapoi articolele dvs. din *Scînteia Tineretului* pe care am avut neruşinata răutate de a i le trimite. L-am asigurat că vi le voi înapoia de cum ajung acasă; s-a dus la un raft de unde a scos, de lîngă rîşniţe vechi, un rucsac în care le păstra. L-am sărutat pe frunte, el pe obraz şi m-a invitat să vin la ei acasă, s-o văd pe mama lui şi să-i cunosc soţia; nu puteam, mă aşteptau la hotel fraţii şi surorile mele de credinţă. Nădăjduiesc că vă veţi găsi timp în zilele acestor Sfinte Sărbători să veniţi pînă la mînăstirea Cernica pentru a intra în posesia articolelor dvs. dintr-o tinereţe de care veţi da seama, ca noi toţi, la altă Judecată. Întrebaţi la poartă de ucenica Domnului, Antoaneta Roibu.“

Firește, spirit realist, ficţionarul nu a dat crezare acestei scrisori şi nu s-a grăbit spre Cernica, preferînd să-şi petreacă Sărbătorile teleurmărind meciurile din campionatul englez de fotbal plus cele din Cupă. Ludic cum îl ştim, el s-a gîndit că e obiectul unei farse nu lipsite de patetism, chiar de lirism. Greşea. De Anul Nou, plecînd să-şi facă plimbarea zilnică (şi kantiană...), el găsi la uşa apartamentului său un rucsac pe care într-adevăr se grăbi să-l deschidă şi unde, peste un stoc de xeroxuri, la bună vedere, stătea această pagină 183, ruptă din volumul său *Un august pe un bloc de gheaţă* (Editura Eminescu, 1971): „Pentru cei care-l socotesc pe Balzac apus, depăşit, mort şi fără ecou – carcasă de automobil bună de dus la presat – iată o meserie pe care numai domnia sa o putea inventa (ce e drept, după o convorbire cu Feodor Dostoievski, cum ar trebui să se mai întîmple şi azi după o întrevedere între doi mari.) Meseria de fizionomist la cazinou. E un om care priveşte atent fizionomiile jucătorilor. El trebuie să descopere dintr-o privire cine e cel din faţă: un trişor, un escroc, un debutant, un pasionat, un sărăntoc, un urmărit, un interzis sau – de ce nu? – un om cinstit. El lucrează după cîteva semne fizionomice, după cîteva aparenţe cărora domnul De Balzac le-a dat o extraordinară vigoare în portretistica sa voluptuoasă: părul – tunsoare sau chelie –, culoarea părului, pipa, decoraţiile, nasul, sînii femeilor şi uneori chiar domnul doamnei. Toate aceste observaţii se traduc într-un carnet prin semne cabalistice sau expresii sucite al căror cod e cunoscut doar de domnul Lemarchand. Şi aşa cum prin Balzac arta a atentat pînă la a face concurenţă stării civile – şi fizionomistul de la cazinoul din Deauville e în concurenţă cu Balzac: el a memorizat pînă azi, în ani lungi de viaţă la cazinouri, între 12 şi 15 mii de feţe... Ce roman zace nescris în ochii acestui domn! Ce agenţie de detectivi trăieşte acolo, în cutele din jurul gurii sale dezabuzate! Ce serviciu de cadre lucrează zi şi noapte între pleoapele acestui chip de lemn impasibil! Dar pînă la roman – ca să nu fim livreşti – cîtă nevoie am avea fiecare dintre noi de un domn Lemarchand, dimineaţa, cînd deschidem ziarele lumii şi începem jocul în acel infernal cazinou unde, cum spunea odinioară poetul, «la masa verde, faţă în faţă...»

Epilog. Ficţionarul – egotist nemîntuit – găsi cu cale să fie, o clipă, mulţumit. Dacă din tot ce scrisese timp de 60 de ani, o singură pagină îl inspirase pe fiul său pentru o meserie indiscutabil onestă, nu-i mai rămînea decît să se aşeze şi să scrie, în fine, o carte semnată cu numele acela din actul său de naştere.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? La Păcuiul lui Soare

Aproape de Ostrov e Păcuiul lui Soare. Numele e de civilizaţie inexistentă pe vreo hartă. Şi aşa şi pare. Insulă scăldată în mijlocul Dunării, insulă ce taie Dunărea, Păcuiul lui Soare, după unii cercetători, chiar cetatea Vicina, a fost un port de secol X. Din măreţia de atunci s-au ales numai pietroaiele. Pietroaiele vechi sînt învelite-n frunze de toamnă sau în ape cît pomii. Nu poţi ajunge acolo decît pe nişte serpentine lungi, prin nişte pustietăţi cu fereastră spre Dunăre. Să nu te opreşti din drum vreo clipă: te mănîncă cîinii, costelivi, flămînzi, lipicioşi. Am coborît o dată şi foamea lor era ca o furie, s-au repezit spre mine şi s-au făcut preş pe loc.

Am ajuns la o barieră: Sit arheologic. Acolo era. Portarul dădea cu mătura prin casă. Şi l-am rugat să mă traverseze spre cetate. Era tînăr, cu tuleie pe faţă şi pe buza de sus. A tras de vîsle fără crîcnire.

„Sînt mistreţi pe aici, dar mai rău mi-e frică de oameni. Vin în gaşcă şi atacă situl.“

„E lume pe aici numai vara, vin istoricii, pînă vara, trei anotimpuri, nici ţipenie.“

„Au dat drumul la vînătoare şi de-acum numai împuşcături o să am zgomot. Mistreţ şi păsăret.“

„Peşte? Numai albitură.“

Ostrovit, fabrica de vinuri, otrăveşte Dunărea.

Insula e inundată frecvent. Dunărea se răzbună acum, după ce sute de ani ea a fost înfrîntă, „sînt apele cît copacul“.

I-am dat 10 lei, chiar dacă nu-mi ceruse.

Unde-i iar uichendistul? La Călăraşi

Ordine şi curăţenie. Acum, la cîteva ore după Călăraşi, senzaţiile mi s-au aşezat. Precum oraşul e aşezat şi el. E o senzaţie a istoriei care şi-a făcut treaba. Boierimea-negustorimea şi-a făcut casele, gata, şi-a încheiat rolul istoric. Comuniştii au lucrat şi ei la Călăraşi, gata, şi-au încheiat şi ei rolul. Grădina zoologică are mîndria ei. E pusă bine deoparte. Călăraşiul e bine delimitat. Zoo la zoo, combinatul prăbuşit la combinat prăbuşit. Statui la statui. E un oraş făcut de un copil ordonat. Nu străluceşte prin nimic, dar are de toate.

Părăsire. Pentru că-i eveniment.

Iarăşi zi de 13: ghinion că n-am putut vedea Muzeul Dunării: „plecăm la o şedinţă“ şi nici că nu l-am întîlnit pe redactorul-şef de la *Pămîntul*, opozantul lui *Evenimentul de Călăraşi*, plecaţi cu toţii la o sărbătoare la Consiliul Judeţean, nu ştiu cîte sute de ani de liceu local.

E multă statuie în Călăraşi.

De la preaurecheatul primar vechi la Burebista-Decebal-Dromihetes-Carol I, voievozii neamului s-au adunat la sfat în Călăraşi. Statuile nu depăşesc nivelul didactic. Şi, de aceea, Călăraşiul cred că poate fi un bun oraş ca material didactic. Ştiţi cum ne scoate învăţătoarea să ne arate natura la orele de biologie de clasa a III-a? Pe materii: ai case negustoreşti-ai blocuri-poţi preda istoria mergînd la faţa locului, aşa cum tot pentru istorie, ai statuile voievozilor. Mergi cu şcolarii şi le arăţi la faţa locului, uite ăsta e ăsta, ăsta e ăsta. Grădina zoo e bună pentru materiile: zoologie-biologie. A, pentru artă abstractă e bun Călăraşiul. Are. Din fier de la Combinatul făcut praf, se înalţă un păianjen, diverse turbine, încovoieri, o lupoaică cu capul căzut.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

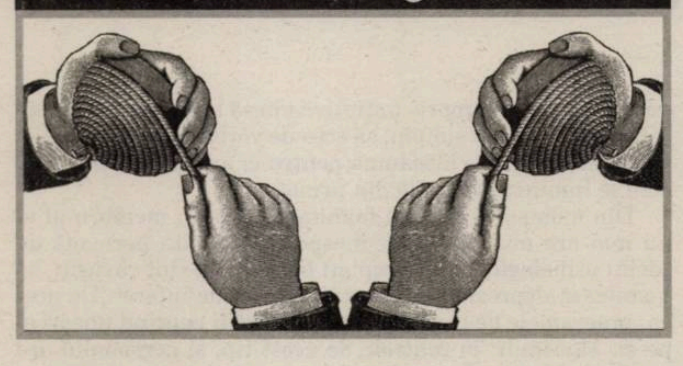

Gînditori vs intelectuali?

Revista *Foreign Policy* a publicat în decembrie o secţiune specială numită „Lista *FP* a celor 100 de gînditori globali“ (reluată în numărul din ianuarie al *FP* România). A nu se confunda acest top cu alt exerciţiu făcut de *FP,* împreună cu britanicii de la *Prospect:* topul intelectualilor.

Topul intelectualilor este un exerciţiu de democraţie internautică: editorii *FP*/*Prospect* au propus în 2005 şi 2008 cîte o listă de 100 de intelectuali, iar publicul a votat. Controversele au fost intense de fiecare dată, plecînd chiar de la întrebarea de bază „Ce este un intelectual?“. Iar rezultatele votului public pe Internet au fost aiuritoare la fiecare dintre cele două ediţii. În 2005 a cîştigat Noam Chomsky, ceea ce a prilejuit ca enervanta etichetă „cel mai influent intelectual al lumii“ să fie adăugată de ziarişti după ce citau prostiile extremist-stîngiste ale bătrînului guru, prieten cu dictatorii anti-americani ai lumii. Chiar cu Chomsky în frunte, lista din 2005 era totuşi decentă, semn că fanii săi l-au scos în frunte, dar nu au alterat în mod fundamental topul. Următorii pe listă erau Umberto Eco, Richard Dawkins, Václav Havel.

„Intelectual“ a căpătat între timp o încărcătură aparte. Intelectual pare a însemna cineva care gîndeşte la treburile publice, fără a fi implicat direct în ele.

Următorul top popular-internautic, făcut în 2008, a lăsat însă un gust amar. Pe primul loc şi cel mai important intelectual public al lumii a ieşit… Fethullah Gulen. E şi el un fel de guru, dar de astă dată la modul propriu: conduce un fel de sectă islamică din Turcia, cu cîteva milioane de adepţi, un amestec de islamism otoman cu sfaturi de viaţă şi afaceri *à la* Pavel Coruţ.

Dezbaterea de pe marginea acestui top nu a fost despre ideile sale şi impactul lor global, ci despre cum o reţea bine organizată de oameni, cum e secta lui Gulen, se poate impune la un vot popular în noua epocă a Internetului. Şi dacă tot erau la calculator, adepţii lui Gulen au votat pentru restul topului numai musulmani, unii într-adevăr remarcabili, ca Muhammad Yunus, alţii obscuri, ca ocupantul locului 3, Yusuf al-Qaradawi, un tele-imam egiptean. Nu că ar fi ceva rău să fii intelectual musulman, dar parcă e cam straniu, statistic vorbind, ca primii 10 intelectuali ai lumii să fie toţi din aceeaşi civilizaţie. Şi deloc multiculti, de altfel.

De această dată, *FP* face un cu totul alt exerciţiu. Fără vot public, dar cu multă substanţă. Doar argumente expuse unilateral de către editori. Şi a ieşit mai bine. Apoi, renunţă la termenul de „intelectual“. S-ar putea să asistăm la începutul sfîrşitului pentru acest cuvînt, lansat de afacerea Dreyfus. „Intelectual“ a căpătat între timp o încărcătură aparte. Intelectual pare a însemna cineva care gîndeşte la treburile publice, fără a fi implicat direct în ele. În plus, acel cineva trebuia să se manifeste public, să scrie, să apară la TV, să fie în general critic cu societatea şi cu liderii ei. *FP* schimbă de această dată cuvîntul, fără a-i da o nouă definiţie: o listă de gînditori *(thinkers).* Cu ce e deosebit un gînditor de un intelectual? *FP* nu ne răspunde, dar mi se pare că desluşesc o prezumţie în modul în care editorii americani au făcut topul: un gînditor este oricine e angajat pe piaţa ideilor şi modelează acţiunile publice prin aceste idei, indiferent de rolul său în societate.

Un gînditor nu e musai să comenteze de pe margine, ca intelectualul clasic. S-ar părea chiar că noul top îi favorizează tocmai pe cei care nu stau pe margine.

Ca să înţelegeţi ce vreau să spun, să vă spun cine sînt cei mai importanţi zece gînditori globali în opinia *FP:* Ben Bernanke, Barack Obama, Zahra Rahnavard, Nouriel Roubini, Rajenda Pachauri, Bill/Hillary Clinton, Cass Sunstein/Richard Thaler, David Petreus, Zhou Xiaochuan şi Sayyd Imam al-Sharif. Dintre toţi, poate doar cuplul Sustein/Thaler s-ar înscrie în eticheta reducţionistă de „intelectual public“, deşi nişte economişti comportamentali nu sînt tocmai modelul clasic de intelectual care face furori şi zdruncină conştiinţele.

Primul de pe listă, Bernanke, e şeful Fed, varianta americană a Băncii Naţionale, şi e creditat de *FP* cu evitarea unei noi recesiuni după criza financiară, avînd prilejul să-şi pună în aplicare teoriile despre Marea Recesiune din 1929 (profesorul Bernanke s-a ocupat intens de subiect). Pe locul doi este gînditorul Barack Obama. Pe lîngă definiţia interesantă cum că ar fi un „radical care face totul treptat“ (un fel elegant şi favorabil de a spune că nu trebuie să aşteptaţi prea curînd să facă ceea ce a promis), *FP* mai spune că este şi un preşedinte cu idei mari, mai ales în politica externă. Iar exemplul oferit este acela de putere inteligentă (*smart power*).

Aici îmi permit să nu fiu de acord. Nu Obama a inventat termenul, dar să acceptăm că el ar fi autorul. *Smart power* e o găselniţă care face trimitere la celebra dihotomie a lui Joseph Nye între *hard power* (putere dură, militară) şi *soft power* (putere de atracţie). Obama spune că cele două trebuie combinate în *smart power*. Ceea ce sună bine, dar nu înseamnă nimic, de fapt. E ca şi cum ai spune că piatra filozofală e formula de a obţine aur din diferite metale inferioare. Bravo, fantastic! Dar care metale şi în ce proporţii? Cam aşa şi cu *smart power*-ul lui Obama: normal că trebuie să combini puterea *soft* cu cea *hard,* dar cum, cînd şi în ce proporţii? Altfel, ca să susţii că *smart power* e o teorie în sine, ar trebui să găseşti pe cineva care să susţină măcar altceva, dacă nu contrariul. Şi nu văd pe nimeni venind să propovăduiască ceva de genul *stupid power*. Aşa că *smart power* e mai degrabă un slogan decît o teorie.

Pe locul trei este Zahra Rahnavard, soţia liderului opoziţiei iraniene Hossein Mousavi. De ce ea şi nu el? Se pare că ea este creierul din spatele carierei soţului, o frumoasă demonstraţie a puterii individului într-o ţară cu ideologie proastă – doamna respectivă pare o figură fascinantă, dar vă las să citiţi amănunte în *FP România,* pe care o recomand bucuros, nu pentru că am avut ideea aducerii *FP* la noi, nu pentru că sîntem din acelaşi trust de presă, ci pentru că e chiar o lectură extraordinară.

Pe locul patru vine Nouriel Roubini, omul care anunţa prin 2006 spargerea balonului imobiliar-investiţional. Pe cinci e indianul Pachauri, care conduce organismul ONU ce se ocupă de schimbări climatice. Pe şase stă cuplul Bill şi Hillary Clinton. Simpatic modul cum au devenit un tot în imaginea publică, după ce au trecut prin atîtea. Pe şapte sînt Sunstein şi Thaler, economişti din valul care neagă raţionalitatea de bază a deciziilor economice individuale şi îi învaţă pe lideri ca Obama în SUA sau conservatorul Cameron în Anglia că politicile sînt mai eficiente cînd îi duc pe oameni cu zăhărelul decît atunci cînd îi constrîng. Pe opt – Petréus, generalul care a întors soarta războiului din Irak regîndind strategia militară. Pe nouă, guvernatorul Băncii Naţionale chineze, care a propus recent o nouă monedă globală de referinţă. În fine, pe zece e al-Sharif, unul dintre fondatorii Al-Qaida şi ideologul de bază al mişcării, care din 2007 încoace, în puşcărie fiind, scrie cărţi de dezicere unde spune că Al-Qaida încalcă principiile islamice, cărţi prin care îi pune pe jar pe foştii camarazi (ca întotdeauna, radicalii sînt obsedaţi de dezertori mai mult decît de inamicii „obiectivi“, pe modelul Stalin/Troţky).

Trăgînd linie doar la *top ten,* mi se pare că văd schimbarea de paradigmă: gînditorul este cel care face o diferenţă prin ideile sale în lumea reală. Intelectualul clasic stă pe margine, noul gînditor al *FP* a făcut pasul în arenă sau măcar ideile lui au făcut acest pas. Economiştii de pe locurile patru şi şapte sînt un exemplu al ideilor care schimbă lumea, ceilalţi sînt ei înşişi oameni mînaţi de idei. Aşa se face că primul intelectual public în sens tradiţional apare în acest top abia pe locul 18: Richard Dawkins, liderul mişcării intelectuale a „noilor atei“, omul care îi ameninţă cu Iadul pe cei care cred în Dumnezeu. Fascinant dacă te preocupă tema, dar puţin relevant pentru viaţa imediată. Remarc şi ironia celor de la *FP* de a-l plasa imediat după Papa Benedict al XVI-lea (locul 17). Aşa cum poate ironică e şi alăturarea lui Tariq Ramadan (49), moderatul islamic de serviciu al gloatei multiculti, care are mesaje diferite în funcţie de interlocutor, cu somaleza Ayaan Hirsi Ali (48), apostata islamică ce trăieşte cu bodyguarzi pentru că spune acelaşi lucru tuturor interlocutorilor, drept pentru care gloata multiculti o detestă sincer. Din Europa de Est apar doar Havel (23) şi Michnik (89). Să nu mai fi produs zona nimic, de 20 de ani? Sau topul arată spiritul vremurilor văzut din America: mulţi economişti, mulţi chinezi şi musulmani, puţini europeni, ruşii inexistenţi?

Iaromira POPOVICI

bazar

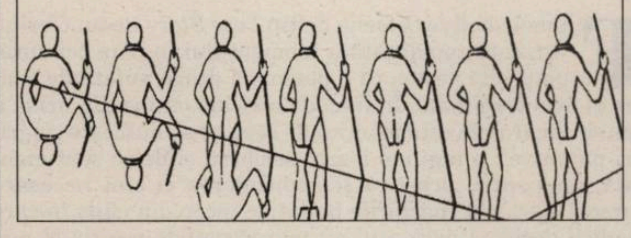

Groaza şi oraşele mici

Ţin minte că am scris, demult, un articol despre un oraş nu foarte mare din România: ideea era că, deşi respectivul loc era îngrijit şi plin de flori, te simţeai ca un leu în cuşcă atunci cînd te plimbai, seară de seară, în lungul şi în latul aleii principale, care era singurul loc sigur de promenadă. Senzaţia descrisă atunci s-a perpetuat în multe alte orăşele: unica soluţie, din cîte am înţeles eu, de supravieţuire în acele locuri era să fii capabil de o viaţă interioară… bogată. O soluţie valabilă, de fapt, oriunde. Strîmtoarea oraşului mic e, de fapt, cea a propriilor noastre gînduri şi sentimente.

În filme, oraşele mici sînt apăsătoare şi sufocante, mai mult de atît, adevărate închisori sau capcane mortale. Sailor (Nicolas Cage) şi Lula (Laura Dern) din *Suflet sălbatic (Wild at Heart,* 1990), în regia lui David Lynch, îşi găsesc „pierzarea“ (cel puţin temporară) într-un astfel de orăşel, Big Tuna, din Texas. În *U Turn*-ul lui Oliver Stone (1997), Bobby (Sean Penn) este forţat să se oprească în nu întîmplător numitul Superior, din Arizona: oraşul – se dovedeşte însă pe parcursul filmului – nu-l mai lasă să plece, ajungînd, în cele din urmă, să-i provoace moartea.

În romanul lui Stephen King, *Salem's Lot* (1975), recitit de curînd (în varianta românească, Nemira, 2007, traducere de Ruxandra Toma), e vorba tot de un oraş de provincie ce ajunge să-şi distrugă locuitorii. Desigur, la originea crimelor în lanţ (care, dacă e să fim exacţi, nu se puteau numi crime, ci treceri ale „victimelor“ în lumea morţilor vii) e... un vampir bătrîn ce bîntuia oraşul. Dar ideea care se întreţese printre rînduri este, cumva, că şi oraşul e de vină. Prin micimea lui şi a locuitorilor săi: evident, nu spaţială, ci… în purtări şi idealuri: „dacă cineva voia să-şi petreacă liniştit anii de pensie într-un orăşel de ţară, unde nimeni nu se amesteca în treburile altora şi unde cel mai important eveniment era tombola cu prăjituri organizată de Asociaţia Doamnelor, atunci Lot ar fi fost cea mai bună alegere“.

Cuvintele-cheie sînt „liniştit“ şi „de pensie“, care se referă la tipul de mentalitate specifică locuitorilor oraşului: autosficienţi, fără aspiraţii. Şi, dintr-un fel de delăsare şi lipsă de exerciţiu – lipsiţi de morală. Personajele atacate primele de vampiri sînt cele fără reguli etice, mai bine zis prea primitive – sau prea fals îndoctrinate – ca să le aibă: Sandy Mc Dougal – o mamă alcoolică care îşi brutaliza copilul; Mike Ryerson – mulţumit cu o existenţă de nimic, atîta timp cît „nu întîmpina nici un fel de greutăţi în serile de sîmbătă, cînd era vorba să agaţe vreo femeie singură.“; Dud Rogers – un cocoşat însărcinat cu rolul de custode al gropii de gunoi, care acestuia „chiar îi plăcea“; Larry Crocket – omul de afaceri atît de corupt încît nu a avut nimic împotrivă să facă afaceri cu… un vampir; Ann Norton – gospodina plină de prejudecăţi; soţii Petrie – simbolul suficienţei clasei mijlocii… Pînă şi părintele Callahan, alcoolic şi cu credinţa nesigură, intră în categoria celor vizaţi – şi atinşi – de vampiri. Un caz aparte este cel al Susanei Norton, o fată descrisă ca „aproape frumoasă“, de care se îndrăgosteşte eroul principal. Ea este „contaminată“, în ciuda curajului său – pur şi simplu, probabil, din cauza imposibilităţii sale de a se desprinde de mediul ei.

De altfel, scapă doar cei care găsesc mijloacele potrivite pentru a se lupta cu indiferenţa locală: fie puterea creaţiei (în cazul scriitorului Ben Mears, eroul romanului); fie curajul real, care se va transforma, pînă la urmă, în credinţă (în ce-l priveşte pe Mark Petrie, celălalt supravieţuitor, un copil).

Din toate cele de mai sus bănuiesc că deja reiese, cu claritate, că nu locuitorii oraşelor mici reale sînt vizaţi de articolul de faţă: ci cei ai unora imaginare sau simbolice. Bîntuite de propria lor/noastră suficienţă şi inerţie.

Mădălina ŞCHIOPU

Să oferi speranţă, cînd nu mai e nici una

– Centrul de îngrijiri paliative „Sf. Nectarie“ –

Filmele hollywoodiene de tip *Love Story* ne-au oferit o variantă romanţată a momentului în care cei apropiaţi află vestea că o persoană dragă suferă de cancer în fază terminală. În lumea medicală, etapa din urmă a bolilor incurabile este însoţită de ceea ce se numeşte „îngrijiri paliative“: o noţiune foarte serioasă şi deloc sentimentală, iar pentru practica şi deprinderea ei sînt necesare cursuri speciale. Îngrijirile paliative încep din clipa în care medicii decid că pacientul nu mai răspunde pozitiv la nici un tratament medicamentos specific şi este necesară externarea din spital: conform expresiei consacrate, „nu mai e nimic de făcut“. Din acest punct începe strădania pentru alinarea ultimelor zile: e nevoie de medicamente pentru controlul durerii şi de consiliere psihologică. Sufleteşte vorbind, sînt afectaţi în egală măsură membrii familiei şi nu de puţine ori şi ei au nevoie de sprijin de specialitate. În România, centrele pentru îngrijiri paliative şi serviciile de specialitate la domiciliu se află abia la început: printre ele, un centru care are şi o componentă religioasă – „Sf. Nectarie“, aparţinînd Arhiepiscopiei Ortodoxe a Bucureştilor.

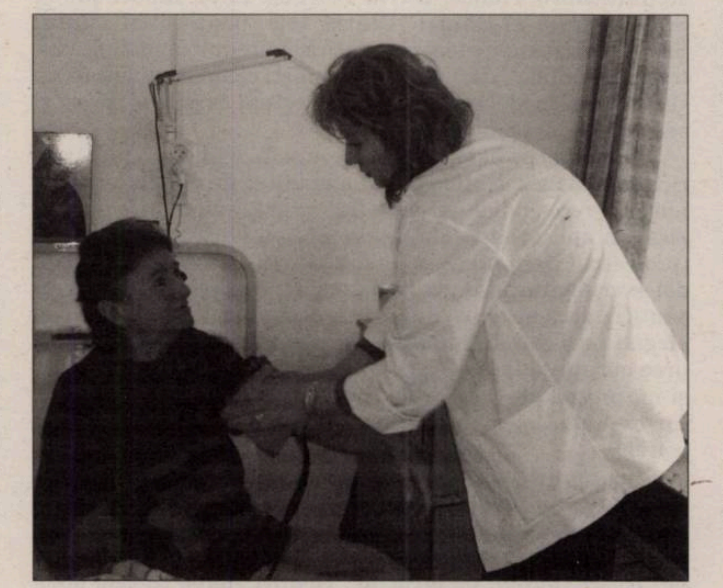

Moştenirea lui Valentin Bănceanu

Valentin Bănceanu, ofiţer, şi soţia sa, Maria, asistentă medicală, au fost un cuplu cum existau altădată, pe cînd viaţa era luată în serios: împreună la bine şi la greu într-o căsnicie de neclintit, manieraţi şi credincioşi. N-au avut copii. Din nefericire, amîndoi aveau să sfîrşească răpuşi de cancer: întîi soţia, apoi, după o lungă suferinţă, Valentin. Acesta şi-a lăsat casa proprietate personală, situată în zona Piaţa Iancului, Patriarhiei Române, cerînd însă, cu limbă de moarte, ca ea să fie transformată în centru pentru îngrijirea bolnavilor de cancer şi alte maladii incurabile. Din 2003 au început lucrările pentru amenajarea locuinţei: o întreprindere destul de dificilă, fiindcă trebuia transformat fiecare colţişor. Nu s-a pierdut nici un metru pătrat de spaţiu: la parter au fost aşezate saloanele bolnavilor, la mansardă s-au amenajat o farmacie şi biroul improvizat al coordonatoarei centrului. În timp ce se strîngeau birocraticele adeverinţe de funcţionare, a început un parteneriat între Arhiepiscopia Bucureştilor şi Direcţia de Asistenţă şi Protecţie Socială din cadrul Primăriei Sectorului 2. Cel de-al treilea partener este Fundaţia pentru îngrijiri paliative „Muriel Bol“, din Marea Britanie. Noul centru a fost numit „Sfîntul Nectarie“ – pentru ortodocşi, tămăduitorul şi protectorul bolnavilor de cancer.

„Mobilierul a fost adus din Marea Britanie, din partea Fundaţiei «Muriel Bol»“ – spune Adriana Căruntu, coordonatoarea centrului. „Britanicii ne-au oferit şi primele cursuri de specializare pentru personal. A fost un efort deosebit să funcţioneze în 2006 un centru de îngrijiri paliative – este primul de acest tip al Arhiepiscopiei Bucureştilor, oamenii nu ştiau ce înseamnă şi erau reticenţi. La noi există încă această mentalitate: de ce atîta deranj pentru ultimele zile, dacă oricum nu mai e nimic de făcut? Arhiepiscopia are cea mai mare parte din personalul angajat – nouă persoane sînt plătite din fondurile ei. Din partea Primăriei, avem două asistente medicale, două infirmiere şi colaborare în consilierea juridică şi psihologică.

Mîncarea – hrana caldă pentru prînz şi cină – se găteşte la cantina Arhiepiscopiei şi este transportată cu maşina Primăriei. Este gătită special acolo, fiindcă bolnavii nu pot mînca orice, ci numai hrană dietetică, în funcţie de fiecare caz în parte.“

Copii şi păpuşi

Centrul „Sfîntul Nectarie“ are opt locuri şi sînt primiţi numai adulţi – pentru copii, există unităţi speciale. Taxa este de 300 de lei, însă numai o parte dintre cei aduşi aici îşi permit să o plătească – oricum, preţul real al îngrijirilor paliative pentru o persoană este de aproximativ 2000 de lei lunar. Însă cam jumătate dintre cei veniţi pot să plătească şi această taxă: ceilalţi reprezintă aşa-numitele cazuri sociale. Cîteodată sînt aduşi direct de pe stradă, uneori în comă. În saloane stau însă împreună şi primesc aceeaşi atenţie: în doar două împrejurări, în faţa morţii şi a lui Dumnezeu, sîntem toţi egali.

În interior, te întîmpină o curăţenie sclipitoare. Un bărbat în vîrstă, din generaţia în care curtoazia era lege, se străduieşte să se scoale din pat şi să-mi sărute mîna, fiindcă – monologhează el – „a intrat o doamnă“. „Scrie şi poezii“ – spun mîndri cei de la centru. Pe cît posibil, personalul s-a străduit să înlăture atmosfera mohorîtă, firească în astfel de împrejurări. La capătul patului fiecărui bolnav se află jucării: păpuşi şi animale din pluş, viu colorate. Adriana Căruntu povesteşte ce se află în spatele lor: „Totul a început cînd o bătrînă mi s-a plîns că îi e urît şi se simte singură. Atunci mi-a venit o idee – i-am adus o păpuşă de acasă. Au devenit nedespărţite, pînă în clipa din urmă. Alături de noi este Şcoala nr. 49 şi profesoara de religie a adus într-o zi copiii aici. Ne-am împrietenit. Le-am spus întîmplarea cu păpuşa şi au început să aducă păpuşi şi jucării din pluş – acum le vedeţi la capătul fiecărui pat. Tot elevii au adus desenele pe care le vedeţi peste tot, special pentru pacienţii noştri. Şi tot din proprie iniţiativă vin să spună poezii, să ne colinde sau, pur şi simplu, să stea de vorbă cu bolnavii. Nici nu vă imaginaţi ce înseamnă pentru ei apropierea de copii, cum le luminează clipele din urmă“.

Din momentul în care familia află că un membru al ei nu mai are mult de trăit, începe aşa-numita perioadă de „doliu psihologic“. Cei apropiaţi bolnavului sînt răvăşiţi, se instalează depresia, unii sînt în pericol de infarct. De aceea, programele de consiliere psihologică îi cuprind uneori şi pe ei. Mai mult: în centrele de acest tip, şi personalul are nevoie de sprijin. Contactul zilnic cu suferinţa cea mai adîncă, cu simptomele specifice cancerului, demenţei în fază avansată sau maladiei Alzheimer ajunge să le afecteze viaţa. Unii angajaţi vor chiar să renunţe, în ciuda cursurilor de specialitate pe care le-au urmat.

Însă centrele de îngrijiri paliative cu o componentă religioasă oferă ceva în plus faţă de cele obişnuite: mîngîierea sufletească. Este momentul în care chiar şi cei mai indiferenţi din punct de vedere al credinţei încep să se gîndească la ultimul sprijin – Dumnezeu.

Mîngîierea sufletească

În încăperile centrului se află multe icoane. Au fost aduse de la Mînăstirea Mihai Vodă – mi se spune. Centrul „Sf. Nectarie“ nu are un preot special: doar voluntari. A fost o idee bună – povesteşte Adriana Căruntu – fiindcă aşa au venit în ajutor mai mulţi decît se aşteptau: „Consilierea psihologică este absolut necesară, dar ce poate să facă un preot pentru un om bolnav şi familia acestuia are valoare mai mare. El este văzut de cei credincioşi ca un părinte, care mîngîie, alină, încurajează persoanele disperate. De asemenea, preotul poate fi ca nimeni altul, alături de familie. Pentru noi a fost o mare bucurie: n-am avut un preot numit, dar au venit mai mulţi ca niciodată. Preoţii de la Biserica Sf. Nicolae Dintr-o Zi ne vizitează periodic şi, pe lîngă partea spirituală, ajută şi din punct de vedere material – obiecte sanitare, medicamente; cei de la parohia Dobroteasa ne-au adus, la un moment dat, o pacientă şi au observat că aveam diverse nevoi, au început să ne ajute. Părintele Adrian Beldianu de la Mănăstirea Mihai Vodă ne-a dat icoanele, dar cînd are posibilitatea ne ajută şi financiar, pentru lucruri de strictă necesitate, alimente sau medicamente. Niciodată nu l-am rugat, a venit din proprie iniţiativă. Părintele Anghel Daniel vine special pentru cei care nu au familie, aduşi de pe stradă, pe care n-are cine să-i pomenească, să le facă slujbele, rugăciunile, parastasul. În afară de voluntari sînt, bineînţeles, cei de la Arhiepiscopie, care tot timpul mă întreabă dacă am nevoie de ceva“.

Angajaţii centrului aşteaptă să vină în curînd alte piese de aparatură medicală, mai performante, donate de organizaţia caritabilă catolică Caritas. Mai speră că se va mări numărul de locuri la 20, fiindcă sînt multe solicitări. Şi spun că, de cînd lucrează aici, au avut multe greutăţi, dar de fiecare dată un ajutor apărut în mod nesperat le-a adus lucrul de care aveau nevoie. La urma urmei, cu asta se ocupă: aduc puţină nădejde cînd, teoretic, ea nu mai există.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

O probă de strategie marca TVR

Dacă eşti un om ocupat şi vrei să vezi o emisiune pe care ai pierdut-o, cît erai la serviciu, sau dacă te afli departe de România şi nu prinzi posturile româneşti, sau dacă, pur şi simplu, faci parte din categoria de tineri din ce în ce mai largă care preferă să vadă la calculator emisiunile TV, Televiziunea Română îţi oferă posibilitatea să urmăreşti înregistrări ale emisiunilor sale pe site-ul propriu. Are o secţiune, „Înregistrările săptămînii“, alimentată cu producţii de la mai toate posturile sale.

Să vedem deci ce poţi găsi pe site-ul TVR. Treci peste faptul că este unul dintre cele mai proaste site-uri de televiziune care există, că nu are nici streaming, că totul e alandala, că găseşti cu greu lucruri legate de producţiile sau de proiectele propriu-zise ale TVR şi mergi la butonul „Emisiuni de la A-Z şi înregistrări“. Te gîndeşti că ai ocazia să vezi, în sfîrşit, lucruri de calitate, aşa cum ar trebui să-ţi ofere televiziunea publică. Eventual, emisiuni educative, numai bune pentru tînăra generaţie, pasionată excesiv de calculator.

Iată, de exemplu, emisiunile înregistrate în ziua de duminică, 10 ianuarie 2010: *Atenţie, se cîntă!, Universul credinţei, Agenda politică, Telejurnal, Alo, România!, Antidot la uitare, Dănutz S.R.L. Prima parte, Telejurnal, Dănutz S.R.L. Partea a doua, Telejurnal, Români de top*.

Vă întrebaţi, poate, de ce o fi atît de importantă o emisiune ca *Dănutz S.R.L.*, ce valoare de document are, încît cei de la Televiziunea Română să vrea să o aibă înregistrată pentru posteritate. Oare or fi existînd oameni care vor să o revadă? E o emisiune prizată de internauţii tineri? Spune ceva semnificativ despre România, celor plecaţi de mult de-acasă? Nu cred că aceştia din urmă duc dorul unor astfel de producţii de divertisment ieftin, pe care le pot găsi din belşug pe RAI 1 sau pe alte posturi din ţările lor de adopţie. Oare vrem să le amintim tot timpul de ce au plecat din România?

Îi aduc în discuţie pe românii stabiliţi în afara graniţelor ţării, pentru că această selecţie de înregistrări pare că le este special adresată – asta cu atît mai mult cu cît cele mai multe înregistrări de aici sînt preluate de la TVR Internaţional. Astfel, putem vedea şi noi, cei din ţară, ce li se serveşte românilor plecaţi: tone de emisiuni despre „tradiţii“ şi alte tone de producţii care – chipurile – fac reclamă României. Ideea este, probabil, să le amintim românilor plecaţi ce frumoasă ne este ţărişoara şi să-i convingem să vină înapoi. Problema e că emisiunile acestea de propagandă par mai degrabă făcute pentru străini, pe care poţi să-i duci de nas cum vrei, că nu ştiu ei prea multe despre noi...

Să luăm, de exemplu, o emisiune-reportaj care se numeşte *România balneară*. De fapt, emisiune e mult spus, pentru că e mai degrabă un clip publicitar extins. De la bun început, înainte de anunţarea titlului, se perindă pe ecran formule ca: „Zone geografice deosebite“, „Resurse naturale“, „Multiple programe culturale“, „Servicii medicale de calitate“, „Tratamente cu gerovital“. Acest din urmă *highlight* – „Tratamente cu gerovital“ – ne dovedeşte că realizatorii emisiunii se gîndesc la străini – atraşi, precum ştim, de calităţile produselor inventate de Ana Aslan. Cu toate acestea, materialul este în română, deci nu poate fi înţeles decît de compatrioţii noştri. Să nu ştie ei, oare, ce fel de sistem medical au lăsat în urmă şi să înghită gogoaşa cu „Servicii medicale de calitate“? Să nu fie ei conştienţi că, în privinţa instituţiilor de sănătate, sîntem în continuare ţara domnului Lăzărescu, unde oamenii sînt lăsaţi să moară cu zile în spitale? Să nu le fi ajuns la ureche în ce stadiu jalnic se află staţiunile balneare din România, distruse de nepăsare sau de calculele unor afacerişti care vor să le cumpere pe nimic?

Revenind la selecţia de emisiuni înregistrate pe care ni le oferă TVR, aceasta spune multe despre strategiile acestei instituţii. De fapt, despre lipsa lor sau, atunci cînd există, despre totala lor inadecvare.

George Daniel RÎPĂ

Unde greşesc ei, unde greşim noi

Un cititor care accesează un site al unei anumite publicaţii îşi alege singur ştirile pe care doreşte să le citească. Preferinţele publicului (online) reies din numărul de accesări sau din numărul de comentarii. Evident, numărul de accesări oferă anumite indicii asupra popularităţii unui material, şi nu neapărat asupra calităţii lui. Dar nu despre calitate vorbim, ci despre ştirile externe din presa românească. Mai precis, vorbim despre modul în care, de multe ori, jurnaliştii de politică externă din România comit aceleaşi erori ca şi colegii din media occidentală.

Epoca digitală face ca informaţia să traverseze planeta în doar cîteva minute. Astfel, un jurnalist trebuie să aleagă cîteva ştiri din cîteva sute, pe care să le ofere publicului. Cu puţin timp înainte de a lăsa publicul să decidă gradul de interes asupra unor ştiri, chiar jurnalistul este cel ce decide asupra ştirilor care – crede el – merită citite. Ştirile finale ce ajung la public sînt de fapt o revistă a presei pe care o face chiar jurnalistul. În general, ştirile alese de jurnalişti sînt cele care întrunesc anumite criterii, fie personale, fie conforme cu valorile instituţiei media. În ciuda unei cantităţi de informaţie uriaşă, jurnalistul de politică externă din România ratează ştiri importante. Într-o anumită măsură, vina îi aparţine chiar lui. În general, un editor de ştiri externe se informează accesînd fluxurile agenţiilor de ştiri internaţionale sau site-urile principalelor cotidiene ale lumii. Toate acestea poartă însă un nume: *mainstream media*.

„Mainstream media“ dă tonul

Eroarea apare în momentul în care, tributar unor surse limitate de informare, jurnalistul român face aceleaşi greşeli ca şi colegii din afara ţării. Principala problemă a *mainstream media* occidentale este aceea că, în general, abordează/evită acelaşi tip de subiecte. Astfel, jurnaliştii români ratează ştiri importante doar pentru faptul că acestea au fost ratate de media străină. De cele mai multe ori, presa occidentală nu „ratează“ ştirile, ci doar le omite, cu bună ştiinţă. Cea mai bună scuză, într-o redacţie, atunci cînd se impută faptul că nu există o anumită ştire în ediţia print, este „păi, nu era pe agenţii“. Logica după care funcţionăm, de cele mai multe ori, este aceea că, dacă o ştire nu apare pe principalele agenţii sau pe principalele canale media consacrate, atunci ea nu există. Omitem însă că pe anumite subiecte funcţionează, şi nu doar în România, autocenzura. Omitem că nu doar jurnaliştii din România au propriile opinii sau că lucrează la o instituţie media cu o anumită linie.

Cum repetăm greşelile

Canalul de ştiri Fox News a realizat la începutul acestui an un top al ştirilor pe care *mainstream media* de peste Ocean nu le-a prezentat, deşi ele fuseseră făcute publice de unele instituţii media sau de unele bloguri. De fiecare dată, ratarea ştirii a fost un act benevol. Discutăm despre ştiri care, fie nu au apărut deloc în peisajul media consacrat, fie au apărut doar în cîteva rînduri, cînd scandalul era mult prea mare pentru a mai putea fi evitate. Prin urmare, nici *mainstream media* din România nu şi-a informat cititorii.

„Scandalul Van Jones“ a fost, poate, cea mai importantă ştire ratată cu bună ştiinţă de *mainstream media* americană. Fox News şi cîteva bloguri conservatoare au dezvăluit că „ţarul“ preşedintelui Obama pe probleme de mediu era membru fondator al mai multor organizaţii de extremă stîngă, radicale. Mai mult, Van Jones susţinuse anterior că Guvernul SUA se făcea vinovat direct pentru 11 septembrie. *The New York Times* şi *Washington Post* au ignorat ştirea timp de cîteva săptămîni, anunţînd însă, sec, doar demisia lui Van Jones.

Nici măcar „scandalul ACORN“ nu a prins paginile *mainstream* ale presei americane, deşi organizaţia este una dintre principalele susţinătoare ale preşedintelui Obama. Scandalul a izbucnit după ce unul dintre liderii ACORN a fost înregistrat, cu camera ascunsă, explicînd unor jurnalişti sub acoperire cum să falsifice documente, pentru 13 tinere aduse din El Salvador, ce urmau să lucreze în industria porno infantilă.

Un alt scandal pe care *mainstream media* l-a evitat cu desăvîrşire l-a avut în centrul atenţiei pe „ţarul“ pe probleme ştiinţifice al preşedintelui. Acesta avansase anterior o serie de măsuri şocante pentru scăderea populaţiei, precum avortul obligatoriu sau sterilizarea cetăţenilor americani..

ClimateGate who?

Scandalul ClimateGate, despre care *Dilema veche* a scris în numărul din 10 decembrie, a fost amintit puţin sau deloc în media occidentală de stînga. Un discurs catastrofic nu doar că vinde mai bine, dar se şi pliază pe discursul de stînga, la modă în Occident. Faptul că oamenii de ştiinţă care promovează ideea unei apocalipse climatice admit în particular că nu au dovezi clare în acest sens nu a fost considerat o ştire importantă. ABC, CBS şi NBC au amintit scandalul doar după ce au fost ironizate de Jon Stewart, un *„late-night-show star“* din Statele Unite. Stewart acuza exact faptul că aceste instituţii media evită subiectul cu bună ştiinţă.

Un alt scandal evitat de media americană a avut în centru un oficial al Fundaţiei Naţionale de Artă, ce-i încuraja pe artişti să promoveze agenda politică a preşedintelui Obama. În România, ştirea ar fi amintit probabil de tezele de la Neptun, în SUA nu a amintit de nimic pentru că pur şi simplu ştirea nu a existat decît pe blogurile conservatoare, preluată ulterior de instituţiile media conservatoare, ce ocupă oricum o mică parte din piaţă. Oficialul a demisionat, iar presa liberală nu a pierdut nici acum ocazia să tacă.

Mainstream media a evitat în decembrie 2009 să amintească, măcar, un studiu al Universităţii George Mason care arăta că districtele democrate au primit aproximativ de două ori mai mulţi bani decît cele republicane.

Cele mai multe ştiri de acest fel nu au apărut deloc sau abia au fost menţionate de presa americană. Prin urmare, majoritatea acestor subiecte nu au apărut nici în presa din România.

Cum funcţionează

Două ştiri similare, la peste şase luni distanţă în timp, explică „mecanismul“. La 27 martie 2009, Consiliul Drepturilor Omului, organism ONU, a adoptat o rezoluţie care cerea guvernelor să pedepsească grav „blasfemia religioasă“. Din acest organism fac parte ţări precum Algeria, Arabia Saudită, China, Cuba, Pakistan, Rusia, Vietnam sau Zimbabwe. În aprilie 2009 scriam pe blog că libertatea religioasă, un drept fundamental de altfel, depinde de libertatea de conştiinţă şi de expresie şi că reprezintă, totuşi, un drept individual. Îmi intitulam postarea „Ultima năzbîtie a lui Mohamed“, deoarece documentul a fost propus de Mohammad Al Quvaihes, la iniţiativa Consiliului Consultativ al Arabiei Saudite, un organism dominat de clericii radicali. Ştirea nu a apărut în presa din România pentru că pur şi simplu nu a existat în presa occidentală. Cîteva luni mai tîrziu, Comisia de la Veneţia adopta un raport care afirma că „libertatea religioasă este dependentă de libertatea de conştiinţă şi de libertatea de expresie“ şi că blasfemia nu poate fi incriminată.

În iulie 2009 a fost votat în Irlanda un document similar, ştire care însă nu a apărut în paginile nici unui cotidian din România. Ştim motivul. Presa occidentală a informat însă la începutul acestui an că legea intră în vigoare în Irlanda. Cine a citit presa în ultimele zile a găsit şi această ştire.

Despre imagini culturale şi cuvinte tipărite

– interviu cu Daniela ZECA-BUZURA, jurnalistă şi scriitoare –

A absolvit Facultatea de Litere şi Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, în cadrul Universităţii Bucureşti. În calitate de realizator al Televiziunii Române, Daniela Zeca-Buzura a semnat peste 200 de emisiuni de autor, între care Cafeneaua artelor, Librăria pe roţi, Ceva de citit. *Seria tematică* Faţă în faţă cu autorul *a fost distinsă de Uniunea Scriitorilor din România cu Premiul Special pentru reflectarea în programe de televiziune a vieţii literare româneşti şi cu Premiul Naţional de Televiziune, în anul 1997. În prezent este directorul canalului TVR Cultural.*

La sfîrşitul anului 2006 a primit distincţia „Personalitatea europeană a anului pentru România" – secţiunea televiziune, acordată de Fundaţia Eurolink şi Comisia Europeană.

Din anul 2001 este doctor în filologie şi lector la catedra de presă a Facultăţii de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, la Universitatea Bucureşti.

A publicat volume de poezie, proză, critică literară şi teorie media. Ultima ei carte, romanul Istoria romanţată a unui safari, *apărut la Editura Polirom în 2009 s-a bucurat de un succes real.*

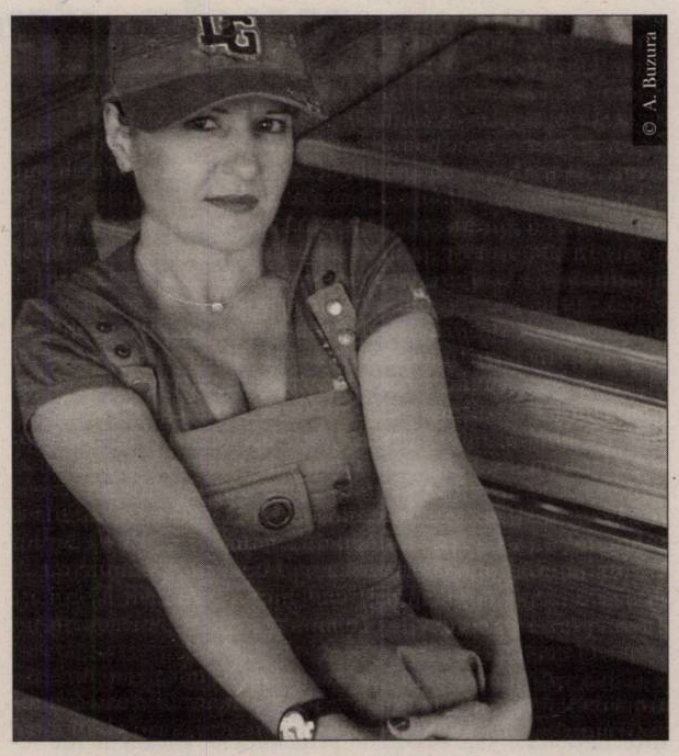

Aţi absolvit mai întîi o facultate de filologie, apoi, după 1989, pe cea de jurnalism. De ce aceste două opţiuni?

Pentru mine finalul lui 2009 a reprezentat un moment important pentru că împlineam 20 de ani de presă şi cred că a fost singura dată cînd mi-am pus cu adevărat problema, privind peste umăr, dacă a meritat, dacă alegerile mele au fost bune. Realmente a fost primul moment de introspecţie care a implicat o detaşare, fără nostalgii şi fără patetisme. Mi-am dat seama că nimic din ceea ce am ales din punct de vedere profesional nu am regretat.

Cînd aveam 13 ani mă gîndeam că vreau să fiu ziaristă, fără să ştiu exact ce înseamnă asta. N-aveam nici cea mai vagă idee despre rigoare şi norme sau despre ceea ce numim astăzi foarte sofisticat deontologie în jurnalism. În mintea mea, jurnalismul era un soi de vestibul al literaturii, dar, neavînd un culoar de opţiune în România anilor '80, m-am dus totuşi la Litere, pentru că mi-ar fi plăcut să fiu şi profesoară, dar într-un mod ideal. Nu mă gîndeam la şcoli rurale, la copii fără cărţi, era mai mult imaginea unui profesor într-o lojă aristocratică.

Însă m-am trezit pe la mijlocul anilor '90 în postura, să-i zicem, a unui „şoarece de bibliotecă", o persoană care mînca literatură pe pîine, teoria literaturii, dar care nu avea nici un fel de atingere cu solul, mai ales că era vorba despre un sol al unei Românii răscolite şi tranzitive. Mi-am dat seama dintr-odată de „fibra" mea livrescă şi de faptul că actualitatea era alta. Aşa că mi s-a reactivat prompt dorinţa de a fi ziarist.

Teama de impostură

Pe de altă parte, în anii '90 au existat reconversii, în sensul că oameni care erau la bază filologi sau chiar ingineri, au devenit, într-un timp relativ scurt, jurnalişti foarte buni. De ce o şcoală de jurnalism, cînd ai fi putut să înveţi meseria din mers?

Începutul şcolii româneşti de jurnalism a fost intens mediatizat şi am fost foarte curioasă să ştiu ce se întîmplă acolo, în pofida contestărilor care circulau, pentru că iniţiatorii, pionierii structurilor acestei şcoli veneau de nicăieri şi pe atunci nu erau prea creditaţi. Am vrut să fac această şcoală şi pentru că una dintre puţinele temeri de-a lungul profesiei mele a fost aceea de impostură. M-am gîndit că n-am să fiu niciodată un bun jurnalist dacă nu am un brevet pentru asta. Aici poate fi şi o formă de nostalgie sau un clişeu comunist – ai nevoie de o şcoală, ca să poţi să practici o meserie. Sînt nişte clişee mentale care funcţionează, oricît le-am ocoli. Pe de altă parte, una dintre puţinele intuiţii bune a fost aceea că vom ajunge într-un vid de autoritate în privinţa teoriei media. Şi aşa a fost. Am prins un culoar liber, n-am trişat, am studiat enorm. Graţie şi laturii mele de filolog, mi-am dorit foarte tare să fac interpretare media, teoretizare. Era un teren aproape virgin, pe care am patinat mai bine de 15 ani, ca să am după aceea curajul să mă exprim. Practic, învăţarea jurnalismului pentru mine a început în septembrie 1990, iar acea „trilogie mediatică" (*Veridic. Virtual. Ludic. Efectul de real al televiziunii*, apărută la Editura Polirom, închide seria celor trei volume, *n.r.),* cum îi spun studenţii, am terminat-o abia în 2009.

Cum s-a făcut trecerea de la cuvîntul scris la imagine şi la televiziune?

Cred că n-aş fi făcut niciodată încercarea riscantă de a teoretiza fără să mă fi întîlnit cu practica de televiziune. Am luat-o „de la talpă", de la reporter de teren, timp de 9 ani am fost redactor simplu al Televiziunii Române, fără să am nici un vis de glorie, fără să mă gîndesc niciodată că aş putea să fiu o „mogulă" de presă, cum a spus cineva care habar n-avea de ceea ce am făcut de-a lungul acestor ani. Înainte de a fi fost „nora lui Buzura" sau „nomenclaturistă", eu mi-am făcut ucenicia foarte dur, la fel ca şi alţii. În 1994, cînd am început să lucrez la Televiziunea Română, aveam doi ani şi jumătate de experienţă la Radio România, unde am intrat prin concurs, mai aveam patru ani de presă scrisă în spate, scrisesem 200 de editoriale, pînă la 26 de ani, publicasem o carte. Cu acest bagaj am ajuns la TVR.

Totuşi, de ce Televiziunea Română? Aţi avut şi alte opţiuni?

Asta mi-am dorit. Monopolul televiziunii publice s-a descentralizat, dar un singur pol a rămas, cel al prestigiului în cadrul serviciului public. Toată lumea ştie, atît în America cît şi în Europa, că acolo sînt profesioniştii, acolo se face jurnalismul după canon, în maniera modulată şi pozitivă a termenului. Prin anul 2000 am încercat să fac un viraj spre un post comercial dominant, însă totul mi s-a părut atît de sclipitor şi de improvizat, încît am rămas la TVR din pură convingere.

Pînă la urmă, aţi găsit în Televiziunea Română mediul acela de profesionişti la care vă aşteptaţi?

Da. Am găsit rigoarea, pasiunea. N-am găsit etica şi moralitatea, din păcate. În momentul în care fac cu tărie afirmaţia că am vrut să rămîn aici, o parte de umbră este accea că, pînă la urmă, calitatea umană a cîtorva oameni din jurul meu a fost singura care a trădat uneori. În rest, profesionalismul lor, convingerea, pasiunea în meserie, nu. Să nu vă închipuiţi că sînt sute de persoane, căci întotdeauna lucrurile mari se fac cu oameni puţini, aşa cum adevărurile mari nu se spun în piaţa publică şi operele mari se fac în echipe mici, ori în singurătate deplină.

Un canal pentru aspiranţi

TVR Cultural se adresează unui public de nişă. Cum poţi să te adresezi unui astfel de public, fără să-l respingi totuşi pe telespectatorul obişnuit care face zapping şi nimereşte întîmplător pe un canal cultural?

Cînd încerc să intru în postura de simplu spectator al TVR Cultural, sînt multe momente în care îmi dau seama cît de mult trebuie să ne depărtăm de simpla transcriere a textului în imagine. Mă refer la demarcaţia dintre două civilizaţii, care acum se dizolvă una într-alta. E de fapt o translaţie între două mentalităţi, care se simte şi la nivelul oamenilor de televiziune. Noile exigenţe videografice cer un alt limbaj, un limbaj autonom pentru tot ceea ce înseamnă noua televiziune şi cine nu deprinde asta este un captiv între două maniere operaţionale care sînt în opoziţie şi nu iese nimic.

În primii doi ani de manageriat la TVR Cultural, cea mai mare dificultate – pe care sper că am depăşit-o – a fost aceea de a ieşi dintr-o viziune nu neapărat elitistă, cît adresată iniţiaţilor care vorbesc între ei. Este boala de copilărie a oricărei nişe, am trecut şi noi prin ea şi ne-am asumat toate consecinţele. România nu e o ţară care să fi avut un apetit deosebit pentru un canal de televiziune dedicat culturii. Era clar că a trebuit să ne dăm cu capul de tavan, pînă să reuşim să găsim o formulă proprie.

Iar acum credeţi că vă situaţi într-o zonă accesibilă...

Da. Şi audienţele o demonstează. Am făcut destule călătorii în ultima vreme prin România şi am văzut cum reacţionează oamenii, cît de mult se uită la noi şi ce comentează. A fost un feedback pozitiv şi deloc monocrom. Nici nu ne-au criticat, nici nu ne-au lăudat pe o singură voce. Şi culmea e că publicul nostru majoritar este cel cu studii medii, nu sînt elitele. Am mai spus-o, şi analizele au confirmat-o. Am făcut la un moment dat această declaraţie din pură intuiţie, după aceea am văzut pe teren că beneficiarii, consumatorii efectivi ai acestui canal sînt aspiranţii, cum le zic eu, oameni care vor să-şi compenseze constant, ca şi cum ar lua o doză homeopată, nevoia de teatru, de film, de informare culturală promptă, chiar dacă ei trăiesc în medii unde nu prea au acces la aşa ceva.

E un public pe care TVR Cultural l-a format?

Da, l-am format cu dificultate pentru că existau două tipuri de public deja formate. Existau cele două branşe: televiziunea de ştiri care e foarte accesată şi televiziunea de divertisment care a format un public eterogen şi numeros. A fost foarte greu pentru un post tematic de nişă să vîneze telespectatori care aparţineau acestor două tipuri de public. Să dau doar un exemplu: „generaţia PRO" s-a coagulat la un post dominant ca PRO TV, în aproape zece ani. Noi am venit în momentul în care această specie (îi spun astfel fără nici un fel de ironie) era deja activă. Obişnuinţele de consum, la fel ca obişnuinţele dintr-un mariaj, se schimbă greu. Iar ele se schimbă în primul rînd printr-o marketizare convingătoare, iar noi exact de asta nu am beneficiat. Din fericire însă, am avut destul entuziasm şi destui profesionişti. „Restaurare", care a fost un proiect premiat, sau „Mari români", un proiect răsunător sînt formate de televiziune realizate integral cu oameni de la TVR Cultural.

V-aţi imaginat vreodată că veţi conduce un post cultural?

Iosif Sava vorbea tot timpul despre asta, iar mie mi se părea un lux nepermis. Prin 1998 vorbea cu asiduitate despre două lucruri: un post de radio cultural şi unul de televiziune. Eu credeam că un post de radio ar putea exista, dar despre o televiziune spuneam că n-o să aibă public şi, mai ales, n-o să aibă resurse. Învăţasem ce era acela un deviz şi mă gîndeam cît poate să coste un asemenea lux şi cine ar putea să investească într-o televiziune care să producă numai cultură.

Însă pînă la urmă Iosif Sava a avut dreptate. Am continuat să cred în acest proiect şi dintr-un soi de datorie profundă faţă de imaginea şi de convingerile lui. Cînd am început să înţeleg resorturile care nu sînt deloc ideatice, mi-am dat seama că un post cultural e o maşinărie care, bine accesată, poate să funcţioneze

Un exotism de suprafaţă

Sînteţi deja de 10 ani lector universitar doctor la catedra de presă a Facultăţii de Ştiinţele Comunicării. Este ceea ce v-aţi dorit, ca profesor?

Există o rutină şi sînt sigură că orice profesionist de televiziune o ştie. În 10-15 ani de presă, orice profesionist este conştient că există şi această capcană, iar eu cred că mă salvez de ea învăţînd de la studenţi. Mă duc tot timpul la ei ca şi cum i-aş întîlni prima oară. Aveam de ales prin a mă detaşa şi a fi un soi de monitor prudent, ca să nu zic acru, care nu interacţionează, doar pune note, şi modalitatea de a participa la viaţa lor. E un profit personal extraordinar. Cineva m-a întrebat cum am putut să fiu atît de proaspătă, scriind despre un cuplu de îndrăgostiţi în *Istoria romanţată a unui safari,* dacă eu nu m-am îndrăgostit recent. Nu e o poveste personală cea din carte, dar în acelaşi timp m-am simţit foarte aproape de nervul unei poveşti de dragoste actuale, prin studenţii mei. Le datorez această prospeţime pe care o învăţ de la ei.

Cînd mai aveţi timp de scris?

Noaptea. Pentru că sînt insomniacă, nu simt că m-aş sacrifica. Fiind o fiinţă de interior, e normal ca nopţile să fie pentru mine terenuri active în care pot să stau cu computerul în faţă şi să încerc să gîndesc prin el.

Dacă aţi fi invitata unei emisiuni la TVR Cultural, la ce întrebări v-aţi aştepta legate de Istoria romanţată a unui safari?

Deja m-am detaşat de carte pentru că lucrez asiduu la ceea ce mi-am propus în urmă cu doi ani şi care era de fapt bagajul secret, cu care eu credeam că o să dau lovitura. Din fericire, această nouă carte, pe jumătate scrisă tot într-o manieră exotică, a convins editura, ea e deja contractată, sper să fie un alt loz cîştigător, după *Istoria romanţată a unui safari*. Cred că acest exotism de suprafaţă poate fi o „reţetă" care se va personaliza. Important este să nu se manierizeze. Sub emailul ei pun totdeauna nişte etaje subterane (pentru cine poate să le citească), dar cîtă vreme acest acroşeu poleit funcţionează şi îl agaţă pe cititor, cred că e destul. Cu răbdare şi cu perseverenţă poate voi găsi şi cititorul ideal în stare să vadă şi substratul. De pildă, *Istoria...* a avut cronici care au sesizat dincolo de partea „comercială" pe care eu nu mi-am programat-o, dar m-am bucurat că am găsit-o. Am fost sedusă atît de natural de exotismul real al unei lumi, încît am avut în primul rînd grija ca el să transpară aşa cum era.

Foarte multă vreme mi s-a părut indecent să fii managerul unui canal cultural, care îţi focaliza – dacă erai cinstit cu tine însuţi – toate resursele şi, în acelaşi timp să cochetezi cu ideea de a fi prozator, poet sau altceva. Nouă ani de „tăcere" se explică în primul rînd prin această opţiune, sută la sută deliberată, pentru care nu-mi pare rău, deşi a fost un mare risc. La un moment dat, mi-am dat seama că numai eu, în mintea mea, mă mai credeam prozatoare şi mă temeam că nu o să regăsesc drumul.

a consemnat Adina POPESCU

Mirel BĂNICĂ

Religia bio

Adepții culturii bio

De unde vine cultura bio? Din dorința de a mînca mai sănătos, spunem și noi în rînd cu susținătorii și practicanții acesteia. Un „ceva" greu de definit care a existat mereu, nu s-a inventat de curînd. Faptul că există o piață pentru așa ceva este rezultatul presiunii consumatorilor asupra marilor lanțuri alimentare, care nu ar fi propus niciodată produse bio ca alternativă la hrana industrială. Este adevărat, scandaluri de genul „vacii nebune", al puiului cu dioxină sau a laptelui chinezesc forjat cu melamină au avut un cuvînt greu de spus în preferințele consumatorilor. Primele produse bio apărute pe piața franceză datează de acum 15-18 ani, dar marele boom s-a produs în urmă cu 4-5 ani. Progresia, în termeni de vînzare, a fost fulgurantă, nimeni nu se aștepta la așa ceva. *Manger bio* nu este o religie pentru noi, ci mai degrabă o stare de spirit, o atitudine pozitivă, de trezire în fața pericolului alimentar în care ne găsim cu toții. Trebuie să mai rețineți faptul că adepții bio nu trebuie confundați cu verzii ecologiști, dimensiunea politic militantă a acestora fiind mult mai pregnantă. Prea puține persoane din Occident se hrănesc bio. Motivele: dificultatea de a-ți schimba obiceiurile alimentare, prețul mai ridicat al acestor produse (cu 10-15%), imaginea „bobo" a acestor produse, apanajul noilor burghezi urbani. Viitorul culturii bio? Sîntem mai degrabă reticenți, din mai multe motive. Canada, de exemplu, nu mai poate produce bio sută la sută pentru anumite produse, cum ar fi de pildă soia, colza și porumbul, deoarece cîmpurile sînt deja contaminate temeinic cu „gene călătoare", parazite. Situația se complică prin utilizarea drepturilor de proprietate intelectuală asupra OMG-urilor, de către marile multinaționale ale hranei. A se vedea celebrul de acum caz al unui cultivator independent de cereale din Canada *vs* Monsanto, multinaționala de semințe agricole și inginerie genetică – afacerea se găsește acum pe rol la Curtea Supremă din Canada. Ne este teamă că biocultura a ajuns acum o victimă a propriului succes, dînd naștere chiar la excese bio, hilare, cum ar fi, de pildă, țigările americane „garantate fără aditivi". Ele ucid tot la fel de mult ca și celelalte, dar arată capcana pe care marketingul a întins-o culturii bio. Au apărut și produse piratate bio, imitatori care în mod intenționat utilizează confuzia termenilor: „organic", „fără aditivi", „agricultură biologică", „produs respectuos față de mediu" etc., care nu fac altceva decît să sporească starea de confuzie, derutînd clienții.

Observație directă, vara 2009, Elveția

Prezența aproape enervantă a etichetelor marcate „bio" în magazinele alimentare și nu numai. Un banal tricou de bumbac sau un covor împletit din iută a devenit și el „bio". Cu toată eticheta, fructele și legumele marcate „bio" sînt la fel de mari, perfecte în repetabilitatea lor uimitoare și standardizate ca dimensiuni ca și cele non-bio. Nici o pată, ciupitură, urmă de putrezire prematură, nimic. Bio se mai traduce și prin încercarea de redescoperire a legumelor vechi, uitate sau mai puțin cultivate, cum ar fi, de pildă, rădăcina de pătrunjel, cea care aproape dispăruse din consumul curent occidental. Eu ca român înțeleg cu greu extazul profesat în fața banalei rădăcini, oricît de nobilă ar fi intenția „recuperatorilor" de tradiții. Această febră bio, greu de descris în cuvinte, miroase totuși de departe a marketing. Poate fi vorba și de un marketing al fricii, bazat pe toxicitatea deja dovedită a anumitor alimente produse de agricultura modernă, amplificat de enorma mașină de propagandă numită Internet. Într-un mare supermarket occidental, mintea, ochiul și mîna, care duc produsul spre coș, se blochează în fața atîtor etichete „bio". Panica, se instalează, nu mai știi ce să alegi. Panica, și un sentiment bizar de culpabilitate. A prefera bio înseamnă că iubești natura, ființele mici și indienii exploatați de marile multinaționale din America de Sud. Evident că în toate aceste lucruri este vorba de o imensă ipocrizie. Dacă pietrele ar striga...

Bio, o nouă religie?

Este moda bio pe cale să devină o nouă religie a Occidentului? Bio este o formă de compensație, de dragoste față de semeni și de natură. Te simți mai bun făcînd bine, investind în tot ceea ce te înconjoară. E la fel ca și practicarea unei religii tradiționale. Este bio un fel de răspuns la frica existențială pe care o resimțim zilnic, un răspuns la nesiguranța, nu doar alimentară, a lumii moderne? Favorizînd un mod de consum bio-eco, oamenii au impresia că le este mai puțin frică de incertitudinea zilei de mîine, se deculpabilizează și se simt „actori" direct implicați într-un joc cu o miză uriașă și imposibil de verificat: salvarea planetei. Principiul în sine nu suferă deci de contradicții evidente, dar punerea sa în practică lasă adesea impresia că atît activiștii bio cît și cei care cîștigă bani frumoși din această activitate îi privesc pe cei din jur ca pe niște ignoranți sau,

mai rău, ca pe niște inocenți care trebuie „convertiți" cu orice preț la noua credință. La fel ca în cazul unei religii, există acum în Occident un look bio, un limbaj bio, un comportament bio. Adepții bio au tendința de a se comporta ca o sectă, în sensul clasic pe care Max Weber l-a dat acestui „ideal-tip" în sociologia religiilor. Chiar dacă ei, adepții bio, neagă cu vehemență această abordare. Există veritabile bătălii între adepții bio și anti-bio, ce se poartă deocamdată pe tărîmul eficacității alimentelor. Plouă cu comunicate din partea diverselor asociații de supraveghere a alimentelor, a oficiilor de sănătate publică, comunicate care pun în balanță produsele bio cu cele din producția convențională. Deocamdată, nimic nu este dovedit, dar bătălia continuă, incredulitatea crește. Moda bio ridică noi probleme și în ceea ce privește memoria agricolă a unei națiuni. La fel cum o biserică cultivă cu atenție memoria înaintașilor, bio dezgroapă soiuri, varietăți și moduri de cultură pe care le credeam uitate – simt nevoia de a repeta – legitimîndu-se cu ele în fața unui public consumator care a pierdut de multă vreme orice contact cu natura. Scriam cu ceva vreme în urmă în revista *Dilema veche* despre faptul că am fost șocat să văd cîte librării specializate în grădinărit se găsesc la Paris, substitut livresc la singurătatea și spleen-ul marelui oraș. Ele sînt și noile biserici ale adepților bio, care uită însă că a consuma în toiul iernii alte fructe produse în America de Sud poluează de fapt mult mai mult planeta decît fructele „convenționale" produse în timpul verii pe continentul european...

Bio-România

Noi am fost bio fără să o știm, înainte de moda cuceritoare din acest moment. Bucata de carne sau de salam împachetată în hîrtie cenușie, fără nimic altceva ca ambalaj. Atunci, pe vremea aceea, oamenii cumpărau proteina, și nu ambalajul. Satele nu erau încă depopulate și îmbătrînite, urme ale tradiției încă mai lucrau, inclusiv în domeniul alimentar și al prezervării memoriei acesteia. Faimosul „pui de la țară", ouă și brînză „de la mama" sînt din ce în ce mai greu de găsit. Distrugerea piețelor bazate pe un sistem tradițional de desfacere (cum s-a întîmplat de pildă cu Piața Obor din București) a dat o lovitură grea curentului bio, chiar dacă mulți oameni nu conștientizează acest fapt. *Manger bio* este apanajul culturilor tradiționale. Acum, tradiția este înlocuită de surogate. Magazinele care vînd polen, miere de albine, dar și unguente bazate pe „rețete dacice", după cum stă scris pe ambalaj, nu sînt altceva decît martori ai dispariției acestora. Nu sîntem nici suficient de bogați pentru a ne permite moda bio din Occident, bazată pe culpabilitate, dorință de schimbare și marketing. Supermarketurile din țară, aceste uzine de distribuție a mîncării, responsabile în mare parte de schimbarea obiceiurilor alimentare contemporane, investesc timid sau deloc în produse naturale. Nu-i obligă nimeni să o facă, ce-i drept. Conceptul de *Corporate Social Responsability,* atît de la modă în acest moment în lumea gulerelor albe spălate de aerul condiționat al sălilor de conferințe, nu pare să fi ajuns și în vocabularul proprietarilor de supermarket din București sau din țară. *Made în Romania* nu este mereu echivalent cu sănătos și natural, chiar dacă am avea încă resursele naturale pentru a face acest lucru posibil. În fine, Ortodoxia noastră tradițională este prin însăși natura ei ecologică și bio. Dar atîta timp cît preoții ei schimbă frenetic fereastra de lemn pe termopanul ieftin, nemaivorbind de ignorarea conștiinței îndumnezeirii naturii și a vieții, nici de aici nu prea sînt speranțe. Lista este lungă. România bio moare, dar încă nu s-a predat.

PUBLICITATE

Copiii statului, copiii noştri

– interviu cu Ştefan DĂRĂBUŞ, director naţional pentru Hope and Homes for Children România –

Hope and Homes for Children România este un ONG care militează pentru drepturile copilului, o organizaţie care dezvoltă servicii de protecţie a copilului şi închide instituţiile de tip clasic prin transferul copiilor în medii familiale.

Cum adică „închideţi" instituţiile?

Sună radical, ştiu, însă e vorba despre o măsură luată în interesul copilului, mediul instituţional şi efectele instituţionalizării asupra copilului fiind extrem de nocive, ducînd la manifestarea unor tendinţe asemănătoare celor din spectrul autistic, din partea acestor copii. „Închiderea" nu înseamnă doar că iei copiii dintr-o instituţie pe care pui un lacăt şi îi duci în alta. Înseamnă să vezi fluxul intrărilor în sistemul de protecţie, de unde provin copiii, din ce cauză ajung în instituţii şi unde se duc cînd pleacă de acolo. Înseamnă să monitorizezi un întreg proces, să conchizi dacă există servicii de prevenire a abandonului, dacă există un sistem complex care se adresează nevoilor individuale ale copiilor, şi nu chestiunilor administrative care există în sistem, poţi avea, cu alte cuvinte, o intervenţie coerentă care chiar poate cristaliza sistemul în jurul celor care au nevoie de el: copiii şi familiile lor.

Mulţi dintre copiii care sînt în sistemul de protecţie sînt catalogaţi ca fiind copii cu nevoi speciale, cînd, de fapt, sînt copii absolut normali care ajung să aibă manifestări tipice celor cu nevoi speciale din cauza traiului instituţional unde n-au parte de afecţiune, de ataşamentul necesar în etapele de dezvoltare, nu au modele parentale, nu primesc atenţie, ceea ce duce automat la o stimă de sine extrem de scăzută. Din această cauză militäm noi pentru închiderea acestor instituţii de tip clasic şi creşterea copiilor în medii familiale.

Instituţionalizarea – sindrom comunist

Problemele din instituţiile de tip clasic: hibă a sistemului românesc sau o situaţie întîlnită peste tot?

Cred că e o hibă a Europei de Est. Un sindrom care a apărut odată cu comunismul, de prin anii '50-'60 cînd, inclusiv în Codul familiei, copilul era descris ca „proprietate a statului". În România, pînă în etapa dintre cele două războaie mondiale, erau sisteme sociale în comunităţi care se bazau pe familie, asistenţă maternală, plasament familial, pe sprijinul comunităţii. Instituţiile despre care vorbim azi au fost create după Al Doilea Război Mondial, odată cu propagarea comunismului. Probabil că făceau parte dintr-o mentalitate de control al maselor, de uniformizare. Ce s-a întîmplat la noi, nu doar în România, ci şi în alte ţări din Estul Europei, a fost stoparea studierii psihologiei, a asistenţei sociale, a filozofiei (alta decît cea marxist-leninistă). La începutul anilor '70 nu mai existau nici măcar întrebările pe care să şi le pună nişte specialişti, legate de dezvoltarea psihologică a copilului. Nu mai existau specialişti şi se considera că, dacă un copil are un acoperiş deasupra capului, are cu ce să se îmbrace şi ce să mănînce, nu-i mai trebuie nimic altceva. Nu conta că nu avea familie, că nu i se acorda nici un fel de atenţie. Aceste idei s-au încetăţenit, au devenit normă şi chiar şi acum, ca în timpul comunismului, instituţiile sînt ascunse, marginale, copiii stau închişi după nişte ziduri şi toată viaţa lor se întîmplă doar *acolo*. Pînă şi şcolile unde învaţă sînt tot în apropiere. Totul pare a fi făcut astfel încît să nu fie amestecaţi cu ceilalţi copii, să nu aibă de-a face cu comunităţile. Vorbim de copii dezrădăcinaţi în cel mai pur sens al cuvîntului, luaţi dintr-o parte a judeţului, duşi în cu totul alta, pe criterii arbitrare.

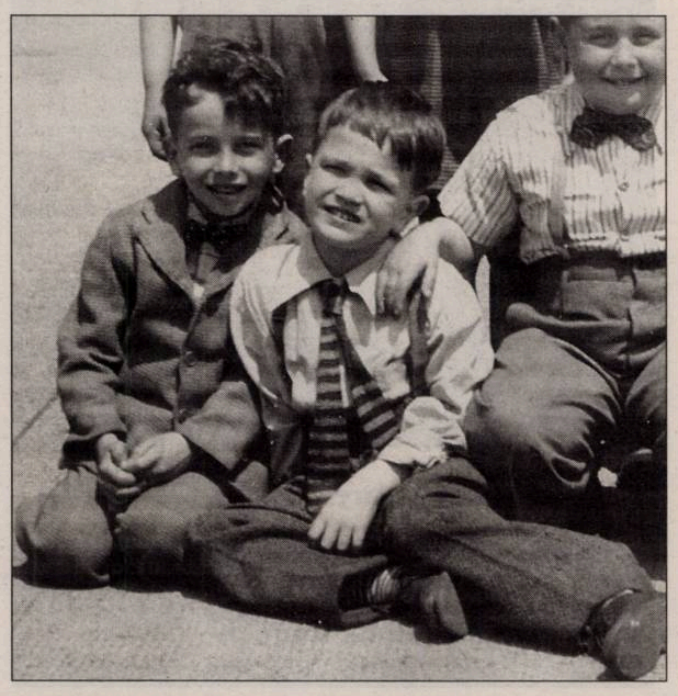

Ce se întîmplă azi în sistemul de instituţionalizare?

În momentul actual încă se mai întîmplă toate acestea în România, dar faţă de ceea ce era în 2000 sîntem la distanţă de... ani lumină. Dacă în 2000 în instituţii erau în jur de 80 de mii de copii, azi vorbim de 10 mii. Atunci erau în jur de 470 de instituţii, azi au mai rămas 158.

Reabilitarea sistemului sau închiderea instituţiilor?

Cred că închiderea instituţiilor este un barometru foarte bun pentru felul în care se înfăptuieşte sau nu reforma în sistemul de protecţie a copilului. Din perspectiva noastră, reforma are loc în sistemul de protecţie a copilului cînd acei copii care sînt în grija statului ajung să trăiască într-un mediu cît mai apropiat de cel familial. Dacă ei se află în instituţii, cel mai probabil acel mediu este unul militarizat sau unul de supravieţuire, de lagăr, dar în nici un caz unul familial. Noi am decis să ne concentrăm pe închiderea instituţiilor de tip clasic, pentru că acest lucru în sine este un proces cu o dinamică extraordinară de reabilitare a sistemului.

Pe lîngă închiderile de instituţii, am lucrat foarte mult pentru prevenirea separării copilului de familie. Modalităţile prin care putem acţiona le-am dedus prin prisma studiilor de caz pe care le făceam în instituţii. Înainte, dacă o mamă venea cu un copil sau doi şi cerea ajutor, i se spunea să-şi plaseze copiii în instituţie. Alt ajutor nu exista. Noi am încercat să contribuim la dezvoltarea centrelor de zi pentru ca acei părinţi care lucrează cu ziua sau au dificultăţi materiale să-şi poată lăsa acolo copiii în timpul zilei, iar seara să-i ia în familie. Aşa se asigură continuitatea de protecţie familială. Am dezvoltat apoi centrele maternale care vin în sprijinul acelor mame care ar vrea să rămînă alături de copiii lor, dar pentru că de multe ori se află în situaţii extrem de vulnerabile (cazul mamelor adolescente), dacă nu sînt ajutate, ajung să fie separate de copii.

Serviciile alternative

Cum ar trebui ajutate?

De exemplu, dacă luăm o mamă singură pe care o reneagă şi familia, aceasta are impresia că nu poate face faţă la ce i se întîmplă, e neputincioasă, iar primul lucru la care se gîndeşte este că nu poate să-şi îngrijească copilul. Ataşamentul între mamă şi copil se realizează în timp, nu automat. Pentru aceasta e nevoie ca cei doi să fie împreună. Centrele maternale sînt locuri unde mamele stau cu copiii lor într-o încăpere, sînt ajutate să înveţe cum să-şi îngrijească copilul, se formează un fel de grup de suport, au parte de ajutorul unui psiholog, un asistent social care le caută de lucru sau încearcă să refacă legătura cu familia.

În anii în care singura alternativă de protecţie era instituţia, un copil abuzat, care avea nevoie de protecţie deosebită, era plasat într-o instituţie alături de alţi zeci de copii îngrijiţi de vreo 50 de membri ai personalului– nu primea nici un fel de atenţie individuală, devenea şi mai traumatizat prin neglijenţă. Acum, dacă vorbim de copii abuzaţi în familiile lor, ei ajung fie în asistenţă maternală, fiind preluaţi de către un asistent maternal, în regim de urgenţă, pregătit pentru aşa ceva, fie ajung într-un centru de primire în regim de urgenţă (care azi are o capacitate de 10-12 locuri), unde au parte de psihologi şi asistenţi sociali care ştiu cum să lucreze cu asemenea cazuri, oferindu-le sprijinul de care au nevoie. Mai mult, dacă copilul poate fi readus în familia extinsă, la bunici sau unchi, acest lucru se întîmplă. Militäm pentru dezvoltarea serviciilor alternative în cadrul direcţiilor de protecţie a copiilor, astfel încît acestea să fie asigurate permanent.

Ce sînt aceste servicii alternative?

Vorbim de centrele maternale, centrele de zi, cele de primire în regim de urgenţă, asistenţa maternală, casele de tip familial – alternativa rezidenţială la instituţiile clasice, însă mai apropiate de mediul familial. Într-o casă de acest fel ai aproximativ 10 copii, personal mult redus (vorbim în general de un număr de 8-9 membri de personal), fiind posibilă o relaţie mai apropiată cu copiii. Un alt efect negativ al instituţiilor clasice este faptul că, în perioada instituţionalizării, copiii nu reuşesc să perceapă ce înseamnă o relaţie de lungă durată. Din cauza asta, cînd ies, trec dintr-un eşec într-altul, n-au încredere în oameni, nu reuşesc să lege prietenii sau relaţii de lungă durată şi nici măcar nu ştiu ce înseamnă şi ce implică acest lucru.

Reforma sistemului

Ce înseamnă concret închiderea instituţiilor?

Un proces terapeutic. Închizînd instituţiile respective, ştim că acolo nu vor mai veni alţi copii, că acei copii pleacă de acolo fie înspre o familie, fie înspre o structură de tip familial. Concret, noi mergem în judeţ, discutăm cu reprezentanţii direcţiei de protecţie a copilului de acolo şi vedem dacă ei sînt interesaţi să-şi reformeze sistemul. Pentru noi e important şi *cum* se închid aceste instituţii pentru că doar

să pui lacătul pe nişte uşi, să comasezi copiii din trei instituţii într-una singură înseamnă, de fapt, să nu faci nimic sau chiar să faci mai rău. Trebuie văzut în închiderea de instituţii un plasament pe termen lung al respectivilor copii într-un mediu familial. O condiţie esenţială e ca acea clădire care rămîne goală să nu mai fie folosită ca alternativă rezidenţială instituţionalizată pentru alţi copii; o altă condiţie este readucerea copiilor cît mai aproape de comunitate.

Aţi luptat printre altele şi pentru promovarea adopţiilor naţionale, fiind contra celor internaţionale. Ce înseamnă aceste adopţii internaţionale şi de ce e mai bine fără?

Cînd au fost stopate adopţiile internaţionale, sistemul a început să se mişte. Pînă atunci exista interesul să nu se reformeze sistemul pentru că agenţiile de adopţie internaţionale aveau nevoie de „carne de tun", aveau nevoie de copii şi de situaţii care să nu poată fi rezolvate, de mame care să nu aibă sprijin, obligîndu-le astfel să-şi dea copiii spre adopţie. Nu spun că o parte dintre aceşti copii nu aveau de cîştigat, dar problema adevărată era lipsa controlului asupra a ceea ce se întîmpla cu ei. Cele mai multe adopţii internaţionale cu SUA, de exemplu, se făceau într-un raport juridic inechitabil faţă de copil: familiile adoptive din State de multe ori nici nu veneau în România, alegînd copilul dintr-un catalog. În clipa plecării, în România copilul era considerat ca fiind deja adoptat, prin urmare devenea un caz închis. Situaţia nu era însă la fel în State, unde copilul nu era considerat adoptat, ci „dat în plasament" pe o perioadă de doi ani, timp în care familia putea oricînd să se răzgîndească, lucru care s-a şi întîmplat de multe ori, copiii ajungînd într-o instituţie în State.

Cred că interzicerea adopţiilor internaţionale, deşi nu cea mai corectă în care a fost făcută, la vremea respectivă era singura măsură care putea să ducă la repararea sistemului. În momentul stopării, agenţiile de adopţie internaţionale n-au mai plătit asistenţii maternali, considerînd că astfel pot forţa autorităţile să revină asupra deciziei. În replică însă, autorităţile au preluat în structurile lor pe aceşti asistenţi, iar pe lîngă instituţiile clasice au apărut asistenţii maternali, ca o primă alternativă. Apoi au apărut şi centrele maternale, mamele putînd fi ajutate să-şi păstreze copiii. Au urmat centrele de zi de primire în regim de urgenţă, iar atunci sistemul s-a diversificat spre ceea ce a ajuns să fie azi.

Ce ar putea fi corectat la sistemul de adopţii naţionale?

Chestiunea legată de consimţămîntul părinţilor ar fi cea mai importantă corecţie. Mi se pare anormal ca părinţii care îşi abandonează efectiv copilul şi nu se duc să-l viziteze în instituţia unde l-au lăsat să-l condamne fără a-i oferi şansa de a putea fi adoptat pentru că ei înşişi refuză să-şi dea consimţămîntul.

Noi nu credem însă că adopţia este un lucru ultimativ. Aşa cum funcţionează adopţia, poate funcţiona şi asistenţa maternală sau plasamentul simplu, un fel de adopţii fără un act legal care să consfinţească o relaţie de rudenie.

a consemnat Stela GIURGEANU

Ştiri nebăgate în seamă

● **Un an fără un ban.** Mark Boyle este un tînăr britanic, proaspăt absolvent al unei facultăţi de ştiinţe economice. La începutul lui 2008 – tocmai cînd s-a anunţat şi criza economică – Boyle a anunţat că vrea să facă un experiment ieşit din comun: să trăiască vreme de-un an fără să cumpere nimic. „Motivul pentru care avem atîtea probleme e că nu ne dăm seama de urmările acţiunilor noastre. Dacă, de pildă, cumpărăm o roşie de la magazin, habar nu avem cît durează ca roşia să se coacă, cîtă muncă a fost depusă pentru a o creşte, cîtă apă şi ce îngrăşăminte s-au folosit. Dacă fiecare dintre noi ar trebui, măcar o zi, să ne procurăm singuri hrana din natură, atunci sigur n-am mai arunca o treime din mîncare la gunoi. Şi dacă ar trebui să ne curăţăm singuri apa potabilă, sigur n-am mai consuma aşa de multă." Boyle a locuit vreme de un an într-o rulotă pe care i-a oferit-o un prieten, s-a încălzit cu lemne din pădure, a mîncat ce-a găsit şi s-a spălat (inclusiv pe dinţi) cu fel de fel de soluţii improvizate. „A fost greu, dar, pînă la urmă, cred că oamenii se obişnuiesc cu orice condiţie. Ceea ce mi se pare liniştitor" – spune Boyle. Acum, că totul s-a terminat, îl întreabă reporterul ce crede că i-a lipsit în acest an de izolare şi non-consum? „O bere, cu prietenii, la pub." (după *The Guardian)*

● **Germanii nu vor scăderea taxelor.** Reforma fiscală preconizată de Guvernul federal al Germaniei pare să eşueze încă înainte de a fi adoptată. Pentru a contracara criza economică, guvernul a planificat o serie de măsuri, printre care şi o scădere, în etape, a impozitelor. Un sondaj de opinie arată că peste 60% dintre germani sînt împotriva acestei măsuri. Pînă şi alegătorii partidului liberal aflat în coaliţie sînt contra reducerii taxelor: 53% resping reforma. Conform sondajului, cei mai rezervaţi sînt tocmai cei care provin din familii cu venituri peste medie (< 3000 de euro/lună). Altminteri, aproape 45% dintre germani consideră că impozitele pe care le plătesc statului sînt „echitabile", în vreme ce 44% cred că plătesc prea mult. Dezaprobarea faţă de această reformă se explică prin lipsa de încredere într-o eventuală relansare a economiei (vizată de guvern) şi prin teama că reducînd veniturile statului ar putea scădea şi calitatea serviciilor sociale. Reforma fiscală este puternic criticată nu numai de principalele partide de opoziţie, ci şi de institutele de analiză politică şi economică. Coaliţia de guvernare a amînat, deocamdată, aplicarea măsurilor şi a anunţat o dezbatere publică pe tema reformei. (după *Die Welt)*

„URMEAZĂ STAŢIA «CĂILE DOMNULUI», CÎNTATĂ DE SHAKESPEARE DUPĂ UN CONFLICT CU ENDORFINELE BUNICULUI"

● În anii de cînd merg cu metroul, auzul meu a avut groaznic de suferit la anunţul care preceda staţia Piaţa Unirii: „Urmează staţia Piaţa Unirii, cu peronul pe partea stîngă. Corespondenţă cu magistrala 1 şi 3". De curînd, cineva de la Metrorex a luat taurul de coarne şi a făcut cuvenita rectificare, *„magistrala* 1 şi 3" fiind înlocuită de *„magistralele* 1 şi 3". Deci se poate: gramatica şi subteranele au ajuns la o înţelegere. (**D. S.**)

● Iar am primit un înger pe e-mail. Imaginea lui era un pic neclară şi îmi făcea graţios cu mîna. Dacă-i făceam vînt mai departe, la încă şapte prieteni, a doua zi ar fi trebuit să mă sune cineva la ora 11,09 (fix) şi să-mi spună „ceea ce aşteptam de mult să aud". L-am lăsat în pace. Pe la 11 am fost sunată într-adevăr de la o companie de ţigări, să mi se spună că am cîştigat două pachete şi o brichetă. Misterioase sînt căile Domnului, mai ales pe Internet. (**A. P.**)

● Tocmai ce mă întrebasem dacă există broderii manga şi ce văd pe Etno TV: o manea cîntată de Baby Minune & Pokemon Band. (**M. C.**)

● Am auzit de declaraţia lui Dorel Vişan cum că era

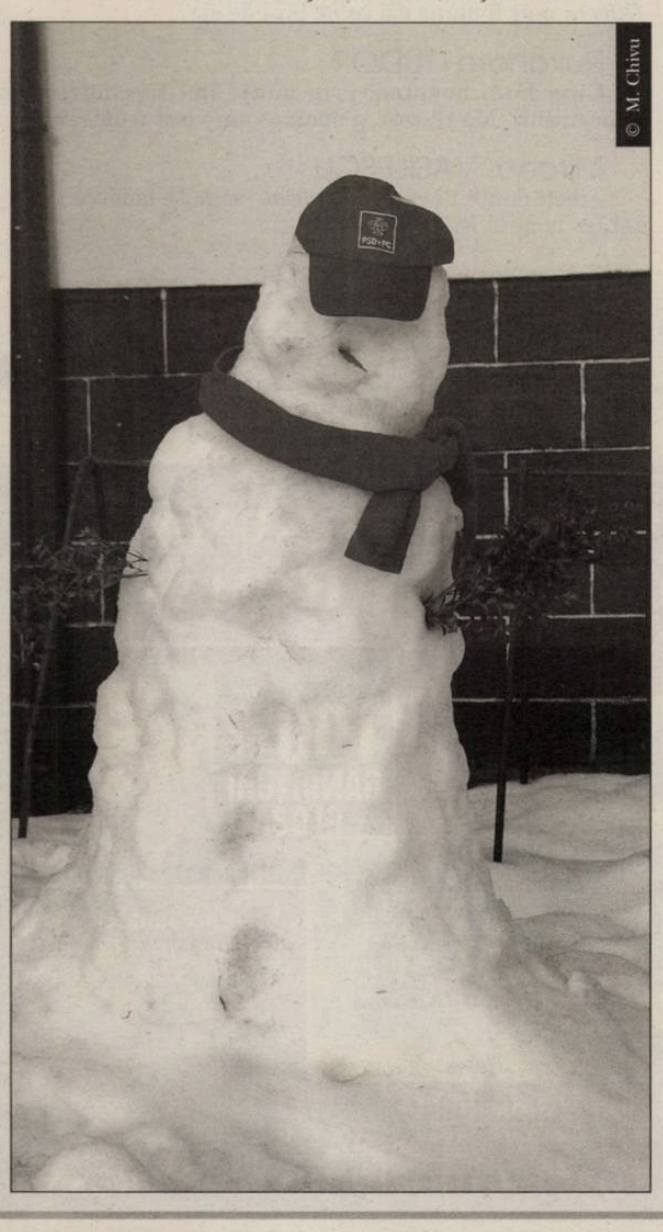

Cu ochii-n 3,14

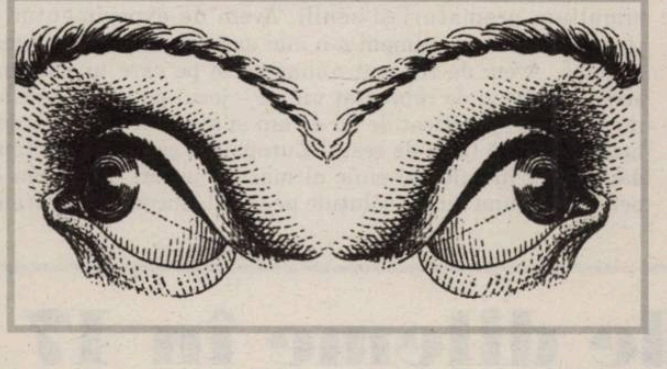

mai bine cu cenzura de dinainte de 1989 decît acum. Totul plecînd de la ipoteza plăţii de CAS pentru drepturile de autor. Şi am o teorie. Nu despre cenzură şi CAS, ci despre de ce aceşti actori gen „monstru sacru" păreau mai deştepţi pe vremuri decît acum. Simplu: pentru că înainte îi vedeam numai în calitatea lor de actori, altfel nu aveai ocazia să îi auzi vorbind. Acum, Vişan debitează de-astea, Piersic e obositor pînă la exasperare, Puric bate cîmpii, Mircea Diaconu vorbeşte ca la partid. În general, toţi apar mult la televizor ca să ne spună că nu îi iubim cît merită. Înainte nu prea aveau ocazia să se facă de rîs. Vorbeau numai în roluri, cuvintele erau de la Caragiale, Shakespeare, Cehov. Acum vin cu cuvintele lor. Şi nu ies bine (**C. G.**)

● Tom Hicks Jr., directorul şi fiul unuia dintre patronii clubului de fotbal Liverpool, a anunţat că demisionează după un conflict cu un suporter. Luat la rost de un „huligan" care-l tot interoga, pe e-mail, cu privire la rezultatele economice şi sportive ale echipei, Hicks Jr. nu s-a mai putut abţine şi l-a înjurat. Apoi şi-a cerut scuze. Cum scuzele n-au fost acceptate, s-a simţit obligat să demisioneze. Cîtă (a)normalitate în lumea acestor huligani gentlemani! (**M. M.**)

● Compania farmaceutică Coropharm a făcut, din fructul arborelui african *Griffionia simplicifolia,* o pilulă-minune care, zic unii, vindecă suferinţa din dragoste, mai ales pe cea provocată de abandon şi trădare. Pilula, numită *Amorex,* stimulează endorfinele şi elimină angoasa determinată de încrederea prost investită. La cît e de lăudată însă, poate că merge nu numai în amorul înşelat, ci şi la victimele falimentelor bancare, ale *mobbing*-ului instituţional (gen France Telecom), şi în general, la victimele scenariilor apocaliptice de care s-a umplut Internetul. (**S. S.**)

● Din întrebările de început de an ale bunicului: cît mai costă pîinea la Bucureşti? Tu cînd faci o emisiune ca a lui Măruţă? Ai citit ceva din scriitoarea aia care a luat premiul nobil? (**M. C.**)

„URMEAZĂ STAŢIA «CE E CONŞTIINŢA?», CÎNTATĂ LA GALA STUDENŢILOR CU APRINDERE INTERMITENTĂ DE UN SOBOR DE RESPONSABILI"

● Ca şi în *A fost sau n-a fost?,* şi în *Poliţist, adjectiv* (duminica trecută, pe HBO), Corneliu Porumboiu ne lasă o frază memorabilă într-un film de cinema foarte, ba chiar prea inteligent, cu un actor, Dragoş Bucur, care are un geniu de a se mişca şi a păşi pe stradă cum nu am mai văzut de la Paul Newman încoace. La întrebarea „Ce e conştiinţa?", se răspunde: „Ce mă opreşte să fac ceva de care-mi va părea rău". (**R. C.**)

● Am revăzut recent *Girl, Interrupted* la televizor. Avea ochii lui Bette Davis... Avea şi voce (ascultaţi varianta la „Somebody to love", cîntată de ea pe coloana sonoră a desenului animat *Happy Feet).* Nici acum nu m-am obişnuit cu gîndul candorii dispărute a lui Brittany Murphy. Moartea cuiva atît de tînăr, de frumos şi de talentat e, vorba lui Carlos Fuentes, o mare porcărie. (**M. C.**)

● Invitat la Gala Studenţilor Români din Străinătate, fostul ministru Adomniţei şi-a încheiat discursul prin citarea nemuritorului poet „pereche": „La trecutu-ţi mare, mare viitor"... Care pereche? (**S. G.**)

● În Anglia se spune că bradul şi podoabele de Crăciun nestrînse după Sf. Ion aduc ghinion. În Bucureşti, pe data de 11 ianuarie 2010, la intrarea în pasajul Victoriei, o reclamă electronică cu aprindere intermitentă încă ura *Sărbători fericite*, din partea Primăriei Capitalei. La noi, să trăiască dom' doctor, sărbătorile par mai lungi şi trezirea aşijderea. (**A. M.**)

● OTV a transmis în direct funeraliile actorului Toni Tecuceanu. În centrul ecranului, un sobor de preoţi oficia slujba. Deasupra scria „Dumnezeu să-l ierte pe Toni" şi „Sîntem alături de cîrcotaşi". (**A. M.**)

● Pe Calea Moşilor s-a deschis o cofetărie care se numeşte sugestiv „La Coana Mare". În fiecare sîmbătă, dacă plăteşti 20 de lei, mănînci ce şi cît pofteşti, dar se precizează că ei nu sînt responsabili pentru eventualele abuzuri. Păcat. Deja îmi imaginam un doctor într-un colţ, pregătit cu doze de insulină. (**A. P.**)

„URMEAZĂ STAŢIA «3 LITRI UCIŞI», O VESTE BUNĂ PE VREMEA CÎND MILIOANE DE SPECTATORI SE STRECURAU PRIN FULAR"

● O etichetă: „Romulus. Original. Fondat 1993. Băutură alcoolică fermentată liniştit cu suc (0,1%) şi aromă de prune". Bidonul are 3 litri şi vine de la Focşani. (**M. C.**)

● În 2009, 4500 de irakieni au murit ucişi în atentate. Cu 50% mai puţini decît în 2008. Totuşi, problema, pusă în termenii lui Ubu Roi, nu moare: cîţi vor rămîne să-i numere, în 2010-2011 etc.? (**R. C.**)

● „Au scăzut preţurile la silicoane", am auzit la telejurnalele de luni. De atunci încoace, mă tot gîndesc – şi îmi cer scuze că vă inoportunez cu această măruntă dilemă – dacă, în condiţii de criză, asta e o veste bună sau nu... (**M. V.**)

● Se pare că Bill Clinton ar fi spus despre Barack Obama, pe vremea cînd actualul preşedinte american concura împotriva soţiei sale la alegerile preliminare din Partidul Democrat, următoarele: „Acum cîţiva ani, băiatul ăsta ne-ar fi adus cafeaua". Dacă aş fi fost în locul lui Obama, aş fi replicat: „Bill, cafeaua şi trabucul nu prea merg împreună". (**M. Ş.**)

● În mega-producţia *Avatar,* regizorul James Cameron face o vibrantă pledoarie pentru întoarcerea în mijlocul naturii şi protecţia mediului ambiant, rănit mortal de civilizaţia occidentală. Cu ocazia acestui imn propagandistic pe peliculă, milioane de spectatori sînt dotaţi în cinematografe cu ochelari de plastic, pentru vizualizarea efectelor 3D. Ca să fie consecvent, ar fi trebuit să propună ochelari reciclabili. (**M. Ş.**)

● Natura umană iese cel mai bine la iveală la biserică: chiar şi la coadă la apă sfinţită, unii se strecurau prin faţă, alţii strigau la ei, în timp ce o a treia categorie ţinea socoteala cîtă apă lua fiecare. (**I. P.**)

● Am intrat într-un magazin să-mi iau un fular şi am ieşit de acolo cu un tricou. Am dat pe el 25 de lei. Cînd am ajuns acasă am dezlipit eticheta, iar sub ea se afla o altă etichetă, de 40 de lei, am dezlipit-o şi sub ea se afla o altă etichetă de 75 de lei. Am dezlipit-o şi pe aceea şi pe ultima etichetă scria 95 de lei. Cineva a cumpărat tricoul acesta anul trecut de patru ori mai scump. Am simţit că am făcut o afacere bună la acest început de an. (**M. C.**)

Andrei PLEŞU

Dilema cea de toate zilele

Într-o lume normală, orice opţiune e precedată de un episod deliberativ. În lumea noastră însă, opţiunile sînt anterioare deliberării. Sînt opţiuni gata făcute, care nu apelează la realitate decît pentru a-şi găsi, la nesfîrşit, confirmarea. Aşa stînd lucrurile, nici nu se poate vorbi de opţiuni, ci de tropisme, de efectele dezordonate ale unei lumi tulburi, care s-a dezvăţat, în 45 de ani de dictatură comunistă, să cîntărească liber oamenii şi ideile. O lume în care opţiunile nu se bizuie pe deliberare e o lume în care dialogul e imposibil. Dialogul e un schimb de argumente. Dar ce argumente poate invoca cineva care a ales fără reflecţii, printr-o mişcare spontană a umorilor proprii? Pentru cei care „au hotărît" că reprezentanţii puterii sînt buni, reprezentanţii puterii devin inatacabili: ei nu greşesc, sau greşesc numai din vina altora, sau, oricum, greşesc mult mai puţin decît „ceilalţi". Invers, pentru cei care „au hotărît" că reprezentanţii puterii sînt răi, fiecare mişcare a lor e un chip al erorii: ei nu pot avea niciodată dreptate sau, dacă accidental au, e pentru că sînt abili şi vor să ne păcălească. La fel, opoziţia e ori sublimă, veşnic îndreptăţită, depozitară a tuturor virtuţilor neamului, ori trădătoare, destabilizatoare, un soi de maşină infernală, plasată în mijlocul nostru de unguri, evrei sau masoni. În primul caz, a critica opoziţia echivalează cu a vîna îngeri. În al doilea caz, a lăuda opoziţia e a complota împotriva ţării. Exemplele pot continua. Pentru monarhişti, monarhia e o soluţie absolută: se instalează prin miracol şi rezolvă, prin miracol, toate dramele româneşti – de la corecta distribuţie a zahărului, pînă la renaşterea morală şi reîntregirea neamului. La rîndul lor, antimonarhiştii, desfiguraţi de resentimentara lor ignoranţă (sau rea-credinţă) sînt incapabili să depăşească injuria şi mitocănia. De o parte şi de alta – chiar dacă statistica diferă – discursul e exaltat, năbădăios, ultimativ. El nu exprimă raţionamente, ci stări. Sîntem cu toţii „porniţi", „apucaţi", patetici; nimeni nu reflectează, pentru că toţi ştim deja. Manevraţi de pasiuni, luăm discernămîntul drept o concesie şi analiza drept pasivitate elitistă. Pe scurt, după îngheţul totalitar, ne topim într-un dezmăţ al emotivităţii, reacţionînd prin ură sau iubire acolo unde n-ar fi nevoie decît de judecata noastră limpede. Ştiu, firește, cît de importante sînt sentimentele şi cîtă dreptate poate avea iubirea. Dar sînt şi lucruri aflate în inadecvare cu categoriile inimii, lucruri pe care iubirea le compromite. Uitînd asta, riscăm să reinventăm, prea devreme, „partidul iubit", „conducătorul iubit" şi toate celelalte („dușmanul care veghează", „sfînta ură" etc.).

Trăim într-o lume neclară, „amfibie" (ca şi cea care s-a format în România modernă, în veacul al XIX-lea): oameni vechi se amestecă, fatalmente, cu oameni noi (de fapt, fiecare e un amestec, inanalizabil, de vechi şi nou). Sîntem, simultan, prematuri şi senili. Avem de experimentat o „tranziţie" pe care nimeni n-a mai experimentat-o înaintea noastră. Avem de reparat o maşinărie pe care nu noi am stricat-o. Avem de reînvăţat un joc – jocul politic – pe care nu l-am mai practicat de 50 de ani şi avem de corijat o defazare istorică (faţă de restul Europei) la care am fost condamnaţi prin calculul cinic al marilor puteri. Nu avem – pentru nici una dintre soluţiile pe care le încercăm – garanţia succesului. Sîntem, cu alte cuvinte, în plină dilemă, dar incapabili să ne-o asumăm. Căci în chip curios, nimeni (nici guvern, nici opoziţie) nu adoptă în România de azi stilul pe care ar trebui să-l impună confruntarea cu o dilemă. Realităţile sînt nebuloase, dar noi ne comportăm tranşant. Plutim în perplexitate, dar arborăm programe cristaline. Nu înţelegem nimic, dar oferim explicaţii pentru orice. Refuzăm să luăm notă de dilema cotidiană, ca şi cum am şti exact încotro şi prin ce mijloace. Am reuşit o performanţă stranie: să fim în acelaşi timp depăşiţi de împrejurări şi siguri de noi înşine, rătăciţi, dar cu un aer de iluminaţi... De aceea preferăm să optăm fără deliberare. Deliberarea ne-ar obliga să admitem evidenţa dilemei, să ne micşorăm glasul şi să ne dezumflăm piepturile. Deliberarea ne-ar obliga să deblocăm, prin reflecţii, ceea ce blocăm zilnic prin tonul prea categoric al unor oarbe partizanate.

Socotim că, pe un asemenea fundal, o gazetă care să reabiliteze deliberarea, care să amîne opţiunea pentru a o pregăti şi întemeia poate fi utilă. Ar fi o gazetă a dezbaterii nepărtinitoare, o gazetă care îşi permite să cadă pe gînduri într-un context în care toţi cad în afara lor, grăbiţi să taie adevărul (şi oamenii) în două, pentru a ajunge la verdict şi intoleranţă. Există un chip tragic al dilemei (orice am face, iese rău!) şi unul tonic (orice am face, nu poate să iasă decît bine!). În spaţiul dintre aceste extreme va căuta să se aşeze, socratic, gazeta noastră: ea nu va pretinde vreun monopol asupra adevărului şi, în convingerea că mediul optim al prostiei e proasta dispoziţie, va aspira la cordialitate şi umor. Dilemele se depăşesc, adesea, nu prin manevre solemne şi prin ieremiadă, ci prin identificarea a ceea ce, în ţesătura lor, e îngustime fudulă şi caraghioslîc.

Dilema, anul 1, nr. 1, 14 ianuarie 1993

17 ani de dileme în 17 cuvinte

La aniversară, extemporalul redacţiei, stabilit şi asumat în mod democratic în sacrosancta noastră şedinţă de vineri, a fost următorul: „Scrieţi 17 cuvinte definitorii pentru Dilema (veche)".

Marius CHIVU
În 1998, *Dilema* mi-a publicat scrisoarea. În 2005, *Dilema veche* mă angaja. Visele se-mplinesc în şapte ani.

Radu COSAŞU
Cîndva, la 17 ani, nu aveam nici o dilemă. Acum am prea multe şi e mai bine.

Cristian GHINEA
Fără *Dilema* aş fi fost politruc cinic, autoconvins că oamenii sînt scîrbe corupte, ca să-şi pseudosalveze sufletul.

Stela GIURGEANU
Îmi e tare dor de ce a fost şi foarte dor de ce va fi să vină.

Andrei MANOLESCU
În societatea noastră, prea depărtată de perfecţiune, atitudinea perfectă nu poate fi decît permanenta cumpănire a imperfecţiunilor.

Matei MARTIN
O citesc din liceu, am intrat în echipă în facultate şi-acum m-am însurat cu ea. Cu *Dilema*.

Adina POPESCU
Tags: săptămînal, tranziţie, Pleşu, opinie, stil, normalitate, Eminescu, elite, Adio Buzura!, echipă, veche, inspiraţie, Caragiale, echidistanţă, aceeaşi.

Iaromira POPOVICI
Libertate, democraţie, toleranţă, prietenie, discipolat, diversitate, creativitate, aventură, obiectivitate, erudiţie, sclipiri, petreceri, plăcere, înţelegere, independenţă, loialitate, afecţiune.

Simona SORA
HAIKU ÎN 17 SILABE
Dilema veche
Este tot ce-a mai rămas
Ferit de streche?

Dan STANCIU
Dilema (acum *veche)* este un cerc de amici adunaţi în jurul unor halbe caragialiene perpetuu pline. *Parol!*

Mădălina ŞCHIOPU
Un loc neobişnuit, în care umorul e luat în serios, şedinţele sînt reconfortante şi dilemele nu-s angoasante.

Alex. Leo ŞERBAN
Lena Boiangiu, Tita Chiper, Zigu Ornea, Tedy Sugar... *Dilema* n-ar fi ajuns azi *veche* fără de ei.

Ruxandra TUDOR
Cîteodată, noaptea, prin minte îmi trec letrine şi supratitluri. Mă trezesc şi spun că am visat frumos!

Mircea VASILESCU
Ţineţi minte 17 cuvinte: *Dilema (veche)* e la fel ca înainte! Iar la anul îşi dă majoratul.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VII, nr. 310 ● 21-27 ianuarie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

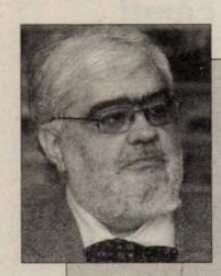

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

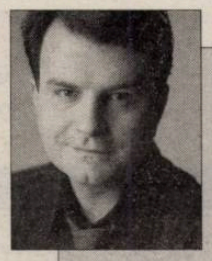

Lucian Mîndruţă
„Conspiraţia
încărcătoarelor“

pagina **6**

Divanul
Dilemei vechi
Leonard Orban

paginile **20-21**

Inegalitatea de şanse

„Toate animalele sînt egale, dar unele sînt mai egale decît altele.“

GEORGE ORWELL

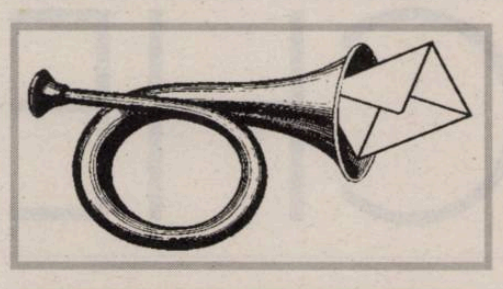

Nr. 308: *„Prost să fii, noroc să n-ai!“*

Cu deşteptăciune despre prostia celorlalţi

Un titlu potrivit gunoierului Doolittle, care, în *My Fair Lady*, îşi exersează calităţile de cabotin, pentru şantajarea profesorului Higgins. Spumosul personaj, jucînd rolul de tată responsabil, îşi defineşte pretenţiile ca fiind deloc mari şi are deşteptăciunea mucalită de a forţa lucrurile, printr-o întrebare, nu ştiu cît de retorică: *„Mult e cinci lire? Io vă las pă dvs. să judecaţi, dom' derector, că prost nu sînteţi. Ori... sînteţi?“*. Provocarea a fost aruncată în faţă, ca un hohot de rîs: dacă îi dă banii, profesorul acceptă şantajul gunoierului, refuzînd să fie un prost, în logica întrebării. E limpede, nici un deştept închipuit nu are la îndemînă răspunsul adecvat la întrebarea unui prost care face pe deşteptul. Iar dacă acesta posedă şi un simpatic instinct primar, deşteptul adevărat se ascunde înapoia umbrei sale, ca să poată face, cătinel, cel mult trei paşi. Un pas dilematic la început, altul politic în continuare şi ultimul, pasul personal.

E dilematic să întreb dacă exemplul de mai sus poate fi, sau nu, unul definitoriu atît pentru genul proxim cît şi pentru diferenţa specifică? Cum recunoaştem un prost? Am să spun ce definţie am auzit eu, venind dinăuntrul unei minţi erudite: prostul este acela care, aflat în posesia tuturor informaţiilor privitoare la un subiect, nu e capabil să le aşeze cap la cap şi să emită, în şir logic, concluzia potrivită. Pentru deştept, domnul acela erudit avea o definiţie complet diferită, pe care n-am s-o spun aici, deşi se află în subiect. Şi cum să gîndim această idee? Cel mai la îndemînă gest ar fi să ne privim în oglindă, cu cîte un ochi, alternativ. Pentru că privirea binoculară e una care ne minte dintotdeauna, fiind întoarsă înspre noi înşine. Vedem dublu. Este gunoierul, ireversibil un prost şi profesorul, fără dubiu, deşteptul? Sau, în spirit dilematic, amîndoi sînt, pe rînd, feţele zeului roman Ianus? Una priveşte înainte, cealaltă înapoi. Împreună, ca dublă imagine a aceluiaşi cap. Alternînd seriozitatea cu rîsul. Trăind prostia după deşteptăciune şi invers. În pas şovăielnic.

Apoi, gîndind lucrurile în *shortcut* real, întotdeauna deştepţii abili au făcut rost de banii lumii, iar proştii s-au pricopsit cu iluzia ameţitoare că nu mişcă nimic în istorie, fără contribuţiile creierelor lor cultivate. Pîine şi circ. Partea cu circul este garantată deja, e drept că pîinea încă e scumpă, dar parcă răbdăm mai bine de foame dacă avem arenă în parc. Oare vom ajunge, după mintea lui Issac Asimov, să trăim ca într-un joc pe computer? Ca atunci cînd, cu o apăsare de tastă, mereu aceeaşi, copilul *„dă gol“* în screen şi mută, astfel, realitatea în zona virtuală. Ăsta e pasul politic. Şi cel decisiv, din păcate.

Pentru ca să facem împreună pasul personal, vă rog să accesaţi YouTube şi să scrieţi cuvintele „limba română“. Primul filmuleţ e cel în care veţi auzi despre Stănescu Ferdinand, brav locatar al „pentişiarului Iaşi“, „bolnav cu toate boalele, cu toate capu', cu capu', cu toate, cu boalele, cu diabetu', cu mai multe... cu o tomor la cap“, agresat noaptea de năvala „bezmeliţei“ cu cagule, ocazie cu care „două fete sînt la spital împuşcaţi“. „Şasă cai sau maxim' doi“ a rămas în urmă... E de rîsu' lumii şi în prelungirea lui, am să mai spun ultima povestioară: la rabin vin doi împricinaţi să-şi prezinte, pe rînd, problema în litigiu. Ascultîndu-i, rabinul răspunde identic, fiecăruia dintre ei: „Fiule, ai dreptate“. Un al treilea, care a asistat tăcut, îşi formulează îndoiala că aceleaşi cuvinte, adresate pe rînd celor doi, ar putea rezolva chestiunea. Şi răspunsul vine, năprasnic: „Fiule, şi tu ai dreptate“. Dialogul surzilor e o amintire.

În încheiere, scuzaţi afirmaţia proastă, eu cred că există proşti care citesc şi proşti care nu citesc. Şi declar că simt o voluptate prostească atunci cînd afirm că proştii care nu citesc sînt mai proşti decît proştii care citesc. Şi mă încăpăţînez să cred, în prostia mea, că asta contează.

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

Nr. 297: *„Cîrciuma: o instituţie“*

Duşcodefiniţii electorale

Europa are bodega ei situată undeva la periferie. Acolo se crîşmăresc idealuri, oamenii îmbătîndu-se deseori cu apă rece. Privirile-s *videanu* cu *geoanele* zbătîndu-se rapid deasupra mutrelor *boc*cii. Un stat bine cîrciumit, căci de cîrmuit nu poate fi vorba, este unul în care duşca electorală se împarte din escu-n escu să ajungă la toată lumea. Un preşedinte gîlgîit e cel ce-şi ţine ţara în clondir, dînd peste cap mandat după mandat.

Nu oricine poate intra-n local. Cei care-s lăsaţi să se uite pe geam la chiolhanul legislativ dezvoltă pe rînd ceea ce s-ar putea numi sindromul *atîrnatului de clanţă*. Se strîng ciorchine-n faţa uşii, se calcă-n picioare îndepărtîndu-şi adversarii, îşi pun piedică unii altora şi cînd poarta se întredeschide cîtuşi de puţin, se îmbulzesc spre a intra primii.

Unora le e teamă de bătrîna cîrciumăreasă ce-şi arată budigăii caracteriali din pragul *şandrei* dărăpănate, cu *guşa* atîrnîndu-i peste onoarea puhavă, horcăind în fiecare noapte cu obrazul pe *vanghelia* dosită sub perne. Cum resursele s-au risipit, mesenii nu mai *pontează* sume mari de bani la ruleta rusească, mulţumindu-se să joace pe un *bănicioiu* de *duvăz* adus din hambar. Boc! Boc!

Andreea Natalia MEREUŢĂ
andreea.nataliam@yahoo.com

Replici

Votul din 6 decembrie

Replica Iuliei Vucmanovici la articolul dlui Mîndruţă (nr. 308) m-a pus pe gînduri. Cred că are dreptate: oricine are paşaport, buletin românesc este îndreptăţit să îşi exprime opţiunea de vot. Discuţia privind opţiunile românilor expatriaţi este o falsă problemă. În economia participării la vot, voturile expatriaţilor contează ca 1,5% din cei care şi-au exprimat votul. Băsescu a cîştigat sau Geoană a pierdut pentru simplul motiv că cetăţenii din interiorul României au exprimat o opţiune. Geoană nu trebuie să se lamenteze, trebuie să mediteze la motivele care au scos cu cel puţin 3% mai mulţi români în turul 2, să vadă că, datorită guvernării PD-L-PSD, a fost permis un proces electoral cu cele mai mari suspiciuni de fraudă din România postcomunistă.

Pe de altă parte însă trebuie să recunosc că am avut înfierbîntate conversaţii pe mail cu prieteni români, trăitori în străinătate, care se declarau, convinşi de avantajul depărtării de meleagurile dîmboviţene, de o superioară privire obiectivă a situaţiei politice româneşti. Nu pot însă să nu recunosc şi existenţa unei singulare replici canadiene, a unui amic, cam de multişor plecat de pe aici, care mulţumindu-mi pentru urările ocazionate de Crăciun, îmi mărturisea că Boc, pentru el, are sonoritatea formulei celebre din fotbal Boc, Deleanu, Sătmăreanu. Şi mă invita să polemizăm asupra guvernării Harper!

Chiar cu riscul de a-i supăra pe prietenii din depărtări, cred că este formula cea mai potrivită şi mai puţin înfierbîntată, despre ce este mai bun pentru România. Cît despre cei care sînt temporar la muncă prin

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Europa, ei ştiu cel mai bine ce model de preşedinte le este mai potrivit sau le seamănă. Să ne bucurăm că, în continuare, cu eforturi sporite, contribuie la echilibrarea balanţei de plăţi a risipitoarelor guverne româneşti.

Cu multă consideraţie,

Gheorghe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

Actualităţi

Kitsch-un Fericit!

Decembrie, astăzi.

În vitrine, noi decoraţiuni kitsch. În ziare, noi sinucideri. Neaua săracă încă nu reuşeşte să acopere scuipaţii cu care generaţia mai tînără ornează trotuarele. Generaţia mai vîrstnică iese cu semnul crucii din biserică şi aruncă sudălmi duşmanilor ocazionali. Moşii joviali cu haina roşie, lansaţi de publicitatea americană, au luat de multă vreme locul magilor de două ori milenari. În pieţe au apărut brazii cu destin de campion olimpic: luaţi dintre ceilalţi, decoraţi cu aur şi aruncaţi apoi la groapa de gunoi.

Fulgii sînt rari, şi mai rari, *oamenii*. Rătăciţi pe teritoriul altei specii, se furişează pe străzi strîngînd la piept un volum de la anticariat sau un pisoi cu ochii verzi de uimire.

Vine Moş Kitsch-un!

Euro Eshana
euro.eshana@yahoo.com

Un 1 ianuarie în Viena

Să începi noul an cu concertul simfonic vienez, iată o alintare. Ai făcut un duş benefic, te dregi acum cu ce ştii tu mai bine, simţi zguri cum se duc, faci planuri fine, aproape aristocratice, din pijamaua anului ce s-a scurs pe nesimţite.

Ai ales să fii pe străzile oraşului în ultima seară a anului, să te amesteci cu popoarele de localnici şi turişti, să guşti din frenezia de vals a acestui oraş din care unii români se înfruptă prea des doar pentru că e aproape de Parndorf.

Ai savurat porcuşorii roz aducători de noroc, deghizările ingenioase, muzica bună, veselia fără deşănţare, cu excese invizibile. Totul reglat atent la scara unei umanităţi de ordin superior.

Dimineaţa participaseşi la crosul tradiţional din jurul Ringului, într-o atmosferă unică de voie bună sportivă. Să intri în noul an fără preliminariile gastronomice grele, iată altă rupere de clişeu.

Este aşadar dimineaţa unui alt an, posibil mai bun, posibil mai frumos.

Şi nu, nu visezi. Chiar trăieşti în Viena, nu o vei părăsi după Revelion. Chiar ai şansa să mergi în timpul anului la concerte simfonice, la operă, la balet, la jazz, la blues şi rock. Toate în acest oraş ce luptă, în contra-curent cu globalizarea şi schimbul de rase, să păstreze noblеţea unei lumi ce a crezut şi crede în *muzică*.

Nu credeţi? Încercaţi atunci să prindeţi un loc în anii următori la Musikverein ca să puteţi aplauda live, cu ochii în lacrimi de bucurie, în cadenţa marşului lui Radetski.

Prosit Neujahr!

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com
Viena, 1 ian. 2010

N. red.: Cum să nu vă credem? Avem ochii în lacrimi de bucurie că trăiţi la Viena şi nu visaţi. *Prosit!*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **De ce să mai rămîi în România**
- **Starea jazz-ului**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 14.400
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

1974, vara, seminar Descartes, cu Gabriel și Sorel

Spre sfîrșitul celei de-a patra meditații metafizice (*Méditations touchant la première philosophie,* 1641), Descartes propune patru tipuri de „smerenie“, necesare pentru a diminua riscul unui prost amplasament al gîndirii. Eroarea decurge, în genere, dintr-un dozaj defectuos între voința noastră de cunoaștere și capacitatea noastră de înțelegere. Vrem ceea ce nu putem și nu valorificăm deplin ceea ce ne stă în putere. Vrem *infinit* de mult înăuntrul unei înzestrări *limitate*. Iată, într-o versiune simplificată, cele patru sugestii rectificatoare ale lui Descartes (introduse prin formule de tipul *„je ne dois pas me plaindre“*, „nu trebuie să mă plîng“): 1. Nu trebuie să mă plîng că nu înțeleg mai mult decît înțeleg (ci, mai curînd, să fiu mulțumit că înțeleg și atît). 2. Nu trebuie să mă plîng că mi-e dat să vreau să înțeleg mai mult decît pot înțelege (ci să fiu recunoscător că mi s-a dat facultatea de a voi în chip nelimitat). 3. Nu trebuie să mă plîng că am fost înzestrat cu mai multă libertate decît pot duce (ci să admit că nu știu să o folosesc. Cu alte cuvinte, faptul că, fiind liber, aleg, adesea, prost nu dovedește imperfecțiunea lui Dumnezeu, ci insuficiența mea). 4. Nu trebuie să mă plîng că nu pot cunoaște în mod absolut (ci să mă bucur de puterea pe care mi-a dat-o Creatorul de a nu mă pronunța cu privire la lucrurile pe care nu le știu).

Foarte înțelept, neașteptat de pios, dar oarecum previzibil. Riscul care însoțește în permanență dimensiunea sapiențială a filozofiei e cuminția solemnă, monumentalizarea (și, uneori, elaborarea sofisticată) a locului comun. Pe scurt, am mereu motive să bombăn...

Joi, 30 ianuarie 1969

Mă frapează, uneori, fisura existentă, potențial, între „omul de cultură“ și insul creator. Pe de o parte *acumularea* (cultura e întotdeauna „vastă“, „întinsă“, „generală“ etc.), pe de alta *explozia*. Cu specificarea că nici acumularea nu duce, în mod necesar, la explozie, nici explozia nu are loc, în mod necesar, pe bază de acumulare. Dar explozia e *expresie* de sine, în vreme ce acumularea e, mai degrabă, uitare de sine. Există, în alcătuirea omului de cultură, o componentă de camuflaj. Cultura pură și simplă compensează și ascunde, în anumite cazuri, o sumedenie de precarități: sterilitatea, de pildă, sau lipsa spontaneității, sau șubrezenia instinctului vital. Am întîlnit „culturali“ pentru care cultura e șansa de a fi „știutor“, chiar dacă nu înțelegi mare lucru. Înlocuiești reflecția prin citat, invenția prin sursologie. În variantele sale reușite, omul de cultură e un temeinic *culegător*. *Semănător*, întruchipare a vervei seminale, e însă, numai individul dotat pentru creativitate. Evident, nu se poate merge la extremă, nu se poate paria pe antagonismul de principiu al celor două vocații. Creatorul nu e, neapărat, un geniu incult, iar omul de cultură nu e, neapărat, un arhivar fără imaginație. Cultura, chiar necreatoare, are un rost și o demnitate aparte: e teritoriul *memoriei,* instanța care are grijă ca nimic (mai ales nimic din prestația creatorilor) să nu se irosească, să nu sfîrșească în neant. Cultura subminează tenace timpul și

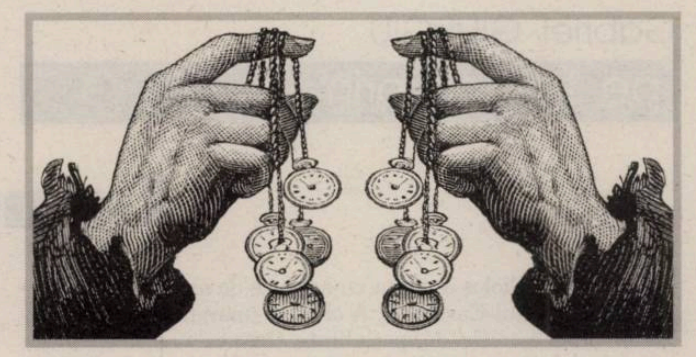

moartea. S-ar spune că, în vreme ce creația e marea ofensivă a umanității, cultura e defensiva ei. Prima ne dă libertate și îndrăzneală, a doua e consolatoare și înțeleaptă. Creatorul face investiții, omul de cultură inventariază, strînge capital. Sînt, împreună, combustibilul aceluiași drum.

Duminică, 2 februarie 1969

...Tăcerea cimitirelor. Nobilă și respingătoare.

Marți, 4 februarie 1969

Din păcate, talentul nu e, uneori, decît îndemînarea de a scrie bine chiar dacă n-ai nimic de spus.

Duminică, 16 februarie 1969

Lectura: un mod de a arunca în aer toate formele de sedentarism. André Gide, *Les nourritures terrestres* (1917): „...Și după ce mă vei fi citit, aruncă această carte – și pleacă. Aș vrea ca ea să-ți trezească dorința de a pleca, de a pleca de oriunde, din orașul tău, din familia ta, din odaia ta, din cugetul tău. Nu lua cartea mea cu tine (...). Cartea mea să te învețe să te ocupi mai mult de tine decît de ea, apoi de tot restul mai mult decît de tine“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Papucii lui Nostradamus și cei șapte pitici

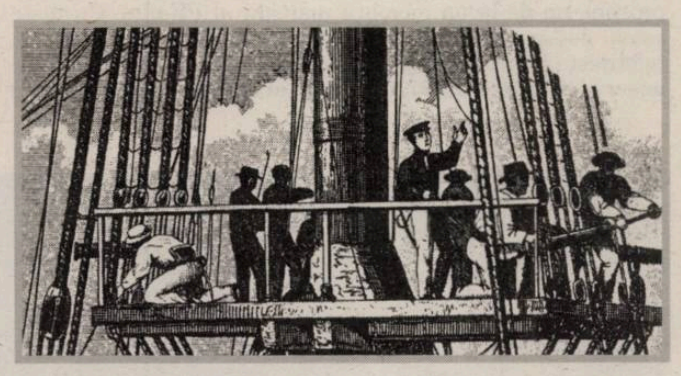

Gata. Sîntem pe cale de a lămuri pe deplin chestiunea democrației, a alegerilor libere (mai țineți minte că în decembrie 1989 lumea voia, între altele, „alegeri libere“?) și a *leadership*-ului (ca să folosesc un cuvînt la care, în decembrie 1989, nu cred că se gîndea cineva). Totul depinde de „flacăra violetă“. Mă rog, și de alte cîteva farafastîcuri...

Să recapitulăm. În seara alegerilor, s-a anunțat că dl Mircea Geoană a cîștigat, la o diferență foarte mică (sub marja de eroare a *exit poll*-urilor). Într-o asemenea situație, orice politician cît de cît inteligent și rațional ar fi declarat public că așteaptă numărătoarea finală. Dl Geoană însă a țopăit de bucurie în direct la TV, i-a mulțumit soției și lui Crin Antonescu, s-a declarat învingător. Dl Traian Băsescu, fără țopăieli și fără mulțumiri adresate soției, dar cu aerul că știa ceva mai mult, s-a declarat, de asemenea, cîștigător. Numărarea voturilor a schimbat ordinea. După care, alegerile au devenit „lung prilej de vorbe și de ipoteze“. Dacă privim cifrele, toată lumea a cîștigat. Traian Băsescu a obținut încă un mandat, Crin Antonescu i-a adus PNL-ului cel mai mare procent realizat vreodată, iar Mircea Geoană a înregistrat performanța de a pierde „la mustață“ și, oricum, a *crescut* pe parcursul campaniei, trăgînd și partidul după sine, căci – să ne amintim – la începutul toamnei sondajele îi acordau procente mult mai mici decît a obținut în final.

Dar politica românească nu dă două parale pe fapte, cifre și argumente. În schimb, se omoară după datul cu părerea. Așa încît nici nu se uscase bine tușul ștampilei pe hotărîrea Curții Constituționale de a valida alegerile că a și început show-ul opiniilor. Eram obișnuiți cu asta. Dar acum a apărut marea noutate: „flacăra violetă“, o vorbă aruncată de Viorel Hrebenciuc, a devenit Marea Explicație pentru pierderea alegerilor. Imediat, televiziunile și ziarele s-au apucat să numere cîte pulovere, cămăși, eșarfe și alte obiecte de vestimentație de culoare violetă au apărut pe lîngă președinte ori la televizor. După care – bomba: dna Geoană a spus că soțul dumisale a suferit „atacuri energetice“ în campania electorală, ceea ce soțul a confirmat, dînd de înțeles că prin pivnițele Cotrocenilor s-ar afla niscaiva inși încălțați cu papucii lui Nostradamus care au moștenit de la Împărăteasa cea Rea globul fermecat și mărul otrăvit – instrumente cu care i-au făcut rău președintelui PSD, acest Albă-ca-Zăpada al politicii românești. Vreo șapte pitici din PSD și încă pe atîția din presă s-au pus pe „investigat“ și au descoperit că da, dl Băsescu are un „parapsiholog“ alături. Flacăra violetă s-a transformat în vîlvătaie mediatică: nici nu spera presa română înnebunită după audiență să-i pice un asemenea porumbel în plasă! Dl Crin Antonescu – omul cu care dl Geoană voia să împartă bucuria victoriei – s-a gîndit să nu-și abandoneze fostul aliat la greu, așa că s-a hotărît să împartă cu el penibilul situațiunii: a spus că atacuri energetice n-a suferit, dar în timpul campaniei „nu putea controla pronunția unor cuvinte“. (Sper ca printre ele să nu se fi aflat „democrație“, „economie de piață“, „integrare europeană“ și alte cîteva pe care dl Antonescu ar fi de dorit să le pronunțe în continuare cît mai corect.) Colac peste pupăză, dl Adrian Năstase a evocat alegerile prezidențiale din 2004, pe care crede că le-a pierdut și din cauza implicării „yoghinilor lui Bivolaru“: așa i-au spus „serviciile“.

Timp de cîteva zile, politichia și mass media de la noi și-au dat iar peste cap poalele superficialității și ignoranței. N-o să spun „ca la noi, la nimeni“, căci aș fi contrazis de realitate. Sau măcar de ipotezele de prin alte părți: cică și Berlusconi s-ar fi sfătuit cu astrologi, paranormali, parapsihologi și ghicitoare, despre Brejnev se zice că avea o paranormală permanentă (în ciuda materialismului său dialectic și istoric) și mai găsim și alte exemple. Apoi, chestiunile acestea – parapsihologie, ezoterism și altele – sînt cît se poate de serioase: există tone de cărți și studii și o grămadă de oameni serioși care s-au ocupat de ele. Dar ridicolul românesc politico-mediatic provine din lejeritatea cu care devin „cazuri“ și „subiecte de dezbatere“ pe la televiziunile autointitulate „de știri“: totul se transformă în „vînătoarea“ de oameni cu cravată sau eșarfă violetă. Nu-i nevoie să-l citești pe René Guénon, nu e cazul să fi auzit nici măcar de Vasile Lovinescu, la parapsihologie oricum ne pricepem toți de cînd citim tabloidele. Așa că – politicieni, jurnaliști și public – ne învîrtim cu toții (cît o ține) în jurul unui „mare“ subiect: dacă în România puterea „se ia“ și se exercită normal sau paranormal. Modernizarea statului, buna guvernare, schimbarea Constituției pentru a o pune de acord cu Tratatul de la Lisabona, rolul Parlamentului național în raport cu cel al Parlamentului European, politica agricolă comună a UE? Plictiseală! Astea-s subiecte de interes public?...

Dacă va pierde și conducerea PSD, dl Geoană va avea ocazia să-și ia o perioadă de răgaz și să se pună pe citit ezoterism și parapsihologie. N-o să-i strice: ar putea reveni apoi în forță în politica românească. Ceilalți, cîștigătorii, pot rămîne cu concluzia că, într-o democrație originală ca a noastră, „diferența“ o fac purtătorii de cravate mov. Pentru un popor superstițios, care își duce Dacia nouă la stropit cu apă sfințită ca s-o ferească de accidente și amenzi, politicienii obsedați de flacăra violetă sînt cît se poate de reprezentativi.

ținerea de minte

„Bineînțeles, marile mele planuri (să studiez, să scriu, să «mă ocup de mine» etc. în închisoare) s-au dovedit extrem de naive; nu știam cum e aici (deși auzisem atît de multe despre asta – însă cred că este imposibil să transmiți altcuiva experiența în sine). Așa că dintre toate acestea a mai rămas un singur lucru: ocazia să dovedesc – mie, celor din jurul meu și lui Dumnezeu – că nu sînt așa de însemnat cum m-au considerat mulți, că îmi asum responsabilitatea pentru acțiunile mele, că trebuie să fiu luat în serios și că pot suporta consecințele... În orice caz, a fost o alegere deliberată din partea mea și nu pot fi acuzat că am profitat din plin de asta. În același timp, nu intenționez să devin un martir de profesie; atitudinea mea a reieșit destul de firesc și de coerent din logica situației și a evoluției acesteia, precum și din logica internă a atitudinilor și a operelor mele, cu alte cuvinte, din propria mea identitate. Mai exact, trebuia să mă comport astfel; nu există nici o altă cale...“

(Václav Havel, *Scrisori către Olga,* traducere și note de Mădălina Țurcanu și Laura Cruceru, Editura Art, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

I-am mai păcălit o dată

Dacian Cioloş a trecut cu aplauze de audierile din Parlamentul European. A obţinut unanimitatea aprecierilor comisiei de specialitate. Ceea ce nu e, defel, puţin lucru. Unul dintre membrii celebri este francezul José Bové. Dacă vă este cunoscut numele şi nu ştiţi de unde să-l luaţi, vă ajut. Domnia sa este un superstar al luptei împotriva globalizării (mondializării, că aşa zic francezii) şi a fost un adevărat cruciat al bătăliei contra reţelei McDonald's. A spart atîtea geamuri ale faimoasei reţele de fast food, încît a binemeritat, pînă la urmă, un loc în Parlamentul European, pe o listă a ecologiştilor. Înainte de audieri, Bové a stat îndelung de vorbă cu Rareş Niculescu, mult mai puţin celebrul său coleg de europarlamentărie. Nu ştiu dacă dl Niculescu l-a convins că Dacian Cioloş este o opţiune valabilă. Cert este doar că, după audieri, Bové era de-a dreptul entuziasmat de prestaţia viitorului comisar. Acesta a dat asigurări, în repetate rînduri, că reforma CAP-ului (Common Agricultural Policy, adică Politica Agricolă Comună) nu trebuie să însemne neapărat reducerea subvenţiilor. Gata, cu asta a convins flancul sudic, franco-latin.

Cealaltă mare nelinişte legată de numirea lui Cioloş era... cetăţenia să română. Cu toate că, pe culoarele clădirilor comunitare, dînsul este (in)amical considerat drept „al doilea comisar francez" (datorită/din cauza studiilor sale de specialitate, de rit francez), a existat la un moment dat suspiciunea că domnia sa nu va putea fi un „comisar al celor 27", ci va „trage" doar spre ţara de origine. Mie, personal, asemenea acuzaţie îmi pare total ridicolă. Sincer, nu-mi dau seama cum ar putea un comisar european să se comporte atît de aberant. Nu cunosc vreun precedent în comportamentul altui membru al Comisiei. M-aş fi aşteptat la o asemenea judecată din partea vreunui lider mai exaltat al vreunei federaţii de fermieri români (spre cinstea lor, nici unul nu a rostit o asemenea prostie), nu de la un membru marcant al PE-ului. Cu toate astea, declaraţiile publice „de după" ale unui conservator şi reformist (James Nicholson), zic: „Ne-a convins că va fi un comisar al tuturor celor 27, nu numai al României, după cum ne temeam". Adaug: noroc că Dacian Cioloş ştie atît de bine bruxelleza, încît i-a convins pe toţi, de toate.

De fapt, dacă e să rezum audierea dlui Cioloş, m-aş exprima astfel: cunoaşterea la perfecţie a limbajului de Bruxelles. Domnia sa ştie atît de bine felul vorbei de acolo, încît i-a emoţionat pe toţi, din toate partidele. Pentru a fi corecţi, trebuie să adaug că ştie cu adevărat şi Materia. Este, poate, cel mai competent comisar al Comisiei Barroso Doi, pe domeniul său. Are studii de specialitate (inginer horticol), a lucrat în ferme mari, în ferme familiale, în minister, în Delegaţia UE la Bucureşti, a fost ministru al Agriculturii, apoi a lucrat chiar la Comisie, în DG-ul de specialitate. În plus, are şi studii postuniversitare în ţara-mamă a politicii agricole, adică în Franţa. Nici unul dintre ceilalţi 26 nu se poate compara cu asemenea CV pe partea tehnică. Pe componenta politică, există cu totul alte vedete. Aşadar, ştie şi materia, grăieşte şi pre graiul examinatorului. Reţeta succesului garantat.

A existat şi un motiv de (vagă) încruntare. Deoarece nu putea să fie entuziastă la un om nominalizat de euro-popularul Barroso şi trebuia să se găsească un rezon de oarecare insatisfacţie, o socialistă europeană (Ulrike Rodust) i-a reproşat lui Dacian Cioloş răspunsul „prea vag" la întrebarea legată de dezvoltarea rurală (al doilea pilon al PAC, alături de sistemul subvenţiilor directe). E drept, nu este prima oară cînd i se face acest reproş. Subiectul nu pare a fi pe placul viitorului comisar. Voi reveni, dacă va fi cazul, deoarece de aici se pot trage interesante învăţăminte de tip doctrinar sau ideologic. În rest, aplauze la scenă deschisă, un adevărat triumf, o excelentă demonstraţie de competenţă şi adecvare din partea unui tehnocrat din România. Uau, ce bine sună!

A propos: îmi amintesc de o conversaţie de acum vreun an, cu omologul meu de la televiziunea publică bulgară (adică omul care face emisiuni despre Uniunea Europeană). Îmi zicea, la o recepţie oferită de primarul de atunci al Sofiei (azi, premierul Bulgariei): „Eu le tot spun alor noştri, adică Meglenei (Kuneva) şi miniştrilor de «ramură»: România are alte resurse decît Bulgaria. Ei (adică noi, *n.a.)* au o intelectualitate activă, de calitate, implicată, au de unde să scoată idei pentru Europa, de aia ştiu să se plaseze mai bine în context, să îşi joace mai bine cartea la nivelul instituţiilor". Îl ascultam şi în mine se dădea o adevărată luptă. Să dau din cap aprobator sau să mă pufnească rîsul? Am recapitulat în minte tradiţionala rivalitate Nord-Sud de pe malurile Dunării (adică aceea între Ionescu şi Ivanov), mi-am reamintit de Studio HIX şi Leka Nosht Detza (adică de invidia care mă încerca în acele vremi) şi am ales prima variantă. Am dat din cap, cu bine jucată modestie şi mimată stînjeneală. Urît din partea mea. Mă gîndesc să îl sun zilele astea şi să mărturisesc adevărul adevărat. Că Dacian Cioloş nu este defel un exponent al clasei (numeroase, vezi Doamne, a) tehnocraţilor români. Că este doar unul dintre foarte puţinii oameni care ştiu politicile europene. Că este un tip care, prin efort propriu, şi nu prin vreo politică a statului, s-a documentat, a învăţat, şi-a construit o carieră. Că punctul din CV numit „ministru al Agriculturii în ţara de origine" a apărut acolo doar pentru că predecesorul lui şi-a dat demisia în urma unei poveşti dubioase cu un presupus ciubuc sub formă de cîrnaţi şi palincă. Că nu fusese în nici un caz prima opţiune a partidului de la guvernare. Că, pe lîngă el, mai aveam (eventual), doar trei sau patru opţiuni decente. În rest, jale. Că nu sîntem nici noi, românii, sincroni în vreun fel cu temele actuale de dezbatere ale Uniunii. Măcar ei, bulgarii, au fost sinceri cu ei înşişi în nominalizarea lor nefericită.

O să-i spun: Kostea, noi, într-un fel, iar i-am păcălit pe ăia cu Uniunea. Că le-am trimis un tehnician care nu este în nici un fel reprezentativ pentru profesionalismul cu care se tratează la noi cestiunile europene. Şi voi adăuga: numai că, de data asta, Comisia să zică mersi. În fond, nu au de ce să fie supăraţi. De data asta, păcăleala e de bine. Pentru toată lumea, se pare.

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7409 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

ABONAMENTE NON-STOP LA 0318.200.200

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,2 % reducere din prețul de la chioșc!
Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: n la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București n cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.
n la oficiile poștale n la firmele particulare.

despre putere şi dreptate

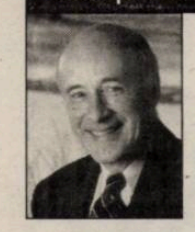

Joseph S. NYE

Se perimează puterea militară?

Va deveni oare puterea militară mai puţin importantă în deceniile care urmează? Este adevărat că numărul războaielor interstatale de mari proporţii continuă să scadă şi că lupta – conflictul armat – este puţin probabil în democraţiile avansate şi în abordarea multor probleme. Dar – după cum a spus Barack Obama în discursul de acceptare a Premiului Nobel pentru Pace în 2009 – „trebuie să începem prin a admite adevărul dur că nu vom putea eradica, în timpul vieţii noastre, conflictul violent. Vor exista momente în care naţiunile – acţionînd individual sau împreună – vor găsi utilizarea forţei nu numai necesară, dar legitimată moral".

Atunci cînd oamenii vorbesc despre putere militară, ei tind să gîndească în termenii resurselor care stau la baza comportamentului *hard-power* (agresiv-coercitiv) de luptă şi de ameninţare cu lupta – soldaţi, tancuri, avioane, vase şi aşa mai departe. Şi, în ultimă instanţă, în cazuri extreme, atare resurse militare chiar contează. Sînt faimoase vorbele lui Napoleon „Dumnezeu e de partea batalioanelor numeroase", iar Mao Zedong considera că puterea provine din magazia unei puşti.

În orice caz, resursele militare înseamnă, în lumea de azi, mult mai mult decît puşti şi batalioane, iar comportamentul *hard-power* (agresiv-coercitiv), mai mult decît luptă şi ameninţare cu lupta. Puterea militară mai este folosită şi pentru a oferi protecţie aliaţilor şi sprijin prietenilor. O astfel de utilizare necoercitivă a resurselor militare poate constitui o importantă sursă pentru comportamentul *soft-power* (politic, diplomatic, necoercitiv) care vizează stabilirea agendelor de lucru, persuasiunea altor guverne şi atragerea susţinerii la nivel de politică mondială.

Chiar şi atunci cînd se gîndesc numai la luptă şi ameninţări, mulţi analişti vizează doar războiul interstatal şi îşi imaginează soldaţi în uniforme, organizaţi şi echipaţi de către stat, în unităţi militare rigide. Dar, în secolul XXI, cele mai multe „războaie" au loc mai degrabă *în*, decît *între* state, şi mulţi dintre combatanţi nu mai poartă uniforme. Din 226 de conflicte militare semnificative între anii 1945 şi 2002, mai puţin de jumătate au avut loc, în anii '50, între state şi grupări înarmate. În anii '90, aceasta devenise forma cea mai răspîndită de conflict.

Desigur, războiul civil şi combatanţii neconvenţionali nu sînt o noutate, ceea ce admite chiar şi dreptul tradiţional al conflictelor armate. Ce *este* nou e creşterea numărului luptelor neregulate şi schimbările tehnologice care pun o putere distructivă tot mai mare la dispoziţia unor grupuri mici, care, în alte ere, nu ar fi avut acces financiar la piaţa armelor de distrugere în masă. În ziua de azi, tehnologia conferă războiului o nouă dimensiune: perspectiva cyber-atacurilor, prin care un inamic – stat sau non-stat – poate provoca daune materiale enorme (sau ameninţa să o facă) fără ca vreo armată să traverseze fizic graniţa altui stat.

Războiul şi forţa armată sînt, poate, în declin, dar nu sînt de domeniul trecutului. Utilizarea forţei ia, în schimb, forme noi. Teoreticienii militari de astăzi scriu despre „războiul de generaţia a patra" care, uneori, „nu are fronturi sau cîmpuri de luptă definibile"; într-adevăr, distincţia dintre civil şi militar ar putea să dispară.

Prima generaţie de război modern reflecta tactica liniilor şi coloanelor, urmînd modelul Revoluţiei franceze. A doua generaţie s-a bazat pe puterea de foc comasată şi a culminat în timpul Primului Război Mondial; sloganul ei era că artileria cucereşte, şi infanteria ocupă. A treia generaţie a decurs din tactici dezvoltate de germani pentru a ieşi din impasul războiului de tranşee din 1918, pe care Germania le-a perfecţionat cu ocazia *Blitzkrieg*-ului, prin tacticile care i-au permis să înfrîngă armata mai numeroasă de tancuri franceze şi britanice, în luptele de cucerire a Franţei din 1940.

Aceste schimbări au fost provocate de idei şi de tehnologie, deopotrivă. Ceea ce e valabil şi pentru a patra generaţie de război modern din zilele noastre, care vizează societatea şi voinţa politică de luptă a inamicului.

Grupările înarmate văd conflictul ca pe un continuum de operaţiuni neregulate, politice şi violente, desfăşurate pe o perioadă extinsă de timp, menite să asigure controlul asupra populaţiilor locale. Ei beneficiază de pe urma faptului că există o serie de state slabe cărora le lipseşte legitimitatea sau capacitatea de a controla efectiv propriul teritoriu. Rezultatul este ceea ce generalul Sir Rupert Smith, fostul comandant britanic în Irlanda de Nord şi în Balcani, numeşte „război între oameni".

În războaiele hibride de acest fel, forţele convenţionale şi cele neregulate, combatanţii şi civilii, distrugerile materiale şi războiul informaţional ajung să se întrepătrundă.

Chiar dacă, pentru state, perspectiva sau ameninţarea forţei militare a devenit mai puţin probabilă, ea va continua să aibă un impact puternic, şi tocmai posibilitatea unor astfel de situaţii îi determină pe actorii raţionali să-şi cumpere o asigurare scumpă. Iar SUA par să fie principalul emitent al unor astfel de poliţe de asigurare.

Ceea ce ne conduce la un punct de vedere mai complet asupra rolului forţei militare în politica mondială. Puterea militară rămîne importantă deoarece structurează politica mondială. E adevărat că, în multe împrejurări şi probleme, forţa militară este tot mai dificil şi mai costisitor de utilizat de către state. Dar faptul că puterea militară nu este întotdeauna suficientă în anumite situaţii specifice nu înseamnă că ea şi-a pierdut capacitatea de a contura orizonturi de aşteptare şi de a prefigura calcule politice.

Pieţele şi puterea economică se sprijină pe structuri politice: în condiţiile haotice ale unei instabilităţi politice crescute, pieţele cad. Structurile politice se sprijină, la rîndul lor, pe norme şi instituţii, dar şi pe managementul puterii coercitive. Un stat modern bine organizat este definit prin monopolul asupra utilizării legitime a forţei, factor care permite pieţelor interne să funcţioneze.

La nivel internaţional, acolo unde ordinea e mai precară, reţinerile legate de utilizarea coercitivă a forţei militare, fie ea şi puţin probabilă, poate avea efecte importante. Forţa militară, alături de norme şi instituţii, contribuie la menţinerea unui grad minim de ordine.

Metaforic vorbind, puterea militară oferă un grad de securitate care reprezintă, pentru ordinea politică şi economică, ceea ce oxigenul este pentru respiraţie: e abia observat, pînă în momentul în care devine insuficient; cînd se întîmplă asta, absenţa lui devine tema principală.

În acest sens, e probabil ca rolul puterii militare în structurarea politicii mondiale să se menţină cu bine şi în secolul XXI. Puterea militară nu va mai avea pentru state utilitatea pe care a avut-o în secolul al XIX-lea, dar va rămîne o componentă crucială a puterii, la nivelul politicii mondiale.

Joseph S. Nye, *fost secretar adjunct în probleme de Apărare al SUA, este profesor la Universitatea Harvard şi autor al* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

statul de drept

Intelectualii şi politica

– eterna poveste... –

Sincer, tema rolului şi rostului intelectualului în viaţa politică începe să mă enerveze. Nu spun că nu ar mai trebui discutată – dimpotrivă, îi recunosc o anumită utilitate în imediat. Nu spun că recurenţa ei nu are just temei – dimpotrivă, în ultimii 20 de ani nu cred că există un singur exemplu românesc în care mariajul dintre un intelectual şi un partid să fi fost fericit pentru ambele părţi. În plus, eşecul unui intelectual care a încercat să fondeze un partid nu poate fi egalat, în ridicolul său, decît de eşecul încercării partidelor de a forma intelectuali. Fie intelectualii au plecat dezamăgiţi şi cu prestigiul serios amputat, fie partidul nu a înţeles cît de util îi poate fi intelectualul nu doar în ceea ce pretenţios-ridicol se cheamă „imagine", ci în substanţa şi acţiunea sa politică, cît se poate de concretă. Şi totuşi, am cel puţin două motive să spun că m-am săturat de discuţiile interminabile pe acest subiect. Primul: se discută despre această relaţie dintre intelectuali şi politică enorm şi degeaba. Din 1990 s-au scris, cred, zeci de mii de texte şi s-au rostit public trilioane de vorbe pe acest subiect. Constat că nu mai e nimic nou de spus. Cadrul dezbaterii s-a stabilit, *toate* soluţiile raţional posibile s-au tot enunţat, opţiunile s-au afirmat şi, în anumite cazuri, s-au şi asumat. Al doilea: tema se abordează la fel. Unii – intelectualii şi simpatizanţii lor, adică tot intelectuali – se plasează în poziţia moralizatoare, au un vag aer de superioritate condescendentă faţă de partide, cultivă deliberat senzaţia că se sacrifică din raţiuni pedagogice, dacă intră în partid şi militează. Există şi varianta disidenţei căutate cu lumînarea, a forţării sancţiunii de partid care vine de minune pe pieptul însîngerat al intelectualului luptînd cu imoralitatea şi incultura „activiştilor". Ceilalţi – oricine ar fi – consideră că intelectualii sînt un moft, că voturile oamenilor se strîng cu „muncă", şi nu cu piruete culturale, cu bani (în privinţa asta intelectualii nu sînt buni de nimic) şi cu organizare de partid (nici aici intelectualii nu strălucesc). Să o spunem clar, regula este că intelectualii sînt mai degrabă inadecvaţi, decît adecvaţi vieţii de partid. Nu zic, există şi excepţii. Foarte puţine, însă.

Ca în majoritatea cazurilor de nepotrivire, cauzele se găsesc de ambele părţi. De o parte, partidele noastre pricep greu cît de puternice sînt ideile. Partidele noastre cred, pe mai departe, că alegerile se cîştigă cu bani, că ţara se guvernează cu oameni loiali, după reţete pur tehnice, că opoziţia se face cu oameni loiali legaţi într-un efort asediator gen berbece. Cînd vorbesc despre bani, nu mă refer la mizerabila şi umilitoarea practică a cumpărării voturilor la colţ de stradă, ci la felul costisitor în care se duce o campanie electorală şi, mai departe, la felul risipitor în care se conduce o bună guvernare sau o bună opoziţie în România de astăzi. Forţa ideilor este mereu neglijată. Unul dintre oamenii care ştiu cel mai bine cît de greu îşi poate găsi un intelectual locul în cadrul unui partid politic a fost Irving Kristol – personaj care a ajuns din troţkist, un susţinător al lui George W. Bush şi care a influenţat sensibil gîndirea politică americană. Acest om – ei bine, da, un intelectual – a scris la un moment dat că „de două sute de ani, oamenii cei mai importanţi care conduc societatea nu pot să creadă în importanţa ideilor, pînă cînd, într-o zi, îşi descoperă şocaţi copiii, deja capturaţi de anumite idei, care fie se revoltă împotriva autorităţii, fie se separă de societatea lor. Adevărul este că ideile sînt cu totul importante. Instituţiile masive şi aparent solide ale oricărei societăţi (instituţiile economice, politice, religioase etc.) sînt întotdeauna la mila ideilor din capetele celor care populează aceste instituţii. Influenţa ideilor este atît de mare, încît o schimbare în climatul intelectual poate să transforme şi chiar va transforma instituţii familiare în forme irecognoscibile – poate că încet, dar inexorabil".

Aş vrea să adaug şi eu un pic la muntele de discursuri pe această temă şi, profitînd că ştiu destul de bine cele două tabere din interior, voi da fiecăreia dintre cele două părţi cîte o informaţie importantă despre cealaltă. Pentru partide, despre intelectuali: intelectualii sînt incapabili de complot! Nu-i mai

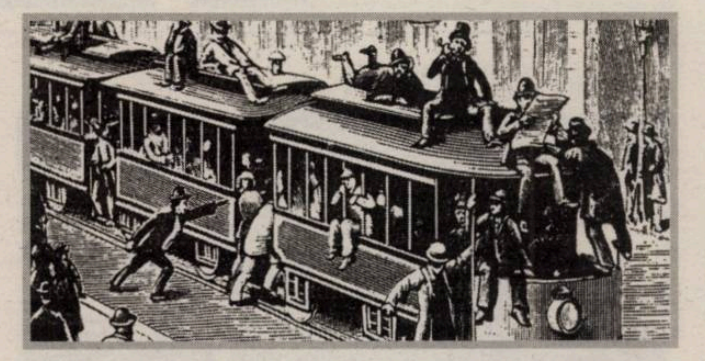

bănuiţi de conspiraţii complexe, de coordonare sofisticată şi de exces tactic. Intelectualii sînt, prin natura lor, fiinţe solitare, în mare măsură egoiste şi degrabă căutătoare de nod în papură. Ei se strîng greu în grupuri şi menţin coerenţa unui grup, odată creat, şi mai greu. Fiind deprinşi să gîndească independent, ei recunosc greu ierarhii stabilite administrativ şi, pe cale de consecinţă, nu sînt deloc buni să participe la un plan elaborat. Acum, ceva pentru intelectuali despre partide. Nu vă pot înţelege şi nu vă vor înţelege niciodată. Au nevoie de voi, simt nevoia de voi, dar pur şi simplu corpul unui partid nu secretă enzima pentru asimilarea voastră. Le e un pic frică de voi, simt şi ceva din categoria complexului în faţa voastră, dar, fundamental, nu vă înţeleg.

ready made

„La executarea inoculării cei doi muncitori purtători de rigle, aşezaţi de o parte şi de alta a benzii de secară, prind între rigle, în apropierea spicelor, o porţiune de circa 30 cm din banda de secară, adunînd plantele şi spicele în burduf pe o singură linie. Această operaţie creează posibilitatea ca cei doi operatori cu perii cu ace şi pîslă, după ce înmoaie periile cu ace în găleţile cu suspensii agitate continuu de purtători (cu rigle de lemn anume dirijate), să înţepe spicele de secară strînse între rigle."

(Mircea Alexan, Ovidiu Bojor, Florentin Crăciun, *Flora medicinală a României,* Editura Ceres, 1988)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Warum liebe ich dich...

MIRELE: poate şi pentru că-mi evoci mai „toată bogăţia şi confuziunea“ (vorba unui poet de seamă) „a pădurii“; poate şi pentru că nu te-ai desprins cu totul de verdele-i sălbatic şi umbros, de luminişurile lui pătate cu soare pîlpîind pe iederi, de reavănul şi negurile-i dese, – care te-mbie, fără să le temi; poate pentru că te ghemui, uneori, ca într-o scorbură, la pieptul celui drag, pentru că-ţi culci pe faţa lui obrazul ca pe o coajă albă de arţar, pentru că miroşi a nucă nouă; poate pentru că eşti soră-surioară cu melcul, cu broasca fără casă, cu greierele şi cu buburuza, – de care, toamna, ţi se face milă, văzînd-o, între geamuri, rebegită); poate pentru că te-atrage solul umed, pe care ai umbla (şi umbli, atunci cînd poţi) desculţă, desculţă şi haihuie; poate pentru că te-ncîntă scocul morii şi ochiurile fiecărei ape; pentru că te-ncearcăni, la răstimpuri, ca ochiul tulbure al lunii, pentru că eşti cimotie cu alunii şi verişoară cu răchita şi cu trestia; că praful drumului, pe tălpile-ţi iubite, este mai scump decît e pudra extrafină a lui Mme Chanel sau Mr. Factor... Pentru că rochia ta poate să fie, oricînd, rochiţa-rîndunicii; voalul tău alb şi diafan, vălul-miresei; mătasea ta, mătasea-broaştei; cerceii tăi, cireşele perechi; inelele-ţi, inelele de iarbă; colanul tău, din boaba rozosînă a fructului de salbă-moale; săpunariţa, şamponul tău de păr; zmeura, roşul tău de buze; ciorapii tăi străvăzători, colţunii-doamnei; pantofii tăi de bal, condurii-doamnei; botinele-ţi de fiecare zi, ciuboţica-cucului, gălbuie... De-acum pînă-n tîrziul toamnei celei cu frunză străgălbuie.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Burţi

Într-o seară am pornit către CinemaPro cu gîndul să văd un film într-o sală de cinematograf, o distracţie tot mai rară. Pe strada Ion Ghica era însă o mare fojgăială. Cîţiva inşi îndrumau maşinile către locuri de parcare numai de ei ştiute şi bine păstrate. Manipulau cu dexteritate tot felul de bare de fier sau cutii puse pe locurile libere, evident, tot de ei. Teoretic, la ora aceea parcarea trebuia să fie gratuită iar „serviciile“ pe care încercau să le ofere nu erau altceva decît o cerşetorie mascată. Cum în acel moment nu mă simţeam deloc dispus să interacţionez cu acei indivizi agitaţi, am bombănit: „Nu le dau nici un ban“. „Vezi că s-ar putea să-ţi zgîrie maşina“ – mi-a replicat soţia mea. Am decis atunci să merg mai departe, să caut parcare pe altă stradă. Oamenii aceia formau însă o întreagă reţea în zonă, se fluierau unii pe

alţii, îşi pasau „clienţii“ de la distanţă sau alergau pe scurtături şi reuşeau să acopere mai toate locurile libere. Oriunde ai fi încetinit, semn că vrei să parchezi, apărea cîte unul dintre ei pregătit să te dirijeze. Eu am continuat, cu încăpăţînare, să dau ture prin preajmă, pînă cînd se pare că i-am obosit şi m-au lăsat să parchez singur. În drumul spre intrarea cinematografului am avut ocazia să-i văd mai bine. Unul corpolent, îmbrăcat în alb făcea tot felul de semne obscene şi le striga celorlalţi diverse măscări. Un altul, grăsuţ, îi răspundea de la mare distanţă în aceeaşi cheie, peste capetele multor oameni civilizaţi care se pregăteau să intre la filmul cu Hugh Grant. Parcă luaseră strada în stăpînire. M-am felicitat că i-am evitat, dar mi-am pus şi problema ce îndreptăţire şi mai ales ce efect ar avea să reclami nişte astfel de derbedei la Poliţie. Ar fi, probabil, ca şi cum ai candida la titlul de prostul săptămînii.

A doua zi era duminică şi m-am încumetat să merg la piscina unui mare hotel din Bucureşti. În mijlocul bazinului erau patru indivizi a căror principală caracteristică era burta. Patru exemplare impresionante. Relaxaţi, oamenii discutau afaceri. „Asta e prădăciune, mînca-ţi-aş“ – spunea unul, ras în cap şi cu mult păr pe corp. „Să-mi moară ce-am mai interes, de nu-l fac p-ăsta“ – spunea altul cu o cicatrice urîtă pe obraz. „Ne-a stricat şmenu' cu Turcia“ – zicea al treilea, scărpinîndu-se pe undeva pe sub imensa masă de carne din jurul buricului. „E prădăciune, vă spui io“ – zicea iar primul.

Nevasta unuia stătea pe margine, pe un şezlong şi îşi pigulea atent părul de pe picioare, cu gesturi de pasăre. Din cînd în cînd, fără să ridice capul, intervenea cu voce tare în discuţia masculilor din mijlocul piscinei. „Gogule, apa aia nu-i rece?“ „Nu-i rece

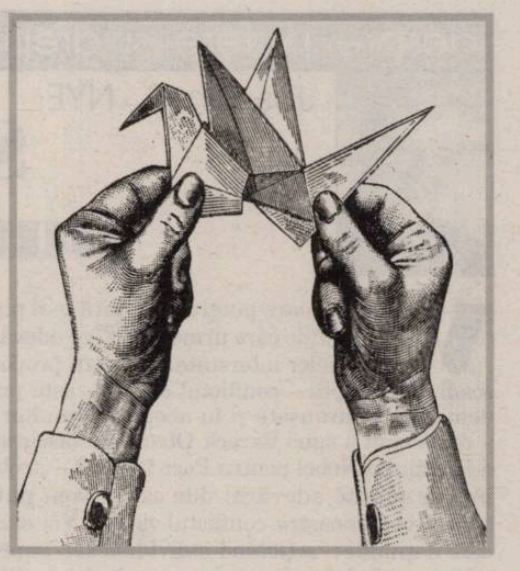

femeie, ce tot ai?“ Indivizii nu înotau, ci pur şi simplu stăteau în picioare, înstăpîniţi asemeni unor hipopotami peste locul pe unde alţii încercau să înoate.

Gîndul m-a dus la aventura din vară, cînd tot aşa, după mulţi ani de pauză, m-am hotărît să mai încerc ştrandul din cartier. Avea program de noapte şi m-am dus la o oră tîrzie, sperînd că-i lume mai puţină. Am descoperit însă o mulţime de inşi care păreau a se cunoaşte între ei şi a căror principală distracţie era să sară sau să se arunce unii pe alţii în apă, fără să le pese vreun pic de disconfortul creat celorlalţi. Un spectacol fascinant de burţi lucioase care făceau pleosc în bazin, la miez de noapte.

E un fel de specific naţional. Mi-aduc aminte că, şi cînd eram copil, prin jurul cinematografelor forfoteau o mulţime de inşi dubioşi, iar la ştrand erau găşti de tineri al căror comportament te făcea să te simţi agresat. Pe atunci însă, în ciuda manierelor grosolane, trupurile lor erau subţirele şi agile, adaptate unei vieţi grele. Astăzi, categoria a prins burtă. Nesimţiţii şi-au împlinit un mare vis: umplerea maţelor. Creierul însă pare a le fi la fel de neîndestulat ca şi pe vremea comunismului.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

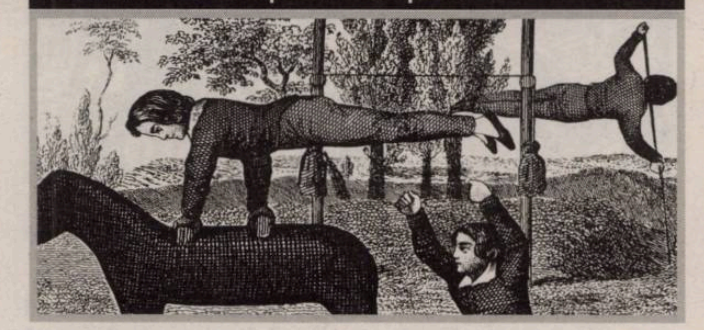

Conspiraţia încărcătoarelor

În săptămînile astea din urmă am făcut numai prostii. Am adormit la operă la New York (Mozart, de ce n-ai băgat şi tu o chitară bas?). În loc să văd peisajul din Caraibe, m-am împiedicat de lenea localnicilor (Tortolezi, voi eraţi doar prudenţi, nu lenţi, iertare!). Şi în general, ce-am căutat în Caraibe cînd acasă ninge şi se pregătesc concedieri (de unde, de altfel, vine şi cuvîntul „concediu“, cunoscătorii ştiu legătura)?

În fine, prin ziare, alţii s-au ocupat de mine şi de maşina mea care fuge de paparazzi. Acum mă întreabă unde mai lucrez peste o lună...

Ce mai, un dezastru de PR! Pe lîngă el, pe site-ul Dilema lumea mă întreabă de ce nu abordez subiecte relevante, importante pentru cititori, eventual scrise bine. Alţii sînt curioşi chiar de ce nu mă las de meserie, de-a dreptul. Jurnalist în retragere, ăsta da grad militar! Dar, stai puţin, care meserie?

Sînt de fapt în aceeaşi situaţie cu cea a crescătorului de bovine englez, la o lună după izbucnirea epidemiei vacii nebune. Lumea ar vrea o friptură, dar nu mai are încredere. Nu ştie dacă nu cumva agricultorul e un şmecher care tranşează vaci bolnave, să scape de ele. Şi, în general, oamenii se obişnuiesc repede cu varza călită, cu peştele, cu hamburgerul de pui. Presa, cîtă mai e, se scufundă în apa învolburată a netului, unde fiecare are dreptate şi nimeni nu acceptă dreptatea altuia. Pe bune, nu încercaţi să mă contraziceţi!

Tocmai de aceea am să vă povestesc azi de încărcătoarele mele. Le ştiţi, aveţi şi dumneavoastră. E vorba de acele mici cutiuţe care se bagă în priză şi care încarcă acumulatorii diverselor gadgeturi pe care le avem în casă.

Ei bine, încărcătoarele mele sînt vii. Am început să bănuiesc asta acum o lună, după o oră şi jumătate de căutat încărcătorul de la telefon. Îl lăsasem în dormitor, lîngă pat, cuplat la prelungitor. L-am găsit în bucătărie, în spatele maşinii de cafea. Stătea. Nu făcea nici o mişcare, ca un păianjen care vrea să-i inducă în eroare pe eventualii prădători. Am făcut o anchetă. Nimeni n-a recunoscut că l-ar fi mutat (am şi declaraţii scrise, mai puţin de la Matei, care nu ştie decît cinci litere, cam puţin pentru o investigaţie aşa serioasă!). Asta a fost prima suspiciune.

Apoi s-a terminat bateria la PSP-ul copiilor. Două zile am căutat încărcătorul, lăsat pe o policioară în camera lor. L-am găsit în bibliotecă, în spatele unor cărţi deschise ultima oară în urmă cu un an. Asta m-a pus pe gînduri şi-am început să fac recensămîntul. OK, începem cu mouse-ul Ioanei, ăla cu acumulatori. Unde e încărcătorul lui? Dat dispărut de pe birou, a fost găsit în baie, în dulap, cu firul înfăşurat drăgăstos pe aftershave-ul meu. Nintendo? Am avut două console, una s-a stricat, credeam că am rămas cu două încărcătoare. Nu mai e nici unul. Şi unde e charger-ul de la telefonul vechi, acela depăşit de avansul tehnologiei, care a găsit cumva o soluţie să pună mai mult crom pe taste... Chiar nu-l mai găsesc, că poate îl dau unui prieten? Ei bine, nu. Telefonul stă de şase luni fără să facă nici o mişcare pe noptieră. Încărcătorul lui însă a fugit.

La fel au păţit şi alte 37 de jucării, între care cinci maşini teleghidate, două avioane, un robot, trei umanoizi cu chef de ceartă, pe vremea cînd prin vene le mai curgeau ceva electroni, şi un număr de alte chestii pe care nu vi le pot descrie, pentru că nici producătorii n-au curaj. Le dau doar nume: Avenger, MasterBot, DragonSomething sau, pur şi simplu, ScumpŞiNuFace. Ăsta din urmă e favoritul meu, odată ce îl am în trei exemplare.

O vreme m-am consolat cu ideea. Încărcătoarele dispar. Poate se topesc în contact cu aerul, să ne forţeze să luăm altele. Poate (dar asta e o ipoteză cam prea îndrăzneaţă), poate sînt prea distrat... în fine. Ştiinţa, aia de casă, pe care o practic din cînd în cînd, nu ne-a putut spune nimic.

Pînă într-o zi. Cînd, în căutarea paşaportului într-un dulap îndepărtat, am dat peste o colonie. O colonie de încărcătoare, cu firele încurcate unele într-altele, ca într-o reuniune MISA, ca un depozit de ouă din Alien. Le-am numărat, de la distanţă, cu un băţ, să nu sară la mine. Sînt mai bine de 30. Nu ştiu cum au ajuns împreună. Nu ştiu ce le-a adunat. Însă asta nu e cel mai grav. Vestea cumplită e că nici unul nu se potriveşte la nimic!

Acum stau şi mă gîndesc. N-or fi fugit cumva de la voi...?

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Frici şi suferinţe

Valul bezmetic de vaccinări care a urmat nefericitei morţi a unei persoane publice chiar poate rămîne în istorie ca „fenomenul Tecuceanu“, căci rezumă cît se poate de bine o stare de spirit mult mai generală decît evenimentul în sine. Societatea de consum a descoperit relativ recent una dintre cele mai eficiente (şi îndoielnice...) strategii de marketing: frica vinde, iar frica de moarte – respectiv grija/îngrijorarea faţă de propria sănătate – mai dihai decît altele. Se vorbeşte astfel de cîtăva vreme despre „cultura fricii“ şi, complementar, despre diverse „conspiraţii“ menite să o întreţină din motive comerciale. Nu, nu sînt conspiraţii, ci doar lobby, insistent şi eficient, dar tocmai de aceea şi foarte puţin moral. Dar despre toate acestea am spus o dată ce aveam de spus, aşa că nu o să mai repet.

Mă întrebam însă dacă în perioada comunistă am avut parte de ceva similar şi încercam să-mi aduc aminte care au fost „fricile“ mele – şi ale altora – în acea vreme. Acea frică subliminală, difuză, cotidiană, rareori acută, ce intră în negocierile noastre de rutină şi care ne face să vorbim astăzi despre „cultura fricii“. Şi am avut surpriza să-mi dau seama că nu îmi aduc aminte, practic, de nimic echivalent. Cum adică, frica – *acest* gen de „frică“ – ar fi o invenţie a societăţii de piaţă, necunoscută comunismului? Scandalos!

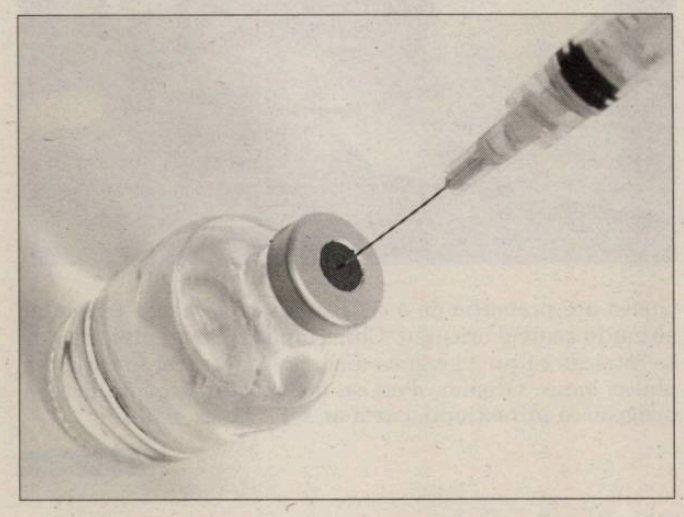

De acord, dar merită un gînd zăbavă...

Desigur, nu mă refer la anii ’50, cînd eram prea mic pentru a avea amintiri în afara celor relatate de părinţi. Iar ei aveau, în mod cert, frici permanente, frici pe care le putem numi politice şi care ţineau de nesiguranţa zilei de mîine sau chiar a clipei următoare, cînd li se putea întîmpla, teoretic, orice. Dar după aceea, în timpul vieţii mele? Care au fost fricile *mele?*

Era, desigur, examenul de admitere la facultate, de natură să-ţi marcheze tot restul vieţii. Şi, desigur, oricui şi oricînd îi poate fi „frică de examen“ – dar aceasta este altceva, o simplă excitaţie privată şi de moment. Dacă treceai de acest hop, pensie scria pe fruntea ta şi nu prea te mai întîlneai în restul vieţii cu nesiguranţe majore! A, da, mai era loteria repartiţiei (poate singura mea „frică“ de care îmi aduc aminte) care te aşeza după nişte reguli imprevizibile în trenul cu navetişti sau în tramvaiul cu oameni ai muncii din oraşul natal – dar, la vîrsta respectivă, şi asta semăna mai mult a aventură decît a angoasă. Şi atunci?

– De cînd se pun ştampile pe ouă, m-am învăţat să mă uit cu atenţie la data de expirare şi să mă întreb permanent dacă nu sînt prea vechi – constată, amuzat, un amic. O dată, cînd am vrut să-mi fac o omletă, am dat peste un ou expirat. M-am speriat îngrozitor, l-am aruncat repede la gunoi şi am scos gunoiul în stradă, să nu păţesc ceva... Şi am renunţat la omletă!

– *Az e oo!*... – îmi aduc eu aminte de un afiş scris de mînă pe o hîrtie de ambalaj, care făcea fericit, din cînd în cînd, tot cartierul.

Ce „frici alimentare“ cînd nu aveai ce să mănînci, dar ştiai şi că nu vei muri de foame!? Ce angoase provocate de nesiguranţă cînd erai sigur că aşa va fi mereu? Frica fusese şi ea monopolizată de către partidul-stat, era o frică etatizată, generică şi constitutivă, astfel încît pînă la urmă se întîmpla adesea să uiţi de ea, aşa cum uiţi de aerul pe care îl respiri. Şi oricum nu aveai ce să faci – şi mai ales nu se aştepta să faci ceva decît să trăieşti „normal“ cu ea. Acum s-a democratizat şi marketizat şi fiecare dintre noi trebuie să-şi gîndească un „management al fricii“. Cîtă responsabilitate!...

Poate că aici este diferenţa: într-un regim totalitar poţi să te confrunţi cu teroarea şi/sau cu suferinţa, dar mai puţin cu frica, această frică din specia angoasei, difuză şi tratabilă pe care o exprimă sintagma „cultură a fricii“. În comunism, după perioada de teroare, am suferit, dar am fost mai puţin expuşi fricii, pentru simplul motiv că nu aveam ce face (sau credeam cu tărie acest lucru); acum avem ce face, iar responsabilitatea permanentă a opţiunilor generează nesiguranţă care, la rîndul ei, produce frică. Nimic mai simplu apoi să o întreţii şi să o manipulezi în funcţie de varii interese.

„Pînă şi domnul Mihăilescu, la a cărui părere ţin foarte mult, nu are o poziţie tranşantă în această privinţă!“ – se plîngea zilele trecute un cunoscut ziarist, referindu-se la faptul că, într-o intervenţie pe HotNews, nu am spus clar dacă trebuie să ne vaccinăm sau nu. Dar ce sînt eu, Ceauşescu, să decid în numele poporului ce trebuie să facă acesta? Nu sînt nici măcar om politic pentru a mă pricepe şi la virusologie... Este treaba fiecărui cetăţean bine informat să ia decizia potrivită. Dar sîntem noi cu adevărat bine informaţi? Sîntem vreodată cu adevărat suficient informaţi?... Şi uite-aşa, fandacsia-i gata.

Şi poate aici se află şi o parte a explicaţiei „nostalgicilor“: *suferinţele* comune şi conştiente ale trecutului tind să se evapore în faţa *fricilor* personale, dar inconştiente, ale prezentului...

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Pe strada Batiştei

Presa cotidiană o ia deseori înaintea acestor semnalări, de cînd subiectul demolărilor abuzive a început să-i intereseze pe bucureşteni. După ce a fost vorba aici de încă o biserică termopanizată şi de modificările arbitrare din incinta Academiei Române, a venit vremea să facem cunoscut pericolul în care se află, pe strada Batiştei, Policlinica cu plată nr. 1. Lămuririle care urmează s-au răspîndit prin HotNews din prima săptămînă a anului şi *Evenimentul zilei* a continuat să ancheteze acest caz de încălcare a legii de care este acuzat un om politic obscur, dar care are calitatea de parlamentar.

Eleganta clădire naţionalizată în 1950 în care a funcţionat policlinica este o vilă burgheză tipică pentru sfîrşitul secolului al XIX-lea. Pe parcelele numerotate 27 şi 27 A şi-au construit locuinţa în 1896 F. Bohacker şi Ludwig Schindl, amîndoi fiind antreprenori în imobiliar. Schindl, al cărui nume este şi pe obloanele de la ferestrele casei mele, care a fost construită în 1930, îşi are, cred, mormîntul, la Bellu Catolic. Nu şi-ar fi închipuit desigur că, după o sută de ani, casa lui va fi victima ambiţiilor de modernizare de care au fost cuprinşi în ultima vreme posesorii unor averi foarte recente şi ai unor poziţii politice. Cele două jumătăţi ale imobilului au fost pe rînd restituite moştenitorilor dreptului de proprietate: în 2003 nr. 27 A şi în 2008 nr. 27, pentru acesta din urmă desfăşurîndu-se încă un proces între policlinică şi cumpărătorul clădirii. Din iunie trecut există un certificat de urbanism pentru 27 A, dovedind intenţia demolării. Acum s-a trecut la fapte: au fost scoase cadrele ferestrelor de la parter şi etaj, au început şi acţiuni de distrugere în interior, fără autorizaţie de desfiinţare.

Primăria sectorului 2, sezisată la începutul lunii ianuarie, a trimis o inspecţie care a constatat infracţiunea şi îl dă în judecată pe proprietar. Acesta, un domn Andrei Florin Mircea, senator PD-L, a negat că ar fi vinovat, deşi e clar că-i revine răspunderea. Casa nu figurează pe lista oficială a monumentelor istorice, dar aparţine unei zone protejate. Peste drum, unde s-a instalat o organizaţie a revoluţionarilor din decembrie, este palatul Speyer, construit în 1900 pentru sora bancherului Mauriciu Blank şi clasat ca monument istoric. La cîţiva paşi se găseşte Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, opera arhitecţilor Ion Berindey şi G. Ciogolea.

Arhitecţii de astăzi cărora li s-a cerut părerea au declarat toţi că imobilul întruneşte valoarea artistică şi cea urbanistică, meritînd să fie apreciat atît pentru calitatea înaltă a înfăţişării sale cît şi pentru locul pe care-l ocupă în perspectiva vecinătăţii. Pe bună dreptate s-a arătat că orice asemenea ruptură într-un ansamblu scade şi frumuseţea întregii străzi. Duşmanilor trecutului nu le pasă că, unul cîte unul, cad reperele unei istorii cu care Capitala României ar trebui să se mîndrească. Într-o ţară civilizată nu s-ar putea vedea, la un edificiu nobil şi a cărui vîrstă a depăşit un secol, ferestrele căscate ca nişte răni numai fiindcă

cineva are pretenţia de a cîştiga din exploatarea terenului situat în centrul oraşului. Chiar din răspunsul dlui senator se înţelege că nu e singura afacere de acest fel în care şi-a plasat banii. Oricum, dacă se iau măsuri urgente pentru pedepsirea infracţiunii, cazul ar servi de exemplu.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Anca BEUDEAN (director de sustenabilitate, Fundaţia Motivation)* ● *Adrian CIOROIANU (istoric)* ● *Andra DUMITRESCU (economist)* ● *Nicoleta FOICA (responsabil Relaţii publice, fundaţia Pentru Voi)* ● *Alexandru GRUIAN (jurnalist)* ● *Romaniţa IORDACHE (membră în Consiliul de Conducere ACCEPT)* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Georgian LUNCA (coordonator PR Romani CRISS)* ● *Magda MATACHE (director executiv Romani CRISS)* ● *Mihaela MIROIU (profesoară de ştiinţe politice la SNSPA)* ● *Cristian PREDA (decan Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti)* ● *Yannis VARDAKASTANIS (preşedintele Forumului European al Dizabilităţii)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

„Egalitatea de şanse are la bază asigurarea participării depline a fiecărei persoane la viaţa economică şi socială, fără deosebire de origine etnică, sex, religie, vîrstă, dizabilităţi sau orientare sexuală“ (www.advest.ro – Agenţia pentru dezvoltare regională Vest, în 2007, Anul European al Egalităţii de Şanse pentru toţi). Comisia Europeană a adoptat două directive (pe baza articolului 13 introdus în Tratatul de la Amsterdam din 1999) care protejează persoanele din Uniunea Europeană împotriva discriminării pe motive de rasă şi origine etnică (Directiva privind egalitatea rasială) şi pe motive de religie sau convingeri, dizabilitate, vîrstă sau orientare sexuală (Directiva privind egalitatea la locul de muncă). Cele două directive definesc un set de principii care oferă oricărei persoane din Uniunea Europeană un nivel minim comun de protecţie legală împotriva discriminării (ec.europa.eu).

Cel dintîi exemplu de inegalitate de şanse în România de

Inegalităţi româneşti

azi este chiar cea dintre bărbaţi şi femei. (De fapt, conceptul de „egalitate de şanse“ de aici a şi pornit.) Sînt destule situaţii în care aceasta se manifestă, de la modul în care sînt retribuite ocupaţiile preponderent feminine şi terminînd cu participarea la viaţa politică. Dar toate acestea vor fi dezbătute mai pe larg în grupajul de faţă.

De aici încolo, exemplele se pot ţine lanţ: este cunoscută, din sondaje de opinie, atitudinea intolerantă faţă de concetăţenii noştri cu altă orientare sexuală; faţă de minorităţi etnice precum romii; lipsa evidentă de şanse egale, în România actuală, a persoanelor cu dizabilităţi fizice, care pur şi simplu nu dispun de suficiente căi de acces adecvate, ca să nu mai vorbim de şanse egale la educaţie sau la un loc de muncă decent. Lucru valabil şi pentru cei cu dizabilităţi psihice.

Acestea sînt cele mai flagrante exemple, „de supravieţuire“, dacă vreţi. Există nenumărate altele, de la indiferenţa oamenilor faţă de ei, la imposibilitatea – cel puţin a unora dintre cei incluşi în categoriile de mai sus – de a-şi petrece timpul liber la fel de plăcut ca semenii lor mai norocoşi. În ancheta adresată cîtorva organizaţii nonguvernamentale care încearcă să găsească soluţii pentru problemele acestor categorii, se vede în ce măsură sînt deficitare legislaţia în domeniu, aplicarea ei sau, pur şi simplu, mentalitatea oamenilor…

Iarăşi, categoriile menţionate pînă acum reprezintă situaţiile extreme. Dar inegalitatea de şanse se manifestă şi între oameni aparent nu foarte diferiţi: cei din Capitală vs *conaţionalii lor din oraşe mai mici sau din mediul rural (un copil dintr-un sat îndepărtat trebuie să facă un efort mult mai mare pentru a ajunge la şcoală sau la spital decît unul de aceeaşi vîrstă din Bucureşti sau Cluj…); un om mai tînăr şi unul mai în vîrstă (o persoană peste 45 de ani îşi găseşte mai greu de lucru, de pildă).*

*Lipsa, uneori, a legilor potrivite şi, de multe ori, a bazei materiale şi a facilităţilor care să asigure, cu adevărat, şanse egale tuturor e încă vizibilă în neajuns de aşezata societate românească. Care, încă, în cele mai multe cazuri, nu îi ajută pe cei mai slabi, ci îi izolează. De aceea, din păcate, se naşte, în final, o întrebare nu prea veselă: au românii, în general, şanse egale cu alţi europeni sau pur şi simplu… sînt cetăţeni ai lumii? (**I. P.**)*

„Orice persoană cu handicap a fost discriminată măcar o dată în viaţă“

– interviu cu Yannis VARDAKASTANIS, preşedintele Forumului European al Dizabilităţii –

A absolvit Ştiinţe Politice la Universitatea din Berkeley şi are o vastă experienţă în domeniul dizabilităţii. Yannis Vardakastanis a fost consilier pe probleme de educaţie a tinerilor cu dizabilităţi în Ministerul Educaţiei din Grecia, reprezentant al Ministerului Muncii în discuţiile despre încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap şi preşedinte al Asociaţiei Nevăzătorilor şi al Confederaţiei Naţionale pentru Persoanele cu Handicap. S-a implicat activ în negocierile privind ratificarea Convenţiei ONU pentru drepturile persoanelor cu handicap şi, în prezent, este preşedintele Forumului European al Dizabilităţii (FED). De-a lungul timpului, FED şi-a cîştigat credibilitatea şi respectul, dar, după cum mi s-a povestit, nu este o organizaţie conformistă. De cele mai multe ori părerile se afirmă fără menajamente, motiv pentru care nu este tocmai uşor să lucrezi cu FED.

Vă propun să începem pornind de la expresia „egalitate de şanse“ şi, mai ales, de la acţiunile concrete pe care le presupune acest principiu.

Aş vrea, în primul rînd, să vă spun că unul dintre cele mai mari paradoxuri cu care ne confruntăm este diferenţa enormă dintre principii şi acţiuni. La nivel european, de exemplu, deşi mai toate statele membre au făcut paşi importanţi în lupta pentru protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilităţi, pot să spun fără ezitare că mai este mult pînă departe. Nu este de ajuns doar să fii de acord cu un principiu, să ai intenţii bune, să faci declaraţii şi să propui legi. Trebuie, pe scurt, să fii organizat, să colaborezi cu reprezentanţii tuturor categoriilor de handicap, să implici statul şi societatea civilă şi să faci în aşa fel încît problema dizabilităţii să devină cît mai vizibilă la nivel internaţional.

Care este gradul de implicare al Uniunii Europene în respectarea şi aplicarea principiului egalităţii de şanse?

Uniunea Europeană este, fără îndoială, direct şi activ implicată, şi acest lucru se vede, în primul rînd, din legislaţia foarte clară şi strictă. Directiva europeană privind egalitatea de şanse – şi aici mă refer la educaţie, pregătire profesională, încadrare în muncă etc. – se aplică în mod egal tuturor statelor membre. Mai există şi o serie de reglementări care se referă la drepturile celor care călătoresc cu avionul, cu trenul sau cu vaporul şi, de asemenea, Convenţia ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilităţi, care a fost ratificată de Uniune.

Organizaţia pe care o conduceţi reprezintă 65 de milioane de persoane cu handicap şi toate instituţiile cu putere de decizie din UE. Întîmpinaţi obstacole în ceea ce faceţi, dat fiind că lucraţi cu oameni şi cu ţări foarte diferite?

Absolut. Colaborarea cu atîtea asociaţii internaţionale nu este un lucru uşor. Ca să spun aşa, nu mergem doar pe autostradă, o mai luăm şi pe drumuri lăturalnice! În plus, avînd în vedere că reprezentăm persoane excluse social, discriminate, ignorate, şi noi, ca reprezentanţi, primim acelaşi tratament.

Revenind la egalitatea de şanse, acest lucru înseamnă şi accesibilitatea oamenilor atît în mediul înconjurător, dar şi la informaţie, prin mijloace specifice fiecărei categorii de dizabilitate: scrieri în Braille, scrieri cu caractere mărite, limbaj mimico-gestual sau afişaje „easy to read“. *Se poate vorbi, din acest punct de vedere, de învingători şi învinşi?*

Mi se pune deseori această întrebare în ţara mea, Grecia, şi prefer să nu răspund, dintr-un raţionament foarte simplu: să compari situaţia din ţări atît de diferite, cu situaţii, intenţii, opinii şi politici atît de diferite este o greşeală. Să speri să obţii o uniformitate – o iluzie. În general, pot spune că Suedia stă mult mai bine decît Grecia sau România, Grecia fiind peste România. În particular însă, nu vreau să fac comparaţii detaliate pentru că nu ar fi drept. Ţara dvs., de exemplu, a trecut prin multe schimbări în ultimii 20 de ani, schimbări pe care multe alte ţări nu le-au experimentat. Trebuie să acordăm fiecărei ţări circumstanţe atenuante, acest lucru nefiind însă un alibi pentru a nu lua măsuri, pentru a nu respecta legi.

Ce este cel mai greu de „pus în practică“ – dintre educaţie, accesibilitate, pregătire profesională, încadrare în muncă? În România, de exemplu, situaţia încadrării în muncă a nevăzătorilor este dramatică. Din 80 de mii de nevăzători, numai 1600 lucrează.

Din nou spun – depinde de la ţară la ţară. În legătură cu exemplul dvs., nu neg că aşa ar fi, dar să ştiţi că acest lucru nu se întîmplă numai în România şi, în orice caz, nu numai nevăzătorilor, ci tuturor categoriilor de persoane cu handicap. Mai ales că trecem printr-o perioadă de criză, statul ar trebui să se implice mai mult în genul acesta de activităţi. Cît despre asociaţiile de profil, ar trebui să fie mult mai active pentru a schimba situaţiile de genul acesta.

Numele României a fost adus în discuţie de două ori. Pentru că nu s-au spus lucruri pozitive şi pentru că nu aş vrea să terminăm într-o notă pesimistă, aş vrea să ne felicitaţi pentru ceva.

Deşi poate nu se vede, ţara dvs. a făcut eforturi reale în mişcarea pentru promovarea şi protecţia drepturilor persoanelor cu handicap. Conştientizarea problemelor existente, dorinţa de schimbare, implicarea activă nu pot fi decît salutare. Sînteţi un popor de oameni inteligenţi şi de aceea îmi place să cred că paşii pe care i-aţi făcut pînă acum, deşi mici, sînt foarte importanţi pentru ca persoanele cu handicap din ţara dvs. să nu mai fie excluse, ignorate, discriminate.

Dvs. v-aţi simţit vreodată discriminat din cauza faptului că sînteţi nevăzător?

Dat fiind că, prin funcţia pe care o am, nu mă mai reprezint doar pe mine, îmi place să vorbesc despre alţii, şi nu despre propria persoană. Dacă aş spune însă că nu m-am simţit sau că nu am fost niciodată discriminat, aş minţi. Orice persoană cu handicap a fost discriminată măcar o dată în viaţă şi, pentru ca această situaţie să se schimbe, este nevoie de o revoluţie. Mulţi spun că ţine şi de mentalitatea oamenilor. Sînt de acord, dar nu trebuie să aşteptăm să se schimbe mentalităţi, ca să ne exercităm drepturile.

a consemnat Ruxandra TUDOR

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 21 ianuarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mircea KIVU

Abstracţia numită egalitate de şanse

Egalitatea de şanse înseamnă, dacă nu mă înşel, ca toţi cetăţenii care alcătuiesc o comunitate să aibă şanse egale de a-şi atinge anumite scopuri. Cu alte cuvinte, ca toţi copiii să aibă aceleaşi şanse de a obţine o diplomă de doctor, ca toţi întreprinzătorii să ajungă milionari, toţi hoţii să scape de pedeapsă etc. Lucrurile par din cale-afară de greu de verificat, dacă le privim astfel.

Mai simplu este să măsurăm *inegalitatea* de şanse. Dacă vom constata că există diferenţe semnificative între caracteristicile celor care reuşesc să-şi atingă scopurile, este un semn că şansele lor iniţiale nu au fost egale. De exemplu, dacă vom constata (aşa cum fac autorii raportului „Riscuri şi inechităţi sociale în România") că, deşi copiii proveniţi din mediul rural reprezintă aproape jumătate din cei care formează o generaţie, ei reprezintă numai 10% dintre cei care ajung la facultate înseamnă că este probabil ca şansele celor două categorii de copii să nu fi fost egale – mai precis, şansele unuia de la oraş sînt de nouă ori mai mari decît ale unuia de la ţară. Desigur, cînd vrei să intri într-o facultate, nimeni nu te întreabă dacă vii de la ţară sau de la oraş, deci teoretic şansele sînt egale. S-ar putea, de asemenea, ca tinerii urbani să aibă aspiraţii diferite de ale celor rurali. Numai că, mergînd înapoi pe firul evoluţiei şcolare, vom constata că profesorii cei mai buni tind să meargă în şcolile şi liceele din oraşele mari, că numărul grădiniţelor, raportat la cel al copiilor, este mai scăzut în rural decît în urban; astfel identificăm şi mecanismele prin care se produce discriminarea.

Tot aşa, dacă vom analiza relaţiile de rudenie ale personajelor înscrise în topul celor mai bogaţi 300 de oameni din România, vom identifica, pentru cel puţin jumătate dintre ei, o rudenie de pînă la gradul II cu un membru al fostei nomenclaturi comuniste sau un ofiţer de Securitate. Cum aceste categorii însumau cel mult 10.000 de persoane, deci cam 100.000 de soţi, fraţi, fii, nepoţi etc., rezultă o probabilitate de îmbogăţire de cam 100 de ori mai mare pentru un om cu aceste caracteristici, decît pentru oamenii de rînd. Iarăşi, s-ar putea să fie pură întîmplare sau o predispoziţie managerială a celor în cauză. Dar dacă vom observa că la originea acestor averi găsim cel mai adesea o privatizare „fericită", o relaţie de afaceri bine exploatată, o investiţie iniţială într-un cuantum de neimaginat pentru muritorul român de la începutul anilor '90, vom vedea, din nou, că anormalitatea statistică devine explicabilă.

Despre justiţie, ştim din auzite că ar fi oarbă. Cu alte cuvinte, indiferent de statutul social al împricinatului, verdictul priveşte doar fapta acestuia. Aşa să fie? Nu are nici o legătură cu calitatea avocatului? Şi aceasta nu are legătură cu onorariul perceput?

Să ne amintim un caz intens mediatizat – cel al actualului europarlamentar Becali, care a fost în prima fază acuzat şi arestat sub o învinuire deosebit de gravă. Îmi amintesc că avea vreo patru avocaţi, toţi dintre „vedetele" baroului. Probabil că avea, în fond, dreptate atunci cînd cerea să fie judecat în libertate. Dacă lucrurile ar fi rămas aşa cum stabilise prima instanţă, el ar sta şi azi în puşcărie, fără să se ştie dacă e vinovat sau nu, căci un verdict încă nu s-a dat. Aşa i s-ar fi întîmplat oricărui amărît care nu şi-ar fi permis decît un avocat din oficiu. Nu ştiu care a fost onorariul eminenţilor baristi care au obţinut pînă la urmă eliberarea, dar e evident că puţini inculpaţi şi l-ar fi permis. Dreptul la apărare nu poate fi îngrădit nimănui, numai că, fiind contra cost, pentru mulţi e similar cu consumul neîngrădit de icre negre.

Lucrurile sînt cel puţin la fel de grave în procesele civile. Aici, regula e simplă: dacă vrei să ai cîştig de cauză în dauna oponentului, trebuie să ai un avocat mai bun, adică mai scump. Procesul devine o investiţie. Uneori, se dovedeşte nerentabilă. Jocul cvasi-nesfîrşit de-a recursul, apelul, reluarea judecăţii de fond etc. ajunge să se transforme într-un război devastator pentru ambele tabere, iar finalul le este uneori deopotrivă negativ împricinaţilor (dacă nu luăm în seamă avocaţii). Din acest motiv, nu-s puţini cei care renunţă de la bun început la calea tribunalului, preferînd înţelegeri oneroase cu partea adversă sau lăsîndu-se păgubaş, pur şi simplu.

În zona politică avem să aflăm despre candidaţi care nu au dreptul să participe la alegeri (dacă nu reprezintă un

partid parlamentar), care nu pot candida pentru că li se cere depunerea unui depozit de 3000 de lei (cinci salarii minime pe economie) pentru fiecare candidat sau care, în cele din urmă, sînt programaţi să-şi expună platformele la matineu. Aici nu vorbim despre şanse inegale, ci pur şi simplu despre excluderi.

Aşadar, rămînem înţeleşi: egalitatea de şanse este un principiu, şi niciodată o realitate.

Treburile publice sînt conduse de bărbaţi

– interviu cu Mihaela MIROIU, profesoară de ştiinţe politice la SNSPA –

Consideraţi că, în România, în momentul de faţă, femeile au şanse egale cu bărbaţii? Dacă da, de ce? Şi în ce domenii ale vieţii publice şi private se manifestă cu precădere această inegalitate?

Egalitate de şanse înseamnă egalitate de şanse *în competiţie*. Conceptul este de sorginte liberală şi se aplică în cadrul politicilor liberalismului bunăstării generale. A fost preluat şi de către socialişti ca o expresie a dreptăţii sociale. Este vorba de şanse egale în educaţie, pe piaţa muncii, la resurse economice: capital, salarii, la distribuirea resurselor publice etc.

În momentul de faţă, femeile au şanse egale cu bărbaţii în educaţie (mai puţin fetele din comunitatea romă tradiţionalistă). Devin necesare în scurt timp politici de egalizare a şansei băieţilor în accesul la învăţămîntul superior, mai ales în domeniile feminizate: medicină, studii economice, drept, ştiinţe sociale, arte, domenii în care fetele depăşesc 70%.

Pe piaţa muncii, femeile reprezintă peste 47% din forţa de muncă totală. Problema neşansei este legată de lipsa politicilor de conciliere între muncă şi gospodărie din cauza cărora rezultă performanţe mai scăzute, slujbe mai prost plătite, avans mai lent în carieră. Bărbaţii români sînt parteneri în proporţie de 5%, restul aşteaptă ca femeile să îndeplinească toate rolurile tradiţionale.

Accesul la capital este dramatic scăzut. Privatizarea s-a făcut aproape total în favoarea bărbaţilor. A fost cea mai mare discriminare tacită împotriva femeilor, în perioada postcomunistă. Cititorii pot verifica lista celor mai bogaţi 300 de români şi vor vedea singuri că femeile deţin capital doar prin moştenire sau prin crearea unor firme proprii, de regulă mici. Averea publică s-a redistribuit de către bărbaţi în favoarea semenilor de gen.

Femeile sînt profund discriminate salarial în domeniul public. Domeniile cu cele mai scăzute grile de salariu sînt cele profund feminizate: educaţia, sănătatea şi cercetarea. Domeniile scandalos favorizate salarial sînt cele masculinizate: serviciile secrete şi armata. Poate fiindcă sîntem ţinte frecvente ale terorismului şi desfăşurăm operaţiuni militare. De la distribuirea resurselor publice prin bugetele locale şi prin cel central, femeile lipsesc aproape total. Prezenţa lor în decizii de acest gen este, la toate nivelurile, sub 10%, la fel ca şi în cazul formulării şi aprobării legilor după care trăim. Nici măcar în conducerea sindicatelor nu au acces. Neşansa accesului la putere politică este la fel de mare ca şi în privinţa accesului la capital.

Sigur că „femeile", generic spus, e un termen mult prea vag. Care sînt categoriile de femei (de vîrstă, de studii, sexuale, etnice...) cele mai defavorizate?

Prototipul celei mai defavorizate persoane din România este: femeie, romă, de la ţară, mamă singură, cu educaţie elementară şi handicap. În rest, se poate tăia pe rînd cîte o categorie şi ce rămîne este tot o persoană aflată în poziţie defavorizată. Indiferent de categoria de defavorizaţi după mediu, educaţie, etnie, religie, femeile sînt defavorizate şi fiindcă sînt femei. Inclusiv ca minorităţi sexuale, lesbienele sînt note de subsol la interesele şi reprezentarea bărbaţilor homosexuali.

Inegalitatea de şanse a femeilor cu bărbaţii e o problemă de mentalitate, de legislaţie, de practică?

Inegalitatea de şanse este în primul rînd o problemă politică. Dacă bugetezi absolut precar instituţiile care previn şi combat discriminarea (CNCD) şi veghează la egalitatea de şanse (ANES), dacă nu dai acces celor competenţi să se ocupe de asemenea politici inclusiv la nivel local, ci numeşti amatori pe criterii politice, iar aceştia nici măcar nu ştiu că există un *know-how* pe temă, dacă nu faci politici de educaţie partenerială în viaţa publică şi privată, atunci legile existente privind nediscriminarea, egalitatea de şanse, combaterea violenţei în sfera privată, concediul parental rămîn vorbe goale în vitrina cu europenizare. Dacă preferi să plăteşti doi ani o femeie să aibă grija unui copil, scoţînd-o practic din competiţia profesională, în loc să faci o fiscalitate în sprijinul creşelor şi grădiniţelor de firmă sau instituţie, problema participării egale a femeilor în competiţia profesională, managerială şi politică rămîne doar un rarisim subiect academic sau de presă.

Credeţi că situaţia a evoluat pozitiv din '90 încoace (sau a evoluat cumva...)?

Politic, situaţia a evoluat o vreme. Practic, pînă în 1990 femeile nici măcar nu au fost alegătoare (facem abstracţie de falsele alegeri din 1946). În politica regimului comunist, bazată pe sistem de cote, femeile nu reprezentau interesele femeilor, ci pe ale partidului. În 1990, reprezentarea a început de la procente infime: 2-3%, a ajuns pînă în 2008 la 10,6% şi, aşa cum era de aşteptat, prin introducerea votului uninominal, a scăzut la 9,7%. Acum este un recul al prezenţei lor mai ales în Guvern (1 femeie, 16 bărbaţi), dar şi din punct de vedere al reprezentării intereselor lor. Femeile sînt politic singure, sînt agenţi individuali. Dacă mă gîndesc bine, singurul regim în care au trăit româncele de-a lungul istoriei este cel de dictatură: patriarhal-tradiţionalistă, carlistă, fascistă, comunistă şi patriarhal-capitalistă. Căci odată ce nu poţi să participi la facerea istoriei politice înseamnă că cineva gîndeşte şi hotărăşte în locul tău. Îţi este cap etern. Deosebirea este aceea că acum îţi poţi alege „capul", nu că faci parte din categoria acceptată drept cap.

Se vorbeşte mult despre „femeile de carieră" ale momentului. Sînt ele reprezentative în mod real pentru egalitatea de şanse femei/bărbaţi la noi?

Sexismul este perfect compatibil cu excepţionalismul (la fel ca şi rasismul, şovinismul, antisemitismul). Femeile sînt acceptate ca egal competitoare prin excepţie. Profesioniste sînt foarte multe şi foarte bune. De aceea companiile transnaţionale le folosesc în *management* cu toată încrederea nu doar în competenţa lor, ci şi în responsabilitate şi dedicaţie. Dar puţine devin mari profesioniste în imaginea publică. Interesează prioritar cele pentru distracţie.

Ca explicaţie vă dau tot exemplul politicii. În mod normal, politica se profesionalizează tot mai mult. Absolvenţii care dobîndesc competenţe necesare în politică: ştiinţe politice, relaţii internaţionale, studii europene, administraţie publică, drept, sociologie, economie, management, ştiinţele comunicării sînt în proporţie de peste 70% absolvente. Verificaţi, fie şi sumar, pregătirea celor care ne conduc treburile publice. Cei mai mulţi sînt ingineri şi, evident, bărbaţi. Femeile ţin bastonul de mareşal al politicii competente şi responsabile, în raniţa lor, rămînînd soldaţii-contribuabili ai unor şefi fără baston, dar cu „portofoliu" de mareşal.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Minorităţi şi organizaţii

Am formulat cîteva întrebări pentru o serie de organizaţii nonguvernamentale axate pe sprijinul cîte unei minorităţi (persoane cu disabilităţi, minorităţi sexuale şi etnice) privind inegalitatea/egalitatea de şanse de care se bucură categoria socială vizată în România de azi. Acestea sînt: Asociaţia ACCEPT, Centrul romilor pentru intervenţie socială şi studii Romani CRISS, Fundaţia „Pentru Voi", Fundaţia Motivation.

1. Categoria socială de care se ocupă organizaţia dvs. are şanse egale/inegale cu celelalte categorii de populaţie din România? De ce (cel puţin trei exemple concrete, dacă se poate)?

2. Credeţi că principala cauză pentru care se întîmplă acest lucru este legislaţia nefericită în domeniu sau pur şi simplu modul de aplicare a ei – plus mentalitatea şi atitudinile oamenilor de aici?

*3. Care sînt soluţiile pentru diminuarea/eliminarea acestei inegalităţi pe care le propuneţi? **(I. P.)***

Romanița IORDACHE

Asociația ACCEPT

1. Sondajul de opinie „Fenomenul discriminării în România – percepţii şi atitudini" realizat de INSOMAR pentru Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării în august 2009, ca parte a unui exerciţiu anual de analiză a evoluţiei tendinţelor discriminatorii din societatea românească, arăta că, în ciuda faptului că 55,9% dintre români consideră că homosexualii sînt discriminaţi sau foarte discriminaţi, indicînd minorităţile sexuale ca unul dintre cele mai discriminate grupuri vulnerabile din România, doar 4,9% dintre români ar accepta un homosexual ca membru al familiei şi doar 23% ca prieten apropiat, iar 54% nu ar accepta ca prieten un homosexual (acesta fiind grupul faţă de care se manifestă cel mai mare grad de respingere socială). Pentru a completa tabloul: peste 55% dintre români consideră că persoanele de orientare homosexuală ar trebui tratate de medic pentru a se „vindeca". ACCEPT, prin activitatea sa, pledează pentru o societate în care orientarea sexuală şi identitatea de gen sînt considerate simple caracteristici ale fiinţei umane, în care oamenii nu sînt opriţi de poliţişti sau de jandarmi şi amendaţi doar pentru că se ţin de mînă cînd se plimbă în Herăstrău. Care pot fi însă şansele de egalitate în drepturi ale unui grup a cărui afirmare civică în spaţiul public românesc încă atrage contra-manifestaţii agresive ale „normalităţii", iniţiative legislative de sancţionare penală sau contravenţională, mesaje politice publice de marginalizare, de depreciere, toate acestea în contextul lipsei oricăror politici publice destinate acestui grup vulnerabil la discriminare? În cazul minorităţilor sexuale, înainte de a putea discuta despre egalitatea de şanse, ar trebui să putem discuta – mai mult decît teoretic – despre egalitatea în drepturi, ceea ce implică însă un act prealabil de educare a populaţiei şi de explicare a alterităţii şi a dreptului său la recunoaştere şi la demnitate.

2. Intoleranţa care stă de cele mai multe ori la baza încălcării drepturilor şi care, implicit, erodează egalitatea de şanse fie este determinată de lipsa de informaţie, fie este cauzată de o formă periculoasă de mixaj între fanatismul religios şi populismul politic care substituie valorile sau agendele personale, politicilor publice. Deşi vestitul Articol 200 al Codului Penal a fost abrogat de 9 ani, atît autorităţile cît şi mentalul colectiv tratează încă minorităţile sexuale ca un grup criminal sau, cel puţin, ca unul suspect; dovadă prevederile Noului Cod Civil în care homofobia parlamentarilor merge atît de departe, încît determină introducerea unor prevederi care contravin dreptului internaţional. Afirmaţia că homosexualii sînt cetăţeni şi ar trebui să se poată bucura de aceleaşi drepturi şi obligaţii este întîmpinată, în cele mai fericite cazuri, cu zîmbete condescendente, solicitările pentru adoptarea de politici publice sau de acte normative care să răspundă nevoilor speciale ale acestei minorităţi sînt evitate cu teamă (România, de exemplu, nu are o legislaţie care să soluţioneze din punct de vedere juridic dificultăţile cu care se confruntă persoanele *transgender).*

3. Educaţie pentru democraţie. Educaţie pentru respectarea diversităţii. Educaţie sexuală. Educaţie.

Magda MATACHE, Georgian LUNCA

Centrul Romani CRISS

1. Cei aproape 500 de ani de robie, care marchează începuturile existenţei romilor pe teritoriile Principatelor Româneşti au influenţat dezvoltarea ulterioară a comunităţilor rome, dar şi atitudinile populaţiei faţă de acest grup etnic. Statutul de populaţie marginală se menţine şi astăzi, romii continuînd să trăiască încă la marginea localităţilor, să fie stigmatizaţi şi, mulţi dintre ei, să ajungă să îşi urască şi să îşi nege propria identitate.

Pentru a înţelege decalajul dintre romi şi ceilalţi, sînt necesare analize raţionale ale garanţiilor pe care democraţia românească şi statul de drept le asigură romilor, în ceea ce priveşte egalitatea în faţa legii, egalitatea şanselor şi „respectul ca valoare", cum definea G. Sartori demnitatea umană.

2. Ne vom referi la o problemă regăsită des în dezbaterile despre romi, respectiv educaţia, însă noi, Romani CRISS, vedem dintr-o altă perspectivă şi avem alte experienţe legate de acest subiect. Ascultăm destul de des prieteni, politicieni, jurnalişti care vorbesc despre dezinteresul romilor pentru educaţie. Experienţa de 17 ani a organizaţiei Romani CRISS în comunităţile de romi ne-a arătat că, într-adevăr, în unele familii există şi această atitudine, însă e raţional să ne imaginăm că toţi membrii unui grup etnic nu văd importanţa şcolii? Un efect grav al acestei premise este calitatea scăzută a educaţiei pe care copiii romi o primesc în şcolile în care ponderea lor este semnificativă. Lipsa de implicare a profesorilor şi a părinţilor în activităţile educative, slaba pregătire a celor care ajung să predea în aceste şcoli, segregarea şcolară şi reticenţa cadrelor didactice de a profesa în şcolile de tip „ghetto", din raţiuni ce ţin, fie de imaginea proprie, fie de atitudini care nu au nimic în comun cu acceptarea diversităţii etnice, prezintă o altă faţă a acestei probleme şi implicit şi alte soluţii.

3. Incluziunea unui grup minoritar nu constă doar în scrierea de strategii şi angajarea, în cazul nostru, a unor romi în instituţii. Ci implică acţiuni pe termen lung, voinţă politică şi interes din partea instituţiilor care să aplice acelaşi tratament şi respect grupului minoritar pe care le aplică în mod curent cetăţenilor majoritari. Incluziunea unui grup etnic presupune şi recunoaşterea contribuţiilor acestuia la istoria şi la cultura naţională.

Problemele romilor nu persistă din cauza legislaţiei, a strategiilor şi a planurilor existente, ci este vorba, mai degrabă, de implementarea acestor măsuri, de schimbarea practicilor şi a atitudinilor.

Atunci cînd România va fi pregătită să-i privească pe romi ca pe cetăţeni egali şi nu cetăţeni de „mîna a doua", atunci cînd acţiunile instituţiilor locale vor fi realizate în conformitate cu nevoile comunităţilor, atunci cînd vom învăţa despre romi la orele de istorie, vom asista şi la un proces de creştere a stimei de sine a romilor, de creştere a numărului celor are îşi afirmă identitatea, a celor care învaţă limba romani şi de scădere a asistaţilor social.

O contribuţie o pot avea şi jurnaliştii ce vor renunţa la standardele duble actuale ce se traduc prin heteroidentificarea romilor ce comit infracţiuni (Mailat), nu şi a romilor ce se remarcă prin acţiuni pozitive (Costel Busuioc).

Nicoleta FOICA

Fundaţia „Pentru Voi"

1. Din păcate, persoanele cu dizabilităţi intelectuale reprezintă una dintre categoriile cele mai vulnerabile din România, în momentul de faţă, confruntîndu-se cu o serie de situaţii de discriminare şi inegalitate de şanse. Iată două dintre acestea:

● *Inegalitate de şanse pe piaţa muncii*

În ciuda eforturilor din ultimii ani, calitatea vieţii acestora este scăzută, cu atît mai mult cu cît ne aflăm într-un an de criză economică, care loveşte în special categoriile vulnerabile, cum sînt persoanele cu dizabilităţi. Conform statisticilor ANPH, pe 30 septembrie 2009, erau angajate în muncă 28.107 persoane cu dizabilităţi, dintre care doar 2481 cu dizabilităţi intelectuale şi neuropsihice. Potenţialul lucrativ al persoanelor cu dizabilităţi intelectuale este neglijat aproape în totalitate, procentul celor care lucrează fiind sub 1%.

● *În România numeroşi cetăţeni cu dizabilităţi intelectuale sînt puşi sub tutelă,* fiind în incapacitate de a lua decizii pentru ei înşişi.

Codul Civil acordă doar un singur tip de tutelă – „totală": care înlătură capacitatea legală a unei persoane de a lua decizii de natură legală: o persoană pusă sub tutelă nu are dreptul de a se angaja, de a se căsători sau de a deschide un cont în bancă. Această situaţie a dus la o serie de abuzuri. Spre exemplu, o persoană pusă sub tutelă poate fi plasată într-o instituţie de protecţie socială, de către tutorele ei, fără a-i da consimţămîntul, pe viaţă şi fără drept de apel.

Codul Muncii din România interzice dreptul de muncă al persoanelor cu dizabilităţi intelectuale puse sub tutelă fără să ţină cont că acestea ar putea desfăşura o muncă corespunzătoare abilităţilor lor, în urma unei evaluări şi orientări profesionale (Art. 13 din titlul II, cap. I).

3. În ceea ce priveşte *angajarea în muncă* a persoanelor cu dizabilităţi intelectuale: am dezvoltat un serviciu de angajare în muncă asistată, pentru prima dată în România, în 1999.

Este un serviciu ce facilitează angajarea competitivă într-un context integrat, pe piaţa muncii, dezvoltată pentru persoanele cu dizabilităţi intelectuale care au nevoie de un sprijin continuu pentru a-şi putea desfăşura activitatea. Aceasta înseamnă oferirea de sprijin în căutarea locului de muncă şi la locul de muncă, transport, tehnologie ajutătoare, instruire vocaţională specializată, supervizare individualizată.

Nu înseamnă niciodată munca în ateliere protejate sau alte medii de lucru izolate care sînt create doar pentru persoane cu dizabilităţi. Serviciile de angajare asistată includ plasarea individuală, enclave, echipe de lucru mobile.

În ceea ce priveşte problema *tutelei,* Fundaţia „Pentru Voi", în parteneriat cu Institutul pentru Politici Publice şi Centrul pentru Resurse Juridice, a depus un proiect care urmăreşte creşterea conştientizării cetăţenilor cu privire la interzicerea abuzivă a dreptului de lucru şi autodeterminare a persoanelor cu dizabilităţi intelectuale. Acest lucru se va face prin:

● investigarea acestui subiect în România prin organizarea de dezbateri cu persoane publice;

● modificarea Codului Muncii prin includerea posibilităţii ca persoana cu dizabilităţi intelectuale, care este pusă sub tutelă, să aibă posibilitatea de a se angaja, cu aprobarea tutorelui, aşa cum se procedează şi pentru persoanele cu vîrsta curpinsă între 15-16 ani.

Anca BEUDEAN

Fundaţia Motivation România

1. Cel puţin trei domenii importante în care inegalitatea accesului persoanelor cu dizabilităţi este considerabilă sînt:

Accesul fizic: majoritatea spaţiilor de interes public sînt inaccesibile – de exemplu, şcoli publice, universităţi, administraţii financiare, alte instituţii publice, cabinete medicale, instituţii de cultură. Totodată, transportul public rămîne în mare parte inaccesibil, nepermiţînd persoanelor cu dizabilităţi (mai ales celor cu dizabilităţi severe) să se deplaseze independent. În oraşele mici şi în mediul rural, accesibilitatea este inexistentă.

Educaţia: sistemul educaţional încă nu este adaptat pentru a-i primi pe copiii şi tinerii cu diferite tipuri de dizabilităţi într-un mediu incluziv. Lipsa accesibilizărilor arhitecturale (rampe, lifturi pentru fotoliu rulante, toalete accesibile; lipsa materialelor didactice (în formate braille/auditiv); pregătirea insuficientă a cadrelor didactice şi lipsa sprijinului suplimentar necesar în unele cazuri fac ca numărul copiilor cu dizabilităţi integraţi în şcoli de masă să fie foarte redus. În paralel, sistemul de învăţămînt special, ca şi cel de masă, nu reuşeşte să-i echipeze pe copiii cu dizabilităţi pentru o viaţă independentă şi pentru a se integra profesional după absolvire.

Angajarea: un raport al Consiliului Naţional al Dizabilităţii către ANPH arată că doar 2,93% dintre persoanele cu dizabilităţi au un loc de muncă, în timp ce Planul Naţional de Dezvoltare pentru 2007-2013 arată că doar 0,1% din totalul persoanelor angajate sînt persoane cu dizabilităţi. Aceste cifre se datorează atît impactului în cascadă al lipsei accesibilităţii transportului şi spaţiilor publice şi insuficientelor oportunităţi de educaţie incluzivă, dar şi unor cauze precum:

● inadecvarea instrumentelor legislative şi fiscale care să-i motiveze pe angajatori să angajeze persoane cu dizabilităţi şi să realizeze accesibilizări la locul de muncă;

● adaptarea deficitară a sistemului de educaţie şi formare profesională la cerinţele economiei;

● insuficienta cunoaştere a abilităţilor persoanelor cu dizabilităţi de către angajatori;

● insuficienta motivare a persoanelor cu dizabilităţi de a se angaja (în special pentru că factorii demotivanţi, ca dificultăţile de transport în lipsa accesibilităţii, depăşesc pentru multe persoane motivarea pe care o pot aduce venitul şi apartenenţa la comunitate).

Acestea şi alte dificultăţi vor fi probabil cu atît mai greu de depăşit în perioada care urmează, autorităţile putînd cu mai multă uşurinţă invoca „criza financiară" şi „lipsa resurselor umane şi materiale".

2. Acestea se datorează atît legislaţiei inadecvate cît şi implementării deficitare, cînd legislaţia există deja. Atitudinile oamenilor s-au mai schimbat în ultimii ani.

3. Credem că soluţiile sînt simple la nivel de concept, dar necesită multă voinţă din partea autorităţilor publice. Ele includ:

● fonduri pentru diversificarea şi îmbunătăţirea calităţii serviciilor publice şi private pentru persoanele cu dizabilităţi şi dezvoltarea acestor servicii atît în marile oraşe, cît şi în comunităţile mici;

● contractarea public-privată la nivel naţional, în mod transparent şi echilibrat, şi alte măsuri de asigurare a sustenabilităţii pe termen lung a serviciilor înfiinţate prin proiecte;

● voinţa de a realiza promisiunile făcute prin declaraţii politice (deşi în prezent puţine dintre acestea se adresează şi persoanelor cu dizabilităţi, acestea nefiind recunoscute ca grup relevant şi neapărînd decît sporadic pe agenda aleşilor noştri) sau prin politicile publice.

Alexandru GRUIAN

Şansa egală se numeşte noroc

La momentul în care am fost întrebat dacă pot scrie despre inegalitatea de şanse, prima replică venită a fost „vast program...“. Apoi mi-am spus că mai am timp, că trebuie să evit capcana de tip „Dumnezeu nu ne-a făcut la fel...“, am dat cîteva telefoane, am purtat nişte dialoguri şi am decis că da, pot începe.

Printr-o coincidenţă, în momentul în care m-am aşezat în faţa computerului, mi-a atras atenţia tonul ridicat al unei femei dintr-un sat gorjean, Urecheşti, intervievată de reporterii unei televiziuni de ştiri. Comasarea şcolilor, decisă pe motiv de necesitate a reducerii cheltuielilor, îi va pune copilul pe drumuri. Evident, nu doar pe al ei. Şcoala din Urecheşti va fi închisă şi copiii vor merge la şcoala din Drăguţeşti. Nu ştiu unde sînt cele două sate, aşa că m-a ajutat Google Earth. Cu gîndul la distanţele măsurate în ore bune de drum dintre satele Apusenilor, pe care le cunosc mai bine, m-am liniştit totuşi văzînd că distanţa dintre Urecheşti şi Drăguţeşti este de doar şapte kilometri. Dar dacă nu există microbuz? Sau se va pune unul la dispoziţie? Este însă cert că cei şapte kilometri au cu totul altă relevanţă pentru elevul din Bucureşti, de exemplu.

Totul se schimbă însă, dacă intrăm în registrul strict material.

Şi dacă tot am adus vorba despre Bucureşti, reportajul nu a făcut decît să-mi confirme justeţea unghiului de abordare a chestiunii. Pentru a nu transforma articolul în suport al consideraţiilor (şi frustrărilor) personale, prefer să redau opiniile culese. Este interesant că orgoliul pare să echilibreze şansele, printr-un soi de revoltă arţăgoasă şi confuzie deliberat asumată. Aveţi aceeaşi sanşă? – întreb. Desigur, spun la unison o studentă în Bucureşti, plecată din Deva, dar şi mama unei (sper) viitoare studente la Bucureşti, actualmente elevă în Hunedoara. Oare? – insist. Întrebarea mea a fost socotită o invitaţie la evaluarea capacităţilor intelectuale, iar răspunsurile sînt susţinute de o logică elementară. Provincialii nu se simt inferiori celor din Bucureşti, iar cei din sate sau oraşe mici nu ezită în a-şi măsura inteligenţa cu cei din oraşele mari, să spunem Cluj, Timişoara sau Iaşi.

Totul se schimbă însă, dacă intrăm în registrul strict material. Pentru ce facultate se pregăteşte eleva din Hunedoara? Arhitectură. Are nevoie de pregătire? Are. De cîte ori pe lună? De două ori, din acest semestru. Nu discut cît ia profesorul – ar face-o şi aici, şi acolo. Dar drumurile costă 400 de lei (noi), hotelul încă 300, mai trebuie şi mîncare, una-alta, nici nu le mai punem la socoteală. Se adaugă însă oboseala unui drum de cel puţin şase ore, cu maşina, sau nouă ore, cu trenul, pentru o fată care anul ăsta are şi bacalaureat. Nu mai e chiar atît de simplu. Interlocutoarea mea are destui bani, dar pentru o mare parte a părinţilor din provincie, o facultate ca arhitectura, care cere aproape obligatoriu pregătire înainte de admitere, este prohibitivă. Situaţia poate să pară uşor extremă, dar taxele pentru cămin, cantină (sau blamatul fast-food), transport în comun, tren pentru venit şi plecat de acasă, în actualul context economic, reprezintă o realitate pe care orice părinte o ia în calcul şi socoteşte anii de facultate ai fiului/fiicei folosind vechile iniţiale milităroase AMR – au mai rămas... Aia mare a terminat, mai am doi ani cu cea mică şi gata, îmi spunea un cunoscut, bucuros că nu mai are mult şi scapă de cheltuieli, aparent insensibil că anii trec din viaţa lui.

Sigur, soluţia există şi pentru cei din oraşe mici. Se poate renunţa la facultatea cu ştaif şi se alege o secţie IDD sau cursuri universitare de zi în facultatea privată din urbea de domiciliu, se ia cumva o diplomă şi apoi se urmăreşte integrarea în sistem. Pregătirea a fost însă mediocră, iar performanţa instituţiei sau a firmei care a angajat absolventul poate avea de suferit, comparativ cu a uneia dintr-un oraş mai mare. Iar de aici este deja o altă discuţie, cu trimitere spre şansele de prosperitate şi realizare profesională dintre Deva şi Bucureşti, de exemplu.

Poate fi mai complicat şi mai costisitor dacă studentul vine de la ţară. Risc să fiu sarcastic – e bine totuşi că piaţa nu răspunde cererii sau, la rigoare, nu încearcă să echilibreze inechităţile prin facultăţi înfiinţate la Urecheşti, să spunem.

Inegalitate de şanse? Binenţeles că da, a izbucnit un universitar de la o facultate bine cotată, dar dintr-un oraş mediu. Nu avem resursele care există doar în cîteva centre importante. Ca să mă documentez, trebuie să merg la Bucureşti sau la Cluj. Timp, bani cheltuiţi, disconfort psihic, de care scapă în mare măsură colegul meu stabilit acolo. Nu sînt la fel de multe bursele de studii, nu există o la fel de mare tangenţă, văzută ca oportunitate de colaborare, cu instituţii similare occidentale. Se poate compensa, dar cere efort, bani. Şi nici şansa nu ar trebui eliminată, poate cu numele schimbat în noroc.

Andra DUMITRESCU

Copiii de la ţară

Despre condiţiile în care se desfăşoară învăţămîntul în mediul rural, despre diferenţele care au existat şi există între acesta şi cel din mediul urban, auzisem multe, dar am avut ocazia să le descopăr pe viu, o dată cu stabilirea mea într-un sat.

Integrarea unui individ într-o nouă comunitate înseamnă comunicare, socializare, implicare activă în viaţa socială... aşa, în timp, am aflat, printre multe alte lucruri, care mi se păreau ciudate, că în învăţămîntul local se aplică cu succes principiul segregării, adică există o şcoală pentru copiii românilor, alta pentru copiii maghiarilor şi a treia pentru copiii ţiganilor – de ce aşa? Încă nu am aflat... aşa e aici şi cred că va mai fi, deoarece părinţii copiilor nici nu se gîndesc la o singură şcoală unde să înveţe toţi copiii. La ce duce această separare? În primul rînd la ură, care se manifestă sub diverse forme, fiind cultivată cu grijă şi în mediul familial. Cu uimire am aflat că majoritatea cadrelor didactice fac naveta, deci implicarea lor în programele extraşcolare e redusă, iar în vacanţă pe porţile şcolilor sînt lacăte mari, în timp ce în spatele porţilor zac calculatoarele nefolosite...

Un alt mic amănunt: aici în sat – aflat la 12 km de oraş – în urmă cu şapte ani, erau doar 24 de telefoane fixe, iar mobilele nu aveau acoperire. Chiar dacă în 2004 s-au instalat peste 60 de telefoane, asta nu a însemnat că cei mai cu stare au făcut un sacrificiu pentru copiii lor, cumpărîndu-le calculatoare. „Nu au nevoie, au pămînt, au de lucru, nu le trebuie“ – e drept că unii şi-au schimbat modul de gîndire şi numărul copiilor care au calculatoare acasă a crescut, dar am vorbit de cei cu stare. Vreţi să aflaţi cîţi copii de ţigan au calculatoare acasă? Mai bine nu... Deci, pornind de la informaţie şi comunicare, diferenţele sînt flagrante...

În sat nu există o bibliotecă publică şi la citit cărţi, degeaba sînt îndemnaţi; am împrumutat şi eu unui copil *Poveştile* scrise de Fraţii Grimm – mi-a adus înapoi jumătate din carte... cu restul făcuse focul.

Vara, de mici, copiii sînt puşi la treabă în gospodării. Pe măsură ce cresc, responsabilităţile se măresc; în general fetele au mai multă treabă, fraţii sau surorile mai mici sînt în grija lor, grijă care-nseamnă să nu-i piardă şi să nu-i bată alţii. Atît învaţă cei mici de la cei mari în timpul vacanţelor şi nimeni altcineva nu se ocupă de ei... şi cresc aşa pînă ajung să meargă la şcoală.

La grădiniţă, aceşti copii care sînt lăsaţi în grija altor copii, cu toate eforturile educatoarelor, nu reuşesc să acumuleze ceea ce trebuia să ştie de acasă. Excepţiile sînt rare, pentru că puţini părinţi au timp să se ocupe de propriii copii, au lucruri mai importante de făcut, inclusiv să meargă la birt sau să discute despre caprele vecinilor.

Nu ştiu în cîte sate din România există locuri de joacă pentru copii, ştranduri amenajate, muzee, cinematografe, biblioteci, cursuri de dans, engleză sau franceză, grădini zoologice – toate organizate fără taxe, pe perioada vacanţei, dar îmi imaginez că nu foarte multe.

În cîte sate se organizează sărbătorirea Zilei Copilului... Aici în sat sînt peste 600 de copii, dar în general oamenii se poartă de parcă nu ar şti de existenţa lor şi cu siguranţă şi ei au nevoie de dragoste, atenţie – pentru că sînt tot copii...

Trebuie să menţionez efortul pe care-l fac dascălii cu copii care au CES – Coeficient de Educaţie Special: după ce sînt testaţi de un psiholog, cei care au un IQ scăzut vor avea programe speciale de învăţat la română şi matematică; pînă termină opt clase, obligatoriu vor fi trecuţi clasa şi vor fi direcţionaţi spre şcolile unde se învaţă o meserie. Aici numărul acestor copii e mare – de ce? Simplu: sînt copii cu părinţi adolescenţi sau alcoolici, atît ştiu să facă şi nimeni nu-i învaţă altceva.

În concluzie, dacă acestea sînt condiţiile din mediul rural, copiii care pleacă la şcoală în oraş au mult de recuperat... Cei mai ambiţioşi rezistă, mai ales dacă sînt susţinuţi atît financiar, cît şi spiritual de părinţi, aceştia fiind excepţiile, dar majoritatea, mai ales cei care provin din familii sărace, renunţă şi devin masa de manevră mult necesară pentru muncă fizică prost plătită, iar fetele fac copii – copii cu copii... şi cine pierde? Societatea? Ei? Noi?

Cristian PREDA

Şi ceilalţi, şi noi

Personal, nu m-am simţit niciodată discriminat în Europa pentru că sînt român. Nici atunci cînd am fost student, nici mai tîrziu, cînd am interacţionat cu europenii ca profesor, ca secretar de stat la MAE sau, în ultima vreme, ca deputat european. Am cunoscut însă, relatată de alţii, experienţa discriminării.

Prima dintre aceste relatări priveşte cazul unui inginer din Cluj, ajuns în Franţa în 1990, fără să ştie limba acestei ţări şi fără să aibă vreun plan concret de viitor. Era doar disperat şi dispus să facă orice numai să nu se întoarcă în ţară. A făcut sandvişuri vreme de un an, apoi a lucrat ca muncitor necalificat la un oficiu poştal, ascunzînd şefilor săi că e inginer, de teamă să nu fie concediat ca supracalificat. Ne-a spus, mie şi colegilor din căminul studenţesc în care stăteam şi unde el venea din cînd în cînd, că e discriminat deoarece la slujbele de inginer nu i se îngăduia să îşi depună candidatura. De ce? Pentru că sînt român, zicea el, iar românii nu au dreptul. Pînă ce nu a învăţat franceză, ca să înţeleagă şi alţii ce vrea, nu a reuşit, evident, să îşi găsească un drum.

Barierele de pe piaţa muncii nu au dispărut complet nici astăzi: deşi România este membră UE, există încă opt ţări europene care restricţionează accesul muncitorilor noştri. În cei 20 de ani scurşi din 1989, sute de mii de cetăţeni români au simţit pe propria piele ce înseamnă aceste restricţii. Lipsa de speranţă i-a împins să-şi părăsească ţara. Mulţi au acceptat job-uri sub calificarea pe care o aveau, dar care erau plătite infinit mai bine decît ceea ce puteau obţine în ţară. Alţii au reuşit să îşi facă meseria, fie echivalîndu-şi studiile, fie continuîndu-şi formarea începută în ţară.

Am pomenit despre studii pentru că principalul motiv de creare a inegalităţii de şanse este dat de educaţie. Copiii români au parte de o educaţie care nu îi favorizează în competiţia din Europa. Performanţele pe care le obţin ei la testele internaţionale îi situează mult sub media europeană. Nu vorbesc aici de excepţiile pe care le reprezintă olimpicii, ci de marea masă a celor formaţi în şcolile de la noi. Atunci cînd barierele juridice de pe piaţa muncii vor fi toate eliminate, doar nivelul educaţiei va mai crea inegalitate.

Un alt motiv de discriminare este cel de ordin etnic. Există astăzi în Europa o asemenea discriminare care îi afectează pe mulţi dintre cetăţenii români de etnie romă. În ultimii ani, în Italia mai ales, gesturi rasiste şi de intoleranţă vădită îi împing pe romi la marginea societăţii. Nivelul de educaţie e şi aici un factor relevant. Nu va fi prea uşor să se găsească o soluţie. Unii sînt tentaţi să spună că soluţia e europeană. Şi eu cred acest lucru. Dar nu pentru că unii romi sînt şi azi nomazi, circulînd dintr-o ţară europeană într-alta, ci pentru că, fără o concertare a ţărilor din UE, vor exista întotdeauna unii care vor crede că soluţia e expulzarea. Şi o vor încuraja.

În sfîrşit, vreau să vorbesc despre o formă de inegalitate la fel de importantă precum cea legată de muncă şi cea etnică, şi anume inegalitatea politică. România a fost într-o asemenea situaţie ani de-a rîndul. Dintre ţările foste comuniste care sînt astăzi democraţii stabile, noi am început ultimii schimbarea de regim, în decembrie 1989. Spre deosebire de ţările din jur, schimbarea a fost violentă şi impresionantă într-un prim moment, dar dezamăgitoare în al doilea. Mineriadele ne-au plasat apoi în conştiinţa occidentală, pentru aproape un deceniu, în primul rînd ca un popor barbar. Să nu uităm nici că România a fost şi ultima ţară care a cunoscut alternanţa la guvernare, abia în 1996, făcîndu-i pe mulţi europeni să creadă că sîntem „elevul codaş" al clasei.

Întîrzierile acumulate în anii '90 au făcut să avem mari emoţii în privinţa deschiderii negocierilor de aderare la UE. Am prins ultimul tren în decembrie 1999. (Fondatorul acestei reviste, ministru de Externe în acel moment, ştie mult mai bine decît oricine cît de greu a fost.) Negocierile propriu-zise au fost şi ele foarte lente. Aşa se face că opt ţări ex-comuniste au intrat în UE pe 1 mai 2004, în vreme ce noi am mai aşteptat, alături de bulgari, doi ani şi şapte luni pînă să obţinem acest mult rîvnit statut. Unii cred, poate, că de vină sînt ceilalţi europeni.

Eu cred că responsabilitatea ne aparţine nouă. Politic vorbind, vina e aici, înăuntru, nu afară. Ba mai mult, ar trebui să le fim recunoscători acelora dintre străini care ne-au ajutat în acest parcurs.

Adrian CIOROIANU

Marea schismă modernă

– ceea ce se vede vs *ceea ce nu –*

La romani, bărbatul cu însărcinarea de *auspex* (sau de *augur*, ulterior) era îndeobşte un personaj foarte ocupat: el trebuia să urmărească zborul & cîntecul păsărilor, să vadă ce şi cum mănîncă ele şi, nu în ultimul rînd, trebuia să studieze minuţios măruntaiele zburătoarelor – şi, din toate acestea, să intuiască ferm viitorul cetăţii. Inegalitatea „de şanse" dintre *auspex*/*augur* şi restul lumii consta în faptul că, deşi toţi puteau vedea – teoretic – acelaşi cer cu păsări, doar unul putea interpreta ceea ce vede.

Augurul modern nu mai are de-a face cu cerul înaripatelor – ci trebuie să privească în jos, în măruntaiele televizorului. Pentru că inegalitatea fundamentală proprie epocii moderne este cea existentă între cei/cele (persoane, idei, valori, evenimente etc.) care au acces la promovarea prin vizual şi cei/cele care nu au.

Video-salata crizelor & crimelor

Exemplele-s nenumărate. Deşi istoricii sau statisticienii pot demonstra uşor că ultimul deceniu reprezintă poate cea mai „calmă" decadă din istoria speciei umane (numărul de morţi datorat conflictelor & crizelor, raportat la populaţie, fiind incomparabil mai scăzut decît altădată), totuşi, impresia generală este că lumea n-a fost niciodată mai „însîngerată". Explicaţia? Simplu: răspîndirea televiziunii. Avioane înfigîndu-se în Turnurile gemene, Saddam Hussein căzînd în hăul spînzurătorii, talibani decapitînd prizonieri, ciocniri de stradă în Iran, trupe OMON moscovite îmbrîncindu-l pe Garri Kasparov, agricultori greci bătîndu-se cu poliţia, un *italo-pumn* în nasul lui Berlusconi, cutremur devastator în Haiti etc. – toate acestea reprezintă noua *video-salade macédoine* a imaginarului contemporan, care lasă tuturor gustul amar al unei violenţe nemaîntîlnite la scara umanului. E fals; dar, ca să dovedeşti falsul, trebuie să contrazici „imaginile" – ceea ce e greu. De unde rezultă că nu explozibilul reprezintă arma cea mai puternică a teroriştilor contemporani (vezi arsurile inghinale cu care s-a ales discipolul Al Qaeda din avion, recent, de Crăciun!), ci imaginile – preluate de TV, ziare, Internet ş.cl. Fapt dovedit: după ce televiziunile occidentale (plus Al Jazeera) au decis să boicoteze scenele violente provenind de la insurgenţii irakieni, numărul decapitărilor a scăzut. Pentru teroriştii este valabilă aceeaşi axiomă pe care o intuiesc şi starletele din Dorobanţi: dacă tu & fapta ta nu apăreţi în imagini, nu exişti.

Divorţul, ca barometru de succes

Probabil că această schimbare de paradigmă este marca epocii noastre: indiferent dacă eşti avocat, profesor, actor, politician sau cîntăreţ, nu apari la televizor pentru că eşti bun sau interesant (ca în anii '70, să spunem), ci eşti bun sau interesant *tocmai pentru că* apari la TV. Sigur că nu-i normal, nici logic şi nici moral – şi cu toate acestea, această axiomă e unanim acceptată. Vizualul creează notorietatea, credibilitatea şi, în cele din urmă, ierarhiile.

Uneori imaginile plutind pe unde TV (şi nu zborul păsărilor, ca în Roma antică) decid cine va conduce o ţară. În victoria lui Emil Constantinescu din 1997, apariţia (în 1995) a postului PRO TV a jucat un rol esenţial; în 2009, postul OTV a jucat un rol crucial în victoria lui Traian Băsescu. În general, ideea că un oficial al statului îşi face treaba fără să apară la televizor pare un nonsens în România de azi. Dacă la *CNN* vezi un senator american poate o dată la două-trei zile, la Realitatea TV sau Antena 3 vezi doi-trei senatori aproape în fiecare oră de program. E vina postului? Nu. E vina senatorilor? Nu. E vina, de fapt, a celor care, în România (politicieni, jurnalişti şi telespectatori deopotrivă), cred că, dacă ei nu te văd la TV, atunci e clar că eşti o nulitate. (Un exemplu: rolul divorţurilor – în *prime time* TV – în ascensiunea politică a dlui S. Prigoană.)

Discursul public din toată lumea* (*y compris România*) *celebrează* cultura vizualului *şi o substituie valorii.

Alteori vizualul tranşează probleme de viaţă şi de moarte. Nu-mi imaginez, acum, o discriminare mai mare decît aceasta: imaginaţi-vă doi copii de aceeaşi vîrstă, unul din Bucureşti şi avînd o mamă care lucrează la trustul de presă X (sau consilieră la ministerul Y), şi altul din comuna Cristeşti, jud. Botoşani, cu o mamă casnică (şi uneori bătută de concubin – dar asta e clasica inegalitate bărbat/femeie, va scrie altcineva despre ea!). Să presupunem că ambii copii suferă de o boală gravă. Dat fiind că sistemul de sănătate din România lucrează la fel pentru amîndoi, rog răspundeţi care are şanse mai mari să apară la inedita „rubrică" gen *apel umanitar* dintr-o emisiune TV românească (nefiind un mare consumator de televiziune occidentală, nu ştiu dacă acest gen de rubrică informală există şi pe-acolo).

Neo-cultura vizualului

În concluzie: discursul public din toată lumea (*y compris* România) celebrează *cultura vizualului* şi o substituie valorii: probabil că, pe Internet, Pamela Anderson e mai „accesată" decît Monica Bellucci, după cum la noi Oana Zăvoranu e cert mai populară decît Olga Tudorache. Brad Pitt va trezi mai multe curiozităţi dacă va divorţa de Angelina Jolie decît dacă va decide să joace într-o ecranizare după Dostoievski. Şi totuşi, România are specificul ei: dacă în alte părţi poţi aspira la onorabilitate, chiar şi dacă nu-ţi vezi mutra la televizor, la noi discriminarea pe cale de-a se crea e cu mult mai radicală: dacă nu apari la TV, nu numai că *nu exişti*, dar probabil că nici *nu meriţi să exişti!* În plus, la noi trebuie să fii atent şi unde anume apari la TV: dacă te bate soarta să fii în program la TVR Cultural, e clar că eşti un tip bătrînicios şi expirat. Dacă apari însă la MyneleTV, eşti un tip viril şi de perspectivă.

Cît despre Dostoievski, să recunoaştem, în România el mai are o şansă: marea străpungere *media* a dlui (să zicem) Prigoană nu ar fi să-şi anunţe divorţul (asta deja e o banalitate), ci ar fi ştirea că tocmai va juca în *Fraţii Karamazov* – alături, de ce nu, de fiul (şi cvasi-colegul său parlamentar) cu nume de *auspex*, Honorius!

Ioana BOT

Competenţele şi performanţele specialistului român

Ca unei profesoare de română ce mă aflu, articolul dlui Dan Ungureanu din nr. 308 al *Dilemei vechi,* intitulat „Educaţia axată pe competenţe“, mi-a stîrnit, fireşte, interesul. Consider că orice dezbatere despre starea învăţămîntului românesc actual este binevenită, cu condiţia să fie altceva decît o perdea de fum electorală, publicistică sau cu mai ştiu eu ce mize străine substanţei dezbaterii înseşi. Cititoarei dilematice ce sînt, articolul acesta a reuşit însă, înainte de orice, să-mi stîrnească mirarea şi ceea ce urmează răspunde în primul rînd acestei mirări. Uluiala mea se naşte, e-adevărat, înainte de a atinge chestiunile de fond ale articolului – pentru că ea priveşte stilul şi strategiile retorice pe care dl Ungureanu înţelege să le pună în act.

Nu reuşesc să stabilesc o relaţie cauzală între barba unui ministru şi reformele acestuia.

Astfel, cu o ironie ce se doreşte zdrobitoare, domnia sa îi sancţionează pe miniştrii Educaţiei din ultimii ani, luîndu-le în rîs...numele de familie: „Bramburica, Hîrdău şi urmaşii lor...“. La şcolile cele bune de la care domnia sa crede că trebuie să luăm pildă noi, românii, lecţia cu „e interzis să porecleşti“ *(no name calling)* se învaţă, cred, în clasele primare: gestul (într-o dezbatere de idei sau de principii) este expresia unei răutăţi „slabe“, căci lipsite de (alte) argumente. Din aceeaşi categorie strategică face parte şi aluzia la obrazul bărbierit sau nebărbierit al lui Mircea Miclea, obiect al ironiilor autorului. Nu ştiu, dilematică împotmolită în mirări, ce să înţeleg din „E aiuritor că oameni cu obrazul îngrijit bărbierit, ca fostul ministru MM..., au cauţionat reforma învăţămîntului bazat pe competenţe“: eu, una, nu reuşesc să stabilesc o relaţie cauzală între barba unui ministru şi reformele acestuia. Iar cum Miclea apare în public ba cu obrazul ras, ba cu o barbă *„sel et poivre* de două zile“ (la modă, azi, în lumea bună...), nu ştiu nici la care dintre cele două stiluri face aluzie ironia subţire a dlui Ungureanu (şi, oare, domnia sa cum se poartă: bărbierit ca în fotografia de pe http://ro.wikipedia. org/wiki/Dan_ungureanu sau cu barbă mare, ca în poza de pe Facebook?)

Apoi, consideră că o întreagă ştiinţă este de invalidat, pentru a fi fost creată de „un psiholog bielorus din epoca lui Stalin“ (este vorba despre Vîgotski, întemeietor al psihologiei constructiviste – spune dl Ungureanu, subînţelegînd astfel că specializarea academică a lui Mircea Miclea, cel vizat de pamflet, este stalinistă). Nu ştiu exact – nu sînt psiholog – care e diferenţa dintre *constructivismul* lui Vîgotski şi *cognitivismul* studiat şi practicat în zilele noastre de Mircea Miclea, dar mă gîndesc că, în aceeaşi logică şi cu exemple mai aproape de domeniile sale de competenţă (dl Ungureanu este, dacă nu mă înşel, clasicist de formaţie,

literat etc.), faptul că ştiinţa literaturii de azi se întemeiază (şi) pe contemporani ai lui Stalin precum Mihail Bahtin, Roman Jakobson sau Iuri Lotman ne aruncă pe toţi în căldarea cu pucioasă unde ard, nediferenţiat, sufletele incompetente ale celor ce au ghinionul unui fondator contemporan cu Lenin sau cu Stalin. Nu doar că mă îndoiesc de validitatea unor atari judecăţi, dar mă şi mir infinit de faptul că ele se pot naşte în mintea unui tînăr şi competent intelectual al zilelor noastre, nestaliniste. La fel ca şi grăbit-demolator-insinuanta „Mircea Miclea *despre care s-a insinuat că* ar fi familiar cu psihologia şcolară“ *(s.n.),* pe care consultarea CV-ului oficial al incriminatului o demontează imediat; e drept că un reformator al Educaţiei nu trebuie neapărat să aibă competenţe de psihologie şcolară, ci de... reformator al domeniului, dar aceasta ar cere, probabil, o fineţe superfluă a disocierilor, străină strategiilor insinuării neverificate.

Diatriba dlui Ungureanu se adresează insistent celor ce au distrus – consideră domnia sa – învăţămîntul românesc, adică „Mircea Miclea şi succesorii săi“ (sintagma se repetă insistent). Poate că, unde dl Ungureanu a fost plecat din ţară în anii dinainte de mandatul ministerial al lui Miclea, i-a scăpat faptul că reformele neterminate, aiuritoare, incoerente şi nereuşite ale învăţămîntului românesc postcomunist au o istorie mult mai veche; corect ar fi, eventual, să se spună „Mircea Miclea, *predecesorii* şi succesorii săi“. Dar, ca să fie mai limpede pentru un clasicist, îl invit pe dl Ungureanu să descopere singur care dintre predecesorii lui Miclea a exclus latina din programa liceală românească, condamnînd domeniul acesta de competenţă (ireductibil pentru un european civilizat, în genere, şi definitoriu pentru dl Ungureanu, în particular) la o agonie lentă, în şcoala românească de toate nivelurile. Poate că Mircea Miclea e un reformator nepriceput al Educaţiei noastre naţionale şi suferinde (bazate pe competenţe sau pe incompetenţe, de la caz la caz): dar nu e nici primul şi nici singurul, din păcate.

Nu în ultimul rînd, citesc perplexă generalizările grăbite ale supărărilor dlui Ungureanu, de genul: „N-a existat niciodată în manualele de anatomie vreo aluzie la bolile de care sîntem susceptibili“ sau „Credeţi careva că va aduce vreodată cineva un voltmetru într-o şcoală valahă? Nu vă îmbătaţi cu această iluzie“. Pentru că manualele noastre – chiar şi cele din comunismul cu care e comparată acum reforma criticată de dl Ungureanu – pomeneau îndeajuns de bolile cu pricina, după cum voltmetrul era un aparat familiar (cel puţin) laboratoarelor din liceele României profunde, încă din deceniul 7 al veacului trecut. Dincolo de acest detaliu istoric, dihotomia dintre „tocilarul“ din învăţămîntul tradiţional care „ştia să recite“ ce e voltajul şi „şmecherul ieşit dintr-o şcoală nouă, axată pe competenţe transversale, [care] ştie să citească un voltmetru“ mi se pare, şi ea, o exagerare: să nu existe cale de mijloc? Şi, dacă ar fi aşa, de ce oare a citi un voltmetru e lucru de şmecherie şi de ocară? Într-o logică fără dileme, lumea învăţămîntului văzută de dl Ungureanu se împarte între ştiinţa „veche, scolastică, bolşevică, ce va fi scoasă“ şi aceea „suplă, sexoasă, bazată pe competenţe, care va fi introdusă“ (...ca urmare a reformelor gîndite de un tip bărbierit şi specialist într-o ştiinţă suspectă, căci întemeiată de un contemporan bielorus al lui Stalin, ca să rezumăm argumentarul articolului). Descrierea celor două modele vorbeşte foarte elocvent despre imaginarul dlui Ungureanu cînd e vorba despre paradigme ştiinţifice, dar prea puţin despre subiectul „în chestie“.

...Care subiect era, de fapt, cel al alegerii între un învăţămînt „de tocilari“ şi unul „bazat pe competenţe transversale“. Tema nu e uşoară şi ea încurajează la reflecţii dilematice, cred. Dl Ungureanu îşi anunţă, de la început, ritos, opţiunea: „Şcoala nu trebuie să creeze nici un fel de competenţe. Şcoala trebuie să bage cu pîlnia cunoştinţe în elevi“. Fără nuanţe, fără pardon, fără dileme, lumea educaţională a dlui Ungureanu produce fie idioţi savanţi, fie şmecheri adaptaţi (prin aceea că ştiu citi un voltmetru...). Într-adevăr, trist peisaj; şi nu mă refer, de astă dată, la cel al reformelor româneşti în educaţie, ci la cel din viziunea unui intelectual format la şcoli occidentale, a unui universitar clasicist, a unui european al vremurilor noi, cum este dl Ungureanu. Despre competenţele, şi performanţele, şi reformele educaţiei naţionale, dezbaterea rămîne deschisă.

Ioana Bot *predă literatura română din 1986. Este profesor universitar la Universitatea „Babeş-Bolyai“; a predat în ultimul deceniu, ca profesor invitat, la universităţi din Elveţia şi Italia.*

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

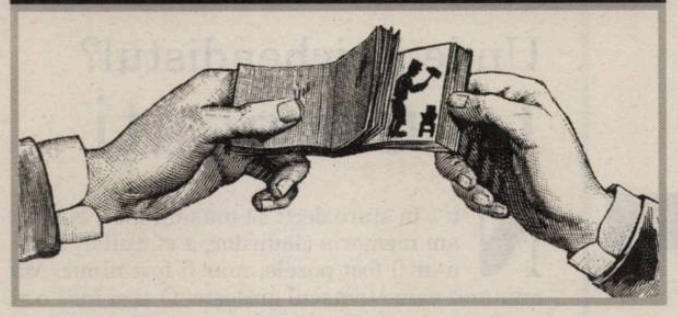

Perfecţiunea neputinţei

● **Angela Marinescu, *Probleme personale*, Editura Cartea Românească, 2009.**

Puţini poeţi români au reuşit de-a lungul a peste zece cărţi să ofere o imagine de sine atît de coerentă ca Angela Marinescu, o poetă singulară nu doar ca limbaj, dar şi ca atitudine, mereu în priză cu propriul eu dintotdeauna bolnav, sălbatic, problematic. Privind retrospectiv, deşi n-a făcut o poezie cu substrat politic, a fost şi este, poate, cea mai nonconformistă scriitoare contemporană, o scriitoare care nu se revendică cu adevărat de la nici un ism (mereu cvasi sau post) şi care n-a făcut nici un compromis artistic. Poetica voluptăţii maladive a Angelei Marinescu (cîtă boală, atîta poezie!), cu tensiunea ei thanatică şi erotismul alterat lipsit de senzualitate, cu marginalul existenţial, vizionarismul sumbru şi radicalitatea expresiei, modul în care a compensat limitele corporalităţii cu intensitatea logos-ului şi felul în care a mixat revolta cu damnarea ereditară, toate acestea au nedumerit şi fascinat în egală măsură. E suficient să urmăreşti recenziile dedicate poeziei sale pentru a remarca lexicul tare folosit de criticii literari şi momentele lor de indecizie. Poezia Angelei Marinescu n-a fost confortabil nici de citit, nici de comentat. Şi-a pus mereu în dificultate cititorul, nepregătit să accepte un asemenea imaginar şi limbaj în cartea unei femei. De aici şi eticheta masculinităţii liricii Angelei Marinescu, unul dintre cele mai puternice clişee critice postbelice. În realitate, nici o scriitoare n-a mers atît de departe cu analiza propriei feminităţi, corporale şi psihice, nu neapărat în sensul complexităţii, cît în cel al curajului. Or, această îndrăzneală de a sonda sexualitatea, traumele, obsesiile, pînă la ultimele limite ale intimităţii, şi a se confesa fără nici o complezenţă a fost văzută ca un atribut exclusiv masculin. Mai direct spus, pînă la Angela Marinescu, nici o scriitoare n-a fost, într-un mod atît de direct, tragică.

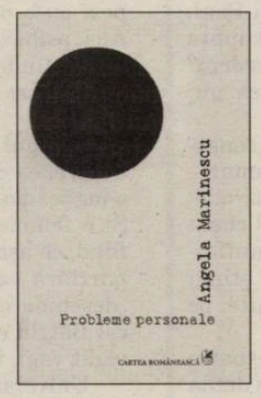

Limbajul dispariţiei şi *Întîmplări derizorii de sfîrşit* se intitulau cele două volume din 2006 al Angelei Marinescu, printre cele mai bune ale poetei şi cu care aceste *Probleme personale* comunică perfect, precum părţile aceluiaşi corp textual supus capriciilor eredităţii şi memoriei, deci timpului. Nici una din temele poeziei sale nu lipseşte din acest nou şi mic volum: spectrul familiei, boala şi degradarea trupului ca o moştenire a „rudelor de sînge“ (vezi poemele „Toamna care a trecut“, „Flamenco“ şi „Poemul cel mai de jos“, cele mai bune ale cărţii), dependenţa de maladiv şi morbid ca o formă de toxicomanie existenţială, masturbarea ca agent al plăcerii necesare şi înlocuitor al sexului, în general, repulsiv („erotismul întins pe suprafeţe din ce în ce mai distruse“), solidaritatea şi compasiunea pentru cei învinşi, săraci, „singuri şi compromişi fizic“ (singura reminiscenţă de religios din acest volum). Sîngele, creierul, frigul/iarna şi şobolanii sînt metaforele recurente pentru „problemele personale“ reprezentate de handicapurile fizico-erotice, de marginalitatea socială, de obsesiile şi coşmarurile bolii, ale singurătăţii şi morţii. Dar, deşi lexicul, retorica şi temele sînt imediat recognoscibile, ceva e schimbat în această nouă carte despre care autoarea vorbeşte că ar fi şi ultima. Ceva o şi îndreptăţeşte să vorbească astfel. E vorba de o anume oboseală / uzură / epuizare nu afirmată ca atare, dar subsumată unei teme noi: bătrîneţea. Dacă cunosc atît de bine pe cît cred poezia Angelei Marinescu, nu mă înşel spunînd că doar o singură dată (în poemul de deschidere al volumului *Limbajul dispariţiei)* poeta foloseşte cuvîntul „bătrîneţe“. În ultimele cîteva volume, cel puţin, nu-mi amintesc să fi tatonat tema bătrîneţii. În *Probleme personale* însă, poeta îşi schimbă, pentru prima dată, vîrsta: „cînd arzi o floare roşie între picioare se apropie moartea / te sufoci şi vomezi / peste grădini degradate / frica faţă de poezia bătrîneţii, / o reptilă ce-ţi taie răsuflarea, / o surprind că mă epuizează cu o grosolănie de o feminitate masculină / bătrîneţea e o cîrpă pe care o foloseşti după consumarea / unui act homosexual / o cîrpă contorsionată ca o rufă...“ („Nu putem judeca realitatea cu bun-simţ“). Un alt poem se deschide cu versul „pentru că am îmbătrînit din greu“, în alt loc citim „sînt bătrînă“, altundeva, „sînt o hoaţă bătrînă“. Trupul a fost bolnav (suferea), acum el îmbătrîneşte (devine şi mai neputincios).

Vîrsta aduce cu sine o relativă îmblînzire a limbajului – mai puţin provocator decît în precedentele volume –, dar asta şi pentru că-l implică discret într-o reevaluare a scrisului pînă atunci atît de corporalizat. Se uzează poezia odată cu trupul? Cum ştii cînd ai scris ultimul vers tînăr? „Nebunia de a nu mai scrie poezie“ devine, astfel, una din temele şi problemele personale. Scriitorii – în mijlocul cărora poeta nu s-a adaptat niciodată şi de care se delimitează, cu o anume fraternitate, în continuare – s-au transformat din „aristocraţi romantici“ în „agenţi“ preocupaţi să dejoace proiecte culturale. „Cînd ai devenit neputincios, ai atins perfecţiunea“, îi consolează poeta pe ceilalţi scriitori poate pentru că e singura care a avut revelaţia că scrisul perfect este, ca şi viaţa, dintotdeauna pervertit, pură expresie a neputinţei. Versul „un fel de politică formală a puterii / poeziei / de a o rupe cu poezia“ are ceva din sublimul ideii de sinucidere, în timp ce poemul „Rezistenţe arse“ se conturează ca o declaraţie de diferenţă a Angelei Marinescu pentru care scrisul n-a fost niciodată moft existenţial, mijloc de parvenire socială sau promisiune a mîntuirii, ci un lung, şi întunecat, şi violent drum al neputinţei: „scriitorii au devenit rezistenţi la scris. / ei au devenit profesioniştii rezistenţei la scris. / scrisul nu mai are nici o putere asupra lor / şi, astfel, au devenit epave înfricoşătoare, anarhişti, / amorali, atei, histrioni libidinoşi, violenţi şi obsedaţi. / în loc să îi apere scrisul îi apasă, / ca o banchiză de gheaţă, / o balenă obosită şi bolnavă. / ca să terminăm odată cu această stare de lucruri / ar trebui inventate metode de stîrpire a scriitorilor, / rapide, primitive şi eficiente, / eventual, un ultraaparat kafkian, / ca să le distrugă degetele de la mîini, / mîinile sau chiar muşcătura rece a scrisului / uterul invocat cu furie şi / penisul invocat cu delicateţe / să vadă şi ei ce înseamnă / să facă gărzi de noapte / inutile şi reci / pe culoarul fără sfîrşit“.

Într-un fel sau altul, multe dintre poetele douămiiste s-au revendicat de la poezia Angelei Marinescu. Obsesiile, voluptăţile, spasmele şi violenţa pot fi copiate, dar transferul de intensitate şi de adevăr rămîne un proces imperfect pentru că în spatele cuvintelor se află mereu viaţa şi trupul. Poezia Angelei Marinescu este originalul, restul sînt doar versuri triviale fabricate în China.

P.S. Dl Bedros Horasangian, pe care l-am recenzat în nr. 286 al revistei, îmi dă o replică în (alteori, onorabila) revistă ieşeană *Timpul,* nr. 132: „Un dobitoc de la *Dilema veche* m-a acuzat că vreau să epatez prin cultură. Ce să-i spui dobitocului despre cultura şi plăcerile tale? Aveam de gînd să-l pocnesc golăneşte, cu prima ocazie, ca să vadă cum e cu cultura de cartier. Dar gestul lui Traian Băsescu m-a făcut să renunţ. Asta e, uneori, mai şi renunţăm la anumite plăceri.“ Se pare că nu prin cultură vrea dl Horasangian să epateze. Nici n-ar avea cum. Argumentele domniei sale, imbatabile, arată chiar cît de mult m-am înşelat!

Dilema veche vă recomandă

● *Priveşte înapoi cu mînie* (marţi, 26 ianuarie, ora 21, pe TVR Cultural), filmul-far al celor care acum 60 de ani, încă tineri, ieşeam zdrobiţi de urletul acestui frate londonez, contemporan cu noi în pierderea iluziilor: „Nu pot trăi ca un om neprihănit...“. Să nu mai existe azi nimeni care să-i audă trompeta derizorie cu care, tandru şi brutal, îşi apăra revolta şi o fărîmă de ideal uman? (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Magicieni

● ***Dr. Parnassus* / *The Imaginarium of Dr. Parnassus* (UK-Canada, 2009), de Terry Gilliam.**

Noul film al lui Terry Gilliam, *Dr. Parnassus,* e despre un bătrîn magician (Christopher Plummer) care călătoreşte prin Anglia de azi într-un poştalion hîrbuit. El şi mica sa trupă – o tînără asistentă care este şi fiica sa, încă un asistent de vîrsta ei şi un pitic – poposesc la colţuri de stradă, dau jos din poştalion calabalîcul arhaic necesar numărului lor şi instalează o scenă. Pe scenă, magicianul, într-o ţinută destul de prăfuită de înţelept oriental, stă cu ochii închişi în poziţia lotus, în timp ce fiica (purtînd adesea pe cap o coroană cam de tablă), celălalt asistent (purtînd adesea pe cap un coif înaripat, şi el cam de tablă) şi piticul (adesea în costum de drac) încearcă să-i convingă pe trecători să intre, prin oglinda lor magică (nici ea prea convingătoare), într-un „imaginarium“ fabulos. În aparenţă, „magia“ lor e cum nu se poate mai sărăcăcioasă şi mai învechită, e toată numai sfori roase şi scripeţi scîrţîitori. Numai că e adevărată: culisele scenei lor chiar dau spre alte lumi. Ca multă magie din filmele de azi, şi aceasta e pe bază de CGI *(computer-generated imagery),* dar (şi în *asta* constă farmecul ei) nu numai pe bază de CGI. Un beţiv care s-a urcat pe scenă ca să facă scandal trece accidental prin oglindă şi se pierde într-o pădure de copaci din carton (sau din ce-or fi făcuţi), ca acelea din vechile filme expresioniste. Mai tîrziu, un cer perfect convingător se dovedeşte a fi un fundal pictat, pe care cineva îl dă la o parte ca pe o cortină. Pentru Gilliam, magia nu poate fi numai CGI; CGI-ul e perfect OK, dar numai ca prelungire a unei tradiţii. Magie înseamnă şi ce făcea el în anii '70, ca animator, pentru trupa de comedie Monty Python, magie – în continuare valabilă – e şi ce făceau expresioniştii, magie înseamnă şi ce făcea Georges Méliès la începuturile cinematografului, şi ce se făcea pe scenă înainte de asta – pînă la urmă, magia *înseamnă* şi scripeţi, şi sfori. Tradiţia însăşi e magie. „Imaginariumul“ doctorului Parnassus e, de fapt, un altar cinematografic închinat acestei tradiţii.

Primele cuvinte de pe genericul de final sînt: „Un film de la Heath Ledger şi prietenii săi“. (Tînărul Ledger a murit în timpul filmărilor.) Sună corect. *Dr. Parnassus* pare, într-adevăr, un film făcut de un grup de prieteni. Entuziasmul pentru scripeţi şi sfori, pentru partea de „bucătărie“ a magiei, îi conferă ceva din spiritul unei companii teatrale de amatori. Iar actorii se aruncă în joc cu entuziasmul cerut. Mă gîndesc în special la cei trei prieteni (Johnny Depp, Jude Law şi Colin Farrell) care au dus la bun sfîrşit rolul lui Ledger. Personajul acestuia e un tînăr misterios, îmbrăcat în alb, care devine noul asistent al magicianului. Ledger a murit înainte de a filma secvenţele în care personajul său intră în lumea de dincolo de oglindă, aşa că, de fiecare dată cînd intră acolo, el ia ori chipul lui Depp, ori pe-al lui Law, ori pe-al lui Farrell. Această improvizaţie are patosul ei – nişte prieteni îl petrec simbolic pe Ledger în lumea de dincolo –, dar patosul e unul vesel, petrecerea e chiar o petrecere, cu decoraţiuni şi jocuri de societate ieşite din mintea unui scamator (Depp dansează cu o cucoană într-o grădină în care, în loc de flori, cresc gigantici pantofi de damă, iar mai tîrziu se întîlneşte cu Diavolul, care are corp de cobră şi capul lui Tom Waits; Law merge pe catalige şi asistă la un număr de dans executat de nişte pompieri care poartă ciorapi de damă) şi cu prietenii (tustrei îmbrăcaţi, la fel ca el, în alb) părînd să se distreze de-adevăratelea. Nu ştiu de vreo altă producţie care să fi recurs la o soluţie comparabilă după moartea unei vedete. E acest *Dr. Parnassus* un film bun? După orice criteriu ortodox, nu e. Lumea fantastică pe care ne-o prezintă e lipsită de coerenţă internă. Cine (dinăuntrul acestei lumi) e responsabil de fenomenele care se petrec acolo? Bătrînul magician? Diavolul? Inconştientul fiecărei persoane care intră acolo? Nu m-am lămurit. Cu tot ataşamentul lui sentimental faţă de ideea de Poveste, Gilliam nu e un povestitor; e un imagist/gagman care împroaşcă frenetic – uneori parcă disperat – cu idei vizuale. Povestea vine pe locul doi – atunci cînd mai vine, atunci cînd nu se pierde, ceea ce în ultima vreme se tot întîmplă. Disperarea n-a fost niciodată mai nudă ca aici: evident că Gilliam însuşi e bătrînul magician părăsit de public. A spune că acesta e cel mai personal film al lui nu înseamnă neapărat un compliment: înseamnă că e şi filmul în care îşi plînge cel mai mult de milă. Dar este şi filmul în care vorbeşte cel mai direct despre tradiţia de oameni de spectacol de la care se revendică, şi n-o face doar autocompătimitor, ci şi erudit, şi spiritual. Iar moartea lui Ledger – şi improvizaţia graţioasă la care-l obligă – contribuie la purificarea filmului de autocompătimire.

trecerea prin reviste

Despre onoare

EL PAÍS
www.elpais.com EL PERIÓDICO GLOBAL EN ESPAÑOL

An de an facem, în mai toate revistele culturale, liste şi bilanţuri cuprinzînd „cărţile anului": ficţiune, non-ficţiune, poezie, publicistică, debut. Le aşezăm pe coloane, le punctăm şi apoi tragem linie. Ne ies destule, criza e (pe moment) departe, lucrurile stau, aşadar, bine, avem în continuare despre ce vorbi. Şi, în ciuda unui firesc sentiment de inutilitate (căci asemenea topuri nu servesc decît, eventual, juriilor ce acordă premiile literare ale sezonului) amestecat cu un gust de impostură (căci cine a citit, aşa cum trebuie citite, toate cărţile care ar intra, onestamente, în discuţie?) facem această operaţiune provincială, an de an. Ne trezim, în fiecare ianuarie, că avem vreo două-trei cărţi apărute în România pe care le vrem neapărat expuse, pomenite, citite şi de alţii. Şi atunci, facem, de la capăt, tot jocul: ficţiune, non-ficţiune, poezie, publicistică, debut etc.

Există o cale de ieşire din automatismul masochist (dar festiv) sau sadic (dar băşcălios, căci avem şi secţiunea „cea mai proastă carte") al începutului de an? Revista literară spaniolă *Babelia* are o soluţie. Cei cincizeci de critici şi jurnalişti care scriu la *El País* şi *Babelia* săptămînă de săptămînă (şi, se presupune, ştiu despre ce vorbesc atunci cînd fac un clasament al apariţiilor anului în limba spaniolă) au avut printre primele opţiuni scriitori hispanici precum Javier Cercas, Antonio Muñoz Molina, Eduardo Mendoza, dar şi scriitori din toate timpurile, traduşi recent în spaniolă – Milan Kundera, Giacomo Casanova, Emily Dickinson sau Wislawa Szymborska. Dacă nouă ne mai e încă frică de „traducţiile care nu fac o literatură" (şi de multe ori, aşa şi e), cam peste tot propria literatură e clasificată şi „înglobată" în (pur şi simplu) literatură. Asta e, de altfel, singura globalizare pe care o suportă această zonă atît de sensibilă la impostură şi prefabricate.

E drept, cartea anului a fost şi la spanioli una de-a lor, eseul lui Javier Cercas, *Anatomia de un instante (Anatomia unei clipe)* apărut la Mondadori, o poveste pornind de la fapte reale (la fel ca romanul său tradus în româneşte, *Soldaţi de la Salamina)* despre lovitura de stat eşuată din Spania de la 23 februarie 1981. Cunoscutul istoric al lecturii, Alberto Manguel, consideră cartea lui Javier Cercas „una dintre operele capitale ale literaturii scrise în limba spaniolă", o carte despre onoare scrisă într-o epocă ce a uitat cu totul sensul acestui cuvînt. Manguel, cu ochiul său de cititor profesionist, compară momentul central al romanului eseistic scris de Javier Cercas cu un alt moment, mai puţin eroic, dar pentru care valoarea centrală este tot onoarea: „Fără îndoială, adevăratul eroism nu a fost nici cel al protagoniştilor loviturii de stat, nici cel al oamenilor politici care au avut de cîştigat din asta, ci al acelor trei oameni – Adolfo Suárez, Gutiérrez Mellado şi Santiago Carrillo – care, sub ploaia de gloanţe, au refuzat să ia parte la încăierare şi au rămas neclintiţi la locurile lor, în vreme ce colegii se aruncau pe sub băncile din Parlament. În aceşti trei oameni, de neatins în faţa violenţei absurde, caută Cercas acea «conduită onorabilă» de care vorbea Seneca şi care ar putea fi rezumată în replica pe care a dat-o un anumit doctor Henderson la mijlocul secolului al XVIII-lea, la Oxford, despre care povesteşte De Quincey şi pe care o citează Borges. În mijlocul unei discuţii teologice sau literare, imperturbabilul doctor, primind în plină faţă un pahar de vin de la adversarul său, a zis: «Aceasta, domnule, este o digresiune; aştept argumentul dumneavoastră». Cei trei eroi ai lui Cercas au rămas pe scaunele lor, aşteptînd argumentul care n-a venit niciodată".

Pe cînd citim şi noi, în româneşte, „onorabila" carte a anului în lumea hispanică? (**S. S.**)

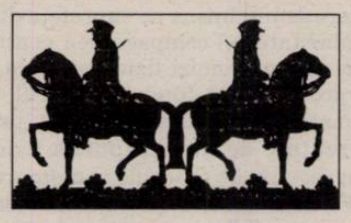

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Albert Camus

Neîndoielnic, pe 4 ianuarie, am fost cîţiva care ne-am gîndit înfioraţi că s-au făcut 50 de ani de cînd Albert Camus s-a prăpădit lovindu-se cu maşina lui de un platan de pe o şosea a Franţei. Un prieten de-al meu l-a sunat pe un alt prieten pentru ca să citească împreună primele rînduri ale *Străinului,* cele care anunţau moartea mamei lui Mersault. Eu am recitit necrologul scris de Sartre în care, cu o tandreţe rară în scrisul lui, recunoştea că fie şi după ce s-au despărţit ideologic, după „o ceartă care nu-i altceva decît un alt fel de a fi împreună", el continua să-l citească, dornic să ştie ce mai are de spus, ce mai gîndeşte Camus... Sînt camusieni care văd în acel necrolog „cel mai bulversant omagiu funebru", deşi ei ştiu că peste 6 ani, acelaşi Jean-Paul, în voluptatea dezicerilor sale, va reveni asupra acestei duioşii şi o va denunţa ca pe o notă falsă: „era fals că mai vroiam să ştiu ce gîndeşte". Ce să credem? La 70 de ani, întrebat dacă a greşit vreodată, Sartre va declara că nu, niciodată...

Vladimir Tismăneanu – singurul care în presa noastră cotidiană a consacrat un articol celor 50 de ani de cînd nu-l mai avem printre noi pe Camus – nu-l poate despărţi de Sartre, de conflictul lor politic şi moral decisiv într-adevăr pentru gîndirea dreptei şi a stîngii în a doua jumătate a unui secol clişat deja ca „al extremelor". Articolul din *Evenimentul zilei* e scris de un anticomunist radical, convins de victoria ideilor lui Camus asupra acelei stîngi totalitare, de inspiraţie sartriană, dogmatice, inumane, nu o dată numite, pe româneşte, împuţite.

Îmi permit să cred – bazat cel puţin pe experienţa noastră în acest spaţiu mioritic – că lucrurile sînt mai complicate. Anticomunismul nu are de ce defila sub steagul lui Camus. Autodeclarata dreapta autohtonă, şi nici aşa-zisa stîngă a noastră încă naţional-soicalistă nu au de ce să-l îmbrăţişeze. Aşa cum nu a vrut să fie „nici victimă, nici călău" – celebra formulă cu care a exasperat toate intransigenţele vremii – Camus nu a fost nici comunist (decît în tinereţe, cum altfel?, aş cuteza să întreb invocîndu-l pe Malraux: „fără aventura lirică a comunismului secolul nu poate fi înţeles") şi nici vreodată anticomunist. Mai mult: Camus a afirmat – să fi fost prea subtil? prea complicat? – că „împotriva ei, împotriva mea, am rămas de stînga". Inteligenţelor recente – de dreapta şi de stînga conformiste – le este inaccesibil adevărul acestei idei. Pentru confortul lor, e mult prea dramatic, chiar scandalos, incapabile să gîndească stînga altfel decît fundamentalist stalinistă. Azi putem scrie cu o deplină linişte ideologică: Albert Camus a fost un om de stînga, un antitotalitarist nu în general, ci precis antistalinist, antisovietic. El a rămas la stînga împotriva acelei stîngi care conform dogmei sacrosante punea devotamentul faţă de URSS ca „piatră de încercare a internaţionalismului proletar". Conflictul lui cu Sartre s-a declanşat din clipa cînd, imediat după victoria aliaţilor „nefireşti" asupra hitlerismului, Europa democratică şi capitalistă a aflat că în Ţara socialismului victorios există lagăre de muncă forţată pentru deţinuţii politici, contestatari ai puterii staliniste, condamnaţi ca „duşmani ai poporului", în procese inchizitoriale.

Sartre s-a opus acestor dezvăluiri contrare intereselor luptei antiimperialiste, anticapitaliste, invocînd, cu geniul scrisului său, sensul unic al Istoriei – revoluţiile eliberatoare, reci şi indiferente la revoltele individualiste ale omului camusian. Acesta era pentru ceea ce am numi azi cu calm: adevărul integral; asupriţii, exploataţii, revoluţionarii trebuiau să ştie că în Uniunea Sovietică, acolo unde se vestea desfiinţarea exploatării omului de către om, injustiţia, suferinţa umană, opresiunea, nefericirea nu au dispărut. În afara lor, ignorîndu-le în numele revoluţiilor drepte, ale luptei de clasă totdeauna neîndurătoare, Camus nu putea gîndi, respira, înţelege şi scrie. O revoluţie fără milă îi răpea permanenţa umană. Nici victimă, nici călău, el s-a definit ca un brancandier pe o ambulanţă între cele două fronturi, un doctor Rieux pe timp de ciumă. Nu i se va ierta. Ani de zile, stînga aceea la care se împotrivea (fără să treacă la dreapta!) va vedea în el „un fals intelectual", „un sabotor al Istoriei", „un sufleţel utopic", „un reacţionar mic burghez". Cel mai violent dispreţ la adresa lui mi l-a aruncat în faţă un sartrian bucureştean, utecist cîndva cu mine: „Camus e un scriitor de Crucea «Roşie». Mi-a căzut bine, era în 1958, trăiam „întruchiparea idealului", fusesem declarat „un mic burghez rătăcit în revoluţie" fiindcă cerusem „adevărul integral", dar mai ales ajunsesem tainic la *Omul revoltat,* după experienţa Isac Babel, bolşevicul care cerea revoluţiei să creeze o Internaţională a oamenilor buni, altă utopie sufletist dubioasă. Cu ei – încălcînd legile luptei de clasă, dezgustat de fără-de-legile ei –, am început cea mai complicată experienţă: trecerea de la angajamentul sartrian, dur, lucid şi strîmt, la angajamentul camusian prea omenesc pînă la a fi antipartinic. Nu Sartre, legitimînd ani de zile, din China pînă în Cuba, democraţiile populare, nu el, ci Camus, cu (ulterior) Köstler şi Orwell, ne-a făcut să pricepem cea mai gravă dintre întruchipările lirismului revoluţionar: foştii oprimaţi, foştii umiliţi şi obidiţi, răsturnînd orînduirea cea crudă şi nedreaptă, îşi vor impune dictatura cu metodele foştilor exploatatori, însuşindu-şi dezinvolt privilegiile şi drepturile la samavolnicie ale oricărei clase dominante. Suferinţa umană – obsesia camusiană – ne-a „corupt" pînă la a fi „obiectiv duşmănoşi", subiectiv brancardieri. Absurdul camusian l-am cunoscut concret istoric. Este experienţa noastră inestimabilă, întru totul discutabilă azi, în condiţiile istorice ale triumfului neocapitalist. Camusienii autentici ar vrea să ştie azi ce ar spune Sartre.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul?

La Cernăuţi

Nu-s în stare decît să mă minunez. Nu, nu am memoria clădirilor, a statuilor. Dacă n-ar fi fost pozele, n-ar fi fost nimic. Mă minunez cum stomacul grăieşte. O zi şi încă o zi am lăsat să-mi vină mintea la cap. Să nu-mi mai vorbească doar sucul de mesteacăn şi promisiunea grătarului de sălbăticiuni ale Ţucăi, şuba Anişoarei, borşul roşu, vodca cu ardei iute şi miere. Sînt învins de ele. Încerc să scot cuvinte din desfătare. Şi încet-încet extrag Cernăuţiul.

Copleşitoare bulevarde şi clădiri. Te lovesc undeva în creier. Nu au blîndeţea Vienei ori farmecul Budapestei. Nu. Lovesc. E atîta lărgime în drumul de la vama Siret la Cernăuţi că te transformi, te faci mic vrînd să fii mare, să acoperi cu o pătură pustiul Bucovinei ucrainene. Aici, psihic, nu se putea naşte un Batman. Întinzînd mîinile să escaladeze clădirile, ar fi cuprins între deşte numai aer. Intri în clădiri? Eşti un nimic.

Muzeul Ţinutului Natal? Înspăimîntător. Se-ncepea cu animale împăiate şi se ajungea la o înghesuială de lucruri fără nici o personalitate. Şi o femeie tare de ispravă povestea, custode fiind, că aşa se vrea, că nu poţi să muţi un fir de păr fără voie de la autorităţi şi că, la fiecare „deschidere", au fost înghesuiţi cîte un Mircea cel Bătrîn ori Ştefan cel Mare, dar cu inscripţii vădit vagi, inutile.

Universitatea din Cernăuţi mi-a luat piuitul. Urieşească. Sadoveanu de cărămidă.

La Crasna

Ia şi tu un „cincizeci", o vodcă, adică, şi stai şi ascultă.

Crasna e românească. Deşi numele-i este slav. Crasna = frumoasă. E atestat de pe vremea lui Alexandru cel Bun. Ştefan cel Mare – se spune – aici a dat prima bătălie, la 17 ani.

Malanca înseamnă o gaşcă de prieteni care, mascaţi, se hotărăsc de Anul Nou să ureze satul.

Acestei găşti i se adaugă un om mai înstărit dornic să dea bani de Malancă. Nu de măşti, ci de mese peste mese, pentru punerea la cale a Malăncii, mîncare şi băutură pentru satul care se adună în ograda lui la plecarea Malăncii.

Malanca e condusă de un Căpitan. Ins cu autoritate. Cu vocea şi fluierul dă semnalul de intrare şi plecare în/din ograda gospodarului şi tonul dansurilor.

Satul e împărţit pe coturi. Şi e ruşine ca un cot să nu aibă Malanca lui. Doar Huta n-are Malanca.

Huta e plină de ucraineni veniţi să lucreze în Crasna pe vremea sovieticilor. Ah, nici ţigănia n-are Malancă. Ţiganii stau la margine şi colindă cu pluguşoare ori alte colinde. Mai mult ţîncii, pe mîncare.

Altfel: fiecare om are rolul lui şi-şi face masca. Cotul Putnei are urşi de piei. Pe Trăjean sînt urşii de paie, cei făloşi. Şi-n rest, urs de rogoz, iarbă de pe malul Siretului, Sireţelului – rîuri ce trec prin Crasna.

Malanca. Primul dans. Dansul Moşilor şi Babelor. Cum prind un Vasile, sar pe el să-i facă glume porcoase. Apoi, vin Regii şi Reginele. Căiuţii. Iuflele şi Jidanii.

Vedetele sînt urşii. Urşii de paie. Costum făcut din paie şomoioage, prins cu sfori şi construit pe dimensiunile unui om ce mişcă muntele ăsta de paie. Şi ritmul, şi vorbele mutării ursului din loc vin toate:

„Ia ridică talpa-n sus
Să se vadă că-i de urs
Că-i de urs tăpălăgos
de unde boala te-au mai scos
Aşa negru înşeuros...
Şi sus-sus, ursule, sus
Cît mai sus..."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

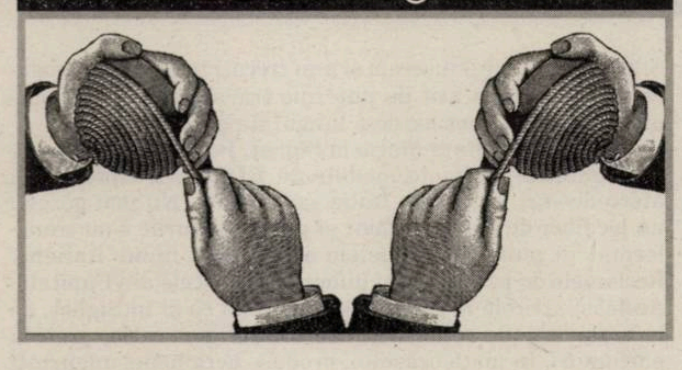

Banii sînt buni

– mai ales cînd vine criza –

Îţi trebuie numele şi talentul lui Niall Ferguson să faci dintr-o carte de istorie financiară un succes de public. Iar *The Ascent of Money – A Financial History of the World* (Penguin Books, 2009) a reuşit asta. Numele îl are din cărţile precedente, în special o istorie a Imperiului Britanic intitulată chiar aşa – *Empire* –, o carte pe care o tot împrumut celor care îmi debitează clişee despre europenii răi care au distrus lumea bună de dinainte să o cucerească ei. Că Ferguson scrie contra clişeelor intelectuale la modă şi e totuşi popular şi respectat spune multe despre el. De altfel, e prezent în topul *Foreign Policy* al celor 100 de gînditori globali, despre care am scris chiar săptămîna trecută. Iar acum e pe val chiar datorită acestei cărţi despre bani, pe care a început-o înainte de criza financiară şi a terminat-o în timpul ei. Omul are fler.

Învăţăm de la Ferguson că banii nu au o valoare reală, ci doar cît sînt dispuşi alţi oameni să ne dea pe ei.

Să recunoaştem că istoriile financiare sînt plicticoase. Cine ar citi cu plăcere chestii cu cifre? Poveştile cu tancuri, cavalerie, mitraliere sînt mult mai interesante. Ferguson reuşeşte să facă palpitantă istoria banilor, punînd-o în poveşti. Nu este o istorie cronologică, ci structurată pe temele mari: acoperirea banilor în metale preţioase, apariţia asigurărilor, apariţia acţiunilor şi a bursei, primele baloane investiţionale, bondurile de stat. Tot plicticos sună? Bine, trec la poveşti. Metalele preţioase. Povestea: descoperirea unor uriaşe mine de argint în America de Sud de către spanioli a distrus Imperiul Spaniol. Sună contraintuitiv, dar povestea este simplă: spaniolii (ca mai toată lumea atunci) au crezut că banii înseamnă argint. Cît argint ai, atîtea monede poţi bate şi cu cît ai mai multe monede de argint cu atît eşti mai bogat. Fals. Banii înseamnă încredere, nu argint. Cu cît aduceau mai mult argint în Europa cu atît acesta se devaloriza, inflaţia banilor de argint creştea. Spaniolii au ajuns să se împrumute de la supuşii lor din Antwerp, garantînd cu viitoarele transporturi de argint. Care era tot mai mult şi tot mai puţin preţios. Şi tot aşa. Imperiul a falimentat, noile naţiuni care nu aveau argint, dar aveau bunurile pe care le puteau schimba pe tot mai mult argint, adică britanii şi olandezii, s-au ridicat. Spania a păţit atunci – spune Ferguson – ceea ce păţesc acum Rusia, Nigeria, Iranul: „blestemul resurselor" – cînd poţi obţine uşor bani din pămînt nu mai dezvolţi alte ramuri economice, ai bani pe termen scurt, pe termen lung falimentezi. Aşa învăţăm de la Ferguson că banii nu au o valoare reală, ci doar cît sînt dispuşi alţi oameni să ne dea pe ei. Şi ca să susţină afirmaţia ne plimbă de la sumerieni la cămătarii de astăzi din Scoţia sa natală. V-a plăcut povestea? Dacă da, e momentul să învăţăm despre bănci. Începem cu Shakespeare. *Neguţătorul din Veneţia* este despre bănci, de fapt. Apoi trecem la familia Medici şi asistăm la primul conflict politic între bancheri şi poporul enervat pe ei, cu palate arse şi masacre. Aşa era politica pe atunci, nu aveau talk-show-uri. Aş remarca ironia faptului că poporul florentin de astăzi trăieşte din banii plătiţi de turiştii veniţi să vadă palatele bancherilor Medici.

La capitolul despre bondurile de stat, am aflat şi eu că e un mit povestea după care familia Rothschilds a făcut avere plătind curieri mai rapizi decît cei oficiali, ca să aducă rezultatul bătăliei de la Waterloo şi jucînd la bursă în acel interval. Adevărul e că erau deja bogaţi şi oricum pariaseră că războiul va dura mai mult, deci era să fie falimentaţi de rezultat. Dar aici povestea şi mai interesantă este cea din războiul civil american: Sudul s-a ţinut bine cîtă vreme a putut împrumuta bani de pe piaţa din Londra, acoperind cu bonduri legate de viitoarele recolte de bumbac. O operaţiune de război mai degrabă minoră care a închis portul New Orleans a făcut ca bancherii englezi să nu mai fie convinşi că bumbacul viitor ar putea ajunge la ei. Sudul a rămas fără bani, restul e istorie militară. Problema datoriilor de stat ne poartă prin toată lumea, de la Germania în timpul şi după Primul Război Mondial la Argentina. Care e şi cel mai dramatic exemplu. Ideea explicată de Ferguson foarte pe lung poate fi scurtată cam aşa: înainte de apariţia bondurilor de stat, guvernele cheltuiau cît aveau. Avem o sumă X, atît cheltuim, orice probleme am avea, oricîţi cetăţeni ne-ar muri de foame şi oricîte războaie am vrea să ducem. Apoi au apărut bondurile. Putem cheltui şi banii pe care nu îi avem, dar pe care îi vom avea. Sau cel puţin nişte bancheri speră că-i vom avea şi îi vom da lor, dacă ne dau ceva bani acum, pe loc.

Adevărul că mai devreme sau mai tîrziu vine o criză şi orice lăcomie se transformă în frică. Şi din acest motiv, banii sînt buni şi drepţi.

În 1913 Argentina era printre primele 10 state ca nivel de trai. Oligarhia marilor proprietari de pămînt a vrut protecţie faţă de comerţul global, masele de emigranţi stabiliţi în oraşe nu aveau interes într-o monedă stabilă. Din asta e ieşit peronismul, o ideologie care poate fi redusă la ceva simplu: statul ne dă nouă carne, lapte, brînză, ouă. Şi case, şi tot ce vrem. De unde ia statul bani? Din viitor, ne împrumutăm, cînd nu mai avem de unde plăti ratele la datorie, printăm nişte bani. De unde inflaţie. De unde hiperinflaţie, de unde trebuie să ne împrumutăm în monedă străină. De unde nu mai putem plăti datoria. De unde nu mai primim alţi bani. De unde ne întoarcem forţat la epoca de dinainte de bonduri: cheltuim numai cît avem. De unde revolte sociale. Cînd mai auziţi cîte un Tăriceanu sau o Udrea care vă promit case, lapte, brînză, ouă de la stat, gîndiţi-vă la Argentina. Ferguson le dă şi o palmă elegantă unor economişti ca Stiglitz, care zice că FMI e de vină pentru cazul argentinian. De fapt, FMI e chemat să intervină după ce localnicii au făcut prostia şi el cere reducerea cheltuielilor pentru a se recăpăta încredere, deci pentru a putea împrumuta iar. În loc de asta, Stiglitz recomandă deficite bugetare, deci şi mai mari cheltuieli. Ideea sa ar fi că populaţia şi investitorii vor căpăta încredere într-o monedă locală, dacă autorităţile vor tipări şi mai multă monedă locală. A lipsit de la lecţia că banii se bazează pe încredere.

Dar m-am luat cu păcatele statelor şi am uitat de păcatele privaţilor. Acum 300 şi ceva de ani, un scoţian pe nume John Law a ajuns la concluzia că dacă oamenii vor să cumpere acţiuni şi bonduri, ar trebui să li se dea tot mai multe acţiuni şi bonduri. Era atît de simplu: oamenii vor mai multe, le dăm şi mai multe. Proştii de bancheri din Anglia şi Olanda nu pricepeau ideea asta simplă, aşa că Law a ajuns în Franţa. Acolo era mai simplu: regele controla totul, aşa că, dacă regele poruncea, se puteau printa noi bani, acţiuni şi bonduri. Law a ajuns rapid echivalentul modern al ministrului de Finanţe, guvernatorul Băncii Naţionale (Regale), ministrul Minelor şi ministrul Comerţului. Toate la un loc. A înfiinţat o companie de colonizare a Lousianei şi a început să vîndă acţiuni. S-au vîndut ca pîinea caldă. A vîndut mai multe şi mai multe. La un moment dat, lumea s-a prins că Lousiana e doar un teritoriu uriaş fără oameni, dar plin de mlaştini şi nu putea produce mai nimic. Regele şi Law au decretat că nu e adevărat şi au interzis posesia de aur, preferat monedei franceze care se devaloriza. Nu a mers. Asta a fost prima mare criză financiară din istorie. Statul francez a falimentat şi s-ar putea ca acesta să fie motivul pentru care vorbim azi mai multă engleză decît franceză. Bineînţeles, Ferguson pleacă de acolo şi ajunge la Enron, la diverse alte crize şi la cea actuală. E uimitoare capacitatea umană de a uita: ultima mare explozie imobiliară în SUA a avut loc în 1991, cînd sute de firme de credit imobiliar mutual au falimentat, s-a lăsat cu procese şi mulţi la puşcărie, şi uriaşe oraşe fantomă în Texas, cu case construite şi niciodată vîndute, ulterior demolate. Şi cu toate astea, mitul preţului la case care creşte permanent a cuprins America aproape imediat, ţinînd pînă în 2008. Asta a fost povestea despre baloane care se sparg din cînd în cînd, ţine de vreo 300 de ani şi capitalismul nu a murit din asta niciodată, aşa că nu e cazul să-i mîncăm coliva.

Aş mai fi avut ceva poveşti de la Ferguson, dar nu mai e loc. Concluzia este că tensiunea dintre cei care au bani şi cei care nu au e veche de cînd lumea, dar că în acelaşi timp „banii sînt la baza progresului". Cîteva adevăruri despre bani rămîn mereu valabile – spune Ferguson. Între acestea, adevărul că mai devreme sau mai tîrziu vine o criză şi orice lăcomie se transformă în frică. Şi din acest motiv, banii sînt buni şi drepţi.

Iaromira POPOVICI

bazar

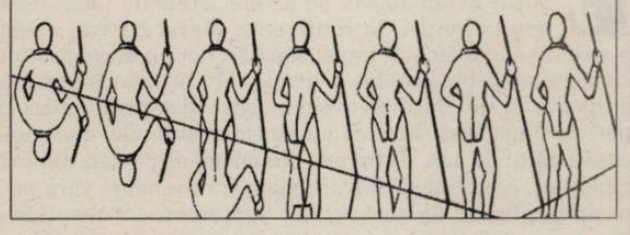

Predicţii şi conspiraţii

„(...) în 2010 se va declanşa un conflict între Occidentul european şi Statele Unite ale Americii; criza economică nu va trece, iar Europa va suferi în continuare o cădere economică. Pe 11 noiembrie 2010, un război va fi declanşat între două ţări mari, iar numai cei care se vor ascunde în est sau în Caucaz vor supravieţui. Patru regi se încleştează într-o bătălie şi astfel izbucneşte cel de-al treilea război al lumii, în care vor fi utilizate arme bacteriologice şi chimice" (www.brasovultau.ro)

Aceasta este doar una dintre multele predicţii care circulă pe Internet despre 2010. Este relevant, nu din perspectiva veridicităţii sale (criteriu pe care nu-mi pun nici măcar problema să-l iau în considerare), ci al elementelor pe care le include – unele dintre cele mai prezente în „literatura" de acest gen: criza economică, războiul, Estul şi Vestul. Criza reprezintă, evident, ameninţarea prezentă, perversă şi difuză, războiul – perechea ei mai radicală şi mai... ţintită; iar duo-ul Est/Vest – o localizare polarizată a lumii.

Ideea de război poate îmbrăca şi forma, pentru unii, mai aplicată, a scenaritei globalo-politice concrete. Igor Nikolaevici Panarin, de pildă, politolog la Academia Diplomatică de pe lîngă Ministerul de Externe al Rusiei şi analist KGB – după cum aflăm de pe *stiri.rol.ro* – afirmă că „există o probabilitate de 45-55% ca dezintegrarea SUA să se producă (...). După declinul economic din Statele Unite, va urma degradarea morală, provocînd prăbuşirea dolarului şi războiul civil (...). California va fi un nucleu principal şi va deveni republică, intrînd în componenţa Chinei sau, oricum, sub control chinez (...) Coloşii New York şi Washington vor forma Atlantic America, ce s-ar putea uni cu Uniunea Europeană".

Acest joc al probabilităţilor cu mari puteri în loc de pioni poate opera multiple combinaţii şi perturbaţii, spre deliciul spectatorilor. Există şi varianta speculaţiei neaoşe: „Marian Bătăiosu, candidat la preşedinţia României" (aşa scrie pe blogul lui – bataiosu.wordpress.com) consideră că „B.I.Group, companie din industria păcii specializată în analize de risc şi mediu ostil, utilizînd informaţii deschise şi interviuri telefonice şi directe, preconizează reizbucnirea violenţelor majore, anul viitor, în Orientul Mijlociu, în Liban şi Teritoriile Palestiniene, dar şi în Irak. Surprinzător, aceste conflicte par să salveze România de la o înlocuire violentă a clasei politice, cu sprijin al unor structuri militare!".

Deja, în textul dlui Bătăiosu, apare şi România, pe post de eroină în mişcările de trupe internaţionale. Războiul, prea generic spus, devine „conflict" şi „violenţă majoră". Aici lucrurile nu sînt lăsate la voia întîmplării, ci documentate, din surse specializate: „companie din industria păcii specializată în analize de risc şi mediu ostil..."

Alte site-uri şi bloguri schimbă puţin macazul, trecînd în categoria „spiritualo-pacifistă": conform previziunilor numerologice, împărtăşite muritorilor de „Diana, zeiţa dorinţelor tale secrete" (godessdiana88sex1.blogspot.com), anul ce urmează va fi unul al „iubirii, socializării, activităţilor de grup, artei, muzicii, călătoriei şi distracţiei".

Continuînd pe aceeaşi linie pacifist-optimistă, citäm părerile vrăjitoarelor locale: Irina Primavera, laureată a trofeului „Focul Viu", în cadrul Congresului Vrăjitoarelor de la Tenerife (Spania), spune că actuala criză economică va lua sfîrşit în următoarele două luni. (...) Rodica Gheorghe, fiica Mamei Omida, scria pe site-ul ei că întîmplările din decembrie 1989 au aruncat peste România „un blestem de 20 de ani care nu poate fi dezlegat". „Însă odată cu 2010 termenul se va împlini, iar blestemul sperăm că se va stinge" (www.brasovultau.ro).

Grigore VÎRSTA

Sfîntă Mărie. La Sighet

Era evenimentul lunii călătoria la Sighet de Sfîntă Mărie acum 40 sau 30 de ani. Stăteam toate vacanţele la bunici, la confluenţa Marei cu Iza. Aceştia aveau casă nou făcută, împodobită cu flori, o mică grădiniţă de legume şi bineînţeles o livadă. Nu erai considerat om gospodar în sat, dacă nu aveai măcar cîţiva pruni, meri sau peri pe lîngă casă. Bunicii nu au ţinut animale, doar pui şi cîteva găini de ouă. Totul era dimensionat pentru confortul nepoţilor, adică eu şi cu frate-meu, care veneam vara pe 15 iunie şi plecam de acolo pe 14 septembrie. Vacanţele de iarnă şi primăvară tot acolo le petreceam, dar cea de vară era cea mai lungă şi mai bogată în evenimente. Unul dintre acestea era Adormirea Maicii Domnului.

Satul bunicilor este la numai şase kilometri de Sighetul Marmaţiei şi are, se pare, o istorie mai lungă decît însuşi oraşul. S-au găsit urmele unei aşezări a avarilor pe dealurile învecinate, de pe vremea cînd perimetrul satului de astăzi era o imensă întindere de apă provocată de unirea rîurilor Mara şi Iza. Ulterior, apele şi-au făcut făgaş spre Tisa, iar oamenii s-au aşezat pe terenul aluvionar fertil al celor două rîuri. Uliţa bătrînă este, cum îi arată şi numele, cea mai bătrînă stradă a satului, acolo unde, oricît de mari ar veni apele primăvara, nu se inundă terenurile. Acolo era şi locul primei biserici, adusă cu boii de la Berbeşti, satul următor pe drumul spre Gutîi şi Baia Mare. Biserica era greco-catolică pentru că, după ocuparea Maramureşului, greco-catolicismul era obligatoriu.

Amplasamentul a fost schimbat pentru că nu mai era loc nici pentru cimitirul de lîngă, nici pentru numărul tot mai mare de locuitori veniţi la slujbe sau sărbători. Trebuie spus că satul, pînă după Al Doilea Război Mondial, era 100% greco-catolic. Biserica adusă din satul vecin, cu sprijinul material şi financiar al unui om mai bogat, a revenit, tot pe roţi, în satul de baştină. Mutarea clădirilor pe vremea aceea nu era ceva extraordinar, pentru că ele erau construite din bîrne, care se puteau desface, iar tencuielile erau făcute pe suport de pînză.

1884 a fost anul cînd, cu ajutorul localnicilor, s-a construit o altă biserică, pe drumul spre Onceşti. De data aceasta clădirea era din piatră, adusă cu boii şi bivolii de pe malurile Izei. Mortarul nu conţinea ciment, fiindcă pe vremea aceea nu existau provideri de materiale de construcţii cum există astăzi, aşa că localnicii aveau metoda lor secretă de îmbinare cu cîlţi de lînă. În anul 2000, cînd, cu acordul prefectului de atunci al Maramureşului, biserica a fost dărîmată de ortodocşi pentru a se construi alta, pe acelaşi loc, demolatorii au avut mult de furcă.

Acolo era locul unde, în copilărie, se aduna tot satul înainte de 15 august, iar vocile femeilor care ieşeau de la slujbă şi înconjurau de trei ori biserica cîntînd „O, Mărie“ în seara de vară reprezentau ceva fascinant pentru noi, cei veniţi în vacanţă din Capitală sau, cum spuneau cei de acolo, din satul cu miniştri.

Acum, cele cîteva femei şi fete, unele în tricouri roz cu sclipici, pe care le-am văzut în pridvorul noii biserici, cîntă doar în pronaos, nemaiocolind biserica. Parfumul, fascinaţia de odinioară au dispărut. Sînt alte vremuri acum.

Dar vizita în oraş de Sfîntă Mărie era obligatorie. Bunica se aranja de dimineaţă. Doar o chema Maria şi trebuia să arate foarte bine! Autobuzul pleca la ora 9, iar ca să ajungi de la noi la staţie făceai cam 20 de minute. Nu eram singurii. Autobuzul se umplea de oameni care plecau la

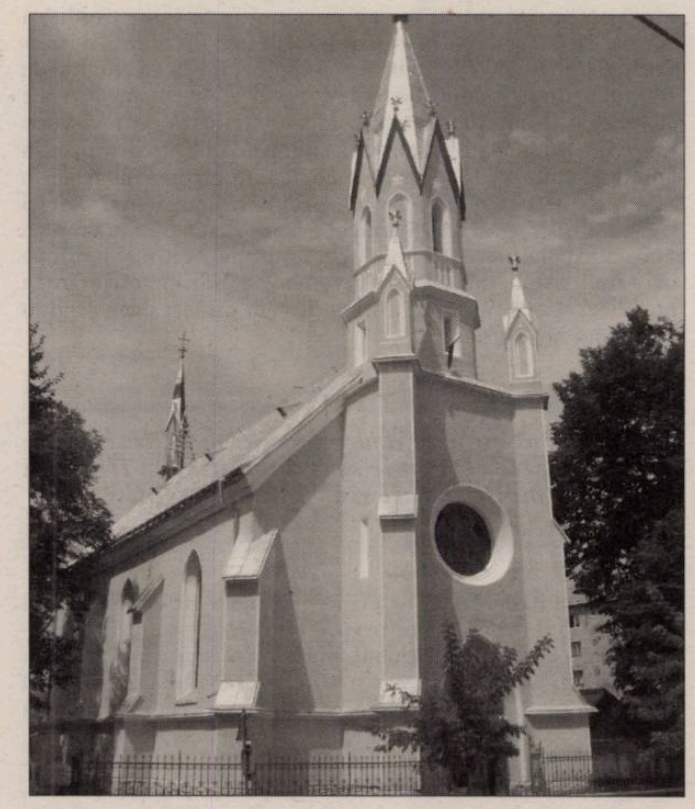

oraş. Acolo era o adevărată defilare de costume de sărbătoare. Obligatorie era vizita în piaţa oraşului, nu neapărat pentru legume sau fructe, pe care oricum le aveam în grădină, ci pentru a cumpăra lubeniţă. Lubeniţa este pepenele din sud, care nu putea creşte în clima mai mult decît răcoroasă a zonei. Nu se putea imagina masa de sărbătoare fără lubeniţa bine răcită în prealabil în fîntînă. Apoi, neapărat, pîinea imensă semi, adică nu cea albă. Era cît roata carului şi mergea excelent unsă cu untură de porc şi boia de ardei, mîncată în leagănul din spatele casei. Bunica făcea acasă doar pîine din făină de mălai, şi numai la comanda noastră, a nepoţilor.

Pe strada principală se plimbau „ca să se fălească“ atît locuitorii oraşului cît şi cei „de pe sate“, care umpleau birturile şi cafenelele Sighetului. Puteai vedea costume din Săpînţa, Petrova, din Vişeu, Borşa, de pe valea Marei sau a Izei. Diferenţele erau observabile chiar şi de cineva care nu avea habar de caracteristicile regionale. Zadele aveau culori diferite în funcţie de satul de unde proveneau femeile şi fetele care le purtau, pălăria de oşan era altfel decît celelalte, cusăturile cămăşilor bărbaţilor trădau originea celor care căutau răcoarea berii şi gustul mititeilor consideraţi mîncare exotică. Era un adevărat spectacol, de care noi, copiii, ne bucuram din toată inima. La bucurie mai contribuia şi îngheţata fină şi inconfundabilă a „Turcului“, care vindea dintotdeauna lîngă staţia de autobuz aflată lîngă unitatea de pompieri. Nimeni nu-l ştia pe nume, ci doar Turcu'. După cum spuneam, era evenimentul lunii, călătoria la oraş.

Anul acesta am păstrat tradiţia şi plăcerea de a merge în Maramureş. Am făcut în aşa fel încît să fiu acolo de Sfîntă Mărie. Deşi fusesem şi anii trecuţi în Sighet, niciodată nu am sesizat atît de puternic transformările extraordinare care au avut loc de-a lungul timpului.

Anul 2009, Sfîntă Mărie la Sighet. Pe strada principală se înghesuie ultimele modele de BMW-uri, Opel-uri şi Mercedes-uri venite din Italia sau Spania. Nu mai găseşti un loc liber de parcare, chiar şi plătit. Birturile s-au transformat în pub-uri, cafenelele au adoptat nume italiene. Reclamele de pe stradă nu diferă deloc de cele din Capitală. Aceleaşi articole le găseşti în Bucureşti ca şi în Sighet, de la materiale de construcţii de ultimă generaţie, pînă la parfumuri. În piaţa oraşului, produse ucrainene, ungureşti şi poloneze sînt pe toate tarabele. Astăzi, pepenii vin direct de la Dăbuleni, în remorci trase de Loganuri MCV, umplute pînă la refuz. Lanţuri de hipermarketuri sînt deja prezente în oraş, iar concurenţa a cumpărat pe bani grei alte suprafeţe de teren în vederea amplasării unui nou magazin. Numai mall nu este încă. Spălătoriile de maşini nu mai pridisesc cu munca. De altfel, nu poţi veni pur şi simplu să-ţi speli maşina, îţi trebuie programare prin telefon. Pizza adevărată, nu din aia congelată, ţi se oferă în foarte multe localuri, investiţii ale italienilor neaoşi în România, cu tot cu bucătari.

Moda este la ea acasă în Sighetul Marmaţiei. Ultimele modele de blugi, cu sau fără ştrasuri, stau bine pe viitoarele mirese sau domnişoare de onoare proaspăt întoarse din Occident acasă, în concediu. Toată lumea ştie că tinerii se întorc în ţară pentru a se însura sau mărita, după postul Sfintei Mării. Ochelari de soare de tip lăcustă acoperă feţe de muncitori în construcţii în jurul Romei, la Madrid sau Paris. Renumitele cizmuliţe perforate şi fără toc sînt multicolore, centurile băieţilor strălucesc în soarele dogoritor. Coafurile sînt chiar şic, alături de „skin heads“ probabil veniţi din zona Borşei. Cu defectul profesional al jurnalistului, aud casetofonul cu manele dintr-un Golf seria 3, buşit bine în faţă, dar neobservat de poliţişti: „...îmi place să fur...“, trădînd probabil ocupaţia proprietarului. Oferta magazinelor de îmbrăcăminte şi încălţăminte este încă o dovadă că 80% dintre mărfurile produse pe lumea asta sînt „made in China“. Numai la cele alimentare paleta este mai europeană. Telefoane de ultimă generaţie sînt scoase nonşalant pe măsuţele cafenelelor şi multe conversaţii încep cu cuvinte de salut în spaniolă sau italiană.

În această multitudine de personaje şi costume europene, sfios, se mai strecoară vreun bătrînel sau o băbuţă îmbrăcată tradiţional în costum maramureşean, cu năframă înflorată şi opinci de piele. Pe aceştia îi mai poţi vedea doar la Zilele portului maramureşean, în decembrie, sau prin sate.

„Turcul“ s-a dus la Allah de vreo zece ani, iar îngheţata nu mai are acelaşi gust. Pe vremea lui, nu existau prafuri de îngheţată. Doar zahăr, miere, fructe şi lapte proaspăt.

M-am întors în sat. Bunicii se odihnesc de vreo 25 de ani în cimitirul care deja este pe cale de a fi din nou mutat, pentru că nu mai sînt locuri de veci în actualul perimetru. Drumul pînă acolo este asfaltat, iar cimitirul, din cînd în cînd, este curăţat. Cei care vin la morminte de Sfîntă Mărie sînt tot mai puţini. N-am văzut nici un tînăr, cît timp am stat lîngă cei care m-au crescut, vacanţă de vacanţă, în spiritul respectului şi conservării unor obiceiuri de veacuri.

Hotărît lucru, trăim alte vremuri.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

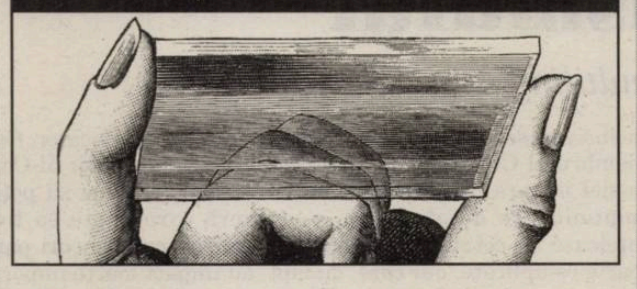

Cultură şi comerţ

Pentru unii, cultura e ceva care se apropie de zona celor sfinte. Prin urmare, fundamentaliştii esteticului îi aplică şi ei celebrul îndemn „Daţi Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu“. Cînd produc sau manipulează cultură, se ţin departe de orice ar face atingere cu domeniul comercialului: banul e ochiul dracului, iar noi ne ocupăm de lucruri pure şi înălţătoare, par a zice ei. E frumos, nimic de zis, să se ocupe de lucruri pure şi înălţătoare, numai că, gîndind aşa, riscă să trăiască într-o lume inexistentă, printre norişori imaculaţi şi pufoşi. În realitate, nici cultura nu e o fecioară îmbrăcată în alb, nici lucrurile care ţin de comercial nu sînt aşa de murdare şi de josnice.

Unde vreau să ajung? La faptul că eu cred că treburile care ţin de cultură ar avea numai de cîştigat dacă ar prelua unele practici din zona comercială. De exemplu, publicitatea. Visez la vremurile în care romanele bune vor beneficia de tot atîta atenţie ca detergenţii.

Nu de puţine ori am fost surprins de cît de convingătoare sînt unele campanii publicitare, deşi eu eram sigur că nimeni nu o să înghită gogoşile respective. Produse îndoielnice sînt cumpărate numai pentru că beneficiază de laude deşănţate la televizor. De exemplu, am cunoscut destui oameni care, văzînd la teleshopping nu ştiu ce tigaie „miraculoasă“ sau aspirator „revoluţionar“, au pus mîna pe telefon şi şi-au comandat produsele, deşi nici nu aveau nevoie de ele. Publicitatea i-a convins într-atît, încît au continuat să fie mîndri de achiziţie chiar şi după ce au avut tigaia sau aspiratorul în casă – care, desigur, nu erau nici pe departe ca în reclamă. Pur şi simplu, aveau tigaia *aceea*, celebra, despre care se tot vorbeşte la televizor.

Ei bine, dacă nişte obiecte de doi bani ajung să fie valorizate astfel în urma unei campanii publicitare susţinute, ce s-ar întîmpla dacă am avea astfel de campanii pentru lucruri cu adevărat valoroase, cum ar fi produsele culturale? Mă gîndesc la asta de fiecare dată cînd văd cum sînt lipsite de o promovare pe măsură filmele bune sau emisiunile de cultură, la Televiziunea Română. Uneori, ai zice că le e ruşine că mai difuzează şi aşa ceva şi încearcă să le facă să treacă neobservate.

Celor care cred că, orice ai face, lumea schimbă canalul cînd vine vorba de cultură, le-aş da ca exemplu extraordinarele rezultate ale campaniei pentru cărţile care se vînd împreună cu ziarul *Adevărul*. Iată că se poate! Oamenii stau la cozi pentru Kafka sau Dostoievski (cel mai bine vîndut autor, anul trecut, din colecţia „100 de cărţi pe care trebuie să le ai în bibliotecă“), iar romanele literaturii universale ajung să aibă incredibilele tiraje de peste 280.000 de exemplare.

Am auzit voci care spuneau: „Ce folos că au cumpărat cărţile? Le-au luat ca să dea bine în bibliotecă, nu să le citească“. Să presupunem că ar fi aşa – şi tot ar fi un cîştig! E de preferat să-ţi decorezi casa cu cărţi, în loc de carpete cu „Răpirea din serai“. Cartea aceea din bibliotecă, chiar cu funcţie de bibelou, exercită o energie pozitivă, aş zice. Măcar că omul vede un titlu şi un autor înscrişi pe cotor. Sau că există posibilitatea ca, la un moment dat, să o şi deschidă. Şi, dacă nu el, măcar copiii lui...

Aşa şi cu emisiunile de cultură sau cu filmele de artă de la televizor. Promovate cu asiduitate, ele vor atrage pînă la urmă atenţia publicului. Vor căpăta o aură de notorietate, ca banala tigaie de la teleshopping. Şi chiar dacă unii telespectatori, ajunşi să vadă o producţie culturală, vor schimba canalul după cinci minute, neînţelegînd nimic – tot e un punct cîştigat. Data viitoare poate vor schimba după zece minute.

Nu vreau să fiu înţeles greşit: nu am porniri idealist-iluministe, de culturalizare a maselor cu orice preţ. Cred doar că, dacă arta şi cultura vor ajunge în casele cît mai multor români, va fi un pic mai bine în ţara asta.

Mădălina ŞCHIOPU

Avatarurile unui film

După debutul pe marile ecrane din luna decembrie, noua peliculă semnată de James Cameron, *Avatar,* a reuşit să strîngă peste un miliard de dolari din încasări (jumătate de miliard fuseseră investiţi în producţia lui) şi să se situeze neîncetat, săptămîni la rînd, pe locul 1 în box-office-ul american, şi nu numai. Un film la care regizorul american lucrează de 14 ani, menit să revoluţioneze, din punct de vedere tehnic, cinematograful, prin spectaculoasele efecte 3D, *Avatar* a devenit, în scurtă vreme, un film-cult. Una dintre acele producţii, dintr-o serie de la *Războiul stelelor* la *Harry Potter,* în care calitatea cinematografică – nu neapărat inexistentă – trece pe locul 2, copleşită de popularitate şi de intrarea în folclorul urban.

Un lucru e sigur: toate fantasmele şi temerile politice, religioase sau sociale ale începutului de mileniu au fost proiectate de public şi de critici asupra eco-utopiei lui Cameron. Presa de pretutindeni are un subiect de întors pe toate feţele: discuţiile şi comentariile pe teme rasiale, despre conflictul civilizaţiilor, ecologism şi industrializare, pragmatism şi utopie şi-au găsit un punct de plecare cum nu se poate mai potrivit.

Rasism să fie, dar împotriva cui?

Un prim val de critici şi comentarii maliţioase detectează mesajul antioccidental, antiamerican şi radical ecologist al peliculei. „*Avatar* este un film îngrozitor de prost: într-adevăr, este unul dintre cele mai cretine filme pe care le-am văzut“ – scrie John Podhoretz în *The Weekly Standard,* 28 dec. 2009. „Este o masă indigestă de clişee care durează vreo trei ore, clişee luate direct din western-urile revizioniste ale anilor '60 – cele în care indienii au devenit băieţii buni, iar americanii – cei răi. Doar că aici Vestul sălbatic e o planetă numită Pandora, timpul istoric este secolul 22, iar indienii sînt nişte creaturi cu piele albastră şi coadă, de vreo zece picioare înălţime. În ce mă priveşte, mi-am adus aminte de nemuritorul comentariu al lui Oscar Wilde cînd a auzit de lacrimile lui Charles Dickens pe cînd îşi omora ficţional micuţa eroină din *Old Curiosity Shop:* «Ca să nu mori de rîs, îţi trebuie o inimă de piatră».“

Alţii au văzut în film, nici mai mult, nici mai puţin decît rasism la adresa... băştinaşilor. Adică, de ce le trebuie un alb – fie el şi metamorfozat şi convertit – ca să-i salveze? Ce, singuri n-ar fi putut? „Unii critici afirmă că povestea unui puşcaş marin alb care salvează o rasă extraterestră perpetuează «parabola Mîntuitorului alb» şi sugerează că ne-albii sînt nişte primitivi incapabili să se ajute prin propriile forţe“ *(The Telegraph,* „Avatar hit by accusations of racism“, 11 ian. 2010). În *The New York Times,* David Brooks comentează: „*Avatar* este o fantezie rasială prin excelenţă... Ea se bazează pe stereotipul că albii sînt raţionalişti şi tehnocraţi, în timp ce victimele coloniale sînt spirituale şi atletice. Pleacă de la premisa că ne-albii au nevoie de un Mesia alb să le conducă cruciadele, iar analfabetismul e calea spre mîntuire“.

De la Vatican la Evo Morales

Vaticanul nu putea rămîne insensibil la hit-ul cinematografic al zilei, un film care prezintă şi accente (pseudo)religioase. Radio Vatican, publicaţia oficială a papalităţii, *L'Osservatore Romano,* şi purtătorul de cuvînt al Sfîntului Scaun au deplîns mesajul panteist al peliculei, în care natura este transformată în divinitate. Protecţia mediului este un lucru lăudabil, cultul naturii şi prezentarea ei ca obiect de adoraţie reprezintă o turnură nocivă – a susţinut, prin vocile amintite mai sus, Sfîntul Scaun. Pe de altă parte, preşedintele socialist al Boliviei, primul lider de origine indigenă al ţării şi bun prieten al lui Hugo Chávez, Evo Morales, a fost încîntat de mesajul *Avatarului.* El ar transmite, în viziunea lui, „o profundă chemare la rezistenţă împotriva capitalismului şi la luptă pentru apărarea naturii“.

În sfîrşit, nici un detaliu nu a scăpat comentariilor. Organizaţiile şi activiştii anti-fumat au criticat prezenţa personajului interpretat de actriţa Sigourney Weaver, care pufăie din ţigară la fiecare secvenţă în care apare. George Monbiot, cunoscutul ziarist ecologist de la *The Guardian,* n-a fost mulţumit de imnul închinat naturii în stare sălbatică: după părerea lui, faptul că pelicula are un happy-end îi distorsionează scopul şi îi îndulceşte prea mult semnificaţia.

De partea cealaltă, Armond White scrie în *New York Press* din 15 decembrie 2009: „*Avatar* este cel mai siropos film făcut vreodată despre necesitatea ca omul alb să-şi piardă identitatea şi să-şi ispăşească vina rasială, politică, sexuală şi istorică. Superficialul film de serie B al lui Cameron are pretenţia de simbolism filozofic. Povestea lui (...) este în esenţă un desen animat sentimental, cu un mesaj pacifist şi naturalist. *Avatar* condamnă jaful şi ruinarea unei planete metaforice, de către umanitate, ca şi distrugerea modului de viaţă al băştinaşilor. Cameron denunţă – pentru că e la modă – chiar acel sistem economic şi militar care a făcut posibilă extravaganţa tehnologică a filmului său. Este ca şi cînd ai condamna NASA – dar în acelaşi timp să te bucuri de o călătorie de explorare pe Marte“.

Fuga de realitate

Cum era de aşteptat, controversatul film şi-a făcut în scurtă vreme o mulţime de fani: oameni care îl ştiu deja în detaliu şi discută între ei, pe Internet sau direct. Un fenomen ciudat este instalarea depresiei şi chiar a gîndurilor sinucigaşe: fanii urăsc lumea concretă şi vor să trăiască pe Pandora, planeta creaturilor albastre, nepîngărită de civilizaţia omenească. CNN relatează, pe 11 ianuarie: „Spectacolul captivant al lui James Cameron pare să fie un pic prea real pentru unii fani, care afirmă că au trecut prin depresie şi gînduri sinucigaşe după ce au văzut filmul, fiindcă tînjesc după frumuseţea lumii extraterestre de pe Pandora. Pe site-ul Avatar Forums, un subiect de discuţii cu titlul «Cum să faci faţă depresiei la gîndul că Pandora este intangibilă» a primit mai mult de 1000 de replici de la oameni care treceau prin etape depresive şi de la alţi fani ai filmului care încercau să îi ajute. Un user pe nume Mike scrie pe site-ul Naviblue, pentru admiratori ai peliculei, că s-a gîndit la sinucidere: «De cînd am mers să văd *Avatar,* mă simt trist. Să vezi lumea minunată de pe Pandora şi poporul Navi... Vreau să fiu unul dintre ei. Mă gîndesc tot timpul la ce se întîmplă în film, la toate emoţiile pe care le-am trăit. Cîteodată îmi trece prin cap să mă sinucid, poate aşa o să mă reîncarnez într-o lume care seamănă cu aceea...» Alţi fani au exprimat sentimente de dezgust faţă de rasa umană şi dezamăgire în faţa realităţii“.

Dosarul dezbaterii *Avatar* primeşte zilnic noi file, pro sau contra, iar filmul a primit recent Globul de Aur pentru cea mai bună peliculă. În acelaşi ritm cresc, desigur, şi încasările: James Cameron îşi face o concurenţă serioasă la precedentul record financiar, *Titanic.*

PUBLICITATE

www.librarialibertas.ro

REDUCERILE LUNII IANUARIE:
Editura ALL – 20%
Editura IDEEA EUROPEANĂ – 20%

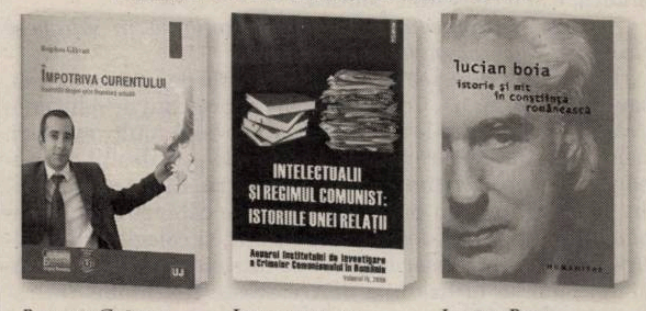

Bogdan Glăvan
Împotriva curentului – Însemnări despre criza financiară actuală
182 pp., 25 lei

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului
Intelectualii și regimul comunist: Istoriile unei relații
312 pp., 29,5 lei

Lucian Boia
Istorie și mit în conștiința românească
412 pp., 28 lei

Libraria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

„Au existat aşteptări enorme faţă de portofoliul multilingvismului“

– dialog cu Leonard ORBAN, comisar european pentru multilingvism –

Mizele multilingvismului sînt mai complicate decît par

Mircea Vasilescu: *Sînteţi la sfîrşitul mandatului de comisar european pentru multilingvism şi, vrînd-nevrînd, căpătaţi şi un statut simbolic: primul comisar din partea României. Aţi putea face o „recapitulare“ a activităţii dvs. legate de acest portofoliu care, la noi, a fost adesea considerat „minor“?*

În continuare persistă, din păcate, această imagine că multilingvismul este o politică foarte lejeră, orientată doar spre direcţia educaţională, spre învăţarea limbilor străine. Miza multilingvismului este însă mult mai complicată, nu foarte simplu de înţeles pentru cei care preferă să se păstreze undeva la suprafaţa lucrurilor. Miza este multiculturalismul: gestionarea diversităţii din ce în ce mai mari care există în Uniunea Europeană. Diversitatea e generată de lărgirile succesive ale Uniunii Europene, care vor continua în viitor, de mobilitatea crescută a cetăţenilor – de exemplu, cît de mulţi români sînt în Italia, în Spania, dar şi în alte ţări; în Cipru, de exemplu, numărul de români – oficial – a crescut de la 2000 la 30.000 în mai puţin de trei ani, ceea ce înseamnă aproximativ 4,4% din populaţia existentă acolo. Este enorm. A ajuns a treia comunitate, după greci şi ruşi. Dar mobilitatea nu este numai a românilor. Sînt foarte mulţi din Ţările Baltice, polonezi. Şi există un număr din ce în ce mai mare de emigranţi care vin din afara UE şi care încearcă să-şi găsească un loc de muncă în societăţile occidentale. Prin natura portofoliului pe care l-am avut, am putut vizita foarte multe şcoli şi am putut constata că sînt zone în Europa unde populaţia locală, la nivelul şcolii primare, a ajuns să fie în minoritate. Să vă dau cîteva exemple. Populaţia Cataluniei a crescut în ultimii zece ani cu un milion şi jumătate de locuitori, de la 6 la 7,5 milioane şi, de departe, marea masă a venit din afara UE – din China şi din America de Sud. Studenţii sînt în mare majoritate albi, la nivelul liceelor e un amestec, iar la nivelul şcolilor primare predomină cei din America de Sud, China sau ţări africane. Asta este realitatea. Şi atunci, problema multilingvismului este cum gestionezi această diversitate din ce în ce mai complicată. Lista punctelor sensibile legate de multilingvism e foarte lungă. Aş încerca să le sintetizez: 1. integrarea migranţilor; 2. relaţiile dintre comunităţi; 3. relaţiile dintre regiuni şi dintre ţări. Aceste chestiuni au o componentă lingvistică importantă pentru că, pînă la urmă, limba exprimă o parte a identităţii noastre culturale. Alt aspect este, din păcate, în nenumărate cazuri, că limbile sînt utilizate drept un instrument în jocul de putere şi, de multe ori, limbile devin prizoniere ale unor interese politice. De exemplu, Catalunia şi autorităţile catalane au drept obiectiv ca limba catalană să devină limbă oficială a Uniunii Europene. Ştiu că nu prea se poate, că regulamentele şi Tratatul sînt foarte clare din acest punct de vedere, dar acest instrument e folosit în contextul „dezbaterilor“ din Spania. Altă chestiune foarte sensibilă este cea a minorităţilor naţionale. Nu ştiu dacă aţi urmărit conflictul legat de adoptarea legii privind limba slovacă în Slovacia: a generat tensiuni şi la Bruxelles, nu numai între Ungaria şi Slovacia. Aproape în fiecare ţară membră există o discuţie sau o sensibilitate legată de chestiunile lingvistice. În condiţiile acestea, au existat aşteptări enorme faţă de portofoliul multilingvismului, în ciuda ideii că ar fi neînsemnat, minor, cu competenţe limitate. Foarte pe scurt, cam astea au fost provocările care erau greu de anticipat într-o primă fază. Să gestionezi cel mai mare sistem din lume – cu 23 de limbi oficiale – nu e numai o chestiune tehnică, e şi o chestiune politică.

Andrei Manolescu: *În Comisia Europeană, în şedinţe se foloseşte în general engleza?*

În Comisia Europeană există trei limbi de lucru: engleză, franceză şi germană. Comisia e foarte apropiată de felul cum arată un guvern naţional, doar cu ceva mai mulţi membri. Inclusiv modul în care se fac propunerile este destul de asemănător cu ce se întîmplă într-un guvern. Sînt trei paliere. Un palier tehnic, un palier al şefilor de cabinet care e asemănător cu palierul secretarilor de stat şi colegiul de comisari. În colegiul comisarilor, care se întruneşte o dată pe săptămînă, putem utiliza una dintre aceste trei limbi, din raţiuni de eficienţă.

Simona Sora: *De ce limba catalană nu ar putea să capete statut de limbă oficială?*

Primul regulament adoptat de Uniunea Europeană spune foarte clar că pot deveni limbi oficiale numai limbile recunoscute de Constituţiile statelor membre drept limbi naţionale. În Constituţia Spaniei, limba catalană este recunoscută ca limbă oficială regională, deci nu răspunde uneia dintre cerinţele din Regulamentul nr. 1 adoptat în 1958. E un regulament care a condus la acest sistem cu 23 de limbi oficiale şi practic nu poate fi modificat. Este, dacă vreţi, unul dintre pilonii de bază ai modului în care a fost construită Uniunea Europeană.

Distincţia, cordialitatea, aerul firesc – în ciuda unei consecvente respectări a rolului instituţional – fac din dl Leonard Orban un interlocutor extrem de plăcut. Dar, înainte de toate, competenţa şi seriozitatea sa îl fac un interlocutor extrem de util. Pe Divanul Dilemei vechi, *a lămurit mai multe lucruri legate de portofoliul de multilingvism pe care l-a avut în Comisia Europeană şi a vorbit despre aspecte dintre cele mai subtile ale integrării europene sau ale relaţiei dintre limbă, identitate şi politică.*

A studiat ingineria la Braşov şi managementul la Bucureşti. A fost consilier parlamentar, apoi adjunctul negociatorului-şef cu Uniunea Europeană (2001-2004), apoi negociator-şef (2004-2005) şi secretar de stat, pe cînd România se pregătea pentru aderarea la UE.

Din ianuarie 2007, a primit, în Comisia Europeană, portofoliul multilingvismului. S-a spus adesea că României i s-a repartizat un portofoliu „minor“, care se ocupă cu învăţarea limbilor străine. Dl Leonard Orban l-a tratat foarte serios şi a dovedit că e mai important decît pare. Acum, mandatul său se încheie. România a căpătat un portofoliu „major“ – agricultura. Iar dl Leonard Orban devine – vrînd-nevrînd – un personaj simbolic: primul comisar european din partea României.

Iaromira Popovici: *Cum vi se pare că a fost privită în România problema multilingvismului?*

Chiar mă surprinde că în continuare apar articole superficiale despre această problemă, inclusiv de la persoane care ştiu despre ce e vorba. Ştiţi ce explicaţie mi s-a dat? Că aşa se vinde mai bine, că este ceva lejer şi că trebuie să evităm experienţa neplăcută de a avea din nou portofoliul multilingvismului.

Portretul comisarului european

Andrei Pleşu: *Eu totdeauna, ştiindu-vă acolo unde sînteţi, am avut un sentiment de siguranţă. Şi cînd eraţi negociator, înainte de aderarea României la UE, spuneam că e acolo cineva care ştie ce face, ştie ce spune, înţelege mecanismul şi funcţionează garantat. Cînd aţi ajuns comisar, am fost de asemenea sigur că e acolo cineva care nu ne face de rîs. Acum, după experienţa pe care aţi avut-o, vreau să vă întreb două lucruri. Mai întîi, cum trebuie să fie un comisar european? Care sînt calificările, care e portretul-robot al unui bun comisar european?*

Nu cred că există chiar un portret-robot al comisarului european. Sînt persoane foarte diverse. E greu de conturat un asemenea portret. Dar trebuie să existe cîteva calităţi. În primul rînd, cunoaşterea afacerilor europene, pentru că, aşa cum am spus, decizia se ia colegial. Dacă te pricepi doar la un domeniu şi nu cunoşti, de exemplu, poziţiile ţării din care vii, pe diferite zone mai sensibile, practic poţi juca doar pe zona aia – şi pe zona aia marja nu e foarte mare pentru că depinzi de decizia celorlalţi. Pentru că orice decizie, inclusiv pe domeniul tău, trebuie supusă acceptului celorlalţi şi trebuie să existe majoritate. Degeaba vreau eu să propun un proiect, dacă ceilalţi nu sînt de acord cu asta. Apoi, un comisar trebuie să fie un bun negociator. Este o permanentă negociere în cadrul Comisiei Europene, între Comisia Europeană şi Parlamentul European şi cu mulţi alţi actori, inclusiv cu societatea civilă. Să fie şi un bun comunicator. Ca membru al Comisiei Europene eşti şi un ambasador al Comisiei în ţara din care provii (nu invers). Trebuie să poţi comunica, în detaliu şi de o manieră care poate să fie înţeleasă de cetăţeanul obişnuit, chestiuni care uneori par foarte complicate, dar care, de fapt, au impact foarte important asupra vieţii fiecăruia. Fără să cunoşti două-trei limbi străine eşti mort, n-ai instrumentele cu care să comunici. Dacă vrei să influenţezi decizia, trebuie să iei cuvîntul, să intervii cu argumente. Trebuie să ai integritate. Dacă ai probleme sau pete în dosar, devii foarte vulnerabil.

Mircea Vasilescu: *Ce înseamnă „pete în dosar“ în accepţia Comisiei Europene?*

Nu mă refer numai la afaceri dubioase. Eşti analizat foarte în detaliu. De exemplu, declaraţiile pe care le-ai făcut şi care ar putea să se întoarcă împotriva ta. În Parlamentul European audierile sînt foarte dure, iar declaraţiile discutabile pot fi folosite contra persoanei care le-a făcut. Nu în ultimul rînd, trebuie să fii ataşat cauzei Europei. Dacă nu crezi în ceea ce faci, dacă nu crezi într-o Europă unită, nu prea ai ce căuta acolo. Acestea ar fi calităţile pe care ar trebui să le aibă un comisar.

Andrei Pleşu: *A doua întrebare pe care vreau să v-o pun mă tem că va avea un răspuns* off the record: *puteţi să vorbiţi de rău Europa? Aveţi vreo dezamăgire, un of legat de colaborarea cu Uniunea Europeană? E ceva care vă stă la suflet, care v-a rămas ca o tensiune în raportul instituţional cu această foarte importantă, decisivă organizaţie? Dar, repet, îmi dau seama că aici nu vă puteţi desfăşura decît, eventual, cînd veţi fi ministru!*

Există un deficit comunicaţional teribil, practic în toate statele membre, cu privire la ce se întîmplă în instituţiile comunitare şi la ce înseamnă Uniunea Europeană pentru cetăţenii săi. Există şi o anumită parte de vină a instituţiilor, dar e o parte combinată. Nu ştiu dacă ştiţi, comunicarea pe teme de afaceri europene este o responsabilitate naţională, şi nu o responsabilitate comunitară. Şi atunci, apare un paradox. Statele membre comunică despre ce se întîmplă la Bruxelles şi despre deciziile instituţiilor comunitare. Dar unele state nu au fost de acord cu acele decizii pentru că din ce în ce mai multe decizii se iau cu majoritate calificată. Şi se întîmplă tot mai des – şi la noi – să apară un discurs de genul: ce e bun e rezultatul politicilor interne, ce e prost e din cauza birocraţilor de la Bruxelles...

Nepregătiţi pentru imigranţi

Mădălina Şchiopu: *Din punctul dvs. de vedere, cum ar trebui gestionată chestiunea integrării lingvistice a comunităţilor de imigranţi din afara Europei care sînt tot mai numeroase? Apare o tensiune între integrarea lingvistică foarte necesară şi păstrarea identităţilor culturale. Cum trebuie rezolvată?*

Am dat o soluţie în strategia privind multilingvismul pe care am adoptat-o în 2008 şi am spus următorul lucru: prima chestiune şi o condiţie absolut esenţială este ca migranţii să vorbească limba sau limbile ţării gazdă. Fără a cunoaşte limba sau limbile ţării gazdă nu există integrare. A doua chestiune: acest proces trebuie să se realizeze prin măsuri pozitive, şi nu prin constrîngere. Pentru că de multe ori constrîngerea poate să conducă la efecte contrare. Trebuie acordată şi o anumită atenţie, un anumit respect pentru limbile materne ale migranţilor, în ideea de a le da sentimentul că se pot simţi acasă în ţările de adopţie şi că limbile lor pot sta alături de limba ţării gazdă. Sînt ţări membre în care s-a decis că nu mai e cazul să se sprijine învăţarea limbilor materne de către migranţi şi să se înveţe numai limba ţării gazdă.

Mircea Vasilescu: *Este România pregătită pentru un val consistent de migranţi?*

Mi-e teamă că, în momentul în care lucrurile vor avansa, o să fim la fel cum sîntem acum: nepregătiţi. Pentru că trebuie să fii pregătit nu numai în ceea ce priveşte integrarea şcolară a copiilor aparţinînd migranţilor – şi aici sînt nişte probleme enorme! De exemplu, cum procedezi, ce faci cu aceia care nu vorbesc limba ţării gazdă? Organizezi o clasă separată, un an separat, sau îi integrezi de la început, fără să ştie o „boabă“ de românește, în clasa I sau în clasa a V-a sau de cînd încep? Este o problemă pe care alţii o discută de zeci de ani şi au fel de fel de opţiuni. Ce faci cu asigurările de sănătate, ce faci cu pensia, ce faci, în general, cu tot sistemul de asigurări sociale? Sînt chestiuni pe care le considerăm îndepărtate, dar în mai puţin de cinci ani vor fi pe masă şi vor fi probleme arzătoare.

Am văzut recent un documentar despre Malta. Malta este o ţară care a fost expusă mai ales în ultima perioadă unor valuri masive de migranţi, în special din Libia. S-au trezit cu cîteva sute de migranţi, ceea ce, pentru o populaţie de mai puţin de jumătate de milion, înseamnă foarte mult.

La primele valuri de migranţi, exista un sentiment de compasiune al populaţiei faţă de ei. Ulterior, cînd numărul a crescut, reacţiile au devenit xenofobe şi imediat au apărut partide politice care au încercat să exploateze aceste sentimente ale populaţiei autohtone. Nu exclud deloc că, în mai puţin de cinci ani, această chestiune ar putea să aibă loc şi în România.

Andrei Pleşu: *Nu aveţi impresia că ţările mici, cu limbi minore, sînt mai deschise spre multilingvism decît ţările mari? Eu am observat că francezii sînt iritaţi cînd se vorbeşte englezeşte, englezii sînt iritaţi cînd se vorbeşte franţuzeşte. Dar bieţii români, greci, turci clămpăne în toate limbile şi sînt multilingvişti! Mai există şi cazul multilingvismului conjugal. Am un prieten care este căsătorit cu o catalană, dar s-au cunoscut în Italia. Limba lor de amor a fost italiana şi a rămas limba lor conjugală. Au făcut doi copii. El lucrează în Germania. Copiii îi auzeau pe mama şi pe tata vorbind italiana. Cu tata vorbeau româna, cu mama vorbeau spaniolă, iar pe stradă vorbeau nemţeşte. În vacanţă mergeau la bunicii dinspre mamă, care vorbeau numai catalană, sau la bunicii dinspre tată, care vorbeau numai româneşte. Pînă la urmă, tot acest multilingvism a devenit un conflict între română şi catalană: catalanii spuneau „la ce bun să vorbească româneşte, nu ajută la nimic", iar românii spuneau „la ce bun să vorbească catalana, nu ajută la nimic". Dar acum, copiii vorbesc toate aceste limbi. Deci, trebuie folosită şi căsnicia ca o instituţie a multilingvismului, într-o variantă minoră...*

Vreau să vă spun că deja lucrurile sînt foarte avansate şi deja ceea ce aţi povestit aici e o realitate de zi cu zi în Bruxelles, şi nu numai. Practic, copiii care vorbesc patru-cinci limbi străine de foarte mici pot fi întîlniţi frecvent. De ce? Pentru că mama are o limbă maternă, tata are o limbă maternă, uneori bunicii au diferite limbi materne, în plus copiii merg la şcoala europeană sau la altă şcoală şi sînt expuşi la foarte multe limbi. Este deja o realitate căsătoria mixtă. Să revin însă la întrebare. Ţările mai mici sînt mai deschise, în general. Dar sînt şi excepţii. A apărut ultimul Eurobarometru privind cunoaşterea limbilor străine în statele membre. Cel mai prost stă Ungaria, unde numai 25% din populaţie e capabilă să vorbească cel puţin o limbă străină. Dintre finlandezi, cam 40% sînt capabili să vorbească şi suedeza, şi aproape toată lumea vorbeşte engleza. Şi Irlanda stă foarte prost, dar acolo învăţarea limbilor străine nu este o tradiţie.

Mădălina Şchiopu: *Şi România?*

România e undeva la un nivel mediu. Dar ce am remarcat pe unde am fost şi unde sînt prezenţi români: toată lumea spune că au capacitatea extraordinară de-a învăţa foarte rapid orice fel de limbă. În Cipru ne spuneau: „ce fac românii că în şase luni de zile nu-i mai deosebeşti, zici că sînt ciprioţi?".

Iaromira Popovici: *Există tendinţa ca limba maternă să se piardă la copiii migranţilor...*

Da. Este şi vina părinţilor care consideră că integrarea se face ştiind limba ţării gazdă. În momentul de faţă, apropo de disputa de care vorbeam, limba română e din ce în ce mai preţuită şi, încetul cu încetul, nu mai e considerată, la nivelul instituţiilor europene, limbă exotică. Nu! E o limbă vorbită de foarte multă lume. Cei care fac eforturi – interpreţi sau traducători de alte naţionalităţi – să înveţe limba română spun că se justifică acest efort pentru că sînt nenumărate reuniuni în care există cerere pentru asigurarea interpretării în limba română, sau nenumărate documente care trebuie traduse în sau din limba română. Aderarea la Uniunea Europeană a schimbat destule lucruri, inclusiv această percepţie.

Matei Martin: *Se vorbeşte foarte mult despre multiculturalism şi diversitate, dar şi despre economii bugetare. Se poate pune problema reducerii numărului de limbi pentru ca documentele să nu mai trebuiască să fie traduse, cu costuri foarte mari, în toate limbile oficiale?*

Nu, pentru că este o chestiune de identitate. Şi este de neconceput ideea de a modifica Regulamentul nr. 1 din 1958. De ce? Pentru că, în momentul de faţă, problema identităţii e foarte importantă, şi cunosc nenumărate situaţii. Am fost în Slovenia cu un an înainte de aderarea la Uniunea Europeană. Erau nişte dezbateri teribile. Ce riscuri sînt pentru Slovenia ca, venind din fosta Iugoslavie şi intrînd într-o altă structură, să-şi piardă identitatea şi limba? În 2008 am vizitat din nou Slovenia. Nu mai existau asemenea discuţii. Erau foarte mulţumiţi. Limba slovenă are un statut, nu se pune problema să-şi piardă identitatea, dimpotrivă.

Să vă dau un alt exemplu: Irlanda. Limba irlandeză *(Gaeilge)* este vorbită de aproximativ 10% din populaţie. Mult mai mulţi o cunosc pentru că e materie obligatorie în şcoală. I-am întrebat pe factorii decizionali de ce doresc ca limba irlandeză să devină limbă oficială a Uniunii Europene acum şi nu în 1977, cînd Irlanda a intrat în Uniune. Mi-au răspuns: „Atunci ne gîndeam la pace şi prosperitate. Acum a venit timpul să ne gîndim şi la rădăcinile identitare". În aceste condiţii, cum vă închipuiţi că cineva – şi e vorba de o decizie care trebuie luată în unanimitate – vreun singur stat membru ar accepta să se reducă numărul de limbi oficiale? Este exclus! Problema asta e marea provocare pentru Uniunea Europeană – în primul rînd pentru Comisia Europeană, dar şi pentru Parlamentul European: cum va gestiona în continuare problema creşterii pe mai departe a numărului de limbi oficiale. În primul rînd, la nivelul Uniunii Europene se adoptă legislaţia. Legislaţia prevede drepturi şi obligaţii pentru fiecare cetăţean al Uniunii Europene. Accesul la legislaţie e o chestiune fundamentală. Cum poţi să asiguri acest acces dacă nu asiguri traducerea în limba maternă a celui care e interesat de acea legislaţie? Acest obstacol *al traducerii legislaţiei nu îl văd surmontat. Dacă laşi legislaţia numai în engleză sau numai în franceză,* într-o limbă sau un număr limitat de limbi, ce faci cu populaţia care nu cunoaşte aceste limbi? În momentul de faţă, conform ultimului sondaj, 35% din populaţia Uniunii Europene nu vorbeşte decît limba sa maternă. Poţi să excluzi un asemenea segment de populaţie?

Mecanisme, proceduri, peri albi şi trăiri

Marius Chivu: *După cum ne-aţi povestit, acolo totul pare foarte ordonat, foarte bine pus la punct, trebuie să vorbeşti puţin şi la obiect, toată lumea s-a gîndit la toate aspectele. Cînd vă uitaţi acasă, la politica românească, la vraişte a de aici, nu vă apucă ameţeala? Ce ne lipseşte şi de ce? Din cauza valorii clasei politice sau e o trăsătură naţională faptul că întotdeauna ne manageriem prost?*

Nouă ne lipseşte ceea ce alţii au – se numeşte management organizaţional şi funcţionează extraordinar. Pe mine m-a frapat că regulile sînt clare: cum au piloţii *checking list*, aşa au şi cei de la Parlamentul European şi de la Comisia Europeană. De multe ori nu ai nevoie de toate etapele, dar trebuie să le parcurgi. De ce? Pentru că îţi acoperă toate posibilităţile care ar putea să intervină în zona respectivă. Cunosc foarte bine Parlamentul, administraţia română şi modul în care funcţionează Guvernul, dar, din păcate, aici nu există aşa ceva. Au fost încercări de copiere, de punere în aplicare a metodelor, dar pînă la urmă au fost privite ca etape care îngreunează procesul de decizie. De exemplu, ideea de a face un studiu de fezabilitate la fiecare propunere guvernamentală: pînă la urmă, s-a renunţat la ea; era o cerinţă în lege pe care aproape nimeni nu o aplica pentru că o considerau drept o chestiune suplimentară care îţi mănîncă timp, poate şi bani, dar care nu se justifică. Dar un studiu de fezabilitate îţi arată foarte clar – este făcut de specialişti – avantajele şi dezavantajele. Nu se cere doar pentru bifarea unei chestiuni birocratice, ci pentru a avea o logică, o argumentaţie şi o fundamentare în deciziile care urmează a fi luate. Una dintre marile probleme ale societăţii româneşti este că deciziile sînt prea politice, sînt foarte puţin fundamentate sau mai degrabă nefundamentate. N-aş vrea să dau vina pe societate, dar, pînă la urmă, cred că politicienii sînt rezultatul societăţii din care provin. Sînt şi mulţi de foarte bună valoare. Problema e că sistemul în care sînt puşi nu funcţionează bine.

Andrei Pleşu: *Aş vrea să spun ceva despre propriile frustrări în materie de Uniunea Europeană, ca unul care, avînd un institut de studii avansate în România, din cînd în cînd vreau să obţin fonduri europene. Pentru mine asta este o operaţiune năucitoare. Trebuie să faci un proiect. Există o cultură, o mistică aproape, a proiectelor! Ca să faci un proiect trebuie să munceşti! Un proiect e ceva foarte complex! Faci proiectul şi îl trimiţi la forurile competente. Şi durează. Acolo te izbeşti de mai multe probleme. Te izbeşti întîi de nişte priorităţi ale Comisiei care nu sînt neapărat priorităţile tale. Mi s-a spus la un moment dat că în materie de cercetare una dintre priorităţile Comisiei este nanotehnologia. Noi încă nu avem probleme cu nanotehnologia. Noi avem probleme cu closetele, cu animalele, cu tutunul. A doua chestiune: e un limbaj special, cu termeni-cheie. Dacă eu fac un proiect şi spun că vreau să cercetez un manuscris grec de secol IV, şansele mele sînt minime. Dacă sînt „băiat deştept", spun „problema drepturilor omului într-un manuscris din secolul IV", sau spun „minorităţile în primele veacuri creştine", sau „problema homosexualităţii în mînăstirile precreştine". Cu asta încep să am o şansă. Să zicem că am noroc şi mi se aprobă proiectul. Urmează finanţarea. Proiectul începe în septembrie anul acesta şi finanţarea vine după şase luni. Trebuie ca eu să am bani să demarez proiectul, iar într-un tîrziu să-mi vină finanţarea. Toată această procedură mie îmi face peri albi şi acestea sînt momentele în care spun „nu se poate!".*

Sînt absolut de acord cu dvs. că de foarte multe ori accesarea banilor comunitari e un proces foarte complicat. Pe de altă parte, am constatat că foarte mulţi actori din România s-au pliat foarte repede pe diferite proiecte şi au înţeles un lucru: în momentul de faţă au nevoie de o anumită expertiză şi de un anumit timp să capete această expertiză. Atunci s-au asociat, au intrat în parteneriate cu reprezentanţi din alte state membre – în special din vechile state membre care aveau deja experienţă. E clar că, în momentul de faţă, dacă vrei să obţii finanţare pentru un proiect legat de multilingvism, trebuie să fi citit strategia pe care a adoptat-o Comisia Europeană în 2008 şi să te adaptezi priorităţilor pe care le are Comisia Europeană. E şi normal. În momentul în care îţi fixezi nişte priorităţi, vrei ca pe acele priorităţi să obţii rezultate. E normal să finanţezi acele chestiuni. Pe lîngă faptul că este necesară această cooperare cu alţii care deja au experienţa necesară, pe lîngă chestiunea că trebuie să fii legat de ceea ce constituie priorităţi politice ale Comisiei Europene şi ale Uniunii Europene în general, trebuie să ştii şi procedurile – şi tocmai de aceea, de multe ori, sînt chemaţi unii care sînt deja specializaţi în această problemă. Procedurile sînt complicate. Din ce în ce mai mult există un control al Parlamentului European asupra modului în care se cheltuiesc banii comunităţii. Există aşa-numita comisie COCOB (Comisia de control bugetar), considerată una dintre cele mai puternice comisii, care veghează la modul în care fiecare euro este cheltuit. Ca rezultat al acestei evoluţii, procedurile nu numai că nu se simplifică, ci devin din ce în ce mai complicate pentru că, pînă la urmă, este vorba de „a da seama" faţă de cetăţeanul european. Asta este explicaţia pentru care procedurile sînt foarte complicate şi de multe ori îi descurajează pe cei interesaţi să acceseze fonduri.

Andrei Pleşu: Dilema veche *fiind o publicaţie care are şi coeficientul ei – util – de frivolitate, aş vrea să avem şi un episod extrainstituţional (pentru că în general dvs. sînteţi foarte instituţional): aş vrea să vă întreb ce repercusiuni a avut asupra vieţii dvs. episodul acesta european? Ce aţi mai trăit în vremea asta? Cum arată biografia cuiva care trece prin această rigoare extraordinară – şi trece asumînd-o, nu trece făcînd-o cu mîna stîngă?*

Am avut marea şansă că soţia a acceptat să vină cu mine. E medic oftalmolog. Fiica noastră a rămas aici – este în anul II la Facultatea de Medicină. Din punctul acesta de vedere, nu pot să nu spun că am avut o viaţă bună. Viaţă bună din mai multe puncte de vedere. Am avut şi viaţă de familie, dar şi posibilitatea să văd extrem de multe locuri. V-am spus că am vizitat toate statele membre şi foarte multe regiuni. Din punctul acesta de vedere e chiar foarte complicată activitatea unui comisar – mă dau jos dintr-un avion şi mă sui în altul, mă dau jos din avion şi mă sui în maşină sau în tren... Îmi amintesc că odată, în şase zile consecutive am fost în şapte ţări. Nu ţări alăturate pe care le parcurgi cu maşina, ci din Grecia pînă în Belgia şi Franţa. Pot să vă spun că m-a îmbogăţit enorm această experienţă. Nu numai din punct de vedere profesional, ci şi din punct de vedere uman, al deschiderii faţă de ce se întîmplă în Europa şi ce se întîmplă în lume. Am avut o şansă extraordinară avînd acest portofoliu să intru şi să discut unele dintre lucrurile cele mai sensibile nu numai pentru ţări membre, dar şi pentru regiuni, pentru cetăţeni. Este o experienţă absolut fascinantă. În momentul de faţă nu numai că am nenumărate cunoştinţe acumulate, dar am o deschidere şi o înţelegere faţă de alţii: sîntem foarte diferiţi, putem să gîndim în moduri profund diferite, dar putem să ne înţelegem şi putem să trăim împreună, să interacţionăm. Cred că e schimbarea cea mai mare şi cea mai importantă prin care am trecut în această perioadă. Şi asta ţine de resortul intim şi mai puţin de un resort profesional. E o experienţă foarte greu de repetat şi care m-a îmbogăţit formidabil.

Adina POPESCU

Locuri de fumat

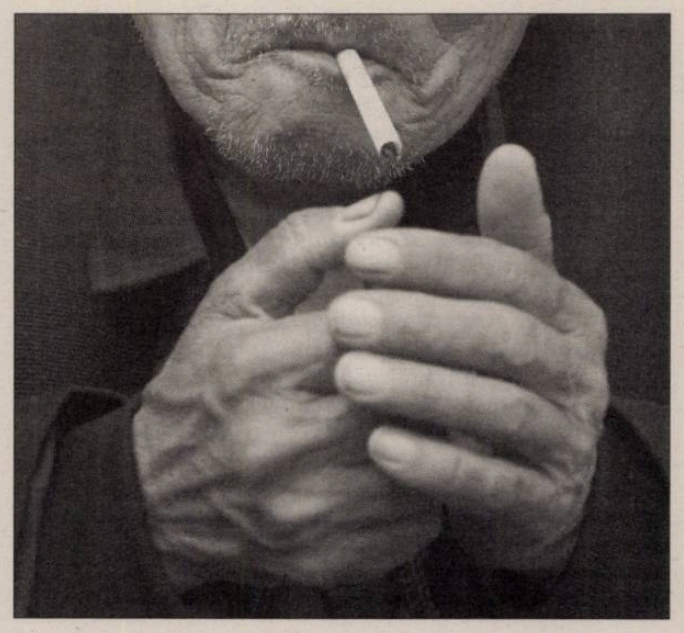

Legea privind fumatul în locurile publice a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2009, în condiţiile în care fostul ministru al Sănătăţii Eugen Nicolăescu, iniţiatorul legii, estimase în urmă cu doi ani că în România erau peste cinci milioane de fumători. Între timp, preţul ţigărilor a depăşit pragul psihologic – zic unii, de 10 lei, însă n-am auzit pe nimeni să se fi lăsat de fumat din această cauză. Nici mesajele încadrate în chenare negre sau fotografiile terifiante de pe pachetele de ţigări nu par să aibă vreun efect, deşi unii bărbaţi (în general cei foarte tineri) se feresc de cele care le amintesc că fumatul poate să ducă la impotenţă. Totuşi, aplicarea legii antifumat despre care se spune că ar fi lăsat loc la numeroase interpretări a schimbat într-o anumită măsură viaţa şi obiceiurile fumătorilor. Mulţi regretă vremurile în care încă se mai putea fuma în tren, alţii fumează mai puţin la serviciu, fiindcă li se pare „neproductiv" să coboare mai multe etaje pentru a-şi aprinde o ţigară în faţa clădirii unde lucrează, însă „recuperează" prin cafenele şi baruri unde se poate fuma la discreţie. Faţă de alte ţări europene, în România fumatul este încă tolerat, uneori chiar şi de nefumători care într-un restaurant, de pildă, preferă compania prietenilor fumători din grup, decît să se izoleze la mesele destinate lor, unde ar putea să respire un aer neviciat.

Local pentru fumători

În momentul în care o lege similară s-a aplicat în Germania, o fotografie a făcut înconjurul lumii, pe Internet. Pentru a nu-şi pierde clienţii, patronul unui pub a găsit o soluţie care să nu încalce legea – a spart un perete şi a făcut nişte găuri prin care un fumător să-şi scoată capul, dar şi mîna cu ţigara aprinsă, în exterior. O astfel de imagine nu o să vedem niciodată în România, deşi probabil că românii ar fi fost mult mai inventivi decît nemţii, căci proprietarii restaurantelor şi cafenelelor ale căror suprafeţe nu depăşesc 100 m^2 au avut voie să opteze dacă localul va fi destinat fumătorilor sau nefumătorilor. Aşadar, au izbutit să respecte legea, fără să fie nevoiţi să-şi folosească imaginaţia, doar prin lipirea unui anunţ standard pe uşa localului pe care fumătorii nici nu-l mai observă atunci cînd îi păşesc pragul, fiindcă pentru ei e de la sine înţeles că oriunde se bea, se şi fumează.

Astfel, mai multe mici restaurante sau bistrouri unde, înainte de 1 ianuarie 2008, mai puteai vedea, într-un colţ, separate de restul spaţiului, printr-o perdea sau o arcadă, cîteva mese fără scrumiere la care de regulă nu stătea niciodată nimeni au devenit localuri pentru fumători. De pildă, faimosul local al unui turc unde felurile de mîncare sînt expuse într-o vitrină, aşa că nu mai e nevoie să consulţi meniul, doar să pui degetul pe ceea ce vrei să mănînci, avea înainte de aplicarea legii un separeu pentru nefumători, cu două mese, ceva mai izolate decît în alte părţi. Acum, muşteriii pot fuma peste tot ca turcii, inclusiv în separeul pe care nu-l preferă nimeni, fiindcă pare înghesuit şi nearisit, în comparaţie cu sala de mese propriu-zisă a restaurantului unde mirosul de kebab se amestecă cu cel de tutun.

Doar în restaurantele mari există încăperi separate pentru nefumători în care pot să încapă mai mult de două mese. Acestea sînt într-adevăr separate prin pereţi (aşa cum cere legea) de celelalte spaţii, aşa că fumul de ţigară nu ajunge la cei care nu vor să-l inhaleze. Pentru un fumător, a lua masa într-un astfel de loc poate să pară frustrant, însă mi-am dat seama cu timpul, participînd la diverse întîlniri cu nefumători, că viciul poate să treacă pe planul doi. Desigur, poţi ieşi afară ca să fumezi, însă la un moment dat renunţi să o mai faci şi accepţi restricţia, iar dacă reuşeşti să depăşeşti acest prag, vei descoperi că mîncarea are cu totul alt gust şi că masa a fost o experienţă plăcută în sine.

În Portugalia, legea antifumat n-a fost la fel de permisivă ca la noi, deşi am aflat că şi portughezii (ca toate rudele mai sărace, de altfel, ale europenilor cu state vechi) sînt fumători înrăiţi. La şase luni de la aplicarea legii, în faţa restaurantelor, dar mai ales a bodegilor de cartier puteai vedea grupuri de fumători, socializînd cu paharele în mînă. Patronii păreau foarte stricţi în ceea ce priveşte legea, căci ni s-a spus că amenzile erau usturătoare, însă căutau în permanenţă soluţii pentru a nu-şi pierde clienţii. Proprietarului unui restaurant studenţesc, situat la primul etaj al unui imobil, dărîmase cu totul unul dintre pereţi, pe cel care dădea în exterior. Era destul de straniu să te afli într-o încăpere care nu mai avea ferestre, iar strada părea în prelungirea acesteia, însă ospătarul ne-a făcut cu ochiul: „Nu încălcăm nici o lege. Sîntem afară!". Un tînăr patron al unui bar de noapte de la subsolul unei case era nefericit că puţin după ora 11 nu mai avea decît vreo trei clienţi, în ciuda preţurilor mici şi a celor două mese de biliard. Fumătorii din grupul nostru de români s-au arătat la rîndul lor dezamăgiţi că nu-şi pot aprinde ţigările, aşa că n-au rezistat nici ei mai mult de o jumătate de oră. „Veniţi peste o săptămînă! Atunci vom avea un sistem de ventilaţie şi purificator de aer şi se va putea, în sfîrşit, fuma!" – ne-a spus cu entuziasm patronul. Apoi, ne-a povestit că investiţia l-a costat enorm, însă a fost singura soluţie legală. „În Portugalia legea antifumat nu prea se poate păcăli!" Peste o săptămînă însă, urma să fim înapoi în România, ţara unde în toate cîrciumile fumatul este permis.

Bungee-smoking şi vagonul restaurant

În momentul în care un tren se opreşte într-o staţie unde va staţiona mai mult de două minute, din vagoane tîşnesc pe peron fumătorii, cu ţigările deja aprinse. Încep să tragă din ele cu sete, fum după fum, pînă ameţesc sau li se face rău – un „sport" despre care am înţeles că se numeşte *bungee-smoking*. Controlorii îi privesc cu milă, „N-am ce face! Nu-i trenul meu!" este replica lor favorită şi au grijă mai nou să-i informeze pe călători care sînt staţiile în care au timp să fumeze o ţigară. „De la Bucureşti la Cluj nu sînt decît două, maximum trei... Ploieşti, Braşov şi Mediaş, să zicem, deşi acolo nu stă decît vreo trei minute. Doar trei ţigări în nouă ore de drum... e cumplit!" – spune un fumător. Unii mai fumează în scîrbă prin toalete, alţii se ascund în spaţiile dintre vagoane şi aruncă rapid ţigările dacă trece „naşul". Cei mai tupeişti scot capul pe geam şi trag cîteva fumuri.

Pentru un fumător, o călătorie lungă cu trenul fără a avea voie să fumeze este insuportabilă. Plictiseala aduce cu sine nevoia de ţigară. Însă cei care îşi permit să cheltuiască nişte bani pentru a-şi satisface viciul au descoperit soluţia: vagonul-restaurant. „Depinde de naşi... unii te lasă şi închid ochii, alţii nu!" – spune ospătarul, în timp ce schimbă farfurioara de cafea cu rol de scrumieră. „Dacă trece, vă rog să o stingeţi... eu n-am văzut nimic!"

Înainte de a se interzice fumatul în tren, vagonul-restaurant era un loc puţin frecventat, cu ness-uri călîi şi proaste, beri şi sucuri scumpe. „Acuma merge bine. Omul nu poate să tragă o oră de o cafea... îşi mai aprinde o ţigară şi îşi mai ia una! Trece timpul, bea şi o bere, i se face foame şi se hotărăşte să şi mănînce. Mai se duce pînă în compartiment, îl apucă iar cheful de fumat şi vine înapoi..." – povesteşte acelaşi ospătar, nefumător.

Atmosfera de la vagonul-restaurant începe să semene cu una de cabană unde toată lumea se împrieteneşte cu toată lumea. Mesele sînt puţine, aşa că eşti nevoit să stai faţă în faţă cu altcineva, un alt fumător. Sentimentul de satisfacţie de a încălca regulile şi de a fuma ţi-e împărtăşit. Participi la bucuria comună şi nu-ţi mai vine să pleci, mai comanzi o cafea. „Sînt nevoită să fac frecvent drumul Bucureşti-Timişoara, aproape zece ore, îţi dai seama? Aşa că nici nu mă mai duc la locul meu, din compartiment. Vin direct aici şi stau zece ore la vagonul-restaurant." Fata din faţa mea, cocoţată pe scaunul înalt de bar, are într-adevăr valiza lîngă ea. „Mai fumăm una?" În mai puţin de patru ore, învăţ tot ce se poate învăţa despre cazinouri şi despre meseria ei de dealer. Un domn grizonant de la masa de vizavi a gîndit strategic: şi-a luat direct o sticlă cu vin şi probabil că o va termina pînă la Timişoara. Un altul, fără chef de conversaţie „la o ţigară", s-a ascuns în spatele unei cărţi. Mai mult fumează decît citeşte.

La o ţigară

Căutînd prin imaginile de arhivă ale unui post de televiziune, am descoperit o înregistrare a emisiunii *Ceaiul de la ora 5,* de pe la mijlocul anilor '90. Încă de la început ceva m-a şocat: invitaţii îşi aprindeau ţigări în timp ce vorbeau, iar studioul era plin de rotocoale albăstrui de fum. Mi-am amintit însă că în aceeaşi perioadă prin redacţii fiecare birou îşi avea scrumiera şi fumătorul lui. Nefumătorii erau o majoritate neglijată, n-aveau decît să se ducă şi să scrie în altă parte, dacă nu le convenea să fumeze pasiv alături de ceilalţi. Primul lucru pe care îl făceai cînd intrai în biroul unui şef binevoitor era să-ţi aprinzi o ţigară, faptul că el accepta să fumaţi împreună fiind o dovadă de prietenie şi apreciere.

Prin 2001, la Bruxelles, am văzut pentru prima oară funcţionari ai Comisiei Europene, îmbrăcaţi în costume şic, afară, în stradă, în faţa clădirilor din beton şi sticlă, trăgînd preocupaţi cîteva fumuri, apoi stingîndu-şi ţigări fumate doar pe jumătate, presaţi de timp. Sentimentul cuiva venit dintr-o ţară unde se fuma în holurile spitalelor, ale primăriilor şi secţiilor de poliţie nu putea fi decît unul de compasiune. Însă între timp lucrurile s-au schimbat şi la noi. Patronii micilor firme, dar şi managerii multinaţionalelor au descoperit că angajaţii muncesc mai mult, dacă fumează mai puţin. „Hai la o ţigară!" era replica cea mai des întîlnită prin birouri. Aşa că, profitînd de legea care deja se aplicase în majoritatea ţărilor europene, s-a trecut la desfiinţarea metodică a locurilor pentru fumat. La început, fumătorii au fost alungaţi pe holuri şi pe scările de serviciu, apoi instalarea detectorilor de fum, al căror scop era de fapt să se declanşeze în caz de incendiu, a fost un motiv în plus pentru interzicerea definitivă a fumatului în clădirile-birouri. Însă între fumători există de regulă o solidaritate pe care nefumătorii cu greu o înţeleg. Acţionînd în grup, au continuat să descopere „portiţe", cîte un colţ ferit şi întunecos numai al lor, cîte un balcon. Au sfidat „stropitorile" după plecarea şefilor, constatînd că nu se întîmplă nimic de la cîteva rotocoale de fum. Însă mutarea în noile sedii, fără colţuri ferite şi fără balcoane, cu paznici şi administratori care veghează la respectarea legii, a pus capăt tuturor acestor tertipuri. Astăzi, în România, îi poţi vedea pe oamenii muncii în faţa clădirilor unde lucrează, fumînd grăbiţi şi blazaţi, fără să mai comunice între ei, la fel ca funcţionarii de la Bruxelles.

Fumuri de Occident

● Austriecii, consideraţi a fi printre cei mai înrăiţi fumători din Europa, au adoptat o lege prin care se interzice fumatul în locuri publice, de la 1 ianuarie 2009. Legea are însă numeroase excepţii pentru a nu-i deranja prea tare pe fumători, şi a atras deja protestul Ministerului Sănătăţii şi al Comunităţii Europene. Astfel, interdicţia vizează localurile publice în care clienţii consumă mîncare şi băuturi, dar nu şi micile cafenele şi restaurantele cu suprafeţe sub 50 m^2. Însă şi localurile a căror suprafaţă este cuprinsă între 50-80 m^2 pot să nu se supună interdicţiei, dacă invocă imposibilitatea de a efectua lucrări de separare a sălilor. Localurile care depăşesc 80 m^2 sînt obligate să asigure un număr de locuri pentru nefumători egal cu cel pentru fumători şi au ca termen 1 iulie 2010, pentru a se supune legii.

● Congresul SUA a votat cea mai restrictivă lege antifumat din istoria ţării. Legea dă instituţiilor abilitate de control puteri sporite pentru a limita nicotina din ţigarete, pentru a reduce drastic difuzarea de reclame la ţigări şi pentru a interzice produsele din tutun aromate, pentru tineret. Conform noii legi, Autoritatea pentru Alimente şi Medicamente (Food and Drug Administration, FDA) nu va avea, totuşi, dreptul de a interzice complet ţigările sau nicotina, substanţa responsabilă pentru crearea dependenţei.

● Carolina de Nord a devenit cel de-al 29-lea stat american în care este interzis fumatul în restaurante şi al 24-lea în care este interzis fumatul în baruri, în condiţiile în care Carolina de Nord este cel mai mare producător american de ţigări. În timp ce fumătorii sînt nemulţumiţi de noua legislaţie, nefumătorii se declară uşuraţi de faptul că nu mai sînt atît de expuşi efectelor nocive ale fumatului pasiv.

● Legea antifumat a fost încălcată în Portugalia chiar din prima zi şi chiar de către şeful agenţiei de resort, care trebuia să vegheze la respectarea noilor norme. Conducătorul organismului care se ocupă cu aplicarea legii antifumat în Portugalia a fost surprins fumînd chiar de Revelion, într-un spaţiu public. Oficialul şi-a motivat gestul prin faptul că nu ştia că legea antifumat – care se aplică în cafenele, restaurante şi baruri – vizează şi cazinourile.

● Actuala lege antifumat din mai multe ţări – printre care România, Spania şi Portugalia – a căpătat o valoare paradoxală: marii producători de ţigări o promovează ca răul cel mai mic, deoarece scăpările legislative permit să se continue fumatul în majoritatea localurilor în care acesta ar trebui să fie interzis. Aceasta este concluzia la care au ajuns cercetătorii de la Clinica Mayo din SUA, după ce au analizat peste 1300 de documente ce provin de la marile companii producătoare de ţigări. În documente se specifică, de pildă, cum în anumite ţări, printre care şi România, specialiştii din cadrul British American Tobacco afirmau că se bucură de spijinul unei mari părţi din societate şi au bune relaţii cu presa şi cu membrii comunităţii ştiinţifice care nu sînt de acord cu excesele campaniei antifumat.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Parcare gratuită** pentru maşinile nepoluante. Primăria oraşului Kiel din Germania a adoptat o hotărîre prin care le permite posesorilor de maşini nepoluante (emisii mai mici de 120 gr. de CO_2/km.) să folosească gratuit parcările publice din oraş. După o inspecţie tehnică riguroasă, şoferii îşi vor putea achiziţiona cu numai 5 euro o vinietă care le acordă acest drept. „Este preferabil să lucrezi cu recompense decît să introduci penalizări" – a explicat primarul social-democrat Torsten Albig. Municipalitatea va încasa cu pînă la 27.000 de euro mai puţin din momentul introducerii acestei măsuri, însă încurajînd achiziţionarea unor maşini nepoluante, avantajul ecologic pentru oraş este evident. Se estimează că în jur de 3000 din cele 125.000 de maşini înregistrate în Kiel ar putea obţine această vinietă. (după *zeit.de)*

● **Ofertă „socială" pentru Internet.** Premierul francez François Fillon le cere furnizorilor de servicii Internet să se gîndească la o ofertă „socială" pentru oamenii săraci. „Internetul a devenit un instrument esenţial, la fel ca electricitatea, şi accesul la un tarif convenabil şi la un debit ridicat este un imperativ, o chestiune de justiţie socială" – a explicat el. Premierul speră ca peste şase luni operatorii să poată propune un tarif accesibil de conectare la Internet, care să nu depăşească 20 de euro pe lună. Problema este că, în acest moment, oamenii care dispun de resurse peste medie beneficiază, de fapt, de tarife de conectare mai mici decît săracii. Asta pentru că ei îşi pot permite să achiziţioneze servicii complexe, care includ televiziune prin cablu, telefonie fixă şi Internet de mare viteză şi le plătesc pe toate pe aceeaşi factură, beneficiind astfel de reduceri. Cei care nu au suficente resurse pentru a plăti aceste servicii complexe sînt astfel nevoiţi să plătească doar pentru Internet un preţ mult mai mare, uneori inaccesibil. Măsura vizează deci reducerea inegalităţilor sociale – a explicat Fillon. Modelul pe care îl are în vedere premierul este identic cu cel introdus din 1997 în ceea ce priveşte tariful pentru telefonie fixă. Familiile cu venituri minime plătesc companiei France Telecom doar în jur de 6 euro pentru abonament, faţă de 16,5 cît costă abonamentul în mod obişnuit. (după *Libération)*

Cu ochii-n 3,14

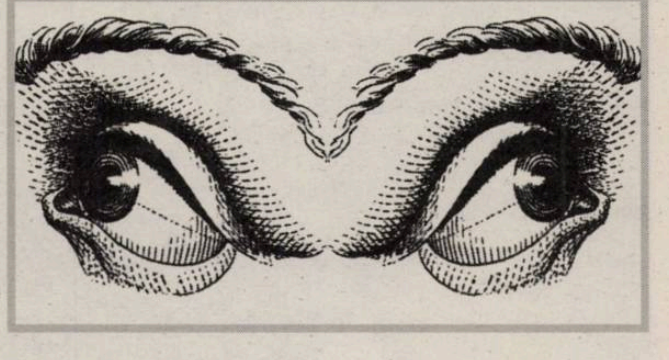

SLOGAN PENTRU IMITATORII PRAZULUI MOV: „HAOSUL ÎNCĂLŢAT CU PANTOFI VAGABONZI E SCADENT"

● Un slogan simpatic pentru panicoşii preocupaţi să salveze planeta: *Save the planet, kill yourself!* (**M. C.**)

● O veste bună în *Evenimentul zilei* de duminică: cică imitatorii – ai lui Băsescu, Iliescu, Vadim, Becali sau Vanghelie – au mai mult succes decît politicienii. Rămîne cum am vorbit: cît timp se mai rîde, nu-i totul pierdut. (**R. C.**)

● Dintr-un „Calendar manifestări 2009", apărut în publicaţia *Vacanţe la ţară* (nr. 67, iulie 2009), extrag cîteva repere ale sărbătorescului alimentar, ca să ştim ce-am avut şi ce-am pierdut în anul ce trecu: 14-16 august, „Festivalul Naţional al Păstrăvului", Ciocăneşti, Suceava; 22-23 august, „Festivalul Plăcintelor", Ghimeş, Bacău; 29 august, „Festivalul Răciturilor", Tismana, Gorj; început septembrie, „Sărbătoarea Hribului la Vama", Vama, Suceava; 6 septembrie, „Sărbătoarea Tămîioasei", Pietroasele, Buzău; 18-20 septembrie, „Festivalul Sarmalelor", Praid, Harghita; sfîrşit septembrie, „Parada Brînzeturilor", Rucăr, Argeş; 3-4 octombrie, „Festivalul Borşului de Peşte", Crişan, Tulcea; 17-18 octombrie, „Festivalul Zaibărului şi Prazului", Băileşti, Dolj. (**D. S.**)

● O nouă isterie e pe cale să invadeze mass-media din România: flacăra violetă care, după ce a fost experimentată de cuplul aproape prezidenţial Geoană, a mai lovit şi în juniorul Prigoană. Voodoo-ul colorat se manifestă, cu precădere, înspre clasa politică, cei afectaţi simt greaţă şi ameţeală şi, pe deasupra, mai şi pierd alegerile, spre deosebire de cei care îl practică, zîmbitori, euforici şi prezidenţiali. Cu alte cuvinte, pentru unii mumă, pentru alţii mov. (**S. G.**)

● În Haiti – „cea mai vastă morgă sub cerul liber", unde cei vii dorm pe străzi lîngă cadavre –, toţi corespondenţii sînt convinşi că haosul face imposibilă numărătoarea morţilor. 50, 100, 200 de mii? – nu se va şti niciodată. Totuşi se apreciază că cei 75 de oameni salvaţi de sub ruine constituie o cifră remarcabilă, aproape o minune în istoria seismelor. (**R. C.**)

● În spatele blocului meu e parcat un Jaguar X Type, ultimul model. În faţa locului de parcare e un capac care acoperă nişte ţevi cu apă caldă. O porţiune mai caldă de unde ies aburi, pe care nu se depune zăpada şi unde, asemenea cîinilor fără stăpîn, îşi face culcuşul o femeie fără casă. Într-o dimineaţă, am văzut un tip cu palton cafeniu pus direct peste cămaşa în dungi şi încălţat cu pantofi negri ascuţiţi (proprietarul Jaguarului), aşteptînd nerăbdător ca femeia să se trezească şi să-şi adune bulendrele, pentru ca el să-şi poată porni maşina. (**A. M.**)

● Viorel Hrebenciuc şi flacăra violetă au ajuns în *The Washington Post:* explicaţia supranaturală a politicianului român privind desfăşurarea dezbaterii televizate a candidaţilor la prezidenţiale a fost preluată de publicaţia americană. După o astfel de ruşine, mai că preferam o ştire din vremurile de odinioară, despre cîinii vagabonzi şi copiii străzii. (**M. Ş.**)

● Armata Elveţiei intră în faliment. Ministrul responsabil cu Apărarea a anunţat că, în ultimii ani, armata a comandat numeroase echipamente noi. Termenul de livrare e scadent anul acesta, se aşteaptă „marfa", dar nu mai sînt bani. Cum îşi va mai apăra Elveţia legendara neutralitate fără bani? Fără armată? (**M. M.**)

UN SLOGAN PENTRU CEL MAI SLAB CITITOR DE PUNGULIŢE: „PROSTIA CARE ÎNCEARCĂ SĂ SE RIDICE TRĂGÎND DE MÎNER ŞI-A CÎŞTIGAT INDEPENDENŢA"

● Un prieten de-al meu zice că ar prefera, în locul vaccinului contra gripei porcine, un „vaccin contra mogulilor", despre care nu mai suportă să audă discuţii. Eu am altă idee: dacă tot sînt ei îngrijoraţi că scade rating-ul emisiunilor de televiziune, să se facă un *Big Brother* cu moguli sau, mai bine, un *Survivor* în care mogulul cel mai slab să fie nevoit să rămînă pe insulă. (**M. C.**)

● La articolul meu de săptămîna trecută, un cititor de pe net a comentat ceva despre cît de prost sînt şi a încheiat aşa: „Băi, eşti atît de provincial, că nici nu mă enervezi". Băi, eşti atît de cosmopolit, că îmi eşti simpatic. (**C. G.**)

● Am nimerit într-o seară peste promo-ul emisiunii lui Dragoş Bucurenci *Verde ca viaţa* şi m-am gîndit că cei care încă mai cred că nesimţiţii pot fi transformaţi în iubitori şi protectori ai naturii ar merita un premiu. Să vedeţi: arunc un ochi spre copacii din faţa balconului. Ce văd: un brad de Crăciun din care nu fuseseră date jos ambalajele de bomboane, o pereche de ciorapi de damă, o sticlă de suc Giusto, o pungă în care se vedea ceva alimentar şi alte felurite punguliţe. Mă întreb cît timp va mai trece pînă cînd vor fi date jos şi, mai ales, cine va face acest lucru: un ecologist sau nesimţiţii care le-au aruncat? Cu gunoiul ne-am lămurit, e complicat. Oare cu urşii polari cum o fi? (**R. T.**)

● Acum, că e la modă să fii atacat de parapsihologi, diverşi alţi politicieni spun că şi ei s-au simţit atacaţi, că au avut performanţe slabe etc. Dar de ce să excludem prostia? (**C. G.**)

● O vorbă de duh pentru miniştrii noştri: „Eu cred că o ţară care încearcă să prospere prin stabilirea de taxe mari este ca un om care, stînd într-o găleată, încearcă să se ridice trăgînd de mîner". De la Winston Churchill. (**M. C.**)

● Sergiu Băhăian, tipul arestat pentru nişte crime în stil mafiot, avea cont pe Facebook şi 1600 de „prieteni" acolo. *Gândul* a publicat un articol care pleca de la analiza contului de pe Facebook. Omul se declara un artist, regizor şi pasionat de fotografie. O dulceaţă de băiat! (**C. G.**)

● Într-o împrejurare tragică – cutremurul din Haiti –, am observat că agenţiile de presă, televiziunile de ştiri şi chiar lideri politici ca Barack Obama amintesc de moştenirea colonialistă ca explicaţie pentru situaţia economică a uneia dintre cele mai sărace şi politic instabile ţări din lume. Haiti este prima colonie europeană care şi-a cîştigat independenţa – încă din 1804, pe vremea lui Napoleon, francezii au fost înlăturaţi şi s-a proclamat regatul independent Haiti. Aşadar, vorbim de 205 ani fără colonialism. Cam după cît timp se prescrie vina în acest caz şi „greaua moştenire" nu mai e invocată? (**M. Ş.**)

UN SLOGAN PENTRU SUPER-EROI: „ÎN ANUMITE MOMENTE, CÎTEVA SUTE DE ANI AU AVUT NEVOIE DE APROAPE TREI LUNI"

● Din ultimul film al lui Tarantino *(Ticăloşi fără glorie)* am aflat că Al Doilea Război Mondial s-a sfîrşit într-un cinematograf. În ultimul film (nereuşit) al lui Guy Ritchie descoperim că Sherlock Holmes şi Watson au fost doi super-eroi, aproape asemenea lui Batman şi Spiderman. În concluzie, aproape totul e posibil. (**I. P.**)

● După ce s-a vorbit despre „flacăra violetă", despre „paranormalii lui Băsescu", despre „atacurile energetice" asupra lui Mircea Geoană, dl Crin Antonescu (promotor al „revoluţiei bunului-simţ"!) n-a vrut să rămînă în afara acestei discuţii şi a declarat: „În anumite momente ale campaniei electorale nu mai aveam un control obişnuit asupra pronunţării unor cuvinte". Personal, sînt foarte curios care erau acele cuvinte. Altminteri, chestiunea se poate rezolva la logoped... (**M. V.**)

● În vîrf de munte, într-un schit de cîteva sute de ani, la Cetăţeni, în Argeş, am dat, în cea mai dosnică firidă a vechii biserici, de o inscripţie datată 14 mai 1932: „Ionel şi Masa". Cine zicea că în vremurile dintre războaie lumea era mai civilizată? (**S. S.**)

● De la gala decernării Globurilor de Aur am reţinut aşa: bărbia lui Tarantino, talia Sophiei Loren, rochia lui Halle Berry, premiul pentru Jeff Bridges şi discursul lui Robert Downey Jr.: „Eu nu am cui să mulţumesc. Ei sînt cei care au avut nevoie de mine pentru filmul ăsta". (**M. C.**)

● De aproape trei luni, scările rulante de la Piaţa Victoriei I sînt în reparaţie. Nu mă deranjează să urc cîteva trepte, însă de fiecare dată cînd cobor din metrou nutresc o mică speranţă că ele au fost repuse în funcţiune. Şi tot de fiecare dată trăiesc o mică dezamăgire. Îmi dau seama că într-o altă ţară reparaţiile ar fi durat trei zile, după care li s-ar fi cerut scuze călătorilor pentru inconveniente. Astfel de amănunte aparent lipsite de importanţă te fac, de fapt, să-ţi doreşti să nu mai trăieşti în România. (**A. P.**)

„Studenţii americani sînt fani ai noului cinema românesc“

– interviu cu Ioana URICARU –

A absolvit Universitatea de Film în California, unde predă ca asistent. A lucrat ca asistent de regie, monteur, scenarist şi a devenit cunoscută datorită Amintirilor din Epoca de Aur, *filmul omnibus care a dus cei mai mulţi spectatori în sălile de cinema de la noi în 2009. În prezent, Ioana Uricaru este bursieră la Paris în cadrul programului* La Résidence de la Cinéfondation du Festival de Cannes.

© O. Hermanus

Aţi terminat biologia şi regia de film. Ce v-a determinat să plecaţi în State şi cum s-au legat aceste două specializări?

Am decis să petrec cîtva timp în America pentru că voiam să-mi aprofundez studiile de cinema, iar America (sau mai bine zis California) m-a atras datorită spiritului său energic, dinamic. California are, firește, multe neajunsuri, ca orice alt loc din lume, dar pentru mine ele sînt neutralizate de onestitatea cu care acea cultură apreciază curajul, spiritul de iniţiativă şi capacitatea de a-ţi asuma riscuri.

M-am dus acolo după ce am fost admisă la şcoala de film a University of Southern California, una dintre cele mai prestigioase din lume, fără să ştiu exact cum mă voi descurca. Am aterizat la Los Angeles, unde nu cunoşteam pe nimeni, cu patru zile înainte să înceapă semestrul, şi mi-am dat seama că nimeni n-o să aibă grijă de mine. USC e o şcoală privată foarte scumpă, iar eu, contrar unor zvonuri amuzante pe care le-am auzit mai tîrziu, n-aveam nici o bursă de la statul român şi nici vreun alt fel de ajutor material. Aveam însă o diplomă în biochimie, aşa că m-am dus la Departamentul de biologie de la USC şi i-am întrebat dacă au nevoie de oameni. Şefa laboratorului s-a uitat pe foaia mea matricolă şi m-a angajat imediat să predau studenţilor de anul întîi. Am tăiat foarte mulţi creieri, ochi, broaşte şi şobolani, ca să-mi plătesc studiile de cinema.

Ce şanse vi s-au oferit acolo?

Prima şansă a fost, firește, admiterea. Apoi slujba la Departamentul de biologie. O mare şansă a fost faptul că am reuşit foarte repede să-mi fac prieteni printre colegi, care mi-au şi încredinţat proiectele lor ca monteur, şi că am avut noroc de gazde care m-au îndrăgit (în opt ani m-am mutat doar de două ori, un lucru care poate părea neimportant, dar care contează cînd eşti într-o ţară străină). Cea mai mare şansă însă a fost să trăiesc într-un mediu unde de fiecare dată cînd am vrut să încep ceva, oricît de nebunesc, nu mi s-a spus niciodată „nu te băga“, „e prea greu“, „chiar crezi că e o idee bună?“. Mi s-a spus doar: „foarte bine, dă-i bătaie, nu contează dacă reuşeşti sau nu, important e să încerci“.

Aţi ţinut prelegeri la universităţi de prestigiu (University of Southern California, Michigan State University), despre Robert Altman, Quentin Tarantino, cenzura în cinematografia din România înainte de '89, despre Cristi Puiu, dar şi despre tehnica montajului în cinema. Cît de interesat este publicul specializat de cinematografia contemporană din România, la concurenţă cu un nume ca Tarantino?

Hai să le spunem „comunicări“, nu prelegeri – ele reprezintă o activitate normală cînd faci parte din lumea academică (după ce am terminat de tăiat şobolanii, am trecut la seminariile de la şcoala de film). Mai interesantă e ideea cinematografiei româneşti „la concurenţă“ cu Tarantino. Cinematografia românească e la mare preţ (şi) în Statele Unite; firește, printre oamenii cu o anumită sensibilitate şi cu interes pentru artă, nu doar pentru industria filmului. Am pierdut şirul americanilor care, auzind că sînt din România, m-au întrebat: „de ce nu putem şi noi să facem filme aşa cum faceţi voi?“. Ceea ce e cumva amuzant dacă facem o comparaţie cu persoane din publicul românesc, mai mult sau mai puţin avizate, care se întreabă şi ele de ce nu terminăm cu minimalismul ăsta şi să facem şi noi filme ca americanii?

În România numele dvs. este asociat filmului omnibus Amintiri din Epoca de Aur. *Ce alte scurtmetraje aţi mai regizat?*

Proiectul meu de diplomă la USC e un scurtmetraj care se cheamă *The Sun and The Moon* şi care a fost selecţionat în cîteva festivaluri, dar n-a fost proiectat în România. Mai am în lucru două scurtmetraje, în faza de pre-producţie – unul care se va filma în România (sau altundeva în Europa) şi unul la Los Angeles.

Aveţii două scenarii de lungmetraj în stand-by. *Este vorba de* Fericirea *şi de* Periferic. *Cînd vom putea vedea filmele?*

Periferic a fost un scenariu scris în colaborare, care a fost preluat de casa de producţie Saga Film şi a trecut prin foarte multe mîini, transformîndu-se radical, pînă la a fi filmat în regia lui Bogdan Apetri (cred că în clipa de faţă se află în post-producţie). Cît despre *Fericirea*, este deocamdată „îngheţat“ în faza de dezvoltare, fiindcă nu simt că e potrivit ca prim lungmetraj pentru mine. E un scenariu care se citeşte bine, dar din punct de vedere logistic şi al maturităţii necesare pentru nivelul său de dificultate, nu se pretează a fi un film de debut. Ca să vă dau un exemplu – se petrece pe parcursul a aproape 20 de ani, cu personaje care traversează diferite vîrste, în foarte multe locuri.

Aţi făcut un scurt film pentru preşedintele al cărui simbol de campanie era o cheie. Cum vă vedeţi ţara natală în anul 2010?

Am făcut un videoclip electoral, şi probabil dintre toate lucrurile pe care le-am scris ori regizat pînă acum, acela a avut cel mai concret şi mai vizibil rezultat asupra lumii reale. România se află încă, după părerea mea, într-o perioadă de tranziţie şi confuzie. De parcă ar fi ieşit din închisoare în decembrie '89 şi încă se mai dă cu capul de pereţi şi nu ştie cum să se dezbare de nişte năravuri proaste.

Anul trecut aţi fost membru în juriul Festivalului Internaţional de Film de la Cairo. Cum e de cealaltă parte a baricadei?

Nu prea mă gîndesc la festivaluri şi competiţii ca fiind „baricade“, cu juriul de o parte şi cineaştii de alta. Contează foarte mult, firește, să iei un premiu, mai ales la un festival prestigios, contează pentru soarta filmului pe care l-ai făcut, pentru soarta următoarelor filme care poate nu s-ar face fără acel premiu, şi bineînţeles şi pentru tine în calitate de cineast care se-ntreabă mereu dacă ceea ce faci are vreo importanţă. Altfel, experienţa juriului şi mai ales a Egiptului au fost extraordinare şi m-am simţit onorată şi foarte norocoasă că le-am trăit.

„În România îţi poţi asuma riscuri artistice mai mari“

Ce momente comice s-au petrecut în timpul filmării Legendei activistului în inspecţie?

Pot să spun că s-a rîs la filmare, în principal cînd repetam sau cînd actorii îşi dădeau replica şi asta pentru că dialogul e fabulos (o spun fiindcă nu l-am scris eu, ci Cristian Mungiu). Un moment interesant, chiar dacă nu tocmai de rîs, s-a petrecut într-o după-amiază, în prima sau a doua zi de filmare, cînd pe uliţa principală a satului am fost acostată de un tînăr briantinat care semăna vag cu Adrian Mutu şi conducea un Mercedes negru ultimul tip. Eram împreună cu Andra Chiriac, asistenta de regie, şi domnul s-a recomandat a fi cel care „ştie tot ce mişcă pe-aicea“. Se pare că uitasem să-i cerem voie să filmăm pe teritoriul lui, dar din fericire nu ne-a făcut vreo ofertă imposibil de refuzat.

Cît înţelege un student la film în Los Angeles despre „Epoca de Aur“?

Cam cît înţeleg şi tinerii români născuţi după 1989, care cunosc epoca doar din poveştile părinţilor (şi acum poate din filmele noastre). Dar foarte mulţi dintre studenţii de la USC sînt de-a dreptul fani ai cinema-ului românesc contemporan, în special *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* şi *Moartea domnului Lăzărescu*.

Care ar fi diferenţele majore între a face film în America şi în România?

Avem nevoie de mult timp şi multă cafea pentru întrebarea asta. S-o păstrăm pentru altă dată.

Numiţi cinci diferenţe majore, atunci.

În America nu există nici un fel de organism guvernamental sau fundaţie culturală care să administreze fonduri pentru cinema. Prin urmare, eşti pe cont propriu sută la sută, din secunda zero. În consecinţă, în România (şi în Europa) se pot face filme dîndu-se o socoteală aproximativă pentru banii cheltuiţi, ceea ce în America nu se poate. Prin urmare, în România îţi poţi asuma riscuri artistice mai mari, dar se pot face şi filme absolut nule, şi din punct de vedere artistic, şi din punct de vedere comercial. În America, ambele extreme se întîmplă mult mai rar.

În America, lumea încă merge la cinema (deşi nu cu pasiunea pe care o au francezii, ca să fim drepţi). E adevărat, aproape în exclusivitate la blockbustere hollywoodiene, dar chiar şi publicul de nişă, care se duce la filme „străine“ şi „de artă“, e destul de numeros, fie şi numai pentru că există obişnuinţa generală de a merge la cinema.

În America, toată industria cinematografică e pusă la punct – cu legi, reguli, sindicate, asociaţii, sisteme de distribuţie, de marketing, agenţi, publicişti etc. România e încă un *no man's land*, din punctul ăsta de vedere, ceea ce poate fi enervant, dar uneori lasă mai mult loc pentru improvizaţie şi negociere.

Ce filme româneşti aţi recomanda unui american şi de ce?

Reconstituirea lui Pintilie, un film care la vremea lui era la nivelul cel mai înalt al cinematografiei mondiale. *Să mori rănit din dragoste de viaţă* al lui Mircea Veroiu, care spune o poveste incitantă şi atrăgătoare, dar nu se mulţumeşte cu atît – un bun exemplu pentru cineaştii americani. *Concurs* al lui Dan Piţa, dar numai dacă pot să stau lîngă ei şi să le explic alegoria la fiecare pas, ca să înţeleagă semnificaţia acelui film în contextul istoric. *Moartea domnului Lăzărescu*, o viziune a morţii care e exact opusul a ceea ce cultivă cultura americană *mainstream*, şi tocmai de aceea extrem de tulburătoare, dacă e înţeleasă. *Hîrtia va fi albastră* al lui Radu Muntean, un film cu totul excepţional despre trauma naţională a lui decembrie '89, ca să le răspund la întrebarea „cum a fost la Revoluţie?“. *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile*, pentru claritatea cu care i-ar evoca unui american o experienţă pe care nu şi-ar putea-o imagina de unul singur. Iar la final, *Amintiri din Epoca de Aur*, ca să nu intre definitiv la idei: românii ştiu să şi trăiască, şi chiar le place.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VII**, nr. **311** ● 28 ianuarie – 3 februarie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

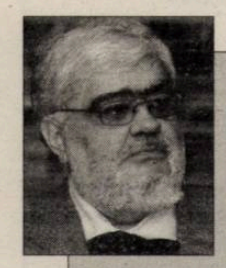

Andrei Pleşu
„Iarăşi şi iarăşi despre imaginea României“
pagina **3**

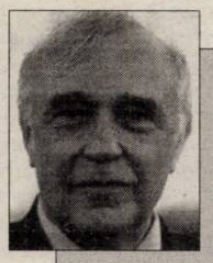

Robert Skidelsky
„Nimic fără reguli?“
pagina **5**

Cristian Ghinea
„Cum (nu) îi amendează UE pe leneşi“
pagina **17**

De ce să mai rămîi în România

„Țara cuiva nu este o anumită suprafață de pămînt, cu munți, rîuri și păduri, ci este un principiu.“

GEORGE WILLIAM CURTIS

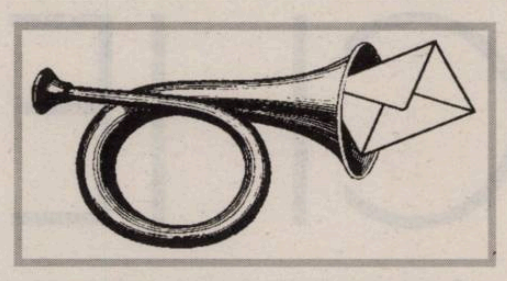

Nr. 308: *„Prost să fii, noroc să n-ai!“*

Articolul lui Liviu Ornea

Stimate dle Liviu Ornea,

V-am admirat ideile şi v-am împărtăşit opiniile din *Dilema veche,* în cadrul anchetei „Necazul oamenilor deştepţi“. Sînt motive pentru care îmi permit să adaug cîteva păreri legate de tema „prostiei inteligente“ şi a „schiţei de proiect“ a anului 2010.

Anul 2009 a fost pentru englezi, *„annus horribilis“* – declara Regina Angliei la finele lui. Pentru alţii a fost un „an prost“. În schimb, pentru noi, românii, a fost un „an nostim“, dominat de toată gama de alegeri, de crize economice şi mai ales politice, un an presărat cu intoxicări agresive, sofisme perfide, conflicte de mahala şi alte dulcegării de adormit raţiunea naţiunii. Un an de criză în care nu guvernul a fost soluţia la problema noastră, ci lipsa guvernului a fost problema.

De-abia 2010 va fi unul prost, bîntuit de crize financiare şi mişcări sociale în toată splendoarea lor. Şi toate astea pe fondul prostiei omeneşti, în general, şi a celei românești, în special. Fapt confirmat şi de primul număr al revistei din acest an care a avut ca temă „Prostia“, însoţită de urarea sau blestemul „Prost să fii, noroc să n-ai!“, care deschide calea devenirii unei previziuni sumbre spre un adevăr trist.

Dar şi aici se pare că ne-au luat-o alţii înainte. Pentru că în prima zi lucrătoare a lui 2010, mass media anunţa „Premiile pentru prostie“ ale anului 2009, în care laureaţii au fost doi spărgători de bănci din Belgia. Care în prostia lor au folosit atît de mult explozibil pentru a sparge seiful cu bani, încît au aruncat în aer întreaga clădire a băncii, în care din fericire se aflau doar ei. Şi care au fost striviţi sub dărîmături. Premiul se numeşte „Charles Darwin“ şi e o distincţie pentru cei care au contribuit la salvarea şi evoluţia speciei umane, părăsind-o.

O săptămînă mai tîrziu, revista *Foreign Policy România* publica în prima ediţie a anului „Topul celor 100 de gînditori ai planetei pe 2009“. O sută de minţi luminate care ghidează practic mersul lumii şi influenţează viaţa unor comunităţi, ţări sau populaţii.

E bine să spunem că în fruntea listei se află meditativul preşedinte al Rezervei Naţionale a SUA, al cărui nume îmi scapă, şi care, renunţînd la cariera academică, a reuşit să prevină colapsul economiei americane. Şi asta în numai cîteva luni. Listă la care se adaugă iluştri chinezi, indieni şi arabi, mai puţini europeni, iar români, deloc. Mă rog, ei cu gînditorii lor, noi cu zicerea dîmboviţeană „Mănînc, deci exist“ a actorului-bucătar Dan Chişu, care este o ofensă ce ia în derîdere şi trimite în derizoriu filozofi-

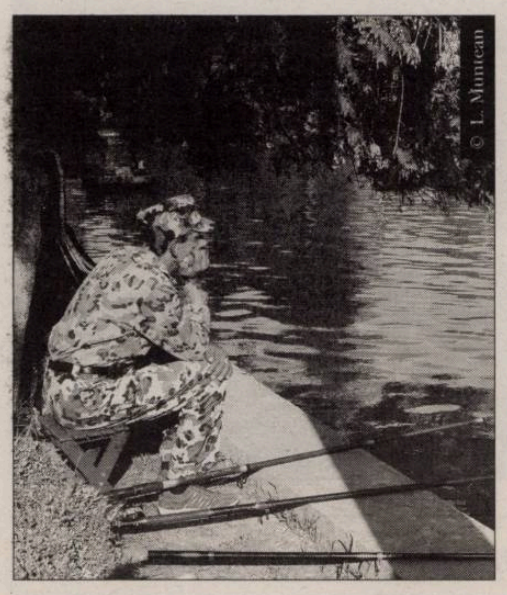

cal zicerea: „Gîndesc, deci exist“. Denumirea mioritică a emisiunii TVR-iste ne obligă să pendulăm între „prostia genială“ şi „gîndirea normală“, adică între starea de prost, fără judecată şi gîndire, după *DEX* şi aceea a gîndirii care după *Dicţionarul înţelepciunii* al lui Theofil Simenschy „constituie măreţia omului“ şi potrivit căruia noi „nu trăim în mod real decît în clipele scurte în care gîndim“, şi nu în cele multe cînd mîncăm sau lenevim.

În opoziţie cu gîndirea, cugetarea şi inteligenţa, prostia este o pornografie ascunsă, o prostituţie intelectuală greu de depistat sau sancţionat. De fapt, pe asta şi mizează toţi semi- sau sfertodocţii care defilează sub hainele erudiţiei în postura de omniscienţi, mai peste tot şi mai tot timpul.

Aşa am crezut şi eu pînă de curînd. Pînă am citit cartea *Cum m-am lăsat de gîndit* a germanului Hannes Stein şi am recitit *M-am hotărît să devin prost* a francezului Martin Page şi am început să am oarece îndoieli. Aşa că aici drumurile noastre se despart, dle Liviu Ornea, cel puţin temporar.

Deşi ştiu că „cititul dăunează grav prostiei“ şi am o vîrstă care le însumează pe ale lor cînd au scris cărţile, m-am hotărît „să-mi las baltă toate interesele“ şi să încerc îndemnul, sfaturile şi exerciţiile practice propuse de ei, pentru intelectualii epuizaţi. De la unul am învăţat că „să devii prost e o idee inteligentă“ şi că e de preferat să-ţi pui toată inteligenţa la bătaie pentru a putea intra în categoria reconfortantă a „imbecililor fericiţi“, am aflat la ce e bună prostia, cum poţi s-o dobîndeşti şi ce necazuri îţi aduce gîndirea. Care e un handicap ca oricare altul, care te face singuratic, plictisit, nefericit şi că e de preferat să constaţi că e o prostie să fii inteligent şi că a deveni prost e o treabă inteligentă. Şi că această călătorie „în lumea prostiei“ în care peste mintea noastră se aşterne giulgiul prostiei se va transforma în timp într-un adevărat „imn al inteligenţei“.

O călătorie în care trebuie să te supui cutumelor realităţii, să devii din „boier“ un „oier“ al minţii şi să descoperi groaznicul adevăr că nefericirea e propria ta minte. Celălalt ne învaţă cum să ne lăsăm de gîndit (în fond calea spre prostie) şi să împărtăşim plăcerea necugetării ca antonim pentru „cugetare“.

E vorba de „uitarea gîndirii“ care ne face viaţa mai suportabilă, ne oferă mai multă linişte şi pace, face bine sumbrilor neuroni şi cenuşiei materii. Îndemnul *Think!* al lui Albert Einstein produce mutaţii care te pot transforma în „nerd“ (persoană stupidă, ineptă, inadaptabilă). Gînditorul strică buna dispoziţie, sparge cheful, distruge distracţia pentru că nu are nimic comun cu „chefliii lipsiţi de griji“. Ne-o confirmă *Gînditorul* lui Rodin care ne arată un bărbat greoi, ghemuit, care îşi susţine capul cu braţele, convulsiv, încruntat, într-un cuvînt, nefericit, un om de la care nu poţi să te aştepţi la nimic bun.

Pentru orice om, gîndirea şi inteligenţa formează un dublu blestem. Gîndirea distruge sursele unei cariere, mai ales în politică. Ne convinge poetul chinez Su-Tung-po (1036-1101) care a scris cu prilejul naşterii fiului său versuri nemuritoare traduse de Bertolt Brecht: „Familii, cînd vi se naşte un copil / Vă doriţi să fie inteligent / Eu, cel care prin inteligenţă / Mi-am distrus întreaga viaţă / Nu pot decît să sper ca fiul meu / Să fie neştiutor şi încet la minte / Căci aşa va avea o viaţă liniştită / De ministru în cabinet“. Mult mai vechi şi chiar mai actual decît Caragiale. O ironie şi un adevăr întîlnite în toate epocile, în toate ţările şi în toate domeniile.

Gîndirea şi nefericirea sînt inseparabile. *„You can't have one without the other“* (Nu poţi să o ai pe una fără cealaltă). Cine se încurcă cu prima are parte şi de o porţie din cealaltă. Aici părerile sînt cam împărţite. Vă las plăcerea să le acceptaţi pe cele dorite şi să le respingeţi pe celelalte.

Latinii susţineau că „fericirea are uneori o doză de prostie“, dar că „fericirea celor proşti e insuportabilă“, nemţii zic că „fericirea nu se dobîndeşte fără suferinţă“, spaniolii susţin că „totul e supus schimbării, chiar şi gîndirea şi inteligenţa, căci nimeni nu e deştept în orice ceas“, englezii cred că „gîndurile bune sînt mai bune decît visele bune, afară numai dacă nu sînt puse în acţiune“, iar francezii sînt convinşi că „oamenii neputînd ocoli moartea, evita sărăcia şi combate prostia, au găsit cu cale, spre a fi fericiţi, să nu se gîndească la ele“.

Se pare că e varianta cea mai convenabilă, care ne face ca măcar din cînd în cînd să încercăm să renunţăm la gîndit. Repet, e vorba de un tratat care trasează căile de abandonare a gîndirii, destinat intelectualilor epuizaţi. Care merită încercat măcar în reprize scurte. Între două încercări, vă propun să citiţi *Cartea ignoranţei,* un tratat pentru cei care ştiu că... nu ştiu.

E calea simplă de a urma traseul în sens invers, „din lumea prostiei“ spre „lumea normală“ în care trăim.

Poftă bună... la lectură!

prof. Gicu BUTOI
scoaladesa@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 308: Articolul lui Mircea Vasilescu, „Distracţii comuniste“

Elogiul radioului

Am văzut şi eu programele de Revelion cu Toma Caragiu, dar nu pot să spun că mor de dorul lor, chiar dacă cele de acum par mult mai proaste şi, în general, parcă nu mai ştim sau nu mai putem să ne distrăm ca pe vremuri. Faptul că nu ştiu toţi să se distreze ca *noi* nu mă deranjează; faptul că tînăra generaţie nu mai ştie să se distreze deloc nu ştiu ce înseamnă; faptul că dvs. aţi petrecut un Revelion la televizor mă îngrijorează! Pot să vă mărturisesc că eu am petrecut cel mai bun Revelion din ultimii ani în următoarele condiţii: singur cu soţia într-o căsuţă de ţară la munte, fără televizor, fără apă curentă, fără canalizare, cu o sobă bine încălzită, o oală de lut burtoasă plină cu sarmale şi o sticlă de şampanie (nu chiar numai una), dar mai ales cu un bun aparat de *radio* care ne-a permis să auzim toată noaptea exact muzica pe care am dorit-o, exact ritmul care să ne facă să simţim bucuria trecerii într-un an trist. O experienţă inedită pe care v-o recomand. Am din copilărie obiceiul de a face lucruri în casă sau în jurul casei cu radioul pornit; situaţie care îmi oferă şansa de a asculta ceea ce doresc, fără să fiu fixat în faţa „sticlei“. Eu cred că statul la televizor nu numai că îndobitoceşte, dar şi sărăceşte prin faptul că nu poţi face mai nimic cu ochii lipiţi pe „ăia“, prin urmare: nu vorbim cu soţia şi copiii, nu facem curat în casă, nu gătim, nu spălăm, nu citim, nu schimbăm becul ars la debara şi nu mai avem propria noastră părere despre nimic. La ce bun, cînd totul se face şi desface la televizor? Mare pacoste pentru neamul nostru boem şi lent din fire. Cînd şi pentru ce să mai depui vreun efort, de vreme ce la televizor poţi vedea totul gata rezolvat (de alţii). Nu susţin că toate posturile de radio sînt „beton“, dar sînt destule şi de regulă au un public-ţintă infinit mai bine definit decît televiziunile. Nu doresc să fac pledoarie. Şi nici nu vă spun ce posturi prefer. Încercaţi, vă rog, şi dacă după cîteva tentative nu veţi reuşi, vă dau voie să priviţi în continuare „sticla“; dar dacă se va întîmpla minunea, vă rog să-mi mulţumiţi... primesc! Şi poate vom putea fonda un club, ceva de genul: „daţi un leu pentru radioul meu“; sarmalele şi şampania sînt din partea casei.

La bună auzire,

Mihai STURZA
mihai.sturza@gmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Starea jazz-ului**
- **Haina face pe om**
- **Starea limbii române**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.900
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Iarăși și iarăși despre imaginea României

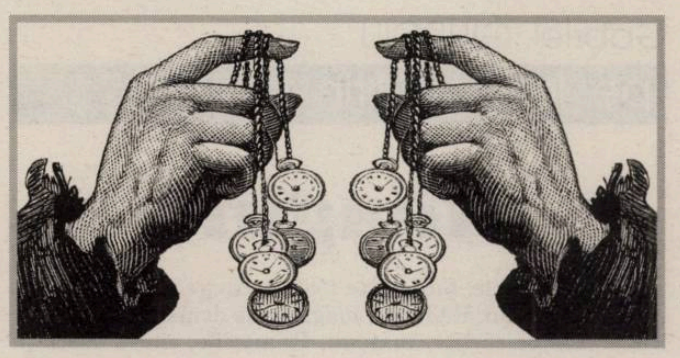

Iubirea de patrie nu e totuna cu iubirea *imaginii* patriei. Sigur că e important să arăţi bine în ochii lumii. Dar e esenţial ca faptul de a arăta bine să fie expresia unui bine *real*, şi nu o operaţiune de camuflaj, o minciună cochetă, o înşelătorie cosmetică. Se confundă, adesea, diplomaţia cu talentul de a măslui abil realitatea. În această accepţiune, a fi „diplomat“ e a şti să faci din ţînţar armăsar, din negru alb şi din rahat bici, recurgînd la cîteva viclene manevre retorice. Există gazetari şi politicieni care suferă mai abitir cînd sîntem vorbiţi de rău, decît cînd se află că stăm, cu adevărat, rău. Cu alte cuvinte, oricît de rău am sta, trebuie să ne străduim măcar să nu se ştie. Asta e strategia celor angajaţi în lupta pentru o bună *imagine* a României, cu o energie care ar trebui investită mai curînd în lupta pentru o Românie mai bună.

Printre avocaţii „imaginii“ ţării, există două mari categorii: persecutaţii şi fudulii. Persecutaţii se plîng mereu că sîntem calomniaţi pe nedrept sau că o rea voinţă universală vede numai fisurile noastre (minore), şi nu observă noianul de calităţi strămoşeşti în care moţăim, fericiţi, de secole. Fudulii se plîng că nu ştim să ne promovăm virtuţile, că nu ştim să ne punem în lumină în modul cel mai avantajos. Persecutaţii percep, clipă de clipă, comploturi, fudulii reclamă lipsa de competenţă şi de patriotism a concetăţenilor. România prezentată ca ţară a mineriadelor, a copiilor străzii şi a cîinilor vagabonzi e opera răutăţii mondiale. România prezentată la cîte o expoziţie din străinătate cu altceva decît cu „ce-i mai mîndru pe la noi“ e opera netrebniciei autohtone. Ne amintim încă de scandalul mediatizat pînă la isterie, din care trebuia să rezulte că Institutul Cultural Român şi mai ales Horia-Roman Patapievici ne-au făcut de rîs în America cu expunerea băşcălioasă a unui ponei roz sau, în Europa, cu lucrări grafice „obscene“. Cînd e vorba de „specificul naţional“, de „ce ne reprezintă“ de-adevăratelea, tot omul, chiar şi cel mai precar analist de *talk-show,* se consideră competent. Şi totuşi, „duşmănoasele“, „vicioasele“, „descalificantele“ erori ale propagandei ICR n-au avut nici un ecou degradant în presa străină. Dimpotrivă. Scandalizaţi eram numai noi, mîndrii ciobănaşi de pe Dîmboviţa. De curînd însă, marile ziare din Statele Unite şi din Comunitatea Europeană au avut material gras pentru o spectaculoasă contra-lovitură de imagine, livrată pe tavă de familia Geoană. Am devenit, brusc, bufonii planetei. Sîntem singura ţară cît de cît „civilizată“, în care un politician de vîrf, candidat la preşedinţie, se declară învins pe bază de manevre „oculte“. Nu prin jocuri de culise, nu prin intrigi mîrşave, nu prin „aranjamente“ felone, ci prin ghiduşii oculte la propriu: chestii paranormale, unde malefice, pase magnetice criminale. Emisii energetice, mă-nţelegi! Flăcări violete, care va să zică! *Dracula redivivus!* Şi asta n-ar fi nimic. Dar presa autohtonă a dedicat fenomenului ample dezbateri. Au fost invitaţi experţi în ezoterism, pavelcoruţi, (para)psihologi, vrăjitoare, francmasoni şi bioenergeticieni versaţi ca să explice lucrurile „ştiinţific“. Ţara şi-a ţinut, zile întregi, răsuflarea: a fost sau n-a fost? Pînă la urmă, dl Geoană s-a speriat şi a bătut în retragere. N-a vrut, chipurile, să meargă atît de departe. S-a exprimat doar aşa, metaforic... Dar „imaginea“ a rămas. Am intrat în gura lumii ca o comunitate de subdezvoltaţi. Ne putem întreba dacă acest episod a stîrnit o indignare publică măcar pe sfertul celei stîrnite de episodul ICR. Nici vorbă. S-au făcut doar cîteva glumiţe benigne, s-a profitat de ocazie pentru a se discuta „serios“ posibilitatea fenomenelor supra-sensibile şi s-a oferit dlui Iliescu ocazia de a înfiera încă o dată obscurantismul. Nici persecutaţii, nici fudulii nu s-au simţit lezaţi. Ideea că ne-am făcut un portret de campioni voodoo, ideea că am fi putut avea un preşedinte predispus la leşinuri hipnotice ne lasă reci. În definitiv, nu putem pentru ca să ştim! Poate că ceva-ceva o fi adevărat: vreo adiere otrăvită, vreun cîrcel nevăzut, vreo şmecherie din arsenalul docurilor marinăreşti. Oricum, lucrurile nu sînt aşa de grave ca marea trădare a poneiului roz, pusă la cale de Patapievici. Aia da! Aia ne-a stricat frumuseţe de imagine! Restul sînt accidente nesemnificative. Întîmplări rupte din viaţă. Mofturi. Totul e să fim vigilenţi, mai ales acum, că s-a hotărît data decisivului congres al PSD. Să nu se strecoare, dumnezeului, vreun Aleodor în sala de şedinţă şi să ne trezim că Geoană pierde iarăşi...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Comentatori şi comentarii

Avertisment. Urmează un articol cam fără dileme, cu scene explicite de dezamăgire şi cu un limbaj emoţional voit necontrolat.

De cînd – slavă Domnului! – există Internet, una dintre plăcerile mele este să citesc ziare şi reviste străine. (Precizez pentru cei născuţi şi crescuţi cu Internetul în casă: se putea şi înainte, în varianta tipărită, dar costa mult şi – pînă în 1990 – era complicat pentru că presa străină nu prea ajungea pe meleagurile mioritice). Iar de cînd s-a perfecţionat tehnologia şi a apărut *Web 2.0,* îmi place să citesc nu doar ce scriu jurnaliştii, dar şi reacţiile cititorilor. Comentariile la articole, cu alte cuvinte. Aşa că, după ce citesc – bunăoară – un editorial sau un comentariu, mă duc în josul paginii (de *web,* se-nţelege) şi arunc o privire peste comentarii. Pe *Times, Le Figaro, New York Times, Corriere della Sera* şi altele, constat că, în general, cei care comentează sînt, înainte de toate, *la obiect.* Dacă în articolul cu pricina este vorba despre – să zicem – pantofi, comentariile lor se referă tot la pantofi. Apoi, constat că adresarea politicoasă către autorul articolului (cu „doamnă“ sau „domnule“) e o regulă. În fine, mai constat că, adesea, cititorii *au întrebări* pentru autor, cer detalii, solicită nuanţarea vreunei afirmaţii. În ansamblu, lectura îmi dă senzaţia că, prin intermediul tehnologiei moderne, are loc cel mai normal fenomen de cînd există presa, înscris chiar în codul ei genetic: dialogul între jurnalişti şi cititori, spre beneficiul amîndurora.

Încerc, plin de bunăvoinţă şi încărcat de gîndire pozitivă, să fac acelaşi lucru pe ediţiile online ale ziarelor şi revistelor româneşti. Nu reuşesc. Trec peste „comentariile“ de tabloide, unde poporul cititor îşi manifestă pofta de dialog prin diverse excitaţii verbale („uauuuuu!“, „mamăăăăă“ şi altele mai „tari“) plasate sub pozele diverselor senzuale de serviciu. Dar nici la ziarele considerate serioase nu pot pentru ca să ajung liniştit la concluzia că dialogul între jurnalişti şi public funcţionează „ca la ei“. Sînt, desigur, destule comentarii inteligente, la obiect, argumentate; dar atmosfera e stricată de tot felul de măgari, impertinenţi, prost-crescuţi, amatori de „teoria conspiraţiei“, băieţi deştepţi care „s-au prins“, narcisişti de periferie cărora le place să se vadă „publicaţi la ziar“, şmecheri care vor să vadă dacă mai e cenzură în România şi scriu porcării doar aşa, „la oha“, să vadă dacă site-ul ziarului îi primeşte, grafomani care au prea mult timp liber şi alte asemenea subspecii alături de care trăim cotidian, dar pe care abia tehnologia de ultimă oră i-a ajutat să se exprime în văzul a mii sau sute de mii de oameni. Sigur, „conectaţii“ (adică oamenii care ştiu cu ce se mănîncă *Web 2.0)* îmi vor spune că problema se poate rezolva prin moderarea forumurilor şi a comentariilor: cineva din redacţie trebuie să păzească vigilent porţile site-ului şi să nu permită apariţia oricărei prostii (chit că vor fi unii care vor striga din toţi bojocii „cenzură!“). Managerii vor spune însă că e mai bine aşa, fără moderare, pentru că a da liber la comentarii înseamnă mai multe accesări ale site-ului, click-uri în plus, deci (teoretic) mai multă reclamă, deci mai mulţi bani. Şi, în presa română, în această etapă de trecere la capitalismul multilateral dezvoltat, managerii decid. Şi „conectaţii fundamentalişti“, care cred că libertatea de exprimare pe web nu trebuie atinsă nici cu o floare, căci doar de-aia e Internetul un spaţiu deschis, democratic şi eţetera.

Trăiesc, de la o vreme, dezamăgirea de a găsi reprezentanţi ai subspeciilor amintite mai sus şi printre comentatorii care scriu sub articolele noastre, pe www.dilemaveche.ro. În 17 ani, această revistă şi-a format un „nucleu dur“ de cititori consecvenţi şi inteligenţi, din ale căror scrisori şi mesaje (înainte de „era *Web 2.0“)* am preluat adesea idei interesante, opinii perfect articulate, probe de umor şi mostre de seninătate. Mulţi dintre ei scriu şi comentarii pe site, pentru care le mulţumim. Dar, pe lîngă aceştia, au dat buzna tot felul de neaveniţi: unii vor doar să ne spună de la obraz că „sîntem plătiţi de mogul“, alţii – dimpotrivă – ne-o zic tăios că ne plăteşte Băsescu. (Ceea ce ne reconfortează: în 1993, cînd a apărut *Dilema,* unii spuneau că sîntem plătiţi de „guvernul neocomunist“, alţii că sîntem plătiţi de Mossad, Soros, CIA etc. Nimic nou sub soare şi sub *Web 2.0*). Unii vor doar să se tragă de brăcinari cu intelectualii (şi îi bănuiesc umeziţi de plăcere după ce au reuşit să plaseze pe site un „băi, Pleşule“ sau un „nene Patapievici“ urmate de cîteva vorbe fără sens), alţii – dimpotrivă – vor să ne scoată elitismul din cap şi ne aruncă vreun „sînteţi jalnici“, generalizat şi definitiv. Sînt destui care se folosesc de libertatea de exprimare doar pentru a i-o nega vreunui colaborator de-al nostru (în formule de genul „n-ai nici un drept să vorbeşti despre asta“ sau „mai bine te laşi de scris şi te apuci de altceva“). În fine – dar nu la urmă – avem şi noi „tutuiştii“ noştri, care se adresează la persoana a II-a singular oricui, fără deosebire de sex, vîrstă, competenţă sau altceva.

Din punctul strict de vedere al site-ului, nu e o problemă: comentariile care nu sînt la obiect, care sînt jignitoare, care exprimă (de fapt, *aruncă)* opinii neargumentate se elimină. Nu e cenzură, e o simplă măsură de igienă. Dar din punctul de vedere al „comunităţii“ pe care ar trebui s-o alcătuim, gazetari şi cititori deopotrivă, e trist.

ţinerea de minte

„În cele din urmă, după ce a ezitat timp îndelungat – căci nu putea să-i aprobe pe francezii care luptaseră în rîndurile duşmanilor –, Bonaparte, urmînd sfaturile lui Fouché, care-şi rezervă dreptul de control, redeschide frontierele pentru emigraţi. Decretul hotărăşte să se facă «eliminări pe categorii».

De acum înainte vor putea să revină în Franţa «părinţii sau copiii emigranţilor, soţiile care şi-au urmat soţul, meseriaşii şi cultivatorii, salariaţii». Evident, nu poate fi vorba de a se restitui bunurile celor care se reîntorceau; cumpărătorii de bunuri naţionale pot fi liniştiţi. În aşteptarea amnistiei din 26 aprilie 1802, care avea să permită înapoierea tuturor emigraţilor doritori să se repatrieze, peste cincizeci de mii de persoane pot să se reîntoarcă în Franţa. Toţi cei care revin din exil nu ascund teama, chiar groaza care-i cuprinde cînd se apropie de primul post francez de frontieră. Cum îi vor primi republicanii pe *foşti?* Doamna de Boigne, care s-a reîntors în Franţa ceva mai tîrziu, povestea cum a păşit cu inima cît un purice în biroul vămii. Stătea în picioare în faţa funcţionarului care-i nota, încet, semnalmentele. Şeful biroului se apropie:

– Pune «frumoasă ca un înger»; aşa va fi mai scurt şi nu o va obosi atîta pe doamna!

Pe neaşteptate, doamna de Boigne se simţi din nou la ea acasă.“

(André Castelot, *Bonaparte,* Editura Politică, 1970)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Steaguri

Eplin de ele. Sînt peste tot. Le arborează grădiniţele, Guvernul, RATB-ul, magazinele de mezeluri, bisericile de cartier, masonii, Primăriile, cîteva asociaţii de bloc. Sînt steagurile albastre cu steluţe galbene. Ale Uniunii Europene. Împodobesc pieţele publice ale burgurilor ardeleneşti, portul Constanţa, consiliile judeţene şi toate prefecturile din spaţiul carpato-danubiano-pontic. Nu scapi de ele oriunde te-ai duce. Pe lîngă el, drapelul albastru al NATO este ceva mai timid prezent, deşi l-am văzut arborat de cel puţin trei grădiniţe (!) de pe drumul meu zilnic spre serviciu. E firesc, sîntem stat membru – zice lumea, dintr-un reflex al vulgatei bunului român-european. Imediat le replic: vreau şi steagul ONU, al FMI-ului, al UNESCO, al UNICEF, al Organizaţiei Internaţionale a Francofoniei, ba chiar şi al UPU (Uniunea Poştală Universală). În fiecare dintre ele sîntem stat membru. De ce nu le arborăm şi pe alea? „Eh, păi compari Uniunea Europeană cu Uniunea Poştală Universală? Sacrilegiu!“

Să ne înţelegem: Uniunea Europeană nu este nici pe departe vreo organizaţie care să semene cu Statele Unite. Nu este o federaţie. Nici nu cred că va fi în timpul vieţilor noastre. Statele Unite ale Europei reprezintă un mit, şi atît. Drumul viitorului nu merge automat spre federalizare. Dacă întrebi însă zece şoferi de taxi (focus-grupul meu preferat) ce e cu Europa asta, ei sînt, în nouă cazuri din zece, federalişti convinşi. Euro-entuziasmul românesc tinde să devină caz de studiu la nivelul Uniunii, atît e de... entuziast. E drept că acelaşi entuziasm certificat de eurobarometre este invers proporţional cu prezenţa la vot în alegerile pentru Parlamentul European, dar cine mai are timp de aşa analize sofisticate?

Uniunea este o asociere de state europene. State suverane, cu legi proprii, cu parlamente proprii, cu guverne proprii. Nu, în nici un caz, nu va fi eliminat Senatul, prin modificarea Constituţiei, deoarece Parlamentul European îi va ţine locul. Nici vorbă. Nu se poate să „donezi“ din suveranitatea naţională, în plus, instituţiilor europene, oricît ai dori. Nu pot *ăia* s-o primească pentru că nu acesta e rostul lor pe lume. Argumentul „PE, în loc de Senat“ reprezintă una dintre cele mai mari gugumănii rostite vreodată pe scena politică românească. Dar are vreo importanţă, din moment ce nouă din zece taximetrişti l-au considerat plauzibil? În fond, ei văd pe străzi, în faţa Guvernului, a Parlamentului, a şcolii de fete, a grădiniţelor şi bisericilor, steagul albastru cu „nu ştiu cîte“ steluţe galbene. „E clar, ce mai e de comentat? Dacă au steag, tre' să fie vreun stat. Şi dacă nu e încă, o să fie. Nu degeaba e lîngă tricolor, pe peste tot. E vreun schepsis aici.“

Trista mea constatare e că nu există nici un schepsis în afara de giganticul oftat de uşurare al întregii societăţi, o dată cu 1 ianuarie 2007. Ufff, am intrat, sîntem acolo, gata, ne-am scos, am scăpat (de toate relele: de sărăcie, de ruşi, de corupţie, de drumuri proaste şi de politicienii incompetenţi).

De curînd, prietenul meu Eugen Chirovici mi-a reamintit un episod povestit de Churchill în *Memorii*. Pe 9 mai 1945, străzile Londrei vuiau de bucuria uriaşă, de triumful şi uşurarea englezilor victorioşi. Lui Churchill îi era ciudă pe sine, nu se putea bucura. Stătea în birou (cu o sticlă de Mavrud de Asenovgrad, cred eu) şi se gîndea că îi vin de pe front sute de mii de combatanţi care au nevoie de locuri de muncă, se gîndea la coloniile în curs de răzvrătire, la anii de lipsuri care vor urma, la epoca unei competiţii (probabil nucleare) cu URSS-ul. La astea se gîndea şi nu se putea bucura pe deplin şi îi era ciudă.

Cred că am fi avut nevoie de unu-doi oameni care, în noaptea de Revelion a lui 2007, să aibă reflexul lui Churchill. Nu am avut. În România, în schimb, au prosperat fabricile de steaguri (nu e glumă, am făcut reportaj pe tema asta, documentat, filmat la faţa locului, fabricanţii au făcut avere). S-au comandat sute de mii de bucăţi. Se comandă în continuare. Nici vestea că simbolul respectiv *nu este* prevăzut (ca simbol oficial) în tratatul de la Lisabona nu a descurajat avîntul local. De fapt, ştirea nici nu prea a fost comentată de media românească de frică să nu creeze confuzie în mintea publicului. Care public crede în continuare în excepţionalismul românesc (sîntem fie cei mai puturoşi, fie cei mai talentaţi din Europa), nu ştie despre ce e vorba cu „achiul“ şi nici ce o fi cu Uniunea asta (Statele Unite ale Europei, asta auzi la majoritatea). În schimb, îşi pune drapelul albastru în faţa blocului, de 1 Decembrie. Astfel, îşi regleză conturile cu modernitatea.

La o parohie de lîngă casă, văd într-o zi arborat steagul Uniunii, fix în faţa bisericii. Îl întreb pe preot (un tip urban, intelectual, agreabil) ce e cu trăsnaia respectivă. Îmi zice amuzat că avea două catarge de steag, că pe unul a pus steagul României, iar pe celălalt, din lipsă de idei, l-a pus pe ăla european, să nu stea catargul gol. Îl întreb de ce nu îl arborează pe al BOR-ului. Bună idee, îmi spune, dar de unde să-l iau? Na, zic, altă dandana. Avea dreptate omul. Am sunat-o la Rîmnicu Vîlcea pe doamna pe care am cunoscut-o cu ocazia filmării (patroana de la fabrica de steaguri), i-am trimis un jpeg de pe site-ul Patriarhiei şi am confecţionat, astfel, „două bucăţi steag“ potrivite pentru o biserică (unul de interior, cu broderie, altul de exterior, imprimat). De cîte ori trec prin faţa bisericii, mă simt mîndru că, în obscurantismul meu fundamentalist, am reuşit să dau jos măcar un steag UE, arborat aiurea.

Între timp, aflu tot ce pot despre cum merge Comisia, urmăresc audierile din Parlamentul European, îi observ de la distanţă (conform bugetului de deplasări) pe europarlamentarii români, citesc bîrfele jurnaliştilor britanici, „sap“ prin documentele fundamentale pentru politicile comunitare, stau cu ochii pe proiectele finanţate local din fonduri structurale. Adică, mă documentez, încerc să aflu cît mai multe despre Uniune şi modul ei de funcţionare. E interesant, pasionant, util. Ba chiar şi profitabil, din moment ce, pentru asta, îmi primesc salariul.

La capitolul „Steaguri“ sînt acoperit: am unul al României şi unul al Rapidului. Două îmi ajung.

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7409 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

ABONAMENTE NON-STOP LA 0318.200.200

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13,2 % reducere din prețul de la chioșc!
Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:
Dilema veche ☐ 3 luni (41 lei) ☐ 6 luni (81 lei) ☐ 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București, RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera sau RO33 BTRL 0460 1202 B112 99XX deschis la Banca Transilvania.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare

împotriva curentului

Robert SKIDELSKY

Nimic fără reguli?

Începînd din acest an, cu prilejul jurămîntului depus în faţa Reginei, toţi membrii Camerei Lorzilor – printre care mă număr şi eu – vor trebui să semneze un angajament scris de cinste şi integritate. Principiile nu admit excepţii, ar putea spune unii. Dar, pînă de curînd, se presupunea că persoanele desemnate să fie sfătuitori ai suveranului erau deja suficient de cinstite şi integre pentru această sarcină. Se credea că ele sînt recrutate din grupuri care şi-au însuşit un anumit cod al onoarei.

Nu mai e valabil. Toţi colegii din Cameră trebuie acum să promită public că vor fi oneşti. Doar unul a avut îndrăzneala să se ridice şi să spună că noua procedură ar fi umilitoare.

Ceea ce a declanşat impunerea acestui cod de conduită a fost scandalul în legătură cu cheltuielile parlamentarilor, care a zdruncinat clasa politică britanică în cea mai mare parte a anului 2009. A fost un scandal cu rădăcini istorice adînci. Pînă în 1910, legislatorii britanici nu erau plătiţi. După care, au fost salarizaţi, dar sub nivelul lor de profesionalizare, pe motiv că membrii Parlamentului trebuie să fie dornici să facă unele sacrificii personale în slujba ţării.

În timpul inflaţiei din anii '70, a fost instituit un sistem bizantin de „permisiuni" pentru a acoperi deficitul de salarizare parlamentară. Membrii legislativului puteau acum să pretindă decontarea cheltuielilor pentru întreţinerea unor proprietăţi ce aveau legătură cu sarcinile de serviciu. Controlul era lax şi, natura umană fiind cea pe care o cunoaştem, au început să-şi facă apariţia tot soiul de abuzuri minore. În mai, anul trecut, publicaţia *Daily Telegraph* a început să publice detalii privind cheltuielile parlamentarilor. Într-o campanie agresivă de arătare a vinovaţilor, ziarul a demonstrat cum au folosit parlamentarii, în propriul beneficiu, regulile prea permisive. Cele mai multe nereguli erau minore, şi doar cîteva într-adevăr ilegale. Cîţiva membri ai Partidului Laburist, de guvernămînt, recent ridicaţi pe scara socială, au dat vina pe capcanele întinse de cerinţele noului lor statut, de membri ai clasei de mijloc: a doua casă, altfel de mobilier, televizoare cu plasmă. În contrast, bogaţii granzi ai Partidului Conservator au cerut deconturi pentru lucruri cum ar fi repararea încălzirii pentru piscine, curăţarea şanţurilor de împrejmuire şi instalarea candelabrelor. Revelaţiile privind acest tip de comportament au obligat deja peste 100 de legislatori să se retragă din viaţa publică. Onoarea personală nu mai prezintă încredere ca mijloc de a-i ţine pe parlamentari în frîu. Scandalul cheltuielilor reprezintă un simptom al unei societăţi în care banul a înlocuit onoarea. Noua presupunere este că indivizii nu vor acţiona cinstit, ci profitabil: nu vor pierde nici o ocazie să obţină un profit. Într-o lume obsedată de dimensiunea materială, singurul mijloc de a restrînge această înclinaţie îl reprezintă sancţiunile. Vechiul limbaj al încrederii a fost înlăturat de noul limbaj al „responsabilizării" şi „transparenţei". Oamenilor trebuie să li se impună reguli ale comportamentului cinstit. Piaţa s-a strecurat treptat în multe sfere ale societăţii, care, tradiţional, nu erau guvernate de regulile pieţei. Sarcinile guvernului, cum ar fi purtarea unui război, educaţia copiilor sau pedepsirea criminalilor, sînt externalizate către companii private. SUA au angajat peste 100.000 de „contractanţi privaţi" în Irak. Etica serviciului public este înlocuită de contracte şi stimulente financiare. Logica de piaţă a distrus insidios logica socială a comunităţii. Înainte, cei care conduceau erau lideri ai comunităţilor lor, adesea cunoscuţi personal de cei în serviciul cărora se aflau. Cei conduşi puteau lua drept exemplu reputaţia de probitate şi onestitate a liderilor. Încrederea se baza pe cunoaşterea la nivel local, întărită de o legătură continuă între lideri şi comunitate. Eroziunea acestor constrîngeri puternice asupra comportamentului necinstit a dus la o creştere tot mai intensă a nevoii de „responsabilizare" publică. Căutarea continuă a eficienţei de piaţă a dus şi la o creştere dezarmantă a complexităţii. Astăzi, sistemele prin care cele mai multe servicii publice sînt oferite au devenit total opace pentru utilizatorii lor. Cei care cer mai multă „transparenţă" nu înţeleg că duşmanul acesteia este chiar complexitatea, aşa cum simplitatea este garantul încrederii. Complexitatea duce la ambiguitate morală, obligă orice tip de relaţie să se clădească pe baze contractuale. Parlamentarii nu sînt deloc singurele sau cele dintîi victime ale valului rece de neîncredere publică. Unele dintre cele mai reputate bănci s-au dovedit autoare ale fraudei morale: de aici cererea pentru un nou cadru al regulamentelor bancare. Numai că neîncrederea persistentă în politicieni este mai periculoasă, fiindcă subminează temeliile unei societăţi libere. O societate cu un nivel scăzut de încredere devine un adversar al libertăţii. Ea va declanşa o avalanşă de reguli şi mijloace de supraveghere, iar acestea vor mina mai departe încrederea şi vor încuraja înşelăciunea. La urma urmei, natura umană nu este doar inerent înclinată spre profit, dar găseşte plăcere în cîştigul obţinut prin viclenie – de exemplu, găsind metode să fenteze regulile. O societate liberă presupune un grad ridicat de încredere reciprocă pentru a reduce din efortul de a supraveghea şi controla, iar încrederea are nevoie de un cod însuşit al onoarei, adevărului şi corectitudinii. Sistemele în care oamenii au încredere în comportamentul corect al celorlalţi sînt mai apte să genereze o conduită cinstită, decît cele în care oamenii sînt obligaţi să se poarte astfel din teama de sancţiuni legale. Societăţile liberale sînt expuse unui anumit grad de ilegalitate şi corupţie, dar mult mai puţin decît cele conduse de birocraţi, curţi de justiţie şi poliţie. În ţările comuniste, delincvenţa de stat era atotprezentă.

Dispariţia încrederii nu e deloc inevitabilă. Încă avem de ales. Societăţile se pot hotărî să-şi păstreze modul de viaţă bazat pe încredere, limitînd acele evoluţii care îl erodează. Legea poate fi folosită, de exemplu, în favoarea acelor instituţii – cum ar fi familia – ce cultivă comportamentul corect şi pentru a descentraliza la nivel maxim luarea deciziilor publice. Politicienii trebuie să înceteze să trateze convingerile religioase ca pe o „problemă", cînd ele sînt puternice resurse sociale ale comportamentului corect.

Rolul presei libere este de a-i admonesta pe cei cu responsabilităţi publice, cînd nu se poartă cinstit. Dar este contraproductiv să stîrnească resentimentul popular în cazul unor abuzuri pînă în punctul de a genera schimbări precipitate ale legii şi regulilor, aşa cum s-a întîmplat în Marea Britanie. După fiecare scandal mediatic de acest fel, ar trebui luată o pauză, pentru a permite unor norme mai bune să se înrădăcineze. Legislaţia şi regularizarea care au drept scop restaurarea încrederii în clasa politică ar trebui să fie ultima soluţie, nu cea dintîi.

Robert Skidelsky, *membru al Camerei Lorzilor, este profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes şi membru al Şcolii de Studii Politice de la Moscova.*

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

Sever VOINESCU

statul de drept

Solitar şi solidar

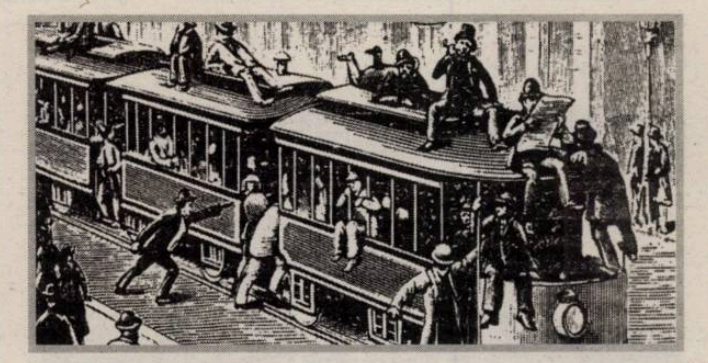

La sfîrşitul anului trecut, anticipînd comemorarea a 50 de ani de la decesul lui Albert Camus, Nicolas Sarkozy a propus aducerea osemintelor acestuia la Pantheon. Jean Camus, fiul autorului, s-a opus vehement, denunţînd o operaţiune de recuperare politică. Catherine Camus, fiica autorului, altfel foarte dedicată perpetuării memoriei ilustrului ei tată, a tăcut misterios. Pe 4 ianuarie, ziua în care cele cinci decenii s-au împlinit exact, Franţa dezbătea aprins chestiunea, mai toată lumea dîndu-şi cu părerea, sfătuindu-i, aplaudîndu-i sau înjurîndu-i pe protagonişti. La noi, mai nimic. Orbiţi de proaspătul guvern Boc, am uitat cu totul de Albert Camus. Absurd, nu-i aşa?

Singur, într-un text de rară frumuseţe, Vladimir Tismăneanu l-a evocat pe Albert Camus în contextul unui dor de Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca („Etica revoltei şi a rezistenţei: Albert Camus, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca", în *Evenimentul zilei* din 6 ianuarie 2010). Săptămîna trecută, maestrul Radu Cosaşu a publicat, la rîndul său, o evocare proprie a lui Camus („Albert Camus", în *Dilema veche,* nr. 310, din 21 ianuarie). Amîndoi îl preţuiesc suprem pe autorul *Ciumei*. Pentru aceleaşi motive. Diferă, doar, nuanţa plasamentului lui Camus ulterior rupturii de Sartre (1952). Vladimir Tismăneanu îl admiră pe Camus pentru curajul intelectual de a denunţa Gulagul şi procesele staliniste în vremea în care aceste orori se petreceau – moment în care puţini aveau curajul să o facă. *Acest* anticomunism camusian îi place lui Tismăneanu. După ce luptase direct împotriva nazismului, riscîndu-şi viaţa, Camus se ridica cu aceeaşi consecvenţă împotriva comunismului. Camus e un antitotalitar de cea mai bună extracţie. Pentru Radu Cosaşu, anticomunismul nu-l rupe deloc pe Camus de stînga politică. Dimpotrivă, Camus este unul dintre cele mai pure exemple ale stîngii anticomuniste. Admit, printre intelectualii noştri, primul plasament este larg acceptat. Al doilea este mai rar întîlnit şi, poate, mai greu de înţeles la noi pentru că România nu a avut vreodată o stîngă anticomunistă, ci, doar, cel mult, o stîngă indiferentă la comunism care pare a se naşte acum. Iar dacă mintea noastră mai suportă povara de plumb a nuanţei infinitezimale, mai precizez că Vladimir Tismăneanu nu neagă stîngismul lui Albert Camus, iar Radu Cosaşu nu spune nici o clipă că Albert Camus nu a fost un anticomunist.

Avusese, desigur, excesele lui. Cine îi citeşte publicistica din *Combat,* mai ales cea din primii ani de după 1945, vede un comunist autentic. Adoraţia sa pentru ceea ce singur numea „democraţia populară şi proletară" se petrecea în timpul oribilului viol istoric pe care ţările de la Estul Crotinei de fier tocmai îl trăiau. Dar, în 1952, la apariţia romanului *Străinul,* se ceartă cu Sartre şi, pentru mulţi, acesta este episodul biografic şi intelectual cel mai semnificativ. Sartre l-a acuzat că e „incompetent din punct de vedere filozofic", iar Francis Jeanson – redactor la *Temps Modernes,* un sartrian feroce pe atunci – l-a numit „un moralist de la Crucea Roşie", etichetă cu rezonanţe largi, după cum confirmă Radu Cosaşu. Şi totuşi, *Străinul* este o carte zguduitoare. Camus însuşi o sintetiza astfel: „o carte despre o lume în care cineva care nu plînge la înmormîntarea mamei sale este condamnat la moarte".

Albert Camus a fost un mediteranean melancolic. Îl iubea pe Nietzsche. În coordonatele apolinic-dionisiac, Albert Camus spunea despre sine că se situează „la mijloc, între soare şi mister". Îl iubea pe Dostoievski.

O trecere rapidă şi superficială prin gîndirea lui Camus ne spune că existenţa (nu viaţa!) este absurdă şi că avem o singură soluţie: revolta. Aici, vibrează sufletul comuniştilor, căci ei confundă revolta camusiană cu revoluţia marxistă. Camus însă pune lucrurile la punct, într-un celebru pasaj din *Omul revoltat:* „Scopul scuză mijloacele? E posibil. Dar ce anume scuză scopul? La această întrebare, pe care gîndirea istorică a lăsat-o fără răspuns, revolta răspunde: mijloacele!". Absurdul era/este diagnosticul pe care foarte mulţi autori îl pun acestei lumi. Unii dau şi soluţii: la Kierkegaard, credinţa religioasă, creştinismul; la Cioran, ideea sinuciderii plus o anume ieşire meditativă şi sceptică din lume; la Ionesco, rîsul – căci absurdul este, de fapt, o farsă enormă pe care ne-o joacă Creatorul. La Camus, revolta. Camus sondează cu ochi proaspăt absurdul şi găseşte speranţa chiar acolo. „Omul absurd", cel care refuză să capituleze, să se sinucidă eventual, găseşte în acest refuz – el însuşi sursa revoltei – o extraordinară energie, o exaltare vivantă, o splendidă vivacitate. În *Mitul lui Sisif,* Camus spune că îl interesează Sisif în momentul în care porneşte la vale să-şi ia din nou în spate stînca, după prăvălire. Atunci, cînd coboară panta cu pas săltat, momentan eliberat de chin, Sisif îşi poate contempla chinul. Acela este momentul magic, momentul în care omul devine cu adevărat relevant. „Cînd omul îşi contemplă chinul, face să amuţească toţi idolii" – spune Camus, cu sclipiri nietzscheene. Ridicarea omului la dimensiunea maximei importanţe prin suferinţa sa – iată de ce Camus a fost un umanist. Camus a creat singurul umanism posibil după ce umanitatea însăşi a trecut prin catastrofele Auschwitz şi Gulag. Alt umanism nu era posibil în secolul al XX-lea.

ready made

„În jurul a două din noţiunile de medicină populară *(cele/ale din vânt* şi *bubă)* s-au dezvoltat denumiri etnobotanice metaforice care respectă ca structură tiparele formaţiilor anterioare: *coarda* ***hălor din vânt*** (Selaginella helvetica şi 2. Lycopodium clavatum); *patul celor din* ***vânt*** (Centaurea triumfetti), *scaunul* ***hălor din vânt*** (Verbascum nigrum) şi *mama* ***bubelor*** (Scrophularia scopolli)."

(Maria Purdela Sitaru, *Etnomedicină lingvistică,* Editura Amarcord, 1999)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Kaum einen Hauch

MIRESA: Sărute-mă cu răsuflarea gurii sale! Din creştet pînă-n tălpi, – cu, numai, suflu-i. Cu doar suflarea gurii lui ce-adie aşijderi unei pale de vînt palid. Învelitoare fie-mi adierea-i, cea care, fără să adere la propria-mi carne, să mi-o mîngîie în treacăt, – ca atunci cînd sufli într-o carte, ca să-i desparţi prea alipitele petale... Fie ca boarea-i să-mi întîrzie-n bucle; să-mi stăruie ca şipotu,-n auz, al havuzurilor răcoroase, vara; să-mi retraseze,-n aer, arcul gurii; să-mi mîngîie subsuorile surori, făcîndu-le să se-nfioare, – iar pe mine să mă ia cu frig; să mi se prelingă impalpabil de-a lungul liniei gîtului subţire; să mi se insinueze, zăbovind, prin strunga sînilor, de-a lungul văii; să stăruie puţin în preajma nombrilului, înconjurîndu-l de trei ori; să-mi răvăşească lanul triunghiular de cînepă uscată; să sufle îndelung asupra plăgii nemai, în veci, închisei chakre roşii, alinîndu-i ârşiţa arsurii; să-mi vindece rana, care mi-e şi floarea... Sărute-mă cu răsuflarea gurii sale! Fie-mi *el* suflarea, suflul, boarea, unda, pala, pala palpabundă, corpul pneumatic, ectoplasma, plasma de aer, briza aurorei, aura, aburul, zefirul, duhul... Amen!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Din nou despre religie în şcoli

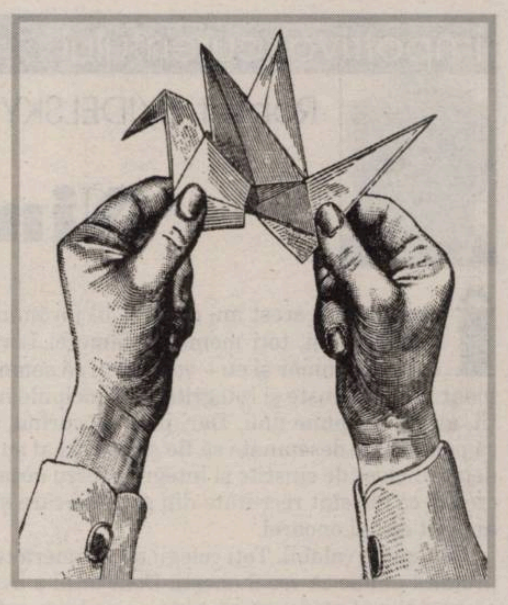

Am avut de curînd o discuţie cu fiul meu. Eram impresionat de cîte ştie despre sfinţi, aposoli şi întîmplări biblice. Le-a aflat pe toate de la orele de religie şi am devenit de-a dreptul invidios pe asemenea cunoştinţe pe care eu n-am avut vreodată ocazia să le dobîndesc în mod sistematic. Noi la şcoală învăţam despre Marx, şi nu despre Isus. Şi am început să-i pun întrebări.

„Tot cu un preot faceţi lecţiile astea de religie?“

„Nu, acum avem o doamnă. Anul trecut am avut un preot.“

„Şi vă plac poveştile pe care vi le spune?“

„Da. Doar că se cam repetă. Parcă în fiecare an ni le mai înşiră încă o dată pe aceleaşi.“

„Ai şi colegi de alte religii?“

„Păi, da. E Ahmed, e Iosif şi mai e şi Andreea. Ei nu participă la orele de religie.“

„Şi ce fac în timpul ăsta?“

„Andreea îşi ia o carte şi citeşte, iar ceilalţi doi stau şi se uită pe pereţi. Cred că se cam plictisesc. Dar nu se pot duce acasă pentru că religia e în ora a doua şi n-au timp să plece şi să se şi întoarcă pentru matematică.“

„Dar ce religii au ei?“

„Andreea e şi ea tot creştină, dar e catolică. De ceilalţi doi... habar n-am.“

„Ahmed e probabil musulman, iar Iosif, cine ştie, poate să fie evreu sau poate să fie şi el catolic, ca Andreea.“

„Ba, mi se pare că el e într-o sectă. Nu ştiu cum îi zice.“

„Ahmed are culoarea pielii mai închisă, aşa ca arabii?“

„Nu, e chiar foarte alb.“

„Voi nu i-aţi întrebat niciodată despre religia lor?“

„Nu.“

„Nici doamna profesoară?“

„N-am auzit-o niciodată să vorbească cu ei.“

„Şi, după părerea ta, e normal ca ei să stea lîngă voi la orele de religie, fără să participe?“

„E cam ciudat.“

„Doamna profesoară vă vorbeşte doar despre religia ortodoxă?

„Păi, sigur că da.“

„Nu v-a spus niciodată nimic, ea sau cel de anul trecut, despre alte religii?“

„Nu, tati.“

„Foarte bine, dar nu crezi că ar fi interesant să aflaţi şi în ce cred alţii, să-i puteţi înţelege şi pe ei? Ştii că multe conflicte şi războaie apar chiar şi în zilele noastre între popoare de religii diferite? Asta pentru că nu ştiu multe unii despre alţii, fiecăruia i se pare că numai religia lui e valabilă şi că ceilalţi sînt nişte ciudaţi. Aşa se face că sînt uşor de învrăjbit între ei. Dar, uite, de exemplu, evreii au comun cu noi, creştinii, Vechiul Testament. Doar că ei nu l-au recunoscut pe Isus drept Mîntuitor şi îl aşteaptă şi astăzi pe Mesia.“

„Bine, tati, asta-i chiar culmea, cum să nu-l recunoască, păi Isus a trăit chiar la ei acolo.“

„Tocmai de aceea. Ştii că se zice şi că nimeni nu-i profet în ţara lui. În schimb, musulmanii, care nu-l consideră pe Isus fiul lui Dumnezeu, îl recunosc totuşi drept profet în religia lor.“

„Asta-i şi mai culmea. Nu pot să cred.“

„Lumea asta-i mai complicată decît ţi-ai putea imagina. Şi mă gîndesc că la orele voastre de la şcoală ar putea participa şi Andreea, Iosif sau Ahmed, măcar din cînd în cînd, atunci cînd doamna v-ar vorbi de alte religii. Aţi putea afla cîte ceva interesant şi de la ei, despre credinţa lor.“

„Dar noi facem la şcoală religia creştin-ortodoxă pentru că noi sîntem creştini ortodocşi.“

„Andreea nu poate să spună fraza asta pe care ai spus-o tu acuma. Ea nu poate să zică *noi* sîntem aşa şi pe dincolo. Crezi că îi convine?“

„Nu cred. Dar ţi-am spus, ea nici nu participă la orele noastre. Citeşte şi nu cred că se supără.“

Cam aşa a decurs discuţia. În loc să-l întreb pe copil amănunte despre sfinţi, apostoli şi poveştile pe care le învaţă, m-am trezit că pun sub semnul întrebării întreaga metodologie de învăţămînt, strecurîndu-i poate şi lui în suflet oarece îndoieli. Nu m-am putut abţine. Şi sper să nu-mi săriţi şi mie în cap, asemeni colegului meu de pagină Lucian Mîndruţă, dacă îndrăznesc să observ că totuşi e ceva în neregulă cu orele astea de religie (creştin-ortodoxă).

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

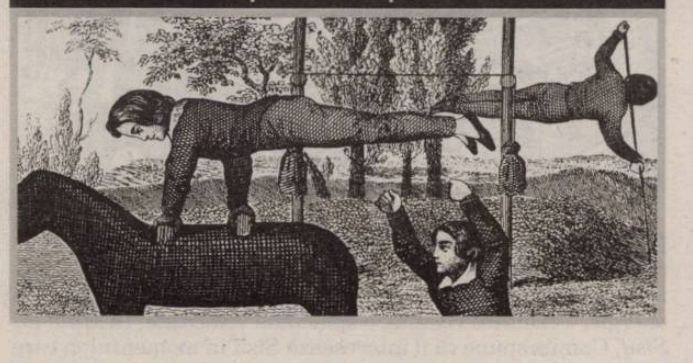

Libertatea şi ochiul vînăt

„Mai poţi acum să-i justifici pe colegii tăi, jurnaliştii, care au umplut ziarele cu tine, care ţi-au făcut viaţa varză?“ „Ai primit ce-ai meritat, nu apăreai tu în tabloide pe principiul «dacă cere piaţa, trebuie să producem?»“ „Băăă, uite cine dădea lecţii de moralitate, nesimţitule, porcule!“

Cam aşa mi-am început anul pe forumuri. Am citit, n-am prea răspuns. Încă o dată s-a dovedit că am avut o idee bună să n-am blog: i-aş fi stricat serverul bietei gazde. Dar dincolo de asta, evident că întîlnirea cu ura a fost mai mult decît cea a lui Voltaire cu Dumnezeu (ne-am salutat, am trecut mai departe). Ura, ca sentiment de mase, e un produs rar, cam ca tornada. Stai la distanţă de ea şi te uiţi cum îţi distruge casa şi viaţa, însă nu te poţi opri să n-o admiri: cîtă forţă! Ce spectacol!

Dar să răspund la întrebare: mai pot oare să-mi justific colegii jurnalişti care s-au ocupat de viaţa mea? N-ar trebui acum să îmbrac costumul de camuflaj al ipocriziei şi să mă plîng de presa care se bagă unde nu-i fierbe oala (cam goală în ultima vreme, două legături de leuştean, un os şi ceva Maggi?). N-ar trebui să scriu scrisori lacrimogene în care să pledez pentru dreptul cetăţeanului de a nu fi lovit cu parul înainte să fie întrebat de ce are maşina neagră?

Nu. Orice s-ar întîmpla am să rămîn jurnalist şi-am să-mi apăr profesia. Pentru că, de fapt, abia atunci înţelegi mai bine care e rostul libertăţii de expresie: cînd te deranjează. Cînd te oftică, paralizează, îţi pune lumea în cîrcă şi, peste ea, o stivă de ziare colorate aprins, să se distingă în griul urban în care trăim. Na, mergi dacă mai poţi!

Drept pentru care veţi citi aici de ce-aş fi făcut şi eu exact acelaşi lucru în locul lor.

În primul rînd, pentru că ştirea e mama noastră, a tuturor. Ştirea nu e chestia aia care îi face fericiţi pe profesorii de geografie (că explică unde e Haiti şi de ce localnicii sînt săraci). Nici textul care te îndeamnă să nu arunci hîrtiile pe jos sau care te educă să-ţi trimiţi copiii la şcoală (dacă nu ştii, atunci chiar ne pierdem vremea!). Ştirea e obiectul cu care lucrează media şi e în general urît, murdar, rău, trist sau de-a dreptul dramatic. Ştirea este ceea ce oamenii îţi smulg din mînă, nu ceea ce încerci, cu bugete de marketing, să le bagi pe gît.

Tocmai de-aia am înţeles primul că sînt o ştire şi că nu se mai poate face nimic, indiferent de valoarea de adevăr a întîmplării. Pentru că, să vă dau o mică mînă de ajutor, presa nu lucrează cu fapte. Lucrează cu aparenţe, care au marele avantaj că sînt mult mai uşor de înţeles decît realitatea, cu mult mai complicată. De-aia îmi şi înţeleg colegii şi nu mă supăr pe ei. Pentru că ei lucrează pentru public, iar publicul vrea să consume poveşti. Dacă se poate, poveşti în care se întîmplă ceva rău, murdar, secret, coroziv. Ce să faci, să-i spui publicului că nu e bine? Să-l dai în judecată? Să-i interzici asemenea lecturi? Păi, atunci, hai să-i scoatem din circulaţie şi pe Scufiţa Roşie (cu o bunică mîncată de lup, detalii senzaţionale în cartea de poveşti), dar şi pe Shakespeare (minimum două victime per piesă, plus o poveste de scandal)!

Acum, presa e o industrie şi pricepi că nu poate să producă pe stoc. Trebuie să vîndă, iar să vinzi e peste tot o idee bună. Sigur, în spate rămîn unii şifonaţi că din viaţa lor s-au mai făcut bani de salarii şi-n ianuarie (lună grea, o simt şi eu!). Dar chiar dacă ăştia sînt eu şi cu ai mei, tot nu pot să mă supăr. Pentru că din cheful publicului şi bunăvoinţa lui trăiesc de 18 ani, chiar dacă nu scriu la tabloide (nu încă, aştept oferte!) şi încă nu mă ocup de urmăriri în trafic (mi-e lene, recunosc!).

Pentru libertatea presei plătim în fel şi chip. De cele mai multe ori, cînd luăm ziarul de la tarabă. Alteori plătim individual, prin efectele pe care le are asupra noastră. Însă de fiecare dată, şi chiar şi acum, eu zic că merită să plătim.

Libertatea nu e doar despre a spune poezii. Nu e despre ode. Libertatea e şi despre a înjura şi lovi.

Sigur, scapă cine poate. Dar ştim asta de la Darwin.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Deochiul violet

Nici nu s-a stins bine rumoarea vaccinării şi ţara a fost cuprinsă de alt vuiet, parcă mai amplu şi mai durabil: războiul undelor mai mult sau mai puţin violete şi violente. Ce părere am? Am fost întrebat şi eu în cîteva rînduri şi nu am răspuns niciodată, pentru simplul motiv că n-am decît o părere mică şi proastă, care nu are de ce să devină publică. După cum, la fel de evident, nu mi-am dat cu părerea despre gripă sau vaccin, subiect rezervat specialiştilor în domeniu. În ambele cazuri însă, „evenimentul" iniţial a fost urmat de un fenomen social şi de masă, cu o vagă coloratură de isterie colectivă; despre acesta am vorbit rîndul trecut şi, iată, recidivez în acest număr.

Ceea ce au în comun cele două „fenomene" este faptul că în ambele cazuri întîmplările iniţiale nu ar fi devenit ceea ce sînt fără aportul masiv al mass mediei. Motiv suficient pentru a ne întreba ce-i în capul acestor media. Dar acesta este un subiect de sine stătător, despre care chiar şi mass media a scris cîte ceva. Rămîne însă întrebarea de dincolo de rating: de ce „a prins", cum se face că atîta lume a intrat în această horă pusă în scenă de presă? Şi bănuiala consecutivă care se naşte pe buzele multora: înseamnă asta că e ceva în neregulă cu „poporul român"?

Nu, „poporul român" nu este mai „iraţional" decît altele. „Iraţionalul", orice am înţelege prin acesta, îşi face loc, în grade şi moduri diferite, în orice societate şi fiecare societate are strategiile sale culturale de a se raporta la el. Pe de altă parte, în contexte de insecuritate socială, cînd „calculul raţional" al indivizilor pare să dea rateuri perceptibile, recursul la tehnici mai puţin raţionale devine o tentaţie socială obişnuită.

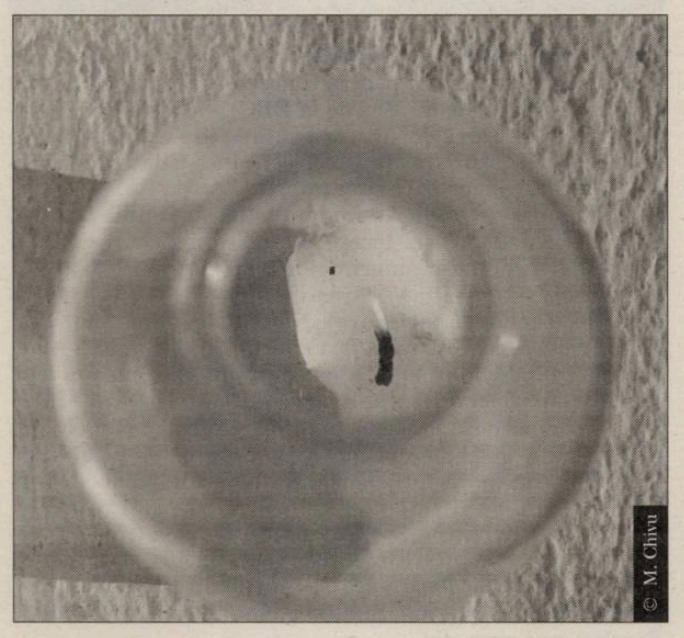

Acestea sînt generalităţi, dacă nu chiar banalităţi, veţi spune. Aşa este, dar sînt valabile şi în acest caz. Cum a intrat însă „unda violetă" în viaţa noastră? Cum se explică *acest* fenomen, şi nu „iraţionalul" în genere?

Mi-ar face şi mie plăcere să am la îndemînă un răspuns complet şi simplu, căci problema ar merita o asemenea analiză. Dar nu am, aşa că mă mulţumesc cu cîteva „ipoteze" pe care le ofer altora mai competenţi decît mine.

Aş începe cu o premisă culturală care face parte din fondul nostru de societate ţărănească: sîntem o *cultură a deochiului*. Precizez imediat că „aria culturală" a deochiului este circum-mediteraneană, adică nu este vorba despre o particularitate ruşinoasă a poporului nostru şi doar a lui! Deochiul este o credinţă străveche, însoţită de practici „patogene" şi „profilactice" la fel de vechi. Sursa lor, spun specialiştii, este *invidia*, deochiul devenind astfel o tehnică de putere pentru a regla inegalităţile trăite: aş vrea să am eu ceea ce posezi tu (bunuri, putere, iubire etc.) sau, dacă acest lucru nu este posibil, mi-aş dori măcar să nu mai ai nici tu nimic din toate acestea: „să moară capra vecinului" este tot o expresie a culturii deochiului. Iar dacă deochiul reuşeşte, n-ai ce face, eşti ca paralizat şi pierzi tot...

Din acest punct de vedere, plîngerea publică a Mihaelei Geoană poate fi tradusă astfel: *ajutor, oameni buni, mi-au deocheat bărbatu'!* Şi este normal ca ea să fie aceea care iese la portiţă şi strigă, căci deochiul e o treabă de femei...

Ceea ce este însă mai interesant este metamorfoza postmodernă pe care o suferă deochiul în cazul de faţă. Avem astfel de-a face cu un soi de deochi *new age,* în care se amestecă, în imaginarul colectiv, elemente disparate de parapsihologie, astrologie, tehnici spirituale asiatice şi cîte şi mai cîte, toate puse în slujba unei agresiuni controlate. Dacă astăzi religia este practicată pe scară largă *„à la carte"*, fiecare compunîndu-şi un meniu propriu din credinţe disparate, de ce n-ar urma şi superstiţiile aceeaşi cale? În plus, o astfel de scenografie este mult mai impresionantă şi convingătoare decît deja desuetele practici ale deochiului ţărănesc. Faţă de bătrînele mele din Gorj care mai povestesc încă despre cum se face „cu goanga la otrăţel", Oreste ia înfăţişarea unui expert al timpurilor noastre. Iraţionalitatea se îmbracă astfel într-o haină de raţionalitate ascunsă, la care „ştiinţa normală" nu a ajuns încă, dar cu care „vizionarii" sînt deja familiarizaţi.

În fine, deplasarea deochiului în scena politicului – şi cu această nouă scenografie – mai are şi alte funcţii. Pe de o parte, îi de-responsabilizează pe cei învinşi: *Mihaela, dragostea mea,* they put a spell on me, *n-am avut ce-i face!* Pe de altă parte, îi ridică deasupra muritorilor de rînd pe învingători: *Forţa e cu mine, n-aveţi ce să mai faceţi!* Actorii politici devin astfel eroi din *Războiul Stelelor,* politicul în ansamblul său se desprinde de pămîntul pe care ne mişcăm noi, cu toţii, pentru a deveni o lume misterioasă, de neînţeles şi de neatins de către oamenii de rînd.

Poate că nu totul este chiar atît de iraţional pe cît pare...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

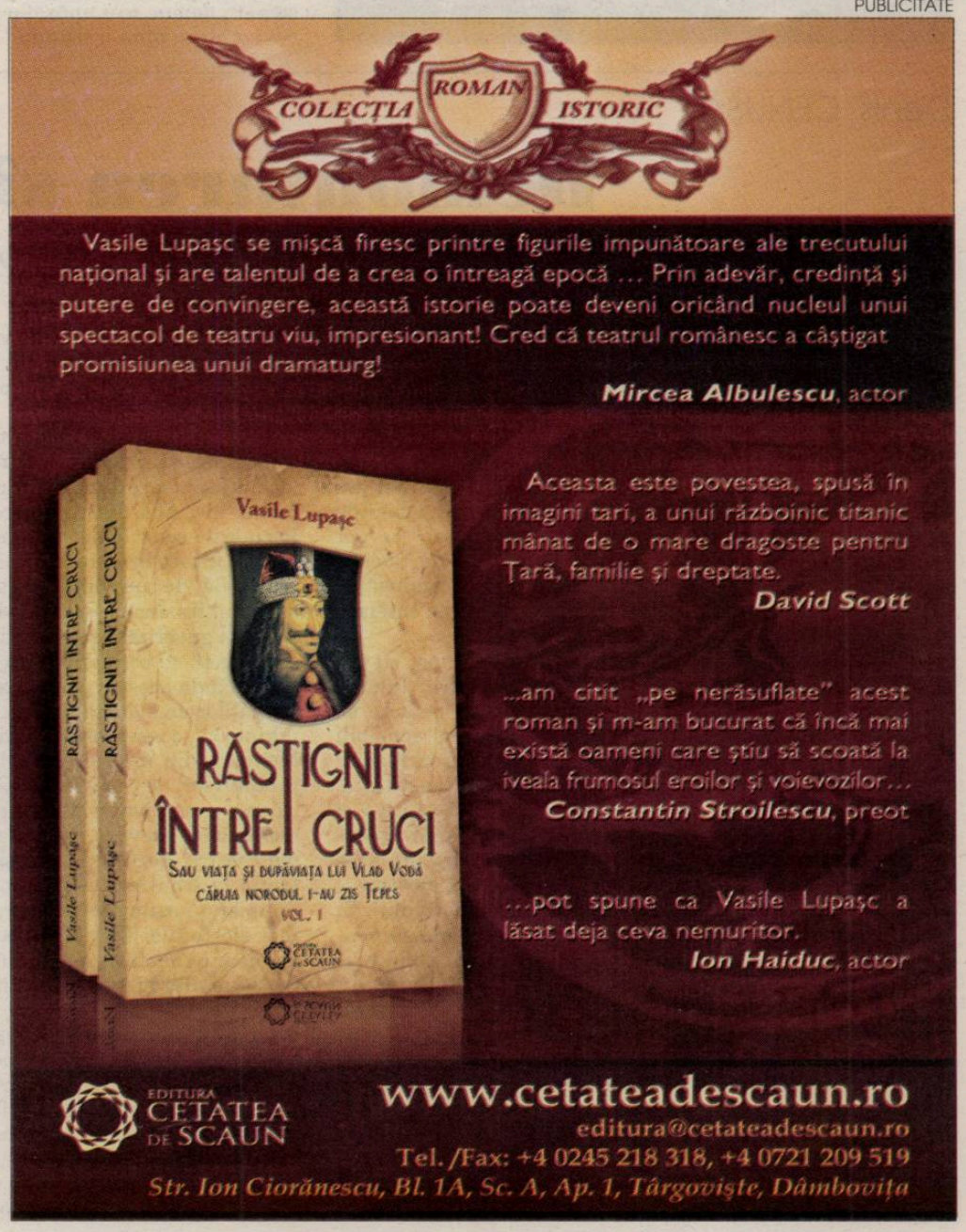

Andrei PIPPIDI

SOS București

Bucureştii lui Mihail Sebastian

Scriu într-o cameră în care a intrat Mihail Sebastian. „Odaia lui Pippidi (am trecut cîteva clipe pe la el, să-i duc nişte cărţi) e un fel de insulă în care mi-ar fi plăcut să trăiesc. O masă de lucru, o bibliotecă, singurătate, lumină, linişte." Data din jurnalul scriitorului este 17 noiembrie 1941. Dedicaţia de pe *Accidentul,* datată „Noemvrie 1941", a fost scrisă tot atunci: „Domnului M. Pippidi, cu dubla părere de rău de a-l fi cunoscut aşa de tîrziu şi de a-i oferi abia astăzi o carte dinainte de război, pentru care autorul ei are doar scuza că a uitat-o definitiv". Altă însemnare, la 4 iunie 1943: „Scurtă vizită la Pippidi, pe care nu-l mai văzusem de cîteva luni. Mica lui garsonieră, cu atîta linişte, cu atîtea cărţi, e pentru mine un fel de imagine a păcii". Era, este, în Lascăr Catargiu, 15 A.

Dar Sebastian, unde locuia el? O aluzie din jurnal pare să indice adrese unde s-a oprit scurt timp, cu chirie, după ce venise de la Brăila, „oraşul cu salcîmi": Sfinţii Apostoli, Popa Tatu, Radu-Vodă. Poate, la început, o baracă din Văcăreşti, dacă pasajul din *De două mii de ani* este o amintire. Tot acolo, cîteva rînduri descriu o locuinţă mai decentă, închiriată cu 1000 de lei pe lună: „O mansardă. Dar e a mea. Un scaun, o masă, un pat. Patru pereţi albi şi o fereastră înaltă, peste care se văd vîrfuri de copac din Cişmigiu". În *Accidentul,* Nora povesteşte: „Eu locuiesc aici aproape, în Bulevardul Dacia, şi tramvaiul nu opreşte decît ori la Donici, ori la Vasile Lascăr". Sau, mai departe: „priveliştea ei de fiecare dimineaţă, imaginea familiară a Bulevardului Dacia, curtea maiorului de peste drum, farmacia din colţ, staţia de taximetre". Aşadar, un progres spre centru care corespundea unei ascensiuni sociale a tînărului care avea, în 1938, 31 de ani.

Acest parcurs cunoaşte atunci o nouă etapă, garsoniera de pe Calea Victoriei despre care scrie în jurnal: „Ar trebui să ţin minte că ăsta a fost unul din visele mele vechi şi ar trebui să fiu mulţumit... E o cameră mare, albă, cu multă lumină, la etajul VIII... Am o terasă destul de încăpătoare – ar primi cu uşurinţă trei chaise-longuri deschise – şi de acolo cuprind în semicerc jumătate Bucureşti. E, ca peisaj, ceva din intrarea în rada New Yorkului. Plutesc între buildinguri". În mai 1939, cînd se întoarce dintr-o concentrare care l-a făcut să cunoască viaţa de soldat, e fericit să regăsească „o viaţă de sus, demnă, liberă, fastuoasă". Cine l-ar putea ţine de rău pentru asta? „Camera mea albă, baia mea strălucitoare de curăţenie, patul proaspăt, terasa, biblioteca, lumina" nu reprezentau numai un confort normal, ci elemente ale unui triumf social, mai ales că zilele de cazarmă au coincis cu perioada în care primea cele mai măgulitoare invitaţii de la familia Bibescu, la Corcova sau la Mogoşoaia. Precaritatea acestor succese se constată repede, din notele din 1939 şi 1940 despre dificultăţi financiare şi creşterea chiriei. „Pretenţiile proprietarilor mei mă sperie" – în martie 1941 şi, după două săptămîni, adaugă: „Cu cît se apropie 23 aprilie, gîndul de a trebui să-mi părăsesc garsoniera devine mai apăsător. Mi-ar trebui 100.000 de lei ca s-o pot duce pînă-n toamnă". În acelaşi timp în care persecuţiile antisemite nu-l mai ocolesc (i se confiscă aparatul de radio, aşa de important pentru concertele de muzică clasică şi pentru buletinele de ştiri de la BBC), e obsedat de inevitabila mutare. După doi ani şi jumătate, „e o intimitate care se rupe, e o legătură care se desface, e încă o dată, e un moment din viaţa mea care se termină".

S-a mutat în strada Antim împreună cu familia de care, pînă atunci, se izolase. Începe o cronică a Bucureştilor în vreme de război şi a suferinţelor populaţiei evreieşti din cartierele Gabroveni, Văcăreşti, Dudeşti. Urmele lăsate acolo de rebeliunea legionară: „Nu a rămas casă, nu a rămas cocioabă, care să nu fi fost spartă, jefuită, arsă". Apoi, din aprilie 1944, alarmele de bombardament: „Cînd am ieşit din adăpost, flăcări imense se vedeau spre Poştă şi Mitropolie... Un incendiu în Şelari părea că va aprinde tot oraşul. Flăcări albe, galbene izbucneau cu violenţă de peste tot". Casa din Antim va fi distrusă, de ultimele bombe, la 26 august.

Odată cu Sebastian, o generaţie întreagă a trăit o experienţă care a arat brazde adînci în oraş. Bucureştii răsfăţaţi dinainte de război au dispărut şi chiar amintirea huzurului de altădată n-a supravieţuit, în perioada comunistă, decît clandestin şi sporadic.

Denis CENUŞĂ

Demontarea sîrmei ghimpate

– *„simbol" sau competiţie politică?* –

Scena politică moldovenească continuă să fie întreţesută de discrepanţe de ordin politic, chiar şi după declinul comuniştilor. Sînt evidente ciocnirile dintre Alianţa pentru Integrare Europeană şi Partidul Comuniştilor din Moldova, înveninat şi profund frustrat de descompunerea ierarhiei de putere, în vîrful căreia se afla gruparea lui politică. Pe de altă parte, în interiorul Alianţei are loc o competiţie subtilă pentru monopolul asupra aripii de dreapta a electoratului. Semnele acestei „curse" se pot regăsi în succesiunea iniţiativelor înaintate de fiecare dintre cele două tabere liberale de dreapta: cea condusă de preşedintele Parlamentului, Mihai Ghimpu, şi cea tutelată de premierul Vlad Filat.

În condiţiile unei fişii mai limitate de acţiune, cu excepţia poziţiei temporare de preşedinte al ţării, liderul liberalilor insistă regulat asupra unor măsuri politice de cucerire a unui număr cît mai mare de cetăţeni sensibili faţă de retorica românofilă. Paleta de acţiuni întreprinse de Mihai Ghimpu conţine iniţiativa de a modifica Constituţia, cu scopul imediat de a oficializa limba română captivă şi persecutată de guvernarea precedentă. Relaţionarea cu preşedintele României, cunoscut pentru convingerile sale unioniste, şi organizarea vizitei lui la Chişinău alcătuiesc un alt complex de operaţii girate de şeful legislativului. În cele din urmă, acesta a decis înfiinţarea unei Comisii pentru studierea şi corecta evaluare a regimului comunist totalitar din Republica Moldova.

Analiza atentă a spaţiului temporal în care se încadrează totalitatea acestor acţiuni relevă tendinţa liberalilor de a se opune încercării formaţiunii lui Filat de a-i eclipsa pe partenerii de Alianţă, în realitate incomozi. Prin urmare, discuţiile aprinse ale Partidului Liberal (PL) despre introducerea limbii române în legea supremă au fost diluate de densa campanie publică, extrem de eficientă, privind obligativitatea derulării filmelor din cinematografele ţării în limba română. Iar întrevederea lui Băsescu cu Ghimpu la Chişinău va fi acoperită de vizita lui Filat în SUA, de unde cel din urmă va aduce mult aşteptatele credite care vor fi virate Moldovei prin intermediul programului american „COMPACT".

Deşi scoaterea sîrmei ghimpate de la frontiera moldo-română este un nou episod în confruntarea dintre cele două formaţiuni, care luptă pentru unul şi acelaşi electorat, în public nici una dintre acestea nu se lansează în acuzaţii. Reţinerile celor două partide pleacă de la necesitatea de a păstra intact brandul de coaliţie liberal-democrată indestructibilă, de care depinde capacitatea acesteia de a atrage suportul financiar şi politic din partea actorilor occidentali. Actuala guvernare conştientizează faptul că temelia acestei construcţii se poate fractura în caz contrar.

În ciuda acestui pericol, au avut loc încercări din partea liberalilor de a demara procedurile de eliminare a gardului „ghimpos", conservat din perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, din interiorul Parlamentului gestionat, conform procentelor, de către Mihai Ghimpu. Ignorînd intenţia liberalilor, executivul a dispus pregătirea pachetului de documente care prevede demontarea „sîrmei sovietice". Problema acestui „gard", ca şi susţinerea Acordului privind micul trafic la frontiera moldo-română, fac parte din şirul de promisiuni asumate de liberal-democraţi în timpul campaniei electorale. De aceea, îndeplinirea acestui obiectiv nu are doar o conotaţie simbolică, atribuită de către adepţii formaţiunii, dar şi una de ordin politic. Or, numărul „lecţiilor pentru acasă", îndeplinite de Filat, este corelat cu indicele de credibilitate acordat de opinia publică, care este în continuă creştere, fără a fi influenţat de deficienţele socio-economice prin care trece majoritatea populaţiei.

Situaţia economică fragilizată de presiunile crescînde din ultima perioadă, prin accelerarea tendinţelor inflaţioniste sau majorarea preţului la gazele naturale etc., impune adoptarea unui pragmatism politic mai accentuat, mai ales că planează riscul alegerilor anticipate (dacă nucleul liberal-democrat nu va ceda în faţa democraţilor în problema revizuirii litigioase a Constituţiei).

Pentru a intensifica semnificaţia eliminării unui „gard ghimpat", premierul Filat i-a redat un sens profund paneuropean, cu toate că în termeni practici acest „obiect fizic" nu are nimic comun cu relaţiile de bună vecinătate dintre cele două maluri ale Prutului, şi cu atît mai mult cu integrarea europeană a Republicii Moldova. Caracterul artificial şi mai degrabă populist al iniţiativei executivului moldovean este demonstrat chiar de natura documentelor care urmează să fie aprobate pentru a demola „gardul". Or, în locul unei hotărîri explicit tehnice de reamenajare a frontierei moldo-române, mai ales în lumina tratatului privind frontiera moldo-română, care va fi readus în curînd în discuţie, Chişinăul încarcă această decizie cu o puternică semnificaţie istorică şi propagandistică.

În schimbul unor mărturisiri publice privind complexitatea şi durata negocierilor pe care Republica Moldova urmează să le întreţină cu UE, autorităţile centrale scot în prim-plan subiecte false menite să distragă atenţia publicului. Căci nici o demontare a „gardurilor ghimpoase" rămase moştenire din perioada postbelică sau a altor simboluri sovietice, păstrate pe alocuri în fosta republică unionale, nu vor înlocui buna realizare a reformelor de care va depinde în cele din urmă traiectoria europeană a Republicii Moldova.

În concluzie, merită să ne amintim de experienţa pozitivă a Poloniei, a Cehiei sau a Estoniei, care au pus în discuţie soarta variatelor reminiscenţe sovietice sau socialiste doar după ce au atins obiectivul european. Deghizarea problemelor reale şi presante în spatele unor chestiuni politizate ar putea înlocui dinamica, liniaritatea şi coerenţa procesului de apropiere a Republicii Moldova de standardele de la Copenhaga, imperative pentru integrarea armonioasă în spaţiul european.

Texte şi opinii de: ● *Sebastian BURDUJA (preşedinte, Liga Studenţilor Români din Străinătate)* ● *Sorin COSTREIE (lector, Facultatea de Filosofie, Universitatea Bucureşti)* ● *Luminiţa-Anda MANDACHE (masterandă la Université Catholique de Louvain)* ● *Cristian MEDELEAN (project manager în cadrul diviziei de Knowledge Management a Ministerului Sănătăţii din Ontario)* ● *Dan C. MIHĂILESCU (critic literar)* ● *Andreea OFIŢERU (jurnalistă)* ● *Lucia TOADER (expert, Programul „Burse pentru traducători străini", Institutul Cultural Român)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Ce mai căutăm noi în România noastră?

Ce ne îndeamnă să plecăm nu mai e de mult o dilemă. Rezultatele unui studiu realizat anul trecut de Ministerul Tineretului, conform căruia două milioane de tineri şi-au declarat intenţia de a emigra (ţara preferată fiind Marea Britanie) nu mai miră pe absolut nimeni. Este o realitate pe care o înţelegem şi pe care o acceptăm ca pe un fapt existent şi iminent.

Ce motivează însă restul de 20 de milioane de români să rămînă? Sau ce-i face pe unii, care pleacă şi reuşesc să-şi construiască dincolo pîrghiile necesare vieţuirii permanente, ce îi face totuşi să se răzgîndească şi să revină în ţară?

Pentru că, deşi îi înjurăm permanent mizeria, de la cea stradală la cea politică, rămînem totuşi pe meterezele ei, uitîndu-ne în acelaşi timp cu jind spre Vest, păstrînd melancolia normalităţii a cărei lipsă aici o acuzăm zilnic, comparîndu-ne în permanenţă cu oamenii de dincolo, văzuţi ca o specie superioară. Jinduim după o viaţă „civilizată", dar cînd vine vorba de plecare într-o ţară „civilizată", apar şi motivele rămînerii aici sau ale întoarcerii.

Iar gîndurile de evadare se transformă într-o poveste netrăită. De ce? Care ar fi motivele? Exceptînd motivele sentimental-sentimentaliste şi patriotice, există şi altele, motive reale care să nu ţină nici de comoditate, vîrstă sau familie? Mai e cineva în România care are gînduri de viitor transformate în motive infailibile pentru care alege să trăiască într-o ţară blamată zilnic şi chiar condamnată de mulţi pesimişti la un final apocaliptic?

Ce ne ţine, pînă la urmă, acasă? Ce mai căutăm noi în România noastră? ***(S. G.)***

BARBURISME

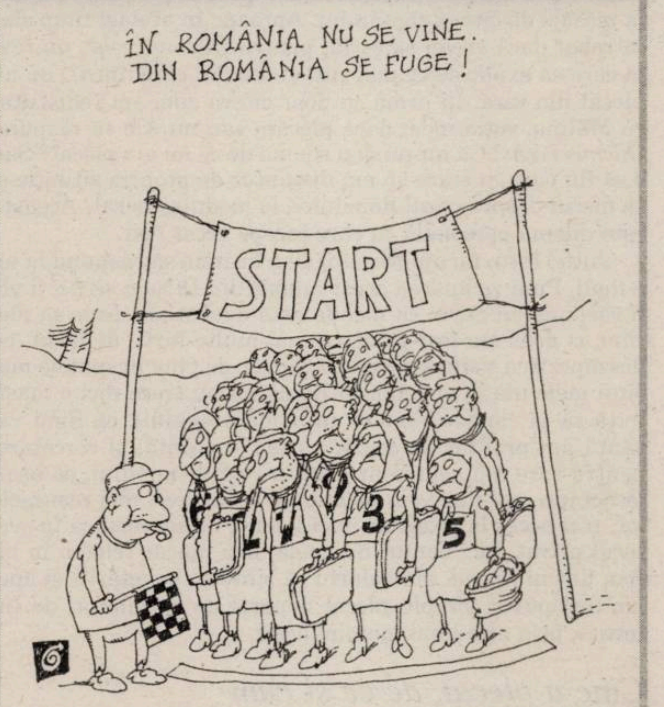

Desen de Ion BARBU

Dan C. MIHĂILESCU

Acasă... „in dürftiger Zeit"

În ce mă priveşte, lucrurile sînt dezarmant de simple. Nu am de ce să mă ascund după deget. Am fost educat naţionalist: înainte de-a fi tu însuţi, eşti *român,* ai datoria să fii un element de nădejde al patriei, să devii cît mai bun ca să poţi dărui cît mai mult, să devii o fiinţă morală, să lucrezi în cultul slujirii, să înveţi cît mai bine, ca să poţi da exemplu celorlalţi. Aşa-mi zicea maică-mea!

La 18-20 de ani îmi frăgezeam făptura cu Ioan Alexandru, Dorin Liviu Zaharia şi Daniel Turcea, cu *Demonii* lui Dostoievski, Eminescu, Blaga, V. Voiculescu, Eliade, Heidegger şi Hölderlin, cu Maramureşul icoanelor pe sticlă, cimitirul vesel de la Săpînţa, Simion Florea Marian şi Tudor Pamfile, cu *Învăţăturile* lui Neagoe, sofianicul blagian, predicile şi Melcul divin al lui Antim, cu Biblia lui Galaction şi Cantemirul lui Cândea, cu ornitologia mitologică, legendele eponime, *Getica* şi *Memorialele* lui Pârvan, cu Ion Gheorghe, Marcela Saftiuc şi Mircea Florian la cenaclul *Luceafărul*...

Aveau să le urmeze Cioran, Maurice Barrès, Motru, Jünger, Simion Mehedinţi, Mircea Vulcănescu, Ţuţea, Spengler, Joseph de Maîstre şi ce mai vreţi dumneavoastră, pe aceeaşi linie care-l face pe Bruce Springsteen să exclame frenetic *„Born in USA I was...".* Adăugaţi fascinaţia pentru romantismul timpuriu, de la Jena, pentru aburii metafizici din Novalis, Arnim, Tieck, fraţii Schlegel, dar şi fascinaţia pentru *Craii* lui Matheiu, ori uluiala produsă de *Dacia preistorică* a lui N. Densuşianu...

Pe scurt: boierie reacţionară, conservatism autohtonizant, reverie paseistă, mistică păşunistă, ortodoxie şi isichasm diletant.

De unde naiba, Doamne iartă-mă, îngăduinţă faţă de modernism, internaţionalism, egalitarism, sincronie occidentalizantă?

În linii mari, aşa am şi rămas. Sigur, timpul mai pune un bemol, o surdină, nişte cearcăne de scepticism, adică devine cu moderaţia. În anii '80, cînd am avut ocazia unei burse în State, am fost abraş interogat de Securimea sa cum că voi rămîne Acolo. Ţi-ai găsit! Tocmai eu – pentru care o după-amiază petrecută pe aleile din Bellu, pe povîrnişul Stînii Regale de sub stînca lui Franz Joseph, ori printre fagii şi mestecenii din Stroieştii de Vîlcea fac infinit mai mult decît tot Apusul laolaltă – tocmai eu să-mi retez de bunăvoie întoarcerea în România!?! *Jamais de ma vie,* ca să zic aşa. N-are-a face că tot n-am plecat, important este că ador necondiţionat *rădăcinile*, lumea de Acasă, fiind suav indiferent la răsfirarea *aripilor,* la tot ce va să zică *ailleurs*.

În materie de studii în străinătate, cu „complexul Dinicu Golescu", ambiţia boierimii înţelept reformiste de-a planta civilizaţia apuseană întru netrebnicia „neantului valah" şi *sfînta* deviză postcomunistă *„East or West, home is best!"* – eu am trăit mereu în cultul paşoptismului. Al veacului naţiunilor. Şi al junimismului. Să te duci în lumea civilizată, să te împlineşti individual, dar să te întorci altruist cu sacul acasă şi să-i luminezi pe ai tăi.

Aşa stînd lucrurile, înţelegeţi ce tristeţi amarnice trăiesc de aproape douăzeci de ani, de cînd trei sferturi din excelenta clasă de franceză a fiică-mii s-au spulberat în Vest, de cînd finii mi-au plecat în SUA (unde s-au desăvîrşit profesional şi domestic, după ce aici au fost sabotaţi sistematic de furibundul, păgubosul sistem gerontocratic al contraselecţiei ceauşiste), după ce producătoarea de la PRO TV, cea mai dragă (mi-)a ajuns bine-merci, *pour toujours,* în Canada, ca şi alţi prieteni, colegi de gazetă, fie congeneri, fie cu 20-30 de ani mai tineri.

În prima instanţă i-am condamnat pe fiecare. Nu glumesc. Aşa cum înainte de 1989 mi se părea o trădare, un act imoral să fugi din ţară, să-ţi extirpi singur rădăcinile, în loc să continui lupta de gherilă cu Leviathanul, tot aşa decolarea cu scop definitiv de după 1990, spre a te împlini numaidecît, rece, egoist, mercantil, fără suflet, *dincolo,* printre străini, în loc să lupţi cu mocirla de acasă – îmi apărea ca decizia unui pragmatism deplorabil. Mai ales că, fără excepţie, primele seturi de fotografii trimise acasă de peste mări şi ţări erau făcute – dizgraţios, jalnic – în bucătărie, printre mormanele de cărnuri apetisante şi sticlele îndelung rîvnite. În plus, cînd am ajuns în scurte incursiuni şi eu pe-acolo, în locul triumfului fotografiat am dat invariabil peste depresii, frustrări, compromisuri, nesiguranţă şi nevroze, peste o libertate trăită anxios, apoplectic, pauper, cu spectrul ratării şi în acelaşi blestemat amestec al dorului de casă cu încăpăţînatul refuz al întoarcerii, de teama de-a nu fi calificat drept *loser*.

După o vreme – văzînd perpetuarea nimicniciei de acasă şi, orice s-ar zice, reuşitele multora dintre cei plecaţi – mi-am relativizat singur perspectiva: la urma urmei, e dreptul sfînt al fiecăruia să-şi caute oriunde, oricînd şi oricum liniştea, confortul, împlinirea profesională şi, de ce nu, chiar fericirea. N-am mai condamnat. Mi-am cenzurat lamentaţiile şi cioranismul lui „n-a fost să fie", ba încă am început să mă bucur tot mai tare şi tot mai sincer de semnele salvării fiecărui *desţărat*. De bună seamă că la schimbarea cu pricina va fi contribuit esenţial şi fenomenul „căpşunarilor", masivul lor „aport valutar", faptul că am tot văzut familii salvate (chit că şi căsnicii destrămate), sate umplute cu maşini de lux şi trepte de marmură la fîntîna seculară, pensionari bine chivernisiţi aici prin sumele nepoţilor stabiliţi dincolo.

Ei bine, uite că, după toate astea, după lina resemnare, altceva a trebuit să mă scoată din minţi. Refuzul obstinat al mîrlăniei naţionale de a-şi recupera valorile lustruite în maşinăria occidentală!

Tocmai cînd ne bucuram că tineretul plecat a ajuns la gînduri mai bune faţă de lumea de acasă, tocmai cînd se înmulţeau planurile de asocieri, capitaluri conjugate, oraşe înfrăţite, reveniri spectaculoase, investiţii comune, *joint ventures* şi altele asemenea, tocmai acum se împieptoşează străvechea ură a rozătorului pe zburătoare. „Cine-a plecat – să facă bine să rămînă acolo! Să ne lase-n sărăcia noastră, să nu ne mai dea lecţii că n-avem nevoie de ei!" Aşa cum în strivitoarele coate, transpiraţii, duhori şi tropăiri pe bătături din tramvaiele ceauşismului auzeai invariabilul „dacă nu-ţi place să te-mpingi, ia-ţi, taică, maşină mică", la fel acum se şuieră şerpeşte nu doar vechiul slogan „cui nu-i convine aici – să se care", ci şi: „lasă-i să rămînă unde s-au dus, să nu vină acuma la masa-ntinsă (sic), că *n-avem loc de ei*".

Doctori de renume, care ar dori să revină în ţară cu tot cu afacerea reuşită acolo, dar cărora li se refuză cu otrăvită obstinaţie reintrarea în sistem fără vărsarea unor milioane de euro la cupola ocultă a Reţelei. Tineri preoţi care au vrut să înveţe neogreaca, s-au dus la Athos şi la alte surse asemănătoare, dar care sînt stopaţi acum în reîntoarcerea la eparhie cu un: „nu avem nevoie de oameni învăţaţi. Dacă aţi ales să plecaţi, rămîneţi acolo!". Bursieri trimişi la specializare chiar de statul român, la şcoli de administraţie publică, însă net refuzaţi la întoarcere şi lăsaţi senin în şomaj cu un: „la ce-aţi mai venit?!? Unde să vă plantăm noi acuma?". Arhitecţi, informaticieni, veterinari, profesori... mă rog, numai discreţia, bunul lor simţ, dar şi spaimele lor mă obligă să le tac poveştile de vreo cîţiva ani, deşi, ca gazetar, mă ard buzele să dau în vileag exemple negre din mentalitatea asta monstruoasă în trei timpi: de-a ne sabota sistematic valorile cînd sînt acasă, a le bîrfi dispreţuitor (ori a le minimaliza realizările) cînd pleacă şi de-a le închide uşa-n nas cînd se încumetă-n utopia de a-şi repatria experienţa, învăţătura şi cîştigul. Curat mentalitate sinucigaşă!

Astfel încît că-mi vine să spun, la rîndu-mi, că – dacă aş avea douăzeci de ani – aş pleca şi eu unde-aş vedea cu ochii!

Vorba bunică-mii: „vezi cum te-ntoarce viaţa?".

Dan C. Mihăilescu *este publicist şi critic literar.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 28 ianuarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Bogdan VOICU

De ce (să) nu plecăm din ţară?

Un bun prieten, plecat deja de mulţi ani din ţară, îmi scrie întrebîndu-mă dacă mai locuiesc prin România sau nu. Este reacţia sa la faptul că nu i-am răspuns la mesaje de cîteva săptămîni. Aproape în acelaşi timp sînt întrebat dacă vreau să scriu, pentru *Dilema veche,* un text în care să explic de ce mai sînt şi români care (încă?) nu au plecat din ţară. În urmă cu doar cîteva zile, am rediscutat cu Mălina, soţia mea, dacă plecăm sau nu. Ce să răspund *Dilemei vechi?* Că nu-mi dau seama de ce nu am plecat? Sau o să fiu oare în stare să mă distanţez de propria situaţie şi să discut despre cazul României, la modul general? Aceasta este dilema personală cu care începe acest text.

Altfel însă, nu am obiceiul de a întîrzia să răspund la un e-mail. Pînă va apărea acest număr din *Dilema veche,* îi voi fi răspuns lui Sorin că nici de astă dată n-am decis să plecăm, ci doar am fost prins cu mai multe hîrtii de făcut, cu deszăpezirea sisifică a zăpezii depuse de plug în spatele maşinii mele (da, nici acum în România nu trece nici o maşinuţă să ia zăpada rămasă în urma plugului), că fiind vacanţă am profitat de ocazie să fac şi ştiinţă, şi cercetare, pentru care am acumulat bani în restul timpului, că aşa-i la noi (nu, noi nu avem nici birourile vestice, nici resursele lor, nici acces la granturi, nici telefon de serviciu ca în sectorul privat, nici bonuri de masă, nici măcar telefon în birou, dar ni se taie din salariu că sîntem „bugetari") şi apoi am fost pur şi simplu plecat departe de calculator, de Internet, prin alte lumi, neromâneşti.

Cine a plecat, de ce şi cum

Povestea asta cu timpul e de fapt între cele mai complicate poveşti româneşti. Mulţi dintre noi muncesc atît de mult timp, încît nu mai apucă să se gîndească dacă nu cumva ar putea avea, cu acelaşi efort, parte de ceva mai bun. Alţii întîlnesc prieteni care le spun că, pentru cît lucrează aici, ar putea să cîştige de două-trei ori, poate chiar de patru-cinci ori mai mult prin Spania sau Italia, ţări unde oricum veniturile nu sînt tocmai mari. E adevărat că şi pretenţiile legate de *output* sînt ceva mai mari, dar asta e altă mîncare de peşte.

De fapt, aşa a şi început relativ recenta migraţie românească: dezamăgire, efort nerecompensat, informaţie despre alte orizonturi şi, apoi, reţele de migraţie.

În anii 1990, dezamăgirea a fost aproape unanimă. Aşteptările postdecembriste erau cel puţin optimiste şi părea că doar zeflemeaua ar putea fi potrivită celui ce ne spusese că sîntem proşti şi că trebuie să treacă 20 de ani ca să ne dezvoltăm. S-a dovedit că „oracolul" cu pricina era la rîndu-i optimist şi probabil că îşi merita zeflemeaua, ce e drept, din altă direcţie: prezisese recuperarea decalajului în *doar* 20 de ani.

Mai tîrziu, primul guvern „de dreapta", condus de un ardelean care şi astăzi consideră că a fost un prim-ministru excepţional, a eşuat în a gestiona recesiunea şi a lăsat impresia unui haos şi mai accentuat. Între timp însă, oamenii se schimbau tot mai mult: burse, schimburi cauzate de „ajutoare" şi înfrăţiri i-au făcut pe din ce în ce mai mulţi să afle despre o lume unde, cu mai puţin timp petrecut muncind, dar mult mai serios, poţi să îţi satisfaci mult mai multe nevoi.

Din ce în ce mai mulţi şi-au încercat norocul în alte părţi. Au văzut că într-adevăr acolo timpul petrecut muncind e mai scurt (datele Eurostat confirmă de mai mulţi ani acest lucru), iar condiţiile de muncă sînt mai bune.

În ciuda stereotipurilor mediatice, „căpşunarii" erau mai bine educaţi, mai calificaţi, mai avuţi decît media populaţiei. Majoritatea celor ce au plecat, mai ales pînă la jumătatea anilor 2000, nu erau dintre cei mai săraci. Dimpotrivă. Evident că există şi excepţii, aşa cum există şi oameni cu puţină şcoală între miliardari. O media neprofesionistă va avea tendinţa să îi înfăţişeze pe aceştia la nesfîrşit. În absenţa altor informaţii, vei tinde să crezi despre cei care migrează că sînt mai degrabă nişte amărîţi, alungaţi din ţara lor de sărăcie sau de dorinţa de a cerşi şi fura prin locuri mai curate.

Cu timpul, din ce în ce mai mulţi au plecat. Motivul era simplu: informaţia era din ce în ce mai accesibilă. Apăruseră „reţele de migranţi". După cum zice colega mea Monica Şerban, pionierii migraţiei descoperiseră o nişă ce li se potrivea şi au spus prietenilor şi rudelor că pot şi ei să facă acelaşi lucru. Fie că a fost vorba de Canada, Spania, Italia, Statele Unite, informaţia despre aceste noi Eldorado a circulat rapid, de la individ la individ. Studenţii au aflat despre burse masterale, doctorale, postdoctorale şi apoi despre cele pentru licenţă şi chiar pentru liceu. Absolvenţii au identificat unde este cerere de lucru pentru calificarea lor.

De ce nu au plecat toţi?

Decizia de a emigra este una dificilă. Nu e suficient să fii nemulţumit că lucrurile merg prost acolo unde eşti, nu este suficient să ştii că în alte părţi se cîştigă şi se trăieşte mai bine, nu este suficient să ştii că în alte părţi se pot învăţa mai multe lucruri şi că lucrurile pe care le ştii şi îţi place să le faci sînt cerute şi apreciate de societatea respectivă. Mai sînt îndoielile peste care trebuie să treci. Dacă aici va fi mai bine imediat după ce plec? Ce se întîmplă cu prietenii şi cu rudele pe care le las în urmă, oare e înţelept să renunţ de bunăvoie la protecţia oferită de integrarea în reţeaua socială locală? Oare e bine să plec dintr-o cultură pe care o cunosc şi să risc cîţiva ani de învăţare şi adaptare la regulile unei societăţi mai altfel?

Cei care emigrează primii sînt de regulă mai deschişi la schimbare, mai moderni. Migraţia, fie ea şi internă, darămite internaţională, presupune asumarea unor riscuri importante. A pleca dintr-un loc familiar şi a te aventura în unul nou înseamnă să părăseşti căile bătute, să recurgi la inovaţie. Pentru o societate mai degrabă tradiţionalistă, precum România, o astfel de opţiune este greu de făcut. Ce te faci însă dacă ai deja cîteva milioane de precursori? Ce te faci însă dacă 1.000.000 au bătut deja drumul către Italia şi alţi 850.000 cel către Spania? Cifrele amintite constituie aproximări ale rezidenţilor români din cele două ţări în 2009, şi reprezintă doar unele dintre estimările fluxului de migraţie românesc. Ele sînt însă în concordanţă cu alte estimări şi informează asupra ordinului de mărime al fenomenului migrator, argumentînd singure asupra dispariţiei parţiale a barierei avîntării în necunoscut.

Şi drumul către alte destinaţii este deja deschis. Sînt surprins de cîţi colegi sau foşti studenţi români descopăr aproape zilnic prin cele mai diverse universităţi europene.

Toate acestea elimină acel obstacol amintit mai sus şi care a fost important în trecut: reţeaua de prieteni este de acum disponibilă în comunităţile româneşti din ţările de destinaţie.

Pentru mulţi există însă alte obstacole: copii de vîrstă şcolară greu de mutat într-un sistem educaţional organizat adesea pe o logică altfel decît prăfuita şcoală românească; părinţii şi bunicii care au nevoie de asistenţă şi nu pot fi lăsaţi singuri în ţară; vîrsta care începe să ridice probleme în cazul schimbării locului de muncă; poziţia relativă în ierarhia socială, ca o extensie a spuselor lui Ion Creangă despre fruntaşi şi codaşi, în care „altă ţară" înlocuieşte „oraş" şi România devine „satul tău". Pentru aceştia din urmă, a emigra poate fi comparat cu transferul de la campioana României la fotbal, unde eşti titular, în liga a doua din Belgia, unde trebuie să pui osul la treabă pentru a juca cîteva minute la final de meci.

Privind către viitor

Au trecut aproape şapte zile de cînd am scris începutul acestui text. A trebuit să mă opresc în ziua respectivă şi să mă apuc de altceva. După aceea au venit peste mine diverse alte chestii multe şi mărunte. Am citit acum şi pare că am rezolvat dilema personală de care pomeneam în debut. Între timp, am reîntîlnit prieteni dezamăgiţi de cum arată România. Am reluat întrebarea despre a pleca sau a rămîne. Unii vor pleca. Alţii deocamdată vor rămîne, vor deplînge starea societăţii. Se vor izbi de visele luptei martirilor cu himerice purpurii, de cifre aruncate în presă ca să sune bine, dar fără analize prealabile (15.000 de specialişti şi maximum 300 de parlamentari vor restructura 100.000 de locuri de muncă, arătînd populaţiei cît de pricepuţi sînt românii), vor scrie despre ratările României, vor spera că şi la noi va fi mai bine, se vor bucura de poziţia privilegiată din societate. Fiecare după puteri, după buget, după gusturi.

Un prim scenariu extrem spune că vom pleca toţi. Dezvoltarea transporturilor ne va facilita transferul, cererea de forţă de muncă din Vest şi condiţiile mai bune de viaţă ne vor atrage ca un magnet, prezenţa masivă a românilor prin alte părţi ne va face să ne simţim oriunde ca acasă, în limba noastră, iar toate acestea vor ofili plăpînda speranţă că aici va fi vreodată mai bine. Nu ştiu dacă şi pentru cine un astfel de scenariu este pesimist, însă este puţin probabil să se realizeze. Este greu pentru ţările de destinaţie să absoarbă rapid un flux migraţional atît de mare, aflat şi el la concurenţă cu alte fluxuri est-vest şi sud-nord similare. Pe de altă parte, o plecare masivă ar scădea costul proprietăţilor, făcîndu-le atractive, ar creşte salariile celor cît de cît calificaţi ce rămîn în urmă, ar face ţara să fie atractivă. Un prieten irlandez îmi spune că s-a străduit cîţiva ani să găsească loc de muncă pentru a se reîntoarce în Irlanda. Atunci cînd plecase era o ţară săracă, din care fugeau toţi.

Alt scenariu extrem spune că deficitul de populaţie va fi asigurat de venirea de personal înalt calificat, occidental. Băştinaşilor rămaşi prin România le vor reveni muncile slab calificate. Cu un sistem de învăţămînt cel mult modest ca performanţă şi o societate oricum slab instruită şcolar, probabil că statutul de colonie ni s-ar potrivi ca o mănuşă.

Scenariul optimist spune că vom reuşi să atragem emigranţi deopotrivă înalt calificaţi, cîştigînd din integrarea experienţei şi calificărilor acestora, dar şi în meseriile mai slab calificate. Românii rămaşi în România vor avea şi ei salarii mari, vor merge cu toţii la şcoli de bună calitate, societatea va produce creiere strălucite, iar o parte dintre ele vor fi alese drept parlamentari.

Scenariul cel mai probabil este undeva între cele de mai sus. Eu sper să fie mai apropiat de cel optimist. Pînă atunci însă mai e mult de trăit, mai e mult de muncit, iar a arunca mereu vina pe politicieni pentru starea ţării nu constituie altceva decît o piedică în calea schimbării: aceştia arată exact la fel ca restul societăţii, cea de care fug zilnic, în Vest, cîteva zeci de migranţi. „Sistemul", cel pe care dăm de obicei vina cînd ceva nu merge, este făcut tocmai din cei asemenea nouă, cei care am rămas în ţară...

Bogdan Voicu *este sociolog la Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii.*

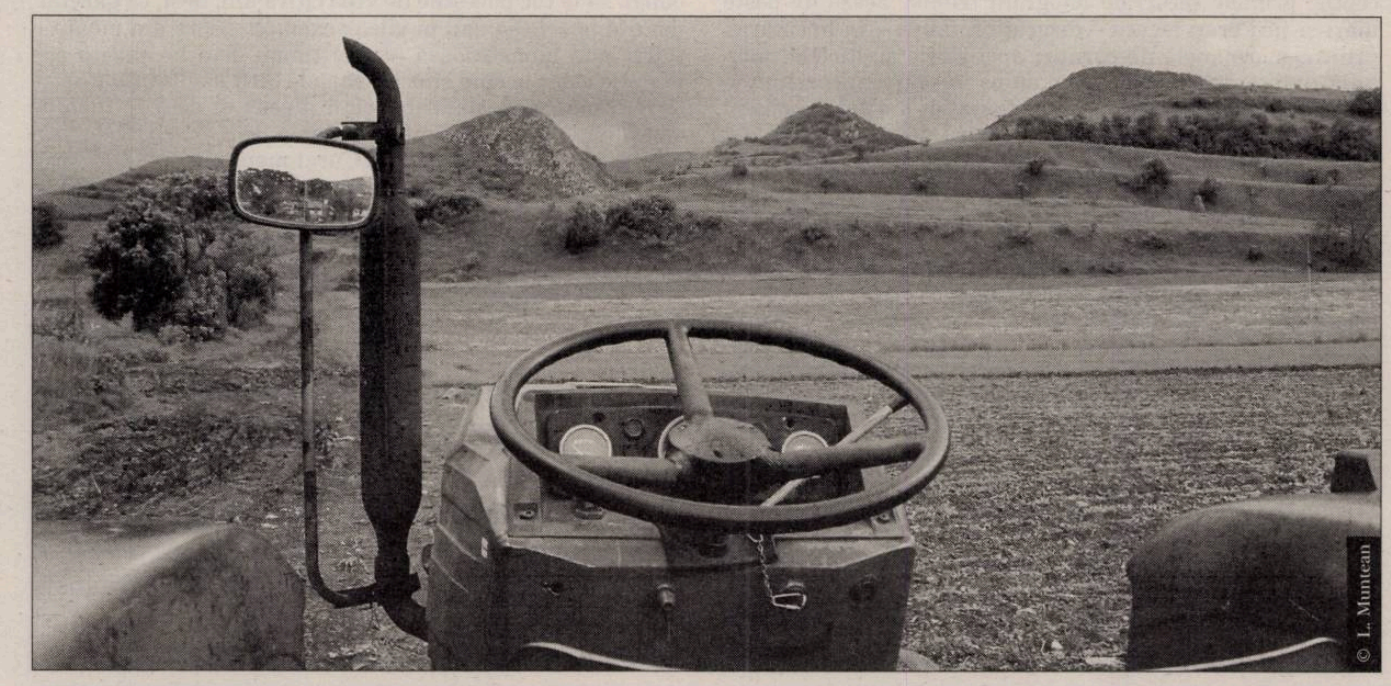

Ministerul Tineretului şi Sportului a făcut publice pe 14 mai 2009 rezultatele sondajului naţional de opinie „Tinerii şi preocupările lor", un sondaj care şi-a dorit să identifice temele generale şi personale de preocupare ale tinerilor, precum şi precepţia acestora despre realităţile zilnice şi valorile la care se raportează. Conform acestui sondaj marea parte a românilor (aproximativ două treimi) cred că România se îndreaptă într-o direcţie greşită, principalele probleme fiind legate de nivelul de trai. La capitolul „emigrare" cifrele arată că 16% din populaţia României intenţionează să plece, iar mai bine de 2 milioane sînt ferm hotărîţi să facă acest pas.

Sorin COSTREIE

Să zic cît mai natural *nu*...

Oricum, nu sînt aici din patriotism sau din cauza dorului de ţară. Ce mă ţine aici cel mai mult e poate, paradoxal, tocmai faptul că pot să plec oricînd. E ca într-o relaţie în care legătura cea mai puternică e dată de însăşi asumarea libertăţii acelei relaţii. Dar nu doar această libertate mă ţine aici, ci chiar exercitarea ei şi faptul că pot să umblu prin lume. Pentru mine e vital acest lucru, după cum e vital şi faptul că lumea vine aici. Vin străini care mă ajută să-mi văd altfel ţara şi instalarea mea în ea, străini care îmi arată lucruri notabile şi, în bună parte, invizibile mie. Oameni care văd dincolo de gropi şi cîini vagabonzi, oameni care se bucură de gustul roşiei din piaţă, oameni care apreciază ospitalitatea noastră, bucuria de a ne întîlni şi comunica.

Sigur aţi întîlnit astfel de străini care, dincolo de complezenţe şi politeţuri, punctează uneori şi unele gesturi cotidiene ce îi fac să se bucure de noi, lucruri care mă pun pe gînduri şi mă fac să mă bucur şi eu, la rîndul meu, de ce am la îndemînă. Bine-bine, o să mi se reproşeze imediat, dar una e să vezi şi să radiografiezi o ţară ca turist, şi alta e s-o judeci în calitate de cetăţean al ei; una e perspectiva de „trăitor", şi alta cea de vizitator. De acord, dar exact asta şi voiam să spun la început: nu mă simt total cetăţean al ei sau, mai bine spus, nu doar al ei. Sînt român, sînt şi cetăţean român, dar mă simt mai mult decît atît. Mă simt cetăţean universal. Dar poate că mi se va reproşa iar că simt asta pentru că între timp am devenit şi cetăţean canadian. Nu-i adevărat, mă simţeam aşa şi cînd nu eram canadian. Sînt aşa pentru că mai degrabă adevărata patrie îmi e Republica Literelor; mă simt cetăţean al lumii ideilor şi poate acest lucru îmi dă o oarecare detaşare şi independenţă faţă de condiţia mea imediată. Cînd îţi priveşti ţara astfel, mai detaşat şi dincolo de cotidian, devii un pic turist în propria-ţi ţară şi te bucuri altfel de ea. Întrevăd deja un al treilea tip de reproş: desigur, cu un astfel de idealism, cred şi eu că rezişti cotidianului românesc. Desigur, dar tocmai asta e buba, că ne-am pierdut idealismul şi speranţa, şi nu trebuie să fii cetăţean al Republicii Literelor ca să vezi lucrurile astfel.

Trebuie un pic de optimism, trebuie să crezi că ce poţi face aici reprezintă ceva mai mult decît ce poate face acest „aici" din tine. Şi da, recunosc, aşa sînt eu: idealist şi încăpăţînat. Idealismul e dat de optimismul de care vorbeam mai înainte, dar de ce încăpăţînat? Pentru că îmi refuz mediul şi vreau să-l schimb. Cred că un mod de a ne face România *mai acasă* e să ne facem în jurul nostru mici insule de normalitate, insule care ne vor ajuta să trăim şi să ne comportăm firesc, insule care vor acţiona ca nişte „focare de infecţie" pentru mediul actual. Boala, în acest caz, e tocmai sănătatea noastră. Trebuie să infectăm cît mai multă lume din jurul nostru cu virusul „normalităţii", trebuie să scăpăm de complexele mărunţeniei noastre şi atunci ne vom

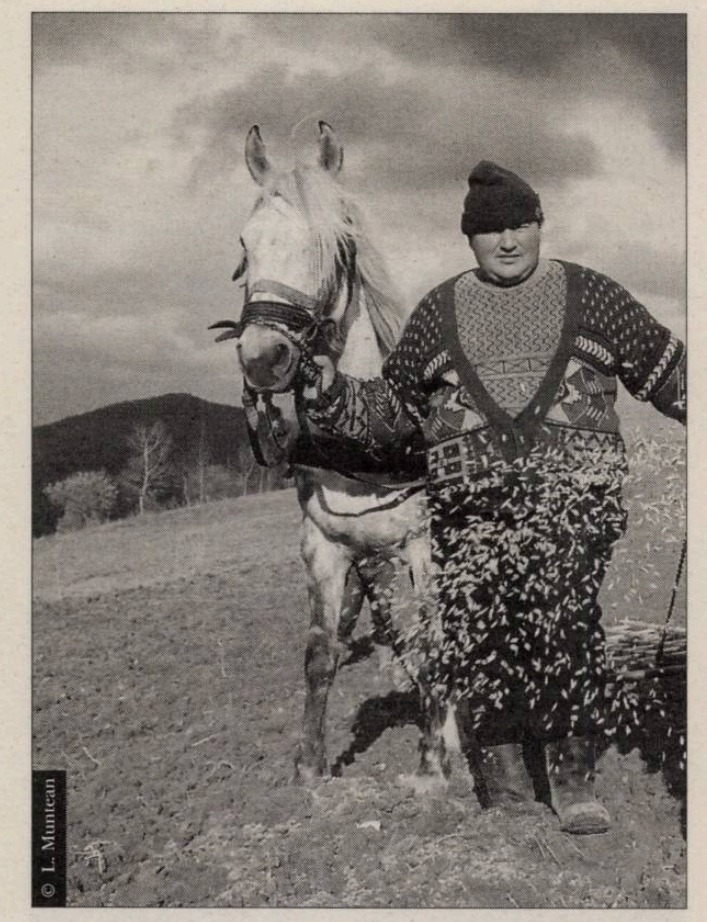
© L. Munteanu

simţi bine şi nu ne vom mai pune astfel de întrebări.

„Vaccinul" pentru o astfel de „boală a normalităţii" e dat de nesimţire şi nepăsare. *Merge şi aşa, aşa e viaţa, n-ai ce-i face, asta e...* sînt expresiile favorite ale unui astfel de mediu vaccinat. Prost vaccinat, căci în cazul acesta chiar „vaccinul" ne îmbolnăveşte. Ne trebuie puţină încăpăţînare şi speranţă. Paradoxal, ne trebuie puţin *nu*. De asta aş mai rămîne un pic pe-aici, prin România, să spun „nu": *nu* merge şi aşa, *nu* aşa e viaţa, *am* ce-i face, *nu* asta e...

Un popor care nu ştie să zică *nu* nu va ajunge niciodată să se afirme cu adevărat. Cîţi dintre noi spunem *nu* unei noi mese copioase, chiar dacă abia am mîncat – *două bătăi strică, dar două mîncăruri nu* (şi chiar dacă am spune *nu* în acest caz, oricum ni se mai pune ceva în farfurie...), unei plecări (de cîte ori nu sîntem întorşi din uşă cînd vrem să plecăm dintr-o vizită)? Ştie România să spună *nu* unui trecut (cîte fantome mai bîntuie încă societatea noastră?) sau unor fantasme (că sîntem cei mai tari, buricul pămîntului, centrul universului, inima creştinătăţii)?

Nu-ul înseamnă alegere şi asumare, *nu* înseamnă trasarea unei limite, competenţei şi acţiunilor noastre. Cu toţii ne dăm cu părerea despre orice, cu toţii ştim mai bine decît specialiştii ce e de făcut. Te duci la doctor, ţi se dă o reţetă, pe care inevitabil o îmbunătăţeşti, căci în definitiv ce ştie el, dom'le, ce-mi trebuie mie: eu ştiu cel mai bine. Te învaţă un profesor ceva: nu-mi trebuie mie asta. Întrebi pe stradă de o anume adresă şi inevitabil ţi se spune că da, desigur, o iei la dreapta, faci la stînga şi tot aşa, şi inevitabil te vei trezi căutînd ceva fix în direcţia opusă. Cînd vom învăţa să spunem *nu* unui pahar de vin, unei ispite sau unei mici „atenţii"? Neştiind să spunem *nu,* nici nu ştim să gîndim imperativ cînd chiar ni se spune *nu*. Şi în genere legile astea ne spun ce e permis şi ce nu. Dar sînt ele pentru noi? Nu! Şi legile sînt tot nişte reţete care trebuie „îmbunătăţite" şi personalizate, relativizate pînă la anulare.

Sîntem un popor cu prea multe orgolii pentru atît de puţine individualităţi. Aici e problema: nu (ne) creştem ca indivizi bine conturaţi, care îşi asumă deciziile, eşecurile şi împlinirile. Dacă cineva reuşeşte, sigur a avut pe cineva în spate. Dacă greşeşte, iarăşi nu e vina lui, s-a conspirat bioenergetic împotriva lui. Totul e relativ. Gîndim totul politic. Stîlcim şi deformăm realitatea, stăm agăţaţi de televizor, de ce zic alţii. Ne smiorcăim în public, vărsăm mult prea uşor lacrimi „sensibile" şi sîntem mult prea conspiraţionişti. Avem o înclinaţie naturală către explicaţii obscure şi iraţionale. Universul tot complotează împotriva noastră, noi nu sîntem decît nişte păpuşi în mîna cîtorva oameni ce conduc planeta din umbră. Sîntem incoerenţi: nu credem în specialiştii noştri pînă la capăt, deşi noi îi avem pe cei mai buni, totuşi nu îndeajuns de buni. Şi, tot aşa, lamentări şi neîncredere. De aici şi micimea, ciupeala, şerpuiala noastră.

Măruntenia noastră e dată de gînduri mici şi dorinţe pitulate. Oamenii mari sînt generoşi şi senini. Ei vor şi ştiu să zică şi să-şi asume în mod individual un *nu*. Un *nu* spus simplu şi clar. Noi sîntem cîrcotaşi, zeflemitori şi prea gregari. Nu punem accent pe creionarea individualităţii. Nu sîntem crescuţi să răspundem personal. Sîntem învăţaţi să repetăm, să reproducem ce au zis şi făcut alţii, cei mari. Tot respectul pentru ei, dar nu trebuie să-i invocam la nesfîrşit, pînă la obnubilare. Cred că trebuie să învăţăm să zicem *nu*.

Pe scurt, de asta mai sînt aici, să învăţ să zic cît mai natural *nu*... Sînt multe de făcut şi de aceea *nu* vreau să plec. E o simplă chestiune de logică socială...

Sorin Costreie *este lector la Facultatea de Filozofie, Universitatea Bucureşti. Burse de studiu: Italia, Germania, SUA, Canada. Conferinţe şi prezentări: Italia, Spania, Cehia, Germania, Polonia, SUA, Canada.*

Andreea OFIŢERU

De ce să plec? De ce să mai rămîn?

Părinţii, prietenii şi rudele – acestea sînt în principal motivele pentru care mai rămînem în România. Cineva îmi spunea că oamenii care nu au plecat pînă acum sînt prea legaţi de locurile în care trăiesc, nu se pot desprinde, iar emigrarea ţine şi de o anumită vîrstă. Dacă nu pleci cît eşti tînăr, la bătrîneţe te urneşti mult mai greu. Ultimul sondaj despre preocupările tinerilor arată că jumătate dintre cei 2,4 milioane de români care vor să părăsească România sînt tineri cu vîrste cuprinse între 18 şi 34 de ani. Sondajul arată că aproximativ 600.000 dintre cei chestionaţi sînt foarte hotărîţi să părăsească România, iar 250.000 dintre aceştia sînt tineri. De vină este tinereţea – spun unii. Dar de ce totuşi să rămîi în România? Care ar fi cinci motive pentru care să stai aici?

Ioan Pânzaru, profesor universitar: Atunci cînd pleci vrei să te şi întorci. Indiferent care au fost motivele tale pentru a pleca, îţi va fi dor de casă şi vei dori să te întorci. Sînt foarte multe lucruri care îţi lipsesc. Din punct de vedere economic, îţi lipseşte o cantitate uriaşă de facilităţi pe care le ai pentru că aparţii unei familii, ai moştenit o casă, ai nişte prieteni cu care ai fost la liceu şi la facultate şi cu care ţii legătura. În plus, este foarte uşor să te însori şi (sau) să te măriţi. Un alt motiv pentru care rămînem este că avem o ţară de care sîntem legaţi. Dacă nu ne trebuie o ţară sîntem apatrizi, exilaţi, iar între cele două posibilităţi cel mai bine ar fi să avem o ţară. Ultimul motiv este că omul trebuie să servească la ceva, dacă nu ne place cum trăim acum, atunci ar trebui să punem mîna pe mătură şi să curăţăm, să facem ordine.

Liviu Chelcea, sociolog: Rămînem aici pentru că au început să apară oportunităţi la fel de mari ca în străinătate. De exemplu, la bursele de doctorat sînt condiţii mult mai bune decît la asistenţii universitari. Aici, în România, ai o anumită intimitate culturală, pe care n-o găseşti în altă parte. În plus, dacă ne referim la consum, multe lucruri din România încep să semene cu ceea ce se întîmplă afară.

Marian Staş, expert în educaţie: Rămîn pentru că lucrez cu mare plăcere şi interes la transformarea sistemului de educaţie în România, iar acesta va fi poate cel mai important proiect public în următorii zece ani. Sînt implicat direct în creşterea generaţiilor de tineri lideri din România şi cred că sînt un bun model pentru mulţi tineri care doresc să lucreze aici. Rămîn pentru că nu am nevoie să muncesc în altă parte ca să-mi asigur un trai decent. Şi mai rămîn pentru că îmi pasă, pe bune, de ţara mea.

Victor Papp, funcţionar public: Eu am fost plecat din ţară aproape trei ani în Olanda şi Belgia. Majoritatea timpului l-am petrecut în mediul academic, studiind. În primul rînd, am plecat să mă cunosc pe mine însumi. Am vrut să-mi deschid mintea şi să cunosc măcar o părticică din lumea asta. Am vrut să plec şi pentru a-mi urma interesele şi pasiunile în mod cît mai liber şi nedistorsionat de realitatea românească.

Recunosc, m-am întors mai mult din obligaţie, fiind constrîns de anumite împrejurări pe care nu le puteam controla. Exceptînd însă familia şi prietenii, viaţa în România oferă prea puţine motive de bucurie şi prea multe de amărăciune şi demotivare. Uneori, ai impresia că totul în jurul tău e un mare eşec şi te simţi străin chiar în propria ţară. Cu toate acestea, m-am întors cu speranţa că, poate de data aceasta, va fi mai bine. Desigur, pot fi acuzat de naivitate, însă cred că doar avînd o atitudine pozitivă mai poţi supravieţui în România. Sau eventual rămînînd un cinic. Cînd această speranţă va obosi, nu exclud posibilitatea unei noi plecări, poate chiar definitive.

Răzvan Durlan, expert în relaţii publice: Motivele pentru care rămîn în România ţin de faptul că sînt ataşat de familia mea. Trebuie să-mi termin studiile postuniversitare şi să contribui la dezvoltarea şi consolidarea unui business, cu toate că actuala echipă guvernamentală omoară orice firmă de pe piaţă. Pe de altă parte, mai rămîn şi pentru că există o anumită dependenţă de forfota şi agitaţia pe care le aduce Bucureştiul. În România, am sentimentul că trăiesc în ţara mea, deşi suport şi observ cu adîncă tristeţe prea multă mitocănie, mojicie şi prost gust împrejurul meu. Aş pleca din România dacă mi-aş găsi un job atît de fascinant precum cel oferit în cadrul unei campanii pentru cel mai bun job din lume.

Cătălina Rădulescu, avocat: Eu sînt încă aici, în România, pentru că vreau să contribui la dezvoltarea românilor în spiritul unui stat de drept. Pare poate imatur, dar asta este realitatea. În plus, vreau să rămîn legată de tradiţia familiei mele şi să nu-mi pierd prietenii şi locurile pe care le iubesc. Cînd ai copii, te mai gîndeşti şi la ei şi vrei ca ei să ştie care le sînt rădăcinile. Uneori mă mai apucă disperarea pentru că văd cum se mai dărîmă o cărămidă din ce înseamnă România şi în fiecare zi am de ce să mă chinuiesc precum Sisif să o pun la loc.

Andreea Ofiţeru *este jurnalistă la* Adevărul.

Sebastian BURDUJA

Noul paşoptism şi ecuaţia întoarcerii acasă

Am plecat la studii în Statele Unite în 2004, mai întîi pentru patru ani la Stanford, în California, şi apoi pentru încă trei la Harvard. De la mii de kilometri depărtare, România se vede astfel: o ţară cu un potenţial imens, în criză de lideri; o economie lipsită de prospeţime şi baze juridice solide, în căutare de investitori; o politică instabilă şi imprevizibilă, în lipsa unei viziuni durabile. După 20 de ani de eşecuri, tentaţia abandonului este aproape irezistibilă, transformîndu-se într-un cinism continuu, deşi experienţa 1989 arată că între saturaţie şi revoluţie distanţa este de numai o scînteie. Astfel, de la mii de kilometri depărtare, pare că ne apropiem de un punct de inflexiune în evoluţia societăţii noastre: fie demarăm împreună modernizarea reală a României postcomuniste, fie rămînem izolaţi în deziluziile ei cotidiene.

Mihail Kogălniceanu spunea: „Întrebaţi istoria şi veţi şti cine sîntem, de unde venim şi unde mergem". Dacă contextul prezent ni se pare dificil, ar fi util să ne amintim situaţia critică de la mijlocul secolului al XIX-lea, cînd România nu exista pe harta Europei. Ţările române erau încă sub dominaţie străină şi se confruntau cu mari frămîntări politice şi sociale: sărăcie, boli, corupţie. Însă cîţiva tineri români, mai puţini de 100 cu totul, aveau pentru prima oară şansa să studieze la marile şcoli din străinătate – în Viena, Berlin şi Paris. Ceea ce a urmat se ştie bine: după ani de studiu, paşoptiştii au revenit acasă cu un spirit nou dobîndit în Occident şi au pus bazele statului naţional român modern.

Astăzi, sîntem peste 50.000 de studenţi români în străinătate. Se pun cîteva întrebări esenţiale: cîţi dintre noi vom reveni în ţară pentru a pune umărul la dezvoltarea României? Iar dacă întoarcerea noastră acasă devine o posibilitate reală, cum ne va primi societatea românească şi în ce condiţii vom putea face o diferenţă?

Pe 6 ianuarie 2010, la Gala Studenţilor Români din Străinătate, am căutat răspunsuri la astfel de întrebări, alături de 300 de studenţi şi absolvenţi români din străinătate şi peste 100 de jurnalişti, academicieni, politicieni şi lideri de opinie din mediul corporatist. Dinspre noi, cei plecaţi la studii peste hotare, s-au conturat cîteva concluzii fundamentale.

În primul rînd, întoarcerea acasă rămîne un deziderat important. Nu pentru noi toţi, fiindcă în unele cazuri străinătatea e singura opţiune viabilă: spre exemplu, pentru cei care studiază ştiinţele exacte şi care au oportunitatea de a face cercetare în cele mai performante laboratoare din lume. Aceştia vor rămîne acolo unde îşi pot valorifica potenţialul şi tot ceea ce le putem cere este să nu uite că sînt ambasadorii României pe plan mondial, modele de excelenţă

pe care trebuie să le promovăm şi în rîndul tinerilor din ţară care pot să le calce pe urme.

Dacă România va pierde cu siguranţă aceste cîteva vîrfuri ca urmare a lipsei de investiţii în educaţie şi cercetare, nu acelaşi lucru se poate spune despre majoritatea românilor educaţi în străinătate. Există astăzi din ce în ce mai multe posibilităţi de afirmare profesională în România, în special în cadrul firmelor multinaţionale, deşi nivelul salarizării este ceva mai scăzut decît în Europa de Vest şi Statele Unite. O soluţie ar fi crearea unor perspective profesionale atractive pentru studenţii români de excepţie. Ar fi necesară implementarea unui sistem de tipul *„up-or-out"*, prin care cei mai buni angajaţi să poată avansa rapid spre poziţii executive şi de *leadership*. Aceasta ar fi în interesul companiilor private care îşi doresc, în mod firesc, să performeze în raport cu alte firme, inclusiv prin atragerea absolvenţilor români de valoare şi printr-un management coerent al resurselor umane. Avînd speranţa unor promovări rapide şi certitudinea unor salarii relativ competitive, tinerii români educaţi la universităţi de prestigiu ar analiza cu mai mult entuziasm posibilitatea revenirii în ţară.

În plus, beneficiile materiale nu reprezintă decît o singură variabilă în ecuaţia întoarcerii acasă. Părinţii, prietenii şi sentimentul unic al apartenenţei la cultura şi societatea românească cîntăresc mult în balanţa opţiunilor profesionale, chiar într-o lume globală despre care se spune că tinde să reducă importanţa identităţii individuale. Conform acestei teorii, patriotismul e un termen învechit, iar datoria de a contribui la dezvoltarea societăţii în care ne-am format este nulă. Nimeni nu poate nega tendinţele de globalizare, însă o lume plată nu înseamnă neapărat o lume complet uniformă. Din contră, tinerii români din străinătate pot depune mărturie că depărtarea şi dorul de ţară capătă de multe ori expresia mîndriei de a fi român, iar stabilitatea identităţii noastre naţionale devine un reper fundamental în societăţile diverse în care studiem şi muncim.

Astfel, riscul ca studenţii şi absolvenţii români din străinătate să întoarcă complet spatele României rămîne redus. Adevăratul risc e ca România să întoarcă spatele acestor tineri valoroşi, o ameninţare la adresa celor care au succes fără a avea merite, în special în instituţiile publice. Şi totuşi, modernizarea României ar trebui să înceapă tocmai dinspre sectorul de stat, prin voinţă politică pentru implementarea unor reforme curajoase şi aplicarea legilor. Or, aceste schimbări, de altfel esenţiale, depind în mare parte chiar de beneficiarii actualului sistem. În ce condiţii ar renunţa aceştia de bunăvoie la puterea acumulată?

Probabil că măcar 100 dintre noi, noii paşoptişti, vom avea curajul de a reveni în România pe termen mediu şi lung, în sectorul privat şi în cel public, cu dorinţa de a acţiona pe baza altor valori, cu integritate, competenţă şi profesionalism. Din motivele expuse mai sus, misiunea noastră nu va fi una uşoară, însă contextul ne poate fi favorabil. Se spune că puterea nu se oferă, ci se ia. Însă mai degrabă puterea se negociază, în special în clipele decisive din istoria unui popor. De la mii de kilometri depărtare, România pare că se apropie de un astfel de moment.

Sebastian Burduja *este preşedintele Ligii Studenţilor Români din Străinătate.*

Luminița-Anda MANDACHE

Nimic nou pe frontul de Est

– doar niște dileme... –

Dilemele generaţiei mele sînt foarte diferite de cele ale generaţiilor trecute şi cu siguranţă foarte diferite de cele pe care le vor avea copiii noştri. Dacă bunicii mei aveau de ales între a trăi în provincie sau la oraş, noi trebuie să alegem ţara. Ei au „ales" o dată pentru noi. Noi vom alege cu adevărat pentru copiii noştri şi tot aşa...

Mobilitatea e deja un capital în sine – ne spun sociologii. Pentru unii tineri e dependentă de capitalul economic şi cultural al familiei din care provin, pentru alţii a devenit dependentă doar de cel cultural. Pentru că singura valoare ce permite mobilităţii să fie independentă de alte resurse e cea intelectuală. Tînărul român plecat la studii în „afară" cunoaşte poate cel mai bine cum e să fii mobil de „mic". Părinţii săi erau „mobili" dacă făceau naveta de la Ploieşti la Bucureşti sau călătorind din Dobrogea în Oltenia. El, la 21 de ani, e „mobil" şi „cosmopolit". E rezultatul unei conjuncturi sociale fericite care îl face să spună cu lejeritate uimitoare: „La vară vin în ţară, dar nu stau mult pentru că plec în Oslo la o conferinţă, apoi la o şcoală de vară la Brugges şi din toamnă la Berlin, înapoi la şcoală". Exemplar al patologiei caracterizate prin „exces", se deosebeşte de unii dintre colegii săi din generală care, neavînd „resurse", devin indivizii caracterizaţi prin „lipsă". Şi aşa devine mobilitatea un simptom al unei noi maladii discriminatorii.

Tînărul român de azi a trăit şi cîţiva ani cu lipsurile şi ororile comunismului, dar acum gustă opusul. Iar meniul lui s-a schimbat atît de brusc, încît corpul lui face cu greu faţă adaptării. Cu corpul se rezolvă, dar dilemele lui? Cea mai haioasă descriere a copilăriei mele şi a altor tineri din generaţia mea am găsit-o pe o reţea socială online. Ai copilărit în anii '90 dacă ai colecţie de surprize de la gumă Turbo, îi făceai mamei tale semne de carte din hîrtie glase de 8 Martie, te uitai cu părinţii la *Dallas* şi *Robingo*, ai avut serbarea Abecedarului în clasa I. Un univers de lucruri mici şi sclipitoare, colorate artificial şi lipicioase, care au venit ca o pată de culoare peste un gri pe care nu l-am distins însă prea bine. Azi, toate „amintirile din Epoca de Aur" stau înghesuite într-o valiză prăfuită, sus pe şifonier. În mod ciudat, trăim o nostalgie a unor timpuri pe care nici măcar nu le-am simţit din plin. Dar poate că tocmai diversitatea în toate (de la tipurile de pîine de pe raft la supermarket pînă la programele de masterat) şi libertatea de azi, puse faţă în faţă cu valiza cu amintiri, ne dau această iluzie.

După 1989, „acasă" s-a schimbat decorul. Actorii sînt cam aceiaşi, dar poartă alte măşti. Unii dintre spectatorii mai tineri au ieşit „afară" să se aerisească, să încerce şi un alt aer, într-o altă ţară, cu alte şcoli şi alt sistem de învăţămînt.

Mai pe scurt, mobilitatea ca şansă şi ororile în lanţ ale comunismului (care nu s-au oprit odată cu 1989) sînt doar doi dintre factorii care scot tinerii afară din ţară. Nu are rost să repet seria de avantaje pe care le poate avea un student la o universitate „de afară". Pornind de la simpla posibilitate de fi independent financiar graţie unui job part-time, pînă la nenumăratele resurse academice la „un click distanţă" şi de la cele mai recente reviste de cercetare pînă la burse de studiu şi şanse nenumărate de a întîlni şi asculta „live" oameni pe care acasă îi puteai doar citi. Pentru toate acestea da, pot spune răspicat că e de rămas „aici".

Completînd-o pe Corina Tarniţă, cîştigătoarea Premiului Studentul Anului în SUA oferit de Liga Studenţilor Români din Străinătate, care spunea că profesorul ei de la Harvard remarcase capacităţile studenţilor români în discursul activităţii sale academice, recent şi profesorul meu de antropologie mi-a spus: *„Vous les roumains, vous travaillez bien. Et ça se voit ici..."*. Şi tocmai asta mă face să mă gîndesc serios la miile de studenţi români care pot mai mult decît arată, care au nevoie doar de semne de circulaţie şi marcaje pentru a ajunge acolo unde inteligenţa este pusă în valoare – o bilă albă pentru România. La asta se adaugă recunoştinţa şi nevoia de a contribui cu ce pot şi cu ce ştiu la a reconstrui ceea ce nu le place.

A pleca din ţară pentru că nu ne place nu e o rezolvare, ci o urmă de laşitate. Pleci pentru că nu-ţi place, dar nici un vrei să schimbi ceva. Laşi totul pe umerii altor generaţii tinere care, la rîndul lor dezgustate, vor reacţiona la fel. A te întoarce sau nu acasă după studii e o decizie luată mai presus de orice calcul raţional. Cei curajoşi, cu spirit de aventură se întorc. Alţii aşteaptă să mai înveţe cîte ceva şi se întorc după ce au căpătat o legitimitate suficient de mare încît să-şi găsească un loc, cu o mai mare uşurinţă. Mai este şi o a treia categorie, a celor care nu se mai întorc decît la sărbători, să îşi vadă părinţii şi bunicii din capete de ţară, la rîndul lor mîndri de aşa nepoţi. Cît despre mine, sînt la graniţe încă...

Luminița-Anda Mandache *este masterandă la Université Catholique de Louvain.*

Cristian MEDELEAN

Grijă mare la axă!

Cu deschiderea oferită de globalizare (integrarea economiilor, societăţilor şi culturilor regionale în reţeaua globală), întrebarea pe care şi-o pune fiecare român cu privire la locul unde ar vrea să trăiască pare legitimă. Construcţia Uniunii Europene, ca să dau doar un exemplu, implică, printre multe altele, şi libertatea de mişcare în interiorul ei, dreptul de a alege unde trăim şi muncim. Mai mult, această deschidere (incluzînd aici deschiderea comunicaţională adusă de Internet) permite românilor, mai mult ca niciodată, comparaţia între diferite moduri de viaţă desfăşurate în spaţii economice, politice şi culturale dispersate. Românii văd astăzi limpede că, pentru aceeaşi muncă depusă, răsplata e net inferioară aici, comparativ cu cea dintr-o ţară dezvoltată. Cu alte cuvinte, românii nu sînt deloc motivaţi să rămînă în ţară cînd observă că ar putea cîştiga mult mai mult – nu numai în termeni financiari, ci şi sociali – într-o ţară din Vest.

În fond, această disparitate marcantă şi vizibilă e leitmotivul plecării românilor din ţară, cel puţin a celor pe care-i cunosc şi care au ales Canada ca destinaţie. Din punct de vedere strict economic, migraţia către Canada pare a aduce multe beneficii. Un salariu şi o putere de cumpărare mai mari decît cele existente în ţară sînt factori importanţi, care-l pot convinge pe orice român să emigreze în această ţară. O educaţie superioară dobîndită la şcoli de renume mondial îi motivează mai ales pe tinerii dornici de realizări profesionale şi academice superioare să aleagă Canada. În plus, gradul de civilizaţie mai înaintat al acestei societăţi nord-americane – respectarea drepturilor individuale, o justiţie dreaptă – le oferă confortul necesar atingerii idealurilor.

Lehamitea faţă de tarele perpetue ale societăţii româneşti e un alt factor care provoacă plecarea românilor, mai ales a elitelor. Din discuţiile purtate cu diverşii conaţionali de aici, reiese foarte clar că lehamitea faţă de clasa politică, de „manelizarea" spaţiului spiritual şi cultural, de mizeria din spitale şi justiţie, de nepotismul generalizat şi de acel comportament neputincios – acel tipic *„asta e,* nu se poate face nimic" – arătat de multe ori de autorităţi a contribuit substanţial la luarea deciziei de a pleca din ţară.

Cît costă emigrarea

Costurile plecării se învîrt în general în jurul subiectivităţii personale, a valorilor şi sentimentelor noastre. În timp pierzi legătura cu familia extinsă, cu prietenii, cu tradiţiile şi ethosul în care ai crescut. Acea *axis mundi* dispare sau se înclină în cu totul alte direcţii. Absenţa sau înclinarea bolnăvicioasă a acestei axe – fundamentale, cred – cauzează pierderea direcţiei spirituale, cel puţin la începutul emigrării. Iar pierderile acestea lasă răni sufleteşti adînci care dor şi vor durea mereu.

Sînt în contact cu mulţi români care regretă lipsa spaţiului spiritual românesc, în fiecare zi, chiar dacă toţi realizează că beneficiile materiale pot, oarecum, să le contrabalanseze. Dar şi pierderea spirituală se poate recupera cu timpul prin inventarea de noi axe spirituale. Mulţi se transformă în aşa-numiţii *cetăţeni globali,* adoptînd o cultură nivelată, omogenă; se integrează, cum s-ar spune, prin topire, în noua societate. Sau – cei mai mulţi – evadează regulat din cultura nou adoptată prin participarea activă la activităţile din interiorul tinerelor comunităţi româneşti. Participarea asta nu exclude însă adoptarea parţială a valorilor culturii de adopţie, ci mai degrabă o sinteză, mai reuşită sau nu, a celor două spaţii spirituale şi sociale, cel original şi cel de adopţie.

Personal, aş fi rămas în România tocmai datorită acestor costuri culturale ale migraţiei, subiective, dar atît de importante la nivel individual. Le întrevedeam, dar de simţit nu le-am simţit pe propria-mi piele decît atunci cînd am aterizat în Toronto... Mi-am asumat însă riscul.

De plecat n-am plecat sub nici o formă din motive economice. Mai mult din curiozitate şi din dorinţa de a vedea şi de a participa la viaţa altor lumi. Am vrut să „pun mîna" pe civilizaţia şi cultura altui univers – s-a întîmplat a fi cel canadian. Am vrut să-mi confirm sau infirm anumite idei, concepte şi practici caracteristice societăţii canadiene – a Lumii Noi în general – pe care le citisem sau auzisem de la prietenii deja plecaţi. În mare parte am aflat aceste „secrete" şi am reuşit să fac ceea ce mi-am propus pînă acum.

Referitor la motivele drumului înapoi... Pentru unii dintre românii naturalizaţi în Canada „înapoi, nici un drum nu mai duce". Au plecat de multă vreme, iar tot ce au realizat este aici. Legăturile lor cu România se reduc la cîteva convorbiri telefonice pe lună sau la o vizită la doi-trei ani, dacă aceasta mai are loc. Axa lor spirituală s-a re-orientat radical. Ei sau copiii lor sînt viitorii canadieni de origine română. Mulţi alţii se gîndesc însă la reîntoarcere, cu seriozitate. Doar avantajele materiale – salariul mai mare, confortul civilizaţional de aici – îi reţin încă să purceadă înapoi. Aşteaptă motivele: cînd o slujbă în ţară, corespunzătoare aşteptărilor, se va ivi la orizont, nu vor pregeta să se urce în avion şi să aterizeze acasă. Mulţi dintre studenţii de aici, masteranzi şi doctoranzi, se încadrează în această ultimă categorie. Au venit, au văzut, au învins... Axa lor e încă acolo, în ţară... Ca elită trecută prin furcile globalizării, această categorie poate contribui semnificativ la revigorarea materială şi spirituală a României. Totul e să găsească acasă recunoaşterea socială, universitară şi, poate, politică de care se bucură aici.

În final, nu fac apologia nici a emigraţiei, nici a sedentarităţii... Ambele abordări au avantaje şi dezavantaje. Doar că, dacă vă hotărîţi a pleca, grijă mare la axă! În Vest, cu multă muncă şi ambiţie, vă puteţi îmbunătăţi viaţa materială şi profesională; însă absenţa sau înclinarea haotică a axei spirituale vă poate marca profund...

Cristian Medelean *este project manager în cadrul diviziei de Knowledge Management a Ministerului Sănătăţii din Ontario.*

Lucia TOADER

Shepherd's Bush Station şi domnul Vasile

Ştiam sigur că îmi doream să rămîn acolo. Poate că intuiţia ofiţerului de la secţia consulară a funcţionat pe deplin cînd, fără nici un temei, mi-a refuzat viza de Anglia, după ce aşteptasem mai bine de 48 de ore în faţa ambasadei şi a ghişeului la care urma să dau interviu.

Se întîmpla cu cinci ani în urmă. Listele întocmite cu grijă, seara, pe trunchiul copacului din Str. Jules Michelet, erau citite apăsat şi mocnit dimineaţa de către un angajat al ambasadei, iar noi, religios de cuminţi, păşeam atenţi, struniţi cu dispreţ, într-o încăpere strîmtă unde trebuia să aşteptăm şi să tăcem. Şi eu am tăcut îndelung – e drept, nici energie nu mai aveam – pînă seara la 7, într-o încăpere neaerisită, pe care nu aveam voie să o părăsesc, fără nici urmă de apă ori mîncare (măsuri de securitate luate în urma atentatelor), cînd, fără argumente, am fost anunţată că viza mi-a fost respinsă. Ar lua mult timp să povestesc demersurile care au urmat pentru obţinerea vizei şi, ca să nu lungesc vorba, după şase luni de zbateri, am primit-o şi am plecat.

Odată ajunsă la Londra, am simţit că e locul unde vreau să trăiesc. Am început să frecventez conştiincios cursurile pentru care eram acolo, bibliotecile, am scormonit mai mult sau mai puţin sistematic străzile, străduţele şi bulevardele Londrei, marile cartiere ori cartierele mărginaşe. Muzeele au fost lăsate la urmă, strategic, pentru perioada mai îndepărtată pe care o gîndeam ca fiind dificilă (proiectam o şedere la Londra de cîteva luni bune, ba chiar de ani). Şi nu m-am ferit să cotrobăi prin magazine. Am categorisit rapid şi ferm drept îndoielnic gustul vestimentar şi culinar al englezilor. Toate vitrinele mă oripilau, toată mîncarea îmi dădea bătăi de cap. Nu mi-am pierdut însă bucuria traiului, căci am trecut cu aplomb la bucătăria indiană, libaneză, chineză. Am deprins obiceiul de a-mi bea dimineaţa cafeaua cu *British cake,* să ascult BBC 4 şi să învăţ ceva din magazinele *healthy food.* Mi-am mai propus să mă apuc de sport, îmbibată de sănătatea minorităţii majoritare a celor care făceau jogging pe malul Tamisei. M-am lăsat învăluită de atmosfera de la Covent Garden şi m-am împrietenit cu sirieni, turci, libanezi, palestinieni, evrei de la care cumpăram cartele ieftine de telefon, fructe exotice şi nimicuri alimentare. Îmi era bine. Asta să fi tot fost vreo lună jumătate. Vă mărturisesc însă că toată copilăria am avut cultul Ecaterinei Teodoroiu, cînd mă înconjuram de băieţi, făceam regimente şi duceam lupte imaginare. Cam asta retrăiam în fiecare dimineaţă în metroul luat din staţia Shepherd's Bush spre Oxford Circus. Îmi simţeam apartenenţa la un regiment, fără camaraderie, care mărşăluia sacadat pe culoarele şi treptele staţiei de metrou. Dacă aş fi făcut greşeala să micşorez ritmul, indiscutabil aş fi blocat cîteva sute de metri din valul de oameni. La amiază se întîmpla acelaşi lucru. În metrou, mi-am permis să urmăresc discret, din curiozitate, oamenii şi să le privesc chipurile. În cea mai mare parte, citeau cărţi de economie, best-seller-uri ori tabloide, alţii, cum prindeau un loc, se relaxau şi aţipeau. Majoritatea, purtători de mp3-uri. Neofensaţi de privirea celuilalt, dar nici zîmbitori la întîlnirea cu ea. Am început să văd muzeele pe care le lăsasem pentru vremuri mai grele şi să citesc cărţile pe care le amînam din acelaşi motiv. Am început să renunţ treptat la mîncărurile exotice şi să dau mult mai mulţi bani pe cartele telefonice. Cursurile se apropiau de sfîrşit. Trimiteam CV-uri pentru joburi, sperînd să primesc răspunsuri nefavorabile pentru a-mi dovedi existenţa unei forţe exterioare, ostile. Păcăleala nu a durat mult, pentru că nu am gustat-o mult. Urma să plec acasă în două săptămîni. Băneşte, eram în cădere liberă. La capitolul cheltuieli reduse, a fost şi decizia de a renunţa la abonamentul de metrou, în favoarea cartelei de *bus,* gîndind eroic că, indiferent de distanţe, reuşesc să ajung unde trebuie, cu mai puţine ore de somn dimineaţa. Un calcul greşit. Cartierul unde urma să-mi dau examenele era la şapte ore distanţă, cu autobuzul, de Shepherd's Bush. Suma de bani era acum incompletă şi nu aveam cunoscuţi în Londra de la care să mă pot împrumuta. Singurul lucru pe care puteam să-l fac era să conving funcţionarul de la metrou să-mi schimbe din nou abonamentul de *bus.* Dar şi aşa aş fi mai avut nevoie de cîteva lire. Încrezătoare în forţa persuasiunii, m-am dus să-l conving. Adîncită în toate combinaţiile posibile făcute matematic, între Central Line, Piccadilly, Northern şi Metropolitan Line, dădeam funcţionarului soluţii care cădeau precum ne cădeau mîinile şi picioarele în „Matele înrucişate", jocul copilăriei noastre. Engleza nu mai avea efectul scontat, *underground map* devenise o gaură neagră. Obosită, am ridicat capul spre partenerul meu de dialog. Nu era nici blond nordic, nici mulatru ori negru, cum eram obişnuită cu angajaţii de la metrou. N-am ajuns să-l privesc, pentru că ochii mi s-au pironit pe ecusonul din piept pe care era scris: *Vasile.* Am ţîşnit. Ne-am îmbrăţişat. Domnul Vasile, moldovean din România, plin de doruri de casă, m-a ajutat, mi-a dat cea mai bună soluţie, mi-a cumpărat o cartelă potrivită de metrou, din banii lui. Bucuria noastră s-a revărsat şuvoi încă doar cîteva minute, cînd am fost nevoită să plec. L-am mai căutat pe domnul Vasile şi a treia zi ca să-i înapoiez banii. Fusese mutat la o altă staţie de metrou, iar angajaţii nu se cunoşteau între ei. Ştiam sigur că nu mai voiam să rămîn acolo.

Îmi era dor de acasă.

Lucia Toader *este expert, Programul „Burse pentru traducători străini", ICR.*

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Să batem cîmpii (de umplutură)...

...chiar dacă se află sub troiene, chiar dacă ne îngheaţă picioarele, chiar dacă am obosit, chiar dacă ne-am plictisit, chiar dacă ne dor ochii de-atîta alb, care nu e întotdeauna (sau nu e numai) simbolul purităţii şi al nevinovăţiei, ci şi, în context teatral-scriitoricesc, al lipsei de inspiraţie şi al lipsei de nuanţe, ba uneori chiar al lipsei de talent. Să batem cîmpii, pentru că ţara nu arde şi nici baba nu se piaptănă, sau tocmai pentru că ard şi se piaptănă şi ţara, şi baba, şi băgătorii de seamă la ele şi la toate cele, şi pentru că „se cer măsuri imediate“, că doar e criză – şi ce măsuri să iei ca să schimbi ţara, sau baba, sau pe băgătorii de seamă, alt decît să-ţi iei cîmpii cu tine pe tălpile încălţărilor şi să te tot duci încotro vezi cu ochii, pentru că ţara ta e limba ta? Numai că orice pasăre pre limba ei piere, adică-telea, cum ar veni, pre ţara ei. Atunci, măcar, să te piepteni, mai ales la vreme de criză şi alte urgii, ca să fii, cel puţin, un mort frumos cu ochii vii. Hi, hi, ar trebui adăugat, atît de dragul rimei şi eufoniei, cît şi, în spirit profund naţional, pentru a face puţin haz de necaz, ştiut fiind că necazul doar cu haz trece, precum omul puntea, cînd se înfrăţeşte cu Necuratul. Numai că, tot în spirit profund naţional, omul mioritic nici puntea n-o trece şi şi frate cu dracul rămîne. Tango!

Am dat pînă aici un exemplu de batere de cîmpi autentică, nu de felul aceleia pe care am practicat-o din cînd în cînd, pe urmele lui John Steinbeck (apud *Joia dulce*, repet mereu, ca să se ştie şi să se citească), înăuntrul prezentei rubrici, numerotînd, la fel ca el, escapadele aşa zicînd campestre – adînc şi subtil legate, de fapt, de materia celorlalte capitole ale romanului. Ale romanului în chestiune, la dumnealui, ale romanului teatral, la mine, care încerc, aici, să spun cîte ceva despre teatru fără să fac însă cronică, aşa cum mă mai bănuieşte din cînd în cînd cîte un cititor hiper-avizat. De ce nu mai fac eu cronică? Acesta e un subiect niţeluş mai delicat, dar, dacă tot a ieşit la iveală de sub zăpezi, ca peticele de asfalt perfid îngheţate de pe străzile bucureştene, am să cad asupra lui, aşa, că tot vorbim despre nimic.

După cum ştie de-acuma destulă lume, teatrul naţiei române se află de cîtva timp într-o anumită confuzie; e o confuzie generalizată: organizatorică, legislativă, axiologică (valorică, zis mai de-a dreptul), deontologică şi, însumîndu-le pe toate, ontologică. Prins între amintirea îndelungatelor sale epoci de aur (care, în majoritate, au coincis nefericit cu epocile de plumb ale societăţii – iată o temă de studiu potenţial rodnică) şi realitatea actuală, cînd nu mai ştie prea bine nici cui i se (mai) adresează, nici care ar (mai) fi modalitatea potrivită de adresare, teatrul românesc încearcă, probează, tatonează, experimentează (fără ca asta să presupună neapărat elan înnoitor veritabil), într-un cuvînt (*se*) *caută*. E un proces lent şi complicat, făcut din căderi, victorii şi recăderi, din derută şi speranţe, din teamă şi îndrăzneli, din îndoieli totale şi credinţe parţiale. E un proces în care artiştii scenei – a căror elită, cîndva atît de numeroasă şi de diversă, se împuţinează într-un ritm devenit dramatic, mai ales pentru că nu e compensat de un ritm egal al „înlocuirilor“ – se simt adeseori pierduţi, ameninţaţi (de măsurile administrative, de ziua de mîine, de bătrîneţe, de uitare), izolaţi, singuri. E un proces care costă mult efort, multă suferinţă şi multă durere, pentru că breasla actoricească este una dintre cele mai conservatoare care există, în accepţia cea mai bună şi cea mai frumoasă a cuvîntului – ce exemplu mai convingător se poate da decît acel sublim „doamna Bulandra“ prin care oricine, în teatru, desemnează o actriţă şi animatoare dispărută de aproape jumătate de secol? Or, acum, oamenii aceştia îndrăgostiţi şi mîndri de meseria lor trebuie să se gîndească nu atît la personajul pe care îl au de jucat, cît la factura de electricitate pe care o au de plătit, trebuie să înveţe nu atît replicile rolului, cît formulele-tip ale „aplicaţiilor“ către diverse surse de subvenţii şi trebuie să viseze nu atît la Hamlet, Falstaff sau Richard al III-lea, cît la vreun Gigel, Boască sau Calancea de milioane din telenovela număru' şaişpe, unde, dacă au noroc, îi cheamă şi pe ei vreun dom' regizorache. Pe cine ar trebui să aibă ei alături în această vreme de haos şi de răsturnare? Pe criticii de teatru, fireşte.

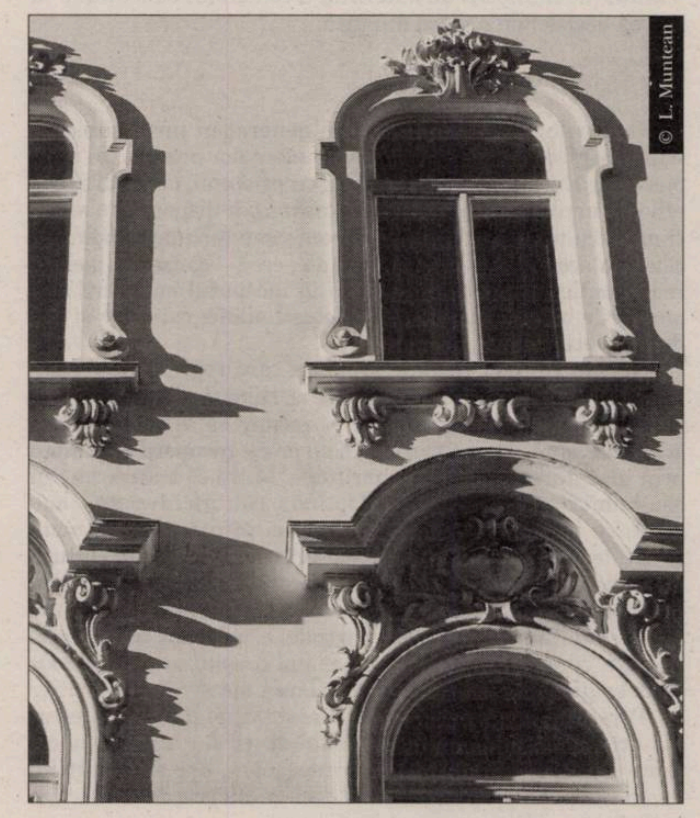

Pe criticii de teatru, care, oricît ar fi ei de „răi“, de severi şi, uneori, de agasanţi, ştiu totuşi cel mai bine cîtă muncă se ascunde în spatele unui spectacol, al unui rol, al unei apariţii. Sau ar trebui să ştie. Dar criticii de teatru, la rîndul lor, s-au împuţinat şi locurile goale din rîndul „de protocol“ nu se umplu cu umpluturi, cu scribălăi obraznici şi cu domnişoare aproximative, chiar dacă aceştia îşi aşază dedesubt, spre a fi zăriţi de toată populaţia, titluri, diplome, volume şi volane. Criticii de teatru se află, la rîndul lor, în derută şi confuzie, îşi caută modele şi repere, orbecăiesc printre mode, tendinţe şi erori de gust, şi sînt, în ţara orbilor, chiorii funeşti care se reped în valuri, cu turma după ei, crezînd că păşesc pe *terra ferma*. Şi fără să fie o clipă conştienţi că, bătînd cu pumnul în masă, nu fac decît să bată cîmpii.

Am explicat oare de ce nu mai fac cronică?

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Fusion

● **Vampire Weekend, *Contra*, XL Recordings, 2010.**

Acum doi ani, Vampire Weekend lansa un album care aducea un război deloc rece între consumatorii/criticii de muzică, indivizi care-şi aruncau în aer ura şi dragostea cu preponderenţă în blogosfera noastră cea de toate zilele şi nopţile. Dincolo de consideraţiile legate de estetica sonoră căreia i se circumscria grupul din New York – şi în care *Graceland*-ul lui Paul Simon devenea o referinţă plictisitor de recurentă doar pentru că memoria colectivă refuza să-şi amintească o altă operă care să fi hibridizat cu atîta uşurinţă pop-ul american şi ritmurile africane (pe vremea aceea ca gest politic, totuşi) –, debutul VW era, simptomatic, ilustrata perfectă pentru peisajul muzical al lui 2008, unul în care totul începea să depindă de umorile degrabă schimbătoare ale Măriei Sale Bloggerul-de-Trendsetting, dar, important, şi de (in)dispoziţiile de moment ale Excelenţei Sale Comentatorul-Postărilor-Bloggerului-de-Trendsetting, cel care, în egală măsură, putea şterge de pe (inter)faţa pămîntului ceea ce inventase cel dintîi cu o fracţiune de secundă înainte.

În fapt, reproşurile pe care i le aducea jumătatea nemulţumită şi ovaţiile pe care le primea de la jumătatea extaziată se întîlneau în chiar acelaşi punct, unul pe care vorbitorii de limbă engleză îl numesc *„hype“*, iar limba română îl traduce, slăbindu-i parţial sensul, prin „publicitate excesivă“. Interesant era însă ceea ce ascundea ceva mai în spate apariţia unei trupe care devenea celebră înainte de a avea un motiv să o facă: un nou sistem de distribuţie (marketing şi vînzare) şi consum, un model economic de care lumea nu se mai satură să vorbească. Cumva, notorietatea şi succesul unei formaţii precum Vampire Weekend pot fi explicate printr-o sintagmă foarte simplă: adaptabilitatea la acest nou model. A fost suficient ca bloggerii să vorbească despre acest grup pentru ca lumea să vorbească/să comenteze despre acest grup, iar el să existe. Toate celelalte au venit după. Această inversare a procesului ar fi doar una dintre noutăţi.

Pe de altă parte, Internetul a deschis/descompus complet lumea, aducînd foarte aproape ceea ce părea, acum nu multă vreme, de neatins. Aşa se face că puştani din *upper class*, cu studii serioase în exclusivista Ivy League şi îmbrăcaţi în impecabile tricouri Lacoste, se simt perfect confortabil între sunetele importate de la Bollywood, întrerupte de *synth*-uri (p)optzeciste şi de texte în care se amestecă „horchata“ (America Latină) cu „balaclava“ (Ucraina) şi „Masada“ (Israel) cu Tokugawa (Japonia). Pentru ei, percuţiile africane trebuie să vină împachetate în băile funk sau dancehall şi să fie contrapunctate de riff-uri declarat rupte din partea de chitară a lui Johnny Marr de pe „This Charming Man“, iar discursul să reproducă sarcasmul deştept al unui David Byrne din perioada Talking Heads, atunci cînd nu e o aluzie de-a dreptul groasă la clasicizatul *Sandinista!*, momentul în care The Clash au comutat pe *world music* (ca fapt divers şi nu prea, „Contras“ e numele mişcării rebele din Nicaragua care s-a opus sandiniştilor).

E clar, insularizarea nu mai e la modă în noua muzică. Ne dăm în vînt după bucătăriile chineză, indiană, libaneză, japoneză, indoneziană, thailandeză etc. transportate în Occident, chiar şi conştienţi fiind, poate, că sînt doar nişte reinterpretări cultural-culinare, altoite cu un sos stereotipal destul de gros, dar ne extaziem şi mai şi în faţa amestecului – expert, se-nţelege! – dintre ele. De ce n-am face la fel şi cu muzica unor Vampire Weekend, mai ales că rezultatul acestei aparent imposibile mixturi e unul îmbătător? Eu unul nu văd nici un motiv.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Stéphane Audeguy, *Noi, ceilalţi*, traducere din limba franceză de Ion Doru Brana, Colecţia „Babel“, Editura Nemira, 2009.**

Cine îl ştie pe Stéphane Audeguy din *Teoria norilor* (romanul său de debut, 2005) e greu să nu fi rămas cu amintirea unei proze feline în mişcări şi melancolice în ton, documentată istoric, răsucită eseistic, frumoasă, curajoasă şi imprevizibilă ca un poem – lucruri pe care te-ai bucura să i le recunoşti autorului ca amprentă personală. Argumente s-o poţi face ar fi, şi încă serioase, întrucît, iată, *Noi, ceilalţi* (al treilea roman al lui Audeguy) păstrează cam aceleaşi fire de urzeală de la debut. Nu mai e însă vorba despre nori, ci de Kenya neturistică, netrucată, cu istorii omeneşti ce pun viii şi morţii laolaltă, cu povestea unui francez de azi, venit la Nairobi să ridice cadavrul tatălui său, şi cu poveştile anonimilor care, acum mai bine de un secol, construiau o cale ferată de la Mombasa la Lacul Victoria. Audeguy convoacă timpuri paralele, scene disparate, contemplaţia meditativă şi nervul pamfletului amar, făcînd din proza sa un irezistibil loc de întîlnire şi experimentînd – în locul naratorului „omniscient“ – un soi de narator „global“ („noi, ceilalţi“, mărunţii anonimi, fantome ale memoriei vii). E o strategie interesantă, dă vrajă story-ului pe care cartea îl spune.

Iar dacă e vorba de cea mai frumoasă încheiere de frază din roman, cred că o găsiţi la mijlocul paginii 24: „...Mackinnon a dat faliment, dar trenul s-a făcut datorită lui, în faţa noastră mulţimea fantomelor şi mîinile lor rugătoare în noaptea Kenyei, luna pare să stea pe coroana unui copac“.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Mai nimic despre Jean Starobinski

● **Jean Starobinski, *La parole est moitié à celuy qui parle...*, Entretiens avec Gérard Macé, La Dogana/France Culture, Gèneve, 2009**

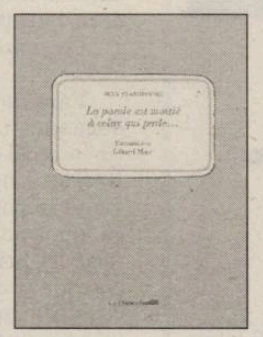

Pentru cei care vor să ştie mai bine nu doar pe ce lume trăiesc, ci şi pe ce lume gîndesc, există oameni ca Jean Starobinski. Întrebîndu-mă acum care ar fi gradul de interes al acestui subiect, trebuie să spun că mă simt descumpănită. În aceste zile, a scrie despre un umanist elveţian nu poate decît să ilustreze proverbul: „Ţara arde (zic unii în flăcări violet) şi baba se piaptănă".

În plus, mai mult ca oricînd, a devenit evident că în România de azi nici măcar a şti pe ce lume trăieşti nu e la îndemîna tuturor, ba chiar – surpriză de proporţii! – ezitări majore la acest capitol manifestă un personaj care a aspirat la funcţia supremă în stat, susţinut în confuzie de cea care se credea pregătită să se bucure de rangul primei doamne într-o ţară europeană.

Semnul că ştii pe ce lume trăieşti este reacţia adecvată la circumstanţele vieţii, atitudinea în faţa evenimentelor fiind rezultatul viziunii pe care o avem asupra lumii. Pentru a înţelege şi a accepta ce ni se întîmplă, în forul nostru interior trebuie să optăm fie pentru o explicaţie raţională, fie pentru una iraţională. Pentru că aproape oricărui fenomen i se poate aplica o dublă lectură, opţiunea individuală este dirijată într-un sens sau altul în funcţie de convenţia socială, presiunea fiind exercitată de modelul general acceptat în cadrul grupului respectiv. Nici o societate nu poate fi 100% raţională sau 100% iraţională, cele două componente deţinînd în diversele paliere sociale o pondere variabilă, dar orice formaţiune socială stabilă tinde să evite incoerenţa şi etajează lecturile date realităţii.

La nivelul discursului oficial lucrurile trebuie să se separe, nu mai este admisă ezitarea, cele două modele nu pot să coabiteze decît cu preţul discreditării şi al compromiterii definitive. Într-o societate arhaică, ceea ce noi numim iraţional deţine legitimitate şi funcţionează ca principiu explicativ asumat de liderii grupului, în timp ce în societăţile moderne, care au adoptat modelul raţional de interpretare a realităţii, liderii politici – dacă ştiu pe ce lume se află – nu vor evoca niciodată în discursul lor forţe nevăzute şi puteri supraomeneşti.

Faptul că la cel mai înalt post din stat a candidat o persoană care a dovedit ulterior că nu stăpîneşte codul elementar de comunicare la cel mai înalt nivel politic, mai simplu spus nu a ştiut să facă deosebirea dintre lucrurile despre care trebuia să vorbească şi cele despre care trebuia să tacă, e o dovadă în plus că România este o ţară încă neaşezată, incoerentă. Mai trist, departe de a fi o scăpare, un dublu derapaj al candidatului perdant şi al soţiei, plîngerea de „atac energetic" a căzut pe terenul pregătit de o persoană de mare autoritate din propriul *staff* electoral, care a deschis discuţia despre violetul responsabil de situaţia albastră a candidatului proaspăt învins.

Cred că este absolut irelevantă orice dezbatere care şi-ar propune – cu naivitate – să elucideze natura şi să evalueze eficacitatea presupuselor tehnici evocate pe un ton ridicol plîngăreţ de cei care se consideră victime ale unui război cu arme invizibile. În acest domeniu, un proverb oriental a clarificat de multă vreme lucrurile: „Cei care vorbesc nu ştiu, iar cei care ştiu nu vorbesc". Ei bine, la noi s-a vorbit nonstop, am fost martorii unei teribile vîlvătăi mediatice, cu inflamări şi indignări, cu nedumeriri şi uluiri agresive, cu semidocte explicaţii ciocnindu-se frontal cu atacuri inepte, corul pseudospecialiştilor cacofonici acoperind rătăcite frînturi de adevăr sau de bun-simţ. Cum era de aşteptat, s-a desfăşurat întregul spectru al reacţiilor posibile, de la respingerea cu gura strînsă, cu băşcălie ori cu sudalme, la acceptarea cu ochii închişi, fără rezerve şi fără argumente, trecînd prin indecis-autohtonul „dom'le, o fi ceva adevărat...". Dacă mai era nevoie, s-a văzut ce *cocktail* jalnic-exploziv de emoţie şi neînţelegere, ce hărmălaie şi ce isterie se declanşează atunci cînd sînt scoase neglijent la lumina zilei şi aruncate nemestecate în gura nepregătită a mulţimii mici detalii prinse după ureche, ce par să ţină de latura ezoterică a cunoaşterii, despre care dicţionarul precizează că ar fi ascunsă, secretă, destinată unui număr restrîns de iniţiaţi. Şi pentru că lucrurile sînt mai totdeauna altfel decît ni le imaginăm, uneori, marele secret – cunoscut doar de cîţiva şi păstrat cu străşnicie – este că nu există nici un secret.

Fierberea a fost teribilă, mai ales că s-a desfăşurat în suc propriu, acuzatorii nu au beneficiat nici măcar de un ecou venit din partea celor acuzaţi. Singurul lucru sănătos din toată această poveste jenantă a fost tăcerea imperială a celui care a învins în aceste alegeri şi a tuturor celor din jurul său. Ignorarea acestei operete, îngînate în falset pe toate vocile sub ferestrele palatului, este singura atitudine care poate asigura decenţa instituţiei prezidenţiale. Teritoriul contaminat de penibil ar rămîne astfel delimitat la cei care au lansat cu candoare ipotezele ce fac acum deliciul presei internaţionale, în timp ce arătau cu degetul învelit în teamă înspre un personaj cu nume de împărat din basme şi neprobate încă însuşiri supranaturale.

Nici nu m-am întors bine în Franţa că prietenii de aici m-au şi asaltat cu întrebări maliţioase pe tema acestei arzătoare chestiuni. Cu amicii am scos-o uşor la capăt răsturnîndu-le glumele, însă luni începe şcoala şi sper că studenţii nu se omoară cu cititul ziarelor. Nu mă încîntă deloc ideea că mi-ar putea cere o prelegere improvizată despre străvechea relaţie dintre ocultism şi putere, cu exemplificare forţată pe campania electorală din România. Cei care se ocupă de antropologia politică sînt însă în faţa unei mine de aur. Există întotdeauna loc şi pentru inepţii cu ştaif academic.

Titlul articolului de azi ar fi trebuit să fie „Convorbiri cu Starobinski". Înainte de a mă lăsa total confiscată de halucinantul peisaj politic şi mediatic al acestor zile, îmi propusesem să amintesc că în 2010 Starobinski va împlini 90 de ani şi că volumul evocă un traseu exemplar – imposibil de egalat astăzi, în epoca specializărilor înguste – al unui umanist cu o formaţie deplină, în acelaşi timp medic şi filozof, istoric al ideilor, critic literar, reper în teoria literară, tradus la noi încă din 1974, an ce marchează debutul unei constante „relaţii critice" între oamenii de litere din România şi opera savantului elveţian. În 2008 a fost onorat de Universitatea Bucureşti, iar mai înainte, în 1995 de Universitatea din Cluj-Napoca.

Aş mai fi vrut să scriu şi despre cel care a adus în Facultatea de Litere din Bucureşti ceva din aerul pur al Şcolii de la Geneva, şi asta cu mult înainte de 1989. Nu mai am loc, însă îl ştie toată lumea, cel puţin toată lumea care a auzit de Starobinski. Doar pentru că mai există printre noi astfel de oameni care ştiu, între altele, să articuleze melancolia, nostalgia, ironia, găsim impulsul să ne întrebăm, discret, pe ce lume gîndim, chiar şi în condiţiile în care parcă nimeni nu mai ştie exact pe ce lume trăieşte.

Dilema veche vă recomandă

● Gelu Negrea, *Dicţionar subiectiv al personajelor lui Caragiale (A-Z)*, Editura Cartea Românească, 2009. Pentru mine, strict subiectiv, cartea anului literar 2009, prin travaliul spiritului critic, al unei inteligenţe îndărătnice, ostile la tot ce-i clişeu şi poncif în receptarea celui la fel de etern şi fascinant cît ţărişoara lui. (Radu Cosaşu)

● Filmele lui Slavomir Popovici (1930-1983), un important regizor de documentare din România, prezentate miercuri, 10 februarie, la ora 17,30, în sala „Horia Bernea" a Muzeului Ţăranului Român. Filmele sale, în majoritate de artă şi etnografice, depăşesc sfera strictă a documentarului, putînd fi considerate poeme filozofice pe temele trecerii timpului şi ciclului vieţii. Vor vorbi Laurenţiu Damian, regizor; Radu Răutu, etnograf; Sorin Vieru, profesor consultant la Facultatea de Filozofie a Universităţii Bucureşti. (Mircea Vasilescu)

● Dacă aţi ratat cumva extraordinara proză a lui Mircea Cărtărescu „Ada-Kaleh, Ada-Kaleh" (o bijuterie!) apărută în numărul din toamnă al revistei *Lettre Internationale,* nu rataţi interviul acordat Ioanei Pârvulescu în *România literară* nr. 1 („A fost aventura fantastică a vieţii mele, anii cei mai rodnici. De la atîta scris, peniţa mi s-a cam tocit şi rezervorul stiloului nu mai e acum atît de plin, dar mă ţine încă în viaţă speranţa de a mai scrie cîndva o carte adevărată, care să poată sta alături de *Orbitor*, *Nostalgia* sau *Levantul...*") şi, cu atît mai puţin, ediţia de azi a *Gazetei sporturilor* care se distribuie împreună chiar cu *Nostalgia,* cultissimul volum de povestiri tipărit într-un format special, adaptat cititului în mijloacele de transport în comun. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Antiteism

● ***Agora* (Spania, 2009), de Alejandro Amenábar.**

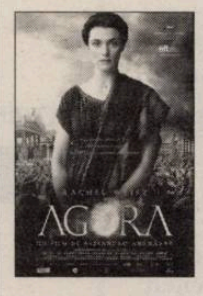

Unul dintre scopurile filmului *Agora* e acela de a populariza figura unei eroine a intelectului: Hypatia, care a trăit în provincia romană Alexandria în a doua jumătate a secolului al IV-lea şi la începutul secolului al V-lea d. Hr., îndeletnicindu-se cu filozofia, astronomia şi matematica, şi a murit ucisă de nişte fanatici creştini. În această privinţă, regizorul Alejandro Amenábar şi co-scenaristul său, Mateo Gil, au făcut o treabă respectabilă: jos pălăria în faţa refuzului lor de a-i inventa eroinei o poveste de dragoste, ca s-o facă mai „accesibilă" marelui public. Căci aşa procedează, de obicei, cineaştii care vor să facă cinema popular din vieţile intelectualilor: pornind de la premisa că „marele public" n-ar putea niciodată să empatizeze cu un personaj (mai ales feminin!) care se defineşte în primul rînd printr-o pasiune de ordin intelectual, ei aleg să-l definească printr-o pasiune de ordin sentimental, la nevoie inventînd una. De exemplu, în recentul film *Becoming Jane*, performanţa literară a lui Jane Austen e prezentată, insultător, drept produsul unui eşec amoros, ca şi cînd o performanţă în zona aceea nu se poate explica decît printr-o neîmplinire în zona cealaltă, ca şi cînd o femeie, oricît de importantă, nu se poate defini decît în relaţie cu un bărbat. Este deci spre cinstea lui Amenábar că, în filmul lui, Hypatia (Rachel Weisz) nu se defineşte prin vreo pasiune amoroasă, ci, dimpotrivă, prin faptul că pune alte lucruri – cercetările ei astronomice, munca ei de pedagog (la care ar trebui să renunţe dacă s-ar mărita) – mai presus de asta. Nu se defineşte în relaţie cu vreun bărbat. Bărbaţii din jurul ei – în primul rînd Orestes, un discipol de-al ei, şi Davos, un sclav cu mintea curioasă, pe care Hypatia îl lasă să participe la cursurile ei – sînt cei care se definesc prin raportare la ea. Ea nu se schimbă pe parcursul filmului, ei da. Ea constituie reperul de raţionalitate şi deschidere intelectuală de care ei se îndepărtează mergînd cu valul triumfător al creştinismului – fostul sclav devenind un apărător feroce al noii ordini creştine, fostul discipol creştinîndu-se şi el în interesul carierei lui politice. *Agora* nu e un film cu un erou şi o eroină: toate calităţile eroice sînt numai la ea. În schimb, drama e la ei, în conflictul dintre loialitatea lor faţă de valorile reprezentate de Hypatia şi presiunea religioasă de pe capul lor – presiunea care se exercită asupra lui Orestes pentru ca acesta s-o condamne ca vrăjitoare, presiunea care se exercită asupra minţii lui Davos pentru ca aceasta să se închidă de tot.

După cum probabil că s-a înţeles deja, filmul e făcut şi cu un al doilea scop: acela de a fi un fel de pandant cinematografic al recentului val de cărţi de popularizare a ateismului, semnate de autori ca Richard Dawkins, Christopher Hitchens şi Sam Harris. Şi pe frontul ăsta, abordarea lui Amenábar e una respectabilă. Evident că într-un asemenea demers e greu de evitat un anume schematism dramaturgic (sesizabil, aici, în evoluţia personajelor masculine), dar schema e una elegantă ca desen, fără forţări sau îngroşări. Fără ca scenariştii să le forţeze în vreun punct, cele două personaje masculine ajung în situaţia în care nu-şi mai pot împăca loialitatea faţă de Hypatia cu loialitatea cerută de religie: Orestes nu mai poate tolera pe lîngă el o femeie ca ea – o învăţătoare obişnuită să ia cuvîntul în adunări de bărbaţi – decît ieşind din cuvîntul Sfinţilor Părinţi; Davos nu-şi poate închide mintea suficient de bine încît să se transforme în braţul înarmat al Domnului, căsăpitor de mozaici şi de politeişti, continuînd totodată să se agaţe de amintirea ei. Să fie oare suficient pentru a demonstra că a avea o minte religioasă a fost, este şi va fi întotdeauna incompatibil cu a avea o minte deschisă, raţională, curioasă etc.? Fireşte că nu, dar liber-cugetătorismul are şi el dreptul să aibă martiri şi sfinţi, la fel ca religiile, şi a-l acuza pe Amenábar de *parti-pris* antiteist e la fel de lipsit de sens cum ar fi să acuzi un cineast religios de *parti-pris* antiateu. Asta este *Agora* – un discurs dramatic avînd ca scop popularizarea ateismului – şi a-l acuza că este ceea ce este nu duce nicăieri. Eventual, poate fi acuzat că e un discurs necivilizat, care deformează grosolan adevărul istoric, numai că nu e cazul: în termenii lui – care, repet, sînt termenii unui discurs *de popularizare* –, e inteligent şi elegant. E adevărat, în momentele de maxim dramatism aş fi preferat să aud altă muzică decît inevitabila jelanie care pentru mulţi regizori pare să fi devenit sinonimă cu ideea de antichitate. Şi, atunci cînd o secvenţă se deschide cu imaginea unor furnici mişunînd pe o piatră, pentru a se închide cu imaginea multor creştini, filmaţi de sus, mişunînd printr-o piaţă, întocmai ca furnicile din primul cadru, nu se poate spune că figura de stil e una subtilă. Dar asemenea stridenţe retorice sînt rare.

trecerea prin reviste

Ziarul *Lumina*

Joi, 21 ianuarie 2010 — 3 LEI exemplarul

Ziarul Lumina

40 de zile şi 40 de nopţi. Despre *Deuteronom* 9, 9-10

În UE, unul din cinci copii este supus riscului sărăciei

Modificări privind salarizarea personalului bugetar

„Copilul este cea mai fragilă victimă a violenţei în familie“

TRINITAS TV

Într-o biserică de pe Bdul Dimitrie Cantemir (despre care am aflat mai tîrziu că se numeşte Slobozia şi datează din 1665), domnul de la lumînări, după ce mi-a prezentat toţi sfinţii războinici din fresce, m-a rugat să iau de pe masă un ziar. Ziarul se numeşte *Lumina,* este „parte integrantă a Centrului de presă Basilica al Patriarhiei Române“ şi „primul cotidian creştin din România“.

Exemplarul pe care l-am luat, cel de joi, 21 ianuarie, mi-a atras atenţia prin articolul de fond de pe prima pagină: „Copilul este cea mai fragilă victimă a violenţei în familie“. O temă cu atît mai interesant de găsit într-un cotidian religios cu cît Biserica Ortodoxă este adeseori criticată că nu se implică suficient în proiecte sociale. Articolul de faţă nu reprezintă, evident, o rezolvare a problemei, ci un exemplu de preocupare în domeniu: „Patriarhia Română, prin Asociaţia Diaconia, se implică în această problemă prin activităţile desfăşurate la Aşezămîntul Social Patriarh Iustinian Marina“.

Despre Asociaţia Diaconia aflăm din articol că se ocupă de cazurile violenţei în familie: „are un centru de zi pentru copiii provenind din familii monoparentale şi/sau sărace, un centru de primire în regim de urgenţă a mamelor cu copii victime ale violenţei în familie şi unul de consiliere şi terapie de familie. (...) Din 2006 pînă în prezent au beneficiat de ajutor peste 250 de adulţi şi copii“.

Pe lîngă descrierea centrului şi prezentarea statisticii telefoanelor la 116111, „telefonul copilului“ (o linie de urgenţă destinată minorilor abuzaţi), articolul ne face cunoscută şi poziţia bisericii în problema violenţei domestice. Întrebarea adresată de către ziar, părintelui Cristian Popa, este: „Mai există viaţă în cuplul respectiv, după momentul violenţei şi apoi după consiliere?“. Mi se pare interesant de urmărit răspunsurile Bisericii într-o asemenea chestiune, mai ales că poziţia acestei instituţii în privinţa divorţului este cunoscută. Părintele răspunde, pentru început: „Dacă ambii parteneri înţeleg greşelile pe care le-au făcut, prin comunicare, prin deschidere sufletească, ei pot să trăiască în continuare. Iertarea izvorîtă din iubire este cea care vindecă orice rană“.

Aici întreaga noastră educaţie laică şi consumistă are un moment de tresărire: în toate filmele americane de serie B pe care le-am văzut de-a lungul timpului la televizor, femeia agresată fugea în lume şi nu se mai întorcea niciodată la dementul care o abuzase. Pe de altă parte, ştim cu toţii – oricît de slab pregătiţi teologic am fi – că iertarea e una dintre valorile esenţiale în creştinism.

Poziţia nuanţată a Bisericii, în continuarea interviului, e de apreciat, pentru că reuşeşte să ia în calcul ambele perspective: „Sînt cazuri în care, dacă nu există o schimbare de atitudine, femeile rămîn constante şi atunci iau măsurile legale de divorţ şi de toate celelalte lucruri de separare.(...) Dacă nu se mai împacă, atunci ţine de voinţa lor, şi nu de intervenţia Bisericii“.

Desigur, revista nu conţine doar reportajul în cauză. Există, în paginile ei, şi un capitol Meteo; un altul despre bolile reumatismale; şi încă unul privind modificările din salarizarea personalului bugetar. Acestea se îmbină, destul de echilibrat, cu unele subiecte pe teme strict religioase, cum ar fi Sfîntul zilei, Apostolul zilei sau Evanghelia zilei. Şi, nu în ultimul rînd – Răspunsuri duhovniceşti, dintre care cîteva mi s-au părut chiar utile în viaţa zilnică. De pildă: „Cum este înţelept a face o observaţie corectă? (...) Rugaţi-vă şi faceţi acest lucru cu cea mai mare smerenie“. **(I. P.)**

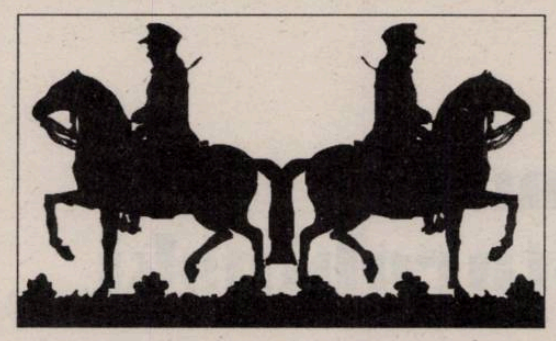

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Surîsul din sondajul supelor „Batchelors“

...şi uite, dragă, unde se ascundea Sei Şonagon a mea în anul 2010! Unde cu mintea nu gîndeşti! În sondajul unei companii engleze producătoare de supă instant, „Batchelors“, care ce dorea?* Să stabilească un top de ceea ce domnişoara de onoare de la curtea împărătesei japoneze Sodako, în anul 1000, ar fi numit în *Însemnările* ei *de căpătîi:* „lucruri mici cu bucurii mari care-ţi înveselesc inima“. În expresia lor foarte prozaică, în concizia lor postmodernă, cele 30 de momente, chiar dacă nu ating poezia domnişoarei din urmă cu un mileniu, tot îmi sună încîntător, inspirîndu-mi instant observaţii şi amendamente bine dispuse, cum rar îmi trezesc azi contemporanii mei, prin urmare:

1. Un somn bun (cu tot respectul pentru insomnii, nu l-aş pune pe primul loc – *n.m.);*
2. Găsirea unei bancnote uitate într-un buzunar (o bancnotă de cît? – *n.m.);*
3. Cuibăritul în pat lîngă persoana iubită (Sei Şonagon m-a învăţat tăcerea în domeniu – *n.m.);*
4. Rîsul cu lacrimi (dar şi cel fără... – *n. m.);*
5. Lenevitul în pat (sînt incompetent – *n. m.);*
6. Dormitul în aşternuturi proaspăt spălate (indiscutabil! – *n. m.);*
7. Găsitul unui chilipir (e omenesc, dar mi-e străin – *n. m.);*
8. A face pe cineva să zîmbească (l-aş pune pe primul loc – *n. m.);*
9. Reîntîlnirea unui vechi prieten (prefer în gînd – *n. m.);*
10. Rîsetele provocate de amintiri (Sei Şonagon o spune ca nimeni alta: „într-o zi cu ploaie, cînd te apasă plictisul, găseşti scrisoarea celui care ţi-a fost drag.“ – *n. m.);*
11. O masă de duminică împreună cu familia (acceptabil, nu mai mult – *n. m.);*
12. Cineva care-ţi spune că arăţi bine (şi că nu te-ai schimbat – *n. m.);*
13. Cuibăritul pe canapea cu o carte bună şi o cană de băutură sau supă caldă (un ness nu-i mai bun? – *n. m.);*
14. Să descoperi că ai slăbit cîteva kilograme (mamei mele nu-i plăcea – *n. m.);*
15. Micul dejun servit la pat (totală incompetenţă – *n. m.);*
16. Trezirea cu gîndul că este o zi de lucru, după care realizezi că eşti în week-end (adică în week-end nu se lucrează? – *n. m.);*
17. Un străin care-ţi zîmbeşte pe stradă (dar, mai ales, o străină – *n. m.);*
18. Frunzăritul unui vechi album de fotografii (în nici un caz ale mele – *n. m.);*
19. Mîncarea la pachet (oricînd? – *n. m.);*
20. Prima zăpadă din an (poate în Anglia, nu la Bucureşti – *n. m.);*
21. Melodia preferată cîntată cu entuziasm în maşină (melodia preferată nu se cîntă cu entuziasm, se îngînă – *n. m.);*
22. Un prînz alături de prieteni (după care neapărat să ne întindem pe canapele ca să bîrfim alţi prieteni – *n. m.);*
23. Să ascultăm un copil care rîde (dar să nu fim prea mulţi, că încep banalităţile – *n. m.);*
24. Un masaj (nu folosesc – *n. m.);*
25. Cititul unei cărţi sau ascultatul melodiilor de pe iPod la marginea unei piscine în vacanţă (pe marginea unei piscine cel mai bine e să nu te gîndeşti la nimeni şi la nimic – *n. m.);*
26. Joaca în zăpadă (prea autobiografic şi dureros – *n. m.);*
27. O pereche de blugi care se potrivesc perfect (perfect, printre primele mari bucurii mici – *n. m.);*
28. Să faci conversaţie (cu cine?, precizare obligatorie – *n. m.);*
29. O petrecere acasă cu prietenele (oare? – *n. m.);*
30. O şedinţă de înfrumuseţare la tine acasă (nu intră în orizontul meu de aşteptare – *n. m.).*

Fanii supelor „Batchelors“ au fost invitaţi de un reprezentant al firmei să-şi stabilească propriul top, urmînd ca trei dintre cele mai inspirate preferinţe să fie imprimate pe pachetele de supă distribuite în supermaketuri. Nu merg cu imaginaţia pînă într-acolo; mă gîndesc însă că pe vremea asta de prăpădenie perpetuă se vor găsi cîţiva dilematici care să-şi permită un răgaz pentru un top personal al marilor bucurii mici şi să ni-l trimită prin poştă sau e-mail spre publicare. De n-or fi 30, ci doar 20, doar 10, doar trei nu e foarte grav. Păcatul cel mare ar fi să nu mai ştim ce-i un zîmbet instant.

---

* Sandra Scarlat a relatat prima, pe 4 ianuarie 2010, în *Adevărul.*

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Cristian Preda e uichendist.ro

Prima călătorie. Unde? Senzaţii, mirosuri

Primele călătorii de care îmi aduc aminte – la Predeal şi la Mangalia. La Predeal, era iarnă şi aveam gutui în fereastră, iar din expediţia de la mare ţin minte drumul lung de la casa gazdei pînă la plajă. Impresionantă a fost şi prima călătorie în afara României, pe care am făcut-o în 1990, la Praga şi Budapesta. Mirosuri şi senzaţii de Europă centrală: clădiri somptuoase, art deco, curăţenie, bere şi vin alb, gulaş.

Cea mai exotică? Unde? De ce? Ce-ai văzut pe-acolo?

Fără îndoială, e vorba despre călătoria în Madagascar, unde am fost în toamna lui 2005. Se ţinea acolo conferinţa ministerială a francofoniei. Răzvan Ungureanu nu putea merge, fiind într-o vizită importantă împreună cu preşedintele, aşa că am condus delegaţia de la Externe. Acolo am făcut şi prima prezentare a viitorului sommet, care s-a ţinut în septembrie 2006. Antananarivo, capitala malgaşă, era dominată de culoarea violet a unei plante numite djakaranda (pe care am remarcat-o şi în Angola, unde am fost observator la alegerile din urmă cu două luni). Din Madagascar, dat fiind orarul avioanelor, am plecat la jumătate de zi după ce s-a terminat conferinţa, aşa că am putut vizita şi o rezervaţie naturală situată nu departe de Antananarivo, unde am văzut lemurieni. Am fost acolo împreună cu actualul ambasador al Canadei la Bucureşti, iar cu acea ocazie ne-am şi împrietenit.

Cum e călătoria ca europarlamentar? Mai chiuleşti să vezi lumea adevărată?

Plec de acasă în fiecare luni dimineaţa la 5,30 şi revin joi la miezul nopţii. Nu chiulesc, pentru că nu am chiulit niciodată. Ar fi culmea să dobîndesc acest obicei la Bruxelles şi Strasbourg... Programul este foarte solicitant. De cele mai multe ori, intru în clădirea Parlamentului la 8,30-8,45 şi plec după 10 seara. Reuniunile se termină la 6-7 seara, dar mai am nevoie de cîteva ore să mă pregătesc pentru a doua zi. Cunoşteam Bruxelles şi Strasbourg pentru că am fost ca universitar în ambele oraşe. Din iulie pînă în septembrie, am mai evadat în pauzele de la prînz în librării. Preferata mea e *„Tropismes“,* la care ajungi prin Galerie de la Reine.

Cum arată o călătorie de profesor? Ce programe ai pe acolo? Ai trişat vreodată să vezi locurile?

Ca profesor, am fost la colocvii, inclusiv în Bruxelles. Programul e în aşa fel făcut încît să includă, dacă se poate, şi zilele de sîmbătă şi duminică. Motivul e financiar, nu de altă natură. Aşa cum se ştie, biletele de avion sînt mai ieftine dacă perioada de şedere acoperă şi noaptea de sîmbătă spre duminică. Ţin minte un colocviu la Roma, cînd am putut merge şi la Colosseum. În România, am organizat colocvii, ca şi conferinţe ale unor profesori. Am încercat să le arăt şi Bucureştiul. De pildă, cînd a venit Pierre Manent, profesorul care mi-a îndrumat doctoratul în Franţa, l-am dus şi la Mogoşoaia: avem o poză acolo, lîngă statuia lui Lenin, cu Daniel Barbu şi Toader Paleologu, care i-a fost şi el elev. Iniţial, voiam să îl ducem la Sinaia, dar am schimbat planul deoarece a fost jefuit în stradă şi am mers la poliţie pentru declaraţii. Petre Guran, singurul dintre noi care avea carnet, a zis că nu ajungem decît pînă la Mogoşoaia. Aşa că în loc să vedem Peleşul, am făcut poze cu Lenin culcat în iarbă. Conferinţele sau colocviile oferă şi astfel de momente.

Fă-mi turul lumii în funcţie de mîncărurile de acolo, testate de tine.

Încerc chiar un meniu: ciorbă de peşte (Sulina) – salată de vinete (Sofia) – suvlaki (Creta) – yassa (Dakar) – homar (Quebec) – nem (Hanoi) – alge prăjite (Vientiane) – foie gras (Antananarivo) – pasteis de nata (Maputo) – cuscus cu fructe de mare (Alger) – pîine cu măsline, caşcaval şi anchois (Palermo).

Îţi plac zborurile?

Le detest. Dar nu pot să le evit. Am un prieten care se teme atît de tare de avion, încît merge peste tot cu trenul sau cu maşina. Cînd l-am întrebat ce va face dacă va fi invitat în America, mi-a spus că va lua vaporul.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

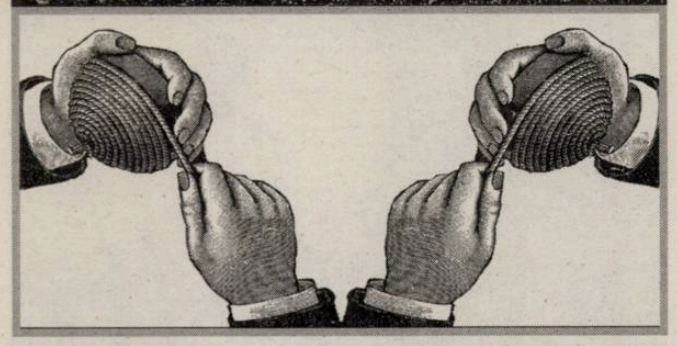

Cum (nu) îi amendează UE pe leneşi

După cum aflăm din manual, UE este un spaţiu economic comun. Doar că în orice spaţiu economic, statul are un rol important – de organizator, stimulator şi redistribuitor. Dar despre ce stat vorbim cînd ne referim la UE? În cea mai mare parte, despre statele naţionale, UE nu are atribuţii privind taxarea, cheltuielile sociale, pensiile etc. Totuşi, avînd o piaţă comună, UE încearcă să coordoneze politicile naţionale. Cea mai importantă tentativă s-a numit „strategia Lisabona". Lansată acum zece ani, a vrut să modernizeze economia europeană. E o părere aproape unanimă că a fost un eşec. Doar că nu a fost un eşec peste tot, unele ţări s-au descurcat mai bine, altele mai prost. Unii spun că nici nu se putea altfel. UE nu are nici un fel de posibilitate de a obliga statele să atingă ţintele comune. Statele se supraveghează reciproc, îşi dau sfaturi, schimbă bune practici, şi atît. Cînd eşti rămas în urmă şi ar trebui să iei măsuri de reformă costisitoare, să-ţi pui în cap electoratul şi sindicatele, nu îţi prea pasă că – să zicem – Suedia îţi bate obrazul în întîlnirile de la Bruxelles.

Strategia Lisabona e pe cale de a fi înlocuită de o alta: „Strategia 2020". Preşedinţia spaniolă a venit cu o propunere îndrăzneaţă: ce ar fi dacă noua strategie nu s-ar mai baza pe ruşine, ci pe sancţiuni? Premierul spaniol a vorbit despre „măsuri corective". Să însemne amenzi? Să însemne excluderi de prin nişte instituţii europene? Omul atît a spus, nu a adăugat detalii. Guvernul german a respins imediat propunerea, spunînd că ar fi „prea sensibil" să se ajungă la sancţiuni. De la Londra s-au dat semnale „pe surse" că nici nu se pune problema. Dar ideea a fost susţinută public de noul preşedinte al Consiliului European, de liderul grupului liberal din Parlament şi, tot „pe surse", de către Guvernul francez. Se va discuta problema la o întîlnire informală a şefilor de state din 11 februarie.

Partea proastă cu bunul-simţ european e că numau unii îl au.

Un reprezentant spaniol a încercat să-i convingă pe ziariştii adunaţi la Madrid că e nevoie ca UE, Comisia adică, să aibă mai multe puteri în domeniul economic, altfel, spaţiul economic comun nu va rezista. De pildă, a aruncat ministrul spaniol nişte vorbe deloc întîmplătoare, am putea gîndi un mecanism de genul Pactului de Stabilitate. Şi aici lucrurile devin interesante. Pentru că există o arie economică unde UE are formal puteri de sancţionare asupra statelor membre: moneda comună. Funcţionează? Să vedem.

Grecia e ţara aceea cu plaje superbe, oameni veseli, politică de urbanism dezastruoasă şi buget falimentar. Am mai scris despre sentimentul grecesc al voioşiei şi falimentului, recomand şi serialul pe subiect scris de Vlad Stoicescu în *Evenimentul zilei*. Deficitul bugetar al Greciei a sărit de 12%, datoria publică a ajuns la 113% şi e tot mai scumpă pentru că apar zvonurile că s-ar putea ajunge la neplata ei. Ce are asta cu UE? Puţină istorie.

Tradiţional, guvernele proaste din state leneşe folosesc două metode de respiraţie artificială pentru economie şi bugetul statului: devalorizează moneda naţională şi provoacă inflaţie. Ambele metode înseamnă în practică faptul că populaţia e taxată suplimentar pentru ca statul şi firmele exportatoare să supravieţuiască.

Cînd s-a lansat ideea unei monede comune, nemţii au ţinut cu dinţii la stabilitatea lor şi nu au acceptat-o fără un aşa numit Pact de Stabilitate care acum obligă statele să nu depăşească 3% deficit bugetar, iar datoria publică să nu sară la peste 60% din PIB (reamintesc cifrele Greciei – 12% şi 113%). Dar cum poţi obliga o ţară suverană, respectabilă (doar e membră a UE şi a euro-zonei) să cheltuie puţin? Mai ales că unele electorate suverane şi respectabile îi votează sistematic pe aceia care le promit mai multă pomană de la buget?

Realist vorbind, nu prea poţi. Pactul de Stabilitate a prevăzut o amendă – maximum 0,5% din PIB. Nemţii au ţinut morţiş la ideea de amendă, iar francezii (şi ei cu probleme) au acceptat-o plecînd de la prezumţia că oricum nu se vor da asemenea amenzi. Şi au avut dreptate. Francezii. Deşi multe state au depăşit deficitul bugetar, nu s-a dat niciodată o amendă. Argumentul teoretic spune că e contraproductiv să iei bani de la o ţară care oricum are mari probleme cu banii. Dar atunci de ce s-a mai prevăzut pedeapsa cu amenda? De fapt, nu s-au dat amenzi pentru că e o chestiune din categoria „nu se face", sîntem fraţi în UE, cum o să ne dăm amenzi unii altora?! Că aşa e UE – proastă de bună, cum se zice la mine la ţară despre oamenii blînzi şi buni fraieriţi de şmecheri.

E drept, unii mai calcă pe bec, li se bate obrazul, fac un plan de redresare, îşi revin. Chiar şi Germania a depăşit la un moment dat deficitul de 3%, i-a fost ruşine, a făcut un plan, a ajuns pe surplus bugetar în cîţiva ani. Dar nu ţine cu grecii. Chestiunea e cu atît mai penibilă cu cît nici aceste cifre dezastruoase nu sînt credibile. Comisia tocmai a anunţat că de zece ani Guvernul grec minte. Statisticile greceşti au „coafat" deficitul. Noul guvern de la Atena dă vina pe precedentul şi a venit cu un plan drastic de tăiere a cheltuielilor. Gurile rele spun că nu ar trebui crezut, pentru că anul trecut, cînd era în opoziţie, şeful guvernului făcea front comun cu sindicaliştii revoltaţi din cauza programului precedent de reducere a cheltuielilor.

Partea proastă cu bunul-simţ european e că numai unii îl au: nu ne dăm amenzi din bun-simţ, dar unii vor abuza de buna credinţă tocmai pentru că ştiu că nu se vor da amenzi. E un cerc vicios.

Bun, dar ce-ar fi să-i lăsăm pe greci de capul lor? De ce e problema UE? Ei au făcut-o, ei s-o dreagă, nu? În fond, nu există nici o obligaţie legală în tratatele UE ca unii să-i salveze pe alţii. Nu prea merge. Nu poţi să zici că avem o monedă comună, dar unii se pot prăbuşi, şi alţii nu. E ca şi cum ai lega doi prizonieri cu cătuşe unul de altul, iar apoi i-ai pune să semneze un tratat că gravitaţia li se aplică fiecăruia individual.

Cînd s-au anunţat noile cifre de deficit ale Greciei, euro a avut o ameţeală în faţa dolarului. E o problemă de credibilitate a monedei comune. Şi mai e o problemă de politici monetare care nu pot funcţiona decît în comun: o politică de dobînzi bună pentru Germania acum ar sugruma Grecia şi mai rău. Cum o dregi atunci? Şi mai sînt şi altele. Datoria grecească este finanţată indirect de Banca Centrală Europeană, prin băncile greceşti. BCE ar trebui să stopeze această finanţare indirectă dacă rating-ul Greciei va continua să scadă, dar asta ar putea arunca sistemul bancar grec în criză şi ştim deja că asemenea crize nu rămîn într-o singură ţară. Cum ziceam, legaţi cu cătuşe.

Deci, va interveni UE să salveze Grecia de la faliment, în caz că...? Versiunea oficială e că nu. Şi atunci? Unii nu cred în ruptul capului că europenii i-ar lăsa pe unii de-ai lor să ajungă precum Argentina în urmă cu cîţiva ani. Nu sună deloc... european. Un tabloid englez a calculat deja care ar fi partea plătită de Londra dacă UE ar trebui să acopere deficitul Greciei: 7 miliarde de lire. Mesajul era limpede: *Fuck!* Un think-tank eurosceptic ştie deja şi ce articol din tratat va fi invocat de mişeii lesne iubitori de greci. Acel articol care spune că Uniunea trebuie să ajute un stat membru aflat în dificultăţi financiare dacă respectivele dificultăţi sînt provocate de un dezastru natural sau de „evenimente excepţionale dincolo de controlul statului respectiv". Criza globală nu a fost provocată de Grecia, deci e drept că a fost dincolo de controlul Guvernului grec, dar modul în care se pregăteşte fiecare ţară şi cum reacţionează este sub controlul guvernului.

Lucian Croitoru a folosit o metaforă deşteaptă care se aplică aici; a spus că politicile Guvernului Tăriceanu din 2008 au „dezarmat armata înainte de război". Cam aşa şi cu grecii. Îi va salva UE? Greu de spus. Dacă se va crea un asemenea precedent, hazardul moral ar submina Uniunea în sine: alte ţări cu guverne populiste şi votanţi pomanagii se vor dori salvate. O soluţie ar fi ca Grecia să renunţe la moneda euro şi să revină la vechea drahmă, pe care ar putea să o devalorizeze cum doreşte. Doar că nu s-ar rezolva mare lucru. Credibilitatea monedei comune s-ar putea prăbuşi: de ce şi-ar ţine chinezii economiile într-o monedă care seamănă cu un bordel – intră cine poate, iese cine vrea? Şi chiar şi aşa, dacă Grecia renunţă la euro, UE ar trebui să pună la bătaie fondurile de urgenţă prevăzute pentru ţările membre care nu au moneda comună, cum a făcut cu... România.

Adevărul este că toată filozofia politicilor comune e bazată pe ideea că nu s-ar putea ajunge în situaţia Greciei, că sîntem prea europeni, prea drăguţi, prea civilizaţi. Ei, na!

Iaromira POPOVICI

bazar

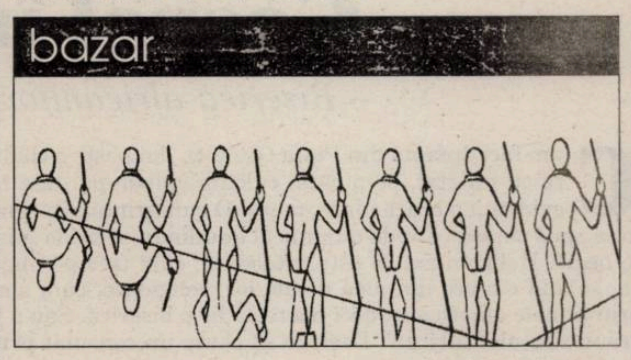

Şcoală pentru soţi – depăşită

Pe la mijlocul anilor '90, cînd au început să circule mai asiduu primele romane pentru femei –, care de fapt nu erau romane, ci sfaturi practice „puse în scenă", şi primele filme aşijderea – eram încîntată de ele. Ba chiar aveam naivitatea să cred că îmi pot oferi soluţii personale: în fond, rostul lor tocmai acesta este, nu? Să amestece nevoia de poveste, de *romance,* cu cea de psihologie aplicată.

Recunosc că acum, după aproximativ zece ani, am început, pînă şi eu, să mă plictisesc de ele. Nu mai spun că nu mi-au rezolvat problemele existenţiale sau măcar pe cele sentimentale – acesta ar fi un răspuns în aceeaşi cheie cu orice preţ naivă... Dar parcă şi nevoia de ele a mai scăzut: am fost, cu toţii, atît de saturaţi de genul acesta de informaţii *how to do it* pe plan... personal, de la cărţi, la reviste, canale de televiziune şi filme, încît deja ştim prea bine cum (nu) se face – la nivelul înţelepciunii asumat comune –, fără însă să ne folosească la nimic...

Decît, evident, ca să observăm cum a mai evoluat – şi s-a mai... fanat – retorica în domeniu. Filmul *Ce-o fi cu soţii Morgan?* (în regia lui Marc Lawrence) e un bun exemplu al fenomenului. Sarah Jessica Parker şi Hugh Grant sînt, amîndoi, uşor fanaţi: nu şi-au pierdut farmecul, dar parcă şi l-au mai diminuat. Joacă cumva între melancolic şi didactic: sînt doi soţi de vîrstă mijlocie (în jur de 40 de ani...) care se străduiesc să-şi refacă mariajul distrus. Reprezintă doar, aşa cum spuneam mai înainte, voci care dezbat, particularizînd, argumentele pro şi contra păstrării unei căsătorii după ce unul dintre soţi l-a înşelat pe celălalt. Totul pe fondul, se pare *trendy,* al întoarcerii la o viaţă mai simplă, patriarhală, în care ai mai mult timp pentru tine însuţi şi pentru cei apropiaţi... Fără tensiuni şi violenţe, dar şi fără profunzimi de orice fel, fie ele filozofice sau erotice. Cei doi par să-şi poarte cu calm conflictul şi să-l rezolve (în ciuda deplasărilor şi unei oarecare intrigi poliţiste) identic.

La fel ca în volumul *Şcoală pentru soţi,* de Wendy Holden (Editura Polirom, 2008, traducere de Ines Hristea) – una dintre cărţile-reţetă editate în Colecţia „Chic". În fond, programul de protecţie a martorilor prin care soţii Morgan, din filmul menţionat anterior, sînt duşi într-un orăşel din Wyoming e tot o... şcoală pentru soţi. În roman e vorba de o astfel de instituţie, la modul cel mai concret: un stabiliment în care autoarea unui best-seller într-ale relaţiilor îi învaţă, timp de două săptămîni, pe bărbaţii cu probleme acasă cum să-şi salveze căsniciile. Partea simpatică este că scriitoarea psihoterapeută foloseşte metode practice, cît se poate de simple: îi pune pe bărbaţi să demonteze, la propriu, multe dintre şabloanele de care aceştia se fac vinovaţi în faţa femeilor: să coboare colacul şi capacul de la toaletă, să înşurubeze dopul de la pasta de dinţi, să spună „te iubesc"...

Reversul medaliei este că şi restul cărţii devine la fel de schematic precum metodele de la şcoala doctoriţei Martha (aşa se numeşte patroana şcolii). Eroul negativ, un bancher pe nume Simon, care vrea să o ia de nevastă pe Sophie, cea pentru care Mark, eroul cărţii, urmează Şcoala pentru soţi, este un personaj negativ în stilul eroilor aşijderea din benzile desenate mai *soft:* lipsit complet de sentimente, dar şi de profunzime psihologică... Mama eroinei e şi ea tipică într-un fel asemănător: face operaţii estetice pe bandă rulantă şi ţese intrigi, în timp ce tatăl se luptă cu arborele genealogic al familiei.

Totul – la fel de idilic ca şi în povestea soţilor Morgan, fără senzaţii de vreun fel peste limita admisă. Dar dacă la sfîrşit de ani '90 eram dornici de aşa ceva, pentru că... nu prea mai văzusem, acum parcă soluţiile de felul acesta nu mai funcţionează într-o lume nu tocmai roză, mai puţin consumistă şi loisiristă, şi mai conştientă, de altfel, de responsabilităţi.

Mădălina ŞCHIOPU

Gospel în Giuleşti

– Biserica africanilor baptişti din Bucureşti –

Cum faci dreapta din Piaţa Giuleşti, dai peste o clădire cu un etaj, pe a cărei culoare galben-pai iese în evidenţă o cruce mare, maro. O cunoştinţă din zonă mi-a spus cîndva că vede duminical adunîndu-se acolo „nişte negri. Habar n-am ce este, cîteodată, cînd trec pe lîngă ea, se aud cîntece din alea de-ale lor, religioase, cum sînt prin filmele americane, deci poate să fie o biserică. Sau o fi vreun consulat african? Deşi, ce să caute un consulat prin zona asta?".

Într-o duminică, la prînz, misterul a fost elucidat pentru mine. Biserica baptistă „Spiritual Revival Church" are un spaţiu pentru credincioşii români, la etaj. La parter, se poate întîlni una dintre cele mai neobişnuite comunităţi religioase din Bucureşti.

Un grup eteroclit

Liderul ei spiritual este un sudanez – pastorul **Peter Rong.** Un bărbat înalt, longilin, cu o fervoare religioasă ieşită din comun. Plecat din ţara natală în urmă cu 17 ani şi rămas de atunci în România. A absolvit teologia la Institutul Baptist din Bucureşti şi aici a întîlnit-o pe viitoarea sa soţie, româncă, studentă la asistenţă socială în acelaşi institut. S-au căsătorit şi au doi copii. Refugiat el însuşi, pastorul a lucrat o vreme în Centrul pentru refugiaţi din Bucureşti. Aici a desfăşurat şi activitate de misionariat, care nu s-a limitat la spaţiul centrului: a continuat-o de cîte ori avea legătură cu organizaţii pentru imigranţi şi refugiaţi. A mers şi printre românii şi romii din Giuleşti. Aşa se face că acum comunitatea este formată, pe lîngă africanii majoritari veniţi din Congo, Camerun, Coasta de Fildeş, Angola, Sudan, Etiopia etc., din sîrbi, sri-lankezi, români, romi, americani care lucrează în Capitală – şi, probabil, dacă ai căuta mai în detaliu, lista poate continua. Nici că se poate imagina grup mai eteroclit din punct de vedere rasial şi cultural. Paradoxul este – cum aveam să constat – că acest grup e cum nu se poate mai unit, iradiază o atmosferă ce se poate numi, fără exagerare, de familie. O adunare care s-ar fi putut transforma uşor în Turnul Babel a reuşit să păstreze caracteristicile unei comunităţi.

Slujba multilingvă

Slujba, lecturile biblice şi imnurile religioase sînt oficiate în română, engleză, franceză şi lingala – una dintre cele cinci limbi oficiale din Congo. În mod ciudat, trecerea de la o limbă la alta se petrece totuşi firesc, fiindcă oamenii s-au obişnuit cu această desfăşurare. Pastorul vorbeşte de obicei în engleză, pentru grupul de africani anglofoni, este tradus de un asistent român, iar congolezii (cei mai numeroşi dintre africanii veniţi în România) se ocupă de partea franceză şi lingala, secondaţi în aria francofonă de ivorieni. Copiii albi mai mari supraveghează bebeluşi negri – şi viceversa. În mini-orchestra de tobe, două chitare şi sintetizator cîntă doi adolescenţi romi şi doi adulţi negri. Alături de ei, sînt prezenţi întotdeauna 4-5 cîntăreţi veniţi dintre credincioşii din sală, o formaţie de obicei cu o componenţă jumătate albă-jumătate neagră. Printre interpreţi – cunoscuta moderatoare TV de origine congoleză **Mbela Nzuzi,** care vine alături de soţ şi cîţiva prieteni. Mbela a avut o formaţie de muzică africană cu membri refugiaţi de pe continentul negru, vreme de cîţiva ani. Aceasta s-a desfiinţat – dar lidera continuă să cînte, cînd are ocazia, la biserică.

Refugiaţii

Mulţi dintre credincioşii bisericii din Giuleşti sînt refugiaţi. **Paul** are 37 de ani şi este congolez: „Sînt din Republica Democrată Congo, fostă Zair. Am venit în România acum 16 ani, cu o bursă la Academia de Studii Economice. După ce am terminat facultatea ar fi trebuit în mod normal să mă întorc în ţara mea, dar în momentul respectiv a izbucnit războiul civil. Familia mea a fost implicată în politică şi acest lucru nu-mi permitea să mă întorc. Atunci am cerut azil politic şi am primit statut de refugiat, după care m-am însurat cu o româncă. Eu vin dintr-o biserică protestantă relativ apropiată de cea baptistă şi era mult mai uşor să mă adaptez aici. La biserică vin de opt ani. Am fost printre cei care au fondat această comunitate religioasă, după care am mers în cămine de refugiaţi, să aducem Evanghelia. Înainte să primim spaţiu în biserică, ne întîlneam în apartament. Cea mai mare parte din familia mea a emigrat, în special în Canada şi Belgia. În Congo a rămas doar mama. Din păcate, statutul de refugiat politic nu-mi permite să mă duc înapoi în ţară, iar mama nu poate să facă o călătorie atît de lungă, fiindcă este foarte în vîrstă. Vorbim la telefon, cînd pot îi trimit bani. Slavă Domnului, este încă sănătoasă. Nu regret că am rămas în România: aici mi-am petrecut vremea tinereţii, m-am realizat profesional şi spiritual, aici am familia şi mulţi prieteni români".

Valentina Ivanov, sîrboaică, 43 de ani, casieră, a primit statut de refugiat alături de soţ şi de cei doi copii, imediat după războiul din Iugoslavia: „Sînt de nouă ani în România. Am venit împreună cu soţul şi cei doi copii, sîntem toţi patru născuţi în Serbia. Cînd m-am născut eu, în Iugoslavia era, ca şi în România, comunism. Soţul meu nu fusese botezat nici măcar ca ortodox – eu fusesem botezată pe ascuns, de către mama, fiindcă tata, care era ateu, s-a împotrivit. M-am botezat baptistă după ce am venit aici, la fel şi soţul meu, care a murit acum trei ani. Am ajuns în această biserică din anul în care am sosit în România, după ce pastorul Rong a venit pentru studiu biblic în căminul de refugiaţi".

Pastorul Rong spune că puţini refugiaţi rămîn în România: cei mai mulţi vor să plece mai departe, în Vest. Însă pentru cei care s-au hotărît să rămînă, are un mesaj frecvent, în timpul slujbei: „Dacă vă e dor de casă, veniţi aici".

Cîntecul care te ridică de pe scaun

Oamenii au ajuns însă la biserica din Giuleşti din cele mai diverse motive. **Carol Schulz,** americancă, 78 de ani, spune că a auzit de România imediat după 1989, „cînd numele ăsta era peste tot la ştiri, pe toate canalele, în toate ziarele", şi a venit mai curînd din curiozitate. Avea copiii mari, îşi permitea să facă o călătorie. De fapt, se simţea apropiată mai demult de Europa de Est, fiindcă avea rude în Germania, în Berlinul de Est, care se refugiaseră în SUA după instalarea comunismului. Ajunsă aici, s-a implicat, datorită prietenilor, în activitatea unor fundaţii pentru refugiaţi sau pentru adolescenţi dependenţi de droguri. Şi, după întîlnirea cu pastorul Rong, a venit la biserică. Susţine că atunci a fost voia lui Dumnezeu: „aici mi-am găsit comunitatea, aici e biserica mea, aici e familia mea". Acum locuieşte în Bucureşti, ca să fie lîngă comunitatea ei, şi se duce în SUA doar puţin, peste vară, cînd în Capitală e foarte cald.

Nicolae Marius T., rom, şofer de taxi, povesteşte că a venit datorită celor doi băieţi: „M-am născut în Ploieşti, într-o familie ortodoxă cu 7 fraţi. În Bucureşti m-am mutat din 2000. Intrasem într-un anturaj foarte prost: oameni care băteau, care furau, beau. Mă duceam cîteodată la biserica ortodoxă şi îi spuneam preotului: nu mai vreau să fac asta.Tot ce făcea era să mă pună să dau un acatist. Şi îi spuneam soţiei cîteodată – m-am săturat de viaţa asta, să fur, să beau, să trăiesc aşa. Copiii mei veneau în zonă şi au trecut pe la biserică, l-au întîlnit pe pastorul Peter Rong. Şi s-au ataşat de comunitate, el i-a primit aici. I-a întrebat la un moment dat – aveţi vreun motiv de rugăciune? Şi ei au zis – vrem să ne rugăm pentru părinţii noştri, să vină şi ei aici. Şi după trei ani m-au convins să vin. În urma predicilor mele, mama s-a botezat la o biserică din Ploieşti. Mă simt extraordinar de bine, venim în fiecare săptămînă la biserică, citim Biblia, studiem. Mi-a dat Dumnezeu un talant foarte mare, această dragoste pentru evanghelism, ca să spun şi altora despre ea". Spune că partea familiei rămasă ortodoxă nu l-a criticat pentru opţiunea lui: chiar s-au bucurat cînd au văzut schimbarea de comportament şi de viaţă.

Cum comunitatea este formată în bună măsură din africani, muzica e şi ea la mare cinste. Se cîntă cu fervoare, uneori pe ritmuri africane, alteori cu elemente de *gospel,* în cele (cel puţin) patru limbi ale comunităţii. Toată lumea se alătură, bătăile din palme şi din picior se succed ritmic, orchestra şi cîntăreţii dau ce-i mai bun în ei: este imposibil să rămîi pe scaun, cîntecele religioase te iau pe sus, orice ai fi – african, român, american, ţigan sau sîrb, credincios sau doar vizitator. Ceva din ardoarea continentului negru s-a mutat într-o zi de iarnă din Giuleşti. O frîntură din povestea unei rase cu o istorie agitată, care a primit de Sus, în schimb, înflăcărare şi dragostea de cîntec. Cine şi-ar putea dori mai mult?

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

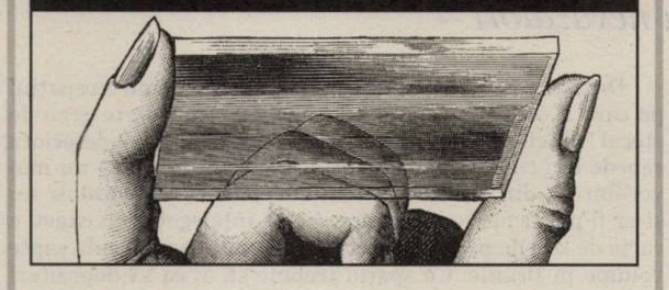

O reclamă fără prinţipuri şi fără logică

Spotul a stîrnit deja reacţii pe Internet – pro şi contra. Ba, mai mult, au apărut şi luări de poziţie oficiale: reclama inoculează ideea că tinerele fete trebuie să consume acest produs pentru a-şi putea finanţa operaţii estetice, mesajul transmis fiind acela că o femeie se defineşte exclusiv prin atributele sale fizice, susţin deputatul Cristina Pocora şi Agenţia pentru Egalitatea de Şanse – care au şi sesizat Consiliul Naţional al Audiovizualului.

Este vorba de ultima reclamă pentru snack-urile Lay's, realizată de Graffiti BBDO, din cadrul campaniei „Fii pe fază!".

Specialiştii în publicitate sînt de părere că toată tevatura creată în jurul spotului nu face decît să-i servească produsului promovat, după principiul că şi reclama negativă e tot reclamă. Aşa să fie oare? Să nu conteze ce spui şi cum spui, ci doar faptul că se nasc controverse? Păi atunci ar fi mult mai simplu şi ieftin să plătească un om care să-şi dea pantalonii jos într-un spaţiu public, iar pe fundul lui să fie scris numele produsului. Televiziunile ar da gratis la ştiri, iar scandalul ar fi asigurat!

Dincolo de eficienţa sau nu a campaniei, să vedem ce ne spun publicitarii prin spotul respectiv.

Vedem un el şi o ea în tandreţuri, iar din *off* se aude o voce masculină: „Îţi cam place prietenul tău, nu? O vezi pe fata aia? Şi ea îl place. Uite că şi-a cumpărat o pungă de Lay's, pentru că-i era poftă. Şi probabil o să cîştige 2000 de euro la promoţie. Apoi o să-şi pună silicoane şi într-o zi o să dea peste prietenul tău. Din întîmplare, evident. Iar tu vei rămîne singură. Fii pe fază! Cîştigă tu 2000 de euro pe zi şi nu-i lăsa să ajungă în buzunarul cui nu trebuie!" (Vocea e cam sîsîită, dar acestea sînt amănunte nesemnificative...)

Un amănunt, de data aceasta semnificativ: momentul în care „rivala" siliconată îl cunoaşte pe băiat se petrece într-un mijloc de transport în comun. Să fim serioşi! Silicoanele sînt o investiţie care vizează posesori de maşini decapotabile şi obişnuiţi ai cluburilor de fiţe, nu amărăşteni.

În acest sens, prefer parodia după acest spot făcută de cei de la HappyFish (www.happyfish.ro). Iată discursul din *off* al lor: „Îţi cam place prietenul tău, nu? Nu! Îi place de fata aia fiindcă-i foarte bună! Toţi bărbaţii salivează după ea, are haine mişto şi – uite! – tocmai şi-a cumpărat o pungă de Lay's şi sigur va cîştigaăia 2000 de euro. O să-şi pună silicoane – deşi are deja sînii supertari – şi atunci o să agaţe pe cine vrea ea, inclusiv pe amărîtul ăsta fără bani. O să ajungă să prezinte ştirile sportive. Se va mărita cu un fotbalist cu Q7 alb. Şi va îmbătrîni frumos la Monte Carlo. Fii pe fază! Lay's – te face bucată cu bucată!". O fi parodie spotul făcut de HappyFish, dar e una extrem de realistă.

Să vedem acum ce au urmărit cei care au pus în circulaţie reclama propriu-zisă. Avem o declaraţie a lui Marius Dumitraşcu, Marketing Manager Lay's, publicată de IQads: „Am înţeles target-ul, am aflat ce este important pentru ei şi am transpus totul în limbajul lor printr-o poveste relevantă". Ce-ai mai putea să mai adaugi? Aşa o declaraţie te cam lasă cu gura căscată... De unde se vede că nu mai e moral, nu mai sînt prinţipuri, nu mai e nimic: enteresul şi iar enteresul! Îi îmbrobodim pe tineri să creadă că tot ce-şi doresc ei de la viaţă este siliconul suveran. Pentru asta, creăm o „poveste relevantă", în care ne coborîm la nivelul lor. Sau la ceea ce credem noi că e nivelul lor.

Dincolo de acestea, spotul Lay's mai are o hibă. Problema e că, pînă să cîştigi posibilii 2000 de euro, ai toate şansele să te faci cît dulapul mîncînd cartofi prăjiţi la pungă – şi atunci cu siguranţă alesul inimii se va îndrepta către alte zări. Deci nu siliconata e un pericol pentru relaţia ta, ci tu însăţi, dacă te iei după ce-ţi zice publicitarul.

Tudor Călin ZAROJANU

Pandemia presei

În urmă cu ceva mai mult de două decenii, în România existau două ziare centrale, *Scînteia* şi *România liberă*. Primul îşi îndeplinea rolul de „organ central al PCR", adică era o chintesenţă a propagandei oficiale, al doilea era căutat pentru paginile de Mică Publicitate, îngăduită de stăpînire cu condiţia unor severe restricţii de exprimare (de pildă, nu aveai voie să oferi o rochie de mireasă, ci doar „de ocazie").

La acestea se adăugau ziarele locale – în Bucureşti, *Informaţia* –, în principiu un pic mai lejere în conţinut, şi cîteva reviste specializate (cultură, ştiinţă, copii, tineret, femei etc.). Unele dintre acestea făceau adevărate minuni de vitejie, de-ar fi să amintim doar *Echinox, Amfiteatru* sau *Ştiinţă şi tehnică*. Apăreau articole şi pagini literare pentru care îţi imaginai că atît autorii cît şi întreaga redacţie au fost imediat arestaţi!

Bunul meu prieten Marian Petcu, un neobosit cercetător al istoriei presei, m-ar putea corecta în privinţa cifrei, dar cred că ordinul de mărime e corect: înainte de decembrie 1989 trebuie să fi existat în România vreo două sute de publicaţii.

Şase luni mai tîrziu, erau două mii. Erau abordate absolut toate temele care fuseseră înainte fie cenzurate, fie deformate, fie interzise cu totul.

Dincolo de fireasca defulare şi la fel de fireştile imperfecţiuni, două întrebări s-ar fi putut pune – dacă n-am fi avut cu toţii altele mai importante pe cap în acele vremuri nebune: *cine* putea să asigure un volum al textelor multiplicat cu zece şi *cu ce bani?*

Două întrebări care capătă o importanţă specială azi, cînd presa în general – şi cea scrisă în primul rînd – par să se afle în colaps. Căci mai puţini ziarişti nu sînt acum, după peste 15 generaţii de absolvenţi de Jurnalism, mai puţin pregătiţi nici atît şi, cu voia dvs., în ciuda crizei, nici *mai puţini bani nu sînt în România anului 2010 decît în cea a lui 1990,* de acord?

Cum s-a decojit o înfloritoare realitate. Cine? – se ştie: geologi, automaticieni, ciberneticieni, proiectanţi etc., alături de cei existenţi în momentul zero, adaptaţi mai mult sau mai puţin la presa liberă.

Cu ce bani? – e mai complicat. Fostele publicaţii pur şi simplu s-au autoprivatizat şi s-au transformat în societăţi pe acţiuni. Pentru ele şi pentru celelalte – multe fiinţînd la început prin subsoluri ori apartamente de bloc – fondurile pentru producţie au venit din felurite surse, de la donaţii şi „ajutoare", pînă la banii celor care le publicau. O afacere ca oricare alta, în definitiv, cu riscuri foarte mici în acele vremuri, în care un săptămînal ca *Zig Zag* ajungea la vreo trei sute de mii de exemplare vîndute, iar primele două-trei ziare treceau de un milion! Asta se întîmpla, *nota bene,* în condiţiile în care marea publicitate era aproape inexistentă. În schimb, înflorea cea mică, inclusiv prin publicaţii care se distribuiau gratuit. Ulterior, a apărut primul ziar de sîmbătă, apoi primul de duminică...

Cel puţin două sînt fenomenele care, în timp, au decojit această înfloritoare realitate a presei scrise din anii '90. Pe de o parte, concurenţa tot mai puternică a televiziunilor şi apoi a Internetului; pe de alta – scăderea interesului general faţă de presă. Aceasta din urmă a fost provocată, la rîndul ei, de două evoluţii: descreşterea propriu-zisă a apetitului faţă de ceea ce – atunci – era o noutate senzaţională (cine ar mai sta azi să urmărească pînă noaptea tîrziu dezbaterile din CPUN?), dar şi *instaurarea unui alt mod de viaţă:* imediat după 1989, în inerţia Epocii de Aur, cei mai mulţi dintre noi continuam să aplicăm sistemul „Ei se fac că ne plătesc, noi ne facem că muncim". Să tot citeşti ziare şi să stai noaptea la TV! Azi nu prea mai ţine.

Cauze externe şi interne. Ce n-au dus la bun sfîrşit televiziunile a preluat viguros Internetul (în nişte limite, totuşi, căci n-a prea plouat cu calculatoare prin satele româneşti – spre deosebire de telefoane mobile), iar lovitura de graţie pare s-o fi dat criza financiar-economică mondială: mor ziarele.

Să punem repede şi fără menajamente întrebarea-cheie: *mor numai de la bani?* După febra presei de la începutul anilor '90, nu prea au mai existat publicaţii care să trăiască din vînzări. Sursele principale sînt patronatul şi publicitatea.

De ce să bagi bani într-un ziar se ştie: ca mijloc de presiune (dacă nu de curat şantaj) şi carte de vizită. Dă bine la imagine. La nevoie – Doamne, fereşte! – poate funcţiona şi ca avocat. E drept, criza i-a sărăcit un pic pe bogaţi, dar întreţinerea unei publicaţii e un fleac chiar şi pentru averile rămase – dovadă că unii continuă s-o facă. Mai ales că, în vremuri grele, motivaţiile amintite (influenţă şi imagine) nu fac decît să devină mai importante.

Publicitatea, e drept, a căzut dramatic, cu 50% şi peste.

Cu toate acestea, ziarele nu mor numai de la bani, ci şi din cauza lor: *presa a pierdut în ultimul an aproape întreg capitalul de credibilitate cîştigat în 20 de ani.* Şi nu e vorba numai despre prestaţia *pe* (sic!) scena politică, ci de mult mai mult. Aberaţiile vehiculate în prezentarea şi dezbaterea unei teme de interes major precum gripa porcină sau – în cu totul alt registru – sărăcia năucitoare a ştirilor externe (majoritatea românilor probabil habar n-au nici acum că s-a votat Tratatul de la Lisabona şi ce naiba e ăla) au subminat la greu existenţa presei.

Apocalipsă amînată. Cu toate acestea, e cazul să ne tragem răsuflarea înainte de a decreta Apocalipsa presei scrise, pentru că:

- unele dintre publicaţiile care nu se mai tipăresc se vindeau oricum în doar cîteva sute de exemplare;
- cine citeşte ziarele – sau revista presei – pe Internet nu le cumpăra nici cînd se tipăreau;
- ziarele pe hîrtie nu vor dispărea niciodată, cel mult asistăm la o nouă selecţie naturală, conform legilor pieţei libere; argumentul şugubăţ al lui Umberto Eco privitor la cartea tipărită este cu atît mai valabil aici: e greu să citeşti de pe calculator cînd stai pe closet; dacă sînteţi pudici, înlocuiţi closet cu masă de cafenea, compartiment de tren, pat, metrou etc.

Colapsul audio-vizualului pare şi mai îndepărtat, de vreme ce, conform unui foarte recent sondaj CURS realizat pentru *Jurnalul Naţional,* 92% dintre români se uită zilnic la televizor, iar dinspre radiouri n-a venit, slavă Domnului!, nici un zvon catastrofist.

Una peste alta, evoluţiile de ultimă oră pe piaţa presei sînt în mare măsură similare celor provocate de virusul H1N1: sigur e vorba despre ceva serios şi îngrijorător, sigur există bolnavi şi s-au înregistrat decese, sigur e bine să te protejezi – dar la fel de sigur sînt în joc mari interese financiare, manipulatoare, iar pînă la pandemia gripei spaniole, cu 25 de milioane de morţi şi 20% dintre pămînteni bolnavi este – din fericire – cale lungă.

PUBLICITATE

A citi literatură cu voce tare

– interviu cu Simona SOARE-IVĂNESCU, lector pentru nevăzători –

În mai 1998, s-a prezentat la un concurs organizat de Asociaţia Nevăzătorilor din România, fără să ştie nimic despre postul pe care ar fi vrut să-l ocupe – lector al Studioului Cărţii Vorbite al ANR. În urma probei pe care a susţinut-o – citirea mai multor pasaje din cărţi şi autori diferiţi, prin care i-au fost testate capacitatea de adaptare la diverse stiluri, dar şi pronunţia corectă a unor nume străine – Simona Soare-Ivănescu a convins repede de talentul ei de „cititor" şi a fost angajată. Trei ani mai tîrziu, s-a transferat la Biblioteca Publică pentru Deficienţi de Vedere, o filială a Bibliotecii Metropolitane Bucureşti, înfiinţată în martie 2001, şi singura instituţie publică de profil din România. O iniţiativă lăudabilă – îmi povesteşte – a directorului Bibliotecii Metropolitane, dr. Florin Rotaru, a Alexandrei Ionescu Titu, critic de artă, şi a preşedintelui ANR, Radu Sergiu Ruba, care au conceput proiectul şi au cerut finanţare de la Uniunea Europeană. Un pionierat care se păstrează pînă astăzi, dat fiind că încă nu s-a înfiinţat o a doua bibliotecă publică pentru nevăzători. La Satu-Mare, Tulcea, Cluj şi Iaşi, în cadrul bibliotecilor judeţene, există cîte o secţie specială (cea de la Iaşi este finanţată de Fundaţia „Bill şi Melinda Gates"), dar nu sînt biblioteci publice speciale. De ce? Din principiu, îmi explică Simona: „E simplu. Cuiva nu i se pare suficient de important".

V-aţi prezentat la concursul organizat de ANR fără să ştiţi măcar că există meseria de lector. Nu aţi avut o strîngere de inimă?

Deloc! Nu ştiam, într-adevăr, că există o asemenea meserie, dar nu ar fi fost prima dată cînd mi-aş fi folosit vocea pe post de „instrument de lucru" – am fost membră a Corului de copii Radio, membră a Corului de copii al Operei Române, deci pot spune că a fost o vocaţie. Faptul că mi-am lucrat vocea pe muzică clasică mi-a fost de mare ajutor. Profesoara mea, Aurelia Şandru, îmi spunea mereu că, atunci cînd cînt muzică lirică, trebuie să-mi imaginez o fîntînă arteziană şi, în vîrful ei, o minge de ping-pong, pe care trebuie să o menţin „sprinţară", fără să o las să-şi piardă rotunjimea perfectă.

O explicaţie foarte plastică.

Şi foarte folositoare. Tot de la ea am învăţat şi tehnicile de respiraţie din diafragmă, lucru care mi-a fost de mare ajutor şi m-a făcut să privesc lectura cărţilor cu oarecare lejeritate. Cînd m-am angajat eram aşadar deja familiarizată cu anumite procedee pe care, dacă nu le-aş fi ştiut, ar fi trebuit să le învăţ, lucru care ar fi luat destul timp. Oricum, paranormal sau nu, mi-am dorit o astfel de profesie! M-am gîndit de multe ori ce frumos ar fi să am posibilitatea să citesc literatură cu voce tare şi m-am întrebat dacă acest lucru este posibil undeva. Iată că a fost!

Munca de crainic presupune doar lectură de literatură?

Nu neapărat. Cît timp am lucrat la Studioul Cărţii Vorbite al ANR, înregistram audio materialele din revista instituţiei, *Litera noastră*, şi imprimam articole pentru revista *Mozaic sonor* care, între timp, şi-a schimbat numele în *Impact*. Un crainic nu citeşte doar beletristică, literatură de *loisir*, ci şi cărţi ştiinţifice, istorie, psihologie, religie, toate genurile care sînt solicitate.

Dat fiind locul în care ne aflăm, este foarte clar că sînteţi pasionată de cărţi. Cînd intraţi într-o librărie – în calitate de simplu cititor, nu de crainic – ce gen de cărţi căutaţi?

Mă duc mai întîi la rafturile de beletristică. Foarte interesant este că defectul profesional nu mă slăbeşte o clipă! Cînd iau în mînă o carte, chiar dacă vreau să o cumpăr pentru mine, mă uit, în primul rînd, cîte pagini are şi calculez cît timp mi-ar lua să o înregistrez, mă uit cîte note de subsol are, ce tipuri de nume, mă gîndesc dacă m-aş descurca să le pronunţ corect etc. Este genul de citire pe diagonală care nu îmi ia mai mult de un minut, o evaluare la rece...

Reguli de bună citire

Să trecem la ascultătorii dvs. Ce preferă să asculte?

Dacă ar fi să fac un top, cred că literatura este genul favorit. Cît despre poezie, este singurul gen pe care preferă să-l citească în Braille, şi nu audio, pentru că are alte valenţe. Eu, de exemplu, nu sînt bună la poezie pentru că interpretez prea mult – îmi dau seama că nu este bine, dar nu îmi pot stăpîni emoţia. În afară de poezie, nevăzătorilor le place orice lectură audio, cu condiţia să nu fie interpretată excesiv, dramatizată.

Există aşadar reguli, nu poţi citi cum crezi de cuviinţă.

Evident. O primă regulă este să citeşti cursiv, fără să împrumuţi textului sau personajului nimic din starea ta. Deşi comunicarea între tine şi cel care te ascultă este foarte importantă – tu, crainicul, fiind practic ochii lui – e bine să-l laşi să-şi interpreteze textul după bunul plac, nu să o faci tu pentru el. Important este să citeşti exact cum citeşte oricine pentru sine, în gînd, fără tremolouri în glas, fără ţipete de surpriză etc.

Eu v-am auzit prima dată citind romanul Despre eroi şi morminte *al lui Ernesto Sábato, capitolul „Dare de seamă despre orbi", care a fost difuzat şi la radio. Recunosc că, în afara poveştii, m-a atras şi vocea dvs. Contează mult...*

Avînd în vedere că o carte-audio este ascultată ore în şir, trebuie să ai grijă ca timbrul să nu fie spart, vocea să fie caldă, să nu ai diferenţe mari de nivel între paragrafe etc. Altfel, dacă nu ţii o anumită linie, pentru ascultător lectura poate deveni obositoare. În plus, nu toţi pot asculta cărţi audio, nu toţi se pot concentra şi aici, din nou, contează mult vocea lectorului ca să-i ţină „legaţi" de aparatul cu care ascultă.

Despre eroi şi morminte *a fost alegerea dvs.? Citiţi şi cărţi propuse de dvs., care vă plac, sau exclusiv în funcţie de cererea ascultătorilor?*

Ernesto Sábato este un clasic, deci lectura operei sale se impunea de la sine. Cartea a avut însă un interes aparte tocmai datorită capitolului de care aţi amintit. Cărţile despre experienţa cecităţii sînt foarte citite pentru că se pot face paralele între povestea din text şi realitatea ascultătorilor cărora mă adresez. În general, alegerea cărţilor se face în funcţie de cereri, dar, evident, dacă găsesc un titlu care mi se pare interesant, pot să-l citesc din proprie iniţiativă.

Cititul, manual de întrebuinţare

Avînd în vedere că munca dvs. de zi cu zi este să citiţi cărţi, acasă mai citiţi cu la fel de multă plăcere?

Într-adevăr, îmi satisfac plăcerea cititului la serviciu, şansă pe care nu o are multă lume, iar acasă citesc cu la fel de multă plăcere, dar mai puţin. Poate şi din lipsă de timp, poate şi pentru că acasă este locul în care prefer să mă odihnesc sau să-mi rezolv problemele de fiecare zi.

Dacă nu aţi fi avut această meserie, aţi fi ajuns să citiţi la fel de mult?

La fel de mult, cu siguranţă nu, cu aceeaşi pasiune, cu siguranţă da! Am citit şi mi s-a citit de cînd eram foarte mică; la doi ani am intrat pentru prima dată într-o sală de cinema cu mama. Pentru că nu puteam să citesc singură replicile actorilor, mă ajuta ea, dar se mai oprea din cînd în cînd pentru că restul spectatorilor erau deranjaţi şi protestau. Abia am aşteptat să învăţ să citesc, ca să mă pot descurca singură.

Care a fost prima carte pe care aţi citit-o ca lector?

Jack London de Irving Stone, o poveste la care am muncit trei săptămîni. Fiind la început, eram foarte atentă, îmi reascultam anumite pasaje care mi se păreau că nu sună tocmai bine şi pierdeam timpul. Acum, în plus faţă de experienţa acumulată, s-a modernizat şi tehnica; lucrez digital şi este mult mai simplu să fac tăieturi, lipituri, montaje, să ilustrez muzical textul etc. Înainte de toate însă, evaluez cartea pentru a vedea dacă am nevoie de documentare. Anumite cărţi au pasaje în limbi străine care nu înseamnă doar engleză sau franceză. Poţi da peste propoziţii sau fraze întregi în limba greacă, de exemplu, or, dacă nu te interesezi cum se citesc literele măcar, nu are cum să-ţi iasă. Şi trebuie să-ţi iasă pentru că nu le poţi evita, nu poţi lăsa spaţii goale. O carte se citeşte de la prima pînă la ultima pagină: titlu, autor, traducere, dacă este cazul, editura, anul apariţiei, note de subsol, tabele cronologice etc. După ce termin evaluarea, încep lectura şi, pe parcurs, *fonotechez* cu ajutorul unui program de procesare a fişierelor audio.

Trei tipuri de cărţi

Pînă de curînd, singurele două variante pentru nevăzătorii care vroiau să citească erau înregistrările pe casetă magnetică şi cărţile în Braille.

Da, dar ambele au avut dezavantaje, începînd cu spaţiul pe care îl ocupau. Volumele în Braille erau foarte greu de stocat, dificil de luat acasă, scrisul punctiform se deteriora repede din cauză că trecea prin multe mîini, ca să nu mai vorbim că, din cauza dimensiunilor, nici un nevăzător nu şi-ar fi putut face o bibliotecă. Ca să înţelegeţi mai exact, o carte de 200 de pagini în scriere obişnuită ajunge şi la şapte volume în Braille. Ce spaţiu trebuie să ai ca să depozitezi aşa ceva? Lectura audio, în schimb, se poate face în timp real, viteza audiţiei poate fi mărită, cartea poate fi postată pe un ftp, deci nici măcar nu mai este nevoie să se deplaseze pînă la bibliotecă.

Biblioteca Publică pentru Deficienţi de Vedere are din toate cele trei tipuri de cărţi?

Da, dar fondul de carte Braille este foarte mic, în primul rînd din cauza spaţiului. Avem destule înregistrări pe casete magnetice, pentru că de citit a trebuit să citim şi pînă acum, chiar dacă nu aveam tehnologia din prezent. Acum imprimăm exclusiv în computer, facem înregistrările pe CD şi este mult mai simplu şi mai eficient.

Egalitatea de şanse – nu doar un principiu

Aţi avut ocazia să vizitaţi o bibliotecă publică pentru nevăzători din altă ţară?

În 2001 am fost în Marea Britanie şi am vizitat *National Library for the Blind* din Stockport, o instituţie cu peste 80 de angajaţi, care funcţionează în egală măsură şi ca tipografie şi care deserveşte toate ţările din *Commonwealth*. Lucruri normale şi posibile, pentru că vorbim de un alt gen de tradiţie şi, cu siguranţă, de un alt gen de respect faţă de cel care nu vede sau are probleme de vedere. Erau susţinuţi financiar şi guvernamental, iar societatea civilă avea o cu totul altă atitudine faţă de persoanele cu dizabilităţi, lucru valabil nu doar în cazul Marii Britanii. În ţările nordice, de exemplu, există biblioteci, de genul celei în care lucrez eu, şi pentru şase persoane.

Acolo egalitatea de şanse nu este, aşadar, doar un principiu.

Este o regulă respectată nu doar verbal, ci şi faptic. Nimic nu li se pare inutil, bizar, nici o cheltuială nu este prea mare. Au înţeles de mult că, dacă îi facilitezi unei persoane, cu orice fel de deficienţă, accesul la cultură, la informaţie, ea nu va mai fi o povară, iar integrarea în societate nu poate fi decît un succes.

Doar un pic de empatie

Cum vi se pare că sînt privite la noi persoanele cu dizabilităţi?

Drept ceva marginal, niciodată o prioritate. Cred că noi, oamenii valizi, ne simţim oarecum inferiori celor cu dizabilităţi, pentru că ei sînt nişte luptători, vor să înveţe, să se perfecţioneze, să afle, să găsească răspunsuri, lucruri pe care noi uităm să le facem. Intrăm într-o inerţie ruşinoasă şi, odată ajunşi faţă în faţă cu un astfel de om, ne simţim frustraţi şi complexaţi, ne e jenă şi avem tendinţa să-l respingem.

Sînt convinsă că vă simţiţi egală cu cei pentru care citiţi. Acest lucru se întîmplă pentru că aşa vi se pare normal sau datorită locului în care lucraţi?

Nu neg că la început am fost puţin stînjenită, deoarece nu avusesem prilejul să cunosc un nevăzător, nu ştiam cum să mă port, fără să ating coarde sensibile, dar să fiu de ajutor. Nu mi-a fost greu să depăşesc această situaţie, pentru că mi-am dat seama că este nevoie doar de puţină empatie. Nu de patetism sau de milă. Dacă fiecare dintre noi s-ar pune în locul celui din faţa sa, dacă am încerca să-l înţelegem, dacă am reuşi să nu ne mai gîndim numai la propriile persoane şi am fi mai solidari, lucrurile ar putea, în sfîrşit, să atingă pragul normalităţii pe care ne-o dorim atît de mult.

a consemnat Ruxandra TUDOR

Nicolae DRĂGUȘIN

Religia şi morala sînt inseparabile

Ideile conţinute în polemica moralistului Peter Singer cu Dinesh D'Souza, rememorate sumar în interviul publicat de *Dilema veche* (nr. 302, p. 24), hrănesc două importante dezbateri: religia ca sursă a valorilor publice şi raportul dintre religie şi morală. Dată fiind amplitudinea temei, mă voi ocupa doar de-al doilea subiect. Punctul de vedere pe care-l afirm şi intenţionez să-l argumentez în rîndurile care urmează este că, în opoziţie cu dl Peter Singer, raportul dintre religie şi morală în viaţa practică nu este strict unul de subordonare sau izolare, la fel cum nu este nici unul de coordonare. Este ceva mai mult şi mai complicat (ca, de altfel, întreaga realitate pe care dacă vrem să o înţelegem, trebuie să ocolim reducţionismele): un raport în dublu sens, de influenţare reciprocă. Dacă argumentaţia pe care o propun degajă oarecare spirit polemic este un fapt colateral. Ceea ce găsesc important în această discuţie este semnificaţia dezbaterii pentru societatea românească, care nu a cunoscut istoria intelectuală a Vestului, dar care, în virtutea globalizării ideilor desprinse izbînditor din vîltoarea acestui trecut, este nevoită să le interiorizeze. Mai pe scurt, atunci cînd se discută chestiuni de prezenţă a icoanelor în şcoli sau noţiunea de familie, dezbaterea raportului dintre religie şi morală în lumina experienţei istorice recente mi se pare a fi de primă semnificaţie.

Am afirmat mai sus că *în viaţa practică* religia şi morala dezvoltă un tip de relaţie în termenii dialogului. Accentuez „viaţa de zi cu zi" întrucît doar pe acest teritoriu religia şi morala sînt simetrice sau, ca să fiu mai precis, sferele lor sînt juxtapuse şi coincidente. Aici este momentul în care valorile pe care le conţin şi care sînt codificate în Lege (morală, iar mai apoi juridică) sînt confruntate cu formele de manifestare ale neprevăzutului. Religia şi morala se aseamănă căci, plecînd de la oglindirea a *ceea ce ai făcut* în *ceea ce ar (fi) trebui(t) să faci,* angajează împreună noţiunile de răsplată şi sancţiune. Această afinitate este însă una firavă; deşi folosesc aceleaşi noţiuni, sensul cu care sînt înzestrate este ceea ce le desparte, totodată. Prezenţa răului, a suferinţei (concept central în argumentaţia lui Peter Singer asupra existenţei lui Dumnezeu, asupra lărgirii drepturilor la fiinţele neumane, asupra eutanasiei etc.) reprezintă piatra de hotar a religiei şi a moralei. Potrivit lui Vittorio Possenti (în *Dumnezeu şi răul,* Galaxia Gutenberg, 2009), în concepţia morală răul reprezintă o încălcare *impersonală* a legii morale. Ca atare, considerarea etică a răului se opreşte doar la interdicţie. În concepţia religioasă, dimpotrivă, răul reprezintă o încălcare *personală* a legii morale; o lege care este dată de Dumnezeu. Astfel, considerarea religioasă a răului înglobează nu doar interdicţia, responsabilitatea personală faţă de făptuirea răului, ci şi speranţa eliberării de acest rău care tot de la Dumnezeu vine (Dumnezeu care, să nu uităm, s-a întrupat în Om în persoana lui Hristos, tocmai pentru a izbăvi omul de prezenţa robitoare a răului).

Desigur că religia şi morala se despart relativ la felul în care interpretează noţiunea răului doar atunci cînd se discută în mod diferit sursa celor două. Şi aici intervine cea de-a doua parte a problemei, cea situată dincolo de dimensiunea strict practică. Discursul religios şi cel moral cad de acord asupra faptului că spiritualitatea, ca fapt ce-i este specific doar omului şi numai lui, constă în latura morală. De aici, religia şi morala împărtăşesc ca scop comun împlinirea spirituală a omului. Religia însă reprezintă un dat transcendent. Implicaţia dintîi a acestei afirmaţii este că, în cele din urmă, religia înglobează morala; contemplată din perspectivă religioasă, morala nu înseamnă altceva decît un tip de evaluare socială (judecata aparţine doar lui Dumnezeu; de aceea, „judecată socială" este o contradicţie în termeni). Ce înseamnă, aşadar, evaluare socială a unui comportament? Înseamnă confruntarea faptelor sociale ale unui om cu principiile inspirate sau izvorîte din religie. Astfel, raportul dintre religie şi morală cunoaşte două dimensiuni: orizontală şi verticală. Pe orizontală, acolo unde sferele moralei şi ale religiei se suprapun, de la morală vine noţiunea de interdicţie. Pe verticală, acolo unde morala este înglobată în religie, omului îi este dată răsplata pentru respectarea interdicţiei şi, mai mult decît atît, speranţa iertării după încălcarea acesteia. Din acest motiv, morala nu are sens decît pe orizontală, în relaţiile dintre oameni. Pe verticală, în relaţia omului cu Dumnezeu lucrurile sînt clare; termenii mîntuirii au fost primiţi odată cu întruparea lui Dumnezeu în Fiul său.

Nu este deloc întîmplător faptul că decuplarea religiei de morală se face în context soteriologic, adică al discutării noţiunii de mîntuire. Cu toate că în istorie se regăsesc situaţii de religii cu o morală embrionară, ori sisteme morale lipsite de religie, exemple care, paradoxal, contrazic înclinaţia sociologică de a crede că religia precede morala, disputa cea mai aprigă asupra relaţiei dintre morală şi religie are loc în contextul creştin. De pildă, în interiorul şcolii teologice antiohiene s-a dezvoltat o hristologie care a culminat în preajma sinodului IV de la Calcedon (sec. V) cu ideea că în persoana lui Hristos, firea umană este mai importantă decît cea divină. Astfel, izbăvirea omului se face prin efort personal (o mîntuire subiectivă), pe orizontală, şi mai puţin prin ajutorul divin (o mîntuire obiectivă), pe verticală. Aşa cum a scris Părintele Dumitru Stăniloae, accentul pe mîntuire ca drum al conformării voinţelor, o mîntuire care pune deci mai mult preţ pe morală decît pe religie, a influenţat masiv confesiunea catolică şi, mai ales, pe cea protestantă. Cele mai multe sisteme morale filozofice (care separă deci religia de morală) cum ar fi utilitarismul, pozitivismul, naturalismul, vitalismul, egoismul, pesimismul, morala autonomă la Kant se maturează în interiorul spaţiului protestant.

În răsărit, distincţia dintre etică şi morală nu pare să fie la fel de evidentă ca în apus (dacă cumva ea există).

Totuşi, nostalgia paradisului pierdut este un sentiment care nu poate fi despărţit de natura umană. În răsărit, distincţia dintre etică şi morală nu pare să fie la fel de evidentă ca în apus (dacă cumva ea există). Dacă separăm şi, totodată, considerăm înţelesurile noţiunilor de etică şi morală (într-un mod simplist, se poate spune că etica este morala aplicată), observăm cu uşurinţă că ceea ce se numeşte morală nu este altceva decît un sinonim al religiei; este vorba de un sinonim care, atunci cînd este întrebat asupra originii moralei, se opreşte la a spune că ea este înscrisă în om. Şi punct. De cine, cum şi cînd sînt întrebări la care pare să nu mai aibă cum răspunde. Aşadar, axa verticală a raportului dintre religie şi morală este înlocuită de cea dintre morală şi etică. Singura diferenţă este că acest caz reprezintă un soi de răsucire în jurul unei idei despre care lipseşte curajul de a fi afirmată: morala izvorîtă şi inspirată din religie, religia fiind un dat transcendent.

În fine, ar mai fi un ultim cuvînt de adăugat în dezvoltarea argumentului despre implicaţiile sociale ale acestei fracturi. Firește că religia fără morală nu este poate cu nimic mai benefică decît morala fără religie. Acele „personaje puternic religioase care s-au dovedit malefice" despre care vorbeşte Peter Singer, într-o privire generală, posibil să aparţină acelei religii căreia îi lipseşte componenta morală. Ba mai mult, dacă se asumă principiul după care „Credinţa fără fapte moartă este", atunci fără morală religia n-ar fi decît o cunoaştere pur teoretică, vecină cu speculaţia. Totuşi, între paranteze fiind spus, nu pot să nu remarc inconsistenţa argumentului. Pentru teroriştii de care vorbeşte dl Singer, religia este doar un pretext. Finalitatea gestului lor este ideologică. Or, dacă vorbim despre Inchiziţie, lucrurile stau cu totul altfel. Pe de o parte, acolo nu era vorba de o practică subsumată unei ideologii, iar pe de altă parte comportamentul abuziv (în interpretarea contemporană) a unora dintre „inchizitori" insista probabil mai mult pe o privire pe verticală decît pe orizontală. Ceea ce nu spune nimic despre amoralitatea lor. Astfel, morala, cît timp reprezintă certificatul de autenticitate al unei credinţe religioase, pentru religie este un scut, o piedică împotriva folosirii abuzive a acesteia, în genul teroriştilor invocaţi exemplificativ de dl Singer. Or, ca ambele să aibă un sens deplin, neamputat, trebuie privite doar împreună, şi nu separat.

În cealaltă situaţie, morala fără religie este una relativă, căreia îi lipseşte autoritatea. Mai mult decît atît, noţiunea de interdicţie implicată în actul moral devine un motiv de angoasă personală şi socială, de înstrăinare sau alienare, ca să folosesc termenul unui alt intelectual major (cel puţin pentru vremurile noastre), format în spaţiul protestant (Karl Marx). Astfel, interdicţia se arată în dimensiunea sa opresivă, şi nu în cea constructivă, ca o condiţie pentru izbăvire. Spus în alt fel, interdicţia nu mai reprezintă un instrument de eliberare de rău şi suferinţă, ci o cauză ultimă. Nu este întîmplător că tot ceea ce s-a întîmplat în anii '60 şi se întîmplă într-un fel sau altul pînă în zilele noastre reprezintă revolta împotriva interdicţiei, cu aşteptarea utopică că astfel ne vom elibera de ceea ce ne doare. Ceea ce trăim revoltîndu-ne, în multe situaţii, nu sugerează altceva decît decuplarea religiei de morală şi absenţa voinţei de a le privi împreună.

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Jumătatea „mai mare“

„Auzi, păpuşă...? vorbeşte tu la telefon, că maşina ţi-o plăteşte tac-tu'!“ – după care urmează un şir de înjurături, iar domnu' taximetrist face cîteva manevre macho ca să-i demonstreze domnişoarei (de la celălalt volan) cum se conduce. Ca un bărbat. Căci, dacă ar fi după el, femeile ar trebui să stea la cratiţă, nu să umble brambura şi să încurce circulaţia.

Culmea e că atitudinea e preluată şi de reprezentantele sexului frumos. Una uşor misoginã, existentă într-o formulă de amuzament latent şi rudimentar la nivel de discuţii particulare, care implică atît prezenţe feminine cît şi masculine, discuţii „inocente“ care antrenează însă şi, mai mult, menţin un misoginism agresiv şi activ la nivelul vieţii sociale. În România de azi putem încă vorbi de o inegalitate de şanse între femei şi bărbaţi, demonstrată de statistici şi cazuri reale. De pildă, diferenţa de remunerare între femei şi bărbaţi este de 12,7%. Tot la nivelul pieţei muncii există şi o diferenţă între rata de ocupare a locurilor de muncă. Ultima statistică (realizată în 2007 de către INS) înregistrează procentul femeilor angajate la 52,8%, faţă de cel al bărbaţilor – 64,8%.

Trecînd însă de cifre, cum arată societatea în care trăim? Zilnic sîntem bombardaţi cu mici aspecte de misoginism. Remarci pe stradă, priviri cu subînţeles în magazine, atitudini adoptate şi acceptate în viaţa de zi cu zi. La televizor, stereotipul femeii „frumoase şi proaste“ e considerat reţeta de succes a audienţei. Vorbind de TV, nu pot să nu amintesc o recentă reclamă care îndeamnă femeile să cumpere chipsuri. „Dacă nu cumperi tu“ – zice reclama respectivă – „îi va cumpăra alta, va cîştiga mii de euro, îşi va face implant siliconal şi-ţi va fura iubitul“. În afara stupizeniei reclamei, care nu promovează calităţile produsului, ci provoacă atît demnitatea femeilor (nişte disperate că le lasă bărbatu' dacă nu-şi măresc bustul), cît şi pe cea a bărbaţilor (nişte animale care aleg o parteneră doar în funcţie de mărimea „balcoanelor“), reclamele de acest tip, cumulate cu întreaga stereotipie vehiculată de mass media, întreţin la nivel subconştient mentalitatea nocivă care, de la micile glumiţe de autobază, ajunge pînă la aspecte grave care lezează drepturile omului. De pildă, în România, vorbim încă de foarte anevoioasă accedere a femeilor în structurile decizionale ale societăţii.

Două jumătăţi... inegale

Cu această problemă am şi început interviul cu **Maria Moţa,** preşedinte ANES (Agenţia Naţională pentru Egalitatea de Şanse între femei şi bărbaţi). „În România, după 20 de ani, avem parte de aceeaşi inegalitate. Mă refer la prezenţa femeii în structurile decizionale. În urma unui studiu recent, s-a constatat că, pe măsură ce creşte nivelul de decizie, scade numărul femeilor în respectivele structuri de putere. Dacă ne referim la miniştri, în prezent avem doar o reprezentantă, dar dacă ne uităm la funcţiile de secretari de stat sau directori, unde nivelul de decizie scade, abia aici prezenţele feminine încep să fie mai vizibile“.

Care sînt cauzele? Tară a comunismului? Lipsa de educaţie? Dezinteres (şi) din partea femeilor care se complac într-o stare de acceptare a situaţiei, perpetuînd-o, la rîndul lor, înspre propriii copii?

Ovidiu Anemţoaicei, consilierul personal al preşedintei ANES şi doctorand în filozofie feministă, crede că un aspect important al problemei e şi lipsa unor modele feminine pozitive. „Stereotipurile negative, indiferent de domeniu, sînt puternic vehiculate de marea parte a mass media. Din această cauză acţiunile noastre sînt legate şi de anumite campanii publicitare, de reclame sexiste etc., dorim să aducem modificări legislaţiei CNA, să o facem mai concisă şi/sau mai explicită pe anumite direcţii.“

Lipsa modelului e combinată însă şi cu imaginea femeii din comunism – e de părere preşedinta ANES, Maria Moţa. „La noi încă se transmite mitul femeii activiste, create şi împinse în faţă, fără a avea vreo valoare reală.“ Vorbind de fantomele trecutului, **Andra Croitoru,** directoarea ANES, afirmă că în aparenţă „programele ANES par programe afirmative“, dînd senzaţia de „prea multe campanii pentru femei“, dar în sine e vorba de „o echilibrare a unui adevăr istoric“.

Pe de altă parte, femeile din România nici nu-şi cunosc drepturile. De multe ori stau şi înghit, nu se revoltă, nu ştiu unde să se adreseze. Iar dacă la nivel urban lucrurile au evoluat rapid, în mediul rural femeia are încă foarte puţine oportunităţi. Deşi stă la cratiţă, ţine casa, aduce şi bani, meritele nu-i sînt recunoscute, iar dubla ei zi de muncă e considerată o „datorie normală“. Şi totuşi... de la cine să aşteptăm ca femeile să fie promovate? De ce nu se autopromovează şi de ce multe se şi complac într-o perpetuă stare de autovictimizare?

Maria Moţa declară: „Personal, cred că o femeie care doreşte să se afirme luptă cu toate forţele ei, dar la un moment dat nu mai are ce face, pentru că nu mai depinde de ea, nu ea poate hotărî să fie implicată într-o candidatură sau un post decizional. Iar atunci, fără o legislaţie electorală clară, nu mai poate face nimic“.

De ce ANES nu e „doar o altă“ agenţie guvernamentală

Cazuri: hărţuire sexuală. Angajament scris al angajatelor că nu vor rămîne însărcinate pe o perioadă de „n“ ani de la angajare. Concursuri pentru admitere (Ministerul de Interne), probe care interziceau înscrierea femeilor pe motiv că nu pot face faţă. Lipsa femeilor în sindicate. Lipsa, în cadrul firmelor, a unui centru de zi pentru copiii angajaţilor.

Programul unei băi orăşeneşti: bărbaţii – de luni pînă vineri, femeile... doar în anumite zile.

Schimbare de mentalitate: politici publice şi proiecte care vizează nu doar ochii europeni, ci o schimbare autentică a unei realităţi depărtate de civilizaţie.

„Cred că o şansă a României în ceea ce priveşte modernizarea şi egalitatea de şanse o reprezintă fondurile structurale europene“ – declară Maria Moţa. „Ne aflăm în al doilea an cînd le putem accesa şi vrem să dezvoltăm proiecte în mediul rural, să înfiinţăm centre meşteşugăreşti, astfel încît femeile să-şi găsească mai uşor un loc de muncă şi totodată să-şi manifeste îndemînarea într-un anumit domeniu.“ În prezent, ANES derulează trei proiecte pe fonduri structurale: primul, formarea specialiştilor din administraţia publică pe domeniul egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi, al doilea („Reţeaua de centre pilot pentru femei – ESTHIA“) – crearea a trei centre în regiuni diferite care să ofere servicii de consiliere juridică, psihologică sau pentru piaţa muncii, iar al treilea (FemRom) – combaterea discriminării şi inegalităţii de şanse a femeilor rome.

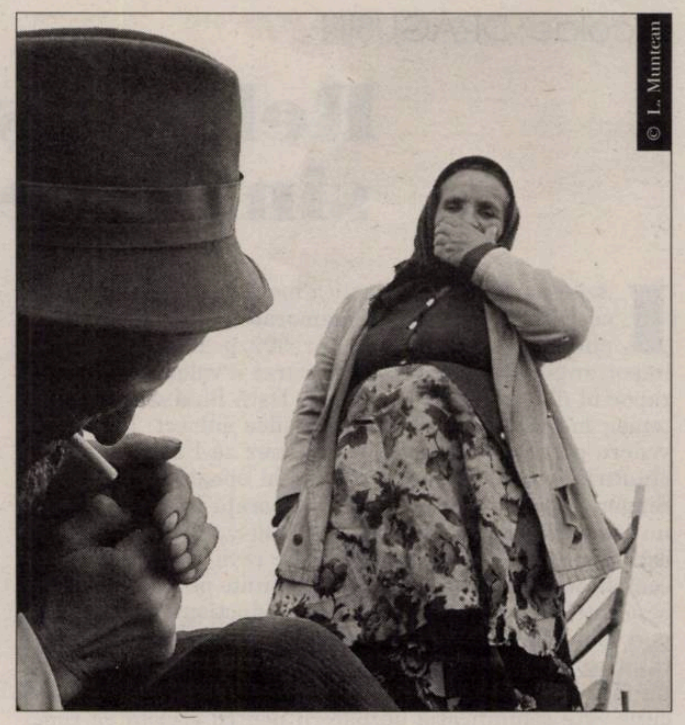
© L. Munteanu

Tot în viitorul apropiat, „ne propunem intervenţia directă în domeniul educaţiei“ – declară Andra Croitoru. „Vizăm curricula, manualele şcolare, introducerea în programă a unor cursuri care pot fi aprofundate, formarea cadrelor didactice la nivel preşcolar. Mizăm şi pe programe privind eliminarea discriminării de gen în mass-media sau pe piaţa muncii.“

Declaraţii pe final de interviu

O agenţie vizibil europeană. Legea de bază a primit titlul de „exemplu de bune practici“ la nivel european. În 2007, campania implementată de către ANES privind egalitatea de şanse a plasat România pe locul 7 european privind conştientizarea, fiind introdusă şi ca model de bună practică în raportul Comisiei Europene.

„Avem oportunitatea de a schimba destine.“ „E deja aerul pe care îl respir oriunde mă duc.“ „E imposibil să lucrezi în acest domeniu şi să nu te schimbi ca om.“ – Ce va urma? Nu o societate feministă, cu siguranţă, probabil însă una în care femeile să ajungă să-şi conştientizeze statutul şi să fie, dacă nu jumătatea „mai mare“, măcar jumătatea „egală“.

Stefania HÎRTOPANU

Numai un miracol le poate salva

Praful e inamicul principal în oraşul Sevilla şi, în ciuda frunzărişului ceros din grădini şi parcuri, fiecare clădire luptă să-l ţină în afară. Însă praful pătrunde prin crăpăturile dintre garaj şi restul casei, cu fiecare deschidere, cît de mică, a feresterelor, printre zăbrele, printre ochii mijiţi din dispozitivele *air-con*. Chiar într-o cameră unde n-ai lăsat nici o fereastră deschisă, praful a intrat şi s-a depus, în secret, pe toate mobilele.

În spatele fiecărei uşi din Sevilla lupta împotriva prafului continuă. Continuă în pragul uşii, pe scările interioare, pe treptele din faţa casei, pe holurile glazurate, în *patio*-ul răcoros unde, într-un colţ, stă rezemată descoperirea numărul 1 a spaniolilor, şomoiogul pe băţ: arma principală de combatere a prafului, anihilatorul nisipului andaluz de afară, sceptrul fiecărei gospodine – *la fregona* –, mopul de spălat podele. Descoperire spaniolă a anilor '50 care a permis femeilor spaniole, şi apoi celor din lumea întreagă, să se ridice în picioare, după ce au spălat în genunchi veacuri şi veacuri. Spălatul în picioare a permis şi bărbaţilor (care nu pot sta în genunchi) să interacţioneze cu corpul zvelt al mopului şi... din anii '60 a început, timid, o egalitate a sexelor în faţa unei podele curate.

Însă în Sevilla femeia e cea care interacţionează. Chiar şi în anul 2010. Tot acest praf ancestral trebuie spălat, mutat, înlăturat, şi în fiecare casă există o gospodină sau două care îl îmbibă, îl culeg, îl spală. Pentru ca podelele să fie lună. Fiecare podea de mînăstire şi biserică – clădirile religioase sînt foarte numeroase în acest oraş – trebuie spălată şi lăsată imaculată.

Ceea ce ghidurile turistice nu menţionează, deşi sînt ubicue – femei cu mopuri, unele chiar cu şorţuri cu buline, la lucru, în *portal*-ul unui bloc ori în pragul unei case, sub cupolele vaste ale bisericilor, în faţa restaurantelor şi barurilor, pe marmura falsă de la intrarea în local.

Ridică capul să-şi şteargă sudoarea, şi în zidul clădirii, împlîntat, se vede chipul Sfintei Fecioare – doar fiecare stradă îi proclamă numele: *Inmaculada Concepción* (concepţie imaculată), *Virgen de Lujan* (Fecioara de Lujan), *Virgen del Rocio, La Inmaculada, Virgen de la Consolación, Virgen de la Estrella...* mai că le vezi spălînd şi ele, aplecate, în genunchi.

Se pare însă că *Sfintele Fecioare cu Copil* sînt plătite cu aproape 25% mai puţin decît bărbaţii care sînt taţi, în aceeaşi meserie, în aceeaşi poziţie de autoritate – se arată într-un studiu făcut de IE Business School, citat de Carmen Sánchez-Silva în *El País,* ianuarie 2010. Acelaşi studiu arată că oricum femeia spaniolă e plătită în medie cu 20% mai puţin decît bărbatul spaniol, ambii înainte să întemeieze o familie. Odată ce femeia are copii, diferenţa se adînceşte.

De ce o pedepseşte societatea spaniolă pe femeia care are copii, îngreunîndu-i viaţa? Mai ales cînd maternitatea e starea de graţie *par excellence,* ridicată în slăvi, la fiecare slujbă de la biserică, a cărei poveste o cîntă fiecare stradă cu nume de Virgen sau de-a dreptul cu *Inmaculada Concepción*.

Din păcate, procentul de 20% reflectă o stare de lucruri similară altor ţări occidentale, cum ar fi Marea Britanie unde, în ciuda eforturilor liberale, cariera femeilor începe cu un dezavantaj: prin simplul fapt că eşti femeie, statistic, salariul va fi mai mic ca al bărbatului.

Acest decalaj e maxim (37% în 2005) în Londra, unde bărbaţii îşi împart între ei slujbele cele mai bănoase, cum colegii de breaslă sînt şi vechi colegi de şcoală, de obicei o şcoală selectă şi unisex.

Însă în Marea Britanie, ca şi în alte ţări occidentale, cum ar fi Italia şi Irlanda (catolice de asemenea), sau Olanda şi Belgia, flexibilitatea numărului de ore de lucru a îmbunătăţit rata natalităţii, pe cînd în Spania, în marea lor parte, au copii numai femeile care stau acasă, definitiv, fără să încerce să negocieze o slujbă cu mai puţine ore. Nici nu se gîndesc.

Asta pentru că plata asociată cu contractele de muncă temporare e foarte proastă în Spania – după cum menţionează Fernandez-Kranz, profesor la IE Business School. Contractul temporar – explică Fernandez-Kranz – e în special dezvantajos pentru mame, ele pierzînd cam 20% din cît ar cîştiga dacă ar avea un contract fix, lucru ruşinos pentru societatea spaniolă.

Idealizarea femeii-mame în Spania pare că atîrnă greu şi nu aduce nici un avantaj economic real femeii de zi cu zi, femeii în şorţ cu buline. La discriminarea „laică“, cum ar fi cea întîlnită în Marea Britanie, se adaugă, în Spania, una mitizatoare care, poate, e şi mai greu de înlăturat. Numai un miracol le mai poate salva pe femeile spaniole de acest fapt, un *milagro* care să spele melasa îngreunătoare a *inmaculada*-ei dintr-o *concepción* inculcată de veacuri, un *milagro* care să întoarcă lucrurile într-o situaţie mai justă pe pămînt, aici, între toate femeile cu şorţ cu buline.

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Management la feminin.*** La sfîrşitul acestei săptămîni va avea loc la Torino „Il Salone nazionale dell'imprenditoria femminile"; adică, într-o traducere explicativă, Salonul naţional al întreprinderilor patronate sau conduse de femei. Iniţiativa îi aparţine unei firme de comunicare, Valentina Communication, şi a fost premiată de preşedintele Giorgio Napolitano cu o medalie specială. Asta tocmai pentru că Italia stă prost la acest capitol. O statistică făcută pe firmele cotate la bursă (deci, cele mai importante din Italia) arată că, din 2831 de membri în consiliile de administraţie ale acestora, doar 167 sînt femei. Ar fi şi mai puţine dacă n-ar exista fiicele sau moştenitoarele unor mari patroni ale cîtorva grupuri economice „de familie", care intră „de drept" în Consiliile de administraţie (precum Marina Berlusconi în firmele tatălui său, Jonella şi Giulia Ligresti în grupul industrial Ligresti, Rosella Sensi preşedintă la A.S. Roma în calitate de fiică a fostului patron Franco Sensi şi altele). Un alt studiu arată că majoritatea femeilor fac carieră pînă la 36 de ani (adică înainte de a deveni mame), după care intră în stagnare sau declin profesional. Aceasta pentru că, în Italia, există locuri în creşe şi grădiniţe doar pentru 6% dintre copiii sub 3 ani (faţă de 44% în Norvegia, 40% în Suedia şi 26% în Franţa), iar italiencele dedică familiei şi treburilor casnice cu 20 pînă la 45% mai mult timp decît femeile din alte ţări europene. Roger Abravanel (fost manager la McKinsey), invitat special la Salon, vrea să propună o lege prin care, pînă în 2013, să determine întreprinderile să aibă în consiliile de administraţie cel puţin 40% femei. Dincolo de principii precum „egalitatea de şanse" şi altele asemenea, un argument în favoarea sprijinirii femeilor-manager vine tocmai dinspre zona *eficienţei.* O statistică arată că, în 2009, s-au înfiinţat în Italia peste 15.000 de firme în care femeile deţin majoritatea capitalului social. Şi – mai ales – firmele conduse de femei au avut profituri duble faţă de cele conduse de bărbaţi. (după *La Stampa)*

● **Un copil poate face mai mult decît un guvern.** Guvernul României ajută populaţia din Haiti afectată de cutremur. Cu 50.000 de euro. În Marea Britanie, un copil de şapte ani a strîns mai mult decît dublul acestei sume într-o singură zi. Charlie Simpson şi-a propus să strîngă 500 de lire pentru fondul UNICEF plimbîndu-se cu bicicleta în parc, pe un circuit de opt kilometri. Efortul său urma să fie răsplătit de eventualii donatori prin intermediul unui site de socializare. Charlie a explicat într-o scrisoare adresată cititorilor de pe site că a decis să organizeze acest *fundraising* după ce a văzut la televizor imaginile cu copiii haitieni scoşi în viaţă de sub dărîmături. Mama sa l-a ajutat apoi să completeze un formular standardizat de cerere de sponsorizare. Pînă la urmă, eforturile lui au inspirat sute de oameni; a reuşit să strîngă peste 100.000 de lire. (după *Die Welt)*

PRINTRE CARUSELE, VORBE GRELE ŞI ALTE PUBLICAŢII, EXCENTRICUL NORD PREGĂTEŞTE TERENUL PENTRU INTRAREA GERULUI ÎN ISTORIE

● Mergînd, recent, prin Orăşelul Copiilor din Bucureşti, am constatat cu stupoare că, în ciuda pustiului de acolo, printre carusele se construiesc două blocuri... (**I. P.**)

● Se pune la cale în Franţa o lege care va pedepsi cu amendă şi chiar închisoare scenele acelea intime de-acasă cînd soţii schimbă între ei nu pumni, nici palme (alea-s violenţă fizică), ci doar injurii, ameninţări cu bătaia, vorbe grele din repertoriul certurilor conjugale. Legea – acceptînd şi mărturiile celor din afara casei – va sancţiona „delictul de hărţuire morală în sfera privată". Dar nu vor apărea oare noi turnători? „Dom'le comisar, l-am auzit cu urechile mele cînd i-a urlat «Mai lasă-mă dracului în pace!»." Sau: „Am auzit-o, din baie, cînd l-a trimis la mă-sa!". În sofisticăria lor, franţujii ăştia sînt uneori nişte mahalagii însetaţi de politeţe. (**R. C.**)

● Sub titlul de-o şchioapă „Şi alte publicaţii ne dau dreptate: revista *Dilema veche,* a lui Andrei Pleşu, dă de pămînt cu impostorul C.T. Popescu, care e «vulgar» şi «n-are talent literar»", *România Mare* reproduce integral (fără acordul nimănui, fireşte) recenzia mea la volumul de publicistică al jurnalistului. Regret situaţia nu atît din considerente de copyright sau de jenă personală că-mi apare numele aici, ci pentru faptul că o simplă recenzie este interpretată de această manieră. (**M. C.**)

● Trei foarte tineri suedezi puşi pe amuzament au căzut de acord, la o bere, să facă un lucru trăsnit, relatează *Der Spiegel:* o afacere cu Coreea de Nord. Au intrat pe site-ul R.P.D. Coreene (da, există aşa ceva), au dat click pe „business" şi au propus deschiderea unei linii de confecţii pentru blugi. Au fost invitaţi la Phenian şi au prezentat designul unor blugi negri (cei albaştri n-au fost acceptaţi, fiind consideraţi prea imperialişti). Din păcate pentru ei, afacerea n-a fost bine privită nici măcar în excentricul nord: presa a comentat negativ iniţiativa de a face bani „cu un regim care-şi tratează cetăţenii ca pe nişte sclavi". Personal, i-aş sili pe teribiliştii răzgîiaţi să vadă, de dimineaţa pînă seara, documentare despre viaţa în comunism şi Gulag. (**M. Ş.**)

● În plină iarnă grea, organismul internaţional care se ocupă de schimbările climatice, IPCC, aflat sub egida ONU (şi care, în 2007, a luat Premiul Nobel pentru pace),

Cu ochii-n 3,14

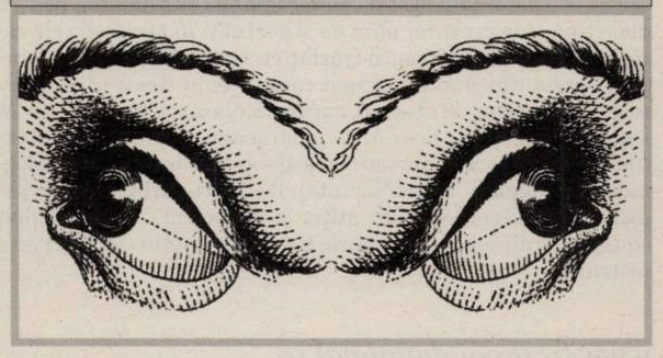

a recunoscut că una dintre informaţiile pe care le-a prezentat drept certitudini ştiinţifice, anume că gheţarii din Himalaya se vor topi pînă în anul 2035, a fost falsă (preluată dintr-o revistă!?). Nu este singura informaţie dubioasă emisă de IPCC. Înlocuirea termenului de *încălzire globală* cu cel de *schimbări climatice* pregăteşte însă terenul pentru noile previziuni cu care unii climatologi îşi vor salva onoarea şi veniturile, previziuni conform cărora va veni o nouă glaciaţie. Să-i ajutăm. În revista *Dilema veche* se lansează în acest moment informaţia că, pînă în anul 2035, gheţarii de pe Himalaya îşi vor dubla suprafaţa. IPCC ne aude? Informaţia nu e valabilă decît pînă la vară. (**A. M.**)

● O mostră de delir mistic: „Satana, care vrea să-şi pregătească intrarea în istorie prin Anticrist, prin globalizare şi ecumenism, are două mîini cu care îşi pregăteşte terenul: Statele Unite şi Comunitatea Europeană. Sînt două mîini ale Satanei prin care încearcă ce? O nouă ordine mondială se instituie şi un nou guvern mondial". Este vorba despre un fragment din discursul părintelui Amfilohie Brînzea de la mînăstirea Diaconeşti, în cadrul conferinţei „Taina fărădelegii în România" (Bacău, 2004). Mai mult puteţi vedea şi auzi pe YouTube. „Cazul" Tanacu devine brusc explicabil. (**A. P.**)

● Luni dimineaţă a deraiat un tren. Încă unul. O fătucă de la ştirile Antenei 3 îl întreba pe un oficial de la Ministerul Transporturilor despre cauzele acestui nou accident. Omul îi răspundea că s-a întocmit o comisie care va analiza... etc. Fătuca tot insista. Pînă l-a urmă i-a explicat oficialului bănuielile sale pentru care îl tot chestiona. Se întreba şi ea dacă, din cauza gerului năpraznic din acea zi, nu s-ar fi putut ca la şine să se fi produs vreo... *dilataţie,* care să ducă la deraierea vagoanelor. Cum iarna nu-i ca vara, nici dilataţia nu-i precum contracţia (la creier). (**A. M.**)

ÎN VIITORII 520 DE ANI, DIN RAŢIUNI FAMILIALE, FLACĂRA DE ZĂPADĂ VA CĂDEA SUB ZERO

● Am văzut la metrou un afiş din partea Metrorex cu sloganul „Din cei 550 de ani ai Bucureştiului, 30 i-am petrecut împreună". Cum eu stau în Drumul Taberei, unde n-au ajuns pînă acum, mi se pare o ameninţare că nu vor ajunge nici în viitorii 520 de ani. (**M. Ş.**)

● Într-un interviu din 1969, acordat revistei *Time,* Nabokov era întrebat dacă se mai simte american, după părăsirea Statelor Unite. „Sînt american, mă simt american şi acest sentiment îmi place. Trăiesc în Europa din raţiuni familiale, însă mă achit de impozitele federale ale Statelor Unite pentru fiecare centimă pe care o cîştig în America sau în străinătate." O dovadă în plus că Nabokov ştia, mai bine ca alţii, ce înseamnă, în esenţă, sentimentul american al fiinţei... (**S. S.**)

● Mi-a povestit cineva că a intrat într-un magazin să-şi cumpere un fular violet. Vînzătoarea: „Îmi pare rău, nu mai avem, că de cînd cu flacăra asta s-au vîndut în draci!". (**M. V.**)

● Care va să zică, în Bucureşti există firme de deszăpezire care iau o grămadă de bani publici pentru activitatea lor. O parte din activitatea lor arată aşa: după ce ninge, trec utilajele cu „lama" şi înghesuie grămezi de zăpadă la spatele maşinilor parcate pe străzi, lîngă bordură (căci unde, Doamne, iartă-mă, să parchezi?). După care, cetăţenii posesori ai respectivelor maşini ies cu lopeţile şi aruncă zăpada din grămezi în stradă. Ceea ce – mi-a spus un poliţist comunitar în timp ce eu însumi făceam acest lucru – se amendează. Tot poliţistul comunitar mi-a zis că zăpada *trebe dată* pe bordură sau pe trotuar. De unde proprietarii imobilelor trebuie, la rîndul lor, s-o cureţe, căci altminteri sînt amendaţi şi ei. Mă scuzaţi, aţi înţeles ceva? Eu nu. Mulţumesc pentru atenţie. (**M. V.**)

● Un taximetrist mi-a spus că înainte de alegeri, n-a murit nimeni de gripă porcină. Cum s-au ales netrebnicii, o sută de oameni s-au şi curăţat. N-am mai întrebat dacă rezultatul alegerilor a dat liber la viruşi sau dacă americanii, ruşii sau masonii au avut de-a face cu tragicele decese. Cert este că domnul respectiv avea o teorie şi despre podul de la Grozăveşti: va cădea cîndva în toiul nopţii. (**S. G.**)

● La Sevilla a nins după o jumătate de secol; la fel în Sicilia unde, de cîţiva ani, există ierni cu ninsori; la Miercurea Ciuc au fost în week-end 34,4 grade Celsius sub zero (foarte aproape de minima istorică), iar la Polul Sud se înregistrează, de la an la an, temperaturi tot mai scăzute. Este încălzirea globală alcătuită din tot mai multe îngheţări locale, sau cum!? (**M. C.**)

CEL MAI FRUMOS AGENT DE ANTICIPAŢIE SE AFLĂ ÎN ŢARA NOASTRĂ

● ...şi ia mai terminaţi cu văicăreala! Presa străină ne vorbeşte şi de bine. *The Guardian* socoteşte golul lui Hagi din 1994, în meciul cu Argentina, cel mai frumos din istoria contraatacurilor în fotbal. (**R. C.**)

● Unul e britanic, îl cheamă Bear Grylls, este fost agent SAS şi, pe Discovery Channel, în emisiunea *The Ultimate Survival,* mănîncă şopîrle şi brotăcei vii (deşi nu e francez), suge măduvă din oasele proaspetelor cadavre de animale găsite prin pădure şi bea apă din stomacul cămilelor moarte. Celălalt e canadian, îl cheamă Les Stroud, se prezintă „expert în supravieţuire" şi, pe Discovery World, în emisiunea *The Survivorman,* prăjeşte şobolani, mănîncă şerpi, gîndaci, seminţe găsite în excrementele animalelor şi bea apă storcînd balegă de elefanţi. Ce ziceţi, Bear Grylls îl mănîncă pe Les Stroud? (**M. C.**)

● Din ciclul *„Dilemateca* a avut, din nou, dreptate": cu mult înaintea alegerilor prezidenţiale, cu mult înaintea dezbaterii dintre candidaţi, cu mult înainte ca Mircea Geoană să piardă şi cu mult înainte ca acesta să găsească o scuză invocînd vrăjitorii din spatele adversarilor, *Dilemateca* (nr. 40, septembrie 2009) a publicat o recenzie despre o carte intitulată *Flacăra violetă.* Care va să zică literatură de anticipaţie. (**M. M.**)

● Lee Cooper România se află în insolvenţă. Mă mir, doar vînd perechea de blugi de şase ori mai scump decît la New York. (**M. C.**)

● În vitrina unui anticariat, un volum de poezii (datate 1910-1940) cu titlul *Ţara noastră.* Numele autorului e mortal: Volbură Poiană Năsturaş. (**D. S.**)

Vlad STOIAN

Virtuozităţi internautice

– listă autohtonă de (pseudo)culturi online –

Cercetăm, căutăm, ajungem să ştim tot mai mult şi prea bine. Ne place monstruos clipa sublimă cînd ne ştim conectaţi şi cu vitezele curgîndu-ne-n poală. Ne e aşa de confortabil că începem să ne frecăm palmele, inima ne-o ia razna şi ne invadăm desktop-ul, plini de satisfacţie, cu miliarde de ferestre. Log in *prin toate şi destrâbălata dorinţă de verificat e-mail-uri noi. E El, Internetul Sfînt cel Dătător de Actualitate, e respiraţia gură-la-gură cu mirajele şi realităţile unei Lumi în prea multă mişcare, e ordinea şi dezordinea din care luăm ce vrem, despre care ne-ar fi greu să povestim în cîteva cuvinte, unui revenit dintr-o comă de la 1970. Încerc, neglijînd trilioane altele, să scriu despre zece-„plus" dintre cele mai savuroase informaţional – cu fiţe şi pompoane inclusiv – bloguri de „divertisment" româneşti ale momentului. Este vremea în care blogurile au trecut în stradă, cînd fiecare a început să-şi facă evenimente pe măsura firmei. Unii îşi invocă dorinţi funebre pentru-o obştească nimicire, cîntată la nasul 2012-ului catastrofal din filme. Autodistrugere în terrabiţi. Profeţi şi profeţii de fabrică de lactate. E fragmentul de secol în care nu mai visăm libelule, ci ne-apucăm să urlăm mai tare şi mai nevoiaş.*

www.chestionabil.ro

Ce chestie! La bază publicitari, Gavrilă şi cei opt asociaţi te pun în curent. Îţi aruncă vîntul pe faţă şi îţi dau *refresh* de nuanţă la evenimente şi direcţii, de nu te vezi. Este locul de bîrfe „cu stil" (spre exemplu, de-aici afli prima dată – mereu cu bilete-premiu cu tot – ce artişti străini de anvergură, în muzică sau celelalte arte, ajung în ţară sau ce expoziţii s-au mai deschis în cutare cotlon W al urbelor naţionale), e blogul cu pretenţii şi jurnalul de sinceritate al celor mai rafinaţi *copywriteri* cu blog pe care îi cunoaşte naţiunea. Fiecare postare se vrea o revelaţie, fiecare gînd – încă un pas spre futurism şi creativitate. Mereu acizi cu prostul gust şi căutînd valoarea, au început în 2006 şi sînt astăzi, în conglomerat de cinci „pitici" (julien britnic/asia.carrera, crissy.moran, linda.lovelace, briana.banks şi adrianna.sage), cel mai fresh portal românesc al „zvonisticii cu premii" postmoderne şi al premierelor multimedia exuberante. „La început am vrut să arătăm un *inside eye* în viaţa unor creativi din publicitate. Apoi, după ce Crissy s-a îmbarcat în echipaj, am lăsat advertisingul deoparte şi ne-am apucat de recomandări muzicale alternative indie/techno/electro internaţionale şi locale. După aceasta, am început să promovăm *event*-uri muzicale/concerte, pe care noi le bifăm ca fiind *must-see,* organizînd concursuri la care punem întrebări ce am dori să fie percepute ca amuzante (nici acum nu ştim dacă sînt)..." – mărturiseşte Iulian Fecioru alias julien britnic/asia.carrera, cel mai activ blogger din echipă. Pasionaţi ba de cea mai teribilă şi sensibilă muzică electronică, ba de cele mai răvăşitor-desăvîrşite şi frumos-mirositoare porţiuni ale muzicilor eclectic-independente, membrii „Clanului de Chestii" sînt, de asemenea, şi organizatorii uneia dintre cele mai noi, frumoase şi apreciate – atît de dorite – serii de petreceri muzicale de care se bucură ţara noastră, numită „Chestionabil Joint". Doar în 2009, mulţumită lor şi prietenilor lor (cu toţii prea numeroşi pentru a-i aminti în aceste cîteva rînduri), ne-am bucurat laolaltă de prezenţe muzicale internaţionale de absolută valoare ca, printre mulţi alţii, legenda Andrew Weatherwall, impecabilii Teengirl Fantasy, veteranii In Flagranti, drăcosul canadian Akufen sau miez-de-Detroit – Moodymann. Cel mai recent exemplu îl reprezintă episodul şase din seria „Tărăboiul şi fineţurile", mai exact, sosirea apreciatului Joakim pentru un live în premieră în România, pe acest 12 februarie, la recent deocheaţii şi prea-bine-intenţionaţii oameni din spatele „casei concertelor" The Ark/Front. „Seria continuă lung şi în 2010, mai nou fiind conspiratori şi în proiectul deja tradiţional – festivalul-fenomen Rokolectiv" – îmi şopteşte Filip Coran, *alias* crissy.moran. Întărind, tot ce vă zic aici e despre „eroii kaki", cum îmi place de multe ori să-i numesc, sau despre blogul unui grup tînăr cu viziuni cochete, de zgîrie-nori, cu o echipă de ţinut în suflet, care-ţi sugerează constant că schimbările, de orice natură ar fi ele, sînt mereu „chestionabile".

De ce-ai vizita aşa ceva. Pentru că e păcat să nu fii la curent şi să trăieşti ritmul, parol! Pentru veşnicie şi supleţe din aceeaşi consistenţă „chestio", se recomandă tratamente pentru piele fină şi la creştinii plini de stil situaţi în stratosferele rarefiate de pe clubaction.ro (răsfăţ cu basulăl mai tare), surround-around-sound.blogspot.com (crema disco-ului lacrimogen şi dătător de obsesii), suggestionboxes.blogspot.com (existenţialism urlat de-o Ană, „dom'şoară cu plete", intertextualizat la contrast maxim), dog-the-blog.blogspot.com (blog-model de agenţie de publicitate), feeder.ro (arhivarul cu papion al evenimentelor din atîţia şi atîţia ani...) şi circledot-square.wordpress.com (bucurie în timp şi spaţiu cu figuri geometrice).

www.freshgoodminimal.ro

De multe sute de zile se simţea în meleag lipsa unui blog de muzică electronică „pe bune", care să ţi se lipească la „semnele de carte" ca filtru de muzici grozave, bazat pe gusturi personale, şi care să funcţioneze ca un coagulator de idei menit a forma opinii şi ca un promotor al „sound"-ului românesc. Atinge minimalismul în muzică, dar nu este un blog despre minimal. Bine-am venit în preajma Ioanei Moldoveanu şi-a lui Şerban Marinescu. Prima – jurnalist, al doilea – un architect foarte meticulos şi pasionat mîncător de sunete şi informaţii electronice. „Vibrăm electronic. Atît de intens, încît se propagă. La orizont se arată o compilaţie care uneşte majoritatea producătorilor români de muzică electronică, şi noi, şi consacraţi. Este oglinda rubricii de pe blog, Buzz.RO!, care aduce în atenţie producţii autohtone. Avem bază, avem o scenă, acum începem să clădim" – îmi spune cu hotărîre una dintre cele două gazde fondatoare. Materialele proaspete pe care le găseşti zilnic aici sînt de-o ditamai varietatea: „Avem recenzii de albume, recenzii de petreceri, istorie, interviuri de tot felul, dezbateri pe subiecte controversate şi muzică din abundenţă. Genuri şi subgenuri, tot ce înseamnă *sound* de club, de dans, muzică clasică şi experimentală" – aflu de la Ioana. „Vrei să împarţi cu alţii, este condiţia normală a omului 2010" o completează Şerban, *alias* dedans. Cu excepţia metaforelor uneori prea spumoase, de avangardă, dilematice, ale textelor scrise exemplar, puţine te pot distrage pe acest blog de la hrănirea cu bucăţi audio înverşunate, total fascinante, noi şi pe de-a-ntregul de perspectivă.

De ce-ai vizita aşa ceva. E dintre prea rarele locuri ce se antrenează admirabil ca resurse de cultură, e în româneşte şi reuşeşte de la lună la lună să constituie una dintre revoluţiile urechii pe care Patria Mamă le urlă de oricum regretabil de multă vreme. Extensii în acelaşi parfum onest, rarefiat, puteţi să vă faceţi şi pe exaltant muzicalul babylonoise.wordpress.com – blog scris dibace, preponderent în română, de cîţiva dintre cei mai cultivaţi muzical ardeleni pe care îi cunosc –, de altfel, în coliba pasivă/fortăreaţa cu ziduri înalte a pasionatului de Timpuri Noi ce locuieşte pe stere0.wordpress.com de ceva multă vreme, în mrejele de vest cosmonova.ro, pe tare frumos scrisul wetpaper.ro sau acasă la firava ceaidesunatoare.wordpress.com, fată curată pierdută-ntr-o dulce visare.

www.videoclectic.blogspot.com

Vorbim despre prinţul virtual cel din urmă şi devenit cel mai vînjos din frăţia de bloguri „eclectic" oferită de inspiratul Andrei Mărunţelu, foarte pasionat de tot ce înseamnă vizual. Dacă – în ambele aproape mut, lăsînd imaginea/sunetul să vorbească – pe vacascom.blogspot.com îţi propune artişti fotografi de toate rangurile şi talentele (nu e singurul blog local care face asta), pe Videoclectic adună tot ce-i mai nou şi special din vastul ocean al videoclipurilor Lumii. Evident, nu vă aşteptaţi la aproape nici un soi de mainstream aici. Arta cere sacrificii şi se face, de obicei, în oale curăţate de coclirea armonioasă, din vremuri recente, a caselor de discuri prea lacome de monedă. Maşinăriile hodorogite nu-s deloc „altfel". Andrei ştie asta şi a cotit pe-un drum numai al lui, cu selecţii una-şi-una, pe care vă invit ţanţoş la experimente de sine O.R.L., preponderent de retină. „S-a vrut o extensie în zona muzicală a proiectului Eclectic Cow. Dacă iniţial mă interesa factorul vizual – transpunerea în mediul video a producţiilor muzicale, Videoclectic s-a transformat într-o arhivă de videoclipuri noi, selectate pe criterii subiective. De bază evit în selecţie elementele-clişeu (atît mainstream, cît şi indie), însă timeline-ul generat se vrea a fi şi o radiografie a evoluţiei, a întortocheatelor dinamici ale succesiunii de trend-uri, astfel că pot face compromisuri de dragul documentării. În spectrul artiştilor pe care îi urmăresc vei găsi de la *release*-urile *act*-urilor consacrate pe zona alternativă, care încă nu au fost infestate de cultura MTV, pînă la obscurităţi de la *record label*-urile germane focusate pe muzici electronice. Prezentarea este minimalistă întrucît mă bazez pe audienţă curioasă, ce se poate documenta suplimentar odată ce a fost agăţată de un post. Sper ca pe viitor să dezvolt o platformă mai complexă pe zona asta, însă momentan aşteptăm să crească şi interesul" – mi se deschide Andrei.

De ce-ai vizita aşa ceva. Se distinge în alegeri întotdeauna (o spune şi recunoaşterea internaţională), deţine aerul boem şi pasional al căutătorului pierdut în prea multe, combinat cu spirit primitor, şi te păstrează actual în cada celor mai demente muzici de viitor. Un fel de îmbrăţişare pe nuanţe de verde. Prieten în viaţă cu fidelul camarad de petreceri lucioase Victor Stan sau electrocutare.ro şi cu plecata la studii în Dublin – Monica „Monici" Jitaru sau unabletodisable.wordpress.com, alte două escapade în crepuscular. Plus la plus: dtailed.com şi pentruochi.com, ambele româneşti şi pentru uitat excesiv.

(va urma)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VII, nr. 312 ● 4-10 februarie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

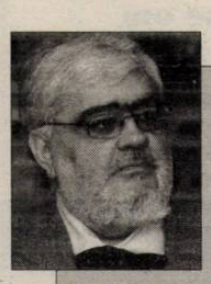

Andrei Pleşu
„Poarta cea largă“
pagina **3**

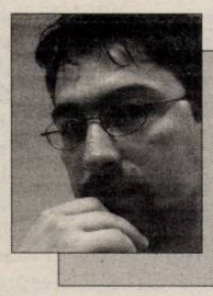

Sever Voinescu
„Despre victime“
pagina **5**

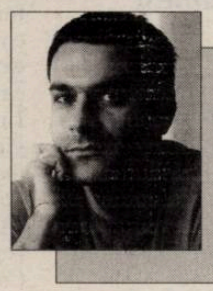

Marius Chivu
despre
Poveşti impertinente şi apocrife
pagina **15**

Starea jazz-ului

„Jazz-ul nu a murit, doar miroase ciudat.“

FRANK ZAPPA

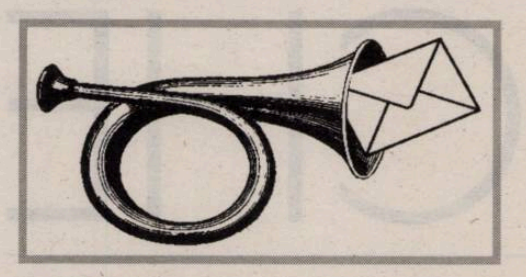

Nr. 310: *„Inegalitatea de şanse“*

Ce şanse am să mă numesc consilieră?

Recunosc, am scris acest articol dintr-o frustrare personală: după 20 de ani de şcoală, mă numesc specialist în ştiinţe politice şi deţin funcţia de consilier într-o instituţie publică. Toate actele de identitate îmi declară sexul femeiesc, iar eu şi toate licenţiatele din ţara asta trebuie să ne masculinizăm pentru a fi profesioniste.

Aşadar, militez pentru feminizarea (denumirilor) profesiilor, a funcţiilor, a ocupaţiilor, folosirea generalizată a apelativelor genizate. Dincolo de raţiunile personale, consider că o iniţiativă de acest gen îndepărtează o categorie subtilă de discriminare, respectiv discriminarea la nivel de limbaj.

În momentul de faţă şi din punct de vedere al Academiei Române, este corectă folosirea funcţiilor la un masculin generalizat: ministrul dezvoltării, Elena Udrea, preşedintele Camerei Deputăţilor, Roberta Anastase, Ana Radu şi Ioana Burla, directori generali-adjuncţi în Ministerul Transporturilor. Aceste nume şi funcţii le-am cules la întîmplare dintr-un cotidian naţional. În măsura în care o societate liberă şi democrată, cum este cea a noastră, nu permite unei femei să fie ministră, preşedintă, directoare, dreptul ei la identitate este diminuat.

Acum este momentul să pretindem deopotrivă recunoaşterea feminităţii şi recunoaşterea profesională pentru că cele două atribute, feminitatea şi profesionalismul, nu se exclud reciproc.

„Mesajul cel mai important al libertăţii, scria Mihaela Miroiu în prefaţa unei cărţi dedicate dezvoltării atitudinilor şi comportamentelor de gen în rîndul tinerilor *(Fete şi băieţi parteneri în viaţa privată şi publică – perspective de gen* – Centrul Parteneriat pentru Egalitate, Nemira 2003) este acela care ne spune: rostul tău în viaţă este acela pe care ţi-l faci tu“, dar nu ne putem bucura de această libertate dacă sîntem obligate să ne conjugăm succesul profesional, carierele şi funcţiile, la masculin, în virtutea unei realităţi depăşite.

De cînd femeile au obţinut drepturi egale cu bărbaţii, discriminările s-au dovedit a fi mai puţin instituţionalizate şi, implicit, mult mai subtile. Sîntem mulţumite acum că deţinem aceste funcţii şi că putem fi miniştri, preşedinţi, directori. Pînă acum un secol puteam fi doar mame şi soţii. Dar nu trebuie să ne oprim aici.

Aurora Peţan, lingvista care m-a ajutat nespus cu o lucrare dedicată feminizării limbii române, mărturiseşte în studiul ei faptul că România pare să opună rezistenţă actualului val de feminizare care se manifestă în alte limbi europene. Acest lucru se întîmplă „pe de o parte, deoarece la noi masculinul generic este mai prestigios, ca efect al unui patriarhalism mai puternic prin tradiţie decît în Europa Occidentală, iar pe de alta, ca o reacţie adversă la intensa feminizare petrecută în secolele XIX-XX, care a epuizat majoritatea mijloacelor de exprimare a genului feminin şi a conferit un caracter peiorativ multor sufixe feminine. În esenţă, dificultatea nu constă în a da viaţă unor forme feminine, căci limba este foarte flexibilă, ci în a fi acceptate de toţi vorbitorii, care le percep ca fiind «barbare».“ (Aurora Peţan, „Feminizarea“ în limba română, *The Annals of Ovidius University Constanţa – Philology,* issue 14/2003, pp. 245-250, www.ceeol.com).

Faptul că femeile sînt raportate la bărbaţi se vede şi în feminizarea meseriilor considerate potrivite pentru ele. Curiozitatea m-a împins să consult varianta online a Codului ocupaţiilor din România. Am observat că înregistrează foarte puţine meserii la feminin, foarte multe la masculin într-o ordine care sfidează logica sau realitatea. Ai mai multe şanse ca angajatorul să îţi treacă în contractul de muncă, la rubrica ocupaţie, următoarele: dactilografă, educatoare, femeie de serviciu, menajeră, moaşă, secretară, soră medicală şefă, stenografă pentru că acest cod îi permite să facă acordul de gen. Da, ai observat bine, unele dintre cele mai prost plătite meserii sînt feminizate, în schimb te poţi foarte bine preocupa de avocatură sau poţi oferi mult şi bine consultanţă financiară pentru că tot avocat sau expert financiar-bancar te vei numi, codul încuviinţînd exclusiv ocupaţia la masculin. Toate acestea la ordinul ministrului Muncii, Solidarităţii Sociale şi Familiei şi al preşedintelui Institutului Naţional de Statistică, minţi luminate poate, dar prea puţin liberale. Mă aşteptam ca acest document care hotărăşte genul profesiilor noastre să statueze măcar declarativ cîteva principii, printre care şi cel al egalităţii de gen, în schimb, anunţă grav că a fost modificat, pentru a se armoniza cu standardele impuse de Uniunea Europeană.

Chiar şi subtilă, această discriminare la nivel de limbaj influenţează comunicarea şi, implicit, raporturile de putere care se stabilesc prin comunicare între femei şi bărbaţi, influenţează percepţia femeilor asupra lor însele, precum şi poziţia lor în societate. Este necesară conştientizarea sexismului ca problemă socială a cărei gravitate constă în aceea că grupul supus inferiorizării şi marginalizării tinde spre autodispreţ şi neîncredere în forţele proprii. Aceasta face ca persoana căreia îi aparţine să tindă spre performanţe scăzute, să se conformeze resemnate modelului după care este descris.

Societăţile nu sînt doar nedrepte, ci şi contraproductive în privinţa inovaţiei sociale, a gradului de civilizaţie şi a şanselor de împlinire omenească (Maggie Humm, *The Dictionary of Feminist Theory,* Harvester, New York, 1989).

Omul este, înainte de orice, o fiinţă care vorbeşte. Limbajul nu este doar un element al culturii printre altele, ci şi vehicul al tuturor celorlalte deprinderi culturale. Copiii învaţă să cunoască obiectele, obiceiurile, credinţa culturii în care s-au născut pentru că li se vorbeşte despre ele şi, în prealabil, au învăţat să vorbească limba maternă. Identitatea se formează sub acţiunea modelelor culturale, partea biologică avînd un rol foarte scăzut în formarea individualităţii, rolul cu adevărat important revine culturii, potrivit formulei consacrate de Simone de Beauvoir: „nu ne naştem, ci devenim femei“. Sub acţiunea culturii, femeiescul se transformă în feminin, respectiv sexul în gen.

În lupta pentru egalitate reală şi identitate culturală feminină, femeile trebuie să-şi recapete dreptul la numire, expresie, definire, să încerce să anuleze ceea ce Yaguello numea „limbajul desconsideraţiei“. Una dintre bătăliile acestui război al desconsideraţiei o reprezintă încercarea de a feminiza denumirile ocupaţiilor, de a recunoaşte dreptul femeilor la profesionalism, în România în care trăim.

Oricare ar fi perspectiva din care analizăm comunicarea şi codul ei: limba/limbajul, concluzia este unitară: sexismul din limbă reflectă prejudecăţile şi stereotipiile de gen existente în societate, sexismul din limbă favorizează circulaţia sexismului în societate şi o sprijină în structura ei patriarhală, tradiţionalismul societăţii se reflectă şi în limbă prin folosirea generalizată a masculinului pentru meserii/funcţii care – se întîmplă – au variantă la feminin.

În Franţa, după înfiinţarea unei comisii de feminizare a numelor de meserii, titluri şi funcţii (1984) şi după publicarea circularei emise de această comisie, s-a declanşat un amplu şi contestat proces de feminizare; în Canada acest proces începuse deja în 1979, în Elveţia a început în 1988, iar în Belgia în 1993. Regula unică propusă de această comisie a fost: să se feminizeze toate numele de meserii, oricînd, de către oricine, în orice context, desigur, după nişte reguli; adică cel ce doreşte să folosească un feminin în scris sau în vorbire are posibilitatea să o facă, fără însă a fi obligat la aceasta.

S-a acordat astfel o mare încredere fiecărui individ, urmînd ca vorbitorii să decidă dacă să folosească sau nu o formă feminină sau pe care anume să o aleagă. Astfel, uzul va decide, de pildă, dacă se va impune *une sculpteure, une sculpteuse* sau *une sculptrice*.

România este rezistentă la feminizarea limbii române, deşi ar fi o etapă normală în evoluţia limbii, iar feminizarea ocupaţiilor şi folosirea lor uzuală drept o încercare de recunoaştere a statutului de profesioniste pe piaţa muncii, de re-poziţionare a valorilor feminine pe picior de egalitate cu cele masculine şi de instituire a unor modele culturale feminine de care o societate democrată cu siguranţă are nevoie.

Aştept şi alte păreri de rău referitoare la această inegalitate de şanse pe blogul dedicat acestui subiect, http://comunicaregenizată.blogspot.com.

Ura!

Alexandrina SATNOIANU
str. Ing. D. Tacu nr. 16-18, sector 5,
Bucureşti
alexandrina.satnoianu@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Haina face pe om**
- **Starea limbii române**
- **„Natura-mamă, flacăra violetă, feng-shui“**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.900
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu ștăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Poarta cea largă

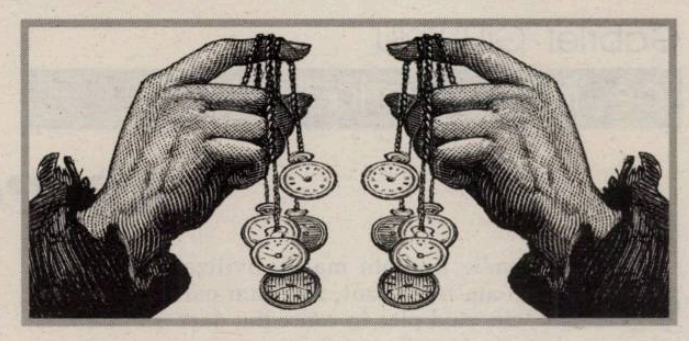

Textul de mai jos a apărut în Dilema *acum mai bine de 13 ani, în decembrie 1996. Las cititorului libertatea să decidă dacă el mai este sau nu actual. Eu sper sincer să nu mai fie. Dar nu sînt sigur că speranța mea e întemeiată.*

În ultimii ani, toate partidele politice, cu liderii lor mai mult sau mai puțin charismatici, au înțeles că alianța cu Biserica e rentabilă. De dreapta sau de stînga, conservatori sau anarhiști, socialiști sau liberali, toți „combatanții“ au deprins rapid gesticulația evlaviei de paradă, a smereniei civice. Credința a devenit o insignă, iar Dumnezeu – principiu universal prin excelență – a ajuns o instituție de partid, adică o instanță partizană și parțială. Țara s-a umplut de „mistici“ care pînă mai ieri se ignorau. Religiozitatea a devenit brusc *„la chose du monde la mieux partagée“*.

Grav este că Biserica s-a lăsat cu ușurință preluată de această „inflație“ ideologică. Numai cine nu vrea n-o manipulează electoral. Și toată lumea vrea. Traumatizată de îndelungata marginalizare la care a supus-o dictatura comunistă, ea preferă unei utile perioade de interiorizare și reculegere, una de chermeză triumfalistă. E mereu pe scenă, la rampă, cu un soi de histrionism candid: „s-a dat drumul“ la liturghie!

Pe de altă parte, ierarhii nu obosesc să ne explice că, spre deosebire de catolici, noi, ortodocșii, ne ținem departe de acțiunea socială și politică: noi nu facem prozelitism, nu facem din Biserică un stat lumesc, de tipul Vaticanului, nu cochetăm cu spiritul veacului, nu ne istovim în agitație filantropică. Noi trăim pe verticala mîntuirii, nu pe orizontala administrației. Noi știm că adevăratul Împărat e Cel care va veni (nu cel al prezidiilor seculare), și că adevărata Împărăție e dincolo... Dar dacă sîntem prea sus pentru orfelinate și asociații de binefacere, n-ar trebui să fim și deasupra ceremoniilor mundane, deasupra guvernelor și cezarilor de tot felul? Nu spunea Tertulian, încă din zorii erei creștine, că „nimic nu e mai străin Bisericii decît Statul“? Ni se va răspunde că pe vremea lui Justinian, Preoția și Imperiul conviețuiau simfonic, ca două „daruri“ complementare. Dar este lumea de azi asemănătoare cu lumea Bizanțului? Ne mai leagă încă aceeași „stare de spirit“ (Jean Meyendorff), care îi lega pe credincioșii veacului al șaselea? Un important teolog grec contemporan – Christos Yannaras – are curajul să spună răspicat: „...cred că trăim astăzi realitatea unui stat laic cu totul descreștinat, extra-eclesial. După părera mea, o separație certă între Biserică și Stat este necesară“. Iată o afirmație la care ar trebui să reflecteze și ierarhiile noastre bisericești și cele politice. Acestea din urmă au a decide ce semnal vor să dea eventualilor parteneri din afară. Semnalul unui „izolaționism liturgic“ inactual, sau cel al unui stat european, care n-are nevoie să-și idolatrizeze tradițiile pentru a le păstra vii? Ierarhiile bisericești au și ele de luat hotărîri însemnate. Cîntărirea lor responsabilă ar fi, în acest moment, „poarta cea strîmtă“. Din păcate, la modă este, deocamdată, poarta cea largă, calea minimei rezistențe: prezența festivă, ornamentală, la felurite praznicuri mondene. Biserica petrece!

(Dilema, nr. 206, 20-26 decembrie 1996)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Istorioare cu tîlc despre reforma educației

● În universitățile italiene, lectorii de limbi străine fac cursuri și seminarii, dau examene, le oferă studenților consultații. Adică același tip de activități ca orice cadru didactic. Dar meseria de lector de limbi străine nu are, conform legislației italiene, statut *didactic*. Lectorii sînt asimilați personalului tehnic și administrativ (precum laboranții sau cei care au grijă de aparatura electronică). Și plătiți în consecință, pe bază de contract pe o perioadă determinată (cu aproximativ 900 de euro pe lună, fără sporuri de vechime și alte drepturi pe care le are personalul didactic). Încă de acum 20 de ani, Curtea Europeană de Justiție a dat o sentință care stabilea că lectorii au parte de un tratament discriminatoriu și că statutul lor ar trebui echivalat cu acela de asistenți universitari sau cercetători. „Dar ei nu fac cercetare“ – au spus rectorii și reprezentanții ministerului. „Dar ținem cursuri“ – au replicat lectorii. Atunci, Italia a reglementat (în 1994) statutul lectorilor din șase universități mari, iar pentru ceilalți a găsit o nouă denumire – „experți lingvistici“ – promițînd că, treptat, va rezolva situația pentru toți. N-a făcut-o nici pînă azi, deși Curtea Europeană s-a mai pronunțat de cinci ori între timp, în același sens: tratament discriminatoriu. Între promisiuni și interpretări diferite ale deciziei Curții, autoritățile italiene n-au făcut nimic. Singura soluție a rămas instanța. De curînd, Universitatea din Padova a fost condamnată să plătească 5 milioane de euro salarii restante și alte drepturi cuvenite unui număr de 14 lectori: tribunalul a aplicat dreptul comunitar, echivalînd statutul acestora cu cel al cercetătorilor angajați pe perioadă nedeterminată. Precedentul a fost creat. Între timp s-au mai deschis 15 procese pe aceeași temă. Iar în Italia sînt 1200 de lectori de limbi străine. „Dacă Italia ar fi respectat prima hotărîre a Curții Europene, s-ar fi terminat totul de atunci. Între timp, buboiul s-a copt și acum vor trebui suportate consecințele“ – a declarat Lorenzo Picotti, profesor de drept penal la Universitatea din Verona și apărătorul lectorilor în procesul recent cîștigat.

În prezent, sistemul universitar italian trece printr-o „reformă“ care înseamnă, printre altele, reduceri de posturi și bani mai puțini. Dacă va avea de plătit salarii restante tuturor lectorilor, va intra în colaps. Și asta pentru că, multă vreme, autoritățile italiene au schimbat denumirea din lector în „expert“ sau „tehnician“, au „reglementat“ birocratic și parțial, s-au pierdut în „interpretări“. Acum, judecătorii nu mai au încotro: aplică dreptul comunitar. Vestea bună este că reglementările europene triumfă. Vestea proastă e că durează mult atunci cînd statele naționale aplică principiul „zicem ca ei și facem ca noi“.

● Rectorii universităților de elită din Franța nu sînt de acord cu politica președintelui Nicolas Sarkozy față de învățămîntul universitar. Șeful statului francez vrea ca 30% dintre studenții admiși în unversități să provină din familiile cu venituri mici și dintre imigranți, fără a mai fi supuși examenelor de admitere. Rectorii universităților care produc elitele politice, administrative și manageriale ale Franței, grupați în *Conférence des Grandes Écoles,* au dat un comunicat în care își exprimă refuzul de a adopta măsura dorită de președinte, pentru că „ar afecta standardele riguroase“ ale respectivelor instituții și ar duce la scăderea calității. *The Times* scrie că Nicolas Sarkozy nu are la inimă *Les Grandes Écoles* pentru că este printre puținii demnitari francezi care nu au absolvit ENA (Ecole Nationale d'Administration), „pepiniera mandarinilor din administrația publică“, iar în vremea studenției a picat examenele și a trebuit să se retragă de la Sciences Po (http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article6976985.ece). Dar modelul dorit de Sarkozy a fost aplicat chiar la Sciences Po, în 2001, de către Richard Descoings (actualmente consilier prezidențial), care „a devenit un fel de erou al clasei muncitoare“ pentru că găsea, în suburbii și în cartierele „rele“, tineri dotați pe care îi pregătea, îi testa și îi primea la facultate fără să-i treacă prin examenele de admitere. Discriminare pozitivă, așadar, pe care președintele vrea s-o extindă la nivel național, iar rectorii o consideră o idee proastă pentru că ar obliga universitățile de vîrf să renunțe la testele severe pentru admitere. Oricum – motivează rectorii și susținătorii lor – în universitățile mai puțin prestigioase, la care nu se plătesc taxe și nu se dau examene de admitere, au acces studenți din toate clasele sociale, dar rata de abandon este de 25%. După mai multe schimburi de replici, Guvernul a făcut o jumătate de pas înapoi, anunțînd că 30% nu reprezintă o obligație, ci o țintă. Unele *Grandes Écoles* ating deja acest procent, acordînd tinerilor defavorizați burse și ajutoare financiare. Altele nu ajung nici la 10%. Așadar, intenția de a reduce inechitățile din sistemul universitar francez (cu o lungă tradiție a meritocrației, dar cu mari diferențe între *Les Grandes Écoles* și „restul“) generează polemici privind *calitatea*.

Și sistemul francez, și cel italian au în spate mari tradiții. Cea mai veche universitate este cea din Bologna (1184), iar Sorbona (a patra) a fost fondată la puțin timp după aceea. În zilele noastre, sistemele educaționale sînt într-o perioadă de mari transformări și adaptări la cerințele globalizării, ale pieței muncii etc. Debirocratizarea învățămîntului și asigurarea accesului la educație *fără* a coborî standardele sînt probleme ale tuturor.

Începe și la noi dezbaterea publică a noii legi a învățămîntului. „Am pierdut 20 de ani“ – observa ministrul Daniel Funeriu. Pentru o țară în care există universități doar de un secol și jumătate, iar învățămîntul obligatoriu doar de un secol, 20 de ani înseamnă enorm.

ținerea de minte

Amurg violet

„Amurg de toamnă violet...
Doi plopi, în fund, apar în siluete:
– Apostoli în odăjdii violete –
Orașul tot e violet.

Amurg de toamnă violet...
Pe drum e-o lume leneșă, cochetă;
Mulțimea toată pare violetă,
Orașul tot e violet.

Amurg de toamnă violet...
Din turn, pe cîmp, văd voievozi cu plete;
Străbunii trec în pîlcuri violete,
Orașul tot e violet.“

(George Bacovia, *Plumb)*

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Excepţionali ce sîntem

„Dom'le, oameni mai necivilizaţi ca românii n-am mai văzut, iete cum parchează, eu vă zic, cînd plec în concediu, dacă e în străinătate, eu am grijă să nu fie români în staţiune, aşa sîntem noi, neamul ăsta, înapoiaţi. Vai de mama noastră."

Aţi auzit, cred, de mii de ori, în zeci de variante, pe sute de teme, jelania de mai sus. O auzi la taximetrişti, o citeşti în presă, o discuţi cu amicii. Obsesia bunei imagini în străinătate străbate amarnic mare parte a discursului public sau privat românesc. Ne trec transpiraţiile de indignare cînd, pe o stradă centrală a Vienei, auzim pe cineva vorbind mai tare la telefon, în româneşte, trăncănind vrute şi nevrute. Dacă am auzi vreun „Yo, dude, whazzup?" ne-ar amuza. Ştim replica din filme, nu ne-ar deranja prea tare, chiar dacă ar fi rostită cu glas tare în catedrala Saint Paul din Londra.

Recunosc, am şi eu micile mele obsesii în materie de colegi de vacanţă. De exemplu, mă interesez dacă, în staţiunea în care mă duc, sînt mulţi englezi. Am păţit-o în Spania, de cîteva ori. I-am urmărit cu gura căscată cum defilează pe la patru dimineaţa (ne treziserăm din somn, nu puteam dormi de atîta vacarm), dinspre cluburi spre oriunde. Beţi (bete) morţi (moarte), urlînd din toţi rărunchii felurite zicături din folclorul sudului Londrei, luînd la ţintă cu sticle goale maşinile din parcări (în special cele cu număr de Franţa, deşi nu aş zice că italienii ar fi fost menajaţi). Dimineaţa îi găseam pe aleea din faţa hotelului, dormind buştean, strîngînd tandru în braţe cîte o sticlă de tărie, pe jumătate goală. Cîte unul (una) mai dormea sub pod, visînd frumos la următoarea doză. Seringa precedentei atîrna goală, în venă. Turiştii englezi sub 24-25 de ani îmi par cea mai stranie specie contemporană de călători. Pentru ei, preţurile unui sejur în străinătate sînt nimica toată. Noi, românii, plătim în medie dublu faţă de cît îl costă pe un londonez un concediu în acelaşi hotel, în aceleaşi condiţii. Prin urmare, clasele de jos îşi pot permite sejururi în hoteluri peste medie.

Nu am pomenit din întîmplare cuvîntul „clasă". La Londra, diferenţele între cei cu bani şi cei fără, între cei educaţi şi cei certaţi cu şcoala, între cei crescuţi cu frica lui Dumnezeu şi huligani îmi par cele mai vizibile, prin comparaţie cu orice altă capitală europeană. Aduc argumente dintre cele mai frivole. Intraţi într-un magazin, pre numele lui Fortnum&Mason. Acolo, totul demonstrează distincţie, tradiţie, calm, educaţie, rafinament, clasă. Vînzătorii sînt *numai* între două vîrste şi par scoşi direct din *Forsythe Saga*. Marfa din magazin este cu totul altceva decît în Sainsbury, Debenham's sau H&M. Nu am văzut *nouveau riches* pe acolo. Nici britanici, nici de aiurea (Rusia, în primul rînd). Probabil că aceştia din urmă îşi dau întîlnire la Harrod's. Diferenţele de clasă sînt vizibile, cu ochiul liber, pe stradă. Englezoaica *middle class* se îmbracă mai degrabă prost. Gustul în materie de îmbrăcăminte nu reprezintă punctul forte al doamnelor care trăiesc într-una din capitalele mondiale ale shopping-ului (totuşi).

Apoi, dacă tot nu credeţi că Anglia e bine stratificată social, faceţi o plimbare prin Soho, în oricare seară de weekend. Puşti beţi mangă, urlînd ca toate alea, îmbrăcaţi ca nişte mutanţi, populează zona, cu zecile de mii. Beau cîte o bere într-un pub, alte două în altul. După cinci pub-uri sînt zmei! Sar pe capotele maşinilor, fac semne deocheate trecătorilor mai în vîrstă şi, ca gest suprem, realizează suprema figură a distracţiei în locuri publice: *the full moon*. Adică, lăsatul pantalonilor în jos şi arătatul dosului spre cine se potriveşte să fie în zonă.

Englezul adolescent din Soho se mută, peste vară, în Spania, Grecia, Portugalia, Cehia, Ungaria. Pe unde trece, lasă localnicilor amintiri de neşters: mai devastează cîte o cîrciumă, mai dă foc unei pădurici, mai distruge o plajă. Prin comparaţie, amărîtele de ţigănci din România care cerşesc pe lîngă Sagrada Familia sau în metroul parizian reprezintă o biată pată de culoare. Dar cîtă cerneală curge pe la noi prin ziare, cîtă cenuşă ne punem în cap, cîtă disperare pentru imaginea ţărişoarei, cît prilej de strîmbat superior din nas!

Pentru mine, Anglia este ţara lui Churchill şi a doamnei Thatcher, a lui *The Economist* (cel mai bun săptămînal din lume) şi a BBC-ului (mama tuturor televiziunilor publice). A Beatles-ilor şi a lui Sting. Ba chiar şi a lui Jamie Oliver, de ce nu? Cu toate acestea, voi continua să îi evit pe tinerii englezi în concediu. Îşi fac, oare, englezii probleme pentru imaginea ţării lor? O conta părerea mea, a unui cetăţean al unei ţări mici din partea aialaltă a Europei? Impregnaţi de trecutul imperial şi de statutul de mare putere, mai au răgaz să îşi pună întrebări legate de comportamentul tinerei lor generaţii? Din plin. Ziarele scriu, televiziunile organizează dezbateri. Unele dintre ele sînt pătimaşe, altele sînt doar pline de umor. Seriale de televiziune precum *Little Britain* sau *Yes, Prime Minister,* exportate în toată lumea, sînt doar reflexia vizibilă în exterior a acestei obsesii privind imaginea naţiei lor în lume. În plus, în Anglia nu există socluri. Eşti (ai fost) o persoană cunoscută, importantă pentru ţară? Treci la refec. Scenariştii şi ziariştii englezi nu au simţul sfinţeniei. Nu există „poeţi nepereche" (deşi Shakespeare, mă-nţelegi, ar fi englez) sau voievozi canonizaţi. Autoironia pare a fi virtutea supremă.

Asemănarea dintre români şi englezi este *subiectul* discuţiei, adică preocuparea pentru imaginea ţării. Diferenţele ţin de *stilul* în care se discută, de felul argumentaţiei şi de cantitatea disponibilă de simţ al umorului. Ţin, pînă la urmă, de siguranţa de sine. Care calitate pare lipsă la apel în majoritatea spiciurilor autohtone. Prin urmare, drept compensaţie, făcurăm cum făcurăm şi inventarăm bubulii lui Coruţ, statul cu pieptul la hotarele Creştinătăţii, precum şi energia cosmică dimprejurul Sarmisegetuzei.

„D'aia ne-au băgat în Uniune, dom'le, că sîntem piaţă de desfacere. Ne bagă pe gît toate porcăriile lor cu E-uri şi fabricile noastre le-au băgat în faliment. Dar le e frică de noi, că sîntem mai harnici. Păi, românul cînd ajunge la ei, rupe piaţa. Munceşte pe brînci, mai ieftin şi mai bine ca ai lor. Şi e şi mai priceput."

Pe asta o ştiaţi? Sînt sigur că da.

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7409 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

ABONAMENTE NON-STOP LA 0318.200.200

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13,2 % reducere din preţul de la chioşc!
Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:
Dilema veche ☐ **3 luni (41 lei)** ☐ **6 luni (81 lei)** ☐ **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti, RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera sau RO33 BTRL 0460 1202 B112 99XX deschis la Banca Transilvania.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

ONU pentru salvarea climei

Adunarea Generală a Naţiunilor Unite e singura structură din lume în care toate ţările votează, iar legea majorităţii prevalează. Nu există cerinţă de unanimitate sau drept de veto, ceea ce ar putea fi cauza faptului că ONU nu a fost implicată îndeajuns în efortul de combatere a schimbărilor climatice. Cu toate acestea, Adunarea Generală e singurul loc unde obstrucţionările din partea marilor puteri – de exemplu, poziţia Chinei şi a Statelor Unite la summit-ul de la Copenhaga – pot fi trecute cu vederea.

Desigur, pînă acum ONU a jucat un rol de lider în domeniul schimbărilor climatice. Conferinţa „părţilor implicate" (COP) s-a ţinut aproape în fiecare an de cînd Convenţia ONU asupra Schimbărilor Climatice a fost semnată în 1992 la Rio de Janeiro. Întîlnirile sînt adesea tehnice, iar discuţiile au loc, de obicei, între ambasadori. Dar uneori munca lor de pregătire necesită decizii luate la nivel ministerial sau chiar de către preşedinţii de stat. Acesta a fost cazul Kyoto, 1997, şi, din nou, în Copenhaga, la COP15.

Ne putem aminti că la Kyoto au venit multe delegaţii străine pregătite să accepte, resemnate, ideea unei taxe pe gazele cu efect de seră, sau cel puţin asupra dioxidului de carbon, cel mai întîlnit gaz cu efect de seră. Delegaţia americană, printr-o hotărîre guvernamentală privind reducerea intervenţiei statului în economie, s-a opus cu vehemenţă acestei idei.

Delegaţia americană a propus atunci un sistem total diferit de cel discutat, prin care emisiile ar putea fi transformate în permise sau cote, tranzacţionabile pe o piaţă destinată acestui scop.

În final, acesta a fost sistemul ales la Kyoto, cu speranţa că SUA, cei care l-au propus, îl vor şi respecta. China şi India au fost absente, iar Rusia, total ostilă acestei idei. Dar SUA au refuzat ratificarea Protocolului de la Kyoto.

Uniunea Europeană a fost singurul grup de naţiuni care s-a gîndit serios la punerea în aplicare a acestui plan. Un sistem european de cote, limitat la producătorii de energie, electricitate şi la cei de materiale – cele două mari surse majore de emisii – a intrat în vigoare din 2005.

Conferinţa de la Copenhaga trebuia să creeze un tratat succesoral care să preia misiunea Protocolului de la Kyoto, după expirarea acestuia în 2012. Dar cele patru zile de discuţii între liderii lumii s-au dovedit a fi un fiasco. Un document de patru pagini, aclamat vag, dar nu supus votului, exprima speranţa că scopul acţiunilor internaţionale va viza limitarea încălzirii globale la 2°C de-a lungul secolului XXI, dar nu spune nimic despre cum se va realiza acest lucru – fără asumarea angajamentelor privind cantitatea de emisii şi fără un sistem la nivel mondial de măsurători şi supraveghere.

Un astfel de eşec este extrem de dăunător. Fără angajamente guvernamentale, nu poate exista nici o încercare de limitare în mod eficient a emisiilor de carbon, ceea ce implică faptul că în clipa cînd lumea chiar va încerca să ia măsuri, va fi cu atît mai greu să se mai încetinească cursul schimbărilor climatice şi să se limiteze efectele. Mai mult de atît, Europa însăşi nu are o siguranţă deplină privind propriul sistem de cote, sistem care nu a funcţionat prea bine nici de la bun început.

Mai mult de 43 de membri ai Alianţei Micilor State Insulare (AOSIS) cred că decizia de a nu face nimic, de a lăsa apele oceanului să crească, poate fi considerată echivalentă cu aprobarea unei crime. Cel mai mic stat, Tuvalu, cu 11.000 de locuitori îşi caută deja un loc pentru a evacua populaţia cînd insula va dispărea. Mai mult de jumătate din teritoriul Bangladesh-ului, patria a 100 de milioane de locuitori, e şi ea ameninţată de inundaţii, la fel şi un sfert din teritoriul Olandei, cu 16 milioane de locuitori.

Cele mai multe dintre aceste potenţiale refugii se presupune că vor fi suprafeţe imense secetoase din Orientul Mijlociu, regiunea mediteraneană, China centrală şi Statele Unite. Unii prevăd că această migraţie va avea loc în a doua jumătate a acestui secol.

Avînd în vedere amploarea catastrofei, lumea nu-şi poate permite să lase lucrurile aşa cum sînt. Desigur că procesul nu s-a oprit. Conferinţe cu privire la schimbările climatice se vor ţine în continuare. Dar viitoarea conferinţă poate va aduce şi o adevărată reglare de conturi. Într-adevăr, oamenii şi guvernele au nevoie să-şi exprime furia privind acordul semnat la Copenhaga, un acord fără constrîngeri, în ciuda dorinţei multora dintre cei prezenţi de a rezolva ceva.

Din fericire, întîlnirea de la Copenhaga a fost suficientă pentru a reporni procesul. Dar acest fenomen ar trebui să înceapă acum, iar Naţiunile Unite, în special Adunarea Generală, să fie punctul de plecare. Mulţi comentatori au condamnat Naţiunile Unite pentru eşecul de la Copenhaga, dar aceasta e o interpretare greşită a ceea ce s-a întîmplat de fapt. ONU a fost doar un ghid, a oferit logistica, interpretările şi o ordine de zi. Organismele de conducere nu au funcţionat pentru că nu au fost chemate în timpul discuţiilor.

Prin urmare, este timpul să folosim cum se cuvine Naţiunile Unite şi să invocăm o luare de poziţie a Adunării Generale. ONU nu a fost responsabilă pentru eşecul din Copenhaga şi n-ar trebui să se poarte ca atare. Ar trebui însă să-şi folosească acum puterile de parlament mondial pentru a depăşi obstrucţionările celor cîţiva.

Michel Rocard, *ex-prim-ministru al Franţei şi fost lider al Partidului Socialist Francez, este membru al Parlamentului European.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

statul de drept

Despre victime

Am auzit, adesea, că statutul de victimă aduce beneficii. Unii spun, de pildă, că un joc abil „de-a victima" a asigurat chiar cîştigarea recentelor prezidenţiale. Cum această explicaţie pare a avea mai mult sens decît cea cu „flacăra violet" (ştie cineva să-mi spună de ce flacăra e violet şi nu violetă*?)*, cred că este potrivit să-l familiarizez pe cititorul acestei rubrici cu o ştiinţă despre care, în România, se ştie puţin, deşi, vom vedea, este o invenţie românească. Ştiinţa se cheamă *victimologie* şi, epistemologic, e privită cînd ca o rudă directă a criminologiei, cînd ca o extensie a psihologiei. Este, în orice caz, o ştiinţă de confluenţă, în care se împletesc elemente de drept penal, psihologie şi sociologie. Obiectul ştiinţei, aşa cum uşor se poate deduce, este *victima* – deci, o ştiinţă care studiază victimele.

Totul a început în anii '30, la Bucureşti. Încercînd să-şi apere cît mai bine clienţii din procesele penale, tînărul avocat Benjamin Mendelsohn şi-a dezvoltat o „tactică" proprie, aceea de a le evidenţia mereu judecătorilor rolul pe care victima l-a avut în comiterea infracţiunii. Cu alte cuvinte, victima „colaborează" inconştient, dar, din păcate, eficient, cu infractorul, la comiterea infracţiunii şi insistenţa asupra acestui aspect ar putea fi o bună strategie de apărare. Nu ştim cîte succese a avut la bară exersînd această apărare, dar avocatul Mendelsohn a decis să studieze într-un fel mai sistematizat, mai „ştiinţific", victimele. În 1937, Benjamin Mendelsohn publică primele sale încercări în acest sens şi zece ani mai tîrziu, în 1947, într-o conferinţă pe care a ţinut-o în faţa Societăţii Române de Psihiatrie, a vorbit pentru prima dată despre ştiinţa care studiază victimele şi a folosit pentru prima oară denumirea de *victimologie*. În anii care au urmat, Benjamin Mendelsohn a emigrat în Israel, unde a murit la o vîrstă venerabilă, în 1998, fiind unanim recunoscut drept fondatorul noii ştiinţe.

Primii victimologi – „părinţii fondatori" (Mendelsohn, Von Hentig, Wolfgang) – uzau de definiţia de dicţionar a victimei şi se ocupau, mai ales, de procesul de victimizare – adică de felul în care cineva devine victimă. Ca la orice început de ştiinţă, fondatorii trasează marile categorii ale disciplinei – categorii care, natural, urmează a fi aruncate în aer decenii mai tîrziu de noii cercetători. Atît Mendelsohn cît şi Von Hentig s-au străduit să categorizeze victimele şi să rafineze pe cît posibil criteriile de categorizare. Mendelsohn, de pildă, plecînd de la convingerea că orice victimă are o aptitudine inconştientă şi *a priori* de a fi victimizată produce o tipologie de şase categorii de victime în care doar una, cea a *„inocentului"*, este la locul nepotrivit, la timpul nepotrivit şi nu are nici un rol în producerea infracţiunii. Toate celelalte cinci categorii de victime contribuie într-un fel sau altul, desigur inconştient, la agresiunea căreia îi cad victime. Von Hentig a studiat, de pildă, victimele crimelor. A ajuns la concluzia că cei mai expuşi sînt depresivii, pentru că sînt neatenţi şi nepăsători, dar şi lacomii, pentru că dorinţa lor de acumulare îi face să-şi cenzureze pornirile naturale de autoprotecţie şi suspiciune.

Pe parcursul anilor '70, cercetările unor Cohen, Felson sau Luckenbill aduc un plus de subtilitate şi reorientează disciplina. Victimologia devine, mai ales, o ştiinţă a raportului dintre victimă şi mediul social, în general. Circumstanţele de loc şi de timp, ca şi profilul social al victimei, încep să fie tot mai atent analizate şi ocultează, în bună măsură, profilul psihologic şi caracterial care a fost esenţial pentru prima perioadă a disciplinei.

Anii '80 aduc cu ei, sub impulsul mişcării feministe americane, un atac concertat la adresa victimologiei. Ideea că „victima precipită infracţiunea" este virulent contestată. Răspunzînd acestui atac, victimologia începe să considere că victima este o persoană captivă într-un raport social zis „asimetric" şi devine preocupată de raporturile de putere şi dominanţă din cadrul societăţii. Astăzi, viziunea disciplinei asupra victimelor este mult mai largă, chiar indiscriminată (se consideră victimă orice persoană care a suferit un prejudiciu de orice fel datorat oricărei cauze). Atenţia se mută tot mai mult către ceea ce se cheamă „victime de gradul doi", adică cei care suferă prejudiciul infracţiunii în virtutea unei relaţii speciale cu „victima de gradul unu" (copiii unei femei bătute de soţ, soţul unei femei violate etc.). Mai mult, se discută şi de „victime de gradul al treilea", care suferă un prejudiciu de natură psihică prin simplul fapt că asistă la

infracţiune sau că văd la televizor ori citesc în ziare descrieri detaliate ale infracţiunii.

Disciplina inventată la Bucureşti în 1947 a avut succes. Astăzi, există societăţi internaţionale de victimologie, se organizează simpozioane şi conferinţe de specialitate pe toată faţa planetei şi există catedre specializate în mari universităţi ale lumii. De asemenea, se organizează şi campanii electorale şi alegeri, în care nu e niciodată clar dacă victimă e cel care pierde sau cel care cîştigă. Electoratul însă este sigur victimă. De gradul doi sau trei, asta rămîne de stabilit.

ready made

„O «DIMINEAŢĂ»
Citiţi pe Manolescu din morţi reînviat!
VÎNTUL
Hai, circulaţi! Ce-i asta? Afară cu escrocii!
UN MESTEACĂN
Eu am visat azi-noapte redacţia «Epocii» –
Era un întuneric de cameră obscură,
O stranie lumină cum o-ntrevezi în vis.
Nici umbră de redactor, nici pic de manuscris,
Ci doar un singur foarfec ce clănţănea din gură..."

(Caleidoscopul lui A. Mirea publicat
de D. Anghel şi Şt. O. Iosif,
Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Papuwah

Un prieten al meu cu mult mai tînăr, anume Dan [J.] Ungureanu, mi-a trimis, deunăzi, un *e*-mail cu următorul conţinut: „Ghiciţi de pe lista de mai jos! Există vreo limbă papuaşă pe această listă? Care?“ Urma lista: *Amara, Are, Au, Ay, Awar, Baroc, Beli, Bine, Bun, Buna, Care, Duna, Djambarrpuyngu, Foi, Gaina, Hula, Huli, Label, Labu, Lala, Lele, Mape, Mari, Molima, Mongol, Mutu, Nai, Nuc, Pare, Sera, Telefol, Umeda, Iau, Iele.* – I-am răspuns cum m-am priceput: „Pare-se că există un grai papuaş pe listă, dar se cheamă, parcă, *bunak*, iar nu *buna*“. Replica lui D. [J.] U.: „Papuaşe-s toate, exceptat fiind cel australienesc.“ Replica mea: „Dragă Dan, cum de nu m-am gîndit că toate astea-s limbi?! O limbă e *amară,* o alta face *au*. A treia-i nisipoasă cum e *duna* (şi aspru – glasu-i, ca un glaspapir). *Ay, ay* cîntă a patra, dacă nu eşti *awar (sic!)* cu tangourile Argentinei, cărora, *baroc* prin educaţie, le preferi Baletul Florei de Lully. În rest, o lingua poate fi *bel(l)*issima. Depinde de cît o ştii de *bine,* de cît de *bun* sau *bună* eşti la limbi. *Care* limbi? Limbile străine (dar şi-a ta). Apoi, cu limba, deguşti *foi* de dafin, ba chiar cîte-o *găină*-ntreagă... O*lala, la bel*le langue! (Oh, beautiful tongue!) *Lele*le, *iele*le pot să o aibă lungă. «*Lele Lala, n-ai* un *nai* de *nuc*?» *Lele*a scoate dinăuntrul unei *mape mari nai*ul; cînt, şi de-atîta cîntat la *nai*, îmi *pare* că mă doare limba taninată. «De *molii m-a* ferit Sfîntu», zice *lele*a. Nu înţeleg aluzia, şi rămîn, iată, *telefol* ca un *mongol*. Acum, de *umedă* ce mi-este limba, gura-mi aduce cu o *seră*. «*Hula, huli, labu*», îi îngaim, ca să mă aflu-n treabă, *lele*i *Lala*. «Ce limbă-i asta?» zice ea. Eu: «Limba Djambarrpuyngu.» Ea: «Ei, aş, Djambarrpuyngu!? Asta să i-o spui lu *mutu!*»“

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cale lungă

Turismul a scos la lumină şi din sărăcie multe locuri ce păreau destinate uitării. În unele ţări fenomenul a început încă din secolul al XIX-lea, în altele, după Al Doilea Război Mondial. Grecia e un exemplu de ţară săracă în care o inteligentă dezvoltare a turismului a adus beneficii impresionante, timp de decenii (chiar dacă azi ţara se confruntă cu o adevărată catastrofă financiară). În insula Santorini, de exemplu, înainte de 1950 nu exista nici măcar un bar, oamenii îşi săpau locuinţele în piatră, ca pe nişte peşteri, făceau mulţi copii şi de cîte ori se mai năştea cîte unul, mai săpau o „cameră“, în roca vulcanică moale. Albul şi albastrul în care sînt vopsite peste 90% dintre case, culori devenite astăzi faimoase şi chiar obligatorii, se pare că la început erau folosite nu atît din motive patriotice (fiind culorile naţionale), cît mai ales pentru că erau mai ieftine. Astăzi, Santorini este poate cea mai înfloritoare şi mai scumpă dintre toate insulele greceşti. Turismul merge strună, la fel ca autobuzele, vapoarele şi avioanele care transportă anual, chiar şi în vremuri de mare criză financiară, un număr de turişti mult mai mare decît cel al locuitorilor.

Turcia vecină a învăţat, la rîndu-i, lecţia turismului, în urmă cu vreo 20 de ani şi, în ciuda multor altor probleme ale ţării, serviciile oferite în staţiunile de pe coasta Mediteranei şi cea a Mării Egee sînt relativ ieftine şi de calitate. Dezvoltarea s-a făcut şi graţie unei legi care elimina plata impozitului pe profit pentru orice afacere în turism. În plus, nuanţele orientale, legate de ideea de respect faţă de oaspeţi (cărora turcii le oferă ce au mai bun, altfel nu s-ar simţi bine), completează de multe ori în mod fericit profesionalismul şi procedurile preluate din Occident.

Calea spre bunăstarea adusă de turism n-a fost însă totdeauna scurtă. Printre pionieri se numără ţări precum Elveţia, iar muzeul localităţii Saas Fee, devenită astăzi o staţiune destul de renumită, e o dovadă a drumului lung ce trebuit parcurs. Acum două secole acolo era un sat de munte izolat ai cărui locuitori, crescători de animale, munceau din greu. În fotografiile de la începutul secolului trecut apar nişte figuri muncite, pline de riduri, cam ca ale ţăranilor noştri de astăzi, de prin sătucele uitate din Munţii Apuseni.

Pastorul reformat Johann Josef Imseng a fost iniţiatorul activităţilor turistice din zonă, în secolul al XIX-lea. El i-a luminat pe ţărani, încercînd să le explice cît de profitabil ar fi să-i primească pe vizitatorii străini atraşi de munţii şi peisajele lor spectaculoase. Consemnările vremii arată că n-a fost uşor. Localnicii nu prea înţelegeau de ce străinii ar fi atraşi de peisajul pe care ei nu-l percepeau drept ceva interesant. Ideea romantică a „peisajului“ le era cu totul nouă. Apoi, se temeau că nu vor reuşi să comunice cu vizitatorii care nu le vorbeau limba. Se pare că nişte englezi excentrici ar fi fost cei dintîi turişti din zonă. Pastorul Imseng a încercat să influenţeze construirea de hoteluri şi, la un moment dat, a fost el însuşi hotelier. În calitate de ghid montan, a adus primii turişti şi tot el este considerat cel dintîi om din Elveţia care a mers pe schiuri (în 1849). Astăzi are o statuie în centrul Saas Fee. Localitatea a devenit eminamente turistică şi se mîndreşte chiar cu un metrou alpin care-i transportă pe schiori şi drumeţi subteran, pînă la altitudinea de 3500 m.

Cum spuneam însă, transformarea a durat mult timp. Un drum asfaltat care să lege localitatea (aflată la 1800 m altitudine) de vale şi de restul lumii a fost construit abia

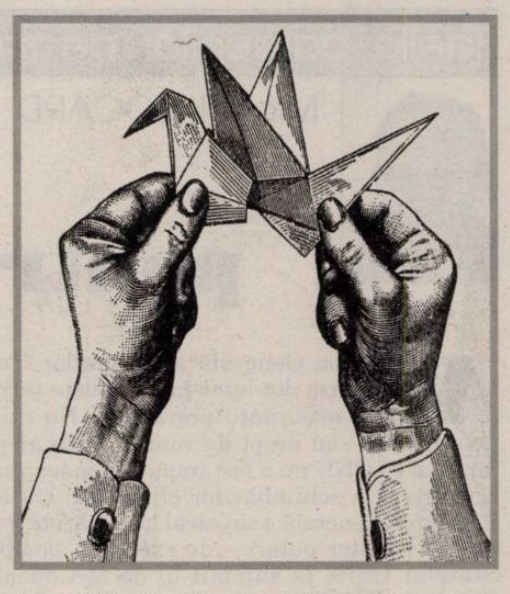

în anii '50. După numai cîteva decenii, primăria a interzis automobilele pe benzină, înlocuindu-le cu maşini şi chiar autobuze electrice. Mulţi localnici (tot satul e format din doar cîteva familii printre care şi cea care l-a dat pe celebrul Pirmin Zurbriggen, unul dintre cei mai mari schiori ai tuturor timpurilor) continuă să crească vite. Vechile lor grajduri de lemn ocupă încă suprafeţe importante chiar în centrul staţiunii. De fapt, chiar dacă străzile sînt astăzi pline de magazine rafinate şi hoteluri scumpe, locuitorii au păstrat o bună parte a stilului lor patriarhal de viaţă, pe care uneori îl impun şi turiştilor.

Poate am reuşi să preluăm cîte ceva din lecţia Greciei şi a Turciei. Din modelul elveţian nu sînt sigur că putem trage vreo învăţătură folositoare. Şi la noi calea spre mereu visatul „paradis“ al turismului pare lungă. Ţăranii noştri din zonele frumoase sînt poate la fel de refractari cum erau cei din Elveţia. Spre deosebire de aceştia însă, ai noştri nu prea au noroc de preoţi vizionari şi nici nu prea e de imaginat o politică perseverentă care să dureze timp de două sute de ani. Pe lîngă asta, nu e deloc sigur că peste două secole turismul va mai fi în lume o activitate la modă şi rentabilă.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

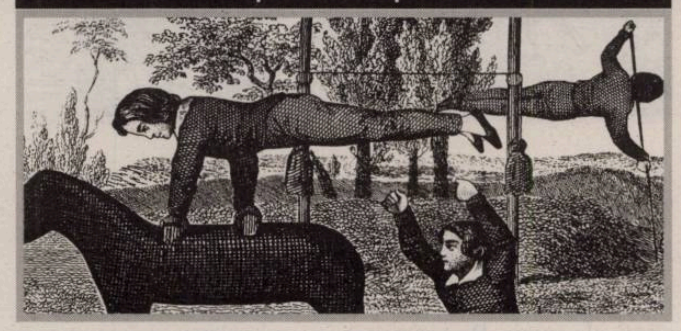

De ce să rămîi în România

– lista de subscripţie publică –

Cînd am făcut Ateneul, am strîns leu cu leu. Cînd am plecat la război, doamnele au făcut ciorapi şi feşe pentru răniţi. Cînd am făcut privatizarea, ne-am băgat cu toţii în asta, cupon după cupon. Chiar şi în ziua de azi, cînd e să faci avere brusc şi aspiraţional, nu-ţi rămîne decît Loteria, la care contribuie restul, ăia care au scris 17 în loc de 16, la 6 din 49. Drept pentru care zic că merită să încercăm să ne rezolvăm problemele naţionale prin efort public şi individual.

Începem cu ce e mai uşor, da? E şi mai practic, şi mai în specificul local. Greu ar fi să plătim datoria externă: fiecare trebuie să dea aşa, spre vreo 3000 de euro. Uşor ar fi să ne lăsăm de fumat, ăia care ne-am apucat astă-vară, cum sînt eu. Dar nu îndrăznesc să vin cu aşa idee, mai ales de cînd s-a închis fabrica Philip Morris de la Otopeni. Nu putem să mai coasem şi noi, cu mîna noastră, şi alte slujbe.

Drept pentru care vă propun să rezolvăm odată şi odată problema subţierii României. Ştiţi la ce mă refer: lumea pleacă, rămînem cîţiva. Chiar şi actorul acela care observa că ţara e mică şi mesele puţine (drept pentru care toată lumea se iubeşte cu toată lumea) s-a dus. Alţii se duc mai puţin dramatic, prin efortul propriu de a căra valiza pînă la *check in*-ul de la Otopeni. Pentru mine, care sînt în business-ul cu vorbe pentru public, cine rămîne în ţară e important. Aş vrea să plece ăia care stau şi să se întoarcă cei care s-au dus. Dar degeaba.

Aşa că încerc cu binişorul. Cu speranţa că diaspora se va mobiliza, iar emigraţia internă (adică cei care încearcă să trăiască aici făcînd abstracţie de populaţia din jur) va veni cu idei. Eu am deocamdată zece. Le-am aruncat şi pe net, vă invit să le daţi mai departe şi să încercăm să punem de o sută măcar. 100 de motive să rămîi în România. Or fi atîtea?

Să începem. Top 10 motive să rămîi în ţara asta ar putea fi...

10. Pentru că România e singura ţară în care te uiţi cînd altul munceşte şi iei spor de vedere bună. *(există la bugetari, aş fi vrut să fie o glumă!)*

9. Pentru că aici toată lumea împarte cu tine ce are: manelele din maşină, gripa din autobuz şi ideile fără nici o şansă de contrazicere!

8. Pentru că au încercat să facă mici şi la Paris şi nu le-au ieşit decît manete de Citroën. *(noi sîntem pe plus aici: nouă ne ies manetele, chiar dacă deocamdată de Logan!)*

7. Pentru că aici marinarul a ajuns preşedinte. Vă daţi seama unde poţi să ajungi ca pompier? *(n-am nimic cu Băse, încerc doar să pun în evidenţă posibilităţile, printr-o metaforă, da?)*

6. Pentru că aici sînt patru anotimpuri: cel care nu e ca vara, cel care nu e ca toamna şi cel care nu e cum au crezut autorităţile! *(da, aţi numărat bine, sînt doar trei. Al patrulea s-a furat cînd au făcut licitaţia!)*

5. Pentru că doar în România sînt mai multe jeep-uri decît milionari şi mai mulţi milionari decît firme.

4. Pentru că aici îţi place să te înjure ai tăi, că măcar înţelegi ce zic!

3. Pentru că avem şi noi Silicon Valley, dar nu e între două dealuri din California, e undeva în Dorobanţi, mi-e ruşine să dau datele exacte...

2. Pentru că de-aici poţi să pleci repede, nu te ţine nimeni!

Şi, la cererea publicului şi în mod excepţional, motivul pentru care mulţi încă mai citim chestia asta pe hîrtie Dilemei... *(OK, nu mulţi, eu şi încă doi prieteni!)*

1. Pentru că dacă tot te-ai născut aici, măcar să te răzbuni!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Onoare şi transparenţă

Zapînd ca tot omul muncii înainte de culcare, am dat întîmplător peste *Ultimul duel,* un documentar istoric foarte *british* despre un ultim duel care a avut loc pe la începutul secolului al XIX-lea undeva în Scoţia. Interesant era că protagoniştii nu mai erau aristocraţi, ci „capitalişti" pur sînge, am putea spune, adică un bancher şi un om de afaceri, care şi-au lăsat însă baltă toate interesele pentru a-şi apăra onoarea afectată de o bănuială de-abia formulată de către unul dintre ei. Mă rog, motivul era deja greu de priceput astăzi. Ce să mai spun despre determinarea celor doi de a merge la moarte după toate regulile. Şi erau multe reguli în acest cod al onoarei, pe care prezentatorul ni le citea din cînd în cînd dintr-un volum consistent referitor doar la capitolul duel. Existau chiar şi sfaturi despre „alimentaţia înainte de duel", recomandîndu-se doar o ceaşcă de cafea cu un biscuit, pentru a păstra mintea limpede şi trupul alert. Ceea ce rămînea implicit în toate

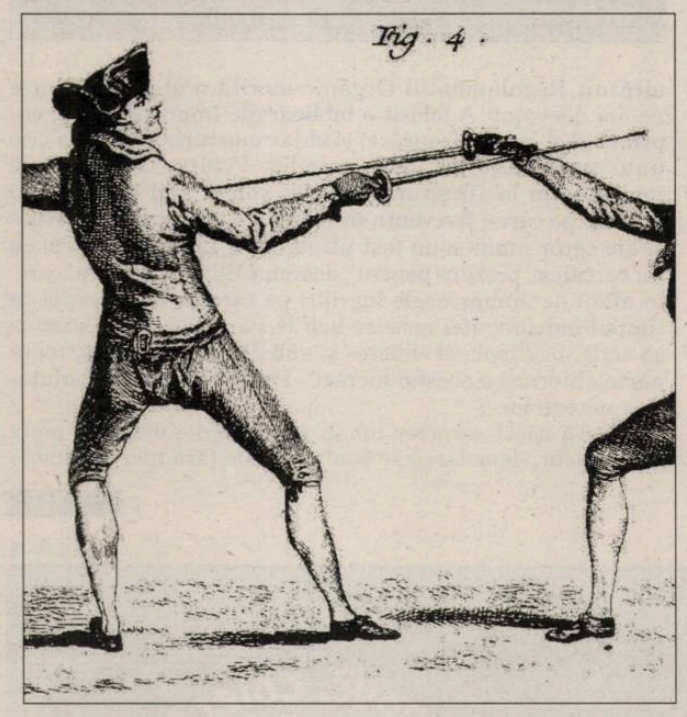

aceste texte şi proceduri era însăşi ideea de onoare – pentru simplul şi bunul motiv, probabil, că aceasta era la fel de evidentă şi asumată ca şi existenţa lui Dumnezeu şi ca atare nu mai avea rost să fie invocată.

Apoi, la fel de întîmplător, mi-au căzut ochii peste articolul lui Robert Skidelsky din *Dilema veche,* care invocă ceea ce este, probabil, ultima suflare a codului onoarei: „Începînd din acest an, cu prilejul jurămîntului depus în faţa reginei, toţi membrii Camerei Lorzilor vor trebui să semneze un angajament scris de cinste şi integritate – relatează lordul Skidelsky. Principiile nu admit excepţii, ar putea spune unii. Dar, pînă de curînd, se presupunea că persoanele desemnate să fie sfătuitori ai suveranului erau deja suficient de cinstite şi integre pentru această sarcină. Se credea că ele sînt recrutate din grupuri care şi-au însuşit un anumit cod al onoarei. Nu mai e valabil" – constată autorul, adăugînd că doar unul dintre colegii săi a avut îndrăzneala să se ridice şi să spună că noua procedură ar fi umilitoare. Nu într-atît însă încît să-l provoace la duel pe legiuitor, aş adăuga eu; vremurile s-au schimbat.

Această schimbare este rezumată de către Skidelsky astfel: „noua presupunere este că indivizii nu vor acţiona cinstit, ci profitabil". Extra-ordinară Britanie: păi, morala asta aţi construit-o tot voi încă de pe vremea cînd vă băteaţi în duel în cel mai onorabil şi neprofitabil mod cu putinţă! Dar nu despre istorie e vorba aici, ci despre prezent. Iar acest prezent, care durează deja de o bucată bună de vreme şi promite să prospere şi în viitor, a înlocuit vechiul limbaj al încrederii cu unul nou, al „responsabilizării" şi al „transparenţei", după cum constată acelaşi Skidelsky. Mergînd mai departe, a înlocuit vechile mobiluri *pasionale* care duceau la dueluri cu alegerea *raţională* care permite maximizarea intereselor. O alegere perfect „raţională" pentru o societate de piaţă, care nu s-ar putea dezvolta în haosul pasiunilor individuale, ci are nevoie de o logică generală a profitabilităţii tuturor. Drept care trebuie să-i convingă pe toţi că Omul în general este o fiinţă interesată şi calculată şi că deci totul în societate trebuie să funcţioneze conform cu această „natură umană". Nu firea umană a ajuns să se elibereze însă prin economia capitalistă de piaţă, ci aceasta a creat un nou model uman pe măsură – şi care funcţionează cît se poate de... profitabil. *In interest we trust!...*

Dacă însă am ajuns să credem cu toţii că Omul, oricare ar fi el, este mînat să acţioneze „profitabil", şi nu „onorabil", tinzînd totodată să-şi maximizeze raţional acest „profit" (nu neapărat şi nu doar material!), asta presupune şi că o anumită prezumţie principială de vinovăţie se strecoară în locul prezumţiei onorabile de nevinovăţie: societatea trebuie să aibă grijă ca acţiunile profitabile ale indivizilor să se exercite echitabil. Iar pentru aceasta, toate acţiunile indivizilor trebuie să fie „transparente" spre a putea fi controlate.

Una dintre cele mai eufemistice expresii ale acestei transparenţe profilactice o constituie controlul calităţii care s-a instituit, pe căi europene, în învăţămînt. Ce poate fi mai nobil şi „responsabil" decît să „asiguri" calitatea învăţămîntului? Doar că pentru a o asigura mai bine, trebuie mai întîi să o formalizezi cît mai integral, pentru ca apoi să o controlezi cît mai eficient. „Calitatea" se externalizează astfel, ca atîtea alte servicii de pe piaţă, nemaifiind iniţiativa şi competenţa dascălului, ci eficienţa unor „comisii" de funcţionari ai calităţii. Ca şi în Camera Lorzilor, nu cred să fi fost însă mai mult de una-două persoane care să fi murmurat că „noua procedură ar fi umilitoare" pentru dascăli, negîndu-le din principiu prezumţia de onorabilitate şi competenţă.

În plus, un asemenea control trebuie să se exercite şi preventiv. În lipsa încrederii, organismele calităţii trebuie să se asigure şi de profitabilitatea actelor tale viitoare, trebuie să fie convinse că ceea ce vei preda sau cerceta în viitor va fi, într-adevăr, „de calitate". În acest sens, Lévi-Strauss declara, cu puţin înainte de moarte, că mai nimic din ceea ce a creat în viaţa sa exemplară nu ar mai fi fost posibil acum, căci nimeni nu i-ar mai fi finanţat cercetările îndelungate şi ezitante doar pe considerente de încredere în capacităţile şi onorabilitatea sa personală.

Într-un fel, mulţumesc lui Dumnezeu că un asemenea cod al onoarei nu ne mai guvernează comportamentele, căci aş fi fost mort de mult într-unul sau altul din nenumăratele dueluri la care m-aş fi simţit dator să-mi provoc contemporanii. Ceea ce, pentru mine cel puţin, nu ar fi fost deloc *profitabil*...

Codrin Liviu CUŢITARU

O cultură contagioasă

În studenţia mea, circula un banc excelent, cu miliţieni. Se apropie un „tablagiu" (cum li se spunea, pe atunci, vajnicilor apărători ai „ordinii", mai degrabă decît ai „liniştii", publice) – plin de importanţa celor două trese ale sale – de un tip care vorbea, fără oprire, în faţa unui acvariu, de unde peştii priveau curioşi în afară, scoţînd, în răstimpuri, bule de aer. „Actele la control, vă rog, şi raportaţi ce faceţi aici, bună seara!" – îşi recită agentul, pe nerăsuflate, fraza de introducere. „Ah, să trăiţi, nu v-am văzut!" – răspunde insul politicos, după care, arată, foarte disciplinat, buletinul. „Să vă spun drept, mă chinui de două zile, neîntrerupt, să învăţ peştii ăştia să vorbească!" Apoi, aplecîndu-se conspirativ spre miliţian, şopteşte: „Acţiune importantă, secret de stat, mă-nţelegeţi..." „Înţeleg, înţeleg" – zice repede omul legii, atins brusc de consideraţie. „Am obosit de nu mai pot şi n-am reuşit încă nimic. Pînă dimineaţă, trebuie să-i fac să spună primele cuvinte, altfel... (face, cu palma, gestul decapitării), mă-nţelegeţi..." „Înţeleg, înţeleg!" „Nici n-am mîncat de patruş'opt de ore, vă daţi seama..." „Înţeleg, înţeleg!" „Apropo, credeţi că aţi putea fi atît de drăguţ, încît să mă înlocuiţi o jumătate de oră, să înghit şi eu ceva? Nu trebuie decît să le vorbiţi fără încetare peştilor, cît mai clar şi cît mai vizibil. Ziceţi orice vreţi dvs., numai să nu vă opriţi din povestit!" „Înţeleg, înţeleg, sigur, mergeţi, vă înlocuiesc!" „Oh, mulţumesc, sînteţi nemaipomenit. Revin imediat!" „Doar să le vorbiţi continuu..." – strigă individul către poliţai, depărtîndu-se. „Da, da, circulaţi, circulaţi!" – confirmă omul nostru, pătruns de un înalt simţ de răspundere. După treizeci de minute, logopedul piscicol se întoarce şi are parte de o privelişte de coşmar. Miliţianul îşi abandonase bastonul şi cascheta şi mişca, periodic, din fund ca dintr-o înotătoare, imitînd deplasarea prin apă a sirenelor. Avea ochii bulbucaţi şi, la intervale fixe, îşi rotunjea, grijuliu, gura, eliberînd – în mod evident – bule de aer. Dincolo de grotescul ei, povestioara atinge în fond, e drept, fără intenţie, o problemă antropologică serioasă, aceea a aşa-zisei „contaminări culturale". Se crede, în general, că marile civilizaţii le influenţează pe cele mici (cuprinse de patima imitaţiei). Cel mai puternic şi mai inteligent îl modelează pe cel slab şi, să zicem, neinspirat. Un scriitor de talia lui Henry James, de pildă, şi-a construit o întreagă operă literară (internaţională), pornind de la consideraţii similare. Fiind american, dar trăind în Europa, prozatorul a observat un lucru ciudat. Compatrioţii săi *se alienau, se perverteau,* pe parcursul experienţei europene. Ingenuitatea lor nativă, generozitatea şi onestitatea deveneau tot mai puţin sesizabile în ţările vechilor civilizaţii. James a creat, ca atare, o galerie ilustrativă de personaje (americane) care îşi pierd identitatea la contactul „cultural" cu alte personaje (europene). Cu toţii sînt „contaminaţi" de un virus mentalitar ce se dovedeşte, pînă la urmă, fatal.

Totuşi, intenţia iniţială nu a fost nici să vă spun bancuri, nici să vă vorbesc despre Henry James. În realitate, am o mare problemă, cum să-i zic, de *înţelegere*. Problema mea are un nume şi chiar un rang princiar. *Briana Caragea. Prinţesa Briana Caragea*. Cu ani în urmă (cîndva, în deceniul trecut), această doamnă – venită în ţară la maturitate (înţeleg că s-a născut şi a copilărit în Occident, vorbind româna ca pe o limbă străină) – a apărut în nişte emisiuni televizate (respectabile), în postură de urmaşă a unor faimoase familii boiereşti autohtone. Era prezentabilă (frumoasă, aş spune), îmbrăcată aristocratic, graseia cu graţie, îşi căuta cuvintele (apucînd-o uneori, cu stil, pe franceză), gesticula elevat şi, în primul rînd, povestea nişte lucruri fascinante despre bunicii şi străbunicii ei nobiliari. Avea o familie exemplară pe atunci, cu doi copii teribil de simpatici (au venit cu ea la respectivele emisiuni) şi un soţ foarte distins. Îmi amintesc perfect că, urmărind-o, am fost cuprins de entuziasm. Mi se părea că, prin Briana, aristocraţia românească s-ar fi putut reinventa, cu atît mai mult cu cît doamna în cauză anunţase că va rămîne definitiv în România. Într-o lume de vadimi şi ilieşti, ea părea, de departe, o veritabilă lumină stelară. Apoi, veşti din ce în ce mai derutante începură să distrugă tabloul inaugural. Mai întîi, Briana a divorţat. S-a scris că soţul nu se adaptase la viaţa pe meleaguri dîmboviţene şi, întrucît proaspăt (re)naturalizata sa nevastă refuza întoarcerea la Paris, a trebuit să plece el însuşi. Mai tîrziu însă, Briana a declarat că, de fapt, consortul a dispărut din peisaj, deoarece era homosexual şi partenerul lui făcea presiuni să revină în Franţa. Tăvălugul scandalului mediatic nu a mai putut fi stăvilit. Rechinii din presă au simţit „subiectul" gras şi au năvălit, agresiv, peste prinţesă. I-au urmărit procesele de partaj, i-au pus întrebări din ce în ce mai scabroase, la care, decepţionant, ea a răspuns. Ba, aparent, a învăţat chiar să deguste noul rol, de „starletă" a grosolăniei mioritice. A început să aibă relaţii ilariante şi să emită observaţii belicoase. Şi-a schimbat *look*-ul, devenind, peste noapte, o exponentă a „bandei motocicliştilor", cu maieuri soioase, tatuaje periculoase, tunsoare *emo* şi grimase bulevardiere. „Şi-a tras" lanţuri pe gît şi mîini, iar, mai nou, a spus că-l iubeşte la nebunie pe Irinel Columbeanu pe care ar vrea să i-l „sufle" Monicăi. Ne aflăm în faţa unui caz tipic de „contaminare mentalitară", însă eu nu-mi pot rezolva, cum precizam, o profundă nedumerire: sîntem noi, românii, cu adevărat, o cultură (grozav de) contagioasă, lichidînd, *moral*, tot ce mişcă în jurul nostru ori era doamna Caragea „coruptă" din start şi, în naivitatea mea structurală, m-am lăsat păcălit? Stau astăzi perplex, privind-o pe Briana cum scoate bule de aer şi cum, în răstimpuri, îşi unduieşte lasciv înotătoarea. Numai că, spre disperarea mea, oricît m-aş autosugestiona, nu reuşesc deloc să o compar cu o sirenă.

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Ninge peste casa lui Eliade

„Eliade (Pompiliu),1869-1914, critic literar român. M. coresp. al Acad. Studii comparatiste.“ Aşa spune dicţionarul. De el e vorba, iar despre casă am mai scris chiar la începutul acestei serii de reclamaţii, denunţînd starea de plîns în care se găsea de atunci clădirea de pe cheiul Dîmboviţei, colţ cu podul Haşdeu. Ce se întîmplă acolo, după trei ani? Micul castel, pe care l-au imaginat o minte hrănită cu lecturi romantice şi o ambiţie de a pătrunde în elita semi-boierească a epocii, este astăzi cu totul ruinat. Turnuleţele semeţe sînt acoperite de zăpadă, ninge şi înăuntru prin geamurile sparte sau jalnic peticite cu cartoane. Uşa e larg deschisă, invitînd vagabonzii să se adăpostească. De fapt, o familie s-a şi instalat într-o cameră de la parter. Prezenţa ei se putea ghici după lumina slabă din dosul ferestrelor prăfuite şi după firul de fum care se vălătucea pe horn spre cer. Acum, rufele care au îngheţat pe funie, în curte, arată o gospodărie în regulă, pe care o tolerează invizibilii proprietari. Ceea ce, în altă parte, se cheamă *squatters,* coloniştii care, fără drept, iau în stăpînire o casă goală, oricît de părăginită ar fi, au apărut şi la noi, cum era firesc. Prea multe sînt asemenea case pustii, fie că pe ele flutură sau nu anunţul „de vînzare“. Chiar mergînd mai departe pe chei, după un şir de trei case de aceeaşi vîrstă cu a lui Eliade – dar care au avut norocul de a fi restaurate – sau, încă una, în şantier de reparaţii, vine alt colţ, cu strada Grădina cu cai, unde mai e o casă veche şi frumoasă. Pe vremuri, acum patruzeci de ani, se luau de acolo paşapoartele. Nu e nici ea locuită, dar, cel puţin, plasele de sîrmă care acoperă ferestrele împiedică să intre păsările sau alţi vizitatori.

De ce trebuie păstrată casa lui Pompiliu Eliade? Cui este destul de ignorant ca să pună această întrebare i-aş da un triplu răspuns. Mai întîi, pentru farmecul de epocă. Arhitectura Bucureştilor vechi, deci dintr-o epocă nu mai depărtată de noi decît domnia lui Carol I, vădeşte o pasiune a imitaţiei care face să avem aici exemplare ale unor stiluri rare în partea noastră de lume. Aşadar, oraşul e ca un ierbar în care au fost prezervate specii străine. În acelaşi timp, acest aspect retro conferă capitalei româneşti o fizionomie vrednică de interes. Ea se şterge cu repeziciune, mai ales că sînt arhitecţi care susţin că „Bucureştiul are nevoie de o nouă identitate“. Am auzit asta într-o dimineaţă cînd, la Realitatea TV, i se făcea reclamă dlui Vladimir Arsene. E numai un fel de a spune că cineva are nevoie de bani şi de reputaţie. Bucureştii – pluralul rămîne pentru a denumi centrul încă fidel tradiţiei – nu sînt în căutare de identitate, ca şi cum ar fi un nou-născut *in vitro.* În sfîrşit, mai există un motiv: istoria personală a monumentului. El este al cartierului şi al momentului în care a apărut, deci al contextului spaţial şi cronologic, dar este şi al omului care a trăit acolo. Nu numai că Pompiliu Eliade l-a inspirat pe Lovinescu, inaugurînd la noi studiile comparatiste cu un larg orizont, dar a scris şi despre istoria secolului al XIX-lea, pagini foarte bine informate cu o judecată sigură. Profesor de literatură franceză, el era, ca istoric, un diletant, cum a decretat N. Iorga, dar cartea sa, care a apărut la Paris în anul morţii sale, despre împrejurările în care s-a alcătuit Regulamentul Organic merită o atenţie de care ne-am dezvăţat. A folosit o bibliografie impresionantă, cuprinzînd şi arhive franceze, şi chiar mărturia directă a cîte unui supravieţuitor încă accesibil. Printre cei cărora le mulţumeşte la sfîrşitul ultimului volum sînt intelectuali distinşi pe care-i frecventa în vremea studiilor sale la Paris şi ale căror nume n-au fost uitate încă. Lista se încheie cu un certificat postum pentru „doamna Eliza P. Eliade, care, în afară de numeroasele îngrijiri pe care ni le-a acordat în timpul îndelungatei noastre boli la Paris, s-a însărcinat ca să scrie, în clipele ei «libere» şi sub dictarea noastră, toată partea literară a acestei lucrări“. Despre buna întrebuinţare a nevestelor...

Dacă acest caracter uman al memoriei oraşului piere necunoscut, demolarea se poate întinde fără nici o piedică.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Bogdan ENACHE (director, Festivalul Bucharest Masters of Jazz)* ● *Marius GIURA (director, Festivalul Internaţional de Jazz de la Gărîna)* ● *Mike GODOROJA (muzician)* ● *Florian LUNGU (critic muzical)* ● *Alex MOLDOVAN (blogger)* ● *Paul NANCĂ (Fundaţia Phoenix)* ● *Voicu RĂDESCU (manager, Green Hours)* ● *Mircea STREIT (director, Festivalul Jazz And More de la Sibiu)* ● *Cătălin TOADER (jurnalist)* ● *Paul TUTUNGIU (patron, Andante Music Shop)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

În spatele acestei teme se află cîteva dileme, nelămuriri şi dezamăgiri personale.

Cum se face că pînă şi cele mai accesibile şi melodioase forme de jazz (swing sau latino, de pildă) îşi găsesc loc la TV (oricum foarte rar) abia după miezul nopţii, avînd, practic, acelaşi tratament cu heavy-metal-ul!? Ca şi cum copiii ar trebui protejaţi nu doar de agresivitatea distors-ului, dar şi de frumuseţea celui mai cult gen modern... Nu există nici o explicaţie raţională pentru care pianul se află pe aceeaşi listă infamă cu chitara electrică. Cînd Cătălin Ştefănescu aduce, în prime time, *la televiziunea publică, muzicieni de jazz pentru o cîntare* live *în emisiunea* Garantat 100%, *situaţia pare ireală sau, cel puţin, irepetabilă, o excepţie! La mai bine de o jumătate de secol de cînd la radio s-a difuzat pentru prima dată în istorie o melodie de jazz, peste tot în lume există cîte un post de radio micuţ dedicat exclusiv acestui gen; numai la noi*

Genul incert

jazz-ul este în continuare împins spre orele dimineţii sau „înghesuit" în cîte-o emisiune specială de pe Radio România. În orice capitală europeană poţi merge în week-end la un concert de jazz într-un club şi ai de ales între recitaluri clasice sau experimentale; în Bucureşti vei fi norocos să găseşti ceva cît de cît onorabil şi, oricum, la care să nu mai fi fost. La concerte susţinute de muzicieni extraordinari, legende în viaţă – vorba clişeului –, sălile noastre sînt uneori goale. Acum doi ani la concertul susţinut la Sala Radio de Kronos Quartet, probabil cel mai aclamat şi faimos ansamblu de corzi din muzica contemporană, au venit cam 200 de oameni în condiţiile în care studenţii/absolvenţii de Conservator sînt în număr de cîteva mii. Mi-aş fi imaginat că fiecare individ care a ţinut vreodată sau care abia acum învaţă să ţină în mînă un instrument cu coarde va fi acolo să-i asculte live *pe cei care, practic, au inventat noţiunea modernă a acestor instrumente. Dacă publicul unui asemenea gen muzical complex e puţin numeros, unde erau însă muzicienii şi elevii care, se presupune, ajung să facă muzică din pasiune?! Apropo de tineri, şcoala românească de muzică „produce" muzicieni de jazz? Unde sînt aceştia? Judecînd după parcimonia cu care jazz-ul este difuzat pe canalele media, după lipsa de susţinere din partea autorităţilor (consider o eroare managerială ca Ministerul Culturii să investească 7 milioane de euro în Festivalul „G. Enescu" şi nici un leu în festivalurile româneşti de jazz la fel de internaţionale) şi după (cvasi)inexistenţa lui în zona de* loisir *public, se poate spune că jazz-ul are un nume rău în România.*

Cu toate astea, există, în acest moment, cel puţin şase festivaluri internaţionale de jazz organizate, cu mari sacrificii, în România şi care fac săli (sau plaiuri) pline. Biletele la categoriile mai accesibile pentru Bucharest Masters of Jazz, de pildă, se epuizează uneori (în funcţie şi de numele de pe afiş) cu cîteva luni înainte, iar drumul pînă la Gărîna este un pelerinaj făcut anual de cîteva mii de oameni care cumpără mii de CD-uri de la distribuitorii ajunşi la faţa locului. Mai sînt şi alte exemple care arată că există un public de jazz nesatisfăcut sau, cel puţin, un public potenţial prea puţin stimulat.

Dilema persistă însă: (mai) avem jazz în România? În ce stare? ***(M. C.)***

Cătălin TOADER

Scurt tratat de jazzografie românească

Într-o perioadă în care fenomenele de nişă au mult de suferit, în mod special într-o ţară în care tot ce nu e subvenţionat moare lent, jazz-ul românesc pare să mai găsească, cine ştie de unde, resurse de oxigen. Orbecăind, de cele mai multe ori fără lămpaş în dotare şi fără vreo Luminiţă (cea a lui Bălănescu, fireşte) la capătul tunelului, muzicienii români ai genului reuşesc să supravieţuiască printr-un proces total nefiresc: altoind un lăstar de nepăsare pe o tulpină care se încăpăţînează să înmugurească. Această alchimie a adaptabilităţii, specifică spaţiului mioritic, pare să fie reţeta perfectă; muzicienii români ocolesc tot ce nu-i ajută, sfidează orice manifestare grobiană, înfruntă ignoranţa şi sfertodoctismul. Şi cîntă.

Probabil că această bucurie simplă, aceea de a cînta, de cele mai multe ori pe sume derizorii, rămîne una dintre armele redutabile ale celor care se încăpăţînează să nu facă nici o concesie banalului. Dar şi aici, ca în mai tot ce ţine de artă, există unii mai răsfăţaţi, care primesc contracte şi sponsorizări mult mai uşor decît ceilalţi. Nu ştiu dacă ţine neapărat de capacităţile fiecăruia de autopromovare, dar sînt convins că de multe ori nu este o legătură directă între venituri/număr de concerte şi valoarea artistică. De aici, poate, şi exodul masiv al tinerilor muzicieni spre şcoli occidentale, fie că e vorba de Olanda, Germania sau Statele Unite. De cele mai multe ori nebăgaţi în seamă acasă, mulţi tineri îşi leagă speranţele de bursele şcolilor din Vest, acolo unde pot să studieze cu nume importante ale genului şi să mai cîştige şi ceva bănuţi şi notorietate cîntînd regulat în cluburi. Din păcate, conceptul de tînăr muzician de jazz la noi începe să devină un abur care se risipeşte discret şi dispare, în cele din urmă. Cauzele sînt multiple, dar cea mai importantă este lipsa unei educaţii muzicale solide, care să constituie fundaţia pe care să se sprijine cariera viitorului muzician de valoare. După cum îmi spunea pianistul şi profesorul Mircea Tiberian de curînd, „degeaba avem cîteva secţii de jazz la universităţile din ţară dacă sub acest nivel, cu excepţia Liceului «G. Enescu» din Bucureşti, nu există învăţămînt de specialitate sau e făcut după ureche. Aşa se face că noi la Conservator trebuie să acoperim goluri de cunoştinţe teoretice şi practice care ar fi trebuit asimilate la vîrste fragede, undeva prin clasa a V-a. De cele mai multe ori, aceste handicapuri se vădesc insurmontabile, cu foarte mici excepţii, aparţinînd unor instrumente unde se face un studiu de muzică clasică încă de timpuriu (pianul de exemplu), sau a unor talente cu adevărat ieşite din comun".

Fenomenul nu e deloc îmbucurător, iar publicul român de jazz aşteaptă încă un nou val de muzicieni tineri care să-l aducă în cluburi. Sigur, există nume destul de importante de care ne putem agăţa în orice tentativă de evaluare artistică: Arthur Balogh, Cătălin Milea, Luiza Zan, Lucian Ban, Sorin Romanescu, Teodora Enache, Eddie Neumann, Maria Răducanu, Horia Crisovan, Vlad Popescu, Vlaicu Golcea, Tavi Scurtu şi alţii, care nu-mi vin acum în minte. Dincolo de această listă, subiectivă şi incompletă, ca orice listă, e o ceaţă cvasitotală, din care ieşim de două-trei ori pe an, pe la festivaluri, ca să vedem granzii, mulţi dintre ei blazaţi şi fără chef de cîntare, dar granzi. Care festivaluri sînt şi ele mai bune şi mai rele, dar există. Bucureştiul se zbătea, pînă de curînd, în plutonul capitalelor europene restante la capitolul festival anual de jazz. A existat o vreme Jazzy Spring, care ne strîngea pentru cîteva seri la Arcub, unde vedeam muzicieni extrem de valoroşi, chiar dacă nu printre răsfăţaţii marketingului agresiv. Nu ştiu de ce a dispărut Jazzy Spring, dar pot să emit ipoteze. Fiind un proiect pe bani publici, probabil că decidenţii culturali au considerat că e mai bine să taie de acolo decît din bugetele instituţionalizate (filarmonici, teatre), probabil după principiul „nu există sindicat, nu există grevă".

Profitînd de această gravă lacună din cultura unei capitale, o iniţiativă privată ne-a adus Masters of Jazz, genul de superproducţie cu supereroi, menită să aducă superîncasări. Deşi cu probleme majore în promovare şi mai ales făcut cu oameni nepricepuţi în ale genului, acest festival a reuşit să aducă în cîţiva ani mai multe nume uriaşe ale jazz-ului planetar decît toate instituţiile abilitate să facă asta în întreaga perioadă de după 1990. Şi ce e mai important, să umple în fiecare seară Sala Palatului, indiferent de preţurile biletelor. Ce mai avem în meniu? Bufetul exotic şi fără sosuri grele de la Sibiu (unde am avut parte de-o seară magică la concertul Omar Sosa, anul trecut), sau barul cu fineţuri de la Timişoara, care timp de trei ani a adus pe scena Naţionalului, la început de decembrie, toată spuma jazz-ului modern. Nu cred că cei care au fost acolo la prima ediţie vor uita vreodată recitalul Esbjorn Svensson Trio, unul dintre ultimele ale genialului pianist suedez, înainte de moartea sa într-un stupid accident. Am lăsat intenţionat la sfîrşit festivalul de la Gărîna, probabil cea mai frumoasă întîmplare muzicală de care ne putem bucura în aceşti ani. Pornit ca o şuetă între prieteni în curtea lui Gigi Taus de la hanul La Răscruce, acum aproape 15 ani, Gărîna a devenit între timp unul dintre cele mai importante festivaluri de jazz în aer liber din Europa. Revenind în Capitală, trebuie menţionată şi mutarea interesantă a organizatorilor Festivalului „George Enescu", aceea de a introduce în program şi o secţiune de jazz, al cărei punct culminant a fost în toamna trecută Programul „Enescu reinventat", cu Lucian Ban şi trupa sa în rolul principal.

Unde mergem să vedem jazz, însă? Există cîteva cluburi de tradiţie în Bucureşti, mă gîndesc aici în primul rînd la Art Jazz Club şi Green Hours, ambele aflate în avangarda organizării de concerte, chiar dacă diferite ca abordare a repertoriului şi mai ales a clienţilor. Mai existau Prometevs, mai aerisit şi mai spaţios, din păcate închis pentru a face loc unei afaceri mai bănoase, şi Amsterdam Café, în care aveam program de Luiza Zan în aproape fiecare duminică, şi el reconfigurat pentru o viaţă mai bună. În rest, cîteva cafenele în care ai şansa să prinzi şi cîte un concert de jazz, din cînd în cînd. Nu stăm rău, dar nici bine. Studenţii încă se străduiesc să poată intra la un concert la care să-şi permită şi două beri, cei cu bani nu sînt mereu interesaţi de ce se întîmplă pe scenă, se fac poze cu telefoanele, se vorbeşte prea tare. Nici alţii n-o duc foarte bine la capitolul acesta. La New York, cartierul general al jazz-ului mondial, s-au închis din cauza recesiunii foarte multe cluburi, unele legendare, cum ar fi Tonic. Nici Birdland-ul de la Viena, clubul lui Joe Zawinul, nu o duce prea bine; a fost transformat într-o discotecă, iar urmaşii celebrului pianist austriac se străduiesc să-i restabilească destinaţia în justiţie. Una peste alta, ca şi-n sport, nu avem condiţii, dar încă ne descurcăm. Ceva cluburi găsim, de festivaluri se ocupă Giura, Schmidt, Tiberian, Golea, public entuziast (deşi puţin cam dezinformat) avem, proiectele burduşesc sertarele.

În toată această listă de ingrediente lipseşte aproape cu desăvîrşire critica de jazz. În cele mai multe dintre cazuri, articolele aşa-numite „de specialitate" sînt scrise fără un background informativ serios, singurele surse folosite în documentare fiind Google şi Wikipedia. Nu poţi face ierarhii şi aprecia la nivel critic un muzician sau un concert, recunoscînd în acelaşi timp că nu ştii nimic despre istoria genului. Poate că ar fi bine să profităm de binefacerile Internetului încercînd să aprofundăm traseele istorice ale genurilor muzicale, iar în rest să ascultăm multe, multe discuri.

20 de albume esenţiale de jazz românesc

Aievea – *Scared of Jazz* (2003)
Aura Urziceanu – *Over the Rainbow* (1977)
Bălănescu Quartet – *Luminitza* (1994)
Dan Mîndrilă – *Alter Ego* (1977)
Electric Brother – *EB* (2003)
Iordache – *Dissipatin'* (2005)
Iordache feat. Tom Smith – *Friday* (2003)
Jazz Unit – *From Now On* (1998)
Jazz Unit Sextet – *Changes Live at Green Hours* (1998)
Johnny Răducanu - *Confesiuni* (1979)
Liviu Butoi & Mircea Tiberian – *Păsări* (2004)
Lucian Ban & Asymmetry – *Playground* (2005)
Marius Popp – *Panoramic Jazz-Rock* (1977)
Mircea Tiberian – *Alone in Heaven* (1998)
Mircea Tiberian & Liviu Butoi – *Dark* (2007)
Nicholas Simion Group feat. Tomasz Stanko – *Viaggio Imaginario* (1999)
Răducanu, Golcea, Romanescu – *Pe vale* (2002)
Sam Newsome & Lucian Ban – *The Romanian American Jazz Suite* (2008)
Silent Strike, Lucian Ban, Alex Harding – *3 AM* (2008)
Teodora Enache & Guido Manusardi Trio – *On the Sunny Side of the Street* (2002) **(C. T.)**

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 4 februarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Avem jazz-ul pe care îl meritǎm (?)

1. (Mai) există jazz românesc?
2. De ce nu are jazz-ul un impact mai mare la noi?
3. Cît de profitabil financiar este un festival de jazz?

Bogdan ENACHE

directorul Festivalului Bucharest Masters of Jazz
(www.mastersofjazz.ro)

1. Poate că nu are amploarea din State – nici nu are cum, întrucît jazz-ul e legat de cultura neagră –, dar avem şi noi jazz, există muzicieni români notabili.

2. Jazz-ul e un gen muzical de nişă, iar la momentul acesta de criză nimeni nu mai ştie ce are şi ce nu are impact, totul e în stand-by. Dar interesul pentru jazz a evoluat destul de mult şi la noi. Comparativ cu anii din urmă, acum există multe festivaluri de jazz: la Sibiu (două), Timişoara, Gărîna, Iaşi, Bucureşti. Iar un festival ca acela de la Gărîna are un public de cîteva mii de oameni. Din păcate, publicul nu găseşte prea mult jazz în afara acestor festivaluri. Există cîteva cluburi de jazz chiar şi în ţară, dar concertele sînt sporadice, poate şi din cauze economice. Dacă jazz-ul se mai difuzează, şi la Radio România, şi la TVR Cultural, industria muzicală a căzut. CD-uri de jazz nu găseşti uşor, casele de discuri nu pot aduce o selecţie foarte mare; există însă magazine care vînd pe bază de comandă, iar acum văd că Humanitas Multimedia s-a lansat şi în zona CD-urilor de jazz.

3. Ca orice festival, nici unul de jazz nu poate fi profitabil financiar, cel puţin în momentul de faţă, fără sponsori şi nesusţinut de mass media. Jazz-ul nu e un eveniment de masă şi e foarte greu să ai presa de partea ta. Singura soluţie de promovare este reclama plătită pentru că parteneriatele de presă sînt puţine. Chiar şi cînd e vorba de jazz, românii vin însă doar la ceea ce ştiu, la „hit"-uri, vin la Diana Krall, nu la Dianne Reeves, vin la Jan Garbarek, şi mai puţin la Richard Bona sau la Monty Alexander. Un festival de jazz însă poate deveni profitabil pe termen lung, dar pentru asta trebuie să aibă o ţinută şi trebuie organizat la un nivel ridicat. Totul porneşte de la pasiune.

Marius GIURA

directorul Festivalului Internaţional de Jazz de la Gărîna
(www.garana-jazz.ro)

1. În România a existat o mişcare jazzistică importantă în perioada interbelică şi postbelică, ce s-a diluat începînd cu anii '70, din cauze naturale, dar mai ales prin emigrarea multor artişti. Au rămas o mînă de mari artişti foarte în vîrstă, solicitaţi foarte rar, un grup destul de restrîns, şi el, de artişti aflaţi la deplina maturitate (Mircea Tiberian, Liviu Butoi, Teodora Enache, Pedro Negrescu, Johnny Bota, Tony Kuhn, Cristian Soleanu şi încă cîţiva), care cîntă la fel de puţin, şi un discret segment de artişti tineri, prea puţini pentru a putea spune că există o perspectivă. Dintre puştanii de valoare cîţiva au plecat deja, iar alţii se încălzesc pentru acelaşi lucru. Deci, din punctul meu de vedere, jazz-ul românesc există, dar este tot atît de prezent cît este promovat şi de televiziuni.

2. Niciunde în lume jazz-ul nu are impactul pe care îl au celelalte genuri muzicale. Cînd mari vedete ale jazz-ului mondial strîng mii de spectatori la Sala Palatului, la Gărîna, la Sibiu, se creează falsa impresie că există impact şi la noi. Raportîndu-ne la unguri, cehi, polonezi, chiar la spaţiul ex-iugoslav, putem spune că sîntem mult în urmă. Cauzele sînt puţine şi foarte clare: jazz-ul nu e promovat deloc. Episodica emisiune de la TVR e difuzată cu intermitenţă în miez de noapte, înregistrările de la festivaluri sînt difuzate tot la ore foarte mici şi în reprize foarte scurte. Oricît de mare e artistul, nu se filmează nici un concert integral. În ce priveşte activitatea în cluburi, concertele de jazz sînt tot mai rare, sînt prost plătite, fapt ce duce la demotivarea artiştilor. Muzicienii din provincie nu mai vin în Bucureşti din cauza costurilor ridicate de transport pe care patronii de cluburi nu le plătesc. În oraşele din ţară, e la fel de dificil pentru cluburi să aducă artişti din Bucureşti şi din străinătate. Toate acestea, perpetuate an de an, plus lipsa unei legislaţii adecvate în ce priveşte sponsorizarea culturii, lipsa de interes a celor care au forţa să susţină asemenea evenimente. Atitudinea pe care o au de cele mai multe ori instituţiile locale şi centrale pentru evenimentele de jazz nu stimulează în nici un fel creşterea apetitului pentru acest gen muzical în România. E inadmisibil ca ministerul de resort, AFCN, consiliile locale şi judeţene să manifeste un asemenea dezinteres faţă de jazz, doar pentru că nu prea înţeleg ce e şi cu *geazu* ăsta. Toate acestea duc la dispariţia evenimentelor, la diluarea lor valorică şi, în timp, la impactul tot mai redus pe care jazz-ul românesc îl are. Pentru cine vrea soluţii, aş da un exemplu de cum e susţinut jazz-ul în Ungaria: toate cele 68 de festivaluri sînt sprijinite de Ministerul Culturii, toate apariţiile discografice, pe care apare cel puţin un muzician ungur, sînt sponsorizate de acelaşi minister. Doar anul trecut au fost editate vreo 140 de titluri.

3. În România, cu excepţia festivalului organizat la Sala Palatului, toate celelalte nu aduc nici un profit. Cînd sînt nume mari la Sala Palatului, mărimea sălii, preţul biletelor fac ca un asemenea eveniment să aducă profit chiar şi fără aport de sponsorizări. La celelalte festivaluri nu poţi vinde bilete la acelaşi preţ ca în Bucureşti, sponsorizările sînt ca pentru... jazz. Nu cred că vreun promotor din provincie rămîne cu vreun profit din aceste festivaluri. Muncim toţi un an de zile pentru un eveniment ca să fim măcar pe 0 sau puţin peste. Dacă nu ar exista pasiunea pentru muzica asta şi dacă nu am avea o anume dorinţă de normalitate, probabil că aceste festivaluri nu ar exista. Profitul pe care îl aduce un festival de jazz în România? Gîndiţi-vă că Mihaela Rădulescu se vinde mai bine decît Herta Müller.

Florian LUNGU

critic muzical şi realizator de emisiuni radio şi TV

1. În afară de Bucharest Masters of Jazz, celelalte festivaluri româneşti de jazz au *line-up*-uri deopotrivă româneşti şi străine: festivalul de la Gărîna, cel de la Iaşi organizat de Alex Vasiliu, cel de la Braşov, organizat de Jenny Brăescu, sau cel de la Satu Mare, organizat de Gigi Molnar. Acest aspect este semnificativ, la fel cum important de remarcat mai este şi faptul că încep să existe formaţii mixte de muzicieni români şi străini. A fost o perioadă de hiatus între generaţii, dar în ultima vreme există secţii de jazz la conservatoarele de la Bucureşti, Timişoara, Iaşi şi, se pare, la Cluj, aşa că încet-încet vor începe să „rodească" oameni bine pregătiţi. În ultima vreme, jazz-ul a fost destul de bine promovat prin Institutul Cultural Român. La Viena, de pildă, Emilian Tantana organizează *Hot Romania*, un festival de jazz de o săptămînă unde sînt invitaţi numai muzicieni români. La fel şi ICR Lisabona, unde Virgil Mihaiu, marele nostru estet al jazz-ului, aduce mulţi muzicieni români.

2. Instituţiile (Ministerul Culturii, Uniunea Muzicologilor, Conservatorul) susţin în continuare genurile „grele": muzica clasică, opera, opereta, în timp ce genurile „uşoare", cum ar fi muzica pop, sînt comerciale, deci se susţin singure. Jazz-ul este la mijloc. Oferta e mai mare decît cererea, iar promovarea costă bani. În plus, jazz-ul, ca şi cartea, trebuie să suporte concurenţa televiziunii şi comoditatea oamenilor. Muzicienii însă mai cîntă la cele două-trei cluburi din Bucureşti – Art Jazz Club, Green Hours sau Lăptăria lui Enache unde s-au reluat de curînd serile cu Johnny Răducanu – şi la cele cîteva din ţară. Dar în România nu se poate trăi din jazz.

Paul NANCĂ

Fundaţia Phoenix
(www.phoenix.ro)

1. În trecut, da, a existat jazz românesc. În prezent, nu prea! Şi, vorba poetului, „nici viitorul nu mai e cum a fost!".

2. Păi... are impact, din punctul de vedere al ascultătorului / spectatorului. Nu prea are impact din punct de vedere al difuzorului / producătorului. Este, să zicem, un gen de nişă, dar la noi nişele sînt un fel de găuri negre, de care unii se sperie! Păstrînd proporţiile, jazz-ul ocupă, în România, o felie la fel de importantă (procentual vorbind) ca şi în cele mai multe dintre ţările Europei. Dar, repet, păstrînd proporţiile.

3. Vorbim de profitul financiar, presupun. La fel de profitabil (sau nu!) ca şi unul de rock sau de pop. Depinde de *line-up,* de organizare, de multe altele... Dacă ai susţinerea Ministerului Culturii şi a Primăriei, cum se întîmpla la noi, sigur e profitabil. Nume legendare ale jazz-ului universal costă cît... Inna sau Morandi, oricît ar părea de jenant. Dar se poate şi mai rău!

Mircea STREIT

directorul Festivalului Jazz And More de la Sibiu
(www.jazzandmore.ro)

1. La această întrebare, varianta scurtă de răspuns, la care orice român ar răspunde repede, ar fi: da, bineînţeles că avem! Totuşi, a vorbi despre jazz în ţara Mioriţei este un pic mai complicat. Aici, pe lîngă Mioriţa, mai avem şi Minune şi Salam şi Andrele şi Blonde şi „pupeze din tei"; iar jazz-ul nu are nimic în comun cu toate acestea. Pe de altă parte, muzica cultă este reprezentată de o elită (compozitori şi interpreţi) de formaţie clasică şi înţepenită în conservatorism, căreia îi corespunde un public pe măsură. Iar jazz-ul (ăla care este) se află undeva la mijloc, încercînd să supravieţuiască.

Legătura jazz-ului (ca gen muzical apărut la începutul secolului XX în America de Nord, creat de afro-americani, ca un amalgam de elemente, creionînd atît muzică european-americană, cît şi muzică tribală africană) cu tradiţia românească este nesemnificativă. În Europa, jazz-ul s-a răspîndit de abia după Primul Război Mondial, iar în România a ajuns cam tot prin vremea aceea, în perioada interbelică putîndu-se dansa pe *swing* în cîteva localuri bucureştene unde cîteva orchestre „imitau" muzica la modă de atunci. După '45, eclipsa culturală care a cuprins Europa de Est a atins şi România. Jazz-ul a fost interzis împreună cu tot ce venea din „America imperialistă". De abia prin anii '60 cineva a venit cu o găselniţă. A început să se inducă ideea că jazz-ul este muzica de „eliberare" a negrilor, care sînt exploataţi pe plantaţiile americanilor albi. Jazz-ul a devenit astfel luptă de clasă şi, încadrîndu-se perfect esteticii marxiste a epocii, a putut fi promovat. La începutul anilor '70 a apărut Festivalul de Jazz, la Ploieşti, iar apoi la Sibiu, oraş care a şi primit titulatura de Capitala Jazz-ului Românesc. Festivalul de la Sibiu a reprezentat practic piatra de temelie a jazz-ului românesc. Sibiul a devenit pentru mulţi ani locul geometric al jazz-ului din România. A fost şi perioada în care au venit cele mai multe formaţii de jazz străine. Formaţiile şi muzicienii de jazz români, care la început doar îi imitau pe americani, au început să compună şi să creeze special pentru festival. Au rămas din acea perioadă frumoase compoziţii semnate de Richard Oschanitzky sau Johnny Răducanu. În paralel cu formarea muzicienilor români de jazz, a început să se formeze şi un public de jazz. Festivalul a devenit practic un fenomen: în fiecare an, în zilele festivalului, Sibiul era vizitat de o lume aparte, care umplea sălile de concert, dar şi localurile, străzile şi chiar parcurile (cu corturile lor). Festivalul era, pe lîngă un refugiu într-o oază de cultură, şi un fenomen social-politic. Publicul şi muzicienii realizînd împreună, prin cultură, o rezistenţă la regimul comunist.

După '90 starea jazz-ului românesc s-a schimbat radical. Au apărut mai multe festivaluri, care s-au specializat pe anumite stiluri jazzistice şi genuri muzicale (de la jazzrock şi latinjazz, la avantjazz şi freejazz). Muzicienii români au putut să iasă din ţară şi să participe la festivaluri internaţionale. Au apărut cursuri universitare şi chiar facultăţi de muzică cu profil de jazz. S-au deschis noi orizonturi de cîştig şi pentru muzicieni, ca pentru toată lumea de altfel, şi din păcate mulţi muzicieni de jazz s-au îndreptat spre alte domenii muzicale, mai bine plătite, astfel jazz-ul creativ a avut, din această cauză, mult de suferit. Evident că şi publicul s-a schimbat. A scăzut masiv numărul de spectatori, mulţi îndreptîndu-se către domenii muzicale mai facile sau

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

lăsîndu-se pur şi simplu agresaţi de producţiile muzicale submediocre de pe toate posturile de radio şi TV. Pe de altă parte, publicul, care a rămas fidel genului, s-a specializat, este mult mai selectiv. De multe ori este mai avizat decît muzicienii de pe scenă.

Şi aici trebuie să-mi exprim neliniştea faţă de nivelul muzicienilor români de azi. Cu mici excepţii aceştia (chiar şi cei tineri) sînt total neinformaţi. Majoritatea copiază sau imită încă muzica jazz-rock a anilor '80, chiar atunci cînd îşi cîntă propriile compoziţii. Cu mici excepţii (cluburi specializate, festivaluri megalomanice de jazz comercial etc.), jazz-rock nu se mai cîntă aproape nicăieri în lume. La nici un festival de muzică creativă nu se mai cîntă jazz-rock (decît dacă nu e cumva la modul parodic). Cu toate astea, la posturile româneşti (chiar la posturile aşa-zis culturale şi asta în cazul fericit că transmit jazz) nu se poate asculta decît jazz rock sau jazz clasic. Vinovaţi? Realizatorii emisiunilor radio/TV şi politicile lor editoriale. Şi nu în ultimul rînd, presa scrisă are şi ea partea ei de vină. După ce că nu există o revistă de specialitate, revistele culturale nu au o rubrică de jazz. Sau atunci cînd au, articolele sînt total neinteresante, scrise de persoane care nu au nimic comun cu jazz-ul. Îmi aduc aminte de o frază, citită cu cîtva timp în urmă, pe care o citez din memorie: „Saxofonistul X este cel mai mare saxofonist de jazz din România, pentru că nu cunosc pe altul..." Cu alte cuvinte, nu avem o critică de specialitate competentă. Am mai citit undeva: „Festivalul X a fost premiat de Asociaţia criticilor de jazz din România cu premiul..." Surprins că n-am auzit pînă acum de aşa ceva, cu toate că mă ocup de jazz de mulţi ani, am căutat asociaţia respectivă la Registrul Naţional al Asociaţiilor şi surpriză: nici măcar nu există, sau cel puţin nu în România.

Ca organizator de festival şi curator am mari probleme în a găsi muzicieni creativi români care să cînte pe scena festivalului. Ideea noastră a fost de la început să promovăm jazz-ul românesc şi muzicienii români, dar care, bineînţeles, să corespundă şi formatului festivalului (avantjazz, free-jazz, improvised music etc.). De aceea, am colindat pe la cîteva festivaluri româneşti în căutare de muzicieni (în primul rînd) tineri. Mi-a fost dat să văd şi să aud muzicieni tineri, plini de entuziasm, dar care cîntă o muzică anostă, plicticoasă şi total neinspirată. Nu înţeleg ce modele au aceşti tineri, de unde se inspiră, cine îi ghidează în munca lor, cine le sînt profesorii? Oricum, invitaţiile pe care le-am lansat de nenumărate ori acestor tineri muzicieni, de a veni să-i asculte pe cei care cîntă în cadrul festivalului JAM, au rămas aproape totdeauna neonorate. Aroganţă sau fudulism? Din nefericire, primesc mult prea puţine aplicaţii de la muzicieni români. Mă întreb mereu (retoric, bineînţeles) unde sînt sutele de absolvenţi de facultăţi de muzică din toată ţara, sau de la facultatea de jazz? Deci nivelul calitativ al muzicienilor este foarte scăzut. Trăim într-un cerc vicios, într-o societate în criză (socială, financiară, politică, juridică, economică, culturală). Dar multe tare ale societăţii româneşti de azi îşi au rădăcinile în criza din sistemul educaţional. Sistemul produce economişti slab pregătiţi, medici şi jurişti şi profesori la fel de slab pregătiţi; deci, nu putem avea pretenţia ca acest sistem să producă muzicieni geniali. Asta e!

Pe de altă parte, avem vreo doi-trei muzicieni care nu sînt cu nimic mai prejos decît cei mai celebri muzicieni de pe scena jazz-ului internaţional, care pot cînta şi improviza cu uşurinţă alături de ei. Dar cu o floare nu se face primăvară... În concluzie, există jazz românesc, dar nivelul său este perfectibil.

2. Dacă este să împărţim muzica după nivelul de percepţie şi înţelegere al publicului, aceasta s-ar putea împărţi în muzică uşoară (sau divertisment) şi muzică grea (sau cultă). La începutul secolului trecut, jazz-ul era o muzică la modă, era muzica de dans, deci uşoară sau populară. Astăzi jazz-ul este mai degrabă asimilat cu muzica cultă, iar formele sale postmoderne se adresează unui public avizat. În America, unde s-a născut jazz-ul, dar chiar şi în Europa de Vest, jazz-ul a parcurs toate etapele sale istorice şi a fost asimilat de public cu toate etapele sale de dezvoltare. Populaţia s-a născut, a crescut şi a trăit alături de/şi cu jazz. Jazz-ul face parte din cultura lor generală, din viaţa lor. La noi jazz-ul a apărut tîrziu, într-o etapă a dezvoltării sale cînd această muzică nu mai era de mult muzică de masă, avea nevoie de o iniţiere.

Genul a prins totuşi, dar la un anumit public care avea o oarecare cultură muzicală, sau a trecut prin alte genuri muzicale, cum ar fi rock progresiv sau muzică cultă (clasică şi contemporană), muzică electronică etc. Jazz-ul a înregistrat o oarecare creştere a interesului publicului în anii '70, după care a avut loc o scădere, prin anii '90. Publicul de jazz de azi se împarte în două categorii: pe de o parte, cei interesaţi de fenomenul evoluţiei jazz-ului, care este un public avizat, foarte informat, cu deschidere pentru toate genurile muzicale contemporane, iar pe de altă parte nostalgicii care s-au blocat în proiect în diferite etape de evoluţie a jazz-ului (dixieland, swing, bebop, jazzrock, ECM music). Din păcate, a doua categorie este net superioară numeric. Prima categorie – „informaţii": se documentează, caută informaţii, CD-uri, DVD-uri, mai nou MP3-uri etc., merg la festivaluri care prezintă jazz creativ din ţară şi chiar din străinătate. Aceştia sînt cei pasionaţi, adevăraţii fani.

A doua categorie – „nostalgicii": sînt cei cărora li se adresează 99% din emisiunile de radio şi TV, care de bine de rău mai dau ceva jazz, adică cele aşa-zis culturale (pentru că celelalte difuzează oricum doar producţii muzicale pentru spălat creierele). Aceste emisiuni sînt realizate de DJ la fel de neinformaţi ca şi emisiunile pe care le fac, emisiuni care nu sînt altceva decît nişte banale tonomate. Tot „nostalgicilor" li se adresează şi majoritatea festivalurilor de jazz de la noi, care prezintă o muzică „frumoasă" (şi umple, de exemplu, săli ca aceea a Palatului).

Acum, trebuie spus că interesul scăzut pe care îl are jazz-ul la noi are drept cauză cîţiva factori: lipsa unei informări competente a publicului (mass media) şi, în primul rînd, a lacunelor din educaţia publicului din cauza unui sistem educaţional defectuos, mai cu seamă cel preuniversitar. Cred că rolul emisiunilor radio/TV, cel puţin a celor aşa-zis culturale, este, alături de festivaluri şi concerte, de a suplini lacunele din educaţia publicului, de a oferi selecţii de artă creativă, şi nu divertisment.

Un alt factor care face ca jazz-ul creativ să fie ţinut într-un con de umbră este interesul scăzut al Ministerului Culturii pentru acest gen, în general pentru artă creativă non-comercială. În schimb, ministerul finanţează în 2009 Festivalul „George Enescu" cu inimaginabila sumă de peste 7 milioane de euro. Incredibil! Cu aceşti bani s-ar fi putut face, de exemplu, festivalul JAM vreo 100 de ani avîndu-i ca invitaţi pe cei mai creativi muzicieni de jazz de pe glob. Dar, pe de altă parte, pe cine mai interesează azi creativitatea în România?

3. Pentru mine „profitabil" şi „festival de jazz" sînt două noţiuni care nu se potrivesc. Sau, cel puţin, nu cum văd eu lucrurile. Se ştie că o muzică este cu atît mai vandabilă, deci profitabilă, cu cît este mai comercială. Uitîndu-ne acum la profitul lui Bănică jr. din 2009, de 500.000 de euro, mă întreb ce om cu scaun la cap se mai apucă azi să facă concerte, respectiv festivaluri de jazz? Festivalul Jazz And More, pe care îl conduc, promovează o muzică creativă, experimentală, dar care este 100% noncomercială. Muzica nu este deloc uşoară, din contră; cu alte cuvinte, nu este profitabilă. Dar în cultură trebuie să operăm cu alte valori. Profitul pe care îl realizează un asemenea festival nu se poate cuantifica material. Profitul este de natură spirituală şi poate fi evaluat doar pe termen lung, prin ridicarea nivelului spiritual al comunităţii. Eu consider că un festival autentic, un festival care promovează muzică creativă, nu poate să facă ceea ce economia numeşte profit, cel puţin nu în România. De aceea genul acesta de evenimente trebuie să fie finanţate şi sprijinite.

Jazz la TV

● TVR Cultural, miercuri, de la ora 23,20, emisiunea *Jazz în festival* (realizator Doru Ionescu)

Jazz la radio

● Radio România Cultural: zilnic, de la ora 0,30, emisiunea *Album de colecţie* (realizator Florian Lungu); luni, de la ora 18, emisiunea *Jazz pe româneşte* (realizator Florian Lungu); duminică, de la ora 21,30, emisiunea *Jazz lexicon* (realizator Florian Lungu)

● Radio România Actualităţi: joi, de la ora 1,30, rubrica *Tableta de jazz* (realizator Florian Lungu)

● Radio România Muzical: sîmbătă şi duminică, de la ora 18,10, emisiunea *Colecţia de jazz* (realizator Daniela Nicolaie)

● RFI: duminică, la ora 19, *Ora de jazz* (realizator Dan Schwartz)

Alex MOLDOVAN

Căile jazz-ului

Din fericire pentru preţioasa-i comoditate, ascultătorul de jazz de la noi se vede pus în faţa a relativ puţine opţiuni cînd vine vorba de a-şi procura muzica preferată. Televiziunile aleg să nu se implice, o presă de specialitate nu avem; nici nu mai vorbesc de magazine de profil, cel puţin în provincie. Internetul e cel care, cu siteurile, forumurile şi blogurile dedicate, contribuie în mod decisiv la răspîndirea informaţiei – şi a muzicii.

Ştim că jazz-ul e indisolubil legat de ideea de improvizaţie şi de interpretare *live*. Din acest punct de vedere, lucrurile se află încă într-un stadiu pe care doar uzînd de bunăvoinţă îl putem numi modest. Dacă Bucureştiul a mai găzduit în ultima vreme cîţiva muzicieni de valoare, în provincie e jale. Cu excepţia celor cîţiva artişti români consacraţi (foarte stimabili altfel, dar deja obositori prin repetiţie) care efectuează cu oarecare regularitate turnee sau cîntări prin ţară, ne aflăm în faţa unui vid. A unui vid dureros. Situaţia e cu atît mai frustrantă cu cît onorariile cerute de nume grele (şi de actualitate!) sînt derizorii, în comparaţie cu cele pe care le primesc trupe de mîna a doua şi a treia invitate cu diverse ocazii şi petreceri cîmpeneşti. Mi-aş dori, normal, mai mult concerte. Dar nu consider că cineva „trebuie" să se ocupe de asta pentru mine. Gustul majorităţii decide. Nu mă iluzionez în a bănui vreo conspiraţie împotriva „muzicii bune", în măsura în care aceasta ar presupune intenţionalitate şi un proiect (îndeobşte malefic), fiind vorba de pur dezinteres. Din nefericire, rezistenţa perenă a clişeului ce priveşte jazz-ul ca pe un excelent decor sonor pentru mesele luate la restaurant sau idilele cinematografice romanţate acţionează ca ecran protector deopotrivă în faţa intruşilor şi a unor eventuali sponsori. În fond, de ce ar merge mai bine jazz-ul decît restul lucrurilor?

Excepţia notabilă se numeşte Festivalul Internaţional de Jazz de la Gărîna, organizat în creierii Munţilor Semenic de către timişoreanul Marius Giura, de treisprezece ani încoace, unul dintre cele mai importante festivaluri din sud-estul Europei. Toată floarea cea vestită a jazz-ului mondial s-a perindat pe scena din Poiana Lupului: doar în ultimii au cîntat aici Jan Garbarek, John Abercrombie, Nils Petter Molväer, Victor Wooten, Mike Stern sau Nik Bärtsch. Fie lăudat! S-ar crede că într-un peisaj arid publicul nu va scăpa nici o ocazie de-a participa, uneori cu mici sacrificii de natură financiară, la cele cîteva evenimente ale scenei de profil. Şi că blazarea firească a locuitorilor marilor capitale europene, vizaţi şi vizitaţi pînă la saturare de jazz-mani de toate calibrele, nu se va instala şi în mentalitatea compatrioţilor noştri. Dar realitatea ne contrazice. Un alt festival, pus mai recent la cale de către aceeaşi echipă, a eşuat lamentabil din lipsa sponsorilor – şi a publicului, înainte de a-şi putea asuma o minimă tradiţie. Acum patru ani, o formaţie admirabilă ca Tord Gustavsen Trio cînta în faţa unei săli aproape goale. La Timişoara! Care, vezi Doamne, mă-nţelegeţi... Anul trecut, deşi anunţat, festivalul pur şi simplu nu s-a mai ţinut.

În fine, decisivă e recomandarea altor împătimiţi, prieteni din viaţa reală sau virtuală, coroborată cu accesul imediat (întru rapida confirmare sau infirmare) la pagina de pe MySpace a respectivului artist, urmată de accesarea portalurilor ce permit descărcarea ultimului album – sau chiar a întregii discografii. Adică, pentru a folosi detestabilul termen folosit de autorităţi şi de cei implicaţi, pirateria. Acesta e circuitul deja clasic al muzicii în spaţiul virtual, pe care nu-ţi poţi permite să-l eviţi decît cu riscul asumat al izolării. Teoretic, într-o lume mai bună, el e urmat de cumpărarea materialului original. Practic, acesta e pur şi simplu prea scump pentru a ţi-l putea permite, asta dacă ai de unde. Sîntem chiar încurajaţi de către diverşi binevoitori interesaţi să renunţăm ba la un anumit număr de sticle de bere, ba la nu ştiu cîte pachete de ţigări, pentru a achiziţiona produsele originale sau a merge la un concert. Îmi doresc la fel ca oricine să deţin CD-uri şi DVD-uri originale. Însă ritmul în care devorăm azi nu doar muzica, ci produsele culturale în general, e dictat şi de abundenţa deconcertantă a ofertei de „bunuri" culturale. Şi singura soluţie pe care-o întrevăd pare solicitarea unor substanţiale credite pentru nevoi personale (căci nevoia de muzică există – şi e devorantă). Instinctul de conservare şi grija faţă de soarta celor dragi ne obligă însă să ne limităm la circuitul clasic de care vorbeam.

Punct final: aşa-numita piraterie de pe Internet e deja pandemică şi structurală în universul economic şi simbolic al zilelor noastre, deci se pune acut întrebarea în ce măsură mai e blamabilă, cînd (mai) toată lumea o practică. Axioma potrivit căreia tehnica devansează teoria îşi găseşte aici cea mai recentă aplicare. Azi, albumele noi ajung adesea la public înainte de-a fi lansate oficial pe piaţă de către casele de discuri. Dezbaterea legată de aspectele morale inerente e în toi, şi, la fel ca în cazul majorităţii deciziilor luate de-a lungul unei vieţi, orice gest al nostru îi afectează pe ceilalţi. Deocamdată, Internetul geme de muzică bună – în speţă, albume şi concerte de jazz – aflată la un simplu clik distanţă. Să-i scurtăm suferinţa şi să-l mulgem fără false probleme de conştiinţă. Sînt convins că în curînd se vor găsi şi aplica soluţii de îngrădire sau monetizare a accesului la informaţia din spaţiul virtual (să nu uităm totuşi că autoreglarea pieţei e constitutivă pentru liberalismul dominant în lumea vestică). Deocamdată, să profităm de hiatul care ne permite să ne bucurăm de belşugul nemaiîntîlnit al muzicii pe care o iubim. De grija marilor companii de discuri, cu voia dvs., o să plîngem cu alt prilej.

***Alex Moldovan** este autorul blogului*
alexmoldovan.wordpress.com

„Nu avem nume sonore“

– interviu cu Mike GODOROJA –

Care ar fi problemele jazz-ului românesc?

După succesul incontestabil al festivalurilor de jazz din ţară şi în mod special Master of Jazz din Bucureşti, putem avea deja imaginea mult mai optimistă a fenomenului de la noi. Publicul există, asta s-a certificat. Publicul de jazz care părea împietrit în vîrsta a treia pînă acum trei-patru ani s-a întinerit şi mai ales s-a separat în mod real de consumatorii de „fast food muzical“. I s-a oferit jazz-ul din zona de elită mondială şi a fost un energizant pentru publicul intelectual şi mai ales pentru zona de studenţi.

Mai problematică este situaţia breslei de muzicieni de jazz din România care de la generaţia Marius Popp – Johnny Răducanu – Aura Urziceanu nu a produs un „mare nume“ pe cale directă, adică provenind din jazz. Marea noastră voce, Anca Parghel, recunoscută în Europa, a fost nevoită să intre în zona de mainstream comercial, pentru a se face cunoscută în România.

A doua problemă ar fi că şcoala românească de jazz, cu trei centre importante – Bucureştiul lui Mircea Tiberian, Timişoara lui Johnny Botta şi Iaşiul lui Romeo Cozma – nu a produs nume sonore nici pe plan intern, nici afară! Concertele jazzman-ilor tineri care ies din şcoala românească nu reprezintă evenimente pentru publicul nostru. Pianistul Marian Petrescu, de exemplu, cu un box-office important în Europa, nu este produsul şcolilor de jazz româneşti. Există proiecte colaterale jazz-ului, cum este Blazzaj, care face vînzări bune în mediile de tineri, dar asta totuşi nu reprezintă mişcarea de jazz în esenţa ei.

A treia problemă ar fi promovarea în media a jazz-ului în general şi al celui românesc în special, care, dată fiind minimalizarea acestuia, a produs o lipsă de încredere din partea organizatorilor de concerte în cluburi şi teatre.

A patra problemă, majoră zic eu, este lipsa totală de instituţionalizare a activităţii acestui gen, în comparaţie cu muzica clasică sau populară. Nu avem „filarmonici de jazz“ şi nici sindicate! Lipsa de activitate concertistică susţinută duce în mod evident la dezamăgirea muzicienilor tineri şi la lipsa de organizatori şi comentatori profesionişti de jazz.

Un răspuns aşadar la întrebare ar fi: există o revigorare evidentă a jazz-ului românesc.

Jazz-ul este, într-adevăr, un gen evitat şi de televiziuni, şi de radio. Doar heavy metal-ul mai are acest regim de „după miezul nopţii“...

Avem în faţa noastră o teamă din partea mass mediei de la noi faţă de promovarea jazz-ului, teamă justificată de

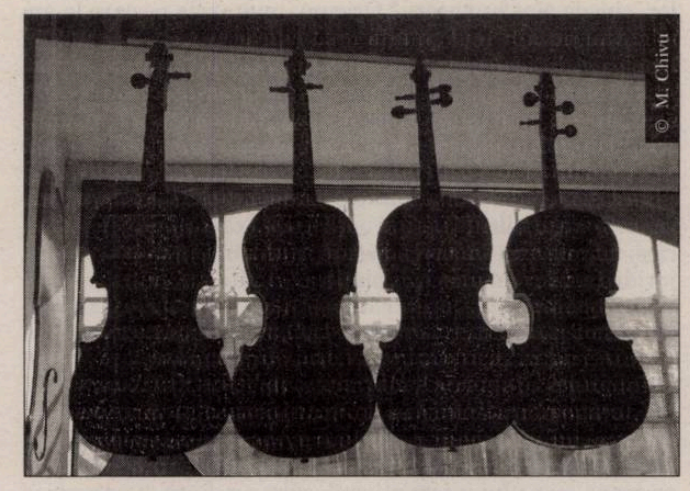

convingerea că acest gen alungă publicul. Totuşi programează destul de des pentru diverse talk-show-uri sau interviuri de presă pe Johnny Răducanu sau, în emisiuni de divertisment, pe Aura Urziceanu. Aceste lucruri atestă faptul că ani de zile muzicienii de jazz români au preferat un cerc restrîns de public, provocînd o oarecare ruptură cu marele public meloman. Eu şi Florian Lungu depunem eforturi mari să reintroducem la TVR emisiunea noastră de jazz şi blues, pentru că am observat că numele noastre au un box-office util în promovarea genului.

În afara festivalurilor însă, consumul de jazz e o raritate...

Muzica de jazz este mai puţin un produs de consum, este mai degrabă un produs cultural. Adulţii activi nu mai au timp pentru audiţii muzicale, aşa cum o făceau în studenţie, iar odată cu apariţia telefonului mobil, totul a căpătat o viteză fantastică. Există însă un mod de a „consuma“ jazz, şi anume la volan sau cînd lucrăm la calculator. Asta duce la ridicarea unor muzicieni precum Jan Garbarek, care au o doză mare de „ambiental“ în muzica lor. Aşadar, nu putem vorbi de „raritate“, ci din contră, de o emancipare spre zonele de ambiental şi fusion jazz, etno sau funk acid. Adevărat este însă că la jazz-ul mainstream nu prea se mai înghesuie multă lume.

Cred cu o mare convingere că jazz-ul a devenit un reper de cultură solid, care va fi mereu asociat cu genul clasic, aşa cum se întîmplă pe Mezzo.

„Jazz-ul nu se află «în piaţă»“

– interviu cu Voicu RĂDESCU –

Ce aşteptări aţi avut cînd aţi deschis Green Hours ca un club de muzică şi teatru alternativ? Ce s-a confirmat şi ce nu?

În acea vreme (1994) nu mă gîndeam la mai mult decît la un bar care să-mi dea posibilitatea să-mi cîştig existenţa cît mai civilizat posibil şi în acelaşi timp să îmi placă ceea ce fac. Astfel că Green Hours a fost deschis cu gîndul la mici concerte şi la o atmosferă prietenoasă... În timp (scurt, de altfel) ne-am complăcut în organizarea de concerte de jazz (una dintre „plăcerile“ pe care am început să mi le fac şi sper, în acelaşi timp, că le fac şi altora) ceva mai ample, cu Marius Popp, Mircea Tiberian şi alţii. Întîlnirea cu (foarte tînărul pe atunci) pianist şi compozitor de jazz Lucian Ban şi cu trupa pe care o conducea, Jazz Unit, a însemnat direcţionarea clară a clubului Green Hours pe muzică de jazz şi începutul concertelor de jazz în spaţiul din Calea Victoriei, 120.

Teatrul a apărut mai tîrziu, tot urmare a iniţiativei unor tineri artişti şi, în acelaşi timp, satisfăcîndu-mi o altă bucurie personală, pe care nici nu mi-o cunoşteam prea bine la acea oră. În concluzie, aşteptările au fost obişnuite, dar prin iniţiativa artiştilor tineri au devenit provocări, numeroase realizate.

În Bucureşti, doar la cluburile Green Hours şi Art Jazz se poate asculta în mod regulat jazz live; cum explicaţi această situaţie?

Într-o vreme a pieţei şi a consumului facil şi cît se poate de rapid (pentru a face loc următorului produs), jazz-ul – muzica clasică a secolului al XX-lea – nu se înscrie între „mărfurile“ plăcute de stăpînii lumii acesteia. Media, care ar fi putut fi îndreptarul şi pîrghia înspre depăşirea laturii strict biologice a omului şi atingerea/satisfacerea şi a valenţelor spirituale necesare lui pentru a fi într-adevăr om, este într-o cumplită majoritate (auto)supusă aşa-ziselor legi „sfinte“ ale economiei de piaţă. Or, jazz-ul nu se află „în piaţă“. Iar activităţile nesalariale care nu se află în piaţă sînt prestate cu perseverenţă de pasionaţi, împătimiţi şi „consumate“ de nişe mai mult sau mai puţin înguste. Nu generează *bani*. Deci n-au valoare pentru cei mai mulţi

dintre „întreprinzători“, adică dintre cei ce au în vedere Viţelul de aur. Ceilalţi – consumatorii – reprezintă potenţialul public, îndepărtat programatic de valori şi îndreptat înspre derizoriu, mai ieftin de produs, mai lejer de asimilat, deci mai uşor de vîndut.

Pe de altă parte, probabil că, la fel ca teatrul, ca muzica clasică, ca dansul, ca literatura etc., jazz-ul nu va dispărea, tocmai pentru că există pasiuni şi perseverenţă, tocmai pentru că nu e aşa uşor să transformi toată omenirea în masă amorfă de cumpărători a orice.

Ar putea fi jazz-ul o „afacere“ în România?

Jazz-ul, prin artiştii săi, îşi caută în permanenţă făgaşuri, direcţii care sînt gata să răspundă noilor curioşi şi interesaţi de mai mult decît ce se găseşte în mega-marketurile de tot felul care ne înconjoară. Personal însă, nu cred că arta, cultura ar trebui să fie o „afacere“.

„Jazz-ul este o mişcare, nu doar un gen de muzică“

– interviu cu Paul TUTUNGIU –

În 1991 a deschis un cochet magazin de casete, viniluri, CD-uri, DVD-uri şi cărţi de muzică pe Bdul Kogălniceanu nr. 47 (www.andante.ro). Îl puteţi întîlni an de an la Festivalul de Jazz de la Gărîna unde vinde CD-uri cu jazz, din cutii de carton. E un tip înalt şi are o pasiune pe măsură.

Cum de te-ai apucat de comerţul cu CD-uri de jazz?

Jazz-ul fiind cea mai elevată formă de manifestare artistică proprie ultimelor decenii şi, fără îndoială, modalitatea emblematică de manifestare culturală a acestei epoci, culturală în esenţă, rafinament şi valoare în timp, s-a întîmplat să am norocul nemaipomenit de a descoperi un canal de comunicare şi rezonanţă între mine şi această muzică. A nu se înţelege prin jazz lălăiala tipic americănească! Ce numesc eu jazz, ce îmi place să numesc aşa, e un produs 90% european, derivat cu mulţi ani în urmă din şcoala de peste Atlantic, care are acele rădăcini, dar şi o tulpină şi nişte ramuri solide întinse pe toate celelalte continente.

Cum se vinde jazz-ul la noi? Cine şi ce anume cumpără?

Se vinde puţin şi nu cu uşurinţă. Cumpără nenumeroşii care au resurse şi dorinţa de a-şi mai satisface această plăcere rafinată. Ceilalţi clonează, descarcă, ard, ripuiesc, sheruiesc şi alte activităţi care sînt potrivite unui buget zero orientat în această direcţie. Avem un salariu minim de cam 150 de euro, ce să speri? Foarte mulţi dintre cei care îşi achiziţionează produse originale au luat calea Internetului, seduşi de mirajul comerţului prin click. Comerţul cu aceste produse nu este o afacere, în sensul în care acest termen e înţeles de „investitori“. În cazul meu, al familiei şi cercului meu de prieteni, este o pasiune care se desfăşoară şi pe acest plan.

Există jazz românesc?

Nu. Jazz-ul este o mişcare, nu doar un gen de muzică. Aidoma unei industrii de film, unde, în spatele produsului finit, sînt aliniaţi mii de pălmaşi, în jazz e nevoie de muncă, participare, efort, şcoală, profesori, evenimente, tradiţie, talent, public docil şi respectuos, capabil să încerce să înţeleagă (spectatorul dă examen în faţa muzicianului, nu invers) şi cîte şi mai cîte: cluburi, ore obligatorii de instrument în educaţia copiilor, interes general şi special al firmelor spre publicitate conexă acestei arii, modestie a artiştilor, capacitatea de a concepe un produs original, curajul de a o face...

Aşadar, cu excepţia lui Marius Giura şi a lui Anatol Ştefăneţ, nu îmi vin în minte alţi români conectaţi cu adevărat la gen. Poate cîţiva dintre clienţii şi prietenii mei. Şi, fără doar şi poate, Florian Lungu.

Ce se poate face pentru ca jazz-ul să aibă un impact mai mare şi la noi?

Nu neapărat jazz-ul în sine trebuie să ia amploare, ci consumul de produse culturale de calitate, încă de la o vîrstă fragedă; apropierea de jazz va veni de la sine, după o anumită vîrstă.

În plus, trebuie construită mişcarea de care vorbeam, ea incluzînd într-o mare măsură şcoala de instrumentişti de muzică clasică pe care o avem deja, festivalurile de renume mondial („Enescu“ şi Gărîna), cluburi consecvente în marile oraşe, forumuri pe Internet, dar nu numai acolo, ci şi în spaţiul real, şi, mai presus de orice, o prezenţă sufocantă a publicului la fiecare eveniment specific de mare importanţă... Este de necrezut că la Garbarek sau la Lucian Ban & New York Enesco Project, două dintre cele mai recente şi mai teribile concerte din ultimele luni, desfăşurate în Bucureşti, au fost locuri goale în sală! În acest sens pot, din nefericire, să dau atîtea exemple încît să construiesc un adevărat rechizitoriu.

Cum se educă oamenii să asculte şi altceva decît Bănică, Guţă şi Morandi?

Nu singuri! Este datoria şcolii şi a familiei; dacă iei un start bun în primii 18 ani de viaţă, nu prea poţi rata ulterior, decît dacă ţii cu tot dinadinsul. Apoi, fireşte, cîţiva ani de revoluţie culturală asiatică nu ar strica, să scăpăm de toţi cei care, de 20 de ani încoace, ne ajută să îi cunoaştem şi respectăm pe cei numiţi în întrebare şi pe cei aidoma lor... Glumesc, dar vina majoră este a formatorilor de opinie, radio, televiziune etc. Culmea, particularii poartă aproape integral această răspundere, ei, care aveau libertatea, dacă doreau, să difuzeze în aceşti 20 de ani doar Bach / Britten / Brahms... Din punctul acesta de vedere, radioul şi televiziunea publică sînt mult deasupra celor private, aşa că iată, e şi statul bun la cîte ceva.

a consemnat Marius CHIVU

Daria GHIU

De la desenul pe hîrtie la desenul pe zid

Am participat de curînd (joi, 21 ianuarie) la două lansări de carte. Două cărţi atipice. O istorie a literaturii române desenată de mari graficieni ai lumii *de Nicolae Ioniţă (Editura Muzeul Literaturii Române) şi* Pisica Pătrată. Primul album de street art românesc *(Editura Vellant). Pe de-o parte, o istorie insolită a literaturii române, în care portretul canonizat al unui Heliade-Rădulescu sau Octavian Paler stă faţă în faţă cu personajul caricaturizat de către artişti de pe tot globul; pe de altă parte,* Pisica Pătrată *a lui Alexandru Ciubotariu, album dedicat unui personaj frecvent al spaţiului urban bucureştean şi nu numai, automat o istorie recentă a oraşului. Te poţi întreba din start de ce două asemenea proiecte editoriale. Atfel spus, ce este fiecare şi de ce există? Cum s-au născut ele şi în ce măsură nu sînt două cărţi-album create artificial, în laborator. Dacă ar fi să caracterizez în cîteva cuvinte cele două apariţii, aş spune că amîndouă aparţin unor artişti ce au avut ca punct de referinţă necunoscutul, golul. Că, în ambele cazuri, artiştii au umplut un loc gol, l-au completat cu prezenţa lor. Cum să desenezi despre ceea ce nu vezi.*

O istorie a literaturii române în caricaturi

După cum aflăm chiar din prefaţa albumului, semnată de Lucian Chişu, caricaturistul Nicolae Ioniţă, cel care a avut ideea acestei apariţii, a făcut o invitaţie la caricatură. Adresîndu-se caricaturiştilor din întreaga lume, el nu a furnizat imagini ale personalităţilor literaturii române sau alte informaţii despre opera acestora, ci doar a oferit numele celor în cauză, cerînd la schimb imaginea. Altfel spus, caricaturiştii străini ce urmau să recompună această literatură aproape necunoscută lor au pornit de la un nume şi atît, „ştiind ceva sau aproape nimic despre scriitorii propuşi" – aşa cum a spus uimit legendarul caricaturist Albert Poch, la lansare. Tema a fost dată ca „într-un concurs de orientare turistică, în care ţi se dă punctul terminus, de exemplu, Caragiale" (Lucian Chişu). Să faci o caricatură fără să cunoşti personajul, fără să-l fi întîlnit măcar virtual, prin literatura lui, iată o cerinţă cel puţin ciudată şi la limita absurdului! Dar atunci cînd în scurt timp eşti asaltat cu mii de desene, percepţia se schimbă. Cei mai cunoscuţi scriitori internaţionali (Ionescu, Eliade, Cioran) s-au bucurat de caricaturi rafinate, care dovedesc cercetarea operei sau a biografiei (de exemplu, Ionescu se ascunde deseori după *rinocerii* lui); chiar şi atunci cînd scriitorul român a fost mai puţin vizibil în exterior, caricaturile nu iau ca punct de referinţă prima fotografie găsită pe Google, ci apar în urma săpăturilor adînci după imagine. Iar cînd autorul e aproape fantomă pentru artistul străin, intervine cel mai interesant fenomen: autohtonizarea lui. Lipsa informaţiei nu a condus la refuz, ci a dat naştere unei caricaturi în care elementul naţional e puternic: românii armenizaţi, indienizaţi, africanizaţi. Ce poate fi mai „caricatură" de atît? Cînd pornesc de la un portret al tău şi nu am altceva decît asta, te ridiculizez schimbîndu-ţi identitatea, dînd-o pierdută pe a ta, oferindu-ţi-o, în schimb, pe a mea. Îţi exagerez trăsăturile, te „încarc" cu trăsăturile poporului meu. Caricatura totală – cea a metisajului identitar!

Pisica Pătrată – primul album de street art românesc

Cu Alexandru Ciubotariu m-am întîlnit la Muzeul Literaturii Române, la lansarea *Istoriei literaturii române...* Urma în acea seară să îşi lanseze la rîndul lui primul album de *street art* autohton. Autor de benzi desenate şi de caricaturi, precum şi ilustrator de carte, Ciubi intervine în spaţiul public de la începutul anilor 2000. Personajul „pisica pătrată" s-a înmulţit în spaţiul urban, adaptîndu-se formelor oraşului şi apărînd ca *sticker, graffiti,* poster. Albumul lui Ciubi este primul de acest fel de la noi şi este, de aceea, un pas important făcut în demersul de documentare a artei stradale. Dacă în librăriile de artă occidentale, cărţile de *street art* ocupă rafturi întregi, la noi această zonă e încă tînără (tot Editura Vellant s-a ocupat de primele apariţii de gen: *Graffiti. Arta străzii pe cinci continente* de Nicholas Ganz şi Banksy, *Arta la zid).* Mai mult decît atît,

multe dintre intervenţiile lui Ciubi din acest volum nu mai există în oraş: le-a şters vremea, au fost dezlipite (de fani – îi place lui Ciubi să spună), sau pur şi simplu a dispărut suportul, prin demolare sau „îmbrăcare" proaspătă. Cam aşa s-a întîmplat, de exemplu, cu capetele repetate de pisică lipite de-a lungul Pasajului Cocor. Şi, de aici, te întrebi dacă nu cumva e fals să creezi o carte despre o artă prin excelenţă evanescentă, dacă nu cumva e iarăşi vorba de o instituţionalizare a artei. O apariţie ca aceasta este, cu toate riscurile impuse, imaginea unei *street art* autohtone puternice. Iar Ciubi desenează întotdeauna acolo unde lipseşte ceva, unde a apărut un gol, un abandon, acolo unde oraşul nu mai face faţă singur.

Dacă *Istoria literaturii române desenată de mari graficieni ai lumii* e un experiment reuşit (şi totuşi, grafic vorbind, îmi permit să critic aşezarea în pagină; e o sugestie pe care însuşi Ciubi mi-a făcut-o: caricatura înghesuită şi aşezată în medalion pierde mult din valoare) şi scoate la iveală o nouă formă de caricatură, *in absentia, Pisica Pătrată. Primul album de* street art *românesc* vine într-un moment destul de disperat al unui oraş în care arta de stradă încearcă să-şi cîştige cît mai multe dintre domeniile ei.

PUBLICITATE

DILEMATECA
ÎȚI DĂ DE CITIT!
Citește în numărul din FEBRUARIE:
■ DOSAR Paul Morand și România
■ REPORTAJ Nadine Vlădescu: Scoția, Pe urmele lui Sherlock Holmes
■ INTERVIU Stéphane Audeguy, „Literatura nu are nimic de-a face cu reglările de conturi personale"
• SCRIERI • AUTORI • LECTURI •
INTERVIU CRISTIAN TEODORESCU

„Istoria orală este un antidot pentru orice naraţiune care domină“

– interviu cu Alessandro PORTELLI, profesor la Universitatea „La Sapienza“ din Roma –

Unul dintre fondatorii istoriei orale ca disciplină academică şi un inovator al discursului istoriografic actual, Alessandro Portelli ne vorbeşte despre importanţa istoriei orale şi despre similitudinile dintre această disciplină şi jurnalism. Portelli mărturiseşte că pasiunea sa pentru această disciplină s-a născut pentru că se consideră „un magazioner de poveşti, şi nu de fapte“ şi recunoaşte că „prin anii '77-'80 puteai să fii dat afară din universitate dacă vorbeai de surse orale“. La începutul anilor '70, Portelli s-a aflat printre fondatorii Cercului „Gianni Bosio“, care relansa interesul antropologilor pentru cultura populară din deceniul 5. „Toată lumea era suspicioasă faţă de credibilitatea surselor, chiar dacă în arhive se aflau transcrieri ale oralităţii de la Tribunal sau din Parlament“ – a povestit Portelli.

Ştiu că aţi mai fost în România în 1971. Care sînt impresiile dvs. legate de această ţară? Cum vedeţi România după atîţia ani?

Impresiile mele sînt destul de superficiale. Am petrecut trei zile la Bucureşti şi două zile la Cluj. România pare a fi o ţară mult mai tînără sau, cel puţin, în prima mea excursie, nu am văzut atîţia tineri. Am observat totuşi o deschidere la nivel conversaţional. La prima vizită în România, am fost cu o delegaţie a Consiliului Naţional al Cercetării Ştiinţifice, aşa că a fost mai multă birocraţie. Am avut întîlniri numai cu administratori, birocraţi şi cu cei de la guvernare. Îmi place această ţară şi cred că este foarte important pentru mine să întîlnesc români, care, de altfel, sînt o prezenţă a vieţii de zi cu zi din Italia, ţara din care provin. La Cluj-Napoca am interacţionat cu tineri, jurnalişti, universitari. Au trecut, totuşi, 20 de ani de la căderea regimului comunist. În acest punct aveţi deja o generaţie care a crescut în democraţie. Şi asta face diferenţa!

Dacă aţi fi cercetător în România ce v-ar interesa să studiaţi? Ce proiect de istorie orală aţi iniţia?

Mi-ar plăcea să cercetez populaţia care migrează din spaţiul rural spre spaţiul urban, de la sate la oraşe. În zilele noastre acest fenomen este prezent peste tot. Ştiu că este un fenomen care s-a petrecut odată cu industrializarea şi o mare parte din munca mea se leagă de societăţile industrializate.

Subiectele dvs. seamănă foarte mult cu articolele de presă. Care este diferenţa dintre istoria orală şi jurnalism?

Istoria orală vorbeşte despre trecut, în timp ce jurnalismul ar trebui să fie despre faptele din prezent. Istoria orală vorbeşte despre subiectivitate şi despre înţelesuri pe termen lung. De aceea, un interviu jurnalistic este de obicei mult mai scurt şi mult mai concentrat decît un interviu de istorie orală. În istoria orală întrebarea se pune în felul următor: „să vedem ce are de spus persoana asta“, în timp ce, în jurnalism, formularea ar fi „să vedem ce are de spus persoana aceasta în legătură cu acest subiect“.

Dar despre similitudinile dintre istoria orală şi feature, New Journalism?

Există ceva pe care francezii îl numesc *l'histoire du moment present*, care este în strînsă legătură, desigur, cu jurnalismul, căci jurnalismul este despre momentul prezent. Dar ceea ce diferă este perspectiva în care expui subiectul. Trebuie să vorbeşti de istoria momentului prezent, privind momentul prezent din perspectiva unei lungi perioade de timp. Iar momentul prezent este întotdeauna altul.

Există reguli care pot fi împrumutate din istoria orală în jurnalism şi viceversa?

Am avut o conferinţă la Roma în cadrul căreia s-a discutat despre interviu în istoria orală, în jurnalism şi în antropologie. Şi am văzut că, desigur, sînt abordări foarte diferite. În jurnalism nu există un interes atît de mare pentru povestea vieţii. În istoria orală *the life story* poate deveni o carte, în timp ce, în jurnalism, poţi scrie doar un articol de tip *feature*. Am transformat foarte multe interviuri de istorie orală în articole de presă, dar erau foarte lungi. Abordarea şi structura sînt diferite. Un interviu de istorie orală este legat şi de alte cercetări. Ai mai mult timp să lucrezi la el, pentru că nu te aştepţi să-l publici a doua zi. Dacă scriu un interviu pentru un ziar, ştiu că îl scriu azi şi mîine trebuie să-l predau. O altă diferenţă importantă este lipsa spaţiului. În jurnalism nu poţi publica o transcriere exactă. În istoria orală tindem să fim atenţi şi exigenţi cu transcrierea exactă a cuvintelor pentru că, de fapt, producem un document. Există o linie care delimitează graniţa dintre jurnalism şi istoria orală, unde se termină jurnalismul şi unde începe istoria orală, ca o continuare. Dar, desigur, relaţia diferită cu timpul, relaţia diferită cu limba, perspectiva diferită în care plasezi conversaţia le fac să aparţină altor genuri.

Ce rol are memoria colectivă şi cea individuală în istoria orală?

Acesta este, de fapt, motivul pentru care istoria orală este diferită. Chiar dacă oamenii împărtăşesc aceleaşi experienţe şi au aceeaşi apartenenţă culturală, noi recunoaştem că ceea ce alege fiecare să-şi amintească şi cum îşi aminteşte îi aparţine. Istoria orală este despre relaţia dintre experienţa colectivă şi cea personală, naraţiunea colectivă şi memoria personală. Despre cum, în final, memoria colectivă devine rezultatul mai multor naraţiuni individuale, care sînt influenţate de schimbări. Ceea ce este important este rolul activ al oamenilor în crearea memoriei şi însufleţirea acesteia.

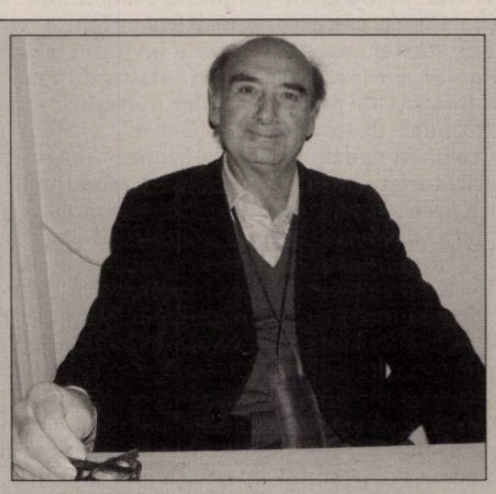

Alessandro Portelli este autorul a numeroase articole ştiinţifice privind istoria orală şi a unor studii cum ar fi *The Death of Luigi Trastulli and Other Stories* (State University of New York Press, 1991) şi *L'ordine è stato eseguito* (Donzelli, 1999). Între 12-15 ianuarie a susţinut la Institutul de Istorie Orală al Universităţii „Babeş-Bolyai“ un seminar practic de istorie orală pentru tinerii cercetători clujeni, despre *„Memory, Meaning and the Event: The Killing of Luigi Trastulli“* („Memorie, semnificaţie şi eveniment: Uciderea lui Luigi Trastulli“).

Scrieţi, de asemenea, pentru cotidiene. Vă place mai mult poziţia de istoric, sau cea de jurnalist?

Cînd scriu pentru ziare, scriu mai mult editoriale. Nu prea scriu reportaje. Cu toate acestea, îmi place să scriu pentru ziare şi ştiu că este foarte diferit. Aşa cum am menţionat, cînd iau un interviu de istorie orală şi îl transform într-un articol de ziar îmi iau mai multă libertate în ceea ce priveşte limba, pentru că trebuie să sintetizez. Cînd trebuie să scriu riguros, ca pentru o carte sau pentru o publicaţie cu caracter ştiinţific, am tendinţa să fiu mai atent în ceea ce priveşte alegerea cuvintelor. Nu mă aştept ca textele pe care le scriu pentru ziare să fie evaluate după criterii ştiinţifice, ca atunci cînd scriu un interviu de istorie orală, care trebuie să se ridice la nivel academic. De exemplu, cînd redactezi un material de istorie orală, ai note de subsol, în timp ce pentru un articol de ziar nu ai nevoie de un asemenea aparat. Nici revistele, în Italia, nu utilizează note de subsol. Pentru că, fireşte, cititorul nu doreşte studiu. Istoria orală are ca scop studiul. Însă şi în jurnalism, şi în istoria orală, practic, faci acelaşi lucru. Te duci să intervievezi pe cineva, după care scrii despre acest lucru. Materialele servesc altor scopuri. Diferă doar maniera în care scrii. Nici unul nu este mai bun decît celălalt, dar au funcţii diferite. Ar fi lipsit de sens ca ziarele să utilizeze terminologia tehnică sau academică.

Credeţi că istoria orală va fi mai apreciată în rîndul generaţiilor viitoare?

Un lucru cert este că ar putea creşte utilizarea istoriei orale. Pentru că acum beneficiem de reportofoane, de camere video şi de computere. Redactarea, scrisul nu reprezintă singurul lucru în care poţi finaliza materialele de istorie orală. Pentru că tinerii sînt mult mai familiari cu tehnologia, computerele, decît sînt cu cărţile, poţi să faci prezentări multimedia, poţi să pui documentul pe Internet, poţi să faci CD-uri şi poţi să foloseşti sunet.

În acest sens, vă consideraţi un determinist tehnologic sau un determinist cultural?

Nu sînt un determinist tehnologic, dar, desigur, accept faptul că mijloacele tehnologice au o anume influenţă. Există multă bibliografie pe această temă. Mijloacele tehnice au foarte multe avantaje. N-am putut face istorie orală, ştiinţific vorbind, dacă n-am fi avut tehnologia care ne permite să fixăm, să redăm cu acurateţe o voce, pentru a lucra critic asupra oralităţii, aşa cum am făcut de secole cu informaţia scrisă. Gianni Bosio, unul dintre fondatorii disciplinei de istorie orală din Italia, a specificat, în anii '60, în lucrările sale, că mulţumită reportofonului, putem face muncă analitică pe oralitate, aşa cum am făcut pe cultura scrisă, şi să tratăm cultura orală ca pe o cultură, pentru a recunoaşte că e la fel de valoroasă ca şi cea scrisă. Ceea ce cred este, că tehnologiile extind paleta lucrurilor pe care poţi să le faci. Nu cred că o nouă tehnologie este mai bună decît cealaltă. Nu cred că scrisul e mai bun ca oralitatea. Cred, doar, că acum sîntem mai bogaţi: avem vocea, avem scrisul, avem tehnologiile. Dar fiecare serveşte unui alt scop. Dacă nu am fi avut oralitatea, n-am fi avut scrisul, dacă n-am fi avut scrisul, n-am fi avut ziare sau reviste ştiinţifice, dacă n-am fi avut dotări electronice, n-am fi putut face multimedia. Acum avem mai multe unelte pe care le putem folosi.

Aţi început recent, în Italia, un proiect de istorie orală despre muzica emigranţilor. Despre ce este vorba?

Proiectul se bazează pe faptul că Italia devine o ţară periculos de rasistă. Şi acesta este un mare prejudiciu pentru străini, incluzîndu-i chiar şi pe români, dar nu numai. Trebuie să-i cunoaştem pe aceşti noi cetăţeni, cetăţeni europeni şi ai lumii, şi să arătăm clar care este contribuţia lor. Unul dintre aspectele acestei contribuţii este că străinii au adus muzica înapoi pe străzile Romei. Îmi amintesc că, înainte, oamenii cîntau pe străzi şi îmi amintesc sunetul intrumentelor. Ce se întîmplă acum? Tot ceea ce auzim, auzim la radio, înregistrări. Iar acum, avem din nou muzică pe străzi. La colţul străzilor, ţiganii români cîntă la vioară, sud-americanii cîntă la chitară. Avem muzică pe străzi, avem muzică la metrou. Aceşti oameni vin şi aduc nu numai muzica cu ei. Una dintre cele mai interesante experienţe din Roma s-a bazat exact pe aceste conştientizări ale alterităţii. Orchestra di Piazza Vittorio, orchestră multiculturală, s-a format din muzicieni din ţări diferite şi este un grup de succes. Dar ceea ce caut eu nu sînt doar profesioniştii, ci mă interesează ce muzică aduc cu ei oamenii obişnuiţi. Cel mai recent, am cunoscut şi înregistrat o doamnă din Ucraina, care munceşte în Italia şi are grijă de bătrîni. Cînta minunat. Dintr-odată, îi vezi pe aceşti oameni într-o altă lumină. Italienii nu mai cîntă. Faptul că aceşti oameni cîntă reprezintă o contribuţie la calitatea vieţii din oraşul nostru. Îmi place muzica tradiţională, dar nu este singurul gen de muzică pe care îl auzim acum. O tînără din România, stabilită în Italia, care are o voce fantastică, mi-a interpretat într-adevăr cîteva cîntece antifasciste ale unei cîntăreţe din anii '30, care aveau ca subiect cultura democraţiei. Proiectul este abia la început. Aşteptăm încă finanţări. Pînă acum avem înregistrări cu şapte români, cu ecuadorieni, cu somalezi, chiar şi cu chinezi. Nu vreau să termin acest proiect niciodată. Sper ca subiectul să nu se epuizeze.

Care este importanţa existenţei unui Institut de Istorie Orală la Cluj-Napoca?

Cred că este important să existe un Institut de Istorie Orală în România. Impresia mea este că au trecut 60 de ani, timp în care aţi avut doar o versiune a ceea ce s-a întîmplat în istorie şi cultură. Istoria orală este un antidot pentru orice naraţiune care domină. Istoria orală ne aduce aminte că există mai mulţi naratori şi că nu există o singură versiune a trecutului sau a prezentului.

a consemnat Oana POPIŢIU

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

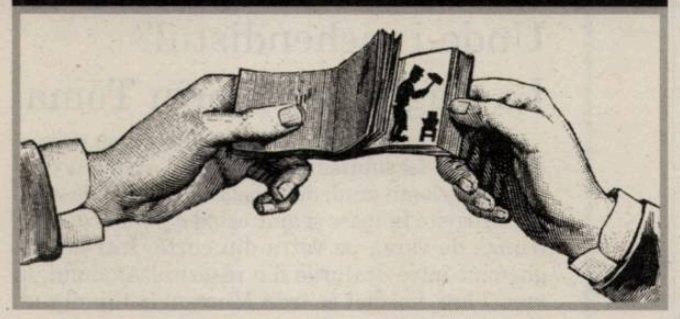

Opus & adevărat

● **Andrei Cornea, *Poveşti impertinente şi apocrife*, Editura Humanitas, 2009.**

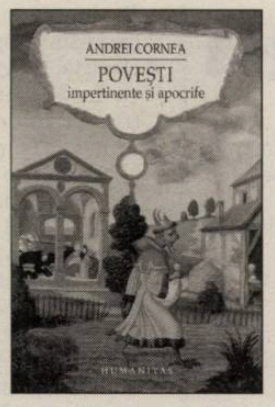

Andrei Cornea se numără printre foarte puţinii intelectuali adevăraţi pe care-i avem. Într-o epocă a inflaţiei de „intelectuali“, epocă plină de relativi, pseudo şi autodeclaraţi, Andrei Cornea este un intelectual autentic & atipic: specialist în istoria artei şi autor de studii de referinţă despre filozofia antică, dar şi semnatar de editoriale politice efemere, avînd rare competenţe filologice şi filozofice (vezi traducerile, eseurile şi ediţiile critice îngrijite din Platon şi Aristotel), dar şi o excelentă priză analitică la realitatea socio-politică a ultimelor două decenii (vezi eseurile politice din revistele *Contrapunct* şi *22*). Intelectual deopotrivă *old school* şi branşat la postmodernitate, capabil să polemizeze erudit, spiritual şi cu bune intuiţii şi despre nu ştiu ce virgulă într-un text de Plotin, şi despre politica externă americană din Orientul Mijlociu, Andrei Cornea reprezintă un tip de intelectual erudit & public ca şi inexistent la noi. Cu un elegant discurs conceptual, logic şi echilibrat ideologic, bine articulat stilistic, avînd competenţe multiple, de la religie la filozofie şi de la cultură la politică (volumul de eseuri *Turnirul khazar,* publicat în 1997, este un deliciu ideatic perfect actual), preocupat de etică şi moralitate, angajat şi redutabil în polemicile de pe piaţa ideilor, Andrei Cornea este oricînd eligibil pe o listă extinsă/alternativă a intelectualilor şi/sau gînditorilor lumii, precum cea alcătuită de *Foreign Policy*.

Prins între o *Istorie a nefiinţei în filozofia greacă,* aflată în curs de tipărire, şi prima ediţie critică a *Legilor* lui Platon, în curs de elaborare, Andrei Cornea a publicat aceste *Poveşti impertinente şi apocrife,* un volum cu peste 50 de texte ludice şi cvasiparenetice, o „jucăreauă“ de filozof care se relaxează şi se amuză alcătuind, pentru maturii rafinaţi, istorii alternative cu tîlc. Apocrife şi (destul de) eretice, deci impertinente, cum le denunţă autorul însuşi. Rescrieri sau continuări ale unor fabule celebre („Vulpea şi strugurii“, „Corbul şi vulpea“, „Greierele şi furnica“), versete şi episoade veterotestamentare (parabola fiului risipitor), basme clasice („Motanul încălţat“) şi anecdote (peştişorul de aur), dialoguri între obiecte, animale şi planete, dar, mai ales, între personaje mitice, literare sau biblice (Narcis, Oedip, Şeherezada, Don Quijote, Peter Schlehmil, Adam şi Eva, Abraham sau Iona), satire de tot felul (în timpul Facerii Dumnezeu primeşte bile albe sau negre), episoade biografice sau epiloguri fictive, istorii paralele, parabole sau distopii, poveştile lui Andrei Cornea se situează undeva între autenticitatea anecdotelor filozofice culese de Jean-Claude Carrière şi literaritatea prozelor apocrife ale lui Karel Čapek. Elementul de noutate şi sursă de mult umor este contextul modern al acestor apocrife în care apar extratereştri, Google, 4x4, televiziunea sau sms-urile. Personajele antice şi fictive sînt puse să-şi reinterpreteze rolurile într-o lume identică cu a noastră; prin urmare, contemporaneizarea dialogurilor şi a conflictelor creează o impertinenţă (în sens pragmatic) poetică şi, mai ales, morală, de mare efect. Ceea ce pare un simplu joc de-a literatura apocrifă ascunde însă o reinterpretare a tradiţiei, o (su)punere a moralei creştine unui alt context al valorilor (contemporane relative). La un anumit nivel, ca autor al unor episoade din „micile naraţiuni“ fondatoare ale civilizaţiei occidentale, Andrei Cornea impersonează un posibil avatar al lui Pierre Ménard. Spre deosebire însă de personajul borgesian – a cărui acţiune scripturală este, de fapt, o metaforă a relecturii –, Andrei Cornea nu copiază verbatim şi nu oferă acelaşi vechi text într-un nou context, ci modifică faptele, preocupat fiind, în mod explicit, de deturnarea sensului, de revelarea unei morale alternative prin inversarea sau modificarea perspectivei/unghiului/vocii narative. Cum ne spune naratorul însuşi într-un text intitulat, ironic, „Adevărul istoric“: „Odată cu trecerea timpului, anumite detalii s-au estompat şi totul a căpătat un sens opus celui iniţial.“ Opus, dar nu mai puţin profund şi adevărat! Teoreticienii prozei postmoderniste româneşti (dacă mai există) au aici materie cît cuprinde.

Citind aceste poveşti, îl găsim pe Dumnezeu dezis de lume şi însingurat, muştruluit de Iov şi pus în încurcătură de Abraham; furnica, din cauza încălzirii globale, are cămara goală; din cauza unei neînţelegeri, oglinda apei este ea sedusă de Narcis; din cauza iluziei create de suprafaţa apei, un peşte se îndrăgosteşte de o ramură a copacului de pe mal; rămasă fără poveşti şi ameninţată astfel cu moartea, Şeherezada se inspiră citind... *O mie şi una de nopţi;* după ce muşcă din „fructul cunoaşterii“, Eva are o criză de gelozie, iar Adam îi remarcă celulita; Don Quijote evită să-l înfrunte pe uriaşul Briareus, real şi adevărat, pe motiv c-ar fi o iluzie şi că şi-ar strica reputaţia de cavaler; întrebat de răzbunătorul Sfinx, la o conferinţă de presă, dacă e adevărat că se face vinovat de incest şi de paricid, Oedip spune că totul nu este decît o calomnie al cărei autor este „un intelectual, un evreu“ pe nume Freud etc. Alte texte n-au nimic din ideea rescrierii, sînt fie anecdote, fie satire, parabole sau curioase distopii, precum „Educaria“, o lume în care nu există ignoranţă, ci numai educaţie dusă la extrem, şi care dispare treptat sub neutralitatea propriei ştiinţe. Într-un alt text, un tînăr îi cere lui Dumnezeu să fie fericit cu iubirea lui, şi Dumnezeu îi dă, rînd pe rînd, la vîrste diferite, inocenţa, apoi pasiunea, apoi responsabilitatea, iar în cele din urmă *povestea lor*. Într-o posibilă parabolă a totalitarismului, leul este încoronat regele animalelor după ce ţine un discurs în care convinge animalele că el le ucide numai pe cele slabe, spre binele comun. Într-o parabolă înrudită cu cea a peşterii, un peşte provenind dintr-un lac nu-şi poate convinge semenii din acvariu că există o apă mai mare. Unele poveşti au şi lirism, cum este finalul din „Firele de praf“, în care Dumnezeu, rămas fără calităţi de oferit, le spune firelor de praf venite ultimele la împărţirea însuşirilor: „Fie ca, uneori, o rază de soare să se strecoare pe neaşteptate printr-o mică deschidere în zid sau printr-o fereastră. Şi fie ca acela care va privi raza de soare dintr-o parte, dinspre umbra în care se află el însuşi, să vă vadă pe voi, firele de praf, strălucind în rază ca nenumărate nestemate, dansînd un dans fără sfîrşit în splendoarea luminii. Şi fie ca cel care vă priveşte să creadă, chiar dacă numai pentru o clipită, că baletul vostru din rază arată drumul pierdut spre Paradis...“

Cu aceste poveşti apocrife, inevitabil inegale, dar inteligente şi pline de umor în impertinenţa lor neostentativă, Andrei Cornea se joacă superior şi de-a literatura, şi de-a filozofia. Ironia subminează orice urmă moralizatoare şi textele au un *coté* critic şi o înţelepciune cumva în răspăr. O carte ce vorbeşte, în fond, despre sensurile opuse şi nu mai puţin adevărate, dar, mai ales, despre beneficiile nonconformismului. Venind de la un intelectual de asemenea calibru, demersul este cît se poate de tonic.

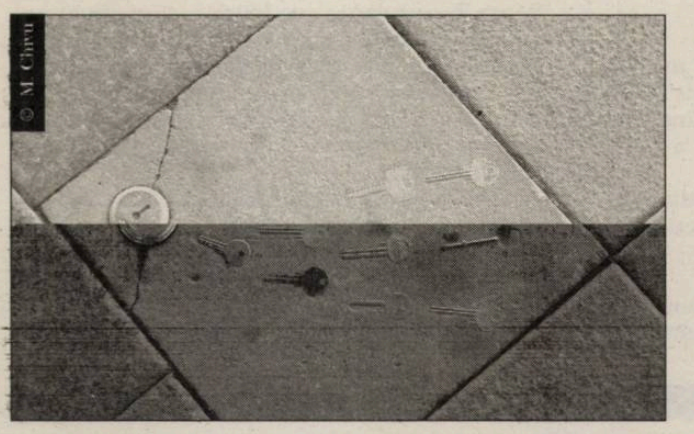

Dilema veche vă recomandă

● În noua formulă editorială a *României literare,* regăsim, după o prea lungă absenţă, rubrica semnată de dna Felicia Antip, „Cartea străină“, una dintre cronicile permanente care, ani şi ani, au dat prestigiu revistei conduse de George Ivaşcu şi Roger Cîmpeanu. (Radu Cosaşu)

● www.cassettefrommyex.com, site-ul cărţii omonime a lui Jason Bitner (tipul din spatele adorabilului www.foundmagazine.com) în care nostalgia atinge cote nebănuite: 60 de istorii ale unor jurnalişti şi scriitori americani despre casetele audio cu muzici compilate pentru/de la iubitele/iubiţii lor. Melodiile ce alcătuiesc soundtrack-ul iubirilor trecute sînt însoţite şi de fotografiile casetelor, adevărate capsule de emoţii, sentimente şi amintiri esenţiale. Este cea mai simpatică idee de carte de care am auzit în ultimii ani. Poate o traduce şi la noi cineva. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Fosilizat

● ***Nine* (SUA, 2009), de Rob Marshall.**

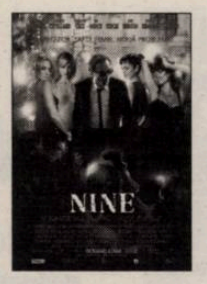

Nine e adaptarea unui *musical* de pe Broadway, el însuşi adaptat după *8 1/2* al lui Fellini. Daniel Day-Lewis e Guido (personajul lui Marcello Mastroianni din *8 1/2),* regizorul-celebritate hărţuit de o soţie (Marion Cotillard), de o amantă (Penélope Cruz), de o mie şi una de ispite, dar şi de rămăşiţele unei conştiinţe catolice, de amintirea mamei (Sophia Loren), dar şi de a unei prostituate (Fergie) dansînd pe o plajă a copilăriei, de armata înrolată în noua lui producţie (care are un titlu grandios, *Italia,* dar încă n-are scenariu) şi de presa chitită să-l canibalizeze. Day-Lewis nu-l joacă pe Mastroianni; joacă o idee despre artistul european – Artistul European ca *fashion icon*. E o idee ce ţine de istoria modei; e cum nu se poate mai retro. Acest nou Guido e menit să epitomizeze *glamour*-ul pe care-l aveau odată – prin anii '60 – artiştii europeni, în ochii marelui public internaţional. Nu e una dintre marile creaţii ale prodigiosului Day-Lewis. De fapt, e un rol care nu se cere atît creat, cît prezentat – ca pe *catwalk,* ca într-un pictorial – contează cum pozezi şi cum te mişti. Bineînţeles că Day-Lewis n-ar fi Day-Lewis dacă n-ar încerca să facă ceea ce se cheamă o compoziţie, adăugînd detaliu peste detaliu – de la mutrele clovneşti pe care le face histrionul italian Guido pînă la freza lui de bărbat vanitos, cu fire rărite, dar lăsate lungi, ca să compenseze. Dar accentul italian trebuie să fi fost o joacă pentru el şi, chiar dacă rolul îi oferă ocazia de a face două lucruri pe care nu le-a mai făcut pe ecran, şi anume să cînte şi să danseze (se presupune că de-aceea l-a şi acceptat), nu se poate spune că face performanţă nici într-un domeniu, nici în celălalt. Pe de altă parte, are ocazia de a valsa cu Sophia Loren. Şi o are ca prietenă şi confidentă pe marea Judi Dench. Dench, care nici ea nu prea a mai cîntat pe ecran, are un număr în care parodiază stilul Piaf şi, chiar dacă muzica e mediocră, iar versurile, în engleză amestecată cu franceză, nu sînt nici ele prea isteţe, actriţa, torcînd şi gîjîind cu un accent franţuzesc perfect, savurîndu-i ea însăşi perfecţiunea, jucîndu-se cu ea, le face să sune ca şi cînd ar fi. Mai e pe acolo şi Kate Hudson, în rolul unei jurnaliste care vrea să-l vîndă pe Guido publicului ei, drept chintesenţă a italienităţii; piesa în care îşi cîntă febleţea vulgară pentru toate cele ce ţin de Italia nu e nici ea mai isteaţă din punct de vedere muzical sau literar, dar măcar are un pic de zvîc satiric, deşi ţinta satirei – eterna gîsculiţă culturală – e una uşoară, care a mai fost ciuruită de mii de ori.

Restul cîntecelor n-au nici măcar atît. Ele reprezintă o artă – *musical*-ul broadwayan – ajunsă într-un stadiu avansat de fosilizare. Asta n-are nici o legătură cu felul în care sînt livrate: deşi nici unul dintre livratori nu e un broadwayan cu acte în regulă, sînt livrate cu încărcătura regulamentară de electricitate atitudinală. Dar sînt lipsite de orice efervescenţă reală, muzicală sau lingvistică. Singura lor calitate este că sună a Broadway, iar asta ţine de faptul că sînt compuse după o formulă. Formula lucrează aici de una singură, fără vreo implicare reală din partea vreunei minţi. Şi, în regia lui Rob Marshall, transpunerea lor de pe scenă pe ecran e efectuată fără pic de imaginaţie. O bună parte din acţiune se desfăşoară tot pe scenă; în fine, nu e chiar o scenă, ci un studio cinematografic, dar lumina artificială e folosită tot ca pe scenă. Fiecare actor îşi cîntă o parte din cîntec acolo, o parte – în ambianţe mai „cinematografice“, iar montajul sare de colo pînă colo şi de la color la alb-negru: asta e ideea despre cinema a unui cine-analfabet. *Nine* vrea să facă spectacol din talmeş-balmeşul din capul unui artist, dar amintirile, nostalgiile, vinovăţiile etc. ce compun acel talmeş-balmeş sînt atît de superficial bifate şi atît de neinspirat transfigurate muzical, încît capul acestui Guido pare mai mult gol, prea gol ca să aparţină unui artist de a cărui operă se face atîta caz. Cea mai consistentă parte a vieţii lui interioare e dilema soţie-amantă, şi nici aceea nu e consistentă: dacă, în interpretarea lui Cotillard, vulnerabilitatea şi demnitatea soţiei au un pic de autenticitate, Cruz, în rolul amantei, nu operează în calitatea ei de actriţă, ci în cea de Vulcan Erotic de Primă Mărime al Cinema-ului European – vulcanicitatea ei e atît de suprapromovată încît fiecare cadru cu fundul ei e ca o transmisiune de la dezvelirea oficială a unui monument. Şi mai e şi Nicole Kidman în rolul Idealului Inaccesibil, care se plimbă pe străzi, poartă blană şi zîmbeşte distant-compătimitor, aşa cum zîmbesc de obicei Idealurile Inaccesibile. Filmul e vizionabil la acelaşi nivel la care e vizionabilă o defilare pe covorul roşu, înaintea Oscarurilor: la nivelul lui „dar cutare cînd o să apară?“ şi „oare ce-o să poarte?“.

trecerea prin reviste

Lettre Internationale

Îmi pare rău, dar e imposibil să scrii pe scurt despre *Lettre Internationale,* cea mai europeană revistă românească de cultură, care îşi vede de treabă cu discreţie şi eficienţă, apărînd nesmintit în fiecare trimestru/anotimp şi arătîndu-ne – dacă avem răbdarea s-o deschidem şi s-o citim – că sîntem o parte a Lumii şi că (dincolo de obsesiile noastre cotidiene recoltate, rumegate şi-napoi la lume date, după cum ne arată televiziunile) nici măcar nu sîntem atît de departe de ea. De Lume, adică.

Pentru cei care au deschis televizorul mai tîrziu, care stau prea mult pe chat şi pe Wikipedia ori trăiesc cu impresia că înainte de Internet n-a existat nimic, precizez că *Lettre Internationale* este un proiect (iertaţi-mi cuvîntul la modă) de publicistică europeană gîndit şi aplicat de Antonin J. Liehm: o revistă care să aibă „ediţii locale" în diverse ţări, dar să pornească de la un nucleu comun şi să poată schimba („împărtăşi", „share"-ui) conţinutul dincolo de graniţele naţionale. Antonin J. Liehm este un gazetar de mare anvergură, acum octogenar, care a avut această „viziune" înainte de era Internetului şi a traducerilor „automate" pe care Google & co. se chinuie (fără mare folos, părerea mea...) să le tot perfecţioneze: reviste „naţionale" cu conţinut european. Aşa încît a „scos" pe piaţă conceptul *Lettre Internationale* la Paris, pe care l-a „dat în franciză" (spun asta ca să-i captez şi pe manageri...) în diverse ţări. Din cîte au fost la un moment dat, au rămas opt (criză, bugete, finanţări etc.): *Lettre Internationale* apare acum la Paris, Roma, Berlin, Madrid, Copenhaga, Budapesta, Sofia şi Bucureşti (în anii trecuţi, revista apărea şi la Belgrad, Zagreb şi în alte locuri...). După părerea mea strict subiectivă şi avînd în vedere că am văzut şi alte ediţii străine şi îi cunosc pe unii dintre cei care le fac, o spun cu mîna pe inimă: ediţia românească este mai bună, mai „pe faţă", mai firească şi mai europeană decît majoritatea suratelor sale.

Vin acum la subiect: a apărut numărul 72, ediţia de iarnă. Dl B. Elvin (redactorul-şef, un admirabil constructor de reviste şi un extrem de competent cititor de gazete – ceea ce e lucru rar în zilele noastre) şi echipa sa adună la un loc nume şi texte pe care, aburiţi de televizor cum sîntem, le „visăm", dar nu observăm că le avem la îndemînă, la fiecare trei luni, contra sumei de 5 (cinci) lei. Revista se deschide cu un eseu al lui Václav Havel („Surprizele istoriei"), dar fostul preşedinte ceh este prezent şi mai încolo, într-un dialog cu Adam Michnik („Revoluţia sufletului"). Vreţi alte nume mari? Le aveţi: Raymond Aron (cu fragmente de „Memorii"), Karl Schlögel, Alain Finkielkraut, Georges Nivat, Peter Nadas, Antonio Tabucchi şi alţii. Plus Herta Müller, cu discursul ţinut la Stockholm cu ocazia decernării Premiului Nobel. (A remarcat cineva, a făcut cineva un „brand" din faptul că, de ani de zile, *Lettre Internationale* publică în România discursurile laureaţilor Nobel pentru literatură?). Vreţi şi nume româneşti compatibile cu cele străine? Iată: Ion Vianu, Adrian Cioroianu („1989 al meu", un interesant eseu subiectiv al unui istoric al comunismului), Alice Georgescu, Andrei Gorzo („Despre neorealism"), Cristian Teodorescu, Cristina Modreanu, Rodica Binder. Scriitori şi publicişti de prima mînă, pe care greu îi poţi aduna laolaltă (doar *Dilema veche* mai reuşeşte uneori, dar nu atît de substanţial ca *Lettre Internationale...).*

Pe scurt: citiţi *Lettre Internationale,* ediţia română, iarna 2009-2010. Dacă nu o faceţi, veţi regreta: vă veţi simţi mai singuri pe lume, nişte bieţi provinciali care cred că „Lumea" e departe. De fapt, nu e: e între noi. Pe citite... (**M. V.**)

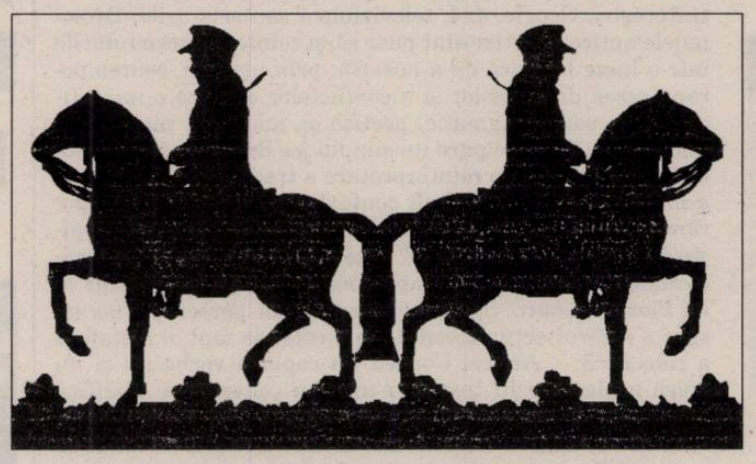

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O intensă dezbatere sufletească

Oricît de mare a fost gerul de 24 ianuarie, de Unirea Principatelor (noi, pe vremuri, de 24 ianuarie ziceam că e şi luna unirii Principalelor, adică pe 7 era ziua ei, iar pe 26, ziua lui)

mie, dacă-mi fluturai şi un tramvai sau un bancomat sau o sarailie, nu mi-a ieşit din minte, căci ea nu îngheţase complet,

această sintagmă, sau paradigmă, sau parapantă:

„liderul de suflet al românilor".

De două zile, de pe 22, citisem reclama cu poză care vestea că pe 25 telerevenea talk-show-ul liderului de suflet al românilor şi de atunci nu puteam scăpa de ea,

de dimineaţă şi seara, ba chiar şi la prînz, pe nepusă masă, se ţinea după mine şi oricît mă scuturam de ea, venea după mine şi în bucătărie, şi în birou, şi în lift,

iar în timp ce mă uitam la *Război şi pace* (partea a treia, sîmbătă seară) în plină criză de nervi a lui Kutuzov, m-a fulgerat ideea să-l numesc „lider de suflet al ruşilor!", căci

de ce nu ar avea fiecare popor un lider de suflet al lui?,*

după cum am avut momente cînd am încercat să bagatelizez problema (conform legii lui Mazilu: „eu am ridicat problema, eu o bagatelizez!"), s-o socotesc un fleac,

dar ea nu şi nu,

cum să fie un fleac dimineaţa aceea sau amurgul acela cînd unui om, director sau simplu slujbaş dintr-o agenţie de publicitate, i-a apărut ideea, ca un răsărit de soare, să numească pe un semen de-al său, fie el un teleastru: „lider de suflet al românilor"?,

ba mai mult: să comunice ideea celor din jur, spre a fi aprobată (mă întreb: să nu fi existat nici o obiecţie?)

sau şi mai şi: ideea, împerecherea acestor cinci cuvinte, dacă i-a trecut prin creierul mare şi mic chiar celui numit aşa?,

lui însuşi să-i fi apărut ca foarte potrivită, să-i sune, să-i placă, „cum adică să-i placă?", „uite-aşa, să-i placă!",

„nu se poate, nu se poate..." – îmi ziceam, îmbrăcîndu-mă bine pentru plimbarea în gerul acela de -24° la Iaşi, -12° la Bucureşti,

„imposibil!" – mi-am repetat, trăgîndu-mi fermoarul totdeauna îndărătnic al hainei de iarnă inexpugnabile,

„cum adică e imposibil ca unui român să-i placă a fi lider de suflet al românilor...?" „Habar nu ai pe ce lume trăieşti!... nu ai simţul realităţii..."

şi cum am ajuns acasă, de cum m-am extras din ghete, pulovăr şi colanţii de lînă, m-am repezit la bibliotecă să caut cartea celui care a scris că nu are încredere în oricine-i vorbeşte despre suflet ca despre nas (sau „la zi", ca despre un talk-show, să spunem: „un talk-show sufletesc"**)

nu l-am găsit, dar, febril, semn că lucram pentru o cauză justă, am descoperit în jurnalul meu oarecum intim, cea mai consistentă definiţie a sufletului din cîte am citit, aceea a lui Julian Barnes: „Sufletul este povestea pe care creierul şi-o spune sie însuşi".

„N-o întina!" mi-am poruncit şi imediat

„Fii îngăduitor... Cine ştie ce poveşti şi-a spus creierul acela ca să ajungă la a lega «lider» cu «suflet»... l-o fi luat un elan nonconformist, să sfîrşească cu banalităţile unui «lider de partid», «lider de opinie», «lider de companie», «lider de campanie», «lider de piaţă», «lider pe viaţă»... poate că e o exasperare... o exasperare pozitivă..."

„Nu e nici o exasperare... e o tîmpenie!" Şi tot eu:

„Şi ce dacă e o tîmpenie? Nu are nici o importanţă... Tîmpeniile nu mai miră, nu mor, tot ce-i mai grav e că durează, germinează... dacă «lider de suflet al românilor» se va impune ca «OTV, televiziunea poporului»? Poimîine o să avem «10 români lideri de suflet». Într-o ţară de exasperaţi pozitivi nu mai există tîmpenii."

Aşa m-am dezbătut intens pînă s-a terminat şi *Război şi pace* (duminică seară, partea a patra), cînd am găsit cu cale să-mi pun „Frumoasa morăriţă", liderul sufletului meu schubertian.

---

* Care ar fi la francezi? Da' la englezi? Da' la nemţi? Închid ochii şi ameţesc.

** De ce nu? Nu am cîntat ani de zile: „Inima e-un telefon / Inventat de Cupidon?", da, dar era o glumă...

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul?
La Băgău, cu Florin Toma

Cîndva, prin toamnă, m-am culcuşit cu neştire de altceva la subţioara Ardealului, dată cu deodorant de lemn crud, de bălegar, de boabă de strugure strivită în teasc şi amirosind a pîine coaptă în frunză de varză pe vatra din curte. Într-un sat ghemuit între dealurile din răsăritul Aiudului, la vreo 7 km, imediat ce treci Mureşul la Ciumbrud. Satul Băgău, care, dincolo de numele uşor derutant, are o istorie solemnă.

Cu o atestare documentară încă din secolul al XIII-lea, în zonă s-au descoperit urme de aşezări din Epoca Bronzului şi din cea a Fierului. Ca să nu mai amintim de o necropolă datînd din perioada prefeudală (sec. VII d.Hr.) situată pe dealul Gorganu, de Tău fără fund, un lac cu apă limpede, a cărui adîncime n-o ştie nimeni şi de un albastru incredibil şi cu floră unică, ori de biserica românească din lemn, Sf. Teodor Tiron, datînd din 1733, pictată de Toader Zugravul. Apoi, un areal presărat cu toponime bizare: Lopadea Nouă, Ciumbrud, Asinip, Cicîrd, Hopîrta, Ciuguzel, Beţa, Ocnişoara, Odverem.

La Băgău, ciclurile naturale se desfăşoară într-o succesiune îngheţată de sute de ani. Osificată frumos. Toamna, pădurile de pe dealurile dimprejur cad într-o policromie spectaculoasă, de la verde închis, trecînd prin galben, pînă la ruginiu şi roşu aprins, aerul e mai umed, mai rece, fiindcă ceaţa ocupă samavolnic tot satul pînă la prînz, ici-colo răsar fuioarele de fum ce ies din sobele îndesate cu lemne, iar clopotul bisericii româneşti (alta nouă, construită tot sus pe deal şi, fapt absolut incredibil, luminată toată noaptea, ca un monument istoric, unde, în pronaos, pe peretele corului sînt pictate trei mari tablouri: în stînga Mihai Viteazul, la mijloc „Cina cea de taină", iar în dreapta Avram Iancu!) bate fix la şapte dimineaţa. Este ora la care uliţa este străbătută de o cireadă nesfîrşită de vaci ce se îndreaptă în sus, spre coastele pe care fînul, înalt cît holdele de grîu, n-a fost cosit şi nici nu va fi, căci îndestularea e comodă.

Oamenii acestui sat, jumătate români, jumătate unguri, fiecare cu biserica lor, dar atît, căci în celelalte rituri sînt fraţi întru lucrări, bucurie, sărbători, pîine, cules, ţuică şi lemn adus din pădurea lui (au încercat autorităţile să le bage o conductă de gaze naturale pentru încălzire, dar au refuzat, căci dispun de lemn din belşug, cum spun ei, de cînd să încălzească cristelniţa pînă să-şi facă din el copîrşeu, multe generaţii de-acum încolo!), fac totul cu migală, cu temei şi, mai ales, cu suflet. Tot ceea ce iese din mîinile lor e lucru bine rostuit, serios, trainic, gustos. Ooo, Doamne, nu se poate, e nedrept să uiţi pita coaptă de Zsuzsi-neni şi păstrată în ştergar zile întregi?! Dar laptele crud adus dimineaţa de tanti Anica? Sau slana lui Culiţă înghiţită de iuţeala cepei strivite cu pumnul pe colţul mesei. Ori ţuica lui nea Ionel, sorbită la mama ei, acolo în beci, unde nu intră oricine, doar oaspeţii de vază, care numa sînt puşi să guste, atît.

Deoarece drumul de la Aiud încolo, spre est, n-are nici o anvergură, la Băgău pur şi simplu nu se face turism. Eşti din zonă, bine. Nu, te duci mătăluţă mai departe, spre Ocna-Mureş, acolo unde, oricum, nu te aşteaptă nimic decît aerul îmbibat cu clor. Aici, se vine doar la neamuri. Cum face, de pildă, de patru ori pe an, Sever al lui Augustin al lui Clemeş (de la Clement!), pe care l-am însoţit în rol de paj cu gura căscată. *Notă:* A se reţine că aici ascendenţa patrimonială nu se fixează pe linia maternă, ca-n Moldova (a Varvarei, a Catrinei, a Simionesei), ci exclusiv pe cea paternă (Augustin e tatăl, iar Clemeş bunicul!). Fapt ce poate da de gîndit. Chiar şi la asumarea seriozităţii etilice. Căci, la Băgău, fiecare dintre cele 150 de case are fruntaşul (uneori, funtaşii!) ei pe ramură. De prun. Iar performerii (de multe ori, şi doamnele!) sînt cunoscuţi peste văi şi peste dealuri, pînă departe. Fiindcă aista nu-i lucru de şagă. Băutura e oleacă de mit. Se bea grav, marcant, temeinic, aşezat, gospodăreşte, pînă se termină.

Altminteri, la Băgău trebuie să faci doar atît: să respiri. Te va durea pieptul de atîta ozon. Şi să asculţi cum se răsfaţă liniştea, tolănindu-se pe coastele din jurul Gorganului sau Tăului fără fund. Ţi se vor înfunda urechile de atîta pace. La Băgău s-ar putea să fii normal. De-abia acolo.

Florin TOMA

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

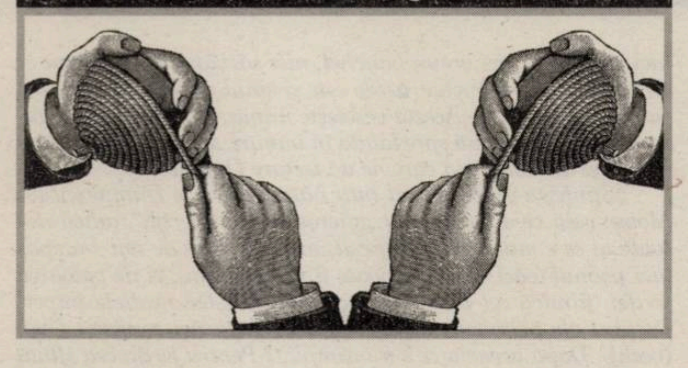

Lovin vs Ţoghină

– un caz de pus pe gînduri –

În iunie anul trecut, jurnalistul Tiberiu Lovin a scris pe blogul său (reportervirtual.ro) despre Maria Ţoghină, preşedinte-director general la radioul public. Spunea acolo că M.Ţ. nu a trecut în declaraţia de avere un apartament cumpărat de la ANL, pe numele soţului. Mai mult chiar, soţii Ţoghină nu îndeplineau criteriile pentru a obţine locuinţă ANL. Pe baza declaraţiei de avere, Lovin trăgea concluzia că şefa radioului a încasat cu 300 de milioane lei vechi mai mult decît în 2008. Informaţiile erau bazate pe probe şi documente. Cea criticată reacţionează şi trimite un drept la replică. Pe care Lovin îl publică. M.Ţ. spune că nu a pomenit locuinţa ANL în declaraţia de avere întrucît nu are decît un contract de construire, singura legătură cu casa fiind ratele la creditul plătit. Înţelegem că M.Ţ. are un contract pentru o casă, că plăteşte credite pentru acea casă (deci a plătit-o constructorului măcar parţial), dar nu consideră că are acea casă în proprietate şi deci nu avea de ce să o treacă în declaraţia de avere. Logică sucită. E clar că M.Ţ a încălcat principiul transparenţei averilor: nu poţi spune că o casă în construcţie pe care o plăteşti nu este a ta, e un artificiu legal uşurel. Tot ea spune că respectiva locuinţă nu este una socială, deci nu trebuia să îndeplinească nişte criterii. Pe formă are dreptate, dar aici intrăm în discuţia de fond a existenţei ANL – imorală în sine. Cazul Ţoghină e ilustrativ: plătim noi toţi pentru ca o instituţie a statului să construiască vilă pentru o doamnă cu salariu foarte mare. De ce? Şi cum se face că acest noroc pică invariabil pe unii cu contacte bune printre oamenii de la putere? E legitim să tratăm cu suspiciune mecanismul ANL şi pe beneficiarii lui. Lovin are dreptate.

Un jurnalist trebuie să cîntărească între două principii: încălcarea intimităţii unor persoane* vs *expunerea publică a unor fapte condamnabile.

În ce priveşte leafa sa mărită, M.Ţ răspunde că diferenţa este dată de impozit, mai exact a declarat într-un an suma netă, iar apoi tot venitul impozabil. Nu mi-e limpede dacă a fost o schimbare în formatul declaraţiei de avere. Lovin putea comite o greşeală umană, a văzut sume diferite. Aş fi zis că e doar o greşeală de înţeles, dacă raporta sumele, sec. Însă în acest caz a greşit prin mînia proletară cu care înfierează creşterea de leafă. Ar fi putut să întrebe de unde e diferenţa sau ar fi putut să publice cifrele seci. Însă nici nu a verificat şi s-a şi aruncat prea uşor în înfierări. Aici nu avea dreptate.

M-am lungit cu amănuntele cazului nu pentru că ar fi neobişnuit. Avem asemenea dezvăluiri destul de des: jurnalism pasional chiar şi atunci cînd e bazat pe fapte, comportament public în care oficialii abuzează de poziţia lor şi apoi găsesc justificări la limita legii, nici măcar încercînd să mimeze sentimentul onoarei. Urmează partea cu adevărat interesantă.

Mai departe, Tiberiu Lovin se joacă cu subiectul. E mîndru tare că un asemenea scandal a plecat de pe un blog. Face poze la nişte vile ANL în construcţie şi o invită pe M.Ţ. să şi-o recunoască pe a sa. Simpatic. Pînă cînd, în august anul trecut publică un e-mail trimis de M.Ţ. către o colegă şi prietenă. M.Ţ se felicită pentru modul cum a tratat problema „jurnalistului virtual", totul într-un ton amical, cu glumiţe evident nedestinate să iasă în public. Lovin spune în articolul însoţitor că a primit mesajul de la altcineva. M.Ţ. face plîngere penală pentru violarea corespondenţei. Procurorii sînt obligaţi să înceapă ancheta. Lovin este convocat la Parchet, anunţă totul foarte public, blogosfera se încinge. Apar titluri ca „Blogger aproape arestat de DIICOT" (pe navalitorul.ro). Lovin însuşi începe relatarea de la Parchet dramatizînd: „momentan sînt liber...", deşi fusese acolo doar pentru declaraţii. Tonul general al articolelor de pe net: blogărul Lovin este asuprit pe nedrept de statul imbecil care nu pricepe Internetul, dar este folosit de corupţi pentru a-şi apăra averile ilegale.

Acum, sîntem într-un punct imposibil. Lovin a făcut evident un serviciu public dezvăluind problemele cu averea directoarei. A făcut-o într-un stil jurnalistic nu perfect, dar bazat pe documente şi fapte. M.Ţ. a folosit dreptul său la replică, dar nu a convins, deşi pare convinsă că a dat o lovitură devastatoare credibilităţii „jurnalistului virtual" (cum tot repetă cu maliţie, lăsînd să se înţeleagă că virtualii ăştia nu sînt tocmai jurnalişti). Lovin a publicat apoi mesajul privat. A procedat corect?

Teoretic, un jurnalist poate publica un mesaj privat dacă publicarea aduce la lumină încălcări ale legii şi dacă acele încălcări ale legii nu pot fi probate altfel. Cu alte cuvinte, un jurnalist trebuie să cîntărească între două principii: încălcarea intimităţii unor persoane *vs* expunerea publică a unor fapte condamnabile. Asta trebuie să fie o decizie dificilă, adînc cîntărită şi bine argumentată. Corespunde publicarea e-mail-ului trimis de M.Ţ acestui principiu al reţinerii?

Răspunsul meu este că nu. Acel mesaj nu aduce absolut nimic nou faţă de dezvăluirile pe care Lovin le făcuse deja. Faptul că cele două se bucură că au trimis dreptul la replică şi îşi trimit pupici nu prezintă nici un interes public. Aş înţelege dacă M.Ţ ar fi pus la cale prin e-mail un plan de pedepsire a jurnalistului sau ceva asemănător, eventual abuzînd de funcţia sa. Dar nu reiese nimic de acest fel. Singura informaţie în plus din acel mesaj e că M.Ţ era foarte enervată de Lovin, chestie pe care o cam bănuiam şi nu era nevoie de încălcarea intimităţii pentru a arăta atîta lucru. Lovin a primit mesajul şi ar fi putut să se bucure în sinea sa pentru deranjul provocat, dar publicarea mesajului l-a trimis automat într-o zonă a deciziilor dificile: a încălcat legea. Este legitimă o lege care protejează intimitatea, fie şi a oficialilor? Evident că da. Poate fi această lege încălcată de către jurnalişti, pentru un bine public mai mare? La fel de evident că da. Însă care este binele public superior susţinut de Lovin în acest caz? Din păcate, nu e nici unul. Lovin declară pe un site: „Faptul că doamnele vorbeau despre mine pe e-mail-ul de serviciu este o informaţie de interes public". Nu, nu este. Trebuie să fii puţin egolatru să crezi că orice discuţie despre tine e de interes public, iar e-mail-ul de serviciu este şi el privat din oficiu, nu e un argument. De ce a publicat Lovin acel mesaj? Eu cred că s-a jucat. Făcea parte din bucuria juvenilă a tachinării post-dezvăluire. A vrut să-i transmită Mariei Ţ.: uite ce pot să-ţi fac! Sîc-sîc!

Sindicatul Mediasind a cerut demisia de onoare a directoarei pentru că nu cunoaşte codul deontologic al profesiei, care în mod formal este ataşat contractului colectiv pe ramură (zic că e doar formal pentru că nimeni nu pare a şti despre el, în afară de cei de la sindicat şi noi, cei cîţiva ONG-işti care scriem despre media). Ce legătură are codul deontologic cu acest caz? Codul îi cere jurnalistului să-şi protejeze sursele. În mod logic, procurorii îi cer lui Lovin să spună de la cine are mesajul respectiv, adică cine este persoana care a încălcat legea iniţial violînd corespondenţa (iar procurorii nu pot refuza deschiderea unui caz doar pentru că Lovin e blogger/jurnalist). Lovin însuşi redevine serios şi într-un articol intitulat „Dilema libertăţii" spune: „Uneori, un jurnalist este pus în faţa dilemei existenţiale: torn sursa şi îmi păstrez libertatea sau nu o torn şi risc să mă trezesc după gratii?". Frumos spus, doar că în acelaşi text, undeva spre final, Lovin lasă să se înţeleagă şi că ar fi putut publica mesaje mai intime, dar a ales să-l publice doar pe cel în care se vorbea despre el. Lovin ajunge prea rapid de la principii înalte şi speţe la CEDO la „principii" care se reduc la „vezi că am mail-uri între tine şi barbată-tu"!

Jurnalistul are o putere pe care trebuie să o folosească cu reţinere. Lovin a publicat un mesaj privat fără nici o relevanţă publică, doar din orgoliu. A pus în pericol chiar regulile pe care pretinde că le apără: dacă jurnaliştii vor abuza de intimitatea altor persoane pentru mize mărunte, oamenii se vor sătura de aura de judecători morali pe care aceşti jurnalişti o afişează. Vor spune: înţeleg să-ţi protejezi sursele ca să dezvălui abuzuri, corupţie, trădări, dar nu ca să-ţi umfli tu orgoliul.

Aş vrea ca acest caz să îi înveţe pe jurnaliştii din România că puterea pe care o au are sens numai cînd aplică singuri principiul reţinerii. Că esenţa libertăţii presei constă în a putea să faci rău, dar să alegi să nu-l faci, decît dacă un rău mai mare poate fi astfel prevenit. Şi sper ca şi Lovin să rămînă cu această idee din acest articol. Altfel, nu îi cer să dezvăluie sursa, şi sînt şi pregătit să donez într-o colectă publică dacă se va ajunge la amendă. Dar ar trebui să-şi asume eroarea, nu să se ascundă după fustele profesiei. Să spună: a fost o eroare să public acel mesaj, dar asta nu înseamnă că acum trebuie să dezvălui sursa, pentru că de data asta principiul superior este cel al apărării profesiei. Îl voi respecta dacă ne va da tuturor acest exemplu de reţinere.

Iaromira POPOVICI

bazar

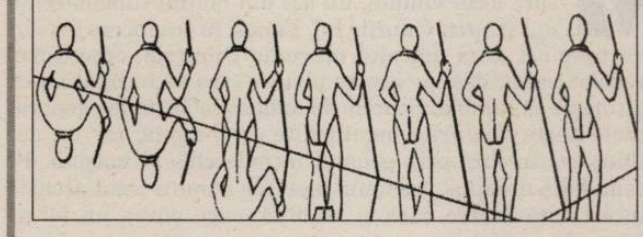

Cu Dacia, spre Budapesta

Pentru împătimiţii călătoriilor cu trenul, un drum pînă la Budapesta, cu CFR-ul, poate fi un adevărat regal. E adevărat că, dacă citeşti pe Internet despre trenul cu care urmează să pleci – internaţionalul Dacia, care ajunge, în final, la Viena –, voiajul capătă o pronunţată tentă *horror:* „Am găsit bilete la clasa I, deşi trenul era foarte aglomerat. Pe peron i-am văzut pe «băieţii veseli». Erau patru la număr. Băuţi, cu lanţuri groase de 3 cm la gît, cu beri şi votcă şi cu... un cîine. (...) Primul scandal a început cu nişte cercetaşi germani care veneau în România pentru acţiuni caritabile. Le-au ocupat locurile rezervate, i-au înjurat, i-au împins, şi-au bătut joc de uniforma lor. Al doilea scandal a izbucnit odată cu solicitarea conductoarei germane de a lăsa cîinele la bagaje. (...) A urmat o scenă de coşmar cu un scandal dur cu o familie de romi. Romii erau partea vătămată. Singura lor vină era «că mirosiţi, bă, jegoşilor!». Oamenii s-au simţit jigniţi şi de aici a ieşit o ceartă în tren finalizată cu aruncarea la propriu a familiei de romi pe peronul de la Budapesta şi vătămarea lor cu lovituri cu pumnii" – povesteşte Ciprian Păun, fost consilier liberal de Cluj, martor ocular *(clujeanul.gandul.info).*

Aceasta este doar informaţia extremă despre trenul în cauză. Am mai găsit şi altele, mai... moderate, despre hoţii care încearcă uşile şi despre faptul că e murdar. Din păcate pentru ei şi din fericire pentru mine, călătoria mea a fost, se pare, excepţia de la regulile deja amintite: mi s-a părut cel mai... confortabil tren cu care am mers vreodată. Compartimentele erau mai largi, aveai loc să te mişti pînă la geam sau chiuvetă. Iar controlorul – unul dintre puţinii cu adevărat politicoşi, care ne-a bătut la uşă şi ne-a prevenit că, după graniţă, pot apărea hoţii, aşa că să ne punem toate siguranţele posibile. Tot el a venit şi ne-a adus o pungă cu micul dejun pentru ziua următoare: ness, croasante, suc de portocale... La toaletă am găsit hîrtie şi săpun...

Ceea ce dovedeşte, pe lîngă faptul că am avut, probabil, noroc, că oamenii sînt diferiţi şi văd lucrurile diferit, în funcţie de cum vor să le vadă: dacă îţi place ceva şi crezi în „virtuţile" acelui lucru – cum se întîmplă în cazul meu cu trenul – îţi vor ieşi la iveală doar părţile lui bune...

Nu rîdeţi, căci trenul poate însemna pentru pasagerii lui o grămadă de lucruri, aşa cum tot de pe Internet aflu, căutînd acelaşi expres Dacia: „Trenul, scria cîndva Foucault, este prin excelenţă un ansamblu de relaţii, fiind un obiect pe care îl traversăm şi care se află el însuşi în trecere. Dacă ţinem să precizăm această idee, ajungem să descompunem materialitatea oricărui tren în relaţiile dintre mediul interior şi exterior (vizibilitate, izolare termică), dintre pasageri (cel mai adesea cunoştinţe întîmplătoare, ale căror drumuri se întretaie doar pe durata călătoriei, chiar dacă ajung să-şi povestească întreaga viaţă), între fusuri orare (ritualul potrivirii ceasului la graniţă) şi între regimuri vamale şi de viză (cu şicanele de rigoare)."

Citatul este dintr-un mai vechi articol al Mădălinei Diaconu din *Observatorul cultural* („Convorbiri la drum de seară: Dacia Express", din noiembrie 2008). Culmea e că articolul se referă exact la acelaşi tren, care a fost şi subiectul unui film: documentarul *Dacia Express,* al regizorului austriac Michael Schindegger, care se constituie tocmai din convorbiri cu călătorii acestuia.

Nu pot decît conchide cumva rotund: trenul nu ne-a dezamăgit nici la întoarcere, cînd, în ciuda faptului că vagonul de clasa I, cel mai nou şi mai scump, avea constante probleme cu încălzirea, controlorii români nu s-au supărat să-l repare de fiecare dată cînd se strica (ceea ce s-a întîmplat de cel puţin cinci ori). Şi cînd am avut parte de un vagon-restaurant demn de Orient Express-ul Agathei Christie: pe feţele de masă foarte albe, cu flori de plastic, am putut mînca un şniţel ce părea adevărat...

Cristian CHIVU

La o cupă de vin cu Mihail Psellos

Maşina se rostogolea zgomotos pe drumul şerpuit spre locul vinului, un sat din nordul Elladei renumit pentru vinurile lui, Fanos, în traducere *felinar*. Era toamnă, ziua marelui mucenic Dimitrie, ocrotitorul Tessalonicului, deşi pe aceste plaiuri vara se încăpăţîna cu obstinaţie să rămînă. Soarele de amiază îşi întindea generos razele peste dealurile îngălbenite de toamnă, iar un aer călduţ se strecura prin geamul întredeschis al maşinii. Pe geamul din dreapta, prietenul meu Ion admira tăcut această luptă tacită dintre vară şi toamnă, care părea un fel de hîrjoneală erotică.

– Ionele, am spart eu tăcerea asta gravă ce ne cuprinsese, azi e sărbătoare mare, de fapt, pentru noi e sărbătoare dublă, Sfîntul Dimitrie, dar şi sărbătoarea vinului, pentru că vom degusta vinul cel nou, vinul lui Macedon.

– Da, popo, mor de nerăbdare să văd cum a ieşit... să văd dacă mai are acele calităţi misterioase care alină suferinţele metafizice abisale... o adevărată enzimă pentru organul filozofic... dar şi sărbătoarea Sf. Dumitru, mai ales că azi am liber de la şcoală, doar e *argia,* cum zic grecii... Bună şcoala, dar să n-o iei în serios, vorba lui Noica. Îmi place mai mult să stau degeaba, ca să pot filozofa. Şcoala mă împiedică să filozofez.

– Da, aşa e... Şi paradoxal, etimologic, cuvîntul şcoală vine de la *schole,* care însemna tocmai „a sta degeaba", iar antonimul lui, *ascholia,* însemna „preocupare, muncă". Pentru vechii elini, numai cel care trăia în *schole* putea să filozofeze.

– Superb! Şcoală d'asta aş vrea să frecventez şi eu, răspunse Ionel, rînjind flasc.

Da, Ionele... Şi pentru că astăzi vom săvîrşi ritualul iniţiatic cu certe reminiscenţe dionisiace al degustării vinului cel nou, îţi propun să pălăvrăgim despre lucrarea lui Psellos, *Enkomion eis ton oinon / Lauda vinului,* cum se intitulează.

– Cine, mă, Psellos? Ăsta nu e scriitorul acela din secolul al XI-lea care a fost condamnat pentru erezie?

– Nu el, ci ucenicul lui, Ioannis Italos, dar negreşit că şi el avea unele mici alunecări de la canonul credinţei. Prietenul lui, Xifilinos, l-a acuzat că l-a înlocuit pe Hristos cu Platon, deşi, atenţie, Psellos, era călugărul Mihail. Fără îndoială însă, deşi călugăr, el a fost reprezentatul curentului umanist din acea perioadă, fapt ce i-a atras aversiunea patriarhului Kerullarios.

– Aoleu! Şi suspectat de erezie, şi călugăr, şi mare sforar prin ale politichiei, cum bine mi-aduc aminte! Şi mai are şi o scriere despre vin! Dar nu asta mă intrigă, ci interesul tău pentru toţi ereticii ăştia. Dar să vedem întîi ce zice... Oricum, uneori mă gîndesc că ţie ţi-ar fi stat mai bine păgîn, decît creştin! completă Ion, amuzîndu-se copios.

– Da, asta a fost o completare epifenomenică indolentă, am răspuns eu zîmbind.

Uşor, uşor, furaţi de acest dialog hîtru, am ajuns la locul vinului. Doamna Ourania, patroana casei vinului, ne-a întîmpinat voioasă, cu faţa rubicondă, semn al bunei circulaţii sanguine, şi ne-a condus imediat în cramă. Ne-a întîmpinat chiar de la intrare un miros puternic de vin, un pic apăsător, dar plăcut, care prin nări simţeam că-mi inundă toată fiinţa. Cele şapte butoaie stăteau aliniate cuminţi pe laturile cramei, iar deasupra lor, chiar în faţa noastră, pe un raft, am zărit o statuetă ce-l înfăţişa pe Socrate. Ne-am repezit cu paharele de unică folosinţă la robinetul unuia dintre butoaie, aşteptînd cu înfrigurare nectarul divin, vinul lui Macedon. Vinul era rubiniu şi vîscos, iar la suprafaţă se formase o spumă violetă. Imediat ce l-am gustat, l-am simţit vîrtos, uleios şi cu o aromă ambroziacă inconfundabilă şi indelebilă, ca aroma femeii iubite, care-ţi rămîne impregnată în carne.

– Să trăieşti, popo, a rupt Ion această tăcere iniţiatică a ritualului bahic. *Eyoi, Socrates,* se adresă el marelui filozof cu salutul bahic. Ştia el ce ştia, de lua permanent această endorfină pentru stimularea organului filozofic.

– Păi, numai o simplă privire dacă ne aruncăm pe începutul lucrării lui Platon, *Symposium,* observăm că simpozioanele lor erau chiar ceea ce spune etimologia, *syn* + *pino* = „a bea împreună". Tot acolo, Eryximahon, unul dintre interlocutorii dialogului, ne spune că Socrate era destoinic în amîndouă, adică şi să bea mult, şi să bea cu înfrînare.

După ce ne-am aprovizionat corespunzător cu mai multe *pentantes* (bidoane de 5 litri), am poposit într-o poiană, ne-am cuibărit în frunzele toamnei şi am început lectura operei lui Psellos, alegînd anumite pasaje.

Nu ştiu cum să laud vinul mai întîi, pentru aroma lui sau pentru plăcerea ce o oferă, căci prin amîndouă este excepţional, dar negreşit îl voi lăuda ţinînd cont de regula encomioanelor... trebuie să ţinem cont nu numai de cei care se bucură de băutură, ci şi de cei care se bucură de cuvinte, astfel încît să ne hrănim nu numai prin gustarea vinului, ci şi prin ascultarea cuvintelor despre el.

Eu cred că vinul este cel mai mare dar dat oamenilor din cele necesare hranei, singurul dar pe care natura ni l-a dat în mod special sau mai bine zis Dumnezeu, cel ce a creat natura. Dacă cineva ar spune că există ceva după pîine mai mare sau mai folositor decît vinul, tare aş fi surprins. Căci, aşa cum din punct de vedere al sufletului, noi diferim de animalele iraţionale prin partea raţională, tot aşa, din punct de vedere al alimentaţiei, diferim de ele prin vin.

*Vinul este întotdeauna şi pentru toţi bun, celor bine-dispuşi ajutor spre desăvîrşirea bucuriei, celor robuşti spre menţinerea sănătăţii, celor slabi mîngîiere, celor bolnavi vindecare, altfel înţeleptul Eclesiast nu ar fi poruncit să se dea vin celor cuprinşi de felurite tristeţi sau, ca să nu zic despre Hercule, cel admirat între eroi pentru bărbăţia sau înţelepciunea lui, care îi îndemna să bea pe prietenii lui împovăraţi de fel de fel de tristeţi, spunîndu-le să schimbe tulburarea cu skyphos-*ul *(skyphou). Altfel nici Pavel cel mare nu l-ar fi îndemnat pe ucenicul său să bea vin pentru bolile de stomac şi feluritele neputinţe.* Aici la ultimele două fraze trebuie să fac nişte precizări. *Skyphos*-ul, cuvînt păstrat şi-n engleză, era un vas mare cu două toarte, din care vechii greci se adăpau cu vin. Apoi, referitor la îndemnul adresat de apostolul Pavel lui Timotei: „puţin vin pentru stomac şi pentru feluritele tale neputinţe", noi nu ştim modul în care ar fi fost pronunţate cuvintele „puţin vin – *oligo oino*", adică tonul rostirii, mişcarea feţei, ceea ce elinii numesc *morphasmos*. Oare i-a spus sobru şi condescendent „puţin vin pentru stomac şi...", ceea ce se traduce cu „bea foarte puţin", sau blînd şi îngăduitor „eh, puţintel vin şi tu, acolo, pentru stomac"? Un pic mai jos, Psellos combate abuzul, spunînd că *nu trebuie, din cauza beţiei, să necinstim vinul, căci şi focul îi vatămă pe cei care se apropie de el prea mult şi nu din nevoia de a se încălzi.*

– Da, *morphasmos*-ul ăsta ar fi revelator şi în adresarea lui Hristos către Maica Domnului „Ce-ţi este mie şi ţie, femeie", rosti îngîndurat Ion.

– Dar să revenim la Psellos.

Pe timp de pace, vinul le plineşte pe cele cu lipsă, pe timp de război devine aliat. Nimic nu se poate face fără el, nici nuntă, nici petrecere, nici vreun banchet, nici sărbătoare, căci ceea ce este sarea pentru bucate, aceea este şi vinul pentru însăşi sarea sau alte mîncăruri. Acesta veseleşte inima, ne ridică spre mulţumire, ne îndeamnă spre lauda în imnuri, aduce străpungerea inimii şi lacrima prin care ne dă iertare Dumnezeu.

„Sfinţeşte-mi pe tot cel întîi născut", îi zice Dumnezeu lui Moise, ceea ce e tot una cu „afieroseşte spre jertfă", adică din toate ia ce e mai bun... negreşit, nu în funcţie de ani s-a spus aici primul (căci cuvîntul poate fi un omonim), ci de valoarea jertfei, fiindcă cel ce a spus acestea cunoştea multele imperfecţiuni ale primilor născuţi. Şi acestea iarăşi conform Legii (vechi). După aceasta ce s-a întîmplat? Pentru jertfa cea sfîntă se folosesc pîine şi vin, ca unele ce sînt primordiale şi mai mari faţă de celelalte lucruri jertfite, iar acestea sînt oferite spre adevărata închinare. Faptul că pîinea precede nu presupune o subestimare a vinului, pentru că fiecare din ele are nevoie de cealaltă. Dacă cineva ar despărţi pîinea de vin e ca şi cum ar priva trupul de suflet...

– Superb, superb! a irupt Ion, aflat în faţa unei mari descoperiri. Pîinea e hrana pentru trup, iar vinul – pentru suflet, pentru că, vezi tu, zice şi psalmistul că „pîinea inima o întăreşte", adică dă putere trupului, iar „vinul veseleşte inima omului", adică dă putere sufletului.

– *Pany ge*, i-am răspuns eu cu celebra expresie afirmativă, atît de dragă marelui Platon. Eu zic că putem conchide sau mai bine să-l las pe călugărul Mihail să conchidă. Iată ce zice: *Unul, zic eu, este cel mai mare dar dintre toate darurile, vinul, şi cred că acesta este un fapt indubitabil. Nimic nu este precum vinul, nici mai mare, nici de aceeaşi cinste, de vreme ce în slujbele tainice închipuie* (typountos). *Sîngele dumnezeiesc, cel curăţitor de păcate şi mîntuitor al întregii lumi.* Vezi, dragule, o concluzie pur creştinească!

– Da, într-adevăr. Mi-a plăcut abordarea, foarte profundă, nu mă aşteptam ca un sforar în ale politichiei să fie atît de adînc într-o problemă aparent telurică. Se pare că în vremea aia sforarii politichiei erau oameni foarte culţi.

– În scrisoarea către Xifilinos, îi mărturiseşte acestuia că a studiat filozofia, retorica, teoriile haldeilor şi ale egiptenilor, dar comparîndu-le cu de Dumnezeu inspirata noastră Scriptură, le socoteşte pe acestea „pline de falsitate".

– Foarte frumos! Hai, să trăieşti, părinte Mihăiţă Psellos, zise Ion, ridicînd paharul spre cer.

– În fine, eu zic că am băut... pardon am filozofat destul pe ziua de azi. Vom organiza şi noi în insula Thassos un simpozion, pe tipicul vechilor simpozioane.

– Pe ce teme?

– Va fi un simpozion intens, împărţit tematico-epistemologic şi metodologico-pedagogic. Discursurile vor fi profunde, efervescent-patetice şi uneori peripatetice, adică *în mers* după modelul şcolii lui Aristotel. Pe alocuri, fără îndoială, vor fi şi previzibile, căci obnubilaţia este inerentă unor discursuri atît de... lungi. Vom aborda problema erosului, plecînd de la Platon, Dionosie Areopagitul, Freud, Jung şi ajungînd la viaţa noastră alarmant de dezerotizată. Apoi, de vom avea timp să avem clipe şi nu veţi fi prea beţi, vom vorbi despre raportul timp-clipă pe baza învăţăturii lui Aristotel şi a Părinţilor Bisericii.

Ne-am ridicat în final din cuibul nostru. Se înserase şi un vînt rece şi umed, ce răspîndea în eter un miros etilic de extincţie, ne plesnea nemilos peste tîmplele înfierbîntate de vin şi filozofie, semn că toamna învinsese. Cu adevărat, era toamnă.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Normalitatea

După cum ştim, televiziunea nu e interesată de normalitatea acestei lumi, ci de tot ce iese în evidenţă într-un fel sau altul, de ce e ciudat, straniu, senzaţional, catastrofal. Presa în general funcţionează în acest fel, iar televiziunea este vîrful ei de lance. Ştirea bună nu e ştire – ne tot spun, cu cinism, cei care fac jocurile în presă.

Aşa stînd lucrurile, oamenii care apar şi sînt promovaţi la televizor respectă aceleaşi criterii. Trebuie să fie altfel decît ceilalţi, să aibă ceva în plus sau în minus, să epateze prin ceva. Şi aşa apare o întreagă galerie de ciudaţi guralivi, de fanfaroni, de personaje care sînt dispuse să-şi pună poalele-n cap în văzul lumii, de idioţi care fac paradă de idioţenia lor, de femei de consumaţie cu mai mult sau mai puţin ştaif şi tot aşa. Nu, la televizor nu este loc pentru oameni serioşi, care se ţin de treabă. Ce spectacol ar putea oferi ei? – se întreabă cei care ţin în mîini frîiele programelor televizuale. Mult mai interesanţi sînt piticii porno, femeia cu barbă sau omul cu cap de porc. Şi – dacă toate aceste specimene se mai şi încaieră – totul nu poate fi decît perfect! Spectacolul e asigurat, iar bîlciul ciudaţilor prosperă.

Din fericire, pe lîngă această faună scoasă la mezat, se mai strecoară şi oameni valoroşi. Foarte buni, adevăraţi campioni în domeniul lor – deci tot vedete, dar de data aceasta vedete care au şi substanţă.

Există însă profesionişti talentaţi, care-şi fac treaba temeinic, dar care nu sînt aşa de cunoscuţi. Unii sînt la începutul carierei, alţii activează în domenii care nu au sclipiciul necesar pentru a crea vedete.

Am avut însă plăcuta surpriză să găsesc o emisiune care îi prezintă chiar pe aceşti oameni – talentaţi, dar mai puţini cunoscuţi. Din păcate, emisiunea e ascunsă în maldărul de programe de umplutură de la TVR Internaţional. Se numeşte *Descoperă românii* – dar trebuie mai întîi să o descoperi pe ea.

În fine, dincolo de acest neajuns, emisiunea oferă un spaţiu de două minute şi ceva în care nişte indivizi pasionaţi de munca pe care o fac vorbesc despre aceasta. Nu aţi auzit nimic, cu siguranţă, despre Mihai Popa, despre Cristian Răduţă sau despre Mihai Săndulescu, dar este o adevărată bucurie să-l asculţi pe paleontologul Mihai Popa vorbind despre fascinantele plante fosile, pe sculptorul Cristian Răduţă – despre cît de importante sînt obiectele acestei lumi sau pe stomatologul Mihai Săndulescu – despre arta implantului dentar.

Am văzut în această emisiune şi cîţiva artişti pe care-i ştiam – scriitorul Cosmin Manolache, muzicianul Cristi Ştefănescu *alias* „Electric Brother", artistul plastic Bogdan Pelmuş, cîntăreaţa de jazz Marta Hristea – dar şi oameni de care nu am auzit, dar pe care i-am descoperit ca nişte persoane interesante.

Hai să-i ascultăm pe cîţiva.

Sculptorul Cristian Răduţă: „Cred în puterea obiectului de a transmite foarte mult, ca un Codex. Sculptura pentru mine e un mod de-a fi şi o sută de ani dacă ar fi să lucrez la un obiect aş lucra fără să obosesc. Sculptura e o bucată din mine şi în acelaşi timp e o bucată şi din lumea asta în care trăim."

Stomatologul Mihai Săndulescu: „Pentru mine, stomatologia e o pasiune pentru că ea e o artă. Un caz, cu cît este mai dificil, e mai interesant şi-ţi oferă satisfacţii atunci cînd l-ai rezolvat corect şi obţii un rezultat frumos."

Scriitorul Cosmin Manolache: „Îmi place să scriu, iar dorinţa aceasta de a scrie m-a şi făcut să iau decizia de a renunţa la o carieră militară. Am fost doi ani ofiţer de grăniceri. Să scriu înseamnă să fiu legat permanent de ceea ce se întîmplă în jurul meu şi să repovestesc lumea pe care o traversez. Îmi place să ascult oamenii şi am senzaţia că ascultînd lumea e un mod foarte frumos de a trăi."

Cosmin Manolache a pus punctul pe i: oamenii aceştia trăiesc, pur şi simplu, frumos. Dacă emisiunea n-ar fi exilată la TVR Internaţional şi ar putea fi văzută şi în ţară, toţi aceşti oameni normali ar fi nişte bune exemple de urmat şi pentru alţi conaţionali ai noştri.

Florin SPĂTARU

Ce vrăji a mai făcut Google în 2009

Deviza oricărui trust se poate reduce la *„divide, redime et impera"* sau chiar mai pe scurt *„redime et impera"*. Google nu face excepţie de la această regulă şi a continuat şi în 2009 să cumpere companii care să-i susţină dezvoltarea constantă şi lansarea de noi produse. O să trecem în revistă unele dintre beculeţele aprinse de domnii din spatele motto-ului *„Don't be evil!"*.

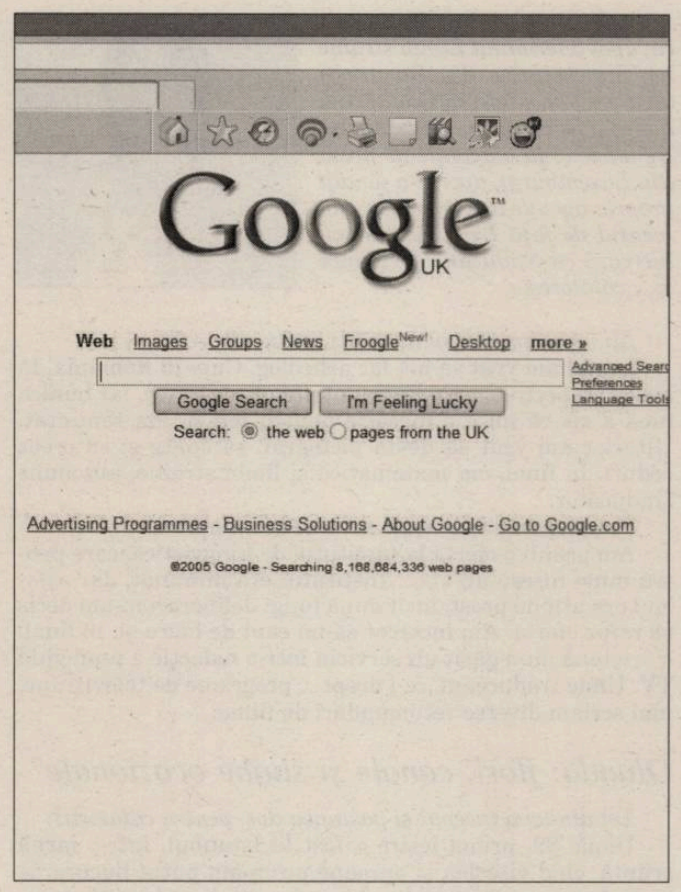

Google PowerMeter: cîtă energie electrică ai consumat

Acest nou serviciu a apărut anul trecut şi e produsul unui parteneriat cu opt mari companii internaţionale din domeniul energetic. Programelul oferă contra cost o evaluare în timp real a consumului de energie electrică a aparatelor de acasă. Aplicaţia foloseşte o interfaţă bogată în grafice comparative ce oferă posibilitatea de a vedea consumul din diferite luni şi poate depista destul de repede aparatura ce consumă cel mai mult curent. Unii dintre utilizatori şi-au dat seama că unele aparate folosesc mult curent, fără a avea un folos care să-l justifice, sau că pur şi simplu au uitat aparate în priză prin cine ştie ce cotlon. Informaţia primită online permite şi gestionarea mai atentă a consumului, prin ajustări importante: unele studii citate de Google precizează că facturile la lumină pot scădea cu 5 sau chiar 15 procente dacă oamenii ar avea acces la volumul de electricitate consumat de fiecare aparat în parte. Dintre cele opt companii cu care Google a încheiat un parteneriat de colaborare pentru furnizarea acestor informaţii, una se găseşte în Canada, alta în India, iar celelalte şase în Statele Unite.

Google Latitude: de-a v-aţi ascunselea pe net

Un alt gadget apărut anul trecut este Google Latitude, o aplicaţie pentru telefoanele mobile ce permite prietenilor din lista de contacte să vadă exact unde te afli pe harta oraşului. E diponibil pe sitemul de operare Android, dar şi pe telefoanele ce folosesc Windows Mobile 5.0 – telefoanele smart de la Nokia sau cele ce folosesc Symbian.

După activarea aplicaţiei gratuite, le poţi cere prietenilor să-ţi dea acces la informaţiile ce ţin de geolocalizarea lor. Se poate defini exact ce anume informaţii vrei să pui la dispoziţia fiecărui prieten în parte. Se poate afişa adresa exactă cu o acurateţe de vreo doi-trei sau cîteva mii de metri sau se poate afişa doar oraşul în care te afli. Imaginea ta le va apărea prietenilor deasupra unei hărţi şi aşa le devine destul de dificil prietenilor să se mai ascundă. Programul e activ tot timpul pe fundal şi va folosi din resursele telefonului dacă nu sînt fixate anumite limite. Apariţia lui nu inovează neapărat, dar ţinteşte piaţa deja existentă a reţelelor de socializare prin geolocalizare. Unele dintre acestea deţin milioane de utilizatori şi nu par să se teamă de concurenţa din partea gigantului, dar e foarte probabil ca acesta să ocupe un loc fruntaş şi în această zonă.

Google Voice nu muşcă numai din Apple

Noul serviciu al Google a stîrnit zîzanie în domeniul convorbirilor pe Internet. Mai întîi cuplul amoros Google-Apple a intentat divorţ. Unul dintre managerii Google a demisionat din postura de membru al consiliului de administraţie al Apple. În principal pentru că preocupările motorului de căutare s-au modificat, mai ales după lansarea sistemului de operare Android şi a Chrome OS care fac concurenţă directă produselor ce poartă drept siglă mărul alb. Atunci cînd a început relaţia lor drăgăstoasă, cele două companii aveau un duşman comun: balaurul cu şapte capete, Microsoft. Cele două sisteme deja menţionate au înveninat relaţia, iar Google Voice a fost chiar exclus din catalogul iPhone al Apple. Chiar şi aşa, legăturile dintre cei doi actori-gigant nu se compară cu ura lui Apple pentru Microsoft.

Google nu a muşcat doar din Apple, ci şi dintr-un alt mare gigant: eBay. Serviciul de telefonie pe Internet al Google atacă supremaţia deţinută de Skype (care este al eBay). Totul se învîrte în jurul unei companii achiziţionate de Google acum aproape doi ani. Mai mult ca sigur va schimba lucrurile din acest raft al Internetului. Google Voice permite centralizarea tuturor apelurilor printr-un singur număr ce poate suna simultan numărul fix, cel mobil şi cel de la serviciu al unui oarecare prieten. Serviciul foloseşte şi voice mail, iar apelurile realizate *via* web sînt gratuite în Statele Unite şi au un cost foarte mic la nivel internaţional.

Nu e nimic uimitor pe această piaţă a apelurilor web ieftine, numai că noul actor din piesă e Google, cel care poate schimba radical regulile jocului, după cum declară chiar reprezentanţii Skype. Deşi acesta nu este nici pe departe un *sparring partner,* avînd 400 de milioane de membri înregistraţi şi cîte 350.000 de noi membri zilnic, e clar că meciul se va juca la categoria grea. În ceea ce priveşte calitatea videoconvorbirilor, Skype e pe primul loc, dar pentru că nu se integrează cu celelalte servicii ale eBay, acesta şi-a anunţat intenţia de a-l vinde. Google Voice funcţionează după un principiu diferit de Skype: convorbirea nu începe de la calculator, de la un telefon special sau de pe o aplicaţie a unui telefon mobil, ci de la un apel către serviciul de voice mail. De acolo se poate suna un alt număr de telefon. Nu se mizează pe videoconvorbiri, deşi acestea fac parte deja din aplicaţia Google Talk. În privinţa convorbirilor internaţionale, costul este mult mai redus şi se estimează că veniturile ce vor proveni din acest avantaj vor fi suficiente pentru a susţine profitabilitatea lui. Alte aplicaţii ale acestui serviciu se leagă de transcrierea mesajelor vocale şi de posibilitatea de a realiza conferinţe. Bineînţeles că se ivesc multe semne de întrebare legate nu numai de invadarea intimităţii, dar şi de aglomerarea de servicii web în mîna unei singure companii.

Google Wave: a face valuri sau a face doar cu mîna?

Noul serviciul al motorului de căutare a fost anunţat cu foarte mult entuziasm şi au început să curgă propoziţiile mustind a ironie *geek:* mail-ul va fi pustiit, Facebook va fi asasinat, Twitter o să fie jumulit, iar aplicaţiile similare Apple pîrjolite. Suspansul a fost prelungit mai ales prin faptul că acest serviciu nu a fost disponibil în primă fază decît unor aleşi, ceea ce a generat apariţia unor anunţuri de vînzare pe eBay, destul de previzibile. Principiul poate fi considerat tipic pentru Google, serviciul său de mesagerie fiind lansat în acelaşi mod, pe bază de invitaţie. Obiectivul acestei noi gratuităţi web este să îmbine mail-ul, munca în comun şi conversaţiile spontane. Lăsînd la o parte imposibilitatea folosirii lui pe orice tip de browser şi inerentele bug-uri, recunosc că intru în categoria celor ce nu-i văd pe deplin noutatea. Există o interfaţă bine pusă la punct, interactivitatea e pe deplin integrată, dar subscriu ideii că nu e potrivit pentru întreaga lume.

După ce se conectează, utilizatorii creează un val, adică o fereastră în care se poate discuta, se pot edita mesajele altcuiva, se pot propune sondaje sau joculeţe online. Nimic cu adevărat nou, în consecinţă. Rămîne de văzut dacă valurile vor deveni tsunami sau se vor pierde ruşinate printre stînci.

„Prin atîtea călătorii, chiar cred că am devenit un cetăţean global“

– interviu cu Irina ANDREESCU, traducătoare şi călătoare –

A făcut trei ani de Matematică, apoi a terminat Limbi străine la Universitatea din Bucureşti (cu un an de studii în Olanda). A lucrat o perioadă în media (printre altele şi la o agenţie de presă din Luxemburg), apoi şi-a fondat propria agenţie de turism. În momentul de faţă Irina Andreescu lucrează ca traducător freelance *şi... călătoreşte.*

Aţi vrut dintotdeauna să fiţi traducătoare?

Iniţial am vrut să mă fac arheolog. Cum în România, în epoca respectivă, arheologia nu prea avea viitor, iar bunica mea a zis că nu e o meserie pentru femei, am renunţat. Ulterior am vrut să devin pictograf, să sparg şi să creez coduri. În final, *via* matematică şi limbi străine, am ajuns traducător...

Ce-aţi făcut după ce-aţi terminat facultatea?

Am primit o ofertă la Institutul de Lingvistică, care pentru mine fusese un vis... Institutul era minunat, dar salariul era atît de prost, încît după lungi deliberări m-am decis să refuz oferta. Am încercat să-mi caut de lucru şi, în final, o prietenă mi-a găsit un serviciu într-o redacţie a unui ghid TV. Unde traduceam, ce-i drept... programe de televiziune, mai scriam diverse recomandări de filme...

Olanda: flori, canale şi slujbe ocazionale

Tot atunci a început şi pasiunea dvs. pentru călătorii?

După '89, prima ieşire a fost la Istanbul, într-o iarnă cruntă, cînd viscolea şi aproape nu m-am putut bucura de oraş. Într-un autocar plin de traficanţi de rulmenţi, eram singurii care nu aveam nimic de ascuns, şi eram priviţi ca nişte raritäţi de restul călătorilor... Cît am stat în Olanda, unde am făcut un an de facultate, avînd timp liber, m-am plimbat mult. După aceea, în funcţie de bani, am început să călătoresc tot mai mult. În timp, mi-am făcut un buget de vacanţă. Am încercat să văd cîte o ţară-două, noi, pe an.

Primul „sejur“ mai lung a fost... bursa din Olanda. Cum era acolo?

Olanda era fermecătoare, ca o casă de păpuşi multiplicată la infinit. Toate ccasele miniscule, aranjate, cu grădini, dintr-o mare pasiune pentru flori. Multă apă, dragă mie întotdeauna: oriunde ajung mă duc în porturi, pe canale...

Cum v-aţi întreţinut acolo?

A trebuit să fac diverse munci fără nici o legătură cu ce studiam. De la curăţenie prin case particulare pînă la vîndut televizoare într-un magazin second hand. Niciodată nu am reuşit să cîştig destui bani, pînă la urmă tot a trebuit să plîng pe umărul mamei... Deci nu pot să mă laud cu o poveste de succes. Mi-a fost greu pentru că am fost singură: erau foarte politicoşi, dar totul rămînea la suprafaţă... Nu a fost o perioadă foarte fastă, dar cu toate acestea, Olanda a continuat să-mi placă.

Aventurile unui vegetarian în România

Călătoriile v-au schimbat şi modul de viaţă? Ştiu că sînteţi adepta unuia, simplist spus, naturist...

Tot după '89 mi-am pus în practică o mai veche opinie de viaţă: voiam să fiu vegetarian, ca să nu omor animale. E greu să te gîndeşti că ele trebuie să moară ca să trăim noi, mai ales că există atîta mîncare pe lume. Nu sîntem în situaţia eschimoşilor: să ucidă foca pentru supravieţuire... Mi se pare condamnabilă omorîrea animalelor în exces: de pildă, de Paşti, sînt sacrificaţi atîţia miei, şi nici măcar nu se consumă toţi.

Presupun că nu e uşor să fii vegetarian în România...

Nu e. În primul rînd, restaurantele, la noi, nu au un meniu vegetarian prea bogat. Există un singur restaurant oficial declarat ca atare. Teoretic, România ar trebui să aibă o tradiţie pentru că sîntem o ţară ortodoxă cu multe zile de post pe an. Cu toate acestea, majoritatea restaurantelor nu oferă mult mai mult decît caşcaval pane şi cartofi prăjiţi. Şi salate care duc lipsă de imaginaţie. La restaurant te duci ca să mănînci un pic mai bine decît acasă. În cazul vegetarienilor de la noi, lucrurile stau invers. Pentru a-ţi permite o dietă vegetariană sănătoasă şi variată, îţi trebuie destui bani. Eu îmi iau multe fructe, legume, alune de pădure, cereale, tofu... Şi aici e o adevărată aventură, pentru a găsi un meniu cu adevărat bun. Produsele cu adevărat sănătoase, cele bio, sînt foarte scumpe şi nu destul de diversificate. Pînă la urmă ajungi la concluzia că te costă mai ieftin benzina pînă la Viena şi o noapte de hotel acolo, unde îţi faci provizii pentru o lună, decît cumpărăturile de aici.

Prin Asia de Sud-Vest

Recent aţi fost într-o destul de lungă călătorie în Asia. Alegerea traseului a fost influenţată şi de... curiozităţi culinare?

E o călătorie la care visam de ani de zile, mi-a luat cîţiva ani ca să strîng suma necesară. Am fost în Asia de Sud-Vest, am văzut Hong Kong, Macao, Malaiezia, Singapore. Am ales destinaţiile acestea dintr-un motiv absolut pragmatic: sînt ţări unde se intră fără viză. Fiecare dintre ele era cu adevărat diferită. Prima a fost Hong Kong. În general, nivelul de viaţă e destul de ridicat, dar în spatele zgîrie-norilor există şi cartiere sărace. Cînd am ajuns, am avut un şoc: mă aşteptam să văd ceva diferit de tot ce înseamnă Europa. Or, în momentul în care am zburat 10.000 km şi cînd am ajuns acolo am dat tot de Pizza Hut şi de Body Shop, recunosc că nu a fost foarte plăcut... Vorbim de globalizare, dar nu o percepem ca atare. De-abia cînd ajungi la capătul celălalt al lumii şi descoperi că diferenţa dintre tine şi ceilalţi e atît de mică, toţi consumăm aceleaşi produse şi avem aceleaşi obiceiuri, parcă se mai duce din farmecul călătoriei. Eu aş vrea să mai fiu încă pe vremea marilor descoperiri geografice...

În privinţa mîncării, primul lucru pe care l-am văzut, sîmbătă seara, cînd am ieşit, au fost cozile din faţa restaurantelor... Mîncarea era foarte bună. În mall-uri, de pildă, îşi expuneau fiecare fel din meniu prin replici de plastic puse în vitrină. La fiecare ieşire de metrou era cîte un mall: unele uriaşe, de 15-16 etaje, cu lifturi separate pentru zona de mîncare, care ocupa cîte două-trei etaje...

Cele patru ţări alese erau foarte diferite?

Macao e mult mai sărac decît Hong Kong-ul. A fost un spaţiu al localurilor ilegale, de opiu, al cazinourilor, bordelurilor, un cuib de piraţi. Şi-a păstrat tradiţia modernizînd-o. Este Las Vegas-ul Asiei, ba chiar îl depăşeşte pe cel american. Nu în dimensiuni, cît în opulenţă, deşi e mai sărac în rest: un amestec între magherniţe chinezeşti şi cazinouri de lux. A păstrat puţin din atmosfera Chinei medievale: cartierele mici, înghesuite, uliţele de comercianţi.

Malaiezia e o ţară tropicală, cu păduri de palmieri, maimuţe. O ţară musulmană cu minorităţi chineze şi hinduse. Kuala Lumpur e faimos pentru turnurile Petronas, care au fost cele mai înalte din lume şi domină oraşul.

Singapore – o colonie chineză la capătul Malaieziei. Chinezii de aici sînt mandarini. Sînt amestecate cultura chineză, cea hindusă şi cea malaieziană. Există temple ale tuturor religiilor şi cartiere ale minorităţilor (Chinatown, Little India). Se păstrează parfumul colonial, ca-n cărţile lui Somerset Maugham cu Mările Sudului. Plus o mare varietate gastronomică. Şi aici consumismul e... la preţ: sînt bulevarde întregi compuse din mall-uri legate unul de celălalt. Cînd căldura e prea mare, poţi merge prin subteran din mall în mall.

După primul şoc al asemănărilor datorate globlizării, aţi rămas la ideea că v-aţi putea adapta acolo/oriunde? (ideea de „cetăţean al lumii“...)

Prima impresie a fost că aş putea oricînd trăi acolo şi că mă simt ca acasă. Totul este foarte bine reglat şi pus la punct. Sînt mult mai bine organizaţi decît noi. Peste tot există panouri cu „nu aruncaţi pe jos, nu scuipaţi, nu săriţi din metrou“. La colţuri de stradă sînt scuipătoare – pentru cei care nu se pot abţine: nişte cazane mari... Cetăţeanul este disciplinat prin amenzi uriaşe: de pildă, în metrou nu ai voie să mănînci sau să bei nimic. Aşa se menţine o curăţenie impecabilă, podelele sclipesc peste tot.

Prin atîtea călătorii, chiar cred că am devenit un cetăţean global. Şi am căpătat mai multă încredere în mine. Cam oriunde aş ajunge pe planeta asta, m-aş descurca. Dispare stresul turistului nelalocul lui.

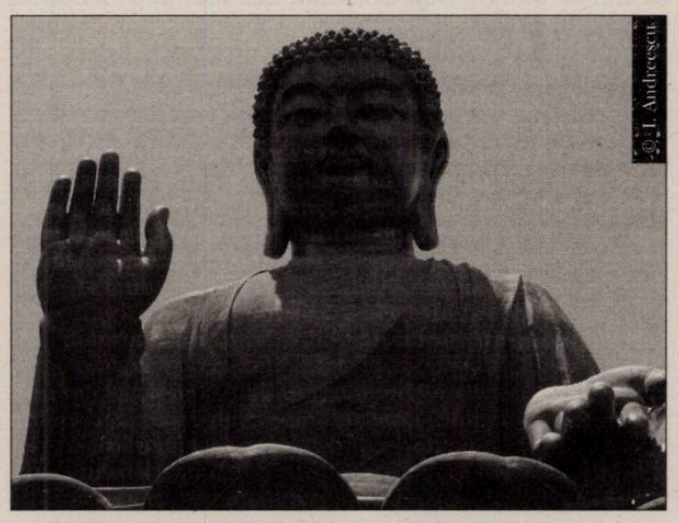

Un altfel de turism

Din cîte ştiu, aţi făcut, cel puţin pentru o perioadă, chiar o profesie din plăcerea călătoriilor...

A fost o profesie temporară. Românii nu sînt încă educaţi pentru acest tip de turism. Voiam să facem Mongolia, Transiberianul, să fac expediţii cu spărgătoare de gheaţă ruseşti în insulele Curile şi în Kamceatka. De mers în Italia, Spania, oricine poate să meargă, nu are nevoie de agent de turism. Se poate opri la marginea drumului şi călători improvizat, fără nici o rezervare... Sînt şi locuri unde trebuie să te pregăteşti bine înainte să pleci. Aici ar trebui să intervină un agent de turism, care să-ţi ofere sugestii... Americanii au, de pildă, agentul lor de turism personal...

Aţi reuşit să faceţi aşa ceva cu agenţia dvs. de turism?

Nu am reuşit. În final, am fost o agenţie absolut banală, la fel cu celelalte... Clientela mea exotică se pare că nu există în România... Şi nici genul de agent despre care vorbeam mai înainte nu există, din cîte ştiu eu, la noi.

Aţi avut... revelaţii turistice şi în perioada în care aţi lucrat la agenţie?

Bulgaria. La ei, natura e mai... pură, au un respect mult mai mare pentru ea şi un simţ ecologic foarte avansat. În primul rînd, la munte totul e perfect marcat. Am urcat prin rezervaţii naturale, fără să ne muncim, cîte 4-5 ore. Totul e amenajat, pentru familii, prin canioane, defileuri, locuri sălbatice. Au folosit fondurile europene pentru a pune poteci, podeţe, balustrade. În zone frumoase, unde e linişte, nu se fac grătare, nu sînt gunoaie pe jos. Într-una dintre rezervaţiile din Balcanii centrali, pe unde am fost, la jumătatea drumului din sat pînă la cabana de la 2000 m, în pădure, găseai puncte de prim ajutor cu semnul crucii roşii. Lîngă locurile de băut apă erau bănci. Şi coşuri de gunoi. Am văzut în Bulgaria rampă pentru persoane cu dizabilităţi la intrările în biserici. Spre deosebire de noi, au preţuri foarte mici şi servicii bune. Sînt foarte multe hoteluri nou construite, cu camere mari, spaţii generoase. De asemenea, la ei, nu sînt diferenţe între oraşele mari şi cele mici: se mănîncă bine peste tot.

Înţeleg că pasiunea pentru călătorii neconvenţionale nu s-a putut, pînă una-alta, transforma într-o profesie. Pe lîngă adaptabilitatea oriunde în lume, există şi alte beneficii, mai puţin evidente?

Sigur că există şi unele spirituale. În toate ţările despre care am vorbit, am vizitat, printre altele, şi temple budhiste. Cîndva aş vrea să ajung şi în Tibet – visul oricărui budhist aspirant. A fi budhist nu înseamnă să fii neapărat religios. E mai mult un mod de viaţă. Ritualurile sînt absolut simbolice. E o religie care se potriveşte multora dintre noi: mai puţin îngrădită de ritualuri. Şi care îţi oferă libertatea de a face ce vrei, în limitele regulilor. Reguli care sînt nişte precepte morale. E o religie mai raţională, interzice asceza: poţi să te bucuri de viaţă din toate punctele de vedere, sigur, nu excesiv, dar totul e bun, poţi să experimentezi... Înveţi să te cunoşti pe tine însuţi, să-ţi cunoşti potenţialul, să te înalţi spiritual, dar fără să renunţi la viaţa normală.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Mirel BĂNICĂ

Paris, garaj apocaliptic, de ce te iubim?

RER B, legătura aeroport Ch. de Gaulle – Gare de Nord

Personaje. African originar din Benin, mic, îmbrăcat complet în plastic, parcă ar fi ieşit direct din angroul „Europa". Călătorului îi şade bine cu drumul, iar valizei de avion, cu buzunarul celui care o posedă. Omul nostru are valize ieftine, uzate de atîta întrebuinţare. Dar mai presus de toate, i se citeşte în ochi sfînta frică a provincialului ajuns într-un oraş mare, necunoscut, devorator. Vizitează un *grand frère,* bolnav, internat la spitalul Hotel Dieu, plasat undeva în inima inimii Parisului, lîngă catedrala Notre Dame. Întreabă însă firesc unde se găseşte catedrala, cum ar întreba un locuitor al oraşului Făurei unde se găseşte Foişorul de Foc, odată ajuns la Bucureşti. Intervine personajul doi. African şi el, stabilit de 15 ani în Franţa. Bănuiesc că lucrează ca auxiliar, bagajist, agent de securitate, în cadrul aeroportului. Sacou englezesc tocit de atîta scaun de metrou, cravată, servietă din piele. Una dintre slujbele solicitante şi prost plătite, rezervate de obicei imigranţilor. Obosită servietă, dar un detaliu care-i dă prestanţă, pare un bancher scăpătat, condamnat la transportul public. Africanii din Occident practică o anumită formă de frăţie sinceră, indiferent din ce parte a continentului provin. După ce spune că este originar din Congo, dar cu rădăcini angoleze, se oferă să-l ajute pe micul *beninois* cu un sfat, un telefon mobil, cu orice.

Roaming-ul este, evident, un vis frumos pentru un african sărac aterizat la Paris. Congolezul îi oferă graţios telefonul său mobil. Micul negru reuşeşte să vorbească cu *grand frère* care-l aşteaptă nerăbdător la spital. Pe geam defilează în viteză cartierele mizere ale nordului oraşului, acolo unde capacele de canalizare stradală zboară de la înălţimea etajului zece către maşinile de poliţie şi tinerii imigranţi doinesc în rapuri diverse nenorocirea de a se fi născut în Franţa. După ce *grand frère* este contactat, discuţia începe să curgă firesc între noi trei. Parcă ne ştiam de cînd lumea. Aflu cum se vede criza de la Cotonou. Nu se sperie băştinaşul de acolo prea tare. „Cînd priveşti de jos, furnicile par mai mari" – rosteşte micul african pe umbra unui surîs înţelept. Apoi facem politică, rememorăm relaţia apropiată dintre Mobutu şi Ceauşescu. Sînt întrebat dacă românii îl regretă pe Cîrmaci. Nu ştiu ce să răspund. Discutăm apoi despre corupţie, dictatori şi nostalgie. Despre memoria scurtă a popoarelor. Eu cobor primul, africanul lucrător la aeroport oferindu-se să-l conducă pe *petit frère* la spital. Cu zîmbetul pe buze o face, cu bunătate netrucată, ieşită din inimă. Ne despărţim fraţi. Ştiu că nu ne vom mai revedea niciodată, dar am retrăit timp de 40 de minute ceea ce ştiam deja din timpul studenţiei: te simţi mai apropiat sufleteşte de un negru din Cotonou decît de un finlandez din Helsinki. Nu se poate explica şi nici măcar nu am intenţia să o fac.

Les petits hotels de charme

Doar Parisul deţine secretul acestora. Ascunse, cu grădini interioare abia bănuite, posedînd un ceva greu de definit, un fel de marcă intimă. Nu sînt locuri luxoase, unele dintre ele sînt chiar supraevalutate ca preţ, dar clientul plăteşte pentru a se simţi... ca la Paris. Eliade, Cioran au trăit şi creat în astfel de locuri speciale. Frugalitatea existenţei, sentimentul că sîntem doar pasageri. Pelerini prin Paris, pelerini prin viaţă. Descriere sumară a locurilor. Scările scîrţîie obligatoriu pentru că lemnul este uscat de timp, stors de paşii călătorilor. Cîntă melodia locului. Cabina liftului este strîmtă, incomodă, vopsită în marea majoritate a cazurilor în „culori suferitoare", verde cazon, albastru jandarm, kaki infanterie. Camerele sînt mobilate sumar, au obligatoriu tapet cu flori, reproduceri ieftine după tablouri celebre şi o masă care parcă cere scrisul, lectura sau, din contră, aşteaptă sticla de vin, bagheta, brînza Roquefort şi salamul uscat de Lyon, pentru o mică agapă intimă între amanţi. Atmosferă conivială la intrare, există un zîmbet bun pentru fiecare client. Atenţie, nu este vorba de un zîmbet automat, parizianul care lucrează în branşă fiind de regulă unul extrem de exigent în materie de relaţii interumane. Un zîmbet pe care trebuie să-l meriţi, zîmbet ce nu se obţine prea uşor. Iar cine a frecventat, de exemplu, un restaurant parizian ştie ce spun. Din fericire, acest gen de hotel nu este frecventat de mitocanii cu bani din Europa de Est sau de aiurea. Se poate respira liber, romantic. Pe măsuţa din holul ornat cu statuete din bronz, sînt aruncate neglijent reviste *people* de lux, gen *Paris-Match*. Nu ştiu dacă acest tip de hotel, inclasabil, face parte din marea maşină de turism a capitalei sau sînt, pur şi simplu, forme de rezistenţă în faţa tăvălugului turismului de masă.

Le Jardin de Luxembourg, ora 8,00 dimineaţa

Jogging. Grădina-muzeu, la această oră la care abia răsare încet soarele, este plină de lăcuste gigantice, alergînd singure sau în grup. Unde-s trei, pofta de fugă sporeşte, aş putea spune. Joggerii lasă în urmă un miros special, amestec de detergent, deodorant şi transpiraţie distilată. Transpiraţie de lux, dacă-mi este permisă această expresie. Doi jandarmi cu chipiu supradimensionat păzesc fără chef clădirea Senatului, aflată în apropiere. Se citeşte pe faţa lor scurgerea greoaie a timpului, aparatele de emisie-recepţie hîrîie fără rost în ceasurile tari ale zilei ce va să înceapă. Grădinarii, îmbrăcaţi complet în verde crud, strîng frunze moarte în saci mari de iută şi le aruncă apoi cu gesturi exacte într-un aparat de compactat deşeuri. Sînt scuipate după cîteva secunde sub forma unor baloturi mari, pătrate, seamănă cu cele de tutun de mestecat. Şcolari tinuţi de mînă de bunici sau bone, tineri liceeni merg grăbit şi preocupat de-a lungul aleilor. Cum este oare să fii licean la Paris şi să străbaţi în fiecare zi Le Jardin de Luxembourg? Trec liceenii, pasul lor apăsat de micile mizerii ale începutului de zi şi de viaţă îi duce pe lîngă terenurile de tenis din Grădină. Într-unul dintre ele, doi domni serioşi şi cu chelie (chelia aduce seriozitatea sau viceversa?), gen înalt funcţionar sau şef de întreprindere, joacă un mic tenis matinal. *Il ne faut pas frapper la balle, il faut la débarrasser* – spune unul dintre ei. Nu traduc, oricum este imposibil de tradus imaginea şi atitudinea celor doi, în lumina gri a dimineţii. Bazinul din centrul Grădinii, locul central al acesteia, acolo unde Cioran îşi trata insomnia şi ranchiuna împotriva faptului de a se fi născut, este pustiu la această oră imposibilă. Raţele, locatarele cele mai fidele ale zonei, ciugulesc fire de iarbă din brazdele de flori proaspăt plantate. La fel ca nişte vulgare raţe de ţară, în halta CFR Deduleşti gară. În centrul luciului de apă, se găseşte un cub ciudat, *space,* ceva între veioză de la magazinul IKEA şi operă de la Centrul de artă modernă „Pompidou", aflat nu prea departe. Un fel de cutie suflată cu pene de plastic. Mă uit cu atenţie şi surpriză: este vorba de fapt de casa raţelor, de *cotineaţa* acestora. Cele mai postmoderne, *branché,* alintate raţe din lume, cea mai luxoasă cotineaţă din lume. Un *clochard*-vagabond, om liber (barbă albă imensă, coadă legată la spate, ca un călugăr ortodox, curat îmbrăcat, în spate cu un sac al marinei americane, toată averea sa la purtător, melc de om) le aruncă alintatelor bucăţi de pîine. Fără succes. Pe una dintre statuile de marmură din apropiere, a fost lipit un afiş roşu-sanguin, pe care stă scris *La Gauche* (majusculă în original) *avance aussi sans toi!* Un angajat al Grădinii se chinuie să-l detaşeze de soclul statuii, cu ajutorul unui aparat cu presiune şi abur. Fără prea mare succes, lipiciul de stînga utilizat în zonă este foarte rezistent la orice tentativă de curăţare.

Retur. RER B, legătura Gare de Nord – aeroport Ch. de Gaulle

Apar ca un fulger, lasă pe banchetele jegoase fluturaşi de hîrtie în trei culori diferite: roşu, galben şi albastru, culorile steagului naţional al ţării din care provin. Galben pentru franceză, albastru pentru engleză, roşu pentru spaniolă. Toate încep cu propoziţia *sînt refugiat*. Cum călătorii erau rari la ora prînzului, cei doi tineri (cam 20 de ani, fiecare) lasă puţin munca la o parte şi începem o conversaţie cît se poate de plăcută. De fapt, sînt ţigani originari din Arad, trăiesc în Franţa din 1999. Zece ani deja! Cînd vorbesc despre euro, spun „lei". Aflu că în zilele bune (citeşte în timpul marilor invazii turistice din perioada verii) produc din cartoane şi pînă la „50 de lei pe zi". Criza nu se simte prea mult pentru ei, pentru că cei ce „miluiesc" cel mai mult sînt turiştii americani şi japonezi. Trăiesc în Franţa, dar aceasta nu este ţara lor, le este dor de România, unde nu s-ar întoarce însă cu nici un chip. Asta mi-o spune Fane, cel care a găsit pe podeaua vagonului o brăţară de chihlimbar, de care este foarte mîndru. Speră să-i aducă cît mai mult noroc la „muncă". Trenul ajunge la aeroport, ne despărţim cordial, mi se urează zbor plăcut etc. În timp ce cobor pe peron, cei doi tineri ţigani se transformă în agenţi de informaţie turistică ad-hoc. *Paris, go to Paris,* strigă ei cu glas alert în direcţia turiştior derutaţi de pe peron. Ultima imagine pe care o conserv pe retină, în timp ce urcam cu scara rulantă: ajută o tînără americancă să-şi urce bagajele în RER, indicînd o adresă cu degetul, pe hartă.

PUBLICITATE

Liliana NICOLAE

„Buruieni“ şi alte medicamente

Se spune că dacă mănînci miere cu scorţişoară scapi de senzaţia de balonare şi de durerile de stomac. Tot mierea cu scorţişoară e bună pentru durerile de dinţi. Sau pentru întărirea imunităţii. Ba chiar şi pentru scăderea colesterolului. Iar dacă le amesteci cu o lingură de ulei de măsline şi pui totul pe păr, vreo 15 minute, înainte de baie, scapi şi de chelie. Exemplele pot continua, şi nu numai cu miere şi scorţişoară. Să vă amintesc de minunile pe care le poate face o linguriţă de polen, luată dimineaţa, pe stomacul gol? Sau un ceai de anghinare cînd te supără bila?

S-au scris tomuri întregi despre „miracolele naturii“, despre plante, ceaiuri, acupunctură, reflexoterapie ş.a.m.d. Pe scurt, despre ceea ce se cheamă acum medicină naturistă sau alternativă. Pe vremuri – leacuri băbeşti.

Ştiaţi că în România există peste 800 de specii de plante medicinale, ceea ce situează ţara noastră printre primele 6 din Europa, din acest punct de vedere? E o avere. Însă... ce facem cu ea?

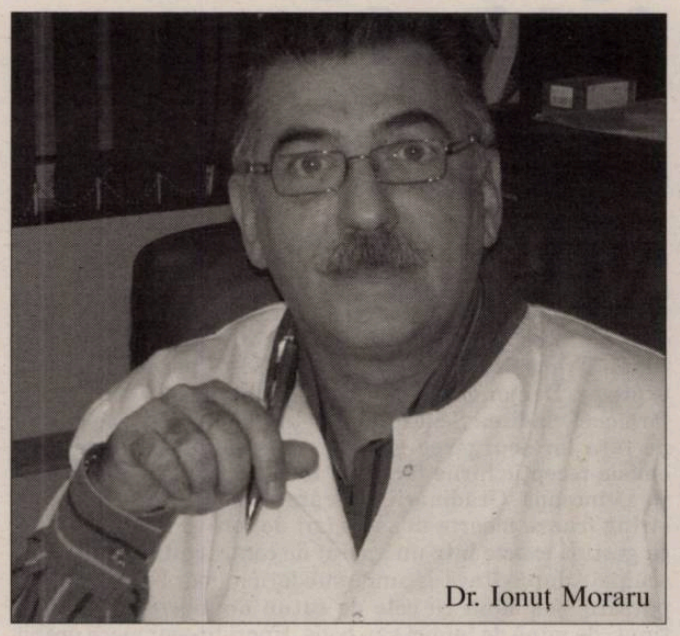

Dr. Ionuţ Moraru

Fabrică de procesare a plantelor medicinale

Pînă nu demult, pe piaţa românească, în aşa-numitele magazine Plafar, se găseau mai mult produse de import. Existau situaţii paradoxale de genul – ceai de tei cu planta culeasă în România, exportată în Austria, ambalată şi trimisă înapoi pe piaţa românească.

Înainte de 1990, domeniul era bine ţinut sub control, iar marca Plafar devenise una dintre puţinele cunoscute în străinătate pe vremea lui Ceauşescu.

Plafar s-a înfiinţat în 1948 ca o companie naţională care se ocupa de cultivarea, colectarea şi procesarea plantelor medicinale, aromatice şi a condimentelor. La colectare contribuiam cu toţii (în special elevii de la ţară aveau „normă“ de plante medicinale sau de frunze de dud, pentru viermii de mătase). Plafar avea să se destrame în '90, reorganizîndu-se în patru întreprinderi mai mici, cu acelaşi domeniu de activitate. În 2006 a fost vîndut, din cauza datoriilor foarte mari. S-a spus la vremea aceea că „bătălia“ s-a dat pentru spaţiile pe care Plafar le deţinea în toată ţara, dar şi pentru brandul PLAFAR (înregistrat la OSIM şi rîvnit chiar de o firmă din Brazilia). Pînă la urmă, a fost cumpărat de Centrofarm, una dintre principalele companii pe piaţa ceaiurilor din România, alături de Fares Orăştie (desprinsă din Plafar) şi firmele poloneze Celmar şi Belin – specializate în ceaiurile de fructe (de altfel, la începutul anilor '90, românii care mergeau în vacanţă în Polonia se întorceau de acolo, avînd ca „suvenir“ cîteva pliculeţe de ceai de fructe – o raritate la noi, în vremea aceea).

Studii realizate de companiile care cultivă plante medicinale, produc sau doar vînd ceaiuri arată o creştere, de la an la an, a consumatorilor. Sîntem departe însă de ţări precum China, Marea Britanie sau Turcia, unde a bea o ceaşcă (sau un pahar – în cazul turcilor) cu ceai este mai mult decît un ritual. La noi, ceaiul e asociat mai mult cu un medicament (de altfel, o bună parte dintre consumatori sînt persoane în vîrstă, care preferă ceaiul din plante). A început să se bea mai mult odată cu apariţia unor ceainării, dar şi a unor ceaiuri despre care se spune că ajută la slăbit, sînt revigorante sau relaxante.

Fabrica de ceaiuri

Dacă piaţa de consum creşte în România, în schimb scade suprafaţa cultivată cu plante medicinale. E vorba, în prezent, de circa 12 milioane de hectare, mai puţin de jumătate faţă de suprafeţele de dinainte de 1989.

Paula Craioveanu, consilier la Ministerul Agriculturii, la un departament care se ocupă de plantele medicinale, spune că nici măcar această suprafaţă nu este exploatată eficient. În primul rînd, nu există, încă, reglementări legislative privind recoltarea plantelor medicinale, aşa că cei care le culeg nu respectă aproape nici o regulă, le rup cu rădăcină cu tot, iar de la an la an, suprafaţa pe care cresc plante medicinale scade. Unele plante sînt pe cale de dispariţie, cum e cazul echinaceei. Situaţia s-a înrăutăţit odată cu retrocedarea pădurilor, moment din care Romsilva n-a mai putut ţine sub control ce se întîmplă prin păduri. Oricum, cea mai mare cantitate din plantele medicinale cultivate în România este exportată. De-abia acum încep să se refacă sau să apară unele fabrici care procesează plantele.

Am vizitat recent o astfel de fabrică, undeva la marginea Capitalei, spre Ploieşti. Se lucrează ca într-o farmacie şi miroase ca într-o farmacie. Plantele sînt măcinate într-un fel de „maşină de tocat“ şi ambalate de aceeaşi maşină în pliculeţe mici. Aflu mai multe de la **dr. Ionuţ Moraru.** Îl recunosc uşor, pentru că imaginea lui – îmbrăcat cu un halat alb, purtînd o mustaţă de sub care zîmbeşte cu încredere – apare pe cutiile cu ceaiuri sau cu pastile din plante. E fascinat de tratamentele naturiste orientale şi de fiecare dacă cînd s-a nimerit să fie în preajma vreunui „maestru“ chinez, de exemplu, a încercat să fure tot ce a putut. De altfel, visează să ajungă în China şi să cunoască îndeaproape tehnici şi secrete despre care doar a citit sau a învăţat la cursurile de medicină alternativă pe care le-a făcut imediat după ce a terminat facultatea. Şi, datorită relaţiilor bune pe care România le avea cu China, la vremea aceea, anumite practici – cum ar fi acupunctura – au fost preluate cu succes şi în comunism (cu mici perioade de criză din cauza apariţiei şi la noi a mişcării transcendentale).

Pe lîngă plante, doctorul Moraru foloseşte în produsele sale şi apă de mare, argilă, extracte din peşte, din scoici, din larve de trîntor, polen, propolis (de altfel, tot ce se poate folosi dintr-un stup) ş.a.m.d. Din păcate, materiile prime vin – în cea mai mare parte – din export. Doctorul Ionuţ Moraru îmi spune că „în România nu există nici calitate a materiilor prime, nici o piaţă bună, nici o politică de sprijinire a celor care vor să se ocupe de cultivarea sau recoltarea plantelor medicinale. Bulgaria, în schimb, a reuşit într-un timp scurt să devină un importator important în domeniu“.

„Războiul muşeţelului“

Spuneam că în România nu este o lege care să stabilească condiţiile în care se cultivă sau se recoltează plantele medicinale. Nu există nici măcar o listă proprie cu plantele bune pentru consum şi cu cele dăunătoare. Potrivit dnei Paula Craioveanu, de la Ministerul Agriculturii, ne ghidăm după o listă preluată de la belgieni (deşi există plante care, de exemplu, sînt comestibile în anumite zone şi necomestibile în altele, din cauza condiţiilor diferite de mediu în care cresc). Cu ani în urmă, a existat însă o iniţiativă legislativă care intenţiona să desfiinţeze suplimentele alimentare (făcute în mare parte din plante) şi să le treacă în categoria medicamentelor. Proiectul – numit la vremea aceea „războiul muşeţelului“ – a fost abandonat, ca urmare a criticilor din partea cultivatorilor, a celor care aveau fabrici sau magazine. Ar fi însemnat, practic, o serie de teste pentru fiecare plantă în parte, studii şi omologări care ar fi durat ani de zile şi ar fi costat o grămadă de bani.

Acum, un alt motiv de îngrijorare este elaborarea unor directive de către Codex Alimentarius (o comisie a Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii) care intenţionează, printre altele, reglementarea producerii şi vînzării suplimentelor alimentare. Unii specialişti spun însă că se intenţionează transformarea acestora în medicamente. De exemplu, usturoiul n-ar mai putea fi vîndut ca supliment în magazinele de specialitate, cu menţiunea că previne sau tratează o anumită afecţiune. În schimb, poate fi vîndut, menţionîndu-i-se proprietăţile, doar dacă devine oficial medicament. La fel şi menta. Măsura ar fi necesară pentru că unele persoane înlocuiesc definitiv tratamentul medicamentos cu cel naturist, iar multe dintre produse sînt prezentate ca avînd efecte de prevenire sau chiar vindecare a anumitor boli.

În realitate, se vorbeşte despre o eternă concurenţă între producătorii de medicamente şi cei de suplimente alimentare. Deşi, de-a lungul anilor, mai toate companiile de medicamente şi-au deschis şi divizii pentru suplimente. Singura miză ar fi creşterea preţurilor.

In România, existenţa suplimentelor alimentare nu pare să fie încă o problemă. Piaţa e de-abia la început, nu există o cultură a consumării acestora şi nu se poate vorbi de abuz în condiţiile în care aproape 90% dintre pacienţi folosesc pentru a se trata medicina alopată, clasică (faţă de Statele Unite ale Americii unde proporţia este de 60 la 40% în favoarea medicamentelor).

Dincolo de Codex Alimentarius

Sohodol este un sat la poalele munţilor Vîlcan, în judeţul Gorj. Dacă pe cineva în Sohodol îl doare ceva se duce la tanti **Lina** să întrebe ce „buruieni“ să ia. Pînă să iasă la pensie, femeia a fost poştăriţa satului (de altfel, mai are firma Poştei pe casă!). A fost şi moaşă – a adus pe lume zeci de copii din sat! – şi ştie fiecare plantă în parte: cum s-o recunoască, la ce e bună, cînd să o culeagă. Cînd am căutat-o era acasă cu o vecină şi răsfoiau amîndouă... un atlas cu plante. „Mi l-a adus o femeie din Argeş pe care am făcut-o bine cu buruienile mele!“ Femeia are o cameră plină de plante uscate, aşezate pe ziare. Unele au etichete, dar le ştie şi cu ochii închişi, după miros sau după cum arată. Multe plante le are chiar în grădina din faţa casei şi ne duce printre buruienile apărute pe acolo: „Uite, ăsta e miraculosul trei fraţi pătaţi, asta e urzica moartă, tătăneasa... sunătoarea – asta e bună pentru nervi şi pentru stomac...“. Şi tot aşa! Tanti Lina ne spune că dacă am băga nasul în cană atunci cînd face ea ceai, am regăsi acolo toate miresmele naturii.

Ei bine, fiecare sat are cel puţin o „tanti Lina“. Femeia aceea care le ştie pe toate şi are un sfat sau o soluţie pe bază de ceaiuri şi plante, indiferent ce te doare, dincolo de reguli europene sau de „războaiele“ companiilor de medicamente.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Închis pentru perfecţionare.** Este situat în Rosas, o mică localitate de pe Costa Brava, şi este considerat cel mai bun restaurant din lume, din 2006 încoace. Se numeşte „El Bulli“ şi se va închide pentru doi ani (2012-2013), după cum a anunţat proprietarul său, Ferran Adrià, un catalan de 48 de ani, la Madrid Fusion, cea mai importantă manifestare gastronomică din Spania. Nu este „începutul sfîrşitului“, închiderea nu se explică prin eventuale dificultăţi, dimpotrivă: vor fi doi ani de studii şi analize, astfel încît în 2014, cînd se va redeschide, restaurantul să ofere „un nou mod de a mînca“ (detalii pe site-ul restaurantului, http://www.elbulli.com/docs201001/Nota_de_prensa_de_elBulli_26_01_2010_Espanol.pdf). Punct de referinţă pentru bucătăria spaniolă şi apreciat de specialiştii în gastronomie din toată lumea, El Bulli este deschis doar şase luni pe an şi oferă un meniu fix în fiecare zi. În restul timpului, Ferran Adrià se ocupă cu perfecţionarea reţetelor în El Bulli Taller din Barcelona. În 2010, restaurantul va fi deschis din 15 iunie pînă în 20 decembrie, dar rezervările sînt deja făcute. Cei care nu au mai prins un loc liber în 2010 îşi aşteaptă programarea pentru 2011, dar se pare că nu toţi vor fi victorioşi nici atunci...

● **Infracţiune, evaziune.** E corect sau nu ca un guvern să cumpere, ilegal, de la persoane/organizaţii dubioase, informaţii despre cetăţenii săi? În urmă cu o săptămînă, un informator le-a promis serviciilor secrete germane că poate obţine un CD cu date care ar putea duce la descoperirea unor infracţiuni economice. E vorba în special de evaziune fiscală, realizată prin intermediul unor conturi din Elveţia. Fenomenul nu e necunoscut autorităţilor germane, însă acestea nu îi pot învinui pe evazionişti pentru că, din cauza secretului bancar, nu dispun de dovezile necesare pentru aducerea lor în faţa instanţei. Acum, organelor fiscale li se oferă aceste date. Problema e că datele au fost obţinute ilegal. Cancelarul Germaniei, Angela Merkel, a transmis un mesaj clar serviciilor secrete germane: dacă respectivele date pot conduce la prinderea unor infractori, nu contează cum au fost obţinute. Reproşul că refuzînd *deal*-ul, ar proteja infractorii, este mult mai grav, a explicat ea. (după *Frankfurter Allgemeine)*

IATĂ O PRIMĂ ÎNTREBARE: „DUPĂ NINSOARE, MUZICA INTERVINE CU DALTA?“

● În Budapesta, o doamnă originară din România, dar care s-a mutat acolo şi are un magazin de artizanat, ne-a spus că turiştii care intră să cumpere de la ea au o primă întrebare, înainte de a se hotărî la ceva (chiar dacă este vorba de un mileu): „Nu cumva e făcut în China?“. (**I. P.**)

● După Milorad Pavić, acest Borges balcanic plecat dintre noi în decembrie trecut, s-a dus şi Salinger. Cu această ocazie, mărturisesc că nu m-a prins niciodată cultul pentru *The Catcher in the Rye* aşa cum am iubit *Nine Stories*, adevărata lui capodoperă. (**M. C.**)

● Într-o seară, pe Bulevardul Titulescu, am trecut pe lîngă un „Emo – magazin de prezentare“. Era închis şi era întuneric, aşa că n-am putut decît să-mi imaginez pe rafturi niscaiva exponate: colecţie de crize economice, ghid de încălziri globale, kit de depresii locale provocate de ninsoare, ploi şi alte mini-catastrofe urbane, truse de motive anti-autostradă şi colecţii de frustrări postelectorale. Bineînţeles, toate violete. (**S. G.**)

● Ca o ironie superioară, citeam săptămîna trecută din *Muzica pentru cameleoni* de Truman Capote, cînd am dat peste această frază: „Haitienii îşi pun morţii la muncă, sînt celebri pentru asta“. (**M. C.**)

● Un nene (boss la o companie) intervine telefonic într-o emisiune TV şi zice: „Pentru a nu polemiza discuţia, vreau să fac doar cîteva corecţii“. N-am stat să mai ascult dacă o fi polemizat-o. (**D. S.**)

● Propun o petiţie pentru urgentarea lucrărilor la amărîta de scară rulantă de la staţia de metrou Piaţa Victoriei. Mai bine ar fi cioplit-o cu dalta şi ciocanul de la zero – ar fi durat cu mult mai puţin decît recondiţionarea ei. Nimic mai adevărat în mesajul care se tot aude în diferite mijloace de transport în comun: „Stimaţi călători, plata taxei de călătorie se regăseşte în calitatea serviciilor“. Vreţi să mergeţi pe bani puţini, na-vă scări! (**R. T.**)

IATĂ O VORBĂ CELEBRĂ: „CÎŢI ROMÂNI ŞTIU CĂ FLACĂRA VIOLETĂ CONŢINE UN DISPOZITIV ÎN SPATELE CĂRUIA SE AFLĂ JALE ORIGINALĂ PUSĂ ÎN SCENĂ DE ÎNTREG NEAMUL ROMÂNESC?“

● Apropo de jazz, iată o vorbă celebră: „Boxul e ca jazzul, cu cît e mai bun, cu atît e mai puţin apreciat de oameni“. N-o să ghiciţi niciodată cui aparţine. Ei bine, lui George Foreman. (**M. C.**)

● Cîţi români ştiu că junioara noastră Ferencz Reka a cucerit titlul de campioană mondială la biatlon? Cîţi ştiu cine o antrenează? Radu Paraschivescu, marţi, în *Pro Sport,* răspundea exact: „Tot atîţia cîţi ştiu cine e preşedintele Elveţiei“. (**R. C.**)

● Povestea asta cu flacăra violetă conţine, de fapt, mult adevăr: arată că avem de-a face, de fapt, cu nişte parapoliticieni, cu nişte parajurnalişti şi, în general, cu un parapopor. (**M. C.**)

● O amică a trimis de curînd un pachet în Egipt prin Poşta Română. La început a fost abordată de „ofiţerul vamal“, o doamnă mignonă care, pe un ton grav, i-a spus să deschidă coletul „pentru un prim control amănunţit“, nu care cumva printre cele trei pachete de cafea şi patru de polen să se fi strecurat vreun focos nuclear sau vreun organ uman. După control, a urmat împachetarea. Pe barba destinatarului, pentru că biroul vamal nu „asigura“ „lipici, markeri şi hîrtie“, ci doar un formular pe care, ca să se vadă ceva, trebuia să apeşi cu o forţă de aproape 2G. Terestru, pachetul ar fi ajuns în ţara de destinaţie în... două luni. Cu avionul, în două săptămîni. În tot acest timp (de secol XIX?!), cei de la Apple au lansat ultima sofisticărie în materie de comunicare şi tehnologie, o combinaţie între un telefon şi un laptop, care le bate pe amîndouă, un dispozitiv în spatele căruia se află o întreagă filozofie – iPad-ul. (**R. T.**)

Cu ochii-n 3,14

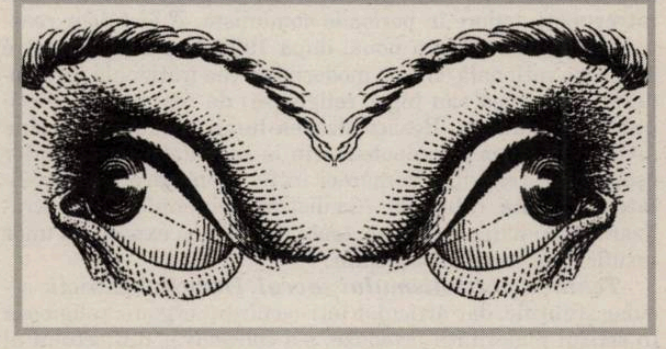

● Guvernul a aprobat înfiinţarea a două mari companii energetice. Una dintre ele se va numi Electra. Presupun că nu se va „întrupa din jale“... (**M. V.**)

● Andreea Marin a apărut într-un pictorial în postura Reginei Maria a României. Trecînd peste faptul că, probabil, la auzul veştii, regina originală s-a răsucit în mormînt, tot ce pot să sper este ca un fotograf milos cu nervii noştri să-i propună să pozeze în chip de Regina Maria Antoaneta, după episodul ghilotinei, fără trucaj. De dragul publicităţii, cred că ar accepta. (**M. Ş.**)

● Am văzut *O noapte furtunoasă* pusă în scenă de Felix Alexa la TNB şi, cînd auzeam replicile alea cu „poporul“, am avut un moment în care nu ştiam dacă sînt la o piesă în care Dan Puric îl joacă pe Rică Venturiano sau dacă nu cumva spiritul lui Venturiano l-a ales pe Puric să-i fie avatar. (**M. C.**)

● Se pare că întreg neamul românesc, între vechile hotare istorice, are o mare problemă nerezolvată: cîinii vagabonzi. Primarul Chişinăului, Dorin Chirtoacă, a propus recent eutanasierea lor. Cum noi am aplicat aceeaşi metodă, fără rezultate notabile, aş sugera, ca soluţie comună şi definitivă, podul de cîini de peste Prut. (**M. Ş.**)

IATĂ O DILEMĂ DE SEZON: „CINEVA CARE DESCHIDE O ODĂ PE DIBUITE POATE PRICINUI UN FENOMEN GLOBAL ÎN GURA MARE?“

● Am şi eu o dilemă de sezon: dacă port fular violet, mai e necesar să-mi fac vaccin antigripal? (**M. C.**)

● Pe site-ul librăriei Diverta, altfel bine făcut şi cu de toate, la secţiunea „Teorie literară“ putem găsi orice altceva: *Drumul străinătăţii* de Paul Miron, *Conversaţii cu...* de Marta Petreu, *Înainte să moară Brejnev* de Iulian Ciocan. Iată una dintre diferenţele subtile faţă de Cărtureşti, unde există, de la începuturi, cineva care deschide cărţile achiziţionate şi abia apoi le clasează/vinde. Sau, poate, şi cei de la Diverta cred că „teoria strică omenia“? (**S. S.**)

● Ca unul care, chiar înainte de '89, am ridicat o odă diminutivului „berică“, substantiv de mare drăgălăşenie în domeniul alcoolicelor, mă văd îndreptăţit să salut cu simpatie şi enormitatea lingvistică „bericioaică“, izvorîtă recent din, desigur, aceeaşi tandreţe faţă de pahar şi conţinutul său. (**R. C.**)

● Am citit o ştire că a apărut un site clonă la Google în China, după scandalul dintre companie şi Guvernul chinez. Aşa că am intrat pe onorabilul ww.goojje.com. Deşi este în chineză, arată exact ca Google: am nimerit pe dibuite unde să scriu ce caut şi cum să dau *search*. Şi i-am dat să caute „Jos comunismul“. Primul rezultat este un articol de pe Hotnews din aprilie 2009, de la Chişinău. Al doilea este un blog basarabean care se numeşte chiar aşa, „Jos comunismul“. Deci în română merge. Din păcate, nu ştiu să scriu „Jos comunismul“ în chineză. (**C. G.**)

● Încurajînd bişniţa din Piaţa Obor, am cumpărat ţigări la jumătate de preţ, aduse din Republica Moldova. Amintindu-mi de „pălitura de osîndă“ (pentru lovitura de la 11 metri) şi de „străjer“ (pentru bodyguard), mă aşteptam ca pe pachete să văd mesaje de genul: „Fumatul vătămează sănătatea dvs. şi a celor din împrejurimi“, „Fumătorii mor mai juni“, „Fumatul poate pricinui o moarte molcomă şi căznită“, „Vegheaţi copiii: nu le îngăduiţi să răsufle în fumul dvs.!“, „Fumul poate păgubi virtutea spermei şi scădea rodnicia“. Aiurea! Mesajele erau identice cu cele de pe la noi. Nici dulşele grai nu mai e ce-a fost... (**A. P.**)

● Încălzirea globală! Încă un fenomen global care ne ocoleşte. Iarăşi sîntem pe ultimul loc din Europa, din lume. Care încălzire globală? (**M. M.**)

● Mircea Băsescu declară: „Cînd botezi un copil, fie şi copil de ţigan, faci o faptă care te apropie de Dumnezeu“. Cum adică „fie şi copil de ţigan“? Era nevoie de precizare? Aveam dubii că, dacă e copil de ţigan, nu te apropii de Dumnezeu, şi ni le-a risipit la timp? Sau el avea dubii şi s-a autoconvins? Chiar dacă o gîndeşte, trebuia să o zică în gura mare? Asta e din ciclul „Niţică corectitudine politică nu ne-ar strica, totuşi“. (**C. G.**)

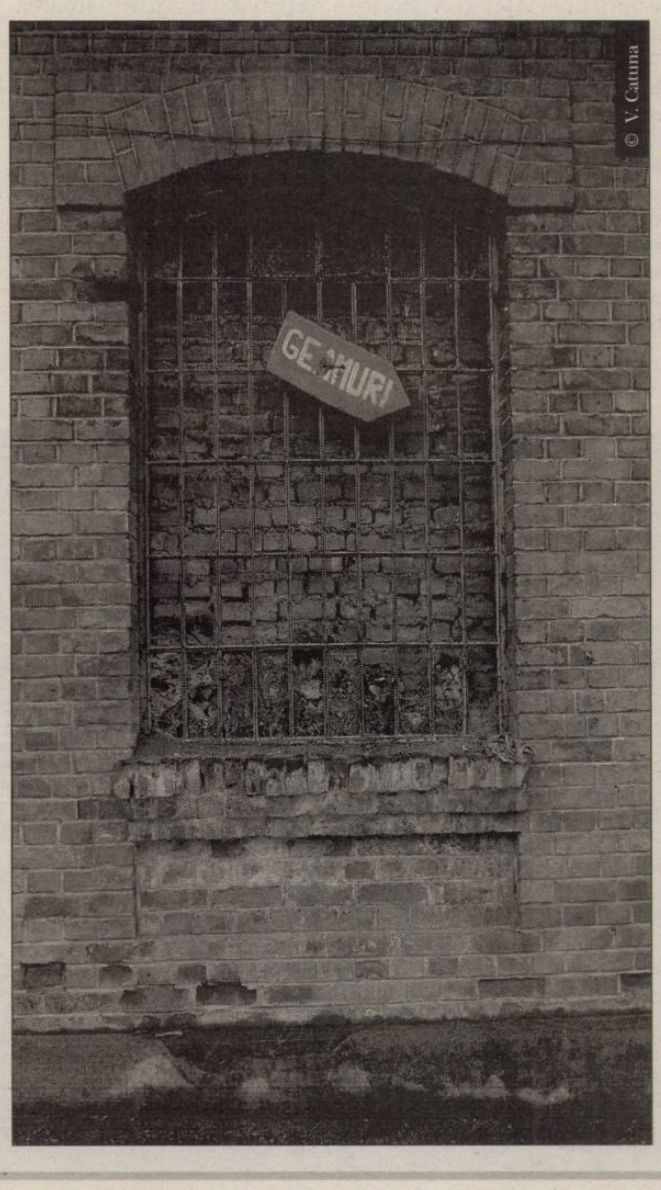

Gabriel JARNEA

Tehnici ale resacralizării în România modernă

– o explicație weberiană a flăcării violete din politica românească –

Într-un articol celebru, *„Wissenschaft als Beruf"* (Ştiinţa ca profesie), scris în anul 1922, Max Weber propunea, pentru prima dată, unul dintre conceptele cu cea mai bogată carieră hermeneutică modernă: dezvrăjirea lumii *(die Entzauberung der Welt)*. Deşi Weber nu a explicat în detaliu acest concept, el a fost rapid preluat în disciplinele înrudite şi inclus în mai toate construcţiile explicative ale lumii moderne. În linii mari, Weber înţelegea prin dezvrăjirea lumii un proces macroistoric de intelectualizare progresivă şi raţionalizare care restrînge domeniul tradiţional al credinţei, superstiţiei, magiei, al formelor de expresie premodernă, iraţională sau suprarațională, a spiritului. Dezvrăjirea lumii, după Weber, este consecinţa firească a procesului de înstăpînire asupra lumii, prin progresul ştiinţelor exacte, prin cifre, prin calculul matematic ce face predictibil şi deci controlabil tot ce e imanent. Alungarea magiei spiritului prin domnia cifrei, a predictibilităţii raţionale în lumea noastră duce – spune Weber – inevitabil spre dezvrăjirea, golirea de sens transcendental a realităţii imediate.

Deşi coerentă, teoria dezvrăjirii lumii, la Max Weber, este construită pe un model linear de filozofie a istoriei, în tradiţia iluminismului din secolul al XVIII-lea. Printre altele, ea are meritul de a marca momentul de inflexiune în care mitul progresului şi relevanţa sa epistemică în lumea contemporană sînt puse radical sub semnul întrebării. Ceea ce nu tematizează Weber în articolul său este ambivalenţa, simultaneitatea tendinţelor contrarii din lumea contemporană. Alături de *Entzauberung der Welt* putem constata cu aceeaşi uşurinţă fenomenul opus de *Wiederbezauberung der Welt* (resacralizare, re-învrăjire a lumii). Despre acesta Weber nu a vorbit deloc. Tocmai în această simultaneitate a celor două latenţe în cultura modernă stă complexitatea lumii noastre. Aşa cum constată Hartmut Lehmann *(Die Entzauberung der Welt. Studien zu Themen von Max Weber,* 2009), unul dintre exegeţii de ultimă oră ai lui Max Weber, sociologul german nu a consacrat nici un studiu fenomenului de *Wiederbezauberung der Welt,* datorită crezului său iluminist în mitul progresului linear, raţional. Ca urmare a acestui vid teoretic weberian în discuţia despre tehnici de resacralizare, re-învrăjire a lumii moderne, este posibilă o interpretare a fenomenului „flăcării violete" din perspectiva unei sociologii regionale a sacrului. Mă voi limita la cîteva observaţii de psihologie politică, simptomatice pentru spaţiul public românesc şi care deschid calea spre o discuţie mai amplă asupra unei înţelegeri istorice a iraţionalului din actualitatea spiritual-politică românească.

Toate tradiţiile politice moderne sînt construite pe modelul „dezvrăjirii" weberiene, a eliminării oricăror forme de ezoterism politic şi a tabuurilor de toate formele, prin expansiunea modelelor democratice. Axul de explicare a lumii detabuizate moderne, în condiţiile în care criteriul cantitativ primeşte valoare absolută în democraţie, este elaborat în jurul retoricii raţionale. Prin urmare, cu cît o societate este mai democratică, secularã şi detabuizată cu atît mai dominant ar trebui să fie discursul raţional, în numele unor norme transsubiective. Aproape că nu există politician modern care să nu invoce, ritualic, rădăcinile raţionale ale acţiunii sale politice. Raţiunea politică actuală (binele public), o reformulare recentă a mai vechiului *Staatsraison* (raţiune de stat), imaginată de asemenea în tradiţia iluminist-progresistă, în numele căreia compromisul şi arta negocierii se justifică, devine criteriul absolut al realităţilor cetăţii moderne. Constatăm cazul invers însă tocmai în lumea românească actuală, unde, în ciuda detabuizării accelerate postcomuniste, discursul raţional nu a cîştigat în rafinament, nu domină afectul politic şi nici nu e în contradicţie cu atitudinile religioase comunitare. Un indiciu că teoria dezvrăjirii weberiene nu funcţionează unidirecţional, aşa cum sugerează sociologul german.

Tradiţia occidentală a raţiunii politice, deşi transplantată eficient pentru o perioadă în secolul al XIX-lea şi în România, nu are rădăcini prea puternice în fondul ancestral de atitudini publice româneşti. Fondul iraţional-magic este alimentat din România premodernă, perpetuat, latent, fără întreruperi majore în perioada comunistă. A fost doar reactualizat, într-o lectură nouă, după 1990. Contradicţia între România raţională (civică, modernă) şi cea iraţională (premodernă, ezoterică sau bigot religioasă) dă azi măsura vieţii publice româneşti. Resacralizarea lumii româneşti devine astfel un fenomen compensatoriu la inactualitatea teoriilor eşecului în tranziţia României iraţional-magice spre civilitatea modernă, raţională. Am distins trei tehnici de resacralizare în România modernă, toate apărute ca expresie a unor insuficiente teorii ale eşecului.

Tehnica patriotismului sacral. Discursul patriotic secular ştiinţific, dar articulat într-o cultură organic religioasă în sensul majorităţii ortodoxe, s-a concentrat din secolul al XIX-lea, paralel cu laicizarea accelerată a elitelor culturale româneşti, asupra temei magistrale a istoriografiei noastre, a etnogenezei româneşti. Acest discurs s-a format sub amprenta figuralismelor de gîndire specifice misticii religioase parţial secularizate, în jurul a două concepte-cheie: enigmă (A. D. Xenopol) şi miracol (G. Brătianu). În felul acesta, valorificînd predispoziţiile mistice naţionaliste europene ale secolul al XIX-lea, elitele româneşti compensau eficient complexul minoratului identitar românesc. Nu mai puţin relevantă este redescoperirea patriotismului discursiv, dar şi lacrimogen prezidenţial, în prezenţa simbolurilor statului, ca strategie de coagulare a naţiunii în jurul unor valori transistorice absolute. Resacralizarea naţiunii şi a statului prin simbolurile sale imanente: o strategie pe care chiar preşedintele republicii o propune des, ca replică la tendinţele centrifuge ale cetăţenilor ţării, care refuză România actuală şi o consideră o ţară fără viitor. Dacă patriotismul sacral în secolul al XIX-lea era o tehnică de compensare a identităţii româneşti ignorate în Europa, în special de către Marile Puteri, azi patriotismul sacral invocat în momentele mistice electorale recente are rolul să compenseze eşecul modernizării elitei politice actuale şi, eventual, să echilibreze imaginea externă negativă a României corupte şi nereformate. În ambele cazuri este vorba de un eşec identitar-colectiv, transformat într-un stigmat naţional, recuperabil în planul sacralităţii inflaţionare a simbolurilor întemeietoare naţionale.

Tehnica responsabilităţii ezoterice. Această tehnică este, înainte de toate, expresia vidului de istorie civlizatorie, a absenţei Evului Mediu şi a culturii cavalereşti, anticamera culturii politice moderne europene. România nu a fost cuplată la Evul Mediu occidental, deşi a preluat conştiincioasă, în secolul al XIX-lea, cultura politică democratică modern-europeană. Această fractură istorică se reflectă în submediocritatea spiritului cavaleresc din politica românească actuală şi, în general, din viaţa noastră publică. Cine nu are o cultură a luptei electorale cavalereşti nu are nici etica asumării responsabilităţii eşecului. Prin urmare, „flacăra violetă" şi „atacurile energetice" nu sînt decît expresia hazlie a vidului de Ev Mediu din cultura politică a României moderne. A ezoteriza eşecul electoral devine aşadar semnul că politica noastră actuală nu se face încă prin persoane vii, individualităţi modern articulate, ci prin energii difuze şi impersonale. Or, materia primă a politicii moderne este tocmai individualitatea responsabilă. Expedierea eşecului în zona ezoterică, a responsabilităţilor difuze incontrolabile raţional, este semnul regresului suprem, pe care pînă şi Ion Iliescu îl refuză jenat. Distingem în această tehnică de sacralizare ezoterică a eşecului revenirea la un tip de religiozitate arhaică, fundamental impersonală, dar potrivită tipului de individualitate precar-modernă şi incapabilă de a participa cavalereşte la competiţie.

Tehnica imanentismului sacral (sfinţirea clădirilor, a funcţiilor). O statistică recentă dezvăluia că în România de azi, zilnic, dispar trei şcoli şi se nasc două biserici. În toamna lui 2009, în plină criză economică, dar în campanie electorală, politicienii cerşeau bani de la bugetul de stat pentru renovarea mai multor biserici parohiale, a unor turle, în timp ce, în fiecare toamnă, sute de şcoli din România nu sînt pregătite pentru începutul anului şcolar, iar spitalele sînt veşnic premodern întreţinute. Nu scăpăm nici un prilej să sfinţim, cu o slujbă, obiecte, clădiri, evenimente, învestirea politicienilor într-o funcţie publică. La nevoie se poate modifica pînă şi organigrama Guvernului şi a Ministerului Culturii şi al Cultelor, după simpatiile şi antipatiile Patriarhului BOR, deşi afirmăm că statul român e laic. Eşecul modernizării instituţionale este compensat prin sacralitatea inflaţionară atribuită imediatului. Sacralitatea obţinută prin atribuire, şi nu prin experienţe organice relevante comunităţii devine astfel un ritual de posesiune, şi nu unul de participare, aşa cum explică Eliade că este propriu conştiinţei religioase originare.

Modernitatea românească stă sub semnul eşecului interpretat sacral periodic, după o gramatică străină modernităţii europene. Din punctele de inflexiune ale eşecului modernităţii româneşti se nasc tehnici de sacralizare în cultura publică, menite să compenseze absenţele evoluţiilor organice ale României premoderne. Nici una dintre cele trei tehnici observate mai sus nu participă la formarea unei culturi politice sau religioase dinamice şi cu deschideri ample spre modernitatea europeană, întemeiată pe individualitate responsabilă şi articulată istoric-raţional.

Berlin, ianuarie 2010

PUBLICITATE

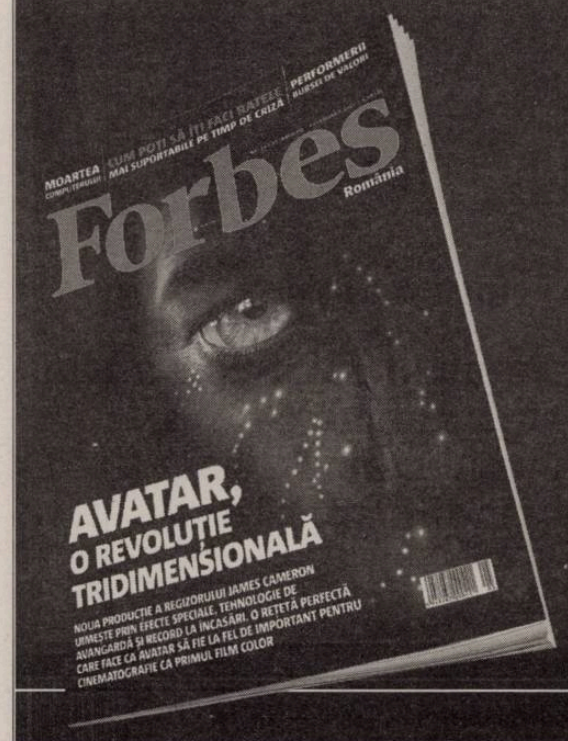

DILEMA VECHE recomandă

Noul număr Forbes!

Citește despre inovațiile tehnologice din Avatarul lui Cameron - filmul care a revoluționat camera de filmat 3D!
Avatar versus Titanic - află cine a ieșit învingător din bătălia giganților la încasări, efecte speciale, logistică sau buget

Cea mai citită revistă de business-life din lume
Revista Forbes România apare luneа, la fiecare două săptămâni

Pentru abonamente sunați la 0318.200.200, tarif normal, disponibil non-stop sau la 0372.130.246

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VII, nr. 313 ● 11-17 februarie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

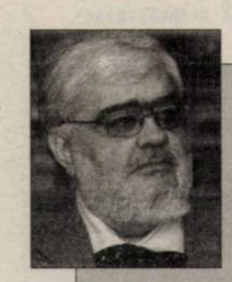

Andrei Pleşu
„Azilul planetar“
pagina **3**

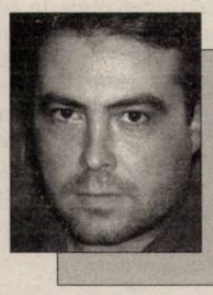

Adrian Cioroianu
„Ucraina – o portocală mai puţin“
pagina **5**

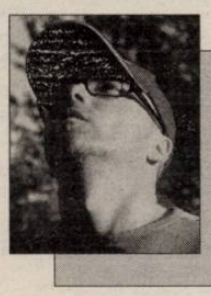

Interviu cu
Cosmin Bumbuţ
pagina **20**

Haina îl face pe om?

„Hainele sînt artificii semiotice, cu alte cuvinte, mecanisme de comunicare.“

UMBERTO ECO

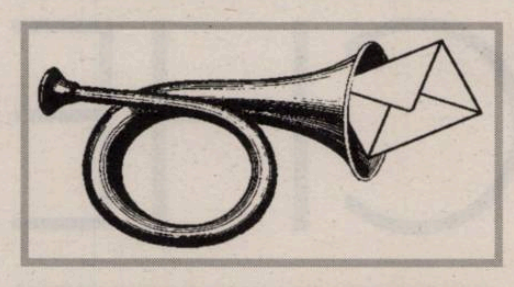

Nr. 309: Articolul lui Mircea Vasilescu, „Taxe pe grăsimi"

O taxă pe grăsimea politicienilor

Deschizînd ultimul număr al *Dilemei vechi,* privirea mi-a căzut pe titlul articolului scris de Mircea Vasilescu, „Taxe pe grăsimi"... Inima mi-a staf în loc. Mai este cineva măcinat de aceeaşi problemă ca şi mine! – mi-am zis încîntată şi, nerăbdătoare, am început să parcurg articolul. Entuziasmul mi-a fost însă repede curmat cînd, după primele rînduri, mi-am dat seama că mă înşelasem. Textul se referea la cu totul altceva. Şi totuşi, pentru că m-a stîrnit, ţin să vă spun ce mă frămîntă pe mine: de ceva vreme mă deranjează îngrăşaţii! Vă asigur că nu am nimic cu graşii în general. Am printre cunoscuţi destui oameni cu greutate, pe care pentru nimic în lume nu aş vrea să îi văd diminuaţi, căci le stă bine aşa cum sînt, rotunjori şi pufoşi... Pe mine mă enervează *îngrăşaţii,* acele persoane care într-un timp relativ scurt, ajung pînă la a-şi dubla masa corporală. Fenomenul este pe larg răspîndit în rîndul politicienilor români şi mai întotdeauna (poate aţi observat deja) este declanşat de ocuparea unei poziţii importante.

De fiecare dată cînd mai zăresc din greşeală (căci de regulă îi evit) vreun om politic la televizor şi văd cît a mai ajuns, sînt cuprinsă de o greaţă instantanee, ca după o masă mult prea copioasă, cînd te repezi în dulapul cu medicamente după bicarbonat. Oameni intraţi pe scena politică zvelţi, subţirei, ca traşi printr-un inel – vorba poveştii – nu îşi mai încap în piele... la propriu. Ceafa li se lăţeşte, iar burta, sprijinită pe buza curelei, capătă o formă specifică. Mai-mai că mi se face frică să nu le dea pe răscoale şi să înceapă să se prelingă pe pantofi. Atenţie, domnu'! Nu vă aplecaţi, nu vă aplecaţi, că dă pe afară!!!!

Cum de nu se uită în oglindă?! Cum de nu se găseşte nimeni să le spună ce se petrece cu ei?! Amanta, nevasta, secretara... cineva din staff?! Singura explicaţie posibilă mi-a dat-o mama cu cîtăva vreme în urmă şi tind să-i dau dreptate: această grăsime care le-a invadat corpul trebuie să li se fi aşezat şi pe creier. Altă explicaţie nu am găsit la atîta nepăsare faţă de propria persoană, ca să nu mai zic faţă de cei pe care, ca şi mine, îi agresează vizual. Şi de altfel asta ar explica şi legile haotice şi fără sens pe care le tot adoptă, ca să nu mai vorbim de prostiile pe care se trezesc uneori rostindu-le cu voce tare, de parcă le-a luat Dumnezeu brusc mintile.

În aceste condiţii şi dat fiind situaţia de criză economică prin care trece România, vin cu următoarea propunere: instituirea unei *taxe pe grăsime,* aplicată politicienilor.

O dată pe an, aleşii ţării ar trebui să fie obligaţi să declare greutatea pe care o au. Dacă se îngraşă cu mai mult de 2 kg într-un an, să fie obligaţi să plătească o taxă pentru excedentul de greutate... ca la aeroport. Declaraţia ar putea fi făcută odată cu cea de avere. În felul acesta, s-ar putea verifica şi ipoteza conform căreia ar exista o corelaţie între creşterea averii personale şi creşterea în greutate.

Consider că odată instituită, noua taxă ar aduce o contribuţie constantă şi sigură la bugetul de stat, care în felul acesta va cîştiga în greutate.

Irina STĂNCULESCU STAHL
sociolog
irinastanculescu@yahoo.com

Nr. 308: *„Prost să fii, noroc să n-ai"*

„...şi inteligenţii fac prostii, dar..."

1. „Prostul nu e prost destul, dacă nu e şi fudul", zice o veche zicală. Adică, dacă nu face pe deşteptul. El se crede superior celorlalţi. Această zicală este emblema parvenitului.

2. Cel mai periculos este prostul capsoman. Acestuia poţi să-i aduci orice argument de bun-simţ, orice demonstraţie că nu are dreptate, căci el o ţine pe a lui. Aceştia sînt paranoici – boala ideilor fixe. Să te ferească Dumnezeu de astfel de oameni cînd ajung în posturi de decizie!

3. Conducătorii deştepţi, indiferent de nivelul postului de conducere, se înconjoară de subalterni inteligenţi, chiar mai inteligenţi decît ei. Trebuie numai să ştie să-i folosească.

4. A fost nea Nicu prost? Bineînţeles! Începînd din 1973-1974 s-a înconjurat numai de proşti care n-aveau alt rol decît să aprobe ce zicea şi hotăra el. Adică, „ce idee genială aţi avut, tovarăşe secretar general!".

A fost un caz tipic de conducător prost.

5. Şi oamenii inteligenţi fac prostii. Dar omul inteligent recunoaşte, măcar în sinea lui, că a greşit, şi asta îl face să nu mai repete prostia.

6. Mai există şi categoria celor care se fac că nu pricep ceea ce le spui, asta traducîndu-se prin „a face pe prostul".

7. Mi-a plăcut articolul dlui Dan Ungureanu pentru că are mare dreptate, punînd punctul pe „i".

M. COSTEA
str. Cameliei nr. 16, bl. 30, sc. B, ap.38, Ploieşti

Nr. 305: Nota lui C. G. de la rubrica „Cu ochii-n 3,14"

O întrebare

Stimate dle C. G.,

Faţă de interesul dvs. privind meritele pe care un general cu aspect mafiot din PSD le-a dovedit pentru a primi acest grad la 36 de ani, ar merita, poate, să vă adresaţi cu o întrebare în acest sens generalului „independent" cu patru stele – fost şi el, în legislaţia trecută, „mafiot".

Sau nu mai e nevoie? M-ar interesa răspunsul dvs.

Vă mulţumesc anticipat,

Adrian CRISTESCU
atcristescu@yahoo.com

Răspunsul lui C.G:

Dle Cristescu,

Dacă vă interesează, răspunsul meu este acesta *(România liberă* din 23 decembrie): „Gabriel Oprea de la Apărare personifică tot ce e mai prost cu sistemul nostru militar: puzderia de generali făcuţi pe puncte, miliţieni care termină Dreptul pe bandă, afaceri imobiliare cu statul, politici publice gîndite cu creier de Moş Teacă (mai ţineţi minte cum scădea prefectul Oprea preţurile în pieţe prin controale cu jandarmii, pe vremea lui Năstase?). PD-L nici nu putea găsi un personaj mai bun să-i facă grupul de independenţi de care are nevoie: Oprea adună toate defectele la un loc". Gata? Mi-am salvat sufletul din iadul băsescian? Luptăm împreună în munţi împotriva dictaturii? Începeţi dvs. cu o cerere de informaţii publice privind dosarul de cadre al generalului Oprea? Şi pe mine m-ar interesa răspunsul lor. Haideţi, va fi mai plăcut decît să-i hărţuiţi pe jurnalişti despre ce e voie şi ce nu.

Cu plăcere,

Cristian GHINEA

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Actualităţi

Deficitul contului personal

Aşa cum statul nu poate funcţiona fără a se împrumuta (e clar, din motive obiective!), la scară familială, individuală, e aproape de neconceput o lume fără credite. Acestea pot fi: de consum, de investiţii, pentru o maşinuţă, o locuinţă, o „plasmă", pentru dezvoltare, pentru studii etc.

Pînă deunăzi se putea proclama: „nimic fără credit!". Îţi era aproape jenă să spui colegilor, cunoscuţilor că nu intri în acest „sistem", că nu vrei să accesezi efectiv un împrumut. Nu te situai, procedînd altfel, decît împrumutîndu-te, în rîndul lumii. Spun „deunăzi" pentru că, cel puţin atît cît va ţine această „criză" financiară, împrumuturile parcă au intrat într-un aşa-numit con de umbră. Băncile, e şi firesc, şi-au confecţionat nişte norme de... „prudenţialitate". Astfel, pentru un credit va trebui pe viitor să te... „califici". Să fii suficient de credibil. Ceea ce s-ar traduce într-o slujbă sigură şi, de dorit, cît mai „consistentă". Dacă nu, nu primeşti, căci banca e o instituţie serioasă, responsabilă şi nu te lasă să te „înhami" la ceea ce nu poţi „trage" ulterior, singur sau familial. Băncile nu-i mai lasă pe posibilii debitori să gireze cu – de pildă – pensia bunicii, care, cică, ar fi suficient de sigură.

Traiul de azi a devenit, vrînd-nevrînd, unul pe... deficit. Statistic vorbind, aproape că nu există vreun ins obişnuit care să nu se bucure de nişte bunuri cumpărate acum, şi plătindu-le... mai apoi, cîndva, la o scadenţă bine stabilită. Care va să zică, mon cher, „trăim bine" azi cu banii de mîine (bani care devin, mai nou, doar teoretici, condiţionaţi). Principiul „blănii ursului din pădure", socialmente, este nevoit să funcţioneze... Viaţa noastră se desfăşoară „pe deficit"...

O urare, în schimb, nu costă nimic: „La mulţi ani!".

Florin NECHITI
nechitif_bn@yahoo.com

N. red.: Foarte bine, „La mulţi ani!", dar aveţi un deficit de dilemă.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Starea limbii române**
- **„Natura-mamă, flacăra violetă, feng-shui"**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.800
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Azilul planetar

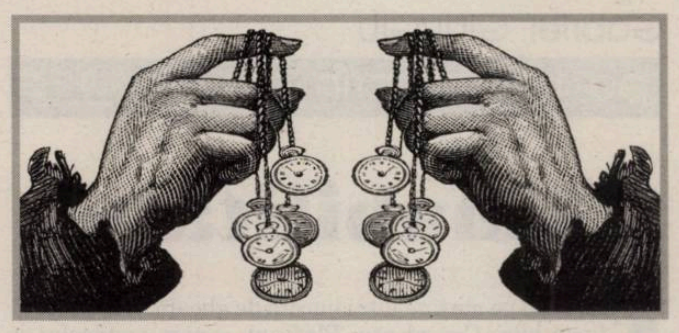

Deunăzi, mi-a căzut în mînă un document stupefiant. Dacă este autentic – și după verificările pe care le-am făcut este – ne aflăm dinaintea unei probe dezesperante de sminteală instituționalizată. E vorba de o listă de recomadări pe care membrii unui juriu al Comisiei Europene trebuie să le respecte, atunci cînd judecă și selectează diferite proiecte de cercetare. Care va să zică, ești invitat într-un *board* de experți, capeți spre analiză un set de dosare ale unor candidați care cer finanțare pentru proiectele lor și trebuie să scrii un referat de susținere sau de respingere. Mai întîi însă, trebuie să-ți însușești o serie de „indicații de la centru“. Lectura acestor indicații dovedește că autorii lor au avut în minte două presupoziții: 1) Membrii juriului sînt niște vietăți rudimentare, necuviincioase, fără educație, porniți, din plecare, să-și căsăpească mușteriii și 2) Candidații sînt o adunătură de semi-handicapați, în plină criză sufletească, bolînzi, vulnerabili pînă la leșin.

Iată ce ți se cere: A) Să fii politicos (nu cum ești dumneata de obicei, o fiară sîngeroasă și grobiană). B) Să te exprimi clar (nu să bălmăjești cuvinte fără sens, cum oi fi făcînd la cursurile dumitale). C) Să adopți un ton rece, analitic, fără considerațiuni negative privind candidatul sau tema lui de cercetare. (Chiar și cînd respingi, trebuie să fii tandru, pozitiv, încurajator.) D) Să nu te declari incompetent și nici neîncrezător față de proiectul pe care urmează să-l evaluezi. (Adică poți fi incompetent, cu condiția să n-o spui, iar dacă proiectul în discuție ți se pare bezmetic, e preferabil să-l declari promițător. În nici un caz nul.) E) Să nu te referi la vîrsta sau naționalitatea candidatului. (Să nu zici, de pildă, că „pentru vîrsta lui“, candidatul are o excelentă – sau lamentabilă – performanță). F) Să eviți orice remarcă întemeiată pe o experiență personală (adică cum?). G) Să nu-ți permiți, în comentariul tău, aprecieri care să sugereze ierarhii nete (note, de exemplu). H) Să nu vorbești la persoana I („Cred că…“, „Sînt de părere că…“). I) Să nu faci comparații cu alte proiecte (riscînd, astfel, să pui candidatul într-o poziție de inferioritate frustrantă față de alți candidați). J) Să te ferești a descrie sau rezuma substanța proiectului de care te ocupi (?). K) Să ai mereu în minte că te adresezi direct candidatului și că ai datoria să nu-l indispui.

În rezumat: referentul nu e chemat să exprime o opinie („părerea mea este că…“), ci să oblojească un convalescent. Evaluarea are, preponderent, un scop terapeutic: trebuie să te simți prost cînd critici, iar pacientul trebuie să se simtă bine. N-ai voie să-ți exhibi identitatea și convingerile, după cum n-ai voie să faci aluzie la identitatea preopinentului. Ești o instanță abstractă, fără afecte, idiosincrasii, opțiuni sau experiențe de viață proprii. Candidatul, la rîndul lui, e îndreptățit în tot ce face, fundamental bun, dar extrem de sensibil. Nevrotic. Depresiv. Susceptibil. În pragul colapsului psihic. Vei avea deci grijă să nu-l enervezi, să nu-l traumatizezi, să nu-i pui în pericol buna dispoziție și încrederea în sine. Sănătatea lui e în mîinile tale. Dacă nu e competitiv, problema ta, ca referent, e cum să i-o spui, lăsîndu-l totuși să creadă că e competitiv.

Ceea ce regizorii acestei fine coreografii nu par să ia în considerare e că indicațiile lor au *și ele* un posibil efect castrator. În fond, referenții sînt și ei oameni. La fel de șubrezi, de delicați, de labili psihic, ca și candidații. E oare corect să sugerezi că ar putea fi inadecvați, abuzivi, subiectivi, grosolani, cruzi, haotici, lipsiți de tact? Dacă se șochează? Dacă dau în fandacsie? Dacă le creezi ditamai inhibiția profesională și existențială? Ce e cu discriminarea asta între referenți și candidați?

Dincolo de toate aceste piruete, se întrevede, de fapt, o anumită filozofie: umanitatea pendulează între balamuc și azil. Trebuie să mergem în vîrful picioarelor, să ne purtăm cu aproapele nostru așa cum te porți cu o vietate debilă, inaptă să suporte sinceritatea, observația critică, adevărul. Căci nu ni se cere, pur și simplu, să fim bine crescuți, să ne controlăm impulsivitățile, excesul de autoritate, comportamentul necivilizat. Asta ar fi perfect legitim. Ni se cere să ștergem diferența dintre da și nu, dintre acceptare și refuz, dintre autenticitate și ipocrizie. Pedagogia e barbară. O vom înlocui cu psihiatria. Omul e, prin definiție, bolnav. Îl vom trece pe respirație artificială, la secția de reanimare. Vom construi un univers aseptic, protector, fără provocări, eșecuri și constrîngeri. Ne vom surîde pios unii altora, vom face din paloare singurul criteriu al vitalității și vom evacua orice formă de discernămînt, ca nu cumva să stîrnim suspine și melancolii. Nu vom mai fi nici prea triști, nici prea veseli. Vom fi „corecți“. Și nu vom întreprinde nimic, fără să așteptăm indicații clare de la centru.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Crimele comunismului și schimbarea directorilor

Partidele și guvernele noastre practică, de multă vreme, un truc administrativ atunci cînd vor să scape de o instituție pe care nu au curajul să o desființeze pur și simplu: o „reorganizează“ – adică îi schimbă numele și organigrama sau o comasează cu altă instituție mai mult sau mai puțin asemănătoare. În felul acesta, actul administrativ are parte nu doar de acoperire legală, dar și – eventual – de mai puține controverse. În cele mai multe cazuri de acest fel, miza e schimbarea șefului instituției: partidele și guvernele noastre funcționează clientelar, iar prima măsură de după instalarea unui executiv e plasarea oamenilor proprii în funcții de conducere – de la agenții guvernamentale pînă la școli sătești. Metoda – care are în spate concepte politice brevetate în România, precum „ciocul mic“ și „joc de glezne“ – este, pentru guvernanți, eficientă, căci le permite răsplătirea clienților. Dar denotă un primitivism politic și instituțional care se va vindeca greu.

Cam așa ceva se întîmplă acum cu o instituție care a reușit, în cîțiva ani, să-și facă treaba: Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România (http://www.crimelecomunismului.ro), condus de Marius Oprea. Printr-o hotărîre de Guvern, IICCR a fost „comasat prin fuziune“ cu Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc (http://memoriaexilului.ro), iar Marius Oprea a devenit director interimar al noului institut. Se presupune și se speculează că Guvernul PD-L vrea să-l schimbe din funcție: pentru că e liberal și pentru că demascările lui au deranjat pe cine nu trebuie. El însuși a spus-o, într-un interviu „La masa Adevărului“ (http://www.adevarul.ro/actualitate/eveniment/Marius_Oprea-_-Suntem_condusi_ de_circa_10-000_de_ticalosi_0_193781125.html). Ca întotdeauna la noi, în astfel de situații apar apeluri de sprijin semnate de intelectuali (deși cu mai puțin „entuziasm al semnării“ ca altădată) și comentarii care, pînă la urmă, se reduc la *persoane*. Speculațiile nasc speculații, din presupuneri apar alte presupuneri, și pînă la urmă faptele și argumentele rămîn în umbră. În cazul de față, se discută mai ales despre Marius Oprea ca istoric, cercetător, intelectual public. Se presupune, bineînțeles, că se dorește schimbarea lui pentru că a scris împotriva președintelui Traian Băsescu – iar la români, asta e explicația supremă pentru orice: atitudinea față de Vodă.

Pe un asemenea fundal, *instituția* ca atare abia dacă mai e pomenită. Or, cel mai important mi se pare că Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului a funcționat bine în toți acești ani și are rezultate. A făcut cercetări despre crimele și abuzurile săvîrșite în vremea comunismului, iar cînd a avut dovezi a înaintat Parchetului dosare penale. A identificat gropi comune și victime despre care nu se mai știa nimic. A editat cărți importante, a inițiat programe educative pentru elevi și studenți. Pe site-ul www.crimele comunismului.ro există o bogată arhivă de fotografii și documente. Pe baza lor s-au organizat expoziții în diverse orașe din țară (iar unele au fost trimise și la expoziții internaționale). Pe scurt, deși titulatura sugerează că ar fi trebuit doar să investigheze crimele și abuzurile regimului comunist, IICCR a făcut mai mult. Activitatea sa este, practic, printre puținele consecințe concrete și „la obiect“ ale condamnării comunismului de către președintele Băsescu. În cîțiva ani, IICCR a dovedit că funcționează *ca instituție*. Dacă, din rațiuni bugetare, acum e comasată cu alta, atunci numirea directorului ar trebui să plece de la *performanțe*, și nu de la „persoană“, de la presupuneri și ipoteze. Or, din acest punct de vedere, IICCR stă bine. Pentru că are o echipă de oameni competenți și pentru că îl are ca director pe Marius Oprea.

Cîțiva cititori spuneau, pe site-ul revistei *22*, că „nimeni nu e veșnic“ pe un post de conducere. Desigur. Dar, pe de altă parte, guvernele noastre au arătat de prea multe ori că schimbă oamenii fără motiv, fără argumente; o fac doar pe bază de impresii, de „telefoane scurte“, în funcție de persoană ori doar așa, ca „exercițiu de forță“. Acesta este unul dintre motivele pentru care instituțiile noastre nu ajung să funcționeze cum trebuie.

IICCR a arătat că poate funcționa, iar necesitatea unui institut care să cerceteze abuzurile comunismului este, cred, în afara oricărei îndoieli într-o țară care se laudă că este prima care a condamnat oficial, prin vocea șefului statului, regimul comunist ca „ilegitim și criminal“. E ciudat că un guvern care își spune „de dreapta“, susținut de oameni care vorbesc tot timpul de „unificarea dreptei“, nu lasă să funcționeze ca și pînă acum o instituție care, prin activitatea sa, nu face decît să documenteze crimele unui regim totalitar de extremă stîngă. Adică un proces neapărat necesar pentru o societate democratică. Nu știu de ce, dar schimbarea directorilor pe nepusă masă, prin indicații „de la centru“, mi se pare una dintre cele mai persistente urme ale vechiului regim...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Un dezastru mare ne pîndește – un dezastru incalculabil; și nu văd în toată Europa astăzi pe nimeni care să ne compătimească măcar daco-macedo-românismul în faliment, dar-mi-te să ne dee o mînă de ajutor. Ce am făcut, ce am dres, nu știu; știu că lumea întreagă nu ne poate suferi. Am abuzat, prin spirit de paradă și de bravadură, de închipuit prestigiu; am profesat cu furoare insolentă grandomania; am tot aruncat praf în ochii lumii – pînă cînd am ajuns în sfîrșit să dispunem lumea întreagă a face astăzi haz de nenorocirile noastre.“

(I.L. Caragiale către Petre Th. Missir, la 26 martie 1907)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Amabilitate

Îmi căzu pe maşină ditai bucata de gheaţă. Era parcată lîngă bloc. Ceasul rău. Plafonul, capota motorului şi parbrizul, făcute praf. Am avut două „noroace" la ghinion. În primul rînd, bolovanul a căzut pe maşină, şi nu în capul vreunui trecător. Al doilea, firma la care am CASCO are biroul chiar în service-ul unde trebuia să mă duc. Acolo, o oarecare coadă. Oamenii, supăraţi. Normal. Nimeni nu e vesel cînd se duce la „constatare". La rînd, în faţa noastră, un domn între două vîrste. Politicos, organizat, riguros. Aşteptînd actele, intrăm în vorbă, să ne treacă timpul. Banalităţi politicoase. Termină actele, le terminăm şi noi, ne luăm la revedere. El pleacă, noi plecăm. Traversăm să găsim un taxi (maşina a rămas, evident, în service). Lîngă noi opreşte o maşină. Şoferul ne întreabă dacă poate să ne lase undeva mai în centru. Era domnul de la rînd. Mulţumim, ne urcăm. Pe drum, bîrfim vremea, nu ne cunoşteam atît de bine încît să comentăm guvernarea. Ne spune că iarna asta nu e nimic, faţă de ce a trăit el în State, prin '95, cea mai grea iarnă a secolului. Cum au rămas fără curent pe coasta de est, cum a nins aproape non-stop pînă în aprilie. Ajungem în Piaţa Victoriei. Mulţumim, coborîm. „Măi, ce tip politicos, amabil, săritor. Rar la noi" – comentează soţia mea. „Stai – zic – să îţi moară mirarea. Trăise în State, nu?" „Corect", încheie ea şi închidem conversaţia.

Într-un clasament *Reader's Digest,* după o serie de teste simple (de genul, doamnă cu multe pachete în braţe, nevoie de ajutor să deschidă o uşă, cîţi trecători din primii zece fac gestul), Bucureştiul a ieşit pe penultimul loc mondial. După noi, a mai fost doar Mumbai. Restul lumii, pare-se, este mai amabilă. În general, Europa este în coada Americii în materie de sărit în ajutorul aproapelui. S-ar putea gîndi chiar o strategie Lisabona, (şi) pe tema asta. Evident, restul capitalelor din UE nu stau chiar atît de prost ca a noastră, dar tot America e fruncea. Am făcut şi eu un test de genul *Reader's Digest*. Am scos o hartă a oraşului, pe stradă. În Washington, media timpului în care un trecător s-a oferit să mă ajute, a fost de 12 secunde. În New York, doar 10. Prin Europa, timpii bat spre un minut.

De unde diferenţele? Nu am pretenţii de sociolog, sînt un biet inginer. Singura mea idee este că atitudinea americanilor ţine de felul în care şi-au construit ţara, şablonul fondator. Familia e în căruţa umplută cu sacii de făină, cafea şi haine. Bărbatul are o puşcă în mînă, fiul cel mare are şi el una. Merg spre vest, omoară ursul, îl împuşcă pe indian, construiesc o casă, un hambar, o fermă. Şeriful e la zeci de kilometri depărtare, Washington-ul este la mai multe mii. Dacă vecinii nu se ajută între ei, au încurcat-o cu toţii. Statul e prea departe. Azi, în America, în micul orăşel din Midwest, dacă unuia îi ia foc hambarul, vecinii se strîng în următorul week-end, fac o clacă şi repară paguba. În Europa, vecinul sună la 112, autorităţile intervin. În România, sună la 112, după care dau telefon la Antena 3 sau la Realitatea TV, să aibă şi ei de o ştire. Apoi, cronometrează timpul de intervenţie, să aibă motiv să bombăne Statul.

Amintiţi-vă de inundaţiile din anii trecuţi. Reporterii aveau o singură întrebare: „Ce au făcut autorităţile pentru dvs.?". În planul secund, se văd soldaţii cărînd mobila în camioane, în timp ce stăpîna casei îi dirijează, atentă să nu se zgîrie furnirul „agoniselii de-o viaţă, salvate de furia apelor". Stăpînul casei nu se vede în cadru. El este la o cinzeacă, făcînd politică, alături de ceilalţi bărbaţi ai satului.

Şablonul, păgubos fiind, mă grăbesc a-l părăsi. Care va să zică, reversul medaliei. În *Dilema veche* am citit povestea unui sat sucevean (Marginea, parcă). Apa a luat podul, guvernul a promis să îl refacă, guvernul a uitat. Oamenii pun mînă de la mînă, repară podul. Invită Apele Române să îl verifice. Regia nu trimite inginerii la verificare. În schimb, sătenii se aleg cu dosar penal pentru „construcţie ilegală, fără respectarea normelor de siguranţă în construcţii" (citat aproximativ). Alte comune şi-au renovat singure şcoala şi au plătit amenzi. Spiritul comunitar nu pare a fi, defel, încurajat în România.

Poate să schimbe aderarea la Uniune, starea descrisă? Din păcate, la prima vedere, mai degrabă nu. Tătucului Stat i se adaugă acum Măria Sa Uniunea, Moş Crăciun cu tolba plină de daruri/fonduri, Mega Reglementatorul care ne scapă de grija deciziei individuale. Cifrele par a-mi da dreptate. Fondurile dedicate dezvoltării regionale sînt inegal solicitate. Cea mai cerută axă este cea alocată drumurilor judeţene. Proiectele au depăşit cu mult sumele alocate de Bruxelles, autorităţile naţionale au decis întocmirea unei strategii care să suplimenteze banii europeni cu fonduri naţionale. Asta e bine. Avem mult de lucru la şoselele noastre. Vestea proastă e că, în acelaşi timp, axa care oferă posibilitatea renovării spitalului local sau a şcolii comunale, suferă de prea puţine cereri. Diferenţa între cele două axe este că, în cazul drumurilor, proiectul este întocmit de Consiliul judeţean, iar şoseaua e construită de o firmă (eh, o firmă, acolo). Pentru cealaltă, e nevoie de voinţa cetăţenilor, a comunităţii. Ei trebuie să-l preseze pe primar, să-l pună la treabă. În plus, valoarea lucrărilor nu este atît de mare ca în cazul drumurilor şi nu există o firmă (eh, o firmă, acolo) care să fie interesată *cu adevărat* de antrepriză.

Mai în glumă, mai în serios, pentru a rezolva chestiunea absorbţiei de fonduri europene (marota naţională), aş trimite cît mai mulţi români în vizită în America, nu la Bruxelles. La întoarcere, cred că vor şti cum şi ce, vor înţelege mai bine cum e aia cu binele individual şi cel al comunităţii. Vor fi mai amabili, vom sări în clasamentul *Reader's Digest* mai multe locuri, iar capacitatea-de-absorbţie va creşte ca Făt-Frumos. Sau, dimpotrivă. S-ar putea să nu mai avem nevoie de banii ăia. Eh, ce ziceţi? Să devenim ţară net donatoare... Vise amabile...

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7409 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL

Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ONLINE

PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO

Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

ABONAMENTE NON-STOP LA 0318.200.200

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13,2 % reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:
Dilema veche ☐ 3 luni (41 lei) ☐ 6 luni (81 lei) ☐ 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București, RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera sau RO33 BTRL 0460 1202 B112 99XX deschis la Banca Transilvania.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare

Adrian CIOROIANU

Ucraina – o portocală mai puţin

Ucraina a avut de ales – în turul doi al alegerilor prezidenţiale, din 7 februarie a.c. – între doi candidaţi în egală măsură problematici. În colţul albastru, un domn tuns ca un *apparatcik*, încercînd să pară gingaş (tocmai pentru că avea la activ cîteva scandaluri de tinereţe, unul legat de un viol), care vorbea prost limba ucraineană şi care şi-a camuflat, pe cît posibil, susţinerea din partea Rusiei. În colţul galben, o doamnă coafată inimitabil, dorind să pară „bărbată“ (vezi naţionalismul neinspirat al promisiunii că va redeschide procesul cu România, de la Haga!), care vorbea ucraineana suficient de bine încît să ofere mostre de populism năucitor şi care a încercat să sugereze că *ea* ar avea susţinerea premierului rus Putin. Bărbatul – Viktor Ianukovici, 59 de ani – ar fi dorit să se uite că el fusese perdantul alegerilor precedente. Doamna – Iulia Timoşenko, 49 de ani – ar fi dorit, la fel, să se uite că ea fusese printre învingătorii aceloraşi alegeri. Atunci, în 2004, cuplul „portocaliu“ şi „prooccidental“ Iuşcenko-Timoşenko, victorios asupra „prorusului“ Ianukovici, a creat un orizont de aşteptare cu mult mai larg decît graniţele Ucrainei. Între timp, etichetele s-au estompat, liderii „portocalii“ a devenit cunoscuţi în Europa ca cel mai certăreţ *duo* politic al momentului, iar economia Ucrainei s-a gripat, invers proporţional cu speranţele iniţiale: 15% scădere de PIB în 2009, o inconsistenţă alarmantă a monedei *(hrîvnia)*, un şantaj cvasideclarat din partea Rusiei şi o nevoie disperată de bani de la FMI.

Victoria lui Ianukovici clarifică şi totodată complică situaţia ţării sale. Chiar dacă nu e atît de prorus pe cît spun adversarii, el este încă şi mai puţin prooccidental. Ianukovici e un pragmatic. În următorul lustru (cel puţin) nu se va mai pune problema apropierii Ucrainei de NATO (acesta fusese pariul major al lui Iuşcenko). În fapt, Ucraina se va apropia de Rusia, în sfera de influenţă pe care Moscova o reconstruieşte febril de un deceniu. În Occident s-a comentat puţin constituirea *Uniunii vamale Rusia-Belarus-Kazahstan* (în 2009); dar pentru Moscova aceasta reprezintă una dintre marile sale victorii geopolitice din ultimii 20 de ani. Iar pasul următor va fi încercarea de aducere a Ucrainei în această *uniune* (care-i un *alter nomen* pentru dominaţia Rusiei în „vecinătatea imediată“– cum e numit la Moscova spaţiul ex-URSS). Prin poziţia sa, Ucraina are o importanţă strategică pentru Rusia. Kievul e chiar pe falia sferelor de influenţă: Washington/Bruxelles de-o parte, Moscova de alta. Viktor Iuşcenko n-a fost cel mai bun preşedinte european al epocii sale, dar nici cel mai slab; mare sa neşansă a fost că victoria sa s-a suprapus, în 2004, cu o perioadă în care ambiţiile (şi presiunea) Rusiei erau în creştere. Puţină istorie: *Rusia albă* (Belarus), *Rusia mică* (Ucraina) şi Rusia ca atare reprezentau cele trei republici slave din fosta URSS, cu aproape 73 de procente din populaţia totală (la nivelul anului 1990); prin comparaţie, cele cinci republici preponderent musulmane din Asia Centrală aveau abia 18 procente. Atrăgînd Belarus-ul şi Kazahstanul (cea mai mare republică central-asiatică) în Uniunea vamală pe care o controlează, Rusia a semnalat că aici doar un element mai lipseşte: Ucraina. Politica dură a lui Putin faţă de Iuşcenko a arătat că Moscova nu era pregătită – nici politic, nici militar, nici psihologic – să piardă controlul asupra acestei republici.

Cîteva consecinţe posibile ale victoriei lui Ianukovici: 1) în primul rînd, repet, Rusia va face tot ce poate pentru a atrage Ucraina în *Uniunea R-B-K* (pentru „a o readuce la locul ei“, cum ar spune Putin). Economia Ucrainei depinde de Gazprom – iar plata facturilor a fost în ultimii ani un coşmar naţional. Pîrghia economică *(robinetul* fiind la Moscova) va funcţiona de acum la vedere. 2) *Parteneriatul Estic* – lansat de Uniunea Europeană în mai 2009 – va resimţi o undă seismică serioasă. În acest program, Ucraina era un pilon important – iar de acum va fi unul preponderent decorativ. Influenţa în zonă a UE, chiar dacă nu-i privită cu adversitatea de care are parte NATO, e percepută de Moscova ca o provocare la adresa propriei sale influenţe. Apoi, 3) calmarea relativă a relaţiilor dintre Kiev şi Moscova va întări poziţia flotei ruse în Marea Neagră – flotă ce vrea să se doteze cu nave Mistral *made in France* şi a cărei bază este în Crimeea ucraineană, la Sevastopol, în virtutea unui contract ce expiră, teoretic, în 2017 (după cum merg lucrurile, aş paria că va fi prelungit). În fine, 4) Moscova va interpreta victoria lui Ianukovici drept propria sa victorie – iar acest lucru va face valuri. De urmărit efectul *de ecou* asupra Republicii Moldova (unde, în ciuda unei bizare euforii din presa română, partida pro-occidentală încă n-a fost cîştigată) şi mai ales asupra Georgiei – al cărei preşedinte, Saakaşvili, era imediat lîngă Iuşcenko în ordinea „preferinţelor“ Moscovei. Povestea merge mai departe.

Sever VOINESCU

statul de drept

Generaţii pierdute

1) Am trăit toată copilăria mea auzind despre „generaţia de sacrificiu“. Am aflat că generaţia părinţilor mei a trebuit să-şi explice sărăcia şi traiul greu ca pe un sacrificiu care avea acest sens: copiii o vor duce mai bine. De mic, mi s-a băgat în cap că aşa e firesc – părinţii se sacrifică pentru copii. Fiind firesc, e nobil. Este una dintre acele datorii care, deşi îl îngenunchează pe om, înalţă umanitatea din el. Mai mult, mi se spunea că reuşitele mele ulterioare, chiar aşa improbabile cum păreau a fi la un anumit moment, nu vor fi posibile fără sacrificiul lor. Eram copil şi eram foarte emoţionat cînd mă gîndeam la asta.

2) Apoi, la şcoală, am dat de poezia lui Labiş: „Generaţii secate se sting / Tinerii rîd către stelele reci...“. Mi se părea că e prea multă cruzime în versurile astea, clare şi periculoase ca diamantul. Tinerii rîd la stelele reci – mi se părea înspăimîntător! Iar generaţiile secate, care se stingeau în rîsul acesta nocturn şi nebunesc mi se păreau a fi demne, calde, prietenoase. Nu mi-au plăcut versurile acestea. Dacă nu mă înşel, le-am recitat o dată la o serbare, cu cravata roşie atent călcată de mama, chiar în acea dimineaţă. Mama fiind, desigur, generaţia secată. M-am gîndit că generaţia secată calcă şi spală pentru tinerii care rîd la stele. Fără generaţia secată, tinerii care rîd la stele ar avea uniforme murdare, pătate, şifonate, ceea ce mi se părea că le-ar induce un disconfort serios care i-ar împiedica să mai rîdă chiar aşa...

3) Apoi, în adolescenţă, am citit Hemingway. În *A Moveable Feast,* am aflat originea celebrei expresii *„the lost generation“*. Gertude Stein i-a numit aşa pe cei asemenea lui. Iată:

„Avea nişte probleme cu aprinderea la vechiul Ford model T pe care îl conducea pe atunci, şi tînărul mecanic de la garaj, care fusese înrolat în ultimul an de război, fie n-a reuşit să i-l repare, fie n-a vrut să se ocupe peste rînd de Fordul lui miss Stein. În orice caz, nu fusese serios şi, după ce miss Stein protestase, fusese aspru admonestat de patronul garajului. Printre altele, patronul garajului îi spusese şi «Sînteţi cu toţii *une génération perdue!*».

– Exact asta Sînteţi. Asta Sînteţi cu toţii, mi-a spus apoi miss Stein. Voi, tinerii ăştia care v-aţi întors din război. Sînteţi o generaţie pierdută.

– Serios?

– Da, asta Sînteţi, n-aveţi pic de respect pentru nimic. Vă-mbătaţi de parcă ar veni sfîrşitul lumii...

– Tînărul acela, mecanicul, era beat?

– Sigur că nu.

– Pe mine m-aţi văzut vreodată beat?

– Nu. Dar prietenii tăi Sînt beţivi.

– Mi s-a întîmplat şi mie să mă îmbăt. Dar nu apar beat pe aici.

– Sigur, aşa e. Nu asta am vrut să spun.

– Patronul băiatului era cel care probabil se îmbătase de la 11 dimineaţa. De acolo şi stilul adorabil.

– Nu mă contrazice, Hemingway. N-are rost. Sînteţi cu toţii o generaţie pierdută, exact aşa cum a zis proprietarul garajului.“

Discuţia asta trebuie să fi avut loc prin 1923. Ulterior, generaţia pierdută a devenit linia întîi a literaturii: Hemingway, Scott Fitzgerald, Ezra Pound, Dos Passos, Steinbeck ş.cl.

4) Apoi, după 1989, o altă generaţie a spus despre sine că este „de sacrificiu“. Numai că, de data asta, adăuga: „Ne-am săturat! Nu mai vrem să fim o generaţie de sacrificiu“. Am observat că cei de-o seamă cu mine spuneau asta. Nu m-am simţit niciodată inclus, nu am simţit niciodată că am destinul cuiva „de sacrificiu“.

5) Printre pahare, în fum de ţigară boem, stimulat de zgomotul colorat al cîrciumii, prietenul meu bun îmi povesteşte necazurile amorului său. El are 48 de ani, ea are 24. Ea se comportă bizar, el nu înţelege şi a cam obosit. Mă trezesc spunîndu-i: „Generaţia asta a lor este pierdută. Iremediabil. Sînt insensibili, vor să fie *cool* şi sînt *cold*. Sînt inculţi şi dezabuzaţi încă înainte de prima experienţă care ar fi putut să-i facă să cunoască tristeţea. Sînt dependenţi de milioane de obiecte şi nu pot concepe viaţa dincolo de Internet. Nu avem nici o şansă să ne înţelegem cu ei. Am un sfat pentru tine: nu te mai lansa către femei care au sub 30 de ani. Tot ce e sub 30 acum, e pierdut!“. Plec acasă tîrziu. În noapte, ninge fastuos. Pasul îmi e nesigur pe zăpada proaspătă. Mersul cere o anume încordare. Cu mîinile adînc înfipte în buzunare şi cu gluga trasă peste cap, am impresia că nu ninge peste mine, ci doar în faţa mea. Mereu în faţa mea. Gîndul mi-a mers la fragmentul acesta din *A Moveable Feast,* de după conversaţia în care Gertude Stein a pus în veac eticheta unei mari generaţii: „În noaptea aia, în drum spre casă, mă gîndeam la băiatul de la garaj, mă gîndeam dacă nu fusese transportat şi el vreodată cu unul dintre acele Forduri pe vremea cînd fuseseră transformate în ambulanţe. Mi-am amintit cum le distrugeau frînele cînd coborau din munţi cu ele încărcate cu răniţi, cum mergeau într-a-ntîia cu frîna de mînă trasă şi-n cele din urmă ajungeau să folosească şi marşarierul şi cum ultimele maşini au fost azvîrlite în prăpastie pentru a fi înlocuite cu acele Fiaturi mari care aveau cutii de viteză de tip H şi frîne de metal. M-am mai gîndit la miss Stein şi la Sherwood Anderson, la egoism şi la lenea de a gîndi, amîndouă opuse disciplinei, după care m-am întrebat care dintre cele două generaţii are dreptul să spună despre cealaltă că e pierdută“. Mi-am adus aminte de tînăra iubită a prietenului meu. Zîmbet fin, ten proaspăt, ochi limpezi, voce primăvăratecă. Şi m-am întrebat care dintre cele două generaţii are dreptul să spună despre cealaltă că e pierdută.

ready made

„Pentru prima oară, într-aceste trei zile, simţii că stomacul meu îmi adusese aminte că era sec, el cerea acuma o mîngîiere după atîtea semne de simpatie ce-mi arătase, conformîndu-se cu dispoziţiunile mele. Mă pusei la o masă în bufetul Camerei şi cerui a-mi servi un uşure ospăţ. N-apucasem bine să mă dau plăcerii gurii şi stomacului, şi mă văzui silit să renunţ la masă ca să pun ordine în mulţime, care, în marele său transport, nu mai suferea nici un frîu, ci căuta, împinsă de curiozitate, să pătrunză chiar în Cameră, prin cele mai frenetice şi asurzitoare strigăte de ura şi de să trăiască alesul nostru.“

(N.T. Orăşanu, în *Gîndirea social-politică despre Unire (1859),* Editura Politică, 1966)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Rizoameni

„Acest articol despre botanică este un ciot." (Cf. *Wikipedia,* s. *rizom)*

Prin parbriz, omul amintea rizomul. Părea rizomul însuşi, tulpina subterană, deci, a unui, să zicem, exemplar de mătrăgună. Cumătră bună, mătrăguna-i îngăduise omului să-i semene oleacă. Prin parbriz, omul (foarte scund, – încît capu-i mare şi stufos mai că nu depăşea volanul) evoca rizomul mătrăgunei. Parbrizul (cu, uitasem să precizez, brizbiz, – căruia unii-i spun *brizbriz)* era tulbure, ud, opac aproape, din pricina cumetrei ploi. Cumătra ploaie-i, cu cumătra mătrăgună *(atropa belladonna),* cumătră din principiu: asta e regula, în zona temperată, a ploii şi a plantelor, – în speţă, mătrăguna. Aceasta ultimă-i cumătră cu duetul Deleuze & Guattari, – dezrădăcinătorii, în favoarea derizoriului rizom, a arborelui lui Porphyrios. Arborele e, cum ştim, rădăcinos, iar nu ca, de pildă, păstîrnacul, rizomatic. Acesta ultim, la un concurs de urîţenii vegetale (organizat de asociaţia *National Trust* din Anglia) a fost declarat leguma cea mai hîdă, o adevărată *anti-miss*. Albinos, contorsionat, tentacular, aduce a cefalopodă. Ce importanţă are asta, însă? Contează că e rizomatic. Că, rizomatic, va fi fost pe placul domnilor Deleuze & Guattari. Şi că, prin parbriz, omul (homo deleuzis-guattariensis) amintea,-ntr-un anotimp ploios, rizomul.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Pe drum

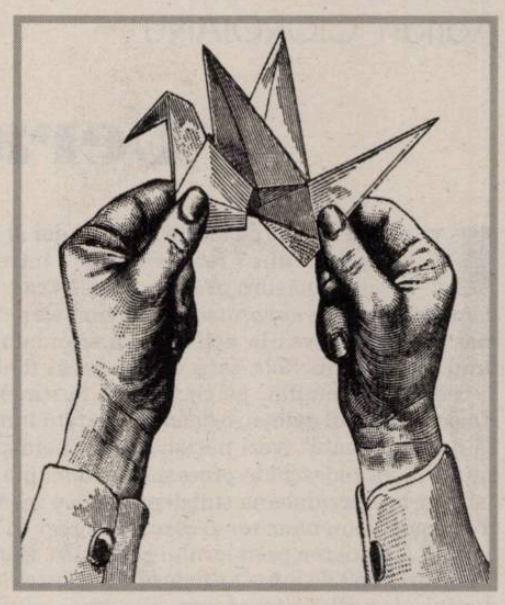

La radio zice ceva în germană de *stau,* la Kufstein. Ne aşteaptă adică o coadă, un ambuteiaj, pe autostradă. E sfîrşit de vacanţă şi toţi nemţii, polonezii, slovacii, cehii, ungurii, românii sau bulgarii care au fost la schi în Austria se întorc acasă pe acolo. Panourile electronice semnalizează viteza maximă de 60 km pe oră. La radio se vorbeşte de rute alternative. Apare un *ausgang* spre St. Johann. N-o să risc s-o iau pe acolo. Fiul meu mă întreabă de ce, dacă tot au aceeaşi limbă, austriecii scriu *ausgang* şi nemţii *ausfahrt*. Nu ştiu să-i răspund şi îi aduc aminte că italienii scriu *uscita* (adică, mai pe româneşte: *uşchiala).* Rîde.

Deja ne-am blocat. Cei doi şmecheraşi de Bucureşti cu X6 şi ML-ul, care ignorau restricţiile de viteză şi ne-au depăşit în trombă, sînt acum şi ei blocaţi la cîţiva metri mai în faţă. Trei rînduri de maşini. Ca la stop în Bucureşti. Noi ne plîngem de lipsa autostrăzilor, iar vesticii de ambuteiajele de pe cele care există.

Nemţoaica din Corolla Versus din stînga încearcă să-şi liniştească copilul mic din spate care plînge. Pare excedată, dar gesturile îi sînt calme. Scoate de undeva un biberon. Cei patru polonezi graşi din Kia Sorento din dreapta îşi ţin schiurile între ei, în maşină. Abia mai au loc de atîtea bagaje. Înaintăm un pic, cît să-l privesc şi pe individul cu Porsche. Poartă ochelari de soare, deşi ziua e de-un cenuşiu crunt. Nu-şi ia mîna de pe volan nici cînd stă pe loc.

Noi ne oprim, iar pe banda din stînga se înaintează. Ne ajung din urmă cele două rulote (unde or merge cu ele iarna?) şi apoi lîngă noi se opreşte slovacul cu barbă albă care trage cu Mercedes-ul o remorcă din scînduri de lemn. Dintr-o dată toate maşinile pornesc. Ambuteiajul se risipeşte ca norii de ploaie vara. Prindem viteză şi ne bucurăm de cîteva minute de libertate. Nu durează mult însă pînă cînd automobilele se strîng din nou în coloană. Nepătrunsele legi ale traficului. Dincolo de gardul autostrăzii se zăresc nişte blocuri. Kufstein. Ce nume. Acolo trăiesc oameni care lucrează, se distrează, se cunosc între ei, se iubesc, îmbătrînesc şi mor. Tot aşa cum noi doar trecem pe lîngă locul lor, fără să oprim vreodată şi fără să ne cunoaştem între noi. Cu alte cuvinte, n-o s-o mai vedem niciodată pe mama din Toyota, chiar dacă acum a ajuns din nou în dreptul nostru şi a început să ne devină o figură aproape familiară.

Sperăm că la Rosenheim drumul o să se mai elibereze. Mulţi nemţi o s-o ia spre München. ML-ul şi M6 or să se ducă repede înainte. La fel şi metrosexualul cu Porsche albastru. Slovacul cu remorca o să rămînă în urmă, poate şi polonezii cei graşi. Primim mai multe telefoane din România. „Pe unde veniţi? Aici e viscol, e jale. Drumarii nu fac nimic." Îmi dau seama că ai noştri se uită iarăşi prea mult la televizor. Ce-i drept însă, i-am prins şi pe austrieci cu zăpadă şi gheaţă pe şosele şi chiar pe autostradă. Cu trei zile în urmă, pe viscol, *drumarii* lor au reacţionat lent. Pînă la urmă, au făcut însă lună. Lipsurile lor organizatorice sînt excepţii, nu regulă.

De dimineaţă ne-au trezit cu bubuit de tunuri şi huruit de avalanşă. La cinci dimineaţa artificierii declanşau avalanşele, ca nu cumva să pornească zăpada cînd sînt schiori pe pîrtie. Au redeschis probabil şi valea spre Elveţia, spre Samnaun, acolo unde în prima zi am coborît prin pădure pînă cînd am zărit căbănuţa pe care scria Duty Free. Zeci de schiori se opreau şi năvăleau înăuntru bocănind în clăpari printre vitrinele cu ceasuri. A urmat reîntoarcerea pe creastă cu telecabina supraetajată. Atunci am văzut-o pe cucoana sportivă de vreo 80 şi ceva de ani, cu costumul ei negru Ellesse, cu cască albă şi schiuri argintii. Îşi meşterea singură aparatul de fotografiat digital. Mai era şi schiorul cu geacă galbenă pe care scria Germany Team şi care nu avea decît un singur picior...

Între timp, metrosexualul şi-a vîrît un deşt în nas. Mama nemţoaică face exerciţii cu mîinile prin tavan. Nu ştiu dacă a înţepenit sau vrea să-şi distreze copilul. Poate era mai bine s-o fi luat prin St. Johann. Ba nu, uite că întreaga coloană se pune iar în mişcare, ca un fluviu de beculeţe roşii. Europeni din ţări foste şi nefoste comuniste curg la vale cu maşinile lor felurite. Fiecare se va desprinde la un moment dat din marele trunchi al autostrăzii, o va lua pe cîte o şosea, mai apoi pe cîte o stradă şi străduţă din ce în ce mai mică, pînă la aleea casei sale, rămurica pe care îşi are cuibul şi unde îşi va înfrunta depresia încheierii vacanţei din Alpi.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

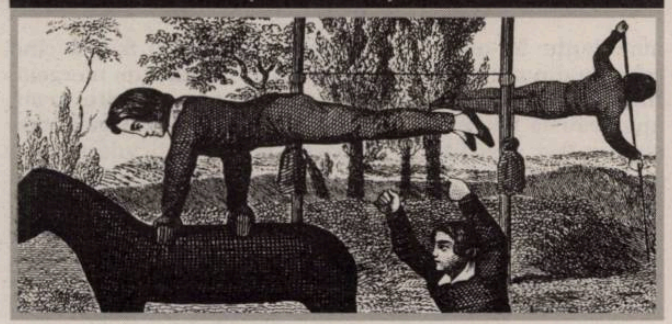

Libertatea fără manual de utilizare

Depresia se leagă de navigaţia pe net. Mai precis, e cam direct proporţională cu timpul pe care îl petreci online. Asta au descoperit nişte cercetători britanici. Firește, am citit chestia asta tot pe net şi mi-am verificat imediat starea de spirit. Da, eram trist. Studiul e adevărat. Din două surse: aşa zice şi soţia mea.

Firește, urmează o altă dilemă: stai pe net mult că eşti depresiv sau eşti depresiv că stai pe net?

Înainte să dăm banii pe încă un studiu, am un răspuns cu buget mic, complet neştiinţific, însă tocmai de aceea plauzibil (nimeni nu mai crede în ştiinţă, cînd avem atîţia guru oricum). Da, net-ul deprimă. Şi cu cît stai mai mult acolo, cu atît eşti mai pesimist cu privire la viitorul comunicării şi, în subsidiar, al rasei umane. De ce? Pentru că pe net descoperi unde ne-a adus libertatea de expresie, fără instruire prealabilă. Să vă explic.

Imaginaţi-vă o lume în care poţi să conduci o maşină fără carnet. Te duci matale la showroom, dai banii, o ridici, dealerul îţi explică ce face acceleraţia şi cam la ce-ar fi bună frîna, după care îţi deschide poarta şi îţi urează noroc la condus. E treaba ta să afli cum să nu calci pe nimeni.

Sau, mai simplu, închipuiţi-vă o lume în care spitalele angajează tineri dornici de afirmare, pe baza unui test de abilităţi simplu: la ce se asortează un stetoscop albastru. Imaginaţi-vă restaurante unde bucătarul este orice client care vrea să facă un ban sau pur şi simplu să se distreze văzînd mutrele celor care iau prima înghiţitură din sufleul de somon cu ulei de motor pe care tocmai l-a pregătit. Sau gîndiţi-vă cum ar fi o lume în care poliţistul e selectat la loterie, moaşa se numeşte aşa doar pentru că iubeşte, în general, copiii, iar jurnalistul e pur şi simplu un cetăţean care a auzit o chestie, îi adaugă două păreri simpatice, trei ipoteze şi vreo sută de injurii, răstălmăciri şi umori şi-o dă mai departe altor 5000 de oameni. Ăia o iau de bună, o mai comentează şi ei, şi mîine o pun în vitrină, cu un banner animat deasupra. Pe el scrie citeţ, cu Times New Roman, pentru credibilitate, „Opinia publică".

De fapt, ultima ipoteză e chiar un fapt. De-aia mă şi deprimă net-ul. Pentru că pe el sînt o mulţime de şoferi fără carnet de conducere, la volanul unor TIR-uri şi autocare pline de lume (călători unici, să le spunem) care, cel puţin o dată pe săptămînă, intră cu ele în prăpastie. E o prăpastie virtuală, cea a frustrării ca element de expresie artistică, a mitocăniei strigate de la balconul blocului înalt de 100 de *comment*-uri, a prostiei care are exact acelaşi cod de bare la raft ca şi inteligenţa. Că şi preţul e acelaşi.

Dar problema net-ului nu e neapărat că toţi proştii vorbesc pe el, nu asta e deprimant. E chiar bine să poţi să faci o numărătoare, măcar ştii cui poţi să-i vinzi robotul de bucătărie cu 1000 de funcţii...! Mai grav e însă că numărul opiniilor false a început să conteze ca dovadă a veritătii. E adevărat nu ce e demonstrat. E adevărat ceea ce un număr mare de oameni ajunge să creadă. E adevărat pentru că îţi provoacă emoţie, nu pentru că ştii sigur că aşa e. Puterea unei idei nu mai stă nici în realitatea, nici măcar în utilitatea ei. O idee e tare dacă sînt 100 de commenturi care o aprobă. E veşnică dacă e pe zece bloguri de top ten. E genială dacă măcar 20% din cei care o primesc pe mail o dau mai departe cu subiectul „ia uite, Nicule, ce chestie tare, nici eu nu puteam să zic mai bine!".

Nu ştiu dacă mai putem numi asta jurnalism, însă ştiu că nu putem să-i spunem nici libertate de exprimare. Libertatea e un cuvînt prea frumos. Ce e pe net, acolo unde începe secţiunea de comentarii e atît de încărcat de ură încît cîteodată am sentimentul că citesc *Völkischer Beobachter,* cotidianul partidului nazist. Sau Lenin şi Stalin – *Despre construcţia de Partid* – un manual al transformării limbajului în mitralieră, împotriva tuturor celor de altă părere. E atît de stupid, încît îmi închipui cumva că europeanul bigot, abia învăţat cu literele, locuitor într-o colibă pe undeva prin secolul al XIV-lea, a ajuns, cu o maşină a timpului, să poată posta pe site-ul *Dilema veche*.

Iar la final, îi provoc pe comentatori, ăia pe care nici Noe nu i-ar fi luat pe Arcă, să găsească cumva o soluţie la dilema săptămînii: cum să înjuri articolul ăsta fără să-i dai dreptate?!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Politrucii Domnului

Un mail bîntuie spaţiul virtual. L-au primit mai multe cunoştinţe. Iată-l:

„From: Horia Bernea [mailto:horia.bernea@yahoo.com]
Sent: Thursday, February 04, 2010 7:20 PM
Subject: cate zile mai are de trait

Potrivit proiectului iniţiat de actuala conducere a Muzeului Ţăranului Român, depus la Ministerul Culturii, în baza căruia s-au obţinut banii pentru reconsolidarea clădirii, din luna mai a acestui an se va trece la strîngerea expunerii Horia Bernea. Concluziile majore care reies din el sînt:

1) expunerea Bernea va fi fotografiată, filmată şi expusă în mediu virtual, pe Internet;

2) aşa-zisa dezbatere de vineri, 5 ianuarie 2010, este o falsă dezbatere, întrucît decizia a fost luată şi este aprobată de Ministerul Culturii.

Nicăieri în proiect nu se specifică faptul că acest demers de trecere din real în virtual va fi temporar, doar pentru perioada şantierului, sau că va fi o dublare a realităţii, dimpotrivă. Intenţia este cît se poate de clară. Ea reiese şi din comunicatul difuzat în mass media. Sînt invitaţi să îşi dea cu părerea toţi, mai puţin cei direct interesaţi de această problemă: prietenii lui Horia Bernea. Nicăieri nu există o dovadă adusă de un specialist – arhitect – sau de un grup de specialişti, din care să reiasă faptul că începerea lucrărilor de consolidare a clădirii este sau ar trebui să fie iminentă.

Maniera în care este pusă problema este perversă: 1) trebuie neapărat să consolidăm clădirea; 2) o refacere a sălilor lui Bernea este imposibilă şi inutilă, întrucît se modifică drastic spaţiul; 3) prin urmare, nu este mai bine să renunţăm de tot la ea? În acest fel se şterge pentru totdeauna orice urmă a lui Horia Bernea şi dispare un loc în care valorile creştine au stat la vedere timp de 20 de ani, spre folosul spiritual al zecilor de mii de vizitatori. O palmă pe obrazul lui Hristos şi o nouă moarte a creatorului Muzeului.

O victorie a ideologiei corectitudinii politice deloc de neglijat.“ Delirul e prea mare pentru a merita atenţia, dar se pare că nimic nu este suficient de aberant în România pentru a nu fi luat în considerare. Aşadar, pentru a-i linişti pe cei care contează şi care, eventual, ar putea ridica din sprîncene la aflarea acestei veşti năstrușnice, mă văd obligat să precizez că: 1) proiectul consolidării e mai vechi şi ţine de legile gravitaţiei, şi nu de corectitudinea politică; 2) acum, existînd bani şi un proiect, începerea şantierului este iminentă şi se face de către specialişti după toate legile în vigoare; 3) este necesar să se *discute* acest viitor foarte apropiat pentru ca muzeul să fie afectat cît mai puţin posibil pe perioada şantierului, şi nu pentru a-l desfiinţa după încetarea acestuia; 4) pe de altă parte, a considera că un astfel de şantier, care trebuie să consolideze de-a lungul unor ani întregi întreaga clădire veche, va trece fără a lăsa urme şi că muzeul poate funcţiona în continuare ca şi cum nimic nu s-ar întîmpla, iar la sfîrşit poate reveni la *exact* aceeaşi expunere este, în cel mai bun caz, naiv şi – aş spune – iresponsabil. Un singur exemplu: soluţia iniţială a constructorilor a fost cea clasică, prin cămăşuire integrală, care ar fi şters într-adevăr fără urme toate intervenţiile murale ale lui Horia Bernea. „Actuala conducere“, căutînd şi *discutînd* cu unii şi cu alţii, a obţinut însă (nu uşor...) să se accepte o altă variantă, care le va lăsa intacte. Şi aşa mai departe...

Şi atunci, despre ce este vorba, care e problema?

Păi, exact asta e problema, că nu e nici o problemă, dar trebuie inventată una. Şi nu oricare, ci una care să recurgă la strigătul de luptă *credinţa este în pericol:* cineva acolo jos unelteşte, cu viclean sprijin european, la surparea dreptei credinţe şi, iată, vrea să dea *o palmă pe obrazul lui Cristos*.

Motivele reale sînt electorale (s-a deschis sezonul de succesiune la conducerea muzeului). Bun, pot să înţeleg – şi nimic mai firesc, într-un fel. Pot să înţeleg şi ceea ce mi-a spus Irina Nicolau odată: „dacă nu poţi să creezi tu însuţi, îţi faci un idol care să creeze pentru tine“ (şi, mai postmodern, să trimită mail-uri în numele tău, aş adăuga eu...). Pot să înţeleg şi ceea ce ne spunea profesorul nostru de psihologie la facultate: „cea mai mare parte a vieţii voastre de psiholog o s-o petreceţi ocupîndu-vă de frustrările piticilor“. Bun, toate astea sînt adevărate, simple şi banale. Dar de ce trebuie să apelezi la Dumnezeu pentru a justifica o dorinţă de putere? De ce trebuie să te prezinţi ca bun creştin pentru a putea urî în liniște? Şi de ce această strategie (care este, în ultimă instanţă, o profanare) prinde atît de bine, face atît de uşor prozeliţi? Iar aceste întrebări sînt deja o problemă a ţării, nu doar a muzeului – şi de aceea mi-am permis să vorbesc despre ea aici, şi nu doar în cercul restrîns al colegilor. Ceea ce îmi aduce aminte de o altă vorbă, a unui bătrîn şi înţelept preot de ţară, pe care nu am înţeles-o atunci: „Tinere, să te ferească Dumnezeu de politrucii Domnului, că au sufletul mai negru decît Dracul!“.

La terminarea întrunirii în care au fost ratate toate aceste discuţii, un tînăr care studiază în străinătate şi pe care nu-l cunoşteam m-a abordat pentru a-mi spune că ceea ce îl şochează de fiecare dată cînd revine în ţară este imposibilitatea discuţiei. De ce? – m-a întrebat el, sincer perplex. M-am întrebat şi eu adesea cui îi e frică de comunicare şi de ce? De ce orice comunicare se transformă instantaneu într-o competiţie în care trebuie să-ţi anihilezi adversarul pentru că presupui *a priori* că asta vrea şi el? De ce taman acum, cînd putem în sfîrşit discuta liber, am învăţat să vorbim doar pentru a ne vedea, şi nu pentru a ne auzi? Este o altă problemă naţională, la care eu unul nu am un răspuns mulţumitor...

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Dintr-o veche conferinţă

La 14 decembrie 1930, N. Iorga ţinea o conferinţă la Societatea „Bucureştii Vechi". Titlul ei este *Cum au fost şi cum trebuie să fie Bucureştii*. În zilele noastre, problema a rămas aceeaşi. Ba, fără îndoială, tot ce s-a întîmplat de atunci şi continuă, fără să putem împiedica devastarea oraşului, a agravat situaţia. De aceea nu sînt de prisos extrasele care urmează. Ele ar trebui să dea de gîndit.

Istoricul începe cu întrebarea: „Ce a rămas din Vechii Bucureşti? Aceşti Vechi Bucureşti existau încă pînă la 1850-60. Schimbarea cea mare, de la Vechii Bucureşti la cei Noi, s-a făcut numai de la această dată, anume în perioada pe care aş numi-o perioada de iconoclasm". Intervenţiile modernizatoare, adică adaptarea la gustul occidentalizant cu care începea să se deprindă societatea înaltă bucureşteană (mai repede decît cea ieşeană), erau condamnate de

Iorga ca „o neînţelegere complectă, o ignoranţă crasă, o pretenţie obraznică". Această indignare contra elitei bonjuriste mi se pare exagerată. Creşterea urbană se făcea atunci din cauza demarajului demografic, a creşterii economice (manufacturi şi proto-industrializare), dar şi a ascensiunii burgheziei. Pretenţiile acesteia la un statut aristocratic se manifestau prin mimetismul faţă de aspectul capitalelor străine, Pesta şi Viena, pînă la Paris. Cei care le-au vizitat atunci „au trăit într-un oraş cu străzi drepte, cu clădiri înalte, toate de acelaşi tip, lipite una de alta, şi au venit înapoi într-o ţară care are oraşe de un caracter cu totul deosebit... Toţi inovatorii aceştia n-au avut nici cea mai mică înţelegere a caracterului oraşelor româneşti". Ceea ce ei nesocoteau era faptul că Bucureştii se formaseră ca un ciorchine de sate preexistente. La o jumătate de secol după 1848, nu se omogenizase încă înfăţişarea unor cartiere care-şi vădeau originea boierească sau comercială sau de adunare la un loc a unei minorităţi etnice (evreii, germanii, ungurii). „Oraşul acesta a căzut în cea mai cumplită anarhie": aceste cuvinte se referă la trei faze, cea dintîi fiind de imitaţie a arhitecturii occidentale, apoi „a caselor cu cotul la stradă", adică a unor case-vagon care se întindeau pe parcele înguste, după care „ne-a apucat o manie de artă aşa-zisă românească". Deci, nici stilul naţional n-a găsit iertare în ochii conferenţiarului, deşi ne-am fi aşteptat ca inspiraţia istorică şi accentuarea identităţii rurale să îmblînzească această judecată.

„Împietîndu-se necontenit asupra vechiului oraş, cea mai mare parte din clădirile vechi au dispărut." Exemplele de monumente pierdute sau de construcţii noi criticate sînt alese de-a lungul Căii Victoriei. Cînd vine vorba de palatul Cantacuzino (1910), operă a arhitectului I.D. Berindei, Iorga îşi rîde de „lumina electrică ce făcea să strălucească ochii leilor de pe scara principală" şi declară că acea clădire pretenţioasă, închiriată pentru birourile preşedinţiei Consiliului, era „tot ce poate fi mai potrivit pentru parvenitismul politic". Înţelegem astfel de ce, devenit prim-ministru, N.I. a mutat aceste servicii în casa lui, mult mai modestă şi incomodă, din Şoseaua Bonaparte, 8.

„Eu înţeleg, incontestabil, acest sacrificiu al puţinelor rămăşiţe din vechile clădiri care există, însă ar trebui să se facă o selecţie." Sarcina revenea, ca şi astăzi, Comisiei Monumentelor Istorice, care se zbătea şi atunci în dificultăţi care au rămas şi în prezent aceleaşi: „nu avem funcţionari, lucrăm cu funcţionarii Ministeriului Cultelor, iar în ce priveşte veniturile, sînt aşa de puţine încît abia ni ajung ca să împiedecăm de a cădea unele construcţii". Deci, în timp ce propune „să se clădească un oraş nou" la marginea Capitalei, aşa cum începuse să se facă „numai de la Şosea înainte" – căci cartierului de nord e gata să-i recunoască „oarecare unitate" şi alte calităţi –, N. Iorga revendică „etichetarea, pînă şi în cele mai depărtate mahalale, a caselor cu vechi caracter românesc şi obligaţia pentru proprietar să nu le sacrifice". Ba chiar invocă dreptul statului de a expropria un imobil pe care proprietarul n-are mijloacele de a-l îngriji şi repara. Cît priveşte vechile biserici, el sugerează ca fondurile necesare întreţinerii lor să fie procurate din chiriile unor prăvălii înjghebate provizoriu pe terenul din jurul lor. Aici recunoaştem o situaţie pe care, la biserica Doamnei, o vedem şi acum: „casele cele mai urîte s-au îngrămădit din toate părţile şi zugrumă biserica". Sau: „la pridvor s-au adaus acum tot felul de geamlîcuri şi fierării care trebuiesc desfiinţate" (şi la biserica Dintr-o Zi).

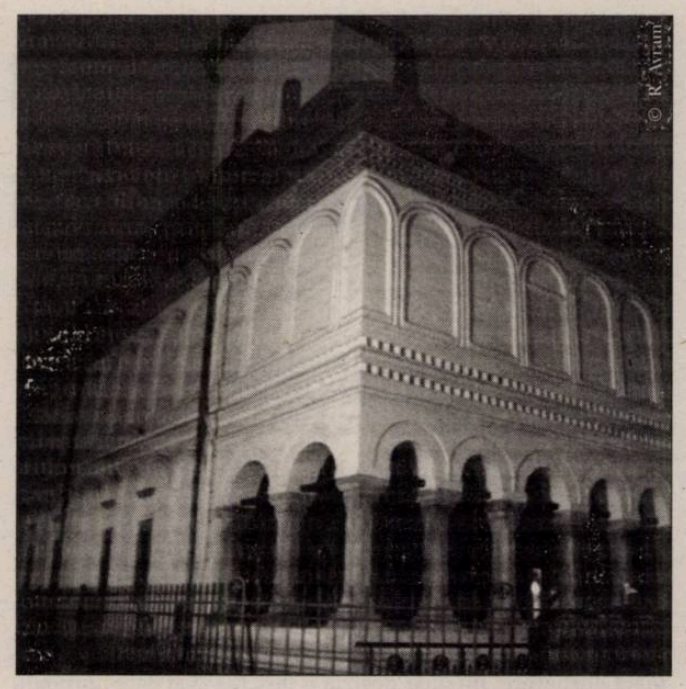

Concluzia: „Ce putem salva, în ce priveşte clădirile, să salvăm; ceia ce se ruinează în aşa fel încît nu se mai poate face nimic, să-l adunăm de oriunde, din case particulare, din poduri, din biserici" pentru a strînge laolaltă, în acel Muzeu Municipal care tocmai fusese înfiinţat în 1930, elementele unui patrimoniu preţios.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: *● Florin BARBU (critic de film) ● Ovidiu BUTA (jurnalist de modă) ● Ioana BOT (prof. univ., Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca) ● Adrian CIOROIANU (istoric) ● Alin FUMURESCU (prof. de filozofie politică, Indiana University, Bloomington) ● Stela GIURGEANU ● Cristina HERMEZIU (jurnalistă) ● Aurora LIICEANU (psiholog) ● Adrian-Silvan IONESCU (istoric şi critic de artă) ● Luca NICULESCU (jurnalist) ● Domnica MĂRGESCU (jurnalistă de modă) ● Olivia MIHĂLŢIANU (artist vizual) ● Maurice MUNTEANU (jurnalist de modă) ● Adina NANU (critic de artă, specialistă în istoria costumului) ● Roxana VOLOŞENIUC (jurnalistă de modă) ● Ileana ZIRRA (elevă) ● **Coordonatoarea temei:** Adina POPESCU*

Uniforme vechi şi noi

După 20 de ani mă întreb: cine or fi fost „designerii" care concepeau acele şorţuleţe pepit, fustele plisate pioniereşti, dizgraţioasele sarafane bleumarin care păreau menite să ascundă dinadins formele adolescentine ale UTC-istelor, sau costumele oribile ale şoimilor patriei care aveau drept accesoriu pălăria în formă de castron? Cine or fi fost „stiliştii" care inventaseră cordeluţa şi pompoanele, în zi de sărbătoare?

Dincolo de obligaţia de a purta uniforme pentru a fi toţi la fel, viaţa noastră de zi cu zi nu avea prea multe nuanţe. În comunism, majoritatea oamenilor se îmbrăcau prost pentru că nu aveau multe opţiuni. Îmi amintesc taioarele şi costumele croite de meseriaşi de ocazie, pentru cei care evitau magazinele de stat, puloverele tricotate de mătuşi şi bunici, paltoanele care semănau mai degrabă cu nişte halate de spital mai groase, dar şi halatele de molton, căciulile de astrahan care erau la mare preţ, treningurile care se scămoşau după prima purtare, tenişii de Drăgăşani şi apreschiurile, ciorapii remaiaţi şi servietele Diplomat, dar mai ales îmi amintesc o paletă de culori redusă la gri, maro, negru, bleumarin sau grena şi absenţa culorilor vii. Probabil că, mai ales în acest caz, uniformizarea însemna, de fapt, acel cenuşiu persistent care contrasta cu ceea ce vedeam prin revistele Burda, *aduse din străinătate, pline de un* glamour *ce nouă ne era interzis.*

Totuşi, uniformizarea crea diversitate. Existau toate acele mici trucuri prin care o femeie, de pildă, reuşea să se singularizeze şi să-şi exprime personalitatea. Prin scurtarea sau strîmtarea, la limita decenţei, desigur, a unui sarafan, în anii de liceu, sau adăugarea unor franjuri, ciucuri, volane şi paiete obiectelor vestimentare insipide, o femeie care se voia remarcată devenea propriul ei designer. Iar trucurile funcţionau, căci orice ieşea din şablon atrăgea privirea. Hainele socialiste se reinventau, se cîrpeau, se remodelau, în vreme ce toată lumea visa la blugii din Occident.

Astăzi a dispărut cenuşiul, însă diversitatea creează uniformizare. Înainte, ambiţia era de a încălca reguli şi coduri vestimentare, acum ele se impun de la sine, din dorinţa de a aparţine unui grup, unei bresle. Tinerii adoptă stilul din gaşcă, fie ea una emo sau hippie, din teama de a nu fi respinşi. Imaginea de succes implică un protocol, stilul corporate *redefineşte uniformele, a fi vedetă înseamnă să ştii să te dezbraci, şi nu să te îmbraci,* casual *devine prea* casual, *blugii s-au banalizat, ne petrecem vacanţele în tricouri şi bermude. Purtăm haine „împrumutate" de la alţii, şi ele nu ne reprezintă. Prin urmare, cine mai sînt oamenii care se ascund sub aceste „învelişuri"? (**A. P.**)*

Ovidiu BUTA

Imaginea care contează

Ne îmbrăcăm pentru a-i impresiona pe ceilalţi, haina îl face pe om, oricine poate să fie la modă, eleganţa este atemporală etc. De-a lungul timpului am colecţionat cele mai ciudate şi bizare mituri care circulă în moda românească şi nu numai. Unele le-am auzit de la oameni importanţi, altele mi le amintesc chiar spuse de mama mea, de prietenele ei, de colegi de şcoală, de cei de la birou... dar cîte din ele sînt adevărate? Sînt întrebări pe care le-am mai pus într-un articol dintr-un *glossy* celebru, dar îmi place să revin la ele că doar „repetiţia este mama învăţăturii..." (sau şi acesta este un mit?).

Trăim într-o perioadă în care, fie că ne convine, fie că nu, imaginea contează. Este un fapt demonstrat zilnic, fie la o întîlnire de afaceri, fie într-un restaurant. Ca să nu mai vorbim de birou, podiumul nostru zilnic de modă unde scannerele funcţionează la maximum, iar pauza de masă devine o „masă rotundă"... Asta este, imaginea contează! Şi pentru că am învăţat acest lucru atît de important, relativ repede, a venit şi timpul să ne construim o imagine adevărată. Din tonele de reviste, din aducerile aminte, din spusele colegilor, din ce mai auzim de pe la designeri, din ceea ce mai vedem pe „podiumurile improvizate" ne creăm un propriu sistem valoric, pe care încercăm să-l punem în aplicare în fiecare dimineaţă cînd deschidem dulapul pentru a ne pregăti de show-ul nostru cotidian. Aici începe partea interesantă. Nu ştiu prin ce miracol, majoritatea se „lipesc" doar de cele cîteva false mituri care circulă nestingherite prin modă, iar de aici lucrurile încep să se complice. Ei copiază un look dintr-o revistă, căci revista de modă este sursa principală de informaţie. Realizată aşa cum trebuie, ea poate influenţa şi transforma nu doar înfăţişarea unei persoane, ci chiar şi moda. Dar cei care citesc o revistă uită că paginile de modă, aproape ca un adevărat designer, sugerează, nu dictează. Noi nu facem parte din „planeta Tokyo", unde acei mici asiatici cu apetituri şi carduri de credit pe măsură intră într-un magazin cu foaia smulsă din revistă şi tot ce cumpără e identic.

Rezultatul unei astfel de abordări este de cele mai multe ori jalnic, chiar patetic. Am putea spune într-un fel că intri într-o competiţie neloială cu o fată a cărei meserie este să arate bine. În spatele fiecărei fotografii reuşite de modă se ascunde o întreagă echipă care ştie cu exactitate ce să facă pentru ca rezultatul să impresioneze, o echipă pe care aproape nimeni nu o are la îndemînă. Un editorial de modă trebuie tratat ca o lecţie de şcoală. E ca un text din care profesorul te pune să scoţi ideile principale. Trebuie să treci peste fotografie şi să preiei doar ceea ce ţi se potriveşte sau te poate inspira, în funcţie de personalitatea şi statutul tău social.

„Nimeni nu poate să poarte aşa ceva!" Fals şi adevărat,

în acelaşi timp. Poate din cauza necunoaşterii sistemului modei, mulţi uită un lucru simplu: nu întotdeauna ceea ce văd într-o revistă sau într-un show de modă li se adresează. Moda este ca un supermarket: cumpărăm doar ceea ce ne trebuie şi, din cînd în cînd, mai dăm o raită şi pe la celelalte raioane, ca să vedem ce mai este nou. Şi încă un lucru – o afirmaţie a unui designer pe care îl respect: orice obiect în lumea asta are un cumpărător! Aşadar, vă rog să uitaţi că sîntem o naţie care se pricepe extrem de bine atît la fotbal cît şi la modă.

Haina îl face pe om: marele mit al modei... Cum spuneam, trăim într-o perioadă în care imaginea chiar contează. Sau să nuanţăm: calitatea imaginii contează! Haina nu îl face pe om, dar îl poate scoate din mulţime. Îl poate pune în valoare. Îi poate schimba starea de spirit.

***Ovidiu Buta** este fashion director la* GQ Magazine.

Adina NANU

Omul face haina

„Haina face pe om" pare un joc de cuvinte ingenios, în care afirmaţia banală „omul face haina" devine prin simpla inversare a vorbelor o maximă înţeleaptă. Relaţia dintre om şi haina lui nu se limpezeşte însă în patru cuvinte, odată pentru totdeauna. Eu, cel puţin, pornind de la „haina face pe om", am ajuns la două nelămuriri neliniştitoare.

Prima: la începutul vieţii, părinţii ne învaţă să vorbim... mama, tata. Apoi tot cu ei, dar şi la şcoală învăţăm să citim şi să scriem... mama, tata. Mai întîi de mînă, apoi la calculator. Dar pe mama şi pe tata îi recunoaştem după cum arată, nu-i vedem goi, cum i-a făcut Dumnezeu, ci aşa cum şi-au creat singuri înfăţişarea, ca pe o a doua piele. Tata e ras în cap sau cu plete, cu mustăţi sau fără, iar dacă se îmbracă în halat roşu şi-şi pune barbă albă, nu mai e tata, ci Moş Crăciun. Asta se cheamă comunicare extraverbală prin imagine, dar nimeni nu ne învaţă alfabetul, morfologia şi sintaxa ei. Cine ar putea să o facă? Cine se pricepe la aşa ceva?

Imaginea umană e alcătuită, la fel ca pictura, sculptura sau toate celelalte creaţii umane, din desen, care delimitează şi stabileşte proporţiile, din lumina şi umbra care sugerează relieful, din culoarea care excită şi transmite afecte, ca şi din materialul din care e făcut obiectul, care trezeşte reacţii în toate simţurile, de la pipăit la auz, miros şi gust. În principiu, această iniţiere ar trebui să aibă loc în primii ani de şcoală generală, la orele de educaţie plastică – acolo unde ele încă nu s-au desfiinţat. La aceste ore însă, în cel mai bun caz se predau artele majore, iar a vorbi despre haine ar părea o frivolitate de neconceput. Şi totuşi, poţi chiuli la toate lecţiile despre arte, poţi să nu intri toată viaţa în nici un muzeu, dar eşti obligat să te îmbraci în toate zilele întregii vieţi.

Înainte vreme, dintre toate funcţiile costumului, singura unanim acceptată era cea de a semnaliza de la distanţă locul şi rolul individului în colectivitate (dacă era cetăţean liber sau sclav, boier sau ţăran), iar legile stabileau pedepse pentru cei care încălcau convenţiile. În acelaşi timp, vestimentaţia comunica sexul, vîrsta şi naţionalitatea purtătorului.

Astăzi democraţia a nivelat aproape toate aceste deosebiri. Pe stradă nu poţi recunoaşte pe un director de ultimul său funcţionar, deseori văzînd un cuplu nu ştii sigur cine e el şi cine – ea, nu poţi să-ţi dai seama din ce ţară provine cineva, iar bunicii poartă cu dezinvoltură hainele nepoţilor. Care mai este atunci rolul îmbrăcăminţii în afară de a apăra corpul de frig, ploaie sau căldură?

Imaginea omului, fiind alcătuită cu aceleaşi mijloace de expresie ca oricare dintre artele plastice şi decorative, se poate ridica la nivelul acestora, fiind una dintre bucuriile existenţei. Profesorul olandez Ben Schasfoort propunea, acum zece ani, într-o comunicare la un congres INSEA din Portugalia, ca educaţia vizuală să se facă în şcoală ca o a doua limbă maternă. Atunci poate că s-ar da importanţa cuvenită şi hainei care-l face pe om.

A doua nelămurire: iniţierea artistică s-ar putea face şi prin intermediul studiului istoriei artelor, dar şi aici apare o anomalie. Toate tratatele prezintă doar învelişurile exterioare omului, arhitectura cu toate anexele ei, pictura sau sculptura, mobilierul etc.

Totuşi, urmărind istoria stilurilor, primele imagini care s-au schimbat în trecerea, de pildă, de la gotic la Renaştere, apoi la baroc sau rococo nu au fost, presupunem, cele ale creaţiilor umane, ci chiar cele ale creatorilor acestora. Hainele care se uzează cel mai repede s-au înlocuit nu numai de la o generaţie la alta, ci odată cu evoluţia mentalităţilor, oglindind mereu noi ţeluri ale existenţei şi exprimînd noi idealuri de frumuseţe. Însă, în vreme ce clădirile din piatră sau statuile din bronz au rezistat timpului şi multe dintre ele sînt încă în picioare, imaginea pieritoare a celor din generaţiile trecute mai poate fi reconstituită doar din picturile sau sculpturile contemporane lor. Istoriile artelor ar trebui prin urmare să înceapă expunerea fiecărui stil cu haina care-l face pe om, continuînd apoi cu celelalte straturi cu care omul s-a înconjurat.

***Adina Nanu** este prof. univ. la Academia de Arte Frumoase şi la Universitatea de Artă Teatrală şi Cinematografică din Bucureşti. A publicat peste 30 de volume despre artă şi istoria costumului.*

Cristina HERMEZIU

Parada modei pe trotuarele Parisului

Haina îl face pe om... liber. Un tricou cu o astfel de inscripţie e cît se poate de... parizian.

În metrou, linia 6, spre Charles-de-Gaulle Etoile. O puştoaică poartă cizme cu botul ros, blugi, peste care fusta plisată în dunguliţe maro şi muştar pare uitată din altă zi, altă călătorie; un sacou gri şi o bască trasă realmente peste ochi încheie ţinuta fals neglijentă. Nici o piesă nu are în sine personalitate, luate separat sînt o ratare vizuală. Ansamblul e însă şic, leger, parizian.

În metrou, linia 3, spre Courbevoie: pantof suplu, nuanţă rară – siena arsă. Aceeaşi ca şi pardesiul clasic, impecabil, deasupra genunchiului. Bărbatul elegant e nerăbdător, metroul merge prea încet, ceasul – prea repede. Coboară la staţia Malesherbes şi pantofii (pe ei îi vezi de fapt, şi nu pardesiul de aceeaşi culoare) îl fac să zboare realmente pînă la Sala Cortot. Ţinută de concert sau de orice alt *rendez-vous*. Oricum Parisul e un spectacol.

În metrou, linia 8, staţia Opera. O botină e galbenă, cealaltă maro. Pe ştaif, la spate, pe papucul maro e prinsă o bulină galbenă, iar pe papucul galben e lipită o bulină maro. Semnul distinctiv că sînt frate şi soră, iar tînăra purtătoare – o fiinţă raţională şi dezinvoltă, în egală măsură.

În metrou, linia 7, spre Courneuve. Aproape că nu le vezi ochii de sub streaşina glugilor, niciodată singuri, măcar cîte doi, îmbrăcaţi identic, tineri de pe care blugii par să cadă şi de fapt nu cad niciodată, cu mîinile în buzunarele bluzoanelor şi fruntea în buzunarul cagulei.

Pe trotuarele Parisului (metroul e un trotuar curgător) vîrsta pare mai puţin vizibilă în haine, aşa cum cochetăria nu e neapărat de gen feminin. Dresurile verzi se poartă foarte bine la 14 sau la 50 de ani, iar eşarfa ecarlat se cuibăreşte cu superbie la gîtul bărbaţilor. Altfel, nici o iluzie, haina e, şi la Paris, paşaport către un club, o clasă socială, un grup etnic. Pentru unii ţinuta vestimentară e chiar un cod de bare menit să preţuiască, în euro, fiinţa umană. E o etichetă care poate indica larg, la vedere, gustul estetic, originea, orientarea sexuală, convingerile religioase. Dar pentru că toate acestea coexistă, la Paris, aproape pe un acelaşi trotuar, haina îl face pe om... liber. Să-şi caute identitatea, să o ascundă, să se joace cu ea, să şi-o asume, să o multiplice, să o structureze, s-o afişeze, s-o ignore. Afacere privată şi publică în acelaşi timp. Afacere politică, în lumea complexă în care trăim.

De un an de zile, politicienii Franţei dezbat şi se întreabă dacă ar trebui să interzică burqa (voalul care acoperă integral faţa femeilor) în serviciul şi transportul public, în numele „laicităţii, al demnităţii femeii", pentru a preveni „derivele sectare" şi din motive de „siguranţă publică". O lege stigmatizantă, vociferează unii, exemplară, răspund alţii. Consensul nu va fi uşor de găsit.

În aşteptare, parada modei pe trotuarele Parisului nu mai poate fi un spectacol cotidian inocent, senin.

***Cristina Hermeziu** este jurnalistă şi trăieşte la Paris.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 11 februarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Alin FUMURESCU

Codul lui Tocqueville

Nu e vina mea: am fost traumatizat în copilărie. Cînd aveam trei-patru ani, ai mei mă purtau prin oraş în costum şi la cravată, cu batistă albă în buzunarul de la piept şi pantofiori de lac. De atunci am rămas cu sechele: nu suport costumele şi îndur cu mare greutate cravatele. Tocmai de aceea m-am bucurat nespus cînd am ajuns la universităţile americane. Aici, spre deosebire de bănci sau corporaţii, nu există un cod vestimentar bine definit. Nu-ţi cere nimeni să te îmbraci la costum, cu cravată şi neapărat cu un tricou alb pe sub cămaşă, pentru a evita stînjenitoare pete de transpiraţie sub braţ. Dacă, înainte de a începe să predai, trebuie să participi la cursuri unde eşti învăţat cum să eviţi acuzaţiile de discriminare sau de abuz sexual (nu închizi niciodată uşa biroului dacă e un student înăuntru), nimeni nu-ţi spune cum sau cu ce anume să te îmbraci.

Există totuşi reguli nescrise. Nu te îmbraci în costum pentru că asta denotă preţiozitate, or studentul vrea „să te simtă aproape". Nu te prezinţi însă la curs nici îmbrăcat în bermude pentru că asta denotă neseriozitate. (E totuşi perfect acceptabil să mergi vara la universitate în pantaloni scurţi, cîtă vreme nu ai de ţinut cursuri.) La conferinţe sau interviuri, în schimb, regulile – tot nescrise – se schimbă: femeile sînt aşteptate să apară (probabil pentru prima şi ultima oară) în taior şi ciorapi fini; bărbaţii, cel puţin la sacou şi cravată. Există de bună seamă şi excepţii, dar în ansamblu regulile nescrise funcţionează surprinzător de bine, din Midwest pînă pe Coasta de Est, şi de la Bloomington pînă la Princeton sau Harvard. Tocqueville avea dreptate. În America regulile nescrise sînt mai tiranice decît cele scrise. Obsesia egalităţii îşi spune şi aici cuvîntul. Nu vrei să ieşi în evidenţă. Nu vrei să ieşi din rînd. Afişarea ostentativă a bogăţiei se penalizează pe loc şi fără milă (l-aţi văzut pe Bill Gates cum se îmbracă?).

La fel şi în cazul studenţilor. Teoretic, fiecare se îmbracă după cum îl duce capul. Practic, cam toată lumea se îmbracă la fel – fete şi băieţi deopotrivă: în blugi sau aşa-numiţii pantaloni de pijama *(pajama pants,* nişte pantaloni lălîi, fără formă, din flanel), cu şlapi în picioare sau „adidaşi". Asta nu înseamnă că nu există modă. În definitiv – după cum spunea Georg Simmel – moda e ceea ce-ţi permite să ieşi în evidenţă, rămînînd în acelaşi timp în rînd cu lumea. Acum vreo doi ani erau la modă aşa numiţii *crocs,* nişte saboţi odioşi din plastic, vopsiţi în toate culorile. De anul trecut sînt la modă *uggs,* nişte cizme din „piele-ntoarsă" pe care le poartă cam 90% dintre fetele din campus. Rochii sau fuste nu vezi decît în semestrele scurte, de vară – şi atunci în proporţii nesemnificative (de aceea fabricile de ciorapi de damă din SUA se închid una după alta).

Nu mai e vorba de cum te îmbraci – e de prost gust să ieşi în evidenţă cu hainele –, ci e vorba de ce gadgeturi ai, ce fel de laptop, de I-pod, ce fel de maşină conduci, ce geantă sau poşetă porţi pe umăr. Manifestarea diferenţei de statut social s-a mutat cu un cerc mai în afară. Atît.

***Alin Fumurescu** este jurnalist, dramaturg şi profesor de filozofie politică la Indiana University, Bloomington.*

BARBURISME

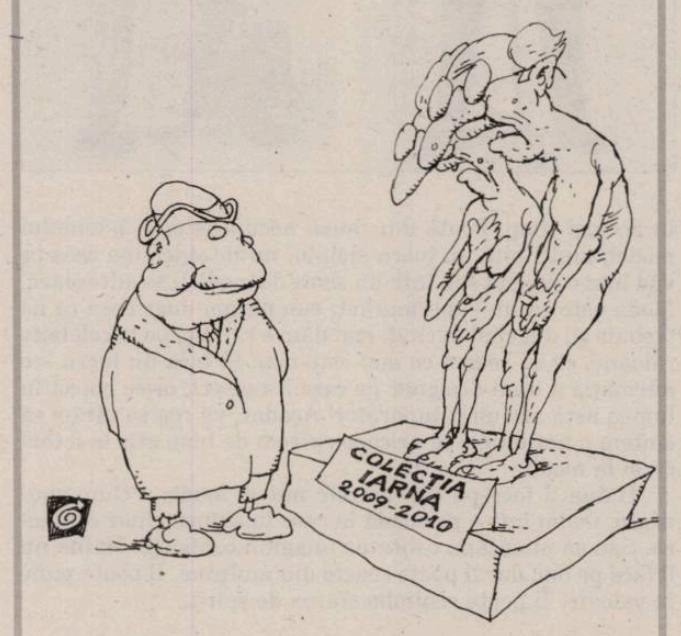

Desen de Ion BARBU

Ileana ZIRRA

Mode şi mofturi ale generaţiei mele

Nu mai există un stil specific Bucureştiului. Am ajuns precum America: o salată compusă din toate trendurile, fără vreun bob de mazăre pe care să-l remarci. Prin ultimii doi ani ai mileniului trecut cel mai des îi călcam pe picior din greşeală, în metrou, pe emoizi, dar anul ăsta parcă cel mai des mă împiedic de piţipoance şi de oameni de afaceri...!

Piţipoancele nu sînt ceva de domeniul mileniului ăstuia la noi, ci o „gripă" care a răzbit puternic în ultimii patru ani, avînd drept simboluri prinţesicile ta-tii, vopsite blond ori roz, care îşi petrec jumătate din timp la Mall Băneasa – „E cel mai mare din Europa, fată!" – cumpărînd orice pereche de blugi coloraţi, cu cît mai mult sclipici şi farmece, curele mari de piele cu diamante false care te orbesc în tramvai; bluze foarte stîmte pe trup şi ele cu cît de multe zorzoane posibile, bolerouri cu imitaţii de piele de leopard. „Prinţesele" se balansează puternic pe toace de doisprezece centimetri ţuguiate şi subţiri ca firul de păr. Probabil că ar fi de o sută de ori mai bine dacă domnişoarele acestea nu şi-ar lăsa la vedere anumite părţi ale cursului inferior şi mijlociu al şirei spinării. Le auzi trăncănind despre noile telefoane Samsung, glisante, aurite, pe care le-au primit de la tăticul. Piţipoancele au feţe mititele, dar guri uriaşe, iar dacă le greşeşti cu ceva, te trezeşti în centrul unui tsunami de înjurături care mai de care mai inovatoare.

Cel mai adesea, piţipoancele sînt însoţite de un grup de masculi feroce cu geci negre foarte strînse pe torace, blugi cu rupturi şi sclipici masculin, tenişi Nike sau Adidas originali, negri sau albi, lanţuri masive de aur şi argint, ascultînd Guţă la maximum la difuzorul telefoanelor de fiţe, prin autobuze.

Oamenii obişnuiţi care nu caută să se diferenţieze de ceilalţi se mulţumesc majoritatea cu o pereche clasică de blugi de la orice magazin semicunoscut sau de la second-hand-uri. Pot spune că orice hanorac vişiniu, gri cu pătrăţele sau albastru cu alte forme geometrice şi o jachetă de orice culoare sînt fix ceea ce se poartă, de la 4 la 30 de ani.

În continuare se remarcă rockerii adevăraţi, superficiali sau în curs de dezvoltare. De cinci ani de zile eşti în trend dacă ştii să mînuieşti o chitară, mai ales dacă e un fender electric. Uite aşa s-a dezvoltat tipul rockeriţei superficiale care ştie cea mai simplă melodie, „Wish You Were Here" a trupei rock britanice Pink Floyd. Ele poartă cel mai adesea tricouri originale de sute de euro cu trupele AC/DC, Metallica sau cu Jim Morrison, fără măcar să ştie diferenţa între Led Zeppelin şi Green Day, aceasta din urmă fiind o trupă punk, adesea asemuită cu Red Hot Chilli Peppers şi Coldplay, o trupă specifică generaţiei emo.

Rockerii adevăraţi sînt foarte retraşi, din cîte am observat eu, şi foarte puţin sociabili. Preferă haine sumbre, paltoane negre, lungi, au tunsori exacte sau complet dezordonate, cu plete rebele şi bocanci, de cele mai multe ori, şi ei poartă tricouri originale, dar nu neapărat cu Grateful Dead sau Queen, ci şi cu poantele designerului Alexander Timofeev sau ale lui Paul Dean.

Punkiştii sînt deseori încurcaţi cu cei emo, punk-ul stînd la baza fenomenului. Ei poartă blugi rupţi cu un lanţ sau două, brăţări cu ţepi şi capete de mort, adidaşi sau tricouri Ed Hardy, se machiază cu dermatograf foarte accentuat, au poate şi o creastă colorată în cap şi maieuri prin care îşi arată muşchii.

Emoleţii sînt leiţi aproape, dar nu-i vei vedea pe ei cu o coamă de cocoş, ci cu o pleată peste ochiul drept, dreaptă, neagră, dacă se poate, poartă mai des blugi negri, mai rar maieuri, dar cu siguranţă sînt 80% în doliu şi îţi vorbesc cu jumătate de gură.

Încă mai există şi hip-hoperii, care poartă blugi largi, maieuri albe extrem de lungi, şepci cu dosul, bling-bling-uri şi te salută cu *„Yo, ma man!"*.

Stilul hippie nu a murit niciodată complet, iar în ultimii doi ani din ce în ce mai multă lume a început să se exprime. Din păcate, a apărut şi tipul superficial care ştie numai „We All Live in a Yellow Submarine" de la Beatles şi poartă aiureli de toate culorile. Mai există genul hippie-ului bogat, ceea ce este un oxymoron, dacă nu vă e cu supărare, ce poartă fuste lucrate de Anne Klein de la The Little Groovy Hippie Shop sau Zara, în acelaşi timp şi o pereche de pantaloni de pînză vişinie, trei cămăşi fluturînde, toate cumpărate cu sute de milioane, numai în speranţa de a fi observat(ă), în cele mai multe cazuri. Mai există totuşi hippie adevăraţi, care chiar nu sînt materialişti, se îmbracă aşa cum dă Domnul, sînt visători, îşi lasă plete complet nebune în valuri şi sînt paşnici.

Acestea fiind spuse, cred că pot încheia călătoria prin Bucureştiul nostru american.

***Ileana Zirra** este elevă în clasa a VIII-a la Liceul Teoretic „Alexandru Vlahuţă" din Bucureşti.*

SÎMBĂTĂ, 13 februarie 2010 1,40 lei
Ziar fondat în 1924, numărul 6117 16 pagini

Gazeta 734.000 de cititori pe zi (SNA) gsp.ro 1.248.354 de vizitatori unici pe luna ianuarie (SATI)

POLI ARE GHINION ÎNAINTE DE STARTUL RETURULUI »9

www.gsp.ro

DIRECTOR OVIDIU IOANITOAIA

gazeta SPORTURILOR

ARGENTINIANUL VAZQUEZ A DEZAMĂGIT ȘI PLEACĂ

Adios, Pablo!

Fără gol în amicale, **Pablo Vazquez nu l-a putut convinge pe Sabău** că este atacantul potrivit pentru a-l înlocui pe Gigel Bucur »8

Televizările primei etape din retur

VINERI, 19 februarie
Oțelul - Curtea de Arges ora 14:00, GSP TV

SÎMBĂTĂ, 20 februarie
FC Brașov - Alba Iulia ora 13:30, GSP TV
Bistrița - Poli Timișoara ora 15:15, DigiSport
Steaua - Ceahlăul ora 17:00, Antena 1
Poli Iași - Rapid ora 19:00, DigiSport

DUMINICĂ, 21 februarie
Gaz Metan - FC Vaslui ora 14:00, GSP TV
Pandurii - Astra ora 16:00, GSP TV
Dinamo - U Craiova ora 19:30, DigiSport

LUNI, 22 februarie
Urziceni - CFR Cluj ora 17:30, DigiSport

* Programul etapei poate suferi modificări

VEDETĂ
RAPID »11

negociază cu fostul vîrf al lui Inter, **Nicola Ventola**

Am început Olimpiada cu stîngul »15

VIOLETA STRĂMĂTURARU a intrat violent cu sania într-un parapet și a ajuns la spital

Nu rata cea mai tare muzică de club!
De la creatorii de hituri:
Sexy Thing... So Bizzare... Nasty Dream
Acum, la chioșcuri, numai cu Gazeta Sporturilor!

Ziar și CD - 9,99 lei

DE OVIDIU IOANIȚOAIA

Un antrenor

Deunăzi, Bölöni s-a despărțit de Standard Liège. Oficial, a demisionat, în fapt însă, conducătorii l-au împins s-o facă, nemulțumiți din pricina REZULTATELOR. Deși campioană en titre, Standard ocupă în prezent, după 23 de etape, abia locul 6 în liga belgiană, la 19 puncte de liderul Anderlecht, ba și avînd un meci în plus!

N-ar fi nimic spectaculos privind divorțul în discuție dacă n-am observa că ISTORIA SE REPETĂ, în sensul în care, după un prim sezon excelent la o echipă, Loți a capotat invariabil pe parcursul următorului, fiind obligat de fiecare dată să se retragă înainte de termen. Așa i s-a mai întîmplat la Sporting Lisabona, cu care

Cei de la Standard care-l mai vorbesc de rău pe Bölöni n-ar trebui să uite că le-a adus titlul, dar și milioane de euro!

a cucerit titlul, Cupa și Supercupa Portugaliei în 2002, dar și la Rennes, cu care a terminat pe 4 în 2005, cea mai bună clasare realizată vreodată de formația bretonă.

Cel mai simplu ar fi să spunem că, din păcate, Bölöni NU ȘTIE SĂ GESTIONEZE SUCCESELE. Că aerul înălțimilor îl amețește. Cu siguranță că lucrurile sînt însă infinit mai complicate. Cariera unui antrenor depinde de atîția factori, unii străini de priceperea lui, încît e greu de dat verdicte. Dar nu încape îndoială că un șir întreg de ghinioane, de pildă, accidentarea mai multor titulari, a grăbit plecarea lui Loți de la Liège. 😞

În clipa de față, cînd unii dintre oficialii și ziariștii belgieni arată cu degetul spre român, ei uită un element esențial, ce n-ar trebui trecut cu vederea. Dimpotrivă. Anume că, pe durata mandatului lui Loți, Standard i-a vîndut pe Toama, Fellaini și Dante, încasînd 21 de milioane de euro! ❗ Cum lucrurile au stat la fel la Sporting și la Rennes, gruparea lusitană luînd 38 de milioane pe Cr. Ronaldo, Hugo Viana, Quaresma și Cesar Prates, iar cea franceză, mai ales din transferul lui Cech la Chelsea, 16 milioane, e clar că Bölöni a cucerit trofee, dar a și lansat cîțiva SUPERFOTBALIȘTI. În frunte cu Cristiano Ronaldo, distins cu Balonul de Aur 2008, pentru care Manchester United a plătit 17,5 milioane.

Cu alte cuvinte, tehnicianul din Tîrgu Mureș le-a adus cluburilor la care a lucrat, inclusiv lui Al Jazeera din Abu Dhabi, cîștigătoarea Cupei Campionilor Golfului în 2007, nu numai glorie, ci și BOGĂȚIE. În măsura în care toți cei ce-l mai mușcă pe Loți, cu adevărat un antrenor de top european, ar trebui să tacă, s-ar cuveni ca măcar noi, compatrioții lui, să-l prețuim și să-l respectăm. Forțez nota susținînd c-ar merita chiar să ne mîndrim cu el?

ANDO ȘI "LIPPI" S-AU "ÎNȚEPAT"

Ioan Andone și Mihai Stoichiță (foto) au discutat despre Ivanov imediat după amicalul Stelei cu BATE Borisov (2-0). "Lippi" îl știa deja pe fundașul bulgar, despre care a mai vorbit și acum o lună, cînd l-a considerat "imatur pentru lupta la titlu", și a rezultat un dialog amuzant:

ANDONE: "Dacă vrei fundaș central, uite, îl am pe Ivanov. E cel mai bun, n-ai mai văzut așa ceva!".
STOICHIȚĂ: "Păi, dă-mi-l!".
ANDONE: "Costă două milioane de euro!".
STOICHIȚĂ: "Cît?! Păi, tu cu mine vrei, mă, să te căpătuiești?!".
ANDONE: "Bă, ești prost? Adică eu nu vreau să iau titlul? Cum să ți-l dau pe Ivanov gratis, ai înnebunit?".

Intră pe www.gsp.ro și vezi video cu toate golurile marcate de stelliștii în meciurile amicale din Antalya

Ivanov (stînga) nu e pe placul lui Gigi, adversar declarat al homosexualilor Foto: Reuters

STEAUA NEGOCIAZĂ CU CEL MAI CONTROVERSAT FOTBALIST DIN BULGARIA

Bețiv, bătăuș. Și gay?

Ivanov a fost tăiat într-un club, s-a ales cu o suspendare pentru consum de alcool și e bănuit la Sofia că ar avea o relație cu portarul lui ȚSKA

ANDREI CRĂITOIU
andrei.craitoiu@gsp.ro

Presa de la sud de Dunăre dezvăluie adevăratul motiv pentru care ȚSKA Sofia ar vrea să scape de Ivan Ivanov, fundașul central pe care și-l dorește Stoichiță la Steaua: "Acest fotbalist a fost implicat în nenumărate scandaluri, a creat nenumărate probleme!". Un jurnalist din Sofia a relatat trei episoade-șocante care l-au avut protagonist pe Ivanov, toate petrecute recent:

> "Steaua nu are nici o șansă să-l ia pe Ivanov! Președintele de la ȚSKA a refuzat o ofertă de 1,2 milioane de euro pentru el, deci cum ar putea să ajungă în România?!"
> IOAN ANDONE, antrenor ȚSKA Sofia

1 În noiembrie anul trecut, fostul antrenor al lui ȚSKA, Liuboslav Penev, a suspendat nouă jucători din lot pentru consum de alcool, după ce echipa pierduse în campionat cu Litex, 0-2. Printre cei nouă petrecăreți s-a numărat și Ivanov.

> "Ivanov nu ar fi genul de jucător-problemă, dar prietenia lui cu Karadjov l-a tras mult în jos. Portarul e «capul răutăților», fundașul doar pică în mijlocul scandalurilor"
> ziarist bulgar

2 Ivanov și portarul Karadjov, coechipieri, au fost atacați de un individ înarmat cu un cuțit, într-un club din Sofia. Fundașul curtat de Steaua s-a ales cu gamba stîngă tăiată. "Ivan a avut o rană de 15 centimetri!", povestește sursa din Bulgaria. Evenimentul a avut loc înaintea Crăciunului trecut.

3 Ziaristul bulgar face o precizare înainte să continue dezvăluirile: "Tot ce am zis pînă acum sînt fapte. Acum urmează un zvon care circulă în lumea fotbalului, un zvon neconfirmat, bineînțeles. Se spune că Ivanov și Karadjov ar fi gay! Ei sînt prieteni nedespărțiți, petrec foarte mult timp împreună, dar scenariul deja existent a fost alimentat chiar de către portar. Karadjov a apărut în ipostaze tandre cu un bărbat, în niște poze de pe Internet!".

O altă sursă din Sofia, tot din presă, a precizat că "Ivanov are o relație oficială cu un model care face reclamă la o marcă de bere, deci nu e, în nici un caz, homosexual declarat!".

CIFRELE ÎL RECOMANDĂ

Ivanov are, la doar 21 de ani, un CV foarte bun. A jucat deja de 5 ori pentru "națională" mare a Bulgariei, una dintre partide fiind contra Italiei (0-0), în preliminariile pentru Mondialul din Africa de Sud, joc în care a fost integralist. A fost un om important la ȚSKA pînă în actualul sezon, în care a bifat numai 10 apariții în campionat.

> "E imposibil să-l cumpărăm pe Ivanov, dar am deschis negocierile pentru un împrumut. Am strîns informații despre el și e un fundaș interesant"
> MIHAI STOICHIȚĂ, antrenor Steaua

Un ceh și un italian

Lista fundașilor vizați de Steaua s-a mărit cu încă două nume: Stochl și Ferri

RĂZVAN ROTARU
razvan.rotaru@gsp.ro

Jakub Stochl și Alessandro Ferri (foto) sînt alți doi fundași centrali ale căror CV-uri au ajuns pe masa lui Stoichiță, după ce acesta a renunțat la Boubacar Diarra. "Lippi" va decide în zilele următoare dacă vreunul dintre ei merită să primească o propunere.

Stochl, un ceh de 23 de ani de la Pribram, mai are contract încă 5 luni cu actualul lui club. Fundașul înalt de 1,91 metri e titular de bază în echipa clasată pe locul 8 în Cehia. Din 16 etape disputate a ratat un singur meci, din cauza unei suspendări.

Italianul Ferri, înalt de 1,90 metri, poate veni gratis de la Pisa. Ferri deține un avantaj față de concurenții lui de pe lista de achiziții a lui Stoichiță: poate juca și fundaș dreapta, nu numai stoper.

S.O.S. Golanski!

Polonezul are dureri mari la genunchi și face azi un RMN ca să afle diagnosticul exact

Din cauza accidentărilor, Golanski a ratat patru meciuri în turul campionatului Foto: Raed Krishan (Antalya)

REMUS RĂUREANU
remus.raureanu@gsp.ro

Steaua are emoții și cu fundașii laterali, după ce s-a chinuit toată iarna să-și întărească centrul apărării.

Mihai Stoichiță l-a reprofilat pe Parpas din stoper în fundaș dreapta, în Antalya, din cauza unei probleme medicale a lui Golanski. Pawel simte dureri mari la genunchiul drept. Contra lui BATE Borisov (2-0), el a părăsit terenul cu o pungă mare cu gheață deasupra zonei afectate.

1 fundaș
dreapta mai are Steaua în lot, în afara lui Golanski: Petre Marin. În caz de urgență, Nicoliță poate fi și el folosit pe acest post

Roș-albaștrii au intrat în alertă și, ca să evite să-l forțeze pe Golanski, îl duc azi la analize.

Internaționalul polonez va face un RMN, care să releve diagnosticul exact. "Genunchiul e o zonă sensibilă. Dacă are dureri, poate fi vorba și despre o leziune a ligamentelor, dar sînt multe alte posibile cauze, e greu să pronostichezi!", a explicat un specialist din fotbal.

PEPE AJUNGE AZI

Atacantul Pepe Moreno a primit viza de România și va fi astăzi la București. Columbianul de 28 de ani e împrumutat pînă la vară de la America de Cali. "M-am antrenat în perioada asta, așa că stau bine din punct de vedere fizic. Kapetanos merită să joace, a demonstrat asta prin golurile pe care le-a marcat", a declarat aseară Moreno. (Cristina Negrilă)

PUBLICITATE

Oferta de Weekend

Meci	1	X	2
liveplay Atletico Madrid - Barcelona	4.80	3.75	1.60
Vizionează SSC Napoli - Inter	3.00	3.00	2.30
liveplay Bayer Leverkusen - Wolsburg	1.60	3.75	4.80

Meci	1	X	2
liveplay Xerez - Real Madrid	10.00	5.00	1.25
Vizionează Roma - Palermo	1.60	3.40	5.50
liveplay Schalke - Cologne	1.55	3.60	5.75

Un bonus de 100 RON pentru toți jucătorii noi!

Echipa de Relații Clienți: 0800 895516
(in românește și gratuit)
Deschis: Luni - Duminică 10:00 - 18:30
Mai multe informații la www.sportingbet.ro

sportingbet.ro
Sports • Casino • Poker • Games

IMAGINI DIN CANTONAMENT

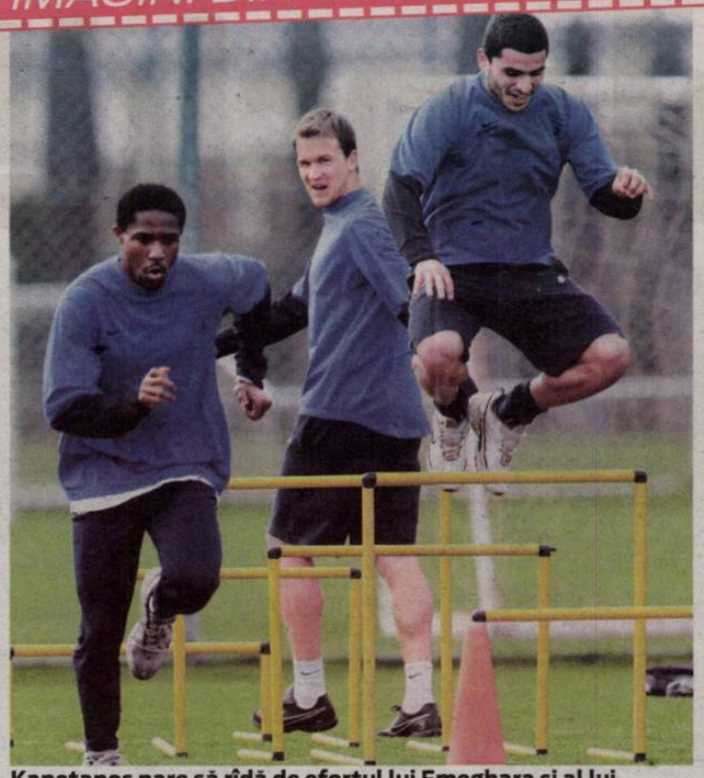

Kapetanos pare să rîdă de efortul lui Emeghara și al lui Parpas Foto: Raed Krishan (Antalya)

Zapata a executat un exercițiu pentru întărirea mușchilor spatelui Foto: Raed Krishan (Antalya)

Cu doar cîteva ore înaintea plecării spre București, steliștii au părut destul de plictisiți Foto: Raed Krishan (Antalya)

Surdu îl "faultează" pe Bănel, dar e iertat de "galben" Foto: Raed Krishan (Antalya)

Intră pe **www.gsp.ro** pentru o galerie foto cu cele mai spectaculoase poze din cantonamentul Stelei!

Tănase (dreapta) a marcat un singur gol pentru Steaua, în ultima etapă a turului Foto: Raed Krishan

> "Cota lui Tănase a crescut fantastic, mai ales dacă ne gîndim că el a prins puține meciuri în turul campionatului"
> MIHAI STOICHIȚĂ, antrenor Steaua

"Tănase ar putea pleca la DINAMO!"

Stoichiță crede că banii de la Moscova sînt tentanți și spune că are deja înlocuitor pentru mijlocașul ofensiv

REMUS RĂUREANU
remus.raureanu@gsp.ro

Dinamo Moscova și-a trimis un scouter la amicalul Steaua - BATE Borisov (2-0) și l-a remarcat pe Cristi Tănase. Mihai Stoichiță l-a folosit pe internaționalul român ca atacant retras, adică exact poziția pentru care rușii caută un jucător. "Dinamo îl urmărește pe Cristi de trei luni", zic surse apropiate fotbalistului.

Steaua l-a evaluat pe Tănase la

2 jucători

pot face cuplu cu Kapetanos, în locul lui Tănase: Surdu și Stancu

50 la sută

din banii pe Tănase s-ar duce la FC Argeș. Pitești l-au dat anul trecut la Steaua pe 1,8 milioane €, dar îl dețin în coproprietate

5 milioane de euro și ar discuta despre transfer doar cu condiția să beneficieze de serviciile lui și pentru retur. Adică modelul după care Rapid l-a vîndut pe Alexandru Ioniță la Köln.

"Lippi" a analizat posibilitatea de a-l pierde pe Cristi: "Profitul care ar putea fi realizat din vînzarea lui nu trebuie trecut cu vederea. Acum depinde și de prețul despre care vorbim. Părerea mea e că Tănase valorează clar peste 3 milioane de euro! Nu se pune problema că n-ar exista înlocuitor, fiindcă deja concurența pe postul de atacant retras e una formidabilă!".

AU RĂMAS FĂRĂ ECHIPAMENT!

Aseară, la întoarcerea din Antalya, steliștii au ieșit din aeroport cu o oră întîrziere. Au așteptat bagajele în tot acest timp, pentru ca după aceea să se-sizeze că o parte dintre genți nici măcar nu fuseseră încărcate în Turcia! S-au pierdut inclusiv echipamente, motiv pentru care staff-ul din Ghencea s-a grăbit să sune în Antalya: "Trimiteți genții urgent! Luni plecăm în Bulgaria!".

CFR A CÎȘTIGAT ULTIMUL AMICAL DIN ANTALYA, 3-1 CU FK SUTJESKA

Traore și Dică au colaborat perfect la primul gol
Foto: Raed Krishan (Antalya)

Potul ofensivei

Cele 4 vîrfuri folosite ieri de Mandorlini au lucrat toate cele 3 goluri: Dică și Nei au marcat, Tràore a oferit pasa la prima reușită, iar Bud a scos penalty-ul transformat de Cadu

DAN UDREA (ANTALYA)
dan.udrea@gsp.ro

CFR și-a ales un adversar fără nume pentru ultimul test înainte de prima etapă, în care va da piept chiar cu campioana Unirea Urziceni. Trupa lui Mandorlini a jucat ieri cu FK Sutjeska Niksic, locul 3 în ultima ediție a campionatului din Muntenegru. Clujenii au făcut un meci destul de bun și au învins fără emoții cu 3-1, la capătul celor 90 de minute și cu 9 zile înaintea confruntării de la Urziceni, CFR și-a arătat la vedere atuurile, dar și slăbiciunile.

PUNCTE FORTE

AXUL CADU - DANI - DICĂ - TRAORE

Echipa de start a fost cea standard. Așezată într-un sistem interesant 4-3-2-1, cu Traore vîrf împins și cu Peralta și Dică susținîndu-l la orice fază, CFR a arătat că stăpînește bine acest modul și mai presus de acest lucru că are un ax central extrem de solid: Cadu a arătat și ieri de ce poartă banderola de căpitan și de ce e poate cel mai bun fundaș central din Liga I, neavînd nici măcar o ezitare tot meciul. Apoi Dani a fost metronom la centrul terenului, iar cuplul N. Dică-Traore s-a înțeles perfect, argumentul principal fiind faza pe care au lucrat-o la gol: pasă subtilă printre a lui Traore, Dică a scăpat și l-a executat cu sînge rece pe portarul advers.

TRAORE, EXTREM DE GREU DE MARCAT

CFR nu trebuie să-și facă griji că Yssouf Kone nu poate juca. Traore e chiar un atacant bun, iar ieri a fost imposibil de marcat chiar și de niște muntenegreni solizi și bine clădiți. E înalt, dar mobil, are viteză de reacție, dar e și foarte tehnic, toate aceste atuuri artătîndu-le ieri la o singură fază: cînd i-a umilit pe cei doi stoperi, dar a șutat puțin pe lîngă (30).

TREI SISTEME

Ieri, CFR a demonstrat că poate schimba sistemul în funcție de adversar și de situație. Mandorlini a ordonat și echipa a reușit să-l mulțumească în 3 module diferite. S-a început în 4-3-2-1, s-a trecut după eliminarea lui Mureșan la un 4-3-1-2, cu Deac în spatele lui Nei și Bud și s-a încheiat meciul în 4-2-3-1, cu Dani și Boroștean la mijloc și tridentul Deac, Bud, Buș în spatele lui Nei. În fiecare dintre ele s-a marcat cîte un gol.

PUNCTE SLABE

S-A PRIMIT GOL LA FAZĂ FIXĂ

Fazele fixe au fost o problemă, mai ales după ce a intrat neexperimentatul Kanyuka. Din fază fixă s-a luat și golul din repriza a doua și tot dintr-un asemenea moment s-a mai iscat o ocazie pentru trupa din Muntenegru.

GAURĂ PE STÎNGA

CFR a luat în vară mulți bani pe Alvaro Pereira, însă n-a pus în loc un jucător nici măcar la jumătate din valoarea lui pe banda stîngă. Edimar a fost de multe ori depășit, iar în ofensivă a fost timid. Una peste alta, CFR arată bine cu o săptămînă înainte de start. Pare că a mai pierdut din viteză fără Dubarbier, dar e mai rafinată cu Traore și cu Dică.

CFR - FK Sutjeska Niksic.....3-1
Au marcat pentru CFR: N. Dică (38), Nei (74), Cadu (87-pen.)
CFR: Nuno Claro (46, Stăncioiu) - Tony, Cadu, Alcantara (46, Kanyuka), Edimar (65, Panin) - Dani, Mureșan (55, Nei), Culio (70, Boroștean) - Peralta (75, Buș), N. Dică (46, Deac) - Traore (46, Bud).
Antrenor: A. Mandorlini

Leonardo a plecat în Olanda!

Clujenii nu l-au folosit deloc pe brazilianul Leonardo în amicalul de ieri. Acesta a privit meciul de pe margine, alături de impresarul său. Fundașul stînga de la Willem Tilburg nu va mai semna cu CFR, după ce a cerut un contract de 200.000 de euro pe an. Iuliu Mureșan a declarat aseară că jucătorul nu va veni la Cluj. "Leonardo se întoarce în Olanda la Willem. N-avea nici un sens să-l mai băgăm la joc. Vom vedea pe viitor dacă îi vom face o ofertă sau nu", a spus oficialul "vișiniilor". (Marius Tuhuț)

S-au luat la bătaie

La 10 minute după startul reprizei secunde, cele două echipe au fost la un pas de o bătaie generală. Totul a plecat de la o altercație a lui Culio (foto) cu un adversar, în ajutorul argentinianului sărind Mureșan, care a bruscat un jucător muntenegrean. Cei doi și-au pus mîna în gît, iar după ce au intervenit cei de pe margine și au calmat spiritele, ambii fotbaliști au fost eliminați.

PUBLICITATE

Trăiește din plin emoțiile campionatelor europene cu ...

100 RON Bonus de înregistrare

+ 300€ bonus la casino
+ 1.000€ bonus la poker

Echipa de Asistență: 0800 895517
(în limba română și gratuit)
Ore de lucru: Luni - Duminică 10:00 - 18:30
Mai multe detalii la http://ro.VistaBet.com

VistaBet.com

Cluj, pe rană

Felice Piccolo (26 de ani) vine la Cluj pentru a-şi relansa cariera, după ce a vrut să renunţe la fotbal din pricina unei boli cumplite a călcîiului

DAN BRIE
dan.brie@gspcluj.ro

VALENTIN ŞCHIOPU
valentin.schiopu@gspcluj.ro

După De Zerbi, Clujul a pus mîna pe încă un jucător cu experienţă în Serie A, Felice Piccolo (Chievo), un fundaş central ce a trecut şi pe la Juventus, Lucchese, Como, Reggina, Lazio sau Empoli.

Afacerea e profitabilă mai întîi pentru jucătorul descoperit de Sacchi la Rapid Pomigliano, Felice Piccolo avînd şansa să-şi relanseze cariera la Cluj. După 18 jocuri pentru Empoli în 2008 - 2009, fundaşul n-a prins echipa la Chievo. A povestit, însă, că adevărata cumpănă a carierei a trăit-o din pricina unei boli severe, maladia Haglund, care se manifestă prin apariţia unei diformităţi osoase în zona călcîiului, din pricina frecării cu gheata! În cazul lui Piccolo, durerea a fost terifiantă.

> "Cu Piccolo sîntem mai puternici. E un fundaş central de picior drept ce ne poate ajuta mult în lupta pentru titlu"
> IULIU MUREŞAN

4
ANI
a fost Piccolo căpitanul Italiei, la juniori, apoi la tineret (1998 - 2002)

"Uneori piciorul stîng mă chinuia atît de rău încît nu reuşeam să mă ridic din pat. L-am şi anunţat pe impresarul meu că vreau să renunţ! Apoi, profesorul Ceruli m-a convins să încerc o a doua operaţie. Lui trebuie să-i mulţumesc pentru faptul că azi pot să joc fotbal fără probleme", a povestit jucătorul pentru ziarul on-line Itasportpress. Felice Piccolo a ajuns sub formă de împrumut la CFR şi, dacă nu va fi împins în linia de mijloc ori în banda dreaptă, va trebui să concureze cu portughezul Cadu pentru postul de titular!

7
MECIURI
a jucat Piccolo pentru Juventus, unde a ajuns în 2001 la cererea expresă a lui Luciano Moggi

PUBLICITATE

CITIȚI-I COPILULUI VOSTRU ACEST TEXT!

GIMNASTICA, o lume minunată

De fapt, gimnastica la început e doar o joacă. **Chiar dacă fetele intră în sală la trei ani, lucrul pe aparate începe mult mai tîrziu**

Gimnastica feminină este un sport care a adus un sac de medalii României la competițiile internaționale, palmaresul României conținînd aproximativ 270 de medalii. Totul a început cu o mică fată din Onești, care la 13 ani uimea lumea la Jocurile Olimpice de la Montreal în 1976. Numele ei era Nadia Comăneci. De atunci, alte gimnaste i-au călcat pe urme. O sportivă de performanță începe la trei ani și încheie activitatea în jur de 20 de ani, exemplele de gimnaste longevive fiind doar excepții. În gimnastica feminină se evoluează la patru aparate: bîrnă, sărituri, sol și paralele inegale.

BÎRNA. Aparține în totalitate gimnastelor, fiind numită și "puntea suspinelor". Bîrna are 5 metri lungime și 10 centimetri lățime. Un exercițiu la bîrnă amestecă elemente acrobatice cu cele de dans, cu salturi și cu atitudinile artistice. Multe gimnaste aleg să evolueze la bîrnă fără a purta încălțări speciale, deși regulamentul le permite, dar fac acest lucru pentru a se putea prinde mai bine de bîrnă. Dacă o gimnastă cade de pe aparat, timpul de revenire pe bîrnă este de zece secunde. Un exercițiu la bîrnă durează un minut și jumătate.

SOLUL. Este folosit atît de fete, cît și de băieți, diferența evidentă fiind că fetele evoluează pe muzică, iar băieții fără. Muzica nu trebuie să aibă versuri sau voci. Este aparatul care apropie cel mai mult gimnastica de balet. Exercițiul are o coregrafie și cuprinde elemente acrobatice și de dans. Aici, gimnasta își poate exprima cel mai bine personalitatea.

SĂRITURILE. Aparatul care este folosit pentru sărituri se numește masă. Pentru a executa o săritură o gimnastă trebuie să alerge pe o zonă de elan, să atingă masa de la sărituri, să zboare peste ea și apoi să aterizeze într-o zonă marcată. Denumirile săriturilor sînt date de numele gimnastelor care le-au executat prima dată, aceasta fiind și cazul Simonei Amânar. În finala de la sărituri de la Jocurile Olimpice din 2000, Simona a riscat și astfel s-a născut săritura care-i poartă numele.

PARALELELE INEGALE SAU ASIMETRICE. Un aparat la care evoluează doar gimnastele. Cele două bare sînt confecționate din lemn și fibră de sticlă. Este aparatul care de-a lungul vremii a suferit cele mai multe schimbări în componența exercițiilor. Acum este obligatoriu ca exercițiile să conțină urcarea, zboruri între bara de sus și cea de jos, desprinderi, două întoarceri diferite, stînd în mîini și coborîrea. Înainte ca gimnasta să se urce pe aparat, cele două bare sînt date cu cretă, iar gimnastele își ung mîinile cu miere pentru a fi sigure că nu scapă bara. Unul dintre elementele de la paralele poartă numele Comăneci, cea mai mare gimnastă a României. Acest element poartă numele româncei pentru că ea a fost prima care a executat un astfel de salt între bara de sus și cea de jos.

ENERGIA LUI SPORTACUS

DVD-ul cu numărul 5 din Seria Orășelul Leneș, care va însoți Gazeta Sporturilor marți, 16 februarie, conține episodul "Nopți albe în Orășelul Leneș", în cadrul căruia Sportacus dezvăluie sursa energiei sale: faptul că doarme în fiecare seară de la 8:08! Tot în acest episod aflăm cum se joacă un sport mai puțin popular în România: baseball-ul. În al doilea episod de pe DVD vedem ce se întîmplă cînd nu sîntem pregătiți să înfruntăm natura dezlănțuită. După ce în urmă cu o săptămînă, Gazeta le-a arătat băieților cum pot să se miște ca Sportacus făcînd gimnastică, astăzi scrie despre gimnastica feminină.

CLUBURI UNDE MICUȚELE POT FACE PRIMII PAȘI ÎN GIMNASTICĂ

CLUBUL SPORTIV AL ARMATEI STEAUA BUCUREȘTI
- **Adresa:** bd. Ghencea nr. 35
- **Telefon:** 021 413 2940;

CLUBUL SPORTIV DINAMO
- **Adresa:** Șos. Ștefan cel Mare nr. 7-9
- **Telefon:** 021 2103519;

SPORT CLUB MUNICIPAL BACĂU
- **Adresa:** Str. Pictor Theodor Aman nr. 94
- **Telefon:** 0234 576668

CLUB SPORTIV MUNICIPAL ONEȘTI
- **Adresa:** Str. Perchiului nr. 3
- **Telefon:** 0234 314288

CLUBUL SPORTIV FARUL CONSTANȚA
- **Adresa:** Str Decebal nr. 22
- **Telefon:** 0241 614749

CLUBUL SPORTIV ȘCOLAR DEVA
- **Adresa:** Str. Axente Sever nr. 3
- **Telefon:** 0254 217015

CLUBUL SPORTIV ȘCOLAR SIBIU
- **Adresa:** Str. Independenței nr. 1
- **Telefon:** 0269 432941

CLUBUL SPORTIV MUNICIPAL BUZĂU
- **Adresa:** Str. Spiru Haret nr. 8
- **Telefon:** 0238 725558

CLUBUL SPORTIV PETROLUL PLOIEȘTI
- **Adresa:** Str. Stadionului nr. 26
- **Telefon:** 0244 524027

LICEUL CU PROGRAM SPORTIV "NADIA COMĂNECI" ONEȘTI
- **Adresa:** Str. Perchiului nr. 4
- **Telefon:** 0234 317743

Lazy Town © & TM 2010

Carleto nu mai vine

Deși oficialii lui Poli ajunseseră la un acord de transfer cu Valencia, jucătorul de bandă stînga, Thiago Carleto, nu va ajunge la Timișoara. "Ne-am înțeles cu clubul, dar nu și cu jucătorul. El vrea să se întoarcă în Brazilia, să joace acolo, să fie aproape de familie. Era vorba de o coproprietate, pentru că aceasta era condiția de bază ca jucătorul să fie legat de noi", a dezvăluit Marian Iancu. Carleto va ajunge la Sao Paulo, locul trei în prima ligă braziliană.

Ionescu rămîne

Numele mijlocașului Claudiu Ionescu (foto) a fost des vehiculat în această iarnă pe lista jucătorilor care vor părăsi echipa. Patronul Marian Iancu a asigurat însă că jucătorul va rămîne la Poli și în retur. "Claudiu Ionescu rămîne. E un coordonator de joc veritabil", a afirmat boss-ul viola.

321
MINUTE
a strîns Vazquez în amicalele lui Poli din Antalya

Eșecul Vazquez

Poli renunță la argentinian, care n-a demonstrat că îl poate înlocui pe Gigel Bucur

MARIUS TUHUT
marius.tuhut@gsp.ro

Anunțat drept înlocuitorul lui Gigel Bucur la Timișoara, argentinianul Pablo Vazquez (27 de ani) a dezamăgit așteptările oficialilor lui Poli.

ȘANSĂ RATATĂ

Venit total nepregătit fizic din Bolivia, de la Strongest, unde nu s-a mai antrenat deloc din 3 decembrie, de la ultimul meci din campionat, Vazquez a luat contact cu fotbalul european în cantonamentul lui Poli din Antalya. Tehnicianul Neluțu Sabău a avut răbdare cu atacantul argentinian, i-a pregătit un program special de pregătire și i-a dat șansa să se afirme în 6 meciuri amicale din totalul de 8 disputate de timișoreni în Antalya.

NICI UN GOL ÎN AMICALE

Golgeter în Bolivia anul trecut, cu 17 goluri în 29 de meciuri, Vazquez nu a punctat pentru Poli în amicale, ba mai mult a ratat ocazii rarisime în mai multe situații. "Vazquez nu s-a adaptat deloc. O să avem o discuție cu impresarul lui și cu el, pentru că această perioadă de acomodare se prelungește mult prea mult", a spus patronul bănățenilor, Marian Iancu. Venit liber de contract, atacantul argentinian a semnat pe 5 ani cu Poli, dar contractul este încă nul, nefiind înregistrat la Federație.

0
GOLURI
a reușit Vazquez la Poli în cele 6 amicale din Antalya, cu Kapfenberg (6-1), Gyeongnam (1-2), Shangdong (1-2), Spartak Moscova (2-4), Buducnost (1-0) și Tavria (0-0)

17
GOLURI
în 29 de meciuri a marcat atacantul argentinian anul trecut La Strongest, în Bolivia

MEJIA I-A LUAT FAȚA

Dacă Vazquez a dezamăgit în amicale și nu e jucătorul care să-l poată înlocui pe golgeterul Gigel Bucur, columbianul Christian Mejia pare o soluție viabilă pentru atacul lui Poli în retur. "Mejia o să ne facă să-l uităm pe Gigel Bucur. O să vedeți în meciurile viitoare de ce e în stare acest jucător", l-a lăudat patronul Marian Iancu pe columbian.

PUBLICITATE

Infirmeria Poli

Dede (stînga) ar putea părăsi Timișoara dacă nu se reface rapid după accidentare
Foto: Raed Krishan

Într-o săptămînă Poli a pierdut patru jucători din cauza problemelor medicale

DANA SURULESCU
dana.surulescu@gsp.ro

6
JUCĂTORI
accidentați are Timișoara pentru prima etapă, cu Gloria Bistrița

"Nu doar campaniile de achiziții din această iarnă vor conta, cred că echipa care va ști să gestioneze cel mai bine această perioadă de pregătire și va avea cei mai puțini jucători accidentați va avea cele mai multe șanse în lupta pentru titlu", spunea Sabău în urmă cu o lună, la reunirea echipei. Dacă primul stagiu de pregătire a fost unul fără probleme medicale pentru timișoreni, în cel de-al doilea cantonament veștile proaste au venit rînd pe rînd pentru tehnicianul lui Poli.

Mai întîi au căzut fundașii laterali Florin Maxim și nou venitul Tiago Costa. Ambii au fost operați de menisc și vor absenta cel puțin o lună. A urmat apoi ruptura musculară la coapsă suferită de Cosmin Contra, la doar patru zile după ce jucătorul de bandă dreapta se alăturase lui Poli. "Guriță" va reveni cel mai probabil pe gazon abia în etapa a treia a returului, în derby-ul cu Rapid, din Giulești.

Amicalul de miercuri cu Tavria Simferopol, penultimul din Antalya, a făcut o altă victimă la Poli. Angolezul Dede, care abia ce anunțase că problemele medicale suferite la echipa națională s-au încheiat, s-a reaccidentat la gambă. De această dată a suferit o ruptură musculară care îl scoate din circuit pentru o lună.

> "Așa s-a întîmplat, nu avem ce face. Sînt accidentări care nu-i vor ține departe de teren perioade lungi. Nu-i vom avea în prima etapă a returului."
>
> MARIAN IANCU, patron Poli

MANSI ȘI CISO SE RECUPEREAZĂ

Atît senegalezul Gueye Mansour, cît și slovacul Marian Cisovsky, au suferit intervenții chirurgicale la genunchi, primul la ligamentele încrucișate și menisc, fundașul doar la ligamente. Mansour a fost folosit parțial în amicalele din Antalya, dar nu a forțat, genunchiul afectat fiind încă slăbit, iar Cisovsky a reluat antrenamentele, dar va reveni pe gazon abia pe finalul lunii martie.

MECI CARITABIL AZI ORA 15:00, GSP TV

"Sper să nu mă muște mingea"

Fostul internațional Anton Doboș (44 de ani) va juca astăzi fotbal din nou, după un an și 5 luni de la operația pe creier suferită în urma unui teribil accident rutier

VIOREL TUDORACHE
viorel.tudorache@gsp.ro

Toni Doboș n-a stat pe gînduri cînd a fost rugat să se implice în organizarea meciului caritabil pentru ajutorarea unui băiețel de 8 ani operat de tumoare cerebrală. **"M-a impresionat cazul lui Andrei Glăvan. Înțeleg foarte bine prin ce momente grele trec copilul și familia lui"**, a explicat fostul stelist, care va juca astăzi alături de Hagi, de Gică Popescu, de Belodedici și de alți foști mari fotbaliști români.

> **"Sînt de admirat toți și le mulțumesc băieților că au acceptat să participe la acest meci caritabil"**
> **ANTON DOBOȘ, fost internațional**

Ar fi prima apariție publică pentru Doboș după cumplitul accident rutier suferit pe 31 august 2008: medicii îi acordau atunci doar 10% șanse de supraviețuire.

— Toni, vei juca sau doar vei privi meciul din tribună?

— M-aș băga și eu vreo cinci minute. Aș sta în poartă, dar să nu tragă ăia tare sau prin atac.

— Dar tu ai fost fundaș central!

— Nu contează, la sală putem juca pe orice post. Pe Hagi o să-l punem la marcaj, iar eu o să stau în față să dau goluri, să mă mai aplaude și pe mine lumea *(rîde cu poftă)*. Sper să nu mă muște mingea!

— Ai mai dat cu piciorul în minge de cînd ți-ai revenit?

— Am fost de cîteva ori la sală ca să joc fotbal, dar n-am reușit. M-am simțit groaznic la primul contact cu mingea. N-am putut să o lovesc sub nici o formă.

"BĂNUIESC CĂ-L VOI RECUNOAȘTE PE IENEI"

— Te-ai mai întîlnit pînă acum cu Hagi?

— Nu, de aceea abia aștept să mă reîntîlnesc cu el, cu Gică Popescu, cu Rotariu și cu ceilalți prieteni pe care nu i-am mai văzut după ce am fost operat la creier. Bănuiesc că îl mai recunosc pe nea Imi. Cu Prodan și cu Belodedici m-am văzut, dar, din păcate, Didi e la Geneva și nu poate fi prezent la Tîrgu-Jiu.

— Ești pregătit pentru reîntîlnirea cu publicul?

— Important e că pot să stau în picioare *(rîde)*. Acum sînt mai bine, dar între Crăciun și Revelion era să mor din cauza unei pneumonii. Am reluat și tratamentul fiindcă după ce l-am întrerupt nu mi-a fost bine.

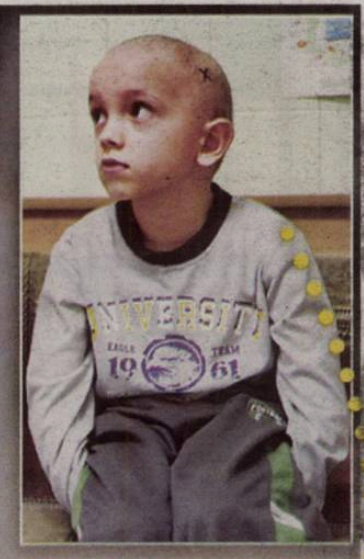

LICITAȚIE PENTRU TRICOURI

Meciul caritabil dintre Generația de Aur și o echipă formată din foști fotbaliști de la Pandurii are loc în Sala Polivalentă din Tg. Jiu, de la 15:00, în direct la GSP TV. Tricourile jucătorilor vor fi scoase la licitație, fondurile strînse urmînd să fie donate familiei lui ANDREI GLĂVAN, ai cărui părinți sînt șomeri. La licitație pot participa și cei 1.000 de spectatori, care vor intra numai pe bază de invitații.

ECHIPA NAȚIONALĂ

ACȚIUNE RATATĂ

Răzvan Lucescu a pierdut a doua oportunitate de a testa jucători pentru echipa națională după ce trialul din decembrie de la Mogoșoaia a fost anulat din cauza ninsorii. **"Înaintea returului aș dori un amical internațional numai cu jucători din campionatul intern"**, preciza selecționerul în raportul pe anul 2009. Dar planurile lui Lucescu jr. au fost date peste cap de vreme și de imposibilitatea de a-i chema din pregătire pe fotbaliștii din Liga I.

Eugen Tudose, șeful de șantier de la noul stadion, recunoaște că "sîntem în întîrziere cu trei săptămîni, din cauza nămeților și a gerului, dar arena va fi gata pe 31 decembrie"

GEORGE ȘTUCAN
george.stucan@gsp.ro

VREMEA A DAT PESTE CAP ȘI LUCRĂRILE LA NAȚIONAL ARENA

Pe minus 5%

Albul predomină peisajul de pe șantierul viitoarei Național Arena, gazda finalei Europa League din 2012 și, posibil, a derby-ului cu Franța din grupa preliminară pentru CM 2010.

De pe 5 ianuarie, de cînd muncitorii s-au întors din zilele libere, construcția n-a mai avansat. S-a lucrat totuși la interior, la instalațiile care vor deservi stadionul.

"O SĂ LUCRĂM ȘI NOAPTEA"

Întîrzierile la construcția ce are ca dată limită de finalizare de 31 decembrie 2010 sînt estimate la trei săptămîni. **"Termenul va fi respectat. Noi ne vom organiza în așa fel încît să recuperăm timpul pierdut. Vom lucra și ziua, și noaptea pentru a încheia lucrările care țin de structura de beton pînă la începutul lunii iunie"**, asigură Tudose.

Arena ar urma să fie predată la cheie în primăvara lui 2011, după încheierea finisajelor, și trebuie să găzduiască două evenimente importante pînă la finala Europa League din 2012.

DE LUNI, ÎN RITM NORMAL

Cîțiva muncitori se luptă cu bălțile și noroiul care au pus stăpînire pe fiecare centimetru din arenă. **"De miercuri, 50 de oameni lucrează pe structură: curăță din zăpadă, toarnă cofraje. Mai sînt și angajați ai firmelor subcontractante care montează instalații la subsol și se ocupă de finisaje la zona VIP. De pe 16 februarie vremea se va îmbunătăți, așa că lucrările vor reintra în program normal"**, a mai spus Tudose.

> **"Lucrările sînt puțin în întîrziere, dar sperăm să fie finalizate pînă la sfîrșitul anului. Ne dorim ca în septembrie 2011 să disputăm aici meciul cu Franța"**
> **MIRCEA SANDU, președinte FRF**

> **"Nu ne așteptam ca vremea să ne provoace atîtea probleme. Dacă am fi putut lucra normal în tot acest timp, probabil că structura de beton ar fi avansat cu cinci la sută"**
> **EUGEN TUDOSE, șeful de șantier**

Țintă de lux

Rapidiștii încearcă să-l convingă pe Ventola, fostul atacant de la Inter, să vină în Giulești pînă la vară

CĂTĂLIN POPESCU
catalin.popescu@gsp.ro

ALEXANDRU RĂDUCANU
alexandru.raducanu@gsp.ro

Nemulțumiți de soluțiile din ofensivă, alb-vișiniii încearcă să se întărească pe ultima sută de metri! Nicola Ventola (31 de ani) e dorit cu insistență în Grant de Renzo Rossi, managerul sportiv al giuleștenilor. Oficialul Rapidului a luat deja legătura cu Ventola și i-a propus un contract pînă la vară cu opțiune de prelungire. Rapidiștii sînt dispuși să-i ofere acestuia 100.000 de euro pentru cele patru luni rămase pînă la finalul sezonului!

8
GOLURI
în 17 meciuri a marcat Ventola pentru Inter în Champions League

A LUCRAT CU IL LUCE

Ventola e legitimat la Novara, liderul din Serie C1, grupa A, însă poate apela la o clauză care îi permite să plece gratis dacă primește o ofertă avantajoasă. Renzo l-a dorit pe Nicola Ventola și în vară, cînd lucra la Steaua alături de Bergodi, însă pragul salarial de 10.000 de euro impus de Gigi Becali nu i-a permis să-l aducă.

Atacantul a fost o mare speranță a Italiei, debutînd în Serie A la doar 16 ani, în tricoul lui Bari. După 4 sezoane, a ajuns la Inter Milano, la 20 de ani, iar în primul sezon, aflîndu-se sub comanda lui Mircea Lucescu, a reușit să marcheze de 6 ori în 21 de meciuri pentru trupa lui Moratti în campionat. Chiar și așa, nu a izbutit să le ia fața lui Ronaldo sau Recoba și a fost împrumutat.

Din cauza accidentărilor nu a mai reușit să revină la forma bună de la începutul carierei, totuși în perioada 2005-2007 a înscris de 31 de ori în 92 de meciuri pentru Atalanta. Ultima formație din Serie A pentru care a evoluat e AC Torino.

21
DE SELECȚII
are italianul la "națională" de tineret a Italiei

»CARTE DE VIZITĂ

NICOLA VENTOLA
- s-a născut la 24 mai 1978
- are 1,83 metri și 78 de kg
- în cariera sa a jucat la: Bari (1994-1998), Inter (1998-1999, 2001-2003), Bologna (1999-2000), Atalanta (2000-2001, 2005-2006), Siena (2003-2004), Crystal Palace (2004-2005), Torino (2007-2009), Novara (2009-2010).
- a participat cu echipa națională a Italiei la Olimpiada de la Sydney, în 2000, alături de Gattuso, Pirlo, Zambrotta, Ambrosini și Abbiati.

În 1999, Ventola (stînga) a ratat șansa de a juca o semifinală de Liga Campionilor, Inter fiind eliminată de Manchester în sferturi
Foto: Guliver/GettyImages

UNIREA ALBA IULIA

Alba-neagra

Mijlocașul Jaime Braganca, venit în România pentru a semna cu CFR Cluj, s-a trezit că dă probe de joc la Alba Iulia

DAN HENEGAR (ALBA IULIA)

Liderul Ligii 1, CFR Cluj, l-a recomandat la Alba Iulia pe mijlocașul portughez Jaime Braganca (26 de ani). Acesta a crezut însă că vine în România pentru a semna cu echipa antrenată de Mandorlini. Cînd a înțeles că gruparea din Gruia nu-i va propune un contract și că singura variantă e Unirea Alba Iulia, echipa cu care s-a pregătit două zile, Braganca a părăsit în trombă România.

Oficialii Unirii au recunoscut ieri că Braganca își dorea un angajament cu CFR Cluj. "Situația sa rămîne în coadă de pește. Mai negociem, dar fotbalistul venise în România să semneze cu CFR Cluj. Își dorea să ajungă la o echipă cu care să joace în cupele europene. A plecat în Germania să discute cu familia despre propunerea noastră", a spus Marian Sarmeș, președintele Consiliului de Administrație al "alb-negrilor".

SE COMPARĂ CU RONALDO

Braganca a jucat ultima oară în Germania la FC Ingolstadt. Jucătorul se compara cu starul lui Real, Cristiano Ronaldo. "Sînt prieten bun cu Cristiano. Ne asemănăm ca stil de joc, el e unul dintre idolii mei. Am jucat împreună mulți ani la juniorii lui Sporting. Această echipă a fost întotdeauna renumită pentru mijlocașii pe care i-a crescut: Ronaldo, Nani sau Quaresma. Am jucat alături de ei cînd eram puști", spunea Braganca.

PUBLICITATE

SPORT LA TV

SÎMBĂTĂ, 13 FEBRUARIE
DUMINICĂ, 14 FEBRUARIE

SÎMBĂTĂ

!!! RECOMANDĂRI

15:00 GSP TV
Fotbal, Pandurii - Generația de Aur, meci caritabil (d)

19:30 DigiSport Plus
Fotbal, Bayern Munchen - Borussia Dortmund, Bundesliga (d

21:00 DigiSport
Fotbal, Xerez - Real Madrid, Primera Division (d)

21:45 DigiSport Plus
Fotbal, Sampdoria - Fiorentina, Serie A (d)

12:00 GSP TV Repriza de știri (d)

16:30 DigiSport Fotbal, Stuttgart - Hamburg, Bundesliga (d)

16:30 DigiSport Plus Bayer Lerverkusen - Wolfsburg, Bundesliga (d)

17:00 SportKlub Fotbal, Reading - WBA, Cupa Angliei (d)

17:15 Sport.ro Handbal feminin, Viborg - Hypo, Liga Campionilor (d)

18:00 GSP TV Știrile Zilei (d)

19:00 DigiSport Fotbal, AS Roma - Palermo, Serie A (d)

19:00 Sport.ro Handbal masculin, Steaua - HC Portovik, Cupa Cupelor (d)

22:00 Sport 1 Fotbal, Lyon - Lens, Ligue 1 (d)

21:00 GSP TV Evenimentele Zilei (d)

22:15 GSP TV Documentar, Două țări înjunghiate în inimă

23:00 DigiSport Fotbal, Villarreal - Athletic Bilbao, Primera Division (d)

Jocurile Olimpice de iarnă

TVR 1
04:00 Ceremonia de deschidere a JO (d)
16:00 Ceremonia de deschidere a JO (r)
21:45 Schi Alpin, masculin - coborîre (d)

TVR 2
19:35 Sărituri cu schiurile, Trambulina normală - individual (d)
23:00 Biatlon, feminin - 7,5 km sprint (d)

EUROSPORT
04:00 Ceremonia de deschidere a JO
19:30 Sărituri cu schiurile, DT 106 (d)
21:30 Schi alpin, masculin - coborîre (d)
23:00 Biatlon, feminin - 7,5 km sprint (d)

DUMINICĂ

!!! RECOMANDĂRI

16:00 DigiSport
Fotbal, Juventus - Napoli, Serie A (d)

19:30 Sport.ro
Handbal feminin, Oltchim - Dinamo Volgograd, Liga Campionilor (d)

21:45 DigiSport Plus
Fotbal, Napoli - Inter, Serie A (d)

22:00 DigiSport
Fotbal, Atletico Madrid - Barcelona, Primera Division (d)

12:00 GSP TV Repriza de știri (d)

15:30 SportKlub Fotbal, Bolton - Tottenham, Cupa Angliei (d)

16:30 DigiSport Plus Fotbal, Schalke 04 - FC Koln, Bundesliga (d)

17:30 Sport.ro Handbal masculin, THW Kiel - Barcelona, Liga Campionilor (d)

17:45 SportKlub Fotbal, Crystal Palace - Aston Villa, Cupa Angliei (d)

18:00 GSP TV Știrile Zilei (d)

18:00 DigiSport Fotbal, Espanol - Deportivo, Primera Division (d)

18:30 DigiSport Plus Fotbal, Eintracht Frankfurt - Freiburg, Bundesliga (d)

20:00 DigiSport Fotbal, Sevilla - Osasuna, Primera Division (d)

21:00 GSP TV Evenimentele Zilei (d)

22:00 Sport 1 Fotbal, Bordeaux - St. Etienne, Ligue 1 (d)

22:00 GSP TV Smiley TV (d)

Jocurile Olimpice de iarnă

TVR 1
03:00 Patinaj viteză, masculin - 1.500 m (d)
05:45 Schi acrobatic, finala feminină pe teren accidentat (d)
17:05 Biatlon, feminin - 7,5 km
18:20 Schi acrobatic, finala feminină pe teren accidentat (r)

21:15 Biatlon, masculin - 10 km sprint (d)
23:00 Schi alpin, super-combinata feminină (d)

TVR 2
20:00 Schi alpin, feminin - super-combinata feminină (d)
23:45 Combinata nordică, proba de 15 km schi fond (d)

EUROSPORT
03:00 Patinaj viteză, masculin - 1.500 m (d)
19:00 Combinata nordică, proba de sărituri cu schiurile
20:00 Schi alpin, feminin (d)
21:15 Biatlon, masculin - 10 km (d)
23:00 Schi alpin, feminin - combinată alpină slalom (d)

RATEAZĂ DERBY-UL CU STEAUA?

S-a rupt "China"

A. MĂRGĂRITESCU
mijlocaș Dinamo
"M-a durut tare atunci, imediat după impact, dar am continuat să joc. Eram încălzit și nu am crezut că e vorba de o fractură"

Andrei Mărgăritescu a suferit o fractură la degetul mic de la piciorul drept și ar putea fi indisponibil 6 săptămîni

EDUARD APOSTOL
eduard.apostol@gsp.ro

CĂTĂLIN GHEORGHIU
catalin.gheorghiu@gsp.ro

Dinamo începe returul cu stîngul: nu se va putea baza pe Mărgăritescu! Mijlocașul abia ce-și revenise după o leziune musculară suferită în cantonamentul din Poiana Brașov, ajunsese la greutatea optimă și își intrase în ritm, însă a fost lovit de ghinion.

> "Ne-a supărat tare vestea asta! Săracul Andrei nu poate încălța nimic, îl doare, sperăm să-l recuperăm cît mai repede"
> CORNEL ȚĂLNAR, antrenor Dinamo

La partida cu Coreea de Nord (2-1), fotbalistul de 30 de ani și-a fracturat degetul mic de la piciorul drept! A tras de el și a continuat antrenamentele, dar durerile s-au accentuat, iar la un moment dat nici n-a mai putut încălța gheata.

Ieri, "China" a fost la ortopedul care l-a operat și pe Claudiu Niculescu. Ce a aflat? "La orice fractură se stă șase săptămîni, dar în funcție de organism se poate vindeca mai repede" a fost mesajul doctorilor. Pentru a încerca recuperarea cît mai rapidă, Mărgăritescu nu-și va băga piciorul în ghips, ci va alege a doua variantă: incizie în zona afectată și introducerea unei agrafe, care să ajute la sudarea oaselor.

Dacă previziunea doctorilor se va adeveri și Andrei va sta o lună și jumătate pe tușă, va rata derby-ul cu Steaua, care este programat la

MECIURILE LUI DINAMO ÎN URMĂTOARELE 6 SĂPTĂMÎNI

Data	Partidă
21 februarie	cu **U Craiova** (a)
27 februarie	cu **Inter C. de Argeș** (d)
6 martie	cu **Ceahlăul** (a)
13 martie	cu **CFR** (d)
17 martie	cu **Steaua** (a)
20 martie	cu **Oțelul** (d)
27 martie	cu **Urziceni** (d)

ÎȘI IA BICICLETĂ

Ieri, Andrei Mărgăritescu și-a cumpărat o bicicletă medicinală pentru a-și menține tonusul și acasă. "Vreau să fac exerciții zilnice pe bicicletă pentru că nu pot alerga sau face mișcare în alt mod. De-abia ce mă pusesem la punct cu pregătirea și nu vreau să dureze iar o lună pînă mă pun pe picioare", a zis "China".

Babel la ofertă

DE MARIA ANDRIEȘ

blogsport.ro/andries

Honduras, Mali, Cipru, Bulgaria, Muntenegru, Letonia, Brazilia, Malawi, Italia - cluburile din Liga 1 au cotrobăit tot mapamondul după întăriri ieftine și bune. Vasluiul și Clujul au cheltuit mai mult și mai discret, Dinamo și Steaua au încercat să suplinească lipsa de bani prin inventivitate, **RAPID A PUS LA BĂTAIE "GRĂDINIȚA"** ca să recupereze veterani, **URZICENIUL ȘI CRAIOVA AU INVESTIT ÎN ANTRENORI** și s-au străduit să nu piardă prea mulți titulari. Iar **TIMIȘOARA A MUTAT ÎNDRĂZNEȚ:** minus golgeterul Bucur și frații Karamian, plus Sepsi, plus un angolez, un argentinian, un portughez, plus-minus Contra.

Linia se va trage abia la sfîrșitul returului, cînd se va măsura, în puncte, flerul de scouteri al șefilor de club sau eficiența mouse-ului în mercato. Pînă atunci, mișcările aleatorii de pe piața transferurilor scot la iveală două probleme gemene: **INFLAȚIA DE STRANIERI ȘI SUBDEZVOLTAREA FOTBALULUI DE JUNIORI.**

Disputa dintre Dinamo și CFR pentru un brazilian de 22 de ani e de două ori ridicolă. O dată, pentru că n-a contat că vine de la ultima clasată în Olanda, n-a contat cum se descurcă pe teren, a contat doar suta în plus la salariu pe care a oferit-o Clujul. A doua oară pentru că, dacă investeau la timp salariul lui Leonardo Veloso în secțiile de juniori, cele două echipe ar fi avut la dispoziție gratis, din pepinieră, un fundaș de 22 de ani.

Acest articol a fost scris împreună cu cititorii, în urma unei invitații lansate ieri, pe blogsport. ro.

Nu doar cele două echipe se află în situația asta. La Steaua, de exemplu, în loc să caute fundași solizi prin paradisuri fiscale, Stoichiță ar putea să-l testeze pe Alexandru Iacob, 21 de ani, 1,88 metri, fost căpitan la Under 21. Sau, în locul misteriosului Parpas, să le dea o șansă unui Bodgan Mustață și unui Alexandru Filip, 21 de ani amîndoi, ultimul adus la Steaua de la școala lui Gică Popescu. **NU E NICI O RUȘINE DACĂ NU CUMPERI STRĂINI LA KILOGRAM ȘI MIZEZI PE TINERI AUTOHTONI.** Barcelona va promova în lot patru juniori, înaintea derby-ului cu Atletico. Nu e un semn de slăbiciune să apelezi la puști de 17, 18 ani, dimpotrivă. Mai degrabă te paște penibilul cînd aliniezi un "11" mercenar, cu media de vîrstă de aproape 30 de ani.

Aglomerația din vestiar reprezintă o armă psihologică și atît. La meciuri, nu cantitatea impresionantă de rezerve, diversitatea etnică, referințele impresarilor sau potențialul de chilipir fac diferența. Ci forța grupului și, pe cît posibil, valoarea individuală. Tactica achizițiilor de pe Google Earth se bazează prea mult pe hazard și prea puțin pe nevoile reale ale echipelor. Returul e lung și, la capătul lui, cluburile noastre cosmopolite vor constata că au depășit criza financiară, dar au intrat în criza de viitor.

Au contribuit: *Maria, Tudor, calin, Doctorul, Meme, Elvis Prislea, Alberto, Speedy, spartacuss, puiufl, Ady Mafia, dan, Crysty, Alexander, Daniel, DD, florin. b, Paul. C. , Roro, cap2, adi, stef, danstefan.*

CARICATURILE LUI MIERLĂ

Arogante de Valentine's Day

www.blogsport.ro

Marele Prunea și România cea ingrată

DE TUDOR OCTAVIAN

Dacă pînă și Prunea e dezamăgit de România, e de rău! Cît timp un român providențial, un absolut național de moralitate și o personalitate de maximă recunoaștere mondială, ca Prunea de România, mai credea în țara lui, nu era totul pierdut. **ROMÂNIA PUTEA SĂ CONTEZE PE CEL PUȚIN UN OM ÎN STARE S-O SALVEZE.** Dar dacă și Prunea, federalul la al cărui caracter s-au închinat ca la o icoană făcătoare de minuni milioane de compatrioți, simte nevoia să i se plîngă Europei de ingratitudinea și de climatul social pandemizat în care agonizează patria mamă, înseamnă că sîntem terminați. Eu, cel puțin, am rezistat și am sperat într-un viitor mai bun, pentru că acolo, sus, la FRF, știam că veghează Prunea.

Acum însă, după ce am citit într-un cotidian de calitate, care din cînd în cînd mai spală pe cîte două pagini de gală imaginea publică a unor nedreptățiți de patrimoniu, spovedania completă a inculpatului Prunea sau poate a martorului Prunea - mare diferență nu e - **NU-MI MAI GĂSESC LINIȘTEA ȘI MĂ GÎNDESC SERIOS SĂ EMIGREZ.**

Cum probabil toți cititorii cunosc atît odiseea penală a lui Prunea, cît și funcția cardinală pe care o avea în Federația lui Mircea Sandu - aceea de șef cu relațiile internaționale - nu voi insista. Aflînd însă de neliniștile, de frustrările europene ale lui Platini, vizavi de faptul că Prunea nu mai e șef și nu mai are voie să iasă din țară, ca să-și poată internaționaliza în continuare prezența, dar și de explicația pe care Prunea i-a dat-o lui Platini, **MĂ ÎNTREB DACĂ N-AR FI MAI NORMAL CA POPULAȚIA ROMÂNIEI SĂ PLECE ÎN BEJENIE ȘI SĂ-L LASE PE NECORUPT SĂ-ȘI CONSUME DEZAMĂGIRILE SINGUR, SINGUREL ÎNTR-O ȚARĂ GOALĂ.**

Există numai două soluții: să emigreze supăratul pe țară sau să-și ia țara lumea-n cap

Știți cum i s-a plîns lui Platini directorul ferefist care ar fi trebuit să moară de exces patriotic și de dragoste de neam, în funcția aia a lui de reprezentare? I-a zis, ca ultimul mohican al unei cauze pierdute, gata să se dezică de țară: "Asta e România și justiția din țara noastră". Adică: Vezi, bașcane Platini, în ce țară de rahat a trebuit să mă sacrific pentru binele public, eu, marele Prunea?!

În acel interviu, lamentația cinstitului Prunea nu e singulară. Ajutat frățește de autorul interviului, ca să-și descarce în sfîrșit sufletul pe care i l-a jignit țara, Prunea mai spune: **"DIN PĂCATE, TRĂIM ÎN ROMÂNIA ȘI NE MERITĂM SOARTA".**

Vezi, dragă cititorule, că Prunea nu se gîndește doar la el. Cînd declară că "ne meritățm soarta", te face părtaș la problemele lui. N-a putut să te facă părtaș și la banii pe care-i lua de FRF, n-a găsit timp să-ți explice cît de greu e să nu te lași corupt la FRF, din cauza luptelor grele pe care le-a dus cu Penescu senior, ca să nu se lase mituit, dar acum, că nu se mai poate trăi în România, se mai sacrifică o dată și-ți comunică, la modul frățesc și ultimativ, că "ne meritățm soarta". **TE FACE SOLIDAR CU EL, SE LEAPĂDĂ ÎMPREUNĂ CU TINE DE ROMÂNIA.**

Dar tu, stimate cititorule, ce ai de zis? Te simți gata să-l crezi și să-ți înjuri țara, fie și la modul nițel ocolit, de om dispus să se mai sacrifice o dată, în care o face Prunea, cînd o pîrăște lui Platini? **SAU AI ALTĂ PĂRERE, CÎND VEZI CUM AVOCATUL POPORULUI DEVINE PESTE NOAPTE ACUZATORUL?**

CAPELLO N-ARE SOLUȚIE DUPĂ ACCIDENTAREA LUI COLE

Amantul și înșelatul în aceeași echipă

Selecționerul Angliei e nevoit să-l convoace pe Bridge pentru amicalul cu Egipt, astfel că acesta va fi coechipier cu Terry, cel care i-a furat iubita

AURELIAN BOTEZATU
aurelian.botezatu@gsp.ro

Selecționerul Fabio Capello n-a scăpat de ce-i era teamă. Accidentarea fundașului Ashley Cole, care și-a fracturat glezna și va lipsi cel puțin 3 luni, nu-i lasă loc de întors.

Tehnicianul italian va fi nevoit să-l convoace în locul său pe Wayne Bridge, astfel că în amicalul Angliei cu Egiptul, din 3 martie, există toate premisele ca acesta din urmă să fie coechipier cu John Terry. Sau altfel spus, cu omul care i-a fost prieten și coechipier la Chelsea, dar n-a avut nici o problemă să-i fure iubita, topmodelul Vanessa Perroncel, cu care a avut o relație de 4 luni.

La un moment dat, Bridge lăsase de înțeles că intenționează să renunțe la "națională" tocmai pentru a nu mai avea de-a face cu Terry. Dar managerul său de la Manchester City, Roberto Mancini, a exclus ieri această ipoteză: **"Wayne va veni cu siguranță la lot dacă va fi convocat. Mai ales acum, cînd e mai mare nevoie de serviciile sale după accidentarea lui Cole. E vorba despre reprezentativa Angliei, nu despre o echipă oarecare. Și apoi, cine nu și-ar dori să joace la Mondiale?".**

GOL PUȘCĂ PE MOBILUL UNUI TOPMODEL

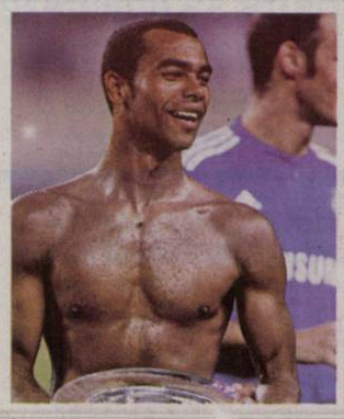

Pe lîngă accidentarea care-i pune în pericol participarea la CM 2010 (11 iunie - 11 iulie), Ashley Cole (foto) mai are o problemă pe cap. El va trebui să-i explice soției, Cheryl, cum de fotografii înfățișîndu-l gol pușcă au ajuns pe "mobilul" topmodelului Sonia Wild, însoțite de texte conținînd avansuri sexuale. El pretinde că și-a făcut pozele pe cînd era în cantonament cu "naționala", cu un telefon mobil pe care l-a dat ulterior unui amic: "Dar credeam că am șters totul din memorie înainte de a i-l pasa".

Intră pe www.gsp.ro și află care sînt jucătorii Barcelonei care au dat mai multe goluri decît o echipă de fotbal!

SCANDAL SEXUAL ÎN ARBITRAJUL GERMAN

ALȚI 4 ARBITRI ÎL ACUZĂ PE AMERELL

Noi dezvăluiri în scandalul ce zguduie în aceste zile arbitrajul german. După "centralul" Michael Kempter, alți patru "fluierași" din Bundesliga sînt gata să depună mărturie că fostul lor șef, Manfred Amerell, i-a molestat sexual. Amerell, care multă vreme s-a ocupat de delegări la diviziile inferioare și de juniori, a contraatacat ieri publicînd un SMS primit pe 13 ianuarie de la Kempter. Din textul acestuia reiese, practic, că Amerell și Kempter erau iubiți. Nicidecum că arbitrul ar fi fost abuzat sexual de superiorul său.

NIGERIA ȘI COREEA DE NORD CAUTĂ SELECȚIONER

Eriksson e la ofertă

Deși nu a reușit să califice Mexicul, antrenorul suedez poate ajunge totuși la Mondiale

DANIEL SCORPIE
daniel.scorpie@gsp.ro

Două dintre "naționalele" calificate la Mondiale vor să-și angajeze antrenor. Nigeria și Coreea de Nord caută selecționer pentru turneul final din Africa de Sud, programat între 11 iunie și 11 iulie, și ambele au pus ochii pe Sven Goran Eriksson (foto). Tehnicianul suedez abia ce s-a eliberat de contractul cu Notts County, demisionînd joi din funcția de director tehnic.

Decizia lui Eriksson a survenit după ce clubul englez din liga a patra, cu care recent negociase Răzvan Cociș, și-a schimbat proprietarul, din cauza marilor greutăți financiare cu care se confrunta. Suedezul (62 de ani) a mai pregătit Anglia (2001-2006) și Mexic, la care a rezistat însă doar 10 luni, fiind dat afară după eșecul din aprilie trecut (1-3) cu Honduras.

Nigeria a rămas fără antrenor după ce Shaibu Amodu a fost îndepărtat ca urmare a eșecului (0-1 cu Ghana) din semifinalele Cupei Africii. Iar Coreea de Nord, învinsă (1-2) de Dinamo în amicalul din Turcia, dorește un tehnician mai experimentat decît Kim Jong-Hun.

PUBLICITATE

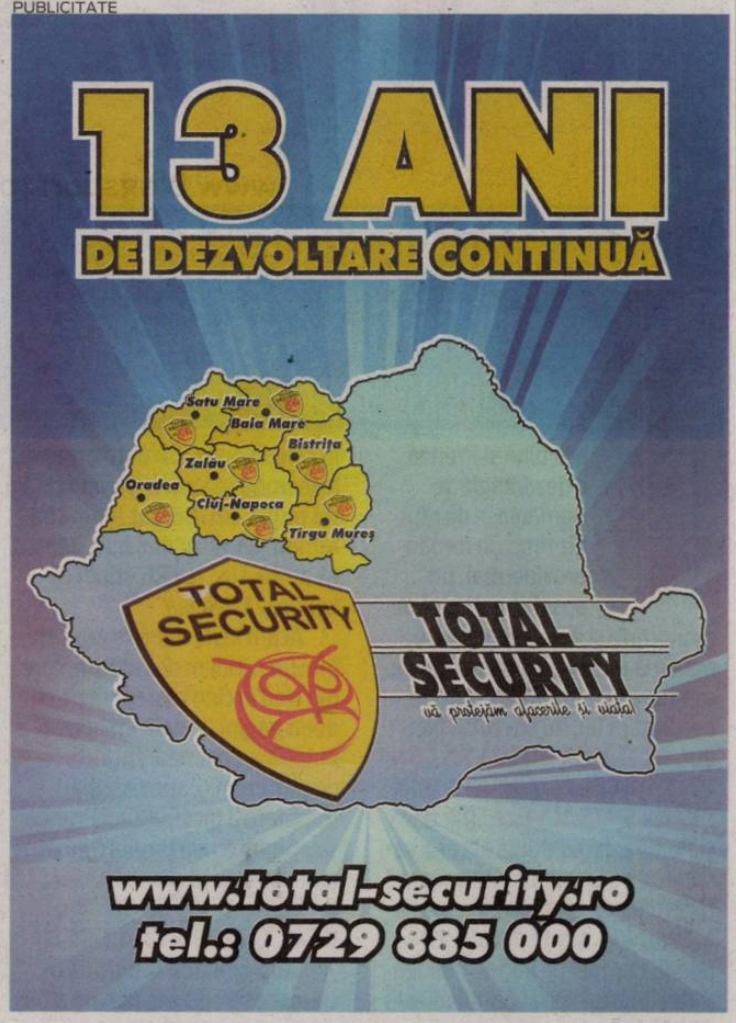

HANDBAL » LIGA CAMPIONILOR /
OLTCHIM - DINAMO VOLGOGRAD (ora 19:30, direct sport.ro)

De calibru. Rusesc

Oltchim înfruntă duminică echipa momentului în Rusia, formația cu cinci campioane mondiale în lot

Intră pe www.gsp.ro pentru a vedea o galerie foto impresionantă de la deschiderea Jocurilor Olimpice

Oana Manea a marcat 17 goluri pentru Oltchim în actuala ediție a Ligii
Foto: Marius Ionescu

MARIAN URSESCU
marian.ursescu@gsp.ro

"Galacticele" de la Oltchim au examen la rusă duminică! Vîlcencele înfruntă de teren propriu campioana Rusiei, Dinamo Volgograd, echipa cu cele mai multe campioane mondiale în lot: cinci. Olga Levina, Ana Sedoikina, Tatiana Hmirova, Ksenia Makeeva și Tatiana Alizar sînt vedetele echipei ruse, însă peste ele e Ana Kocetova. Ea e MVP-ul. Interul stînga a ratat însă Mondialul din China, anul trecut, după ce a făcut un accident cu mașina cu doar cîteva zile înainte de plecarea în Asia!

"În jurul Kocetovei se învîrte tot jocul rusoaicelor. Principala noastră țintă e să o anihilăm. O vom lua om la om, va fi și marcaj în zonă, sper să putem să-i facem față. E o handbalistă formidabilă, cu un braț extraordinar. Aruncă din toate pozițiile, mai mult de pe picioare, și e imprevizibilă", a declarat antrenorul Radu Voina.

Oana Manea, pivotul Oltchimului, e încrezătoare. "Jocul nostru a crescut în ultimul timp de la meci la meci. În apărare putem să cîștigăm mult. Trebuie să ne apărăm și să fructificăm fiecare atac. O să avem însă mult de muncă, vom întîlni o echipă masivă, greu de depășit", a declarat Oana. Oltchim a învins în prima etapă la Viena, pe Hypo, 31-26, în timp ce Dinamo a pierdut acasă cu Viborg, 29-30.

AMINTIRI URÎTE

O singură dată în istorie Oltchim s-a mai întîlnit în Liga Campionilor cu formația din Volgograd. În sezonul 1999-2000, vîlcencele au fost eliminate de campioana Rusiei de atunci, AKVA Volgograd. După 21-21 în Rusia, Volgograd a cîștigat la Rm. Vîlcea cu 22-19! "Galacticele" stau bine însă în disputele cu rusoaicele în ultimii ani. Zvezda Zvenigorod, echipa lui Trefilov, și Lada Togliatti au pierdut de cîte două ori, Oltchim cîștigînd la scor de fiecare dată.

PROGRAMUL MECIURILOR ÎN CUPELE EUROPENE

MASCULIN

CUPA CUPELOR
Steaua București-Portovik Iujnîi (Ucr) (sîmbătă, ora 19:00)

CHALLENGE CUP
MMTS Kwidzyn (Pol) -HC Odorhei (sîmbătă, ora 18:00)
CSU Suceava-Time Burevestnik (Ucr) (sîmbătă, ora 17:00)
Știința Bacău-Motor Zaporojie (Ucr) (duminică, ora 17:00)

FEMININ

CUPA CUPELOR
VfL Oldenburg (Ger) -Dunărea Brăila în tur: 32-29 (duminică, ora 17:00)

CUPA EHF
HCM Baia Mare-SPR Lublin (Pol) în tur: 24-29 (duminică, ora 17:00)

CUPA EHF

SPERANȚĂ ȘI AMBIȚIE

HCM Baia Mare crede încă în calificarea în "sferturile" Cupei EHF. Melinda Geiger (foto) și coechipierele sale au pierdut meciul tur cu campioana Poloniei, SPR Lublin, 19-24, dar mizează totul pe revanșă în disputa de duminică. SPR Lublin a cîștigat Cupa EHF în 2001 și a jucat de șapte ori în grupele Ligii Campionilor. "Pînă acum echipa noastră nu s-a mai calificat în sferturile unei competiții de acest nivel. S-a jucat o finală în Challenge Cup, însă Cupa EHE e altceva. Dacă ne-am califica, ar fi ceva nemaipomenit", a declarat antrenorul Ioan Băban.

CUPA CUPELOR

"NU ȘTIM NIMIC DE EI!"

Steaua București întîlnește sîmbătă, de la ora 19:00, la Chiajna, pe Portovik Iujnîi din Ucraina în optimile de finală ale Cupei Cupelor. "Nu știm mai nimic despre ei. Sper însă să cîștigăm meciul tur de acasă la șapte-opt goluri diferență, pentru a avea un retur liniștit", a declarat extrema Ionuț Georgescu. Portovik Iujnîi e pe locul 2 în campionatul Ucrainei, cu 24 de puncte, la patru lungimi de liderul ZTR Zaporojie. Olexandr Șevelev și Dmitro Doroșciuk, pivoții echipei, au făcut parte din lotul Ucrainei la Euro 2010.

Nu rata!
Ora 23:00, în direct pe Eurosport, cursa de 7,5 km sprint, la biatlon. Restul televizărilor de la JO în pagina 12

vancouver 2010

6 ROMÂNI INTRĂ ÎN CONCURS ÎN PRIMA ZI

Accident la 140 km/oră!

Violeta Strămăturaru s-a lovit violent de zidul pîrtiei de la Vancouver și nu va mai putea participa la Olimpiadă

SORIN ANGHEL
(JURNALUL NATIONAL - VANCOUVER)

Antrenamentul fetelor de la sanie, de joi noaptea, a fost o sesiune de zbor! Multe au pierdut controlul și au căzut, printre ghinioniste numărîndu-se și Violeta Strămăturaru, cea mai mică dintre surori. Pe pîrtia de la Whistler, sportivii ating viteze de peste 140 de kilometri pe oră, fiind cea mai rapidă din lume, dar și printre cele mai grele.

Violeta Strămăturaru a dat fiori reci celor care au asistat la ședința de antrenament. S-a izbit violent de marginea pîrtiei, pierzînd controlul saniei. A fost urcată imediat pe targă și transportată de urgență la spitalul din satul olimpic. "Din fericire, Violeta nu a pățit nimic. Nu are nici un fel de fractură. S-a speriat foarte tare din cauza impactului. Am văzut-o cînd s-a ridicat în picioare, era amețită. Nu va mai putea concura pentru că nu vreau să avem surprize neplăcute", a declarat Ion Duminicel, secretarul general al federației de bob și sanie. "Sîntem bine și eu, și Violeta. M-am speriat cînd am văzut cum a intrat în parapet, dar a trecut", a anunțat sora Violetei, Raluca Strămăturaru.

Violeta Strămăturaru este pe locul 32 în clasamentul mondial
Foto: AP-Agerpres

BOX

De la 11 la 5 ani!

Comisia de Apel a Federației Internaționale de Box Amaror (AIBA) a decis să reducă suspendarea președintelui FR Box, Rudel Obreja (foto), de la 11 la 5 ani. "Își bat joc în continuare, dar voi face apel la Tribunalul de Arbitraj Sportiv de la Lausanne pînă pe 1 martie, cînd e termenul limită. AIBA mă acuză că am falsificat documente și ei au anunțat decizia de suspendare pe baza documentelor găsite pe internet. E incredibil", a declarat Obreja. De asemenea, amenda de 20.000 de franci elvețieni a fost redusă la 5.000 de franci.

BASCHET

Locul 14 în Europa

Israelianca Shay Doron, de la MCM Tîrgoviște, nominalizată pentru baschetbalista anului 2009 în Europa, a terminat pe locul 14 din 15 sportive în ancheta FIBA Europe. Doron a primit doar 8 voturi din partea tehnicienilor de pe continent și 4017 din partea fanilor. Titlul a revenit franțuzoaicei Sandrine Gruda, campioană europeană în 2009 cu națională țării sale.

HOCHEI

Ungaria-România, 8-1!

"Națională" de hochei a României a fost zdrobită cu 8-1 de reprezentativa similară a Ungariei într-o partidă amicală disputată la Budapesta. Singurul gol al românilor a fost marcat de Zsombor Antal, în repriza a treia.

RUGBY

Un adversar facil

"Națională" României întîlnește azi, de la ora 14:00, pe stadionul Constructorul-Cleopatra din Constanța, reprezentativa similară a Germaniei, în etapa a 7-a a Cupei Europene a Națiunilor. "Tricolorii" au o misiune ușoară în fața nemților care nu au cîștigat nici una dintre cele șase întîlniri precedente. În tur, România a învins cu 22-0. În clasament, România e doar pe locul 4, cu 9 puncte, dar și cu un meci mai puțin disputat.

Acest număr a fost tipărit în 43.546 exemplare
Tiraj auditat de BRAT
ABONAMENTELE se pot face la orice oficiu poștal

Gazeta SPORTURILOR
www.gsp.ro
Sîmbătă, 13 februarie 2010, Preț 1,40 lei, 16 pagini. Redacția București: Str. Dionisie Lupu nr. 64-66, tel 021.406.65.07 Redacția Cluj: Str 21 Decembrie 146, tel 0264.46.22.51 Difuzare tel 021.406.65.15
Tipărit în București (tipografia România liberă), Cluj (tipografia Garamond) și Bacău (tipografia Letea)

vancouver 2010

CIFRA ZILEI

84 de medalii de aur vor fi acordate pe durata Jocurilor Olimpice de iarnă de la Vancouver, în cadrul a 15 discipline

Ole Einar Bjorndalen n-a concurat grozav la Torino și speră să se revanșeze în Canada Foto: Reuters

Adam Malysz are 38 de victorii în Cupa Mondială, dar vrea aurul olimpic Foto: Reuters

CE E DE VĂZUT

17 zile de competiții pe gheață și zăpadă. Sînt așteptați eroii, mai vechi și mai noi, dar și surprizele

LUMINIȚA PAUL
luminita.paul@gsp.ro

Jocurile Olimpice de iarnă abia au început la Vancouver, oraș situat la nivelul mării. De exact 58 de ani, de la Oslo, JO albe n-au mai fost găzduite altfel decît la altitudine. Canadienii au propus însă din nou acest pariu și totul pare să indice că-l vor cîștiga. Sînt 17 zile de competiții, timp în care cîteva dintre cele 15 sporturi vor beneficia de o mai mare audiență și atenție. Ele vor scoate în față eroii, figurile-emblemă.

PATINAJ ARTISTIC. Revenirea lui Evgheni Pluşenko, după 3 ani și jumătate în care a participat doar la show-uri, s-a încununat cu titlul european în ianuarie. Acum, rusul vrea să-și apere medalia olimpică de aur cucerită în 2006, la Torino. De vorbit însă, nu vorbește. **"Sînt superstiții. Voi da declarații după programul scurt, dacă nu vă deranjează, OK?"**, a spus el în fața unui snop de ziariști la patinoarul din Vancouver. Apoi a făcut o reverență dramatică și a intrat în Pacific Coliseum.

SCHI ALPIN. Toată lumea va sta cu ochii pe Lindsey Vonn, frumoasa americancă specializată pe probele de viteză. Are 25 de ani, e cea mai mare dintre cinci frați, foarte serioasă (se antrenează 6-8 ore pe zi în 6 zile ale săptămînii), are sponsori puternici și deja e numită **"Maria Șarapova a schiului"**. În plus, are rezultate tari și speră la 5 medalii.

BIATLON. Norvegianul Ole Einar Bjorndalen (36 de ani) are deja 9 medalii olimpice, dintre care 5 de aur, dar încă nu s-a săturat. Ar putea fi ediția lui.

SĂRITURI CU SCHIURILE. Polonezul Adam Malysz (32 de ani) și finlandezul Janne Ahonen (tot 32 de ani) au împreună 9 titluri mondiale, dar nici unul olimpic. Vor încerca, fiecare pe cont propriu, să-l cîștige la Vancouver.

HOCHEI PE GHEAȚĂ. Sportul național al canadienilor își pune speranțele în "națională", care are cota cea mai mică la casele de pariuri, 2,10. Ultima dată cînd au cucerit aurul olimpic a fost în 2002, la Salt Lake City, însă acum, pe teren propriu, ar fi magnific. Mai ales că în 1988, la precedenta ediție a JO de iarnă găzduită de Canada, a ieșit pe 4. E timpul revanșei.

Lindsey Vonn țintește primul său titlu la Vancouver în proba de coborîre Foto: Reuters

Evgheni Pluşenko (27 de ani) ar fi primul patinator artistic care și-ar apăra titlul olimpic Foto: Reuters

ROMÂNI

CELE MAI MARI AȘTEPTĂRI

Șase români vor intra în concurs azi, în prima zi a Jocurilor Olimpice de la Vancouver. Reka Ferencz, Mihaela Purdea, Dana Plotogea, Eva Tofalvi și Alexandra Stoian vor lua startul în proba de biatlon, sprint pe distanța de 7,5 kilometri, la ora 23:00. Dragoș Staicu va fi implicat și el în concursul de schi alpin, la ora 21:45. Cele mai mari speranțe pentru români vin însă de la Whistler Olympic Park, acolo unde se disputa biatlonul. Portdrapelul României, Eva Tofalvi e cea mai îndreptățită să spere la un loc pe podium după evoluțiile din ultimul timp.

TENIS

Al treilea divorț

La 63 de ani și jumătate, Ilie Năstase se desparte de Amalia (34 de ani), cu care are două fiice

LUMINIȚA PAUL
luminita.paul@gsp.ro

În februarie 2008, în timpul scandalului cu decontul umflat pentru întîlnirea de Cupa Davis de la Sibiu, dintre România și Franța, Ilie Năstase spunea că demisionează pentru a fi alături de soție și de fetițe. **"În fine, am o familie. M-a costat foarte mult efort să o formez și nu vreau s-o pierd dintr-un asemenea motiv"**, a sunat una dintre declarațiile fostului președinte al FRT. La doi ani distanță însă, cuplul Amalia-Ilie se destramă. Cei doi, căsătoriți din 2004, după o relație care începuse în 1998, au abordat stilul occidental al comunicatului remis unei publicații. Au trimis o scrisoare semnată de amîndoi ziarului Cancan, în care anunțau că se despart.

"De-a lungul acestor ani am trecut prin momente fericite, dar și foarte grele, cîteodată și faptul că am fost uniți ne-a ajutat să trecem cu bine peste toate încercările. Noi am decis să ne despărțim pentru că am ajuns la o răscruce a vieților noastre în care amîndoi știm că nu putem continua decît ca prieteni", se spune în scrisoare. Năstase se află la a treia căsătorie, el avînd cinci copii din aceste mariaje.

1

DOMINIQUE GRAZIA
Năstase și belgianca s-au căsătorit civil la Bruxelles pe 7 decembrie 1972, în anul în care românul cucerise titlul la US Open. După o săptămînă, a urmat cununia religioasă la Bazoches-sur-le-Betz, un sătuc situat la sud de Paris. Primul copil al lui Ilie, Nathalie, s-a născut pe 12 martie 1975, la Paris. Divorțul s-a pronunțat în 1980.

2

ALEXANDRA KING
A doua căsătorie a avut loc la New York, în septembrie 1984, în a doua săptămînă a turneului de la US Open. Năstase și actrița americană erau deja de 3 ani împreună. În 1987, l-au adoptat pe Nicholas, abia născut, iar în 1990 au făcut același lucru cu micuța Charlotte. Divorțul s-a produs abia în 2003.

3

AMALIA TEODOSESCU
S-au cunoscut în 1996, la un concert, dar relația lor a început doi ani mai tîrziu. În 2003 li s-a născut primul copil, Alessia, iar pe 5 iunie 2004 s-au căsătorit, la Paris, în prezența a numeroase personalități din lumea tenisului. În 2007 a venit pe lume și a doua fetiță, Emma. Divorțul vine după 5 ani și jumătate de căsnicie.

Modă şi stil

*Dintre numeroasele dileme şi întrebări legate de modă şi de coduri vestimentare, am ales pentru ancheta următoare una singură: „Ce mai înseamnă în ziua de azi să fii bine îmbrăcat?". Răspunsurile aparţin însă unor oameni de facturi diferite, care au mai mult sau mai puţin tangenţă cu acest domeniu. (**A. P.**)*

Ioana BOT

Personal, nu cred că s-au schimbat în chip esenţial cerinţele eleganţei – ci doar abaterile de la ele, stilul stridenţelor, gafele. Îmi place să cred că, indiferent de epocă, a fi „bine îmbrăcat" înseamnă a realiza în mod personal echilibrul (inefabil...) dintre cîteva imperative ale aspectului exterior al fiecăruia: a purta haine curate, foarte bine făcute şi nu ponosite (deşi „hainele ca noi" au un ce de *nouveau riche* pe care, zice-se, lorzii îl evitau dîndu-şi hainele, mai întîi, spre purtare valeţilor...), a fi îmbrăcat adecvat cu situaţia în care te afli (mi se pare că aici se greşeşte cel mai des, la noi, în ultimele decenii), a nu fi ostentativ, dar a şi „spune ceva" prin ceea ce porţi (ceea ce presupune un balet printre nuanţe), a fi îmbrăcat după moda vremii tale (a nu se confunda cu „ultima modă"!) şi după felul personalităţii tale (adică – să te potriveşti la aspect cu tine însuţi, lucru deloc uşor). Cu alte cuvinte: nici îmbrăcată – nici dezbrăcată, nici la modă – nici desuet, nici ca toţi ceilalţi – nici ca nime-n lume, nici călare – nici pe jos... A fi bine îmbrăcat cere astuţii ale proverbialei „fete a săracului celei isteţe" şi mai cere, oricît de surprinzător ar părea, nu o perfectă cunoaştere a trendurilor sau a mărcilor de mărci, cît a ta însuţi – cel/cea despre care îmbrăcămintea vorbeşte.

***Ioana Bot** este prof. univ. la Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca.*

Adrian CIOROIANU

„Haina îl face pe om?" nu mai e de mult o întrebare la care să poţi răspunde prin *da* sau *nu*.

Pe de o parte, bineînţeles, nu hainele ca atare îţi dau valoarea. Deşi de cîteva mii de ani oamenii se diferenţiază prin haine, haina, ca atare, nu te face nici mai prost şi nici mai deştept decît eşti în realitate. Materialele, croielile, frizurile ş.cl. se schimbă în funcţie de mode, pe cînd scara valorilor umane a rămas relativ aceeaşi, de la Codul lui Hammurabi pînă la Codul lui Napoleon – trecînd, evident, prin cele zece porunci biblice.

Dar, pe de altă parte, de cel puţin un secol haina „îl face pe om" din ce în ce mai mult pentru că-i conferă o *amprentă imagistică inconfundabilă* – într-o eră dominată de vizual, de imagine, de „trademark" şi de „copyright". Bunăoară, ce ar fi Winston Churchill fără joben şi ţigara de foi? Vi-l imaginaţi pe Hitler fără mustaţă? Pe Ion Antonescu în costum de baie sau, dimpotrivă, pe Johnny Weismuller – Tarzan în uniformă? Sau pe Che Guevara proaspăt bărbierit, frezat, îmbrăcat în trening şi alergic la fumul de ţigară? Fără coafura ei absolut particulară, Iulia Timoşenko de azi ar fi uşor confundată cu oricare dintre milioanele de femei blonde ale Ucrainei. Dacă ar purta coafura anilor '70 şi n-ar mai ţine la siluetă, Barack Obama s-ar putea plimba liniştit prin Harlem, că nu l-ar cunoaşte nimeni. Nu recomand nimănui să dramatizeze importanţa de azi a hainei; e clar că aparenţele domină în lumea noastră şi e foarte posibil ca 97% dintre oligarhii din Rusia să poarte la mînă ceasuri elveţiene – şi totuşi, trebuie să fii Pacido Domingo sau Roger Federer ca să iei bani dacă porţi un Rolex; deşi Mihaela Rădulescu şi altele de acelaşi soi se laudă că au genţi de firmă, numai Sean Connery, Sharon Stone sau Mihail Gorbaciov sînt plătiţi să facă reclamă pentru Louis Vuitton.

Aşadar, cred că a fi bine (sau prost) îmbrăcat astăzi înseamnă a-ţi crea o marcă. Ce faci cu ea mai departe – nu mai ţine de haine şi de frizură, ci de ce se află sub ele.

***Adrian Cioroianu** este istoric şi prof. univ. la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Aurora LIICEANU

Astăzi, orice devine simptomatic, aşa că afli cum este un om din ceea ce el mănîncă, cu cine se ţine, ce fel de vacanţe îşi face etc. şi, bineînţeles, din cum se îmbracă. Aşadar devine posibilă sintagma „spune cum te îmbraci ca să-ţi spun cine eşti". Este adevărat, pentru că orice alegere făcută este simptomatică pentru personalitatea celui care alege. Viaţa modernă, deşi ne dă un număr din ce în ce mai mare de opţiuni, ne aduce cu ele şi indecizii, stres, anxietate şi depresie. Hainele şi, în general, înfăţişarea fizică sînt din ce în ce mai obsesive, iar markeing-ul nu face decît să ne împingă spre obsesii. Cel mai mult se face asocierea între ceva foarte modern – cam deloc retro – şi bani şi, mai departe, între haine şi firme. A fi bine îmbrăcat nu înseamnă foarte mult a ţine cont de variabile – unde eşti, la slujbă, în vizită, la restaurant etc., – ci de ce lucruri de firmă ai pe tine. Femeile, indiferent de loc, sînt obsedate de pantofi, dar mai ales de geantă sau poşetă. Undeva scria că femeile sînt la fel de atrase de poşete ca bărbaţii de maşini. De aceea, ni se tot spune cît costă genţile Elenei Udrea, ale Ebei etc.

Cultura vestmintelor este zero. Interesul legat de preţul celor purtate şi de cît mai multă nuditate, vara. Există însă şi coduri vestimentare legate de locul de muncă, cum se întîmplă la stewardese sau la bănci.

Varietatea hainelor este astăzi aproape infinită – spun criticii. Loialitatea faţă de un brand este pentru client o apartenenţă, iar pentru corporaţii, un profit. Presiunea către diversitate costă mulţi bani, dacă cumperi mărci sau lucruri scumpe. Sînt convinsă că cei care în public afişează haine pentru a da impresia că sînt bine îmbrăcaţi, acasă arată cu totul altcineva. A fi bine îmbrăcat nu este o preocupare în care esteticul şi potrivirea sînt pe primul loc, ci banii şi senzaţionalul, adică să coste scump şi să şocheze. Femeile suferă astăzi de sindromul Buridan, în ceea ce priveşte, mai ales, cum se îmbracă şi ce poartă. Sindromul shopping este un sindrom general, hainele, vestimentaţia sînt doar unul particular.

***Aurora Liiceanu** este psiholog.*

Adrian-Silvan IONESCU

Fiecare om îşi are propriul canon după care se poate socoti „bine îmbrăcat". Aceasta depinde în primul rînd de cultură. Banii, posibilităţile şi gustul vin abia după aceea. Eşti cultivat, ştii cum să te îmbraci pentru orice situaţie! Îi detest pe aceia care cred că un concert sau o operă este o manifestare de acelaşi nivel cu un film şi vin în sala de spectacol asudaţi, descheiaţi la gît, în blue jeans ori nebărbieriţi (bărbaţii), respectiv nepieptănate şi cu rochii de zi, ori şi mai rău, în pantaloni (femeile). Am uitat să ne „respectăm" şi să ne „sărbătorim" punînd o haină de sărbătoare în situaţii speciale. Iar spectacolul de teatru sau opera este una dintre acestea. Ce să mai spun de participarea la un bal ori chiar la revelion, unde am văzut domni cu pretenţii de respectabilitate veniţi în haine de zi, cu cămăşi colorate şi cravate nepotrivite ocaziei, cînd ar fi trebuit să fie în smoking (ori, măcar într-un costum închis la culoare) şi cu papion negru?! Ori doamne cu rochii scumpe, de lame, cu decolteuri adînci şi coafuri „înstelate" cu praf de glob pisat, dar încălţate cu cizme de stradă dansînd tandru, cu partenerul ce-şi scosese, pentru mai multă comoditate, sacoul şi cravata... Aşa ceva nu se cade!

Ar trebui să învăţăm de la ţăranii care, la slujba de duminică sau la nuntă, se îmbracă frumos şi curat (chiar dacă nu neapărat în costumul popular tradiţional zonei din care provin) şi astfel îşi arată respectul pentru ceremonie, pentru situaţia în care sînt puşi şi pentru aproapele lor. Prea ne-am americanizat în cei 20 de ani de democraţie originală! Dar nu am luat ce era bun la americani ci, mai ales, ce este rău. Pentru că şi americanul mediu, care nu este dus prea adesea la teatru sau la concert, la Metropolitan Opera sau la Kennedy Center ori Lincoln Center, are hainele potrivite acelor momente deosebite. Or, dacă nu le posedă, le închiriază. (Nu ascund că, exact în aceste mari săli de operă şi concert din SUA, am văzut femeile cele mai elegante şi bărbaţii cei mai sobru îmbrăcaţi din toată experienţa mea de pasionat meloman; abia după aceea ar veni opera din Viena şi Covent Garden din Londra.) Chiar şi umilul cowboy din West ştie cînd să-şi pună cravată şi Stetson negru, de sărbătoare, să vină cu cizmele lustruite şi cu o cataramă lucitoare, eventual de argint, la centură. Realitatea este că noi, românii, ne-am mîrlănit! Şi este păcat, căci am avut o societate urbană – nu vorbesc doar de înalta societate – foarte şic, care ştia cum să se poarte şi cum să se prezinte în lume ca şi în mediul restrîns, familial, la ocazii.

***Adrian-Silvan Ionescu** este istoric, critic de artă, cercetător principal la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" şi conferenţiar universitar la Universitatea de Arte din Bucureşti.*

Olivia MIHĂLŢIANU

M-am gîndit că cel mai bine ar fi să vă dau un răspuns vizual la întrebarea dvs. E vorba de o lucrare a mea, *Trousse beaute* din proiectul „Anyone But Me, Anywhere But Here" *(v. foto)*. Am scris şi un text care poate să însoţească imaginile.

Mai demult, a fi îmbrăcat „de la pachet" era cu siguranţă una dintre căile cele mai bune de a avea o ţinută originală, rară şi de invidiat. Ideea rămîne şi acum valabilă, hainele primite sau aduse au încă farmecul lor. În aceeaşi idee, hainele găsite, recuperate, reciclate sau inspirate din diverse perioade, create de designeri cunoscuţi, purtate de persoane celebre sau dragi sînt extrem de preţioase. Haine care au o istorie proprie şi care singure pot să fie un reper istoric şi cultural. Ele împrumută ţinutei şi persoanei care le alege şi le poartă o identitate clară, fiind un *statement* asumat.

***Olivia Mihălţianu** este artist vizual.*

Luca NICULESCU

Unul dintre avantajele profesiei de jurnalist este că poţi să te îmbraci aproape cum vrei. Vi s-a întîmplat probabil să vedeţi pe la recepţii unde toată lumea era la „patru ace", ziarişti în pulover şi în blugi. Unii o fac din lipsă de timp, alţii din comoditate, alţii dintr-un fel de ideologie: dacă nu ne îmbrăcăm ca „ei", arătăm că nu sîntem ca „ei". Pentru unii jurnalişti a purta un sacou este o corvoadă, iar o cravată este pur şi simplu reacţionară.

Haina îl face uneori şi pe ziarist. S-a întîmplat să fiu mai bine primit într-un birou dacă aveam o haină asortată cu pantalonii, şi nu un pulover în dezacord cu blugii. Sincer, nu e o dramă să porţi un sacou cînd realizezi un interviu cu un director de bancă. Nu e o catastrofă să pui o cravată, dacă ai o emisiune, la televizor, cu un ministru. Dacă te îmbraci ca el nu înseamnă că îi îmbrăţişezi punctul de vedere.

Oricum, e însă întotdeauna plăcut să ştii că, dacă doreşti, poţi fi numai în tricou şi în blugi prespălaţi la o conferinţă de presă ţinută la 40^0, într-o sală fără aer condiţionat, în timp ce persoana care susţine conferinţa este obligată, din cauza protocolului, să poarte cămaşă, costum şi o cravată care o sugrumă.

***Luca Niculescu** este redactor-şef la RFI, secţia română.*

Domnica MĂRGESCU

Vrem sau nu, hainele ne reprezintă. Comunicăm prin felul în care ne îmbrăcăm şi prin stilul pe care îl avem. Comunicăm starea noastră de spirit, comunicăm lucrurile pe care le simţim, comunicăm felul nostru de a fi, comunicăm dacă sîntem „victime ale modei" sau nu. În opinia mea, să fii bine îmbrăcat nu înseamnă să porţi haine scumpe. Expresia „bine îmbrăcat" înseamnă, de fapt, să ai stil şi să porţi hainele cu naturaleţe, să te simţi în largul tău. Arta de a fi bine îmbrăcat înseamnă să ştii să mixezi piese din ultimele colecţii cu cele vintage sau second-hand, piese prêt-à-porter cu cele Haute Couture şi astfel să reuşeşti să-ţi creezi un stil propriu care să trezească o reacţie de admiraţie în societate. Moda este o artă pînă la urmă. Asta se datorează designerilor ca Yves Saint Laurent, Elsa Schiaparelli, Coco Chanel, Cristobal Balenciaga, sau Karl Lagerfeld şi John Galliano, contemporani de-ai noştri, care au creat piese Haute Couture considerate adevărate opere de artă. Din păcate, azi, sînt extrem de rare evenimentele unde lumea mai afişează asemenea ţinute. Nu sînt oamenii de vină, ci vremurile. Cu cîteva zeci de ani în urmă, femeile purtau rochii Haute Couture cînd mergeau la un spectacol de operă, de exemplu. Azi, femeile poartă cizme UGG!

***Domnica Mărgescu** este fashion director la revista* Elle, *ediţia în limba română.*

Roxana VOLOŞENIUC

Într-o singură zi poţi fi etichetat de zeci de ori, în funcţie de hainele pe care le porţi. Persoanele cu care intrăm în contact îşi fac deja o impresie despre noi încă din primele secunde, deci înainte de a ajunge să pronunţăm primele cuvinte.

Cred că în ziua de azi, să te intereseze felul în care arăţi nu mai este un lucru opţional, ci o necesitate. Iar sintagma „bine îmbrăcat" nu trebuie să aibă legătură cu ultimele colecţii, ultimele trenduri şi cu isteria publicitară (dar nici să arăţi de parcă tocmai ai coborît din serialul *Dallas)*. Un om bine îmbrăcat este acela care are un stil individual, care ştie să respecte proporţiile într-o ţinută, care poartă materiale de calitate şi, nu în ultimul rînd, care se simte bine în hainele pe care le poartă.

***Roxana Voloşeniuc** este redactor-şef la revista* Elle, *ediţia în limba română.*

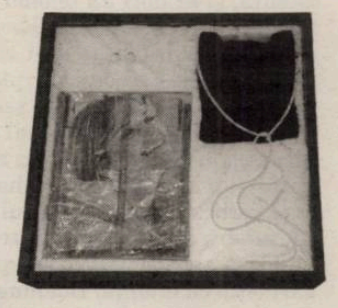

Stela GIURGEANU

De la Galliano la Xing Jing

În Anglia se numesc „Poundland", în Franţa, „Tati". La noi, pe româneşte, sînt cunoscute drept magazinele „12 lei orice produs". („Şi paltonu', doamnă, e tot la 12 lei?" – „12 lei orice produs, doamnă, nu vedeţi ce scrie pe fereastră?")

Sînt magazine cu haine extrem de ieftine, atît de ieftine încît oamenilor nu le vine să creadă, spun că e o păcăleală şi deseori o întreabă, timid, pe vînzătoare dacă e aievea sau o himeră. Sînt haine importate în mare parte din China, altele din Ungaria sau Turcia. Au apărut acum cîţiva ani, la început timide, devenind concurentele „second hand-urilor", cele care deţineau monopolul hainelor ieftine. Între timp, atît forfota dintre rîndurile de haine cu iz trecut, cît şi disperarea oamenilor de a-şi smulge hainele din mîna unui potenţial rival vestimentar, s-au mutat în magazinele de „12 lei orice produs", pentru că, nu-i aşa, decît scump şi purtat, mai bine ieftin şi nou. Deşi se mai păstrează melacolia: „la second găseai produse de calitate", o calitate patentată şi de trecerea timpului, şi, cel mai important, „unice" pe piaţă, mentalitatea oamenilor amatori de îmbogăţit garderoba în draci s-a adaptat rapid noului val de ispite.

Magazinele de acest tip au explodat mai ales în ultima perioadă, părînd a fi cea mai bună investiţie pe timp de criză. Şi pentru patroni, magazinele fiind mereu pline înspre foarte pline, dar şi pentru clienţi, oameni speriaţi de spectrul sărăciei, care, din lipsă de buget, se îndreaptă din ce în ce mai convinşi către aceste ieftine resurse vestimentare.

Poţi însă să te îmbraci cu gust şi ieftin?

Da, dacă te nimereşti în zi de primit marfă (aici o mică prietenie cu vînzătoarele nu strică), şi dacă deţii arta strecurării ochilor pe lîngă tricouri paietate sau *animal print* sau culori ţipătoare, combinate iritant de prost, dacă ştii ceţi vine bine, ce te prinde, dacă „a alege" şi „a combina" alegerile îţi sînt uzuale în vocabularul vestimentar, poţi găsi chiar şi haine cu potenţial aflate în cele mai noi şi mai fierbinţi „tendinţe". Bunăoară, dacă eşti un *fashion freak*, nu poţi să nu observi, pe rafturile înghesuite, copii aproape fidele ale hainelor prezentate pe marile podiumuri, apărute în cartier-de-Bucureşti nu la mult timp după prezentarea lor în show-uri incendiare pe podium-de-Milano, aici, bineînţeles, fiind la preţuri derizorii. (În ultima prezentare Galliano apar veste cu pene şi brizbizuri, veste care s-a întîmplat să atîrne într-o perioadă, pe umeraşele modeste ale unui magazin de acest tip, deschis de curînd în Piaţa Romană.)

Ce poţi găsi totuşi pe rafturile „12 lei"? De la paltoane, tricouri, hanorace, rochii, pulovere, la lenjerie sexy, curele, genţi, ciorapi, căciuli. Un amalgam colorat, o grămadă de produse şi stiluri diferite, toate laolaltă cu un singur preţ, echivalentul a aproape 3 euro, o nimica toată pentru buzunar, o comoară însă pentru garderobă – drogul consumistului fără bani.

Tocmai de aceea cultura 12 lei a prins din ce în ce mai mult, devenind un fenomen. Oameni infestaţi de microbul shopping-ului, fără însă a avea şi fondurile necesare satisfacerii acestui drog scump, îşi fac adevărate ritualuri zilnice, bazîndu-şi întreaga filosofie pe teoria: ce mai faci în zilele noastre cu 12 lei? Dacă dimineaţa nu ajung, seara, după serviciu, este musai raita printre rafturi. Poate pentru că s-a mai băgat ceva marfă sau poate că au trecut cu vederea zilele trecute un produs cu potenţial. Un tricou mai deosebit, o bluză festivă încheie întotdeauna ziua cu un sentiment de vagă satisfacţie, dînd un oarecare sens zilei următoare, cînd vei apărea la serviciu cu „ceva nou". Se cumpără în draci, chiar dacă de multe ori lucrurile cumpărate nu vor fi purtate. Dar, conform aceleiaşi teorii ce implică financiarul, sînt cumpărate, aşa, ca să fie. Şi pentru că veni vorba de lucruri cumpărate şi nepurtate, un „of" general al cumpărătorului de 12 lei e acela că produsele nu pot fi probate, iar măsurile rareori coincid celor de pe etichetă. Însă, vorba unei vînzătoare: după ce că-s ieftine, mai vreţi să le şi probaţi?!

Vînzătoarele din aceste magazine sînt cele care deţin pînea şi cuţitul. Sînt cele de care depinde în mare măsură cumpărătura, o ştiu şi se poartă ca atare. Pufnesc dacă deranjezi marfa; dacă străbat magazinul, trebuie să te dai rapid şi cu deferenţă din calea lor, ca nu carecumva să strici karma. Poate şi din cauza asta, a atitudinii, au devenit subiect al multiplelor teorii ale conspiraţiei care bîntuie spaţiul 12 lei. „Hainele mai faine şi le opresc pentru ele, rude sau prieteni, sau le mai dau pe sub mînă la tarabagii sau la ăia de-ţi vînd direct din plasă, care le dau cu preţ dublu la fraierii care nu ştiu că-s luate de la magazin."

Alte teorii ale conspiraţiei, menite de data asta să justifice cumva preţul scăzut, vizează afacerile marilor firme de produse vestimentare, care, pînă la urmă, tot din China se aprovizionează. Pentru că mîna de lucru ieftină nu înseamnă neapărat un lucru făcut de mîntuială. Or, în cazuri de criză, cînd oamenii nu mai dau bani în neştire pe haine de lux, iar marile firme nu pot scădea excesiv din preţuri (problemă de imagine), multe dintre aceste haine comandate special pentru etichetă ajung să fie comercializate prin acest sistem incognito de outlet, sub denumiri fantomă de genul Xing Jing.

Bineînţeles, vorbim de teorii născute din dorinţa de a explica orice, mai ales un asemenea preţ infim, neconcordant de multe ori cu calitatea produselor. Pentru că, deşi sînt şi dintre cei care cumpără strîmbînd din nas, „de fapt sînt haine bune de aruncat, se scămoşează la prima spălare, se destramă imediat ce le pui pe tine", multe chiar sînt de calitate, o calitate nejustificabilă prin preţ.

Iar aceasta este a doua cauză (după consumism) a faptului că numărul magazinelor creşte direct proporţional cu cerinţa pieţii. La ora actuală nu mai sînt doar nişe de cartier, vecine cu piaţa de peste drum sau cu second hand-ul, ci au invadat din plin centrul Capitalei şi al marilor oraşe. În Bucureşti, cel puţin în perimetrul Piaţa Romană-Piaţa Unirii, au apărut din ce în ce mai ostentativ şi, aliate cu formulele lor up-gradate („orice produs 20-30 lei"), depăşesc în număr magazinele de lux, mult mai puţin populate decît aceste cotropitoare „paria" ale vestimentaţiei.

Ce pot însă demonstra acestea din urmă? Bunul gust nu depinde de bani, iar distanţa de la Xing Jing la Galliano poate fi uneori redusă dacă doar ştii cum să porţi o haină, cum „s-o faci" să pară valoroasă, deşi costă 12 lei, cum să-i dai de fapt acea etichetă personală, în detrimentul celei de producător anonim.

Maurice MUNTEANU

God save the(m) (m)all!

Doamna S., fostă profesoară de franceză, actualmente pensionară, ştie cum să organizeze o după-amiază de sîmbătă pentru nepoţica ei! N-ar fi păcat, mai cu seamă că locuieşte pe Bd. Timişoara, într-un bloc postat strategic între cele două mall-uri, să-şi bată capul cu transportul în comun, să se înghesuie cu mitocanii în 137 şi să obosească copilul peste măsură cu *Regina mama*, la Naţional? Cucerită de ploaia (romantică) de luminiţe decorative ce îi aduc aminte, poate, de Paris şi St. Petersburg, doamna S. descinde în mall! Micuţa Alexandra, cucerită şi ea de tentaţiile lucioase & colorate, decide că vrea diverse lucruri. Şi ce ar putea să îşi dorească o fetiţă de 10 ani? Un mănunchi de creioane colorate, perfect ascuţite? Nu, bineînţeles că nu. O fetiţă de 10 ani, respectiv micuţa Alexandra, şi-ar dori un telefon mobil nou, un gloss de buze, o rochiţă cu paiete, o pereche de cizme UGG şi... ei bine, micuţa Alexandra şi-ar dori să fie mare. La fel de mare ca domnişoarele carbonizate, platinate, tunate, la care visează în secret. Ce poate fi mai seducător de atît? Între Hannah Montana şi Simona Sensual nu mai e decît un pas. Dacă în urmă cu 30 de ani, doamna S. ar fi „ucis" pentru o blană de vulpe şi o căciulă de astrahan – printre puţinele elemente care vorbeau despre statutul social al purtătoarei –, micuţa Alexandra ar face orice pentru o pereche de blugi albi, cu talie joasă sau pentru o gecuţă mov din fîş, scurtă de tot & garnisită cu blăniţă! Doamna S. se gîndeşte că e normal, lucrurile evoluează, generaţiile se schimbă.

Doamna J., fostă bibliotecară, actualmente pensionară, are nici mai mult, nici mai puţin decît 83 de ani şi patru nepoţele! Locuieşte în Marais, pe rue de Rosiers şi de-abia aşteaptă după-amiezele gălăgioase de sîmbătă. Nepoţelele doamnei J., după ce au făcut ochii mari în Musée Carnavalet, după ce au mîncat mere coapte sau plăcintă evreiască cu brînză, la Chez Marianne, după ce s-au fugărit prin faţa Sina-gogii de pe Rue Pavée, au obosit şi s-au aşezat pe iarbă (asta pentru că francezii sînt mai inconştienţi şi, deloc prevăzători, nu au împînzit parcurile cu mesaje cuminţi, utile, de tipul „Nu călcaţi pe iarbă") în grădina publică de pe Rue Vieille du Temple. Nepoţelele doamnei J. nu au gusturi atît de sofisticate precum nepoţica doamnei S. Ele îşi doresc, în continuare, un set de animăluţe din lemn de la Muji sau o pereche de tenişi din pînză, de la Bensimon.

Păstrînd proporţiile, cam acelaşi lucru s-a întîmplat cu... Chanel. În momentul în care a părăsit graniţele Franţei, în momentul în care a sărit în braţele „cunoscătoarelor" din Rusia, Ucraina sau România, celebra geantă 2.55 s-a urîţit. Explicaţia este foarte simplă. În vreme ce franţuzoaicele lasă cu titlu de moştenire o geantă Chanel, considerînd că e vulgar să-ţi cumperi una nouă în fiecare lună, est-europencele se îndoapă cu brand-uri. Şi au reuşit performanţa de a distruge imaginea uneia dintre cele mai elegante şi cochete genţi din istorie. Lucrurile nu stau diferit nici în ceea ce priveşte traiectoria est-europeană a casei Hermès. În vreme ce pariziencele autentice preferă cizmele de călărie, săpunurile sau cămăşile albe din poplin de bumbac semnate Hermès, romîncele „cu buget" nu se mai satură să-şi agaţe la încheietura braţului, într-un mod grotesc, sec şi deloc elegant, celebrele genţi Birkin. Într-un fel e normal. Dacă modelul tău în materie de „stil" e Victoria Beckham, dar, în mod paradoxal, porţi o geantă al cărei nume a fost inspirat de Jane Birkin, nu vei înţelege niciodată ce înseamnă să fii civilizat. Nu bine îmbrăcat. Ci doar civilizat!

Nu ştiu dacă haina îl face pe om. Ce ştiu cu siguranţă e că un om bine îmbrăcat nu ştie că e bine îmbrăcat. Nu ştie pentru că nu îl interesează şi pentru că nu face eforturi în acest sens. A fi bine îmbrăcat înseamnă a arăta firesc, natural, degajat. A fi bine îmbrăcat înseamnă a aprecia un palton negru din casmir, dar şi o pereche ponosită de espadrile din pînză, pe care le porţi cu nonşalanţă, vreme de 20 de ani. În România sistemul nu îţi permite să fii bine îmbrăcat. Cînd spun „sistem", mă refer la invazia de comentatori & comentatoare, la vocile penibile, analfabete care îşi dispută în paginile revistelor trofee de carton. Ce şansă credeţi că are nepoţica doamnei S. să iasă învingătoare din această junglă glossy? E suficient să deschizi televizorul într-o seară oarecare de duminică şi să-ţi doreşti să te retragi într-un sat din Provence, să culegi ciuperci de pădure şi să împrumuţi romane de aventuri de la biblioteca din cel mai apropiat oraş. Sistemele de valori s-au schimbat. Modelele la care visează orice nepoţică virtuală şi mai puţin virtuală au o pereche de silicoane, emisiune la televizor, îşi dau cu părerea despre stil, au un soţ bogat şi trăiesc degeaba. În acest caz, nu ştiu dacă mai are sens să ne întrebăm dacă haina îl face pe om. Pînă nu va dispărea cu totul noţiunea de divertisment românesc contemporan, pînă cînd nu se vor stinge toate luminiţele care sclipesc fals şi trist pe acoperişul mall-urilor, la fel ca majoritatea vedetelor noastre, nepoţelele de pretutindeni sînt în pericol!

Un lucru la care nu se mai gîndeşte nimeni în ziua de azi este acela că există diferenţe uriaşe între a fi bine îmbrăcat şi a avea stil. Dacă poţi păcăli cu o rochie bine croită, dar pe care nu o simţi, pe care o porţi doar pentru că trebuie, niciodată nu vei putea să trişezi cînd vine vorba de stil. A avea stil înseamnă a emana discreţie. Înseamnă să ştii ce să porţi cînd plouă, cînd bate vîntul, cînd eşti în intimitatea propriului apartament şi nu aştepţi pe nimeni. Să luăm, de exemplu, obsesia francezilor pentru trenciuri. Mă gîndesc la ei pentru că au reuşit să le poarte mai bine decît englezii, care le-au inventat. Nimic nu este mai reconfortant decît să vezi o mare de trenciuri bej care înfruntă vîntul de noiembrie pe Boulevard Malesherbes. Şi această imagine face parte din uriaşa moştenire vizuală, estetică, pe care Parisul o pulverizează în continuare. În Bucureşti, din nefericire, estetica are nume de mall şi miros de parfum ieftin. Cum altfel vă explicaţi pasiunea romîncelor pentru „celebra" manichiură franţuzească, de care franţuzoiacele sînt îngrozite, la propriu? Pînă cînd nu vom învăţa să purtăm cu stil şi cea mai ieftină cămaşă din pînză, orice accesoriu, fie el cît de scump, va arăta grotesc. La fel cum arată majoritatea „duducilor" şi a „cavalerilor" care rînjesc tîmp din vitrinele cafenelelor, din spatele ecranelor de televizor, de pretutindeni.

Maurice Munteanu *este jurnalist de modă la revista* The One.

Florin BARBU

Omul şi haina lui

– o poveste fără sfîrşit –

M-am născut şi am trăit jumătate din anii pe care îi am acum într-o perioadă cînd hainele erau mult mai mult decît ar fi trebuit să fie: erau bucăţica noastră de rai, erau micul nostru Occident la purtător, care, cînd ne erau epidermic de aproape (adică, mai tot timpul, pentru că purtam acele mărci pînă la rarefiere), parcă ne... dădeau aripi – vorba reclamei. Blugii, în primul rînd, dar şi adidaşii (chiar şi cei bulgăreşti, al căror nume îmi scapă acum) erau, nici mai mult, nici mai puţin decît un *statement;* da, trăiam cum trăiam, chinuiţi şi umiliţi, dar, măcar pentru cîteva ore pe zi, puteam zice că practicăm mica noastră disidenţă *soft, made by...* denim.

Asta ar fi explicaţia cu oarecare încărcătură de demnitate, deloc falsă, de altfel. Ar mai fi şi o alta, mult mai umană, fundamental de umană: tuturor ne plac hainele şi toţi avem propriile accese de invidie, de curiozitate, de dorinţă, privind ceva ce ne place cum arată pe altcineva, mai ales cînd, pentru moment, acea îmbrăcăminte nu poate fi (şi) a noastră. De fapt, e vorba de plăcere, pur şi simplu, de micul (?) nostru Narcis, care ne şopteşte neîncetat că e de ajuns o rochie, un pantalon, un costum la modă, eventual, pentru a fi mai mult decît sîntem. Cred că, finalmente, acesta este sensul expresiei care face subiectul acestei „Dileme", vechi, cum altfel.

Noua regulă: nu mai există nici o regulă

Întrebarea ar fi dacă şi reuşim să fim altc(in)eva, dacă merită efortul, fie şi pentru cîteva momente de glorie... Am să răspund doar pentru mine, iar pentru aceasta mă voi întoarce în anii '70 şi-un pic şi la zilele de 14 şi 29 ale fiecărei luni, cam cele mai frumoase ale copilăriei, pentru că ştiam că, îmbrăcat frumos, cu hainele de ocazie (pantaloni de stofă, scurţi sau lungi, pantofii negri, bine lustruiţi şi, neapărat, cămaşa albă, călcată impecabil), mergeam cu mamaie, şi ea la fel de special îmbrăcată, să-l aşteptăm pe tataie la poarta fabricii Electro-Aparataj, de unde luam autobuzul 74, parcă, staţia finală fiind o masă la grădina restaurantului Cina. Era, cum spuneam, momentul meu de glorie, eram egal cu cei mari, stăteam la aceeaşi masă cu ei, comandam ospătarului, ciocneam paharul cu un deget de bere (atunci îmi plăcea) cu bunicii mei şi mă uitam la celelalte mese, curios să văd ce mănîncă ceilalţi oameni. Recunosc, nu prea-mi amintesc ce vedeam în farfuriile celorlaţi, dar simţeam miros de mici şi de friptură la grătar, adică felurile pe care le comandau şi ai mei; în plus, bunicul meu mînca, obligatoriu, şi o ciorbă de burtă, al cărei aspect mă lăsa cam indiferent. Acum, nu. Revenind la întrebare, răspunsul meu este că meritau tot efortul din lume acele două zile din lună şi, chiar dacă nu mă bucuram foarte mult să port haine noi şi atît de curate (în fond, era vorba de faptul că trebuia să mă comport neobişnuit, să fiu tot timpul atent, încordat şi, astfel, nenatural vîrstei), plăcerea care mă cuprindea în orele acelea şi, mai ales, în zilele următoare era fără egal, *priceless,* cu vorbele de azi.

Bun, iată-ne în 2010, fără restricţii şi cenzuri ideologice, „decît" cu propriile limite, financiare şi de (bun) gust. Şi pentru că în ultimii doi ani am privit (şi am gustat), mai mult critic, filmele şi cîrciumile, am să încerc să fac un survol al preferinţelor vestimentare ale românilor în faţa ecranului şi a meselor. *First of all,* noua regulă este că nu mai există (aproape) nici o regulă. Costumul, rochia, pantoful, obligatoriu asortate, nu mai sînt obligatorii. Vreau să spun că nu ne mai îmbrăcăm elegant doar pentru o simplă cină în oraş. Dacă muncim într-un *office,* atunci sîntem salvaţi de rigorile locului de muncă, iar restaurantele şi bistro-urile aşezate, strategic, lîngă aceste *building*-uri, sînt populate de *white collar* la ora prînzului. Nu prea e timp de privit culorile, de mirosit aromele şi de savurat asamblarea ingredientelor, de admirat priceperea bucătarului şi promptitudinea deferentă a ospătarului, iar de o şuetă cu cei de la masă, *forget it!.* Temele (neapărat la zi) sînt deadline-urile şi balanţele de plăţi, nu mai e loc de bucuria mîncării alături de prieteni (care prieteni? sînt mai utili partenerii de afaceri...), altfel spus, a cam dispărut bucuria comeseniei – cum bine spunea Nicolae Steinhardt. Iar cînd nu mai avem grija serviciului şi ieşim în oraş cu amicii, lejeritatea e cuvîntul decisiv. Hainele trebuie să fie comode, *casual,* dar n-ar fi bine să fie atît de *casual* încît să nu fim deloc remarcaţi. Asta îmi aminteşte de o vorbă a lui Alex Leo Şerban (ola, Leo!), care spunea că îi place să se îmbrace *„casual with a difference";* pare simplu, dar nu toată lumea e alş. *En fin,* ideea e simplă, rezultatul e mai dezordonat, să zicem: cumpărăm şi îmbrăcăm hainele care ne plac, uitînd sau ignorînd anumite reguli despre care n-am să vorbesc, pentru că sînt foarte accesibile, e suficient să citiţi un cod al manierelor elegante. Am să spun totuşi că e insuficient să avem haine bune, frumoase, asortate, dacă nu ştim să le purtăm, dacă nu ştim cum să stăm în ele. Priviţi cîţi bărbaţi care au costume costisitoare merg cu haina descheiată, sau, *au contraire,* nu o descheie cînd se aşază. Nu e nimic complicat, cred că e doar (?) nepăsare. *Dommage!* La polul eleganţei l-aş aminti pe Sir Anthony Hopkins, în două momente: la o decernare de premii a apărut pe scenă îmbrăcat în smocking, dar felul cum călca, cu paşii potriviţi şi mers calm, cum ţinea doar capul puţin aplecat în faţă, umerii nemişcaţi şi traşi către spate, toate acestea erau atributele unui real gentleman. A doua apariţie este din *The Remains of the Day,* unde era majordomul prin definiţie: loial, discret, cinstit şi perfect îmbrăcat. Aş spune că e o bună ilustrare a temei, cu o mică şi maliţioasă adăugire: haina îl face pe om, dacă are pe cine...

Nu diferit stau... hainele pe doamne, cînd ies în oraş. Vorbind de restaurante, situaţia e aceeaşi: *office*-ul dictează, iar dictatura lui este ternă şi sufocantă pentru feminitate. Am impresia, din păcate deseori, că rochia a devenit, din nu ştiu ce motiv, nocivă. E la fel de adevărat că nici moda nu e foarte prietenoasă cu această îmbrăcăminte, dar, totuşi, domnelor, acordaţi-i o şansă. Şi nouă, celor care ne-am săturat de nemuritorii jeans, indiferent de cît de bine sînt lucraţi şi de cît de bine „pică" pe dumneavoastră. Şi nu, nu e adevărat că în club trebuie să fiţi stridente. Dar nu e totul gri şi neplăcut, mai există şi locuri unde rochiile sînt preţuite; anul trecut am fost la prima ediţie a TimiShort, un festival de scurtmetraj la Timişoara, iar una dintre seri am petrecut-o într-un club destul de fiţos, care avea doar o mică zonă alocată festivalului. În restul spaţiului, era o zi obişnuită de week-end. Surpriză: nu am văzut nici o frumuseţe locală îmbrăcată cu altceva decît cu rochie. Era, pentru mine, cel puţin, ireal. Vorba românului, deci se poate! Oricum, cea mai mare încîntare (şi vestimentară) este Cannes-ul, unde, începînd cu 6 pm, toată lumea este îmbrăcată impecabil, iar după 10 pm, cînd încep *soirre*-urile nimeni nu mai iese decît în smocking şi rochie de seară. Chiar şi adolescenţii. *Voilà!*

Cît despre mine, îmi plac costumele şi încerc să le port de fiecare dată cînd am ocazia, ba chiar şi cînd nu ar fi (aparent) cazul; de exemplu, la aniversarea unui club, unde toată lumea era mulată, indiferent de forme... „Difference"-ul meu, vorba lui Leo, ar fi că, de cele mai multe ori, nu port cravată, iar cămaşa o închid pînă la ultimul nasture, fie iarnă, fie vară. Da, aveţi dreptate, cam ca iranienii. Cu toate astea, pentru mine cei mai frumoşi ani au fost anii '80, aşa chinuitori cum au fost pentru noi, cei din partea asta a Europei. Dar am avut noroc să am o mătuşă şi un unchi care aveau video şi prin urmare culorile ţipătoare, coafurile smucite, muzica pop şi figurile emblematice ale perioadei îmi erau foarte apropiate şi foarte dragi. Părea(m) că nu-mi pasă de „Imperiul răului" care mă înconjura, iar singura asemănare cu moda de dincolo pe care mi-o permiteam era frizura *american soldier.*

Cam atît despre ce cred eu despre haine şi despre cum pot face acestea din om altfel de om. Preferabil ar fi ca rezultatul să fie un om mai bine îmbrăcat. Nu e nimic aşa de complicat, totul ţine de buna dozare a ingredintelor, la fel ca într-o mîncare reuşită. Dacă şi reuşiţi ca, după ce mergeţi, în toiul verii, în costum fără să transpiraţi, atunci gîndiţi-vă la domnul Alexandru Paleologu şi veţi avea o definiţie a eleganţei autohtone.

Florin Barbu *este critic de film şi editor la revista* TimeOut Bucureşti.

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Naţionalele, pornind de la zero

Istoria culturii şi civilizaţiei ne învaţă că, dintotdeauna, omenirea (şi oamenii) a(u) avut, în preajma cifrelor rotunde ale calendarului, deopotrivă trăiri extreme şi frisoane prospective, de parcă cele două sau trei zerouri terminale ar induce (prin perfecţiunea lor formală şi prin asemănare, probabil, cu organul văzului sau, cine ştie, cu gura atrăgător-ameninţătoare a fîntînii) puteri divinatorii şi fiori ero(t)ico-thanatici străini figurilor matematice mai contorsionate. Mileniul III a respectat şi el modelul; chiar dacă în anul de graniţă 2000 nu s-a întîmplat nimic „epocal", a treia mie de ani din numărătoarea creştină a vîrstei umanităţii a început, în glorie, cu 11 septembrie. Şi, nimic de zis, continuă frumos, aşteptînd, poate, ca măcar una dintre nule să dispară, spre a ne permite să ne venim cît de cît în fire. Nu mă pricep la numerologie, dar am început, de la o vreme, să devin atentă la coincidenţe – se înmulţesc, parcă, de la o zi la alta.

Aparent fără nici o legătură cu astfel de preocupări, centrul maghiar al Institutului Internaţional de Teatru şi Teatrul Naţional din Budapesta au organizat, în ultimele trei zile din ianuarie, o întîlnire a instituţiilor de spectacol de grad 0 din ţările ex-comuniste. Aceasta a fost, în orice caz, intenţia; practic, în frumoasa capitală a Ungariei (personal, cu cît o cunosc mai bine cu atît o admir mai mult) s-au adunat reprezentanţii a numai cinci teatre, Naţionale sau cu statut echivalent, din tot atîtea ţări central- şi est-europene: Cehia, Slovacia, Polonia, Estonia şi România; plus, evident, gazdele. „Agenda" discuţiilor se anunţa destul de încărcată. Prezentul şi viitorul Teatrelor Naţionale, publicul-ţintă al Teatrelor Naţionale, obligaţia Teatrelor Naţionale de a juca dramaturgie originală, contemporană (şi cît de contemporană), clasică (şi cît de clasică) şi universală (fără alte specificaţii), în ce proporţie şi cu ce mijloace de expresie scenică, relaţia Teatrelor Naţionale cu politica (naţională) – iată numai cîteva dintre subiectele ce urmau a fi dezbătute în cele două dimineţi „de lucru". În fapt, componenţa mai degrabă intimă a colocviului şi atmosfera de complicitate ce se stabileşte imediat, spontan, între oamenii care provin din zone geografice cu trecut socio-politic comun sau asemănător (pînă la o uniune europeană efectivă drumul e lung şi nu tocmai neted...) au făcut ca, dincolo de formulările academice, participanţii să aibă cu adevărat un dialog interesant. De fapt, fiecare a vorbit despre ce-l durea – de unde şi accentul inconfundabil, relaxant şi înviorător, totodată, de sinceritate. Şi pe cei mai mulţi îi durea, după cum s-a constatat, politica. Tonul l-a dat directorul Naţionalului budapestan, Róbert Alföldi, actor şi regizor, aflat la conducerea „primei scene" maghiare, de trei ani şi ceva, adică de la ultimele alegeri încoace; cum în Ungaria vor avea loc noi consultări electorale peste cîteva luni şi cum, potrivit afirmaţiilor neprovocate ale tuturor gazdelor, societatea maghiară este hiperpolitizată, omul îşi evalua şansele de a rămîne în fotoliul directorial ca foarte modeste, pe urmele şanselor partidului actual de guvernămînt de a se menţine la post.

O dată robinetul deschis, lucruri uluitoare am aflat despre ceea ce se cheamă elegant „relaţia dintre teatru şi societate" în ţări unde – ziceam noi – chestiunea este de mult şi bine tranşată: în Polonia, cu o săptămînă în urmă, directorul unui important teatru din provincie fusese înlăturat din motive ideologice; în Slovacia, raporturile între autorităţi şi oamenii de teatru deveniseră, acum vreo doi ani, atît de încordate încît au avut loc manifestaţii publice, cu ocuparea clădirii Naţionalului de către artiştii indignaţi; în Cehia, unde nimbul de popularitate al politicianului Václav Havel a pălit fără a fi concurat în strălucire de acela al dramaturgului Václav Havel, structurile politice comandă, practic, structurilor culturale. Ceva mai comod părea să stea, ca situare în raport cu politica, doar Estonia, unde – s-ar spune – nici raporturile etnice dintre minoritatea rusă (foarte majoritară, în termeni ideologico-lingvistici, în timpul comunismului) şi restul populaţiei nu sînt prea tensionate; sau, cel puţin, nu se prea face caz de asta. În context, România căpăta aerul unei oaze de normalitate, deşi Ion Caramitru, directorul TNB, a evocat cu haz momentele de la sfîrşitul toamnei trecute, cînd (sub raza violetă a unei nopţi...!) speranţele ascunse ale unor sforari de culise începuseră să iasă la lumină pe culoarele instituţiei. Jocuri de copii, prin comparaţie.

Chestiuni pur artistice s-au abordat, la Budapesta, mai puţin, cu toate că, din pornire, fiecare participant de aşa ceva se declarase interesat. S-a vorbit totuşi despre excelenţă, ca un deziderat tot mai greu de atins. (Şi din nou am constatat, ca şi la alte reuniuni internaţionale, cît de puternică este amintirea calităţii excepţionale a teatrului românesc – subiect care ar merita cu prisosinţă să fie dezbătut şi în „cadru" naţional.) Ar putea deveni performanţa artistică în sine semnul distinctiv al Teatrelor Naţionale, acum, în plină ofensivă, pe toate planurile (la nivel declarativ, cel puţin), a internaţionalismului, a globalismului, a mondializării? Sub zodia fatidicului zero, mă tem că nu.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Paul Auster, *Un om în întuneric*, traducere din limba engleză de Daniela Rogobete, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2010.**

Un om în întuneric povesteşte o noapte de insomnie. Insomniacul aflat pe acest lung drum al nopţii către zi este un critic literar de gazetă, retras din activitate de trei ani şi septuagenar, văduv, aflat acum sub acelaşi acoperiş cu fiica sa şi cu fiica fiicei. El este, totodată, posesor al unei oarecari tristeţi, al cîtorva remuşcări, dar şi al unui picior strivit (într-un accident de maşină), fapt care nu-l lasă să se foiască în aşternuturi ca tot omul fără somn, ci îl obligă la foieli mentale, cu gînduri sucite pe toate părţile, cu ceva amintiri zgîndăritoare şi ceva ficţiuni pe potrivă – lucruri egal autentice, în fond (căci – spune el – gîndurile sînt întotdeauna „reale, chiar şi gîndurile despre lucruri ireale").

Interesant este că noaptea aceasta de nesomn – care nu-i nici prima, nici ultima, nici de dragoste, nici de război, ci de bătrîneţe perfect civilă – face ce face şi adună, pînă la urmă, istorii legate tocmai de iubire şi de război, indiferent că ele vin dinspre rememorările protagonistului sau dinspre fabulaţiile lui. Cum s-ar zice, dacă insomnia tot e trează, măcar să fie şi de vis, şi de coşmar.

La capătul acestei nopţi albe, veţi avea „povestea vieţii" protagonistului, „istoria familiei" lui, o „cronică a unei lumi dispărute", dar şi o proză care vrea să împace experimentele de arhitectură epică şi trucurile narative cu rara, greu avuabila, puternica, buna emoţie.

Un gest pe măsura unui senior al literaturii.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Farmecul discret al nostalgiei

● **Air, *Love 2*, Virgin, 2009.**

Anul era 1997 şi venise timpul potrivit pentru încă un revivalism. Franţa spărgea gheaţa de pe ringurile de dans cu un duo ascuns în spatele unor costume de motociclişti de pe Lună, care-şi zicea Daft Punk, şi al lor debut numit *Homework*, un album al cărui sunet ne era foarte-foarte cunoscut în măsura în care nu mai auziserăm niciodată aşa ceva: o mică revoluţie muzicală de catifea – infuzată cu tot atîta subversivitate, utopie şi romantism cît toate micile revoluţii ale lumii –, fluturînd un steag în care gaura era acoperită de iconica *Yellow Smiley Face*, totuşi un zîmbet nu la fel de larg ca în epoca *acid house*. Poate şi pentru faptul că *ecstasy*-ul lăsa loc melancolicului absint...

În acelaşi an, un alt duo francez, Air, se făcea auzit cu o colecţie de *single*-uri numită *Premiers Symptômes – Histoire de Melody Nelson* întors pe dos, eviscerat de prezenţa lui Serge Gainsbourg, de aranjamentele lui Jean-Claude Vannier şi de povestea interzisă a nimfetei Melody. Dar nu discul acesta urma să participe la revoluţia amintită, ci unul lansat un an mai tîrziu: *Moon Safari*, primul album manufacturat de Nicolas Godin şi Jean-Benoît Dunckel, o operă de patiserie şi cinematecă, pigmentată cu reverenţe largi făcute în faţa unor clasici extraşi dintr-o epocă delimitată de *french pop*-ul anilor '60 şi de *eurodisco*-ul inventat două decenii mai tîrziu, trecută prin filtrul *soundtrack*-urilor de *softcore erotica* ale lui Francis Lai, care mătura matematica înnebunitoare a tuturor *breakbeat*-urilor nouăzeciste. Unsprezece ani mai tîrziu, dulapul cu vechituri al celor doi Air număra patru albume de studio şi o coloană sonoră care completa cu graţie *The Virgin Suicides*, debutul cinematografic al Sofiei Coppola.

La începutul lui octombrie 2009, *Love 2* se instala confortabil pe rafturile magazinelor de muzică din toate realităţile pe care le putem accesa astăzi. Cel de-al şaselea *opus* al francezilor e din nou o reîntoarcere – nu vă faceţi griji, e doar una scurtă, ironică şi neserioasă! – la acelaşi trecut al (trecutului) lor. „Do the Joy", *opener*-ul noului album, înseamnă un riff musculos de chitară care se destramă progresiv în piane şi voci procesate din epoca *Moon Safari*, punctate inofensiv şi ambiguu de un *beat* mai somnoros decît un urs Koala. „Love", cea de-a doua piesă, e o miniatură care pulsează alert între o voce care-i repetă la infinit numele şi sunetele sci-fi din sertarul lui Robert Moog. „So Light Is Her Footfall" şi „Be a Bee" îşi puteau face loc cu uşurinţă printre dramele fragilelor domnişoare Lisbon, muzica făcută pentru filmul Sofiei Coppola fiind un alt vis obsesiv depozitat în subconştientul Air. „Missing the Light of the Day" şi „Eat My Beat" citează alandala eroi ai *synth-pop*-ului, în vreme ce „Night Hunter" şi „African Velvet" patinează spaţial între Fela Kuti şi Miles Davis.

Paradoxal sau nu, punctul tare al lui *Love 2* nu e un cîntec sau altul, ci atmosfera în care se scaldă peisajul retro-futurist pe care Godin şi Dunckel îl desenează. N-o să găsiţi pe acest album ceva care să vă ducă cu gîndul la clasicizatele „Remember" şi „Sexy Boy", dar francezii, cu toată lupta lor de a învinge şi acum, după mai mult de 10 ani de existenţă, sindromul albumului secund, încă reuşesc să creeze muzică pe care să o sorbim împreună cu un Martini. *Shaken, not stirred...*

Pe 11 februarie 2010, Air concertează pentru prima dată în România, la Sala Polivalentă din Bucureşti, în cadrul turneului de promovare a noului album, Love 2. *Eveniment organizat de One Event.*

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Cum se (mai) înfăţişează diavolul

● Daniel Arasse, *Le portrait du Diable*, Les éditions arkhê, 2009.

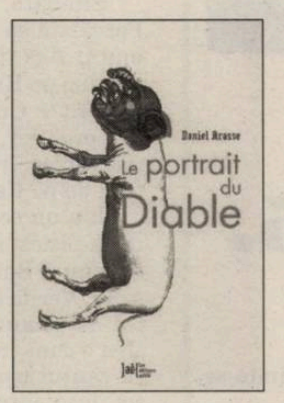

Daniel Arasse s-a ocupat de istoria artei dintr-o perspectivă care a depăşit întotdeauna unghiul strict al disciplinei, reuşind să capteze un public mult mai larg, atît prin decupajul inventiv al temelor analizate, cît şi prin limpezimea stilului, precis şi elegant, neparazitat de un jargon opac şi preţios. Acest mic studiu este dedicat transformării radicale survenite în reprezentarea diavolului, între secolele al XV-lea şi al XVI-lea, elementul surprinzător fiind apariţia diavolului cu chip de om.

Caracteristica imaginii tradiţionale rezervate demonilor era monstruozitatea, nimic din înfăţişarea lor compozită nu aducea cu făptura umană, dimpotrivă, tot efortul era dirijat spre imaginarea unei supreme alterităţi. Nu numai că diavolul nu semăna cu nici o făptură omenească, dar nu putea fi identificat cu nimic din ce exista pe pămînt. Imaginea atribuită era un hibrid, în care se regăseau elementele mai multor specii, deformate, într-o combinaţie improbabilă, o himeră cu detalii sauriene şi aripi de liliac, avînd deasupra solzi, ţepi, ghiare şi colţi. La un moment dat, din figura satirului antic este reţinută constant jumătatea inferioară de ţap, cu un accent deosebit pe coadă, iar din partea superioară nelipsitele coarne, chipul păstrînd accente bestiale, hibride. Asociat cu Judecata de Apoi şi cu întreaga iconografie a ispitei, imaginea demonului trebuia să le amintească credincioşilor care este pericolul căderii în păcat. Prin înfăţişarea lor înspăimîntătoare, de neconceput, demonii informi sugerau implicit asaltul destructurant al haosului asupra umanităţii, pradă clipă de clipă tentaţiilor. Se credea că răul era exterior omului. Ca şi binele, de altfel. Stau mărturie ilustraţiile care arată lupta dintre demoni şi îngeri lîngă patul muribunzilor, pentru recuperarea sufletului.

Sensibilitatea umanistă afirmată în Renaştere schimbă accentele, omul nu mai e o simplă jucărie trasă de sfori într-o parte sau într-alta. Liberul arbitru diminuează influenţele exterioare, demonii pierd din autoritate, diavolul e relegat în spaţiul superstiţiilor populare şi dispare din pictura „cultivată“, nu mai apare figurat ca monstru hibrid care tentează sau pedepseşte. Binele şi răul nu se mai luptă în exteriorul, ci în interiorul omului, fiecare poate alege, liber, apropierea de divin sau de demonic. Această nouă concepţie asupra ordinii morale va influenţa retorica picturală. În decursul secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea, nici un mare artist nu a mai reprezentat diavolul ca figură spectaculoasă prin monstruozitate hibridă. Demonicul este interiorizat, diavolul apare sub trăsături umane şi îşi trădează prezenţa doar prin stigmatul urîţeniei. Ideea că viciile deformează chipul şi trupul alimentează tehnica identificărilor fiziognomonice, care se dezvoltă în paralel cu această „umanizare“ şi interiorizare a demoniacului. Desenele lui Leonardo, chipurile hidoase imaginate de Hieronymus Bosch, studiile lui Dürer sugerează că monstruozitatea morală este corelată cu o desfigurare fizică atît de marcată încît nu poate fi decît un indice al naturii diabolice. Autorul aminteşte şi de un avatar scientist al acestei concepţii, şi anume teoriile lui Lombroso concretizate în *Atlasul omului criminal*.

Exemplul cel mai savuros dat de Daniel Arasse pentru a ilustra mutaţia culturală din cîmpul reprezentării diavolului este o anecdotă furnizată de Vasari. Se spune că Michelangelo, deranjat de observaţiile referitoare la faptul că e prea multă nuditate pe pereţii capelei – remarci facute în faţa papei de un cardinal în timp ce el lucra la *Judecata de Apoi* – s-a răzbunat pictînd chipul cardinalului-critic în personajul alegoric ce îl reprezenta pe Lucifer, în mijlocul demonilor, încolăcit de un şarpe care îi ascunde părţile ruşinoase. Nu numai că Michelangelo a antropomorfizat o figură demonică, dar a îndrăznit chiar să-i confere trăsăturile unui contemporan, uşor de recunoscut. Amestecul planurilor a stîrnit senzaţie, însă papa a acceptat un Lucifer cu chip de lut.

Mă pregăteam să închei articolul, cînd aflu despre un altfel de amestec al planurilor, dar caracterizat prin aceeaşi coliziune neprevăzută între un destin omenesc şi dimensiunea sacră. Cardinalul a bombănit că portretul lui a fost folosit pentru a da chip unui demon, însă poetul nostru nu ar fi deloc mai fericit dacă ar şti că i se pregăteşte masca unui sfînt.

Că un cardinal poate fi luat drept demon – treacă-meargă, cu acordul papei –, însă intenţia de a transforma, tamnesam, un poet într-un sfînt e doar o confuzie tragicomică. Această mare dezorientare este semnul unei duble ignoranţe. Cei care au propus sanctificarea poetului nu sînt duşi nici la biserică, nici la bibliotecă. Se pare că nu ştiu nici să creadă, nici să cerceteze. Nu ştiu nici încotro să se închine, nici cum să citească o poezie. Oricît de „dumnezeieşte“ ar scrie un poet, el nu intră în categoria sfinţilor, minunile pe care le înfăptuieşte cu gîndiri şi cu imagini sînt de alt ordin. E adevărat că, pentru a dobîndi autoritatea de a-l lăuda, trebuie depusă osteneala analizei. Doar efortul cinstit de a-l citi poate scoate la iveală argumentele care îi probează valoarea.

Liga scriitorilor a găsit o soluţie mai simplă, care exclude oboseala. Ni se propune căderea în genunchi, adoraţia fără comentarii, transa, transportul, mîinile împreunate şi ruga, eventual instituirea unui cult dedicat acestui nou sfînt de dînşii inventat. Pentru că în ianuarie e prea frig, mai bine să i se celebreze Adormirea (unii o vor putea numi Somnia) pe 15 iunie, cu procesiuni la teiul sfînt, care la vremea aceea îşi va scutura creanga, rînduri, rînduri, deasupra unui cor intonînd romanţe. Duioase profesoare de literatură, lipsite de noroc, de preferinţă blonde natural, cu gene ostenite, vor fi reciclate în fragede vestale, cu flori albastre în păr. Pentru edificarea tuturor celor aflaţi în raza cercului strîmt, asupra noului statut de sfînt, pe cunoscuta imagine de pe bancnotă se va imprima, în cel mai scurt timp, în chip de aureolă, un cerculeţ auriu deasupra capului (se pot folosi modelele în creion puse în circulaţie de şcolari, în pozele „îmbunătăţite“ din manuale, însă desigur nu vor fi luate în considerare cele cu barbă sau mustăţi exagerate). Cine s-ar fi gîndit că unii dintre elevii certaţi de profesori vor fi adevăraţii precursori ai cultului acestui sfînt nepereche! Cu un privaz adecvat, acest portret ajustat poate servi drept icoană de portmoneu, cu o inscripţie după modelul dolarului: „Credem în Eminescu“ sau, la cerere, personalizată: „Eu nu cred nici în Eminescu“.

În tot acest timp, stelele vor scăpăra în cale, iar luceferii vor zîmbi. Doar prietenii ştiu de ce. Şi preafericiţii au zîmbit, cu superioară îngăduinţă, lăsînd să se înţeleagă că această propunere face parte din acele bune intenţii care, dacă li s-ar da curs, ar putea pava iadul. Liga scriitorilor poate fi sigură că, de data aceasta, diavolii nu vor avea un confort sporit.

Dilema veche vă recomandă

● Suplimentul ultimului număr al revistei *Noua literatură*, intitulat „Arnon Grunberg. A Foreign Affair“, mostră de bun jurnalism, dus pînă în pînzele negre ale traficului cu carne vie, aparţinînd unuia dintre cei mai cunoscuţi (încă) tineri romancieri olandezi de azi, autorul romanelor (traduse şi în româneşte) *Nesuferitele zile de luni* şi *Istoria calviţiei mele*. (Simona Sora)

● Filmul *Imaginarium of dr. Parnassus* (regia Terry Gilliam) – nu pentru că e ultimul rol al lui Heath Ledger, înlocuit de tripleta de prieteni Depp-Law-Farrell (apropo, citiţi un frumos omagiu al lui Mihai Chirilov aici: http://agenda.liternet.ro/articol/10574/Mihai-Chirilov/Noaptea-mortilor-vii-Heath-Ledger-si-Michael-Jackson.html), nici măcar pentru că hipnoticul Tom Waits joacă, nonşalant-elegant, rolul Diavolului; ci pentru că e o aiureală de film de o candoare şi o minunăţie rare. Şi pentru că veni vorba, de aici puteţi descărca gratuit scenariul filmului *Poliţist, adjectiv*: http://editura.liternet.ro/carte/259/Corneliu-Porumboiu/Politist-adjectiv.html. (Marius Chivu)

● Excelent jurnalistic articolul scris de Vlad Mixich pe Hotnews, despre Dan Puric, cu titlul „Convertirea lui Dan Puric“, link direct: http://www.hotnews.ro/stiri-esential-6886607-convertirea-lui-dan-puric.htm. Un *cover-story* care ar da bine în orice revistă mare din lume. (Cristian Ghinea)

● De mîine, pe Eurosport, de dimineaţă pînă seara, sărbătoarea olimpică a Jocurilor de iarnă de la Vancouver, două săptămîni feerice cu tot ce-i schi, patinaj, hochei, bob, săniuţă, sporturi care, în pofida muncilor şi zăpezilor noastre eterne, mai niciodată nu ne-au inspirat mari performanţe, ci doar expresii vesele şi durabile ca „moaşă-ta pe gheaţă“. C-aşa-i românul, vorba lui Noica, contemplativ... (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Gaguri

● *Louise-Michel* (Franţa, 2008), de Benoît Delépine şi Gustave Kervern.

Atunci cînd fabrica lor de textile din Picardia se închide, nişte muncitoare se hotărăsc să-şi pună la un loc salariile compensatorii şi să angajeze un ucigaş profesionist, pentru a se răzbuna pe şeful cel mare. Acesta e subiectul noii comedii a duoului belgian Benoît Delépine-Gustave Kervern, *Louise-Michel*, care a rulat în ultimele două săptămîni (şi sper să mai ruleze) la Muzeul Ţăranului Român. Nu e atît o poveste, cît un fir pe care sînt înşirate gaguri. Majoritatea acestor gaguri nu se pot povesti: Delépine şi Kervern le construiesc în cadre lungi şi fixe (tablouri cinematografice) şi comicul nu ţine doar de conţinutul tabloului, de „ce se întîmplă“ în el, ci în primul rînd de construcţia sa. Unele tablouri îi înfăţişează spectatorului o problemă a cărei soluţie e undeva în afara cadrului. De exemplu, muncitoarea Louise-Michel (Yolande Moreau) se află la un moment dat într-un bar în care speră să recruteze un ucigaş. Aşteptînd la o masă, această femeie masivă şi posacă începe brusc să rîdă, arătînd cu degetul spre ceva ce nu intră în cadru şi, între două hohote, îngăimînd ceva despre o vulpe. Regizorii ţin camera pe ea, amînînd trecerea la cadrul următor, care ne va da soluţia problemei. Soluţia respectivă e comică în sine, dar nu mai comică decît timpul pe care regizorii îl lasă să treacă – sau, mai exact, să se adune în cadru – pînă catadicsesc să ne-o dea. În acest caz, gagul e ca un baton de dinamită ascuns, dar cu fitilul lăsat lung şi la vedere: fîsîitul fitilului care arde e la fel de important ca explozia finală. În alte momente nici nu există o mare explozie, ci doar fîsîitul: atunci cînd un recepţioner de motel le dictează unor clienţi, cifră cu cifră, un cod de interfon, şi cifrele nu se mai termină, sau atunci cînd, la o petrecere, un invitat îşi tot alege bunătăţi de pe platoul unui chelner, un pic din asta, dar şi din aia, dar şi din cealaltă, şi tot aşa, fără să se mai oprească, fîsîitul e produs de însuşi timpul care se strînge în cadru, „timp real“ (orice tăietură de montaj ar strica efectul) care începe să apese, devenind (ca să fur o expresie de la Corneliu Porumboiu) „timp absurd“. În alte momente, batonul de dinamită nu e ascuns; e şi el la vedere. De exemplu, Louise-Michel şi asasinul ei (Bouli Lanners) poposesc la o fermă care oferă turism ecologic şi stau la masă cu patronul (Mathieu Kassovitz) – asasinul în plan apropiat, cu spatele la noi, Louise-Michel în dreapta şi patronul („Ca sursă de încălzire folosim propriile noastre excremente“) cu faţa la noi, în plan secund, încadrat de două ferestre prin care se văd nişte tractoare parcate. E uşor de anticipat că la un moment dat se va întîmpla ceva cu tractoarele alea – zona lor din tablou se cere activată – şi, într-adevăr, Louise-Michel, care are o minte de copil, uită de conversaţie şi pleacă să le încerce. Dar în acel tablou mai există un baton de dinamită, ascuns complet (cu tot cu fitil): o altă zonă se activează pe neaşteptate atunci cînd patronul se adresează soţiei sale şi aceasta, care pînă atunci se confundase cu decorul, ridică o faţă buimacă de pe masă, pe care pînă atunci dormise neremarcată de spectator.

Pe scurt, regizorii noştri lucrează în tradiţia burlescului formalist – o tradiţie care începe de la Jacques Tati (dacă nu chiar de la Buster Keaton) şi printre ai cărei reprezentanţi de frunte din zilele noastre se numără Ottar Iosseliani şi Aki Kaurismäki. Delépine şi Kervern sînt mult mai puţin rafinaţi decît oricare dintre aceştia – tablourile lor sînt mult mai puţin complex construite, iar conţinutul e adesea căutat-şocant, frapant la nivelul pumn-în-faţă. De exemplu, ucigaşul, pe care nu-l lasă inima să omoare nici măcar un cîine, apelează la o verişoară bolnavă de cancer, pe care o răpeşte din spital şi o trimite aşa, bolnavă şi cheală, împleticindu-se într-o rochiţă cu volănaşe şi abia reuşind să ţină o armă în mînă, la o petrecere la care a fost invitat şi şeful cel mare – ţinta sa. Între timp, Louise-Michel se împrieteneşte cu un conspiraţionist care reconstituie la nesfîrşit atacurile de la 11 septembrie, construind machete de doi-trei metri ale Turnurilor şi distrugîndu-le cu avioane de jucărie cărora le dă drumul la vale pe o sîrmă. Dar predilecţia celor doi regizori pentru o mizanscenă de tip cadru-lung-cameră-fixă, care scoate în evidenţă calitatea de construct matematico-pictural a gagului, le disciplinează avîntul distrugător de tabuuri şi trîntitor de imagini nemaivăzute – genul de avînt care poate uşor să producă filme de nevăzut. (O altă sursă de inspiraţie pare să fie Buñuel, un maestru al priveliştilor extravagante prezentate sec.) Ca satiră, filmul nu e foarte puternic: prea des îşi abandonează ţintele principale (diverse aspecte ale capitalismului de secolul XXI) pentru a vîna gaguri fără legătură cu ele. Dar ca şirag de gaguri nu e rău deloc.

trecerea prin reviste

Secretele femeii *Cosmo*

Din cînd în cînd mai citesc şi eu revistele glossy pe principiul că niciodată nu strică să afli secretele şi trucurile, preocupările şi problemele, temerile, dorinţele şi visele femeilor de azi. Numărul pe februarie din *Cosmopolitan* este plin de sfaturi. Cîteva mi s-au părut interesante şi mi le-am notat pentru a şti cum să mă comport pe viitor cu sofisticata femeie *Cosmo:*

„S-a născut site-ul Ijustmadelove.com – comunitatea în care te înscrii ca să povesteşti cum a decurs partida de sex care tocmai s-a terminat";

„Cercetătorii au descoperit că roşcatele sînt mai sensibile la durere, în comparaţie cu brunetele şi blondele; din cauza unei gene pe care numai ele o posedă, ceea ce face epilarea şi pensatul un pic mai greu de tolerat. De aceea, se recomandă o aspirină înainte!"

„Love is in the hair! Ţi-ar plăcea să poţi împrumuta din sclipirea delicată a perlelor? Spală-ţi părul cu şamponul Elsève Nutri-gloss, 9,90 lei, şi te vei bucura de cosiţe mătăsoase şi strălucitoare."

„Masaje senzuale care vă apropie. Pentru efecte sporite, spune-i să se aşeze pe burtă, iar tu imită... cîntatul la percuţie pe spinarea lui! Începe ca şi cum ai bate la tobe de-a lungul coloanei vertebrale, apoi concentrează-te pe părţile laterale."

„30 de lucruri care îţi înviorează relaţia. 11) Ghiciţi ce face cîinele vostru în timpul zilei şi apoi vedeţi dacă aţi avut dreptate prin instalarea unei camere video care să-l spioneze. 24) Uitaţi-vă împreună într-un catalog Victoria's Secret şi vedeţi cine poate desena cel mai fioros pirat, făcîndu-le modelelor petice la ochi, bărbi şi pălării."

„Sex cu un tip nou. Regula 4: Nu-i aşa că abia aşteptaţi să-ţi pui în practică tehnicile sexuale şi să-l dai pe spate cu trupul tău flexibil? E de înţeles, însă nu e momentul încă. Doar nu vrei să-i propui contorsionări tantrice din prima!"

„Sexy scenarii de Sfîntul Valentin. Profitaţi de spa, de piscină şi de tot ceea ce v-aţi dorit întotdeauna să faceţi. Ciocniţi două pahare de şampanie şi declaraţi-vă dragostea sub clar de lună, pe terasa camerei visurilor voastre."

„De ce să-l iei pe NU în braţe. Nu ar fi foarte isteţ să-ţi refuzi şeful foarte direct. «Muşamalizează-ţi» cuvîntul nu exprimîndu-te aşa: «Sînt entuziasmată de proiect, dar mi-e teamă că nu l-aş duce la bun sfîrşit, avînd atîtea de făcut în paralel. Mă poţi ajuta să le prioritizez?»"

„Ce faci cînd mama lui e o scorpie. Ca să-i arăţi că părerea ei contează în continuare, cere-i din cînd în cînd sfatul – de exemplu, cere-i reţeta faimosului ei sos de roşii. «Are nevoie de aprobare şi asta îi arată că o respecţi şi o admiri» – spune Malia Mason, profesor doctor şi profesor de management la Universitatea Columbia."

„Hot sau nu prea. Nu: consum excesiv de energie. Hot: eco atitudine. Planeta se încălzeşte excesiv, iar anotimpurile şi temperaturile au luat-o razna. Orice fată Cosmo trebuie să ia eco-atitudine şi să facă tot posibilul pentru a proteja mediul."

„Carnaval la Nisa. Cemenelum este un «must» dacă vrei să vezi ruinele anticei localităţi romane. Se află pe un platou faţă în faţă cu Mont Gros. Amfiteatrul şi băile sînt încă bine conservate."

„CosmoHoroscop. Gemeni – Pont pentru solitare: Fermecătorul Mercur te ispiteşte să faci tu primul pas cu un tip. În jur de 3 februarie, cere-i unui barman simpatic să-ţi recomande o băutură bună. Apoi fă-i cinste. Leu – Sfat în dragoste: În jurul datei de 16 februarie, energicul Jupiter îţi spune să-l trezeşti cu un sex oral." **(M. C.)**

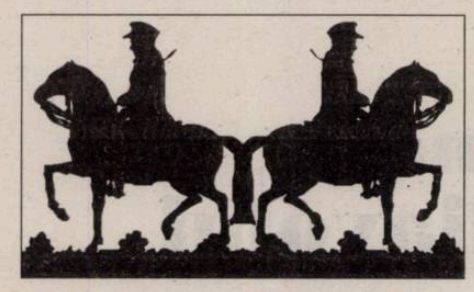

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Piaţa Romană. 10 februarie 1995, ora 10,28

Vineri, 10 februarie 1995, la ora 10,28, mi-am văzut un vis împlinindu-se chiar sub ochii mei; a durat, rezonabil, cît două vorbe:

– Daţi-mi, vă rog, *Le Monde!*

Mă găseam la chioşcul principal din Piaţa Romană. *Le Monde* era în vitrină, la bună vedere, numai să întinzi mîna.

Exemplarul acela era datat 9 februarie 1995. Pe 8, la amiază, apăruse la Paris şi-l aveam în faţa ochilor, aici la Bucureşti, pe 10, la un chioşc ca toate chioşcurile din New York, Salzburg sau Ierusalim. Ştiam de o viaţă că *Le Monde,* fiind „ziar de seară", datează cu o zi înainte. Aveam în faţa ochilor aici, la Romană, cel mai proaspăt *Le Monde,* îl puteam cumpăra ca pe o integramă, acum, ca pe o *Scînteie* în lumea de înapoi. Am dat 1200 de lei, nu am leşinat şi mi-am văzut de drum.

Timp de 30 de ani, de cînd „regimul" dăduse drumul, pe şest, la cîteva ziare „de dincolo", cea mai copilăroasă întruchipare a libertăţii scornită de mintea mea intelecto-bucureşteană a fost aceea de a găsi, la Romană, *Le Monde,* la bună vedere, să-l cumpăr şi să merg cu el la subsuoară prin oraş, fîl-fîl, pîş-pîş, fără să creez panică sau uimire în jurul meu; acesta a fost chipul libertăţii pentru mine sau, dacă pare prea eluardesc, faţa normalităţii.

De-a lungul acestor decenii obsedante de nu au încotro, mătuşi şi unchi din Caracas, verişoare din Oberhausen, prieteni cu serviciul la Nairobi, întîlniţi la Haifa, cîte şi mai cîţi, toţi bîrîindu-mă cum văd „schimbarea" la noi şi eu înfăţişîndu-le acest vis, m-au făcut de fleţ, de naiv, de utopic, de „copil mare şi prost"; le dădea mîna – îi numeam „adulţii libertăţii". Eu reveneam la Otopenii mei şi îi duceam, lunar, lui Paul Georgescu, *Monde*-ul adunat, atît cît era permisibil difuzat şi el îl citea, proustian, de la numerele mai vechi spre cele „la zi"; era romanul lui în foileton – *„À la recherche du Monde perdu".*

Acum, fireşte, n-o să mă apuc să fac elogiul regimului care s-a învrednicit să reglementeze, după atîţia ani, vînzarea, la vedere, normală, a presei occidentale, dar un gînd curat tot am avut pentru noi, cei totdeauna fleţi şi utopici în *traümerei*-urile noastre:

pentru Brunea-Fox, care mi-a spus clar pe bulevardul Hristo Botev, cînd l-am asigurat că-i pot da un *Le Monde;* cenzurat în urmă cu două luni, dar „eliberat", ieri, la aeroport: „Dragă, nu mă interesează decît un *Le Monde* la zi, nu-mi place laptele stătut şi corăslit..."*

pentru N. Steinhardt cu care am stat la prima „coadă", în '64, alături de Crohmălniceanu şi Horia Deleanu, fără să ne fi vorbit dinainte,

prima coadă la *Le Monde* în Bucureşti, în văzul public, acolo, peste drum de Aro, într-un ungher al blocului unde, la parter, era o agenţie Lufthansa.**

Cu acest sentiment al unei utopii realizate – nu toate naufragiază – m-am dus şi săptămîna următoare, sîmbătă, 18.02.1995, la chioşcul de lîngă blocul Turn, să-mi cumpăr *Le Monde*-ul datat vineri 17, cel cu suplimentul literar; ştiam cîte ceva despre bătălia care se dăduse în redacţia pariziană – la vremea restructurării ziarului – în jurul menţinerii acestui supliment a cărui cronică literară ne dădea dreptul să spunem că am învăţat carte cu Kemp, cu Pierre-Henri Simon, cu Delpech.

M-am aşezat la „o codiţă", mi-am rotit privirea peste presa străină expusă pe un stativ, de la *Le Figaro* la *Le Point,* nu am găsit *Le Monde* din „vendredi 17", nu am disperat, am aşteptat să-mi vină rîndul, o persoană, două, trei cerînd *Revista fenomenelor paranormale,* „n-avem!"; am ajuns şi eu la geamlîc, am întrebat dacă a sosit *Le Monde,* azi, difuzorul mi-a spus că da şi a început să-l caute printre teancurile de ziare din jurul scaunului său, o secundă, două, trei, timp în care, peste umărul meu, alte trei, patru persoane l-au întrebat dacă „mai aveţi paranormalul".

În sfîrşit, mi-a găsit exemplarul, am ochit repede data, „vendredi 17"... cu bucuria orei exacte, am plătit 1200 de lei potriviţi, după care omul i-a spus celui de lîngă el, înghesuit în acelaşi chioşc modern: „trebuie să pun un afiş că s-a terminat paranormalul, că altfel înnebunesc!".

Epilog la exact 15 ani: azi nu prea văd cine mai înnebuneşte după un *Le Monde,* la Bucureşti.

---

* deseori, cenzura oprea difuzarea presei occidentale din cauza unor articole sau ştiri „duşmănoase" la adresa situaţiei din România (nu şi pe acelea ostile faţă de celelalte democraţii populare...). Se practica interzicerea totală, dar şi amînarea difuzării cu o săptămînă, cu o lună, lăsînd ca timpul să le „corăslească", vorba lui Fox. Cei mai avizaţi asemenea exemplare învechite căutau cu aviditate. A dezlega misterul dintr-un *Monde* întîrziat era o probă că „eşti la zi".

** Azi, la doi paşi de Cărtureşti...

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Uichendist pe Kalinderu, Buşteni

Jurnal de pantofar

Sîmbătă, ora 8,30, drum ca-n palmă, frig. Parcă stă să vină vîjul. Uite ninsoare blîndă şi mută. Aşa stînd vremurile în Sinaia, iau copilul şi-l duc pe Kalinderu, în Buşteni.

Ora 9. Cu tot cu clăpari, cască, beţe şi schiuri, profesor, copilul urcă. La schi. Eu, în ghete, mă retrag triumfal la „una mică"-n barul-fast food de pe Kalinderu.

Iau un ceai – 3 lei. Trag de el două ore. Femeia-pisică de la bar umple zece pahare cu apă fierbinte. Bărbatul-pinguin e mult mai responsabil. Verifică sosul de la chebab: „Nu, nu e destul de picant!" şi întinge cu bucăţele de pîine. „Nu e cum era!". Apoi, cu vîrful bocancului freacă cantul uşii de termopan. Nu se închidea de tot. Iese, intră în adăpost.

Afară, un om de-al lui bate cu o sticlă de bere nişte fleici bocnă. Un alt om, de data asta, ursuleţ, toacă lopăţind cărbunii în grătar. E devreme rău. La casă nu-i rest la 100 de lei. După asta îţi dai seama că e devreme. Şi un plăcar umblă să schimbe banii.

„Omule, fugi şi du ceaiurile astea sus că eu nu pun de zece ori apă caldă!" – zice omul-pinguin. Şi şaormarul ţuşti cu tava. Se duce, se întoarce.

O femeie negricioasă, dar vulpe, intră: „Sînt gata fleicile alea?". Omul-pinguin replică: „Doamnă, de ce nu veniţi să vă luaţi ceaiurile?". Tăcere.

Încet-încet se umple barul. Eu, într-un colţ, parazitez, tot cu ceaiul meu de lămîie, de 3 lei.

Şi, pe scaunele rămase libere, se perindă care mai de care.

Poveşti una şi una. Uite două:

Povestea 1: „Gino, mă jur că nu mai sînt cu Marius! Mă jur pe Sfînta Cruce! Sînt serioasă, mă ştii. Acum? Sus la Kalinderu! E mulţi străini la escaladă!"

Povestea 2: „Da, voi sînteţi presa. Da, o să vedem să nu-l deranjăm. Vedeţi cum luaţi interviuri... Are nişte pauze, atunci, poate." „E vreun loc special pentru noi? Vreau să las rucsacul. Nimic altceva. Să-l las. Aveţi căşti de toată lumea? Noi, operatorii sîntem sacrificaţi. Unul, săptămîna trecută, filma o vînătoare şi s-a auzit un glonţ, direct în cap. Şi a apucat omul să dea cu mîna pe obiectiv. Vroia să se filmeze şi n-a apucat."

În spatele telescaunului, a început Cupa Mondială la Escaladă.

Cupa e Cupă de Escaladă. Puţini curioşi. Puţini iniţiaţi. Un moşulică buştenar a escaladat Kalinderu ca să serbeze sîmbăta morţilor cu prietenii, avînd două kile de ţuică, în pungă de plastic. Murise muierea lui acum vreun an. Cupa de Escaladă? Ocupaţie de băut şi de privit. Comentarii competente la Cupa Mondială la Escaladă. Dileme existenţiale de sîmbăta morţilor:

„Bă, cum se agaţă ăştia, dă-i în mă-sa!"

„Uite, bă, ca primaru' nostru se strecoară ăştia! Or scăpa de DNA?"

„De ce s-or chinui în halul ăsta pe fiarele alea, bre? Munţii nu le-ajung? Ăştia sînt ca cola, bre. Nu vor un suc de măceşe de la mama lui. Le bese... Dă-i şi puneţi părul pe moaţe cu prostovăniile."

Peste tot fete de la Wilkinson împărţeau aparate de ras. Sampling, publicitate. Începuseră cu un aparat. Au trecut la două de om întîlnit. De frig, cred. Aveau un maldăr de terminat şi se băgase frig de la Dumnezeu cel nebărbierit. Eu, învîrtindu-mă fără treabă, mi-am încasat vreo 16 aparate de ras.

Şi tot aş mai fi încasat dacă schiorul meu n-ar fi terminat a zecea şi ultima coborîre pe ziua respectivă.

La ora 11 şi-un pic am zburat de pe pîrtie. Muzica era dată la maximul maximului de maxim, un prezentator uimind asistenţa cu Anda Adam. Eu, pantofar, am lăsat-o pe pleibecară la treabă.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

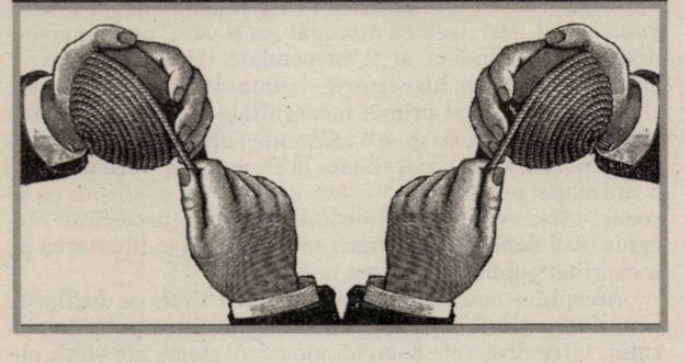

Simţul kantian al băutorilor de ceai

– şi istorica lui importanţă –

Există un principiu în teoria politicilor publice care zice că grupurile mici şi cu interese puternice sînt mai eficiente în a acapara banii statului. Acest principiu, inventat de un tip deştept pe nume Mancur Olson, are la bază o logică simplă. Să luăm de pildă grupul fermierilor. Ei au motivaţii să se organizeze pentru că fiecare dintre ei cîştigă mult din subvenţiile de la stat. Cine plăteşte aceste subvenţii? Contribuabilul. Suma pe care o plăteşte fiecare contribuabil către fermieri nu este atît de mare încît să-l motiveze să se agite, să se organizeze şi să lupte pentru a nu o plăti. Bineînţeles, perspectiva lui Olson este bazată doar pe analizarea intereselor – nu ia deloc în calcul ideologiile, principiile care joacă şi ele un rol în deciziile publice.

Cît explică principiul lui Olsen din deciziile publice? Foarte multe. De pildă, este de neevitat cînd vorbim despre modul în care sindicaliştii din sectorul bugetar român controlează distribuţia de bani către sectoarele lor de activitate. La fel cum explică foarte bine modul în care magistraţii au privatizat informal o felie a statului (justiţia) şi o folosesc în interes propriu. Sau modul în care grupul mic, dar puternic al ziariştilor din România poate omorî din faşă ideea că ar trebui să plătească şi ei contribuţiile sociale pentru cîştigurile regulate – pentru că şmecheria cu drepturile de autor plătite lunar în sumă fixă eludează de fapt definiţia legală a salariului. Da, inclusiv eu, nu săriţi.

Toată lumea e de accord că mişcarea* Tea Party *e un protest împotriva creşterii dimensiunii guvernului, a datoriei publice şi, contextual, împotriva unui sistem de sănătate de stat.

Bun, dar dacă principiul lui Olsen este cel care guvernează acţiunile colective, atunci logic ar fi ca statul să devină din ce în ce mai obez şi să intervină în tot mai multe domenii unde grupurile mici îl atrag, îl bagă la colţ şi îl forţează să le distribuie rente. Se întîmplă asta? Parţial. Dacă vom compara ce făcea statul (statul generic, nu unul anume) acum 100 de ani cu ce face acum, vom vedea că s-a extins permanent spre zone unde înainte nu se implica. Poate fi principiul lui Olsen o cauză? Asta e o întrebare la care nu ar putea răspunde complet nici o teză de doctorat, darămite un biet articol. Să zicem doar că bănuim că una dintre cauze a fost şi acţiunea anumitor grupuri sociale/profesionale bine organizate. Dar cînd se opreşte asta? Dacă cetăţeanul generic este mereu copleşit de cetăţenii bine organizaţi, de ce statul modern nu e pur şi simplu copleşit de rente? Şi mai interesant, cum se face că în ultimii 50 de ani am asistat la o liberalizare a comerţului internaţional – adică o acţiune prin care contribuabilul şi consumatorul generici au avut de cîştigat în faţa unor grupuri mici şi influente, cum sînt organizaţiile producătorilor şi sindicatele? Cînd se opreşte puterea grupurilor mici, dar vioaie? De obicei, cînd întîmpină rezistenţă. Cînd apar mişcări de cetăţeni nervoşi care spun „Ajunge!". Adică ceea ce se cam întîmplă acum în America, cu moda mişcării *Tea Party*. Puţină descriere de context. Denumirea de *Tea Party* duce spre tradiţionalul ceai englezesc, prezent şi la Caragiale. În context american, se referă şi la protestul din Boston împotriva unei taxe pe comerţul cu ceai, un adevărat mit fondator al revoluţiei americane. Sînt multe controverse politice în jurul actualei mişcări *Tea Party*, dar cam toată lumea e de accord că e un protest împotriva creşterii dimensiunii guvernului, a datoriei publice şi, contextual, împotriva unui sistem de sănătate de stat. Nucleul dur al mişcării s-a format înainte de actuala criză economică şi de ascensiunea lui Obama, prin mişcarea susţinătorilor lui Ron Paul. Respectivul domn este o figură fascinantă, dar marginală a politicii americane. Reprezentant în Congres al unui district din Texas, medic care încă mai practică profesia ca mod de a ţine legătura cu alegătorii, republican ca apartenenţă, dar mereu renegat de partidul său, Paul este un libertarian clasic. După el, America a luat-o razna pentru că actualul stat federal se îndepărtează de democraţia clasică, locală, fondată prin Constituţie, acea democraţie nesofisticată a oamenilor liberi la fel de nesofisticaţi, stăpîni pe pămîntul şi pe puşca lor şi care privesc orice e venit de la Washington ca pe ceva rău, cel mult necesar, dar tot rău. Paul se opune banilor care nu sînt legaţi de aur şi nu vede rostul existenţei Fed (Banca Naţională), acea instituţie care tipăreşte bani din nimic. Este un bătrînel simpatic şi în stare să genereze fanatism printre adepţii săi. Mişcarea sa acuza creşterea datoriei publice încă de pe vremea lui Bush jr., pe care îl acuza de trădare pentru că a provocat cea mai mare creştere a cheltuielilor guvernamentale pe timp de pace după Roosevelt. Asta pînă la Obama.

Dar mişcarea Paul a fost mereu marginală. Criza şi Obama au făcut din acest bulgăraş de zăpadă un ditamai bolovanul. „Vinovatul" imediat pare a fi omul de televiziune Rick Santelli. În primăvara trecută, Obama a anunţat planul său de salvare a economiei şi a oamenilor cu credite. Santelli, un tip care de obicei transmite placid de la bursa din Chicago pentru un post de afaceri, s-a enervat teribil şi a zis că nu e corect ca el să plătească din taxele sale lăcomia vecinilor care şi-au luat o casă prea mare, un televizor cu ecran plat şi acum aşteaptă să le salveze statul fundurile (secvenţele cu el ţipînd nervos la cameră au 1,3 milioane vizitatori pe YouTube – căutaţi „Rick Santelli and the Rant of the Year", merită). Ar trebui să facem un *Tea Party* de protest, a zis Santelli. În mai puţin de 12 ore existau deja site-uri dedicate subiectului. În toată America au apărut grupuri de iniţiativă. În ziua în care Obama a semnat pachetul de stimulare a economiei, peste jumătate de milion de oameni au protestat. Stînga acuză mişcarea că este controlată de Partidul Republican. Partidul Republican ar vrea să o controleze, dar nu prea poate, pentru că grupările *Tea Party* sînt la dreapta sa şi oamenii obişnuiesc să-i ia la huiduit şi pe republicanii moderaţi, care domină centrul partidului. Un sondaj de anul trecut arăta că un eventual partid *Tea Party* ar lua mai mult decît Partidul Republican. Dar nu e un pericol real, mişcarea nu aduce deloc a partid, nici măcar a unul american, extrem de descentralizat după standardele noastre europene. Cererile sînt amestecate. Unii sînt libertarieni stil *redneck* („ţărănoi" adică) *à la* Ron Paul. Alţii nu vor să vadă schimbat un sistem medical de calitate excelentă, pentru cei care şi-l permit. Dar cei mai mulţi sînt doar enervaţi de agenda de stînga a lui Obama, în care văd o mutaţie spre sistemul social(ist) din Europa, mutaţie pe care vor să o împiedice. Nu au încredere în presa *mainstream* şi doar Fox TV li se pare că îi reprezintă.

O privire pe unul din bloguri, la întîmplare, arată cam care este aria de interese: o doamnă zice că John McCain e un comunist, o altă doamnă spune că e născută în Estul Europei, ştie cum arată socialismul şi va face tot ce poate pentru ca „patria mea" să nu păţească aşa ceva. Un domn se întreabă retoric care o fi preţul pentru a-ţi vinde sufletul lucrînd în politica de la Washington. Aceştia sînt durii. Alături de ei, pragmaticii care calculează cum va exploda preţul asigurărilor medicale după reforma Obama sau cît o mai duce America dacă va continua să acumuleze datorii în ritmul curent. Cei mai mulţi se mîndresc cu natura amatoristică a mişcării – pancartele sînt făcute în casă, oamenii se adună pe banii lor. Această mobilizare a reuşit să cîştige pentru republicani scaunul de senator deţinut cîteva decenii de răposatul Ted Kennedy.

Ce se va întîmpla cu mişcarea? Ca toate revoluţiile plecate de jos, probabil că va schimba termenii dezbaterii, va fi capitalizată politic de unii, radicalii vor candida pe platforme proprii, dar nu vor fi niciodată mai mult decît este acum Ron Paul. În urma lor, valul de stînga care părea că mătură totul anul trecut va intra în defensivă.

Revenind la acţiunea grupurilor mici, *Tea Party* sfidează analiza academică bazată pe interese. Acei oameni cheltuie bani şi energie disproporţionat faţă de ce cîştigă în mod real. Ba chiar ar putea să piardă personal dacă politicienii îi ascultă – banii aruncaţi în economie ajung şi la ei, măcar indirect. Atunci de ce o fac? Este aparent iraţional. Să fie un intrinsec simţ moral kantian acţionînd în economie (cineva tot va plăti acei bani la un moment dat)? Cert este că mişcarea aceasta nu e o excepţie. Ba chiar intră într-o logică istorică sănătoasă: după o perioadă de cheltuieli nebune, urmează reculul, zgîrcenia salvatoare. În ţările bolnave, dominate de grupuri *à la* Olson, se ajunge la fundul sacului, se intră în falimente şi răscoale. În ţările sănătoase la cap, reculul pleacă de jos, de la cetăţeni care practică kantianismul fără să ştie. Că se numeşte *reagen*-ism, *thatcher*-ism sau *Tea Party* e mai puţin important. Ideea e aceeaşi.

Iaromira POPOVICI

bazar

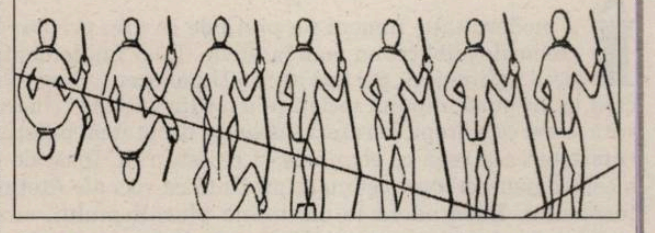

Global-local, pe viu

Într-un interviu luat recent, o doamnă cu pasiunea călătoriilor spunea că, atunci cînd a ajuns pentru prima dată în Asia, după un zbor interminabil, a avut surpriza să constate că acolo, lucrurile nu sînt foarte diferite de aici. Se aştepta să dea peste oameni şi obiceiuri nemaiîntîlnite şi exotice, precum exploratorii de altădată... Globalizarea, spunea ea, bat-o vina, e rădăcina lipsei de surprize şi a *déjà-vu*-urilor care ni se întîmplă în locuri despre care nici cu gîndul nu gîndeşti...

Eu, una, am avut exact reacţia opusă, în locuri mici, destul de aşteptate şi apropiate: asta probabil şi pentru că aşteptările mele, de călătoare într-ale amănuntelor nesemnificative (aparent) nu erau atît de curajoase. Cînd am ajuns la Budapesta, dimineaţa, în gara Kellety, unde totul era închis, singura salvare posibilă a fost... McDonald's-ul din apropiere. Unicul deschis atît de devreme (chiar Burger King-ul de vizavi, pentru care aş fi optat mai curînd, avea un scaun pus în uşă...) pentru călători rătăciţi prin oraş.

McDonald's-ul ăsta avea toate semnele diferenţelor global-local despre care am învăţat la cursul de globalizare de la master. Şi pe cele ale globalizării, o convertire să zicem productivă între cele două: puteai găsi, de pildă, sandviş cu ochi sau omletă. Micul dejun clasic, prins, cu dibăcie, în formula chiflei rotunde, brandul obligatoriu al McDonald's-ului. Tot acolo se afla, într-un raion alăturat, un McCafe, avînd toate tipurile de cafea prezente în cafenele obişnuite: Cappuccino, Moccacino, Latte Macchiato...

Sentimentul scontat, de „ca acasă", era astfel mult mai prezent în McDonald's-ul budapestan decît în cele româneşti, în care, din cîte am văzut, nimic nu s-a schimbat, demult, şi nimic nu e specific...

Globalizarea – nu doar spaţială, ci şi temporală – era cu atît mai vizibilă, cu cît coborai spre toaleta din subsol a localului: acolo, la intrare, era o doamnă spre vîrsta a treia, rezolvînd integrame. Personaj bine-cunoscut – celor care au mai prins epoca Ceauşescu – de la WC-urile de pe litoral: dădeai banul şi o doamnă asemănătoare îţi rupea, cu mîna ei, mica raţie de hîrtie igienică. Plus că, dată fiind importanţa misiunii ei (în fond, fără să treci de ea nu ţi-ai fi putut satisface o nevoie vitală...), aerul pe care-l afişa era unul arogant: abia te băga în seamă şi acţiona ca şi cînd ţi-ar face un mare favor...

Doamna de la toaleta McDonald's-ului din Budapesta era pe acelaşi calapod: rezolva integrame, necatadicsind să-ţi spună că puteai intra şi pe bon, gratis...

Asta pînă cînd, revenită la acelaşi McDonald's, am cunoscut un alt personaj, evident local, şi el: femeia de serviciu a fast-food-ului. O bătrînică drăguţă în stilul anilor '80, tunsă scurt şi cu permanent mic. Pentru ea – s-a văzut din prima clipă cînd şi-a început treaba acolo – a fi femeie de serviciu la McDonald's nu era nici pe departe ceva umilitor. Dimpotrivă, era o chestie de... mîndrie. Faptul că se plimba cu mopul printre picioarele consumatorilor nu era decît un aspect minor. Existau alte lucruri mai importante, de autoritate sfătoasă, în funcţia respectivă: de pildă, îţi recomanda ce să alegi; îţi arunca gunoiul; îţi făcea complimente (a mîngîiat admirativ, pur şi simplu, blana unei doamne). Misiunea ei cea mai importantă era însă să te informeze că... la toaletă se poate intra pe bon. Ea era spiritul cel bun, în contradicţie cu cel... nepăsător de la subsol: te învăţa, protectiv, să-ţi economiseşti banii. Era un fel de bunicuţă protectoare a localului.

Experienţa McDonald's-ului m-a convins, în foarte mic, că România nu e ultimul loc din lume unde mai persistă comportamente pe care le considerăm specifice epocii din care credem că am ieşit. Şi că, în funcţie de context, ele pot fi, dacă nu simpatice, măcar pitoreşti. Şi relevante sociologic.

Anca MANOLESCU

Religie şi pluralism

– despre condiţia diferenţiată a omului modern –

În modernitate, nimeni nu pretinde că are, privitor la treburile publice, un mandat divin. Doar fundamentaliştii înfiinţează „partide ale lui Dumnezeu“. Doar ei se cred în drept să impună societăţii o „ordine divină“ obiectivată, care, ce e drept, le rezervă *doar lor* dreptatea, puterea, cunoaşterea a ceea ce este bine şi ce este rău. Însă, de obicei, oamenii credincioşi nu se prezintă ca voci ale Atotputernicului. Dacă aderă la disciplina pluralismului, ei se străduiesc să acţioneze potrivit unor convingeri religioase pe care le recunosc a nu fi neapărat unanime. În Occident, pînă şi fundamentaliştii îşi susţin revendicările prin mijloacele legale ale democraţiei, chiar dacă discursul lor cuprinde atacuri la adresa culturii şi a valorilor „profane“, care au curs în societatea mare. În orice caz, vocile credinţei/credinţelor se manifestă ca elemente dintr-o diversitate pe care nu intenţionează să o anuleze.

Desigur, în ţările majoritar creştine din Europa Centrală şi de Est, religia are un statut cultural puţin diferit: ea continuă să facă parte dintr-un cadru de civilizaţie moştenit şi, ca atare, dintr-un vocabular public cu influenţă largă. Pentru foarte mulţi, ea oferă, pe lîngă substanţă spirituală, tradiţie, siguranţă, respectabilitate, un orizont elevat. Pe deasupra, constituie un important capital simbolic de identitate naţională – în aşa măsură că, la ceremonia de învestitură a preşedintelui României, în decembrie 2009, Patriarhul Daniel i-a binecuvîntat mandatul în slujba unui „popor drept-credincios“, perpetuînd astfel tema (convenabilă?) a echivalenţei între comunitatea de credinţă şi cea cetăţenească. La rîndul lor, oameni politici de toate culorile se folosesc de acelaşi capital simbolic pentru a scoate profit de popularitate.

În 1996, universitarul Emil Constantinescu ni s-a înfăţişat ca erou al unui scenariu, plin de mister, din legendarul creştin premodern. Recomandat de un „om sfînt“, candidatul liberal-democraţilor la preşedinţia ţării a pus în faţa românilor un model de societate în care comunismului recent dispărut i se opunea ortodoxia folosită ca etichetă uniformizantă. Dar a fost doar o manevră retorică de circumstanţă, căci după victorie preşedintele a respectat cuminte regulile pluralismului. În campania din 2009, Mircea Geoană a răsturnat (pentru foarte scurt timp) avantajul retoric în favoarea social-democraţilor, declarîndu-l pe Patriarhul Daniel modelul de om pentru societatea noastră. Ba a mai şi citit, de pe bileţelul furnizat la moment de consilierul său, un pasaj din Sfîntul Ioan Gură de Aur, răzbunînd astfel (pentru foarte scurt timp) încurcătura în care fusese pus, cu treisprezece ani în urmă, fondatorul partidului, Ion Iliescu, cînd nu putuse răspunde satisfăcător la întrebarea: „credeţi în Dumnezeu?“. Din păcate, icoanele pe care le-a arborat alături de culorile partidului nu i-au dat dlui Geoană cîştig de cauză în lupta politică, aşa că, renunţînd la supranatural, s-a hotărît să invoce paranormalul pentru a da înfrîngerii sale „inteligibilitate“. A fost lucrat prin mijloace magice de concurenţă. Nici candidatul Băsescu nu a trecut cu vederea posibilităţile electorale ale religiei, aşa că a ales ca „faptă bună“ a vieţii lui botezarea unui copil musulman. Un musulman e oare un om mai puţin bun decît un creştin? Trebuie să-şi schimbe credinţa pentru a fi român? E necesar, e legitim, e firesc ca religia să se rostească în spaţiul public. Dar demagogia grăbită şi greoaie nu îi face oare deservicii? Asemenea apeluri la ortodoxie nu sînt ele, într-un mod prea evident, prea impudic, recuzită improvizată, gîdilătură, se speră convingătoare, la urechile identitare ale majorităţii?

În genere, credinciosul tîrziu modern nu amestecă demagogic sau mecanic religia şi viaţa publică. Raportul dintre cele două e filtrat prin conştiinţă, e asigurat de consecvenţa cu care individul lucrează potrivit unor principii ultime, care, chiar ele, îi cer să accepte libertatea de gîndire a celorlalţi, diversitatea apartenenţelor şi a convingerilor. Dacă se dedică vieţii publice, omul credincios va miza pe *distanţa comunicantă* între transcendent şi cetate, nu pe obiectivarea ordinei divine în organizarea socială. H.-R. Patapievici amintea, în *Discernămîntul modernizării,* soluţia primei modernităţi, care menţinea prezenţa celor doi termeni şi totodată alteritatea lor. Lumea e plină de semne ale lui Dumnezeu, spunea el. Dar noi, modernii, ne-am pierdut priceperea – sau am asumat nepriceperea – în ce priveşte „decodarea“ şi aplicarea acestor semne asupra *întregului* social. Aici, trebuie procedat „ca şi cum“ problema modelului transcendent ar fi suspendată (H.-R. Patapievici, *Discernămîntul modernizării,* Humanitas, 2004, p. 132: „Pactul fondator al primei modernităţi nu este... moartea lui Dumnezeu – aceasta e o afirmaţie substanţială –, ci suspendarea chestiunii referitoare la Dumnezeu – aceasta este o afirmaţie procedurală“). Iată un mod de a afirma cu aceeaşi tărie refuzul unei ordini religioase proiectate mecanic (sau demagogic) asupra societăţii, cît şi libertatea de a exprima public raportarea la divin.

Acceptăm mai toţi că modernitatea tîrzie se defineşte prin diferenţiere, prin separarea atentă între puterile statului, între diversele domenii ale cunoaşterii, ale vieţii publice, ale existenţei individuale. Modernul este, s-a spus mai acut, un om fragmentat. Aşa încît ne vine la îndemînă să punem distanţă între convingerile noastre religioase – chiar cînd le exprimăm public – şi viaţa curentă, obştească sau particulară. Ni se pare firesc să ne comportăm, să gîndim, chiar, diferenţiat, izolînd întrucîtva, unele de altele, diferitele dimensiuni ale fiinţei noastre sociale şi intime. René Guénon observa că omul religios dă astăzi credinţei doar un sector strîmt din existenţa sa, în vreme ce restul vieţii şi al concepţiilor lui sînt foarte „moderne“, ceea ce pentru Guénon însemna neconduse de principii metafizice. Dar ceea critica el era fragmentarea, nu diferenţierea subiectului uman; era faptul că diferenţierea nu mai este raportată la o unitate transcendentă.

Condiţia diferenţiată a omului modern are ea doar dezavantaje, poate conduce doar la schizofrenie, la fracturarea, la fărîmiţarea individului? Nu oferă ea şi alte posibilităţi, de pildă stimularea discernămîntului în ce priveşte „treptele“ realului, dimensiunile fiinţei umane, cu diferitele lor aptitudini şi rosturi? În măsura în care conştiinţa rădăcinii ei transcendente e păstrată, a gîndi diferenţiat persoana umană nu produce fracturarea, ci buna ei ierarhizare interioară. În teologie şi în textele spirituale, distincţiile privind etajele fiinţei umane, raporturile, conflictele, armonizarea lor constituie un capitol masiv. Se ştie ce reticenţe exprimă literatura creştină a pustiei faţă de sentimentalism şi imaginaţie, ce tehnici recomandă ea pentru a le ţine în frîu, pentru a le supune duhului sau intelectului. Se ştie ce religiozitate kitsch poate rezulta atunci cînd trăirea spirituală e acaparată de ortopraxie, de afectivitate şi voluntarism. Berdiaev a fulminat împotriva religiei „adaptate“ la categoriile mundane, care blochează credinţa în zonele joase ale omului, sub masivitatea „acestei lumi“, fără ieşire către libertatea increată. Marele Inchizitor al lui Dostoievski arată ce chip totalitar poate lua religia cînd „spiritul“ ei se rezumă să răspundă nevoilor terestre ale colectivităţii. Simone Weil vorbea despre facultăţile „naturale“ ale fiinţei omeneşti care nu au dreptul să participe *direct* la viaţa propriu-zis spirituală, fiindcă ar reduce absolutul la propria lor condiţie, adică la un absolut de nivel inferior, fabricat de ele, fals, înşelător.

În măsura în care e asumată de conştiinţă, condiţia diferenţiată a omului modern poate sprijini efortul de a gîndi consecvent, responsabil faţă de societate, *distanţa comunicantă* între absolut şi lume. Aceeaşi condiţie diferenţiată poate da suport pentru a percepe tensiunea fertilă între cei doi poli, pentru a resimţi interior atracţia polului infinit depărtat, folosind distanţa ca *distanţă mobilizatoare*.

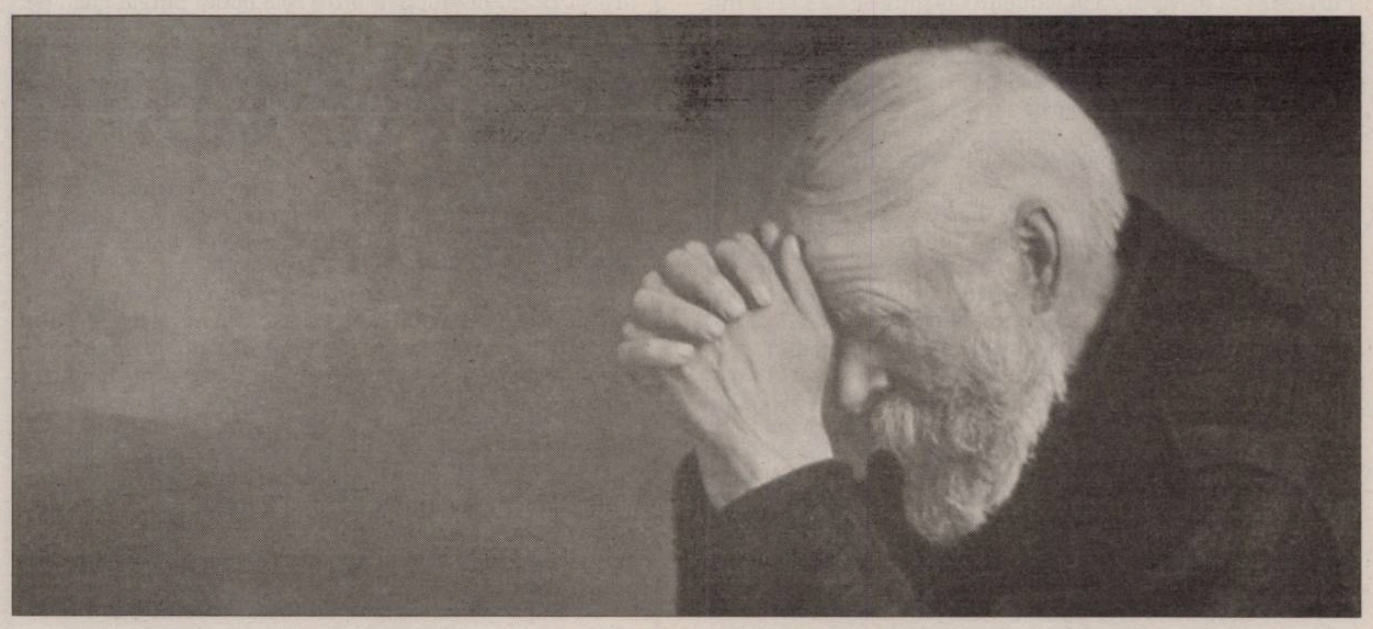

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Bătaia, ruptă din iadul alb

Am fost plecat o săptămînă din România şi, prin urmare, nu am mai putut urmări fascinantele programe ale televiziunilor noastre. Cu siguranţă, am ratat o mulţime de lucruri interesante.

Cînd am plecat era mare agitaţie pe posturile de ştiri în legătură cu schimbarea siglei Partidului Democrat-Liberal. Se întorceau pe toate părţile variantele posibile, se analiza oportunitatea mărului, a ancorei sau a rozei vînturilor. Ce mai freamăt, ce mai vuiet! Şi dă-i şi toacă ore-n şir această cestiune arzătoare la ordinea zilei!

Cînd am revenit în România, nimeni nu mai vorbea despre acest subiect. Cum se poate una ca asta? O asemenea problemă de care depinde viaţa atîtor semeni ai noştri şi viitorul însuşi al naţiunii să fie lăsată de izbelişte? Iată că a fost lăsată... Eu zic că ar fi meritat cel puţin un referendum, la cît erau spiritele de încinse.

Cînd m-am întors, Dumnezeul jurnaliştilor de ştiri i-a binecuvîntat cu un viscol – şi, cu ocazia aceasta, am avut parte de o avalanşă de titluri apocaliptice, din seria „Şoc şi groază sub nămeţi“. Iadul este, bineînţeles, „alb“. Dar toată această mană cerească se pare că nu a fost de ajuns pentru neostoita poftă a ştiriştilor pentru senzaţional. Mai era nevoie şi de ceva ciomăgeală. Şi s-a găsit şi aşa ceva: un şofer de autobuz aflat – se zice – sub influenţa alcoolului l-a luat la pumni şi la picioare pe un sărman călător. Dumnincă seara, după ce s-a trecut în revistă problema viscolului, emisiunea *Sinteza zilei* de la Antena 3 a vrut să fie originală: a dedicat un amplu spaţiu acestei cafteli şi a găsit de cuviinţă, după ce a dat înregistrarea de nu ştiu cîte ori, să ilustreze şi cu alte filmuleţe cu bătăi, culese de pe YouTube. Bineînţeles, motivul clamat era unul de profund civism: cum de nu intervine nimeni cînd doi sau mai mulţi oameni se bat în plină stradă? Problema era că în unele filmuleţe chiar se băga cîte cineva să despartă beligeranţii, numai că Mihai Gâdea se făcea că nu observă asta şi tot cerea filme noi, la vederea cărora invitaţii din platou să-şi arate indignarea pentru lipsa de reacţie a publicului. De fapt, toată miza emisiunii era să satisfacă nevoia populaţiei de a asista la ciomăgeli.

Acum nu mai avem lupte cu gladiatori în arenă sau oameni sfîşiaţi de animale – şi e mare păcat! Meciurile de box sînt puţin, monşer! Noi vrem violenţă adevărată, ruptă din viaţă, nu jocuri de picioare în ring! Ei, lasă, că Mihai Gâdea ne furnizează şi doza de aşa ceva!... La facultatea de teologie pe care a făcut-o a învăţat că celui care cere trebuie să i se dea, nu?

De fapt, toţi ştiriştii, indiferent de la ce post de televiziune sînt, freamătă de plăcere cînd simt miros de sînge adevărat. De exemplu, Consiliul Naţional al Audiovizualului a realizat o monitorizare a reflectării în emisiunile de ştiri şi în talk-show-uri a cazului „Băhăian“. În urma monitorizării, s-au ales cu somaţie publică TVR 1, Antena 1, Antena 3, PRO TV, Prima TV, Naţional TV, Realitatea TV, Kanal D şi Vox News.

Desigur, cei de la CNA au fost interesaţi de „protecţia copilului“, dar n-ar fi rău să fim protejaţi şi noi, ceilalţi, de filmele realizate de DIICOT (filme de lucru, nedestinate publicului), cu probe şi cadavre mutilate, în diferite grade de descompunere. E adevărat, unele zone ale acestor filme au fost blurate, dar acest *blur* pus de televiziuni e la fel de ipocrit ca steluţele sau fluturaşii puşi peste sexele damelor fotografiate în poziţii ginecologice, în ziarele tabloide. De fapt, el nu ascunde mai nimic, ba, mai mult, nu face decît să stimuleze imaginaţia. Ca să nu mai vorbim de micile detalii *juicy* lăsate, ca din greşeală, în afara zonei blurate. La fel de ipocrit e şi anunţul prezentatorilor de ştiri înainte de a difuza filme cu orori: „Avertizăm că urmează imagini şocante“. De fapt, acesta nu e un avertisment, ci un promo, ceva de genul, „Lume, lume, vino să vezi ceva tare!“. Este un semnal că urmează să ni se arunce printre gratii carne proaspătă.

Florin SPĂTARU

Numele lui Google conţine multe zerouri

Anul 2009 nu a marcat nici o criză pentru cel mai important motor de căutare, ci a însemnat lansarea de noi servicii şi cucerirea unor noi pieţe. Campionul de categorie grea nu se dă la o parte nici din faţa provocărilor, iar uneori le dă coate chiar prietenilor. În articolul de săptămîna trecută am scris despre cum Google a muşcat inclusiv din prietenosul Apple; povestea nu se opreşte aici, căci mai există un produs care va înteţi zîzania.

Nexus One, doi, trei

Pătrunderea Google pe piaţa smartphone-urilor şi concurenţa directă pentru iPhone-ul de la Apple, aceste două lucruri sînt bifate de apariţia Nexus One, numit şi superphone, deşi poate puţin cam devreme. Intrarea în clubul producătorilor de telefoane nu înseamnă că principala sursă de venituri se va schimba. Cei mai mulţi bani tot din publicitate vor veni, iar Nexus One nu se vrea decît un alt vehicul pentru sistemul de operare Android. Cel puţin asta reiese din declaraţiile oficialilor. Telefonul va putea fi achiziţionat cu 529 de dolari la liber şi cu 179 de dolari la un abonament pe doi ani. Operatorul ce-l va comercializa în Statele Unite e Verizon Wireless, iar în Europa va fi Vodafone.

Una dintre noutăţile aduse de acest telefon e posibilitatea de a compune orice, de la un SMS la un e-mail, doar prin comandă vocală. Numai că e puţin lucru pentru un gigant: aşteptările sînt foarte mari şi ne-am fi dorit ceva unic, ceva care să revoluţioneze sectorul. Aparatul, construit de un producător taiwanez, cu un ecran tactilosensibil este puţin mai uşor şi mai subţire decît liderul iPhone. Iar acesta profită în continuare de strategiile diferite ale celor două companii: Google face bani din publicitate, iar Apple – din vînzarea de telefoane. Coliziunea dintre cele două banchize comerciale nu va întîrzia însă, mai ales că luna trecută Apple a anunţat achiziţionarea unei firme de publicitate pe mobile.

Google FastFlip sau cum să răsfoieşti printr-un viespar

Google a creat un viespar în zona agenţiilor mass media care se plîng de faptul că motorul de căutare cîştigă sume imense de pe spinările lor, fără a le plăti vreun sfanţ. Indexarea conţinutului publicaţiilor prezente în mediul online este perfect legală şi le aduce beneficii ziarelor – răspunde în apărarea sa Google, destul de neconvingător.

Punctele de controversă sînt serviciul Google News, unde agenţiile de presă îşi ascut cuţitele, dar şi serviciul Google Book Search, ce intră în zona de acţiune a editurilor. Toată această presiune a generat o posibilă cale de împăcare : Google FastFlip, un serviciu experimental ce permite utilizatorilor să răsfoiască virtual reviste şi ziare ce aparţin cîtorva zeci de publicaţii. În urma permisiunii de a folosi ca rezultat o pagină întreagă din ziar, Google a acceptat să plătească o parte dintre veniturile generate de acest serviciu. Nu este prima tentativă de acest gen: în 2007, Google a încheiat un parteneriat cu mai multe agenţii de presă pentru a difuza conţinut mass media, iar un alt parteneriat mai complex a fost încheiat cu editurile şi cu autorii de carte. Cel din urmă nu a avut deloc succes, un proces fiind pe rol pentru a stabili dacă Google a încălcat legile americane. Bineînţeles că acest nou serviciu nu va rezolva vreuna dintre problemele existente, dar acesta arată voinţa motorului de căutare de a ajuta publicaţiile online să găsească soluţia optimă pentru a percepe bani din citirea articolelor.

Un 1 urmat de cîte zerouri?

Se cunoaşte deja evenimentul lexicografic din 2006, cînd celebrul dicţionar explicativ american Merriam-Webster a introdus definiţa verbului *to google*. Nici Yahoo şi nici MSN nu au reuşit să impună vreun cuvînt în limbajul familiar. Iar ascensiunea acestui cuvînt este la fel de demnă de admirat precum ascensiunea firmei americane: în numai opt ani de la apariţie, a ajuns să fie incredibil de profitabilă, cu mult mai repede decît alte invenţii intrate în banalul cotidian.

Undeva, în acest punct, apar mereu două întrebări legate de celebrul motor de căutare: de unde-i vine numele şi cîţi bani valorează acest gigant? Prima întrebare ne întoarce în timp, în 1938, cînd un matematician american căuta un nume care să reprezinte un număr format din 1 urmat de 100 de zerouri, adică un număr superior numărului de particule elementare din Univers. În pană de idei, îi cere nepotului de 8 ani un cuvînt, iar acesta răspunde într-o doară „googol“. Denumirea l-a amuzat aşa de mult pe matematician, încît a introdus-o în tratatul lui de matematică.

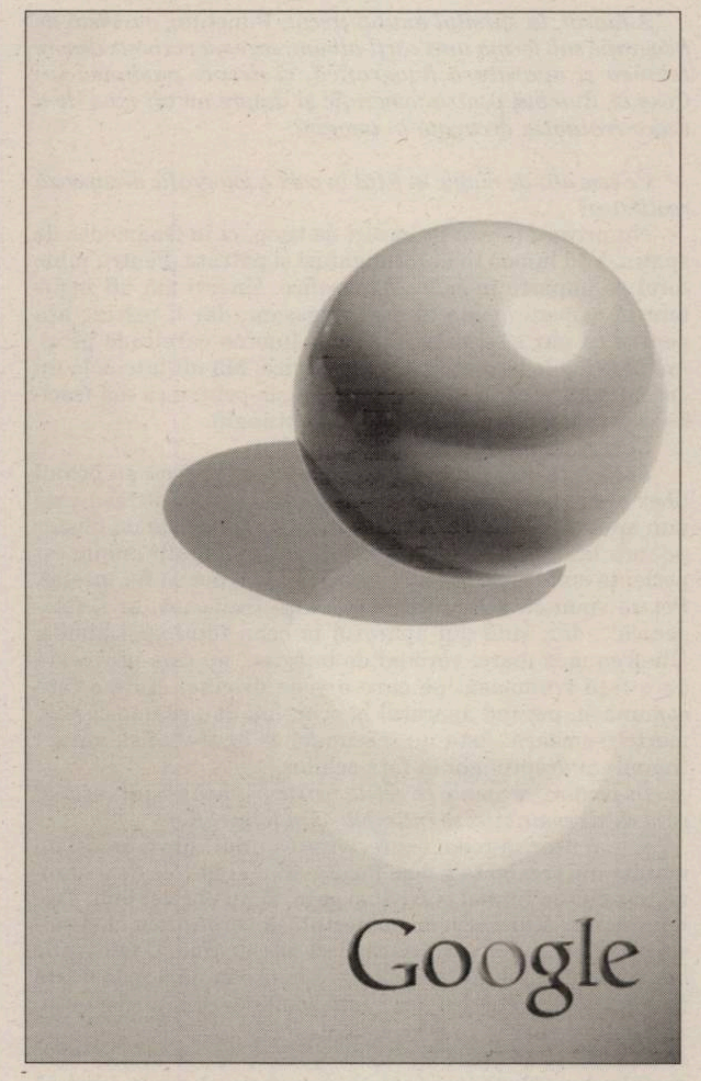

60 de ani mai tîrziu, cei doi fondatori ai Google caută şi ei un nume potrivit pentru invenţia lor: un motor de căutare numit într-o primă fază „BackRub“ (masaj al spatelui). Unul dintre colegii lor şi-a adus aminte de matematician, numai că a uitat grafia corectă.

A doua întrebare ar trebui puţin modificată în: cîţi milionari în dolari a generat compania? Peste o mie, incluzînd-o aici şi pe o maseuză (poate că ea venise cu denumirea iniţială a motorului de căutare) care a lucrat la început cu jumătate de normă şi a primit drept bonus acţiuni. Nu i-a trecut prin minte că vor valora mai tîrziu milioane de dolari.

Anul acesta, cei doi fondatori ai Google şi-au anunţat intenţia de a vinde cinci milioane de acţiuni Google pe o perioadă de cinci ani. Ceea ce va genera pentru fiecare dintre ei o sumă de 2,75 de miliarde de dolari, avînd în vedere că o acţiune este cotată la un preţ de 550 de dolari. Dacă aceste intenţii se vor materializa, cei doi nu vor mai deţine decît 48% din drepturile de vot în interiorul consiliului de administraţie. Numai că cei doi vor controla în continuare compania, cu ajutorul directorului executiv ce deţine şi el 10% din acţiunile firmei.

Sumele ameţitoare generate de compania americană înseamnă bineînţeles şi companii cumpărate pe bandă rulantă. Cea mai cunoscută achiziţie este YouTube, cumpărată cu acţiuni ce însumează 1,65 miliarde de dolari. Gigantul Internetului şi-a asigurat atunci supremaţia în domeniul filmuleţelor online.

An de an, căpcăunul Google înghite mici companii care să o menţină tot timpul în top. Anul 2009 nu a fost o excepţie şi au fost cumpărate mai multe firme:

- *On2 Technologies,* o companie din domeniul filmuleţelor online, ce se axează pe vînzarea de programele ce arhivează filmuleţele. Tranzacţia a avut o valoare de 106 milioane de dolari şi va ajuta la creşterea calităţii filmuleţelor online. Se speră bineînţeles şi la o creştere a profiturilor generate de YouTube.
- *AdMob,* o companie specializată în publicitatea pe telefoanele mobile, achiziţionată cu suma de 750 de milioane de dolari. Această achiziţie a generat o investigaţie din partea comisiilor antitrust.

Toate aceste firme nu fac decît să sporească numărul de zerouri din coada acelei cifre 1 ce reprezintă locul ţintit. Deşi gigantul seamănă din ce în ce mai mult cu un monstru, putem spera şi la dezvoltarea părţii candide, jucăuşe, cea care subliniază cretivitatea şi gratuitatea într-o lume virtuală.

„Fotografia este o luptă cu temerile tale“

– interviu cu fotograful Cosmin BUMBUŢ –

A lansat, la sfîrşitul anului trecut, Punctum, *o revistă de fotografie sub forma unei cărţi-album, care nu vorbeşte despre tehnică şi aparatură fotografică, ci despre pasiunea lui Cosmin Bumbuţ pentru fotografie şi despre un alt mod de a vedea realitatea decupată în imagini.*

Ce este atît de magic în felul în care o fotografie decupează realitatea?

Nu privesc lumea în bucăţi de timp, ci în fragmente de spaţiu. Văd lumea în dreptunghiuri şi pătrate. Pentru mine totul se împarte în cadre fotografice. Uneori mă uit insistent la oameni, poate că devin agasant, dar îi privesc aşa pentru că pur şi simplu îmi place lumina care cade pe ei, îmi plac feţele lor, mi se par fotogenice. Mă uit intens la un om nu pentru că vreau ceva de la el, ci pentru că mă fascinează transpunerea lui într-un dreptunghi.

Ce face ca un chip să fie fotogenic?

Asta încă mai caut. Pentru că tot ce văd eu cu ochiul liber şi-mi spun că e o faţă fotogenică devine altceva cînd pun aparatul la ochi. Fotogenia pentru mine este un mister pe care încă nu l-am dezlegat. Chiar după mulţi ani de experienţă cu modele şi fotografie de modă, pot să fiu înşelat. Pot să spun cu ochiul liber: „Ce faţă frumoasă, ar fi fotogenică!“, dar, cînd pui aparatul la ochi, totul se schimbă. Uimirea mea mare, vorbind de imagine, nu este provocată de o faţă frumoasă, pe care o vede oricine, ci de o faţă comună şi, punînd aparatul la ochi, îmi dau seama că este foarte frumoasă. Asta nu înseamnă că ar trebui să am tot timpul un dreptunghi în faţa ochilor.

În pictură se spune că feţele foarte frumoase sînt cel mai greu de desenat. Aşa se întîmplă şi în fotografie?

E mai uşor să redai expresivitatea unui chip frumos, jumătate din treaba ta e deja făcută. Mai ai nevoie de o lumină bună şi-un fundal potrivit şi gata, ai un portret bun. Trebuie să mai stai puţin cu subiectul, să vorbeşti cu el şi să-l surprinzi în anumite stări, ca el să uite de tine. O fotografie bună a unui fotograf profesionist nu înseamnă a reda o faţă frumoasă, ci a reda frumos o faţă comună. Şi-atunci e puţin mai mult de lucru. În fotografia de modă, modelele sînt alese de alţii, alese să fie foarte fotogenice, aşa că munca fotografului se reduce la jumătate şi trebuie să fii un idiot să dai greş şi să faci o fotografie proastă cu un model bun. N-ai cum să ratezi.

Unii oameni nu ştiu să pozeze, sînt timizi sau se inhibă. Cum reuşiţi să-i faceţi să se relaxeze, să comunice cu dvs.?

Şi eu mă intimidez dacă mi se pune aparatul în faţă. Bem un vin, discutăm, spunem bancuri deocheate, nedeocheate... Ideea e că trebuie să stai mai mult cu acel om, ca să uite de tine şi de aparat, să uite că eşti fotograf.

În fotografiile dvs., cît este firescul surprins, spontanul, şi cît este anticipare, planificare, poveste?

Depinde de la fotografie la fotografie. Teoretic, orice fotografie ar trebui să fie o anticipare. Pentru că, dacă nu ştii să o anticipezi, n-ai putea s-o faci. O fotografie bună înseamnă să fii la locul potrivit în momentul potrivit. Dar intri într-un exerciţiu al fotografierii, într-o rutină. Pot să văd ceva interesant pe stradă şi pot să-mi imaginez ceva. De exemplu, am văzut odată un bărbat care căra un WC îmbrăcat în piele, cu colacul din piele, şi m-am gîndit: „Ce e cu ăsta?“. M-am dus după el şi l-am fotografiat. Nu e o fotografie bună, dar am ştiut cînd să declanşez. Instinctul acesta se capătă printr-un îndelungat exerciţiu al fotografiei. O fotografie de genul acesta presupune să ştii oarece tehnică pe care, după ce ai învăţat-o, trebuie s-o uiţi. Trebuie să intri într-un fel de rutină, ca şi cum ţi-ai lega şireturile sau ca şi cum ţi-ai pune fularul ca să nu-ţi fie frig. În ceea ce priveşte tehnica, acesta e lucrul cel mai important: să fii obişnuit să faci automat setările corecte. În rest, contează ce vezi şi ce decupezi în timp şi spaţiu, oriunde te-ai afla.

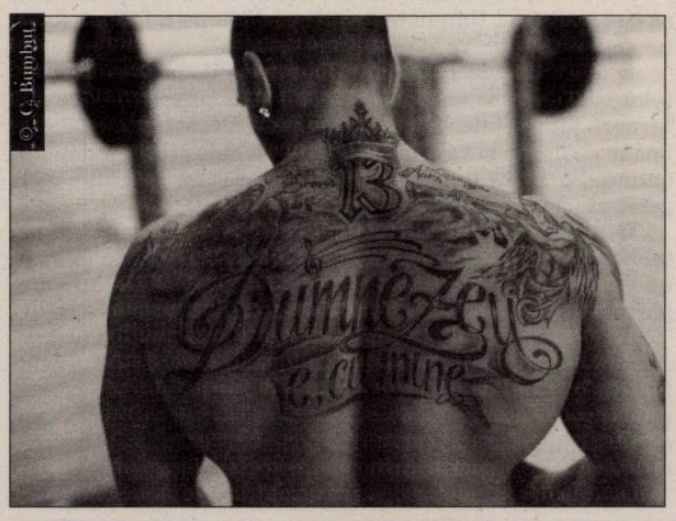

Ce este mai importantă, tehnica sau imaginaţia – intuiţia dvs.?

Mai importantă e intuiţia. Pentru că, dacă mă pui să aleg între o fotografie perfectă tehnic şi una care îţi transmite o stare, o prefer pe cea neclară şi prost expusă, dar care te impresionează prin atmosferă. O poză este expresivă dacă te izbeşte, dacă are ceva care te marchează şi te face s-o priveşti a doua oară. N-are nici o legătură cu tehnica, pînă la urmă. Fotografiile bune le vezi făcînd abstracţie de tehnică, le simţi, te lovesc într-o oarecare măsură...

„Vreau să fiu liber“

Care este conceptul revistei Punctum? *Pare un fel de carte-album. Există un public pentru ea?*

Punctum nu este o revistă perisabilă. Orice revistă de fotografie care are reclamă la tehnică şi face *review*-uri de aparate foto e perisabilă, pentru că în trei-patru luni informaţia se învecheşte. Mi-am dat seama zilele trecute că *Punctum* poate fi citită şi peste un an sau doi, pentru că fotografiile sînt bune, textele sînt foarte bune, istoria fotografiei româneşti nu e scrisă nicăieri, începem s-o scriem acolo, deci poţi s-o citeşti oricînd. Nu mă interesează concurenţa, nici nu ştiu dacă există, dar în momentul în care cumperi o revistă de fotografie cu tehnică şi *review*-uri tehnice, peste şase luni ceea ce poate rămîne bun din ea sînt doar portofoliile, dacă sînt de calitate. Ceea ce înseamnă că dintre revistele româneşti de fotografie care există pe piaţă ar fi neperisabile vreo 30%, în condiţiile în care au portofolii de calitate.

Punctum este un proiect destul de egoist. Am susţinere ideatică din partea mai multor prieteni şi există mulţi oameni care cred în ea. Pînă la urmă *Punctum* publică un gen de fotografie sau nişte imagini care-mi plac mie. De-asta spun că proiectul e egoist. Am vrut să fac o revistă pe care s-o citim eu şi prietenii mei. Dacă prind nişte oameni care simt la fel ca mine şi sînt atraşi de aceleaşi lucruri, imagini, gînduri sau cărţi ca şi mine, probabil că o vor cumpăra. În rest, m-am tot gîndit care este piaţa pentru revista asta. Chiar nu ştiu, încă sondez, în sensul că am tipărit-o şi-acum văd dacă se vinde. Sînt garantate patru apariţii pentru anul ăsta. Dacă nu se va vinde, va muri. Eu nu cîştig bani din asta. Vreau să plătesc oamenii care lucrează la ea, portofoliile şi imaginile care sînt publicate.

Ce înseamnă a vedea*?*

Să fii atent la ce ţi se întîmplă şi să nu treci mai departe. Eu sînt tot timpul în alertă. Nu ştiu dacă e bine sau rău, sînt deformat profesional, văd lumea în dreptunghiuri bidimensionale şi caut tot timpul, imagini pe care, chiar dacă nu le transform în fotografii, le văd tot timpul, şi ăsta este un exerciţiu care-mi foloseşte foarte mult. Nu e obligatoriu să fotografiez tot ce văd în jurul meu, dar exersînd, asta mă ajută pentru fotografiile viitoare.

Se află frumuseţea în ochii celui care priveşte?

Da, contează ce are omul acela în spate. Poate să fie o fotografie care mie să-mi placă foarte mult, nu neapărat făcută de mine, la care eu să rîd sau de care să mă bucur şi din care altcineva, care n-a văzut, citit sau n-a făcut aceleaşi lucruri sau n-a trăit aceeaşi viaţă ca mine, să nu înţeleagă nimic. Orice fotografie şi orice lucru pe care le vezi îţi pot induce nişte referinţe culturale văzute sau trăite de tine. Vezi cu toată încărcătura ta. E foarte important lucrul ăsta, să fii încărcat. Fotografia este o luptă cu tine, cu temerile tale, trebuie să cucereşti ceva, să învingi ceva. Cînd faci o fotografie bună, posezi ceva. Eu, cîteodată, simt că posed persoana respectivă, sînt fericit, am momente de climax.

Care sînt dilemele unui fotograf?

Ce fac, de ce fac, cît mai fac, pentru cine fac, merită? Fac meseria asta pentru că îmi place foarte tare şi nu ştiu să fac altceva. Şi, de la o vreme, fără să îmi mai pese dacă place sau nu ceea ce fac; asta a venit după ce mi-am dat seama că am putut să vînd multă fotografie comercială. Nu mai sînt pornit să fiu cel mai tare fotograf de modă sau de publicitate din România, cum am fost considerat la un moment dat. Totul a pornit dintr-o frustrare, dar cînd am cîştigat suficienţi bani să-mi cumpăr o casă, motoarele mele s-au oprit. Vreau să fiu liber – e un cuvînt mare, dar în momentul de faţă cred că pot să fotografiez cam ce vreau şi să nu mă rog de alţii pentru comenzi. Acum, proiectul meu cel mai mare este revista. E un proiect care îmi dă energie, mă încarcă puternic.

Cum vă căutaţi temele şi subiectele?

În ultima vreme nu prea le mai caut, mă las purtat de ceea ce văd şi simt. Rar mă apuc să fac proiecte mari de genul Aiud, care nu este terminat pentru că nu sînt un editor bun. Sînt multe imagini, multe poveşti şi multe lucruri, şi ceea ce îmi place astăzi nu mai îmi place mîine. Procesul de alegere e foarte greu, mai ales alegerea propriilor imagini. Imaginile tale sînt cel mai greu de judecat.

Ce relaţie aveţi cu pictura, ce pictori vă plac?

Îmi place foarte mult Degas, se apropie foarte mult de fotografie. În facultate, Degas m-a impresionat pentru că avea imagini fotografice, tăieturi şi lumină fotografice. Îmi plac şi alţi pictori care nu au neapărat aceste trăsături fotografice. Am învăţat mult despre Vermeer în şcoală; el a folosit lumina ambientală ca să creeze imagini foarte frumoase. Acum îmi place Munch, care n-are nici o legătură cu fotografia. Îmi plac expresioniştii, de la o vreme, înainte îmi plăceau impresioniştii.

Faceţi portrete în imagini; dar în cuvinte cum ar suna autoportretul pe care vi l-aţi creiona?

E foarte grea întrebarea asta. Nu mi-am făcut niciodată un autoportret în cuvinte. Nu pot să mă caracterizez în cuvinte, nici simplu, nici complicat... Sînt un tip care încă se caută. Ştiu că trebuie să fac fotografii pentru că simt nevoia să fac asta, în rest, pot să-ţi spun lucruri care-mi plac, lucruri care nu-mi plac. Nu ştiu. Sînt curios.

a consemnat Nadine VLĂDESCU

(varianta integrală a interviului pe www.dilemaveche.ro)

Mădălina ŞCHIOPU

Pentru un zîmbet de copil

– CliniClowns, clovnii din spitale –

Directorul Fundaţiei CliniClowns România, Martin Schiere, afirmă că, în Olanda, unde această organizaţie a fost înfiinţată, este cel mai cunoscut brand din ţară, după Google, mai popular decît Coca-Cola sau IKEA. Practic, dacă întrebi olandezii pe stradă, 100% ştiu despre ce e vorba. „În Olanda vizităm cam 25% dintre toţi copiii internaţi în spitale. Mergem în aproape toate spitalele din ţară, poate cu cîteva excepţii în localităţile mici. Primim din donaţii 11-12 milioane de euro pe an de la cetăţenii olandezi. Asta înseamnă mai mult decît produce o companie medie românească.“ Toate astea, pentru următoarea idee: copiii veseli suportă mai uşor tratamentul, pregătirea şi urmările unei intervenţii chirurgicale, perioada cenuşie şi încărcată de suferinţă din timpul spitalizării. Şi ce ar putea să-i bucure mai mult decît arhetipul artistic al voioşiei copilăreşti – clovnul? De 15 ani, clovnii care-şi arată măiestria lîngă patul de spital se află şi în România, în mai toate spitalele pentru copii din Bucureşti.

Patch Adams, doctorul trăsnit. Conceptul de terapie prin umor şi bucurie a prins rădăcini mai întîi în Statele Unite. Patch Adams, un medic nonconformist, a provocat stupefacţia serioasei lumi medicale, în anii '70, prin ghiduşiile şi clovneriile făcute lîngă patul bolnavilor. După stupefacţie a urmat, cum se întîmplă adesea în America, succesul: Adams a devenit celebru şi şi-a putut înfiinţa, din donaţii private, propriul institut în care să trateze bolnavii după metodele personale, numit Gesundheit! Institute. De aici pînă la filmul hollywoodian n-a fost decît un pas: în 1998 a fost lansat pe piaţă popularul film cu Robin Williams în rolul principal, *Patch Adams*.

În anii '80, un clovn de profesie, tot din SUA, Michael Christensen, şi-a vizitat fratele mai mic la spital în echipament „de serviciu“. Reacţia entuziastă a copiilor internaţi la vederea lui, combinată cu experimentul Adams, le-a dat americanilor ideea să continue vizitele clovnilor în instituţiile spitaliceşti. La începutul anilor '90, experienţa a fost transplantată în Olanda, prin formarea CliniClowns şi recunoaşterea oficială, salarizată, a profesiei de „clovn de spital“.

Clovnul Arno şi UNITER. Cea care a adus clovnii de spital în România în anii '90 a fost Alexandra Zugrăvescu, medic pediatru şi preşedinta Fundaţiei Internaţionale pentru Copii şi Familie. Cu 15 ani în urmă a fost în Olanda, unde a făcut cunoştinţă cu unul dintre „clovnii din spitale“, pe nume Arno. Acesta a invitat-o la o demonstraţie într-o secţie de oncologie, unde erau internaţi copii bolnavi de cancer. Vreme de două-trei ore, doctoriţa Zugrăvescu avea să fie fascinată de ceea ce vede. În primul rînd, „clovnul de spital“ e diferit de unul obişnuit şi e nevoie de cursuri speciale pentru deprinderea acestei meserii. Trucurile demonstrative, gălăgioase, giumbuşlucurile spectaculoase de la circ, teatru sau petreceri nu funcţionează şi nu sînt indicate în cazul copiilor bolnavi. De obicei, clovnul „aluneca“ în salon, cu mişcări delicate, lente, îşi joacă sceneta în linişte, zgomotele pe care le face sînt slabe, mai mult susurate. Ia floarea de jos, o miroase, i-o dă copilului. Alteori parodiază – pentru a le face suportabile şi a le scoate din contextul dramatic – operaţiile medicale: injecţia, perfuzia, controlul. Trebuie să se muleze pe dorinţele copilului şi să improvizeze neîncetat. „A fost o experienţă tulburătoare. Această pereche de clovni – fiindcă se lucrează de obicei în perechi, clovn-«clovniţă» – rar scoteau o vorbă, nu făceau zgomot, nu era o demonstraţie, o scamatorie, totul se petrecea în linişte, într-un fel de pantomimă. Ei bine, uitîndu-te la copii era un miracol felul în care îşi schimbau fizionomia şi chiar comportamentul. Privirea aceea plină de suferinţă, maturizată din cauza bolii, devenea din nou copilărească.“

Alexandra Zugrăvescu i-a spus lui Arno că vrea să aducă CliniClowns şi în România. „Du-te acolo şi dacă reuşeşti să faci ceva, cheamă-mă!“ – i-a răspuns olandezul. Pe cînd îşi bătea capul în căutarea ideii salvatoare, doctoriţa l-a întîlnit pe Ion Caramitru, o cunoştinţă mai veche. I-a povestit, printre altele, despre experienţa olandeză. „Să încercăm să facem ceva la UNITER“ – a spus actorul. Cornel Todea, director la Teatrul pentru Copii „Ion Creangă“, a dat anunţ printre actorii din instituţia lui. Înştiinţat, Arno a venit imediat să ţină cursuri cu ei. A fost găzduit la UNITER, sala de recepţie a devenit sală de curs. Training pentru „clovnii de spital“, zilnic, dimineaţa şi seara. A urmat practica, la Spitalul „Grigore Alexandrescu“, care prezenta avantajul de a avea mai multe secţii, şi astfel actorii se puteau familiariza cu copii suferind de diferite tipuri de afecţiuni. Arno şi-a chemat, pentru lecţii, perechea din Olanda, clovnul-femeie Patricia. „Arno e o persoană deosebită, un om cu o structură interioară specială“ – spune dna Zugrăvescu. „A venit de multe ori pentru training în decursul timpului. La început el ne-a finanţat, a făcut tot felul de *fundraising*-uri în Olanda, eu nu-mi dau seama cum a reuşit şi cît se zbătea să le obţină.“

Fundaţia, astăzi. În prezent, CliniClowns România are angajaţi 11 clovni: actori de la teatrele pentru copii din Bucureşti care lucrează part-time în spitale. Spre deosebire de Olanda, unde clovnul este angajat al spitalului şi munceşte exclusiv acolo, la noi se poate funcţiona doar în această formulă. Din 2008, după ce s-a desfăşurat ca program al UNITER, CliniClowns România a reuşit să devină ONG de sine stătător. S-a extins şi la Braşov, unde doi actori vizitează, în calitate de clovni, spitalul pentru copii. „În prezent mergem cam în toate spitalele pentru copii din Bucureşti – spune Alexandra Zugrăvescu. La «Grigore Alexandrescu», la Budimex – «Maria Slodowska Curie», Institutul de Oncologie, am fost la Colentina, la secţia de copii cu SIDA, la Institutul de Ocrotire a Mamei şi Copilului «Alfred Rusescu». Mergem în fiecare săptămînă, fiindcă perechile de clovni se împart în funcţie de spital, de pildă, în această săptămînă toate zilele sînt acoperite.“

Din păcate, 75% dintre fonduri vin în continuare din Olanda, iar fundaţia trebuie să găsească tot mai mult sponsorizări şi donaţii pe plan local. În acest scop a fost lansat un spot TV pentru cei care vor să contribuie cu bani, cu actorul Gabriel Coveşeanu în rol principal. În ciuda statutului de vedetă de televiziune, actorul este unul dintre cei care, de ani întregi, respectîndu-şi riguros programul, lucrează şi în calitate de „clovn de spital“.

„În România există încă o imagine negativă a ONG-urilor – afirmă Martin Schiere. Companiile sînt rezervate în a oferi bani şi este complicat să explici că banii daţi pentru ONG-uri nu sînt pierduţi, aduc un plus de imagine companiei. Am început o campanie de colectare de fonduri şi am primit ajutor în special din partea mass mediei, care ne-a oferit uneori spaţiu gratis; am beneficiat şi de discount-uri în producerea reclamelor. Acest lucru ne-a ajutat să facem economii la buget, pentru a cheltui banii pe care-i avem pentru cei care reprezintă ţinta fundaţiei noastre – copiii.“

Între respingere şi acceptare. Dintre actorii care au venit la început, cîţiva au renunţat, deşi ar fi vrut să rămînă: provocarea emoţională de a vedea copii suferinzi a fost prea mare pentru ei. Medicii, asistentele, infirmierele au avut păreri împărţite. Unii au acceptat ideea de la început, alţii au avut o reacţie de tipul: „Ce faceţi? Aici sînt copii bolnavi şi voi îmi veniţi cu circul?“. S-au convins însă, în cea mai mare parte, că nu e vorba de nici un circ şi au constatat efectele asupra copiilor. Pentru a risipi neîncrederea, clovnii îi atrag uneori şi pe cei din personalul medical în jocul lor. „Am constatat că unii copii vin din familii atît de sărace încît nu văzuseră niciodată un clovn, pentru că nici televizor nu au acasă“ – povesteşte Alexandra Zugrăvescu. „Nu mai vorbesc de cei din centrele de plasament sau abandonaţi. Clovnii trebuie să improvizeze, în astfel de cazuri: unul îşi scoate nasul roşu şi i-l pune mamei sau asistentei, iar cel mic vede că, dacă e acceptat de un adult cunoscut, nu poate fi ceva rău.“

Printre actorii care merg frecvent în spitale se numără Marcela Andrei, de la Teatrul „Ion Creangă“. „Clovnul de acest fel e diferit în mare parte de cel de circ. Nu ne fardăm, fiindcă ar fi prea mare şi neplăcut contrastul cu pereţii de spital. Îmbrăcămintea e simplă: în Olanda e aproape sărăcăcioasă, noi îi adăugăm totuşi o pată de culoare, fiindcă e prea multă sărăcie în jur şi am fi luaţi drept altceva. La teatru actorul are rolul principal: aici, protagonist trebuie să fie copilul, el e în centrul atenţiei. Este şi o lecţie de umilinţă pentru noi. De-asta e nevoie de training special, care se reia periodic, pentru reîmprospătarea mijloacelor de interacţiune cu copilul“.

Zîmbetul. Ce înseamnă pentru un actor cu aproape trei decenii de scenă în spate experienţa CliniClowns? Marcela Andrei spune că, uneori, această profesie slăbeşte contactul cu realitatea. „Ca actor, nu ai legătură prea mare cu realitatea – nu fiindcă ai vrea, dar pur şi simplu nu e treaba ta. Te duci pe scenă, interpretezi un personaj, primeşti aplauzele şi pleci. Aici, ochi în ochi cu copiii internaţi, simţi că faci o schimbare în viaţa reală.“

Sînt nenumărate episoadele pe care cei implicaţi în activitatea CliniClowns le-ar putea povesti. Poate medicii de la oncologie care le spuneau: „De cînd lucrez aici, nu i-am auzit niciodată pe copii rîzînd“. Poate copiii care ies pe culoar, veseli, la sosirea lor. Dna Zugrăvescu îşi aduce aminte, pregnant, de o secvenţă de la începuturile proiectului: „Eram la secţia pentru copii arşi. Într-un salon, pe pat era o fetiţă cu arsuri grave, într-un costum şi o mască de ghips, i se vedeau doar ochii, nările şi gura. Perechea de clovni a intrat, cu mişcări foarte încete, au început să-şi facă jocul, lent, cu gingăşie. Fetiţa a deschis ochii, obosiţi, confuzi. Apoi şi-a dat seama ce se întîmplă. Privirea i s-a luminat şi am văzut începutul de zîmbet, care s-a lărgit, forţa marginile de ghips ale măştii, parcă voia să se elibereze. Sînt medic pediatru de zeci de ani, dar mi-au dat lacrimile. Şi actorii, cînd au ieşit, îşi ştergeau transpiraţia de pe frunte: «Dnă doctor, ce moment am trăit!»“.

PUBLICITATE

PARCUL TINERETULUI

Silvia CAZACU

Melancolii iernatice şi planuri acvatice

Cuvinte-cheie: linişte, blocuri în zare, cîini zgribuliţi şi prietenoşi, lac neamenajat, derdeluş, copii la săniuş, copaci, jucării îngheţate, atenţie la tren, Casa surprizelor, zăpadă, iar copaci, iar linişte şi fum în zare. Vă rog să le reţineţi, căci sînt pe cale de dispariţie (şi ele, şi stările pe care le generează). Pentru sezonul viitor, edilii recomandă călduros acqua land-ul, lemnul de tec şi nisipul alb.

După un vin fiert într-o cîrciumă la gura metroului, pornim la drum. E frig, dar sînt curioasă să văd cum e. Parcul Tineretului într-o zi din mijlocul iernii. La intrare, pe un afiş, Piedone în dublu rol veghează şi urează... Pe alee, în stînga, căluşei, maşinuţe aliniate, nemişcate şi un nene care dă zăpada din jurul lor. În stînga: bănci şi mulţi copaci. Cîţiva copii se dau cu săniile pe derdeluş. Ger, linişte şi zgomote de iarnă, înfundate. Un chioşc căptuşit cu nailon, snaks-uri, pufuleţi, şerveţele, seminţe. Degeaba, tot frig e. Vînzătorul, un domn mustăcios, e cufundat în somn, pe un scaun, sub o pătură, flancat de cîteva frigidere pline cu răcoritoare. Comerţul nu prea merge, dar omul visează şi, în somn, pare împăcat. Trecem încet să nu-l trezim şi ajungem la pod. Dincolo de lacul îngheţat, se vede oraşul. Cu blocuri multe, turle de biserici şi coşuri industriale. Tonuri neutre, amestecate. Întindere pustie, aproape sălbatică. Un spaţiu care te lasă să te mişti, să respiri, să-ţi imaginezi. Să uiţi de oraş, chiar dacă e sub ochii tăi. Să-ţi aminteşti de desenele copilăriei, de poeziile cu „a-nceput de ieri să cadă...", de bucuria simplă şi curată de iarnă. În tot peisajul întins şi încremenit: doi „turişti" cu aparate de fotografiat, o maşină în slalom pe alei şi trei jandarmi în exerciţiul funcţiunii. Deşi nu mai pare aşa polivalentă (doar mică, pustie şi inofensivă), sala cu pricina e bine păzită. Nu îndrăznim să întrebăm de ce. Lăsăm parcul în spate şi ne îndreptăm spre Orăşelul copiilor. Decorul se animă, se colorează. Apar semnele... civilizaţiei: banner-e fluturînd reclame la terase şi restaurante. Peste tot se propun mese festive. „Umbra Ardealului" şi „Vulturul fenician" plutesc peste orăşel. Se organizează şi Revelion. Dacă vă interesează, e „meniu tradiţional cu mîncare şi băutură să vă «simteţi» bine românește. Program artistic-tombolă etc...". Se şi construieşte. O clădire serioasă, cu cîteva etaje. Chiar în mijlocul orăşelului, printre ciupercuţe şi personaje de basm. E o atmosferă ciudată, amestec de lumi şi poveşti. Vizibile, colorate, dar încremenite de frig. Copii nu sînt, doar angajaţi care curăţă zăpada de pe jucării: cursa de cai, Casa surprizelor, Ştrumful cititor, personaje de desene animate sau eroi musculoşi. După starea pe care ţi-o dă, pare, mai degrabă, un orăşel al adulţilor. În care te pierzi frumos şi inutil, într-o după-amiază de iarnă, la fix doi paşi de agitaţia de la McDonald's şi staţia de metrou Brâncoveanu.

Noi land-uri şi grătare de beton

Ce caută oamenii într-un parc din Bucureşti? Am întrebat cîţiva şi a ieşit un mic inventar, după cum urmează: verdeaţă (copaci, flori, iarbă), pămînt, linişte, umbră, păsări, animale, un loc în care să poţi merge pe jos, cu bicicleta, cu căruciorul, cu rolele, cu cîinele, să te odihneşti, să citeşti, să-i plimbi pe copii, să bei o bere, să alergi, să meditezi, să te relaxezi. Apoi mi-am dat seama că întrebarea e inutilă. Atîta vreme cît nu e pusă celor care decid. Acelei minorităţi care stabileşte peste noapte ce *trebuie* să găsească oamenii într-un parc în Bucureşti. În acest caz, inventarul cu pricina se schimbă. Şi arată cam aşa: turnuri gemene, de beton şi sticlă (ca să se orienteze lumea mai bine), zone de agrement (= de consum), păsări exotice scumpe, dar blînde („să vină să mănînce pîinică din mîna oamenilor" – după cum spune cîştigătorul licitaţiei), ansambluri rezidenţiale (pentru oameni cu stil, sofisticaţi), un paradis acvatic („cei pretenţioşi se pot retrage în clubul VIP, dotat cu parcare individuală"). Să luăm ultimul caz: viitorul *aqua land* din parcul Tineretului, un proiect grandios şi profitabil, ca orice proiect care se respectă. Ni se spune că: „locul este conceput sub formă de spirală. Se deschide cu un restaurant bistro care se întinde pe suprafaţa plajei din lemn de tec. Spirala se continuă cu un minunat jacuzzi şi se închide cu ochiul de apă cu nisip alb. Inima acestui spaţiu va fi barul în apă de unde vă puteţi comanda băuturi în ton cu atmosfera". Ăsta e esenţialul. Adică ceea ce trebuie să ştim. Restul (adică zvonurile că se vor „betona" patru hectare din parc, că proiectul nu e tocmai legal, că spaţiul verde bucureştean – oricum mic – se va face şi mai mic etc.) sînt detalii. Se ajustează din mers, în drumul spre progres.

Am întrebat-o odată pe Irina Nicolau cum se vede Bucureştiul de la înălţimea etnologului urban. Iar ea mi-a răspuns că etnologul nu stă la înălţime, el scormoneşte pe dedesubt. „Şi, în poziţia asta – spunea – simt că mă apasă un Bucureşti care a păţit ceva foarte grav... Îmi amintesc imaginea pe care o păstrez privind de la înălţimea Spitalului Municipal unde am urcat odată la ultimul etaj. Bucureştiul părea o meduză, un animal foarte delicat peste care căzuse un grătar de beton şi, ici şi colo, printre ochiurile grătarului, simţeai cum palpită o viaţă adevărată".

Mă gîndesc acum că de la înălţimea confortabilă a funcţiei, edilii Bucureştiului văd doar spectacolul şi, evident, profitul. Distracţia şi betonul merg bine împreună. Şi în alegeri, şi pe timp de pace. Deci nu sînt motive de îngrijorare. În definitiv, nu moare nimeni de prea multă distracţie sau de prea mult beton. Şi, oricum, fumul grătarelor e plăcut, iar bucureştenii sînt oameni veseli şi primitori.

Iaromira POPOVICI

Al nostru e cel mai frumos...

Parcul Tineretului din Bucureşti e, într-un fel, şi parcul meu. Acolo am copilărit, pe cînd veneam de la şcoală, la început de ani '80, şi mă dădeam în bărcuţe cu cravata de pionier la gît... Erau bărci roşii, din fier, azi în afara tuturor standardelor de protecţie a copilului: dacă-ţi venea un asemenea leagăn în faţă, acolo rămîneai... Tot în Parcul Tineretului ne-au alergat măturătoarele pentru că, atunci cînd făceam „premilitară" (un fel de pre-armată din învăţămîntul ceauşist), le răsturnam grămezile de frunze proaspăt adunate... Şi tot acolo am făcut, cu cîţiva băieţi din clasă, pozele „sexy" de sfîrşit de clasă a VIII-a, cu flăcăul care o ţinea pe fată de după umeri...

Parcul Tineretului a fost... parcul bunicilor mei. Casa lor dădea chiar în parc şi, de aceea, împreună cu toţi copiii de pe stradă, îl tratam ca pe o curte extinsă. Ne plimbam cu bicicleta în lungul şi-n latul lui: cînd am ajuns, odată, chiar dincolo de Polivalentă, am auzit că mai încolo e casa lui Arghezi, Mărţişor, şi mi s-a părut un soi de lume interzisă, de trecere dincolo... De altfel, şi în unele vise experimentam o asemenea trecere tot într-o anumită zonă din Tineretului...

Nu doar primele contacte cu miraculosul, ci şi cu periculosul posibil se leagă tot de parcul ăsta: acolo erau exhibiţionişti, despre care mi se spunea că dau buzna de după tufişuri şi că trebuie să mă feresc de ei. Şi să nu-i privesc, precum pe Gorgona Medusa... Iar despre lacul local se auzeau poveşti şi mai *horror,* legate de violuri şi copii înecaţi...

Cînd m-am îndrăgostit, mi-am dus iubiţii, iniţiatic, pe acolo: era drumul spre casa bunicilor mei. Cînd mi s-a născut copilul, prin anii '90, am ţinut să continui tradiţia: am încercat să-l duc la aceleaşi locuri de joacă unde mersesem şi eu, dar acestea se transformaseră precum împrejurimile Frumoasei din Pădurea Adormită: ruginiseră şi se umpluseră de bălării.

Ritualuri şi comparaţii

În ultimii ani, parcul a mai ieşit din derizoriu: s-au construit locuri de joacă noi, s-au plantat pomi, flori, au apărut piste de role şi biciclete, un teren de baschet, niscaiva carusele... Din păcate pentru acest loc, deşi e mult mai mare (80 ha), a fost momentan „luat" de parcul de la Palatul copiilor, mai proaspăt construit de harnicul Piedone al sectorului 4, unde, printre altele, se pot face mai multe şi mai eficiente lucruri gratis: să exersezi la aparatele de fitness prezente acolo, cu riscul de a sta la coadă...

În partea veche a parcului, distracţia clasică şi mereu gratuită rămîne... plimbatul. Sau turele de colo-colo, din faţa parcului, prin jurul lacului, pînă la Palatul copiilor şi înapoi. Nu e comic: pentru mulţi pensionari rămîne singura distracţie. Care e, de fapt, mai mult de atît: o modalitate de socializare, de contemplare, de luare în stăpînire, şi de aproape, şi de la distanţă, a lumii comprimate şi aseptice: „Draga mea, e foarte frumos vara, e o echipă foarte bună de muncitori care a făcut parcul *zeiss.* Băncile aşa frumos le vopseşte primăvara, şi vin vagabonzi şi le rup. Pentru noi e sănătate curată în fiecare zi să faci o astfel de plimbare. De dimineaţă pînă-n 1, 2 eu îmi termin toate treburile. Şi pe urmă ies să fac un tur afară. Stau o oră, două prin parc, vara mai mult. Mai stăm pe bancă, ne întîlnim cu prietenele: acuma, uite, am găsit-o pe doamna, şi pe bătrînica aia... Sînt şi porumbeii, acolo, în faţă, le aduce lumea mîncare". Spusele de mai sus aparţin unei doamne pensionare, fostă muncitoare la Adesgo. Ele sînt o mostră a majorităţii discursurilor celor de aceeaşi vîrstă cu ea, cu care mă întîlnesc dînd ture printre caruselele din scuarul central.

La care se adaugă un alt subiect interesant: abordarea comparativă – în termeni pompoşi – a parcului: în primul rînd, ce e acum cu ce era odată; dar şi comparaţia acestui loc cu alte parcuri, eventual cu cel de la Palatul copiilor: „Pe vremuri aici era stuf. În vale, acolo, au scos morţii de la Belu. La lac, acolo. Aici erau grădini şi un cartier pînă colea: cîteva căsuţe. Tot aici, în final, se aruncau toate hîrtiile din oraş, că erau şi cimitirele... Era capătul.

Ceauşescu a făcut frumos, da nu îţi dădea voie să calci pe iarbă, erau paznici – spune aceeaşi pensionară, lucrătoare la Adesgo. E frumos parcul. Venim tot timpul, de 30 de ani, că aici locuim. Aveam o cumnată pe Giurgiului şi, cînd treceam cu tramvaiul pe aici, ziceam ferice de cei ce locuiesc în zonă. Primele blocuri erau atunci în construcţie. Aici au fost un lac şi nişte căsuţe. Şi o groapă de gunoi, cîndva, prin anii '40. La «Şincai», acolo, au scos o buturugă despre care spuneau că a fost de 300 de ani. Dîmboviţa a fost pe aici.

Pe vremea lui Ceauşescu, nouă ni s-a părut greu, în sensul că a fost muncă voluntară, muncă patriotică cu tinerii de atunci. Dar putem spune şi că a făcut ceva pentru noi. De cîte ori venea, el niciodată nu trecea cu maşina pînă la Polivalentă – chiar cînd aceasta era în construcţie, în cinstea celui de-al nouălea congres: venea cu suita pe jos, prin parc."

Puţină istorie recentă şi orală

Deja se profilează o istorie a parcului, precomunistă: „Terenul, altădată cunoscut ca Valea Plîngerii, inundabil, era ocupat, cu un *bidonville,* cu populaţie marginală, în extremă sărăcie" (Mariana Celac, Octavian Carabela, Marius Marcu Lapadat, *Bucureşti, arhitectură şi modernitate, un ghid adnotat,* Editura Simetria, 2005); şi comunistă, în care acesta a fost evacuat, şi, conform aceleiaşi surse, „urbanizat printr-o operaţie drastică care a inclus modernizarea reţelei de circulaţie, depoluarea, construirea unui cartier de locuinţe şi a unor echipamente sociale mari. Programul, precedat de evacuarea gropii şi a locuitorilor ei, a făcut parte dintr-o campanie cu o componentă politică şi propagandistică. Pe faleza care străbate parcul a rămas, dezafectat, primul Crematoriu uman (1923-1931). Odată cu brutalitatea deplasării locuitorilor, dincolo de calitatea arhitecturii (în declin, afectată de regimul de economii şi termene de execuţie imposibile) şi de critica densităţilor practicate în noul cartier, amenajarea parcului a schimbat microclimatul zonei şi bilanţul verde al oraşului".

Fosta „Vale a plîngerii", fostul drum glorios al lui Ceauşescu către congresele sale, Parcul Tineretului – cel puţin partea sa centrală – e, acum, doar un amestec de mic carnavalesc cu relaxare fără pretenţii. Gogoşica Fiţoşica, Elliot dragonul, Goofy, Mickey, Woody şi un cîine ce ar putea fi Pluto – de la primul carusel –, o *Bocca della verita,* un Love Test (apeşi pe nişte butoane şi ţi se ghiceşte ce fel de iubit/ă eşti), un urs alb tăvălit pe spate, un peşte cu şapcă galbenă, prinţul broscoi, dovlecii Cenuşăresei, bărcile piraţilor şi clasicele maşinuţe care se ciocnesc sînt lucrurile cu care se poate lăuda acum.

Bodyguarzii care îşi fac rondul cu osîrdie consideră că în parcul lor totul e perfect: „Noi supraveghem totul. Decît ţărîna... şi p-aia trebuie s-o vezi. Şi furnica aia de jos... Noi lucrăm opt ore. Cel mai mult ne place aranjamentul, aspectul. E curăţenie: în primul rînd, datorită oamenilor. Sînt foarte civilizaţi. Cine vine vine în prezenţa copilaşilor, de la vîrsta de 1 an pînă la 5-6 ani. Probleme nu am avut, nici comportamente violente, că n-are la ce să fie aicea" – ne răspunde unul dintre ei. Entuziasmul lor îl împărtăşeşte şi un lucrător la spaţiile verzi: „Parcul nostru e cel mai frumos. Aceşti pomi îi ancorăm, ca să fie mai rezistenţi, mai solizi. Se greblează, se plantează, se toaletează, deci diferite lucrări. Iar vara s-a plantat foarte mult: şi flori, şi trandafiri, şi pomi..."

Deja parcul îşi structurează o imagine mai idilică şi mai puţin melancolică. Se pare că, atîta timp cît se menţine spaţiul verde, pe o întindere cît mai mare, oamenii care îl vizitează nu-şi mai doresc altceva. Se mulţumesc cu puţin şi nu au cine ştie ce aşteptări consumiste: „Vin aici pentru *jogging* de un an şi jumătate. Şi pentru copil, să se dea cu rolele sau cu sania. Nu am consumat sucurile şi gogoşile. Trăim sănătos. Sigur, mai sînt cîinii care se iau uneori după noi: trăim totuşi în România. Dacă ceva ar merge bine aici ar fi o surpriză pentru mine" (designer, 36 de ani).

Ştiri nebăgate în seamă

● **Sexy sau sexist?** În SUA, sporturile de iarnă nu sînt foarte la modă. În afară de hochei, care se joacă – iarnă, vară, în săli – nu există prea mulţi sportivi care să fi ajuns vedete în sporturile pe gheaţă sau zăpadă. Nici Lindsey Vonn, campioană mondială la mai multe probe de schi, n-a ajuns vedetă. Pînă acum. Luna trecută, revista specializată *Sports Illustrated* i-a consacrat un portret. Sportiva apare pe coperta revistei, în poziţie de coborîre, cu genunchii strînşi, capul înainte şi corpul aplecat în faţă. Costumul aerodinamic e strîns pe corp, punînd în evidenţă liniile longiline ale muşchilor. Are părul blond şi zîmbeşte frumos. E sexy! Tocmai asta acuză şi numeroase publicaţii americane: că *Sports Illustrated* promovează o viziune sexistă asupra sportivelor, alegînd dinadins o atletă frumoasă într-o postură, spun ei, sexy. O socioloagă feministă a remarcat chiar că de fiecare dată cînd o atletă apare pe vreo copertă de publicaţie sportivă, este mereu aleasă o poză sexualizată, nu o fotografie în acţiune. Într-o ţară în care schiorii (sau schioarele) nu ajung vedetă, o sportivă care-şi încordează fesierii ca să-şi facă avînt e acuzată de sexism. Faptul că trece prima linia de finiş e un detaliu nesemnificativ pentru feministele care o critică.

● **Biblia, o referinţă pentru tineri.** Cît este de citită cea mai bine vîndută carte din Franţa? Biblia se vinde în aproximativ 300.000 de exemplare în fiecare an. Noul Testament e, conform unui studiu realizat de o instituţie europeană de sondaje, mai cunoscut decît Vechiul Testament. Şi cele mai importante scene şi pilde din Biblie le sînt cunoscute francezilor. În jur de un sfert dintre francezi au răsfoit-o măcar o dată. Dacă pentru preoţi şi organizaţiile religioase aceste statistici pot părea îngrijorătoare, asociaţiile de editori sînt optimiste: dintre cei care citesc sau au citit Biblia, 46% au făcut-o dintr-un interes spiritual sau religios, în vreme ce 43% au fost mînaţi de o motivaţie culturală sau literară. 35% dintre tinerii sub 25 de ani consideră Biblia o referinţă culturală importantă. Mai puţin de un sfert dintre vîrstnici (peste 60 de ani) acordă cărţilor sfinte acest statut. Acelaşi studiu arată că cei care au o Biblie în casă sînt în general mult mai dispuşi să-şi cumpere cărţi. (după *Libération)*

ORICE S-AR SPUNE, FIECARE ŞOFER CU AROMĂ DE ROM CARE SE NĂPUSTEŞTE SPRE O PAJIŞTE VERDE ARE ORIGINI EUROPENE

● Orice s-ar spune, Dan Diaconescu are un talent special în crearea momentelor TV burleşti. Ultimul de acest tip, de un comic enorm, este cearta cu sudălmi dintre Pavel Coruţ şi Gigi Becali, pe teme teologice, primul în rolul Arianul, al doilea – Creştinul. Cu asemenea reprezentanţi, nu e de mirare că arianismul a murit, şi nici creştinismul nu se simte prea bine. (**M. Ş.**)

● Aş fi curios să aflu cam cîte lopeţi s-au vîndut în Bucureşti iarna asta. Pe Calea Giuleşti fiecare şofer pare să aibă cîte una. (**M. C.**)

● „Eugenia" modernă, care nu mai este ambalată în acea hîrtie unsuroasă din cauza cremei, conţine, printre alte ingrediente, cum ar fi făină, zahăr, pudră de cacao sau aromă de rom, şi un conservant (metabisulfit de sodiu), etilvanilină, hidrolaze sau agenţi de afînare. Pe ea scrie: *original*. Aşadar, a trebuit să facem o revoluţie ca să aflăm ce mîncăm... (**A. P.**)

● Din seria „Ce victime a mai făcut iadul/infernul/coşmarul alb", adică zăpada. Un nene, comerciant ambulant, care vindea „trei şerveţele la 1 leu" într-o staţie de tramvai, văzînd puhoiul care se năpusteşte spre coborîre, începe să strige: „Trei brichete la 1 leu...". Îşi dă repede seama de nepotriveală şi, cu un gest de lehamite, rectifică mai mult pentru sine: „Auzi, bre, brichete! Mi-a-ngheţat şi minţili de frig. Trei şerveţele la un leeeeuuuu!". (**R. T.**)

● La televizor se tot dă reclama la berea Ciuc care înfăţişează bărbaţi jucînd fotbal pe o pajişte verde şi femei pregătindu-se de picnic, sub un soare dogoritor. Pe nămeţii ăştia, e din ciclul „Nuca în perete"... (**M. V.**)

● Cîteva observaţii despre Valentine's Day, sărbătoarea asta împotriva căreia o grămadă de oameni au cîte ceva urît de zis: 1) În primul rînd, nu este o invenţie a „imperialismului american", are origini europene. O cîntau trubadurii cu cîteva secole înainte să se descopere America. 2) Pînă s-o importăm, Dragobetele autohton era ca şi inexistent în cultura noastră populară. Noroc cu Valentine's Day! 3) Dragobetele este pe 24 februarie. Să-l sărbătorim este ca şi cum am face Revelionul pe 15 ianuarie, conform nu ştiu cărui calendar dac. 4) Valentine's Day e, de fapt, nesuferită celor singuri, zgîrciţilor, posacilor şi snobilor antiamericani. 5) Nu e obligatorie. (**M. C.**)

ORICE S-AR SPUNE, ADAPTAREA PASAGERILOR LA SPAŢIU ÎNCEPE CU CHIPUL LUI EMINESCU ÎNTR-UN PEISAJ HIBERNAL, TEORETIC PERFECT

● Copiii fotografului spaniol Augustí Centelles au dau în judecată, recent, organizaţia „Martorii lui Iehova", Fundaţia „Francisco Franco" şi editurile Espasa Calpe şi Susaeta pentru folosirea şi difuzarea, vreme de 50 de ani, a unor fotografii aparţinînd tatălui lor. Deşi unele dintre acestea au fost cumpărate, difuzarea în sute de mii de exemplare, dar mai ales manipularea lor (adaptarea la spaţiu, tăierea etc.) dau apă la moară moştenitorilor care cer, şi ei, sute de mii de euro despăgubiri. E de văzut cum se va termina procesul de piraterie tocmai deschis, pentru că el va reprezenta, mai mult ca sigur, un precendent legal. Nu în România, desigur, dar poate în anumite instanţe europene care înţeleg sensul sintagmei „drept de autor". (**S. S.**)

● Inteligentele servicii engleze au fost informate că teroriştii – pentru a evita, la aeroporturi, controlul prin scanarea pasagerilor – îşi vor introduce chirurgical explozibilul în corp. Incompetent în a răspunde la întrebarea:

Cu ochii-n 3,14

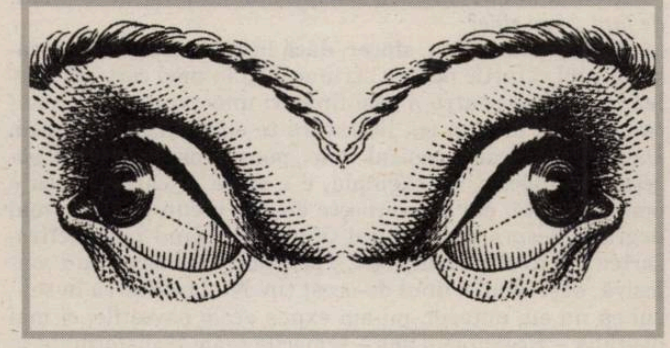

„Cum?", sînt suficient de impudic pentru a fi obsedat de obscenul: „Pe unde?". (**R. C.**)

● Cînd intri în Liechtenstein, serviciul de telefonie Vodafone din România îţi trimite un mesaj de informare asupra tarifelor. Textul începe însă cu „Bine ai venit în Luxemburg!". Oare ce se întîmplă atunci cînd mergi în alte ţări cu *L*, de exemplu, Letonia sau Lituania? Probabil că haos. Pardon, Laos. (**A. M.**)

● Un ONG din India a emis o bancnotă care seamănă cu cea de 50 de rupii, dar are valoarea de zero rupii. Cu chipul lui Gandhi şi, în loc de clasicul „falsificarea acestor bilete...", apare scris „Promit să nici nu dau, să nici nu primesc şpagă". ONG-ul, numit Fifth Pillar, a distribuit (gratis) cîteva milioane de asemenea bancnote, ideea fiind ca oamenii, mai ales cei săraci, care nu pot ridica glasul împotriva oficialilor care aşteaptă şpagă, să le ofere asemenea bani. *The Economist* spune că au apărut deja cazuri de oficiali care au primit o asemenea bancnotă, s-au speriat şi au dat înapoi pînă şi şpăgile reale pe care le primiseră în ziua respectivă. *The Telegraph* citează îndemnul pe care ONG-ul îl adresează indienilor: „Data viitoare cînd vi se cere şpagă, daţi o bancnotă de zero rupii. Astfel, persoana respectivă va şti că refuzaţi să daţi bani pentru a vi se oferi un serviciu legal". Deci cine se bagă să deseneze şi să printeze bancnota de zero lei? Eventual, cu chipul lui Eminescu, încadrat de o aură de sfînt. (**C. G.**)

● O replică pseudoerotică, într-un peisaj hibernal, a unei domnişoare care tocmai se urcase la volanul unei maşini înţepenite într-un troian, în timp ce domnul se pregătea să pună umărul ca s-o urnească: „Cel mai bine tu împingi şi eu ţi-o scot!". (**A. P.**)

● O cheamă Helene Hegemann şi e autoarea celui mai mare plagiat din ultimul deceniu. Pînă să se descopere plagiatul, presa culturală declara, la unison, că romanul ei *Axolotl Roadkill* reprezintă cel mai bun debut din ultimul deceniu. Are doar şaisprezece ani şi povesteşte despre întîlniri şi experienţe care, teoretic, îi sînt interzise pînă la majorat. De copiat, a copiat dintr-un roman scris tot de o tînără, dar ceva mai mare, de 21 de ani. Care spunea că a scris o poveste „originală", nu neapărat „autentică". Cînd a fost constrînsă să se scuze, autoarea-plagiatoare a plagiat încă o dată: „Nu există originalitate, doar autenticitate". Deh. Intertextualismul ăsta... (**M. M.**)

● În Marea Britanie s-a propus ca toţi cei ce solicită viză de şedere pe o perioadă îndelungată sau cetăţenie să susţină un test prin care să-şi dovedească cunoştinţele în materie de cultură şi, mai ales, de istorie britanică; să răspundă la unele întrebări, dar nu la orice fel de flecuşteţ, de genul „Completaţi spaţiile punctate: *Regatul Unit al Marii Britanii şi...?*". Întrebaţi pe stradă de un reporter cum văd această „măsură", britanicii răspundeau unul după altul, parcă vorbiţi şi cu un aer de supra-superioritate, că da, este o măsură binevenită. Cine vrea în ţara lor să se pună cu burta pe carte, nu care cumva să se umple frumosul regat de nătărăi. Replica reporterului, insistent şi foarte pe faţă, era una de genul: „Perfect, să începem cu dvs. Cînd a avut loc invazia hughenoţilor?". Şi să te ţii fofilări şi dări cu bîta-n baltă! (**R. T.**)

ORICE S-AR SPUNE, DACĂ CINEVA VEDE NEGRU ÎNAINTEA GRECIEI AR TREBUI SĂ SUFERE O MICĂ MODIFICARE FRANCEZĂ

● Vanghelie, despre deszăpeziri în Bucureşti, la „vivat concurenţa" între sectorul său şi celelalte: „Dacă cineva vede negru în sectoarele 3 sau 6, să-mi arate şi mie. Eu văd doar alb". Iarna nu-i ca vara, dar realitatea tot în alb-negru se vede... (**M. V.**)

● În concluziile unui eurobarometru solicitat de Comisia Europeană, la întrebarea: „Cît de mulţumiţi sînteţi de viaţa dvs.?", pe primele locuri dintre cele 27 de ţări sînt nordicele Danemarca (98%) şi Finlanda (96%), România fiind pe locul 25, înaintea Greciei şi Ungariei, cu 52% satisfăcuţi. Pentru neamul lui Cănuţă om sucit, mi se pare cam prea mult. (**R. C.**)

● Un studiu făcut de specialiştii unei universităţi britanice arată că oamenii care duc un mod de viaţă plictisitor mor mai tineri şi se îmbolnăvesc mai uşor decît cei care trăiesc periculos, la cote maxime. Se pare că dictonul „Fetele de treabă ajung în rai, fetele rele ajung unde vor" ar trebui să sufere o mică modificare: „ajung în rai mai repede decît îşi închipuie". (**M. Ş.**)

● Un prieten care predă literatura franceză la facultate a primit un referat în care un student vorbea despre scriitorul Jean-Paul... Sartré. Suspectez accentul de subtilă conotaţie ideologică. (**M. C.**)

ORICE S-AR SPUNE, PISICILE CÎINILOR AŞTEAPTĂ CU NERĂBDARE VERSURI DIN PIELE DE CROCODIL

● Stăpînii noştri sînt mai inteligenţi ca ai voştri – le-ar spune pisicile cîinilor, după recentele studii (ale britanicilor de la Oxford) în domeniu. Pe cine ar interesa acest tip de studiu, nu se ştie clar, cert e că de acum putem, la matrimoniale, să adăugăm, pentru un plus de şansă, şi acest amănunt: deţin pisică, nu cîine. (**S. G.**)

● Senzaţional! Vernacular! Aproape *orbitor!* Un fluture abdominal îşi va deschide aripile în zonele depresionare ale unei dive meteo! Sub titlul „Mama Natură îşi schimbă tatuajul de pe burtică", suplimentul TV al ziarului *Libertatea* de vineri, 5 februarie 2010, vine cu o ştire de zile mari: „Roxana Ionescu a prins gustul tatuajelor. După ce în urmă cu patru ani şi-a tatuat semipermanent un fluture cu aripile închise, acum, Mama Natură aşteaptă cu nerăbdare să i se şteargă acest desen. Nu pentru că i-ar fi ruşine, ci ca să îşi facă altul. «Vreau tot un fluture, tot semipermanent şi tot pe partea inferioară a abdomenului, în dreapta. Numai că de data aceasta va fi unul cu aripile deschise», ne-a spus frumoasa prezentatoare de la Antena 1". Repet şi dezvolt: Senzaţional! Etanş! Cosmetic! (**D. S.**)

● Un poet clujean de 73 de ani, necunoscut şi uşor agramat (l-am auzit vorbind la Radio Guerrilla), a propus ca Eminescu să fie sanctificat pe motiv că poetul ar fi fost „bun apărător al credinţei strămoşeşti". Păcat că era puţin xenofob, ateu, antisemit, mergea la bordel şi, în timpul liber, compunea versuri porno. În rest, „om deplin", vorba aia. (**M. C.**)

● La Sebeş, din goana maşinii am zărit firma unui magazin care anunţa: *Second hand de lux*. Mi-am imaginat că or avea haine de blană la mîna a doua sau pantofi din piele de crocodil purtaţi. Poate şi vreo poşetă Louis Vuitton aruncată la gunoi de prima proprietară. După cîte se pare însă, luxul consta doar în faptul că toate produsele aveau etichetă. (**A. M.**)

„Eu, oricît de banal ar suna, cred în dragoste“

– interviu cu Lucian Dan TEODOROVICI –

Este scriitor, senior-editor al săptămînalului Suplimentul de cultură, *unde deţine şi o rubrică de comentariu politic, şi coordonator al Colecţiei „Ego. Proză“ a Editurii Polirom. Lucian Dan Teodorovici (n. 1975) a scris două piese de teatru:* Inorogul, vasiliscul, elefanţii roz şi elefanţii galbeni *(2000) şi* Audienţă 0, *precum şi volumele de proză:* Cu puţin timp înaintea coborîrii extratereştrilor printre noi *(2005),* Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei ţigări marijuana *(2000),* Circul nostru vă prezintă *(2002),* Atunci i-am ars două palme *(2004) şi* Celelalte poveşti de dragoste *(2009).*

Sîntem pregătiţi, cînd ne îndrăgostim, de gesturi pe care înainte nu le-am fi făcut? De ce, dintr-odată, nu ne mai pasă că ne expunem privirii celorlalţi?

Depinde şi de momentul în care ne îndrăgostim. Cred că nu-ţi pasă la 18-20 de ani, cînd libertatea atinge cote maxime în viziunea proprie, ba chiar şi instinctul de conservare e un pic atrofiat. După aceea, cred că încerci, nereuşind totuşi prea des, să-ţi ţii sentimentele în nişte limite pe care le-ai stabilit în mod raţional. Asta-i percepţia mea, cel puţin. Pe de altă parte, e atît de frumos să fii îndrăgostit, încît te surprinzi pe tine însuţi făcînd destule „gafe“, pe care cu raţiunea turată le-ai evita, fireşte. Dar, pînă la urmă, puţină inconştienţă contribuie la farmecul îndrăgostirii.

Sînt poveştile de dragoste din ziua de azi comparabile cu poveştile de pe vremea bunicilor?

Sînt convins. N-am trăit eu pe vremea bunicilor – evident că pentru mine, ca şi pentru dvs., acelea sînt fie poveşti livreşti, fie istorii expuse şi trecute prin filtrul nostalgiei. Dar cum să fie dragostea altfel? Eticheta s-a schimbat, da, dragostea e „marketată“ acum, dar eu cred că, de cele mai multe ori, ce se vinde prin presă, la televiziuni, drept dragoste e, de fapt, un cu totul alt „produs“, ambalat în aşa fel încît să fie cît mai bine vîndut. În adevăratul ei sens, dragostea e însă neschimbată.

S-a întîmplat vreodată să vă abordeze vreo cititoare spunîndu-vă că s-a îndrăgostit de dvs. după ce v-a citit cărţile?

Cu tot regretul, n-am ajuns în faza în care cineva să-mi spună că s-a îndrăgostit de mine datorită cărţilor mele. Au fost, din fericire, cazuri în care diverşi cititori m-au plăcut ca om după ce m-au plăcut ca scriitor. Dar să se îndrăgostească... nu ştiu, nu cred. Sau, dacă s-a întîmplat, ceea ce ar flata vanitatea mea masculină, n-am aflat niciînd.

Care a fost cea mai frumoasă replică/propunere venită din partea unei cititoare?

Cea mai proaspătă în mintea mea e o replică recentă, chiar de la lansarea ieşeană a cărţii mele, cînd o cititoare, venind să-i semnez cartea, mi-a zis cam aşa: „Se vede că ştii să iubeşti foarte frumos“. Nu ştiu cum a transmis asta cartea mea, dar nu poate decît să mă bucure. Cît priveşte propunerea... N-au fost decît propuneri inocente, şi alea frumoase, la rîndu-le. Sincer să fiu însă, la cît de rupt de lume am fost în ultimii ani, cred că nici n-aş fi remarcat vreo altfel de propunere, chiar dacă ar fi existat.

Aţi construit vreun personaj inspirat de o persoană reală, căreia apoi i-aţi atribuit caracteristici ale personajului?

Eu îmi creez personajele în funcţie de necesităţile temei. După care, încep să le dau atribute atît fictive, cît şi inspirate de caracteristicile unor oameni pe care-i cunosc. Dar, pînă la urmă, creez personalităţi noi, chiar dacă am „împrumutat“ cîte puţin din personalitatea unor oameni în carne şi oase. Mi-ar fi greu deci să mă îndrăgostesc de o persoană după ce am creat un personaj „furînd“ puţin din însuşirile ei. Recunosc însă, m-am inspirat şi din relaţiile mele de dragoste, am adăugat unor personaje literare caracteristici ale femeilor pe care le-am iubit.

Mi s-a întîmplat însă altceva: să creez un personaj fictiv, în felul descris, şi pe urmă să se regăsească-n el, într-o oarecare măsură, o persoană din lumea reală. Am, de exemplu, o povestire într-un volum mai vechi, care „vorbeşte“ despre cum şi-a pierdut omul contemporan vitalitatea, într-o lume în care se trăieşte mai mult din automatisme sociale. Descriam deci o viaţă ternă, lipsită de sclipiri, pe ruta casă-serviciu-casă, şi aveam un personaj care era portar la o instituţie. Venind într-o zi la serviciu, portarul nostru m-a oprit, m-a invitat în chichineaţa lui şi, după cîteva minute, am aflat că-şi dăduse demisia, hotărît să-şi refacă viaţa, că voia să se înscrie la o facultate, şi multe altele. Erau planuri frumoase, l-am felicitat. Dar am aflat apoi şi motivul: omul se regăsise în povestirea mea, era convins că despre el scrisesem şi avusese nişte revelaţii. Problema era că pe el îl ştiam de vreo şase luni, iar povestirea o scrisesem cu doi ani înainte. I-am spus, nu m-a crezut. Şi-a dat, într-adevăr, demisia. La vreo doi ani, ne-am întîlnit: era student şi-mi mulţumea că i-am oferit motivaţia. După aceea, din păcate, nu ştiu ce s-a mai întîmplat. Sper să-i fie foarte bine pentru că altfel aş avea un sentiment de vinovăţie, deşi, o mai spun o dată, nu scrisesem despre el, de fapt.

Dar ajungeţi să cunoaşteţi mai bine femeile, scriind despre ele?

Nu ştiu. Ajungi oare, în vreun fel, să le cunoşti mai bine? Glumesc puţin punînd întrebarea asta retorică, pentru că eu, de fapt, cred că există un mister feminin în aceeaşi măsură în care există unul masculin. Cred că e vorba despre misterul uman, de fapt. Iar pe oameni nu ajungi să-i cunoşti scriind despre ei, ci trăind printre ei. Sigur că, cînd un bărbat se referă la femei, mai ales cînd o face în ansamblu, nu poate să iasă dintr-o raportare cumva livrescă, pentru că femeia în literatură e înconjurată de mister. În realitate însă, misterul e al relaţiei dintre femeie şi bărbat. Adică misterul e, de cele mai multe ori, în dragoste.

Scriind despre o iubire neîmplinită, autorul nu se ajută, de fapt, şi pe sine?

Nu-mi dau seama, sincer, dacă literatura are cu adevărat un rol catartic pentru scriitor. Eu, în mod cert, nu apelez la ficţiune pentru a găsi finaluri unei poveşti din realitate. Poate, într-un fel, literatura te eliberează de obsesii. Dar nu neapărat în sensul că le „pune capac“. *Celelalte poveşti de dragoste,* de exemplu, e o carte în care iubirea e omniprezentă, dar nu vorbeşte despre vreun final. Ci mai degrabă despre teama unui final. Asta fiind perspectiva, cartea n-a avut nici un efect... practic. Nici măcar nu-i confesivă, deşi tonul e unul de-acest tip. Nu-i confesivă în sensul că nu eu, autorul, mi-am expus acolo poveştile, ci mai degrabă – ziceam mai sus – temerile reale transformate în teme literare.

Aţi făcut vreodată diferenţă între literatura scrisă de femei şi cea scrisă de bărbaţi?

Sigur că sînt mărci ale literaturii feminine, de la temele abordate, mult mai personale şi, uneori, punctate de o mai mare sensibilitate, pînă la stil. Dar nu cred că merită discuţia: literatura poate fi bună sau slabă, indiferent dacă e scrisă de un bărbat sau de o femeie.

„Iubirea e 100% pozitivă“

Cît de traumatizant este pentru un bărbat momentul cererii în căsătorie?

În ce mă priveşte, nu-mi amintesc decît emoţia plăcută a momentului. Traumatizantă a fost mai degrabă ziua nunţii care, în ciuda a ceea ce se spune, nu-i tocmai una plăcută pentru sărmanii miri. E momentul cînd trebuie să fii foarte atent să nu deranjezi sensibilităţile neamurilor, ale celor două familii reunite, e un moment de stres. Eu aşa privesc în urmă ziua respectivă. E frumos tot ce-a fost înainte, au fost şi sînt încă momente încîntătoare şi după, începînd de la micile bucurii de zi cu zi, pînă la călătoriile pe care le faci brusc, de nebun, călătoriile alea nepregătite care te rup de cotidian.

Cunosc familii care gîndesc că, uneori, e nevoie de o „respiraţie“ în cuplu, de asta îşi petrec concediile separat. Măcar atunci, spun ei, să se simtă liberi. Eu cred că asta-i o mare eroare, care creează nişte obişnuinţe ce pot duce, în final, la ratări ale unor iubiri. Concediile înseamnă oricum o ieşire din monotonie, iar cînd sînt petrecute alături de soţul tău/soţia ta, îţi oferă un cadru nou, proaspăt, uneori feeric pentru povestea ta de dragoste, chiar dacă ea e una „veche“. O reîncarcă. Mie orice concediu îmi oferă şansa să-mi redescopăr soţia, s-o văd altfel decît în zilele de rutină, să-i recunosc un anume zîmbet pe care-l credeam de domeniul nostalgiei, s-o văd privindu-mă într-un fel, s-o simt fericită. Toate astea ajută relaţiei noastre şi, cred, ar ajuta mult oricărei relaţii în general. Să te distanţezi de persoana iubită în numele „respiraţiei“ de care vorbeam înseamnă să ratezi şansa s-o vezi pe cea de lîngă tine şi altfel. S-o vezi ca atunci, la început. Dar m-am îndepărtat de subiectul întrebării, aşa că mă opresc aici, spunînd din nou că nu, nu văd de ce ar fi traumatic, pentru că evenimentul respectiv se produce în general pe fondul celui mai intens moment din dragostea faţă de cea căreia-i adresezi cererea.

Se transformă iubirile după o lungă perioadă de conviețuire?

Se pot transforma în altfel de mari iubiri. Se ştie, cînd ceva se pierde, altceva se cîştigă. Perioada în care eşti îndrăgostit e pigmentată cu tot felul de descoperiri, care se pot transforma uşor, ţinînd cont de toată emoţia aferentă, în entuziasme faţă de persoana iubită. Cu timpul, orice entuziasm îşi pierde din „cotă“, ceea ce e absolut firesc. Iar lucrul ăsta nu-i neapărat negativ. Cînd ceea ce te farmecă la o persoană devine obişnuinţă nu înseamnă că ţi-ai pierdut gustul pentru acel aspect, ci doar că aprecierea nu e sporită şi de surpriza descoperirii. Altfel, ea poate chiar să crească în timp.

Eu cred că o familie fericită nu e cea care mimează, la ani şi ani după căsătorie, trăiri apropiate de fiorul iniţial al îndrăgostirii. Poate părea dur termenul „mimează“, dar chiar asta-i părerea mea. Ştiu familii „perfecte“ în ochii lumii, în care ambii parteneri se declarau cu lejeritate „veşnic îndrăgostiţi“, iar dincolo de faţadă se ascundea cu totul altceva... Mi se pare că societatea te împinge de multe ori la tipul ăsta de falsitate. Familia nu are cum să-ţi ofere starea de permanentă îndrăgostire, aşa cred, însă îţi poate oferi mult mai mult. Anume, linişte, siguranţă, încredere, o prietenie extraordinară, numeroase împliniri mărunte sau mari. Inclusiv o relaţie sexuală fericită. Şi multe altele. Toate acestea înseamnă, de fapt, tot dragoste. O altfel de dragoste.

Cît e imaginaţie şi cît e iubire adevărată într-o relaţie?

Eu, oricît de banal ar suna, cred în dragoste. Nu-i un sentiment hrănit de imaginaţie, ba dimpotrivă, cred că, în realitate, e dincolo de ceea ce poţi povesti. Asta m-a şi îndemnat, de mulţi ani, spre tema literară a iubirii, pe care, odată cu *Celelalte poveşti de dragoste,* îmi place să cred că abia am abordat-o. Dragostea e o provocare, pentru că ea implică foarte multe lucruri şi, mai mult, captează felurite alte sentimente care intră într-un fel de simbioză cu sentimentul major.

Cum ajung unele cupluri să-şi spună „doar mi s-a părut că te cunosc“?

Explicaţia cred că, într-un anume fel, am dat-o mai înainte, cînd vorbeam de entuziasmele incipiente. Îndrăgostirea e datorată micilor sau marilor descoperiri, îmbrăcate în entuziasm, faţă de partener. Dar e şi foarte înşelătoare. Dacă te gîndeşti bine, vezi că, îndrăgostit fiind, ai tentaţia să transformi şi ceea ce altădată ai fi considerat un defect la o altă persoană într-o calitate la persoana iubită. Nu iubeşti cu mintea – ăsta-i, bineînţeles, un truism. Şi de asta, din păcate, intrarea într-o relaţie seamănă, vă rog să-mi scuzaţi uşoara vulgarizare, cu intrarea într-un cazino: ai multe de investit, eşti dispus s-o faci, te copleşesc emoţiile, poţi pierde enorm, dar poţi şi să cîştigi. Ce te mînă acolo? Raţiunea ţi-ar spune să nu rişti pe atît de puţine cunoscute. Dar emoţia e atît de mare, încît nu poţi să pui preţ în momentele acelea pe raţiune. Din fericire, şansele de a cîştiga în dragoste sînt mai mari decît acelea de a cîştiga la cazino. Din nefericire, după o relaţie eşuată e de multe ori mai greu să-ţi revii, decît atunci cînd pierzi ceva mult mai material.

Cum a fost prima dragoste?

Cînd oamenilor li se pune întrebarea asta, în general, nu ştiu de ce, îşi povestesc prima relaţie, nu prima dragoste. Prima dragoste însă e aceea la care te raportezi tu ca fiind prima, după ani şi ani. Prima mea dragoste a venit la a nu mai ţin minte cîta relaţie. Pînă atunci, mi se mai păruse de cîteva ori că simt fiorii aceia, fusesem emoţionat în faţa altor fete sau ţinînd de mînă alte fete. Dar prima dragoste, cu adevărat, a fost undeva în jurul vîrstei de 17 ani, chiar dacă lucrul ăsta îl conştientizez abia acum, rememorînd. A durat ceva mai mult de-o vară şi, deşi a fost foarte specială pentru mine, n-a ieşit deloc din tipare: lungi plimbări, întîlniri emoţionante, mici gelozii atenuate de „claruri de lună“, dacă pot să zic astfel. A fost frumos, dar mai toţi am trăit frumosul ăsta, nu? Nu pot eu să vin acum cu ceva nou, referindu-mă la ceva atît de cunoscut. Prima dragoste îşi are tot spectaculosul tocmai în faptul că e prima. Iar la mine n-ar fi putut să fie altfel.

De ce se încheie basmele de dragoste cu „au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţi“?

Pentru că povestea de iubire este întotdeauna idilică. Nu iubirea e vinovată de despărţiri, de scandaluri, de drame, ci lipsa ei. Iubirea e foarte frumoasă, e 100% pozitivă. Şi în copilărie, şi în tinereţe e bine să ai exemple pozitive. Asta e o explicaţie simplă. Dincolo de ea, e vorba şi de un amănunt tehnic: cînd naraţiunea se încheie, iar scriitorul nu mai are altceva de spus, formula „şi au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţi“, fiind tipică, e în acelaşi timp comodă.

a consemnat Andra ROTARU

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. .....

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VII**, nr. **314** ● 18-24 februarie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

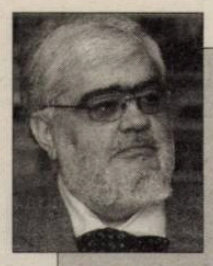

Andrei Pleşu
„Reforma partidelor“
pagina **3**

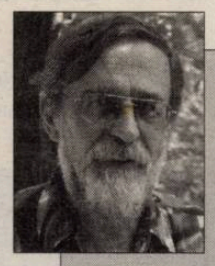

Vintilă Mihăilescu
„Tolstoi, economia şi Balcanii“
pagina **7**

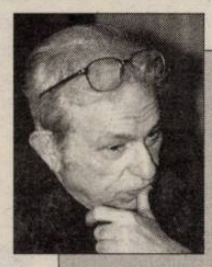

Radu Cosaşu
„Eugenia! Eugenia!“
pagina **16**

Starea limbii române

Am 3 cocoşi mari. Mai iau 5 cocoşi. Acum am 8 cocoşi. Un moş cu oi. Iaca şi un moş cu caş. Moşii nu au cocoşi. Iau caş. Acuma am caş. Mai am numai 6 cocoşi. Moşii au acuma: şi caş, şi cocoşi. Ieà şi moş Şoiman un cocoş. Acuma mai am 5 cocoşi mari.

5 948467 000346 07

„La drum ai grijă de picioare; cînd vorbeşti ai grijă de limbă.“
(proverb)

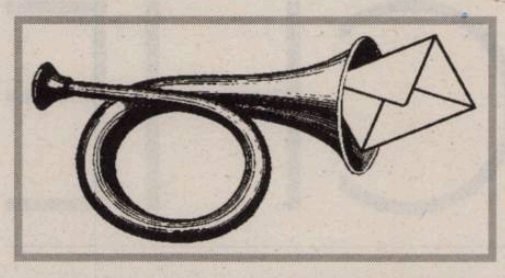

Actualităţi

Complexul România

Complexul România a fost unul dintre spectacolele din cadrul Festivalului Dramaturgiei Româneşti din Timişoara la care doream să merg, spectacol de Mihaela Michailov, în regia Alexandrei Badea, Teatrul Naţional Bucureşti.

Aflîndu-mă în România de şapte ani, pe mine, în calitate de cetăţean străin, m-a preocupat şi mă preocupă ceea ce se întîmplă aici, cu atît mai mult cu cît este o ţară care îmi place şi unde mă simt bine, acasă. Nu ştiam nimic despre spectacol dinainte, din titlu am dedus că va fi exact ceea ce nu mă lasă în pace. Şi am văzut frumos înscenată realitatea din afara sălii de teatru...

Povestea începe în perioada comunistă şi e povestea unor oameni de rînd, personajele avînd nume generice: Georgică, Mircică, Mama lui Georgică, Tatăl lui Georgică, Bunica lui Georgică, Mama lui Mircică, plus Securistul, care era şi el de rînd, cum altfel? Eu n-am prins decît şapte ani de comunism şi acela în fosta URSS. N-a fost rău pentru mine, ce să spun, eram copil. Nici măcar pionier n-am fost! Totul a fost senin. În România am descoperit, retrospectiv, un comunism care a lăsat urme adînci, de neşters, în memoria oamenilor, generate de frică şi generatoare de complexe, după cum spune clar şi răspicat numele spectacolului.

Dat fiind faptul că scena pe care s-a jucat spectacolul a fost în mijlocul spectatorilor, un ring, am trăit (puţin) din viaţa pe care o duceau românii în perioada comunistă: întreruperea curentului, coada la pui, şnurul roşu şi albastru al pionerilor – şi cît de importante erau pentru ei!! –, interogatoriul securistului, frica (iarăşi) şi umilinţa în faţa autorităţii supreme, pecereul, eliminarea persoanelor pentru glume cu „frunze sulfurice“, dar şi gîndirea liberă, exprimarea opiniei, un drept interzis şi pedeapsa urîtă dacă era încălcat, vise, visări, maşini decapotabile...

Apoi, libertatea din '89. Mircică murind de glonţul comunist, şi la propriu, şi la figurat. Georgică, rămas încă înainte de Revoluţie fără tată (care, a raportat securistul, fiind beat a intrat cu maşina într-un copac şi a murit!), sufocat de nebunia „libertăţii“ caută o viaţă mai bună în Canada, unde de cîte ori spune că este din România i se spune: aaa, Ceauşescu. Aşa începe complexul România...

Şi aici mă opresc puţin. Lucrul pe care nu-l înţeleg eu, de cînd mă aflu în România, este următorul: *de ce oamenii pleacă de aici în căutarea unei vieţi mai bune în altă parte, pe cînd alţii găsesc o viaţă mai bună venind aici???* Da, mă refer la mine spunînd *alţii*. România e o ţară frumoasă, nici mai bună, nici mai rea decît celelalte ţări care au trecut prin comunism şi, totuşi, oamenii pleacă. Dar nu pleacă pur şi simplu, ci o mai şi înjură, ţara, fără să întoarcă capul. Iar cei care nu se hotărăsc să plece rămîn, frustraţi de două ori mai mult, şi înjură şi ei. Şi dispreţuiesc. Am tot auzit în ultimii mei ani aici multe lucruri de genul: numai în România se întîmplă porcării din astea, urăsc România, nu-mi place să trăiesc în România, vreau să plec odată din ţara asta de rahat (de peste graniţă), nu mă mai întorc în vecii vecilor în golănia ei de ţară etc... Toate spuse de guri de români. Pe mine, venind din afară şi auzind aceste lucruri aici, m-a apucat nedumerirea: păi, cum, frate, spui aşa ceva despre ţara în care trăieşti? Şi-mi mai spui şi mie! Ce impresie îmi creezi despre propria ta ţară?? Şi care dintre noi e fraierul? Tu, că nu ştii cum să accepţi situaţia în care te afli, nu poţi să faci faţă, sau eu, că am ajuns aici şi par o deplasată că-mi place această ţară? Dacă totul pute în ţara asta, pune mîna şi curăţă! Nu-ţi iei rucsacul în spate şi pleci dincolo! Şi mai şi înjuri că dincolo nu te poţi acomoda şi că aia de acolo sînt şi ei f...i la cap şi nu te înţeleg!...

Da, mi s-a spus, de cîteva ori, de prieteni buni, printre care şi profesori universitari, că lor le pasă de România, chiar dacă o mai şi înjură din cînd în cînd. Am zis: OK, şi ceilalţi? M-au lăsat fără răspuns. Şi ştiu că unora le pasă, dar sînt prea puţini... Că nu ai ce să faci şi cum să faci, asta mi-a demostrat spectacolul acesta. Am înţeles de ce se întîmplă ceea ce se întîmplă în ţara asta. Într-adevăr, e un complex. Unul cu rădăcini adînci, trăgîndu-se din bunicii tinerilor de azi. Şi nu ştiu cînd şi unde se va termina. Şi ca stand-by: eu rămîn aici, crucindu-mă încă, în timp ce Georgică îşi deschide spălătorie auto în Canada, plîngîndu-l pe Mircică, care era nebun după maşini decapotabile; complexîndu-se.

Aliona DOVGHEI
alionadovghei@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Nr. 311: *De ce să rămîi în România*, articolul lui Dan C. Mihăilescu, „Acasă... «in dürftiger Zeit»“

De ce m-aş întoarce?

Stimate dle Dan C. Mihăilescu,

Trăiesc în străinătate de zece ani, dar nu m-am considerat niciodată plecat „definitiv“ din România. Am plecat printr-un concurs de împrejurări, după nenumărate încercări de a-l convinge pe un bun prieten că plecarea în străinătate ca scop în sine este o cale sigură către eşec (încă din liceu, credea cu tărie că plecarea din ţară este soluţia universală la orice problemă – da, un număr însemnat dintre membrii generaţiei mele aşa gîndeau). M-aş întoarce oricînd dacă aş avea oportunităţi pentru mine şi pentru familia mea, fără însă a considera că România trebuie să mă primească cu braţele deschise. Sînt convins că aş avea şanse mari de a-mi găsi un job bun în meseria mea (informatician), că nu m-ar trimite nimeni înapoi de unde am venit. Nici măcar vecinii, după un timp de acomodare, cu condiţia să îi înjur pe româneşte, fără *merde* sau *fais chier*.

Bun, poate că vorbiţi de persoane care lucrează în cercetare? Da, nicăieri nu umblă cîinii cu covrigi în coadă prin universităţi şi institute de cercetare, o ştim prea bine: în Europa de Vest, cercetători competenţi sînt nevoiţi uneori să se plimbe prin două-trei ţări, pînă să găsească un post stabil (uneori chiar şi în informatică). Poate că vorbiţi de oameni care se cred mult prea buni şi se aşteaptă să li se aştearnă covor roşu pentru simplul fapt că binevoiesc să se întoarcă? Sigur, discrepanţa dintre aşteptări şi posibilităţi creează mereu probleme, iar, pe de altă parte, sentimentul acesta de superioritate îi poate leza pe „băştinaşi“. Poate vorbiţi de oameni care au părăsit ţara fără un plan de viaţă pe termen măcar mediu şi acum se întorc în acelaşi fel? Sigur, fără un plan nu reuşeşti în carieră, nici măcar în România. Vorbiţi de oameni care n-au reuşit în Vest şi presupun că o să reuşească în mod necesar în România? Sigur, sînt victimele propriei naivităţi. Vorbiţi de oameni care cred că numai studiile lor de înaltă clasă contează şi nu înţeleg că în lumea actuală trebuie construit un CV? Nu vor reuşi nicăieri fără experienţă în plus de studii.

Eu unul vă garantez că în privinţa meseriei mele vă înşelaţi. De exemplu, în firmele bune de software din România se angajează pe valoare, şi pe rezultate.

Cît despre sentimentul de a fi străin în propria ţară la întoarcere, despre reticenţa „băştinaşilor“ faţă de fiii risipitori, să ştiţi că nu este ceva neapărat specific românesc. Portughezi plecaţi în Elveţia într-o vreme în care diferenţa dintre Portugalia şi Elveţia era comparabilă cu diferenţa actuală între România şi Vest mi-au relatat fenomene similare. Ceea ce poate fi specific României este amestecul cu mîrlănia violentă pe care o descrieţi cum nu se poate mai bine. Dar chiar şi mîrlănia variază enorm de la o zonă la alta a ţării. Bineînţeles, cu unul dintre focare în oraşul „far“, ca să nu dau nume, în care îmi am şi eu obîrşia. Românii au nevoie cu certitudine de un lucru anume: să aibă viziuni catastrofale asupra propriei ţări. Poate că după multă vreme aţi devenit un adevărat român?

Toate cele bune, că rele avem destule pe la noi,

Andrei MĂRCULESCU
marand24@yahoo.com

Nr. 308: Rubrica „Dilematici de pretutindeni, vă ascultăm...“, scrisoarea Iuliei Vucmanovici

Un punct de vedere prea „vehement“!

Stimată Iulia Vucmanovici,

Cu îngăduinţa dvs. o să-mi permit şi eu un punct de vedere. Într-adevăr, oriunde s-ar afla cetăţenii români, indiscutabil că au aceleaşi drepturi pe care le avem fiecare dintre noi. De altfel, nu credem că dl Mîndruţă a dorit să nege aceste drepturi ale românilor din diaspora. Dar aceasta, firească, este o chestiune care îl priveşte. Însă, stimată Iulia Vucmanovici, mie mi s-a părut că doreşte să ne convingă pe noi, românii din ţară, că alegerile din 6 decembrie 2009 au fost precum le-a „botezat“ regretabil onorata noastră Curte Constituţională; adică democratice şi departe de a-i influenţa în vreun fel pe alegători, cazurile ieşite din cadrul legal fiind întîmplătoare.

Să fim realişti: dacă în ţară s-au putut întîmpla cele pe care românii le-au aflat din media audio-vizuală, de ce să credem că în diasporă lucrurile au stat altfel, cînd tocmai acolo, cinstit vorbind, sînt mai propice condiţiile de impietare a unor alegeri, aşa de disputate cum erau cele prezidenţiale, de anul acesta? Cum adică, dacă în România, sub ochii noştri, se umbla cu pachete şi sacoşe, cu cizme de cauciuc şi pufoaice, şi bluze etc. etc. – astfel ca, vezi Doamne, cetăţenii să se prezinte la urne, oare acolo, departe de controlul real al cetăţeanului şi al societăţilor civile, te poţi aştepta să s-a votat „consţiincios“ precum copiii la grădiniţă, cînd sînt duşi în faţa părinţilor să se arate în spectacole? Ar fi o lipsă de credibilitate să susţii astfel de „minuni“, stimată Iulia Vucmanovici! Ca să nu-i zicem, fireşte, şi altcumva, mai „dur“...

Dar acum ce a fost a fost, contează ce va urma. Pentru că şi dl Traian Băsescu poate fi şi altfel de cum a fost. Însă nu-i bine să contezi pe oameni, atîta timp cît sînt încă vii. Întrucît şi domnia sa, după cîte s-a văzut şi încă se mai vede, nu-i ocolit de ce-i omenesc, inclusiv în sens negativ. Aici, da, merită să ne gîndim şi la ce-i mai rău pentru ţară şi pentru cetăţeanul ei. De ce? Întrucît va fi necesară o modificare a Constituţiei şi e greu de crezut că dl preşedinte nu-şi va trage ceva „jar“ şi pe turta domniei sale în atare împrejurări. Au făcut-o şi alţii, însă nici un preşedinte român parcă n-a fost la fel ca domnia sa de încrîncenat pe ideea de-a guverna şi, respectiv, de a tutela toate cele trei puteri din stat. N-o spunem noi, ci atitudinea adoptată în cei cinci ani pe care îi are în spate la Palatul Cotroceni. Sigur că nu întotdeauna numai domnia sale a stîrnit scandalurile de care parcă ne-am săturat. Dar dacă fiecare îşi respectă prerogativele constituţionale, evident că asemenea scandaluri dispar de la sine. Domnia sa n-a dovedit, din păcate, în aceşti cinci ani că nu-i plac disputele sterile şi, în consecinţă, contraproductive pentru ţară şi cetăţeanul ei...

De aceea credem că e bine să nu fim nici prea „vehementi“, nici prea optimişti în cazul pe care îl discutăm. E bine să fim precum budiştii: „Detaşaţi, dar treji“!, pentru că e prea aproape cazul lui Nicolae Ceauşescu pentru noi, cei care am trăit vremurile acelea nefaste, cînd acesta şi-a concentrat prea multă putere în mînă, tot umblîndu-se la Constituţie şi legile ţării. Evident, tot perfid şi tot pe ocolişuri şi în surdină!...

I.D. SCORE
str. Trandafirilor, bl. 3, sc. B, ap. 7,
Bumbeşti, Tîrgu-Jiu

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.900
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Reforma partidelor

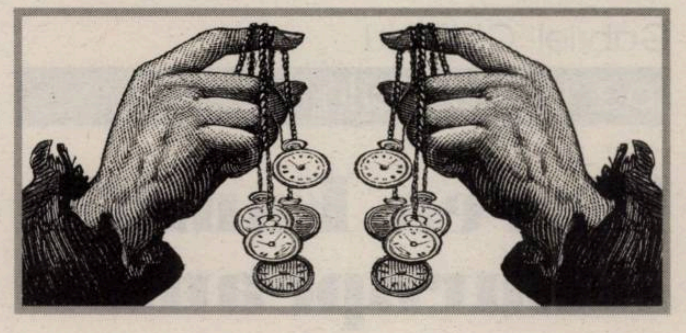

În toate partidele (care contează) se vorbește de reformă, înnoire, „sînge proaspăt“, schimbare. Într-unele, se vede de la o poștă că tot tapajul maschează o banală hîrjoană între găști. „Reforma“ înseamnă, pur și simplu, plecarea cutăruia (cu acoliții săi) și înlocuirea lui cu de-ai lui cutărică. În altele, pare să se anunțe, sau să se tatoneze, o schimbare de generație: lupi tineri *versus* lei expirați sau gloabe bătrîne, teoreticieni fini *versus* practicieni versați. Se ajunge pînă la detalii: se propun schimbări de sigle, se dezbat nuanțe de culoare, se reformulează articole de statut. Care va să zică – febrilitate. Furor vizionar. Care nu se mai putea, mă-nțelegi, să continuăm astfel!

Eu unul sînt pentru. Pentru schimbare, firește. Dar mă tem de trădare. Mă tem că se va revizui fără să se schimbe nimica, în loc să nu se revizuiască, dar să se schimbe, totuși, cîte ceva, pe ici, pe colo, prin punctele esențiale. Mă tem adică de agitația de suprafață, care lasă, în fond, lucrurile acolo unde erau. Cu alte cuvinte, nu e destul să se aleagă noi președinți, să fie promovat tineretul sau să se acorde un rol sporit femeilor. Nici trecerea de la simboluri florale la mere sau pere nu garantează adîncimea și eficacitatea reformelor. Important e *spiritul* care guvernează asemenea mișcări, îndrăzneala de substanță, autenticitatea și radicalitatea efortului de transformare. Important e diagnosticul de la care se pornește și orizontul spre care se merge. Altfel, nu vom avea decît cîteva portrete noi pe o obosită hartă veche. Tinerii vor clona generația fondatorilor, vor învăța repede păsărească de partid, vor încurca țițele bunelor intenții cu cele ale preluării puterii. Și totul va reintra în (a)normal.

Pentru a se reforma cu adevărat, partidele trebuie să înțeleagă, mai întîi, *ce le lipsește*. Luat repede, voi răspunde, într-o primă instanță, că toate au probleme de doctrină, de stil și de cadre. Pare simplu. Dar cei de la vîrf se ocupă de o mie de alte lucruri (finanțare, aranjamente electorale, interese private, alianțe lucrative, infiltrare avantajoasă a administrației centrale și locale, adversități intestine etc.), și nu „coboară“ niciodată la nivelul unor bla-bla-uri decorative, intelectualiste, „elitiste“. Politica nu se face – zic ei – cu concepte, ci cu discursuri. Nu cu convingeri, ci cu fente acomodante. Nu cu universitari „moraliști“, ci cu „băieți deștepți“. Consecvență ideologică? Exigență morală? Bună creștere? A se slăbi! Nu există decît un criteriu: calculul beneficiilor și accesul la putere.

Spuneam că toate partidele noastre aflate pe scenă au probleme de *doctrină*. Cîți dintre membrii PSD au aderat la partidul lor, în cunoștință de cauză? Cîți au idee despre „părinții fondatori“ ai mișcării socialiste din România? Cîți au răsfoit cărțile lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, cîți au sentimentul apartenței la o tradiție mai mult decît onorabilă, din care fac parte Anton Bacalbașa, C. Mille, Th. Speranția, frații Nădejde sau Emil Racoviță? Ce poate avea în comun Marian Vanghelie cu Titel Petrescu (de care, probabil, nici n-a auzit)? Un partid veritabil, un partid demn de respect trebuie să aibă o strategie coerentă, de lungă durată, chiar dacă urmărirea ei impune, uneori, tactici și tehnici de compromis. Dar ca să ai o strategie, trebuie să ai o doctrină. Adică un corp de idei produse de creiere exersate și responsabile. Nu creiere șmechere. Nu inteligențe combinatorii, blocate în utilitarism și negoț de doi bani. Nici celelalte partide nu stau neapărat mai bine. Nu se înțelege deloc deosebirea ideologică dintre dreapta PD-L și dreapta PNL. Și nu interesează pe nimeni s-o definească. Nu există nici un indiciu cu privire la amplasamentul doctrinar al UDMR, care e de dreapta cînd guvernează alături de dreapta și de stînga cînd guvernează alături de stînga. Iar la ideea că Partidul Conservator a îndrăznit să preia numele formațiunii care s-a ilustrat prin oameni ca P.P. Carp, Titu Maiorescu sau Alexandru Marghiloman se „ sparie gîndul“! Ce fel de țară e asta, în care „Ceaușescu“ poate deveni „marcă înregistrată“, dar Partidul Conservator poate fi asumat ca denominație politică de te miri cine?

Cînd spun că partidele noastre au, în plus, o problemă de *stil*, mă gîndesc la experiența mea de telespectator. De cîte ori văd *talk-show*-uri politice, la care participă reprezentanți ai tuturor partidelor parlamentare, mi se pare că toți seamănă între ei nepermis de mult: aceeași locvacitate incultă (cu mici nuanțe, datorate nu atît partidului cît individului), aceeași iritabilitate de bodegă, aceeași înclinație spre caft, suficiență și impostură. Aflați în tabere diferite, ei nu-și ilustrează „diferența“ cu argumente, ci cu ghionturi.

Despre *politica de cadre* a partidelor sînt prea multe de spus ca să încapă într-un articol de gazetă. Se confundă, pernicios, *recoltarea* de oameni cu *racolarea* cea mai trivială. Nu calitatea aderenților contează, ci solvabilitatea, rețelele de interese și papagalul. În aceste condiții, a vorbi de „reformă“ riscă să fie o găselniță electorală între altele, un moft, o piruetă retorică. Să dea Dumnezeu să mă înșel!

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Porți deschise și partid iubit

După cum demonstrează sondajele, așa încît astfel de evenimente ar trebui să contribuie la îmbunătățirea ei. Mă tem însă că socoteala de la Casa Poporului nu se potrivește cu cea din tîrgul televizorului: reporterii au întrebat lumea de la coadă de ce a venit să viziteze, iar printre răspunsuri s-a putut auzi și cîte-o ironie: „am venit să vedem unde lucrează aleșii, sperăm să nu adormim ca ei“. Probabil că o anumită curiozitate firească s-a îmbinat cu oarecari enervări acumulate în timp față de „ăștia“ care „pierd vremea“ și „au salarii mari“. Imaginea proastă a parlamentarilor s-a făcut în timp și se va îmbunătăți, eventual, tot în timp, nu prin astfel de operațiuni de PR în care vreun consilier aplică mecanic principiul că publicului „tre' să-i vinzi emoții“. Sigur, așa este, dar cu dublu tăiș: o doamnă în vîrstă îndrăgostită de PD-L poate impresiona pozitiv o anumită categorie de public, dar poate părea ridicolă în ochii altor categorii...

Nu știu, așadar, ce i-a mînat pe atîția concetățeni să viziteze Palatul Parlamentului taman în ziua aceea, mai ales că o pot face în fiecare zi. Și nu prea înțeleg nici ce mare lucru e de văzut acolo. Quirinale, Parlamentul din Budapesta, Castelul Hrad din Praga și altele sînt clădiri istorice, cu colecții de artă și multe altele. În Casa Poporului e de văzut nebunia lui Ceaușescu și cam atît. Altceva?

Duminica trecută, Palatul Parlamentului și-a deschis porțile pentru vizitatori. S-a făcut coadă: cică 26.000 de oameni au vrut să vadă unde lucrează aleșii poporului, așa încît programul s-a prelungit cu o oră, „să ajungă la toată lumea“. Din 1990 nu mai văzuse Casa Poporului atîta omenet așteptînd la ușă: atunci, lumea se-nghesuia să vadă „luxul dictatorului“ (într-o clădire neterminată) și se minuna la vederea candelabrelor despre care ghidul zicea că au nu știu cîte sute de kile sau a covoarelor despre care același zicea că sînt „printre cele mai mari din lume“... Atunci era o curiozitate justificată: un popor amărît, abia ieșit de sub talpa celei mai grele dictaturi comuniste din Europa, voia să pătrundă în locurile pînă deunăzi interzise, să le „desacralizeze“ astfel și să simtă – și în acest fel – aburii libertății abia cucerite. Dar acum? Mai greu de spus...

S-o luăm cu binișorul. Mai întîi – așa cum se cuvine la noi, indiferent despre ce e vorba în propoziție – să ne punem întrebarea „dar în UE cum e?“. E așa: tot felul de sedii oficiale pot fi vizitate de către orice cetățean. (Pentru rigoare, precizez că și Palatul Parlamentului se poate vizita, individual sau în grup, scrie aici: http://www.cdep.ro/cic/index.html). Să luăm un exemplu din „Vechea“ și unul din „Noua“ Europă. Bunăoară, Palazzo del Quirinale din Roma, sediul președinției italiene, se vizitează în fiecare duminică, între orele 8,30-12,30. Biletul de intrare costă 5 euro. Parlamentul maghiar este și el vizitabil, în fiecare zi între orele 8-18, iar cetățenii din statele UE nu plătesc bilet (detalii, aici: http://www.parlament.hu/parl_en.htm). Care va să zică, tovarăși, se poate! Dar diversele reședințe regale de prin monarhiile europene? Vizitabile și ele: în Danemarca, de pildă, palatul de vară al familiei regale se poate vizita cînd regina nu se află acolo; dar imensul parc din jurul său e accesibil oricînd. Ș.a.m.d. „Sediile puterii“ sînt deschise publicului și asta a devenit de mult rutină. Este și aceasta o formă de a face democrația „palpabilă“, de a crea senzația că legătura dintre popor și cei care îl reprezintă e directă, firească, simplă. Sigur că la mijloc e și o „operațiune de PR“, un mod de a crea o imagine pozitivă a Puterii, dar totul se realizează discret și eficient. Astfel de zile „ale porților deschise“ nu prea se obișnuiesc.

La noi, operațiunea de PR e cusută cu ață tricoloră, peste care s-a tras un tiv oranj. Televiziunile – desigur – au avut și ele un rol în povestea asta. Căci numai datorită secvențelor transmise la TV am putut vedea și auzi, de exemplu, o doamnă în vîrstă (care semăna izbitor, în atitudine și în tonul vocii, cu niscaiva persoane care i-au întîmpinat cu aplauze și cu flori pe mineri în iunie 1990), alături de dna Roberta Anastase, spunînd că PD-L e un partid minunat, pe care „îl iubește“ (deși nu e membră), și că dl Emil Boc „explică totul atît de *frumos* la televizor despre pensii și salarii că și copiii îl înțeleg“. Minunat, nu-i așa? Ce vrea să spună autorul, dragi copii? Că democrația românească se bazează *pe sentimente,* nu doar pe valori, principii și alte chestiuni reci și abstracte. Și că deschiderea Parlamentului pentru public a fost făcută, nu-i așa, *cu suflet,* nu sec și rutinier, ca la alienații ăia de occidentali, care organizează și eficientizează totul și au proceduri pentru orice. Nu, la noi e altfel: dăm și o dovadă de transparență și deschidere față de alegători, dar adunăm și caimacul imaginii, căci televiziunile transmit secvențe cu coada enormă de la intrare și poporul telespectator se lasă impresionat. Bine gîndit, bine țintit, bine simțit! Parlamentul și parlamentarii au o imagine proastă,

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Nu este exclus ca fitilul revoluției să fi fost aprins de către cei care trebuia să-l stingă. Dar o revoluție e altceva decît o provocare reușită. Cea mai bună dovadă este chiar tentativa de recuperare pe care istoria a botezat-o restaurație și care a devenit evidentă aproape simultan cu revoluția, însoțind-o de aproape ca o umbră în primele luni ale lui 1990 spre a prinde un contur cît se poate de clar în mineriada din iunie. Nu există revoluție fără restaurație, dar nici restaurație fără revoluție.“

(Nicolae Manolescu, *Viață și cărți – Amintirile unui cititor de cursă lungă,* Editura Paralela 45, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Marea Familie Europeană

Ajunşi în Raiul Economic pe Pămînt, adică în Uniunea Europeană, românii încearcă să găsească repede confirmări ale propriilor iluzii. Aşteptările au fost supradimensionate. Ioropa să ne dea de toate, că de aia aderăm. Să ne dea bani degeaba, că e ca Moş Crăciun. Să ne dea legi şi reglementări, că de-aia sînt *ei* mai deştepţi ca *noi*. Să ne hrănească, îngrijească, să ne ducă la nani, să aibă grijă să nu udăm canapeaua. La trei ani de la aderare, pretenţiile s-au mai micşorat. Îmi e teamă doar de dezamăgirea care, probabil, va urma.

Cînd, pînă în 2007, îi făceam curte, Uniunea era junăă, frumoasă, bogată, plină de promisiuni. Am invitat-o în oraş, am dus-o la mall, la film, i-am luat flori şi bomboane. Ce zicea, aia am făcut. Cum să superi „fotomodela"? A venit cununia (civilă, că religioasă nu se poate, nu e în Tratat), ne-am mutat împreună. Trebuia să gătească. Găteşte. Dar are şi multe guri de hrănit. Trebuia să facă regulile casei. Le face, dar sînt cam multe. Trebuia să aducă bani în familie. „De unde, Ioane, nu vezi ce criză e?" Noroc că nu sforăie noaptea (încă) şi că soacra e de treabă. Statele fondatoare sînt destul de îngăduitoare, nu-i aşa? Putem să mai scăpăm la o bere cu băieţii din NATO, nu se supără. Putem să mai chiulim de la serviciu, o lăsăm moale cu reformele, ne mai trece cu vederea. E o căsnicie modernă, în care libertăţile individuale sînt sfinte pentru soţi.

Familia e mare, însă are toate felurile de rude. De la consătenii de lagăr socialist, la „nordiştii" cu nasul pe sus. Rudele nu se pot alege. Trăieşti cu ele, şi gata. Aşa şi cu mătuşa Grecia. Săraca, a scăpătat de tot. E din ramura foarte veche a familiei şi ţine în casă cele mai vechi amintiri. Le mai lustruieşte din cînd în cînd şi ne invită să o vizităm, să le vedem. Pretinde că de la ea ni se trage, că ea ne-a învăţat regulile de bună purtare care ne ţin (totuşi) împreună. Numai că tanti a jucat din greu la sala de gecpot din colţ şi a pierdut banii. În plus, nici nu ne-a spus. Uniunea, săraca, o întreba cum mai stă cu banii. Tanti, de ruşine, zicea că e bine, dădea cifre aiurea. Acum, aflarăm cu toţii. Ce să-i faci, o ajuţi, nu? E din familie. Doar verii ăia din nord, aroganţii, zic că nu mai e cazul, că să se descurce singură. De ce să dea ei bani din banii lor? Ne mai gîndim ce să facem, pentru că situaţia e încurcată. Zilele astea şi Uniunea e cam bulversată. Are o Comisie nouă pe cap, un Tratat nou, nimeni nu ştie exact cine trebuie să ia decizia.

În plus, colac peste pupăză, tanti Grecia nu e singura în situaţie grea. Mătuşa Spania, verişoarele Italia şi Portugalia, la care-l mai adăugam şi pe vărul Patrick din Irlanda. Toţi sînt cam în cofă la mai multe feluri de indicatori economici. Foarte urît a fost gestul ziariştilor de prin nord. Au făcut o prescurtare şi le-au zis ţările PIIGS. Pînă acum auzisem de BRIC (Brazilia, Rusia, India şi China). Suna bine. Fonetic, aducea a Cărămidă (de la englezescul *brick),* ceea ce sugerează construcţie, dezvoltare. Dar acronimul PIIGS? Urît. Foarte urît.

Pe rînd, s-au încercat tot soiul de explicaţii pentru eşecurile astea din familie. Vorbim de partea bună a familiei, care stă în vilele *euro*. Noi încă locuim la bloc, în *lei*. Unii zic că e de la soare. Da, de la soare, adică de la poziţia, geografic, prea sudică a rudelor risipitoare. Am mai auzit-o noi pe aia cu clima blîndă care iroseşte prosperitatea, acum s-a reşapat teoria. Infirmată totuşi de prezenţa Irlandei, care numai vreme bună nu are, în general. Mai mult, pînă acum doi ani, aceiaşi ziarişti cu ocara îi lăudau pe spanioli şi pe irlandezi pentru creşterea economică. Erau modelele de succes ale politicilor Uniunii. Flexibilitatea băncilor de acolo, implicarea lor în marile fluxuri globale de capital, precum şi tacticile fiscale utilizate erau date ca bune de *copy-paste*.

Necazul a fost cu nepoţii de peste Ocean. Ăia, vioi, întreprinzători şi tupeişti – cum îi ştim – au riscat prea tare şi ne-au băgat pe toţi la necaz. După ei, din păcate, au tras tocmai sistemele bancare atît de lăudate pentru deschidere şi flexibilitate. Consătenii noştri din Polonia, mai prudenţi, au scăpat. De unde erau luaţi peste picior că nu se mişcă suficient de repede, că pun piedici globalizării, au ajuns să fie singurii din familie care nu au trecut prin recesiune. Verii mai bogaţi care stăteau în vilele euro din centru (cum ar fi verişoara Belgia) au fost ajutaţi rapid, încă de la început. A sărit tanti Franţa, cu bani mulţi şi a scăpat nişte bănci mari cu sediul în Bruxelles, de la faliment. Cei din sud, de mai departe, nu au avut norocul ăsta. Într-un fel, e şi din vina lor. Dacă tanti Grecia zicea adevărul din prima, cine

Democrit, pe bancnota grecească de 100 de drahme

ştie, poate avea o şansă în plus.

Acum, situaţia e încurcată. Nu poţi să nu ajuţi familia. Nu se face. Nu poţi să-i dai afară din cartierul euro, să le zici să se mute înapoi la bloc, la scara D (de la drahmă). Dar nici nu poţi să îi ajuţi la risipă. Să le dai, dar cu condiţii? Hmmm, nu prea. Asta merge doar la noi, la bloc. „Dacă nu te duci la muncă, Ioane, eu nu te mai ţin acasă, să te uiţi toată ziua la OTV." Cu grupul PIIGS (Doamne, ce urît i-au botezat), nu e aşa simplu. Ei sînt membri vechi, ştiu bine asociaţia de locatari, că au scris şi ei la statut. Greu să îi ameninţi. În plus, într-un fel te porţi cu ăia de la vilă, altfel cu amărîţii de la bloc (fost comunist).

Şi noi, Ioane, ce ne facem? Păi, ce să facem? Ne vedem de treabă şi încercăm să o rezolvăm cît mai bine, după capul nostru. Că doar ştim asta, că bărbatul e cap femeii sale, nu? El e capul familiei. Trebuie să aducă bani în casă. Să se mişte, să caute soluţii. Mai aduce şi Uniunea cîte ceva, dar are săraca atîtea pe cap zilele astea că nu ar trebui să aşteptăm mare lucru de la ea. Să o mai menajăm. Şi, dacă avem suficientă energie, să fim atenţi şi la scandalul din cartierul bogătanilor. E tare interesant. S-ar putea să ne dea idei despre ce să facem şi ce să nu comitem cu nici un chip. Ştiţi cum se zice, că băieţii deştepţi învaţă din greşelile altora. Doar fraierii, din ale lor. Chiar şi într-o familie mare şi fericită ca a noastră.

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7409 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

ABONAMENTE NON-STOP LA 0318.200.200

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13,2 % reducere din prețul de la chioșc!
Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:
Dilema veche ☐ **3 luni (41 lei)** ☐ **6 luni (81 lei)** ☐ **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București, RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera sau RO33 BTRL 0460 1202 B112 99XX deschis la Banca Transilvania.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare

împotriva curentului

Robert SKIDELSKY

Sperietoarea inflaţiei

Cît de real este pericolul inflaţiei pentru economia lumii? Părerile în această privinţă se împart între cele ale economiştilor conservatori şi cele ale unor instituţii oficiale ca FMI sau OECD (Organizaţia de Cooperare şi Dezvoltare Economică). FMI şi OECD prevăd rate ale inflaţiei foarte scăzute, pentru următorii cîţiva ani. Dar fostul preşedinte al Rezervei Federale a Statelor Unite, Alan Greenspan, avertizează asupra pericolului inflaţiei. Pe unele pieţe de obligaţiuni, se pare că se aşteaptă, de asemenea, o creştere accentuată a inflaţiei. Varianta care se va dovedi reală va avea oricum mari implicaţii pentru politicile guvernamentale. Dacă în urma recesiunii, inflaţia va deveni principala problemă, guvernele ar trebui să-şi retragă cît de repede programele lor de stimulare a economiei. Dacă însă recesiunea rămîne problema majoră, aceste politici trebuie să rămînă în vigoare şi chiar trebuie întărite. Toată lumea se aşteaptă la ceva inflaţie. În timpul erei inflaţiei scăzute care datează de pe la începutul anilor '90, rata anuală din ţările dezvoltate ajungea în medie la 2,4%. Ţintele de inflaţie ale băncilor centrale sînt astăzi stabilite la 2%. Monetariştii îşi revendică era inflaţiei scăzute ca fiind marea lor realizare. Ei se mîndresc cu experienţa în managementul de previziune a băncilor centrale. Dar politicile monetare au puţin de-a face cu asta. Inflaţia scăzută rezultă dintr-o combinaţie de ofertă ieftină şi cerere scăzută. Există o uriaşă presiune deflaţionistă asupra preţurilor, dinspre economiile asiatice cu plăţile lor scăzute, în vreme ce şomajul din ţările dezvoltate ajunge la o medie de 5-6%, adică de două ori mai mult faţă de primele decenii de după război. Inflaţia era în creştere înainte de recesiunea apărută în 2008, în special din cauza creşterii de preţuri la produsele de bază.

Acestea sînt datele fundamentale împotriva cărora astăzi se ia în considerare o ameninţare inflaţionistă. Primul lucru de observat este că, rezultat al declinului, capacitatea productivă utilizată e mai scăzută decît în urmă cu 15 luni: producţia s-a micşorat cu aproximativ 5% la nivel global din 2008, iar în ţările dezvoltate cu 4,1%.

Odată cu micşorarea producţiei, e de aşteptat şi o scădere a inflaţiei, iar asta e chiar ceea ce s-a şi întîmplat. Inflaţia în ţările membre OECD a scăzut cu aproximativ 0,5% în 2009, de la o medie anuală de 3,7% în 2008. Ea poate să înceapă acum să crească din nou, dar de la un nivel mai mic, la care s-a ajuns în special ca rezultat al inversării tendinţei la preţurile produselor de bază. Mai mult, FMI şi OECD estimează că inflaţia globală va rămîne ani de zile sub media anterioară lui 2008.

Dar ce se va întîmpla cu marea cantitate de bani care au fost tipăriţi? De la începuturile crizei, Banca Angliei a pompat 325 de miliarde de dolari în economia britanică, Rezerva Federală a Statelor Unite a extins baza monetară cu aproape un trilion de dolari, iar Banca Centrală din China a iniţiat un adevărat record acordînd împrumuturi ce însumează 1,4 trilioane de dolari. Doar aceste măsuri enumerate echivalează cu 4% din Produsul Intern Brut la nivel global. Desigur, asta ar înseamna că inflaţia e chiar după colţ, cu excepţia cazului în care sumele sînt rapid retrase, nu-i aşa?

Pentru aceia care au luat cîteva lecţii în Teoria Cantitativă a Banilor, pare a fi concluzia cea mai plauzibilă. Teoria spune că nivelul general al preţurilor va creşte proporţional cu mărirea cantităţii de bani. Aşa că, dacă oferta de bani a crescut cu 5% la nivel global în ultimul an, preţurile din lume vor creşte şi ele după un scurt interval, tot cu 5%. Dar – aşa cum John Maynard Keynes nu a încetat niciodată să sublinieze – Teoria Cantitativă a Banilor este adevărată numai în cazul angajării complete a forţei de muncă. Dacă există capacităţi nefolosite în economie, o parte a creşterii cantităţii de bani va fi cheltuită pentru creşterea producţiei, mai degrabă decît pentru a cumpăra doar produsele existente.

Aceasta e, oricum, doar o jumătate din poveste. Prin „cantitate de bani" experţii înţeleg în mod normal M3 – un indice larg care include depozitele bancare. Inundarea băncilor cu bani de la stat nu garantează că aceste depozite, care depind de cheltuirea sau primirea de bani cu împrumut, vor creşte în aceeaşi proporţie.

În anii '90, Banca Centrală a Japoniei a injectat sume uriaşe în băncile comerciale, într-o încercare de revigorare a creditărilor. Dar în timp ce banii de la Banca Centrală au crescut cu pînă la 30% într-un an, indicele M3 a crescut cu doar 7%. Ce contează nu e tipărirea banilor, ci cheltuirea lor. Cînd nu sînt cheltuiţi, ei devin mai mult decît un pachet inutil de hîrtie. O bancă centrală poate tipări bani, dar nu poate fi sigură că aceştia vor fi şi cheltuiţi. Ei se pot aduna în depozite bancare sau în conturi de economii sau pot produce baloane de valori. În asemenea cazuri, oferta de bani creşte puţin sau deloc. Noii bani înlocuiesc pur şi simplu vechii bani care au fost eliminaţi de colapsul economic.

Acesta este motivul pentru care calculele oficiale indică o rată extrem de scăzută a inflaţiei, pentru cîţiva ani de aici încolo, în ciuda stimulentelor monetare şi fiscale. Dar tocmai acesta ar trebui să fie semnalul de alarmă: a spune că avînd un şomaj mult mai mare acum e de aşteptat ca inflaţia să rămînă mică e ca şi cum ai spune că în următorii cinci ani revenirea economică va fi firavă. Pe lîngă toate astea, cînd economiile îşi revin din recesiune, ele de obicei cresc într-un trend mai accentuat. Asta înseamnă că şi preţurile vor creşte mai accentuat. Lipsa oricărei evidenţe a creşterii preţurilor în sistem înseamnă că de fapt nu există evidenţe reale de revenire a economiei.

Economiile noastre funcţionează încă sub aparate. Retragerea stimulentelor în acest moment ar însemna uciderea pacientului. A vorbi despre pericolul inflaţiei nu e decît un lucru panicard. Ar trebui mai degrabă să ne gîndim la modurile prin care putem restabili sănătatea pacientului.

Cu siguranţă, diferitele economii se află în diverse faze ale convalescenţei, iar creşterea mai rapidă din unele regiuni – China şi India, de exemplu – va fi de folos altora mai slabe, ca Europa şi America. Însă în lipsa unor evidenţe clare ale revenirii pentru următorul trimestru, responsabilii din Europa şi America trebuie să se pregătească să accelereze şi să extindă programele lor de cheltuieli. În caz contrar, economiile lor riscă să rămînă înfundate în recesiune.

Robert Skidelsky, *membru al Camerei Lorzilor, este profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes şi membru al Şcolii de Studii Politice de la Moscova.*

traducere de Andrei MANOLESCU

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

Sever VOINESCU

statul de drept

Vulpea şi ariciul

– o problemă de strategie –

Isaiah Berlin îşi începe celebrul eseu* despre gîndirea lui Tolstoi asupra istoriei – aşa cum reiese ea din *Război şi pace* – citînd un vers din puţinele fragmente care ne-au rămas de la poetului antic Arhiloh (680 – 645 î. Hr.): „Vulpea ştie multe lucruri, dar ariciul ştie un singur mare lucru". Prelungind versul în metaforă, Berlin distinge între două categorii de intelectuali, de oameni, în general. De o parte, sînt cei care se mişcă în mai multe direcţii, se investesc pe paliere diferite căutînd multiplul, vizează mai multe categorii de scopuri, sînt gata să experimenteze mult şi variat, gîndesc şi trăiesc fără centru, în dispreţul unităţii, împrăştiat – tipul vulpii. Pentru ei, lumea este atît de variată încît nu poate fi subsumată unui principiu unic. De cealaltă parte, sînt cei care se ghidează după o viziune coerentă asupra lumii, practică scara axiologică şi principiul ordonator, ţintind mereu ceea ce este mai important – tipul ariciului. Pentru ei, oricît de variată ar fi, lumea este unitară şi conţine o mulţime de detalii, toate articulate unui mare şi singur principiu. Sînt sigur că, dacă îmi întreb contemporanii, cei mai mulţi vor spune că e mai bine să fii „vulpe". Lista autorilor care ilustrează cele două categorii – aşa cum a alcătuit-o Isaiah Berlin – este impresionantă, de ambele părţi. Astfel, în tipologia vulpii se înscriu Herodot, Aristotel, Montaigne, Shakespeare, Goethe, Balzac, Joyce. Diferiţi de aceştia, aparţin tipologiei ariciului: Platon, Dante, Hegel, Pascal, Dostoievski, Nietzsche, Proust. În orice caz, categoriile acestea nu sînt deloc exclusive. Chiar în eseul cu pricina, Isaiah Berlin le manevrează în scopul realizării unui portret complex. Lev Tolstoi îi apare ca un autor care are toate însuşirile unei vulpi, dar crede despre sine că este un arici şi acţionează în acest spirit – aceasta este şi teza fundamentală a eseului. Oricum, dacă Berlin are dreptate, o concluzie se desprinde rapid: nici una dintre categorii nu poate fi socotită inferioară celeilalte, ceea ce înseamnă că a fi „arici" sau a fi „vulpe" are relevanţă doar în cazurile în care sînt solicitate *resursele strategice* ale persoanei. Diferenţa dintre vulpe şi arici se vede cu ochiul liber oricînd, dar ea devine cu adevărat relevantă numai în cazul confruntării celor două animale. În aceste cazuri, multă lume ar spune că e mai bine să fii „arici", din moment ce e de ajuns să ştii doar un singur lucru (mare, desigur) şi să ai succes.

Versul lui Arhiloh, mai ales după ce Isaiah Berlin l-a făcut celebru (Erasmus îl citase şi el în variantă latinească la începutul veacului al XVI-lea), a provocat multe comentarii. Imediat după apariţia eseului, o reacţie importantă a venit din partea unor clasicişti. Traducerea folosită de Isaiah Berlin nu e chiar corectă. Sensul versului este că vulpea cunoaşte multe trucuri, multe şmecherii, în vreme ce ariciul ştie numai unul, şi acela foarte important. Nu e vorba, aşadar, de faptul că vulpea cunoaşte multe *lucruri,* iar aricul numai un *lucru.* Sensul este că vulpea e capabilă să dezvolte multe şiretlicuri pentru a înşfăca prada, în vreme ce ariciul ştie numai un tertip pentru a se apăra – se face ghem ţepos, apărînd perfect zonele vulnerabile şi devine intangibil. Tîlcul versului este acela că nu trebuie să ai multe abilităţi pentru a te apăra în faţa cuiva care etalează talente şi experienţă. E de ajuns să stăpîneşti o singură bună apărare. Te poţi foarte bine apăra într-un singur fel în faţa oricărui fel de atac. Răspunzînd acestui reproş în presa culturală newyorkeză, Isaiah Berlin a admis că şi această lectură este posibilă. În apărarea sa, a adus mărturia unor colegi clasicişti pe care îi consultase în timp ce lucra la eseu şi care îi confirmaseră că traducerea pe care o foloseşte este corectă. Replica cea mai inteligentă însă a venit de la un student, care a atras atenţia că, dacă sensul versului antic este cel relevat de criticii lui Berlin, atunci autorul lui, Arhiloh, greşeşte. În natură, una dintre strategiile vulpii care atacă un arici este imparabilă. Dacă există o apă pe aproape, rostogoleşte ariciul devenit ghem în apă. La primul contact cu apa, ariciul încearcă speriat să evite înecul şi renunţă la apărarea pe care o ştie, încercînd să fugă pe uscat. Desigur, această încercare îi e fatală. Vulpea îl înhaţă imediat. Dacă nu o face – studentul intrat în polemica dintre profesori pretinde că a văzut şi asemenea situaţii – atunci vulpea îl lasă cu totul în apă şi ariciul se înecă. Nici în această variantă unica apărare pe care o ştie ariciul nu îi este chiar de folos.

* *The Hedgehog and the Fox. An Essay on Tolstoy's View of History,* apărut în 1953.

ready made

„Era pe vremea cînd Camil Petrescu folosea un mic amplificator de sunete, prevăzut cu un microfon portativ, pe care îl ţinea cu mîna, lipit de ureche.

Într-o reuniune feminină, făcînd cerc în jurul lui Camil, Lemnaru s-a apropiat de el şi l-a întrebat, cu prefăcută curiozitate: «Îmi daţi voie, prindeţi cu el şi posturile străine?!»"

(Al. Rosetti, *Călătorii şi portrete,*
Editura Sport-Turism, 1977)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Numere & nume

Ar fi mai potrivit ca un *CV* (de la *curriculum vitae,* parcă, – în latină) să se cheme,-n loc de, vai, *SiVi* (!), *105*. „Pentru angajare, trebuie să-mi prezentaţi 105." „105 euro sau RON?" „Nu, dragă domnule/doamnă/domnişoară, *osutăcinciul*..." (Pauză.) „Pentru că vă văd cam derutat(ă), încerc să vă ajut puţin: cum scriau romanii, strămoşii noştri, numărul *105?*" „Păi, cum aţi spus-o Dvs. înşivă: *CV.*" „Atunci, de ce SiVi, iar nu 105?" „Pentru că,-n cazul ăsta, şi pe pictorul expresionist german, adept al curentului „die neue Sachlichkeit", anume Otto Dix, ar trebui să-l cheme, cred, *810!*" „Păi, poate că l-a şi chemat aşa, de vreme ce a stat prin puşcării. Noroc că numai două săptămîni, în urma unui atentat în contra Führerului sacrosankt, – arestul fiindu-i preventiv; apoi, în urma silnicei mobilizări a sa,-n falimentarul Volkssturm, cca doi ani, ca prizonier, în Franţa... Or, puşcăriaşii nu au nume, ei au număr." „Aveţi dreptate, dragă doamnă/domnişoară/domnule... Este posibil, chiar probabil, ca acest Otto Dix, în lagăr (nu în arestul preventiv), să fi răspuns la numărul 810... Eu însă v-am solicitat 105-ul. Aţi priceput, osutăcinciul, o-su-tă-cin-ciul, u-na-su-tă-cin-ciul?", începu să vocifereze omul din spatele geamului ghişeului deschis, cu mînecări la mîneci şi,-n rest, atît de erudit, şi în latină, şi în Kunstgeschichte. Ca şi, de altminteri, clienţii săi.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Încălzirea globală s-a oprit

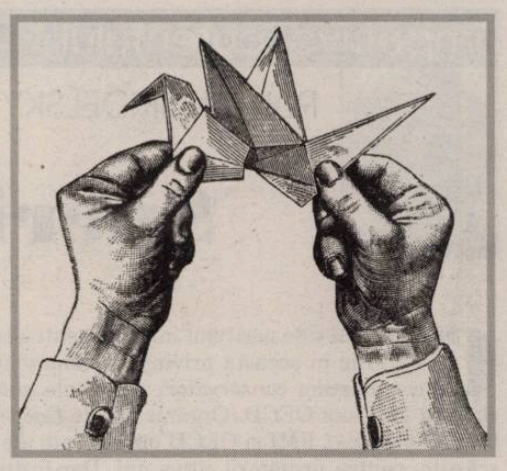

Iarăşi ninge, pentru a cîta oară în această iarnă... Încă un bulgăre de zăpadă zvîrlit împotriva celor care în ultimii ani au făcut din lupta contra încălzirii globale o adevărată religie. Criza economică mondială a contribuit şi ea la scăderea interesului general pentru acest spectru fierbinte care reuşea să sperie mai bine lumea, în vremuri de prosperitate.

A mai fost şi micul scandal din care a reieşit că savanţii plătiţi de ONU să argumenteze încălzirea globală au învîrtit informaţiile aşa încît să le iasă pasienţa. Adică au preluat nişte vagi păreri ale unui specialist despre iminenta topire a gheţarilor din Himalaya pînă în 2035, publicate într-un interviu din 1999, şi le-au oferit cîţiva ani mai tîrziu (ambalate într-un raport oficial) drept informaţii ştiinţifice cu valoare certă. Au fost deconspirate şi o mulţime de e-mail-uri din care rezulta că unii oameni de ştiinţă legaţi de IPPC (Intergovernamental Panel on Climate Change) manipulează datele privitoare la acest subiect, pentru a dovedi cu orice preţ legătura dintre activităţile umane şi încălzirea globală (vezi şi tema „La rece despre încălzirea globală" în *Dilema veche,* nr. 304). Şi acesta pare a fi doar vîrful icebergului, dacă mă pot exprima astfel.

Cercetătorul britanic Phil Jones, aflat în centrul scandalului Climate Gate, a recunoscut recent că pentru ultimii 15 ani nu există date semnificative care să ateste o încălzire globală. În urmă cu un an, un botanist britanic celebru, David Bellamy, care realiza şi emisiuni ştiinţifice, a declarat că BBC l-a marginalizat timp de mai bine de un deceniu, după ce s-a constatat că nu e un adept al teoriei încălzirii globale (el avea chiar date contrare). Aşadar, ne putem imagina destul de uşor că mecanismul prin care s-a creat întreaga ideologie a încălzirii globale a funcţionat asemeni unui bulgăre de zăpadă care se rostogoleşte. În jurul unor vagi date ştiinţifice şi al unor impresii subiective create de cîteva veri fierbinţi a apărut întîi un interes al ecologiştilor şi al unor oameni de ştiinţă. Tot mai multe proiecte au fost finanţate în domeniu, iar datele contrare fenomenului au început să fie omise (voit sau instinctiv, pentru că deveneau contraproductive). La un moment dat, s-a raliat şi presa cu exagerările de rigoare (pentru că scenariile catastrofice se vînd bine), iar în cele din urmă, politicienii n-au mai putut nici ei ignora semnalele (unii ca Al Gore chiar au profitat din plin) şi subiectul a intrat pe agenda politică mondială.

Summit-ul de la Copenhaga a constituit punctul culminant (sau cel mai de jos, în care bulgărele de zăpadă a ajuns în fundul văii) şi probabil începutul sfîrşitului acestui fenomen care pare să fi avut toate caracteristicile unei psihoze globalizate. Ţinta pe care au propus-o mai-marii lumii la întîlnirea de la Copenhaga, aceea de a limita creşterea temperaturii planetare în următoarea sută de ani la maximum 2°C, va intra de bună seamă într-o istorie a ridicolului, iar în această iarnă pare că însuşi Dumnezeu s-a hotărît să le arate care le e lungul nasului. Europa şi America de Nord sînt lovite de geruri, ninsori şi viscole rar întîlnite. Asta după ce anul 2007, foarte răcoros în Occident, ridicase deja nişte prime semne de întrebare.

Măsurătorile sistematice de temperatură arată că pe parcursul întregului secol XX s-a produs o încălzire de numai 0,6°C. Un efect care, fie vorba între noi, poate avea diverse cauze (inclusiv mici erori de prelucrare a datelor).

Dar, aşa cum aţi observat, termenul de *încălzire globală* a fost înlocuit în ultimii ani cu acela de *schimbări climatice*. O mică diferenţă de formulare care deschide calea spre justificarea altor idei de viitor (chiar şi despre o nouă eră glaciară). De altfel, am auzit deja şi părerea „ştiinţifică" potrivit căreia încălzirea globală va suferi un recul timp de zece ani (perioadă în care atmosfera Pămîntului se va răci uşor), pentru a se năpusti apoi cu şi mai mare căldură asupra omenirii.

A existat însă şi un lucru bun în toată povestea asta, şi anume: mobilizarea mondială contra poluării. N-ar fi bine ca odată cu compromiterea ideii de încălzire globală să fie abandonate şi proiectele privind reducerea emisiilor de gaze, nu neapărat cu efect de seră, dar nocive pentru sănătatea noastră. Şi nu mi-aş dori să văd acum o contra-ofensivă iraţională din partea oponenţilor teoriei încălzirii globale.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

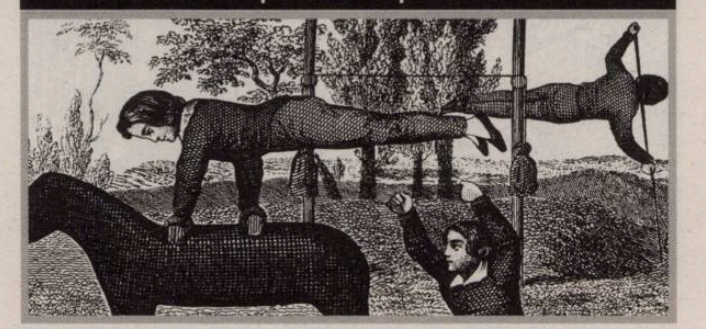

Îmi iau valiza de lemn şi plec

Îmi aduc aminte gările în ianuarie, acum 20 de ani. În fiecare dintre ele, la capătul a cel puţin unui peron, o ceată de puştani cu mutre încurcate se învîrtea năucă pe lîngă valizele de lemn. Ultimele ore de civilie: doar bolnavii care aşteaptă o operaţie grea ştiu ce înseamnă exact asta.

Ce-o să fie? Cum o să mă descurc? Întrebările astea sună lemnos în pagină acum, după atîta vreme. Cam ca piciorul încălţat în bocanc, lovind cu sete valiza, să se ducă mai repede sub pat, la ora de inspecţie. Am făcut armata la Craiova. Într-un sat mic, Carcea, pe numele lui. Unitatea militară, ornată cu radare din toate epocile istorice (cred că-l aveau şi pe cel al lui Decebal) se găsea camuflată la capătul unui drum de ţară. Vara, treceai prin porumb. Iarna, printre nămeţi populaţi cu cîini vagabonzi şi înfometaţi. De bună voie nu ajungea nimeni acolo. În afară de mine: eram singurul voluntar. Vă explic mai tîrziu.

În prima zi m-au tuns. Cred că şi David Bowie a plîns cînd a aflat că bretonul meu, care reuşise să-l depăşească pe al lui în ultimul an de liceu (ajungea, cu puţin efort, pînă în gură), a căzut secerat sub rafalele foarfecei unui frizer cazon, complet heterosexual şi de asemenea indiferent la estetică. Am aflat mai tîrziu, odată cu păduchii, de ce e bine să ai părul scurt, chiar şi cînd nu se poartă aşa.

Apoi m-au îmbrăcat. Ţinută de iarnă? Gata de Siberia, probabil concepută tot acolo. Cea mai aspră ţesătură pe care o ştiam, combinată cu cea mai imposibilă din punct de vedere anatomic croială. Abia reuşeam să mă mişc: să lupt cu arma în mînă ar fi fost chiar imposibil. Dar poate că asta era şi ideea...

Oricum n-am luptat. Am cules doar. Întîi roşii, apoi cartofi, apoi struguri. O lună, două, trei, am făcut treaba ţăranilor plecaţi la oraş să lucreze în fabrici care produceau lucruri pe care nu le cumpăra nimeni. Asta era lumea noastră atunci, însă puteai să trăieşti bine mersi în ea: logica nu fusese încă inventată. Nimănui nu-i părea ciudat.

Apoi am început să ne instruim de luptă. Am tras cinci focuri de armă. Am mers în pas de defilare vreo două zile. Şi după aia ne-au băgat la radar.

[....]

Bun, lipseşte ceva text aici: am jurat să nu spun nimic nimănui din ce făceam noi la radar. Dar pot să vă dau un indiciu, pentru care sper să nu fiu condamnat. Ne uitam după avioane. În fiecare zi şi-n fiecare noapte. Regimul era curios să ştie dacă nu cumva vreunul dintre cursele care treceau pe deasupra avea şi-o altă treabă decît să ducă pasageri. Aşa că noi ţineam socoteala, cu cretă, pe o tablă de plexiglas transparentă. Planşetă se numea. Am văzut-o mai apoi într-un film istoric: englezii o foloseau prin anii '50. Puteam rosti cam trei cuvinte pe secundă, ca să descriu poziţia avioanelor ăstora. Sau să ascult şi să desenez după ele. Ca un fel de robot uman. Şi nu, nu mă bîlbîiam pe vremea aceea...Vă daţi seama ce-ar fi însemnat asta pentru 150 de pasageri şi echipajul?

Dar nu despre asta e vorba aici. Ci de un sentiment, la care încerc să mai adun compatrioţi cu trăiri similare. Armata a fost cea mai bună perioadă din viaţa mea. Cea mai frumoasă. Cea mai fericită. Vreţi să ştiţi de ce?

Ştiu, nu vreţi. Ce dacă: tot o să vă zic. A fost frumos pentru că n-aveam de ales. Absolut nimic din jurul meu nu necesita o decizie. Ceaiul era la 6 dimineaţa. Tura începea la 8. La prînz era fasole (ooo, unde eşti tu, iahnie la cazan?). Părul era tuns lunar. Valiza era aliniată la capul patului. În ea nu se găsea nimic interesant. După o vreme, nici măcar scrisori de acasă.

Pur şi simplu nu se întîmpla nimic. Nu trebuia să mă întreb ce va fi mîine, poimîine, în week-end. De fapt, eram sigur că mîine va fi tot ca azi. Iar între aceste două zile, între prezent şi viitor nu se afla nimic altceva decît opt ore de somn într-un pat identic cu toate celelalte.

Uite, asta mi se pare şi acum orînduirea socială perfectă. Primeşti minimum necesar traiului, fără nici o deosebire de cel de lîngă tine. Ţi se spune ce să faci tot timpul, iar asta te scuteşte de o mulţime de frămîntări. Predai libertatea la poartă şi primeşti în schimbul ei liniştea. Liniştea absolută, aceea în care chiar ai timp să te concentrezi la esenţa ta, fără obiecte, pofte, griji.

Ce sîntem noi, oamenii? Dacă am fost vreodată mai aproape de răspuns, asta s-a întîmplat în armată. Ştiam. Simţeam. Înţelegeam. Din păcate, eliberarea mi-a frînt înainte de vreme cariera de filozof...

Dar tot mai ţin minte cîte ceva. Ştiu şi acum cine sînt. Soldat Mîndruţă, plansetist, UM 01848. Să trăiţi!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Tolstoi, economia şi Balcanii

Chiar la începutul romanului său *Anna Karenina,* Tolstoi afirmă că toate familiile fericite se aseamănă între ele, în timp ce nefericirea este diversă, fiecare familie fiind nefericită în felul său. Frumos! Dar nu mi-am pus niciodată întrebarea dacă este şi adevărat. Iată însă că nişte economişti serioşi – şi culţi pe deasupra – au preluat sentinţa lui Tolstoi, au combinat-o cu o carte economică de succes şi a rezultat „ipoteza Tolstoi-North". Ce spune aceasta? Cînd mi s-a tradus pe înţelesul meu de profan, ea suna cam aşa: societăţile fericite sînt şi ele foarte asemănătoare între ele, ca şi familiile lui Tolstoi, doar că fericirea societăţilor se cheamă succes economic, dezvoltare reuşită; există deci – spune ipoteza – o singură cale cîştigătoare, o trecătoare îngustă către această fericire comună şi o diversitate indefinită de modalităţi de a te rătăci, de a eşua şi a fi nefericit. Miza economică (în sensul cuprinzător de economie politică) era, evident, de a afla reţeta fericirii – şi aici intervine North dimpreună cu colegii săi Wallis şi Weingast, care, într-o carte foarte recentă, ajung la nişte concluzii importante în această privinţă. Aşa o fi, am zis eu nu foarte convins...

Totdeauna m-a impresionat calmul hegemonic al economiştilor cînd vorbesc despre ce este *omul* şi cum trebuie să arate viaţa sa. Dar cînd ai de-a face cu economişti de mare calibru, care visează strategii mondiale pornind de la trenduri seculare, şi nu se rezumă la tactici financiare *hic et nunc,* lucrurile devin cu adevărat fascinante. Fascinante în dublul sens al termenului, de atracţie irepresibilă şi angoasă teribilă. Ascultîndu-i pe colegii mei economişti din acest mic conclav balcanic în care nimerisem, cred, din greşeală, eram aşadar fascinat. Îmi dădeam tot mai bine seama cum astfel de oameni, dacă se pun cu adevărat pe treabă, pot convinge o omenire întreagă că lucrurile, în esenţa lor ultimă, stau cu adevărat aşa cum spun ei, pentru ca apoi să facă această omenire să nu-şi mai dorească altceva decît să facă ceea ce li s-a revelat că este calea succesului şi a fericirii. Totul pare atît de coerent şi consecvent, iar ideea simplă de *interes* de la care pornesc toate pare atît de realistă, încît ansamblul pare la rîndul său evidenţa însăşi. *No place to hide!* – şi de aici vine sentimentul de angoasă.

Greta Garbo în ***Anna Karenina***

De această coerenţă economică a lumii nu scapă nimeni şi nimic, ea urmăreşte şi priveşte fiecare individ pînă în cel mai intim gest sau gînd al său. Nu este (doar) macro-economie, plutind în cerul cifrelor inaccesibile oamenilor de rînd, ci înţelepciune şi principii care ne privesc pe toţi. M-am convins de acest lucru cînd am ieşit din sală pentru a fuma o ţigară. La întoarcere, i-am regăsit vorbind despre fumat şi semnificaţia „economică" a gestului meu. Cînd am încercat să glumesc pe seama „drepturilor fumătorilor", mi s-a atras imediat atenţia că nu este vorba despre drepturi, ci despre libertăţi. Apoi am aflat tot ceea ce nu doream să ştiu despre locul fumatului în ierarhia nevoilor umane şi, întemeiat în aceasta, valoarea lui de indicator raţional al sărăciei, despre tipuri de taxe şi reglementări şi despre rostul lor ultim de a-mi spori mie „eficienţa" de actor social. La sfîrşitul discuţiilor m-am simţit mult mai vinovat decît după toate reclamele posibile împotriva fumatului, un fel de *homo economicus* păcătos, trădîndu-şi însăşi natura sa raţională. Cumplit!...

Lucrurile s-au mai destins cînd s-a trecut la subiectul propriu-zis al întîlnirii. Căci nu despre reuşita economică *(a lor)* era vorba, ci despre eşecul *nostru* – în speţă al societăţilor balcanice, evident corigente la capitolul dezvoltare. Aici economiştii au devenit mai tăcuţi, căci specialitatea lor este reuşita; eşecul trebuie explicat de alţii. Doar reuşita şi fericirea pot fi unice şi normative, eşecul este multiplu şi contingent. Aşa că a fost rîndul sociologiei şi al celorlalte „umanioare" să ofere explicaţii.

Ceea ce a urmat nu a semănat însă deloc a „explicaţie". Ne-am lansat cu toţii în deplîngerea situaţiei din propria societate, într-un fel de competiţie perversă pentru titlul de „cea mai nefericită ţară", mînaţi parcă de un patriotism răsturnat, visînd la excelenţă măcar în rău. Mecanismele şi modurile „eşecului" s-au dovedit însă a fi foarte asemănătoare, dincolo de prezumţiile fiecăruia că „asta se întîmplă numai la noi".

În final, „ipoteza Tolstoi-North" arăta în capul meu cam aşa: fericirea societăţilor este egală şi tăcută, eşecul şi nefericirea sînt competitive şi vocale. Doar că, în forma aceasta, nu cred că ar fi fost de vreun folos economiştilor...

PUBLICITATE

Vocile lui Petre

Livius Ciocârlie
Luiza Palanciuc
François Pamfil
Ioan Es. Pop
Liviu Ioan Stoiciu
Emil Stratan
Mihai Şora
Pavel Şuşară
Vladimir Zamfirescu

şi actorii
Mihai Daniel Haralambie
Mihai Conrad Mericoffer
Cosmina Stratan
Alexandra Suciu

la pian
Călin Grigoriu

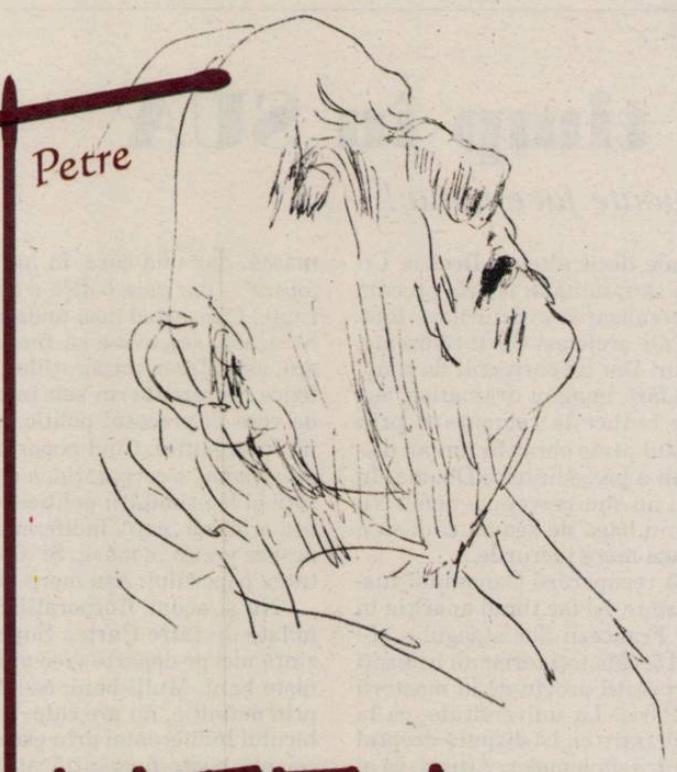

ȚUȚEA *cademia de poezie*

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

conferinţă, recital, dezbatere
joi, 25 februarie 2010, ora 18.00
Institutul Cultural Român
Aleea Alexandru, nr. 38, Bucureşti

FONDANE ACADEMIA DE POEZIE Iaşi

DILEMAVECHE rfi romania Radio România Cultural

PUBLICITATE

Ia-ți Permisul ECDL!
Nu-ți mai bate capul
cum să fii mai bun la BAC.

Competențele digitale cerute acum la Bacalaureat pot fi echivalate cu **Permisul ECDL**, recunoscut internațional.

Fă un pas înaintea colegilor şi obţine certificarea ECDL care îţi asigură recunoaşterea competenţelor digitale la BAC şi oriunde în Europa.

Caută informaţii despre cele mai apropiate centre ECDL din şcoli sau din afara acestora pe **www.ecdl.org.ro** şi înscrie-te acum.

Poţi să ai dovada certificării pentru a o prezenta la şcoală.

ECDL ROMANIA

Str. Mendeleev nr 7-15, mezanin, sector 1
Tel: **021 316 99 22**
E-mail: **office@ecdl.org.ro**

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

O societate de pe vremuri

Săptămîna trecută a venit vorba despre o asociaţie a cărei amintire merită înviată. Ea s-a constituit din iniţiativă privată în iulie 1929 şi purta oficial numele de „Societatea istorico-arheologică Bucureştii Vechi". Preşedintele ei era arheologul I. Andrieşescu, avînd ca vicepreşedinte pe dr. G. Severeanu, memorialistul colecţionar, şi ca secretar pe Constantin Moisil, eminentul numismat şi arhivist. Alt arhivist, editor de documente germane, dar care va muri tînăr, era casierul: Mihail Popescu. Ca membri ai comitetului apar I.C. Băcilă, bibliotecar la Academie, genealogistul G.D. Florescu şi un „Prof. N. Ionescu" (o fi fost Nae?).

Primele acţiuni ale Societăţii au fost organizarea de săpături arheologice – care au fost întreprinse de Dinu V. Rosetti, cu fonduri acordate de Primăria Bucureştilor, şi au scos la iveală mai multe aşezări preistorice pe valea Colentinei – precum şi înfiinţarea unui Muzeu Municipal. Acesta a fost creat cu sprijinul aceluiaşi inimos primar al Capitalei, Dem. I. Dobrescu. George Florescu, pitoresc personaj pe care generaţia mea şi-l mai aduce aminte: a fost ultimul bucureştean care a mai purtat ghetre, a fost directorul Muzeului, instalat în casa Cantacuzino-Moruzi de pe Calea Victoriei, pînă cînd o samavolnică hotărîre a mareşalului Antonescu a făcut să dispară clădirea, pe al cărei teren trece acum prelungirea bulevardului Dacia către Gara de Nord. Acelei case i-a rămas numai imaginea, pictată de Jean Steriadi (în colecţia Zambaccian).

Foarte interesant este următorul pasaj din statutul Societăţii, alcătuit la 1930: „Programul de activitate al societăţii noastre prevede şi îndatorirea *de a fixa plăci comemorative sau mici monumente amintitoare pe clădirile sau în părţile memorabile ale oraşului*. Astăzi, cînd Bucureştii se transformă cu atîta repeziciune, cînd locul clădirilor vechi îl iau *blockhausurile* cu nenumărate etaje, iar străzile strîmte şi strîmbe de altădată sînt înlocuite cu marile bulevarde, este absolută necesitate ca să se însemneze prin plăci sau monumente comemorative casele, străzile sau locurile de cari este legată amintirea unor acţiuni sau evenimente importante din trecutul Capitalei". În 1935, o dare de seamă referitoare la primii cinci ani de existenţă a Societăţii adăuga: „Acest deziderat n-a putut fi realizat pînă acum, dar sperăm că, în înţelegere cu primăria generală şi cu primăriile de sectoare, să-l putem îndeplini în mod treptat în anii viitori". Au trecut de atunci trei sferturi de secol şi nici astăzi nu s-a realizat această intenţie.

Pe lista conferenţiarilor care au luat cuvîntul la şedinţele Societăţii – ţinute, cîteodată, şi de două ori pe lună – figurează Gh. Cardaş, Iuliu Moisil, Marcela Karadja, Maria Holban şi Henri Stahl (tatăl şi bunicul sociologilor din această familie, avînd o competenţă de istoric şi paleograf, dar cunoscut mai ales ca stenograf, autorul unei cărţi despre care am mai scris: *Bucureştii ce se duc)*. Celelalte nume menţionate aici, alături de al lui Iorga şi ale membrilor comitetului, nu s-au şters niciodată din memoria cercetării istorice româneşti; ele aparţineau unei lumi savante care trăia în afara profesiei, dar care forma în acelaşi timp şi public, şi nucleu al studiilor anticvarice. Din lucrările lor, unele s-au pierdut, altele s-au publicat în revistele *Cronica numismatică şi arheologică, Urbanismul, Arhitectura* şi *Boabe de Grîu,* în lipsa unui buletin anual al Societăţii pentru care nu s-au găsit fonduri. Numai cu ajutorul altui primar înţelegător, Al. Donescu, a apărut volumul din 1935 *Bucureştii Vechi,* cuprinzînd articole de Emanoil Hagi Mosco, Damian Bogdan, G. Nicolaiasa şi Dan Simonescu, pe lîngă cele semnate de numele din conducerea Societăţii. Toate la un loc reprezintă un foarte promiţător început de istorie a Capitalei, numai că, aşa cum a fost totdeauna la noi, n-a avut o continuare.

Darea de seamă din care am citat semnalează şi excursiile organizate în jurul Bucureştilor, la Mogoşoaia, la Popeşti-Leordeni (conacul Manu, pe atunci proprietate a Nadejdei Romalo şi transformat mai tîrziu în închisoare), la Snagov (pentru biserica mănăstirii), la Văcăreşti şi la Bălteni (unde este o minunată biserică de secol XVII). La aceste excursii a luat parte, dînd explicaţiile necesare, Marioara Golescu, a cărei operă de istorie a vechii arte româneşti, prea puţin cunoscută, aşteaptă să fie reeditată.

Cînd curentul în favoarea studierii şi apărării trecutului Capitalei va fi destul de puternic, va fi timpul să se întemeieze iarăşi o asemenea asociaţie. Poate că nu mai e mult pînă atunci: „Pro-Do-Mo" şi „Salvaţi Bucureştiul" au început deja o acţiune de fotografiere a clădirilor vechi din zonele protejate, pentru a păstra măcar amintirea lor.

Alin FUMURESCU

Cutremur de timp în SUA

– Crucea Roşie nu poate face nimic! –

Faţă de cutremurele de timp, cutremurele de pămînt prezintă un avantaj – se văd. Pot fi prezentate de către televiziuni, se pot posta pe YouTube. Înduioşează. Mobilizează opinia publică. De fier dacă ai fi, şi tot începi să scîrţîi în momentul în care vezi imaginile din Haiti, cu sute de cadavre şi clădiri călcate parcă în picioare de către un uriaş furios. Au efect pentru că oricine poate recunoaşte evidenţa: nu putem controla natura. Cutremurele de timp au o soartă mult mai ingrată: nu beneficiază de imagini dramatice transmise în timp real, iar consecinţele dezastruoase nu sînt vizibile cu ochiul liber. E ironic: singurele cutremure pe care le-am putea, teoretic, controla trec nebăgate în seama. Aşa merg lucrurile... – vorba lui Kurt Vonnegut.

Kurt Vonnegut s-a născut în Indiana, acolo unde se întîmplă să trăiesc şi eu astăzi. La 14 decembrie 1944, infanterist fiind în Al Doilea Război Mondial, a fost luat prizonier de către Wermacht. A fost martor la bombardamentul Dresdei din 1945, a fost obligat să îngroape şi să ardă civilii morţi, şi de atunci a rămas cu niscaiva sechele: a scris cărţi. Aşa merg lucrurile... În 1996 a scris o carte, *Timequake (Cutremur de timp),* în care susţine că asemenea cutremure, sughiţuri în continuum-ul spaţiu-timp, se petrec regulat, obligînd oameni şi lucruri deopotrivă să-şi retrăiască istoria. Vonnegut pretindea că, din cauza unui astfel de cutremur, s-a întors din 13 februarie 2001, în 17 februarie 1991, şi şi-a retrăit încă o dată decada. „Oamenii sînt roboţii trecutului" – scria. De bună seamă, nu l-a crezut nimeni. A murit în 11 aprilie 2007. Aşa merg lucrurile...

21 ianuarie 2010. Curtea Supremă a SUA decide, cu o majoritate de 5 la 4, că de acum înainte corporaţiile (şi sindicatele) sînt asimilate unor persoane fizice; persoanele fizice beneficiază de Primul Amendament (libertatea cuvîntului); vocea corporaţiilor (şi a sindicatelor) e banul; *ergo,* corporaţiile pot contribui cu sume nelimitate la campaniile electorale desfăşurate la nivel federal. (Sumele, pe care o persoană fizică le poate dona în asemenea campanii, sînt limitate prin lege. Dar, pare-se, dacă toate persoanele sînt egale, corporaţiile sînt mai egale decît altele.) Decizia *Citizens United vs FEC* are şanse să rămînă în istorie precum *Roe* vs *Wade* (referitoare la liberalizarea avorturilor). Răstoarnă alte precedente majore ale aceleiaşi Curţi Supreme, din 1990 şi 2003. E un cutremur. Dar un cutremur de timp, fără transmisii în timp real şi fără imagini dramatice, aşa că vîlva din Statele Unite se reduce la comentarii prin massmedia şi un bătut cu degetul peste obraz în timpul discursului despre Starea Naţiunii a preşedintelui Obama. În România, undele cutremurului nu sînt percepute defel. Nimeni, nici măcar în America, nu bagă de seamă că ne-am întors în timp cu 800 de ani. Aşa merg lucrurile...

1210 – toamna. Mulţumită recuperării Canonului Iustinian, corporaţiile, i.e., *universitas,* îşi fac timid apariţia în jusrisprudenţa Evului Mediu. Francezii duc steagul – şi-l ţin cît se poate de sus. Pe la 1215, cam toţi termenii utilizaţi de către jurişti referitor la corporaţii provin de la masterii din Paris. Universitatea din Paris. La universitate, ca la universitate – oamenii se ceartă între ei, îşi dispută dreptul ultimului cuvînt şi cel al eliberării diplomelor. Atunci, ca şi acum. Aşa merg lucrurile... Profesorii de la Universitatea din Paris se supără pe cancelar. Disputa ajunge pînă la Papa Inocent al III-lea. Cancelarul susţine că Universitatea e el. Profesorii sînt de altă părere. Inocent al III-lea face istorie, decizînd că Universitatea, fiind o corporaţie, are drepturi egale cu o persoană fizică – are, care va să zică, personalitate juridică şi dreptul de a fi reprezentată în tribunal de către un *syndicus* (de unde sindicatele), *procurator* sau *actor*. Ceea ce universitatea şi face, ba mai mult, cîştigă procesul. Cancelarul pleacă. Profesorii rămîn. Pe vremuri – s-ar zice –, intelectualii aveau mai multe şanse. De acolo-ncolo lucrurile au luat-o la vale şi corporaţiile n-au mai putut fi oprite decît de către englezi, în secolul al XVII-lea. Aşa merg lucrurile...

Şi-am încălecat pe-o şa şi v-am spus cum corporaţiile au ajuns să fie considerate persoane fizice, aşa. (Apropo, istoria „persoanelor" e la fel de fascinantă: *„persona",* la greci, era „masca". Odată cu creştinismul şi Sfînta Treime, devine o mască, dar una care, în loc să ascundă, dezvăluie esenţa, *„ousia"* – dar asta e deja o altă poveste; un alt cutremur de timp.) Cunoscînd însă unde are necuratul obiceiul să se cuibărească, se cuvine să fim atenţi la detalii. Acum 800 de ani, asimilarea corporaţiilor, i.e., *universitas*, cu persoanele fizice reprezenta un salt înainte. Oameni altminteri lipsiţi de voce în procesul politic, au căpătat una, precum comunităţi organice. Cînd poporul a început să fie asimilat unei *universitas,* o corporaţie, a devenit totodată şi sursa autorităţii şi legitimităţii politice. Ca întreg, „corpul" este deasupra oricărui „cap", indiferent dacă vorbim despre Papa sau despre vreun monarh. Şi uite-aşa, am ajuns şi la suveranitatea poporului. Aşa merg lucrurile...

Nu şi acum. Corporaţiile de astăzi (şi sindicatele), asimilate de către Curtea Supremă unor persoane, nu reprezintă nici pe departe vreo unitate organică. Reprezintă doar nişte bani. Mulţi bani, ce-i drept, dar cam atît. Or, banul, prin definiţie, nu are chip. Nici gust sau miros. Banul e vehiculul indiferenţei prin excelenţă. Redusă la bani, orice excelenţă poate fi cuantificată: cît costă? Nu-i aşadar de mirare dacă republicani de seamă – de la Teddy Roosvelt, la Robert Taft şi John McCain (da, da, McCain a aprobat critica lui Obama la adresa judecătorilor Curţii Supreme) – s-au opus din răsputeri puterii electorale a corporaţiilor şi sindicatelor. Teoretic vorbind, o multinaţională controlată de către ruşi sau chinezi (cum susţine, bunăoară, Jonathan Alter) îşi poate cumpăra astăzi o majoritate în Congres. Or, în America, de la teorie la practică e doar un singur pas. Ăsta e blestemul şi binecuvîntarea spiritului Americii: e la bal sau la spital. Astăzi e la spital.

De unde se vede că nici cutremurele de timp nu mai sînt ce-au fost. Aşa merg lucrurile...

Alin Fumurescu *este jurnalist, dramaturg şi profesor de filozofie politică la Indiana University, Bloomington.*

Texte şi opinii de: ● *Florin BICAN (traducător)* ● *Florin DUMITRESCU (publicitar)* ● *Cristian MOROIANU (conf. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Oana MURĂRUŞ (conf. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Adriana SĂFTOIU (deputat PNL)* ● *Rodica ZAFIU (prof. dr., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Ca şi vorbitori

Cînd a apărut noua ediţie a Gramaticii Academiei, *problemele limbii române au avut parte, probabil, de cea mai intensă mediatizare din ultimii 20 de ani şi mai bine. Din păcate, şi de cea mai proastă mediatizare. Impresia generală creată de presă a fost că a apărut un fel de „tablă de legi" a limbii române, care fixează nişte reguli inexorabile, şi că vom fi nevoiţi cu toţii să vorbim într-un anumit fel, căci dacă nu...*

Dacă nu, ce? Nimic. Limba română vorbită este (ca orice limbă) un organism viu, în veşnică schimbare, iar Gramatica Academiei *este un tratat ştiinţific necesar specialiştilor, util (eventual) profesorilor, care reflectă un anumit stadiu al cercetărilor despre limbă şi care nu „se cere" aplicat începînd de a doua zi. În acest „caz mediatic" s-au concentrat cîteva aspecte caracteristice ale lumii noastre de azi: o presă zgomotoasă şi superficială care „dă tonul" şi creează uneori o falsă actualitate, un public care se lasă „dus" de valurile create de mass media, şi o categorie de specialişti care, în general, nu sînt luaţi în seamă, dar la anumite ocazii sînt „luaţi la întrebări" de jurnalişti sau de cetăţeni care cred că oamenilor de ştiinţă trebuie să le ceri socoteală asemenea politicienilor. (Cîteva exemple de acest gen – într-o casetă din pagina 12; mai multă atenţie nu merită.)*

Limba română s-a schimbat însă nu pentru că „a decis" cineva (de exemplu, lingviştii, aşa cum cred unii...), ci pentru că este în strînsă legătură cu schimbările din societate. Cel mai sensibil la modificări este – aşa cum învaţă studenţii la Litere încă din anul I – vocabularul: obiecte şi domenii noi (de la fax la computer, de la tehnologia informaţiei la sistemul financiar-bancar) aduc cu ele cuvinte noi, aşa că ne-am trezit cu o grămadă de termeni englezeşti, în lipsa unor cuvinte neaoşe. Unii se simt deranjaţi din această cauză (dar ce schimbare nu deranjează?...), alţii adoptă frenetic anglicismele pentru că au impresia că numai astfel pot arăta că sînt „oameni ai timpului prezent", în ton cu evoluţia societăţii. Nimic de făcut: pînă la urmă, limba se autoreglează prin mecanisme proprii, chiar dacă pentru asta este sacrificată uneori „estetica" vorbirii.

S-au schimbat însă şi tot felul de structuri preluate „din mers" şi ajunse aproape de generalizare. Două exemple pe care cred că în cîţiva ani lingviştii vor fi nevoiţi să le considere „normale", pentru că vor fi prea răspîndite: „care" în loc de „pe care" („cartea care am citit-o") şi, mai ales, „ca şi" în loc de „ca" („ca şi parlamentar, cred că..." ori „ca şi student, am studiat..."). Observ la tineri (inclusiv la cei trecuţi prin mulţi ani de şcoală şi de facultate) un uz total decomplexat al formulei aproape magice „ca şi...".

Probabil că şcoala – făcută tot mai prost – îşi are partea ei de vină. Dar cu impactul televiziunii nu te pui: „modelele" sînt preluate mai ales din massmedia.

Ce-i de făcut?

Măcar, din cînd în cînd, „ca şi vorbitori ai limbii române", cîte o radiografie a situaţiunii... ***(M. V.)***

Cristian MOROIANU

„Merge şi aşa". Dar...

Începînd cu anul 1990, limba română s-a încadrat, firesc, în procesul general al trecerii de la (auto)cenzură la libertatea de exprimare, de la caracterul uniform şi restrictiv al expresiei oficiale la diversitatea comunicării în ansamblul ei, de la expresivitatea subterană şi subversivă la cea devenită, în scurtă vreme, titlu de individualizare a diverselor categorii de vorbitori. S-a trecut, astfel, de la încercarea, altfel, iluzorie, de impunere a unei singure limbi, dominatoare, la realitatea mai multor limbaje cu acelaşi drept de existenţă ca şi cea literară. Româna nu are, din acest punct de vedere, o poziţie particulară: *mutatis mutandis,* la fel s-a întîmplat cu multe alte limbi şi societăţi, în momente de transformare substanţială.

La sfîrşit de mileniu, limba română reflecta, în esenţă, nivelul de cultură şi de civilizaţie la care ajunseseră vorbitorii ei: avea un vocabular consistent şi expresiv, cu o notabilă capacitate derivativă, o bogată frazeologie şi o structură gramaticală bine conformată. În mod firesc, după 1990, vocabularul românesc s-a deschis împrumuturilor externe din limbile occidentale şi, în primul rînd, din engleză. Au pătruns mai ales cuvinte care denumesc produse, tehnologii, ocupaţii, divertismente, cutume şi mode de orice fel ale societăţii moderne, inexistente pînă atunci sau greu accesibile. Direct sau mediat, au intrat numeroşi termeni exotici, din spaţii culturale îndepărtate şi insolite. Împrumuturile masive din ultimele două decenii sînt o normalitate a lumii contemporane şi nu trebuie tratate ca un caz special. „Romgleza" este o realitate lingvistică circumscrisă stilistic, cu explicaţii ce ţin de specificul unor domenii de activitate, de o presiune culturală obiectivă sau emfatică, de criterii de vîrstă, de educaţie, de aspiraţii etc. Nu se poate vorbi relevant despre modă sau despre tehnologia informaţiei decît cu ajutorul cuvintelor englezeşti, tot aşa cum, în anii '50-'60, nu se putea vorbi despre colectivizare decît cu ajutorul cuvintelor din limba rusă. Ceea ce deranjează nu este folosirea în cunoştinţă de cauză a limbii engleze pentru reflectarea vieţii mondene, spre exemplu, ci folosirea ei „după ureche", cu trunchieri formale şi improprietăţi semantice, hipercorectitudinea şi, în general, tot ce reprezintă prostie, superficialitate şi aroganţă. Normele românei literare fac faţă cu greu avalanşei de împrumuturi şi, în consecinţă, au apărut şi apar variante duble sau chiar triple de adaptare a aceluiaşi cuvînt. Variaţia fără criterii bine definite implică nesiguranţă, iar nesiguranţa este primul pas spre schimbare. În cazul de faţă, lipsa unor criterii presupune schimbare în rău.

Este adevărat că societatea modernă în care trăim oferă modele culturale şi, implicit, lingvistice inedite. Educaţia familială, cea şcolară şi (auto)educaţia datorată mediului au fost înlocuite, treptat, cu modele promovate, uneori agresiv, de massmedia, în variatele ei forme de manifestare. S-a spus, de multe ori, că limba „se strică". La radio sau la televizor se folosesc, nu de puţine ori, cuvinte cu grafii, accentuări, forme fonetice şi sensuri greşite, pleonasme, contaminaţii, etimologii populare, hipercorectitudini şi analogii de toate tipurile, confuzii paronimice, anacoluturi etc., unele devenite locuri comune, repetarea lor dezinvoltă arătînd un fapt grav: lipsa de responsabilitate pentru cuvînt şi impresia că „merge şi aşa". Sigur că merge şi aşa... Însă folosirea corectă, adecvată şi elegantă a limbii reprezintă cartea de vizită a oricărui vorbitor. Iar cînd acel vorbitor se manifestă în spaţiul public, el poate reprezenta un model pentru mulţi dintre cei care îl văd sau îl ascultă. Această simplă posibilitate trebuie să presupună responsabilitatea unui act implicit de educaţie, reflectare a respectului de sine şi mesaj pentru receptori. Modelele lingvistice oferite de massmedia, de la desene animate la talk-show-uri, au o importanţă majoră mai ales în evoluţia tinerilor, în condiţiile în care educaţia familială suferă de lipsă „de timp", iar educaţia şcolară şi mulţi dintre promotorii ei nu mai au nici continuitate, nici coerenţă şi nici credibilitate. După mine, rolul major al profesorului trebuie repus pe o poziţie prioritară: înţelegerea firească a evoluţiei limbii şi a mecanismelor ei de funcţionare, cunoaşterea libertăţilor pe care le avem în folosirea ei, adecvarea specificului comunicării la un context sau altul sînt realizabile, în primul rînd, prin educaţie şcolară. Cultura lingvistică înseamnă cunoaşterea şi interpretarea regulilor, înseamnă respect pentru cuvîntul propriu, înţelegere şi toleranţă pentru cuvintele altora. Iar lucrurile astea trebuie, în mod fatal, cultivate şi învăţate...

Sînt cel puţin două probleme în folosirea deficitară a limbii noastre: a) prezenţa barbarismelor, disfuncţionalităţile logice şi amestecul nejustificat de registre stilistice, care arată superficialitate şi carenţe culturale; b) prezenţa unor variante analogice (lexicale şi gramaticale) diferite de ceea ce recomandă, la un moment dat, norma literară, şi care arată, dincolo de argumentul grabei sau al comodităţii, o încercare din partea vorbitorilor de a aşeza limba în tipare mai bine şi mai simplu structurate. În acest sens, ar fi bine ca norma literară să fie raportată, explicit şi de cîte ori este nevoie, la normele celorlalte registre stilistice şi să fie promovată, în consecinţă, o limbă cu posibilităţi variate şi expresive de realizare, între limite care să ţină seama de faptul că ea depinde, în ultimă instanţă, de cei care o moştenesc, o recreează şi o îmbogăţesc.

O limbă mai vie

– interviu cu Florin BICAN –

Invitat la „Divanul Dilemei vechi", *fostul comisar european Leonard Orban spunea că statutul limbii române s-a schimbat în ultimii ani, mai ales după aderarea la UE: a devenit interesantă pentru mai multă lume. Cum se văd lucrurile, din punctul dvs. de vedere?*

Evoluţia statutului limbii române este o consecinţă firească a aderării la UE. Dar interesul faţă de această limbă exista şi înainte în spaţiul european, cuplat cu frustrarea provocată de faptul că existau prea puţine date despre ea – insuficiente traduceri din autori români şi aproape inexistente manuale de română pentru studenţi străini. Am locuit multă vreme în Germania şi am predat într-o şcoală din München. Elevii mei erau foarte interesaţi să ştie mai mult despre ţara mea şi limba care se vorbeşte acolo, şi spuneau că în bibliotecile lor au cărţi despre mai toate ţările, mai puţin România... Aşadar interesul exista. Cel puţin în Germania şi Marea Britanie, ţări pe care le-am cunoscut mai îndeaproape.

Programul TPS (Translation and Publication Support) al Institutului Cultural Român funcţionează tot mai bine. Cum apreciaţi interesul tot mai mare pentru traducerea de cărţi româneşti, mai ales ale unor autori contemporani?

Mi se pare îmbucurător şi în acelaşi timp justificat. Şi din nou aş spune că este o consecinţă firească: odată făcut un prim pas – o primă traducere – este normal să i se adauge următorii paşi, următoarele traduceri, în virtutea unei dinamici inevitabile. Iar traducerea autorilor contemporani este o confirmare a teoriei lovinesciene a sincronismului, dusă un pas mai departe...

Tot Institutul Cultural Român acordă şi burse pentru traducători din literatura română. Cum se completează cele două programe?

Bursierii ICR, înarmaţi cu date despre programele de finanţare ale Institutului, au devenit adevăraţi agenţi literari care pledează, împreună cu editurile din ţările lor, pentru publicarea autorilor români din care au tradus eşantioane, prezentîndu-le în acelaşi timp şi programele respective. Aşa se face că din cele peste 150 de traduceri publicate prin programele ICR (TPS, 20 de autori, Publishing Romania) aproximativ 30 sînt făcute de foştii bursieri – şi cam tot atîtea sînt în curs de traducere sau de publicare.

Din experienţa dvs. la cursurile pentru traducători, care sînt problemele cele mai dificile pe care le pune limba română unui străin? Şi ce le place mai mult cursanţilor dvs.?

Principala problemă pare reprezentată de variaţiile de registru şi evaluarea tonului, în vederea găsirii celui mai apropiat echivalent natural în limbile lor. O altă problemă o constituie jargonul şi variaţiile dialectale, care au o pondere considerabilă în literatura practicată azi la noi. De aceea cursanţii se bucură enorm că au ocazia să cunoască vorbitori autentici în situaţii autentice şi mai ales autori... autentici.

Care vi se par cele mai importante schimbări în limba română vorbită în ultimii 20 de ani?

Cea mai importantă schimbare mi se pare destinderea. Limba română a devenit mai relaxată şi simultan mai dinamică, ceea ce o face mai vie. Nu neg existenţa unor vorbitori lipsiţi de har, dar pînă şi ei au farmecul lor în contextul dinamicii generale a limbii. Pronunţia nu cred că s-a schimbat considerabil, dar observ o tendinţă de asumare a accentelor locale, ceea ce mă bucură. Această varietate îmbucurătoare este sporită de amestecul registrelor – încă un semn al destinderii despre care vorbeam. Anglicismele, pe de altă parte, nu semnalează neapărat o schimbare, ci o continuare a tendinţei limbii române de a se adăpa din surse adiacente. Cred că în toate secolele limba română a ciugulit cîte ceva din ograda vecinului, iar în secolul nostru global vecinul este limba engleză...

De multă vreme se spune că avem handicapul unei limbi „mici", ceea ce înseamnă că şi literatura e, inevitabil, mai puţin cunoscută în lume. Mai e valabil astăzi acest punct de vedere?

Pentru un traducător nu există limbi mari şi limbi mici. Există doar limba-sursă şi limba-ţintă. Iar dacă ne gîndim la mecanismele care fac fiecare limbă în parte să ticăie, fiecare limbă este un fenomen cosmic. Aş zice că limbi mici nici nu există. Numărul vorbitorilor nu este în nici un caz un criteriu. Nici întinderea spaţiului în care se vorbeşte o limbă. Forţa de penetrare este altceva, dar nu ţine neapărat de cît de „mare" este limba, ci de considerente de ordin extralingvistic. În concluzie, toate limbile sînt mari.

a consemnat Mircea VASILESCU

DILEMA VECHE
Starea limbii române

Limba: expresia societăţii?

1. Care credeţi că sînt principalele transformări în limba română după 1989?

2. Se spune adesea că „se strică limba" (din cauza neologismelor, a greşelilor făcute de prezentatorii şi moderatorii TV şi preluate de public etc.). E adevărat?

3. Şcoala ne învaţă limba română corectă, pe stradă sau la televizor auzim alte variante ale limbii române. Care este „raportul de forţe"?

Oana MURĂRUŞ

Sub limita acceptabilităţii

1. La o anchetă similară din 2006 a *Dilemei vechi,* răspundeam, mai în glumă, mai în serios, printr-un „fals decalog", încercînd să adopt o atitudine relativ relaxată faţă de ideea de schimbare în limbă. Vorbeam atunci de înnoirea necesară a vocabularului din sfera politică, economică, financiar-bancară, culturală, cotidiană ş.a., odată cu schimbarea la faţă a societăţii româneşti şi în paralel cu eliminarea reziduurilor „limbii de lemn" comuniste, menţionam mult disputata reformă academică „etimologistă" a ortografiei, fanteziile puriste ale unui George Pruteanu (iniţiatorul unui proiect de lege hazliu care dorea să pedepsească abuzul de anglicisme), salutam relaxarea normativă a DOOM-2005, treceam în revistă colocvialitatea apăsată a limbajului jurnalistic actual, módele lexicale, argoul tinerilor, stîlcirea gramaticii, violenţa limbajului din presa naţionalistă şi de scandal (cuvîntul vulgar, invectiva, injuria) ori din experimentele generaţiei de prozatori Polirom (limbajul licenţios, folosirea cuvintelor-tabu). Evident, nu vreau acum să-mi reciclez idei mai vechi, deşi multe componente ale tabloului general rămîn aceleaşi. Aş observa însă astăzi – cu mai puţină seninătate, dar şi simplificînd mult – că numai primul deceniu al perioadei în discuţie se caracterizează prin dinamismul accentuat al vocabularului, ca şi prin nevoia de inovare stilistică/experimentare ludică (limbajul presei fiind, de departe, cel mai viu fenomen). După anul 2000, pe măsură ce zonele noilor terminologii se articulează şi se stabilizează, iar spiritul experimentalist al presei se lasă temperat de o oarecare rutină (ca să nu zic lehamite, într-un mod neacademic) sau este nivelat de manierism, par a ieşi la suprafaţă mai ales aspectele deficiente ale exprimării noastre în sfera publică: un limbaj politic stereotipizat şi găunos (cînd nu e agramat pur şi simplu), o presă care şi-a pierdut parcă, odată cu entuziasmul, şi verva stilistică de la începuturi, un vorbitor mediu din ce în ce mai puţin capabil să utilizeze registrele înalte ale limbajului cultivat sau măcar formele normale ale politeţii lingvistice.

2. Şi da, şi nu. Eu nu cred că limba în sine „se strică", fiindcă ea este un organism viu, cu mecanisme de autoreglare. Constat însă (şi nu sînt singura) că asistăm la o deteriorare înspăimîntătoare a climatului cultural mediu, la o proliferare a vulgarităţii şi a prostului gust în massmedia orală, în revistele de consum, în nenumărate alte forme de comunicare publică: *talk-show*-uri în care se vorbeşte violent şi trivial, în care discuţia se dizolvă în vacarm, emisiuni de aşa-zis divertisment care exploatează monocord şi vulgar denotaţia şi conotaţia sexuală, care invadează viaţa privată a altora prin indiscreţie sau farsă, filme cu titrări din ce în ce mai aberante, presărate cu greşeli de limbă sau de registru stilistic, vedete de ultimă oră care debitează platitudini într-un „limbaj de cartier" etc. Exemplele ar putea continua. Lista nu se poate totuşi încheia fără a spune două vorbe despre „limba Internetului" care începe să-şi pună tot mai mult amprenta asupra noastră – un limbaj telegrafic, trunchiat, „abreviaţionist", pe de o parte, vulgar şi agresiv, sub masca anonimatului, pe de alta. În concluzie: cînd standardele socio-culturale coboară sub o limită a acceptabilităţii, e normal ca limba să fie şi ea în suferinţă. Nu cred că de campanii „iluministe" de cultivare a limbii avem nevoie, ci de o schimbare mai profundă de ordin moral şi axiologic a societăţii, care ar atrage după sine şi ameliorarea performanţei sale lingvistice.

3. Că tinerii sînt expuşi astăzi influenţei unui mediu socio-cultural degradat, cu efecte nocive asupra calităţii limbajului lor, e un dat de la care trebuie să pornim. Că şcoala a încetat, în bună măsură, să-şi exercite rolul formator, că „livrează" societăţii, în proporţie covîrşitoare, absolvenţi agramaţi sau, în cel mai bun caz, semidocţi, cu un limbaj sărac, elevi incapabili să folosească cu naturaleţe diversele registre stilistice ale limbii – este inacceptabil şi impardonabil. Dovadă stă farsa bacalaureatului din ultimii 10-15 ani: o bună parte dintre studenţii noştri de la Facultatea de Litere au absolvit liceul cu medii peste 9, dar fac aiuritoare greşeli de exprimare şi ortografie, demne de personajele lui Caragiale. Prin urmare, şcoala îi învaţă pe tineri din ce în ce mai puţin o limbă română corectă, logică şi nuanţată. Cauzele ar fi multiple: frecventele şi năucitoarele „reforme" ale sistemului, lipsa de motivare financiară, nepăsarea şi, nu în ultimul rînd, un proces îngrijorător de deprofesionalizare a dascălilor.

Rodica ZAFIU

Neglijenţa generalizată

1. În limba română de după 1989 s-au petrecut, se ştie, cîteva schimbări spectaculoase faţă de perioada imediat precedentă: registrul colocvial (cu spontaneitatea şi pitorescul său) a pătruns în scris, înlocuind clişeele limbii de lemn, engleza a devenit sursa predilectă a împrumutului masiv de cuvinte din informatică, afaceri, dar şi din modă şi divertisment. După douăzeci de ani, constatăm că argotismele şi colocvialismele sînt omniprezente, dar se vorbeşte şi o „limbă de lemn" (pe care unii o numesc *corporatistă),* alcătuită dintr-o colecţie de clişee obligatoriu optimiste *(provocare, oportunităţi, spirit de echipă, gîndire pozitivă, team-building, focusare, prioritizare, expertiză, dedicaţie totală).* Cu multe anglicisme ne-am obişnuit deja, dar apar tot mai multe calcuri semantice şi sintactice, încă stranii *(spaţii dedicate, îmbunătăţiri dramatice, eşti patetic, iubeşte să cumpere, a fost ofertat, vă rog găsiţi ataşat).* În momentul de faţă cred că problemele noastre sînt cele globale: Internetul şi în genere comunicarea electronică răspîndesc (nu numai la noi) un mod de scriere rapidă, abreviată şi mai ales fragmentată, precum şi o lectură „în diagonală", oamenii pierzîndu-şi deprinderea de a *re*citi şi de a *re*scrie. Şi mai caracteristică vremii noastre e democratizarea scrisului: oricine poate scrie şi oricine poate fi citit în spaţiul public.

2. Nu m-am împăcat niciodată cu lamentaţiile privind „stricarea limbii", pentru că au nişte presupoziţii pe care le bănuiesc insuficient lămurite. Care limbă – şi stricare faţă de ce? Limba populară nu e niciodată „stricată"; vorbim deci despre limbajul cultivat, supus normelor explicite. Cînd a fost acesta perfect? Cîţi îl vorbeau şi îl scriau (bine), acum o sută de ani? Nu mi se pare corect să ne raportăm la limba şi la stilul cîtorva scriitori foarte buni, nici măcar la cele ale cîtorva sute de intelectuali cultivaţi şi rafinaţi – şi să le comparăm cu ceea ce produc în continuu milioanele de vorbitori, „utilizatori" şi „comunicatori" de azi. În fond, parafrazînd o mai veche butadă, cantitatea de folosire inteligentă a limbii e constantă, dar populaţia e în continuă creştere. A sporit, desigur, zgomotul, produs de amestecul de voci, dar selecţia rămîne posibilă. Un interviu excelent la TVR Cultural coexistă cu zece *reality-show*-uri în care domină înjurătura şi vocabularul minimal; un blog scris cu talent şi rigoare stilistică coexistă cu sute de pagini de comentarii isterizate şi agramate. Problema este socială şi culturală, nu lingvistică. Trăim o epocă în care au dreptul la cuvînt şi cei care nu stăpînesc prea bine normele limbii de cultură. Înseamnă că se strică limba? Eu cred că nu – cu condiţia de a nu renunţa la zonele exemplare şi de a nu nivela totul.

3. Mă tem că tocmai şcoala nu ne învaţă româna corectă, pentru că e prea ocupată să stabilească diferenţele dintre articol nehotărît şi numeral cardinal, dintre nuvelă şi schiţă, avînd în continuare obsesia de a identifica instanţa lirică şi de a extrage toate epitetele, metaforele şi simbolurile din text. Nu e oare prea tîrziu dacă încerci să formezi, în primii ani de facultate, obişnuinţele de bază de folosire a virgulei? Nu ar fi fost mai bine ca acestea să se fi automatizat încă din clasa a IV-a? După ani de şcoală (şi un bacalaureat cu note excelente) se scrie de mînă fără semne diacritice, se alcătuiesc referate prin *downloadare* integrală sau prin metoda *copy and paste,* se vorbeşte amestecînd registrele. Cred că şcoala românească nu reuşeşte să ia în serios ideea (prezentă în toate programele) de a forma obişnuinţe de redactare şi de comunicare orală.

În rest, cred că problema limbii înseamnă în primul rînd o sănătoasă ierarhie culturală – în care să existe şi preţiozitate academică, şi revoltă *underground.* A ne propune ca toată lumea să vorbească perfect în orice ocazie e o pură utopie. Problema noastră (lingvistică şi, în genere, culturală) ţine, cred, de neglijenţa generalizată, de lipsa de respect pentru formă. Într-o mare haotică de vorbire inevitabil populară, neglijentă, e suficient să existe cîteva repere, cîteva modele la care cine vrea să se poată raporta. Dar acestea să fie impecabile. Aşadar, ar fi bine să avem traduceri excelente la marile edituri, texte impecabile pe site-urile ministerelor, comunicate oficiale cu semne diacritice, teze de doctorat fără greşeli de literă, rostire cumpănită şi elegantă a prezentatorilor şi a moderatorilor de televiziune. Vi se pare prea puţin?

© L. Munteanu

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 18 februarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Florin DUMITRESCU

Vorbeşti publiciteza?

Acum şaisprezece ani mi-am început cariera de *copywriter* în agenţia unui român evreu întors din SUA, după ce făcuse avere în publicitate. El mi-a trasat cîteva reguli simple, practice, de redactare a textelor de reclame, cărora mai tîrziu aveam să le prind şi noima teoretică.

Prin aceste inefabile tăbliţe cu legi, levitul meu publicitar m-a învăţat, de pildă, să nu spun despre un detergent că face rufele „curate ca lacrima"; pentru că această expresie, conţinînd cuvîntul „lacrimă", induce pe nesimţite o reacţie negativă faţă de produs. Deşi gospodina prinde sensul superlativ al zicerii, deşi poate că ea însăşi spune „curat ca lacrima" cînd ceva i se pare foarte curat, riscă totuşi să rămînă cu o repulsie faţă de acel detergent, ca faţă de ceva care provoacă lacrimi, din cine ştie ce cauze chimice, toxice, iritative...

La fel de riscant e să spui despre un aliment – de exemplu carne de pui – că e bun „de-ţi lasă gura apă". De data aceasta, „apa" e elementul suspect! Toată lumea ştie că expresiile româneşti despre „lăsat gura apă" sau „plouat în gură" evocă salivaţia, efectul celui mai natural apetit; totuşi, în hiperspaţiul semantic al publicităţii, nu poţi spune „apă" în deplină inocenţă. Consumatorul poate căpăta impresia că puiul acela e injectat, umflat artificial cu apă, poate chiar aditivat cu potenţiatori de gust...

Idem, să spui la modul hiperbolic despre o strălucire (a părului vopsit, de pildă) că e „orbitoare" e încă o exprimare agresivă. Dacă te orbeşte înseamnă că îţi face rău – e raţionamentul pe care nu-l face nici o persoană lucidă; dar la care poate ajunge subconştientul pe căile sale alunecoase şi obscure, trimiţînd către etajele superioare ale conştiinţei concluzia reziduală că şamponul sau vopseaua cu pricina are un efect nedorit asupra ochilor.

Se poate face un index întreg cu toate aceste tabuuri lingvistice. Unii ar zice că astfel de constrîngeri ne sărăcesc limba şi ne standardizează exprimarea (ceea ce nu e departe de adevăr). Să privim însă jumătatea plină a paharului: activarea subconştientului se poate face şi în sensul persuasiunii, nu doar al descurajării consumatorului. Faptul că româna musteşte în sensuri îi poate ajuta pe cei care ştiu să le stăpînească şi să le îmboldească.

Dar în ultimii ani fataliştii nu mai au a se teme. Noile generaţii de publicitari ignoră multe dintre constrîngerile de altădată, printre care şi teama de aceste reziduuri semantice. Publicitatea de azi abundă în „guri de apă", „lacrimi de curăţenie" şi „orbiri de strălucire". *Copywriter*-ii tineri pot obţine diplome de specialitate de la oricare dintre zecile de şcoli superioare de profil; dar, vai, duc lipsa unui american sau evreu care să le şoptească peste umăr, simplu şi fără-nconjur, legile de bază ale meseriei.

Nu pot să uit! Cînd aveam de anunţat acţiuni de stimulare a vînzărilor, o regulă nescrisă ne interzicea să folosim cuvintele „promoţie" sau „ofertă" ca atare. Oamenii din afara breslei nu trebuie obosiţi cu termeni de marketing, aşa cum nici clienţii obişnuiţi ai unui restaurant nu trebuie să ştie, atunci cînd savurează un fel delicios, dacă bucătarul a folosit sos *béarnaise* sau *remoulade*. Clienţii simt nevoia să uite o clipă că participă la o acţiune comercială, că li se iau banii (uneori pe ce nu merită); ei vor (poate fără să conştientizeze) să viseze un pic; să li se spună că se-nvîrt într-un carusel al senzaţiilor; că, în orice situaţie de *hard selling*, oricît de evidentă ar fi, ei pătrund, chipurile, într-o lume minunată a fanteziei. Desigur, noi ştim (că ei ştiu) că totul e o convenţie. Dar, la fel cum te supără bădăranul care nu-ţi răspunde la bună ziua (în fond, tot o convenţie), te poate supăra şi bruscheţea manierelor la acel burtă-verde care vrea să-ţi ia banii spunîndu-ţi-o aşa, pe şleau.

Azi această reţinere de a-l introduce pe consumator în bucătăria-altar a meseriei noastre practic nu mai există. Azi cumpărătorii au fost dezvirginaţi, pervertiţi cu terminologia de marketing. Li se vorbeşte cu nonşalanţă despre *ofertă, super-ofertă, promoţii* şi chiar unele barbarisme precum *sale* ori *bargain*. Au ajuns să ştie despre *branding* (e chiar la modă!) şi *poziţionare;* despre *target* şi puncte de *rating*. Unii dintre noi zic că din transparenţă şi respect. Meseriaşii însă ştiu că dintr-o anume lene; dintr-un soi de neglijenţă care se înrudeşte – dimpotrivă – cu lipsa de respect faţă de universul privat al interlocutorului. Ţin minte strădaniile noastre, ale celor de şcoală veche, de a găsi denumiri demne şi eventual ademenitoare pentru aşa-zisele „carduri de fidelitate". Acelor bucăţi de plastic magnetizat, concepute pentru a-l pescui pe mușteriu şi a-l face dependent de marfa ta, pentru a ţi-l păstra captiv, mereu cald şi disponibil – le dădeam nume cît mai poetice, eterice şi înaripate. Păreau paşapoarte către Arcadia, păreau accesorii magice care îndeplineau dorinţe şi asigurau fericire. Azi am portofelul plin de carduri de fidelitate pe care scrie, simplu şi brutal, „card de fidelitate". Mă simt ca un cîine în lesă.

De cîte ori, în aceşti şaisprezece ani, am fost invitat să susţin prelegeri despre „limbajul publicitar", am ţinut să fac distincţia între două idiomuri fără legătură între ele: pe de o parte, limba publicităţii (care e limba română din reclame, cu formulările ei retorice, uneori pline de forţă argumentativă, alteori pur şi simplu amuzante); pe de altă parte, jargonul publicitar (acel grai sectorial vorbit de cei care lucrează în domeniul comunicării comerciale, un „sociolect" al românei la fel de specializat precum româna programatorilor, cea a chirurgilor sau cea a pescarilor la copcă). Eram în stare să conferenţiez despre fiecare dintre cele două subiecte lingvistice, fără să le amestec.

În ultima vreme însă, tot mai mult, constat că jargonul profesional de marketing şi publicitate, cel vorbit de specialişti, tinde să invadeze limba publicităţii, cea adresată publicului larg, format din consumatori finali. E bine sau e rău? mă întreabă cursanţii, în buna tradiţie axiologică a învăţămîntului românesc. Dacă le-aş răspunde cu oricare dintre variante, mi-aş trăda poziţia de observator imparţial. Ştiu că în SUA ar fi considerat rău, neprofitabil, chiar dezastruos din punct de vedere comercial. Dar am învăţat în aceste decenii că publicitatea românească ascultă de alte reguli, la fel ca întregul capitalism românesc. S-ar putea ca, după criza pe care tocmai o traversăm, să se rezolve, printre alte ciudăţenii ale pieţei noastre, şi această indiferenţă zdrobitoare a publicitarilor faţă de regulile comunicării comerciale.

Oricum ar fi, observaţiile mentorului meu iudeo-yankeu îmi vor rămîne ca lecţii de viaţă.

aduse cu poșta

Ce să se mai facă ea, limba română, cu românii ei?

Nu sînt profesor de limba română, nici specialist IT, ci un simplu beneficiar al limbii române, care poate fi bănuit cel mult de obiectivitate. Şi pe care mă străduiesc s-o folosesc tot timpul cu grija şi respectul pe care le merită. Ca pe o zestre primită de la înaintaşi şi ca pe un dar pe care îl facem urmaşilor noştri. „O comoară" care trebuie păstrată, şi nu alterată. Pentru că multe sînt căile de urîţire, de stîlcire şi de degradare a ei. Eu încerc să mă opresc doar asupra cîtorva.

Internetul. Născut ca instrument tehnologic, folosit ca mijloc economic, a devenit fenomen social. „Un rău necesar" la care nu putem renunţa şi nici nu trebuie. Numai că întîlnirea românului, şi nu numai a lui, cu mediul online îşi are peripeţiile sale. În ţara lui *copy-paste,* limba folosită e alterată de condiţiile specifice. Un mediu în care se foloseşte un limbaj destinat citirii, şi nu auzirii. O limbă în care absenţa diacriticelor şi prezenţa şirurilor de consoane fără vocale sînt la ele acasă.

În comunicarea prin mediul electronic există trei jargoane de bază: limba *e-mail*-ului, a *chat*-ului şi a convorbirii cu activităţi paralele, fiecare cu grad diferit de alterare. Dacă prima formă e mai ceremonioasă, un fel de stil epistolar, care include formulări de tipul „cu stimă deosebită", în care apar primele prescurtări, în *chat* majusculele sînt excluse, abrevierile abundă, propoziţiile sînt scurte, comunicarea simplificată.

Situaţia se complică în mesajele de tip *messenger* în care, în timpul conversaţiei pe bară, în jocurile de reţea, abrevierea devine extremă, formularea – standard, iar limbajul – schematizat. Discuţia pe *chat bar* e lapidară, cu adresantul necunoscut sau cu un *nick-name* căruia nu-i ştim nici vîrsta, nici adresa şi nici măcar sexul. Aici predomină jargonul, formula de mulţumire a devenit *ms* (mersi, cu *s* de la Coana Chiriţa); *sorry* a devenit *scz,* adică „scuze", *np – no problem,* iar aprobarea *ok* s-a redus la *k*. În mediile evoluate au apărut ideogramele *(smiles)* unde printr-un singur semn se exprimă un cuvînt sau o stare. Aici semnele de punctuaţie nu mai contează, nu poţi să ştii dacă propoziţia e afirmativă sau interogativă. Şi tot aşa, de nu mai ştie biata limbă dacă mai e română sau electronică.

Televiziunea. Lăsînd la o parte multele emisiuni inepte şi agramatismul specialiştilor şi invitaţilor din cele de divertisment care folosesc „replici rupătoare" (pentru aplauze pe rupte), există şi metode mult mai triste şi mai distractive. Să ne gîndim la benzile din partea de jos, uneori din mijloc sau de sus a ecranului (de te miri ce mai rămîne din imagine!). Benzi numite „burtiere" pe care, contra unei sume modice (un euro şi ceva), orice fan burtos al sportului-rege din liga naţională îşi poate afişa instantaneu prostia. O denumire şi ea cam mioritică pentru că, în *DEX,* burtiera e un corset care strînge abdomenul şi şoldurile, iar aici devine o centură care încinge televizorul ca să nu se reverse prostia peste privitori. Adică croll-ul, textul care se prelinge pe burtieră şi care inundă lent, continuu şi constant gramatica limbii române. Cînd un fan al lui Dinamo scrie „A-m fost sînt şi v-oi fi cîine pînă oi muri. După a-ia om vorbi" e o distracţie pentru cei care au apucat să înveţe gramatica la şcoală, dar e o catastrofă pentru cei care în sincretismul lor şi-o însuşesc de la televizor.

Şcoala. Unii dintre profesorii valoroşi îşi varsă nemulţumirea lor, faţă de tot şi de toate, pe elevi (că altă cale n-au). Şi o fac folosind fie un limbaj arogant, agresiv şi violent, fie unul vulgar, bolovănos şi buruienos, uneori ostentativ sau ermetic, alteori unul prea elevat sau sofisticat ca replică la marginalizarea lor. În oricare dintre variante, nu apără, ci dimpotrivă, urîţesc limba română şi o îndepărtează de auditoriu. „Am citit, n-aş mai citi" – cum spune Mircea Cărtărescu – „perle" de la examenul de titularizare a profesorilor de limba română prin care încearcă să-şi cîştige dreptul de a distruge generaţii de elevi, în care unii cred că *Bubico* şi *D-l Goe* sînt piese de teatru şi unde Conu Leonida şi-a pierdut pălăria cu scrisorica şi-a găsit-o Agamiţă Dandanache.

Presa. Dacă pe vremea Conului Leonida fandacsia se năştea din lectura exagerată a gazetelor, acum ea se naşte din navigarea pe Internet, privitul la televizor, dar şi din tabloidizarea ziarelor. Rar mai găseşti un titlu atrăgător, însoţit de un text clar şi explicit, de tipul: „De Bobotează, fetele de pe *messenger* şi-au pus busuioc sub pernă". Ca să-şi viseze iubitul noaptea şi nu să-şi caute perechea pe site-urile matrimoniale din spaţiul virtual. Acum găsim aventuri ale limbii române de genul „Oprescu vrea să microcipeze cîinii Capitalei" sau „Cum a găsit porcul Brăila". Aşa cum zicea Octavian Paler, cantitatea de ştiri şi de informaţii se revarsă peste noi ca o ploaie torenţială, lucru care ne face ca, neputînd să citim tot ce se tipăreşte, să renunţăm la citit. Şi în felul ăsta fără voia, dar din vina ei, presa ne îndepărtează şi ne izolează de tot ce se întîmplă în jurul nostru. Şi asta pentru că e un soi de presă în care jurnaliştii din categoria „ştie-tot", indiferent ce văd sau aud, cataloghează ca bun sau rău, corect sau greşit, în nuanţe de alb sau negru, fără zone de interferenţă. Ei sînt cei care împart dreptatea, stabilesc sarcini, dau verdicte, iar noi, bieţii cititori, devenim neutri, pasivi, neimplicaţi şi nemotivaţi. Fără nici o părere sau speranţă. („Dacă aşa a zis Cristoiu, aşa e, că ştie el mai bine decît noi".) Oamenilor din categoria „ştie-tot", Eugen Ionesco li se adresa aşa: „Muriţi voi, toţi care vă pricepeţi la tot şi la toate. Numai atunci rictusul şi încruntarea noastră mai pot deveni un zîmbet". Zîmbet care dispare imediat cînd avem de-a face cu o sfidare la adresa poporului român şi a limbii române. Chiar dacă la mijloc este un interes ordinar sau un umor involuntar. Ca în discursul-reclamă al Monicăi Columbeanu la lansarea candidaturii lui Nati Meir la funcţia de preşedinte al ţării: „Republica este un spaţiu public şi o vom da uitării în forma sa de funcţionare complet eronată de pînă acum şi o vom înlocui cu o societate de-adevăratelea condusă de Nati Meir, pe care cu siguranţă ni-l vom aminti continuu şi îl vom vota mereu".

Fără număr, fără număr... aş adăuga eu.

prof. Gicu BUTOI

DILEMA VECHE
Starea limbii române

„E mai greu să termini liceul decît facultatea“

– interviu cu Adriana SĂFTOIU –

Deputată din partea PNL, Adriana Săftoiu este absolventă a Facultăţii de Litere. Probabil (şi) de aceea a prezentat săptămîna trecută, în Parlament, un document referitor la programa şcolară pentru învăţămîntul primar, în care acordă un spaţiu important limbii şi literaturii române. Studiul acestei discipline se bazează pe prea multe noţiuni teoretice de gramatică şi pe unele texte literare neadecvate vîrstei – crede Adriana Săftoiu. Aşa încît încheie documentul cu cîteva propuneri: „Programa pentru limba şi literatura de specialitate (învăţămîntul primar) ar trebui să fie concepută pentru a oferi fiecărui elev o listă de referinţe corespunzătoare vîrstei sale, extrase din patrimoniul şi literatura pentru copii, de ieri şi de azi, fiind primul pas pentru formarea unei culturi literare. Selecţia lecturilor trebuie să ţină cont de timpul şi preocupările copiilor astfel încît să fie dezvoltată bucuria lecturii, iar limba şi literatura să nu fie percepute ca o materie unde se învaţă pe de rost. Se impune ca textele literare să nu mai reprezinte doar autori clasici. Învăţămîntul primar trebuie să dezvolte personalitatea elevului, lectura fiind un instrument eficient pentru a dezvolta aptitudinile de comunicare“.

De ce aţi avut această iniţiativă în Parlament?

Rezolvarea problemelor din educaţie nu ţine doar de Guvern, cu atît mai puţin de un partid. Drept urmare, consider că revine clasei politice în ansamblu responsabilitatea nereformării şi acestui domeniu. Nu exclud societatea civilă, dar prefer să mă uit în ograda mea şi apoi să transfer o parte din vină şi celorlalţi. Se vorbeşte de foarte mult timp de nevoia reformei în educaţie, ne lamentăm continuu constatînd că generaţiile de elevi, dar şi de profesori au rezultate slabe, mediocre, că şcoala nu e o instituţie a formării şi educării elevului, ci mai degrabă un loc de inhibare şi uniformizare. Ultima reformă curriculară a avut loc în 1997, iar ultimele licitaţii de manuale au avut loc aproximativ în aceeaşi perioadă. Învăţămîntul, aşa cum se prezintă acum – un învăţămînt mai curînd inhibitor, de sancţionare, un învăţămînt negativ, care nu se află în concordanţă cu evoluţia societăţilor şi a mentalităţilor, în care elevul este pus mai degrabă să reproducă informaţie, şi nu să înveţe să o folosească – nu poate crea o generaţie care să ajute România să depăşească declinul social, politic, moral şi economic în care băltim.

Acordaţi un spaţiu important în document manualelor de limba şi literatura română. Care sînt principalele „reproşuri“ faţă de felul în care se predă limba română în şcoală?

În programa şcolară pentru clasa a III-a, de exemplu, unde sînt definite obiectivele pentru această disciplină, scrie că scopul studierii limbii şi al literaturii române este acela de a forma progresiv un tînăr cu o cultură comunicaţională şi literară de bază, capabil să înţeleagă lumea din jurul său, să comunice şi să interacţioneze cu semenii, exprimîndu-şi gînduri, stări, sentimente, opinii etc., să fie sensibil la frumosul din natură şi la cel creat de om, să-şi utilizeze în mod eficient şi creativ capacităţile proprii pentru rezolvarea unor probleme concrete în viaţa de zi cu zi. Nu sună rău. Ce se întîmplă însă în practică? Instrumentul de lucru al elevului este manualul, iar textele selectate pentru a-l ajuta să atingă obiectivele trasate de minister sînt glorificări ale trecutului, povestiri care nu mai au nici o legătură cu timpul şi preocupările copilului. Mă întreb cum îl ajută *Ocaua lui Cuza* sau *Condeiele lui Vodă* să îşi dezvolte capacităţile pentru rezolvarea problemelor de zi cu zi. Manualele sînt o reproducere a textelor studiate şi acum 30 de ani. Clasicii trebuie incluşi în manualele de literatură, dar ţinînd cont de vîrsta copilului şi de capacitatea lui de a relaţiona cu aceste texte. Mă bucur că manualele nu încep studiul limbii române cu *Letopiseţul Ţării Moldovei!* Prima întîlnire cu textul literar se face în şcoala primară şi nu e o întîlnire plăcută: în loc să le dezvoltăm copiilor plăcerea pentru literatură, îi îndepărtăm. Noţiunile de gramatică sînt îndesate prea devreme în curricula de şcoală primară. În loc ca învăţătorul să aibă timp să fixeze corect şi definitiv, aş spune, noţiunile de punctuaţie şi ortografie, trebuie să predea, la clasele a III-a şi a IV-a, atributul şi complementul, într-un moment cînd elevul încă se mai luptă să priceapă cînd se scrie cu doi „i“ sau care e diferenţa între „v-a“ şi „va“. Dacă mergem mai departe, la gimnaziu, vom constata că programa de gramatică este prost proporţionată. Gramatica este esenţială pentru a folosi corect limba română, dar dacă nu este predată cît, cum şi cînd trebuie, vom continua să asistăm la „vanghelizarea“ limbii române şi la tot mai multe „succesuri“.

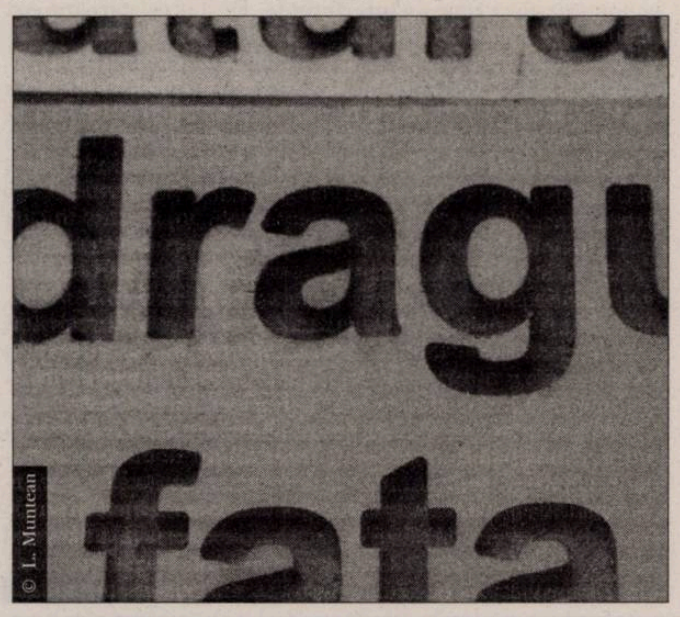
© L. Munteanu

Între şcoală şi televizor

Credeţi că modul în care se învaţă limba şi literatura în şcoală creează competenţele necesare înţelegerii adecvate a unui text (indiferent ce fel de text), comunicării eficiente în scris şi oral?

Sîntem încă în stadiul în care învăţămîntul pune accent pe reproducerea informaţiilor, a comentariilor „de-a gata“. Nu e un învăţămînt euristic, care să ajute copilul să descopere lucruri noi, să îl pună în situaţia disputei, a argumentării propriilor opinii. Creativitatea e mai degrabă inhibată, textele oferite ca studiu la o vîrstă nepotrivită şi care nu au legătură cu preocupările lor nu îi determină să descopere plăcerea textului. Pentru cei mai mulţi, literatura e ceva arid şi plictisitor. Învăţămîntul nu încurajează personalitatea copilului, ci îl sancţionează pentru că nu respectă litera manualului sau punctul de vedere al profesorului. L-am întrebat pe un elev de şcoală primară de ce nu-i place una dintre poeziile despre ţară pe care le învaţă în clasă. Mi-a spus că nu îi spune nimic nou, că poetul foloseşte comparaţii „patetice“, că el ştie că ţara are munţi, lacuri, grîne bogate şi că cerul e albastru. L-am întrebat cum ar fi trebuit să fie poezia aşa încît să-i placă. Mi-a răspuns că trebuia să îi spună ceva nou, de exemplu ce poate realiza ţara lui, şi să folosească expresii noi. Întrebîndu-l dacă toate aceste păreri le-a exprimat la clasă, a rîs şi mi-a spus că la şcoală spune ceea ce îl învaţă „doamna“, nu ce crede el. Aici intervine o altă componentă: calitatea dascălilor. Din păcate, din ce în ce mai des şcoala e un loc de tranziţie pentru tinerii profesori în căutare de locuri de muncă mai bine plătite. A fi profesor ar trebui să fie mai mult decît o meserie, ar trebui să fie o credinţă. Selecţia cadrelor, evaluarea lor reprezintă o altă zonă care ar trebui să fie drastic reformată.

Dar felul în care oamenii utilizează limba română e, dincolo de ce se face în şcoală, influenţat de „cum se vorbeşte în public“ – la televizor, în Parlament etc. Cum stăm la acest capitol? Pentru că impactul televiziunii e mai puternic decît al şcolii...

În mod categoric impactul e mai puternic sau, cel puţin în acest moment, are o pondere mult mai mare în formarea copilului. Televizorul are mai multă „autoritate“ decît şcoala sau cartea. Trăim în epoca videocraţiei. Ratingul e cel care contează şi, de cele mai multe ori, el nu înseamnă şi calitate. Selecţia celor care se prezintă la televizor nu se face în funcţie de gradul de cultură, educaţie, competenţă într-un domeniu. Nu de puţine ori aud cîte un realizator TV mirîndu-se de calitatea îndoielnică a unui politician sau „monden“, pentru ca la puţin timp să-l văd pe cel incriminat în platou, invitat să-şi dea cu părerea despre cosmos, pietre, pensii, absolut orice. România se confruntă cu o criză a valorilor şi sîntem în faţa promovării unor pseudovalori. Modelele pe care le alegem spun foarte mult despre năzuinţele unei naţiuni; şi năzuinţele noastre nu arată prea bine dacă privim ce modele promovăm.

Ce fel de învăţămînt?

Ce transformări ori fenomene din limba română „de tranziţie“ vă deranjează cel mai mult?

Abuzul de cuvinte anglo-saxone. Nu de puţine ori mi s-a întîmplat să constat cu cîtă savoare tinerii şi chiar maturii (includ aici generaţia de 35-40 de ani) combină româna cu expresii americăneşti, folosindu-le chiar şi acolo unde există corespondent în limba română. Probabil li se pare *„cool“*, dar mie mi se pare grotesc. Nu neologismele mă deranjează, ci barbarismele care siluiesc limba română. Apoi, prescurtările enervante folosite pentru comunicarea pe *messenger* sau *sms*. Uneori, pentru a descifra un mesaj de la telefon îmi ia mai mult timp decît să traduc un text din latină. Şi totul e motivat de viteza cu care trăim. Despre

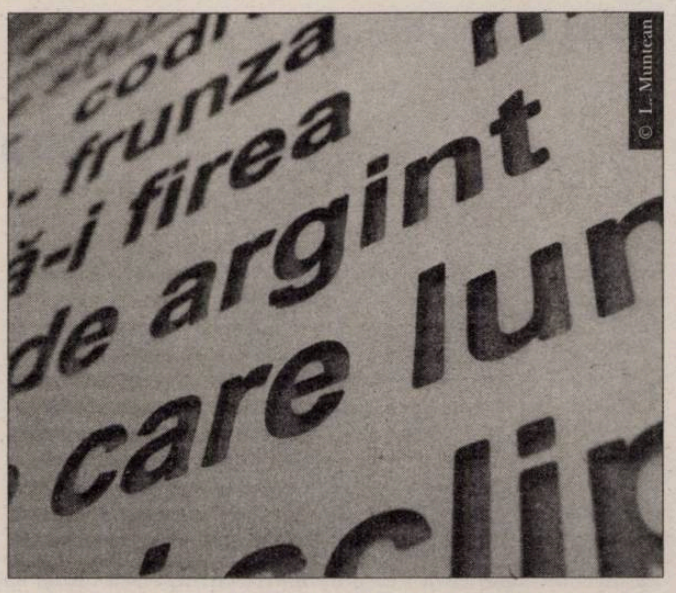
© L. Munteanu

dicţie, despre cum pronunţăm cuvintele, aş putea să vă dau o mulţime de exemple. O conversaţie cu un tînăr devine un test greu de trecut. Cuvintele se opresc la jumătatea silabei şi ai senzaţia că ai de-a face cu un aspirator de silabe, lăsînd în suspensie propoziţii întregi. Aş introduce în şcoli, ca materie opţională, orele de dicţie.

Documentul dvs. a fost acceptat în Comisia pentru Învăţămînt şi vor urma dezbateri în Parlament. Ce efecte pot avea, concret, aceste dezbateri?

Sper că nu se va opri totul la o dezbatere şi o „condamnare“ a sistemului educaţional. Ceea ce spun eu, o ştiu la fel de bine elevii şi părinţii. Diagnosticul e cunoscut, există şi terapie, dar ceea ce nu a existat pînă acum a fost voinţa politică de a reforma în profunzime acest segment. În România e mult mai dificil să iei BAC-ul, să termini liceul sau gimnaziul, decît să termini o facultate. Eu singură nu voi reuşi mare lucru. E nevoie de toţi cei care sînt preocupaţi mai degrabă de următoarele generaţii decît de următoarele alegeri, e nevoie de vocile din societatea civilă pentru a provoca şi a finaliza reforma sistemului educaţional. Ar fi bine ca, începînd cu anul şcolar 2011-2012, elevii să aibă parte de o cu totul altă curriculă. E nevoie de un studiu serios care să stea la baza elaborării programului şcolar, şi nu de un guvern care îşi pune în practică propriile fobii sau obsesii. Viitoarea curriculă trebuie să ne explice ce fel de învăţămînt ne propune – unul modern? unul tradiţionalist? – şi unde vrea să ducă absolventul de şcoală? La noi, clasa politică reacţionează – sau mai bine zis *încă* mai reacţionează – la presiunea publică. Ar fi bine să folosim această „slăbiciune“ şi să nu ne oprim doar la a constata fenomenul. Nu aş vrea ca acest demers să se înscrie în tipul „condamnarea comunismului“, care practic a impresionat la nivel discursiv, fără nici un efect la nivelul societăţii.

a consemnat Mircea VASILESCU

Box populi pe forum

Apariţia unei noi ediţii a *Gramaticii Academiei* a stîrnit adevărate drame, exprimate dezinhibat pe forumuri. Poate că (şi) de aici ni se trage: nu mai ştim ce este un tratat ştiinţific şi nici nu mai avem încredere în specialişti. „Noi, poporul“ simţim nevoia să ne exprimăm. Prost. Cîteva citate de pe un forum:

- „cea mai mare stupiditate pe care cei de la Academia Română au putut-o lansa în ultimii 10 ani...“
- „Nu am cuvinte. Pot spune acum, fara nici un fel de regret, ca AM FOST profesoara de limba si literatura română. Limba româna a fost... prima mea iubire. Şi acum s-a terminat. De altfel, tot ce se întîmplă în ultima vreme în România vine sa-mi alunge regretul că nu am emigrat. Aproape că mi-e teamă să mai urmăresc ştirile...“
- „de toata jena. nişte imbecili fac niste reguli pentru «manelişti agramaţi» — pleonasm. poate că ne merităm soarta“
- „Am dat gramatica la bac şi la intrarea la facultate şi am terminat un liceu de filologie, am crezut că stăpânesc gramatica limbii române, dar cred că nici domnii de la academie nu ştiu ce fac, mai ales că trei sferturi din români nu ştiau regulile gramaticii de până acum, nu aveau nicio sau nici o idee de acestea“
- „Îmi aminteste de schimbarea regulei de circulaţie în sens giratoriu, care în România a funcţionat mulţi ani invers faţă de orice ţară din lume. Atunci, în urma unui accident provocat de Ghe.Gheorghiu-Dej (care a intrat în sensul giratoriu fără să acorde prioritate celor din sens) în România s-a schimbat regula, şi pînă de curînd, au avut prioritate cei care intrau în sens! Acuma, dacă domnii academicieni (doctori, ingineri, savanţi de renume mondial) nu ştiu cînd se scrie «odată» şi cînd «o dată», au schimbat regula!“

Aron BIRO

Ten Years After fără vîrstă

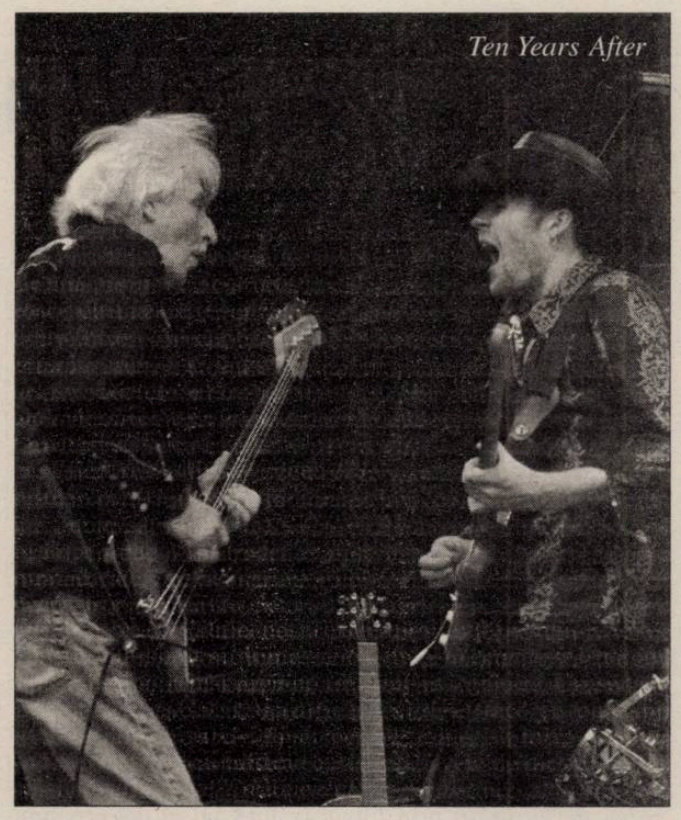
Ten Years After

Luni, 22 februarie, la Sala Palatului, concert Ten Years After.

Există genuri muzicale care îmbătrînesc mai frumos decît altele. Într-o anumită măsură, muzica metal, muzica electronică, muzica disco/pop se ridează destul de uşor, le cade faţa, li se subţiază buzele, odată cu trecerea anilor. La un album metal poţi să afirmi cu o probabilitate destul de mare în ce decadă a fost produs/compus, fără a şti măcar cine cîntă. Sînt genuri muzicale puternic determinate de progresul tehnic, atît al instrumentelor, cît şi al infrastructurii de producţie. Şi chiar de vîrsta muzicanţilor – ultima dată cînd l-am văzut pe Ian Gillan îşi dădea suflul pe scenă, iar Udo Dirkschneider, rotofei şi sufocat în denim şi chingi de piele lucioasă, pare un bătrînel pervers încercînd să-l imite pe Rob Halford de la Judas Priest. Ozzy Osbourne nu se mai mişcă de lîngă microfon în concerte şi foloseşte o mulţime de efecte de distragere a atenţiei, să nu-i remarce lumea lipsa de mobilitate. Membrii Limp Bizkit, la aproape 40 de ani, mai încearcă încă să se identifice cu problemele adolescenţilor, căci altă şansă la succes nu au. Poate cei de la Motörhead par neafectaţi de trecerea timpului, dar asta mai degrabă pentru că au părut găunoşi de la bun început. Nu mai insist cu exemple din celelalte genuri pomenite.

În blues-rock-ul practicat de englezii Ten Years After nu există probleme de genul ăsta. Genuri ca blues, jazz, folk nu au vîrstă, ethos-ul şi sound-ul nu le sînt afectate de timp, de vîrsta artiştilor, de tehnicile de înregistrare. În plus, în Anglia parcă timpul trece altfel. Ascultaţi-i pe Ten Years After la Woodstock, acum 40 de ani. Apoi ascultaţi-i pe DVD-ul înregistrat la Fiesta City, ori pe albumul *Evolution* de acum doi ani. Apoi la Bucureşti, pe 22 februarie. În primul rînd, să-i ascultaţi, mai degrabă decît să-i priviţi. La privire, vîrsta nu poate fi ascunsă, dar la sound-ul muzicii, abia dacă se sesizează o răguşeală (metaforic vorbind, căci noua voce a grupului, Joe Gooch, e cu 30 de ani mai tînără decît colegii săi de trupă). A nu se înţelege că recomand să se stea cu spatele la concert, ci că, estimez, nu se va resimţi senzaţia de inadecvare de la ultimele concerte Saxon, Accept ori Ozzy (mi-e groază să mă gîndesc la recent anunţatul nou turneu al Tinei Turner). Oricum, nici cu vocalul-chitarist original al trupei, Alvin Lee (acum trecut de 65 de ani), nu mi-ar fi ruşine – maestrul chitarei plîngăcioase şi autorul „blues-ului blues-urilor" (piesa *The Bluest Blues)* e activ bine mersi, şi în 2007 a scos un album proaspăt, *Saguitar*.

Muzica celor de la Ten Years After nu se limitează totuşi la blues, cel puţin nu la sensul popular al muzicii de inimă albastră care inspiră la dans clătinat. Trupa s-a născut sub zodia lui Elvis („ten years after... Elvis"), iar rock'n'roll-ul (pînă la urmă o deviaţie a blues-ului) constituie un ingredient de fundaţie al grupului, adoptat de britanici în cadrul schimburilor culturale postbelice cu colonia americană. Poate aici se găseşte pricina pentru care grupul, după mai bine de 40 de ani de activitate, nu e teribil de popular (şi e cvasinecunoscut pe la noi): rock'n'roll-ul britanic a stat, încă de la origini, în umbra succesului noului val de rock britanic adus de Beatles sau Rolling Stones, mai puţin derivat şi cu identitate englezească mai puternică decît ce ofereau Ten Years After şi colegii de scenă.

Oricum, vremurile acelea au trecut şi, în măsura în care ultimul album, *Evolution,* e un indicator relevant, probabil la Bucureşti vom avea parte mai degrabă de blues decît de rock'n'roll, iar concertul se încadrează la „mai bine mai tîrziu decît niciodată", căci – susţin fanii pursînge ai grupului – cine nu i-a văzut pe Ten Years After cu Alvin Lee la chitară (plus voce) nu a văzut ce înseamnă cu adevărat Ten Years After. Cu această rezervă, concertul rămîne unul dintre cele mai importante ale anului, pe teritoriul românesc.

Vlad STOIAN

Virtuozităţi internautice (II)

www.eusebiodigitaal.blogspot.com

Fani Andrei Pleşu (puteţi vedea pe saveorcancel.tv de ce), proaspeţi şi mereu cu planuri demente, grupul Save Or Cancel era cîndva magic şi fericit. Vag există alt loc unde să caşti gura în sintaxă mioritică despre sunete „beton" şi cei mai mişto „adidaşi" de pe piaţă sau despre cele mai *über* geci scumpe mov ale clipei. Un vis frumos s-a întîmplat din 2007 încoace faţă în faţă cu Teatrul Mic din Bucureşti, la Grădina de Vară Capitol. Au făcut din locul ăla – luîndu-şi merite de unii singuri, dar lăsînd curăţenia locului (fără recunoaştere) pe mîna invitaţilor – un spaţiu de petreceri, proiecţii şi visat sub directa mîngîiere a stelelor. Vara alături de ei era finalmente cu arome de altceva. Fix alegerea ta dacă „salvai" sau „renunţai". Ei te invitau. Ajungeai acolo şi augustul era dulce. Între timp, duo-ul de „nebuni" a prins curaj, iar pe Internet şi-au pus la punct un ditamai blogul din care s-au separat acum – din cauza neînţelegerilor – alte cîteva. De exemplu, cîndva-prietenul fondatorilor incorecţi, zburdalnicii şi aparent-plinii-de-iniţiativă uBic şi Cristina, Andrei Stănescu (poate cel mai elocvent creator tînăr de muzică de dans al momentului, de la noi) s-a despărţit de grup din cauza mai multor „atmosfere inegale" şi a dat naştere proiectului osatiplaca.ro – cel mai fresh party & music label bucureştean, creat în 2009 şi suporter al DJ-lor/artiştilor de muzică electronică Lucas, Giuser, Waar şi Mr. Disko, numiţi-i fără frică pe toţi cinci „Noul Val". Andrei Stănescu este practic foarte modernul Eusebio Digital pe al cărui blog am decis să vă instig la răsfoiri în această porţiune. Piteşteanul mutat în Capitală, fost membru al conclavului Save Or Cancel, este – mai în limba română zis – unul dintre producătorii celui mai recent disc OCS şi luceafăr-parte dintre rarisimii artişti electronici autohtoni ce ajung tot mai des să remixeze oficial cîntecele celor mai în vogă artişti internaţionali (amintesc „Friday Bridge" şi „I'm From Barcelona"). „Pregătesc şi altceva. Căci nici cu «O să-ţi placă» nu merge excelent. E greu cu seriozitatea oamenilor şi creativitatea în ţara asta. Cum ai un plan mai mare, cum tind toţi să se «producă» pe el... Ce lucrez acum, îţi zic în exclusivitate, e un site nou şi independent, cel mai probabil se va numi BUBUIALĂ, iar muzical – va fi proiectul Eusebiological Waar, adică Eusebio şi Waar – care deocamdată va avea acest nume introductiv şi care va fi o nebunie muzicală... Cred că de-abia acum am început să înţelegem unde sîntem, să ne punem pe bune pe treabă, şi se va vedea."

De ce-ai vizita aşa ceva. Ca să asculţi ce mai face muzical tinereţea-română-„cetită"-îmbrăcată-bine-şi-„adevărată" în 2010. Şi mai grăiesc c-ar fi „tricolor" ca Andrei să îi ia şi pe harnicii muzicanţi myspace.com/rezistentamaterialelor în noul lui pastel de „feciori pianişti cu ochelari de aur". Din acelaşi spectru, la categoria „Ce vrăji am mai făcut prin scene", vi-l aduc în oglinzi şi pe „Fătul Promis" – blondul Paul Ballo (iniţial fondator al unui proiect de skateboarding şi baterist în The Amsterdams / Go To Berlin, actual toboşar în Kumm şi despărţit de toate celelalte). La 21 de ani, puţini au prin România CV muzical ca fiul celebrei soprane Bianca Ionescu. Foarte relevant, citit şi auzit sonor, simţindu-se-n putere, studiază Sunet şi – tot la *Dilema veche* anunţăm avanpremierele cele mari – îşi lansează proiectul solo electronic myspace.com/hotcasandra în această primăvară. În acelaşi cadru deosebit, nu mai am resurse să vi-i ridic în slăvi, deşi e profund şi rarisim cazul, pe gigantul Cosmin Nicolae (cosmintrg.com), recunoscut deja ca TRG de ani buni în scenele importante din străinătate pentru al lui garage/techno/dubstep cu valenţe speciale, sau pe producător-editorul Bogdan Anghel (de găsit cu un material-eveniment propriu, îndesat cu minimalism, pe netlabelul arhiva7.ro, pe myspace.com/bogdananghel, dar şi pe blogul lui de raritaţi experimentale vizuale – gluon-symmetry.blogspot.com).

www.zombie6.ro

Ţîşneşte sîngele. Trivialităţi dospite, cinism suav cu paloare de obraznic, întîmplător de multe filme (în ochii autorului cîteodată fabuloase, alteori isteric de „praf", periodic bine justificat în alegeri), cîteva vagi – nepasionale – contacte cu muzica bună şi navigări pline de-un umor hîd-fermecător printre titlurile tabloidelor de şatră. Ca minus – lipsa diacriticelor. În spate stă un fals războinic, fan al celor care cred că „adevărul e undeva la mij" – futezatorii.ro, român înfăşurat în văluri de anonimat, critic de film cu acte destul de în regulă în viaţa reală, ce, aflăm pe prima pagină, nu prea mai crede în victorii. „Nu aici, niciodată în cele ce urmează". „zombie6 a început ca un cadou. zombie6 nu face nimic. zombie6 vrea mai puţină pornografie în advertising, mai mult dialog în filmele pornografice, mult mai puţină corectitudine politică retardistă, mult mai multe manifestări sincere de rasism şi discriminare negativă. zombie6 vrea imposibiluri: libertate de Internet, opinie şi limbaj, revenirea în trend şi practică a pedepsei cu moartea, eradicarea întru raiuri şi iaduri a clasei politice româneşti, mai mult porno, jidanistanezi judecaţi pentru crime de război şi crime împotriva umanităţii etc. zombie6 este un sait pe un server şi de pe un server bănuiesc că nu te poţi duce decît pe un alt server. zombie6 se duce înspre o psihoză anti-religionistă totală şi încearcă o alta, nihilismul zen", îmi relatează plin de viaţă vădit-ciufutul autor. Tot el îmi azvîrle şi că, din păcate, „haine de critic de film român poa' să îmbrace oricine". Îi simţi revoltele, mi-e greu să disting cît de coerente, la fiecare cotitură şi e extrem de probabil să te surprinzi dînd din cap afirmativ la aceleaşi oripilări cu ţîfnosul în discuţie. Desigur că nu vei dibui vreun triumf, e doar circ modest şi fără pîine, relatat pătimaş, clocotitor. E sistem de autoapărare bine setat. Un soi de *D-ale lu' Mitică* al TVR 2, virat în www.

De ce-ai vizita aşa ceva. Pentru că există şi în tine o leşinată fiară, un mic animal nervos erodat de mojicii scandaloase şi de-o omenire care, pleşian fie aproximat, nu mai ţine cont, nu mai are noimă. E bine informat şi ajungi după fiecare intrare, distrîndu-te cu fals şi mai puţin fals grobianism, să te alegi cu o porţie virilă de rîs, la care poţi s-adaugi şi extrem de utila listă grasă de filme „de văzut" (permanent desfăşurate în pînă-la-urmă-tot-un-fel-de-recenzii de-o naturaleţe adorabilă) sau lista suculentă de saituri-prietene, în acelaşi gen de note precipitat-tăioase, de pe margine. Că tot zicem de actorie, a se asezona totul şi cu frăţiorul pasionat de pelicule, în persoana apreciatului Alin Ludu Dumbravă, ce se găseşte pe aldovieland.blogspot. com – de obicei, harnic călător peste tot pe unde sînt ecranele mai mari şi mai spumoase –, plus fermii mulţi consumatori de arte porniţi în grăit (inclusiv film) pe ginger group.ro (un soi de rekino.ro remachiat) în septembrie trecut. zombie6 secretă eficienţă în probat durerea de-a avea revelaţii prea tîrziu. O orgie permisă.

(partea a treia poate fi accesată pe site-ul www.dilemaveche.ro)

PUBLICITATE

www.librarialibertas.ro

REDUCERILE LUNII FEBRUARIE:
Editura HUMANITAS – 10%
Editura NOI MEDIA PRINT – 20%

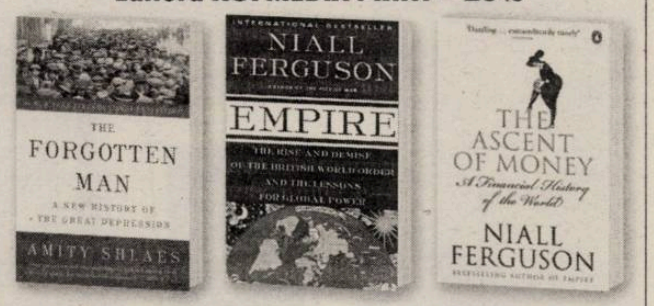

AMITY SHLAES
The Forgotten Man: A New History of the Great Depression
468 pp., 88,9 lei

NIALL FERGUSON
Empire: The Rise and Demise of the British World Order and the Lessons for Global Power
384 pp., 69,9 lei

NIALL FERGUSON
The Ascent of Money: A Financial History of the World
464 pp., 59,9 lei

Publishing Libertas
Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Vlad DĂRĂBAN

Istoria ideilor şi lecţia biografiilor

● **Mihail Neamţu, *Povara libertăţii. Antiteze, paradigme şi biografii moderne*, Editura Polirom, 2009.**

Istoria ideilor, ca de altfel şi conştiinţa acută a propriei deveniri istorice sînt creaţii ale modernităţii. Disciplină ştiinţifică, dar şi simptom al unei alienări, cartografierea intelectuală a parcursului nostru ne oferă datele trecutului şi justificările alegerilor făcute. Disciplină istoriografică – întrucît întruneşte toate datele unei ştiinţe pozitive, ce interpretează, după o anumită metodologie, datele faptice şi intelectuale ale istoriei. Simptom maladiv – pentru că, în cea mai mare parte, recursul la arhitectura memoriei este pentru noi semnalul unei înstrăinări. Cu alte cuvinte, modernul emancipat îşi măsoară trecutul în lumina unui triumf, iar tradiţionalistul „nemulţumit de modernitatea" pe care o locuieşte – în umbra pierderilor resimţite. Mai există însă un model de critică istorică intelectuală ce se înscrie ca o bisectoare între cele două atitudini, şi anume trecerea modernităţii prin filtrul tradiţional al discernămîntului. Prin decantarea animozităţilor grăbite şi temperarea avangardei perpetue, modernitatea are mereu nevoie de un corectiv.

Acest model de istorie critică a ideilor îl găsim foarte bine reprezentat în ultima carte a lui Mihail Neamţu – *Povara libertăţii. Antiteze, paradigme şi biografii moderne* (Editura Polirom, 2009). Primul capitol îl găzduieşte pe unul dintre cei dintîi martori ai naşterii acestei epoci – şi anume pe Baruch Spinoza (1632-1677). La intersecţia veacurilor, filozoful evreu a fost un personaj definitoriu pentru ceea ce va însemna, începînd de acum, democraţia seculară. În cunoscutul său *Tratat teologico-politic* (1670), el întreprinde o întemeiere autonomă a politicului, însă nu fără regîndirea economiei religioase. Că Spinoza face teologie biblică nu e întîmplător – chiar inevitabil pentru secolul în care scrie –, dar că Biblia este trecută prin colimatorul unei profunde demitologizări este simptomatic pentru ce va urma. Însă raţiunile din spatele demitologizării naraţiunilor biblice nu trădează neapărat rigorile istorico-criticismului. La doar cîteva decenii de la Tratatul de la Westfalia, filozoful olandez are în vedere o nouă metodologie, care să neutralizeze elementele „conflictuale" nutrite de textul sacru, şi o nouă hermeneutică a religiei, care să netezească drumul către pacea universală între confesiuni. Misterul se transformă într-un adevăr propoziţional, regii şi profeţii sînt reciclaţi în intelectuali publici, misterul este evacuat în iraţional sau spaţiu privat, iar arhitectura verticală a ierarhiei – reprodusă în plan orizontal prin distribuirea puterilor în stat. Fără să aibă parte de imaginea terifiantă din *Leviathanul* lui Hobbes, statul imaginat de Spinoza pregăteşte astfel „degajarea acelui spaţiu simbolic unde libertatea intelectuală, diversitatea cultural-religioasă, creativitatea ştiinţifică, securitatea fizică şi prosperitatea materială devin fezabil posibile" (p. 58).

Concretizarea nu întotdeauna perfectă a acestui proiect a fost semnalul că modernizarea efectivă a Europei Occidentale s-a făcut nu doar în etape succesive, ci şi urmînd trasee paralele, uneori chiar divergente. Mihail Neamţu alege, deloc arbitrar, să ne pună înainte o altă naraţiune a modernităţii, ilustrată în scrierile de tinereţe ale lui Carl Schmitt (1888-1985). Pentru acesta din urmă, toate teoriile moderne despre stat sînt concepte secularizate. Iar din acest proces de fondare a unei noi viziuni despre lume, pornind de la premisa *etsi Deus non daretur*, omul modern a ieşit cu forţele spirituale secătuite. Această letargie este identificată mai întîi în romantismul politic. În locul unui subiectivism dezlănţuit, căci apatic, Schmitt propune ofensiva decizionismului revoluţionar. Bazîndu-se pe caracterul istoric al revelaţiei creştine, Schmitt va susţine legitimitatea unei teologii politice, care însă nu a ocolit derapajele investirii charismei politice cu atributele mîntuitoare. Cu alte cuvinte, teologia politică a juristului german n-a scăpat de idolatrizarea politicului, iar acest lucru se vede cel mai bine din a doua parte a vieţii sale. Colaborarea nazistă, dar şi senectutea lui impenitentă vor fi tot atîtea episoade care trădează faptul că lecţiile istoriei pot rămîne insuficient apropriate. Iar aici eseistul român trece cu brio examenul discernămîntului între episoade biografice distincte şi critica intelectuală onestă.

Lecţia care ocupă partea a doua a cărţii („Dialogul bibliotecilor") are în centru ideologia marxistă. Conştiinţa contemporană nu poate rămîne indiferentă la o tragedie care a durat aproape o jumătate de secol şi a contabilizat peste un milion de victime directe. Fie sub forma neomarxismului salonard simpatizat în universităţile americane, fie sub nostalgia impură din ţările ex-comuniste, variantele ideologiei socialiste rămîn în contact cu sfera malignului. Mihail Neamţu alege să deconstruiască teoria ideologiei infirmîndu-i două dintre temele predominante: eliminarea religiei şi realizarea utopiei. Nu doar enumerarea martirilor din temniţele comuniste neagă premisa marxistă despre sfîrşitul religiilor. Printr-o analiză convingătoare, autorul demonstrează că dispariţia religiilor nu putea fi, pentru adepţii marxism-leninismului, decît afirmarea propriei religii atee. Aceeaşi temă a investirii politicului cu atributele religiei funcţionează şi în cazul ideologiei lui Marx. Element inerent în conştiinţa umană, religia devine un „stadiu în istoria acestei conştiinţe" numai pentru o ideologie ce-şi rescrie trecutul şi se aşază glorios (şi religios) la finalul istoriei. Trecutul e răstălmăcit după tiparele înguste ale luptei de clasă, iar viitorul – confundat cu un proiect utopic. Pentru a arăta că orice planificare ideologică sfîrşeşte mai degrabă în distopie, autorul cărţii ne pune înainte, alături de utopia totalitară, alte două forme de utopie. Pe de o parte, utopia metafizică schiţată de Platon, pentru care „viaţa bună nu poate fi imaginată decît ca o negociere inteligentă între binele individual (simţit la nivelul pîntecelui), binele comun (care presupune eroismul) şi Binele suprem (scrutat numai cu ochiul minţii)" (p. 151). Utopia mistică a monahismului, pe de altă parte, se deosebeşte de proiectul platonic şi de cel totalitar prin posibilitatea ei de realizare. Fără să practice un elitism arogant, monahul creştin experiază aici şi acum primatul interiorităţii şi idealul desăvîrşirii tocmai pentru adevărul radical că împărăţia pe care o caută „nu e din lumea aceasta". De aceea, într-o lume lipsită de orizont transcendent, cultul virtuţii şi redescoperirea interiorităţii, utopia se concretizează cel mai des în distopie.

Spinoza

Ultima parte a cărţii („Lecţia biografiei") e alcătuită din trei portrete, încheind astfel volumul cu o pledoarie pentru stilul conservator. Prea mult obiectul unor mistificări sau confiscări partinice, conservatorismul pare să fie, pentru Mihail Neamţu, tiparul cel mai potrivit al unei modernităţi ce nu repudiază „civilizaţia Decalogului". Evitînd deriva ideologică prin afirmarea vieţii, retorica bunului-simţ şi echilibrul moderaţiei, conservatorul poate îmbina fericit rolul jurnalistului, al formatorului de opinie şi al pedagogului (William F. Buckley Jr.). Erudit, apologet al tradiţiei, dar şi respectuos în faţa alterităţii (Jaroslav Pelikan), conservatorul face distincţia între persoană şi individ, între comunitate şi colectivitate, tot aşa cum nu opune retragerilor bibliofile implicarea în viaţa cetăţii. Îmbinînd farmecul bunei dispoziţii cu umorul şi fidelitatea faţă de adevăr pînă la disidenţă (Andrei Pleşu), conservatorul este o coincidenţă a contrariilor într-o societate a extremelor lipsite de cîmp median, un model de înţelepciune vie şi abundentă. Conservatorul poate aşadar întruni virtuţile creştine într-o epocă postcreştină, fără ca asta să însemne privatizarea sterilă a creştinismului care, pentru a fi el însuşi, rămîne un discurs şi o practică la vedere. Tot atît de mult cum nu trebuie să devină o ideologie – sau o dogmă de tip religios – conservatorismul este doar o bună poziţionare faţă de adevărurile care îl precedă şi pe care le perpetuează.

Polifonic în desfăşurare şi antifonal în corespondenţe, ultimul volum al lui Mihail Neamţu ne pune în faţa unui exerciţiu de responsabilitate. Istoria intelectuală a modernităţii noastre nord-atlantice nu poate fi scrisă fără a lua în considerare lecţiile biografice ce o compun. Iar în măsura în care ideile sînt invalidate ori afirmate cu succes de biografie, libertatea devine o povară mai greu sau mai uşor de purtat.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

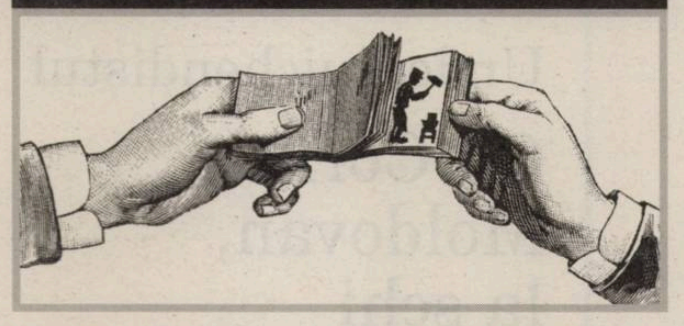

Citeşte-o!

● **Ana Maria Sandu, *Omoară-mă!*, Editura Polirom, 2010.**

Un poem – *Din amintirile unui Chelbasan* (2003), recent tradus în franceză şi care ar merita o reeditare – şi un roman – *Fata din casa vagon* (2006), selectat pentru European First Novel Festival din Budapesta – mi-au fost de-ajuns pentru a o considera pe Ana Maria Sandu cea mai bună scriitoare din noul val. Acest al doilea roman îi va convinge şi pe alţii.

Cartea începe cu o naraţiune la persoana întîi al cărei protagonist este tînărul Vali care, întors acasă tîrziu de la o bere cu prietenii, întîlneşte pe stradă o fată plîngînd şi izbindu-se de zidul unei clădiri. Băiatul încearcă să o potolească, îi dă o ţigară şi îi vorbeşte. Printre sughiţuri şi alte accese de disperare, fata, pe nume Ramona, spune ceva despre o moartă într-o casă, iar Vali nu ştie cum altfel s-o ajute decît luînd-o la el să-i ofere un ceai şi să-i bandajeze rănile de la mîini. Băiatul are grijă de ea, îi cîştigă încrederea, ba chiar cei doi se şi sărută într-un scurt moment de intimitate, şi în cele din urmă o convinge să doarmă la el, iar dimineaţa să meargă amîndoi s-o vadă pe femeia despre care Ramona îi mărturisise terifiată că ar fi ucis-o. În zori, fata îl conduce pe Vali la apartamentul cu pricina şi băiatul se convinge că lucrurile stau întocmai.

Romanul continuă sub forma unui schimb epistolar, cu o lungă scrisoare a Ramonei din arest care-i trimite lui Vali întreaga poveste a relaţiei cu sexagenara Veronica Manea, devenită întîmplător salvatoarea ei gazdă în momentul dificil de după terminarea facultăţii. Convieţuirea celor două femei tinde spre o stranie armonie. Ramona şi doamna Manea se obişnuiesc repede una cu cealaltă, diferenţa de vîrsta se estompează treptat, iar tabieturile şi ritmurile lor de viaţă se acordează pînă acolo unde nevoia de socializare dispare. În afara unor plimbări împreună, relaţiile cu lumea exterioară sînt minime: doamna Manea nu mai răspunde la telefon, iar Ramona uită de părinţi. Viaţa celor două femei se reduce în curînd la spaţiul intim al apartamentului unde se întreţin prin lungi conversaţii. Mai mult decît ataşament, o anume fascinaţie faţă de „acest personaj feminin ieşit parcă dintr-un film italian“ pune stăpînire pe Ramona care devine în curînd dependentă de prezenţa elegantă şi caldă a doamnei Manea şi, mai ales, de poveştile ei. Prima dintre acestea este despre aventura cu un bărbat pe nume Geo care, în plin comunism, o ia cu el în Franţa. Povestea lor de amor de la Saint-Tropez îi produce reverii tinerei fete, iar cînd doamna Manea îl întîlneşte pe Geo, pentru prima dată după foarte mulţi ani, şi îl aduce acasă să i-l prezinte Ramonei, fata acceptă mîngîierile acestuia şi, pe măsură ce vizitele lui se înteţesc, încep să-i şi placă. Într-o seară cu mult vin, bătrînul bărbat ajunge în pat cu ambele femei, dar scena acestui *ménage à trois* gerontofil nu are nimic scîrbos sau agresiv, este delicată, plină de tandreţe şi are, cel mult, un anume dramatism al corpurilor îmbătrînite ce-şi regăsesc simţurile uşor atrofiate. O vreme, tînăra fată este stimulentul erotic dintre cei doi foşti iubiţi, apoi moartea neaşteptată a lui Geo le apropie şi mai mult pe cele două femei rămase din nou singure însă cu nostalgia unui bărbat comun.

În timp ce Geo încă îi bîntuie visele şi corpul Ramonei, doamna Manea deschide amintirea unui alt amor din trecut. De data aceasta la Paris, cu un fotograf bisexual, pe nume Ian. Plină de detalii şi de ingrediente picante, această poveste de dragoste obsesivă, petrecută în decorul senzual al Parisului, este mult mai complicată. Dar, deşi povestită pe îndelete, cu lux de amănunte şi cu pauze lungi, presărată cu scene de voyeurism şi homofilie, dedublarea fetei întîrzie să se producă. Geo se întoarce sub forma unui confident îngreunînd îndrăgostirea Ramonei de excentricul fotograf, dar doamna Manea, care deja o stăpîneşte pe fată, reuşeşte să-l „întrupeze“ pe Ian din amintire în casa lor. Apropiată încă de Geo şi suprasolicitată de transferul fantezziilor erotice, Ramona acceptă greu bisexualitatea lui Ian, reţinere care o înfurie pe doamna Manea. Sexagenara are nevoie de participarea simpatetică a fetei folosite pe post de avatar erotic, aşa cum în povestea ei de amor parizian Ian o acceptase ca amantă doar în postura de dublură/proiecţie a recent dispărutei Martha Bibescu, rafinata prinţesă venită tot de la Bucureşti, mult mai în vîrstă decît el, pe care o fotografiase şi de care fusese fascinat. Tot acest vertij narativ al identificărilor şi dedublărilor la diferenţe mari de vîrstă (Ramona îşi uită chipul, nu se mai recunoaşte sau găseşte inutilă oglinda) se transformă în tortură fizică: supravegheată şi ţinută prizonieră în casa femeii, fata este, la un moment dat, chiar legată cu sfoară de mîini şi de picioare pentru a copia cît mai fidel şi a empatiza cu moartea violentă a lui Ian. După acest episod, cele două femei se mută la Lisabona împreună cu Geo, numai că triunghiul amoros nu mai funcţionează şi ajung să-şi dorească reciproc moartea. (Auto)deprivarea de realitate, sechestrarea fanteziei, dependenţa şi transferul corporal de obsesii (din amintirile bătrînei în trupul fetei), vampirizarea şi reîncarnarea sentimentală (totul întins pe durata a trei ani) le consumă şi le extenuează pe ambele femei pînă la ultima consecinţă a degradării mentale. Cea care reuşeşte însă să scape din viciosul cerc schizofrenic este, după cum ştim deja, Ramona. Cartea se închide cu răspunsul lui Vali la lunga scrisoare a Ramonei din care aflăm că doamna Manea n-a călătorit niciodată în străinătate, astfel că toată povestea devine şi mai confuză întrucît nu ştim cine este cu adevărat victima. Devine Ramona captiva schizofreniei şi acceselor de paranoia ale bătrînei sau doamna Manea este victima pseudologiei fantastice (după cum denumeşte psihiatria un asemenea caz de delir, de excitaţie şi exaltare morbidă a imaginaţiei) de care suferă Ramona? Romanul lasă deschis dosarul clinic al personajelor şi e foarte bine că face asta. Romanul Anei Maria Sandu are cîteva lucruri în comun cu *Şi Hams Şi Regretel* de Matei Florian. Ambele cărţi marchează ieşirea din trendul biografismului şi al microrealismului ultimului deceniu, sondînd teritorii fantezist-clinice sofisticate, cu mize ridicate şi mai riscante. Ambele cărţi, foarte bine scrise şi atent construite, oferă doar aparent o lectură uşoară. În realitate, naraţiunile sînt labirintice, iar straturile de înţelegere, multiple. De aceea, remarcabil la ambii scriitori este capacitatea de a construi mai multe voci şi, mai ales, de a întreţine benefice confuzii narative prin dexteritate stilistică. La Ana Maria Sandu stăpînirea mijloacelor stilistice se vede nu doar cînd tratează subiectul delicat al gerontofiliei (splendidul episod erotic în care bătrînul Geo este disputat în acelaşi pat de Ramona şi de doamna Manea n-are corespondent în literatura noastră), dar, mai ales, în felul în care delirul se desfăşoară în plină convenţie realistă sau în jocul de-a non-identitatea imediată, dus pînă la ultimele lui consecinţe fără însă a cădea în obscuritate. Infuziile lirice însoţesc permanent tensiunea psihică dintre femei, iar relaţia dintre fotograful bisexual Ian Nori şi Martha Bibescu este un capitol de ficţiune istorică nu doar savuros, dar şi necesar în desfăşurarea naraţiunii care altfel ar fi riscat monotonia.

Provocator încă din titlu, scris senzual şi inedit prin subiect, romanul Anei Maria Sandu are tot ce-i trebuie pentru a deveni un *best-seller* lăudat de critici. Poate chiar un film.

Dilema veche vă recomandă

● Donaţi 2 euro prin sms (sau cît vă lasă inima şi dorinţa de a sprijini cunoaşterea istoriei recente) pentru aducerea în ţară a arhivei postului de radio Europa Liberă. Detalii pe http://100000romani.ro. ● www.colonialiterara petrila.ro. By Ion Barbu. Nici o vorbă în plus. Doar aruncaţi o privire. (Mircea Vasilescu)

● *Povestirile lui Vladimir Nabokov* (traducere din limba rusă şi note de Adriana Liciu, traducere din limba engleză şi note de Veronica D. Niculescu şi Anca Băicoianu, Editura Polirom, 2009). Schiţele şi nuvelele scrise de-a lungul vieţii şi strînse într-un volum de 700 de pagini. O bucurie masivă, cum ne dă dreptul s-o scriem cel care ne-a descoperit minunăţia aceea infinitezimală dintr-un „junghi de tandreţe“. Atît de multe nu sînt oare inegale? Puteţi renunţa la această întrebare inteligentă? (Radu Cosaşu)

● Între 19 şi 21 februarie, Zilele Astra Film în Bucureşti, cu cîteva dintre cele mai bune filme care au fost proiectate anul trecut la festivalul de la Sibiu. Le puteţi viziona la Muzeul Ţăranului Român şi la Centrul Naţional de Artă „Tinerimea Română“. A nu se rata *Alioşa* al estonianului Meelis Muhu şi, dacă vreţi să vă amuzaţi, *Carmen face cunoştinţă cu Borat,* în regia lui Mercedes Stalenhoef. (Adina Popescu)

● Celor frustraţi (ca mine) că n-au ajuns la concertul lui Chris Rea le recomand, spre consolare, *Still So Far To Go...,* un dublu CD *best of* cu 34 de melodii (dintre care două noi) ieşite din chitara celui care, după ce a supravieţuit ca prin minune unei pancreatite, a compus şi înregistrat – ca o ofrandă întinsă pe durata a 18 luni – nu mai puţin de 137 de blues-uri, scoase apoi într-un box-set cu 11 discuri, fiecare marcînd o perioadă anume din istoria genului. Criticii au catalogat „odiseea blues“ drept capodopera acestui bărbat cu voce răguşită, îndrăgostit de blues încă de mic, pe cînd se juca în gelateria tatălui său. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Imbecilităţi

● ***Casanova, identitate feminină* (România, 2010), de Marius Th. Barna.**

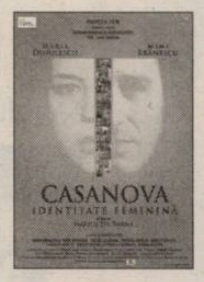

Regizorul-scenarist Marius Th. Barna e un caz clasic de grafomanie – aşa cum există destule pe piaţa cărţii (plină de volume publicate pe banii autorilor), dar n-ar trebui să existe într-o cinematografie care se pretinde organizată profesionist, cu concursuri de proiecte, comisii de experţi etc. Dar el şi producătorul lui, Alexandru Iclozan, au protectori susţinuţi: Eugen Şerbănescu, directorul instituţiei care ar trebui să vegheze la cheltuirea responsabilă a fondului cinematografic, e un vechi colaborator al lor. În plus, au talentul de a-şi face aliaţi din oameni care, în mod normal, ar trebui să aibă mai mult discernămînt. Ce i-a trebuit lui Lucian Dan Teodorovici să se lase cooptat în mai multe proiecte de-ale lor? Ce le-a trebuit lui Alex. Ştefănescu şi lui Ion Bogdan Lefter, doi critici literari care se vor luaţi în serios, să vorbească la premierele ultimelor două filme de Barna – Ştefănescu în 2008, la *Dincolo de America,* iar Lefter acum, la *Casanova, identitate feminină?* Teodorovici e coordonatorul Colecţiei „Ego Proză“ de la Polirom: oare n-ar trebui să recunoască un grafoman? Creativitatea lui Barna nu e altceva decît incontinenţă – o incapacitate de a-şi controla anumite funcţii secretoare. E ca şi cînd ar ataca fiecare zi de filmare – şi, înainte de asta, de scris la scenariu – cu un imens entuziasm, dar fără nici o amintire a zilei precedente, uitînd complet ce s-a întîmplat pînă atunci în film, care erau liniile de evoluţie ale poveştii şi care ar trebui să fie caracterele personajelor. Iar ideile lui despre cum funcţionează lumea sînt ca ale unui copil.

În *Casanova...,* Maria Dinulescu joacă rolul unei fete cuminţi care apare într-o reclamă la prezervative, lucru care o face celebră. (În ce ţară? În ce an? Doar sînt atîtea reclame şi atîtea fete care apar în ele.) Iniţial, filmul se anunţă ca o pledoarie pisăloagă împotriva unei societăţi încuiate şi ipocrite: părinţii fetei o reneagă; logodnicul ei, un fotbalist celebru, rupe logodna. (Iarăşi, pe ce lume se întîmplă asta? În cea pe care o ştiu eu, fotbaliştilor le place să fie asociaţi cu fotomodele.) Plecînd de acasă, eroina se mută mai întîi la nişte prieteni – un cuplu. În timp ce stă la masă cu ea, jumătatea masculină a cuplului se excită tot mai tare; după ce eroina pleacă să se culce, el face sex pe masă cu prietena lui. După care se ceartă („Te gîndeai la ea!“). După care dispar din film. Filmul pare să se transforme într-un porno *soft* despre etapele iniţierii unei ingenue. Nereuşind să se angajeze ca asistentă socială (pentru că lumea e încuiată, rea etc.), ea începe să dea *show*-uri erotice private. Munca asta îi place şi are succes, dar între timp intră şi în politică: îl convinge pe publicitarul (Mimi Brănescu), pentru care a filmat reclama cu prezervativul, s-o ia şi în noua lui campanie, care se întîmplă să fie campania unui candidat la Primărie. Acolo, ideile ei fac furori, deşi singura ei idee care are şi un dram de sens este să aranjeze nodul de la cravata candidatului înaintea unei şedinţe foto. În rest, numai baliverne şi generalităţi („Oamenii au nevoie de sentimente şi de respect...“), pe care candidatul şi publicitarul le ascultă cu capetele plecate. În acest timp, fata continuă şi cu *show*-urile erotice – sîntem într-o lume în care consiliera unui politician poate să facă asta fără ca nimeni să afle, fără ca nimeni să se supere. Într-o noapte, nişte poliţişti o opresc pe stradă şi o duc la secţie. De ce? Ce s-a întîmplat? A doua zi, însuşi candidatul o scoate din arest. Şi? Şi nimic – Barna uită incidentul şi trece la altceva. Filmul e plin de lucruri lăsate aşa. E plin şi de imbecilităţi de regie – la un moment dat, eroina se întîlneşte cu cineva într-un restaurant şi îi strecoară un bilet pe sub un şervеţel. De ce aşa? Cine-i urmăreşte? Dinulescu joacă aproape în fiecare secvenţă cîte un alt personaj: acum e fata revoltată împotriva prejudecăţilor părinteşti (partea asta îi iese cel mai bine: o înţelege), un pic mai tîrziu a devenit o exploratoare neînfricată a propriului *sex-appeal* (partea asta nu-i cere decît să se pisicească), ceva mai tîrziu e cea mai ascuţită minte din tot *staff*-ul electoral (partea asta nu i-ar fi ieşit nimănui: e prea ridicolă), ceva mai încolo are o comuniune spirituală cu un bătrîn scriitor, care a chemat-o să-i danseze din buric (partea asta o stimulează să-şi schimbe timbrul vocii, în mod neînţelept, de la sincer-copilăros la morgensternian-cucernic: e cel mai fals timbru al ei). În fine, Dinulescu nu e Daniela Nane: nu e o victimă neajutorată în mîinile lui Barna, ci o profesionistă. Dar n-are nici ce are Mimi Brănescu, şi anume darul de a continua să pară inteligent într-un film care devine din ce în ce mai idiot. Brănescu subinterpretează totul (atunci cînd personajul lui e părăsit de soţie, singura lui reacţie e să-şi lase capul pe spate) şi astfel se face invulnerabil.

trecerea prin reviste

De ce n-au oamenii blană?

Aceasta e întrebarea articolului principal, „The Naked Truth“, din revista *Scientific American*, numărul din februarie. Interogaţia, aparent jucăuşă, este una dintre preocupările constante ale oamenilor de ştiinţă în ultimele decenii. Cu excepţia celor care trăiesc în apă şi sub pămînt, majoritatea mamiferelor de pe uscat prezintă o întinsă suprafaţă a pielii îmblănită, în primul rînd rudele noastre apropiate, maimuţele. Ce i-a determinat, aşadar, pe strămoşii noştri să renunţe brusc la hirsutism generalizat? Una dintre teorii a susţinut chiar, la un moment dat, că e existat, în evoluţia primatelor, o fază în care acestea au dus o viaţă subacvatică. S-a renunţat însă la ea: n-ar fi fost o strategie bună de adaptare, cîtă vreme mediul acvatic în preajma căruia au evoluat hominizii colcăia de animale primejdioase pentru supravieţuirea lor. Iar ipotezele prea complicate sînt frecvent infirmate: „din perspectivă ştiinţifică, cea mai simplă explicaţie este de obicei una corectă“.

Nina G. Jablonski, directorul Departamentului de Antropologie de la Pennsylvania State University, prezintă ultimele concluzii în domeniu. Astfel, explicaţia cea mai simplă e următoarea: hominizii au renunţat la blană ca un mijloc de adaptare la noile condiţii de mediu. Din cauza scăderii precipitaţiilor, suprafeţele împădurite s-au rărit şi au dobîndit caracteristici de savană. Hrana era tot mai greu de obţinut, trebuiau parcurse suprafeţe tot mai mari pînă la primele surse de mîncare. Blana devenise o povară care împiedica răcirea adecvată la suprafaţa pielii. „Pielea netedă nu e singura metodă de adaptare pe care au dezvoltat-o oamenii ca să-şi menţină o temperatură adecvată a corpului la tropice, unde trăiau strămoşii noştri. Ei au dezvoltat şi membre mai lungi, crescînd proporţia suprafaţă-volum a corpului, care a facilitat pierderea căldurii în exces. Această tendinţă pare să continue şi astăzi. Cea mai bună dovadă o adaptării susţinute o reprezintă populaţiile din Africa de Est, cum ar fi dinka, din Sudan. Nu este o coincidenţă că aceşti oameni, care trăiesc într-unul dintre cele mai fierbinţi locuri de pe glob, au şi membrele extrem de lungi (...) De fapt, sistemul nostru de răcire a pielii este atît de perfecţionat, încît într-un maraton dintr-o zi fierbinte de vară, un om poate rezista mai mult decît un cal.“

Dar povestea nu se opreşte aici: se pare că, drept efect colateral, acest sistem evoluat de răcire a pielii se află printre cauzele extinderii creierului uman. „Renunţarea la blană n-a fost un simplu mijloc spre un scop; a avut consecinţe profunde asupra fazelor ulterioare din evoluţia umană. Pierderea celei mai mari părţi din părul de pe suprafaţa pielii şi abilitatea nou dobîndită de a înlătura căldura în exces au dus la creşterea spectaculoasă a celui mai sensibil organ la temperatură din corpul nostru – creierul. În timp ce australopitecii aveau un creier, în medie, de 400 de centimetri cubi (în linii mari, cam cît al unui cimpanzeu), *homo ergaster* a dezvoltat un creier de două ori mai mare. După încă un milion de ani, creierul avea să crească cu încă 400 de centimetri cubi, ajungînd la dimensiunea actuală. Desigur, sînt şi alţi factori care au dus la extinderea substanţei noastre cenuşii – adoptarea unei diete calorice suficient de bune să alimenteze acest pretenţios ţesut, de exemplu. Dar pierderea blănii a constituit un pas foarte important spre inteligenţă.“ Mai mult: a avut repercusiuni importante la nivel social. Expresivitatea neobişnuită a chipului omenesc a apărut şi ca urmare a imposibilităţii de a comunica pericolul, neplăcerea sau respingerea prin zbîrlirea blănii, ca alte mamifere. (**M. Ş.**)

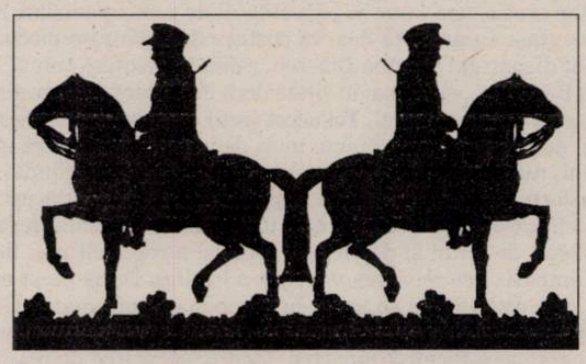

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Eugenia! Eugenia!

...Mai întîi, iubito, puţintică teorie. Nu doar trecutul, dar, imperceptibil, prezentul secretă deja nostalgia. Am prins vremea cînd toată lumea ştia, monden şi papagaliceşte, că „nici nostalgia nu mai e ce-a fost“. De fiecare dată, auzind expresia, o completez în gînd: da, nu mai e ce-a fost – e şi mai şi! *Algos*-ul, durerea, nu se mai exercită doar pe *nostos*, pe trecut, ci se infiltrează şi fecundează mai toate clipele prezentului. Palpată ginecologic – aş zice –, ziua de faţă e gravidă cu acea tînjire după ea, sentiment pe care contăm de peste un deceniu. Nu totul moare în dispreţ, în uitare: rămîn un strop de tandreţe, un bob de milă şi ridicol iradiind şi chemînd – mult mai repede decît o presupune severul viitor – o algie care-i dă, pe loc, consistenţa unei scene ne-muritoare.

Fiindcă nu mai e ce-a fost, nostalgia vine azi mult mai rapid. Nostalgia e azi mult mai acaparatoare, mult mai democratică şi ecumenică, din ce în ce mai puţin mofturoasă; persecutată, hăituită deseori, ea ajunge să caute în toate pubelele, nu numai ale istoriei, hrănindu-se cu orice nimic, cu orice fleac, cu orice bleah – cum numea suprarealistul H. Bonciu, merda zilnică, decretînd că „totul e bleah!“. Nu-i totul bleah, nu-i totul merdă (şi nimeni nu mai ştie de Bonciu, iubito...). Merda – încă un cuvînt care exprimă adevărul!? – subliniază şi ea prin savantele noastre tehnologii sufleteşti în nostalgia tot mai creatoare, tot mai inspirată, tot mai expresivă, lucrînd în numele celui mai aprig dezgust – acela de a muri.

Faima proastă a nostalgiei vine, desigur, din politizarea ei. Mulţi şi multe s-au nenorocit prin politică, dar mai cu seamă cuvintele, unele de importanţă mondială ca melancolie, mizericordie, duioşie, blîndeţe, dedublare, din care parcă nici vrăbiile nu mai ciugulesc. Ni s-au prostit cuvintele. Numai apucaţii pot crede că-s nostalgic după Ceauşescu şi regimul lui dacă mă gîndesc cu drag şi amar cum ne suna, sub tiranie, Johann Strauss, de pildă, sau „Glossa“ lui Eminescu, orchestrată de Caramitru, cîndva, prin '88.

Ani şi ani de zile, sub „Ăla“, pe 2 ianuarie, îi telefonam după-amiaza domnului Paleologu, să-i urez o viaţă mai bună şi să-l întreb cum i s-a părut concertul Strauss, transmis de la Viena. Domnul Paleologu – omul care în „Opiniile lui separate“ din *Contemporanul* lui Ivaşcu şi Roger Câmpeanu lansase ideea caracterului divin al „Dunării albastre“ – a fost înţeleptul căruia nu-i era ruşine „să se topească după Johann Strauss“, aşa cum Tudor Vianu era un entuziast al Uverturii la *Liliacul*. Aveam nevoie să încep anul cu o discuţie despre „Sînge vienez“ şi „Ziare de dimineaţă“ (valsul!), auzindu-i, în acest sens şi în aceeaşi după-amiază, pe domnul Paleologu şi pe Radu Albala, pe Roger şi pe Ianoşi. În a doua zi a anului, sub teroarea intelectuală mai mică sau mai mare, ca la români, stăteam la eseuri orale despre diferenţele dintre Willy Boskovski, cel care dirija cu garoafa la butonieră, şi Lorin Maazel; cădeam într-un fel de „Johann Strauss ca paradox“; eram inconştienţi? eram elitişti? eram apolitici? Cert e că şi azi, aşteptînd în direct Viena de 1 Ianuarie, am nostalgia telefoanelor din 2 ianuarie, sub tiran.

Cred că am teoretizat destul, ca să cad în contingent. Ieri am purces la deschiderea unui pachet voluminos care se odihnea de cîteva ore bune într-un colţ al redacţiei. Nu voi divulga expeditorul, nu fac publicitate decît unei idei cu totul gratuite. Într-o cutie serioasă de carton, la bună vedere, erau o mapă şi un plic în care am găsit o scrisoare impecabil caligrafiată către subsemnatul; persoana se prezenta şi se recomanda ca o specialistă în PR al unui grup comercial. Citez începutul:

„Sper din toată inima ca acest colet să ajungă în posesia dvs. şi, la primirea lui să nu solicitaţi intervenţia brigăzii de pirotehnişti pentru a dezamorsa un pachet suspect sosit, neaşteptat, pe adresa redacţiei revistei *Dilema veche*. Am citit cu mare plăcere Suplimentul din luna decembrie al *Academiei Caţavencu* şi, în special, ancheta publicată sub titlul «20 de ani de la Revoluţie. 20 de puncte de vedere. Sau de plecare.» La întrebarea «Nostalgia e complicată. Ce vă lipseşte din perioada de dinainte de '89?» intervievaţii au dat răspunsuri diferite, care însă au fost de natură să stîrnească emoţie în rîndul cititorilor. Spre bucuria mea, am constatat că aţi fost printre puţinii care au legat numele Nostalgiei de cel al Eugeniei. Din păcate, aţi răspuns cu tristeţe că aceasta vă lipseşte, iar astăzi nu o mai folosiţi.

Am încercat să dezleg misterul renunţării la această «Dulce amintire a trecutului», însă mi-a fost imposibil. Astăzi Eugenia este mai delicioasă ca niciodată, mai dulce şi mai plină de cremă, mai aromată şi mai atractivă decît în trecut. Şi nu este drept (nici faţă de dvs., nici faţă de ea) să o ignoraţi în continuare. De ce să oftaţi după ea, cînd o puteţi avea, mai bună ca oricînd?

Pentru a vă dovedi că nu exagerez şi nu vreau să fac o campanie doar de dragul promovării, vă las pe dvs. să decideţi dacă Noua Eugenia este pe placul dvs. şi dacă vă satisface papilele gustative la fel ca odinioară.“

Aranjate minuţios în cîteva straturi dense, străluceau nenumărate Eugenii, pe care le-am distribuit imediat colegilor, prompţi în emiterea unui spontan şi îndelung „mmm“.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul

Cu Corina Moldovan, la schi

1) Copilăria-Adolescenţa

Am început să schiez mai mult împinsă de la spate şi la propriu, şi la figurat. Tatăl meu, braşovean fiind, simţea în fiecare an chemarea muntelui şi ca atare mă căra după el pe diverse pîrtii, mai grele sau mai uşoare, că era un simplu derdeluş, ca Bradul, sau o faţadă de zăpadă şi gheaţă, pîrtia Kanzel. Am început, recunosc, cu schiuri cu legături. Îmi aduc perfect aminte de senzaţia de frig intens, la ora 9 dimineaţa, cînd tata mă punea să fixez bocancii, să ung cantul schiurilor pe care le purtam apoi, ca profesioniştii, pe umăr, la pîrtie. Scîrţîitul paşilor noştri pe zăpada albastră, dansul fulgilor în faţa nasului protejat de glugă, senzaţia de corvoadă, atunci cînd urci pîrtia cu schiurile în spate, apoi de uşurare că ai coborît-o şi nu ai căzut foarte tare, băutul ceaiului din termos şi apoi toate de la capăt – iată ce pot spune despre schiul din copilăria, adolescenţa mea. Sigur, nu am trăit în anii '50. Am fost o copilă.

Tatăl meu a fost medic şi avea pile şi stăteam şi atunci la Alpin sau Sportul, sau la unchiul Nicu, cel care are şi azi o cabană în Poiană – prima cum urci, pe dreapta, spre Alpin. Am avut şi clăpari, aduşi din RFG, m-am dat cu teleskiul.

Dar, pentru această perioadă, vreau să păstrez intacte senzaţiile mele de „prima dată“ şi de neînlocuit. Oriunde aş schia azi în lume, în Dubai sau la St. Morritz, pentru mine, schiul rămîne mirosul de lemne arse în soba unchiului meu, din Poiana Braşov.

Mi-aş fi dorit mult să-ţi dau o poză pentru această perioadă, dar fotografiile sînt la mama, poate altădată.

2) Măritată

a) *cu bani mai mulţi*

Cele mai frumoase excursii la schi...

Austria, cu clasa. Era 2007 şi toată lumea avea bani. Aşa că ne-am pornit şi am organizat excursia clasei, cu toţi colegii şi părinţii acestora. A fost grozav. Cînd am ajuns la Viena, la hotel, ăia erau cotropiţi. Deja aveau redactate meniurile în română. Noi nu am făcut decît să comandăm. Ca domeniu schiabil, probabil că Austria e cea mai bună. Au infrastructură, au tot ce vrei. Zillertal, Fugen etc. Important e să mergi în gaşcă, să rîzi tot timpul.

Elveţia, exclusivist.

Mult mai frumos. Şi poate mai ieftin. Aici am făcut primul revelion de tip occidental, venit la ora 7, plecat la ora 1. A fost extraordinar, nu neapărat din punct de vedere al mîncării, erau prea dulci, cumva, dar al atmosferei. Iar peisajul impecabil, pîrtiile, mentenanţa lor, siguranţa schiorilor etc., nota 10.

b) *cu bani mai puţini*

Homorod, Odorhei, 2010. E drept că ne-am dus şi noi cînd erau 14 grade la umbră. Dar ne-am distrat, mai mult decît cuprinde... Pîrtia e artificială, dar m-a surprins că funcţionează la astfel de temperaturi. Şi tot aşa sus-jos, sus-jos, pînă ne-am oprit la penzio. Este un loc foarte bun. Acum ce să zic, noi am fost acolo cu alte scopuri, să-l sărbătorim pe Traian Popescu, pe noi, anul nou. Pe care vi-l dorim cu de toate.

Corina MOLDOVAN

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

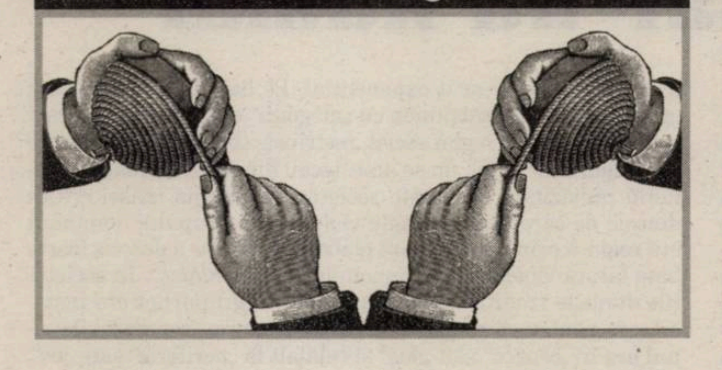

Ce am învăţat din Lovin *vs* Ţoghină

Cazul Lovin *vs* Ţoghină, despre care am scris acum două săptămîni, pare chiar mai complicat decît am reuşit eu să-l redau. Am trecut în revistă detaliile pentru a ajunge la discuţia de principiu despre protecţia surselor. Aceste detalii se bazau pe informaţiile culese în timpul documentării pe Internet. Ulterior, şi în afara Internetului, povestea mi s-a schimbat. Dar mai întîi faptele, apoi interpretarea şi scuzele. Am avut convorbiri telefonice cu Rodica Madoşa şi Maria Ţoghină. Prima a ales să ne şi trimită următorul text.

„Stimate dle Ghinea,

Articolul dvs. «Lovin *vs* Ţoghină» este într-adevăr un caz de pus pe gînduri chiar în mai mare măsură decît lasă să se vadă impecabila demonstraţie pe care o dezvoltaţi pe marginea principiilor deontologiei jurnalistice. Tot ce scrieţi denotă perfectă bună credinţă şi îngrijorare faţă de pervertirea acestor principii. Din păcate, dînd credit unor «date şi fapte» insuficient verificate şi documentate, vă lăsaţi pradă unor mistificări care minează onestitatea şi justeţea analizei. De aceea vă transmit aceste precizări pe care le consider necesare pentru un plus de precizie şi clarificare a subiectului. Ca în bancul de la Radio Erevan, Maria Ţoghină nu a trimis mail-ul, ci l-a primit. De la mine. Şi nu în varianta caricaturală postată acum pe blog prin rescriere şi falsificare. Dispariţia subită a textului iniţial şi înlocuirea lui cu acest simulacru este o tipică acţiune de ştergere a urmelor. Dacă ar fi postat din nou s-ar putea vedea că sună altfel, că nu prezintă nici un fel de interes public, că e o banală corespondenţă pe yahoo, nu pe e-mail-ul de serviciu. Am păstrat un print al mail-ului original şi vi-l trimit spre deplină edificare. El provine dintr-o «captură» obţinută prin spargerea adresei mele de poştă electronică. Faptul s-a petrecut în vara anului trecut, cînd zeci de pagini sustrase, trunchiate şi prelucrate din mesajele mele personale au fost făcute publice prin expedierea către numeroşi destinatari. Un exemplar a ajuns şi la mine, la mulţi colegi din radio şi la alţi adresanţi în *blind copy*.

Maria Ţoghină nu a făcut plîngere penală împotriva lui Tiberiu Lovin. Nici eu. Am reclamat însă la Direcţia criminalitate informatică a DIICOT piratarea, pentru că, pe lîngă dreptul jurnalistului de a nu-şi divulga sursele, există şi alte drepturi consacrate şi la fel de legitim a fi apărate, precum dreptul la viaţă privată şi garantarea secretului corespondenţei. Nici în această sesizare nu există vreo referire expresă la Tiberiu Lovin. Doar semnalarea faptei. Atît şi nimic mai mult. Oricît de zgomotoasă şi «pasională», gesticulaţia dlui Lovin pozînd în martir al jurnalismului de investigaţie, cu imaginare gratii şi zdrăngănit de cătuşe, nu poate oculta faptul că episodul în discuţie are mult mai puţin de-a face cu deontologia gazetărească şi mult mai mult cu infracţiunea sau complicitatea la infracţiune. Cum noi putem greşi, socot că e dreptul şi obligaţia celor calificaţi în investigarea unor asemenea situaţii să se pronunţe şi să dea răspunsurile aşteptate.

Cu cele mai bune sentimente, Rodica Madoşa, Consilier PDG SRR".

În convorbirea telefonică cu Maria Ţoghină, aceasta a adus alte precizări, pe care le voi reproduce din memorie, întrucît a ales să nu trimită un mesaj scris. Declaraţia iniţială de avere a M.Ţ. nu includea casa de la ANL, dar includea creditul luat pentru această construcţie, lucru pe care eu nu l-am înţeles din dreptul său la replică trimis către Lovin. Crezînd în mod eronat că nu apare nimic despre casă în declaraţia de avere, am interpretat ideea că o casă neterminată nu poate fi considerată proprietate ca fiind o scuză ilegitimă pentru omisiune. Cum M.Ţ. a menţionat creditul în sine (şi casa ulterior), evident că interpretarea mea este greşită. M.Ţ. şi soţul său îndeplineau criteriile legale pentru o casă ANL la momentul acordării creditului. Mi-am păstrat obiecţia împotriva mecanismului ANL ca atare, replica Mariei Ţ. fiind că au fost parte a unui grup mai mare de ziarişti care au accesat aceste credite. Cititorii pot judeca singuri situaţia ţinînd cont şi de această nuanţă. Diferenţa de salariu de la un an la altul a apărut din cauza schimbării legale a formularelor de avere (din fericire, am presupus asta în articol, chiar fără să am informaţia). M.Ţ. nu a făcut plîngere penală împotriva lui Lovin şi nu a iniţiat nici un fel de demers, altul decît dreptul la replică. Sindicatul MediaSind nu a cerut demisia sa pentru că ar fi făcut plîngere, iar declaraţia preşedintelui acestui sindicat (care s-a antepronunţat grav, după părerea mea) cum că va cere demisia Mariei Ţ. nu a fost urmată de nici un demers în acest sens. Motiv pentru care M.Ţ. nu a găsit necesar să dea o replică. Informaţia privind MediaSind s-a bazat doar pe preluarea de către mine a declaraţiei preşedintelui de sindicat.

Acestea sînt faptele reieşite din discuţie. Cititorul m-ar putea întreba pe drept cuvînt: atunci ce era adevărat din informaţiile preluate în articolul tău? Adevărul, dur pentru mine, este că aproape nimic sau că măcar doamnele R.M. şi M.Ţ au explicaţii credibile pentru versiunea contrară a aproape tot ce am publicat eu în expunerea faptelor. Prezint aici scuze pentru perpetuarea acelor informaţii. Nu aş vrea ca cititorii să înţeleagă că analiza care urmează este o încercare de justificare. Am comis nişte erori şi încerc să le îndrept acum, făcînd să ajungă la cititori şi versiunea celor nedreptăţite. Aş vrea doar să fiu crezut că le-am comis cu bună credinţă.

Iată însă că articolul meu ajunge el însuşi un „caz de pus pe gînduri". Nu sînt ziarist de investigaţii şi nu am adus nici o informaţie nouă în acel articol. Singurul element propriu erau interpretările mele asupra unor informaţii deja prezente în spaţiul public. Scopul era să vorbesc despre principiul protejării surselor şi necesitatea de a nu abuza de el. Însă pentru a ajunge la esenţa cazului a trebuit să informez cititorul asupra poveştii. Şi pentru asta am făcut o documentare pe Internet, citind cîteva zeci de articole de pe bloguri şi ziare. E drept că cele mai multe erau ale lui Tiberiu Lovin sau ale altor bloggeri care îl susţineau pe Lovin. Pe de altă parte, o căutare pe Google nu ducea la alte surse de informaţii despre caz. Am crezut că măcar în ce priveşte faptele în sine mă pot baza pe aceste surse, oricum nu mă omoram după modul în care le interpretau, şi reieşea asta de acolo. Practic, pe tot Internetul nu se găsea o poziţie a celor două doamne, în afara dreptului la replică publicat de Lovin însuşi. Mi se poate spune că un ziarist „adevărat" ar fi pus mîna pe telefon să verifice informaţiile. Teoretic, corect. Problema este însă că un scriitor de editorial, care lucrează doar cu informaţiile furnizate de alţii, nu poate, omeneşte vorbind, să reverifice informaţiile prezentate public, nedisputate de părţile implicate. Sau poate?

Elementul-cheie este să apreciem corect credibilitatea surselor de informaţie şi/sau să intuim adevărul lor din context. Ceea ce nu am făcut în acest caz. Trăim în epoca informaţiei. Este un clişeu. De fapt, trăim în epoca informaţiei vizibile. În acest caz, versiunea Lovin este covîrşitor mai vizibilă decît versiunea Ţoghină. Chiar dacă, pot spune acum, versiunea Ţoghină e mai credibilă. Chiar acum reverific ce „spune" Google despre caz. O căutare cu „Toghina Lovin" dă la primele rezultate: două articole de la badpolitics.ro, articolul meu, postări de la dailycotcodac.co, blogatu.ro, stareapresei.ro, plus postările originale ale lui Lovin. Toate sînt în tonul victima-Lovin-anchetat-pe-nedrept-de-reaua-de-Ţoghină. Şi în acest moment singura intrare pe Google care ridică dubii asupra publicării acelui mesaj de către Lovin este... articolul meu. Nu o spun ca pe o scuză, ar trebui doar să ne pună pe gînduri comportamentul de turmă şi absenţa alternativelor într-un mediu al libertăţii absolute.

De pildă, informaţia banală că M.Ţ. a făcut plîngere penală împotriva lui Lovin pentru a-i afla sursele, de unde pleacă de fapt vitriolul bloggerilor. Lovin a fost chemat la parchet într-un caz legat de articolele sale despre M.Ţ. Procurorii nu trebuie să dezvăluie autorul plîngerii (aşa cum este normal, altfel i-ar căuta infractorii pe cei care le depun). Nici nu mai e clar dacă Lovin sau altcineva dintre apărătorii săi a presupus primul că M.Ţ. este cea care a depus plîngere. Dar aşa s-a răspîndit versiunea, e unanimitate. De fapt, era Rodica Madoşa, şi nu făcuse plîngere împotriva lui Lovin, ci pentru a afla cine i-a spart căsuţa de e-mail yahoo. Dar este imposibil în mod practic să afli asta de pe Internet. Poate că doamnele au greşit lăsînd informaţiile fără răspuns. Dar tot este exasperant. Google te trimite la multe bloguri care preiau unul de la altul informaţia că M.Ţ. a făcut plîngerea – multe injurioase, altele calme şi analitice, dar toate trăgînd concluzii dintr-o informaţie falsă. O informaţie neadevărată prezentă în zeci de locuri, fără a găsi nicăieri contrara ei adevărată, devine „adevărată"? Am învăţat în clasa a XII-a la filozofie (apropo, din manualul scris de soţii Miroiu!) că atunci cînd nu poţi verifica adevărul prin raportare la situaţia de fapt, o poţi face prin raportare la alte surse, la opinia majoritară. Cum poţi verifica adevărul pe Google? Şi, mai ales, de ce ai încerca? Doar nu pot greşi cu toţii, nu?

Iaromira POPOVICI

bazar

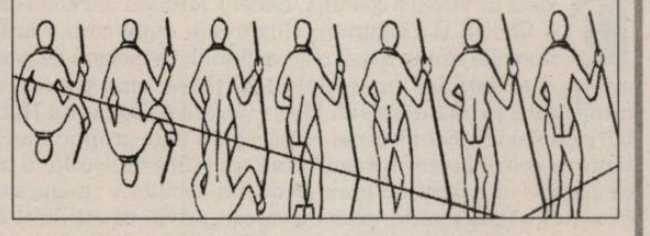

Triumful fostelor soţii

Scriam, de curînd, despre filmul *Ce-o fi cu soţii Morgan (Did You Hear about the Morgans,* 2009, în regia lui Mark Lawrence, cu Sarah Jessica Parker şi Hugh Grant): ideea era că nu oferă mai nimic incitant şi nou în seria comediilor conjugale. Care, ca şi gen în sine, mi se păreau într-un moment de impas...

Văzînd însă un alt film pe aceeaşi temă, *E tare complicat (It's Complicated*, 2009, regia şi scenariul Nancy Meyers, cu Meryl Streep, Alec Baldwin, Steve Martin), mi-am schimbat părerea: genul nu a murit. Depinde de cine şi cum îl revitalizează: Meryl Streep pare cea mai în măsură să o facă (de altfel, a fost şi nominalizată la Globul de Aur pentru rolul de aici). Ca şi în *Mamma Mia* (2008, în regia Donnei Sheridan), Meryl Streep e mai mult decît în pielea ei în roluri de comedie. Creează un gen propriu, cumva între exuberant şi duios, între dezlănţuit şi ezitant, care o face să ridice dincolo de imediat orice rol.

E tare complicat nu e „salvat" doar de Meryl Streep. Nici măcar de ea şi de Alec Baldwin şi Steve Martin, un trio... adecvat. Ci de scenariul filmului. De soluţiile pe care le oferă mult întoarselor pe faţă şi pe dos relaţii de cuplu. Dacă rezolvarea din *Ce-o fi cu soţii Morgan* (cea cu schimbarea cadrului dintr-o metropolă într-un orăşel de provincie şi întoarcerea la valorile patriarhale) părea artificială, cea din *E tare complicat* are măcar umor: Jane, soţia părăsită (Meryl Streep) devine, pentru o scurtă perioadă, amanta soţului plecat de acasă (Jake, *alias* Alec Baldwin) pentru veşnica parteneră mai tînără.

În sfîrşit, reţetarul comediilor romantice, de fapt didactice (aşa cum revistele gen *Cosmo* le învaţă pe femei ce să facă prin sfaturi oferite de-a dreptul, tot aşa filmele de acest tip o fac prin „punere în situaţie") a găsit o soluţie decentă de a o reabilita pe soţia de vîrstă medie „părăsită". Singurul pe care mi-l mai amintesc făcînd acelaşi lucru este *Something Gotta Give* (2003), scris şi regizat de aceeaşi Nancy Meyers, cu Dianne Keaton şi Jack Nicholson. Şi acolo este încălcat tabuul vîrstei.

În *E tare complicat,* soluţia găsită e mai simpatică: impunătorul Alec Baldwin, foarte potrivit în rolul „masculului feroce" în criză existenţială, are o relaţie extraconjugală cu fosta sa soţie, de care se despărţise cu mulţi ani în urmă şi pe care o reîntîlneşte la aniversarea unor prieteni. Felul în care se întîlnesc, pe şest, ca să nu-i vadă copiii care abia se obişnuiseră cu ideea divorţului, modul în care redescoperă pasiunea între ei (sincer, aproape uluit şi... cu preţul sănătăţii – Alec Baldwin suferă un atac, minor, la un moment dat), relaţia lui Jake cu Agness (Lake Bell), actuala lui soţie mai tînără, o variantă *mild* de Cruella – toate sînt narate cu umor şi converg spre o reuşită comedie de situaţii.

„Ideologia" filmului (fără de care nu se poate în genul respectiv) este, pe undeva, asemănătoare cu cea din povestea soţilor Morgan: întoarcerea la valorile tradiţionale. Acestea sînt întrupate de o „femeie adevărată", personajul interpretat de Meryl Streep, care nu e doar o amantă grozavă, ci şi o bucătăreasă asemenea (Jane este proprietara unei cofetării în care majoritatea produselor sînt făcute chiar de ea), şi o mamă înţelegătoare. Chiar dacă sfîrşitul respectă convenţia morală pînă la capăt, şi cei doi foşti soţi nu rămîn împreună, totuşi, în opinia mea, filmul rămîne inovator, cu haz, într-un domeniu ce părea saturat.

Erată: În „Bazarul" din numărul trecut, „Global-local, pe viu", s-a strecurat o eroare: în paragraful începînd cu „McDonald's-ul ăsta avea..." a apărut *globalizare* în loc de *glocalizare*. Varianta corectă este: „(...) Şi pe cele ale *glocalizării,* o convertire să zicem productivă între cele două". **(I. P.)**

Radu DRĂGAN

Din nou despre minarete, dar nu numai

Există în Vîlcea o comună, Băbeni, formată din două sate – Băbeni şi Ungureni. Ungurenii, după cum o arată numele, sînt urmaşii cîtorva familii de ciobani de peste munţi, instalaţi aici în secolul al XVII-lea, cînd politica de catolicizare forţată dusă sub Maria Tereza de Imperiul Habsburgic a determinat plecarea în pribegie a unor grupuri importante de români transilvăneni. Pînă spre sfîrşitul secolului trecut, aceşti imigranţi nu erau pe deplin asimilaţi: „ungurenii" formau un grup aparte, erau nu rareori priviţi cu ostilitate făţişă de „autohoni" (care se declarau fiind acolo „dintotdeauna", spre deosebire de „ceilalţi"), căsătoriile „mixte" erau rare, cele două grupuri trăiau practic în autarhie. Acelaşi caz se întîlneşte în Ţara Loviştei, unde locuitorii din Bumbuieşti (emigraţi prin secolul al XIV-lea!) continuă să fie priviţi ca nişte străini de către „autohtonii" din satele vecine – Boişoara şi Găujani; prin anii '90, erau trataţi de „comunişti", şi mai aveau încă loc bătăi crîncene. Am încercat cîndva să explic cum, în societăţile tradiţionale, acest dualism social (cei de aici şi străinii, cei buni şi cei răi, cei de jos şi cei de sus) era fundamental pentru că, structurînd simbolic societatea, perechile de opoziţii făceau să funcţioneze sistemul social ca un sistem binar pus în mişcare de setul de opoziţii simbolice între grupuri antagoniste; să amintesc aici că Lévi-Strauss dedicase acestui subiect un text celebru despre indienii amazonieni; loviştenii mei nu erau aşa de originali...

Redevine xenofobă societatea occidentală?

Mi-am amintit de acest lucru citind un reportaj despre „vînătoarea de negri" care a avut loc acum cîteva săptămîni în orăşelul Rosarno din sudul Italiei. Aceşti imigranţi africani, muncitori sezonieri veniţi, ca în fiecare an, la cules de portocale, s-au răsculat cînd doi dintre ei au fost răniţi de focurile de armă trase de cîţiva membri ai clanului Belloco, una dintre familiile mafiei calabreze. Priviţi pînă atunci cu indulgenţă şi chiar cu oarecare simpatie, africanii sînt deodată văzuţi ca o hoardă de sălbatici („se aruncau asupra maşinilor noastre ca maimuţele" – afirmă unul dintre localnici; „riscam să ne transmită boli" – afirmă un altul), bunii italieni se baricadează în case, terorizaţi, unii îşi iau armele şi urmează o vînătoare în toată regula, care are ca rezultat plecarea în masă a africanilor. O altă declaraţie a unui localnic e semnificativă: „ceilalţi imigranţi – românii, polonezii, tunisienii – trăiesc ca şi noi. Nu şi negrii", iar altul îşi aminteşte că în anii '70, cînd italienii mergeau la lucru în Germania, „se comportau acolo cu respect", şi adaugă: „negrii n-ar fi trebuit niciodată să uite că nu erau aici la ei acasă".

Devine sau mai bine zis redevine xenofobă societatea occidentală, după ce făcuse din toleranţă şi multiculturalism un *credo* universal? Recenta afacere a minaretelor în Elveţia, problema recurentă a valului islamic în Franţa (o lege va fi votată probabil în curînd, în ţara drepturilor omului, contra celor circa 1900 de purtătoare de *burqa,* vălul islamic total, după ce acum cîţiva ani fusese interzis vălul care acoperă părul în şcoli), ici-colo, tot mai vizibile, profanări de locuri de cult şi manifestări făţişe de antisemitism şi mai ales islamofobia din ce în ce mai prezentă dovedesc cît de fragilă e pacea socială, cît de superficială şi prost asimilată – toleranţa propovăduită de elita intelectuală şi politică. Care sînt resorturile adînci ale xenofobiei recurente în civilizaţia occidentală? Trebuie observat că ea nu este, aşa cum miturile ei fondatoare o subînţeleg, urmaşa civilizaţiei greco-romane: ea s-a construit pe ruinele aceleia, de către triburile migratoare războinice care au distrus-o, dar au învăţat repede să-i calchieze formele, limba, obiceiurile, după ce puseseră capăt prin violenţă agoniei Imperiului de Apus.

Ar fi acesta un fel de păcat originar al acestei societăţi rămase mai barbare decît îi place să creadă? Ea, care i-a alungat pe arabi din Spania, i-a tolerat pe evrei închizîndu-i în ghetouri pînă cînd, excedată de propria mărinimie, i-a trimis în camerele de gazare ale „soluţiei finale" şi iat-o cum, după cîteva decenii de ipocrită expiere a vinei colective, se reapucă să vîneze negrii, arabii, veniţi în număr mare, ce-i drept, atraşi de mirajul bunăstării şi a căror migraţie, încurajată în anii '60, e acum privită cu ostilitate, căci criza economică actuală nu e decît prelungirea unei creşteri economice foarte lente, care a devenit vizibilă din anii '80. Această societate nu mai reuşeşte să absoarbă şomajul endemic şi scăderea nivelului de viaţă pe care orice occidental o simte din plin. Cu alte cuvinte, tehnologia – ca să nu mai vorbim de discursul politic şi ideologie – nu are decît un impact nesemnificativ asupra mecanismelor care reglează funcţionarea societăţii, şi cea occidentală nu este decît o societate ca oricare alta, la fel de neieşită din tiparele tradiţionale, doar infinit mai extinsă şi supusă şocului mondializării.

Cînd grupul alogen „se integrează", cînd cutumele sale diferă puţin de cele ale grupului dominant sau cînd îşi practică obiceiurile cu discreţie (este cazul primei generaţii de musulmani care n-a avut acest reflex identitar revendicativ şi radical al generaţiei următoare), el este mai uşor acceptat, de aceea europenii din Est sînt mult mai bine toleraţi, în ciuda reflexului de respingere din anii '90. Cu alte cuvinte, mimetismul social, într-un caz, şi separarea grupurilor, în celălalt, au fost pînă de curînd garanţia păcii sociale (nu mă pot împiedica să citez iarăşi aici faimoasa maximă a Lordului Chesterfield: „Este murdar tot ceea ce nu este la locul lui" – care nu se referă la grupurile sociale, dar li se potriveşte atît de bine). Imediat ce una dintre aceste condiţii e pusă între paranteze şi grupurile sociale interacţionează direct, ar trebui să intre în joc mecanismul regulator pe care l-am văzut acţionînd atît de bine în societăţile tradiţionale. Or, se întîmplă ca în societatea modernă occidentală acest mecanism să nu mai funcţioneze cum trebuie. De ce?

Cine e „acasă" şi cine nu

Dacă recitim atent declaraţiile locuitorilor din Rosarno, ceea ce a pus în mişcare violenţa socială a grupului dominant e conceptul identitar: negrii africani, ca şi arabii în Franţa, nu se integrează modelului cultural al grupului dominant: ei „nu sînt la ei acasă", dar nu se comportă ca atare („cu respect"), dimpotrivă, continuă să se comporte ca şi cum ar trăi tot într-un spaţiu cultural propriu (nu sînt „la locul lor", ca în maxima lordului, şi faptul că sînt consideraţi „murdari" mi se pare foarte semnificativ); aceasta explică de asemenea rezultatele surprinzătoare, doar la prima vedere, ale referendumului elveţian. Moscheile fuseseră tolerate atîta timp cît nu aveau minaretele care bruiază mesajul marcajului identitar al spaţiului social al grupului dominant (noi „sîntem acasă", marcajul spaţial al grupului nostru e legitim, al lor nu).

Un fost ministru francez declara nu demult: „În ziua cînd vor fi tot atîtea minarete cît catedrale în Franţa, aceea nu va mai fi Franţa". *Burqa* e un alt bun exemplu: cele 1900 de purtătoare de văl islamic integral nu sînt reprezentative nici măcar pentru comunitatea de cîteva milioane de musulmani francezi, dar marcajul identitar al acestui veşmînt negru, care acoperă întregul corp, e atît de puternic, încît grupul social dominant se simte ameninţat în identitatea sa colectivă. Este interesant că rareori motivaţiile explicite se referă la adevăratele resorturi ale reacţiei sociale: sînt puse în cauză laicitatea Republicii, libertatea femeii, nevoia de a vedea la faţă persoana în cauză, în administraţie, şi multe altele, numai teama de a-şi pierde identitatea socială nu, ca să nu mai vorbim de ipocrizia care ne împiedică să recunoaştem că nu-i putem accepta uşor pe străini – căci nu e frumos să fii xenofob...

„A fi acasă" tu însuţi, în timp ce *celălalt* nu e, este argumentul ultim, deşi rareori explicit, care justifică practica discriminatorie, în fine violenţa, care poate merge pînă la exterminarea grupului alogen. Violenţa socială este mai probabilă în societatea modernă, căci grupurile sociale se întrepătrund. În aceste condiţii, noţiunea de „acasă" a grupului dominant se fragilizează: el îşi simte identitatea ameninţată, căci noţiunea de „acasă" nu este decît expresia spaţială a identităţii grupului social.

Acest reflex violent pare să infirme teoria motorului social pe care am expus-o la început, fără s-o detaliez aici, ce-i drept. Dar trebuie observat că, dacă masa critică e rareori atinsă în societăţile tradiţionale, acest fapt se justifică din două motive: mai întîi, grupul social era restrîns, o comunitate nu depăşea cîteva sute de indivizi, ceea ce făcea ca setul de relaţii între grupurile antagoniste să fie mereu reglat, căci previzibil, ceea ce nu mai e cazul în societatea modernă, unde mobilitatea socială şi numărul de indivizi confruntaţi cu stresul, pe care ea îl provoacă, au crescut exponenţial. Pe de altă parte, în acel grup restrîns interacţiunea cu „alogenii" era, dincolo de acest set de relaţii bine reglat social, restrînsă: „băbenii" trăiau între ei, „ungurenii" la fel, nu se amestecau dincolo de situaţii în general previzibile. În aceste societăţi, problema masei critice dincolo de care apar reacţiile violente ale grupului dominant era reglată prin rituri savant elaborate (Mauss a descris foarte bine latura violentă în ceremoniile de tip *potlatch).* În societăţile dualiste tradiţionale, dacă echilibrul grupurilor era instabil, era pentru că grupurile antagoniste erau comparabile: unul era în „centru" sau „sus" şi celălalt la „periferie" sau „jos", primul era „bun" şi celălalt „rău", ele nu erau egale, dar erau în continuă competiţie, într-un echilibru precar, dar stabil. Tocmai acest echilibru precar făcea să funcţioneze sistemul social. În societatea modernă, masa critică a grupului minoritar pare a fi mai uşor de atins, căci echilibrul grupurilor nu mai este atît de strict. Să dau aici un ultim exemplu: în timpul unei dezbateri publice, primarul unei localităţi alsaciene declara stîrnind (încă!) polemică: „Este timpul să reacţionăm, căci vom fi mîncaţi de vii. Sînt deja zece milioane... Zece milioane pe care îi plătim ca să nu facă nimic" (aluzie la alocaţiile de şomaj şi de maternitate ale populaţiei maghrebine fără de lucru, dar prolifică).

Problema dacă societatea modernă este capabilă să funcţioneze pe principiul binar, ca multe dintre societăţile care au precedat-o, merită să fie pusă. Modelul ei structurant, naţiunea, pe care conceptul de „casă comună europeană" părea a-l fi depăşit, e încă puternic, şi nu pare apt să suporte o asemenea transformare. El permite doar un procent relativ redus de populaţii alogene (destrămarea statelor multietnice ca Iugoslavia, imediat ce a fost posibil, este o dovadă), şi mesajul lor identitar e perceput ca agresiv şi destabilizator, chiar dacă e, statistic vorbind, insignifiant.

O *burqa* e vizibilă de la mare distanţă, ce să mai vorbim de mia de africani veniţi la cules de portocale, cînd tot Rosarno abia numără cincisprezece mii de suflete... Echilibrul grupurilor e imposibil de menţinut în aceste condiţii la un nivel acceptabil. Societatea modernă occidentală poate cu atît mai uşor bascula în violenţă necontrolată, cu cît sistemele de defulare socială sînt astăzi derizorii şi ludice: filmele, jocurile informatice violente şi sporturile de echipă oferă doar un simulacru de confruntare şi permit dezlănţuirea maselor de spectatori (nu de mult, violenţa de stadion şi violenţa xenofobă s-au întîlnit, la Marsilia, cu ocazia unui meci de fotbal dintre două echipe nord-africane).

Citesc pe bloguri discuţii nesfîrşite (şi neliniştitoare) despre pericolul islamizării Occidentului, şi aceste bloguri – care sînt deocamdată aproape singurul mod de exprimare al cetăţeanului lambda (spre deosebire de dl Mircea Vasilescu, cred că vulgaritatea de care dau deseori dovadă forumurile virtuale româneşti, care de altfel stau bine la capitolul antisemitism şi islamofobie, e intelectual vorbind condamnabilă, dar sociologic vorbind nepreţuită) – spun mai multe despre starea de spirit a societăţii decît toate ziarele laolaltă, expresie cum sînt a gîndirii *politically correct.* Cu toate acestea, violenţa provocată de contactul grupurilor sociale ajunse la masa critică este cuantificabilă şi ar fi relativ uşor predictibilă, dar nici istoria, nici ideologia dominantă a societăţii occidentale nu ne sînt astăzi de mare ajutor.

***Radu Drăgan** este arhitect.*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

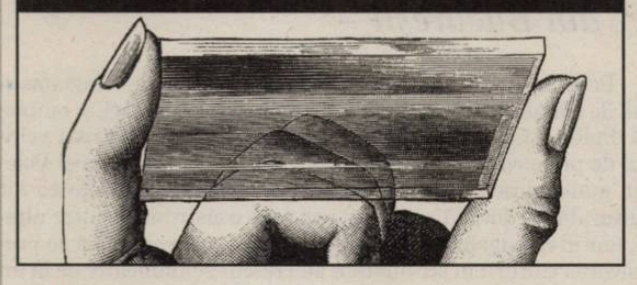

Vocile românilor din străinătate

De multe ori am impresia că rîndurile pe care le însăilez în acest colţ de pagină nu au absolut nici un efect şi că şi televiziunile se ghidează după principiul tutelar în România: cîinii latră, ursul merge. Sentimentul acesta al zădărniciei îmi este atenuat cînd citesc comentariile postate în coada articolelor mele, pe Internet, şi unde văd că şi alţi oameni gîndesc ca mine. Cum unele dintre aceste comentarii au punctat foarte bine şi mă completează, îmi permit să reiau cîteva. Printre altele, şi spre folosul celor care citesc *Dilema veche* în varianta tipărită şi care, altfel, nu au acces la comentariile online.

Din cîte am observat, cei mai mulţi comentatori de pe site-ul *Dilemei vechi* sînt oameni care locuiesc în străinătate – şi citesc revista pe Internet. Dacă pentru noi, cei din ţară, TVR Internaţional este un subiect cvasiinexistent, pentru românii stabiliţi în afara graniţelor este ceva de interes, iar nivelul scăzut al programelor şi lipsa de strategie de la acest post îi afectează. Iată ce scria, de curînd, un cititor care semna Bender: „În sfîrşit scrie cineva despre site-ul TVR şi despre TVR Internaţional. Ar merita să scrieţi separat despre TVR Internaţional. Să-i întrebaţi pe cei de acolo cît costă acest post şi cum îşi pot ei închipui că presupuşii spectatori sînt atît de puţini la minte. Ce decoruri primitive, ce abordări de acum 30 de ani, ce lumini! Ce emisiuni! Cîtă inadecvare şi cîtă înapoiere! Un monstru preistoric. Aruncaţi o privire peste TV Moldova 1. E cam acelaşi lucru. Românii «internaţionali» nu vor să vadă ştiri internaţionale, pe care le găsesc oricum la posturile locale, ci ştiri normale din ţară. De aceea ar fi bun un streaming direct pe TVR 1. Vezi peste tot chestiuni legate de drepturile de difuzare, interdicţii, ca şi cum cu cît este mai prost cu atît este mai protejat. Ce sursă este totuşi TVR şi cît de puţin face din ce ar putea să fie. Cu banii daţi pe TVR Info, ar putea să facă un site cu arhive de emisiuni de la înfiinţare şi pînă acum. Dar să nu poţi să faci nici măcar un streaming pentru fiecare canal!...“ N-ar fi rău ca acest mesaj să ajungă şi pe masa „strategilor“ din fruntea TVR, să vadă şi ei cam ce gîndesc beneficiarii despre minunatele lor produse!...

Un alt cititor, care semnează Marcel, a făcut cunoştinţă cu vulgaritatea de pe canalele comerciale de la noi, prin intermediul Antenei Internaţional: „De curînd, în Italia a fost introdus sistemul de televiziune digitală terestră, care permite recepţionarea unui număr mare de canale, folosind vechea reţea analogică. Pe unul dintre acestea intră şi Antena Internaţional. Doar vizionînd spoturile publicitare te cuprinde greaţa. O revărsare de vulgaritate, cum cred că în puţine locuri din lume există, te izbeşte din primele secunde. «Monica e-n Panama, Ramona e-n pana mea (sau invers)», «Un show păcătos, ne-o trage bine la os», «Că e tînără şi vrea / jos la duşumea» etc. etc. Îmi cer scuze faţă de cei care vor citi aceste rînduri, pentru reluarea acestor abjecţii. Nici în Italia emisiunile nu sînt făcute de sfinţi sau de călugări franciscani. Alunecări de limbaj am întîlnit şi aici. Dar parcă nu ai impresia că scopul emisiunii este acela de a inunda eterul cu fraze rău mirositoare“. Se pare că noi am scos mahalaua la mezat mult mai mult decît o fac alţii. Credeaţi că publicul din străinătate îşi doreşte să-şi amintească neapărat de miasmele locurilor de unde a plecat? Iată că nu.

O altă cititoare, Nedeea Burca, ne dă exemplu extraordinara publicitate pentru carte care se face în Elveţia. „În ciuda celor care prezic dispariţia ocupaţiei numită lectură, precum şi dispariţia cărţii aşa cum o cunoaştem, cozile din librăriile din Lausanne, de exemplu, m-au lăsat cu gura căscată“ – comentează cititoarea. Deşi pare greu de crezut pentru cei care gîndesc programele posturilor care se pot vedea peste hotare, publicul de acolo este interesat de cultură. Sau, măcar, *şi* de cultură.

Mihnea DUMITRU

Pomeni politice pentru săracii internauţi

Trei din patru politicieni uită de comunicarea online, odată ce au trecut de perioadele electorale. Utilitatea blogurilor sau a site-urilor de campanie devine nulă, în măsura în care majoritatea deţinătorilor nu mai observă modalităţi utile de a strînge voturi sau de a transmite mesaje pe piaţa politică. Doar unii păstrează continuitatea prezenţelor internaute, preferînd să le repornească, ani mai tîrziu, înaintea unui nou scrutin. Puţini sînt cei care îşi continuă comunicarea în timpul mandatului, comentînd evenimentele politice ale momentului sau dezvoltînd diferite campanii sociale.

Alegerile au trecut, trăiască alegerile. Din peste 300 de bloguri de politicieni, în jur de 80 au rămas active în acest moment. Statistica determină diferenţierea între un blog de campanie şi unul de mandat. Primul este, în bună măsură, inutil. Echipele de campanie pe Internet nu pot dezvolta, în timp util, baza necesară de suport public pentru a susţine eforturile din lumea reală, externă Internetului. În ciuda zecilor de mii de euro care se toarnă în site-uri de profil, conturi pe reţele sociale şi postaci virtuali la fiecare scrutin electoral, comunicarea de pe site nu este o complementară celei din mediul real şi nu se dezvoltă campanii care să aducă cele două planuri împreună. Un site este dezvoltat şi aruncat pe Internet doar pentru că aşa fac şi alţii, nu pentru că ar putea să susţină, în vreun fel, un efect de complementaritate la comunicarea politică.

A doua opţiune, cea a blogurilor de mandat, prezintă beneficii surprinzătoare pentru imaginea politicianului, în măsura în care sînt susţinute de o serioasă campanie publicitară. Într-un studiu efectuat pe zece politicieni cu prezenţe online, candidaţi la locale, parlamentare şi europarlamentare, s-a descoperit faptul că notorietatea acestora pe Internet, din momentul lansării blogului, a crescut, în medie, cu 280%. Mulţi dintre ei au fost preluaţi de canalele tradiţionale de massmedia, de ziare şi de televiziuni, cu declaraţiile postate pe bloguri. Şi mai mulţi dintre ei au fost integraţi în „norul“ de comentatori şi ziarişti cu bloguri, crescîndu-şi, pe orizontală, capacitatea de transmitere de mesaje electorale sau politice.

Blogurile sau site-urile care conţin elemente dinamice de comunicare sînt importante. Statistica, în privinţa accesului la bloguri, este clară: din 6 milioane de utilizatori români de Internet, peste 2 milioane au citit, cel puţin o dată, un blog. 20% dintre ei sînt din Bucureşti, majoritatea din mediul urban. Traficul site-urilor cu teme politice creşte substanţial în perioade electorale, dar evoluţia este exponenţială la durata prezenţei politicienilor pe Internet. Nu există motive pentru care un politician nu-şi poate continua comunicarea politică în afară perioadelor electorale.

Cînd legătura lipseşte. În mod cert, nu putem discuta despre un mediu cu impact puternic asupra deciziei votanţilor. Sîntem departe de momentul în care o campanie derulată strict pe Internet ar putea cîştiga un scrutin, chiar şi într-un colegiu urban. Mai mult, experienţa ultimelor cicluri electorale a arătat faptul că tabloidul şi stilul grobian au adus cu mult mai multe vizite pe bloguri decît ar fi putut-o face, în orice situaţie, o prezenţă stabilă şi decentă pe Internet. În acelaşi timp, este important de menţionat faptul că puţini politicieni şi-au adaptat comunicarea la rigorile mediului sau au oferit ceva alegătorilor în prezenţele lor internaute.

Internetul presupune interconectivitate între utilizatori, în măsura în care mediul a evoluat de la simple pagini cu informaţii statice la o reţea în care orice articol, replică, imagine şi clip video pot fi instant transmise prietenilor, fanilor sau conexiunilor dezvoltate de reţelele sociale. În bună măsură, unul dintre capitolele dezvoltării Internetului politic românesc l-a reprezentat adaptarea la această reţea, deşi rezultatele acesteia, adăugarea oarbă de fani şi prieteni pe reţele precum Facebook sau Twitter n-au trădat decît dorinţa politicienilor de a atinge cîţi mai mulţi votanţi şi nicidecum nevoia celor din urmă de a auzi mesajele vectorilor publici. După cum este explicat şi mai sus, problema o reprezintă, în parte, incapacitatea echipelor de campanie de a adapta mesajul politic la mediu şi oprirea comunicării după perioadele electorale. Cel mai important însă este faptul că politicienii sau consilierii lor nu au oferit ceva vizitatorului.

Pomana săracului internaut. Într-un proces care poate fi uşor confundat cu procedura vînzărilor, din cauza prezenţei greoaie, fragmentate şi neadaptate la mediu, puţini politicieni au reuşit să-şi fidelizeze cititorii sau alegătorii, oferindu-le motive de a reveni pe blogurile sau site-urile acestora. Ce am cîştiga noi, ca alegători, din faptul că am vizitat un blog politic? „Mai multe minciuni?“ – ar întreba un cetăţean frustrat de democraţia românească. Alegătorii au fost interesaţi mai mult de zăpada strînsă în munţii de noroi şi praf din propria parcare decît de cuvintele bine unse cu promisiuni electorale ale politicienilor. În măsura în care Internetul este o oglindă a societăţii româneşti, iar unii politicieni nu îşi găsesc utilitatea în mediul internaut populat de tineri cu acces la informaţii, întrebarea pertinentă devine: „Ce puteţi oferi?“.

Un exemplu ar fi campaniile derulate pe blogul deputatului Alina Gorghiu, idei precum „Burta jos!“ sau „Donează o carte“, adresate nu doar cetăţenilor din colegiul pe care-l reprezintă, ci internauţilor bucureşteni în general. Diferite alte concursuri sau „lepşe“ internaute derulate pe blogurile altor politicieni de la variate partide există drept exemple, de asemenea, dar acestea au avut drept ţintă mai mult integrarea în blogosfera comentatorilor politici şi creşterea momentană a notorietăţii, decît vreo procedură pentru comunicarea pe termen lung. Cîţiva alţi politicieni cu bloguri, printre care Dan Voiculescu, ca exemplu notabil, au organizat întîlniri regulate cu vizitatorii site-urilor. Motivele sînt clare, scopul precis.

O carte sau un bilet la teatru. Trebuie mai mult. La cît de interconectat este mediul despre care discutăm, pe atît este de impersonal. Lipseşte conectarea cu electoratul, dezvoltarea de campanii care să ţintească colegiile efective. Un pic de efort din partea politicienilor în acest sens, în măsura în care au fost deja votaţi, iar statisticile demografice sînt clar delimitate, poate avea rezultate uimitoare la urne. Campaniile îşi pot avea originea în mediul internaut, ca, mai apoi, să concluzioneze în realitate. Un exemplu din sferă non-politică îl reprezintă campaniile de ajutorare a oamenilor suferinzi, copii care au nevoie de operaţii complexe şi costisitoare, şi aşa mai departe. Nu reţin ca vreun politician român să fi susţinut un astfel de efort pe blogul propriu, să-şi asume poziţia de Tatulici în vreun teledon virtual.

Probabil că principala problemă pentru politicieni este faptul că nu pot strînge bani de pe blog. Un cont bancar nu împinge un utilizator să-şi doneze banii abia a doua zi, în pauza de masă, pentru o cauză; în nici un caz pentru campania unui politician. În acelaşi timp nimic nu opreşte politicianul din a susţine campanii cu rădăcini în parteneriate cu domeniul privat, în a-şi creşte imaginea pe Internet prin eforturi caritabile. Banii pot circula pe lîngă el, nu prin el, iar o opţiune în acest sens, oricît de idealist ar suna ideea, poate funcţiona ceva mai bine decît un proiect de lege pe care nu i-l citeşte nimeni.

Dacă imaginea clasei politice actuale este una extrem de negativă, pomana electorală pe bloguri nu are cum să strice. Aştept cu înfrigurare primul politician din mediul urban cu cîteva sute de vizitatori zilnici care să le ofere acestora nişte bilete la teatru. Pentru fiecare bilet premiat printr-un concurs, 10 altele s-ar oferi gratuit unor bătrîni din colegiu. Manuale pentru elevi ar fi deja prea mult. O deszăpezire în faţa blocului ar fi deja parfum.

PUBLICITATE

GUVERNUL ROMÂNIEI

Comunicat de presă

Localitatea Bucuresti, data 15.02.2010

Finantare nerambursabila pentru proiectul
„MODERNIZARE CLINICA OFTALMOLOGICA PRIN ACHIZITIA DE ECHIPAMENTE MEDICALE LA S.C. INFOSAN S.R.L. BUCURESTI “

S.C. INFOSAN S.R.L. anunta incheierea activitatilor proiectului ***„MODERNIZARE CLINICA OFTALMOLOGICA PRIN ACHIZITIA DE ECHIPAMENTE MEDICALE LA S.C. INFOSAN S.R.L. BUCURESTI “*** Cod SMIS: 1058

Proiectul a fost implementat prin intermediul unei finantari nerambursabile acordate prin Regio-Programul Operational Regional 2007 - 2013, axa prioritara 4 "Sprijinirea dezvoltarii mediului de afaceri regional si local", domeniul major de interventie 4.3 "Sprijinirea dezvoltarii microintreprinderilor".

S.C. INFOSAN S.R.L. a incheiat un contract de finantare cu Ministerul Dezvoltarii Regionale si Locuintei, in calitate de Autoritate de Management si cu Agentia pentru Dezvoltare Regionala Bucuresti-Ilfov in calitate de Organism Intermediar pentru Programul Operational Regional la nivelul regiunii Bucuresti-Ilfov.

Proiectul a fost derulat în Bucuresti, in perioada 22.04.2009-21.10.2010, si are o valoare totala de **663.554,10 RON** din care finantarea nerambursabila este de **382.672,50 RON.**

Prin implementarea acestui proiect la Clinica Oftalmologica Infosan s-au creat trei noi locuri de munca, iar prin echipamentele ultramoderne achizitionate a sporit mult gradul de confort al pacientilor precum si nivelul profesional al consultatiilor pentru adulti, copii si sugari, si al interventiilor chirurgicale pentru cataracta, strabism, pleoape si pol posterior ajungand la varful tehnicii oftalmologice internationale. Astfel multi pacienti nu vor mai trebui sa calatoreasca in strainatate pentru diagnosticul si tratamentul unor probleme oftalmologice deosebite.

Pentru detalii suplimentare: Dr. CIUBOTARU CALIN, Manager de proiect, tel. 021 2114067; mobil: 0788 260524, e-mail calin@infosan.com.ro ; www.infosan.com.ro

Regio

Initiativă locală. Dezvoltare regională.

www.inforegio.ro

Valorile culturale trebuie privite în perspectivă

– interviu cu Jaroslaw GODUN, directorul Institutului Polonez din Bucureşti –

Institutele străine sînt deja parte firească a peisajului cultural al Capitalei. Printre cele mai iubite şi vizitate se numără Institutul Polonez. Motivele sînt diverse: unele ţin de punctele comune, istorice şi culturale, dintre cele două ţări, pe care decèniile comuniste şi anii de tranziţie le-au adîncit. Dar celelalte prezintă un aspect obiectiv: profesionalismul echipei de aici, programul cultural oferit vizitatorilor – divers, modern, atrăgător, atent la preferinţele publicului.

Directorul Institutului Polonez din Bucureşti, Jaroslaw Godun, oferă, în interviul de mai jos, cîteva explicaţii pentru această stare de lucruri: spre deosebire de România, bugetele Institutului cresc de la an la an, iar guvernanţii polonezi par să fi înţeles cît de important este un asemenea organism pentru promovarea culturii poloneze la nivel internaţional. Jaroslaw Godun vorbeşte, cu afecţiune, şi despre întîlnirea sa personală cu România, în prezent, din acest punct de vedere, o „a doua casă".

Cînd aţi venit prima dată în România? Care a fost prima dvs. impresie?

Contactul meu iniţial cu România a fost unul de scurtă durată. Am tranzitat ţara în drum spre Albania, unde mergeam cu nişte prieteni în vacanţă. Nici nu bănuiam la vremea respectivă că în foarte puţin timp aveam să mă întorc aici, la studii. Eram deja student la Academia Creştină din Varşovia, în anul I, şi mi s-a propus o bursă integrală la Bucureşti. Am acceptat fără să stau pe gînduri şi aşa a început aventura mea cu România, fără să cunosc nici o boabă românește. Era anul 1996. Înainte să încep cursurile la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Teologie, am fost cîteva luni la Suceava, unde fusesem repartizat pentru a învăţa limba. Cînd mă gîndesc la „începuturile mele carpatine" parcă mă revăd aievea într-un univers aidoma celui din *Călătorind spre Babadag* al polonezului Andrzej Stasiuk şi o spun cu multă afecţiune: România şi oamenii ei au devenit pentru mine o a doua casă.

Vorbiţi-ne pe scurt despre viaţa şi parcursul dvs. profesional înainte de a veni în aici.

Pe scurt: spre sfîrşitul studenţiei am început să lucrez la Ambasada Poloniei, în cadrul biroului ataşatului cultural, apoi în 2001, cînd a luat fiinţă Institutul Polonez, am intrat în prima echipă a acestuia. În 2006, în urma unui concurs organizat de MAE din Polonia, am preluat postul de director al instituţiei, străduindu-mă ca, împreună cu dinamica echipă pe care o avem, să aducem în atenţia publicului de aici şi din Republica Moldova cultura poloneză.

În România, este răspîndită părerea, la 20 de ani după căderea comunismului, că lucrurile se mişcă prea încet, că există prea multă corupţie şi clasa politică este egoistă. Ce cred polonezii despre ţara lor, la 20 de ani după 1989?

Polonezii nu au totuşi motive să se plîngă, ba chiar sînt mîndri de realizările lor. Am intrat în NATO şi în Uniunea Europeană, nivelul de trai este în continuă creştere şi, mai presus de orice, criza aceasta care a zdruncinat Statele Unite şi Europa, ţări cu tradiţie capitalistă, în Polonia nu s-a simţit cu atîta putere. Sîntem singura ţară europeană care a reuşit să termine anul 2009 cu o creştere economică de 1,5 % din PIB. Economia poloneză este astăzi atît de echilibrată tocmai fiindcă după 1989, primul guvern necomunist al Poloniei, condus de Tadeusz Mazowiecki, a luat nişte hotărîri politice drastice, dureros resimţite la vremea respectivă de populaţie, menite să însănătoşească economia (mă refer la planul Balcerowicz). Şi ele au dat roade. Efectele acelor decizii se văd, zic eu, şi astăzi, în modul cum evoluează viaţa economică şi socială a ţării.

În cîte ţări are filiale Institutul Polonez? Există o anumită parte a lumii pe care puneţi accent?

La ora actual, Polonia are 22 de Institute Poloneze în toată lumea: cîte unul la New York şi Tel-Aviv, restul în Europa, începînd cu Rusia (unde sînt două: Moscova şi Sankt-Petersburg) şi terminînd cu Spania. Dacă ar fi să judecăm după numărul institutelor care activează pe teritoriul unei singure ţări, am fi tentaţi să credem că se pune accent pe relaţia cu Germania, unde Polonia este reprezentată de trei institute: la Leipzig, Berlin şi Düsseldorf. Însă eu cred că accentul cade în mod egal între Orient şi Occident.

Bugetele institutelor poloneze au crescut de la an la an

În România au existat discuţii legate de anumite evenimente artistice patronate de Institutul Cultural Român, considerate de unii a fi prea moderniste sau avangardiste. În Polonia există aceeaşi tensiune între tradiţia şi modernitatea artei?

Nu înţeleg de ce trebuie să existe o tensiune între tradiţie şi modernitate, ele pot conlucra armonios spre beneficiul culturii care încearcă să-şi promoveze valorile. Personal, mă bucur că Institutul Cultural Român începe să pună accent şi pe modernism în cultură, căci acesta este un factor indispensabil în atragerea unui public tînăr şi avid. Nu putem rămîne exclusiv ancoraţi în tradiţie şi conservatorism, ci trebuie să mergem în ritmul vremurilor pe care le trăim. Nu sînt adeptul neglijării sau repudierii tradiţiei, dar nici nu înţeleg cultura doar prin prisma canonului. Eu cred că ideal ar fi să găsim o cale de a le îmbina armonios. Este nevoie de amîndouă, deoarece sîntem intrinsec reprezentaţi de ambele tendinţe. Un exemplu concludent îl reprezintă designul polonez care valorifică pe fundal modern elemente tradiţionale ale artei şi este foarte apreciat la ora actuală.

Există discuţii şi în Polonia legate de legitimitatea/eficienţa/bugetul Institutului, ca în România? Se manifestă o politizare a acestor discuţii, ca la noi?

Polonia a înţeles un lucru – după părerea mea – fundamental, de o importanţă crucială pentru destinul unei ţări, şi anume că diplomaţia ei culturală şi publică este cel mai potrivit vehicul de promovare a valorilor sale. Ce pot face România şi Polonia mai cunoscut la ora actuală decît cultura, diversitatea lor culturală? O dovadă a acestei politici o constituie, printre altele, faptul că bugetele instituţiilor poloneze care se ocupă cu promovarea culturii în străinătate au crescut semnificativ de la an la an. Valorile culturale trebuie privite în perspectivă, de multe ori rezultatele nu sînt imediate. În Polonia, chiar şi politicienii înţeleg faptul că o ţară care promovează o politică economică dublată de o politică culturală are mai multe şanse să devină vizibilă, să existe cu adevărat în conştiinţa celorlalte popoare mai experimentate în domeniul promovării culturii.

Anul Chopin, de la muzică clasică la jazz şi rock

Ce programe ne va oferi Institutul Polonez în 2010?

În Polonia şi în lume anul 2010 va fi în primul rînd dedicat lui Frédéric Chopin, ceea ce înseamnă că şi în România ne vom strădui să organizăm diverse manifestări consacrate personalităţii marelui compozitor. Nu toate evenimentele prilejuite de aniversarea lui Chopin vor fi în notă clasică. Intenţionăm să celebrăm muzica în general. În stilul lor îl vor elogia pe Chopin artişti de jazz, de muzică rock, precum şi reprezentanţi ai artelor vizuale. Pe lîngă Anul Chopin, vom avea în Bucureşti, Chişinău şi în marile oraşe ale României manifestări din arta contemporană, literatură, artă vizuală, dans contemporan şi teatru.

De care eveniment patronat de Institut sînteţi în particular mîndru?

Mi-e teamă că la această întrebare voi adopta atitudinea subiectivă a unui părinte iubitor care nu vede defectele copiilor săi. Îi iubeşte pe toţi şi e mîndru de toţi deopotrivă. Proiectele pe care echipa Institutului le-a realizat sînt aproape de sufletul meu. Dar dacă ar fi să dau un exemplu care să ne scoată din general în particular, aş menţiona expoziţia de artă contemporană a Poloniei anilor '80 sub titlul „Republica Bananieră. Expresia anilor '80", prezentată la Muzeul Naţional de Artă Contemporană sau proiectele „literare", adică cele prin care aducem în atenţia iubitorilor de literatură din România vîrfurile literaturii polone, reprezentate nu numai de autori contemporani, ci şi de cei canonici.

Ce apreciaţi în mod deosebit în cultura poloneză de astăzi? Dar în cea românească?

La ora actuală teatrul polonez – şi mă refer aici la întreaga industrie teatrală: regizori (Krzysztof Warlikowski, Krystian Lupa etc.), dramaturgi (Tadeusz Slobodzianek, Przemyslaw Wojcieszek etc.) – de departe strînge toţi laurii. La fel şi design-ul polonez este în prezent pe culmi sau arta contemporană, datorită contribuţiilor lui Miroslaw Balka, Wilhelm Sasnal, Zofia Kulik şi alţii. În ceea ce priveşte cultura românească, votul meu de încredere şi aprecierea mea maximă merg către tînăra cinematografie românească.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

Denis CENUȘĂ

De ce „pro-rusul“ Ianukovici este acceptat de europeni?

Bilanţul preliminar al alegerilor din Ucraina confirmă estimările anterioare care îl desemnau drept învingător pe perdantul alegerilor din 2004 – Victor Ianukovici. Nici Moscova şi nici Occidentul nu au contestat rezultatele scrutinului. Paradoxal, dar din activitatea anterioară şi posterioară procesului electoral avem posibilitatea să distingem că atît ruşii, cît şi occidentalii nu au mizat pe cineva anume dintre cei doi candidaţi la preşedinţie – Ianukovici sau Timoşenko. Mai mult, europenii chiar i-au depăşit pe ruşi în susţinerea opţiunii politice a poporului ucrainean, accentuînd importanţa exerciţiului democratic care ar fi avut loc în Ucraina şi care permite realizarea transferului paşnic de putere către candidatul susţinut de alegători. Aprecierile exagerat de pozitive difuzate de către delegaţiile europene îndată după prezentarea rezultatelor preliminare ale alegerilor prezidenţiale au avut o intensitate dublă faţă de dispoziţia manifestată ulterior primului tur de alegeri, dar mai ales în comparaţie cu emoţiile existente în tabăra ruşilor.

Dacă din perspectiva practicii internaţionale, reacţia europenilor poate fi încadrată în contextul sprijinirii democraţiilor participative, atunci din perspectivă politică, Occidentul pare să facă un transfer de imagine către noua conducere ucraineană. Dinamismul remarcat în modalitatea în care observatorii vestici au evaluat actul electoral ucrainean denotă un interes aparte pentru încheierea cît mai rapidă a procedurilor de validare a noii candidaturi la preşedinţia celui mai masiv stat partener european din cadrul Parteneriatului Estic.

Totuşi, pe de altă parte, atitudinea europenilor reprezintă o inversie comportamentală faţă de ceea ce a fost în această ţară cu cinci ani în urmă. Pentru început, occidentalii au evitat să sprijine unele forţe politice în defavoarea altora. A fost exclusă orice formă de contestare a rezultatelor scrutinului, chiar dacă înaintea scrutinului secund Parlamentul European şi-a exprimat nemulţumirea faţă de modificările în legislaţia electorală operate fără o examinare şi dezbatere rezonabile. În mod similar, nu a condus la contrarietăţi nici faptul că în timpul alegerilor au fost identificate o serie de nereguli legate de elaborarea listelor electorale, activitatea comisiilor electorale de circumscripţie, acţiunile Comisiei Electorale Centrale, în legătură cu observatorii georgieni sau cei din partea Rusiei etc.

În Ucraina, la fel ca în Republica Moldova?

Analizînd comparativ evenimentele recente din Ucraina cu cele din Republica Moldova, decelăm natura graficului de coordonate în limitele cărora acţionează factorul european/vestic. Chiar dacă există nereguli generale, dar concomitent esenţiale, în desfăşurarea procesului electoral, observatorii din partea structurilor europene au recunoscut rezultate încă nevalidate ale alegerilor din Ucraina, aliniindu-se prematur de partea lui Ianukovici. În acest scenariu se prefigurează o situaţie similară cu cea de la 5 aprilie din Republica Moldova, unde comuniştii în frunte cu Voronin erau acuzaţi de partidele de opoziţie că ar fi fraudat alegerile, ceea ce nu i-a împiedicat însă pe occidentali să salute rezultatele finale ale scrutinului.

Surprinzător, dar europenii admit în mod repetat circumstanţe în care se pot compromite. Or, o parte dintre adepţii Iuliei Timoşenko protestează împotriva victoriei la limită a lui V. Ianukovici (de aproximativ 3%), iar Comisia Electorală Centrală de la Kiev urmează să se pronunţe vizavi de rezultatele finale ale alegerilor, pînă la 17 februarie. Adiţional, în ambele tururi ale scrutinului au existat deviaţii de la normele legale care pun în dificultate formularea unor declaraţii extrem de pozitive cu privire la caracterul liber, corect şi democratic al procesului electoral.

Totuşi, diferenţa majoră dintre Moldova şi Ucraina este că obiectul contestaţiei în primul caz a fost forţa politică care a deţinut monopolul puterii timp de opt ani, pe cînd Ianukovici este liderul forţei politice care, începînd cu 2004, a absentat efectiv de la actul de guvernare.

Este o coincidenţă sau totuşi poate fi vorba despre tendinţa occidentalilor de a promova un mecanism ciclic de schimbare a guvernelor/conducerilor, luptînd cu fenomenul de monopolizare a raporturilor politice, iar latent şi cu instituirea regimurilor autoritare sau pseudo-democratice, cu predilecţie în spaţiul ex-sovietic.

Platforma motivaţională a europenilor

Simpatiile adresate democraţiei „mature“ din Ucraina, înaltele aprecieri faţă de transparenţa şi corectitudinea scrutinului criticabil pentru multitudinea de carenţe existente, precum şi chemările inoportune de a realiza „tranziţia“ competenţelor prezidenţiale către preşedintele deocamdată invalidat ridică semne de întrebare privind imparţialitatea şi obiectivitatea europenilor. Poporul, democraţia sau stabilitatea statului ucrainean sînt principiile după care se ghidează factorii europeni în cadrul campaniei iniţiate pentru „legitimizarea externă“ a bilanţului încă neconfirmat de autorităţile ucrainene abilitate.

Explicaţia privitoare la comportamentul exuberant al reprezentanţilor europeni se ascunde în realitate într-o serie de interese interdependente şi complementare cu o varietate de efecte cauzale:

● Susţinerea regimului democratic ucrainean este scopul nobil sub acoperirea căruia se desfăşoară „baletul“ european de susţinere a scrutinului ucrainean. Militînd pentru interesul general al ucrainenilor, europenii se concentrează asupra realizării unor schimbări politice radicale, care să reanimeze democraţia ucraineană aflată, în ultimii ani, în proces de fisurare sub presiunea crizelor politice interminabile. Or, substituirea „oranjiştilor“ cu „regionalii“ se crede a fi un remediu, deşi contestabil, dar oricum esenţial, pentru reînnoirea proceselor politice din Ucraina, cu accentul pe deblocarea competiţiei şi „circulaţiei“ la nivelul liderilor politici.

● Absolvirea de povara grea a „guvernării oranjiste“ constituie un obiectiv „ascuns“ care se întrevede din acţiunile pripite şi pe alocuri stîngace ale europenilor. Provocările generate de preşedinţia „oranjistă“ şi sensibile pentru europeni cuprind problema gazelor naturale, crizele politice şi criza economică, presante pentru regiunea Europei de Est, divergenţele generate de Moscova în relaţie cu Kievul, insistenţa în problema euroatlantică şi politica orientată spre consolidarea statalităţii ucrainene din contul fragmentării şi sporirii discrepanţelor interne. Prin legitimizarea europeană a alegerii poporului ucrainean, Occidentul tinde să transmită toate angajamentele geo-politice, faţă de această ţară, către clasa politică ucraineană care, în ultimii ani, a încercat să transfere responsabilitatea pe umerii susţinătorilor „revoluţiei oranj“ – UE şi SUA (declaraţii în acest sens au fost făcute de Victor Iuşcenko cu diferite ocazii).

● Avansarea proceselor de integrare europeană derulate pe plan regional reprezintă altă sarcină urmărită de occidentali/europeni. Aprobarea alegerilor curente creează condiţiile potrivite pentru „europenizarea“ Ucrainei, prin detensionarea relaţiilor politice cu Rusia şi renunţarea la retorica pro-euroatlantică agresivă, pe de altă parte. Or, se vrea ca Ucraina să adopte un rol şi mai mare în activarea factorului european în Europa de Est, prin prisma Parteneriatului Estic, dar şi a vecinătăţii europene comune cu „sfera de influenţă“ pe care şi-o atribuie Rusia.

● Destinderea relaţiilor cu Moscova prin eliminarea „punctelor nevralgice“ legate de ostilităţile politice ruso-ucrainene în domenii ca: euroatlantismul politicii externe, problema gazelor naturale, situaţia vorbitorilor de rusă şi alte subiecte faţă de care candidatul la funcţia de preşedinte – Ianukovici – are poziţii moderate şi acceptabile atît pentru Occident, cît şi pentru Rusia.

● Raţionamentul şi pragmatismul politic domină însă determinarea fermă a europenilor (şi americanilor) de a accepta fără rezerve rezultatele alegerilor din Ucraina. Or, ambii candidaţi în al doilea tur sînt consideraţi „oamenii Moscovei“, de aceea este lipsită de sens exercitarea unei presiuni din exterior pentru a influenţa „tabla de marcaj“ în favoarea Iuliei Timoşenko, în ciuda posibilelor dovezi de fraudare. Din acest punct de vedere, contracandidata lui Ianukovici este deposedată de orice repere exterioare, pentru a face presiuni asupra oponentului său, dar şi de a mobiliza masele după parametrii anului 2004. Din acest punct de vedere, nici măcar Polonia nu este tentată să facă obiecţii, neavînd nici probe semnificative, dar nici interes politic, după ce actualul preşedinte Iuşcenko i-a conferit statutul de „erou naţional“ personalităţii controversate – Stepan Bandera (conducătorul mişcării naţionaliştilor ucraineni, care în Al Doilea Război Mondial au ucis peste 100.000 de oameni, inclusiv pe teritoriul Poloniei).

Indiferent de motivaţia reală, Occidentul acţionează în baza dreptului internaţional şi a principiilor democraţiei, neimplicîndu-se în afacerile interne ale Ucrainei şi respectînd opţiunea poporului ucrainean. Vesticii califică evenimentele din Ucraina drept o emancipare a democraţiei, care şi-a pus bazele prin intermediul şi cu impulsul „revoluţiei oranj“, ai cărei artizani sînt consideraţi.

Exceptînd deficienţele actului electoral, dar şi aspectele legale cărora li se conformează occidentalii, trebuie să semnalăm aplicarea unor duble standarde în ce priveşte democraţiile participative, dar şi regimurile politice în linii generale. Or, poziţia lor rezultă mai degrabă din pragmatismul şi miza politică, evaluarea cost-beneficiu în realizarea politicii externe şi a stratagemelor geo-politice, decît din interesul pentru susţinerea valorilor şi a principiilor democratice.

***Denis Cenuşă** este analist politic din Republica Moldova.*

PUBLICITATE

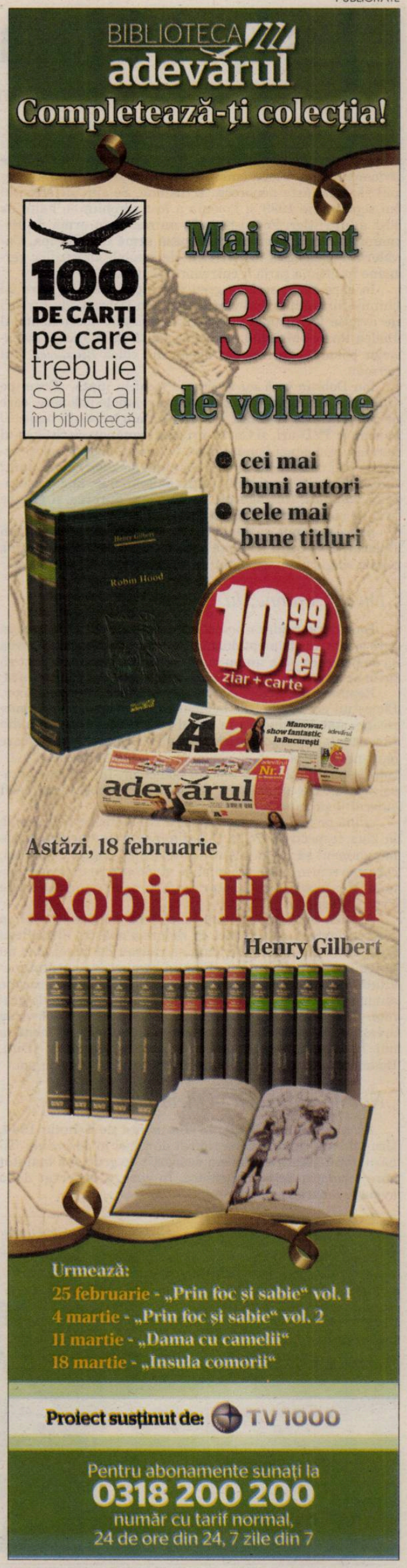

Andrei CIURCANU

Supravieţuitorii cerului

– românul şi americanul –

Plouă cu picuri mari, greoi. Picături de ploaie pocnesc zgomotos pe umerii pelerinelor soldaţilor. Umed. Pista de la Otopeni se pierde printre zecile de avioane tăcute. Plouă cum nu a mai plouat de cînd a început războiul ăsta nenorocit. E toamnă. Se apropie sfîrşitul lui septembrie 1939 şi Polonia a fost zdrobită de haita de lupi a lui Hitler. Foc şi pîrjoală au rămas în urmă. În România, vestea că cea mai faimoasă armă din Europa, Cavaleria Poloneză, a fost strivită de şenilele tancurilor germane în ultima şarjă îi cutremură pe toţi.

În zare, norii se lasă greu peste plopii înalţi, care îşi chinuie şira spinării în vîntul tare. Ion Dobran e la cursuri de aviaţie la Bucureşti. Pentru acest tînăr locotenent, Al Doilea Război Mondial a început odată cu imaginea avioanelor poloneze care se retrăgeau din calea *Blitzkrieg*-ului german.

Ion Dobran încă nu încercase focul în luptă. „Eram pe Otopeni, elev, şi vedeam cum curg avioanele poloneze, care se refugiau atunci la noi, pentru că eram în relaţii bune. Şi veneau şi PZD-uri, şi Caras-uri care semănau cu Stukas-ul german, veneau şi bombardiere.“ Oameni obosiţi, piloţi nebărbieriţi, dezbrăcaţi sau în costume de zbor rupte, mulţi dintre ei răniţi, cu ochii înghiţiţi de cearcăne, în care se citeau, laolaltă, înfrîngerea, disperarea, durerea şi groaza faţă de măcelul ce cuprinsese brava Polonie.

Aşa a început războiul pentru tînărul locotenent Ion Dobran, care intră în luptă abia în august 1943 şi rămîne astăzi singurul supravieţuitor din Grupul 9 de vînătoare.

„Du-i, Doamne, la Budapesta“

Dar extraordinara poveste a lui Dobran, pilotul român care şi-a strîns la piept duşmanul sub cerul României, avea să se petreacă abia un an mai tîrziu. Providenţa a făcut să fie în aceeaşi zi cu Debarcarea din Normandia, 6 iunie 1944.

România lupta deja de trei ani alături de Puterile Axei. Ploieştiul era asediat de bombardierele Forţei a 15-a americane, stabilite undeva în sudul Italiei. Sirenele urlau din răzunchi la aproape fiecare două zile. Erau vremuri în care oamenii ajungeau să se obişnuiască cu bubuiturile şi zvîrcolirile pămîntului sub ropotul bombelor. Iar liniştea şi visele frumoase ajunseseră să fie mai înfricoşătoare decît şuieratul gloanţelor.

„Pînă pe la 7 eram foarte vesel. Nu ştiam ce se întîmplă în ziua respectivă. Pe la 8, 9 dimineaţa ne duceam la comandament să aflăm veşti“ – povesteşte generalul Dobran, care pe vremea aceea era pilot de vînătoare pe un avion german Messerschmitt şi supraveghea zona cuprinsă între Prut şi Tecuci.

Atunci, tehnologia românească încă nu ţinea pasul cu cea occidentală. Aşa se face că radarele noastre identificau bombardierele americane cum se ridicau de la sol, dar nu puteau preciza destinaţia. Emoţia bombardamentului inevitabil devenea apăsătoare abia cînd avioanele americane ajungeau în zona de sud-vest a României, aproape de graniţă. „Dacă virau stînga, mergeau la Budapesta. Dacă virau dreapta, atacau Sofia, dacă mergeau drept, sigur veneau la noi. Şi, mai în glumă, mai în serios, ne gîndeam: «Du-i, Doamne, la Budapesta». N-a fost să fie şi au venit la noi.“

„Noi nu voiam să ucidem oameni“

Pe o vreme cîinească, în dimineaţa de 6 iunie 1944, Grupul 9 de vînătoare s-a ridicat de la sol în dezordine. Tînărul locotenent Dobran s-a despărţit de grup şi a înaintat spre formaţia de bombardiere. În zare, a observat două avioane americane Mustang.

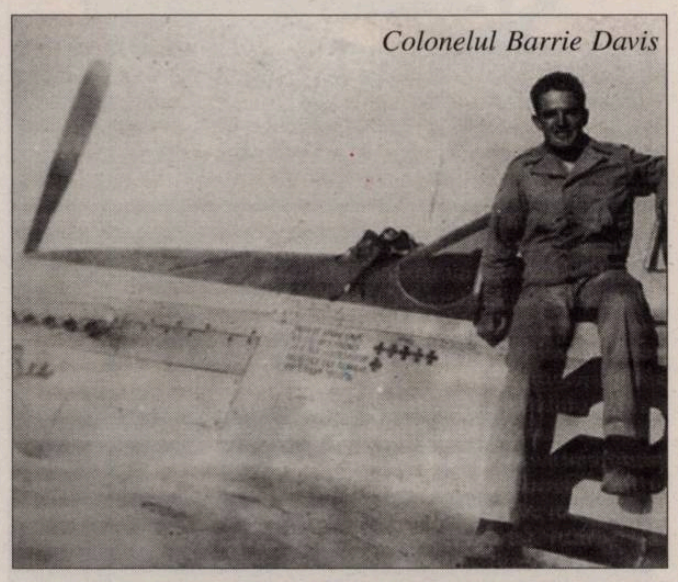

Colonelul Barrie Davis

De cînd a visat la momentul acesta! S-a gîndit mult seara şi, la lumina beculuі din cort, deschidea jurnalul de front şi nota – el şi un Mustang, teribila maşinărie americană care le-a dat fiori nemţilor în văzduh. Un vis devenit realitate. Generalul zîmbeşte.

„M-am poziţionat deasupra lor şi l-am luat la întîmplare pe cel din stînga. Era avionul lui Barrie Davis“ – generalul Dobran întinde palmele şi încearcă să descrie zborul. Sus, apoi în jos, palma dreaptă, subţire, fusiformă se apleacă, apoi se transformă în pumn, venele mov, „mitraliera, apoi tunul din dotare“ – palma stîngă coboară, semn că Mustang-ul lui Davis începe să piardă altitudine. „Pe vremea aceea, eram un tînăr pilot care nu voia să ucidă oameni, ci să doboare avioane şi mă bucuram cînd vedeam că din avionul din faţă sărea o paraşută. Mă gîndeam că şi pe el îl aşteaptă acasă o nevastă, un copil.“

În aceeaşi zi, la cîţiva kilometri de casa generalului român, în camera de hotel de la Hilton, colonelul american Barrie Davis zîmbeşte larg, deschis. Cei doi nu s-au văzut niciodată şi urmează ca în două zile, după 65 de ani, să se privească în ochi pentru prima dată. „Eu sînt un om foarte norocos, iar el este un ţintaş foarte bun.“ Gloanţele românului i-au distrus aripa dreaptă, cele patru pale ale elicei şi au rupt geamul de protecţie al cabinei. La peste 6000 de metri înălţime, ochii americanului au cedat din cauza şocului puternic, acesta pierzîndu-şi cunoştinţa.

„Ceva totuşi m-a ţinut în viaţă, pentru că m-am trezit cu avionul zburînd de unul singur şi am reuşit cu greu să aterizez la baza noastră din Ucraina.“ În urmă a rămas locotenentul Dobran care a fost, la rîndul lui, doborît de colegul de echipă al lui Davis, Wayne Lowry. Acesta l-a forţat să aterizeze, după o luptă pe care, paradoxal, Dobran o descrie cu zîmbetul pe buze ca fiind „una din cele mai frumoase lupte aeriene pe care le-am avut vreodată“. Mă uimeşte capacitatea acestor oameni de a-şi fi acceptat moartea de fiecare dată cînd se aşezau în scaunul pilotului. Oameni care au simţit braţele morţii cuprinzîndu-i şi care totuşi îşi amintesc cu blîndeţe de acele vremuri, fără încrîncenare şi fără resemnare. Fiecare decolare, fiecare sirenă, fiecare huruit de bombardier nu veneau ca un blestem pentru ei, ci ca o speranţă că se vor reîntoarce în casele celor dragi.

„Nu am crezut că voi supravieţui războiului“

Lentila dreaptă a colonelului Davis e uşor murdară, iar în spatele ei, nişte ochi albaştri sclipesc precum ochii bunicului meu. În camera de hotel e cald. „Eu nu am crezut că voi supravieţui războiului. Am avut un frate care a luptat în insulele Filipine şi, cînd au atacat japonezii, a fost împuşcat şi a murit. Cînd am trecut oceanul în Europa am ştiu că am să mor“ – pleoapele se ating, sacoul crem ca de ciocolată fină se umflă în zona pieptului, sub cravată cămaşa face cute adînci, pleoapele îi tremură, apoi urmează un răsuflu cald. „Dar am fost norocos şi uitaţi că stau de vorbă aici cu dvs.“

Războiul a transformat oameni, a schimbat destine şi a modificat cerul şi pămîntul. Bombe şi gloanţe care au omorît oameni. Oameni care au omorît oameni fără să se ştie unii de alţii şi fără să se urască. „S-au ucis pentru că erau soldaţi care aveau de îndeplinit ordine. Noi nu am ştiut că acele avioane de vînătoare erau conduse de români. Am aflat acest lucru abia după terminarea războiului. Noi eram sigur că erau nemţi.“

Colonelul Davis a fost salvat de la moarte printr-o minune. Proiectilul de tun al lui Dobran a nimerit în rezervorul de combustibil şi a explodat la doar cîţiva centimetri de coloana vertebrală a acestuia.

Glonţul dintre omoplaţi

Aceeaşi minune l-a salvat şi pe generalul Dobran, care a fost doborît, la rîndul său, de colegul de patrulă al lui Davis, Wayne Lowry. „Era un pilot foarte bun. Cu toată gama mea de acrobaţie nu am putut să-l prind niciodată de coadă să-l pot ochi.“ Messerschmitt-ul românului era inferior Mustang-ului american şi a primit un proiectil în aripa stîngă. O bubuitură înfundată. A doua lovitură. Rezervorul de benzină. O a treia. Un proiectil de tun loveşte blindajul, dar nu îl străpunge. Dobran încearcă aceleaşi trăiri ca şi Davis. „Mai aveam un blindaj de oţel în spate care şi-a făcut datoria. Proiectilul a străpuns blindajul, l-a înflorit aşa, în mai multe flori, dar glonţul efectiv nu a trecut“ – povesteşte generalul. Doar vîrful a reuşit să se strecoare şi să-şi potrivească ascuţişul fierbinte în hainele românului. „Nu mă mai puteam rezema de spătar pentru că îl simţeam în spate, exact între omoplaţi. Şi aşa am mers pînă am văzut un cîmp unde am reuşit cu greu să aterizez.“

Generalul Ion Dobran

Zeii şi titanii

Viaţa de pilot pentru cei doi a continuat după ce au văzut moartea cu ochii. În timpul războiului, Davis a participat la 22 de misiuni asupra României. „Din aer cunosc România destul de bine. Munţi, ape, dealuri şi văi frumoase. Uite, acum am ocazia să o văd mult mai îndeaproape, alături de un nou prieten.“

Dobran şi-a reluat şi el activitatea. În viaţa de pilot de vînătoare a fost doborît de trei ori şi a zburat în peste 300 de misiuni. De tot atîtea ori a scăpat întreg. „Aveai aşa un sentiment că pe tine nu te poate lovi nimic. Că poţi doborî, dar că pe tine nu te poate lovi nimeni şi nimic. Şi chiar dacă erau emoţii pînă pornea motorul la alarmă, în avion ne căpătam calmul şi acţionam.“

Davis şi Dobran, alături de alte cîteva sute de piloţi care au mai rămas în viaţă dintre cei care au activat în Al Doilea Război Mondial, sînt mărturia vie a unui moment care a săpat adînc în destinele acestei omeniri. Pentru restul au rămas doar fotografii, amintiri şi recunoştinţa că în acele vremuri au fost straja cerului şi au murit pentru cei mulţi. „Pe Valea Buzăului priveam pe apă în jos şi mă uitam cum femeile spălau rufele la rîu şi întindeau pe iarbă covoare multicolore să se usuce. Şi mă gîndeam – e război jos, soldaţii stau pe toată graniţa, război e şi sus, de unde – ziceam – se luptă zeii cu titanii. Şi tocmai a căzut un titan fulgerat – era căpitanul Alexandru Şerbănescu.“

1944 a fost cel mai negru an din aviaţia română. În doar cinci luni (aprilie-august), din 100 de piloţi activi doar 13 au reuşit să se ridice în aer la ultimul mare bombardament american. Restul erau răniţi sau morţi pe 18 august 1944.

Îmbrăţişarea iertării după 65 de ani de la o moarte

Ce om a visat vreodată că-şi va strînge duşmanul în braţe şi îi va zîmbi? Cine ar crede că un om ar putea ierta un alt om după ce l-a dus în braţe pînă în pragul prăpastiei?

Istoria, timpul şi dragostea de viaţă au readus faţă în faţă, după 65 de ani, doi oameni care, în Al Doilea Război Mondial, îşi doreau unul altuia înfrîngerea.

Providenţa i-a ţinut în viaţă pe aceşti doi piloţi din miile care au activat în Al Doilea Război Mondial. Au supravieţuit maşinăriei infernale, care a mestecat vieţi şi destine, care a smuls vise, a destrămat familii şi a pîrjolit întreaga Europă.

Şi tot providenţa i-a adus în acelaşi loc de la mii de kilometri distanţă. Acum doi ani s-au regăsit. Şi-au scris şi, prin intermediul unor oameni pentru care istoria nu încetează să se rescrie şi să uimească, s-au reîntîlnit la Muzeul Aviaţiei din Bucureşti.

„Mi-ai oferit o mare bucurie. La 89 de ani, mi-am făcut un nou prieten şi am primit confirmarea unei victorii. Din fericire nu o victorie asupra lui Barrie Davis, ci asupra unui Mayfair 24. Îţi mulţumesc din inimă. Şi îţi doresc ţie şi familiei tale ca zilele pe care le mai avem să ne fie pline de fericire şi bucurie.

Cu prietenie, Ion Dobran.“

După 65 de ani de la memorabila luptă aeriană, Davis şi Dobran s-au iertat pentru ceea ce a fost înfăptuit, dar din fericire pentru ei nu a fost dus pînă la capăt.

***Andrei Ciurcanu** este reporter la Realitatea TV.*

Ştiri nebăgate în seamă

● **Criză de medici în spitalele germane.** Un studiu recent realizat de Uniunea Spitalelor din Germania arată că anul trecut peste 5000 de posturi de medic nu au fost ocupate în urma concursurilor de angajare. E o cifră record care ar trebui să-i îngrijoreze pe responsabilii din Ministerul Sănătăţii. Patru din cinci spitale au probleme cu recrutarea personalului calificat. Şi asta nu mai e de mult doar o problemă a spitalelor din fosta RDG: situaţia economică tot mai precară a sistemului public de sănătate face ca inclusiv în regiunile considerate bogate să existe deficienţe în ceea ce priveşte personalul medical. Situaţia e cu atît mai gravă cu cît şi personalul tehnic şi de îngrijire e greu de găsit. Salariile din sistemul medical nu au scăzut în ultimii ani, însă ele nu sînt suficient de atractive pentru a-i determina pe tineri să se înscrie la facultăţile de profil (studiile sînt costisitoare şi de lungă durată) şi apoi să se angajeze în spitale. O soluţie ar fi – se spune în studiu – recrutarea de personal din Europa de Est. Asta, cu condiţia ca specializările respective să fie compatibile cu cerinţele din spitalele germane. (după *Frankfurter Allgemeine)*

● **Ajutor pentru Haiti.** Organizaţia mondială Habitat for Humanity propune o soluţie simplă şi – spun reprezentanţii organizaţiei – ieftină, pentru ajutorarea supravieţuitorilor devastatorului cutremur din Haiti. E vorba de locuinţe individuale standardizate şi modulare. Costul unei asemenea case – cu o singură încăpere de vreo 10-12 m^2 – e de 3000 de euro. Casa e realizată din materiale prefabricate, rezistente şi uşor de transportat: bîrne de oţel pentru structura de rezistenţă, bolţari din beton pentru pereţii exteriori şi panouri din material sintetic pentru acoperiş. Locuinţa cuprinde şi o toaletă cu fosă septică, construită în exteriorul casei. Totul este amplasat pe o fundaţie solidă din beton armat (care ar trebui să ofere o rezistenţă mai mare în eventualitatea unui nou seism). Construcţia e uşor de asamblat, montajul nu ar trebui să dureze mai mult de 24 de ore. Şi, în plus, e modulară: casa poate fi extinsă prin adăugarea unor noi module. În urma cutremurului din ianuarie, în jur de 600.000 de persoane au rămas fără adăpost. (după *Le Monde)*

FIECARE OPRIRE DE *ONOARE* E AMÎNATĂ PE CÎT SE POATE (APROPO, LA ÎNCEPUTUL ANILOR '90 S-A STRECURAT O GREŞEALĂ)

● Într-un metrou, la fiecare oprire într-o staţie, un individ cu palton negru şi fular alb apăsa pe butonul verde al uşilor din dreptul lui, apoi se dădea la o parte. Uşile se deschideau, dar nimeni nu intra sau cobora pe acolo. De cîte ori făcea asta, omului îi cădea de pe umăr o parte a fularului, pe care el şi-l potrivea apoi ceremonios la loc, după care începea să-şi pigulească scamele de pe palton. Un călător care stătea jos a riscat să-l întrebe de ce nu lasă uşile în pace, dacă tot nu are de gînd să coboare. Aranjîndu-şi din nou fularul, omul i-a răspuns, cu glas sonor: „Păi, domnule dragă, dacă e uşă trebuie să se deschidă, nu crezi? Eu nu fac decît să ajut la deschidere. Toţi ar trebui să facem aşa". De necontrazis. (**A. M.**)

● O ştire citită pe HotNews.ro m-a făcut victima unui nou „oximoron" cu specific naţional de tranziţie: primarul din Rîmnicu Vîlcea, condamnat pentru *corupţie,* a primit titlul de cetăţean de *onoare* al oraşului. Ca să terminăm cu jumătăţile de măsură, am şi eu o modestă propunere: să-l declarăm pe Ceauşescu cetăţean de onoare al Republicii şi simbol al democraţiei româneşti. Nu-i aşa că sînt rezonabil? (**M. V.**)

● Sediul Poliţiei din Sfîntu Gheorghe a fost retrocedat, actualul proprietar al clădirii cerînd ori evacuarea, ori chirie lunară de 20.000 de euro. Din punctul de vedere al autorităţilor, varianta cu plata de fapt nu există, iar plecarea e amînată pe cît se poate, dezvoltînd astfel punctul de vedere al proprietarului, care ia în calcul, din ce în ce mai serios, evacuarea forţată. Cu cine o va face însă, rămîne de văzut, căci să ceri poliţiştilor să se evacueze singuri e ceva prea absurd chiar şi pentru ei. (**S. G.**)

● După ce am spus că cei care urăsc Valentine's Day sînt posaci, zgîrciţi şi snobi antiamericani, am primit un mesaj simpatic de la un prieten, în care mi-o zicea şi el: „Cei care laudă iepele bunicilor sînt proletcultişti, penticostali şi homosexuali latenţi". Zic *simpatic* nu atît datorită hazului enumeraţiei de „trăsături" (apropo, eu chiar m-aş simţi flatat dacă cineva m-ar face homosexual, fie şi numai latent), dar pentru că, în sfîrşit, cineva asociază caii şi cu altă sărbătoare decît Paştele. (**M. C.**)

● La nota din *Dilema veche* nr. 313, în care salutam recenta apariţie a diminutivului enorm „bericioaică", am primit următorul e-mail, semnat Anca Niţulescu (Principe de Vergara, 69, Madrid): „La Politehnică, pe peretele din holul de la Automatică, cred că încă mai puteţi găsi inscripţia: «Aş bea o bericioaică». Eu am citit-o pînă să termin facultatea, la începutul anilor '90, aşteptînd, interminabil, rezultatele de la examenele din sesiuni. Vreau să spun: chiar «recent» nu e. Sau e?". Ferice de românii de pe lumea asta care bat telegramă cu asemenea probleme. O aştept oricînd la o bericioaică în Bucureşti pe doamna din Madrid. (**R. C.**)

Cu ochii-n 3,14

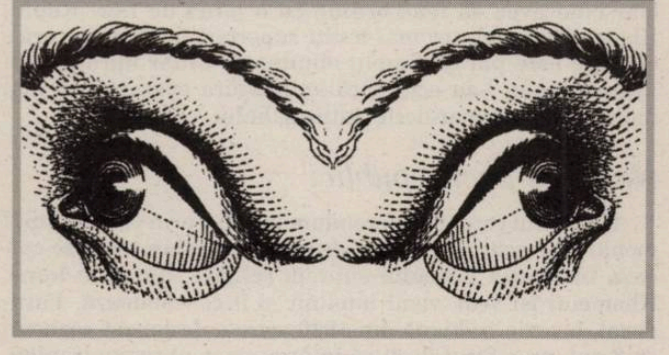

● În interviul cu Irina Andreescu *(Dilema veche* nr. 312, pagina 20) s-a strecurat o greşeală: la primul răspuns al intervievatei a apărut „Ulterior am vrut să devin pictograf" în loc de „criptograf". (**I. P.**)

PROBA OLIMPICĂ ÎN CARE UN SPORTIV AR TREBUI SĂ-ŞI PUNĂ ÎNTREBĂRI PROVOACĂ ŞAPTE FELURI DE ZEFLEMEA (APROPO, A APĂRUT O FORMĂ PRIMITIVĂ DE BERE)

● Sanie – aşa se numeşte proba olimpică în care un sportiv georgian a murit lovindu-se năprasnic de un parapet al pistei de gheaţă. Sanie la 150 km/h!? Nu mai ştim despre ce vorbim. (**R. C.**)

● Michael Haulică scrie în rubrica sa din nr. 252 al *Observatorului cultural:* „Atunci cînd un cititor spune pe blog-ul lui «N-am înţeles ce-a vrut ăsta de la mine», scriitorul ar trebui să-şi pună întrebări despre capacitatea lui de a se face înţeles. Pentru că, dacă un cititor nu a înţeles, e posibil să mai fie şi alţii. Iar dacă aşa stau lucrurile... Houston, avem o problemă!". Ce păcat că, spre deosebire de contemporanii Llosa, Saramago, Pynchon, Pamuk, Rushdie sau Gray (dar şi alţi autori – şi premiaţi, şi bine vînduţi, şi comentaţi în blogosferă), de-alde Proust, Faulkner, Joyce, Beckett, Céline, Cortázar sau Vonnegut n-au beneficiat la vremea lor de barometrul călăuzitor al bloggerilor! Azi ar fi fost şi ei nişte scriitori mari şi pe deplin înţeleşi. (**M. C.**)

● Claude Gronfier, specialist în ritmuri biologice, a scris o carte despre depresia sezonieră – *En finir avec le blues de l'hiver.* Vestea proastă pe care o primim din această carte (şi pe care, dacă n-o ştiam din experienţă, o puteam intui din bun-simţ) e aceea că iarna prelungită provoacă o proastă sincronizare a ceasului biologic cu ritmurile exterioare. Vestea bună, în schimb, e aceea că depresia de sezon afectează numai umorile pasagere, fiind, aşadar, reversibilă. Pe scurt, *iarna nu-i ca vara,* cu condiţia s-o mai apucăm! (**S. S.**)

● Yahoo! News s-a profilat pe ştiri soft. Şi sfaturi practice. Duminică seară, articolul principal era despre şapte feluri uşoare de mîncare pentru cină. Luni, articolul de bază era titrat: „Şapte metode uşoare de a slăbi". De şapte ori uşor! (**M. M.**)

● A fost estimat finalmente costul total al Catedralei Mîntuirii Neamului (nu, nu vor să renunţe cu nici un chip la idee): 400 de milioane de euro. Cred că e vremea să înceteze comparaţiile în zeflemea cu Iranul şi Arabia Saudită. Or fi ayatollahii lor duşi cu pluta, dar nu-i văd capabili să arunce sinucigaş atîţia bani pe o moschee în timp de criză economică. Singurul termen de comparaţie care a rămas credibil ar fi ştirile de la Radio Erevan. (**M. Ş.**)

● După roşii, piper, sare, ardei iute, alge etc., a apărut – în sfîrşit!!! – ciocolata cu mămăligă. Le aşteptăm cu interes – dacă tot este vorba de „adevărate revoluţii" – pe cele cu ostropel de pui şi mici! (**R. T.**)

● Pînă de curînd, s-a crezut că stră-strămoşii noştri au trecut de la stadiul de vînători-culegători la cel de agricultori pentru a avea mai multă materie primă pentru pîine. O nouă ipoteză îşi face loc: conform arheologului american Patrick McGovern, preluat de *Der Spiegel,* e posibil ca omul preistoric să fi început să cultive pămîntul ca să producă, pentru consumul propriu, băutură, în special o formă primitivă de bere. Astfel, alcoolul şi cunoaşterea efectelor lui euforice ar fi mult mai vechi decît s-a crezut iniţial. Iată că zicerea „Mîncarea e fudulie, băutura-i temelie" ar putea să-şi aibă originile în neolitic. (**M. Ş.**)

ANALIZA UNUI TEXT DIN PETALE DE TRANDAFIR REUŞEŞTE SĂ FACĂ ECONOMIA INTERESANTĂ (APROPO, CINEVA SE PLÎNGE DE APLAUZE)

● La bacalaureatul de anul acesta, analiza unui text de-al meu din *Lettre Internationale* a fost subiect la proba orală. Ăsta e semn că mă clasicizez? (**M. C.**)

● Pliantele din cutia de scrisori sînt ca spam-urile, pe majoritatea le arunci înainte să le deschizi. Totuşi, zilele trecute mi-am aruncat întîmplător ochii pe unul şi brusc m-am simţit ca în cămara bunicii, căci am descoperit următoarele produse: *brînză maturată cu chimen, urdă tescuită cu pătrunjel, sălămior de casă crud, uscat* şi *dulceaţă din petale de trandafir.* M-am bucurat: încă un magazin de delicatese, de tipul băcănie tradiţională, dă cu tifla hipermarket-urilor. La mai multe! (**A. P.**)

● L-am văzut pe Moise Guran nervos. Dacă nu ştiţi cine este, să vă fie ruşine, pentru că face emisiunea *Biz-Bazar* de pe Antena 3, cea mai bună emisiune de la televiziunile de ştiri, după părerea mea. Guran reuşeşte să facă economia interesantă. Luni seară avea o pastilă despre economia americană de tip „Michael Jackson" (nu produce, dar trăieşte din gloria trecută). Este întrerupt din emisie şi se dă legătura la PSD, unde Ion Iliescu vorbea ceva cu ziariştii. Nişte bolboroseli, abia se auzea şi oricum spunea banalităţi pe care le-am fi putut afla peste 30 de minute la ştiri. Termină Iliescu, revine Guran din studio. Continuă cu economia americană, vorbeşte un minut, apoi iar e întrerupt. Miron Mitrea era foc de supărat pe Geoană. Revine Guran şi se răsteşte la cei din „emisie", zicînd că poate ar trebui să nu mai vorbească, că poate apare şi Geoană. A trecut la o pastilă cu ideea unor avocaţi ca titlul din barou să se transmită ereditar (da, i-a dus mintea şi la asta). Bineînţeles, iar este întrerupt şi apare Geoană. Avea tot dreptul să fie nervos dl Guran. Obsesia asta de a da primii toate mărunţişurile politice este o prostie. Mai ales într-o emisiune unde se vorbesc chestiuni serioase. (**C. G.**)

● La ştiri, cineva se plînge de vitregia vremii şi de viscolul care a îngreunat intervenţiile celor de la Serviciul de ambulanţă: „N-am avut de mîncare, am mîncat nişte pufuleţi şi vreo două sandvişuri pe care ni le-au acordat primarii localităţilor pe unde am trecut". (**D. S.**)

● Lume, lume, acesta este numărul 314 al *Dilemei vechi.* Ştiu că 314 nu e un număr care să atragă atenţia în mod special, dar m-am gîndit că merită făcut un „3,14" despre asta. Deci fanfară, aplauze, tam-tam. Mulţumesc! (**C. G.**)

Carmen GAVRILĂ

Ayatollah-ul care a schimbat lumea

La 31 de ani de la revoluţia islamică, Khomeini continuă să influenţeze istoria, dincolo de moarte. Revista Time *l-a plasat în topul primilor 100 cei mai influenţi oameni ai secolului al XX-lea, iar în Iran, umbra ayatollah-ului este cu atît mai prezentă acum, cînd regimul de la Teheran aniversează, printre ameninţări cu proteste şi tulburări interne, 31 de ani de la revoluţia islamică din 1979.*

În Iran, în 1979, în jurul aeroportului din Teheran, milioane de oameni aşteptau cu entuziasm revenirea din exil a ayatollah-ului Khomeini. În avionul plin de jurnalişti străini care îl aducea din Franţa, întrebat ce simte, Khomeini răspunde: „Nimic". Un răspuns care şi acum, după 31 de ani, creează aprigi controverse şi analize extinse.

Khomeini este sinonim cu revoluţia islamică. Este cel care a dat lovitura de graţie monarhiei iraniene şi a inovat gîndirea politică islamică introducînd teoria „guvernării juriştilor islamici" – *velayat-e fariq*. Khomeini, deşi iniţial dezinteresat de politică, credea, de timpuriu, în necesitatea implicării la guvernare a clericilor musulmani şi promova ideea aplicării normelor religioase nu doar în spaţiul social, ci şi în cel politic.

Khomeini a fost primul mullah iranian care a atacat public tendinţele seculariste ale anilor '40 în Orient, în special modelul turcesc impus de Attatürk. Ayatollah-ul Khomeini avea o admiraţie nedisimulată pentru filozofii greci, iar influenţa lor este vizibilă în teoriile sale politice. Dacă despre Platon spunea că are „idei de nezdruncinat", pe Descartes îl considera „slab". Filozoful său islamic favorit era Avicena.

Lider disident

La 60 de ani, Khomeini devine cel mai puternic lider religios şiit al vremii, într-o perioadă în care clasa clericală iraniană fusese marginalizată şi tot mai privată de influenţa politică, sub valul secular declanşat de şahul Reza Pahlavi. În plus, regimul Pahlavi se dovedea tot mai tiranic şi utiliza în exces serviciile poliţiei secrete Savak, faimoasă pentru cruzimea metodelor de tortură. Astfel, Khomeini a găsit arena perfectă pentru a se implica în politică. Atacurile sale în discursuri publice şi la slujbele de vineri l-au transformat rapid în duşmanul numărul 1 al regimului Pahlavi şi i-au adus perioade lungi în închisorile şahului. Deşi apropiaţii monarhului au cerut în mod constant executarea lui Khomeini, Reza Pahlavi a refuzat, convins fiind că l-ar fi transformat pe Khomeini în martir, aşa că a ales să îl trimită în exil. Khomeini s-a refugiat mai întîi în Irak, apoi în Turcia şi Franţa. Exilul său a durat în total 14 ani, timp în care popularitatea sa a crescut extraordinar, nu numai în Iran. Casete audio cu discursurile sale despre purificarea islamică a Iranului şi înlăturarea regimului monarhic corupt şi tiranic erau bunuri de contrabandă în toate bazarurile iraniene.

Şaria mai presus de orice

„Legile societăţii trebuie să urmeze strict legea lui Dumnezeu, şaria, care răspunde tuturor nevoilor omeneşti şi oferă instrucţiuni şi norme pentru fiecare domeniu al vieţii" – spunea Khomeini în anii '70, în mesajele trimise în Iran. Astfel, căpăta formă teoria sa politică care presupunea că guvernarea trebuie să fie responsabilitatea celor care cunosc cel mai bine *şaria*, adică clericii, specialiştii în jurisprudenţa islamică. Khomeini era convins că numai teocraţia poate preveni corupţia, oprimarea celor slabi, injustiţia şi devierile de la islam, dar accepta şi o democraţie parţială, realizată prin consultarea prin vot direct a populaţiei.

Liderul revoluției

Ayatollah-ul a revenit în Iran pe 1 februarie 1979, imediat după fuga şahului Pahlavi. Ţara era deja în haos, cu manifestaţii aproape zilnice în care populaţia cerea democraţie, respect pentru religie şi păstrarea în ţară a veniturilor din petrol. Pe scena politică iraniană erau prezente toate tipurile de formaţiuni politice, de la comuniştii din partidul Tudeh şi mujahedini, pînă la prooccidentali. Dar foarte repede a fost clar cine avea să facă ordine cu o mînă de fier. Rapid, Khomeini cîştigă tot mai mulţi suporteri politici, iar orice opoziţie este pur şi simplu eliminată. Chiar apropiaţi ai ayatollah-ului l-au acuzat că îşi înlătura opozanţii cu mai multă cruzime chiar decît poliţia şahului – Savak.

Naşterea unei republici

Khomeini cere un referendum în 1979 prin care regimul monarhic e schimbat cu cel de republică islamică şi se creează instituţia liderului suprem religios, unică în lume. Khomeini îşi vede visul împlinit şi îl consolidează. Paradoxal, invazia irakiană din 1980, care a declanşat războiul de 8 ani, nu a făcut decît să întărească noul regim iranian, deşi Saddam Hussein s-a bucurat de sprijinul mai tuturor puterilor occidentale şi arabe.

Motivaţia – proaspăta republică islamică era o ameninţare, mai ales pentru că Khomeini promova exportarea ei ca model de guvernare în tot spaţiul islamic.

Un orfan – pe urmele lui Mohamed

Cel care avea să schimbe definitiv istoria şi lumea s-a născut pe 24 septembrie 1902, în oraşul Khomein din Iran. Familia sa este considerată urmaşă de sînge a profetului Mahomed pe linia celui de-al şaptelea dintre cei 12 imami, conform credinţei şiite. Cei mai mulţi dintre bărbaţii din familie au făcut studii religioase, iar tatal lui Khomeini era mullah (cleric musulman). Copil fiind, Khomeini rămîne orfan şi ajunge în grija rudelor. Încă de mic a urmat studii religioase la diverse *madrasse* (şcoli islamice). În 1921, Khomeini se mută în oraşul sfînt Qom, unul dintre cele mai importante centre şiite din lume. Acolo studiază *şaria* – legea islamică, *firq* – dreptul islamic, dar face şi studii, neobişnuite, pe atunci de filozofie greacă şi îşi dezvoltă gustul pentru poezie. Într-o vreme în care misticismul sufi era considerat de mulţi o erezie, Khomeini îl aprofundează. Ca profesor, predă filozofie politică, istorie islamică şi etică.

Urmaşi prodemocraţie

Nepoţii lui Khomeini sînt toţi implicaţi în viaţa publică şi, paradoxal, sînt adepţi ai democraţiei de tip occidental. Ba chiar unul dintre ei, Hussein Khomeini, este un opozant public al ideii de guvernare islamică. El este faimos pentru declaraţia: „Iranienii au nevoie de libertate, iar dacă nu o pot obţine decît prin intervenţie americană, vor accepta; eu, unul, ca iranian aşa aş face". În prezent, Hussein se află în arest la domiciliu în Qom.

O nepoată a lui Khomeini este căsătorită cu fostul preşedinte pro-reformist iranian Mohammad Khatami. Unui alt nepot pro-reformist al ayatollah-ului i-a fost interzisă candidatura la Parlament fiind catalogat „insuficient de devotat ideilor lui Khomeini şi revoluţiei islamice".

Legenda unui imam

Şiiţii, nu doar cei iranieni, îl numesc pe Khomeini imam, pentru că ei cred că se potriveşte unei descrieri făcute într-o profeţie din 799 a imamului Musa al-Jafar – „Va veni un om din Qom care îi va chema pe oameni pe calea dreaptă, iar ei se vor aduna în jurul lui ca nişte bucăţi de fier, imposibil de urnit de vînt, unite prin puterea lui Dumnezeu".

***Carmen Gavrilă** este corespondentă Radio România în Orientul Mijlociu.*

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VII**, nr. **315** ● 25 februarie – 3 martie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

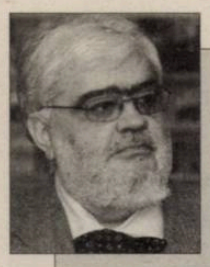

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

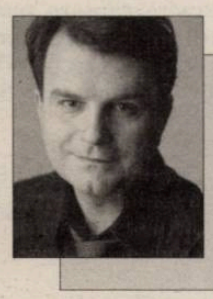

Lucian Mîndruţă
„Ultima zi
de jurnal“

pagina **6**

Mircea Tiberian
„O artă
de echipă“

pagina **21**

Religie cu înlocuitori?

– *noile spiritualități și avatarurile lor* –

„Nietzsche a murit. Semnat: Dumnezeu.“

(banc urban)

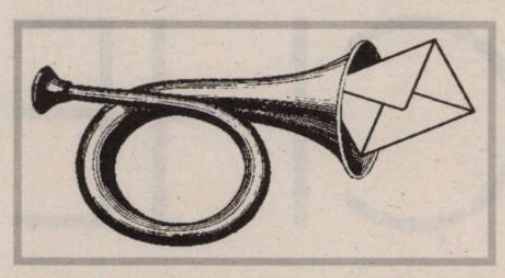

Nr. 312: *„Starea jazz-ului“*

Unora le place jazz-ul, altora nu!

Vă rog să nu mă înţelegeţi greşit: mie chiar îmi place, şi nu de azi sau de ieri, ci de peste 40 de ani. L-am ascultat şi apreciat în toate formele şi formulele prin care s-a manifestat, la noi şi aiurea, am încercat să-l înţeleg în baza brumei de educaţie muzicală (Şcoala Populară de Artă, clasa pian să trăiască!) de care am beneficiat. Aşa că sper că am şi eu dreptul (ca outsider, bineînţeles) să-mi spun părerea despre acest fenomen. Îmi cer scuze cu anticipaţie dacă maltratez cu această ocazie bătăturile mai sensibile ale cuiva, dar, *tant pis!*

În primul rînd, cred că starea jazz-ului reflectă starea naţiunii. Şi dacă naţiunea se află într-o (semi-) permanentă tranziţie, atunci şi jazz-ul are de suferit.

Nu ar trebui totuşi să uităm că jazz-ul este o poveste cu negri, cîntată la noi – pe bani – de muzicieni albi (sau aproape...), care trebuie să trudească precum odinioară sclavii de pe plantaţii, ca pentru un onorariu de mizerie să-şi satisfacă atît hobby-ul cît şi să supravieţuiască. Vorbim aici despre muzicieni profesionişti care trăiesc din muzică, aşa că jazz-ul nostru are puţini chemaţi, dar şi mai puţini aleşi. Iar publicul este pe măsură:

- există un nucleu dur de amatori de diverse vîrste, care în mare parte se cunosc între ei datorită pasiunii comune, care iubesc necondiţionat jazz-ul şi care constituie coloana vertebrală a genului;
- datorită economiei de piaţă au apărut o serie de reprezentanţi ai clasei mijlocii (şi de la mijloc în sus) care-şi permit uşor bilete la Bucharest Masters of Jazz – iar unora chiar le place ce văd/aud – dar cei mai mulţi pozează pentru că dă bine, mă-nţelegi, să poţi povesti apropiaţilor că tocmai ai fost purificat de-o baie de jazz interpretat de un monstru sacru al genului (evident, nu român!);
- şi-acum ajungem la publicul larg – în general tînăr şi lefter – care poate că iubeşte jazz-ul, dar l-ar vrea moca (că tot se poartă cuvîntul), fapt contrazis de foamea interpreţilor care au familii de hrănit şi care ştiu că jazz-ul e meserie grea, publicul nu te iartă, iar playback-ul e inexistent.

Să nu ne ascundem după deget: dacă dintr-un amator de rock, funk, electro, techno sau psy-trance mai ai şanse (după ce-i mai vine mintea la cap, la peste 25 de ani) să scoţi un amator de jazz, amatorii de Guţă&Salam&Bănică & tot restul majorităţii „melomanilor“ sînt irecuperabili: mai curînd trece cămila prin gaura acului decît se converteşte vreunul la deliciile jazz-ului. Şi nici nu cred că adevăraţii amatori de jazz (cîţi vor mai fi fiind rămaşi şi ei) să manifeste vreo dorinţă de fraternizare cu alde „ăia“!

Cît despre Gărîna, hai s-o spuneam p'aia dreaptă:

Cu o Gărîna nu *se face primăvară! Gărîna este o* rara avis, *superbă, dar unică şi irepetabilă*. Poate şi pentru că numele german al localităţii este Wolfsberg (Dealu Lupilor).

Aici, majoritatea spectatorilor (cîţi vor fi fiind plătitori – că-mi amintesc de puzderia de amatori care invadau cimitirul şi dealul ca să vadă show-ul, dar... bineînţeles, pe daiboj!) nu vin neapărat pentru jazz – care trebuie să recunosc că a fost întotdeauna de calitate, cu tendinţa permanent crescătoare –, ci pentru atmosferă, pentru ambianţă, pentru aerul ozonizat şi peisajele pe măsură, pentru viaţa la corturi (înghesuite aiurea ca sardelele în cutie) şi – *last but not least* – pentru incomensurabilul număr de berici îngurgitate de tăt natu'.

Iar dacă la toate acestea se mai adaugă şi oleacă de jazz care-ţi „gighilă urechile într-un mod plăcut“, nu plouă (prea mult), nu-ţi ia apa cortul, nu ţi s-au furat actele/banii, ţi-ai găsit şi o colegă de generaţie dispusă să împartă *totul* cu tine şi combateţi pe acelaşi tărîm (cultural), atunci: *aferim,* mai venim şi la anul (eventual la mulţi ani) şi le spunem şi altora ce bestial am petrecut – martore sînt miile de sticle goale, cutii şi alte resturi rămase de pe urma melomanilor în jurul scenei din Valea Lupilor.

Iar ca încheiere, permiteţi-mi să parafrazez replica finală (un pic modificată) din filmul – drag mie – *Unora le place jazz-ul: Nothing is perfect!!*

Peter SZUEGYI
peter.szuegyi@yahoo.com

„Ce poate fi mai dilematic...“

A fost aşadar şi vremea pentru „Starea jazz-ului“ la *Dilema veche*. Ceva îmi spune că mulţi dilematici o aşteptau de mulţi ani, căci ce poate fi mai dilematic decît improvizaţia (fără musai perfecţiune), călătoria (fără musai traseu). În plus, precum s-a văzut şi precum se simţea în aer, mulţi dintre cei ce scriu şi citesc *Dv* sînt nu amatori ocazionali, ci foarte buni cunoscători de jazz.

Cu inima saturată de mulţumire, permiteţi-mi cîteva fraze, permiteţi-mi să vă spun povestea mea *so far*.

Am pactizat cu adevărat cu jazz-ul, relativ tîrziu, după adolescenţa rezervată cu predilecţie rock-ului. Era debutul anilor '90, terminasem facultatea, revenisem din Bucureşti în Constanţa. Prima descoperire a fost mijlocită de *Confesiuni III* de Johnny Răducanu, din pickup-ul vărului meu. Era perioada cînd citeam Adolfo Bioy Casares şi aşteptam să mi se întîmple ceva.

Apoi am plecat în Franţa şi am avut întîlniri iniţiatice la concerte de neuitat în Lyon şi Vienne („Jazz à Vienne“): Paolo Fresu, Jacky Terasson, John McLaughlin, Winton Marsalis. Dar mai cu seamă am început să colecţionez, ca un apucat, degustînd din orice, ghidat de postul de radio Frequence Jazz şi de revista *Jazz Magazine*. Plus cluburile şi barurile de jazz, unde trăgeam să ascult, să amuşinez jazz, cu o bere, cu o carte, cu urechile dilatate.

Revenit după trei ani în Constanţa, cu vreo 500 de discuri numai de jazz, am avut şansa unui prieten (acelaşi de azi) şi el contaminat şi, împreună, l-am cunoscut pe Harry Tavitian, de a cărui consideraţie ne putem bucura şi azi. Am gîndit chiar să deschidem clubul nostru de jazz, făcusem planul de afaceri, dar, în final, ingineri fiind, ne-am centrat (poate prea mult) pe analiza riscurilor.

Am plecat apoi la Bucureşti, continuînd să colecţionez şi să vînez concerte. Şi a fost să fie Joe Zawinul la Sala Palatului şi Richard Galliano la ArCuB, festivalurile şi concertele de care totuşi Capitala nu duce lipsă (şi aici mă despart un pic de cei ce spun că nu se întîmplă aproape nimic în peisajul jazz-ului la noi). Dar a fost mult mai mult, a fost întîlnirea cu Adrian Andrieş şi al său ArtJazz. Un pliu temporal subteran, încărcat cu jazz de primă calitate, cu boemie de cerc intim, cu concerte cu nume mari de la noi şi de afară (lista ar fi prea lungă). M-am simţit fericit acolo timp de trei ani, coborînd pe scara abruptă, prin vălătucii de fum, singur sau cu prieteni. În larg, tot mai în larg! Pentru toate astea, îţi mulţumesc, Adrian A.

Iar în Viena, am fost alintat live cu nume precum Al Di Meola, Charles Lloyd, Abdullah Ibrahim, Chick Corea, The Yellow Jackets, Mark Stern, John Patitucci, Christian McBride, Wayne Shorter ş.a. Iar povestea continuă în cîteva zile cu Pat Metheny şi al său ultim proiect, *Orchestrion*.

Nu aş încheia această confesiune fără a-mi permite să adaug cîteva nume de muzicieni români pe care, sper să nu mă înşel, nu le-am văzut menţionate în articolele consacrate temei: Jancy Körössy, Richard Oschanitzky, Harry Tavitian, Garbis Dedeian, Cristian Soleanu, Ion Baciu jr., Marius Vernescu.

Şi dacă jazz-ul este nu atît muzică cît recompunere, căutare, punere în dialog, dans pe firul subţire al hazardului necesităţii, îi salut de aici pe toţi iubitorii lui şi mă înclin în faţa artiştilor care fac posibil acest miracol fecund.

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Eugen Gondi sau despre cum cîntă tobele

Nu ştiu care este starea actuală a jazz-ului, pentru că sînt mulţi ani de cînd n-am mai ţinut legătura cu subiectul. Dar în tinereţe am frecventat cu rigoare anuală, cele patru zile şi nopţi ale săptămînii festivalului de primăvară, de la Sibiu, pe atunci, singurul. Locuiam mai mulţi prieteni, în tot acest timp, în apartamentul unuia dintre noi, făceam duş fără pară la capătul furtunului şi ne uscam părul deasupra flăcării aragazului. Mîncam cornuri înmuiate în smîntîna din pahare de carton cerat, dormeam pe saltele aşezate pe podea, iar în restul timpului şedeam cît era ziua de lungă în fotoliile Casei de cultură, ascultînd muzică. Nu ştiam bine cînd era zi şi cînd noapte, eram prezenţi acolo tot timpul, mai ieşeam din sală cînd ne plictiseam, apoi intram iar şi beam votcă, bucurîndu-ne de o atmosferă de spectacol, mereu de bună calitate. Nu-mi amintesc să fi băut niciodată prea mult. Nu făceam prostii. Era un fel de frondă, votca aceea. Pentru că, obosiţi de şezutul prea îndelung, ne lăsam pe spate şi ne rezemam ceafa de spătarul scaunelor şi mai trebuia să fim şi discreţi. Moţu a avut ideea de a aduce tuburi flexibile şi subţiri de la perfuzii, pe care le introduceam în gîtul sticlelor puse pe scaune, lîngă noi, şi sorbeam aşa, din celălalt capăt, amuzaţi copilăreşte de ceea ce făceam. Mai erau apoi jam-session-urile de duminică dimineaţa, cam nepotrivite, e adevărat, pentru că în mintea noastră jazz-ul era asociat cu noaptea. Improvizaţiile din instrumente care se succedau şi înnodau o muzică ciudată nu se prea potriveau cu lumina zilei. Dar serile socialiste trebuia să fie decente.

Nu-mi amintesc toate numele pe care le-am ascultat cîntînd, atîţia ani. Dar vreau să spun că îl ţin minte pe Eugen Gondi. Avea un cap foarte viril, cu părul castaniu, tuns scurt, deşi erau anii de modă ai părului lung, şi purta barbă albă, ceea ce-i dădea o înfăţişare unică. Ei bine, Eugen Gondi cînta la baterie. Şi aşa ceva n-am mai auzit decît peste mulţi ani, la operă. Omul ăsta nu lovea tobele, nu bătea cu beţele în ele, cînta pur şi simplu. Făcea muzică la tobe. Cînta melodii la tobe. Scotea nuanţe muzicale din tobe – asta vreau să spun. Era doar el pe toată scena Teatrului din Sibiu, pe care reuşea să o umple, şi cînta la baterie, care nici azi, pentru mine, nu este un instrument. Cînta, el singur, fără orchestră. Ca în transă, cu ochii închişi, mişca ritmic braţele şi corpul şi sugera, perfect, prin sunetele emise, pînă şi titlurile pieselor interpretate. Nu pot explica, dar credeţi-mă, Eugen Gondi cînta cu adevărat la baterie.

Ştiţi cînd am simţit că s-a terminat cu jazz-ul? Cînd, la primul rendez-vous cu viitoarea mea soţie, care studia vioara la Conservator, am abordat subiectul, încercînd s-o impresionez cu „aplecările“ mele muzicale, şi am primit replica: „Aia nu e muzică“. Sigur că n-am fost de acord, am tăcut din lipsă de argumente. Dar m-a dus la operă şi acolo am ascultat tobele cîntînd. Ceva mai anonim decît instrumentul de la festivalul sibian, pentru că era într-o orchestră, dar foarte adevărat.

Nu ştiu unde e azi Eugen Gondi, dar tobele lui cîntă la operă.

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.900
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

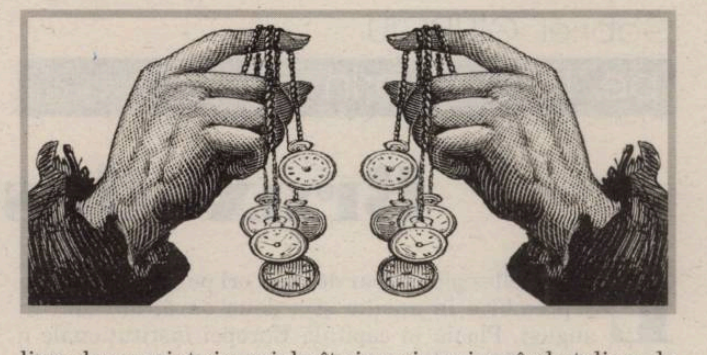

Tescani, 1989, spre iarnă

Un fragment din Ilf și Petrov descrie cu un fel de perfidie candidă viciul de fond al societății socialiste multilateral dezvoltate: *„În orașul X, capitală de județ, erau atît de multe frizerii și întreprinderi de pompe funebre, încît ai fi putut crede că locuitorii urbei se nasc numai pentru ca să se bărbierească, să se tundă, să-și facă o frecție și – imediat după asta – să decedeze. În realitate însă, în orașul X, capitală de județ, oamenii se nășteau, se bărbiereau și mureau destul de rar. Viața orașului era cum nu se poate mai tihnită“*.

Lumea „orînduirii“ comuniste e o lume în care nimic nu se sacrifică mai ușor decît *firescul*. Ce e firesc? Firesc e, de pildă, ca viața economică a unui oraș să fie dictată de nevoile locuitorilor lui, de capacitatea lor de consum. Or, în orașul X, între cererea publică și oferta comercială nu e nici o legătură. Un „ce“ misterios hotărăște, la o adică, numărul și profilul specific al magazinelor: un „ce“ statistic, unul strategic, ideologic sau conjunctural, dar niciodată unul cu adevărat funcțional. O frizerie poate să se deschidă dintr-o sumedenie de motive, care de care mai extravagante: pentru că cineva, să zicem, a comparat numărul de frizerii dintr-un sector cu numărul de frizerii din altul și și-a propus, ca „sarcină“, recuperarea echității numerice în funcție de un calcul abstract: numărul necesar de frizerii pe cap de locuitor (e un obicei, în orașul X, să stabilești norme pentru ceea ce nu e normabil, cum ar fi ritmul în care se rade și se tunde „capul de locuitor“). Dar o frizerie se poate deschide și pentru a înlocui o alimentară închisă de curînd (fie din lipsă de alimente, fie pentru că e prea la vedere și produce cozi care compromit peisajul urban și irită coloanele oficiale). O frizerie se poate deschide și pentru că nepotul unui vice-primar are nevoie de o slujbă „de răspundere“ cît mai aproape de casă și atunci e numit, pînă una-alta, responsabil al unei frizerii înființate *ad-hoc*. O frizerie se poate deschide și pentru că în blocul de lîngă ea locuiește un înalt funcționar de partid, care vrea să aibă bărbierul „la scară“. Nu în ultimul rînd, o frizerie se poate deschide fără nici un motiv, ca un produs secundar al haosului organizatoric. O singură rațiune este exclusă, definitiv exclusă, dintre rațiunile care pot justifica deschiderea unei frizerii: rațiunea strict comercială, nevoia curentă a oamenilor de a se bărbieri și tunde. Așa se face că, pe un teritoriu restrîns, poți avea o puzderie de frizerii, în vreme ce, alteori, cartiere întregi sînt „deservite“ de una singură.

Să adăugăm că principiul proliferării unui anume tip de magazin se aplică foarte rar magazinelor care livrează mărfuri vitale. Nu se vor înmulți niciodată măcelăriile, ci, mai curînd, centrele de „ferometal“; nu lăptăriile, ci florăriile (în care, evident, nu găsești neapărat flori), nu brutăriile, ci parfumeriile (cu două feluri de parfum, o cremă și trei săpunuri). În genere, nu magazine care livrează marfă, cît magazine care „prestează servicii“: găsești mai curînd ateliere de remaiat ciorapi decît ciorapi, mai curînd ateliere de vulcanizare decît cauciucuri, mai curînd „reparații televizoare“ decît televizoare. Accesoriul sufocă substanța, consumul e anulat prin planificare nerealistă și birocrație. Se înlocuiesc stimularea și satisfacerea nevoilor cotidiene, prin standardizarea lor. Viața capătă, astfel, un aspect mecanic: ras, tuns, deces. Pe de altă parte, „ținuta“ – ambalajul – contează mai mult în ochii activiștilor decît bună-starea oamenilor și decît unele anexe de „suprastructură“ (valori, convingeri etc.). Trebuie să fim „reprezentativi“, să arătăm bine, să salvăm aparențele. Insul nebărbierit („bărbosul“), insul netuns („pletosul“) sînt personaje negative, „decadente“. Pedanteria e morală. Neglijența e subversivă sau, în orice caz, suspectă. Flămînd și frezat – iată portretul „omului nou“. De aceea, pompele funebre sînt atît de aproape de frizerii și viceversa. Și unele și celelalte sînt moduri de a pomăda neantul, de a ambala precarul. Se căznesc să facă scandalul suportabil, să dea dezastrului un chip firesc. Cazna inutilă. Firescul e evacuat pînă și din scadențele lui fundamentale: nașterile se răresc, frizeriile se golesc, morțile se banalizează. Viața orașului X, a orașului comunist e, într-adevăr, „cum nu se poate mai tihnită“...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

De la „neocomunist“ la „manelizat“

Cu vrăjitoarele la poartă și cu același Ion Iliescu pe post de brand, congresul PSD s-a concentrat exclusiv asupra oamenilor: singura „dilemă“ a fost cine va fi noul președinte al partidului. Nu programul, nu ideile, nu soluțiile pentru a repune social-democrația românească pe șine, ci *omul*. A cîștigat Victor Ponta, care părea inițial un *outsider*, „înghesuit“ între anunțatele candidaturi ale greilor Năstase și Mitrea. În orice caz, nu i se dădea prea mare atenție. (Singurul care a făcut-o a fost Cristian Ghinea, încă din 3 februarie, cînd Ponta nu își anunțase candidatura: http://www.romanialibera.ro/opinii-comentarii/a176428-atentie-la-victor-ponta.html). Abia după ce a cîștigat, lumea și-a adus aminte că publicase un manifest, „România corectă“, care suna a intenție de reformă în partid.

Victor Ponta însă preferă termenul de „modernizare“ și se raportează la partidele de centru-stînga din Europa. Au făcut-o și alții înaintea lui: încă din anii '90 s-a vorbit despre „o social-democrație modernă, europeană“, în replică la acuzele de neocomunism aduse lui Ion Iliescu și partidului său. (Iar în Internaționala Socialistă a intrat PD-ul, actualmente popular...; dar asta e altă poveste.) Pe vremea aceea, stînga europeană își revenea după șocul provocat de căderea comunismului în Est și dezbătea – cel mai adesea interesant – „calea de urmat“. Congresele partidelor de stînga erau, atunci, pasionante tocmai prin dezbaterile ideologice. Tony Blair propusese „a treia cale“, Bill Clinton era la putere în SUA, așa încît stînga din Franța și Italia (țări care au avut timp de decenii partide comuniste și socialiste puternice) discuta posibilitatea adoptării modelului anglo-american. Partidul Socialist Francez încerca să se reformeze după „era François Mitterrand“, iar în Italia se încerca o coagulare a stîngii moderate după spargerea în bucăți a fostului Partid Comunist (care, în anii săi de glorie, ajungea pînă la 30% din voturi!). Walter Veltroni, de pildă, făcea figură de „clintonian“ în rîndurile stîngii italiene, iar Massimo D'Alema făcea vizite în City-ul londonez și la bursa din New York, ceea ce era de-a dreptul scandalos pentru colegii săi obișnuiți, timp de decenii, să defileze cu secera și ciocanul. Ziarele și revistele erau pline de opinii și polemici între intelectualii de stînga și cei de dreapta sau – și mai interesant – între stîngiștii moderați și cei radicali. Frumoase vremuri!...

Între timp însă am impresia că lucrurile s-au schimbat „și la ei“. În Franța, ultimul congres al socialiștilor a fost penibil, cu certuri – mă scuzați! – muierești, și a adus-o la conducerea unui partid care l-a dat Franței pe François Mitterrand (un mare om de stat, totuși...) pe Martine Aubry, o primăriță harnică, dar modestă în gîndire și lipsită total de viziune. (Ceea ce ar trebui să ne facă mai înțelegători față de „modelul Boc“, chit că e „de dreapta“...) În Italia, stînga a ajuns pentru prima dată la putere după decenii, dar diversele aripi și aripioare ideologice provenite din Partidul Comunist au eșuat în lupte de orgolii între lideri; o vreme s-a crezut că se poate face ceva reciclîndu-l pe Romano Prodi (fost apropiat al democrației-creștine), dar prestația sa ca premier a fost lamentabilă. Pînă și moderatul și seriosul Partid Social-Democrat german a dat un cancelar mediocru (Gerhard Schroeder), care a sfîrșit în ghearele capitalismului sălbatic rus, ca angajat al Gazprom. Cît despre laburiștii britanici, după un Tony Blair dinamic și vizionar n-au găsit alt lider decît pe contabilul Gordon Brown, așa că se pregătesc să piardă alegerile viitoare în fața conservatorilor (care par să-și fi regăsit busola). Am impresia că, pe plan european, stînga „nu mai e ce-a fost“: lupta de idei s-a transformat în lupta „de la om la om“, în care contează cine e lider, cine al cui om este și cam atît. Să fie de vină „sfîrșitul ideologiilor“ despre care vorbesc unii politologi? Să fie de vină tentația populismului electoral transversal, care transformă lupta politică într-o meschină dispută între promisiuni? Să fie de vină simpla „criză de cadre“? Vom vedea.

Cert este că, la noi, stînga a ratat vremea dezbaterilor de idei. Strîns unit în jurul lui Ion Iliescu, partidul n-a putut să furnizeze, pe cînd Tony Blair propunea „a treia cale“, un discurs mai puțin stîngist și mai modern decît al liderului său. Cel care la un moment dat părea capabil să o facă, Adrian Năstase, a făcut privatizări și a condus partidul cu mînă forte. Mircea Geoană a încercat să mimeze discursuri de tip „occidental“, făcînd pe luptătorul neînfricat cu dreapta capitalistă, dar a eșuat în flăcări violete (tocmai el, care nu uita să-și încheie nici un discurs fără social-democrata formulă „așa să ne ajute Dumnezeu!“). Victor Ponta ar trebui, acum, să modernizeze partidul și să-l facă european. Nu mai pornește însă de la un partid „neocomunist“, cum i se spunea în anii '90, ci de la unul „manelizat“, cum a spus chiar Ion Iliescu. Dacă e adevărat că, în raport cu Occidentul, noi „ardem etapele“, le-am ars-o și pe asta!

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Caracteristica distinctivă a tot ceea ce există este monotonia. Servim masa la ore prestabilite fiindcă planetele, asemenea trenurilor ce nu întîrzie niciodată, pleacă și sosesc în momente prestabilite. Omul obișnuit nu-și poate imagina viața fără un astfel de orar strict stabilit. Însă o minte jucăușă și nelegiuită va găsi foarte amuzant să-și imagineze cum ar trăi oamenii dacă ziua ar dura astăzi zece ore, mîine optzeci și cinci, iar poimîine cîteva minute. Se poate spune *a priori* că, în Anglia, o astfel de nesiguranță cu privire la durata exactă a zilei următoare ar conduce, înainte de toate, la o nemaipomenită proliferare a pariurilor și a diferitelor alte jocuri de noroc. Ți-ai putea pierde întreaga avere din cauză că o zi a durat cu cîteva ore mai mult decît ai presupus în ajun.“

(Vladimir Nabokov, „La Veneziana“, în *Povestirile lui Vladimir Nabokov*, traducere din limba rusă și note de Adriana Liciu, Editura Polirom, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Bruxelles pe ploaie

La Bruxelles plouă doar de două ori pe an. O dată, din septembrie în aprilie şi a doua oară, din mai în august. Ploaia în capitala Europei instituţionale e de mai multe feluri. Există cea rece, care te murează pînă la piele şi te face să vrei cu tot dinadinsul înapoi în sala de conferinţe sau seminar din care tocmai ai ieşit, plictisit de moarte. Există ploaia de primăvară, la fel de rece, care scade entuziasmul fermierilor veniţi să protesteze împotriva scăderii cotei de lapte. Mai e şi ploaia de vară, cu bulbuci. Asta e mai caldă, numai că e „gustată" numai de turişti. Peste vară, Bruxelles-ul instituţional nu există. Luna august este concediu cvasiobligatoriu pentru fiecare funcţionar comunitar. În Place Schuman nu mai rămîn nici măcar taximetriştii.

Ciobanii români nu se vor mai mira că a apărut, ca din senin, nu ştiu ce normă sanitară care le afectează vînzările.

Ploaia de acum este dintre cele mai rele. E rece, zăpăcită de vînt, antipatică, permanentă, inegală. Cînd trage cîte un ropot vioi, cînd face un pas înapoi şi retrogradează la burniţă. De aceea, flanarea pe rue Neuf se face doar la adăpostul mall-ului sau din *boutique* în *boutique*. În plus, există şi multe şantiere, prin tot centrul. De aceea, noroiul capitalei comunitare se adaugă ploii, cît să îţi facă viaţa mizerabilă şi la propriu. În atari condiţii, un tur al instituţiilor la doar o săptămînă de la instalarea noii Comisii Barroso se traduce strict prin întîlniri care devin, brusc, atractive. Uiţi de lemnoşenia bruxelleză a limbajului utilizat de interlocutori. Afară e frig şi plouă. În săli e cald, cafeaua e bună, avem şi *croissants*. Te pomeneşti captivat de diferenţa între „confidenţial" şi „inaccesibil publicului". Aşa să ştiţi şi dumneavoastră, că lucrările directoratelor generale, în fazele intermediare, pînă la emiterea unei directive, nu sînt confidenţiale. Nuuu, Doamne fereşte! Ele sînt doar ne-accesibile publicului. Au încercat, săracii, colegii mei (din grupul de tineri ziarişti români care scriu pe teme europene, deplasare finanţată de JTI Romania. Nu, eu nu intru la „tineri", ci asigur un fel de traducere a bruxellezei pentru colegi.) să afle care este deosebirea între una şi alta. Degeaba. Nu au reuşit să afle.

Conversarăm şi cu un comisar în carne şi oase, încă din prima zi. Unul nou. Are un CV remarcabil. Îl cheamă Maro? Šefčoviči, este slovac, s-a născut în 1966 şi a absolvit Universitatea de Ştiinţe Politice la Moscova, apoi Stanford-ul. S-a angajat în Ministerul de Externe al ţării sale (normal, cu aşa studii), a fost ambasador în Israel, apoi şeful reprezentanţei Slovaciei la Bruxelles. Astăzi este comisar pentru Relaţii Inter-Instituţionale şi Administraţie. Adică? Adică, face munca pe care ar presta-o la noi secretarul general al Guvernului, combinat cu ministrul pentru Relaţia cu Parlamentul. Are în grijă atît „starea de bine" a funcţionarilor Comisiei, cît şi relaţia acesteia cu Parlamentul şi Consiliul. Grele misii, amîndouă. De aceea, partea de comunicare (aflată la acest portofoliu, pe vremea predecesoarei, Margot Wallstrom) a fost trecută la doamna Viviane Reding. S-or fi gîndit că nu e mare diferenţă între Comunicaţii şi Comunicare. Dincolo de glumă, este o mutare interesantă. Oficial, actualul portofoliu al doamnei Reding se numeşte Justiţie, Drepturi Fundamentale şi Cetăţenie. Dacă prin asta se înţelege (şi) Comunicare, este clară viitoarea orientare strategică în domeniu: adresarea directă către *fiecare* cetăţean, evitînd, eventual, intermedierea ziariştilor. Am mai observat această tendinţă şi în structura „operelor" audiovizuale prezente în număr din ce în ce mai mare pe portalul Directoratului General al Serviciilor Audiovizuale. Dacă mă întrebaţi, este o prostie care va duce numai la haos în mesaje şi la risipirea multor milioane de euro. Aşa că mai bine nu mă întrebaţi.

Să revin la domnul Šefčoviči. Ne amintea dînsul că, după adoptarea Tratatului de la Lisabona, un rol interesant de consultare în procesul decizional comunitar revine Parlamentelor naţionale. Cu alte cuvinte, de fiecare dată cînd Comisia îşi pune în gînd vreo directivă, ciorna este trimisă, de la început, pe adresa celor 27 de corpuri legislative din statele membre. Scopul este atragerea reprezentanţilor direct aleşi ai cetăţenilor (deputaţii şi senatorii), încă din primele faze, în procesul de rafinare a acquis-ului comunitar. Este prevăzut chiar şi un (complicat) mecanism prin care Parlamentele naţionale pot respinge (chiar) un act al Comisiei. Este o şansă fantastică pentru statele membre, reprezintă o încercare a Bruxelles-ului de a reduce deficitul de democraţie şi, în acelaşi timp, oferă oportunitatea ca temele comunitare să intre în dezbaterea naţională. Altfel spus, ciobanii români nu se vor mai mira că a apărut, ca din senin, nu ştiu ce normă sanitară care le afectează vînzările. Ei vor şti că Parlamentul naţional a avut acces, de la începutul dezbaterilor, la documentele premergătoare. Vor putea să-i tragă la răspundere, direct, pe cei aleşi în circumscripţia lor uninominală, în cazul în care nu li s-a cerut părerea. V-aţi aştepta ca această formă de consultare, care se adaugă celorlalte (multe) forme de consultare, să fie rapid însuşită de senatorii şi deputaţii din statele membre. Nici vorbă. Numai 7 din cele 27 de state membre au definit un mecanism eficient de lucru. Să mai adaug că România nu este printre cei 7? Nu cred că mai este cazul. Parlamentul nostru a avut, pe vremuri, un grup de experţi pe teme comunitare. Lipsa de interes a senatorilor şi deputaţilor a împuţinat, în timp, grupul. Acum mai sînt cîţiva, îi numeri pe degetele de la o mînă. Sînt frustraţi, ignoraţi, consideraţi un soi de animale exotice, bune de pus pe liber la următorul val de concedieri. Cît priveşte celebra afirmaţie a preşedintelui Băsescu, prin care nu mai avem nevoie de Senat pentru că Parlamentul European i-ar prelua atribuţiile, este cazul ca unul sau altul dintre consilieri să îi explice că, în realitate, lucrurile stau exact pe dos. Tratatul de la Lisabona deleagă suveranitate comunitară spre nivelul naţional, conform principiului subsidiarităţii. Altfel zis, este nevoie de Senat tocmai pentru că Parlamentul European şi Comisia au nevoie de un interlocutor legitim la Bucureşti. Pentru consultare.

Aici, la Bruxelles, plouă în continuare. Săptămîna viitoare vă mai povestesc, căci mai avem comisari în program.

PUBLICITATE

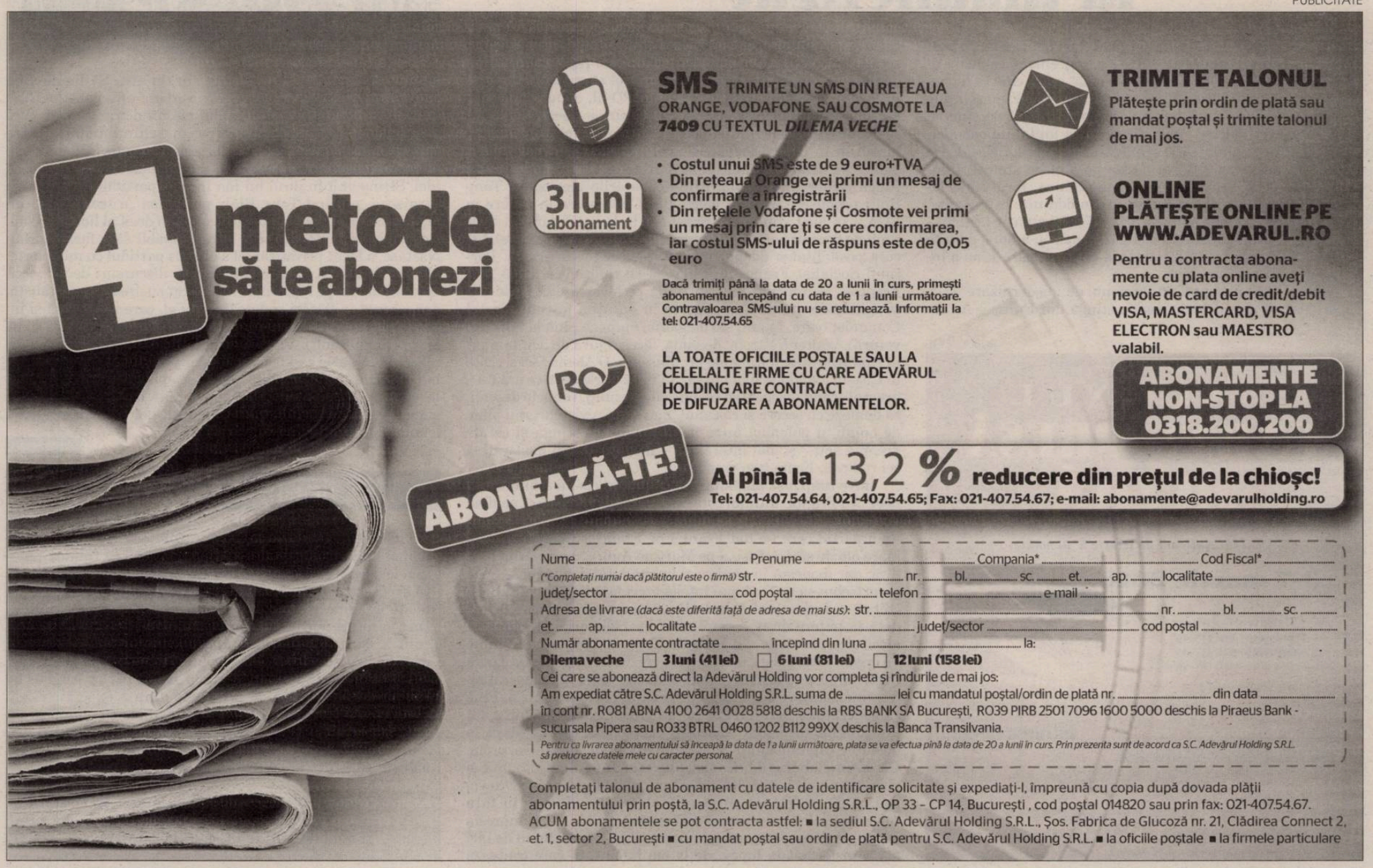

despre putere şi dreptate

Joseph S. NYE

Noua diplomaţie publică

În lumea puterii tradiţionale, ceea ce conta în politică era, îndeobşte, a cui putere militară sau economică va cîştiga. În plus, în politica de azi, în era informaţiei, contează şi a cui „poveste" cîştigă.

Naraţiunile naţionale sînt, într-adevăr, un mijloc de plată. Guvernele concurează unele cu altele, precum şi cu alte organizaţii, pentru a-şi spori propria credibilitate şi a o slăbi pe aceea a oponenţilor.

În politica mondială, reputaţia a contat dintotdeauna. Credibilitatea însă a devenit capitală datorită unui „paradox al abundenţei": cînd informaţia abundă, resursa deficitară devine centrul atenţiei. În noile condiţii, o strategie *soft sell* (de vînzare ne-agresivă) poate, azi, mai mult ca oricînd, să se dovedească mai eficientă decît o strategie *hard sell* (de vînzare agresivă).

Independenţa relativă a BBC-ului, bunăoară – o sursă, uneori, de stupoare pentru guvernele britanice – a dat roade bogate în materie de credibilitate, după cum arată această relatare despre o zi din viaţa preşedintelui Tanzaniei, Jakaya Kikwete: „se trezeşte în zori, ascultă BBC World Service şi apoi răsfoieşte presa tanzaniană".

Scepticii, pentru care termenul „diplomaţie publică" este doar un eufemism pentru propagandă, ratează esenţialul. Simpla propagandă este contraproductivă, ca diplomaţie publică – nu doar o campanie de relaţii publice, ci implică, de asemenea, construirea unor relaţii pe termen lung, menite să creeze un mediu propice politicilor guvernamentale.

Rolul informării directe de către guvern în stabilirea relaţiilor culturale pe termen lung variază odată cu trei dimensiuni sau stadii ale diplomaţiei publice, toate trei foarte importante. Prima dimensiune, imediată, este cea a comunicărilor zilnice, care presupune explicarea contextului în care au fost luate deciziile interne şi de politică externă. Presupune, de asemenea, disponibilitatea de a face faţă crizelor. Dacă, în informaţia cu privire la un eveniment petrecut, apare o lacună, ceilalţi se vor grăbi să o umple.

A doua dimensiune este comunicarea strategică, care formulează un set de teme simple, asemănător unei campanii electorale sau publicitare. În vreme ce prima dimensiune se măsoară în ore şi zile, cea de-a doua se desfăşoară pe parcursul săptămînilor, lunilor sau chiar anilor.

A treia dimensiune priveşte dezvoltarea relaţiilor durabile cu persoane-cheie, pe o durată de mai mulţi ani sau chiar decenii, prin intermediul burselor de studiu, al schimburilor culturale, al training-urilor, seminariilor, conferinţelor şi accesului la canalele media. Aceste programe dezvoltă ceea ce jurnalistul american Edward R. Murrow numea odată „cei trei paşi" cruciali sau comunicarea faţă-n faţă – care beneficiază de sporul de credibilitate creat de reciprocitate.

Dar nici chiar cea mai bună promovare nu poate vinde un produs nepopular. O strategie de comunicare nu poate funcţiona dacă merge împotriva curentului politic. Faptele spun mai mult decît vorbele. Mult prea des, politicienii tratează diplomaţia publică ca pe un bandaj care poate fi aplicat, după ce alte instrumente au produs vătămări grave. China, de exemplu, a încercat să-şi sporească puterea diplomatică *(soft power)* punînd în scenă cu succes Jocurile Olimpice din 2008; dar criza internă care a avut loc, în acelaşi timp, în Tibet – urmată de represiunea din Xinxiang şi de arestarea avocaţilor pentru drepturile omului – i-a subminat beneficiile.

Abordarea centralizată de către mass media a diplomaţiei publice joacă şi astăzi un rol important. Guvernele trebuie să corecteze răstălmăcirile curente ale politicilor lor, precum şi să încerce transmiterea unui mesaj strategic pe termen cît mai lung. Principalul atu al abordării mass media este audienţa extinsă şi capacitatea de a crea conştiinţă publică, de a stabili agende de lucru. Punctul ei slab este incapacitatea de a influenţa felul în care mesajul transmis este perceput în diferitele contexte culturale. Transmiţătorul ştie ce spune, dar nu ştie întotdeauna ce aude publicul-ţintă. Barierele culturale sînt capabile să distorsioneze mesajul receptat.

Pe de altă parte, comunicarea în reţea poate fi în avantaj faţă de comunicarea bidirecţională şi de relaţiile de la om la om, cînd e vorba de surmontarea diferenţelor culturale. Acest tip de descentralizare şi flexibilitate este greu de realizat pentru guverne, date fiind structurile lor de răspundere centralizate.

Flexibilitatea crescută a organizaţiilor non-guvernamentale în utilizarea reţelelor de comunicare a dat naştere la ceea ce unii numesc „noua diplomaţie publică". Aceasta nu se mai limitează la simplul schimb de mesaje, la campanii de promovare sau chiar la stabilirea de contacte directe între guvern şi un public străin, în scopuri de politică externă. Noua diplomaţie publică urmăreşte, în plus, dezvoltarea de relaţii cu actori ai societăţii civile din alte ţări şi facilitarea de reţele între facţiuni non-guvernamentale din ţară şi de peste hotare.

Evoluţia diplomaţiei publice de la comunicarea unidirecţională la dialogul bidirecţional tratează publicul ca pe un coproducător de semnificaţie şi comunicare.

Într-o eră globală a informaţiei, mai mult ca oricînd, puterea va include, pe lîngă dimensiunile *hard*, ale coerciţiei şi recompensei, şi o dimensiune *soft*, diplomatică, de atractivitate. Combinarea eficientă a acestor dimensiuni se cheamă *smart power* („putere inteligentă"). Lupta actuală împotriva terorismului internaţional este, bunăoară, o luptă pentru cîştigarea inimilor şi a minţilor, iar a recurge excesiv numai la puterea militară *(hard power)* nu este o cale de izbîndă.

Diplomaţia publică este un instrument important din arsenalul puterii inteligente, dar diplomaţia publică inteligentă presupune să înţelegi importanţa credibilităţii, a simţului autocritic şi a rolului societăţii civile în generarea puterii diplomatice, necoercitive. Dacă degenerează în propagandă, diplomaţia publică nu numai că nu va reuşi să convingă, dar va submina, probabil, puterea diplomatică. Ea trebuie, dimpotrivă, să rămînă un proces bidirecţional, deoarece puterea diplomatică se bazează, în primul şi în primul rînd, pe capacitatea de a înţelege mintea celorlalţi.

Joseph S. Nye, *fost secretar adjunct în probleme de Apărare al SUA, este profesor la Universitatea Harvard şi autor al lucrării* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate-org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

statul de drept

Dezamăgiri strategice franceze

Franţa a decis să vîndă Rusiei una dintre cele mai puternice maşini de război construite vreodată: nava de asalt Mistral L 9013, cu opţiune pentru alte trei asemenea nave. Preţul: 750 de milioane de dolari bucata. Mistral transportă 1000 de soldaţi, elicoptere de asalt (18 grele sau 35 uşoare), patru barje de desant, un batalion de tancuri plus alte 70 de blindate, avînd la bord şi un spital cu 70 de paturi. În luptă, rolul său natural este acela de a asigura desantul marin şi de a securiza un anumit spaţiu de plajă sau coastă deja ocupat. În funcţie de calitatea elicopterelor pe care le transportă, Mistral poate participa şi la confruntări marine, avînd toate dotările pentru a fi „navă amiral" în orice tip de operaţiune.

Firesc, în cadrul NATO s-au înregistrat proteste*. Franţa insistă că nu a decis încă ce anume tehnologie vinde Rusiei pe această navă militară, căci temerile multor aliaţi se leagă, mai ales, de sistemele de transmisiuni şi comandă care vor fi livrate Rusiei odată cu nava. Faţă de criticile venite de peste tot, francezii spun că abia acum Palatul Élysée va decide care anume tehnologie va echipa nava pe care o vinde ruşilor. Din punctul meu de vedere, mare lucru nu cred că se poate decide, pentru că mi-e greu să cred că Moscova plăteşte 750 de milioane de dolari pe o copaie ceva mai mare, deşi liderii militari francezi ne lasă să credem că exact aşa este. „E o navă de croazieră vopsită în gri" – spune un purtător de stele francez pe culoarele NATO, pentru a linişti protestul unor aliaţi. Evident, nu este aşa. Sigur că preşedintele Sarkozy şi Consiliul Securităţii Naţionale pe care îl conduce au decizii de luat. Nu o să dau mare importanţă declaraţiei emfatice a amiralului rus Vladimir Vîsoţki („Dacă aveam Mistral, ne atingeam obiectivele în războiul din Georgia în 40 de minute, şi nu în 26 de ore, aşa cum s-a întîmplat"), deşi acest argument trădează limpede faptul că Rusia cumpără acest vapor pentru a putea avea acces mai rapid într-o eventuală invazie asupra vecinilor săi cu ieşire la mări comune. Dar înţeleg perfect neliniştea din capitalele baltice, căci primul Mistral rus va merge aproape de ele, precum şi neliniştea încă bine disimulată pe care o resimt oficialii noştri. După cum crede şi Vladimir Socor, prezenţa Mistral-ului rusesc în Marea Neagră este sigură pentru că Turcia, noul prieten pontic al Rusiei, va permite trecerea lui prin strîmtori, dat fiind faptul că nu este un portavion (Convenţia de la Montreaux interzice trecerea portavioanelor prin Bosfor), ci un portelicopter.

Cu acest gest, francezii încalcă o cutumă extrem de utilă în cadrul NATO şi stabilesc un precedent foarte periculos în interiorul UE. În NATO, regula nescrisă era aceea că asemenea vînzări de armament către actori internaţionali care sînt, dacă nu inamici, măcar competitori strategici ai Alianţei, se fac numai după consultări cu toţi aliaţii. Franţa a mers de una singură, înscriindu-se într-un fel de competiţie cu Olanda şi Germania pentru a oferi cel mai bun vas militar unei Rusii dornice să cumpere aşa ceva. În UE, aranjamentele care ţin de securitate sînt abia la început. Ele se forjează acum atît în formă scrisă, prin documente, cît şi în formă cutumiară, prin comportamente care devin precedent. Chestiunea comerţului cu armament este văzută dinspre Comisia Europeană ca un fapt de comerţ, şi nu ca o decizie politico-strategică, aşa cum s-ar putea vedea, de pildă, de la nivelul Consiliului European sau chiar al Parlamentului European. Aşadar, Franţa inaugurează un tip de comportament strategic care este cu atît mai surprinzător cu cît preşedintele Sarkozy a fost mereu un mare susţinător al unei politici externe şi de securitate unice la nivelul UE. Cu alte cuvinte, Franţa vrea ca toate ţările europene să vorbească pe aceeaşi voce cînd e vorba despre identitatea strategică a Uniunii, dar face asemenea gesturi fără să ţină cont, de pildă, de spaimele pe care vînzarea Mistral-ului către Rusia le provoacă unor membri UE şi NATO, precum ţările baltice sau cele de la Marea Neagră.

Dar cel mai rău face Franţa comportîndu-se în sensul prelungirii percepţiei ambigue, contradictorii a mediului euro-atlantic în privinţa Rusiei. NATO se încăpăţînează să trateze Rusia ca pe un partener, în vreme ce Rusia a stabilit oficial, prin doctrina Medvedev, că NATO este inamic. Situaţia asta paradoxală, în care cineva se încăpăţînează să numească partener pe altcineva care i se declară inamic este produsul unei gîndiri tot mai slabe în interiorul lumii libere. Că Rusia joacă abil şi tenace, folosind tot ce are, de la resurse naturale la argumente simbolice şi de la greutate geo-politică la tradiţie culturală, pentru a dizolva unitatea Occidentului, se ştie. Că-i şi reuşeşte adesea, iar se ştie. Şi cînd văd că Franţa contribuie din plin la această slăbiciune, mă cuprinde o tristeţe strategică din care cu greu pot ieşi.

Închei notînd observaţia unui parlamentar britanic: în interiorul NATO, Rusia are prieteni care o reprezintă chiar mai bine decît s-ar putea reprezenta ea singură. Oare această operaţiune comercială nu contravine spiritului (şi literei?) Parteneriatului strategic dintre România şi Franţa? Ştiu că parteneriatul strategic dintre Paris şi Moscova este mai tare decît cel dintre Paris şi Bucureşti, dar, *quand même…*

* Aproape o sută de intelectuali publici din România i-au scris ambasadorului francez, dl Henri Paul – cel mai bun ambasador pe care Franţa l-a avut la Bucureşti în ultimii 20 de ani – o scrisoare de protest în această chestiune.

ready made

„Nu gîndi că lumea înapoiază. Oricît, şi noi şi dumneavoastră facem pasuri înainte. Dar mişcarea aceasta e la început leneşă întocmai ca şiroiul ce se coboară din vîrful muntelui şi cu cît vine mai la vale cu atîta e mai repede. Mişcarea aceasta pîşeşte cu progresie geometrică."

(Ion Heliade Rădulescu către George Bariţ, în volumul *I. Heliade Rădulescu, acte şi scrisori adnotate şi publicate de Emil Vîrtosu,* „Cartea Românească", 1928)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Basme&Băsmăluţe

1. „Pudrează-mă!“ se milogi prinţesa de fluturele ce-i căzuse-n plasă. Acesta începu să-i ningă pe decolteu, pe umeri şi pe braţe... Prinţesa-şi luă agale zborul, – în timp ce o omidă gol-goluţă o privea, de jos, cu ochi uriaşi.

2. „Şterge-mă mai repede de pudră“ îi porunci prinţesa cameristei, care-ncepu s-o şteargă, pe decolteu, pe umeri şi pe braţe, cu un *plumet* din coadă de păun, în vreme ce, zbîrcindu-se cu totul, ea deveni treptat o larvă, o omidă, cu ţepi cam ca ai limbii-soacrei.

3. „Dacă mi-eşti prieten“, se rugă balonul de copilul care-l cumpărase, cu cinci minute mai devreme, „dezumflă-mă, te rog, cît mai aproape de sfera păpădiei de colo, imobilă... În aer, precum simţi şi tu, de ieri-alaltăieri, nici o adiere!“ – Dacă l-aş înţepa cu acul s-ar dezumfla mai delicat, îşi spuse,-n sinea lui copilul, gîndindu-se la gingăşia păpădiei. Ceea ce, de altfel, şi făcu, – în vreme ce balonul spart îşi dădea ultima suflare.

4. Ca să n-o mai recunoască Lupul, prin pădure, după porecla-i de Scufiţa Roşie, Scufiţa Roşie îşi schimbă scufiţa în favoarea unei băsmăluţe (şi ea, roşie). Dar n-o purta pe cap, ci ca boccea, în care-i ducea, zilnic, de-ale gurii bunicii ei bătrîne. Ceea ce lupul mirosi îndată şi-şi făcu mendrele (de lup), – după cum ştim din Charles Perrault sau Brüder Grimm.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Povestea ambreiajului

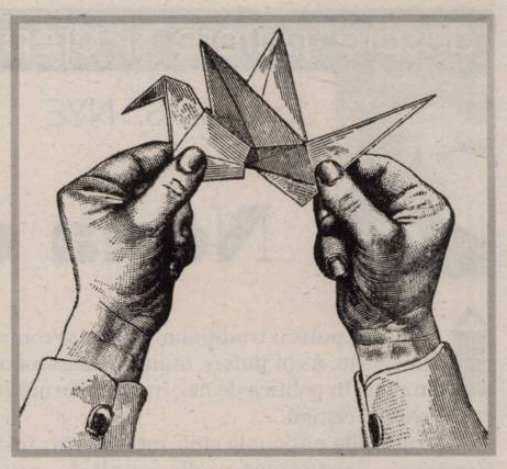

De ceva vreme, service-urile auto nu mai sînt ce erau odată. Nea Gogu cel voinic şi mereu murdar de ulei, cu fes pe cap şi cu puloverul de pe sub halatul albastru, a fost înlocuit de mai tînărul şi suplul domn Silvian (sau Octavian) cu şapcă şi salopetă aprins colorate, pe care scrie *mit motors, peugeot team* ori *castrol service*. Uneori însă, atunci cînd predai maşina nici măcar nu mai vezi vreun domn, ci numai domnişoare în fuste scurte care te roagă frumos să completezi un formular, te invită să te serveşti cu o cafea de la automat. Le dai cheia şi îţi vor găsi ele singure maşina prin parcare, o vor preda specialistului şi te vor căuta atunci cînd reparaţia sau revizia vor fi gata. Dacă alegi să aştepţi acolo, vei putea citi ziarele sau revistele care-ţi stau la dispoziţie sau chiar te poţi juca un joc (de curse auto) la consola instalată în showroom-ul în care se află şi recepţia service-ului. Între timp, nările îţi vor fi gîdilate cu miros de beţişoare parfumate (cel puţin aşa se întîmplă pe la unele service-uri de maşini japoneze, chiar la Toyota cea cu mari necazuri astăzi) care vor face ca nu cumva să-ţi mai aminteşti vreodată de înţepătorul miros de vaselină din atelierele de pe vremuri.

Despre mecanic afli doar cînd iei maşina înapoi, dintr-o carte de vizită agăţată de butonul radioului de la bord. Scrie acolo cum îl cheamă, ce telefon are, că s-a ocupat de maşina ta şi să nu eziţi să-l *contactezi* dacă ai ceva întrebări sau reclamaţii. O lume din ce în ce mai civilizată.

N-o să mă credeţi dacă vă spun că odată, de ziua mea, am primit prin curier chiar o mare sticlă de şampanie din partea dealerului şi a service-ului de unde-mi cumpărasem o maşină (fără să fie cine ştie ce automobil de fiţe). În timp, m-am obişnuit cu asemenea servicii şi la alte maşini, tot aşa cum m-am obişnuit cu trendul crescător al costurilor reviziilor obligatorii, cu facturile pe care sînt înşirate pînă în cele mai mici detalii toate verificările şi operaţiunile desfăşurate, piesele înlocuite şi materialele consumate, orele şi minutele de manoperă... plus TVA.

În sfîrşit, de curînd a fost nevoie să schimb ambreiajul. O operaţiune care pe vremuri era destul de înspăimîntătoare pentru şoferi. Mecanicii nu ştiau să facă asta decît demontînd motorul sau cutia de viteze. Astăzi însă, odată cu înmulţirea maşinilor de toate felurile, înlocuirea se face mai simplu şi mai repede, a devenit ceva aproape banal. M-am dus deci la un asemenea service modern (nu la cei ce şampania). Mi-au pus automobilul pe un *elevator (rampa* de odinioară e ceva depăşit) să facă aşa-numita *constatare*. „Da, trebuie înlocuit ambreiajul – mi s-a spus – costă ceva mai mult de 4000 RON.“ Ar fi durat cam şase zile. Mi-au justificat preţul în fel şi chip, mi-au spus că piesele sînt scumpe, că trebuie comandate, că-mi vor da garanţie la reparaţie, că-mi vor oferi factura din care o să constat că nimic nu e umflat. În cele din urmă mi-au oferit chiar un discount de 15%.

Eu însă am renunţat (după ce am plătit, bineînţeles, *constatarea,* 150 RON). Mi-am adus aminte de nea Gicu, cel care-şi are oamenii lui, mecanici, electricieni şi tinichigii şi care se oferise de mai multe ori să mă ajute în asemenea situaţii. L-am sunat şi mi-a spus că o să vorbească cu nea Gogu, care are o rampă undeva la capătul Bercenilor. A doua zi dimineaţă am mers împreună pînă acolo. Nea Gogu ne-a întîmpinat încă din mijlocul străzii adresîndu-mi-se cu „dom' inginer“. Purta fesul lui de culoare devenită incertă şi halatul albastru peste puloverul de culoarea fesului. Şi-a făcut bancurile de rigoare cum că ne aştepta cu o seară înainte, că parcă maşina pe care i-o aduceam n-ar fi avut decît marşarier şi frînă. Ca să meargă lucrurile unse, nea Gicu i-a dat o sticlă de vin de Greaca. Stîrnit, nea Gogu l-a chemat în spatele rampei acoperite cu o foaie de cort şi, dintr-un sertar de fier, a scos la rîndu-i o sticlă de vin: „Ce, credeai că mi s-a terminat vinul? Ia şi gustă, să vezi ce puterea ursului am aici, de nici n-ai mai mirosit tu vreodată aşa ceva“. „Ai pus şi ulei de frînă în el, ca să fie mai tare?“ – a ripostat nea Gicu. „Fi-ţi-ar...“ – s-a umflat nea Gogu şi, punînd mîna pe un levier, s-a făcut că vrea să-l lovească. A schimbat apoi registrul, zărindu-şi ucenicul care-l privea mustăcind: „Tu, Ghiţă, curăţă imediat cutia aia de viteze. Ai terminat?“. Apoi m-a întrebat pe mine: „Distribuţia aţi făcut-o? Da, aţi făcut-o“ – şi-a răspuns tot el. Mi-a spus apoi că are o colaborare cu un magazin aflat chiar acolo, la colţul străzii lui desfundate, care îi aduce piesele originale în cel mult o oră şi jumătate. M-a asigurat că pînă seara vor fi montate. „Cît să facă? Păi, în total, preţul pieselor plus manopera: maximum 10 milioane de lei vechi.“ La urmă, socoteala a fost 9 milioane cinci sute de mii.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

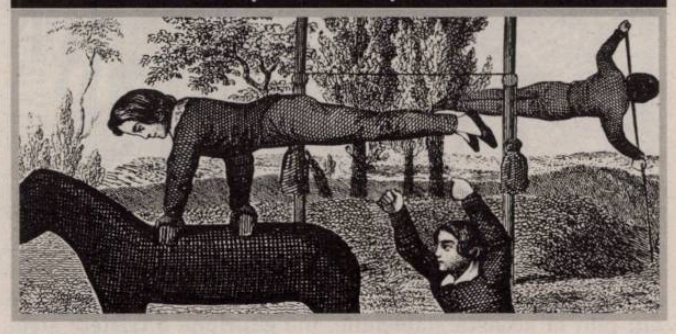

Ultima zi de jurnal

M-am aşezat fără să-mi iau pulsul pe scaunul negru, de birou obişnuit de multinaţională. Pulsul? Păi, îţi trebuie inimă pentru asta, nu? Şi oricum, după atîţia ani nu mai ai emoţii, după cum nici mecanicul de locomotivă nu mai simte că are în spate o sută de vagoane...

În faţa mea, cele patru camere negre, ornate cu promptere, stăteau ca patru călăi încurcaţi de misiunea lor. Ziua execuţiei, în direct: cam asta e retragerea unui crainic.

Am deschis laptopul de pe masa prezentatorilor, pentru ultima oară. Am deschis programul de ştiri, care m-a întrebat politicos: „Log out Alina Petrescu?“. Urmaşa mea îşi petrecuse şi ultima oră de dinainte de jurnalul de vineri în probe, iar acum calculatorul trăgea cea mai ironică concluzie a serii: nu cumva eu o înlocuiesc pe ea?

Nu. Eu sînt doar în trecere pe aici, în ultima seară. Ultima, într-un lung şir de nopţi şi seri începute în 1992, martie, la SOTI. Ultima din cine ştie cîte mii de nopţi în care am făcut o meserie de care tuturor le place să rîdă cu superioritate. Cititor de prompter. Unul care ridică ochii şi citeşte nişte litere albe pe fond negru. Nu le scrie el. Poate nici nu le înţelege? Mister.

Jurnalul are 45 de minute. Le-am numărat pe fiecare. Un omor. O gravidă. Un accident. Un mall care se deschide. Şoselele. Politicienii. Pensiile. Şi de la capăt. Tot ceea ce oamenii spun că îi lasă reci. Şi la care se uită, cu o ipocrizie de care nu ne permitem să rîdem în meseria asta. Pentru că, da, clientul e stăpînul nostru.

Am rîs cu Sandra. M-am uitat la ea cu duioşie: aproape şapte ani am petrecut două ore pe zi cu ea. Şi cu toate astea, nu ştiu prea multe despre ea. N-am fost niciodată la ea acasă. N-am ieşit în oraş la o bere. Nu ştiu cine e, ce vrea, ce simte şi încotro se duce. Ştiu doar că suferă mai tare decît mine.

Sau că eu sînt mai bun să mă prefac. Şi chiar mă prefac bine: rîd cu cameramanii, apostrofez regia (cu măsură, să nu mă ţină minte urît). Fac poze. Face şi Petreanu. Sînt ultimele la pupitrul ăsta, la care, matematic, pe hîrtie, am petrecut mai multe ore decît cu copiii mei. O să ţină minte şi ei chestia asta? O să mă ierte?

Se apropie finalul. Prezentatoarea de sport are un nod în gît. Eu – unul în minte: o să fiu destul de coerent să-mi iau la revedere? Uşa dinspre regie se deschide şi apar o mulţime de colegi (OK, mai mult colege, fetele sînt majoritare aici). Una are flori. Toţi zîmbesc la fel de încurcat ca o iubită care trebuie să-ţi spună că şi-a găsit pe altul. Zîmbesc şi eu.

Şi-apoi speech-ul în direct. Nu mai ştiu ce-am spus. Camerele se învîrteau în jurul meu şi-am pierdut şirul. Ştiu că erau multe lumini, apoi şampanie (pregătită din vreme de un prieten), apoi genericul de final. Şi-apoi liniştea.

S-a terminat. Asta e meseria mea: nu lasă în urmă posteritate. Mîine va fi un alt show şi fără tine. Dacă nu pricepi chestia asta, eşti un prost.

Iar eu sînt unul.

Dar ştiţi de ce?

Să vă spun finalul serii, înainte. Petrecere surpriză, într-un restaurant. Zeci de colegi, unii plecaţi de mult de la *Observator*. Alţii – abia veniţi. Bere, ficăţei cu piure şi conversaţie de la o masă la alta. Ca un fel de naş la o nuntă la care nici mireasa şi nici mirele nu se fură: doar se recalifică. Şi-apoi drumul spre casă, cu un carneţel pe bancheta din spate: un carneţel cu cîteva cuvinte de la fiecare, nota de plată după şapte ani.

La început mi-a fost frică să-l deschid. Am putut abia dimineaţă, după o noapte fără vise: noaptea jurnalistului scos la pensie.

Şi apoi dimineaţa de după. Pagină după pagină, în loc de mic dejun, vorbe. Vorbe bune, minunate, uimitoare. Şi-abia atunci am realizat ca îngîmfarea mea de PRO TV, rîdeala mea asocială, plictiseala şi răutăţile n-au reuşit să-i facă pe cei din jurul meu să mă deteste. Abia atunci am realizat, cu ruşine, că într-un loc în care mă credeam singur eram, de fapt, înconjurat de prieteni. De dragoste, bine ascunsă, să nu cumva ursuzul care sînt să se simtă stînjenit.

Cum să-mi cer iertare pentru şapte ani cu ochelarii negri pe ochi, dragii mei colegi? Poate cu pagina asta. Şi cu o întrebare pentru noi toţi: cînd eşti prea bătrîn pentru meseria ta? Nu ştiam că vine o zi cînd îţi pui întrebarea asta. Nu ştiam că poţi să dai răspunsul cu mult mai devreme decît ţi-ai făcut planul.

A fost ultima mea zi la ştiri. Doamnelor şi domnilor, iertaţi-mă că v-am poftit s-o revedeţi în *Dilema veche*...

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

De la cîrciumă la Facebook

– Mi-am luat liber de la slujbă ca să merg la o conferinţă, îmi povesteşte R. Doar că am aflat cu o zi înainte că nu se mai ţine, aşa că m-am urcat în maşină şi m-am dus la schi. Dacă tot aveam două zile libere... Doar că peste două ore eram deja pe Facebook, cu poza mea în vîrful muntelui, iar peste încă două ore m-a sunat şeful: „Bine, nu am nimic împotrivă, dar trebuia să-mi spui şi mie unde eşti, că dacă ţi se întîmplă ceva eu plătesc asigurările...“

– Aşa au aflat şi ai mei că fumez! rîde o puştoaică de lîngă noi. O vecină a văzut pe Facebook o poză de-a mea cu o ţigară în colţul gurii şi a trimis-o, amuzată, mamei...

Mă rog, nimic deosebit pînă aici, mica bîrfă există de mult, doar că acum circulă mai repede şi mai eficient. Cînd însă tînărul patron al Facebook, Mark Zuckerberg, declară în urmă cu cîteva săptămîni „sfîrşitul intimităţii“, pe mine cel puţin mă trec fiori reci pe şira spinării. „Oamenii se simt bine nu numai împărtăşind mai multe informaţii şi de mai multe feluri, dar şi mult mai deschis şi cu mai mulţi alţi oameni – a declarat acesta pe 11 ianuarie la Las Vegas. „Norma socială este pur şi simplu ceva ce a evoluat cu timpul. Iar oamenii au în prezent o atitudine mult mai relaxată în ceea ce priveşte intimitatea“ – a conchis acesta, prefaţînd astfel schimbarea politicii companiei în această privinţă. Şi nu este vorba doar despre Facebook, evident, ci despre un întreg univers tehnic în care trăim, de la tehnologiile de *„social networking“* sau *„Radio Frequency Identification“* (RFID), pînă la cotidienele carduri.

Într-un registru deja mult mai *„oldies but goldies“*, m-am cutremurat zilele trecute cînd, căutînd pe Google un interviu recent al meu, am dat peste un curs postat la grămadă sub numele meu, din care nu am recunoscut mare lucru şi pe care nu l-am autorizat niciodată. Evident, nici nu aş fi avut cum... Ceea ce nu m-a împiedicat să mă ruşinez şi să mă revolt în acelaşi timp, ca şi cum aş fi fost obiectul unui act de *voyeurisme*. Mai departe m-am pomenit citat şi comentat cu nişte afirmaţii despre care îmi aduceam aminte vag că s-ar putea să le fi făcut la o bere cu nişte studenţi. „Bine, bine, dar nu asta am vrut să spun – şi oricum am spus-o într-un anumit context şi doar unor anumiţi oameni, avea cu totul alt sens!“ – m-am apărat eu în gînd, citind bălăcărelile virtuale la care eram supus.

Apoi am realizat, brusc, că tocmai comisesem o altă infracţiune: cum adică doar *anumitor* oameni? Care anume şi de ce? Discriminare, elitism! Şi mi-am adus aminte de prima mea experienţă de acest gen, în urmă cu peste zece ani deja, cînd predam în Canada şi cînd, după primul curs, am fost chemat la rectorul universităţii care m-a avertizat că mă face pachet şi mă trimite înapoi în ţară dacă mai repet erezia din ziua respectivă: comentasem în sala de curs lucrările studenţilor mei şi menţionasem numele unei persoane care făcuse, după părerea mea, un eseu foarte bun. Or, aceasta însemna atentat la intimitate, o încălcare a unei *privacy* pe care statul – şi universitatea în speţă – o garantau cu preţul existenţei lor instituţionale.

– Statisticile publice pe care le facem acum pentru Comisia Europeană au început să semene cu nişte baloane colorate, drăguţe, care plutesc pe hîrtie fiecare în legea lui, astfel încît să nu se poată spune că ai evidenţiat intenţionat unele ţări comparativ mai performante şi ai afectat demnitatea altora – îmi povesteşte în continuare R. E ca la şcoală, nu ai voie să „discriminezi“, să compari, să ierarhizezi în mod public...

– În ultimă instanţă, nu ai voie să *conversezi*, conchid eu.

Pe 28 ianuarie, Viviane Reding, comisarul european pentru Justiţie, i-a răspuns, într-un fel, patronului Facebook anunţînd elaborarea unor noi legi, de natură să garanteze dreptul la intimitate al cetăţeanului. Cele existente datează din 1995 şi sînt, în consecinţă, deja depăşite. Doar că, *sotto voce*, dna Reding a trebuit să recunoască faptul că pregătirea şi implementarea acestei noi legislaţii vor dura cam cinci ani, riscînd astfel să fie deja depăşite în momentul apariţiei...

Ceva îmi scapă... Sociabilitatea, aia pe care o ştiu eu, aşa cum am practicat-o bucuros o viaţă întreagă, caldă şi spumoasă, dar totuşi selectivă şi empatică (nu „socializezi“ cu oricine şi oricum!), este bănuită de intruziune şi condamnată ca atentat la intimitate. Conversaţia trebuie să niveleze şi să gratuleze pe toată lumea cu un *how nice!* diplomatic pentru a nu vexa individul. Pe de altă parte însă, intimitatea nu mai contează şi cedează frenetic în faţa tehnosocializării fără frontiere. Noi reglementări se înghesuie în ambele sensuri. Cine ne apără şi mai ales de ce anume? De noi înşine, cumva? *Din această dilemă nu vei ieşi!* – îmi şopteşte o voce sarcastică la ureche. Pe de altă parte, dacă această „dilemă“ este numai a mea, dacă pentru generaţia (foarte) tînără este deja o sinteză care mie îmi scapă?

Timorat, mă întorc la cîrciuma mea să beau o bere. Singur...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

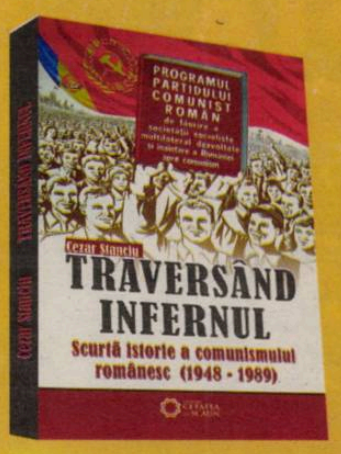

TRAVERSÂND INFERNUL
Scurtă istorie a comunismului românesc (1948 - 1989)

„... Recomand această lucrare nu numai ca pe un exerciţiu de raţiune şi cunoaştere, ci şi spiritual, ca pe un fel de exorcizare, pe care trebuie să o practicăm măcar din când în când. O sinteză excelentă, analitică şi pertinentă, lucrarea invită publicul pasionat de istorie de toate vârstele...“
Silviu Miloiu, istoric

MEROVINGIENII

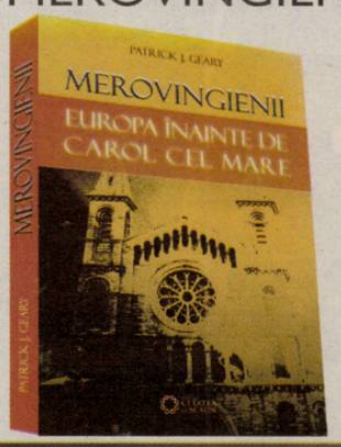

Sinteză echilibrată a unei epoci în care, sub vălul „barbariei“ ce acoperea ruinele instituţionale ale Imperiului Roman, căpătau formă elementele esenţiale ale civilizaţiei medievale occidentale – biserica, nobilimea şi monarhia, oraşul –, ***Merovingienii*** oferă o lectură deopotrivă facilă şi instructivă. Patrick Geary a reuşit, cu o uşurinţă pe care numai erudiţia şi talentul o permit, să îmbine precizia restituirii istoriografice, preţuită în mediul academic, cu fluiditatea narativă, apreciată dintotdeauna de publicul iubitor de istorie, oferindu-ne o imagine inedită a Occidentului de dinaintea catedralelor.
Mircea Anghelinu, arheolog

DIN 1 MARTIE ÎN LIBRĂRII
EDITURA CETATEA DE SCAUN
www.cetateadescaun.ro
editura@cetateadescaun.ro
Tel./Fax: +4 0245 218 318, +4 0721 209 519
Str. Ion Ciorănescu, Bl. 1A, Sc. A, Ap. 1, Târgoviște, Dâmbovița

Alexandru GRUIAN

SOS provincia

Moştenirea generalului Berthelot

La 50 de kilometri de Deva, reşedinţa judeţului Hunedoara, se găseşte o comună cu un nume oarecum exotic pentru aceste locuri – General Berthelot. Atestată documentar încă din 1411, sub denumirea de Farkadin, comuna a devenit în 1854 Fărcădinu de Jos, în 1923 – General Berthelot, în 1965 – Unirea, iar în 2001, prin referendum al locuitorilor, din nou General Berthelot.

Pe drumul ce traversează comuna dinspre Haţeg spre Densuş, pe partea dreaptă, atrage atenţia un conac de mari dimensiuni, spectaculos, acum în renovare, dar pînă în urmă cu doi ani foarte degradat. Ultima sa destinaţie, deloc glorioasă, a fost de sediu al Întreprinderii agricole de stat – IAS. După 1990, conacul şi-a pierdut destinaţia agricolă, fiind abandonat, ceea ce explică parţial starea sa deplorabilă.

Încă bine păstrată, faţada în stil neoclasic are frontonul sprijinit pe şase coloane cu capiteluri ionice. Scara largă devenise însă mai mult o rampă, avînd treptele distruse. În faţa scărilor, un mic zid curb mărginea ceea ce a fost odată aleea pe care trăsurile sau automobilele îşi aduceau oaspeţii. Interiorul purta pe alocuri urmele unor pardoseli elegante, dar în rest impresia de degradare şi abandon era covîrşitoare. Tavanele parţial prăbuşite exhibau inestetic de sub tencuială căptuşeala de tulpini de papură folosită la izolare. Privirea străbătea spaţii succesive, prin tocurile goale ale ferestrelor, pînă departe, spre esplanada din spatele clădirii, unde cobora o scară dublu ramificată, în stare ceva mai bună decît cea din faţă.

Conacul a avut şi zile de glorie. Se pare că primul proprietar a fost familia nobiliară maghiară Nopcsa. De numele baronului Franz von Nopcsa se leagă descoperirea primelor fosile de dinozauri pitici din Ţara Haţegului. Acelaşi baron a fost însă, în Primul Război Mondial, spion în slujba Austro-Ungariei, astfel că după 1918 averea familiei a fost confiscată de noile autorităţi instalate în Transilvania. În timp ce Nopcsa spiona pentru Puterile Centrale, generalul francez Henry Mathias Berthelot sosea în 1916 în Moldova (unde se refugiase guvernul) pentru a acorda asistenţă militară armatei române. Spre a-i recompensa meritele, în 1922, „corpurile legiuitoare au votat o lege prin care se acordă generalului Berthelot, în mod gratuit, un lot de pămînt împreună cu clădiri, în semn de recunoaştere a meritelor sale faţă de poporul român" *(Banatul românesc,* 5 noiembrie 1922). În 1924, ziarul timişan *Nădejdea* relata impresiile proprietarului cu ocazia primei sale vizite la Fărcădin (devenit între timp General Berthelot): „Văd satul meu. Ca unul care voiu căuta să vin mai des între sătenii din Fărcădin, am ţinut să le cunosc şi origina. Ei bine! Aceşti ţărani cu plete şi cu portul lor deosebit sînt asemănători poporului dac, care a locuit odată aceste ţinuturi, iar numele satului cred că îşi trage rădăcina dela «furcile caudine». Dovezi care vin să demonstreze temeinicia afirmaţiunilor mele stau în săpăturile ce se fac acum la Grădiştea, unde după cum desigur ştiţi domniile-voastre mai bine ca mine, se găsea vechea cetate a Sarmisegetuzei. Aşa încît eu sînt de două ori vesel. Întîiu pentru că mă aflu între români şi apoi fiindcă moşia şi castelul meu cad tocmai pe aceste locuri importante legate de istoria ţărei româneşti". În anul 1927, generalul Henry Berthelot a lăsat moştenire întreaga sa posesiune din comuna ce-i purta numele Academiei Române, cu condiţia ca din veniturile moşiei să fie acordate burse tinerilor ofiţeri români care studiau la Academia Militară din Nancy.

Moştenitorul generalului Berthelot, Academia Română, a reintrat în drepturi. După ani de zile de neglijare din motive legate în special de lipsa banilor necesari pentru refacerea unui conac de asemenea dimensiuni, academicianul Ion Păun Otiman mi-a spus că au fost alocate fondurile pentru reconstrucţia integrală a clădirii. Curios să văd cum arată conacul acum, la doi ani de la ultima vizită, mi-am luat aparatul foto şi am plecat spre comuna generalului. Surpriza a fost într-adevăr plăcută – lucrările de renovare au început, fiind probabil întrerupte din cauza iernii. Nu este inclus doar corpul principal, ci şi fostele anexe. A fost refăcut acoperişul, se înlocuiesc grinzile şi în general se pare că faza critică a fost depăşită. Conacul generalului Henry Mathias Berthelot nu va figura la rubrica „monumente care au fost...".

Aflat în centrul unui ţinut foarte generos din punct de vedere arheologic şi palentologic, conacul pare soluţia ideală pentru amplasarea unui centru de cercetări – destinaţie pe care se pare că i-a şi rezervat-o Academia Română. Ruinele capitalei Daciei Romane, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, bisericile de piatră din Ţara Haţegului, mai recent Geoparcul

dinozaurilor şi nu în ultimul rînd existenţa Parcului Naţional Retezat fac din zonă o ţintă predilectă nu doar a turiştilor, ci şi a vizitatorilor ce urmăresc diferite domenii de interes. Unele monumente au fost restaurate, cum ar fi biserica din Densuş sau cea din Ostrov. Pentru multe dintre ele însă – şi mă refer aici la biserica din Sîntămărie Orlea, cu pictură datată 1311, sau biserica din Strei, pictată în stil trecento – şansa pe care a avut-o conacul nu există. Sau poate că s-ar impune un schimb de experienţă între Academia Română şi Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional.

Alexandru Gruian *este editorialist la cotidianul* Mesagerul Hunedorean.

Andrei Pippidi îşi va relua rubrica la 1 iunie.

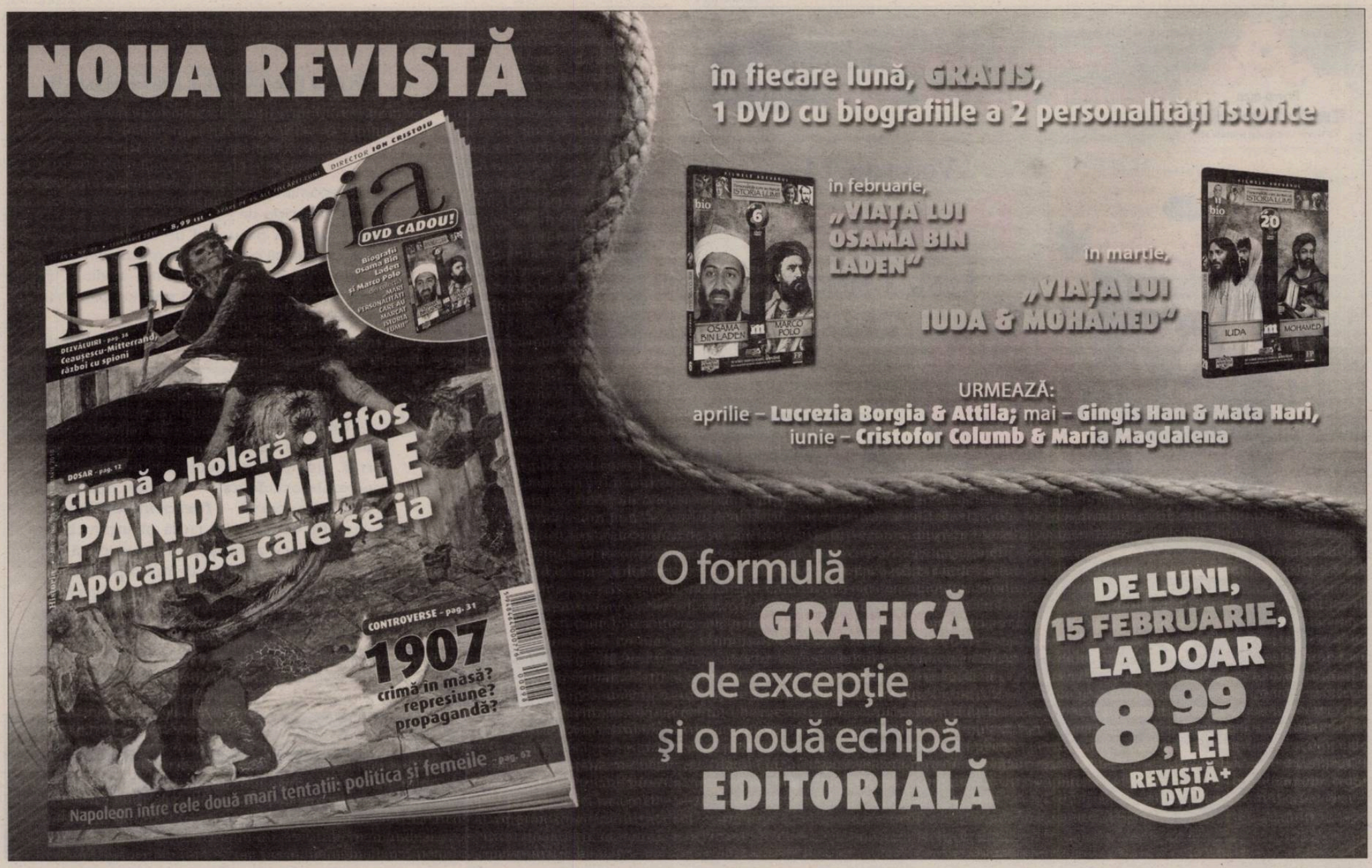

Texte şi opinii de: *Stephen T. ASMA (profesor de filozofie, Columbia College, Chicago) ● Remus CERNEA (preşedinte executiv, Partidul Verde) ● Silvia CHIŢIMIA (etnolog) ● Alin FUMURESCU (profesor, Indiana University) ● Anca MANOLESCU (specialistă în antropologie religioasă) ● Mădălina ŞCHIOPU ●* ***Coordonatorul temei:*** *Cristian GHINEA*

Noii bisericoşi fără de biserică

E drept că ideea acestui număr mi-a venit cînd flacăra violetă s-a intersectat, în viaţa mea, cu Avatar. *Două exemple spectaculoase în care o nouă spiritualitate, desprinsă de religiile tradiţionale, se insinuează în viaţa noastră. Există în psihologia colectivă un prototip al omului care se lasă purtat de iraţional: baba de la biserică. Ea este îndeobşte disprețuită şi ridiculizată. Noi toţi ne simţim din altă lume faţă de ea atunci cînd baba bisericoasă se închină la nesfîrşit şi pupă moaşte, după ce a stat la coadă jumătate de zi şi s-a îmbrîncit cu alte babe religioase. A disprețui baba bisericoasă este un accesoriu conversaţional aproape obligatoriu al clasei de mijloc urbane şi educate, alături de vacanţele* all inclusive, *de pildă.*

România clasei de mijloc în expansiune, a marilor oraşe şi a noii economii, are legături tot mai firave cu celelalte Românii, cu România babei bisericoase, cu România ţăranului autoconsumator, cu România muncitorului a cărui urbanizare a dat înapoi în tranziţie. Dar acesta nu este un număr despre noile realităţi sociale, ci despre o uimire personală: cît de mult discută noua Românie despre teme spirituale, fără a le considera ca atare.

Am auzit odată o conversaţie între două tinere doamne genul corporate-all inclusive *care în decurs de trei minute făcuseră un haz nebun de o bunicuţă ineptă care umbla cu agheazmă şi apoi discutau cu fascinaţie despre feng-shui şi cum să-ţi aranjezi catrafusele prin casă pentru a deschide nu ştiu ce porţi energetice. Nu am nimic cu feng-shui-ul respectiv, e chiar amuzant să citeşti cum trebuie să faci curăţenie pentru a lăsa Chi-ul să zburde liber sau cum trebuie să creşti plante pentru a sparge blocajele energetice. Ce mă enervează este pufăiala unora care citesc asemenea baliverne faţă de babele cu agheazmă. Şi feng-shui-ul şi agheasma sînt în esenţă două forme de spiritualizare a orizontului imediat, două forme iraţionale care încearcă compulsiv să controleze soarta, obiectele din jur şi viitorul proxim. Doar că sînt tratate profund diferit de snobismul social: baba cu agheasmă vine dintr-un ev întunecat, ne e ruşine cu ea, specialista în tranzacţii bancare care citeşte reviste de feng-shui şi aranjează pernele cît să-i fie Chi-ului bine este viitorul. Cel mult, poate să ni se pară ciudăţică, dar atît. Pînă la urmă, strică să creşti plante şi să dai cu aspiratorul?*

Vreau deci să iau apărarea babei cu agheasmă. Nu în sensul acelui creator de aforisme – şi el o modă snoabă care începe să treacă – care zicea că preferă o babă bisericoasă în locul a 100 de filozofi atei. Vreau doar să observ că noua societate – fie ea din Bucureşti (unde e în plină expansiune) sau în Londra (unde a învins de mult) – repetă fără să vrea şi fără să ştie anumite pattern-uri spirituale pe care le împrumută de la societatea veche, aia religioasă, habotnică şi, în general, cîh. Fără să mai fie un volum coerent de practici religioase, această nouă spiritualitate este flexibilă ca lumea care a născut-o, supusă modei şi moşturilor la fel ca ea. De aceea este şi greu să o descrii. Unii cred că alegerile preziden-ţiale pot fi influenţate prin culori. Alţii – că praful este un păcat contra Chi-ului. Unii cred că, dacă privesc fix la un perete minute bune, în timp ce ascultă muzică bizară, se vor autocunoaşte mai bine. Şi aş putea continua. Toate forme simpatice de ieşire din imediat şi comunicare cu spiritualul. Toţi practicanţii lor îţi vor explica doct că între ei şi baba cu agheasmă este o diferenţă de natură. Nu este.

În plus, le lipseşte total aplombul explicator al religiilor consacrate. Într-un fel sau în altul, religiile mari încearcă să dea răspunsuri la nişte întrebări universale şi cărora ştiinţa nu le-a răspuns: cine sîntem?; unde mergem?; cine a născut Universul?. Nu zic că baba cu agheasmă e pusă pe explicat universul cînd stropeşte curtea dimineaţa. Zic doar că, de pildă, creştinismul înseamnă şi baba cu agheasmă, şi Toma d'Aquino. Noua spiritualitate de care vă zic pare a fi redusă doar la latura stropit-curtea-dimineaţa, fie că se numeşte feng-shui, yoga sau altfel. Marile sale întrebări nu sînt de genul „cine a creat Universul", ci „de ce mă trezesc cu capul greu dimineaţa?".

Un caz care merită discutat aparte este cel al ecologismului. El are ambiţii atotexplicatoare, dar nu este o religie, ci o mişcare socială, politică, intelectuală care valorizează natura. Sau este şi religie? Presupune ecologismul un patos spiritual? Nu am un răspuns să vă ofer, ci doar o dezbatere *(vezi p. 11).*

Regizorul James Cameron tocmai a anunţat că vrea să scrie un roman cu personajele şi povestea din filmul Avatar. *Va fi interesant de văzut dacă fără efectele 3D povestea va fi la fel de populară. În definitiv – cum observă Anca Manolescu în interviul pe care ni-l acordă – este paradoxal că o pledoarie pentru viaţa simplă, naturală şi-a bazat succesul pe inventarea unor noi trucuri tehnologice. O mai bună metaforă pentru paradoxurile noii spiritualităţi nu se putea găsi. (**C. G.**)*

Alin FUMURESCU

Capra, varza şi noua spiritualitate

„Asta mi-ar fi putut da şi mie prin cap" – mi-a spus prietenul din copilărie, să-i zicem Zbengu. Era anul de graţie 1984 şi ne plimbam pe strada principală a Bradului, judeţul Hunedoara. Broadway-ului din Brad i se spunea pe-atunci strada Libertăţii şi, dacă nu mă-nşel, aşa i se mai spune şi astăzi. Conceptul de libertate rezistă la toate tăvălelile. Nu compromite pe nimeni, dar nici nu ajută cine ştie cît. Era trecut de ora stingerii, dar, fiind totuşi Uliţa Mare, cîţiva stîlpi de iluminat mai aruncau o lumină gălbuie şi plictisită precum comunismul. Puţin ne păsa. Aveam vreo şaptesprezece ani şi aveam de lămurit o dată pentru totdeauna problemele majore ale lumii şi vieţii. Discutam despre formulele lui Lorenz şi teoria relativităţii, despre Mircea Eliade şi García Márquez. N-aveam timp de prostii. „Asta cu karma e logică" – a continuat Zbengu. „Faci fapte bune, aduni bile albe, faci fapte rele, aduni bile negre. La sfîrşit, un contabil trage linia şi face socotelile. În funcţie de rezultat, te încarnezi mai sus sau mai jos sau, dacă eşti norocos, scapi cu totul din ciclul ăsta. Asta pot pricepe. Tocmai de aia nu cred. Pentru că e prea simplu. Pentru că mi-ar fi dat şi mie prin cap. Sfînta Treime însă e o altă poveste. Cum să născoceşti un Dumnezeu în trei, care moare pe cruce?" Nu-l cunoscusem încă pe Tertulian, dar descoperisem deja paradoxul lui *„credo quia absurdum"*. Cred pentru că este absurd. Cred pentru că mie asta nu mi-ar fi dat prin minte. Nici atunci, nici acum.

Asta e una dintre problemele majore pentru care spiritualitatea clasică (să-i zicem aşa, în lipsa unui termen mai bun), fie că e vorba de religie, fie că e vorba de filozofie, se izbeşte de indiferenţă în ziua de astăzi. Oamenii o caută ca bezmeticii, dau cu capul de ea, fac un cucui şi-o lasă baltă. Nu e comodă. Nu se lasă dusă de nas, rezistă ispitelor, nu se adaptează, nu-şi vopseşte părul, nu se pupă cu toată lumea. Nu e modernă. Ştie, cum s-ar zice, una şi bună. E dogmatică, da, în măsura în care crede că are dreptate. Crede, nu ştie. E orto-doxie: credinţă dreaptă, nu ştiinţă dreaptă. E un cadru în care mintea e deopotrivă disciplinată şi eliberată. Zice Platon în Scrisoarea a VII-a că nu a scris niciodată despre lucrurile care pot fi studiate, dar nu pot fi învăţate altfel decît printr-un soi de revelaţie mistică (o scînteie care aprinde o flacără în suflet), revelaţie ce survine unei îndelungate disciplinări a minţii. Şi-atunci cum să nu-ţi sfărîmi creierii încercînd să interpretezi încă o dată şi încă o dată, după vreo 2400 de ani şi cîteva mii de analize, *Republica?* De ce să te miri cînd în toamna trecută, la Harvard, am auzit-o pe Bonnie Honig interpretînd, dintr-o perspectivă complet nouă, *Antigona* lui Sofocle? Se dă o Sfîntă Treime şi se lasă muritorul să-şi izbească mintea de toţi pereţii ei – cum vine asta? Nimic nu e lesne în spiritualitatea clasică. Totul e bun-simţ – de aici şi transferul grecesc al cuvîntului *dogmatas* în latinescul *decentem*. Dogma e decentă. Cere doar imposibilul. Gîndiţi-vă doar ce greu i-a fost arabului Ibn Sina (Avicenna) să stoarcă dintr-un Coran, altminteri destul de prozaic, o întreagă mistică şi filozofie. Sau cum e să transformi zilnic legatul şireturilor într-o meditaţie la Torah. Ca să nu mai lungim vorba, spiritualitatea clasică prezintă, din perspectivă modernă, un dezavantaj major: nu e comodă. Dimpotrivă, te solicită pînă peste poate.

Ne dorim să ne mîntuim mîncînd un morcov, făcînd o clismă sau înghiţind o pastilă.

Aici e aici. Aici vine clipa în care noua spiritualitate ne eliberează picioarele din încălţările prea strîmte şi ni le vîră în confortabili papuci de casă. Era Vărsătorului, cum îi zice, e un nume potrivit – în limba română. *Aquarius* nu înseamnă mare lucru, dacă nu ştii că şi în zodiacul babilonian, şi în cel grecesc, ba chiar şi în cel hindus desemnează nu apa, ci „turnarea de apă" (în capul Peştilor). Cînd verşi apa? Cînd eşti leneş, cînd te-ai puturoşit, cînd ai abandonat lupta de-a căra urciorul, cînd vrei să faci din ţărînă şi apă o mocirlă. Cînd nu te temi de o scatoalcă dacă scapi urciorul. E comod să verşi apa, mai greu e s-o cari pînă la capăt. Aşa se face că era Vărsătorului are succes. Noi vrem rezultate şi vrem rezultate *hic et nunc*. Nu mai avem răbdare pentru viaţa de dincolo. Vrem pace şi fericire acum. Vrem să împăcăm şi lupul, şi capra, şi varza. Acum. Aici. Pe malul ăsta. Nu mai avem nici răbdare şi nici nervi să le luăm în spinare şi să le transportăm încolo şi-ncoace de-a curmezişul rîului. Ne dorim din răsputeri ca toată lumea să aibă dreptate, cînd e evident că nu toată lumea poate avea dreptate. Ne dorim să ne mîntuim mîncînd un morcov, făcînd o clismă sau înghiţind o pastilă. Orice, dar să fie lesnicios şi rapid, numai să vie odată Împărăţia aia în care leul se pupă cu mielul, dacă se poate prin 2012, să le dăm şi mayaşilor o satisfacţie tîrzie!

Aşa se face că noua spiritualitate rezonează foarte bine cu exerciţiile abdominale făcute de o centură care încordează muşchii în locul tău, cu pilulele de slăbit fără dietă, cu orice se poate atinge fără efort, fără suferinţă, şi – mai presus de toate – fără bătăi de cap. Din acest punct de vedere, spiritualitatea nouă e destul de veche. Vrea confort, vrea vată în urechi şi izmene de iarnă. Harry Potter (un personaj altminteri delicios) nu e decît un soi de Făt-Frumos din lacrimă, lipsit însă de dimensiunea metafizică a tinereţii fără de bătrîneţe şi a vieţii fără de moarte. Spre deosebire de Făt-Frumos (sau Prometeu), Harry nu-şi mai pune astfel de probleme. El învaţă sîrguincios cum să mînuie bagheta pentru a transforma oamenii în şoareci sau ce descîntec să spună ca să zboare cu măiestrie pe mătură. De ce oamenii se transformă în şoareci sau zboară pe mătură nu mai interesează pe nimeni. Important e rezultatul, nu întrebarea. Nu căutarea.

P.S. 1984, toamna. Mă plimbam cu Zbengu pe strada Libertăţii şi ne certam. Pe problema mîntuirii ne certam. Deschide unul fereastra şi strigă: „Da' mai tăceţi, bă, în aia-aia!". La care Zbengu, om altminteri calm, azi profesor de fizică teoretică pe la Virginia State University, urlă şi el: „Bă, taci tu în aia-aia, şi ascultă ce vorbim, c-oi avea ceva de învăţat!". Omul a închis fereastra şi n-a mai zis nimic.

Alin Fumurescu *predă filozofie politică la Indiana University, SUA.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Stephen T. ASMA

Păcatul verde

Recent, în timp ce mă spălam pe dinţi, fiul meu de şase ani mi-a reproşat că las apa să curgă prea mult. La sfîrşit m-a întrebat indignat: „tu nu iubeşti Pămîntul?“. În ultima vreme, a îmbrăţişat cauza economiei de energie şi are grijă să stingă luminile prin casă, chiar şi atunci cînd le folosesc. Pare a fi la fel de stresat de păcatele contra mediului cum eram eu de masturbare în zilele copilăriei romano-catolice.

Nu demult, la o petrecere, un prieten a mărturisit grupului că el de fapt nu prea reciclează. A fost ca şi cum acel comentariu banal ar fi aspirat tot aerul din încăpere – cred că şi CD player-ul s-a oprit. A devenit brusc un paria. Ca şi cum un eretic fusese descoperit în turma ortodoxă. Au urmat reproşuri, feţele oamenilor se impregnau de idignare morală.

Mulţi dintre oamenii care se simt pasionaţi de salvarea planetei justifică sentimentele lor intense prin seriozitatea problemei şi miza mare aflată în joc. Fără îndoială, au dreptate că este o chestiune serioasă. Există probleme în ceea ce priveşte mediul, şi trebuie făcut ceva pentru ameliorarea situaţiei. Dar există şi o altă modalitate de a înţelege pasiunea unică din jurul nevoii de a deveni „verde“.

Vina creştină într-o lume postcreştină

Friedrich Nietzsche a observat primul că trăim emoţiile religioase, precum vina şi indignarea, chiar dacă nu sîntem religioşi. El susţinea că trăim într-o lume postcreştină – biserica nu mai domină viaţa politică şi economică –, dar noi, ca o cultură, sîntem dominaţi de valorile iudeo-creştine. Aceste valori nu sînt evidente – nu vorbim acum despre cele zece porunci sau despre altă doctrină anume, ci despre un cadru moral general.

Poţi observa mai bine sistemul nostru ascuns de valori dacă îl pui în contrast cu cel ce a precedat creştinismul. Păgînii preţuiau onoarea şi mîndria, creştinii – modestia şi umilinţa; păgînii se fereau de umilinţa publică, creştinii – de vina lăuntrică; păgînii celebrau ierarhia, credeau că sînt oameni superiori şi oameni inferiori, creştinii credeau în egalitate; păgînii puneau mult accent pe justiţie, în timp ce creştinii pun accent pe îndurare (întoarcerea obrazului). Sub toate aceste valori, conform lui Nietzsche, este un anumit tip de psihologie – una dominată de resentiment şi vină.

Fiecare cultură simte chemarea conştiinţei – vocea autocriticii. Dar cultura creştină occidentală – conform lui Nietzsche şi apoi lui Freud – are o conştiinţă cu steroizi, ca să zic aşa. Simţul nostru de vinovăţie este extrem prin comparaţie cu alte civilizaţii, cultura noastră a păcatului originar şi a îngerului căzut ne face să ne simţim vinovaţi pînă şi pentru propria existenţă. Avem sentimentul că nu valorăm nimic. De ce avem acest sentiment?

Această ură de sine internalizată este preţul plătit pentru a fi civilizaţi. Într-o societate foarte bine organizată, care protejează interesele tuturor, trebuie să ne reţinem zilnic instinctele naturale. Trebuie să ne reprimăm egoismul, impulsurile agresive, şi sîntem aşa de obişnuiţi să facem asta, ca adulţi, că uneori nici nu le mai observăm. Dacă ar fi să acţionez din impuls, i-aş ucide în mod regulat pe cei care sînt în faţa mea la coadă la cafea şi comandă chestii complicate, cu frişcă. De fapt, nici nu aş mai sta la coadă, ci m-aş îmbulzi la tejghea împingîndu-i pe cei din faţă (după cum am observat că se întîmplă în China, cînd trăiam acolo). Dar în capul meu se duce o luptă care mă reţine să dau curs acestei agresiuni naturale. Şi nu e cafeaua de vină – gîndiţi-vă cît de des simţiţi nevoia să strîngeţi de gît pe cineva în transportul public.

Cînd agresiunea nu se poate manifesta spre exterior, va fi orientată către interior. Şi astfel ne angajăm în negarea sinelui sau autoflagelare. Această autoflagelare este necesară pentru societate – nu-mi pot dezlănţui intenţiile criminale asupra băutorilor de cafea-mocha-semi-decofeinizată-cu-frişcă-şi-lapte. Dar agresivitatea mea nu dispare, este doar învinsă de autodisciplină. Apoi mă simt prost în legătură cu mine însumi, pe drept cuvînt. Dacă înmulţeşti toate aceste lupte interne zilnice cu o sută, începi să vezi de ce Nietzsche a considerat că ne simţim mereu vinovaţi, măcar puţin. Istoric vorbind, noi nu am înţeles această psihologie complexă – a fost, şi încă este, invizibilă. Dar aveam sentimente negative despre sinele nostru, aşa că am dezvoltat o teologie care îi dădea un sens. Dumnezeu este perfect şi imaculat şi pur, iar noi sîntem păcătoşi, nevrednici, poluăm Creaţia prin chiar prezenţa noastră. Conform lui Nietzsche, am avut nevoie de un Dumnezeu ideal pentru că aveam nevoie să fim cruzi cu noi înşine, să ne simţim vinovaţi. Şi aveam nevoie să ne simţim vinovaţi pentru că avem instincte care nu pot fi descătuşate în exterior – trebuie să le reprimăm.

Sentimentul propriei insignifianţe face încă parte din cultura religioasă occidentală, dar mulţi oameni, în mod special cei din centrele urbane multiculturale, sînt mai puţin religioşi. Încă mai există oameni care cred că Dumnezeu îi supraveghează şi îi judecă, astfel încît sentimentele de vină şi indignare morală sînt împletite în ansamblul teologic tradiţional. Dar tot mai mulţi, în clasa de mijloc şi mai sus, se autoidentifică drept seculari şi mai degrabă „spirituali“ decît religioşi.

Aspecte apocaliptice în ecologism

Dar această lume seculară trebuie totuşi să găsească un sens în propria dramă psihologică invizibilă – în special pentru sentimentele de vină şi indignare. Ecologismul, ca substitut pentru religie, vine ca o vestă de salvare. Argumentul lui Nietzsche despre Dumnezeul ideal şi vină poate căpăta o formă nouă: trebuie să credem într-un mediu imaculat pentru că simţim nevoia să fim cruzi cu noi înşine, ca fiinţe inferioare, şi asta pentru că avem aceste instincte agresive care nu pot fi descătuşate.

În loc de păcate religioase care ne afectează conştiinţa, avem acum transgresiuni de genul: apa de la robinet curge în exces, luminile din casă stau prea mult aprinse, nu reuşim să reciclăm şi să utilizăm pungi de plastic, în locul celor de hîrtie. În plus, încă putem beneficia de plăcerea de a fi mai ortodox decît vecinul (în acest caz a fi mai „verde“) – noile erezii includ, de pildă, refuzul de a folosi numai chestii organice. Vitriolul, care era rezervat Satanei, poate fi folosit împotriva directorilor de corporaţii malefici şi a şoferilor de maşini cu consum mare. Ameninţările apocaliptice – căieşte-te sau vei arde în iad – au devenit acum: reciclează sau vei arde în gaura de ozon. Este interesant cum ecologismul preia aspectele apocaliptice din naraţiunile religioase tradiţionale. Ideea că sfîrşitul este aproape se află în centrul credinţei creştine – un duş rece necesar pentru a apuca pe calea cea dreaptă. Observăm cum mulţi ecologişti intră într-o panică similară în legătură cu schimbarea climatică şi încălzirea globală. Avem de asemenea preoţi ai noii religii, cu Al Gore („Goracolul“) pe post de profet.

Găsim la ecologism chiar şi manifestări ale formelor extreme, autoflagelante ale vinei religioase. Nietzsche spune că religia a promovat vina la astfel de niveluri nevrotice încît unii oameni se simt vinovaţi şi cer îndurare doar pentru că există. Comparaţi asta cu apărătorii fundamentalişti ai naturii care vor să se sacrifice pentru copaci şi balene. Iar profesori ca mine vă pot confirma că un număr mare de studenţi cred că pisicile lor sau alte animale sînt egale fiinţelor umane. Nu numai că membrii generaţiei următoare sînt egalitarişti în ceea ce priveşte toate formele de viaţă, dar se simt adesea groaznic pentru modul în care specia lor a corupt şi a pîngărit superba simfonie a naturii. Planeta – cred ei – ar duce-o mai bine fără noi. Nu merităm. În această formă extremă nu se urmăreşte atît reducerea emisiilor de carbon, cît eliminarea prezenţei oamenilor.

Aceste paralele nu încearcă să diminueze cauza ecologistă. Trebuie să facem totul, raţional şi în puterea noastră, să susţinem planeta. Dar avem tendinţa de a deveni nevrotici şi exagerat de anxioşi în special cînd ni se spune regulat, prin strategii de marketing ecologiste, că fiecare dintre noi este responsabil pentru supravieţuirea planetei. Povara vinei este prea mare.

Surogate laice pentru vină şi indignare

Acelaşi grup demografic pentru care religia are puţin sau nici un sens (adică albii de stînga) este cel mai virulent în a promova tot ce e verde. Este posibil ca aceşti oameni să-şi investească angoasa morală în ecologism pentru că nu au parte de campaniile teologice (opoziţia faţă de căsătoria gay, faţă de avort etc.) prin care conservatorii îşi exercită propria *lor* idignare?

Dacă ecologismul este un substitut al religiei – un mod de a valida anumite emoţii –, ne putem aştepta să găsim şi alte surogate laice pentru vină şi indignare. Tendinţele noastre pentru păcat, regret, autoflagelare se observă în obsesiile faţă de sănătate şi exerciţiu fizic. Lupta permanentă cu greutatea (ciclul dietă/îngrăşare) e pe primul loc pe lista de păcate cu care ne luptăm. Agresiunea resentimentară îşi găseşte loc spre lumea exterioară. Poate că nu pocnim oamenii în lumea reală, dar putem orienta agresiunea în lumea televiziunii. Ce ură am simţit cu toţii pentru Octomom *(n. red.* – femeia care a născut opt gemeni prin fertilizare artificială, deşi nu avea nici un venit) sau Britney. Este o curăţare morală. Sau drama morală a emisiunii Jon & Kate Plus Eight *(n. red.* – reality show despre o familie cu opt copii). Acest tip de indignare care era înainte rezervată condamnărilor religioase poate fi văzută pe micul ecran 24 de ore pe zi. Ştirile par a fi editate să faciliteze catharsis-ul resentimentului. Talk-show-uri şi reality-show-uri par a fi destinate să extragă furia din noi. Ele reprezintă cealaltă parte a manifestărilor de tip religios – pe lîngă autoflagelare şi vină lăuntrică, ne face bine să ne descătuşăm agresiunea spre exterior (asemenea gloatei la arderea pe rug a vrăjitoarelor) atîta timp cît este justificată de bunătate, apărarea virtuţii şi a ortodoxiei credinţei.

Este mai bine să avem temeri ecologiste, decît să ne panicăm de efectele spirituale create de prea multă masturbare. Chiar dacă este nevrotic, ecologismul face totuşi bine, pe alocuri. Dar şi ecologismul, ca orice alt „ism“, are potenţial pentru zel, dogmatic şi obsesie. Chiar avem nevoie de încă o religie lipsită de umor? Să salvăm planeta, de acord. Dar să admitem că avem o tendinţă naturală spre vină şi indignare, putînd astfel să ne temperăm pasiunea la niveluri rezonabile.

Stephen T. Asma *este profesor de filozofie la Columbia College, Chicago. A publicat cărţi precum* On Monsters: An Unnatural History of Our Worst Fears *(Oxford University Press, 2009) şi* Why I Am a Buddhist *(Hampton Roads Publishing Company, 2010).* *Acest text a apărut în revista americană* The Cronicle of Higher Education, *10 ianuarie 2010.* *Copyright pentru versiunea românească:* Dilema veche.

traducere de Cristian GHINEA

Are ecologismul o latură religioasă?

– dezbatere între Remus CERNEA şi Cristian GHINEA –

Textul lui Stephen T. Asma din pagina alăturată este o mostră de eseu incisiv menit să provoace dezbatere. Nevrînd să-l dezamăgim pe autor, am experimentat pe marginea textului său o formulă editorială inedită la noi, un dialog epistolar cu Remus Cernea, într-un format de dezbatere prin scrisori pe care revista Prospect *îl practică în Marea Britanie. Remus Cernea este atît ecologist (preşedinte executiv al Partidului Verde) cît şi un promotor în România al curentului umanist, sceptic faţă de manifestările religioase în public. Nu se putea găsi o combinaţie mai bună pentru a dezbate dacă există sau nu laturi religioase ale ecologismului. Îi mulţumesc că a acceptat să participe la acest tip de experiment.* **(C. G.)**

Un abuz de interpretare

Dle Ghinea,

Articolul despre care vorbim se înscrie în seria de abuzuri de interpretare prin care trec marile opere filozofice utilizate ca o umbrelă de legitimare şi credibilizare. Stephen T. Asma preia o idee nietzscheeană scoasă din context şi, cuplînd-o cu generalizări pripite, formulează o critică stîngace la adresa ecologiei.

A spune că abordarea verde este un substitut pentru religie înseamnă a mistifica sensurile cuvintelor şi a amesteca planuri şi mobiluri complet diferite. Autorul ratează esenţa şi motivaţiile reale ale abordării verzi înghesuind-o într-o grilă de interpretare cu care aceasta cel mult accidental se intersectează.

Dacă sînt tăiate brutal pădurile, nu e nimic religios în a protesta. Dacă anumite industrii poluează, e perfect legitim să ceri schimbarea tehnologiilor respective. Dacă unii chinuie şi ucid animale care merită respectate şi protejate, este o dovadă de maturitate etică să le aperi. Cînd se distrug ecosisteme întregi, este raţional să intervii.

Dimpotrivă, ofensiva verde globală este o mişcare profund nietzscheeană, pusă în slujba vieţii, a vitalismului, nu a mortificării. Ea dovedeşte voinţă, curaj şi tenacitate. Spre exemplu, cei de la Greenpeace îşi riscă de multe ori viaţa pentru a stopa grave abuzuri asupra mediului; Steve Irwin şi-a pierdut viaţa în timpul exercitării profesiei de naturalist şi promotor al ştiinţei; cercetătoarea Diane Fossey a riscat totul pentru cercetarea şi protejarea gorilelor, fiind ucisă de braconieri. Destinul celor care realizează lucruri extraordinare pentru mediu, în ciuda dificultăţilor sau a riscurilor, este unul nietzscheean, nu unul religios.

Viziunea verde este un compozit din:

1) o abordare critică şi raţională corelată cu date ştiinţifice care arată impactul acţiunilor noastre asupra mediului;

2) schimbarea industriilor poluante cu tehnologii verzi, inclusiv de producere a energiei din surse regenerabile, care aduc prosperitate şi creează locuri de muncă;

3) sensibilitate faţă de frumuseţile naturii şi reactivitate faţă de distrugere şi cruzime;

4) prezervarea vieţii, a ecosistemelor şi a speciilor existente, inclusiv prin realizarea unor mecanisme eficiente de salvare a speciilor ameninţate cu dispariţia;

5) responsabilizarea oamenilor pentru a nu risipi resursele şi a recicla cît mai mult;

6) conştiinţa fragilităţii noastre şi a vieţii în general şi orientarea înspre cunoaşterea şi înţelegerea aprofundată a lumii în care trăim.

Aici nu este nimic religios, ci ştiinţă, responsabilitate, umanism, empatie, etică şi pragmatism. Această abordare este compatibilă deopotrivă cu viziunea unor persoane religioase sau nereligioase despre lume. Ea nu are preoţi, ritualuri, obiect al închinăciunii, dogmă, carte sfîntă, teologie, miracole ş.a.m.d. şi nu presupune interiorizarea vreunei vini sau a resentimentului.

Remus CERNEA

Mucenici ecologişti

Dle Cernea,

Interesantă abordarea dvs., dar îmi pare că îl confirmaţi fără să vreţi pe Stephen T. Asma. Excludeţi cu totul orice urmă de pasiune umană, de iraţionalitate, de... credinţă, din discursul ecologist. El se bazează exclusiv pe „ştiinţă, responsabilitate, umanism, empatie, etică şi pragmatism" – spuneţi dvs. Nu ar fi extraordinar să fie aşa? În sensul ieşirii din ordinarul uman.

Într-o civilizaţie în care religiile răspund atît de universal şi atît de profund unor nevoi umane primare, ecologismul ar fi singura mişcare de masă complet dezbrăcată de iraţional, de credinţă, de... umanitate. A trage paralele între ecologism şi religie nu înseamnă a nega utilitatea ecologismului. Nici Asma nu o face şi nici eu nu am de gînd. Dimpotrivă, autorul nostru spune clar că ecologismul ridică probleme serioase şi are mize mari. Asta nu înseamnă că trebuie să excludem ecologismul din grila de interpretare, de destructurare cu care ne-am obişnuit să analizăm curentele de gîndire contemporane. Dacă facem asta cu creştinismul, cu ideologiile politice, cu gîndirea în general, de ce trebuie să fie ecologismul exceptat? De ce el, şi numai el, are din start prezumţia de raţionalitate, pragmatism, bună-credinţă (iată ce cuvînt am găsit)?

Ca un iubitor al naturii ce mă declar, sufăr cînd văd rîuri de munte urîţite de pet-uri. Puţine lucruri sînt mai reconfortante decît să treci prin Copşa Mică, altădată un oraş toxic, în care acum natura şi-a revenit. Acesta este pragmatism: omul protejează natura pentru că îi place să trăiască în natură. Însă cînd natura însăşi devine zeitate, cînd e mai importantă decît omul, ecologismul face pasul spre religie, spre pasiune, spre... credinţă. Filmul *Avatar* este o caricatură a acestei tendinţe, dar el creează opinie la un nivel copleşitor: Natura-mamă este Dumnezeu, în această peliculă. Deci, vă provoc să intraţi în detalii. Sîntem de acord că e şi nobil, şi util să protejezi pădurile şi să închizi fabricile poluante. Dar excludeţi a priori orice pattern religios în ecologism?

Pentru că mie îmi pare că tocmai aţi „comis" unul. Spuneţi că există oameni care se sacrifică pentru cauze ecologice. Tot respectul pentru ei. Dar ce dovedeşte acest exemplu? Oamenii care se sacrifică sînt emoţionanţi, spectaculoşi, dar asta nu înseamnă că au automat dreptate. Nu este aceasta esenţa martiriului: credem în ceva pentru că acei oameni s-au sacrificat pentru acel ceva? Tocmai aţi adus nişte exemple de mucenici. Bine aţi venit în rîndurile umanităţii!

Cristian GHINEA

Martiriul nu a fost inventat de creştini

Dle Ghinea,

Legătura pe care o face autorul articolului între ecologie şi religie este inconsistentă şi nefondată, iar apelul la Nietzsche – unul forţat. Este genul de confuzie care se face cînd se susţine că, dacă dispare noţiunea de Dumnezeu, totul este permis, ca şi cum etica ar fi apanajul religiei. Dimpotrivă, există şi etici nereligioase şi etici religioase funcţionale. Sfera eticii este mult mai largă decît cea a eticii strict religioase. La fel, anumite comportamente sînt general umane şi au resorturi intime profunde, dar nu neapărat religioase. Martiriul nu a fost inventat de primii creştini. Socrate nu a recitat „Crezul" înainte de a bea cucuta. Aşadar, nu toţi cei care se sacrifică pentru ceva anume sînt neapărat creştini sau religioşi.

Excesele apar, inevitabil, în orice fel de atitudine împărtăşită de un mare număr de oameni. Spre exemplu, m-a amuzat teribil o istorie cu un italian care a început o relaţie pasională cu o olandeză pentru a constata siderat că, în timpul unui fierbinte act sexual în baie, ea s-a oprit o clipă... pentru a închide apa ca să facă economie! Aşadar se întîmplă şi astfel de lucruri, uneori. Unii împing pînă spre ultimele consecinţe o anumită viziune pe care o împărtăşesc.

Trebuie însă făcută distincţia între anumite exagerări marginale şi fondul sau raţiunile de bază ale unei abordări. Susţinerea ecologiei presupune şi sensibilitate, şi empatie. Desigur, în multe situaţii ecologia este slujită şi cu pasiune şi credinţă. Dar aceste lucruri sînt firesti. Faptul că ele se regăsesc şi în religie nu transformă orice pasiune sau orice credinţă într-una religioasă. Religia înseamnă cu totul altceva, fiind un fenomen complex şi substanţial diferit de ecologie. Corelaţiile făcute de autorul articolului între cele două se bazează pe confuzii între sensuri ale cuvintelor şi între planuri. De aceea, articolul lui Stephen T. Asma este unul foarte slab pentru că tinde să amestece totul într-o unică materie indistinctă.

Remus CERNEA

Natura – zeu sau utilitate?

Dle Cernea,

Aveţi dreptate că religia este ceva mai mult şi mai serios decît orice pasiune şi credinţă. Aveţi dreptate şi cînd spuneţi că „în multe situaţii, ecologia este slujită şi cu pasiune şi credinţă". Cred că, de fapt, cam asta încercam şi eu să spun şi cam asta e ideea articolului lui Asma, deşi continuă să nu vă placă. Nu am spus că ecologia este *doar* credinţă şi pasiune, ci doar că ia şi forme de acest gen (putem să nu le mai spunem „religioase", dacă vreţi să nu jignim religiile adevărate). Dar îmi pare că aţi făcut un binevenit pas înapoi. În primul text spuneaţi: „Aici nu este nimic religios, ci ştiinţă, responsabilitate, umanism, empatie, etică şi pragmatism". Dacă acum ajungem să adăugăm pasiunea şi credinţa, atunci subscriu şi cădem de acord. Ecologismul este o mişcare umană, cu bunele şi relele umanităţii, cu oameni raţionali, dar şi cu exagerări, cu valori în care crede necondiţionat şi discutabil din punctul de vedere al altor mişcări. Ce am contestat eu, pe urmele lui Asma, este o anumită aură (nu ştiu de ce găsesc doar metafore religioase) pe care ecologismul şi-o atribuie, o anumită aroganţă a singurei căi, a singurei alternative atît raţionale cît şi salvatoare.

Tocmai am citit un articol scris de Jürgen Trittin, lider al Partidului Verde german *(„Ecological materialism – How nature becomes political")*. Omologul dvs. face un apel foarte inteligent, cred eu: politicile ecologiste ar trebui să se bazeze pe interesul oamenilor de a proteja natura pentru că le este utilă, nu pentru că natura este bună în sine sau ar avea o valoare anume intrinsecă dincolo de aprecierea umană. Mi se pare o distincţie atît utilă cît şi etică între ecologismul pragmatic, îndreptat spre oameni care se bucură de natură, şi ecologismul fanatic, care zeifică natura. Şi care capătă accente mistice. Întrucît e ultima mea intervenţie (eu fiind gazdă, e politicos să aveţi ultimul cuvînt), vă adresez această provocare: cînd apărăm natura în funcţie de valoarea sa pentru om şi cînd o apărăm pentru valoarea sa în sine, care nu poate fi decît supraomenească în această logică? Abia aştept să citesc răspunsul dvs.

Cristian GHINEA

E periculos să tratezi natura doar utilitarist

Dle Ghinea,

Între noi doi nu simt o distanţă mare. Cu cîteva reciproce precizări şi nuanţări suplimentare, pe care însă spaţiul limitat al acestui dialog nu îl permite, abordările noastre s-ar putea apropia. Argumentul utilitarist l-aş fi folosit şi eu într-un articol mai amplu, precum Jürgen Trittin. Cu menţiunea că, în opinia mea, o etică strict utilitaristă nu acoperă suficient problematica verde. Natura este bună şi în sine, nu doar din perspectivă utilitaristă. Să ne imaginăm, împingînd argumentul utilitarist pînă la ultimele consecinţe, că ultimul om, înainte să moară, ar decide să distrugă şi întreaga planetă. Fără vreun exemplar din Homo Sapiens care să o contemple, cui să-i mai fie „utilă" natura? În plus, în logica strict utilitaristă, putem imagina uşor situaţii în care pare mai „util" să privilegiem interesele imediate ale unor oameni care ar fi împlinite prin sacrificarea unei părţi din natură. Or, în opinia mea, a trata natura strict din perspectivă utilitaristă înseamnă a o expune în mod primejdios, şi pe noi înşine odată cu ea. Asta nu înseamnă, desigur, că pledez pentru deificarea naturii. Articolul lui Jürgen Trittin este unul serios şi care face distincţii şi reliefează nuanţe, punînd în acelaşi timp probleme reale.

O diferenţă de fond mă separă însă de dl Asma atunci cînd el vorbeşte despre ecologie ca despre „un substitut pentru religie" şi cînd se ascunde în spatele lui Nietzsche ca să-şi mascheze inconsistenţa, exersînd, în mod aiuritor, sofistica: „trebuie să credem într-un mediu imaculat pentru că simţim nevoia să fim cruzi cu noi înşine, ca fiinţe inferioare, şi asta pentru că avem aceste instincte agresive care nu pot fi descătuşate. În loc de păcate religioase care ne afectează conştiinţa, avem acum transgresiuni de genul: apa de la robinet curge în exces, luminile din casă stau prea mult aprinse, nu reuşim să reciclăm şi utilizăm pungi de plastic, în locul celor de hîrtie".

Ce văd la dl Asma seamănă mult, sub un anumit aspect, cu confruntarea dintre evoluţionism şi creaţionism. Evoluţionismul este ştiinţă şi se bazează pe fapte. Dar oamenii de ştiinţă îşi fac meseria cu pasiune şi adesea cu spirit de sacrificiu. Ei rîd, plîng, se bucură, suferă, sînt generoşi sau se enervează, uneori au intuiţii geniale, alteori greşesc. Unii sînt religioşi, alţii agnostici sau atei. Sînt oameni, cu toată măreţia şi limitele pe care le presupune acest lucru. Însă cînd fac ştiinţă încearcă să supună rezultatele cercetărilor lor unui anumit tip de criticism şi de rigoare specific. Erorile sau teoriile greşite au mici şanse să reziste mult timp în ştiinţa modernă. Aparatul critic al acesteia le înlătură, de regulă, într-un timp relativ scurt.

Creaţionismul însă nu este o ştiinţă, ci o viziune de inspiraţie religioasă privind originea speciilor şi a omului. Cei care susţin creaţionismul nu înţeleg felul în care funcţionează ştiinţa şi cred că aceasta se bazează pe simple opinii. Cum încercarea de a convinge că teoria creaţionistă este o teorie ştiinţifică a eşuat, susţinătorii creaţionismului au susţinut că şi evoluţionismul este o religie care, chipurile, l-ar avea pe Charles Darwin patriarh şi drept Biblie, *Originea speciilor*. Or, o astfel de abordare este mai mult decît tendenţioasă, trădînd confuzii majore cu privire la ce anume este ştiinţa şi cum funcţionează ea. Ceva asemănător face şi Stephen T. Asma asociind abordarea verde sau ecologistă cu religia.

Remus CERNEA

Mădălina ŞCHIOPU

Între zei şi fraţii extratereştri

„Vreau să vă spun că am întîlnit fraţi întru păgînism şi deşi unii sînt minunaţi, alţii sînt foarte egoişti! E bine să ai parte de prietenie şi îndrumare, dar jocul de putere trebuie să înceteze! Unul dintre motivele pentru care nu am devenit membră într-o adunare este că multe dintre preotesele pe care le-am întîlnit sînt atît de pline de ele. Ştiu că trebuie să te iubeşti pe tine însăţi şi să crezi că poţi deveni zeiţă, dar cred că unii se iau prea în serios. Vouă nu vi s-a întîmplat aşa ceva?“

O tînără membră a forumului wiccantogether.com, creat pentru aderenţii la cultul de inspiraţie păgînă Wicca, îşi exprimă primele dezamăgiri faţă de noua „credinţă“. Wicca, un amestec de ritualuri pre-creştine şi pretenţii de învăţare a magiei/vrăjitoriei de la iniţiaţi, are în prezent peste 100.000 de membri în Statele Unite. În Marea Britanie, la ultimul recensămînt, peste 40.000 de oameni s-au declarat „păgîni“, în special dintre cei care se consideră wiccani şi druizi. Au publicaţii, adunări, cărţi de iniţiere şi popularizare, scrieri sfinte, comunităţi reale sau online, locuri de rugăciune (Stonehenge candidează la titlul de Meccă a neopăgînismului în lumea anglo-saxonă – în lipsa posibilităţilor de pelerinaj, se poate folosi, pentru practica religioasă, orice pădurice sau colţ de natură disponibil).

În ţările nordice, curentul nativist a luat forma religiei asatru, numită şi odinism.

Din secolul al XIX-lea, în Europa occidentală, creştinismul a început să dea semne de slăbiciune bătătoare la ochi. Nu la nivelul unui grup de intelectuali raţionalişti, cum se întîmpla pînă atunci, ci, pentru prima dată, religia tradiţională a început să-şi piardă din atracţie în rîndul oamenilor obişnuiţi. Secularizarea a atins în proporţie mare întîi ţările protestante: paradoxal, tocmai din dorinţa apropierii mai mari între credincios şi Dumnezeu, prin studiul personal al Scripturilor. Evoluţionismul, popularizat jurnalistic, a devenit parte a culturii de masă. În sfîrşit, revoluţia moravurilor din anii ’60 a dat lovitura de graţie cumpătării şi ascezei propovăduite de vechea credinţă.

Iluminiştii s-au bazat, cu optimism, pe ideea că omul, odată eliberat din chingile religiei organizate în biserici, va întruchipa idealul lor de raţiune, bun-simţ şi moderaţie. Realitatea nu prea le dă dreptate. Omul european de astăzi – şi extensiile lui americano-australiene – pare însetat de credinţă, pe care o caută pretutindeni. Boom-ul religiilor de inspiraţie asiatică şi curentele New Age ar fi un exemplu. Alţii, dezorientaţi, cîtă vreme prezentul nu le oferă o alternativă, se uită spre ce a rămas: trecutul şi viitorul. Spre zei şi extratereştri.

În ţările nordice, curentul nativist a luat forma religiei asatru, numită şi odinism. Este recunoscută oficial în cam toate statele scandinave. Credincioşii se pot căsători conform ritualurilor proprii şi, la cerere, pot fi înmormîntaţi după cerinţele cultului. Ar fi o discuţie lungă ce a mai rămas de fapt din vechea credinţă nordică în context contemporan. În orice caz, ea a fost periată prin punctele esenţiale, inclusiv din punct de vedere corect politic. Astfel, este adeseori prezentată în opoziţie cu creştinismul, în defavoarea acestuia. Femeile au fost marginalizate în biserică, dar aveau un loc de cinste printre vechii nordici. Biserica a suferit de bigotism cronic, urmaşii lui Odin propovăduiesc o religie senină. Episoadele neplăcute, atestate istoric, cum ar fi poligamia vikingilor şi sacrificiile umane, sînt trecute, cu delicateţe, sub tăcere. Şi – aşa cum arată mesajul tinerei wiccane – unii aderenţi observă că şi în acest caz se formează un cler „plin de sine“ şi „egoist“, care îndepărtează credincioşii.

În România, „dacismul“ a fost compromis de elucubraţiile protocroniste din epoca Ceauşescu. În plus, spre deosebire de anglofoni şi scandinavi, ştim prea puţine despre strămoşii noştri, o cultură periferică şi în timpuri străvechi. Rămîne spaţiu pentru fantezie. La Cricău, în judeţul Alba, are loc în fiecare vară Festivalul Cetăţilor Dacice. Un fel de Sighişoară dacică, unde tinerii se adună pentru degustări de vin, focuri de tabără, muzică folk şi diferite sporturi practicate în costumaţii de tarabostes. E limpede: nu se iau în serios (singura excepţie: proiecţia filmului *Columna*, de Sergiu Nicolaescu). Altminteri, admiratorii dacilor se refugiază pe site-uri şi bloguri, într-un context mai degrabă istoric-naţionalist, decît religios.

Cînd trecutul nu convinge, rămîne de exploatat viitorul. Nu divinăţile de altădată, ci posibilii umanoizi perfecţionaţi, mai buni şi înţelepţi, din spaţiul cosmic, care ar fi adus primele forme de viaţă pe planetă. La articolul „UFO religions“, Wikipedia listează peste 20 de culte şi secte. Unii se disting prin continue controverse şi relaţii încordate cu autorităţile, ca raelienii. Cea mai populară este însă biserica scientologică, un hibrid între preceptele religioase clasice şi credinţa în influenţa extratereştrilor asupra speciei noastre. Creatorul ei, un scriitor SF, afirmă, printre altele, că un anume Xenu, dictator al Confederaţiei Galactice, a adus acum 75 de milioane de ani oameni pe pămînt, în nave spaţiale. Strania poveste nu i-a împiedicat pe actori ca Tom Cruise şi John Travolta să adere la cultul scientologic, cu numeroşi membri în diferite ţări occidentale. E măgulitor să împărtăşeşti aceeaşi credinţă cu celebrităţile hollywoodiene.

The Academy of Mystic Arts Invites You to:
BECOME A "Witch!"

Now, for the first time ever, you can learn the real teachings *behind* Witchcraft . . . Age-Old Wisdom which gives you greater health, peace of mind and opens the doors to the richer, fuller life you always wanted for yourself and loved ones!

Each lesson comes to you complete with secret instructions enabling you to practice ESP, project your psychic body, develop self-healing and become a MYSTIC MASTER.

Step by step you begin to release the Ancient Mysteries known only to Sages and Magi . . . mysteries which have their origin in the Great White Brotherhood, the Essenes and the Theraputae.

Yes, YOU CAN LEARN the secrets formerly reserved for Coven Initiates easily, quickly . . . within the privacy of your own home.

Academy of Mystic Arts, Dept. L-UF7
227 E. 45th St., New York, N. Y. 10017

Respected Archivist:

Please inscribe my name in the Academy and send me the first lesson in Wicca together with a complete description of membership privileges including special assistance by the Council of Elders.

I enclose the sum of $3.99 which I understand will be refunded to me should I not be satisfied in any way.

Name _____
Address _____
City _____
State _____ Zip _____

"A United Lodge dedicated to the spiritual development of its Affiliates"

Freedom From Worry

"I feel more relaxed. I used to worry a lot about my bills I have to pay. But now my worries are leaving. I don't know how to explain this."—J. M., Ohio

Suddenly Gets Job

"My husband got the exact job you worked on for him."—M. W., Arizona

"I like you to know that I got a job the next day after I wrote you."—L. R., Ontario

Amazing Money Miracle

"I feel power that I did not know I possessed. I ran short of money for another car so I sent out 'a Call.' The next day I had money in my shirt, some in my pants pocket and loaned my son-in-law thirty dollars. This may seem trivial to you but to me it is a miracle. You made it all possible."—J. E., Calif.

Relationships Improved

"Boy friend and I are even getting along better than before."—B. S., Okla.

Chiar Vaticanul a vrut să se pună la adăpost, în cazul în care viitorul va rezerva anumite surprize la capitolul contacte interplanetare. După o întîlnire cu un grup de oameni de ştiinţă, în 2008, directorul (iezuit) al Observatorului Astronomic din Vatican a afirmat că eventuala existenţă a locuitorilor pe alte planete nu primejduieşte credinţa catolică. „Existenţa extratereştrilor nu are de ce să pună în pericol credinţa noastră. Şi ei sînt creaturi ale Domnului. Extraterestrul este fratele meu“ – a spus el. Cel puţin din punct de vedere catolic, lucrurile sînt clare: dacă un nou Galilei va dovedi că există într-adevăr viaţă undeva prin spaţiul cosmic, de data asta el va fi crezut. În schimb, pentru scientologi, ar fi un fel de echivalent cosmic al celei de-a doua veniri a lui Mesia. *Houston, we have a problem!*

Silvia CHIŢIMIA

Gîlceavă la Turnul Babelor

Gîlceava la Turnul Babelor – aşa s-ar putea numi recenta „încurcare a limbilor“ sau, mai degrabă, a limbajelor esoteric-spiritualiste, stîrnite în discuţiile recente, despre pîlpîirile flăcării violete.

În practica tradiţională românească, vrăjile, făcăturile, legările şi dezlegările magice intră în atribuţia femeilor vîrstnice, a babelor ştiutoare de semne şi rosturi, pricepute la şuşoteli, descîntece şi gesturi rituale, de protecţie şi pază împotriva demonilor, a făcăturilor, deochiului şi vrăjilor.

Dacă ar fi însă întrebate despre „flacăra violetă“, babele ar da din umeri nedumerite sau s-ar sfădi între ele, încercînd să-şi dea cu părerea dacă e lucru curat sau necurat cu un asemenea „foc vineţiu“.

Mai multe informaţii despre misterioasă flacără, care nu arde (sîc!), găsim în producţia editorială din domeniul esoterismului, fiziologiei subtile şi bio-energo-terapiei. În 2007 şi 2009, au apărut două cărţi (semnate de Teodor Vasile şi Elizabeth C. Prophet) intitulate *Flacăra Violetă*. În esenţă, ele se referă la o energie (influenţă) spirituală, care poate fi vizualizată printr-un flux radiant sau o flacără violetă. Meditaţia asupra flăcării violete, invocarea acesteia au, se zice, efecte revitalizante şi terapeutice. S-ar părea că mecanismul ei de acţiune poate fi comparat cu acela al unui „solvent miraculos“ capabil să „dizolve“ şi să „şteargă“ „energiile negative“ acumulate în biocîmpul fiinţei umane. Funcţionează – mi-am spus – mai ceva decît metoda de a şterge cerneala violetă sau violenţa, descrisă de catindatul din *D'ale carnavalului* (actul III, scena IV). Întrebat de Iordache dacă-l mai doare obrazul după ce a fost stropit de Damă cu „vitrion“, catindatul răspunde: „Aş! Aia a fost cerneala violentă, am cunoscut-o după miros, m-a stropit şi-n gură; îi cunosc gustul; cerneala violentă... Ştii, la noi la percepţie, cînd pică cerneala pe concept.... o dată cu limba! (scoate limba şi arată cum linge hîrtia) o şterg“.

Aşa şi flacăra violetă! Adevărat „vitrion spiritual“, şterge răul, eroarea, negativul din noi. Oricine, „omul căzut“, „căldicelul“ sau chiar „congelatul“ postmodern pot invoca nestingheriţi flacăra violetă, lăsîndu-se învăluiţi şi purificaţi de înaltele vibraţii. Şi asta fără eforturi prea mari, fără sfîşieri sufleteşti sau sejururi îndelungate, sub Teascul ascezei şi al rugăciunii. Invoci flacăra violetă şi angoasa se topeşte în bună stare. Stresul se dizolvă în mulţumire împielităţată, plutind pe săpunurile din băile Spa ale meditaţiei, păcii interioare şi armoniei cu întreg universul. Îngerii flăcării violete se adună în jurul tău. Se vaporizează stările negative. O practicantă, meditînd la flacăra violetă, s-a vizualizat cum aruncă, într-un gigantic „rug violet“, toată mania şi ranchiuna adunate într-o lună.

Apropo de rugul violet (şi influxurile sale sacre), nici unul din autorii cărţilor despre flacăra violetă nu se referă la episodul biblic de pe muntele Horeb, cînd lui Moise i s-a arătat lumina dumnezeiască, cea mai presus de fire, lumina ca de foc, care ardea, dar nu se mistuia: „iar acolo i S-a arătat îngerul Domnului într-o pară de foc, ce ieşea dintr-un rug; şi a văzut că rugul ardea, dar nu se mistuia“ (Ies. 3,2).

Există şi alte explicaţii. Potrivit legendelor, în peninsula Sinai creştea o plantă care secreta un ulei aromat, volatil şi uşor inflamabil. Planta fiind chiar Rugul sau Tufa lui Moise. În orele caniculare, tufişul ardea... cu flacără violetă (cf. *Curiozităţi de ieri şi de azi, între legendă şi realitate,* Editura Epigraf, 2007).

În opinia noastră, flacăra violetă care a stîrnit vîrtejul gîlcevilor pare să ţîşnească nu dintr-un rug dumnezeiesc, ci mai degrabă din clocotitoarea ulcică plină cu ghiveciul spiritualităţii New Age. Adică al unei religiozităţi neopăgîne şi panteiste etalînd, într-un spectaculos bazar sincretist, elemente de budism tibetan, yoga, isihasm, Cabala ebraică, gnosticism etc. Totul însă departe de fervoarea şi profunzimea cu care adepţii acestor tradiţii vechi răscoleau odinioară nisipul fierbinte al întrebărilor fundamentale despre Dumnezeu, om, creaţie şi mîntuire.

În opinia lui Bruno Würtz, spiritualitatea New Age are cîteva trăsături distincte:

1) depersonalizarea lui Dumnezeu; 2) divinizarea panteistă a omului; 3) mîntuirea personală prin tehnici de meditaţie şi ritualuri de dobîndire a stării de iluminare.

În viziunea neognostică new age-istă, omul dispune de un potenţial spiritual blocat, care poate fi activat prin meditaţie, iar cunoaşterea (gnosa) căreia iluminarea îi dădea acces, capătă aspect mîntuitor. Putem considera New Age-ul – spune Würtz – ca pe o spiritualitate şi mişcare socială cu aspect soteriologic. Numai bună pentru vremuri crepusculare, de criză – am adăuga noi. Iată de unde apar, aşadar, „Apostolii în odăjdii violete.... Mulţimea pare toată violetă / Oraşul tot e violet“ – ca să citäm versurile din „Amurgul violet“ al lui George Bacovia, deloc new age-ist, dar subtil vizionar. Marea provocare ne vine de la autorul *Iluminărilor* – Arthur Rimbaud. Versurile din finalul celebrului său poem „Vocale“ ne pun pe gînduri: „O, trîmbiţă supremă ţipînd ciudate plîngeri, / Tăcere traversată de mii de Lumi şi Îngeri: O, sfînt Oméga, raza violetă-n Ochii Săi!“.

Pas de mai zice ceva. Pînă şi gîlceava de la Turnul Babelor se opreşte ruşinată. „Fîlfîie pe lume, violetul“ – vorba lui Bacovia.

Cît despre influenţele de ordin subtil, dimensiunile esoterice şi planurile invizibile ale realităţii, ele se refuză, prin definiţie, volutelor, oricît de seducătoare, ale unui discurs profan. Precum – am putea spune – abordarea unor probleme de neurochirurgie la o dezbatere între instalatori şi mecanici de locomotivă.

Silvia Chiţimia *este etnolog, scriitor.*

Religiozitatea confuză

– interviu cu Anca MANOLESCU –

Asistăm astăzi, în lume, nu doar în România, la o gamă largă de manifestări spirituale care nu au structura religiilor clasice, dar împrumută elemente de la acestea. Recent, am avut scandalul cu flacăra violetă în România. Există reviste şi dezbateri despre feng-shui. New Age este încă la modă. Găzduim în acest număr o dezbatere plecînd de la existenţa unor pattern-uri spiritual-religioase în mişcarea ecologistă. Acest gen de experienţă cvasi-religioasă, fără a se declara ca atare, vi se pare a fi ceva ce ţine de modernitate sau astfel de curente au existat şi înainte?

Tema osmozei om-natură există în tradiţiile cele mai respectabile. Daoismul, din care „noua religiozitate" face împrumuturi, mizează pe intrarea omului într-un ritm comun cu cel al naturii: apă-stîncă, umbră-lumină, stabilitate-dinamică. Dar natura nu este aici decît manifestarea unui principiu transcendent, al lui Dao „care nu poate fi rostit", care desfăşoară, prin jocul polarelor *yin* şi *yang*, entităţile lumii. A contempla în natură şi în fiinţa umană nenumăratele întrupări ale acestui joc de complementare metafizice are ca rost ultim înrădăcinarea în Dao, vidul care absoarbe policromia lumii. În creştinism, starea paradiziacă e simbolizată de convivialitatea dintre om şi fiare într-o natură aurorală. Se spune că unii eroi ai pustiei au realizat-o, dar ea e numai produsul *secund, derivat, simbolic* al contemplaţiei lor, al convivialităţii lor cu Dumnezeu. Sfîntul Francisc a intonat convingător această dublă convivialitate şi ierarhia ei.

Caracteristica „noilor mişcări religioase" e platitudinea, insensibilitatea faţă de ierarhia realului. Inerte metafizic, ele ţin într-adevăr de religiozitate, nu de religie. Ţin de un anumit tip de modernitate, unul care nu mai poate concepe sacrul decît în regimul lumii şi fabrică un sacru „orizontal": de vreme ce critică societatea (de tip occidental), ele aleargă spre celălalt aspect al lumii, spre o natură pe care o sacralizează sau chiar o deifică. Dar mentalitatea lor nu e mai puţin pozitivistă decît cea pe care o combat: pentru ele, realităţile spirituale se reduc la simple epifenomene ale psihicului şi ale unui cosmos material. Alteritatea radicală o reprezintă, pentru ele, posibilele civilizaţii extraterestre.

Ideea că poţi obţine eliberarea spirituală lucrînd doar cu date din domeniul psiho-fizic e foarte stranie.

În genere, o nouă religie apare într-un mediu unde comerţul cu transcendenţa e de la sine înţeles, dar ea propune un mod nou de poziţionare faţă de absolut. Noile mişcări religioase, apărute în a doua parte a secolului al XX-lea (mistica hippie, New Age, ecologia profundă etc.) nu s-au născut ca reacţie faţă de o religie, într-un mediu religios. S-au născut din opoziţia, în parte legitimă, faţă de *excesele* unor trăsături proprii civilizaţiei moderne. Dar opoziţia aceasta şi-a minat dintru început pertinenţa, dat fiind că: a) *absolutizează* trăsăturile combătute; b) dă sens „mistic" ori mesianic valorilor pe care înţelege să le opună acestor trăsături, producînd astfel un sacru de acelaşi ordin cu ele; c) preia, din diferite tradiţii, în genere extra-europene, elemente care, desprinse din logica internă a tradiţiilor în cauză, servesc la prepararea unui cocteil cu pretenţii spirituale, dar care nu e decît o religiozitate confuză, dacă nu cumva inversată.

„Starea de natură" şi individualismul

Ce anume declanşează acest tip de religiozitate?

Noua religiozitate predică spontaneitatea, întoarcerea la o „stare de natură", respectul religios faţă de Gaia. Or, în ciuda, „spontaneităţii" şi a opoziţiei faţă de sisteme (constrîngătoare), ea practică o gîndire simplist-sistematică. Pentru ea, totul în lumea occidentală se înlănţuie într-un dispozitiv al represiunii: dincolo de tehnologie, de imperialism, de mercantilism, ştiinţa produsă de raţionalismul occidental este represivă fiindcă ar împiedica dezvoltarea celorlalte aspecte ale umanului; religia creştină este represivă şi îndreptăţeşte, măcar în parte, jaful cosmic organizat, fiindcă vorbeşte despre un Dumnezeu atotputernic (masculin), care spune perechii umane originare: „umpleţi şi supuneţi pămîntul". Aceasta e teza lui Lynn White, în vreme ce Eugen Drewermann consideră că optica vechi-testamentară asupra naturii ar fi permis exploatarea celei din urmă. Rolul transfigurator pe care omul e menit să-l asume, în ambele religii, faţă de întreaga fire devine un post de vechil cinic, mandatat chiar de stăpînul lui (nu se înţelege de ce) să-i distrugă opera.

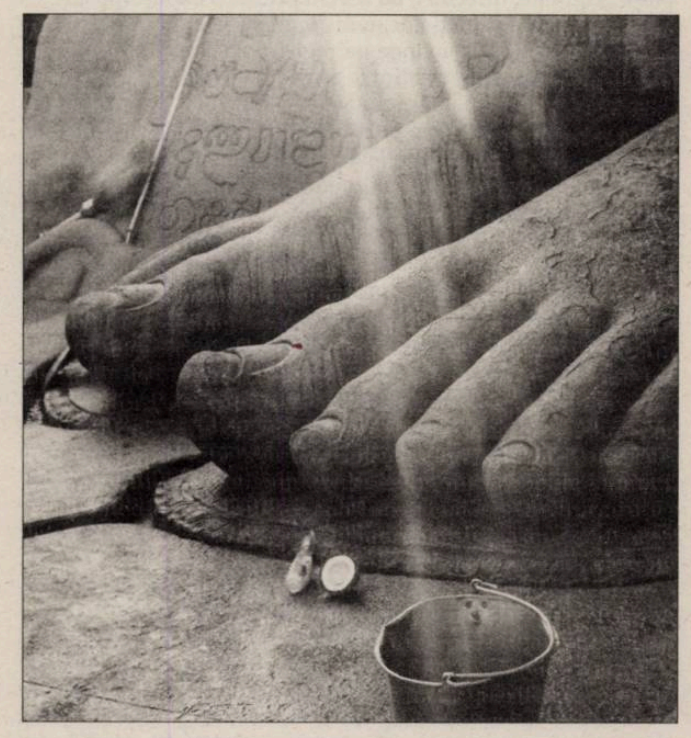

O altă marcă modernă a acestor mişcări este individualismul. Alergici faţă de orice doctrină bine constituită – percepută drept „constrîngătoare" –, adepţii lor exaltă libertatea individului de a-şi alege/descoperi singur calea, combinînd ingrediente din oferta spiritualităţilor şi a religiilor. Libertatea e concepută ca un triumf al preferinţelor şi al constructelor particulare *(„get free from creeds")*. Experienţa individului, trăirea unor fenomene paranormale, care, la limită, ar pune conştiinţa subiectului în contact cu o „conştiinţă cosmică": iată ce are importanţă capitală. Experienţa aceasta e socotită o valoare în sine (ceea ce ţine de prestigiul modern al experimentului) şi se realizează prin simple tehnici psiho-corporale (yoga detaşată de doctrina ei metafizică, meditaţie, dans). Ideea că poţi obţine eliberarea spirituală lucrînd doar cu date din domeniul psiho-fizic e foarte stranie.

Aura mistico-ştiinţifică

Răspund aceste experienţe unor nevoi universal umane? Sînt noi forme de spiritism, tarot, vrăjitorie îmbrăcate într-o formă raţionalist-ştiinţifică? Întreb asta pentru că multe dintre ele pretind un substrat ştiinţific, aduc argumente care îmbracă o formă ştiinţifică, formele vechi nu pretindeau aşa ceva.

Unul dintre evenimentele fondatoare pentru mistica hippie a fost de tip ştiinţific: studiul utilizării drogului în practicile religioase mexicane şi cercetările a doi psihologi, profesori la Harvard, privind utilizarea medicală a drogului. Dar ceea ce, în primul caz, era inclus într-o tradiţie, un simbolism şi o comunitate religioase a fost transformat de Leary şi Alpert într-o experienţă predicată unor indivizi occidentali ignoranţi ori insensibili faţă de cultura spirituală a mediului lor. Psihologul s-a transformat în parapsiholog (o carieră prosperă, care atinge chiar performanţe electorale) şi în guru. El preia *tehnici corporale,* detaşate de complexul religios căruia îi slujeau, şi le dă o aură misticoştiinţifică.

Idealul fraternizării cu natura e pledat în acest film printr-o explozie de tehnologie, cu o baterie obeză de mijloace artificiale (procesare pe calculator a mişcării, imagini de sinteză, format 3D).

Noua religiozitate îşi priveşte lipsa de sensibilitate faţă de transcendent ca pe o excelenţă, ca pe un steag identitar. Pe lîngă faptul că denunţă distanţa modernă între om şi natură ori cunoaşterea segmentată produsă de ştiinţă, ea predică o concepţie monistă asupra realului, în opoziţie cu distanţa ontologică dintre divin şi lume pe care o susţin monoteismele. Pentru noua religiozitate, realul e dintr-o singură bucată, nu admite un dincolo absolut; e străbătut doar de „energii", „forţe mentale", fluide misterioase – *în cvasi-continuitate* cu materia grosieră – pe care iniţiaţii le pot manipula cu uşurinţă şi cu o rigoare tehnică. Hermetismul antic, magia renascentistă mizau pe *corespondenţe* şi pe *rezonanţe* între diversele niveluri ale realului, nu pe un determinism de tip cvasi-material. Monismul noii religiozităţi pretinde să construiască o continuitate între religie, magie şi ştiinţă într-un orizont naturalist, dacă nu cumva materialist.

Avatarul lui Cameron: o răsturnare de sens

Cum se împacă această nouă spiritualitate cu religiile consacrate? Repetă tiparele de acolo?

E propriu „noilor mişcări religioase" să împrumute piese sau tipare detaşate din diverse tradiţii şi să le refolosească sincretic, pentru a construi o variantă personală de religiozitate. Dar, sustrase spiritului lor de origine, aceste materiale devin foarte uşor purtătoarele unui sens deviat. Un exemplu e filmul lui James Cameron. El răstoarnă pur şi simplu sensul pe care noţiunea de „avatar" îl are în tradiţiile Indiei: cea de „coborîre" într-o formă sensibilă a lui Vishnu, el însuşi doar un aspect al Principiului suprem, anume aspectul generator şi susţinător al ciclurilor de existenţă. Cînd, în *Bhagavad-Gîtâ,* Krishna i se revelează lui Arjuna drept avatar, el îi indică dubla lui condiţie: „deşi sînt nenăscut, etern din fire, Stăpînul divin al fiinţelor... ori de cîte ori Legea slăbeşte..., eu mă creez (cu trup)" (trad. S. Al-George). Rostul omului este el însuşi dublu: în lume, trebuie să făptuiască potrivit menirii proprii, cuprinse în Legea universală; prin cunoaştere, ajunge să privească întreaga manifestare din punctul de vedere al Principiului, pentru care ea este doar iluzie. Avatarul indică ruptura acută de nivel între realitatea relativă a lumii şi realitatea supremă. În filmul lui Cameron, „avatar" devine un dublu corporal, obţinut prin inginerie genetică şi controlat informatic, al pămînteanului plecat să studieze/exploateze/ distrugă alte planete şi culturi. Nu e vorba despre tensiunea între realitate absolută şi contingent, ci de ciocnirea civilizaţiilor. Avatarul imaginat de Cameron nu e o întrupare a divinului care să-ţi dezvăluie iluzia necesară a contingentului; dimpotrivă, în al său *happy-end,* producţia cameroniană îl face să se stabilească – eroic, dar conformist – în starea unei „civilizaţii naturale". E curios, în trecere fie spus, că idealul fraternizării cu natura e pledat în acest film printr-o explozie de tehnologie, cu o baterie obeză de mijloace artificiale (procesare pe calculator a mişcării, imagini de sinteză, format 3D).

Cum vi se pare că se raportează Biserica, mai ales cea ortodoxă, la aceste curente?

Creştinismul, cel răsăritean în special, e sensibil la tema cosmosului ca mediu prin care poate fi contemplată înţelepciunea lui Dumnezeu, un mediu la a cărui transfigurare omul este menit să participe. Ca atare, toate Bisericile creştine susţin, din raţiuni spirituale, temele ecologiei. Dar, în ecologia radicală, ele văd o „derivă care situează natura deasupra omului" (Papa Benedict al XVI-lea). Patriarhul Daniel caracteriza noua religiozitate, în general, ca pe un fenomen al secularizării, cea din urmă încercînd să producă – din interiorul „secolului" – propria spiritualitate, de tip difuz şi haotic. Ca şi cercetătorii fenomenului, el menţiona banalitatea beneficiilor sperate de majoritatea adepţilor la aceste mişcări: succes în societate, confort psiho-fizic, ghicirea viitorului. Există şi poziţia care vede în noile mişcări religioase o resurgenţă – în condiţiile modernităţii tîrzii – a ceea ce Părinţii Bisericii din primele veacuri au combătut, considerînd a fi concepţii „păgîne", panteiste, înclinate spre magie.

Anca Manolescu *este doctor în filozofie, specialistă în antropologie religioasă şi în studiul comparat al religiilor. Cea mai recentă carte a sa este* Europa şi întîlnirea religiilor, *Editura Polirom, 2005.*

a consemnat Cristian GHINEA

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 25 februarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Ce le lipseşte românilor (dramaturgi)

De curînd, Teatrul Naţional din Bucureşti şi Centrul de Cercetare şi Creaţie Teatrală „Ion Sava“ (care funcţionează în dîra „navei-amiral“ a scenei româneşti, dar încearcă să nu servească doar interesele TNB) au convocat dramaturgi, critici, regizori, directori de teatru, actori şi – vorba lui Caragiale – cît public a mai putut încăpea în mica Sala 99 a instituţiei, pentru a dezbate chestiunile fierbinţi ale dramaturgiei autohtone, pornind de la un spectacol-lectură cu textul cîştigător al ediţiei 2009 a concursului „Cea mai bună piesă românească a anului“: *Ziua perfectă* de Antoaneta Zaharia. Acesta a fost, de fapt, unul dintre punctele de plecare, pe celălalt furnizîndu-l mai vechiul protest al unui grup de autori dramatici care au adresat Parlamentului o scrisoare deschisă unde se solicita emiterea unei dispoziţii „de sus“, prin care teatrelor subvenţionate să li se impună includerea în repertoriu, în procentaj fix (30%), a pieselor originale – originale, desigur, în sensul de băştinaşe, originalitatea nefiind, altminteri, o calitate prea uşor de dovedit. Şi nici de dobîndit.

Povestea ca atare este, în ciuda aerului său de urgenţă, veche şi temeinic cunoscută oricui a umblat prin teatrul românesc în ultimele 3-4 decenii (cel puţin). Despre soarta (scenică) tristă a dramaturgiei şi a dramaturgilor din România se vorbea, în festivaluri, colocvii, dezbateri, simpozioane, mese rotunde, anchete şi reviste, şi înainte de 1989, cînd instituţiile de spectacol chiar erau obligate să joace un anumit număr de texte naţionale, s-a vorbit şi imediat după 1989, cînd teatrele, regizorii, unii actori şi toţi oamenii de bine au aşteptat (zadarnic) ivirea faimoaselor „piese de sertar“, unde, se presupunea, autorii se răfuiau deschis cu odiosul regim pe care, altfel, îl încondeiaseră doar metaforic, alegoric şi simbolic, şi se vorbeşte, în fine, la cîţiva ani buni după 1989, ori de cîte ori într-o adunare profesională, indiferent de tema ei, se află un dramaturg; şi se va vorbi, probabil, şi în 2389; şi după. Dialogul, care constă din numeroase monologuri paralele, respectă îndeobşte un model previzibil: autorii afirmă, cu date la mînă, că piesa românească este neglijată sistematic (şi voluntar) de către teatre; cîte un factor de decizie din structurile administrative finanţatoare (Ministerul Culturii, de pildă – de astă dată, el, factorul, a lipsit) demonstrează, tot cu date la mînă, că mai bine de jumătate din repertoriul scenelor româneşti, fie ele din Capitală sau din restul ţării, este alcătuit din piese originale; directorii de teatru prezenţi explică pe larg că ei încurajează producţia dramaturgică naţională montînd cîte texte de gen îi pot convinge pe regizori să citească şi adaugă *sotto voce* că trei sferturi dintre aceste texte sînt de necitit; criticii pun sare pe răni povestind cum juriile de dramaturgie din care ei au făcut sau fac parte sînt năpădite de maldăre de compoziţii inepte şi opinînd că, în ceea ce le priveşte, teatrele aleg spre montare, ca regulă generală, piese modeste, neglijînd capodopera (?); regizorii, atunci cînd nu lipsesc cu desăvîrşire, căci ei au treburi mai importante decît ascultarea vorbelor de clacă, tac filosofic sau grăiesc cu multă zgîrcenie („Daţi-mi, dom'le, o piesă românească bună şi nu-mi mai trebuie nici un Shakespeare!“); iar actorii, care mai intră şi mai ies din incintă după cum circulă persoanele interesante (directori, regizori, eventual critici, mai rar dramaturgi), chicotesc, comentează în surdină şi aruncă replici hazoase. Rar se întîmplă să ia cuvîntul. La sfîrşit, toată lumea pleacă acasă cu un sentiment amestecat de satisfacţie şi nemulţumire: ei, am zis ce-am avut pe suflet, dar ştiu eu că (iar) nu iese nimic din chestia asta. Şi, în mod paradoxal, toată lumea are dreptate – nu numai în concluzie, dar (culmea culmilor) şi în argumentele desfăşurate pînă acolo.

Realitatea este că dramaturgia românească de azi arată... ca şi realitatea românească de azi: imposibil de cuprins şi definit, cumva fărîmiţată, nesigură şi alăturînd în chip derutant orori pedestre, ample zone de cenuşiu obosit şi răzleţe pete de culoare compuse din adevăr, din normalitate şi speranţă. Între dramaturgii „oficiali“ (grupaţi în secţia de profil a Uniunii Scriitorilor) şi „alternativii“ născuţi de mişcarea dramAcum iniţiată la Universitatea de Artă Teatrală şi Cinematografică din Bucureşti nu există nici o asemănare, nici o continuitate şi nici un dialog posibil; sînt planete diferite. Fiecare dintre aceste monade are propriul cod şi propriul limbaj (dramatic, dar nu numai), propriii cititori, propriii lăudători şi, pînă la un punct, propriul public. Faptul că ei încearcă, din cînd în cînd, să urnească împreună un bolovan în mare parte imaginar (pentru că dramaturgia românească *este* jucată pe scene mari şi mici, şi în Bucureşti, şi în alte oraşe) are ceva în acelaşi timp eroic, înduioşător şi absurd, la fel ca şi alăturarea, pe lista „revendicatorilor“, a unor semnături dintre cele mai necordante. Soluţia acestor revendicări există, desigur, şi ea a fost de mult şi cu mult succes „standardizată“ pe alte meridiane: unul sau mai multe teatre (săli) destinate exclusiv reprezentării pieselor naţionale, cu bani special prevăzuţi în bugetul de stat. Pentru asta, însă, ar fi nevoie de cîteva „articole“ la care societatea noastră actuală e deficitară – şi nu doar în privinţa dramaturgiei: deschidere, bunăvoinţă, inteligenţă administrativă. Plus acel ceva simplu şi misterios definit de maestrul Radu Beligan chiar la întîlnirea evocată: dragoste. Care, se ştie, dacă nu e...

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● J.M. Coetzee, *Jurnalul unui an prost*, traducere din limba engleză de Irina Horea, Colecţia „Raftul Denisei“, Editura Humanitas Fiction, 2009.

J.M. Coetzee a luat Premiul Nobel pentru literatură în 2003 – un an destul de bun, după toate aparenţele. În 2007 i-a apărut *Jurnalul unui an prost*. E normal, într-un fel: în comparaţie cu anul în care ai primit Premiul Nobel, nici un an nu mai poate fi extraordinar. Pe de altă parte, de ce să-l faci „prost“ în faţă, în loc să-i zici „destul de bun“ sau „bunicel“? Eu cred că „bunicel“ ar fi fost mai nimerit. Ar fi rimat mai strîns cu această carte („bunicică“ atunci cînd nu e de-a dreptul bună) şi cu personajul ei „bunicuţ“ (un scriitor – „Señor C“ – intrat în al optulea deceniu de viaţă).

Şi-apoi, Señor C face bine ce face. Ţese în ficţiune date din biografia reală a lui Coetzee, prilejuind un roman care nesocoteşte orice graniţe ale speciilor literare *(romanul* acesta se dă drept *jurnal,* dar se joacă în primul rînd de-a *eseul* – care *eseu* poate avea, după caz, şi *poezie,* şi *dramă).* Protagonistul are de onorat solicitarea unei edituri de a-şi exprima „opiniile tranşante“ în privinţa chestiunilor care îl frămîntă, indiferent că e vorba de politică, morală, sport, matematică, pedofilie, muzică, turism, ticuri verbale etc. Scriitorul se pune pe treabă, convingînd în acelaşi timp o tînără seducătoare, Anya, să-i fie dactilografă. Numai că, aici, „în acelaşi timp“ are chiar sensul propriu, *Jurnalul unui an prost* urmărind simultan – prin împărţirea paginii în trei niveluri – eseurile lui Señor C (nivelul de sus), gîndurile lui despre relaţia cu Anya (partea de mijloc) şi gîndurile Anyei (nivelul de jos). Pagina de carte seamănă astfel cu un ecran TV unde imaginea propriu-zisă („dezbaterea“) e însoţită de două „burtiere“ („hot news“-urile trăirilor).

Restul – inclusiv faptul că, citind, simţi nevoia să dai pagina, nu să cauţi telecomanda – ţine de forţa unei scrieturi cel puţin inteligente.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Cercul poeţilor dispăruţi

● Gil Scott-Heron, *I'm New Here*, XL Recordings, 2010.

„Fă o piruetă, închide bine cercul şi vei fi altcineva, cineva cu totul nou, din nou“ – sparge aerul vocea joasă, baritonală, mîncată de ţigări tari şi alcooluri dubioase, a poetului şi cîntăreţului. Gilbert Scott-Heron s-a întors, după mai bine de zece ani în care a tot tăcut, jumătate din ei pus bine la răcoare, în spatele zidurilor de puşcărie sau ale vreunui centru oarecare de reabilitare. Lumea nu mai arată, desigur, la fel: anii '70 sînt foarte-foarte departe, „fratele“ Brian Jackson nu mai pare tentat să compună capodopere *agit-prop* venite din mijlocul ghetourilor afro-americane – care nici ele nu mai sînt ceea ce erau pe vremuri –, iar revoluţiile sînt, fără nici o excepţie, televizate. Ba chiar filmate din toate unghiurile şi întrerupte de pauze publicitare.

Cu toate astea, bătrînul Scott-Heron, omul care a creat o sintagmă capabilă să facă istorie glorioasă, cu acea „The Revolution Will Not Be Televised“, încă are de spus cuvinte cu sens şi în lipsa pozei de iconoclast proto-hip-hop acompaniat de un pian Rhodes pe care i-au pictat-o pe vremuri stridentele *Small Talk at 125th and Lenox*, *Pieces of a Man* şi *Winter in America*. *I'm New Here,* prima operă înregistrată de artistul american într-un studio în ultimii 13 ani, pompează regulat în aer un gaz cu efecte noctambulice şi îi oferă autorului – unuia care a fost mereu obsedat doar de prezent – posibilitatea să-şi introspecteze, într-o cronologie alandala, viaţa. Sunetul acestui nou album nu mai are nici o legătură cu trecutul îndepărtat al muzicianului poet, Richard Russell, cap al *label*-ului londonez XL Recordings, casa unor Thom Yorke, Beck şi M.I.A., şi producător al celei mai noi opere semnate Scott-Heron, reuşind să găsească o formulă sonoră în care vocea şi poezia autoreferenţialistă şi sinceră a lui GS-H se aşază cu o justeţe frapantă cînd pe *beat*-uri electronice mecanice şi discrete, cînd pe sunete extrase din tinereţea radicală a aceluiaşi.

Piesa care deschide şi închide albumul ca o copertă, „On Coming From a Broken Home“, împărţită în două părţi, introducere şi încheiere, îi întoarce gestul lui Kanye West (pe *Late Registration,* rapper-ul folosea refrenul din „Home Is Where the Hate Is“), un *sample* din „Flashing Light“ (pe care West îl „furase“, de fapt, de la Curtis Mayfield) însoţind şi dramatizînd amintirile spuse prea măsurat de vocea lui Scott-Heron. „Me and the Devil“ transformă originalul lui Robert Johnson, din 1937, într-un cîntec care împacă *Delta blues*-ul cu *dubstep*-ul. Piesa care dă titlul albumului, o preluare discret alterată a unui cîntec compus de Smog, e cînd Cohen, cînd Cash, cînd însuşi Heron cel dinainte – „N-am devenit altcineva / Nici nu-mi doresc asta! / Acum sînt nou pe aici / Vrei să mă arăţi împrejurimilor?“, unde vocea prăjită în cafea a lui GS-H fredonează laitmotivul albumului, întrerupt de declamaţii scuipate cu un strop de emfază. Dar piesa de rezistenţă a albumului e un gospel, „New York Is Killing Me“, în care Richard Russell se joacă cu un *sample* de *hand-clapping*, peste care lasă să cadă un *beat* cvasi-industrial (nu neapărat cel mai inspirat de pe album), în timp ce vocea muzicianului, completată de un *backing* feminin, înoată între *synth*-uri fragile – o reinterpretare care sfîrşeşte într-un interludiu (albumul are cinci astfel de interludii poetice) deschis de un hohot de rîs lacom.

În doar 28 de minute, durata acestui foarte proaspăt album, Gil Scott-Heron reuşeşte să spună povestea unui personaj pe cît de legendar, pe atît de idiosincratic pe vremuri, care-şi evocă felii din viaţă fără indignări şi regrete, cu umor negru şi cu un şarm căruia nu ai cum să-i rezişti.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Din nou despre modă

● **Fréderic Godart, *Sociologie de la mode*, La Découverte, Paris, 2010.**

Un designer spaniol – Antonio Miró – spunea că eleganţa este demnitatea de a fi ceea ce eşti. Acest firesc nu exclude moda, pentru că nimeni nu se poate sustrage variaţiilor ce apar periodic în codurile şi constrîngerile sociale, oricît de „natural" ar vrea să fie. Deşi fenomenul a atras tîrziu atenţia cercetătorilor din zona ştiinţelor sociale, astăzi moda este considerată „un fapt social total", iar literatura de specialitate a ajuns atît de abundentă, încît se vorbeşte de *modologie*. În engleză sună ceva mai bine: *fashion studies*.

Cartea sociologului Fréderic Godart prezintă sintetic faţete multiple ale modei, în dubla ei ipostază de industrie şi artă. O atenţie specială e acordată rolului jucat de modă în mecanismele sociale ale construcţiei identitare, prin balansul subtil între nevoia de distincţie şi cea de imitaţie. Fără a fi o invenţie modernă (Pliniu cel Bătrîn condamna deja luxul), instituţia actuală a modei este întemeiată pe la mijlocul secolului al XIX-lea, de un creator englez, Charles Frederick Worth, stabilit la Paris, iar primul manechin care a defilat pentru un public mai larg, nu doar pentru cercul restrîns al clienţilor, a fost soţia acestuia. Parisul nu mai este decît din punct de vedere financiar capitala modei, influenţele iradiază astăzi din mai multe centre. Marile defilee, care impun de două ori pe an noile tendinţe, cunoscute sub numele generic de *Fashion Week*, încep la New York, apoi continuă la Londra, Milano şi se încheie la Paris. Industria modei poate fi concepută ca o piramidă, avînd la vîrf, în acest moment, doar 11 mărci reunite sub apelaţiunea protejată de *haute couture*. Cu toate că, în întreaga lume, clientela constantă a acestui sector exclusiv nu depăşeşte cîteva mii, aura fantasmatică a luxului veritabil alimentează întreaga industrie, pînă la baza piramidei, pînă la cel mai umil magazin în care toate produsele au un preţ unic. Strategiile de marketing menite să intensifice consumul sînt din ce în ce mai surprinzătoare.

Observ de ceva vreme o practică publicitară care a evoluat la început timid, apoi, fără nici o reţinere, a ajuns să invadeze presa destinată femeilor, devenind un „format", pe cît de popular pe atît de pervers şi cinic. Iată reţeta. Se invită o actriţă de cinema, nu o vedetă de calibru internaţional, însă oricum bine cunoscută, de preferinţă cu un premiu recent la activ şi i se pune poza pe copertă, anunţînd şi titlul articolului din interior: *Exclusif*. Interviul decurge normal, mai mult sau mai puţin interesant, surprizele vin din partea fotografiilor, mai precis din pricina „explicaţiilor" însoţitoare.

Pe lîngă vreun panseu de-al actriţei extras din interviu şi încadrat de ghilimele de-o şchioapă în partea de sus a imaginii, putem citi, în partea de jos, o „legendă" completă a hainelor îmbrăcate în respectiva fotografie, detaliu cu detaliu, din cap pînă în picioare, fără a uita nici un accesoriu, nici o bijuterie, cu precizarea tuturor mărcilor, precum şi a adresei coaforului şi a gamei fardurilor utilizate. De exemplu, în penultimul supliment săptămînal *Femina* o găsim pe actriţa Sandrine Bonnaire *„chez elle"*, în preajma lansării unei cărţi ce consemnează convorbirile ei cu doi ziarişti. Ni se spune că şi în acest interviu actriţa se va dezvălui *„en toute simplicité"*.

Imaginile care ilustrează interviul au diferite teme. Pentru început, *Sandrine, côté ville* (declinată în mai multe ipostaze: un drum la editură, la piaţă, la o petrecere). Secretul că ea se mişcă în orice situaţie *„en toute liberté"* constă, desigur, în calitatea firmelor care au produs hainele, meticulos amintite în dreptul fiecărui articol de îmbrăcăminte descris, pomelnicul incluzînd şi două tipuri de ciorapi. Nu mai puţin de 12 firme (majoritatea ilustre necunoscute) contribuie la libertatea ei de mişcare. Ni se propune şi un concurs: trimiţînd un logo prin sms putem cîştiga o haină de piele exact ca a ei! O alegere plină de sugestii: un simplu sms şi poţi intra simbolic „în pielea" îndrăgitei actriţe.

Urmează *Sandrine écrivain:* e aşezată pe o canapea roşie, cu un top de mătase (marca precizată în paranteză), cu creionul în aer, pregătită să facă o corectură. Nu putea să lipsească *Sandrine, côté cuisine:* aici e lîngă aragaz, de data aceasta cu un cuţit în aer, gata să atace un dovlecel. Bineînţeles că pe lîngă reţetele ei preferate (miel ţinut şapte ore la cuptor şi salată *des beaux jours),* aflăm şi marca tricoului purtat pe sub un *débardeur,* precum şi provenienţa colierului de împodobit decolteul în bucătărie, „finuţ", în formă de fluturaş. Lucrurile se opresc aici, n-am aflat dacă ar dori ca atunci cînd va veni momentul să părăsească această lume să fie acoperită cu un giulgiu *grande marque*, asemeni unui personaj dintr-un cîntec de Boris Vian, care îşi dorea *„un suaire de chez Dior"*.

Şi bărbaţii se pretează la acest joc atît de ieftin, ultima oară l-am văzut pe actorul Vincent Cassel (soţul Monicăi Bellucci) „vîndut" bucată cu bucată, de la şosete şi curea, la ceas şi eşarfă. Spun că e joc ieftin, pentru că nu e vorba de o publicitate explicită, unde convenţia e clară, ci de mimarea unui episod din presupusa viaţa reală a unui personaj cunoscut, un simulacru de sinceritate, graniţa dintre promo şi confesiune fiind foarte prost desenată.

Această marketizare a vieţii private prin asumarea rolului de manechin amator, care pretinde că îşi expune hainele din propria garderobă, se extinde şi la alte categorii de „vip-uri". Nu mică mi-a fost uimirea (şi cutremurarea) s-o văd pe Amélie Nothomb recomandîndu-şi preferinţele de consum vestimentar, culinar şi cosmetic, cu trimiteri precise la adresa diverselor buticuri, însoţite de fotografii lămuritoare, şi asta la finalul unui interviu care, pînă în acel moment, abordase doar teme literare. Şi în cazul ei, interviul avea două părţi, la început figuri libere, urmate brusc de figurile impuse. Contra cost, evident. Ea e o scriitoare gata să vîndă nu doar romane (anul şi cîrlanul), ci şi aşchii din celebritatea dobîndită, nu ezită să profite de negoţul cu aceste firimituri de identitate, să le expună etichetate cu diverse mărci, al căror nume îl pronunţă cu afectat ataşament. Cel mai probabil, preferinţele declarate sînt încropite *ad-hoc,* respectînd lista întinsă de cel care ia interviul, dacă mai poate fi numit interviu. Sigur că se poate, pentru că pe nimeni nu mai deranjează faptul că un vechi slogan sună astăzi puţin altfel: reclama – sufletul vîndut al comerţului.

Vedem că fenomenul „totul de vînzare" se extinde galopant, dar rămîn speranţe că nu va contamina chiar pe toată lumea.

PUBLICITATE

www.librarialibertas.ro

REDUCERILE LUNII FEBRUARIE:
Editura HUMANITAS – 10%
Editura NOI MEDIA PRINT – 20%

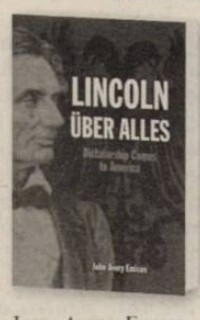

JOHN AVERY EMISON
Lincoln Über Alles: Dictatorship Comes to America
320 pp., 89,9 lei

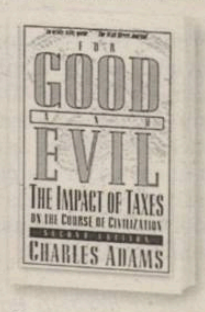

CHARLES ADAMS
For Good and Evil: Impact of Taxes on the Course of Civilization
568 pp., 79,9 lei

JUNG CHANG
Lebedele sălbatice - Trei fiice ale Chinei
512 pp., 39 lei

publishing Libertas
Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Dilema veche vă recomandă

● Ziua creşte, noaptea scade, ca atare, pe Mezzo, sîmbătă, 27 februarie, la o oră după miezul nopţii, Charlie Parker, duminică, 28 februarie, la ora 23,55, *Jupiter*-ul lui Mozart, iar de 1 Martie, *Arhiva clasică:* la 21,30, cu Arthur Rubinstein, şi la 23,15, cu William Kempf – Maurizio Pollini. Îmi (şi vă) urez o primăvară pe măsura lor. (Radu Cosaşu)

● Spectacolul *Supermarket* de la Teatrul „Arca" (Club La Scena), în regia Theodorei Herghelegiu. O critică pertinentă, amuzantă şi muzicală a societăţii de consum. Consumaţi-o cu plăcere! (Matei Martin)

● Convorbirea cu Herta Müller, realizată de Rodica Binder şi publicată în *România literară* nr. 5, intitulată „Foamea de adevăr şi de literatură". Întrebată dacă Premiul Nobel i-a schimbat viaţa, Herta Müller răspunde ca-ntr-un poem: „Eu fac diferenţa între mine ca persoană şi cărţile mele. Premiul l-au luat cărţile. Persoana mea nu se poate schimba, pentru că eu stau lîngă mine şi nu mă confund cu ceva ce nu sînt eu". (Simona Sora)

Andrei GORZO

dilematograf

Expresionism

● ***Shutter Island* (SUA, 2010), de Martin Scorsese.**

Cadrul în care se desfăşoară acţiunea noului film de Martin Scorsese, *Shutter Island,* e un sanatoriu de psihiatrie de pe o insulă din Golful Boston. Anul e 1954. Eroul (Leonardo DiCaprio) e un poliţist aflat acolo ca să investigheze dispariţia unei paciente. Dar asta-i numai misiunea lui declarată. Scopurile lui ascunse sînt două la număr: unul de interes public – să dea în vileag experimentele sinistre (spălări pe creier şi altele asemenea) conduse pe insulă (conform informaţiilor poliţistului) de către doctorii Cawley (Ben Kingsley cu papion, pipă şi bărbuţă mefistofelică) şi Naehring (Max von Sydow cu accent german şi conotaţiile aferente), sub posibila oblăduire a însuşi senatorului anticomunist Joseph McCarthy; şi unul personal – să dea ochii cu piromanul care i-a incendiat casa, omorîndu-i soţia. Aceste intenţii ies la iveală treptat, printre multe halucinaţii şi *flashaback*-uri de-ale poliţistului (un fost alcoolic) – unele cu soţia şi casa în flăcări, altele cu mormanele de cadavre îngheţate pe care le văzuse ca soldat, atunci cînd armata americană intrase în lagărul de la Dachau – şi printre multe şuşoteli despre doctorii nazişti şi cei nord-coreeni, despre bomba nucleară etc. La un moment dat, filmul începe să semene cu turul unei expoziţii dedicate obsesiilor colective americane din anii '50 – sau, mai exact, dedicată acestor obsesii, aşa cum au fost ele filtrate prin tabloide, romane ieftine şau filme de serie B. Aşadar, o expoziţie kitsch. Tot kitsch istoric (de astă dată, „istoric" în sensul de anacronic: caracteristic unei epoci revolute din istoria culturii populare) este şi folosirea unui sanatoriu psihiatric pentru crearea unei ambianţe de *gothic horror,* ca să nu mai vorbim de folosirea Holocaustului pentru efecte bombastice, naiv-„artistice" (muzica folosită e de Mahler), dar în fond tot de *horror*. Numai că, după cum se dovedeşte la final, tot kitsch-ul ăsta e intenţionat: Scorsese îl foloseşte pe deplin conştient de ceea ce e şi la final vine cu o revelaţie care îl justifică, tot aşa cum justifică şi coincidenţele prea cusute cu aţă albă – de pildă, prezenţa piromanului tocmai pe insula aceea. În ochii celor mai mulţi spectatori, filmul va cădea sau va rămîne în picioare în funcţie de cum o să le pice această revelaţie: probabil că unora li se va părea inteligentă, altora – ridicolă (căci implică existenţa unei alte conspiraţii – una şi mai complicată logistic, dar cu o miză mult mai mică – în spatele celei investigate de poliţist), altora – pur şi simplu o trişerie. Pentru spectatorul avizat – cel cu filmografia la el –, *Shutter Island* e însă altceva, şi anume cel mai expresionist film al lui Scorsese.

Stilul acestuia a fost întotdeauna unul expresionist – într-un sens larg al termenului –, un stil plin de semne de exclamare şi de majuscule, înclinat să subiectivizeze şi să intensifice isteric „realităţile" pe care le prezintă. Dar *Shutter Island* e expresionist şi în sensul acela mai restrîns, referitor la şcoala germană de film din anii '20. După cum observa, după proiecţie, istoricul de film Viorica Bucur, e „un fel de *Cabinetul doctorului Caligari* în variantă Scorsese". Conţine uşi vopsite în roşu violent, stînci atît de picturale încît par butaforie, un turn care pe dinăuntru e o reţea de catacombe şi pasarele scufundate în întuneric, cu sporadice bălţi de lumină (şi cu halatul medical al poliţistului ca sursă adiţională de alb), toate astea plus conversaţii pretenţioase despre violenţa din sufletele oamenilor. E şi mult Hitchcock acolo – acel Hitchcock care a învăţat atîtea, în anii '20, observînd cum se lucrează în studiourile germane, acel Hitchcock care, în filme ca *Marnie,* folosea paleta aprinsă a Technicolorului pentru sugestiile ei de dereglare senzorială (şi, implicit, cognitivă), acel Hitchcock al cărui *Spellbound* (ca şi *Marnie,* de altfel) are ceva din mîndria (şi din naivitatea) unui discurs de popularizare a „celor mai noi" idei ştiinţifice despre cum funcţionează mintea umană. Şi, desigur, mai e acolo şi mult *noir* cincizecist de serie B (în special Samuel Fuller) – *noir*-ul fiind adesea descris de istorici ca o racordare instinctivă a cîtorva genuri americane de origine modestă (fără prestigiu cultural) la un mental colectiv perturbat de război, racordare care în mod natural a luat forma unui transplant de stilistică expresionistă germană. Despre asta e, de fapt, filmul lui Scorsese: despre cultura de masă a unei anumite epoci şi subtextul ei nevrotic. Vorbind explicit despre minţi bolnave şi vizualizînd conţinutul lor ca pe un bricabrac de tropi caracteristici cinema-ului şi, în general, culturii de masă a epocii, Scorsese urmăreşte, de fapt, să dramatizeze această idee atît de dragă istoricilor de film. *Shutter Island* e un divertisment pentru publicul larg, dar şi un excelent eseu compus de un profesor de cinema.

trecerea prin reviste

Criza euro văzută din ţara $

În peisajul presei autohtone, suplimentul *The New York Times* distribuit săptămînal, în fiecare vineri, împreună cu *România liberă,* are efectul unei întîlniri de gradul III: tonul e dubios de neutru, subiectele sînt periculos de pertinente, iar înfăţişarea publicaţiei e devastator de atractivă. E, practic, un ziar din altă lume, aterizat, nu se ştie cum, nu se ştie de ce, în România. Eu unul i-am urat, din prima clipă, bun-venit. A fost începutul unei frumoase prietenii.

Nu ştiu cum se aleg articolele pentru ediţia din România, dar selecţia e de fiecare dată interesantă. Am găsit aici reportaje exotice despre sate uitate de lume de prin Serbia, recenzii la cărţi de eseuri politice, relatări de la tot felul de summit-uri, analize despre capacităţile militare ale Chinei, interviuri cu artişti şi multe altele, într-un cupaj bine echilibrat de investigaţie serioasă şi distanţare ironică. Ce mi se pare însă cel mai captivant e cum ne văd ei pe noi. Cum arată Europa văzută de la New York. Cum se vede criza euro din ţara $. Despre asta e vorba în articolul semnat de Liz Alderman în ediţia din 19 februarie.

Pe la 1870, Victor Hugo a avut o viziune. Pe cînd tocmai planta un stejar în grădină, a prezis că în momentul în care copacul va ajunge la maturitate, va exista o Uniune a Statelor Europene şi o monedă unică, a cărei menire ar fi să întărească legăturile între statele de pe continent. O sută patruzeci de ani mai tîrziu, trunchiul stejarului s-a răsucit, iar predicţia lui Hugo s-a adeverit numai parţial. În Europa, 27 de naţiuni au arborat drapelul albastru cu steluţe al UE. 16 dintre aceste ţări au renunţat la drahme, mărci, franci etc. în favoarea monedei unice europene. Alte state sînt pe cale să facă acelaşi lucru într-un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat, în vreme ce cîteva, puţine, nu au de gînd să renunţe la moneda naţională şi să se supună unor politici monetare comune. Aceste opţiuni nu constituiau o dezbatere vie în Europa, dar de cînd s-a aflat de prăpastia financiară în care se afundă Grecia, moneda euro şi politicile monetare comune au devenit un subiect fierbinte şi actual. Cînd se vorbeşte despre „falimentul" Greciei, se invocă tot mai des necesitatea unei „acţiuni coordonate". Un concept deocamdată abstract, căci planul de salvare nu a fost conceput în detaliu. Nici despre salvarea economiilor deficitare din Portugalia sau Spania nu se ştie prea mult. Miniştrii europeni ai Finanţelor reuniţi pe 16 februarie nu au găsit soluţii efective, în schimb, au încărcat guvernul de la Atena cu „teme de casă": Grecia va trebui să-şi reducă cheltuielile astfel încît deficitul să scadă de la 12,7% la 8,7%.

E timpul ca Europa să vorbească pe o singură voce – spunea Simon Tilford, economist-şef la Centrul pentru Reformă Europeană de la Londra. „Criza ar trebui să conducă spre unitate politică, dar ea poate la fel de bine să antreneze şi o diviziune a Europei."

Cum se explică această inerţie? Chiar în perioada în care se concepea moneda euro, Germania îşi exprima temerile că economia europeană ar putea „îngheţa" în timpul unei eventuale crize. Cancelarul de atunci, Helmut Kohl, şi şeful Băncii Centrale Europene, Otmar Issing, se temeau că dacă nu vor exista reguli stricte cu privire la adoptarea monedei euro, noua uniune monetară s-ar putea prăbuşi. Şi atunci, Germania sau alte state bogate din Nord se vor vedea nevoite să transfere bani spre ţările sărace din Sud, cum ar fi Grecia, Spania, Portugalia şi Italia. Iată că temerile lor nu s-au dovedit nefondate. Acum, ţările baltice, care pînă nu demult ar fi făcut orice pentru a fi primite în zona euro, încep s-o dea la întors. Iar Marea Britanie are încă un motiv să nu renunţe la lira sterlină. Cît timp politicienii n-or să se pună de acord în ceea ce priveşte autonomia pe care o au statele în adoptarea politicilor monetare, viitorul monedei unice e tulbure. (**M. M.**)

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Un aspect al sărăciei

– de minte şi de limbaj –

Se constată, în cadrul mizeriei generale şi inflaţiei pamfletare, o sărăcire a injuriei prin care omul îşi dezvăluie, ceas de ceas, dispreţul faţă de om. Să luăm, ca în geometrie, o dreaptă, două drepte, trei stîngi, fie şi un pumn în cap.

A. îi spune lui B. că C. şi-a înşelat nevasta – B. decretează imediat: „un ticălos".

C. se plînge lui D. că l-a lăsat nevasta – D. nu cere nici o explicaţie: „o ticăloasă!".

E. îl observă pe F. cum înfulecă la recepţii cîte zece sandviciuri şi i-l arată lui G.: „numai după cum înghite şi se vede că-i un ticălos!".

H. n-are ce face şi îi spune lui I. că J. s-a săturat de Iliescu şi va trece la PNL, concluzia amîndurora e promptă: „Un ticălos!".

J. chiar că se duce să se înscrie la PNL şi constatînd că dl K., preş-ul filialei, a părăsit partidul pentru a se înscrie în PDSR, o întreabă pe dna L., secretara: „cum a putut fi atît de ticălos?".

Dna L., secretara, se duce să-şi facă manichiura şi, ca orice femeie normal colocvială la coafor, îi povesteşte drei M. că „dl N. („domnul" rostit cu o ironie necăjită) nu i-a mai dat nici un telefon de 10 zile", de cînd s-au întors de la revelionul petrecut în Cipru – „de mult trebuia să-ţi fie clar că e un ticălos", îi şopteşte M. mai mult apăsat decît trist.

N., „domnul N.", cel care nu a mai dat telefon lui L. de cînd s-au întors din Cipru, „trece de fapt printr-o criză", nu-l mai suportă pe Constantinescu, e decepţionat – „decepţionat pe mă-sa, de unde să aibă decepţii un ticălos ca el?" – îi deschide ochii O. lui P., în pauza unui seminar la Cercul Militar despre societatea civilă.

R. e ipohondru – „aiurea!, e un ticălos care vrea să ne îngroape pe toţi cu bolile lui!".

S. îşi ia doctoratul strălucit cu Bacovia, „da' cine nu ştie că ticălosul trăieşte cu secretara comisiei?".

T. e apolitic – „cea mai mare ticăloşie a zilelor noastre!" decid, dimineaţa, la o cafea, U. şi V. înainte de a intra în şedinţa celei mai generoase fundaţii pentru însănătoşirea moralei publice.

W., o persoană cultă după cum o indică şi iniţiala sa, are şi delicateţea intelectuală de a-l sesiza pe X: „Nu ţi se pare că U. şi V., în ura lor pe apolitici, sînt cam maniheişti?" X. e categoric: „Maniheişti, pe dracu'! Nişte ticăloşi!", după care, seara, întîlnindu-se cu Y. şi Z. la C., cel părăsit alaltăieri de nevastă, ridică, odată cu paharul de whisky consolator, următoarea problemă: „domnilor, nu credeţi că acest W., oricît pare de cult şi inteligent, e un prost?". D., care tocmai intrase şi li se alăturase, tranşează în carne vie: „Care prost? Nu mai există proşti! Toţi sînt nişte..."

şi rosteşte cuvîntul de care nimeni nu se satură,
cuvîntul simplu, clar, dominator atotcuprinzător,
închizător de dubii şi visător de dube,
cuvîntul precis şi nu mai puţin asasin.

Toţi fiind ticăloşi, se desfiinţează, se abrogă, mor – pe lîngă banalele şi necesarele: prost, fudul, obraznic, oportunist etc. – cele mai expresive cuvinte inventate de ultimul tiran luminos al limbii române pentru a defini păcatele noastre fundamentale, ca şi cususurile noastre mici, dar voinici. Toţi fiind numai şi numai ticăloşi, nu mai e loc pentru intermediarele, nuanţatele:

măgar,
murdar, curat murdar,
vampir, curat vampir,
stupid,
moftangiu,
violent, curios, lipsit de maniere,
pastramagiu,
mitocan,
gogoman,
bagabond,
dobitoc,

mizerabilul!, – care, toate, orice s-ar spune, nu-s totuna cu „ticălosul!" şi slavă Domnului că nu sînt!

Se mai poate constata că despotul acela fără de care n-ar exista *demoncraţia* limbii române n-a utilizat cuvîntul „ticălos" mai des decît cuvîntul „patrie". Ca atare, văd în dictatura totalizantă şi totalitară a cuvîntului „ticălos", în rapiditatea şi siguranţa cu care se extinde lingvistic – un atac indiscutabil, ba chiar idiot, la caragialitate şi tradiţiile ei, la fiinţa naţională profund simţitoare şi conştientă de defectele ei, capabilă însă, de multe ori şi din ce în ce mai rar, să ajungă la acea aşezare paradisiacă a vorbelor în fraze care „pe un ton blînd exprimă cea mai mare scîrbă de viaţă". Dispare astfel şi blîndeţea la care doar Faulkner a avut acces atunci cînd a găsit, pentru a caracteriza un personaj, acel inegalabil sarcasm al milei: e un biet ticălos! În sfîrşit, – precizare, sper, inutilă – toate astea nu înseamnă că lumea nu e plină de ticăloşi. Atît ne-ar mai lipsi!

(Din volumul în tenace pregătire *Exerciţii de oarecare posteritate* – articol apărut în *Dilema* la 5.02.1999)

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul?
La Paştele Cailor, cu Cornel Popescu

● Primul taxi l-am luat dimineaţă, la ora 5,30, pentru a ajunge la Gara de Nord. Ne-am bucurat astfel că vom reuşi să ajungem la timp pentru a prinde trenul, dar ne-am mai „bucurat" şi de muzica house pe care tînărul taximetrist o asculta înainte de ivirea zorilor. În gară, după ce am trecut paşnic pe lîngă suporterii rapidişti care efectuau deplasarea la Iaşi (unde am auzit că nu prea au fost cuminţi), cei mai mulţi dintre noi ne-am găsit uşor trenul care urma să ne ducă la Tîrgovişte, unii membri ai Asociaţiei „Bucureştiul meu drag" au reuşit să se urce într-un alt tren care ducea la Braşov.

● Al doilea taxi l-am luat din Tîrgovişte către marginea oraşului, respectiv cartierul Matei Voievod, locul unde comunitatea bulgară sărbătoreşte Paştele Cailor (Konski Veligden), asta după ce unii şi-au băut cafeaua de dimineaţă, alţii au mîncat o prăjitură (că doar era ora 9), iar alţii doar s-au jucat puţin cu aparatele foto. Taximetristul cred că era puţin adormit sau pur şi simplu nu avea nici un chef să discute despre gropile care sînt la tot pasul pe drumurile din oraş, aşa că după un slalom în care am avut impresia că nu a ţinut cont de nici un semafor, am ajuns cu bine la destinaţia finală.

● Paştele Cailor se sărbătoreşte de bulgarii tîrgovişteni în prima sîmbătă a Postului Paştelui ortodox, în sîmbăta Sfîntului Toader, de unde şi denumirea de „Tudoriţa", şi este dedicată legăturii dintre om, ca agricultor, şi calul său, ca animal indispensabil în agricultură. Deşi sărbătoarea datează din 1851 şi nu a fost ţinută în perioada comunistă, a fost reluată cu succes cu speranţa că această frumoasă tradiţie nu se va pierde prea curînd.

● Şi cu ajutorul celor de la Asociaţia ZAEDNO am aflat şi de ce se pun boabe de piper pe pîinica numită *konceta*. *Konceta* întruchipează mînzişorii (caii tineri), iar piperul reprezintă ochii, gura şi Sfînta Treime (Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh).

● După o scurtă paradă pînă la Biserica Sfîntul Nifon şi slujba aferentă, au urmat apoi sfinţirea atelajelor şi botezarea cailor frumos împodobiţi, pentru ca întreg anul să fie roditor pentru aceste familii de gospodari. Femeile îmbrăcate în straie populare au împărţit bărbaţilor konceta, o pîinică formată din două bucăţi, unsă cu miere şi cu bobiţe de piper pe deasupra, care a fost la rîndul ei împărţită cu caii. Nea Ozon, care ne-a luat la el în căruţă, nu a ştiut să ne spună de ce se pune şi piper pe aceste pîinici. A urmat apoi concursul de atelaje (27 la număr) şi mînuire a cailor, care sîmbătă a fost cîştigat de calul Marţi, care a primit o şa nouă.

● Al treilea taxi l-am luat înapoi înspre gara din Tîrgovişte, şi mare mi-a fost mirarea să-l aud pe taximetrist că de 50 de ani de cînd se ştie el acolo nu auzise de această sărbătoare şi le povestea acestor bulgari agricultori, sîrbi adventişti. Ştia el ceva, dar nu chiar tot, pentru că aceşti bulgari care au ajuns în Tîrgovişte în timpul domniei lui Neagoe Basarab spuneau că sînt sîrbi de teama otomanilor.

Mi-a plăcut această manifestare pentru că oamenii prezenţi acolo se bucurau sincer de această zi, s-au îmbrăcat cum au ştiut ei mai bine, şi-au pregătit caii şi căruţele cît mai frumos şi nu am văzut nici măcar un stand cu mici şi bere, dar mai ales atunci cînd voiai să le faci o fotografie stăteau cît se poate de normal, fără nici o grijă.

Cornel POPESCU
Asociaţia „Bucureştiul meu drag"

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

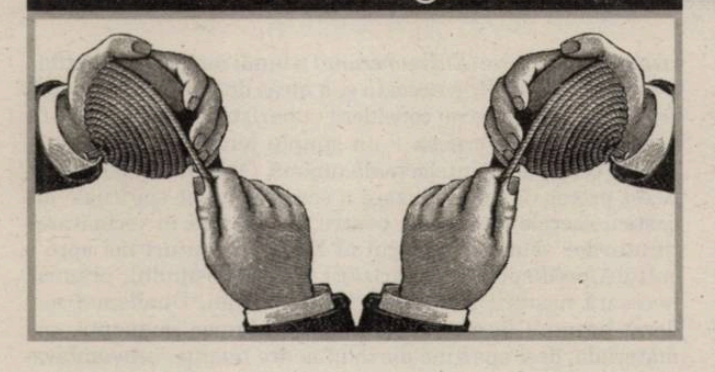

Note de la Chişinău

● Afişele cu Europa au rămas prin Chişinău. Le remarcasem de pe vremea lui Voronin şi mă uitam cu ciudă la ele în acel aprilie 2009, cînd am plecat spre aeroport cu frică. Moldova şi Uniunea Europeană împreună pentru... tineri, mediu, locuri de muncă, în funcţie de afiş. Iar prin oraş, sloganul „Spre Europa, spre un viitor decent“, în trei variante de fotografie: un norişor în formă de inimă, doi copii într-un lan de grîu şi o locomotivă. Acesta ultimul, cu locomotiva, e mai ciudat: e o locomotivă din aceea veche, cu aburi şi pare a ieşi chiar din nişte aburi, venind spre privitor. O fi vreo metaforă intenţionată?

● Oricum, se văd cu totul altfel acum aceste afişe. La Chişinău coaliţia de guvernare se numeşte chiar Alianţa pentru Integrare Europeană. Oamenii m-au întrebat dacă mi se pare schimbat oraşul. Adevărul este că nu, la nivelul străzii nu se vede, poate doar atmosfera socială, dar pe asta nu o pot simţi în doar cîteva zile. Sînt aici pentru a face cercetare pentru un viitor raport despre Moldova şi Uniunea Europeană, pe care îl vom scrie împreună cu partenerii noştri de la Asociaţia pentru Politică Externă (www.ape.md) şi-l vom lansa la Parlamentul European.

● Cei de la APE m-au invitat să ţin un discurs în faţa participanţilor la un program de educare a tinerelor elite. În esenţă, foarte tineri politicieni, ziarişti, oameni din universităţi. Am vrut să le alung fatalismul, acel fatalism geostrategic (UE nu ne vrea, sîntem prea mici, Rusia – prea mare). Am plecat de la teoriile constructiviste despre extinderea UE – realitatea politică urmează realitatea mentală, europenii au vorbit atît despre unitatea Europei, dincolo de Cortina de fier, încît harta mentală s-a schimbat, iar extinderea spre Est a devenit inevitabilă. Moldova este dezavantajată acum de harta mentală a celor de la Bruxelles, dar asta se poate schimba, nu este un dat. Dacă vom continua să avem guverne reformiste la Chişinău, care vor face ce trebuie, UE nu poate refuza Moldova. Iar reformele pe care UE le cere în Moldova sînt, de fapt, reforme care oricum ar trebui făcute pentru dezvoltarea ţării. Le-am dat exemple culese din interviurile făcute anterior cu oficiali ai ţării lor, care într-un fel aplică deja filozofia „ne comportăm ca şi cum am avea deja promisiune de aderare“. Păreau interesaţi, dar parcă venea prea contra pesimismului şi văicărelii cu care sînt obişnuiţi de obicei. Ca de obicei cînd ţin discursuri cu tentă motivaţională, îi conving pe unii, dar îi şi stîrnesc pe alţii să se arate şi mai cinici în discuţiile de după.

● Sînt cîteva moduri de a fi stupizi faţă de basarabeni. Mă gîndesc să scriu un „Ghid al călătorului român în Republica Moldova“. Cu lucruri care nu se spun acolo, cu sfaturi de cum să menajezi mîndria locală. De multe ori, cei din România jignesc fără să realizeze măcar. Poţi să gîndeşti în sinea ta că Moldova este cum era România prin anii '90, dar nu e musai să o spui şi moldovenilor, pentru că unii se vor simţi jigniţi. Mai este apoi imperialismul lingvistic al Bucureştiului. El se manifestă faţă de toţi cei care vorbesc cu accent. Am luat prostul obicei de la Parisul obsedat de curăţenia limbii, nu de la Londra mulţumită să vorbească cît mai mulţi engleza, indiferent cum. Ardelenilor nu le pasă că bucureştenii rîd de accentul lor, ba chiar îl transformă în element de superioritate (fumurile jignitoare ale ardelenilor sînt şi ele un subiect separat). Oltenii nu o iau în nici un fel, dar basarabenii chiar sînt afectaţi. Eu personal consider fascinantă româna de la Chişinău şi mă bucur să studiez lingvistica pe viu – anunţurile cu „rentă“ în loc de „chirie“, la case, de pildă. Dar nu schiţez nici un gest faţă de basarabeni în legătură cu asta. Am văzut însă şi reacţia stupidă a românilor – îi „corectează“ permanent, cer explicaţii pufăitori cînd aud un arhaism, fac mult haz de salata „nicoaz“ sau de „găina prăjită“ de pe meniu. Abţineţi-vă!

● Tot din acest registru, observ că apare bizonul care se simte bine prin asumarea unei identităţi colective superioare. Exact cum diverşi italieni, olandezi, americani apar în România şi fac permanent bancuri, poante, comentarii jignitoare, cu glas tare, despre ce văd. Se simt bine, superiori. Deşi ei personal sînt rataţi, fără căpătîi, trimişi de şefii din multinaţionale la periferie ca să scape de ei de acolo, beţivi, burtoşi în căutare de dragoste pe bani – nu contează. Ei fac parte dintr-o identitate superioară, se simt bine faţă de „băştinaşi“. Acesta nu este un clişeu despre expaţii din România, dar ca regulă generală chiar am observat asta: cu cît el personal este mai nedemn de băgat în seamă cu atît se agaţă mai abitir de identitatea colectivă şi o exhibă în faţa „aborigenilor“. Acest gen de bizon apare şi la Chişinău, este Românul ajuns acolo şi descoperind că face parte din ceva superior. El este Europeanul. El dă lecţii. Deşi bizonul comun nu a avut nici o contribuţie la aderarea României la Europa. Dacă ar fi fost după el, ungurii ar fi trebuit măcelăriţi, ţiganii împuşcaţi, fabricile neprivatizate, ca să producă româneşte. Nimic din ce a însemnat progres în România în ultimii 20 de ani nu s-a făcut cu contribuţia bizonului, ci împotriva sa. Aderarea României la UE a fost rodul conspiraţiei unei pături foarte subţiri de politicieni, birocraţi, diplomaţi, oengişti români şi europeni. Acum bizonul culege roadele. Are o nouă identitate. Este European, frate! Dacă iese din România spre Vest este nesimţit, dar umil. Dacă iese spre Est însă, bizonul comun român capătă mîndrie geostrategică, are nişte băştinaşi de umilit.

● Mi-am adus aminte de o formă intelectuală a acestui bizonism. Costi Rogozanu, acum vreo lună, pe VoxPublica, a produs un text în care se întreba ce caută Băsescu şi Vîntu în Moldova (l-am găsit pe Google, se numeşte „Ce vor Băsescu şi Vîntu de la moldovenii de peste Prut?“). Teza lui: cei doi caută inocenţa acolo, românii au deveni cinici, s-au tăbăcit în capitalism. Moldovenii sînt, cum ar veni, bunul sălbatic, nestricat de civilizaţie, dar pe cale să o păţească. Nu suprainterpretez, chiar aşa zicea, am recitit acum: „Întîi vindem mărgelele de sticlă, dup-aia le luăm banii“. Cum se dezvoltă o asemenea aroganţă la un tip inteligent, dintr-o ţară ea însăşi tratată de sus de proştii altora? M-am văzut la Chişinău cu oameni educaţi la Harvard sau care au lucrat afară la nivel înalt. Ideea că Rogozanu s-ar putea uita de sus la ei ca la nişte aborigeni inocenţi e de un haz nebun. Dacă eu aş fi scris un aşa panseu în care puneam negrii în comparaţie cu sălbaticii, chiar inocenţi, Rogozanu mi-ar fi aruncat imediat afurisenia cu „rasistu“. Eu am pus nişte întrebări despre votul negrilor pentru Obama pe criteriul rasei, Adrian Miroiu m-a trimis la reeducare, iar Rogozanu a scris că a fost ceva dur, dar legitim. Stînga trendy are ca întotdeauna lista de victime la modă, pregătită dinainte şi fixă. Basarabenii nu intră pe ea.

● Revenire: citesc acum un text la zi al lui Costi Rogozanu. E despre Băsescu şi romi. Are dreptate, ne trebuie ceva corectitudine politică faţă de romi, a da pe gură clişee nu înseamnă „a spune cinstit“. Nu e nici un curaj în asta. Însă discriminarea produsă de Rogozanu e tipică pentru curentul său de gîndire, victimele-trendy au statut aparte, ele trebuie apărate pentru că aparţin unei categorii umane anume, nu pentru că principiile respective s-ar aplica tuturor oamenilor. De aici rezultă schizoidia: îi apărăm pe romi (foarte bine), dar despre basarabeni putem spune orice mizerie, în cazul lor nu trebuie să ne punem filtru între creier şi gură (tastatură).

● După ultima scumpire de ţigări din România, diferenţa de preţ la ţigări faţă de Chişinău devine apreciabilă. Un Marlboro este acolo mai puţin de un euro. Am remarcat cu această ocazie că toate bancnotele moldoveneşti sînt cu Ştefan cel Mare, aceeaşi figură, diferă doar culoare şi mărimea. Mă gîndesc că e mai mult decît o simplă problemă grafică: figurile de pe bancnote sînt de obicei simboluri naţionale. Nu prea găseşti figuri istorice necontroversate aici, adică să fie acceptate şi de moldovenişti şi de pro-români şi de rusofoni. Pare că Ştefan e singurul numitor comun, îl iubesc şi românii, şi moldovenii, iar ruşii nu au nimic împotrivă, parcă Imperiul Rus nu ajunsese la Nistru pe vremea lui, deci Ştefan nu a apucat să-i bată.

● Apropo de Vîntu, va lansa la Chişinău televiziunea de ştiri Publika TV. A luat deja crema jurnalismului de acolo, cu salarii peste media pieţei. Dar startul îi va fi furat de Jurnal TV, care se va lansa pe 5 martie. Este o continuare a ziarului *Jurnal de Chişinău* şi a televiziunii online Jurnal.md. Aceasta a căpătat notorietate în timpul protestelor din aprilie anul trecut. Deci, Moldova va avea în curînd două televiziuni de ştiri. Vîntu investeşte mai mult, directorul Jurnal TV spunea într-un interviu că va lucra cu oamenii proprii. Pariez însă pe Jurnal. Vîntu face exact ca la Bucureşti: obsedat să adauge oameni la colecţie, aglomeraţie de creiere fără direcţie clară şi fără reguli, altele decît chefurile de moment ale patronului. Vîntu nu a demonstrat nimic, cu nici o afacere transparentă.

● V-am făcut cunoştinţă mai demult cu *Moldova Suverană*, ziarul de pupat Partidul Comuniştilor şi înţeleapta conducere a lui Voronin. Are probleme. În 2005, cînd Voronin dorea să arate o faţă europeană, a privatizat ziarul în favoarea celui mai pupincurist din redacţie. Noul guvern vrea să recupereze proprietatea statului, considerînd privatizarea ilegală. Redacţia de acum lansează proteste publice zicînd că este încălcat spiritul capitalist. Ce ironie!

Iaromira POPOVICI

bazar

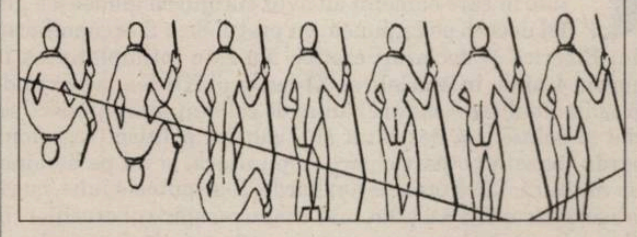

Biserica din Cumpătu

„1) La intrarea în Sfînta Biserică, ţinuta vestimentară trebuie să fie decentă, compatibilă cu Sf. Lăcaş. (...) 4) Cînd începe Sf. Liturghie, staţi smeriţi la locul ocupat. 5) Păstraţi liniştea şi buna-cuviinţă în timpul slujbei; nu tulburaţi sufletele credincioşilor prin mişcare sau lucrare (vorbire, gesticulare ş.a.) (...)“

Aşa sună o parte dintre regulile puse la dispoziţia credincioşilor la biserica din Cumpătu. Pentru cunoscători, cum o iei spre Sinaia, înainte de podul de cale ferată, puţin la dreapta. Pentru neiniţiaţi, Cumpătu e un cartier din Sinaia, care, înainte de '89, era jumătate Casă de creaţie, jumătate – zonă de vile ale partidului (comunist de atunci). O zonă de vacanţe privilegiate, izolată de restul staţiunii: ca să ajungi pînă în centru îţi trebuie vreo 20 de minute. În partea de sus a locului nu e altceva decît... pădurea (e drept că acum a început să se umple şi ea de vile construite în locul copacilor de altădată...).

Pe vremuri, existau acolo, pe lîngă cantina Casei de creaţie, încă două restaurante (Cabana şi Vînătorul) şi un club (unde puteai juca bowling şi vedea filme, printre altele). Acum cantina s-a transformat în restaurantul La marmote, vizavi de ea a „înflorit“ hotelul Piatra şoimului. Mai există un alt hotel, al Băncii Naţionale, cu circuit închis, Casa memorială „George Enescu“ şi vreo două pensiuni.

De locuit, propriu-zis, locuiesc în Cumpătu, permanent, vreo 9-10 familii. Unii au căpătat slujbe acolo şi s-au mutat după ele, alţii pur şi simplu s-au născut în zonă. Un lucru e cert în ceea ce priveşte locul: niciodată nu a fost – pînă acum – vreo biserică aici.

Povestea actualei biserici, una mică, din lemn, o aflăm de la părintele care slujeşte aici – **Benone Tănase**, preot militar la Centrul de pregătire a cadrelor jandarmi montani Sinaia: „Slujesc la Biserica din Cumpătu, o capelă românească neaoşă, care este în curs de donaţie acum Jandarmeriei române – şi Centrului de pregătire a cadrelor. Actele încă nu sînt finalizate – ea a fost construită pe un teren concesionat de Primărie. Terenul a fost dat cu condiţia ca pe el să se contruiască această biserică şi un dispensar.

Biserica este construită de vreo trei-patru ani. A fost ctitorită de mai multe persoane, dar reprezentative sînt două: dl Gabriel Subţirelu, preşedintele Rombeton şi al mai multor firme, care este de loc din Bucureşti, dar are şi casă în Cumpătu, şi dna Florica Eliade, rudă cumva cu Mircea Eliade.

A fost construită din lemn de brad, în Maramureş, şi adusă cu camioanele, pe bucăţi. După care, a fost montată la faţa locului. Şi sfinţită pe 21 iunie 2008.

Pictura este făcută de dl Eugen Vasile. Sînt şi lucruri donate de cadrele Jandarmeriei: carpeta cea mare – de dl general Penciuc Dumitru, chivotul – de colegii mei de la Centrul montan Sinaia“.

Statutul bisericuţei e interesant: o combinaţie între ctitorie privată, Primărie şi Jandarmeria română. Se pare că această neaşteptată combinaţie... ţine: duminică dimineaţa biserica este plină. O doamnă distinsă, în negru, cîntă la fel de bine ca un cor profesionist şi citeşte pasaje din cărţile sfinte, completîndu-l pe părinte. O face de bunăvoie, gratis, pînă vor fi posibilităţi pentru un cîntăreţ la strană...

Doamnele din biserică (căci ele alcătuiau, în acea duminică, majoritatea credincioşilor) respectă cu sfinţenie regulile părintelui, care îşi propune să îmbine regulamentul militar cu cel creştin: se sincronizează perfect, îngenunchind toate în acelaşi timp, spunînd impecabil „Crezul“ şi secondînd-o decent pe doamna solistă. Cei trei bărbaţi rătăciţi mai spre spatele bisericii ţin şi ei pasul. Slujba e serioasă, nu sînt uitaţi nici Adormiţii, nu sînt trecute cu vederea nici dezlegările. Sub propria boltă înstelată (tavanul bisericii e vopsit în stil voronescian – cer albastru cu stele aurii) aproximativ 30 de credincioşi îşi fac datoria, cuminţi, sincronizaţi şi mulţumiţi.

Gabriel JARNEA

Unde ne sînt bogumilii?

Cultura politică modernă îşi are rădăcinile în regiunile în care oamenii au avut curajul să gîndească altfel decît li se impunea, cu preţul de a fi excomunicaţi din Biserică şi declaraţi eretici. Nu este întîmplător că în nordul Italiei, în secolele al XI-lea şi al XII-lea, acolo unde ereziile dualiste (chatare) au avut cel mai mare impact social şi politic, s-a dezvoltat şi o cultură politică (Liga lombardă) bazată pe participare comunitară, şi nu pe dominaţia militară, între oraşele lombarde. S-ar putea spune, cu cît oraşele europene au aflat mai timpuriu spiritul ereziilor, în general, spiritul contestatar, cu atît mai timpuriu ele au descoperit o cultură politică progresistă, inovatoare, în sensul civilităţii moderne. Nu acesta este şi cazul ereziei bogumile, cea mai inovatoare erezie petrecută în vecinătatea ţinuturilor valahe şi al cărei potenţial de modernitate nu a fost deloc observat de politologii moderni.

O construcţie intelectuală complexă

În conştiinţa creştinismului occidental, bogumilismul a fost considerat, încă din secolul al XVI-lea, drept o mişcare eretică radical-dualistă. Ea a apărut în Bulgaria la începutul secolului al X-lea, s-a extins în Peninsula Balcanică şi în Imperiul Bizantin, dominînd în secolele al XIV-lea şi al XV-lea creştinismul sîrb şi bosniac, pentru ca, ulterior, să se retragă în „bazinul imaginar" al ereziei creştine europene, latent influente, dar niciodată cu efecte normative semnificative. Pentru vecinii noştri bulgari, bogumilismul reprezintă una dintre contribuţiile lor originale la spiritualitatea creştinismului medieval balcanic. Pentru români, în schimb, de vreme ce izvoarele istorice nu pomenesc nimic despre bogumili pe malul stîng al Dunării, bogumilismul este doar prilejul confruntării repetate cu o întrebare dificilă despre unde erau şi ce făceau românii de la nordul Dunării, în veacurile al X-lea şi al XI-lea, în vremea în care bulgarii dezbăteau ideile bogumile şi îşi lămureau raporturile politice şi spirituale cu Bizanţul şi Roma. Unii istorici ai religiilor (Charles Schmidt), deşi au susţinut teza dualismului radical al bogumilismului, au sesizat şi lipsa unei legături cauzale a acestuia cu ereziile apusene dualiste (chatarii) din nordul Italiei şi sudul Franţei în secolele al XI-lea şi al XII-lea. Merită să zăbovim puţin asupra cîtorva idei bogumile şi a relevanţei lor pentru teologia politică a Europei moderne.

Înainte de a fi fost o erezie, bogumilismul a fost o construcţie intelectuală complexă care, ulterior, a cîştigat adepţi din clerul simplu şi ţărănimea bulgară, superficial creştinată în secolul al IX-lea. Imaginea bogumilismului drept o erezie radical dualistă se datorează, în special, „Tratatului contra bogumililor", o predică apologetică a Preotului Cosma, scrisă în jurul anului 972. În acest tratat găsim critica cea mai simplist formulată şi dogmatic-apologetică împotriva bogumililor. A fost de-a lungul timpului şi textul cel mai des invocat pentru combaterea acestei erezii. Alte izvoare mult mai nuanţate în judecăţi, cum ar fi „Panoplia dogmatică" al lui Eutimie Zigabenos, „Dialogus de daemonum operatione" de Mihail Psellos ş.a., accentuează mai degrabă viziunea unui dualism moderat bogumil. Ioan Petru Culianu consideră bogumilismul o „mitologie pseudo-dualistă", în timp ce Jordan A. Ilic nu vede în el decît ecoul amplificat al unor erezii mai vechi orientale, radical dualiste, a paulicianismului şi maniheismului. Ereziologii moderni, ca şi istoricii religiilor au pînă astăzi păreri împărţite: este bogumilismul o erezie radical dualistă sau moderat dualistă?

Pornind de la teza fundamentală bogumilă – diavolul, Satanael, este creatorul lumii – combătută în Tratatul lui Cosma Preotul, unii istorici şi ereziologi au invocat observaţii sociologice (opoziţia bogat-sărac, aristocrat-ţăran, fundamentală în Ţaratul bulgar în veacul al IX-lea), explicînd astfel aşa-numitul dualism radical bogumil ca o ideologie anti-aristocrată, anti-elitistă, în general. Rămîne de explicat însă prin ce metabolism ideologic dualismul social, specific nu doar bulgarilor în secolul al IX-lea, s-a transformat într-o construcţie teologică şi cosmologică, considerată radicală de ereziologi, dar care, după cum susţine I. P. Culianu, are mai degrabă nuanţele unui dualism moderat, ce trădează complexitatea intelectuală din spatele disputei teologice.

Deşi Cosma Preotul, în tratatul său, are un vocabular violent împotriva bogumililor, nu îndeamnă la violenţe fizice şi prigoană. Abia în secolul al XII-lea au loc prigoane antibogumile în Constantinopol, motiv pentru care adepţii sectei se refugiază treptat în Bosnia şi Serbia.

Nu avem nici un indiciu istoric că bogumilismul ar fi avut adepţi şi ar fi lăsat urme şi la nordul Dunării, în teritoriile româneşti de azi. Dar ideile acestora, prin consecinţele lor etice, au o importanţă aparte în construcţia modernităţii europene, de care cultura politică românească nu a profitat suficient.

Spre gîndirea politică seculară

Bogumilismul a fost prima erezie care, în tradiţie gnostică, a afirmat o construcţie pluristratificată şi diversă a Binelui, în care şi Răul este cooptat, integrat, inovator, deşi limitat. Condamnată din punct de vedere dogmatic, această idee, prin consecinţele ei, deschidea uşa dialogului în cultura politică. A fost prima erezie conciliatoare care valorifica Răul printr-o concepţie cosmologică şi antropologică ingenioasă, în economia Binelui. Răul, deşi localizat de bogumili în lumea imanentă, a materiei, dar şi a viziunilor radical moniste ale Vechiului Testament, îşi are rolul său constructiv, atunci cînd nu uităm că universul este întemeiat pe unitatea ontologică a divinului. Fără a susţine un dualism ontologic divin radical, bogumilismul recunoaşte totuşi dualismul moderat cosmologic cu implicaţii etice asupra lumii imanente. Afirmînd rolul lui Satanael, al diavolului, de creator al lumii şi al omului, bogumilismul a deschis calea spre gîndirea politică seculară, a unui relativism bazat nu pe egalitatea ontologică (de altfel pesimist reflectată în Orient) a Binelui şi a Răului, ci pe conştiinţa faptului că Răul are menirea să evidenţieze strălucirea Binelui în lumea imanentă. Mitul antropogonic bogumil, povestit de călugărul Eutimie Zigabenos, vorbeşte nu despre egalitatea lui Satanael şi a lui Dumnezeu în creaţia omului, ci despre limitele pe care Satanael nu şi le poate depăşi, deşi poate fura aproape totul din cele şapte ceruri ale lui Dumnezeu, în încercarea lui de a crea primul om. Chiar şi Satanael, epuizînd tehnicile de creaţie de care dispune, îi cere, în cele din urmă, ajutorul lui Dumnezeu-Tatăl, deoarece el nu poate nici crea, nici stăpîni sufletul uman. Sufletul se datorează deci direct bunătăţii lui Dumnezeu şi rămîne un tabu pentru Satanael. Este evident optimismul bogumil care recunoaşte ambivalenţa Răului şi a Binelui în lumea noastră, dar afirmă esenţa dumnezeiască a sufletului uman.

Bogumilismul este, ca şi alte erezii, o metodă de secularizare şi dezvrăjire *(Entzauberung)* a lumii magice, a tabuului, a sacramentelor. Prin aceasta şi-a atras de fapt cea mai aspră critică, de vreme ce nu consideră euharistia decît o bucată de hrană obişnuită, crucea – un simplu lemn, iar liturghia – simplă construcţie intelectuală umană, fără nimic divin în ea. Acest proces de imanentizare a semnificaţiilor spirituale ale gesticii sacrale deschidea, pentru prima dată în vecinătatea ţinuturilor valahe, în veacul al X-lea, orizonturi noi spre o cultură predispusă secularizării şi relativismului, premisă necesară naşterii unei culturi a dialogului. Dualismul moderat bogumil făcea posibilă ideea că lumea imanentă, cea materială, deşi aparţine diavolului, are nuanţe, este ambivalentă, amfibolică, e o lume a intervalului şi, deci, a spiritului dilematic. Prin urmare, bogumilismul recunoaşte, pentru prima dată în istoria creştinismului, că omul are o natură nu duală, ci ambivalentă, comună cu divinul, dar şi cu Satanael, chiar dacă sufletul este creaţia exclusiv divină. Confuzia şi ambivalenţa imediatului exprimă starea normalităţii conştiinţei, care în felul acesta poate descoperi toleranţa ca valoare supremă a supravieţuirii spirituale în condiţii de dezacord cu semenul. Bogumilismul nu a ajuns niciodată să fie o doctrină sistematică teologică sau politică, dar ideile sale despre discordia cosmică ce se transformă în concordie în momentul esenţial al universului, de creaţie a sufletului uman, trimit spre potenţialul consensual şi latenţele culturii seculare camuflate în această erezie.

Concordie şi îngăduinţă

Modelul de concordie cosmică utopică al bogumililor a fost Predica de pe Muntele fericirilor din Evanghelia după Matei, cap. V, prezent pînă azi în creştinismul popular sud-est european. El nu se concentrează în jurul conceptului de dreptate socială, ca în fondul utopic occidental, ci în jurul ideii de concordie, îngăduinţă şi adaptare cordială la nedreptate.

Privită din acest unghi, cultura politică românească este departe de a valorifica latenţele moderne ale ereziei bogumile, care implicit îndeamnă spre moderaţie în condiţiile în care Binele şi Răul conlucrează nu doar cosmic, ci chiar în creaţia omului. Conform tezei bogumile, doar sufletul omului nu poate fi creat în parteneriat Dumnezeu-Diavol, restul reprezintă o sumă de conflicte şi conlucrări, de discordii şi concordii, în care Răul îşi descoperă limitele şi cere ajutorul divin. Constatăm doar că, deocamdată, politica noastră este mai degrabă în faza ei maniheistă, o erezie radical dualistă din secolul al IV-lea, ce afirmă antagonismul ireconciliabil între Bine şi Rău, Lumină-Întuneric. Pornind de la ideile bogumile, putem construi o cultură politică modernă, în care, în plan politic, facem abstracţie, tranzitoriu, de monismul etic, absolut, subiectiv şi admitem simultaneitatea cordială a binelui şi a răului, în dialogul corectiv ca substitut al violenţei.

Prin urmare, aş propune să începem modernizarea politicii româneşti actuale redescoperind moderaţia eretic-bogumilă de acum 1000 de ani, să schimbăm, pentru o vreme, certitudinile războinic-maniheiste de pe malurile Dîmboviţei cu moderaţia conciliantă a ereziei bogumile de odinioară, de pe malul drept al Dunării.

Gabriel Jarnea *este referent la ICR Berlin.*

PUBLICITATE

DILEMA VECHE recomandă

Noul număr Forbes!

Citește despre noul model de business adoptat de Al-Qaeda. Falimentară, gruparea teroristă apelează la parteneri din lumea crimei organizate.

Cea mai citită revistă de business-life din lume
Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Pentru abonamente sunați la 0318.200.200, tarif normal, disponibil non-stop sau 0372.130.245, 0372.130.246, luni-vineri, între 9.00-18.00

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

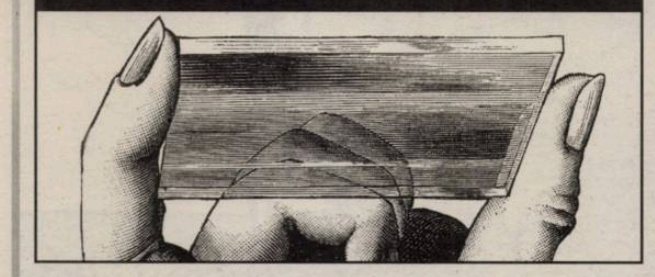

Dacă doriţi să revedeţi...

Îl urmărim pe Nicolae Ceauşescu – mult mai tînăr şi mai relaxat decît ne-a rămas în minte din zilele Revoluţiei. Vorbeşte despre sarcinile importante pe care trebuie să le aibă cinematografia: „Avem nevoie de filme bune, revoluţionare, care să prezinte măreţele realizări ale partidului nostru, să mobilizeze şi să înfăţişeze eroi care să constituie un model de muncă şi de viaţă. Or, tovarăşi, am văzut cîteva filme care nu numai că nu prezintă modele de eroi în viaţă şi muncă, ci – dimpotrivă – prezintă nişte elemente care se mai întîlnesc doar la periferia societăţii; dar nu pe aceştia trebuie să-i prezinte scenariştii şi regizorii noştri sau cei care conduc şi coordonează producţia de filme. Trebuie să lichidăm cu desăvîrşire această stare de lucruri!“. Apoi, tovarăşul secretar general al partidului dă un exemplu. Spune că îi vine în minte unul, pentru că tocmai e aici, la Mangalia... Un film cu un tînăr care e acuzat că a furat ceva şi nu recunoaşte. Toţi fac ochii mari: tovarăşul Nicolae Ceauşescu a văzut filmul ăsta? Iată că l-a văzut şi-l şi comentează. Şi nu oricînd, ci într-o „consfătuire de lucru“ a partidului. „Eroul acestui film – continuă tovarăşul secretar general – nu are nimic din tînărul muncitor de astăzi. Scenaristul şi regizorul care au realizat filmul, precum şi cei care au aprobat nu cunosc, se vede, tineretul patriei noastre. Nu se poate să mai admitem să se producă asemenea filme. Unde este Consiliul Culturii, unde este Secţia de Propagandă, unde este Comisia ideologică a Comitetului Central care trebuie să vadă aceste filme? De ce lansăm pe piaţă asemenea filme care prezintă denaturat realitatea societăţii noastre socialiste? Nu de asemenea filme avem nevoie! Avem nevoie de o cinematografie care să prezinte esenţa, modelul omului nou pe care trebuie să-l făurim. Avem nevoie de filme care să reflecte modelul uman al comunismului. Chiar dacă cîteodată trebuie să înfrumuseţăm un erou, e bine ca el să devină model, ca tineretul să ştie, să aleagă că aşa trebuie să fie!“

Apoi se vorbeşte despre efectele acestui discurs de la Mangalia, din august 1983, despre cum arta a intrat într-o perioadă neagră. O ascultăm pe Manuela Cernat: „Destinul regizorilor ale căror filme erau interzise era foarte dur. Erau obligaţi să supravieţuiască făcînd filme la comandă, filme de protecţia muncii, în provincie. Sau – ca în cazul cel mai dramatic, înregistrat de istoria filmului românesc în anii ’80, cazul lui Mircea Daneliuc – erau obligaţi să se întreţină practicînd alte profesii, care nu aveau nimic de-a face cu arta. Mircea Daneliuc a croşetat pulovere, la o maşină de croşetat, iar puloverele lui erau purtate cu multă încîntare de protipendada vremii. Mă întrebam atunci cum de acele persoane nu simţeau înţepături purtînd un pulover croşetat de marele regizor Mircea Daneliuc“. Apoi apare Victor Rebengiuc: „Singur nu putea să lupte un regizor. Trebuiau să lupte toţi, împreună. Să existe un curent de opinie, o solidaritate între ei. Dar n-a existat aşa ceva şi din această cauză n-a existat nici o şcoală de film românească, aşa cum a existat în Bulgaria – nu mai vorbim de polonezi, de cehi sau de unguri“.

Poate că n-ar fi rău să revedem din cînd în cînd acest episod din seria *Reconstituiri,* mai ales acum, cînd se vorbeşte despre „noul val al cinematografiei româneşti“. Din fericire, TVR Cultural l-a reprogramat şi duminica trecută – la o zi după ce un alt film românesc cîştiga Ursul de Argint la Berlin. Astăzi, cînd aplaudăm succesele regizorilor tineri, să aruncăm şi o privire înapoi, la destinul nefericit al unui film ca *Faleze de nisip* – scos de pe ecrane la doar trei zile de la premieră, pentru că avusese neşansa să fie luat la ochi de tovarăşul secretar general – şi al tuturor producţiilor care au fost cenzurate şi interzise în vremea comunistă!...

Florin DUMITRESCU

Ultimul americanism la modă

– Dragobetele –

Prăznuirea pe 14 februarie a Zilei Îndrăgostiţilor e un fenomen care a crescut în amploare în ultimul deceniu, de la an la an, sub ochii critici ai consumatorilor conştienţi. Denumirile sub care ne-a fost livrată noua sărbătoare i-au trădat caracterul de import. În primă instanţă i s-a spus Valentine's Day, după maniera protestantă, semn că moda ne venea de peste Ocean. În anii următori, s-a încetăţenit fasonul catolic de a dedica ziua Sfîntului Valentin, ca amprentă a influenţei vest-europene. Rubricile de fapt divers ale ziarelor s-au contrazis o vreme în tentative de justificare a acestui hram de modă nouă: ba că ar fi vorba de o sanctificare populară a lui Rudolf Valentino, prinţul melodramei cinematografice de acum un veac; ba că astfel ar fi celebrat un sfînt martir din Roma antică, ajuns, prin cine ştie ce întorsătură hagiografică, să patroneze dragostea tinerilor; ba, dimpotrivă, că ar fi pomenirea unui preot eretic din secolul al III-lea, care ar fi oficiat pe ascuns căsătorii între îndrăgostiţi... Confuzia nu era întrecută decît poate de nebulozitatea inimioarelor rozalii care pavoazează, de pe un an pe altul, tot mai insistent, viaţa urbană şi iarmarocul media; şi a textelor romanţioase care ne însiropează arida lună februarie.

Tot mai cert şi mai lipsit de echivoc este însă răspunsul consumatorilor, îndrăgostiţi sau nu, care învaţă să profite, cu tot mai multă pricepere de la un februarie la altul, de chilipirurile şi discount-urile pe care Sf. Valentin le revarsă peste piaţă.

Inimioara convenţională

Este clar pentru aproape toţi adulţii cu capul pe umeri: 14 februarie constituie, în calendarul de marketing, un moment de strunire a vînzărilor în plină perioadă de secetă consumeristă. E ocazia cu care, printr-un consemn global, operatorii comerciali iscă un val de oferte şi promoţii, cărora le asociază, în chip mai mult sau mai puţin credibil, motivul amoros. Inimioarele şi declaraţiile de iubire sînt privite fără iluzii, ca un pretext, ca o convenţă socială, ca poleiala de pe o bomboană. Şi la fel ne şi sînt livrate: cu un aer convenţional, dezvrăjit, dezabuzat.

Fantezia constă mai degrabă în a descoperi ce se mai poate vinde, ce se mai poate publiciza protăpind o inimioară pe ambalaj. În cazul restaurantelor e simplu – e deja clasic – să anunţi un Happy Day cu balonaşe cardioide la intrare, cu lumînări pe masă, buchete-n glastre şi praline pe farfurie. Lanţurile de electro fac reduceri de preţ la pachetele „pentru doi“: o maşină de tuns sau ras pentru mîndrul, un epilator pentru mîndra. Nimeni nu se amăgeşte, dintre cumpărătorii efectivi. Oricît de suav ai prezenta un epilator, oricît l-ai împacheta în floricele, inimioare şi amoraşi, rămîne tot un cadou practic, asupra căruia îndeobşte decide femeia însăşi. E greu altminteri să-ţi închipui un june-prim şoptindu-i alesei, în momentul tandru al cadorisirii: „pentru tine, iubito, ca să-ţi alungi sublimul pufuşor“... Cu adevărat ingenioşi sînt producătorii care pătrund cu inimioare în marile magazine de construcţii şi amenajări („pentru un cămin întemeiat pe dragoste“ – citat aproximativ); sau în acele imperii în care par să domnească numai unul sau altul dintre genuri: raionul detergenţilor, raionul de piese auto etc.

Idila dintre marketing şi consumatori

Dacă anul trecut spuneam că Sf. Valentin e o sărbătoare a „dragostei din interes“; azi autorul acestor rînduri reformulează: 14 februarie este, da, o sărbătoare a dragostei, în măsura în care celebrează idila dintre marketing şi consumatori. E momentul în care „lasă şi ei, lăsăm şi noi“ exigenţa şi neîncrederea reciprocă; şi încercăm mici new-deal-uri... în numele eternului sentiment care guvernează lumea.

Evident, există cei care ies voluntar din schemă. Unii din raţiuni estetice („of, m-am săturat de atîtea inimioare, nu mai sufăr tot acest exces comercial, mă declar anti-Valentine“); ceilalţi din raţiuni mercantile, de poziţionare alternativă („şi eu sînt anti, şi eu mă revolt, fii cool şi cumpără de la mine!“).

Replica autohtonă

Uluitor e ce se întîmplă de trei, maximum patru ani, cu Dragobetele. Un obscur ritual ţărănesc cu caracter endemic, restrîns la o zonă din nordul Olteniei, cu atestări nu foarte adînci în istorie (secolul al XIX-lea), căpătă caracter central, naţional, mai mult sau mai puţin oficial, de „adevărata“, „autentic românească“ sărbătoare a dragostei. Caracterul iniţial de contrapondere, de frondă antiglobalistă la adresa excesului de consumerism van din Valentine's Day, i se estompează treptat.

Avantajul competitiv al Dragobetelui e că nu are dată certă. Dacă Valentine's Day e numai pe 14, Dragobetele se întinde toată luna februarie. Îl anunţi sîmbăta, îl fixezi duminica viitoare, îl repui peste două joi, după cum îţi convine. Promoţiile de Dragobete au răstimp mai mare de colectare a „răspunsurilor corecte“. Dar poate cel mai important avantaj este acela metafizic, de a-i permite anunţătorului să facă figură de apărător al valorilor tradiţional româneşti, să adopte „vocea patriotului naţionale“.

Trendul neaoşist şi rusticizant

Creşterea în importanţă a Dragobetelui, ca ripostă competitivă la adresa Valentine-ului, e un semn al trendului neaoşist şi rusticizant tot mai viguros din marketingul şi publicitatea româneşti. Emblematic este şi faptul că Dragobetele nu este o sărbătoare tradiţional acceptată istoriceşte de o mare parte a românilor, aşa cum va fi, doar cîteva zile mai tîrziu, Mărţişorul; ci se constituie ca o mitologizare comercială, în stil american, s-ar putea spune, tipic culturii popular-industriale, a unei serbări cîmpeneşti cu areal izolat de răspîndire. Care dintre agenţii comerciali şi consumatorii ce se declară azi adepţi ai Dragobetelui fac vreo legătură între acest inefabil personaj care „fură fete“ şi Sburătorul lui Heliade-Rădulescu din manualul de română?! Spre deosebire de Sf. Valentin care şi-a alocat în timp inimioarele, Dragobetele nu are o simbologie a sa, un contur iconic, o reprezentare fixă, standardizată. Dar poate că asistăm la un *„work in progress“;* şi poate că anii următori vor veni cu surpriza unei mascote de ţărănuş înaripat, cu traista de cadouri la brîuleţ...

E poate entuziasmul de a participa la o recuperare a românismului pierdut, de re-identificare şi re-motivare naţională; e poate o frenezie vecină cu aceea de a inventa alfabete dacice şi de a zugrăvi voievozi în stil votiv străvechi, dar cu imaginaţie şi trăire contemporane... Poate că Mărţişorul, Babele şi Mucenicii trebuie să dispară complet din viaţa noastră, îngropate în indiferenţă, mortificate de propria noastră stînjeneală faţă de nişte obiceiuri atît de *uncool* şi desuete, pentru a fi apoi redescoperite de advertiserii viitorului şi, în consecinţă, pentru a fi reconfecţionate şi mistificate în stil industrial... neaoş american.

PUBLICITATE

Sâmbătă, 27 februarie 2010, ora 19.00
Sala *George Enescu*
a Universităţii Naţionale de Muzică din Bucureşti

Recital extraordinar la 3 piane
în cadrul Festivalului Internaţional
CHOPIN 200

Din program:
Parafraze contemporane chopiniene
compuse şi interpretate de
Dan Dediu, Adrian Mociulschi,
Andrei Tănăsescu, Livia Teodorescu-Ciocănea
Lieduri şi piese instrumentale
de Fr. Chopin

Chopin 2010

Mihail NEAMȚU

O nouă profesie: victimologia

Uneori, în ţara noastră, jurnalismul se comportă ca şi cînd temele esenţiale sau grave ne-ar ocoli. Tema scutului anti-rachetă s-a dovedit, acum cîteva săptămîni, mult prea complicată. Discuţia despre reforma pensiilor ne oboseşte, întrucît ea derapează prea uşor înspre „tehnicalităţi". Se găsesc astfel redacţii – uneori chiar onorabile – care bat palma cu cîteva ONG-uri pentru care alarmismul, fobiile sau panica reprezintă raţiunea lor de-a fi. Şi nu este atît de greu să faci un acces de psihoză colectivă pe timpuri atît de grele. Supravieţuirea ziarelor şi a organizaţiilor civice e tot mai dificilă într-un an de criză – motiv pentru care se poate trece la strategii *hard*. Nu ne vom referi aici la obiceiul, atît de bine împămîntenit pe aceste meleaguri, de-a face din ţînţar armăsar. Ceea ce vom discuta este justificarea ideologică a restrîngerii libertăţii de expresie, a cenzurii dialogului şi a impunerii unor norme unice de gîndire pe teme prestabilite, cum ar fi multiculturalismul sau înfrăţirea între popoare.

Mai întîi ştirea: săptămîna trecută, ministrul de Externe, Teodor Baconsky, a fost acuzat de... comportament verbal de extracţie rasistă. Un scriitor creştin care a vorbit în atîtea rînduri despre puterea integratoare a iubirii şi despre vocaţia transformatoare a credinţei e pus în descendenţa ideologiei celui de-al Treilea Reich. Să rîzi? Să te revolţi? Să treci nepăsător mai departe? Cum s-a iscat, pînă la urmă, această mică tevatură? La o întîlnire cu un reprezentant al statului francez, ministrul român a făcut o declaraţie rapidă, uzitînd o figură de stil impenetrabilă pentru vigilenţii de serviciu ai unor ONG-uri. Fără să invoce statistici precise, dl Baconsky a vorbit despre problemele „clasice" de infracţionalitate care se găsesc în anumite comunităţi de cetăţeni români. O lectură bine intenţionată ar fi lămurit, prin însuşi contextul declaraţiei, că Teodor Baconsky nu susţine vreo formă suspectă de determinism rasial, biologic sau chiar cultural. Observaţiile domniei sale coincideau, altminteri, cu poziţiile civilizate adoptate de comisarul italian Franco Frattini în 2008-2009, după controversa legată de compatriotul nostru Romulus Mailat.

În pofida caracterului banal al comentariului, ONG-urile s-au autosesizat şi, cu indignarea caracteristică pentru Ministerul Adevărului din *1984,* au cerut imediat demisia demnitarului român. Nimeni n-a avut voie să creadă că, acolo unde unii sînt acuzaţi de rasism, alţii pot fi bănuiţi de miopie sau chiar un serios deficit IQ.

Retorica autovictimizării are, pentru vigilenţii noştri de serviciu, un mecanism evident: mai întîi, pentru a justifica în faţa finanţatorilor faptul că există, ONG-urile progresiste trebuie să facă tărăboi. Vizibilitatea creşte, apar dosare de presă, bîrfa se rostogoleşte. Cu cît acuzaţia publică are un caracter hiperbolic sau eventual paranormal cu atît imaginea adversarului va avea de suferit. Televiziunile înglodate într-un ocean de mediocritate vor stîrni valuri de comentarii publice, provocînd şi un efect de uzură sau lentă decredibilizare a personajului aflat sub lupă. În loc să discutăm problema vizată (rata infracţionalităţii), vom freza noi cantităţi de limbă de lemn. Întrucît explicaţiile obiective pentru imaginea negativă a cetăţenilor români din anumite zone ale Occidentului lipseşte, e mai comod să îmbrăţişăm discursul stîngist pentru care întreaga realitate înconjurătoare e un construct ideologic. Mai mult, acest tip de ONG-uri va nega diferenţa între opinia exprimată liber (unde există loc de eroare, aproximaţie) şi acţiunea concretă (unde, ca la jocul de şah, mutările au un aspect definitiv). Limbajului i se interzice dreptul la fractură semantică ori ambiguitate. Orice afirmaţie din partea unei majorităţi se cuvine interpretată drept o ameninţare la adresa unei minorităţi oarecare. În opinia victimologilor, adevărul despre relaţiile interculturale nu trebuie descoperit prin dezbatere sau contradicţie: el se impune de la centru printr-un ukaz nervos şi proceduri monologale. Adevărul ajunge, aşadar, să fie codificat univoc, în legi inflexibile.

Să spunem aici că integrarea minorităţilor etnice, respectul pentru diferenţa culturală şi, în genere, grija pentru aproapele reprezintă cauze nobile. Morala tradiţională ne spune însă că înfăptuirea binelui cere întotdeauna un surplus de efort individual şi de acţiune concretă. Seminariile, prezentările PowerPoint şi protocolul din sălile unor hoteluri luxoase ajută prea puţin. Asemenea ONG-uri nu sînt preocupate să facă teren în zonele defavorizate, nici să ajute factorii care contribuie realmente la ameliorarea suferinţei. La modă pare să fie negarea datelor empirice şi transferul întregii răspunderi în „cîrca" autorităţilor centrale. Acest comportament mi se pare obstacolul major pentru îmbunătăţirea situaţiei noastre comunitare, în ţară sau peste hotare. Contestarea sistematică a evidenţelor (faptul că avem o problemă de infracţionalitate) se face din postura unei ideologii atotştiutoare – fapt care ne reaminteşte de vremurile recent apuse, cînd secretarii cu propaganda acuzau jurnaliştii de la Europa Liberă pentru că inventează realitatea foamei, a cozilor sau a frigului din casele României socialiste.

Victimologia – această meserie bănoasă din care trăiesc baronii anti-discriminărilor de tot soiul – sfidează statistica ori principiul adevărului-corespondenţă. În Occident, aposto-

tolii corectitudinii politice au otrăvit deja apele cercetării umaniste, răspîndind în mai toate campus-urile universitare canonul neomarxist al suspiciunii. Căutarea unor raporturi de exploatare sau a unui mecanism „hegemonic", acolo unde ar putea fi vorba doar despre nişte dezbateri intelectuale sau competiţii de ordin economic, a subminat principiul epistemologiei clasice, care cerea adecvarea minţii la lucruri (vezi studiile lui Donald Alexander Downs, *Restoring Free Speech and Liberty on Campus,* Cambridge University Press, Cambridge, 2004 şi John M. Ellis, *Literature Lost: Social Agendas and the Corruption of the Humanities,* New Haven, Yale University Press, 1999). Orice cîmp de investigaţie şi-ar aronda – fie că e vorba despre psihiatrie, educaţie, religie sau agricultură – radicalii progresişti ajung la aceleaşi concluzii: pentru starea de fapt sînt vinovate cutumele, piaţa liberă, individualismul meritocratic, tradiţiile religioase neemancipate, prejudecăţile oamenilor burghezi etc. Păcatul neascultării faţă de verdictul Istoriei progresiste se traduce, aproape întotdeauna, prin apartenenţa la tradiţia iudeo-creştină, la grupul oamenilor albi, la majoritatea heterosexuală, la fanii bibliotecii Marilor Cărţi *(Great Books)* ş.a.m.d. Rasismul, în cele din urmă, ajunge să fie culpa noastră originară – o maladie latentă, răspîndită endemic în mai toate societăţile care au atins un anumit grad de civilizaţie.

Noua miliţie a conformismului reflexiv operează numai cu sentinţe apodictice: o simplă nuanţare a diagnosticului propus de aceste ONG-uri te trimite automat în vecinătatea lui Goebbels sau Hitler. Pe cale de consecinţă, hoţii sînt victime ale proprietarilor bogaţi; taberele de nomazi din Roma reprezintă invenţia televiziunii italiene; bolnavii SIDA sînt victime ale prejudecăţilor homofobe; schizofrenicii sînt excluşii dintr-un sistem totalitar; sărăcia din Africa este un rezultat al conspiraţiei marilor corporaţii occidentale etc. Apelul la responsabilitate individuală se dizolvă într-o uriaşă confuzie explicativă oferită de pseudoştiinţa activiştilor neadormiţi, pentru care pînă şi raţiunea reprezintă doar un mit al platonismului sau al iluminismului eurocentric.

Dacă aceasta e platforma ideologică de pe care sînt lansate fumigenele ONG-urilor progresiste, atunci devine limpede cîtă importanţă trebuie să le acordăm în dezbaterea noastră publică.

Mihail Neamţu *este doctor în teologie. Cea mai recentă carte a sa este* Povara libertăţii, *Editura Polirom, 2009.*

PUBLICITATE

Mircea TIBERIAN

efectul de ecou

O artă de echipă

Dle Marius Chivu,

M-a surprins foarte plăcut inițiativa dvs. de a trata un subiect mai puțin trendy din punct de vedere cultural, așa cum e „starea jazz-ului" în România. Cred că tema nu a mai beneficiat în publicațiile culturale autohtone de un spațiu atît de extins și de atîtea puncte de vedere din vremea cînd revista *Secolul 20* dedica muzicii un întreg număr, acolo apărînd și primele referiri la jazz, după o lungă perioadă de tăcere. Pentru amuzament, precizez că semnatarii de atunci erau compozitorul Mihail Andricu și celebrul (pentru generația noastră) critic/promotor Cornel Chiriac, iar numărul corespundea cu decesul tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej. Dacă am hotărît să vă scriu nu este pentru a polemiza cu unii dintre semnatari, ci mai mult pentru a contura detalii despre care nu s-a prea vorbit în articolele din selecția *Dilemei vechi*.

Esența chestiunii, din păcate nesesizată decît de dvs., a fost menționată chiar în titlul argumentului: „Genul incert". Incertitudinea, în cazul nostru, aflîndu-se în greutatea de a defini limitele domeniului, esența fenomenului, genurile sale și de a stabili criteriile de analiză valorică.

Voi încerca deci, cu modestele mele mijloace, să configurez cîteva detalii muzicologice asupra cărora majoritatea cercetătorilor fenomenului se arată în general de acord.

1) În jazz, activitățile muzicienilor pe timpul performanței propriu-zise influențează decisiv structura „obiectului muzical" (dacă acceptăm această sintagmă a lui Pierre Boulez). În limbaj mai simplu, situația se numește „improvizație muzicală", un termen care a făcut foarte mult rău jazz-ului, cînd s-a pus problema acceptării sale în rîndul genurilor culte. Deși actualmente, în sectorul muzicii live, cea mai mare parte din ce se aude este creat, spontan, în fața publicului, totuși, „liderii de opinie" și „ordonatorii de credite" aparțin rareori domeniului muzicii improvizate și, mult mai adesea, culturii muzicale „scrise". Problema e că, deși aproape toți improvizatorii știu să scrie și să citească în alfabetul muzical, ceilalți utilizatori de muzică scrisă au dificultăți majore în a improviza. De aici suspiciunea cu care unii interpreți și compozitori privesc la improvizatorii muzicali, catalogați drept „urechiști".

2) Ansamblurile bune de muzică improvizată solicită fiecărui participant un nivel tehnic și de informație, o responsabilitate și un grad de creativitate mult mai ridicate decît oricare dintre orchestrele obișnuite. Se propune un model „socio-profesional" cu totul nou și greu de definit pentru cei care nu au experiența directă a performanței jazzistice, în care fiecare actant devine cînd amiral, cînd mus.

3) Jazz-ul, cu precădere în segmentul său de origine afro-americană, se bazează pe explorarea și exploatarea intensivă a dimensiunii temporale a muzicii, în speță a ritmului. Pe acest teritoriu, aparatul critic de origine europeană e cvasi-inexistent, dar și gustul, intuiția celor care ascultă se dovedesc de multe ori incapabile să discearnă valoarea de impostură. În afară de celebrul *swing*, nu prea se cunoaște nimic referitor la bogăția situațiilor ritmice din muzica de jazz.

4) Încă din perioada jazz-ului timpuriu, muzicienii nu s-au sfiit să combine elemente muzicale dintre cele mai diverse: song-uri irlandeze cu armonii impresioniste, marșuri militare și lamento-uri africane, vodevil și voodoo. Africanul are o altă viziune asupra colajului, combinărilor și copyright-ului. Acest spirit „globalist" dezinhibat s-a păstrat pînă în zilele noastre, constituind un element de certă modernitate, mai greu digerabil pentru posesorii de mentalități euro-centriste. Pe scara timpului, jazz-ul a parcurs într-un secol etape istorice pe care muzica cultă occidentală le-a traversat într-un mileniu. Un soi de postmodernism naiv domnea încă din anii '50 în lumea jazz-ului, unde spiritul jam-session-urilor impunea unui muzician de avangardă precum John Coltrane să se confrunte cu clasicul Ellington; închipuiți-vă o situație în care Schiller, Rilke și Celan s-ar strădui să scrie la același poem, cu tot nivelul de toleranță de care ar putea fi în stare. Situația s-a multiplicat pe scară largă în festivalurile mari sau în politica unor case de discuri, generînd o oareeare beatitudine și multă confuzie în definirea stilurilor, a genurilor, pînă la urmă chiar a limitelor jazz-ului. S-a instalat un fel de împăciuitorism stilistic însoțit (din nefericire) aproape întotdeauna și de o diminuare a spiritului critic. Jazz-ul a devenit teritoriul unde totul este posibil. Aici își găsesc adăpost toți muzicienii și toate genurile greu de încadrat sau de promovat, de la teatrul instrumental la fanfarele balcanice, de la flamenco la new age. Și totuși, această toleranță, deschidere și lipsă de prejudecăți stilistice reprezintă în cele din urmă un mare avantaj pentru improvizatorii din jazz-ul contemporan.

Concluzia este că n-ar trebui să deplîngem neapărat starea nedreaptă în care se află muzicianul improvizator de jazz și cei care își leagă oarecum activitatea de a lui. În fapt, el „plătește" în plan social fericirea de a se afla în plan muzical într-un teritoriu al incertitudinii unde, conform celor patru caracteristici enunțate mai sus, *aportul* său contează, unde *nu e singur* în demersurile sale, unde nu există granițe între genuri și prejudecăți de comportament sau *ierarhii absurde* între actanți, unde se poate exprima în voie și uneori este chiar ascultat, dacă nu spune lucruri fără noimă sau în afara contextului. Cu alte cuvinte, trăiește într-un soi de democrație artistică unde se bucură de flexibilitatea regulilor pe care el și cei din jurul său le-au stabilit sau descoperit.

În jazz-ul românesc lucrurile stau puțin altfel. Prin anii '80, pe vremea cînd Frank Zappa spunea despre jazz că n-a murit, dar *smells funny*, prietenul meu, pianistul Ion Baciu Jr., remarca în stilul său hîtru de moldovean naturalizat în Suedia: „Jazz-ul românesc nici nu s-a născut încă și e deja în declin". Fenomenul jazz ca formă de artă de sine stătătoare a apărut la noi tîrziu, într-o atmosferă ostilă, în plin regim dictatorial, iar atunci cînd ar fi putut profita de libertățile de după căderea Zidului Berlinului a început criza muzicală mondială – mutarea centrului de atenție înspre domeniul vizual. A urmat apoi colapsul industriei de profil (mă refer la vînzările de muzică) și, colac peste pupăză, recesiunea economică.

Totuși, pe lîngă neajunsurile politico-economice, starea jazz-ului primește la noi un colorit specific, ce bate în violet și e generat, printre altele, de situația învățămîntului în domeniul muzical, de rigiditatea, prejudecățile și mercantilismul unora dintre funcționarii instituțiilor culturale, de lacunele legislative din domeniul sponsorizării și al drepturilor de autor, de izolarea cultural-economică a României de pînă acum cîțiva ani (jazz-ul ca artă de echipă a avut și continuă să aibă mult de suferit la noi din cauza componenței aproape exclusiv românești a grupurilor). Dar cel mai puternic generator de turbulență culturală din România este agresiunea imbecilității și a prostului gust din mass media. Cine se mai gîndește să acorde spațiu muzicii de jazz într-o mass medie intrată în turbionul paranghelioanelor și cancanurilor de tot felul?

Dar să nu credeți că propun capitularea în fața acestui tăvălug implacabil; din postura de coordonator al unei secții de jazz la nivel universitar, această atitudine ar fi cel puțin nepotrivită. Remarc și avertizez doar că fericirea muzicală a jazzman-ului de la noi are șanse de a fi sensibil diminuată de pe urma contactului cu aromele culturale locale.

N-aș vrea să închei înainte de a răspunde totuși unor chestiuni care au apărut în grupajul coordonat de dvs. și care privesc direct activitatea mea. Vă întrebați în articolul argument dacă școala românească de jazz produce muzicieni și unde sînt aceștia. Din fericire, răspunsul îl aflați cîteva rînduri mai jos, în articolul dlui Cătălin Toader, pe care îl citez: „Sigur, există nume destul de importante de care ne putem agăța în orice tentativă de evaluare artistică: *Arthur Balogh, Cătălin Milea, Luiza Zan*, *Lucian Ban, Sorin Romanescu,* Teodora Enache, Eddie Neumann, *Maria Răducanu,* Horia Crisovan, *Vlad Popescu, Vlaicu Golcea,* Tavi Scurtu". Mai mult de jumătate dintre cei menționați (cei pe care i-am citat cu italice) au avut sau au legătură cu secția de jazz a Universității de Muzică din București. Dacă luați în considerare faptul că pînă nu demult se repartiza uneori secției de jazz un singur loc pe an cu plata de la buget, consider că bilanțul a fost destul de pozitiv. Mihai Godoroja deplînge faptul că învățămîntul jazzistic românesc nu a dat „mari nume". Totuși, în lista dlui Toader (la care aș mai putea adăuga și eu cîțiva muzicieni precum Cristian Soleanu, Pedro Negrescu, Marta Hristea, Emil Bîzgă, Florin Răducanu, Cătălin Răsvan, Alexandru Simu sau George Dumitriu) se află principalele figuri ale jazz-ului autohton apărute după '90. Deși mi-ar plăcea să fiu cumva implicat în apariția unui megastar, îi aduc aminte lui Mihai că producția mondială de „mari nume" ale jazz-ului a început să scadă după 1970, iar prin '85-'90 aparițiile de acest tip s-au redus la zero nu numai în jazz, dar și în rock sau în muzica contemporană, fiind înlocuite de așa-numitele „vedete".

Lui Florian Lungu, care scrie că nu se poate trăi din jazz în România și prin aceasta contrazice cumva competențele pe care învățămîntul nostru de specialitate le promite, i-aș da cel mai elocvent contraexemplu: e vorba de persoana domniei sale, a cărei activitate se concentrează exclusiv asupra acestei arte, de mai bine de patru decenii.

În final, vă rog să-mi permiteți o altă mică observație: pentru o imagine mai clară a stării jazz-ului poate că ar fi fost nimerit să fi putut citi, pe lîngă articolele criticilor, promotorilor și managerilor, și opiniile unor artiști practicanți ai genului. Prin această scrisoare, mă fac, într-o oarecare măsură, și purtătorul de cuvînt al acestor muzicieni.

Mircea Tiberian *este muzician și conferențiar universitar la Universitatea Națională de Muzică București.*

www.myspace.com/tiberianmircea

PUBLICITATE

Adina POPESCU

Spre binele companiei

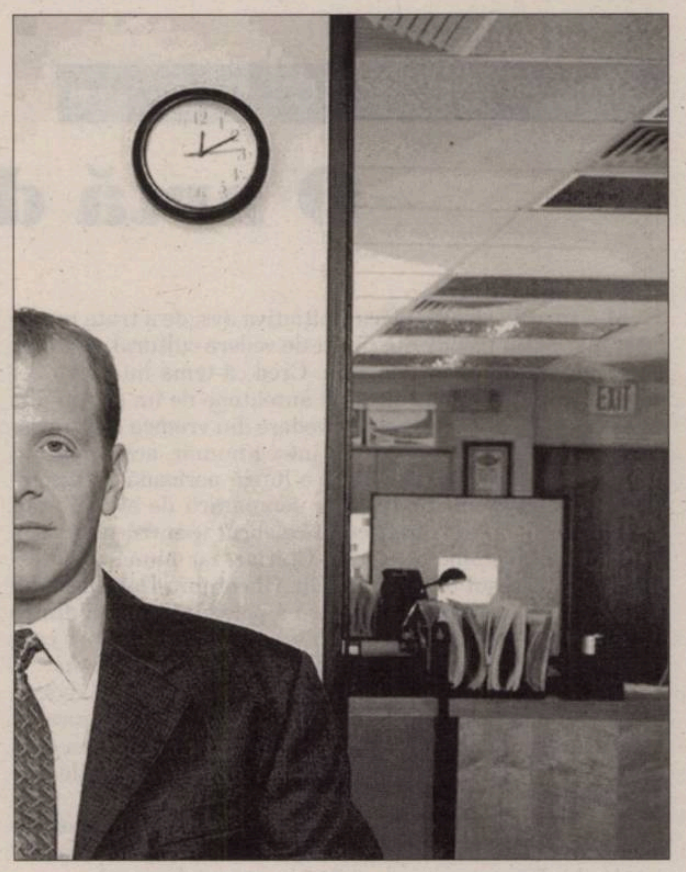

Job, deadline, branding, schedule, brainstorming, memo, team building, rebranding, meeting, management, board, office... *sînt doar o mică parte din englezismele care definesc vocabularul „de bază" al angajaţilor marilor companii. Este vorba despre un tip de limbaj care s-a format în doar cîţiva ani, căci pînă prin anul 2000, în România, aceste companii nu trasaseră încă un stil de viaţă şi reprezentau doar visul occidental al oricărui absolvent de facultate. În perioada confuză din anii '90, plină de reconversii profesionale, nu mai puteai să-l identifici pe om cu profesia sa, aşa cum se întîmpla înainte, cînd medicul era „domn' doctor" atît la spital cît şi pe strada unde locuia, iar inginerul avea acelaşi statut de „tov. inginer" şi în afara porţilor fabricii. Astăzi, în schimb, oamenii se identifică cu locul de muncă, cu brand-ul companiei, fără să mai conteze pregătirea profesională. Îi recunoşti după atitudinea lor* corporate *şi nu te mai întrebi dacă sînt manageri sau contabili. O atitudine „împrumutată" care riscă să-i depersonalizeze şi care, dincolo de nişte şabloane de import, nu diferă prea mult de atitudinea salariaţilor întreprinderilor de pe vremuri.*

O cină cu doamna Marcela

Restaurantele din preajma clădirilor de birouri (indicaţii la telefon: „Sîntem uşor de găsit... e un *building* mare chiar pe bulevard. Dacă veniţi cu maşina, avem *parking*-ul nostru. Vă trimit pe mail şi o hartă în *attach*.") sînt o afacere aparte pentru că respectă stilul *corporate* al celor cărora li se adresează. Au, totuşi, ceva din atmosfera unei cantine. În general curate, însă fără un decor spectaculos, cu mese identice, cu săli pentru fumători şi nefumători, ca să respecte legea, cu o atenţie deosebită acordată toaletelor unde totul străluceşte şi trebuie să miroasă frumos, cu o bucătărie *fusion* (nu este însă recomandat să încerci specialităţile mediteraneene sau asiatice din meniu, căci toate vor avea acelaşi gust de tocăniţă „ca la mama acasă"), cu preţuri acceptabile şi un personal amabil, dar cam aiurit.

Un proiect socialist sortit eşecului prin anii '80, care presupunea să ne strîngem cu toţii în „circurile foamei" şi să mîncăm la comun, în timpul orelor de serviciu, a devenit astăzi o realitate, cu diferenţa că mesei de prînz i se spune *lunch*. Restaurantele oamenilor muncii sînt pline ochi între orele 13 şi 15, atunci cînd rişti să rămîi nemîncat, dacă nu-ţi rezervi o masă. După ora 16 se golesc instantaneu, apoi mai au ceva muşterii spre seară, cînd burlacii companiilor au chef de o bere sau „fetele" vor să se răsfeţe cu o prăjitură şi să mai stea la o bîrfă. La prînz totul e standard, de la comenzi (în general apreciata şi clasica ceafă cu cartofi prăjiţi, de băut – apă fără bule sau cola, unii mai îndrăzneţi riscă să bea o bere şi să-şi asume picotealea şi lipsa de randament „de după", cafeaua de la final), la conversaţii despre problemele firmei şi la gesturi mărunte cum ar fi uitatul la ceas sau consultarea, pe rînd, a notei de plată, pentru a vedea fiecare cît are de dat (nimeni nu face cinste, bacşişul e şi el calculat „la comun"). Seara, în schimb, cînd luminile devin mai discrete şi muzica în surdină îmbie la relaxare, dacă tragi cu urechea, îţi poţi face o idee despre viaţa de tip *corporate,* desigur, în variantă românească.

Într-un astfel de restaurant, la o oră nu prea tîrzie, doamna Marcela (trecută binişor de 50, cu părul vopsit într-o nuanţă de roşu violet, femeie responsabilă, cu o atitudine de şefă care vrea să pară de gaşcă) împărţea o masă cu subalternele sale. Erau la a treia sticlă de vin şi deja le aruncau ochiade „băieţilor" (personalul restaurantului era exclusiv masculin) care se învîrteau în jurul lor, recomandîndu-le deserturi şi *topping*-uri.

„Vai, dragă, dar nu mai pot mînca nimic... sînt plină pînă aici!" – spune doamna Marcela, ducîndu-şi mîna cu ţigara aprinsă la gît. Una dintre subalterne, cea care o aprobă, atingînd-o discret pe braţ la fiecare replică ironică la adresa colegilor din diferite departamente ale firmei, se oferă să împartă cu ea o porţie de papanaşi. „La două farfurii, cu două linguriţe, vă rog!" – îi spune ospătarului, simţind să nu avea voie să întindă coarda şi să-i propună şefei să mănînce din aceeaşi farfurie. Nici în departamentul lor lucrurile nu stau tocmai pe roze şi asta din cauza noii organigrame pe care nu o pricepe nimeni şi a unui anume Pierre care „îşi bagă nasul cam prea mult... asta le-am spus la training-ul de la Paris: una e realitatea acolo la ei, în Franţa, alta e la noi, în România!". „Aveţi dreptate, doamna Marcela!" – spune cea care comandase papanaşii. „De exemplu, cum se fac licitaţiile la noi... nici nu se compară!" „Aţi văzut că monsier Pierre nu poartă niciodată şosete?" – întrebă amuzată una dintre cele două tinere sub 30 de ani care nu îndrăzneau să bea din paharele lor cu vin decît atunci cînd doamna Marcela şi-l ducea pe al ei la buze. „Iar la training-ul de la Hilton, nu ştiu dacă aţi văzut... la un moment dat s-a descălţat şi şi-a pus picioarele pe scaunul din faţă!" „Fetele" rîd, mai puţin cea blondă în jur de 40 de ani care nu vorbeşte mai deloc şi pare cu gîndurile în altă parte. „S-o fi obişnuit ca-n Gabon unde a lucrat înainte..." – punctează doamna Marcela. „Fetele" rîd şi mai tare. „Chiar... eu nu înţeleg ce a fost cu training-ul ăla... Adică de ce a trebuit să ne ţină două nopţi la Hilton, cînd toţi eram din Bucureşti şi puteam să dormim la noi acasă... mi se pare o prostie!" – spune cea cu papanaşii. Doamna Marcela devine brusc serioasă. „Ba nu... au gîndit-o bine! Că dacă te duceai acasă, îţi vedeai de ale tale şi-ţi ieşea training-ul din cap! Dacă ai rămas acolo, te-ai concentrat tot timpul pe problemă..." Subalterna e uşor jenată. „De fapt, da... aveţi dreptate!" „Şi în fond... nu-ţi convine, dragă, că ai văzut Hilton-ul pe dinăuntru pe banii companiei? Cînd o să mai apuci să dormi vreodată acolo?" Cealaltă murmură ceva, tinerele o privesc cu indivie, probabil că ele n-au fost la Hilton. Noroc că vin papanaşii, cîte unul pe cîte o farfurie. „Să vă mai aduc o sticlă de vin?" Doamna Marcela e un pic ameţită. „Eu nu mai vreau... mai am ceva de lucru diseară! Dacă mai vreţi voi..." Face un gest larg, generos, însă „fetele" îşi dau seama că *party*-ul cu doamna Marcela se apropie de final şi îşi comandă cîte un cappucino.

„Zi, dragă, tu ce-ai făcut cu memo-ul ăla al tău? Ştii pe unde a ajuns?" – o întreabă pe blonda cea tăcută, în timp ce ciuguleşte din papanaş. „Hm, are prea multă dulceaţă!" În primul moment, blonda nu înţelege că i se adresase ei. Reuşise ca pînă atunci să fie prezentă şi absentă, în acelaşi timp, aproape invizibilă. „Păi... n-am apucat să-l scriu..." – răspunde uşor timorată. Doamna Marcela lasă linguriţa pe masă, lovind din greşeală paharul gol, cu un clinchet strident. „Eu chiar nu vă înţeleg... după atîta timp nu v-aţi învăţat încă să scrieţi un memo?" – întreabă ironic, fără să aştepte un răspuns, căci „fetele" tac. „Nu vă daţi seama că, dacă nu comunicăm, nu iese nimic... şi dup-aia ne plîngem de salarii, de ore suplimentare şi de alea, alea!" Blonda nu o priveşte, e „autistă", pe chipul ei se citeşte o indescriptibilă tristeţe şi inadaptarea. O inadaptare nu atît la „problemele" firmei, cît la viaţă în general. „O să-l scriu mîine la prima oră..." Doamna Marcela cea euforică de la vin este dispusă să încheie o conversaţie care le strică cheful tuturor. Zîmbeşte larg. „Scrie-l şi dup-aia mă ocup eu de el... că dacă ţi-am promis că te ajut, te ajut!"

M-am gîndit cîteva zile la scena de la restaurant. Mi-am dat seama că doamna Marcela şi subalternele ei puteau să lucreze oriunde în cadrul companiei: la un departament de marketing, la resurse umane (sau HR, în limbaj *corporate),* la contabilitate, la relaţii cu presa sau chiar la un departament de creaţie. Din conversaţia lor nu le puteai ghici studiile şi pregătirea, nu puteai spune ce muncesc, de fapt, aceste femei. Ceea ce conta era Firma (Compania, Întreprinderea...), şi nu job-ul fiecăreia în parte. O mostră autentică de capitalism, *made in Romania*. M-am distrat, imaginîndu-mi că doamna Marcela e, de fapt, *cleaning manager,* iar „fetele" – angajatele ei de la curăţenie.

Întreprinderi cu sclipici

În urmă cu cîţiva ani eram la TIFF doar pentru a vedea filme şi fără să fiu acreditată ca jurnalist. Mi-am vizitat bunicul, un fost cadru al armatei, care s-a interesat cu ce ocazie venisem la Cluj. „Te-a trimis întreprinderea?" – m-a întrebat la modul cel mai serios cu putinţă. După cîteva clipe de gîndire, i-am răspuns că „da", eram în delegaţie.

Păstrez în memorie cîteva imagini destul de clare ale Întreprinderii de dinainte de 1989. O clădire jupuită, prin care condica se plimba din birou în birou pentru a fi semnată. Holuri lungi, întunecoase, mirosind a Snagov şi Carpaţi. O sală lungă în care încăpeau în jur de 30 de angajaţi, cu neoane chioare şi cu nişte mese pe post de birouri, aco-perite cu hîrtie de împachetat, un cuier cu paltoane identice şi cu căciuli din blană de iepure, cu urechi. Mi-o amintesc pe „şefa", o doamnă cu ochelari care stătea la biroul de lîngă uşă şi le spunea frecvent subalternelor: „Voi, acolo, în fund, v-aţi făcut bisericuţe! Aveţi grijă, că vă mut...". Pe domnul Panaitescu care îşi mînca sandvişul cu şuncă de Praga „pe sub birou". Senzaţia că nimeni nu muncea nimic. O colegă care intra ca să anunţe că s-au băgat ouă sau unt, la Alimentara din apropiere, oamenii muncii care se repezeau spre uşă, nu înainte de a-i spune şefei: „Vă ţinem rînd!". Jalnicele serbări de Moş Gerilă, pomul prea înalt şi golaş din hol, acelaşi domn Panaitescu pe post de moş, noi, copiii salariaţilor, palizi şi timizi, care nu ne puteam imagina că vom munci vreodată într-un astfel de loc, mai trist decît un spital.

Astăzi, întreprinderea a căpătat un *glamour* şi se numeşte companie. Clădirile unde îţi petreci mai mult decît cele 8 ore „de program" regulamentare de pe timpuri sînt moderne, cu lifturi silenţioase şi cu anexe, cum ar fi săli de conferinţe sau bufet. Pe holuri nu se mai fumează, birourile continuă să semene cu nişte hale, însă moblierul e cu totul altul, nu mai semnăm condica, avem computere, ne tragem de şireturi cu „şefa" care nu mai stă lîngă uşă, ci are biroul ei, nu se mai gîndeşte nimeni la ouă şi la unt, căci ne comandăm mîncare chinezească pe Internet, nu mai plecăm în delegaţii la Ţăndărei sau Caracal şi visăm la training-urile de la Paris sau Londra, de Crăciun organizăm tombole şi cumpărăm cadouri pentru copiii colegilor, fără să ne întrebăm dacă ei şi-ar dori, cînd vor deveni adulţi, să lucreze într-un astfel de loc.

Atmosfera „de fabrică" este însă aceeaşi. Salopetele de lucru au fost înlocuite de coduri vestimentare bine definite: femeile au un look business care nu trebuie să fie prea masculin, dar nici să-i distragă pe colegii lor de la treburi, un bărbat care vine nebărbierit mai multe zile la rînd e catalogat drept beţiv, altul cu o cămaşă şifonată e bănuit că are probleme acasă. Îi privim chiorîş pe străinii din *board,* cu costume fine şi atitudini pline de nonşalanţă, care vin din Occident ca să ne facă nouă reguli. Nepotismul funcţionează la fel de bine ca în socialism, în posturi-cheie sînt oameni fără pregătire care nici ei nu ştiu ce caută acolo, însă iau decizii. Avasările au fost înlocuite cu *upgrade*-uri, fiecare slujbaş visează să devină manager şi să aibă cel mai bun loc de parcare asigurat, micile mîncătorii sînt aceleaşi, ne dorim privilegii, fără să le meritäm cu adevărat. Nu s-a schimbat nici senzaţia că uneori nimeni nu munceşte, de fapt, nimic.

Singura atitudine firească faţă de muncă am întîlnit-o în România în spaţiile micilor firme, cu 5-6 angajaţi care muncesc pentru ei înşişi, fără nici o organigramă. Aceşti oameni îşi sacrifică nopţile şi concediile pentru că ştiu că de ei depinde „supravieţuirea" firmei şi, implicit, a lor. Însă cînd firma începe să se extindă şi apar treptat cîte o secretară, un om bun la toate, un şofer şi un lider care încearcă să-i organizeze pe toţi, distribuind sarcini, lucrurile se schimbă. Este ca şi cum o mică băcănie de cartier – la care te duci cu plăcere pentru că o cunoşti pe vînzătoarea care îţi zîmbeşte şi te întreabă ce mai faci, măcelarul îţi taie cele mai bune bucăţi de carne, iar patronul lasă la preţ, pentru că eşti client vechi – se transformă peste noapte în supermarket. Pe de altă parte, se pare că românii au făcut o pasiune pentru supermarket-uri.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Păcatele tehnologizării.** Deşeurile electronice riscă să devină o problemă serioasă de sănătate în ţările cu economie emergentă. Conform unui studiu realizat de programul de mediu UNEP al Naţiunilor Unite, numeroase state în curs de dezvoltare nu au sau nu aplică proceduri corecte pentru reciclarea deşeurilor electronice. În fiecare an, în ţările occidentale, sînt aruncate la gunoi 40 de milioane de tone de aparate electronice: computere, monitoare, televizoare, telefoane mobile, camere video, imprimante, radiouri şi combine muzicale etc. China şi SUA produc anual aproape 6 milioane de tone de asemenea deşeuri. Cea mai mare parte a acestora ajung în ţările în curs de dezvoltare, pentru a fi reciclate: fiecare aparat electronic conţine cantităţi infime de metale rare (aur, argint), diverse alte materiale reciclabile (aluminiu) şi mari cantităţi de substanţe dăunătoare mediului înconjurător. Procedurile de extragere a metalelor rare sînt şi ele poluante. Iar la incinerarea reziduurilor sînt eliminate în atmosferă gaze extrem de periculoase. (după *Süddeutsche Zeitung)*

● **Portugalia legalizează căsătoriile între homosexuali.** Peste cinci mii de persoane au participat sîmbăta trecută, la Lisabona, la „Marea sărbătoare de familie", o demonstraţie împotriva legalizării căsătoriei între persoane de acelaşi sex. Parlamentul Portugaliei adoptase cu o săptămînă în urmă o lege care permite mariajul între homosexuali. Manifestaţia, care s-a desfăşurat sub sloganul „Căsătoria e o instituţie sacră, iar statul laic nu are de ce să o distrugă", a fost organizată de mai multe organizaţii civice şi s-a bucurat de sprijinul Bisericii catolice. Legea care permite căsătoria între homosexuali a fost adoptată de partidele de stînga, majoritare în Parlament. Ca să intre în vigoare, legea mai trebuie să fie promulgată şi de preşedintele conservator Anibal Cavaco Silva. Un veto al preşedintelui nu ar face însă decît să întîrzie adoptarea legii, care ar trece fără probleme şi la a doua procedură de adoptare prin Parlament. Organizaţiile civice care se opun acestei legi cer iniţierea unui referendum pe această temă şi au strîns deja peste 90.000 de semnături. (după *Le Monde)*

Cu ochii-n 3,14

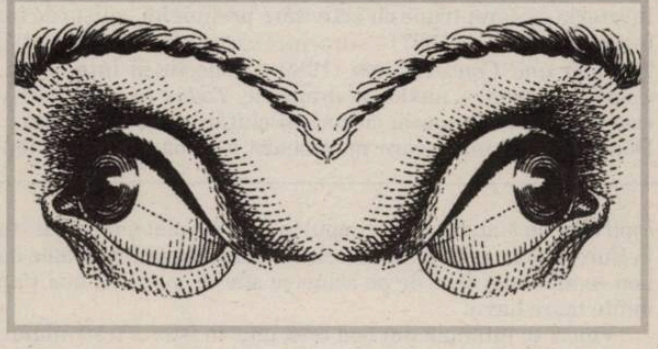

DACĂ SÎNTEM OAMENI SERIOŞI, UN GENIU ARE DREPTUL SĂ ÎNTÎRZIE CREŞTEREA SUPRAFEŢELOR DE URCARE ŞI COBORÎRE

● Mersul cu autobuzul pe ger naşte într-un pasager nervos emisii verbale cu valoare de lege: „Dacă sînt două persoane grase şi îmbrăcate gros, nu se poate trece de ele". (**D. S.**)

● PR-ul unui mare cazinou din Bucureşti tot trimite pe adresa redacţiei nenumărate e-mail-uri care încep cu „Dragă Dilema" şi care prezintă, pătimaş, diferite oferte pentru Blackjack, Poker, Pin-ball, Ruletă, Sloturi, Baccarat şi alte jocuri de noroc. Pe bune, sîntem oameni serioşi, şi credeam că am format deja o părere despre cine sîntem şi ce preocupări avem! Se pare însă că unii îşi imaginează despre noi, dilematicii, că între două şedinţe de redacţie mai tragem cîte un barbut, iar între două numere ale revistei – nişte bambilici, aşa, la repezeală, pîn' se face de trimis în tipografie! (**R. T.**)

● Peste 250 de muzicieni vor interpreta la Varşovia, timp de 171 de ore, fragmente din creaţia lui Frédéric Chopin, pentru a marca intervalul care separă cele două zile de naştere posibile ale compozitorului polonez. Chopin s-a născut în 1810, pe 22 februarie sau pe 1 martie. „Un geniu are dreptul să se nască timp de o săptămînă", ar fi spus în glumă Waldemar Dabrowski, preşedintele comitetului de organizare a Anului Chopin în Polonia. Frumos! (**A. P.**)

● Jur că mi s-a întîmplat. Stăteam debusolat pe aeroportul din Timişoara, ascultînd al treilea anunţ că zborul spre Chişinău întîrzie, cînd îmi sună telefonul. O voce mă întreabă: „Alo, dl Bogdan Chirieac?". Îmi venea să răspund: „Nu, domnişoară, aici Ghinea, altă clasă de analişti, din ăia care trăiesc din muncă, nu din şmenuri cu statul". Îmi venea doar. De fapt, am zis: „Nu, aici e Ghinea, dar e haioasă greşeala". Am rîs amîndoi. (**C. G.**)

● Dragi vegetarieni, (re)obişnuiţi-vă cu gustul cărnii: un studiu realizat de cercetătorii de la Universitatea Cranfield (Marea Britanie) arată limpede că renunţarea la carnea de vită sau de oaie din alimentaţie în favoarea produselor substituente pe bază de soia sau tofu dăunează mediului înconjurător. Pentru că presupune creşterea suprafeţelor de terenuri cultivate; ceea ce presupune despăduriri masive; ceea ce presupune o scădere a randamentului în ceea ce priveşte producerea de oxigen; ceea ce înseamnă o creştere a cantităţii gazelor cu efect de seră; care sînt la originea încălzirii globale. Trăiască şi înflorească friptura şi cîrnaţii! (**M. M.**)

● Un prim pas înainte în călătoria cu metroul: pe tronsonul 1 Mai, mai recent construit, se afişează, ca-n alte ţări civilizate, în cît timp vine trenul următor. Şi se respectă. Aşteptăm cu interes ziua cînd, la urcare şi coborîre, se vor respecta cele două sensuri. (**I. P.**)

DACĂ TRADUCERILE RAPIDE AU INVADAT SPAŢIUL SELENAR, ŞI-AU FĂCUT APARIŢIA MAŞINILE DE CULTURĂ

● Mîndria inginerilor europeni, trenul Eurostar, are tot mai dese probleme. Tehnica înaltă joacă şi feste. Însă şi traducerile rapide le joacă feste uneori chiar şi celor de la RFI. Cineva spunea deunăzi pe post, că Eurostarul „a căzut în pană". (**A. M.**)

● Cine vrea să mai înţeleagă ceva în plus din complicata evoluţie a lumii în ultimii 40 de ani să se uite atent la meciurile de hochei pe gheaţă dintre Rusia de azi (fosta URSS) şi Cehia de azi (fosta Republică Socialistă Cehoslovacă). Lagărul socialismului victorios nu a cunoscut, în sport, un război popular mai aprig decît cel purtat cu crosele între sovietici şi cehoslovaci. La mine pe birou am un ciob gros din vitrina agenţiei sovietice Aeroflot de la Praga, devastată după o finală istorică în '68. Astăzi, cehii şi ruşii au invadat de mult hocheiul american şi pe cel canadian, joacă împreună şi se înfruntă pe bani mulţi în campionatele capitaliştilor de peste Ocean, dar şi în ale oligarhilor putinieni, căci e plină Rusia de hocheişti cehi. (**R. C.**)

● Din cauza restricţiilor bugetare, SUA vor să renunţe la programul spaţial „Întoarcerea pe Lună". Acesta prevedea o altă „vizită" a pămîntenilor în spaţiul selenar, pînă cel mai tîrziu în 2020. Cred că, în condiţiile actuale, noua zicere astronautică ar suna cam aşa: „Un pas mic pentru mine, un pas mare pentru omenire... după buget". (**M. Ş.**)

● Laolaltă cu mulţi politicieni PSD-işti, în plină forfotă electorală ce urma să anunţe viitorul lider al partidului, printre maşini scumpe, jurnalişti şi figuri publice, şi-au făcut apariţia, în fuste lungi, colorate şi minoritare, grupuri de vrăjitoare, dornice să alunge raza violetă sau, din contra, s-o direcţioneze împotriva unuia sau altuia dintre candidaţi. Replica cea mai trendy a aparţinut uneia dintre ele, dornică să explice unui jurnalist cum stă treaba: „Vrăjile noastre au anumite proceduri". Se pare că pînă şi ocultismul s-a molipsit la noi de proceduri corporatiste. (**S. G.**)

● Cîţiva arhitecţi de pe lîngă Primăria Capitalei propun să se renunţe la obligativitatea amenajării de parcări pentru orice clădire nou construită. Ei îşi justifică propunerea prin raţiuni ecologice. Cică fără parcări, oamenii care merg la serviciu (în noile clădiri) vor renunţa să-şi mai folosească maşinile. Interesant. Poate însă că ar trebui început (aşa, ca un exemplu de eco-civism) chiar cu desfiinţarea parcărilor pentru angajaţii Primăriei. Cred totuşi că o măsură şi mai eficientă contra automobilelor ar fi ca noile clădiri să nu mai poată fi construite, prin lege, decît în mijlocul bulevardelor şi al intersecţiilor. Traficul astfel sufocat ar fi în marele beneficiu al cetăţenilor Capitalei, care ar respira, în sfîrşit, un aer mai curat. Mai e şi varianta cu interzicerea benzinăriilor pe o rază de 500 de km în jurul Bucureştiului. (**A. M.**)

● Dacă fostul primar din Rm. Vîlcea, Mircia Gutău, proaspăt intrat în închisoare pentru luare de mită, este pe cale să fie făcut cetăţean de onoare de către Consiliul Local (cu sprijinul oamenilor de cultură Răzvan Theodorescu şi Dinu Săraru), poate i se înmînează şi cheia oraşului. Aşa, puţin luată la pilă ca să se potrivească în broasca celulei. (**M. C.**)

DACĂ RECUNOAŞTEŢI CEEA CE SE NUMEA PE VREMURI EXPRIMARE ALB-NEGRU, LANSAREA FOTOGRAFIILOR CU DRAGOBETE A FĂCUT PARTE DIN EFECTUL ACUSTIC

● „My my my i yi woo. M M M My Sharona..." Dacă recunoaşteţi refrenul ăsta dement compus în 1979 de trupa The Knack, înseamnă că l-aţi cîntat deja toată săptămîna trecută în memoria vocalistului Doug Fieger, plecat, la numai 57 de ani, să facă un *jam session* cu Elvis, Lennon, Bonzo, Jim şi ceilalţi. (**M. C.**)

● Întrebare tot mai naivă şi tot mai presantă în democraţia românească: a vizita şi a discuta cu un bogat om de afaceri, fie el numit şi mogul, înseamnă a fi în legătură şi a complota cu ceea ce se numea pe vremuri „un duşman al poporului"? (**R. C.**)

● Din ciclul „Televiziune color, exprimare alb-negru": Dana Grecu, la Antena 3, în direct de la Congresul PSD: „Azi, Marian Vanghelie mi s-a părut mai alb la faţă ca de obicei". (**M. V.**)

● Am primit un e-mail de la o editură, prin care eram invitat la „lansarea *Evangheliei după Ioan*". Probabil o ediţie revăzută şi adăugită în *hardcover* şi în prezenţa autorului. (**M. C.**)

● Revista *Contemporanul – Ideea europeană* îmi oferă, lună de lună, o plăcere rară şi absolut nevinovată: număratul fotografiilor cu Nicolae Breban, directorul revistei. Dacă în ediţia din decembrie am găsit doar 8 fotografii, în cea din ianuarie am numărat 13. Cine pariază cîte vor apărea în ediţia de luna asta? (**M. C.**)

● Am văzut că sloganul cel mai frecvent la petrecerile şi concertele de Dragobete, în acest an, este „Iubeşte românеşte!". Mă întreb: dacă te identifici puternic ca moldovean, ardelean sau oltean, e voie să iubeşti şi în dialect? (**M. Ş.**)

● Am toată admiraţia pentru cei care au gîndit şi pus în aplicare proiectul Premiilor Gopo pentru film. Dar mă văd nevoit să-i dojenesc. În comunicatul de presă despre nominalizări scrie că din juriu a făcut parte, pe lîngă critici, regizori şi actori, şi un „exploatant". Deduc că e vorba de cineva care are o sală de cinema în exploatare. Adică: dacă exploatezi oameni, te numeşti exploatator; dacă exploatezi o sală, te numeşti exploatant. Pe cale de consecinţă, oamenii care se duc să vadă un film sînt exploataţi? (**M. V.**)

● Un cercetător de la Muzeul Muzicii din Paris a declarat zilele trecute că misterul bine păstrat al viorilor Stradivarius nu e decît o legendă. În urma analizării (într-un accelerator de particule) a unor eşantioane de pe mai multe zeci de instrumente dintre cele 600 încă întregi, s-a ajuns la concluzia că sunetul inegalabil al viorii Stradivarius nu ţine nici de lemnul din Val di Fiemme recoltat în nopţile fără lună, nici de „sîngele de dragon" cu care maestrul din Cremona şi-ar fi vopsit instrumentele şi nici măcar de lacul final, un ulei banal amestecat cu răşină de pin. Se pare că sunetul viorii Stradivarius – conchid specialiştii – a ţinut de-a lungul timpurilor mai degrabă de interpret decît de lutier, iar efectul acustic a fost mai degrabă unul vizual. O halucinaţie audio-vizuală colectivă de cîteva secole, în care unii vedeau roşu în faţa ochilor pînă începeau să audă muzica sferelor... (**S. S.**)

Cristi MĂRCULESCU

Armata punk

*New Model Army (NMA) revin la Bucureşti. Tot în Herăstrău, tot la Hard Rock Café. Vineri, 26 februarie. De la ultimul lor concert bucureştean au trecut mai bine de doi ani. În care Justin Sullivan & Co. au mai lansat un album (*Today is a Good Day, *al 11-lea album de studio), iar amintirea unui* live-act *foarte bine performat nu s-a şters din mintea spectatorilor primului concert al legendarei trupe post-punk britanice. Ar fi fost şi cazul să se descurce cel puţin onorabil live, doar au în spate o experienţă muzicală de (fix) trei decenii şi prin concerte (mici şi numeroase) s-au şi impus pe scena muzicală englezească de la începutul anilor '80.*

New Model Army este o trupă aparte, unul dintre exemplele clare de sound dobîndit prin acumulări, experimentări şi reconsiderări impuse nu de moda momentului, ci de starea trupei. Ar fi deci vorba de evoluţia organică a unei organizaţii de muzicieni care, nevoită să treacă peste cele mai grave momente umane şi muzicale posibile (plecarea lui Stuart Morrow, solist, neînţelegeri cu casele de discuri, decese, reorganizări, perioade de pauze în care fiecare membru s-a ocupat de proiecte proprii), a reuşit să supravieţuiască. Fără să schimbe vreodată neinspirat macazul, fără să beneficieze de glorie în America de Nord (accesul în SUA le-a fost interzis de două ori, o dată în '86, a doua oară în 2007: aparent, o piesă de-a lor – „The 51st State" – în care iau peste picior alianţa britanico-americană ar fi fost motivul). Debuturilor post-punk contestatare (numele este preluat de la armata republicană fidelă lui Oliver Cromwell, ale cărei trupe au jucat în rol decisiv în războiul civil englez din secolul al XVII-lea) le-au urmat introspecţiile de pe la mijlocul deceniului 8, apoi, trecînd printr-un hiatus la mijlocul deceniului 9, au revenit reformaţi la finalul de mileniu. Au rămas, în mod constant, vedete ale underground-ului şi fidelitatea faţă de propriile idei şi principii i-a ţinut departe de influenţele (nu adesea nefaste) ale mainstream-ului. Ce a reuşit această trupă cu componentă în cvasi-continuă schimbare este surprinzător de constant, şi ca nivel valoric, şi ca inspiraţii (uneori subterfugii, ca în cazul unui album integral acustic – *Better than Them* – cauzat de plecarea solistului Stuart Marrow).

La bază, sound-ul NMA a rămas punk-rock. Peste care s-au adăgat inflexiuni şi sentimentalisme folk, muzicuţe, viori electrice, sintetizatoare, chitare mai agresive, momente optimiste, percuţie variată. Toate înregistrate pe unsprezece albume de studio, cinci materiale live şi şapte compilaţii. Ca în istoria oricărei trupe cu activitate prelungită, suişurile au fost evidente: *Hex* (1987) – surprinzător de poetic şi romantic; *Thunder and Consolidation* (1989) – eclectic şi interesant, *Carnaval* (2005) – anxios şi dramatic. *Today Is a Good Day* este o revenire forţoasă, cu rock şi chitare şi sound viguros. Douăsprezece piese care marchează o întoarcere spre formula de pe *Impurity*-ul 90ist: mai multă forţă, mai puţin optimism, un album nemulţumit, observaţional. Versuri despre revoluţii ţărăneşti, întuneric şi rîuri de sînge. Mai degrabă vehement, dar cu momente sobre, cu tuşe de folk furios şi riff-uri de chitare. Poziţionat între o apariţie în Cracovia şi una în Sofia, concertul din Bucureşti promite o prestaţie muzicală remarcabilă şi, conform unei formule deja consacrate de trupă, un amalgam inspirat de piese de pe varii albume.

New Model Army

Berti BARBERA

Sighi take 6

Fiecare ediţie a Festivalului Internaţional de Blues de la Sighişoara (25-27 februarie, www.blues-festival.ro) a beneficiat de cel puţin un moment pe care să-l iei acasă şi să-l povesteşti multă vreme tuturor. Trebuie să recunoaştem că, în 2009, Lucky Peterson a încercat serios zidăria sălii de concerte şi ne-a ridicat tuturor pretenţiile în privinţa ideii de concert de blues. Aceste momente ţin microbul activ pînă la prima ocazie a unei noi manifestări. Ediţia a cincea a avut ca semn distinctiv palma deschisă, cu numărul complet de degete. Acesta era salutul.

2010 nu arată nici un semn de criză, cel puţin pentru cei care mai vor o porţie de tihnă şi muzică, garantate de locul şi oamenii de acolo. Nu cred că ne vom saluta cu şase degete, în schimb zîmbetele vor rămîne la fel de sincere. Afişul prezintă artişti din România, SUA şi Canada, ca să nu existe vreun dubiu. Singurul autohton este Raul Kusak, muzicianul cu un instinct care întotdeauna ni-l prezintă sub forme schimbătoare, cu explozii pline de inspiraţie şi umor, capabil să înlocuiască puterea de expresie a unui întreg combo. Nu degeaba Raul Kusak este un om de bază în fiecare an la festival, fie pe scenă, fie în cramă. De data asta, scena se va umple cu claviaturi şi, preţ de aproximativ o oră, vom trece prin multe secvenţe bine impregnate în albastru. Prima zi îşi prelungeşte surpriza şi în următorul concert, care ne va face primul contact pe viu cu blues/ul american juvenil. Homemade Jamz vin din Tupelo, iar media lor de vîrstă nu depăşeşte 15 ani. Ryan, Kyle şi Taya Perry formează un trio de familie, care ne oferă cel puţin două motive de bucurie: dezinvoltura cu care cîntă blues la vîrsta lor şi ideea de continuitate. E chiar îmbucurător să ştii că există copii care nu stau chiar tot timpul în faţa calculatoarelor. Ei vin în Europa doar pentru acest concert. Urmează prima noapte de jam-session, din care de pe acum se ştie că nu se va mai ţine minte mare lucru.

Vineri se întîmplă din nou ceva unic în istoria festivalului: pentru prima oară, afişul unei zile este completat de reprezentante feminine ale genului. Două concerte, două doamne. Prima vine de pe Mississippi şi îşi reprezintă rădăcinile printr-o impecabilă tehnică pianistică şi o voce bine articulată, fiind cîştigătoarea în două rînduri a Blues Music Awards în 2009, continuînd cu o nouă nominalizare ţn 2010. Concertul ei ne va face să simţim că scaunele încep să ne deranjeze. În pauză, de obicei este timp pentru ceva de la bar sau nişte cumpărături de CD-uri, cărţi, tricouri sau cine ştie ce mai ajunge pe masa care de şase ani stă în acelaşi loc. Sue Foley e de doi ani pe drumuri, iar printre hoteluri şi concerte scrie o carte. Talentul ei a scos-o de mult din Canada, extinzîndu-şi graniţele în orice loc unde o voce şi o chitară pot schimba în bine starea de spirit. Ca să nu mai vorbim acum de toţi ceilalţi instrumentişti care vor binecuvînta scena timp de trei zile. Din nou, scaunele vor deveni povară.

Sîmbăta este pentru majoritatea oamenilor muncii ziua în care se distrează, se plimbă sau se fac varză. Întregul pachet poate fi găsit la Sighişoara, însemnînd plimbările prin oraş, concertul şi ultima seară de jam din beciul hotelului care poartă numele cetăţii. Nu te obligă nimeni să-ţi dai în cap, dar dacă cineva vrea să-şi respecte tabieturile, o poate face nestingherit. Vorbim de asta pentru că de multe ori întîlnim personaje care nu reţin numele artiştilor, în schimb pleacă acasă bine îmbibaţi în aburii celui mai periculos drog legal. Totuşi, cei care vin pentru muzică pot trece repede peste acest aspect. Sîmbătă, aşadar, îl avem pe Doug MacLeod, şi el nominalizat recent la categoria *Acoustic Artist of the Year*. După o viaţă în care şi-a cîntat propria experienţă, Doug şi-a format un stil intens şi personal, suficient de viguros pentru a umple orice spaţiu. Clasic, direct şi cu tot ce trebuie pentru ca noi să primim ceva autentic şi memorabil. Festivalul se termină seismic, la fel ca în ultimii ani. Concertul care va închide ediţia cu numărul 6 va purta semnătura trio-ului condus de Eric Sardinas. L-am văzut în deschidere la Steve Vai, pe urmă l-am revăzut la Bucureşti într-un concert care i-a confirmat maturizarea, acum îl avem cu noi acolo unde nimeni nu s-a plîns niciodată de nimic. Crescut în Delta, printre bătrîni pricepuţi, Sardinas a ajuns unul dintre artiştii care reprezintă cu prospeţime şi originalitate ceea ce Robert Johnson sau Howlină Wolf au lăsat după ei. Acesta va fi motivul în plus pentru care sîmbăta se vor îndrepta mai multe maşini către Sighişoara. Anul acesta avem din nou muzică foarte bună, artişti valoroşi şi smeriţi, neafectaţi de tembelismul celebrităţii şi pacea unui week-end liniştit. Dacă sala rămîne în picioare după concertul lui Eric Sardinas, vom putea vorbi de Sighi 7.

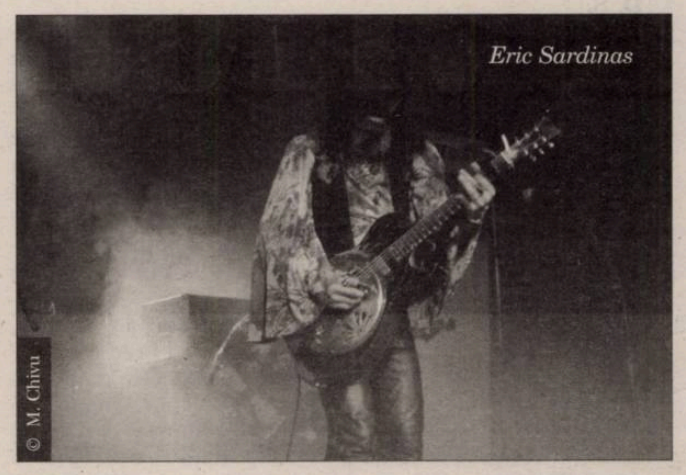
Eric Sardinas
© M. Chivu

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

Conţine suplimentul gratuit *DILEMA STUDIILOR POSTUNIVERSITARE*

DILEMA VECHE

Anul **VII**, nr. **316** ● 4-10 martie 2010 ● 24 + 16 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

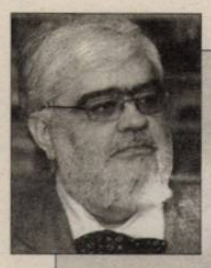

Andrei Pleşu
„Isprăvi dîmboviţene“
pagina **3**

Peter Singer
„Haiti şi limitele generozităţii“
pagina **5**

Andrei Gorzo
despre *Neînfrînt* de Clint Eastwood
pagina **15**

Marxismul, azi

© D. Stanciu

„Marx e singurul om care poate explica, pentru cine ştie să-l citească atent, cum devine faptul că facem ce nu putem, mîncăm ce nu avem şi vorbim exact ce nu ştim.“

ION D. SÎRBU

5 948467 000346 09

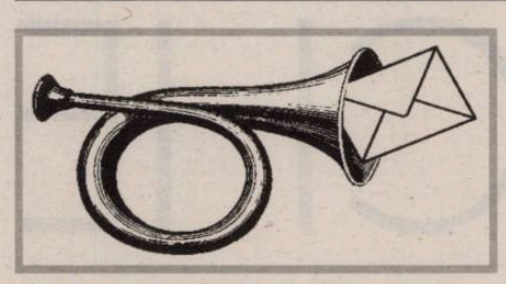

Nr. 311: *„De ce să rămîi în România?“*

Rămasul şi întorsul în ţară

Te arde. Ştiu că te arde. Dar dacă vii în România, aşteaptă-te să găseşti aici o societate profund polarizată, profund schizoidă. Din ce în ce mai polarizată şi mai schizoidă de la an la an. Mă tem că ai să găseşti – ca şi mine – o majoritate ponosită, subjugată compromisului şi lipsită de drepturi, despuiată pînă şi de propriile potenţialităţi, peste care tronează vulgar şi arogant o minoritate, îndrăznesc să spun ucigaşă, cu „gipane“ supradimensionate, gata să te spulbere cu zile pentru singura vină de a te fi aflat în faţa scumpilor lor bolizi, gata să te stîlcească în bătaie pentru simplul moft de a-i fi încurcat în grandomania lor fără limite. Sînt indivizi care şi-au pierdut orice reper nu doar creştin, ci uman. Iar lege nu există. Decît, poate, pentru proşti, în fond, asta e şi ideea. Sărmanii îi urăsc pe bogaţi, îi disprețuiesc pentru comportamentul lor, dar în adîncul inimii îi invidiază, le admiră viaţa şi ar vrea să fie ca ei. Să poţi ajunge din terorizat terorist, iată visul ce merită visat!... Oamenii au uitat să(-şi) vorbească şi latră. Se comunică aproape monosilabic: *băi, măi, vino, du-te, hai, mă-ta;* toate formulele de politeţe, de bunăvoinţă, cuvintele acelea galante, cu consistenţă, noimă şi duh, care te îmbogăţesc, care îţi descreţesc fruntea şi îţi fac ziua agreabilă – *mulţumesc, bună ziua, ce mai faceţi, mă bucur pentru dumneavoastră* – par să fi ieşit din uz. Trăiesc numai în dicţionare şi, din cîte îmi dau seama, dicţionare nu prea mai foloseşte nimeni.

Lumea se îmbulzeşte în zona ta privată la bancă, la poştă, la magazin. Lumea nu e senină şi demnă. Lumea care „se descurcă“ e mereu grăbită, repezită, agresivă. În realitate, se fuşereşte la greu, şi totul pare dus numai pînă la jumătate. Hai, maximum pînă la trei-sferturi, după care „e bine şi aşa“, se schimbă brusc direcţia, viziunea, prioritatea. Fidelitatea faţă de un principiu asumat e taxată drept rigiditate, criteriile-s bune doar în teorie. Flexibilitatea e cuvîntul de ordine azi, mai ales cea morală. Se practică, în plus, o exhibare degradantă, greţoasă a sexualităţii; senzualitatea femeii nu mai e cu perdea, e pornografie; machiajul e greu, decolteurile – adînci, bărbaţii – aţîţaţi în animalicul lor. Lucrurile sfinte sînt subiect de banc, iar spaţiul public este nespălat.

De gura adolescenţilor să te fereşti. Mulţi dintre ei nu mai respectă nimic şi pe nimeni, nici chiar (de fapt, asta în primul rînd) pe ei înşişi.

Ruşinea a murit, cuviinţa îşi dă ultima suflare.

Prin cartiere, cofetăriile s-au transformat în cazinouri.

Manelele au evadat din muzică şi s-au instalat în haine, în arhitectură, în maldărele de gunoaie din mijlocul parcurilor naţionale, în drujbe şi în termopane. Kitsch-ul acoperă ultimele bastioane ale solemnităţii şi ale decenţei. Piese de o frumuseţe elegant trasată cad în mîinile unor demolatori nu doar fără cultură, ci lipsiţi chiar şi de acea înnăscută delicateţe în faţa purităţii simple. Unii demolează chiar construind. Demolează autenticul şi frumosul, sluţesc peisajul şi handicapează sufletele privitorilor. Natura, creaţie a lui Dumnezeu, e incendiată, braconată, furată, retezată la pămînt, lăsată să se irosească sub scaieţi. Aşa tratează mai-marii darul. Ţara-i un SRL. *Al lor.*

Preoţia se vinde şi se cumpără, moşiile sufleteşti se tranşează ca şi imobiliarele. Spiritul trebuie ancorat cu lanţuri în trotuar, ca nu cumva să leviteze. Trebuie îndesat cu talismane din pleu. Crucile trebuie împănate ca nişte ţoape ale tranziţiei, cu flori de plastic îndesate în jumătăţi de PET-uri pline de praf. Evlavia se exprimă în doze mari de beton, în pseudo-icoane şi în podele sclipicioase. Lucrurile bune trebuie să fie mari. Bigotismul a devenit virtute şi vorbeşte în citate aproximative. Ai senzaţia că sufletele rătăcesc răzleţe undeva într-un gulag invizibil, iar trupurile derutate, tracasate de griji, se preumblă singure, pustii şi pline de riduri de colo pînă colo, punîndu-şi ca unic ţel banul – fără de care eşti nimeni. Dacă nu ai bani, nu ai drepturi, nu primeşti respect, nici îngrijire, demnitatea persoanei umane stă în dimensiunea portofelului, în succes, în numărul de plecăciuni efectuate periodic faţă de pile suspuse. La cantitatea de muncă şi de stres pe care o presupune, o minimă prosperitate te costă sănătatea, căsnicia şi viaţa personală. Toţi vor să ajungă bogaţi repede, doar o viaţă au, şi ea se consumă integral aici, între hoţi şi şmecheri, în această perpetuă senzaţie de nesiguranţă. Da, aşteaptă-te ca în România să te simţi în nesiguranţă. Aşteaptă-te de asemenea să găseşti lucruri mai proaste decît „dincolo“ la preţuri mai mari decît „dincolo“, la salarii mai mici decît „dincolo“.

Cine mai are oare instinctul de a produce realmente ceva, şi încă lucruri de calitate? O mai fi viu instinctul acela al ţăranului harnic şi cu scaun la cap de a diversifica, de a fi pregătit, de a umple hambarul cu lucrul mîinilor lui? Ori pasiunea meşteşugarului de a lăsa ceva solid în urmă, peste generaţii? Mai ţine cineva la ideea lucrului durabil şi bine făcut ca la o satisfacţie personală? Nu pot să îţi dau mari speranţe. Se practică intermedierea, comerţul, mutatul dintr-o parte într-alta a lucrurilor produse de alţii. Se practică mulsul. Mulsul de bani de la stat, mulsul din fonduri europene. Toată ţara pare o ţeapă. Totul pare gestionat, legiferat şi administrat, de parcă ar avea în vedere un unic obiectiv: ţeapa. Cît mai mare şi cît mai repede.

Aşteaptă-te ca acela care a comis o ilegalitate să îţi pretindă să plăteşti în locul lui, iar dacă refuzi să o faci, să se indigneze că „nu e drept“. Şmecheria e numai a lui, dar vinovăţia e la comun, ca la comunişti. Cînd e de luat, să ia singur, dar cînd e de dat, să dea toţi. Pretutindeni manipulare, dezinformare, naivitate întreţinută, sărăcie. Democraţia nu funcţionează, fiindcă dacă ar funcţiona ar însemna că poporul ar avea puterea, or eu nu văd asta niciunde. Educaţia e dinamitată, după cum e şi familia. Copiii rămîn de izbelişte, devoraţi de oboseala, precaritatea materială, visele consumiste sau ambiţiile de carieră ale părinţilor. Sănătatea e un cadavru în putrefacţie, iar – dacă-mi permiţi metafora – la morgă nu funcţionează nici frigiderele, nici aerul condiţionat. Agricultura e în colaps; turismul e o glumă sinistră (avem brand, dar n-avem produsul propriu-zis); sportul e cvasi-inexistent. Drumurile sînt omor cu premeditare.

Ai senzaţia că ţara nu e guvernată. Ai senzaţia că singurul care mai duce la o coeziune de vreun fel e fotbalul. Vei resimţi cu o acuitate dureroasă dezagregarea, disoluţia, absenţa oricărei strategii a poporului român pentru poporul român. Cine sîntem? Cine vrem să fim? Dacă îţi pui asemenea întrebări, dacă te interesează ce cerem noi de la noi înşine ca neam şi ca stat, unde anume avem de gînd să ne poziţionăm în matricea naţiunilor, din punct de vedere cultural, politic, economic, unde ne vedem peste zece ani şi ce întreprindem, concret, pentru asta, mă îndoiesc că vei afla în ţară un răspuns. Oamenii nu mai cred, nu mai speră, nu îi mai motivează nimic decît interesul propriu, chinurile şi frustrarea acumulată, dar zac inerţi civic, vociferînd inutil în faţa televizorului sau pur şi simplu epuizaţi, preferînd să se lase conduşi. Direct în stîlp sau în şanţ. Pare că nu-i mai şochează nimic, nu-i mai oripilează nimic, nimic nu li se mai pare strigător la cer.

Patria e enclavizată. Căci da, singurele care mai trăiesc, care mai respiră cît de cît normal, care mai ţintesc către ceva, care nu au fost carbonizate încă în acest război civil mocnit, dar generalizat sînt cîteva discrete enclave de dreaptă judecată, de deschidere, de iniţiativă, de profesionalism, de activitate creatoare, de revoltă şi construcţie, de demnitate, de mărturisire, de creştinism autentic, de delicateţe revigorantă, de dăruire şi bunătate, de gîndire pe termen lung, de convingere în nişte valori perene, clare şi nenegociabile. În faţa *acestor* oameni, care se încăpăţînează să dea ce au mai bun din ei în *aceste* condiţii (pe care tu abia reuşeşti să le suporţi în trecere), îţi vei pleca fruntea şi te vei simţi inferior. Unii zic că enclavele sînt majoritare şi probabil că e adevărat. Dar nemaiputînd comunica între ele, neputîndu-se uni şi acţiona în front comun, sînt, practic, anihilate. Urletul ubicuu al imposturii îi ascunde, vrînd să îi facă muţi şi invizibili. Caută să le discrediteze eforturile, îi bruiază şi descurajează sistematic, ca într-un plan perfid menit să convingă că verticalitatea aici e imposibilitate şi povară. Uneori reuşeşte. Enclavele binecrescute îşi acceptă marginalitatea, efectuînd mişcări retractile către forul interior al propriei fiinţe, refugiindu-se în anonimat ca să se salveze măcar pe sine. Înţelepciunea lor proaspătă, răbdarea lor purificatoare se transmite ca alchimia numai pe filiere de iniţiaţi, iar copiii lor vor suferi precum ciudaţii şi inadaptaţii societăţii.

Vino, dacă însetezi tare, dar ai să pleci mai îndurerat şi mai confuz, realizînd că, de fapt, alternativa perpetuă în care trăieşti, dulcele intangibil, posibilitatea acelui *acasă* la care visezi mereu şi-n care, ca emigrant român, eşti suspendat o viaţă întreagă, de fapt nu există. A murit şi, încet-încet, va muri şi în tine.

Andreea Nicoleta SEPI
andreeasepi@yahoo.com
Regensburg

N. red.: Sîntem o enclavă în care nu ezităm să facem cunoscute idei ca ale dvs., de un totalitar pesimism străin dilemelor noastre. E felul nostru încăpăţînat de a crede că nu totul e pe moarte.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Feminismul**
- **Mici ilegalităţi, corupţie**
- **Ţoapa şi mitocanul**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Isprăvi dîmboviţene

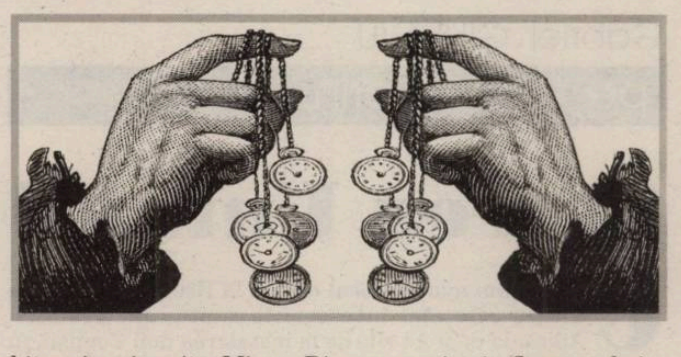

Fie că se întîmplă lucruri, fie că nu se întîmplă, presa veghează şi lucrează. Amplifică, inventează, suspectează, demolează, restaurează, analizează, rumegă, reconstituie, interpretează, înnegreşte, albeşte, despoaie, camuflează, insistă, execută, ia peste picior, nu iartă. Nu manevrează realităţi, ci subînţelesuri. Nu informaţii, ci zvonuri. Nu vrea să înţeleagă, ci să judece. Nu vrea fapte verificabile, ci dezvăluiri spectaculoase. Cînd ceri o opinie, eşti servit cu anecdotică. Invers, cînd ceri date concrete, ţi se livrează opinii. Un tur de forţă al ultimelor zile a fost prelucrarea gazetărească a sănătăţii lui Traian Băsescu. După alegeri, ziarele şi televiziunile au trecut prin grele momente de frustrare. Scena s-a golit, suspansul politic s-a stins, cotonogelile la nivel înalt au fost răpuse de o tristă somnolenţă. Noroc cu Geoană şi Ponta, care au mai înviorat niţel atmosfera. Problema a rămas însă tot Băsescu. Pînă la alegeri, preşedintele era o mină de *„breaking news“*. Toţi îi reproşau că e prea prezent, prea vocal, prea reactiv. Că îşi încalcă atribuţiile, că e prea slobod la gură, că n-are ştaif şi discreţie. Dar toţi trăiau fericiţi de pe urma acestui zgomot cotrocenist. Aveau ce mesteca. Dintr-o dată însă, Traian Băsescu a intrat în penumbră. Nu mai vociferează, nu se mai ceartă cu nimeni, nu mai intră în direct pe la diverse posturi de televiziune. Unde sînt replicile de altădată? Unde caninii însîngeraţi? Unde scandalul? Aceiaşi gazetari şi politicieni care erau indignaţi de insomniacul aplomb prezidenţial sînt acum aproape ofensaţi de paloarea mediatică a realesului. Aceiaşi „analişti“ care îi cereau mai multă rezervă sînt indispuşi de prea multă tăcere: rezervă, rezervă, dar nici chiar aşa! Şi atunci a venit asupra tuturor, ca o binecuvîntare, zvonul că preşedintele e bolnav. Foarte bolnav. A fost văzut la un spital, nu s-a mai dus în Ucraina, stă prost cu ficatul. Dovada? O mulţime de filmuleţe în care Traian Băsescu ţine în mînă un pahar. Se cer imperativ explicaţii, declaraţii transparente, documentaţie. Naţia vrea să ştie! Are dreptul, mă-nţelegi! Să facă bine doctorii, trupele de protecţie, purtătorii de cuvînt să vorbească! Să ni se comunice, la centimă, transaminazele prezidenţiale! Glicemia! Lipidele! Doamna Grecu de la Antena 3 (care pare mereu surprinsă în efortul de a nu da cu tigaia în cap interlocutorilor) îl invită în emisiunea d-sale pe cunoscutul distribuitor de informaţii riguroase Corneliu Vadim Tudor. Regele calomniei şi al bîlciului naţional e lăsat să peroreze răstit tot soiul de insanităţi. Doamna Grecu e în plină criză de temperament. Radu Tudor încearcă să fie ceva mai rezonabil, fără succes. Florian Bichir nu încearcă nimic. Aflăm doar că nu crede în astrologie, fiind creştin, ca şi Vadim Tudor, care, de altfel, e adventist (sau baptist?) şi adoră cîinii. Impresia generală e grotescă: lucrurile pendulează între grosolănie, delir şi nesimţire. Admiţînd că boala preşedintelui ar fi reală (ceea ce nimeni nu pare dispus, mandatat şi calificat să confirme), cum trebuie să fii alcătuit sufleteşte (şi creştineşte) ca să morfoleşti public o asemenea împrejurare?

Dar piaţa e plină şi de alte isprăvi, care mai de care mai hître şi mai sucite. Mircea Dinescu e prins în flagrant de incompatibilitate. E pe post de secretar de stat şi se ocupă, ilicit, de agricultură. Are afaceri, care va să zică! Unde s-a mai văzut aşa ceva în patria noastră?! Cunoaşteţi dumneavoastră vreun parlamentar, vreun ministru, vreun grangure de partid care să facă *şi* afaceri?! Care să trăiască şi din altceva decît din amărîta leafă „oficială“? Ei bine, nu! A fost unul singur, Mircea Dinescu, şi l-am lichidat. Nu poţi să te ocupi nepedepsit şi de turnători, şi de vinul turnat în pahare. S-au luat, deci, măsuri.

Aud, în altă ordine de idei, că schimbarea conducerii Institutului pentru Investigarea Crimelor Comunismului e dublată şi de o reorientare de profil: accentul va cădea nu pe „dezgroparea trecutului“, ci pe cercetarea lui paşnică, „ştiinţifică“, fără conotaţii penale. Nu sînt încă sigur că lucrurile stau, într-adevăr, aşa. Dar dacă e adevărat, n-aş putea decît să mă umplu de uimire dinaintea acestui brusc acces de „obiectivitate“. România ar fi cuprinsă, chipurile, de un puseu de răceală academică, de un zel abstract, fără vinovaţi şi fără victime. Sper să nu fie aşa. Dar nu m-ar mira să fie. În materie de derapaj, sîntem inepuizabili.

Iată doar cîteva isprăvi dîmboviţene. Mai sînt şi altele. Dar cine are răbdarea, coronarele şi ficaţii să facă un inventar complet?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Capitală europeană?

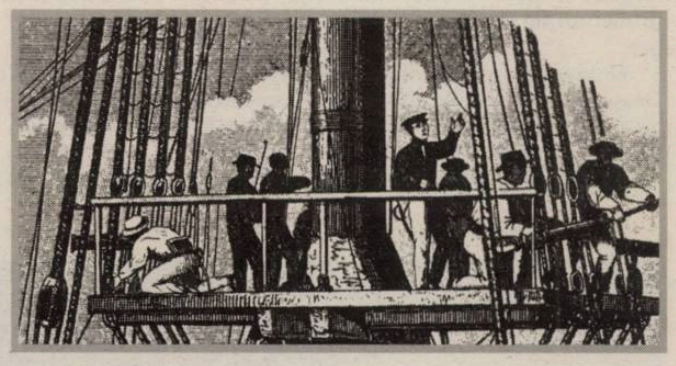

Unul dintre clişeele scoase din mînecă de cîte ori vine vorba despre Bucureşti este „capitală europeană“. Autorităţile îl folosesc atunci cînd vor să-şi motiveze vreun proiect sau să se laude cu vreo (posibilă) realizare: autostrada suspendată care i-a trecut prin cap primarului general, metroul către aeroport, blocurile noi din metal şi sticlă etc. Toate sînt „ca în capitalele europene“. Cetăţenii îl folosesc, dimpotrivă, pentru a-şi exprima o nemulţumire sau o frustrare: găurile din asfalt, transportul public prost, lipsa locurilor de parcare – ce, astea sînt „demne de o capitală europeană“?

Greu de spus ce este o „capitală europeană“ şi dacă există un asemenea concept unificator. Viena, Roma, Londra, Paris sau Bruxelles sînt oraşe foarte diferite între ele. Evident, clişeul românesc are în vedere, mai degrabă intuitiv, anumite standarde de civilizaţie comune marilor aglomerări urbane din Europa. De pildă, străzi curate şi îngrijite, un transport public decent, servicii comunitare funcţionale, utilităţi etc. În ultimii 20 de ani, mulţi dintre concetăţenii noştri au umblat prin Europa şi „au văzut cu ochii lor“ cum se trăieşte acolo, au termen de comparaţie. Şi edilii s-au plimbat, invitaţi de omologii lor sau pentru a participa la tot felul de reuniuni. Am impresia că şi unora, şi celorlalţi *de aici* li se trage. Cetăţenii – pe bună dreptate – vor să ajungă cît mai repede să trăiască la standardele „de acolo“; ar vrea poate ca lungii ani în care s-au simţit „europeni de mîna a doua“ să ia sfîrşit *măcar aşa,* prin cîteva aspecte de viaţă cotidiană care să le dea senzaţia că decalajul a fost depăşit. Edilii, în schimb, preiau din capitalele vizitate o anumită coajă spectaculoasă. Întorşi acasă, îi ameţesc pe bucureşteni cu promisiunea unor proiecte măreţe, dar se dovedesc incapabili să gestioneze chestiunile curente sau să termine lucrurile deja începute. Construcţia unui amărît de pasaj precum cel de la Băneasa a durat ani întregi, cel de la Basarab e împotmolit de-a binelea, străzile asfaltate astă-vară s-au umplut de gropi, canalizarea se înfundă la orice ploicică, maşinile sînt parcate pe trotuare, iar pietonii merg pe carosabil, traficul e infernal la toate orele (în ciuda „semafoarelor inteligente“ cu care se lăudau autorităţile mai an), praful ne intră şi-n urechi, fie vară, fie iarnă. Între timp, promisiunile măreţe curg: pe lîngă cele deja ştiute, a apărut acum şi ideea unui Prater bucureştean. „Bucureştiul ar putea avea un parc de distracţii asemenea celui de la Viena“ – au anunţat cu freamăt ştiriştii, după vizita nu-ştiu-cui care ar avea, cică, un asemenea proiect. Între noi fie vorba, parcul de distracţii din Viena e cu totul obişnuit – sînt altele mai spectaculoase în Europa. Ce-i drept, roata mare a devenit o marcă a oraşului – apare în poze, în pliante, ba chiar şi într-un film cu James Bond unde 007 rămîne blocat cu „ea“ în roată şi uite-aşa se înfiripă povestea... Dacă facem mîine o roată identică în Herăstrău, o scenă asemănătoare se va turna, poate, cu vreun Bond al anului 2050. Abia după aceea roata noastră va putea fi comparabilă cu cea din Prater...

Pînă atunci însă, administratorii Capitalei nu pierd nici o ocazie de a defila verbal cu astfel de promisiuni. Dar „coaja“ asemănărilor de suprafaţă s-a întins (tot aşa, cu jumătăţi de măsură) şi asupra investitorilor privaţi. În Pipera s-a pornit cu elan la realizarea unei mari aglomerări de blocuri de sticlă, cu gîndul la un fel de „La Défense“ a micului nostru Paris. Acum – arată o anchetă din *Money Express* – investitorii imobiliari pierd trei milioane de euro pe lună, pentru că firmele au reţineri în a-şi stabili sediile în Pipera. Nu doar din cauza crizei, ci pentru că e greu de ajuns acolo, iar angajaţii – scrie pe un blog o „cunoscătoare“ – trebuie să fie echipaţi cu „salopetă de denim, cizme de cauciuc pînă la şolduri, căciulă rusească cu urechi, şubă de fîş impermeabilă, ochelari de scafandru ca să nu vă intre noroiul în ochi“.

De la an la an, Capitala e un oraş tot mai dezlînat şi incoerent, în care se trăieşte greu, dar se promite marea cu sarea. O irepresibilă pornire către promisiuni enorme se bate cap în cap cu o iremediabilă incapacitate administrativă. De dragul imaginii (şi crezînd *doar* în imagine), edilii se străduiesc să-i ameţească pe cetăţeni cu iluzia unui viitor luminos, în care Bucureştiul va fi „o adevărată capitală europeană“, iar bolile oraşului se cronicizează.

Între timp, o bună parte din ceea ce *deja* este european în Bucureşti – casele vechi, parfumul inconfundabil al oraşului, stilul cartierelor burgheze, grădinile – se distruge. Poate că la un moment dat atît edilii, cît şi cetăţenii vor ajunge la concluzia comună că da, avem cu adevărat o „capitală europeană“. O să vedem atunci cît ne va fi costat.

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Am impresia că lîngă mine se găseşte un ceasornic cu nisip, aranjat exact pentru şaptezeci de ani, vîrsta la care se poate ajunge. E pus în funcţiune din clipa naşterii mele şi de atunci curge neîncetat. Privesc cum se apropie de jumătate şi nu mai pot face nimic tot privind la el. Asta nu împiedică să invidiez chiar nisipul care mai rămîne de curs şi să am panică că totul se poate termina imediat. Şi alteori am impresia că chestiunea aceasta mi-e absolut indiferentă şi, dacă n-aş produce turburare şi n-aş fi învinovăţit de romanesc, m-aş arunca imediat în mare. Aş băga de seamă să fac gestul cel mai simplu, ca să nu par lipsit de simplicitate în gesturile mari. Cu toate că alte instincte din mine pretind să-mi fie indiferent ce-ar cugeta lumea, să iau o barcă la miezul nopţii, să merg pînă departe pe valuri şi să nu mă arunc decît după ce mă voi impregna cît mai mult de apă şi de cer. (Aş lua cu mine şi patefonul? Ce placă mi-aş alege pentru ultima ascultare?) Cu ocazia morţii, aş găsi un prilej de extaz.“

(Anton Holban, *Ioana)*

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Starea Uniunii

Cred că am avut norocul de a fi la Bruxelles într-una dintre cele mai interesante săptămîni posibile. Adică, la doar 14 zile de la instalarea noii Comisii, în plină „febră grecească“ şi în vînzoleala pregătirilor pentru lansarea Strategiei 2020. Timp de cinci zile lucrătoare, am întîlnit europarlamentari români, trei comisari, cam tot atîţia directori de DG (Directorate Generale) şi vreo cinci purtători de cuvînt. Acestora li s-au adăugat cam o duzină de români care lucrează pe lîngă instituţii (de la Reprezentanţă, din Parlament, de la Comisie, de la Uniunea Consiliilor Judeţene, colegi de breaslă). (Vizita a fost finanţată de JTI România, în cadrul programului de burse pentru jurnaliştii care scriu pe teme europene.)

Am revenit în ţară încîntat de program şi de calitatea interlocutorilor. Încep cu „ai noştri“. Au fost, fără excepţie, o surpriză plăcută. Pe cei mai mulţi dintre ei îi ştiu de ani de zile. Unii au lucrat în „echipa Puşcaş“, alţii sînt experţi în programe europene, unii lucrează de ani de zile în Bruxelles, alţii de-abia au ajuns. Prima concluzie: toţi, dar absolut *toţi* au un nivel al pregătirii şi prezentării (aproape) fără cusur. Spre deosebire de anii trecuţi cînd, pe ici, pe colo, mai întîlneai oarecari reţineri, timiditate, un soi de stînjeneală, de data asta am văzut inşi siguri pe ei, bine pregătiţi tehnic, buni comunicatori. Sînt, deja, „asimilaţi“ în cultura instituţională a Bruxelles-ului. Îşi „permit“ judecăţi de valoare privind eficienţa uneia sau alteia dintre politicile europene deoarece le cunosc în detaliu. Nu au reţineri (în afara celor din Reprezentanţă, din motive lesne de înţeles) în a comenta obiectiv starea administraţiei româneşti, cu bune şi cu rele. Ce mai, sînt „de-ai locului“, nu se deosebesc în nici un fel (vizibil) de colegii lor din celelalte state membre.

Subiectele „grele“, acum, sînt Grecia şi Strategia 2020. Despre vecinii noştri din Balcani se conversează *off the record* în termeni duri. Oficial, se aşteaptă deciziile politice, negocierile discrete (ba chiar secrete), hotărîri ale Consiliului. Marea Nelinişte se cheamă bănuiala că şi alte state membre au livrat „uşoare“ erori statistice în datele trimise Comisiei, în privinţa stării financiare. În ceea ce priveşte rezolvarea situaţiunii, poziţiile Franţei şi Germaniei sînt total diferite, există deja tabere, baricade, păreri opuse. De aceea, prin Place Schuman, suflă un curent de opinie pe care l-aş descrie drept „statele-membre-să-trăiască-fiecare-cu-interesul-lui“. Poziţiile naţionale sînt negociate cu cerbicie, în perioada asta. Un coleg de breaslă de la RFI mi-a oferit o altă explicaţie interesantă privind fenomenul. În opinia sa (avizată – omul lucrează în Bruxelles de 20 de ani), Consiliul (care reprezintă statele membre) cîştigă teren şi influenţă în toţi anii care se termină în 4 şi 9. E firesc, în aceşti ani se organizează alegeri pentru Parlamentul European. Aşadar, dacă ne imaginăm relaţia de putere de la Bruxelles ca pe un triunghi echilateral, cu Parlamentul (cetăţenii), Comisia (executivul) şi Consiliul (statele membre) în echilibru de forţe, în anii cu 4 şi 9 se petrece o debalansare. Parlamentarii sînt proaspăt aleşi. Rata de schimbare a deputaţilor este spre 60%, aşadar există mulţi novici, debutanţi, venetici care au nevoie de o perioadă pînă se obişnuiesc cu moravurile şi procedurile comunitare. Comisia, la rîndul său, este şi ea uşor slăbită. Comisari noi, oboseala după negocierea portofoliilor, reaşezarea pe posturi, vînzoleala între un Directorat General şi altul, toate acestea sînt motive pentru care Comisia nu este în cea mai bună formă funcţională. Rămîne, aşadar, Consiliul. Ei sînt în cea mai bună poziţie posibilă, pentru a-şi impune voinţa în faţa celorlalte două instituţii. Asta ar fi explicaţia (plauzibilă) pentru care, în anii cu 4 şi 9, naţionalismele economice de tot felul domină conversaţiile inter-instituţionale şi stilul deciziilor luate.

Poate tocmai de aceea a apărut în discuţie, de nicăieri, Strategia 2020. Toate cabinetele comisarilor lucrează în foc continuu la detaliile numitului document care va fi făcut public, înspre dezbatere, zilele acestea. Se munceşte pe brînci, în condiţiile în care majoritatea cabinetelor sînt formate din oameni transferaţi de colo-colo prin Directorate sau chiar fără pic de experienţă în ale trebilor Comisiei. Jumătate dintre comisari sînt debutanţi. În loc de o lună de miere, de adaptare, de acomodare, Barroso i-a băgat pe ai lui la foc intens. Îmi vine în gînd celebrul roman *Tak zakalialsia stali (Aşa s-a călit oţelul)*. Cred că Strategia nu va fi decît o înşiruire de fraze politic-atrăgătoare, bune de trecut uşor prin Consiliu, doldora de priorităţi pe termen mediu şi că editarea sa în regim de maximă urgenţă nu este decît un exerciţiu de *team-building* pentru Barroso şi echipa lui. În plus, colac peste pupăză, Tratatul de la Lisabona prevede şi

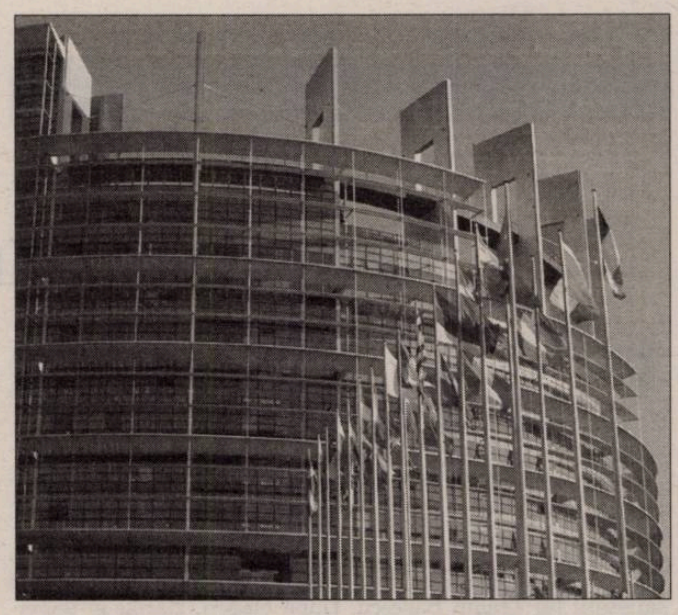

celebra procedură (nouă) a co-deciziei cu Parlamentul European. „Amănuntul“ le dă frisoane tuturor celor din Comisie. Funcţionarul din Place Schuman este valoros pe piaţa muncii direct proporţional cu gradul de cunoaştere al Sfintelor Proceduri. Adică, al Liturgicii Deciziei Comunitare. Cunoaşterea la perfecţie a mersului unei hîrtii printre COREPER-uri, consultări la COR şi ECOSOC, slalom printre DG-uri şi aşa mai departe, pînă în Şedinţa Colegială spre Consiliu, reprezintă atuul de bază al euro-funcţionarului de la AD-9 în sus. Rog scuzaţi acronimele. Acesta e jargonul. Le-am utilizat voit, pentru a da parfum „local“. Ei bine, în momentul în care Parlamentul European (împreună cu alte Sfinte Proceduri, cele proprii) este băgat în mecanism, apare confuzia, zăpăceala, deruta. Cred că, tocmai de aceea, vizita de săptămîna trecută mi-a arătat faţa „umană“ a angajaţilor Comisiei. Cei mai mulţi aveau dubii, împărtăşeau (chiar) din criticile amicale pe care le aduceam birocraţiei comunitare, se arătau comunicativi, prietenoşi, obosiţi, uşor derutaţi, lipsiţi de aerul de infailibilitate implicită din trecut. Într-un fel uşor pervers, m-au înduioşat. „Decît că“ sînt convins că îşi vor „reveni“ în scurt timp. După ce or trece Strategia Minune prin Consiliu.

În rest, a fost bine. A plouat non-stop.

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7409 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL

Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ONLINE

PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO

Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

ABONAMENTE NON-STOP LA 0318.200.200

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13,2 % reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:
Dilema veche ☐ **3 luni (41 lei)** ☐ **6 luni (81 lei)** ☐ **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București, RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera sau RO33 BTRL 0460 1202 B112 99XX deschis la Banca Transilvania.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare

etica vieţii

Peter SINGER

Haiti şi limitele generozităţii

Efectele devastatoare ale cutremurului care a lovit Haiti la începutul lunii ianuarie au stîrnit reacţii de compasiune peste tot în lume – în numai trei zile, mai mult de un milion de americani au donat bani prin intermediul SMS-urilor, au donat haine şi produse alimentare – aşa cum s-a întîmplat în cazul Mariei Pacheco din Chicago, o tînără divorţată care îşi creştea singură copiii – sau, pentru a face rost de cît mai mulţi bani, unii au lucrat chiar şi în saloane de înfrumuseţare sau în spălătorii auto.

Conform estimărilor, suma totală strînsă pentru ajutorarea victimelor din Haiti ar putea depăşi cele aproximativ două miliarde de dolari donaţi în urma dezastrului provocat de tsunami-ul din Asia din 2004, fiind recordul american în materie de ajutoare umanitare. Luînd în considerare faptul că Statele Unite trec printr-o perioadă de criză economică, amploarea pe care a luat-o iniţiativa oamenilor de a ajuta victimele din Haiti a fost, aşadar, surprinzătoare.

Una dintre posibilele explicaţii ar putea fi vecinătatea celor două state, dar şi numărul mare de haitieni care trăiesc pe teritoriu american. Oamenii au reacţionat însă la fel peste tot în lume – în cadrul Australian Open, de exemplu, Roger Federer, Serena Williams şi alţi tenismani de top au jucat un meci amical în urma căruia au strîns 600 de mii de dolari, iar în Rwanda, un grup de asistenţi sociali, cu venituri sub 200 de dolari pe lună, a strîns pentru victimele din Haiti 7000 de dolari.

Toate aceste exemple ridică însă multe semne de întrebare despre felul în care reacţionăm sau ar trebui să reacţionăm în faţa unor asemenea tragedii. În urma cutremurului din Haiti au murit aproape 200 de mii de oameni, dar, conform estimărilor UNICEF, numărul victimelor este cu mult mai mic decît numărul copiilor care mor la fiecare zece zile din cauza sărăciei. În plus, în unele discuţii apărute pe site-ul GiveWell.net, se spune că salvarea victimelor unui dezastru natural ar fi mult mai puţin costisitoare decît salvarea celor care riscă să moară din cauza sărăciei.

Ar trebui să ne întrebăm, aşadar, de ce se fac donaţii pentru victimele unui cutremur, dar nu şi pentru a împiedica moartea a mii de oameni din cauza sărăciei, a condiţiilor insalubre de trai, a lipsei asistenţei medicale, a alimentelor şi a apei potabile? O explicaţie ar putea fi obsesia mass mediei de a transmite doar anumite ştiri – televiziunile, de exemplu, au prezentat la nesfîrşit imagini ale dezastrelor provocate de uraganul Katrina, de tsunami-ul din Asia şi de cutremurul din Haiti. Chiar dacă şi Pakistanul a fost lovit de un cutremur de mare intensitate, în urma căruia au murit peste 80 de mii de oameni, catastrofa nu a prezentat prea mare importanţă pentru televiziuni şi nici nu a stîrnit valuri de compasiune. Cît despre moartea zilnică a copiilor din ţările sărace din cauza dizenteriei, a pojarului şi a malariei, aceasta pare să facă parte din viaţă şi nu mai este o noutate.

Presupunînd că un milion de copii ar risca să fie luaţi de ape în urma inundaţiilor, reacţiile presei vizavi de eveniment în sine, dar şi faţă de eventuala salvare a victimelor şi a salvatorilor ar fi uluitoare. Pe de altă parte, ştirea dată publicităţii în septembrie anul trecut de UNICEF, în care se spunea că numărul copiilor care mor anual din cauza sărăciei a scăzut cu un milion comparativ cu anii precedenţi aproape a fost trecută cu vederea, iar cei datorită cărora asistenţa medicală a copiilor s-a îmbunătăţit, cei care au făcut posibilă vaccinarea lor şi care le-au asigurat surse de apă potabilă au rămas necunoscuţi.

Poate că oamenii reacţionează altfel faţă de victimele dezastrelor naturale comparativ cu cele ale sărăciei deoarece, după un dezastru natural, tendinţa de a învinovăţi victimele este mică. A fi lovit de un cutremur, de un tsunami sau un uragan este considerat ghinion. În ceea ce priveşte sărăcia însă, mulţi încă mai cred că unii oameni suferă de sărăcie pentru că nu muncesc îndeajuns de mult sau pentru că au prea mulţi copii. Situaţiile care duc la sărăcie lucie nu ţin totuşi de oameni decît în rare cazuri şi pot fi controlate cel mult la nivel guvernamental, un guvern iresponsabil fiind o cauză directă a sărăciei.

În urmă cu doi ani, un grup de geofizicieni conduşi de Eric Calais, profesor la Purdue University, a tras un semnal de alarmă cu privire la mişcările faliei care a provocat cutremurul din Haiti, demonstrînd, încă de pe atunci, ce urma să se întîmple. Mai mult decît atît, au făcut presiuni asupra guvernului haitian pentru ca toate clădirile cu grad seismic ridicat, inclusiv spitalele şi şcolile, să fie consolidate, dar indiferenţa cu care au fost tratate avertizările specialiştilor a dus la o tragedie pentru care s-a plătit un preţ mult prea mare.

Ce ar trebui făcut pentru ca astfel de situaţii să nu se mai repete? Una dintre propuneri vine de la fondatorul ONG-ului *Geohazards International*, Brian Tucker, care spune că măcar 10% din sumele strînse în urma cutremurului ar trebui depuse într-un fond de urgenţă pentru a fi folosite în acţiuni de prevenire a unor astfel de dezastre. Tucker mai spune că orice dolar investit în acţiunile de prevenire echivalează cu 10 dolari investiţi în diminuarea efectelor catastrofale.

Oricît de lăudabilă însă, propunerea lui Tucker este greu de pus în practică şi ar putea fi lipsit de etică să obligi organizaţiile caritabile să redirecţioneze o parte din fondurile strînse către programe de prevenire. În loc să promită ajutor, guvernele ţărilor ar trebui totuşi să se asigure că o parte din donaţii va fi folosită astfel ca niciodată un cutremur să nu mai provoace o dramă atît de mare în Haiti.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Cea mai recentă carte a sa este* The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Ruxandra TUDOR

Sever VOINESCU

statul de drept

Profesiunea, politician

Undeva, spre sfîrşitul *Eticii Nicomahice,* Aristotel spune că marea problemă a sofiştilor era aceea că puneau semnul egalităţii între politică şi retorică. Pentru sofişti, cu alte cuvinte, politica era discurs şi atît. Spre deosebire de Platon, Aristotel nu dădea multe parale pe sofişti şi excesul retoric al acestora era unul dintre motive. Pe de altă parte, epoca de glorie a sofiştilor (patru-cinci secole înainte de Cristos) a coincis cu o democratizare evidentă a Atenei. Sigur, e greu de spus dacă elanul sofist a fost favorizat de democratizare sau invers, procesul de democratizare a fost impulsionat de succesul sofiştilor. Cert este că epoca de glorie a sofiştilor s-a suprapus peste un timp istoric benefic din istoria Atenei. Or fi făcînd ei rău anumitor facultăţi sufleteşti, aşa cum credea Socrate, dar cetăţii nu se poate spune că i-au făcut rău. Pe de altă parte, învăţătura sofiştilor nu avea întrebuinţare practică mai bună decît în politică. Ideea că politicianul trebuie să deţină anumite cunoştinţe specifice pentru a-şi exercita funcţia, că trebuie să fie un „profesionist", cum am spune astăzi, exista deja în societatea ateniană – mărturie stă dialogul platonician *Omul politic*. Se poate spune că influenţa sofiştilor, direcţia spre care au reuşit să împingă efortul intelectual în privinţa treburilor publice au produs cîteva consecinţe perene, dar şi două meserii fără de care democraţia noastră de acum ar fi de neimaginat: avocaţii şi politicienii. Asupra celei dintîi, toată lumea e de acord: este cu adevărat o meserie. Asupra celei de-a doua, persistă încă dubii.

În România postdecembristă s-a discutat îndelung despre profesionalizarea politicii. S-au desprins, imediat, două şcoli de gîndire. Prima contesta ideea politicianului de profesie. Era, mai degrabă, o reacţie civică la o traumă socio-profesională prin care ţara trecuse vreme de patru decenii. În anii comunismului, figura activistului de partid era antipatizată şi detestată. În colţurile încă nealterate ale mentalului colectiv, activistul de partid, politrucul, era fie înspăimîntător, fie prost. Fie amîndouă. Era precar educat, spălat pe creier, prelungea prin dezvoltări baroce spre toate colţurile ţării absurdul emanat de conducerea PCR. În general, nu era în stare de nimic şi tocmai de aceea s-a făcut activist. Acest personaj a fost, pentru două generaţii, politicianul profesionist. Plecînd de la această experienţă imediată, promovînd o perspectivă superioară asupra politicii, această şcoală de gîndire considera că politica trebuie să fie o îndeletnicire pasageră în viaţa cuiva care are deja o profesie. Drumul sănătos spre politică trece întotdeauna prin altă meserie. Dacă se poate, spre politică ar trebui să îndrăznească acela care a avut deja un parcurs profesional de succes. Îmi amintesc că oameni pe care îi admiram şi îi admir enorm, precum Andrei Pleşu şi Alexandru Paleologu – ei înşişi oameni cu momente politice în biografie – susţineau asta. Cam în acelaşi timp, a apărut ideea că politica este o profesie în sine, o carieră pentru o viaţă. Politicianul trebuie să fie un profesionist. Această idee, blindată cu o bibliografie solidă, de la Platon la Max Weber, se cultiva, firesc, în interiorul partidelor politice. În anii '90, marile fundaţii politice din Occident obişnuiau să invite la cursuri sau seminarii de pregătire tineri din organizaţiile „de juniori" ale partidelor româneşti. E adevărat că cei mai mulţi dintre aceia nu au rămas în politică, dar mulţi dintre cei care sînt acum în politică au trecut pe la acele şcoli. Din acest unghi, trebuie să fii educat pentru politică, să parcurgi trepte ca în orice altă carieră, să dai „examene", să treci prin „iniţieri" şi rituri de pasaj. Vremurile actuale par a favoriza a doua viziune. Cel puţin pentru ţările membre în Uniunea Europeană, a guverna sau a face opoziţie devine o treabă tot mai tehnică. Prin urmare, procesul de asimilare teoretică prealabilă devine tot mai necesar şi tot mai îndelungat. Acest proces devine tot mai formalizat şi, astfel, se apropie din ce în ce mai mult de ceea ce înseamnă *şcoală* în mod tradiţional. Or, dacă o îndeletnicire nu mai poate fi executată fără o şcoală „la bază", atunci acea îndeletnicire devine profesie. Privesc în jur şi-mi dau seama că vremea diletanţilor (în sensul de *dilettante* – aşadar, nimic peiorativ în acest cuvînt!) în politică a trecut.

Evident, nici una dintre cele două viziuni mai sus schiţate de mine nu o exclude pe cealaltă. Cei care apără varianta neprofesionistă nu exclud deloc posibilitatea unei lungi cariere politice, care poate consuma chiar o viaţă întreagă. Avantajul acestei opţiuni ar fi acela că omul politic ar fi mai conştient de caracterul tranzitoriu al activităţii sale, ceea ce i-ar aduce o anume detaşare, ar face imposibilă încrîncenarea disperată şi ţinutul isteric de scaun, ar face din politică o îndeletnicire fără miză personală. Ar îndrepta politica cu adevărat spre binele public. E drept, nici cei care susţin profesionalizarea politicii nu resping trecerea prin politică a cuiva din alt orizont profesional, pentru o perioadă de timp mai lungă sau mai scurtă. Avantajul acestei viziuni este acela că, făcînd din politică o profesie, implicarea şi seriozitatea sînt mai profunde. Mai mult, politicianul profesionist ezită să facă prostii în politică pentru că acolo e cariera lui, acolo e viaţa lui. Politicianul profesionist tinde să fie mai prudent decît cel neprofesionist şi – dacă tot am început cu Aristotel, cu el să încheiem – de la Stagirit ştim că prudenţa este o valoare de uriaşă însemnătate în politică. Nu există guvernare bună fără prudenţă.

Profesionalizaţi sau nu, dacă mă întrebaţi pe mine, e mai puţin important. Politica este o chestiune de caracter, înainte de toate. Politica provoacă în cel mai înalt grad caracterul. Puţini rezistă dansului cu puterea, indiferent cît sînt de inteligenţi, de şcoliţi, de experimentaţi. Inteligenţe avem – nu multe, dar suficiente –, caracterele ne lipsesc. Cele fără de care – vorba lui P.P. Carp – toată competenţa se iroseşte.

ready made

„Închipuiţi-vă că citiţi următoarele:

«Muzeul Naţional de Curiozităţi Naturale din oraşul *** publică printr-aceasta un concurs cu un premiu de 1.200 lei, între acei ce, de astăzi până în trei luni, vor avea crescute mustăţi în palmă. Mustăţile vor putea fi groase sau subţiri, negre, bălane sau castanii, sau văpsite în orce faţă va voi concurentul, numai trebuie să aibă o lungime de cel puţin cinci centimetri una. La concurs pot lua parte şi chiar acei ce n-au păr unde ar trebui să aibă.»

Concurs!..."

(I.L. Caragiale, „A zecea muză", articol din *Constituţionalul,* 16 iulie 1889, în *Opere,* vol. III, Editura Naţional, 2000)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Două cocoloașe

1⁰: O oră de desen. Domnul profesor de desen (sau, pentru paseiști, desemn) intră pe ușă cu un ghemotoc, în mîna stîngă, de hîrtie. Îl instalează pe catedră (în așa fel încît să fie vizibil întregii clase) și ordonă: „Desenați-l! Aveți la dispoziție toată ora“. Elevul X, în vreme ce colegii se chinuie cu cocoloșul, stă impasibil și, după o oră, cocoloșind o foaie din blocu-i de dese(m)n, i-o întinde, fără comentarii, profesorului și se face nevăzut.

2⁰: O cronică politică. În urmă cu vreo opt decenii (sau zecenii!), junele Geo Bogza, *alias* „prietenul meu, pianistul“, făcea, într-un jurnal din Capitală, „o propunere folositoare“ (de ordin, dacă vreți, semanticist), anume ca vocabulul *ministru* să fie-nlocuit cu *făcăleț* –, astfel încît să se citească,-n ziare, enunțuri ca acestea: „Dl X a fost numit făcăleț la Finanțe. Sau: dl făcăleț de Industrie și Comerț pleacă diseară la Paris. Sau: dl făcăleț de Interne inspectează prefecturile din Ardeal. Sau: discursul rostit la radio de primul-făcăleț al țării...“ Eu, riscînd un simili-plagiat, vă propun același exercițiu instructiv, cu diferența ca, de astă dată, nu *făcăleț* să-l suplanteze pe *ministru*, dar, în nu alte scopuri, *cocoloș*. Așadar: „Dl X a fost numit cocoloș la Finanțe...“ ș.a.m.d. În încheiere, sper ca doamnele noastre cocoloașe și domnii noștri cocoloși să nu se simtă, după cronica aceasta (politică, ba chiar politicoasă), cam șifonate/șifonați.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Vise rele

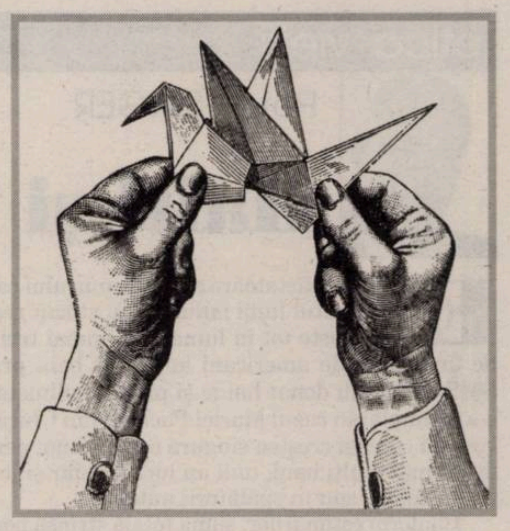

Ce mi-au făcut plimbările prin stațiunile de schi străine din biata Sinaie! Era cea mai strălucitoare, high-life-ul absolut, cu pîrtiile ei deschise și lungi, cu soarele ei de primăvară și Peleșul sclipind în vale. Cu schiori adevărați și salvamontiști de milioane. Acum îmi trebuie ceva timp să mă obișnuiesc cu ea, fiindcă îmi pare o meschină provincie cu o telecabină puchinoasă și un telescaun jerpelit, cabluri șubrede vechi de multe zeci de ani, deservite de niște indivizi mofluzi care încă își imaginează că lucrează într-un domeniu de elită. Pîrtiile sînt bătătorite cel mult după cîte o ninsoare. Nici prin cap nu-i trece cuiva că utilajele de întreținere ar trebui scoase în fiecare noapte, după ce se schiază. Rezultatul îl reprezintă niște pîrtii care arată exact așa cum dă Dumnezeu sau poate tot așa cum arată și șoselele românești: înghețate sau bombardate.

Cu abonament pentru o zi la instalațiile de urcare, fac imprudența să cobor din Valea Dorului la Cota 1400. Ajuns acolo, aflu că tocmai s-a întrerupt funcționarea telecabinei și a telescaunului, că nu mă mai pot întoarce sus. Motivul: un vînticel stîrnit din senin, care ar fi pus în pericol siguranța pasagerilor. De cînd mă știu, cel mai mare obstacol în calea schiatului la Sinaia pare a fi chiar natura. Tot așa cum cele mai mari obstacole în calea agriculturii socialiste erau cele patru anotimpuri. Fac un adevărat lobby pe lîngă casieră, ca să obțin pînă la urmă o ștampilă în locul banilor pierduți. Ștampilă prin care mi se promite un abonament gratuit într-o altă zi, cu soare.

Intru să beau un ceai într-un mic băruleț. Pe o coală de hîrtie agățată de un raft scrie: „Interzis consumul alimentelor aduse din afara unității“. E plin de fum și de așanumiții șoșonari sau paltonari (și de cîțiva inși gălăgioși care povestesc cum tocmai s-au dat la vale cu punga), cum, de altfel, toată țara e plină de neaveniți. Instantaneu îmi vin în minte ageamiii care ocupă terenurile de tenis cu baletul lor grotesc, mai vechii excursioniști cu casetofonul pe umăr, împiedicații de pe patinoare, măciucarii de la mesele de biliard, slăbănogii care se luptă cu bilele de bowling, începătorii vitezomani de pe șosele, maneliștii care nimeresc în săli de teatru, analfabeții care se înghesuie la televiziuni și, desigur, toți semidocții și caraghioșii din politică. Aproape nimeni nu pare a fi la locul lui în țara asta.

Cobor în centru și constat că o latură a nou construitului sens giratoriu e blocată de taxiuri care-și așteaptă clienții. Acum e un sens „stătătoriu“. Stătătorie e și șoseaua. Mașinile formează o coloană fără sfîrșit, deși e de abia ora 3 după-amiază. Unde s-or duce toți? Ah, e clar, neaveniții se plimbă în sus și-n jos, în căutarea locului în care să-și exercite maxima incompetență.

Cotesc la dreapta spre Tîrgoviște. Drumul e mai liber, dar plin de gropi. Pe margini sînt troiene de zăpadă murdară. Moroeniul arată tot așa cum îl știam: lemne căzute pe drum din căruțe, balegi căzute din cai, cîini călcați și copii mucoși care joacă fotbal pe șoseaua națională. De la copaci pînă la case și asfalt, totul e de culoarea noroiului.

Depășesc culmea mizeriei și opresc la o benzinărie (parcă Dagmar). O oază de civilizație – îmi spun –, ce interesant că mai există asemenea benzinării necuprinse în marile rețele. Magazinul e doldora de mărfuri în ambalaje colorate. Cumpăr niște covrigei la pachet. Studiez data expirării și totul pare în ordine. Continui drumul printre sutele de gropi. Din loc în loc sînt adăposturi ruginite de stații de autobuz, pe care au rămas lipite, din timpul campaniei, jumătăți de afișe, cu jumătăți din figura lui Băsescu. Unele au început să fluture. La Fieni, mă întîmpină imaginea fabricii de ciment, desenată parcă de un pictor dement al disproporțiilor, răsărind gigantic dintre bloculețele cenușii din mijlocul orașului.

Mă ambiționez să mă abat și prin Moreni. Auzisem că odată era frumos pe acolo. Acum e municipiu, după cum te anunță o placă strîmbă. Străzile sînt pline de cratere. Dai dintr-unul într-altul. Mergi în zigzag și în sus și-n jos într-o inevitabilă zgîlțîială troncănitoare. Concentrat la volan, îmi rog pasagerii, tovarăși de suferință, să-mi dea un covrigel. Mi se desface pachetul. Iau cîțiva în pumn și-i torn în gură. Simt un gust de ceva rînced. Totul pare un vis urît pe care l-am mai avut. Dacă nu cumva vis a fost că țara asta a intrat în Uniunea Europeană.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

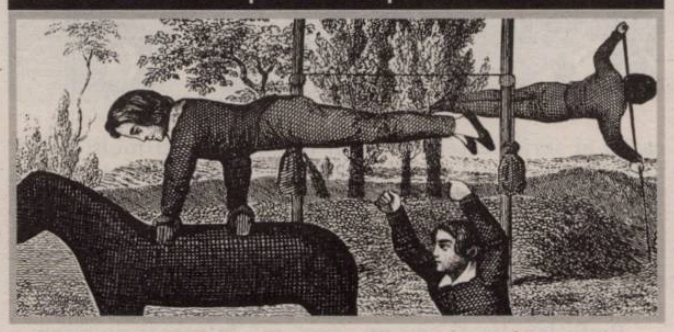

La Geneva, în vale

Pe la 1800, principala sursă de deficit în comerțul exterior al Principatelor Române era importul de butci de la Viena. Butci, rădvane, caleși, spuneți-le cum vreți, boierii români și le cumpărau să se dea jos din ele pe la chefuri, exact ca-n ziua de azi. Nu știu dacă e legendă, dar chiar dacă e doar atît, trebuie să recunoașteți că sună verosimil.

Un secol trece repede. Cînd a apărut automobilul, cheful nostru de a ne da mari cu ceea ce avem sub – pardon – fund și-a găsit noi soluții, care mai de care mai ornate și mai scumpe. Importul de mașini străine a debutat aproape simultan cu producția, astfel încît mașinile bucureștenilor cu stare soseau aproape calde de pe banda de montaj a domnului Ford.

Nu era un fenomen de masă: România n-a cunoscut civilizația automobilului decît acum vreo cinci ani, două săptămîni și vreo trei zile, data exactă la care timpul petrecut în mașină în cursul unei zile, în trafic, a ajuns să depășească timpul dedicat muncii. Cel puțin în orașele mari.

De ce-am făcut introducerea asta? Pentru că mă învîrt de vreo trei ore pe la expoziția de automobile de la Geneva, de unde transmit în premieră prima relatare pentru *Dilema veche*.

Ca atare, n-am să vă spun nimic despre cai-putere. Nici despre designul dinamic, acela care îmbină luxul scandinav cu aluziile Art Nouveau (vorbesc prostii aici, opriți-mă, vă rog). Nu știu care sînt mașinile în premieră (OK, pe unele scrie cu litere mari chestia asta). Nici nu vă pot spune cum va evolua piața anul ăsta, cu accent pe segmentul compact, ecologist și în general lipsit de orice păcate lumești.

Pot să vă spun doar că e multă lume. Ca observație sociologică, e multă lume ocupată. Dacă e să intrăm în fineți, am observat că sînt destui care duc genți în mînă. Alții fac poze. În hala rezervată presei, o mie de inși, ordonați ca filatoarele de la Apaca, își hrănesc computerele cu mișcări nervoase de degete. E liniște și e frumos afară, însă pe nimeni nu interesează treaba asta. Oamenii, cîtă frunză și iarbă, au în cap un singur lucru: mașinile.

Cum de-am ajuns aici? Ce-are industria asta de ne atrage cu puterea unei pasiuni interzise (să zicem, a vegetarianului pentru friptură) și cu uitarea de sine a călugărului după 40 de zile de post (OK, accept și zece zile, eu atît am reușit maximum)?

N-am explicații. Știu însă un alt lucru: probabil că pe lumea asta se cumpără mai multă brînză decît mașini. Păi, numai eu (n-am rate la mașină, poate sînt un caz special) am dat pe brînză luna trecută cel puțin 5% din salariu... Ca mine sînt mulți alți oameni pe pămînt. Cu toate astea, n-am auzit niciodată de Expoziția Mondială a Brînzei. Nu există nici măcar Salonul European, deși continentul nostru a inventat, de-a lungul istoriei, cu mult mai multe modele de cașcaval decît mașini sport! Nu avem dealeri de brînză, competiții oficiale, raliuri și tricouri branduite. OK, avem brînză tunată: mi-am luat săptămîna trecută una, în cutie din lemn de brad! Dar asta nu e destul: brînza, deși ocupă un loc important în viața omului, alături de pîine, roșii, ceapă și bere, n-are nici pe departe aceeași putere de atracție cum are mașina.

Am dat exemplul brînzei că el mi-a venit la îndemînă, mai ales că vă scriu la o distanță cam mare de micul dejun... Dar ca lactatele sînt o mulțime de alte industrii necăjite care, deși ne țin în viață (în loc să ne omoare, ca mașinile), nu primesc din partea noastră nici măcar cea mai modestă undă de interes.

De ce oare? Doar pentru că nu putem să ne dăm mari cu expresia „Mi-am luat ieri o telemea, extraordinară, da, cu 50% avans, restul în leasing, dar rata nu e mare“? Sau pur și simplu pentru că ego-ul nostru, construit în milioane de ani de strămoși călare, se simte bine mai ales în preajma puterii brute, aflată sub controlul nostru, noi care oricum nu controlăm nimic altceva în propria existență? Ne luăm mașini sau ne luăm sclavi? Ne cumpărăm proptele pentru toate complexele sau obiecte care ne pot transporta dintr-un loc în altul?

Sigur că găsiți răspunsul în cărțile de marketing, iar chestia asta e filozofie ieftină, generată de excesul de mașini și deficitul de brînză de la Salonul de la Geneva. Dar înainte să mă condamnați pentru un articol scris pe genunchi, între două povești de iubire, cu motoare de-o noapte și xenoane de-o zi și jumătate, lăsați-mă să vă dau știrea pentru care am venit aici.

Cică sînt niște modele noi în 2010. Da, în curînd, în showroom-uri!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Patrimoniu, tradiţie şi istorie

O are de ce colecţionăm? De unde ni se trage această pasiune de a ne înconjura de nişte obiecte care să ne „reprezinte“, pe care le simţim ca pe un fel de „bogăţie“ personală şi pe care ajungem să le numim, uneori, „patrimoniu“?

James Clifford este de părere că „o anumită «acumulare» în jurul eului sau al grupului – asamblarea unei lumi materiale, prezentarea unui domeniu subiectiv care nu este «celălalt» – este probabil universală“. Tot el arată însă că, spre deosebire de cele mai diferite „societăţi primitive“ care acumulează obiecte nu pentru a le transforma în proprietate privată, ci pentru a le dărui în nesfîrşite schimburi rituale, „în Occident, colecţionarea a devenit demult o strategie de expresie a eului posesiv, a culturii şi autenticităţii acestuia“. Iar această pasiune a crescut pînă la a deveni aproape compulsivă sub forma politicilor actuale de patrimonializare – ne spune Pierre Nora.

Există însă, cred, şi o altă linie de (relativă) continuitate, o anumită „filiaţie“ identificabilă în ceea ce s-ar putea numi *patrimoniul domestic*, de la acele arămuri polineziene pe care Marcel Mauss le numea *sacra* sau de la paharul de argint din familiile ţigăneşti actuale, cu care se identifică neamurile şi care trebuie să rămînă în sînul acestora, din generaţie în generaţie, şi pînă la acele obiecte-fetiş pe care le păstrăm oricare dintre noi ca „moştenire de familie“. Mai mult, această mică lume materială a obiectelor de familie este adesea expusă la loc de cinste, aproape „muzeificată“: ţăranii români, de pildă, au creat în acest scop „camera bună“, iar o anumită tradiţie citadin-burgheză a introdus relativ recent în locuinţele noastre „vitrina“. Fiecare neam ţine deci, într-un fel sau altul, la propria sa moştenire obiectuală – iar cînd neamul devine naţiune, acesta va schimba camera bună a fiecăruia cu muzeul tuturor.

Asemănările se opresc însă aici. Supus regulilor atît de diverse ale rudeniei, acest „patrimoniu domestic“ ia forme foarte diferite în diferite culturi. Este ceea ce m-a surprins încă o dată în Italia, comparînd fără să vreau patrimoniul lor cu al nostru.

Ceea ce m-a izbit totdeauna încă de la prima vedere a fost diferenţa dintre civilizaţia materială a lor (piatra) şi civilizaţia noastră materială (lemnul). Totdeauna m-am întrebat, fascinat, oare cum o fi să te naşti şi să trăieşti „în piatră“? Dincolo de aceasta însă, o astfel de diferenţă conferă şi patrimoniului o altă materialitate – şi, mai departe, o altă temporalitate. Piatra pur şi simplu dăinuie, în timp ce lemnul este fragil, piatra are continuitate în timp, iar lemnul se primeneşte periodic. Urmele patrimoniale sînt astfel şi ele diferite: chiar neglijate, cele ale pietrei tot nasc ruine impunătoare, în timp ce urmele lemnului pot dăinui o vreme cel mult ca „moaşte“ (ca în sala cu acest nume de la Muzeul Ţăranului Român, unde resturile unei micuţe biserici de lemn sînt expuse unei morţi fireşti). Mai mult însă, aceste urme diferite conferă şi o altă aşezare simbolică în durată. O psihanaliză comparativă a pietrei şi a lemnului, în maniera lui Bachelard, aşteaptă încă să fie schiţată.

Peste aceasta se aştern însă şi practici diferite ale rudeniei şi genealogiei. La noi, fiecare sat are propria sa legendă eponimă, care derivă „neamurile vechi“ ale comunităţii dintr-un număr variabil de „întemeietori“. Între această *origine mitică* şi prezent nu se mai interpune apoi decît amintirea bunicilor şi, eventual, a străbunicilor. Moştenirile se pierd şi ele după cel mult două, trei generaţii sau pier pur şi simplu în vremuri de băjenie. La ei, familiile aristocratice au o durată ce poate fi trasată cu precizie de-a lungul a multe secole, trasînd o *istorie genealogică* neîntreruptă, transmisă prin ştafeta primilor născuţi şi înscrisă adesea în piatra nepieritoare a reşedinţelor nobiliare ce încoronează fiecare colină. Şi la noi, şi la ei, locuinţa poate deveni muzeu, dar un *palazzo* din secolul al XII-lea, de pildă, cu straturile sale genealogice suprapuse şi neîntrerupte, va arăta altfel decît o casă ţărănească de acum cel mult un secol, care reprezintă două, eventual trei generaţii şi care a fost transmutată ca atare la Muzeul Satului.

Nu în ultimul rînd, patrimoniul nostru, aşa cum a fost construit el mai ales în jurul Ţăranului, împărtăşeşte oralitatea oricărei societăţi ţărăneşti, în timp ce la ei societatea scrisului se numără cu mileniile.

Toate acestea laolaltă dau ceea ce s-ar putea numi, în termeni ideal-tipici, *patrimoniu hard* vs *patrimoniu soft*. Nu doar „materialitatea“ lor este diferită, dar şi – sau, poate, mai ales – consistenţa lor subiectivă, de temporalitate trăită şi de sens al duratei. Ne aflăm, în primul caz, într-un *timp al istoriei*, iar în al doilea caz în ceea ce am putea numi un *timp al tradiţiei*. Genealogică, scrisă şi durabilă într-un caz, moştenirea este „din moşi-strămoşi“ în celălalt caz şi trebuie să fie povestită şi re-afirmată mereu *(aşa se face la noi...)* pentru ca să poată dăinui. Tradiţia pare a fi astfel timpul povestit, o poveste necesară pentru a umple discontinuităţile lemnului şi ale neamului, ale unei materii şi ale unui social care nu pot dăinui fără această poveste mereu reiterată.

Poate că de aici ni se trage şi faimosul „boicot al istoriei“, care nu este un act de negaţie, ci doar o aşezare diferită într-o temporalitate aflată într-o firească şi permanentă re-naştere. Poate de aceea mă fascinează şi pe mine catedralele „lor“ de piatră, dar iubesc tot bisericuţele „noastre“ de lemn...

PUBLICITATE

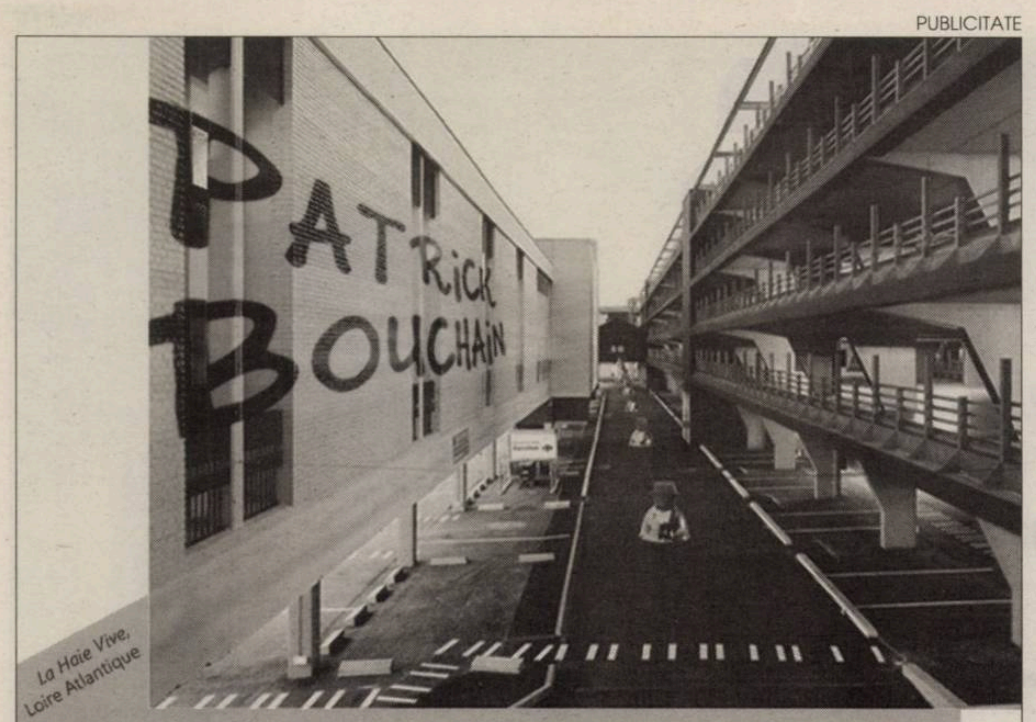

La Haie Vive, Loire Atlantique

Cine construieşte?

Conferinţă susţinută de arhitectul şi scenograful francez
Patrick Bouchain
creatorul *Lieu Unique*

Sala Elvire Popesco
Institutul Francez din Bucureşti
vineri 12 martie 2010
Ora 18.30

Intrarea liberă

Institut Français de Bucarest - Bld Dacia, n° 77, sector 2
www.institut-francais.ro

PUBLICITATE

Primăvara poeţilor la Institutul Francez
a 12-a ediţie

9 martie 2010
20.00 > 23.00

Maraton de poezie
Invitaţi
- Angela Marinescu
- Dan Sociu
- Doina Ioanid
- Elena Vlădăreanu
- Ioan Es. Pop
- Răzvan Ţupa
- Svetlana Cârstean
- Stoian G. Bogdan

Traducerile în limbă franceză vor fi citite de Mihaela Dedeoglu şi Marie Beldiman Popescu.

Institut Français de Bucarest
Bld Dacia, n° 77, sector 2
www.institut-francais.ro

George ŢÂRA

SOS provincia

Monumente de arhitectură medievală la Bistriţa

– Piaţa Centrală –

Reprezentările grafice din secolul al XVIII-lea, anterioare demantelării cetăţii Bistriţei, relevă existenţa unui redutabil sistem de fortificaţie – şanţuri de apărare, ziduri, turnuri, porţi – şi a unui oraş cu o tramă stradală complexă (păstrată, în mare parte, pînă în zilele noastre), dominat de silueta impunătoare a bisericii evanghelice, veche de peste cinci secole, al cărei turn, impresionant prin înălţime şi eleganţă, este reprezentativ şi astăzi pentru peisajul citadin al Bistriţei. Ceasul din turn spunea multe despre prosperitatea aşezării, iar cele patru turnuleţe care-i încadrau turla îi avertizau pe cei nou sosiţi, indiferent de rang, că autorităţile locale puteau emite sentinţe judecătoreşti, fără drept de apel. Biserica a cunoscut perioade succesive de degradare şi reconstrucţie, cu modificări care au permis îmbinarea, într-o originală formulă estetică, a elementelor renascentiste cu cele ale goticului tîrziu. Cea mai importantă dintre aceste intervenţii, care a dat monumentului înfăţişarea cunoscută, unică prin sobrietate şi eleganţă, se datorează lui Petru Italus de Lugano, arhitect celebru din vremea Renaşterii, care şi-a etalat talentul şi în alte oraşe mari din Europa Centrală. În zilele noastre, mai exact în anul 2008, destinul a pus din nou la grea încercare secularul edificiu. Înfăşurat în schele de lemn foarte uscat, într-o tentativă de restaurare care tărăgăna de mai bine de un deceniu, turnul bisericii a fost cuprins de flăcări. Scările de lemn din interior au asigurat o combustie suplimentară suficientă pentru a zădărnici o intervenţie eficientă. Spectacolul tragic al rugului care s-a înălţat spre cer, în prag de seară, la peste 75 m înălţime, a oferit o imagine pe care cei prezenţi la faţa locului n-o vor uita niciodată. Pompierii au reuşit să limiteze dezastrul, nava bisericii nefiind afectată la nivel de incintă. Turnul a rămas, din fericire, în picioare. Clopotele şi acoperişul de cupru ale acestuia, topite de flăcări, au fost deja înlocuite, în cadrul unui nou proiect de restaurare, mult mai optimizant, cel puţin în impulsul său iniţial. Oricum, schelele sînt, de data aceasta, metalice.

Biserica evanghelică şi clădirile vechi care o înconjoară alcătuiesc ansamblul arhitectonic numit Piaţa Centrală, reprezentativ pentru arhitectura civilă din Transilvania în perioada trecerii de la gotic la Renaştere. Numele ei din vechime, *Marktplatz,* explică şi arhitectura specifică a complexului de case de pe latura nordică, numit Sugălete (cuvîntul trimite înspre o posibilă etimologie populară, desemnînd şirul de porticuri gotice ale căror bolţi seamănă cu nişte găleţi întoarse). O asemenea soluţie constructivă (arcade deschise înspre stradă) asigura protecţia tarabelor împotriva intemperiilor, conferind şi un important cîştig de spaţiu, la etaj. E demn de consemnat faptul că, încă de pe atunci, bătălia imobiliară pentru centrul oraşului putea primi accente tragice, purtîndu-se, la propriu, „pe viaţă şi pe moarte“. Este cazul lui Andreas Beuchel, un patrician bogat, posesorul casei care şi astăzi îi poartă numele, a cărui execuţie prin sentinţă publică a fost urmată de instalarea în imobil a adversarului său, Thomas Werner, judele Bistriţei din acea vreme. Dintre clădirile din complexul Sugălete, sînt demne de amintit Casa Petermann, cu notabile realizări artistice în stil gotic, etalon al ambientului cotidian al unui patrician bistriţean la sfîrşitul secolului al XV-lea, precum şi Casa parohială evanghelică, una dintre cele mai vechi clădiri cu etaj din Bistriţa, datînd din perioada de înflorire a goticului matur şi tîrziu. În proxima vecinătate a Pieţei Centrale se află Casa Argintarului, un alt monument reprezentativ pentru arhitectura civilă din Transilvania, în ipostază renascentistă de data aceasta, care merită, ca şi celelalte edificii, de altfel, o prezentare separată.

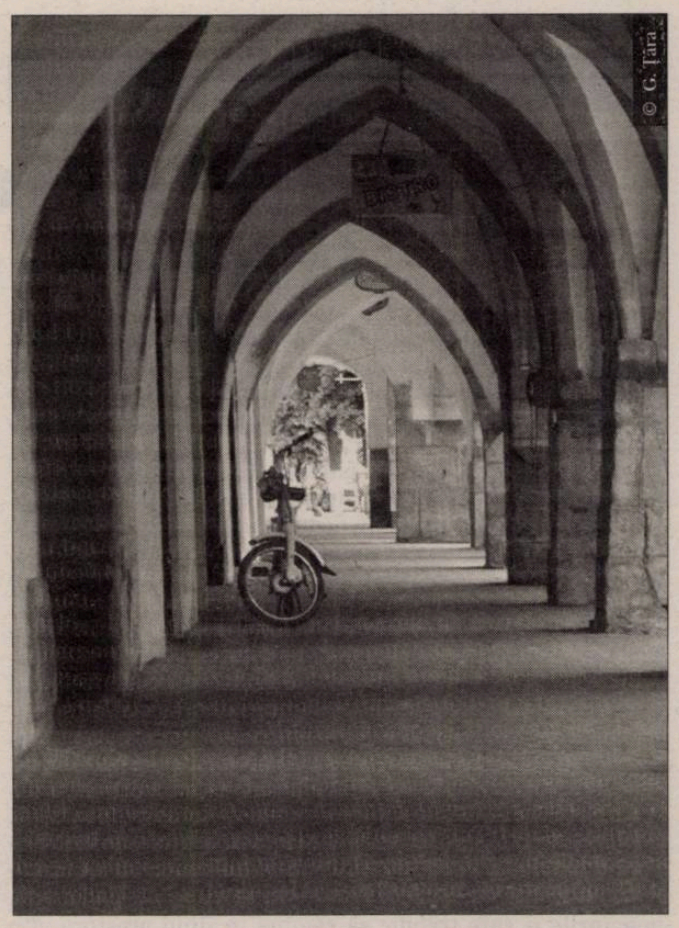

Evident, patrimoniul construit al oraşului vechi este mult mai amplu. Pe lîngă casele în stil gotic şi renascentist, întîlnim şi alte clădiri monumentale, cu faţade, bolţi şi portaluri în stil baroc sau neoclasic, întregind armonios ambientul vechiului burg.

***George Ţâra** este jurnalist din Bistriţa-Năsăud.*

Andrei Pippidi îşi va relua rubrica la 1 iunie.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: *Lucian BOIA (istoric) ● Adrian CIOROIANU (istoric) ● Vasile ERNU (scriitor) ● Cristian PREDA (prof. univ., Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti) ● Ioan STANOMIR (prof. univ., Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti) ● Vladimir TISMĂNEANU (prof. univ., University of Maryland, SUA) ● Dan UNGUREANU (profesor) ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ŞCHIOPU*

Marxismul: mort sau vioi?

„Mortul de la groapă nu se mai întoarce" – e concluzia unuia dintre colaboratorii care semnează în acest grupaj, referitor la relevanţa marxismului astăzi. E foarte posibil; deşi, chiar în ultimii ani, sondaje occidentale cu întrebarea „care credeţi că este cel mai important/influent filozof al umanităţii?" îl plasează pe Karl Marx pe primele locuri. S-ar putea spune că, în acest caz, un rol important îl joacă popularitatea lui Marx ca personaj, nu influenţa gîndirii lui: barba care ocupă jumătate de fotografie e la fel de recognoscibilă în pop culture ca figura lui Marilyn sau a lui Elvis.

În februarie anul trecut, cînd băncile americane cădeau ca într-un joc de popice, Newsweek *titra cu litere uriaşe, pe prima pagină:* „We Are All Socialists Now". *Pe Internet circulau şi se multiplicau fragmente din opera marxistă, însoţite de explicaţia „omul care a prevăzut criza economică". Mulţi cititori răspundeau cu ironie: „Sigur, bun-venit înapoi, tovarăşe Lenin! Totul a fost iertat!". Titlul din* Newsweek, *oricît de neinspirat, dă seama despre un fenomen cu recurenţă semnificativă: Marx a ajuns să ocupe un loc atît de important în imaginarul nostru, încît îl invocăm instinctiv, în momentele de dificultate şi posibile turbulenţe sociale. În vremuri derutante, mulţi se întorc, ca explicaţie bună la toate, la clasicele „contradicţii interne ale sistemului capitalist". Tocmai acestui fapt i se datorează tema acestui număr: ce călcîi al lui Ahile a găsit marxismul în civilizaţia omului european (şi nu numai, deşi rămîne esenţial un produs de export intelectual european), încît bîntuie uneori şi astăzi, ca stafia de la începutul* Manifestului Partidului Comunist, *publicat acum 162 de ani?*

Multă vreme de acum înainte, discuţia va fi incompletă şi partizană. În Est e îngreunată de dureroasa experienţă comunistă, în Vest – tocmai de absenţa ei.

Marxismul n-a apărut de nicăieri. El a sintetizat două idei persistente ale gîndirii europene: un milenarism secularizat care profeţeşte sfîrşitul definitiv al tensiunilor sociale şi pretenţia de a fi descifrat matematic legile istoriei. Acest aliaj de proorocire optimistă în cadru presupus ştiinţific sau de ştiinţă cu aură mesianică i-a asigurat succesul de durată şi seducţia pe care încă o exercită asupra unora, mai ales în rîndurile intelligentsiei. Un exemplu îl constituie chiar unii tineri intelectuali români, care nu se sfiesc să-şi afirme convingerile marxiste. Cît e vorba de convingeri şi cît de spirit de frondă, e altă discuţie – fapt este că se întîmplă, chiar şi într-o ţară est-europeană, nu numai în Vestul fără memoria trecutului recent comunist, să se poarte un fel de comunism trendy.

*„Marxismul, dintre toate filozofiile istoriei, este de departe cea mai elaborată" – spune în interviul din aceste pagini istoricul Lucian Boia. „Problema cu filozofiile istoriei este că ele nu sînt adevărate – cu cît o interpretare este mai completă şi mai logică, cu atît ea are şanse de a fi mai departe de adevăr." Poate că pe aici trece drumul către un sistem imunitar definitiv consolidat în faţa tentaţiei utopic-egalitariste. (**M. Ş.**)*

Vladimir TISMĂNEANU

Marxismul în Europa de Est

– împlinire sau bastardizare? –

Marxismul este unul dintre cele mai importante mituri politice maniheiste ale istoriei contemporane. Este un discurs fundamental al modernităţii care contrapune aşa-zisele forţe ale reacţiunii, barbarismului şi declinului, celor care reprezintă progresul istoric. Marxismul promite salvarea prin intermediul distrugerii unui sistem perceput ca fiind bazat pe dominaţie, exploatare şi alienare. În această viziune soteriologică, proletariatul este mîntuitorul omenirii sau, aşa cum a afirmat în tinereţe însuşi Marx – clasa-Mesia a istoriei. În eseul de faţă, mă voi concentra asupra avatarurilor acestei escatologii utopic-revoluţionare, îndreptîndu-mi atenţia asupra tezelor *Manifestului Partidului Comunist*. Acest text incendiar a fost numit pe bună dreptate de către Leszek Kolakowski drept „o capodoperă a literaturii de propagandă". *Manifestul* a formulat miezul unei ideologii al cărei scop principal a fost transformarea societăţii, a economiei, a culturii şi, nu în ultimul rînd, a naturii umane. Într-adevăr, marxismul a fost, înainte de toate, un proiect demiurgic fixat asupra distrugerii societăţii burgheze fundamentate pe respectarea şi protejarea proprietăţii private. A urmărit să transceadă o societate presupusă a fi iremediabil reificată. Obiectivul era de a pregăti forţele sociale revoluţionare pentru confruntarea finală care urma să aducă cu sine „saltul din imperiul necesităţii în imperiul libertăţii". Pentru Marx, convingerea că Istoria este guvernată de legi a echivalat cu faptul că aceste legi pot fi cunoscute şi chiar „stăpînite". În consecinţă, el a pretins că *Weltanschauung*-ul său este în mod necesar ştiinţific, non-utopic, distingîndu-se astfel de orice altă formă anterioară de socialism.

Una dintre ideile centrale ale *Manifestului* este aceea a luptei de clasă. Primatul eliberării a făcut ca violenţa, sanctificată ca act purificator, să fie situată în inima proiectului marxist. Mai tîrziu, leninismul s-a folosit şi a abuzat de această filozofie a *Aufhebung*-ului istoric-revoluţionar. El a impus supremaţia partidului-avangardă în condiţiile absenţei unui proletariat matur într-o Rusie subdezvoltată industrial. Ca gnoză politică, filozofia bolşevică a propus opusul a ceea ce Marx a accentuat în scrierile sale din tinereţe, şi anume, dezvoltarea spontană a conştiinţei de clasă. Aşa cum a arătat tînărul Georg Lukács, pentru Marx clasa revoluţionară, expresia istorică a conştiinţei nefericite, era încarnarea totalităţii, creîndu-se astfel premisele pentru a ajunge la adevărul istoric suprem (coincidenţa subiect-obiect din metafizica hegeliană). Pentru Lenin însă, Partidul îndeplinea o astfel de funcţie izbăvitoare în care predestinarea se contopea cu infailibilitatea. Această distincţie capitală a fost punctul de pornire pentru diferenţele esenţiale dintre marxismul sovietic şi cel occidental.

Pot fi identificate, aşadar, două direcţii în mesajul *Manifestului* care anticipează experienţele viitoare ale teoriei marxiste: accentul pus pe dezvoltarea autonomă, spontană, organică a conştiinţei de clasă şi glorificarea şi cultul violenţei. Perpetuarea unei asemenea dihotomii în istoria şi evoluţia marxismului scoate în evidenţă problema centrală a acestei filozofii politice: cea a moralităţii praxis-ului revoluţionar. *Manifestul* demonstrează ambivalenţa fatală a emancipării dobîndite prin violenţă: în numele democraţiei proletare autentice, libertăţile formale trebuie suspendate, chiar reprimate. Pentru a atinge un nivel înalt de moralitate, care transcende ipocrizia burgheză, moralitatea tradiţională trebuie abrogată. Marxismul pretinde că deţine frîiele destinului omenirii deoarece crede că are soluţia la suferinţele şi anxietăţile milenare ale societăţii. Nu cred că a existat vreodată vreun alt proiect revoluţionar impregnat de o mai amplă pretenţie profetică sau de un mai masiv simţ al predestinării charismatic-istorice. Din acest punct de vedere, mitul „partidului de tip nou" al lui Lenin este un ecou fidel al mitului lui Marx al clasei hărăzite care urmează să aducă salvarea umanităţii dincolo de propriile condiţionări subiective.

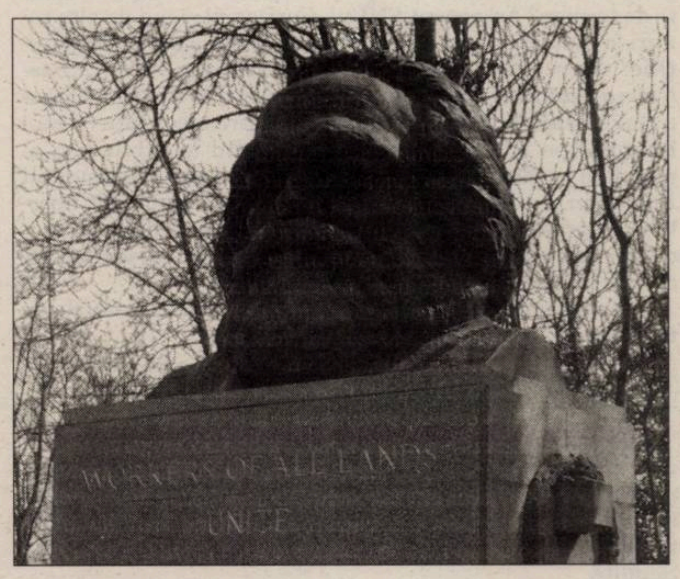

În pofida declinului marxismului, componenta sa utopică îşi păstrează relevanţa şi influenţa. Durabilitatea, persistenţa acesteia din urmă se explică prin intermediul năzuinţei scientiste a doctrinei. Pentru Marx, nerecunoaşterea validităţii postulatelor sale a fost egală cu orbirea istorică şi cu „conştiinţa falsă". Toţi cei care nu au reuşit să interiorizeze axiomele marxismului au devenit, în chip „obiectiv", victime alienate ale mistificărilor ideologice. Acesta este şi ethosul *Manifestului:* o întreagă clasă – burghezia – este pusă la stîlpul infamiei, iar ordinea sa socială – capitalismul – este proclamată, cu fervoare chiliastic-oraculară, drept ţinta unei anihilări obiective şi inexorabile. *Manifestul* este textul sacru care proclamă legitimitatea morală a revoluţiei totale şi totalizante. În acest sens, *Manifestul* prescrie marxismul drept substitut secular al religiei tradiţionale. El prezintă epopeea conflictului iremediabil în cadrul societăţii umane, sursa justificativă a speranţei şi iluziilor celor care au ales calea radical transformatoare, oricare ar fi costurile umane ale acestei aventuri. Raportat la traducerea sa concretă în istorie, *Manifestul* este totuşi punctul de pornire al teribilei inginerii sociale exterministe a secolului al XX-lea. Este pamfletul în care Marx şi Engels au proclamat adepţilor drumul privilegiat către noua grădină a Omului în care nu vor mai exista discordie, război, foamete, prigoană şi frică. În chip deopotrivă tragic şi ironic, a devenit *le livre de chevet* al extremismului de stînga bîntuit de visul apocaliptic al eliberării universale a omenirii.

Notă autorului: *Acest fragment face parte din volumul* The Devil in History: Communism, Fascism, and the Lessons of the XXth Century, *sub contract cu California University Press (traducere de Bogdan Cristian Iacob). Menţionez aici influenta carte lui Jacob Taubes,* Escatologia occidentală *(traducere în română de Maria Magdalena Anghelescu, Editura Tact, 2008) şi, ca o luminoasă contraparte la cotitura religioasă din postmarxism – spre a relua termenul lui Goran Therborn –, excelentele contribuţii despre escatologia lui Hegel comparată cu proiectul marxist datorate filozofului clujean Vlad Mureşan.*

Vladimir Tismăneanu *este profesor de ştiinţe politice la University of Maryland. Cea mai recentă carte a sa este* Despre 1989. Naufragiul Utopiei, Editura Humanitas, 2009.

BARBURISME

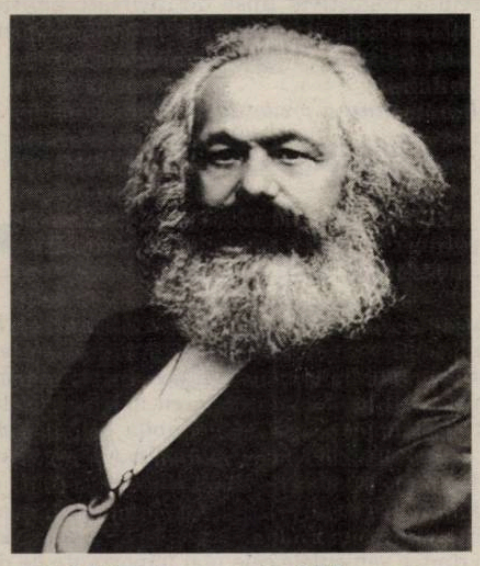

Gillette, Gillette, LAMA SABACHTANI!

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 4 martie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Dan UNGUREANU

Despre judecarea cu două măsuri

Să facem bilanţul economiei României după Revoluţie. Şomajul a alungat din România două milioane de persoane, o treime din forţa de muncă totală. După Revoluţie, nu s-a creat nici un nou loc de muncă (cele nou create n-au compensat numărul locurilor pierdute). Sărăcirea masivă a populaţiei se vede şi din alţi indici. Tuberculoza, boala săracilor alcoolici fără familie, a crescut de la 15.000 de cazuri la 21.000. Cazurile de SIDA s-au înzecit. Avem de patru ori mai mulţi studenţi, care cumpără de şase ori mai puţine cărţi. Curentul e la fel de scump ca în Statele Unite. Alimentele sînt la fel de scumpe ca în Statele Unite. Încălzirea e mai scumpă decît în Canada. Majoritatea bunurilor de consum sînt la fel de scumpe ca în SUA. S-a înjumătăţit numărul de vaci, porci şi oi. S-a înjumătăţit numărul combinelor. S-au închis fabricile de tractoare, dar numărul de cai a crescut. S-au închis fabricile de mobilă, iar România exportă cherestea şi importă mobilă.

Au pierit activiştii şi politrucii? Bun venit experţilor de imagine şi *public relations,* care manipulează mai bine ca precedenţii. Au dispărut raportările umflate la producţia de grîu boabe la hectar şi îndeplinirea planului cincinal înainte de termen? Au apărut FNI-ul, Caritas-ul şi mii de alte tunuri şi escrocherii anonime. S-a terminat cu ateismul ştiinţific? Avem mitropoliţi care vînd preoţia pe bani. *Construirea multilaterală a socialismului* era o sintagmă găunoasă? Sună la fel de fals „lupta împotriva corupţiei". Să-l huiduim pe Nicuşor, secretar de partid la Sibiu. S-o aplaudăm pe Elena Băsescu, prima păpuşă din Parlamentul European. A dispărut cenzura comunistă? Bun venit libertăţii de presă democrate, care strigă în deşert despre scandaluri economice şi parlamentare, ignorate cu seninătate de către justiţie.

Comuniştii au ucis caii; democraţia a închis fabricile de tractoare.

Stalinism şi democraţie

S-a vorbit destul de mult despre agronomul Lîssenko şi cum a reuşit el să-i extermine pe geneticienii sovietici şi apoi să interzică genetica timp de două decenii. S-a vorbit în schimb prea puţin despre cenzurarea predării darwinismului în Statele Unite, fundamentalism demn de Arabia Saudită.

S-a vorbit de cele şase milioane de ucraineni ucişi prin înfometare de Stalin în 1933. Nimic despre cele cinci milioane de bengalezi ucişi prin înfometare de Churchill, în 1943. Regimul de democraţie şi liberalism economic îşi creează un trecut glorios şi rescrie istoria. Statele Unite par etalonul democraţiei şi libertăţii de expresie. Cu toate acestea, SUA sînt singura ţară din lume în care tribunalele decid ce anume e artă (Brâncuşi contra SUA) şi în care tot tribunalele decid ce e ştiinţă şi ce nu (creaţionism contra darwinism, Curtea Supremă a SUA, 1985). Era odios Decretul prin care Ceauşescu interzicea avortul? Legile interzicînd avortul din Franţa, Spania, Irlanda şi Belgia (etc.) erau mai simpatice, fiindcă aceste ţări ar fi fost democratice.

Economia de piaţă nu e eficientă. Normal, cei care trag economia înainte sînt geneticienii, biochimiştii, fizicienii, cercetătorii în general. În România, cei mai bine plătiţi sînt notarii, care completează cu majuscule contracte, şi fotbaliştii.

Ideologia dominantă a capitalismului încearcă să ne arate că există două feluri de victime, victime sexy şi victime colaterale. Afghanii ucişi de sovietici sînt victime sexy; vietnamezii măcelăriţi de americani sînt un detaliu neglijabil. Uciderea cailor a fost o crimă odioasă; închiderea fabricilor de tractoare şi combine a fost un fenomen colateral. Kosovarii morţi sînt genocid. Sîrbii morţi sînt victime colaterale. Gherila kosovară e o insurgenţă de eliberare; Fatah e o mişcare teroristă. Toate distrugerile comise de comunişti se datorează cruzimii lor diabolice; cele de după 1990 sînt efecte secundare de care nu răspunde nimeni. Legile comuniste poloneze care permiteau avortul erau odioase. Legile democrate poloneze care interzic avortul (începînd din 1993) sînt democrate.

Distorsiunea cognitivă

S-a vorbit în presă despre biruinţa Occidentului şi prăbuşirea blocului estic. O să încerc să arăt, pe scurt, că de fapt e vorba de un fenomen de *convergenţă* a celor două sisteme, şi nu de divergenţă.

Ţările Occidentului se reformează şi ele intens, după 1945. Ca să luăm doar cazul Statelor Unite: în 1946 a renunţat la colonia insulele Filipine, în 1965 a dat dreptul negrilor să se căsătorească cu femei albe, să studieze la şcolile albilor şi chiar să bea apă de la robinetele pentru albi. În 1964, psihiatrul Ewan Cameron a încetat experimentele sale de condiţionare psihică; un film, *Candidatul manciurian,* din 1962, pune diabolic pe seama comuniştilor experimentele efectuate chiar de americani şi canadieni. În 1972, americanii încetează experimentul Tuskegee, destinat să observe efectele sifilisului netratat asupra unui grup de patru sute de negri. Tot în 1972, Canada aboleşte legile care impuneau sterilizarea obligatorie a persoanelor considerate debile mintal. În 1965, SUA abolesc legea care interzicea imigrarea „raselor inferioare" mediteraneene, evrei şi italieni. Din 1958, persoanele *bănuite* de simpatii de stînga au dreptul să primească paşaport, în Statele Unite. Leonard Bernstein, Arthur Miller şi Robert Oppenheimer, Orson Welles şi Linus Pauling au fost concediaţi, hăituiţi şi persecutaţi pentru ipotetice simpatii politice, în ţara libertăţii cuvîntului şi a dreptului individual la un proces echitabil. Charlie Chaplin a fost expulzat din SUA pentru filmul *Modern Times.* Pe scurt, Occidentul liberal şi democrat pe care-l idealizează presa a apărut tîrziu, după ce a măturat sub covor mii de schelete.

Blocul estic

Blocul estic n-a fost nici el la fel de unitar, negru şi sîngeros pe cît ni l-a prezentat literatura *horror gory* publicată ca istorie după 1990. În schimb, trebuie să distingem două situaţii, cea din România şi cea din blocul estic în ansamblul său.

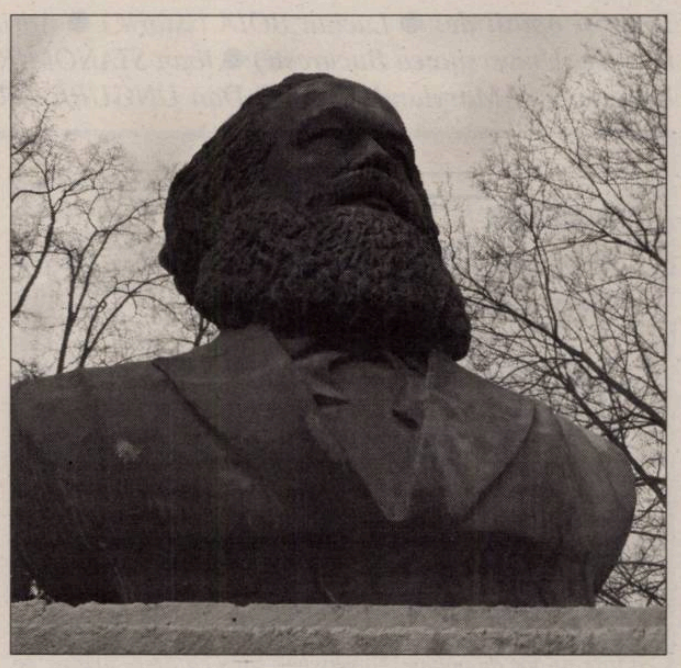

În România, în 1948, comuniştii care iau puterea nu sînt nici măcar o mie. O bună parte dintre ei nu pot fi folosiţi în aparatul de stat, din varii motive; comuniştii care iau puterea sînt vreo cinci sute, probabil. Dar ţara trebuie condusă: e nevoie de prim-secretari de partid, activişti, primari, securişti, miliţieni, directori de întreprindere. Aceştia sînt atraşi din masa populaţiei şi instruiţi sumar într-ale socialismului ştiinţific. *Cei care construiesc comunismul în România nu sînt comunişti.*

În România, deceniile 1945-1965 au fost cumplite: cote, colectivizare, Bărăgan, închisori politice. Deceniul 1980-1990 a fost un deceniu al cenzurii şi foamei. Anii 1965-1979, cincisprezece ani, au reprezentat un interglaciar blînd. Ultimul deceniu al României socialiste, 1980-1989, e cel care a lăsat gustul final şi amintirea finală a comunismului: cultul personalităţii, cenzura, foamea şi sărăcia generalizate – dar *statistic* n-a durat mai mult decît anii de deschidere şi libertate.

În schimb, *celelalte ţări* din blocul de est se reformează încet. Iugoslavia e de la bun început o ţară deschisă către Occident. În 1980, economia Chinei devine eficientă şi creşte (de treizeci de ani) cu zece procente anual. Societatea chineză e azi o societate de consum. Din 1980, sindicatul Solidaritatea e acceptat ca partener de dialog de guvernul polon, fără ca armata sovietică să intervină, cum făcuse cu 12 ani mai devreme în Cehoslovacia. Economic (China) şi politic (Polonia), economic şi politic (Iugoslavia), ţările estice se liberalizează înainte de venirea lui Gorbaciov la putere.

Economia sovietică între 1980-1985 „stagna", după expresia consacrată a kremlinologilor. Poate că stagna. Dar abia Gorbaciov a reuşit s-o prăbuşească: între 1985-1992, economia URSS scade cu 40%. Practic, a avut loc un proces de distorsiune cognitivă: lipsa de libertate politică (sub Brejnev) a fost asociată cu distrugerea economiei (sub Gorbaciov).

Dan Ungureanu *a predat latina şi greaca, apoi etnopsihologie, la Universitatea de Vest din Timişoara, iar ulterior, limba română, la Universitatea Paris III. În prezent este profesor în Canada.*

Ioan STANOMIR

Marxism, libertate şi fanatism

Legatul marxismului se confundă, în cazul Europei Centrale şi de Est, ca şi al spaţiului sovietic, cu un interval cronologic definit prin practica socialismului real: dincolo de delimitări şi de disocieri, regimurile totalitare edificate în anii de după 1945, în prelungirea celui sovietic, au invocat, ca temei legitimator, dogma marxistă. În varianta sa hibridizată, marxism-leninismul, viziunea imaginată de Marx este cea de la care se revendică un întreg şir de tirani. Nicolae Ceauşescu nu face excepţie de la regulă: brutalitatea sa gregară nu anulează fidelitatea faţă de un cod intelectual şi de conduită care este unul esenţialmente de sorginte marxistă.

Oricît de abrupte şi de „reacţionare", micile observaţii de mai sus nu fac decît să traducă un truism pe care nu îl putem evita în orice discuţie legată de marxism şi de avatarurile sale. Notaţiile unui Leszek Kolakowki merită evocate, în orice ocazie. Vocaţia prometeică a marxismului este înscrisă în codul său genetic, de vreme ce marxismul se propune, încă de la inventarea sa intelectuală, ca un instrument de cunoaştere şi de acţiune. Odată cu Marx, gestul filozofic este pus în serviciul unei clase sociale, clasă ce este învestită cu misiunea de a emancipa întreaga umanitate. Desprins din trunchiul iluminismului, aspirînd, ca orice vulgată melioristă, la hibridizarea umană în vederea atingerii perfecţiunii, marxismul oferă acea cărămidă universalistă şi profetică pe care se va ridica întregul edificiu totalitar. Însăşi experienţa revizioniştilor antitotalitari din Europa Centrală probează că despărţirea de marxism este una dintre căile ce deschid accesul către autonomia intelectuală şi suveranitatea politică. Căci marxismul, ca orice filozofie reductibilă la osatura unei religii politice, nu poate fi separat de experienţa tiraniei exercitate în numele premiselor sale intelectuale.

Anii de după 1990 ilustrează formidabila capacitate de supravieţuire a acelui nucleu utopic şi voluntarist definind marxismul, în oricare dintre variantele sale istorice. Celor de astăzi, în România sau aiurea, marxismul le apare îngemănat cu o întreagă mitologie a luptei revoluţionare: editarea jurnalelor lui Che Guevara la Editura Polirom, în absenţa oricărei abordări critice a unui studiu introductiv, este un punct dintr-o serie intelectuală a tentativelor de edificare a unei stîngi colorate tiermondist la noi. Efigia lui Guevara, cel ce îmbină rigoarea ideologică cu un exotism tragic al destinului, este piesa centrală a unui panteon ce rămîne în imaginarul stîngii occidentale.

Forţa actuală de seducţie a marxismului derivă din capacitatea sa de a da substanţă intelectuală urii şi frustrărilor ce bîntuie un mental colectiv: resentimentul este impulsul fondator pe care îl putem asocia cu ethosul marxist, în varianta sa politică. Şi aceasta cu atît mai mult cu cît sensibilitatea marxistă este permeabilă la nuanţele ideologice ce colorează peisajul postbelic. În Asia, America Latină sau Africa, marxismul a devenit un alt nume al urii împotriva Occidentului, Occident întrevăzut ca agent al maleficului imperialism. În egală măsură, marxismul postbelic este unul dintre vehiculele cele mai importante de difuzare a antisemitismului, citit, de această dată, ca anti-sionism. Cazul Uniunii Sovietice este unul exemplar şi dramatic.

În cele din urmă, o lectură critică a legatului marxist, în Europa posttotalitară, nu poate evita referirea la dezirabilitatea unui discurs întemeiat pe valorile gemelare ale libertăţii şi moderaţiei. În contra potenţialului de resentiment pe care soteriologia marxistă îl poate mobiliza, intelectualul critic – în tradiţia unor Raymond Aron sau William F. Buckley Jr. – poate să invoce, cu seninătate şi temeritate, patrimoniul pluralismului, libertăţii şi echilibrului. Societatea plurală poate fi imaginată doar prin abandonarea unui fanatism liberticid şi suicidar.

Ioan Stanomir *este profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti. Este unul dintre coautorii cărţii* Explorări în comunismul românesc *(Editura Polirom, 2004, 2008).*

Cristian PREDA

De la Bucureşti la Luam Prabang

La împlinirea a 150 de ani de la publicarea *Manifestului Partidului Comunist*, am editat la Nemira un volum care conţinea, în afara celebrului text scris de Marx şi Engels, mai multe comentarii semnate de autori cu sensibilităţi foarte diferite şi făcînd parte din mai multe generaţii: Dan Perjovschi şi Radu Cosaşu, Cătălin Avramescu, Iulia Motoc şi Mihai Zamfir, Ion Ianoşi şi Dan Petrescu, disidentul ieşean fiind şi cel care a prezentat volumul la lansare. Aceasta a avut loc la Tîrgul de carte, care se ţinea atunci la Teatrul Naţional. Standul Nemira se afla chiar lîngă cel de la Humanitas. Notez acest amănunt deoarece, simultan cu lansarea *Manifestului Partidului Comunist,* hazardul a făcut să fie prezentată publicului, între alţii de către Ana Blandiana, şi versiunea românească a *Cărţii negre a comunismului*. Era o noutate pentru România: Marx şi critica occidentală a crimelor făcute în numele său ocupau, în fine, acelaşi spaţiu, iar doi opozanţi ai regimului comunist din România vorbeau liber despre marxism. Deşi nu sînt marxist, cred că ambele lecturi – şi critica occidentală a totalitarismului, dar şi opera lui Marx – sînt necesare pentru o bună educaţie. În plus, Marx este nu doar un autor care a marcat istoria, ci şi unul plin de talent şi foarte speculativ. Proza sa politică este, de altminteri, parte a celui mai interesant secol politic, secolul care a fabricat mecanismele votului universal, dar şi naţiunea ca „trup al democraţiei" – cum spunea Pierre Manent.

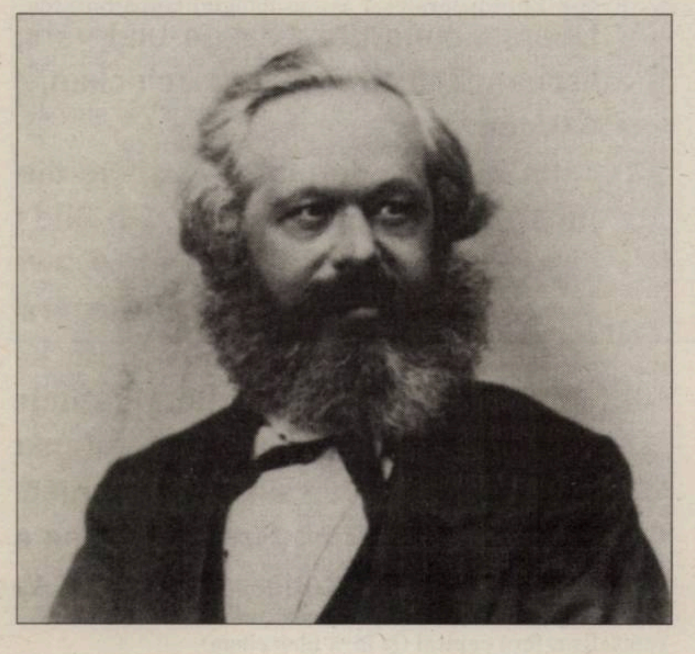

Manifestul Partidului Comunist nu a fost singurul text marxist de care m-am ocupat în perioada de după 1989. Mi-am îndreptat atenţia şi spre marxismul românesc. L-am citit, de aceea, cu mare atenţie pe Dobrogeanu-Gherea şi am scris despre el, făcînd astfel ceea ce probabil ar fi fost normal să facă mai degrabă intelectualii şi politicienii de stînga. Gherea e unul dintre primii ideologi de la noi, iar cunoaşterea operei sale, inclusiv a criticii literare pe care a practicat-o, este parte a cunoaşterii culturii naţionale. Nu poţi înţelege România de la 1880 la 1920 fără a-l citi pe Gherea.

Generaţiile ieşite astăzi de pe băncile liceelor din România ştiu foarte puţin nu numai despre Gherea, ci şi despre comunism. Dacă unii tineri cred că Marx s-a născut după Al Doilea Război Mondial, alţii plasează, dimpotrivă, epoca regimului comunist imediat după regimul fanariot. Dacă vrem ca istoria recentă să fie plasată pe coordonatele sale, dacă vrem ca memoria comunismului să nu fie gestionată haotic, trebuie să încurajăm nu doar lectura criticii postcomuniste a lui Ceauşescu, ci şi cea a surselor comunismului românesc.

Vom înţelege astfel, de pildă, şi în ce fel funcţionează o revendicare mitologică de la trecutul istoric naţional. Am în vedere aici un episod relativ recent. Acum cîţiva ani, cînd PDSR a reuşit să „înghită" PSDR creînd actualul PSD, principalul partid de stînga a considerat că e îndreptăţit să revendice un trecut socialist european, deoarece PSDR fusese reinventat în 1989 ca moştenitor al social-democraţiei istorice din România. Cred că este vorba despre o revendicare mitologică, deoarece Gherea a fost adversarul leninismului, iar PSD nu s-a dezis niciodată nici măcar de stalinism. Dimpotrivă, cînd a fost publicat Raportul Tismăneanu asupra comunismului românesc, PSD a intrat în tabăra zgomotoasă, animată de Vadim Tudor, a celor care considerau că relaţia statului român cu trecutul stalinist trebuie să rămînă confuză. Nu-l poţi asuma pe Gherea dacă fluieri în Parlament denunţarea comunismului.

În alte ţări europene, nu e aşa. Există un comunism poststalinist asumat ca atare. Am avut ocazia să cunosc în ultimii ani numeroşi oameni politici, iar din iunie 2009 încoace interacţionez zilnic cu deputaţii europeni, între ei aflîndu-se şi comunişti. Aceştia nu au complexul totalitar, tocmai pentru că sînt poststalinişti. Unii dintre ei se mîndresc cu opoziţia lor faţă de dictatură şi chiar faţă de dictatura lui Ceauşescu. Acum un an, l-am cunoscut pe Paul Fromonteil, fostul secretar al lui Georges Marchais, care mi-a mărturisit că una dintre puţinele ocazii în care nu a fost de acord cu liderul Partidului Comunist Francez a fost vizita acestuia în România şi cauţionarea lui Ceauşescu. Acum, Fromonteil este adjunctul lui Ségolène Royal în Poitou-Charentes.

Mai dificil de înţeles sînt identităţile postmarxiste din ţările africane sau din cele asiatice unde comunismul e la putere. În Africa, marxismul a fost abandonat la începutul anilor '90, lăsînd locul unor regimuri care dispreţuiesc statul de drept, dar care au reuşit să maimuţărească democraţia, legitimînd liderii prin alegeri dubioase şi inventînd partide hegemonice de un tip nou, întrucît sînt construite pe reţele tribale. Nu am fost în China, dar am cunoscut o dictatură la fel de nemiloasă, cea din Laos, unde generali bătrîni guvernează prin teroare şi prin controlul asupra reţelelor economice (inclusiv de stupefiante). Cînd le-am vorbit despre drepturile omului, pe feţele lor nu se citea nici o reacţie. În Laos, nu există aşa ceva. În schimb, toţi visează ca la pensie să se retragă într-un templu budist. Partidul unic le-a dat voie ca, după ce termină serviciul în slujba dictaturii, să meargă la Luam Prabang. Acolo, turiştii occidentali vor face fotografii cu ei...

Cristian Preda *este profesor la Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti, şi membru al Parlamentului European.*

Vasile ERNU

Între specificul naţional al antimarxismului şi marxismul cultural

Acum cîţiva ani am fost invitat la o dezbatere pe tema „stîngii în România" la NEC (Colegiul Noua Europă). Nu mai reţin cum suna titlul exact al dezbaterii, însă cuvinte precum „Marx" şi „stînga" erau prezente tot la cîteva fraze. Două opinii legate de „problema lui Marx şi a marxismului" reveneau permanent în discuţie. Prima, deseori întîlnită în mediul intelectual de pe la noi, a fost formulată cu această ocazie de dl Andrei Pleşu. În stilul dumnealui şarmant, cu o fină ironie, cu mult umor, cu aerul său blînd al unui înţelept din Levant, ne-a explicat celor 3-4 „stîngişti de serviciu" pe care trebuie să-i aibă neamul ceea ce marea parte a gînditorilor de dreapta de faţă ştiau deja, anume că „marxismul şi stînga" sînt o problemă de vîrstă. Argumentul forte: prietenii din Germania ai dlui Pleşu, ţara de obîrşie a marxismului, mari stîngişti în anii '60, sînt acum nişte respectabili burghezi. Deci, „marxismul trece cu vîrsta". Marxismul ar fi un soi de acnee juvenilă. A doua opinie îi aparţine unui alt popular intelectual român, Gabriel Liiceanu. În stilul dumnealui tragic, cu un aer puţin apocaliptic, ne-a explicat că „Marx este un autor care omoară" şi că „marxismul vrea să-i ia dumnealui micul apartament, proprietate privată", iar proprietatea, după cum se ştie de la Adam şi Eva, „e sfîntă". Citatul poate nu este exact, însă acesta este sensul. După acea întîlnire, am rămas puţin descumpănit: dacă la NEC, care nu e şcoală de partid sau de produs miniştri, cum spun gurile rele, ci o respectabilă instituţie academică de studii avansate, e tratat astfel subiectul cu pricina, atunci ce pretenţii mai putem avea de la ceilalţi? O altă opinie care circulă în folclorul intelectual românesc spune că „pe Karl Marx îl citesc numai frustraţii, resentimentarii şi proştii". Cam acestea sînt relaţiile establishment-ului cultural românesc cu bătrînul Marx.

Eu cred că ar trebui să depăşim acest „specific naţional" de abordare a marxismului. Am putea porni de la un principiu simplu, cu care putem cădea de acord: marxismul nu este un domeniu al biologiei, al ştiinţelor naturale, al patologiei sau un fenomen al naturii. Marx este un gînditor care a scris cîteva cărţi importante şi nu trebuie să fii specialist în marxism ca să ştii că el nu a scris un tratat despre cum să ţi se ia BMW-ul şi vila de la Mogoşoaia date de Dumnezeu. Marxismul nu este deci un domeniu al viruşilor: nu se ia, nu se molipseşte, nu se moare din cauza lui, ci e un simplu domeniu al reflecţiei. Nu e un secret că în orice universitate importantă din lume, Karl Marx, alături de nume respectabile precum Adam Smith, David Ricardo sau Max Weber, face parte din curriculum. Cărţile lui Marx nu ar trebui să fie obiect al urii sau iubirii noastre.

După căderea comunismului, în Europa de Est a fost anunţată moartea oficială a marxismului, iar Marx a fost aruncat la coşul de gunoi al istoriei. A urmat perioada triumfalistă a capitalismului global, în care mantra ideologiei victorioase trebuia rostită şi respectată cu sfinţenie. Acum cîţiva ani, previziunile sumbre ale lui Marx asupra evoluţiei producţiei capitaliste păreau o poveste de speriat copiii, iar chestiuni precum munca, rupturile sociale, lupta de clasă erau ca şi rezolvate. Păşeam glorioşi spre cea mai bună dintre lumile posibile. Dar cînd să se sărbătorească parastasul de 20 de ani de la moartea comunismului, a venit criza economică şi a readus în actualitate toate temele din hulitul *Capital*. „Spectrele lui Marx", care păreau că îi mai bîntuie doar pe universitarii occidentali şi pe tinerii studenţi, şi chiar şi pe aceştia doar ca modă culturală, acum par să revină în atenţia tuturor. Aşa am redescoperit că de fapt problema muncii nu a dispărut, că ea a devenit imaterială doar pentru o mică, mică parte a lumii şi că, de fapt, ea fusese deplasată undeva, în ţări precum China, India sau România, unde aborigenii sînt o forţă de muncă foarte ieftină care muncesc în cei mai marxişti termeni. Iar datele ne arată următoarele: cu cît criza e mai mare cu atît se vinde mai bine *Capitalul* lui Marx. În ziua de azi, la Marx face referinţă cine vrei şi cine nu vrei. Nici pe Wall Street nu te mai poţi plimba fără *Manifestul Partidului Comunist* în mînă.

Pe mine însă nu mă deranjează atît de mult nici interpretarea „naturistă" a lui Marx de pe la noi şi nici măcar critica dură adusă de gîndirea conservatoare. Eu cred că cel mai mare pericol şi cea mai mare minciună vin din chiar interiorul gîndirii marxiste. E vorba de acea tendinţă şi practică foarte la modă, „marxismul cultural". Pentru mine, acest gen de discurs este într-o gravă eroare. Conservatorii spun: noi apărăm familia, deci apărăm drepturile majoritarilor. „Marxiştii culturali" susţin că îi apără pe homosexuali şi pe imigranţi, apărînd astfel drepturile minoritarilor. De fapt, ambele grupări fac acelaşi lucru: omoară ideea de politic, avînd loc un grav proces de depolitizare. Practic are loc inventarea unor pseudoprobleme şi devierea de la punerea în discuţie a problemelor cu adevărat importante. Acest tip de marxism a renunţat de mult la rolul său emancipator şi de luptă. Acest discurs e într-o mare fundătură fiindcă a acceptat compromisul cu sistemul, ceea ce a dus la un „consens": voi vă faceţi că luptaţi şi ne criticaţi, iar noi vă dăm fonduri, adică firimituri. Ideologii puterii dominante ne spun foarte clar: voi ocupaţi-vă cu critica culturală, adică cu problemele discursive care nu pot schimba nimic, cu pseudoproblemele; cu problemele reale şi majore ale societăţii se vor ocupa oamenii noştri: bancherii, finanţiştii, managerii, PR-ştii etc. Noua ideologie dominantă a transformat ideea de politic într-un soi de tehnologie de PR şi management. Ei nu pot înţelege că politica nu e o problemă tehnică sau de putere. Cred că rolul actual al marxismului e să readucă politicul în sfera umanistă, să reformuleze întrebări semnificative care să deschidă noi cîmpuri de luptă politică.

Vasile Ernu *este scriitor, autorul cărţii* Născut în URSS, *Colecţia „Ego-grafii", Editura Polirom, 2006.*

Adrian CIOROIANU

Două motive de recunoştinţă pentru Marx

– Karl; în cazul lui Groucho, am mai multe! –

Am două motive pentru care-i sînt recunoscător lui Marx. Primul este acela că, deşi am devenit licean şi student într-o România pe deplin socialistă, nu m-am intersectat cu scrierile marxiste deloc. În România anilor '80, Marx era un fel de bizarerie vag elitistă în raport cu care Ceauşescu (prin scrierile lui) ieşea cîştigător. Pentru primele examene serioase ale vieţii mele am avut, ca bibliografie, capitole din „operele" Conducătorului, fragmente din conferinţe sau congrese ale PCR etc. –, dar niciodată un text propriu-zis marxist. Abia la mijlocul anilor '90, ca asistent al profesorului Lucian Boia, am avut ocazia, vreme de un lustru universitar, să fac unele dintre seminariile de Istoriografie de care aveau parte studenţii anului I din Facultatea bucureşteană de Istorie. Ocazie pentru care am citit din Marx & Engels – părţi din *Capitalul*, *Manifestul Partidului Comunist* (un text admirabil scris!), *Originile familiei, proprietăţii private şi statului* ş.a.

Cu alte cuvinte, în cazul meu a trebuit să cadă comunismul pentru ca Marx să devină, cît de cît, obiect de studiu – dar nu cred c-am fost o excepţie, din moment ce, s-o recunoaştem, în România lui Ceauşescu *părintele marxismului* era mai curînd venerat decît citit. Nu cred că a existat un stat condus de un regim autodeclarat marxist-leninist (precum cel al PCR) în care studierea lui Marx să fi fost mai anemică şi mai neglijată. Inclusiv de către Conducător: am mari dubii că N. Ceauşescu ar fi citit vreodată şi altceva decît, eventual, rezumate simplificatoare ale celui care, teoretic, îi era magistru. Cu atît mai suprins sînt cînd aflu că a fost o vreme, în ultimii ani '50, cînd o studentă din Bucureşti se putea apropia de comunism din plăcerea pe care o avea polemizînd cu un profesor greoi, care vorbea româneşte cu poticneli, dar care era foc de deştept şi de citit. Studenta era Ana Maria Narti (critic de teatru & film în anii '60; cartea ei de memorii va apărea în curînd), iar profesorul era Ion Ianoşi – cred, unul dintre puţinii intelectuali români contemporani autentic *marxişti*.

Al doilea motiv pentru care Marx mi-e simpatic e acela că (şi) datorită lui am ajuns în Lumea Nouă. Concret: tot în anii '90 am întîlnit la Bucureşti o admirabilă profesoară *délicieusement* marxistă pe nume Rose Marie Lagrave (de la EHESS-Paris) cu care am polemizat de la a treia întîlnire. Într-o cvasi-teză pe care o propuneam atunci (în virtutea unei burse de doctorat pe care o primeam), aveam un capitol numit „Raportul mase-conducător în operele teoretice, de la Marx la Stalin şi Ceauşescu", iar dna Lagrave m-a invitat la o ţigară (fuma cam cît toţi marxiştii Franţei la un loc) şi mi-a sugerat că nu e bine să-l pun pe Marx lîngă Stalin şi Ceauşescu (ceea ce eu făceam doar în acel titlu). Mi-a zis-o cu tandreţe – nu la adresa mea, cît la adresa lui Marx. Drept care ulterior m-am dus la dna Zoe Petre şi i-am spus că, dacă tot e să primesc bursa, mai bine plec în Québec-ul canadian decît la Paris. Ceea ce s-a şi întîmplat. *Merci*, Marx!

Marxism cu ghilimele – şi fără Marx

Serios vorbind, aş spune totuşi că, în ciuda necitirii lui Marx la noi, remanenţele unui marxism clişeizat şi nedigerat intelectualiceşte ne-au marcat în bună parte primul deceniu postcomunist. Revoluţia din decembrie 1989 *(poporul muncitor* vs *tiranul)*, mineriadele *(poporul muncitor* vs *Guvernul)*, Piaţa Universităţii *(poporul muncitor* vs *poporul gînditor)*, cristalizarea mişcării sindicale, primele alegeri libere, primele greve, primele garnituri parlamentare – cu toate au avut la noi, nemărturisit şi poate neconştientizat, ceva din rudimentele cu care vulgata „marxistă" a spălat creierele acestei naţiuni timp de 40 de ani. Aş putea da multe exemple din felul în care scrierea şi judecarea istoriei noastre, în anii '90, au păstrat clişee marxiste –, dar şi altele, *rolleriste* sau naţionaliste, care nu aveau nimic marxist în ele.

Dar umbra (reală sau contrafăcută) lui Marx asupra noastră este mai largă. Marx spunea că într-o societate ideală „fiecare va primi după nevoi" – probabil acesta e alibiul celor care au propus, mai ieri, ca alocaţia copiilor să depindă de salariul părinţilor. La noi, ideea luptei inevitabile între angajaţi şi angajatori, între proletarul neaoş şi firmele multinaţionale, revolta pensionarilor amărîţi dirijată împotriva „pensionarilor de lux", minunea tip *Cenuşăreasa* prin care Costel Busuioc ajunge star în România venind din Spania (în timp ce studenţii buni din conservatoarele noastre învaţă din greu, neremarcaţi de televiziuni, şi speră să-şi facă un rost în Occident), utopia unei societăţi în care să nu mai existe bani (singura şansă ca Ion Lucian, actorul, să fie la fel de bogat ca Ion Ţiriac!), alienarea voluntară a *beizadelelor* din Dorobanţi, salariile restante ale femeilor ce muncesc în fabrici de textile pe care poimîine patronii le vor muta (fără mînă de lucru) în Ucraina – toate acestea poartă, în felul în care sînt prezen(ta)te în discursul public românesc, seminţe pervertite dintr-un „marxism fără Marx". Într-o declaraţie din 1956, ex-premierul britanic (laburist!) Clement Atlee spunea: „Comunismul rusesc este copilul ilegitim al lui Karl Marx şi al ţarinei Ecaterina cea Mare". În cele din urmă, URSS a devenit un gulag cu lipsuri în aprovizionarea cu hîrtie igienică, dar cu surplus de arme nucleare. A fost vina lui Marx? E discutabil. În cazul nostru, Bellu Zilber a spus: comunismul românesc a fost un amestec de Caragiale şi Stalin. Iar postcomunismul românesc este, în opinia mea, un amestec de „marxism" fără Marx şi capitalism fără capital (şi fără liberalism).

Cred, pe mai departe, că Marx ar trebui citit în România (fie şi pentru a-l combate). Paginile lui au înfluenţat istoria secolului al XX-lea mai mult decît oricare altele. A fost un gînditor interesant, chiar dacă n-a avut dreptate (n-ar fi primul şi nici ultimul în această situaţie). Ideile lui promiteau să ne ducă în raiul comunist. Din fericire, nu s-a întîmplat. Tot e bine că – aşa cum vă spuneam – măcar pe unii ele ne-au dus ceva mai aproape, pînă în Canada.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti, şi autorul cărţii* Pe umerii lui Marx, *Editura Curtea Veche, 2006.*

Karl Marx: a avut el dreptate?

Sistemul financiar mondial se prăbuşeşte. Pieţele de credit s-au oprit. Statul a luat pachetul majoritar de acţiuni în multe bănci. Guvernele garantează depozitele bancare. Oamenii se gîndesc să-şi investească banii în diferite obiecte sau să cumpere aur, dacă-şi pot permite. Capitaliştii îşi pierd slujbele şi muncitorii – proprietăţile. Se poate spune că a venit ora lui Marx?

Cei 40.000 de pelerini care au fost în acest an la Trier, oraşul prusac unde s-a născut Marx în 1818, cred că da. Aşa că profesorii de marxism fără remuşcări au ieşit în public să declare că ei au ştiut că aşa o să se întîmple. În cele din urmă, le auzim gîndurile, lumea se bucură – spun ei – de binecuvîntarea să trăiască aşa cum spun opiniile lor.

Şi probabil aşa gîndesc şi cititorii care au început recent să cumpere marele text de analiză economică al lui Marx, *Capitalul*. Vînzătorii de la anticariatele din Berlin sînt citaţi spunînd că volumele se epuizează de pe rafturi. Chiar dacă e aşa, e posibil ca *Das Kapital* să se întoarcă pe rafturi din nou. Este o carte ce va fi citită mult timp după ce Milton şi Shakespeare vor fi uitaţi – dar se pare că nu pînă atunci.

Şi asta pentru că nu e uşor de citit, cum cred unii. În general, pentru publicul larg, cărţile care conţin ecuaţii sînt de evitat. Introducerea e comprehensibilă neofitului şi, în ultimele cîteva pagini, cartea se sfîrşeşte glorios. Dar la mijloc, e mai problematică. *Capitalul* seamănă cu definiţia romanului englezesc dată de Philip Larkin: un început, un vertij şi un sfîrşit.

Dar Marx pare să se fi prins de ceva. Argumentul lui principal este că există o veste bună şi una proastă. Întîi îţi dă vestea proastă: capitalismul e îngrozitor. Muncitorii sînt exploataţi şi capitaliştii se îmbogăţesc pe spinarea lor. Pînă acum, se potriveşte perfect cu Lehman Brothers. Vestea bună este că vestea proastă va ajunge la final. Capitalismul nu e doar aiurea, e condamnat la moarte. Se va prăbuşi sub greutatea propriilor contradicţii interne. Cam ca Lehman Brothers, şi de data asta.

Frank Furedi, profesor de sociologie, Universitatea Kent, fondator al Partidului Comunist Revoluţionar Britanic în anii '70 (dezmembrat în 1998), spune: „Analiza fundamentală a lui Marx asupra caracterului tranzitoriu al societăţii noastre a fost demonstrată destul de bine de recentele evenimente care au schimbat conturul istoriei europene. În multe privinţe, el a văzut coexistenţa unor forţe distructive puternice alături de forţe constructive puternice în sistemul capitalist".

(Philip Collins, „Karl Marx: did he get it all right?", *The Times*, 21 octombrie, 2008)

Răzbunarea lui Karl Marx

Huw Wheldon de la BBC mi-a povestit odată despre o serie de emisiuni făcute în copilăria radioului, cu subiectul: celebrităţile care trăiseră în exil la Londra. La un moment dat, fusese descoperit un foarte bătrîn pensionar care lucrase într-o cameră de lectură a Muzeului Britanic în epoca victoriană. Întrebat dacă-şi aduce aminte de un oarecare Karl Marx, bătrînul pensionar, cu respiraţia îngreunată de vîrstă, la început a privit în gol. Dar cînd i s-au oferit detalii despre cititorul odinioară asiduu (care lua mereu loc pe acelaşi scaun, prezent de la deschiderea la închiderea programului, mînca la bufetul muzeului, interesat mai ales în scrieri de economie politică), izvorul memoriei i-a ţîşnit: „Aa, domnul Marx, sigur că da. Mult ne mai dădea de lucru, cerea alte şi alte cărţi şi documente..." Intervievatorul şi-a apropiat capul mai mult, cu nerăbdare, să-l audă pe martor, care a continuat: „Şi într-o zi, dintr-odată, a încetat să mai vină. Şi ştiţi ce e ciudat, *Sir?*" O pauză adîncă. *„De-atunci nimeni n-a mai auzit de el!"* Iată unul dintre acei proletari pentru eliberarea conştiinţei cărora a depus Marx toate eforturile.

Pînă relativ recent, cu excepţia poate a unor insule în mediul academic, se manifesta tendinţa, chiar printre oamenii educaţi şi chiar în rîndul celor cu temperament radical, să pună volumele lui Marx pe raftul din biblioteca personală destinat teoriilor despre substanţa eterică. Este nevoie să consultăm astăzi, din nou, *Critica programului de la Gotha* sau celebrele atacuri împotriva lui Dühring şi Lasalle? Poate unii dintre noi au păstrat un pic de praf de puşcă, în cazul în care vremurile devin iar dialectice. Unul sau doi scriitori au prezis că relevanţa lui Marx va fi redescoperită: John Cassidy e probabil cel mai surprinzător – nimeni nu se aştepta, în toamna lui 1997, la un eseu al specialistului în economie de la *The New Yorker* anunţînd că e posibil ca unul dintre coautorii *Manifestului Partidului Comunist* din 1848 să se dovedească următorul intelectual semnificativ în privinţa studiilor de piaţă. De atunci, James Ledbetter, un alt remarcabil ziarist economic, a scos o admirabilă ediţie Penguin a scrierilor jurnalistice ale lui Marx. Iar Francis Wheen, care a scris o notabilă biografie a lui Marx în 1999, a publicat de curînd o analiză a *Capitalului*, care se încheie cu opinia că Marx ar putea încă „să devină unul dintre cei mai influenţi gînditori ai secolului XXI".

(Cristopher Hitchens, „The Revenge of Karl Marx", aprilie 2009, *The Atlantic)*

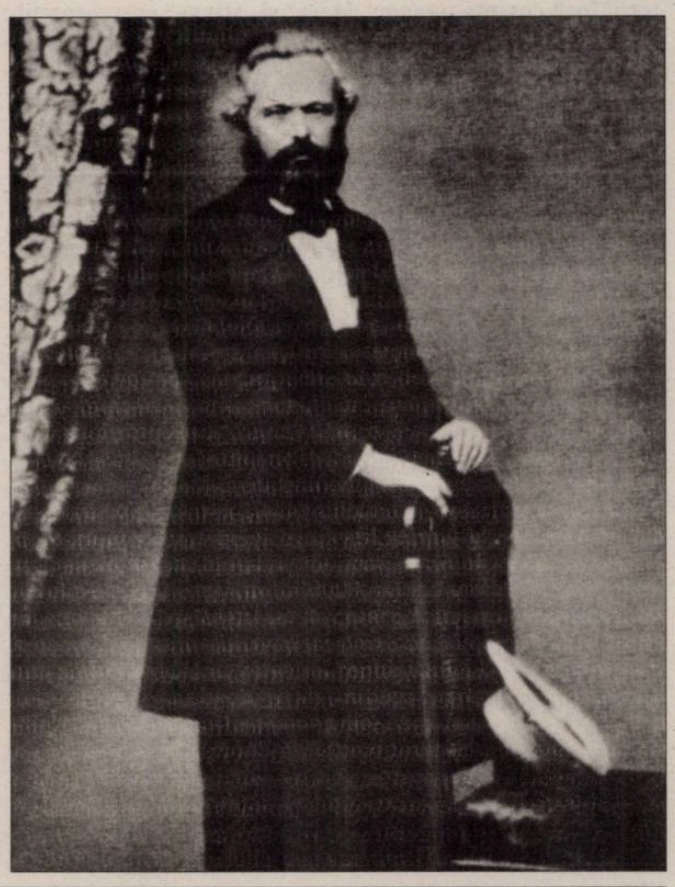

Tentaţia egalitarismului social

– interviu cu Lucian BOIA, istoric –

De ce s-a bucurat marxismul de un asemenea succes şi longevitate în Europa?

Văd două motive esenţiale, pentru epoca în care a apărut: mai întîi, situaţia socială. Sîntem în prima fază a revoluţiei industriale, cînd diferenţele de clasă, sociale, de statut economic sînt foarte mari. De aici o aspiraţie spre o anumită egalitate, mergînd pînă la răsturnarea sistemului care îi trata pe oameni în asemenea fel. Celălalt aspect pe care l-aş evidenţia poate fi găsit în rădăcinile mai adînci ale tentaţiei egalitarismului social. E o istorie care vine de departe, poate fi urmărită cel puţin spre sfîrşitul Evului Mediu şi în primele secole ale modernităţii, în special în mişcările milenariste. Ideologia milenaristă anunţa revenirea lui Mesia pe pămînt şi instaurarea unei ere de dreptate, de armonie, în spirit religios, dar în acelaşi timp şi într-un sens social şi economic cît se poate de precis. Apoi trece printr-un proces de secularizare, începem să întîlnim un milenarism fără Dumnezeu, în afara religiei. Şi aici avem precursori ai lui Marx ca Jean-Jacques Rousseau, în secolul al XVIII-lea. În fond, asta spune Rousseau – omenirea primitivă era fericită fiindcă trăia într-o societate lipsită de clase, de proprietate privată, iar necazurile au apărut cînd s-a afirmat inegalitatea dintre oameni. Din secolul al XVIII-lea, începe o vînare a legilor istoriei. Aici are o responsabilitate indirectă Newton, care a descoperit legile gravitaţiei universale. Şi atunci îi vedem pe filozofi spunînd: ce-a făcut Newton în ordinea fizică a lumii trebuie să facem şi noi în ceea ce priveşte istoria, societatea. Marx este unul dintre cei mulţi – dar succesul lui a fost mai mare – care a avut impresia că a reuşit să descifreze legile istoriei într-o manieră cvasi-matematică.

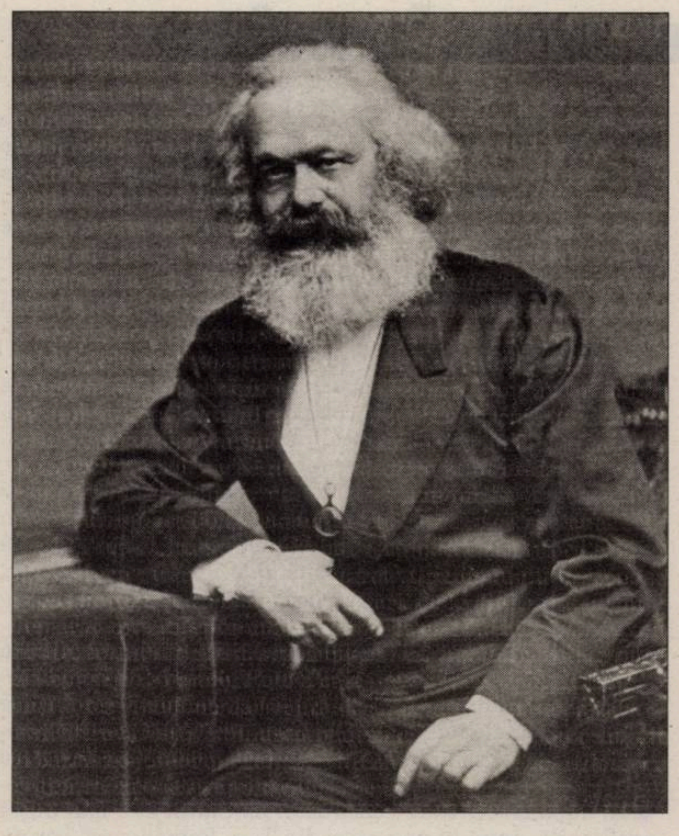

Un milenarism secularizat

Există o întreagă discuţie despre rădăcinile creştine ale marxismului, şi se afirmă că el n-ar fi putut să apară sau n-ar fi fost luat în serios într-un alt context religios. Sînteţi de acord cu acest lucru?

Marxismul este de fapt un milenarism secularizat, iar milenarismul – chiar dacă la un moment dat Biserica l-a dat la o parte – este o componentă esenţială a doctrinei creştine, începînd cu creştinismul primitiv. Textul de bază este, rămînînd în termeni strict creştini, Apocalipsa Sfîntului Ioan. Sigur, este formulată în termeni obscuri, dar pînă la urmă asta ar fi interpretarea – vor fi două sfîrşituri ale lumii, al doilea şi ultimul e Judecata de Apoi, dar există şi un prim sfîrşit, anterior, al istoriei. Se termină cu toate contradicţiile, tulburările, inegalităţile şi se intră într-o fază de pace, fericire, armonie care va dura 1000 de ani – de unde şi termenul de milenarism, o perioadă foarte lungă, o cvasi-infinitate. Ideologia milenaristă este foarte prezentă în primele secole ale erei creştine, după care Biserica, ajunsă în poziţie dominantă în societate, nu mai acceptă milenarismul, care însemna crearea unei noi ordini în societate.

Un subiect mai puţin discutat este influenţa marxismului asupra extremei drepte. Mussolini a început ca socialist şi nu s-a dezis niciodată complet de începuturile sale.

Noi ne-am obişnuit să spunem extrema dreaptă – n-avem încotro, fiindcă aşa a intrat în vocabularul politic şi în limbajul curent –, dar este, în fond, o definiţie mai curînd dinspre stînga a fenomenului fascist şi nazist. Avem o linie imaginară, orizontală, unde sînt dispuse ideologiile – comunism, troţkism, maoism şi alte stîngisme, apoi socialismul, mergem spre centru, trecem spre dreapta –, liberalii, conservatorii, apoi extrema dreaptă. Asta ar însemna că un liberal este mai apropiat de extrema dreaptă decît ar fi un comunist – total fals. Nu cunosc nici un exemplu de liberal care să fi devenit fascist, pentru că nu ai cum, dar comunişti deveniţi fascişti – slavă Domnului... Nouă ni se pare că Mussolini ar fi sărit peste conservatori, liberali, democrat-creştini etc. şi a ajuns la extrema dreaptă. Eu cred că şi fascismul italian, şi nazismul german au nu puţine elemente care ţin de o ideologie, de o mentalitate de stînga, cum ar fi înţelegerea unei anumite solidarităţi sociale dincolo de clase, deşi nu au mers atît de departe precum comunismul, în sensul egalizării societăţii. Aceste regimuri au destule puncte comune cu comunismul, prezentînd şi deosebiri faţă de ideologia comunistă.

Sentimentul de revanşă

Aşadar, marxismul se înscrie într-o anumită tradiţie a gîndirii europene. Cum explicaţi că el a fost aplicat cu asiduitate în ţări cum ar fi China şi Cambodgia? Ce resort a funcţionat acolo?

Acesta a fost pînă la urmă marele eşec al lui Marx, deoarece, după el, comunismul, fiind etapa superioară a umanităţii, ar fi trebuit să se instituie în ţările cele mai avansate, mai curînd în Anglia, decît în Rusia. Comunismul este expresia revoltei faţă de o stare socială considerată nedreaptă şi chiar cumplită. Or, lucrurile acestea au fost depăşite în Occident încă de pe la 1900, e clar că acolo nu mai putea avea loc o revoluţie comunistă. Una dintre faimoasele legi ale istoriei formulate de Marx era pauperizarea absolută a proletariatului. Nu numai că proletariatul era foarte sărac, dar avea să devină din ce în ce mai sărac, mai asuprit. Cum bine se ştie, în Occident s-a întîmplat exact invers, revoluţia industrială şi liberalismul cam cinic din prima perioadă a capitalismului au dus la îmbogăţirea unor societăţi care treptat au putut să ofere cîte ceva, apoi din ce în ce mai mult, şi clasei muncitoare. Problema sărăciei a continuat însă să existe, chiar în forme mai acute, în alte ţări ale lumii. Ideologia comunistă a prins acolo unde se manifesta starea precară a unei importante părţi din populaţie. În România, e adevărat, comunismul a fost impus din afară, însă a găsit pînă la urmă un teren favorabil în această fractură socială. El s-a putut instala şi pe baza unui sentiment de revanşă pe care l-a dat celor aflaţi jos.

Este distincţia pe care a făcut-o Tocqueville între cele două axe ale democraţiei – libertate şi egalitate; oamenii vor şi libertatea, şi egalitatea, dar dacă ar fi obligaţi să aleagă, cei mai mulţi ar alege egalitatea. Era mai valabil pentru epoca lui, cînd mulţi trăiau în sărăcie şi preferau egalitatea, unei libertăţi cu care n-ar fi avut mare lucru de făcut. Bănuiesc că acum lumea occidentală ar ţine mai mult la libertate, odată ce, totuşi, cea mai mare parte a societăţii aparţine clasei de mijloc, cea care menţine sistemul.

Cît de relevant vi se pare marxismul astăzi? În timpul crizei economice unii au amintit din nou de marxism sau cel puţin de o implicare mai accentuată a statului în diferite probleme sociale şi economice.

Implicarea statului nu are nici o legătură cu marxismul, e doar o încercare de a tempera un capitalism, mai ales cel financiar, care îşi pierduse orice măsură, averi imense făcute prin speculaţii financiare. Capitalismul tradiţional producea ceva, pe cînd oamenii aştia s-au îmbogăţit jucîndu-se cu banii şi trebuia să li se pună o frînă, dar nu mai mult decît atît. Eu am aici o idee pe care poporul a exprimat-o foarte bine – mortul de la groapă nu se mai întoarce. Comunismul s-a dovedit o utopie, o cale greşită, deşi şi-a avut argumentele lui, la un moment dat. Eşecul comunismului a fost în primul rînd un mare, total, fără apel eşec economic. Dacă mecanismul economic nu merge, nici nu mai are rost să discutăm despre alte mizerii ale comunismului. De la bun început oamenii trebuie să ştie asta – comunismul înseamnă să-ţi pierzi libertatea – fiindcă o societate care se vrea egalitară nu se poate menţine decît prin forţă – fără să capeţi prosperitate. Şi atunci, dacă îţi place să trăieşti şi fără libertate, şi fără prosperitate, alegi comunismul, dar de ce îl alegi, ca să ai ce?

Depăşirea marxismului

Corectitudinea politică de astăzi are rădăcini marxiste?

A existat o corectitudine politică în societăţile comuniste, în sensul că nu puteai să vorbeşti decît în anumiţi termeni şi într-un anumit fel, însă corectitudinea politică caracteristică societăţilor evoluate, occidentale are, cred eu, alte surse. Este rezultatul unei puternice fragmentări sociale şi a valorilor, o situaţie în care se consideră că nu mai este corect şi prudent sau poate deveni chiar periculos pentru coeziunea socială să pui unele valori deasupra altora. Trăim într-o lume unde avem de-a face cu un mozaic de valori şi se caută ca ele să fie aşezate pe acelaşi plan pentru a nu jigni pe nimeni, a nu exclude pe nimeni. Şi asta te duce la corectitudinea politică, care îşi are şi partea ei de adevăr, dar şi de limbă de lemn şi de blocare a unor judecăţi libere şi critice. Ajunge, dusă departe, să fie dăunătoare pentru spiritul critic şi libertatea intelectuală.

Cum se explică influenţa marxismului în atîtea domenii, de la antropologie la estetică?

Să ne înţelegem, Marx a fost o persoană foarte inteligentă, şi a adus totuşi – nu se poate nega – o privire nouă în domeniul ştiinţelor sociale, o abordare mai puţin evenimenţială, de tip structuralist. Există o notă de modernitate la Marx. Din păcate, această obsesie că toate trebuie să ducă spre comunism reprezintă greşeala lui fundamentală, nici nu mai trebuie să argumentăm.

Marxismul, dintre toate filozofiile istoriei, este de departe cea mai elaborată. Dă sentimentul stăpînirii depline a tuturor faptelor, a tuturor evoluţiilor istorice. Problema cu filozofiile istoriei este că ele nu sînt adevărate – cu cît o interpretare este mai completă şi mai logică cu atît ea are şanse de a fi mai departe de adevăr. Încercările diverşilor autori, ale diverselor filozofii de a-l contracara pe Marx nu prea au dat rezultate. Depăşirea marxismului nu trece printr-o altă filozofie a istoriei, ci prin depăşirea conceptului însuşi de filozofie a istoriei. Marx a dat o filozofie a istoriei aproape perfectă, însă în mare măsură fictivă, tocmai fiindcă este o filozofie a istoriei.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

În multe feluri, economia noastră deja seamănă cu una europeană. Pe măsură ce generaţia baby-boom îmbătrîneşte şi cheltuielile cresc, vom deveni tot mai mult ca francezii. (...)

Pe Fox News, moderatorul Sean Hannity încheia discuţia cu congressman-ul Mike Pence, un adversar neîmpăcat al pachetului de stimulente economice de aproape 1 trilion de dolari al administraţiei Obama. Cum – se întreba retoric Pence – o finanţare guvernamentală de 50 de milioane de dolari pentru Centrul Naţional al Artei o să-i facă pe oameni să găsească slujbe în Indiana? Cum ar putea 20 de milioane de dolari alocaţi pentru înlăturarea barajelor, ca peştii să migreze fără obstacole, să creeze alte locuri de muncă? „Ăsta e Documentul Socialist European al anului 2009, nu America" – îl completează gazda. Dar ce nu s-a discutat în emisiune este că SUA au naţionalizat efectiv mare parte din sistemul bancar încă din timpul administraţiei republicane. Un semn de socialism mai mare decît 50 de milioane, finanţare guvernamentală pentru artă. Că ne place să admitem sau nu, America anului 2009 seamănă tot mai mult cu un stat european.

(„We Are All Socialists Now", *Newsweek*, 7 februarie 2009)

Iaromira POPOVICI

bon de lectură

O istorie palpitantă, la standarde academice

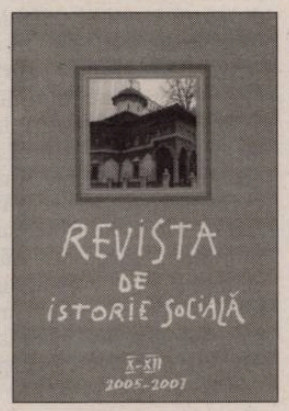

Revista de istorie socială (X-XII, 2005-2007, Institutul Român de Studii Strategice, Iaşi, 2009, coordonată de Răzvan Mihai Ungureanu) cuprinde, în acelaşi număr, subiecte din domenii diverse: Iulia Dumitrache – „Consideraţii onomastice asupra augustalilor din Ulpia Traiana"; Gheorghe Lazăr – „Avatarurile unei călugăriri. Cazul negustorului Istodor Kefala"; Nicoleta Roman – „Păcatul femeii în faţa justiţiei la începutul secolului al XIX-lea"; Dorin Dobrincu – „Tragedii personale şi colective în rezistenţa armată anticomunistă"; Anca Dohotariu – „Uniunea liberă în România postdecembristă"; Laura Sitaru – „Democraţia în spaţiul arab. O încercare de înţelegere a unei paradigme"; Andi Mihalache – „Raportul de Poliţie – o literatură de observaţie socială".

Subiectele enumerate tratează perioade şi spaţii foarte diferite. Ceea ce au în comun este tipul de abordare: nu contează atît istoria „mare", oficială, pe care am învăţat-o cu toţii la şcoală, ci istoriile aparent mărunte, dar însemnate ale unei categorii sociale sau ale unei comunităţi. Acest tip de tratare a istoriei ne învaţă să luăm în considerare şi detalii ale vieţii cotidiene, nu doar evenimente istorice, de tipul bătăliilor sau formării de state. „Cetăţeanul de rînd" din altă epocă devine la fel de important în cunoaşterea istoriei ca şi un domnitor. Poate tocmai de aceea, urmărind articolele din revistă, am avut senzaţia că citesc articole de ziar. Scrise însă la modul ideal şi foarte bine documentate, din surse autorizate: documentele epocii sînt anexate, de altfel, la sfîrşitul fiecărui text: „Bolnav fiind şi temîndu-se de moarte, Istodor Kefala «a poftit» să se călugărească la mînăstirea Radu Vodă, tot aici dorind să fie şi înmormîntat. Hotărîrea fiind luată, el îl trimite pe vărul său, Gheorghe Kefala, să-l anunţe pe egumenul mînăstirii de decizia sa. (...) În mod neaşteptat, şi aici intervine elementul de noutate, soţia lui Istodor, Ioana, se opune categoric punerii în practică a dorinţei muribundului ei soţ, alungîndu-l pe călugărul trimis de egumen" (pp. 123-124).

Numai din citatul de mai sus se conturează o întreagă poveste, care înglobează o componentă spirituală – negustorul voia să se călugărească înainte de moarte, ca s-o întîmpine pe aceasta mai... pregătit; una administrativă, financiară – odată cu călugărirea, Istodor urma să lase şi întreaga sa avere mînăstirii; şi una mai picantă, să-i zicem sentimentală: referirile la soţia sa, Ioana, care era supărată nu atît din cauza deciziei lui spirituale, ci a celei financiare. Conflictul pentru lăsarea averii conferă textului şi o dimensiune comică.

Acesta reuşeşte, deşi prezintă cazul unui negustor din secolul al XVII-lea, să „ne prindă", să aibă o dimensiune narativă şi jurnalistică, dar mai bine documentată, cu citate din documentele intercalate şi cu sublinierea motivaţiei fiecărei acţiuni. Studiul de caz este relevant şi în sine, dar şi pentru un fenomen social al epocii: „Ajunşi la o vîrstă înaintată, după o activitate comercială mai mult sau mai puţin profitabilă, anumiţi negustori din Ţara Românească vor renunţa la preocupările lor economice şi vor îmbrăca rasa monahală, comportament pe care îl regăsim însă şi în cazul altor categorii sociale" (p. 121).

„Avatarurile unei călugăriri" este doar un exemplu. „Păcatul femeii în faţa justiţiei la începutul secolului al XIX-lea" pune în evidenţă mai curînd fenomenul social studiat decît cazurile particulare luate în consideraţie. Astfel, din studirea cazurilor Nedelii şi Uţii, amîndouă acuzate că şi-au ucis pruncii născuţi nelegitim, se trag concluzii privind formele de justiţie din acea perioadă în Ţările Române: „Trecerea de la autoritatea familiei la cea comunitară se face în momentul în care sînt afectate starea morală a colectivităţii, valorile ei. Astfel, excluderea din familie, în cazul în care are loc, este urmată/însoţită de cea a comunităţii. Aceasta din urmă permitea în secolul al XIX-lea, între anumite graniţe, libertinajul, dar nu tolera consecinţele acestuia şi nici actul criminal" (p. 156).

Acest tip de abodare se potriveşte şi subiectelor mai grave. În „Tragedii personale şi colective în rezistenţa armată anticomunistă din Munţii Apuseni. Grupul Teodor Şuşman (1948-1957)", sînt prezentate şi analizate acţiunile unui grup de rezistenţă, prin documentele epocii şi mărturia supravieţuitoarei Lucreţia Jurj. Articolul este interesant prin demontarea şabloanelor care circulă pe această temă. Povestea grupului şi a modului în care a supravieţuit se caracterizează printr-un relativism dincolo de polarizări etice: „Au fost cîteva cazuri de persoane pe care partizanii le-au bănuit că se aflau în slujba Securităţii în Răchiţele, pe care le-au reţinut şi le-au executat" (p. 305). Petru Purcel a fost unul dintre ele: „Partizanii au considerat, fără a face verificări, că aceasta era varianta corectă şi au decis să-l suprime. (...) Cel mai probabil la mijloc a fost o gravă neînţelegere" (p. 305).

Lucreţia Jurj, singura supravieţuitoare, a declarat la procesul ei din 1955, în propria-i apărare: „Nu vă e ruşine, singura mea crimă e că mi-am urmat soţul. Mai bine mă condamnaţi şi pe mine la moarte" (p. 322). Tot ea a insistat, după căderea comunismului, să se ştie povestea adevărată a grupului, considerînd că a fost lăsată în viaţă pentru a o face cunoscută.

Şi o astfel de motivaţie e posibilă, într-un articol de istorie, atîta timp cît e declaraţia unuia dintre martori. În cazul studierii unei perioade recente, istoria orală e o modalitate mai vie şi mai veridică de prezentare a faptelor. Combinată cu parcurgerea documentelor şi analiza lor din perspectiva contextului spaţio-temporal, dă naştere unor istorii uneori chiar palpitante. La standarde academice.

Diana MARINCU

Mai mult decît realitate

Personajul principal al celebrului film *A Clockwork Orange,* Alex, constata, în timp ce era supus unui tratament prin filme care avea ca scop vindecarea lui de cruzime şi agresivitate, ce ciudat este „cum culorile lumii reale par într-adevăr reale numai cînd le vezi pe ecran". Sîngele e mai roşu, violenţa – mai dureroasă.

Am avut parte recent de „experienţa" 3D-ului, a filmului ca „trăire maximă". Am avut acces la o experienţă emoţională unică, la un sunet superb, la imagini cuprinse de întreaga rază a privirii şi la o senzaţie de scufundare într-o altă realitate. Însă ambalajul acestei aventuri „mai reale decît realitatea" ar putea avea cîteva fisuri.

Văzînd *Avatar,* m-am simţit manipulată, agresată şi subestimată. Sigur, aş putea da vina şi pe James Cameron care nu excelează în a ridica probleme spectatorilor, ci în a le rezolva cît mai spectaculos, oricare ar fie ele (tehnologia, intoleranţa, colonizatorii răi etc.). Dar dincolo de asta, există cîteva şmecherii ale tehnologiei 3D de „agăţare" a spectatorului şi de seducere a lui. Spectatorul este ademenit încă din primele momente să păşească într-o „mai mult decît realitate", printr-o supradimensionare a detaliilor şi prin ocuparea întregului cîmp perceptiv. Detaliile sînt atît de precise, încît parcă pînă în acel moment vederea îţi fusese înceţoşată şi abia acum se dezvăluie ceea ce ochiul nu putea percepe altfel. Imaginile împînzesc spaţiul, şi imposibilitatea de a le cuprinde sporeşte şi mai mult dorinţa de a vedea, de a înghiţi tot ce ţi se dă. Spectatorul e transpus înăuntrul acţiunii, în mijlocul realităţii. Ni se livrează în acest fel o realitate „superioară", o hiperrealitate în care nimic nu mai este pus la îndoială. Acolo este adevărul. În spectacolul care îţi ia ochii, în calitatea impecabilă a imaginii, în profunzimea detaliilor.

Imaginea hiperreală – o simulare care nu are valoare de reproducere, după Baudrillard – e mai reală şi mai adevărată decît modelul. La fel şi filmul 3D; în încercarea lui de a-şi desăvîrşi promisiunea şi de a atinge perfecţiunea, el devine un surogat pentru viaţă. Cînd „realul nu mai e ce-a fost", se face o supralicitare a semnelor de realitate, a „autenticităţii secunde" (Jean Baudrillard). Iar spectatorul din „era simulacrului", însetat de o experienţă senzorială, gata să înghită o supradoză de emoţie, se întîlneşte cu spectatorul ingenuu, credul, naiv, al fraţilor Lumière. Libertatea spectatorului încetează în punctul în care se declanşează uimirea şi seducţia *(the wonder).* Nu mai poţi fi critic atunci cînd te laşi absorbit într-o lume aparent vie, care vine peste tine, te striveşte, te dirijează şi te supune. Lipsa nuanţelor, agresivitatea contrastelor – static/dinamic, aproape/departe, linişte/zgomot – fac din noi nişte spectatori incapabili de reflecţie sau îndoială, captivi într-o realitate supradimensionată. Într-o realitate în care opţiunile personale lipsesc.

Eu am socotit dintotdeauna filmul ca pe un prilej de a investi imaginea cu o proiecţie subiectivă, de a da singură sens unor lucruri pe care le priveam fără să uit să reflectez, să leg noi înţelesuri şi variante de „citire". Ţinteam spre altceva, dincolo de imaginile care se derulau în faţa mea. Ştiam că nu actorul şi povestea sînt totul. Credeam că spectatorul de film s-a emancipat, a crescut, nu mai poate fi şocat de venirea unui tren spre cameră. Acum, spectatorul pare dispus să lase deoparte orice gîndire critică şi, însetat de realitate, să se mulţumească cu iluzia ei şi cu emoţiile primare. E clar, vedem mai mult, auzim mai bine, trăim mai intens, dar ceva lipseşte.

De cîteva zile, am început o „cură" Fellini şi credeţi-mă, nu e 3D, nu se trage cu arma spre tine, nu ţi se dau supradoze emoţionale şi nu te striveşte nimic, dar parcă nu e totuşi o trăire inferioară. Aş zice chiar dimpotrivă.

***Diana Marincu** este masterandă la Universitatea Naţională de Arte.*

PUBLICITATE

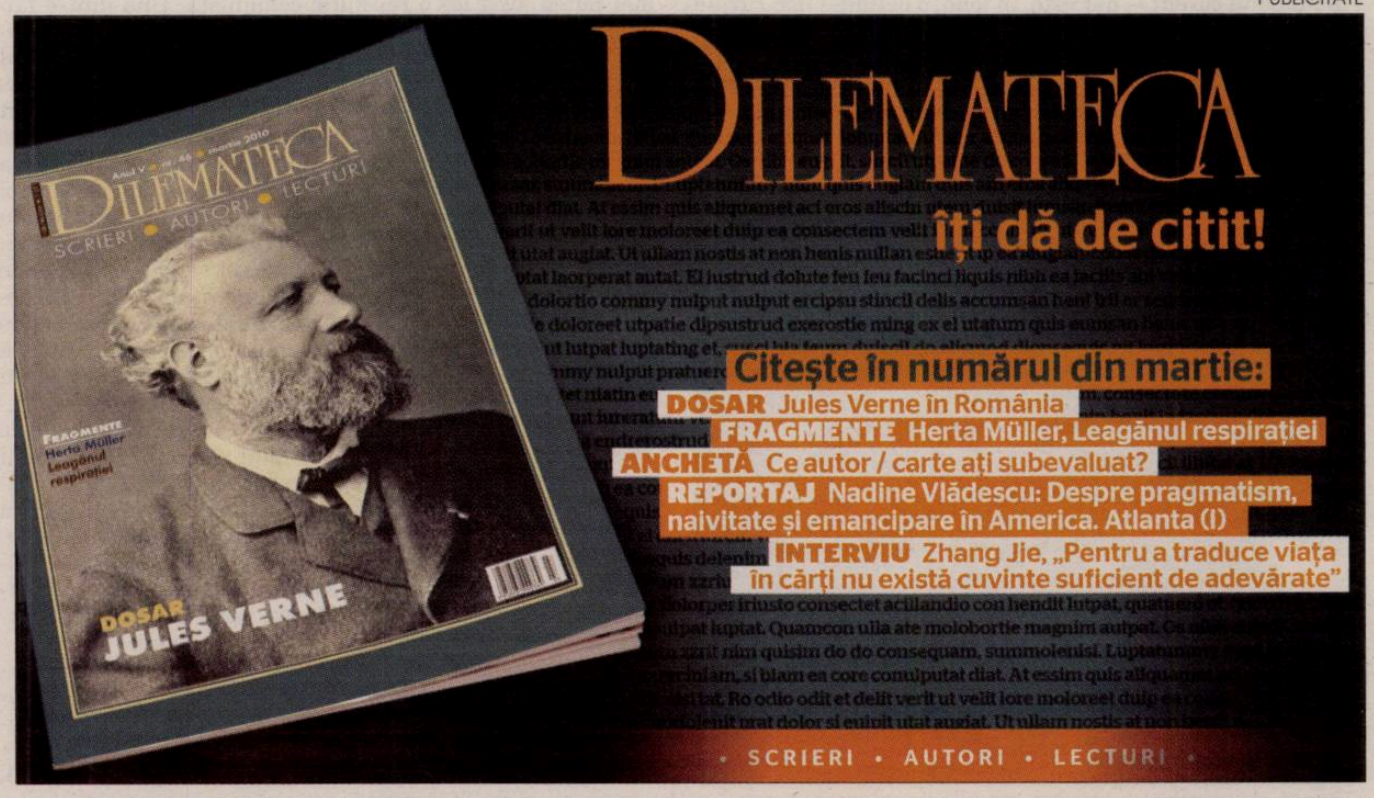

Marius CHIVU

feedbook

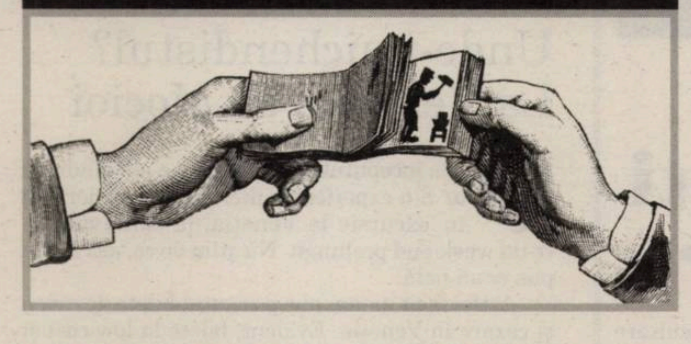

Totuşi, infernul

● **Constanţa Buzea, *Creştetul gheţarului. Jurnal 1969-1971*, Editura Humanitas, 2009.**

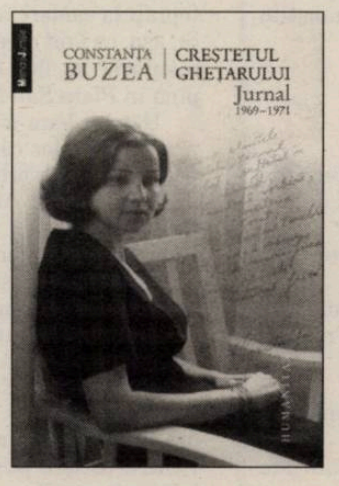

„Impresie de intimitate, de spaţiu apărat“ acestea sînt cuvintele cu care îşi începe jurnalul tînăra poetă de 28 de ani retrasă în camera unei cabane de la Sinaia în ajunul Revelionului. Însărcinată cu al doilea copil şi ducînd dorul fetiţei lăsate acasă, femeia îşi construieşte, de fapt, şi îşi întreţine singurătatea ca formă de apărare împotriva izbucnirilor temperamentalului şi egocentricului ei soţ („inepuizabil epuizant“) care chefuieşte nepăsător cu prietenii. Soţul este Adrian Păunescu şi aceste prime pagini de solitudine captivă şi izolare autoimpusă dau tonul întregului jurnal de tinereţe al Constanţei Buzea. Un jurnal extrem de emoţionant prin expresia dragostei materne, a discreţiei şi a sensibilităţii tinerei femei retrase de nevoie în ea însăşi („înzăpezită în mine“) şi de-a dreptul stupefiant prin dezvăluirile crudului mariaj cu poetul iubirii pe tunuri, unul dintre cele mai tulburătoare jurnale publicate în timpul vieţii de un scriitor român.

Jurnalul începe la opt ani după căsătoria celor doi, cînd iubirea s-a degradat iremediabil („amorul nostru – abrupt, nesărat, sumar ca un viol“), iar paginile încărcate pînă la refuz de singurătate nu fac decît să consemneze exerciţiul de fidelitate şi rezistenţă zilnică al tinerei soţii care a renunţat, dacă a făcut-o vreodată, să se revolte, să mai lupte pentru ceea ce e corect într-o căsnicie. Cu un copil acasă şi încă unul pe drum, scrisul pare singura consolare a unei căsnicii realizate fără consimţămîntul părinţilor, căsnicie pripită, marcată de sărăcie şi plimbată prin mai multe apartamente mici sau de la periferie pe care femeia nu reuşeşte să le transforme în cămin. Lipsesc multe din această viaţă provizorie, iar sentimentul apartenenţei la un ideal/viitor comun se destramă repede în ciuda eforturilor femeii de a-i tricota bărbatului pulovere din lîna unui macat mai vechi sau de a-i bate la maşină nouă volume de manuscrise împrăştiate prin toată casa. „Absenţa lui din viaţa mea e binecuvîntată“, „îmi pompează zilnic moarte în doze mici“, „nu mai am puterea să mă simt jignită atunci cînd mă jigneşte“, „nu mai facem efortul de a ne minţi că sîntem o pereche“, „nu ştiu dacă ce acumulez acum voi putea ierta“, „am început să mă tem de el“, „mă terorizează tenace pînă încep să plîng“, aşa îşi transcrie în jurnal tînăra femeie singurătatea şi chinul, în timp ce „bărbatul“, „omul“, „poetul“, rareori numit „Adrian“, se depersonalizează devenind doar un agent al suferinţei de la distanţă care uită de aniversarea soţiei, este „absent cu program“ de la întîmplările maternităţii şi căruia, în general, nu-i pasă decît de cariera lui de „cel mai tînăr poet al acestei patrii“. Femeia pleacă să nască singură în timp ce soţul poet doarme şi tot singură o găsim şi la reanimare, pentru ca mai tîrziu să aflăm că, la primul copil, fusese gravidă în aceeaşi perioadă cu amanta lui („Eu năşteam în iunie, ea în septembrie“).

Pe talgerul opus acestui bărbat infidel, egoist, meschin şi scandalagiu („adoră să se răstească, să poruncească şi să fie slugărit“), incapabil de tandreţe sau măcar de compasiune, se află poezia (transcrisă din cînd în cînd în paginile jurnalului), dar, mai ales, cei doi copii, „rozătorii de biscuiţi“ Ioana şi Andrei, cărora Constanţa Buzea le dedică cele mai calde, mai frumoase şi mai emoţionante pagini. Pentru ei trăieşte, lor le dedică surplusul de dragoste neîmpărtăşită, copiii îi dau puterea de a suporta torturile mariajului în care i s-a rezervat, alternativ, rolul de victimă calmă şi fantomă mută. „Îmi caută ceartă din fleacuri. Îmi ţine socoteală cum îmi cheltuiesc colaborările. Se uită în farfuriile noastre şi compară bucăţelele. Rămîn consternată, ameţită. Diabolic, mă urmăreşte, vrînd să cedez, să izbucnesc sub teroare. Visează să tremur de frică, să mă vadă distrusă. Mă refugiez în scris, public suficient şi mă consolez.“ Umilită, obosită şi uzată de toanele, infidelităţile, mizeriile (unele inimaginabile) şi agresivitatea versificatorului avid după recunoaştere, însetat după notorietate şi obsedat de putere, femeia se consolează scriind cu frenezie şi găsind justificare în poezie (unul din leitmotivele jurnalului), publicînd cărţi (una din ele poartă titlul *Agonice)* şi, în cele din urmă, cîştigînd bătălia pe terenul literaturii, singurul loc unde suferinţa poate fi răscumpărată. Cu toate astea însă, portretul necruţător pe care Constanţa Buzea i-l face lui Adrian Păunescu nu e lipsit de dragoste. Îl admiră, îi recunoaşte nenumărate calităţi (printre care, energia şi histrionismul), crede în talentul lui literar, deşi ştie că nu va reuşi niciodată să devină un poet adevărat fiind mult prea superficial („lirismul i se degradează în cantitate, în relatare, în discursiv, în anecdotic“), şi, în general, mai mult îl compătimeşte decît îl reneagă pentru caracterul său mizerabil, este mai mult dezamăgită decît revoltată de lipsa de interes cu care îi tratează pe ea şi pe copii. Nu-l mai recunoaşte şi nu-i duce lipsa, deşi absenţa lui o uimeşte şi o umileşte în continuare, doar copiii îl mai leagă de el, copiii pentru care spune, la un moment dat, că ei doi chiar ar fi meritat să se iubească „pînă la capăt“.

Jurnalul vorbeşte tangenţial şi despre lumea literară românească, în general caraghioasă în aspiraţiile ei meschine, gravitînd în jurul revistelor literare şi a Uniunii, o bună parte din note fiind apoi scrise în timpul uimitoarei călătorii în State, prilejuite de o bursă la Iowa University, ocazie cu care cei doi îl întîlnesc pe Eliade, tînăra poetă citindu-i cu mult interes cărţile pe care le fişează pasional. Episodul american este interesant şi savuros prin portretul unui Eliade extrem de amabil, dar, mai ales, prin detaliile şi prin felul în care cei doi reacţionează la fascinanta societate capitalistă („trăim subit în viitor“), mai exact la mărcile ei: automobilele şi autostrăzile, universităţile şi muzeele, supermarketurile, zgîrienorii etc. Dar toate acestea nu sînt altceva decît cadrele strălucitoare şi dinamice ale nefericirii tinerei femei admirabile prin răbdarea, dedicaţia şi spiritul de sacrificiu în numele unei familii iluzorii. Discretă şi modestă, caldă, sensibilă şi fragilă, mereu cu gîndul la copii, poeta este supravieţuitoarea mută a unei „drame intens întreţinute de împrejurări“, captiva resemnată a unui infern domestic: „Continuăm să stăm laolaltă, dar sîntem nişte singurătăţi. Pentru mine e cel mai greu. Infernul meu e închis, izolat, pecetluit, pe cînd el evadează cînd vrea.“

Purtînd un titlu sugestiv, scris foarte frumos, presărat cu poeme şi cu formulări memorabile, extraordinarul jurnal al Constanţei Buzea este deopotrivă mărturia emoţionantă a unei femei umilite şi cu tinereţea furată de un bărbat egoist, meschin şi adulterin, bădăran şi violent, o ruşine pentru genul masculin, dar şi splendida revanşă a unei mame şi, mai ales, a unei scriitoare realizate, dovada faptului că, uneori, adevărul şi forţa literaturii stau, mai ales, în caracter şi în credinţă.

Dilema veche vă recomandă

● Ziceam despre videoclipul Shakirei la „Did It Again“ că ar fi o metaforă a cuplului. Ei bine, vă recomand şi perspectiva celor de la The Dead Weather, a treia trupă a genialului Jack White şi a sexy-diavoliţei Alison Mosshart, în regia lui Jonathan Glazer: www.youtube.com/watch?v=M7QSkI6My1g. Dacă vi se pare prea violent (clipul a fost interzis în State), încercaţi dansul oriental-cabaret-hipnotic în alb-negru al lui Jack White: www.youtube.com/watch?v=RYDhw8_lAn0&feature=channel. Pentru restul fiorilor, albumul se cheamă *Horehound.* (Marius Chivu)

● Pe 12 martie, mai puteţi vedea la HBO *Der Baader Meinhof Komplex,* filmul german despre gruparea teroristă de stînga Facţiunea Armata Roşie. Mi s-a întîmplat să-l văd imediat după filmul, tot german, *Das Leben der Anderen,* despre STASI. Vi-l recomand şi pe ăsta chiar cu mai multă căldură, dacă îl prindeţi pe undeva. Mai ales că, văzute împreună, sînt de o cruntă ironie: actriţa Martina Gedeck care joacă rolul turnătoarei-victime în *Das Leben…* este şi jurnalista-teroristă Meinhof din celălalt film. De o parte a Zidului oamenii sufereau serios din cauza comunismului, în cealaltă parte a oraşului idioţii utili încercau să instaleze comunismul (Cristian Ghinea)

● Trecînd în revistă *(22,* nr. 9), toate avatarurile opţiunilor sale politice din ultimii 20 de ani, Dan Perjovschi se întreabă: „Unde am ajuns?“ şi conchide tulburător de exploziv: „Acum, m-am trezit că am de ales între Marius Oprea şi Tismăneanu. Ei bine, refuz s-o fac. Plec. Îmi iau concediu din societatea civilă“. Nu avem mulţi editorialişti dotaţi cu o asemenea energie a conciziei ca Dan Perjovschi. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Simplism

● ***Neînfrînt* / *Invictus* (SUA, 2009), de Clint Eastwood.**

Invictus, o încercare de a explica realizările lui Nelson Mandela pe înţelesul unui public cît mai larg, se focalizează pe cîştigarea Cupei Mondiale la rugby, în 1995, de către echipa Africii de Sud, cu susţinerea morală a preşedintelui Mandela, aflat la vremea aceea în primul lui an de mandat. În timpul regimului precedent, echipa – compusă numai din jucători albi – fusese un simbol al apartheid-ului; negrii nu veneau la meciurile ei decît pentru a face galerie echipelor adverse. Odată cu abolirea apartheid-ului s-a cerut şi desfiinţarea ei, însă Mandela s-a opus: obiectivul lui (după 27 de ani de închisoare) nu era revanşa, ci reconcilierea, iar o echipă naţională putea juca un rol în proiectul lui. *Invictus* e povestea transformării acelei echipe într-una cu adevărat naţională – una pentru care sud-africanii, negri şi albi, s-au bucurat împreună în ziua marii victorii. E o poveste cu adevărat frumoasă – „inspiraţională“, cum se zice acum. Nu e de mirare că obiecţiile cîtorva critici americani (precum Ella Taylor de la *Village Voice),* legate de felul în care o spune Clint Eastwood, i-au provocat pe unii dintre martorii la evenimente să scrie e-mail-uri furioase, în care confirmau că, în ziua aceea, sud-africanii chiar s-au bucurat laolaltă aşa cum descrie regizorul, chiar au simţit că sînt fraţi. Ceea ce nu înseamnă că obiecţiile nu sînt îndreptăţite. Oricît de pozitiv-pilduitoare e povestea în sine, prezentarea ei de către Eastwood e nepermis de simplistă. În relatarea lui, e suficient ca Mandela (Morgan Freeman) să-l cheme la el pe căpitanul echipei (Matt Damon) şi să-i spună două vorbe înţelepte, pentru ca echipa, aflată într-o pasă proastă, să se pună pe picioare şi să cîştige Cupa. Aşa, ca prin farmec: nimic despre vreun antrenor, nimic despre vreo schimbare de tactică. Aici nu e vorba de acurateţe istorică, ci despre cum se face un film bun despre o competiţie sportivă – mai ales despre una reală, căreia i se ştie deznodămîntul. Spectatorului trebuie să i se dea o idee despre punctele tari şi slabe ale cîtorva jucători mai importanţi, despre ce încearcă ei (şi despre ce încearcă adversarii lor) să facă pe teren – altfel nu mai avem de-a face cu o dramă, ci cu o lălăială în care cei buni cîştigă pentru simplul motiv că Dumnezeu e cu ei, că aşa e drept.

Invictus va plăcea spectatorilor pentru care filmele bune sînt „alea cu mesaje“ şi pentru care mesajele trebuie să iasă clar din gurile personajelor – „Reconcilierea trebuie să înceapă chiar de la noi... Iertarea eliberează sufletul....“ – cîte o maximă la fiecare cinci minute. Scenaristul a construit un rol deosebit de ingrat pentru secretara lui Mandela: aceasta e acolo ca să nu înţeleagă nimic – ca să-i pună preşedintelui întrebări naive, astfel încît acesta să mai zică o maximă, şi încă una, şi încă una. Preşedintelui însuşi i se pun în gură întrebări naive despre rugby („Deci e important să batem Australia?“) – întrebări a căror menire e să ne clarifice *nouă,* spectatorilor, eventualele nelămuriri cu privire la joc (şi, uneori, să mai creeze un pic de suspans), ceea ce oricum nu se întîmplă: cine nu ştie rugby nu va înţelege nimic din meciurile prezentate în film. Chiar şi ţinînd cont de faptul că reconcilierea unei naţiuni nu e deloc un proces uşor de dramatizat, cu greu se poate imagina un scenariu mai stîngaci decît acesta. Sau mai schematic-mecanic. E plin de exemple de reconcilieri la nivel micro, care toate tind să se desfăşoare în aceiaşi (aproximativ) trei paşi. De exemplu, bodyguarzii albi şi negri ai lui Mandela: la început ni se arată că nu se plac unii pe alţii; mai tîrziu ni se arată că au început să acţioneze ca o echipă, deşi tot se mai zgîndăresc; pentru ca spre final să-i vedem jucînd rugby împreună. Sau servitoarea negresă care lucrează pentru familia căpitanului: într-o primă fază e marcată clar distanţa dintre ea şi familie; urmează faza a doua, în care vedem că distanţa s-a mai redus (sensibilizat rasial, căpitanul vine acasă cu cadouri pentru toată lumea, inclusiv pentru ea); şi apoi faza a treia – ea şi stăpîna casei agitîndu-se împreună în tribună, două surori. Oare n-ar fi fost decent din partea lui Eastwood să introducă în film un dram de îndoială? Oare toate rănile s-au vindecat chiar aşa, peste noapte? Oare, a doua zi după victorie, toţi au continuat să simtă că sînt fraţi cu toţi? Filmul se încheie cu imaginea unei mîini albe şi a unei mîini negre strîngînd împreună o cupă: Eastwood ori nu-şi dă seama cît de banală e retorica lui vizuală, ori (ca şi James Cameron în *Avatar;* sau ca Radu Mihăileanu în *Concertul)* are o imensă încredere în puterea banalului, în priza lui la mase. El are însă şi o calitate (pe care cel puţin Mihăileanu n-o are): nu ţine morţiş să smulgă o reacţie – o lacrimă, un rîset, un „oau!“ – chiar cu fiecare imagine. E un gentleman. Din păcate, aici pare nu atît unul înţelept, cît unul pompos-convenţional.

trecerea prin reviste

Trădători, deviaţionişti şi alte lepre

Am mai scris aici despre *Comunistul*, publicaţia săptămînală a Partidului Comuniştilor din Republica Moldova. Revin pentru că percep probleme în paradis. Din primele pagini, nu s-ar fi zis. Cultul personalităţii lui Vladimir Voronin era acelaşi, apoi cele cîteva pagini obişnuite de atacuri la adresa adversarilor.

Dar apoi încep răfuielile interne. PCRM se confruntă cu plecări masive de oameni, spune presa anticomunistă. Din *Comunistul* reiese doar că pleacă trădătorii şi leprele. Un interviu cu Ghenadie Bulgacov, membru în conducerea biroului de partid din sectorul Rîşcani al capitalei, poartă titlul: „Sîntem o echipă puternică şi vom demonstra aceasta curînd". Bulgacov spune că în cadrul plenarei „a fost examinată situaţia vizavi de acei trădători ai idealurilor partinice, care s-au ascuns în mediul comunist apărînd careva interese proprii". Apoi este înfierată fosta prim-secretară din sectorul Rîşcani, Iraida Gorea. În pagina următoare, un interviu cu Ina Şupac, prim-secretar al Uniunii Tineretului Comunist din Moldova, sub titlul „Comsomolul se debarasează de carierişti – Nu avem motive să ne facem griji şi să plîngem".

Dar cel mai interesant articol se intituleză „Stepaniuc caută aliaţi şi în stînga Nistrului – Coşniţa este alături doar de PCRM". Este scris de Grigore Vatav, „secretar al organizaţiei primare de partid din Coşniţa-Dubăsari". Acesta relatează cum Victor Stepaniuc şi Vladimir Ţurcan, doi foşti lideri ai PCRM, care au dezertat recent, au încercat să-l ademenească în noul lor partid. Au venit în comună, l-au invitat în maşina lor, cu o atitudine arogantă, „boierească", şi apoi a început – spune Vatav – următorul dialog:

„– Tu nu te-ai săturat de clica comunistă?

În piept începuse să-mi fiarbă totul, cu greu m-am reţinut, însă am răspuns liniştit:

– Nu, nu mă pot sătura de partidul datorită căruia mama mea, văduva participantului la război, a reuşit să mă crească de una singură pe mine şi pe doi fraţi de-ai mei, de partidul datorită căruia am învăţat gratuit şi am obţinut studii superioare, am locuit gratuit la cămin, m-am folosit gratuit de biblioteci, de săli sportive (...). Am fost secretar al organizaţiei comsomoliste, al organizaţiei de partid din colhoz, am renăscut organizaţia raională a partidului şi, din nou, mulţi ani am condus organizaţia primară de partid. Parcă, după toate acestea, poţi trăda partidul în care te afli deja de 38 de ani? Cum aş privi în ochii oamenilor de s-ar întîmpla să o fac?

– Da, toate acestea sînt cuvinte frumoase... Şi partidul deja nu mai este acelaşi.... Nu se bucură de autoritate. Treci la noi, în partidul nostru...

– Dumneavoastră ar trebui să cunoaşteţi, domnul Victor Stepaniuc, că PCRM este continuatorul cauzelor acelui partid, cum v-aţi exprimat dumneavoastră anume, acesta este cu poporul şi pentru popor.

– Şi «Moldova Unită» este pentru popor....

– De aceea Filat îşi iese din pepeni să vă asigure vouă toate condiţiile?

Interlocutorul s-a simţi deranjat:

– Tu de unde ştii?

– Toţi ştiu de aceasta. Premierul este patronul vostru şi partidul vostru este proiectul său.

Aici s-a implicat în discuţie Vladimir Ţurcan, care tăcuse pînă atunci:

– Gata, lasă-l. E mare leninist.

Am ieşit din maşină şi i-am condus cu privirea, cum se îndreptau spre satul Doroţcaia. M-am gîndit: în zădar mergeţi acolo, domnilor, pentru că nu veţi reuşi să peţiţi pe careva, cum nu aţi reuşit să o faceţi nici în satul nostru".

Ceva mă face să cred că dialogul nu a fost chiar aşa, ca în filmele proletcultiste, că omul nostru a negociat ceva, dar nu i-a ieşit, şi apoi a făcut mărturisirea publică, de frică să nu se audă de întîlnire şi să fie epurat. Aş paria pe raftul meu cu cărţi despre partidele staliniste că aşa a fost. Sau, cine ştie, poate chiar aşa or vorbi oamenii în maşină cu boierii! (**C. G.**)

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

„Lucruri mici cu bucurii mari care-ţi înveselesc inima"

Sînt binişor binedispus şi îmi prezint scuzele cuvenite; dau astfel ascultare unui bun prieten care aşa m-a sfătuit, apăsat: „trăim o vreme atît de rea încît, dacă te simţi o clipă cît de cît bine, trebuie să ceri pardon". E cazul meu. În nr. 311 din 3 februarie 2010, am comentat un top – şi el, probabil, deplasat... – al „micilor mari bucurii", întocmit de consumatorii supelor englezeşti „Batchelor's" şi le-am propus cititorilor mei ca, dacă au răgaz, să-şi facă şi ei o listă a „lucrurilor mici cu bucurii mari care-ţi înveselesc inima", conform definiţiei date de Sei Şonagon, domnişoară de onoare la curtea împărătesei Sadako, în anul 1000. Nu mă iluzionam cu un mare succes (ce înseamnă succes în asemenea domenii?), dar nici nu mă minţeam: pe această „vreme de prăpădenie perpetuă", aveam chef să propun un joc. Au răspuns mai mulţi decît mă aşteptam; le-am selecţionat pe cele mai expresive, chiar dacă unele zîmbete îmi apăreau stranii sau străine de gusturile mele; rămîne cum am stabilit: dacă nu mai ştim ce-i un surîs, sîntem pierduţi pe termen scurt, mediu şi lung.

Vera Cîmpeanu (veracimpeanu@yahoo.com)

1) Mirosul de vinete şi ardei copţi vara, toamna.

2) Mirosul cărţilor noi din *„Livre de poche"*.

3) Momentul în care, stînd în faţă, lîngă şofer, în taxi (ca să vezi), ajungi, de la aeroport, în punctul în care „începe oraşul" în care eşti pentru întîiaşi dată.

4) Muzica, muzica, muzica, muzica.

5) Situaţiile în care copilul spune ceva la care rămîi *bouche bée* şi nu poţi să reacţionezi în nici un fel. Şi nu ai voie nici să rîzi pînă leşini.

6) Cafeaua de dimineaţă cu ţigări şi muzici; afară ninge şi te mai uiţi din cînd în cînd pe geam şi-ţi zici: nu ies nici moartă. Şi poţi. Să nu ieşi. Şi mai iei o gură de cafea şi mai tragi un fum din ţigară.

7) Prima dată din anul ăsta cînd ieşi din casă şi miroase a tei.

8) *When you outsmart the enemy* (deşi asta poate e de prea mare intensitate şi impact, ca să intre aici).

9) Cînd îmi ies sarmalele de excepţie, pentru că le fierb în vin, cum am învăţat de la Sadoveanu.

10) Cînd ajung în parcul de la Peleş şi pot să stau pe terasă şi să nu fie oameni pe-acolo şi să am totul numai pentru mine. În orice anotimp.

11) Eu, în pat, în aşternuturi curate şi, pe pervaz, ploaia să răpăie.

12) Cînd Eugen mă aduce acasă noaptea extrem de tîrziu, după cine foarte prelungite, şi aşteaptă în maşină, cum nu face nimeni aici, în ziua de azi, să vază că am intrat în casă.

13) Cînd, recitind o carte veche, citită acum mulţi ani, găsesc ceva care data trecută nu văzusem. Ceva semnificativ.

14) Idem, pentru filme.

15) Modelele de pe perete, făcute de lumina de primăvară/vară prin frunzele pomului de lîngă geam şi felul în care ele se schimbă într-un mod absolut imprevizibil.

Mădălina Oprea (madelin_o@yahoo.com)

1) Să stau în camera mea, la calculator, şi să aud de dincolo rîsul copiilor care vizionează o comedie (deja trăită şi încă dorită!).

2) Să mă urc pe o scară solidă ca să mănînc cireşe direct din pom.

3) Să lucrez în birou şi, pe neaşteptate, să intre pe ferestre soarele.

4) Să merg cu trenul şi să văd pe geam, brusc, un curcubeu, cît de mic.

5) Să merg prin ploaie cu cizme de cauciuc şi cu o umbrelă zdravănă.

6) Să-mi reuşească tortul cu fructe sau acritul ciorbei sau sosul de la friptură.

7) Să găsesc într-o carte cîte un pasaj care-mi taie răsuflarea.

8) Să cad pe cîte un gînd bun.

9) Să prind trenul, după-amiază, la întoarcere acas'.

10) Sîmbătă, să dorm pînă mai tîrziu, ca să pot să-mi termin de visat visele.

11) Secundele de aşteptare, înainte să aud în telefon vocea Mirunei.

12) Discuţiile cu zîmbete, cu Mihu, în bucătărie.

13) Dansul de una singură, uneori pe scaunul rotitor de la calculator.

14) Minutele de imediat după ce termin curăţenia în toată casa.

15) Să descopăr că mai este cafea făcută.

16) Aşteptarea nerăbdatoare din preajma mării, cînd încă nu se zăreşte.

17) Să primesc o scrisoare pe hîrtie adevărată.

18) Să-mi dau seama pe unde mă aflu şi încotro trebuie să o iau, atunci cînd mă rătăcesc (destul de des!).

19) Să-mi zîmbească copii necunoscuţi în tramvai şi eu să-mi fac semne complice cu ei.

20) Să şed la taclale cu prietenii, să rîdem, cu poftă.

21) Să miros gutui.

22) Să văz magnolii înflorite pe după cîte un gard din fier forjat.

23) Să merg cu picioarele goale pe malul ud al mării, dis-de-dimineaţă, şi să culeg scoici.

24) Să mîngîi pisoi.

25) Să stau în librării ca să miros cărţi noi.

26) Seara entuziastă de dinaintea oricărei plecări în călătorie, după ce sînt gata bagajele.

27) Cînd apar vînzătorii de mărţişoare.

28) Să culeg frunze şi castane, de pe stradă.

29) Să-mi cumpăr pijamale frumos ilustrate.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul? La Veneţia, cu Mocioi

Pe la începutul anului 2009 ne-am gîndit că ar fi o experienţă interesantă să mergem în excursie la Veneţia, la carnaval, într-un week-end prelungit. Nu ştim de ce, aşa ni s-a pus nouă pata.

Astfel încît ne-am pus pe căutat bilete de avion şi cazare în Veneţia. Evident, bilete la low-cost şi cazare cît mai ieftină. Însă după primele rezultate, ne-am cam lăsat păgubaş, deşi pînă la începerea distracţiei mai erau aproape două luni.

Am decalat plecarea, în speranţa că găsim preţuri mai mici. Şi am găsit, cu cca 600 de lei – 2 persoane. Dus-întors, Bucureşti, Băneasa-Veneţia, San Marco.

Cazarea am gasit-o pe www.venere.com, la 230 de euro, 3 nopţi, 2 persoane, camera dublă. Să nu vă aşteptaţi la preţuri mai mici, nici chiar în extrasezon. Şi nici pe timp de criză. Şi să nu vă aşteptaţi la camere mari. Totul e înghesuit pe acolo. Şi, aşa, ca fapt divers, pe oriunde ai sta în Veneţia insulară, nu faci decît maximum 25 de minute pînă în Piaţa San Marco. Pe jos.

Hotelul l-am ales bazîndu-ne pe poze şi pe comentariile celor care au mai stat acolo. Eventual, poate ar trebui vorbit cu cunoscuţi care să recomande diverse locuri. Am stat la două hoteluri – primul, Hotel alle Guglie, nu ne-a plăcut: frig, camere cu suprafaţă mică, dar foarte înalte. Al doilea, Locanda Herion, a fost deosebit. Am mai fi stat acolo şi am regretat că nu l-am găsit din prima.

Au două companii de transport, ACTV şi ATVO. De la aeroportul San Marco se ia autobuzul pînă în Piazzale Roma. Preţ, undeva pe la 3 euro sau 5,5 dus-întors. De aici... ori pe jos, ori cu taxi, ori cu gondola, ori cu alte vaporaşe, pe canale. Pentru turişti, pun la dispoziţie abonamente valabile cîteva zile, atît pe autobuze, cît şi pe vaporaşe. Au şi transport de noapte, aşa că poţi ajunge uşor după ora 23 de la aeroport în oraş.

Gondolele sînt interesante, dar nu mă îmbie să mă dau în ele. Nici preţul nu e tocmai accesibil – 70-75 de euro. Un lucru care merită făcut e o plimbare noaptea. Lumini, vapoare, clădiri, poduri se oglindesc în apele canalelor.

Veneţia e plină de indicatoare. E greu să te rătăceşti. Hartă iei de la punctele de informare turistică. Iar primăvara, pînă pe la sfîrşitul lui mai, nu e aglomerată. Atunci vezi Veneţia aşa cum e ea în mod normal. Liniştită, fără aglomeraţie, cu oameni care se duc la cumpărături, la lucru, sau îşi scot cîinii la plimbare.

Veneţia e o insulă. Nu uita asta. Iar insula e într-o lagună. Iar în lagună sînt mai multe insule, unele mai celebre, altele mai puţin celebre. Iar într-o zi însorită de primăvară, e o adevărată plăcere să le vizitezi – Murano, Burano, Treponti, Torcello şi Lido. Vaporaşele sînt cam din oră în oră, aşa că vizitatul insulelor ţine cam o zi întreagă.

Pe Murano se vizitează magazinele cu sticlărie. Unele sînt făcute pe insulă, altele în China. Cele de pe insulă au certificat de producător, fie că sînt inele, cercei sau vaze. Acestea sînt cele originale. Insula nu e cine ştie. Mi-a plăcut însă mai mult ca Veneţia. Era mai multă verdeaţă, mai plină de viaţă. Poate şi din cauza soarelui.

Burano – merită văzută. Dacă pe Murano nu găseşti un ciob care să-ţi placă, aici sigur ai să găseşti un mileu. Sau o faţă de masă. Sau măcar un şervet. Ai şi aici vreo două biserici şi un muzeu – Museo del Merletto (bănuiesc că e Muzeul Mileurilor). Nu l-am vizitat, era închis. Mai bine! Şi totuşi, nu mileurile sînt atracţia centrală a insulei. Ci casele. Foarte fistichiu colorate. Un curcubeu stradal. Fiecare casă e altfel. Iar ce vezi prin vederi... ei bine, chiar aşa e. O coloratură ce-ţi ia ochii.

Întoarcerea cu vaporul de pe Lido oferă o privelişte deosebită asupra Veneţiei – Piaţa San Marco, Palatul Dogilor şi două turnuri pe care nu m-am chinuit să le identific. Am vizitat şi Turnul Clopotului. Intrarea era 8 euro de persoană, tarif standard, iar cardul de reduceri nu a fost valabil. Oricum nu mi se pare ceva aşa ieşit din comun. Adică, dacă vreţi neapărat să urcaţi, urcaţi. Însă nu cred că e ceva fără de care nu se poate trăi.

Mocioi

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

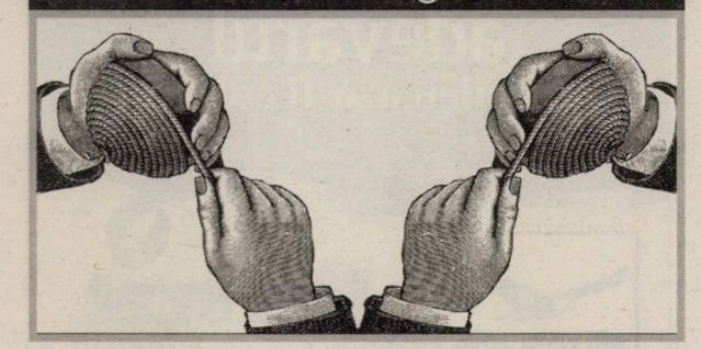

Pensionarii mei pe caz de boală

Domnul S. este instalator. Din ăla vechi, care ştie meserie, nu din ăştia care au apărut acum, ciocănari care ştiu doar să schimbe o garnitură. Domnul S. lucrează în branşă de 40 de ani. A lucrat şi la întreprinderea de stat. Întreprinderea de instalaţii a fost falimentată după Revoluţie şi apoi privatizată. Domnul S. a considerat asta o mare şi ticăloasă nedreptate, deşi niciodată nu a trăit numai din salariu, deşi era mai mult pe la „ciubucuri" în timpul de muncă, adică la lucrări pe cont propriu. Domnul S. este din şcoala veche de instalatori care se opun din motive principiale ideii de a rupe chitanţă şi a plăti impozite pe ce cîştigă din „lucrări": cum adică să plătesc impozit, doar sînt banii mei, nu? Poate vorbi o oră încontinuu despre cît de corupţi sînt politicienii şi cum ne era mai bine pe vremea lui Ceauşescu. Asta deşi domnul S. este unul dintre puţinele exemple de succes în capitalism din blocul de muncitori în care am crescut, cu oameni care, în general, s-au situat de partea pierzătoare a tranziţiei. Cei mai mulţi posedă ca unic lucru de valoare chiar apartamentul în care locuiesc, cumpărat pe nimic de la stat imediat după revoluţie. Mulţi regretă acum că nu le-au vîndut cît erau scumpe şi nu s-au mutat la ţară, de unde au venit. Nu şi domnul S. El a cumpărat încă un apartament în acelaşi bloc şi un magazin mic, de cartier, în vecini. Cu lucrările de instalaţii şi cu magazinul, domnul S. este un om înstărit. Munceşte ca un american, toată ziua, trebăluieşte la ţevi, aduce marfă la magazin, meştereşte la maşină. Nu s-ar zice de nici un fel că domnul S. este de vreo zece ani invalid şi primeşte pensie pe caz de boală de la stat. A descoperit şmecheria cîndva prin anii '90: mergi o dată pe an la o comisie medicală, dai şpagă, primeşti pensie. Vorba vine că „mergi", de fapt nu-i vezi pe doctori la faţă niciodată, dai şpaga la asistentă. E ca o investiţie, capitalism curat: bagi nişte bani, cîştigi mai mulţi. Fiind o investiţie inteligentă, domnul S. a făcut aceeaşi schemă şi pentru nevastă.

Doamna E. a muncit mult, pînă nu a mai putut. La propriu. Anii de tras la războiul de covoare au lăsat-o invalidă, merge greu. Un şoc emoţional ulterior a lăsat-o fără vedere la un ochi. Din cauza asta a căzut şi are un genunchi în „şuruburi". Nu are stare, dar se plînge de dureri la fiecare mişcare. O mai alină o dată pe an, cînd dă şpagă la Casa de Pensii şi obţine un bilet cu preţ redus la tratament balnear. Doamna E. are o relaţie mai complicată cu pensia de invaliditate. După toate calculele hîrtiei, o merită. Asta nu înseamnă cu nu trebuie să dea şpaga. După economiştii care susţin teoria comportamentului raţional, şpaga se dă doar pentru a obţine nişte beneficii de la stat pe care nu le-ai obţine altfel. Aceşti economişti habar nu au de sistemul pensiilor de invaliditate din România. De fapt, şpaga se dă oricum, indiferent dacă eşti bolnav sau nu (şi cum cei bolnavi nu mai pot obţine alte venituri, în practică şpaga funcţionează ca o taxă regresivă: cu cît eşti mai bolnav şi mai sărac, cu atît dai şpagă un procent mai mare din venitul tău).

„Comisia" este un cuvînt care bîntuie existenţa fiecărui pensionar pe caz de boală. Medicii de acolo nu au niciodată chip, sînt pur şi simplu „Comisia"

Dar de ce să dai şpagă, dacă oricum eşti bolnav? O comisie medicală care nu a primit şpaga înainte îţi poate face mizerii. Doar pentru că poate, pentru că, dacă ar da pensie doar celor care chiar sînt bolnavi, atunci ar scădea piaţa şpăgii. Doctorii au un comportament perfect raţional, deşi perfect ticălos: de ce să dai unui suferind pensia gratis cînd îi poţi cere şpagă pentru asta? Şi eşti sigur că o primeşti. Doamna E. ne explică simplu: dacă nu dă şpaga, medicii îi cer internare obligatorie în spital. Adică să stea două săptămîni internată, să i se reconfirme bolile incurabile deja constatate. Apoi, se pot trezi că au obiecţii de principiu: poate cu bolile ei doamna E. ar putea totuşi să muncească cu juma' de normă. Deci o pensie mai mică şi obligativitate de a-şi căuta de lucru. Doar nu vrei să trăieşti pe banii statului fără să faci nimic, nu? Nu ar fi corect aşa ceva faţă de contribuabil. Corect? Deci, dai şpagă sau poftеşte de dă anunţ în ziar: femeie de 50 de ani, cu 10 clase, nevăzătoare cu un ochi şi cu boli care îi fac mişcările dificile, caut serviciu cu jumătate de normă. Exclus provincia. Este revoltător? Aşa s-ar zice. Dar doamna E. a învăţat de mult că nu e bine să te revolţi. Şi, de fapt, nici nu este revoltată. Cum merge an de an „la comisie", o ştie pe asistentă, asistenta o ştie pe ea (doamna drăguţă care vine şontîc-şontîc, aduce cafea Jacobs şi un plic cu 50 de lei). Una peste alta, din cele 12 pensii pe care le primeşte de la stat, doamna E. întoarce una la doctori şi asistente sub formă de şpagă. Şi consideră asta normal, doar nu vrea să se pună rău cu ei.

„Comisia" este un cuvînt care bîntuie existenţa fiecărui pensionar pe caz de boală. Medicii de acolo nu au niciodată chip, sînt pur şi simplu „Comisia" – o prezenţă anuală impersonală, impenetrabilă şi implacabilă în viaţa lor. Din punctul de vedere al acestor medici, domnul S. şi doamna E. sînt perfect egali. Nici unul nu ajunge de fapt în faţa lor. Medicii văd nişte boli pe hîrtie, primesc şpaga de la asistentă şi pun parafa: încă un an de pensie.

Domnul F. e un caz şi mai paradoxal. Domnul F. trăieşte într-un orăşel de provincie. A lucrat pînă acum vreo zece ani la singura fabrică din oraş. S-a închis. Domnul F. munceşte de atunci la coasă, în livadă, vinde mere la piaţă. A fost o vreme şomer, a primit ajutor de şomaj. După ce s-a terminat perioada de şomaj, tot nu îşi găsise de lucru. La drept vorbind, nici nu căutase. Ce să cauţi de muncă într-un orăşel unde singurele job-uri sînt la stat – poliţist, poştaş, telefonistă? Iar în sectorul privat *job* înseamnă vînzător la butic, unde ar trebui să concureze cu fetele vecinilor, care barem au terminat liceul. Normal că şi-a scos actele de boală, cum au făcut cam toţi vecinii şi foştii colegi. În mod curios, toţi suferă cam de aceleaşi boli. Aceste boli trebuie alese cu grijă. Ideea este să ai o boală suficient de rea cît să nu poţi munci, dar suficient de bună încît să nu se vadă din afară. Oricum, asta e treaba medicului, doar munceşte pentru şpaga aia, nu? Dacă cineva ar avea dubii că domnul F. chiar are bolile de pe hîrtie, ar trebui să-l interneze şi să-l supună la teste medicale complicate. Să poftească să facă asta la jumătate de oraş. Domnului F. îi cam este ruşine că e bolnav de o boală pe care nu o are, aşa că a devenit şi puţin ipohondru. Partea urîtă vine abia acum: cum nu are stare, domnul F. chiar munceşte. Prin nişte cunoştinţe pleca o dată pe an, două-trei luni, în Austria, unde muncea la tăiat lemne. Cu cît strîngea în aceste „deplasări", cu pensia, cu livada, se ajungea cu casa, mama şi nevasta, copii nu are. Însă anul trecut domnul F. a păţit năpasta: s-a tăiat la mînă. Urît. Angajatorii austrieci l-au trimis urgent acasă, să nu afle statul austriac de poveste. Domnul F. a stat prin spitale în România, a dat şpăgi în stînga şi-n dreapta. Vorba vine, de fapt a dat numai cu mîna rămasă întreagă. Şi-a revenit, dar nu complet. Acum chiar este invalid. Ar putea primi pensie pentru accident. Dar el are deja pensie pentru altă boală, pe care nu o are.

Domnul S., doamna E. şi domnul F. sînt cu toţii bulversaţi de ce aud la televizor: ăştia vor să le reverifice bolile, să le ia pensiile.

Domnul Ş. nu este bolnav, deşi mare parte din presă crede că are ceva la cap. Altfel de ce ar dori să le ia bolnavilor pensiile de la gură? Simplu: pentru că e un ticălos care vrea să strîngă bani la buget cu orice preţ, un incompetent care-i face să sufere pe oamenii sărmani. Ce bine că se găsesc jurnalişti inimoşi care să-i apere pe aceşti oameni sărmani de bestiile ca domnul Ş. Bine, aceşti jurnalişti ar putea să plătească şi ei contribuţia la pensii pentru veniturile lor lunare, dar asemenea atentat împotriva libertăţii de exprimare e de neimaginat. Aţi înţeles deja, domnul Ş. se numeşte în realitate Şeitan şi e ministru al Muncii. Odată, de mult, cînd am făcut la *Dilema* un număr despre pensii, am luat un interviu şefului Casei de Pensii, chiar domnul Ş. Mi-a făcut o impresie foarte bună. Părea că ţine mai mult să pricep eu decît să-mi spună chestii complicate pe reportofon. Îmi scria pe hîrtie cifre şi eu eram frustrat că cifrele alea nu vor apărea pe înregistrare. Era uimit de cît de mult se îmbolnăveau românii, şi toţi bolnavii intrau pe statele sale de plată. Ce facem cu oamenii ăştia? Ştiţi că se dau şpăgi, fac eu pe deşteptul. Ştim, cum să nu. Dar ce pot să fac eu? Ăsta e caz pentru procuratură, eu primesc dosarul şi sînt obligat să-l bag în plată. Domnul S., doamna E. şi domnul F. sînt cu toţii bulversaţi de ce aud la televizor: ăştia vor să le reverifice bolile, să le ia pensiile. Nu aş vrea să fiu în locul domnului Ş.

Iaromira POPOVICI

bazar

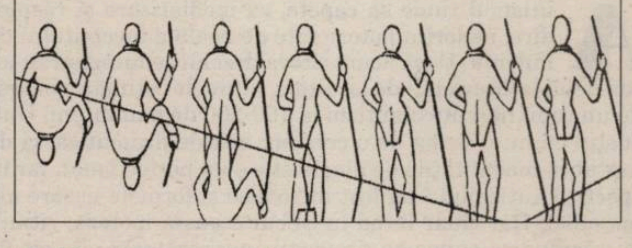

Manual, eco şi retro

Mărţişoarele de tarabă rămîn preferatele mele. Nu pentru că ar fi nişte capodopere, ci fiindcă mă simt mai liberă printre ele. Anul acesta nu au fost mai frumoase sau mai originale decît în anii trecuţi. Mi-au sărit în ochi doar unele pictate, în stil naiv, pe sticlă, cu animale. Am aflat – de la tînărul de 20 de ani care le face – că sînt „lucrate manual. Cu o altă sticlă pusă deasupra pentru protecţie şi rama din ceramică". Şi costă de la 5 la 20 de lei. Dar nu ele se vînd cel mai bine din ce are, ci „broscuţele acestea, din scoici lăcuite. Mărţişoarele din ceramică, la 10 lei. Felicitările, tot la 10 lei".

Motivul? Evident, preţul mai mic. Un altul ar putea fi felul în care sînt făcute. Se pare că eticheta „lucrate manual" e un atu important. Oamenii s-au săturat de cele standardizate, făcute pe bandă rulantă, fără... suflet. Vor ceva migălit, personalizat – chiar dacă efectul final e departe de a fi perfect. Aşa cum se întîmplă cu cele produse de o doamnă casnică de 31 de ani: clovnii ei din boabe de fasole şi nas din soia, precum şi omuleţii de ghindă sînt chiar hidoşi uneori, şi cu zîmbete şui. Dar au ceva viu.

Doamna respectivă spune că ei sînt singurii care lucrează manual. La o altă tarabă însă, o altă comerciantă îmi spune că în topul vînzărilor ei sînt mărţişoarele „făcute manual, cu scoici, flori presate, de 1,5 lei". Tot ea adaugă un epitet dorinţelor clienţilor: „clasic".

Pe lîngă curentul tradiţionalist, există şi unul religios. Un tînăr ardea tămîie la taraba lui. Fumul ieşea pe deasupra unei cărţi de rugăciuni. Cele două erau doar decor pentru brăţările sfinţite pe care le vindea. Acestea erau, de fapt, la fel cu ale tuturor celorlalţi, şi anume împletite din şnur de mărţişor cu motive florale: „Brăţările sfinţite le-am luat de la Sf. Paraschiva din Iaşi. S-au vîndut aşa şi aşa. Costă 2 lei".

La tîrgul de la Dalles, oamenii au venit şi cu idei noi. Nu neapărat de mărţişoare: „lumînări eco. Din ceară de soia. Turnate la noi, cu ceară adusă din SUA. Sînt descoperirea unui american. Relativ recentă, prin 1991. Toate lumînările din comerţ sînt făcute din parafină. Aceasta, ca ultim reziduu al industriei de petrol, degajă lucruri nocive la ardere, ca şi cum ai sta cu nasul la ţeava de eşapament. Drept pentru care alternativa ecologică, deci mai sănătoasă, e ceara de soia. În SUA, oamenii îşi iau deja şi îşi fac acasă. Noi sîntem avangardişti pe piaţa românească, cred că trebuia să mai aşteptăm vreo 20 de ani cu produsul ăsta. Nu sînt mult mai scumpe, ci cam la acelaşi preţ, promoţional. Cea cu suport de cobalt costă 25. Mai scump e suportul. Altfel costă 10 sau 15 lei. Sîntem primii din România şi printre puţinii din Europa" – spune doamna de la Shani's Style.

Pe lîngă cea ecologică, găsesc şi o direcţie retro: „Vindem antichităţi. Un vechi televizor Philips adus din Belgia. L-am luat de la un domn care avea un garaj impresionant, plin cu aşa ceva. Maşina de cusut este adusă dintr-o piaţă de vechituri din Bruxelles. S-ar putea să fie de dinainte de 1900, e manuală, are încrustaţii de sidef, încă funcţionează. Geamantanul e de la noi din ţară, Paul Milker, era fabrică la noi în Sărindar 8, mi l-a dat o bătrînică. Paul Milker era furnizorul Curţii Regale şi avea medalii de aur la Paris. Maşina de cusut e 300 de lei, de pildă. Oamenii cu venituri medii îşi permit preţurile noastre. Pot să-şi facă un colţ frumos. Sau chiar o cameră separată, retro. Am avut un cumpărător care şi-a făcut aşa ceva. I-am vîndut o lampă şi o aerotermă" – ne povesteşte **Luminiţa Stoica,** patroana.

Lucrurile de care bunicul meu, de pildă, nu mai ştia cum să scape devin, acum, valoroase. La fel – mărţişoarele asimetrice şi duios imperfecte pe care, altădată, le-am fi înlocuit oricînd cu un Mickey cît mai fidel reprodus. Lumea îşi reconstituie, tihnit, o ironică normalitate.

Mădălina ŞCHIOPU

Copiii autişti, pe bloguri

Autismul tinde să capete, ca mediatizare şi răspîndire, nedorita notorietate de boală a începutului de mileniu. Dacă acum cîteva decenii se înregistrau un caz-două la cîteva mii de locuitori, ultimele estimări vorbesc de un copil născut cu autism la 150-200 de pămînteni. Unii susţin că nu e vorba de o creştere atît de dramatică, ci de faptul că modalităţile de diagnostic s-au perfecţionat, iar în spectrul autismului au fost introduse şi formele uşoare ale maladiei. Dar chiar luînd în calcul această ipoteză, ritmul de răspîndire cunoaşte proporţii îngrijorătoare. Pe cît de des invocată este această boală, pe atît de necunoscute rămîn, în continuare, cauzele ei. Nu se ştie încă dacă e vorba de pricini genetice, de influenţe din viaţa intrauterină, de factori perturbatori de mediu, de substanţe toxice, de efectele adverse ale unor medicamente sau vaccinuri ori de o combinaţie între ele. Se ştie sigur însă că nu există remediu, iar metodele de recuperare şi cursurile ajutătoare au rezultate diferite de la un pacient la altul.

Filme de tipul *Rain Man,* cu Dustin Hoffman, sau cărţi cum ar fi, la noi, emoţionantul *Portret al lui M* semnat de Matei Călinescu prezintă mai degrabă versiuni uşoare, *„high-functioning"* ale maladiei. În aproximativ trei sferturi dintre cazuri, autismul este însoţit de retard mintal şi apar simptome corelate de epilepsie, deficienţe motorii, ieşiri violente. Din partea familiei, începe o luptă zilnică cu întunericul. Luni întregi de terapie costisitoare pentru rostirea unui cuvînt, învăţarea unor deprinderi de bază, cum ar fi ocolirea unui obstacol apărut în cale sau calmarea ieşirilor violente, cu potenţial de automutilare. Copilul izolat în fortăreaţa lui mentală trebuie adus treptat în lumea noastră. Fiecare detaliu în bătălia pentru o viaţă normală contează: şi asta, fără să te aştepţi la minuni sau să-ţi faci speranţe deşarte.

Există o întreagă blogosferă internaţională întreţinută de persoane autiste ori de părinţii, fraţii, terapeuţii lor. Încet-încet, existenţa autismului începe să fie recunoscută şi în România. Pentru început, prin mărturiile părinţilor – de obicei intelectuali, locuind în mediul urban: bloguri-jurnale care descriu înfruntarea cotidiană cu boala.

Kiti

Kiti (Catinca) este o fetiţă de 8 ani, protagonistă a blogului mamei ei, Mihaela, medic (doileisiopisicuta.blogspot.com). La această vîrstă rosteşte clar doar cîteva cuvinte şi face zilnic terapie. Diagnosticul a fost pus în jurul vîrstei de 2 ani: „Observ, nu pentru prima dată, nici pentru a doua, a treia oară, cum Kiti nu reacţionează întotdeauna la vocile noastre. Ba chiar e nevoie să o strig pe nume de 3-4 ori ca să-şi întoarcă privirea spre mine. Şi nici la alte zgomote. Este selectivă însă. Dacă aude anumite piese muzicale, de exemplu, fuge repede înspre sunet. Totuşi aude. E evident. Bine, bine, aude, dar atunci de ce nu vorbeşte? Are aproape 18 luni şi nu spune nici măcar „mama". «Păpuşică, spune ma-ma!» Se uită atentă la buzele mele, draga de ea, parcă ar încerca să mă înţeleagă, dar nu reuşeşte. «Spune ma-ma!» Şi iar linişte. «Maaa-maaa» strig aproape disperată. De data asta primesc un răspuns. Dar unul mut. Kiti mă imită, dar fără voce: ma-ma. O dată, doar o singură dată. Nu mai reuşeşte performanţa asta. Cel puţin nu încă trei ani de-atunci înainte. Deşi începusem să citim despre autism încă de cel puţin jumătate de an, de fiecare dată cînd o făceam încercam să ne convingem (şi reuşeam, uneori cu eforturi, dar de fiecare dată) că Kiti şi micile ei ciudăţenii nu au nici o legătură cu toate grozăviile din cărţi sau de pe Internet. Nu mai rămăsese mult însă pînă la momentul adevărului".

Cum s-a obişnuit familia cu noua situaţie aflăm dintr-o însemnare mai recentă: „Stau şi socotesc. S-au împlinit de curînd cinci ani de terapie. O terapie intensivă. De fapt chiar mai mult decît atît, pentru că această terapie a devenit modul nostru de viaţă alături de Kiti şi felul interacţiunii cotidiene cu ea".

Iar cîteodată, interacţiunea dintre mamă şi fiică e atît de profundă, încît, pentru o clipă, realitatea bolii e suspendată: „O inviţi la dans. Trupul ei îţi dă feedback negativ. Ochii însă nu-i mai fug de pe tine. Îi intinzi mîinile cu palmele deschise. Stă cîteva secunde pe gînduri din pătrăţelul ei sigur. Dar îţi întinde mînuţele doar pentru un scurt moment. Te atinge, apoi fuge. Dar ochii ei te fixează. Şi te uiţi în ei şi nu-ţi vine să crezi ce vezi! Sînt atît de aproape de tine, de realitatea lumii ăsteia, că te îndoieşti puţin de existenţa unui diagnostic. Nu e vis, e realitate. Şi e o cale. Aşa cred. O să mă las absorbită în ea pe drumul întins de ochişorii ei negri şi o să o mai trag puţin spre noi. Puţin cîte puţin. În dimineaţa asta cu 5 minute de dans".

Mihai

Pe blogul weandautism.blogspot.com facem cunoştinţă – prin intermediul mamei lui, profesoară – cu Mihai, un băieţel autist.Printre relatările despre cursul terapiei, relaţia copilului cu cei din jur, strădaniile mamei pentru a face rost de bani în vederea continuării recuperării, se strecoară şi informaţii despre cum este tratat un copil de acest fel de cei din jur: „Anul trecut, în noiembrie, stăteam în curte în faţa uşii bisericii. Biserica e mică (nu este o biserică publică, este una în curtea unei unităţi militare), se scot difuzoare şi se ascultă slujba şi în curte – eu foloseam prilejul sperînd că nu o să fim admonestaţi, dar spaţiul curţii a început cu timpul să fie considerat echivalent cu interiorul. Stăteam aşadar în curte, aşteptînd chemarea preoţilor ca să intru înăuntru cu M. la împărtăşanie. El alerga prin faţa uşii, deja nu mai avea răbdare şi l-a călcat pe picior pe un pensionar bine îmbrăcat. Acesta vine şi îmi spune: *«Doamnă, duceţi-l în spatele curţii, că ne strică momentul»*. Eu îi spun: *«Este autist* (nu i s-a schimbat deloc expresia). *De ce îmi spuneţi ce trebuie să fac? Ne cunoaşteţi de undeva? Ştiţi ce este cu noi, şi de ce stăm aici»?* S-a retras, total neconvins. *«Gura* – intervine către mine o altă pensionară bine îmbrăcată din apropiere – *aşa de tare vorbeşti la biserică? Puţin respect!»* Era să îi spun că tocmai asta le lipseşte lor, respectul faţă de alţii, dar nu avea rost să mai continuăm. A fost ultima slujbă la biserică la care am asistat – nu mai aveam tutori duminica dimineaţa şi nu aş fi putut să mă duc decît cu M. şi cu preţul altor scene asemănătoare. A fost o renunţare dificilă, slujba era o hrană pentru suflet care dădea un sens zilei de duminică..."

Eusebiu

Eusebiu (Sebi) este un băieţel de 6 ani care suferă de o formă uşoară a bolii – a ajuns la nivelul în care vorbeşte aproape fluent. Povestea lui este relatată de tată, pe blogul mariusfilip.blogspot.com. Părinţii au cumpărat, împrumutat, prelucrat şi adaptat pentru situaţia lui cam toată literatura în domeniu existentă în lume, cu un efort şi o consecvenţă uluitoare. Sînt la curent cu tot ce se întîmplă în zona medical-ştiinţifică, comentează, acceptă, resping cu ochi de specialişti. Asistăm la o recuperare incredibilă, descrisă la milimetru. Sînt zeci de însemnări de acest fel: „Adina (mama) face terapie cu Sebi. Pe masă este cartea de germană a lui Emil (fratele mai mare). Eusebiu recunoaşte de obicei cartea de engleză, dar aici nu recunoaşte manualul şi e intrigat.*«Ce-i asta?»* «Zi: *în ce limbă este cartea aceasta?»* – îl corectează Adina. *«În ce limbă este cartea aceasta?»* «În germană. Emil învaţă germana la şcoală.» (Ridicîndu-se de pe scaun şi alergînd spre bucătărie): *«Am să merg şi eu la şcoală»* – strigă Eusebiu. Este prima dată cînd băiatul meu suferind de autism foloseşte o *formă corectă* de viitor (pînă acum folosea prezentul pe post de viitor)".

Aproape fiecare zi este marcată de progresele lui Sebi. În cazul lui, fiecare dintre acestea înseamnă un pas spre ieşirea la lumină.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

O Românie în culori naturale

În general, în emisiunile TV se vorbeşte despre România numai în alb sau în negru. Ţărişoara este ori o gură de rai şi facem materiale de propagandă deşănţată (cu care nu ştiu pe cine vrem să ducem de nas), ori un spaţiu unde s-au adunat toate relele lumii şi pentru care nu există nici o speranţă. Desigur, cum discursul negativ este cel atît de iubit de presă, tonul majoritar e de lamentaţie faţă de destinul nedrept, de înfierare a racilelor românilor şi de brodare pe marginea celebrei ziceri „ca la noi la nimenea". E mult mai simplu să fii monocord, schematic şi să nu ţii seama de complexitatea lumii care ne înconjoară. Realitatea este colorată şi făcută din multe nuanţe – este un truism, dar se pare că sînt destui cărora trebuie să le aminteşti din cînd în cînd acest lucru...

Din fericire, există şi excepţii. Am avut plăcerea să descopăr o abordare nuanţată (deci inteligentă) a României în emisiunea *Cealaltă Românie – după 20 de ani,* care propune o serie de reportaje realizate de Irina Păcurariu. (Emisiunea există la TVR din decembrie anul trecut.)

Întotdeauna am considerat-o pe Irina Păcurariu un foarte bun om de televiziune, aşa că nu a fost nici o surpriză să găsesc un lucru bine făcut, ieşit din mîinile ei. Stilistic, reportajele din seria *Cealaltă Românie – după 20 de ani* sînt dinamice, alerte, aşa cum rar vezi materiale realizate în ograda TVR. Iar imaginea României care se desprinde din aceste reportaje este colorată în culori naturale, cu bune şi cu rele.

Vedem poveşti cu „personaje care aparent excelează prin lipsa de spectaculos" – după cum ne spune chiar Irina Păcurariu, în deschiderea reportajului. „Lipsă de spectaculos la televiziune? Păi, asta-i sinucidere curată!" – ar fi de părere cei care cred că singurele ingrediente ale actului televizual fac parte din categoria „senzaţional, şoc şi groază". Televiziunea poate să facă şi altceva – iar asta se vede din reportajele din seria *Cealaltă Românie.*

Facem cunoştinţă, de exemplu, cu Răzvan Olosu. El a părăsit România acum 24 de ani, s-a stabilit în Germania, unde a primit 150 de mărci de la statul german, ca ajutor de „instalare". După cîtva timp, a ajuns director general al Nokia Germania, iar în urmă cu doi ani a demisionat din această funcţie, să-şi facă o firmă proprie. Acum compania lui are filiale în 34 de ţări.

Sau cu Dana Florescu. În anii '90, după terminarea Facultăţii de Matematică la Bucureşti, Dana Florescu s-a înscris la Sorbona. A plecat de acasă cu 70 de dolari. În 2000 s-a angajat la IBM, în calitate de cercetător, apoi a ajuns la Stanford University, unde a inventat un nou limbaj de programare.

Sau cu tînăra jucătoare de tenis Ilinca Stoica. Anul trecut, a jucat la Roland Garros, Wimbledon şi US Open. Şi trăieşte în România. Tatăl ei, Romeo Stoica, fost tenisman, a făcut un teren de tenis în curte şi a învăţat-o să joace de la trei ani. În ciuda performanţelor de acum, Ilinca nu are o echipă care s-o ajute şi nici măcar un maseor, de care ar avea mare nevoie (a jucat mai multe meciuri cu dureri groaznice de spate). Echipa care o susţine pe Ilinca e formată doar din tatăl şi mama ei.

Cum se vede România din poveştile acestor oameni? Să-l ascultăm, de exemplu, pe Răzvan Olosu: „România m-a format foarte profund. Şi Germania a contribuit puţin la formarea mea, însă originile rămîn. Marele meu noroc a fost că am reuşit să combin ceea ce am învăţat în Germania cu ceea ce am adus din România în bagajul meu de emigrant. Vorbind la mod figurat, ceea ce am adus din România a fost spiritul de supravieţuire, poate şi o oarecare flexibilitate, o gîndire care ieşea din tiparele comune, lucruri pe care le-am învăţat într-o societate în care trebuia să te lupţi şi să răzbaţi".

România – ţara care te căleşte, care te obişnuieşte cu greul... Iată o perspectivă care merită să fie luată în calcul!

Lucian POPESCU

Blogul nu mai e *cool*

(Ne) îmbătrînesc bloggerii. Au trecut anii şi blogging-ul nu mai pare a fi o întreprindere tinerească, entuziastă, rebelă. Dimpotrivă, este din ce în ce mai mult o ocupaţie a adulţilor, serioasă, destinată celor care au dobîndit o experienţă în domeniul lor şi o împărtăşesc cu ceilalţi. Tinerii nu prea îşi mai fac blog, nu mai doresc să se angajeze într-o comunicare de lungă durată, şi nici nu mai citesc bloguri aşa cum făceau cu ani în urmă. Cu alte cuvinte, să ţii un blog nu mai este tot atît de *cool* ca acum trei ani. Este însă foarte la modă să comunici pe reţele sociale precum Facebook, numărul utilizatorilor pe diferite reţele crescînd puternic în ultimele luni.

Blogurile se clasicizează şi se orientează spre mainstream

Obiceiurile de comunicare online ale tinerilor s-au schimbat destul de mult în ultimii doi ani – relevă un studiu dat publicităţii în luna februarie de *Pew Internet & American Life Project*. Ei preferă acum mesajele scurte, accesarea site-urilor de pe telefonul mobil şi reţelele sociale.

Doar 14% dintre tinerii americani (cu vîrste cuprinse între 12 şi 17 ani) mai ţin un blog, comparativ cu 28% în 2006. A scăzut mult şi numărul celor ce comentează pe alte bloguri – doar jumătate dintre tinerii aflaţi online, faţă de 75% în 2006. Scăderea se menţine şi în rîndul celor cu vîrste între 18 şi 28 de ani – de la 24% în 2007 la 15% astăzi.

În schimb, în rîndul adulţilor, odată cu trecerea blogurilor spre *mainstream*, din 2005 pînă astăzi, numărul blogurilor a tot crescut. În decembrie 2007 se ajunsese ca 7% dintre adulţii peste 30 de ani să aibă blog, la sfîrşitul lui 2009 procentul atingînd 11%.

În lipsa unor date de cercetare, cred că pe Internetul românesc lucrurile nu stau foarte diferit, în sensul că probabil avem de-a face cu o scădere a interesului tinerilor sub 20 de ani pentru bloguri, cu toate că nici înainte de 2009 nu a existat o efervescenţă comparabilă cu ceea ce se întîmpla în Statele Unite. De ani de zile sînt un cititor pasionat de bloguri şi mă uit foarte des pe secţiunea de bloguri româneşti de pe wordpress.com. Pot, aşadar, să depun mărturie că întîlnesc tot mai rar bloguri ale tinerilor sub 19 ani (şi tot mai des bloguri de orientare sau de propagandă religioasă, dar asta este o altă discuţie).

Ironia sorţii face ca în România tinerii sub 19 ani să nu fi fost niciodată foarte interesaţi de blogging, un studiu din 2008 arătînd că doar 13% dintre cititorii de bloguri români aveau vîrsta între 15 şi 19 ani, anticipînd astfel – glumesc – situaţia de astăzi din SUA. Sigur, datele studiului american nu se pot compara cu datele din studiul românesc, dar se poate deduce totuşi o diferenţă mare între popularitatea pe care au avut-o blogurile în rîndul tinerilor sub 19 de ani în România şi aceea din Statele Unite, de-a lungul timpului. Cu alte cuvinte, pe web-ul românesc blogurile nu au avut niciodată impactul pe care l-au avut peste Ocean.

Bineînţeles, blogurile nu vor muri, aşa cum nici slash dot.org – veteranul site-urilor *quality* de socializare – n-a dispărut şi aşa cum nici forumurile nu şi-au pierdut utilitatea şi adepţii. De pildă, un site ca Politico.com, deschis în 2006 şi care a terminat anul 2009 cu un profit mai mare decît Huffington Post, are un forum clasic foarte bine închegat şi integrat. Şi forumurile, şi grupurile de discuţii sînt forme de comunicare online ce se clasicizează, dar îşi păstrează utilitatea în funcţie de context şi, pînă la urmă, par să reziste foarte bine. Blogurile au intrat şi ele într-un proces de clasicizare şi orientare spre mainstream.

Cît priveşte blogurile din spatiul.ro, ele par să parcurgă acelaşi proces. Un foarte bun exemplu este Madame Blogary (blogary.ro) – o platformă nouă, ce reuneşte o serie de bloguri politice de dreapta, scrise fie de jurnalişti consacraţi, fie de bloggeri pur-sînge, într-o construcţie destul de închegată şi coerentă. Din păcate, blogurile personale, acele jurnale de trăiri, gînduri şi întîmplări, probabil că se vor stinge încet, încet.

Creştere explozivă a numărului românilor pe Facebook

Odată cu declinul blogurilor în rîndul tinerilor, studiul *„Pew Internet & American Life Project"* indică un apetit remarcabil al tinerilor pentru reţelele sociale: trei sferturi dintre americanii tineri accesează reţele de socializare (în special Facebook şi MySpace), faţă de doar jumătate dintre ei în 2006, iar în rîndul adulţilor procentul a crescut într-un an cu 10%, ceea ce înseamnă destul mult.

În România, în două luni şi jumătate avem o creştere cu peste 100% a conturilor pe Facebook, conform statisticilor pe care le oferă site-ul. Astfel, în noiembrie anul trecut erau înscrişi peste 400.000 de utilizatori din România, în vreme ce astăzi sînt peste 850.000; în iunie 2009 erau doar 120.000 de conturi „româneşti" pe Facebook. Cifrele au întrecut orice estimări şi nu cred că se aştepta cineva, cu trei luni în urmă, la aşa ceva. Dintre cei 850.000 de utilizatori români, 250.000 au vîrsta între 13 şi 21 de ani.

În Europa, „invadarea" Facebook a început în primele luni ale lui 2009, cînd numărul utilizatorilor a crescut cu 300% – de la 25 de milioane de utilizatori la aproape 100 de milioane.

În ceea ce priveşte Twitter, numărul utilizatorilor tineri nu a cunoscut în ultimele luni o creştere semnificativă în rîndul celor sub 20 de ani (doar 8% au cont pe Twitter), iar acest fapt constituie o excepţie faţă de tendinţa tinerilor şi a adolescenţilor de a „invada" aplicaţiile sociale online.

În opinia experţilor, stagnarea Twitter se datorează faptului că tinerii vor să comunice cu colegii şi prietenii, încercînd să se expună public cît mai puţin. Aceasta poate fi o explicaţie şi pentru scăderea apetitului pentru bloguri şi creşterea numărului de ore petrecute pe Facebook, reţea care-ţi poate asigura un grad crescut de „intimitate" faţă de alte site-uri sociale.

„Spaţiul privat reprezintă o valoare profundă şi mulţi s-au îndreptat către Facebook deoarece aici sînt protejaţi să nu facă greşeli publice. [...] Faptul că adolescenţii fac public conţinut divers nu înseamnă că ei vor ca tot conţinutul să fie universal accesibil. Ei vor să simtă că deţin controlul" – crede şi Danah Boyd, cercetător la Microsoft Research New England (vezi, http://www.zephoria.org/ thoughts/).

Poate că toate aceste modificări în planul obiceiurilor de comunicare ale tinerei generaţii au în comun un singur fapt – controlul „intimităţii". Ei nu mai doresc să se ralieze nici vechii convenţii a anonimatului pe Internet, nici tendinţei expunerii publice aproape nelimitate din ultimii ani.

Limbajul contabil ar trebui să fie universal

– interviu cu Andreia MANEA –

Absolventă în 2003 a Academiei de Studii Economice din Bucureşti, Andreia Manea conduce astăzi operaţiunile din Europa de Sud-Est ale celei mai mari asociaţii contabile din lume – ACCA (Association of Chartered Certified Accountants). Lucrează de patru ani la ACCA, după ce alţi şase ani a fost angajată la CECCAR (Corpul Experţilor Contabili şi Contabililor Autorizaţi din România), unde a ajuns directoare pentru relaţii internaţionale. Nu este genul de manager la care se ajunge doar după multe discuţii cu secretarele şi consultări de agendă. E directă, comunicativă şi prietenoasă. Se pare că tocmai acestea sînt calităţile care i-au folosit în carieră.

Explicaţi-mi, vă rog: ce e, de fapt, ACCA?

Sîntem cea mai mare asociaţie contabilă internaţională. Asta înseamnă că oferim calificarea contabilă cea mai populară din întreaga lume. Asociaţia s-a înfiinţat în 1904. Sediul nostru e în Marea Britanie şi avem birouri în 80 de ţări. În aceste ţări n-am obţinut o recunoaştere prin lege sau prin Ministerul Educaţiei pentru absolvenţii noştri, ci lucrăm cu asociaţiile contabile locale, care au şi ele calificările lor. ACCA vine ca o completare, ca o calificare internaţională peste certificările acordate de asociaţiile contabile naţionale. În anumite ţări sînt oameni care preferă să obţină doar calificarea noastră, fără să aibă şi calificarea naţională. Şi asociaţia naţională din România a acceptat că e vorba de un nivel atît de ridicat al calificării noastre, încît nu mai este nevoie să-i testeze şi ei încă o dată pe membrii noştri. Dacă ai trecut examenele noastre e suficient. În toată lumea există o jumătate de milion de membri ACCA, cu această calificare, iar în România sînt vreo 4200, la un număr total de cîteva zeci de mii de contabili. Aş spune că examenele noastre sînt total diferite de cele din România. Sînt bazate pe gîndire şi analiză. Eu am terminat facultatea destul de curînd şi încă îmi aduc aminte că acolo era vorba doar de aplicarea unor formule.

În ce măsură foloseşte această calificare în România, ce ştiu firmele despre ea, o recunosc, înţeleg beneficiile pe care le pot avea dacă lucrează cu nişte contabili certificaţi de ACCA?

Da, altfel nici n-am putea vorbi de peste 4000 de asemenea contabili. În principiu, firmele îi sponsorizează pe cei care fac cursurile noastre. S-a dus vestea că ACCA-ul ar fi o calificare scumpă, dar scumpe sînt cursurile (pentru că aducem lectori din străinătate care trebuie aduşi aici, cazaţi etc.). Există şi contabili care vor să obţină individual (nesponsorizaţi de firmă) această calificare pentru că au aflat care îi este valoarea, că e o ocazie să se perfecţioneze, să-şi dezvolte cunoştinţele sau ştiu că o pot folosi ca pe un fel de paşaport internaţional în profesie. Cu ea pot merge să lucreze fără probleme în America, în China sau în alte părţi. Aceştia aleg de obicei varianta să studieze singuri după manuale sau din cursuri online. E mai ieftin, iar noi sîntem flexibili la toate aceste metode de învăţare.

Criza nu e la fel peste tot

Ştiu că ACCA face sondaje periodice despre problemele economice în general. Ce rezultă în ceea ce priveşte mersul crizei din aceste sondaje, în ce fază ne aflăm?

Am făcut unul pe trimestru pe toată baza de membri ACCA din lume. Am observat de fiecare dată că mai toţi sînt pesimişti, că în opinia lor revenirea nu va fi prea rapidă. Dar obţineam nişte date prea seci şi probabil că am făcut prea des asemenea sondaje. Şi mai apărea o problemă. Erau puse la un loc date din toate părţile lumii, iar media rezultată nu era neapărat relevantă pentru România sau pentru alte zone, pentru că una e ce se întîmplă în China, alta e în Africa şi alta în Statele Unite sau în Marea Britanie. Eu, cel puţin, aşa am văzut aceste sondaje.

Ce pot să mai spun despre România, din ce am mai aflat de pe la membrii noştri ACCA, este că temerea cea mare e anul 2012, atunci cînd se va plăti cea mai mare parte din împrumutul FMI.

Anul 2012 ar corespunde – zic unii – şi cu Apocalipsa prezisă pe baza calendarului maiaş. Dar, dincolo de prostia asta, ştiu că aţi declarat recent că actuala criză riscă să afecteze limbajul contabil. Ce înseamnă asta, care e de fapt ameninţarea asupra limbajului contabil?

Îmi e teamă că din cauza crizei putem să dăm în patima suprareglementării. Noi, cei de la ACCA, am spus că, în general, nu contabilii sau auditorii au fost de vină pentru această criză. Noi am păţit-o cu celelalte scandaluri, cu Enron, cu Worldcom, dar în cazul de acum, băncile – şi nu contabilii – au fost de vină. ACCA a emis şi un raport despre asta. Acum, o suprareglementare a contabilităţii ar fi o mare greşeală. Pe de altă parte, sper că această criză va aduce şi schimbări pozitive, de tipul introducerii în companii a unui sistem mai bun de guvernanţă corporativă, îmbunătăţirea relaţiilor dintre directorii financiari şi managementul companiilor. Principalul pericol ar fi însă ca profesia noastră să devină prea supravegheată. Uniunea Europeană nu

face decît să traseze nişte limite de reglementare foarte largi, dar guvernele naţionale pot merge pînă *in extremis*.

Credeţi că actuala criză a divizat sau a unit mai tare Uniunea Europeană?

Foarte greu de spus.

Din punct de vedere al limbajului contabil, măcar.

Ştiu că s-a început promovarea unor standarde pentru IMM-uri. Dar drept să vă spun, n-am observat schimbări semnificative de cînd cu criza.

Dar ce se întîmplă acum în Grecia are consecinţe asupra sistemelor contabile? Şi credeţi că viitorul euro (extinderea monedei) e mai tulbure după apariţia acestei situaţii din Grecia?

Asta ar fi o întrebare pentru dl Isărescu. Părerea mea personală este că viitorul euro nu va fi afectat. Asta pentru că s-a mai trecut prin crize şi moneda şi-a revenit. Este susţinută de mult prea multe lucruri (şi oricum, Grecia va fi şi ea susţinută) şi prin mulţi piloni. Dar nu e decît o părere personală.

Însă vă pot spune că această criză mondială se simte şi în firma noastră. Companiile nu-şi mai sponsorizează oamenii să vină la cursurile noastre, au tăiat din bugetele de training. În schimb, vin mai multe persoane în mod individual, pe cont propriu, fără sprijinul companiei. În asemenea perioade de declin economic, oamenii ori au mai mult timp liber, ori sînt speriaţi că pot fi daţi afară şi vor să-şi perfecţioneze cunoştinţele. După ce am observat practic acest fenomen, am aflat că s-au făcut şi studii despre asta.

O carte de vizită ţine loc de document contabil

Ştiu că România a adoptat un sistem contabil de tip francez, diferit de cel anglo-saxon. Era mai bine să fi fost cel anglo-saxon?

Cele două sisteme sînt total diferite, iar sub cel anglo-saxon s-a creat şi sistemul internaţional de raportare financiară. Noi am adoptat sistemul contabil francez, la pachet cu Codul Civil napoleonian. Sistemul francez este foarte prescriptiv, bazat pe reguli precise (în cazul în care e X, faci Y, în cazul în care e W, faci Z, dacă n-ai pus furnizorii la 401 e de rău). La englezi e cu totul altă poveste. Sistemul lor îţi dă loc de mai mult raţionament profesional. O companie poate să-şi dezvolte chiar propriul plan de conturi. Însă în sistemul nostru legislativ, nu cred că ar merge aplicată varianta anglo-saxonă. Să vă dau un exemplu. Eram în Bulgaria cu şeful meu şi am ieşit la o masă cu un client. La sfîrşit am zis că plătesc eu din bugetul meu, din România, dar că trebuie să mai aşteptăm un pic pentru că îmi trebuie factură şi ştampilă din partea restaurantului. Şeful meu e irlandez şi la ei, evident, e sistemul anglo-saxon. El a zis atunci că preferă să plătească el, pe bugetul firmei din Irlanda. Şi ce-a făcut? A luat cartea de vizită de la restaurant, a scris pe ea „Cină, 02/feb/2008 – 50 lire" şi ăla era tot actul lui contabil, ceea ce pe mine m-a lăsat paf. Or, la noi, pentru a se putea întîmpla aşa ceva e nevoie chiar de o întreagă cultură.

Ar fi probabil destul de riscant să fie adoptat un astfel de sistem, mai ales cu mentalul nostru foarte imaginativ. Îmi închipui deja cum s-ar împărţi pe stradă tot felul de cărţi de vizită în loc de facturi.

Da, ar trebui foarte bine gîndit şi însoţit de un pachet întreg de legi. Pe de altă parte, şi acum există o mulţime de companii în România care ţin evidenţă dublă, pentru că trebuie să raporteze şi la sediul central din ţara lor, în sistemul internaţional, adică în cel anglo-saxon. Asta e şi ideea creării standardelor internaţionale de raportare, să se creeze o limbă unică.

Republica Moldova în ce sistem lucrează?

Tot de tipul francez, dar şi mai birocratic decît la noi. Acolo, de exemplu, trebuie să semnezi trei exemplare ale unei facturi şi să ai ştampila la tine cînd primeşti factura...

În alte ţări, contabilul taie şi spînzură

Există prototipul contabilului cu mînecuţe şi ideea că a face contabilitate e ceva meticulos şi plicticos. Aşa este?

La noi există ideea asta. Pentru a explica, trebuie să intrăm puţin în istoria contabilităţii de la noi. Profesia are o destul de lungă tradiţie. De exemplu, corpul contabililor, CECCAR, împlineşte 90 de ani. Odată cu venirea comuniştilor însă, această asociaţie a fost închisă. Contabilitatea a devenit ceva schematic. Nu conta decît să se afle cît impozit plăteşte o întreprindere (asta interesa statul) şi apoi să se umfle cifrele conform statisticilor oficiale. Cu alte cuvinte, nu era nevoie de contabilitate. Şi atunci, această profesie a devenit exact aşa cum ziceţi dvs.: producţie, costuri, profit pe care îl înmulţim cu zece ca să-l raportăm, şi gata. În România, în meseria care arăta astfel s-au angajat foarte multe femei. Era un job călduţ, care le permitea să vină acasă mai devreme, să fie mai liniştite, să-şi crească copiii. Tendinţa asta cu mai multe femei s-a păstrat pînă astăzi. În alte ţări nu era aşa. Ştiu că străinii se mirau de proporţia de fete care lucrau la noi în contabilitate. În Marea Britanie, Franţa, Germania sau Italia, în acest domeniu sînt mai mulţi bărbaţi decît femei. Asta pentru că acolo era (şi este) o profesie în care tai şi spînzuri, o postură de decizie. În Anglia sau Franţa, contabilul e mîna dreaptă a directorului executiv, a CEO-ului, pentru că acesta nu poate lua decizii corecte fără să ştie ce se întîmplă în spatele cifrelor.

De tînără aţi ajuns într-o poziţie din care conduceţi operaţiunile ACCA în mai multe ţări din sud-estul Europei. Care credeţi că au fost calităţile şi studiile care v-au ajutat în mod special într-o astfel de carieră?

Cred că m-a ajutat experienţa pe care am acumulat-o la CECCAR. Iar dintre calităţi, cred că aceea că-mi place foarte mult să lucrez cu oamenii. Eu coordonez activităţile acestui birou. Sperăm să creştem şi biroul, dar şi numărul de studenţi şi membri ACCA, deci e vorba de dezvoltarea afacerii. Asta e activitatea principală. Or, pentru asta trebuie să ştii să discuţi cu oamenii, să construieşti relaţii şi să le menţii. În chestiunea cu studiile... sinceră să fiu, eu sînt mai degrabă pe formula Bill Gates, care a plecat din facultate. Eu am terminat facultatea, dar...

N-aţi lăsat şcoala să vă strice educaţia – după cum spunea Einstein.

Cam aşa ceva. Adică eu am şi lucrat în timpul facultăţii, iar experienţa practică a fost mai importantă. Acum, să mă ierte Dumnezeu, că totuşi vînd calificări contabile şi nu pot să zic despre orice calificare că n-ar fi importantă. Trebuie să-ţi dezvolţi mintea, s-o ţii ocupată, dar în ce mă priveşte nu cred că şcoala sau cursurile pe care le-am făcut m-au adus aici. E mai degrabă, aşa cum v-am spus, experienţa, faptul că am ştiut să vorbesc cu oamenii, că mi-am făcut treaba în mod serios şi... nu pot să las deoparte norocul. Trebuie să recunosc că am avut şi noroc. A fost însă un parcurs pe care nu l-am căutat.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Rupert WOLFE MURRAY

Capcana turismului românesc

Ori de cîte ori cuvintele „turism“ şi „România“ sînt menţionate în cadrul unei discuţii, cuvîntul „potenţial“ este şi el cu siguranţă prezent: toţi cei care cunosc şi iubesc această ţară sînt de acord că România are potenţial ca destinaţie turistică. Cu toate acestea, e la fel de clar că de 20 de ani încoace România nu este în stare să construiască pe baza acestui potenţial.

Românilor le place să spună o glumă, cum că Dumnezeu i-a dat României o abundenţă de resurse naturale şi, cînd unul dintre îngeri a întrebat: „Doamne, de ce Îi dai atît de multe României?“, acesta a răspuns: „Stai numai să vezi cu ce oameni o voi popula“. Este ca şi cum asupra României s-a aruncat un blestem care o împiedică să-şi dezvolte industria turistică (cea mai mare din lume).

Abordarea turistică a României este complet greşită. Şi nu mă refer aici doar la acţiunile costisitoare şi absurde puse la cale de diverşii miniştri ai Turismului (nu pot să-l uit pe „Şpagathon“ şi palmierii lui), dar chiar şi la nivel local oamenii nu par să înţeleagă ce anume trebuie făcut. Străinii educaţi din clasa de mijloc – publicul-ţintă ideal, s-ar zice – nu caută vile kitsch cu acoperişuri albastre, televiziune prin cablu şi aer condiţionat în fiecare cameră. Ei vor să se bucure de viaţa rurală a României, pe care o percep ca fiind originală, exotică, prietenoasă şi cu valoare estetică. Din păcate, tocmai acest lucru este greu de găsit, deoarece majoritatea românilor presupun că străinii nu vor o astfel de experienţă; presupun că noi căutăm hoteluri mari, moderne şi kitsch, unde muzica urlă din boxe şi clienţii sînt serviţi de chelneriţe tinere şi ursuze, îmbrăcate în costume negre.

Baza oricărei strategii turistice de succes este definirea corectă a publicului-ţintă şi înţelegerea nevoilor care-l definesc. Promovarea turismului de masă nu are rost, deoarece România nu va putea concura niciodată cu Turcia, Grecia, Croaţia sau Ungaria. Din experienţa mea, persoanele care apreciază România sînt pasionate de cultură, ecologie, drumeţii pe munte, ciclism; aceste persoane sînt dispuse să accepte standardele „diferite“ ale transportului public, le face plăcere să relaţioneze cu localnicii, care sînt de obicei foarte prietenoşi, şi trăiesc o „experienţă“ de neuitat. Mulţi dintre aceşti „călători“ pe cont propriu se înamorează de România – un fenomen cu totul ignorat de Ministerul Turismului. Aceşti turişti trebuie să fie foarte descurcăreţi, ţinînd cont că în toată ţara nu sînt decît vreo două centre de informare turistică (cel nou, de la Gara de Nord, este mereu închis), iar site-urile web oficiale sînt de neînţeles.

Viziunea turistică românească pare să provină din perioada sovietică şi fascistă, cînd fabrici întregi de muncitori erau trimise cu trenul în staţiuni litorale atotîncăpătoare. Turismul ţinea de cantitate şi tranzit de mase; calitatea nu era (şi nu e nici acum) de vreo importanţă. Turistul rus de acum cîteva decade era probabil bucuros că măcar nu e în Siberia, ca să-i mai pese de serviciile sub-standard. Turismul este privit mai degrabă ca o „industrie“, decît ca un serviciu personalizat.

Plecînd de la această perspectivă demodată, turismul nu se poate dezvolta fără îmbunătăţirea infrastructurii şi construirea de autostrăzi, fără aeroporturi şi staţiuni noi – toate acestea costă însă zeci de miliarde de euro, deci probabil că nu se vor realiza niciodată. Pe cînd, pentru dezvoltarea turismului cultural şi ecologic, nu e nevoie decît de o campanie promoţională reuşită, de informaţie clară, cîteva panouri informaţionale şi un guvern care să susţină (în loc să pedepsească) familiile care doresc să ofere astfel de servicii.

Vin în România de peste 20 de ani şi, ca majoritatea străinilor, nu pot să sufăr marile staţiuni, dar iubesc viaţa la ţară. Singurul loc pe care l-am găsit capabil să capitalizeze bogata moştenire culturală a României este operaţiunea turistică a contelui Kalnoky, care a renovat în condiţii excelente, zece case din satul Micloşoara, judeţul Covasna. Spre deosebire de alte pensiuni rurale la care am stat, Kalnoky este foarte atent la detaliile din fiecare cameră şi a pus la punct un program prin care turiştii pot vizita peşteri, păduri, sate şi biserici săseşti. Şi cu toate acestea, în loc să ia aminte la experienţa pozitivă a lui Kalnoky şi la miile de turişti străini care petrec vacanţe plăcute la Micloşoara, statul român a ales să îl penalizeze (cel mai recent, cu o amendă pentru instalarea unui sistem ecologic de canalizare).

Este tentant să declari că Elena Udrea este cel mai slab ministru al Turismului de pînă acum, şi este foarte uşor să o iei peste picior pentru acel slogan naţional absurd şi fără sens pe care l-a lansat, „Land of Choice“, şi pe care tot nu reuşesc să-l înţeleg. Eu cred însă că Elena Udrea nu este cu nimic diferită faţă de predecesorii săi.

Se pare că lucrul în care toţi aceşti miniştri excelează este inabilitatea de a înţelege sau de a exploata incredibilele oportunităţi de promovare care li se înfăţişează. Cea mai importantă oportunitate de marketing, care nu a mai fost folosită de la Ceauşescu încoace, este Dracula – una dintre cel mai bine dezvoltate mărci ale Hollywood-ului. Incapacitatea României de a dezvolta marca Dracula în ceva cultural, aristocratic, misterios şi pasionant este de neînţeles (gîndiţi-vă numai la cîte circuite istorice s-ar putea organiza între Sighişoara şi Giurgiu). Singura dată cînd am observat promovarea cu gust a acestei mărci a fost la contele Kalnoky, care foloseşte cu inteligenţă cuvintele „conte“ şi „Transilvania“ pe pagina sa de prezentare web; deşi nu face nici o referinţă la contele Dracula, aceste cuvinte-cheie sînt suficiente pentru a incita imaginaţia vesticilor. Şi funcţionează: Kalnoky are rezervări.

Un exemplu mai recent de pierdere a unei mari oportunităţi a avut loc în 2009, cînd emisiunea britanică *Top Gear* – care are o audienţă globală estimată la un miliard de persoane – a dedicat un episod întreg României. Iniţial, Jeremy Clarkson a fost destul de cinic şi fără chef cu privire la parcurgerea Transfăgărăşanului, dar cînd a ajuns în vîrful muntelui a devenit neobişnuit de entuziasmat şi a folosit cuvinte de laudă pe care rar le auzi despre România. Iată cum descrie Transfăgărăşanul: „fiecare turnantă incredibilă din fiecare circuit de curse din lume, împletite pentru a crea o linie gri, continuă de neîntreruptă perfecţiune auto“. A terminat emisiunea mulţumind României, după care a întrebat dacă se poate întoarce – „pentru totdeauna“.

Să primeşti asemenea laude din partea *Top Gear* este nemaiîntîlnit (de curînd şi-au sfătuit audienţa să nu se obosească să viziteze SUA). Dar în loc să profite de acest dar ceresc al relaţiilor publice, ambasadorul României la Londra a trimis o scrisoare oficială către BBC prin care a denunţat faptul că Jeremy Clarkson a greşit referindu-se la un sătean ca fiind de origine romă, cînd acesta nu era. Mintea îţi stă în loc şi te întrebi cam cîte generaţii vor trebui să treacă pînă cînd românii vor avea în sfîrşit un ministru al Turismului a cărui atitudine să nu fie pervertită de comunism.

traducere de Iulia MĂRUȘCĂ

Rupert Wolfe Murray *poate fi urmărit pe Twitter @wolfemurray*

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Închizînd Cutia Pandorei

– cum au devenit letale drogurile legale –

Legal Smoke – locul unde pluteşti fericit. Pînă mai ieri. Pentru că plutirea fericită care a durat doi ani s-a întrerupt brusc. Au murit oameni. Un premier s-a alarmat. Un ministru al Sănătăţii a dat cîteva declaraţii cinice. Au venit specialişti (şapte) şi au descoperit, abia acum, că respectivele substanţe sînt... nocive. Ca să se spele pe mîini, le-au inclus pe lista de interdicţii. Mai bine aşa decît să ne asumăm educarea publicului, informarea corectă prin care s-ar propaga liberul arbitru. Le închidem la fel de rapid precum le-am dat avizul de funcţionare, schimbăm o literă a legii şi le transformăm din legale în letale. Peste noapte...

Ce a stat însă în spatele întregii poveşti? De ce timp de doi ani au fost legale, de ce dintr-odată sînt demonizate? Cui ajută de fapt trecerea lor în ilegalitate şi ce poate declanşa noua ordonanţă de guvern care mai adaugă pe lista de interdicţii încă 36 de substanţe?

Vînzătorul ştie mai bine

Chocolate e echivalentul haşişului. Miroase la fel. *Tripul* (senzaţia) e aproape identic. Unii levitează, alţii devin stăpînii Universului. Cu toate astea, efectul ţine îngrozitor de mult. Un joint fumat în cinci oameni poate dura pînă la patru ore. Dar asta nu e de bine. Nu intră în calcul raportul investiţie-efect. Cu cît ţine mai mult cu atît îţi „prăjeşte" creierii mai mult.

Spice Gold-ul e echivalentul cocainei. Efedrină. Dacă te pricepi la chimie, din sarea de baie de la farmacie sau supermarket, în cîteva ore produci efedrină.

Salvia divinorum, Skunk, Weed blend – substitute pentru marijuana. Dau însă *tripuri* halucinogene. Din salvie s-a murit, din marijuana – niciodată. Salvia mexicană e halucinogenă, marijuana – nu.

Party pills – Ecsatsy, pilule nerecomandate pentru uzul uman, care vizau însă senzaţiile tari pentru petreceri.

Leagal shop-urile aveau echivalent al fiecărui drog ilegal, inclusiv injectabil. Deşi pe pliculeţele lor scria „pui praful într-un vas, îi dai foc şi miroase frumos", „nu e pentru uzul uman" sau, ca mod de folosire, „deschideţi pachetul", vînzătorul ştia mereu să te îndrume. Ştia să te ajute să faci un joint sau să foloseşti un bong. Pe care ţi-l vindea la pachet, dînd acestui comerţ şi un iz de complicitate, sporind farmecul de fruct oprit. Ştia, vînzătorul, să-ţi deslușească tainele drogului legal, să te călăuzească prin hăţişul tenebros al „plăcerilor obscure".

Singura problemă e că educaţia în ceea ce priveşte consumul acelor substanţe a fost lăsată numai la latitudinea vînzătorilor.

Cine a cîştigat

N-au existat campanii de informare sau surse de documentare (doar net-ul, care ridică în slăvi, prin voci de consumator sau comerciant, consumul de ierburi halucinogene), tocmai pentru că ar fi dat opiniei publice un ghes în a pune pe tabet subiectul tabu al legalizării drogurilor.

Totuşi, cu toate interdicţiile, la momentul actual ţara noastră e considerată a fi una dintre cele mai bune pieţe de tranzit pentru droguri. Şi, deşi nu e recunoscut, droguri se consumă la greu. În principiu, consumatorii de iarbă români se împart în trei categorii: cei trecuţi de o anumită vîrstă, care o folosesc numai între prieteni, cînd se întîlnesc mai fumează un „gigi". A doua categorie, consumatorul (şi) de muzică house, care trage un fum şi vrea să „simtă basul

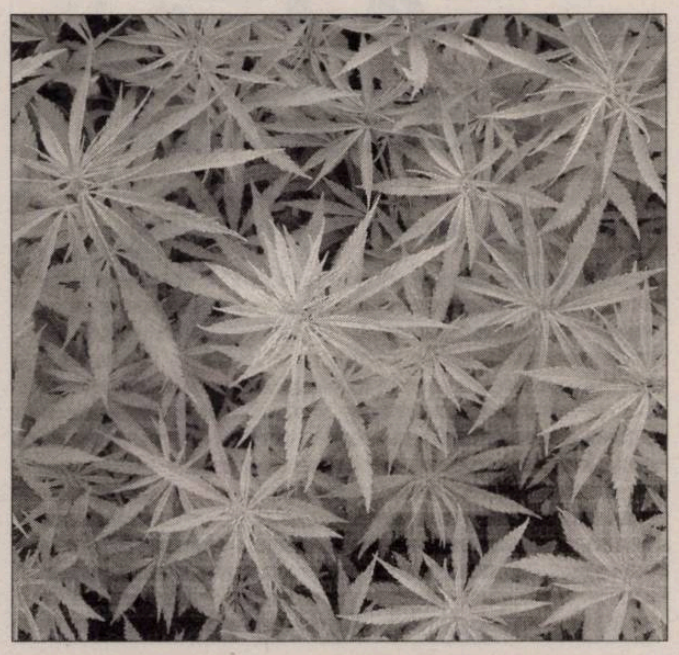

în ficat". A treia, puştanii – care vor să fie „în trend", care nu ştiu despre ce e vorba, bagă inconştient drogul în ei, folosind orice fel de narcotic. Aceştia sînt şi cei mai expuşi.

Oficial, în România, la ora actuală, există în jur de jumătate de milion de consumatori de plante etnobotanice. Cîteva sute de cazuri de intoxicare, cîteva zeci de decese. S-a ajuns la aceste cifre în doi ani – doi ani de cînd primele magazine îşi făceau apariţia în Bucureşti, la stradă şi sub protejarea legii, cu avizul ministerial şi aprobarea OPC-ului. De ce au aşteptat totuşi atîta timp pentru a lua măsuri? Profitul. Un pliculeţ cumpărat cu 50 de lei din magazin costă în jur de 10 cenţi la producător (marfa provenind în mare parte din China). Restul e profit. Un calcul la impozite dă un cîştig enorm statului. TVA şi impozitul de 16% pe profit. 10 cenţi înseamnă 4 lei, pînă la 50 de lei înseamnă că 16% din 46 lei a fost suma încasată de stat timp de doi ani pentru fiecare pliculeţ vîndut în toate magazinele din ţară.

Dintr-odată, au murit oameni. Printr-o agitaţie de faţadă cu spoială de responsabilitate, îngrijorarea şi revolta autorităţilor au luat locul permisivităţii. S-au trezit brusc că nu ştiu cum să închidă acest scandal, aşa că au recurs la o metodă extremă. Interzicerea subită. Ce poate însă declanşa această măsură?

„Atîta timp cît vînzarea e restricţionată sub 18 ani, iar populaţia dispune de informaţii obiective despre efectele substanţelor comercializate în «magazinele de vise», pericolul lor pentru minori e unul foarte redus, eventual mai mic decît cel reprezentat de alcool şi tutun, produse care pot fi procurate mai uşor de un adolescent fiind vîndute în aproape orice magazin alimentar" – a declarat **Vali Simionov,** directorul Romanian Harm Reduction Network, ONG care militează pentru informare şi antidiscriminarea consumatorului de narcotice, participînd şi la modificarea Legii 123 privind consumul şi traficul. „Drogurile legale sînt «comercializate», în timp ce drogurile ilegale sînt «traficate». Multinaţionalele se ocupă de exploatarea drogurilor legale (alcool, medicamente, tutun, băuturi energizante etc.), în timp ce drogurile ilegale sînt valorificate de «reţele de trafic internaţional»".

Vorbind de vînzători, comercianţii de *legal smoke* erau la adăpost. Unu la mînă, aveau autorizaţie de funcţionare, comercializînd „plante aromate", doi la mînă pachetele erau inscripţionate cu avertismente de genul „produsul nu e pentru uz uman". Sfat paradoxal, pentru că chiar magazinele funcţionau sub deviza: *„legal smoke"*, iar produsele erau destinate „plăcerilor nebune".

Povestea a îngropat oameni. Cu legal-shop-urile s-au făcut averi uriaşe, cu preţul unor vieţi omeneşti. Tinerii dornici de senzaţii tari s-au trezit brusc, fără informaţii, într-un soi de Amsterdam. E *cool* să prizezi. Orice, dar să te droghezi. Problema nu stă de fapt nici în legalizarea sau comercializarea lor, ci în lipsa de informaţie, de educaţie elementară în ceea ce priveşte consumul de plante halucinogene – o consecinţă nefastă a faptului că magazinele au fost avizate pe „şestache".

„Statul român nu avea nevoie să interzică vînzarea acestor produse, cît timp are la dispoziţie instrumentele necesare pentru controlarea fenomenului: poliţia, pentru a preveni vînzarea lor către minori, şi OPC-ul, care are printre atribuţii verificarea calităţii şi a condiţiilor de comercializare a produselor. Din acest punct de vedere se poate spune că interzicerea a 36 de substanţe prin ordonanţa de guvern a fost o măsură determinată mai mult de presiunea media şi de concurenţa proiectelor de modificare a legii iniţiate la nivel de Parlament şi ministere. Lista substanţelor interzise conţine şi droguri care nu se vindeau în magazinele legale, cum e ketamina, 2CB-ul sau nitritul de amil (poppers). Interzicerea unei substanţe trebuie argumentată foarte clar, deoarece poate fi precedentul pentru măsuri prohibitive şi mai extinse – de exemplu, nu mi-ar plăcea ca Guvernul să interzică sunătoarea, din care se poate face un ceai foarte bun pentru răceală" – mai declară Vali Simionov.

Despre decesele tinerilor care au folosit asemenea produse, directorul RHRN spune că, în primul rînd, cei mai mulţi erau minori, iar cei care le-au vîndut sînt adevăraţii responsabili. Apoi consumul abuziv, ore sau zile la rînd. „Vorbim de consum prin injectare, pînă la epuizare fizică completă." În locul interzicerii, „ar fi putut însă funcţiona campanii de informare privind efectele substanţelor din magazinele de vise şi reglarea sistemului legislativ prin măsuri care să ofere instituţiilor responsabile (poliţie, OPC) instrumentele necesare pentru a interveni cînd e cazul. Aşa se procedează în cazul alcoolului, care prin comparaţie cu mephedrona are avantajul de a fi acceptat social, dar numărul de decese pe an e enorm, în comparaţie cu cele 5-10 cazuri neconfirmate de deces în urma consumului de droguri vîndute în magazinele de vise".

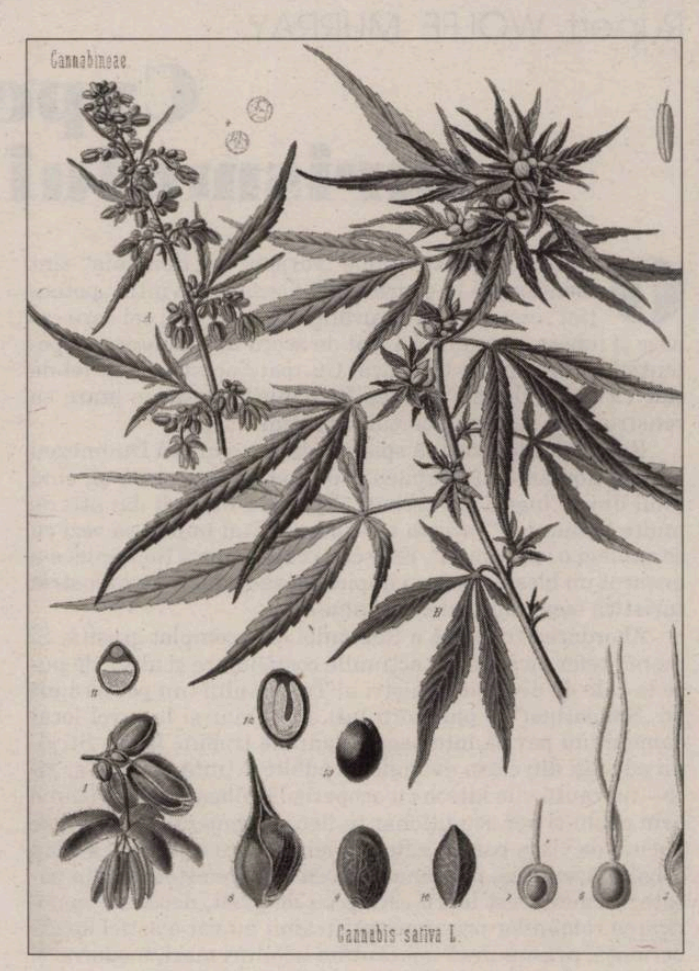

Problema legalizării nu ţine de morală, ci de politică şi economie. Legalizarea marijuanei poate scădea serios vînzarea alcoolului şi a tutunului. Drogurile „uşoare" nu sînt legalizate în nici o ţară din lume, însă sînt acceptate. În Europa, consumul de cannabis e tolerat sau dezincriminat în nouă ţări membre UE, plus Norvegia. „Acest lucru s-a întîmplat fie datorită îmbunătăţirii percepţiei cu privire la aceste substanţe, fie datorită banalizării lor, în urma constatării că, deşi ilegale, o proporţie însemnată a populaţiei le consuma obişnuit, caz în care încarcerarea «infractorilor» ar depăşi capacitatea penitenciarelor şi ar bloca economia naţională" – susţine Vali Simionov.

Greşeala de a interzice totul

...Acum zece ani, patronul unei cîrciumi de pe Ştirbei Vodă s-a gîndit să-şi crească vînzările. Punea amfetamină în băuturile răcoritoare, racolînd mai apoi clienţi deja dependenţi, pentru a le vinde droguri grele. Un alt caz, la Ploieşti: un antreprenor punea cocaină în aluatul de gogoşi. Îi crescuse vînzarea enorm, pe o cheltuială personală minoră. Acelaşi rezultat. Mai recent, în Bucureşti, s-a descoperit că salvia era fiartă în amfetamină. Tot pentru a da dependenţă.

Acestea sînt cîteva exemple de cazuri la care se poate ajunge prin interdicţie şi necunoaşterea fenomenului. Exemple de droguri necunoscute, dar existente, care nu pot fi interzise sînt peste tot. Cazul popperul-ului, găsit practic în orice sex shop din lume, cunoscut drept drogul gay-lor, folosit, gîndit, inventat pentru a înmuia muşchiul anal. Dacă însă îl tragi pe nas, efectul de high ţine cam 15 minute. Dacă bagi prea mult, poate să te omoare. Nu-l poţi interzice practic, fiind uşor de obţinut, pisînd vreo 50 de saprosane într-un mojar.

...Un fost patron de Legal Smoke din Bucureşti mi-a declarat, pe tema interzicerilor, foarte franc: „pe mine mă doare undeva de noua modificare a legii... într-o lună sînt pe piaţă cu altă marfă, nespecificată în noua reformulare legală. Ei au închis acum magazinele, bazîndu-se pe faptul că au murit nişte oameni. Au apărut brusc specialiştii care au făcut analize chimice pe substanţe. Dacă se dorea, asta putea fi făcută acum doi ani. Se cunoşteau efectele. Cînd vine unul să-şi deschidă magazin, tu nu te uiţi la marfă, timp de doi ani? Brusc mor oameni, nu e vina ta, spui că ăla vinde căcat, spui că abia acum ai văzut care e treaba etc., etc. Dacă nu ştii s-o foloseşti, orice substanţă chimică te poate băga în groapă".

...Iar posibilităţile de a te droga sînt nenumărate şi la îndemînă. Nu poţi controla substanţele de „vise" decît printr-o cultură şi o educaţie reală. România, în prezent, face greşeala de a interzice totul, avînd impresia că aşa se controlează situaţia. A interzice e uşor, dar unde te opreşti şi ce pot genera aceste interdicţii?

La noi, Cutia Pandorei deja s-a deschis. Cum vor fi în stare autorităţile să jongleze acum, între interdicţie şi educaţie, pentru a nu o închide înainte de a elibera şi speranţa, rămîne de văzut.

P.S. Lupta contra marijuanei a consumat mai mulţi bani decît războiul din Vietnam.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Fericirea în cifre.** Guvernul de la Luxemburg caută indicatori pentru a măsura gradul de satisfacţie al populaţiei. În următoarele luni, în micul principat se vor întreprinde consultări care să cuprindă „ansamblul locuitorilor“. Însă pînă la această cercetare, autorităţile au însărcinat un grup de sociologi şi statisticieni cu identificarea zonelor-cheie ale acestui studiu. Indicatorul cel mai folosit în lume este Produsul Intern Brut pe cap de locuitor, însă directorul instituţiei de sondaj Statec e de părere că acest indicator e depăşit, căci el nu reflectă decît o realitate parţială. Cercetarea asupra „fericirii populaţiei“ va lua în calcul, dincolo de factorii macroeconomici, şi indicatori de tip psihologic: percepţia rezidenţilor asupra străinilor, satisfacţia la locul de muncă, evoluţia preţurilor şi a proprietăţilor, percepţia asupra accesului la resurse şi energie. După o consultare prealabilă prin Internet şi în cadrul unor ateliere de lucru, Statec va prezenta rezultatele studiului. (după *Le Jeudi)*

● **Stocarea datelor personale e neconstituţională.** În Germania, Curtea Constituţională a hotărît că arhivarea în masă a convorbirilor telefonice şi a mesajelor electronice încalcă legea fundamentală. Datele stocate pînă acum de diverse instituţii ale statului vor trebui şterse. Stocarea în masă a acestor date încalcă un drept garantat prin Constituţie, anume secretul telecomunicării. O lege adoptată în 2008 îi obliga pe operatorii telecom să reţină, timp de şase luni, informaţii precum datele de identificare ale apelantului şi apelatului, localizarea lor în reţea, ora apelurilor şi durata convorbirilor, precum şi adresele de e-mail, ora transmiterii şi subiectele mesajelor electronice. Curtea Constituţională şi-a motivat decizia argumentînd că actul normativ nu precizează scopul reţinerii acestor informaţii şi care sînt situaţiile concrete în care organele de cercetare pot recurge la ele. Legea – care viza de fapt siguranţa naţională, după ce s-a dovedit că atacurile cu bombă din gara Atocha de la Madrid şi de la metroul londonez au fost pregătite şi coordonate cu telefoanele mobile – a fost întîmpinată cu proteste de cetăţenii germani, care s-au temut de eventuale abuzuri ale poliţiei şi de o intruziune neavenită în viaţa privată. Peste 35.000 de cetăţeni au depus plîngere – acesta e cel mai mare număr de sesizări pe acelaşi subiect înregistrat la Curtea Constituţională. (după *Die Welt)*

AVEŢI CUMVA HAINE DE BLANĂ SAU DE TELEMEA PENTRU A ILUSTRA SCRIEREA UNUI TEXT SIMPLU, CARE SĂ REZUME ÎN MOD BRUTAL INEFABILUL?

● Auzită în librărie: „Aveţi cumva *Anna Kournikova* de Lev Tolstoi?“. (**M. C.**)

● De 1 martie, printre tarabele cu mărţişoare de pe Kiseleff, se iţea, cam stingheră, o tarabă cu haine de blană. Ăsta e curat simbol. Dacă nu de primăvară, de amor, cu siguranţă. (**S. G.**)

● De 1 martie, în piaţă: „Ghiocei de Babadag avem!“. Am auzit pînă acum de mere de Voineşti, de cartofi de Suceava, de ţuică de Văleni sau de telemea de Sibiu. Oare care or fi calităţile ghioceilor de Babagad? Nu se usucă? (**A. P.**)

● Poşta Regală Britanică a ales zece coperte clasice de albume pop-rock (Pink Floyd, Blur, Led Zeppelin, Mike Oldfield, The Clash, Rolling Stones, David Bowie, Coldplay, Primal Scream şi New Order) pentru a ilustra, în semn de recunoaştere a „importanţei lor culturale“, o serie nouă de timbre poştale. Poşta Română tot la ulcioare de ceramică a rămas. (**M. C.**)

● Cu ocazia zilei de 1 martie, am vrut să trimit cîteva tradiţionale felicitări însoţite de mărţişoare. Am constatat că, din cauza folosirii continue a calculatorului, încep să am dificultăţi tot mai mari în scrierea unui text simplu, de mînă. Nu ştiu care ar fi soluţia. Poate un avertisment care să însoţească documentele Word, încă de la deschidere: „Atenţie! Folosirea acestui program nu înlocuieşte caligrafia!“. (**M. Ş.**)

● „Doar jumătate dintre români se spală pe mîini după ce folosesc toaleta.“ Vi se pare că aţi mai întîlnit, în tranziţie – sub orice „regim“: Iliescu, Constantinescu sau Băsescu –, o ştire de aşa mare interes public şi care să rezume atît de clar starea naţiunii? (**M. V.**)

● Mare meci mare de hochei la TVR: Canada-Statele Unite, finala olimpică. În ciuda unor stridenţe, comentatorul părea destul de profesionist şi imparţial. În ultimul moment însă, atunci cînd Canada a înscris în prelungiri golul victoriei, telespectatorii imparţiali şi plătitori de taxe au avut ocazia să afle în mod brutal preferinţele comentatorului TVR (Emil Hossu-Login). Omul a făcut literalmente explozie, strigînd cît îl ţineau bojocii: „Gol Canada, gol Canada, gol Canada, gol Canada! S-a făcut dreptate în sportul acesta, s-a făcut dreptate!“. În „sportul acesta“, Canada este cea mai mare putere, are 14 medalii de aur olimpice, iar Statele Unite s-au prezentat doar cu o echipă tînără şi ambiţioasă, care a reuşit, în mod surprinzător, să ţină în şah, pînă în ultimul moment, colecţia de vedete canadiene. Un context în care cuvîntul „dreptate“ pare uşor straniu. Să fi fost vorba de dreptatea unui Goliat care, de astă dată, l-a învins pe David? Sau de vreo dreptate istorică legată de pieile roşii? (**A. M.**)

● Surprinzător de rafinat acest obscur demisionar din PSD, care invocă inefabilul argument că „nu se mai regăseşte în partidul său“. Prea mult Proust dă nu o dată asemenea efecte perverse. (**R. C.**)

Cu ochii-n 3,14

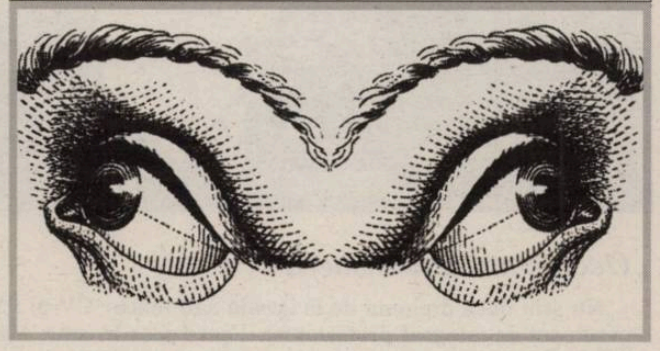

DE UNDE UN PUBLIC PROASPĂT PENTRU FORMULE DE CĂUTARE CARE IGNORĂ NU MAI ŞTIU CE?

● De unde atîta euforie în reclama medicamentoasă „(Cu) Prostamol e simplu să fii bărbat!“? Zău? Adevărul sănătos este că niciodată nu-i simplu să fii bărbat, dar nici femeie. (**R. C.**)

● Pe site-ul Voxpublica, Vasile Ernu face o socio-analiză a stării culturale a ţării şi, la un moment dat, vorbeşte şi despre reviste: *„Dilema veche,* poate cel mai citit săptămînal cultural, ziarul cultural al clasei de mijloc româneşti, acordă mult prea puţin spaţiu cronicii de carte şi articolele sînt prea «pe linie» pentru a provoca. Este o revistă conservatoare pentru un public conservator, sau mai degrabă confortabil. Are însă un public foarte stabil“. Din fericire, publicul nostru nu e doar stabil, dar şi mai inteligent şi ştie că *Dilema veche* nu poate fi, cu doar 2 pagini de cultură dintr-un total de 24, „săptămînal cultural“, motiv pentru care cele două cronici de carte sînt arhisuficiente. Altminteri, felul cum a reuşit Ernu să combine în aceeaşi frază publicul conservator cu cel dilematic şi din clasa de mijloc rămîne o performanţă amuzantă. (**M. C.**)

● Tipic românesc: chiar în mijlocul Halei Obor, care mai are puţin şi se dărîmă (cel puţin aşa pare din interior), în mirosul de peşte nu tocmai proaspăt amestecat cu cel de brînză şi de zoaie, este o plăcuţă care îţi indică un cabinet de avocatură, „cu acte în regulă“, căci scrie că e vorba de baroul din Bucureşti. Aşadar, dacă eşti comerciant şi ai probleme cu împărţitul tarabei, cu concurenţa neloială la crapul de Dunăre sau dacă îţi aminteşti de „problema“ cu păşunea pe care ţi-a suflat-o cumnatul care acum se dă mare cu telemeaua sa veche de oaie, ai oricînd un avocat la îndemînă. Sîntem încă în tranziţie, fraţilor! (**A. P.**)

● Un anunţ ne invită „în Clubul el Dictador, situat pe strada Sfîntul Dumitru, pentru o seară new wave cu DJ Rabinu – cocktail-uri Kamikaze pe gratis“. Un party *ideocumenikitsch!* (**M. C.**)

● Am dat să caut pe Google ceva despre Herman van Rompuy şi, după primele litere, deja Google îmi sugera formule de căutare. Cele mai populare căutări se pare că au fost „Herman van Rompuy Bilderberg“; „Herman van Rompuy mason“; „Herman van Rompuy CV“ şi „Herman van Rompuy Antichrist“. Deci, din primele patru, jumătate prostii conspiraţioniste, una despre CV-ul său şi o alta din care bietul om iese Antichrist. Google zice că există 2200 de pagini care îl leagă de Antichrist. Aş fi vrut să fac o poantă inteligentă de final, dar nu-mi vine nici una. (**C. G.**)

● În atenţia persoanelor care suferă de un acut orb al găinilor şi, mai ales, a nesimţiţilor care ignoră semnele ce indică „loc de parcare pentru şoferii care însoţesc persoane cu dizabilităţi“ au fost afişate mesaje cu mult mai explicite. Adică, pe principiul „Care o mai parca aici, crăpa-i-ar capul caprei lui“, au apărut plăcuţe cu „Mi-ai luat locul, ia-mi şi handicapul“. (**R. T.**)

● La nu mai ştiu ce televiziune, despre cutremurul din Chile: „Pompierii au găsit cadavrul unei fete, dar fata era cît se poate de vie“. Chiar aşa (şi fără legătură cu seismele): cît de vie poate fi o fată? (**M. V.**)

MAI CĂ-ŢI VINE SĂ SPUI: NAŢIUNE, TE SURPRINDE UNUL DE TINICHEA?

● Vîrstă: 49; înălţime: 1,85 m; greutate: 85 kg; tensiune: 10/9; puls: 56 bpm; colesterol 209. Bref, pacientul Barack Obama e în super-formă. Mai că-ţi vine să spui că e sănătos tun. Dar dacă asociezi „tun“ cu SUA, devine angoasant. (**M. M.**)

● Preşedintele venezuelean Hugo Chávez, aflat în plin discurs către naţiune, a fost întrerupt de o pană de curent, fenomen tot mai frecvent în ţara pe care cu înţelepciune o conduce. Acum îmi dau seama în ce consta strategia Ceauşescu în electricitate: ca să nu păţeşti o asemenea ruşine, mai bine întrerupi curentul cu totul. (**M. Ş.**)

● Afli, din pagina de publicitate a unei reviste, un lucru care te surprinde: „Au fost necesari ani de cercetări pentru ca, cel mai mare specialist în seminţe de roşii din Europa, să pună la punct «roşia uriaşă cu gustul de altădată»“ (amplasarea virgulelor aparţine textului original). Mai la vale, un „cupon de rezervare pentru seminţe de roşii gigant (limitat la 6 plicuri/familie“ te ajută să-ţi formulezi dorinţa: „Da, doresc să fac parte dintre privilegiaţii care vor primi seminţele de roşii uriaşe cu gust autentic“. De-aici, fandacsia-i gata. (**D. S.**)

● Am văzut cu ochii mei, la Meli Melo, unde de obicei sînt numai gagici care stau cu orele pentru a proba coliere şi cercei: de 1 martie, shop-ul era plin de bărbaţi! Mă uitam prin vitrină cum se apleacă stîngaci spre gablonţuri, cum ţin pe braţ coşuleţele ca nişte mătuşi care au ieşit să cumpere ouă, cum pun sfioşi întrebări vînzătoarelor care dau sfaturi de potrivire şi de nimereală. Asta înseamnă că n-a dispărut romantismul, chiar dacă e vorba doar despre unul de tinichea. (**A. P.**)

Portretul dinaintea morţii

– un proiect al fotografului Michelle BRESSAN –

Michele Bressan este cel mai tînăr şi cel mai efervescent fotograf promovat prin proiectul RoArchive, iniţiat de CNCSIS împreună cu UNArte, pentru documentare pe tema României contemporane, într-o încercare de a schimba imaginea internaţională a ţării. Proiectele lui au păstrat acelaşi ochi indiscret, fiind marcate de experiment şi explorare, precum în seria de polaroide expuse la Atelier 35 sub titlul „1980“, expoziţia de „Filme găsite“, organizată în sufrageria unui prieten, sau seria de cărţi poştale realizate la Chişinău cu imagini de la periferie, pe care ulterior le introducea abuziv în standurile comerciale din centru. Cu seria „65 plus“, portrete de pensionari, comandată de Fundaţia „Raţiu“ în cadrul iniţiativelor de implicare socială prin artă, fotograful se apropie de subiectul celei mai recente expoziţii, „Last Shot“ („Ultimul cadru“), vernisată la Galeria H'art, pe 16 februarie.

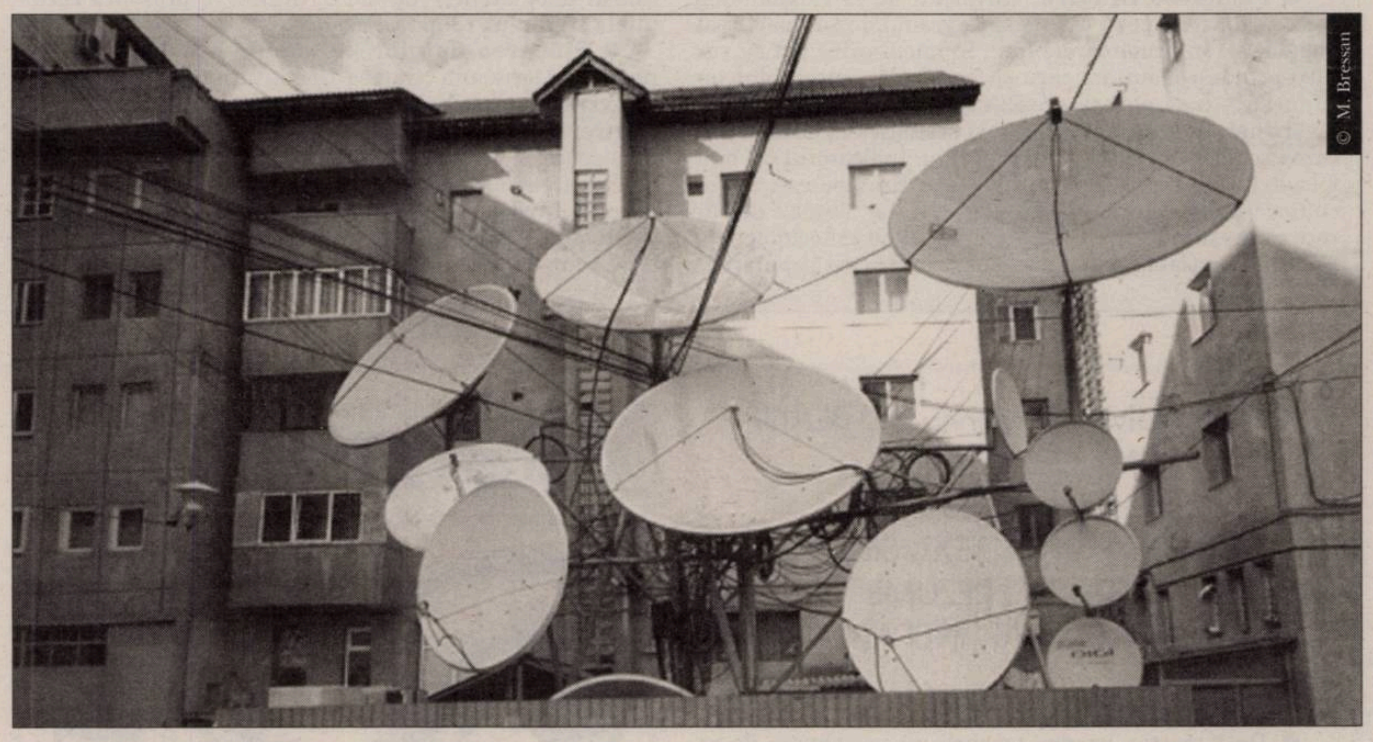

Fotografie tip parastas

„Dacă ai observat, la priveghi sau la parastas, ori în capătul unui cortegiu funerar, există un fel de tablou funerar. Sau poate ai văzut vreodată la cineva acasă acel portret cu banderola neagră. Bunicul meu care, ca toţi bunicii, are banii de înmormîntare puşi deoparte de ceva vreme, mi-a spus la un moment dat că ar dori să-i fac o astfel de fotografie pentru tabloul funerar. Adică un portret funerar. Cred că a vrut să i se realizeze această fotografie argumentînd destul de dezarmant – are peste 80 de ani şi poate e normal, cînd ai totul pregătit, să te gîndeşti că, domnule, doar nu o să folosească o fotografie din tinereţe, ci una recentă.

La ceva vreme după episodul ăsta, am fost în vizită la un prieten din Turnu Severin şi am văzut că oamenii de acolo au obiceiul de a pune în geamul de la stradă portretul funerar al decedatului, pe care îl lasă acolo timp de un an, cred. Era foarte straniu să merg printr-o alee de blocuri şi să văd în multe ferestre acest tip de fotografie, cu o lumînare aprinsă. Şi uitîndu-mă la toate aceste portrete, mi-am dat seama că nu exista un *stas* de portret funerar, aşa cum există, de exemplu, pentru fotografiile de buletin sau paşaport. E clar, acestea din urmă trebuie să respecte un format şi aşa mai departe. Portretele funerare pe care le-am văzut la Severin erau în toate felurile, iar multe dintre ele erau fotocopii destul de grosiere. Majoritatea, erau aşa: personaj bust, cu privirea înainte. M-a frapat mai ales răceala pe care mi-o inspirau.

Toată povestea asta m-a făcut să-mi amintesc de portretul pe care mi l-a comandat bunicul meu şi m-am gîndit că o astfel de serie ar putea reprezenta un bun eseu fotografic.“

Un experiment social

„Am început să lucrez la proiectul «Last Shot» în cadrul temei de licenţă la Universitatea de Arte, dar am vrut în acelaşi timp să-l realizez ca pe un serviciu profesionist, aşa cum mi-a solicitat bunicul meu. Iar la începutul preocupărilor mele ca fotograf mă tot loveam de o vorbă: aceea că nu te poţi numi fotograf profesionist pînă nu cîştigi de pe urma imaginilor tale. Am vrut să ironizez mitul ăsta, aşa că am dat un anunţ la ziar. Am spus că sînt fotograf profesionist, cu aparatură performantă, lucruri de genul ăsta, care cred că şi-au jucat rolul lor, şi că fac portrete funerare. Şi m-am trezit că mulţi dintre cei care răspundeau anunţului credeau că fac monumente funerare şi că mă ocup de fotoceramică, de transpunerea fotografiilor pe cruce. Dar aceia cărora le-am realizat portretele au înţeles foarte bine despre ce e vorba.“

Fotografie din expoziţia „Last Shot“

„Occidentul te consacră“

„Nu ştiu dacă diploma de la şcoală sau măcar CV-ul îţi dă statutul de fotograf profesionist. Poate doar în acte. Iar titlul de profesionist ajungi să-l conştientizezi cînd ai o evoluţie convingătoare faţă de tine însuţi şi, mai ales, cînd ajungi la un nivel de recunoaştere unanimă în sfera profesioniştilor. Această recunoaştere se reflectă şi în premiile acordate de mari specialişti în domeniu, de către instituţii sau comisii prestigioase, ca şi prin includerea lucrărilor tale în colecţii importante, din unele muzee. Mă refer în special la genul de concursuri din străinătate. Pentru că pe teritoriul nostru, la un moment dat, cercul devine foarte strîns şi se închide repede. Nu spun că nu sînt obiectivi, dar ajungi inevitabil, ca în orice comisie, să te afli faţă în faţă cu cineva care îţi este prieten sau profesor şi aşa mai departe.

O realizare majoră pentru mine este faptul că am cîştigat Premiul Essl pe România la fotografie, iar lucrările au fost expuse la Viena şi ulterior achiziţionate de Muzeul Essl, unde am fost inclus într-o colecţie în care se află, de exemplu, şi lucrări ale lui Andy Warhol. La începutul experienţei mele ca artist, nu mă puteam considera nici artist vizual şi nici fotograf. Deşi este adevărat că am terminat Liceul «Tonitza», dar pe atunci nu eram foarte orientat. Eram genul de puşti care face «Tonitza» pentru că era găşcăraie, era un mediu foarte tare. Evident că, oricît n-ai vrea, şcoala te formează pasiv totuşi şi într-un fel te mînă către anumite preocupări, îţi dezvoltă o anumită sensibilitate care ulterior, în cazul meu, s-a concretizat prin fotografie. Cu toate că imediat după liceu am dat la SNSPA, la Comunicare.

În mare măsură şi lucrările din seria «Last Shot» fac trecerea către fotograful profesionist care vreau să devin. Nu ştiu dacă am vrut neapărat să dovedesc ceva, dar este într-adevăr altceva decît ceea ce am făcut pînă acum, acele imagini care îmi sînt destul de specifice. Cred că m-am maturizat destul de mult ca artist în realizarea acestui proiect, tocmai pentru că este poate unul dintre primele proiecte cu un concept destul de solid definit. Pînă acum, majoritatea proiectelor mele nu aveau neapărat un concept strict, erau destul de libere, în timp ce «Last Shot» este prima încercare de a transmite lucrurile foarte clar, foarte concis. Şi pentru că am lucrat foarte mult, pînă acum, în zona de improvizaţie şi de *snap-shot*, aceste portrete au fost pentru mine ocazia de a arăta că pot respecta regulile de aur şi canoanele de fotografie exactă.“

Digital vs *film*

„Deşi pînă acum am lucrat exclusiv pe film, în cazul ăsta am ales să lucrez pe digital dintr-un singur motiv: acela de a nu avea frustrarea de a pierde cadrele. Cînd lucrezi pe film, există întotdeauna un oarecare grad de imprevizibil, multe se pot întîmpla. Iar aici era clar că nu era o situaţie care să-mi permită să revin şi să refac imaginea în cazul unui defect sau eşec. Dar ulterior mi-am dat seama că digitalul este mai comod, avantajează foarte mult şi tema, pentru că digitalul este rece. Se potriveşte acestui tip de imagine şi acestui tip de proiect tocmai pentru că este o imagine rece. Prin estetica sa, filmul va fi întotdeauna mai cald, mai intim, va reda un tip de realism pe care digitalul încă nu îl poate oferi. Şi de asta lucrez tot timpul pe film, pentru că prefer obiectivitatea filmului, de la cromatică la tot. Intervine un mare grad de realism şi datorită fizicalităţii sale, ai cadrul în faţă, ai negativul, e palpabil. Ca să nu mai vorbesc de naşterea cadrului, cînd pui hîrtia în tavă şi tot procesul aferent, care este ca o reconstituire a momentului în care ai declanşat. Există un fel de întoarcere în timp, cînd ia naştere imaginea de pe film. De multe ori am filme pe care nu mai ştiu ce cadre am şi cînd le redescoperi, te trimit cumva înapoi în timp.“

Rebelul de la RoArchive

„În proiectul RoArchive, al Consiliului Naţional al Cercetării Ştiinţifice din Învăţămîntul Superior, avem mai mult o libertate a temei şi mai puţin a tehnicii. Pe ei îi interesează surprinderea României contemporane în fotografii, să creeze o arhivă, iar prin asta noi avem o libertate destul de limitată în anumite sensuri. Pentru că este o documentare, cadrele trebuie să fie obiective. Cu «Memories for Free», seria de fotografii de pe litoralul românesc, expuse anul trecut în septembrie la Ark, şi-au dat seama că nu este cazul să le pună în discuţie din cauza unor cadre mai mult sau mai puţin ironice. Bine, poate nu toţi au văzut omul leşinat cu capul în nisip, dar eu regăsesc România şi în acest tip de discurs. Densitatea momentelor ironice vine din faptul că pe litoral vin toţi din toate părţile şi se lovesc cap în cap. În acelaşi loc, consumerismul nebun este amestecat cu o inocenţă de acum 20 de ani.“

Casa Poporului şi defectele tehnice

„*Generation Loss* este un film realizat împreună cu Larisa Sitar, ale cărei proiecte pendulează în jurul peisajelor arhitecturale şi al spaţiului public, ca în proiectul fotografic al satelor fantomă, abandonate de muncitorii plecaţi la lucru în străinătate, sau intervenţia «Hotel Uniunea» de la Chişinău, cînd a înscenat construirea unui hotel pe locul unui parc, pentru a testa reacţiile trecătorilor. *Generation Loss*, filmul realizat împreună, este construit pe baza unui concept găsit întîmplător pe Internet pe un forum de discuţii, unde cineva spunea că adaptorul pentru caseta VHS generează fenomenul de *generation loss*, adică se deteriorează la copierea succesivă. Noi am luat un film de 10 secunde cu Palatul Parlamentului şi am realizat 20 de copii. Imaginea şi sunetul se degradează la fiecare copiere, pînă este redusă la nişte pixeli. Casa Poporului, acest simbol al comunismului, este deconstruit prin imagine, cu ajutorul unui defect tehnic.“

Michele Bressan vă invită la expoziţie

„Pe scurt, seria «Last Shot» înseamnă portretele unor oameni care ştiu că vor muri. Chiar dacă cei care mi-au pozat vor mai apărea în alte cinci sute de fotografii pînă în clipa morţii, pentru mine acesta este ultimul lor cadru şi aşa va rămîne, pentru că eu ştiam de ce declanşez, iar persoana ştia de ce îmi pozează. În asta constă intensitatea momentului pe care am vrut să-l redau. Şi chiar dacă am încercat să fiu cît mai obiectiv, peste această imagine se suprapune acest strat extrem de emotiv al conştiinţei că vom dispărea.“

a consemnat Sanda WATT

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VII, nr. 317 ● 11-17 martie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

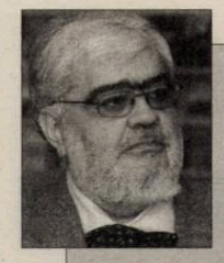

Andrei Pleşu
„Recitiri“
pagina **3**

Mircea Vasilescu
„Ţapii ispăşitori în Europa“
pagina **3**

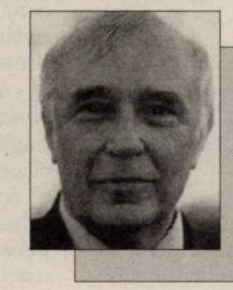

Robert Skidelsky
„Reforma marilor bănci“
pagina **5**

Cui îi mai e frică de FEMINISM?

„Femeia e cel dintîi învăţător al nostru, femeia e cea dintîi ocupaţie a juniei noastre, femeia e singura în stare să facă toată fericirea şi ticăloşia bărbăţiei noastre.“

ION HELIADE RĂDULESCU – CURIER DE AMBE SEXE, *1837*

5 948467 000346 10

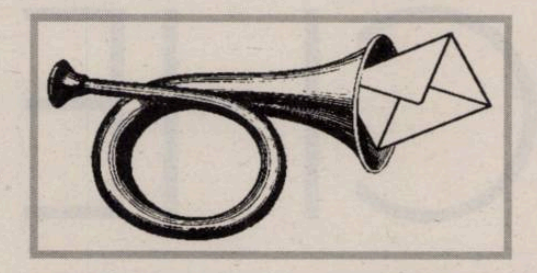

Nr. 312: *„Starea jazz-ului“*

„It's music, and I like it!“ – Miles Davis

Nu pot să scriu despre Miles Davis decît confesiv, visceral, din postura nocturnă a insomniacului care-şi cultivă, cu narcisism moderat, sper, biografia.

Recunosc, sînt un senzorial: cubismului cerebral şi geometric îi prefer linia fluidă, voluta, la fel cum epopeea cerebrală a lui Valéry se aşază mai jos decît febrilul plonjon al lui Rimbaud în vidul Necunoscutului. Cît despre poveste, frumuseţea ei stă în urma, în parfumul pe care-l lasă după ce memoria şterge conturul personajelor şi al eroismului sau laşităţii lor – lucrul ăsta nu e un capriciu de estet, nici stilistică goală, ci urmarea unei memorii precare.

Aşadar, în locul poveştii... o fotografie. Fotografii marilor muzicieni, urmînd imperative comerciale, stăruie în stereotipul cadrelor tip muzician + profil + instrument + clarobscur + palmă dreaptă, stîngă susţinînd tîmplă dreaptă, stîngă. Sau genul incognito – muzician transpirat, aplecat asupra instrumentului său, sugerînd simbioza totală (sigur, nimeni nu neagă că ea există) – imagine pregătită, evident, cu minuţiozitate, într-un studio.

Miles Davis nu a scăpat nici el de graba tipografilor de a vinde calendare şi postere. Există, totuşi, o fotografie în care ochiul fotografului este tandru, cald, uman, lipsit cu totul de răceală profesională şi de indiferenţă suverană: Miles e aşezat pe un scaun simplu, cu spătar alb sau crem (imaginea e alb-negru, iar tonurile intermediare pot înşela foarte uşor), îmbrăcat lejer – mînecile suflecate ale cămăşii, pantalonii călcaţi neglijent – greutatea corpului lăsată în braţul drept. În mîna stîngă, aşezată liniştit pe genunchi, o ţigară aprinsă. Chipul e luminat de un zîmbet larg, copilăresc, pe care ridurile din fotografiile mai tîrzii s-au străduit în zadar să-l sluţească. Nimic din artistul rece, superior, însingurat, cu care s-a obişnuit un public pentru care arta „e treaba artiştilor“, niciodată şi a lor, şi pentru care bîrfa biografică este singura formă de participare emoţională. Îmi place imaginea asta şi pentru că pot „citi“ în ea – dacă fotografia este, etimologic, „scriere cu lumină“, de ce nu ar putea fi citită? – ceea ce nu m-aş încumeta să exprim în cuvintele salubre, igienice ale muzicologilor (nici nu aş şti cum, de altfel), ci în ritmul imperfect, nestatornic, al emoţiei. Căci omul întreg stă în zîmbetul acela larg: neastîmpăr creator, vibrant, versatil. Între muzicienii de jazz, Miles Davis întruchipează o formă singulară de eroism natural, fără ostentaţie şi fără încrîncenări orgolioase. S-a întîmplat (i s-a întîmplat) ca fiecare înregistrare să împingă limitele jazz-ului, să-i pună în discuţie limbajul şi soluţiile. Nu a stăruit într-o formulă mai mult decît pentru a-i explora resursele expresive, nicidecum tehnice, pentru că sensibilitatea i-a orientat mai bine imaginaţia, decît studiul acerb. Scopul lui este expresia, nu forma.

Aşa se explică faptul că albumul său *Kind of Blue* (Columbia, 1959) reprezintă media perfectă între tempo-ul agresiv, năucitor al bebop-ului şi contrapunctul isteric al free jazz-ului. Ambele extreme, una dominată de rigori formale, cealaltă – de imperative inovatoare, sînt în egală măsură artificiale, „datate“, iar cronologia muzicală a secolului al XX-lea le-a lăsat în dicţionare sau în arhivele personale ale împătimiţilor. *Kind of Blue* este adevărata definiţie a virtuozităţii născute, paradoxal, din simplitate, şi nu din trudă atletică. Golită de expresie, ea nu e decît o maşinărie sofisticată, un produs splendid şi lipsit de sens pentru ceilalţi, reduşi la muţenie admirativă, mai puţin la înţelegere şi participare. *Kind of Blue* temperează orgoliul şi frustrarea copilului bastard al muzicii – jazz-ul afro-american – de a se măsura cu muzica europeană, înaltă, academică. Căci jazz-ul este, în cel mai înalt grad, contagios: odată instalat, se răspîndeşte cu repeziciune în aerul pe care-l respiri, în culorile pe care le vezi, în ochii femeii pe care o iubeşti, infectează ţesuturile sufletului (cred că şi sufletul are straturi, sertare, vase comunicante, nu e un sac gol în care depui regulat patetisme).

Citind felurite cronici, mai mult sau mai puţin reuşite, ale albumelor din perioada '58-'70 (pentru sesiunile *Beaches Brew* n-am încă organ), m-a amuzat de fiecare dată limbajul îmbîcsit de superlative, majoritatea din categoria enormului, supraumanului, cosmicului etc. Toate acestea dădeau un aer patetic textelor, dacă nu chiar funebru, ca şi cum muzica începe şi se sfîrşeşte ba cu *Milestones,* ba cu *Sketches of Spain* sau *Quiet Nights.*

Se poate vorbi cu seriozitate despre această fiinţă plăpîndă, firavă – fără a zvîrli complet în ridicol obiectul admiraţiei – în categoriile fabulosului, ale basmelor urbane cu zmei şi eroi îndrăgostiţi planînd printre zgîrie-nori? Se poate vorbi savant despre muzică în termenii unei poveşti cu incipit, punct culminant şi final? Răspunsul, simplu, definitiv, rămîne cel pe care Miles Davis l-a dat jurnaliştilor munciţi de întrebarea dacă *Sketches of Spain* este sau nu este jazz: *„Well, it's music, and I like it!“.*

Alexandru FUNIERU
al_funieru@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mici ilegalităţi, corupţie mică (dar scumpă)**
- **Ce şi cît ştim despre sex**
- **Proasta creştere**
- **Cum credem în Dumnezeu?**
- **Cum ne construim elitele?**
- **Dreptul la opinie**

„Nu am propus nume sonore“?

Şi eu, ca şi toţi cei implicaţi în activitatea de jazz, cred că am o responsabilitate: cel puţin să încerc să îndrept cîteva lucruri care pot distorsiona percepţia unora în ceea ce priveşte subiectul „Starea jazz-ului“. Cu alte cuvinte, unele greşeli se cuvin corectate, iar unele limite informaţionale se cuvin completate:

– selecţia celor „20 de albume esenţiale de jazz românesc“ presupune o selecţie, inclusiv din cele realizate de Lucian Ban, deci nu toate cele 5 (cinci) ale sale; dar şi prezenţa unor maeştri ai jazz-ului autohton precum Jancsy Korossy, Ştefan Berindei, Alexandru Imre, Paul Weiner şi Eugen Ciceu-Cicero ori Anca Parghel, mai tinerii Florin Răducanu, Marian Petrescu (discul anului 2006 în Finlanda), Florin Niculescu şi Costel Niţescu în Franţa şi Decebal Bădilă în Germania, dar şi seria „Restitutio“ (cinci CD-uri Electrecord, dintre care unul cu R. Oschanitzky);

– dl Mihai Godoroja afirmă că şcolile de jazz româneşti n-au produs nume sonore, dar cum rămîne cu M. Popp, Aura Urziceanu, Johnny Răducanu, Peter Wertheimer, Dan Ionescu, Dan Mîndrilă, Garbis Dedeian?! Aceştia – şi mulţi alţii – n-au fost şi nu sînt autodidacţi, majoritatea au studii la licee şi conservatoare de muzică clasică;

– într-adevăr, nu există Asociaţia Criticilor de Jazz din România – după cum observă dl Mircea Streit –, dar nu noi, organizatorii Galei Premiilor de Jazz pe anul precedent, sîntem vinovaţi că unii jurnalişti consemnează greşit; organizator principal a fost Fundaţia MUZZA, de unde şi subtitlul „Premiile MUZZA“;

– nu Festivalul de la Sibiu a reprezentat practic „piatra de temelie a jazz-ului românesc“, cum afirmă dl Mircea Streit; deja în 1974, Theodor Cosma, Edmond Deda, Sile Dinicu, Alexandru Imre, Aura Urziceanu, Korossy, Oschanitzky, quintetul de jazz Bucureşti (cu Mîndrilă, Berindei, Popp, Gondi şi Răducanu) aveau multe succese la activ, atît în ţară cît şi peste hotare, iar Armstrong, Ellington, Hampton, Brubeck, Art Blakey, Ornette Coleman, Monk, Gillespie, Burton, Mulligan şi chiar Jarrett (cu grupul Ch. Lloyd) au fost la Bucureşti în 1967, înaintea Festivalului de la Sibiu; să-i dăm crezare lui Mihai Berindei care spune în *Dicţionarul de jazz,* p. 226: „Începuturile jazz-ului românesc datează din 1926, fiind marcate prin emisiunile (radiofonice) ale formaţiei The Hot Chaps“;

– dacă unii nu ştiu ceva nu înseamnă că acel ceva sau cineva nu există sau n-a existat, de la jazz-ul românesc în totalitatea sa, pînă la Festivalul de la Ploieşti, ori valoroasa şcoală clujeană de critică şi estetica jazz-ului alcătuită din Pitty Vintilă, Zsolt Gyorgy, Iosif Viehmann, Virgil Mihaiu şi Ioan Muşlea, sau unele emisiuni de jazz şi blues omise, precum *Profesiunea jazz-man,* în fiecare zi, de luni pînă vineri, de la ora 12,30, pe Radio România Muzical.

Alexandru ŞIPA
www.fundatiamuzza.ro, jass@rdslink.ro

N. red.: Cititorii cunoscători de jazz pot completa lista albumelor esenţiale de jazz românesc pe site-ul revistei, la www.dilemaveche.ro/index.php?nr=312&cmd=articol&id=12429.

Am zîmbit la...

Definiţii trucate

1) Reverberare – rescrierea verbelor ce fac obiectul eratei unei cărţi.

2) Ostentaţie – tentaţia osului în politică.

3) Recidive – dive care devin tot mai reci şi arogante cu propriii fani.

4) Produsul carte/zi/an – fals raport dintre numărul de cărţi editate şi intervalul de timp convenţional.

5) Propolis – demersul personal şi – totodată – profesional al unui tînăr de a ajunge de la sat la oraş.

6) Bigudiu – vine din engleză *(be good you!* = fii bun tu!).

7) Interlop – o simplă inversiune a două litere din cuvîntul... Interpol, pentru a-l păcăli pe cel din urmă în privinţa primului.

8) Monolog – olog de un singur picior (altfel ar fi... biolog).

9) Consumabil – modul abil, ponderat de a consuma.

10) Păienjeniş fiscal – o pînză mai aparte, fin ţesută, care se va rupe, cel mai probabil, taman la urcarea cumulativă a celui de-al zecelea... „elefant“ evazionist (se poate ţine cont şi de un cîntec binecunoscut pentru copii).

Florin NECHITI
nechitif_bn@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.400
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Recitiri

Îmi îngădui să prezint cititorilor cîteva fragmente, alese în grabă, din imensa literatură despre Karl Marx, în speranța că, prin ele, grupajul de articole din numărul trecut al Dilemei vechi *va căpăta un acompaniament ceva mai... dilematic.*

K.R. Popper (*Societatea deschisă și dușmanii ei,* vol. II, Editura Humanitas, 1993, pp. 93-95): „În ciuda meritelor sale, Marx a fost, după credința mea, un fals profet. El a fost un profet al cursului istoriei, iar profețiile sale nu s-au adeverit. Dar acuzația mea principală nu este aceasta. Mult mai important este că a indus în eroare o mulțime de oameni inteligenți, făcîndu-i să creadă că profeția istorică este modul științific de abordare a problemelor sociale. Marx e răspunzător pentru influența devastatoare a metodei istoriciste de gîndire în rîndurile celor dornici să promoveze cauza societății deschise. (...) Lenin și-a dat repede seama că marxismul nu putea fi de nici un ajutor în chestiuni de economie practică. (...) Amplele cercetări economice ale lui Marx n-au abordat nici măcar tangențial problematica politicii economice constructive... După cum recunoaște Lenin, în opera lui Marx nu se poate găsi aproape nici un cuvînt despre economia socialismului, în afară de sloganе inutilizabile de felul «de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi» (...). Marxiștii nici n-au studiat măcar ceea ce așa-numiții «economiști burghezi» realizaseră în acest domeniu. Prin formația lor, ei erau chiar mai puțin pregătiți pentru munca constructivă decît unii dintre «economiștii burghezi».“

N. Berdiaev („Persoana umană și marxismul“, în *Marx contra Isus,* antologie de Vasile Igna, Editura Universal Dalsi, 2003, p.137): „Antipersonalismul marxismului decurge (...) din concepția sa eronată despre timp. Doctrina comunistă, mai ales în aplicarea ei practică, privește relația dintre prezent și viitor ca o relație între mijloace și scop. Prezentul este mijlocul, iar scopul imediat nu se realizează. Sînt tolerate mijloace care nu au nimic în comun cu scopul: violență și tiranie pentru a realiza libertatea, ură și disensiuni pentru a dobîndi fraternizarea. Plenitudinea vieții umane nu se va realiza decît într-un viitor îndepărtat. În prezent omul rămîne spoliat, tot ce poseda a fost alienat, ba chiar omul s-a alienat în raport cu sine însuși. Iată de ce comunismul marxist afirmă omul, și mai mult, omul deplin, în viitor, negîndindu-l în prezent. Omul de astăzi nu este decît un mijloc în direcția omului de mîine; după cum generația actuală este un mijloc în direcția generației viitoare. O asemenea atitudine față de timp este incompatibilă cu principiul persoanei, cu faptul de a recunoaște că orice persoană umană are o valoare intrinsecă și dreptul de a-și realiza plenitudinea vieții, are conștiința de a nu fi parte, ci întreg. Nici un om, indiferent de clasa căreia îi aparține, nu poate fi considerat ca un mijloc sau privit exclusiv ca un obstacol. Aceasta e o chestiune de antropologie, iar nu de sociologie, dar marxismul nu posedă o adevărată antropologie.“

S. Bulgakov („Karl Marx ca tip religios“, în *Marx contra Isus,* ed. cit., pp. 219-220): „Nu putem trece sub tăcere opiniile lui Marx asupra problemei evreiești, unde directitatea lipsită de nuanțe și specifica lui cecitate spirituală se manifestă deosebit de pregnant (...) Pentru Marx, problema evreiască este aceea a «jidovului» cămătar, și ea se va rezolva de

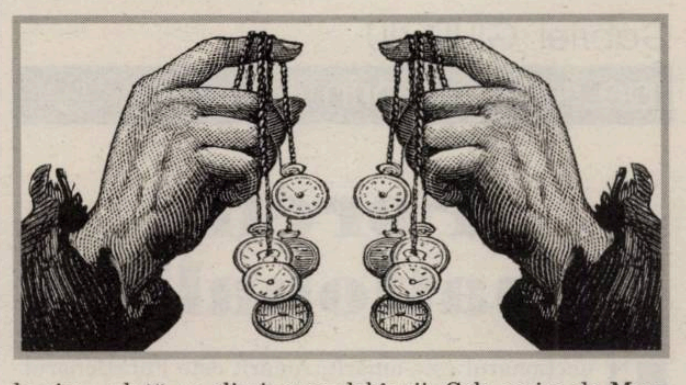

la sine, odată cu eliminarea dobînzii. Cele scrise de Marx asupra problemei evreiești mie îmi provoacă o maximă repulsie. Nicăieri ca aici n-a mai apărut în toată goliciunea lui acest mod de a raționa glacial și fără inimă, și de aceea orb și unilateral. Dar să citățm mai bine opiniile lui Marx. *«Care este baza laică a iudaismului? Necesitatea practică, egoismul. Care este cultul laic al evreului? Mercantilismul. Care e Dumnezeul lui laic? Banul. Ei bine, emanciparea de mercantilism și de bani – deci de iudaismul practic, real – ar fi auto-emanciparea epocii noastre (...) Emanciparea evreilor, în ultimă instanță, înseamnă emanciparea omenirii de iudaism. (...) Banul este Dumnezeul gelos al lui Israel, în fața căruia nu poate exista nici un alt Dumnezeu. (...) Adevăratul Dumnezeu al evreului este polița. (...) Naționalitatea himerică a evreului este naționalitatea negustorului, a financiarului în genere...».* De ce s-a ridicat oare fiul împotriva maicii sale, de ce și-a întors fața de la suferințele ei seculare, de ce s-a lepădat el de propriul său popor?“

A recitit pentru dumneavoastră Andrei Pleșu

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Țapii ispășitori în Europa

S-au dus vremurile în care se scanda cu convingere, în diverse țări și în diverse limbi, „noi sîntem poporul!“, iar asta exprima sintetic ideea că poporul știe „cine este și ce vrea“. Acum, tot mai mulți politicieni au impresia că știu mai bine „cine e poporul“ și îi livrează, în pilule ușor de înghițit, ceea ce *ar trebui* să vrea: răspunsuri și soluții facile la întrebări pe care cetățenii de rînd uneori și le pun, alteori le primesc de-a gata. „Poporul“ a ajuns să fie invocat și convocat adesea pentru chestiuni pe care unii politicieni le pun pe agenda publică nu neapărat pentru că acolo le e locul, ci pentru că, astfel, obțin voturi sau măcar o imagine mai bună. Populismul e în floare – transpartinic și transeuropean.

La alegerile locale din Olanda, partidul populist condus de Geert Wilders (nu vi se pare că seamănă izbitor la „fixonomia obrazului“ cu C.V. Tudor?) a cîștigat multe locuri în cîteva regiuni și orașe, devenind a treia formațiune politică olandeză. Geert Wilders compară Coranul cu *Mein Kampf* și le vorbește concetățenilor de „Eurabia“: „Plimbați-vă pe stradă și veți vedea unde ne aflăm astăzi. Noi nu ne mai simțim la noi acasă. În scurt timp, vor fi mai multe moschei decît biserici“. Succesul său se bazează pe reluarea – într-o retorică mai agresivă decît a altora – a vechii teme a străinilor vinovați pentru tot ce merge prost: în campania pentru alegerile europene a cerut excluderea României și a Bulgariei din UE, iar recent a cerut un referendum pentru interzicerea minaretelor. În Elveția, referendumul privind minaretele a avut deja loc, iar poporul s-a pronunțat: nu se vor mai construi. Autoritățile elveține trebuie acum să dea, jenate, explicații despre voința poporului și să „dreagă“ relațiile cu țările islamice, ca și cu propriii locuitori de religie musulmană.

Dacă în Elveția convocarea referendumului este o practică obișnuită, în alte țări e mai degrabă o situație de excepție – deci cu atît mai interesantă. Islanda, de pildă, a avut pe 6 martie un referendum în care poporul a trebuit să se pronunțe pe o temă extrem de delicată. Pe cînd era un paradis financiar cu bănci bogate și dobînzi bune, Islanda a atras economiile multor străini, mai ales olandezi și britanici. Cînd băncile au căzut, depunătorii au fost despăgubiți de statele lor – Olanda și Marea Britanie –, căci statul islandez, evident, nu avea cu ce... Acum, Islanda ar trebui să restituie celor două țări cele 25 de miliarde de euro pe care acestea le-au dat propriilor cetățeni. Așa încît, pe această temă care are mai degrabă un caracter „tehnic“, Guvernul islandez a simțit nevoia să solicite părerea poporului. Bineînțeles, poporul s-a pronunțat emoțional: 9 oameni din 10 au spus „nu“, nu trebuie să dăm înapoi banii cu care cele două state i-au despăgubit pe cetățenii *lor,* care însă erau depunătorii *noștri* pe vremea cînd prosperitatea zburda nestingherită prin Reykjavik. Și zburda *mai ales* pentru că niște străini depuseseră o grămadă de bani în băncile islandeze. Ceea ce islandezii par să fi uitat acum, răpuși de criză. Și autoritățile islandeze au acum de dat explicații – nu doar Olandei și Marii Britanii, dar și Uniunii Europene, cu care începuse negocierile de aderare.

În România, poporul a fost chemat să-și spună părerea despre numărul de parlamentari și a decis, cu o majoritate largă, că nu avem nevoie de atît de mulți. Pare un subiect politic și constituțional, dar nu a fost tratat așa. Președintele Băsescu l-a convocat în aceeași zi cu alegerile și l-a „promovat“ cu un discurs agresiv la adresa parlamentarilor: „de ce le-a fost frică n-au scăpat!“. Ceea ce a transformat discuția instituțională (ce fel de Parlament ne trebuie?) într-o atîțare a poporului împotriva parlamentarilor, care oricum au o imagine proastă: sînt văzuți, la grămadă (iar presa are și ea un rol aici!), ca niște inși care pierd vremea, dorm la ședințe, au salarii mari și bat străinătatea pe bani publici. Era previzibil ca poporul să spună că nu mai vrea „să-i țină în spate“ pe „ăștia“, așa cum era previzibil ca poporul islandez sărăcit de criză să n-aibă nici un chef să le dea bani „străinilor“, așa cum era previzibil ca elveții, care sînt expuși de cîțiva ani discursului populist al partidului de guvernămînt, să ia în serios amenințarea că musulmanii vor „transforma“ Elveția. Iar în toleranta și multiculturala Olandă, succesul lui Geert Wilders pare abia la început: subiectele pe care el i le livrează poporului spre meditație zgîndăre nemulțumirile oamenilor și oferă explicații la îndemînă.

Criza economică stimulează discursul populist și în alte moduri. Unor oameni care simt că trăiesc mai prost ca acum cîțiva ani e suficient să le vorbești despre bani războindu-te verbal cu cei care-i au. Premierul Emil Boc – care nu poate convoca referendumuri, ca președintele – nu contenește să repete refrenul său preferat despre „salariile nesimțite“ și despre pensiile privilegiaților (foști securiști, activiști etc.). Deși pretinde că e șeful unui partid de dreapta, reintroduce, în tonuri populiste, lupta de clasă: jos nesimțiții cu salarii și pensii mari! În Berlin, la o reuniune a social-democraților, un lider politic important a spus că șomerii sînt niște leneși care stau acasă și fac copii doar pentru a încasa alocațiile de la stat, iar criza a apărut pentru că se muncește puțin și prost. Așa cum pentru un politician de dreapta e de neacceptat să bombăne împotriva celor care au bani, pentru unul de stînga e de neacceptat să explice criza prin lenea șomerilor. Dar pentru populiști nu mai există stînga și dreapta.

Exemple se mai pot găsi, de-a lungul și de-a latul Europei. Tehnic vorbind, ieșirea din criză se va face prin măsuri financiare și economice. Dar cînd vom răsufla ușurați că am trecut cu bine și prin asta, și buzunarele ne vor fi iar ca-n vremurile bune, ne vom trezi cu și mai mult populism pe cap de cetățean. Și s-ar putea să-i votăm pe acei politicieni care știu să ne arate mai abitir cu degetul țapii ispășitori.

ținerea de minte

„Orice cititor are cîte un cuplu celebru ce-l fascinează, îl urmărește întreaga viață, pe care caută, cred, să-l imite, luîndu-și-l drept model! Romeo și Julieta? Tristan și Isolda? Paul și Virginia? Oh, nu, nu! Cuplul care mi-a luminat orbitor sufletul, ca un soare fraged, mereu pierdut, mereu regăsit la buza lacomă a unui orizont intim a fost *Tom și Becky!* Da Tom Sawyer și Becky Thatcher! Cel mai fermecător, mai auroral, mai pur și mai sfîșietor-dulce cuplu, pentru mine, din întreaga literatură!“

(Emil Brumaru către Lucian Raicu, la 4.10.1980, în *Cerșetorul de cafea,* Editura Polirom, 2004)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Porcii naţionali

Funcţionarul este amărît. Amărît este Funcţionarul. Vorbeşte rar, cumpănit, îşi alege cu grijă cuvintele. La un moment dat, izbucneşte. „Trimitem documentele iniţiale, drafturile, spre Secretariatul General al Comisiei şi, după un sfert de oră, le au, pe căi informale, toate Reprezentanţele Naţionale. Nu se poate. Ştiam cîte ceva despre interesele naţionale aici, dar în ţara pe care o cunosc cel mai bine, se credea că există un interes comun european, în nici un caz că prioritare sînt mizele naţionale, că scopul general-european este, cîteodată, ultimul pe listă. Dacă ştiam de la început, mă mai gîndeam dacă să mă angajez la Comisie."

Mic dicţionar: Comisia este Comisia Europeană. Reprezentanţele Naţionale înseamnă misiunile diplomatice (tehnice), care asigură legătura directă între guvernele statelor membre şi Comisia Europeană. Oamenii din Reprezentanţe negociază în numele statului-membru poziţia naţională în privinţa oricărui act emis de Comisie. „Ţara pe care o cunosc cel mai bine" este expresia obligatorie cînd un angajat al Comisiei vorbeşte despre ţara natală. Este un soi de corectitudine politică. Ei nu au voie să spună „ţara mea". Se presupune că ei lucrează în numele interesului general-european, nonstop, zi-lumină, şapte zile pe săptămînă.

Aşa începusem articolul. Era vineri seara (da, stimată redacţie, cîteodată mă loveşte hărnicia încă de vineri, aşa să ştiţi). Soţia se uita la televizor şi a nimerit pe TVR 2. Mă cheamă. Bombăn. „Am de scris, ce e la televizor?" „Taci şi uită-te" – zice. Mă uit. Emisiunea lui Jamie Oliver. „Exact de emisiuni culinare aveam chef acum" – îi zic, uşor iritat. „Taci şi uită-te, nu te repezi" – îmi zice. Tac. Mă uit. Rămîn pe gînduri, semifascinat.

În ediţia respectivă, Jamie Oliver a luat la bani mărunţi... creşterea, reproducerea şi sacrificarea porcilor de carne în Marea Britanie. Demersul iniţial: dacă tot vă sfătuiesc cum să gătiţi, e cazul să aflaţi şi cum se produce carnea de la supermarket. Buget mare. Studio, decor scump, public, audienţă activă. În mijlocul studioului, un porc. De fapt, o scroafă. Jamie ne arată cum se face monta. Ia lichidul seminal (recoltarea fusese făcută la începutul ediţiei, pierdusem momentul), şi îl introduce printr-o sondă la „locul potrivit". Totul făcut „live". Trec peste detalii. Apoi, ni se arată cum se castrează vierii pentru că, se spune, carnea lor are un miros neplăcut dacă nu sînt castraţi. Imagini nasoale. Apoi, emisiunea începe să prindă un „gust" palpitant. Aflăm că, în Marea Britanie, doar 2% din porcii-masculi sînt castraţi, că procedeul acesta „barbar" se mai păstrează doar în restul Uniunii Europene. În principal, în Danemarca. Apoi ni se arată uciderea porcului în abator, cu toate cele necesare asomării regulamentare. Imagini neplăcute, din nou. Într-un fel, asist la un demers jurnalistic cumva logic. Dacă tot cumpărăm feliuţele de friptură din raft, măcar să ştim care e procesul tehnologic. Poate vrem să devenim vegetarieni. Ei, nu, nu acesta era demersul. Secvenţa imediat următoare este cu Jamie într-un supermarket popular, făcînd un concurs ad-hoc între cumpărători. „Care din aceste produse este britanic şi care este *import din Uniunea Europeană?*" Apoi, începe să bestelească firmele care nu scriu suficient de mare pe ambalaj faptul că porcul este (a fost) de fapt danez, şi nu englez. Urmează alt moment fascinant. Jamie se duce pe la diverse instituţii publice (Parlamentul Britanic, Fiscul, Interpolul). Ţine cîte un mic discurs. „Interpolul are 60.000 de angajaţi, importă o grămadă de mîncare pentru cantină. 80% din carnea de porc de la cantina lor este de origine daneză. Ruşine!" Revenim în studio. Acolo se găseşte directoarea de achiziţii de la Interpol. Este pusă să promită solemn că la cantina Interpolului se va mînca doar carne de porc de origine britanică. Perplexitate: oare ei nu fac achiziţiile publice pe bază de licitaţie? Dacă da, cum pot exclude o firmă comunitară, non-britanică?

Perplexitatea creşte. Tot în studio este şi o doamnă ministru (membru al cabinetului Gordon Brown) care zice şi ea cum va face pentru ca produsele „de origine porcină" achiziţionate de instituţiile publice britanice să fie cît mai... britanice. Atît a spus în emisiune. Ditai ministrul a venit să transmită o singură frază, conform desfăşurătorului. Trecem apoi la un măcelar care ne explică de unde vin dezechilibrele de pe piaţa cărnii (de porc). Ele apar din preferinţele publicului. Aflu că se cumpără mult mai mult cotlet şi muşchi, pe cînd spata nu se cumpără pentru că englezii nu o consideră suficient de bună. De aceea, Marea Britanie trebuie să importe (în special, din Danemarca) mulţi porci,

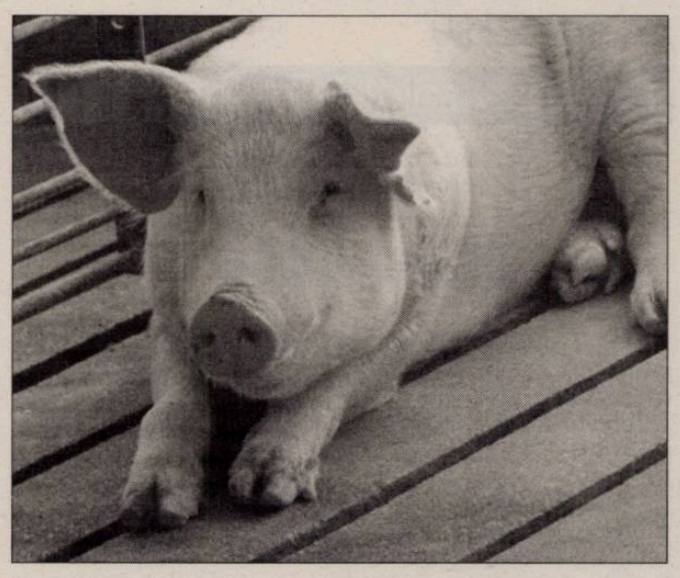

doar de dragul cotletelor. De aceea, fermierii britanici nu cîştigă suficienţi bani. *Ergo,* englezii trebuie să afle ce bună e spata. Trecem în studio. Jamie prepară pe loc o friptură din spată. Ne-o laudă. E cea mai bună friptură care se poate prepara din carne de porc, zice el. Îl cred, doar e Jamie Oliver!

De îndată ce e gata, Jamie pune friptura pe o masă şi îi invită pe reprezentanţii de achiziţii ale celor mai mari lanţuri de supermarketuri să o guste. Toţi (vreo 12, aduşi în studio) dau ochii peste cap de încîntare şi promit că vor promova spata de porc britanic în magazinele lor.

Pe final, apogeul. Jamie vine la cameră (în planul doi, reprezentanţii supermarketurilor bagă în ei şi dau ochii peste cap, în continuare) şi zice (reproduc din memorie): „dacă nici după această emisiune nu v-aţi convins că trebuie să cumpăraţi numai porc britanic înseamnă că sînteţi nişte fraieri şi mi-am pierdut vremea de pomană. Nu mai achiziţionaţi carne de la porci din Uniunea Europeană! Asiguraţi-vă că e vorba de carne englezească, pînă să o puneţi în coş. Doar aşa puteţi să contribuiţi la păstrarea unei industrii de tradiţie etc.". Generic. Emisiunea s-a terminat.

Aparent, între începutul articolului şi restul, nu e nici o legătură. Aparent.

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7409 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

ABONAMENTE NON-STOP LA 0318.200.200

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13,2 % reducere din preţul de la chioşc!
Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:
Dilema veche ☐ **3 luni (41 lei)** ☐ **6 luni (81 lei)** ☐ **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti, RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera sau RO33 BTRL 0460 1202 B112 99XX deschis la Banca Transilvania.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

împotriva curentului

Robert SKIDELSKY

Reforma marilor bănci

Două abordări domină prezentele discuţii asupra reformei bancare: una se referă la diferenţierea între bănci, cealaltă la reglementare. Originile dezbaterii se trag din istorie, încă din primele zile ale preşedinţiei lui Franklin D. Roosevelt, în era „Noului comerţ", perioadă în care aşa-numiţii *„trust-busters"* (agenţi guvernamentali anti-trust, anti-monopol) au fost puşi faţă în faţă cu legiuitorii în domeniu.

În sectorul bancar, *„trust-busters"* au avut cîştig de cauză prin legea Glass Steagall din 1933, care a separat băncile comerciale (cele care permiteau depozite bancare) de băncile de investiţii (care îşi asumau riscuri prin investiţii făcute din fondurile cumulate). Cu toate acestea, odată cu dizolvarea graduală a legii, dar mai ales prin abrogarea sa definitivă în 1999, bancherii au avut cîştig de cauză atît asupra acelor *trust-busters,* cît şi asupra celor care clamau reforma sistemului, menţinîndu-şi totodată şi sistemul de depozite de asigurare pentru băncile comerciale.

Acesta e de fapt acel sistem nereformat care s-a prăbuşit în anul 2008, aducînd cu sine toate repercusiunile globale.

La baza prevenirii unui alt crash bancar stă problema hazardului moral – prin faptul că este asigurat contra pierderilor financiare, un jucător va continua să joace, riscînd. În cele mai multe ţări, dacă o bancă în care îmi plasez banii dă faliment, guvernul, şi nu banca respectivă, mă compensează. În plus, banca centrală are rol de finanţator în ultimă instanţă pentru toate băncile comerciale, considerate a fi „prea importante pentru a le pierde". Drept rezultat, băncile care se bucură de avantajul asigurării depozitului şi de acces la fondurile băncii centrale sînt libere să se joace cu depozitele de bani, de parcă „ar avea cazinouri drept extensii" – după cum spune John Kay.

Acest pericol, al hazardului moral, declanşat de dizolvarea legii Glass Steagall, a fost conştientizat abia după ce s-a căzut de acord asupra falimentului băncii Lehman Brothers, în septembrie 2008. S-a dat atunci un gir financiar, extins *ad-hoc* pentru investiţii bancare, iar ipotecarii şi mariile agenţii de asigurări, precum AIG, au reuşit să-şi ferească de faliment managerii, creditorii şi deţinătorii de acţiuni. Sistemul bancar a fost astfel în stare să joace la risc maxim, fără însă a fi nevoit să-şi plătească poliţa pentru pierderile suferite. Lăsînd la o parte furia opiniei publice, un asemenea sistem e într-adevăr foarte discutabil.

Respingerea prematură a naţionalizării băncilor ne-a lăsat cu aceeaşi alternativă pe care o aveam în 1933. Diferenţierea sau reglementarea. Sfătuit de către Paul Volcker, un fost preşedinte al Rezervei Federale a Statelor Unite, preşedintele Barack Obama a propus o variantă modernă a legii Glass Steagall.

Conform planului diferenţiator Obama-Volcker, băncilor comerciale le-ar fi interzis să se implice pe cont propriu în comerţul imobiliar, să deţină conturi secrete şi firme particulare de investiţii. În plus, ar fi constrînşi doar la fondurile derivate din activitatea lor, iar Obama a sugerat că nici o bancă comercială n-ar trebui să deţină mai mult de 10% din depozitul naţional, dorindu-se prin aceste măsuri micşorarea riscului asumat de către guvern pentru fiecare instituţie financiară pe care o susţine.

Abordarea alternativă, cea a reglementării, propusă de către laureatul Premiului Nobel, Paul Krugman, şi preşedintele Autorităţii Britanice a Serviciilor Financiare, Adair Turner, caută să limiteze asumarea unui risc fără a schimba însă structura sistemului bancar. Un nou portofoliu de reglementări ar mări capitalul băncilor, ar limita dobînzile pe care acestea le-ar putea impune, şi ar înfiinţa Agenţia de protecţie financiară a consumatorului, pentru a-i proteja pe acei naivi îndatoraţi, care cad pradă capcanelor creditărilor.

Aici însă nu se pune problema de ori-ori. În declaraţia susţinută în Comitetul Senatului bancar la începutul lunii februarie, Simon Johnson a susţinut propunerea Volcker, dar s-a declarat şi în favoarea consolidării capitalului bancar, într-un mod „dramatic", de la aproape 7% la 25%, şi a îmbunătăţirii procedurilor de faliment, prin acel „testament biologic" care ar putea îngheţa doar unele proprietăţi, neatingîndu-se de altele.

Multe aspecte ale propunerilor Obama nu par însă a supravieţui – dacă planul însuşi are şanse de reuşită. Criticii subliniază că „defectuosul şi tradiţionalul credit" practicat de băncile comerciale este responsabil pentru 90% din pierderile suferite de acestea. Exemplul clasic este banca scoţiană Royal Bank – care nu e o bancă de investiţii.

Principalele pierderi ale băncilor comerciale au fost provocate de pieţele imobiliare. Soluţia nu e să desfiinţăm băncile, ci să limităm împrumuturile bancare, obligîndu-le să menţină o anumită proporţie de ipoteci şi să mărească capitalul de care e nevoie pentru a susţine afacerile imobiliare.

La originie, disputa dintre cele două abordări e o problemă de putere, nu de tehnică financiaro-economică. După cum sublinia Johnson în declaraţia făcută în Congres, „soluţiile care depind de o reglementare mai inteligentă, mai bună şi de o acţiune corectivă, ignoră constrîngerile politice asupra acestor reglementări şi puterea politică pe care o au marile bănci".

Iar aici se mai trasează o paralelă interesantă cu „Noul comerţ": Roosevelt a promulgat legea Glass Steagall Act, în primele o sută de zile de preşedinţie, Obama a aşteptat mai bine de un an pînă să propună o reformă bancară – a cărei susţinere e destul de improbabilă, nu pentru că în 1933 criza a fost mai mare, ci pentru că grupurile de interese financiare stau azi între stilou şi politică. Dacă adepţii reglementării vor triumfa, trebuie să se pregătească pentru a lupta contra celui mai puternic interes din lume.

Robert Skidelsky *este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie, profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes şi membru al Consiliului de Administraţie al Şcolii de Studii Politice din Moscova*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

statul de drept

Victorie asupra cuvintelor!

În august 1915, Henry James a acordat primul său interviu pentru *The New York Times*. Avea 71 de ani (a murit, de altfel, la cîteva luni după apariţia interviului), era deja celebru în lumea literelor şi se implicase serios în efortul de război, devenind preşedintele unei organizaţii despre care aflăm totul din chiar denumirea ei: *American Volunteer Motor Ambulance Corps*. Uriaşul scriitor a fost, toată viaţa, reticent în privinţa oricărei forme de publicitate, dar a decis să vorbească lumii prin intermediul marelui ziar, pentru că intensitatea cu care trăia experienţa războiului în desfăşurare atunci – ceva ce omenirea nu mai cunoscuse – se cerea obligatoriu să fie transmisă. Spre sfîrşitul materialului publicat în *NYT,* James este citat spunînd următoarele: „Războiul a epuizat cuvintele. Cuvintele au devenit slabe, s-au deteriorat precum cauciucurile unei maşini. Aidoma altor milioane de lucruri, au fost forţate, abuzate, maltratate şi golite în ultimele şase luni mai mult decît în lungile epoci de dinainte şi ne confruntăm acum cu o depreciere a tuturor termenilor pe care îi folosim. Altfel spus, ne confruntăm cu o pierdere a expresivităţii prin pierderea vitalităţii şi forţei cuvintelor, care ne-ar putea duce în situaţia de a fi miraţi de nălucile pe care le vom lăsa să umble printre noi, folosind cuvintele" – spunea Henry James. Prozatorul constata, în primul rînd, incapacitatea cuvintelor (ab)uzate de a exprima grozăviile războiului. De pildă, James se arăta în acelaşi interviu şocat că în acel război devenise frecventă situaţia în care mai puţin de 20 de minute de confruntare militară produceau peste 5000 de victime. I se părea colosal, de necuprins în cuvinte. Între timp, omenirea a trecut prin alte tragedii gloabe care fac din Primul Război Mondial doar una dintre catastrofe, iar vorbele de atunci ale lui Henry James sînt, deja, un truism: cuvintele sînt, adesea, sărace pentru a descrie onest marile evenimente. Istoricii literari spun că, rostind sentinţa „Războiul a epuizat cuvintele", James a inaugurat stilul minimalist în descrierea marilor tragedii de genul războaielor. De atunci, nu mai este nevoie de multe cuvinte pentru a descrie amploarea unei tragedii umanitare de genul unui război mondial. Sînt suficiente cîteva cuvinte potrivite, bine aşezate şi tensionat înşirate. Mai exact, s-a produs saltul de la Tolstoi şi Stendhal la Hemingway şi Camus. Dar nu despre stilul prozatorilor de după Henry James vreau să vorbesc acum şi promit să nu mă mai las deturnat de gînduri care deviază textul de la ceea ce am vrut să spun cînd l-am început.

Am citat vorbele lui James pentru că mi se pare că au o însemnătate ciudată în România de azi. Sigur, nu avem război, dar avem epuizante şi interminabile dispute publice. Nivelul zgomotului polemic este, în cetatea noastră, asurzitor şi persistent. Am ajuns să credem că nu se poate altfel şi, mai mult, am ajuns să credem că aşa e bine, pentru că asta este democraţia şi aşa sună libertatea. Constat de o bună bucată de vreme că politicienii noştri – constrîngerea inevitabilă a spaţiului editorial mă face să mă refer numai la ei, deşi mai toţi actorii vieţii noastre publice sînt în aceeaşi situaţie, fie ei sportivi, oameni de afaceri, jurnalişti, artişti sau filozofi – duc un război neîncetat cu vocabularul limbii române. Cuvintele sînt gloanţele cu care trag unii în ceilalţi şi pare că vocabula nu mai are nici o altă utilitate. Uneori nemiloase, alteori oarbe, după cum poate fiecare, cuvintele sînt gloanţe, nimic mai mult şi nimic mai puţin. Dacă un cuvînt nu e în stare să ucidă pe loc o reputaţie, o carieră sau un caracter, atunci nu e suficient de bun.

De ani mulţi, am putut constata o doză în creştere de iresponsabilitate în folosirea cuvintelor. Cei mai mulţi vorbitori nu mai au grijă să adecveze cuvîntul la situaţia conversaţională sau la ceea ce descriu.

Cuvintele, rostite sau scrise, produc efecte foarte serioase. Nevăzute pentru un ochi brutal şi nesimţite de un spirit needucat, dar reale şi evidente. În dispute publice, s-a ajuns repede la categoria cuvintelor grele şi cu acelea aruncă adversarii unii în alţii. Cuvîntul care schilodeşte – asta se caută cu ardoare. Politicianul bun e acela care îl lapidează cu bolovanii-cuvinte pe adversarul său. Nu contează ce a făcut omul, cine este, ce a fost pînă ieri sau cum s-a comportat într-o împrejurare relevantă sau în alta. Ţi l-a scos jocul politic în cale drept adversar, rupe-l! Arată tuturor cît de mult îl urăşti, arată alor tăi cît de sîngeros poţi fi! Primul efect interesant al acestui regres agresiv în materie de limbaj este că toţi se acuză între ei de aceleaşi lucruri, folosind aceleaşi cuvinte. Hoţ, comunist, corupt, incompetent, mincinos – au devenit acuze cu care se deschide orice bătălie politică. Aceste vorbe sînt aruncate din toate taberele împotriva oricărei alte tabere, indiferent de cei care le compun. Pentru un privitor detaşat, cred că peisajul e tulbure de tot. Ca în paradoxul lui Epimenide, toţi mint şi toţi au dreptate în acelaşi timp. Dacă te iei după vorbele pe care şi le spun, ajungi la concluzia că toţi suferă de aceleaşi metehne, ca şi cum toţi sînt produsul aceluiaşi mare eşec istoric.

Al doilea efect al acestei utilizări fără noimă a cuvîntului ucigător este acela că a dispărut nuanţa. Deşi lumea e o colecţie de griuri, limba folosită de politicieni la tribună sau la talk-show este solidă şi radicală. Dacă ai în faţă un adversar, nu ai în faţă un om cu bune şi rele, un om cu care nu eşti de acord. Ai în faţă un ins care trebuie aneantizat. Radicalitatea aceasta se vede şi în limbajul tinerilor reporteri care transmit de toate de prin toate locurile. De pildă, o oarecare învigorare a unei dispute este raportată drept scandal. O ironie sau o aluzie răutăcioasă devine „atac" şi, de vreo doi ani, nici „atac" nu mai e suficient, aşa că se raportează un „atac dur". Substantivul „atac" atrage automat după sine adjectivul „dur". „Atac" nu mai e suficient de tare – doar însoţit de „dur" ar mai putea însemna ceva. De asemenea, adverbul „foarte" nu mai e suficient. Aud tot mai des că ceva anume este „foarte, foarte" şi nu „foarte".

Pierderea măsurii în folosirea cuvintelor mărturiseşte un derapaj existenţial. De aceea, mă tem. Mă tem *ingrozitor,* firesţte.

ready made

„Plugarii cei mai bogaţi carii au stave întregi, au obicinuit a lăsa mînzii cei mai buni, mai frumoşi, şi mai isteţi de presilă, adecă armăsari; iară pre ceaialalţi, cînd sînt de doi ani şi au slobozit bine boaşele, îi jugănesc primăvara, pînă a nu da musca, sau toamna, după ce înceată musca."

(„Despre economia de cîmp", în *Şcoala Ardeleană,* vol. II, Editura Albatros, 1970)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Alte cocoloaşe
(panseuri şi pansamente)

● Cînd se asociază două cocoloaşe, fiecare dintre ele este cocoloşul celuilalt.

● Cînd se asociază doi coloşi, se cocoloşesc unul pe altul, astfel că nu există doi cocoloşi în Rhodos.

● Dacă onor. dl Coloşenco ar avea un coautor, numele acestuia din urmă ar fi Cocoloşenco?!

● Umbra oricărui cocoloş e mai puţin cocoloşită decît el.

● Singuri bărbaţii sînt mototoliţi; doamnele sînt, numai, şifonate.

● Floarea de mac se naşte şifonată şi nu altminteri moare.

● Cocoloşul de hîrtie, secţionat, aduce cu o căpăţînă, secţionată, de *brassica* oleracea, i. e. varză. Căpăţîna verzei (> lat. *viridia) este un mugure modificat. Cocoloşul e un cvasimugure, şi el, care mijeşte şi se uscă pe, îndeobşte, branşa literară. (Verificarea-i lesne de făcut: se pune cocoloşul la murat!)

P.S. I-aş ruga pe bunii noştri semidocţi să renunţe la facila rimă barză-varză, convinşi că, astfel, fac un spirit (fin) cu privire la obîrşia geto-dacă a unor termeni indigeni. Or, dacă barză,-ntr-adevăr, provine din ceea ce se cheamă substrat(ul iliro-tracic), varza, ea, îşi are sorgintea-n strat(ul latinesc). – Cf. şi sintagma strat de varză!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Tata Mache & co.

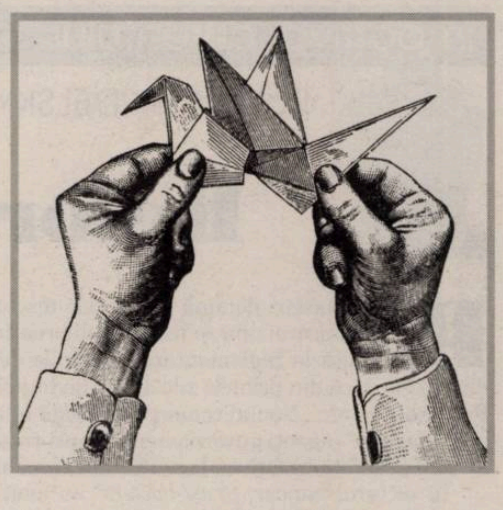

Undeva pe Valea Prahovei, într-un mic local. Tipul acela de restaurant de tranziţie, slab luminat, unde pare că nu se întîmplă niciodată nimic şi în care chelneriţa stă de vorbă la o masă cu un cunoscut, aşteptînd să-i apară şi iubitul. Într-un colţ, două fete beau un suc la o mică bîrfă. Şi ele par s-o cunoască pe chelneriţă.

Aştept comanda. La un moment dat, uşa se dă de perete şi înăuntru pătrunde un individ cu o burtă ca un balon, revărsată peste cureaua pantalonilor. Cu un aer impunător, zăboveşte cîteva fracţiuni de secundă în mijloc, între mese, cu aerul că s-ar afla într-un fel de ogradă a lui. „Ce faci, fată, cum îţi merge?“ – i se adresează chelneriţei. Nu apucă să asculte răspunsul şi începe să butoneze la un telefon mobil. Îşi trage neglijent un scaun şi se instalează la o masă.

Chelneriţa se apropie discret pentru a-i afla dorinţele. El începe să vorbească tare la telefon. „Haalo! Păi, ce faci frăţioare, nu mai vrei să-mi răspunzi la telefon? Ceee? Ia, vezi că mă superi. Treaba aia nu e în regulă, ţi-am zis-o ca să ştii. Ascultă la mine, iese cu trosneală. În orice caz, anunţă-l pe Toma. Să mă sune şi pe mine. Mai vorbim noi...“ Apoi către chelneriţă: „Adă, fă, şi mie o apă plată şi o ceafă d-aia de porc cu cartofi“.

Începe să formeze un alt număr. „Ce faci, Bobule, mînca-ţi-aş gura? Vii, mă, pă la mine? Sînt la serviciu... La Angela mă, aici la masă. Hai c-avem treabă la Găieşti. Trebuie să-l facem pe unu. Hai aici că-ţi spun eu... Ce? Plînge aia mică? Mu-mu-mu, spune-i drăguţei să nu mai fie supărată, c-o pupă tata Mache, mu-mu-mu. Şi ce, nu mai are Drina lapte?... Bre, vino încoa' cînd îţi spun, că-i treabă naşpa. Vine şi Jegu.“

Chelneriţa mi-aduce comanda. Pe uşă intră un tînăr într-un tricou fără mîneci, coborît în grabă dintr-o dubă. Îşi freacă braţele de frig. Chelneriţa, grăbită să-l sărute, mai că-mi trînteşte farfuria în faţă. La masa lui tata Mache se insinuează un individ mic, negricios, cu o figură slugarnică. I se adresează în şoaptă şi nu aud ce spune, deşi începusem să devin interesat.

În faţa intrării trage un Audi Q7. Uşa se dă din nou de perete şi intră un alt ins încruntat, cu burtă (pare un fel de frate mai mic al lui tata Mache). Trece pe lîngă micul şoptitor şi-l bate pe spate: „Ce faci, Jegu, îţi merg afacerile?“. Faţa lui Jegu se luminează de fericire: „Aşa şi aşa, şefu“.

„Hai să-ţi spun – i se adresează tata Mache noului venit – trebuie să-l facem p-ăla din Găieşti, ştii că ţi-am mai zis eu. Am vorbit cu omul de acolo, dar bănui că nu-i aşa simplu cum zice el. Lucrurile nu-s clare, le cam bălmăjeşte. Şi ce ne facem dacă gagiul nu e fraier şi e de-al nostru. Trebuie să luăm legătura cu oamenii de pe zona aia, să vedem ce informaţii au ei şi să fim mai mulţi. Lasă, pînă la urmă o scoatem noi la capăt. Sîmbătă e ziua lu' Spartu şi ne vedem la mine, să-l sărbătorim.“

Îi sună telefonul în ritm de manea. „Haalo, da bă... aşa... hm... păi, iar vrei să te scap eu?... Cum... Aha, ai rezolvat singur. I-a luat şi maşina?... Aha. Păi, bine atunci, bravo. Marţi nu pot că mergem la Găieşti. Vino sîmbătă pe la mine, îl bem pă Spartu că e ziua lui... La un şpriţ, da... Aha... Stai la gura sobei, ca un animal bătrîn ce eşti... Douăj'dă mii, da. Complimente Vandei. Salut!“

Încerc să-i atrag atenţia chelneriţei, să facă nota de plată. Tata Mache îşi rezolvă aceeaşi treabă mult mai repede, cu voce sonoră: „Hai, fă, să-ţi dau banii!“. Plăteşte şi se scoală împingînd masa cu burta. Omul cu Q7 îl urmează. Se urcă amîndoi în maşină şi pleacă. Jegu îşi face de lucru pe la toaletă şi apoi iese şi el, aproape tiptil. Îl vedem pe geam cum se urcă într-o Dacie veche.

Cu toate că mi-a oferit pe gratis un episod gen *Clanul Soprano,* cred că altădată voi ocoli acel local.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Trei De

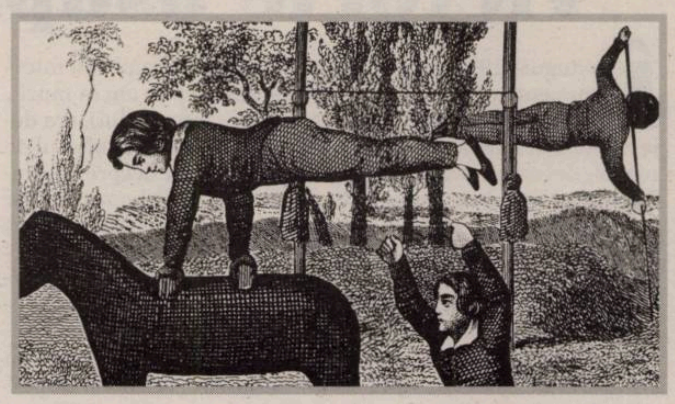

Dacă nu sînteţi la curent cu ce se întîmplă în entertainment înseamnă că pur şi simplu nu mai aveţi curent. Pot să înţeleg – şi eu, şi pensionara care s-a trezit acasă cu o factură de 17.000 de lei noi, la un consum real de vreo 17 lei. Nu mai poţi avea încredere în electroni, în ziua de azi.

Nici în realitate, de altminteri. Pentru că nici ea nu mai e ce era, adică acel eveniment care se întîmplă fix în faţa ta şi asupra căruia te informează simţurile. Simţurile, bietele de ele, şlefuite în milioane de ani de evoluţie sînt pe cale s-o încaseze din partea unui animal evoluat abia în ultimii cîţiva ani, numit generic 3D.

Ştiu, într-o ţară în care televizorul alb-negru nu e chiar aşa departe în amintire (ba chiar, în destule case, nici n-a plecat încă din camera cea bună), e de neam prost să vorbeşti despre plasme de mii de dolari. Dar nici nu te poate împiedica nimeni, odată ce legile împotriva „neamului prost“ sînt blocate în Parlament de verii şi cumnaţii lui.

În luna care urmează, armatele Armaghedonului japonez şi coreean aruncă în luptă mii şi mii de cavaleri cu ecran plat, înarmaţi doar cu cîteva perechi de ochelari 3D fiecare. Urgia care se pregăteşte nu poate fi oprită de (aproape) nimic, nici măcar de gaura din ciorapul unde ne ţinem banii de ţigări. Şi asta pentru că nu ştiu nimic mai periculos pe lume decît un obiect pe care, la un moment dat, şi-l poate cumpăra vecinul sau prietenul. Atît, nici nu-i nevoie de reclamă.

Vorbesc de televizoarele 3D, în curînd de vînzare într-un magazin aproape atît de tine cît şi de faliment. Vorbesc de tehnologia (nu vă faceţi griji, nu dau copy/paste din broşura de popularizare) care va schimba felul în care ne ducem la toaletă în pauza publicitară: uşor ameţiţi şi oarecum nemulţumiţi de felul în care arată realitatea. Da, tocmai ea e pe cale să ia un şut în fund, o palmă peste fotoni, un brînci care să dărîme tot ceea ce ştim despre lume. Şi anume, faptul minor că ea există cu adevărat. Filozofii de altă părere sînt invitaţi să consulte acum rubrici cu mai multă consistenţă teoretică, prezente şi ele în revista de faţă.

Ştiu, v-am mai spus aici că telefonia mobilă cu video o să fie cea mai mare chestie a deceniului. *Update 1:* n-a fost. *Update 2:* videochatul este. Tot aici, sau în altă parte, am crezut că lumea se va sătura de bloguri, care ar fi o modă trecătoare, deci de-aia nici nu-mi fac blog, să nu pierd vremea. *Update:* nu s-a săturat nimeni. Nici măcar eu, dar acum e prea tîrziu. O să aibă soacră-mea înainte!

Bine, ştiam şi eu că e periculos să prezici viitorul, odată ce are prostul obicei să te prezică el pe tine mai degrabă, decît invers. Dar chiar şi aşa mă mai risc la încă o predicţie: secolul acesta va fi 3D sau nu va fi un secol. Ci, aşa, o adunare de decenii obosite, în care oameni morocănoşi şi sătui de planeta lor (în care n-au mai făcut ordine de mult, exact ca-n dormitorul meu!) îşi duc zilele de la un perete gri şi bidimensional la altul. Orwell, dar fără nici un revoltat. Stalin, fără condamnări la moarte. Ceauşescu, cu somon în toate alimentarele. O dictatură a plictiselii în care şi ultimii disidenţi sînt prinşi în trafic. Şi toţi visătorii, limitaţi de propria imaginaţie. D-aia şi avem aşa de puţini!

Ei bine, tocmai din mizeria asta ne va scoate 3D-ul. El democratizează irealitatea, din care unii se zbat să iasă cu medicamente, iar alţii să intre, hm, tot cu un fel de medicamente.

Nu vă mai chinuiţi: asta e prima tehnologie care poate înlocui lumea de care v-aţi săturat. Dar ce zic eu: poate să facă de rîs realitatea, s-o umilească şi s-o facă s-o ia la fugă şi să se ascundă în mintea noastră, în spatele unei circumvoluţiuni mai prost luminate. Abia 3D-ul ne va da ocazia să vedem lumea asta cum e (vorba sloganului de la o emisiune de ştiri), fără să mai fie nevoie pentru asta s-o şi cunoaştem. Perfect, daţi foc la manualele de geografie, biologie şi, în general, daţi foc la manuale!

În afară de cel de întrebuinţare, firește. Care e destul de simplu: îţi iei mata plasma, ochelarii care îţi închid de vreo cîteva zeci de ori pe secundă cînd un ochi, cînd celălalt, găleata de popcorn sau rastelul de bere şi te aşezi frumos pe canapea. Şi strigi, ca la cîrciumă, cînd nu te bagă nimeni în seamă:

„Băiete, încă o dimensiune aici! Da' repede, că mă grăbesc!“

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

România în anul raţei

Mămicile din România îşi vor aduce aminte, poate, cum îşi întîmpinau puişorii în zori de zi – sau o mai fac şi acum – cu o mică rimă infantilă: *Bună dimineaţa, s-a sculat şi raţa* (mai departe nu mai ştiu...). Ei bine, zilele trecute eu m-am trezit, lac de sudori, cu următoarea rimă adusă la zi:

– Bună dimineaţa...

– Vrei să-mi furi raţa!!!

Şi jumătate din populaţia ţării alerga după mine strigînd „hoţul!“. De atunci, prudent, nu mai îndrăznesc să spun bună dimineaţa, că cine ştie cum se interpretează...

După ce mi-a mai trecut sperietura, am început să-mi dau seama că în coşmarul meu matinal mi s-a înfăţişat cel mai scurt şi pertinent raport despre starea naţiunii: Bună dimineaţă, *ergo* vrei să-mi furi raţa! Simplu, clar şi precis: oricine deschide gura înseamnă că vrea să-ţi facă un rău;

iar cine nu o deschide înseamnă că deja ţi l-a făcut şi acum încearcă să ascundă acest lucru. Aşa că toată lumea ştie la ce să se aştepte şi procedează în consecinţă:

– Bună dimineaţa, vecine!

– Ce ai, porcule, cu mine?

Cu varianta:

– Ce faci, e bine?

– Mă aia pe tine!

Sau o variantă pentru cei timizi:

– Bună dimineaţa!

– Nu sînt eu, e raţa...

Sau mai prozaic, dar mai elaborat, pe măsura societăţii cunoaşterii în care trăim:

– Pămîntul e rotund!

– Adică vrei să stau eu cu capu'n jos, să cad şi să scapi de mine!? – şi dă-i, şi trage-i...

Fiind deci în cunoştinţă de cauză despre ce îi aşteaptă, românii sînt astfel pregătiţi şi anticipează: cum te văd, cum îţi spun verde'n faţă că vrei să le furi raţa. La care, interlocutorul, român şi el, răspunde, politicos, bună dimineaţa! Unii ajung pe această cale, invers şi neaşteptat, la concluzii profunde:

– O să te zbor de pe faţa pămîntului! – le spune preopinentul.

– Aha, acum înţeleg, deci pămîntul e rotund!... – realizează eroul nostru într-un tîrziu şi se retrage la mănăstire ca să reflecteze la această revelaţie.

Vi se pare că exagerez, că încă nu m-am trezit din coşmar? Ei bine, cine crede că lui nu i s-a întîmplat în ultima vreme ceva de genul ăsta, că nu a auzit pe stradă sau nu a văzut la televizor cu frecvenţe statistic semnificative astfel de dialoguri sau că el însuşi este neprihănit şi nu va face niciodată astfel, să ridice primul telefonul sau Internetul (sau pur şi simplu să iasă în spaţiul public) şi să spună „bună dimineaţa“. Şi pe urmă mai vorbim noi...

Cristi ŞCHIOPU

Cît de normală e dragostea ce se naşte din biţi?

Cînd am început să înţeleg cît de cît diferenţa între fetiţe şi băieţei, bunică-mea îmi zicea despre cît de bine şi înţelept era pe vremuri, cînd părinţii aranjau căsătoriile copiilor lor. Ei îţi puteau cerceta trecutul, familia, ereditatea bolilor şi toate elementele pe care în mod normal nu le iei în calcul cînd te gîdilă a fluturaşi în burtă. Şi eu mă gîndeam că e o abordare foarte brutală a dragostei. E oare preferabil să îţi alegi jumătatea (treimea, sfertul) dintr-o aliniere favorabilă de elemente bifate dintr-o listă... hmm, într-un profil pe net, să zicem?

Intri, îţi completezi profilul, îţi pui o poză (nu cea mai bună, ca să nu fie dezamăgită fata cînd te vede) şi apoi începi să cauţi. E ca la un job. Îţi completezi CV-ul şi îţi alegi cu grijă cuvintele din scrisoarea de intenţie. E oare relaţia începută pe Internet demnă de milă sau e următorul pas în relaţiile interumane? Ce face Internetul, de fapt, cînd vine vorba de „lucrul ăsta nebun numit dragoste“?

E normal şi moral ca Internetul să aibă un cuvînt de spus în ceea mai importantă alegere a omului? Sîntem în 13 februarie 2010 şi aflu de pe TV că în perioada odioasei sărbători americane a iubirii, site-urile de matrimoniale îşi dublează numărul de vizitatori. Şi dînd la o parte cei 50% care intră pentru „agăţat“ şiăilalţi 15% căsătoriţi care calcă strîmb, există pare-se oameni care *chiar* caută ceva serios pe site-urile astea. Voi vorbi despre ăştia, serioşii, care au curajul ori naivitatea să vadă în Internet o şansă.

De ce arătăm cu degetul asemenea oameni? Acum cînd totul transpiră pe un Facebook şi primul lucru pe care îl facem la serviciu e să ne conectăm la messenger, e natural ca www-ul să alunece şi înspre partea dreaptă a creierului, cea cu dormitorul. Culmea site-urilor de socializare este că au părut multă vreme o probă clară de antisocializare. Cînd totul este atît de conectat în reţea, nu e oare normal să credem că avem mai multe şanse de a o întîlni pe ea pe net, decît pe stradă? Este într-adevăr o mînă de ajutor numai pentru cei timizi şi antisociali?

Netul, cînd vorbim de a pune oamenii în legătură, amestecă sfere, unite de puncte comune, care în mod normal nu s-ar întîlni. Un el din Timişoara şi o ea din Piatra Neamţ, amatori de tenis, Muse şi haiku... Sau un el din Braşov şi o ea din Bucureşti, carierişti, pasionaţi de bucătăria vegetariană, aparate foto şi hamsteri... E simplu să te înscrii pe grupul oamenilor „de carieră, pasionaţi de gătit, fotografie alb-negru şi iubitori de animale“, ca să nu mai conteze că el e la 2 sau la 200 de kilometri de perna ei. Pînă la urmă, ea oricum a vrut să plece din Bucureşti, că o sugruma toată aglomeraţia aia. Şi gata. Noroc cu www-ul, îl chemăm la nuntă.

Corect, că n-o să poţi zice: „La prima întîlnire m-a fascinat parfumul ei şi felul cum îşi rodea o şuviţă...“, dar prietenii, familia, colegii de serviciu nu au fost în stare să îţi prezinte o Lori26 aşa de fascinantă şi cu status-uri atît de seducătoare. Este oare adevărat că Internetul nu are gust, miros, temperatură? Ba mai mult, nu este oare o tatonare, un preludiu de calitate, înainte să ratezi şansa de a cunoaşte un om pentru că nu a ştiut ce ambalaj îţi place la prima întîlnire?

Internetul este deci o reţea militară, la bază, capabilă să facă oamenii să se iubească. Şi deşi rata celibatului urban e într-o creştere comparabilă cu economia emergentă a Chinei, cred că oamenii conectaţi au mai multe şanse acum să se întîlnească, de cînd Internetul a devenit, în faţa curentului electric şi a apei, una dintre facturile pe care le plătim cu plăcere.

PUBLICITATE

COLECŢIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER

Toţi visăm să călătorim

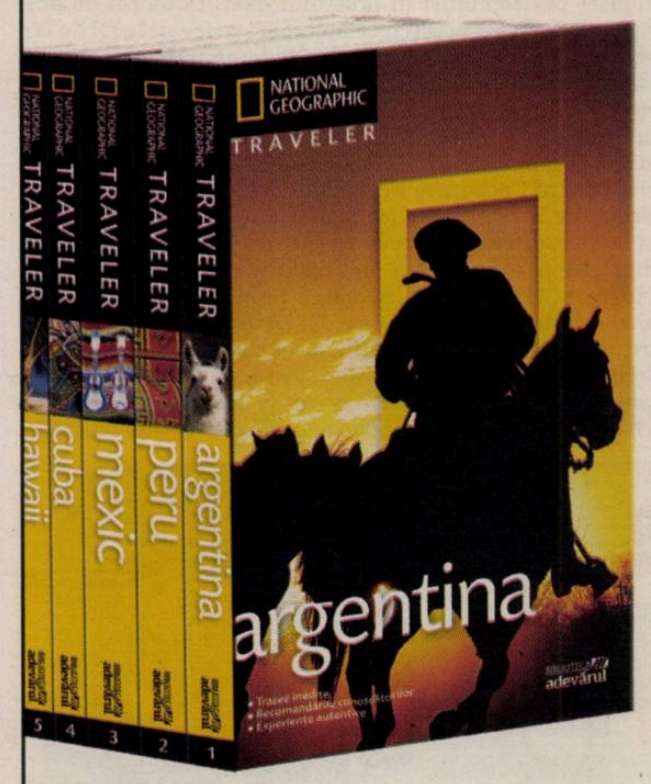

Descoperă 26 cele mai frumoase ţări din lume
- Fotografii senzaţionale
- Hărţi detaliate
- Informaţii inedite

În fiecare vineri, o ţară pe săptămână cu doar 12,99 LEI

1. Argentina (GRATIS)	12 martie
2. Peru (GRATIS)	19 martie
3. Mexic	26 martie
4. Cuba	2 aprilie
5. Hawaii	9 aprilie
6. Republica Dominicană	16 aprilie
7. Canada	23 aprilie
8. Alaska	30 aprilie
9. Japonia	7 mai
10. China	14 mai
11. Hong Kong	21 mai
12. India	28 mai
13. Cambodgia	4 iunie
14. Vietnam	11 iunie
15. Thailanda	18 iunie
16. Egipt	25 iunie
17. Africa de Sud	2 iulie
18. Noua Zeelandă	9 iulie
19. Australia	16 iulie
20. Franţa	23 iulie
21. Spania	30 iulie
22. Portugalia	6 august
23. Italia	13 august
24. Grecia	20 august
25. Marea Britanie	27 august
26. România	3 septembrie

BIBLIOTECA adevărul
numai cu ziarul

Proiect susţinut de: ColonHelp

Daniel VIGHI

SOS provincia

Ceea ce vedem şi nu pricepem

Una dintre cele mai răspîndite înfăptuiri ale istoriei recente româneşti este violul patrimoniului şi schilodirea prin intervenţii anarhice a clădirilor istorice. Faptele respective oferă privitorului un adevărat letopiseţ postcomunist al prostului gust. Două căi de atac avem în acest caz: neostenite indignări civice şi, la fel de important, evidenţierea exemplelor de bună purtare patrimonială. Cea de pe urmă soluţie o oferă proiectul „Reabilitarea prudentă şi revitalizarea economică a cartierelor istorice din Timişoara“, în colaborare cu Societatea Germană pentru Cooperare Tehnică (GTZ), cu sprijinul Ministerului Federal pentru Cooperare Economică şi Dezvoltare (BMZ) din Germania. Strategia aplicată în Timişoara a fost, din cîte am înţeles, diferită de aceea pe care acelaşi GTZ a avut-o în Sibiu. Acolo, obiectivul a fost restaurarea propriu-zisă. În Timişoara, GTZ a avut în vedere formarea şi promovarea bunelor practici de restaurare. Obiectivul în acest caz e hotărît mai complicat, mai puţin spectaculos, mai lipsit de vizibilitate, dar cu posibilităţi de reuşită, pe termen lung, mai mari. În fapt, o restaurare – oricît de spectaculoasă estetic – riscă să intre într-un soi de logică de conservare muzeală.

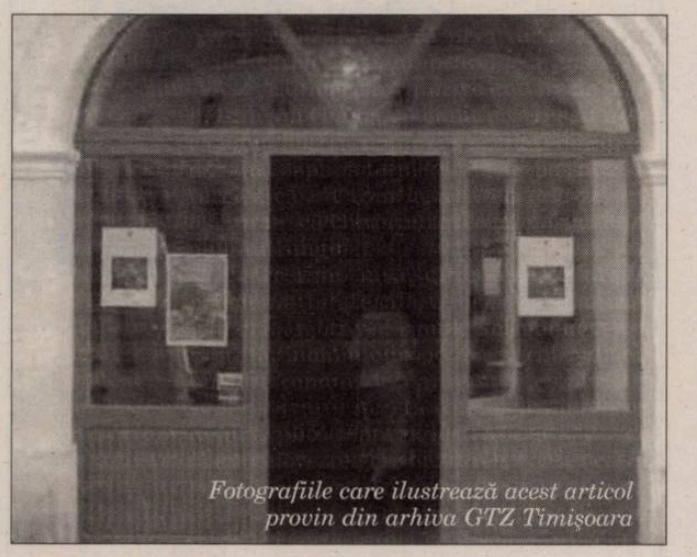

Fotografiile care ilustrează acest articol provin din arhiva GTZ Timişoara

Ce înseamnă o clădire, la urma urmei, bine restaurată şi făcută cuiva cadou? Omeneşte, un gest similar acelora pe care le fac teledonurile de după catastrofe precum cea din Haiti. Am văzut restaurări ale unor clădiri dincolo de componenta social-volitivă a proprietarilor, a ambientului, a comunităţii habitatului, care, rămînînd exterioare procesului complex al reabilitării, omoară fapta. Un exemplu de povestit este acela al unei clădiri minunat restaurate în Timişoara în care se află Direcţia de Cultură, Culte şi Patrimoniu de pe strada Episcop Augustin Pacha, nr. 8. Am dorit să i-o arăt profesorului Mircea Martin, e adevărat că sub o ploaie aspră de toamnă tîrzie. Nu mare ne-a fost mirarea amîndurora să descoperim cum stucaturile baroc de secol XIX restaurate erau devastate de ploaie din cauza unui burlan care ieşise din cot chiar sub acoperiş şi pe care nimeni nu se sinchisea să-l îndrepte! Aici e hiba pe care proiectul GTZ Timişoara încearcă să o corecteze. Pe lîngă organizarea de ateliere cu cei interesaţi să deprindă restaurarea canatelor de lemn ale ferestrelor, pe lîngă întîlnirea cu proprietarii şi chiriaşii imobilelor de patrimoniu, e nevoie de trezirea în mentalul colectiv a ideii că reabilitarea cartierului istoric, a curţilor interioare, a geamlîcurilor, a balcoanelor şi frontoanelor, a stucaturilor, statuilor, nimfelor, amoraşilor, bărboşilor şi ornamentelor vegetale e o formă de ieşire din sărăcie economică. GTZ Timişoara a editat broşuri pentru ca proprietarii, meşterii lucrători în lemn, zidarii, zugravii, fierarii să priceapă valoarea economică a lucrurilor vechi şi şansa ca prin ele să ne asigurăm prosperitatea comunităţii urbane. Unul dintre ultimele proiecte ale parteneriatului româno-german a avut în vedere vitrinele şi reclamele istorice. Trecem indiferenţi pe lîngă puzderie de valori patrimoniale, pe lîngă ascensoare cu ornamente din fier forjat de prin gangurile vechi ale clădirilor de raport nemţeşti şi evreieşti din Cetate şi nu ne doare dacă le vedem înlocuite cu lifturi moderne, stridente şi nepotrivite printre balustradele din piatră şi fier. Poezia restaurată a bătrînului ascensor cu motoare noi ascunse dincolo de grilajele rococo asigură, la urma urmelor, o valoare adăugată clădirii prin inteligenţă şi bun-gust. Tot aşa sînt şi vitrinele din 1900 cu oberlihturi, cu segmente de arc din lemn, coloane şi rulouri de metal, canaturi meşteşugit prelucrate, adăugaţi cercevele din lemn de stejar lazurat, nu uitaţi traversele cu ornamente cu

linii unduite Jugendstil, paravanele solare cu mînere şi roţi de fier care le puneau în mişcare peste trotuar. Imaginaţi-vă, mai apoi, pericolul care pîndeşte zi de zi aceste vitrine istorice. Oricînd poate veni Nefîrtatele ca să le înlocuiască pe vecie cu termopane. Oricînd se iveşte Ucigă-l Toaca deghizat într-un nevinovat meseriaş de la Romgaz care trage, supravegheat de proprietar, o gaură cu bormaşina în lemnul unor oberlihturi şi porţi de pe vremea împăratului Franz Iosif, ca să-şi tragă, printre ornamentele de lemn centenar, ţevile lui asasine. De aceea sînt de lăudat iniţiativele educative ale GTZ care se adresează conştiinţei profesionale a arhitecţilor ca să-şi convingă clienţii să nu distrugă, atrage atenţia autorităţilor ca să vegheze, dar şi negustorilor ca să priceapă ce frumoasă publicitate îşi asigură prin restaurarea vitrinei şi a reclamelor interbelice. Broşurile GTZ învaţă despre cum să conservăm pardoseli istorice, ferestre istorice, uşi tot aşa, tipuri de vitrine şi de reclame vechi, faţade, pilaştri, porţi, clanţe şi mînere şi ni le aduce pe toate în faţa ochilor ca să deslušim ceea ce vedem şi nu pricepem: frumuseţea primejduită şi batjocorită. Puteţi avea toate informaţiile gratis la adresa www.gtztm.ro. Citiţi acolo şi veţi priviţi altfel în jur!

Daniel Vighi *este scriitor şi preşedintele Asociaţiei Culturale Ariergarda.*

Erată: Autorul fotografiei ce însoţea articolul „Monumente de arhitectură medievală la Bistriţa“ din numărul trecut nu este George Ţârа, ci Tibi Koncz.

Codrin Liviu CUŢITARU

Un exemplu de des-cifrare

Am călătorit recent, forţat de împrejurări... climaterice, cu IC-ul moldo-vlah *Săgeata albastră*, deşi promisesem solemn, în urmă cu trei sau patru ani, că nu voi mai pune piciorul în această struţocămilă a capitalismului tranziţional românesc. Ca întotdeauna, sălbăticia vieţii mioritice s-a dovedit însă mai puternică decît făgăduinţele mele. În sfîrşit, nu vreau să fac mult caz pe marginea unui tren – nici mai rău şi nici mai bun decît mediul în care vieţuim cu toţii de un deceniu şi jumătate. Ca să fiu sincer, am avut impresia (s-ar putea totuşi să mă fi înşelat) că spaţiul de voiaj propriu-zis s-a îmbunătăţit întrucîtva faţă de 2006 (cînd stăteam ca sardelele). N-a dispărut, din nefericire, muzica pentru labilii emoţional şi abrutizarea personalului. Mă rog, nu *Săgeata albastră* constituie interesul discuţiei propuse de mine astăzi. Am o povestire, în aparenţă măcar, mai incitantă decît o mie de „săgeţi albastre“ expediate simultan. Iat-o!

La un moment dat, s-a aşezat pe bancheta vecină mie, destul de voios, un tinerel afabil, cu părul vopsit în şuviţe. Am remarcat, de la început, în mîna lui dreaptă, o valiză elegantă, cu cifru, din piele autentică, plină de zorzoane aurii la mîner şi încheieturi. Ţinuta de rocker retardat emoţional a tînărului contrasta violent cu geanta de om de afaceri, pe care o fluturase în ochii întregului vagon. Şi-a scos geaca şmecheră şi a atîrnat-o pe geam, lîngă haina mea (mi-a obturat astfel perspectiva asupra ţinutului pustiit de viscol şi sărăcie şi, ca atare, am devenit brusc taciturn, aproape ursuz). Apoi a înşfăcat valiza fermecată şi a pus-o în poală. Şi-a suflecat mînecile marinăreşte, a privit lung în zare, după care a purces la învîrtit rotiţele de cifru mai ceva ca manetele de poker mecanic. Am întors un ochi mirat, de ciclop trezit din somn. „Am biletul înăuntru şi am uitat codul“ – a chiţcăit individul o explicaţie prezumtiv drăgălaşă. „I-am spus deja conductorului şi mă păsuieşte un timp“ – a adăugat el, cu încredere în valorile vieţii.

Nu sînt extrem de curios de felul meu, dar surpriza adusă de tinerel în dinamica monotonei călătorii pînă la Bucureşti m-a conectat instantaneu la cei 220 de volţi ai energiei analitice. Pentru început, am tras o ocheadă la numărul de cifre al codului. Trei! Prin urmare, o mie (fără una) de variante posibile! Ulterior, am urmărit, discret, ritmul în care rocker-ul reuşea să definitiveze un cifru pe claviatura mecanismului: în jur de patruzeci şi cinci de secunde (se mişcau greu rotiţele!). Patruzeci şi cinci înmulţit cu o mie: patruzeci şi cinci de mii de secunde. Acestea reprezintă cam şapte sute cincizeci de minute. Transformate în ore, ele sînt nici mai mult, nici mai puţin decît douăsprezece şi jumătate, adică dublul timpului care ne-ar fi luat să ajungem în Capitală. Dacă cifrul căutat de companionul meu de voiaj ar fi fost unul dintre ultimele numere posibile (nouă sute şi ceva), atunci, în mod cert, el ar fi avut şanse să-l descopere cîndva pe seară (după o activitate de rotire a rulmenţilor febrilă şi neîntreruptă), cam la vremea cînd conductorul şi ceilalţi pasageri ar fi hălăduit (deja plictisiţi) prin Bucureşti sau, în versiunea strictă, s-ar fi aflat de mult în trenul (de noapte) către Iaşi. Jocul micului hoţoman nu-mi lăsa practic nici o altă opţiune logică: mă aflam în prezenţa unui impostor care inventase o tactică isteaţă de a călători cu *săgeata* fără bilet, sub ochii îngăduitori (chiar compătimitori) ai însoţitorului de tren. Românii devalizează bănci în America şi Canada. Nu vedeam de ce le-ar fi fost greu să apeleze şi la o astfel de – pînă la urmă – simplistă stratagemă?

Ce mă uimea era îngăduinţa conductorului. În răstimpuri, el trecea, cu aer depersonalizat, pe lîngă noi şi întreba mai degrabă absent: „Nu-i gata?“. „Nu – răspundea rocker-ul preocupat –, mai am opt sute douăzeci şi şase de variante.“ Distingeam cinism în modulaţiile vocii sale, un cinism rămas însă străin indiferentului controlor. Stăruiam în convingerea că băietanul nu mergea deloc la Bucureşti, deşi menţionase această destinaţie. Bănuiam că dorea să rămînă undeva pe traseu, la Vaslui, Bîrlad, Tecuci, Focşani, Buzău ori Ploieşti unde, mai nou, „săgetătorul“ IC opreşte îndelungat. Presupuneam că, la momentul oportun, îşi va lua, dintr-o mişcare, geanta şi geaca şi va ţîşni prin uşile deschise (în staţie), lăsîndu-ne pe toţi (în primul rînd, pe conductor) cu gura căscată. Cum ar fi trebuit să acţionez eu? Spiritul civic mă invita la atitudine (să ţin ochii vigilenţi pe impostor – eram oricum călătorul cel mai apropiat de el, un veritabil „poliţist *de proximitate*“, fără voie –, să aplic o schemă de *judo* cînd ar fi încercat să o zbughească, să-l atenţionez în prealabil pe controlor etc.), în timp ce instinctul de conservare îmi impunea tăcere absolută (deja mă obseda un potenţial dialog – Conductorul: „Dom'le, nu-l puteaţi opri să fugă, era lîngă dvs.?“, Eu: „Pe cine dom'le?... Tocmai m-am trezit din somn!“). Sînt filolog, deci l-am lăsat pe ultimul să prevaleze. Totuşi, nu mi-am slăbit vecinul din pensetele disecţiei. Cine era el, de fapt? De ce apelase la o strategie, în fond, atît de meschină? Ce căuta la Vaslui – Bîrlad – Tecuci – Focşani – Buzău – Ploieşti? Dacă furase geanta? De ce-şi făcuse şuviţe? Cît cîştiga pe an? De ce zîmbea optimist? Nu-l dureau degetele? De ce şi-a dat jos geaca? Cîţi ani avea? Cum îl chema? Ce erau părinţii lui? Avea rude în străinătate? De ce fîrnîia pe o nară? Cîte kilograme cîntărea? Ce... *„Yeees!“*, a ţipat ascuţit colegul meu de călătorie, chiar cînd opream în Tecuci. „Varianta trei sute zece! Am reuşit.“ Valiza scîrţîi scurt şi se deschise aidoma unui pepene răscopt. Rocker-ul cotrobăi prin nişte buzunare ale bagajului şi scoase, victorios, biletul de călătorie. Se duse întins în capătul vagonului, la controlor, ţinînd hîrtia CFR deasupra capului, ca pe un trofeu.

Ceva s-a atenuat, în acea clipă, din încrederea mea, altădată nesmintită, în virtuţile raţionamentelor *à la* Dupin. Realitatea se dovedise mai ilogică şi mai iraţională decît aparenţa ei. Mi-am lipit nasul de fereastra îngheţată. Cum putusem să fiu atît de aberant? De unde îmi veniseră atîtea inepţii? De ce nu-mi văzusem de lecturile mele? Ce era cu mine? Spre ce mă îndreptam? Nu aveam cum să răspund, cel puţin pe moment! O întrebare se ridica totuşi, compensator, deasupra celorlalte, făcîndu-mă să rînjesc sardonic în fereastra luminată de albul nesfîrşit al zăpezii, pe măsură ce trenul lăsa în depărtări Tecuciul indistinct: ce idiot îşi închide biletul de tren în valiza cu cifru şi apoi uită codul?

Texte şi opinii de: ● *Oana BĂLUŢĂ (preparator univ., Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, Universitatea Bucureşti)* ● *Magda CÂRNECI (scriitoare, directoare ICR Paris)* ● *Laura GRÜNBERG (scriitoare, profesoară asociată la SNSPA)* ● *Alexandra OLIVOTTO (critic de film)* ● *Adina POPESCU* ● *Iulia POPOVICI (critic de teatru)* ● *Mihaela URSA (critic şi teoretician literar)* ***Coordonatoarea temei:*** *Simona SORA*

În ultimii ani, „feminismul" a fost pe lista de dosare a Dilemei vechi, *de mai multe ori. Colega noastră, Lena Boiangiu – cea care ne-a învăţat pe cei mai mulţi dintre noi meseria practică de jurnalist, dar şi uzanţele spaţiului (uneori prea strîmt) dintr-o redacţie – ne-a demonstrat, de fiecare dată, nevoia de a face un bilanţ actual al feminismului românesc, amînînd apoi, cu argumente imbatabile şi multă graţie, redeschiderea discuţiei. Ajunsese chiar o glumă: „Cine se încumetă să facă un dosar despre feminism?".*

În ultimul timp însă au apărut mai multe volume care repovestesc feminismul românesc pe înţelesul tuturor, mutînd accentul de pe feminismul academic şi „relaţiile de gen" care îi sperie nu doar pe antifeminiştii tradiţionali, dar şi pe acele persoane care folosesc, la scris şi citit, limba literară cultivată, excluzînd orice jargon. Şi odată cu această relaxare a ideologiei, feminismul a început să spună o mulţime de poveşti despre „ultima inegalitate". Am fost uimită să văd că antologia Tovarăşe de drum. Experienţa feminină în comunism *e catalogată la Polirom printre „studiile de gen", alături de excelenta* biONGgrafie *a Laurei Grünberg, povestea unui „ONG de femei", dar şi de volumul* Naşterea. Istorii trăite, *coordonat de Mihaela Miroiu şi Otilia Dragomir.*

Este, cred, o nouă vîrstă, mai relaxată, a „mişcării" feminine care dovedeşte şi pragmatism, şi inteligenţă. O vîrstă intermediară între recuperarea feminismului occidental sau demontarea prejudecăţilor în legătură cu acesta (recentul Lexicon feminist *coordonat de Mihaela Miroiu le inventariază pe cele mai răspîndite) şi firescul / normalitatea poveştirii de sine dincolo de evidentele, inerentele, fatalele nedreptăţi şi inegalităţi. La urma urmelor, poate are dreptate jurnalistul britanic Jim Pollard de la revista* Prospect, *atunci cînd – după ce comentează ultimele cărţi semnate de Elisabeth Badinter* (Le Conflit: La Femme et la Mère) *şi Natasha Walter* (Living dolls) *– ajunge la o nesperată concluzie: „feminismul n-a fost rău pentru femei, în schimb a fost mană cerească pentru bărbaţi". Lenei Boiangiu, căreia îi dedic acest dosar, i-ar fi plăcut, desigur, paradoxul.* (**S. S.**)

Povestiri din vremea feminismului

Alexandra OLIVOTTO

Atunci nu i-am condamnat pe toţi la feminism

Aş face liste cît e ziua de lungă. Am un kilometraj de circa 15 ani de feminism şi nu ştiu cum să-l sistematizez altfel. Sînt conştientă că va arăta ca o îngheţată fără carbohidraţi, dar poate îi va folosi cuiva şi în această formă frustă, dar sănătoasă.

La început a fost falogocentrismul

Am dat peste prima mea felie de feminism la o vîrstă impresionabilă; mă aflam în căutare de grile de interpretare ale unui text şi, dacă se întîmpla să pice, de reţete de viaţă. Prima carte pe care am pus mîna, un *reader* de la British Council, conţinea destule răspunsuri pentru punctul a. şi promisiuni gîrlă pentru punctul b. Sigur, să afli la 16 ani că întreg corpul ţi-e un organ sexual contribuie ca stimul de lectură. I-am dat bice cu lecturile, împiedicîndu-mă şi de absurdităţi, precum un manual de teorie literară care mă învăţa ce să „interpretez" din absenţa femeii în poezia „Ozymandias". Am avut şi tentative hermeneutice de mare respiraţie epică, precum un eseu despre imaginea femeii în poeziile fraţilor Văcăreşti (şi încă sînt convinsă de necesitatea unei istorii a literaturii române prin lentile feministe; multe scriitoare de recuperat zac pe acolo). Apoi am pus mîna pe Luce Irigaray, o feministă franţuzoaică. I-am fost devotată şi în teza de licenţă, îi rămîn şi acum; filozofie, mitologie, psihanaliză, literatură, era panaceul căruia îi duceam lipsa. Îi datorez recuperarea continentului negru care a fost pentru mine relaţia cu mama: nu e puţin lucru să afli, cînd mama îţi e pe patul de moarte – după ce ai petrecut ani detestînd-o – că întreaga cultură occidentală e întemeiată pe matricid. Irigaray deduce asta dintr-o reinterpretare a poveştii Clitemnestrei şi a fiicelor ei (una sacrificată de tată, alta lăsată pradă nebuniei) şi dintr-o călcare pe urmele lui Nietzsche, după toate regulile artei. Franţuzoaica mai avea aşi în mînecă. Am fost crescută să îmi bat capul cu ce e bine din punct de vedere moral şi cu ce e rău, nu cu ce provoacă plăcere şi ce nu; pe de altă parte, nimic nu a fost vreodată pentru mine mai real şi mai palpabil decît cuvintele. Acasă, ele erau o plăcere permisă şi încurajată, morală prin excelenţă. Or, Irigaray face o observaţie care, dat fiind contextul, m-a lovit în plexul solar, moral şi filologic. N-o citez pe toată, ajunge vîrful aisbergului: „Plăcerea feminină trebuie să rămînă inarticulată în limbaj, în propriul limbaj". Aha... Deci, plăcerea textuală nu-mi aparţine, ce simţeam eu era un simulacru, iar plăcerea sexuală n-o pot exprima, oricît de dragi mi-ar fi cuvintele. Mai citesc, mai scriu, mai filozofez – trebuie să aibă şi feminismul ăsta nişte soluţii! Nu-i corect întîi să te vindece şi apoi să te înjunghie pe la spate!

Avantajele de a nu avea suflet

Nu ţin minte nici o epifanie care să-mi fi căzut în poală. Soluţia la problema anterioară mi-a parvenit de la un star feminist (cît de ironic e ca acest curent, care nu se consideră curent întremat, să aibă un *star-system* precum Hollywood-ul pe care-l făcea bucăţi! În fine, măcar în ăsta nu te pun să slăbeşti...), ale cărei non-ficţiuni mi-au dat prima dată dureri de cap şi apoi de stomac, văzînd cum contorsionează biata limbă engleză. Nu numai mie, Judith Butler căpătase deja două-trei premii pentru scriitură lamentabilă din partea unei reviste literare. Pînă la urmă, m-am strecurat cumva prin pliurile jargonului şi s-a făcut... *lichtung!* Butler elimină numeroase idei luate de-a gata, inclusiv genul, şi le înlocuieşte cu constructe, iertaţi-mi barbarismul, relaţionale. Nu se ştie dacă există vreo esenţă pură a feminităţii sau masculinităţii, dar e sigur că nu vom penetra pînă la ea prin straturile culturale pe care le acumulăm de la naştere şi, prin formarea conştiinţei, pînă la maturitate. Butler extinde şi noţiunea de performativitate („acel aspect al discursului care are capacitatea de a produce ceea ce numeşte"). Ai deja mult mai multă libertate de mişcare, sexul nu îţi stă pe loc, ci se resignifică odată cu fiecare cuvînt, mişcare, haină etc. Pînă acum, dădeai din perete în perete, acum jonglezi cu identităţi multiple şi, pînă la un punct, tu decizi în ce punct al spectrului masculin-feminin te situezi, asta în cazul în care postulezi aceste extreme. Dintr-odată, eul, sufletul, genul au fost dinamitate. A rămas doar psihicul în urma lor şi nici el nu excelează în stabilitate. Nu mă plîng, fusesem mereu alergică la „eu sînt aşa", „eu sînt pe dincolo". Definirea de frontiere pentru un lucru impalpabil, inodor, incolor, despre care ştim doar că are o greutate de 21 de grame pare cel puţin trasă de păr. Iar desfiinţarea genului trage după ea eliminarea motivului pentru multe prejudecăţi. Nu că ar dispărea în ochii celorlalţi, dar astfel le vezi ca pîrghii, în loc să-ţi pară balast. Ăsta e momentul cînd realizezi nu ce poţi face tu pentru feminism, ci ce poate feminismul face pentru tine.

Permis de conducere în stare de iraţionalitate

Mă întreb dacă există o femeie în România care să nu fi încasat întrebarea „ce-ai, eşti nebună?!" de la vreun bărbat. Eu una încă nu o auzisem, dar trăiam cu o teamă permanentă (da, am fost crescută şi în adoraţia raţiunii). Nebunia privită ca inerentă femeilor a generat deja mecanisme de apărare şi nu mă pot abţine să dau exemplul unei prietene. Ea considera că manipularea e un element *sine qua non* al feminităţii, eu o consideram o feministă deghizată. Mi-a dat un sfat care nu mi-a ieşit din minte – dar nici nu l-am aplicat – şi anume: dacă prietenul meu face ceva ce mă deranjează, să nu reacţionez pe moment. Să îmi conserv iritarea şi să-i fac o scenă cînd totul e paşnic şi nu se aşteaptă; aşa, nu va şti ce l-a lovit, va fi fără apărare şi data viitoare va merge pe vîrfuri! Of, măcar dacă ar fi prima femeie care mi-a vorbit despre „isteria programatică" (acum citez din altă prietenă), o evoluţie pur economică în România, bazată pe legea cererii şi a ofertei! Şi totodată unul dintre paradoxurile cu care mă confrunt zi de zi, de cel puţin zece ani. Vestea bună fiind că şi cinema-ul, şi literatura feministă te absolvă. Pătrunzi în ele cu sentimentul că iei o gură de aer curat, că nu tot ce e inexplicabil şi iraţional înseamnă isterie, demenţă, nebunie. Iar Butler vine şi aici cu o altă pîrghie conceptuală, de pe urma căreia femeile au mult de profitat: diferenţa dintre inteligibil şi exprimabil.

Viaţa ca o broboadă

Am omis multe detalii despre feminismul meu, aşa că o să le înghesui. În primul rînd, pînă la master, a fost solitar, fără mentori. Cînd a fost „instituţionalizat", zelul a fost pus în discuţie; mi-au luat literatura şi mi-au lăsat ideologia, başca un aparat de analiză al acesteia. N-o să fiu nerecunoscătoare, am plecat de acolo cu un bagaj de cunoştinţe „updatat" cu istorie (n-o s-o găsiţi în manuale), psihanaliză, filozofie şi mai ales film. Nu, am auzit poveşti, dar n-am cunoscut vreo feministă care să îmi facă morală că port sutien (e drept că „ard" cel puţin unul pe lună), că mă dau cu parfum sau că mă epilez, asta ca să descindem în folclor. Nu mă deranjează dacă un bărbat îmi deschide uşa, mă ajută cu cumpărăturile sau îmi ţine haina. Mă deranjează alte misoginisme, ca acela al plafonului de sticlă, al salariului micşorat în funcţie de sex sau acela subtil cuibărit în limbaj – vezi „scrii atît de bine! Ca un bărbat!". Nu cred în predici sau prozeliţi. Vehiculez idei feministe drămuite, cînd cineva mi-o cere sau cînd cred că le-ar fi utile apropiaţilor. Nu vreau să schimb lumea sau să cauzez emanciparea în masă a femeilor din România – situaţia de aici mă frustrează oră de oră, dar nu există încă resorturile pentru un *empowerment* la un nivel mai amplu – sau, cine ştie, poate fenomenul *cougar,* pe care-l văd crescînd în frecvenţă, să dea tonul unei schimbări. În ceea ce priveşte feminismul, am o singură certitudine: că vorbeşte cel mai bine în şoaptă.

Alexandra Olivotto *este critic de film şi jurnalist cultural.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 11 martie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mihaela URSA

Divanul sau Gîlceava scriitoarei cu lumea

Ideea de a alcătui *Divanul scriitoarei* mi-a venit din două direcţii. Prima direcţie este de domeniul evidenţei: în comentariul cultural din România se abuzează de nişte clişee de gen precum cel de „poezie feminină“ sau cel de „scris feminin“, sub umbrela cărora se perpetuează formele cele mai subţiri de misoginie (pentru că misoginul nu este neapărat grobian şi vulgar: adesea el face parte din patriarhatul luminat al intelighentsiei). A trecut ceva vreme de cînd Rousseau susţinea că „bărbatul este bărbat doar uneori, pe cînd femeia este femeie tot timpul“, implicînd astfel că femeia este imposibil de gîndit în afara naturii, pe cînd bărbatul se manifestă adesea în spaţiul culturii, autonom faţă de natură, prin creativitatea sa spiritual-intelectuală. Totuşi, de prea multe ori, femeia care scrie sau care creează artistic este percepută ca o prelungire obligatorie a unui etern feminin impalpabil, dar ciudat de omogen. Aşadar, prima întrebare care mi-a ghidat investigaţia a fost cum văd chiar ele, scriitoarele, toate aceste lucruri: se simt chiar ele mai ataşate de „natură“ decît bărbaţii care scriu şi, dacă da, cum definesc această natură, iar dacă nu, de ce cred că prejudecăţile sus-numite sînt atît de rezistente la noi.

Dacă această întrebare îmi este oarecum exterioară, ei i s-a adăugat una interioară: cred tot mai mult că puterile noastre creative sînt direct proporţionale cu „accidentele“ fiinţei noastre: că faptul de a fi femeie sau bărbat, bolnav sau sănătos, depresiv sau paranoic, tînăr sau bătrîn, bursier într-un castel sau chiriaş într-o garsonieră, degustător de fado-uri sau consumator de heavy metal, gras sau slab, carnivor sau vegetarian reprezintă tot atîtea condiţionări subtile ale creaţiei noastre ştiinţifice, artistice sau de altă natură. Cu o metaforă, Ioana Em. Petrescu numea condiţionările „biologice“ ale creaţiei „ritmurile sîngelui nostru“. Nu este vorba despre determinismul psihologic sau biografic despre care a curs atîta cerneală, ci despre altceva. Chiar dacă obiectivismul sau impersonalismul au însemnat la un moment dat, în istoria culturii, un deziderat, consider că ele nu mai reprezintă decît nişte utopii (distopice, mi se pare mie): raţiunea şi discursul fiecăruia dintre noi nu sînt nicidecum nişte medii transparente, prin care obiectele se văd perfect şi fără deformări, ci un soi de lentile colorate şi calibrate subtil de către propria biologie, de către propria deschidere intenţională şi de o întreagă reţea de factori minusculi, cu relevanţă variabilă. Din această reţea mi s-a părut urgent să interoghez asupra condiţionării de gen, nu în sensul în care genul ar fi neapărat o limitare, ci în sensul în care el constituie unul dintre factorii principali. Există scriitoare cărora virilitatea li se pare modelul ultim, după cum există scriitorii care fac din propriul scris tocmai întîlnirea majoră cu feminitatea, cu un soi de femeie interioară care nu este neapărat *anima* jungiană. Există scriitori de ambele genuri care scriu foarte uşor şi în orice condiţii, după cum există şi cei cărora realizarea unui anume set de condiţii sociale sau de mediu li se pare o condiţie necesară creaţiei.

Am gîndit investigaţia doar printre poete şi prozatoare, pentru că vizam potenţialul creaţiei artistice prin lentila de gen. Pe lîngă cele care au acceptat invitaţia de a răspunde la întrebările mele şi cărora le mulţumesc, au existat cam tot atîtea care au refuzat (le-am pus la socoteală şi pe cele cărora propunerea li s-a părut atît de ridicolă sau insignifiantă încît nu mi-au răspuns în nici un fel). Refuzurile lor ar fi putut alcătui un capitol la fel de interesant, pentru că unele mi-au spus că „genul“ nu li se pare deloc relevant în creaţie, nici în momentul în care scriu, şi nici atunci cînd sînt citite, altele s-au simţit de-a dreptul încorsetate într-o restrictivă şi dubioasă rezervaţie sexuală ori feministă şi au găsit feminismul detestabil, altele au acceptat iniţial, pentru a-mi scrie apoi că găsesc întrebările mele prea intime şi că nu-mi pot răspunde, pentru că ar deveni încă şi mai fragile în faţa atacurilor misogine de care avuseseră deja parte la receptarea poeziei sau a prozei lor şi, în fine, altele au găsit proiectul interesant şi necesar, dar mi-au răspuns că se ocupau de lucruri mai importante sau mai urgente în momentul respectiv.

După toate aparenţele, *Divanul scriitoarei* nu constituie decît un nod dintr-o întreagă reţea de problematizare a identităţii de gen, a cărei necesitate în România nu mai poate fi trecută cu vederea.

Mihaela Ursa *este critic şi teoretician literar. Ultima carte apărută:* Divanul scriitoarei *(Editura Limes, 2010).*

Oana BĂLUŢĂ

Feminismul românesc şi valul său

Poate paradoxal, dar chiar şi acum, multe dintre dilemele şi provocările feminismului românesc au legătură cu evoluţia istorică şi politică a României şi cu dezvoltările relaţiilor de gen din perioada tranziţiei. După 1989, feminismul românesc, deopotrivă teoretic şi practic, a trebuit să acopere un gol creat de comunism, să recupereze o diferenţă uriaşă comparativ cu evoluţiile sale din Europa de Vest şi din Statele Unite, evoluţie care, pornind de la manifestările feministe din secolul al XIX-lea şi prima jumătate a secolului al XX-lea, ar fi caracterizat şi România. Diversele tipuri de „egalitarisme comuniste“ trebuie disociate de feminism pentru că raportul dintre feminism şi comunism este de *contradictio in terminis* în condiţiile în care comunismul nu a urmărit autonomia femeilor. Aceste recuperări de care aminteam nu reprezintă o formă facilă de mimetism cultural ori politic. Din contră, ele presupun recunoaştere şi adaptare la nevoile şi interesele femeilor şi ale bărbaţilor din România contemporană nouă. Dacă în ţările vestice feminismul a trecut prin diferite prefaceri, schimbări, (re)sistematizări interne, adică a cunoscut agende diversificate şi uneori conflictuale, numite metaforic, în literatura de specialitate, „valuri“, în România feminismul a putut să dezvolte o singură agendă, cea a egalităţii în drepturi ori a primului val în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi prima jumătate a secolului al XX-lea.

Aşadar, întorcîndu-mă în România anului 2010, una dintre dilemele feminismului românesc este următoarea: *noi în ce val sîntem sau ce fel de agendă am dezvoltat în ultimii ani?* Întrebarea nu este o ghiduşie teoretică formulată dintr-un „turn de fildeş“ pentru simpla plăcere de a ridica probleme lipsite de legătură cu viaţa cotidiană trăită a femeilor şi a bărbaţilor. Nicidecum. Metafora valurilor reflectă agende cu probleme şi mijloace distincte de rezolvare care afectează practica politică. Dacă primul val a fost cel al egalităţii, începînd cu anii '60 s-a dezvoltat valul diferenţei, după care, aproximativ 30 de ani mai tîrziu, agenda s-a modificat în direcţia reflectării diferenţelor multiple între femei ori, altfel spus, valul trei a început să fie conturat. Subliniez din nou că aceasta este evoluţia feminismului vestic. Aşadar, în România, pentru ce optăm? Pentru sincronie sau diacronie? Sincronizare cu evoluţiile vestice ale valului trei care au ridicat probleme serioase privind includerea feminismului în valul doi faţă de diversele categorii de femei şi problemele cu care se confruntă acestea ori diacronie pentru că, în fapt, liniaritatea transformărilor din „feminismul vestic“ a evidenţiat modificări peste care nu poţi sări? Simplificînd, putem îmbrăţişa fără rezerve valul trei al diferenţelor multiple între femei, care scindează femeile în diverse grupuri fără să fi avut un val doi care atrage atenţia că femeile împărtăşesc probleme comune? Putem integra necritic perspectiva diferenţelor multiple între femei în condiţiile în care nici din punct de vedere teoretic, dar nici practic problemele comune cu care se confruntă femeile nu sînt vizibile şi adresate politic decît foarte puţin şi nesistematic?

Concluziile unei cercetări întreprinse anul trecut (proiectul *„Social Exclusion in Romania and Third Wave Feminism“,* coordonat de prof. univ. dr. Mihaela Miroiu) privind tipurile de discursuri feministe care se regăsesc în România în prezent sînt extrem de utile pentru a ieşi din situaţia dilematică. În România, discursurile feministe s-au pluralizat după 1989; astfel poate fi identificat un feminism hibrid care înglobează deopotrivă trăsături ale discursului valului doi, valului trei, tendinţe postmoderne şi postfeministe.

Feminismul valului trei însă, în contextul moştenirii şi al dezvoltării autohtone, este provocator. Pentru multe feministe el ridică probleme şi nu pare altceva decît un miraj cultural; pentru altele, perspectiva diferenţelor multiple este atrăgătoare mai ales pentru a nu face greşeli asemănătoare celor din spaţii geografice mai îndepărtate de noi. Dar printre feministele care preferă agenda şi abordările valului trei se aude o voce care şopteşte: *„da, există diferenţe între femei, dar să nu uităm şi de interesele comune“*. A sări peste anumite etape în condiţiile în care femeile au şi interese comune, nu doar interese exclusiv specifice poate reprezenta nimic altceva decît o disimulare a unor probleme concrete. În anumite contexte *toate valurile sînt necesare* pentru că se adresează unor probleme specifice folosind instrumente distincte. Aşadar, este nevoie de *reflexivitate critică* şi de stabilirea unui *echilibru* delicat între feminismul diferenţei şi cel al diferenţelor multiple, pentru că în România femeile – pe lîngă interese specifice în funcţie de mediul de rezidenţă, nivelul de educaţie, vîrstă, etnie etc. – au şi interese comune. Măcar pentru că, vorba cercetătoarei Valentina Marinescu: „teoretic şi legislativ sîntem în valul trei, dar în viaţa de zi cu zi sîntem în valul doi“.

Oana Băluţă *este preparator univ. la Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, Universitatea Bucureşti. Ultima carte publicată:* Gen şi putere. Partea leului în politica românească *(Editura Polirom, 2006).*

Împărţirea resurselor

„În societatea românească de acum şi dintotdeauna este mai convenabil să fii bărbat decît să fii femeie. Ca bărbat, veniturile sînt mai mari, munceşti mai puţin în gospodărie, ai o poziţie privilegiată în familie, ai mai puţine responsabilităţi faţă de familie, mai ales faţă de copii, eşti mai bine văzut şi apreciat în societate, ai mai mult timp liber, eşti mai prezent în viaţa publică, te poţi ocupa de politică şi poţi participa la deciziile referitoare la ce se întîmplă în societate în mai mare măsură decît femeile şi, mai ales, eşti deservit de femei. Prima constatare importantă privitoare la bărbaţi şi femei în societatea românească este că există diferenţe semnificative între bărbaţi şi femei, iar aceste diferenţe acoperă toate aspectele vieţii personale, familiale, în gospodărie, în economie, în viaţa publică şi în politică. La toate acestea mai putem adăuga şi faptul că întreaga cultură cotidiană, plus cultura fundamentală de la poeţii naţionali ai trecutului pînă la ideologiile politice contemporane, consacră această diferenţiere şi, cu cît este mai contestată cu atît se străduie să fie mai convingătoare în consacrarea ei. A doua constatare importantă este că toate aceste diferenţe, care conduc, în final, la o distribuire inegalitară a resurselor în societate, au loc în defavoarea femeilor. În societatea românească, diferenţa biologică dintre bărbaţi şi femei, diferenţa de sex, devine diferenţă socială între ei, diferenţă de gen şi, prin urmare, un criteriu de departajare a modului în care se distribuie resursele: mai mult către bărbaţi decît către femei.“

Vladimir Pasti, *Ultima inegalitate*

Să se înscrie femeile în partidele politice?

Ziarul *Universul* a făcut o anchetă interesantă, adresînd personalităţilor politice ale ţării întrebarea: Să se înscrie femeile în partidele politice? Am urmărit cu atenţiune răspunsurile publicate, şi socotesc că un rezumat al tuturor argumentărilor pro şi contra în jurul acestei chestiuni, constituie pentru noi femeile un studiu folositor pentru lămurirea noastră în chestiunea noilor îndatoriri cetăţeneşti ce ni s-au acordat.

Publicăm deci în rezumat rezultatul acestei anchete, observînd că în genere toate personalităţile consultate sînt contra înscrierii femeilor în partide politice.

● *Dl Profesor Nicolae Iorga.* Femeile nu sînt chemate să aprobe greşelile trecutului, ci să pregătească pentru al lor viitorul.

● *Dl Profesor G. Taşcă.* Aşteptăm de la femeie pe care o vrem să fie regeneratoarea vieţii noastre politice, ea este ultima noastră speranţă. Pentru a răspunde acestei chemări ea trebuie să rămîie în afara cluburilor politice, căci înscrierea ei în cluburi politice înseamnă sporirea agenturii electorale, noi postulate la buget, pierderea razei noastre de speranţă. Prin intrarea în cluburi politice, femeia va deveni concurentă la bugetul statului şi va zădărnici acordarea drepturilor depline, prin aceea că nu i se vor acorda aceste drepturi, de acela pentru care ea devine o concurentă, rîvnind la bucata sa de pîine. Dimpotrivă, dacă ea va veni cu un program de purificare a vieţii noastre politice, ea va atrage către dînsa pe toată lumea care pune interesele neamului mai presus de interesele meschine de împărţire a prăzii, determinînd un curent salvator pentru ţară care îi va aduce negreşit recunoaşterea drepturilor sale integrale.

● *Dl Profesor G. Marinescu.* Femeile trebuie să reflecteze mult înainte de a lua o hotărîre. Forţa lor stă totuşi în solidaritate, să evite deci luptele electorale care conduc la vrăjmăşie şi la coborîrea nivelului intelectual şi moral.

● *Dl Profesor Ion Cantacuzino.* Femeile să se ferească în acest moment de a intra în partidele politice, care vor suferi mari transformări, căci nu mai corespund nevoilor ţării şi se discreditează prin luptele lor fratricide, care obosesc opinia publică. Femeile au cîştigat prin sîrguinţă un prestigiu, să nu-l piardă, ele trebuie să alcătuiască o forţă de apropiere, nu una de vrajbă şi distrugere.

● *Dl Argetoianu.* Femeile ar greşi dacă s-ar înscrie în partide politice. Rolul lor este să-şi mărginească activitatea la chestiuni de ordin economic, căutînd să facă puţină ordine în casa pe care bărbaţii au distrus-o pe jumătate prin politica lor.

● *Dl I. Manu,* consilier la Casaţie, susţine că creaţiunea rodnică prespune o judecată prealabilă dezbrăcată de pasiune şi înregimentare, în partide are ca consecinţă o judecată stăpînită de pasiune. Femeia să rămînă în afara partidelor politice.

● *Dl A. Em. Lahovary,* preşedintele consiliului diplomatic. În luptele partidelor fierb patimi şi interese puţin nobile. E un privilegiu pentru femei a le evita.

● *Dl S. Mehedinţi* ar dori un mănunchi de oameni cu conştiinţa „în alb", care să alcătuiască miezul unui parlament conducător, lîngă care s-ar admite cîteva femei de o reală distincţiune sufletească, care privind ca mame şi soţii cu îngrijorare la ziua de mîine şi cu reală experienţă la traiul întemeiat pe muncă, să dea vieţii noastre politice mai multă demnitate şi un simţ de răspundere real. Altfel, femeile care nu au copii, amestecîndu-se în politică nu ar schimba întru nimic situaţia ţării. Cel mult s-ar schimba situaţia cîtorva persoane care caută în politică deşertăciune sau mondenitate.

● *Dl Grigore Trancu-Iaşi,* deşi a fost întotdeauna pentru acordarea drepturilor la femei şi găseşte că chestiunea drepturilor civile la femei trebuieşte negreşit rezolvată pentru a scăpa de ridicol situaţia actuală a femeii măritate care trece de la capacitate la incapacitate după capriciile legii, totuşi, d-sa este îngrijorat să nu se găsească femei care să vrea să-şi facă o trambulină din aceste drepturi.

● *Dl Mihail Manoilescu* crede că este înnăscut în om simţul politic, dorinţa de a-şi exprima liber fiecare individ părerile sale proprii, ceea ce aduce o diferenţiere inevitabilă după ideologia fiecăruia şi ca consecinţă o grupare a cetăţenilor în diverse partide politice, fatalitate de la care nici femeia nu se va putea sustrage.

Pentru perioada de iniţiere a femeilor în viaţa politică găseşte nimerită o grupare aparte a femeilor. Rolul femeilor în această perioadă de tranziţie ar fi să aducă o notă de neutralizare a instituţiunilor noastre naţionale, care sînt toate din nenorocire colorate de influenţele politice. Prin intrarea femeii s-ar introduce un element de constanţă, de cuviinţă, de bună creştere, pe care prezenţa femeii o impune întotdeauna.

(*Ziarul nostru*, anul IV, nr. 2, din februarie 1930)

Laura GRÜNBERG

Istoria trăită a unui ONG de femei

Sîntem în martie, luna în care femeile sînt răsfăţate cu cadouri sau îşi fac de cap pe la vreun spectacol Chippendale, iar feministele autohtone, băgate un pic în seamă, îşi spun oful prin media: prea puţine femei în politică, salarii mai mici pentru sectoarele de activitate feminizate, violenţă domestică şi trafic de persoane, distribuţie inechitabilă de timp şi responsabilităţi casnice, o mass-media suprasaturată de stereotipuri de gen, un învăţămînt conservator, lipsa de politici privind corelarea carierei cu viaţa de familie, o instituţionalizare de faţadă a problematicii de gen, lipsa unor strategii naţionale susţinute financiar privind egalitatea de şanse. În aşteptarea cadourilor şi a unor voci complementare care să abordeze problemele mai nuanţat, critic, dar şi autocritic, vorbind despre femei în diversitatea, nu doar în omogenitatea lor, despre marginalizări, dar şi automarginalizări ale mişcării de femei sau ale feminismului autohton, îmi permit să îmi fac eu singură un cadou. O autorecenzie.

Vine o vreme, probabil şi o vîrstă, cînd simţi nevoia să pui cap-coadă ce eşti cu ce puteai fi, ce ai făcut cu ce ai fi putut face. Dacă eşti „cineva" îţi scrii biografia, memoriile. În ce mă priveşte, am orgolii, dar şi luciditate. Despre mine nu am de ce să scriu, dar am considerat că biografia „Anei" – *Societatea de Analize Feministe AnA* –, ONG-ul de femei din care am făcut parte ani de zile, merită scrisă. După ani de zile în care, sub o formă sau alta, am făcut şi am trăit feminism (învăţînd, scriind, predînd, implementînd proiecte, supravieţuind ironiilor multora pentru aşa-zisul derapaj ideologic), am simţit nevoia şi obligaţia să scriu o carte despre această aventură personală şi colectivă.

Am scris această biONGgrafie (apărută în 2008 la Editura Polirom) din convingerea că, povestită, viaţa unui ONG în România (şi cu atît mai mult a unui ONG de femei), aşa cum a resimţit-o cineva dinăuntru, poate fi utilă. Cred că peripeţiile „Anei", intersecţia de destine, fapte, contexte din jurul unei organizaţii pot fi o lectură interesantă pentru oricine se aventurează să facă şi altceva decît să se ducă şi să vină de la serviciu. Cred că povestită, viaţa de zi cu zi a unui ONG, cea de dincolo de rapoartele de activitate, poate da o imagine vie asupra a ceea ce este de fapt o asemenea organizaţie despre care nu ştiam nimic înainte de 1989 şi care este astăzi, la nivel de mental colectiv, încărcată de stereotipuri negative.

Istoria acestei organizaţii de femei, printre primele din România postdecembristă, singura asumat feministă de la început, este istoria unui ONG cu un CV oficial redutabil: multe proiecte de pionierat în zona egalităţii de şanse gîndite şi derulate, premii, contribuţii şi recunoaştere în diverse reţele tematice naţionale şi internaţionale, o revistă unicat în România *(AnaLize. Revistă de studii feministe)* şi alte publicaţii, sute de vizitatori la un Centru de Resurse Multimedia pentru femei, studii de specialitate realizate ca suport pentru susţinerea unor schimbări legislative în zona egalităţii de şanse, şcoală unde s-au format multe specialiste în domeniu, semnificative reacţii oficiale la activ faţă de manifestări discriminatorii în societate. Sînt, desigur, date care pot sugera, în anumite limite, ce a făcut o organizaţie într-o anumită perioadă de timp. Şi totuşi, AnA a fost mai mult.

A fost nu doar un spaţiu fizic (pereţi, rafturi, computere, dosare), ci şi un spaţiu al ideilor, emoţiilor, entuziasmelor, inconsecvenţelor, greşelilor, amintirilor, un spaţiu „locuit", adică trăit. A fost o sumă de proiecte publice, dar şi „bucătăria" realizării acestora. AnA înseamnă pentru mine Mihaela, Anca, Theo, Ruxandra, Ioana, Roxana, Florentina, Nicoleta etc., adică cele pe care le-a adunat într-un loc feminismul, şi un interes comun pentru un anume tip de proiecte sociale, educative sau culturale, legate de problematica de gen în România.

Au fost întîmplări la AnA de neconsemnat într-un studiu ştiinţific clasic, dar care dau, din punctul meu de vedere, mai multă substanţă, savoare şi autenticitate a ceea ce a fost cu adevărat (adevăr subiectiv, desigur) această organizaţie. Am fost furate ca-n codru de primul contabil angajat, am dus la capăt proiecte reuşite (de educaţie nonsexistă, dezvoltare comunitară, promovarea femeilor în politică, sensibilizarea mass media sau a sectorului civic la problematica de gen) în timp ce veneau iar minerii în Capitală sau ne murea un părinte, ne îmbolnăveam, făceam nunţi, năşteam, divorţam. Am muncit, dar ne-am simţit şi bine, ne-am certat, am bîrfit, am cercetat, dar am şi băut vin fiert de Crăciun, am avut parte de demisii furtunoase, ne-am neglijat familiile, am avut simpatii şi antipatii în cercul (din ce în ce mai restrîns) al organizaţiilor de femei, am fost uneori duplicitare adaptîndu-ne din mers la cuvintele-cheie ale finanţatorilor (drepturile femeilor, gen, dezvoltare comunitară, femeile-capital social, *gender mainstreaming,* integrare europeană etc.). Sînt aceste detalii relevante pentru a evalua viaţa unei organizaţii? Eu zic că sînt „condimente" care dau viaţă, contextualizează, umanizează organizaţia conturînd poveşti în carne şi oase despre activismul civic învăţat pas cu pas de mine şi de alţii, în societatea noastră care încă suferă de ceea ce Piotr Sztomka numeşte sindromul incompetenţei civilizatorii, avînd o cultură civică infantilă, dominată de o precaritate a relaţiilor de tip comunitar.

Pentru ca să pot povesti despre AnA a trebuit deseori să mi-o imaginez ca pe o femeie cu vîrstele, toanele, problemele, sensibilităţile şi susceptibilităţile ei, cu grija sufocantă pentru alţii şi cu capacitatea de a se pierde în detalii. Vorbesc la trecut despre acest ONG, pentru că dacă eu, după numărul de ani de feminism, am ajuns la majorat, nu acelaşi lucru s-a întîmplat cu AnA. Din diverse motive, în prag de majorat, nu am mai avut energie (a se citi fonduri) să ne menţinem pe piaţa ONG-istă tot mai pragmatică şi mai competitivă. Ne-am împrăştiat care încotro la serviciile, carierele şi familiile noastre, cu gîndul că poate vom mai reuşi să reclădim contextul instituţional pe care l-am abandonat.

Deseori, de-abia cînd pierzi pe cineva drag, realizezi cît de mult însemna pentru tine şi simţi nevoia să îţi aduci aminte, să discuţi cu alţii exagerîndu-i poate calităţile, uitîndu-i defectele, caligrafiindu-i biografia. Poţi simţi asta, aşa cum mi s-a întîmplat mie, şi faţă de un ONG. Am „născut", îngrijit şi crescut AnA. Am fost agasată de ea, am părăsit-o, am trăit-o şi apoi am scris o carte despre ea. Ce a însemnat pentru mine această aventură profesională şi umană? Cred că a satisfăcut diferenţiat, în diferite momente, o serie de nevoi umane de autoactualizare, status, afiliere, apartenenţă, siguranţă, dar şi de cunoaştere, implicare şi angajament concret în ceva. Feminismul mi-a redimensionat poziţiile faţă de multe lucruri, mi-a educat o gîndire empatică faţă de alţii, atentă, chiar suprasensibilă la diferenţe (nu doar de gen) şi la contexte. Am mai puţine certitudini, alergie la generalizări sau la gîndirea în verdicte. Fără aceşti ani de feminism academic şi activist, aş fi ratat şansa unei reaşezări profesionale, a unor prietenii speciale sau nu mi-aş fi descoperit calităţi de leadership şi manageriat instituţional.

Pledez pentru un feminism de viitor care să includă mai mult decît să excludă, să vorbească, dar să şi asculte.

O istorie nu e niciodată istorie a ceva, ci mai ales istorie *pentru* ceva. Istoria acestui ONG, părticică din istoria feminismului postdecembrist de la noi, este scrisă pentru că a fost trăită şi mai ales pentru că, la nivel individual şi colectiv, a fost un proiect educaţional pentru membri şi beneficiari. Cred că povestea „Anei" poate fi o lecţie despre inocenţă şi pragmatism, despre entuziasme şi birocraţii, despre contradicţiile dintre feminismul teoretic şi cel aplicat, despre succese şi eşecuri, despre prietenii şi alianţe, despre activismul offline şi online, despre femei, feminităţi şi mişcarea de femei, despre efectele perverse ale feminismului de import, despre balcanisme, tranziţie sau integrare europeană în varianta ei românească.

Cu siguranţă nu este important ce a însemnat pentru mine „AnA". Dacă a însemnat ceva pentru cei care i-au călcat casa atunci cînd o avea, i-au citit publicaţiile, atunci cînd le producea, s-au contaminat cu spiritul civic sau cu sensibilitate la problemele de gen din societatea românească, atunci, deşi regret că nu a ajuns la majorat, mă bucur că am făcut parte din poveste. Şi cum în poveşti orice e posibil, visez chiar la o revenire la viaţă (nu neapărat datorată unui prinţ!). Ca să dau dovadă că sînt „majoră" în ale feminismului, devin pe final sfătoasă şi pledez pentru un feminism de viitor care să includă mai mult decît să excludă, să vorbească, dar să şi asculte (nu doar să cerceteze!), un feminism mai puţin feminizat, mai puţin victimist, în care să aibă loc o trecere armonioasă de la o generaţie la alta, care să se insinueze inteligent şi actualizat în multe discipline, să reuşească puntea între activism şi teorie. Visez la un feminism cu priză la public, complementar la cel academic bine aşezat la noi, la un consum democratic, firesc, natural de feminisme în societatea românească.

Emancipată peste (sau fără) măsură, mi-am făcut propriul cadou de Mărţişor prin această autorecenzie în care m-am lăudat că am scris o carte bună... Rectific: am trăit o „carte" bună!

Laura Grünberg *este doctor în sociologie la Universitatea Bucureşti, cu o teză de sociologie feministă. Ultima carte publicată:* biONGbrafie. AnA – istoria trăită a unui ONG de femei, *Editura Polirom, 2008.*

Adina POPESCU

În ţara femeii-plantă

De 1 martie, am primit pe e-mail o serie de bancuri feministe, într-un slide show intitulat sugestiv „Femei ca noi!“. Voi da doar un exemplu: „Zece bărbaţi şi o femeie stăteau atîrnaţi de cablul unui helicopter. Deoarece cablul nu era destul de rezistent ca să ţină 11 persoane, au decis că una va trebui să sară, altfel vor muri cu toţii. Nu s-au putut decide asupra persoanei. Atunci, femeia a ţinut un discurs scurt, dar emoţionant în care a spus că ea va fi aceea care se va jertfi, deoarece femeile sînt în general dispuse să renunţe în faţa soţului sau a băieţilor lor, oferă totul bărbaţilor fără să primească nimic în schimb. Cînd şi-a terminat discursul, toţi bărbaţii au început să aplaude. Morala: Niciodată să nu subestimezi puterea femeilor!“.

În prima săptămînă a lui martie asistăm la o afişare ostentativă a feminităţii care îi obligă pe bărbaţi să curteze, să falseze, să împartă flori şi mărţişoare (unele „reciclate“ din cele pe care le-au primit soţiile lor în anii trecuţi). Cunosc bărbaţi care chiar îşi iau liber de la serviciu, după ce numără femeile cu care se intersectează zilnic în birouri sau pe coridoare şi îşi fac calcule mentale. Am văzut bărbaţi alegînd cu stîngăcie gablonţuri la Meli Melo, un magazin unde, de regulă, aşteptau plictisiţi afară, cu sacoşele de cumpărături în braţe. Şi am mai văzut armata de femei în pantaloni care mărşăluieşte în fiecare dimineaţă spre gurile de metrou, sub o altă înfăţişare. În fuste, aranjate, cochete, îmbujorate, guralive, femei de toate vîrstele o porniseră de acasă, hotărîte să-şi ceară „drepturile“. Le-am auzit vorbind la telefoane mobile, urîndu-le altor femei abia trezite din somn „La mulţi ani!“. Spre seară, vor umple restaurantele, încărcate de buchete şi mici pacheţele misterioase (îmi amintesc că în perioada liceului, fata care nu primea nici măcar o floare de 1 Martie era catalogată măcar „nepopulară“ şi exclusă din găşti, iar anumite profesoare îi persecutau pe băieţii care de 8 Martie nu le ofereau „atenţiile“ cuvenite), distrîndu-se „ca fetele“, bîrfindu-şi şefii, soţii şi iubiţii. Toată această „magie“ se spulberă în mai puţin de o săptămînă, iar lucrurile revin la normal. V-aţi întrebat însă unde se ascunde Femeia (cu toate atributele ei, cele lăudate de poeţi, pe care nu le voi mai înşira acum) în tot restul anului?

Pe vremuri, într-o societate tradiţională, femeia stătea acasă, gătea, făcea curat, creştea copii şi, în timpul liber, tricota. În bucătărie, deasupra plitei avea atîrnate ştergare brodate pe care scria: „Gospodina cînd e bună, rostul casei merge strună!“ sau „Tu bărbatului să-i faci prăjituri şi cozonaci“. Femeii emancipate de astăzi aşa ceva i se poate părea nu doar desuet, dar şi declasant. Acum, ea este înlocuită acasă de bonă sau de menajeră. În România, în cele mai multe cazuri este una şi aceeaşi, 2 în 1, şi i se spune, la modul generic şi uneori peiorativ, „femeie“. Amuzant este cînd auzi anumite replici care vin din partea unei femei: „Nu mă mai descurc. Am nevoie de o femeie!“. Aşadar, există femei de rang superior care îşi trăiesc emanciparea şi gustă din libertatea dobîndită după sute de ani de „stat la cratiţă“ şi femei de rang inferior care stau la cratiţă de bunăvoie. Printr-o ironie, doar acestea din urmă sînt denumite femei, însă la un mod profesional.

Femeile din „cîmpul muncii“ sînt ambiţioase, săritoare, conştiincioase, vor să muncească cot la cot cu bărbaţii, să facă ore suplimentare şi să ocupe funcţii de conducere. S-ar putea spune că vorbim despre profilul angajatului ideal. În practică însă, un colectiv alcătuit în mare parte din femei devine în scurtă vreme disfuncţional, iar tensiunile care se acumulează în timp pot duce la un dezastru. În general, femeile raportează totul la bărbaţii din colectiv (tensiunea e cu atît mai mare în cazul în care ei sînt şefi) şi la modul în care sînt băgate în seamă sau neglijate de aceştia. Acţionează în funcţie de stări de moment şi de detalii pe care bărbaţii le ignoră, pentru că nu au nici o legătură cu munca propriu-zisă. Aşa-zisele relaţii colegiale între femei sînt de fapt alianţe împotriva unui anumit bărbat sau rîci din cauza altuia, indivii mărunte legate de performanţe profesionale sau sexuale şi, de cele mai multe ori, ca într-o schemă de telenovelă, trebuie să existe şi „femeia cea rea“ (devine dramatic în cazul în care e şefă), în privinţa căreia toate celelalte se pun de acord. Pe de altă parte, deşi „feministele“ de la noi scot la iveală cazuri de hărţuire sexuală la locul de muncă în care noi sîntem ciupite de fund de şefi fără ca măcar s-o ştim, n-am întîlnit o altă ţară în care aşa-zisa hărţuire sexuală, de cele mai multe ori provocată, să nu fie privită într-un mod mai pozitiv de către femei. Există unele femei pentru care a intra „în graţiile“ şefului sau ale unui alt personaj important „din firmă“ este o raţiune de a fi şi altele care suferă la un mod real pentru un act imaginar neconsumat. S-ar putea spune că lipsa de hărţuire sexuală, măcar la un nivel incipient, de flirt, dăunează grav sănătăţii mentale a femeii la locul de muncă.

În ceea ce priveşte promovarea imaginii femeii „de succes“ în societate, este suficient să deschizi televizorul ca să observi

că vedetele autohtone, invitate în permanenţă la posturile generaliste, „s-au ajuns“ datorită calităţile lor fizice, a performanţelor sexuale afişate (cazuri de tipul Laura Andreşan sau Simona Sensual) sau a mariajul cu un bărbat cu bani şi „de succes“ („cazul“ Monica Columbeanu), mai nou şi datorită unei legături de sînge cu o altă femeie măritată cu un bărbat „de succes“ (Ramona Gabor). Viitoarele vedete sînt acele femei-plante, „ornamentele“ show-urilor de divertisment care deocamdată aşteaptă, dezgolite şi surîzătoare, ca un bărbat faimos şi cu bani să pună ochii pe ele. Pornind de la aceste „modele“, mamele îşi sfătuiesc fiicele să se înfometeze ca „să fie frumoase“ (oficial se numeşte „carieră“ în show biz) şi să reuşească în viaţă (în timp ce taţii îşi învaţă băieţii să dea cu şutul în minge ca să ajungă ca Mutu). Cum arată, însă, femeile obişnuite, anonime, de pe stradă? În timpul verii multe sînt exuberante şi exhibiţioniste şi arată tot, la un mod instinctual, pentru că altceva n-au „ce vinde“. Însă majoritatea nu arată în nici un fel, căci sînt prea obosite şi copleşite de o societate în care nu-şi mai înţeleg rolul şi rostul.

Ca să revin la bancul de la începutul textului, „puterea femeilor“ în România este mai degrabă un moft ce îţi creează uneori aceeaşi senzaţie de respingere ca în cazul membrilor unor secte religioase care îţi bat la uşă, încercînd să te convertească la credinţe „alternative“. Îmi asum faptul că „feministele“ mă vor cataloga drept o femeie frustrată.

Iulia POPOVICI

Vidas de mujeres

În 1931, după o terapie psihiatrică impusă de tatăl său, Ángeles Santos Toroella a abandonat pictura. Era anul în care Dalí realiza poate cel mai faimos tablou al său, *Persistenţa memoriei*. Ángeles Santos avea 20 de ani, iar în 1929, Rámon Gómez de la Serna călătorise pînă la Valladolid ca s-o cunoască pe autoarea picturii *Un mundo,* expusă la Salonul de Toamnă de la Madrid, despre care avea să se spună că a revoluţionat arta plastică prin suprarealismul ei intuitiv, anticipînd marile creaţii ale genului. Era însă femeie, era tînără, era nemăritată – era sfîrşitul epocii lui Primo de Rivera. Cînd Ángeles Santos revine la pictură, în 1960, face portrete şi peisaje, e o artistă printre multe altele. Doar că acum tablourile ei din anii '30 sînt în colecţiile Muzeului de Artă Contemporană „Regina Sofía“.

Marta Belaustegui şi-ar fi dorit mult să facă un film despre adevărata poveste a lui Ángeles Santos, însă fiul ei nu a fost de acord. Actriţă cu multe filme importante la activ, colaboratoare a lui Gerardo Herrero şi cofondatoare a companiei madrilene Teatro del Duende, Marta e directoarea artistică a Festivalului Internaţional „Femei regizor“ de la Ciudad de Cuenca – din a cărui selecţie oficială, Institutul Cervantes a prezentat, între 1 şi 4 martie 2010, la Bucureşti, o serie de scurtmetraje, documentare şi lungmetraje.

O tînără bulgăroaică fură un flaut, cadou pentru sora ei mai mică de acasă. În Miente *al Isabelei de Campo (scurtmetraj răsplătit cu Premiul Goya), Doina e o prostituată, victimă a traficului de carne vie în mijlocul Madridului elegant, o prostituată ce reuşeşte, pe căile nebănuite ale iubirii fraterne, să rupă cercul vicios al exploatării umane. Povestea ei e spusă cu o graţie deplină, fără patetisme, fără fraze sforăitoare şi explicite.*

Martei Belaustegui i-ar plăcea să joace într-un film al lui Almodóvar, dar să nu devină o *chica Almodóvar*. Are 43 de ani şi nu e o feministă aşa cum şi-ar imagina-o mulţi – dacă a înfiinţat festivalul de la Cuenca pentru a le oferi o şansă regizoarelor, îşi doreşte ca, la un moment dat, acest festival să se şi încheie, în momentul în care realizatoarele de film vor fi la fel de prezente în circuitul cultural precum colegii lor bărbaţi. În copilăria ei însă, clasele nu erau mixte şi-şi aminteşte încă sfîrşitul dictaturii franchiste, cînd uşile s-au deschis, fetele şi băieţii au început să înveţe împreună. De fapt, pentru echipa mixtă (jumătate femei, jumătate bărbaţi) a festivalului de la Cuenca, „Femei regizor“ e un eveniment dedicat egalităţii – de responsabilitate şi reprezentativitate. Pentru că femeile fac „o cinematografie foarte curajoasă“, despre care se ştie foarte puţin. Filmele lor nu sînt nici „feminine“, nici „feministe“, sînt filme bune care, adeseori, abordează subiecte trecute cu vederea de mainstream-ul cinematografic. Ceea ce nu înseamnă că, uneori, regizoarele invitate nu au trebuit să facă faţă temerilor soţilor convinşi că partenerele lor vor întîlni, la Cuenca, periculoase feministe pure şi dure.

A golpe de tacón *al Amandei Castro e un scurtmetraj despre curajul femeilor – cele care şi-au susţinut şi apărat soţii în mişcarea sindicală a minerilor din Asturias, la începutul anilor '60, prima acţiune de opoziţie faţă de dictatura lui Franco. Personajele – începînd cu Anita Sirgo şi Tina Pérez – sînt reale, demnitatea, rezistenţa, tăria morală, dragostea lor faţă de propriii soţi sînt impresionante.*

Deşi e (şi) producătoare de teatru, Marta visează poveşti pe care să le spună pe ecran (şi a regizat deja un scurtmetraj). Scenariul care se va transforma, poate curînd, într-un lungmetraj vorbeşte despre mişcarea spaniolă a sufragetelor, în contextul socio-politic al Spaniei anilor '20-'30 (femeile au obţinut drept de vot în 1931, pentru a-l pierde apoi, pînă în 1977, după moartea lui Franco), urmărind două personaje ficţionale, două surori venite de la ţară la oraş ca să urmeze universitatea. Ca şi filmul pe care Marta nu-l va face, cel despre Ángeles Santos, povestea e cea a unor femei care vor să fie ele însele, dincolo de pînza de păianjen a familiei patriarhale ce înăbuşe creativitatea, personalitatea, sufletul. Fiindcă ceea ce *pot* face femeile nu e totuna cu ceea ce *au* ele *voie* să facă.

Părinţii ei credeau că e o glumă, dar Eva Florencia vorbea serios. A plecat din Italia în Spania ca să se facă matador. „Toţi băieţii vor să se facă matador. Şi eu am vrut, dar n-am putut. Ea a reuşit“ – spune tatăl lui Maripaz Vega. Documentarul Ella es el Matador *de Gemma Cubero şi Celeste Carrasco relatează, la persoana întîi, experienţele acestor două femei care intră în arena de coridă, înfruntînd nu doar taurul, ci şi preconcepţiile unei lumi a bărbaţilor – interzisă chiar oficial, printr-o lege din 1908, femeilor. De această dată, ele, spre deosebire de predecesoarele lor din urmă cu decenii, nu-şi mai ascund adevărata identitate.*

Mama Martei Belaustegui a fost, mereu, *señora de,* soţia propriului soţ. Dar fiica adolescentă a Martei nu va fi niciodată altceva decît ea însăşi. Între timp, cu eleganţă şi pasiune, Marta dă voce generaţiilor de femei spaniole reduse la tăcere de-a lungul asupritoarei dictaturi a lui Francisco Franco.

Iulia Popovici *este critic de teatru. Ultima carte apărută:* Un teatru la marginea drumului *(Editura Cartea Românească, 2008).*

Femeile măritate, copiii, minorii, interzişii şi nebunii

„Sînt peste 40 de ani de cînd un grup de femei din Iaşi au prezentat guvernului, prin ministrul moldovean Gh. Mîrzescu, o petiţie cu 500 de semnături prin care cereau *căutarea paternităţii şi drepturi pentru femei*. Iniţiativa acestei petiţii se datoreşte unui simplu incident survenit la ghişeul unei case de economie din Iaşi. O doamnă, soţia unui profesor universitar, se prezintă să-şi încaseze o sumă depusă ce-i aparţinea personal. Casierul refuză, motivînd că statutele se opun eliberării oricărei sume unei femei măritate, fără consimţămîntul soţului. Doamna nedumerită protestează şi cere statutele. Casierul avea dreptate. Un articol din statute era redactat în forma următoare: Femeile măritate, copiii, minorii, interzişii şi nebunii nu-şi pot ridica drepturile fără autorizarea soţului, tutorelui etc. D-na Emilian, căci ea era d-na de care vorbim, ardeleancă de origine, nedeprinsă cu această tovărăşie în care legea aşeza femeia măritată, organiză la Iaşi o ligă feministă care să lupte pentru încetarea acestei stări de lucruri.“

(Ziarul nostru, anul VI, nr. 2, februarie 1932)

Artistul nu e nici bărbat, nici femeie

– interviu cu Magda CÂRNECI –

Tocmai vă încheiaţi mandatul la ICR Paris. Cum a fost această perioadă în viaţa dvs. de scriitoare?

A fost o perioadă de sacrificiu şi de remodelare. Am constatat şi eu că natura muncii de programare culturală se opune activităţii de creaţie mult mai mult decît credeam înainte. Pentru că te obligă să funcţionezi mental într-o inteligenţă instrumentală (organizaţională, relaţională, administrativă) care cere un tip de rigoare birocratică şi o aplicaţie la realitatea instituţională ce se opun individualismului creativităţii artistice. A trebuit să gestionez această contradicţie mentală în aşa fel încît să pot să trec de la o formă de inteligenţă la alta, cît mai fluid şi fără mari pierderi de eficacitate pentru creativitate – ceea ce nu a fost întotdeauna uşor. Pe altarul datoriei, am sacrificat bineînţeles mai degrabă creativitatea decît responsabilitatea, pentru a juca bine rolul pe care mi l-am asumat. Volumul de muncă a fost, de asemenea, mult mai mare decît mă aşteptam pentru că am participat de fapt la crearea progresivă a unei noi instituţii, mari şi ambiţioase, care şi-a pus la punct instrumentele de lucru treptat, prin straturi succesive de proceduri şi regulamente menite să protejeze banul public şi să facă inatacabile deciziile luate – ceea ce de asemenea a însemnat o birocratizare crescîndă. Acum patru ani, declaram într-un interviu că speram să-mi pun energia poetică, creativă, în materia însăşi a realităţii, aşa cum procedează omul politic, legislatorul sau războinicul. Cred că a fost vorba de un *hybris*, de o tentaţie a puterii, adică de tentaţia de a-ţi proiecta imaginaţia creatoare direct în mecanismele realului, cu toate constrîngerile şi deformările de rigoare. Totuşi nu regret această perioadă, cred că m-a maturizat.

Privind retrospectiv, care au fost proiectele cele mai importante la ICR Paris, din cei patru ani? Aţi încheiat ce v-aţi propus? Aveţi regrete?

ICR Paris a funcţionat şi funcţionează ca un fel de „centrală a culturii române" la Paris şi în Franţa. Prin intermediul lui, mi-am propus să ofer o anumită viziune asupra spiritualităţii româneşti, pe care eu o văd ca pe o *cultură a emoţionalului deschis spre transcendenţă*. Prin „meniul cultural" variat şi echilibrat, în care noul de ultimă oră a fost combinat cu ceea ce e peren în spaţiul valorilor, mi-am propus să consolidez ICR Paris ca pe o entitate culturală cu standarde profesionale şi academice înalte, comparabile cu cele de la Goethe Institut sau de la Institutul Cervantes, de pildă, şi cred că în general am reuşit.

Am iniţiat cîteva programe de care sînt destul de mîndră: Premiul internaţional de literatură francofonă „Benjamin Fondane", lansat în 2006; programul de rezidenţe de creaţie, pus în operă cu şi în Ambasada din Paris, şi care a adus la Paris din 2007 şi pînă acum un număr de 12 rezidenţi pe an; ATLR – Asociaţia Traducătorilor de Literatură Română, organizată în 2007, şi care de curînd a pus pe Internet revista *Seine et Danube* (www.seineetdanube-atlr.fr); festivalul Tzig'n'Jazz, iniţiat în 2008. Ca să nu mai amintesc de promovarea avangardei româneşti interbelice şi postbelice, de constanta organizare de concerte în jurul lui Enescu şi a şcolii componistice româneşti moderne şi contemporane, de invitarea scriitorilor şi plasticienilor români contemporani de oarecare anvergură internaţională, de colocvii internaţionale sau de promovarea noului val din cinematografia noastră.

Mi-am mai propus să las în urmă, în afară de programe culturale viabile ce pot fi continuate şi de alţii, şi instrumente de informare aduse la zi, dar şi o logistică funcţională. Faptul că site-ul Internet al ICR Paris este printre cele mai accesate din reţeaua ICR, că există un newsletter săptămînal, faptul că de la finele lui 2006 apare un elegant program, tipărit pe hîrtie, al activităţilor noastre bilunare, difuzat la 2500 de adrese, arată că în general am reuşit. Deşi am reorganizat şi completat biblioteca ICR Paris, care arată acum mult mai modern cu cele aproape 10.000 de volume, nu am reuşit să o informatizăm şi să o punem pe Internet, cum ne-am propus, din motive strict administrative. Cred deci că am încheiat cam tot ce mi-am propus şi am puţine regrete.

Sînteţi invitată la festivalul „Printemps des poètes" *cu tema* „Couleur Femme". *Ce veţi citi? E de conceput un festival* „Couleur Homme"?

Trebuie să spun mai întîi că am reuşit totuşi să am o activitate publicistică cît de cît constantă în aceşti patru ani, în care mi-am publicat teza de doctorat sub titlul *Art et pouvoir en Roumanie 1945-1989* în 2007, am publicat un volum de poeme în franceză intitulat *Trois saisons poétiques,* în 2008, am co-editat o antologie a poeţilor români contemporani în revista *Confluences Poétiques,* la finele lui 2008, şi un număr despre arta din Europa de Est al revistei de istoria artei *Ligeia,* la finele lui 2009. La festivalul „Primăvara poeţilor" de care amintiţi, pentru că tema este „culoarea femininului", voi citi cîteva texte din ciclul „Psalmi feminişti". O să vă surprind, dar în Franţa cel puţin, se poate concepe un festival de poezie în jurul masculinului, aşa după cum sînt din ce în ce mai multe reviste masculine după tiparul celor feminine, şi sînt din ce în ce mai multe produse şi servicii pentru bărbaţi modelate după cele pentru femei.

Cum se discută actualmente despre feminism în Franţa?

Aşa cum percep eu lucrurile din revistele culturale franceze şi din mass media franceză, feminismul nu mai constituie un subiect intelectual de miză şi de mare vizibilitate, în prezent. Faza lui militantă din anii '70-'80 s-a consumat. În anii '90, feminismul a intrat în universităţi şi s-a academizat. În anii 2000, numele lui emblematice – Simone Weil, Hélène Cixous, Julia Kristeva etc. – au devenit figuri publice discrete. Conceptul de feminism apare puţin în discursul public, dar aplicaţiile lui pragmatice, cîştigurile legislative şi sociale obţinute total sau parţial în urma fazei militante (legea avortului, paritatea salarială şi cea din cadrul partidelor etc.) au rămas în conştiinţa colectivă şi sînt constant readuse în discuţie fie de actorii politici de toate culorile, fie de numeroasele şi activele asociaţii de pe tot teritoriul francez.

Spuneţi, în acelaşi volum, că perspectiva psihologizantă freudiană şi post-freudiană asupra genului a devenit caducă în epoca globalizării. Cum ar putea o teorie politică să influenţeze, pînă la caducitate, un complex de perspective (adesea divergente, oricum extrem de complexe) asupra sinelui şi eului?

În acea formulare, eu nu neg importanţa freudismului pentru cunoaşterea sinelui, eului şi supra-eului omului modern, ci las să se înţeleagă că problematizarea genului din perspectivă freudiană devine caducă în măsura în care este recunoscută, acceptată şi depăşită într-o societate care are alte priorităţi. E şi un fel rapid de a spune că practica „analizei de canapea", devenită o modă de masă în Occident în ultimii 30-40 de ani, e concurată din ce în ce mai mult de alte forme de terapie şi de „dezvoltare personală". După mai mult de o sută de ani de la apariţia freudismului, ceva trebuie să se fi schimbat în alchimia interioară a omului. Dezvoltarea fără precedent a noilor forme de psihologie şi neuro-psihologie vorbeşte elocvent despre acest lucru. După cum ştiţi, în Franţa există o polemică puternică între „papii psihanalizei" şi „noii psihologi" care încearcă să le ia locul. Dar în România, un decalaj de mai bine de jumătate de secol face ca psihanaliza să fie o disciplină în continuare utilă, chiar vitală, căci există la noi un deficit înspăimîntător de cunoaştere psihologică a omului, în general, şi de ajutor psihologic al semenului, în particular.

Vi se pare că în Franţa, dezechilibrul dintre cele două sexe e mult mai puţin vizibil decît în România? În ce sens (instituţional, profesional)?

Cred că este vorba de un decalaj de mentalitate dintre cele două spaţii culturale, vizibil şi în alte domenii. Faţă de vîrsta „post-adolescentină" a culturii române actuale, marcate şi de un tradiţionalism remanent, cultura franceză se află la vîrsta ei (foarte) matură. Diferenţa nu e atît de sensibilă la nivel instituţional sau profesional, cum spuneţi, cît la nivelul atitudinii generale, de pe stradă, de la televizor. Anumite forme de publicitate „fără perdea" sau anumite forme agresive şi „machiste" de a prezenta persoane feminine publice în mass media, care se întîlnesc destul de abundent în România, chiar şi în discursul clasei intelectuale, nu sînt cu putinţă în mediul public francez, unde ele ar declanşa polemici acerbe, amenzi şi interdicţii radicale. În Franţa, rafinamentul relaţiilor dintre cele două sexe este un capital cultural cu secole de tradiţie în spate, respectul pentru femei este de mult intrat în moravuri, egalitatea practică, nu cea declarată oficial, este un bun cîştigat şi care se dezvoltă văzînd cu ochii, dacă luăm în seamă, de pildă, evoluţia familiei şi a grijii pentru copii. Dar şi în Franţa mai este încă un drum de făcut pînă la deplina paritate între cele două jumătăţi ale speciei umane.

V-aţi declarat, şi mai demult, şi de curînd, „o feministă pasivă". Ce înseamnă pasivitatea aici? Rezervă, absenţa militantismului, recul faţă de etichete?

Cîte puţin din tot ce menţionaţi, dar mai ales faptul că nu am avut timp şi un impuls suficient de puternic ca să mă angajez în rîndul celor cîteva remarcabile femei combative pentru drepturile femeilor din România, ca Mihaela Miroiu, Laura Grünberg, Cristina Cărtărescu şi atîtea altele, care au reuşit să facă din feminism un subiect de actualitate palpabil şi un obiect academic onorabil. Dar feminismul e încă palid la noi şi are nevoie de multă susţinere. În aceste condiţii, chiar şi a te declara „feministă pasivă" reprezintă ceva...

Am pornit acest interviu amintindu-mi un „Post-Manifest" din volumul dvs. Haosmos: *„Un cititor mă va citi odată / dar nu un* semblable, *un frate pierdut printre majuscule, cratime, treme şi alte semne de punctuaţie... măsurînd cu lentile psihanalitice, structuraliste, simbolice şi hîrtie de turnesol, undele radio...". Îl mai aşteptaţi pe acel cititor?*

Acel „cititor total", omniştiutor şi omniiubitor, deja există, răspîndit cîte puţin în fiecare dintre cititorii actuali, în măsura în care fiecare dintre noi ascundem o „diferenţială divină" – cum ar spune Blaga, şi în acelaşi timp nu va exista complet niciodată, în măsura în care actualizarea genei divine din noi – potenţialul autodepăşirii şi al accesului la o inteligenţă cosmică – nu se va termina niciodată.

a consemnat Simona SORA

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Rapsodii de primăvară

Din punctul de vedere al momentelor sale „fierbinţi“, viaţa teatrală românească poate fi temeinic invidiată nu doar pe plan regional, ci şi la nivel continental: nu sînt multe ţările care să aibă premii destinate special scenei, acordate de profesionişti şi înmînate cu mult fast într-o ceremonie transmisă în direct, la oră de vîrf, de televiziunea de stat, după cum nu sînt destule nici acelea care să aibă un festival de cuprindere naţională şi ambiţii internaţionale şi al cărui afiş să trezească atîtea patimi şi să stîrnească atîtea umori. Altfel spus, la capitolul Evenimente stăm bine. Şi, cum cele două culmi despre care am vorbit sînt plasate în mijlocul primăverii, respectiv în mijlocul toamnei, cum vara e vacanţă şi iarna, început de an financiar, tensiunea, cînd mai creatoare, cînd mai distrugătoare, e asigurată, pentru oamenii scenei, 24 din 24, 7 din 7 şi 12 din 12. Să te mai miri că...

Cel mai recent motiv de încordare – a nervilor şi chiar a muşchilor – îl reprezintă nominalizările la Premiile UNITER, anunţate acum circa două săptămîni de organizaţia de breaslă, în urma opţiunilor exprimate de un juriu alcătuit din trei critici (Doina Papp, Ion Cocora şi Mircea Morariu), care, vreme de cîteva luni, au colindat ţara în lung, în lat şi de-a curmezişul, pentru a descoperi nume de artişti şi titluri de spectacole susceptibile să poată fi declarate Cel mai bun sau Cea mai bună din întreg anul trecut (pentru că premiile decernate în 2010 răsplătesc bravura desfăşurată în 2009). De către cine vor fi ei sau ele astfel „încununate“? De către un al doilea juriu, compus, la actuala ediţie, dintr-un actor, un regizor, un scenograf şi doi critici (compoziţie perpetuată, de altfel, cu mici modificări, de vreo şapte-opt ani încoace), care vor avea de ales cîte un nume sau un titlu din cele trei selectate pentru fiecare categorie: spectacol, regizor, scenograf, actor în rol principal/secundar, actriţă în rol principal/secundar şi debut, plus teatru radiofonic. În Gală, acestora li se adaugă premii de excelenţă şi pentru întreaga activitate (hotărîte de Senatul Uniunii), precum şi unele premii speciale, pentru anumite forme de spectacol (păpuşi, de exemplu) sau pentru anumiţi creatori „neîncorporabili“ în celelalte compartimente (de pildă, coregrafi, compozitori de muzică de scenă ş.a.m.d.). Ceea ce a dispărut – deocamdată, cel puţin – din „nomenclatorul“ Premiilor UNITER sînt distincţiile rezervate teatrului de televiziune şi criticii de specialitate; mai exact, criticilor. E adevărat, cel dintîi nu prea mai există. Şi, e adevărat, cei din urmă – fi-vor ei oare, vreodată, cei dintîi?... – pot candida la simpatia colegilor reuniţi în Biroul de conducere a Secţiei române a Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru, pe scurt AICT, care acordă, tot în Gală, un premiu „specific“. Altfel spus, criticii se autopremiază. Va fi a doua primăvară a însingurării lor. Este, totodată, prima în care Premiul pentru întreaga activitate (critică) nu le va fi acordat.

Anul acesta, Uniunea Teatrală din România a sărbătorit (cu o anume timiditate, pe care proaspăta noastră criză economică nu o explică integral) două decenii de cînd, într-o sală neprimitoare de pe Dealul Mitropoliei şi, mai apoi, la Teatrul „Nottara“, dacă nu mă înşală memoria, şi-a semnat propriul act de naştere, pe dosul actului de deces al fostei Asociaţii a Oamenilor de Artă din Instituţiile Teatrale şi Muzicale, pe scurt ATM, care a guvernat viaţa de spectacol în anii comunismului. Era şi atunci primăvară, era frig (nu chiar ca acum, totuşi), dar era, mai ales, înfrigurare: era aşteptarea schimbării, aşteptarea minunilor pe care, credeam noi, doar existenţa *ălora* le ţinea de(o)parte, aşteptarea libertăţii, a dreptăţii, a preeminenţei valorii şi a valorilor, a decenţei, a onestităţii, a cumsecădeniei, a bunei-creşteri, a bunului-simţ, a civilităţii, a civilizaţiei, a demnităţii, a normalităţii. Marile opere dramaturgice vor ieşi, credeam noi, din sertare, marii artişti ai scenei se vor întoarce din străinătate şi, alături de cei care preferaseră, fără să ştie, hrana sănătoasă produsă pe bază de soia, vor da o strălucire orbitoare excelenţei teatrului românesc (păstrată cu încăpăţînare, cu sacrificii şi sacrilegii, de-a lungul anilor de întuneric), creaţia teatrală va fi, în contextul unei culturi descătuşate, liberă, viguroasă, imaginativă, subtilă, vie, noi vom fi buni (chiar şi cînd va trebui să fim răi), generoşi, inteligenţi, puternici şi... şi... şi... solidari – aşa cum ştiusem să fim, cu spaime asumate şi riscuri conştiente, împotriva *ălora*, atunci cînd, în sălile îngheţate, actorii şi regizorii lansau de la rampă manifeste politice în jerbă, iar criticii se prefăceau că nu pricep, că nu pricep ce au vrut să spună actorii şi ce au înţeles şi au aplaudat spectatorii. În consiliul de conducere al Uniunii de atunci, din martie 1990, actorii, regizorii şi criticii stăteau alături.

Şi tot alături au stat în primul juriu (de nominalizări şi de premieri, *all in one)* al primei Gale a Premiilor UNITER, din primăvara lui 1992, un juriu alcătuit, cred, din vreo cincisprezece oameni, şi alături au rămas, cu alternative certuri şi împăcări, cu inevitabile supărări şi îmbucurări reciproce, cu deosebiri de opinie şi cu unitate de vederi, ani la rînd. Au muncit împreună, au obosit împreună şi, din cînd în cînd, tot mai des, în ultimul deceniu, au murit împreună. Prin ei, a muncit şi a obosit, desigur, teatrul românesc. Care nu a murit, fiindcă o artă nu poate să moară cu una-cu două (nici cu o sută-cu două), dar care, ştim cu toţii, tare nu se simte bine acum.

Sigur, străinii s-au mirat adesea că, în România, artiştii şi criticii fac parte din aceeaşi uniune; s-au mirat şi că, prin decenii de imbecilizare sistematică ridicată la rang de politică statală, românii au făcut teatru la nivel european – şi peste. Noi ne-am mirat de mirarea lor şi ne-am deocheat. Dar leacuri de deochi, prin partea locului, există, încă, din belşug. Poate că n-ar strica să începem să le şi căutăm.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Ariel Magnus, *Un chinez pe bicicletă*, traducere din limba spaniolă şi note de Carmen Otilia Spînu, Colecţia „Fiction Connection“, Editura Trei, 2009.**

Argentinian şi relativ tînăr, preumblat vreo cîţiva ani, cu treburi academice, prin Germania, Ariel Magnus produce literatură mai degrabă amuzîndu-se decît dînd în brînci, ceea ce nu-l împiedică să se bucure de o preţuire serioasă, sobră, constînd în premii literare sau în susţinere înalt instituţională a traducerii lui pe limbile altora. În orice caz, aşa stau lucrurile cu *Un chinez pe bicicletă,* romanul său din 2007, o poveste nu doar poliţistă, ci şi „psihoantrocultoecosociologică“, plasată în cartierul chinezesc din Buenos Aires, acolo unde „toţi sînt pe jumătate fericiţi, pe jumătate nefericiţi, pe jumătate mijlocii“.

Proza lui Ariel Magnus e, aşadar, mandarinată ca decor şi migdalată ca privire, dar are, în acelaşi timp, un zvîc fantasmagoric şi o avîntare înspre absurdul comic care o împing dincolo de exotismul simplu, geografic, înspre bizarerii aproape urmuziene.

Capitolele cărţii, cu secvenţele pe care le dezvoltă, sînt nişte ideograme stranii ce deformează realitatea în teorii caricaturale, pentru a o face să se vadă mai bine. „Acţiunea“ e un pretext plin de surprize şi de haz. Tot restul e o semidementă cu tîlc, unde se poate discuta despre „bonzai gigantici“, „caligrafi analfabeţi“, rivalitate iudeo-chineză sau o gazetă ca *Imperiul celestial al cunoaşterii benevole,* şi unde se poate răspunde la orice chestiune cu un categoric „da şi nu“.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Damon Days

● **Gorillaz, *Plastic Beach*, Parlophone, 2010.**

„Welcome to the world of the Plastic Beach!“ – ne anunţă cu insistenţă lătratul foarte bine temperat al bătrînului ogar Snoop Dogg, după o introducere orchestrală (să nu vă grăbiţi foarte tare să arătaţi clişeul cu degetul arătător sau să i-l arătaţi pe cel mijlociu, puţin mai încolo ne vom întîlni cu flautul, tabla, violoncelul şi viorile Orchestrei Naţionale de Muzică Arabă din Liban). Doamnelor şi domnilor, Damon Albarn, una dintre stelele tabloide din foarte colorata *Cool Britannia* a lui Tony Blair, s-a întors dintr-o călătorie lungă cît cinci ani – distanţa dintre anteriorul album de studio, *Demon Days,* şi această extrem de proaspătă operă semnată Gorillaz, *Plastic Beach* –, împreună cu desenatorul Jamie Hewlett, omul care l-a ajutat în inventarea celei mai faimoase formaţii de avataruri din istoria, întreagă sau doar recentă, a muzicii. Şi s-a întors, evident, schimbat. Nimic profund, pînă la urmă, dacă iau în considerare doar faptul că fostul vocalist al trupei Blur nu renunţă să se/ne convingă că subversivitatea, ironia şi amestecul sonor de confortabil şi inconfortabil pot fi lipite de o poveste cu personaje animate, împachetate şi comercializate cu succes maselor (o făcuse, oricum, de două ori pînă acum). Dar complet radical, dacă mă gîndesc la faptul că *Plastic Beach* se desparte, fără cine ştie ce regrete, de trecutul Gorillaz.

Lumea de astăzi a lui Damon Albarn (şi e una care-i depozitează exclusiv ideile despre muzică, pentru că britanicul s-a ocupat de toată bucătăria internă a acestui album, nemaiîmpărţindu-şi sarcinile cu alţi producători) arată altfel decît cele din 2001 şi 2005, chiar dacă e, în esenţă, tot un *melting pot* nebunesc de stiluri, sunete şi voci chemate să performeze opereta apocaliptică a unei planete îngropate în ritualurile de consum ale modernităţii, în care Lou Reed îşi rîde satisfăcut şi warholian în barbă – „Me? I like plastic!“ – pe „Some Kind of Nature“, în timp ce Mark E. Smith descalecă cum altfel decît turbulent – „Where's north, from 'ere?“ – din spinarea unei *drum machine* infernale, pe „Glitter Freeze“. Iar lista colaboratorilor e ceva mai lungă decît ne-am fi putut aştepta vreodată, pe lîngă cei amintiţi deja ea incluzîndu-i şi pe Kano, Mick Jones, Little Dragon, Paul Simonon, Mos Def, Gruff Rhys, Bobby Womack, Hypnotic Brass Enssemble, De La Soul, Bashy şi Sinfonia ViVa, o altă orchestră, una de muzică de cameră. Mai mult decît impresionant pentru un album care, dincolo de aparenta senzaţie a unei eterogenităţi şi densităţi abisale, respiră, totuşi, destulă coerenţă.

Din punct de vedere muzical, Albarn a schimbat sursele sonore din care s-a hrănit pînă astăzi proiectul Gorillaz – Dan „The Automator“ Nakamura şi Danger Mouse, producătorii celorlalte două albume ale grupului, aveau un alt *background* referenţial —, conectîndu-le la alte prize. Cîndva, imaginea viitorului arăta ca un cadru din *2001: A Space Odyssey,* iar sunetul lui însemna un sintetizator care putea fi manipulat de entităţi precum Kraftwerk, Jean-Michel Jarre, Giorgio Moroder, Derrick May etc. De acolo îşi extrage Albarn noile ambiţii muzicale şi tot de acolo vine şi aerul de *soundtrack* retro-futurist de pe Plastic Beach, în care inimitabilul *falsetto* vag copilăresc al autorului, de pe cîntecele „Rhinestone Eyes“, „On Melancholy Hill“ sau „Broken“, picură stropi de melodramă într-o eco-poveste despre un viitor care se întîmplă, *touché!,* astăzi.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Un ritual recent

– ziua de naştere –

● **Jean-Claude Schmitt, *L'invention de l'anniversaire*, Arkhê, Paris, 2009.**

Eram atentă să nu mişc perdeaua. Mi se părea că privesc cea mai frumoasă aniversare pe care o văzusem vreodată. Fiul meu împlinea 16 ani. A vrut să se ocupe singur de toate şi să dea o petrecere în curtea bunicilor, cu indicaţia implicită ca „oamenii mari" să nu scoată piciorul din casă. Un ritual de separare pregătit cu zîmbete elocvente, priviri lămuritoare şi vag întărît prin întrebări oblice de tipul: „Mai ai nevoie de ceva din grădină? Nici din pivniţă? Dar din pod?". O delicateţe care nu făcea decît să accentueze fermitatea unei graniţe şi care, deşi mă amuza, îmi evoca totuşi un zgomot de care vorbeşte Dino Buzzati, acea izbitură de uşă care se trîntеşte în spatele tău şi se închide definitiv, în momentul în care intri în altă vîrstă.

Nu-mi rămînea decît să trişez un pic şi, de după perdea, să văd, ca într-o reluare, felul în care băiatul meu trîntea, la rîndul lui, o altă uşă. Nu putea auzi acel zgomot, nu doar pentru că muzica era destul de tare, ci pentru că rîsetele acopereau triumfal sunetul oricărei alte emoţii. În noaptea aceea, inconştienţa copilăriei şi forţa tinereţii ocupau exact acelaşi loc în sîngele şi în gesturile lor, iar tot ce făceau avea atîta intensitate, ca şi cum ar fi avut de reinventat lumea. Orice era posibil. La un moment dat, mi s-a părut că pur şi simplu cîţiva băieţi sînt gata să se ridice în aer ca nişte elicoptere. După puterea cu care învîrteau deasupra capului hainele negre, ca pe nişte elice, nu m-aş fi mirat cîtuşi de puţin să-i văd zburînd. Mai ales că în clipa, neanticipată de nimic, în care şi-au smuls tricourile, parcă ar fi scăpat dintr-o crisalidă, şi acum se înălţau, liberi, cu piepturi netede, albe, de fluture. Unduind în lumina lunii, pielea dobîndea reflexe albastre, pure, transparente. Oare o teamă obscură că s-ar putea dematerializa îi făcea să iasă în stradă şi să se întindă cît erau de lungi, pe jos, pe asfaltul cald al nopţii de august? Aş fi putut crede că abia atingerea securizantă a pămîntului le reconfirma conturul corpului, pe care nu-l mai simţeau decît ca vibraţie. A doua zi, băiatul meu mi-a dat o explicaţie mult mai simplă: da, se întindeau pe asfalt şi stăteau nemişcaţi, să mai iasă alcoolul din ei, să-şi recapete puterile, mai ales că unul dintre ei perora ceva despre Anteu şi le trombonea pe fete că trebuie să stea şi ele lipite de pămînt, ca să poată apoi dansa pînă-n zori.

Astăzi toată lumea are experienţa aniversărilor şi nu mai miră pe nimeni faptul că ziua de naştere este prilej de sărbătoare. Marco Polo fusese însă extrem de surprins să descopere această practică în Orient, la curtea lui Khubla-Khan, şi descrie cu minuţie de etnograf celebrarea anuală a împăratului, tocmai pentru că, în vremea aceea, în ţările Europei, nimeni nu dădea importanţă zilei de naştere. Jean-Claude Schmitt ne spune că din secolul al V-lea şi pînă în secolul al XV-lea nu sînt de găsit dovezi care să ateste existenţa în spaţiul apusean a vreunei practici de a marca momentul naşterii. Oamenii îşi ştiau vîrsta cu aproximaţie, abia apariţia interesului pentru calcule astrologice a atras interesul pentru notarea venirii pe lume.

Documentul de la care pleacă investigaţia lui Jean-Claude Schmitt este o surprinzătoare „autobiografie vestimentară" datînd de la începutul secolului al XVI-lea. În ziua în care a împlinit 23 de ani, Matthäus Schwartz, burghez cu dare de mînă dintr-un orăşel german, hotărăşte să reconstituie momentele esenţiale ale vieţii sale, prin intermediul unor tablouri care să-l înfăţişeze îmbrăcat adecvat fiecărei situaţii, fiecare imagine fiind însoţită de descrierea amănunţită a veşmintelor purtate. El continuă apoi, pînă la vîrsta de 63 de ani, să-şi comande an după an astfel de portrete, care îi scandează viaţa în ritmul evenimentelor pe care le consideră importante. Din totalul de 137 de tablouri, o bună parte au data de 20 februarie din ani diferiţi, cu menţiunea că hainele sînt făcute pentru ziua sa de naştere. Nu uită să facă diverse comentarii asupra modei mereu schimbătoare. Dincolo de relevanţa acestui excepţional document asupra consolidării individualismului şi a conştiinţei de sine, istoricul atrage atenţia asupra noii ponderi pe care o dobîndeşte ritmarea individuală a timpului, avînd ca reper momentul naşterii.

De fapt, aceasta este şi miza acestei cărţi, înscrisă în continuarea intuiţiei lui Marcel Mauss, care observa – referindu-se la ritmurile vieţii colective – că orice calendar nu măsoară, ci ritmează timpul. Jean-Claude Schmitt se arată aici interesat de istoricitatea ritmurilor vieţii individuale, de felul în care „actorii sociali" îşi reprezintă viaţa, etapele ei, succesiunea vîrstelor, regretînd că Arnold Van Gennep, deşi prevăzuse în chestionarele lui aniversările, nu mai revine asupra lor în celebra lui carte despre riturile de trecere.

Un întreg capitol e alocat şi prezentării diverselor modalităţi în care au fost concepute „vîrstele vieţii", de la analogia cu cele patru anotimpuri, la corespondenţa cu cele şapte planete. Cea mai importantă parte a cărţii încearcă să explice atît prezenţa ritualului aniversar în Antichitate şi reluarea lui în epoca modernă cît şi absenţa lui în perioada medievală, precum şi schimbările în formele de manifestare şi la nivel de funcţie. De exemplu, în limba liturgică, dar şi în practicile medievale *aniversarium* şi chiar *dies natalis* desemnau ziua morţii, debutul vieţii de apoi, veşnice şi fericite, aşteptată cu speranţa mîntuirii. Ziua era comemorată de urmaşi pentru ca prin serviciul religios să ajute la salvarea sufletului. În general ziua sfinţilor din calendar consemnează data morţii, înţeleasă ca adevărată naştere şi început al seninei vieţi de dincolo. Sărbătorirea naşterii biologice nu prezenta interes, dimpotrivă, nu ar fi făcut decît să reamintească păcatul trupesc şi riturile păgîne.

Aniversarea modernă se constituie treptat, pe măsură ce viaţa începe să fie privită ca o valoare în sine. Ziua de naştere devine o sărbătoare laică, privată, care interesează familia şi prietenii. Vreme îndelungată doar clasele privilegiate acordau atenţie acestui eveniment, difuzarea în mediile populare nu datează decît de la sfîrşitul secolului al XIX-lea. Formele pe care le îmbracă astăzi ritualul aniversar (complimente, urări, cadouri, tort cu lumînări, cîntece speciale, petreceri „surpriză") sînt mai recente decît ne-am închipui. De exemplu, textul cîntecului „Happy birthday to you!" a fost compus în 1924, melodia datînd din 1893. La fel, „Joyeux anniversaire!" – care se bucură de reputaţia de *„chant traditionnel"* – a fost compus abia în 1951. Mă întreb de cînd datează cîntecul nostru „Mulţi ani trăiască!"

În privinţa tortului, aflăm că e foarte probabil ca extraordinara lui popularitate să o datorăm lui... Goethe, mai precis primei lui mari aniversări publice, din 1802, cînd i s-a oferit un tort cu 53 de lumînări. În anii următori, caracterul public al sărbătoririi lui Goethe se va amplifica într-o asemenea măsură, încît regele Prusiei ordonă ca festivităţile să nu depăşească fastul destinat aniversărilor din familia regală.

Jean-Claude Schmitt avansează şi ipoteza că în prelungirea răsunătoarei celebrări publice a aniversărilor lui Goethe a apărut şi obiceiul – iniţiat de universităţile germane – de a realiza un volum colectiv, semnat de „colegi şi prieteni", care să omagieze marii profesori la împlinirea unei vîrste rotunde, începînd cu 60 de ani. Astăzi, obiceiul trece drept un test valabil în orice mediu universitar: se spune că eşti mare profesor doar dacă ţi s-a consacrat un consistent *Festschrift*. Mai rămîne să devină criteriu de evaluare, bun să salveze de la pensionarea forţată.

Dilema veche vă recomandă

● În *Academia Caţavencu* de săptămîna trecută (nr. 9/2010), într-un interviu dens, mult mai bine strunit decît atîtea intervenţii orale de o prea neglijentă spontaneitate, Mircea Dinescu îi încredinţează lui Eugen Istodor „o viziune" cît se poate de coerentă şi fulgurantă asupra vieţii lui: „Am prins comunismul pînă la 40 de ani, am prins şi capitalismul ăsta de căcat încă 20, dacă mai prind şi Apocalipsa, sînt un om împlinit". (Radu Cosaşu)

● Seria de concerte Blues Moods revine la Hard Rock Café, vineri, 12 martie, cu chitaristul Snowy White, un mare apropiat al familiei Pink Floyd (chitaristul de pe *Wet Dream*, albumul solo al lui Richard Wright, „ajutorul" de chitară al lui David Gilmour în turneele *Animals* şi *The Wall*, apoi chitaristul tuturor concertelor lui Roger Waters). Noua trupă a lui Snowy White se cheamă The Blues Project şi e numai bună pentru a drege melancolia de după Sighişoara Blues Festival de acum două săptămîni. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Abilitate

● ***Un profet / Un prophète* (Franţa, 2009), de Jacques Audiard.**

Un profet, filmul care a cîştigat anul trecut Marele Premiu la Cannes, e povestea ascensiunii unui Don Corleone arabo-francez. Regizat de Jacques Audiard, filmul are densitatea informaţională a unui bun reportaj. Cu o durată de 155 de minute şi o distribuţie de zeci şi zeci de personaje, pune detaliu peste detaliu, livrîndu-ne o schemă aparent completă a funcţionării mafiilor arăbeşti şi corsicane. Pe lîngă componenta asta de inedit jurnalistic, mai vine şi cu o variaţiune interesantă la povestea standard a formării unui „naş": în Franţa pe care ne-o prezintă, un aspirant isteţ la titlul de „naş" poate prelua frîiele crimei organizate din toată regiunea Marsiliei, în tot acest timp *stînd la închisoare*. Iniţial, frîiele respective sînt în mîinile unui deţinut corsican (Niels Arestrup). Cărunt, omniscient şi rău, acesta conduce cazinouri, reaminteşte bandelor mai mici care e locul lor, ba chiar îşi lichidează propriii asociaţi – totul din celula lui. Faptul că nu poate ieşi nu-l deranjează – poate aranja ca alţii să iasă (cîte 12 ore) pentru el. După ce omoară pentru el pe cineva din închisoare şi după o lungă perioadă de făcut cafele şi de înghiţit insulte rasiste de la el şi de la ceilalţi corsicani, tînărul El Djebena (Tahar Rahim) devine mesagerul lui în lumea exterioară. În cursul misiunilor sale, acest băiat de 20 de ani, care n-a trăit decît în centre de detenţie, se îmbracă pentru prima dată în costum şi ia avionul. Atunci cînd un ofiţer de pază de pe aeroport îl pune să întindă mîinile în lateral, ca să-l percheziţioneze, el nu se poate abţine să-i arate şi limba – poate doar un reflex din închisoare (unde controalele presupun şi asta), dar poate şi o sfidare.

Filmul se cere luat ca o alegorie a ridicării arabului în Franţa – o ambiţie care-l expune pe Audiard la multe primejdii, cum ar fi aceea de a-i jigni pe arabi încercînd să-i flateze (sugerînd că numai aşa – prin afaceri necurate – pot să se ridice) sau, pur şi simplu, aceea de a produce o glorificare descreierată a violenţei. Dar Audiard navighează foarte şmecher printre aceste primejdii. Dacă jubilează la succesul eroului său, atunci are grijă să nu dea semne şi, dacă totuşi dă, să le facă ambigue. De exemplu, un cadru cu noul „naş" ieşind cu capul sus din închisoare, întîmpinat de o femeie şi de un copil, *nu poate* să nu transmită jubilaţie, asta pînă cînd în fundal apare o maşină neagră şi ameninţătoare, urmată de încă una – escorta obligatorie a unui „naş", umbrele care-l vor însoţi toată viaţa. (Cîntecul e celebrul *Mack the Knife:* pentru spectatorul care ştie că a fost compus de Kurt Weill pentru însuşi Bertolt Brecht, nu mai încape nici o îndoială că triumfalismul e ironic.) În plus, El Djebena – un tînăr pirpiriu şi nevricos – nu e o prezenţă *glamorous*. Şi, dacă emoţiile lui de pînă la momentul primei crime sînt uşor de citit (nu vrea să ucidă, e disperat etc.), deci spectatorul poate să empatizeze cu el, faţa lui se închide după aceea, ca a lui Pacino-Corleone în *Naşul*. Dar acela era filmul unui catolic despre un catolic: Coppola şi Pacino sugerau destul de clar că Michael Corleone e un om care putrezeşte spiritual (ce-i drept, îl făceau şi foarte *glamorous* în putrefacţia lui). Ce se întîmplă cu El Djebena pe plan spiritual e mult mai puţin clar – nu pentru că Audiard ar ignora planul respectiv, ci pentru că (şi aici) el joacă şmecher. Fantoma victimei lui El Djebena (tot un arab) devine o prezenţă habituală în celula acestuia, dar nu una acuzatoare, ci una amicală. Audiard ne arată visele lui El Djebena şi unele dintre acestea pot fi interpretate ca nişte premoniţii (semnele sînt ambigue); de aici titlul filmului. Compararea protagonistului (un om nereligios) cu un profet e, şi ea, parţial ironică – echivalentul tradiţionalelor 40 de zile de recluziune în pustiu e o sentinţă la carceră. Pe de altă parte, ce înseamnă acea sugestie că protagonistul ar avea darul premoniţiei? Ce înseamnă sugestia de transcendenţă pe care Audiard o conferă (prin folosirea expresionistă a sunetului) crimelor lui finale? E posibil să nu însemne mare lucru, să fie doar efecte „poetice" – pun cuvîntul între ghilimele ca să-mi marchez suspiciunea că lui Audiard s-ar putea să-i pese mai mult de impactul lor imediat, de *spectaculozitatea* ideii că eroul îşi regăseşte astfel identitatea spirituală arabă, decît de analiza implicaţiilor ei. Stilistica lui n-are prea multe în comun cu a unui film precum *Gomorra*, care cultivă o obiectivitate (sau cel puţin o „exterioritate") de tip neorealist în raport cu personajele sale. Deşi Audiard bîţîie uneori camera pentru a induce senzaţia de reportaj, stilistica lui e una mult mai *mainstream* (cu muzică, unghiuri subiective etc.) şi mult mai exhibiţionistă (în descendenţă scorsesiană), cu secvenţe montate pe hip-hop sau pe rock'n'roll, cu efecte de iris (pentru viziunile onirice ale eroului), stop-cadre şi *flashfoward*-uri.

trecerea prin reviste

Hendrix & Page

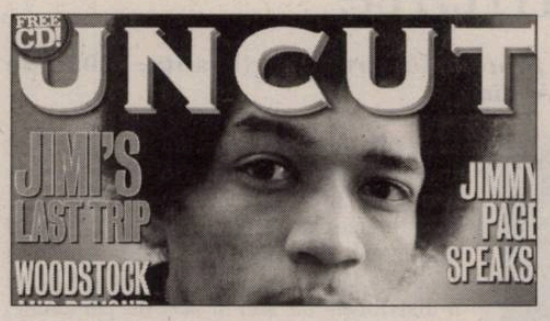

N-am mai scris de mult aici despre revista mea favorită de muzică, *Uncut Magazine*, aşa că vă aduc numărul pe februarie care îl are pe copertă pe Jimi Hendrix, de la moartea căruia se vor face anul acesta patruzeci de ani şi căruia revista îi dedică dosarul principal plin de mărturii inedite, precum cea a toboşarului Juma Sultan, care a cîntat cu el: „Nu era politic, dar muzica lui reflecta politicile şi cultura acelei epoci. În comunitatea neagră a jazz-ului, toţi muzicienii cu care am cîntat, de la Archie Shepp la Pharoah Sanders, aveau mare respect pentru Jimi datorită felului în care lărgise limitele R'n'B-ului. Există conexiuni în artă, ceva care uneşte muzica, poezia şi starea societăţii. Jimi era reflecţia directă a acestei legături"; scenografa Melinda Merryweather: „Jimi învăţase cum să transforme notele muzicale în culori. Voia să cînte două măsuri de verde, două de violet, două de galben... Ultima lui compoziţie, «Scorpio Woman» este un jam, dar unul foarte ambiţios, cu elemente din Bach, Beethoven şi flamenco. Dacă te deschizi universului şi laşi muzica să treacă prin tine, vei cînta ca Jimi. El căuta întotdeauna altceva. Nu ceva spiritual cu orice preţ, dar voia să o ia pe cu totul alte cărări" sau a celebrului producător Alan Douglas: „Într-o seară, Miles Davis şi cu mine ne-am dus la un club, The Electric Circus, parcă – eram amîndoi cam luaţi. Miles citea partituri, compunea şi înţelegea muzica, dar oricît de bun ar fi fost, nu avea aptitudinea străzii pe care o avea Jimi. Miles îl admira enorm, venera ceea ce cînta Jimi; albumul *Bitches Brew* a ieşit exact din această relaţie cu muzica lui Jimi. Dar nu o putea înţelege pe deplin. Nu înţelegea de unde vine muzica lui Jimi. Spunea doar atît: «Ce cîntă? *Ce naiba cîntă?*»".

Lansarea documentarului lui Davis Guggenheim, *It Might Get Loud*, în care protagonişti sînt trei chitarişti din trei generaţii diferite: Jimmy Page, Jack White şi The Edge (OK, doi chitarişti şi un pedalist; altfel, documentarul este o minunăţie de confesiuni cu chitări; faceţi neapărat rost de el!) este printre altele şi un prilej de interviu cu Jimmy Page ajuns la 65 de ani: „Nu ştiu cu exactitate cîte chitări am. Probabil în jur de 160 de instrumente, fără a include amplificatoarele. Dar ideea asta că aş avea 1500 de chitări e ridicolă. Este cumva un fel de bîrfă de pe Internet? Oricum chitara mea favorită este un Les Paul Standard, cea la care cînt şi în film. Am folosit-o în fiecare trupă cu care am cîntat. O am din 1969 şi o folosesc şi acum". După ce vorbeşte, printre multe altele, inclusiv despre puţin probabila re-reuniune Led Zeppelin sau despre compania de teatru Outside Edge, pe care a înfiinţat-o el însuşi, unde lucrează cu foşti dependenţi de narcotice, Jimmy Page se întoarce la instrumentul favorit: „Dacă mai exersez la chitară? Întotdeauna e cîte ceva de învăţat. Treaba asta nu se termină niciodată. Continui să exersez, dar mai mult în sensul compoziţiei. Dacă sînt acasă şi cînt singur, încerc să scriu cîte ceva. Nu am un program anume, doar atunci cînd îmi vine cîte o idee. Nu mă raportez la cîntatul la chitară în termeni de muncă. De fapt, e o treabă alunecoasă. Odată ce începi să te documentezi, să înregistrezi, ăsta e un fel de a munci, nu!?".

Uncut are şi o pagină de carte în care recenzia principală este dedicată noului roman al lui Jonathan Lethem, *Chronic City*, o distopie fantasy situată într-un New York alternativ. Poate îl vom citi şi noi în româneşte pe acest Jonathan Lethem, un prozator pus în descendenţa unor Pynchon şi DeLillo. (**M. C.**)

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

„Lucruri mici cu bucurii mari care-ţi înveselesc inima"

(continuare din nr. trecut)

Andreea Natalia Mereuţă (andreea.natalia@yahoo.com)

1) Să mă-ntîlnesc în cotul uliţei cu toate sfătosbabele de la bunica din sat, să le privesc ducîndu-şi mîinile la gură cu mirare „tiii, da' ce mare te-ai făcut!", apoi să caut în şorţurile, strînse boţ, miresme de poale-n brîu, vărzări calde, cozonac domnesc şi pîine crescută pe vatră.

2) Dacă hohoteşte cuptorul, eu de ce n-aş zîmbi? Coşcogeamite bucata de slană înfiptă-ntr-o beldie de stejar, colţunii la uscat pe sobă, vinul fiert în cana smălţuită şi lemnele gureşind întru scrumire.

3) Să-mi dezleg cîinele din zgarda aducerilor-aminte, să-mi scot hămăitul din suflet şi să ne înţănţoşim amîndoi pe bulevard făcînd cu ochiul gulerelor de jder, cuşmelor din blană de vulpe şi cizmuliţelor din piele de crocodil.

4) Să-mi dănţuiască gîndurile-n horă: cu surtuc, cămeşă împistrită cu măiestrie, desagă plină cu pelin şi opinci săltăreţe.

5) Tălpile goale bătucind pămîntul.

6) Să mă las pe spate într-un cîmp cu maci, braţele-mi cuprinzînd tot cerul.

7) Bucurie orăşenească: domn săltîndu-şi pălăria de pe creştet, dăruind politeţuri unei dame aflate-n trecere pe stradă.

8) Bucurie de şoim al patriei: o pungă cu pufarine, trei grisine aruncate-n cutia scofîlcită şi ciungă patriotică molfăită *pe cartelă*: *un sfert de lamă eu, alt sfert Ilinca* (fetiţa vecinului de la parter) şi *jumătatea rămasă musai pentru gemenii Popescu* (au cireşe la schimb).

9) Bucurie cu ochelari de cal: să-i dau vieţii să mănînce jăratic şi să-mi transform sentimentalismul mîrţogărit într-un bidiviu falnic.

10) Bucurie cu tutu: zburdălnicie prin magazine, sacoşe pline de ţarţamuri muiereşti.

11) Bucurie cu şotron: timp liber berechet, rîset pe buze, carte pe genunchi şi greierii muncind de zor s-avem *concert de cameră*.

12) Prieteni vechi la telefon.

13) Mama făcînd gogoşi, tata boscorodind-o cuminte din pridvor.

14) Să mă uit iar şi iar la *Desculţ în parc*, gîndindu-mă pentru a mia oară că umorul acelor vremuri este de neegalat.

15) O după-amiază cadrilată cu lornionul pe nas într-o librărie-ceainărie. Fie vorba între noi, un strop de rom în apa cu buruieni n-ar strica.

16) Tocuri aruncate şi plimbări lungi.

17) *Cum mă vezi şi cum te văd*, storuri trase, pick-up adus din pod, vrafuri de discuri pe măsuţă şi *Bădăranii* lui Carlo Goldoni.

18) Să scriu poveşti cu speranţa că *a fost odată ca niciodată* mai este încă.

19) Să mîngîi îmblînziţii şi împenaţii firii, miaunindu-mă şi cucurigindu-mă alături de ei.

20) O dimineaţă întreagă cu *Seinfeld* şi *Copiii de la 402*.

21) Să-mi întîlnesc foştii colegi şi să ne vizităm şcoala.

22) Două portocale, un măr şi o ploaie de frişcă peste ele.

23) Să şed pe o buturugă în grădină. Bondarii bîzîie nepretenţios în juru-mi ş-atunci de ce mi-ar da natura jilţ?!

24) Oameni dragi cu planuri zmeieşti şi gînduri făt-frumoase.

25) A 25-a bucurie e imensă, n-o pot împărtăşi.:)

Adrian Cristescu (atcristescu@yahoo.com)

1) Sîmbătă/duminică dimineaţă, din primăvară pînă-n toamnă, pe terasa căsuţei din Cîmpina, în „china" de la bunici şi citind *Revista*. (Apropos de numărul despre starea limbii române, aştept un autodenunţ – de onoare – din partea tuturor colaboratorilor dvs. care, sub protecţia anonimatului (sic!), continuă, cu o perseverenţă mic-socialistă să scrie, greşit, Cîmpina! Propun, ca pedeapsă, să-i scrie fiecare, de cîte o sută de ori, corect, numele.)

2) Faulkner *(Ursul, Sartoris* ş.a.), recitit din cînd în cînd, în fotoliu, seara. Pe fundal sonor: cele 6 sonate pentru violoncel solo de Bach, pe vinil cu hîrîiturile de rigoare, cu Daniil Şafran (cine îşi mai aminteşte de recitalul său de la Ateneu, anii '70 să fi fost?). Dar şi *Viaţa* (care mereu) *e în altă parte* a lui Kundera, *Pămîntul apelor* lui Swift (Graham) etc.

3) Leonard Cohen, pentru tot ce-mi spune, într-o neîntreruptă litanie, de aproape 40 de ani. (Primul său concert la Bucureşti, în care am stat lipit de scenă în toată partea a treia, printre picături de ploaie, respirîndu-l, îl trec în rîndul Marilor Bucurii ale vieţii mele.)

4) Întîlnirea întîmplătoare şi din ce în ce mai rară, a „prietenilor" din tinereţe: Wajda, Forman, Menzel, Kachyna şi mulţi, mulţi alţii din Est. (Mai spune ceva, cuiva, azi, *O căruţă pentru Viena*, la sfîrşitul căruia, în sala Studio a Cinematecii, prin '60 şi ceva, cei cîţiva spectatori au aplaudat? Întrebare provocatoare: aţi fost acolo, că eu am fost la acea *Lumina intimă* a lui Passer amintită de dvs. acu' cîteva numere.)

5) Rugby din campionatul englez (din păcate doar la TV), pentru atmosfera de familie din tribune şi *fair-play*-ul din teren. Merg, la o adică, şi Six şi Tri Nations, Super 14 ş.a.

6) Bananaiala, la volan, fără program, prin Tirol, cu o bere Kaiser dark la finele mesei într-o *Gasthaus* cu patină, de unde nu-ţi mai vine să pleci.

7) Chiar prilejul de a răspunde la astfel de invitaţii

8) ş.a., cărora le cer iertare de a nu le fi citat, poate data viitoare!

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Cu Dana Drăgoiu prin delicatese culinare

Grecia – ciorba de fasole şi chifteaua plină cu brînză telemea de la Delphi; caracatiţa la grătar de peste tot; moschari stifado, adică viţel cu ceapă mică, întreagă, cu un sos făcut cu roşii, scorţişoară, oţet; kokoretzi – un fel de drob, dar fără prapor, sub formă de frigare, cu lămîie şi ulei de măsline, şi ciorba de miel de Paşte în Mikonos; şi peştele, orice peşte – că oricum nu mă pricep –, oriunde în Grecia, în special pe malul mării; cel mai bun souvlaki din lume în sudul Peloponesului, la Pilos; tot acolo, galaktoboureko, o prăjitură cu foietaj, cu o cremă de lapte şi, evident, miere, o mîncam noaptea, în Agora satului, la cafenelele de sub cei trei platani seculari.

Austria – friptura de porc la cuptor, cu crustă crocantă şi mult sos la orice *„heurigen"*, adică pensiune care are şi restaurant cu grădină, *„kaiserschmarren"* la pensiunea Steiner din Soos, lîngă Viena; fripturile de vacă de la restaurantul Oetzi, în Soelden, Tirol. Şuncile şi brînzeturile perfect naturale de la stîna de lîngă lacurile de acumulare de la Kaprun, la peste 2000 m, între gheţari; pîinea neagră – bauernbrot – sau pîinea cu morcovi, de fapt toată pîinea neagră din Austria.

Elveţia – friptura de vacă şi raclette la Leysin, în munţi, lîngă Lausanne, stridiile de la Montreux şi Geneva.

Turcia – creveţii şi langustele.

Italia – supă cremă de flori de dovleac, da, flori, excepţională, supa săracului – se fierbe apă, se pun roşii decojite, ulei de măsline, sare, piper şi în asta se aruncă toate resturile de pîine uscată din gospodărie, la un restaurant tradiţional, într-o pădure lîngă Florenţa, biftecul florentin din Florenţa, lîngă Dom.

Anglia – mirosul scîrbos de prăjeală care ieşea prin hota unui restaurant, miros de cartofi prăjiţi amestecaţi cu peşte fript, adică *fish and chips*, nu? Poate cele 20 de sosuri diferite, la plic, pe care erai îmbiat să le pui peste muşchiul de vacă scoţiană, pe care, speriată, l-am cerut special gol, fără garnitură, fără absolut nimic? Nici... Burger King sau Pizza Hut? Nici vorbă. Cea mai bună mîncare a fost un sandviş făcut de vărul meu care lucra într-un coffee shop la Londra. Pentru că el, ca românul, făcea sandvişul cu legumele tăiate pe loc, nu tăia dimineaţa trei kilograme şi vindea pînă seara din ele, totul era proaspăt pregătit.

Qatar – mîncarea de la restaurantul din Doha, în Soukh, al cărui proprietar era Al-Mansour; curmalele fără sîmburi, care se mănîncă cu un soi de brînză dulce, pe urmă te speli pe degete cu apă de trandafiri. Poza 16, Al-Mansour, Qatar.

Franţa – nu-mi amintesc decît de cartofii dulci copţi din Disneyland, ca de ceva despre care să vorbesc. Am mîncat foarte bine de cîte ori am fost, stridii, homar, peşte, dar... Mint, îmi place foie gras, dar mănînc rar şi avem şi aici, uneori chiar foarte bun. Probabil mi-am atras oprobriul tău, cum dom'le, exact în Franţa? Asta e. A fost şi celebra raţă, dar a mîncat Dan, nu eu, a fost vacă, au fost dulciuri, toate foarte bune, dar nu-mi amintesc exact ce, unde, e simplu, exclusiv Paris, doar acolo am fost, şi foarte scurt de fiecare dată. Cred că pot spune că nu am fost în Franţa, ci la Paris.

Mint, mi-a rămas ceva – pulpa aia de raţă, la Deux Magots, celebră cafenea unde veneau pictori, actori, cîntăreţi în perioada interbelică, a venit de la bucătărie cu un gîndac roşu – prăjit bine – pe ea. La comentariile stupefiate ale lui Dan, soţul meu, chelnerul a încercat întîi să ne explice că *„c'est la croute monsieur"*, Dan a luat furculiţa şi a dat jos gîndacul de pe pulpa de raţă pe faţa albă de masă, chelnerul s-a albit şi a luat farfuria înapoi, pe urmă, îmbrăcat de stradă, a plecat undeva – probabil în semn de preţuire pentru noi, clienţii, dar mai degrabă pentru că nu a văzut gîndacul înainte să-l servească şi nu l-a aruncat –, noi am primit şampanie gratis.

Dana DRĂGOIU

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

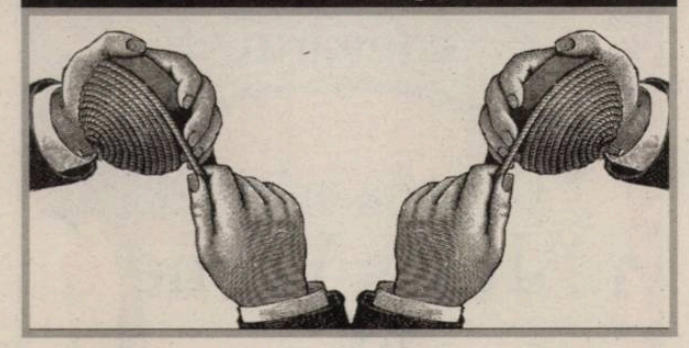

Cumpăraţi o insulă grecească? *Nein!*

Criza financiară prin care trece Grecia a devenit o problemă europeană. Am mai scris despre dilemele Europei în ce priveşte Grecia, care pot fi rezumate la: salvăm Grecia pe banii noştri sau nu o salvăm şi riscăm ca banii noştri comuni să se ducă de rîpă? Între timp, nu s-a dat un răspuns ferm, s-a mers pe soluţia de mijloc: dăm de înţeles că nu vom lăsa Grecia să se prăbuşească, dar ne asigurăm că Guvernul grec ia măsuri dure pentru a se salva de unul singur.

Între timp însă, dezbaterea a devenit mai degrabă o problemă bilaterală Grecia-Germania. De ce Germania? Din două motive. Primul: Germania este de departe cea mai mare economie europeană şi cel mai mare contributor la bugetul comun, deci ar pune cei mai mulţi bani şi la o eventuală salvare. Acesta este aspectul economic-statistic. Dar el nu explică toată povestea. Dacă stai şi citeşti presa europeană, povestea crizei greceşti pare redusă la relaţia de dragoste-ură între Atena şi Berlin. E drept, nemţii plătesc cel mai mult, dar şi olandezii, francezii, suedezii ar plăti şi ei destul. De ce atunci se discută atît de obsesiv despre tandemul greci-nemţi? Aici intervine aspectul politic şi de percepţie.

E clar, grecii şi-au lipit, pe drept cuvînt, eticheta de irresponsabilii Europei. Cît despre nemţi, ei o aveau deja pe cea de chibzuiţii Europei. Cum explicam în articolul de acum două luni („Cum (nu) îi amendează UE pe leneşi"), criza Greciei este o problemă importantă pentru că ameninţă stabilitatea euro. Iar moneda euro este recunoscută de toată lumea ca fiind copilul de suflet al Germaniei.

Josef Schlarmann, politician de marcă creştin-democrat, a pus o întrebare aparent legitimă: ce face un om care e dator vîndut? Îşi vinde posesiunile. Ce posesiuni au grecii? Insule. Să le vîndă.

Înţelegerea franco-germană care a creat euro s-a făcut în modul următor. Francezii au vrut-o cu tot dinadinsul. Germanii au acceptat-o cu greu şi doar după ce şi-au stabilit propriile condiţii. Nemţii s-au despărţit cu greu de marca lor. Era mîndria lor postbelică – o monedă stabilă, care trecea de monedă alternativă în jumătatea estică a Europei, la concurenţă doar cu dolarul. Stabilitatea mărcii venea dintr-o înţelegere transpartinică de după război: facem o Bancă Naţională superputernică şi independentă, nu lăsăm politicienii să se joace cu moneda şi facem din inflaţia mică o obsesie naţională (care să facă uitată o obsesie naţională precedentă: hiperinflaţia de dinainte de Hitler). Astfel încît la propunerile repetate ale francezilor, nemţii au cedat în final, dar numai dacă moneda comună urma să fie gestionată de o Bancă Centrală Europeană superputernică şi independentă (după modelul Bundesbank) şi dacă fiecare ţară, care avea noua monedă, adera la un set strict de reguli de chibzuinţă bugetară (criteriile de la Maastricht, din care deficitul bugetar de maximum 3% e cel mai important). Atît de obsedaţi au fost nemţii de inflaţie, încît BCE are trecut în tratat obiectivul de a menţine inflaţia jos, adică ceea ce alte Bănci Centrale din lume au ca opţiune politică, BCE are ca obligaţie legală. Marea spaimă a nemţilor a fost să nu cumva să renunţe la marca lor stabilă pentru o monedă comună care să împrumute defectele de caracter ale altor monede naţionale – devalorizare constantă, deficite mari, inflaţie mare, precum, să zicem, francul francez, lira italiană sau drahma grecească. Ca să preîntîmpine aşa grozăvie, nemţii au devenit gardienii politici ai monedei euro.

Acesta este motivul istoric-politic-sentimental pentru care criza grecească a devenit o poveste în doi: Atena-Berlin. Grecii au trădat. Au făcut de rîs copilul nemţilor. Şi acum vor şi bani pentru asta. Înjurăturile reciproce dintre tabloidele nemţeşti şi cele greceşti sînt mai mult decît simple artificii de căutare a audienţei. Ele au un substrat cultural profund, un adevărat război cultural – a spus *The Economist* şi nu a greşit. De o parte – risipitorii, de cealaltă – economii. De o parte – voioşia ineptă, de cealaltă – scorţoşenia cuminte.

Josef Schlarmann, politician de marcă creştin-democrat, a pus o întrebare aparent legitimă: ce face un om care e dator vîndut? Îşi vinde posesiunile. Ce posesiuni au grecii? Insule. Să le vîndă. Acest calcul simplu a stîrnit o furtună. Tabloidul *Bild* a transformat declaraţia în titlu de primă pagină, dîndu-i o formă editorială ceva mai sexy: „Grecilor falimentari, vindeţi-vă insulele – şi Acropole!". Nu se ştie cum a apărut Acropole în poveste şi nici de ce ar cumpăra cineva o clădire veche în care te bate soarele în cap, pentru că nici măcar nu are acoperiş. Poate doar British Museum ar putea rezolva astfel problema frescelor pe care grecii le tot cer înapoi: BM ar putea cumpăra tot Acropolele şi să-l mute la Londra, punînd astfel frescele în locul lor firesc, nu?

Desigur, nimeni nu a luat în serios ideea cu scoaterea la licitaţie a templului Atenei, dar cea cu insulele a dus măcar la nişte calcule de fezabilitate. Dezamăgitoare, din păcate. Interesant, nu se ştie exact cîte insule sînt. *Times* scrie că ar fi 3054, dintre care doar 87 ar fi locuite. O sursă la fel de serioasă, BBC, spune însă că ar fi cam 6000 de insule, dintre care 227 locuite. Foarte probabil, diferenţa vine din metodologia numărării, nu e sigur ce anume se cheamă o insulă, orice piatră care iese din mare? Apoi, ce înseamnă că este locuită? Dacă aşezările permanente se iau în calcul, atunci cele locuite sînt foarte puţine. Dacă există acolo o casă de vacanţă pe unde vedeta de la Hollywood proprietară trece o dată la cîţiva ani, atunci numărul celor „locuite" creşte. S-ar zice că o ţară care are o marjă de eroare de 3000 de bucăţi la număratul insulelor este o ţară bogată. Totuşi, în afară de faptul că nu ai vecini care ascultă muzică tare, a locui pe o insulă nu prea are avantaje reale: apa trebuie adusă din alte părţi, vegetaţia e puţină, e cam cald, iar personalul de întreţinere costă prea mult. Pentru o familie din clasa de mijloc e o nebunie, iar superbogaţii oricum primesc oferte mai bune din insulele Fiji şi Noua Zeelandă: s-a calculat matematic că dacă Al-Qaeda pune mîna pe arme nucleare doar acolo eşti în siguranţă. Dacă ai creierul lui Leonardo DiCaprio e un argument hotărîtor. Pe scurt, insulele greceşti nu sînt oricum la mare căutare, iar preţul mediu pentru o bucată e undeva în jur de 2 milioane de euro, cam cît un apartament în centrul Londrei – notează tot BBC. Deci, vînzarea insulelor – o idee interesantă, dar nu o soluţie.

Bineînţeles, grecii sînt cît se poate de enervaţi că le fac alţii calcule privind insulele. Un alt tabloid german a trucat o poză cu Venus din Milo arătînd degetul mijlociu. Spre greci, evident. La care un tabloid grecesc a răspuns punînd o zvastică în mîna statuii de pe Poarta Brandenburg. S-a ajuns astfel la Hitler. Din păcate nu un tabloid, ci chiar vicepremierul grec a declarat că nemţii nu au dat nici acum înapoi aurul pe care Hitler l-a furat de la Banca Naţională în timpul ocupaţiei. Nemţii au răspuns că au plătit deja cîteva miliarde de mărci în anii '50 pentru povestea asta şi că nu vor da înapoi aurul furat de Hitler de fiecare dată cînd grecii au probleme financiare. Oricum, oficialul grec a ales o metodă nefericită de a-i convinge pe nemţi să-i susţină ţara. Vinovăţia faţă de ce a făcut Hitler a fost supralicitată în acest caz: 84% dintre germani au spus într-un sondaj că se opun oricărui ajutor faţă de Grecia.

Senzaţia că se discută în paralel este inevitabilă. Nemţii încearcă să înţeleagă de ce aşteaptă lumea de la ei să plătească pentru greci. Grecii să înţeleagă de ce nu vor zgîrciţii de nemţi să plătească, doar au de unde, iar restul lumii aşteaptă asta de la ei. Preşedintele francez, de pildă, băiat bun şi inimos, a sărit imediat şi a dat asigurări că Grecia va fi ajutată. Fără nici o legătură, dar absolut nici o legătură, Parisul aşteaptă ca Atena să cumpere nişte fregate franceze pentru a-şi moderniza marina. Ocazie cu care lumea a aflat mirată că grecii au nevoie de fregate, probabil să apere insulele pe care le vor scoate la vînzare. Dar să nu devenim mercantili şi să nu pierdem din ochi discuţia principală: nemţii cei acri să facă bine să plătească. Altfel s-ar putea ca grecii să nu aibă bani pentru fregatele franceze, înţelegeţi.

Guvernul grec susţine un plan de reducere a cheltuielilor, care a fost salutat şi de Berlin. Şefa Partidului Comunist grec l-a numit un „plan barbar". Dacă ne gîndim că grecii antici înţelegeau prin „barbar" tot ce nu era grecesc, s-ar putea să aibă dreptate. Pe vremea aia, germanii nici măcar la categoria „barbari" nu intrau, pe cînd Acropole s-a ales cu acoperiş, pur şi simplu nemţii nu intraseră în istorie. Ceea ce arată că în ce priveşte popoarele, înţelepciunea nu vine odată cu vîrsta. Dimpotrivă.

Iaromira POPOVICI

bazar

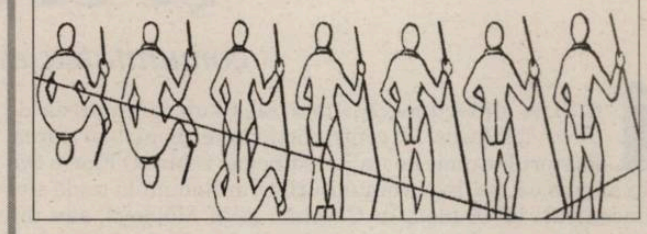

Românii şi lumea

Nu e prima dată cînd, ieşind din mica noastră lume balcanică şi încrîncenată, realizez că lumea mare, de aiurea, e... altfel. Ajunsă, din nou, după oarece timp, la Viena, am avut un soi de şoc cultural. Deşi am tot călătorit, mai ales prin Europa, anumite ritualuri cotidiene de aiurea continuă să mă mire: de pildă, cele legate de trafic.

Pietonul din jungla românească este un fel de ierbivor veşnic la pîndă de teama carnasierelor pe patru roţi: neexistînd trotuare suficient de late încît trecătorul bucureştean să înainteze fără grijă, el se află într-o continuă luptă de supravieţuire cu maşinile, pe al căror teritoriu intră, *volens-nolens*... Comparaţia cu ierbivorul poate fi doar parţial adecvată, pentru că un asemenea animal presupune o doză de blîndeţe (cel puţin în mintea mea simplistă). Pe cînd pietonul neaoş devine o categorie de ierbivor cu instincte de carnivor, agresivitatea fiind cel mai vizibil dintre ele: mai deunăzi l-am auzit pe un tată de fetiţă, bine îmbrăcat şi prezentabil, înjurîndu-l de mamă pe un şofer care nu a oprit pe trecerea de pietoni. L-am înţeles, din perspectivă cît se poate de personală: ca mamă de băiat, aparent civilizată, înjur şi eu la fel, ba chiar mai rău, cînd simt că odrasla îmi e ameninţată (plus spaţiul vital).

În Viena, pe scurt, se întîmpla exact pe dos: chiar atunci cînd te pregăteai să traversezi neregulamentar, pe unde nu era nici zebră, nici semafor, maşinile opreau ca să te lase. Nu claxonau, nu înjurau, nu-ţi făceau semne obscene. Aveau timp – sau cel puţin aşa păreau – şi te respectau. Şoferii lor considerau că faci parte din aceeaşi categorie cu ei – şi nu că tu eşti doar un biet ierbivor.

De altfel, a conduce maşina, în partea centrală a Vienei, cel puţin, nu părea mare motiv de fală. Erau nenumărate străzi pietonale, suficient de late şi confortabile, precum şi destule parcări pentru biciclete. Mulţi mergeau pe jos, calmi, îngrijit îmbrăcaţi şi mai puţin supăraţi pe lume şi viaţă (cel puţin la o primă impresie).

De asemenea, vedeai pe stradă categorii de populaţie care, la noi, sînt puţin vizibile în locuri publice precum restaurantele, cafenelele sau magazinele mai răsărite: cuplurile de vîrstă medie, de pildă. Şi el, şi ea eleganţi, liberi – financiar... – să colinde stabilimentele deja enumerate. În România, categoria de peste 60 de ani este, în general, observabilă în parcuri şi pieţe, şi i se atribuie eticheta de „pensionari".

Tot în Viena, aşezate tihnit în faţa unui pahar cu vin sau chiar a unei mese suculente, observai şi doamne – singure sau în grup. Eventual cu blănuri şi pălării. Şi, uneori, cu căţeluşi (diminutivul nu e lipsit de rost, pentru că erau chiar de dimensiuni mici). Nişte „Bubico", însă educaţi: nu numai tunşi şi frezaţi ca în filmele Disney din perioada *Doamna şi vagabondul,* ci care stăteau unde-i puneau stăpînii şi nu făceau nici cel mai mic zgomot. Care stăpîni, de altfel, erau şi ei cît se poate de responsabili în postura lor de deţinători de patrupede: strîngeau, harnici, gunoiul lăsat de aceştia, mai ales că pe coşurile din parcuri scria – din cîte am înţeles eu – „toaletă pentru căţei". Ceea ce făcea ca aleile acestora să nu semene, nici pe departe, cu cele româneşti, care-ţi dau un sentiment al mizeriei lumii (la propriu) şi al derizoriului fără scăpare.

Amănunte puţin semnificative, toate cele de mai sus, veţi spune. Şi totuşi – semne ale unei normalităţi – mărunte, dar esenţiale, care îmi lipseşte din ce în ce mai mult. Şi pe care o aştept şi aici, cît de curînd. Vreau, dacă nu să văd maşini care să oprească, calm, în faţa pietonilor, sau proprietari de cîini care să le adune mizeria, măcar să nu mai surprind pe nimeni aruncîndu-şi, cu nonşalanţă, ţigara pe jos, în plin bulevard. Şi apoi strivind-o mîndru/ă cu călcîiul.

Mădălina ŞCHIOPU

Poţi să fii şi evreu, şi creştin?

– comunitatea evreilor mesianici –

În SUA sînt cunoscuţi mai ales sub denumirea de „Jews for Jesus". O contradicţie în termeni, s-ar părea. Pastorul (numit de unii credincioşi rabinul) Florin Suciu afirmă că, pe lîngă comunităţile din România, unde sînt concentraţi în Oradea, în Capitală şi în Moldova, sau din Basarabia, ar exista grupuri asemănătoare în Argentina, Germania, Ucraina, Ungaria, Marea Britanie, Rusia. Ei povestesc că punctul de plecare al credinţei lor în România l-a constituit vizita evreului Iosif Rabinovici, din Chişinău, la Ierusalim, unde s-ar fi convertit la creştinism după ce a mers pe urmele lui Isus, dar a rămas cu dorinţa să păstreze caracteristicile şi cutumele Legii lui Moise. Asta se întîmpla cam pe la mijlocul secolului al XIX-lea. Întors în Basarabia, a fondat grupul Fiii Noului Legămînt, care există sub această denumire şi astăzi. Cei mai mulţi convertiţi provin însă dintre evreii români în rîndurile cărora au desfăşurat o intensă activitate misionară scandinavii şi britanicii protestanţi, în prima jumătate a secolului al XX-lea. Aceştia au încercat să găsească cea mai bună formulă care să-i facă pe evrei să se convertească, dar să-şi păstreze cumva identitatea etnică şi culturală.

Între cruce şi steaua lui David

Simbolul lor este o stea a lui David în mijlocul căreia se găseşte o cruce. Unele femei poartă, în timpul serviciului religios, o năframă pe care sînt aliniate într-un şir continuu o stea a lui David, o menoră şi un peşte – semnul de recunoaştere al primilor creştini.

Din punct de vedere al practicii religioase, evreii mesianici urmează Vechiul Testament, ca şi cei tradiţional religioşi. Ziua Sfîntă este sîmbăta – Shabat-ul, cu toate prescripţiile care o însoţesc, recomandarea este să mănînce kosher, poartă kippah – acoperămîntul capului tipic bărbaţilor evrei şi tallit – specificul şal alb cu margini albastre etc. Pînă aici s-ar conforma aproape întru totul legii poporului lui Israel. Dar diferenţa uriaşă de-abia de aici începe – pentru ei,Yeshua (Isus) este „ha Maschiah", fiul lui Dumnezeu, şi a venit acum 2000 de ani, ceea ce i-ar situa în tabăra creştină.

Mesianicii consideră, cu mîndrie, că sînt o punte între mozaism şi creştinism. „Aşa erau primii creştini, aşa erau apostolii, dacă vă uitaţi la noi, vedeţi primele comunităţi creştine din rîndul israeliţilor – precizează ei. Ce erau apostolii, dacă nu evrei 100%, la capitolul practicii şi regulilor religioase, care credeau însă că Mesia a venit?".

Însă evreii şi creştinii deopotrivă, cu excepţiile de rigoare, nu sînt prea entuziasmaţi de existenţa lor, şi îi văd mai curînd ca potenţială sursă de poticnire, decît de dialog. Pentru evrei, odată ce mesianicii cred că Mesia a venit, şi-au pierdut, din punct de vedere religios, evreitatea. În plus, sînt consideraţi un cal troian inventat de neo-protestanţi, ca să pătrundă în comunitatea evreiască şi să convertească cît mai mulţi membri la creştinism. De partea cealaltă, creştină, nu sînt suficient de creştini, o ciudăţenie, o diversiune, din aceeaşi perspectivă religioasă.

Ei pot cere cetăţenia israeliană, în rînd cu evreii, lucru de care unii mesianici s-au folosit, mai ales în ultimele decenii, cînd regulile au devenit mai laxe: în Israel există o comunitate de acest tip, formată din imigranţi recenţi, de vreo 15.000 de oameni. Majoritatea israeliană şi statul evreu, suficient de seculari să nu le pese, nu consideră că existenţa lor ar fi scandaloasă sau periculoasă. Au apărut însă conflicte cu evreii ortodocşi. „Acum cîţiva ani – spune Marian Iancu Codreanu, membru al comunităţii din Bucureşti – un copil din rîndul evreilor mesianici israelieni a primit un cadou în care era o bombă. A explodat, dar din fericire băiatul a fost doar rănit. Televiziunea israeliană a transmis evenimentul cu lux de amănunte, şi aşa a aflat majoritatea, cu surprindere, că există aşa ceva în rîndurile lor – «Ia uite, avem nişte evrei care cred că Mesia a venit»". În schimb, povesteşte Marian Iancu Codreanu, care este cadru militar, în România este văzut de ceilalţi, mai ales de majoritatea ortodoxă, ca evreu. „Colegii de la armată îmi spun mereu, cînd e la televizor vreo ştire despre conflictul din Orientul Mijlociu sau altceva care implică israelienii – «ai văzut ce-au făcut evreii tăi? Acum ce mai zici? Le iei apărarea?»"

De Purim

Mesianicii ţin toate sărbătorile evreieşti, plus Crăciunul şi Paştele – acesta din urmă mixt, adică semnifică şi ieşirea evreilor din robia egipteană, şi învierea lui Isus. Cînd am ajuns la locul de întîlnire al uneia dintre comunităţile din Bucureşti, din strada Iuliu Valaori, era sîmbătă, Shabat, în ziua specială a sărbătorii de Purim, celebrarea veselă în care, conform scripturilor iudaice, Esthera şi-a salvat poporul de mînia şi intenţiile exterminatoare ale lui Haman, în vremea regelui Ahashverus. Salutul de bun-venit e evreiescul „Shabat Shalom!". Peste tot sînt steguleţe cu steaua lui David, în faţă tronează aceeaşi stea, cu crucea în mijloc. Lîngă ea, din baloane colorate, este format cuvîntul „Purim". Alte baloane în culori vii se găsesc în spatele încăperii şi cu ele se joacă copiii prezenţi la sărbătoare – de Purim, veselia este permisă, chiar încurajată. Se cîntă imnuri în ebraică şi română, cu pasaje şi din Vechiul, şi din Noul Testament, însoţite de muzică, la chitară şi sintetizator. Comunitatea – spune pastorul Suciu – e formată din 17 membri, însă vin şi cei numiţi „aparţinători". Dumnezeu este numit de fiecare dată „Adonay", Isus – „Yeshua ha Maschiah". O familie a venit la serviciul religios tocmai din Călăraşi. O tînără mărturiseşte că e baptistă, dar a trecut pe acolo „să vadă cum este" – de altfel, în aceeaşi curte este şi o biserică baptistă. Cele mai multe femei, de diferite vîrste, au capul acoperit, ca evreicele din comunităţile tradiţionale. Se povesteşte episodul biblic al Estherei, după care cîţiva enoriaşi vorbesc despre semnificaţia lui pentru evreii şi credincioşii din toată lumea. Printre cei care iau cuvîntul se numără un evreu mesianic român care trăieşte actualmente în Canada. Toţi evidenţiază faptul că oricine a prigonit poporul ales de-a lungul istoriei, ca Haman, a pierit, însă evreii vor trăi pînă la sfîrşitul veacurilor.

Există şi membri ai comunităţii care se duc la sinagogă? – îl întreb pe Florin Suciu. Da, însă acolo se poartă exclusiv ca nişte evrei şi au grijă cum discută, ca să nu fie acuzaţi de prozelitism. „Dacă mă întreabă cineva despre credinţa mea îi răspund, dacă nu, nu."

După serviciul religios urmează dansuri, jocuri, concursuri, organizate special cu ocazia Purim-ului. Florin Suciu povesteşte că acestea au constituit sursa unei relatări tendenţioase într-un important cotidian, acum cîţiva ani, care a făcut ca mesianicii să fie foarte circumspecţi în relaţiile cu presa. „A venit un ziarist şi ne-a văzut că dansăm, nu ştia ce se întîmplă de Purim, şi a scris un articol cu titlul «Ţopăind pentru Mesia». Deşi nu era nimic zgomotos, ţipător sau ciudat în dansuri, pentru că sărbătorim Purim-ul cu cumpătare. De-atunci avem grijă cu cine avem de-a face."

Credincioşii urmează regulile stricte ale iudaismului tradiţional, inclusiv cele alimentare? „Le recomandăm, sînt indicate, dar nu toţi le urmează cu rigoare maximă. Dar nici evreii mozaici nu le urmează întru totul, cei mai mulţi sînt secularizaţi. Fiecare cît poate şi în funcţie de locul în care trăieşte."

Cîţi dintre membrii comunităţii sînt urmaşii acelor evrei care s-au convertit prin misionariat protestant acum 80-90 de ani? „Cam jumătate. Restul e format din foşti ortodocşi sau indiferenţi din punct de vedere religios, care au venit spre mesianism. Eu am fost botezat ortodox, m-am născut într-o familie ortodoxă." Dar nu era mai simplu să aleagă o biserică creştină tradiţională? Pentru că de la ortodoxie la mesianism e o cale destul de întortocheată. „Aşa e, la prima vedere, pare ciudat. Dar e voia lui Dumnezeu, el hotărăşte. Fiecare are o poveste personală, de ce a ales un drum, şi nu altul. Eu am cunoscut cazuri de creştini care se simţeau atraşi de mesianism şi nu ştiau de ce, după care au aflat că aveau, la distanţă de cîteva generaţii, oarece strămoşi evrei" – răspunde pastorul.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Film de Oscar

Duminica trecută, în seara de dinaintea Galei Oscarurilor, PRO TV a dat dovadă de o intuiţie extraordinară şi a difuzat filmul care, peste cîteva ore, avea să cîştige premiul cel mare: *The Hurt Locker,* al regizoarei Kathryn Bigelow. Într-o vreme în care televiziunile, în frunte cu PRO TV, se întrec în a da numai filme de categorie B sau C, mişcarea mi se pare surprinzătoare şi meritră aplaudată. Trecuse destul timp de cînd postul din Pache Protopopescu nu ne mai oferise surprize plăcute, aşa cum obişnuia să facă în primii ani de existenţă. Să sperăm, avînd în vedere puterea PRO TV de a da exemplu, că şi ceilalţi se vor gîndi de-acum înainte cum să dea astfel de lovituri de marketing de pe urma filmelor valoroase. E adevărat, lovitura de marketing a PRO-ului a fost atenuată de faptul că *Gazeta Sporturilor* a distribuit DVD-ul cu *The Hurt Locker* cu cîteva zile înainte – dar asta nu scade meritele postului TV. De altfel, televiziunea lui Adrian Sârbu a primit şi binemeritata răsplată: în timpul difuzării filmului, a fost lider de audienţă (vîrful a atins 8,3 puncte de rating la publicul comercial din mediul urban, cu 1,3 milioane de telespectatori la nivelul întregii ţări).

Admit că filmul regizoarei Kathryn Bigelow i-a lăsat indiferenţi pe mulţi – şi am auzit destule voci care spuneau că „nu e de Oscar". Desigur, dacă vedem, ca filme de Oscar, *Titanicul* sau *Pacientul englez, The Hurt Locker* nu e nici pe departe aşa ceva...

În opinia mea, e o peliculă de-a dreptul fascinantă. Vă spune acest lucru un om care, atunci cînd dă de un film cu împuşcături, comando şi război – producţii de duzină, din care televiziunile noastre ne oferă cu generozitate – schimbă imediat canalul. Filmele de tip *Rambo* mi se par ridicole şi plictisitoare.

Aparent, *The Hurt Locker* e o peliculă de război, cu militari, arme şi multe explozii. Ceea ce-l face să fie diferit şi ceea ce-i conferă valoare filmului lui Kathryn Bigelow este faptul că nu împuşcăturile sau luptele sînt personajele principale în această producţie, miza ei nu este să ne arate indivizi musculoşi şi transpiraţi mînuind mitraliere grele. Adevăratul subiect al filmului e viaţa oamenilor aflaţi în situaţii-limită şi la graniţa dintre două culturi foarte diferite, într-o lume absurdă cum e cea a teatrului de război din Irak.

The Hurt Locker ne vorbeşte despre cetăţeanul american devenit soldat, ajuns într-un teritoriu foarte diferit de cel al civilizaţiei occidentale. Un spaţiu straniu, în ruină, în care moartea nu e considerată o mare gro-zăvie. Un loc în care orătăniile se amestecă cu oamenii, iar dintre aceştia din urmă nu ştii cine-i paşnic şi cine vrea să te omoare. Toate fiinţele acestei lumi – bărbaţi, capre, femei îmbrobodite, pisici, copii – se uită la tine ca la un spectacol, atunci cînd le dezamorsezi bombele.

Filmul are suspans de te ţine mai tot timpul cu sufletul la gură. E alert, dar şi nuanţat. În plus, nu este deloc tezist şi are marea calitate de a nu-i pune pe soldaţi să ţină discursuri moralizatoare despre datorie şi patriotism. Întrebat la un moment dat ce-l împinge să-şi pună viaţa în pericol dezamorsînd bombe, personajul principal ridică din umeri. Nu ne serveşte ceva înţelept sau bun de ridicat drapelul american. Este ceea ce este, şi atît. Un om care s-a obişnuit să trăiască cu iminenţa morţii şi care, în viaţa obişnuită, se simte stingher (extraordinară scena cu soldatul întors acasă şi pus să cumpere cereale dintr-un supermarket!).

Dincolo de ritmul filmului şi de observaţiile psihologice, interesante mi s-au părut micile detalii, din acest univers al exploziilor şi-al morţii, care se transformă în poezie pură: o pisică şchioapă care traversează, într-un moment de suspans, strada plină de moloz şi de gunoaie sau un zmeu pe care personajul principal îl vede imediat ce deschide ochii după ce fusese pus la pămînt de o explozie. Combinaţia dintre adrenalină, fineţe a observaţiei şi momentele de poezie face din *The Hurt Locker* un film pur şi simplu memorabil.

Cristian CHINA-BIRTA

Gîndurile unui investitor în Internet

Am împlinit un an de antreprenoriat online. Şi o spun sec, *sine ira et studio,* precum aş constata că afară nu e nici cald, nici frig. Pentru că exact asta simt după acest prim an, că nu a fost nici prea-prea, nici foarte-foarte. Dar cum m-am obişnuit cu linii trase gen bilanţ, fac unul succint în rîndurile de mai jos.

Offline-ul... Aaaaaaah offline-ul... În business-urile online cel mai tare te omoară offline-ul. Pentru că doar partea aia mică a icebergului e strict pe online, cea care se vede dacă tastezi www, restul este de un lumesc teribil: acte pe la Registrul Comerţului, taxe şi impozite plătite cu dovada pe hîrtie, frumos, în print, servere la care se strica hard-ul ăla fizic sau Euroweb-ul care cade pentru că un Costel a tăiat cu hîrleţul nu ştiu ce cablu, de rămîne jumate România fără net două zile. Trăim în offline, chiar dacă vieţuim în online. Dacă ne moare Avatarul, noi putem trăi în continuare fără probleme. Invers însă, nu prea.

Programatorii... Aaaaaaaah, programatorii... Această specie umană aparte, pentru care noi toţi ceilalţi existăm doar ca să îi sîcîim cu întrebări de un efemer fugitiv gen „crezi că terminăm anul ăsta?" sau „da' ce faci, frate, reinventezi Google?". În ceea ce-i priveşte, am putea echivala fără probleme zicerea cu *can't live with them, can't shoot them*. Fără ei nu poţi face fix nimic în online. Şi ei ştiu asta. Şi au grijă să se bucure de acest privilegiu în fiecare secundă, în fiecare minut. Pentru că, nu-i aşa, programatorul este *Obersturmführer-ul* online-ului, adică e coloana vertebrală a armatei care luptă pe frontul Internetului. Cu toate astea, cu toată această relaţie permanentă de *love and hate,* îmi sînt foarte dragi matricşii ăştia, cum le zic eu. Şi le sînt foarte recunoscător pentru că au avut o contribuţie decisivă la a înţelege verde-n faţă cam cum e cu antreprenoriatul ăsta pe online. Respect, băieţi, respect!

Noua umanitate se construieşte în jurul Internetului. E cea mai ieftină revoluţie.

Serverele... Aaaaaaaaaaah, serverele... Aceste hiene despre care toată lumea ştie că există, dar fără a le putea defini foarte clar, ale căror urmări le vede toată lumea, dar puţini ştiu că ele sînt de vină. Ele cad. Serverele cad. E ca şi cum ai spune că Pămîntul se învîrte în jurul Soarelui. Ştii de ce se întîmplă asta, dar zău dacă mai are vreun rost să mai ceri explicaţii... Şi, la un moment dat, nu le mai ceri. Te rezumi la a cerceta logurile, dar mai mult aşa, să nu zică lumea că nu eşti pe fază. Pentru că ştii că, inevitabil şi irefutabil, serverele cad. Şi o să cadă cît o să se dea omenirea pe net, în veci pururi. Amin.

Consumatorii... Aaaaaaaaaaah, consumatorii. Adevăraţi regi ai online-ului. Aceşti principi ai wwwului, mai artişti ca Nero, mai cinici ca Vespasian, mai depravaţi ca Tiberius şi mai impetuoşi decît Cezar. În acest Nou Imperiu Roman, consumatorii sînt adevăraţii cetăţeni. Ei ştiu tot, înţeleg tot, posedă tot. Ei nu discută, ei dau sentinţe; ei nu argumentează, ei îţi aduc la cunoştinţă; ei nu te roagă, ei sînt convinşi că li se cuvine totul. Şi e bine că e aşa. Pentru că presiunea pe care o atare democraţie fără constituţie o pune asupra ta, a antreprenorului, face acest Imperiu să se mişte. Fără ei am decădea într-un barbarism aristocratic, într-un consanguinism obscen. Ei, consumatorii, ne sînt stăpînii fără coroană, şefii fără secretară, banii fără portofel.

Specialiştii... Aaaaaaaaaaah, specialiştii... Pentru care dreptul la opinie contează mai mult decît opinia însăşi, pentru care a-şi da cu părerea despre „ceva" nu este doar o obligaţie autoimpusă, ci de-a dreptul un apostolat autoasumat. Misiunea lor este să civilizeze, să convertească, să-i propovăduiască, dar de multe ori reuşesc doar să facă păgînismul să reziste mai puternic sau să ucidă de tot pe cei care s-au făcut vinovaţi de încălcarea Scripturii online-ene. După mine, sînt un rău necesar. Ca medicamentele. Care te ajută sau te încurcă în funcţie de cît de des, cît de multe şi în funcţie de ce te îndeamnă să le iei. Pentru o simplă răceală nu îţi trebuie medicament. Iar pentru o afecţiune gravă poate ar fi cazul să apelezi direct la popă...

Antreprenorii.... Aaaaaaaaaaah, antreprenorii... Aceşti nebuni frumoşi care ne încăpăţînăm să pierdem bani sub semnul investiţiei într-un viitor care, cînd va deveni prezent, va fi mai bun pentru noi decît prezentul de acuma. Mulţi dintre noi sîntem o combinaţie deloc lipsită de interes de nonconformism, optimism, mică nebunie şi pastila necesară de pragmatism (pe care la început o înghiţim doar fiindcă ştim că trebuie, iar apoi pentru că devenim dependenţi de ea).

Online-ul... Aaaaaaaaaaah, online-ul... Acest lucru atît de aproape şi, totuşi, atît de departe. Atît de ieftin şi, totuşi, atît de scump. Atît de universal şi, totuşi, atît de personal. E cel mai bun lucru care se poate întîmpla unei lumi ca-re crede din ce în ce mai puţin în lucrurile bune care i se pot întîmpla. Noua umanitate se construieşte în jurul Internetului. Pentru de-a dreptul banalul motiv că Internetul este cea mai ieftină revoluţie din istoria omului. O revoluţie care nu îl costă aproape nimic, dar care îi aduce atît de multe beneficii. O revoluţie care, ca orice altă revoluţie, are şi profitorii săi deşănţaţi. Şi am numit aici, cu maxim simţ de răspundere, antreprenorii, printre care, cu voia dumneavoastră sau nu, îmi permit să mă trec şi pe mine, acum, după un an de antreprenoriat online, primul dintr-un lung, lung şir de isprăvi wwwistice...

Reconfigurare a pieţei de presă scrisă. Cîteva cifre

Conform datelor furnizate de Biroul Român de Audit al Tirajelor (BRAT), pentru perioada octombrie-decembrie 2009, clasamentul tirajelor din presa cotidiană centrală este condus de tabloidul *Click,* urmat de cotidianul *Adevărul* şi de tabloidul *Libertatea*.

Click a avut cele mai mari cifre de vînzări: 251.179 de exemplare în octombrie, 251.810 de exemplare în noiembrie şi 200.637 de exemplare în decembrie 2009.

Libertatea a înregistrat scăderi faţă de aceeaşi perioadă a anului trecut: 172.683 de exemplare vîndute în octombrie, 166.925 în noiembrie şi 153.775 în decembrie.

În luna decembrie, tabloidul *Libertatea* a fost depăşit de ziarul quality *Adevărul,* care a avut 158.752 de exemplare vîndute, în medie. Cu o medie de vînzări de 115.140 de exemplare în octombrie şi 134.393 în noiembrie, *Adevărul* s-a plasat pe primul loc în topul ziarelor quality. Media de vînzări pentru ultimele trei luni ale anului a fost de 136.095 de exemplare.

Dacă am lua în calcul un top al ziarelor quality, pe poziţia a doua în clasament se situează cotidianul *Jurnalul naţional:* 58.281 de exemplare pentru luna octombrie, 66.019 de exemplare în noiembrie şi 65.473 de exemplare vîndute în decembrie 2009.

Pe locul 3 în topul ziarelor quality se află *România liberă*. Cotidianul a avut, în octombrie, o medie de vînzări pe apariţie de 42.576 de exemplare, pentru ca în noiembrie să aibă 42.495 de exemplare vîndute pe apariţie, iar în decembrie – 42.529 de exemplare.

Evenimentul zilei a avut o medie de vînzări de 32.134 de exemplare pentru luna octombrie, 32.093 de exemplare în luna noiembrie şi 32.667 pentru decembrie.

Cotidianul *Gândul* a avut o medie de vînzări de doar 14.426 de exemplare, pentru perioada octombrie-decembrie 2009.

PUBLICITATE

www.librarialibertas.ro

REDUCERILE LUNII MARTIE:
Editura CODECS – 10%
DICŢIONARE – 10%

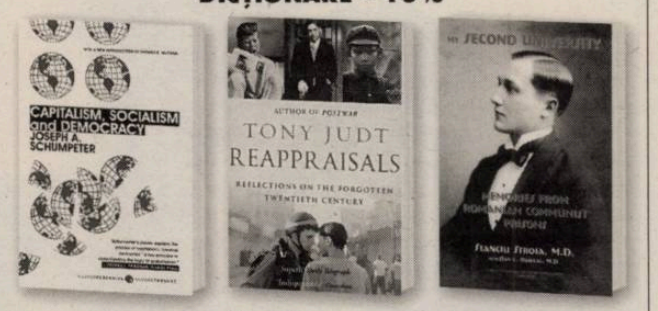

JOSEPH A. SCHUMPETER
Capitalism, Socialism and Democracy
432 pp., 68,9 lei

TONY JUDT
Reflections on The Forgotten Twentieth Century
464 pp., 67,9 lei

STANCIU STROIA, DAN DUSLEAG
Memories from Romanian Communist Prisons
292 pp., 67,9 lei

publishing Libertas

Librăria LIBERTAS
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

„Tineretul de azi nu mai ştie să petreacă“

– interviu cu Nelu PLOIEŞTEANU –

Era o vreme, vremea Şarpelui Roşu, *celebra cîrciumă a boemiei bucureştene, căreia Nelu Ploieşteanu i s-a predat cu totul, timp de nouă ani. Şi a trăit doar pentru asta, pentru muzica lăutărească, pentru vin, femei frumoase, actori şi scriitori boemi, pentru a fi în centrul atenţiei şi pentru a le aduce oamenilor, fără baghetă magică, fericire. Doar cu vocea lui şi un acordeon.*

Unde mai cîntaţi acum?

Pînă de curînd am cîntat la Perla, acum sînt la un restaurant, pe lîngă PRO TV, pe acolo. La o cîrciumă. Asta e meseria oricărui lăutar.

De cînd vă ţine meseria asta?

De 30 de ani. Să fii lăutar e un lucru mai greu decît să fii artist de scenă. Pentru că într-o cîrciumă se cîntă mai multe genuri, trebuie să ai idee şi de populară, şi de lăutărească, şi de romanţă, şi de muzică uşoară. Pentru că omul, cînd e la masă şi bea ceva, vrea un anumit cîntec. Şi lăutarul trebuie să fie documentat cu melodii. Bine, nu ştii una, nu ştii două, deja la a treia, pe care n-o ştii, se întreabă omul ce cauţi acolo.

Cum a fost la Perla în ultimul timp?

Pentru mine au fost nouă ani foarte frumoşi. De la Şarpele Roşu am venit direct aici. Dar acum, ce să zic, omul se duce după mai bine, mai ales în vremurile astea. Nu fug cînd îi e rău omului, că am stat... Dar cam de un an-doi, nu prea mai merge. Nici o cîrciumă nu prea mai merge.

Ce credeţi că se întîmplă?

Nu ştiu, criza asta şi-a pus amprenta, şi acum se cunoaşte ceva.

Nu mai vine lumea la cîrciumă? Nu mai are bani?

Da. Eu la Frankfurt, în Republica Federală Germană, am cîntat zece ani, dar berea nu depăşea trei mărci. Te duceai la mall, trei mărci, te duceai la un subsol, tot atît. O diferenţă de lux ca la noi n-am văzut în viaţa mea şi am colindat toată lumea. De aia şi pierd cîrciumile. Patronul de la Perla a băgat 200.000 de euro în renovare, l-a făcut de lux. Dar ce mă interesează pe mine asta!? Cînd m-am dus acolo era cu dansuri populare, era frumos, mergea de rupea pămîntul.

Şi acum?

Acum a băgat tot felul de mîncăruri de ţi se scrînteşte limba. Mîncăruri americane, mai nu ştiu de care. Şi pentru că s-au băgat bani, acuma trebuie să-i şi scoată, de-aia e scump.

Publicul de cîrciumă s-a schimbat şi el?

Sigur, e o lipsă acută de oameni care mai petrec. Eu vă spun de generaţia mea, mulţi dintre ai mei, pe care-i cunosc şi care veneau la *Şarpele Roşu,* sînt acuma bătrîni: unu-i bolnav, pe altul îl doare mijlocul... Cei din generaţia care a venit după ei nu mai ştiu să fie boemi. Nu mai ştiu să petreacă. Probabil aşa o fi viaţa pentru tineret. Mie nu-mi place viaţa asta. Îi văd, sînt cu ochii pe bani, pe afaceri, pe maşini de lux. Pe vremea mea, şi chiar şi imediat după Revoluţie, oamenii petreceau.

Era viaţa mai frumoasă?

Pe mine, viaţa de acum mă plictiseşte. Nu îmi place absolut deloc. Uite, stau în casă, n-am unde să mă duc. Atunci sunam la cineva şi mergeam şi beam o cafea, o bere, rîdeam. Acuma, dacă sun la cineva, zice: „Nu merg, mă, nu prea am bani, nu mă simt bine“. Are de plătit chirie, are de plătit gaze, omul e supărat.

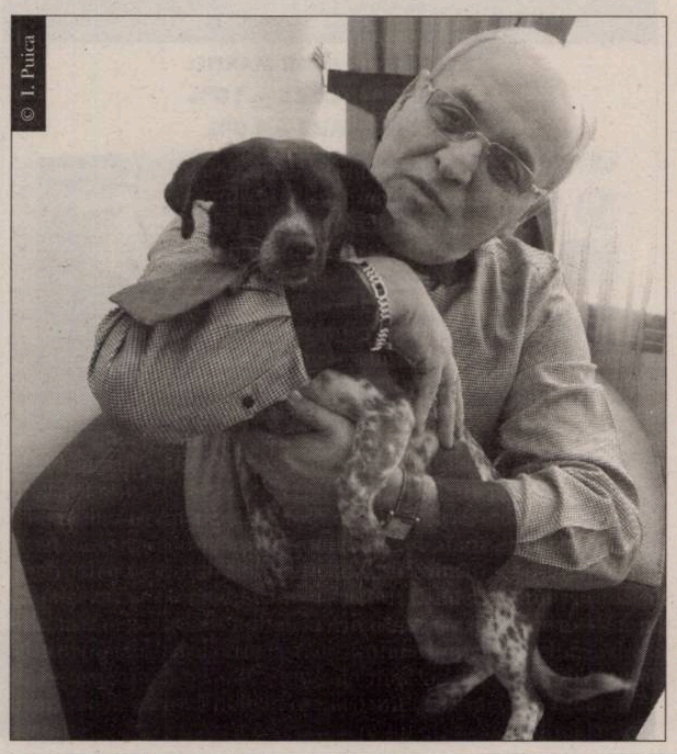
© I. Puica

Aveţi momente acum, cînd cîntaţi şi gîndul vă zboară la vremurile acelea, că aţi fi de fapt la Şarpele Roşu şi nu altundeva?

Eu mereu am avut o nostalgie a vremurilor alea. Nu ştiu dacă m-am pierdut, aşa cum spuneţi, pentru că eu sînt un clasic modern: mă adaptez, dar nu-mi place. O fac pentru că trebuie s-o fac. Iar în momentul cînd sînt pe scenă, mă transpun. Şi nu mai ştiu nimica. Caut să vă simţiţi dvs. bine. Şi poate şi dintr-un interes, să vă sensibilizez, să daţi un bacşiş... Asta e meseria mea. Că dacă stai aşa şi te gîndeşti, eu sînt un om foarte pesimist. Şi nostalgic. Rău.

E totuşi grea adaptarea asta, nu?

Au venit cîţiva cu nişte iniţiative din astea... să cînt la vîrsta mea la nişte puşti care servesc pizza. Lasă-mă, domnule, mai bine mă duc acasă. Păi, cum? Poate lor le mergea bine, mă refer şi la Perla, veneau 10-15 tineri din ăştia, făceau o masă mare, mîncau 15 pizze, eu îmi spărgeam pieptul, ei rîdeau şi glumeau, şi poate erau cu gîndul la alt gen de muzică. Eu am o lume a mea.

„Filarmonica Şarpele Roşu“

Cum era viaţa dvs. atunci?

Nu m-am simţit niciodată mai bine. Abia aşteptam seara, să mă duc. Acolo era un fel de... centru cultural, dacă vreţi. Dacă venea lumea şi întreba: „Unde-i Dinică?“. Le ziceam: „Mergeţi, mă, la teatru, aicea vine şi el să bea un şpriţ“. Dar era acolo atîta omenie şi atîta bun-simţ! Eu, dacă mă duceam acolo cu o prietenă, nu mai zic cu nevasta, păi la ora 2 nu mai era cu mine... Bea cu ăla, eu eram cu nevasta lu' ălălalt. Era o prietenie, fără nici un pic de depăşire a limitei bunului-simţ.

Erau şi din ăştia cu bani mulţi, directori de uzine, de fabrici, şi ziceau: „Dă-ne şi nouă patru-cinci fripturi“, şi se terminase carnea la restaurant. Ziceau chelnerii: „N-avem domnu' Popescu...“ Şi ăla zicea: „Ia mă, de aicea, du-te şi cumpără un porc“. L-a plătit, au mîncat friptura, şi ce a rămas l-a lăsat cadou patronului.

Doar pentru atmosfera care era acolo...

Doar pentru asta, da.

Aţi avut şi cerinţe mai ciudate din partea clienţilor?

Odată a venit unu' de la Constanţa cu un diplomat de bani. Ni l-a dat pe tot. Pe cuvîntul meu de onoare. Cînd a ieşit afară, mai rămăsese una de o sută. A aruncat-o şi pe aia. Erau şi din ăştia fanatici. Şi odată a venit unu' cu un cal. Avea o şaretă frumoasă, trasă de un cal mare. A mîncat la restaurant, i-am cîntat şi ne-a dat vreo 3-4 mii de dolari. După aia cică: „Băi, luaţi de aicea încă o mie, duceţi-vă şi cîntaţi şi la cal!“. Ne-am dus afară toţi, cu acordeoanele: „Hai, căluţule, măi, măi...“ şi i-am cîntat calului. Ăla era beat mort înăuntru.

După Gheorghe Dinică mai venea uneori soţia, nu?

Da, era o cîrciumă care nu era aşa, pentru femei de genul soţiei dumnealui. Era şi o faţă de masă puţin ruptă, fum... Şi cînd venea doamna îmi zicea: „Nelu, du-te la Gheorghe şi spune-i să iasă afară“. Mă duceam şi îi spuneam: „Nea Gheorghe, a zis doamna Gabi să ieşiţi afară“. „Spune-i să vină încoace.“ Iar mă duceam la ea: „Doamna Gabi, a zis să intraţi“. Dar ea: „Nu intru, Nelu, că miroase urît“. „Nea Gheorghe, a zis că nu intră, că miroase urît.“ Şi el zicea: „Foarte bine, spune-i că la mine miroase frumos!“.

Veneau multe soţii la Şarpele Roşu după soţii lor?

Nu. Eu eram mereu cu Dinică şi cu Ştefan Iordache şi se întîmpla că ei veneau două nopţi, apoi poate le era rău, şi voiau să stea acasă. Dar nu rezistau tentaţiei. Veneau iar. Suna doamna Mihaela, soţia lui Ştefan: „Unde e, e la Şarpe, nu? Băi, Nelu, ai grijă de el, cînd se termină, să-l aduci acasă“. Dacă ştia că e cu mine, nu mai era problemă, că eu, cînd plecam împreună, îi lăsam cu maşina acasă, pe fiecare. Dar era o atmosferă atît de plăcută, încît mie îmi părea rău că se luminează. De fiecare dată. Mă gîndeam: „Mă duc acuma acasă, mă dezbrac de toată frumuseţea asta...“.

Cît a durat?

Păi, din '90 pînă în '98.

Noapte de noapte aţi mers acolo, opt ani de zile?

Da, era de parcă trăiam în America. Eu toată ziua nu ieşeam din casă. Dormeam pînă la ora 7 seara. Şi nu numai eu. Şi ospătarii. Ei veneau pe la 5 după-masă şi aeriseau, aranjau mesele. Erau nişte obloane, mereu trase, şi nu ştiai niciodată ce e afară. La un moment dat, cîntam, cîntam, nu ne mai uitam la ceas, şi într-o dimineaţă s-a făcut ora 9, era soarele sus pe cer.

Mulţi s-au prăpădit din cauza asta, dintre actori, şi nu numai. Pentru că depăşeau orice limită. Pe mulţi îi lăsam acolo dimineaţa cînd plecam, şi cînd veneam seara, ei erau tot acolo, cu capul pe masă. La un moment dat, era un director de la IMGB, avea o amantă, dacă o vedeai te lua ameţeala.

Frumoasă, nu?

Vai de capul meu. Zicea Tora Vasilescu: „Ce vorbeşti, mă, ca să fii curvă trebuie să fii bună. Aşa s-ar face toate

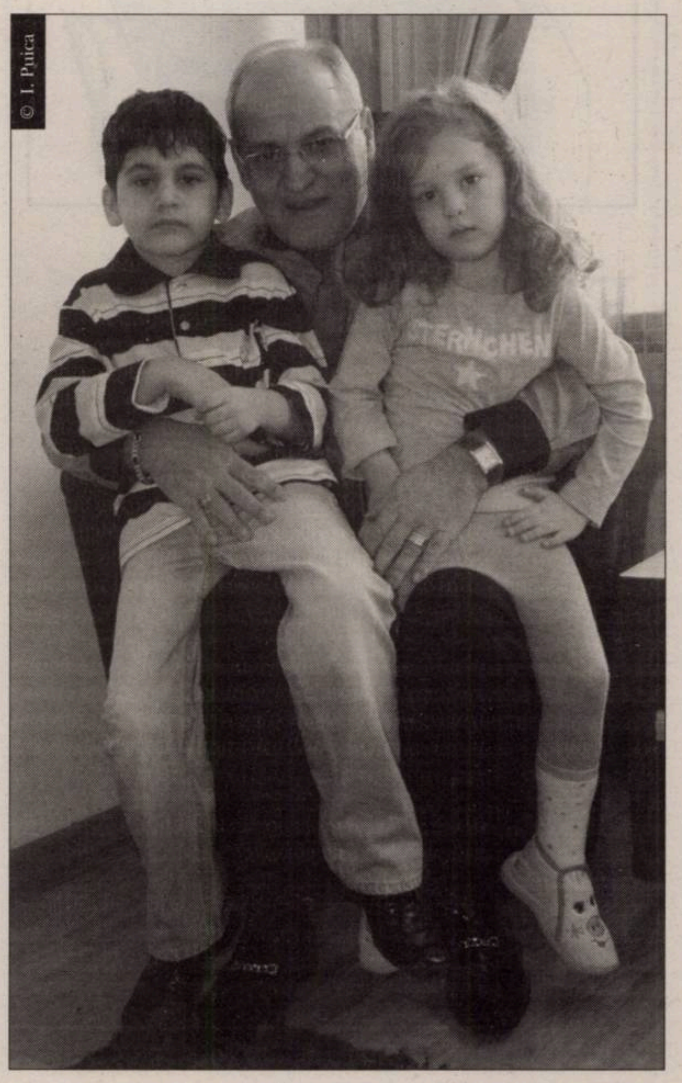
© I. Puica

curve“. Aşa era asta. Cînd intra cu ea în restaurant se făcea linişte. O frumuseţe mare, din Suceava. El avea atunci vreo 45 de ani şi ea avea vreo 22. Şi-a lăsat tot pentru ea, nevastă, copii. Păi, şi eu aş fi făcut la fel, şi cred că orice bărbat. Veneau amîndoi, el bea şi ea se juca la aparate. Era un copil.

Ce vă povesteaţi acolo?

Acolo era numai muzică. Erau zece mese şi 14 lăutari în orchestră. Aveam un fel de siglă la scenă, ne-o făcuse Stelian Nistor, şi scria pe ea „Filarmonica Şarpele Roşu“.

Orice om, indiferent de statutul lui, acolo cînd era venea pentru un singur lucru. Pentru muzica lăutărească. Erau momente cînd intram înăuntru şi se sculau toţi în picioare şi mă aplaudau pînă la scenă. Se cînta „Inel, inel de aur“, „Trei focuri arde pe lume“, „Piatră, piatră“, „Căpitane de judeţ“, „La chilia-n port“ – care-i plăcea lu' Ştefan Iordache... Asta le plăcea, că nu se cînta nici simfonică, nici romanţă. Se cînta de inimă albastră. Cînta nea Gheorghe Dinică, săracul, „Dau cu zarul una una / parcă le aşez cu mîna, măi, măiii...“. Le plăceau astea de cartier, unde au copilărit ei. Ştefan Iordache era din Rahova şi Gheorghe Dinică din Giuleşti. Erau vagabonţi, în sensul bun. Oameni de viaţă, care ştiau să trăiască. Ştiau şi cînd îi iei la mişto, şi cînd îi lauzi pe bune, nu puteai să-i păcăleşti. Domnule, ei cînd ziceau „du-te în pizda mă-tii!“, în film sau în viaţă, le stătea bine.

Aţi cîntat nopţile toată viaţa?

Doar nouă-zece ani aşa, de seara pînă dimineaţa. Pentru că, după ce s-a închis Şarpele, s-a dus o generaţie. Sau nu ştiu dacă să-i spun generaţie. A fost un val, aşa. Că erau cîţiva. Ăia erau ai Şarpelui. Rar se schimba clientela. Nu erau din ăştia care se duc la cîrciumă, beau o bere şi se duc acasă. Erau unii şi aceiaşi, care opt-nouă ani veneau acolo, noapte de noapte, cheltuiau bani şi îşi aduceau amantele şi făceau chef. Toate astea se întîmplau noaptea.

Eraţi solicitat să cîntaţi la reşedinţa personală a cuiva, la vremea aceea?

Da, mergeam prin comune din astea, pe la Gruiu, pe la Fierbinţi, unde aveau şmecherii case. Lăutarii erau într-o sanie, grătarul într-o sanie, şi ei cu amantele în alta. Plecam aşa, pe cîmp, de la o casă la alta, că unu' stătea poate în Afumaţi, altu' la Vatra Doamnei. Erau baştani, senatori, deputaţi, directori...

Şi totul se sfîrşea într-o petrecere de pomină...

Aoleu, păi ce era acolo! Nici nu se mai fereau de noi. Se dezbrăcau şi turnau şampanie pe trupurile femeilor şi apoi beau...

a consemnat Roxana LUPU

Andreea ENEA

Blogmeet-ul – o „redacţie“ pentru *social media*?

Bloggerii au dorit să socializeze mai mult. Şi atunci, a circulat un tweet: „Să fie blogmeet“! Şi a fost blogmeet. Cam din 2005, din cîte am înţeles, în Bucureşti. Din grup de referinţă, se transformă în grup de apartenenţă. Dar de ce motiv de întîlniri „speciale“? Poate fi considerat o urmare a numărului sporit de bloguri româneşti la ora actuală. Mai întîi, studiile efectuate de Carmen Halotescu şi Cristian Manafu în 2005 şi 2006 au estimat circa 5000 de bloguri existente la acel moment, respectiv 12-14.000 de bloguri. În 2007, deja exista un blog la fiecare 580 de utilizatori de Internet. Trafic.ro are înscrise în jur de 4860 de bloguri, în timp ce pe Zelist.ro sînt înscrise 43.845.

În Bucureşti, Iaşi, Timişoara, Braşov, în Constanţa, cît şi în oraşe ca Baia Mare, Roman sau Bacău se organizează blogmeet-uri. Dacă la început existau grupuri mici, de 4-5 persoane, acum se adună chiar şi 40. Motiv de fericire, dar şi de disconfort. Se doreşte socializare, sînt binevenite discuţiile şi iniţiativele la care participă toată lumea, dar un număr prea mare îngreunează comunicarea şi acoperirea tuturor punctelor de interes (sau stîrneşte divizarea pe grupuri mai mici).

Primii paşi, primele blogmeet-uri, primele cuvinte-cheie: web 2.0, wordpress, bloguri de succes, conţinut, trafic, seo, bere, bloggeri.

Bucureşti. În 2005, Antonio Eram, cel care făcuse weblog.ro (foarte cunoscută platformă pentru bloggerii români), organiza întîlniri între bloggeri. Făceau schimb de „cărţi de vizită“, s-au amuzat unul pe seama blogului altuia, au găsit puncte comune, au vorbit de cărţi şi bloguri sau experienţe personale. S-au (re)cunoscut între ei, s-au plăcut sau au discutat în contradictoriu. Aşa a apărut prima formă de blogmeet.

Cuvinte cheie 2009-2010: tweetmeet, blogmeet, proiecte civice, proiecte proprii, eforturi umanitare, invitaţii la lectură, dileme şi trileme, comunitate, aceeaşi bere + „poker, şah, table, chitare, ceai fierbinte, vin de la Vaslui şi muzică bună“...

Constanţa. Se zvoneşte că ies blogmeet-uri frumoase acolo. De la primele întîlniri, se adunau peste 30 de persoane. Nu toţi erau mulţumiţi de organizare, aşa că s-a sugerat pregătirea din timp a detaliilor ce ţineau de dată şi loc. Se mai propunea stabilirea subiectelor, liste ale celor prezenţi şi promovarea acestor întîlniri în mediul online. Doar că şi la case mai mari apar conflicte cum ar fi probabil dilema cea mai arzătoare: forma protocolară sau nu, subiecte dinainte stabilite sau spontane? Astfel, cei mai puţin axaţi pe SEO, page ranking, trafic, politică etc. doresc de la un blogmeet o metodă de a se cunoaşte şi de a socializa, de a da startul la proiecte care îi caracterizează.

Iaşi. Ah, Iaşiul este activ la capitolul acesta, este dedicat şi serios. Tot prin 2008 au apărut primele blogmeet-uri la care deja existau invitaţi speciali (cum ar fi Cristian Adomniţei, care venise în calitate de candidat PNL la Primăria Iaşiului) cu care s-au discutat diverse probleme la nivel local, cum era de aşteptat. În rest, bere, proiecte online, opinii şi social media. Faptul ca oamenii interesanţi se întîlnesc cu alţi oameni interesanţi devine motiv de provocare, drept pentru care blogmeet-urile din Iaşi sînt foarte dinamice şi bine clădite.

Braşov. Din cîte am înţeles, pe aici s-au perindat discuţii acide pe tema comunităţii de bloggeri. Pe anumite bloguri s-au dezvoltat mici aversiuni pentru că mulţi sînt sceptici. Nemulţumiţi de calităţile de blogger ale unora, au început cu dezaprobarea modelului de blogmeet. Ba că le lipseşte unitatea, comunitatea, dar au potenţial, ba că bloggerii nu sînt adevăraţi bloggeri. Cam multă tensiune. În timp, s-au mai schimbat lucrurile, au mai apărut nişte bloguri cu iniţiativă, mai multe idei, mai multe blogmeet-uri unde se pune Braşovul la cale.

Roman. August 2009, blogmeet şi un alt gen de oameni, cei pentru care „SEO“, „blogger celebru“ sînt doar noţiuni teoretice. Ei sînt genul de oameni care scriu de plăcere şi care se întîlnesc pentru a comunica şi a clădi o comunitate locală. De la primele întîlniri s-a vorbit despre presă, wordpress, justificarea creării unui blog (comunicarea cu ceilalţi) şi proiecte online, aşa cum se şi doreşte.

În Timişoara, deja e altă poveste. Prin 2007 au pus tastele la bătaie şi au cutreierat printre domenii web, bloggerii timişoreni. Frumos, organizat, structurat şi cu tentă ludică. Au aşternut totul pe un blog dedicat meet-urilor – Tm-99-blog, unde participă multă lume şi unde a existat de la început feedback solid.

Cuvinte cheie 2009-2010: tweetmeet, blogmeet, proiecte civice, proiecte proprii, eforturi umanitare, invitaţii la lectură, dileme şi trileme, comunitate, aceeaşi bere + „poker, şah, table, chitare, ceai fierbinte, vin de la Vaslui şi muzică bună“...

Comunităţi locale de bloggeri

Şi mi-am propus să vorbesc cu cîţiva dintre cei care participă la întîlniri, în ţară, să vedem ce a ajuns blogmeet-ul. Încep cu **Mircea Popescu,** căruia mulţi îi cunosc Trilema şi umorul.

Mircea Popescu (http://polimedia.us/trilema), unul dintre cunoscuţii oameni din online din ţară datorită Trilemei şi a umorului negru apreciat, cuvîntă despre blogmeet-urile timişorene: „În Timişoara există o comunitate destul de vioaie spre o sută de bloggeri, majoritatea lor tineri, mulţi sînt studenţi, destui profesionişti, la început de carieră în diverse domenii. Dacă-i vorba de adunări, se strîng cîteva zeci de oameni, cel mai adesea. E o tradiţie care a ajuns pe la ediţia 25 deja, lumea mai bea o bere, mai schimbă o impresie. Mai recent născută e seara de boardgames, cînd lumea se adună asupra unui «monopoli», «nu te supăra frate», «scrabble» în arabă sau ce se mai găseşte prin casele fiecăruia. Ocazional se mai face cîte-un tweetmeet, ultima oară s-au strîns vreo 60-70 de oameni prin toamnă. Eu organizam un meet Trilema prin vară (http://polimedia.us/trilema/meet-trilema/), dar în ultima vreme n-am mai avut aşa mult timp.“

În privinţa sprijinului din exterior, slabe şanse, cică. Poate puţină presiune ar fi bună pentru a organiza cu ajutorul Primăriei un festival, o activitate care să popularizeze. Poate la vară, vorba lui. „În rest, blogmeet-ul urmăreşte fix scopurile pe care te-ai aştepta să le îndeplinească o adunare de tineri de ambe sexe în anul Domnului 2010: băieţii mai cunosc fete, fetele mai cunosc băieţi şi berea mai cunoaşte gîtleje.“

Marius Sescu (http://mariussescu.ro), marketer şi pasionat de „tot ce ţine de Internet“ mi-a povestit puţin cum decurge stabilirea unui blogmeet în Iaşi: „blogmeet-urile sînt întîlniri între bloggeri (dar mai vin şi twitterişti, fotografi, designeri, programatori, marketeri). Unul dintre bloggerii locali propune o dată şi un loc unde face o rezervare. După aceea, cei care doresc să participe confirmă, pentru a avea un număr aproximativ al celor care se adună. De obicei nu există o tematică anume, sînt doar discuţii libere despre bloguri, Internet, proiecte online, dar se discută şi alte lucruri, ca la o adunare între prieteni“.

Faţă de blogmeet-urile iniţiale – aşa cum era de aşteptat – oamenii relaţionează mai uşor, iar atmosfera este mult mai destinsă, ba chiar ajung să organizeze petreceri împreună. În decembrie, Lavinia Biberi, consultant PR independent şi, de asemenea, deţinătoare de blog, a lansat împreună cu ceilalţi o campanie de ajutorare a unor copii sărmani care a primit foarte multe reacţii de apreciere. „Ideea e că bloggerii sînt dispuşi să susţină campanii care ajută comunitatea locală, trebuie doar să li se ceară ajutorul, de implicat ne implicăm“ – încheie Marius Sescu.

În Roman, există o comunitate mică, dar voinică şi entuziasmată. Nu îşi proclamă statutul de bloggeri, menţinîndu-se pare-se la... oameni simpli. **Doru Asiei,** un tînăr ex-blogger, actualmente web developer, pasionat şi dependent de tot ce ţine de online şi advertising, mi-a scris cîteva cuvinte despre ce fac ei acolo. „Avînd în vedere că există foarte puţini bloggeri în oraşul nostru şi mulţi sînt neexperimentaţi în domeniu, blogmeet-urile din oraş nu se pliază pe «tiparul» evenimentelor la care participă reprezentanţii de seamă ai blogosferei. Nu se discută advertising, SEO, keywords ş.a.m.d., ci mai degrabă concepţii despre viaţă, lume, pasiuni. E foarte probabil ca, participînd la unul din blogmeet-urile din Roman, să ai impresia că are loc o ieşire la bere între prieteni, şi nu un eveniment de «talia» unui blogmeet. Şi cred că de aici vine şi farmecul comunităţii bloggerilor romaşcani. Nouă ne-a plăcut. Atît de mult, încît de vreo trei săptămîni facem un blogmeet în fiecare vineri. Nu cred că mai poate fi numit blogmeet, dar oamenii din Roman care ştiu ce-i aia online şi care au poftă de o bere vineri seara se întîlnesc, discută, tratează, dezbat, combat ş.a. m.d...“.

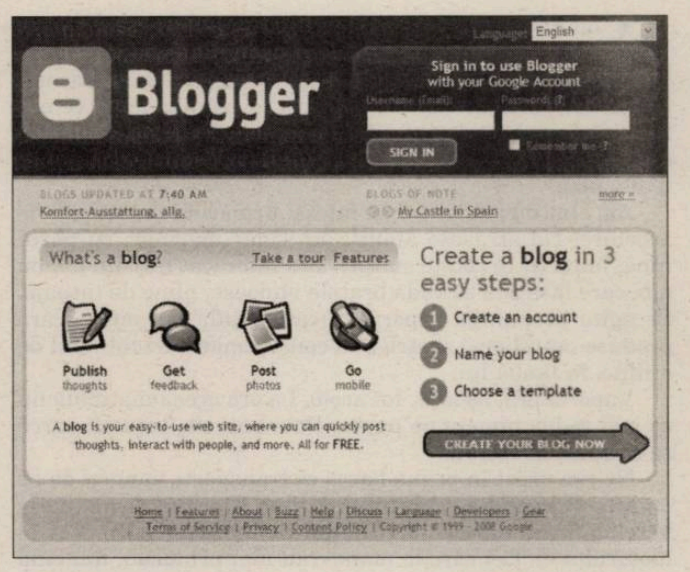

Întîlniri între prieteni, la o bere

Nu am lăsat Bucureştiul la urmă degeaba. Aici, lucrurile chiar stau altfel. **Andressa** (http://andressa.ro), o bloggeriţă foarte cunoscută şi foarte deschisă, mi-a povestit cam „cum stau treburile“. Ea nu a mai fost la un blogmeet de cîţiva ani. Asta pentru că unii bloggeri pe care i-a cunoscut atunci au devenit prieteni, întîlnindu-se fără a mai ţine cont de bloguri.

„Eu am început blogul în 2005, pe platforma weblog.ro. Iar Antonio Eram, cel care făcuse weblog, organiza nişte întîlniri între bloggeri. După aceste întîlniri, oamenii au prins gustul şi au început să se întîlnească singuri.“

„În timp, la blogmeet-uri se schimbă mereu oamenii, e ca un Club al Alcoolicilor Anonimi unde tot apar alcoolici şi alţii nu mai vin pentru că s-au vindecat :). Cu cîteva excepţii desigur, unii nu se vindecă niciodată.“

Andressa a participat la o întîlnire cu cei cu care comunica deja prin comentarii şi posturi. Apoi a continuat să meargă: „Erau nişte oameni inteligenţi, cu simţul umorului, nicidecum nişte liceeni cu prea mult timp liber, cum îşi imaginează unii bloggeri“.

Cît despre proiecte, se pare că unii pornesc cîteva după o astfel de întîlnire. „Cred că Bobby Voicu (http://www.bobbyvoicu.ro/) este cel care la un moment dat a făcut un fel de «caravană»; o maşină, două sau trei cu bloggeri din Bucureşti mergeau din cînd în cînd într-un oraş din ţară să cunoască bloggerii de acolo.“

Cum era şi normal, sînt diferenţe între blogmeet-urile de demult şi cele de acum. „În 2005 eram o mînă de oameni, acum sînt foarte mulţi. E imposibil să îi mai cunoşti pe aproape toţi şi să ai şi o relaţie de prietenie cu ei. Ultima oară cînd am fost la un blogmeet nu mai cunoşteam pe nimeni, nu ştiam nici blogurile de care auzeam pentru că devenise imposibil să le urmăresc, deşi asta se putea în 2005. Sînt extrem de puţini oameni constanţi, adică oameni care să scrie la fel de mult, de bine şi de des pe un blog. În timp, la blogmeet-uri se schimbă mereu oamenii, e ca un Club al Alcoolicilor Anonimi unde tot apar alcoolici şi alţii nu mai vin pentru că s-au vindecat :). Cu cîteva excepţii desigur, unii nu se vindecă niciodată.“

Cert e că blogmeet-urile sînt, acum, întîlniri între prieteni, care împart idei noi, la o bere, şi care se implică constant în social media, cu proiecte care se derulează periodic şi cu bloguri din ce în ce mai active. Cu siguranţă mulţi se gîndesc imediat la actele de binefacere, la lecturile urbane, la proiecte civice, eco şi la multă socializare, ceai, cărţi şi sprijin reciproc. Atît unii faţă de alţii, cît şi faţă de oameni. Deci da, un blogmeet poate fi considerat „redacţia“ social media, sub sigla *comunicării*.

Liliana NICOLAE

Cu maşina, prin Deltă

Soarele nu se ridicase mai sus decît catargul vaporului arăbesc oprit în port încă de ieri. Era un vapor mare care domina clar portul mic de la Sulina. Aveai impresia că, dacă un val l-ar fi culcat la pămînt (ceea ce era imposibil, bineînţeles!), ar fi ajuns cu vîrful catargului dincolo de strada a şasea a micului oraş, cu drumurile acoperite de nisip.

Am stat minute în şir pe faleză, urmărind manevrele de acostare. Ne atrăsese atenţia un tînăr marinar, cu părul lung, împletit în codiţe subţiri. Era îmbrăcat într-un maiou alb, care lăsa să i se vadă braţele vînjoase, pline de tatuaje. Se agita pe puntea vaporului (care – aflasem noi! – cără produse petroliere) şi striga la ceilalţi marinari tot felul de ordine, în limba lui.

Vaporul era, aşadar, tot acolo. La ora aceea matinală nu se mai vedea nimeni pe punte. Doar soarele, rotund, parcă se agăţase în catarg.

Ne-am urcat în prima barcă ce transporta oameni de pe o parte pe cealaltă a braţului Sulina. Era una dintre acele bărci care ne tulbura dimineţile cu zgomotul enervant al motorului ei. Cei care le manevrau mai prindeau, din cînd în cînd, cîte o cursă cu turişti care voiau să vadă pelicanii în Golful Musura. Dar, de bază, zi de zi, erau cursele care începeau cu noaptea în cap şi care nu durau mai mult de trei minute dus, şi trei minute întors, de pe un mal pe celălalt al braţului Sulina. De-o parte – faleza, şi în spatele ei, aliniate, cele şase străzi. De cealaltă – cherhanaua, unde rar mai găseai să cumperi un chefal sau un calcan (noroc cu pescarii!).

Ei bine, pe partea cealaltă, unde era cherhanaua, trebuia să ajungem şi noi. Acolo a început aventura.

Prin Deltă cu un Jeep de mîna a treia

Destinaţia noastră era Periprava. Cea mai izolată localitate a Deltei. Un sat de lipoveni, încărcat de vegetaţie, în care mai fusesem în urmă cu cîţiva ani, cînd am făcut un reportaj despre Canalul Bîstroe. Atunci am ajuns cu şalupa guvernatorului Deltei de la vremea aceea (un fel de Mercedes al şalupelor, care zbura peste valuri şi printre canale). Poţi să mai ajungi la Priprava cu Catamaranul, un vapor care are două curse pe săptămînă de la Tulcea (faci pe drum, adică pe apă, trei ore) sau cu Pasagerul – un alt vapor (o călătorie de cinci ore). De data asta, am mers cu maşina. Ne-am întîlnit pe malul cherhanalei cu un medic veterinar din zonă, care avea să fie ghidul nostru. Maşina – un jeep la mîna a... treia. În faţă – cele două scaune, iar în spate – o bucată de lemn acoperită cu o pătură, pe post de banchetă. Acolo, printre bidoane cu motorină şi alte bagaje, aveam să stau eu.

Prima cheie – nici un efect. Motorul refuză să pornească. La fel şi la următoarele cîteva încercări. Şoferul coboară. Ridică capota. Se uită preocupat printre furtune şi tot felul de recipiente. Mişcă un furtun. Suflă în altul. Leagă nişte fire. Mai dă cîteva chei... Nimic. În jurul maşinii prăfuite se strînseseră cîteva persoane – cunoscătoare sau nu într-ale autoturismelor (mai degrabă se pricepeau la bărci!) – şi fiecare îşi dădea cu părerea. Este sunat un mecanic care dă indicaţii prin telefon. Împingem maşina. Degeaba!

Dumnezeu ştie ce avea. Cert e că după vreo oră şi jumătate de încercări, motorul hodorogit a pornit.

Călătoria care a urmat aş compara-o cu un safari (deşi n-am fost niciodată într-o astfel de expediţie!). Pe locul meu din spate mă ţineam zdravăn de două mînere şi îmi fixasem picioarele în podeaua maşinii. Printr-o spărtură vedeam drumul nisipos şi plin nu de gropi, ci de denivelări care făceau maşina să meargă ca pe valuri.

Fundul meu – ca o minge bătută parcă de un baschetbalist – se ridica şi se lovea de bancheta tare la fiecare denivelare (şi nu erau deloc puţine!), în timp ce capul ameninţa să se lovească de plafon. În faţă nu vedeam nimic (n-aveam răgazul să întorc capul!). În spate – praful pe care-l iscam şi care acoperea un peisaj selenar.

Casa Lucherei şi pădurea Letea

După un timp, a început să reapară vegetaţia. Mai întîi nişte tufe pitice de plante roşiatice cărora localnicii le zic sărăturică (se spune că dacă ai avea curiozitatea să guşti o frunză ai vedea că e un pic sărată; dealtfel, solul Deltei a mai păstrat ceva din salinitatea mării care l-a acoperit demult şi care se mai simte şi în apa din unele fîntîni). Apoi, stuf sau sălcii toropite de căldură. Şi primul indicator. Cardon. Un sat unde trăiesc 30 de oameni. E mai degrabă un cătun, care se regăsea pe o listă (făcută de Ceauşescu) cu localităţile care ar fi trebuit să se desfiinţeze în anii '80. Localnicii şi-au făcut buletine de Tulcea, dar n-au plecat de la Cardon. La marginea cătunului, la ultima casă pe dreapta, am oprit. Acolo locuieşte o femeie, cu animalele ei. Are un nume nemaiauzit de mine. Luchera. E o femeie bătrînă şi slabă, cu mîinile şi faţa crăpate, ca pămîntul din curtea ei. Medicul care ne însoţea trebuia să vadă una dintre vacile femeii. Profit de oprire şi-mi dezmorţesc oasele. Şi, uite aşa, asist (cu o curiozitate în domeniu pe care nu mi-o bănuiam) la o intervenţie pe viu a veterinarului.

Casa Lucheriei are două camere mici, făcute din pămînt şi acoperite cu stuf. De jur împrejur, nu vezi nimic. Nici case, nici vegetaţie. Nici stîlpii de lumină n-au ajuns pînă la ultima casă din Cardon.

Lăsăm vaca femeii cu fundul albăstrit de substanţa folosită de medic şi-mi reiau locul, în aceeaşi poziţie, pe bancheta improvizată din spatele maşinii. Drumul continuă unduindu-se prin Pădurea Letea. De-o parte şi de alta – copaci cu crengile încurcate în liane, ca părul unei femei nepieptănate.

Pădurea adăposteşte copacii vechi de sute de ani. Data trecută (căci şi aici am mai fost!) am făcut o poză lîngă un stejar uriaş, pe care am încercat – fără succes – să-l cuprind cu braţele, măcar pe jumătate.

Odată ce am ieşit din pădure – adevărate „culturi de ciulini“ şi cai sălbatici. S-au înmulţit în ultima vreme. Sînt peste 3000 în toată Delta, însă nimeni n-ar putea să spună o cifră exactă. Caii sînt o apariţie exotică pentru turişti, însă ecologiştii se plîng că distrug anumite specii de plante, ba chiar culturile localnicilor. La fel se întîmplă şi cu unele vite, crescute şi ele în semisălbăticie.

Periprava: un sat, două pensiuni, o închisoare

Am făcut cei un pic peste 30 de kilometri – de la Sulina la Periprava – în mai bine de două ore. Dar am ajuns. Întreagă.

Periprava. Un sat în adevăratul sens al cuvîntului, mai ales dacă-l compar cu Cardon, satul Lucherei, femeia cu vaca bolnavă. Aici e şi şcoală, şi poliţie de frontieră, şi un oficiu poştal în casa unui localnic, şi biserică. Şi o cîrciumă. A viceprimarului din C.A. Rosetti. Ghiocel. Pindic Ghiocel. Trăiesc la Periprava vreo 200 de oameni. Bărbaţilor li se spune, în glumă, ţapi sau, mai nou, elani, din cauza bărbii pe care o poartă mulţi, majoritatea pescari.

În sat nu e dispensar. Nici brutărie. A fost una, dar a dat faliment. Nu pentru că oamenii n-ar fi avut nevoie de pîine, ci pentru că cei care o făceau nu erau localnici şi, aşa cum se spune, ar fi fost „sabotaţi“. „De ce să iau eu pîine de la ăla? A venit la noi să se îmbogăţească?“ – era filozofia peripraveanului. Aşa că pîinea e adusă de la Tulcea, de două ori pe săptămînă, cu Catamaranul sau cu Pasagerul. În rest – mămăligă.

Spre marginea satului am descoperit cimitirul, plin de cruci. Crucile lipovenilor sînt aparte. Au axul principal pe verticală, iar apoi trei bucăţi de lemn mai mici: două puse pe orizontală, iar una, spre baza crucii, un pic în diagonală. Ca şi casele, crucile de lemn sînt vopsite în albastru, iar mormintele – acoperite cu nisip (de unde pămînt?) în care poţi găsi cu uşurinţă urme de scoici sau chiar scoici.

Cele mai multe case sînt tradiţionale, văruite în alb şi albastru, şi acoperite cu stuf. În faţa caselor vezi cîte o barcă. S-au construit aici şi două pensiuni. Una făcută de o familie din Cîmpina (Pensiunea Cîmpinenilor), iar cealaltă – de nişte craioveni. Turiştii care vin la Periprava sînt, în special, pescari împătimiţi. Sau ecologişti convinşi, îndrăgostiţi de natură. Am întîlnit şi doi nemţi, bătrînei simpatici, care purtau pe umăr tot felul de aparate. Au apărut direct din stuful de pe marginea unui lac. Erau fericiţi. Stătuseră toată dimineaţa la pîndă şi au văzut pelicani, egrete, lebede, cormorani, stîrc cenuşiu şi alte zburătoare. După ce

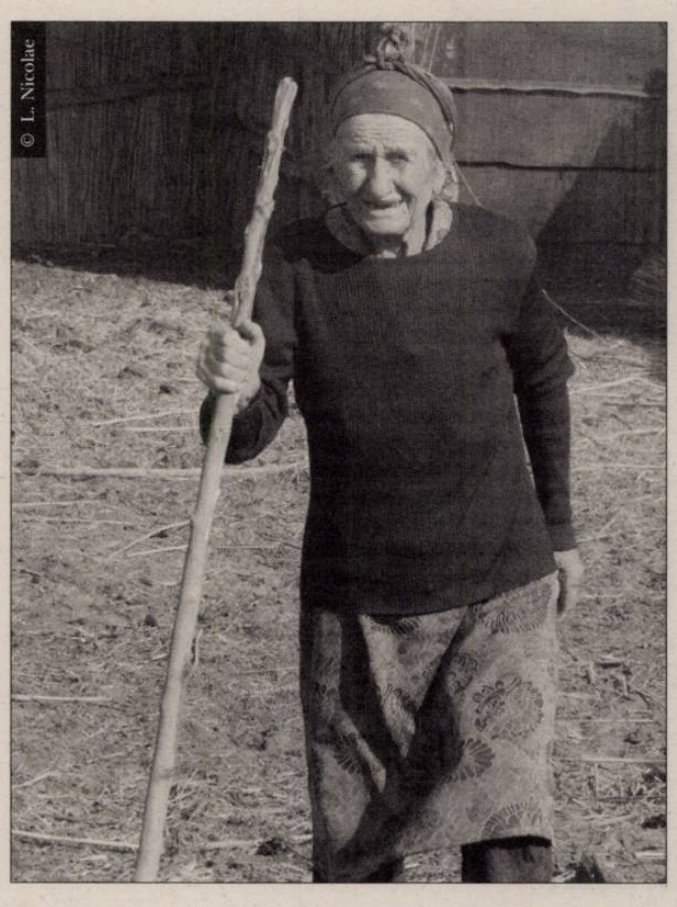

schimbăm cîteva cuvinte cu nemţii iubitori de *watchbirding*, mergem spre ceea ce a mai rămas din fosta puşcărie de la Periprava. Adică nişte ruine întinse pe aproape 60 de hectare, înconjurate de un dig construit chiar de puşcăriaşi. „Kilometri întregi au fost făcuţi doar cu lopata şi găleata, nici roabă nu aveau“ – ne povesteşte un localnic. Ghidul nostru ne plimbă cu maşina printre clădirile pe jumătate sau de tot dărîmate. Ici-colo o semănătoare sau un tractor ruginite şi dezmembrate. Fier vechi. „Totul era ca un mic oraş înconjurat de apă. Aveau dispensar, moară, club, biserică, ateliere, ferme... Ofiţerii veniseră şi locuiau aici cu familiile. Exista şi o şcoală la care învăţau copiii ofiţerilor, dar şi ai deţinuţilor. Acum opt ani toate clădirile erau în picioare. Dar s-a distrus şi s-a furat mult. Animalele au dispărut, pur şi simplu.“ Circulă însă, ca o anecdotă, o poveste despre existenţa unui proces-verbal prin care se „justifica“ dispariţia a 400 de vaci: „au trecut Dunărea la ruşi!“.

Fosta puşcărie politică (între 1950 şi 1977) e vestită pentru condiţiile grele de detenţie şi de muncă silnică. Mulţi deţinuţi politici au murit aici, la tăiat de stuf, săpat canale sau construit diguri. Sătenii spun că unii dintre deţinuţi ar fi fost îngropaţi chiar în digurile pe care le construiau, dar cercetările nu au confirmat acest lucru.

Clădirile fostei închisori au fost cumpărate de un francez, care vrea să construiască la Periprava, pe locul fostului lagăr, o staţiune de lux, ecologică. A fost deja ridicată o pensiune în locul fostului comandament al închisorii.

E un loc unde nu se aude decît vîntul, foşnind frunzele sălciilor. În rest – pustiu, linişte, toropeală.

Francezul, Sylvani Remetter, fost director al unei firme care făcea mobilă, a venit în Deltă în 1996, cînd a făcut un fotoreportaj. S-a hotărît atunci, la aproape 50 de ani, să-şi schimbe viaţa. S-a îndrăgostit de Deltă, apoi şi de o fată din sat, cu care s-a însurat, şi a rămas aici. Unii localnici se bucură că lucrează la proiectul francezului şi mai cîştigă un ban. Alţii spun că investiţiile ar fi dăunat Deltei, şi chiar localnicilor care nu mai pot să pescuiască în iazurile din preajma satului, pe care Remetter le-a cumpărat de la fosta Piscicola.

Mă despart greu cu povestea de satul pe care parcă-l văd şi acum. Toropit de căldură, părăsit parcă şi de păsări în ziua aceea. Doar apa din canale părea să se mişte, tulburată de razele soarelui.

La întoarcere, mi-am luat inima-n dinţi şi locul pe bancheta din spate.

P.S. Drumurile din Delta Dunării nu sînt pe nici o hartă. Aşa se face că unii dintre cei care conduc tot felul de hîrburi prin Deltă n-au carnet de şofer. Iar multe astfel de maşini, aduse destul de greu de pe uscat, de la Tulcea, cu vaporul, nu sînt înregistrate. Pînă de curînd nu exista nici un semn de circulaţie rutieră. Recent, s-au montat cîteva în Sulina, unde a venit şi un agent de circulaţie care cam şomează. De cînd se ştiu locuitorii Sulinei, în oraşul lor a avut loc un singur accident de circulaţie. Pe vremea aceea erau două maşini în Sulina (acum sînt pînă şi taxiuri!), şi chiar acelea s-au ciocnit!

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Legea asupra patriotismului.*** Pe 2 martie, Slovacia s-a distins ca fiind singura ţară europeană care a decretat că imnul naţional va trebui, începînd din 1 aprilie, să răsune în şcoli, în fiecare luni, înainte de începutul orelor. Imnul va trebui de asemenea să răsune înainte de orice reuniune municipală în fiecare oraş şi sat. Chiar şi posturile de radio şi de televiziune publice vor avea obligaţia de a-l difuza în programele lor. Iată dispoziţiile noii legi de promovare a patriotismului, propusă în plină campanie electorală (alegerile legislative au loc pe 12 iunie) de trei lideri ai Partidului Naţional Slovac, printre care Jan Slota (preşedintele acestui partid de extremă dreaptă, membru al coaliţiei la putere). Deputaţii din SMER, Partidul Social-Democrat, al premierului Robert Fico, i-au ajutat să obţină aprobarea acestei legi. Legea asupra patriotismului i-a surprins pe slovaci, care nu erau pregătiţi psihologic. Ea le aminteşte oamenilor de perioada comunistă, cînd, la ordinul tovarăşilor, se cîntau peste tot atît imnul cehoslovac cît şi imnul sovietic. Ritualul ascultării a fost respectat cu scrupulozitate, dar şi-a pierdut rapid orice sens. Mulţi cred că aceeaşi soartă o va avea şi imnul slovac. Minoritatea maghiară care trăieşte în sudul Slovaciei vede această lege ca un atac îndreptat împotriva ei şi se întreabă care va fi restul programului. Între timp, oamenii se alină spunîndu-şi că nu este decît o manifestare a frustrării slovacilor care nu au încredere în ei. *(Hospodářské Noviny)*

● ***Plecarea interzisă.*** Poeta iraniană Simon Behbahani a fost împiedicată să plece din Iran. Pe 8 martie era invitată la Paris pentru a ţine un discurs despre feminism şi situaţia femeii. În noaptea de duminică spre luni, în momentul în care a prezentat paşaportul poliţiei de frontieră de pe aeroportul din Teheran, a fost oprită de doi agenţi şi interogată pînă la ora 5 dimineaţa – povesteşte scriitoarea, în vîrstă de 82 de ani. Apoi, cei doi agenţi i-au comunicat că trebuie să-şi recupereze paşaportul de la Tribunalul revoluţionar din Teheran. În ultimele luni, Simon Behbahani a criticat deschis Guvernul iranian. Ea este, de asemenea, prietenă apropiată a laureatei Premiului Nobel pentru pace, avocata iraniană Shirin Ebadi. Nu este pentru prima dată cînd scriitoarea intră în vizorul securităţii iraniene. În 2006, tot de 8 Martie, ea a fost lovită de poliţişti în timp ce participa la o manifestaţie a feministelor într-un parc din centrul capitalei iraniene. În ultimii ani, nenumăraţi intelectuali şi critici al regimului lui Mahmoud Ahmadinejad au fost împiedicaţi să părăsească ţara. (după *Libération)*

Cu ochii-n 3,14

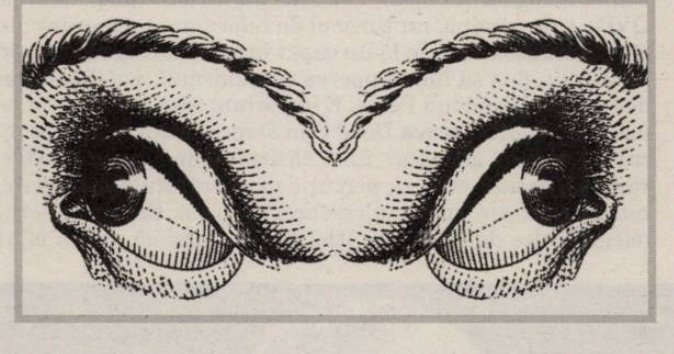

DIN DIALECTICA „DE ÎNCĂLZIRE": PE VREMEA ASTA, PĂRUL CĂRUNT VALOREAZĂ MAI PUŢIN DECÎT PĂRUL DIN FAŢA CASELOR

● Din dialectica naturii umane: soldaţii chilieni trimişi în Haiti să-i ajute pe localnici după cutremurul din 12 ianuarie şi-au petrecut noaptea prăpădului de 8,8 din Pacific căutîndu-şi la telefoanele mobile rudele din ţara lor; puştimea din Noua Zeelandă a surfat încîntată pe valurile declanşate de seism şi propagate pînă la ţărmul lor. (**R. C.**)

● Programul zilnic al muncitorilor care tot reabilitează termic de vreo lună încoace blocul de vizavi decurge cam aşa: pe la 8 se întîlnesc şi, vreo jumătate de oră, se agită fără sens prin parcare, îşi beau citirica „de încălzire" (coniacul), uneori mută „manual" cîte o maşină care le stă în drum, de la 8,30 la 12 stau atîrnaţi de schele, mai sus sau mai jos, şi ţipă unii la alţii cu „măăă!" şi cu „băăă", la 12,30 dau năvală la butic ca să-şi cumpere citirica „de bază" (berea la pet), la 13,00 beau şi mănîncă pe bordură, la 14,00 montează alte schele, la 15,00 au plecat. De muncit, n-au muncit nimic. Oricine, cu un ficat rezistent şi fără rău de înălţime, şi-ar dori un astfel de job! (**A. P.**)

● Ninsoarea grea care a acoperit mare parte din ţară chiar în ziua de 8 Martie trebuie să fi fost un răspuns la rugăciunile bărbaţilor în vreme de recesiune economică. Fraza zilei, probabil rostită identic de mii de voci masculine, a sunat cam aşa: „Să ieşim?! Unde vrei să ieşim pe vremea asta?!". (**M. Ş.**)

● Un afiş pe nişte stîlpi anunţa că nu ştiu ce salon de coafură cumpără, pe data de 18 martie, între orele 9,00 şi 16,00, păr. „Natural, de la 30 cm, cărunt, vopsit, de la 40 cm. (Preţul conform lungimii şi tarifelor.)" În timp ce mă întrebam dacă părul cărunt valorează mai puţin decît părul „natural", doi puşti citeau şi ei şi comentau: „Părul nu-mi creşte pînă pe 18 martie, dar n-or vrea ăştia şi nişte unghii?". (**A. M.**)

● Am fost la Hamburg vinerea trecută. Seara a nins. N-a ieşit nici o maşină să deszăpezească, programele TV n-au fost întrerupte de *„breaking news"* în care reporteri cu voce gîfîită să transmită de la faţa locului că „ninge şi autorităţile nu iau nici o măsură". Dimineaţa, oamenii îşi curăţau zăpada din faţa caselor şi magazinelor, iar oraşul îşi vedea de treabă. Păi, dacă aveau nemţii o Antenă 3 şi o Realitatea TV ale lor, un Mikael Henker şi un Adrian Bär, mamă, ce dezbateri aprinse ieşeau! Pe cînd aşa, s-au purtat de parcă la ei iarna e ca vara... (**M. V.**)

DIN DIALECTICA UNEI PERSPECTIVE CARE DUBLEAZĂ INUTIL REALITATEA: LA CÎT NOROC ARE ŢARA ASTA, NU MAI E NEVOIE DE IMAGINILE DEZASTRULUI COMESTIBIL

● Presa culturală din Germania vorbeşte, deja de o lună (aproape), numai despre Helene Hegemann – o tînără de 17 ani care a scris un roman se pare genial, dar în care a inserat, fără să citeze, fragmente dintr-o altă operă literară. A fost sau n-a fost plagiat? Debutantei îi ia apărarea Iris Radisch, una dintre cele mai autorizate comentatoare literare. Radisch explică, pe o pagină întreagă (în *Die Zeit)* că tot ce se întîmplă e nedrept: critica literară e dominată de masculi care nu bagă în seamă scriitoarele, decît ca să-şi mîngîie propriul *ego*. Iar acuza de plagiat pe care i-o aduc debutantei e semnul unei perspective sexiste – ea e prea tînără şi prea frumoasă ca să mai fie şi valoroasă d.p.d.v. literar. Tot o perspectivă sexistă e şi aceasta... (**M. M.**)

● La mine pe scară cineva tot scuipă pe oglinda din lift. Nu-mi dau seama dacă omul e borgesian şi detestă „abominabila" oglindă care dublează inutil realitatea (inclusiv pe el însuşi) sau dacă nu cumva e un sartrian care respinge anticipat reflexia celorlalţi, infernul locativ. (**M. C.**)

● „Păi, ce spunea P.P. Carp acum 100 de ani?" „Ce spunea?" „La cît noroc are ţara asta, nu mai e nevoie de politicieni." „Da, şi?" „Păi, dacă e adevărat, cu scut american şi gazoduct rusesc, de ce ne-am mai bate capul cu Boc?" Discuţie de dimineaţă între doi pensionari copţi, cu cafeluţele în mînă, pe trotuarul unui fost cazinou transformat în magazin non-stop. (**R. C.**)

● Din seria „Obsesii multe şi fixe", o (ciudată?!) ghicitoare: ce au în comun zilele de 4 martie, ajunul Paştelui şi ajunul Crăciunului? Păi, obsesia cu care, în fiecare an, anumite posturi difuzează aceleaşi şi aceleaşi filme, imagini, ştiri etc. Sincer, cine nu a învăţat pe dinafară *Iisus* şi *Patimile lui Iisus* (difuzate, aproape fără excepţie, în fiecare ajun de Paşte), seria *Singur acasă* (pe care o putem vedea în ajunul Crăciunului, de Crăciun sau, cel mai probabil, în ambele zile) şi cine nu s-a săturat de imaginile dezastrului provocat de cutremurul din '77, care ne bîntuie, graţie televiziunilor, în fiecare an? Parcă este un joc bolnăvicios – abia apuci să uiţi că, hop, vine un nou 4 martie şi ţine-te martori ai tragediei, victime care au supravieţuit şi care trebuie musai să-şi povestească experienţa (aceleaşi), discuţii interminabile despre cît de putred este Bucureştiul şi, mai nou, fişiere audio cu sunete din timpul dezastrului. (**R. T.**)

● Am pus botu', ca să zic aşa, şi am cumpărat de la Mega Image o „pîine ţărănească bio" pe care am dat fix 9,99 lei. Foarte bună. Avea şi un certificat care-i atesta *bioness*-ul, lipit pe coajă, comestibil. Oricum, eu l-am mîncat. (**M. C.**)

DIN DIALECTICA PIETRELOR: PENTRU O VIAŢĂ SĂNĂTOASĂ, EVITAŢI EXCESUL DE MOZART, PUNÎND DEGETUL PE STAREA DE FAPT

● La ieşirea din Bucureşti, un anunţ: „Vînd piatră naturală". Se pare că, pe această eco-criză, trebuie specificată pînă şi proveniența pietrelor. (**S. G.**)

● Dacă tot sîntem sfătuiţi să nu consumăm în exces zahăr, sare, grăsimi şi alcool, n-ar putea CNA-ul să le impună televiziunilor încă un spot: „Pentru o viaţă sănătoasă, evitaţi excesul de TV!"? (**M. C.**)

● La Viena, cerşetorii erau mult mai specializaţi: unul era îmbrăcat, clasic, stil Mozart, altul în clown, un al treilea îşi făcea rondul însoţit de un ponei... Se pare că nici în meseria asta nu mai merge fără creativitate şi puţină improvizaţie. Mai adaug că o mare parte dintre cei pe care i-am întîlnit vorbeau româneşte (**I. P.**)

● Nu ştiu cum sînt alţii, dar eu nu reuşesc niciodată să deschid uşile la metrou punînd degetul deasupra senzorului. Am degetul defect? Sau sînt vreun vampir dilematic? (**M. C.**)

● Am văzut zilele trecute un documentar intitulat *In Pills we Trust,* despre introducerea pe scară largă prin anii '60-'70 a benzodiazepinelor *(Valium* şi *Librium,* mai ales) pentru tratarea stresului extrem şi a atacurilor de panică. Se pare că în scurt timp, în SUA, s-a ajuns la un consum ce depăşea două miliarde de tablete pe an, fără prea multe griji pentru efectele secundare care, pe termen mediu, s-au dovedit mai serioase decît beneficiile imediate. Compania Roche nu a confirmat nici pînă în prezent starea de fapt. Şi atunci cum să nu treci într-o categorie specială a conspiraţiilor („de evitat pe pielea proprie") companiile farmaceutice? (**S. S.**)

DIN DIALECTICA DE PARTAJ: SCHIMBAREA PARE SĂ FIE ABSORBITĂ CU TOTUL

● Regizoarea Kathryn Bigelow a obţinut Oscarul pentru cel mai bun film cu pelicula *The Hurt Locker,* principalul învins fiind fostul ei soţ, James Cameron, regizorul *Avatar*-ului. Iar scorul total al meciului de premii între divorţată şi divorţat a fost 6-3. Cred că James Cameron se gîndeşte acum că s-a pripit: dacă aştepta cu procesul de partaj pînă după Oscaruri, la tribunal se împărţeau statuetele pe din două. (**M. Ş.**)

● Undeva, pe un panou publicitar acoperind un perete, o întrebare şi un sfat adresate sudorilor: „De 10 ani aveţi o căsnicie sudată? Schimbă măcar aparatul de sudură". Din cîte îmi dau seama, schimbarea aparatului de sudură pare a fi singura consolare pentru prizonierii căsniciilor sudate. (**D. S.**)

● Cercetătorii britanici au dat publicităţii faptul că o stea aflată la 600 de ani-lumină de Pămînt se îndoapă („to gobble") cu o planetă de gaz uriaşă, mai mare decît Jupiter. Cu ajutorul căldurii generate de cîmpul ei gravitaţional, steaua absoarbe straturi de gaz, deformînd biata exoplanetă ce riscă să fie, astfel, absorbită cu totul. O petiţie, ceva, cumva?! (**M. C.**)

Aron BIRO

Muzica Dead Can Dance. Live!

Brendan Perry, jumătatea trupei Dean Dan Dance, va concerta la Bucureşti pe 29 martie, la Sala Palatului, într-un eveniment produs de One Event.

În istoria muzicii „populare" (inspirată din popor şi consumată în popor), au existat cîteva grupuri care au produs cotituri majore, aruncînd o umbră peste timp care avea să influenţeze multiple generaţii de muzicieni. În majoritatea acestor cazuri, influenţa e recunoscută, salutată şi irezistibil absorbită de epigoni. Mă gîndesc aici la Johnny Cash, Black Sabbath, King Crimson, Beatles, Kiss (nu mai extind exemplificarea la alte genuri), adică artişti cărora le este închinat aproape în fiecare an cîte un album-tribut şi cîteva zeci tributare (mai mult sau mai puţin voluntar). Grupuri în memoria cărora se înfiinţează alte grupuri – trupe ce îşi dedică întreaga carieră imitării şi reinterpretării muzicii idolilor.

În acest context, Dead Can Dance ocupă o poziţie nefavorabilă: numele grupului e rareori pomenit, deşi influenţa sa este incontestabilă, deopotrivă în underground (diverse muzici ezoterice practicate de epigoni direcţi precum Vas, Rajna sau Arcana), în middleground (cam toată scena gotic metal din ultimii 20 de ani, dovadă stă albumul tribut *The Lotus Eaters*, cu contribuţii cover version oferite de Anathema, The Gathering, Ulver ş.a.m.d.) şi mainstream (fetişul new-age world music manifestat în muzica pop în anii '90 – Enigma, Deep Forest, Era ş.a.m.d.). Discurile tribute închinate grupului sînt puţine, tardive şi incorect receptate de ascultători: fanii Dead Can Dance nu apreciază versiunile cover convertite la alte genuri, iar fanii trupelor tributare nu prea înţeleg ce legătură au acestea cu Dead Can Dance. De altfel, aici este elementul esenţial care separă Dead Can Dance de alte grupuri care au făcut istorie: dacă, spre exemplu, influenţele Black Sabbath se regăsesc cu precădere în unele subgenuri ale muzicii heavy metal, tulpina Dead Can Dance a fost altoită cu toate genurile posibile de muzică, influenţa fiind uneori de-a dreptul irecognoscibilă, cel mult identificabilă prin declaraţiile muzicienilor care şi-au asumat-o. În consecinţă, se poate afirma că ceea ce a dat Dead Can Dance muzicii nu este atît un gen (muzica ezoterică direct descinsă din albumele lor e relativ lipsită de impact), cît un fel de a face şi a gîndi muzica.

Oricum, nu despre Dead Can Dance trebuia să fie vorba aici, ci despre Brendan Perry, unul dintre liderii grupului bicefalic, al doilea creier fiind Lisa Gerrard, ale cărei nazuri şi succese comerciale (soundtrack-uri pentru *Gladiator, The Insider, Whale Rider* etc.) au dus la crearea, destrămarea, reformarea şi redestrămarea grupului. Irlandezul Brendan Perry ne vizitează la Bucureşti într-un concert deosebit de important, avînd în vedere raritatea cu care muzica Dead Can Dance a fost prezentată live. Unicul concert Dead Can Dance înregistrat oficial, *Towards the Within* (disponibil pe DVD), e de pomină, iar turneul de reformare temporară din 2005 a fost *sold-out* de la un capăt la altul. Desigur, mă văd nevoit din nou să îmi temperez entuziasmul: noi îl vom vedea doar pe Brendan Perry. E important însă de observat că mare parte din muzica Dead Can Dance a reflectat caracterul bicefalic al grupului, fiind alcătuită din piese Lisa Gerrard (incantaţii etno cu percuţie experimentală) alternate, într-o dualitate de complemente, cu piese Brendan Perry (elegii gotice de inspiraţie irlandeză), astfel că, cu un efort de imaginaţie, ne putem închipui că la Bucureşti vom vedea un concert Dead Can Dance cu un setlist mai „selectiv". Dacă luăm în considerare şi piesele albumului solo al lui Perry, *The Eye of the Hunter* (probabil cel mai trist album pe care l-am auzit vreodată, uşor derivat din muzica de senectute a lui Leonard Cohen), precum şi posibilitatea de a asculta compoziţii noi de pe iminentul album *Ark*, consider că acest concert poate fi abordat ca reprezentaţia integră a unui artist matur, mai degrabă decît improvizaţia şchioapă a unui grup incomplet.

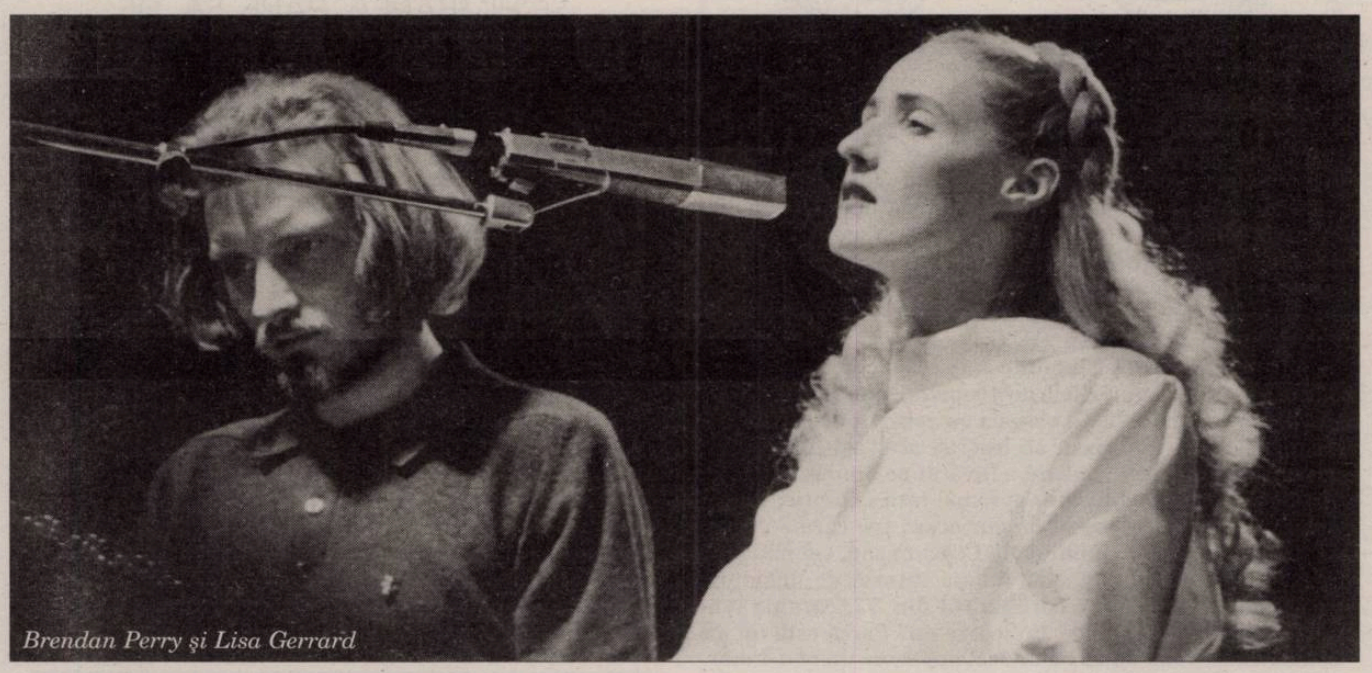

Brendan Perry şi Lisa Gerrard

Maria BALABAŞ

Cvartetul Belcea după rezidenţă

Într-un roman de Lev Tolstoi este descris recitalul unui cvartet într-o atmosferă nobiliară: evenimentul se petrece în casa unor aristocraţi ai timpului care invitaseră artiştii pentru a face dovada bunului gust al familiei, a culturii, a bunăstării economice. Mergînd constant la recitalurile bucureştene ale Cvartetului Belcea – în rezidenţă la Ateneul Român la iniţiativa Institutului Cultural Român între 2006 şi 2009 – s-au conturat cîteva comparaţii între acel moment al literaturii secolului al XIX-lea şi România anilor 2000.

Cvartetul (Corina Belcea-Fisher, Laura Samuel, Krzysztof Chorzelski şi Antoine Lederlin) a fost format în 1994 la Colegiul Regal de Muzică din Londra; de atunci a trecut prin etape succesive de perfecţionare care, alături de talentul, seriozitatea şi corecta înţelegere a spiritului vremii caracteristice membrilor săi, au contribuit la succesul ascensiunii către standardele înalte ale lumii muzicale actuale. Cvartetul Belcea susţine constant concerte în săli cu prestanţă ale lumii, are mai mult de zece CD-uri la activ şi un contract de înregistrări exclusiv cu EMI, este ansamblu asociat la şcoala Guildhall din Londra şi, timp de trei ani, a fost şi ansamblu rezident al Ateneului Român.

Repertoriul se desface în evantai, de la Haydn şi Mozart, la romantici şi la compozitorii secolului al XX-lea, atingînd ultimele apariţii în materie de partituri. Interpretarea propusă de cvartetul Belcea respectă de fiecare dată tradiţia epocii căreia opusul îi aparţine, însă am mereu senzaţia unei reverenţe urmate de un mic comentariu, deloc maliţios altmineri, o posibilitate filozofică aleasă pentru a spune răspicat că marea muzică este mereu simbolică şi relevantă pentru societate. Forţa cu care ansamblul se impune în faţa audienţei derivă din tendinţele spirituale şi comportamentale moderne. Astfel, cvartetul devine inconfundabil: contrastele adînci între planurile tematice, nervul omniprezent în pasajele de virtuozitate tehnică transformat firesc în respiraţie adîncă în momentele de interiorizare ale lucrărilor, toate opţiunile interpretative se justifică, o frescă sonoră a timpului se naşte continuu.

În 2006, cînd am avut parte de un recital integral Béla Bartók la Ateneu – cvartetul pregătindu-se pentru înregistrarea integralei creaţiei de gen a compozitorului, Corina Belcea spunea că este „combinaţia fascinantă de patru personalităţi diferite, fiecare cu ideile şi cunoştinţele lui, cea care creează o interpretare unică a fiecărei piese. Plăcerea şi admiraţia cu care lucrăm şi cîntăm cvartetele lui Bartók sperăm să ne aducă, în următorii 30-40 de ani, cît mai aproape de adevăr".

Cum au primit românii darul rezidenţei de trei ani a Cvartetului Belcea la Ateneul Român?

Sala a fost rareori plină, recitalurile nu au devenit evenimente de public. Preţurile pe care publicul trebuia să le plătească pentru a se bucura de aristocraţia interpretativă a Cvartetului Belcea nu depăşeau obiceiurile stagiunii, dar, din păcate, nu s-a făcut o promovare hotărîtă, aşa cum a avut parte, de pildă, din bani privaţi, concertul violonistei coreeano-americane Sarah Chang din februarie, într-un recital pe care organizatorii l-au anunţat ca prima bătălie „armaghedonică" în *Cruciada culturii*.

Acum doi ani, cînd cvartetul era pe scena Ateneului interpretînd Mozart, Webern şi Beethoven, de afară se infiltrau prin cupolă, pereţi, picturi şi îngeri, trîmbiţele dragostei zbierate la boxele concertului pop-rock din piaţă. Primăria nu-l citise pe Tolstoi, iar Cvartetul Belcea s-a văzut perdant într-o luptă care nu respecta nici un fel de reguli, muzicale sau de etichetă.

Gina ŞERBĂNESCU

Basmul filozofic cu DJ

Actuala stagiune a Teatrului Naţional din Iaşi găzduieşte versiunea scenică a basmului Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte, *semnată de regizorul şi actorul Teodor Corban. Spectacolul este integrat Proiectului „Thalassa of Myths", iniţiat de Centre of Higher Education in Theatre Studies din Grecia, şi este finanţat prin programul Cultura 2007-2013 al Uniunii Europene. Partenerul român din cadrul proiectului este Centrul European de Educaţie şi Cultură ARTEMIS din Iaşi.*

Spectacolul reprezintă o contemporaneizare a mitului, realizată cu mijloace simple şi eficiente, în primul rînd prin adaptarea limbajului din basm la exigenţele semantice şi argotice ale lumii contemporane. Eroii vorbesc, fără echivoc, „pe limba noastră".

Începutul spectacolului ne introduce într-un context de teatru în teatru. Membrilor unei trupe de actori li se distribuie rolurile ce urmează a fi interpretate. Cel care îi distribuie îşi va însuşi rolul călăuzei spre ţara visată, în dubla sa ipostază de „spirit" al calului şi DJ. Tot ceea ce este reprezentat ca teatru în teatru este drumul lui Făt-Frumos spre ţara promisă, dar identităţile tradiţionale din basm sînt transformate conform logicii spectacolului. Făt-Frumos este o regresie în timp şi în vis a unui bătrîn îngrijitor aflat în pragul morţii. Calul este mătura bătrînului. Gheonoaia şi Scorpia sînt două ipostaze feminine erotizate cu ironie, care îl pun pe Făt-Frumos la încercare prin dans (tango şi menuet). Ţara „Tinereţii fără bătrîneţe şi a vieţii fără de moarte" este o abstractizare, un tărîm simbolizat printr-o femeie cu un corp şi trei capete, care se recomandă: Tinereţe/Viaţă, Bătrîneţe/Moarte şi Fără.

Inspiraţia lui Teodor Corban de a interveni în sensul poveştii printr-un joc la nivelul categoriei gramaticale introduce o modificare semnificativă în structura poveştii, care, de fapt, ne duce spre sensul ei originar: Făt-Frumos alege să fie cu Fără. Alege lipsa. Optează pentru iluzie. Se întoarce acasă, în moarte. Tot prin dans, la fel cum trecuse prin încercările anterioare. Dar este un dans care îl duce spre moarte, un dans cu Fără, după care Făt-Frumos pierde energia de a trăi. La final, personajul Valea Plîngerii îl transformă pe Făt-Frumos din vis în Bătrînul îngrijitor din aşa-zisul plan real.

Vizual, spectacolul este construit pe alternanţe între prezenţe scenice concrete şi umbre, fiind gîndit ca o pendulare între iluzie şi real. Spaţiul de joc este imaginat ca o sinteză între planurile trupurilor şi umbrelor, efectul fiind însuşi jocul de-a iluzia. Un merit important în construcţia spectacolului îl au mişcarea scenică semnată de Marius Manole şi scenografia creată de Rodica Arghir. În momente semnificative ale spectacolului (cum ar fi trecerea lui Făt-Frumos prin Ţara Gheonoaiei şi a Scorpiei, dar şi ajungerea în ţara promisă), substanţa narativă este concentrată, graţie mişcării scenice, prin gesturi elaborate în spiritul poveştii. O versiune scenică a celebrului basm filozofic interogînd, prin dans şi limbajul contemporan, sensurile fundamentale dintotdeauna.

DILEMA STUDIILOR POSTUNIVERSITARE

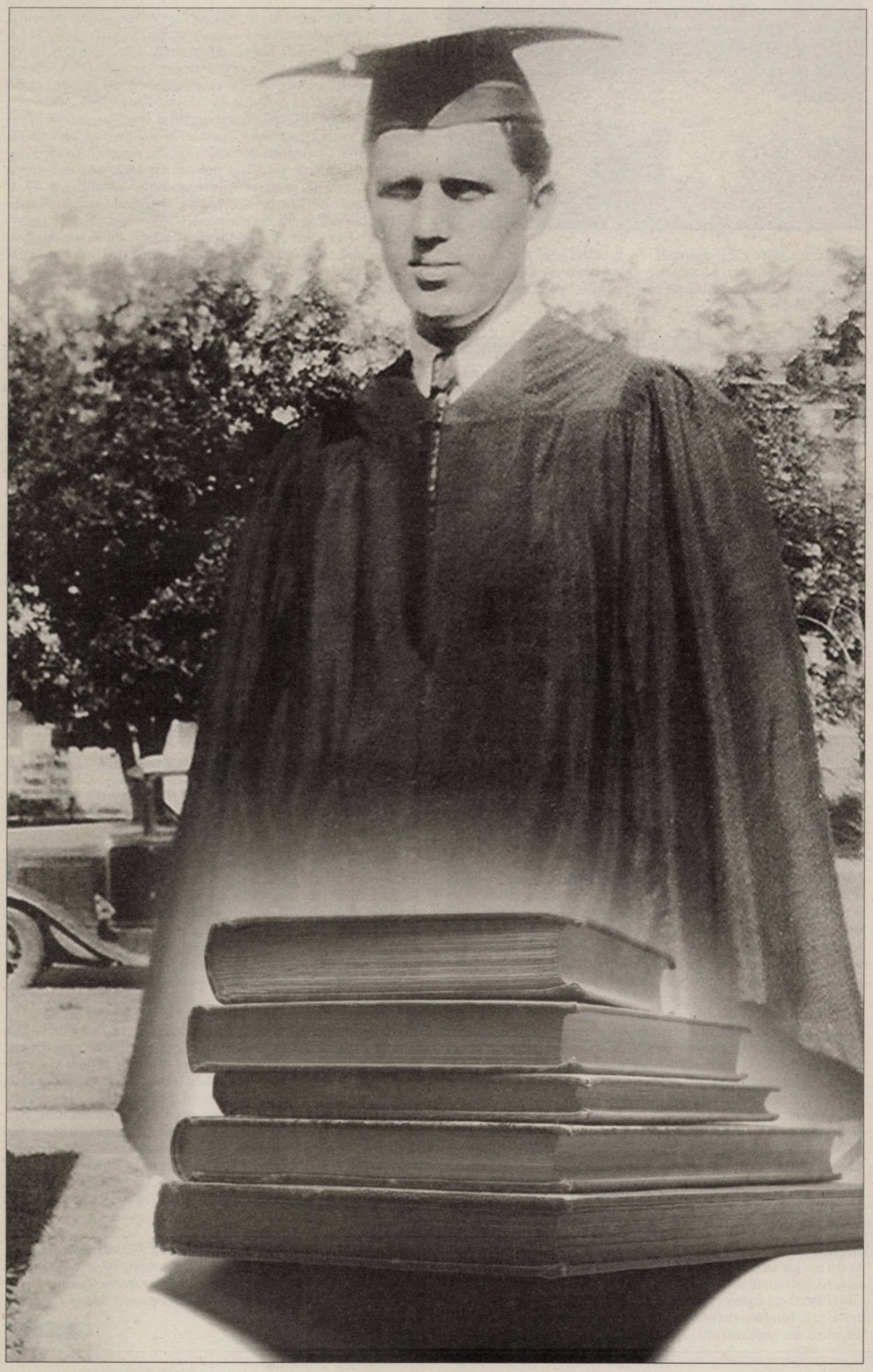

Din sumar

● Interviu cu Mircea Dumitru
Masteratul – încununarea studiilor universitare de bază

● Sorin Costreie
Doctorat made in Romania...

● Ana Maria Dîmboiu
Întrebări care își răspund singure

● Stela Giurgeanu
Un fost institut naval – o actuală universitate cu tradiție

Masteratul: dacă e musai, e de bună voie

● Andrei Sorin Ilie
Cînd pleci la drum nou

● Simona Ionescu
Un exercițiu intelectual

● Luminița-Anda Mandache
Despre studiu și studii ca experiențe formatoare

● Alexandra Mnohoghitnei
Bursier la Oxford

● Adrian Murtaza
Masterate în străinătate, doar la facultăți de top

● Diana Neagu
Libertatea de a fi

● Lisandru Neamțu
Considerații asupra doctoratului profesional

● Andreea Ofițeru
Să studiem altceva la masterat?

● Dragoș Preda
Sîngele apă nu se face

Lisabona, Bologna şi fabrica autohtonă de mediocritate

Contextul european

În ultimii ani, o fantomă a bîntuit dezbaterile cu privire la dezvoltarea economică: aceea a educaţiei. Dacă iluminiştii credeau că săracii pot ajunge la libertate şi civilizaţie prin învăţătură, iar Naţiunile Unite consideră educaţia ca fiind sursa primară a prosperităţii atît pentru oameni, cît şi pentru ţări, în Europa de astăzi mulţi specialişti în politici publice sînt de părere că educaţia deţine cheia competitivităţii economice în era globalizării. În timp ce corelaţia între dezvoltarea pe termen lung a unei ţări şi capitalul uman e de necontestat, cea dintre educaţie şi creşterea economică e mult mai complexă şi mai ambiguă. De fapt, o extindere a şcolarizării, fie prin creşterea cifrelor populaţiei şcolare, fie prin prelungirea anilor de studiu, nu oferă garanţia creşterii economice. Dezvoltarea este în continuare stînjenită de factori care anulează rolul educaţiei, precum corupţia şi incapacitatea statului de drept. Rolul central conferit educaţiei şi învăţămîntului, cu ocazia dezbaterilor privind creşterea economică şi competitivitatea europeană, a stat de la bun început sub semnul unei oarecare ambiguităţi. Declaraţia de la Bologna din 1999 a produs un plan de convergenţă pentru universităţile europene, plan pe care ţările au început să îl aplice pe bază voluntară. Motivaţia în spriinul Declaraţiei a fost că prin implementarea recomandărilor stipulate în document, UE va reduce diferenţa faţă de Statele Unite în ceea ce priveşte performanţa. Programul de acţiune expus în Declaraţie presupunea crearea unui spaţiu european pentru învăţămînt superior, în scopul de a spori capacitatea indivizilor să ocupe un loc de muncă, de a mări mobilitatea studenţilor şi a cadrelor didactice şi de a creşte competitivitatea internaţională a învăţămîntului superior european, prin intermediul următoarelor obiective specifice: adoptarea unui cadru comun pentru diplome comprehensive şi comparabile; introducerea în toate ţările a nivelurilor universitar şi postuniversitar, în care prima diplomă se obţine după cel puţin trei ani şi este luată în considerare pe piaţa muncii; sisteme de credit compatibile – ECTS, acoperind şi formarea educaţională de tip continuu şi dimensiunea europeană în asigurarea calităţii cu criterii şi metode comparabile.

Efectul Bologna

La summit-ul de la Lisabona din martie 2000, şefii de guverne europeni s-au angajat să realizeze pînă în 2010 obiectivul de a face din Uniunea Europeană cea mai dinamică economie în domeniul cunoaşterii. De data aceasta, abordarea a fost cu mult mai complexă şi nuanţată, punîndu-se în discuţie economia bazată pe cunoaştere, în întregul ei. Spre deosebire de Declaraţia de la Bologna, adoptată pe scară mai largă decît se prognozase iniţial, mai multe ţări exprimîndu-şi opţiunea favorabilă, agenda ambiţioasă a întrunirii de la Lisabona a avut nevoie de o relansare la Consiliul European din primăvara anului 2005. Unele dintre programele naţionale ale ţărilor întrunite la Lisabona au fost primite cu critici severe pentru lipsa lor de viziune şi de curaj în a se angaja pe o cale nouă. Doar obiectivele simple, precum acela ca statele membre să asigure acces la Internet în şcoli pînă la sfîrşitul anului 2001, au fost îndeplinite în largă măsură. Piaţa muncii, incluzînd aici sectorul crucial al cercetării şi al educaţiei, nu a devenit încă suficient de flexibilă în spaţiul UE. Cei mai buni cercetători europeni continuă să fugă în Statele Unite. Ţările care au luat Declaraţia de la Bologna *ad litteram* – este cazul Italiei – şi au considerat că dacă se apropie de numărul de studenţi înscrişi în învăţămîntul terţiar din SUA, acest lucru va determina o apropiere de performanţele economice ale Statelor Unite, au provocat de fapt o implozie a sistemului lor de învăţămînt superior. Au apărut peste noapte noi programe şi ramuri universitare, standardele s-au prăbuşit şi efectul asupra celei mai serioase probleme a Europei, şomajul în rîndul tinerilor, nu s-a manifestat. Economia americană a continuat să crească mai repede decît cea europeană, fără a menţiona şi ratele semnificative de creştere realizate de ţări precum China, India şi, mai recent, Rusia şi Japonia.

Declaraţia de la Bologna a fost adoptată de un mare număr de ţări şi, actualmente, între universităţile europene există o cooperare mai strînsă decît a fost vreodată, cu excepţia, poate, a Evului Mediu. Cu toate acestea, cu foarte puţine excepţii notabile, nu a fost înregistrată nici o schimbare în finanţarea şi administrarea universităţilor europene, care rămîn în sectorul public, cu un sprijin privat nesemnificativ. Parteneriatul public-privat în materie de educaţie rămîne o excepţie. Investiţiile în cercetare şi dezvoltare din Europa sînt tot în urma celor din Statele Unite, iar rolul acestor sectoare în industrie nu e încă sută la sută la fel de important ca în America. În acest context, Comisia Europeană a adoptat la 20 aprilie 2005 o comunicare prin

care recunoaşte rolul esenţial al educaţiei şi al cercetării în societatea actuală şi prin care solicită universităţilor să contribuie cu tot potenţialul de care dispun la implementarea Strategiei Lisabona.

România a moştenit de la regimul comunist un sistem cu standarde înalte, o participare masivă şi o presiune considerabilă asupra ştiinţei şi tehnologiei.

Această sumară trecere în revistă dezvăluie totuşi ceva din sursa ambiguităţii care se află la originea ultimului val de reforme ce au avut loc în Europa, în privinţa învăţămîntului superior. Conştientizarea scăderii performanţei din învăţămînt şi reînsufleţirea dezbaterilor privind standardele universale de calitate constituie, evident, un rezultat pozitiv. În schimb, presupoziţii de genul că unii indicatori cantitativi, precum numărul celor înscrişi în învăţămîntul terţiar, indică neapărat un sistem de educaţie mai performant s-au dovedit eronate şi au subminat aportul pe care l-ar fi putut avea procesul Bologna ca stadiu premergător al Strategiei Lisabona.

Contextul românesc

Eforturile României de a-şi moderniza sistemul de învăţămînt datează dinainte de Bologna, deşi implementarea Declaraţiei a stîrnit importante dezbateri. România a moştenit de la regimul comunist un sistem cu standarde înalte (examene de admitere exigente la cele mai rîvnite licee şi universităţi), o participare masivă (deşi în scădere) şi o presiune considerabilă asupra ştiinţei şi tehnologiei. Cu toate acestea, inovaţia şi iniţiativa erau puţin încurajate. Ar fi totuşi greşit să presupunem că toată moştenirea comunistă în domeniul învăţămîntului a fost rea. Cel mai negativ aspect a fost lipsa de flexibilitate care a dus la osificarea ierarhiilor, mai ales în învăţămîntul superior. Această trăsătură nu este însă necunoscută nici în unele ţări necomuniste (cel mai bun exemplu îl oferă Germania). Anumite trăsături precum lipsa de flexibilitate persistă încă din perioada comunistă. Altele, precum accentul pus pe ştiinţă şi tehnologie, au regresat între timp. După 1989, a urmat o relativă înflorire a ştiinţelor umaniste şi sociale, ca şi a dreptului şi a economiei, care fuseseră ţinute în mod deliberat în stare de subdezvoltare în timpul comunismului. Întrucît România nu a dispus de cadre didactice cu experienţă în aceste domenii, numărul masiv de studenţi şi profesori nu este în mod automat însoţit de o calitate pe măsură a predării materiilor sau a cercetării. Aceleaşi ramuri ale ştiinţei care aveau reputaţie internaţională înainte de 1989 continuă să fie competitive, în timp ce în domeniul dreptului şi al economiei, facultăţi întregi nu reuşesc să publice măcar o singură lucrare într-o limbă de circulaţie internaţională *(peer-reviewed)*. Absolvenţii chemaţi să lucreze în „economia bazată pe cunoaştere" datorează puţin universităţilor, din cunoştinţele lor. Aşa cum sugerează grupurile focus organizate de noi cu absolvenţi de studii superioare, cunoştinţele necesare obţinerii primei slujbe sînt în general achiziţionate individual de către studenţi şi constau în principal din cunoştinţe fundamentale în utilizarea computerului şi aptitudini de comunicare. Aşa cum declara un student: „La interviul pentru obţinerea primei slujbe, m-am prezentat cu haine croite de mine, cu pantofii din liceu şi doar cu pălăria de la universitate, mai mult de efect". Numărul studenţilor care obţin prima lor slujbă încă din perioada studiilor este în creştere. Universitatea românească livrează în principal diplome, şi nu cunoştinţe necesare pieţei de muncă.

România cheltuieşte pentru educaţie, în mod proporţional, mai puţin decît orice altă ţară membră a UE, deşi trebuie spus că sumele sînt în creştere. Ne aflăm de fapt în faţa mai multor paradoxuri. Avem mai multe universităţi pe cap de locuitor decît în SUA, dar mai puţini studenţi prinşi într-o formă oarecare de educaţie terţiară decît media europeană care este oricum inferioară celei a SUA. Universităţile româneşti nu prind vreun loc în Top 500 Shanghai, deşi un număr tot mai mare de studenţi români obţin diplome *magna cum laude* la universităţi bine cotate din Europa şi SUA. Reformele au înaintat încet în anii de tranziţie, din cauza motivelor sociale, şi au fost adesea abandonate cînd au întîlnit opoziţie. Foarte des, reformele s-au bazat mai mult pe principii normative decît pe înţelegerea realităţii sau pe necesităţile economiei româneşti. Unii reformatori au încercat să schimbe sistemul (Andrei Marga şi Mircea Miclea au fost amîndoi reformatori, deşi cu viziuni diferite), dar în pofida unei inflaţii de instituţii noi, create după modelul european (de credit, de evaluare a calităţii), sistemul continuă să piardă în ceea ce priveşte calitatea.

Declaraţia de la Bologna

Una dintre cele mai mari erori pe care le-au făcut responsabilii din educaţia românească a fost să aplice *ad litteram* Declaraţia de la Bologna, fără nici o flexibilitate şi fără să întreprindă vreo cercetare cu privire la impactul ei. Programele de învăţămînt au fost reduse, fără să fie necesar, de la patru la trei ani aproape peste tot (deşi acreditarea lor în Europa nu a fost pusă la îndoială), ceea ce a favorizat din nou clientela în dauna calităţii.

Consecinţa a fost un val de proteste ale studenţilor şi o nouă dezorganizare a programei. Studenţii care se înscriu în programe de masterat, adesea improvizate în universităţi slab pregătite, au avut surpriza să se zbată mai mult pentru ocuparea unui loc de muncă la sfîrşit, decît un simplu student, deoarece intrarea lor pe piaţa muncii, cu doi ani mai tîrziu, fără să aibă practic o educaţie superioară, dar cu aşteptări mai mari cu privire la retribuţie, reprezintă o piedică, şi nu un ajutor. De aceea, cei mai mulţi studenţi masteranzi au deja un loc de muncă şi se prezintă la universităţi numai pentru examene, cînd scopul principal al întregii reforme (inspirat din problemele unei societăţi diferite) era tocmai de a-i ajuta să obţină acel loc de muncă. Dacă profesorii ar insista pentru prezenţa la cursuri, studenţii şi-ar putea pierde slujbele.

Adoptarea Declaraţiei de la Bologna a fost făcută cu o totală nesocotire a menţinerii sau promovării unor standarde de calitate.

Dat fiind că doar 20% dintre profesori au trecut prin examenul publicării unei lucrări *peer-reviewed*, acordarea de doctorate a început sa devină, şi ea, o farsă şi o industrie profitabilă. Nu e profitabilă şi pentru studenţi însă, întrucît doctoratele româneşti nu sînt apreciate pe piaţa locurilor de muncă. Categoria în creştere a studenţilor care lucrează din timpul studenţiei se confruntă cu lipsa oricărei corespondenţe dintre cariera lor academică şi cea profesională.

În rezumat, adoptarea Declaraţiei de la Bologna a fost făcută cu o totală nesocotire a menţinerii sau promovării unor standarde de calitate, fără să fi avut loc dezbateri serioase privind problemele pe care le-ar fi putut rezolva şi ce probleme noi ar fi putut genera pachetul de măsuri introdus. Nimeni nu s-a preocupat să stabilească un indicator de calitate la începutul procesului, pentru a constata, la încheierea lui, ce s-a realizat cu adevărat. Protestele din partea studenţilor şi lipsa de succes a unor programe din învaţămînt îi vor obliga, în cele din urmă, pe administratori să renunţe la unele reforme prost gîndite şi prost aplicate, dar răul făcut este de durată.

(fragmente din raportul Societăţii Academice din România, parte a proiectului „Educaţie pentru Europa – o Educaţie Competitivă pentru o Societate Competitivă", finanţat cu sprijinul Ambasadei Marii Britanii)

Masteratul – încununarea studiilor universitare de bază

– interviu cu Mircea DUMITRU –

De la implementarea sa în România, care credeţi că ar fi beneficiile, dar şi dezavantajele Sistemului Bologna?

Există unele beneficii certe: în primul rînd, o concepţie unitară asupra tuturor segmentelor principale ale educaţiei universitare: licenţă, masterat, doctorat. În al doilea rînd, universităţile trebuie să gîndească într-un mod integrat şi într-o succesiune logică planurile de învăţămînt (curricula) ale acestor etape principale. În al treilea rînd, accentul se deplasează asupra masteratelor, ceea ce are drept efect global şi statistic un nivel de educaţie şi de pregătire mai complex (este de aşteptat ca durata mai lungă a studiilor universitare de bază, adică licenţa şi masteratul, să ofere o pregătire superioară absolvenţilor). Mai vorbim, în al patrulea rînd, de nevoia de reflecţie sporită asupra resorturilor managementului academic prin care poate fi îmbunătăţită calitatea activităţilor didactice. Obiectivele, mijloacele didactice, competenţele şi conţinuturile disciplinelor sînt mai bine definite şi corelate. Despre dezavantaje, pentru moment există cîteva neajunsuri care sînt iritante şi îngrijorătoare (rămîne de văzut dacă aceste defecţiuni vor fi reparate în timp!): sub-finanţarea cronică a învăţămîntului pune în pericol consolidarea arhitectonicii Sistemului Bologna.

Nivelul licenţei a scăzut dramatic; pregătirea de fond a studenţilor şi competenţele pe care le deprind în perioada de licenţă s-au diluat îngrijorător.

Pentru a face faţă cinismului şi superficialităţii în creştere ale atitudinii cu care este tratată şcoala, profesorii ajung să facă unele compromisuri jenante şi nedemne pentru idealul de seriozitate şi de intransigenţă al actului cadru didactic profesionist. Menţionez şi lipsa unei delimitări clare a studiilor de licenţă faţă de cele de masterat, şi statutul precar şi vulnerabilitatea financiară ale studenţilor la masterat, ceea ce nu le permite acestora să se concentreze cu seriozitate asupra studiului, transformînd de multe ori programul de masterat într-un program *sui-generis* de studii „serale“ sau „cu frecvenţă redusă“.

Care era statutul masteratelor înaintea acestui sistem? Ce înseamnă ele acum?

În general, înaintea aplicării Sistemului Bologna, studiile masterale în universităţile româneşti nu erau clar definite şi nici nu erau corelate cu etapa pregătitoare a studiilor de licenţă. Persista un echivoc instituţional în privinţa diferitelor categorii de studii post-licenţă: studii aprofundate *versus* studii de masterat, masterate profesionale *versus* masterate didactice *versus* masterate ştiinţifice (de cercetare). Înţelegerea comună era aceea că studiile de masterat sînt studii postuniversitare, deoarece percepţia publică era aceea că studiile universitare se încheie odată cu obţinerea diplomei de licenţă. Deşi factorul instituţional principal care a motivat introducerea studiilor masterale era acela de a oferi studenţilor cel puţin două semestre de pregătire avansată şi specializată într-un profil care, de regulă, îl continua pe acela al studiilor de licenţă, totuşi, locul programelor de masterat era destul de ambiguu şi de incert şi orice comparaţie serioasă cu programe similare ale universităţilor din Marea Britanie sau din SUA – ţări de unde a fost adoptat modelul acestor studii avansate – era forţată şi lipsită de realism şi de onestitate.

Astăzi, cred că programele de masterat sînt cheia de boltă a noii structuri a studiilor universitare. Calitatea şi progresul universităţilor din România vor depinde în mod crucial de dezvoltarea programelor de masterat şi, în perspectivă, a şcolilor doctorale.

După licenţă studenţii ar trebui să îşi continue studiile sau se pot angaja direct? Au competenţele necesare?

Cred că absolvirea unui masterat va fi condiţia esenţială pentru formarea competenţelor cerute de competitivitatea de pe piaţa muncii. Cei care se vor rezuma numai la studiile de licenţă vor fi într-un dezavantaj net faţă de aceia care vor continua pregătirea aprofundată, de specialitate, într-un program de masterat.

Masteratul a devenit, aşadar, o condiţie obligatorie pentru o posibilă carieră?

Cred că masteratul trebuie să fie continuarea normală şi încununarea studiilor din domeniul de licenţă. Numai în situaţii speciale, de reconversie profesională, dictată de nevoile de pe piaţa muncii, programele de masterat – în domenii conexe sau corelate cu acela în care au fost urmate studiile de licenţă – ar putea să dea posibilitatea oamenilor să-şi formeze competenţe noi, utile pentru domeniul în care îşi vor putea găsi un loc de muncă.

Care este totuşi statutul unui postuniversitar în societatea românească?

Statutul este precar şi vulnerabil din punct de vedere financiar. Sistemul de burse sau de granturi la noi nu este fiabil şi solid (aşa cum este, de pildă, în universităţile americane sau canadiene pentru studenţii care sînt admişi la *graduate schools*). De aceea, mulţi dintre tinerii motivaţi, talentaţi şi merituoşi care vor să continue studiile masterale sau, mai departe, pe acelea de la şcoala doctorală sînt nevoiţi să lucreze concomitent. Efectul este acela că nu se pot concentra numai asupra studiului, iar rezultatele lor sînt de multe ori mediocre. (Un student doctorand din SUA este înscris la forma de învăţămînt de zi şi frecventează în mod obligatoriu toate cursurile şi laboratoarele din planul de învăţămînt. Studentul este angajat full-time în departamentul respectiv, care îi va da diploma de doctor.)

Cum este perceput masteratul?

Masteratul este încununarea ciclului de bază de studii universitare (conferă un avantaj net pe piaţa muncii, comparativ cu studiile de licenţă), dar este şi treapta obligatorie pentru aceia care doresc să studieze pentru obţinerea titlului de doctor. Masteratul este un gen de „termen mediu“ între studiile de licenţă şi acelea de doctorat.

Credeţi că numărul mare de doctori pe cap de locuitor în România a ştirbit din prestanţa acestui titlu academic?

Logica Sistemului Bologna este aceea că, în vederea dobîndirii unor competenţe solide pentru piaţa muncii, studenţii trebuie să absolve un program de master. Doctoratul este stadiul cel mai avansat al formării academice; el este obligatoriu numai pentru aceia care vor să se consacre cercetării ştiinţifice şi/sau activităţii didactice universitare. Numărul de doctori va fi corelat cu şcolile doctorale în formare în România şi va depinde de nevoile naţionale de cercetare ştiinţifică şi tehnică, dar, şi de cerinţele de pregătire profesională la nivel universitar a tinerilor. Problema diplomelor fără acoperire în competenţe are o soluţie instituţională: să finanţăm numai acele şcoli doctorale din universităţile de cercetare, care ocupă cele mai bune poziţii în clasificările interne şi internaţionale. Dacă vrem calitate şi competenţă în domeniul cercetării ştiinţifice, atunci să cheltuim banii bugetului numai cu aceia care dovedesc faptul că pot să producă ştiinţă. Egalitarismul, prezumtiv democratic, în alocarea resurselor pentru cercetare şi excelenţa ştiinţifică nu pot fi termenii aceleiaşi ecuaţii.

Există pericole reale ca anumite domenii care nu mai sînt la modă sau care nu mai sînt cerute de piaţa muncii să dispară?

Din păcate, există un astfel de pericol. Cred însă că marile universităţi ale ţării vor şti să aplice o politică universitară echilibrată şi că vor proteja şi acele domenii care, din motive ce nu ţin de importanţa lor intrinsecă pentru cunoaştere, ci doar de diferite „mode“ sau conjuncturi care se pot oricînd schimba, nu se află pe lista opţiunilor principale ale tinerilor studioşi de azi. O universitate, pentru a-şi merita numele, nu se poate rezuma la a fi numai o unitate de management care produce profit prin formarea forţei de muncă, ci trebuie să fie, mai înainte de orice, o instituţie de cultură, care conservă tradiţiile spirituale, le interpretează şi re-interpretează pentru fiecare generaţie, pentru a le transmite, sporite, mai departe. Universitatea conservă şi dezvoltă memoria culturală a speciei. Fără acest fel de instituţie, mă tem că vom ajunge să şubrezim fundamentele culturale ale societăţii de azi.

***Mircea Dumitru** este prorector al Universităţii din Bucureşti.*

a consemnat Stela GIURGEANU

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA
NICOLAE TITULESCU

Acreditată prin Legea 241/2002, Universitatea organizează în anul universitar 2010/2011, la cele trei Facultăţi: Drept, Ştiinţe Economice, Ştiinţe Sociale şi Administrative programe de **MASTER**, astfel:

FACULTATEA DE DREPT

Programul	Durata semestre	Număr credite	Număr locuri
• Carieră judiciară	2	60	50
• Dreptul afacerilor	2	60	50
• Drept financiar bancar şi al asigurărilor	2	60	50
• Drept internaţional şi comunitar	2	60	50
• Ştiinţe penale	2	60	50

FACULTATEA DE ŞTIINŢE ECONOMICE

Programul	Durata semestre	Număr credite	Număr locuri
• Finanţe şi asigurări	4	120	100
• Finanţe publice şi politici fiscale naţionale şi comunitare	4	120	100
• Management financiar-bancar şi bursier	4	120	100

Deviza noastră este:
învăţământ, profesionalism, exigenţă!
Prof. univ. dr. Ion NEAGU
Rectorul Universităţii "Nicolae Titulescu"

FACULTATEA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI ADMINISTRATIVE

Programul	Durata semestre	Număr credite	Număr locuri
• Administraţia publică şi dezvoltarea comunitară	4	120	100
• Managementul organizaţiilor şi serviciilor publice	4	120	100

FACULTATEA DE DREPT
organizează şi studii universitare de DOCTORAT la următoarele discipline

Disciplina	Forma de studii	Durata
• Drept civil	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept comercial	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept comunitar	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept penal	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept procesual penal	Fără frecvenţă	3 ani
• Teoria generală a dreptului	Fără frecvenţă	3 ani

Adresă: Calea Văcăresti nr. 185, sector 4, CP 040051, Bucuresti
Telefon: 021-330.90.32, interior 228/230/252
www.univnt.ro

Lisandru NEAMȚU

Pittura è una cosa mentale...

– şi alte consideraţii asupra doctoratului profesional –

Şi-ar fi susţinut Leonardo da Vinci doctoratul dacă ar fi trăit în ziua de azi? Cu siguranţă că da: teza era deja scrisă sub forma *tratatului despre pictură*. Şi ar mai fi avut şi alte idei...

Discuţiile în jurul doctoratelor în ziua de azi aprind spiritele universitare şi pun obsesiv întrebări asupra a ceea ce vrea să însemne *doctoratul profesional*. Par aceste discuţii, pe alocuri, dialoguri colorate între personaje opace, căpătînd adesea accente de ceartă a universaliilor. Nu este un exerciţiu uşor să accepţi criteriile de valoare ale domeniului aflat la aceeaşi masă, dar într-un alt colţ. Acolo, în mod cert, supa este mai rece.

Iată că există la ora actuală în România, în desfăşurare, un proiect de organizare a tuturor şcolilor doctorale, o încercare de elaborare a unui cod general valabil pentru toţi conducătorii de doctorate şi implicit pentru toţi doctoranzii. Un asemenea arbitraj lucid aminteşte de respectul reciproc între domenii, aminteşte de performanţă, vizibilitate, corectitudine. Criteriul cel mai important într-o asemenea întreprindere ar fi o valoare comună pe care toate domeniile o visează: *excelenţa* (în forma ei extinsă – *calitatea).*

Acestui crochiu al vieţii studenţeşti din România contemporană îi corespundeau în perioada pre-Bologna cu totul alte zări şi etape.

Modelul de organizare actual al majorităţii universităţilor din România este *modelul Bologna*. Conform acestuia, la nivel universitar funcţionează trei cicluri de şcolarizare: tînărul student devine licenţiat în trei ani, frecventează masterul în doi şi după ce se înscrie la doctorat, dacă rămîne inspirat şi corect, îşi poate susţine teza în public după trei ani. Ar fi cam opt ani de studii în care ai şansa să fii numit *student,* timp în care îţi ascuţi simţurile, devii eficient, pe alocuri ascultător, neobosit şi nu de puţine ori blazat. Chiria, viaţa de cămin, masa, micile cheltuieli imprevizibile, abonamentul la mobil, aglomeraţia, aparenţa haotică sînt nelipsite. Altfel, libertăţile se ţin lanţ: ai net, inteligenţă, cîteodată fervoare, modele la tot pasul, colegi şi colege, bursă, roaming şi chiar un scop. Într-un asemenea context realizezi că din anul întîi şi pînă la înscrierea la doctorat rîndurile se subţiază şi miza creşte. Cît de mult? Atîta cît te ţine încrederea în *valoare*. Acestui crochiu al vieţii studenţeşti din România contemporană îi corespundeau în perioada pre-Bologna cu totul alte zări şi etape. Doctoratul era rar, aprig şi mai apăsat. Organizatoric vorbind, cei aleşi erau puţini. Şi nu auzise nimeni de *doctorat profesional*... ce va să zică?

Identitatea şi legitimitatea doctoratului

Începînd cu anii '90, în spaţiul academic european şi în afara sa au apărut specii de doctorat care s-au dorit mai bine pliate pe varietatea domeniilor, dar şi pe aşteptările societăţilor emergente. Alături de doctoratul tradiţional PhD stă doctoratul profesional al disciplinelor profesionale, vocaţionale şi al cercetării aplicate, cel prin publicaţii *the PhD by publication,* cel pe bază de instruire *taught doctorate*

şi cel pe baza unei performanţe creative *practice-based doctorate*. Cu alte cuvinte, adaptările de conţinut au vizat în special domeniile aplicative, unde a teoretiza şi a studia fenomenologic aspecte relevante însemna un ciclu de cercetare complet.

Pînă azi, identitatea şi legitimitatea doctoratului profesional s-a rafinat, fiind promovat în sisteme de învăţămînt acoperind ţări precum SUA, Anglia, Franţa, Danemarca, Austria, Olanda, Norvegia, Irlanda, Canada, Japonia, România, Coreea de Sud etc. Aria disciplinelor este la rîndul ei acoperitoare: arhitectură, muzică, arte vizuale, cultură fizică şi sport, ştiinţe sociale, medicină, ştiinţe biologice, inginerie, educaţie, administraţie, limbi străine, psihologie etc. Contribuţiile originale din fiecare domeniu au sub această formă de legitimare profesională şansa de a deveni punţi de vizibilitate şi comunicare.

Lumea contemporană trăieşte din paradoxuri: dinamici ameţitoare ale instrumentelor de lucru, legături instantanee la informaţii din cele mai diverse, schimbări neaşteptate de paradigmă, simultane cu clasicitatea unor forme mentale verificate (şi adesea vitrificate), autarhice şi conservatoare, în multiple şi sublime variante morfologice. Adăugăm şi un pic de specific local, după gust, şi putem obţine rapid, timp de cîteva generaţii, o crustă dulce-amăruie. Are şanse doctoratul profesional ca într-un asemenea context de viaţă reală să nu fie asociat clişeului struţo-cămilistic? Da... în fond îşi bazează existenţa pe criterii solide, verificate pe domenii în sute de ani. Pot aduce în mod real valoare ştiinţifică? Da... sondează profunzimi ale spiritului cu mijloacele intuiţiei geniale pe drumuri noi, de cele mai multe ori neumblate.

De la ştiinţe la arte, de la inginerie la socio-umane sau umanioare, peisajul colorat al cercetării invită la dezautohtonizare, la comunicare pe paliere noi, insolite.

Capacitarea doctoranzilor pe aceste rute duce inevitabil la finalităţi valoroase (ori interesante) traduse într-o literatură de specialitate importantă sub aspect contributiv. Competenţele transversale (metodologice, cognitive, lingvistice, de expertiză, de interrelaţionare, chiar şi cele de management al riscului (!) etc.) se dezvoltă odată cu cele profesionale. Practicianul, profesionistul, artistul devin teoreticieni ai unor aspecte ce ţin de preocupările lor esenţial-profesionale, de universul diferenţelor specifice. Şi ce mai diferenţe... acolo unde domeniul pare greu de supus unor reguli ale raţiunii, se întîmplă ca perfecţiunea să conteze enorm. O notă falsă într-o interpretare, o mişcare de cîţiva milimetri în plus într-un gest al actorului, o alunecare involuntară spre kitsch în discursul plastic sînt fatale. Domeniile par să-şi autoconfigureze metodele (metodologiile), regulile şi limitele.

Coexistenţa ambelor forme de studii doctorale se bazează în ultimă instanţă pe un *compromis rezonabil şi principial* (prof. Mircea Dumitru). Trebuie avută în vedere ideea importantă a existenţei unor standarde comune în recunoaşterea oricărui tip de doctorat. Exerciţiul unui asemenea demers este în primul rînd unul al flexibilităţilor formale, al acceptării de noi criterii pe aceeaşi scară axiologică. De la ştiinţe la arte, de la inginerie la socio-umane sau umanioare, peisajul colorat al cercetării invită la dezautohtonizare, la comunicare pe paliere noi, insolite.

Momentul asumării unui doctorat corespunde unei profunde mutaţii interioare: aflarea unei etici a cercetării, a unei deontologii profesionale adecvate domeniului şi acceptarea unor standarde ale cercetării de excelenţă.

Un univers luxuriant

În lumea artei, de pildă, sînt artişti de calibru care nu se vor înrola niciodată într-un asemenea parcurs. Refuzul lor categoric devine în sine un gest expresiv. Pe de altă parte sînt şi artiştii care simt nevoia organică de a crea sisteme. Cred că şi aici e o problemă de gust. Leonardo a fost un astfel de spirit. Artiştii – în viziunea sa – au de-a face cu materiale şi strategii ce ţin de mental. Vorbesc despre nuanţe, tonuri, geometrii din spatele compoziţiilor, structuri şi energii discrete. În ziua de azi însă, artele vizuale, de pildă, se aştern peste spaţii necuprinse: nu mai este vorba de tabloul-obiect, ci de fenomene culturale ori vizuale, de noi media, de noi limbaje şi posibilităţi de expresie cu reguli şi gramatici proprii. A-ţi croi drum într-un asemenea luxuriant univers este o probă de vitalitate. În general, ştiinţele socio-umane şi-au reorientat discursul către noi perspective: ştiinţele de graniţă (antropologia, sociologia etc.) îşi dovedesc eficienţa în preocupările actuale. Experienţele realmente valoroase pot traversa domeniile, pot da idei, deschide perspective şi oferi repere. A şti să întrevezi ofertele cercetării este o virtute. A fi conştient de rezultatele armonizate ale cercetării devine o artă.

Fragmentările din societăţile contemporane revalorizează aspectele locale, identităţile, sensibilităţile de toate felurile. Să intri cu seriozitate într-un doctorat seamănă cu înălţarea unui zmeu peste o asemenea lume pestriţă. Îţi doreşti vînt bun care să te împletească în sforile altor zmeie, să te conecteze cu domenii noi de pe alte dealuri. Deznodămîntul va duce previzibil spre cunoaştere, spre revelarea potenţialului intelectual extraordinar, latent şi înălţător.

Dr. ***Lisandru Neamţu*** *este lector universitar la Universitatea Naţională de Arte Bucureşti.*

Dilema studiilor postuniversitare

supliment al revistei *Dilema veche* nr. 316, 4-10 martie 2010

Coordonator: Stela GIURGEANU
Corectură: Mădălina ŞCHIOPU
Prezentare grafică: Dan STANCIU
Secretariat de redacţie: Dana CĂLINESCU, Ruxandra TUDOR
Tehnoredactare: Adrian DAMIAN

Codrin Liviu CUȚITARU

Poveste doctorală

Pentru că în România nu există doctorat fără „cele lumești", reluăm aici, pentru cei interesați de studiile postuniversitare, un articol savuros al unuia dintre colaboratorii constanți ai Dilemei vechi. *(n. red.)*

M-am întîlnit, zilele trecute, cu un fost coleg de școală, astăzi universitar în domeniul aeronautic. Cred că simpla menționare a profesiei v-a spus deja ceva despre personajul în discuție. Omul este un savant autentic și a fost așa de cînd îl cunosc, adică de pe băncile gimnaziului. Pe atunci rezolva instantaneu ecuații imposibile, ce ne dădeau nouă, celorlalți, coșmaruri teribile. Știa principii sofisticate de funcționare a unor motoare supersonice și inventa diverse mecanisme de propulsie, speriindu-și profesorii și prietenii. Ca toate geniile însă, la sport, șuta mereu pe lîngă minge, avea ochelari cu dioptrii mari, mergea șleampăt, purta ciorapi desperecheați și nu se bucura de succes la fete. Într-un cuvînt, era un „Dexter" al comunismului tîrziu. Povestea care urmează (relatată mie chiar de protagonist) s-a desfășurat în februarie anul trecut, cînd fostul meu coleg și-a susținut, finalmente, teza de doctorat. Spun „finalmente", întrucît omul – super-scrupulos, absorbit etern în calcule și probabilități – a amînat impardonabil această formalitate academică, ajungînd să-și exaspereze coordonatorul. La limita limitei, tînărul lector a pus pe masă un tratat de aeronautică, închizînd gurile tuturor cîrcotașilor. De teama unor imprevizibile evenimente, conducătorul de doctorat a întocmit iute comisia, a simplificat birocrația și l-a împins pe erou, cu oarece impacientă, către ziua susținerii. Aceasta a căzut pe fond de nămeți și geruri ucigătoare. Ieșit din calculele siderale, amicul meu s-a văzut confruntat cu brutalitatea lumii reale, necondescivă cu savanții, după cum bine se știe.

A descoperit, cu nedisimulată oroare, că trebuia să se ocupe de aranjamente foarte concrete, pentru care nu avea „pregătire" și nici măcar „organ", după cum afirmă el însuși în prezent. În comisia de doctorat sînt membri profesori de la mai multe universități din țară, de ale căror cazare și confort, pe perioada susținerii, candidatul trebuie să se ocupe nemijlocit. Fericitul eveniment se serbează, în final, cu o „agapă", intrată – indubitabil – în sarcina aceluiași brav doctorand. Mai mult, tradiția cere ca, la despărțirea de universitarii călători, proaspătul doctor să le ofere o amintire, o atenție inofensivă, menită să proiecteze momentul în veșnicie. Bulversat, colegul menționat – căruia, ca să fim sinceri pînă la capăt, și achiziționarea unei pîini îi punea probleme majore – trecu prin iad pentru a se ocupa de toate detaliile. Le rezolvă cum putu mai bine. Închirie o masă la un restaurant mai ieftin, bugetul nepermițîndu-i nici cel mai mic exces, și cumpără cinci sticle de șampanie (drept cadou simbolic, de sfîrșit), cîte una pentru fiecare referent. Alese o marcă mai ieftină (cea mai ieftină, de fapt), care-l impresionase prin modul de prezentare a sticlei (aceasta era învelită într-o hîrtie multicoloră, ce atrăgea imediat privirea). Își pregăti costumul bun și se prezentă, în ziua cu pricina, la apelul furcilor caudine.

Nu vreau să insist asupra unor amănunte care alcătuiesc, de regulă, o zi proastă din viața oricărui individ. Totodată, nu vreau să credeți că s-a întîmplat atunci ceva cu adevărat groaznic. Nicidecum. Personajul nostru a luat doctoratul cu brio (nici nu se putea altfel), iar comisia (formată, pe lîngă conducător, dintr-o doamnă taciturnă și trei domni destul de insipizi, cu o excepție poate – un bătrînel genialoid, personalizat de aerul gen „profesor distrat") s-a dovedit extrem de amabilă și tolerantă cu stîngăciile lumești ale tînărului savant. În ciuda frigului de afară, nu au dorit nici ceai, nici cafea (colegul meu le-a băut pe toate, pentru a nu lăsa urme de „festin", urme ce l-ar fi înfuriat iremediabil pe șeful de Catedră; cu ocazia ingerării masive a lichidelor respective, el a descoperit și misterul refuzului distinșilor profesori: atît cafeaua, cît și ceaiul fuseseră preparate execrabil, protagonistul neavînd – cum spuneam – „organ" pentru mărunțișurile existenței și nici coechipier feminin pentru ajutor în asemenea situații). Ulterior, profesorii au acceptat însă invitația la masă, întrucît nimeni nu era pregătit să pornească la drum pe nemîncate. Au mers prin nămeți și ger (de unde mașină?), aterizînd, în final, în pub-ul unde colegul meu pregătise elementele „ospățului" (între altele, trebuie să zic faptul că, purtat de evenimente, pișcat de frig și atacat de multitudinea de lichide înghițite, savantul nostru aeronaut simțea o presiune gigantică în abdomen, căutînd disperat o formă de eliberare).

Comisia s-a așezat la masă, iar oficiile de gazdă și organizator nu au permis noului doctor vreo clipă de intimitate. A scos darurile simbolice și le-a oferit distinșilor oaspeți, exprimîndu-și gratitudinea pentru efort. Aceștia au luat sticlele de șampanie (colorate feeric), cumva ezitant, și au mulțumit vag deconcertați. Abia acum prietenul meu observă un detaliu ce-i scăpase atunci cînd cumpărase buclucașele „spumante". Coloritul viu al hîrtiei de ambalaj reprezenta, în realitate, imaginea unui cunoscut personaj de desene animate. Ce să fi căutat el acolo? – se întrebă aeronautul, în timp ce o cruntă bănuială începuse să-i devasteze sufletul (revenit cu disperare a doua zi la magazin, bănuiala i se confirmă: sticlele în cauză conțineau un suc ieftin, din coloranți, îmbuteliat ca „șampanie pentru copii", adică licoare de servit la petrecerile de la McDonald's pentru preșcolari).

Chelnerul sumbru preluă comanda cu plictis, aruncînd doar o privire malefică „profesorului distrat" care repeta (e drept, cam deranjant): „Eu vreau țiorbică!". Întorcîndu-se cu băuturile (clipocitul lichidelor în pahare îl făcea pe amicul meu să tremure din toate încheieturile, de parcă s-ar fi aflat într-un sadic exercițiu psihedelic, de rezistență la presiune), sinistrul waiter *at the table* auzi iarăși propoziția obsedantă – „Țiorbică! Aduceți-mi țiorbică!". Se bău în tăcere, eroul adăugînd volens-nolens material suplimentar de tortură în complicatele mecanisme renale – se vede, uneori, mai rebele decît sistemele de propulsie aeronautică. Chelnerul sosi cu farfuriile aburinde, pline de un lichid colorat incert. Observîndu-l, cu nebănuit ochi de șoim, „profesorul distrat" strigă deodată: „Am uitat să vă țspun, dar eu nu mai vreau țiorbică!". Chelnerul strînse bestial farfuria în mînă, introducîndu-și degetul mare pînă la jumătate în supă și, tocmai cînd se pregătea să i-o arunce în cap bătrînelului, doctorul în aeronautică țipă: „O vreau eu!". Înghiți lacom două castroane cu ciorbă și se ridică apoi, cu mîna între picioare, pentru a galopa către locul intim. Nu apucă. Își auzi conducătorul de doctorat țipînd inuman: „Vai, doamna profesor... Oameni buni, sunați la 112! Sunați la 112!". Privi înapoi. Referenta taciturnă zăcea inconștientă, cu capul pe masă („toxiinfecție alimentară paroxistică", se preciză pe fișa de diagnostic, mai tîrziu, la spital). Colegul meu știu atunci, fără dubiu, că pantalonii costumului bun fuseseră iremediabil compromiși...

Nu vreau să credeți că pledez din nou aici pentru schimbarea frumoaselor obiceiuri românești. Mi-am susținut și eu doctoratul și am dat, cu plăcere, de băut. În plus, astăzi, fiind membru în comisii, accept voios un pahar de șampanie la sfîrșit, chiar dacă este turnat dintr-o sticlă viu colorată. Nu solicit nici măcar îngăduință pentru aceia dintre noi care, obișnuiți mai mult cu biblioteca decît cu viața, se arată frecvent neajutorați în caruselul existenței. Cer doar, cu deplină responsabilitate și seriozitate, ca, la mesele festive, nimeni să nu mai comande „țiorbică"!

(text apărut în *Dilema veche,* nr. 271, 23 aprilie 2009)

Programul educațional „Professoria"

Fundația „Dinu Patriciu" și Fundația CODECS pentru Leadership au anunțat, pe 17 februarie 2010, programele de master în educație cîștigătoare ale competiției universitare „Professoria – profesori mai buni pentru copiii noștri".

În urma evaluării juriului din care au făcut parte peste 30 de personalități ale societății românești implicate în domeniul educației și exponenți ai mediului academic internațional, programele de master desemnate cîștigătoare sînt dezvoltate de către:

- Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Facultatea de Psihologie și Științe ale educației cu programul „Didactici aplicate pentru învățămîntul primar";
- Universitatea din Pitești, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, cu programul „Mentorat pentru profesionalizarea carierei didactice";
- Universitatea „Ștefan cel Mare" din Suceava, Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării, care a propus programul „Didactica limbilor moderne".

În plus, echipa de proiect a decis premierea a încă două programe masterale, respectiv:

- Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Psihologie și Asistență Socială, cu programul „Noi paradigme în formarea profesorilor";
- Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, care a înscris în competiția colegială programul „Master în Educație".

Programele selectate propun noi modele de formare a viitorilor profesori, cu accent considerabil pe pregătirea pedagogică și practica didactică. Programele universităților din Arad, București și Pitești au o semnificativă dimensiune inovatoare, trecînd dincolo de formarea în disciplinele de specialitate. Programul Universității din Suceava s-a remarcat printr-o abordare modernă a evaluării viitorilor profesori, subliniind importanța deosebită a probelor practice. Programul masteral al Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași răspunde inovativ unei necesități stringente privind dezvoltarea personalului didactic din învățămîntul primar.

„Orice reformă reală a sistemului educațional trebuie să acorde o atenție sporită formării și dezvoltării profesionale a oamenilor de la catedră. Acesta este motivul pentru care am pornit programul «Professoria». Proiectele cîștigătoare s-au remarcat prin abordarea integrată a criteriilor competiției, respectiv componenta practică a pregătirii viitorilor profesori, coerența interdisciplinară și, nu în ultimul rînd, metodologia de evaluare a absolvenților. Inițial, ne-am propus să premiem trei programe, însă după procesul de jurizare am decis să mai susținem încă două programe masterale" – spune Tincuța Baltag, director general al Fundației „Dinu Patriciu".

Cele cinci programe desemnate cîștigătoare vor primi cîte un grant în valoare individuală de 30.000 de euro pentru implementare începînd cu luna octombrie 2010. Prima tranșă a finanțării, în valoare individuală de 10.000 de euro, va fi acordată în vederea pregătirii documentației pentru acreditarea programelor de master de către ARACIS, termenul-limită pentru depunerea documentației fiind 31 martie 2010. Valoarea totală a acestui proiect este de 150.000 de euro.

În etapa de jurizare a competiției „Professoria", proiect lansat în luna octombrie 2009, au intrat 17 propuneri de curriculum, înscrise de 13 instituții din marile centre universitare ale țării.

PUBLICITATE

Sorin COSTREIE

O junglă rococo a gîndirii

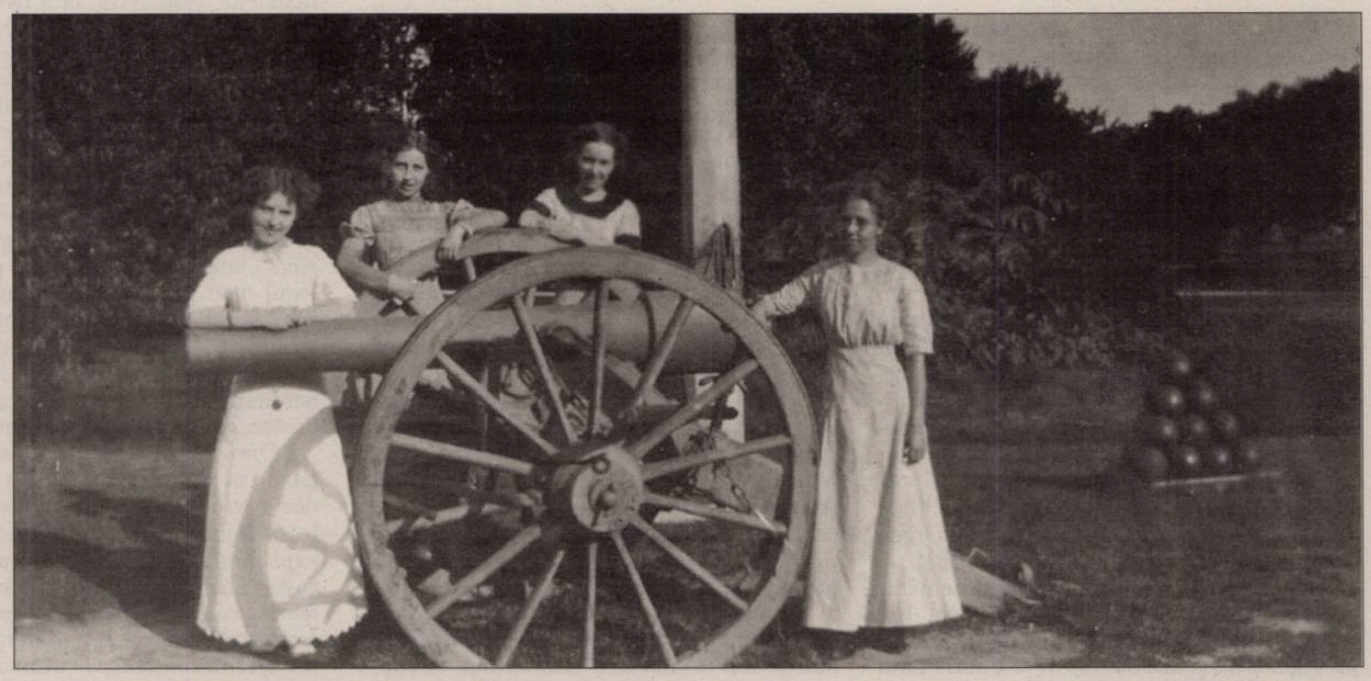

Ce este doctoratul?

Instituţional vorbind, doctoratul reprezintă astăzi o formă de consacrare universitară prin care eşti certificat ca fiind apt pentru cercetare şi viaţa academică. Originile doctoratului se pierd undeva în Europa medievală (Paris – sec. XII), cînd prin doctorat se primea certificarea că ai pregătirea necesară pentru a preda. Instituţionalizarea lui a venit însă în Germania secolului al XIX-lea, pentru ca, de fapt, să fie impus internaţional într-o formă standardizată abia în secolul trecut de către Statele Unite. Dar, dincolo de instituţii şi practici academice, ce este, în fond, doctoratul? Simplu spus, doctoratul îmi pare că este o formă de *neofilie*, o recunoaştere generală că suferi de „căutarea noului". Doctoratul este poate, înainte de toate, o *forma mentis*, în care ţi se recunoaşte predispunerea către adevăr şi creaţie. Lucrarea de doctorat, spre deosebire de cea de masterat, trebuie să fie originală, să aducă o contribuţie personală domeniului în care se desfăşoară. Pentru a aduce însă contribuţii personale trebuie să-ţi cunoşti foarte bine tema şi să fii la curent cu ultimele cercetări în domeniu. Însă simpla cunoaştere, indiferent cît de amplă, adîncă sau sistematică, nu te califică să fii doctor. Eşti doctor doar dacă eşti creativ, eşti doctor doar dacă prin jocul tău ai împins cercetarea un pic mai departe prin idei şi rezultate noi.

Doctoratul este joc. Dincolo de recompense şi ţinte academice, trebuie să îţi placă noul şi jocul. Forţînd un pic limitele cuvintelor noastre, cred că se poate spune că orice copil care se joacă face un mic doctorat, după cum şi orice doctorand este un pic copil. Ce deosebeşte însă în mod fundamental doctorandul de copil este gradul de maturitate cu care cei doi se joacă şi îşi asumă jocul, obstinaţia cu care doctorandul caută să găsească răspuns la întrebările care-l frămîntă. Copilul se poate plictisi repede de jocul său; doctorandul trebuie să-l joace ani buni, în aşa fel încît la sfîrşit să poată spune că prin jocul său a adus un spor de cunoaştere jocului mare al ştiinţei şi creaţiei.

Doctoratul este o alegere fundamentală în viaţa fiecăruia, căci presupune opţiunea fermă pentru creativitate ştiinţifică, presupune un anumit tip de angajament *întru* adevăr şi cunoaştere. Anii de doctorat sînt grei şi titlul poate fi cel mai bine valorificat doar în mediul academic, altfel riscînd o supra-calificare inutilă şi ineficientă. Doctoratul nu te face mai bun sau mai deştept, ci el arată că, în cazul său, posesorul a optat în primul rînd pentru drumul investigaţiei ştiinţifice, în detrimentul unei opţiuni pentru acţiune, avere sau implicare civică.

Dar aşa stau oare lucrurile şi la noi? Care sînt, care ar fi hibele doctoratului *made in Romania?* Din păcate, multe. Vi se pare cumva că Nicolae Mischie sau Genică Boerică au ceva de-a face cu toate aceste lucruri? Nu cred. Şi cu toate acestea sînt distinşi „cercetători şi căutători ai adevărului" de pe meleaguri mioritice. V-ar mira dacă mîine personaje ca Marian Vanghelie sau Gigi Becali ar îngroşa „tagma academică" a celor menţionaţi mai sus? Nu cred că mirarea ne-ar fi prea mare. Am zîmbi trist şi am merge mai departe pe drumul nostru cotidian, cu sau fără popasuri doctorale. Dar aceste derapaje ale României contemporane ne spun ceva îngrijorător. Doctoratul este îndeobşte văzut aici ca un titlu ce trebuie achiziţionat urgent, căci dă bine pe cartea de vizită, dar poate şi mai trist şi îngrijorător este faptul că este văzut ca formă ultimă de consacrare academică. Ne lovim la tot pasul de reacţii înţelepte de tipul: „Acum că ai terminat facultatea, ce tot mai citeşti acolo?". Sau: „Ce mai înveţi dacă ţi-ai terminat şi masterul?"; „Ce mai studiezi acolo, că doar ţi-ai dat doctoratul?". Astfel de cuvinte sînt grave căci exprimă o stare de spirit generalizată conform căreia învăţarea, cercetarea, studiul, cunoaşterea, creaţia trebuie să se oprească undeva, de preferinţă repede, pentru ca după aceea să faci şi tu cu adevărat ceva. „Ce", mai precis, nu se ştie bine, dar important e să faci şi nu să studiezi. Studiul nu este încurajat decît în măsura în care aduce un titlu, iar cel de doctor este cel mai înalt, fiind astfel şi cel mai vînat. Există o întreagă industrie a achiziţionării sale, cu clientela aferentă ei. Se cumpără lucrări, examene, referate. Avem astfel lucrări de doctorat de vînzare pe Internet, avem o bogată clientelă doctorală care nu are mai nimic de-a face cu comunitatea ştiinţifică, avem cerere şi ofertă. Ce nu avem: nu avem cercetare şi creaţie. Avem piaţă doctorală, dar nu avem viaţă doctorală. Nu avem o bună coordonare a acestui proces anevoios şi complex la capătul căruia stă o teză de doctorat închegată şi terminată.

Studentul nu este văzut de către profesor drept partener întru cunoaştere, ci un mic trepăduş.

Dar doctorandului nu-i trebuie doar coordonarea tezei, el trebuie pus pe anumite coordonate existenţiale şi academice, el trebuie îndrumat pas cu pas către adevăr, el trebuie integrat în familia cercetătorilor deja consacraţi. Acest lucru se face firesc şi de la sine într-un mediu academic normal. Doctoranzii îşi au conferinţele lor, lucrează împreună pe echipe în laboratoare sau la proiecte comune, sînt, într-un cuvînt, integraţi comunităţii academice. În România, din păcate, această integrare este excepţia, şi nu regula. Aici, în genere, studentul nu este văzut de către profesor drept partener întru cunoaştere, ci un mic trepăduş cu veleităţi spirituale care trebuie să-l asculte orbeşte. Doctorandul participă la diverse granturi de cercetare, de cele mai multe ori doar pentru ca directorul de proiect să obţină mai multe puncte, fără să fie însă realmente integrat într-un proiect de cercetare. Modelul nu face decît să copieze exemplul, mai larg social, în care se vînează dregătorii şi în care ce este sub tine este de ignorat, iar ce-i peste tine e de adulat. Foarte rar se cultivă spiritul critic şi creativitatea, în cea mai mare parte se cere doar obedienţă, iar viaţa academică românească nu face excepţie de la acest model. Cultivarea obedienţei în defavoarea competenţei este o boală gravă şi endemică a societăţii noastre şi, în parte, s-ar putea ameliora în primul rînd printr-o acţiune concentrată de depolitizare instituţională. Omul politic vrea tot: şi putere şi avere şi titluri pompoase.

Spuneam că modelul actual de doctorat, cu cursuri şi examene, a fost impus de şcoala nord-americană, însă structura sa a fost fixată în Germania, unde s-au pus bazele doctoratului modern. Aici avem parte de coordonarea unui *Doktorvater*, conducătorul de doctorat, care are un rol hotărîtor în viaţa doctorandului. El este, în definitiv, cel care îşi transferă responsabilitatea mai departe şi care te face apt să devii, la rîndul tău, doctor. Este ca un episcop universitar care te unge „doctor". El asigură buna funcţionare a sistemului. De aceea, poate nici măcar Mischie şi Boerică nu sînt de blamat atît pentru „creativitatea" lor, cît sînt conducătorii pe care aceştia i-au avut, plus comisiile de doctorat care şi-au dat girul ca astfel de personaje agramate şi cu iz penal să joace într-o tragică comedie doctorală.

Doctorat made in Romania...

Problema este că, odată „uns" doctor un individ ca Mischie, el poate la rîndul lui să „ungă" mai departe sistemul, proliferînd, duplicîndu-se în mod nefast. De observat însă că această goană după titluri nu este de ieri, de azi, ea este o plagă grea a României contemporane. Să nu uităm că şi Elena Ceauşescu era un „ilustru cercetător", cu un doctorat „strălucit" în chimie. Parvenitul cultivă inevitabil un astfel de comportament în care totul este de vînzare şi unde totul poate fi cumpărat cumva.

Doctoratul nu e însă o componentă exotică a societăţii noastre, el e parte a oricărei vieţi academice normale, viaţa academică fiind, la rîndul ei, un produs social. Poate e un produs social mai special pentru că structura vieţii academice este una paradoxală: la nivelul formelor instituţionale, este poate sistemul cel mai conservator al societăţii, fiind totodată însă, la nivelul conţinutului ideatic, sistemul cel mai inovativ. Dar pentru a se naşte noul, trebuie să existe o comunitate academică închegată, aflată într-un permanent dialog şi competiţie. Discursul academic, fie cel oral de la conferinţe, fie cel scris din lucrări de specialitate, trebuie să fie clar şi argumentativ, bazat pe analiză critică şi rezultate.

Dacă ne vom uita însă la discursurile şi intervenţiile noastre, vom observa că acestea sînt de regulă lungi, complicate şi ceremonioase. Ai de cele mai multe ori senzaţia că eşti într-o junglă rococo a gîndirii, relaţiile fiind foarte protocolare şi foarte atente la ranguri şi titluri. Doamne fereşte să-i spui unui profesor că este conferenţiar: rişti, ca în armată, să cureţi toalete pînă la eliberare doar pentru că ai încurcat gradele şi i te-ai adresat unui general cu „să trăiţi, domn' colonel!". Cel mai bine le spui la toţi „domn' profesor" şi e în regulă, chiar dacă sînt mai „mici" pe scară academică; se vor simţi măguliţi şi o să-ţi zîmbească larg şi binevoitor. Aplecarea aceasta spre formalism nu este însă doar amuzată, ci este şi foarte dăunătoare, căci tot acest fast exacerbat, toate aceste forme de interacţiune socială complicate şi ineficiente riscă să suspende conţinutul real al comunicării.

Situaţi la porţile Orientului, sîntem inevitabil dezorientaţi către formalism şi cantitate. Întrebarea de neocolit în cazul unei teze de doctorat este cîte pagini are. Urmează: cu cine ai făcut-o şi poate mai apoi te întreabă şi despre ce ai scris. Ce ai scris efectiv nu prea contează, primii parametri sînt foarte importanţi. Nu contează ce rezultate ai obţinut sau ce impact academic ai avut, contează cît de mare e, cine e coordonatorul şi, eventual, şi despre ce e. Atît. Restul, poziţii, argumente, contribuţii nu sînt aşa de interesante, decît poate pentru puţini, prea puţini. Şi nu vorbesc aici de cei din breaslă, care doar ei îţi pot înţelege detaliile muncii tale doctorale, ci de acei puţini care sînt interesaţi de ideea generală a lucrării, de nou, de creaţie şi cunoaştere. Poate că ar merita scrisă o lucrare de doctorat despre cum se desfăşoară doctoratul *made in Romania...*

***Sorin Costreie** este profesor la Facultatea de Filozofie, Universitatea din Bucureşti.*

Dragoș PREDA

Sîngele apă nu se face

Periplul devenirii şi maturizării avea să înceapă la finele anului 2002. Atunci s-a ivit pentru întîia oară oportunitatea de a pleca la studii. Aşadar, cu un an înainte de a părăsi meleagurile natale, totul părea frumos, o nouă „mică" excursie. Ştiam de Sorbona, dar nicidecum de *Paris 1 Panthéon-Sorbonne,* sau de *UFR 11 – Sciences Politiques*. Totuşi, clipa plecării avea treptat să se concretizeze: examenul DALF la Institutul Francez, o mică cercetare mai profundă legată de facultate şi sistemul de învăţămînt francez... pe scurt, conştientizarea. Acest fapt avea să-mi taie entuziasmul; aveam să realizez că lăsam în urmă iubirea, prietenii, aerul boem al studenţimii din Bucureşti, tot ceea ce era viaţă la acel moment. Pentru ce anume? Nici eu nu eram sigur...

Plecarea din ţară

La începutul toamnei lui 2003, am plecat la studii la Paris, parcă pe urmele vechilor paşoptişti, dar cu un aer profund de mileniul trei; plecasem pentru a termina facultatea (cursurile de *Licence* şi *Maîtrise* – ce avea să devină *M1 – Master 1,* în noul sistem Bologna), neştiind că voi ajunge să urmez cursurile de DEA (*M2 – Master 2, sistem Bologna).*

Primul şoc avea să se numească limba... nu semăna deloc cu ceea ce învăţasem în timpul liceului sau pentru examenul DALF, nu era limba lui François Villon, dar nici a lui Balzac, Zola sau Marcel Proust, nici a *Micului Prinţ* al lui Antoine de Saint-Exupéry ori a *Străinului* lui Albert Camus. Recent îmi spunea cineva că pentru a învăţa cu adevărat o limbă străină trebuie să schimbi mentalul, elementele de referinţă ale sinelui, modul de a gîndi... Aveam să constat acest fapt...

La începutul experienţei pariziene aveam să resping o reală socializare, nedorind să mă rup de acasă în nici un fel... Vin dintr-o familie de istorici unde respectul pentru memoria neamului şi valorile meleagurilor natale sînt mai mult decît profunde. Totuşi, ca orice membru al unei generaţii noi, revoluţionare, format în mentalul politic şi nicidecum în cel istoric, am privit mereu patriotismul în mod realist, pragmatic, ca o îmbinare sublimă a calităţilor, precum şi a defectelor unui neam. Aveam să realizez că mîndria naţională este o armă de preţ a identităţii unui popor, poate tocmai a acelui popor care a ştiut întotdeauna să facă apel la valorile sale cultural-spirituale.

De la mii de kilometri depărtare, România se vede altfel, conturată de, poate, cel mai pur cuvînt românesc: *dor*. Am realizat că pentru a înţelege mai bine un element, un lucru, o idee, trebuie să iei o oarecare distanţă, pentru a avea capacitatea de a privi, în ansamblu... Da Vinci spunea: „... detaliile creează frumuseţea, dar frumuseţea nu este un detaliu"; totdeauna am completat acest dicton cu „frumuseţea este armonia detaliilor". Am învăţat nu doar să-mi admir mai profund ţara, neamul, dar şi să trec peste acele elemente negative, defetiste, caracteristice oricărui grup social.

Am realizat de curînd două lucruri care ar trebui să-i pună pe gînduri: patriotismul este o meserie de final de carieră, iar conştiinţa identitară răzbate mai puternic peste hotare...

Cînd am revenit acasă, am constatat că iubeam Parisul, am constatat că trebuie să învăţăm să degustăm frumuseţea lucrurilor în sine, să încetăm să comparăm. De atunci pînă în prezent „predic" cu înverşunare, aş putea afirma, importanţa experienţei studiului peste hotare. Tind să cred că aceasta prezintă numai avantaje, atît de ordin educativ-cultural, cît şi de ordin spiritual, în viziunea maturizării.

Întors la obîrşie, am fost deseori întrebat „de ce?" şi chiar pînă în ziua de azi replica mea rămîne neschimbată – „noi, românii, avem o vorbă: omul sfinţeşte locul"; consider că nu am nevoie de un loc bun, călduţ pentru a-mi fi bine, ci totul depinde de mine, de cum îmi aştern, şi de oamenii care-mi sînt alături.

O mutaţie de identitate

Neamul acesta are un potenţial imens, dar sîntem „în criză de lideri", aşa cum afirma recent camaradul meu Sebastian Burduja – preşedintele LSRS. Totuşi, această criză este una a valorilor, a reperelor, iar de afară se poate observa că nu ne aparţine doar nouă... întreaga lume se găseşte la moment de răscruce, în plină mutaţie identitară... *mutatis mutandis*. Ceea ce ne trebuie este un pragmatism social, o împrospătare economică, politică, culturală, pe baze juridice solide, conturată de o viziune pe termen lung, durabilă şi unitară.

În ţară am ajuns să mă lovesc de sistem, am învăţat şi continui „să fiu educat" să mă adaptez acestuia. Frica schimbării şi opoziţia îndîrjită în faţa acestor tendinţe natural-sociale se manifestă în întreaga societate românească.

Totuşi, tind să cred că inerţia nu mai este posibilă; singura cale rămîne schimbarea, transformarea acestei lumi româneşti. Problema ce se pune este de pe ce baze pleacă această evoluţie, deoarece impactul nu va fi simţit de noi... ci de generaţiile viitoare.

În prezent, sînt peste 50.000 de tineri români plecaţi la studii, împrăştiaţi pe întreg mapamondul, iar numărul acestora este în continuă creştere. Mulţi hotărăsc să rămînă departe de casă, nu neapărat uitînd creuzetul ce le-a dat fiinţă... mai degrabă uitaţi de sistem. Ţara este elementul unitar şi convergent al unui popor şi este de datoria ei, prin reprezentanţii acesteia, să menţină vie conştiinţa acestui neam.

Recent, afirmam potenţialul extraordinar al diasporei româneşti, menţionînd faptul că statul român utilizează poate sub 5% din adevărata forţă a acestei resurse umane, intelectuale. Interconectarea reală, pe baze durabile, cu această forţă umană răspîndită la nivel global ar potenţa poziţia României, nu doar pe harta Europei, ci a întregii lumi.

Am realizat de curînd două lucruri care ar trebui să-i pună pe gînduri, în primul rînd, pe cei de datoria cărora este să valorifice întreaga paletă de resurse de care dispune acest popor, şi anume faptul că: patriotismul este o meserie de final de carieră, iar conştiinţa identitară răzbate mai puternic peste hotare... Schimbarea vine din afară, vine cu forţă, neţinînd cont de dorinţe ori de previziuni, fiind de natură funcţională. Tot ceea ce este necesar e ca aceasta să fie profund integrată şi conştientizată...

Dragoş Preda *este vicepreşedinte al departamentului Relaţii Externe, Liga Studenţilor Români din Străinătate.*

PUBLICITATE

Diana NEAGU

Libertatea de a fi

„*Libertatea* de a scrie, în caz că acceptaţi propunerea, vă aparţine în totalitate.“ Aşa am ajuns să scriu acest articol. Şi pentru că toate lucrurile sînt legate între ele, pot spune, de fapt, că ultimii mei doi ani cel puţin (pentru că de ei am să vorbesc) stau, albi, cuminţi şi bătuţi de vînt, sub semnul *libertăţii*.

Astfel, am terminat masteratul într-un domeniu în care libertatea era la ordinea zilei, subiect de mari şi înfocate discuţii între colegi, profesori, părinţi, organizaţii, sponsori, ţări şi politici: drepturile copilului. Titlul mare, dezvoltat şi atotcuprinzător (deşi am acoperit foarte puţine, pînă la urmă): *European Master in Childhood Studies and Children's Rights*.

Universitatea la care am terminat stă sub acelaşi însemn alb şi bătut de vînt: Universitatea Liberă *(Freie Universität)*. Oraşul, bătrîn, bombardat, despărţit şi în care la tot pasul geme încă lupta pentru libertate: Berlin. Apoi, mînată de aceleaşi întrebări despre ce este şi pînă unde se poate întinde libertatea, mi-am luat zborul cît de departe a fost cu putinţă şi am cercetat un grup de copii pentru care libertatea e lege: copiii care fug de acasă şi trăiesc pe străzile din Cusco, Peru.

Şi m-am întors, liberă şi cu inima strînsă.

A învăţa o atitudine

Anul la Berlin a fost pentru cariera şi pentru dezvoltarea mea profesională cel mai folositor. Însă nici profesorii, nici obiectele sau informaţiile aflate, nici metodele folosite sau oamenii din domeniu cunoscuţi nu au avut forţa care să mă determine să spun acest lucru. Cel mai important lucru pe care l-am învăţat este şi cel mai simplu. Am învăţat o atitudine. Am învăţat că, înainte de toate, un om se respectă indiferent de vîrstă, cu părerile şi opţiunile lui. Că faptul de a avea mai multă experienţă de viaţă nu e întotdeauna un argument pentru a şti ce-i mai bine pentru cei mici, şi că trebuie să ne gîndim de două ori cînd luăm decizii pentru ei. Şi, dacă sîntem pregătiţi să acceptăm asta, să îi lăsăm uneori pe ei să decidă.

Am învăţat că, aşa cum există rasism, sexism şi alte -isme, există şi adultism. Adică discriminarea şi desconsiderarea copiilor, văzuţi ca fiinţe necoapte, ne-întregi, care nu ştiu ce e cel mai bine pentru ei şi cărora trebuie să le ordoni.

Am învăţat să gîndesc şi să învăţ, de la toată lumea, inclusiv de la copii.

Acum lucrez într-o şcoală. Am în minte şi în suflet, ca întotdeauna, libertatea: a nu recurge la „pedagogia oprimatului“ (cum îşi numea Paolo Freire cartea despre educaţia în libertate), ci a crea un mediu în care există alegeri şi elevii nu sînt pîlnii în care se toarnă, ci rîuri care curg.

Cît de bine funcţionează aceste idei măreţe, aceste vise şi idealuri? Aş da, pe eterna scală de la 1 la 10 cu care sîntem obişnuiţi, un... 4. Da, ideile măreţe nu pot trece clasa... O ştiu profesorii cei mai entuziaşti, directorii celor mai bune şi mai apreciate şcoli, o ştiu părinţii şi o ştiu chiar şi elevii.

Lucrez de 5 luni şi am avut timp doar să fac cunoştinţă:

– cu profesorii: „Dar doar tu nu faci ce vor ei (elevii)!!!“, „Arată-le că tu eşti profesorul şi ei sînt elevii!“;

– cu părinţii: „Nici libertinajul ăsta... O să înaintaţi în vîrstă şi cînd veţi avea şi dumneavoastră copii veţi vedea...“;

– cu elevii: „Ar trebui să vă impuneţi“; „Cînd sîntem gălăgioşi, ascultaţi-ne!“.

Spaţiul neliberalităţii

Din toate locurile în care aş fi putut să fiu ca să continui drumul libertăţii, şcoala este un loc, prin definiţie, neliber. Un exemplu foarte scurt: săptămîna asta, şcoala în care lucrez a adoptat sistemul „detenţiilor“, pe motiv de disciplină. Copiii care nu se comportă adecvat mai trebuie să rămînă o oră, în afara programului şcolii, sub strictă supraveghere, făcînd teme suplimentare. Interesant sistem şi de altfel sigur va funcţiona, va crea oameni disciplinaţi şi care ştiu să respecte regulile. Cu preţul privării de libertate.

Şi acum ajung la cea mai mare dilemă a acestor doi ani, dilemă care a venit odată cu nărăvaşa de libertate: se poate, în fond, pune în practică educaţia în libertate? Şi dacă da, va fi omul mai fericit sau dezvoltarea lui mai înfloritoare?

De fapt, am avut bucuria de a vedea două instituţii care adoptau o asemenea politică: prima, în oraşul cel liber şi fără de zid, într-o aşa-zisă „şcoală liberă“. Acolo copiii îşi alegeau orarul, votau regulile şcolii şi activităţile, iar la începutul zilei stăteau în cerc şi discutau (pe acelaşi nivel ca şi profesorii şi moderînd ei înşişi discuţiile!) despre problemele săptămînii. După vizita de acolo ne întrebam, noi, studenţii la EMCR (prescurtarea programului de masterat), dacă ne-am fi dat copiii la o astfel de şcoală. Încă nu am ajuns la o concluzie.

A doua instituţie de acest gen era chiar cea din Cusco, o asociaţie al cărei motto era chiar „educaţia în libertate“. Acolo exista un dormitor pentru copiii care nu aveau unde să-şi petreacă noaptea şi unde aceştia puteau dormi, lua micul dejun şi face diferite alte activităţi, puteau primi consiliere în legătură cu mersul la şcoală sau găsirea unui loc de muncă. Totul – dacă şi numai dacă ei chiar îşi doresc acest lucru. Nu sînt închişi, nu sînt obligaţi să doarmă acolo în fiecare noapte, sînt întrebaţi ce decid să facă în continuare. Ne-am întrebat însă dacă este un lucru într-adevăr benefic pentru ei... După 200 de pagini şi 6 luni de reflecţii, nu am ajuns încă la un răspuns.

Precum elevii mei, uneori copiii înşişi aşteaptă să fie obligaţi, ameninţaţi, scuturaţi, împinşi de la spate... Dar acest lucru stă în firea lucrurilor sau este expresia învăţării unui sistem în care cineva – mai mare – ia deciziile şi altcineva – mai mic – execută?

Am *libertatea*, faţă de mine însămi, de a-mi pune aceste întrebări şi de a încerca, zi de zi, o cale în care să ajung la vreo concluzie. Faţă de ceilalţi însă (în cazul de faţă, ceilalţi sînt copiii), aş spune că am *obligaţia* să caut răspunsuri şi un drum potrivit pentru a cunoaşte. Şi îmi dau libertatea de a visa la o lume în care toţi ne luăm responsabilitatea de a ne gîndi dacă ceea ce facem contribuie într-adevăr la înfrumuseţarea omenescului din noi.

Diana Neagu *a fost bursieră a Fundaţiei „Dinu Patriciu“.*

Deficitul universităţilor româneşti

Concluzia unui recent studiu făcut de Agenţia Română pentru Asigurarea Calităţii în Învăţămîntul Superior (ARACIS) este: „Universităţile româneşti se confruntă cu un deficit de calitate a rezultatelor lor academice atunci cînd sînt comparate cu universităţile performante din Europa“. Această primă analiză sistematică a stării calităţii activităţilor din sistemul românesc de învăţămînt superior în context european a fost publicată în ianuarie 2010 şi realizată în cadrul unui proiect finanţat din Fondul Social European de către Guvernul României, proiect intitulat „Asigurarea calităţii în învăţămîntul superior din România în context european. Dezvoltarea managementului calităţii academice la nivel de sistem şi instituţional“. Analiza relevă existenţa unui deficit de calitate a predării şi învăţării universitare, al competitivităţii multor calificări universitare şi al producţiei de cunoaştere ştiinţifică şi de inovare din universităţile noastre, atunci cînd acestea sînt comparate cu universităţile europene performante.

Deşi la nivel european, în contextul implementării Procesului Bologna, învăţămîntul superior din România se bucură de aprecieri şi de o imagine bună (conform *Bologna Process Stocktaking Report,* elaborat în vederea conferinţei ministeriale de la Leuven, 2009), iar ţara noastră a obţinut calificativul „performanţă excelentă“ pentru 8 dintre cei 12 indicatori care măsoară gradul de implementare a Procesului Bologna, deocamdată universităţile româneşti nu numai că nu se află în nici una dintre clasificările europene sau globale ale celor mai bune instituţii de învăţămînt superior, dar nu se află nici în topul primelor 5 destinaţii de studii pentru studenţii vreunei ţări europene. Totodată, există un decalaj între sistemul extern naţional de asigurare a calităţii, evaluat pozitiv la nivel european, şi capacitatea universităţilor de a implementa mecanismele de asigurare şi îmbunătăţire a calităţii. Multe dintre universităţile româneşti nu au comisii active de asigurare internă a calităţii şi suferă cronic din cauza lipsei unor sisteme funcţionale de colectare, procesare şi raportare a datelor privitoare la fluxurile de studenţi şi activităţi din interiorul lor.

Raportul susţine, pe baza unor analize extinse ale rezultatelor evaluărilor instituţionale şi ale unor serii de date obiective şi subiective, că standardele de calitate din majoritatea universităţilor noastre se află încă în decalaj faţă de cele din universităţile europene performante.

Deşi dispunem de o Lege a asigurării calităţii în educaţie (2005), în ciuda instituirii unor politici publice stimulative, inclusiv financiare, de creştere a calităţii serviciilor universitare şi chiar dacă în cele mai multe universităţi funcţionează comisii instituţionale de asigurare a calităţii, efectele benefice ale acestora asupra rezultatelor în învăţare ale studenţilor sînt încă minore.

Drept urmare, dacă nu sînt introduse corecţii mari şi rapide, în sistem şi în universităţi, riscăm să avem şi în viitor universităţi tot mai puţin performante, diplome tot mai multe, competenţe individuale de tip profesional tot mai puţine şi, în final, să ne confruntăm cu o lipsă cronică de competitivitate europeană.

(extras din comunicatul de presă ARACIS cu privire la Barometrul Calităţii pe 2009)

PUBLICITATE

Alexandra MNOHOGHITNEI

Bursier la Oxford

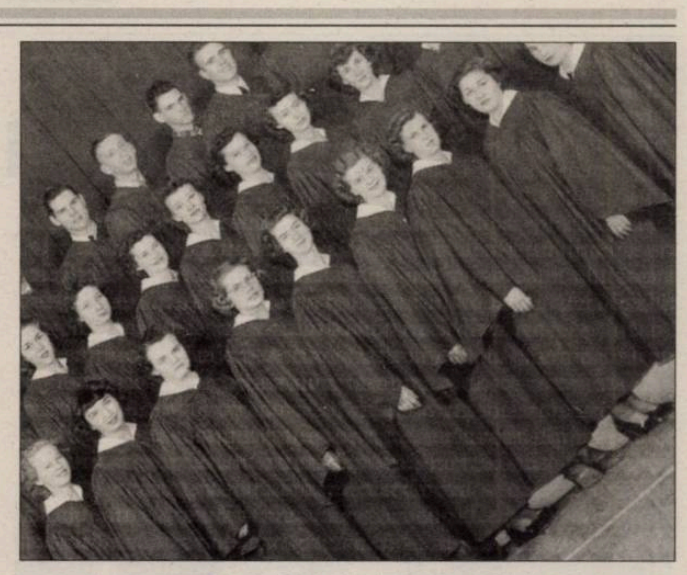

Am absolvit MBA-ul de la Oxford de cîteva luni; a fost o experienţă intensă, atît la nivel academic, cît şi cultural. MBA-ul a abordat o tematică largă (strategie, finanţe, economie avansată), ajutîndu-mă să înţeleg mai bine tendinţele din mediul economic şi de afaceri internaţional. Cursurile au fost predate de profesori cu activitate academică internaţională, dar şi de foşti manageri de top.

A fost fascinant să dezbatem în timp real criza economică şi să rediscutăm critic fundamentele economice clasice care par să nu mai explice corect evoluţiile pieţelor financiare. Adeseori, ceea ce ni se prezenta la curs într-o zi apărea exemplificat în *The Financial Times* din zilele următoare.

Cursurile intensive m-au ajutat să aprofundez partea teoretică, dar adevărata valoare a venit din învăţarea practică, prin studii de caz, prelegeri şi proiecte. Dezbaterea în clasă a studiilor de caz a relevat complexitatea problemelor şi diversitatea soluţiilor, în timp ce conferinţele ofereau rara ocazie de a afla direct opiniile unor mari personalităţi ale lumii politice (Margaret Thatcher, Shimon Peres), economice (Robert Shiller) sau de afaceri (Jeff Skoll, Craig Barrett).

La conferinţa „Silicon Valley Comes to Oxford", am avut plăcerea să-i întîlnesc pe unii dintre cei mai importanţi antreprenori din lume. În vacanţa de primăvară am fost în Silicon Valley pentru a cunoaşte spiritul antreprenorial la el acasă, la întîlniri cu fondatorii Twitter, LinkedIN, Siebel şi alţii.

Avantajele multiculturalităţii

Tot ca parte practică a MBA-ului, am avut şansa să particip într-un proiect de consultanţă strategică în San Francisco, studiind piaţa incubatoarelor de afaceri pentru antreprenori din domeniul software din SUA şi Marea Britanie şi venind cu recomandări pentru iniţierea unui nou incubator. În acest proiect, lucrînd alături de o colegă din Coreea, un american şi un indian, am înţeles importanţa echilibrului într-o echipă şi avantajele unei echipe multiculturale.

Oxford atrage în fiecare an studenţi din toate colţurile lumii, dornici să atingă performanţe academice superioare, într-o comunitate dinamică ce absoarbe critic orice experienţă valoroasă, păstrîndu-şi în acelaşi timp tradiţiile. Oxford încurajează schimbul de idei, punînd accent pe libertatea de opinie şi non-discriminare. La MBA, studenţii vin cu experienţă şi expunere profesională variată, de la medicină pînă la strategie şi finanţe. Am avut 233 de colegi din 40 de ţări, majoritatea americani şi asiatici; surprinzător, doar opt dintre ei erau britanici.

Am fost entuziasmată să descopăr diferenţe culturale, foarte importante într-un mediu de muncă global: este interesant să observi profesionalismul american, minuţiozitatea japoneză şi sclipirea indiană în acelaşi proiect.

Organizarea universităţii facilitează interacţiuni multiple. Fiecare student este afiliat unui departament (concentrat pe cursuri), dar şi unui colegiu (concentrat pe viaţa socială). O cină formală la colegiu este întotdeauna un cadru care stimulează discuţii şi dezbateri dense; un invitat frecvent al colegiului meu era matematicianul John Lennox, cunoscut pentru extraordinarele dezbateri cu celebrul biolog Richard Dawkins, un alt „oxonian".

Oxford pune mare accent pe reţeaua de absolvenţi, lucru ce ar trebui aplicat şi de universităţile din România. Ca absolvent primeşti o adresă de email permanentă şi ai acces la o reţea vastă de contacte (absolvenţi şi profesori) care, deşi sînt împărţiţi în lumea întreagă, sînt foarte receptivi şi serviabili, ajutîndu-te cu sfaturi, recomandări şi informaţii. Astfel se încurajează menţinerea unei comunităţi fără frontiere, cu ambasadori ai Oxfordului din toate generaţiile.

Subfusc-*ul şi limba latină*

O parte importantă din farmecul Oxfordului o constituie tradiţiile vechi de sute de ani; la prima vedere, acestea par să te îngrădească, dar substraturile lor evidenţiază valorile esenţiale ale universităţii. La Matriculation, ceremonia de înmatriculare este veche de sute de ani, toţi studenţii îmbrăcaţi în *subfusc* (uniforma academică cu o robă specifică) se încolonează într-un „marş al pinguinilor" pentru a asculta prelegerea în limba latină. Surpriza am avut-o la primele examene, cînd am aflat că trebuie să purtăm acest *subfusc*. Astfel, la stresul examenelor intensive s-au adăugat grija legării fundiţei la gît şi călcatul robei. Am înţeles că *subfusc*-ul nu este doar o tradiţie; el reprezintă egalitatea tuturor studenţilor în faţa examinatorilor, semnalînd importanţa şi solemnitatea examenelor.

De la început am primit o carte groasă cu reguli stricte de examinare adunate de sute de ani, prin care universitatea protejează munca onestă, încurajînd originalitatea şi libertatea de exprimare. Examenele şi toate lucrările predate conţin o declaraţie personală de non-plagiat (plagiatul pedepsindu-se sever, pînă la exmatriculare). Pentru a se asigura imparţialitatea examinatorilor, pe lucrare nu se trece numele, ci un număr la care profesorul nu are acces; mai mult, lucrările sînt corectate de examinatori externi şi interni.

Deşi programul era foarte încărcat, cu ore tîrzii petrecute în bibliotecă, am încercat să trăiesc evenimentele importante ale Oxfordului: m-am bucurat de cîştigarea cursei anuale de canotaj Oxford *vs* Cambridge (din echipaj, patru erau colegi de MBA), m-am trezit împreună cu sute de oameni la 5 dimineaţa pentru May Morning Celebrations (întîmpinarea primăverii cu cîntece corale la colegiul Magdalen) şi am experimentat puţin din *Alice în Ţara Minunilor* jucînd crochet (cu o crosă, şi nu cu un flamingo...).

Experienţa de la Oxford m-a ajutat să-mi formez o bază solidă de cunoştinţe şi mi-a dat o perspectivă mult mai largă de abordare şi înţelegere a afacerilor. După absolvire mi-am dorit să încep o nouă carieră în domeniul bancar, în care să pot folosi şi experienţa anterioară din IT.

Acum lucrez pentru o bancă multinaţională, o organizaţie dinamică, determinată să aducă schimbare în mediul bancar românesc.

Sînt convinsă că oamenii pregătiţi care se întorc în România au şanse mari de reuşită, întrucît au o scară de valori bazată pe etică, muncă şi competenţe – cheia succesului pentru a induce transformările aşteptate în organizaţiile româneşti.

Alexandra Mnohoghitnei *a fost bursieră a Fundaţiei „Dinu Patriciu" la Oxford University.*

Adrian MURTAZA

Masterate în străinătate, doar la facultăţi de top

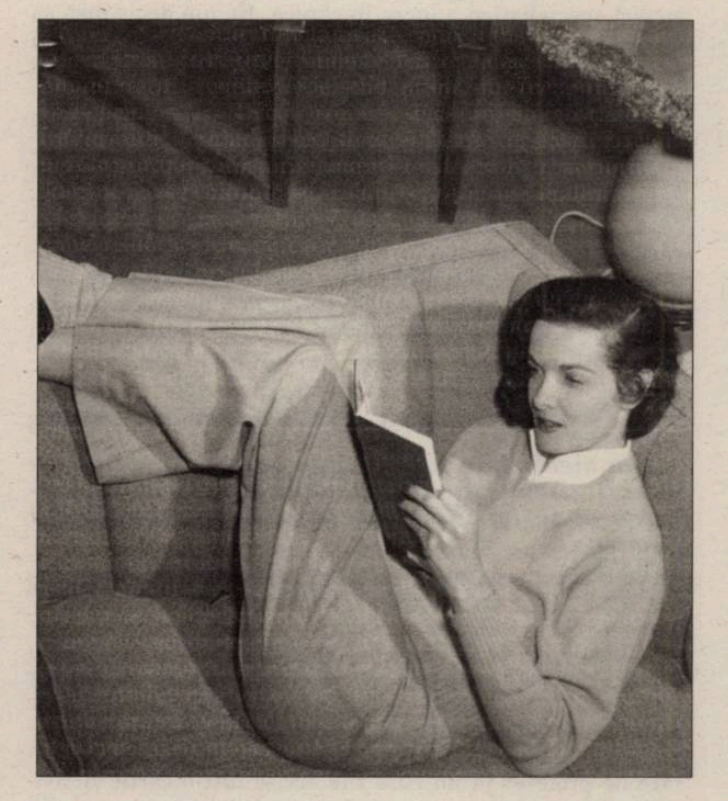

Liga Studenţilor Electronişti este una dintre cele mai vechi organizaţii studenţeşti din Bucureşti, fiind înfiinţată în 1990, de către un grup de studenţi ambiţioşi care şi-au dorit să se implice mai mult în activităţile extraşcolare. Studenţii aveau nevoie de o organizaţie studenţească pentru a-şi exprima punctul de vedere, pentru a fi apăraţi cînd drepturile lor sînt încălcate. Astfel, imediat după înfiinţare, reprezentanţii LSE au devenit membri ai Consiliului Profesoral şi ai Senatului Universităţii. Ceea ce a fost gîndit atunci ca o punte de legătură între studenţi şi conducerea facultăţii/universităţii s-a dezvoltat astăzi într-o organizaţie puternică, bine structurată care, pe lîngă activitatea de reprezentare a studenţilor, are ca obiectiv şi realizarea unor programe şi proiecte cît mai diversificate pentru studenţi.

Experienţa implicării într-o organizaţie studenţească este un plus semnificativ pentru dezvoltarea personală a oricărui student. Un ONG reprezintă mediul ideal pentru a-ţi dezvolta abilităţi cum ar fi comunicarea asertivă, managementul proiectelor şi al timpului, spiritul de leadership şi munca în echipă, precum şi vorbirea în public. După aproape patru ani de activităţi şi voluntariat, îmi dau seama că, de fapt, LSE a investit în mine şi nu invers. Am avut şansa să îmi expun ideile, să le transform în proiecte, să experimentez, să greşesc şi să o iau de la capăt, să cunosc oameni cît se poate de diferiţi şi să îmi fac numeroşi prieteni care mă fac să nu regret nici măcar o clipă faptul că, de cele mai multe ori, am renunţat la timpul liber pentru LSE.

LSE este membră a Uniunii Naţionale a Studenţilor din România şi, împreună cu aceasta, sîntem implicaţi în organizarea celui mai mare festival studenţesc din România: „Studenţiada". De asemenea, colaborăm foarte bine cu Ministerul Tineretului şi Sportului şi Youth in Action, cu care am organizat cursuri şi training-uri de educaţie non-formală, de scriere a proiectelor sau schimburi de studenţi cu ONG-uri partenere din Polonia, Albania sau Moldova.

Cîteva dintre proiectele principale ale organizaţiei ar fi: Concursul anual de roboţi „Robochallenge", Concursul profesional „Tudor Tănăsescu", Tîrgul de job-uri „High Company Presentation", Programul „Student Internship", Trupa de teatru LSE, Trainig ARACIS etc.

Facultatea de Electronică, Telecomunicaţii şi Tehnologia Informaţiei se numără printre cele mai grele facultăţi din Bucureşti şi de aceea procentul studenţilor care termină la timp este de aproximativ 60%, iar dintre aceştia doar puţin peste jumătate se şi angajează în domeniu.

Odată cu trecerea la Procesul Bologna a sistemului de învăţămînt românesc, studenţii se simt „obligaţi" să urmeze un master în domeniu, deoarece pregătirea de licenţă nu este suficientă pentru instruirea profesională a unui inginer. Specializarea pe un anumit domeniu o poţi obţine abia după ce ai terminat şi studiile de master, iar pentru angajatori este foarte important să ai o pregătire cît mai completă. Numărul studenţilor care aleg să urmeze un master în domeniu a crescut semnificativ (de cca trei-patru ori) faţă de generaţiile care au terminat un ciclu de licenţă de cinci ani şi în nici un caz masterul nu mai este considerat un pas către doctorat, ci o etapă necesară pentru a fi pregătit să te îndreptţi către industrie.

Cele mai căutate masterate în domeniu sînt acelea organizate în parteneriat cu marile companii, iar, din punctul meu de vedere, ar trebui să existe cît mai multe masterate de acest gen. Cu cît relaţia dintre universităţi şi angajatori este mai bună, cu atît şi masteratele vor fi considerate mai utile în pregătirea profesională, iar principalii cîştigători vor fi companiile, dar mai ales tinerii absolvenţi.

Aşa cum bine ştim, calitatea învăţămîntului românesc a scăzut foarte mult în ultimii ani, iar cum orice idee nouă este implementată cu greu, programele pentru noile masteRe Bologna nu sînt încă bine puse la punct. Mulţi studenţi ar opta pentru un masterat făcut în străinătate, dar puţini au curajul să şi facă acest pas. Personal, consider că opţiunea pentru un masterat la o facultate din străinătate este o idee bună, doar dacă reuşeşti să accesezi un program de studiu la o universitate de top. Altfel vei avea parte de o experienţă de viaţă unică, dar nu şi de o pregătire profesională cu mult mai bună decît cea pe care o poţi obţine, bunăoară, şi în România.

Adrian Murtaza *este preşedintele Ligii Studenţilor Electronişti din România.*

Ana Maria DÎMBOIU

Întrebări care îşi răspund singure

Nu fac parte din grupul acelor entuziaşti întorşi în ţară cu siguranţa că de mîine ei singuri vor schimba viitorul, dar nici din grupul celor care, odată reveniţi în ţară, nu se identifică cu nimic din România, considerînd-o o ţară fără perspective. Sînt convinsă că fără studiu în afara ţării îmi era mult mai greu acum şi eram lipsită (poate pe viaţă) de o experienţă inedită în cadrul unei universităţi europene.

Adesea sînt întrebată „ce m-a determinat să urmez un program de master la o mare universitate din Europa?“. O întrebare care îşi răspunde singură de fiecare dată, pentru că trebuie să învăţăm de la cei mai buni. Pentru că eficienţa contează şi calitatea este căutată de fiecare dată. Cred în şansa României de a se dezvolta, chiar şi la periferia Europei, şi cred şi mai mult în şansa mea de a îmbătrîni frumos în această ţară. Pentru a putea îmbătrîni frumos trebuie să ştiu.

Următoarea întrebare adresată des este: „şi la ce v-a folosit?“. Acum ştiu. Acum înţeleg. Acum am şansa unui început bun de drum. Acum am o perspectivă asupra viitorului meu şi o multitudine de prieteni din medii culturale foarte diferite, care mă îmbogăţesc în fiecare zi.

În frenezia masterelor şi a cît mai multor diplome, m-am hotărît să urmez un masterat în studii europene cu o specializare în politică regională şi fonduri de coeziune în cadrul Universităţii din Viena. Părea a fi un masterat ca toate celelalte, care aduce doar o diplomă în plus şi măguleşte aspiraţiile socialmente înnăbuşite ale unui tînăr de 23 de ani. Şi totuşi, a fost altfel. A fost un master interdisciplinar analizînd de fapt situaţia din trei perspective: economie, politică şi particularităţi sociale. Este o abordare comprehensivă, pliabilă pe orice decizie la nivel politic. Mai mult, programul a fost modulat, iar profesorii au fost invitaţi de la cele mai bune universităţi europene, mulţi făcînd parte dintre persoanele active la nivel decizional în cadrul UE. Ne-au transmis *know-how*-ul şi, implicit, încredere.

Experienţa academică e unică în sine şi foarte diferită faţă de universităţile cu care intrasem în contact în ţară, începînd cu resursele materiale – care sînt superioare (resurse tehnice şi kilometri de biblioteci) – pînă la cele umane.

O altă întrebare tipică este formulată în jurul motivaţiei de a mă întoarce în ţară. Pentru început nu m-am gîndit pentru nici un moment să plec din România pentru mai mult decît *know-how,* aşa că şi această întrebare îşi răspunde oarecum singură: acum ştiu cum, şi vreau să aplic (deja fac asta la o oarecare scară) în România. Acum vreau doar să dobîndesc cît mai multă experienţă. Opţiunea de a rămîne sau de a pleca „pentru totdeauna“ (clişeu) în Austria sau în altă ţară nu m-a tentat niciodată, nici acum, nici atunci.

Odată întoarsă în ţară, mărturisesc că mi-am pus şi eu de cîteva ori întrebarea „care sînt oportunităţile de angajare“, dacă nu sînt supracalificată sau dacă totuşi sînt fără experienţă, deci necalificată destul? Din fericire, nu am întîmpinat dificultăţi. Am avut mai multe opţiuni, nici una ideală, dar multe cu un compromis acceptabil.

Mă ajută astăzi, la locul de muncă, masterul făcut în afară? Da, am ştiut cum să scriu o cerere de finanţare pentru a atinge obiectivele de coeziune, pentru că ştiu care sînt obiectivele şi ştiu unde mă plasez. Da, e o specializare de care aveam nevoie.

Dacă am întîmpinat alte dificultăţi? Da. Au mai fost, am trecut prin experienţa unui oarecare şoc cultural, şi nu mă refer că nu mai ştiam cum e... mă refer la nişte aşteptări înşelate. Am sperat, în van, că va fi altfel cînd mă întorc, dar nu a fost, de la şoferul de autobuz grăbit şi funcţionarul de la poştă care e şeful-şefilor pînă la administraţia publică centrală. O oarecare dezamăgire...

Cred, de asemenea, că întrebările „ce îmi place la România?“ şi „de ce?“ nu îşi găsesc alt răspuns decît în faptul că sînt româncă şi sînt definită de limitele şi deschiderile acestui popor, iar faptul că sîntem atît de aproape de Orient şi atît de departe de Occident rămîne probabil un răspuns şi la identitatea noastră.

Ana Maria Dîmboiu *are un masterat în studii europene la Universitatea din Viena.*

Andrei Sorin ILIE

Cînd pleci la drum nou

În anul 2008 am terminat Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila“ din Bucureşti, secţia medicină generală. După absolvire, cei mai mulţi studenţi încep un program de rezidenţiat pentru a deveni medici specialişti şi a lucra în clinică. Eu am decis însă să îmi continui pregătirea printr-un program de cercetare în neuroştiinţe, de patru ani (masterat plus doctorat), la Universitatea Oxford, în Marea Britanie.

Pasiunea pentru cercetare am descoperit-o în primul an de facultate, cînd, în urma unui interviu, am avut şansa de a lucra în laboratorul de neuroştiinţe condus de prof. Leon Zăgrean la Catedra de Fiziologie. Aici am înţeles ce înseamnă activitatea de cercetare, cum se face cercetarea adevărată şi am intrat pentru prima dată în contact cu mentalitatea de lucru din alte universităţi din afara ţării, prin intermediul dr. Mihai Moldovan de la Universitatea din Copenhaga, colaborator al laboratorului de neuroştiinţe din Bucureşti.

Un medic bun nu se poate baza doar pe ce învaţă în timpul facultăţii, ci trebuie să îşi revizuiască şi să îşi îmbunătăţească cunoştinţele în fiecare zi.

Am înţeles că o astfel de pregătire poate oferi numeroase avantaje pentru formarea şi dezvoltarea unui tînăr student. În ştiinţă şi în medicină lucrurile evoluează foarte repede, apar descoperiri şi teorii noi în fiecare zi. Ca student eşti pus în situaţia de a învăţa anumite lucruri prezentate de profesor la un curs sau scrise într-o carte. Activitatea de cercetare te poate ajuta să înţelegi procesul din spatele lucrurilor pe care le înveţi, cum s-a ajuns la anumite concluzii şi, mai important, care sînt limitările acestor concluzii şi teorii, ce rămîne încă neînţeles, de cercetat şi de descoperit. Un medic bun nu se poate baza doar pe ce învaţă în timpul facultăţii, ci trebuie să îşi revizuiască şi să îşi îmbunătăţească cunoştinţele în fiecare zi. Momentan nu am decis dacă după terminarea doctoratului voi reveni la partea clinică şi voi urma un rezidenţiat sau voi continua doar în activitatea de cercetare. Pregătirea în cercetare şi în medicină oferă însă avantaje în ambele sensuri: 1) un cercetător care a practicat medicina o perioadă are o mai bună înţelegere a proceselor patologice, a manifestărilor şi problemelor pe care o anumită boală le produce; 2) un medic care a făcut cercetare o perioadă are o gîndire, un simţ critic şi o capacitate de interpretare a datelor mai dezvoltate.

Principalul motiv pentru care am ales să studiez în Marea Britanie, la Oxford, a fost caracterul aparte al bursei Wellcome Trust pentru programul de masterat plus doctorat. Primul an de master oferă o pregătire integrativă, cu cursuri din diferite domenii şi posibilitatea de a face două proiecte de cercetare în două laboratoare diferite. Bursa îţi acoperă toate cheltuielile legate de taxele de şcolarizare, viaţa curentă şi, în plus, îţi oferă fonduri de cercetare pentru perioada doctoratului. Astfel, la sfîrşitul anului de master ai posibilitatea de a alege laboratorul şi proiectul de cercetare pe care îl vei urma în timpul doctoratului. Ai un an la dispoziţie pentru a fi expus la diferite domenii şi a găsi ceea ce te atrage şi te stimulează cu adevărat.

Din punct de vedere al vieţii ca student, Oxford poate fi puţin diferit de alte universităţi, fiind împărţit în peste 37 de colegii. Fiecare colegiu oferă cazare, masă, bibliotecă, terenuri de sport etc. şi primeşte studenţi din diferite domenii de studiu. Cursurile sînt organizate separat de universitate şi grupează studenţii din diferite colegii pe specializări. Zi de zi intri în legătură cu studenţi din domenii diverse, din diferite ţări, eşti expus la concepte, tradiţii şi idei noi. Aceste contacte pot influenţa multilateral dezoltarea ta ca persoană. Un alt avantaj specific Oxfordului este suprafaţa mică pe care sînt grupate cele mai multe resurse. Distanţele scurte fac ca în 10 minute să te poţi deplasa între facultate, casă, restaurant, teatru, sala de forţă sau alte locuri, cîştigînd astfel timp pe care îl poţi folosi pentru alte activităţi.

Academic, ai posibilităţi deosebite, atît ca bază materială, cît şi didactică. Găseşti biblioteci deschise 24 de ore din 24, 7 zile pe săptămînă, unde poţi citi/împrumuta orice carte de care ai nevoie pentru cursul tău. Unele cursuri sînt ţinute de profesori renumiţi, care sînt experţi la nivel mondial în problemele respective. Toţi profesorii desfăşoară o bogată activitate de cercetare, ceea ce le permite să fie mereu la curent cu ultimele noutăţi în domeniul respectiv şi să îşi ajusteze cursul corespunzător. Ideea de a fi profesor fără activitate de cercetare este de neconceput. Profesorul nu este un simplu„transmiţător“ al informaţiei către studenţi, ci prin activitatea de cercetare pe care o desfăşoară participă efectiv la producerea de noi cunoştinţe în domeniul respectiv.

Monotonia nu există în viaţa de student la Oxford, fiecare zi aduce ceva nou. O zi de lucru în laborator începe în jur de ora 9,00. Poţi avea planificate experimente, analiza datelor, întîlniri şi discuţii cu şeful laboratorului sau cu colegii, poţi merge la cursuri sau la prezentări unde adesea sînt invitaţi profesori din afara universităţii. Seara poţi alege între a merge la teatru, film, a face sport sau a lua o cină liniştită cu prietenii.

Cu siguranţă o perioadă de studii în afară poate oferi numeroase avantaje atît din punct de vedere academic, cît şi cultural şi personal. Cu toate acestea, decizia de a pleca la studii în altă ţară este una foarte dificilă pentru orice tînăr. Trebuie să renunţi la un mod de viaţă mai comod, unde cunoşti mersul lucrurilor, ai familia şi prietenii aproape. Pleci pe un drum nou, de multe ori singur, nu ştii cum va fi, ce vei găsi acolo, cum te vei adapta. De multe ori vei fi pus în faţa unor situaţii noi, uneori dificile. Aceste momente contribuie însă decisiv la formarea şi dezvoltarea caracterului unei persoane, deoarece „pe vreme frumoasă oricine poate sta la cîrma vasului“.

Andrei Ilie *a fost desemnat studentul anului în Europa, în cadrul Galei Ligii Studenţilor Români din Străinătate.*

Stela GIURGEANU

Masteratul: dacă e musai, e de bunăvoie

Înainte de Revoluţie, studiile postuniversitare nu prea existau. Cîteva doctorate, exclus masterate (existau doar înlocuitori de masterate, cîteva oferte de studii post-licenţă, de aprofundare, dar numai în domenii ştiinţifice), doctorate pe care cineva care dorea să lucreze în învăţămînt sau în cercetare trebuia, musai, să le facă. Asta pînă prin anii 1978, cînd conducerea comunistă le-a interzis, pe motiv că „prea mulţi doctori strică".

După '89 însă, studiile universitare au început să capete valoare. La presiunea studenţilor au fost introduse masteratele, iar postuniversitarele au redevenit o treaptă pentru o reală, posibilă, viitoare carieră. Posturile bune, mai ales cele oferite de către firme particulare, nici nu mai puteau fi obţinute fără un CV care să ateste, dacă nu experienţa, cel puţin deţinerea unei teorii patentate de studii post.

A urmat Sistemul Bologna, cel care, pentru alinierea ţărilor europene la un sistem de credite de care cetăţenii UE să beneficieze în mod egal, a micşorat anii de licenţă, oferind masteratul, dar nu ca pe o etapă postuniversitară, ci mai degrabă ca pe o variantă de studii aprofundate, care nu aduceau nici un beneficiu salarial, erau doar o continuare a studiilor de licenţă, o supapă a reconversiei profesionale sau, de ce nu, pasul necesar către doctorat.

Dacă însă nu vrei să faci doctoratul, pentru ce să faci masteratul? – e o întrebare pusă mai multor absolvenţi de facultate, celor care se pregătesc pentru licenţă sau celor care abia au intrat pe băncile facultăţii.

Ionuţ Cernea, student la ştiinţe politice, declară că, deşi planurile sale de viitor nu vizează neapărat un doctorat, după facultate, mai mult ca sigur, va opta pentru un masterat. „Nu e vorba că nu m-aş simţi destul de pregătit cu trei ani de licenţă, dar azi nimeni nu te angajează într-un post bun, dacă nu ai cel puţin un masterat la CV sau dovada unei experienţe în domeniu. Or, experienţa nu ţi-o faci dacă nu te angajează nimeni, iar angajatorii preferă întotdeauna pe cineva cu masterat, altcuiva care are doar licenţă."

Pe de altă parte, **Diana Neagu**, absolventă de jurnalism, e convinsă că aprofundarea studiilor de licenţă în domeniul jurnalismului nu-ţi aduce ceva nou şi nici nu te ajută realmente pentru o viitoare angajare în mass-media. „Aici e vorba şi de meseria pe care mi-am ales-o. Jurnalismul, după cum mi-au spus mulţi prieteni care lucrează în presă, nu se învaţă pe băncile unei facultăţi de jurnalism. E drept, prinzi noţiunile de teorie, dar pînă la urmă tot practica rămîne cea de bază."

Dacă e să facă sau nu un masterat, în opinia unei alte studente, absolventă de litere, nu a fost o dilemă. „De cînd am intrat în facultate am ştiut sigur că nu mă voi opri după trei ani, după ce dau licenţa. În primul rînd, pentru că îmi place viaţa de student, în al doilea – este singura modalitate de a aprofunda studiile. Dacă după trei ani spui pa şi intri direct în pîine, adică începi să alergi după un job, se duce parcă prea repede perioada asta de... ultimă copilărie."

„Dacă nu vrei să faci doctoratul" – mărturiseşte un alt student, la Politehnică, „masteratul nu prea are sens. E doar un efort financiar şi o pierdere inutilă de timp. În plus, dacă nu intri la un masterat gratuit, e o distracţie care costă de te cocoşează, iar banii ăştia îi poţi produce, angajîndu-te cu licenţa şi cu experienţa, în loc de a-i cheltui inutil."

„Trebuie să fim conştenţi că masteratul nu-ţi oferă automat un loc mai bun de muncă. Dacă te duci la angajator şi-i bagi CV-ul sub nas o să te întrebe: aşa, şi ce ştii de fapt să faci? Deci timpul pe care l-aş pierde cu masteratul, prefer să mi-l investesc în acumulare de experienţă" – declară **Monica Paraschiv**, proaspăt absolventă de litere.

Masteratul, aşadar, nu-ţi asigură legal nici un spor la salariu (dacă te angajezi într-o instituţie bugetară, legea nu prevede acest aspect), iar după unii este mai mult o pierdere de vreme. Există însă şi dintre cei care, terminînd o facultate al cărei profil nu este în vizorul „pieţei de muncă", văd în masterat o şansă de reconversie profesională, de specializare rapidă într-un alt domeniu.

„Mi s-a oferit un job, care nu era deloc în direcţia studiilor mele de licenţă, doar pe baza unui masterat în publicitate pe care l-am făcut, după facultate" – povesteşte tot un absolvent de litere, care a făcut facultatea din, mărturiseşte, pasiune, dar la finele facultăţii şi-a dat seama că pasiunea ţine rareori şi de foame, iar singura şansa de a căpăta un job bine plătit a fost această „reconversie profesională instant".

De asemenea, după cum a conchis un absolvent de facultate, cu un masterat în cu totul alt domeniu, dacă în trei ani de facultate simţi că nu ai reuşit să înveţi de fapt mai nimic, ce sens ar avea să te mai înhami şi la un masterat, cu aceiaşi profesori, care ţi-ar preda cam tot acelaşi lucru? Doar pentru a mai face tot nimic, încă ceva vreme?

Una peste alta, părerile despre a fi masterand sau nu sînt împărţite, nu e un trend, nu e o obligaţie. E ceva lăsat la latitudinea fiecăruia, iar unul dintre aspectele pozitive ale Sistemului Bologna este tocmai acesta: libertatea de a alege dacă vrei sau nu să continui o specializare, dacă vrei să te re-specializezi sau dacă vrei să intri direct în viaţa profesională, după numai trei ani de facultate. Opţiunea din urmă aparţinînd totuşi unei minorităţi.

Simona IONESCU

Un exerciţiu intelectual

Programul masteral pe care l-am urmat la London School of Economics (LSE) a fost un exerciţiu intelectual, de ale cărui efecte beneficiez acum şi sînt convinsă că voi beneficia şi pe viitor. Am venit la LSE imediat după ce am obţinut licenţa în finanţe de la Academia de Studii Economice, gata să-mi desăvîrşesc cunoştinţele de specialitate la unul dintre programele de top din întreaga lume. Aspiraţiile mele au fost imediat împlinite, pentru că am avut ocazia să valorific şi să-mi dezvolt cunoştinţele pe parcursul unui an în care am învăţat mai multe decît am visat vreodată, îndrumată de profesori de excepţie. De asemenea, am învăţat să îmi administrez cu grijă timpul pe parcursul celor zece luni de program. Dacă iniţial începeam studiul cu cîteva săptămîni, poate chiar zile, înainte de un examen, la LSE am început pregătirea pentru marile examene de la sfîrşitul anului universitar încă din prima lună a programului. Aceasta deoarece curricula masterului a fost extrem de încărcată, avînd un nivel foarte avansat de dificultate. Tocmai de aceea am fost încîntată de faptul că toţi profesorii au fost dornici să ne ofere, mie şi colegilor mei, informaţii şi explicaţii suplimentare sau să organizeze seminarii suport pentru a ne ajuta să depăşim cu bine toate dificultăţile programei. Dar chiar şi mai important decît toate încercările din timpul anului a fost, după mine, oportunitatea unică de a învăţa şi schimba opinii alături de studenţi de elită de diverse naţionalităţi. Cu unii dintre aceştia am rămas prieteni şi, deşi ne-am răspîndit care încotro în toată lumea, am reuşit să ţinem legătura şi să ne întîlnim de cîteva ori, o dată chiar şi în România.

De cinci luni lucrez în România, în domeniul pieţei de capital. Pot spune că din punctul de vedere al carierei pe care mi-am ales-o, aceea de bancher de investiţii, locul meu de muncă actual este ideal: sînt înconjurată de profesionişti şi fac ceea ce îmi place, învăţînd lucruri noi în fiecare zi şi contribuind, după puterile mele, la dezvoltarea pieţei de capital româneşti. De altfel, mai mulţi dintre directorii sau colegii de la locul meu de muncă actual au urmat cursuri sau programe universitare în străinătate şi au recunoscut importanţa acestei experienţe în momentul angajării mele în această companie. Mai mult decît atît, cîţiva dintre foştii angajaţi au plecat să urmeze programe de MBA la şcoli celebre precum Harvard sau Wharton, ceea ce demonstrează că activitatea pe care au desfăşurat-o aici a fost pe măsura strictetii criteriilor de selecţie ale acestor şcoli. Pentru mine, aceasta constituie o garanţie în plus a faptului că mă aflu la locul potrivit. Un alt lucru care m-a surprins plăcut este acela că atmosfera de la locul de muncă se dovedeşte foarte degajată şi prietenoasă, fără ca aceasta să fie în vreun fel în detrimentul profesionalismului.

Îi sfătuiesc pe toţi studenţii români interesaţi să plece să studieze în lume să se intereseze de toate posibilităţile de finanţare existente: există foarte multe burse pentru studii postuniversitare, sub diverse forme. Trebuie doar să se înarmeze cu răbdare pentru a completa cîteva formulare, pentru a compune eseuri şi pentru a strînge recomandări. Însă pot spune că toate aceste eforturi îşi arată roadele din plin. De exemplu, eu am obţinut trei burse diferite pentru programul de masterat pe care l-am urmat la Londra. Este foarte important ca atunci cînd înveţi şi te supui ritmului şi rigorilor unor şcoli de elită să nu ai grija factorului financiar. De asemenea, îi sfătuiesc pe studenţi să participe la programe de schimb academic precum Erasmus, pentru că acestea reprezintă una dintre cele mai facile modalităţi de a intra în contact cu mediul universitar din afară. Şi eu am plecat ca student Erasmus în Olanda, pe parcursul unui an universitar. Această experienţă m-a motivat să urmez studiile de masterat tot la o universitate din străinătate. De altfel, am ales acest master la LSE pentru că, potrivit recomandării unor profesori de la universitatea olandeză, aceasta corespundea intereselor şi abilităţilor mele în domeniu.

***Simona Ionescu** a absolvit un master în Finanţe şi Economie la London School of Economics, 2008-2009.*

PUBLICITATE

PUNCTUL DE VEDERE AL RECTORULUI UNIVERSITĂŢII „TIBISCUS" DIN TIMIŞOARA

Personalitatea profesorului, fie că acesta a devenit Decan ori Rector, sau a rămas simplu cadru didactic universitar, reprezintă principalul factor în determinarea percepţiei pe care o au studenţii în ce-l priveşte. Fiecare profesor îşi asigură într-o anumită măsură o imagine, corespondentă personalităţii proprii, dar rămân în afara acestei „regii" multe elemente de comportament spontan. Cred că o percepţie cu note pozitive substanţiale este dată de aceste elemente de spontaneitate, în care fondul omenesc al sufletului profesorului apare la suprafaţă. Comunicarea directă, spontană, a profesorului cu studenţii este, am constatat, mult apreciată de către aceştia şi devine un stimul benefic pentru ei. Nu există niciun risc în această comunicare cu studenţii, în afara aceluia al lipsei de măsură, pentru că funcţionează cadrele asigurate de cultură. Dacă rigiditatea profesorului este neplăcută şi obstructivă pentru comunicare, „populismul" profesoral este dezamăgitor şi la fel de distructiv pentru aşteptările studenţilor de bună credinţă.

Stela GIURGEANU

Un fost institut naval

– o actuală universitate cu tradiţie –

Dintr-un făcut fericit al sorţii (prima ninsoare a acestei ierni, ninsoare care a paralizat în general ţara, blocîndu-mă, personal, la Galaţi), am făcut cunoştinţă cu una dintre universităţile de tradiţie ale României, Universitatea „Dunărea de Jos“. O instituţie care, în raportul SAR „Universitatea Curată“, a ieşit pe locul 2, fiind catalogată cu 3 stele.

Universitatea din Galaţi va împlini în curînd 62 de ani, în martie. „Există din 1948“ – povesteşte **Viorel Mînzu,** rectorul universităţii din 1996, profesor inginer la Facultatea de Inginerie Electrică şi Electronică, specializat în domeniul calculatoarelor.

„Sîntem una dintre instituţiile care au marcat învăţămîntul superior românesc, nu sîntem o universitate înfiinţată după Revoluţie, fără tradiţie serioasă în organizarea învăţămîntului superior.“

După 1990 zona tehnică a fost îmbogăţită, iar în prezent universitatea are facultăţi cu profil filologic, litere, istorie, filozofie, teologie, dar şi medicină, studii economice, educaţie fizică şi arte.

Adevărata tradiţie a universităţii este în domeniul tehnic, din 1948 fiind înfiinţată ca institut mecano-naval, adăugînd însă pe parcurs un institut de agronomie şi unul pedagogic, toate acestea ducînd la formarea universităţii, ca formă de învăţămînt diversificat, în anul 1974.

„Pînă atunci eram cunoscuţi drept Institut Politehnic. După 1990 ne-am schimbat numele în Universitatea «Dunărea de Jos» pentru că s-a dorit şi o rezonanţă spirituală în ceea ce priveşte vechea episcopie a Dunării de Jos, dar şi pentru că bazinul nostru de lumină ştiinţifică este cel al Dunării de Jos, Galaţi, Brăila, Vrancea, Tulcea şi chiar Constanţa. Multă vreme am fost singura instituţie de învăţămînt superior din această zonă şi rămînem şi în prezent o universitate mare, cu 17 mii de studenţi şi 15 facultăţi.“

După 1990 zona tehnică a fost îmbogăţită, iar în prezent universitatea are facultăţi cu profil filologic, litere, istorie, filozofie, teologie, dar şi medicină, studii economice, educaţie fizică şi arte, aceasta din urmă fiind cea mai „tînără“.

„Senatul universităţii a simţit nevoia să întregească posibilităţile universitare, mai ales în domeniile economic-juridic. Avem cam tot ce-şi poate dori o universitate în materie de ofertă educaţională!“ – declară Viorel Mînzu.

Studenţii vin, în mare parte, din Galaţi şi Brăila, „judeţe cu stare economică ceva mai sus decît celelalte“. Dar vin şi din Vrancea, Tulcea, Buzău, chiar şi din Vaslui, deşi apropierea cu Universitatea din Iaşi ar putea crea o concurenţă... „Nu concurăm cu Universitatea din Iaşi pentru că aceasta are o tradiţie mai îndelungată. În plus, chiar ei au contribuit la formarea universităţii noastre: profesorii care au demarat anumite specializări aici au venit de la Universitatea din Iaşi, dar şi de la Bucureşti. Eu însumi fac parte din pleiada cadrelor didactice care s-au format la Bucureşti. Deci două centre universitare au contribuit la formarea noastră ca instituţie de învăţămînt superior, centre care încă ne mai ajută cu profesori şi cadre didactice, în specializări ca medicina, o facultate mai nouă.“

Despre studenţi: „Avem nişte studenţi deosebiţi. Vorbind de nou înfiinţata Facultate de Arte, tocmai am încheiat zilele trecute un festival internaţional de teatru studenţesc organizat şi susţinut şi de către catedra UNESCO din Bucureşti, un festival care a durat trei zile, un eveniment cultural care a depăşit cadrul studenţesc, devenind eveniment cultural al Galaţiului.“

Astfel, Universitatea din Galaţi a ajuns să se implice direct în chiar viaţa culturală a oraşului, spectacolele fiind jucate atît la Teatrul „Fanu Tardini“ din Galaţi, cît şi la nou înfiinţata Sală Studio, în cadrul universităţii.

Masterate made in *Galaţi*

În opinia rectorului, Sistemul Bologna nu s-a aplicat bine în România „pentru că noi excelăm în lipsa de norme care să apară odată cu principiul. E bine că s-a aplicat, că ne-am aliniat la Uniunea Europeană – spaţiu de educaţie şi cercetare de nivel înalt. Ar fi fost însă necesar un studiu de impact asupra acestei treceri la Sistemul Bologna. De exemplu, un impact major are scăderea finanţării în universităţi, trecerea la 3 şi 4 ani a însemnat un număr mai mic de studenţi care au aceiaşi profesori, iar aceştia vor trebui să îşi desfăşoare aceeaşi activitate pe fondul unei finanţări mai mici. Aici trebuia găsit un complement“.

La Universitatea din Galaţi se organizează masterate în aproape 50 de specializări, la toate facultăţile, marea parte fiind înfiinţate în ultimii doi ani, odată cu trecerea la Sistemul Bologna. „Există o cerere foarte mare din partea candidaţilor, a fost un efort deosebit de evaluare şi acreditare, universitatea noastră evaluînd peste 130 de programe de studiu (licenţă şi masterat) şi, mai mult, obţinînd şi titlul de universitate cu încredere ridicată. Ca instituţie sîntem evaluaţi la nivel maxim“ – afirmă Viorel Mînzu.

Pînă în 1990 am fost singura instituţie de învăţămînt superior cu pregătire a studenţilor în piscicultură-acvacultură şi industrie alimentară, iar experienţa de zeci ani se vede şi acum, avînd rezultate foarte bune în acest domeniu.

Şi în ceea ce priveşte cercetarea ştiinţifică, mi se spune, universitatea a obţinut rezultate foarte bune. „Sîntem acreditaţi ca societate de cercetare ştiinţifică, deci universităţile au trecut şi printr-o evaluare din partea Consiliului Naţional al Cercetării Ştiinţifice din învăţămîntul superior. Avem o poziţie fruntaşă în rîndul universităţilor din ţară în ceea ce priveşte rezultatele cercetării, avem centre de excelenţă şi o platformă de cercetare în cadrul Programului Naţional de realizare a unor forme de cercetare, platforma bio-aliment.“ Există aici o tradiţie în două domenii: industria alimentară, unde „pînă în 1990 am fost singura instituţie de învăţămînt superior cu pregătire a studenţilor în piscicultură-acvacultură şi industrie alimentară, iar experienţa de zeci ani se vede şi acum, avînd rezultate foarte bune în acest domeniu“, şi construcţiile navale. „În acest domeniu avem o particularitate: multă vreme facultatea noastră de construcţii navale a fost şi singura, mai exact pînă în 1990.“

Despre starea învăţămîntului superior în România, Viorel Mînzu mai declară: „Sper ca învăţămîntul superior să sufere transformări importante legate de o analiză corectă şi serioasă asupra obiectivelor societăţii româneşti, astfel încît sistemul de învăţămînt universitar să nu funcţioneze autonom, în sensul utilităţii sociale, ci să se îmbine foarte bine cu necesităţile societăţii, astfel încît să simţim cu toţii că ceea ce facem este util. Deocamdată ne bucurăm de autonomie, dar de una ineficientă, sîntem ca o navă în derivă care e «extrem» de autonomă, dar nu e corelată cu nevoile reale ale societăţii“.

Soarta domeniilor umaniste vs *cercetare*

Din punct de vedere al cererii sociale, există mulţi candidaţi care doresc să fie studenţi la litere, drept, istorie, filozofie, teologie, arte... „Cererea există. Finanţarea acestor facultăţi este însă una minimală. Pentru organizarea învăţămîntului se primesc 3000 de lei pe an, ceea ce nu reprezintă foarte mult. Aici e pericolul. Nu aş putea face o apreciere asupra direcţiei în care se orientează studenţii după terminarea facultăţii, însă aş putea spune că mai degrabă învăţămîntul tehnic, în care avem o tradiţie patentată de atîta timp, cît şi de rezultate, are o problemă în plasarea studenţilor pentru că, în general, azi, inginerii sînt mai puţin căutaţi.“

La Galaţi funcţionează în prezent singura specializare din domeniul acvaculturii şi pescuitului – specializarea se numeşte Pescuit şi industrializarea peştelui, şi are o tradiţie de peste 60 de ani.

Despre soarta cercetării, prorectorul **Toader Munteanu,** profesor la catedra de acvacultură, ştiinţa mediului şi cadastru pe care o conduce de mai bine de zece ani, declară: „Am avut privilegiul să putem accesa o multitudine de proiecte finanţate prin Programul Naţional de Cercetare. Un program care a fost extrem de generos în ceea ce priveşte asigurarea resurselor financiare pentru dezvoltarea bazei noastre materiale. În acest context, în colaborare cu alte institute de cercetare din ţară, Institutul de cercetări marine din Constanţa «Delta Dunării», Institutul de Cercetări Piscicole de la Galaţi şi Centrul de la Nucet, un centru de cercetare extrem de prestigios în domeniul pisciculturii de la noi din ţară, am reuşit să abordăm o multitudine de cercetări de mare actualitate pentru domeniul acvaculturii şi pescăriilor. Acvacultura din ţara noastră este într-un prim proces de expansiune şi dezvoltare şi beneficiază, la nivel guvernamental, de o structură de sine stătătoare, o unitate de management care se cheamă «Agenţia Naţională de Acvacultură şi Pescuit», de o strategie de dezvoltare aprobată de Parlamentul României, de Parlamentul European, o strategie ale cărei obiective sînt susţinute de un fond european de pescuit în baza căruia investitorii români au posibilitatea să acceseze fonduri structurale extrem de importante pentru dezvoltarea acvaculturii“.

La Galaţi funcţionează în prezent singura specializare din domeniul acvaculturii şi pescuitului – specializarea se numeşte Pescuit şi industrializarea peştelui, şi are o tradiţie de peste 60 de ani.

„Evident că raportarea acestei catedre la nivel naţional trebuie să aibă în vedere în primul rînd tradiţia. Învăţămîntul superior de la Galaţi are la fundaţie învăţămîntul de pescuit şi piscicultură şi învăţămîntul de nave. Dar sîntem recunoscuţi în ţară ca lideri în ceea ce priveşte activitatea ştiinţifică nu neapărat din perspectiva tradiţiei, ci în primul rînd a gradului de implicare în activitatea de cercetare, cuantificată într-un volum foarte mare de proiecte de cercetare, finanţate pe măsură. Ca o recunoaştere a ceea ce înseamnă şcoala de acvacultură de la Galaţi, catedra pe care o conduc coordonează Societatea de Acvacultură din România. Pe plan internaţional, în ultimii ani, ne regăsim colaborări în cadrul programelor de cercetare, cu institute de cercetare din Franţa, Olanda, Universitatea Bordeaux, Muzeul de Ştiinţe Naturale de la Paris, Institutul de Pescărie în apele inferioare din Germania, cu Universitatea Bergen, din Norvegia.

Pentru un cercetător, ce contează mai mult, banii sau pasiunea?

„Cred că în primul rînd pasiunea, însă destul de repede alături de pasiune trebuie să existe şi acel confort material. Nu pot fi disociate cele două laturi, cea spirituală de cea financiară, dar în primul rînd, personal, a contat pasiunea. Satisfacţiile apar în timp şi în ceea ce priveşte zona materială. Pînă la urmă, totuşi, este bine să ne urmăm pasiunile.“

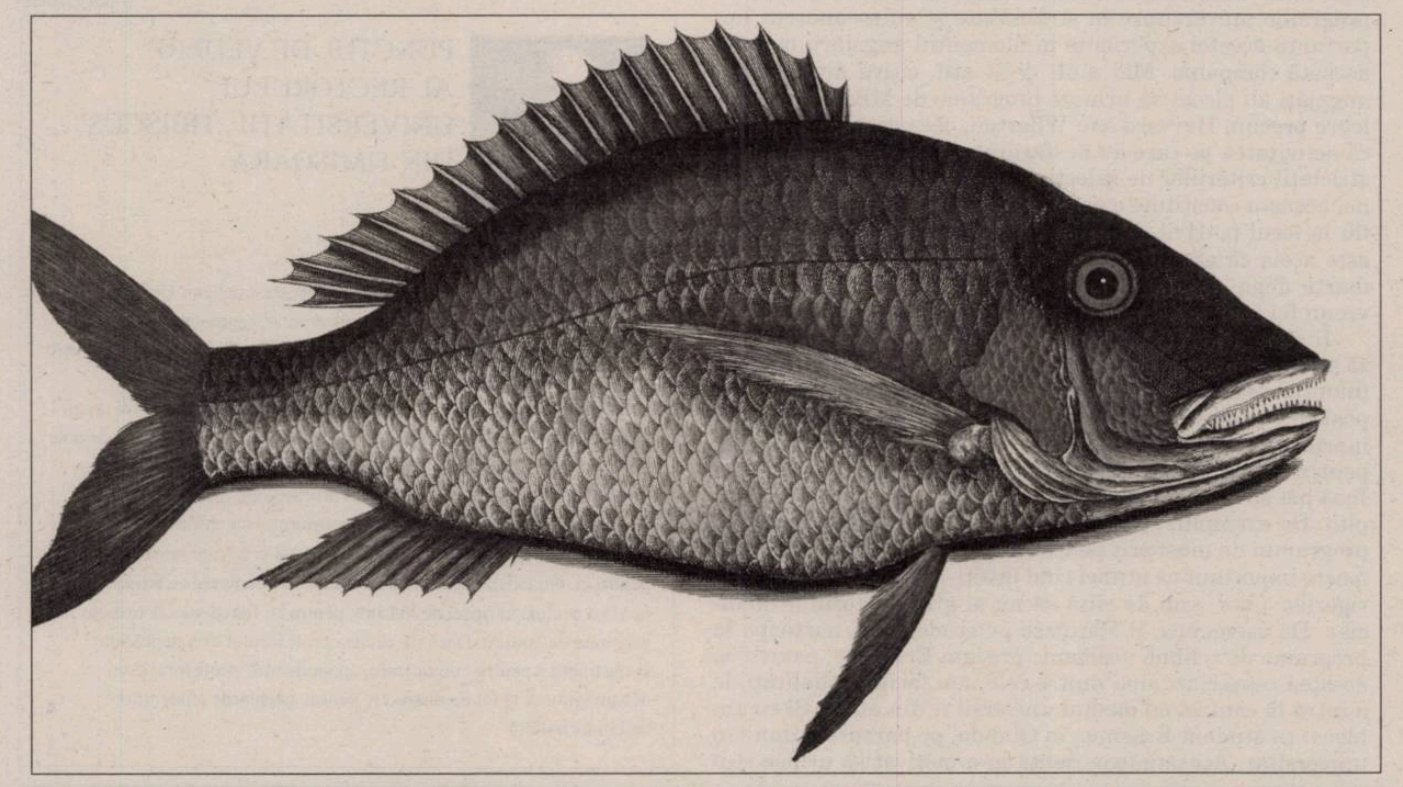

Stela GIURGEANU

Cumpără licenţa, neamule!

Cumpărarea lucrărilor de licenţă nu mai este o noutate şi nici o surpriză în mediul universitar românesc, provocînd chiar, în cîteva rînduri, mici scandaluri sociale.

Însă, dacă pînă mai ieri lucrările se vindeau „pe şestache“, adică era un lucru oarecum de underground – se ducea vorba prin cămine, pe holurile facultăţilor sau prin barurile frecventate de studenţi cum că „dacă vrei o lucrare, negociem un preţ şi ţi-o dau eu pe-a mea...“ sau: „ştiu eu pe cineva care pentru un preţ bun îţi vinde lucrarea lui“, azi, în plină epocă a Internetului, pentru cei dornici să îşi cumpere ieşirea din facultate, există site-uri consacrate acestui negoţ, site-uri care îţi afişează preţurile şi condiţiile unei asemenea tranzacţii (o lucrare de diplomă începe de la modica sumă de 120 de lei, bucata).

Însă cît de legale sînt aceste magazine virtuale de comercializare a lucrărilor de diplomă?

„Folosind acest site, acceptaţi «termenii şi condiţiile de utilizare», precum şi condiţiile descrise în această denegare de responsabilitate. Dacă nu sînteţi de acord cu vreun aspect al acestei denegări, nu folosiţi acest website“ – aşa sună avertismentul la un început de site. O acoperire semilegală, prin care comercianţii încearcă să se pună la adăpost de posibile probleme care ar putea apărea, acoperire sub care pot vinde lucrări, de la cele de licenţă pînă la lucrări de masterat.

Alte modalităţi de disculpare sună foarte diplomatic, bătînd chiar înspre o viziune nobilă a acestei cumetrii: „Acest site este un proiect online – sună o reclamă –, care are ca obiectiv schimbul de idei specifice activităţii de documentare şi informare, precum şi facilitarea accesului altor utilizatori la acest schimb de idei, oferind utilizatorilor acces la conţinutul bazei de date (arhiva de documente) şi oportunitatea de a împărtăşi propriul conţinut şi materiale de cercetare cu alţi utilizatori. Utilizatorii au dreptul să utilizeze oferta numai în scopuri legale. Nu ne asumăm răspunderea pentru acţiunile utilizatorilor care încalcă normele legale în vigoare privitoare la dreptul de autor şi susţinerea oricărui tip de examen. Toate drepturile asupra materialelor de pe acest site aparţin autorilor acestora cf. art. 7 din Legea 8/1996 (privind dreptul de autor şi drepturile conexe)“.

Obiectivele reale ale acestor site-uri sînt, pînă la urmă, pur comerciale. Şi ca orice linie de producţie care se respectă, aruncă în joc şi oferte promoţionale de genul: „numai acum, trei lucrări de licenţă la preţ de două“. Cu alte cuvinte, dacă te asociezi cu încă doi colegi, unul iese aproape gratis, încununînd astfel glorios un ciclu universitar, cumpărînd ceea ce nu e în stare să producă singur.

Obiectivele declarate, după cum susţin unele site-uri de vînzare-cumpărare de titlu universitar, sînt „perfect clare“. Adică „dorim să ajutăm studenţii în atingerea succesului academic prin studiu şi documentare şi, de asemenea, să încurajăm dezvoltarea personală şi autoîmbunătăţirea cunoştinţelor“.

Există, pe lîngă mostre gratuite de lucrări de licenţă, şi alt gen de gratuităţi – întocmai cum îi şade bine unui adevărat negustor care vrea să te ademenească printr-o aparentă largheţe: cursuri, seminarii, referate, lucrări, proiecte, eseuri, dar, bineînţeles, aceste site-uri nu încurajează „sub nici o formă“ plagiatul, oferind utilizatorilor doar „bibliografie“, „consultanţă“ şi „suport logistic“.

În plus, pentru a sublinia acest fapt şi pentru a îndemna posibilii utilizatori să fie în deplină legalitate, sfaturile comercianţilor ating şi coarda sensibilă, îndemnînd la folosirea „cu cap“ a materialelor doar ca „sursă suplimentară de înţelegere a subiectului“, adică de documentare, ori ca „sursă de idei“ sau ca „bibliografie“, mulţumind totodată, în avans, pentru înţelegerea unui posibil utilizator-cumpărător, pentru respectul arătat de acesta „drepturilor de autor“. Însă pentru a da o notă mai subtilă, se mai specifică şi faptul că, avînd în vedere că lucrările comercializate sînt trimise şi scrise de către studenţi, „profesorii dvs. s-ar putea să ştie de aceste lucrări“.

O lucrare de licenţă cumpărată astfel conţine tot tacîmul, obligatoriu: pagina de titlu, cuprins, capitole, concluziile lucrării de licenţă şi anexele (dacă este cazul). Cît să fie livrată direct unei comisii de evaluare.

Problema rămîne însă una de moralitate, nicidecum una legală, pentru că odată ce cumperi un produs, cum ar fi o lucrare de licenţă, nimeni nu te mai poate constrînge la un anumit mod de utilizare.

Luminiţa-Anda MANDACHE

Despre studiu şi studii ca experienţe formatoare

Povestea plecării la studii a început acum doi ani, cînd dezamăgirea mea faţă de studiile pe care tocmai ce le încheiam atingea punctul culminant. Mai tîrziu mi-am dat seama că facultatea de acasă nu era totuşi atît de rea, iar universităţile cu pretenţii de top au şi ele problemele lor. Puse în balanţă, pentru mine calculul a ieşit în favoarea „pretenţioaselor“.

Lucrasem pentru lucrarea de licenţă mai bine de şase luni, la un subiect nou pentru care BCU era prea săracă, iar Biblioteca Britanică avea doar cîteva titluri, cu bibliografie construită după sugestiile găsite pe forumurile unor universităţi străine; am folosit cărţi de la profesorul îndrumător, xerox-uri, capitole de pe GoogleBooks.

Mă aflam într-un punct în care căutam cu însetare orice altă perspectivă, orice opinie avizată sau nu, pentru a-mi testa ipoteza prin mereu alte şi alte întrebări, iar examenul de licenţă urma să fie pentru mine testul suprem. Nu a fost tocmai aşa, întrucît examenul în sine s-a derulat scurt şi sec, cu mine prezentînd informaţii de pe un PowerPoint şi un public absent la propriu şi la figurat – un profesor vorbea la telefon, iar ceilalţi mă priveau obosiţi şi plictisiţi. Au urmat două întrebări reci despre informaţiile pe care doar ce le precizasem şi... „următorul!“, ca pe bandă. Şi am rămas cu impresia că lucrarea mea nu a fost suficient de bună tocmai pentru că nu a reuşit să scoată comisia din apatia şi plictiseala unei după-amieze lipicioase de vară în care urma să vadă o serie de indivizi nerăbdători să „termine facultatea“.

Trei luni după îmi pregăteam dosarele de aplicaţie, strîngeam scrisorile de recomandare şi dădeam teste de limbă. După tot demersul, greoi pentru începători, al aplicaţiilor la programele de studii în străinătate, am primit rezultatele şi am ales, după un calcul matematic cu adunări de posibilităţi, scăderi de bugete, împărţiri de nevoi şi înmulţiri cu entuziasmul meu la acel moment. Calculul mi-a dat Université Catholique de Louvain, virgulă, o universitate britanică. Am ales ce era înainte de virgulă şi mi-am pus pofta în cui pentru studiile în Marea Britanie pentru cînd, am zis eu, „mă voi face mare“ şi voi fi în stare să-mi plătesc singură miile de lire pentru taxele de şcolarizare.

O pasiune molipsitoare

La scurt timp după ce au început cursurile, am participat la un fel de „team-building“ (deşi sună prea corporatist, nu a fost deloc aşa) cu profesori-studenţi, tocmai în ideea de a ne cunoaşte mai bine şi a ni se explica într-un mod informal la ce trebuie să ne aşteptăm şi ce aşteptări există de partea cealaltă. A fost o experienţă nouă şi plăcută în acelaşi timp să vezi un profesor aducînd prăjituri gătite de soţia lui special pentru noi, studenţii. Să ne aşezăm împreună la masă, dar totuşi să existe o limită între formalitate şi prietenie, limită care nu se poticnea însă în tutuieli şi glume amicale. Cred că ce m-a impresionat atunci, şi continuă să o facă la aproape fiecare curs, este pasiunea cu care cei mai mulţi profesori vorbesc despre domeniul lor de interes. La fiecare întîlnire vin cu acelaşi entuziasm, ne vorbesc cu aceeaşi pasiune şi aproape că devine imposibil să nu te molipseşti. Curiozitatea trebuie satifăcută imediat după curs, iar rafturile ticsite de cărţi ale bibliotecii, de la nici trei minute distanţă, sînt mult prea primitoare pentru a le ocoli.

Un alt lucru care cred că face diferenţa aici este sfatul profesorilor de a citi mereu lucrările în original, sursele primare. Înainte de a citi critici, comentarii şi interpretări ale lui Claude Lévi-Strauss, îl citim pe Lévi-Strauss pe bune, îl cunoaştem şi îl încadrăm bine în contextul său. În termeni de comparaţie, am remarcat că studiile universitare de la noi pun accentul mai degrabă pe cantitate decît pe calitate. Aici am învăţat pentru prima dată să citesc un text şi să rămîn cu cel puţin 70% din conţinutul lui. Am învăţat pînă acum că aproape niciodată nu e suficient să parcurgi un text important doar o dată, aşa încît se întîmplă des să recitesc de două sau trei ori acelaşi material.

Un curs ţinut de studenţi

Într-o discuţie cu colegii de an, am ajuns la concluzia că profesorii noştri, cu cît sînt mai experimentaţi şi buni pedagogi, cu atît vorbesc mai puţin la un curs. Astfel, făceam comparaţie între asistenţii care au tendinţa de a ne explica pe îndelete, de a ne oferi piste de interpretare şi profesorii experimentaţi, care abia intervin în dezbaterile aprinse între studenţi. Şi asta pentru că aproape de fiecare dată cursul este ţinut de studenţi, profesorii oferă doar rama, schema de desfăşurare şi pistele de lectură, stimulîndu-ne de fiecare dată creativitatea şi abordările cît mai diverse.

La început eram puţin confuză, neştiind dacă înţelegeam corect un autor, dacă sînt pe drumul cel bun în încercarea de a descifra ideea de bază a unui articol întrucît, după părerea profesorilor mei, toată lumea avea dreptate, nimeni nu greşea, chiar dacă interpretările erau foarte variate. Mai tîrziu am înţeles că asta face parte chiar din provocarea lansată nouă, studenţilor.

Şi, pentru a rezuma, cred că lucrul care îmi place cel mai tare aici e că motivaţia şi curiozitatea mea de a merge din aproape în aproape spre sursele primare pentru a-mi forma o opinie proprie şi critică fondată cresc odată cu trecerea timpului. Şi asta pentru că, într-un mod ciudat cumva, simt o susţinere afectivă tacită din partea profesorilor, nu prin vorbe mari sau neapărat note mari (ba din contră), ci printr-o strîngere de mînă, o îmbrăţişare la început de an, un zîmbet cald şi sincer şi prin simpla lor prezenţă la întîlnirile din cafeneaua noastră preferată sau la cinele organizate după curs la unii dintre colegi.

Poate că asta diferă de la un domeniu de studiu la altul, însă pentru mine e reţeta ideală, cu un dram din ingredientul-minune, cît să te facă să te sperii cînd simţi cum trece timpul şi îţi dai reama că îţi va fi dor de nişte colegi şi profesori pe care i-ai cunoscut acum trei luni, dar deja simţi dorul ce va să fie peste un an şi jumătate.

Luminiţa-Anda Mandache *este vicepreşedinte al departamentului Comunicare şi Informare, Liga Studenţilor Români din Străinătate, masterand la Université Catholique de Louvain.*

PUBLICITATE

Universitatea Tibiscus din Timişoara 2010

studii universitare

de licenţă	masterale
Facultatea de Calculatoare şi Informatică aplicată Informatică	Web design Administrarea sistemelor distribuite
Facultatea de Design Design	
Facultatea de Drept şi Administraţie Publică Drept, Administraţie publică	Instituţii de drept european
Facultatea de Jurnalism, Comunicare şi Limbi Moderne Jurnalism, Comunicare şi relaţii publice. Limbi Moderne Aplicate	Mass media şi comunicare în spaţiul public european Jurnalism şi publicitate Limbi moderne şi comunicare interculturală
Facultatea de Psihologie Psihologie	Managementul resurselor umane Psihoterapii şi psihologie clinică
Facultatea de Ştiinţe Economice Contabilitate şi informatică de gestiune (zi şi frecvenţă redusă) Economie şi afaceri internaţionale, Marketing	Strategia afacerilor în mediul european Auditul şi evaluarea întreprinderii

www.tibiscus.ro

Timişoara, 300559, str. Lascăr Catargiu nr. 4-6,
Tel/Fax: 0256/220689, 220690

opere complete • ediție bilingvă • colecție de lux

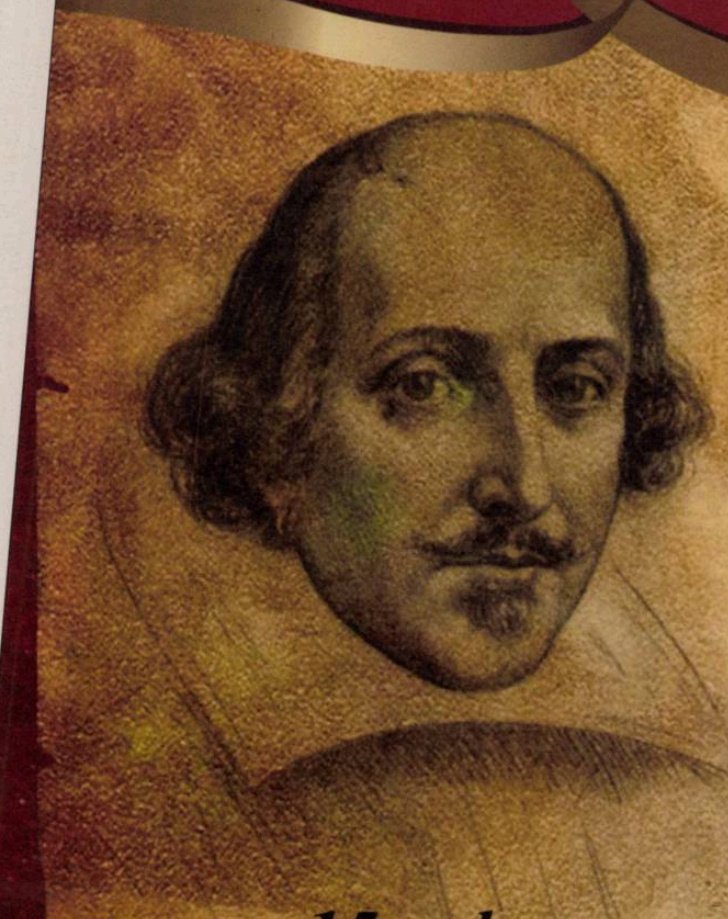

William Shakespeare

15 volume
37 de titluri

158. **Regele Ioan • Richard al II-lea**
159. **Henric al IV-lea • Henric al V-lea**
160. **Henric al VI-lea**
161. **Richard al III-lea • Henric al VIII-lea**
162. **Îmblânzirea scorpiei • Mult zgomot pentru nimic • Furtuna**
163. **Sonete • Poeme**
164. **A douăsprezecea noapte • Totu-i bine când sfârșește bine • Măsură pentru măsură**
165. **Romeo și Julieta • Titus Andronicus • Coriolan**
166. **Comedia erorilor • Poveste de iarnă • Pericle**
167. **Othello • Troilus și Cresida • Macbeth**
168. **Cum vă place • Visul unei nopți de vară • Nevestele vesele din Windsor**
169. **Hamlet • Antoniu și Cleopatra • Iuliu Cezar**
170. **Zadarnicele chinuri ale dragostei • Cei doi tineri din Verona • Negustătorul din Veneția**
171. **Regele Lear • Timon din Atena • Cymbeline**
172. **Scene din viața lui Shakespeare**

colectia adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

librăriile adevărul

Disponibile în librăriile Adevărul și în librăriile din toată țara
www.adevarul.ro

Andreea OFIȚERU

Să studiem altceva la masterat?

Cînd m-am hotărît să dau la masterat nu m-am gîndit prea mult la ce voi face după ce termin cursurile. Era oarecum firesc să urmez masteratul în acelaşi profil în care mi-am susţinut şi licenţa: filozofia culturii. Acum însă îmi dau seama că mi-ar trebui un masterat în alt domeniu, nu neapărat jurnalism – cursurile postuniversitare de jurnalism sînt dezamăgitoare – ci un domeniu pe care să-l stăpînesc la fel de bine ca acum.

Schimbarea domeniului de studiu la masterat are loc din mai multe motive. În primul rînd, îţi dai seama că nu îţi place domeniul ales. În al doilea rînd, chiar dacă îţi place ceea ce studiezi, acest lucru nu te ajută să-ţi găseşti un loc de muncă bine plătit. Un alt motiv este că vrei să acumulezi informaţii şi să dezvolţi abilităţi într-un domeniu complementar, care te-ar face mai competent în profesia pe care vrei să o urmezi.

Cristina Fiţ, 22 de ani, a absolvit Facultatea de Ştiinţe Politice, secţia de Relaţii Internaţionale, din Timişoara. După facultate se gîndea că următorul pas ar fi să meargă la Institutul Diplomatic, dar acest lucru nu ar fi avantajat-o deloc. În timpul studenţiei şi-a dat seama că are anumite abilităţi pe care nu le folosea aşa cum trebuia. Aşa că a ales să meargă la un masterat în publicitate şi promovarea vînzărilor.

„Credeam că e mai bine să învăţ în alt domeniu decît cel de la facultate, pentru că de la ştiinţe politice nu ieşi practic cu o profesie clară. Dar să fie cît de cît apropiat de domeniul meu. Pe de altă parte, auzisem de la colegii mei mai mari că nu voi simţi o schimbare şi nu voi căpăta cunoştinţe în plus, dacă urmez masteratul în acelaşi domeniu al relaţiilor internaţionale. Aşa că am vrut să scap de profesorii mei pentru că, oarecum, cîţiva dintre ei m-au dezamăgit. Am încercat să fiu un pic mai pragmatică cu mine şi cu ce mi se oferă" – povesteşte Cristina.

Un alt student, **Cristian Pantir,** 23 de ani, a urmat două facultăţi în paralel: jurnalismul şi geografia, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi. Masteratul îl face însă într-un domeniu cu totul diferit. „După ce am absolvit cele două facultăţi îmi era clar că nu eram făcut pentru nici una dintre ele, nici unul dintre domenii nu-mi oferea vreo perspectivă de angajare. Aşa că m-am reorientat către ştiinţe economice" – arată Cristian, acum student la un masterat de dezvoltare regională. „Masteratul acesta suna foarte bine, chiar *high-tech,* aş putea să spun. Şi m-am gîndit să-l urmez pentru că România are de luat multe fonduri europene şi mă pot angaja cu uşurinţă la o firmă de consultanţă în probleme europene" – dezvăluie Cristian.

Cele două exemple de mai sus sînt relevante pentru schimbarea domeniului de studiu, mai ales dacă la licenţă studiezi în domeniul ştiinţelor socio-umane. În domeniul tehnic, mutarea la o altă facultate are loc mult mai greu.

Ionuţ Galea, 23 de ani, este absolvent al specializării „Electronica de putere şi acţionări electrice", din cadrul Facultăţii de Electronică şi Telecomunicaţii de la Universitatea „Politehnica" din Timişoara. Masteratul îl face într-un domeniu apropiat electronicii: conversia empirică şi controlul mişcării. „M-a motivat şi profesorul de la licenţă să urmez această specializare. În plus, mai rămîneam cu aceiaşi colegi din facultate. Ştiam că specializarea de la masterat este o continuare a specializării din facultate şi am hotărît să merg pentru că nu mă simţeam pregătit suficient după absolvire. O facultate tehnică este puţin mai greu de aprofundat şi mi se pare destul de aiurea să schimbi profilul. Este ca şi cînd ai tăia mere şi apoi ai face cu totul altceva" – încearcă Ionuţ să explice de ce trebuie să studiezi în acelaşi domeniu.

Licenţă vs *masterat*

La prima vedere, continuarea studiilor de masterat în alt domeniu decît cel urmat la licenţă pare dovadă de superficialitate în pregătirea studentului. În sistemul Bologna, rolul masteratului este să te specializeze în domeniul pe care îl urmezi la licenţă şi să îţi formeze abilităţile şi îndemînările necesare pentru profesia aleasă.

Specialiştii în resurse umane arată că sînt cazuri, destul de multe, în care studenţii îşi dau seama că nu au nimerit domeniul care le place. Aşa că pentru ei masteratul este şi un prilej de reprofilare. **Daniela Necefor,** *managing partner* la compania Total Business Solution, este de părere că studentul ar trebui să-şi facă o idee despre ce înseamnă să lucrezi într-un anumit domeniu încă din facultate. „În momentul actual, tendinţa este ca studenţii să înceapă să lucreze din timpul facultăţii în domeniul în care studiază la facultate. Dacă fac acest lucru, este foarte uşor să realizeze dacă ceea ce învaţă le place sau dacă mai este cazul să urmeze masteratul în acelaşi domeniu. Cei care nu lucrează în timpul studiilor de licenţă ar trebui să muncească vreo doi ani în domeniul pe care îl absolvă la licenţă şi abia apoi să urmeze cursurile unui masterat" – afirmă Daniela Necefor.

Chiar dacă schimbă profilul la masterat, studentul ar trebui să continue studiile într-un domeniu cît de cît apropiat de cel de la licenţă, pentru a-şi folosi şi cunoştinţele dobîndite în anii de facultate.

În cîţiva ani, pe piaţa muncii se va face o diferenţiere între cei care au terminat studiile pre-Bologna şi cei care au studiat în sistem Bologna, adică trei ani licenţa şi doi ani de masterat. „Înainte de Bologna, tinerii îşi făceau masteratul în domeniul în care lucrau şi nu neapărat în cel de la licenţă. Problema apare acum, de cînd a apărut Bologna. În general, angajatorul apreciază candidaţii cu masterat, dar problema se pune dacă ai urmat un masterat într-un domeniu total diferit de cel pe care l-ai studiat în facultate. Pe mine, ca angajator, mă interesează ca acela pe care îl angajez să aibă cunoştinţele formate" – consideră **Iuliana Badea,** director la Lujera&Mackler.

Cine merge la masterat?

Experţii în educaţie explică schimbarea profilului la masterat prin lipsa de consiliere din facultăţi. Studenţii nu au la dispoziţie un serviciu de orientare profesională cu ajutorul căruia să-şi găsească un domeniu care să le placă, iar mulţi dintre ei aleg să urmeze masteratul fără să se gîndească ce vor face apoi.

Un studiu realizat de Association of Graduate Recruiters (AGR) din Londra, care cuprinde şi România, estimează că în condiţiile în care locurile de muncă pentru absolvenţii de licenţă sînt în scădere dramatică, numărul celor care vor merge la masterat se va dubla. Însă, în aceste condiţii, tinerii nu se vor îndrepta neapărat spre domeniul studiat la licenţă. „Este normal ca studentul să facă ceea ce-i place. Dar la 18 ani, cînd intri pentru prima dată într-o facultate, nu ştii exact încotro te vei îndrepta după ce termini. După trei ani de studii îţi cam dai seama care este traiectoria şi atunci poţi schimba domeniul de studiu pentru masterat" – arată **Razvan Zaharia,** cancelar la Academia de Studii Economice din Bucureşti. În România, nici Ministerul Educaţiei şi nici universităţile nu au o evidenţă a studenţilor care îşi continuă studiile în alte domenii decît cele de la licenţă. Este greu de făcut şi nu interesează pe nimeni.

Barometrul Calităţii 2009 în învăţămîntul superior arată că urmarea cursurilor de masterat după terminarea facultăţii, indiferent de domeniul urmat la licenţă, pare să fie strategia preferată pentru majoritatea studenţilor români. Astfel, 91% dintre aceştia doresc să urmeze un program de master. În plus, 50% dintre studenţi doresc să urmeze un program doctoral, iar 35% doresc să urmeze cursurile unei alte facultăţi. Barometrul mai arată că procentul foarte mare de studenţi care doresc să avanseze în ciclul doi al sistemului Bologna indică, pe de-o parte, faptul că studenţii consideră că cei trei ani petrecuţi pentru obţinerea diplomei de licenţă nu sînt suficienţi pentru a se specializa în domeniul studiat. Pe de altă parte, mai arată faptul că, cel puţin la nivelul percepţiei studenţilor, filtrul dintre ciclurile unu şi doi ale sistemului de învăţămînt superior nu este suficient de restrictiv.

Universitatea din Bologna – scurt istoric

Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Guido Guinizelli, Cino da Pistoria, Cecco d'Ascoli, Re Enzo, Salimbene da Parma şi Coluccio Salutati – sînt cîteva dintre numele legate de istoria Universităţii din Bologna, a cărei naştere a fost plasată în anul 1088, de către o comisie de istorici condusă de Giosuè Carducci, în secolul al XIX-lea.

● Instituţia, catalogată drept prima şi cea mai veche universitate din lume, a luat fiinţă la finele secolului al XI-lea – au conchis istoricii – printr-o decizie a experţilor în gramatică, retorică şi logică care s-au dedicat studierii dreptului, conferindu-i statutul de ştiinţă. Primii savanţi asociaţi cu numele universităţii au fost Peppone şi Irnerio. Cîţiva elevi ai acestora l-au convins pe Federico I să promulge *Constitutio Habita,* în care universitatea era declarată, legal, un loc în care cercetarea se putea dezvolta „independent de orice altă influenţă" politică sau economică.

● În secolul al XIV-lea, studenţii în domeniul medicinei, filozofiei, aritmeticii, astronomiei, logicii, retoricii şi gramaticii – denumiţi generic „artişti" – au început să colaboreze cu o şcoală de jurişti, iar în 1364 a fost instituţionalizată şi predarea teologiei.

● În secolul al XV-lea, greaca şi studiile iudaice au devenit obiecte de studiu, iar în secolul al XVI-lea, ceea ce purta generic numele de „magie naturală" a devenit „ştiinţă experimentală". Filozoful Pietro Pomponazzi a susţinut studierea legilor naturii împotriva poziţiei tradiţionaliste promovate de teologie şi filozofie. Ulisse Aldrovandi este unul dintre numele reprezentative ale epocii, savant care s-a remarcat în diverse domenii, de la cel farmaceutic pînă la cel al animalelor şi al fosilelor.

● În secolul al XVI-lea, Gaspare Tagliacozzi a terminat primul studiu asupra chirurgiei estetice, deşi „epoca de aur" a medicinei dezvoltate la Universitatea din Bologna a coincis cu „învăţăturile lui Marcellor Malpighi", în secolul al XVII-lea – studii care au relevat cercetarea microscopică a organismelor.

● Universitatea era faimoasă în toată Europa, fiind frecventată de multe nume celebre. Cunoscuţi savanţi şi studenţi, printre care Pico della Mirandola şi Leon Battista Alberti, şi-au dedicat studiul legilor canonice. Copernic şi-a început observaţiile astronomice în timp ce studia legile pontificale. Paracelsus, Raimundo de Pegnafort, Albrecht Dürer, St. Carlo Borromeo, Torquato Tasso şi Carlo Goldoni – toţi au trecut prin băncile universităţii.

● Odată cu revoluţia industrială, în secolul al XVIII-lea, universitatea a promovat dezvoltarea studiului ştiinţific şi a tehnologiei. În această perioadă a intrat în scenă Luigi Galvani care, alături de Alessandro Volta, Benjamin Franklin şi Henry Cavendish, a fost unul dintre fondatorii studierii eletronicii moderne.

● În 1888 a fost celebrat al optulea secol de existenţă al universităţii, într-o ceremonie grandioasă, unde reprezentanţi ai tuturor universităţilor din lume s-au întîlnit la Bologna pentru a sărbători, considerînd instituţia bologneză „rădăcina comună a idealurilor progresului şi toleranţei umane". Sărbătoarea a devenit în timp un festival internaţional al studiilor.

● Universitatea din Bologna şi-a menţinut poziţia centrală pe scena culturii mondiale pînă în perioada interbelică, cînd şi alte ţări au făcut un pas înainte într-ale studiilor universitare şi cercetării. Printre cele mai mari provocări, Bologna a trebuit să se alinieze cerinţelor Uniunii Europene, adoptînd din 1987 sistemul de învăţămînt comun ţărilor din UE.

pleci în vacanţă, dar rămâi conectat

cu Orange Travel ai tarife mici la internetul pe mobil în roaming

Activează opţiunea Travel Data Daily şi eşti mereu conectat la tot ce se întâmplă acasă şi în lume, cu doar 2 euro/ 2 MB.

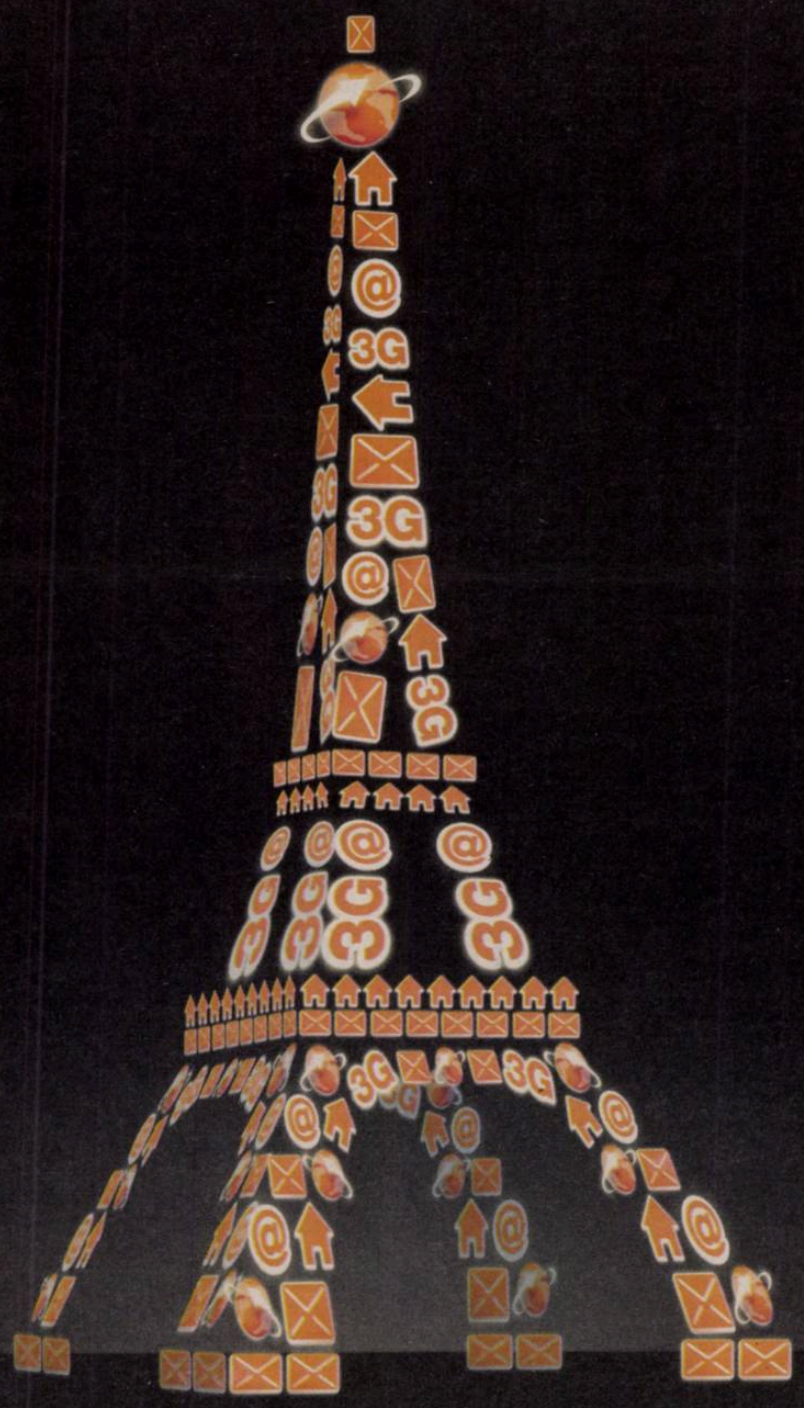

apelează gratuit *100# pentru activare

www.orange.ro

opţiune valabilă în Uniunea Europeană şi Elveţia; preţul include TVA

orange™

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VII, nr. 318 ● 18-24 martie 2010 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Etică gazetărească“
pagina **3**

Augustin Ioan
„Parisuleţul“
pagina **14**

Stela Giurgeanu
„Închiderea Institutului «Cantacuzino»“
pagina **22**

Hoţomănii, ciupeli şi furtişaguri

– micile infracțiuni în România –

„Cine e hoț într-o zi va fi hoț mereu.“

ARTHUR SCHOPENHAUER

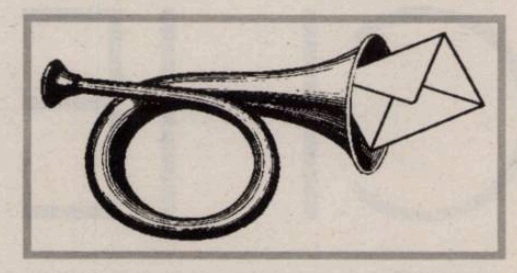

Nr. 309: Articolul lui Sever Voinescu, „Naufragiul utopiei“

Varza colectivistă cu capra individualistă

Într-adevăr, utopie. Dar o utopie frumoasă la care au visat şi alţii, nu numai comuniştii: „Faceţi ca-n astă lume, să aibă parte dreaptă, egală fiecare şi să trăim ca fraţii“. Idealism pur. Păi, cum poate fi frate animalul-om cu omul-animal? Spre deosebire de animalul din junglă, omul-animal nu se satură niciodată, totdeauna vrea mai mult şi mai mult. Pe el îl caracterizează egoismul, lăcomia şi rapacitatea şi, bineînţeles, acestea nu se pot manifesta decît în detrimentul celorlalţi.

Şi cum putea fi impusă doctrina care spunea că „binele fiecăruia atîrnă de binele tuturor“, decît prin constrîngere? Şi dacă se reuşea să se convingă o generaţie, următoarea se năştea cu aceleaşi instincte individualiste, astfel încît constrîngerea se permanentiza. Cu vorba bună, cam greu. Experienţa celor 2000 de ani de creştinism o dovedeşte: Dumnezeul oamenilor este viţelul de aur.

Ca urmare, individualismul a învins colectivismul. Lozincă din anii '80: „Ce-i al tău e şi al meu, ce-i al meu e numai al meu!“.

Dovadă de individualism atavic: în 1990, cînd s-au vîndut apartamentele celor care le locuiau, oamenii au dat buzna la ICRAL, s-au călcat în picioare ca să cumpere cît mai repede, să devină proprietari. Nu-şi dădeau seama ce-i aşteaptă.

Eu unul am crezut în această utopie în anii '60, motiv pentru care m-am înscris în partid abia în '69, la şase ani de la angajare, că totdeauna, din instinct, m-am îndoit şi niciodată nu m-am repezit cu capul înainte. Din acelaşi motiv mi-am cumpărat apartamentul de-abia în 1995.

A urmat dezamăgirea din perioada de după 1975. Am condus colective mari şi oamenii s-au manifestat la fel – încrederea în sistem din anii '60 s-a transformat într-o profundă dezamăgire după 1975.

În concluzie, utopia a naufragiat pentru că n-a reuşit să împace varza colectivistă cu capra individualistă.

Necazul este că după „naufragiul utopiei“ a urmat perioada pe care o trăim şi astăzi, cu şi mai mari dezamăgiri. Vorbaceea: „Teoria ca teoria, dar practica ne omoară!“.

Relevant: în dimineaţa zilei de 15.01.10, la jurnalul PRO TV de la ora 7,00, s-au prezentat imagini de la protestul unui amărît din Iaşi, care, suit pe crucea de pe cupola Mitropoliei, îşi striga oful, redat textual pe imagine: „Hai, România! Libertate, foame!“. Ce este ciudat (sau nu!), în jurnalele de la orele 8, 17, 19 n-a mai apărut textul respectiv. O fi intervenit cenzura comunistă?

M. COSTEA

str. Cameliei nr. 16, bl. 30, sc. B, ap. 38
Ploieşti

P.S. Sper ca rîndurile de mai sus să le citească şi dl Tismăneanu.

Nr. 313: Articolul lui Andrei Pleşu, „Azilul planetar“

O neplăcută experienţă personală

Stimate domnule Pleşu,

Cunoscîndu-vă spiritul dilematic declarat, îmi permit, cu politeţea care se impune, să vă combat parţial teza din ultimul articol, avînd de partea mea argumentul unei neplăcute experienţe personale. Iată despre ce este vorba. În cadrul unui concurs organizat de Ambasada Franţei pentru acordarea unor burse de studiu, am avut curajul de a propune un proiect, care a şi fost apreciat, de vreme ce am fost chemată la Bucureşti pentru a-l susţine. Comisiile erau formate din persoane de prestigiu, drept pentru care nici nu le voi menţiona aici. Oricum, nu cu ai noştri conaţionali am să mă bat în aceste rînduri, ci cu distinsa – doar la prima vedere, din păcate – doamnă din Franţa, universitară, de bună seamă, care prezida comisia ce m-a evaluat pe mine. Impropriu spus „pe mine“, de vreme ce *proiectul* ar fi trebuit analizat, iar nu persoana care l-a redactat, şi cu atît mai puţin ideile acesteia.

Şi iată cum am fost nevoită a suporta, minute nesfîrşite, încălcarea, rînd pe rînd, a principiilor stipulate în documentul pe care l-aţi criticat dvs. în articol. Cu vocea ridicată ce trăda o bruscă ieşire isterică, cu privirea ironică şi mult patos deplasat, doamna în chestiune a declamat irelevanţa proiectului propus de mine, oferind în final gestul suprem şi teatral de a arunca dosarul pe masă, cu dispreţ. Degeaba colegii ei de masă au încercat o calmare a spiritului frămîntat, simţindu-se vizibil stînjeniţi de situaţie. „Doamna“ era deja mult prea înfierbîntată pentru a permite o temperare.

Ei bine, vă gîndiţi – şi pe bună dreptate – că proiectul respectiv nu valora nici cît o ceapă degerată. De era aşa, aş fi bifat cu demnitate un eşec şi aş fi învăţat lecţia ce se impunea, fără a face o dramă din asta. Dar nu. Problema era alta. I-am atins, rafinatei doamne, o coardă sensibilă a spiritului: abordarea ideologică implicită în proiectul meu i-a rănit firea proletară. Pe scurt, doream să arăt, prin ilustrări filmice, că trauma lăsată de o dictatură găseşte căi diferite de refulare în anii de dezmorţire ai post-dictaturii. La auzul pomenirii comunismului din ţara mea, a izbucnit peroraţia şi înflăcărarea evaluatoarei. Ceea ce a pus paie pe foc a fost îndrăzneala mea nemaipomenită de a insinua o comparaţie contrastantă cu post-dictatura franchistă, demonstrînd că există destule asemănări, filmul fiind o artă cu un limbaj universal, indiferent de ce orientare politică era regimul castrator. A fost mai mult decît putea înghiţi doamna.

Dacă, printr-un fericit context, ar fi existat un document precum cel al Comisiei Europene, aprobat de Instituţia organizatoare a concursului, desigur că aş fi avut ocazia de a depune o contestaţie şi de a cere dreptul la nişte scuze, fie ele chiar exprimate pe un petic de hîrtie, însoţit de o ştampilă oficială. Cu atît mai mult cu cît, din comentariile făcute, am putut deduce că doamna nu avea nici un fel de competenţă în domeniul pe care urma să-l cercetez. Dar aşa, nu îmi rămîne decît să povestesc mai departe experienţa mea, sperînd ca următorii candidaţi să aibă parte de mai multă politeţe, de un ton rece, analitic, de evitarea expunerii părerilor personale ale juriului şi de absenţa desăvîrşită a ironiei, care, oricît de pueril ar suna, poate avea rolul de a indispune un *catindat* echilibrat, optimist şi foarte departe de pragul colapsului emoţional. Fără ca pentru aceasta să fie necesar vreun azil în care acesta să fie oblojit. Ci doar să fie respectat.

Domnule Pleşu, vă înţeleg perfect nemulţumirea. Sînteţi, la rîndul dvs., evaluator de proiecte şi vă simţiţi lezat de astfel de recomandări, tocmai pentru că pînă acum le-aţi respectat din pur bun-simţ. Însă nu toate persoanele aflate într-o astfel de poziţie au simţul logicii pe care această poziţie îl presupune, de acolo necesitatea de a redacta cîteva rînduri care să normalizeze pe undeva acest raport juriu-candidaţi, pentru ca el să nu devină, peste noapte, o dezmăţată relaţie opresor-condamnat, din care cel de-al doilea să rămînă doar cu un simţămînt de neputinţă, uneori nemeritat.

Cu stimă şi numai gînduri de bine,

Oana PRESECAN

oana_presecan@yahoo.es
Cluj-Napoca

Nr. 315: Articolul Adinei Popescu, „Spre binele companiei“

Tot spre binele companiei...

Regăsesc în acest articol idei şi contexte despre care şi eu am aceleaşi păreri, însă se încheie cu un derapaj spre idilic cînd admiraţi şi susţineţi mediul uman şi natural din firmele cu 5-6 angajaţi. Găsesc că ceea ce spuneţi despre aceste întreprinderi este ceea ce v-aţi dori să fie, şi nu ce aţi „întîlnit ca singura atitudine firească faţă de muncă“. E adevărat că se lucrează fără organigramă, dar asta pentru că nu mai e nevoie de aşa ceva, atîta timp cît eşti prezent chiar şi nopţile, cum bine ziceţi. Şi da, îşi sacrifică şi concediile pentru „supravieţuirea firmei şi implicit a lor“, dar e dramatic că fac asta doar pentru supravieţuire – întîmplător aţi găsit perfect cuvîntul.

Şi ştiţi ce s-ar întîmpla dacă firma s-ar extinde considerabil? Ar fi mai greu să fie exploataţi pentru că în sfîrşit ar fi controlaţi de cei abilitaţi să vadă cum îşi duc zilele pe acolo. Ar primi şi concediile de odihnă, dar şi pe cele medicale la nevoie, pentru că ar lucra după organigramă şi în caz de necesitate ar putea fi înlocuiţi o vreme. Pe deasupra, ar mai vedea şi lumina zilei şi, dacă nu cer prea mult, şi-ar vedea copiii şi familia. Ar mai primi poate şi toţi banii în alb, ca salariu declarat şi cîte şi mai cîte...

Repet, admir ceea ce scrieţi la *Dilema veche,* dar cele înfăţişate mai sus sînt spuse în cunoştinţă de cauză, cu titlu de întîmplări personale. Cînd nu ai suferit niciodată în astfel de locuri e uşor a idiliza, doar pentru a încerca alternativa umană a dezumanizării corporatiste. Acel *back to common sense* e uneori şi o capcană ce ne poate înceţoşa privirile. Folosit azi în multe spoturi, cred că are o mare doză de ipocrizie şi simt că de multe ori vine ca formulă transfiguratoare folosită de aceleaşi corporaţii în scopul profitării de pe urma tuturor zonelor frecventate de spiritul uman.

Sper ca tonul să nu fi fost prea povăţuitor şi prea puţin dilematic, dar cîteodată frustrările ne înflăcărează cam mult.

Florin TRUŞCĂ
flo.trusca@gmail.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ce şi cît ştim despre sex**
- **Proasta creştere**
- **Teoria conspiraţiei**
- **Familia**
- **Cum ne construim elitele?**
- **Dreptul la opinie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.200
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

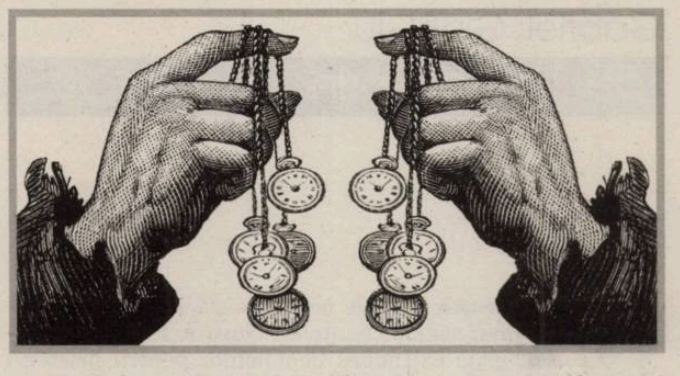

Etică gazetărească

Săptămîna trecută, vechile comandouri anti-băsesciene, hîrșite în lupte grele și rămase, de la un timp, fără adversarul din ale cărui derapaje au trăit, seară de seară, vreme îndelungată (pînă la alegeri), au redescoperit euforia. Viața a reînceput să palpite în arterele lor depresive, retorica demolatoare a discursului lor tradițional s-a înviorat brusc, în mod nesperat. Aveau din nou subiect. Puteau din nou să reverse asupra poporului valuri de sarcasm, bășcălie, profeții sumbre, amărăciuni și scîrbe: Băsescu a fost ales membru de onoare al Academiei Oamenilor de Știință. Care va să zică dictatură. Care va să zică nerușinare. Ceaușescu *redivivus*. Țară de lingăi. Intelectuali vînduți. Băsescu se întoarce! După o absență deconcertantă, pe care numai o boală grea poate, mă-nțelegi, pentru ca s-o explice, președintele revine pe piață ca sămînță de scandal. În jurul dlui Gâdea s-au săpat noi tranșee. Tovarășii de front ai melancolicului moderator s-au regrupat, gîfîind de plăcere, în jurul microfoanelor. Vigilentul Ciuvică și-a reactivat cearcănele. Pe alt post, dl Ciutacu, însoțit de o grațioasă ziaristă blondă, și-a exhibat, abundent, proasta dispoziție. Băsescu academician? Ce tupeu! Băsescu – nemuritor alături de George Emil Palade! Alături de Ion Cristoiu! E prea de tot! Biata țară! Și în timpul acesta pensiile scad, iar bulgarii ne-au luat-o înainte! Să fi cerut onorantul titlu chiar președintele? Ar fi tare! Dar chiar dacă nu l-a cerut el, cert e că l-a acceptat. *Ergo:* Traian Băsescu merge pe urma antecesorului său comunist. V-am spus-o și n-ați crezut. Acum aveți dovada.

Din nefericire, această palpitantă utopie, această – putem spune – pleașcă a *ratingului* autohton, această delicioasă gafă a Cotrocenilor, s-a destrămat la fel de repede cum a apărut. Traian Băsescu nu știa nimic de inițiativa, mai curînd penibilă, a Academiei Oamenilor de Știință și, de altfel, a respins prompt venerabilul titlu. Ce ne facem acum? Toate istericalele, toată gălăgia, tot arsenalul de conjecturi, îmbrînceli și lamentații ale atacatorilor au căzut în derizoriu. În ridicol. În farsă de prost gust. Ceea ce a ocupat o seară întreagă de vehemente dezbateri televizate a trecut în neant. Ca telespectator, sînt ofensat. De ce mi s-a băgat pe gît, ore întregi, o temă falsă? De ce s-a abuzat de timpul meu și de buna mea credință, fără nici o motivație, fără nici un temei real? Singurul rezultat al tărășeniei, contraproductiv pentru soldățeii ei, a fost formulat, rapid, de Adrian Păunescu, într-o emisiune ulterioară (nu credeam să ajung vreodată să-l citez): Traian Băsescu s-a dovedit – a cîta oară? – mai inteligent decît inamicii săi.

Dar hai să zicem că lucruri de genul ăsta se mai întîmplă. Se mai întîmplă ca gazetarii să se lase antrenați pe o pistă falsă. Să aibă slăbiciunea de a specula în jurul unui zvon, înainte ca el să fie sau nu confirmat. Dar n-ar trebui, într-o a doua instanță, ca autorii falsului să și-l asume? Să ofere publicului, pe care l-au înșelat o explicație, o corectură, o scuză? Să facă dovada unei onestități și a unui simț al onoarei, pentru a căror lipsă îi judecă devastator pe alții? Cui ar strica un pic de jenă etică? O mică insomnie deontologică? Și cînd se vor decide gazetarii noștri să renunțe la gazetăria înțeleasă strict ca „lung prilej de vorbe și de ipoteze“?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Troc științific și consacrare șchioapă

Dacă îl punem pe prietenul Google să caute „Băsescu academician“, găsește 665.000 de „intrări“. Dacă îl punem să caute „Academia Oamenilor de Știință din România“, găsește doar 207.000 (dar multe dintre ele sînt legate tot de numele președintelui). E și acesta un semn că, după ce numita Academie a hotărît să-l facă membru de onoare pe președintele țării, s-a vorbit mai mult despre Traian Băsescu decît despre inițiatoarea acestui gest (cu puține excepții – una dintre ele, de pildă, aici: http://voxpublica.realitatea.net/politica-societate/basescu-academician-%E2%80%93-o-poveste-despre-ignoranta-si-umilinta-34014.html).

Și totuși, ar mai fi de comentat și altele – poate chiar mai interesante decît persoana președintelui (de care o bună parte a presei continuă să fie obsedată). E de mirare că jurnaliștii, bloggerii și comentatorii/forumiștii patriei, care au pornit un iureș de păreri, n-au găsit nici un dram de indignare față de *trocul pe față* care i s-a propus șefului statului. Un oficial al AOSR a declarat că titlul de membru de onoare i-a fost acordat pentru că, pe vremea cînd era primar, dl Băsescu i-a repartizat numitei instituții un sediu. Unde e „onoarea“ în povestea asta? Să-i propui cuiva un astfel de schimb meschin (ne dai sediu – te facem membru) e mai degrabă o jignire, e un mod de a spune „știm că n-ai nici un merit științific sau academic, de fapt nici n-ai ce căuta printre noi, dar pentru că ai fost băiat de gașcă și ne-ai găsit un acoperiș, te primim“. Cei care au făcut-o academician pe Elena Ceaușescu au fost mai subtili și mai „procedurali“: i-au inventat mai întîi niște merite științifice, au tras din greu să-i facă un CV onorabil (cu lucrări de specialitate publicate în toate limbile etc.) și abia după aceea au trecut la acordarea titlului. În tranziție, totul e la vedere: „onoare“ contra sediu. Plus legea care face din AOSR o instituție de interes public – adică îi oferă bani de la buget – adoptată de Parlament în 2007 și promulgată tot de președintele Băsescu. Trec peste faptul că, pentru a menține logica trocului pînă la capăt, AOSR ar trebui să-i facă membri de onoare pe toți parlamentarii care au votat legea (nr. 31 din 15/01/2007), nu doar pe președinte (care n-a făcut decît să se achite de formalitatea promulgării) și mă opresc asupra „interesului public“.

Articolul 1 al legii sună așa: „Academia Oamenilor de Știință din România este for național, de consacrare științifică, care reunește personalități reprezentative ale științei“. Cacofonia ar fi putut lipsi din actul fondator al unui asemenea for, dar *passons*... Important este că Parlamentul României a decis că există un interes public pentru o astfel de instituție care să reunească „personalități reprezentative ale științei“. Nobil scop. De pe site-ul AOSR (www.aos.ro) se poate afla că acest for este o creație a epocii interbelice, iar membrii săi de atunci reprezentau, cu adevărat, floarea științei românești (Grigore Moisil, Dan Barbilian, Caius Iacob, Horia Hulubei, Dimitrie Pompeiu, Virgil Madgearu, Costin Kirițescu și alții). În 1956, a fost transformată în *Asociația* Oamenilor de Știință. După 1990, ca multe altele, instituția a revenit la vechea denumire și la vechiul statut. Încă o recuperare a tradiției, s-ar zice. Numai că o simplă privire pe lista membrilor actuali duce la concluzia că nu este decît (încă o) preluare abuzivă a unei instituții vechi, un fel de „troc“ cu formele, în lipsa fondului. Ce fel de „for național de consacrare științifică“ poate fi acela care îl are în „consiliul onorific“ pe Dinu Săraru? Ce garanții de reprezentativitate poate da „secția de filozofie, psihologie, teologie, jurnalism“, în care sînt puși laolaltă Arhiepiscopul Teodosie al Tomisului, Episcopul de Rîmnic Gherasim Vlădica, Arhiepiscopul Tîrgoviștei Nifon, Mihnea Gheorghiu, Ion Cristoiu, plus „filozofii“ (așa sînt denumiți pe site) Constantin Vlad, Gheorghe Marinescu, plus „filozoafa“ Viorica Ungureanu (actualmente pensionară)? Nici măcar Google, care le știe pe toate, nu cred că poate găsi ceva despre opera „filozofilor“ de mai sus. Iar la secția de istorie, pe lîngă Gheorghe Buzatu și Dan Zamfirescu (peremiști, dar măcar s-au ocupat de istorie...) apar fostul senator PSD Ion Solcanu, „sociologul“ Dinu Săraru și... pictorul Dan Hatmanu. Dar cea mai interesantă caracteristică a acestui for de interes public este bogata reprezentare a științelor militare: secția cu pricina are nu mai puțin de 26 de membri (generali și amirali, mulți dintre ei cu funcții importante în conducerea Armatei și a Jandarmeriei). Avem o Armată puțin numeroasă și nu tocmai bine dotată, dar sîntem tari la științe strategice!

Toată această încropeală de „personalități reprezentative ale științei“ ar trebui să primească în 2010 de la bugetul de stat vreo 2 milioane de euro, din care 317.000 de euro doar pentru salariile membrilor, scrie *Adevărul* (http://www.adevarul.ro/actualitate/politica/Ce_bani_prime sc_academicienii_care_l-au_curtat_pe_Basescu_0_224977832.html).

Nu mai e nimic de spus. S-a dat țara de ceasul morții că Băsescu ar deveni „academician“, s-au făcut comparații la îndemînă cu Ceaușeștii, dar s-a trecut prea repede cu vederea peste grămada de bani publici pe care o consumă această așa-zisă academie. Nici cercetătorii științifici adevărați, care duc lipsă de fonduri pentru proiectele lor, nici intelectualii publici, nici editorialiștii neamului n-au strigat de indignare, deși lucrul „strigător la cer“ e la îndemînă: cu 2 milioane de euro chiar se pot duce la bun sfîrșit niște proiecte științifice serioase și nu puține institute de cercetări ar fi mulțumite să aibă acești bani în 2010...

ținerea de minte

„În Israel există trei subiecte fundamentale pe care israelienii le examinează întruna, despre care discută și se contrazic: securitatea (ceea ce agențiile străine de știri numesc «Situația din Orientul Mijlociu»), religia (evreii împotriva creștinilor împotriva musulmanilor împotriva...) și, firesc, Holocaustul.

Deoarece opiniile abundă în rîndul lor, discuțiile pot fi aprinse. Străinii care conversează cu ei despre aceste subiecte se află din capul locului în dezavantaj. Israelienii îi consideră pe nonisraelieni niște ființe cu caș la gură în privința problemelor respective. Ei apreciază că implicarea personală le sporește capacitatea de înțelegere și de aceea sînt singurii care pot discerne complexitățile. Dacă o persoană din exterior își exprimă părerile despre subiectele respective, încalcă în mod nechibzuit un tabu. Dacă se dovedește cunoscătoare, majoritatea israelienilor vor fi realmente uluiți. Este posibil chiar să o lase să termine fără s-o întrerupă.“

(Aviv Ben Zeev, „Israelienii“, în *Ghidul xenofobului*, Editura Nemira, 2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Greşelile altora

„Această situaţie nesănătoasă este produsul unui sistem clientelar. Guvernele succesive au grija extinderii beneficiilor pentru prietenii politici, în special prin slujbe confortabile în sectorul public, concomitent cu persecutarea rivalilor din alte partide. În zilele noastre, în democraţie, concurenţii politici nu sînt nici ucişi, nici exilaţi. Ei sînt doar îndepărtaţi din funcţiile deţinute, pentru a face loc partidului la putere. Rezultatul a fost un sector public uriaş şi ineficient [...] Există în această ţară obiceiul ca legile să fie aplicate în funcţie de circumstanţe şi de puterea celor care le calcă. Cei care nu pot fi concediaţi, cum ar fi unii dintre funcţionarii publici şi cei cărora nu le este teamă de lege (datorită conexiunilor politice sau a abilităţii de a corupe un şef), evită cu succes regulile şi lucrează numai în interes propriu, contra interesului general, al societăţii."

Nu, nu este vorba despre România. Citatul este dintr-un articol al lui Nokos Kostandaras, redactorul-şef al cotidianului grec *Kathimerini*, publicat de *The New York Times* săptămîna trecută. Am fost frapat de descrierea situaţiunii şi de asemănările cu grijile noastre româneşti. Parcă nu îmi venea a crede că acest stat membru, cu vechime în Uniune, poate avea asemenea hibe structurale. Reacţia doi a fost un soi de deznădejde. Ştiam că nu există şanse ca responsabili ai Comisiei Europene să tragă semnale de alarmă privind bulversarea regulată a administraţiei publice din România. În fond, este strict bucătărie internă şi nici un organism internaţional nu are a se băga în asemenea materie. Dar speram într-o oarecare presiune (la nivel informal) exercitată întru eficientizarea actului de management public. Ar fi fost vorba (şi) despre buna cheltuire a fondurilor europene, pînă la urmă. M-am înşelat. În fond, dacă nu cheltuim corect banii, paguba a noastră va fi, nu neapărat a Comisiei.

Nu cunosc în amănunt situaţiunea generală din administraţia românească. Pot încerca să apreciez, eventual, zona Autorităţilor de Management, a Organismelor Intermediare şi a celorlalte agenţii responsabile de cheltuirea fondurilor europene. Profesional, trebuie să ţin constant legătura cu oamenii aceştia. Le-am urmărit evoluţia. Am învăţat să îi apreciez pe mulţi dintre ei. În timp, unii şi-au rafinat, pe lîngă competenţele strict tehnice, şi pe cele de comunicare. Au reuşit să reziste, cea mai mare parte, tuturor schimbărilor de guvern. Încercări de a-i schimba au fost multe. Practic, de fiecare dată, la fiecare nou ministru, scaunul li s-a clătinat. Mai de silă, mai de milă, mai la presiuni informale de la Bruxelles, au reuşit să scape de schimbare, în ciuda neîncrederii noilor şefi. Chiar şi în ciuda legendelor urbane conform cărora de acolo, de la fonduri europene, se pot trage bani înapoi spre partid şi oamenii de încredere.

Domnul ministru Şeitan este un bun profesionist. Ştie bine sistemul asigurărilor publice de asistenţă socială. Este unul dintre cei care s-au bătut pentru introducerea sistemului privat de pensii în România. L-a invitat pe chilianul Pinera la Bucureşti pentru a promova conceptul. Cunoaşte cifrele, ştie ce vrea, se tutuieşte cu liderii sindicali. Are toate calităţile pentru a fi un excelent ministru al Protecţiei Sociale. Cu atît mai mult, nu am înţeles decizia lui de a o schimba din funcţie pe directoarea Autorităţii de Management de la POSDRU (Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, scuzaţi expresia, aceasta e denumirea oficială). Mai mult, operaţiunile respectivei entităţi (pesoană juridică) vor fi preluate, în cea mai mare parte, de o... firmă de avocatură, mare şi celebră, una dintre cele mai puternice din România.

Pentru mai buna înţelegere a situaţiunii, trebuie să explic pe scurt ce e POSDRU. El oferă fonduri ministerelor, şcolilor, universităţilor, firmelor sau organizaţiilor non-guvernamentale pentru pregătirea profesională a angajaţilor, programe de reciclare, campanii de promovare, stimularea reciclării profesionale, reducerea discriminărilor de orice fel pe piaţa muncii şi aşa mai departe. O sumedenie de proiecte se pot finanţa prin POSDRU dacă au legătură cu învăţămîntul, reciclarea profesională, tranziţia de la şcoală la piaţa muncii. Este una dintre cele mai „populare" surse de finanţare pentru proiecte pe fonduri structurale. Cei de la POSDRU au de-a face cu mulţi aplicanţi, pe proiecte, în general, mici. Multe şi mărunte, cum s-ar zice.

Ce ar căuta o firmă mare de avocatură în selecţia şi contractarea unor asemenea proiecte? Sincer, nu ştiu. Însăşi decizia de externalizare este la limita *acquis*-ului comunitar, deşi nu îl încalcă. Din ceea ce am înţeles, avocaţii vor face cam totul, în afară de semnătura finală pe contract. Unii amici „din sistem" se întreabă, pe bună dreptate, de ce ar mai fi nevoie de Autoritate de Management, de acum înainte. În sine, externalizarea unor servicii ale administraţiei publice către sectorul privat nu este blamabilă. În acest caz însă, vorbim despre un domeniu de nişă, extrem de specializat. Competenţele se formează în ani. Sincer, nu cred că o firmă de avocatură (fie ea mare şi tare) poate avea oameni gata pregătiţi pentru asemenea analize. Le va trebui timp. Care timp înseamnă bani. Comunicatul oficial de la minister (de fapt, de la noua directoare a AM-ului) vorbeşte despre necesitatea întăririi urgente a capacităţii administrative din subordine. Adică au prea puţini oameni şi nu mai fac faţă. Plauzibil. Numai că, prin externalizare, statul nu poate rezolva criza profundă de competenţe din domeniu. Nu cred asta şi pace.

Prin această delegare de competenţe, ministerul îşi admite eşecul în a-şi dezvolta propriile resurse umane. Culmea, oamenii aceştia se ocupau exact de Dezvoltarea Resurselor Umane. Ştirea în sine nu a preocupat prea mult presa românească. E păcat, pentru că, întorcîndu-ne la analiza crizei greceşti, îmi aduc aminte de un proverb celebru: „prostul învaţă din greşelile lui, deşteptul învaţă din ale altuia".

PUBLICITATE

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7409 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

ABONAMENTE NON-STOP LA 0318.200.200

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13,2 % reducere din preţul de la chioşc!
Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:
Dilema veche ☐ **3 luni (41 lei)** ☐ **6 luni (81 lei)** ☐ **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti, RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera sau RO33 BTRL 0460 1202 B112 99XX deschis la Banca Transilvania.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

opiniile oamenilor de stat

Richard N. HAASS

Iranul la răscrucea istoriei

Istoria curge rareori lin, fără obstacole. Ea tinde să fie punctată de schimbări şi evenimente bruşte – războaie, asasinate, revoluţii – ale căror repercusiuni sînt simţite vreme îndelungată.

La 31 de ani după revoluţia care l-a înlăturat pe şah şi a adus guvernarea islamică în Iran, ne aflăm la una dintre răscrucile istoriei. Încă nu ştim gradul, direcţia sau ritmul schimbării. Ce ştim cu siguranţă este că natura schimbărilor care au loc acum în această ţară va afecta nu doar Iranul, ci întregul Orient Mijlociu, şi nu numai.

Un posibil viitor iranian ar putea fi o extensie a ceea ce deja există, adică un stat guvernat de clerici conservatori şi o Gardă Revoluţionară agresivă, aceasta din urmă dobîndind o putere tot mai mare. În această situaţie, regimul iranian va continua să reprime cu brutalitate disidenţa internă, să se amestece în afacerile interne ale Irakului şi Afganistanului, să ofere arme şi fonduri Hezbollah-ului şi Hamas-ului şi, chiar mai îngrijorător, să purceadă la fabricarea unui anumit număr de arme nucleare şi să găsească mijloace să le folosească.

Primejdia unui viitor de acest tip ar pune comunitatea internaţională în faţa unei alegeri decisive: sau să se obişnuiască cu ideea unui Iran care poate asambla şi poseda tehnică nucleară, sau să lanseze un atac militar preventiv menit să distrugă programul nuclear iranian.

Perspectiva unui Iran înarmat nuclear ar tenta cu siguranţă cîteva dintre statele musulmane sunnite importante (Turcia, Egiptul şi Arabia Saudită îţi vin imediat în minte) să conceapă planuri rapide de a achiziţiona sau produce propriul arsenal nuclear. Un Orient Mijlociu care să cuprindă atîtea state înarmate nuclear ar fi o cale sigură către dezastru.

Un atac militar al SUA, Israelului sau amîndurora asupra instalaţiilor nucleare iraniene reprezintă o altă posibilitate. Unul dintre rezultatele previzibile ar fi o contraofensivă iraniană asupra personalului şi intereselor americane din Irak şi Afganistan şi, prin intermediul Hamas şi Hezbollah, asupra Israelului şi nu numai. Iranul ar putea contraataca şi prin crearea de probleme în comerţul cu petrol, declanşînd astfel o creştere accelerată a preţului petrolului, o lovitură în plus dată unei Americi şi unei lumi în plină luptă cu recesiunea economică.

Pe de altă parte însă, dacă un atac militar preventiv ar putea încetini eforturile belicoase ale Iranului, el nu ar putea opri la nesfîrşit încercările regimului de a-şi dezvolta arsenalul nuclear şi, pe deasupra, ar crea condiţii şi mai dure pentru opozanţii interni ai puterii. Dar, în ciuda acestor potenţiale efecte negative, atacul militar asupra instalaţiilor nucleare va rămîne şi trebuie să rămînă o opţiune, avînd în vedere enormul cost strategic al unui Iran înarmat nuclear.

Pentru a evita atît îngrijorătoarea perspectivă a unui Iran cu arsenal nuclear, cît şi pe aceea a unui atac militar asupra lui, s-au reunit cele cinci state membre permanente ale Consiliului de Securitate al ONU şi Germania. Ele au început negocieri care urmăresc limitarea programului nuclear al Iranului şi plasarea acestuia sub supraveghere internaţională. Rusia şi China, care susţin că programul nuclear iranian nu reprezintă o urgenţă pe agenda comunităţii internaţionale, sînt acum constrînse să sprijine aplicarea de sancţiuni noi, mai aspre, asupra Guvernului de la Teheran. Dar după cum ne demonstrează istoria, sancţiunile dure nu sînt suficiente pentru a obliga guvernanţii iranieni să negocieze constructiv şi să accepte limite raţionale asupra programelor nucleare ale ţării.

Toate aceste consideraţii duc la necesitatea unei alte perspective asupra viitorului iranian: o conducere politică mai moderată atît în interior, cît şi în relaţiile externe, şi care renunţă la dezvoltarea unui program nuclear sau la planurile de înarmare asemănătoare.

Pe lîngă faptul că ar asigura o viaţă mai bună pentru 70 de milioane de iranieni, schimbarea politică ar slăbi Hamas şi Hezbollah, întărind astfel poziţia moderaţilor în Cisiordania şi Gaza şi îmbunătăţind perspectivele de pace între Israel şi palestinieni. Un islam mai moderat în regiune ar putea determina Turcia să-şi reconsidere recenta răcire a relaţiilor cu Occidentul, iar Siria ar putea să-şi regîndească orientarea în politica externă, ceea ce ar crea o reală oportunitate pentru un acord de pace între Israel şi Damasc. Posibilitatea ca Irakul să devină o ţară de succes, paşnică în interior şi faţă de vecini, ar creşte şi ea.

Se întîmplă rar în istorie ca drumuri atît de diferite, dar fiecare dintre ele plauzibil, să aibă acelaşi punct de plecare. Însă nu e deloc greu să ne dăm seama care dintre ele e cel preferabil.

De aceea e nevoie de măsuri suplimentare care să încurajeze schimbarea ce ar putea aduce la putere un guvern iranian pregătit să trăiască în pace cu propriii cetăţeni şi cu vecinii. Aceste măsuri ar include sprijinirea opoziţiei iraniene şi accesul disidenţilor la Internet, sancţiuni suplimentare asupra Gărzii Revoluţionare şi sprijinul internaţional deschis faţă de drepturile politice şi legale ale poporului iranian.

Unele guverne şi persoane s-ar putea să se opună acestor sugestii, crezînd că o intervenţie de acest fel ar constitui un amestec făţiş în treburile interne ale Iranului. Dar în lumea globalizată de astăzi, ceea ce se întîmplă în Iran nu mai este doar treaba Iranului. Guvernul de la Teheran are dreptul la producerea de energie nucleară pentru electricitate, dar nu pentru arme nucleare. De asemenea, are obligaţii faţă de vecinii săi, faţă de comunitatea internaţională (inclusiv obligaţia de a nu sprijini terorismul) şi faţă de propriii cetăţeni. Lumea n-ar trebui să fie nepăsătoare dacă aceste cerinţe nu sînt îndeplinite.

Richard N. Haas, *fost director în cadrul Departamentului de Stat al SUA, este în prezent preşedinte al Consiliului Relaţiilor Externe.*

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Copyright: Project Syndicate, 2010.

www.project-syndicate.org

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Zal...

Cînd februarie s-a topit, rece şi indecis, în martie, Chopin a împlinit 200 de ani. Naşterea sa, oricît de certă, este cumva misterioasă. Actele de stare civilă indică data precisă a naşterii: 22 februarie 1810. Şi totuşi, Chopin a susţinut mereu că s-a născut pe 1 martie 1810. Adăugînd la mister, apropiaţi ai săi, precum sora sa Ludwika sau prietenii săi Jules Fontana şi Franz Liszt, afirmau că data naşterii sale a fost, de fapt, 1 martie 1809. Chopin insista să fie un tînăr, din motive neclare pentru ei. Moartea sa este, la fel, certă şi misterioasă deopotrivă. Părerea unanimă, devenită cunoaştere comună, a fost că tuberculoza l-a răpus pe 17 octombrie 1849. Totuşi, pe certificatul de deces emis după autopsie stă scris „cauze necunoscute", iar prietenii săi confirmau o cu totul altă cauză: George Sand. După despărţirea de ea, în 1847, la capătul unei iubiri de opt ani, Chopin nu şi-a mai putut reveni niciodată. Pentru cineva ca Chopin, o relaţie cu cineva ca George Sand nu putea duce decît la devastare şi stingere agonică. El, fragil, sensibil, aerian, sentimental şi nostalgic – ea, independentă, puternică, excentrică, trepidantă. „Singura mea treabă este să fiu liberă" – profesa George Sand. Există o anume libertate care frînge inima. Medicina legală nu a ajuns niciodată la performanţa de a putea stabili „inima frîntă" drept cauză a vreunei morţi, dar oamenii ştiu, de cînd sînt ei, că cel mai des se moare „de supărare", „de inimă rea".

Aceste întîmplări din jurul naşterii şi morţii sale par a fi paradigmatice pentru arta lui Chopin. Şi naşterea, şi moartea sînt fapte cu riguroasă mărturie administrativă. Certificate cu putere peremptorie stabilesc data şi, pentru deces, cauza. Şi totuşi, în cazul lui Chopin, puterea actelor este subtil contestată de mărturii. Actele nu spun tot. Iar în spaţiul melancoliei, actele nu spun nimic. Printr-o ciudată coincidenţă, cam acelaşi lucru se întîmplă cu muzica lui. Partitura compusă de Chopin, certă pentru orice interpret, cere mereu o fărîmă de libertate – o libertate în interiorul melancoliei. Partitura spune muzica, dar, mai ales la Chopin, nu spune tot. Nu poţi reda palpitul chopinian dacă nu asumi libertatea de a te plimba singur prin grădina melancoliei. Chem mărturia lui Byron Janis, unul dintre cei mai buni pianişti chopinieni care au atins clapele vreodată: „Pentru interpretarea muzicii lui Chopin, nu există cuvînt mai important decît *rubato*. Vine de la italienescul *rubare* care înseamnă a fura, dar în muzică înseamnă, de fapt, *ia şi dă*. Dacă furi un pic de timp aici, trebuie să-l dai înapoi mai încolo. De exemplu, cîntînd o frază melodică, dacă mergi repede în primele două măsuri, trebuie să încetineşti în următoarele două, astfel încît libertatea pe care ţi-o iei să nu rupă pulsul ritmic. Sentimentul clasic vine de la mîna stîngă, cu care Chopin insista să se cînte cît se poate de egal. Astfel, mîna dreaptă poate să fie romantică şi să cînte pe cît de liberă o lasă mîna stîngă. Fiecare interpret va utiliza această libertate cum vrea şi aceasta este frumuseţea libertăţii disciplinate care-l face pe Chopin să fie Chopin".

Cuvintele. Despre Chopin, cuvintele se cuvine a fi rostite cu aceeaşi sacadată melancolie cu care curg notele nocturnelor sale. La noi, Bacovia, omul cu cel mai acut instinct al picăturii de ploaie din univers, a făcut-o cel mai bine. Aşadar, *rubato*. Şi *zal*. Cuvîntul polonez destul de greu de tradus, cu care Liszt caracteriza întreaga muzică a lui Chopin. *Zal* este melancolie, nostalgie, tristeţe trăită atît de intens încît îi poţi simţi pe buze gustul amărui, dorul sec al exilatului – toate acestea împreună. Prin 1836, într-o după-amiază, în casa contesei Marie d'Agoult, iubita lui Liszt, Chopin a cîntat răvăşitor. Contesa a mărturisit sentimente puternice la auzul muzicii lui Chopin – se simţea pradă unui fel de meditaţie solemnă şi tristă, ca şi cum ar vedea umbrele unor pietre tombale peste care ar alerga, mînate de un vînt tomnatic, frunze şi flori. Cu ochii umezi, contesa d'Agoult l-a întrebat pe Chopin care să fie cauza pentru care inima ei a fost copleşită de asemenea sentimente. Chopin a încercat să explice spunînd că totul depinde de inima ei, dar Lizst a erupt din fotoliul său rostind cuvîntul.

Zal!

Cuvîntul simplu pentru sentimentul complicat, tandru şi umil, ca o reverie murmurată, un abandon de sine în spectre umbroase şi jilave. Lui Chopin i-a plăcut cuvîntul. Şi el, şi Liszt l-au repetat, incantatoriu aproape, întreaga zi. Apoi, Liszt l-a scris în însemnările sale şi l-a folosit de cîte ori a vorbit despre Chopin. *Zal...*

Se află la îndemîna oricui, graţie Internetului, singura fotografie a lui Chopin care a ajuns pînă la noi – cea făcută de Bisson în ultimul an de viaţă al muzicianului. A se privi... Încet. În timpul privirii, a se asculta *Nocturna* op. 27 nr. 2 în re bemol major. Cu Janis, dacă se poate. *Zal...*

ready made

„Să nu uităm, în fine, *tabacherile cu muzicuţă*. O astfel de tabachere cumpărase în 1816 *Hagi Toma Peşacov* din Tg.-Jiu, cu 250 taleri. Tabachere «ce am luat, zice Hagi Peşacov, dela capuchehaia *Meseoglu* şi am dat'o paşii *Gavano-Zoglu*, cînd m'au scos înaintea-i cu scopus ca să exercitez împlinirea banilor compromisului. Şi scoţând pe *Meseoglu*, au rămas treaba pe jos»."

(Petre E. Mihăescu,
Tutunul în trecutul Ţării Româneşti şi al lumii întregi,
„Cartea Românească", 1931)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Alte alde cocoloaşe

(A la Mme Sei Şōnagon)

1^0^. Ce începe ca un cocoloş, urmînd să se sfîrşească altfel: gogoaşa fluturilor de mătase ● paraşuta ● umbrela pliantă ● cortul ● balonul de cauciuc ● condomul (omului grăbit) ● femeia gonflabilă ● mănuşa cu un singur deget ● bulgării de zăpadă ● drobul de sare ● un pumn de bancnote aruncate-n cristelniţa cu apă baptismală ● gazeta „Cocoloşul“*.

2^0^. Ce sfîrşeşte ca un cocoloş, după ce începuse altfel: zăpada făcută bulgări ● batista; rufăria ● făina (grisul) de găluşte ● carnea de chiftele şi/sau de perişoare ● condomul (omului grăbit) ● obrazul; unele prestigii ● hîrtia de scris (literatură); ambalajul; gazeta (cu excepţia celei amintite).

E vorba de gazeta-mi omonimă, apărută,-n Timişoara,-n număr unic (15 mai 2001), subintitulată „foaie pentru minte (m)inimă şi (e)literatură“, – şi cu, puţin mai jos de frontispiciu, modu-i propriu de utilizare: *Se cumpără gazeta cocoloşită gata; se duce, cocoloş, la domiciliu; se netezeşte, cît de cît, cu palma; după care, se întinde bine-bine pe faţa unor pantaloni urmînd a fi călcaţi cu fierul; astfel încît, concomitent, se realizează două acte: lectura foii şi călcatul. Ieftin, util şi instructiv. Ia!!!*

ERRATUM: Prima frază din ultima-mi „gazelă de perete“ se va citi într-astfel: „Cînd se asociază două cocoloaşe, fiecare dintre ele este *cococoloşul* celuilalt.“ (Şerban Foarţă)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Comerţul anapoda

Noul concurs televizat „Coşul corect“ pare să fie îngemănarea dintre două instituţii care au început să conteze mult prea mult în viaţa noastră: televiziunea şi hipermarketul (în cazul de faţă Realitatea TV şi Carrefour). Dacă ar fi să simplificăm lucrurile, am putea spune că aceia care oferă pîinea şi-au dat mîna cu cei care oferă circul. Televiziunile româneşti mizează, nici nu mai e nevoie s-o spun, aproape exclusiv pe circ. Despre concentrarea lor în mîinile cîtorva patroni n-am ce să zic, aşa e în toată lumea. Despre concentrarea magazinelor de mîncare şi de haine am însă ceva de zis, pentru că aşa ceva nu se întîmplă în vestul Europei. La noi se vede că micile prăvălii sînt sufocate prin metode bine puse la punct şi bine experimentate (descrise amănunţit de sindicatele din industria alimentară), metode care în alte ţări au fost mai de mult deconspirate şi demontate.

Dintr-o dată, parcă toţi românii au descoperit reţeta fericirii: credit şi xanax.

În România însă, fenomenul e în culmea progresului. Se deschid mall-uri tot mai multe şi tot mai mari, într-o frenezie de rău augur. În schimb, prin centrul Bucureştiului, de exemplu, nu mai prea poţi merge la cumpărături. Comercianţii din Piaţa Amzei au fost trimişi la plimbare, Oborul e şi el un mare şantier şi va deveni un tot atît de mare mall, în Piaţa Dorobanţi se intră în continuare ca la un muzeu cu piese rare, iar foarte puţinele magazine alimentare rămase prin zona centrală sînt deseori depăşite de numărul clienţilor. Într-o economie de piaţă, la aşa o cerere (şi la disconfortul tot mai mare de a apela la hipermarketuri) te-ai aştepta să apară imediat altele. Ei bine, asta nu se întîmplă.

Se întîmplă, în schimb, de mai mulţi ani un alt fenomen, şi anume, proliferarea binomului bancă-farmacie, prezent astăzi la orice colţ de stradă. Multe asemenea aseptice oficii s-au înfiinţat chiar pe locul unor pitoreşti magazine cu alimente (despre care tot românul, fie el negustor sau consumator, îşi închipuia că vor fi rentabile la nesfîrşit). Dintr-o dată, parcă toţi românii au descoperit reţeta fericirii: credit şi xanax. Dacă prin anii '90, băncile îşi construiau sedii somptuoase cu sticlă, marmură şi faianţă, care păreau un fel de lăcaşe de cult destinate doar marilor profitori ai tranziţiei, astăzi stilul s-a schimbat. Acum, banca este precum tutungeria: populară şi la îndemînă. La scurt timp după această proliferare a venit criza economică iar, odată cu ea, s-au înăsprit şi condiţiile de creditare. Te-ai fi aşteptat ca băncile să înceapă a se rări. Aiurea. Nici asta nu s-a întîmplat.

Dacă în comunism, din ciudate motive administrative, într-un oraş puteau apărea nefiresc de multe frizerii sau de întreprinderi de pompe funebre şi, în general, între ofertă şi cerere nu exista nici un fel de corelare (vezi articolul dlui Andrei Pleşu din nr. 315 al acestei reviste), ar fi de aşteptat ca în capitalism lucrurile să se regleze din acest punct de vedere. Teoretic, funcţionarea pieţei ar trebui să elimine automat prăvăliile

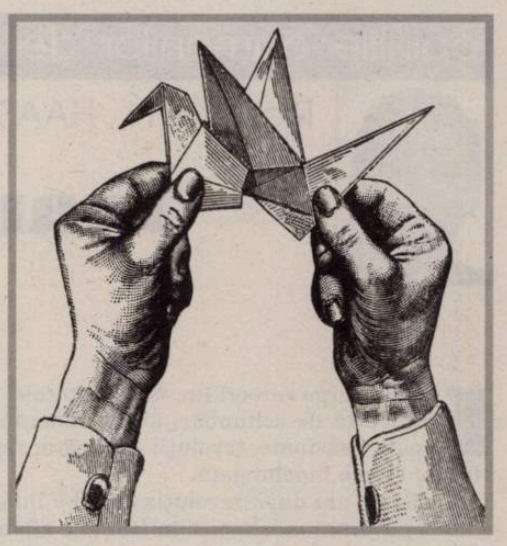

inutile şi să aducă imediat produsele sau serviciile cerute. Din '90 încoace însă, lucrul acesta se petrece într-o manieră grosieră, cu oscilaţii ample şi multe inerţii.

Pare că breasla micilor negustori bîjbîie în neştiinţă. Sînt mulţi care încă nu-şi gîndesc afacerile pe termen lung, care nu ştiu sau nu vor să obţină profit din rulajul mare al produselor şi din adecvarea la o cerere tot mai diversă. Mizează în continuare, după ureche, pe ceea ce li se pare lor că „ar merge“ fără probleme, tot aşa cum televiziunile sau radiourile apelează doar la reţete „sigure“ care pînă la urmă se dovedesc falimentare. Pe fondul acestei bîjbîieli, lanţurile mari şi hipermarketurile cu aşa-numitul know-how profesionist din vest ocupă întreaga piaţă, făcîndu-ne pe toţi dependenţi de ele. În orice caz, proporţia magazinelor din oraşe continuă să pară nefirească. Chiar şi la 20 de ani după căderea comunismului, piaţa funcţionează straniu, cu excese şi aberaţii, cu noduri şi cocoloaşe. Presupun că o vină mare e în grădina celor care împart autorizaţiile. Sînt birocraţii şi descurcăreţii din funcţiile administrative, care încă seamănă cu personajele din cărţile lui Ilf şi Petrov.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

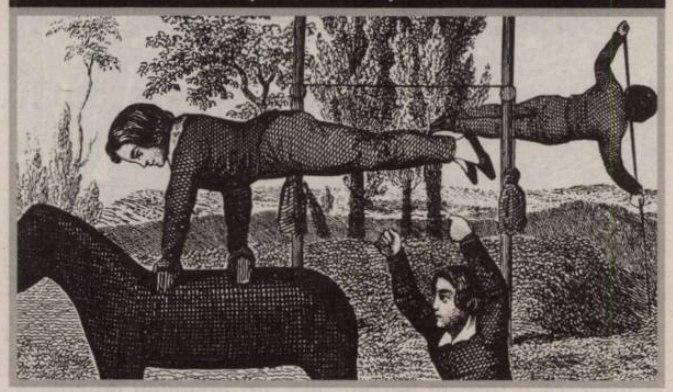

La două talente iei şi-un respect

Am început să merg la Ateneu de ceva vreme. Asta şi pentru că acum programul îmi permite, nu pentru c-aş fi auzit că între timp muzica clasică a devenit un *must-listen*. Merg, mă aşez frumos în scaunul meu înconjurat de urechi muzicale şi mă las pradă plăcerii unice de a asculta o simfonie pe care nu ştiu cine a compus-o, cînd şi de ce. Aş putea afla luînd programul de sală, însă am auzit mai demult că trebuie să-l plăteşti – şi în momentul ăsta sînt decis să fac economii.

La Ateneu sînt mulţi oameni în vîrstă, din cîte am observat. Sau poate nu sînt în vîrstă: poate sînt tineri încărunţiţi devreme, care au venit aici la reabilitare, din cluburi. Alături de ei se mai găsesc cîteodată nepoţii. Cei mai mulţi sînt nepoţi dresaţi, care nu întreabă nimic, nu se foiesc şi adorm uşurel după pauză. Între adulţi, genul meloman pare preponderent. Cum îl recunoşti? Simplu: ştie cînd să aplaude. La început, eu eram tentat să aplaud la primul semn de linişte, la prima pauză între segmentele (nu ştiu cum se numesc) ale unei simfonii sau concert. Am şi făcut de vreo cîteva ori mişcarea asta greşită pînă să înţeleg că, şi dacă mi-a plăcut ceva, trebuie să-mi conserv bucuria pînă la locul special desemnat pentru aplauze. Muzica clasică cere disciplină. Aşa îmi spune soţia, dar tot ea îmi cere disciplină mai mereu, aşa că nu ştiu sigur dacă asta e explicaţia...

Dar să vă spun cîte ceva despre repertoriu. El îmi aduce aminte de librăriile de dinainte de Revoluţie: la o carte bună, gen *Istoria literaturii* a lui Călinescu, trebuia să iei şi două nevandabile, cum ar fi *Apicultura fără albine* a lui Nae Popescu sau *Teoria structurală, confuzii şi obiective* de prof. doctor în structuri Mihai Prişcu. Exact după acest model, la Ateneu concertul începe cu unul-doi autori români de talent discutabil (dar nevoi materiale fireşti şi imediate), urmat de cîte un clasic pe care chiar poţi să-l asculţi cu plăcere. Cîteodată, autorul autohton nu e rău, însă problema e că nu poţi să-l eviţi, dacă e prost: e pus la început, ca lumea să stea măcar pentru partea a doua din program. Nu te poţi ridica să pleci acasă la Atudoriţei (numele e imaginar, înţeleg că şi fără miză există orgolii), că rămîi fără Brahms!

Sigur, chestia asta se practică şi în alte genuri muzicale. Trupele mari au cîteva mai mici care încălzesc atmosfera în deschidere. Însă aici nu vorbim de încălzit atmosfera: lumea oricum nu tropăie că n-o lasă artrita. Vorbim de chinuit atmosfera, de îngrozit copiii şi terifiat adulţii ca mine, care vin la Ateneu cu o idee preconcepută: muzica trebuie să fie frumoasă.

Să vă spun despre ce muzică e vorba. Muzică nouă. Se mai numeşte şi atonală, deşi după părerea mea ar trebui să-i spună sincer şi direct, fără să ne menajeze: nemuzicală. E acea muzică pe care melomanii se prefac c-o ascultă în timp ce-şi fac în gînd calculele la rata de la maşină. E muzica pe care regizorii de filme de artă o pun pe coloana sonoră pentru a creşte efectul depresiv pînă la nivelul la care ori te omoară spectatorii, ori iei premiu la Cannes. E muzica (mi-am făcut temele) în sistem dodecafonic, pe care Schoenberg e bănuit c-a inventat-o din cauză că l-a părăsit nevasta. N-aş vrea să speculez aici, însă bănuiesc că rezultatul ar fi fost acelaşi şi dac-ar fi compus înainte de divorţ. Tot îl părăsea! Şi nu cred că prietenii l-ar fi compătimit pe el...

Acum vreo cîteva săptămîni am avut ocazia să ascult o bucată asemănătoare compusă de o doamnă profesoară de pe la noi. Nu dăm nume, ca să menajăm sensibilităţi, întrucît pot să înţeleg că la 60 de ani e greu să afli că munca ta de-o viaţă e un pic mai puţin periculoasă pentru timpan decît cea a lui Oppenheimer (tatăl bombei atomice). Ştiu că oamenii hîrşîiţi pe la concerte o să-mi explice că o astfel de muzică cere o anumită iniţiere. Că trebuie să ascult mii de ore, înainte să pot înţelege de ce *trebuie* să-mi placă muzica nouă, la ce foloseşte şi de ce e ea importantă pentru umanitate (părerea autorului: nu e!).

Mă scuzaţi, credeam că doar în aviaţie îţi trebuie ore de zbor multe ca să duci pasageri... Nu înţeleg de ce-am ajuns la acelaşi lucru în muzică! Şi dacă am ajuns acolo, nu înţeleg de ce trebuie *să plătesc* ca să mă prefac că-mi place! N-ar fi mai corect să fiu remunerat eu pentru efortul ăsta? Aşa se face în orice alt experiment medical din lumea asta!

„Nu se poate să-ţi placă ce vrei tu. Trebuie să-ţi placă ce e în program!“ – îmi zice soţia, privind peste umăr la textul ăsta. Da, chiar aşa! De-aia e artă, şi nu distracţie!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Trecute timpuri...

Dincolo de filmele bune sau filmele frumoase, ceea ce m-a impresionat totdeauna ca fiind cea mai mare performanţă cinematografică este imaginea – sau imaginarea – Timpului. Nu a Istoriei şi cu atît mai puţin a unor istorii, ci filmarea invizibilului, materializarea sensibilă a ceea ce este eminamente imaterial. Bineînţeles, de regulă nu aceasta este miza unui film, chiar dacă toate au un *tempo* al lor şi se plasează astfel într-o temporalitate *sui generis*. Dar există şi filme care fac din timp materia lor primă. *Poliţist, adjectiv* face parte, într-un fel, din această categorie – şi este una dintre cele mai fascinante performanţe exact din acest punct de vedere.

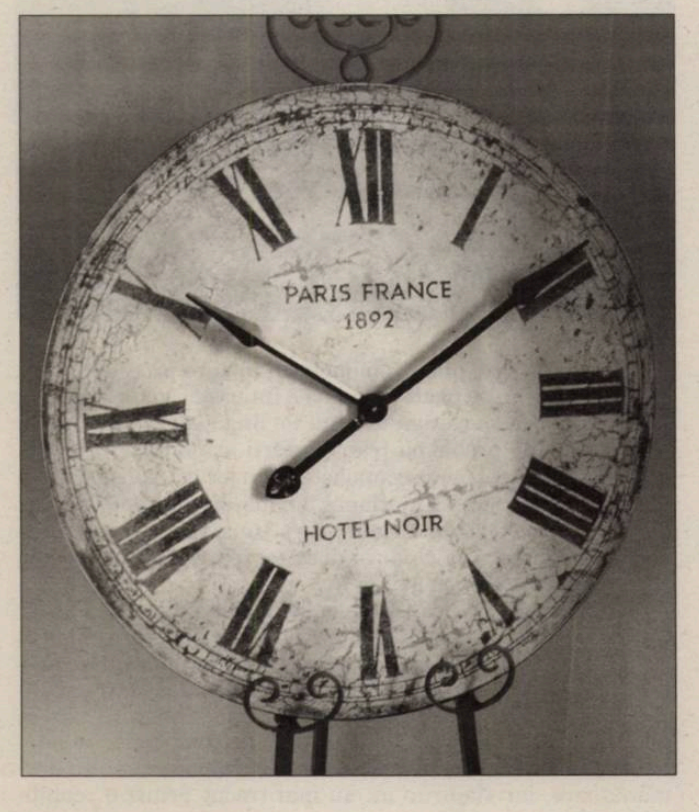

Îmi aduc aminte însă de o realizare mult mai modestă, un film antropologic despre o nuntă oarecare din Grecia, produs de doi cercetători francezi. După aproape o oră în care nu se întîmpla practic nimic, iar spectatorii se foiau deja în scaunele lor, fîlfîitul mut al aripilor timpului începea să se audă în sală, iar noi, cu toţii, începeam să avem senzaţia unei teleportări discrete în altă dimensiune temporală. Nunta era doar un pretext, ceea ce vedeam, ceea ce realizatorii doreau să ne arate de fapt era cu totul altceva: „timpul grecesc“ sau poate „meridional“. Pe scurt, alt Timp, pe care ei îl „văzuseră“ acolo, în acea insulă mediteraneană şi pe care reuşiseră să-l imagineze în film. Căci reuşiseră această extraordinară performanţă!

Mi-au revenit în minte toate acestea la vizionarea „privată“ a unui film încă neterminat, ne-editat după toate regulile artei, dar care se înscrie totuşi în această categorie de excepţie. Realizatorul este un foarte tînăr antropolog, Ionuţ Piţurescu, iar „povestea“ este aceea a doi dogari bătrîni (dintre care unul este aproape pe moarte), care merg aproape fără ţintă cu căruţa lor din sat în sat. De fapt, nimeni nu-i mai aşteaptă nicăieri şi nici ei nu par interesaţi să mai ajungă undeva. Timpul curge în ritmul cailor, al zilelor şi nopţilor, dar rostul lui pare să se fi oprit: timpul lor, al celor doi dogari bătrîni, a trecut...

Pe acest fundal intervine apoi, din senin, o scenă antologică: *Cît să fie ceasul?* – întreabă unul dintre ei, privind spre cer. Iar celălalt, după ce mai trage de cîteva ori din ţigară, îi răspunde cu cel mai firesc ton posibil: *Lasă, ai tot timpul să afli!...*

Am fost tentat, pe moment, să consider acest scurt schimb de replici ca paradigmatic pentru societatea ţărănească din România, pentru „psihologia românului“, cum le

place unora să spună. Şi sînt convins şi acum că este un dialog exemplar, mai cuprinzător însă decît „românitatea“. Este, adică, una dintre feţele Timpului, a unui timp în care m-am regăsit şi în care am (re)găsit de asemenea motivul profund şi inefabil pentru care nu am putut niciodată să părăsesc această ţară şi m-am întors totdeauna, gîfîind, din toate periplurile mele occidentale. *Arta de a pierde timpul la români* – iată o temă etno-sapienţială care ar merita să facă să curgă multă cerneală în patria noastră. *Pour le meilleur et pour le pire* – vorba francezului.

Zilele trecute am avut însă o experienţă diametral opusă, poate nu mai puţin (post)paradigmatică. Am prezentat studenţilor mei un pachet de clipuri publicitare mai vechi la un fast food. Mesajul, divers orchestrat, era următorul: familia se aşază la masă, iar unul dintre părinţi îl cheamă şi pe adolescentul casei. Acesta întîrzie şi, în final, vine pe patine cu rotile sau cu căştile pe urechi şi se aşază, grăbit, într-o dungă, spre nemulţumirea familiei. O voce din off sugerează soluţia: la fast food eşti liber, nu mai trebuie să te supui acestor constrîngeri. *Go for it!...*

Comentaţi! – am deschis eu discuţiile. Care s-au încheiat repede, cu o concluzie simplă şi apodictică: reclamele s-au adaptat realităţii, că cine mai are chef astăzi să piardă timpul la masă cu familia!?

Am vrut să cer mai multe comentarii şi detalii, să mai discutăm – şi să comentez şi eu la rîndul meu. Dar am realizat brusc, privind încă o dată la clipul publicitar, faptul că, poate, tocmai mi-a trecut şi mie Timpul...

PUBLICITATE

COLECȚIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER

Descoperă cele mai frumoase țări din lume
26
▪ Fotografii senzaționale
▪ Hărți detaliate
▪ Informații inedite

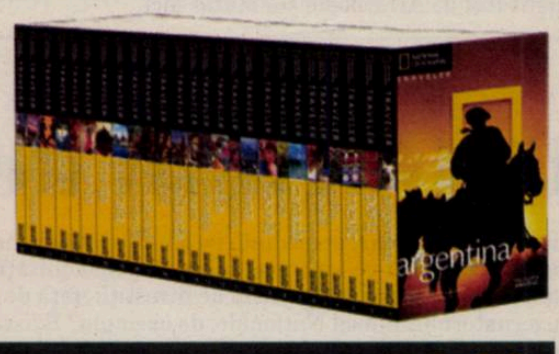

Zi de zi, experții National Geographic străbat lumea în lung și-n lat, cunoscând în profunzime cultura, tradițiile și istoria fiecărei țări. Ghidurile turistice National Geographic sunt rezultatul a peste o sută de ani de expediții fascinante.

În fiecare vineri, o țară pe săptămână cu doar 12,99 LEI

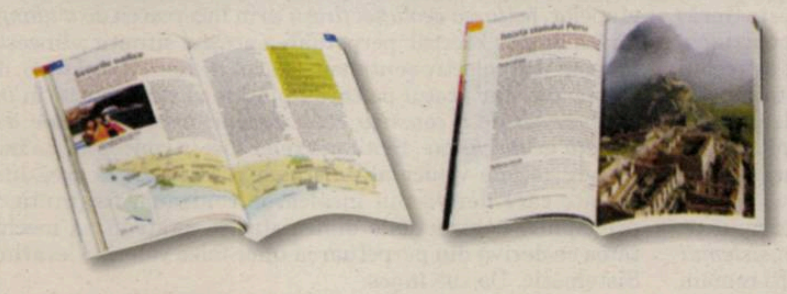

▪ PESTE 300 DE PAGINI full color
▪ HÂRTIE LUCIOASĂ
▪ FORMAT COMPACT, ușor de folosit

numai cu ziarul

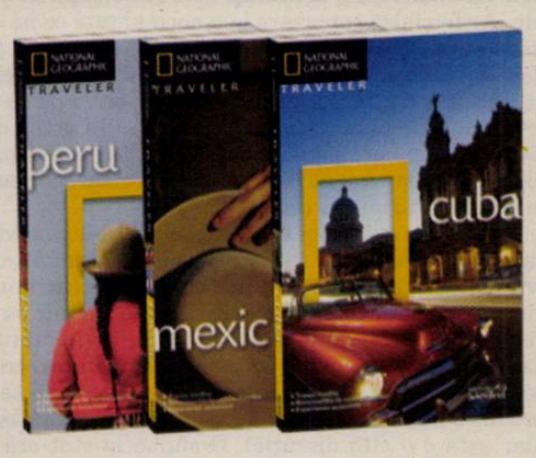

1. Argentina	12 martie
2. Peru	19 martie
3. Mexic	26 martie
4. Cuba	2 aprilie
5. Hawaii	9 aprilie
6. Rep. Dominicană	16 aprilie
7. Canada	23 aprilie
8. Alaska	30 aprilie
9. Japonia	7 mai
10. China	14 mai
11. Hong Kong	21 mai
12. India	28 mai
13. Cambodgia	4 iunie
14. Vietnam	11 iunie
15. Thailanda	18 iunie
16. Egipt	25 iunie
17. Africa de Sud	2 iulie
18. Noua Zeelandă	9 iulie
19. Australia	16 iulie
20. Franța	23 iulie
21. Spania	30 iulie
22. Portugalia	6 august
23. Italia	13 august
24. Grecia	20 august
25. Marea Britanie	27 august
26. România	3 septembrie

BIBLIOTECA adevărul

Proiect susținut de: ColonHelp 021.3.000.000

George GURESCU

SOS provincia

Leacul doctorului Scully

Fie că vrei lîngă Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“ sau în Fundaţie, centrul Iaşiului îţi oferă cu greu un moment de răgaz în zilele noastre. Într-un trafic de cele mai multe ori aglomerat şi cu tineri din ce în ce mai zgomotoşi, istoria acestei zone – mult pomenită prin toate ghidurile turistice – pare mai degrabă să se ascundă printre teii imenşi, de teama agitaţiei şi a trecerii nemiloase a timpului.

De îndată ce treci de Spitalul de Urgenţă şi sediul Academiei Române din Iaşi, strada Lascăr Catargi apare ca o adevărată oază de linişte şi istorie ce abia aşteaptă să fie descoperită. Numită pentru prima dată Uliţa Sturdzoaiei, aici se regăsesc numeroase vile şi case vechi aparţinînd clasei de mijloc a sfîrşitului de secol XX. Pînă la apariţia primelor construcţii pe actualul bulevard Carol I (cunoscut mai bine ca bulevardul Copou), această stradă era principalul loc de promenadă pentru ieşenii înstăriţi. Fastul vechii epoci se vede în continuare, Palatul Sturdza (sediul Radio România Iaşi), sediul TVR Iaşi, Institutul European sau clădirea unde a învăţat Emil Racoviţă duc mai departe istoria fostei capitale a Moldovei.

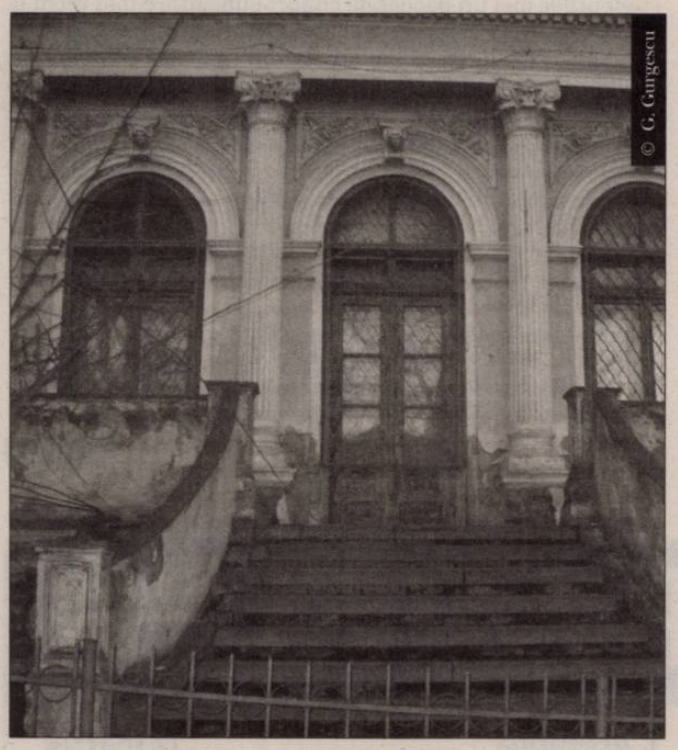

După Şcoala „Mihail Kogălniceanu“, pe Lascăr, nr. 18 se găseşte Casa Scully sau actualul sediu al Institutului de Arheologie afiliat Academiei Române. Construită la începutul secolului al XX-lea, ea a aparţinut celebrului doctor ieşean Scully şi soţiei acestuia, Esmeralda. Cu un singur nivel, demisol şi beci, clădirea se remarcă prin micile detalii neobaroce ce se regăsesc la ornamentaţiile din fier. Stucatura şi întreg ancadramentul monumentului istoric se încadrează cu uşurinţă în neoclasicism. Curent de altfel prezent la majoritatea clădirilor de pe Lascăr.

După 1937, casa şi pămînturile din jurul acesteia au fost împărţite urmaşilor doctorului Eduard Scully în patru, iar Costică Asăvoaiei, arheolog în cadrul Institutului, spune că ea a fost donată de urmaşi Epitropiei „Sfîntul Spiridon“. Odată cu instaurarea regimului comunist, chiriaşii spaţiului s-au schimbat mai mereu. Pe rînd, a fost şi centrul Institutului de Anatomie, iar dumnealui recunoaşte că aici a funcţionat pentru o perioadă şi Chestura Poliţiei din oraş. Beciul, construit în aceeaşi perioadă, a devenit un loc de detenţie temporară.

Cei aproape 710 m^2 pe care-i ocupă în acest moment institutul sînt contestaţi într-un proces început în 2003. Din această cauză, acţiunile de reabilitare au fost complet blocate. Treptele par a fi îndoite de la miile de paşi care au călcat pe ele, iar printre crăpăturile de la baza coloanelor se observă cărămizile roşii roase. Cele opt încăperi – să nu uităm şi de cele patru camere de la demisol – poartă aceeaşi pecete a neputinţei, iar o bună parte din mobilierul în care sînt ţinute artefactele este din 1970.

În anexele clădirii, construite mult mai tîrziu decît clădirea principală, a stat la început personalul din casă, iar ulterior, în perioada regimului comunist, au devenit locuinţe pentru chiriaşi. Singura modernizare prin care au trecut pare a fi uşa metalică de la intrare, iar în momentul de faţă aici se regăsesc birourile unde îşi desfăşoară activitatea membrii institutului.

Bucăţi din stucaturile ferestrelor sînt căzute la pămînt, iar cele care mai rezistă par să se mişte la viitoarea deschidere a unui geam. Acesta-i acoperit la rîndul său de un grilaj metalic asupra căruia trecerea timpului se vede prin petele de rugină. Singura renovare importantă la care a fost supusă această clădire datează de acum treizeci de ani, cînd Institutul de Arheologie s-a mutat aici.

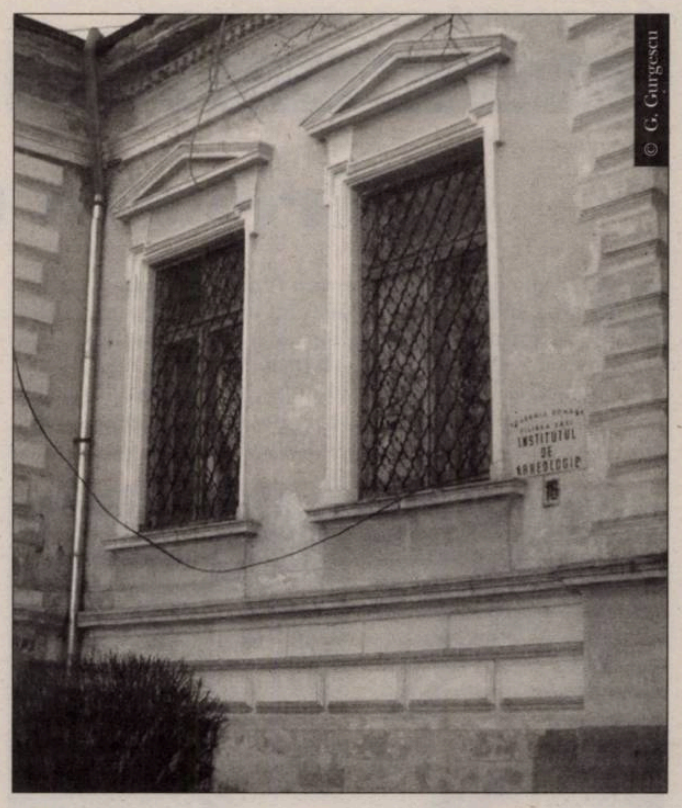

Din nefericire, pînă în momentul în care procesul nu va fi soluţionat, nu se poate face nici o intervenţie. Conducerea speră totuşi că va cîştiga litigiul. Pe lîngă găsirea unui nou sediu, se pune problema transportării artefactelor din clădire. Costică Asăvoaie recunoaşte că în joc este pusă o bună parte din patrimoniul naţional, strîns de mai bine de trei generaţii de cercetare. Aflate într-o stare precară, mutarea acestora ar însemna chiar şi distrugerea unora, atîta timp cît nu sînt mînuite cu grijă.

Ironia sorţii face că amplasamentul de pe strada Lascăr Catargi urma să intre într-un proces de reabilitare chiar în vara lui 2003; din păcate, cu doar cîteva luni înainte a început conflictul la tribunal, iar de atunci au intrat într-un impas. Din nefericire, fosta casă Scully nu este singura care se află în această situaţie. Institutul de Antropologie, de Istorie sau de Biologie îşi desfăşoară activitatea în condiţii asemănătoare, iar clădirile nu au mai trecut printr-o reabilitare majoră.

Ca şi cînd ar vrea să facă în ciudă valorii acestei clădiri, la intrarea în curte se găsesc pubelele de gunoi. Se pare că aerul de „contemporaneitate“ al acestora face aceeaşi notă discordantă ca restul clădirilor moderne construite în zonă.

George Gurescu *este redactor la revista* Opinia veche *din Iaşi.*

Adina SĂDEANU

Tristeţea plătitorului de cursă lungă

După flacăra violetă, România trece printr-o nouă isterie: salariile de lux. Sume la care ecranul mental al multor pensionari ar da eroare sînt aruncate pe bandă rulantă în mass-media. Într-o democraţie de mahala şi un capitalism de cartier, discuţiile despre salariile de lux sînt sarea şi piperul din ciorba de cantină numită România. Frustrarea se adună mlaştină sub covorul roşu al încasatorilor de lux. State de plată fac înconjurul României. Cine dă. Cine ia. Cine „fură“. Se urlă.

Din păcate, majoritatea dezbaterilor despre salariile unor funcţionari publici, despre pensiile/indeminizaţiile şi sporurile unor angajaţi din companiile de stat (sau la care statul este acţionar majoritar, precum Fondul Proprietatea) nu au pătruns dincolo de ochiul dracului. Oricît de revoltătoare ar fi sutele de mii de euro încasate de angajaţi ai unor instituţii păstorite de stat, ele sînt oglinda perfectă a unui sistem tolerat de noi toţi. De la vlădică la opincă.

A ne rezuma la faptul că X sau Y încasează mii de euro lucrînd la stat înseamnă a simplifica peste măsură o realitate ale cărei cauze sînt mult mai profunde: *lipsa unui raport just între muncă şi cîştig*, între risc şi cîştig, între cîştig şi plus-valoarea adăugată de angajatul respectiv, fie că este vorba de şeful Fondului Proprietatea sau de un funcţionar de stat. Desigur, aproape jumătate de milion de euro (salariul plus sporurile încasate de ex-şeful Fondului Proprietatea) reprezintă o sumă consistentă şi la Bucureşti, şi la Londra sau Washington. Dar problema nu derivă din suma absolută, ci din *lipsa unor repere reale* pentru evaluarea efortului „din spatele ei“. Cum şi cine măsoară competenţa unor administratori peste averea statului, a unor funcţionari din posturi bănoase, aleşi pe criterii politice, lipsite de transparenţă? Există o bază *sănătoasă* pentru a putea evalua în ce măsură riscul şi responsabilităţile asumate de un director, funcţionar, preşedinte de bancă sînt pe măsura salariului său? Cu ce sînt mai mari responsabilităţile unui bancher, administrator de fond de investiţii, faţă de cele ale guvernatorului Băncii Naţionale, de exemplu? Există un raport *just şi justificabil* între *valoarea* efortului depus şi remuneraţia primită?

Să nu ne comparăm, totuşi, cu alte democraţii europene doar pentru că am intrat în UE! Ar fi prea simplu să spunem că în alte ţări, la acelaşi nivel, se cîştigă dublu sau triplu. Ar fi o falsă raportare la o normalitate ce ne este (încă) mult prea străină. Mai mult, ar fi şi o ipocrizie pentru că, dacă ne raportăm la alte state occidentale, atunci ar trebui să aplicăm regulile şi principiile *de dincolo* peste tot, inclusiv în numirea unor funcţionari publici în astfel de posturi. Să fie aleşi pe principii de transparenţă, de exemplu. Să fie aleşi prin concurs. Să nu-şi mai negocieze singuri salariile... şi lista ar putea continua.

Problema salariilor de lux ascunde însă o perversiune pe care două decenii de capitalism nu au eliminat-o: *sistemul privilegiilor de la stat*. A fost o perioadă în care mulţi români visau să lucreze la *privat*. Privatizarea, cu mic cu mare, devenise în anii '90 simbolul *mai binelui*. Invidiaţi nu erau angajaţii de la stat, ci doar cei care făceau afaceri cu statul. Aceştia din urmă erau privilegiaţii, afaceriştii – termen ce a produs o deturnare parşivă a conceptului de antreprenoriat (dar asta e o altă discuţie). O slujbă la stat era preferată doar pentru siguranţa pe care o oferea, nu pentru cîştigul financiar. Altfel spus, angajatul la stat renunţa la un cîştig în favoarea unei mai mari certitudini a zilei de mîine, respectînd astfel un principiu de bază în capitalism – la risc mic, cîştig mic.

Dar iată că, după două decenii de capitalism de cumetrie, unii cumetri au început să migreze spre stat. Din nou, problema (în unele cazuri) derivă din *lipsa unei legături reale* între competenţă şi cîştigul obţinut. Sub acest aspect, ruptura se regăseşte însă la toate nivelurile societăţii – de la politicieni pînă la administratori de agenţii, terminînd cu tinerii care, pînă mai ieri (înainte de criză), emiteau pretenţii nejustificate în faţa angajatorilor, înainte de a-şi fi dovedit cunoştinţele/potenţialul.

Problema salariilor de lux este una a întregii societăţi. A unei societăţi în care scopul prim şi ultim rămîne arderea etapelor, *fentarea evoluţiei fireşti* prin încercarea de *a ajunge* fără *a deveni*. Efectul: perpetuarea acestei situaţii adînceşte în mentalul colectiv sentimentul acut *de lipsă de echitate*, de *nedreptate*. Iar preţul pe care-l plătim cu toţii constă în *incapacitatea de a construi ceva durabil într-o societate dominată de inechitate*. Şi nu mă refer aici la conceptul de inechitate socială vehiculat de stînga politică. Ci la acea inechitate care derivă din încălcarea continuă, flagrantă, a principiilor contractuale dintre stat şi cetăţean, la inechitatea ce derivă din perpetuarea unor false valori şi ierarhii. Sistematic. De sus în jos.

De aceea, pentru cei care încă aspiră la o Românie a bunului-simţ, tristeţea plătitorului de cursă lungă nu vine din faptul că X lucrează pe mii de euro la stat, ci din convingerea că, deşi merge la vot şi îşi plăteşte taxele – într-un cuvînt, îşi face datoria faţă de societate –, nu poate avea acces la beneficiile ei decît dacă va continua să fenteze ici-colo regulile competiţiei deschise. Din sentimentul oportunităţilor furate sau prea puţin oferite *aşa cum trebuie*.

Adina Sădeanu *este jurnalistă specializată în probleme economice.*

Texte şi opinii de: *Raluca BÂRA (jurnalistă) ● Mihai DIMA (profesor) ● Mihaela GHIŢĂ (jurnalistă) ● Stela GIURGEANU ● Georgiana IORGULESCU (directoarea Centrului pentru Resurse Juridice) ● Lucian MUNTEAN (fotoreporter) ● Gheorghe PAŞTE (taximetrist) ● Zoe PETRE (istoric) ● Adriana SĂFTOIU (deputat PNL) ● Ruxandra TUDOR ●* ***Coordonatorul temei:*** *Matei MARTIN*

Permiteţi să raportez...

Permiteţi să raportez: în timpul serviciului meu nu s-au petrecut evenimente deosebite. Rata criminalităţii e sub media europeană şi trendul e descendent. În Bucureşti nu mai există „zone de risc", ci numai infracţiuni izolate. Violenţele stradale nu constituie un fenomen îngrijorător. Numărul accidentelor rutiere cu victime e tot mai mic. Staţi liniştiţi. Poliţia veghează.

Nimic nu e mai adevărat şi în acelaşi timp mai fals decît statistica. Cifrele vorbesc... minciuni. Hai să luăm un exemplu minor de infracţiune minoră. Legea rutieră permite folosirea claxonului doar în anumite circumstanţe („pericol iminent") şi numai în afara oraşului. Şi totuşi, cînd circuli pe străzile Capitalei – ca pieton sau ca şofer – e imposibil să nu auzi zeci de claxoane la fiecare intersecţie. Numai cei care ar trebui să audă (şi să sancţioneze) nu se lasă deranjaţi: în 2009, Poliţia rutieră a aplicat în Bucureşti doar 76 de amenzi pentru claxonare neregulamentară. Logica cifrelor ne spune că trăim într-un oraş liniştit. Însă logica cifrelor e contrazisă flagrant de zgomotul de fond. De ce nu sînt sancţionaţi demenţii care claxonează aiurea? Pentru că un poliţist aflat în mijlocul acţiunii, într-o intersecţie aglomerată, nu are cum să-l identifice pe şoferul contravenient. Şi pentru că, oricum, ocupîndu-se cu asemenea „detalii", ar încurca circulaţia pe care, teoretic, e pus să o fluidizeze – mi-a explicat purtătorul de cuvînt al Poliţiei, Cristian Ciocan. Poate că are dreptate. Însă în felul acesta, se favorizează o infracţiune.

Aceste mici nereguli nu reprezintă un pericol social în sine. Însă prin cumulare devin de-a dreptul descurajante. Pentru că sînt în acelaşi timp cauza şi efectul lipsei de încredere în instituţiile care ar trebui să asigure ordinea publică. „N-am dat în cap nimănui, dom'le" – ar zice eventualul şofer amendat. Adevărul e că ne-am cam obişnuit cu perpetuarea acestor mici nereguli. Ele au devenit starea de normalitate. E normal să claxonezi aiurea, să mergi cu tramvaiul fără bilet, să accepţi bani la negru, să cumperi ţigări de contrabandă (sînt mai ieftine), să traversezi pe roşu, să dărîmi pereţii apartamentului fără autorizaţie de la Primărie, să dai şpagă la doctor, să foloseşti programe de calculator piratate, să intri la concert fentînd portarul etc.

Permiteţi să raportez: în timpul serviciului meu nu s-au petrecut evenimente deosebite... ***(M. M.)***

Zoe PETRE

Infracţiuni reziduale

Deunăzi citeam un roman istoric englezesc atent documentat cu privire la Londra secolului al XVIII-lea, şi am nimerit peste următorul pasaj: „Docherii au fost totdeauna plătiţi mizerabil, dar şi-au echilibrat cumva veniturile printr-o tăcută redistribuire a bunurilor pe care le mînuiau. Pentru corăbiile care aduceau tutun, operaţia se numea «pumn»: lucrătorii îşi cufundau pur şi simplu mîinile în baloturi şi luau de acolo cîte un pumn de frunze, revînzînd apoi marfa pe cont propriu". Proprietarii se considerau mai avantajaţi de această soluţie haiducească decît de o eventuală sporire a simbriei oficial plătite docherilor. Conflictul romanului e declanşat de un patron virtuos care interzice cutuma, dar asta e o altă poveste.

Am amintit de acest episod fiindcă, în opinia mea, el răspunde mai multor întrebări dintre cele ridicate aici. E evident că nu e vorba de vreun monopol balcanic asupra găinăriilor, şi cu atît mai puţin asupra toleranţei faţă de acestea. În fond, chiar şi Rudy Giuliani şi-a pornit campania în America abia la sfîrşitul anilor '80. Recursul la istorie ne ajută, cred, să înţelegem că e vorba de un fenomen care apare la conjuncţia dintre un anume soi de imaturitate capitalistă a unei societăţi sau a alteia cu un nivel greu tolerabil de pauperizare. Poate părea ciudat să vorbim de paupertate pentru New York, dar, dacă privim mai atent (şi dacă citim destule romane poliţiste americane, cum fac eu de 40 de ani) vom constata că nici măcar poliţiştii nu pot fi consideraţi prea prosperi (atunci cînd nu sînt corupţi), iar autorii micilor infracţiuni – nici atît.

În esenţă, e vorba de segmente ale societăţilor mai vechi sau mai recente care nu au integrat decît fragmentar noţiunea de contract, şi care nu s-au dezobişnuit de mica tranzacţie marginală. Iar cînd mari conştiinţe romantice, ca Victor Hugo, ne învaţă să fim indulgenţi cu sărmanii care fură, din disperată sărăcie, o biată pîine, cine sîntem noi să ne permitem rigiditatea cvasi-cadaverică a legaliştilor puri şi duri?

Miliţia însăşi organiza, se pare, spargeri de locuinţe la persoanele incomode – disidenţi efectivi sau potenţiali care trebuiau să fie speriaţi.

În România zisă socialistă, aceste stări reziduale s-au agravat însă exponenţial, în condiţiile în care însăşi ideea de proprietate a fost grav avariată. Pe de-o parte, statul trata cu indiferenţă furtul din avutul personal, iar legile pedepseau mult mai aprig atentatul la proprietatea de stat. Pe de altă parte, la ţară mai ales, oamenii procedau strict invers: nu furau mai mult decît în alte timpuri unul de la celălalt, dar „luau" (vocabularul furtului, al hoţiei şi al delictului nu era utilizat în acest sens decît de autorităţi) din bunul comun al colectivei – adică al nimănui – ceea ce considerau ei că li se cuvine.

La oraş, o logică similară prezida jaful mărunt, dar constant, din fabrici şi uzine. Şefii voiau linişte, şi deci închideau un ochi, pe care îl mai deschideau din cînd în cînd doar ca să limiteze nitel pagubele. Miliţia avea socotelile ei: prefera la rîndu-i mici aranjamente pentru a putea controla şi îngrădi cît de cît marea delincvenţă, eventual luîndu-şi tainul de la capii mafiilor locale. De altfel, Miliţia, săraca, suferea şi multiple îngrădiri: nu avea voie să recunoască incidentele petrecute în zilele de sărbătoare „politică" – 1 Mai, 23 August, Ziua „Tovarăşului" –, să raporteze furturi în cartierele preferate ale nomenclaturii, aşa că bancul cu „trece-l pe Academiei" era valabil şi dincolo de dificultatea de a descifra numele lui Quinet.

În fine, dar nu în ultimul rînd, Miliţia însăşi organiza, se pare, spargeri de locuinţe la persoanele incomode – disidenţi efectivi sau potenţiali care trebuiau să fie speriaţi, nomenclaturişti care strînseseră cam multe obiecte de valoare, pe care statul nu putea inventa nici un temei legal pentru a le confisca: cel puţin asta mi-a povestit odată o „tovarăşă" care fusese jefuită de prea multele ei bijuterii şi nu suflase o vorbă către organele abilitate, convinsă fiind că tocmai „organele" puseseră la cale jaful, la ordin.

Şi dacă le anunţai, totuna: într-o zi de vară, două copile ne-au intrat în casă şi au răscolit prin dulapuri. Bărbatu-meu a prins-o pe una dintre ele şi a chemat miliţia. Au descins, au luat amprente, au făcut o mulţime de gesturi apropriate şi, după mai bine de un an, ne-au comunicat că erau nişte copii care se jucau (probabil de-a hoţii şi vardiştii, fără vardişti).

„...pînă şi comisarii lui Sergiu Nicolaescu erau cît se poate de îngăduitori cu şmenarii."

Nu ştiu de ce ne-am mira: mai ales după faimoasa amnistie a lui Ceauşescu din 1987, mult prea multe găinării pe cap de miliţian se adunaseră. Uităm, de altfel, prea adesea că, dincolo de sarcinile specifice – infracţiunile mai mici sau mai spectaculoase –, miliţienii aveau şi datoria de a fi auxiliari ai poliţiei politice: să bată suspecţii în numele acestei nobile instituţii, să disperseze grupurile formate mai mult sau mai puţin spontan pe străzi sau în tramvai, să escamoteze eventuale manifeste şi să-i aresteze pe autorii acestora, şi tot aşa. Cînd să se mai ocupe şi de mărunţişuri? Dacă mi-aduc bine aminte, pînă şi comisarii lui Sergiu Nicolaescu erau cît se poate de îngăduitori cu şmenarii.

După prăbuşirea sistemului, reconstrucţia statului, după aproape 50 de ani de partid-stat, a fost anevoioasă şi a rămas incompletă. Aşa se face că ne-am ales cu o instituţie în aparenţă nouă – Poliţia – populată de aceiaşi eterni miliţieni, care orbecăie încă şi azi între diferitele lor misiuni. Reforma Poliţiei ar putea fi un caz de şcoală dacă am putea afla ceva mai multe elemente concrete, din interiorul acestei instituţii. Dacă n-ar fi decît o singură întrebare la care nimeni nu pare a avea răspuns – de ce e atîta îmbulzeală în fiecare an la admiterea în Academia de Poliţie? – încă ne putem da seama în ce măsură necunoscutele acestei probleme ne limitează filozofarea referitoare la găinari şi destinul lor contemporan. Nici Justiţia nu stă mult mai bine la acest capitol, cum vedem în fiecare zi. Îmi amintesc de o împrejurare de acum vreo zece ani, cînd un amărît care se luase la harţă cu un coleg de navetă şi-i furase în glumă căciula fusese ţinut în arest preventiv vreme de mai bine de un an, ca urmare a deciziei aceluiaşi complet de judecată care hotărîse ca Zaher Iskandarani să fie judecat în libertate.

Dincolo de toate aceste hibe mai mult sau mai puţin balcanice, preromantice sau postcomuniste, e clar că insul se află mereu în faţa unei dileme: plînge de mila bietei bătrîne care fură o pîine – cu condiţia ca pîinea să nu fie a lui; cere indulgenţă pentru minorii-hoţi de maşini doar atunci cînd nu are maşină. *Hypocrite lecteur, mon semblable...* Ideal ar fi să avem mereu de-a face cu o cumpănă dreaptă, micii infractori să fie pedepsiţi cu măsura cuvenită, clanurile mafiote să fie nu doar decapitate preelectoral, ci chiar dizolvate. După care să avem liniştea pentru a dezbate în ce măsură ne reuşeşte „să supraveghem şi să pedepsim": dacă sistemul penitenciar şi privarea de libertate în mari colectivităţi de infractori este cea mai bună, cea mai ieftină, cea mai morală soluţie pentru a limita delincvenţa. Dar asta e – cum spunea Kipling – o altă poveste.

Zoe Petre *este istoric şi activist civic. Cea mai recentă carte publicată este* La Roumanie après 1989 *(împreună cu Catherine Durandin; Paris, 2008).*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 18 martie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Georgiana IORGULESCU

Micile, dar zilnicele încălcări ale legii

Delimitarea dintre cele două tipuri de infracţiuni – mari sau mici – ar trebui marcată de pedeapsa pe care riscă să o ia prezumtivul infractor. Cu alte cuvinte, legiuitorul stabileşte gradul de pericol social al fiecărei infracţiuni în parte şi îl transformă în ani de detenţie ori în amendă. Ca atare, infracţiuni precum ameninţarea, insulta, calomnia, lovirea şi alte violenţe, însuşirea bunului găsit, avînd pedepse de cîteva luni de închisoare sau amendă, s-ar înscrie fără probleme în categoria infracţiunilor mici. Mai mult, aceste infracţiuni nu sînt urmărite din oficiu de către organele judiciare, ci numai dacă există o plîngere a persoanei vătămate.

Cu atît mai mult ar trebui să facă parte din gama micii infracţionalităţi toate faptele contravenţionale, începînd cu abaterile de la regimul rutier şi pînă la comerţul stradal ilegal ori tulburări ale liniştii publice.

Pe cale de consecinţă, infracţiunile care conduc la pedepse grele cu închisoarea – precum omorul (10-20 de ani), lovirile şi vătămările cauzatoare de moarte (5-15 ani), infracţiunile de corupţie ori de crimă organizată (trafic de persoane, droguri etc.) – ar trebui să facă parte din marea infracţionalitate.

Un Cod Penal învechit

În fapt, diferite statistici ale Poliţiei ori sondaje de opinie cataloghează, de exemplu, furtul calificat (adică cel care se desfăşoară în public, într-un mijloc de transport în comun sau în timpul nopţii, prin efracţie) ca pe o infracţiune mică, deşi pedeapsa este de la 3 la 15 ani. Cu siguranţă că furtul de flori ori de găini nu este atît de periculos precum tîlhăria (care este un furt cu violenţă), deşi cea din urmă are un regim de sancţiune apropiat furtului, între 3 şi 18 ani. Din această perspectivă, trebuie spus că România are un Cod Penal vechi de 50 de ani, precum şi o suită întreagă de legi speciale, cu infracţiuni contemporane, toate acestea nepuse de acord între ele.

S-ar putea conchide că regimul pedepselor din România nu este într-o formă optimă, după cum nici gradul de apreciere al pericolului social nu este tocmai conform cu nevoile anului 2010. În esenţă, regimul de sancţiune se stabileşte pe baza unor analize criminologice şi nu numai, care indică tendinţele manifestării infracţionale, cauzele acestor tendinţe, modul optim de comportament al statului (felul pedepselor, durata pedepselor, modul de executare al acestora, rolul preventiv etc.). În funcţie de toate aceste date şi, ulterior, soluţii ştiinţifice, vom avea infracţiuni mici (mai puţin periculoase pentru societate), infracţiuni mari (cele periculoase), precum şi contravenţii (cele mai puţin periculoase, pentru care statul a socotit că nu este nevoie de instrumentarea unui dosar penal, ci doar de o amendă contravenţională). Din păcate, proaspătul Cod Penal, încă neintrat în vigoare, dar publicat în Monitorul Oficial, nu se ştie să fi avut la bază astfel de analize ştiinţifice. Prin urmare, mă situez în tabăra celor care aşteaptă cu viu interes aplicarea acestui cod, mai ales în coroborare cu legile speciale.

Am fost întrebată de ce nu se penalizează la noi micile infracţiuni. Poliţia ar putea să răspundă la această întrebare spunînd fie că nu este aşa, fie că nu are suficient personal ori cel existent nu este neapărat cel mai bun, că oamenii nu colaborează cu poliţia, după cum parchetele de pe lîngă judecătorie – care supraveghează munca poliţiei judiciare pe tărîmul micilor infracţiuni) pot spune că sînt subdimensionate numericeşte. Lucruri, probabil, adevărate.

Dacă ar fi să întrebăm un cetăţean oarecare ce anume îl deranjează/sperie cel mai mult: insecuritatea stradală, furturile, tulburarea liniştii publice sau corupţia la nivel înalt, probabil va spune că primele enumerate, întrucît acestea îl vizează în mod direct. Statul, fiind urmărit îndeaproape de forurile europene, s-a axat pe combaterea corupţiei, în special a celei la nivel înalt, investind toate fondurile umane şi financiare în această direcţie (cu rezultate mai mult sau mai puţin vizibile pentru cetăţeni). Restul, bine ascuns de ochii raportorilor, dar nu şi de cei ai turistului european, rămîne *bonus* pentru cei care au ales să trăiască aici.

Instinctul mioritic

În sfîrşit, se pune problema ce facem noi, cetăţenii, cînd vedem că anumite lucruri nu sînt sancţionate. M-aş hazarda să spun că atitudinea ţine de instinctul mioritic, de „merge şi-aşa". Atît noi, cît şi autorităţile ştim cest lucru. Sîntem cu toţii parte a statului nou creat pe aceste premise. Premisa compromisului, a ilicitului şi a nonvalorii.

Ne amendează cineva dacă folosim claxonul în mod isteric? Nu. Sîntem sancţionaţi dacă blocăm intersecţiile folosind, eventual, şi claxonul contra unui şofer „dubios" care vrea să respecte regulamentul rutier? Nu, dar am văzut o grămadă de abţibilduri care ne învaţă că nu e frumos să facem ceea ce facem. În fine, socot că aplicarea unei amenzi ar fi mult mai eficace.

Mă gîndesc că înaintea legii au existat morala, valoarea, crezul. Este deosebirea dintre *aşa ceva nu se face* şi *aşa ceva este ilegal*. Noi nu mai ştim nimic din zona *aşa ceva nu se face*. Şi zona aceasta este mult mai largă decît cealaltă. Cum nu o mai avem pe prima, încercăm să punem totul în legi şi norme. Pe care, ulterior, nu le înţelegem, nu le aplicăm ori le încălcăm pentru că nu am înţeles care este valoarea morală pe care au fost construite. Abstractizăm din ce în ce mai mult norma juridică pentru că sîntem din ce în ce mai departe de spiritul ei. Nu vom ajunge nicăieri astfel, pentru că nu vom putea pune pe hîrtie chiar totul şi, cu atît mai puţin, în norme juridice.

Îmi pare rău, nu pot să scriu un final fericit pentru generaţia mea. Mă gîndesc doar că singura opţiune ar fi să fim capabili să lucrăm simultan în două planuri: educaţie (etică, valoare morală etc.) şi coerciţie (aplicarea întocmai a legii pornind de la premisa că a fost înţeleasă în litera şi spiritul ei). Rezultatul se va vedea la generaţiile viitoare.

Georgiana Iorgulescu *este directoarea Centrului pentru Resurse Juridice.*

Raluca BÂRA

Etica unui altfel de interval

M-a fascinat întotdeauna libertatea pe care o poate oferi intervalul: cîte nuanţe între bine şi rău, între alb şi negru! Însă cînd zona gri se conturează pe tărîmul generos al fiscalităţii, între lege şi fărădelege, nuanţele se îmbracă în cifre care mă revoltă (într-o primă etapă), mă frustrează (de ce şmecherii au aproape mereu cîştig de cauză?!) şi mă nimicesc (da, nimic mai adevărat: totul se petrece în voie, la umbra ocrotitoare a legilor!).

Economia subterană, „hrănită" de evaziunea fiscală în acest interval, cîntăreşte peste 40 de miliarde de euro. Mult, puţin? Aproximativ o treime din Produsul Intern Brut, de aproape cinci ori mai mult decît banii intraţi în România în 2009 din partea Fondului Monetar Internaţional şi a Comisiei Europene la un loc, de 1,4 ori mai mare comparativ cu rezervele valutare ale Băncii Centrale şi de două ori capitalizarea Bursei de la Bucureşti.

Practic, din trei lei cîştigaţi legal, unul ia calea economiei subterane şi, fie că ne dăm seama sau nu, tolerăm şi chiar ne facem uneori vinovaţi de această stare de fapt. De cîte ori n-am ieşit din buticul din colţ fără bonul fiscal? De cîte ori n-am ieşit din restaurante sau saloane de frumuseţe fără să sesizăm măcar că nu avem nici o chitanţă în buzunar? Totuşi, agenţii economici sînt obligaţi prin lege (Legea nr. 64/2002 pentru aprobarea OUG nr. 28/1999) să utilizeze aparate electronice de marcat, să emită bon fiscal pentru toate serviciile prestate sau pentru bunurile livrate şi să-l predea clientului. Iată, deci, că etica acestui alt interval care include toate abaterile şi eludările legilor fiscale poate începe chiar din scara blocului, iar respectarea legii ar putea rupe lanţul trofic dintre comercianţii fără autorizaţii sau evidenţă contabilă, pieţele agroalimentare şi en-gros-işti. Trebuie doar să ne exprimăm şi noi drepturile, în calitate de consumatori.

Cine plăteşte contribuţiile sociale?

Tot în România muncesc la negru aproximativ 1,7 milioane de oameni, iar cei mai mulţi dintre ei îşi cîştigă banii necesari traiului exclusiv în ilegalitate. Cu alte cuvinte, 7% din populaţia ocupată din mediul urban munceşte la negru, iar în mediul rural, 19% din oamenii cu ocupaţie muncesc fără forme legale. Ţineţi cont că numărul salariaţilor se învîrte în jurul pragului de 5 milioane, iar în condiţiile muncii la negru, contribuţiile sociale nu sînt plătite (cum altfel?) nici de către angajat, nici de către angajator. O altă „gaură neagră" este alimentată de o pătură relativ omogenă în ceea ce priveşte necesarul de bani: studenţii, şomerii şi cei care lucrează pe cont propriu se mulţumesc cu puţin (statisticile arată că 58% dintre aceştia nu cîştigă nici măcar salariul minim lunar). O bună parte sînt trecuţi în contul crizei financiare, dar şi al restricţiilor de pe piaţa muncii din Occident pentru forţa de muncă din Estul Europei. Şi aici, legea încearcă să intervină. Firmele care fac angajări fără să încheie contracte individuale de muncă plătesc amenzi cuprinse între 715 şi 950 de euro pentru fiecare persoană care lucrează la negru (Legea nr. 331 din 2009 privind modificarea lit. e) a alin. (1) al art. 276 din Codul Muncii). Dintr-un foc, amenzile pe care angajatorii le-ar plăti pentru cei care lucrează la negru ar însuma, acum, cel puţin 1,2 miliarde de euro! Surprinzător, o anchetă efectuată de Comisia Europeană semnalează faptul că persoanele cu un nivel de educaţie peste medie *(sic!)* sînt cele mai susceptibile să angajeze o femeie de serviciu fără forme legale sau să-şi repare locuinţa fără să declare aceste cheltuieli. Să fim sinceri: cîţi dintre noi nu cunosc astfel de cazuri?

Boala pensionării pe caz de boală

În România, una din patru ţigarete vîndute anul trecut a provenit din contrabandă. Actele de comerţ fără autorizaţie, inclusiv comercializarea bunurilor din contrabandă sau micul trafic din zonele de frontieră sînt la ordinea zilei, iar tutunul şi alcoolul ţin capul de afiş de ani buni. Fenomenul este cu atît mai grav cu cît generează criminalitate, spălare de bani, infracţiune organizată. Principalii jucători ai pieţei româneşti a tutunului se aşteaptă ca nivelul contrabandei să ajungă la un miliard de euro în acest an, sub presiunea majorării accizelor, şi acuză, la unison, că legislaţia (Legea nr. 12/1990 privind protejarea populaţiei împotriva unor activităţi comerciale ilicite) este prea blîndă, şi amenzile – prea mici. Comerţul de tip duty-free *(n.r.* mărfurile provenite din import care se vînd în valută, în acest regim, sînt scutite de la plata taxelor vamale) a fost şi el luat din nou în vizor de la începutul acestui an. Pentru a limita contrabanda, Guvernul urmăreşte să introducă limite cantitative la produsele de tutun şi alcool care pot fi vîndute unei singure persoane. Legislaţia în vigoare stabileşte că mărfurile duty-free sînt comercializate în „cantităţi uzuale" comerţului cu amănuntul, destinate consumului individual sau familial, fără să fie clar limitate.

Altă problemă: cheltuielile totale pentru pensii în 2009 au fost de aproximativ 9,2 miliarde de euro şi au reprezentat cea mai mare categorie de cheltuieli bugetare. Tot în ţara noastră, auzeam, mai zilele trecute, că o pensionare „la cerere" costă (la negru, fireşte!) 3000 de lei. Să fi devenit pensionarea pe caz de boală... o boală printre conaţionali? În sistemul de asigurări sociale, aproape o cincime din totalul pensionarilor au ieşit din cîmpul muncii pe baza unei decizii parafate de un medic. În timp ce tu munceşti şi ai grijă să fii la zi cu plata taxelor şi a impozitelor, este foarte posibil ca un sfert din pensionaţii pe caz de boală (suspiciunea autorităţilor s-a limitat la această estimare) să stea acasă pur şi simplu. Iată cum concediile medicale sau pensionările pe baza documentelor false sau nereale trimit în zona neagră o parte din sumele colectate de către stat. Guvernul promite să intervină şi aici, şi propune înlocuirea documentelor medicale completate de medicul specialist cu raportul medical de evaluare completat de medicul asigurărilor sociale. În plus, ni se promite şi o analiză a sistemului de acordare a concediilor medicale, în vederea restrîngerii termenelor ce pot fi prescrise de medici (aproape 6% din finanţarea serviciilor medicale în România a însemnat, în 2009, plata concediilor medicale).

Mica infracţionalitate este stimulată şi de marea debandadă care domneşte în „biblia" românului plătitor de taxe şi impozite. Din 23 decembrie 2003, cînd Codul Fiscal (Legea nr. 571/2003) a fost publicat în Monitorul Oficial, şi pînă acum, documentul a fost modificat şi completat de peste 40 de ori. Guvernanţii au făcut un obicei din a schimba regulile în timpul jocului prin ordonanţe de urgenţă (ultima, care a făcut ravagii printre firme, a pus în drepturi, în primăvara anului trecut, impozitul forfetar).

Acestea sînt doar cîteva dintre „supapele" prin care sistemul fiscal este fentat chiar sub ochii noştri. Manifestări ale unui egoism fiscal ce vine din prea multă sărăcie. O atitudine cumva justă, deşi nu morală, în faţa unor instituţii care nu par să ştie cum să gestioneze banul public.

Dincolo de legile mai mult sau mai puţin adecvate, dincolo de lejeritatea aplicării sporadice a pedepselor, tind să dau dreptate celor care susţin că principala problemă rămîne, totuşi, una de ordin moral: oamenii sînt conştienţi că orice „şmecherie" de tip evazionist, chiar şi cele mai banale, se reflectă în ultimă instanţă în nivelul de trai al tuturor. Să ne gîndim: cîte nu s-ar putea face, în aceeaşi Românie a comerţului fără autorizaţii, a muncii la negru, a contrabandei, a pensionărilor la cerere, cu 40 de miliarde de euro în plus? Nu contest puterea legilor. Totuşi, în acest interval în care nuanţele sînt ferm conturate de promisiunea banului, cred că sănătatea fiscală a ţării în care trăim poate fi restabilită (şi) altfel.

Raluca Bâra *e jurnalistă la* Forbes România.

Matei MARTIN

De la „satul fără cîini“ la „toleranţă zero“

Între „siguranţă“ şi „încredere“ există o legătură indisolubilă: prima o determină pe cea de-a doua. Încrederea e o consecinţă a siguranţei asigurate. Legătura semantică şi logică dintre cei doi termeni a făcut ca aceste două cuvinte, legate printr-un „şi“ copulativ, să devină sloganul Poliţiei. „Siguranţă şi încredere“ – adică recunoaşterea publică a unei misiuni îndeplinite.

N-am făcut această scurtă teorie doar ca o reverenţă pentru filmul *Poliţist, adjectiv* al lui Corneliu Porumboiu. Ci mai degrabă ca un preambul la analiza situaţiei: în ce măsură reuşeşte Poliţia să-şi îndeplinească misiunea de garant al siguranţei cetăţenilor şi care este gradul de încredere pe care o investeşte populaţia în această instituţie. Dacă ar fi să ne luăm după statistici, situaţia e dezechilibrată. În sensul că Poliţia îşi face treaba, dar populaţia nu-i recunoaşte meritele.

Siguranţă...

Conform datelor oferite de Eurostat, România e una dintre cele mai sigure ţări ale Uniunii Europene, cu un număr de infracţiuni (la suta de mii de locuitori) mai scăzut decît în alte state la aproape toate categoriile, cu excepţia omorurilor. Alte statistici, furnizate de această dată de Europol, plasează oraşul Bucureşti pe un loc fruntaş la nivelul de siguranţă a cetăţenilor. „De cîţiva ani, Capitala s-a înscris pe un trend descendent în ceea ce priveşte numărul infracţiunilor comise. Mai ales micile infracţiuni s-au redus considerabil: e vorba despre furturi din buzunare, din/de maşini, de acele tîlhării prin smulgere (poşete, telefoane mobile etc.), de furturi din locuinţe ş.a.m.d. În ceea ce priveşte infracţiunile cu pericol social deosebit – spargerile de bănci, omoruri la comandă, răpirile, jafurile armate – aceste fapte se petrec foarte rar şi reprezintă fenomene excepţionale, izolate“ – spune purtătorul de cuvînt al Poliţiei Capitalei, Cristian Ciocan. Din datele sale rezultă că cea mai mare scădere se înregistrează în cazul furturilor din locuinţe, infracţiune care s-a redus considerabil faţă de anii trecuţi. Şi furturile din buzunare s-au redus substanţial: în prima parte a anului trecut au fost raportate puţin peste 900 de furturi, ceea ce, la o populaţie de peste două milioane de locuitori, reprezintă o cifră extrem de scăzută. În comparaţie cu media europeană, stăm bine, ne asigură Cristian Ciocan. Rata criminalităţii în Bucureşti este mai mică decît la Paris, Praga, Budapesta sau Viena (oraş unde, în 2009, au fost comise de trei ori mai multe infracţiuni decît în Bucureşti). Şi la capitolul furturi auto cifrele arată liniştitor: comparativ cu alte capitale europene, în Bucureşti s-au raportat 41 de autovehicule furate la 100.000 de locuitori; în aceeaşi perioadă a anului 2009, la Budapesta se furau de trei ori mai multe maşini.

La nivel european, numărul micilor infracţiuni e în scădere. Excepţie fac Marea Britanie şi Finlanda. Danemarca – o ţară care, în percepţia publică, trece drept sigură – este considerată în cercetarea Eurostat o ţară cu rată înaltă a criminalităţii. Una peste alta, în jur de 30% dintre europeni nu se simt în siguranţă pe străzi, potrivit unui studiu realizat de Gallup pentru Comisia Europeană.

...şi încredere

Un studiu realizat de Insomar în prima parte a anului trecut face un pic de lumină în ceea ce priveşte diferenţa dintre cifrele liniştitoare avansate de poliţie şi percepţia populaţiei cu privire la siguranţă.

Prima concluzie e că statisticile pot fi înşelătoare. Pentru că ele se referă la date şi fapte, adică la infracţiunile declarate şi constatate de poliţie. Or, se pare că există diferenţe sensibile între faptele săvîrşite şi infracţiunile declarate. Într-o ţară aflată încă în tranziţie, cu spirit civic redus, în care încrederea în instituţii este oricum foarte scăzută, oamenii sînt tentaţi să nu declare o sumedenie de mici infracţiuni – explică sociologii. Furturile, ultrajele, ameninţările, tulburările liniştii publice, înşelăciunile etc. nu sînt reclamate întotdeauna pentru că cetăţenii nu speră să li se rezolve reclamaţia, nu se (mai) aşteaptă la o eventuală reparaţie sau măcar la o pedepsire a infractorului.

Aproape 60% dintre români se simt în nesiguranţă pe stradă. 14% se simt chiar „prizonierii“ locuinţei pe timp de noapte, nefiind dispuşi să facă deplasări nocturne – se arată în studiul Insomar. E vorba în special de rezidenţi în mediul urban, mai înaintaţi în vîrstă, de gen feminin şi cu nivel scăzut de şcolaritate. Cei care au suferit deja o infracţiune sînt mai temători în a ieşi noaptea pe stradă. Aceste procente descriu un sentiment de nesiguranţă răspîndit mai ales în ariile de delincvenţă din marile oraşe. În aceste zone, numărul ridicat de infracţiuni poate fi dublat de fenomene cum ar fi alcoolismul, familiile monoparentale şi deficitul de integrare socială. Toate aceste fenomene manifestă o tendinţă de aglutinare, producînd subculturi urbane bazate pe violenţă socială – se arată în studiul Insomar.

Pentru mai mult de jumătate dintre români, mica infracţionalitate în spaţiul public (de tipul furtului de bani/acte/telefon) este temerea cea mai răspîndită. În acelaşi timp este greu de afirmat că mica infracţionalitate poate fi circumscrisă, izolată, ea alimentînd de cele mai multe ori şi marea infracţionalitate. Este important de menţionat că în mediul urban persoanele care manifestă o teamă ridicată de infracţionalitate sînt mai degrabă cele care consideră că venitul nu le ajunge nici pentru strictul necesar (38,2% faţă de 31,1% dintre cei cu un venit perceput ca fiind cel puţin acceptabil), de gen feminin şi cele care au vîrsta peste 64 de ani. Acest profil este susceptibil a fi identificat mai degrabă în zonele periferice, nesigure, din marile oraşe.

Pentru sociologii care s-au ocupat de acest studiu constituie un motiv de preocupare faptul că aproximativ 50% dintre români cred că Poliţia, Procuratura şi Justiţia îi favorizează pe interlopi. Dacă teama de infracţionalitate este ridicată mai ales în rîndul celor care au suferit deja una sau mai multe tipuri de infracţiuni (42,8% dintre aceştia), aceeaşi categorie manifestă o încredere scăzută în capacitatea instituţiilor de a-i proteja (38,1%). Există două grupuri sociale cu atitudini diferite faţă de capacitatea instituţiilor de a face faţă fenomenului infracţional: „scepticii“ şi „încrezătorii“. Diferenţa între cele două grupuri este şi rezultatul unor niveluri diferite de aşteptări. „Cererea“ de măsuri anti-infracţionale venită în special din partea massmediei şi a victimelor nu se întîlneşte cu „oferta“ venită din partea autorităţilor şi a justiţiei. „Subdimensionarea, «ofertei» comparativ cu «cererea» existentă întreţine o stare de nesiguranţă la nivel social, alimentînd scepticismul populaţiei“ – se explică în concluziile studiului.

O problemă de percepţie...

Pînă la urmă, siguranţa e o chestiune de percepţie, consideră Cristian Ciocan: ştirile difuzate de mass-media ar putea crea imaginea unei capitale periculoase, bîntuite de răufăcători. Mai ales dacă ne gîndim la unele zone renumite pînă nu demult pentru criminalitatea ridicată, cum ar fi cartierele Ferentari sau Berceni. Bilanţul Poliţiei pare însă să infirme această percepţie. Dacă în trecutul nu foarte îndepărtat se putea vorbi despre zone periculoase, cu risc ridicat de criminalitate, acum nu s-ar mai putea face o delimitare a Capitalei pe zone de risc stradal – spune Ciocan.

„Mica infracţionalitate este cea care deranjează cel mai mult, ea creează percepţia“ – explică poliţistul. Şi tocmai în această zonă sensibilă e şi cel mai greu de intervenit. Nu pentru că nu ar exista legi, ci pentru că ele nu-şi pot produce efectul. Să luăm, de pildă, cerşetoria – propune Ciocan. „Poliţia nu are competenţă decît în identificarea cerşetorilor şi aplicarea unor amenzi. Se dau zeci de mii de amenzi, însă acestea nu-şi ating scopul, în sensul că oamenii aceia nu au bani să le plătească şi oricum se întorc pe stradă, la cerşit.“ Şi prostituţia e un fenomen pe cît de răspîndit, pe atît de greu de controlat. La fel se întîmplă şi cu micile infracţiuni (contravenţii) rutiere: nenumărate fapte rămîn nesancţionate pentru că poliţia nu intervine. (Aici, explicaţia lui Ciocan e pe cît de pragmatică pe atît de dezarmantă: „Şi ce-aţi vrea să facă poliţistul din intersecţie cînd claxonează mai multe maşini deodată? Să-i oprească pe toţi şoferii din trafic şi să vadă cine a claxonat?“) Toate acestea, cumulate, dau senzaţia dezordinii generalizate, a unui oraş scăpat de sub control. Sat fără cîini, cum se spune.

Toleranţă zero

Pînă la urmă, problema nu ţine (doar) de numărul insuficient de poliţişti. Ci de... percepţie. De percepţia asupra meseriei de poliţist. Şi de mentalitate. În SUA, probabil cea mai radicală reformă a poliţiei a pornit de la teoria *Broken Windows,* dezvoltată pe la începutul anilor '80 de sociologul George L. Kelling. Dacă într-un colţ al oraşului se află o clădire cu nişte geamuri sparte, vandalii vor fi tentaţi, în mod natural, să mai spargă cîteva geamuri, aruncînd cu pietre. Apoi, nesancţionaţi, nu vor ezita să dea năvală în clădire, să provoace pagube şi mai mari, să jefuiască, eventual chiar să incendieze construcţia – explică Kelling. Pentru a preveni escaladarea fenomenului de vandalism şi transformarea lui în crime cu grad mai mare de pericol social, problemele trebuie rezolvate încă din momentul în care apar. Adică, din clipa în care sînt mici – şi rezolvabile. Înlocuind geamurile sparte şi amendînd primele tentative de vandalism, previi eventualele distrugeri de mai tîrziu.

George L. Kelling a fost angajat pe post de consilier al autorităţilor locale de la New York, apoi al Poliţiei din Boston. Primele sale măsuri: eradicarea fenomenului graffiti şi curăţarea metroului newyorkez. În 1990, tot din poziţia de consultant al Poliţiei din New York, a fost cel care a pus la punct un sistem de arestare şi verificare a micilor infractori. El este cel care a generat ideea de „toleranţă zero“ pentru orice tip de infracţiune. Republicanul Rudolph Giuliani a preluat ideea în campania electorală şi a aplicat-o după ce a fost ales primar. Poliţiştii au ieşit la vînătoare de mici infracţiuni: băutul în public, scuipatul şi urinatul pe stradă, micii borfaşi care cereau taxă de trecere pe la colţul străzii şi hoţii mărunţi care furau din maşini, la semafor. Chiar şi neplata taxei de călătorie cu metroul era un delict care putea fi urmărit de poliţie. Un studiu realizat în 2001 a arătat că în ultimul deceniu, de cînd s-a aplicat metoda „toleranţă zero“, ratele criminalităţii (mici sau mari) au scăzut semnificativ. Un studiu realizat de Universitatea din Groningen, Olanda, atestă faptul că într-adevăr există o legătură între dezordine şi criminalitate: un exemplu mic de dezordine (graffiti, mizerie pe stradă etc.) poate încuraja o dezordine mai mare sau chiar infracţiuni precum furtul.

Stela GIURGEANU

Bormania găureşte România

Cînd locuieşti la bloc niciodată nu poţi şti cu siguranţă care va fi zgomotul care te va trezi dimineaţa următoare. Poţi doar bănui. Căci, deşi poate fi un bătut de covor, un strigăt al unui lucrător REBU către un alt lucrător REBU, un lătrat isteric de cîine vagabond sau alarma unei maşini parcate exact sub fereastra ta, deşi zdrăngănitul unor jaluzele de lemn trase fără milă, tocul duduiei de deasupra ţocănind senzual pe gresie sau basul combinei vecinului înamorat de scula sa (de înaltă tehnologie) sînt în topul modalităţilor de trezire comunitară, mai presus de toate, cînd locuieşti la bloc, de cele mai multe ori te trezeşti în inconfundabilul zgomot al bormaşinii.

Cu acel mîrîit arogant al atitudinii de „jmecher“, bormania a devenit idol naţional, o obsesie generală de weekend sau după orele de serviciu. „Apartamentele astea sînt mici şi urîte“ – spunea un „cineva“, care, pentru că apartamentul „e prost conceput“, s-a decis să şi-l mărească, „în limita posibilităţilor“. Din cămară şi debara să mai extindă bucătăria, din sufragerie şi dormitor să facă una şi aceeaşi încăpere, iar dormitorul să-l mai prelungească pînă înspre balcon. Închis cu termopan.

Pe foarte mulţi nu-i ţine să facă toţi aceşti paşi legali. Şi de ce ar face-o, dacă există alternativa?

În direcţia asta a apărut o nouă specie de bormaşinişti diferiţi de cei în maiou şi bermude care găureau peretele pentru instalarea de rafturi. Noul specimen nu mai pune mîna personal pe instrument, ci dă indicaţii întru folosirea acestuia. E de multe ori micul şmecheraş de cartier, cu SUV chinezesc parcat la scară, care deşi nu-şi permite luxul de a se muta la casă, investeşte tot salariul în amenajarea cutiei de chibrit, îi montează gresie şi faianţă peste tot, îi pune tavan fals, cu lumină, îl mobilează cu mobilă IKEA, şi-şi pune camere de luat vederi la balcon, pentru a supraveghea posibili intruşi în micuţul său regat...

Puţin ştiu însă că, dacă tocul înfipt în gresia din apartamentul „proprietate personală“ sau trasul jaluzelor de lemn în toiul nopţii sînt nereguli care lezează doar bunul-simţ, modificările aduse apartamentului pot periclita siguranţa blocului, ameninţînd chiar viaţa locatarilor.

Multora nu le pasă. Sfidînd Legea (230/2007) privind modificarea proprietăţii individuale („proprietarul poate aduce îmbunătăţiri sau modificări proprietăţii sale individuale, cu respectarea prevederilor legale referitoare la autorizarea de către autoritatea publică locală a modificărilor construcţiei, fără a pune în pericol integritatea structurală a clădirii sau a altor proprietăţi individuale“) – bormaşiniştii dau înainte cu spartul, despărţitul şi prelungitul.

Legea ar trebui însă cunoscută atît de către aceştia, cît şi de victimele lor colaterale, vecinii de bloc, care de multe ori tac şi înghit sau se prefac că nu văd şi că nu aud, în loc să reclame sau să ceară dovada autorizaţiei. Motivul tăcerii e unul prost idealizat, ducînd spre mîndria stupidă: „că doar io nu-s turnător“. Reversul, dacă cineva reclamă la poliţie sau solicită o inspecţie din partea Inspectoratului de Stat în Construcţii, este „alungat“ de la inima locatarilor, fiind etichetat drept „securist comunist“.

Ce prevede legea şi de ce este ea atît de greu de respectat? În primul rînd, cel care demarează modificările are nevoie de avizul asociaţiei de locatari, aviz pe care, de bine, de rău, îl poate obţine prin bunăvoinţa administratorului şi prin cîrdăşia preşedinţilor de bloc, fără a mai consulta în prealabil locatarii. După aviz, are nevoie de certificatul de urbanism, apoi de un proiectant autorizat care să-i facă proiectul de modificare pentru acceptul Primăriei de sector. (Lucrurile sînt mai simple dacă vrei doar să construieşti, dar de cele mai multe ori se doreşte spargerea şi lărgirea apartamentului, nu îngustarea lui prin adăugare.) Pentru spargerea unui perete din apartament, ai nevoie de o expertiză tehnică, făcută de către un expert atestat. Toate costă şi bani, şi nervi, mai ales cînd începe alergătura după adeverinţe diverse, de la prestatorul de servicii de telefonie fixă, pînă la cel de gaz, energie electrică şi apă. Haosul birocratic culminează cu acceptul sau refuzul Inspectoratului de Stat în Construcţii – ultima verigă a lanţului.

Pe foarte mulţi nu-i ţine să facă toţi aceşti paşi legali. Şi de ce ar face-o, dacă există alternativa? Pe şestache, bagă bormaşina. Sau bormaşinistul de tip nou angajează echipe de meşteri „la negru“ – firmele serioase de reamenajări de spaţii interioare nu se prea bagă la asemenea modificări, fără toate avizele legale. Dar meşterii „la negru“ n-au treabă: sparg după cum îi taie capul şi după cum îi îndrumă proprietarul. Fără expertize, fără nici o tehnică, merg doar pe gustul, nu şi pe raţiunea patronului, cu viziuni arhitecturale. „Dacă Şefu' vrea să dea jos un perete, îl dau“ – spune un meşter, deranjat doar că mai apoi, dacă Şefului nu-i place, trebuie să-l pună la loc. Din rigips, că doar nu din cărămidă ca acela iniţial. La fel, dacă Şeful vrea să facă o spărtură – cum a văzut el prin filme – meşterul bormaşinist nu crîcneşte. Bagă bormaşina unde vrea patronul, sparge, zguduie, distruge. Deşi din experienţă poate ştie că nu e bine. Poate atinge un punct sensibil. Dacă vine însă banul, de ce nu? El nu locuieşte acolo.

Ce riscă în teorie cineva care nu respectă legea? În primul rînd, amendă. De la 1000 la 100.000 de lei. Dacă amenda nu e plătită sau dacă, mai grav, în urma modificărilor făcute fără autorizaţiile necesare, se întîmplă să fie victime umane, se poate ajunge pînă la zece ani de puşcărie.

Vecinii aud zgomote, uneori nefireşti, îşi văd lustra balansîndu-se în ritmuri drăceşti pe tavan, simt că le tremură pereţii, dar în afara unor indignări personale, înjurături şi mini-scandaluri de palier, mai mult nu reacţionează.

Cu toate astea, bormania e în floare. Blocurile sînt găurite într-o veselie, dărîmate practic din interior. Vecinii aud zgomote, uneori nefireşti, îşi văd lustra balansîndu-se în ritmuri drăceşti pe tavan, simt că le tremură pereţii, dar în afara unor indignări personale, înjurături şi mini-scandaluri de palier, mai mult nu reacţionează. Iar inspectorii însărcinaţi cu depistarea neregulilor n-au cum interveni, dacă nu ştiu de lucrarea respectivă, şi n-au cum să ştie dacă nu sînt solicitaţi, „micile“ nereguli comentate pe şestache putînd să se transforme în mari tragedii. Bineînţeles, cauzele vor fi tardiv constatate.

Vox pop

1) Ce nereguli vă deranjează?
2) Ce nereguli săvîrşiţi în mod constant?

● **Mihai DIMA, profesor**

1) Pentru că îmi plac jocurile, detest trişorii. Ceea ce numim „reguli“ reprezintă, cred, un set de convenţii la care aderăm – în viaţă la fel ca în orice joc. Mi-e greu – dacă nu imposibil – să înţeleg şi să tolerez faptul că semenul meu decide, în mod unilateral, arbitrar, pur şi simplu să nu îi mai pese, la un moment dat, de legile noastre, atentînd la drepturile pe care acestea mi le garantau, la însăşi libertatea mea. Mă deranjează dezordinea, neregulile care sfidează respectul, care agresează bunul-simţ.

2) Cînd eram în liceu, circulam în mod curent fără bilet. O făceam cumva democratic, adică indiferent de mijlocul de transport folosit... şi mergea! Aşa că, ajuns la facultate, am extins modelul, aplicîndu-l, tot democratic, la teatrele care mă interesau... Acum n-aş mai face aşa ceva. Poate pentru că am intrat şi eu cu acte în regulă în jocul lumii – sau doar am îmbătrînit, cine ştie?! Am totuşi sentimentul că nici România nu va mai călători multă vreme fără bilet în trenul civilizaţiei!

● **Mihaela GHIŢĂ, redactor Radio Romania Cultural, Departamentul Ştiinţă**

1) Sînt un om fericit pentru că nu văd nici o „ne-regulă“. Ca să mă deranjeze o „ne-regulă“, ar trebui să ştiu care e regula. Şi regula, doar de aia este, pentru a fi încălcată. Este ca bariera la care se opresc proştii. Isteţii, descurcăreţii trec pe sub ea. Ce mă deranjază este chiar lipsa disciplinei, lipsa de repere, lipsa consecvenţei, incapacitatea de cooperare între indivizi. Este o risipă de inteligenţă şi creativitate folosite în scopuri personale. Cei care pot şi au cu ce rămîn enclave mai mult sau mai puţin izolate de interesele comunităţii. Nu mai există protecţia comunităţii, după cum nici individul nu se mai înghesuie să facă ceva pentru comunitate. Aşadar: disciplină, valoare, consecvenţă, altruism, întrajutorare, compasiune, protecţie, iubire – există ele ca reguli? Nu. Atunci nici nu au cum să fie încălcate. Societatea de acum are ca reguli: invidia, gelozia, lăcomia, hoţia, şmecheria şi pe acestea sînt puţini cei care le încalcă, aşa că şi aici stăm bine cu „ne-regulile“. Sînt un om fericit, nu sesizez nereguli.

2) Acelea cu voie şi fără de voie, cu gîndul sau cu fapta. Pentru mine regulile cele adevărate sînt puţine. Doar zece şi mi se şi întîmplă...

● **Lucian MUNTEAN, fotoreporter *Adevărul***

1) Ca jurnalişti, se întîmplă frecvent să semnalăm diverse nereguli atît cu caracter economic (gen fraude, nerespectarea contractelor) cît şi social (gen abuzuri, trafic, cazuri de malpraxis). Cel mai mult mă deranjează faptul că autorităţile competente şi justiţia nu iau măsuri prompte.

2) Ca pieton, din cauza traficului haotic, mi se întîmplă să traversez prin locuri nepermise.

● **Gheorghe PAŞTE, taximetrist**

1) Nesimţirea celor cu care intru în contact (Poliţie, primării, spitale). Atitudinea lor sfidătoare la „obrăznicia“ mea, cînd le cer să-şi facă datoria. Mă enervează statul şi instituţiile lui, parşivismul faţă de cetăţeanul care munceşte, care îşi face datoria şi îşi plăteşte taxele.

2) Greşelile pe care le fac le regăsiţi şi la preşedintele Băsescu: sînt la fel de temperamental ca dînsul, sînt obraznic în trafic, iau totul în derîdere şi am pretenţia ca oamenii de lîngă mine să nu facă ce fac eu.

● **Adriana SĂFTOIU, deputat PNL**

1) Din păcate, aproape că am ajuns să ignor „neregulile“ cotidiene ca să nu îmi transform fiecare zi într-o frustrare. Aşa că nu mai observ şoferii care confundă bulevardul cu pista de Formula 1 sau care parchează în faţa garajului tău sau pe trotuar, muzica ce răcneşte în localuri publice, fumătorii care nu îşi respectă spaţiul destinat, mormanele de gunoi care ocupă spaţiul public, mizeria lăsată în urmă de constructori, privirile plictisite ale funcţionarilor, poliţistul care blochează minute intersecţia pentru că vine grăbită coloana oficială, munţii de zăpadă care blochează, cu zilele, locurile de parcare, rapiditatea cu care ţi se taie gazul, telefonul, cablul dacă ai întîrziat cu plata o zi, şi sfidarea cu care reacţionează aceleaşi instituţii cînd e vorba să remedieze o defecţiune tehnică, necesitatea de a interveni printr-o „pilă“ pentru lucruri care altfel ar fi în obligaţia respectivei instituţii să le rezolve.

2) Nu respect întotdeauna trecerea de pietoni şi trec şi prin locuri nemarcate, şi din cînd în cînd întîrzii plata doar la fondul de pensii private.

anchetă realizată de Ruxandra TUDOR

Daria GHIU

Pentru un muzeu al fotografiei

O declaraţie publică, o lansare de carte şi o a doua opinie. Textul de faţă constituie o pledoarie pentru fotografie şi pentru un muzeu autohton al fotografiei. Este un text-fotografie-colaj, compus din două momente surprinse la debutul vizual al acestui an. Primul moment: 28 ianuarie, decernarea Premiilor anuale de fotografie acordate de către Banca Centrală Europeană, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană. Cel de-al doilea: 10 februarie, lansarea la Galeria Posibilă a eseului vizual Petite Histoire.

Banca Centrală Europeană a avut „România“ ca temă pentru concursul său de fotografie din 2009. Timp de o lună, pînă pe 28 februarie, vizitatorii s-au putut întîlni la MNAC cu fotografiile celor şapte finalişti şi cu acelea ale marilor cîştigători: Nicu Ilfoveanu (premiul I, pentru *Steampunk Autochrome),* Iosif Király (premiul al II-lea pentru *Reconstrucţii)* şi Dragoş Lumpan (premiul al III-lea, pentru *Ultima transhumanţă).* Trei abordări divergent-subiective ale timpului. La decernarea premiilor din 28 ianuarie, Mihai Oroveanu, director MNAC, colecţionar şi critic de fotografie, a avut un discurs revelator: „Acest eveniment va fi o placă turnantă în destinul artei fotografice la noi. Avem, cu sprijinul Ministerului Culturii, un foarte important ţel. Avem nevoie de un muzeu al fotografiei, deja fondurile de imagini cresc şi cred că este momentul ca lucrurile să fie puse pe un făgaş normal. Muzeul putem să-l oferim la cheie. Avem acest material, avem fişe pentru mii de fotografii, avem o colecţie foarte importantă de imagini. E păcat să nu recuperăm imaginea istoriei noastre, nu e vorba doar de istoria documentară, ci şi de istoria evoluţiei unei sensibilităţi în zona vizualului“.

Pe 10 februarie, la Galeria Posibilă s-a lansat *Petite Histoire,* o carte dedicată fotografiei anonime din România, datînd cu precădere din anii 1910-1940. Nici istorie, nici album nostalgic, ci un eseu vizual „despre prospeţimea în fotografie“, despre experiment şi eşec în fotografie. Selectate din mii de clişee care există în România, cele 90 de lucrări anonime – aparţinînd unor colecţionari români precum Mihai Oroveanu, Nicu Ilfoveanu, Mihai Câlţia – sînt însoţite şi de cîteva texte teoretice ce aparţin Magdei Radu şi Oanei Tănase, precum şi de o *Mică explicaţie* scrisă de iniţiatorii volumului, Nicu Ilfoveanu şi Eugen Alexandru Gustea. *Petite Histoire* este istoria *mică,* „o istorie secundară a fotografiei, o istorie care rămîne de descoperit, nu atît de cercetat, cît de privit“ (Matei Câlţia).

Cît de importantă este pentru societatea românească actuală apariţia unui muzeu al fotografiei, invocat şi cerut public de Mihai Oroveanu? O întrebare pe care i-am adresat-o după lansare galeristului şi curatorului Matei Câlţia, editorul lui *Petite Histoire:* „Atît de important cît ne-am dori. De fapt, să avem un muzeu nu e important, ci să ne dorim să avem un muzeu, să îl construim şi să fim activi în el, fie ca vizitatori, fie ca artişti sau curatori. Asta-i cel mai important şi cred că deja există o anumită stare necesară. România nu are de fapt nevoie de un muzeu. România are nevoie de atitudine. Şi dacă ea se va transforma nu într-un muzeu – şi nu vom avea niciodată unul –, dar vom avea colecţia Oroveanu publică, colecţia Băncii Naţionale sau colecţia Muzeului de Istorie, în nişte spaţii care să pună într-adevăr fotografia în valoare, şi nu numai acea fotografie oficială, istorică, ci şi această fotografie care povesteşte de intimitate şi, mai ales, fotografia de artă, care e un produs ce are nevoie de expunere, fiind destinată schimbării percepţiei, schimbării de mentalitate despre cum privim lumea din jur, abia atunci asta va însemna ceva. Or, dacă artişti extraordinar de interesanţi ca Nicu Ilfoveanu sau Iosif Király nu au unde să fie văzuţi în România, nu vor schimba mentalităţi în România, ci le vor schimba în alte ţări. E păcat. Deja avem destui artişti care schimbă mentalităţi în alte ţări.“

Şi să ne întoarcem de unde am plecat: „Muzeul îl putem oferi la cheie“ – spune Mihai Oroveanu. Trebuie doar să deschidem uşa.

Ioana EPURE

Citizen Kane al filmelor proaste

„Vedeţi că filmul a început de cîteva minute“ – ne spune fata de la intrare. Ştiam. Să alergi prin Chinatown – după ce traficul din Londra te-a întîrziat deja jumătate de oră – nu-i lucru uşor, dacă vrei să nu se lase cu victime colaterale. „A fost *sold out*, aşa că s-ar putea să vă găsiţi greu locuri.“ Asta nu suna prea bine, dar dacă tot eram acolo şi aveam bilete, nu mai avea rost să dăm înapoi. Tragem aer în piept şi intrăm în sală. N-au trecut nici cinci minute, dar filmul e deja în mijlocul unei scene de sex, un soft porn cu o coloană sonoră gen Boyz II Men. Spectatorii huiduie. Unii dintre ei au părăsit sala în semn de protest. Alţii urlă la personaje, dîndu-le indicaţii: *„Be a man, Johnny!“.* Spre sfîrşit încep să arunce cu floricele în ecran.

The Room (regia Tommy Wiseau) nu e un film nou. E din 2003. Nu e nici un film bun, ba dimpotrivă, a fost descris drept „*Citizen Kane* al filmelor proaste“. Dar de doi ani rulează în cinematografele din Statele Unite şi Marea Britanie, iar în ianuarie, la Londra, la Prince Charles Cinema, a fost *sold out* – mai ceva ca *Avatar*. Pentru că este atît de prost, încît oamenii se înghesuie să îl vadă şi pentru că la *The Room* eşti încurajat să urli replicile împreună cu personajele (iar dacă ai văzut măcar o dată filmul n-o să te poţi abţine), să fluieri, să huidui, să arunci cu obiecte în ecran. Este un film la care îţi laşi acasă bunul simţ şi te transformi, pentru două ore, într-un mîrlan de cinema. În jurul filmului *The Room* aproape că s-a ţesut o legendă. Actorul care interpretează personajul principal, Johnny, este chiar scenaristul şi regizorul filmului: Tommy Wiseau, un individ cu corp de culturist, păr lung de star rock optzecist, accent nedefinibil şi o faţă ale cărei trăsături l-ar recomanda pentru roluri de nebun ce locuieşte singur în pădure. De fapt, se spune că nimeni nu ştie de unde e sau cîţi ani are, nici măcar cei cîţiva actori din film – majoritatea aflaţi la primul sau al doilea rol din viaţa lor – sau echipa de pe platou. Tot legenda spune că Tommy a investit şase milioane de dolari în opera lui, bani care par să se fi evaporat atunci cînd te uiţi la decorurile de carton, decalajele de sunet, jocul actoricesc mizerabil sau scenariul plin de nonsensuri şi clişee.

Filmul a ajuns la jumătate. Johnny se hotărăşte să înregistreze convorbirile telefonice ale logodnicei lui. Pentru asta, cuplează un reportofon la telefon. În sală, oamenii încep să fredoneze coloana sonoră de la *Mission Impossible.* Cîteva minute mai tîrziu, cînd personajele masculine – îmbrăcate în costume – aruncă de la unul la altul o minge de fotbal, doi spectatori se ridică de la locurile lor şi încep să-i imite. Pentru că aproape toţi cei prezenţi la vizionare au văzut deja filmul cel puţin o dată, ştiu replicile şi acţiunea pe de rost şi au venit echipaţi cu recuzita necesară.

De la lansarea din 2003, *The Room* a rămas într-un binemeritat anonimat pînă acum cîţiva ani. Însă Tommy Wiseau şi-a dorit atît de mult ca oamenii să îi vadă filmul, încît a păstrat un panou publicitar enorm pe străzile Los Angeles-ului, timp de cinci ani (probabil că acolo s-au dus cei şase milioane de dolari). David Cross, un actor american de comedie, l-a remarcat, a văzut filmul şi şi-a dat seama că a pus mîna pe una dintre acele raritaţi cinematografice care sînt atît de proaste, dar atît de sincere şi în acelaşi timp pretenţioase, încît nu ai cum să nu le vezi pînă la capăt. Şi încă o dată. Şi încă o dată, pînă cînd ştii totul pe de rost şi te trezeşti urlînd în faţa ecranului, cum se făcea pe vremuri la *The Rocky Horror Picture Show*.

În mijlocul răcnetelor care vin din toate direcţiile, se ridică un „Şşşş“ timid. În cîteva secunde, nimeni nu mai zice nimic. Toţi aşteaptă replica simbol a filmului, unul dintre cele mai delicioase momente ale jocului actoricesc marca Wiseau: *„You are tearing me apaaaart, Liiiiisa!“.* Sala repetă la unison, apoi izbucneşte în aplauze.

Şi totuşi, nu poţi să nu te întrebi. Există Tommy Wiseau cu adevărat? Sau e la rîndul lui un personaj? Pentru că *The Room* aminteşte de o Cenuşăreasă stupidă, cu care prinţul s-a căsătorit ca să aibă de ce să rîdă cu prietenii lui la seara de poker. Probabil nu vom şti niciodată dacă povestea din spatele filmului este adevărată sau doar a fost născocită de cîteva minţi ce voiau să transforme o investiţie de cîteva mii de dolari într-un profit de zece ori mai mare. Ideea, de altfel, este simplă, dar genială: un film care speculează exact nevoia oamenilor de a abandona animalul social şi de a se manifesta zgomotos (nevoie refuzată de eticheta din cinematografe) şi care se sprijină doar pe o campanie de marketing eficientă, concentrată în jurul unui personaj fictiv excentric, bogat şi înconjurat de mister.

Johnny află că toată lumea l-a trădat, iar finalul acestei opere începe să se contureze cu pasiunea unei piese de Tennessee Williams (aşa cum ne anunţă trailer-ul filmului). Ca un adevărat erou tragic, Johnny trebuie să moară pentru dragoste. Dar mai sînt cîteva minute pînă la sfîrşit, aşa că începe prin a distruge casa. Aruncă televizorul pe geam. Sfîşie rochia roşie pe care i-o făcuse cadou adulterinei blonde. Geme, suferă şi se întreabă de ce. Pur întîmplător, cutia în care îşi ţine revolverul e chiar lîngă el. Să fie un indiciu de la soartă? În final, Johnny îşi zboară creierii în slow motion. În sală, oamenii aplaudă şi fluieră.

„E mort?“ – se întreabă celelalte personaje cînd îl descoperă prăvălit printre rafturi, şosete şi cearşafurile de pe pat. Probabil cantităţile de sînge fals din jurul capului nu sînt un indicator suficient. „Johnny, trezeşte-te!“ – strigă toţi cu patetism. „Să-i dea cineva o aspirină!“ – se aude din sală. Şi să ne dea şi nouă una.

PUBLICITATE

Augustin IOAN

Parisuleţul

– să imităm modele noi? –

Nu sînt născut în Bucureşti şi nu întreţin nici un fel de relaţii afective cu acest tîrg acromegalic, rostit la plural, care joacă, prost, rol de capitală a entităţii statale denumite România. Nu mi-a fost niciodată „dor" de Bucureşti şi, la drept vorbind, nici nu îmi pot permite: ca arhitect, l-am utilizat întotdeauna drept obiect al investigaţiei teoretice şi practice, în raport cu care trebuie să rămîn, dacă nu obiectiv, cel puţin detaşat. Am achiziţionat locuinţe, după trebuinţă, în Capitală, dar atît. Este un decor, un background, adeseori mizerabilist, al vieţii mele. Iată cîteva concepte care îl descriu aproape integral. Oraşul este un *proiect neterminat*, o succesiune de straturi ale unui *palimpsest* (Alexandru Beldiman) în care straturile se înlocuiesc unul pe celălalt prin violenţă catastrofică (incendii, cutremure) şi/sau politică. Bucureşti este un *patchwork*, un teritoriu peticit, fără politici urbane profesioniste, în care autorităţile locale nu reprezintă interesul locuitorilor Capitalei, ci strict pe cele ale capitaliştilor de investiţii imobiliare, iar opiniile publice sînt ţinute în captivitate de cei care au interese de capital social, simbolic, inclusiv imobiliar, atîta doar că sînt, pe moment, contrare celor ale noilor îmbogăţiţi.

Modelele atribuite originii şi devenirii oraşului sînt, cu toatele, proiecţii *a posteriori:* fie utopice (Sforzinda, potrivit Danei Harhoiu, sau ubicuu, Parisul); fie pitoresc-destrăbălate *(mahala,* a.k.a. oraş dezvoltat „organic", cu *maidane).* E de observat că mai toţi localnicii îl cauţionează, fie inventînd genealogii aiuritoare, fie păzindu-i cu buzduganul clădirile vechi (mai cu seamă pe cele care nu sînt monumente, pentru că au decenţa să se dărîme singure, cum ar fi Moara Asan). Or, argumentul bucureştenismului, ca al oricărei forme de autohtonism, funcţionează în sens aproape fascist. Dacă nu eşti de-al locului, ci venitură, nu ai cum să înţelegi la fel ca un nativ problemele, spiritul locului, miresmele (miasmele?) tîrgului, nici să catindezi la Primărie la fel de legitim.

Mahalaua – singura contribuţie originală, de spaţiu urban spontan, nepremeditat, ci produs secundar al grupării într-o unitate de vecinătate periferică – se străduieşte să fagociteze centrul oriunde în România. În Bucureşti îşi iţeşte „capul hîd" (G.M. Cantacuzino) de după fiecare clădire nouă şi, de la Casa Republicii încoace, chiar a consumat spaţiul public, pe care l-a trimis la/în mall. Palatul Parlamentului, edificiu apoteotic – al României, vizat de tot soiul de proiecte de refacere simbolică (Marea Piramidă din Micul Paris în 1991, Disneyland-ul comunist al meu, de la acelaşi concurs, sau propunerile recentului concurs Igloo, din 2009) sau urbanistică (Bucureşti 2000, un concurs inutil, pentru că început cu stîngul estetic), este un „obiect singular" (Baudrillard/Nouvel), adică rezistent la orice tentativă de epuizare a sensurilor sale. Circul continuă în Casa Republicii/Poporului/Palatul Parlamentului. Clădirea e neterminată şi deja trebuie reparată, deşi nu a fost gîndită pentru mentenanţă. Dar ea nu este cartografiată integral încă şi sînt descoperite încă „locuri" în ea.

Cred că mai avem de lucrat la înţelegerea acestei case ţărăneşti/urieşeşti, cu gard, cu grădină în faţă şi bălării în spate, care face oficiu de exponent al conceptului de Bigness (Rem Koolhas), de magnitudine colosală, în Bucureşti. Plimbarea cu targa a catedralei patriarhale prin tîrg, în căutarea unui amplasament, nu a făcut decît să încheie – nu apoteotic, ci apocaliptic parcă – destinul hilar al păcătoasei urbe a Bucurescilor.

Ce se poate face cu casele vechi?

Subsolurile cu bolţi din centru pot fi regăsite ca tipologie şi folosite pentru restaurante, baruri, cluburi. Materialele naturale – piatră, lemn – pot intra în dialoguri şi contraste fertile cu cele high-tech (metal şi sticlă), aşa cum se întîmplă de altfel în operele marilor arhitecţi (Aalto, Siza, Wright, Ando, H. Fathi, Herzog & De Meuron etc.). Sticla, atît de prezentă în arhitectura contemporană, poate fi folosită şi în modul propus de oraşul de tîrgoveţi, spre pildă la Curtea Sticlarilor, azi dispărută cu totul, pe Şelari – geamlîcul – cu o expresie adusă la zi. Redescoperirea Bucureştilor subterani, cei raşi de pe faţa pămîntului de Bucureştiul eclectic, franţuzit, al secolului al XIX-lea, este cea mai mare surpriză de după 1989. La Stavropoleos, la Hanul cu Tei, la Twice, în faţa Băncii Naţionale pe Lipscani, acest oraş subteran iese viu şi nevătămat la iveală cu bolţile sale de cărămidă drept spaţiul cel mai cool al oraşului de azi. Dacă e să aleg, acest Bucureşti l-aş alege şi l-aş pune în valoare. Hanurile Bucureştilor, multe în ruină sau dispărute, pe care avansul eclectismului francez le-a suprimat, pot reveni astfel la o nouă viaţă, sub forma galeriilor comerciale acoperite, a pasajelor străbătînd centrul istoric revitalizat, a atrium-urilor la clădirile individuale şi a curţilor în profunzimea edificiilor, de felul celor pe care le găsim la clădirile interbelice de pe Calea Victoriei. Aici există aceste spaţii semiprivate, salvate din vînzoleala străzii, prin care treci cu necesitate, mai înainte de a intra în holul clădirii propriu-zise. În centrul Bucureştilor există o suită de clădiri „gemene", flancînd intrarea într-o curte interioară, a ansamblului respectiv; indiferent dacă expresia lor este neoromânească, neomaură sau modernistă, aceste ansambluri articulate în jurul unui spaţiu semiprivat împărtăşesc o aceeaşi perspectivă asupra relaţiei public-privat, care nu trebuie privită în termeni de excludere mutuală, ci, dimpotrivă, în sensul unei parcurgeri graduale, mai puţin traumatizante.

Există o casă în maniera Vilei Rotonda a lui Palladio, dar mult mai recentă, care pare părăsită, la intersecţia Splaiului Independenţei cu Podul Hasdeu. Pare părăsită acum, sau locuită, poate, de fantomele unor bătrîni. E într-o stare complet derelictă, dar tocmai stranietatea arhitecturii ei mă impresionează. O văd zilnic în drum spre casă. Este, cred, cea mai atipică locuinţă din Bucureşti, cea mai de neîncadrat stilistic şi, totodată, foarte elegantă în tipologia ei. Dacă e să aleg o singură casă din Bucureştiul vechi pentru a fi cu orice chip păstrată şi pusă în valoare, pe ea aş alege-o.

Sînt de urmat, încă şi încă, modele franceze?

Dar, dacă e adevărat, de ce îi frisonează pe autohtonişti asemănarea cu Parisul? Altfel spus, de ce sînt fascinaţi de dezlocuirea urbei d-lor, de deteritorializarea iubirii ce i-o, nu-i aşa, poartă? Cum poţi, adică, iubi un loc pentru faptul că imită un altul, care i-a fost şi îi va rămîne a) superior şi b) inaccesibil inclusiv în varianta de copie? Bucureştii sînt parizieni doar în edificiile şi palatele lor de secol XIX şi, sporadic, de secol XX. În schimb, perioada interbelică, modernizatoare, a venit cu *blockhaus*-uri şi uzine (precum Ford sau Malaxa), cu arhitectură „mauro-florentină" („românească de rit spaniol", cum o numea, în deriziune antisemită, epoca). Apoi, după urbanismul funcţionalist, poate doar episodul tîrziu-corbusierian, al anilor '60 şi '70, aşa-numit al „funcţionalismului liric", de pe urma căruia am rămas cu case de cultură ale sindicatelor, cu judeţene de partid, cu Hotelul Intercontinental şi cu primul Teatru Naţional, să mai aibă parfum francez. I-a urmat însă epoca demolărilor şi a edificiilor acelui „Versailles al nostru" (Casa Poporului), unde asemănarea cu intervenţiile hausmanniene este de evitat, fie şi doar de teama ridicolului comparaţiei. Deja acel proiect participant la concursul de idei al UAR (1991), ce propunea o „mare piramidă din micul Paris" care să acopere cu/să îngroape în sticlă Casa Republicii reprezintă prohodul modelului parizian în ce priveşte capitala României. Cu siguranţă însă datorăm modelului socializant francez cartierele dormitor de blocuri care au sugrumat oraşele României. Urbanismul şi arhitectura funcţionaliste încă îşi mai iţesc fantomele din modul în care profesorii noştri predau studenţilor astăzi! Mai mult, după ce am inventat problema locuirii colective comuniste după model francez, căutăm acum să ne inspirăm tot din modelele franceze de dialog cu HLM-urile, menite să dreagă ce a stricat conceptul. Deşi, poate, problemele socio-rasiale din banlieu-urile pariziene ar trebui să ne trezească la realitate şi să ne scoată, fie şi în ceasul al doisprezecelea, de sub vraja necritică a influenţei franceze.

Prin urmare, nu (mai) există nici un „mic Paris" despre care să vorbim cu seriozitate şi nici nu se străvede vreun viitor util pentru acest concept. Modelul parizian şi-a epuizat atît resursele inspiratoare cît şi resursele de umor involuntar pe care comparaţia sa cu realitatea dîmboviţeană ni le-a furnizat prea uşor atîtea decenii. Opresiv şi omniprezent, el se stinge odată cu pretenţiile – nejustificate social astăzi – ale „culturii înalte". Cîţiva dintre arhitecţii descendenţi din aristocraţie au rămas pînă astăzi fideli nostalgiei franceze. Spre pildă, unii s-au declarat deschis în favoarea continuării Bulevardului Victoria Socialismului, pentru a continua analogia cu Champs Elysées: o axă majoră, structurantă, bordată de edificii ample. Alţii văd în secolul al XIX-lea un model de dezvoltare urbană pentru Bucureşti: spre viitor, deci, înaintînd cu spatele. Dar astăzi, cînd ne publică, adică rar, *Architecture d'Aujourd'hui* o face sub specia „originalităţii" şi „vitalităţii" aşa-zisei „arhitecturi ţigăneşti". Nu e o definiţie etnică, aşa cum par să creadă redactorii şi „ai noştri". În aceleaşi condiţii, şi unii roma, şi unii români ridică „palate" spălînd bani negri, dacă nu cumva şi pe terenurile altora. Străinii nu văd arhitectura de mîna a doua (sau, mai blînd spus, pentru exemplele cele mai reuşite, secundă) care emulează modele occidentalicești, oricît de *cool* vor fi părînd ele autorilor. Dimpotrivă, o vor face dacă şi numai dacă vom propune caracterul exotic (pentru ceilalţi, în ochii cărora vrem să ne oglindim) al propriilor tradiţii, în hainele contemporaneităţii.

Trebuie, poate, să găsim în sfîrşit (şi) un model urban alternativ, adică în afara celui francez, a cărui agendă şi moştenire în Bucureşti sînt chestionabile sever. Dacă tot nu sîntem în stare decît să proiectăm sub dictare, fără preocuparea propriei tradiţii sau a inovaţiei în orizontul specificităţii culturii locale, măcar să imităm modele cu adevărat noi. Sînt multe şi cîteva ne provoacă la o regîndire critică a – nu-i aşa? – grelei moşteniri. Sau, poate, nu sîntem în stare decît să maimuţărim avioanele care ne trec pe deasupra capului, copiindu-le forma în baloţi de paie sau chirpici...

PUBLICITATE

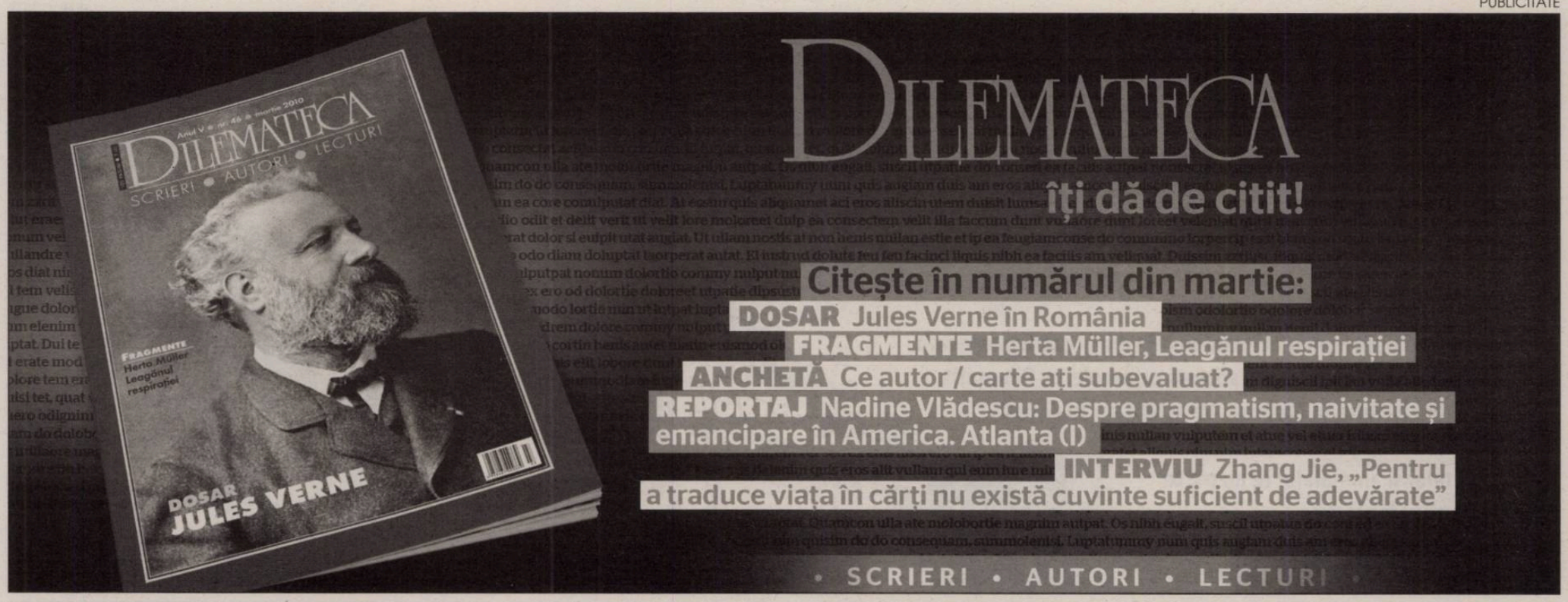

Marius CHIVU

feedbook

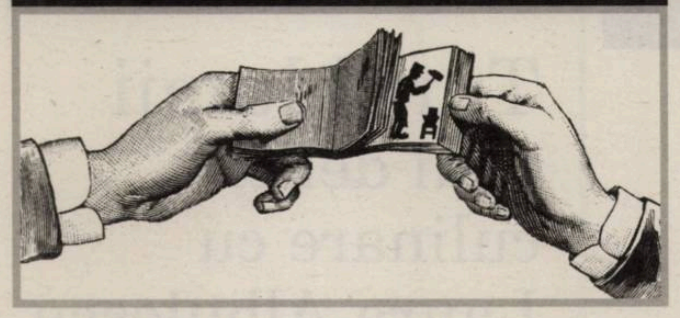

Teatrul morţii

● **Dora Pavel, *Pudră*, Editura Polirom, 2010.**

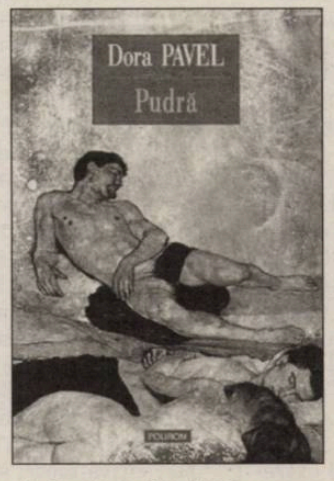

Al treilea roman al poetei clujene convertite definitiv la proză are o premisă teribilă: tînărul de 27 de ani Vlad Carasiniu, restaurator de artă, se trezeşte din moarte clinică, noaptea, pe catafalc, în capela bisericii. Trezirea e greoaie (trupul se repune în mişcare treptat şi stîngaci), dar şi încetinită de năvala gîndurilor care amestecă întrebările despre împrejurările morţii (pe care nu şi le aminteşte), despre complicaţiile revenirii la viaţă („imprudenţa şi impudoarea de-a te fi întors la viaţă atunci cînd toţi te ştiau mort"), dar, mai ales, întrebările despre ce ar putea face un înviat care nu îndrăzneşte să se întoarcă acasă şi să înfrunte „clipa abominabilă" a explicării ce-i cu el. Postura de „mort indecis" şi teama de a fi „suspectat de farsă" îl stînjenesc în timp ce-şi evaluează situaţia (e nemulţumit de hainele în care ai lui aleseseră să-l îngroape), posibilităţile şi, mai ales, momentul de a evada din capelă: oare nu e mai indicat să aştepte pînă dimineaţa, cînd vin rudele?

Bărbatul părăseşte capela unde fusese „depus" alături de alţi morţi şi se duce, mai întîi, la spitalul de urgenţă (unde, în timp ce aşteaptă pe hol, se ia curentul electric), de unde pleacă în căutarea unui hotel (numai că n-are bani la el), pentru ca, la un moment dat, să întîlnească o fostă colegă de şcoală cu care intră într-un club de noapte. Episodul este absolut memorabil: în timp ce buimacul Carasiniu se dezmorţeşte după temporara moarte povestindu-şi viaţa, Gina încearcă să răscumpere cumva faptul de a fi fost ignorată în şcoală de colegii (inclusiv Carasiniu) dezgustaţi că locuia într-o casă de lîngă cimitir şi începe să-l mîngîie („eşti pudrat, ce drăguţ!") într-o tentativă deopotrivă pripită şi tîrzie de seducţie ce sfîrşeşte într-un *hand job* penibil pe sub masă. Grotescul seducţiei Ginei, aflată într-o nevinovată ignoranţă şi nesincronizare amoroasă, suprapus dramatismului confesiunii înlocuitoare a lui Carasiniu, care nu-i spune nimic despre propria moarte, ci îi vorbeşte despre sinuciderea soţiei sale în timp ce, totuşi, nu-şi poate ignora excitarea (reacţie la proximitatea morţii mai mult decît la stimulii femeii), totul în ambianţa promiscuă a unui club de noapte creează, prin sugestia de morbid, cel mai tensionant şi mai puternic episod al cărţii.

Refuzată, femeia se retrage, iar Carasiniu îşi reia vagabondajul prin oraş. Astfel, revenirea lui din moarte continuă cu rememorarea trecutului încărcat de nenumărate morţi (mama şi unchii lui muriseră prematur; soţia lui, Graţia, marcată de crima comisă de un necunoscut asupra tatălui ei, murise şi ea din a doua tentativă de sinucidere) şi cu o evaluare a meseriei sale de restaurator al tablourilor uzate, deteriorate, o meserie situată, aşadar, tot în preajma „morţii", în timp ce, pe stradă, trece pe lîngă filozoful nebun al oraşului care recită din Bacovia: „sînt cîţiva morţi în oraş, iubito...". Acesta este punctul în care romanul începe, din păcate, să scadă: acumularea de moarte devine excesivă, trimiterile sînt ostentative, iar coincidenţele, mult prea căutate. Arestat de nişte poliţişti, Carasiniu este luat de avocatul Teodor Caba la el acasă, avocatul nefiind altcineva decît celebrul automobilist de altădată (mort şi el pentru cîteva secunde într-un accident de raliu) părăsit de Davida (femeia în vîrstă cu care Carasiniu are acum o relaţie ambiguă), dar şi fostul iubit al frigidei Graţia, regretata lui soţie. Inflaţia de morţi şi de „morţi" (pudra morţii a acoperit deja totul) condimentată cu dezvăluirea unor comportamente sexuale aşa-zis deviante (sadism, masochism, homosexualitate) ale personajelor secundare se topesc, treptat, în pasta unui psihologism tot mai obscur care, în cele din urmă, nu răspunde satisfăcător celor mai legitime întrebări posibile: cum îl schimbă pe Carasiniu această călătorie la capătul primei nopţi a celei de-a doua lui vieţi? Care e revelaţia revenirii la viaţă?

Odată depăşită confuzia trezirii în coşciug, Carasiniu nu este stăpînit de vreun sentiment triumfător, de vreun entuziasm vital, nu-şi celebrează „învierea" şi pofta de viaţă nici prin autoironie sau umor, nici prin sex (pe Gina o expediază). În acelaşi timp, nici nu-l preocupă chestiunea metafizică/religioasă a darului sau a pedepsei de a primi o nouă viaţă: nu se întreabă de ce tocmai el, nu adoptă vreo rezoluţie existenţială, nu e recunoscător, nici nu se revoltă. Trecînd peste imunitatea curioasă a lui Carasiniu la religios într-un asemenea moment de trecere şi întoarcere (nu are nici măcar cea mai mică jubilare atee) de ce îşi povesteşte/rememorează el trecutul: ce-l obsedează? Are o vină? Caută un secret? Lucrurile pe care i le spune Caba (inclusiv cele despre trecutul amoros al fostei sale soţii) nu sînt importante, sînt doar anecdotică sexuală, iar amintirea circumstanţelor propriei morţi (o sufocare accidentală într-un meci de rugby) nu înseamnă nici ea mare lucru. Relaţia lui platonică cu Davida, acasă la care ajunge în finalul romanului cu puţin înainte de moartea ei, este doar un capriciu sentimental, un joc sporadic de-a seducţia gerontofilă. Atunci de ce o regretă aproape isteric? Şi de ce ar fi neaşteptat sau şocant sau pasional faptul banal că această femeie de şaizeci de ani care-l asemuia tînărului Caba, fostul ei iubit, „îşi căuta prin el regresiunea, din maturitate spre tinereţe"? Pasajul în care Carasiniu (pare că) are revelaţia faptului că „viaţa lui (tot restul vieţii) lui ar putea fi şi ea una ratată, după o moarte eşuată, care nu-l mutilase la timp, că ratarea (ca şi moartea) poate surveni oricînd, a lui, cu atît mai mult a lui, ratarea lui reală, cu atît mai reală şi mai decisă şi mai drastică cu cît ea ar veni a doua oară" ridică alte întrebări. De ce după atîtea şi atîtea morţi (accidente, crime, sinucideri şi mutilări) la care a fost martor, abia sfîrşitul Davidei îi relevă caracterul brutal, gratuit, ilogic şi imprevizibil al morţii? Sau de ce desconsideră dintr-odată preţioasa lecţie a Davidei de a nu ignora „întîlnirea cu senectutea" şi a trăi „pînă la capăt"? De ce abia acum intervine dezolarea, indignarea sau teroarea de a fi din nou în viaţă şi predispus la ratare? Căci, oricît de violentă şi de absurdă, poate fi moartea Davidei unicul catalizator al acestei angoase tîrzii? Nimic din toate acestea nu e suficient şi nu sentelege prea clar. Căutarea disperată din final a propriei gropi rămase goale este, din păcate, doar o reacţie incoerentă, exagerată. Teatrală.

Scris frumos, cu o frază elaborată, romanul Dorei Pavel este, din nefericire, prea construit: de la onomastica aliterativă căutată (personajele se cheamă Carola Carasiniu, Graţia Garabedean, Davida Despot sau Flaviu Tissu) pînă la coincidenţele stridente, situaţiile explicite sau laitmotivele ostentative (de sub dărîmăturile unde e prinsă şi strivită trecuta Davida, nebunul Boris mai geme un vers din Bacovia: „şi azi, chiar sînul tău e mai lăsat"), care anulează orice climax. Ambiţios prin temă şi lucrătură, *Pudră* rămîne, în cele din urmă, un roman care nu reuşeşte să-şi depăşească dramatismul şi să releve chipul tragic, neteatral, neascuns de pudră, al morţii.

Dilema veche vă recomandă

● Lucian Raicu, *O sută de scrisori din Paris* (selecţie de Livius Ciocârlie, prefaţă de Vasile Popovici, Editura Cartea Românească, 2010). Cronicile literare citite la Radio France Internationale ale celui care a făcut din critica literară, ca nimeni altul la noi, o cale de acces spre ultimele şi penultimele întrebări ale omului cititor şi scriitor. Exact şi patetic, clar şi subtil, fulgurant şi temeinic, totul iradiază pînă la o confesiune de o energie a gingăşiei în faţa misterelor prea puţin cunoscută în critica noastră. (Radu Cosaşu)

● Piesa lui Hanoch Levin, *Cîtă speranţă,* pusă în scenă de acest estet al kitsch-ului care este Radu Afrim la Teatrul Odeon (pe muzica lui Vlaicu Golcea şi scenografia Iulianei Vîlsan): 17 scheciuri comice, grave şi absurde ca viaţa, sub forma unui vodevil urban regizat parcă de Roy Andersson. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Tentaţii

● ***O lecţie de viaţă / An Education* (Marea Britanie, 2009), de Lone Scherfig.**

Potrivit unor versuri foarte cunoscute în Marea Britanie, aparţinînd poetului Philip Larkin, viaţa sexuală n-a început cu adevărat acolo decît în 1963 (adică *„rather late for me"*, precizează Larkin, „cam tîrziu pentru mine"), *„between the end of the Chatterley ban"* (se referă la ridicarea interdicţiei de retipărire a celebrului roman *Amantul doamnei Chatterley,* în urma unui proces din 1959-1960) *„and the Beatles' first LP"* (adică *Please Please Me* din 1963). Acţiunea filmului *An Education* se desfăşoară în acest interregn (mai exact, în 1961): zorii „noii ordini" (ai perioadei în care Londra va fi supranumită *„swinging London")* încă nu se pot ghici – încă secătuită de război, însetată de pace, întreaga ţară pare să vegeteze; dar nici vechea ordine nu mai e ce-a fost. După cum îi spune eroina, o fată de 16 ani (Carey Mulligan), directoarei (Emma Thompson) de la şcoala unde învaţă, „de acum încolo nu va mai fi suficient să ne daţi o educaţie; va trebui să fiţi în stare să ne explicaţi şi *de ce* ne-o daţi". Părinţii fetei, ca şi profesoarele ei, o tot împing din spate să candideze pentru un loc la Oxford; îi tot spun că educaţia poate să facă o mare diferenţă în viaţa unei femei, o diferenţă care pînă în trecutul recent nu le fusese accesibilă decît cîtorva. Dar, pe parcursul acţiunii, eroina ajunge să se îndoiască tot mai tare de valoarea reală a acestei şanse: e o şansă de a face *ce?* De a se angaja în administraţia publică? De a educa la rîndul ei alte fete, fără a şti nici ea să le spună de ce le-ar fi mai bine cu educaţie decît fără? Eroina ajunge să se îndoiască atît de tare deoarece în cursul filmului descoperă nişte posibilităţi de gratificare hedonică a căror existenţă în jurul ei, în Anglia ei (spre deosebire de Franţa muzicilor, a cărţilor şi viselor ei), nici n-o bănuise. Descoperă aceste posibilităţi odată ce-l cunoaşte pe David (Peter Sarsgaard). Acesta n-are studii superioare, însă are maniere, relaţii camaradereşti cu femei îmbrăcate elegant şi ţigări de rezervă în cutia de mănuşi a maşinii; n-are o ocupaţie clară, însă îşi permite s-o ducă la concerte şi la licitaţii, ba chiar la Paris, şi, în ochii fetei, însăşi dubioşenia afacerilor lui aduce a aventură, a „existenţialism". De asemenea, David are cam de două ori vîrsta ei. E un merit al filmului (adaptat de popularul romancier Nick Hornby după eseul autobiografic al jurnalistei Lynn Barber şi regizat de Lone Scherfig) că nu face nici un fel de caz de această diferenţă de vîrstă: ar fi fost anacronic din partea lui să facă (în plus, 16 ani a fost şi rămîne, în Marea Britanie, vîrsta legală a maturităţii sexuale). Filmul are şi alte merite: dilema sa (la fel ca a unui roman de Jane Austen) e una „istorică", dar care poate reverbera cu uşurinţă pînă la liceenele de azi (inclusiv în România, unde criza de prestigiu a educaţiei e foarte severă, iar tentaţiile unui hedonism grosolan înţeles vin din toate părţile).

Din păcate, e rezolvată facil: conform unei tradiţii melodramatice de secol XIX, seducătorul ascunde un secret întunecat şi în ultimul act e demascat ca netrebnic, astfel încît publicul să rămînă cu o învăţătură clară („Fetelor, vedeţi-vă de şcoală!") – să nu-şi mai pună întrebări. Ce s-ar fi întîmplat dacă nu exista nici un secret, dacă cei doi ar fi mers mai departe cu planurile lor de căsătorie? Cum ar fi arătat iubirea lor (căci filmul sugerează că e ceva iubire acolo) peste 10 ani? Asta e problema care merita pusă, dar, ca multe alte filme concepute pentru un public cît mai larg, *An Education* (care la nivelul formei e la fel de convenţional ca o miniserie BBC) încearcă să închidă orice discuţie – să netezească orice cută – înaintea genericului de final. Demascarea lui David remediază şi comunicarea pînă atunci defectuoasă dintre eroină şi părinţii ei: tatăl (Alfred Molina) îşi recunoaşte în faţa ei timiditatea – frica de lumea pe care n-o cunoaşte. Oare spectatorul cît de cît sensibil n-ar fi ghicit-o dacă el n-o recunoştea? Oare un personaj „de epocă" precum tatăl nu putea fi scutit de catharsis-ul ăsta terapeutic cu alură modernă? Pe de altă parte, personajul fetei rămîne în picioare: actriţei îi ies şi chicotelile de fetiţă, îi ies şi afectările franţuzeşti, îi iese şi gravitatea, şi, cel mai greu, mixul dintre aceste elemente îi iese perfect fluid, fără nici un accent pus prea apăsat, fără nici o linguriţă de ceva sau de altceva turnată în plus. Încă ceva: face din eroină o naivă care *gîndeşte* tot timpul, ceva ce nu ţine doar de nişte ochi inteligenţi şi de nişte fraze bine întoarse de scenarist, ci şi de felul în care taie frazele respective – unde pune pauză, unde se precipită. „Presupun că mă consideraţi o femeie decăzută", îi spune ea directoarei, accentuînd ultima sintagmă cu sarcasm nervos, ca să-i scoată în evidenţă caracterul anacronic. La care Emma Thompson îi răspunde strivitor: „Nu eşti o femeie".

trecerea prin reviste

Opiumul şi terorismul

Ultimul număr al revistei *Time* titrează pe copertă un articol despre războiul drogurilor asociat cu operaţiunile teoriste din Afganistan. Luna trecută, trupele americane au desfăşurat o operaţiune de forţă în partea de sud-vest a Afganistanului, Marjah – o comunitate de sate, înconjurată de plantaţii de mac de peste 17. 000 de hectare, care însă înseamnă mai mult de atît. „Cînd trupele americane au atacat cunoscutul bazar de opium din Lachoya, din regiunea sud-vestică a Afganistanului, Marjah, luna trecută, au găsit 700 kg de opium şi 25 kg de heroină. În oricare altă parte din lume, captura ar fi fost considerată a fi enormă, dar pentru regiunea Marjah a fost de fapt o nimica toată. La urma urmei, cînd un raid asemănător a fost efectuat anul trecut, cantitatea era măsurată în tone, nu în kilograme. Dar americanii au pierdut din vedere elementul „surpriză": pentru a minimaliza pierderile civile, Statele Unite şi comandantul NATO, Generalul Staneley, au anunţat ofensiva cu săptămîni în avans. Traficanţii de droguri şi protectorii lor talibani s-au retras cu mult înainte ca operaţiunea Moshtarak să aibă loc."

Regiunea Marjah, aparent inofensivă, a fost pînă acum o lună centrul de întîlnire pentru o duzină de organizaţii internaţionale ale traficanţilor de droguri, unde se puneau la cale transporturi spre Europa, Rusia şi Orientul Îndepărtat.

„ONU estimează că la Marjah se află cea mai mare concentraţie de producţie de opium din lume. Deci, operaţiunea Moshtarak este mai mult decît o ofensivă militară, este, de asemenea, cea mai mare operaţiune anti-drog care a avut loc vreodată, operaţiune care subliniază din nou puterea Casei Albe şi a Pentagonului de a reduce fondurile talibanilor provenite din comerţul cu droguri şi de a întrerupe alimentarea cu bani a triburilor Pashtun din sudul Afganistanului."

Această intervenţie în forţă a însemnat de asemenea şi o mare schimbare în politica antinarcotică susţinută de administraţia Bush, care nu a depăşit stadiul de razii ocazionale asupra laurilor de mac. „Odată ce a început războiul din Irak, oficialii americani au declarat că nu au avut resurse pentru a lupta şi cu traficanţii de droguri şi cu talibanii din Afganistan. De asemenea, mulţi dintre dictatorii militari afgani şi adepţi Al-Qaeda invocaţi de către SUA au fost implicaţi în comerţul cu droguri. Oficialii spun că abordarea administraţiei Obama este una foarte dură, fără să ţină seama de nimeni, fără să aibă compasiune faţă de cineva, nici măcar de prietenii sau asociaţii preşedintelui Hamid Karzai."

Cît timp trupele NATO rămîn în zonă, şi traficanţii stau departe. „Dar vor pîndi prima oportunitate să revină, oportunitate care va veni, se pare, peste cîteva luni, la vară, cînd McChrystal îşi va îndrepta atenţia şi trupele spre alte regiuni-cheie ale talibanilor, în Helmand şi în provincia Kandahar. Va fi nevoit să lase securitatea provinciei Marjah pe seama forţelor afgane", caz în care – se ştie din trecut – că traficanţii vor exploata „absenţa trupelor occidentale pentru a încheia afaceri cu oficialii afgani, transformîndu-i pe aceştia în protectorii lor personali".

Cum ar putea preveni revenirea talibanilor? Unele voci sînt de părere că doar prin distrugerea plantaţiilor, dar aceasta nu e o opţiune valabilă, de vreme ce acţiunea „va atrage furia oamenilor, care au investit deja foarte mulţi bani şi care, fără îndoială, s-ar răzvrăti contra soldaţilor americani".

Abdul Rahman Jan, fostul şef al poliţiei provinciei Helmand declara că, „în clipa cînd copacii şi lanurile vor înverzi şi se vor mări, talibanii se vor întoarce". **(S. G.)**

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Un moment graţios

Conform titlului excelent, pe măsura poeziilor din ultimul volum al Angelei Marinescu, o prietenă care încă mă întreabă: „cum ai putut fi de stînga?", marxismul este pentru mine o „problemă personală", gravă, de neocolit, dintr-acelea de la tinereţe pînă la bătrîneţe; sînt incapabil să trăncănesc pe seama ei, cu atît mai puţin să-mi bat joc de ea (ironic, da...). Scriam în urmă cu 12 ani într-o carte peste care credeam că se va depune praful: „Ştiu să-mi bat joc de toţi şi toate, cu mine în frunte. Cîteva subiecte mă înfricoşează. De pildă, să rîd rău de *Cuore*. De pildă, să rîd rău de *Cei trei mușchetari* sau de *Contele de Monte Cristo*. Sau de *Don Quijote*... Sau de *Manifestul Partidului Comunist* – ultimul text al adolescenţei fără de care nu-mi pot concepe educaţia sentimentală, unul din cele cîteva documente capitale ale acestui secol în care am avut plăcerea să trăiesc două revoluţii care s-au negat una pe alta, mie devenindu-mi din ce în ce mai clar că negarea negării şi renegarea renegării constituie cel mai fertil proces mintal".

Am scris asta într-o carte apărută la Nemira în 1998, în care textul *Manifestului Partidului Comunist,* împlinind atunci 150 de ani, era comentat de oameni de dreapta şi de stînga, solicitaţi de coordonatorul ediţiei, dl Cristian Preda, ale cărui convingeri liberale le stimam fără echivoc. Nu am avut nici o ezitare „de stînga" (mai am asemenea impulsuri...), nu am văzut în ideologia coordonatorului „un-duşman-cu-care-nu-se-discută", dimpotrivă; am simţit, frumos iluzionat, că trăiesc un moment graţios de pe vremea Kriterionului antebelic, cînd dreapta şi stînga (reale!) se înfruntau „pe idei", de la Lenin la Chaplin şi după aceea, seara, pînă în noapte, se duceau la o bere. Tînjeam şi încă tînjesc la o asemenea climă ideologică pe care extremiştii o pot detesta, dostoievskian, ca „prea călduţă" sau, stalinist vorbind, ca „împăciuitoristă". Mi-am dus iluzia pînă la capăt, am scris cu toată libertatea de expresie a unui extremist de centru trecut cu bine de fanatismul adolescenţei uteciste (fără de care nu aş fi înţeles nimic din secolul meu), nu mi s-a modificat nici o virgulă de către coordonatorul liberal şi mi-am păstrat o singură convingere: peste cartea asta kriterioniană se va aşterne, după o uitătură rapidă, o uitare densă; pe cine va mai interesa că un om de stînga ca Ianoşi şi altul de dreapta ca Mihai Zamfir se vor întîlni, fără „a se împăca", în demonstraţia „caracterului romantic" al *Manifestului!?*

M-am înşelat sau nu – în dosarul nostru recent, „Marxismul, azi", dl Cristian Preda îşi începe articolul cu amintirea acelei cărţi din 1998, precizînd că „deşi nu sînt marxist... Marx este nu doar un autor care a marcat istoria, ci şi unul plin de talent şi foarte speculativ". Nu ascund că, tresărind la această frază rară în publicistica noastră, am auzit un scrîşnet de dinţi provenit din rîndurile unor conştiinţe mînios-viscerale la tot ce-i marxist. Totodată – termen care exasperează alte conştiinţe intransigente, alergice la dialectică – un anume scrupul de scriitor mereu la pîndă cu tot ce a pus pe hîrtie, gata să dea seamă de iluziile pierdute şi certitudinile puţine, dar nesmintite, incapabil să învinovăţească Timpul pentru erorile sale (mazochism iudaic sau „de stînga!?), m-a întors spre acel text din urmă cu 12 ani: mai rezistă? Îl mai pot citi cît de cît liniştit? Şi de ce ar fi important, stimabile? Nu te-ai găsi într-un flagrant delict de autoimportanţă? E un delict mai puţin grav decît acela de a bagateliza un text scris în urmă cu 12 ani sau 120. Oricum – fără s-o ştim minut cu minut – ne mişcăm printre delicte.

Deci: ce rezistă în acel eseu este refuzul orînduirii socialiste care pretindea mincinos pînă la incultură că întruchipează ideile *Manifestului;* nu făceam nici o concesie dreptei care le socoteşte de mult criminale şi nici stîngii care le slăvea ca minunate, dar compromise prin punerea lor în practica marxist-leninistă. Pentru a vorbi rece – cum cerea Ianoşi în eseul său – *Manifestul* era privit ca un scenariu dur „cu privire la condiţia umană, în general, şi la cea muncitorească, în special, îndemnînd la revoltă şi la organizarea unei noi societăţi fără exploatatori şi exploataţi, ceea ce nu e deloc oribil". Plus că era foarte bine scris (Cioroianu zice chiar admirabil!), precis şi patetic, clar şi subtil, pe înţelesul prostimii şi elitelor. Un scenariu cu happy-end, dar fără plan detaliu. „Ceea ce li se poate reproşa este absenţa detaliilor mai importante decît logica exactă a construcţiei şi a liniilor ei generale, prea generale, aşa cum există prea-umanul." Cei doi scenarişti nu au dat nici un fel de amănunte privind revoluţia şi dictatura proletariatului: „Expropriem expropriatorii sau îi împuşcăm? Ce facem cu Internele? Cu Cultele? Se acceptă unul singur – al personalităţii? Introducem doar ordinea şi disciplina sau şi serviciile de cadre care hotărăsc totul? La cadre cine va lucra? Ce salarii vor avea faţă de masa Prometeilor eliberaţi din lanţurile exploatării?... Ce le spunem şi ce nu le spunem Prometeilor? Adevărul integral sau pe sfert? Le dăm să citească toată ziua *Manifestul, Anti-Dühring*...? Şi mai ce? *Manifestul* le tace fiindcă nu le ştie. În acest sens, e nevinovat, ca ignoranţii de rînd (ca acea statuie a lui Marx şi Engels din Berlinul de azi pe soclul căreia scrie: „Sîntem nevinovaţi", idee imposibilă azi la Bucureşti – *n. mea* azi, la 2010). Oricum, de la *Manifest* încoace, orice utopie va cere imperios amănuntele realizării ei; de aceea nu se mai lansează utopii, *faute des détails.* Încheiam precizînd că „noi nu mai putem fi ignoranţi de rînd". Ceea ce mi-aş imputa este teama, chiar la 1998, de a recunoaşte cît sînt de decepţionat pentru eşecul oricărui mesianism. Idee prea de stînga? Pentru a-mi linişti amicii de dreapta, le propun ideea lui Cioran: nu disperarea, ci decepţia e calea spre adevăr. Centrist consecvent, mă rog s-o cunoască şi ei.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Turul lumii prin delicii culinare cu Laura Albulescu

Oho, o gramadă de întîmplări tîmpe am avut. O să fac totuşi un top 3. 1) Eram în Delphi, pe 3 ianuarie şi în Grecia acelui an a început să ningă, prilej cu care s-a blocat toată ţara. Nu mai circula nimic: tren, autobuz etc. Aveam avion a doua zi la 7 a.m. Biletul nu a putut fi amînat, aşă că nu ne rămînea altceva de făcut decît să ajungem la Atena cum om putea. Cu greu am găsit un taxi dispus să ne ducă pînă în Patras, de unde am luat un ferry boat lumpen şi deprimant, apoi am luat alt taxi pînă în Corint, de unde ne-am urcat într-un alt taxi pînă la Atena. Şoferului i s-a făcut frică la un moment dat şi era hotărît să ne depună în Megara. Cu greu a fost convins să renunţe la această idee romantică. După multă secreţie de adrenalină, am ajuns la Atena, ne-am făcut bagajele şi ne-am urcat, firește, într-un alt taxi spre aeroport. Acolo am zăcut ore în şir pînă am decolat. Foarte distractiv. 2) În Tanger, am fost izbită graţios de o maşină care, din motive cît se poate de misterioase, a simţit nevoia să parcurgă în marşarier cîţiva metri şi să pocnească ca la bowling o fiinţă (eu) care se deplasa cît se poate de regulamentar. Menţionez că în maşină era o familie întreagă: părinţi, copii. S-au uitat la mine cu aerul cel mai firesc din lume, ca şi cum asta se întîmplă în fiecare zi. Nimeni, nici măcar copiii, n-au avut nici cea mai mică tresărire pe faţă. Şocul m-a ajutat să ignor durerile. De neuitat. 3) Sevilla, oraş splendid (Spania, o ţară pe care o ador). Am închiriat pentru o seară două biciclete ale Primăriei. Pe bulevardul foarte larg care duce spre catedrală, am intrat cu roţile pe şina unui fel de tgv foarte high tech, de-abia dat în funcţiune, probabil mîndria oraşului. Mişcarea fatidică a făcut să fiu catapultată de pe bicicletă cîţiva metri buni. Impactul cu pavimentul n-a fost deloc de neglijat. La scurt timp după, bicicleta (extraordinar de grea) a aterizat şi ea peste mine, zdrobindu-mi picioarele. Cînd m-am trezit, trecînd ca prin miracol pe lîngă o dislocare de şold, eram înconjurată de o mulţime foarte agitată care, începeam încet-încet să înţeleg, era hotărîtă să mă ducă la spital. A doua zi am intrat, în timp ce mergeam pe stradă, într-un copac. Frontal. Iar acel copac, destul de pipernicit, de altfel, se întîmpla, ca printr-un miracol, să aibă o creangă ruptă exact la nivelul braţului meu. Rezultatul a fost o mînă din care şiroia ca la balamuc foarte mult sînge. Şi, ca şi cum nu ar fi fost de ajuns (nu inventez nimic, jur), Primăria din Sevilla a considerat că pentru o plimbare de jumătate de oră cu două biciclete, se impune să oprească din cont, cu care am garantat, 300 de euro. Banii mi-au fost returnaţi peste luni de zile.

Delicii culinare, într-o ordine absolut aleatorie: friptură cu prune la Cracovia, paella cu fructe de mare la Toledo, iaurtul şi chifteluţele din Grecia, cocteil de creveţi în Granada, genunchi de porc la Frankfurt, gulaş şi ştrudel de mac la Praga (a, şi bere), un ceai în San Marco, somon la grătar în Copenhaga, un Stroganoff, camambert în armagnac şi vin la Paris, cous cous în Tanger, turtă dulce în Pardubice, pizza şi paste oriunde în Italia, cheesecake în Gdansk, ouzo în Corfu şi cea mai bună cafea din lume, o lavă aromată, în Oslo.

Ce nu mi-a plăcut: nu înţeleg de ce oamenii sînt atît de înnebuniţi după scoici (celebrele huitres franţuzeşti – numărul 3, 7 bla bla). Mi se pare un snobism, au un gust repugnant, de mîl. Parcă mîncam mormoloci dintr-o băltoacă. Iarăşi, nu recomand nimănui vinul cehesc. Staţi cît mai departe de el! Berea, în schimb, inutil să o spun, e divină.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

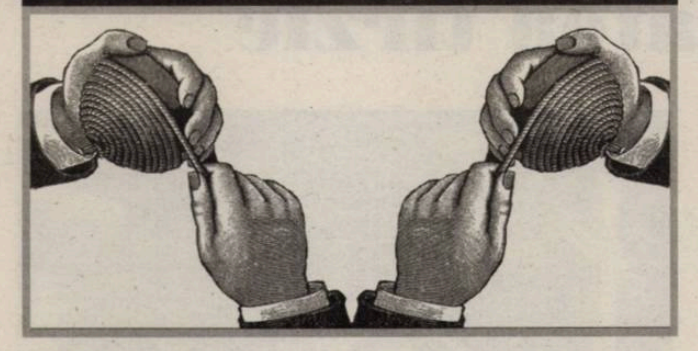

Dumnezeu nu îţi poate da drepturi băneşti

OK, recunosc că titlul e uşor tabloid şi că nu e un articol despre Dumnezeu. Mă puteţi da în judecată. Pentru că este (încă) un articol despre justiţie.

Observ o tendinţă îngrijorătoare la justiţia modernă: judecătorii decid asupra distribuirii banilor publici. Adică ceea ce, în tradiţia teoriei clasice a separării puterilor în stat, ar trebui să facă puterea legislativă şi cea executivă. Puterea judecătorească ar trebui să decidă asupra aplicării legii. În teorie. În practica de ultimă oră însă, judecătorii decid cine şi ce bani ia de la stat. Am cîteva cazuri sîcîitoare din România, dar, ca să nu se supere *a priori* pe mine magistraţii români, voi începe cu cele din afară.

Curtea Constituţională din Germania a decis că metodologia de aplicare a criteriilor de plată a asigurărilor sociale este neconstituţională şi că trebuie schimbată. Curtea a decis că minorii din familiile sărace trebuie să intre în calculul indemnizaţiei de ajutor social, separat de adulţi (pînă acum li se oferea un procent din suma primită de părinţi). Pe lîngă asta, Curtea a decis că actuala indemnizaţie nu acoperă nevoile minime ale copiilor. Aş putea înţelege argumentul că minorii trebuie trataţi ca persoane separate, deşi mă îndoiesc că e o chestiune de drept constituţional. Dar suma primită ca ajutor social este, după toate normele tradiţionale, o prerogativă a Guvernului şi parlamentarilor. Modul în care societatea îşi redistribuie banii ţine de decizia pur politică a oamenilor aleşi pentru asta. Însă iată că judecătorii intră şi ei în acest domeniu.

Mi s-ar putea răspunde: bine, dar Curtea Constituţională nu este nici în Germania, nici în România, o parte integrantă a puterii judecătoreşti, este o instituţie excepţională, la graniţa între puteri şi care arbitrează conflicte de interpretare a Constituţiei. Corect. Însă, în acest caz, Curtea Constituţională extinde ea însăşi în mod nepermis noţiunea de drept constituţional: primirea de ajutor social, şi mai ales cuantumul, nu poate fi un drept constituţional.

Problema este doar aparent una banală. De fapt, vorbim de chiar esenţa drepturilor fundamentale ale omului. Pe acestea le apără Constituţiile. Sînt drepturi cu care toată lumea este de acord: dreptul la viaţă, la libertate, la libertatea de expresie, de asociere. De unde vin aceste drepturi? De la Dumnezeu – spune conservatorismul religios clasic (pe care se bazează Constituţia americană şi sistemul de libertăţi britanice). Sau vin din contractul social iniţial – ar spune un iluminist în tradiţia lui J.J. Rousseau (pe care se bazează Constituţiile franceze şi Declaraţia iniţială a drepturilor omului). Venind de la Dumnezeu sau din contractul primordial, oamenii nu le pot retrage, nici măcar dacă o majoritate temporală ar vota aşa ceva. Cine este gardianul protejării în practică a acestor drepturi? Justiţia.

Să revenim la cazul din Germania. Incluzînd dreptul la asistenţă socială şi, mai grav, la un anumit nivel de asistenţă socială, între drepturile fundamentale garantate de Constituţie, judecătorii germani au extins drepturile fundamentale la bani. Cu alte cuvinte: Dumnezeu (sau contractul social) ţi-a garantat ţie, cetăţean german Franz, dreptul de a primi de la stat o sumă x. Mie unuia mi se pare că asistăm la un trend periculos. Nu este o chestiune ce ţine de orientarea ideologică: pot să accept situaţia în care cetăţeanul Franz poate primi un ajutor social mărinimos de la stat. Dar asta este decizia politică a societăţii de la un anumit moment. A-i acorda lui Franz o sumă din banii publici pentru că ar avea acest drept fundamental este dovada unui activism judiciar nepermis.

Un alt caz. Letonia este o ţară lovită crunt de criza economică, cu o cădere economică de aproape 20% anul trecut. În disperare de cauză, Guvernul leton a decis să reducă pensiile din sistemul public. Curtea Constituţională letonă a decis că legea este neconstituţională pentru că pensia era un drept legal care nu poate fi retras. Ceea ce a aruncat Letonia şi mai rău în criză: Guvernul pur şi simplu nu are 300 de milioane de euro necesari pentru a plăti pensiile restante şi pentru a reveni la nivelul de plăţi de dinainte de criză.

Aici venim la un exemplu mai apropiat de problemele curente ale României. Logica Curţii letone este aceeaşi: pensia la un anumit nivel este un drept constituţional. De ce este aceasta o dezbatere constituţională? Evident, în opinia mea nu este.

Întreaga dispută este falsă şi e dusă într-un domeniu unde nu are ce căuta. Pensiile şi nivelul lor ţin de puterea politică temporară. Aş putea înţelege ca judecătorii să decidă că pensia nu poate fi retrasă, pensia în principiu. Dar suma concretă de primit ca pensie nu poate fi un drept fundamental inalienabil. Pensiile primite de actualii pensionari în sistemul *pay-as-you-go* (cum sînt sistemele publice europene – adică actualii pensionari primesc plăţi din taxele plătite de actualii angajaţi) nu reprezintă nişte bani virtuali puşi la păstrare de fiecare pensionar. Fondul de pensii este ca o căldare uriaşă unde se varsă taxele şi de unde sînt făcute plăţile. Cînd căldarea respectivă seacă, atunci pensiile nu mai pot fi plătite la nivelul iniţial. Au fost stabilite printr-o lege, pot fi reduse prin altă lege.

Ajung astfel la România. Am asistat anul trecut la un caz revoltător de activism judiciar: Guvernul a decis retragerea unui spor pentru magistraţi (că era oricum un spor nemeritat şi oricum inclus între timp în salariul de bază, am scris în trecut). Magistraţii au dat în judecată Guvernul şi Curtea Constituţională a decis că sporul nu poate fi retras. Un alt caz e în pregătire: aud că deja magistraţii pregătesc decizii prin care desfiinţarea pensiilor speciale (80% din ultimul salariu, nu proporţional cu contribuţia de-a lungul vieţii) va fi atacată în instanţe. Argumentul e acelaşi ca în Letonia: un drept oferit printr-o lege nu poate fi retras prin altă lege, pentru că ţine de drepturile constituţionale. De asemenea, aud că sînt profesori care cîştigă în instanţe mărirea de salariu votată de Parlament pe vremea Guvernului Tăriceanu. Reamintesc că a fost vorba despre o lege tembelă a Parlamentului, votată în unamitate şi cu acordul preşedintelui Băsescu, prin care profesorii primeau o creştere de 50% a salariilor. Trezit brusc din populismul care îl caracterizase pînă atunci, Tăriceanu a dat imediat o ordonanţă de urgenţă prin care a anulat creşterea. Curtea Constituţională a decis că ordonanţa nu e constituţională. Cazul are şi nişte detalii ce ţin de chichiţe procedurale şi pot accepta argumentul că legea iniţială ar fi trebuit schimbată tot prin lege, dată de Parlament. Dar, în fapt, dacă profesorii vor declanşa şi ei un val de procese cum au făcut magistraţii, vom ajunge în situaţia în care Guvernul ar trebui să plătească mult peste un miliard de euro pentru această poveste. Este salarizarea bugetarilor o decizie politică sau ţine de dreptul constituţional? E evident răspunsul meu.

Magistraţii se comportă ca şi cum banii bugetari ar fi un bun public nelimitativ.

Activismul judiciar cu efecte asupra banilor publici este periculos pentru că va duce în practică la noi nedreptăţi sociale. Banii de la buget sînt o resursă limitată. Avem o sumă de y miliarde de euro care constituie bugetul României. Modul cum sînt ei distribuţi ar trebui să fie decizia Guvernului (iniţiativă) şi a Parlamentului (aprobare). Dar asistăm acum la practica prin care instanţele de judecători şi Curtea Constituţională zic că 0,z% din y trebuie daţi pentru sporurile magistraţilor, că 0,t% trebuie daţi pentru plata suplimentară a profesorilor, că 0,h% trebuie daţi pentru pensiile speciale ale magistraţilor. Fiecare asemenea procent se scade din suma globală y. Astfel, rămîn mai puţini bani pentru a fi distribuiţi potrivit deciziei politice luate de cei aleşi pentru asta.

Magistraţii se comportă ca şi cum banii bugetari ar fi un bun public nelimitativ. Dreptul la libertate, de pildă, are la bază un bun public nelimitativ: fiecare individ se poate bucura de un anumit grad de libertate constantă, indiferent cîţi avem acces la această libertate. Dacă sîntem mai mulţi care ne bucurăm de libertatea de expresie nu înseamnă că libertatea fiecăruia scade. Cu banii nu este la fel: banii pe care îi cîştigă un magistrat pentru pensia specială sînt scăzuţi din banii celorlalţi. Extinzînd nepermis sfera drepturile fundamentale, activismul judiciar încalcă în fapt drepturilor celorlalţi cetăţeni de a decide asupra banilor publici. Ca să nu mai vorbim că apare şi factorul iresponsabilitate gregară: piară ţara, fie criză, noi decidem că Guvernul trebuie să plătească!

În plus, dacă acceptăm ideea sinistră că Dumnezeu (sau contractul social) ne-a dat atît dreptul fundamental la viaţă cît şi dreptul fundamental la, să zicem, pensie specială, bagatelizăm în mod periculos chiar ideea de drept fundamental. Iar dacă judecătorii decid ce bani primim de la stat, putem să nu mai alegem guverne: şeful Guvernului va purta titlul de prim-executor judecătoresc al ţării.

Iaromira POPOVICI

bazar

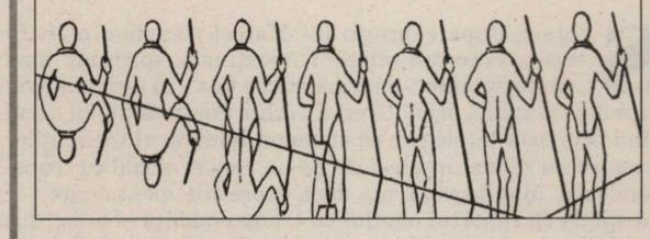

Biserică şi tăiţei

Lîngă hotelul la care stăteam era Votivkirche, una dintre bisericile importante ale Vienei. Biserica neogotică a fost ridicată de Ferdinand Maximilian Joseph, între 1856-1879, drept mulţumire că fratele său, împăratul Franz Josef, a scăpat dintr-un atentat întîmplat în acel loc (aproape de Universitate): a fost înjunghiat de către naţionalistul maghiar Janos Libenyi şi a scăpat (se pare că datorită gulerului gros al uniformei sale...).

Deşi în renovare şi plină de afişe pe dinafară, Votivkirche rămîne, banal spus, copleşitoare. Ducîndu-mă aproape zilnic (oamenii au nevoie de ritualuri, dacă se poate cu o doză de sacru, chiar în locuri noi în care stau puţin), i-am învăţat din... detalii. De pildă, unde sînt locurile în care poţi aprinde lumînări, pe care nu le cumperi de la doamna cu basma tradiţională în bisericile ortodoxe, ci ţi le plăteşti singur, pe încredere, în jur de 0,70 de euro una. Sau unde te poţi aşeza, liniştit, să asculţi încă o dată povestea bisericii şi a supravieţuirii miraculoase a lui Franz Josef, la un receptor cu fisă asemănător cu cel al telefonului bunicii mele...

Într-una din după-amieze am auzit clopotele bisericii. Am intrat, şi nimic din interiorul maiestuos nu părea schimbat. Greu am descoperit că într-unul dintre intrîndurile laterale oamenii se adunaseră pentru slujbă. Ne-am aşezat şi noi alături, şi nimeni nu ne-a întrebat nimic. Ceilalţi se cunoşteau, în general, între ei. Erau prietenoşi, dar într-un mod discret, diferit de cel gureş practicat, de multe ori, la noi.

Nu, nu erau numai doamne peste 50 de ani, legate la cap şi severe, doar-doar să prindă pe cineva călcînd vreo regulă: erau şi femei, şi bărbaţi, de toate vîrstele, îmbrăcaţi... *office like,* sau, mai bine-zis, normal. S-au aşezat cu toţii la locurile lor, după ce au mai schimbat vreo două vorbe cu organistul. La fix (cred că era ora 18) a venit şi preotul, la fel de discret şi punctual. Spre surpriza noastră – a lor, nicidecum... – părea asiatic.

Slujba ţinută, evident, în germană, a mers ca un mecanism bine uns: preotul îşi spunea partea, organistul intervenea prompt, credincioşii rosteau şi ei rugăciunile, se ridicau în picioare, se aşezau. La un moment dat (cel cu „să ne iubim unii pe alţii...") şi-au dat toţi mîinile (aşa cum se întîmplă şi la anumite biserici ortodoxe de la noi, de pildă la Stavropoleos). Un african austriac a trecut – de două ori – ţinînd o pălărie (la propriu) cu căptuşeală roşie: strîngea donaţiile pentru biserică. La sfîrşit s-au ridicat cei pregătiţi şi s-au împărtăşit, luînd cuminţi cuminecătura ca un ban rotund. Cam la o oră slujba s-a terminat, şi toţi s-au retras pe nesimţite – aşa cum au şi venit.

Biserica a rămas iar singură în maiestatea vitraliilor şi a coloanelor sale. Cînd ieşeai din ea, dădeai direct în Parcul „Sigmund Freud". Şi în restaurantul hotelului Regina, unde puteai mînca tăiţei de casă cu mac, printre altele. Chelneriţa a garantat pentru desertul acesta, în modul cel mai de încredere cu putinţă: ne-a spus că şi mama ei face...

Modelul „imperial" se contopea cu unul familiar, de mic gospodar prosper. Strauss-ul care se auzea non-stop în lift nu făcea notă discordantă cu tăiţeii sau găluştile aproape ca de casă. Nici cu slujba exactă de la biserică, familiară, dar cumva mai departe de „misterul" (nu e nici o ironie în termen, am pus ghilimelele pentru că pur şi simplu cuvîntul are alt sens decît cel obişnuit) celei ortodoxe.

Pînă şi românii întîlniţi acolo se mulau pe acest posibil *pattern:* femeia de serviciu de la hotel, romîncă din Maramureş, nu voia bacşiş, ci... o carte în româneşte. Iar şoferul de taxi din Chişinău, care înţelegea româneşte, dar nu prea vorbea, nu a acceptat, nici el, bacşiş. Dimpotrivă, a pus de la el fisa necesară pentru urnirea căruciorului pentru bagaje.

În final, avionul de la Viena a ajuns la Bucureşti cu 10 minute mai devreme.

Anca MANOLESCU

Stilul religiei în modernitatea tîrzie

Sîntem, după expresia lui Marcel Gauchet, o civilizaţie „ieşită din religie"? Aparţinem, spiritual, unei „vîrste sumbre", unei „vîrste de fier", în termenii tradiţionali ai Indiei ori ai Greciei vechi? Poate că da, în cazul cînd prin asta înţelegem că sistemul lumii şi al societăţilor noastre nu se mai întemeiază pe un raport oficial cu transcendenţa. Mai degrabă nu, dacă expresiile menţionate vor să spună că raportul omului cu transcendenţa şi-a pierdut posibilitatea de manifestare şi de influenţă în spaţiul public. Da, dacă socotim că societatea şi modelul de univers în care trăim ar trebui să alcătuiască un dispozitiv de comunicare cu cerul, să asigure în primul rînd condiţii, suport, algoritmi, tehnici, îndemnuri pentru practicarea raportului personal şi eclezial cu Dumnezeu. Nu, dacă observăm că, *pentru acest raport,* orice dispozitiv socio-cultural rămîne, oricît de preţios, numai un auxiliar şi că a-l monumentaliza ca pe un absolut ar însemna pînă la urmă să confunzi ascensiunea cu ascensorul, să consideri religia obiectivată în social mai importantă decît evenimentul interior, întîlnirea Celuilalt, lucrarea sinelui. René Guénon, critic radical al modernităţii, nu atrăgea mai puţin atenţia asupra acestei confuzii, amintind o analogie vedică: a condiţiona realizarea spirituală de mijloacele şi auxiliarele ei se aseamănă credinţei că unui om îi e imposibil să ajungă într-un loc îndepărtat, unde îl cheamă treburile, dacă nu are cal.

Tradiţiile însele spun, într-un fel sau altul, că nu e productiv să te lipeşti de formele lor, ci e potrivit să intri în dinamica lor verticală, pornind la drum împreună cu ele. În vechiul Israel, chivotul Legămîntului nu era adăpostit într-un templu, ci într-un cort – tot atît de fastuos pe cît de fragil – şi rămînea gata de drum, „cu drugii necontenit în inele" (Ieşirea 25, 15). În centrul creştinismului stau nişte materii care sînt preschimbate şi înghiţite: substanţa lor vizibilă trimite la întrepătrunderea între viaţa divină şi interioritatea umană. În India vedică, altarul sacrificial apare, ca şi cortul ebraic, liber faţă de spaţiul fizic: ridicat pentru fiecare act ritual, el recompune simbolic cosmosul, pe care îl umple de energie superioară, după care locul care l-a adăpostit e declarat un „rest", o urmă reziduală. E limpede aici refuzul de a obiectiva sacrul, de a-l mărgini la formele în care se manifestă.

Ne aflăm poate într-o vîrstă „crepusculară" în sensul că lumina divină nu se mai proiectează limpede şi ca de la sine înţeles – prin cadre mentale, lege, obiceiuri – asupra întregii societăţi şi culturi. Radiaţia ei nu mai cuprinde într-adevăr viaţa publică, nu mai e resimţită şi difuzată în mod *înglobant*. S-a spus că pînă şi memoria culturală a religiei stă să se stingă în societăţile tîrziu moderne. Şi totuşi, o întrebare de tip religios pare să nu poată fi dezrădăcinată din structurile noastre de gîndire. Pentru o seamă de gînditori, decizia omului modern de a-şi fundamenta propria suveranitate se dovedeşte o întreprindere contradictorie, indefinită, erodantă; tocmai conştiinţa de sine îi cere omului o transcendenţă în care să se întemeieze, spre care să se depăşească. Ceea ce în literatura anglofonă se numeşte *the trademark argument* nu poate fi definitiv respins. El susţine că, de vreme ce mintea omenească cuprinde o idee atît de ieşită din comun, atît de „nenaturală" precum ideea de Dumnezeu, se poate infera că un Altul şi-a implantat în sufletul omului emblema – „pecetea" sau „chipul" în termenii celor trei monoteisme –, aşa cum un producător îşi imprimă marca pe produsele sale. Logicianul britanic A.N. Whitehead observa că însuşi proiectul ştiinţific modern presupune, pentru a fi posibil, o idee foarte veche, anume că există în univers o ordine şi că această ordine e inteligibilă omului, că el se află în corespondenţă cognitivă cu un „obiect" pe care nu l-a „fabricat".

La baza structurilor noastre de gîndire par să se menţină, de neînlăturat, întrebarea, ipoteza, nevoia privitoare la un reper transcendent. Presupusă ori respinsă, tema acestui reper persistă discret, „îngropată" mai adînc decît pătrunde conştiinţa curentă şi decît acceptă comuna definiţie de sine a omului modern. În modernitatea tîrzie, transcendenţa devine aproape inaparentă, ascunsă, se retrage în fundamentele – sau în aporia fundamentelor – condiţiei umane. Nu mai adoptă moduri afirmative, legiferate, nu se mai înfăţişează sub chipul monopolului confesional asupra societăţii. Prezenţa ei tenace e de presimţit/căutat/descoperit dincolo de suprafeţele afirmative.

Dar invocarea transcendenţei în spaţiul public şi-a schimbat stilistica şi faţă de modernitatea clasică. De la sfîrşitul secolului trecut, cînd paradigma secularizării inexorabile a început să fie chestionată, laicitatea europeană a devenit (mai) ospitalieră faţă de religie. Concepţiile religioase nu mai au statutul unor simple convingeri individuale. Se pot rosti pe piaţa publică a ideilor şi a principiilor după care încearcă să se construiască societatea, se propun dezbaterilor ei. Desigur, persoana sensibilă la tema spirituală nu mai găseşte, ca în societăţile tradiţionale, căi şi mijloace oferite la tot pasul pentru a-i susţine căutarea, dar asemenea mijloace nu lipsesc. Pentru un acces cultural, există o bibliografie în expansiune, de la dicţionare şi enciclopedii ale religiilor, la portrete de culturi spirituale şi studii religioase; există colocvii pe teme etice unde religia îşi spune cuvîntul, există dialog între ştiinţă, filozofie şi religie. Pentru un acces existenţial, există Biserici, comunităţi monastice ori religioase, figuri spirituale respectate. „Oferta religioasă" nu e mai puţin îmbelşugată decît sînt alte oferte ale modernităţii tîrzii.

Ceea ce s-a schimbat faţă de societăţile tradiţionale şi de modernitatea clasică este, constatăm cu toţii, *modul de manifestare* a transcendenţei. Nici afirmată, nici negată peremptoriu, nici obiectivată, nici redusă la chestiune privată, subiectivă, ea îşi menţine vizibilitatea publică, avînd atîta obiectivitate socio-culturală cîtă au şi alte convingeri sau valori împărtăşite de comunităţi importante din societatea mare. Dacă această situaţie este interpretată simbolic, transcendenţa se oferă privirii spirituale într-un joc de retragere-apariţie, de discreţie şi invincibil, de libertate şi chemare. Prezentă în spaţiul public datorită adeziunilor personale, nu legilor cetăţii, ea păstrează destulă distanţă faţă de cele din urmă ca să-şi semnifice alteritatea radicală, destulă apariţie în cel dintîi ca să facă semn. Nu mai e girată de puterea temporală, dar nu se lasă nici uitată, stăruind la orizontul conştiinţelor. Înclinaţia noastră spre obiectivare poate socoti acest mod de manifestare „ambiguu", „slab", declinant, crepuscular. Dar nu e el, cumva, destul de adecvat, întrucît e un mod paradoxal şi mobilizator, sugerînd o stilistică a co-prezenţei contrariilor pe care creştinismul o asociază cu demersul apofatic?

În mod surprinzător de expresiv, transcendenţa se manifestă în spectacolul public *ca* transcendenţă: pe de o parte, presimţită în nevoia de fundament, iar pe de altă parte, evidentă ca diferenţă, alteritate, depăşire a formelor publice sub care se manifestă. Nu cumva, societăţi „ieşite din religie", avem posibilitatea de a asista la „ieşirea religiei" din obiectivările ei socio-culturale?

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Confesiunile celei mai fericite fete din lume

Eu sînt cea mai fericită fată din lume!

(Nu ştiam asta, dar am aflat văzînd filmul lui Radu Jude, duminica trecută – la HBO.)

Da, par eu un nene cu barbă şi care scrie la ziar, dar sînt de fapt fata aia durdulie, urîţică şi îmbrăcată provincial, de care găsesc de cuviinţă să profite toţi. Sînt fata căreia societatea de consum îi cîntă la ureche că e fericită şi norocoasă (neapărat *şi* norocoasă, să nu cumva să uite asta!), în timp ce se foloseşte fără nici o jenă de ea şi o calcă pur şi simplu în picioare. Nişte indivizi şmecheri îmi flutură în faţă că am cîştigat nu ştiu ce maşină (la volanul căreia ei nu s-ar urca nici morţi, că e o maşină ieftină, de fraieri), îmi spun că sînt cea mai norocoasă şi mai fericită şi mă pun să le fac jocul. Adică să-i conving şi pe alţi proşti că pot fi şi ei cei mai norocoşi şi mai fericiţi din lume şi că indivizii ăia şmecheri mor de grija unora ca mine. Mă pun să beau sucul lor nenorocit, care-ţi produce dureri de burtă, iarăşi şi iarăşi. „Hai, bea-bea-bea! Nu te opri! Bea mai mult!" Şi eu fac ce zic ei, adică beau, deşi simt că-mi vine să vomit. Iar ei, bineînţeles, nu dau pe mine nici o ceapă degerată. Sînt doar un obiect cu ajutorul căruia ei cîştigă alţi bani.

9Eu sînt fata aceea căreia părinţii îi ţin discursuri sforăitoare de tipul „ne-am sacrificat să nu-ţi lipsească nimic, ne-am luat de la gură să avem ce să-ţi punem pe masă" şi „ehei, cînd eram de vîrsta ta nu aveam ce ai tu!". Să nu-mi spuneţi că n-aţi trecut prin aşa ceva, că nu i-aţi auzit niciodată pe ai voştri băgînd placa asta ipocrită! În fine, eu am auzit lucrurile ăstea de atîtea ori, încît am impresia că sînt normale şi că li se-ntîmplă tuturor. Bineînţeles că mi-au dat să mănînc şi „m-au şters la cur" (cum îi şi reproşează la un moment dat tatăl fetei din film), dar asta tot pentru ei au făcut-o. Îi dai să mănînce şi cîinelui pe care-l ai ca animal de companie şi-l scoţi să-şi facă nevoile şi pe ploaie, şi pe viscol. Asta înseamnă că te sacrifici pentru el? Nu, te sacrifici pentru tine însuţi, pentru că-ţi place să te mîndreşti cu animalul tău. De fapt, fiecare trăieşte pentru el însuşi pe lumea asta şi face tot posibilul să-i fie lui bine.

Eu sînt fata care crede că foarte importante în viaţă sînt tot felul de nimicuri. Cum ar fi să le arăţi colegilor că ai maşină, să mergi cu maşina la mare împreună cu o colegă, să ai şi tu maşină, cînd te duci la facultate. Mă încăpăţînez să trăiesc sub semnul lui *a avea* şi *a arăta că ai,* ca toţi ceilalţi.

I-am auzit pe destui care spun că în filmul lui Radu Jude, *Cea mai fericită fată din lume,* nu se-ntîmplă nimic, că s-au plictisit, că „ăsta nu e film". O adolescentă este pusă să repete pe tot parcursul peliculei: „Mă numesc Frăţilă Delia Cristina şi sînt cea mai norocoasă şi mai fericită fată din lume. Am trimis trei etichete de suc Bibo Multifruct şi am cîştigat acest superb Logan Break". Apoi să bea din sucul galben şi să zică „Trimite şi tu!".

Este adevărat, filmul nu are acţiune trepidantă, urmăriri sau crime. Nici măcar o poveste de dragoste, acolo, să ne facă să ne simţim romantici. Nici fata nu e mai de Doamne-ajută, să ne bucure privirea!...

Aşa e, dar „minimalismul" filmului reproduce întocmai „minimalismul" propriei noastre vieţi. În fine, nu ştiu cum e în cazul altora, dar viaţa mea nu are ca ingrediente crime, explozii, urmăriri şi nici măcar bombe sexy, care să dea bine în decor. Sînt un Neica-nimeni, într-o lume care vrea să mă facă să cred că i-ar păsa de mine. O lume destul de repetitivă şi plictisitoare, de altfel.

„De ce aş vrea să văd un film care să-mi arate propria mea viaţă anostă?" – ar întreba unii. Pur şi simplu pentru că, văzîndu-l, poţi afla lucruri despre tine. Eu, de pildă, am aflat că sînt cea mai fericită fată din lume. Sau, mai bine zis, că nu mai pot de-atîta fericire!

Tudor Călin ZAROJANU

Incultura vestimentară bate chemarea Armatei Roşii

Pentru fiecare subiect minor, presa vibrează la unison. Dacă Sică sau Mitică scapă o declaraţie ciudată, amuzantă sau stupidă, care în nici o altă ţară din lume n-ar fi nici măcar subiect de ştire seacă, la noi devine temă de dezbatere. Banale proceduri parlamentare, activitatea curentă a organelor de anchetă, normale diferenţe de opinie în cadrul unui partid – la toate acestea redacţiile rezonează monocord, disecînd „subiectul", psihanalizînd personajele, scriind capitole întregi la o teorie a conspiraţiei care a depăşit de mult limitele paranoiei.

Fenomenul merge atît de departe încît posturi concurente nu numai că au aceeaşi temă şi aceiaşi invitaţi, dar afişează pe burtieră acelaşi titlu. Cînd Ministerul Justiţiei a solicitat acordul Senatului pentru arestarea unui membru al acestuia, de la Realitatea TV aflam că „Zornăie cătuşele", în vreme ce Antena 3 ne spunea că „Zornăie cătuşele". Îţi vine să te întrebi dacă nu cumva, în ciuda războiului rece oficial, nu se pun cumva de acord. La nivel de reporteri, asta se întîmplă oricum; unul sau doi sprijină uşa unui complet de judecată, apoi le povestesc „adversarilor" ce-a fost acolo, primind informaţii similare din alt loc. În definitiv, nu poţi fi peste tot, nu?

Dacă într-o zi nici un om politic n-a deschis gura să scoată un porumbel, dacă nici un consilier ministerial n-a comis vreo tamponare uşoară, atunci se face aşa: se ia un accident auto, un hoţ de buzunare sau o rochie de vedetă şi se extrapolează cosmic. Se vorbeşte cu gravitate, dramatism şi fără limite despre *hecatomba auto, şoselele morţii, autostrada Iadului*, cu exemple variate, de la DN1 la situaţia incredibilă din comuna Vărcăneştii de pădure; despre *foamea care îi împinge pe români să fure, frica de a mai ieşi din casă, indolenţa nesimţită a autorităţilor*, cu declaraţii în exclusivitate, sub acoperire, ale unor interlopi, preferabil chiar la locul faptei; despre *lipsa de gust a VIP-urilor, incultura afişată vestimentar, sfidarea sărmanilor care n-au nici măcar o pereche de ciorapi,* cu un top al personalităţilor cel mai prost şi cel mai bine îmbrăcate, în aşteptarea întocmirii unui clasament vestimentar al celor 20 de milioane de români anonimi.

Ploaia şi noi

În schimb, dacă o publicaţie, o agenţie de ştiri, un post de radio sau TV descoperă şi prezintă un subiect de senzaţie şi, în acelaşi timp, de reală greutate – celelalte canale ale presei româneşti îşi deschid cu grăbire umbrelele şi se fac că plouă torenţial.

Acest lucru se întîmplă mult mai des decît s-ar putea crede. Tocmai pentru că redacţiile evită să ia în calcul un subiect, oricît de tare, descoperit de alţii, consumatorul de presă nu află multe lucruri cel puţin interesante. Asta, firește, şi pentru că publicul este foarte scindat: urmîndu-şi preferinţele politice (dar nu numai), cine se uită la Realitatea TV nu prea frecventează Antena şi cine urmăreşte unul dintre aceste posturi nu face rating la B1 TV.

Am constatat deseori că această scindare – nu doar a simpatiei, ci chiar a minimei curiozităţi – funcţionează inclusiv în interiorul breslei. În ciuda impresiei generale mai degrabă jalnice pe care o lasă presa (poate şi din cauza asta!), apar totuşi dezvăluiri, anchete, reportaje, editoriale interesante – chiar şi în publicaţiile cu tiraj confidenţial sau exclusiv online – despre care aflu cu uimire că unii jurnalişti n-au auzit. Nu că nu li se par interesante, nu că nu sînt de acord cu ce scrie acolo, nu că le e antipatic autorul, ci pur şi simplu n-au auzit.

Or, nici un subiect – fie el şi *Watergate* – nu are cum să ocupe locul pe care îl merită în atenţia opiniei publice, cu eventuale *efecte concrete, pozitive, în folosul publicului, al statului, al naţiunii,* dacă – după ce a fost lansat de o publicaţie – nu este reluat de restul presei. Acest lucru se poate face (şi se face, la alţii) fără a bate mătănii în faţa iniţiatorilor, fără a abandona legea concurenţei – prin abordarea subiectului din alt unghi, prin anchete suplimentare, obţinînd alte informaţii, dezgropînd alte documente, realizînd alte exclusivităţi. Dacă subiectul e într-adevăr tare, atunci e „marfă" destulă pentru toată lumea.

O fi eveniment, dar nu-i al nostru

România a trecut aproape fluierînd peste împlinirea a două decenii de la istoricul an 1989. Nici o rememorare a „Scrisorii celor şase", nici o pomenire a interviului din *Libération* al lui Mircea Dinescu, aproape nimic legat de căderea Zidului, nici o analiză a celor 20 de ani, timide şi izolate tentative de a răspunde la întrebarea „A avut sau nu dreptate Siviu Brucan?".

În aceste condiţii, măcar pentru caracterul lor de excepţie trebuiau să stîrnească valuri cele cîteva lucruri care s-au făcut. Cornel Mihalache a realizat pentru TVR 1 un teribil serial dedicat evenimentelor din decembrie 1989 şi intitulat *Sînge pe catifea*. Am putut vedea acolo – între multe altele – oameni care şi astăzi, după atîta amar de vreme, se cam tem să vorbească despre ceea ce s-a întîmplat atunci! E-courile documentarelor: zero.

Tot în decembrie 2009, *Adevărul*, susţinut de B1 TV, a pornit un lung serial despre Revoluţie, din care n-au lipsit informaţiile inedite. Da, mai sînt multe de aflat. Da, măcar o parte se pot afla, mai ales după desecretizarea ultimelor arhive, dar şi după împlinirea unor termene de prescripţie, lucru care a mai dezlegat unele guri...

Unul dintre vîrfurile acestei campanii a fost atins în seara de 8 martie, cînd se discuta – pe baza mai multor mărturii şi documente – afirmaţia că, pe 23 decembrie 1989, pe la prînz, Ion Iliescu ar fi apelat, telefonic, la sprijin militar sovietic. Fapt fără precedent, fondatorul FSN a sunat în direct (la o emisiune care îi era ostilă şi pe care o consideră înregimentată politic) şi, vreme de vreo oră, a discutat în contradictoriu, dar civilizat de ambele părţi, cu cei din studio. Acest simplu fapt era un eveniment, cu mult mai interesant decît ce-a zis acelaşi Ion Iliescu despre Mircea Geoană sau despre Marian Vanghelie.

În seara următoare au fost Gelu Voican Voiculescu şi Petre Roman, iar după plecarea acestuia din urmă a intervenit... Cornel Dinu, care a susţinut că de fapt charismaticul premier revoluţionar este cel care a vorbit cu ruşii, de la un telefon din TVR, într-un birou în care se afla o mulţime de lume, în noaptea de 22-23 decembrie, printre care şi... Nina Iliescu!! Drept urmare, o zi mai tîrziu Petre Roman s-a întors ca să dezmintă categoric nu numai că ar fi vorbit cu cineva de la sovietici (nici n-avea în ce calitate s-o facă, în acel moment nu era decît un revoluţionar oarecare), ci şi că Dinu sau dna Iliescu s-ar fi aflat acolo! Fostul fotbalist – un apropiat al familiei Iliescu, după cum singur a precizat – a sunat în emisiune, acuzîndu-l pe Petre Roman de „tupeu obraznic" şi insistînd că, ba da, a apelat la ruşi. Ulterior, a intervenit Sergiu Nicolaescu, confirmînd atît prezenţa, cît şi afirmaţia lui Cornel Dinu, urmat de revoluţionarul Ion Babonea care – foarte nervos – a afirmat că era şi el de faţă, iar cu sovieticii, mai exact cu Eduard Şevarnadze personal (!), au vorbit gen. Nicolae Militaru şi Dumitru Mazilu! Anterior, fusese citată declaraţia altui martor, cum că, în sediul fostului CC, Siviu Brucan se izolase într-o cameră de unde dădea telefoane în dreapta şi-n stînga la Moscova!

Deci *cineva* i-a chemat pe ruşi, numai că – în conformitate cu un document din arhivele poloneze – aceştia, slavă Domnului!, au refuzat să intervină militar! Iar acum, cînd (după 20 de ani!) acest fapt a devenit public, pare că singurul lucru care le mai rămîne de făcut actorilor principali (şi ajutoarelor lor) este să arunce cartoful fierbinte de la unul la altul. *Ăsta* nu e subiect de anchetat şi de dezbătut în întreaga presă? Nu.

A doua zi, Realitatea TV transmitea în direct, de la lucrările Consiliului Naţional al PSD, discursul lui Ion Iliescu. Cînd acesta a început să vorbească despre „campania susţinută de denigrare a Revoluţiei", s-a dat legătura în studio. Nu era interesant.

PUBLICITATE

„Sînt un om care plăteşte un bilet şi vrea să vadă un film“

– interviu cu Oana GIURGIU, producător de film –

Oana Giurgiu a urmat facultăţile de Jurnalistică şi de Drept şi încă din timpul studenţiei a lucrat ca reporter la Tele 7 abc. A fost producător de emisiuni la Atomic TV, Prima TV şi Antena 1, de videoclipuri muzicale şi de evenimente – de la concerte pînă la concursuri de ski extrem. A realizat mai multe documentare şi face parte din echipa care organizează anual Festivalul de Film Transilvania de la Cluj şi Premiile Gopo. Ca producător de film a lucrat la mai multe filme printre care Legături bolnăvicioase, *în regia lui Tudor Giurgiu, la coproducţia maghiaro-germană* Delta *care a fost distinsă cu premiul FIPRESCI, la Cannes, în 2008, la* Cenuşă şi sînge, *debutul regizoral al actriţei Fanny Ardant şi a fost producătorul principal al filmului* Katalin Varga, *în regia lui Peter Strickland care a primit anul trecut „Ursul de argint“ pentru contribuţie artistică deosebită la Festivalul de Film de la Berlin.*

Cum înveţi să faci producţie de film în România, în condiţiile în care nu există o şcoală sau nici măcar nişte cursuri de specializare în acest domeniu?

E clar că nu ai de unde să înveţi teoria producţiei de film în România. De multe ori am fost întrebată: „Le ce work-shopuri aş putea să merg ca să învăţ teoria producţiei de film?“. E o lacună, la noi nu există un sistem în care să înveţi, chiar dacă n-ar trebui să fie neapărat o facultate, căci sînt anumite meserii în care n-ai cum să-ţi dai doctoratul. Nu poţi să-ţi dai doctoratul în producţie de film.

Totuşi, dacă vrei să înveţi să faci finanţări sau să dezvolţi proiecte, adică partea teoretică a producţiei de film, poţi să o faci de unul singur sau ajutat de alţii, inclusiv la work-shopuri, însă strict partea de organizare a filmărilor este ceva ce nu te învaţă nimeni. Cum să ţii în mînă un proiect, la un mod aplicat, nu poţi învăţa decît la locul faptei şi de la zero, adică de la best boy, „băiatul bun la toate“ care este una dintre primele poziţii din departamentul de producţie – poţi ajunge aşa numitul şef de producţie.

Toată lumea crede că este o mare artă ce facem noi la o filmare însă, dacă te uiţi din afară, cu detaşare descoperi că, de fapt, e o industrie. Unul cară, altul lipeşte, unul pune un bec, şapte întind nişte cabluri, se întrerupe curentul... sînt chestiuni aparent minore care devin brusc mai importante decît ceea ce se filmează de fapt.

Dumnezeu există în filmele româneşti

Care este experienţa dvs. personală? Cum aţi ajuns producător de film?

Am ajuns să fac producţie de film din două mari dezamăgiri profesionale: prima a fost Dreptul, deşi nu am profesat niciodată şi mă bucur că n-am făcut-o, pentru că mi-ar fi fost greu să ţin pasul cu tot ce se întîmplă în acest moment în justiţie, iar a doua a fost jurnalismul.

Pentru producţia de film, mi-a fost de mare ajutor faptul că învăţasem deja două lucruri distincte. Dreptul m-a ajutat foarte tare să mă organizez, apoi cunoşteam partea strict juridică care este evident că te ajută pe partea de producţie. Jurnalismul mi-a dezvoltat capacitatea de a mă integra imediat într-un mediu, de a şti cum să abordez anumiţi oameni, fără de care nu cred că aş fi avut lejeritatea de a face lucrurile aiuristice pe care le fac acum, căci de multe ori aşa sînt cerinţele unui scenariu. Deseori îmi încep convorbirile telefonice cu oameni necunoscuţi şi de obicei aflaţi în poziţii importante în companiile în care lucrează: „Sînt Oana Giurgiu de la Libra Film. Vreau să vă zic ceva, dar vă rog să nu rîdeţi de mine!“.

În 2004, încă lucram ca producător în televiziune şi mi-am dat seama că trebuia să-mi găsesc o altă meserie pentru că în televiziune nu mai aveam cum să mă dezvolt. Producţia de televiziune începuse să însemne brusc numai talk-show-uri, nu mai era nici un *challenge* pentru mine. Din fericire chiar atunci am primit propunerea să lucrez la filmul lui Cristi Puiu, *Moartea domnului Lăzărescu,* ca director de locaţii, şi am acceptat. A fost primul meu film.

În cazul lui Lăzărescu *locaţia era una singură – spitalul, în mai multe variante ale sale.*

Pentru cine nu ştie, o zi de filmare durează 12 ore în care o armată de oameni năvăleşte într-un loc, ocupă nişte spaţii. Asta nu putea să se întîmple într-un spital adevărat. N-aveam cum să intrăm 100 de oameni pe noapte într-un spital. Aşa că am început să căutăm nişte policlinici, locuri accesibile pe timp de noapte.

Managerii sau administratorii cu care discutam pentru locaţii vroiau să ştie povestea filmului şi le-o spuneam. Mie background-ul de jurnalist îmi impune nişte coduri deontologice. Nu pot să mint că filmez altceva într-un spaţiu. Pot eventual să îmbrac subiectul cumva, ca să nu pară denigrator. În film sînt şi nume fictive de spitale, cum ar fi Sf. Spiridon care nu există în realitate, în special acolo unde se întîmplă nişte chestiuni mai delicate. Există nişte trucuri care ţin şi de producţie.

Probabil că aţi văzut filmul cu alţi ochi decît un spectator obişnuit.

Pot să spun doar că nu mă aşteptam să iasă atît de bine. În prima fază, după ce am citit scenariul mă gîndeam că va fi un film foarte, foarte plictisitor, de două ore şi jumătate. Însă cînd l-am văzut prima dată, la o vizionare, am fost foarte plăcut surprinsă. În fond, şi eu reprezint publicul şi întotdeauna spun despre mine că sînt un om care plăteşte un bilet şi care vrea să vadă un film.

Totuşi mi-e greu să spun care e filmul românesc care îmi place cel mai mult. Pentru că ştiu foarte multe detalii despre proiecte, chiar dacă nu am lucrat la ele. Pot să zic despre filme doar dacă sînt sau nu corecte. Totuşi, eu cred că Dumnezeu există în filmele româneşti şi că şi-a făcut treaba cu vîrf şi îndesat.

O ţară ideală pentru producţia de film... încă

Care a fost cea mai dificilă producţie la care aţi lucrat pînă acum?

Pînă la finalul anului trecut cînd am filmat *Undeva în Palilula* aş fi spus că cel mai greu film a fost *Delta,* filmat în Delta Dunării şi realizat de un regizor maghiar, Kornel Mundruczo. Am învăţat să supravieţuiesc pe un teren necunoscut şi cu nişte repere care îmi erau complet străine. Dacă atunci cînd organizezi o echipă pe uscat ai la dispoziţie, să zicem, 20 de maşini, 10 camioane şi 5 rulote, gîndiţi-vă ce se poate întîmpla cînd nu există decît bărci. Am învăţat din mers foarte multe lucruri, practic am învăţat să navighez şi am devenit un dicţionar de ambarcaţiuni fluviale. Ştiu acum ce înseamnă să acostezi, unde poţi, unde nu poţi, cînd trebuie să anunţi căpităniа, cum poţi transporta anumite lucruri şi cu ce poţi.

Filmul a avut însă o istorie foarte tristă. S-a filmat o jumătate de film, în primăvară, urmînd ca cealaltă jumătate să se filmeze în toamnă, însă actorul din rolul principal între timp a murit. Într-un mod ironic, s-a înecat în Dunăre, la Budapesta, după ce supravieţuise Deltei şi aceluiaşi fluviu parţial îngheţat şi învolburat, în plină iarnă. O poveste foarte tristă, însă un studiu de caz complex pentru un producător de film. Ce faci într-o situaţie de genul ăsta în care ai cheltuit aproape un milion de euro pe o jumătate din film cu care nu mai ai ce să faci mai departe? O iei de la capăt cu un alt actor, însă un milion de euro nu sînt nişte bani pe care să-i recuperezi prea uşor. Trebuie să te lupţi cu un sistem de asigurări, care însă nu-ţi poate asigura filmul în sine. Poţi să asiguri pelicula filmată, însă nu poţi să asiguri valoarea conţinutului ei.

Pînă la urmă, filmul s-a refăcut, cu o altă poveste mai uşor de realizat decît de cea iniţială şi cu alţi actori. Pentru mine filmul ăsta a fost ca o melodie a formaţiei Vama Veche, aceea cu „am să mă întorc bărbat“. Eu m-am întors bărbat din Deltă *(rîde).* Ştiţi cum e să te întorci de acolo după două luni şi să vezi asfalt, să te bucuri că vezi asfalt?

Ce avantaje există în România pentru producţia de film?

România este o ţară ideală pentru producţia de film... încă. Aproape că poţi să faci orice din orice, oricînd, oricum. Sînt convinsă că asta nu se întîmplă în alte ţări care sînt mult mai strict organizate sau că se pot face anumite lucruri, dar cu nişte costuri exorbitante.

Să încerc să dau exemple care să nu mă incrimineze foarte tare! *(rîde).* De foarte multe ori nu primeşti aprobări oficiale, aşa că le eludezi. Sau poţi să încalci anumite reguli. De exemplu, trebuia să filmăm o cascadorie şi n-am primit aprobare de la Poliţie. Pînă la urmă am filmat-o şi fără aprobare, pentru că nu trebuia să oprim toată circulaţia, aşa cum credeau ei.

Mai e o poveste simpatică legată de filmul din Deltă. La un moment dat, regizorul vroia să filmeze o scenă lîngă un far, iar în Sulina sînt mai multe faruri dezafectate pentru că a înaintat pămîntul în mare şi ele erau practic pe uscat. Am ales un far dintr-ăsta, doar că trebuia imitată lumina circulară a farului, noaptea. Aşa că în timpul zilei nişte tehnicieni au montat nişte lumini speciale care erau comandate de la un pupitru, astfel încît să semene cu lumina unui far. Însă cînd am făcut o probă de lumină, ne-am dat cu toţii seama că noaptea cînd va fi întuneric, lumina se va vedea de pe mare. Noi chiar creasem un nou far! Şeful tehnicienilor m-a întrebat: „Vapoarele de pe mare ce-or să zică cînd or să vadă lumina asta?“. În acel moment m-am albit. Nu aveam altă soluţie. Şi nici nu ştiam ce însemna lumina noastră, căci fiecare far, din cîte am înţeles, transmite un anumit cod. Poate că noi transmitem „Băieţi, veniţi încoace că-i băutură gratis!“. Am hotărît să stingem becurile care dădeau spre mare şi să fie aprinse doar cele dinspre uscat şi fie ce-o fi! Pînă la urmă s-a filmat secvenţa, însă a doua zi dimineaţă primul lucru pe care l-am făcut a fost să deschid radioul şi televizorul ca să văd dacă nu cumva a eşuat vreun vapor. Evident că nu avusesem curajul să le spun celor de la căpităniа portului ce aveam noi de gînd să facem noaptea, acolo. Cu siguranţă, n-am fi primit nici o aprobare în acest sens.

Privilegiate personaje secundare

Aţi spus că cel mai greu film ar fi fost Delta, *dacă nu ar fi existat* Undeva în Palilula *al lui Silviu Purcărete...*

Cele două proiecte sînt foarte diferite, iar la filmul lui Purcărete nu doar producţia a fost complicată, ci şi filmul în sine. A fost o singură locaţie, o hală de 10.000 m^2, în oraşul Bucureşti, adică în civilizaţie, dar care nu avea curent, nu avea apă, nu avea canalizare. De fapt, o ruină a fostei fabrici Republica, un loc din care zilnic oamenii din cartier încă se mai aprovizionează cu diverse rămăşiţe. Noi filmam şi în jurul nostru se fura. Devenisem cumva colegi de muncă cu cei care furau.

În fiecare zi de filmare au fost mii de examene de trecut, din punct de vedere al producţiei. De exemplu, într-o zi aveam de rezolvat următoarea ecuaţie: trebuia să umplu nişte căzi cu apă caldă, căci actorii urmau să intre în ele dezbrăcaţi, afară fiind -10^{0}C, iar eu nu aveam cum să aduc apa caldă de la containerul nostru, pentru că distanţa era mai mare de o sută de metri, iar apa se răcea pe drum. Cum să fac? De bine, de rău am reuşit să aducem o cisternă cu apă călîie şi am filmat, însă după ce actorii ieşeau din apă, le era îngrozitor de frig şi stăteau cu cîte şapte halate pe ei.

Aproape o lună n-am dormit pentru că nu ştiam cum să rezolv chestiunea legată de broaşte. Apăreau mai multe broaşte în diferite momente din film. Problema a fost că au şi animalele astea un ciclu de viaţă şi un anumit tip de comportament. Ştiam că vom începe filmarea pe 15 octombrie şi mai ştiam că broaştele, la un moment dat, prin septembrie intră în mîl ca să hiberneze. Prin urmare, cum mai puteam eu să inventez broaşte pe 15 octombrie? Deci trebuia să le pescuiesc din august... iar dacă le pescuiam unde le ţineam? Le-am creat un mediu artificial în care ele au trăit pînă în decembrie cînd le-am dat drumul. Au fost 300-400 de broaşte de care au avut grijă nişte colegi de-ai noştri.

Filmele iau premii, la rampă ies regizorii şi actorii. V-aţi simţit vreodată un personaj secundar în acest „scenariu“?

Te cam simţi personaj secundar, dar pe altă parte m-am gîndit că sînt totuşi un personaj privilegiat pentru că pe lunga listă a personajelor secundare sînt undeva foarte sus. Filmul presupune în general multe sacrificii pentru fiecare departament în parte şi fiecare om, pe bucăţica lui, consideră un film drept filmul lui. Cred că e foarte important să faci ceva cu simţ de răspundere, ostenindu-te să iasă bine. Iar dacă nu crezi în proiectul respectiv, eşti un personaj trist. E păcat să faci ceva doar ca să-ţi pierzi timpul. Eu n-aş vrea să mi se întîmple aşa ceva, prefer să fac mărgele, îmi face mare plăcere.

De cele mai multe ori la festivalurile mari producătorul nu este un personaj atît de important. La Cannes, de exemplu, el nici nu există. Pînă la urmă, filmul e cel care contează, iar în film se văd actorii şi e normal să fie aşa. Pe de altă parte, nimeni nu opreşte pe nimeni să se facă actor. Şi e foarte trist cînd se inversează nişte roluri şi cineva din echipa de filmare se crede regizor sau actor.

a consemnat Adina POPESCU

„Literatura se inspiră din politică“

– interviu cu Carlos PARKER ALMONACID, ambasadorul Republicii Chile la Bucureşti –

S-a născut în 1955, în Punta Arenas, Chile. La 15 ani, Carlos Parker Almonacid şi-a început activitatea politică ca lider în asociaţii studenţeşti şi militant al unei organizaţii politice de stînga, chiar în timpul agitaţilor şi dramaticilor ani '70. După lovitura militară care l-a răsturnat de la putere pe preşedintele Salvador Allende, la vîrsta de 17 ani, cînd era în ultima clasă de liceu, a fost luat prizonier şi trimis într-un lagăr de concentrare timp de aproape doi ani, unde a fost supus torturilor şi privaţiunilor. Eliberat, a refuzat exilul ce-i fusese oferit, şi-a continuat liceul şi apoi a obţinut licenţa în istorie la Universitatea Catolică din Valparaiso. În facultate şi-a reluat activitatea politică luptînd împotriva dictaturii militare, ca membru al unei mişcări studenţeşti care a reprezentat elementul-cheie în încetarea dictaturii şi reinstaurarea, în 1989, a democraţiei în Chile. A absolvit studiile masterale de relaţii internaţionale la Universitatea Chile şi a lucrat în numeroase universităţi, precum şi în organizaţii guvernamentale. În 1993 a fost inclus în Ministerul Afacerilor Externe din Chile, unde a deţinut funcţia de expert în politică multilaterală. În urmă cu patru ani a fost desemnat ambasador al Republicii Chile la Bucureşti. Pe timpul mandatului său în România, Carlos Parker Almonacid a fost unul dintre cei mai activi ambasadori hispanici. Pasiunea sa pentru politică l-a determinat să participe şi să organizeze conferinţe şi întîlniri cu tineri şi cadre didactice, să sprijine publicarea unor cărţi de politică latino-americane etc. Înainte de a părăsi România, Carlos Parker Almonacid a publicat, la Arad, primul său volum de povestiri pe teme politice, intitulat Scrisori de acreditare.

În ce puncte se aseamănă literatura cu politica? Se inspiră una pe cealaltă?

Se aseamănă în faptul că amîndouă au personaje, au poveşti şi, de multe ori, un final tragic. Se întîmplă ca şi politica să se mai inspire din literatură, dar de cele mai multe ori e invers: literatura se inspiră din politică. Politicienii nu pun preţ pe intelectuali. Politica nu are un interes real în ceea ce priveşte cultura.

Cînd oamenii au astfel de sentimente faţă de clasa politică, ţîşnesc liderii charismatici, care mai tîrziu pot fi chiar dictatori.

V-a inspirat România?

În România mi-am dorit să ajung. Aveam de ales între mai multe ţări (Polonia, Finlanda ş.a), dar mă interesa enorm procesul de tranziţie al României. Iar acum, la finalul mandatului, după patru ani, pot spune că ritmul cu care se schimbă România este vertiginos şi direcţia este bună. Nu cred că România este pe o cale greşită. Tinerii sînt foarte activi şi este remarcabilă atitudinea femeilor. Sînt foarte puţine femei casnice în România şi cele mai multe deţin posturi importante. Lupta pentru egalitatea între sexe este ca şi cîştigată.

Pasiunea pentru politică v-a determinat să deveniţi autor. Prima carte este un volum de povestiri intitulat Scrisori de acreditare. *Urmează o carieră de scriitor?*

Este prima carte scrisă şi nu am vrut să fac neapărat literatură, nici nu sînt convins că am talent literar, am vrut să aştern pe hîrtie acele lucruri care simţeam că mă sufocă, care trebuiau spuse. Am observat că în ultimul timp tot mai mulţi oameni se întorc împotriva politicii, tot mai des aud critici la adresa clasei politice şi nu mă refer doar la România. Iar atunci cînd oamenii au astfel de sentimente faţă de clasa politică, ţîşnesc liderii charismatici, care mai tîrziu pot fi chiar dictatori. Cartea mea este o revendicare a politicii. Povestirile conţin foarte puţină ficţiune. Toate personajele există sau au existat. La fel şi evenimentele. Fără să-mi fi dat seama sau fără să-mi fi propus în momentele în care scriam, cartea este despre dictatura Pinochet. Un prieten mi-a atras atenţia asupra acestui fapt. Şi aşa este. Personajele sînt marcate de regimul de dictatură.

În privinţa carierei, cred că la fiecare două decenii, un om ar trebui să schimbe profilul, eu am 18 în diplomaţie. Nu ştiu dacă voi ajunge scriitor, dar ştiu că voi continua să scriu. Dar nu voi sta prea departe de politică. Chile trece acum printr-o perioadă grea, dar nu e deloc la pămînt. Să nu uităm că este printre puţinele ţări neafectate de criza economică. Cutremurul de 8,8 grade din Chile este, fără îndoială, o tragedie, a ucis peste 700 de oameni şi a distrus 1,5 milioane de case. Cel din Haiti, însă, mai mic, de 7 grade, a adus moartea a peste 50.000 de persoane şi rănirea altor 250.000. Credeţi că aici este vorba de constructori sau de politică? Fără îndoială, este vorba de politică. Cînd autorizezi o construcţie fără să ţii cont de riscurile seismice, adunarea morţilor ajunge la sume mari.

Scrisori de acreditare *reprezintă memorii sau o privire către istorie?*

Povestirile există pentru că trebuiau spuse. S-au întîmplat multe lucruri ciudate pe cînd scriam. Unele dintre ele n-au nici o explicaţie. De exemplu, în ziua în care a murit Pinochet, mă aflam la Bucureşti şi am fost anunţat că generalul Pinochet a murit. Firesc ar fi fost să mă bucur. Pinochet m-a trimis la închisoare, el a făcut mult rău generaţiei mele, însă nu m-am putut bucura. Cînd trăieşti foarte mult într-o dictatură care te marchează, acel dictator, acel regim devin parte din tine, şi cred că este valabil şi pentru români. Generaţia mea a fost foarte fericită luptînd împotriva dictaturii lui Pinochet. Aveam un ideal comun, o luptă comună. Pe vremea aceea, nici unul dintre noi nu se opunea regimului cu gîndul că vom ajunge eroi sau vom ocupa posturi înalte, că vom fi senatori sau ambasadori. Nimeni nu visa la aceste lucruri. Iar în seara aceea, cînd am aflat că Pinochet murise, m-am dus acasă şi m-am pus să scriu povestirea „Fum negru“. Mi-am imaginat că Pinochet nu va fi îngropat, aşa cum se obişnuieşte în Chile, fiind o ţară catolică, ci că va fi incinerat, o practică destul de rară în Chile. Şi mi-am imaginat că va fi incinerat la unicul crematoriu pe care îl cunoşteam, deşi erau mai multe. La puţin timp după ce am scris povestea, am aflat că, în realitate, Pinochet a fost incinerat chiar la acel crematoriu. Într-o altă povestire am scris, pe vremea cînd Michelle Bachelet era ministrul Sănătăţii, că ea devenea ministrul Apărării, iar mai apoi preşedintele ţării. În istoria Americii Latine nu existase nici o femeie care să conducă Ministerul Apărării şi foarte puţine au ajuns preşedinţi de stat. La puţin timp după ce am scris, Michelle Bachelet a devenit ministrul Apărării, iar apoi preşedinte. Nu am nimic în comun cu profeţii şi nu pot să dau o explicaţie logică acestor fapte.

Ce face generaţia care nu mai are un dictator de doborît? Îşi creează un ideal, cum ar fi să lupte împotriva încălzirii globale sau să lupte pentru ecologie?

Nu pot să-mi imaginez viaţa trăită între serviciu-mall-casă şi, de două ori pe an, concediu. Dacă am trăi să parcurgem doar acest drum, am fi precum peştii în acvariu. Important este să ai o idee, să ai un ţel care să conteze şi după ce nu mai eşti tu, să rămînă şi după moartea ta, să fie moştenirea pe care o laşi. Şi trebuie să fie un ţel comun cu al celor care gîndesc şi simt ca tine. Ştiu că pare un truism să spui că viitorul aparţine tinerilor, însă în puţine locuri pe unde am fost am văzut atîta forţă în generaţia tînără cum am văzut în România. Şi acest lucru este unul pozitiv, dacă tinerii converg către un ţel. Pot să-şi creeze idealuri sau pot lupta pentru cele deja trasate. Important este să o facă împreună şi să creadă în ele.

a consemnat Adriana NICA

PUBLICITATE

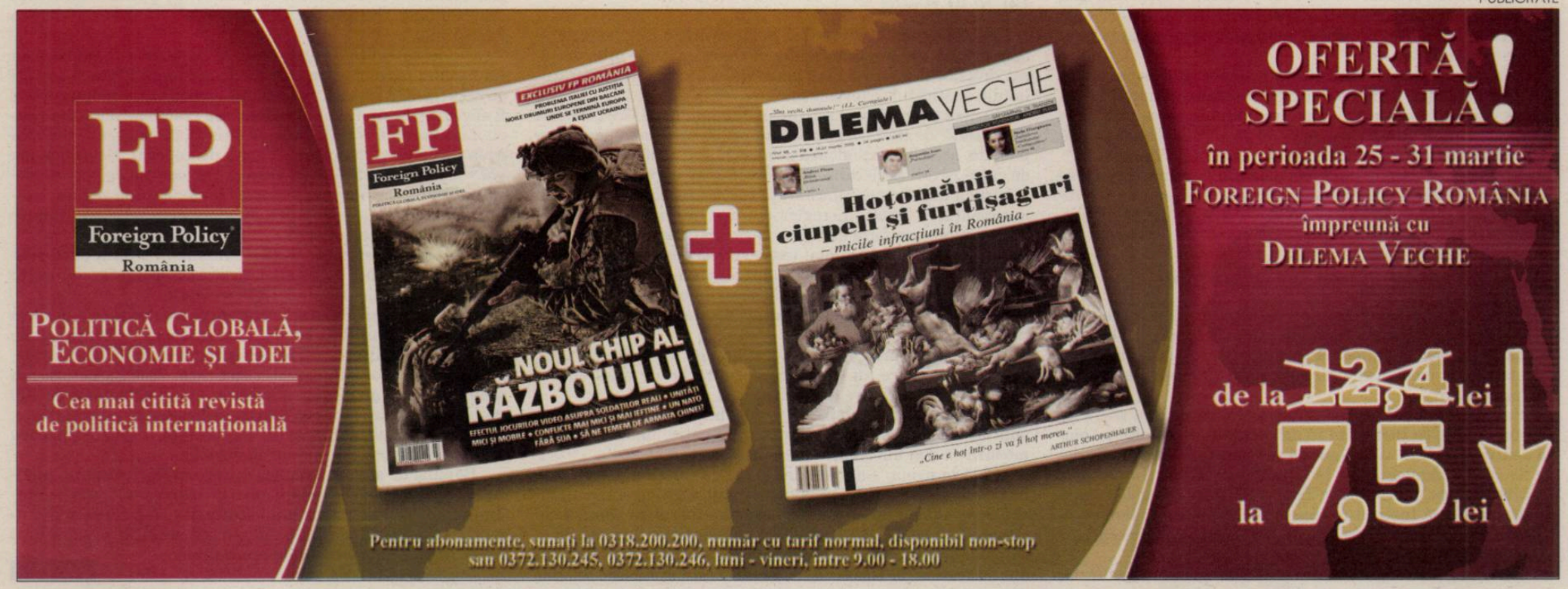

Stela GIURGEANU

Închiderea Institutului „Cantacuzino“

– o poveste pur românească –

La începutul lunii februarie, Agenţia Naţională a Medicamentului (ANM) a retras autorizaţia Institutului „Cantacuzino“, de punere pe piaţă a produselor injectabile şi pentru producerea vaccinurilor. Dar nu pentru că produsele n-ar (mai) fi corespuns standardelor, ci din pură birocraţie.

Pentru că nu deţine încă o arie GMP (norme de bună funcţionare), producţia de vaccin a Institutului „Cantacuzino“ e autorizată, anual, de către ANM, în urma unui control organizat după un audit prealabil în care se specifică ce mai trebuie făcut: renovarea spaţiului sau retehnologizare. Institutul îndeplineşte cerinţele, ANM-ul oferă autorizaţia. Un mecanism simplu care, anul acesta, nu se ştie de ce, nu a mai funcţionat. Anul acesta, spre surprinderea tuturor, controlul ANM a trecut peste indicaţii şi recomandări, direct la notificarea trimisă pe 8 februarie prin care se retrăgea brusc autorizaţia de funcţionare. Ce s-a întîmplat? La ora la care am scris articolul, nimeni nu avea o declaraţie clară. Pisica moartă e aruncată din curte în curte, ba că ANM-ul trebuia să notifice Institutul din timp, ba că viceversa, ba că de fapt autorizaţia n-a fost retrasă, ba că a fost retrasă... un întreg carusel de acuze şi retractări. Care e adevărul şi care e situaţia la momentul actual? Mai avem producător intern de vaccin sau nu? Şi, dacă nu, la ce scenariu apocaliptic ar trebui să ne aşteptăm?

E tipic românesc: avem ceva de calitate, de ce să nu-l stricăm? Despre Institutul „Cantacuzino“ ne aducem aminte din cînd în cînd, pe la cîte o inundaţie, o epidemie sau, Doamne fereşte, pe la cîte o pandemie. E bine să fie pe aproape, ne-am obişnuit cu el în postura de cavaler salvator. Problema cu cavalerii salvatori este că niciodată nu constituie tema grijilor noastre. De vreme ce misiunea lor e „să salveze“, de ce ne-ar interesa pe noi, „salvaţii“, de soarta lor? Au ei, la rîndul lor, nevoie de salvare – e o întrebare la care nici nu ne gîndim sau dacă o facem, o facem prea tîrziu, cînd nu mai putem decît constata pierderea lor.

Decret regal vs *decizie guvernamentală*

Institutul a fost înfiinţat în 1921 prin decret regal, ca „institut de importanţă naţională“, avînd ca scop principal „prepararea de seruri şi vaccinuri pentru combaterea boalelor contagioase“. Istoria a patentat valoarea Institutului, iar argumentul imbatabil de „producător intern“ l-a salvat pînă şi în perioada comunistă, cînd eticheta de „bombă bacteriologică“ în vecinătatea Casei Poporului a fost cît pe-aci să-i curme existenţa. Totuşi, a rezistat.

Declinul şi minimalizarea importanţei au început (culmea!) după Revoluţie, odată cu închiderea primelor arii de producţie de vaccin.

Dintr-un institut cu importanţă strategică, unul dintre cele 11 institute din lume care produc la ora actuală vaccin gripal, o comoară pentru străinătate, un sprijin real pentru OMS (Organizaţia Mondială a Sănătăţii), în prezent, pentru guvernanţii autohtoni, e doar un... producător. Dar nici acest statut nu e valorificat la maximum, arii de producţie fiind închise în detrimentul importului.

Prima arie de vaccin închisă, în 1992, a fost cea de vaccin antipolio, urmînd vaccinul antirujeolos. În 2008, aria de vaccin pentru combaterea tusei convulsive a avut aceeaşi soartă.

Nu s-au închis din cauză că nu au fost bune. Pur şi simplu, la nivel ministerial s-a decis importarea de vaccinuri polivalente – care teoretic ar fi acoperit cele trei vaccinuri –, cu toate că în lume, în ultimii ani, a început să se renunţe la această formă de vaccin.

„Nu consider că vaccinurile polivalente sînt foarte bune“ – declară doamna doctor **Monica Bălteanu.** „Vaccinul polivalent e o bombardare a sistemului imunitar, încă imatur la copii. De cînd s-a introdus, nu s-au făcut studii să se vadă răspunsul populaţiei infantile la componentele vaccinului.“

Cu toate acestea, la noi s-a considerat că e mai bine să se introducă vaccinul polivalent, în detrimentul produselor interne. Acelaşi lucru era să se întîmple şi anul trecut, cu vaccinul pandemic.

Dacă tot avem, de ce nu importăm?

Deşi Institutul „Cantacuzino“ se încadrează între cei şapte producători europeni de vaccin gripal sezonier şi 11 internaţionali de vaccin pandemic, deşi Institutul avea produs acest vaccin, la începutul lunii noiembrie 2009 s-a pus problema importului.

Secretarul de stat Streinu-Cercel a susţinut, cu trei săptămîni înainte ca Institutul să dea drumul vaccinului pe piaţă pentru România, că trebuie să se importe 600 de mii de doze de vaccin pandemic, de la GlaxoSmith Kline. Importul a fost totuşi oprit, preşedintele Traian Băsescu ieşind la rampă cu declaraţia că Institutul avea la ora aceea un milion şi jumătate de doze controlate deja de ANM, drept pentru care pe 26 noiembrie au plecat primele doze în ţară.

Ulterior însă imaginea Institutului a fost din nou atacată, tocmai prin acest vaccin pandemic. S-au vehiculat zvonuri că nu e bun, că după 20 de ani vor apărea complicaţii, că are un adjuvant care poate declanşa cancer... „Nu e nimic adevărat“ – declară Monica Bălteanu. „E un produs la fel de bun ca toate celelalte, ca vaccinul gripal sezonier, nu are nici un adjuvant, pentru prepararea sa e folosită aceeaşi tehnologie pe care o folosim de ani de zile. Noi ne-am vaccinat, ne-am vaccinat şi familiile şi nu e nici un pericol.“

Atacurile şi frecuşurile de acest tip subminează însă imaginea Institutului, dînd apă la moară eventualelor „decizii ministeriale“ de import sau, mai grav, de închidere a ariilor de producţie. Rămîne totuşi nedumerirea naivă: de ce?

Ping-pong oficial

Ieşit de sub tutela Ministerului Sănătăţii, printr-o Hotărîre Guvernamentală, în prezent Institutul se autofinanţează. Totuşi, ministerul are putere decizională, numindu-l, prin lege, pe directorul Institutului. Un soi de paradox care n-ar fi comentat dacă lucrurile ar merge bine sau dacă acest soi de control guvernamental ar avea la bază o monitorizare benefică a activităţii şi a investiţiilor manageriale.

Am solicitat oficial un interviu cu actualul director al Institutului, dl **Radu Iordăchel.** Din cauza lipsei de timp, a unui simpozion sau cam aşa ceva, interviul n-a avut loc. Am primit doar cîteva declaraţii din partea Şefului Serviciului Relaţii cu Publicul şi Comunicare din cadrul Institutului, dl **Mircea Panait.**

Pe scurt, acesta mi-a spus prompt: „Contrar zvonurilor din mass-media, asupra Institutului «Cantacuzino» nu planează nici o problemă reală. Nu ni s-a retras nici o autorizaţie. Autorizaţia de producţie se obţine pentru patru ani, în consecinţă se reînnoieşte la acest interval. Autorizaţia precedentă a expirat în decembrie 2009. Ca atare, ne aflăm spre sfîrşitul procedurii de re-obţinere a autorizaţiei. Institutul a fost înfiinţat în 1921 şi se descurcă foarte bine de atunci“.

Contrariată, pentru că declaraţiile oficiale, atît din partea directorului ANM, cît şi din partea directorului Institutului «Cantacuzino» depăşeau „zvonistica mass-media“, pentru că deja aflasem starea lucrurilor de la firul ierbii, de la oamenii din institut şi depăşind stadiul de informare din mass-media, am insistat cu întrebările, referindu-mă la fapte concrete şi de netăgăduit.

Dl Mircea Panait a revenit, la fel de prompt, asupra declaraţiilor anterioare: „Există mai multe categorii de autorizări“ – a spus. „În primul rînd, autorizaţia generală de producţie, apoi autorizaţia pentru fabricaţia fiecărui produs şi, nu în ultimul rînd, autorizaţia de punere pe piaţă a fiecărui lot dintr-un anumit produs. ANM face foarte bine că ridică ştacheta calităţii. Este în favoarea consumatorilor produselor fabricate de noi. Pe de altă parte, trebuie să înţeleagă că dotările costă şi că atunci cînd o instituţie este strategică pentru ţară, trebuie să fie sprijinită şi înţeleasă în demersurile sale. Drept urmare, la întrebarea de ce nu s-a prelungit automat autorizaţia vă poate răspunde numai preşedintele Agenţiei Naţionale a Medicamentului. Pentru moment, producţia de seruri şi vaccinuri este oprită, dar Ministerul Sănătăţii caută să ne ajute să soluţionăm problema dotărilor cerute de ANM.“

La firul ierbii

„La ora actuală, nu se mai produce nimic. Nici aria de fiolaj nu a mai primit autorizaţia de funcţionare“ – mi-a declarat dna doctor Monica Bălteanu, vicepreşedintele sindicatului din Institutul „Cantacuzino“.

Pentru că Institutul nu are arie de producţie GMP, ci una „like GMP“ de cînd s-a pus pentru prima oară problema să se închidă, acesta funcţionează pe baza autorizaţiei anuale date de către ANM. În fiecare an, ANM-ul vine în control, face un raport cu lista de neconformităţi, care se rezolvă, prelungind autorizaţia în funcţie de reglementarea ulterioară. Un mecanism simplu, conform cu legea, care ani de zile s-a respectat întru totul. Ce s-a întîmplat însă acum şi de ce licenţa s-a retras direct, fără organizarea în prealabil a unui audit firesc şi obişnuit deja? „A fost un şoc şi pentru noi, am colaborat de zeci de ani, foarte bine cu ANM-ul“ – a declarat dna Monica Bălteanu.

Pe de altă parte, ANM-ul pretinde că nu poate divulga, deocamdată, care au fost neconformităţile de anul acesta care au dus la ridicarea autorizaţiei...

Un mister, o bramburească totală, birocratică, cu substrat politico-economic... deocamdată nu se ştie, iar oamenii în măsură să dea informaţii nu o fac.

Pînă la urmă, s-a ajuns la un soi de compromis: un proiect pe termen scurt, pînă la finele lunii martie, pentru dotările cu echipament corespunzător. „S-a lucrat cu Ministerul Sănătăţii şi cu ANM-ul, s-a făcut necesarul de urgenţă de echipamente. Prin Minister se vor debloca nişte bani din fondul de rezervă al Guvernului, în jur de un milion de lei, dar

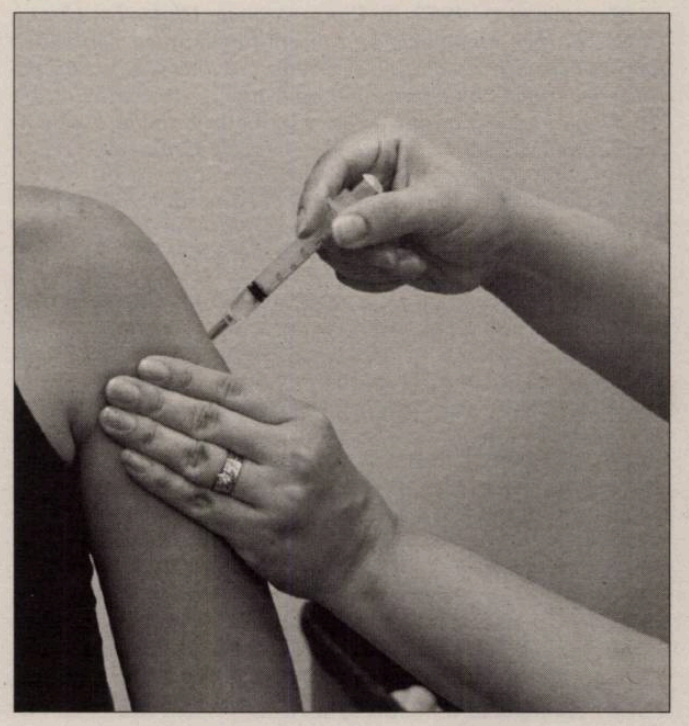

va trebui şi noi să susţinem cu un milion din bugetul Institutului. Totuşi, sînt mai mult ca sigură că vom primi această autorizaţie.“

Lucrurile n-ar fi ajuns aici. În urma unui proiect cu Banca Mondială, derulat prin Ministerul Sănătăţii, trebuia să existe deja o arie certificată GMP. De ce încă nu există? Urmînd firescul nefirescului, „nu se ştie de ce“. Firma belgiană care a cîştigat licitaţia Băncii Mondiale şi care trebuia să facă proiectul de amenajare a întîrziat. Noul termen: sfîrşitul lunii decembrie 2010.

Pînă atunci însă, fără autorizare, cu posibila închidere a ariei de vaccin, Institutul ar fi în pericol să-şi închidă porţile definitiv. Iar asta, în timp, ne-ar pune pe toţi în pericol.

Fără Institut?

În 2006, în urma inundaţiilor din vestul ţării a izbucnit un focar epidemic de rujeolă. S-a apelat de urgenţă la Institut, care a avut vaccinul, iar focarul a fost limitat. Asta nu se mai poate întîmpla la ora actuală, pentru că aria de producţie a vaccinului antirujeolos a fost închisă.

Şi odată ce închizi o arie, producţia e foarte greu de reluat. În primul rînd pentru că personalul specializat dispare. În acelaşi timp, vorbim şi de costuri enorme, pentru că redeschiderea înseamnă de fapt că iei totul de la zero pornind de la studiile preliminarii (un studiu preclinic al unui vaccin gripal sezonier pentru un adult costă 600 de mii de euro, iar pentru un copil – 900 de mii).

Putem spune: asta e, importăm. Dăm mai mulţi bani, chiar dacă nu face. Dar sînt vaccinuri care nu pot fi importate, ca BCG-ul. „Din cauza tulpinii pe care noi o folosim de zeci de ani, tuberculoza s-a ţinut în frîu foarte mult. Acum, din cauza condiţiilor socio-economice, se pare că incidenţa cazurilor este destul de crescută“ – declară aceeaşi Monica Bălteanu.

Ce ne aşteaptă, totuşi, dacă ANM-ul nu va autoriza la finele lunii redeschiderea ariilor de producţie? Vom fi nevoiţi să recurgem la import. Şi deşi unele vaccinuri din import vor fi eficiente, la altele vor putea apărea reacţii adverse din cauza incompatibilităţii. În plus, în situaţii de criză, nu vom mai avea de unde să importăm. Vom fi descoperiţi. De asemenea vor reapărea boli ţinute în prezent sub control de vaccinurile Institutului, căci nu vom mai avea un for care să vegheze starea de sănătate a populaţiei, să monitorizeze şi să limiteze posibilele focare de infecţii.

„Nu ne vor ierta generaţiile viitoare şi istoria dacă vom închide Institutul!“ – a spus pe vremuri, pompos, ministrul interimar al Sănătăţii, Ionel Blănculescu.

„Sîntem, în primul rînd, cetăţeni ai acestei ţări“ – declară angajaţii Institutului. Nemotivaţi financiar – preşedintele sindicatului, **Dumitru Viezureanu,** declarînd că salariile, sub nivelul celor din reţeaua sanitară, sînt îngheţate din ianuarie 2008 (un muncitor calificat avînd un salariu de 700 de lei) – angajaţii nu cer măriri salariale, ci, cu prioritate, salvarea Institutului, a cărui importanţă o conştientizează ca fiind deasupra intereselor materiale.

Rămîne de aşteptat replica guvernanţilor: avem un institut, ce facem cu el? Îi redăm aura de odinioară, transformîndu-l în obiectiv de importanţă strategică, sau ridicăm din umeri, lăsîndu-l să piară, în dulcele stil mioritic, preferînd să investim în import, în loc de producător?

Ştiri nebăgate în seamă

● **Arme nemţeşti pentru Grecia.** Nici un stat membru al UE nu investeşte mai mult în armament decît Grecia. Şi nici o ţară nu-şi permite atît de puţin ca Elada, înglodată în datorii externe şi într-o recesiune profundă. 4% din PIB-ul grecesc e direcţionat spre bugetul Apărării. Majoritatea statelor UE cheltuie pentru Armată între 0,5%-1%. Şeful Guvernului, Giorgos Papandreou, a admis de-abia săptămîna trecută acest dezechilibru, pe cînd mii de medici se pregăteau să declanşeze greva, ca să obţină un buget adecvat pentru Sănătate. Bugetul exagerat de mare pentru Armată nu e o chestiune de conjunctură: Grecia cumpără, de ani buni, echipamente performante, avioane de luptă, submarine. Furnizori de încredere sînt în primul rînd companiile din Germania şi Franţa. Care, bineînţeles, ar livra chiar şi mai multă marfă, dacă ar putea. De pildă, avioane de tip Eurofighter, pentru care Grecia îşi tot manifestă, de cîţiva ani, interesul. Un client încă şi mai bun decît Grecia pentru companiile acestea e Turcia – cel mai mare importator de arme nemţeşti. Două ţări de la Marea Egee – ambele membre NATO – se înarmează ca să se apere (sau să se atace) reciproc. NATO nu le-ar putea interzice celor două ţări să mai cumpere armament. Şi nici – cu atît mai puţin – să interzică Germaniei să vîndă echipament militar. Problema care ar trebui să se pună în interiorul Uniunii Europene este: de ce ar fi Germania dispusă să finanţeze datoria externă a Atenei? Dacă Guvernul grec intră în faliment de-a binelea, n-o să mai cumpere armament din Germania. Şi s-ar putea ca nişte sute sau mii de oameni să-şi piardă locul de muncă. Ceea ce ar fi nasol. Dar ar fi mai cinstit decît să plăteşti din banii contribuabilului german arme pentru Grecia. (după *Süddeutsche Zeitung)*

● **Invazie a Rusiei în Georgia. La televizor.** Un post de televiziune georgian bagă spaima în populaţie difuzînd un fals buletin de ştiri despre o iminentă invazie a armatelor ruseşti. Postul privat Imendi a prezentat săptămîna trecută imagini surprinse la invazia din august 2008, anunţînd că tancurile ruseşti sînt în drum spre capitala Tbilissi şi că aviaţia ar fi bombardat deja ţinte strategice, precum porturi sau aeroporturi. În reportaj se mai spunea că anumiţi lideri ai opoziţiei s-ar fi aliat cu ruşii şi că ar fi îndemnat populaţia şi soldaţii georgieni să fraternizeze cu forţele de eliberare (de fapt, de ocupaţie). Un scurt avertisment difuzat înaintea acestui reportaj indica faptul că e vorba de o „simulare", însă reportajul în sine nu conţinea nici un indiciu că ar fi o ficţiune.

Ziarele locale menţionează că în urma difuzării acestei false ştiri, numărul de apeluri la serviciile de urgenţă au crescut considerabil: atacuri de panică, crize cardiace, leşinuri etc. La Gori, oraşul cel mai afectat de războiul din 2008, sute de locuitori au luat cu asalt magazinele pentru a se aproviziona cu produse de strictă necesitate. Iar liniile telefonice s-au blocat din cauza suprasolicitării.

Postul de televiziune a fost aspru criticat atît de oameni politici apropiaţi puterii cît şi de lideri ai opoziţiei. Purtătorul de cuvînt al preşedintelui Mihail Saakaşvili a afirmat că redacţia ar fi trebuit să explice clar că e vorba de un fals buletin de ştiri. Pe de altă parte, reprezentanţii opoziţiei au acuzat puterea că ar fi aprobat deliberat acest reportaj în scop propagandistic. (după *Libération)*

Cu ochii-n 3,14

OK, ACCEPTĂM CĂ POŢI CITI PE ZIDURI ŞI ALTE PERCEPŢII DESPRE MATERIA ONTOLOGICĂ. DAR ATUNCI CUM DEMONSTRAŢI CĂ NU SE VOR MAI FABRICA AMINTIRI?

● De curînd, într-o însorită zi de primăvară, mergeam pe DN1 şi ocoleam nenumăratele gropi apărute în ultimele luni ca urmare a combinaţiei dintre iarna grea şi asfaltul prost. Mi-a venit în minte o întrebare simplă: cu ce se ocupă oare cei de la administraţia drumurilor dacă nu astupă nici măcar gropile de pe DN1? Ştiu că Radu Berceanu a zis că a dat toţi banii la deszăpezire şi că nu mai are şi pentru reparaţii. OK, acceptăm că banii s-au terminat. Dar atunci ce mai au de făcut ministerul şi agenţiile de resort? De ce nu pleacă toţi acasă pînă se mai adună alţi bani? (**A. M.**)

● Cînd ieşi din Bucureşti cu trenul şi te uiţi pe geam la deprimantul peisaj industrial, poţi citi pe ziduri toate obscenităţile extreme inventate de poporul român, cu pretextul de a susţine o echipă de fotbal sau alta ori fără nici un pretext, doar din dorinţa de a scrie porcării pe pereţi. Printre atîtea „M... Steaua!", „P..." şi „Hai Rapid!", la un moment dat, poţi vedea, scris mare şi îngroşat: „Te iubesc!". Poate că nu sîntem încă iremediabil pierduţi. (**A. P.**)

● Despre poporul român am învăţat, printre altele, la şcoală, că e paşnic şi ospitalier. În lumea largă de azi circulă şi alte percepţii despre el (noi): „Românii? Criminali!" – a spus, tranşant, într-un soi de esperanto, un şofer de taxi (de naţionalitate incertă) din Viena. (**I. P.**)

● Michel Onfray se întreabă (retoric) în ultima sa carte, care tocmai stă să apară în Franţa: „Dacă Freud a fost un *aventurier,* gata de orice pentru a obţine celebritatea şi bogăţia, gloria şi reputaţia; dacă pretenţia de a fi un om de ştiinţă legitimat prin clinica medicală ascundea propunerea subiectivă, personală şi autobiografică a unei psihologii literare; dacă psihanaliza a falsificat rezultatele clinice cu scopul de a disimula anumite eşecuri ale dispozitivului său analitic; dacă descoperim în gîndirea freudiană materia ontologică a unei falocraţii misogine şi homofobe, iar nu o gîndire de eliberare sexuală, *atunci cum să explicăm succesul lui Freud, al freudismului şi al psihanalizei vreme de un secol?*". Merită să duci la capăt o analiză pe divan ca să răspunzi la ditamai întrebarea... (**S. S.**)

● Am văzut o scenă stranie la Springtime. La o masă stăteau o tînără durdulie şi un domn „obosit" şi prost îmbrăcat, ceva între boschetar şi beţiv de cursă lungă. La un moment dat, tînăra, care îi tot flutura prin faţă nişte hîrtii scrise, a ţipat la el, enervată de-a dreptul: „Nu înţeleg ce aveţi toţi cu Cărtărescu?! Oriunde se duce e apreciat şi recunoscut... pe cînd voi cum demonstraţi că sînteţi scriitori?". Doi puşti au pufnit în rîs şi şi-au dat ochii peste cap. Mi-am amintit fără să vreau de anii '90, cu tot marasmul, boemia şi incertitudinile lor. (**A. P.**)

● O ştire zice că nu se vor mai fabrica ţigările „Carpaţi": fabrica de la Sfîntu Gheorghe a fost închisă. Ştiu, fumatul dăunează grav sănătăţii, dar în calitatea mea de fost şi îndelung fumător de „Carpaţi" nu pot pentru ca să rămîn pasiv. Aşa încît îi rog pe alţii ca mine să scrie – după gust, timp şi chef – „amintiri de pe cînd fumam Carpaţi". Trimiteţi textele pe mircea.vasilescu@satiricon.ro şi mă angajez să le public pe cele mai interesante. Mai ales că de luna viitoare vom avea un site nou... (**M. V.**)

● Atunci cînd am făcut *Dilema veche* ni s-a spus de către oameni pricepuţi în ştiinţa brand-ului (da, există, ce vă miraţi!) că nu e bine, că tot ce e „vechi" *sucks*. Acum există Cotidianul Vechi, Ziua Veche, Trupa Veche. Şi dacă tot sîntem la vechituri, vă recomand şi http://firme-vechi.

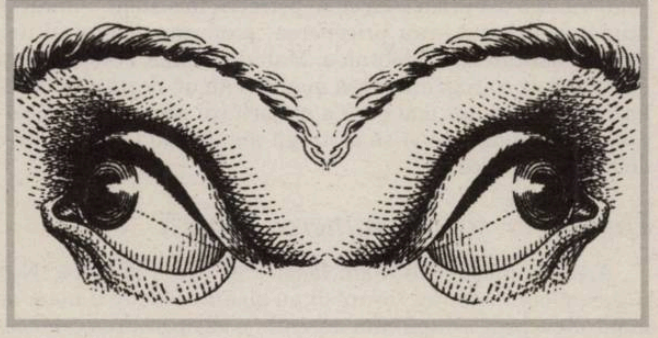

blogspot.com/, un loc unde găsiţi fotografii cu firme vechi, din acelea pe cale de dispariţie, de la magazinele din comunism. Mi-au plăcut: „Sifoane", „Reparaţii ochelari", „Andreaua", „Amintiri". Ce se vindea la „Amintiri", că nu mai ţin minte? (**C. G.**)

OK, SE CONFIRMĂ PREVIZIUNILE AMARE. DAR ATUNCI CUM DEMONSTRAŢI EŞECUL ATÎTOR DELICATESE TOT MAI IEFTINE?

● Cunosc tot mai mulţi pesimişti care, în clipele, deloc rare, cînd li se confirmă previziunile negre, sînt mulţumiţi şi chiar încîntaţi. (**R. C.**)

● Vinerea trecută, Oltchim Rm. Vîlcea a învins pe Hipo Viena cu 32-17 şi a ajuns în semifinalele Ligii Campionilor la handbal feminin. Reproduc acest rezultat din nostalgie pentru băieţelul care am fost şi care, toată copilăria lui, a suferit şi a vărsat lacrimi amare prin tribunele Sălii Sporturilor „Traian" din Rm. Vîlcea pe cînd Chimistul, apoi Oltchim lua bătaie în mod regulat de la această Hipo, coşmarul oricărui microbist vîlcean. (**M. C.**)

● Nu ne bucurăm pe cît s-ar cuveni de eşecul unei idei îngrozitoare: s-a spus un „Nu" hotărît şi oficial tîmpeniei care propunea să se desfiinţeze ofsaidul în fotbal. Dl Blatter, preşedintele FIFA, aşa ar fi vrut, ca să se marcheze cît mai multe „boabe" pe lume. Cum să fi trăit fără ofsaid în fotbal? Mai ales la noi, la români, unde „dacă a fost sau nu (ofsaid)" este singura întrebare care, zile şi nopţi, o sfidează pe cealaltă, aia tot cu „dacă a fost sau nu", se ştie ce. (**R. C.**)

● Un ONG francez pe nume Mişcarea împotriva Rasismului şi pentru Prietenia între Popoare a prezentat Guvernului din Hexagon un raport privind blogurile extremiste. Toate bune şi frumoase, numai că printre blogurile propuse pentru monitorizare se numără şi cele *pro-life* (anti-avort) – care, deşi au o idee fixă, nu pot fi numite nici pe departe periculoase pentru societate. Alt motiv de monitorizare este un aşa-numit „etno-diferenţialism", termen neexplicat foarte clar: dacă afirmi pe un blog că englezii sînt diferiţi de chinezi, de exemplu, prezinţi semne incipiente de fascism? Problema cu astfel de abordări este că, din cauza atîtor piste false, cînd întîlneşti extremişti adevăraţi, e posibil să nu-i mai recunoşti. (**M. Ş.**)

● Dacă într-un restaurant de fiţe din Sinaia, cu delicatese argentiniene şi neozeelandeze, comanzi o friptură mare (cea mai mare, de vită argentiniană, costă 81 de lei), vei primi halca de carne trîntită pe farfurie, pur şi simplu, fără garnitură – asta comanzi separat –, dar cu multă Vegeta pe deasupra. Căci la noi şi exoticul prinde gust mioritic. (**S. G.**)

● Se scumpesc computerele. Pentru prima dată, după ce decenii la rînd au fost, de la an la an, tot mai ieftine. Din cauza recesiunii şi a monedei euro slabe, tehnologia nano o să se vîndă la preţuri mega. (**M. M.**)

OK, SPAŢIUL EUCLIDIAN E LA PĂMÎNT. DAR ATUNCI CUM DEMONSTRAŢI CĂ UN SINGUR LUCRU RAR SE VA ABATE ASUPRA LUMII NEPOTRIVITE?

● Pi (π) este una dintre cele mai importante constante matematice. Valoarea constantei este egală cu 3,14 în notaţia zecimală obişnuită şi reprezintă raportul dintre circumferinţa şi diametrul cercului în spaţiul euclidian. Pe 14 martie (3.14, după notaţia americană a datelor) a fost ziua Pi. Iar Google şi-a schimbat special înfăţişarea pentru a o sărbători. Salutăm iniţiativa şi promitem să rămînem în continuare cu ochii-n 3,14. (**M. M.**)

● Vremuri grele, şomajul e-n floare, economia la pămînt. Un amărît zice la televizor, cu năduf: „Noi de două zile umblăm să muncim, că n-avem unde să muncim. Sîntem nişte rîsuri, ne dă afară pe noi ca să stea ei sus". (**D. S.**)

● La 28 de ani de la despărţire, trupa ABBA va intra în Rock and Roll Hall of Fame (spre entuziasmul celor patru fani declaraţi de la *Dilema veche:* C.P.-Bădescu, a.l.ş., Dan Stanciu şi cu mine). Un singur lucru mai am de adăugat: „The Winner Takes It All". (**M. C.**)

● Trupa Pink Floyd a cîştigat procesul cu casa de discuri EMI, căreia i-a interzis să mai vîndă, în format iTunes, cîntece individuale, considerînd că albumele lor sînt un tot artistic unitar şi trebuie comercializate ca atare. Un gest rar de apărare a integrităţii artistice care-l ruşinează pe piratul de muzică din mine. (**M. C.**)

● Sabrina Sforza Galitzia, o cercetătoare italiană, susţine că sfîrşitul lumii ar urma să se producă în 4006. Unele indicii din faimoasul tablou „Cina cea de taină" a lui Da Vinci ar arăta faptul că, pe 21 martie 4006, un „potop universal" se va abate asupra lumii întregi şi va dura pînă pe 1 noiembrie acelaşi an, cînd... gata! Să nu facem însă nazuri, mai este mult pînă în 4006. Ţin să-i mulţumesc pe această cale dnei cercetătoare de la Vatican pentru că mi-a luat o piatră de pe inimă. Nu că m-aş aştepta să trăiesc o veşnicie, dar parcă 2012 era un pic cam aproape. (**R. T.**)

● Pe strada mea a apărut un afiş publicitar al unei firme care oferă „servicii funerare non-stop". M-am liniştit: de acum înainte, nu mai e o problemă să mori la ore nepotrivite. (**M. Ş.**)

Károly VEKOV

De unde ni se trage?

Zi de zi asistăm cu uluire la „evenimente“, evenimente care surprind, în primul rînd, prin inconsecvenţa protagoniştilor, inconsecvenţa argumentării şi, în consecinţă, neloialitatea participanţilor din viaţa politică faţă de sarcinile pe care şi le-au asumat, uneori chiar faţă de partidul din care fac parte. Ceea ce surprinde este elementul versatil, mişcările browniene uneori incalculabile din viaţa politică, variabile mai cu seamă în urma alegerilor, fie prezidenţiale, fie generale, fie din cadrul unor partide. Ceea ce se poate observa este nu numai o neloialitate personală, uneori chiar de grup, dar totodată o instabilitate ideologică atît a unor partide politice, cît mai ales a unora dintre membrii acestora. Aceste evenimente ne duc cu gîndul nu numai la efectele nefaste şi neaşteptate ale sistemului de vot zis uninominal, nemodelat în prealabil de specialiştii partidelor şi care a îngroşat artificial rîndul eligibililor, uneori scoşi din mînecă, din eşantionul doi sau trei, şi insuficient verificaţi. Din contră, dincolo de elementele locale specifice şi subiective, mişcarea browniană incalculabilă deja invocată a personajelor vieţii politice româneşti a dus la apariţia unor aşazişi politicieni de partid, care au dat chix într-un interval neaşteptat de scurt, odată cu seismele din cadrul partidelor. Vina a fost şi a lor, dar mai cu seamă a partidelor.

Caracterul oligarhic al partidelor româneşti

Dincolo însă de aspectele ce ţin de persoane, de mobilitatea lor politică circumscrisă de labilitatea lor, determinată nu numai de factori de orgoliu, dar mai ales de considerente în esenţă economico-financiare sau de carierism, reţine atenţia şi incoerenţa cauzelor invocate la care recurg aceste personaje din viaţa politică. Fenomen care dincolo de consistenţa argumentării ne duce cu gîndul, dacă se mai poate vorbi de aşa ceva după 20 de ani de la evenimentele din 1989, la consistenţa şi stabilitatea intrinsecă a structurilor de partid din România.

Fără a ne ancora în consecinţele nefaste ale aplicării neverificate a legii electorale pentru toate partidele, fapt care ar impune de pe acum, şi nu în ultima clipă, modificarea ei, am dori să atragem atenţia asupra unui aspect ce ţine eminamente de bucătăria partidelor şi care duce la esenţa fenomenelor politice contemporane. Este vorba de modul cum au fost desemnaţi viitorii protagonişti ai vieţii politice de către partide (sau cel puţin majoritatea lor). Este vorba de sistemul ce rezultă din caracterul oligarhic al majorităţii partidelor din România. Nu caracterul deranjant al termenului este cel care impietează în primul rînd, ci realitatea pe care o reflectă. Căci sistemul este unul moştenit, un dirijism ierarhic, neargumentat, impus „cu forţa“, care emană de fapt de la o mînă de oameni care decid mişcările partidului. Nu dorim să analizăm şi să mai dovedim urmările nefaste ale acestui caracter oligarhic, care poate fi demonstrat uşor şi cu foarte multe exemple. Găştile alese şi cele rămase pe dinafară vorbesc de la sine, inclusiv plecările din partide, dintr-o tabără în alta, mai ales după alegeri. O mînă de oameni, invocînd şi repetînd la nesfîrşit cuvîntul de vrajă „democraţie“, decid şi aleg, prin mecanisme bine puse la punct, ortaci, supuşi, marionete, care să le asigure puterea şi pentru ziua de mîine. Dacă ar fi vorba despre o elită bine specializată, poate n-am zice nimic. Dar, de fapt, este vorba, de cele mai multe ori de o adunătură de aceeaşi teapă, gata să execute ce i se comandă (ce i se insuflă), căci altfel... rămîne pe dinafară, amatoare de tot ceea ce poate oferi puterea, chiar şi din opoziţie (poziţie politică şi socială, anumite avantaje băneşti, dar mai ales spaţiu de mişcare şi influenţare).

De unde acest sistem dirijist? Să nu vă vină să credeţi! Îl avem moştenire de la tovarăşii de dinainte de '89. În vestitul partid se alegeau oameni pe sprînceană, pe baza unor criterii ce ţineau cont permanent de raporturile de forţă şi de luptele interne ce se purtau veşnic între cadrele de nădejde. Incapacitatea de a rezolva problemele efectiv şi dorinţa de a păstra măcar aparenţele (economice, sociale, politice şi chiar culturale) au dus la o luptă acerbă, care dorea să ţină sub control acele aparenţe repetate demagogic la nesfîrşit de către propaganda de partid. Şi au reuşit decenii de-a rîndul, perfecţionînd metodele de păstrare ale puterii şi ale aparenţelor. Căci *puterea* erau totul. Pentru asta erau în stare să se sacrifice tovarăşii între ei, după cum îi sacrificau şi mai vîrtos pe cei care se găseau pe dinafară, dar realizau sau chiar atrăgeau atenţia asupra a ceea ce se petrecea în sistem. Calităţile fundamentale nu erau priceperea, profesionalismul şi nici măcar loialitatea, ci fidelitatea. Mai mult chiar, aceşti ahtiaţi ai puterii de o aroganţă crasă manifestau un dezinteres total faţă de situaţia tot mai grea a majorităţii societăţii şi încercau să o escamoteze şi să distragă atenţia de la ea printr-o demagogie zilnică.

Un singur scop: obţinerea puterii

Această moştenire n-am lăsat-o în urma noastră. Nici n-aveam cum, căci tot tovarăşii au clădit societatea nouă de după „Revoluţie“, după cum au vrut (şi cu aprobarea celor care ne-au monitorizat). Se pot urmări pas cu pas evenimentele politice, spre a surprinde justeţea observaţiei noastre. Inclusiv marea realizare a pluripartitismului românesc, cu cele 218 partide ale sale, a servit la obţinerea şi păstrarea puterii de către aceiaşi. Ar fi interesantă o analiză a conducerii originare şi de mai tîrziu a acestor partide şi a apartenenţei lor politice sau instituţionale de bază sau iniţiale (chiar de dinainte de decembrie 1989). S-ar demonstra că aceeaşi gaşcă, doar aparent mai numeroasă, a pus mîna pe acele partide şi pe conducerea lor. Chiar şi partidele istorice erau sau au ajuns curînd sub control, esenţial fiind să nu facă ceva neaşteptat şi de nereparat. Într-un timp relativ scurt, partidele politice au ajuns să fie cît de cît sub control sau într-o stare de bulversare şi de lupte intrinsece suficient de puternice spre a nu periclita interesele celor care deţineau puterea. Reflexele de odinioară au continuat să funcţioneze şi după 1989. Mai mult chiar, mrejele puterii de odinioară, bine experimentate, i-au cuprins chiar şi pe cei neavizaţi. Puterea oferea un statut politic, un statut social şi mai cu seamă oferte economice. La toate acestea foarte puţini au rezistat – dintre cei nou veniţi, căci cei vechi aveau deja reflexele formate. Puterea politică şi tot ceea ce însemna ea în România din ultimii 20 de ani reprezentau ţelul suprem spre care tindeau cei ce ştiau ce le poate ea oferi. Poziţionarea şi lupta cînd mocnită, cînd în văzul lumii din partide a însemnat totul, iar ideologia a ajuns într-un plan secund, dacă nu şi mai departe. Astfel s-au conturat grupări purtînd pancarte şi etichete care mai de care mai pompoase, legitimizatoare, dar în spatele cărora lucra un singur scop: obţinerea şi păstrarea puterii. Totul a fost subordonat acestui scop, interesele de partid, interesele ţării, considerentele morale etc.

Cei 20 de ani care au trecut au însemnat doar o permanentă poziţionare, nu în funcţie de starea ţării, nici chiar a partidului, ci în primul rînd o poziţionare în funcţie de raporturile de forţă din interiorul partidului în cauză. Şi arareori şi în funcţie de raporturile politice mai generale ale ţării. Moştenirea de dinainte de '89 a exclus orice cristalizare ideologică esenţială din cadrul partidelor. S-au pierdut în bună parte şi temeiurile ideologice afişate iniţial. De aici s-a ajuns la relativizarea aspectelor ideologice, inclusiv a categoriilor/conceptelor politice clasice, cum ar fi „dreapta“ sau „stînga“ şi tot ceea ce derivă din acestea, cum ar fi bunele maniere „politice“ în uzanţă în statele din Vest. Din această cauză nu se pot regăsi trăsăturile politice clasice în măsurile luate şi preconizate de partidele din România. Căci aceste partide, poate cu excepţia respectabilă a liberalilor din zilele noastre, au rămas în aceeaşi barcă, vîslind către putere, şi nu către o fundamentare şi clarificare ideologică.

Ierarhia artificială din cadrul societăţii, fundamentată pe cultul nerecunoscut al puterii, a creat o stare de contraselecţie în cadrul partidelor, care s-a transmis şi către societate prin încrengăturile dintre societatea politică şi cea civilă. De aici e doar un pas către amoralitate faţă de realităţile societăţii.

Revenirea la valorile politice clasice

Caracterul de tranziţie al epocii pe care o trăim, care ne duce în continuare dincolo de termenul prevăzut de Brucan, agravează şi mai mult situaţia actuală, mai sus prezentată, a partidelor din România. Lipsa unor criterii şi categorii etice care să funcţioneze în România, inclusiv în domeniul politic, ne lipseşte de ultima şansă care ar putea duce efectiv la o reformă a vieţii politice. Sîntem martori la nerespectarea unor categorii morale clasice, la refuzul de a le aplica ţinînd cont, de astă dată, foarte serios de tradiţiile unor democraţii avansate. Fără doar şi poate că există probleme cu o serie de parlamentari, dar nu cu întreg Parlamentul; sînt probleme cu o serie de politicieni, dar dincolo de *errare humanum est*, totul îşi trage esenţa de la origini, adică de la partide. Căci ele şi-au ales parlamentarii, ele stabilesc regulile de joc. Dacă ele nu vor sau nu reuşesc să se reformeze şi să impună o grilă etică şi de comportament politic care să se ghideze după tradiţiile şi categoriile ideologice şi morale asumate pe făgaşul normelor politice europene şi nu est-europene, nimic nu se va schimba în ţară, nici starea economică generală (ieşirea din ciză), nici nu se va ajunge la modernizarea efectivă a ţării. Doar renunţînd la tradiţia puterii moştenită din trecut, inclusiv din comunism, va avea şanse România să-şi dovedească potenţialul, vitalitatea şi capacitatea de modernizare. Numai prin revenirea la tradiţiile şi valorile politice clasice, inclusiv ale unor partide istorice româneşti, prin confruntarea cu analiza situaţiei reale şi de fapt a României şi prin luarea măsurilor ce se impun din această situaţie, punînd la o parte goana după putere şi orientarea după categoriile clasice morale, România va avea şansa de a ieşi din impas, revenind la făgaşul ei istoric, chiar şi nou, la o adică.

***Károly Vekov** este conferenţiar la Facultatea de Istorie şi Filozofie, Universitatea „Babeş-Bolyai“, Cluj.*

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VII**, nr. **319** ● 25-31 martie 2010 ● 24 + 16 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

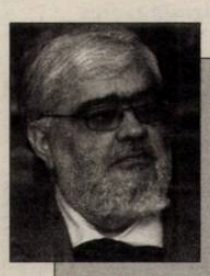

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“
pagina **3**

Interviu cu
Nigel Townson,
director British
Council România
pagina **20**

DILEMATIX
supliment
pentru copii

Ora de sex

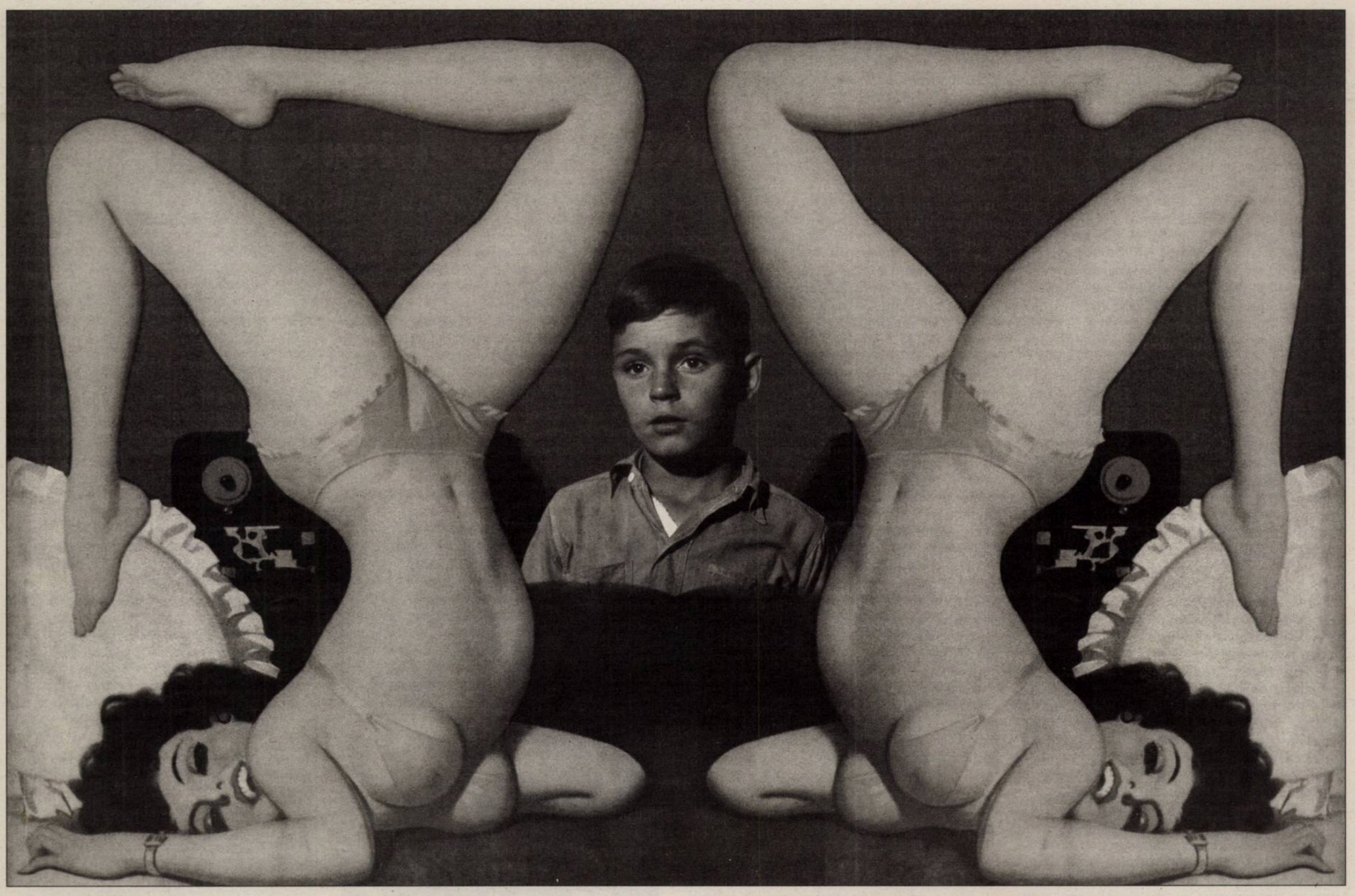

„Pentru că mincinosul de tata mi-a tot spus povești cu păsări și albine, am încercat o relație serioasă cu o ciocănitoare pînă am împlinit 21 de ani.“

BOB HOPE

5 948467 000346 12

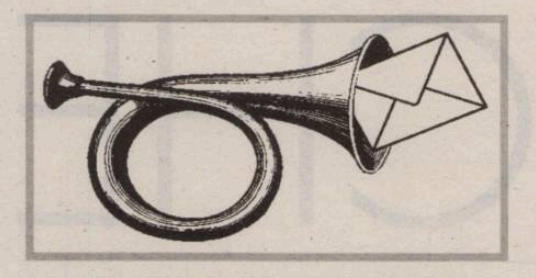

Nr. 316: *„Marxismul, azi“*

Observaţii în calitate de cobai

Excelentă iniţiativa *Dilemei vechi* de a evoca şi rediscuta marxismul. Cei care trăiesc în perimetrul geografic al experimentării acestui mit politic sînt cert în măsură să judece această ideologie, care a fost categoric cel mai mare eşec doctrinar al istoriei.

Aceste discuţii s-au amplificat în ultimii ani ca urmare a aspectelor negative provocate de actuala criză economică din lumea capitalistă. Interpretările acestor antreprenori politici nu ţin cont de anumite realităţi. În ciuda unor dezechilibre de natură financiară, ce au determinat regretabile consecinţe sociale, mecanismul capitalismului actual a rămas intact în mare parte, deoarece se bazează pe libertăţi individuale şi pe capacitatea mereu confirmată de autoreglare a pieţelor. În fond, înlocuirea sistemului actual, preconizat de epigonii marxismului, ar putea fi realizată numai printr-un capitalism statal, mult mai nociv şi periculos, mai ales că o formulă de acest gen a fost experimentată catastrofal timp de 70 de ani.

În legătură cu opiniile exprimate în număr, îmi permit cîteva scurte observaţii în calitate de cobai al unui experiment, poate destul de limitat istoric, dar extrem de lung pentru victime şi supravieţuitori. Menţiunea a apărut în articolul dlui prof. Vladimir Tismăneanu în legătură cu *Manifestul Partidului Comunist*. Regret că în multe articole apărute cu această ocazie nu apar analize ale egalitarismului preconizat de Marx, preluat ulterior de noii săi discipoli. Frustrările şi invidiile au alimentat mereu speculaţiile pe tema egalitarismului, în ciuda unor realităţi chiar de natură biologică, umanitatea fiind inegal dotată de la natură. Degeaba în secolul al XIX-lea şi sub influenţa unor cercuri revoluţionare se cristalizează conceptul egalităţii în faţa legilor. Demagogia comunistă de esenţă marxistă a denaturat realităţi valabile încă din vremuri imemoriale. E interesant că noile curente s-au extins şi în sfera economicului şi poate fi dat de exemplu Joseph Stiglitz, laureat al Premiului Nobel care, în excepţionala sa lucrare *Making Globalization Work*, apărută în 2008, pledează pentru eliminarea unor asimetrii economice şi sociale între ţările bogate şi cele mai sărace, dar fără a preconiza soluţii obiective. O anumită corectitudine politică, la modă pentru exegeţii unui anume neo-marxism, atacă probleme insolubile şi de esenţă naturală, evident independente de voinţa unor demagogi politici. Marxismul a preconizat transferul egalitarismului social la cel economic, motiv pentru care, în cursul secolului al XX-lea, milioane de incapabili sau victime ale propriei poziţii sociale au fost manipulate de profesioniştii unor revoluţii ce au urmărit doar inversări de privilegii. Schimbările intervenite în structura reală a societăţii actuale duc la constatări extraordinare. Proletariatul clasic, vîrf de lance al marxiştilor, a dispărut în mare măsură. În America, ţara cea mai industrializată de pe planetă, numărul celor care lucrau în domeniul serviciilor şi al cercetării l-a depăşit substanţial pe al celor care activau în sectorul industrial. Merită de reţinut, de asemenea, ca un factor ce tinde să anuleze mistificările neomarxiste, apropierea doctrinară ce poate fi remarcată între capitalism şi o anumită formă de social-democraţie, fenomen determinat de dispariţia maselor proletare şi de respectul acordat drepturilor fundamentale ale omului. În prezent, epigonii acestei gigantice imposturi confundă voit accidentele (inerente) apărute în economia de piaţă, fenomene străine de prognozele pesimiste ale exegeţilor unei doctrine depăşite istoric şi verificate negativ timp de aproape un secol. Niciodată nu s-a înregistrat un faliment doctrinar mai categoric decît cel ocazionat de paranoia marxist-comunistă, autentic sindrom socio-politic impus forţat de un nucleu de profesionişti ai revoluţiei, evident vulnerabili pe plan psihic. Cohn-Bendit, conducătorul studenţilor din Paris, revoluţionar de esenţă marxistă în 1968, s-a transformat pe parcurs într-un paşnic deputat ecologist, membru al Parlamentului European. Evoluţia politică a acestuia confirma diagnosticul lui Petre Ţuţea: „dacă pînă la 30 de ani nu eşti de stînga înseamnă că nu ai suflet. Dacă ulterior îţi menţii opţiunile stîngiste înseamnă că eşti idiot“.

Dan Emanoil DOBREANU
danemanoil@yahoo.com

Nr. 315: *„Religie cu înlocuitori?“*

Da, ecologismul este o religie...

Întrebarea generică „Religie cu înlocuitori“? naşte confuzie. Ce să înţelegem? Este vorba că într-o anumită religie introducem înlocuitori sau că înlocuim o religie cu o alta, una tradiţională cu una nouă? În primul caz s-ar părea că profesorul Asma înlocuieşte păcatul strămoşesc cu păcatul verde, sau decalogul poruncilor divine cu setul de norme impuse de ecologism ori, în fine, idealul fericirilor creştine cu un neo-ideal la care visează ecologismul.

În acest sens, şi numai în acesta, ecologismul poate fi gîndit şi trăit ca o nouă religie, cu adevărat planetară. Dar una în care dogma, misticul şi sacrul sînt înlocuite cu norma ştiinţifică. Ca atare, ecologismul nu este doar „un substitut pentru religie“ – cum spune profesorul Asma – ci este chiar o altă religie, o nouă spiritualitate din care să se nască un alt comportament al omului faţă de natură.

Naşterea unei noi religii nu trebuie să ne surprindă. Spiritualitatea omenirii a evoluat şi va evolua în continuare. De la cea a omului primitiv, pînă la cea din zilele noastre, fără a exclude, de exemplu, o spiritualitate în condiţiile contactelor noastre cu alte lumi din Cosmos. În acest sens, nu există nici un temei să credem că religiile universale de acum sînt şi ultimele forme de religiozitate şi spiritualitate.

Asma ne spune că „ecologismul preia aspectele apocaliptice din naraţiunile religioase tradiţionale“ şi că „ideea aproprierii sfîrşitului lumii se află în centrul credinţei creştine“. Spaima omenirii la gîndul sfîrşitului ei apocaliptic, aşa cum îl vedea Sfîntul Ioan Teologul, profesorul Asma o reînvie astăzi punînd-o în seama ecologiştilor panicarzi, care ar propovădui un alt scenariu apocaliptic determinat de schimbările de climă şi de încălzirea globală. Profetul Ioan Teologul îşi are un analog contemporan nouă în persoana lui Al Gore (Goracolul), fostul vicepreşedinte al SUA. Să-l bănuim pe profesor că ar da apă la moară administraţiilor americane, care refuză, cu obstinaţie, să semneze tratate internaţionale pentru limitarea poluării globale?

O gîlceavă neproductivă mi se pare a fi aceea în care ne întrebăm asupra motivării protecţiei naturii, în manieră oarecum maniheistă: natură pentru o natură aproape zeificată sau natură pentru utilitate? Bunul-simţ ne face să spunem că amîndouă motivaţiile sînt adevărate şi reale. Ecologismul trebuie să le aibă în vedere pe amîndouă. A utiliza natura, omorînd-o, este tot atît de dramatic ca a o zeifica fără a o folosi. Totul trebuie văzut prin proporţii, prin reţetă ecologică.

Mi se pare că în dezbaterea de pînă acum lipseşte o dimensiune fundamentală, pe care aş fi tentat să o definesc prin vorbele lui Ştefan cel Mare, rostite pe patul de moarte, ca veritabil testament. Dacă înlocuim cuvîntul „Moldova“ cu cuvîntul „Terra“... care nu este nici a mea, nici a ta, ci a urmaşilor urmaşilor noştri... trebuie să ne întrebăm şi altfel.

Ştiind, cu certitudine şi nu numai crezînd, că patrimoniul natural al planetei este strict limitat şi că există deja evaluări sumbre asupra ritmurilor alarmante şi accelerate de epuizare ireversibilă a acestui patrimoniu – energie, apă, floră, faună – nu ar trebui, oare, să ne întrebăm cam aşa: cîte generaţii de urmaşi ai noştri mai pot trăi pe Terra în condiţii impuse de fiecare dintre generaţiile anterioare? O sută, o mie, zece mii de generaţii? A ne face că nu ştim despre ce este vorba înseamnă a ne trăda specia. Ecologismul, cu toate componentele lui materiale, politice şi sociale este singura săgeată pentru viitorul omenirii. Restul sînt paleative de cursă mioapă... pentru că, din nefericire, speranţele omenirii de a importa energie extraplanetară, de a asigura apa necesară vieţii prin desalinizarea apelor marine, de a reîmpăduri planeta, de a stopa dispariţia unor specii de faună şi floră încep a fi percepute ca fantasme de Fata Morgana.

În sensul semnificaţiei pe care am dat-o la început noţiunii de „religie“, ecologismul este o religie în care nu există decît o singură dogmă: viaţa, sub orice formă ar fi ea pe Terra, face parte din natură. Dacă natura moare, moare şi viaţa.

Deismul nu-i pe placul creştinismului întrucît Natura nu poate fi, Ea însăşi, şi Creatorul Ei. Nu este aici momentul de a intra în fundătura ultimei întrebări: cine l-a făcut pe Creatorul din afara Naturii?

De necontestat este faptul că realitatea fizică, materială este energie, informaţie şi spaţiu-timp. Nimic din realitatea în care trăim nu poate exista, chiar şi numai în lipsa unei singure componente a acestei treimi-triade. Pînă acum încă nu cunoaştem răspunsuri raţionale la întrebări despre originea şi esenţele elementelor triadei.

Da, ecologismul poate fi perceput ca o nouă religie, fără recurs la divinitate, viaţă veşnică, reînviere şi judecată finală. O asemenea religie se naşte greu. Ea este rece, raţională şi, totuşi, cu o componentă emoţională: dragostea de viaţă, de specie. În centrul ei stă un anume fel de zeitate, să o numim Infenon sau Infenzeu, pentru a nu uita că fără energie şi informaţie nimic nu poate exista în spaţiu-timp.

prof. dr. Constantin CODREANU
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
cecodreanu@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Proasta creştere**
- **Teoria conspiraţiei**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Matei MARTIN
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Ion BARBU
Paul BREAZU
Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Gabriel GIURGIU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65;
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Contractare abonamente:
0318.200.200
(număr cu tarif normal non-stop)
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 7
sector 1, 010073 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 14.900
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Duminică, 2 februarie 1969

Plimbare la cimitir, după-amiază, printre ierburi uscate și aburi de primăvară. O femeie aflată la mormîntul fiului ei, mort la vîrsta de nouă ani, îmi povestește: „Îl văd în vis de cîte ori îl chem. Azi-noapte, de pildă, mă aflam într-o pădure pe care n-am mai văzut-o, sînt sigură, niciodată. În desișul ei se făceau două cărări. Amîndouă duceau spre o casă, frumoasă, cum iarăși n-am mai văzut niciodată. M-am uitat mai întîi printr-una din ferestre: am văzut dormitoare lungi, pentru copii. Am intrat să văd dacă așternuturile sînt curate. Am cercetat rufăria și saltelele. Erau toate albe și proaspete. Apoi l-am văzut pe Florin. L-am luat de mînă și i-am spus: «Hai, vino acasă cu mama!». Și Florin m-a privit trist și mi-a răspuns: «Crezi că eu n-aș vrea? Aș veni imediat. Dar nu se poate!». Și, după o pauză: «Nu e voie!». Mi-am trecut mîna prin părul lui și am plecat încet“.

4 februarie 1969

O vorbă populară din Bucovina, culeasă de Artur Gorovei și citată de Blaga: „femeia care vrea să se facă frumoasă să se spele cu apa din care a băut curcubeul“. Alta: „Lemnele, pe care le arzi iarna, își pun noaptea frunzele pe fereastră“.

Marți, 3 iunie 1969

Azi, toată ziua s-a scurs în așteptarea a două domnișoare: una dimineață, cealaltă după-amiază. Ca de obicei, cînd aștept pe cineva, nu sînt în stare să fac nimic altceva. Aștept pur și simplu, mutîndu-mă de pe un scaun pe altul, privind ceasul, bombănind, melancolic sau nervos, încercînd, fără succes, să mimez răbdarea. Femeile reușesc adesea cu gesturi prin care bărbații pierd. Cu cîtă grație, cu cît talent se face așteptată o femeie! Ea întîrzie atît cît să-ți dea senzația că apariția ei e fenomenală, sărbătorească; că n-ai mai fi putut aștepta nici o clipă mai mult. Așteptarea unei femei care întîrzie (și, uneori, nu vine niciodată) e ocupația „destinală“ a masculinității. Exemplarele cuminți, previzibile, punctuale n-au succes. Preferăm hărțuiala, exasperarea, neliniștea, jocul. Mersul pe sîrmă între viclenii, farmece și șolduri.

Vineri, 27 iunie 1969

Sînt ceea ce mi se întîmplă?

Luni, 22 septembrie 1969

Anton Pann și eternitatea stabilă a genului „minor“:

„Anica, zilele trec
Și minutele ca clipa.
Nu simțim cum să petrec
Tinerețile cu pripa“.

Fără dată

Uneori, cînd toate împrejurul tău se așază în armonie și calm, cînd o fericire solidă, nespectaculoasă, comună, pare să ți se aștearnă la picioare, cînd toate se limpezesc și curgerea vieții tale pare, în chip irevocabil, hotărîtă, te întrebi

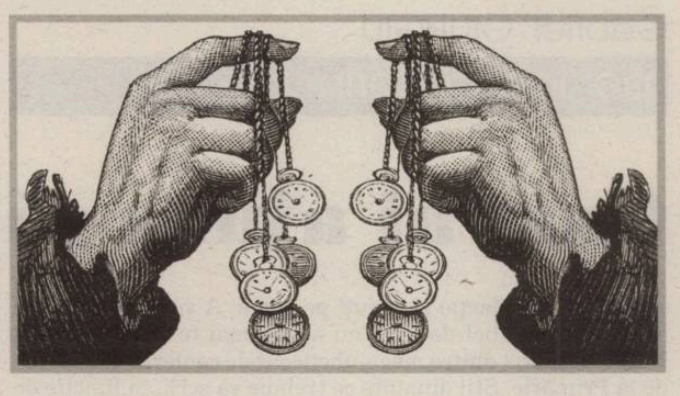

dacă toate astea la un loc nu înseamnă sfîrșitul.

Primăvara, 1976, Spania

Sînt locuri (lîngă Guadix de exemplu), în care pămîntul pare deja o fostă planetă.

*

Tracul călătorului dinaintea intrării într-un oraș străin: vei găsi sau nu un loc de înnoptat? Premoniție a neliniștii dinaintea morții: vei găsi ceva dincolo? Un hotel bun? O piață frumoasă? Vreo grădină? Vreo catedrală? Analogia turistică e încurajatoare: întotdeauna am sfîrșit prin a găsi tot ce-mi trebuia.

*

Cînd călătorești cu bani măsurați și aloci fiecărei zile o sumă fixă, pe care te străduiești să nu o depășești, ai, în fiecare dimineață, bucuria de a dispune din nou de suma întreagă, cea care se epuizase în ajun. Așa îmi închipui iertarea creștină. După fiecare bilanț perdant, ți se dă șansa să o iei de la început. Fiecare zi de după păcat (și de după iertare) reîncepe în puritate.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Unde ni sînt anticomuniștii?

Ceva nu merge! Dacă o campanie făcută de profesioniști nu și-a atins scopul înseamnă că „e ceva putred“... Este vorba despre campania „Europa Liberă aici!“, care ar fi trebuit să adune cei 200.000 de euro necesari aducerii în țară a arhivei postului de radio. A început pe 1 decembrie, cu tot tacîmul – spoturi audio și video, Internet, Facebook, Twitter, susținători de mare notorietate (de la Neagu Djuvara și Stelian Tănase, la Robert Turcescu și Cristian Tabără) etc. Era nevoie de 100.000 de români care să doneze cîte 2 euro prin sms. Adică mai puțin decît prețul unui pachet de țigări. Nu s-au găsit: suma obținută a fost foarte mică, astfel încît s-a organizat un teledon la TVR, în speranța că se vor strînge toți banii necesari. Tot nu s-au strîns: doar vreo 60.000. Unde ni sînt anticomuniștii?...

În definitiv, suma nici nu e așa de mare. Comentatorii și bloggerii patriei i-au și găsit, din cîte am văzut, diverse echivalări: „e nici a zecea parte din cît a furat Necolaiciuc“, scria unul; „dacă Boc nu irosea niște milioane bune de RON ca să facă ședință de guvern la Iași, ar fi putut scoate niște bani din visteria statului ca să acopere costurile arhivei“, scria altul; „singur TVR ar putea da toți banii, numai să vrea“ – era de părere altcineva. S-ar mai putea găsi, desigur, și alți termeni de comparație, dar nu ajută la nimic. E limpede că, în ciuda campaniei, concetățenii noștri n-au găsit cu cale să răspundă nobilului apel de a-și aduce istoria acasă. Cristian Teodorescu dădea, pe blogul său, următoarea explicație: „Cred că s-a întîmplat așa fiindcă o parte dintre ascultătorii *Europei Libere* au murit, mulți s-au pensionat și sînt strîmtorați, iar tinerii nu prea au habar de acest post de radio“. Că nu prea au habar s-a văzut și în teledon – unii aveau probleme cu pronunțarea exactă a numelor unor iluștri jurnaliști ai postului de radio. Dar explicația e insuficientă; banii nu trebuiau să vină doar de la foștii ascultători, ci și de la alții: de pildă, de la capitaliștii români – care n-ar fi fost ce sînt dacă nu cădea comunismul – ori de la tinerii manageri din multinaționale, care ar fi fost astăzi slujbași în industria socialistă dacă încă mai aveam pe cap partidul unic dornic să ne ducă pe „cele mai înalte culmi de civilizație și progres“. Postul de radio Europa Liberă nu e – totuși – o realitate atît de îndepărtată: s-a vorbit mult despre el, documentarul lui Alexandru Solomon s-a difuzat recent, cîțiva dintre jurnaliștii postului au semnat regulat în presa ultimilor ani etc. Dacă pentru cei foarte tineri e deja istorie, pentru generația matură este, totuși, viață trăită. Probabil că „tema anticomunismului“ a obosit, și lumea vrea mai degrabă să uite istoria recentă.

Dar, pe de altă parte, această relativă indiferență față de trecutul comunist este și consecința nenumăratelor bîlbîieli și poticniri în gestionarea „problemei“: accesul la dosarele Securității a fost tărăgănat ani la rînd, proiectul de lege a lustrației a murit de mult, „adevărul despre Revoluție“ este încă șchiop, condamnarea oficială a comunismului de către șeful statului a rămas doar un act simbolic, așa încît un mare sentiment de zădărnicie s-a răspîndit în public. Aducerea unei arhive extrem de importante pentru cunoașterea trecutului recent pare, probabil, pentru mulți, la fel de inutilă ca și celelalte demersuri care ar fi trebuit să facă lumină asupra regimului comunist, și n-au reușit.

Nu e mai puțin adevărat că n-avem „cultura teledonului“. Puținele manifestări de acest gen care s-au organizat la noi erau destinate strîngerii de fonduri pentru sinistrați ori pentru copii aflați în suferință. Aveau, așadar, un conținut emoțional puternic. Ideea de a da bani pentru o abstracțiune civic-intelectuală – adică recuperarea unor documente istorice – încă nu a intrat în „reflexul“ concetățenilor noștri. Iar încercarea autorilor campaniei de a „încărca emoțional“ campania a dus la un amestec care mai degrabă a „banalizat“ sau a „de-dramatizat“ subiectul. În ideea de a avea o adresabilitate cît mai mare, printre susținători au fost incluse personaje populare – de exemplu, Alexandru Arșinel ori Ivan Patzaichin – a căror prezență nu transmitea cîtuși de puțin mesajul esențial legat de Europa Liberă. Iar aducerea „zînei“ Andreea Marin pentru a prezenta teledonul a aiurit de tot lucrurile: legată iremediabil în imaginea publicului de „surprizele“ storcătoare de lacrimi, a fost complet neadecvată în rolul de „evocatoare“ a istoriei recente. Mult mai potrivit ar fi fost cineva care chiar a avut de-a face cu Europa Liberă – un disident, un personaj pentru care postul de radio a avut la vremea respectivă un rol și o importanță. De ce nu Mircea Dinescu, de pildă? Ar fi avut ce povesti și ar fi fost „congruent“ cu sensul întregii campanii.

Explicații vor mai fi fiind. Dar faptul, deocamdată, rămîne: după o campanie de cîteva luni, cetățenii României n-au găsit de cuviință să doneze prețul a vreo patru jipane nu tocmai scumpe pentru a-și aduce acasă cîteva decenii de istorie.

ținerea de minte

„A. M.: Avem de-a face cu un anumit paradox. Pe de-o parte, atunci cînd mergi pe străzile din Praga, Olomouc, Brno, Varșovia sau Cracovia, vezi o schimbare pozitivă: case frumoase, străzi mai bune, magazine minunate, librării pline. Dar pe de altă parte, în toate țările noastre observi o degradare treptată, ca să nu spun o degenerare – cea a clasei politice. Iar cînd te uiți în lumea întreagă, nici acolo nu există politicieni pe care să-i poți admira, care ar putea fi lideri ai Europei sau ai lumii.“

(Adam Michnik în dialog cu Václav Havel, „Revoluția sufletului“, în *Lettre Internationale*, nr. 72, ediția de iarnă 2009)

PUBLICITATE

www.librarialibertas.ro

REDUCERILE LUNII MARTIE:
Editura CODECS – 10%
DICȚIONARE – 10%

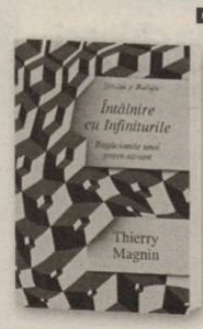

THIERRY MAGNIN
Întâlnire cu infinitul
108 pp., 25 lei

EUGÈNE IONESCO
Teatru XI
Omul cu valize.
Călătorii în lumea morților.
Maximilian Kolbe
248 pp., 25 lei

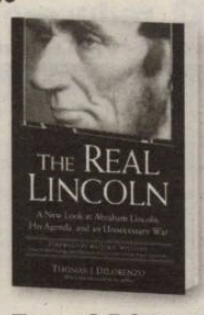

THOMAS J. DILORENZO
The Real Lincoln
A New Look at Abraham Lincoln, His Agenda, and an Unnecessary War
368 pp., 54,9 lei

publishing Libertas
Librăria LIBERTAS
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Cum ai ajuns să scrii despre Uniunea Europeană

Stai în redacţie şi te uiţi pe geam. A venit căldura, în sfîrşit. Chef de scris nu ai. Tocmai te-ai întors de la încă una dintre mega-plicticoasele conferinţe de presă de la Primărie. Ştii dinainte ce trebuie să scrii, în funcţie de relaţia patronului cu primarul. Ori de bine, ori de rău, indiferent de conţinutul evenimentului. Ai o vîrstă, ai cîţiva ani de presă şi începi să te întrebi cît timp o să mai faci asta. Cît timp o să rămîi în banalităţi locale, învelite în poleieli justiţiare ale căror dedesubturi le ştii prea bine? Nu prea mai ai chef de asta, dar nu ai ce face, e leasing-ul la maşină, ai rata la „ipotecar".

Îţi dai seama că ar trebui să fii altfel decît colegii tăi de redacţie, să te iţeşti cumva. Să îţi găseşti nişa. În cazul în care nu ai voioşia bonomă a lui CT Popescu sau omniscienţa plină de plusvaloare a lui Chireac, imparţialitatea lui Ciutacu sau candoarea lui SR Stănescu, este greu să te mai remarci în peisajul media al ţărişoarei. Îţi mai rămîne un domeniu specializat, plin de cuvinte rare, anost, indigest, evitat de toţi editorii coordonatori: jurnalismul pe teme europene. Te hotărăşti. Asta e calea. Dările de seamă de la Primărie? Le faci rapid, deja ai preocupări mai înalte. Începi să te documentezi în secret. În prima fază, pricepi cam 25% din ceea ce se vorbeşte pe la conferinţele şi seminariile de profil. Mulţi termeni noi, vorbitori care se întrec în a utiliza jargonul bruxellez cît mai des şi fără milă. Treci de faza asta deoarece nu ai încotro. Editorul coordonator te urăşte de moarte şi tu vrei să-i dai o lecţie. Faza următoare ţine de noroc. Dacă ai şansa să te duci într-o vizită de studiu la Bruxelles, la Instituţii, începi să pricepi cîte ceva şi peisajul profesional se umanizează. Dacă ai ghinion, rămîi în redacţie şi sapi în Google din greu, doar-doar vei începe să înţelegi ce e aia Fondul Social European.

În oricare dintre situaţii, eşti deja în faza în care poţi să întocmeşti fraze coerente cu următoarele cuvinte: „acquis", „programul operaţional regional", „subvenţii directe". Ştii deja ce se ascunde sub înfiorătoarele acronime APIA, FEADR, APDRP, POS DRU, DG REGIO. Deja pricepi cam jumătate din luările de cuvînt de la seminarii şi conferinţe. Cu timiditate, începi să pui şi întrebări. Este o perioadă aproape magică. Pare-se, începi să vezi luminiţa de la capătul tunelului. La mesele festive de Paşte şi de Crăciun, în mijlocul familiei, arunci într-o doară cîte un cuvînt din noul tău vocabular. Toţi se miră. Cît eşti de documentat, de bun, de priceput. Din păcate, aceasta e şi perioada cea mai periculoasă. Te prinde vîrtejul. Uiţi de smerenie, uiţi de cititor, uiţi de tot şi de toate. Te îmbeţi cu spriţ de Tratat Lisabonez şi cu cocteil de Strategii 2020. Editorul coordonator refuză în continuare să te publice şi vrea tot dările de seamă de la Primărie. Te înclini, cu un zîmbet superior. Şi interior, că nu rişti să îl iriţi prea tare. Ai putea să îl dărîmi dintr-o frază, dacă ai dori. El nu ştie nici măcar diferenţa între ISPA şi SAPARD, amărîtul.

După beţie, vine mahmureala. Într-o bună zi, constaţi că nici publicul nu prea îţi doreşte bunătate de reportaje documentate. Cum naiba, te întrebi? Oamenii se plîng toată ziua că nu li se dă informaţie despre Europa. De ce nu pun mîna să le citească, atunci cînd li se dă mură în gură? În momentul acesta ai iarăşi de ales. Poţi să pleci de la premisa (legitimă, într-un fel) că publicul românesc, asemenea celui din toate statele membre, nu se dă în vînt după noţiuni abstracte, fără nici o legătură aparentă cu viaţa de zi cu zi. Din păcate, dacă rămîi la concluzia asta, ţi-ai încheiat brusc proaspăta carieră de jurnalist specializat pe teme europene. Ai, aşadar, cealaltă opţiune la îndemînă. Cu un pic de autoironie, trebuie să admiţi că ai luat-o razna şi că textele pline de neologisme bruxelleze îi pot plictisi numai pe cei captivi la un seminar de specialitate, dar nu pe plătitorul de ziar. De aceea, te îmbufnezi un pic şi mergi în continuare la dările de seamă de la Primărie. Îţi cîştigi leafa.

La un moment dat, la una dintre conferinţele de presă locale, dai lovitura. Primarul începe să dea amănunte despre un proiect finanţat din fonduri structurale. Un azil de bătrîni sau şoseaua de centură sau modernizarea sistemului de canalizare sau un parc industrial. În mod normal, ai fi dat *copy paste* din comunicat, ai fi adăugat trei vorbe acide sau laudative (în funcţie de tabăra în care e patronul ziarului tău) şi ai fi terminat munca pe ziua respectivă. Ei bine, truda de atîta vreme trebuie să dea, în fine, roade. Tu deja ştii ce e cu fondurile alea. Îţi dai seama că ai o şansă. Îl vei lovi pe editorul coordonator acolo unde îl doare mai tare: la numărul de semne pe articol. În loc de 500 de bucăţi, pe coloana din stînga jos, tu vii cu o pagină întreagă. Descrii proiectul, povesteşti cîţi locuitori vor fi implicaţi (prin locuri de muncă, de exemplu), dai amănunte despre Programul Operaţional respectiv şi indici cui i se datorează politica europeană care a făcut posibilă investiţia respectivă. Încerci într-o doară şi la comisarul de profil, tocmai la Bruxelles, printr-un mail cu trei întrebări. Ai surpriza să îţi vină şi răspunsurile. Adaugi o poză a respectivului, de pe site-ul oficial şi ai gătat o pagină brici. Jubilezi, editorul coordonator înghite în sec şi te tipăreşte. A doua zi de dimineaţă te sună pînă şi patronul şi te întreabă de unde-ai scos-o, că nu se aştepta...

Atunci îţi dai seama că trebuie să uiţi toate cuvintele rare pe care te-ai chinuit să le înveţi atîta vreme, deoarece nu lei vei folosi nicăieri, în nici un articol publicabil. Importante sînt doar ideile principale, principiile, temele majore. Pentru ca tu să pricepi care e filozofia cestiunii. Dar nici pe aia nu o s-o scrii vreodată într-un articol, pentru că nu interesează pe nimeni. În plus, dacă ai şansă, îţi vei da seama că nu ai devenit „externist", că articolele tale „pe teme europene" sînt, de fapt, pe teme locale. Nu ţin de pagina de politică internaţională.

Constat că, povestind cum ai ajuns să scrii pe teme europene, am folosit inadmisibil de des cuvîntul „noroc" şi sinonimele lui. Noroc că povestea are un foarte puţin plauzibil happy-end.

PUBLICITATE

etica vieții

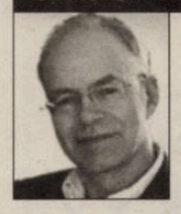

Peter SINGER

Eliberaţi-l pe Tilly şi toate animalele de circ

Luna trecută, în parcul de distracţii Sea World din Florida, o orcă a tras-o pe Dawn Brancheau, una dintre dresoare, în bazin şi a ţinut-o sub apă pînă ce aceasta a murit înecată. Moartea femeii este, fără discuţie, o tragedie şi cu toţii ar trebui să înţelegem drama prin care trece familia acesteia. Incidentul ridică însă foarte multe semne de întrebare: oare atacul nu a fost deliberat? Nu cumva mamiferul, o orcă pe nume Tilikum, dar alintată Tilly, a reacţionat atît de violent din cauza faptului că era ţinut captiv într-un bazin de beton? Nu cumva obosise să fie obligat să facă diverse numere pentru a-i distra pe spectatori? Este drept să ţii captive animale de asemenea dimensiuni?

Dresoarea Dawn Brancheau nu este prima victimă a lui Tilly – în urmă cu cîţiva ani, un dresor a căzut accidental în bazin şi a fost ucis de aceasta şi de încă două balene. Altă dată, un bărbat care a pătruns prin efracţie în incinta parcului acvatic noaptea a fost găsit mort, în bazin, cu Tilly dîndu-i tîrcoale. În urma autopsiei, s-au descoperit pe corpul bărbatului urme de muşcături de balenă. Chiar şi unul dintre puii lui Tilly, vîndut unui parc acvatic din Spania, a ucis un dresor, iar cazurile de acest gen nu sînt puţine la număr şi implică şi alte balene.

Biologul marin Richard Ellis, specialist al Muzeului American de Istorie Naturală, susţine însă că orcile sînt mamifere inteligente şi nu ar face rău nimănui din instinct, declarînd pentru Associated Press că „ceea ce s-a petrecut a fost premeditat".

Probabil că nu vom afla niciodată ce a fost, de fapt, în mintea balenei despre care se ştie că era captivă din 1983, de la vîrsta de doi ani, cînd a fost prinsă aproape de ţărmul Islandei. Ca orice orcă, Tilly este un mamifer sociabil şi, dacă nu ar fi fost capturat, ar fi trăit probabil alături de mama sa şi de alte rude. Este lesne de înţeles, în acest caz, că separarea de familie a fost un moment traumatizant pentru Tilly.

Mai mult decît atît, viaţa în captivitate nu este deloc confortabilă pentru aceste mamifere, dat fiind că nici un bazin, oricît de mare, nu le mai dă orcilor posibilitatea să parcurgă înot distanţe foarte lungi, alături de alţi membri ai grupului, un lucru pe care, în libertate, îl fac în mod obişnuit. Joyce Tischler, o militantă pentru drepturile animalelor, a comparat ţinerea unui mamifer de şase tone într-unul dintre bazinele parcului Sea World cu ţinerea unui adult într-o cadă de baie, pentru tot restul vieţii. David Phillips, managerul unui proiect al Earth Island Institute, o instituţie căreia i se datorează eliberarea lui Keiko – faimosul mamifer din filmul *Free Willy* – a spus că „orcile merită o soartă mai bună decît un bazin înghesuit".

În urma unei investigaţii a Organizaţiei Internaţionale pentru Drepturile Animalelor, au ieşit la iveală fapte de o cruzime inimaginabilă faţă de animelele de circ.

Dar dacă tot arătăm cu degetul spre Sea World şi spre ceea ce se petrece acolo cu balenele, poate nu ar fi rău să aruncăm o privire şi asupra altor animale ţinute captive şi folosite pentru amuzamentul oamenilor. În majoritatea ţărilor, grădinile zoologice sînt pline de animale plictisite, care se plimbă haotic prin cuşti şi nu au nimic mai bun de făcut decît să aştepte următoarea masă. Situaţia animalelor de la circ este încă şi mai tristă, condiţiile de viaţă fiind deplorabile, mai ales în cazul circurilor ambulante, unde animalele sînt ţinute în cuşti minuscule, pentru a fi mai uşor de transportat. În plus, metodele de dresaj implică, de multe ori, gesturi pline de cruzime şi presupun chiar şi înfometarea acestora. O serie de investigaţii sub acoperire au scos la iveală, de nenumărate ori, cazuri de animale bătute sau electrocutate.

Unele ţări – printre care Austria, Costa Rica, Danemarca, Finlanda, India, Israel şi Suedia – interzic circurilor să folosească animale sălbatice sau, dacă permit acest lucru, condiţiile sînt extrem de stricte. În Brazilia, de exemplu, după ce cîţiva lei înfometaţi au devorat un băieţel, a început o adevărată mişcare civică pentru interzicerea folosirii animalelor sălbatice în spectacolele de circ.

Multe oraşe şi multe primării refuză reprezentaţiile circurilor ambulante în care sînt folosite animale sălbatice. Anul trecut, Bolivia a devenit prima ţară care a reuşit să excludă toate animalele, fie ele sălbatice sau domestice, din spectacolele de circ. Această decizie a venit în urma unei investigaţii a Organizaţiei Internaţionale pentru Drepturile Animalelor, care a dovedit fapte de o cruzime inimaginabilă faţă de animelele de circ. În prezent, Guvernul britanic a lansat o dezbatere publică pentru a putea lua o decizie referitoare la aceste animale şi mulţi speră să fie un pas înainte spre interzicerea folosirii lor la circ.

Încercările unora de a lua apărarea parcurilor de distracţie, pe motiv că acestea educă oamenii să iubească animalele, nu ar trebui luate în serios. Asemenea iniţiative fac parte din mecanismul industriei de divertisment şi singurul lucru pe care îl fac aceste locuri este să le arate copiilor cît de bine este să ţii captive animale pentru amuzamentul oamenilor, deşi nu aceasta este atitudinea pe care ar trebui să le-o insuflăm copiilor.

Nu există nici un argument în favoarea păstrării animalelor sălbatice în parcurile de distracţie sau în circuri. Pînă nu se ia o decizie în acest sens la nivel guvernamental, nu ar mai trebui să finanţăm locurile în care animalele sălbatice fac giumbuşlucuri spre amuzamentul nostru. Dacă nu vom mai plăti bilete, afacerea care face profit din captivitatea animalelor nu ar mai avea cum să continue. Înainte să ne ducem copiii la circ, ar trebui să ne interesăm dacă în locul respectiv există numere cu animale sălbatice şi dacă există, ar trebui să le explicăm copiilor că nu îi putem duce acolo şi să căutăm un circ în care astfel de lucruri nu se întîmplă.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. A scris, printre altele, cărţile* Animal Liberation, In Defense of Animals: The Second Wave *şi, cel mai recent,* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Ruxandra TUDOR

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Plictis...

De cîte ori venea la Paris – şi asta se întîmpla cel puţin o dată pe an – profesorul Charlie Citrine Jr. ajungea în chiar prima după-amiază a sejurului său la Café de Flore sperînd să se întîlnească, într-un fel sau altul, cu spiritul *acelei* Europe despre care vorbea an de an studenţilor săi de la University of Chicago la cursul de istorie a ideilor secolului XX. Ştia că vînează umbre, pentru că la Café de Flore vin, acum, numai turiştii. Vremurile în care cafeneaua era frecventată de spirit s-au dus. Acum e doar un punct turistic, celebru pentru ceea ce a fost, desigur, dar atît. Nu-i mai poţi găsi acolo nici pe Breton, nici pe Sartre, nici pe Camus, nici pe Picasso, nici pe Barthes. Şi nu doar pentru că au murit cu toţii, ci pentru că *acea* Café de Flore a murit şi ea. Acum, poţi vedea acolo cohorte de japonezi fotografiind, staruri hollywoodiene în trecere prin Paris şi pe Bernard-Henri Lévy, din cînd în cînd.

În 1997, în zilele în care Gallimard lansa pe piaţă masivul volum *Cahiers* de Emil Cioran, la doi paşi de Café de Flore, o vitrină imensă făcea publicitate cărţii, iar Charlie Citrine Jr. s-a întîmplat să treacă pe acolo, începînd o melancolică plimbare pe bulevardul Saint Germain, după ce băuse cafeaua *pot* şi se convinsese încă o dată că umbrele nu mai pot redeveni fiinţe. Toată suprafaţa vitrinei era acoperită de o pagină de manuscris mărită de sute de ori. Rînduri scrise migălos, unul după celălalt, separate de un spaţiu parcimonios, cu mici ştersături, cu reveniri şi completări acopereau o pagină întreagă, de sus pînă jos. Peste fiecare dintre aceste rînduri, o linie de cerneală continuă tăia tot, absolut tot, rînd cu rînd, semn că autorul retractează decis tot ce încercase, cu migală şi chin, să spună. Pe la mijlocul paginii, un singur cuvînt dintr-un rînd rămăsese netăiat: *l'ennuie*. Atît. Linia brutală şi implacabilă care amuţea toate celelalte cuvinte sucomba cu un milimetru înainte de *l'ennuie* şi renăştea, cu o fervoare pe care nu o va mai pierde pînă la sfîrşitul paginii, un milimetru după *l'ennuie*. În rest, înainte şi după *l'ennuie,* linia nemiloasă seceră absolut toate cuvintele înghesuite într-o caligrafie intensă, pe întreaga pagină. *L'ennuie* – singurul cuvînt salvat, singurul cuvînt pe care autorul este de acord să-l spună lumii cînd nu mai e de acord cu nici un altul dintre cele pe care le-a scris, singurul cuvînt...

Poate că Charlie Citrine Jr. era într-o stare mai specială – aterizase la „Charles de Gaulle" cu doar trei ore înainte după un zbor lung, incomod, agitat de la Chicago şi se spune că *jetlag* predispune profesorii de filozofie la melancolii superficiale. Oricum, profesorul Citrine Jr. era extrem de sensibil la orice tulburare a ritmului său circadian. Sau poate că dinastiile de intelectuali sînt străbătute de un fel de informaţie genetică specială care transportă de la taţi la fii nu doar detalii biologice ori particularităţi psihologice, ci şi obsesii, teme, frustrarea proiectelor nerealizate. Charlie Citrine, faimosul scriitor al anilor '60, fusese preocupat de problema plictisului, constatase că nu se scrisese nimic serios pe acest subiect într-o faimoasă notă din jurnalul său, devenită, azi, citat clasic, folosit chiar în reclame, şi decisese că-l va aborda într-un eseu substanţial. A fost mereu preocupat de subiect şi a notat cîte ceva, dar pînă la sfîrşitul vieţii sale, la mijlocul anilor '80, nu a scris eseul despre plictis. Fiul său, profesorul Charlie Citrine Jr., ştia bine că presupoziţia tatălui său, cum că nu s-a scris nimic serios despre plictis, este falsă. Îşi putea explica această eroare prin aceea că tatăl său nu avusese, totuşi, lecturi filozofice solide. Nu citise serios nici Schopenhauer, nici Kirkegaard, nici Heidegger. Surprinzător pentru Citrine jr. era că tatăl său părea că nu auzise nici măcar de faimoasa teorie a alienării, dragă tuturor neomarxiştilor foarte la modă cam în vremea în care tatăl său era un scriitor la modă. Tatăl său fusese un literat monden. Cum de nu cunoştea măcar superficial produsele intelectuale faimoase al timpului său? Sau poate că le ştia, dar cînd a spus că nu s-a scris nimic serios despre plictis nu se gîndise la alienare. Bun, asta în ce priveşte filozofii. Dar cum putuse tatăl său să ignore marea literatură a plictisului, de la Dickens şi Goncearov şi Baudelaire, la Proust, Joyce şi Sartre?

Nu se ştie de ce, dar în faţa acelei vitrine, împietrit de imensitatea paginii de manuscris mărită pe vitrină ca sub o lupă indecentă, a simţit că vine către el un mesaj pe cît de clar pe atît de copleşitor: el, Charlie Citrine Jr., trebuia să scrie un tratat despre plictis. Nu un eseu lejer, aşa cum scriu colegii săi de ani de zile, ci un tratat serios, aşa cum scriau europenii în secolul al XIX-lea. Cu asta va arăta că plictisul este o stare asemănătoare unui tratat gros de filozofie. Cartea a apărut zilele acestea, după o muncă de aproape un deceniu, şi spune totul despre plictis. Charlie Citrine Jr. a ieşit la pensie scriind la ea.

ready made

„Aşa e ascunsa şi marea păşire a neîmblînzitoarei soarte întocmită. Atoatăputerea dă slobodă vrere, firei, prin largi cîmpuri a se juca; nu se îngrijeşte despre învîrtire şi mişcare, înălţare şi scădere, ci se vede a fi îndestulată cu încredinţarea aşa a fi rînduită marea începătorie a toate, cît nici o putere pămînteasc ă a o strica să nu poată. Numai cînd nepăciuiţii, viclenii, unul pre altul înghiţătorii oameni, asupra mult răbdătorului stăpîn a făpturii preste măsură lucrează, atunci cu un lin abure zdrobeşte şi rumpe firele cele de peanjen ale mişălei şi de rîs vrednicei lor trufii."

(Damaschin Bojincă, „O istoriuţă care este tipărită în limba nemţească în Calendariul de la Caşovia din anul 1828", în *Scrieri,* Editura Facla, 1978)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Rosarium (I)

Luîndu-ne după un şir de titluri ale cărţilor cutărui autor (ce se întîmplă a fi unul şi acelaşi cu al materialului de faţă), anume *Prozarium*, *Simpleroze*, *Istoriile unui matroz întors de pe Planeta Roz*, *Roşul uşor e rozul iluzor*, am putea crede că, dintre culori (sau nuanţe, dacă e să fim pedanţi), preferă *rozul*... E o impresie falsă, o iluzie, – rozul acesta fiind, mai totdeauna, unul strictamente *iluzor(iu)*, inverosimil şi specios, nu mai puţin decît „la vie en rose“ (şi, la rigoare, „biblioteca“ [cr]omonimă). – În ceea ce priveşte *roşul*, reproşul ce i s-ar putea aduce (autorului, – nu admirabilei culori, filfiind la gîtul Isadorei în chipul unei lungi, prelungi, prea lungi eşarpe asasine de crep roşu), reproşul, aşadar, ar fi că, uneori, în cazul autorului citat, roşul acesta pare doar o nuanţă a rozului, un... „simpluroz“. Impresie, de asemeni, falsă, căci rozul, şi nu invers, derivă, de fapt, din roşu, conform principiului (juridic, dar, pasămite, şi cromatic) „qui potest plus potest minus“.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Statul la fier vechi

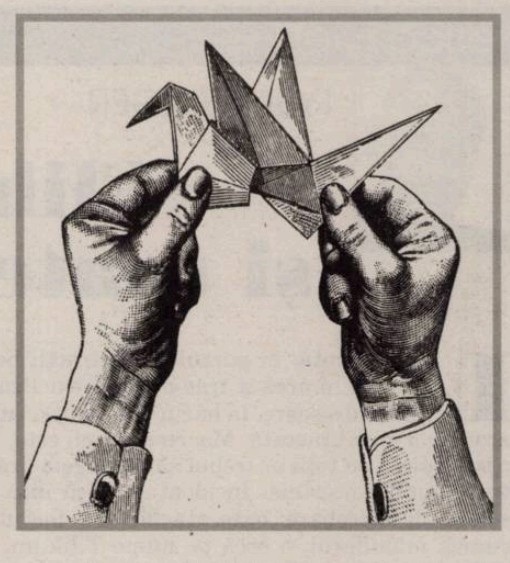

Rablele sînt, ca şi ruinele, prezenţe nelipsite ale peisajului nostru cotidian. De aceea iniţiativa Guvernului, mai precis a Ministerului Mediului, de a aplica programul de eliminare a rablelor e de salutat. În ultima lună au fost trimise la REMAT cîteva zeci de mii de rable (cu ruinele e mai greu). Partea a doua a programului, cea care prevedea ca posesorii de voucher-e obţinute prin casare să-şi cumpere mai ieftin maşini noi, nu a reuşit la fel de bine (pînă acum e vorba de doar cîteva mii). Un motiv ar fi că mulţi dintre posesorii de rable n-au banii cu care să completeze ce-au primit pentru casare pînă la suma necesară cumpărării unei maşini noi. Pare că mulţi preferă să vîndă voucher-ul doar pentru ceva bani de buzunar. Mai există însă şi un alt motiv pentru care automobilele noi nu au ajuns încă să înlocuiască rablele. E vorba de mecanisme „rablagite“, ale statului, adică de birocraţie.

Regulile sînt astfel făcute încît, după ce ai reuşit să duci maşina la REMAT – lucru care se dovedeşte a fi mai simplu sau mai complicat în funcţie de propriul noroc –, trebuie să mergi cu actele rablei la notar, la administraţia financiară, la poliţie şi apoi la dealer-ul de maşini noi care, la rîndul lui, are o mulţime de formalităţi de îndeplinit (şi nu mai vorbesc de ce trebuie să facă apoi proprietarul maşinii noi pînă să ajungă s-o înmatriculeze).

Dacă atunci cînd dai maşina veche în mod fizic poţi avea noroc de servicii rapide, cînd e să scapi şi de actele adiacente rablei nu mai poate fi vorba de vreun noroc, cel puţin în Bucureşti. La serviciul de taxe şi impozite locale, e la fel ca acum zece, douăzeci sau chiar cincizeci de ani. Pe uşile birourilor sînt lipite tot felul de hîrtiuţe cu reguli şi informaţii. Ce se află în spatele lor nu corespunde însă cu hîrtiuţele. Unde scrie *impozite* îl poţi găsi pe funcţionarul cu *amenzile* şi viceversa. Descoperirea asta o faci numai cînd uşile se deschid pentru că, adesea, ele sînt pur şi simplu încuiate (chiar şi pe dinăuntru). Privatul de la xerox este cel care poate da cele mai bune relaţii. Traseul corect prin instituţie se dovedeşte a fi acela indicat de el, chiar dacă funcţionarii zic altfel. La omul de la xerox ajungi tot după ce stai la coadă. Şi la casierie e de aşteptat, iar de tehnologia plăţii prin card bancar pare că nici nu s-a auzit. Nu merge fără bani cash, iar ca să afli cît trebuie să plăteşti e nevoie să întrebi la un alt birou. În sfîrşit, cînd toate actele de la această instituţie sînt gata, eşti trimis la şeful serviciului să-ţi pună ştampila. Şef fiind însă, personajul nu-ţi stă oricînd la dispoziţie. Cînd în cele din urmă îl prinzi liber în birou, constaţi că nici ştampilarea nu e aşa simplă cum ţi-ai imaginat. Nu e vorba de o singură ştampilă, ci de vreo trei, mai mari, mai mici sau mai pătrate.

Urmează apoi calvarul de la serviciul de radieri şi înmatriculări, la poliţie, adică. Asta se petrece acum într-o clădire nouă şi curată de la marginea oraşului. Se iau bonuri de ordine, există scaune şi aer condiţionat. Întocmirea propriu-zisă a actelor se face însă într-un imobil alăturat, un fel de bazar cu servicii de copiere, dactilografiere, asigurări, învelitori de taloane şi altele. Cine crede că s-ar putea duce direct la ghişeul poliţiei, fără să treacă pe la intermediarii din aceste birouri care să-l înveţe să-şi întocmească dosarul, se înşală şi riscă să piardă şi mai mult timp.

Serviciul de înmatriculare şi radiere e unul comunitar, ca şi serviciul pentru taxe şi impozite locale, dar cele două instituţii par sortite pe vecie să nu aibă vreo comunicare directă între ele. Iar după ce omul scapă de actele rablei, aşa cum spuneam, dacă vrea maşină nouă, trebuie să ia calea inversă. Noile acte se nasc la fel de greu precum dispar cele vechi. Am aflat că, după ce termină cu actele, unii se duc pur şi simplu şi se îmbată. Există şi din aceia care preferă să-şi lase rabla să zacă în faţa blocului, în loc să se înhame la toată această tevatură. Tot aşa, există şi maşini fantomă, doar în acte, deşi fizic au dispărut de mult, uneori chiar de peste zece ani. Ce bun ar fi şi un program prin care toate aceste instituţii birocratice rablagite să fie duse la REMAT.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Tineri şi neliniştiţi

– Nu, e relativ de curînd... Ştii foarte bine că am trăit, ca să spun aşa, cu HR în casă şi chiar mă pricep. Dar de ceva timp am început să mă întreb ce fac eu cu viaţa mea şi mi-am dat seama că nu asta vreau să fac! Mi-am dat demisia şi mi-am găsit destul de repede (înseamnă că sînt bună, nu!?) un job, tot în resurse umane şi tot într-o corporaţie, dar doar pentru trei luni. Fix cît să am timp să mă hotărăsc ce o să fac de acum încolo.

– Şi cam la ce te-ai gîndit? o întreb eu, curios.

– Orice, dar nu asta. O să rîzi, dar visez la recepţioneră la un hotel, chelneriţă sau baby-sitter, nu ştiu, ceva cu oameni, nu cu roboţei. De-abia am 30 de ani şi mă simt total alienată!

A rămas aceeaşi fată prematur serioasă şi conştiincioasă, dar în acelaşi timp sensibilă. Timidă? Nu ştiu, nu cred. Şi nu cred că e vorba de vreun eşec profesional. În orice caz, văzută din afară, cariera ei arată foarte bine şi ar fi invidiată de foarte mulţi tineri. Şi atunci?

– Nu este ce mi-am imaginat, e mult mai rău! Stăm toţi vreo treizeci şi ceva într-un birou din ăla imens, ca în filmele americane, nimeni nu schimbă o vorbă cu nimeni, dacă pleci mai mult de zece minute de la calculator trebuie să completezi un formular...

– Dar barem mergi des pe teren! dau eu un contraargument.

– Da, dar nici aici nu ai voie să mergi cu maşina, chiar dacă e a ta şi e mult mai rapid. Ţi se caută un tren astfel încît să nu stai în oraşul respectiv o oră mai mult decît e nevoie sau să te opreşti pe drum să te uiţi la peisaj. Iar la hotel, fiecare în altă parte, n-am înţeles de ce. Probabil ca să nu ne dedulcim la vorbă...

M. lucrează la una dintre cele mai mari companii de studii de piaţă. Altă carieră de invidiat. Acum visează să facă un curs de bucătar.

– „Siguranţa financiară"! Altceva nu ştiu, *siguranţa financiară,* ăsta e singurul lucru care îi interesează.

– Da, ştiu, confirm eu. Pînă acum cîţiva ani aveam doi, trei masteranzi care erau deja angajaţi. Acum de-abia dacă mai găseşti doi, trei studenţi în anul II care să nu aibă măcar un job part-time! Ce să-i faci, vremuri grele... conchid eu cu o înţelepciune îndoielnică din popor.

– Nu cred! se revoltă I. Nu-i asta, sau nu numai asta! E şi o presiune socială: dacă nu te angajezi rapid undeva, cît mai bine, se cheamă că eşti un *loser,* eşti – sau te simţi – eliminat, un paria, şi te apucă panica. Credeţi-mă, că sînt colegii mei, trăiesc printre ei! mă contrazice I.

Munca este încă principala sursă a identităţii masculine.

Îmi trec prin minte tot felul de „simptome sociale" dintre cele mai diverse şi aparent anodine, dar care par a avea un substrat comun: barmanul de la Vama Veche care îmi explica în urmă cu cîţiva ani, cînd am făcut nişte cercetări pe acolo, că în ultima vreme berea, vinul sau votca au început să fie înlocuite tot mai mult cu diverse cocktailuri, care mai de care mai mortale: *vin vineri noaptea, cînd ies de la multi-naţionalele lor, ajung aici pe plajă, beau cocktail după cocktail, se fac praf (mai ales fetele!), duminică se dreg iar la prînz o şterg înapoi spre slujbă*; underground-ul bucureştean: *ceea ce m-a surprins cel mai mult a fost faptul că la noi underground-ul este mai degrabă de yoopies, middle class*

de corporaţii, ies într-un astfel de loc „popular" să-şi ia drogul de libertate în public – mi-a explicat o fostă studentă ce studia fenomenul; creşterea ratei tentativelor de suicid printre tineri şi adolescenţi, asupra căreia mi-a atras atenţia cineva... creşterea ratei tulburărilor de alimentaţie, asupra căreia mi-a atras atenţia altcineva... Cît despre violenţă, ştim cu toţii!

Un studiu despre bărbaţii între 25 şi 39 de ani din Europa, realizat de Discovery în urmă cu vreo doi ani, a arătat un fapt surprinzător pentru România: 72% dintre tinerii noştri intră în categoria *„pressured providers"*, faţă de o medie europeană de 26%. Presiunea venea în cazul nostru mai ales din tensiunea între rolul tradiţional de „capul casei", care trebuie să întreţină familia şi la care tinerii noştri nu vor sau nu pot să renunţe deocamdată, pe de o parte, şi mobilitatea şi nesiguranţa crescîndă a pieţei muncii actuale la care trebuie să se adapteze cu toţii, pe de altă parte. Cu atît mai mult cu cît munca este încă principala sursă a identităţii masculine, mult mai mult decît în ţările vestice. *Îmi place să fiu perceput ca un expert într-un domeniu anume* – declară tinerii români, mult mai frecvent decît cei din Vest.

Presa noastră a tras de aici concluzia că pînă şi tinerii noştri sînt mult mai „tradiţionalişti" decît ai lor. De fapt, sînt mult mai speriaţi! Şi, cu riscul de a fi bănuit de machism, cred că nici tinerele noastre nu o duc mult mai bine din acest punct de vedere...

Cristina FOARFĂ

Chatroulette sau despre comunicarea arbitrară

E ca la ruletă. Nu ştii ce se va întîmpla, cine va apărea pe ecranul calculatorului şi ce va spune. În ultimele săptămîni, pe Internet se comunică arbitrar. *Chatroulette* a avut succes fulgerător, într-un timp extrem de scurt, în care alte proiecte online nici nu apucă să se dezmeticească. Băiatul care l-a făcut e din Moscova, are 17 ani şi spune că s-a plictisit să vorbească mereu online doar cu prietenii lui. De ce n-ar face-o la întîmplare, cu străini? Aşa s-a născut *Chatroulette,* locul unde comunici cu cine se nimereşte.

Chatroulette este de o simplitate uimitoare. Intri pe site, porneşti webcam-ul şi intri într-o conversaţie la întîmplare cu cineva. Nu-ţi place, apeşi *next* şi treci la următorul. De aici s-a născut şi sintagma *„getting nexted"*. Pare o prostie? Poate, dar peste 20.000 de oameni tocmai o experimentează în timp ce eu scriu acest articol. Între ei, ai şanse să dai de celebrităţi precum Paris Hilton sau Kelly Osbourne. Mai mari şanse sînt însă să dai peste perverşi, ciudaţi, exhibiţionişti care îşi găsesc aici refugiul, peste puşti plictisiţi sau exuberanţi sau peste personaje ce par rupte din filmele fantastice.

De unde dorinţa asta nebună de a comunica? E o vorbărie fără sens, fără cap şi fără coadă, unde nu ai nici un fel de opţiune în a-ţi alege partenerul în afară de cea de a da next. Începi să te întrebi cît de plictisiţi şi alienaţi sîntem dacă ajungem să vorbim la întîmplare, cît de mult ne lipsesc relaţiile reale şi comunicarea cu sens. E o formă de relaxare? Nu cred că e vorba doar de acest lucru. Probabil că Chatroulette umple un gol şi, în plus, nu are implicaţii. Nimeni nu ştie cine eşti, de unde eşti, cel mult te poate înregistra şi pune apoi pe *YouTube*. Responsabilitatea e zero. Aici, puştiul din Rusia a intuit bine: site-ul nu-ţi cere cont, profil, parolă, nu-ţi impune nici o restricţie. Nu e ca în reţelele clasice de socializare unde, dacă vrei să te ascunzi sau să vorbeşti prostii, trebuie să-ţi faci profiluri false, lucru ce implică timp, nervi şi confirmări pe e-mail. Că tot am vorbit de *YouTube,* ce se întîmplă pe Chatroulette are un potenţial incredibil de viralitate. Video-urile funny, înregistrate de utilizatorii site-ului, ating sute de mii de vizualizări în cîteva zile, circulă pe mail-uri, pe messenger, se dau de la unul la altul cu o viteză demnă, teoretic, de o cauză mai bună. Unele dintre ele sînt de-a dreptul suprarealiste, altele absurde, altele aduc a film *noir*. Unii dintre cei care folosesc Chatroulette îşi construiesc adevărate scenografii pentru a stîrni reacţii. Vezi un tip cîntînd impasibil la pian, pe un altul spînzurat de lustră, altul comunică prin desene, altul este îmbrăcat într-un costum imens de animal de pluş, un bătrîn dubios se scarpină cu peria de toaletă pe spate ş.a.m.d. E şi un spaţiu de joacă unde poţi studia reacţiile oamenilor în faţa unor replici absurde sau a unei imagini ieşite din tipare.

Oamenii de online propun de obicei cele mai alambicate idei, ce implică cercetare, tehnologie, creaţie, design, promovare, marketing. În momentul ăsta probabil că multora dintre ei le vine să-şi bage minţile creative într-un butoi cu apă rece. E atît de simplu, îţi vine să spui. *Evrika,* deci asta vor, să comunice fără sens! Cît de greu putea să fie să mă gîndesc la asta? Pare ideea ideilor, e simplă, OK, cere ceva programare şi nişte servere puternice, dar se promovează singură şi aduce sute de mii de oameni pe zi. Întrebarea rămîne acum cum se va folosi Chatroulette pentru promovarea de produse. Păi, deja a început: Faith No More au transmis un concert live pe Chatroulette celor cîţiva norocoşi pe care i-au nimerit de la un *next* la altul, iar reacţiile lor cînd vedeau cu cine intră în contact erau transmise pe ecrane mari în timpul spectacolului. Brandul de îmbrăcăminte French Connection a făcut un concurs unde participanţii trebuia să trimită dovezi că au cucerit pe cineva de sex opus în Chatroulette. Dacă tot e atît de folosit, de ce să nu profite şi companiile de buzz-ul creat?

Chatroulette porneşte de la fascinaţia conversaţiilor întîmplătoare şi de la elementul surpriză. Nu ştii cine urmează şi, pînă la urmă, nu ştii dacă nu găseşti acolo pe cineva cu care să comunici mai liber şi mai sincer decît o faci în mod normal. E un simulacru frumos, nu?

PUBLICITATE

Ana-Maria STAN

SOS provincia

Continentalul din Cluj

În plin centru al Clujului, la intersecţia străzilor Napoca şi Universităţii cu Piaţa Unirii se înalţă o clădire maiestuoasă, intrată în memoria vizual-afectivă a localnicilor şi a turiştilor care parcurg „zona zero“ a oraşului.

Construit între 1893-1894, după planurile arhitectului maghiar Pákei Lajos, edificiul se înscrie în programul arhitectural al perioadei dualismului austro-ungar, care a dat Clujului înfăţişarea sa actuală. Botezat cu numele exotic de *New York,* acest imobil a fost gîndit de la început cu destinaţia de hotel, avînd la momentul inaugurării sale din 1895 o capacitate de cazare de 110 paturi. Camerele se grupau în jurul unei curţi interioare, gradul lor de confort variind în funcţie de orientare – spre stradă sau spre curte –, cele mai luxoase fiind plasate pe laturile de est şi de nord ale clădirii (Gheorghe Vais, *Clujul eclectic, programe de arhitectură în perioada dualistă 1867-1918,* UT Press, 2009, pp. 112-113).

Arhitectul a prevăzut la parter un spaţiu generos, cu ferestre largi şi decor în stil eclectic, luxos, în care s-au instalat o cafenea şi un restaurant, devenite foarte repede unele dintre cele mai populare locuri de întîlnire ale protipendadei locale. Cărţile poştale privind Clujul sfîrşitului de secol XIX şi primei jumătăţi a secolului al XX-lea numără printre imaginile lor emblematice Hotelul New York şi a sa cafenea.

Aici s-au făcut şi desfăcut intrigi politice, poveşti de amor, şi s-au organizat uneori banchete pentru oaspeţii străini veniţi în vizită la Universitate – care se află la circa 300-350 de metri de hotel. Cafeneaua Hotelului New York a găzduit şi întîlnirile literar-filozofice dintre Cezar Petrescu şi colegii săi, în urma cărora s-a născut, în anul 1921, revista *Gîndirea.* O placă fixată pe clădire în 2001 stă mărturie în marmură despre acest important eveniment cultural, consfinţind încă o dată valoarea clădirii.

În anii comunismului, hotelul şi-a schimbat numele din *New York* în *Continental,* intrînd în lanţul hotelier cu acelaşi nume. La fel ca şi confratele său omonim din Bucureşti, Continentalul clujean era considerat unul dintre locurile cele mai selecte în care te puteai caza, şi tot la fel ca în Bucureşti, circulă poveşti despre securiştii care îi supravegheau pe străinii aflaţi în trecere pe aici. În timpul Revoluţiei din 1989, hotelul a privit tăcut şi neputincios cum zburau gloanţele, din cafeneaua lui ieşind Călin Nemeş şi alţi protestatari care au fost răniţi sau omorîţi în Cluj în acele zile tulburi. Un monument amplasat la mică distanţă de hotel marchează astăzi sacrificiul celor ucişi în Piaţa Unirii, iar pelicula fotografică a păstrat cîteva imagini ale confruntării dintre armată şi revoluţionari.

Perioada postcomunistă a adus cu sine multe transformări în viaţa Hotelului Continental. Pentru o vreme, el a continuat să funcţioneze conform destinaţiei iniţiale, găzduind şi familia regală a României la una din primele sale vizite în urbea de pe Someş de după 1990. S-a reluat şi tradiţia banchetelor şi pot spune cu mîndrie că mă număr printre generaţiile de studenţi care şi-au sărbătorit aici absolvirea. Din 2004, clădirea Hotelului Continental figurează în lista monumentelor istorice din judeţ, sub numărul CJ-II-m-B-07436.

În anul 2005, hotelul a fost cumpărat de către Societatea Ardeleană din Alba-Iulia, administrată de omul de afaceri Dorel Tamaş. După intrarea în proprietate privată, activitatea hotelieră a încetat, dar au fost elaborate planuri

ambiţioase de restaurare şi transformare a imobilului.

În anul 2008, presa locală anunţa că aveau să fie demarate lucrări menite să prefacă fostul Continental într-un centru comercial modern, spaţiile destinate magazinelor urmînd să ocupe în jur de 3000 m^2. Investiţia era estimată la valoarea de 5,5-6 milioane de euro, la parter urmînd a fi reamenajate o cafenea şi un restaurant. La rîndul său, profitul care s-ar fi obţinut în urma vînzării noilor galerii de shopping din centrul Clujului era evaluat la circa 15 milioane de euro.

Pînă în prezent însă, clădirea Continentalului a rămas goală şi neutilizată, frumuseţea de altădată ofilindu-se odată cu trecerea timpului. Toţi cei care trec zilnic prin dreptul ei pot totuşi afla multe informaţii despre evenimentele cultural-mondene din oraş, privind posterele lipite pe vitrinele fostei cafenele. Culorile lor vii ascund degradarea şi ne fac să sperăm că, la un moment dat, nu iremediabil de tîrziu, vom citi şi un afiş care să-i înştiinţeze pe clujeni că acest imobil istoric îşi va redeschide porţile pentru ei, ca un loc de prim rang în urbanistica oraşului.

Ana-Maria Stan *este doctor în istorie şi cercetător la Muzeul Universităţii „Babeş-Bolyai“.*

Mădălina ŞCHIOPU

Darwinism şi religie, în 2010

În 2009, anul Darwin, filialele Consiliului Britanic din numeroase oraşe ale lumii au organizat dezbateri cu public sub titlul „Darwin now“. Abia în 2010, un eveniment de acest tip al British Council a ajuns în România, şi el a luat forma unei discuţii despre efectul teoriei evoluţioniste asupra credinţei: subiect fierbinte la noi, avînd în vedere tensiunile permanente cu privire la rolul marginal oferit evoluţionismului în şcoli, spre deosebire de perspectiva religioasă asupra lumii. Conferinţa „Teoria evoluţiei şi religia: coexistenţă sau conflict?“ s-a desfăşurat la Institutul Cultural Român şi i-a avut ca vorbitori pe istoricul ştiinţei şi profesorul la Universitatea Oxford, John Hedley Brooke, Mircea Flonta (profesor, Facultatea de Filozofie a Universităţii Bucureşti), Octavian Popescu (director adjunct al Institutului de Biologie al Academiei), Constantin Necula (Facultatea de Teologie din Sibiu) şi teologul Radu Preda.

Dialogurile cu public pe teme cu potenţial de controversă sînt populare în Marea Britanie: cunoscute pretutindeni, datorită preluării de pe Internet, sînt cele dintre biologul Richard Dawkins şi diferiţii lui adversari din zona clerical-teologică sau conservatoare. În România, cultura dezbaterii, cînd nu eşuează complet într-un dialog al surzilor, se pierde în acuze inflamate şi şarje insultătoare. Lucrul subliniat în cea mai mare parte a dezbaterii a fost acela că ştiinţa şi religia ar trebui să-şi delimiteze cu limpezime atribuţiile, scopurile şi sferele de interes, mai ales într-o zonă atît de sensibilă cum este cea a educaţiei. Din păcate, ambele tabere încalcă cu brutalitate teritoriul celeilalte. La noi, încălcările de teritoriu provin cu precădere dinspre partea religioasă: creaţionismul şi „proiectul inteligent“ prezentate ca adevăr ştiinţific reprezintă dovada cea mai frecventă. În Marea Britanie, o societate în care biserica este mai puţin influentă, atitudinea agresivă se manifestă mai ales din partea cealaltă, prin iniţiative de genul Richard Dawkins – lozinci antireligioase scrise pe autobuze sau proiecte umanitare „numai pentru atei“, care ar trebui să dovedească, pasămite, că milostenia nu este exclusiv o virtute creştină. Ar trebui ca unii să accepte că „proiectul inteligent“ este nul din perspectivă ştiinţifică (toate procesele pe marginea valabilităţii lui în curricula şcolară din Statele Unite au fost pierdute, şi încă în mod umilitor, de adepţii „teoriei“), iar ceilalţi – faptul că ştiinţa nu are legătură cu ateismul militant şi izgonirea simbolurilor religioase din orice manifestări publice.

Acceptarea evoluţionismului ca adevăr ştiinţific înseamnă dispariţia religiei ca una dintre manifestările definitorii ale umanului? Nicidecum – crede John Hedley Brooke: „Ca istoric al ştiinţei, recunosc că sensul cultural al teoriilor ştiinţifice nu a fost niciodată determinat numai de ştiinţă. Faptul că maimuţele şi oamenii au un strămoş comun nu înseamnă că oamenii nu sînt unici. Conştiinţa noastră, liberul arbitru şi simţul responsabilităţii morale rămîn valabile şi, după cum a observat marele genetician Theodosius Dobzhansy, aceste caracteristici umane aduc cu ele atît o binecuvîntare, cît şi un blestem, frumos prezentate în povestea biblică a căderii“. Mai mult: religia poate juca rolul de opoziţie etică în faţa exceselor ingineriilor genetice şi folosirii fără măsură a mediului înconjurător, preluat pe agenda uneori lipsită de discernămînt a ecologismului radical.

Aşadar, susţine profesorul britanic, un dialog lipsit de patimă şi partizanat rămîne posibil. E de adăugat însă că ar fi bine ca astfel de discuţii publice să aibă loc şi din iniţiativa noastră, nu numai a britanicilor.

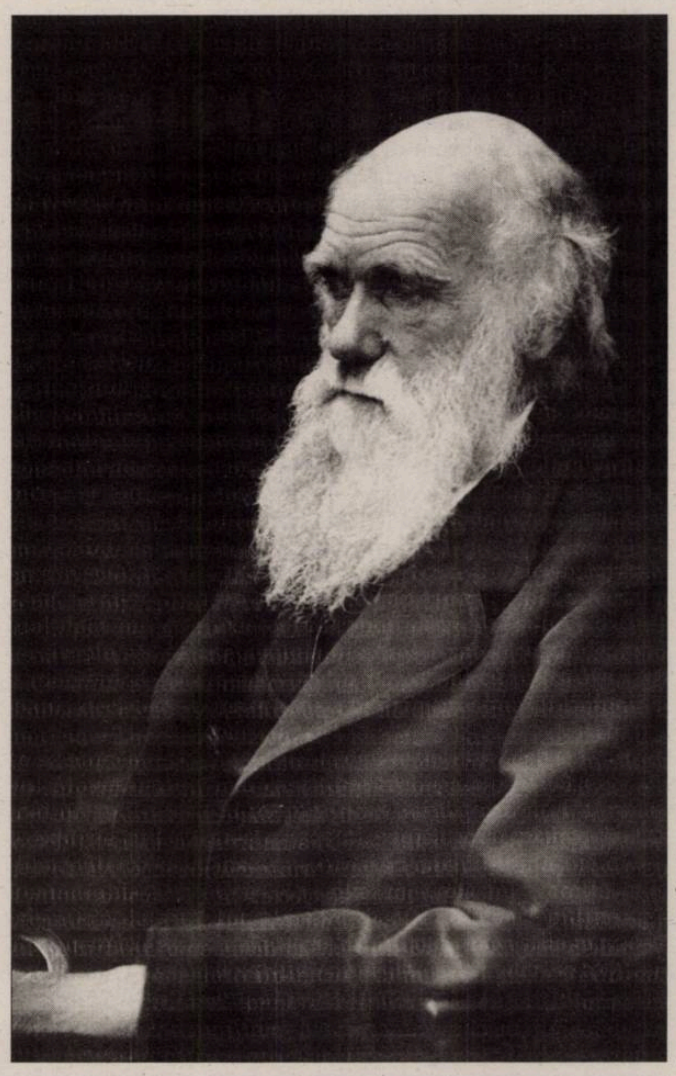

Texte şi opinii de: ● *Ana BOGDEA (psiholog)* ● *Mihaela DRĂGAN (psiholog)* ● *Andra DUMITRESCU (iniţiatoarea proiectului „Zizin – sat european“)* ● *Florin DUMITRESCU (publicitar)* ● *Alexandru GRUIAN (editorialist,* Mesagerul hunedorean*)* ● *Borbala KOO (director executiv, Societatea pentru Educaţie Contraceptivă şi Sexuală)* ● *Matei MARTIN* ● *Adina ROSETTI (jurnalistă)* ● ***Coordonatoarea temei:** Ruxandra TUDOR*

DILEMA VECHE

Ora de sex

În foarte puţinele şcoli în care se fac ore de educaţie sexuală, se discută – puţin şi superficial – numai despre contracepţie, boli cu transmitere sexuală sau organe reproducătoare. Pe elevi, aparent, nu-i interesează, îşi dau coate şi se amuză cînd aud de spermatozoizi, profesorii se jeneză şi se rezumă la monologuri seci, care nu vor avea nici o finalitate. De ruşine sau din comoditate, mulţi părinţi preferă să evite subiectul sau, puşi în faţa faptului împlinit, inventează poveşti în care nici ei nu cred, dar care îi pot scoate repede din situaţii jenante. Unii consideră extrem de benefice orele de educaţie sexuală de la şcoală, conştienţi fiind că poate tinerii vor fi mai responsabili în ceea ce priveşte viaţa şi sănătatea lor, alţii se opun de teamă că „abundenţa“ de informaţii le-ar putea trezi tinerilor curiozitatea şi apetitul sexual prea devreme. Ducem lipsă de resurse umane, mereu avem ceva mai important de făcut, mai apelăm şi la principiul „Lasă că nici nouă nu ne-a zis nimeni!“, nu sîntem obişnuiţi să vorbim, nu sîntem conştienţi de nevoile noastre, nu sîntem dispuşi să trecem peste anumite prejudecăţi şi subiecte tabu. Deşi sexualitatea face parte din viaţa fiecăruia dintre noi, subiectul nu prea pare să ne pasioneze în mod „oficial“.

„De sex îţi arde, de învăţătură nu!“

Cînd vine vorba de educaţia sexuală predată în şcoală, persoana cea mai potrivită pentru a sta de vorbă cu elevii este profesorul, cu condiţia ca acesta să aibă „disponibilitate atitudinală“. Cu alte cuvinte, să facă o diferenţă clară între ora de matematică, de exemplu, şi ora de educaţie sexuală, cînd ar trebui să se transforme din profesorul de matematică într-un confident sau un prieten. Ar fi bine, de asemenea, să facă o diferenţă între viaţa particulară a elevilor şi performanţele şcolare ale acestora, adică să-i dea unui elev nota 10 dacă merită, chiar dacă ştie că şi-a început viaţa sexuală. Cîţi dintre profesorii care află aspecte intime din viaţa elevilor nu se duc însă în cancelarie să discute cu restul profesorilor şi cîţi dintre cei care ştiu că o elevă a făcut un avort nu vor începe să o discrimineze, chiar dacă eleva respectivă are note bune? Vor putea să nu-i reproşeze „De sex îţi arde, de învăţătură nu!“ şi să nu-i pună o notă mai mică decît i se cuvine sau o întrebare mai grea decît a colegilor?

În plus, elevii acceptă greu pe post de „confesor“ o persoană cu care au o relaţie de o anumită factură. În definitiv, profesorul este cel care îi scoate la tablă, care le pune note, care le dă teme şi îi controlează. „Educatorul sexual – îmi explică dna **Borbala Koo,** director executiv al Societăţii de Educaţie Contraceptivă şi Sexuală – ar trebui să fie o persoană neutră, care nu predă în şcoala în care ţine ore de educaţie sexuală. Ar trebui, de asemenea, să fie deschisă şi să aibă abilităţile necesare pentru a putea ţine astfel de ore. Nu este uşor, avînd în vedere educaţia pe care am primit-o mulţi dintre noi şi care încă se mai practică în unele şcoli, să poţi ţine cursuri interactive, să înţelegi că este important ca tu, profesorul, să vorbeşti cît mai puţin, pentru a le da elevilor posibilitatea să comunice cu tine sau între ei şi să-i înveţi să-şi caute propriile soluţii, fără să vii tu mereu cu rezolvări.“

Vrei reformă, nu bate cu pumnul în masă!

Două dintre cele mai „neutre“ persoane cu care elevii ar putea dezvolta relativ uşor o relaţie de încredere sînt asistentul medical şi consilierul şcolar, dar foarte puţine dintre cele cîteva zeci de mii de şcoli din toată ţara au asemenea personal. Dat fiind că multe dintre ele nu îndeplinesc nici măcar condiţiile sanitare şi igienice de funcţionare, nu beneficiază de săli de sport sau de cabinete medicale, şansele ca un consilier să fie angajat special pentru a discuta cu elevii probleme de natură sexuală sînt aproape inexistente. „Avînd în vedere schimbările care se produc în fiecare an – bac-ul care se dă mereu altfel, modificările sistemului de notare sau ale manualelor –, educaţia sexuală nu poate deveni prea curînd parte integrantă a programei şcolare. Iar cînd acest lucru se va întîmpla, cînd vom putea vorbi de o reformă, tinerii ar trebui implicaţi în mod activ. Tot ce se întîmplă în momentul de faţă în domeniul educaţiei este discutat din perspectiva adulţilor şi a specialiştilor. Nimeni nu îi include în dezbateri şi pe tineri, un lucru fundamental greşit – îmi explică dna Borbala Koo –, pentru că nevoile adolescenţilor sînt mult diferite faţă de estimările adulţilor şi ale specialiştilor.

> *„Dragostea este răspunsul la majoritatea întrebărilor, dar, în timp ce aştepţi să primeşti acest răspuns, sexul ridică semne de întrebare cu mult mai interesante.“*
>
> *WOODY ALLEN*

Pînă la ce vîrstă vine barza?

Implicarea lor activă ar putea să facă diferenţa. Evident, cu condiţia ca şi ei să fie dispuşi să schimbe ceva şi să ştie să-şi exprime dorinţele într-un mod care să poată fi auzit. Fără să se revolte şi fără să bată cu pumnul în masă.“

Internetul, cel mai fidel consilier

Deşi în particular sînt foarte dezinvolţi şi discută lucruri foarte personale între ei, mulţi tineri se ruşinează cînd trebuie să-şi exprime punctul de vedere în faţa unui părinte, a unui profesor sau a unui consilier şcolar. Pentru unii dintre adolescenţi, discuţiile pe teme sexuale cu un adult sînt chiar bariere de netrecut, aşa încît îşi caută surse alternative de informaţii, cea mai des folosită – după cum se va vedea şi din anchetă (p. 11) – fiind Internetul. Costă mai nimic, numele real şi anumite date de identificare nu sînt un criteriu nici pentru a accesa unele site-uri, nici pentru a intra pe forum-uri – deci nici un motiv să roşeşti –, iar dacă ştii limbi străine ai acces la informaţii pe care nu le găseşti pe site-urile româneşti. Cîte dintre aceste informaţii sînt însă conforme cu realitatea? Mulţi dintre adolescenţii cu care am stat de vorbă cred într-un proces natural de selecţie. Atîta timp – spun ei – cît informaţiile postate pe un site îşi dovedesc utilitatea, sursa respectivă va fi folosită din ce în ce mai des şi va deveni din ce în ce mai credibilă. Şi, ca să fii 100% sigur şi să ai un minimum de control, încerci să verifici un anumit lucru din trei surse. Una peste alta, este foarte clar că acest gen de comunicare şi de transmitere de informaţii are mare succes în rîndul tinerilor, fapt confirmat şi exemplificat de dna Borbala Koo: „În cadrul unei campanii pe care am organizat-o acum cîţiva ani, le-am propus elevilor de şcoală generală şi de liceu să ne transmită, prin intermediul unei adrese de mail, orice fel de problemă legată de sexualitate, cu promisiunea ca cineva să le răspundă în maximum 48 de ore. Ideea a fost un succes: primeam zilnic în jur de 40 de mesaje, cu probleme diferite şi foarte serios şi responsabil exprimate“.

Pentru sex protejat, fii un bun negociator

Cei care nu au acces la mediul virtual sau care nu sînt internauţi împătimiţi folosesc alte metode de informare, cum ar fi, de exemplu, pliantele, broşurile sau flyer-ele. Acestea sînt însă o resursă mult prea sărăcăcioasă pentru problemele existente şi, poate mai important, nu fac altceva decît să informeze. Orice fundaţie sau ONG care îşi propune să îi informeze pe tineri cu privire la măsurile de prevenire a îmbolnăvirii cu virusul HIV, de exemplu, tipăreşte o serie de pliante şi începe să le distribuie în diverse locuri. Util, nimic de comentat, dar specialiştii sînt de părere că (doar) a transmite informaţii nu înseamnă a face educaţie sexuală. Degeaba îi spui unei tinere „nu trebuie să ai relaţii sexuale fără prezervativ“ – efectul scontat va fi zero. Fiind vorba de un prezervativ, el ar trebui folosit de băiat. Dacă acesta nu vrea să-l folosească, nu se pot întîmpla decît două lucruri: fie cei doi vor avea un contact sexual neprotejat, fie băiatul va renunţa, lucru care va duce la despărţirea celor doi. În adolescenţă însă, acest lucru este de neconceput, aşa încît este foarte probabil ca fata să accepte să facă sex neprotejat, pentru a nu-şi pierde prietenul. Ce se poate face pentru a nu se ajunge în această situaţie? „În primul rînd, nu trebuie să-i spui tînărului să nu facă niciodată sex fără prezervativ, ci măcar să o facă pe cît de rar posibil. De asemenea, trebuie să-i dezvolţi abilităţile de negociator, pentru a nu mai accepta atît de uşor anumite situaţii care pot provoca un dezastru“ – îmi explică dna Borbala Koo.

Unde şi cum intervin părinţii?

Cînd vine vorba de educaţia sexuală a propriilor copii, reacţiile părinţilor sînt împărţite: unii consideră că discuţiile despre anumite subiecte din sfera sexualităţii le-ar putea forma un stil de viaţă sănătos şi responsabil. Înţeleg şi speră că, în acest fel, vîrsta de debut a vieţii sexuale nu va mai scădea şi că numărul de sarcini în rîndul adolescentelor ar putea fi mai mic. Alţii se tem de faptul că aceste subiecte le-ar putea trezi copiilor curiozitatea sexuală mult prea devreme şi pierd din vedere faptul că, privaţi de anumite informaţii, adolescenţii nu-şi vor mai dezvolta filtrele prin care pot trece ceea ce văd şi ce aud şi nu vor mai putea face diferenţa între bine şi rău. „Din comoditate, mulţi părinţi nu-şi doresc, pur şi simplu, să fie aproape de copiii lor. Există părinţi care sînt prietenii cei mai apropiaţi ai copiilor lor, după cum există şi părinţi care se mulţumesc cu o relaţie superficială cu aceştia, altfel nu pot să-mi explic ceea ce văd în jurul meu. Haideţi să nu vorbim de mama unui adolescent, ci despre o femeie care fumează în timpul sarcinii. Ce spune acest lucru despre relaţia dintre ea şi copilul pe care îl va naşte?“

Puţă sau penis? Şi la ce vîrstă?

Număratele cazuri de divorţ sau de violenţă domestică (cele mai multe împotriva femeii şi aparent fără nici o legătură cu sexualitatea), numărul mare de „copii cu copii“ sau de avorturi, prejudecăţile conform cărora o femeie la menopauză nu ar mai fi activă sexual sau principiile bolnăvicioase de genul „Nici pe noi nu ne-a învăţat nimeni şi uite că ne-am descurcat“ denotă faptul că încă nu sîntem foarte educaţi sexual. Există ţări – cele nordice, de exemplu – în care acest concept a fost acceptat de societate, după cum există şi ţări – Anglia, Germania sau SUA – în care, dacă nu a fost pe deplin asimilat, măcar se discută pe această temă. Din ruşine, din orgoliu sau, pur şi simplu, pentru că nu se consideră necesar, în România oamenii nu par dispuşi să vorbească sau să ceară ajutor. Nu se obişnuieşte să vorbeşti despre sexualitate; nu se cade... Este, într-o oarecare măsură, o situaţie similară mersului la psiholog – dacă se află că ceri ajutorul unui psiholog, e clar, ai o problemă gravă; dacă se află că te duci la psihiatru, e clar, eşti nebun de-a dreptul! Unii dintre cei mai vehemenţi critici ai raportului ONU dat publicităţii în luna iunie a anului trecut – un „plan de lecţie“ care prevedea ca toţi copiii între 5-18 ani să facă ore de educaţie sexuală – au adus în discuţie, printre altele, faptul că nu poţi învăţa un copil de 5 ani ce este masturbarea, atîta timp cît acesta nu poate rosti corect părţile anatomice ale corpului uman. Aceştia susţin că cel mai „sănătos“ este ca educaţia sexuală să fie adaptată vîrstei copilului, aşa încît informaţia să fie corect asimilată şi „procesată“, iar efectul să fie cel scontat. De acord, dar oare nu ar trebui să se discute şi cît de „sănătos“ este să ajungi la 17 ani şi să-ţi dai coate pe sub bancă cînd cineva îţi vorbeşte de vagin sau, mai grav, să devii părinte şi să-ţi crape obrazul de ruşine cînd trebuie să explici ce este un penis? Şi pentru că acest cuvînt, penis, pare să fie unul dintre cele mai ruşinoase cuvinte din limba română, să preferi termenii puţă, cocoşel sau ciucurel pînă la o vîrstă ridicol de înaintată? Total de acord – masturbare la 5 ani, nu, dar să ajungi la 15 ani şi să crezi că berzele aduc copii pe lume, da?! (**Ruxandra Tudor**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

„Sexul a devenit sinonim cu pedeapsa“

– interviu cu Ana BOGDEA şi Mihaela DRĂGAN –

„Recomandări Internaţionale pentru Educaţia sexuală“ este un raport al ONU, publicat anul trecut cu sprijinul UNESCO. Termeni precum masturbare, transsexualitate sau homofobie, dar şi recomandările care se regăsesc în acest document – printre altele, începerea educaţiei sexuale a copiilor de la vîrsta de 5 ani – au născut controverse în rîndul părinţilor şi al grupurilor conservatoare şi religioase, ONU fiind chiar acuzată de „subminarea valorilor tradiţionale“. Pornind de la acest exemplu, am invitat doi psihologi la o scurtă discuţie despre cînd, cum şi cît ar trebui să vorbim despre sex.

Cînd vine vorba de educaţie sexuală, două dintre cele mai frecvente întrebări sînt cînd ar trebui să începem să vorbim cu copiii şi despre ce.

Ana Bogdea: Dacă am merge pe o linie imaginară a firescului, copilului ar trebui să-i explicăm, încă de la o vîrstă fragedă, că aşa cum are două mîini, două picioare, gură, nas etc., aşa are şi organe sexuale. Evident, toate explicaţiile trebuie adaptate la nivelul său de înţelegere – n-ar trebui să-i vorbeşti unui copil de 2 ani despre vulvă sau penis, după cum n-ar trebui să discuţi cu un copil de 4 ani despre aparatul reproducător, pentru că nu va fi în stare să înţeleagă. Cînd sînt foarte mici, este de ajuns să le explici că organele sexuale, de exemplu, fac parte din corpul lor. Dacă într-o familie există doi copii, soră şi frate, părintele trebuie să fie pregătit să le dea şi nişte explicaţii cu privire la diferenţele anatomice dintre ei. Oricît ai încerca să eviţi ca părinte acest gen de discuţii, vine o vreme cînd toţi copiii încep să pună întrebări. Personal consider că aceste momente sînt cele mai potrivite pentru a le vorbi despre orice – sex, căsătorie, moarte etc. Ceea ce trebuie să facă părintele este să răspundă sincer, chiar dacă explicaţiile vor fi adaptate vîrstei copilului.

Acestea sînt totuşi subiecte delicate pentru părinţi. În plus, genul acesta de discuţii se poate isca şi pe nepusă masă, nu neapărat acasă şi, pentru a evita unele situaţii jenante, părinţii preferă să nu fie foarte sinceri.

A. B.: Din experienţă vă spun că momentele în care trebuie să răspunzi la întrebări „complicate“ în locuri nepotrivite sînt nenumărate şi să ocoleşti subiectul doar pentru a nu te pune într-o situaţie incomodă este o greşeală. Fetiţa mea începuse să citească deja pe litere şi, cum toate gardurile sînt pline de tot felul de mesaje, m-a rugat odată, în gura mare, în timp ce ne plimbam, să-i explic ce înseamnă – şi a început să spună pe litere – „p-u-l-...“. Şi a trebuit să-i explic despre ce era vorba, calm, sincer şi atît cît să poată ea înţelege. Evident, am insistat mult să nu repete cuvîntul respectiv!

Nu este totuşi riscant să discuţi anumite lucruri doar cînd copilul pune întrebări? Dacă ai un copil ruşinos?

Mihaela Drăgan: În principiu, să fii copil înseamnă să nu ai simţul ruşinii, cel puţin nu faţă de părinţi. Să fim realişti – cîţi copii nu pun întrebări incomode într-un mod absolut firesc, dar la care părinţii nu pot răspunde fără să nu se fistîcească. Mai degrabă se ruşinează părinţii! În plus, copiii sînt prin definiţie nişte fiinţe curioase, deci părintele nu are cum „să scape“ de întrebările copiilor. Colega mea vorbea mai devreme despre familiile în care există o fată şi un băiat. Să nu uităm că în majoritatea familiilor sînt o mamă şi un tată, o femeie şi un bărbat care arată cu totul diferit faţă de copii, care arată cu totul diferit unul faţă de celălalt, care fac baie cu uşa închisă – lucruri care stîrnesc curiozitatea copiilor.

Cît de mult contează mesajele non-verbale?

A. B.: Foarte mult – să nu trăim cu senzaţia că, dacă le răspundem copiilor la întrebări, rezolvăm o problemă. Gesturile, atitudinile, reacţiile părinţilor contează foarte mult pentru ei. Degeaba foloseşti cuvinte atent alese pentru a vorbi despre sex, dacă nu-ţi controlezi şi mimica, de exemplu. Cea mai mică grimasă de pe faţa ta îl poate face pe copil să se simtă vinovat că a deschis un subiect ruşinos şi să nu mai vrea să vorbească prea curînd.

M. D.: S-ar putea ca şi tu, părintele, să eviţi subiectul o vreme. În definitiv, ruşinea este valabilă de ambele părţi. Reacţiile părinţilor şi capacitatea acestora de a le face educaţie copiilor depind foarte mult de propria educaţie şi de experienţa pe care o au în acest domeniu. În principiu, există două tipuri de părinţi: cei relaxaţi faţă de acest subiect – lucru care se poate vedea inclusiv în ceea ce se întîmplă în casa lor, unde există tampoane, vată, prezervative la vedere –, care vorbesc des cu copiii, care răspund la orice întrebări şi care nu se feresc de nimic. Există însă şi părinţi care se blochează repede şi care preferă să le spună copiilor scurt „Du-te la tati că el ştie mai bine“ sau „Du-te la mami că fetiţele vorbesc cu mami“.

Apropo de exemplul dvs., cine vorbeşte mai greu despre sex, femeia sau bărbatul?

A. B.: Se pare că femeia. Multe dintre femeile ajunse acum la vîrsta adultă au fost învăţate de mame sau de bunici că sexul este ceva ruşinos, murdar. Să vorbească despre sex ar însemna să-şi accepte murdăria şi degradarea,

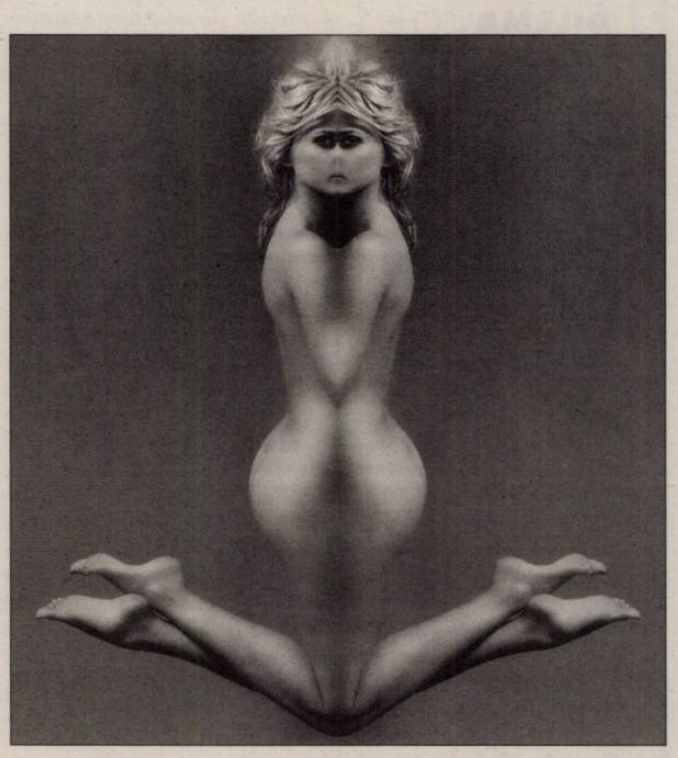

fapt de neconceput pentru ele. Şi chiar dacă trec peste anumite tare moştenite din familie şi acceptă să discute, o fac la modul ironic, hilar.

M. D.: Facem parte dintr-o generaţie în care subiectele legate de sex erau tabu. Să nu uităm că prin anii ’60, ’70 a face sex era sinonim cu a face un copil. Trebuia să faci un copil pentru că erai obligat şi dacă refuzai, riscai mult, inclusiv să-ţi pierzi libertatea. Sexul a devenit aşadar sinonim cu pedeapsa, motiv pentru care totul trebuia şi trebuie făcut pe ascuns, fără ca nimeni să ştie. Nu în toate cazurile, evident, pentru că există şi părinţi care ştiu să fie prieteni cu copiii lor. Majoritatea au însă o reţinere şi consideră că-şi întinează copiii vorbind despre aşa ceva, vor să-i păstreze copii cît mai mult şi refuză „să le facă rău cu mîna lor“.

a consemnat Ruxandra TUDOR

Adina ROSETTI

Mitul lui Dumbo

Prima dată cînd i-am dat de înţeles Clarei că eu şi tatăl ei am putea fi responsabili pentru venirea ei pe lume, m-a privit drept în ochi şi a pufnit în rîs. Avea aproape 3 ani. Uimită de naivitatea mea (oare cum îmi imaginasem că *ea* ar fi atît de fraieră încît să creadă asemenea explicaţii cusute cu aţă albă?), Clara mi-a întors-o imediat: „Ei, voi m-aţi făcut! Păi, n-aveaţi cum! Nu vezi că eu sînt mare şi sînt făcută chiar şi din oase?!“. Am încercat să o conving că adevărul stă chiar aşa precum i-am spus, oricît de incredibil ar părea: ea a fost mică-mică şi a locuit o vreme... la mine-n burtă, aşa cum s-a întîmplat cu toţi copiii de pe lume. Perspectiva asta a făcut-o să izbucnească-n rîs: ceva mai absurd Clara nu auzise în cei aproape 3 ani de viaţă! Pentru că insistam cu teoria mea lipsită de sens, Clara s-a milostivit să mă lumineze cu adevărul ei: copiii sînt aduşi de barză. Aşa ajung ei la părinţii lor. Pentru informaţii suplimentare, am fost trimisă direct la sursă: un film clasic de desene animate, produs de Disney în 1941, *Dumbo*. Într-adevăr, primele cadre din *Dumbo* ne arată un bărzoi bonom livrînd de zor puişori drăgălaşi animalelor de la un circ. Şi, cum pentru un copil de 3 ani ficţiunea este la fel de puternică precum realitatea, Clara era convinsă că filmul dezvăluia secretul venirii copiilor pe lume. La 3 ani, e mai uşor şi firesc de acceptat un miracol decît un fapt ştiinţific: dacă norii au ajuns atît de sus pe cer pentru că au mîncat multe vitamine, de ce barza n-ar putea aduce copiii?

Ca orice părinte care vrea să fie informat, am buchisit din scoarţă-n scoarţă cărţi de Françoise Dolto, am răsfoit ceva Jean Piaget şi am devorat ambele volume din *Puncte de cotitură* de Brazeltow şi Sparow. Toţi specialiştii în psihologia copilului recomandă ferm renunţarea la mitul care explică reproducerea umană prin conceptul desuet de barză (cu variaţiunile varză sau pastila magică de făcut copii). Părinţii sînt sfătuiţi să introducă în imaginarul copiilor, încă de la primele lor întrebări, noţiuni reale precum: penis, spermatozoid, ovul, embrion etc. Desigur, această sinceritate poate avea şi efecte mai puţin plăcute; îmi amintesc de nepoatele mele din Franţa care, după ce au văzut la grădiniţă un filmuleţ animat despre reproducere, au început să se teamă să mai stea în preajma tatălui lor, ca nu cumva să rămînă gravide. Ele înţeleseseră din filmuleţ că bărbaţii sînt înconjuraţi de o aură misterioasă compusă din milioane de spermatozoizi zglobii, care se pot lua prin aer, cam la fel cum se ia şi gripa. A fost foarte greu să fie convinse că lucrurile nu stau chiar aşa de tragic şi că se află în afara oricărui pericol: spermatozoizii sînt „contagioşi“ numai între oamenii căsătoriţi. Explicaţia le-a liniştit, dar de atunci au început să se aştepte ca, din clipă-n clipă, din burta mamei lor să apară o puzderie de bebeluşi...

O fetiţă şi un băieţel se ţin de mînă, iar în corpurile lor sînt desenate două „aparate“ bizare care produc un fel de animăluţe simpatice.

Drăgălaşul mit al lui Dumbo a fost spulberat destul de repede cu ajutorul unui atlas ilustrat despre corpul uman, pe înţelesul copiilor, pe care Clara l-a primit după ce a împlinit 4 ani. La 4 ani, era mult mai pregătită să accepte că desenele animate sînt doar o poveste şi că adevărul se află între copertele unei cărţi „ştiinţifice“. Într-un mod inocent, dar concret în acelaşi timp, atlasul cu pricina ilustrează pe două planşe cum stă treaba cu venirea copiilor pe lume: o fetiţă şi un băieţel, cu pielea rozalie şi părul blond, se ţin de mînă, iar în interiorul corpurilor lor sînt desenate, fără prea multe detalii, două „aparate“ bizare care produc un fel de animăluţe simpatice. Unul galben, mare şi pufos, altul mic, zglobiu şi înzestrat cu codiţă. Am preferat să trec sub tăcere denumirile lor, deşi erau scrise în chip de explicaţie; nu de alta, dar nu ţineam neapărat ca fiica mea să strige în gura mare la groapa cu nisip „Mami, mami, crezi că Mihăiţă are spermatozoizi?“.

Planşa următoare din atlas înfăţişează direct o burtică în secţiune cu un bebeluş înăuntru; nimic despre minunata întîlnire dintre cele două celule yin & yang sau despre lungul drum al spermatozoidului către ţintă (mai edificator în acest sens este filmul lui Woody Allen, *Everything you wanted to know about sex...*, dar nu cred că este recomandat la asemenea vîrste fragede). Oricum ar fi, explicaţia oficială (şi plină de clişee) pe care i-am dat-o a fost că treaba cu bebeluşul se întîmplă cînd oamenii se căsătoresc. Plină de iniţiativă, Clara a hotărît că asta se poate rezolva în cazul ei cu ajutorul unui coleg de grădiniţă... Fără să aibă habar din ce plan măreţ face parte, respectivul (muuult mai interesat de avionaşe şi macarale) a fost atras prin subtile mijloace de seducţie feminină (priviri galeşe, ghionturi în stomac, dansuri pasionale la serbările de la grădiniţă) în mrejele unei căsătorii viitoare. „O să mă mărit cu Darius, o să ne jucăm toată ziua şi-o să avem muuulţi bebeluşi“ – îşi zugrăveşte Clara cu încîntare planurile. Desigur, la 5 ani, căsătoria nu exclude un frumos *ménage-à-trois* împreună cu o altă colegă de grupă mijlocie, care visează acelaşi destin fericit. Împreună, cei trei se pregătesc pentru un triunghi conjugal, lipsit de orice fel de gelozii sau prejudecăţi, aşa cum numai la vîrsta grădiniţei se poate avea! Însă cum toate au o limită pe lumea asta, orice viitoare rivală va fi anihilată din start; altfel spus, orice altă fetiţă care s-ar apropia de Darius, încercînd să tulbure echilibrul în trei, va fi trasă de păr. Probabil a venit momentul să-i explic Clarei cîte ceva despre relaţiile sentimentale între o fată şi un băiat, o chestiune infinit mai complicată şi dificilă decît educaţia sexuală cu ajutorul albumelor ilustrate...

***Adina Rosetti** este jurnalistă.*

Adolescenţii despre educaţia sexuală

*I-am „provocat" pe cîţiva elevi de liceu la o discuţie liberă pe diverse teme sexuale, dar, dat fiind că nu au putut trece peste ruşinea de a vorbi despre anumite lucruri, s-au rezumat la a răspunde la următoarele trei întrebări: 1) Aţi făcut vreodată, la şcoală, vreo oră de educaţie sexuală?, 2) Ce surse alternative de informare folosiţi pentru a găsi răspunsuri la problemele care vă preocupă? şi 3) Cît de mult/des şi ce subiecte discutaţi cu părinţii? (**R. T.**)*

Cristina BANU

clasa a XI-a, Şcoala Centrală

1) La şcoală nu am făcut niciodată educaţie sexuală. Subiectul ar fi fost captivant pentru majoritatea tinerilor, pentru că am fi primit nenumărate informaţii la care nu avem răspunsuri.

2) În general, pentru orice problemă am, folosesc Internetul. Este o sursă din care pot afla multe informaţii, dar, pentru că nu cred în tot ce se găseşte pe Internet, îi mai cer sfatul şi mamei.

3) Eu discut cu ambii părinţi, dar cel mai mult cu mama, deoarece sînt fată şi mă poate ajuta în multe situaţii. Nu avem un subiect anume – vorbim despre tot ce se petrece, chiar dacă uneori mai am şi reţineri.

Irina CĂLIN

clasa a XII-a, Şcoala Centrală

1) Mi-ar fi plăcut să facem asemenea ore, deoarece cele mai sigure informaţii vin întotdeauna din partea unui specialist. Cred că ar fi fost educative.

2) Prima opţiune – Internetul, ultima opţiune – părinţii.

3) De obicei, nu discut probleme legate de viaţa sexuală cu ai mei, deşi ei ar fi dispuşi să îmi ofere informaţii. Prefer să ocolesc subiectul.

Mihai GRIGORE

clasa a XII-a, Colegiul Naţional „Mihai Viteazu"

1) Îmi amintesc că am purtat odată nişte discuţii despre bolile cu transmitere sexuală şi despre riscurile sexului neprotejat. Am făcut vreo patru, cinci lecţii şi, la sfîrşit, am primit o serie de întrebări.

2) Cînd mă interesează ceva, caut pe net.

3) Pînă acum nu am vorbit niciodată cu părinţii pe această temă.

Andreea ILIE

clasa a XII-a, Colegiul Naţional de Informatică „Tudor Vianu"

1) Noi nu am făcut niciodată aşa ceva, dar, avînd în vedere lipsa de informare a tinerilor, cred că aceste ore ar fi făcut lumină şi ar fi demitizat anumite „credinţe".

2) Citesc des manuale de fiziologie şi de anatomie umană, pentru a înţelege structura aparatelor reproducătoare. Din cînd în cînd, mă mai uit şi peste broşurile pe care le primesc şi mai caut anumite lucruri şi pe Internet, dar mă îndoiesc de acurateţea informaţiilor.

3) Nu discut prea des cu părinţii, pentru că de multe ori se creează situaţii jenante. Prefer „surse" neimplicate afectiv.

Ana MARINESCU

clasa a X-a, Colegiul Tehnic „Traian"

1) Mie mi-ar fi plăcut să facem ore de educaţie sexuală, pentru că aş fi putut să pun multe întrebări, dar cred că mi-ar fi fost ruşine de colegi.

2) Intru des pe Internet şi caut ce mă interesează.

3) Cu părinţii nu discut niciodată, ci numai cu sora mea, dar nu tot timpul, pentru că nu ar înţelege unele lucruri.

Ionuţ Cătălin MATEI

clasa a XII-a, Colegiul Naţional „I.L. Caragiale"

1) Nu cred că aceste lecţii ne-ar fi fost utile, pentru că s-ar fi rîs mult în clasă.

2) Cînd vreau să aflu ceva, vorbesc cu amicii sau văd filme.

3) Vorbesc destul de puţin cu părinţii şi mai mult în glumă.

Bianca NIŢĂ

clasa a XI-a, Liceul „Dimitrie Cantemir"

1) La un moment dat, au venit la noi nişte tineri care ne-au împărţit pliante şi ne-au povestit despre bolile cu transmitere sexuală şi despre cum să ne protejăm. Noi nu am fost însă foarte curioşi şi am rîs mult.

2) Cînd mă interesează ceva, caut pe Internet, dar mai povestesc şi cu colegii sau prietenii şi ne împărtăşim din experienţe.

3) Cu părinţii nu discut niciodată.

Irina STROE

clasa a XI-a, Colegiul Naţional de Informatică „Tudor Vianu"

1) Cineva ne-a vorbit odată despre prezervative şi despre tampoane şi chiar ne-a dat cîteva, dar erau expirate.

2) Vorbesc mult cu prietenii, văd filme sau caut pe Internet.

3) Cu părinţii nu vorbesc decît despre şcoală. Dacă le-aş spune că vreau să vorbim şi despre sex, ar spune că de asta nu învăţ, că-mi arde de sex.

Florin DUMITRESCU

Scandalul desenelor animate porno

Anul trecut pe vremea aceasta, opinia publică românească dădea în clocot, pornind de la ceea ce s-a numit „scandalul desenelor animate porno". Era vorba de un serial de animaţie, difuzat pe Minimax, constînd în ecranizări ale unor (vorba titlului) *Poveşti populare maghiare*. Incriminat era faptul că, în două episoade distincte, fuseseră înfăţişate scene prea libertine pentru publicul românesc... sau, mai bine zis, pentru ceea ce cred românii adulţi că li se poate difuza copiilor.

Într-una dintre poveşti, *Prinţesa şi porcarul*, se întîmpla ca o fată de împărat să îşi dorească într-atît purceluşii dansatori ai unui păstor, încît să accepte trocul propus de acesta: anume să îşi ridice rochia tot mai mult, în schimbul fiecăruia dintre cei trei godaci... şi a ocarinei din care le cînta. În alt episod, o ţărăncuţă, înrudită (pe linia lui Propp) cu *Fata ţăranului cea isteaţă* a lui Ispirescu, defila în faţa regelui goală de la brîu în jos şi călărind o capră, ca rezolvare ingenioasă a uneia dintre probele acestuia (de a veni la palat nici călare, nici pe jos; nici îmbrăcată, nici dezbrăcată). Atît porcarul şi prinţesa din cel dintîi episod, cît şi ţărăncuţa şi regele din celălalt se îndrăgosteau reciproc şi se căsătoreau fericit aşa, ca-n basme... În afară de înfruntarea spiritelor, la unirea celor două perechi – se înţelege – vor fi contribuit şi acele momente de seducţie nudă care i-au scandalizat pe adulţii valahi! Aceasta deşi reprezentarea lor în animaţie era într-atît de stilizată, de transfigurată grafic, încît nu avea cum să-i bruscheze pe copiii de orice naţie. Dimpotrivă: păreau făcute special pentru a înfăţişa tainele erosului într-o manieră deopotrivă firească şi fermecătoare.

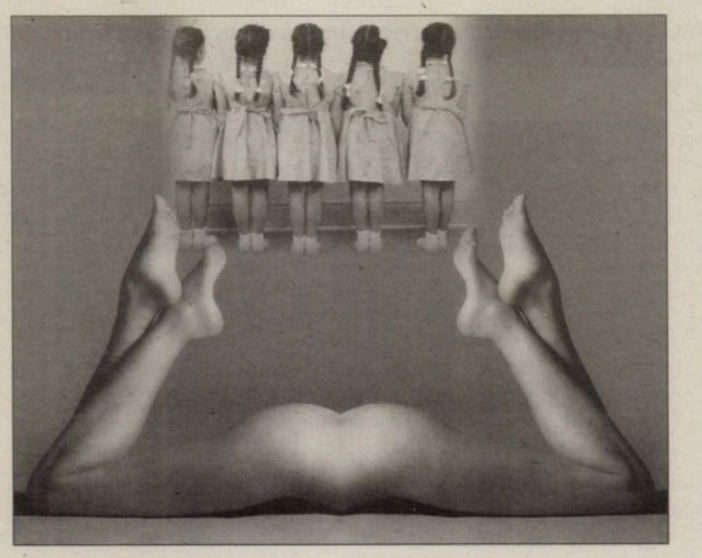

Din partea CNA-ului, canalul Minimax n-a putut încasa mai mult decît o simplă atenţionare pentru difuzarea acestor adorabile desene. Cine s-a uitat, cu sau fără propriii copii alături, la această serie de animaţie 2D cu linii naive şi culori vioaie, abundînd în grafisme folclorice, cine a ascultat blînda şi sfătoasa voce din off a povestitorului n-ar fi băgat de seamă că Minimax-ul, reputat ca televiziunea copiilor cuminţi, propagă pornografie...

A trebuit să vină sesizarea, vecină cu pîra, din partea prezentatorilor TV Răzvan şi Dani (multi-sancţionaţi, la rîndul lor, pentru abundenţa de aluzii promiscue şi libidinoase din propriul program, transmis dimineaţa), ca astfel, dintr-odată, pe nevinovatele basme din vecini să cadă oprobriul părinţilor! O zi-două de vîlvă online... şi verdictul de vinovăţie era gata ştampilat: pentru tagma supervigilentă a părinţilor forumişti, realizatorii maghiari şi broadcasterii români căzuseră în oala mai largă a „vulgarităţii şi violenţei din desenele de azi"! Cei mai alarmişti dintre ei întrezăreau chiar comploturi iredentiste... Puţini dintre Catonii de ocazie văzuseră cu ochii lor secvenţele incriminate. Nici nu mai conta: tabuul era gata impus.

Argumentele unor „vigilenţi haioşi"

De notat e că mare parte dintre comentarii erau făcute în stil băşcălios, cel puţin vulgar. Înşişi Răzvan şi Dani păreau să nu fi pornit acest scandal mediatic cu alt scop decît oportunitatea de a se hăhăi la cameră, interpretînd lubric, cu apropouri şi grimase, poveştile în cauză!... Argumentul era mai mult decît convenabil: om fi noi obsedaţi sexual, dar ne-am asumat rolul; în schimb, de la o televiziune pentru copii, parcă aveam alte pretenţii, nu!? Ca urmare, sub pretextul grijii faţă de copii, o droaie de alţi „vigilenţi haioşi" de prin radiouri şi televiziuni, de pe bloguri şi forumuri, au plusat care mai de care, în isonul acuzatorilor matinali. „Auzi colo: ridică fustiţa, să-ţi dau godacu'... Hi-hi-hi!" „Ai văzut, dom'le, ce-i învaţă televizoru' pe copiii de azi!? De-aia sînt aşa precoce! Ha-ha-ha..."

Şi tot aşa, din hi-hi-hi în ha-ha-ha, exegeţii de ocazie ai basmelor ecranizate s-au pornit să fluture steagul pudorii, pentru a-şi deşărta fiecare mai dihai obsesiile. Iar frumuseţea e, tocmai, că nici nu pot fi contrazişi! Chiar aşa grosolane, caricaturale şi lesne psihanalizabile, interpretările lor fantasmatice sînt – zău aşa! – foarte valabile...

La fel de valabile ca toate interpretările deşuchiate şi prelucrările aluzive aflate de către fiecare dintre noi, la vîrste mai mult sau mai puţin adulte: despre Scufiţa Roşie şi relaţia ei cu lupul („vaaai, bunicuţo, ce organe mari ai..."), despre Albă-ca-Zăpada şi convieţuirea ei secretă cu piticii (care pitici – se ştie – ho-ho-ho...), despre Barbă-Albastră (personaj devenit deja simbol al priapismului)... Care dintre noi n-a auzit bancul cu poanta finală „Spune-mi o minciună, Pinocchio"?

Ei bine, da: majoritatea basmelor pot fi interpretate şi „fără perdea". Mai ales cele străvechi, din folclorul popoarelor. La rîndu-le, basmele româneşti abundă de iele care se duc la păstori, dansîndu-le goale sub nas, ori de voinici curajoşi care străpung porţile ferecate ale greu accesibilelor iubite (nemaipunîndu-l la socoteală pe Creangă cu a sa antiburgheză şi anticlericală *Poveste)*. Interpretarea „sexy" a basmelor e deopotrivă corectă, stă în picioare aidoma celei moraliste, dăscălitoare, care ne este revelată cu întîietate cînd sîntem mici. Basmele sînt magice şi prin aceea că ne inoculează, discret şi cu efect întîrziat, elemente clare de educaţie sexuală.

Ne e greu să vorbim cu copiii noştri puberi şi preadolescenţi despre evenimentele din viaţa lor intimă? Puţini dintre noi ştim însă că discuţia e deja iniţiată, de cînd le-am povestit despre Făt-Frumos şi Ileana Cosînzeana.

În acest sens, prinţesa şi porcarul de peste graniţă sînt aliaţi ideali pentru părinţii care-şi pregătesc temele din vreme. Trocul în trei trepte al celor trei purcei, cele trei steluţe plasate pe sînii şi pubisul fetei, abilitarea eroului umil şi cucerirea, la final, „a fetei şi a împărăţiei", acestea şi altele le vorbesc copiilor, la modul aluziv şi alegoric (deşi nu lipsit de detalii), despre relaţia femeie-bărbat şi despre marea taină a iubirii, în care sîntem de fiecare dată pretendent şi redută de cucerit.

Ce semnificaţie are paloşul unui voinic în vremea focoaselor nucleare?! Ce noimă are iatacul prinţesei în epoca mall-urilor? Aceste simboluri, desuete încă din vremea fraţilor Grimm, sînt vehicule arhetipale; sînt obiecte manevrate de fiinţa noastră intimă în marele Matrix colectiv, la care avem acces în momente privilegiate (iar în copilărie mai tot timpul)...

Psihanaliştii şi teoreticienii literaturii văd în basme un adevărat tezaur naţional: e ca şi cum ai aşeza pe canapea neamuri şi seminţii întregi. Concluzia e mereu aceeaşi şi e optimistă: priviţi statistic şi istoric, sîntem sănătoşi, potenţi şi fericiţi. Ce dacă, pe termeni scurt, românii pot apărea psihotici social, mînaţi de frustrări inavuabile? E doar un episod dintr-un mai lung serial...

***Florin Dumitrescu** este publicitar.*

Alexandru GRUIAN

Nu ştiu cît şi ce anume ştim

– dar avem de unde afla –

Eram în clasa a IX-a, pe vremea comunismului, cînd premiul oferit în urma cîştigării unui concurs cu tematică istorică s-a transformat dintr-o excursie în Bulgaria tot într-o excursie, dar în Ungaria. Am petrecut o săptămînă la Budapesta şi m-am împrietenit strategic cu trei tipi din Tîrgu-Mureş, care ştiau ungureşte.

În comparaţie cu România ultimilor ani ceauşişti, Ungaria era deja la o distanţă apreciabilă. Sau cel puţin aşa indicau unele aparenţe... În vitrinele chioşcurilor de difuzare a presei, mulţime de reviste avînd pe copertă femei sumar îmbrăcate. Am întins cu mîini tremurînd de emoţie forinţii şi am primit în schimb revistele despre care ne imaginam că ascund ipostaze erotice înnebunitoare. În primul gang, le-am răsfoit cu febrilitate. Dublă eroare, financiară şi senzorială – dincolo de coperţile promiţătoare, doar careuri de cuvinte încrucişate! Am fost frustraţi şi mai ales nervoşi că am cheltuit banii aiurea!

Nu am deloc motive să cred că a scăzut curiozitatea pentru sex – însoţit sau nu de sentimente. Dacă primii ani postdecembrişti româneşti au adus cu ei publicaţiile asezonate obligatoriu, pe prima sau ultima pagină, cu trupuri feminine în ipostaze provocatoare (evident, strategia de marketing nu a dispărut, doar s-a rafinat – sau nu? – şi nu mai rişti să găseşti doar cuvinte încrucişate...), acum pereţii chioşcurilor sînt tapetaţi cu reviste de gen, pe lîngă care lumea trece fără să pară că le acordă prea multă atenţie. Îmi este extrem de greu să cuantific nivelul de interes pe care îl suscită, vîrsta şi profilul cumpărătorilor, atîta timp cît Internetul oferă aceleaşi produse mult mai ieftin, iar televiziunea digitală are cel puţin un canal porno soft necodat. Ceea ce pot spune însă cu certitudine este că preocuparea pentru sex nu s-a diminuat cu nimic, abundenţa de materiale informative de toate genurile fiind compensată (şi) prin minimizarea cunoştinţelor furnizate, să spunem, oficial. Cu alte cuvinte, întrebîndu-i pe liceeni dacă au ore de educaţie sexuală în şcoală, mi-au răspuns că da, în gimnaziu au învăţat despre fiziologia organelor genitale, au mai fost invitaţi o dată, pe sexe, la întîlniri cu un medic, şi cam atît... Despre sex? Reviste pentru adolescenţi, filme, Internet, discuţii cu prietenii sau forumuri. Mai puţin cu părinţii. Sursele de informare sînt multe şi, mai ales, be-

neficiază de avantajul imaginilor – doar se ştie că obţinem cele mai multe informaţii vizual. Oricum, puştimea ştie mai multe decît spune, chiar dacă superficial. Ce-i drept, exact de partea superficială pare interesată, de aşa-numita „goană după senzaţii". Nu ştiu dacă sînt în drept să emit judecăţi de valoare.

„Fiul meu e un introvertit. Nu-l interesează nimic, nu a avut şi nu are prietenă, e un *gamer,* stă toată ziua la calculator" – îmi spune mama unui băiat de 16 ani, care mă priveşte puţin ciudat cînd îi spun că trebuie să scriu despre sex. Nu, nimeni dintre cei intervievaţi nu crede că într-un oraş mediu, cum este Deva, ar exista tabuuri sau prejudecăţi referitoare la sex. Răsuflu uşurat – din acest punct de vedere cel puţin, sîntem sincroni (presupun!) cu restul ţării. Dar cum se cere un minim de expertiză, dau un *search* pe forumuri „specializate" şi găsesc (dacă iau de bune informaţiile) destui reprezentanţi ai judeţului Hunedoara sau ai Devei care caută sau se oferă pentru „escortă" sau aprofundarea altor plăceri rafinate, de la soft la hard şi chiar mai mult decît atît (prin urmare, totul e să vrei – *qed...).*

Impresia că totul este impregnat cu erotism şi sexualitate e deja de domeniul banalului şi influenţează comportamentul curent. Se poate discuta pasionat şi aluziv despre o peliculă ca *Henry şi June,* cu trimitere spre erotismul brutal al lui Henry Miller, sau se pot spune bancuri porcoase.

Am asistat la masa ce a urmat unei reuniuni profesionale, ocazie cu care un distins profesor, fără îndoială cultivat, cu alură de mentor, a debitat cele mai obscene bancuri auzite vreodată – şi nu sînt un pudibond. Auditoriul, în majoritate feminin, chicotea, deşi bancurile nu erau doar porcoase, ci şi misogine la modul grobian, ca să spun aşa. După epuizarea repertoriului, profesorul s-a ridicat şi a plecat. Ce şi cît ştia despre sex?

Sociologic, se pot afla o sumedenie de date despre sexualitate, în oraşe mai mici sau mai mari. La nivel personal, în general, jurnalistul nu poate trece barierele ridicate pentru autoprotecţie. Dar următorul aspect cred că e simptomatic. La ora la care scriu aceste rînduri, oraşul este împînzit de afişe ale unei cîntăreţe foarte cunoscute şi, dacă este să ne luăm după critică, talentate. Atuul ei principal ar fi deci vocea. Afişele o reprezintă însă într-o postură sexual provocatoare, transmiţînd un mesaj ambiguu, în genul „dacă nu-ţi place cum cîntă, o să-ţi placă sigur cum arată". Despre partea freudiană, s-ar putea afla de prin revistele glossy sau din tabloidele care conduc în topul tirajelor.

Alexandru Gruian *este editorialist la cotidianul* Mesagerul hunedorean.

Andra DUMITRESCU

„Ce să le fac, doamnă, dacă se iubeau!?"

„Indicele de natalitate e în scădere" e o afirmaţie valabilă la nivelul întregii ţări. Cu toate acestea, în comuna Tărlungeni din judeţul Braşov – un loc cu peste 7500 de suflete (români, maghiari şi ţigani) –, numărul naşterilor a crescut cu aproape 70% faţă de anii precedenţi şi, cu toată educaţia sexuală, media de vîrstă a mamelor este sub 16 ani. Oare cine trebuie să le vorbească copiilor despre acest subiect delicat? Părinţii? Cînd copiii sînt mici, nu are rost, iar cînd încep să crească, deja ştiu mai multe decît părinţii, deci discuţiile nu-şi mai au rostul. Voluntarii? Cu siguranţă, dar sînt „păsări rare" şi efortul lor e ca o picătură într-un ocean. Iar dacă drept răsplată primesc jigniri şi vorbe urîte, renunţă. Biserica ar putea avea un rol hotărîtor în influenţarea părinţilor, dar preotul, mai mult decît slujbe, nu face.

Fiecare şcoală cu educaţia ei

În ceea ce priveşte şcoala, situaţia e foarte clară şi totul depine de învăţători şi profesori. La şcoala maghiară, în clasele I-IV, învăţătorii le vorbesc copiilor, la orele de educaţie pentru sănătate, despre igiena personală, că, de!, sînt mici. La clasele V-VIII, subiectul e dezbătut la orele de educaţie civică. Cum se fac dezbaterile? Păi, aici e secretul: de regulă separat, cu fetele şi cu băieţii. Unii diriginţi îi invită şi pe părinţi, dar nu prea se-ncheagă discuţii şi nici nu se pun multe întrebări. Atît părinţii cît şi copiii sînt pudici, deoarece subiectele acestea sînt tabu în familie.

La şcoala românilor, nu se poartă discuţii pe această temă. Probabil că dascălii au considerat că nu e cazul. În general, diriginţii le mai atrag atenţia fetelor „să aibă grijă ce fac cu băieţii", dar numai atît; cred, probabil, că fetele sînt foarte documentate şi nu au nevoie decît de atenţionări. Singurul eveniment petrecut anul trecut, de exemplu, a fost proiectarea unui film documentar prezentat de o asociaţie despre bolile care pot fi contactate în urma relaţiilor sexuale. Copiii au fost şocaţi de ce au văzut, dar nu au pus prea multe întrebări! Acum, dacă vrei să afli ceva, cauţi pe Internet. Şi în mediul rural copiii din familiile mai înstărite au calculator. Sub protecţia anonimatului, intri pe chat şi poţi să întrebi ce doreşti. Nimeni nu te vede, nu ai de ce te ruşina, pe cînd în faţa colegilor de clasă, a părinţilor e cu totul altceva.

„La şcoala ţiganilor..., aici e aici. Ţiganii sînt ahtiaţi după sex. Încă de mici ştiu că mama şi tata fac sex sub pătură. În cadrul grădiniţei de vară, psiholoaga i-a pus să se joace de-a mama şi tata: o fetiţă şi un băieţel s-au dus într-o căsuţă de lemn; fetiţa s-a trîntit pe jos, băieţelul s-a urcat peste ea şi au simulat foarte bine un act sexual; apoi fetiţa s-a întrebat, speriată, ce se va face dacă rămîne gravidă, iar băiatul i-a răspuns: «Aşa-ţi trebuie, dacă ţi-a trebuit!». Mai zi ceva... Deci, de unde să începem noi educaţia?" – mi-a povestit o prietenă care lucrează la şcoală. „Educaţia sexuală nu are nici un efect asupra acestor copii, care de mici află ce e sexul, cum se face şi abia aşteaptă să crească să facă şi ei mult, mult sex. Trist, dar adevărat..." Unul dintre medicii de familie spune că din 100 de bebeluşi născuţi, 95 sînt ţigani, iar mămicile au vîrste cuprinse între 14 şi 16 ani. Degeaba au locuri la licee, la facultate, degeaba li se decontează biletele de transport... drumurile lor se opresc brusc şi viitorul li se închide; copii cu copii, fără case, fără serviciu, fără viitor. Asistenţii medicali sînt năuciţi de sporul demografic, dar nu au ce face – nimeni nu se protejează, pentru că „statul va avea grijă de noi. Nu murim de foame...".

Atitudini şi griji părinteşti

Din păcate, există şi părinţi care spun: „Ce să le fac, doamnă, dacă se iubeau!?". Au abandonat şcoala şi gata. Statul se va ocupa de ea, de copil, de el, care nu muncesţe. Părinţii îi lasă să se iubească, pe urmă să locuiască cu ei, chiar dacă e mare înghesuială într-o cameră de 4/4 m, cu două paturi, o sobă, o masă şi o bancă; unde sînt deja opt mai încap doi. Cum, nu ştiu, probabil dorm în schimburi! Apă nu au în casă, baie nu au, WC-ul e în curte unde se aruncă şi gunoiul, tot acolo se joacă şi copiii vara, cînd e cald... Dar televizor au, telefoane mobile – cel puţin două, un frigider, de fumat, fumează, de băut, beau – cum şi de unde au bani dacă nu lucrează? Le dă statul; şi dacă nu, tot au, pentru că s-au adaptat.

Un alt părinte întreabă: „Mişi, ce o să facă fetele tale după ce termină şcoala?", iar răspunsul vine prompt: „Păi, ce să se facă şi ele, se fac curve!" – zice Mişi, alcoolic, cu patru copii din trei căsnicii... Nu i-a păsat şi nu îi pasă ce se va întîmpla cu ele. Una, la 14 ani, are deja un copil şi e măritată, cealaltă a plecat de acasă la oraş. Dacă vine să-şi vadă fraţii, vine cu bunătăţuri. Stă puţin şi pleacă. Nimeni nu mai vorbeşte cu ea, de parcă ar fi ciumată – e normal? Are 15 ani.

Deci unde trebuie să se facă educaţie: acasă, la şcoală, într-o asociaţie, în Biserică?

Potrivit ca o mănuşă pe acest subiect e filmul *Idiocracy* – o parodie a cărei acţiune se-ntîmplă în secolul XXI. Oamenii au un IQ scăzut, deoarece undeva, în timp, au fost răsplătiţi doar cei care s-au reprodus. Evoluţia nu a răsplătit inteligenţa. Nu sîntem departe de film şi cineva ar trebui să facă ceva, dar deja e prea tîrziu... Eu aşa cred.

Andra Dumitrescu *este iniţiatoarea proiectului „Zizin – sat european".*

„Oamenii merg la doctor doar cînd îi doare ceva“

– interviu cu Borbala KOO –

Borbala Koo este de profesie medic ginecolog şi director executiv al Societăţii pentru Educaţie Contraceptivă şi Sexuală. O nemulţumeşte faptul că aproape toate fondurile de dezvoltare au dispărut odată cu intrarea României în UE şi că organizaţiile au intrat în colaps şi condamnă faptul că nimeni nu este dispus să se implice în „reabilitarea“ lor. Nu intenţionează însă să renunţe, în primul rînd din respect pentru voinţa celor care au pus pe picioare această societate, dar şi pentru că „asta face de-o viaţă şi nu se imaginează altfel“.

Cum reacţionează adulţii cînd aud expresia „educaţie sexuală“? Nu sînt reticenţi, dat fiind că adulţii ar fi „acele persoane care ştiu mai bine ce este bine şi ce nu“?

Evident că dacă foloseşti termenul de educaţie sexuală s-ar putea ca adultul să nu considere că are nevoie de aşa ceva, tocmai pentru că este adult. Cel mai bine este să renunţi la această etichetă şi, în primă fază, să-l ajuţi să-şi identifice nevoile şi problemele care diferă extrem de mult de cele ale tinerilor. Unele dintre ele sînt legate de plăcerea sexuală, altele – de abuzuri, violenţe şi de o întreagă „constelaţie“ de evenimente neplăcute. Din această perspectivă, femeile sînt mult mai afectate decît bărbaţii şi au mai multă nevoie de ajutor. Ele nu sînt educate să se exprime, să comunice şi este lesne de înţeles că, din această cauză, cînd bărbatul vine acasă, dă uşa de perete şi spune: „În seara asta, eu vreau sex“, ea nu are altă variantă decît să accepte. Evident, nici bărbaţii nu sînt foarte educaţi – în primul rînd, nu concep un refuz din partea femeilor.

În 2004, în urma unui Studiu al Sănătăţii Reproducerii, a reieşit faptul că aproape jumătate dintre femeile din România nu foloseau nici o metodă contraceptivă.

Nu toate femeile tac însă, fapt care iar pare să fie periculos pentru ele. Dacă partenerul vine acasă băut, dar cu chef de sex, şi femeia spune că nu vrea, probabilitatea să facă sex şi să ia şi două palme este foarte mare.

Aşa este, dar nu în toate cazurile. Bărbatul poate renunţa, dar, pentru că el este bărbat şi are nevoie de mult sex, caută plăcerea în altă parte, fapt care dezechilibrează enorm relaţia respectivă. Şi adulţii au, aşadar, probleme care ar trebui discutate. Unele persoane apelează la ajutorul prietenilor, dar nu multe au şansa de a avea prieteni cărora să le împărtăşească lucruri deloc plăcute. Unde să te duci dacă nu există măcar cluburi, de exemplu, unde adulţii cu probleme asemănătoare se pot întîlni?

Aţi avut în trecut un program, „Dragoste fără griji“, prin care femeilor între 15-35 de ani li se facilita accesul la informaţiile legate de contracepţia modernă şi de sănătatea vieţii sexuale. Programul s-a desfăşurat pe parcursul unui an şi a vizat atît mediul urban cît şi cel rural. Care este situaţia la sate? Sînt tarele mai negre decît oriunde sau este doar o falsă impresie?

Din punctul meu de vedere, în provincie se întîmplă lucruri extrem de interesante. De exemplu, te surprinde lejeritatea oamenilor, a femeilor în mod special, cu care îşi exprimă propria sexualitate. Dacă mergeţi vara, cînd este foarte cald, pe uliţele unei comune, veţi observa că atît bărbaţii cît şi femeile merg mult mai dezbrăcaţi pe stradă decît cei de la oraş. Mai puţin în week-end, pentru că atunci poartă haine de sărbătoare, dar în cursul săptămînii uliţele sînt pline de bluziţe, breteluţe, pantalonaşi etc. Eu cred că „spargerea“ tabuurilor vestimentare s-a produs mult mai repede la sat decît la oraş.

Dincolo însă de felul în care se îmbracă, sînt informaţi, sînt educaţi să discute anumite subiecte?

Cît şi cum ştiu, adulţii îşi discută problemele, şi asta se întîmplă, cred, datorită comunităţii. Toată lumea cunoaşte pe toată lumea, fiecare ştie ce face celălalt şi discută foarte mult între ei. Informaţiile – cum ar fi, de exemplu, bolile cu transmitere sexuală sau cancerul de col uterin şi de sîn – ajung însă mai greu la sate. Nu prea folosesc metode contraceptive moderne pentru că, din păcate, foarte multe informaţii eronate au ajuns la ei fără ca nimeni să le poată explica cum stau, de fapt, lucrurile. În loc să afle despre beneficii, ei aud că de la „pilulă“ te îngraşi şi faci cancer de sîn, că steriletul provoacă cancer uterin etc. În orice sat există cineva cu o rudă care a luat hormoni, şi hormonii nu fac bine, şi a făcut cancer... „Cancerofobia“ este una dintre cele mai importante fobii în domeniul sănătăţii! Un lucru îmbucurător este însă faptul că folosesc măcar contracepţia tradiţională – metoda calendarului sau *coitus interruptus*.

Şi-au format adulţii reflexul mersului la doctor? Femeile, de exemplu, merg la ginecolog măcar o dată la şase luni, aşa cum recomandă cărţile?

Oamenii merg la doctor, dar doar cînd îi doare ceva. Femeile nu se vor duce, aşadar, niciodată la un ginecolog pentru un test Papanicolau sau pentru un examen de secreţii, dacă nu au o suferinţă, şi asta spune multe despre educaţia lor în domeniul sexualităţii. În 2004, în urma unui Studiu al Sănătăţii Reproducerii, a reieşit faptul că aproape jumătate dintre femeile din România nu foloseau nici o metodă contraceptivă, deşi sînt absolut convinsă că auziseră de aşa ceva. Femeile nu au timp, sînt mereu pe fugă, au mereu ceva de făcut şi, poate cel mai grav, niciodată nu se consideră prioritare. Pe o listă a priorităţilor, ele sînt mereu undeva, în spate; întîi vin copiii, după aceea – soţul, părinţii, socrii, bunicii şi, undeva, la capătul listei, vin şi ele.

a consemnat Ruxandra TUDOR

Matei MARTIN

Morala duplicitară

Încă de la sfîrşitul lunii ianuarie, Germania este zguduită de o serie de dezvăluiri ale unor abuzuri petrecute în biserici şi instituţii de învăţămînt catolice. La Şcoala Odenwald, ale cărei metode de lucru se bazează pe formarea unor celule de familie în care pedagogii trăiesc alături de tinerii elevi, au fost descoperite zeci de asemenea cazuri. Practica abuzurilor sexuale ar fi început în 1971 – susţine directorul instituţiei, Margarita Kaufmann. Cel puţin douăzeci de victime au fost deja identificate, însă ancheta, care a început prin trimiterea de scrisori către toţi foştii elevi ai şcolii din 1971 pînă acum, e încă în curs de desfăşurare. Este pentru prima dată cînd se demarează o anchetă de această anvergură într-o instituţie catolică: pînă nu de mult, astfel de cazuri erau trecute sub tăcere pentru a salva reputaţia şcolii. Acum, „şcoala vrea să ştie totul“ – a afirmat Kaufmann.

Dezvăluirile nu mai contenesc şi, printre amănunte macabre prezentate pe larg în presa de scandal, au apărut şi dezbateri serioase despre educaţia religioasă, despre educaţia sexuală, despre religie şi sex. *Die Zeit* s-a aplecat asupra acestei chestiuni spinoase, într-un dosar intitulat „Morală şi sex“. Nu interviul cu Daniel Cohn-Bendit, liderul ecologiştilor din Parlamentul European (şi fost elev al Şcolii Odenwald) e piesa centrală a acestui dosar – pînă la urmă, el nu spune decît că metodele pedagogice folosite în acea şcoală îi expun pe elevi unor posibile abuzuri, dar că el însuşi nu cunoaşte asemenea cazuri –, ci eseul semnat de Bernd Ulrich, intitulat „Apropiere periculoasă“. Există două aspecte ale catolicismului care înlesnesc calea spre abuz: morala sexuală şi poziţia faţă de homosexualitate – explică autorul. De fapt, catolicismul nu permite decît o singură formă de sexualitate, relaţia sexuală cu intenţia de a procrea. Ceea ce înseamnă că aria interdicţiilor cuprinde aproape tot ce fac majoritatea oamenilor în cea mai mare parte a vieţii. Această morală te învaţă să nu mai faci deosebiri, ea face ca toate celelalte păcate să pară la fel.

Bisericii i s-ar reproşa acum dublul standard, morala duplicitară. Mai ales în ceea ce priveşte chestiunile legate de sex, face altceva decît spune. Cu homosexualitatea e şi mai şi, pentru că aici chiar şi ce spune Biserica e eronat – continuă Ulrich. Din perspectiva iubirii faţă de aproapele, nu ar exista nici un motiv întemeiat pentru care să fie condamnat ceva ce e ca un dat, ceva ce nu dăunează nimănui. Iată cum catolicismul îşi devalorizează întreaga morală sexuală. „Adevărul e că Biserica nu are nici un fel de autoritate în ceea ce priveşte sexualitatea. Nici măcar în ceea ce îi priveşte pe proprii slujitori din biserici şi mănăstiri.“

Fără să propună posibile soluţii la această problemă, Bernd Ulrich se mulţumeşte să analizeze poziţiile pe care se situează diverşi prelaţi catolici. Episcopul de Augsburg, Walter Mixa, nu avea cum să scape de ironii. La o conferinţă a clericilor petrecută după izbucnirea scandalului la Şcoala Odenwald, el a explicat că „în ce priveşte abuzurile sexuale din bisericile catolice, aşa-numita revoluţie sexuală nu are cum să fie nevinovată“. Şaişoptiştii, sigur că da! Prelatul a explicat că înainte de 1968, asemenea cazuri ar fi fost inexistente sau extrem de rare; şi că preoţii catolici, altminteri nevinovaţi şi supuşi cuvîntului lui Dumnezeu, au devenit păcătoşi de-abia din cauza influenţelor din exterior. De fapt – explică Ulrich – revoluţia sexuală nu a amplificat numărul de abuzuri, ci doar pe cel al victimelor dispuse să vorbească. Şi exact în aceste dezvăluiri – urmate, bineînţeles, şi de sancţionare a vinovaţilor – se vede salvarea. Pentru că numărul preoţilor care rezistă în celibat e cu mult mai mare decît cel al păcătoşilor.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 25 martie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Abuzuri sexuale săvîrşite de clerici

● Biserica Catolică din SUA a fost obligată să plătească milioane de dolari despăgubire victimelor, pentru a evita urmăririle judiciare. În 2002, cardinalul Bernard Law, acuzat că a protejat preoţii pedofili, a fost obligat să demisioneze de la Arhiepiscopia Boston. În 2004, o anchetă penală a stabilit că între 1950 şi 2004 au existat în jur de 11.000 de copii abuzaţi şi 4400 de preoţi pedofili.

● În Canada, Biserica Catolică, alte biserici precum şi Guvernul au fost nevoiţi să plătească victimelor abuzurilor sexuale despăgubiri în valoare totală de peste un miliard de dolari canadieni (2002).

● În Irlanda, Arhiepiscopia Dublin a admis că preoţii săi au comis, în ultimele decenii, în jur de 14.500 de abuzuri sexuale. Patru episcopi şi-au propus demisia.

● În Austria, arhiepiscopul Vienei Hans Hermann Groër a demisionat în 1995 după ce a fost acuzat de hărţuire sexuală. Trei preoţi ai unei mănăstiri din nordul ţării au fost revocaţi pentru acte de pedofilie comise asupra elevilor în anii '80. Potrivit cotidianului *Der Standard*, abuzuri sexuale au avut loc în corul Micilor Cîntăreţi din Viena.

● În Olanda au fost admise la începutul acestui an 350 de plîngeri ale unor persoane care afirmă că au suferit abuzuri sexuale comise de membrii clerului în anii '50, '60 şi '70.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Meteosensibilitate

Primăvara astronomică a sosit, în fine; altminteri, la data cuvenită, aşa că, teoretic, nu prea avem de ce ne plînge. Ba chiar şi-a făcut o intrare în scenă spectaculoasă (fiindcă sîntem la acest capitol, trebuie spus, pentru „laici“, că, în teatru, intrarea în şi ieşirea din scenă constituie momentele-cheie ale „prestaţiei“ unui actor, mic truc pe care junii servanţi ai Thaliei nu îl apreciază îndeajuns – şi rău fac), depăşind cu mult – cu vreo şapte-opt grade Celsius, mai exact – aşteptările „oficiale“. Din nou am auzit, deschizînd radioul (televizorul îl evit, în ultima vreme, atît cît e omeneşte posibil), expresia-tip a majorităţii buletinelor meteorologice din ultimii circa 15 ani: „vremea va fi mai caldă decît în mod normal“ (sau „obişnuit“). Asta, desigur, după ce a fost „mai rece decît în mod normal“. În momentul de faţă, afară plouă mărunt şi îndesat – mocăneşte, cum se zice – după ce ieri a strălucit cu insistenţă soarele, iar diferenţa de temperatură faţă de ora corespunzătoare a zilei precedente este de fix unsprezece grade. E normal acest lucru? Probabil că nu. Se repetă acest lucru suficient de des, încît, uşor-uşor, celulele noastre vor ajunge să-l recunoască nu drept o aberaţie, ci drept un fenomen „natural“? Probabil că da.

Metafora sună destul de banal, dar este eficientă şi, mai ales, identic-adevărată: cam aşa, cam ca vremea climaterică, arată şi se manifestă şi teatrul românesc contemporan nouă. Exemplele abundă. Iată cîteva.

Anual, „de pe băncile“ numeroaselor şcoli de teatru existente în toată ţara iese un număr considerabil de regizori. (Nu discutăm, deocamdată, despre actori, al căror număr depăşeşte orice consideraţie efectuabilă cu instrumente empirice; doar statisticienii cu acte s-ar putea încumeta la un recensămînt.) Dacă, pînă în 1989, producerea de directori de scenă era apanajul exclusiv al institutului de teatru din Bucureşti (cel din Tîrgu-Mureş, singurul concurent, scotea doar actori), în ziua de azi există clase de Regie şi la Cluj, şi la Iaşi (posibil, şi prin alte părţi), iar la Tîrgu-Mureş se pot şcoli regizoral atît „majoritarii“, cît şi „minoritarii“ majoritari, adică vorbitorii de limbă maghiară. Chiar dacă am socoti producţia fiecăreia dintre aceste fabrici teatrale la un minimum de cinci absolvenţi anual (în realitate, sînt mai mulţi), tot s-ar chema că piaţa scenică autohtonă se îmbogăţeşte *per anno* cu douăzeci şi cinci de noi făcători de spectacole. Şi totuşi, impedimentul major în calea unei vieţi teatrale normale, cu afiş variat, repertoriu diversificat şi previzibil pe cel puţin o stagiune şi premiere ritmice este... lipsa de regizori. Orice director de teatru ştie despre ce vorbesc.

Apoi: după cum ştie oricine a circulat măcar un pic prin teatrele lumii – ba chiar şi oricine se uită pe canalele culturale unde se mai difuzează cîte o înregistrare a unui spectacol, inclusiv de operă, străin –, ceea ce contează cu prioritate, astăzi, în imaginea vizuală a oricărei întîmplări scenice este lumina. În programele de sală şi pe afişele instituţiilor de spectacol europene, de pildă, *light(ing) designer*-ul figurează, alături de regizor, scenograf şi, uneori, „dramaturg“ (semnatarul textului de spectacol, nu autorul piesei), printre creatorii mizanscenei. Care este explicaţia importanţei pe care a căpătat-o acest personaj „din umbră“? Una deopotrivă estetică şi economică: ambianţa scenică alcătuită prin jocul dintre întuneric şi lumină (eventual, colorată) corespunde mai intim sensibilităţii moderne, antrenată de contactul cu filmul, televiziunea, calculatorul etc., iar „decorul“ astfel construit este infinit mai ieftin şi mai lesne deplasabil (în turnee, de exemplu) decît cei trei pereţi ai scenografiei tradiţionale, cu mobilierul şi recuzita ei complicată. În România, personajul în chestiune nici nu există ca atare; de „punerea luminilor“ se ocupă regizorul, ajutat (cînd nu încurcat) de cineva care se cheamă „maestru de lumini“ şi a cărui prezenţă e menţionată, de-a valma, o dată cu aceea a tehnicienilor de scenă (meseriaşi absolut onorabili şi de neînlocuit, dar avînd, totuşi, o contribuţie de calibru diferit la naşterea spectacolului). În România, decorul continuă să fie un element covîrşitor (la propriu, cîteodată) al mizanscenei şi a cărui confecţionare mănîncă, de obicei, mai mult de jumătate din timpul, bugetul şi nervii alocaţi unei producţii obişnuite – iar criza nu a schimbat cu nimic lucrurile. Nemaivorbind de faptul că nu-i deloc ieşit din comun ca o montare să nu poată participa la un festival ori să nu poată, pur şi simplu, să-şi părăsească sediul din cauza decorului, incompatibil cu alte scene, netransportabil, neadaptabil ş.a.m.d. Iar asta, în condiţiile în care teatrele se vaită fără preget pe tema subvenţiilor neîndestulătoare.

Am detaliat mai sus doar două dintre situaţiile nefireşti pe care viaţa teatrală autohtonă le leagănă la sîn, cu multă tandreţe, de ani şi ani. Mai sînt nenumărate, începînd cu acelea din zona administrativ-organzatorică şi terminînd cu acelea ce ţin strict de zona esteticii. Sau invers, pentru că nimeni nu ar putea spune care le determină pe care. Aici funcţionează ireproşabil „mecanismul“ descris de Eugène Ionesco în *Cîntăreaţa cheală*: „Luaţi un cerc, mîngîiaţi-l şi va deveni vicios“. Nu întîmplător acest „părinte al absurdului“ s-a născut în România.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Aleksandar Hemon, *Omul de nicăieri*, traducere din limba engleză şi note de Dan Sociu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2010.**

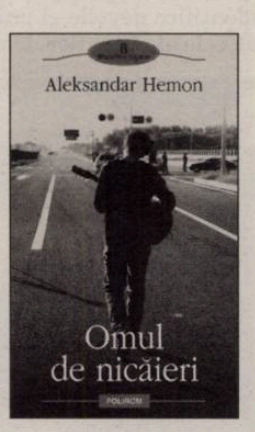

Bosniacul Aleksandar Hemon scrie şi publică în SUA, de o bună bucată de vreme. Acolo trăieşte din 1992, anul în care Sarajevoul natal n-a mai avut timp să-l primească înapoi, ocupat fiind cu asediul.

Omul de nicăieri e primul lui roman (şi prima lui carte tradusă la noi) şi povesteşte, în general, despre rătăciri. Rătăcirile acestea sînt, în primul rînd, ale protagonistului Jozef Pronek, a cărui biografie ficţionalizează cu vînă şi şarm date din viaţa autorului. Copilăria şi adolescenţa petrecute de personaj în Sarajevo sînt partea cea mai tandră şi mai nostimă a cărţii; apoi lucrurile se complică, Kusturica, Kerouac şi Márquez conlucrează cu spor în scenele şi frazele cărţii, strămutările personajului (la Kiev o scurtă vreme, apoi în Chicago) circumscriu un soi de balamuc rafinat, cu depresii mustoase, abulii plastice etc.

Pe de altă parte însă, rătăcirile sînt şi ale „spectatorului“. Aleksandar Hemon se joacă serios cu bietul cititor, întinzîndu-i curse, punîndu-i vigilenţa la treabă, ameţindu-l cu piruetele naratoriale. După primele 30 de pagini, cînd crezi că te-ai dumirit despre cine anume ţi se va povesti, iţele se despletesc brusc, presupusul protagonist rămîne simplu narator, în timp ce o figură perfect anonimă, ivită accidental, se cocoaţă pe tronul personajului principal. Şi răstunările acestea se tot înnoiesc, schimbîndu-se – cu fiecare capitol – ba povestitorul, ba protagonistul, în beneficiul unei minunate poezii a secundarului.

Altminteri, multe, foarte multe imagini memorabile şi un capitol final năucitor, legat de restul poveştii parcă prin simpla potriveală a unor rime.

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Fabricat în România*

● **Various Artists, *Buzz.RO!***, freshgoodminimal.ro, 2010**

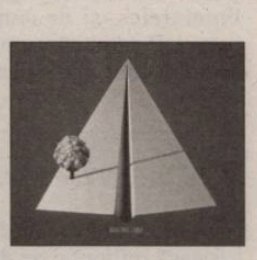

Freshgoodminimal.ro*** este un blog local care, peste noapte, şi-a asumat şi rolul de *label*, publicînd o compilaţie de muzică – prima din România editată sub licenţa *Creative Commons*, un concept care permite titularilor de drepturi de autor să ofere publicului o parte din drepturile pe care le au şi să-şi păstreze cealaltă parte – pe a cărei ultimă copertă puteţi găsi cele mai importante nume dintr-o anumită zonă a undergroundului muzical al momentului. Focus-ul cade, aproape fără nici o excepţie, pe ceea ce obişnuim să numim, cu un clişeu care nu încetează să mă amuze, „muzică electronică de dans“, muzică legată, în esenţă, de un context pe care în ultimii ani l-am accesat, trăit şi cultivat mai mult ca niciodată: clubul. Clubul de noapte (şi mai puţin de zi, deşi sînt destule piese pe această compilaţie care s-ar potrivi mai degrabă unor dimineţi de *clubbing)* ca experienţă comunitară, clubul ca spaţiu de *sharing* al unor interese şi scopuri comune (şi nu doar ca spaţiu organizat şi semnalizat regulamentar), clubul ca loc de întîlnire a unui trib eminamente urban – în accepţiunea pe care sociologul Michel Maffesoli i-o ataşază în *The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society* –, în care se performează ritualuri specifice, se schimbă informaţie şi emoţie şi în care eşti liber să te simţi liber, orice şi oricîte excese ar putea să însemne asta.

Acest context pe care îl aminteam a început, la un moment dat, să construiască situaţii. O mînă de producători – termenul sub care o să-i găsiţi ascunşi pe oamenii care compun muzică pentru ringurile de dans –, stimulaţi de presiunea şi efervescenţa unei subculturi foarte vii, una de altfel cvasi-globală, purtată prin lume şi cu viteza de propagare a bit-ului de teribilul *maelstrom* provocat de noua eră a Internetului, şi-au lăsat complexele deoparte. Iar una dintre consecinţele acestui fapt se numeşte *Buzz.RO!,* o compilaţie care, dincolo de calificativele critice cu care aţi putea ştampila încercările muzicale de pe ea (şi care, logic, pendulează sprinţar între plictisitor, mediocru, digerabil şi stimabil, dar asta e deja o altă discuţie), ar putea să creeze un fenomen infinit mai important decît oricare dintre reprizele muzicale şi artiştii pe care îi indexează: să producă o scenă, să construiască un discurs coerent care să se opună onorabil celui dominant, să vivifice un moment care, oricît de greu de vizualizat în perspectivă ar fi această imagine, ar conta în anesteziantul talmeş-balmeş (pop-)cultural din România.

Ar trebui să tînjim mereu după o periferie care să invadeze subtil şi inteligent un centru încremenit în proiect, pe care să-l hrănească cu subversivitate, ironie, creativitate şi prospeţime şi care să se trivializeze în aşteptarea următorului val care s-o mănînce. Şi ar trebui să ne aşteptăm ca asta să se întîmple doar accesînd şi performînd acest tip de experienţă, în care oamenii implicaţi într-un fenomen sau altul să producă. Iar rezultatul acestor încercări să disemineze continuu.

* Ce-o să citiţi aici e departe de a fi cronica explicită a unui album, fiind mai degrabă o tentativă de a încuraja un fenomen care încearcă, lăudabil, să devină coerent şi vizibil.

** *Buzz.RO!* poate fi ascultat şi descărcat integral de pe blog-ul freshgoodminimal.ro. Norocoşii care au prieteni care au, la rîndul lor, prieteni pot pune mîna pe un CD din seria celor 1000 editate, destinate doar promovării.

*** Freshgoodminimal.ro înseamnă Ioana şi Shere. Mă gîndesc că are sens să-i amintesc aici.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

O etnologie a obiectelor, a nimicurilor dragi

● **Véronique Dassié, *Objets d'affection. Une ethnologie de l'intime*, CTHT-Le regard de l'ethnologue n°22, Paris, 2010.**

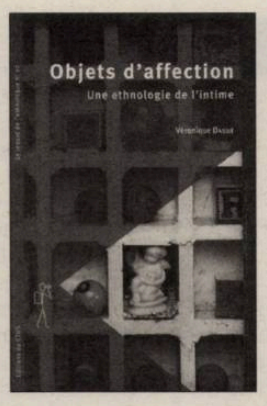

Obiectul care mi-a atras atenţia în aceste zile este sabia purtată de Simone Veil cu prilejul ceremoniei de „înscăunare" – *intronisation* – în fotoliul cu numărul 13 al Academiei franceze, ocupat, cîndva, de Racine. Pe lamă poate fi citit un număr – 78651 –, în acelaşi timp *memento* şi exorcizare a semnului de identificare tatuat pe braţ, în infernul unui lagăr, acum 66 de ani. E scris şi numele locului: Birkenau. Simbol al reconcilierii, mînerul sabiei este sculptat în forma a două mîini care se împreunează: cea de jos – încrustată cu rubine şi granate – evocă flacăra crematoriului, iar cea de sus poartă desenul unor ramuri de măslin cu frunze de smaralde şi safire. Pe sabie a dorit să apară atît deviza Franţei – *Liberté, Égalité, Fraternité* – cît şi cea a Europei – *Unie dans la diversité*.

Sabia doamnei Simone Veil este un obiect-document, care poate fi înţeles şi ca o formă de legitimare, dacă ne amintim cuvintele cu care primise vestea acceptării ei în rîndul nemuritorilor membri ai celei mai prestigioase instituţii din Franţa: „Nu văd motivele pentru care mă regăsesc în această situaţie". Un topos al modestiei, bifat retoric desigur, pentru că ea candidase pentru acest loc. A ţinut să precizeze că a cîntărit greu, în această decizie de a candida, faptul că de la înfiinţarea Academiei şi pînă în prezent au fost aleşi 708 „nemuritori" şi doar cinci „nemuritoare". Iată ultima ilustrare a unui parcurs exemplar, în care succesiunea constantă a reuşitelor o situează într-un punct nodal al oricărei discuţii despre feminism şi despre condiţia femeii în general. A fost, în anii '70, prima femeie secretar general al Consiliului Superior al Magistraturii, prima femeie ministru de stat, în repetate rînduri ministru al sănătăţii, prima femeie preşedinte al Parlamentului European, apoi mulţi ani deputat european, iar în ultimul deceniu a făcut parte din Consiliul constituţional.

Păstrează încă enorma popularitate dobîndită în anul 1975 cu „legea Veil", prin care depenaliza întreruperea voluntară a sarcinii. A fost o victorie grea, a înfrînt o opoziţie agresivă, care nu a ezitat să-i scrie pe uşă „Veil=Hitler". Şi azi se fac auzite radicale voci antiavort, care o contestă, dar un sondaj recent o desemna „personalitatea preferată a francezilor", iar volumul său de memorii, intitulat *Une vie*, este un adevărat bestseller.

Numită pe rînd *„femme politique de tête"*, *„une conscience morale française"*, *„une figure umaniste"*, devenită simbol al curajului politic, Simone Veil a fost onorată la ceremonia de învestitură din 18 martie de prezenţa a trei preşedinţi: Valérie Giscard d'Estaing, Jacques Chirac şi Nicolas Sarkozy. Îmbrăcată în costumul verde, brodat, croit pentru ea de Maison Chanel (se putea să nu ni se comunice acest detaliu?), încă impozantă la cei 82 de ani ai săi, Simone Veil a fost omagiată de Jean D'Ormesson. Acesta a punctat esenţialul: „Există în Academie oameni ce reprezintă valori morale, iar *Madame* Veil este o personalitate de prim rang din această categorie",

şi a încheiat apoi în nota unei perfecte galanterii franţuzeşti: *„Comme l'immense majorité des Français, nous vous aimons, Madame. Soyez la bienvenue au fauteuil de Racine qui parlait si bien de l'amour"*.

Într-o zi de martie, exact acum 30 de ani, Jean D'Ormesson făcea elogiul primei femei care era admisă în Academie, scriitoarea Marguerite Yourcenar. Cine credeţi că a fost cel mai înverşunat adversar al pătrunderii unei femei în această instituţie de elită, cu doar 40 de locuri, înfiinţată de cardinalul Richelieu în 1639, şi care avusese pînă în 1980 o componenţă exclusiv masculină? Ei bine, cel care susţinea că nu se pot schimba aşa, din mers, vechile legi ale tribului a fost... Claude Lévi-Strauss. Cred că *Madame* Veil a savurat coincidenţa că Marguerite Yourcenar a fost elogiată tot de Jean D'Ormesson şi poate şi-a mîngîiat sabia, în timp ce-l asculta, la rîndul ei.

De bună seamă, obiecte de o asemenea încărcătură simbolică ajung în puţine, în foarte puţine case. În general ele vorbesc singure, prin decoraţiille lor cît se poate de explicite, uneori emfatice, nu au nevoie de o decodare suplimentară în afara discursului oficial ce acompaniază emblemele succesului.

Există însă în viaţa fiecăruia dintre noi o serie întreagă de obiecte care sînt tăcute pentru toţi ceilalţi, sau cel puţin pentru toţi cei care nu ne cunosc prea bine, sînt obiecte care ne vorbesc doar nouă, în primul cerc al intimităţii. Ne înconjurăm de lucruri oarecare, fără valoare în sine, dar care pentru noi dobîndesc semnificaţii esenţiale şi faţă de care simţim un asemenea ataşament, încît ni se pare că nu ne-am putea despărţi de ele niciodată.

De poveştile acestor obiecte banale devenite nepreţuite în ochii noştri, de aceste nimicuri dragi se ocupă, dintr-o inedită perspectivă antropologică, cercetătoarea Véronique Dassié. Ea încearcă să descifreze „rondelul lucrurilor", vrea să afle „cum vorbesc", căutînd să înţeleagă procesul prin care obiectele dobîndesc valoare afectivă. Ea observă cum aceste lucruri mărunte „pun în scenă trecutul" degajînd, ani la rînd, o nebănuită forţă latentă care dă consistenţă şi densitate emoţiilor. Nu mai puţin interesant e procesul invers, al dezinvestirii, al transmiterii eşuate, urmate de abandon sau distrugere purificatoare.

Din acest unghi al practicilor de tezaurizare a „instrumentelor amintirii", studiul culturii materiale din spaţiul domestic oferă surprinzătoare şanse de reconstituire a determinărilor sociale, a sistemului de relaţii semnificative care dau contur identităţii personale. Tot acest *„bric à brac de l'intime"* obiectivează sinele, reface traseul devenirii interioare, dar în acelaşi timp dezvăluie reţelele de comunicare cu exteriorul (evenimente de familie, schimbări în statutul profesional, călătorii, întîmplări cu prieteni, iubiri, bucurii sau nenorociri). Cu toţii conservăm suveniruri, tot felul de nimicuri expuse pe etajere, printre cărţi sau adăpostite în sertare, în cufere sau prin poduri. Există însă un moment delicat în viaţa obiectelor: moştenirea. Uneori, ce a fost cîndva comoară devine pentru urmaşi simplu deşeu.

O sabie de academician nu poate trece drept un „nimic", cel puţin nu în momentul în care este dobîndită. Dar peste un număr oarecare de generaţii, pînă şi acest obiect atît de încărcat simbolic îşi poate pierde orice valenţă afectivă, poate incomoda un moştenitor atent la cu totul alte lucruri. Cu un sentiment de uşurare, el ar putea renunţa la această „amintire" pe care o tot mută de colo-colo pentru că nu-i mai găseşte locul. Însă recuperat, într-o bună zi, de la *marché aux puces*, obiectul ar fi gata oricînd să înceapă o altă viaţă.

Dilema veche vă recomandă

● Cu totul extraordinară convorbirea lui Mircea Ivănescu cu trei redactori ai *Observatorului cultural* (nr. 259, din 18 martie). Nu-mi îngădui să spun decît că ne găsim în faţa unei vieţi de artist povestite ca într-un vis de o precizie halucinantă, pe un ritm frenetic, care atinge culmile humorului deosebit de grav. (Radu Cosaşu)

● *Depeche Dance*, spectacolul de la Teatrul Odeon, unde, într-un decor minimalist *dark glamour*, cu trandafiri, crucifixuri, telefoane şi arme, Răzvan Mazilu şi alţi nouă *depeşări* convertiţi dansează electro-elegiile şi spleen-ul industrial cîntate de vocea bîntuitor-hipnotică a lui Dave Gahan. Nu trebuie să fii fan DM ca să vibrezi la coregrafia italianului Massimo Gerardi pe temele dependenţei, comunicării şi credinţei din muzica introspectivă de dans a britanicilor, dar dacă eşti, atunci *„Reach out and touch faith!"*. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Despre stilul filmului *The Hurt Locker*

Iniţial nu aveam de gînd să scriu despre *The Hurt Locker* (filmul care a luat „Oscarul cel mare"), o dată pentru că, spre ruşinea lor, distribuitorii români nu l-au adus pe marile noastre ecrane şi în al doilea rînd pentru că Cezar Paul-Bădescu a făcut o treabă foarte bună în *Dilema veche*, eliberînd filmul din categoriile hermeneutice de comentariu şcolar („absurditatea războiului" sau, în extrema cealaltă, „propagandă americană") în care se încăpăţînau să-l bage minţile leneşe sau grosolane (alea care într-o operă de artă se uită după „mesaje" pentru că nu ştiu după ce altceva să se uite). *The Hurt Locker* e un excelent film de acţiune organizat în jurul unor momente în care nişte genişti îşi fac meseria. E complet focalizat pe „tehnicalităţile" meseriei lor. Comentariile sale despre starea de sănătatea psihică a soldaţilor şi despre beneficiul sau malignitatea prezenţei lor în Irak sînt făcute în trecere şi nici pe un taler, nici pe celălalt nu se adună destule ca să dea o teză de tip războiul e bun/rău, poate/nu poate fi cîştigat. După cum susţine şi Cătălin Olaru în *Cultura*, orice decodare în cheie propagandistică ţine mai mult „de modul cum gîndim noi, spectatorii, decît de ceea ce filmul singur ne arată". În cuvintele colegului Cezar, filmul „este ceea ce este, şi atît".

Astea fiind zise, „ceea ce este" merită definit un pic mai exact. S-a vorbit despre „realism" sau „hiperrealism". Dar „realism" e un cuvînt, care lăsat aşa, poate să descrie multe estetici foarte diferite între ele. Dacă ceea ce face Kathryn Bigelow aici este realism, atunci e cu siguranţă un alt tip de realism decît al lui Cristi Puiu din *Moartea domnului Lăzărescu*. Cea mai consistentă teoretizare a unui realism pur cinematografic rămîne cea făcută de André Bazin acum 55-60 de ani. Pentru el, realismul presupune în primul rînd (deşi nu numai) fidelitate faţă de continuitatea spaţio-temporală a percepţiei umane: deci, în locul unei naraţiuni omniprezente care sare de colo pînă colo, alternînd multe unghiuri de vedere asupra evenimentului pe care-l prezintă şi asamblîndu-le într-un spectacol, se cere o naraţiune care se ţine după un singur personaj, care fărîmiţează cît mai puţin lumea pe care ne-o prezintă, care încearcă să instituie lumea însăşi în spectacol, fără stratul suplimentar de artificiu pe care-l reprezintă montajul. Realismul ăsta purcede din capacitatea unică a tehnologiei cinematografice de „a amprenta" pe pelicula fotosensibilă nu numai obiectele (asta face şi fotografia), ci şi durata lor. Montajul ignoră această capacitate... *Lăzărescu* e un film riguros bazinian. Din contră, *The Hurt Locker* e un film supermontat – durata medie a cadrului e sub trei secunde. Ce-i drept, combinaţia sa de fărîmiţare şi filmare din mînă are şi ea o justificare realistă, care de regulă sună aşa: filmul ne prezintă ce-am vedea dacă o armată de cameramani invizibili ar fi de faţă la evenimente, iar cineva ar asambla apoi imaginile „furate" de ei. Da, numai că printre imaginile respective se numără unghiuri subiective ale personajelor (inclusiv prin luneta puştii, prin viziera căştii etc.). Şi, dacă aparatul de filmare se preface luat prin surprindere de evenimentele pe care le înregistrează (pasămite neştiind exact de unde o să sară subiectul, îl „caută" – transfocînd bezmetic, recadrînd la repezeală etc.), această strategie de simulare a surprizei e aplicată *inconsecvent:* atunci cînd naraţiunea se mută brusc într-o încăpere din care un insurgent îi spionează pe genişti, ea dovedeşte că, de fapt, e *omniscientă*. Pe scurt, sub transfocările şi recadrările acelea se ascund cele mai clasice principii hollywoodiene ale povestitului în imagini – ceea ce se cheamă „decupajul clasic". Filmologul David Bordwell defineşte această estetică drept o *intensificare* a decupajului clasic (nicidecum o alternativă coerentă la el, cum e estetica baziniană a lui Puiu) şi demonstrează că ea nu e, fundamental, mai „realistă", ci dimpotrivă – inconsecvenţele ei o fac mai artificioasă, mai „rococo". Un alt mit care s-a format în jurul ei este că ar solicita foarte intens mintea spectatorului, bombardîndu-l cu informaţii. În realitate, informaţiile sînt mai puţine decît cadrele – vezi secvenţa de la început în care eroul îşi ia în primire odaia de cazarmă şi, împreună cu un camarad, mută un dulap: acţiunea asta e spartă în cinci cadre. Deci bombardamentul nu e atît unul cu informaţii, cît unul cu mici scuturături. E o estetică aflată nu atît în slujba unei idei despre realism, cît în slujba unei idei despre spectacol (vezi şi exploziile filmate în ralanti: ralantiul nu le face mai realiste, ci mai decorative) şi poate chiar în slujba unei idei despre spectatorul modern, care trebuie ţinut permanent într-o stare de agitaţie, indiferent dacă evenimentele de pe ecran o justifică sau nu.

trecerea prin reviste

Unde dispar fetiţele?

Numărul din 6-12 martie al revistei *The Economist* aduce în discuţie un fapt pe cît de şocant şi de grav pe atît de real – dispariţia a peste 100 de milioane de fetiţe în ultimii ani – şi încearcă posibile explicaţii ale numărului îngrijorător de mic de fete care se nasc în fiecare an. Deşi situaţia cea mai gravă este în China, dezechilibrul dintre fete şi băieţi se manifestă la nivel global, indiferent de gradul de educaţie al populaţiei, de situaţia financiară a oamenilor sau de religia căreia îi aparţin. În Taiwan şi Singapore, spre exemplu, ţări cu economii foarte puternice, se nasc cu mult mai mulţi băieţi decît fete – nu se poate spune, aşadar, că numai ţările sărace sînt afectate de acest dezechilibru. În încercarea de a găsi totuşi o explicaţie, articolul „Ce s-a întîmplat cu 100 de milioane de fetiţe?“ aduce în discuţie inclusiv politicile de natalitate stricte, cum este cazul Chinei, unde cuplurilor nu le este permis să aibă mai mult de un copil. Dat fiind că fenomenul se manifestă şi în ţări mult mai permisive, motivele par să fie altele, ca de exemplu prejudecăţile conform cărora numai bărbaţii pot întreţine o familie, sau dorinţa cuplurilor de a avea cel mult doi copii. În trecut, într-o familie se năşteau patru-şase copii – venirea pe lume a unui băiat nu era, aşadar, o problemă, dat fiind că posibilitatea ca femeia să nască numai fete era extrem de mică. În prezent însă, avînd în vedere că rar cuplurile fac mai mult de doi copii, avortarea fetelor pînă la apariţia unui băiat este, în unele ţări, singura variantă acceptată de părinţi. Majoritatea acestora „sacrifică“, în principiu, ce-a de-a doua sarcină – chiar dacă în timpul monitorizării primei sarcini medicul confirmă că va veni pe lume o fată, părinţii acceptă „diagnosticul“, pentru că ştiu că va urma şi un al doilea copil care, cu orice preţ, va fi băiat. Un preţ mult prea mare, după cum arată *The Economist* – cel puţin 100 de milioane de fetiţe au fost ucise, avortate sau neglijate în ultimii 20 de ani, iar numărul este în continuă creştere.

Singura ţară care a reuşit să ţină în frîu acest proces îngrijorător a fost Coreea de Sud, unde se nasc acum fete şi băieţi într-un număr aproape egal, datorită schimbărilor culturale şi de mentalitate. Emanciparea femeilor, nenumăratele procese de discriminare şi promovarea drepturilor egale între femei şi bărbaţi au transformat obsesia părinţilor de a da naştere cel puţin unui băiat – indiferent de mijloace – într-un obicei învechit şi inutil. Coreea de Sud este însă o ţară bogată; dacă India sau China – ale căror venituri reprezintă un sfert din veniturile Coreei de Sud – aşteaptă să ajungă la gradul de dezvoltare al acestei ţări, multe generaţii vor dispărea.

Pentru a accelera procesul de „normalizare“, ar trebui să se ia măsuri urgente, cum ar fi, în cazul Chinei, schimbarea politicilor de natalitate. „Avînd însă în vedere ritmul accelerat de creştere a populaţiei acestei ţări, propunerea nu va fi uşor acceptată. Greu va înţelege cineva că limitarea cuplurilor la aducerea pe lume a unui singur copil nu mai este de mult o măsură de control al fertilităţii (nici măcar nu se ştie exact dacă a fost vreodată: ţări din Asia de Est, cu o densitate a populaţiei la fel de mare ca cea a Chinei, au găsit alte metode de control)“ – explică semnatarii articolului. „Preşedintele Hu Jintao, de exemplu, a declarat că principiul după care se ghidează este crearea unei «societăţi care să trăiască în armonie», fără să ţină cont de faptul că tocmai asemenea politici de natalitate dezechilibrează îngrijorător viaţa de familie.“

Concluzia articolului este, aşadar, clară: femeia ar trebui să devină o valoare, şi nu un obiect dispensabil. „Mao Ze Dong spunea odată că «femeile susţin jumătate din cer». Dacă vom fi martorii taciţi ai acestui *«gendercid»*, vom fi responsabili pentru fiecare bucată din cer care se va desprinde şi va cădea odată cu fiecare fetiţă care va dispărea.“ **(R. T.)**

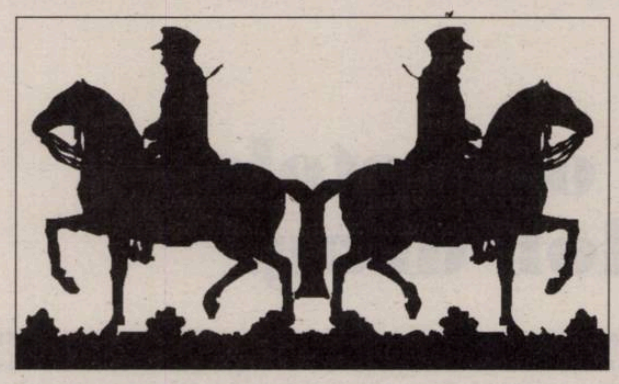

Radu COSAȘU

din vieaţa unui extremist de centru...

Încă o decepţie la zi

Trebuia s-o ştiu şi pe asta. Trebuia să fiu pregătit. Mereu sînt luat prin surprindere de ideile bătrîne cît lumea. E o boală, are un nume şi diagnostic, date de un foarte bun prieten, întîmplător şi medic generalist – sînt nevindecabil, rezistent la orice tratament administrat de peste 60 de ani. Nimic. Nici un rezultat semnificativ. Nici un progres major – mai degrabă aparenţe, ca în zilele cînd mă simt bătrîn şi mă ia cu fior şi rîs, cum mi se întîmplă în încă două cazuri: cînd mă dau candid şi cînd mi se năzare că aş fi important. Puberilitatea – aceasta e maladia – proliferează în neştire, independent de voinţa şi logica mea, peste capul meu şi împotriva mea, după o expresie asimilată într-o adolescenţă care încercase să mă deblocheze din geneză, dar n-a ajuns decît s-o consolideze. E adevărat, cu cianură n-am încercat – încolo războaie mondiale şi locale, civile şi religioase, alarme, şedinţe, excluderi, şomaje, cantine, preavize, amoruri, ipohondrii, cacialmale înghiţite, toate cîte au fost (un răsfăţ, ce să mai vorbim) n-au izbutit să mă elibereze din ghearele acestui monstru care e puberul acela

idiot la geometrie, terorizat de tatăl său cu pastelurile lui Alecsandri, dotat pentru pian, dirijînd în faţa patefonului *Tannhäuser* cu Furtwängler la pupitru, decupînd toate pozele jucătorilor de fotbal români. („Patria e colecţia pozelor de fotbalişti, strînsă din copilărie“ – Kusturica, iugoslavul!)

dar mai presus de toate citind *Ecoul,* zilnic, de la *Observatorul* de pe pagina întîi pînă la *ultimele ştiri,* întorcîndu-se ca-n *Odiseea* şi Jules Verne, de pe mări şi oceane, în epicentrul lumii, la pagina a doua, pagina culturală.

Înainte de primul amor, înainte de prima fată strînsă în braţe, cu anilumină înainte de *Război şi pace* – puberul acela, abia deschizînd ochii la lume (hai, hai, măcar fără dulcegării...!), doar Humuleştii şi *Mizerabilii* ca bibliografie la literatură comparată, dar cu Stalingradul şi El Alamein ca geografie, cu Churchill, Roosevelt, Stalin şi De Gaulle ca istorie a antihitlerismului său ritmat de „bătăile destinului“ de la „aici e Londra!“,

puberul acela, nicicum un copilaş, avea ca stele fixe pe M.R. Paraschivescu, Virgil Ierunca, Ion Caraion, contemplaţi din odăiţa lui unde citea greu accesibilele lor articole, înţelegînd cînd şi cînd, dar încredinţat că sînt ai aliaţilor, adică pentru libertate.

Cu pagina culturală din *Ecoul,* m-am nenorocit (verbul care „cere persoana întîi“, dacă mă iubeşti) pe viaţă, ea fiind explicaţia traumei care mă face să nu mă pot înălţa la literatură, invenţie, meta şi beta, fără să trag un ziar după mine. Libidoul articolului zilnic, cititul printre rînduri al „mesajului-anti“, grimasa sub zîmbetul conform, „făcutul cu ochiul“ în timp ce bărbia se preface că acceptă, toată tehnica asta din *Ecoul* mi s-a inoculat, aş zice proustian, înainte de Swann – şi n-am izbutit să mă desprind din ea, o recunosc fără remuşcări solemne; din cauza lor am ajuns la inconturnabila culpă de a confunda într-o aceeaşi inspiraţie articolul cu nuvela, crimă estetică a cărei pedepsire mă lasă rece.

Pe orice divan m-aş întinde la psihologul de serviciu, analiza mea la vinovăţia acestui „jurnalism interior“, practicat din necesitatea smintită a „ziarului autobiografic“, nu poate începe decît de la *Ecoul* acestei vîrste de 13 ani, socotită în unele religii ca „a confirmării“. A cărei confirmări?

Azi recitesc – sub semnătura unui scriitor care mă intrigă cum îşi face veacul la Arhivele poliţiilor de parcă ar fi în sala de lectură secretă a Academiei, într-o zi o să vezi cum se vor confunda! – că *Ecoul* era „bine înţeles“ cu cenzura antonesciană, conform obiceiului pămîntesc. Jocul lui era dublu şi perfect cunoscut de poliţia unică şi paralelă. Subversivitatea lui, ambiguităţile sale erau sub control. *Ecoul* era duplicitar. Stelele mele – nici azi reci sau stinse – se supuneau unei manipulări, unor manevre, unui „făcut cu ochiul spre“..., pentru ca noi, peste 40 de ani, la *România literară,* să ne revendicăm antifascismul de la *Ecoul,* iar cenzorul să ne îngăduie, făcîndu-se că nu ne vede „atacul“ la fascismul ceauşist.

Nu asta mă dezamăgeşte, ci reacţia mea: sînt trist ca un puber deposedat de un matineu cu Stan şi Bran la care ţinea fiindcă i se promisese; demitizarea firească a *Ecoului* îmi produce una din acele zile în care nu pot spune vorba cea mai fermecată a omului matur şi serios: ei şi?

Uit mereu ideea lui Scott Fitzgerald la care recurg de cîte ori vreau, la ananghie, să mă despart de puberul acela: „Orice viaţă e un proces de demolare“. (Una dintre puţinele care l-au fascinat şi pe Cioran, citindu-şi contemporanii.) Formulez clar, dar pricep greu că trecutul nu e decît o pregătire a decepţiei la zi, lăsînd, laş, filosofilor care-mi urlă: „eşti prea bine dispus!“, să ne pregătească pentru moarte, meseria lor cea veche pe care şi ei au uitat-o, „precum copiii, jocul“, în poezia lui George Coşbuc: „Mama“.

Eugen ISTODOR

uichendist.ro

Unde-i uichendistul În Anglia, cu Laurenţiu Blaga (I)

Bilet de avion Cluj-Londra *via* Budapesta, dus-întors, compania Malev, luat cu trei luni înainte, preţ 81 de euro, din care 73 de euro taxele de aeroport. Superofertă.

„London, baby!“

Cum o astfel de ofertă nu se refuză, ne-am îmbarcat la Cluj în avionul de Budapesta şi de acolo spre Gatwick, aeroportul londonez, al doilea ca mărime în Marea Britanie după Heathrow. Cartierul nostru general a fost orăşelul Worcester. Aşadar, după aproape o oră de mers cu trenul dinspre Gatwik am ajuns la Waterloo, important nod feroviar şi de metrou londonez. Londra ne-a primit cu un soare suspect de frumos chiar şi pentru băştinaşi. Malul Tamisei plin de turişti. La fel de plin şi restaurantul japonez Wagamama. Încercăm cu 2 cola, un ceai cu: chicken katsu curry – 8,45 lire, yaki udon – 7,65 lire, wagamama ramen – 7,95 lire. Toată afacerea: 46 de lire.

Next stop – Oxford

Şi cum drumul spre Worcester duce prin Oxford, am hotărît să facem un popas de cîteva ore în cel mai important centru universitar al Angliei. Am lăsat bagajele la un hostel de lîngă gară, afacere ce ne-a costat 3 lire. Colegii lîngă facultăţi, biblioteci lîngă muzee, Oxford-ul respiră şi astăzi aerul vremurilor care l-au făcut celebru. Dar mai respiră şi acordurile celebrului hit „Trandafir de la Moldova“, camuflat în influenţe latino şi interpretat taman în centrul pietonal al oraşului de o trupă de trubaduri de ocazie, cu ascunse rădăcini mioritice. Şi cum nu puteam să trecem fără să bem o cafea în Oxford, am oprit la o crîşmă de bulevard. Trei cafele şi ceva prăjituri, 15 lire.

Worcester este un orăşel din inima Angliei, la jumătatea distanţei dintre Londra şi Manchester.

Worcester Cathedral este o catedrală anglicană, situată chiar pe malul rîului Severn şi a fost construită începînd cu anii 1084. Aici sînt îngropate rămăşiţele pămînteşti ale Regelui Ioan.

În secolul al XVII-lea, Worcester a fost cîmp de luptă în războaiele civile dintre rege şi Parlament. Chiar bătălia finală şi decisivă din 1651 a avut loc aici, cînd armata a lui Oliver Cromwell a forţat exilul regelui Charles al II-lea.

Restaurantul chinezesc pe principiul mănînci cît vrei, dar cît poţi mînca?

La Angel Chef, plăteşti 10 lire şi ai de ales din toată gama de mîncare chinezească, un fel de bufet suedez cu preparate chinezeşti. Nu lipseşte sushi, evident. După două ture de explorare gastronomică te opreşti. Eventual, mai încerci un desert. Deci, 10 lire taxa de intrare, 3 lire sticla de cidru la jumate, 2,75 lire apa minerală la 2 litri.

Gulaşul imperial – mare ne-a fost mirarea să găsim în Ţara lui Fish and Chips, gulaşul nostru. Mai exact cel făcut în Imperiul Austro Ungar. Într-un imobil cu elemente tudoriene, transformat în pub, mirosul de gulaş trăda emblema vechiului imperiu austro-ungar. 12 lire porţia de gulaş, 2 lire halba de bere.

Stratford Upon Avon cu staţie la Birmingham – drumul dintre Worcester şi Stratford Upon Avon duce prin Birmingham. Firesc, ne-am oprit şi aici, pentru a vedea oraşul din inima Angliei. Destul de modern, cu o mixtură între clădiri în dulcele stil englezesc şi arhitectură futuristă, Birmingham este unul dintre marile oraşe ale Insulei. Am vizitat expoziţia de la muzeul din localitate şi ne-am făcut poze, fireşte, la celebra statuie *Ironman*. Legătura cu piesa celor de la Black Sabbath nu am găsit-o, dar am făcut-o noi. După două ore de plimbare prin oraş, ne-am îndreptat către gară, să ne continuăm drumul spre Marele Will.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

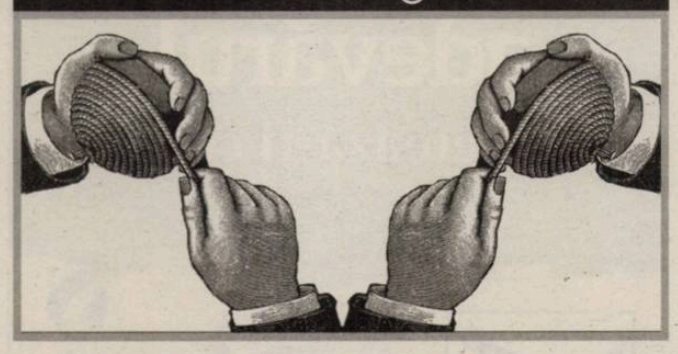

Cum preîntîmpinăm scenariul grecesc în viitor?

Chiar în ziua în care apare *Dilema veche* pe piaţă, începe la Bruxelles Consiliul European de primăvară. Evident, vor discuta despre Grecia. Dacă citiţi acest text în week-end, s-ar putea să aveţi deja nişte răspunsuri, deşi nu e exclus nici să meargă înainte pe formula: sîntem alături de Grecia, dar să-şi facă singură ordine în ogradă. Dar chiar mai interesantă e discuţia privind ce s-ar putea face pentru ca scenariul grecesc să nu se mai repete.

Sînt cîteva formule discutate şi cel mai probabil nu se vor lua decizii majore la acest Consiliu, dar se va creiona încotro merge opinia majoritară. Trei idei au fost exprimate cu glas tare: formula Balladur, crearea unei Agenţii Europene pentru credit şi crearea unui Fond Monetar European. Am scris despre toate în raportul „Să nu ne fie frică de Fondul Monetar European – *comentarii pe marginea Consiliului European, martie 2010*" (coautori Paul Ivan şi Mihai Panaite, e pe site-ul www.crpe.ro). Reiau aici cîteva gînduri care nu au avut loc în raport şi rezum ideile principale de acolo.

Care este problema ce se cere rezolvată? Ar fi două, cred eu. Prima: moneda comună face ca ţările europene să fie într-o relaţie de dependenţă mutuală. În acelaşi timp, dacă o ţară iese din regulile convenite la Maastricht (cele mai importante: deficit bugetar 3%, datorie publică 60% din PIB), nu există mecanisme de intervenţie. Totuşi, cei care au scris tratatul au fost încăpăţînaţi şi au prevăzut acolo o clauză de non-salvare *(no bail out clause):* un stat care e în pericol de insolvenţă nu poate fi salvat de celelalte. Am mai folosit aici metafora căţuşelor: este ca şi cum ai lega doi prizonieri cu căţuşe şi apoi îi pui să semneze un pact cum că în caz de cădere gravitaţia li se aplică individual. Nu merge. Indiferent de ce se va decide cu Grecia, pe viitor trebuie făcut ceva.

Despre asta vorbim acum. O soluţie a fost propusă de fostul premier francez Edouard Balladur. Fiecare guvern naţional ar urma să trimită schiţa de buget pentru a fi aprobată de către miniştrii de Finanţe din zona euro (Eurogrupul), prin majoritate simplă. E o soluţie simplă cu implicaţii majore: imaginaţi-vă cum ar fi ca Guvernul de la Bucureşti, cînd vom adera la euro, să primească aprobare de la Consiliul UE asupra schemei de venituri şi cheltuieli, înainte să meargă cu bugetul în Parlament. Două probleme apar însă aici: schema Balladur se referă doar la preîntîmpinarea scenariului grecesc, nu vine cu soluţii pentru momentul în care te apropii deja de faliment. Aşteptarea optimistă este că votul mutual asupra bugetelor naţionale va împiedica derapajele. Totuşi, pe o asemenea prezumţie optimistă s-a bazat şi tratatul de la Maastricht: statele nu ar fi trebuit să sară de 3% deficit. Şi totuşi s-a întîmplat. Nu ar trebui să subestimăm încăpăţînarea oamenilor de a trăi pe datorie. În al doilea rînd: intrăm pe un domeniu foarte sensibil, politica bugetară este pînă la urmă domeniul suprem de manifestare a suveranităţii. Mi se poate spune: da, şi uite unde ne-a adus suveranitatea asta! Corect. Balladur nu propune un vot în Consiliu pe cum se distribuie banii, ci doar pe balanţa de plăţi: avem atîtea venituri, atît putem cheltui, cum îi distribuim e o decizie naţională. E o propunere raţională, dar cred că Europa nu e pregătită pentru aşa ceva.

O a doua idee îi aparţine premierului belgian Yves Leterme: crearea unei Agenţii Europene de Credit. Asta ar însemna ca statele să nu se mai împrumute direct de pe piaţa financiară, ci respectiva agenţie să emită bonduri centralizat, la o dobîndă unică. Mi se pare o idee foarte proastă. Deşi atît de hulită, piaţa bondurilor este un mecanism onest în esenţă: statele cu finanţe sănătoase, ca Germania, se pot împrumuta la dobînzi mici, statele cu probleme se pot împrumuta la dobînzi mari. Dacă vrei dobînzi mici, atunci puneţi ordine în finanţe, astfel încît riscul pe obligaţiunile tale să fie mai mic. O agenţie care să centralizeze riscurile ar pune totul la comun: de ce.s-ar mai reforma Grecia, dacă se poate împrumuta la aceeaşi dobîndă ca Germania? Şi, mai grav, pronosticul meu este că piaţa financiară ar reacţiona panicard şi invers decît speră Leterme: dobînda comună nu ar tinde spre cea mai mică, ci ar creşte pentru toţi.

În fine, soluţia care mi se pare cea mai bună este crearea unui Fond Monetar European. A fost lansată în februarie printr-un raport al Centre for European Policy Studies – *„How to deal with sovereign default in Europe: Towards a Euro(pean) Monetary Fund"*. La prima vedere, e uşor să spui că FME ar împrumuta defectele tuturor celorlalte variante: dacă un stat european ar fi salvat oricum de FME, atunci de ce ar mai face reforme? Iar dacă Germania nu vrea să plătească acum pentru Grecia în mod direct, atunci de ar face-o indirect pentru alţii în viitor, prin FME?

Dar cei doi autori, Daniel Gros şi Thomas Mayer, vin cu soluţii inteligente la aceste obiecţii. FME ar fi finanţat nu de către toate statele membre, ci doar de către cele cu probleme. Dacă un stat sare de 3% deficit, varsă automat 1% din exces spre FME. La fel cu datoria publică: 1% din ce depăşeşte 60%. Cu alte cuvinte, cînd apar primele semne de gripare, statul cu probleme pune nişte bani deoparte pentru a-i folosi cînd situaţia devine albastră. Pare abstract, dar calculele ies: cu sumele în exces la datorie şi deficite înregistrate acum în Europa, FME ar fi fost serios capitalizat. Partea frumoasă e că logica merge şi invers: dacă statele nu calcă aceste bariere, FME nu e capitalizat, dar nici nu ar fi nevoie de intervenţia sa.

O obiecţie serioasă vine de la sceptici cum este Mihai Panaite, colegul meu şi coautor al raportului de care vă zic. Mihai zice aşa: ideea de a-i pune să plătească tocmai pe cei cu probleme nu funcţionează politic. Formal vorbind, fiecare stat care sare de 3% ar fi trebuit să plătească o amendă, conform tratatului de la Maastricht. Dar această amendă nu a fost aplicată niciodată, tocmai pentru că pare contraproductiv să iei bani de la cei care au probleme cu banii. Mihai are dreptate în principiu. Dar care este alternativa? Să plătească pentru FME cei care au finanţele în ordine? Hazardul moral s-ar prelungi, iar nemţii nu vor dori, pe bună dreptate, să facă aşa ceva. În plus, amenda de la Maastricht nu s-a aplicat niciodată pentru că trebuia o decizie politică în acest sens, dar printr-un FME sumele ar fi plătite automat, nu ar mai fi nevoie de decizii suplimentare.

Grecia are moneda euro, dar nu are bani, deci o salvăm sau nu?

Asta în ce priveşte capitalizarea. Dar cum ar funcţiona un FME? Angela Merkel aproape a omorît ideea spunînd că ar fi nevoie de schimbarea Tratatului pentru crearea FME. Obiecţia din spatele acestei declaraţii este următoarea: dacă am avea FME, ar trebui să renunţăm la acea clauză de non-slavare. Pare logic, dar nu este. Gros şi Mayer au prevăzut această critică şi i-au răspuns anticipat şi inteligent. Ei spun aşa: clauza aceasta este o ficţiune în acest moment, nu este aplicată. Guvernele europene încurajează Grecia să facă reforme, dar toată lumea se aşteaptă ca, în cazul în care problema se agravează, să fie salvată cumva. Deci, clauza este ignorată. Dar ea ar putea funcţiona prin FME: urmînd modelul de lucru al FMI, omologul european ar urmări performanţele unei ţări, iar dacă situaţia devine fără ieşire, FME poate organiza ieşirea programată a acelei ţări din zona euro. Fiind organizată şi programată, renunţarea la euro ar limita pagubele asupra monedei comune. Ţara respectivă ar reveni la vechea monedă naţională, pe care ar putea să o devalorizeze la liber, populaţia ar plăti astfel indirect pentru ca statul să-şi revină financiar şi s-ar putea reîntoarce la euro în viitor.

Foarte probabil că, dacă nu se ia o decizie fermă în această săptămînă, Grecia va apela la FMI pe termen scurt. Totuşi, spun Gros şi Mayer, nu este o soluţie pe termen lung: Grecia rămîne cu euro, ia bani de la FMI, dar dacă nu există voinţă internă pentru reforme, poate pur şi simplu să denunţe acordul cu FMI. Şi ne întoarcem la momentul actual: Grecia are moneda euro, dar nu are bani, deci o salvăm sau nu?

M-am luat cu vorba şi am uitat să vă zic de ce se numeşte raportul nostru „Să nu ne fie frică de Fondul Monetar European". Ştiţi ce? Nici nu vă zic. Vă dau numai un indiciu: am făcut noi un grafic din care rezultă că acordurile cu FMI au fost principala frînă împotriva cheltuielilor publice necontrolate în România. Deci FMI în ceafă plus mecanismele de intervenţie la UE ar compensa deficitul intern de responsabilitate fiscală? Ştiu că intuiţi restul, dar nu strică să citiţi întreaga argumentaţie.

Iaromira POPOVICI

bazar

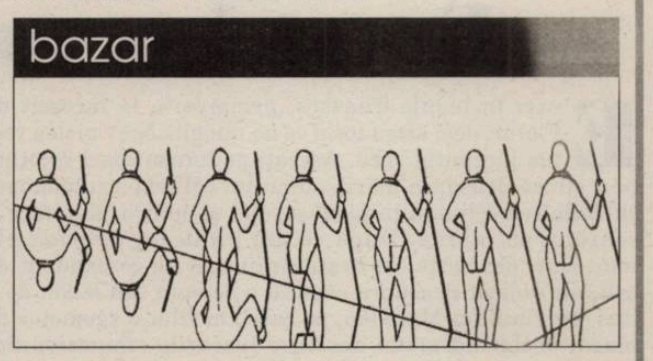

Circul vesel

Am văzut de curînd, în sfîrşit, un film despre circ: *Circul vesel*, în regia lui Claudiu Mitcu, o producţie HBO. La început, nu ştiam ce să cred, filmul îşi avea ritmul lui şi-şi dezvăluia tacticos subiectul, fără grabă şi senzaţionalism. Carol Zdebski, ceh de origine, este fiul lui Toma, unul dintre primii proprietari de circ ambulant din România. În 1922, Toma Zdebschi vine din Cehoslovacia cu un circ care se numea chiar Globus, pentru a da spectacole aici. Şi aici rămîne. Ba se pune şi pe făcut copii: întîi cu Helena, de la Gura Humorului, cu care îl face pe Carol, personajul filmului; apoi cu Aneta, artistă de circ şi acrobată, cu care are două fete, Carolina şi Rica.

Mai departe, povestea devine, puţin, telenovelă: după mulţi ani, Toma se întoarce la Gura Humorului, şi-l cunoaşte, în sfîrşit, pe Carol, care se angajează în circul lui ca băiat bun la toate. Tatăl lui îl recunoaşte oficial abia după zece ani. Tocmai atunci însă se îmbolnăveşte. Fiul său, discipol silitor, preia circul şi continuă turneele împreună cu mama sa vitregă şi cele două surori. Viaţa de familie nu durează mult, pentru că, în lipsa lui Carol, tatăl şi surorile lui sînt luaţi de nemţi şi închişi într-un lagăr din zona Ardealului. Tatăl şi una dintre surori se întorc din lagăr, dar se instaurează regimul comunist. Circul lui Carol este naţionalizat. El reuşeşte să se recalifice – după noile standarde socialiste – ca dresor. O cunoaşte pe viitoarea lui soţie, Mina, şi ea artistă de circ şi, împreună, îşi cumpără un vagon şi pun pe picioare propriul circ – Circul vesel. Cu care bat ţara în lung şi-n lat, în ciuda condiţiilor nu foarte roze ale epocii (afişele trebuiau să conţină lozinci proletcultiste, fetele cu care colaborau să nu fie prea sexy şi neapărat să poarte dresuri...).

De aici încolo, povestea fiind clar narată, reflectoarele cad strict pe cei doi protagonişti, Carol şi Mina. Poveştile lor sînt înduioşătoare. De fapt, nu mai sînt doar poveşti, ci şi impresii: cînd Mina spune cît de mult îi place să-şi petreacă timpul în vechiul vagon, acum aşezat în curtea lor din Rahova, şi să audă ploaia cum cade pe el, aproape că îţi dau lacrimile. La fel se întîmplă şi atunci cînd cîinele Piki, ultimul supravieţuitor al pleiadei de căţei profesionişti dresaţi de Carol, nu prea mai reuşeşte să-şi facă numărul de sărituri peste obstacole – în ciuda pălăriuţei de scenă pe care o poartă uşor şui – fiind prea venerabil... Sau cînd colaboratorul lor, Vasile Rusu – zis Yoga, unul dintre cei mai buni contorsionişti din România – se dezbracă pînă la brîu şi purcede să-şi refacă performanţele...

Filmul e simplu. Dar tratează lucrurile esenţiale: trecerea timpului (drumul prin viaţă spre moarte) şi iubirea. Carol şi Mina nu sînt, nici pe departe, perfecţi: dar, aşa cum o spun cu diferite ocazii, au avut o viaţă bună împreună, în cei 50 de ani de cînd sînt căsătoriţi. Şi liberă, mult mai liberă decît alţii, în condiţiile de atunci: perioada cea mai drastică a epocii comuniste.

Iar meseria pe care au ales-o, circul, este una dintre cele mai directe, dar şi mai adecvate metafore ale existenţei: condiţia umană şi precaritatea ei sînt foarte vizibile în această meserie, unde strălucirea se îmbină cu cruzimea, rîsul cu plînsul şi viaţa cu moartea (care pîndeşte prin preajmă în timpul fiecărui număr periculos).

Unicul copil al soţilor Zdebschi, Rica Sorescu, nu a mai continuat tradiţia părinţilor ei. Ea se căsătoreşte cu un ofiţer din Ministerul de Interne şi devine poliţistă. Fata ei, nepoata circarilor, Aura Sorescu, este însă autoarea scenariului, alături de Claudiu Mitcu. Ceea ce salvează, dacă nu tradiţia, măcar povestea. Într-un film care, cu mijloace puţine şi fără speculaţii inutile, alăturînd doar poveştile martorilor cu imagini de arhivă, reuşeşte să ne ofere o altă imagine a circului. Mai umană.

Cristian CHIVU

Erosul omoară moartea

Eram în insula Thassos, primăvara, la început de Florar, deşi aerul torid ce ne mîngîia suav pielea vestea începutul verii. Aşezaţi pe terasa casei cocoţate pe o stîncă deasupra mării, admiram oglinda scînteietoare cu infinitele-i luminiţe jucăuşe, rod al iubirii platonice a soarelui cu marea. După ce am înfulecat delicioasele mîncăruri din peşte, cu braţul întins ca un comandant de oşti, am ridicat deasupra capului o *pentată* (un bidon de 5 litri) cu vinul lui Macedon, pe care am izbit-o zgomotos de masă, declarînd astfel deschise lucrările simpozionului (syn=împreună + pino=a bea). Personajele implicate sînt: eu (Cr), în continuă pocăinţă pentru pocăinţa de dinainte, Clement (Cl), care s-ar pocăi, dar nu acum, Mihai (M), care s-a pocăit o dată şi cică e de ajuns, şi Ion (I), care se pocăieşte mai mult de cele ce n-a făcut.

Cr: Astăzi vom vorbi despre eros, despre dimensiunea şi vocaţia erotică a omului. Va trebui întîi să ne lămurim ce înţelegem prin eros, pentru că avem de-a face cu un termen pervertit masiv de-a lungul timpului. Bine spunea un poet grec, Livaditis, că diavolul ne-a furat cele mai frumoase cuvinte! Marele teolog al Bisericii, Dionisie Areopagitul, după ce ne îndeamnă să nu ne temem de numele erosului, ne învaţă că acest nume e mult mai potrivit sau *mai dumnezeiesc* pentru a exprima iubirea dumnezeiască decît *agape,* şi asta pentru că surprinde mai bine dimensiunea ei extatică, de ieşire din sine. Şi explică: *erosul dumnezeiesc este şi extatic, căci nu lasă pe cei îndrăgostiţi* (erastes) *să fie ai lor, ci ai celor de care sînt îndrăgostiţi* (eromenon)*... trebuie să îndrăznim să spunem că Însuşi Cauzatorul a toate, prin erosul frumos şi bun pentru toţi, din preaplinul bunătăţii Sale erotice, iese afară din Sine prin lucrările proniatoare faţă de toate fiinţele.* Creaţia, dragilor, este un act erotic, ca de altfel Întruparea, Răstignirea, Învierea, de aceea Ignatie Teoforul, în fervoarea inefabilă a unirii erotice cu Hristos, exclama extatic despre Iubitul său: *erosul meu s-a răstignit!* Prin prisma celor spuse mai sus, aş încerca să definesc erosul, deşi, ca orice dar dumnezeiesc, este indefinibil: erosul este puterea nativă intrinsecă a omului de a iubi cu fervoare, prin care acesta iese din sine către celălalt şi se revarsă *energetic* în el. După Grigorie de Nyssa, erosul este *epitetamene agape* (iubirea intensă, ardentă).

Cl: Cumva vrei să ne inculci ideea unei paradoxale *omogenităţi* a erosului dumnezeiesc cu cel omenesc? Este erosul unitar?

Cr: Da! Iată ce zice Dionisie: *Noi am gîndit erosul, fie cel dumnezeiesc, fie cel îngeresc, fie cel înţelegător, fie sufletesc, fie cel firesc, ca o putere unificatoare de a aduna la un loc, care mişcă pe cele superioare spre purtarea de grijă a celor inferioare, iar pe cele de acelaşi fel spre reciprocitate în comuniune şi la urmă pe cele inferioare spre întoarcerea la cele superioare... erosurile acestea multe sînt toate dintr-unul (*din cel dumnezeiesc). Deci erosul este unitar, chiar dacă există trepte diferite ale lui.

I: Chiar şi la Platon, în *Symposium,* există o scară, pe care trebuie să o percepem la adevărata ei profunzime, evitînd orice interpretare grobiană sau moralist-facilă. Citez: *Începînd de la frumuseţile de aici (din lumea noastră) cu scopul de a ajunge la Frumuseţe, urcăm pururea, ca şi cum am folosi treptele (unei scări), de la un trup frumos la două, de la două la toate; şi de la trupurile frumoase la faptele frumoase, apoi de la acestea la învăţăturile frumoase, pînă cînd de la acestea din urmă ajungem în sfîrşit la acea învăţătură care nu este nimic altceva decît tocmai învăţătura despre Frumuseţe, şi sfîrşind cunoaştem ce este Frumuseţea.* Am putea spune că această scară are patru trepte, prima – cea a erosului trupesc, care este insuficient *(smikron,* cum spune Platon), pentru că se limitează la frumuseţea trupului, a doua – cea a erosului sufletesc, care începe să distingă frumuseţea sufletului, a treia – cea a erosului înţelegător, care se preocupă cu învăţăturile frumoase şi ultima, a patra – cea a erosului divin, care înseamnă cunoaşterea şi experierea Frumuseţii în sine, ca scop *(telos)* al vieţii noastre. Scara aceasta este imaginea arhetipală a mişcării erotice anagogice a omului spre Frumuseţea în sine, care este Dumnezeu. Mişcarea erotică a omului nu-i decît o necontenită sete de frumos.

M: Frumoase vorbe, dar să revenim cu picioarele pe pămînt, că tare vă place să rătăciţi printre idei. Cum rămîne cu acest eros decăzut, generator uneori chiar de crime? Căci numai o simplă navigare pe Internet cu keyword-urile *eros, erotism,* cred că v-ar trezi pe cuvioşiile voastre la sfînta realitate!

Cr: Da, Dionisie vorbeşte şi despre un eros decăzut de la erosul cel adevărat şi unitar, care-i unul eminamente trupesc şi se confundă cu sexualitatea, însă pentru el acesta nu mai este eros, ci *un idol* al erosului. Şi asta pentru că acest eros fals nu-l face pe om să iasă din sine şi să guste frumuseţea celuilalt, ci îl închistează şi mai mult în propriul lui *ego.* Un astfel de eşec erotic este tipul Don Juan-ului. Pentru că nu iese din sinele egoist, Don Juan-ul nu gustă din frumuseţea celuilalt, ci încearcă să-şi depăşească neîmplinirea erotică datorată insuficienţei erosului trupesc prin peregrinări interminabile la alte trupuri, care nu numai că nu-l împlinesc erotic, ba din contră, îl împing printr-o mişcare evanescentă insurmontabilă către nimicul din care a fost luat la creaţie. Stenahorie, vacuitate şi terifianta extincţie ar exprima cel mai potrivit starea acestuia. Marea izbîndă erotică a unui bărbat nu este a avea şi a iubi mai multe femei, ci a iubi una şi prin ea pe toate! Şi încă ceva, cel mai grav nu e a nu fi iubit, ci a nu iubi!

Cl: Pe lîngă acest discurs eclatant cu certe nuanţe filogine, aş vrea să combat aici o oarecare tendinţă de a idealiza excesiv erosul, evitînd a se vorbi despre relaţia eros-sexualitate. Şi vreau să precizez că în conflictul ideologic dintre Freud, care susţinea că erosul sau libidoul e eminamente de natură sexuală, şi Jung, care îl considera o forţă vitală mai generală, pentru care sexualitatea constituie doar unul dintre posibilele moduri de manifestare, eu sînt de partea celui din urmă. Reducerea erosului la act funciarmente carnal sau mai bine zis identificarea lui cu sexualitatea în spiritul acestui pansexualism morbid a fost o greşeală fundamentală, care a dus la pîngărirea numelui minunat al erosului. Dar, cu toate acestea, nu sîntem numai spirit, ci şi trup, deci erosul, chiar şi cel dumnezeiesc, atenţie, se manifestă şi în trup! Evident că nu trebuie să ne animalizăm pînă în spirit, rămînînd blocaţi în insuficienta etapă a erosului trupesc, ci trebuie să ne spiritualizăm pînă în trup, căutînd şi frumosul cel de dincolo de carne, dar să nu eludăm dimensiunea somatică a erosului!

Cr: *Pany ge,* erosul este un act psihosomatic.

M: Şi eu aş vrea să vituperez tendinţa unor cercuri moraliste şi pietiste din Biserică de a separa maniheist erosul dumnezeiesc de cel omenesc şi de a-l declasa pe acesta din urmă în cădere, păcat, desfrînare. Am auzit un cleric spunînd că îmbrăţişarea este curvie, sărutul – masturbare, iar sexul – un act josnic!

Cr: Există în Biserică un curent eretic, pe care eu l-aş numi criptomonofizitism, care-şi are obîrşia în aversiunea faţă de trup, de carne. Acest curent a plecat de la Origen, care, fiind tributar crezului său, s-a castrat, şi de la monofiziţii de la sinodul Calcedon şi de după, care subliniau faptul că firea omenească a lui Hristos a fost absorbită de cea dumnezeiască. Lor le răspunde Simeon Noul Teolog, cînd spune că Hristos se uneşte cu toate mădularele noastre, inclusiv cu *mădularul cel urît (aschimonos melous).* Nepătimirea asceţilor nu înseamnă mortificarea părţii pătimitoare, ci înălţarea ei la *fericita pătimire.* Semnul distinctiv al adevăratei nepătimiri este iubirea.

I: De aceea, monahul nu-şi înăbuşă forţa erotică, ci şi-o întraripează cu *dumnezeiescul eros (eroti* tradus tendenţios prin *dor),* aşa cum spune cîntarea, iar dacă nu trăieşte acest eros şi-şi reprimă avîntul erotic ontologic de *a ieşi către cineva,* el sucombă în frustrări şi compulsii înfiorătoare, care frizează demenţa. Dar bine ar fi, popo, să conchizi, că începuşi să ne plictiseşti.

Cr: Omul este o fiinţă eminamente erotică şi de aceea nu-şi găseşte împlinirea decît *odihnindu-se* în frumosul celuilalt şi mai ales în cel al lui Dumnezeu. Este singura cale de a omorî moartea şi de învinge extincţia. D-aia se spune în *Cîntarea Cîntărilor,* că iubirea e tare ca moartea.

Uşor, uşor, soarele s-a pitit după stînci, iar marea a început să se mişte ademenitor ca o odaliscă, sugerînd parcă prin aceasta vîltoarea erotică ce tălăzuieşte în inimile noastre. Trăim ca să iubim, iubim ca să trăim.

PUBLICITATE

BIBLIOTECA adevărul
Completează-ți colecția!
100 DE CĂRȚI pe care trebuie să le ai în bibliotecă
Mai sunt 28 de volume
● cei mai buni autori
● cele mai bune titluri
10,99 lei ziar + carte
Joi, 25 martie
La Paradisul femeilor
Émile Zola
Urmează:
1 aprilie - „Agonie și extaz", vol. 1
8 aprilie - „Agonie și extaz", vol. 2
15 aprilie - „Omul Invizibil"; „Războiul lumilor"
Proiect susținut de: TV 1000 Întotdeauna staruri
Pentru abonamente sunați la
0318 200 200
număr cu tarif normal, 24 de ore din 24, 7 zile din 7

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Pauză publicitară

Scriam săptămîna trecută despre *Cea mai fericită fată din lume,* filmul lui Radu Jude în care ni se vorbeşte, printre altele, despre culisele realizării spoturilor publicitare şi despre cinismul celor care le fac („clientul", reprezentantul produsului promovat, pe de o parte, şi echipa de filmare, pe de altă parte). Radu Jude cunoaşte foarte bine subiectul pentru că a regizat el însuşi destule spoturi publicitare.

De altfel, putem să vedem şi acum, la televiziunile noastre, o reclamă regizată de el. Spotul începe cu o întrebare, scrisă pe ecran şi rostită şi de o voce din off: „Ce îţi oferă statul?". În timpul acesta, vedem un poliţist în intersecţie. „Depinde" – continuă vocea din off. Imaginea ne arată o profesoară în faţa tablei, bătînd autoritară în catedră. Apoi o frizeriţă blondă şi cu fustă mini, care tunde un bărbat. „Statul în picioare îţi poate oferi varice" – ne spune vocea. (Adică v-am păcălit: credeaţi că ne referim la Stat şi la bugetari, dar noi ne jucam cu omonimele.) Vedem şi-un chelner care ia comanda. Apoi un funcţionar care stă la birou şi ştampilează acte. Apoi o muncitoare care coase la maşină, într-o fabrică. „Iar statul jos îţi poate oferi hemoroizi" – auzim din off. Mai vedem un şofer care înjură în trafic şi un tînăr care spune la telefon „avem în stoc". Apoi, pe o muzică cu pîrîituri (?), ni se spune „Dar stai liniştit! Devaricid e benefic pentru problemele de stat. Şi pentru varice, şi pentru hemoroizi. Devaricid – ca să stai bine!" Şi ne sînt arătaţi toţi, zîmbind fericiţi – şi muncitoarea de la maşina de cusut, şi şoferul nervos cu cîteva secunde mai-nainte, şi frizeriţa-top model, şi poliţistul, funcţionarul, chelnerul sau profesoara.

După o asemenea tîmpenie de reclamă, sînt complet în ceaţă. Oare Radu Jude a pus în aplicare, cuminte, ideile „geniale" ale aşa-zişilor *creativi* publicitari şi ale clientului, sau a făcut cu intenţie un spot „la mişto", în care-şi bate joc de sărmanul Devaricid? Poate e ca-n bancul acela cu mîrţoaga scoasă la vînzare: „De ce-ai adus, dom'le, calul ăsta la tîrg?" „Ca să-l fac de rîs!"

O altă reclamă care pare făcută în bătaie de joc este cea care promovează creditul ipotecar de la Millennium Bank. După amuzantele clipuri cu mătuşica şi cu nepotul care suflă în bazin să facă bule sau dă la manivelă să mişte decorul („Sigur mătuşică, aş face orice pentru casă... ca să fii tu fericită!"), acum publicitarii ne oferă un spot penibil, cu Dan Bittman şi cu o babă (mătuşica, vezi bine) care se rup, amîndoi, în figuri. Dacă sîntem atenţi şi la versurile melodiei cîntate de Bittman, avem adevărata măsură a inspiraţiei care a stat la baza acestui clip: „Viaţa ta e aici şi ea te aşteaptă să îi aduci iubirea. Ştii deja tot ce ai în ea doar acasă începe fericirea ta". (Vorba ceea: „N-am găsit altă rimă...") Şi vocea din off completează: „Fericirea începe acasă. Alege creditul ipotecar cu marjă de la 5,95 peste Euribor sau Eurobor la trei luni..." etc. Combinaţia dintre beţia de cuvinte a lui Bittman şi Euriboruri face, într-adevăr, toţi banii!

În fine, mai sînt destule clipuri publicitare care ne asasinează cu ingeniozitatea lor, la televiziunile noastre (cum sînt şi acelea din seria cu „ieşeala", de la Vodafone) şi, precum spuneam, nu ştii dacă nu e cumva vorba de o pornire sinucigaşă a publicitarilor de a „sabota din interior" produsele pe care trebuie să le promoveze.

În schimb, în noua reclamă la Mobexpert lucrurile sînt clare, iar cinismul publicitarilor iese la suprafaţă. Ni se spune: „Sîntem cu toţii diferiţi, din fericire. Diferiţi, într-adevăr, dar cu toţii trecem printr-un an plin de nelinişti". Te aştepţi să auzi ceva despre nişte reduceri pentru cohortele de disponibilizaţi... Ei bine, nu. „De aceea – continuă vocea – noua colecţie Mobexpert ia atitudine prin culori pastel şi alb optimist. Mult alb, pentru linişte şi echilibru." Mobexpert e deci alături de populaţia greu încercată şi a făcut o gamă de mobilier pentru saloanele unde vor fi internaţi deprimaţii acestei perioade. Asta da soluţie de criză!

George Daniel RÎPĂ

Meteorologii cred în încălzirea globală?

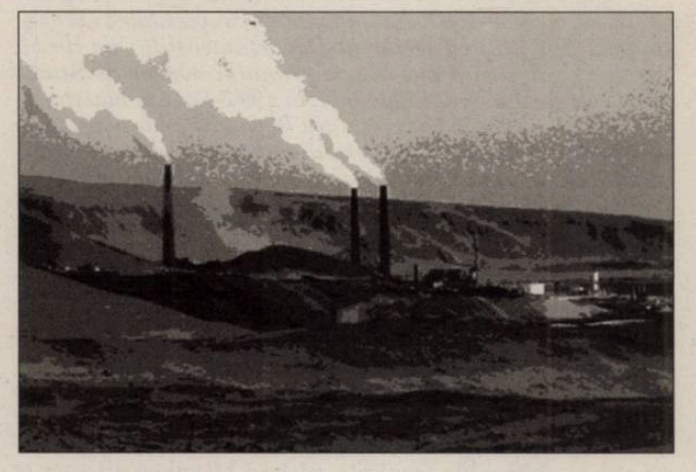

Zăpada care a acoperit Europa şi Statele Unite, în ultimele luni, a lovit puternic în inima celei mai la modă idei progresiste: încălzirea globală. Totuşi, să nu ne facem iluzii. Odată cu decesul „încălzirii globale", un alt monstru mediatic ameninţă planeta: „schimbările climatice". Din nefericire, presa europeană, dar mai ales cea americană rămîn blocate între un romantism naturist avatarian şi un tip nou de milenarism care se înţelege foarte bine cu principiile de marketing: ştirile care anunţă apocalipsa se vînd bine.

Temperatura din ultimele luni, scandalurile în care au fost implicaţi experţii care propovăduiau apocalipsa, precum şi pasul înapoi făcut de numeroşi specialişti aflaţi în mijlocul „consensului ştiinţific" au schimbat radical modul în care o persoană informată se raportează la schimbările climatice. În ciuda faptului că datele ştiinţifice precum şi bunul-simţ arată că „nu e chiar aşa...", media occidentală a tratat subiectul ca pe unul secundar, ba mai mult, a adus explicaţii hilare. S-a ajuns pînă acolo încît evenimente meteorologice contrare au aceeaşi cauză: încălzirea globală.

Uite ceaţa, nu e ceaţa!

Gateway Pundit a publicat recent cîteva imagini cu pagini din diferite ziare, din perioade diferite, care prezintă fenomene meteorologice opuse. În 2009, jurnaliştii de la *San Francisco Chronicle* informau că „Global warming causes foggy days in San Francisco". Un alt cotidian anunţa pe 16 februarie 2010 că „Global warming causes fog-less days in San Francisco". Să ne întoarcem la articolul din 16 iulie 2009. „The Bay Area just had its foggiest May in 50 years. And thanks to **global warming**, it's about to get even foggier". Dacă în iulie 2009 aţi aterizat pe planeta Pămînt, aţi aflat cu siguranţă că oamenii sînt îngrijoraţi din cauza unui fenomen ciudat, încălzirea globală, şi că aceasta provoacă ceva nemaivăzut, şi anume ceaţa. Evident, aţi aflat acest lucru citind *San Francisco Chronicle*. Dacă, în schimb, aţi ajuns pe Terra în februarie 2010 şi aţi deschis cotidianul britanic *The Daily Telegraph,* aţi putut afla că „Fog over San Francisco thins by a third due to **climate change**". Dincolo de stupiditatea situaţiei, merită remarcată şi schimbarea de terminologie. În iulie 2009 era corect, din punct de vedere al corectitudinii politice desigur, să vorbeşti despre încălzirea globală. În februarie 2010 însă, media occidentală progresistă a adoptat sintagme noi. Ei bine da, acum avem de luptat cu schimbările climatice.

Şi totuşi, ce a produs această transformare?

„Iarnă ca asta, maică..."

Dacă „Ştirile de la ora 5" ar avea un corespondent la Londra, probabil că acesta ar fi căutat cîteva bătrînele cărora le-ar fi pus clasica întrebare: „Mamaie, de cînd n-ai mai văzut atîta zăpadă?". Ei bine, în această iarnă, insula britanică a înfruntat una dintre cele mai dure ierni din ultimii zeci de ani. Marea Britanie nu e un caz singular. Pentru prima dată după zeci de ani, coasta mediteraneană împărţită de Franţa şi Spania a fost sub zăpadă. Ştirea cu un tren francez blocat de zăpadă a făcut senzaţie. Temperaturile reale ce şi-au făcut de cap din decembrie pînă la mijlocul lunii martie au aruncat în derizoriu teoria încălzirii globale, în ciuda unei campanii pro-ecologiste vizibile în buletinele meteo din vechea Europă, însă în mod special în cele din Marea Britanie. De altfel, *Daily Telegraph* ridiculiza recent lobby-ul ecologist care a ajuns să decidă nu doar temperaturile, dar chiar şi orientarea buletinelor meteorologice. Dar atît. În rest, presa a păstrat distanţa cuvenită.

Efectele ciudate ale temperaturii din această iarnă s-au resimţit chiar şi peste Ocean, acolo unde Al Gore a fost obligat să rămînă în casă. Apariţiile în media ale fostului vice-preşedinte american au fost extrem de rare. Al Gore a ieşit puţin din casă, iar cînd a făcut-o a fost doar pentru a înlătura zăpada de pe verandă.

„Îmi vine să mă sinucid"

Sezonul rece a debutat cu un eveniment mai mult decît neplăcut pentru fanii progresişti ai încălzirii globale: scandalul Climategate. În esenţă, un hacker a reuşit să spargă serverele prestigioasei University of East England, bastionul celor care propovăduiesc apocalipsa globală. Şocul s-a datorat faptului că experţi recunoscuţi pentru ideile lor radicale admit în privat faptul că manipulează date şi că oferă publicului concluzii eronate, în mod deliberat. Scandalul a fost slab prezentat în media, însă au existat chiar cotidiene care pur şi simplu au jignit inteligenţa publicului. Pentru unii jurnalişti, problema nu era că acei experţi manipulau cu bună ştiinţă date ştiinţifice, ci hackerul, iar această tîmpenie a apărut inclusiv în presa românească.

Pînă de curînd, Phil Jones era unul dintre „talibanii" care ne explicau cum întreaga lume este în pragul colapsului. Jones afirmase chiar că cei care neagă încălzirea globală sînt la fel de vinovaţi ca şi cei care neagă Holocaustul. Ei bine, Jones a recunoscut recent că „din 1995 nu a existat nici un fel de încălzire globală". Acum, se căieşte. „M-am gîndit să mă sinucid" – a declarat el. Rugat să ofere datele pe care le avea, Jones susţine că le-a pierdut. Acum este acuzat de fraudă ştiinţifică şi de ascunderea unor informaţii vitale, în mod deliberat. Jones era, alături de Al Gore, unul dintre patriarhii noii religii eco.

Un adevăr incomod

V-aţi întrebat de ce absolut toate organizaţiile ecologiste sînt pro Uniunea Europeană? Toate susţin deschis politicile birocraţilor de la Bruxelles. Ei bine, grupurile de lobby ecologiste primesc anual zeci de milioane de euro. Majoritatea banilor sînt „reciclaţi" în procesul de lobby de la Bruxelles. Sistemul funcţionează extrem de simplu: UE plăteşte grupurile ecologiste pentru ca acestea să spună exact ceea ce Bruxelles-ul vrea să audă. Să nu ne mai mirăm că maimuţoiul de extremă-stîngă, Cohn Bendit, a ajuns una dintre figurile emblematice ale Parlamentului European.

Din nefericire, dezbaterile din jurul „încălzii globale" lipsesc cu desăvîrşire din media, fiind înlocuite în schimb cu monologuri ce anunţă apocalipsa. Printre ştirile care au ca scop impresionarea publicului se numără şi aceea că o parte din zăpada din Groenlanda (falsă, de altfel!) se topeşte. Astfel de informaţii nu sînt însă mai niciodată însoţite de un background care să explice că între secolele VII-XI, vikingii făceau acolo agricultură intensivă. Ei bine da, se chema Greenland pentru că era verde.

O altă „previziune" sumbră este aceea că, în cîteva zeci de ani, în Marea Britanie s-ar putea cultiva viţă-de-vie. Ei bine, în anumite perioade medievale clima era mai blîndă, iar în Marea Britanie chiar se cultivau diferite soiuri de viţă-de-vie. Victoria de la Hastings s-a sărbătorit cu vin local, nu cu ceai de muşeţel. Cît despre zonele aride, care apar şi dispar în majoritatea zonelor globului, să ne amintim doar că deşertul Sahara a apărut în timpul faraonilor. Asta nu citim în presă, şi pentru că ar contraveni „consensului climatic".

Fără îndoială, planeta cunoaşte transformări. A plăti însă şarlatani din bani publici, precum Al Gore, care anunţa în 2008 că în maxim cinci ani gheaţa de la Polul Nord se va topi, nu va însănătoşi planeta. În realitate, măsurătorile prin satelit arată că în ultimii doi ani rata de topire a gheţii la Polul Nord, fenomen ce are loc doar vara, este cea mai mică de cînd se fac măsurătorile.

Irena Sendler. Poate nu aţi auzit de ea. Catolică poloneză, a salvat aproximativ 2500 de copii din ghetoul de la Varşovia. A ţinut o listă cu toţi copiii salvaţi, pentru a-i putea înapoia părinţilor după război. În 1943 a fost arestată de Gestapo şi torturată. I-au rupt mîinile şi picioarele, însă a refuzat să predea naziştilor lista pe care o ascunsese înainte de a fi arestată. Condamnată la moarte, a fost salvată miraculos de aliaţi. „Noi, cei care salvăm copii nu facem ceva extraordinar", povestea Irena, spre sfîrşitul vieţii. „Termenul de erou mă irită la culme. Am un singur regret, aş fi putut să fac mai mult, iar acest gînd mă va urmări pînă la sfîrşitul vieţii."

În 2007 a fost nominalizată la Premiul Nobel pentru pace. Distincţia a fost cîştigată de Al Gore, ceea ce demonstrează că a-ţi risca viaţa pentru a salva mii de copii e mai puţin important decît a face un film corect din punct de vedere politic.

Un englez la Bucureşti

– interviu cu dr. Nigel TOWNSON, director British Council Romania –

Nigel Townson a lucrat mai bine de opt ani în România, în perioada 1989-1997. A colaborat cu-Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj ca lector al Departamentului de limbă engleză şi tot aici a pus bazele primului master de Studii Culturale Britanice din România, în 1994. Doi ani mai tîrziu, în 1996, s-a mutat la Universitatea Bucureşti unde a fost timp de 18 luni codirector al masterului de Studii Culturale Britanice de aici.

Înainte de a se întoarce în România, în august 2009, ca director British Council Romania, Nigel Townson a lucrat timp de opt ani în Africa – în Nigeria şi în Tanzania – şi a fost director British Council în Tanzania, Armenia şi Austria. Este căsătorit cu o româncă şi tatăl a doi copii.

Un altfel de master...

Aţi călătorit ca trimis al Consiliului Britanic?

În ultimii 24 de ani am reprezentat Consiliul Britanic – 13 ani ca profesor la facultate, ultimii 11 ani ca director şi director adjunct în diferite ţări. Am început prin a preda engleză, lingvistică, şi subiecte legate de lingvistică. Am iniţiat primul masterat din România, la Cluj, în 1994 – pe care apoi l-am făcut de Studii Culturale – un domeniu util şi din punct de vedere economic, pentru o economie în dezvoltare. Datorită interesului pe care acesta l-a stîrnit în Cluj, al doilea master de Studii Culturale Britanice s-a înfiinţat la Universitatea Bucureşti, în 1995, la iniţiativa Dr. Eve Patten şi a Mihaelei Irimia. M-am alăturat echipei din Bucureşti iniţial ca profesor, în 1995, iar din 1996, ca director asociat. Am condus departamentul împreună cu Mihaela Irimia, timp de 18 luni.

A fost un succes?

A fost un succes extraordinar. Mă refer în special la Cluj, unde ştiu că acest master a rămas cel mai popular din universitate, şi are aproape 200 de studenţi. Şi cel din Bucureşti ştiu că merge bine.

De ce credeţi că a fost primit cu entuziasm?

Cînd a început, era ceva nou în România. Ştiu, de pildă, că în Cluj, era modular, se puteau alege cinci-şase module din opt. De asemenea, metodologia de predare era alta: studenţii puteau să-şi exprime mai mult opiniile, decît să înveţe fapte pur şi simplu, iar dialogul dintre ei şi profesori era mult mai deschis în ambele sensuri. Şi, în acelaşi timp, materia studiată era de interes pentru studenţi de formaţii mai diverse: chiar dacă erai savant, teolog, lingvist, aveai relaţii culturale cu oameni din jurul tău sau din alte ţări.

Cum erau/sînt metodele româneşti de predare a limbii engleze, în învăţămîntul mediu, dar şi universitar?

Metodologia este foarte diferită de cea britanică. Există un motiv puternic pentru asta: România a fost foarte izolată, mai ales în anii '80. Era poate prea multă comunicare de o singură parte, în multe dintre clase: profesorul era un izvor de înţelepciune, elevii învăţau şi repetau. Poţi privi acest lucru negativ şi poţi spune că diferă foarte mult de metodele din Vest. Pe de altă parte, nu putem nega că rezultatele obţinute în România prin această metodologie s-au dovedit foarte bune: s-au format mulţi specialişti, mai ales în lingvistică. Aşa că, pînă la un punct, metoda românească a fost eficientă. De la acel punct încolo, contribuţia Consiliului Britanic, cu precădere în anii '90, a fost cu adevărat importantă: a investit mulţi bani şi timp pentru a lucra cu profesorii în Casele corpului didactic din fiecare judeţ şi a primit răspunsuri foarte bune, vizibile pînă azi.

Care este metoda de predare a Consiliului Britanic?

Accentul se pune pe comunicarea cu profesorul, şi nu pe învăţare şi repetare. De asemenea, am muncit mult pentru a avea manuale mai bune şi mai la zi. Am petrecut mai mult timp adunînd profesorii, să-şi spună problemele, experienţele şi să găsească soluţii.

Traficul şi decăderea caselor vechi

Cum găsiţi viaţa în România?

Sînt multe lucruri care îmi plac foarte mult aici: există locuri remarcabile în ţară, oamenii, dacă-i cunoşti mai bine, sînt prietenoşi şi primitori. Ceea ce mă deranjează este traficul: drumurile cu maşina îţi îngreunează cu adevărat viaţa, şi nu poţi face abstracţie de acest fenomen. Nici alte soluţii nu poţi găsi, de pildă să mergi cu bicicleta, pentru că pistele nu sînt făcute bine, de multe ori sînt parcate maşini pe ele. Iar transportul public e insuficient. Povestea cu traficul este superficială, dar mă înfurie pentru că face parte din viaţa mea de zi cu zi.

În Londra problema traficului e... sub control?

Londra are avantajul de a-şi fi construit de mulţi ani metroul, ai parcări mai bune, mai multe opţiuni de transport public. De asemenea, există nişte taxe pe care le plăteşti pentru a avea acces cu maşina în anumite zone centrale. În general, regulile de parcare şi trafic sînt respectate, ceea ce face viaţa mai uşoară. E o diferenţă de atitudine.

Sînt lucruri care vă plac în Bucureşti?

Îmi plac teatrele, restaurantele, parcurile, cum e Herăstrăul, îmi place Muzeul Satului. Se întîmplă multe în Bucureşti, vin formaţii foarte bune, poţi asculta muzică simfonică de calitate, sînt cluburi interesante.

Cum vi se pare arhitectura locală?

E destul beton în România, din anii '60-'70. Unele clădiri rămase neterminate sînt de-a dreptul urîte. Se investeşte în noile blocuri de oţel şi sticlă, deşi nu se potrivesc foarte bine în mediul lor. Dar asta s-a mai întîmplat în multe alte ţări, nu e specific României. Ce consider trist, aici, este decăderea caselor vechi. Mi-ar plăcea să văd că oamenii se mîndresc cu arhitectura lor. Cred că unii dintre proprietari ar putea s-o facă. Dar, întrebînd în stînga şi-n dreapta, am aflat ce se întîmplă cu ele: proprietarii vor să le închirieze. Dar chiria e foarte mare, aşa că nu se prea găsesc chiriaşi. În aceste condiţii, nici proprietarii nu fac nimic pentru ele. Aşa că acele clădiri pur şi simplu se prăbuşesc. Cu siguranţă că există un drum între cele două. Proprietarii ar mai putea scădea din chirii... De asemenea, se întîmplă ca, de multe ori, cei care le închiriază să le transforme în cafenele, sau în altceva, şi să le schimbe radical. Mi-ar plăcea să văd mai mult timp, mai mulţi bani şi mai multă iubire investite în ceea ce există de sute de ani.

„În Africa, ceea ce făceam chiar schimba ceva"

Aţi fost şi în alte ţări. De pildă, în Africa...

Am lucrat în Nigeria patru ani, şi în Tanzania, tot atît. Copiii mei au fost crescuţi în Africa. Fiica mea şi-a petrecut primii opt ani acolo. Diferenţa este că acolo societatea este foarte clar împărţită între cei care au şi cei care nu au. Există o mare parte a populaţiei care trăieşte în sărăcie – ceea ce înseamnă boli, şi chiar moarte. Şi puţini sînt foarte bogaţi. Şi tot puţini erau ca mine, străini: cînd eşti străin şi alb e altceva. E greu să te implici în viaţa de zi cu zi a Africii şi s-o înţelegi.

V-aţi adaptat şi v-a plăcut acolo?

Sînt provocări majore în Africa: sărăcia, lipsa educaţiei, lipsa de şanse egale, bolile, malnutriţia. În special bolile. Nu mai ştiu exact cifrele, dar aproximativ o jumătate de milion de oameni mor în fiecare an de malarie. Asta e ceva ce-i afectează pe toţi. În Tanzania am avut membri ai personalului ai căror copii au murit foarte tineri. E deprimant să trăieşti într-o societate în care majoritatea populaţiei nu are acces la medicamentele de bază. Îţi schimbă perspectiva asupra vieţii şi asupra a ceea ce e important, a valorilor tale. Dar nouă chiar ne-a plăcut Africa şi m-aş întoarce oricînd acolo, în special în Tanzania.

De ce?

Am întîlnit atîţia oameni care aveau atît de puţin, dar scoteau atît de mult de la viaţă. Am iubit spaţiul, libertatea pe care am avut-o ca familie. Ne-a plăcut să fim parte dintr-un loc în dezvoltare. Era extraodinar că ceea ce făceau acolo Consiliul Britanic şi alte organizaţii chiar conta, chiar schimba ceva în vieţile oamenilor. Cum ar fi în Tanzania, cînd am dezvoltat un proiect care a fost cu adevărat de succes: femei care să-i reprezinte în Parlament. Cînd am plecat din Tanzania erau două-trei femei deputat. Acum sînt în jur de 80-90. Ceea ce transformă complet viaţa femeilor, mai ales din zonele rurale: drepturile femeilor încep să intre pe ordinea de zi.

Expertiză britanică în proiecte româneşti

În România, puteţi vedea schimbările pe care le provoacă activităţile Consiliului Britanic?

Pot, dar în moduri diferite. De pildă, cînd vorbeam despre cele referitoare la manuale şi la tehnici de predare. Nu se văd diferenţele chiar atît de repede. Dar lucrăm cu parteneri români pentru beneficii reciproce. Putem face ca această schimbare să se simtă în lucruri mici. Am putea să ne promovăm valorile britanice aici, dar nu o prea facem. Decît, poate, într-un festival de teatru şi film. Ceea ce preferăm este să ajutăm acolo unde oamenii au nevoie de expertiză.

Care sînt politicile Consiliului Britanic aici?

Lucrăm cu oameni care au interese în diverse domenii ale culturii. Cultura – în sens larg – include educaţie, ştiinţe, arte, integrare socială, şanse egale. Colaborăm cu oameni din România ca să vedem cum putem îmbunătăţi munca lor şi cum putem face mai puternice relaţiile dintre Marea Britanie şi România. De multe ori implicăm şi alte ţări, nu este o relaţie strict bilaterală. În anumite cazuri sîntem doar un catalizator care asigură energia ca să se facă un lucru. În altele chiar folosim expertiza din Marea Britanie ca să ajutăm organizaţii româneşti acolo unde au nevoie.

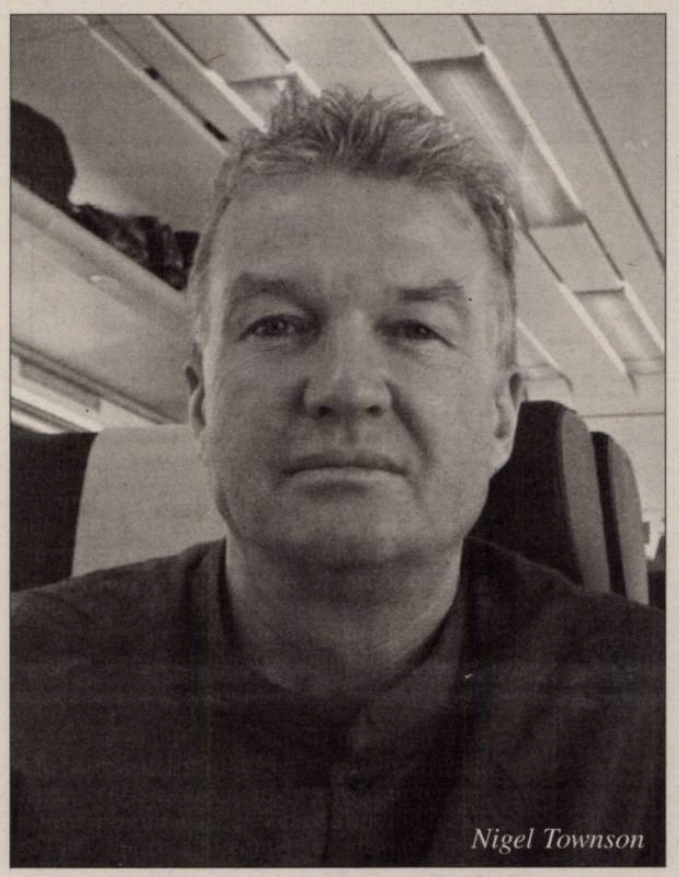
Nigel Townson

Principalele activităţi sînt cursurile de limbă engleză?

În Bucureşti, oamenii ne cunosc pentru că avem multe cursuri de engleză. Asigurăm educaţie de calitate în engleză ca să-i ajutăm pe cei care ni se adresează să le crească valoarea pe piaţă. Engleza este necesară pentru succesul în afaceri în lumea de azi. Contribuim la construirea economiei bazate pe cunoaştere în România. Dar facem şi alte lucruri: în arte, film, teatru lucrăm în parteneriate. Avem un alt proiect, *Connecting classrooms,* de integrare socială: punem elevi şi profesori din România în legătură cu alţii asemenea lor din străinătate. Plănuim să colaborăm cu diverse universităţi. Lucrăm şi în zone de dizabilitate, *climate awareness,* facem un manual despre diversitate. Încercăm să formăm viitori lideri.

Tradiţie şi huliganism

Aţi scris o carte despre sport...

Da. *The British Play – a Social History of British Sport from 1600 to the Present,* publicată în 1997, la Bucureşti (Cavallioti Publishers). Încă mai primesc e-mail-uri despre această carte. Este o istorie socială a sportului. Intrasem într-o controversă cu nişte profesori din România care considerau că sportul nu merită luat în seamă. Îmi aduc aminte că unul dintre profesori spunea că nu poţi fi şi sportiv, şi profesor universitar, în acelaşi timp. Eu le-am spus că dezvoltarea culturală a societăţii merge mînă în mînă cu cea a timpului liber şi a distracţiilor. Şi tradiţia festivalurilor păgîne în Anglia, unde chiar vieţile participanţilor erau puse în pericol, făcea parte din cultura lor. Sporturile s-au dezvoltat de acolo. Cele mai organizate sporturi vin din sistemul de şcoli private din secolul al XIX-lea. Erau parte din atletismul Victorian, aşa-numitul „muscular Christianity"...

Percepţia de aici despre sport, despre fotbal este una diferită de cea din Marea Britanie?

Aici, cînd a fost un meci cu Liverpool, am decis să nu mă duc cu copiii acolo. În Anglia am avut probleme cu huliganismul în fotbal, dar le-am depăşit: era o nelinişte socială, în anii '70, dar acum nu mai este... Acum mai e pasiune în fotbal, dar sînt şi mulţi bani investiţi. Manchester United, cel mai mare club din Anglia, are o secţiune de 12.000 de locuri – secţiunea de familie. Acolo sînt şi foarte multe femei care se duc la meciuri. Aici nu mi-aş lua familia seara în Ghencea. Nu m-aş simţi confortabil.

Aici nu există aceeaşi tradiţie a practicării sportului ca în Marea Britanie...

Cred că una dintre probleme este cea a investiţiilor în sport. La olimpiada de iarnă am auzit ce diferenţă e între facilităţile care li se oferă românilor, comparate cu ale altor ţări, Germania, de pildă. Şi totuşi, mulţi dintre români au reuşit foarte bine. Sînt foarte buni la atletism, la bărci cu rame. Cred că în România sînt priorităţi diferite. Oamenii vor, mai întîi, să-şi repare drumurile şi apoi să dea 20 de milioane de euro pentru echipa feminină de bărci cu rame.

Cît o să mai rămîneţi în România?

Mai stau patru sau cinci ani. După – o să fac acelaşi lucru: o să plec cu British Council în locuri în care va fi nevoie de noi: probabil în Orientul Mijlociu, Brazilia, China, Rusia...

a consemnat Iaromira POPOVICI

Andrei POSTELNICU

Mama tuturor crizelor

– o veritabilă penurie mondială de materie cenușie –

Înainte de criza financiară, ne făceam griji că se va termina petrolul. Sau mîncarea. Sau că ne vor lua apele. După criză, ne facem griji că ni se vor termina banii. Firește, nici una dintre aceste griji nu este justificată. Putem învăța să consumăm mai puțin petrol, să nu mai risipim hrană, să irosim mai puține resurse. Pentru asta însă trebuie să rezolvăm adevărata criză care ne paște. Soluția la această criză va determina cît de repede și eficient ne vom adapta celorlaltor provocări cu care ne confruntăm. Modul în care abordăm această criză poate deveni fie un panaceu, fie cupa de otravă. Este nevoie de termeni dramatici pentru a descrie această realitate, deoarece vorbim despre mama tuturor crizelor: lumea nu mai are suficienți oameni. Sau, mai bine zis, nu mai are suficient de multe creiere. Două tendințe de durată converg pentru a crea o veritabilă penurie mondială de materie cenușie, de oameni în stare să atace eficient probleme complexe. Prima este îmbătrînirea populației în marea parte a țărilor dezvoltate – ca și în multe țări în curs de dezvoltare. A doua este un decalaj din ce în ce mai acut între nivelul de pregătire cerut de economia mondială și capacitatea sistemelor de învățămînt din întreaga lume – de la țările dezvoltate la cele emergente – de a „produce" generații de absolvenți cu pregătirea necesară și în număr suficient de mare pentru a face față foamei globale de creiere.

Toată lumea are azi bătrîni

Mai întîi, demografia. De la Statele Unite la Japonia, și de la Australia și Noua Zeelandă la aproape întreaga Europă, populația îmbătrînește. În ansamblu, vîrstnicii care își încetează activitatea profesională sînt mai mulți decît tinerii care devin activi pe piața muncii. Mai mult, „bătrînii" ies din activitate cu o viteză mai mare decît cea cu care devin activi tinerii. Un raport din 2008 pe tema dezvoltării durabile estima că 70% din produsul brut al economiei mondiale vine din țări în care se deteriorează raportul între populația activă și cea pensionată. Cu alte cuvinte, mai bine de două treimi din activitatea economică a lumii vine din țări care se confruntă cu o criză a forței de muncă.

Analizată la nivelul unor țări, această conjunctură devine și mai sumbră. Un studiu făcut de firma de consultanță KPMG estimează că nivelul influxului de nou veniți pe piața muncii din Statele Unite între 2012 și 2026 va fi la jumătatea nivelului dintre anii 1950-2005. Potrivit Economist Intelligence Unit, primele semne ale crizei de forță de muncă se vor fi făcut simțite de anul trecut, cînd economia SUA avea cu 5,6 milioane mai puțini oameni activi pe piața muncii decît avea nevoie. În 2050, în Marea Britanie, Canada, Franța și Australia, rata netă de creștere a populației active va fi la jumătate din nivelul atins astăzi – în cel mai bun caz. În cel mai rău caz, va fi un sfert. Peste tot unde se vor manifesta aceste fenomene, foamea de creiere se va acutiza și vor crește costurile de recrutare, atît în sectorul public, cît și în cel privat.

Absolvenți fără multă școală

Apoi, declinul sistemelor de învățămînt. Există semne că nici la capitolul calitate a forței de muncă, lumea nu stă foarte bine. Declinul nivelului de școlarizare în țările dezvoltate a fost cercetat și deplîns frecvent și cu frenezie – fără ca asta să fi produs vreo schimbare.

Cîteva cifre sînt edificatoare. Editorialistul David Brooks, de la *The New York Times,* a citat studii care ajunseseră la concluzia că rata absolvirii liceului în SUA a atins vîrful în anii '60, în timp ce nivelul total al școlarizării nu a înregistrat creșteri din anii '70. Puse în contextul unei economii în perpetuă schimbare, în care tehnologia joacă un rol-cheie, aceste cifre ajung să reflecte inegalitate, excludere și o serie de alte probleme sociale.

Nici în restul lumii situația nu este cu mult mai roz. În Marea Britanie, adolescenții care intră la facultate obțin note din ce în ce mai mari, vară de vară, dar mulți cred că aceste note reflectă o cantitate de cunoștințe în scădere. Faimoasele companii industriale germane își fac griji că nu au suficient de mulți ingineri, și încep recrutarea de timpuriu – adică la grădiniță. Trei sferturi din populația franceză sub 35 de ani aspiră la un loc de muncă de birocrat. Un lucru bun, teoretic, pentru calitatea guvernanței, dar nu tocmai bun pentru economia în cauză și capacitatea acesteia de a inova. La ce bun ministere pline de oameni deștepți, dacă nimeni nu vrea să construiască viitorul Airbus sau TGV? În toate clasamentele, universitățile europene sînt surclasate de cele americane și asiatice, iar companiile se plîng strident de subcalificarea tinerilor europeni.

Criza de creiere din lumea emergentă este cu atît mai uimitoare. Salariile din Rusia, China și Europa de Est au crescut cu rapiditate, reflectînd problemele de recrutare. Puține cifre spun povestea crizei de creiere precum nevoia Indiei de a avea 500.000 de ingineri de software în acest an – ingineri pe care nu-i va avea. Mai mult, multinaționalele spun că ceea ce angajații știu din punct de vedere tehnic nu este compensat de așa-numitele *„soft skills"*, cum ar fi capacitatea de a munci în echipă.

Creierele migratoare

Acum, implicațiile. Țările se vor lovi de constrîngeri asupra capacității lor de a-și crește economiile și de a le oferi propriilor cetățeni o viață din ce în ce mai bună. Guvernele vor avea din ce în ce mai puține căi de a-și onora contractul social încheiat cu viitorii lor pensionari. Iar dacă multinaționale cu bugete de recrutare imense vînează cele mai bune minți, ce pot face sectoarele publice pentru a menține calitatea propriilor oameni? Înseamnă aceasta că o lume din ce în ce mai complicată va fi guvernată de minți din ce în ce mai mediocre, fiindcă cele bune sînt în sectorul privat?

Cum am ajuns aici? Fiind naivi și miopi în abordarea unor fenomene complexe, care se manifestă încet. Tendințele demografice se conturează pe parcursul a zeci de ani. De asemenea, carențele unui sistem de educație nu devin evidente peste noapte, în timp ce soluțiile sînt la fel de lente. Țările dezvoltate au beneficiat de un influx constant de imigranți calificați, care a ascuns deficiența „producției autohtone" de creiere. În țările emergente, sistemele educaționale structurate pentru ziua de ieri au rămas în urma unor economii care galopau spre ziua de mîine. Peste tot în lume, politicieni cu capacitatea de concentrare a unui sugar au ignorat probleme care nu se pot rezolva în timpul unui singur mandat sau a două.

Din fericire, declinul demografic nu va fi sincronizat în toată lumea. Așa cum observa autorul studiului KPMG, mama tuturor crizelor va fi o „penurie de oameni potriviți, cu experiența potrivită, în momentul potrivit și în locul potrivit". Astfel, cel puțin teoretic, cele mai bune creiere ale lumii ar putea sfîrși prin a migra dintr-un loc în care e nevoie de ele în altul – aidoma capitalului, acum. Asta cu condiția ca mișcarea oamenilor să nu fie restricționată, astfel încît oamenii să poată trece frontiere la fel de ușor cum o fac miliardele de euro sau dolari.

Criza financiară ne-a arătat însă că nici o țară nu poate depinde la infinit de banii migratori ai altora. Mama tuturor crizelor ne va arăta în curînd că nici o țară nu va putea depinde la infinit de creierele migratoare ale altora. În ambele cazuri, pentru ambele crize, soluțiile nu sînt nici ușoare și nici rapide. Mai mult, ele nu sînt locale. Și necesită atenție urgentă.

Viteze de dezvoltare

Capitalul uman pe care-l reprezintă diaspora a fost o resursă evidentă și tentantă pentru țările cu tradiția „exportului" de creiere, așa cum sînt acum toate țările Europei de Est și cum au fost mult timp cele din Europa de Sud și Asia. Aceste țări au depus eforturi considerabile pentru a convinge membrii diasporei să revină acasă, în speranța că vor deveni adevărate motoare de dezvoltare în regiunile unde se întorc. Cum aceste eforturi nu au fost întotdeauna coerente sau bine structurate, rezultatele au lăsat și ele de dorit, în majoritatea cazurilor.

Valurile de emigrație din bazinul Mediteranei către nordul Europei, în anii '60, '70 și '80, au adus ulterior și așa-numita „migrație de întoarcere". Cu toate acestea, cei care au revenit acasă nu au devenit motoare de dezvoltare în locurile de baștină. În loc să investească în economia locală și să aplice ceea ce învățaseră între străini, au optat să-și facă vile mari și au revenit la comportamentul compatrioților.

Caracteristica definitorie a acestor populații de emigranți repatriați a fost nivelul relativ redus de școlarizare. De asemenea, e greu de estimat dacă ei nu au devenit motoare de dezvoltare din cauza lipsei de pregătire sau din cauza lipsei de politici care să-i ajute să facă asta.

În cazul emigranților cu studii avansate, efectul acestora ca motoare de dezvoltare la întoarcere este mai evident, dar nu universal. Cel mai des citat este cazul Taiwanului, care în numai două decenii a trecut de la „exportul" a 90% din absolvenții universitari la repatrierea a peste 80% din aceștia, prin crearea unui parc industrial și printr-un efort susținut de sprijin al industriei electronice.

Ultimii ani și actuala criză economică au adus începutul unui evident curent de migrație inversă, de repatriere a est-europenilor plecați în vestul Uniunii, înapoi în țările de baștină. Dar este prea devreme pentru a evalua efectul acestui fenomen și efectul pe care emigranții repatriați îl au asupra regiunilor unde s-au întors.

Andrei Postelnicu *este consultant în comunicare. Acest articol apare în* Foreign Policy România, *ediția din luna martie.*

PUBLICITATE

COLECȚIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER

Toți visăm să călătorim

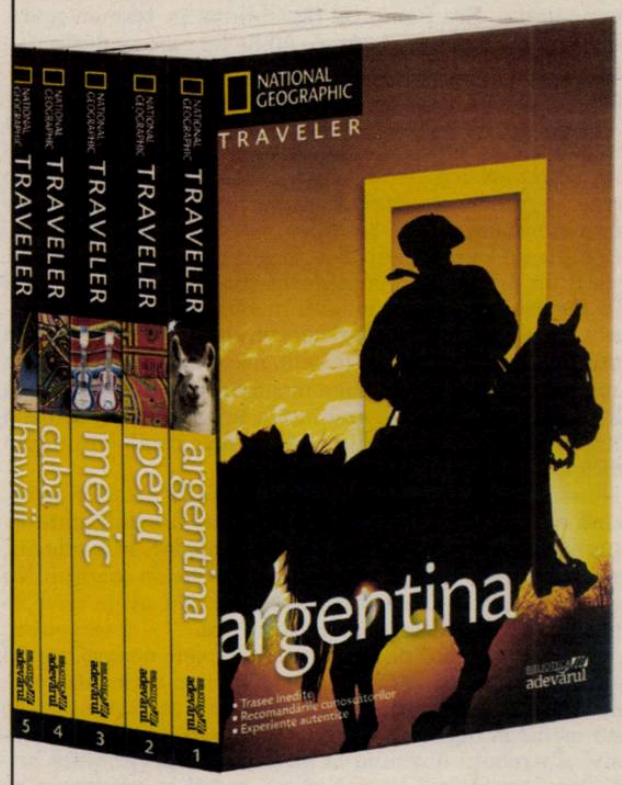

Descoperă 26 cele mai frumoase țări din lume
- Fotografii senzaționale
- Hărți detaliate
- Informații inedite

În fiecare vineri, o țară pe săptămână cu doar 12,99 LEI

1. Argentina	12 martie
2. Peru	19 martie
3. Mexic	26 martie
4. Cuba	2 aprilie
5. Hawaii	9 aprilie
6. Republica Dominicană	16 aprilie
7. Canada	23 aprilie
8. Alaska	30 aprilie
9. Japonia	7 mai
10. China	14 mai
11. Hong Kong	21 mai
12. India	28 mai
13. Cambodgia	4 iunie
14. Vietnam	11 iunie
15. Thailanda	18 iunie
16. Egipt	25 iunie
17. Africa de Sud	2 iulie
18. Noua Zeelandă	9 iulie
19. Australia	16 iulie
20. Franța	23 iulie
21. Spania	30 iulie
22. Portugalia	6 august
23. Italia	13 august
24. Grecia	20 august
25. Marea Britanie	27 august
26. România	3 septembrie

BIBLIOTECA adevărul
numai cu ziarul

Proiect susținut de:
ColonHelp
021.3.000.000

CHINATOWN DIN COLENTINA: EUROPA ŞI DRAGONUL ROŞU

Iaromira POPOVICI

Agresivitate europeană

Pentru mine, complexul Europa, din Colentina, era... un mit. Doamna Jeni – Mary Poppins a mea de dincolo de Prut – îşi cumpăra de acolo practic orice, aproape gratis. Era Pămîntul făgăduinţei pe termen scurt: venea de acolo cu nişte cizme de 20 de lei care se dezlipeau peste o săptămînă; cu sutiene sexy care lăsau, în urma lor, pe piele, ciuperci; cu bluze mai tari ca la mall Vitan.

Tocmai de aceea, mi-am dorit demult să vizitez şi eu acest stabiliment. Aşa că am luat tramvaiul 21, pînă la capăt, şi am coborît. Drumul spre Europa mergea printre noroaie. Şi printre vînzători ambulanţi de... facturi. Se pare că gata ştampilate...

Complexul Europa a apărut, în cele din urmă, la orizont. Putea fi un mit într-un sens derizoriu-caricatural, ba mai mult, *Dodeskaden*-ic: al modului în care înţelegem noi Europa... Pe scurt, o adunătură de tarabe jalnice cu lucruri dintre care, probabil, unele sînt acceptabile, sau vorba doamnei Jeni... nici mai bune, nici mai rele decît cele de la Mall... Pe care, dat fiind anotimpul (martie tîrziu arătînd ca ianuarie), curgeau literalmente şuvoaie de gheaţă topită – adică apă – de pe streşini.

Ne-am luat inima-n dinţi şi am păşit în „stabiliment", crezînd că vom întîlni oameni simpli, dar amabili, gata să ne spună trei nimicuri despre ei şi hainele lor. Într-adevăr, cu primul interlocutor cam aşa a fost: „N-avem condiţii. Nu avem timp. Sîntem îngheţaţi, supăraţi. Nu avem chef de nimic. Situaţia este cum o vedeţi... rază..." – a comentat, sec, un tînăr în geacă de imitaţie (?) de piele neagră, un fel de uniformă locală. Nici nu a apucat să mai articuleze încă două vorbe, că o doamnă, înveşmîntată asemănător, de vîrstă medie şi figură incertă, ne-a apostrofat pe un ton agresiv: „Întrebaţi, doamnă, la birouri că e proprietate privată. Aveţi aprobare? Vă rog să vă duceţi la conducere să luaţi aprobare".

Aprobare pentru ce? Ca să mă plimb printre tarabe şi să văd ce se mai vinde, ce se mai cumpără? Nu venisem deloc chitită pe mari dezvăluiri şi demascări. Deşi, dacă dai *search* „complexul Europa" pe net, ştirile de senzaţie despre el se ţin lanţ: „Populare angrouri cu marfă ieftină din Colentina Europa (...) ar putea fi demolate pînă în toamnă dacă proprietarii acestora nu îşi vor autoriza afacerea, a declarat Neculai Onţanu, primarul sectorului 2, citat de Mediafax." (www.9am.ro, 24 aprilie 2007). „O nouă razie pentru verificarea documentelor fiscale ale comercianţilor care îşi desfăşoară activitatea în zona complexului Europa din Capitală are loc miercuri, acţiunea soldîndu-se cu violenţe, după ce comercianţii nemulţumiţi au început să arunce cu diverse obiecte în forţele de ordine". (www.mediafax.ro, 2 decembrie 2009) „Şase standuri ale complexului comercial Europa din Bucureşti au fost distruse în totalitate, astăzi, de un incendiu care a izbucnit în cursul dimineţii." (stiri.rol.ro, 9 mai 2009).

Ceea ce mi-a rămas în urma descinderii a fost senzaţia, fizică, a agresivităţii. În stilul fiarelor care îşi apără ciozvîrta.

Cert este că paşnicul reportaj s-a transformat în intrigă poliţistă: doamna în cauză, deloc feminină, a dispărut o clipă. Moment în care a chemat un soi de bodyguard neoficial al locului. Un fel de reprezentant al mafiei locale – totul adaptat la proporţiile româneşti ale termenilor. Acesta s-a dovedit foarte subtil: mai întîi ne-a întrebat, din nou, de ce nu ne-am luat aprobare de la birouri, apoi tot el ne-a spus că, de fapt, acum la birouri nu e nimeni, toţi sînt plecaţi în străinătate; după care ne-a sugerat direct (adică ne-a ameninţat...) să o cam ştergem de pe teritoriul lui.

Sentimentul întoarcerii în timp, şi cel al absurdului erau cu atît mai evidente. Mînată de uitatele porniri '90-iste ale „luptei de clasă", am rămas printre tarabe. Individul ne-a urmărit, la fel de subtil: adică de la oarece distanţă – pînă am părăsit locul.

Demersul lui a fost în favoarea noastră. Ne-a crescut mîndria de sine, considerînd o plimbare printre nişte tarabe mizerabile drept un act de mare eroism... Ceea ce mi-a rămas în urma descinderii a fost senzaţia, fizică, a agresivităţii. În stilul fiarelor care îşi apără ciozvîrta. Grav e că nu am simţit-o doar la cele două personaje deja menţionate, ci şi la un grup de bătrînele, de astă dată din Călăraşi, întîlnite un pic mai încolo: în staţia de tren de la Dragonul roşu, varianta de lux a Europei, situată puţin mai departe... Cele cîteva femei aşteptau trenul de întoarcere însoţite de genţi uriaşe din plastic în carouri, specifice zonei. De altfel, şi doamnele în vîrstă cu basmale erau tot specifice locului, ele constituind, şi la Europa, un segment important de cumpărători (nu ştiu dacă nu cel mai important). Le-am întrebat ce fac acolo. Şi mi-au răspuns: „Da' ce să facem? La calitate nu-i bune, că se rupe, toate-i proaste. Dar la preţ... De ce le luăm? Ca să trăim. O bluză cam la 13, 14, 18 lei. Alea care-s mai frumoase sînt mai scumpe, de 70 şi ceva. Le dăm la ţară, pe mălai, făină, cîrnaţi, o găină. Facem patru ore cu trenul. Venim la o săptămînă o dată. Acum am venit să luăm cadouri pentru 1 martie, 8 martie, că am nepoţii la grădiniţă. Aicea-i frumos acuma, cum a făcut... Da' ce vindeţi aicea? Da, nu le dai şi lor, doamnă, cîte o sută? Nu mai vorbiţi, măi.."

Discursul mixt aparţine mai multor interlocutoare, vreo două-trei. Discuţia ar fi putut decurge paşnic, dacă una dintre ele, de etnie romă, nu ar fi deturnat-o violent. Ea a pus întrebările cu „Ce vindeţi aici?" şi „Da' nu le dai şi lor, doamnă, cîte o sută?". Culminînd cu un gest violent şi altul obscen la sfîrşit.

Atitudinea ei e, cred, tipică, pentru „partea locului". Cu excepţia unui chinez (cred) care vindea legume afară, la o tarabă în faţa Dragonului, şi a unui domn care ne-a arătat drumul, nimeni nu părea dispus să-ţi dea vreun amănunt. Chinezii de la supermarketul din Dragonul roşu nu au vrut să vorbească. Directorul general de la Dragonul roşu era reprezentat printr-o secretară care ne-a dat propriul număr de telefon – cel de la aparatul din faţa ei – pentru a-l căuta pe director. Pînă şi fata de la cafeneaua de la parter ne-a dat afară, pentru că trebuia să strîngă: era ora două, şi totul se închidea, cursa gratuită pleca...

Silvia CAZACU

Cumpăraţi sau doar vă uitaţi?

Am văzut cum e în Europa, mergem mai departe. La Dragonul roşu. „E muuult mai frumos acolo – ni se spune – e marfă mai multă şi mai de calitate". Deci plecăm în căutarea Dragonului. E ceva de mers pînă acolo. Drumul: pe o parte, maşini multe, multe, pe celalaltă, bărăci de metal găurite, părăsite. Gunoaie şi cîini prin ele. Pe jos, noroi amestecat cu zăpadă. Toată lumea în maşini, nu prea ai pe cine să deranjezi cu o întrebare. La un moment dat, apare un domn, la vreo 50 de ani, cu sacoşa pe umăr. Intrăm în vorbă. Ştie ce şi cum, preţurile, cum merge treaba peacolo, cînd pleacă ultimul autobuz... Cam tot ce e de ştiut în zonă. E primul nostru ghid. Mergem împreună o bucată de drum. El, grăbit să prindă maşina, noi, să aflăm cît mai multe. „Dacă mai am noroc să am maşină, iau maşina. Dacă nu... maxi taxi, e vreo cinş'pe lei. E şi-un tren..." Noi ne mirăm, el ne explică: „un tractor, aşa, cu trei-patru vagoane pe cauciucuri, pleacă de-aici, ajunge în partea aia spre Colentina. Mai încolo, trece trenul de Constanţa spre Obor." Discutăm, ne mai mirăm de peisajul cu bărăci multe şi părăsite, dînsul ne „linişteşte": „cu toate că e-n demolare, se fac afaceri multe pe-aici". În zare, apar nişte clădiri noi, înalte. „Sînt blocurile lor, ale chinejilor" – ne zice călăuza. Apoi alte clădiri, la fel de mari, dar pe lungime. Numărăm: Dragonul 1, 2, 3, 4... pînă la 8. Înainte să intrăm în „dragoane" (cum le zic oamenii din zonă), ne uităm puţin în jur. Suprafeţe întinse de dale galben-muştar, zidurile depozitelor acoperite cu graffiti, cîţiva dragoni/lei gri-verzui pe postamente, staţia CFR călători, cursă directă Dragonul roşu-Gara de Nord, panouri cu planul zonei, o staţie cu un autobuz galben pe ea şi, pe autobuz, cu roşu: *Transport gratuit, Dragonul roşu-Costin Georgian*. Lume cu sacoşe, cu cărucioare. Înăuntru, marfă! Roşu peste tot. Ghirlande, ghiocei imenşi atîrnaţi de plafon. Scări rulante cu covor din flori de plastic între ele. Curat civilizat! E trecut de prînz şi magazinele încep să se închidă. Viaţa în Dragon începe cu noaptea-n cap. Pe la 3 dimineaţa cînd se aşază mărfurile şi se aşteaptă clienţii. Vin de peste tot: din Bucureşti, de la ţară, chiar şi din Republica Moldova. Unii încarcă portbagajele, alţii – sacoşele. Şi vînzătorii, şi clienţii ştiu regulile. Lumea se mişcă repede, eficient. Căci viaţa e grea şi timpul costă bani.

La etajul I miroase a mîncare. Chinezească. Intrăm într-un minimarket. Paste de toate felurile, orez, sticluţe cu sosuri, condimente şi multe produse care cer explicaţii: la ce folosesc, cum se prepară. Încercăm să aflăm de la vînzătorii chinezi, dar nu se poate. Nu ştiu românește şi, oricum, se vede că sîntem genul care doar se plimbă şi întreabă. Ieşim din dragon şi vedem un chinez la o tarabă cu roţi. E relaxat şi mîndru de „standul" lui. Ne arată ce vinde şi le ia pe rînd: „ţelin, procoli, per, chimpir, porumbei, merii...". Meidinceaina. O doamnă se apropie şi pipăie merele. Îşi alege vreo două, dar cînd aude preţul izbucneşte: „Treij' de mii două mere? Pleacă dracului cu ele de-aici!". Chinezul nu se supără, zîmbeşte şi ne spune cum se prepară mugurii de soia: „focu', olei, apu, ardeii". Vrem să îi facem o poză şi rîde cu poftă: „da, poza, poza!". Deci se poate spune că am întîlnit şi un chinez fericit.

Dincolo de toate, Dragonul roşu face parte din viaţa oraşului. Pe site scrie că are 5000 de magazine şi cam 10.000 de vizitatori pe zi (în week-end numărul se dublează).

În transportul gratuit ne aşezăm lîngă o doamnă. Are vreo 50 de ani, a terminat ziua de lucru la Niro şi pleacă spre casă. Lucrează de şase ani în zonă. „Oricum, faţă de oraş, aici e altfel. Patronii se comportă mult mai bine, îţi înţeleg situaţia, problemele, nu stă să te obosească, să zică: fă aia, fă aia. Adică e respectul... dacă-ţi vezi de treabă la locul de muncă, nu te deranjează nimeni". Face naveta zilnic: metroul de la ora 5, apoi autobuzul gratuit şi, la 14,30, înapoi acasă. Din complexul cu pricina, viaţa în oraş pare dură şi complicată, mai ales pentru tineri. „Cînd te duci în oraş şi vrei să lucrezi, nu se poate, te respinge. Păi, ca patron, ce zici? Tineretul... la munte, la mare... pleacă... fetele mai rămîn şi însărcinate, cine-ţi face treaba?". În concluzie: „e greu să găseşti pe cineva care-i place să muncească. Şi contează mult şi asta: să pleci la muncă din drag!". Traficul e aglomerat, autobuzul se mişcă greu, avem timp de povestit. Doamna îşi aminteşte. Era casnică, se plictisea şi, într-o bună zi, a plecat să-şi caute o slujbă. Familia a avertizat-o: „crezi că angajează toate babele?". Pînă la ora 3 găsise deja de lucru. La Europa, cu patru milioane jumate. Acum are vreo 12. „La-nceput n-aveam nici în clin, nici în mînecă cu facturile." Apoi s-a obişnuit. Acum chiar îi place. Lucrează zi de zi cu chinezi, cu vietnamezi. Se înţelege bine cu ei: „dacă apuci să-i cunoşti, sînt de treabă". Asta îmi aminteşte de preşedintele Sarkozy. Şi el îi admiră. Emigranţii asiatici sînt declaraţi oficial modele reuşite de integrare în Franţa. De pe teren, de la Niro, doamna revine cu detalii. Îi ia pe rînd: „La chinezi e foarte greu". Şi face o pauză scurtă. După cum începe, mă gîndesc imediat cam ce urmează: că sînt mulţi, că unii sînt săraci, alţii persecutaţi, şi de-aia vin aici, să găsească o viaţă mai bună. Dar... continuă: „e foarte greu... că n-au litere normale ca la noi, au nişte semne... (*şi rîzînd:* e de belea dacă le greşeşti nitel, că înseamnă altceva". După alfabet şi patroni, ajunge la mîncare: „ei trag totul în tigaie, au şi-un fel de vegeta din nucă de cocos... cel mai bun şi mai bun e uleiul lor din sîmburi de struguri da' nu trebuie să pui mult, e şi scump, şase-şapte sute kilogramul". Cu vietnamezii e altfel. „Au alfabetul ca al nostru, litere normale, dar unele au apostrof. La ei, z-ul e d cu apostrof. În rest, se-aseamănă: la chiloţi le zice chilot, la pijamale, pijam, la domn tatai". E foarte convinsă de ce spune şi de faptul că la Dragon găseşti de toate: mărfuri, naţii, vieţi, situaţii.

La final. Imaginile asociate cu acest spaţiu sînt multe şi diverse. Chinezării, „chestii dubioase", razii ale poliţiştilor, evaziune fiscală, buticari, angrosişti, sacoşari sau „cea mai mare zonă comercială din România", „singurul loc de unde mai poţi cumpăra cîte ceva", investiţii şi modernizare etc. Depinde de unde priveşti. Dincolo de toate, Dragonul roşu face parte din viaţa oraşului. Pe site scrie că are 5000 de magazine şi cam 10.000 de vizitatori pe zi (în week-end numărul se dublează). Pe lîngă mărfuri, Dragonul a adus şi tendinţe, mentalităţi, moduri de viaţă. În jurul lui s-au conturat noi comunităţi. Cu care interacţionăm. De la care cumpărăm. Sau doar ne uităm... Oraşul e mare şi complex. Sînt multe lumi în el. Fiecare cu obiectivele şi mijloacele proprii. Cu toţii trebuie să funcţionăm, să ne descurcăm, să ne dezvoltăm. Dar, peste toate astea, să facem totuşi şi nişte eforturi. Să ne mobilizăm. Pentru o supravieţuire mai bună. Şi mai optimistă!

Ştiri nebăgate în seamă

● **Conflictul limbilor.** Guvernul de la Bratislava vrea un control mai strict în ceea ce priveşte cunoştinţele de limba slovacă ale elevilor aparţinînd minorităţii maghiare. Măsurile preconizate – printre care se numără suplimentarea orelor de limbă slovacă, o evaluare mai severă şi inspecţii mai numeroase – sînt o replică la cererea preşedintelui republicii Ungare László Sólyom ca elevii aparţinînd minorităţii maghiare din afara graniţelor să înveţe limba maternă. Cotidianul slovac *Sme,* de orientare liberală, comentează tăios acest „conflict al limbilor": „disputa în legătură cu educaţia în limba majorităţii pentru copiii aparţinînd minorităţilor e tipică pentru modul în care oamenii politici produc conflicte care nu s-ar isca niciodată fără ajutorul lor. Preşedintele maghiar habar nu are despre ce e vorba. Dacă ar fi vrut într-adevăr o îmbunătăţire a cunoştinţelor de maghiară, ar fi putut să discute despre soluţii cu reprezentanţii instituţiilor responsabile cu educaţia, şi nu să ridice problema în cadrul unui eveniment organizat în Voivodina. Era şi normal ca uşor psihoticul premier slovac Robert Fico să reacţioneze în felul său." (după *eurotopics.net)*

● **Jungla de la Calais.** Una dintre primele misiuni pe care le are de îndeplinit noul ministru francez al imigraţiei, identităţii naţionale şi solidarităţii este să rezolve, în sfîrşit, problema „junglei" de la Calais. Jungla e de fapt o tabără improvizată în care sute de imigranţi de tot felul aşteaptă viza pentru Marea Britanie. După „curăţenia generală" din septembrie anul trecut, ei sînt „mai puţin vizibili, dar în continuare prezenţi", conform relatărilor din *Le Monde.* Închiderea oficială a taberei le-a dat şi mai multe bătăi de cap autorităţilor locale, pentru că imigranţii hoinăresc acum prin apropierea oraşului. Pe timpul iernii, Prefectura a fost nevoită să le pună la dispoziţie, pentru cazare pe timp de noapte, sălile de curs ale unei şcoli. Iar poliţia nu poate interveni: forţele de ordine îi interpelează frecvent, pentru ca apoi să-i elibereze. Raziile sînt o formă de prevenţie – prin filtrarea aleatorie a vagabonzilor se speră depistarea emigranţilor ale căror dosare de expulzare au cele mai mari şanse să fie aprobate de judecători şi/sau, după caz, de autorităţile din ţara de origine. Organizaţiile umanitare active în zonă se tem însă că aceste razii nu produc efectele scontate: puşi sub presiune, mulţi dintre imigranţi s-au împrăştiat prin localităţile învecinate, ba chiar şi prin ţările apropiate, cum ar fi Belgia sau Olanda. Pentru autorităţile de la Calais, e şi asta o soluţie. Chiar dacă nu ar admite cu voce tare acest lucru. (după *Le Monde)*

Cu ochii-n 3,14

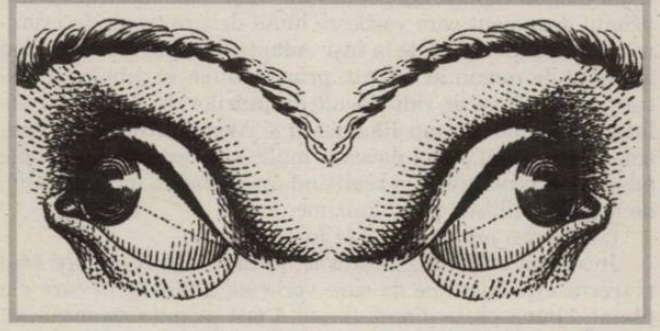

SĂ AŞTEPTĂM LINIŞTIŢI MODELE ŞERPUITOARE ŞI VREMURI INTERESANTE, INTERPRETÎND ULTIMELE NOASTRE MOFTURI

● Un ziar ne propune, pentru a recupera adevăratele valori, „Mişcarea de rezistenţă"; o agenţie organizează „Cruciada culturii". Scopul e nobil, dar oare cultura nu mai poate fi adusă în atenţie decît prin astfel de formule belicoase? Atunci să aşteptăm liniştiţi „invazia emoţiei impersonale"... (**M. V.**)

● În staţia de metrou Piaţa Victoriei au apărut, în locul celor vechi, nişte bănci albe, cu modele şerpuitoare şi negre. Contrastul e evident între paloarea comunistă a mozaicului prăfuit, şters şi ciobit, şi futurismul unei democraţii emancipate, de tip Art Nouveau. Cine va contamina pe cine rămîne de văzut. (**S. G.**)

● Duminică, SUA au fost o naţiune ruptă în două, ca niciodată din anii '60 încoace. Camera Reprezentanţilor a votat (cu toţi republicanii împotrivă) controversatul „health care bill", cunoscut şi sub numele de ObamaCare, reforma sistemului de sănătate după model de stînga european. Cu această ocazie, zeci de mii de demonstranţi au ocupat pajiştea de pe Dealul Capitoliului, ca odinioară cei împotriva războiului din Vietnam – de data asta, cu o orientare politică opusă. S-a scandat şi cîntat împotriva „tiraniei, dictaturii şi comunismului": dacă oamenii ar fi fost îmbrăcaţi mai sărăcăcios, ar fi semănat cu Piaţa Universităţii 1990. Altă scenă memorabilă (şi familiară nouă) a fost cea în care mulţimea a aflat că elicopterul prezidenţial cu Barack Obama la bord zboară deasupra: toţi au început să scandeze, într-un glas, „Kill the bill!". Trăim vremuri interesante. (**M. Ş.**)

● L-am văzut zilele trecute, la emisiunea lui Oreste de pe B1 TV, pe nepotul lui G. Coşbuc, antropologul Victor Coşbuc, vorbind despre posibila organizare, în vara aceasta, a unui congres privind sănătatea Pămîntului şi interpretînd, cu umor ardelenesc, „Noi vrem pămînt!". Au mai zis-o şi alţii: ecologia salvează România! (**S. S.**)

● Sîmbăta trecută, în vreo cincizeci de oraşe din Rusia mii de manifestanţi au ieşit în stradă la chemarea partidelor de opoziţie „pentru a protesta împotriva politicii economice a Guvernului Putin". Au numit-o „Ziua Furiei". Sîntem cîteva mii de oameni care putem spune liniştiţi că în ultimele noastre şapte-opt decenii de viaţă nu am auzit ca vreo opoziţie din Rusia să fi organizat o zi a furiei. E adevărat că nici noi nu vom fi veşnici. (**R. C.**)

● Ministrul britanic al Culturii a declarat că studiourile Abbey Road (unde au înregistrat discuri celebre Beatles, Pink Floyd, Jeff Beck sau Radiohead) vor primi distincţia de „clădire istorică". Ceea ce înseamnă că studiourile nu pot fi renovate sau vîndute fără acordul şi supervizarea Guvernului. Mofturi britanice! La noi se dărîmă case de peste un secol în fiecare zi. (**M. C.**)

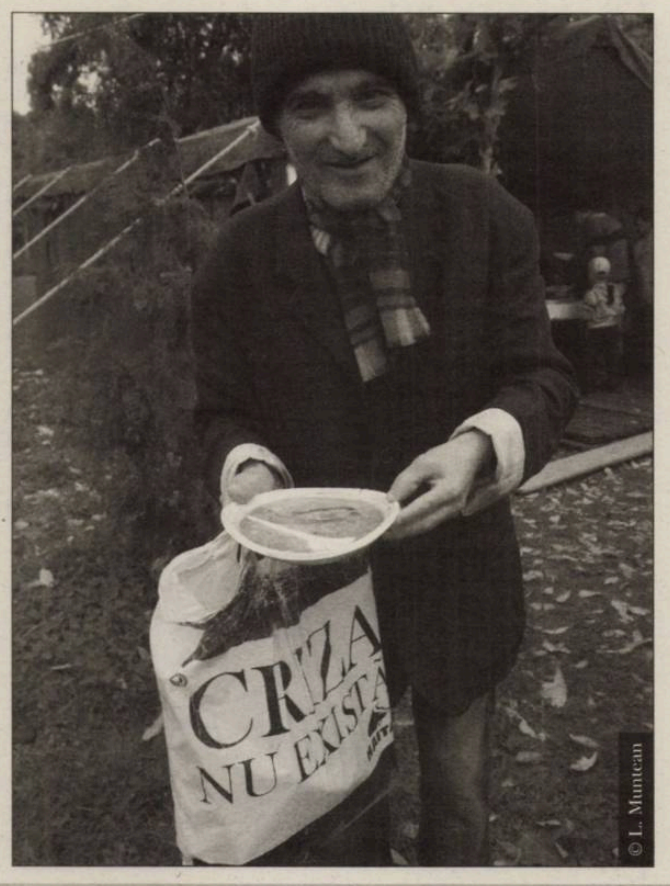

E NOSTIMĂ ASOCIEREA DINTRE UN MOTOR POSTUM CARE NE AFECTEAZĂ PERMANENT EVOLUŢIA ŞI DIFERITE METODE PRIN CARE SĂ VĂ PLICTISIŢI DECENT

● În autobuzele neaoşe, e nostimă asocierea dintre imaginile de pe monitorul din faţă şi staţiile/peisajele bucureştene. De pildă, scrie „Urmează staţia Berceni" şi sînt afişaţi nişte zgîrie-nori stil New York. (**I. P.**)

● Google a anunţat că negocierile cu Guvernul chinez în privinţa interzicerii cenzurii motorului de căutare în China au eşuat şi, drept urmare, site-ul google.cn va fi închis. Internauţii chinezi vor fi însă redirecţionaţi către site-ul din Hong Kong, google.hk, care oferă informaţii necenzurate. Dacă n-ar fi căzut regimul comunist în '89, oare pe noi către cine ne-ar fi redirecţionat? Către prietenii noştri bulgari? Sau către unguri? Sînt convinsă însă că ar fi existat şi un motor de căutare în limba română (poate cu licenţă sovietică, un sputnik.ro) unde să poţi găsi toate producţiile la hectar din ultimii 20 de ani. (**A. P.**)

● Săptămîna trecută, la patru decenii de la moartea sa, Jimi Hendrix a ajuns în Top 5 în clasamentul Billboard, cu albumul postum *Valleys of Neptune,* un record care îl depăşeşte pe cel al lui Elvis care, în 2003, adică la numai 26 de ani de la moarte, reuşea acelaşi lucru. Hendrix a scris istorie cu chitara lui numai trei ani: din iunie 1967, cînd a debutat pe scena festivalului de la Monterey, pînă în septembrie 1970, cînd a murit la Londra din cauza unei supradoze. Avea 27 de ani. (**M. C.**)

● În obsedanta problemă a „grupurilor de interese" care ne afectează permanent evoluţia atît de inconştientă şi incompetentă spre democraţie, va trebui să luăm în considerare încă un domeniu unde ele, interesele, îşi fac de cap. În *Gazeta Sporturilor* de duminică, discutînd despre cum ascensiunea unei puştoaice de mare viitor, Bernadette Szöcs, a doua în clasamentul mondial al cadetelor care joacă ping-pong, este sabotată prin „jocurile de culise dintre grupurile de interese", Cristian Geambaşu întreabă cu îndreptăţită dezinvoltură: „V-aţi fi gîndit că şi la tenis de masă ar putea să existe aşa ceva, e?". Scrupulos vorbind, aş zice: „Nţ". (**R. C.**)

● Am constatat cu surprindere că există cărţi cu titluri de tipul *Cum să ajungi la vîrf în Google:* diferite metode prin care să te situezi în topul rezultatelor de căutare pe Internet. Ideea nu mi se pare rea: înseamnă că poate fi făcut ceva ca Albert Einstein să aibă măcar jumătate din rezultatele pentru „Paris Hilton". (**M. Ş.**)

● Jojo se dezbracă în cel mai recent film al lui Sergiu Nicolaescu, *Poker.* Probabil că asta e singura fază mişto din tot filmul. Ceva poze de la filmări au apărut deja pe net. Dacă le googălaţi, nu mai e nevoie să vă plictisiţi două ore în sala de cinema. (**M. M.**)

● În Grecia sînt „descoperite" abia acum tot felul de aberaţii care au dus ţara în faliment. Între altele – povesteşte un fost secretar general de la Ministerul de Finanţe –, „funcţionarii aveau prime pentru că se îmbrăcau decent sau pentru că veneau la timp la serviciu". Eu zic să-l împrumutăm Greciei pe premierul Boc, mare luptător împotriva sporurilor şi „salariilor nesimţite". Îi ajutăm şi pe greci, ne ajutăm şi pe noi... (**M. V.**)

IDEEA ESTE COMPROMISĂ DE FAPTUL CĂ UN NUME CARE AR PUTEA FI PIERDUT N-A FOST ÎN STARE SĂ CAUTE LOGICA

● Pentru a-i confrunta pe iubitorii de artă cu propriile inhibiţii sexuale, celebra galerie vieneză de artă contemporană The Secession a încorporat un sex-club dedicat *swinger*-ilor într-o expoziţie consacrată lui Gustav Klimt, ale cărui picturi au creat scandal la începutul secolului trecut prin felul „obscen şi pornografic" în care picta trupuri de femei. Sex-clubul funcţionează numai noaptea, dar expoziţia este accesibilă doar trecînd prin încăperile cu bar, saltele şi decor erotic ale clubului. În timp ce vienezii se înghesuie s-o vadă, iar politicienii austrieci de extremă dreaptă tună şi fulgeră împotriva „sex-clubului de la galerie", Gerald Adler, profesor la Kent School of Architecture, a declarat că ideea este compromisă de faptul că sex-clubul şi expoziţia n-au fost duse direct în Catedrala Sf. Ştefan. (**M. C.**)

● Pe un vehicul al firmei de produse lactate Almera din Bacău, imaginea unei sticle de kefir cu un nume care ar putea fi soluţia la problemele actuale ale presei: *Jurnalul lactat naţional.* (**D. S.**)

● Pe un coş de gunoi, pe Bulevardul Aviatorilor, un afiş cu un cîine-lup pierdut: răspunde la numele de MITZA. (**S. G.**)

● Anul trecut, România n-a fost în stare să construiască decît 1000 de kilometri de canalizare din cei 30.000 care trebuie realizaţi pînă în 2018, conform cerinţelor UE. Oricum, la canalizare stăm mai bine decît la autostrăzi, aşa că propun ca şoferii care s-au săturat de drumurile proaste să folosească rutele de dedesubt. (**A. P.**)

● L-am pus pe Google să caute „Europa liberă teledon" şi mi-a răspuns „Aţi vrut să scrieţi Europa liberă *telefon*". Şi-a luat-o şi ăsta-n cap... (**M. V.**)

● Citesc în presă că noul statut al PDL prevede alegerea a patru prim-vicepreşedinţi. Nu înţeleg ceva. Dacă e „prim" ar trebui să fie unul singur, nu? Cum pot fi „prim" patru inşi în acelaşi timp? Şi care va fi mai important? Următoarea etapă e să aleagă un prim-prim-vicepreşedinte, un al doilea prim-vicepreşedinte etc. Nu s-ar zice că-i dă logica afară din casă (partid). (**C. G.**)

„Era necesar un asemenea film“

– interviu cu Radu GABREA –

Călătoria lui Gruber, *lungmetrajul regizat de Radu Gabrea, care relatează vizita la Iaşi a celebrului jurnalist Curzio Malaparte la cîteva zile după începerea războiului împotriva Rusiei sovietice din iunie 1941, a obţinut la Premiile Gopo din 29 martie patru nominalizări: pentru Cel mai bun actor în rol principal (Florin Piersic Jr.), pentru Cea mai bună imagine (Dinu Tănase), pentru Cea mai bună scenografie (Florin Gabrea) şi pentru Cele mai bune costume (Svetlana Mihăilescu).*

De ce a fost ocolit pînă acum subiectul filmului Călătoria lui Gruber*?*

Din păcate, anii de deformare şi exerciţiul minciunii practicat în cei aproape 50 de ani de comunism, care au dus la permanenta ignorare a adevărului, n-au făcut posibilă pînă foarte curînd operaţia care, chiar şi din punct de vedere creştinesc, este imperios necesară. Spovedania, ca proces şi recunoaştere a propriei culpabilităţi, nu a fost niciodată, cu puţine excepţii, un exerciţiu practicat în istoriografie şi nici reflectat în mentalul nostru. Toată lectura istoriei româneşti oficiale, dar mai ales cea adînc răspîndită în conştiinţa oamenilor, nu conţine nici un rînd despre o posibilă proprie culpabilitate. Am fost, aşa cum funcţionează astăzi mitologia istorică românească, permanente victime. Niciodată altceva. Afară de frumoase şi circumstanţiale declaraţii, n-a existat nici un Willy Brandt îngenunchiat, nici un Ioan Paul al II-lea rugîndu-se la Zidul Plîngerii. Au existat însă eroi necunoscuţi, drepţi între popoare, români creştini, care au salvat mii de evrei români şi despre care nu s-a vorbit niciodată. Care au arbori ai recunoştinţei, plantaţi la Muzeul Victimelor Holocaustului de la Yad Vashem din Ierusalim. Despre aceştia va vorbi viitorul meu film documentar.

Cum s-au documentat scenariştii Alexandru Baciu şi Răzvan Rădulescu?

S-au documentat mai multe luni, îndeosebi în arhivele şi diferitele documente chiar din Iaşi. Tot episodul paralel dramaturgic, cu evenimentele legate de pogromul de la Iaşi şi anume distrugerile la pivniţele de vinuri Roznovanu sînt reale. Mica şi grotesca istorie paralelă, care pentru autorităţile române ale timpului, a fost mai solicitantă şi mai importantă decît tragedia pe care a provocat-o. Colonelul Lupu, comandantul garnizoanei Iaşi, aşa cum se menţionează în film, a fost felicitat personal de Antonescu şi propus pentru decorare, pentru felul „cum a rezolvat problema cu evreii“ (asasinatele din curtea chesturii, trenurile morţii etc.), dar destituit din cauza evenimentelor petrecute în castelul şi pivniţele de vinuri ale boierului Roznovanu. Paralela spune tot! Mai mult decît mii de imagini.

În căutările sale, scriitorul Curzio Malaparte trece şi prin calvarul birocraţiei române a anului 1941. Nu este acest aspect prea accentuat în film?

Deloc! Este un aspect specific, care este dezvăluit şi pus în valoare în mai toate documentele de arhivă care tratează evenimentele acelor ani tragici. Aici este vorba – după cum foarte interesant a observat un tînăr critic de film – despre o tragică întîlnire între Kafka şi Caragiale.

În ce măsură filmul se îndepărtează de romanul Kaputt*?*

Filmul pleacă de la prezenţa la Iaşi a lui Curzio Malaparte, dar nu este sub nici o formă o ecranizare a romanului *Kaputt,* care e adevărat că, deşi tratează pogromul numai într-un singur capitol, „Şobolanii din Iaşi“, are meritul de a fi primul document care vorbeşte lumii despre tragicele evenimente din iunie 1941 de la Iaşi. Adaptarea unui scenariu mai apropiat de roman ar fi avut, printre altele, şi problema costurilor nejusticat de ridicate ale drepturilor de autor. Dar soluţia aleasă de Răzvan Rădulescu şi Alexandru Baciu o consider, după cum s-a şi dovedit, mult superioară unei simple adaptări a romanului, ei realizînd un scenariu, incontestabil, de mare subtilitate şi profunzime.

Cum a fost primit filmul la Iaşi?

Întrecînd cu mult aşteptările, la Iaşi, oraşul în care s-au petrecut evenimentele de care vorbeşte filmul şi în care s-a filmat o bună parte din el, filmul a fost primit extraordinar. Ceea ce m-a bucurat cel mai mult a fost faptul că marea majoritate din cei peste 800 de spectatori, prezenţi la gala din 11 septembrie de la cinematograful Republica, au fost spectatori tineri şi foarte tineri. Acest lucru a constituit pentru mine o imensă bucurie şi mi-a dovedit cît de necesar era un asemenea film.

„Nu mă iau în serios ca regizor“

– interviu cu Bobby PĂUNESCU –

Prezentat în deschiderea secţiunii „Orizzonti“ a Bienalei de la Veneţia, unde a şi stîrnit o controversă, lungmetrajul regizorului Bobby Păunescu, Francesca, *a obţinut două nominalizări la Premiile Gopo: actriţele Monica Bîrlădeanu şi Luminiţa Gheorghiu au fost nominalizate pentru categoriile celor mai bune actriţe în rol principal, respectiv secundar.*

Care a fost rolul lui Cristi Puiu şi al celorlalţi oameni de film în debutul dvs. ca regizor?

Am lucrat cu Cristi Puiu încă de la începutul acestui proiect. Eu eram foarte sceptic cînd m-am apucat de scenariu, dar m-a motivat să-l scriu dorinţa imensă de a spune povestea asta. După ce am avut o primă variantă de scenariu, care a trecut prin lectura lui Cristi, i l-am trimis şi lui Andrei Ujică, prietenul lui, pe care eu îl ştiam mai puţin la momentul respectiv. Am rămas uluit cînd el m-a complimentat şi mi-a spus că energia scenariului îi aminteşte de *Mean Streets* al lui Martin Scorsese. Ei bine, chestia asta m-a ambiţionat să merg mai departe.

La Veneţia aţi avut succes, dar parlamentarul Alessandra Mussolini şi primarul Veneţiei, Flavio Tosi, au reacţionat dur, simţindu-se ofensaţi din cauza unor replici. Cum a reacţionat publicul?

Am simţit că atît ziariştii italieni prezenţi la premieră cît şi publicul au fost impresionaţi de film. Am simţit că erau alături de noi. Ziariştii italieni au fost primii care au amendat reacţia celor doi politicieni, reacţie pe care o consider disproporţionată şi bazată pe o anume ignoranţă. Cei doi au reacţionat însă fără să vadă filmul!

A fost un scandal benefic filmului?

Într-un fel da, s-a creat un instrument de marketing neplanificat, dar în acelaşi timp a creat şi foarte multă confuzie vizavi de conţinutul filmului. Totodată, povestea asta s-a lăsat şi cu procese, şi asta e mai puţin plăcut.

În Italia filmul a reuşit să nu fie cenzurat în final. În ce ţări a mai rulat?

Da, am cîştigat procesul intentat de doamna Mussolini. Ea a încercat să blocheze distribuţia filmului în Italia. Sentinţa a fost pronunţată pe 12 noiembrie de către tribunalul civil din Roma. Ce mi s-a părut foarte interesant a fost faptul că judecătoarea nu s-a lăsat intimidată de către doamna parlamentar Mussolini, cînd a făcut apel la solidaritatea feminină, ci a făcut un lucru pe care şi doamna Mussolini trebuia să-l fi făcut: a cerut să vadă filmul. În sentinţa care avea vreo trei pagini scria foarte clar că „replicile incriminate, în contextul filmului, nu reprezintă o ofensă adusă reclamantului“. Filmul a fost distribuit în toată Italia şi am fost invitaţi să participăm la mai multe premiere regionale: la Torino, Milano, Padova, Bologna, Florenza, Catania.

Personajul Francescăi duce o luptă interioară teribilă pentru a lua o decizie. Ce credeţi că mai reprezintă astăzi Italia pentru românii derutaţi şi săraci?

Pentru mine Francesca întruchipează societatea românească de astăzi: dezorientată, în criză de identitate, în căutarea unui drum pe care nu l-a găsit încă, dar şi frumoasă şi cu un fundament bun.

Italia este parte din noi şi, indiferent de situaţie, rămîne fratele mai mare, aşa cum se întîmplă şi în familie: te mai certi, te mai împaci, dar în general nu poţi sta departe unul de celălat, atunci cînd există legătura de sînge. Aşa cred eu.

De unde vine numele?

Numele filmului vine de la Sfînta Francesca Cabrini, sfînta emigranţilor. Este o sfîntă pe care o admir foarte mult pentru modul în care s-a dăruit emigranţilor. Am aflat de curînd că Sfînta Francesca a fost idolul Giuliettei Masina, şi că atît Giulietta, cît şi soţul ei, Federico Fellini îşi doreau foarte mult să facă un film despre viaţa acesteia. *Francesca* nu este un film despre viaţa Francescăi Cabrini, ci un omagiu adus ei.

Cum aţi lucrat cu actorii?

Au fost alături de mine şi m-au sprijinit cînd am avut nevoie. Mai toată echipa a participat fără prejudecăţi, ţinînd cont de faptul că eram la debut atît ca scenarist cît şi ca regizor şi, mai ales, că nu fac parte din lumea filmului. Dacă filmul a ajuns să fie considerat un „debut convingător“, acest lucru li se datorează în mare măsură.

În ceea ce o priveşte pe Monica Bîrlădeanu, pe perioada filmărilor am simţit că este o prelungire naturală a corpului meu. Fără ea filmul nu avea nici o şansă.

O să vă luaţi în serios ca regizor?

Nu mă iau în serios. În general nu cred că trebuie să ne luăm prea în serios. Atunci cînd o facem, riscăm să devenim ridicoli. Regizor? Doar dacă o să mai simt ce am simţit atunci cînd am început să mă gîndesc la *Francesca.*

„Mai toate momentele s-au filmat de la sine“

– interviu cu regizorul Claudiu MITCU –

Documentarul Australia, *în regia lui Claudiu Mitcu, despre echipa naţională de fotbal a persoanelor fără adăpost din România şi prima ei participare la Homeless World Cup Melbourne din decembrie 2008, a obţinut la Premiile Gopo două nominalizări: pentru Cel mai bun documentar (regia Claudiu Mitcu, producători Carmen Harabagiu, Andrei Creţulescu, Aurelian Nica) şi pentru Premiul Tînăra speranţă (Claudiu Mitcu).*

Cum s-a născut ideea acestui documentar?

În vara anului 2008, Tudor Giurgiu m-a căutat şi mi-a povestit despre subiect, m-a întrebat dacă m-ar interesa proiectul şi m-a rugat, pentru început, să merg să-i cunosc pe băieţi şi să constat dacă există potenţialul necesar pentru realizarea unui documentar.

A fost greu să găsiţi personajele?

Selecţia a fost făcută de către Mihai Rosuş, coordonatorul lotului, personajele n-au fost descoperite de mine, dar am avut norocul să găsesc nişte oameni diferiţi şi ofertanţi din toate punctele de vedere: pregătire, caracter, statut social.

Cum vi s-a dezvăluit lumea fotbaliştilor fără adăpost?

Am avut ocazia să-l cunosc pe fiecare în parte, în mediul în care trăieşte. Lumea lor este una pe lîngă care trecem cu toţii nepăsători, ştim cu toţii că sînt pe stradă, în case de copii, dar cei mai mulţi dintre noi nu ne întrebăm de ce au ajuns acolo. Cei mai mulţi ajung în case de copii sau pe stradă la vîrste fragede, motivul principal fiind problemele familiale şi mediul din care provin.

Ce alte filme de acest gen s-au mai făcut?

Cel mai cunoscut este *Kicking it,* participant şi la Festivalul de Film de la Sundance, film în care sînt prezentate şase personaje ce trăiesc pe stradă în diverse ţări ale globului. Peste tot în lume există probleme legate de oamenii străzii, numai că fiecare ţară le tratează diferit. Din păcate, noi facem parte din categoria celor care îi stigmatizează.

A fost greu să faceţi rost de bani? Cine v-a susţinut?

A fost foarte greu să se găsească banii necesari atît pentru echipa de fotbal cît şi pentru echipa de filmare. Cu două săptămîni înaintea campionatului din Australia nu existau banii necesari deplasării. Mihai Rosuş, coordonatorul lotului, a trimis peste 200 de e-mail-uri la diverse firme mari şi mici din România şi n-a obţinut nici un sprijin financiar. Pînă la urmă, fundaţia Vodafone a dat banii şi pentru echipa de fotbal, iar Libra Film a hotărît să facem şi noi (echipa filmului) deplasarea. Proiectul a fost depus la CNC, dar n-a fost cîştigător, sprijinul a venit din partea HBO România care a cumpărat filmul, devenind producător.

Unde a fost greu de filmat?

Nu cred că am fi ajuns să filmăm peste tot pe unde am filmat, dacă nu ne-ar fi facilitat cumva intrarea Claudiu Kostity, care era un fel de lider al oamenilor străzii, şi aici mă refer la filmarea din „palat“, de pe ţevi, de sub pod şi în alte locuri.

Ce momente neregizate s-au „filmat“ de la sine?

Mai toate momentele s-au filmat de la sine (adică neregizate, căci de filmat le-a filmat Toma Velio), principalul meu merit a fost că am reuşit să-i fac să fie naturali în faţa camerei.

Ce fac acum cele şase personaje?

Radu Muntean este în probe la o televiziune din Bucureşti pentru postul de reporter, Vasile lucrează ca angajat în construcţii la o firmă din Timişoara, Claudiu trăieşte tot pe stradă, Beni a fost adoptat de o asistentă din satul lui natal, Dani lucrează ca brutar, iar Paul ca spălător auto. Pentru majoritatea dintre ei viaţa s-a schimbat în bine.

Ce urmează?

Următorul meu film produs de HBO România se numeşte *Circul Vesel* şi tratează destinul uneia dintre cele mai vechi familii de artişti de circ din România.

interviuri realizate de Roxana CĂLINESCU